Gabriel in quartum li
brum ſententiarum.

Collectoriũ quarti ſententiarũ egregij viri magiſtri Gabrielis biel/ſacre theologie licentiati/Incipit feliciter.

Propoſuerã quidẽ

Propoſuerã quidẽ poſt abbreuiaturã ſcriptoꝝ ſecũdi ⁊ tertij libroꝝ ſententiarũ/ori meo digitũ apponere: ac ſub ſilẽtio deliteſcẽs/quarti abbreuiationẽ preterire ꝓpter ingenioli mei obtuſitatem:ſcie pauperiẽ:materie latitudinem: ⁊ clariſſimoꝝ ſcribentiũ pluralitatem:quoꝝ fundatiſſimis doctrinis addere nil preſumo. Nimia tñ fratrũ meoꝝ(q̃bus meipm̃ debeo)p̃cum inſtantia deuictꝰ: opus ſupra vires(diuina ꝯfiſus grã)fratrũq̧ meoꝝ orationibꝰ adiutus/aggredior:ſimilibus forma ⁊ ordine/q̃bus in prioribus ꝓceſſurus. ¶ Igit̃ poſtq̃ magr̃ in p̃mis tribus libris egit de rebus fruẽdis ⁊ vtendis ſimul ⁊ de his que vtũtur ⁊ fruũtur:in h̃ quarto libro ſentẽtiarũ ſuarũ:agit de ſacramentalibus ſignis. ¶ Uel ꝯformiter ad priores diuiſiones. Poſtq̃ magiſter in libro primo egit de deo ſm̃ rationem naturalis ꝑfectionis. Et in ſecundo de eodẽ inquãtum relucet eius potentia in opere creationis. In tertio inquãtum relucet eius ſapientia in opere humane reparatiõis. In hoc quarto determinat de eodem inquãtum relucet eius bonitas ⁊ iuſticia in opere vulnerati ſanatiõis ⁊ finalis retributionis. ¶ Et diuidit̃ liber ille in duas partes p̃ncipales. In p̃ma determinat de ſacramẽtis ſalutiferis:hoĩ per pctm̃ lapſo medicinã efficaciter cõferentibus. In ſecũda de finali retributione poſt vnionẽ aĩe ⁊ corporis in generali reſurrectiõe correſpõdente ſinguloꝝ operibꝰ:q̃ pars incipit infra diſtin. xliij. ¶ Circa primũ primo agit de ſacramẽtis in genere: premiſſo breui ꝓhemio. Secundo de ſacramẽtis in ſpecie inſtitutis in nouo et veteri teſtamẽto. Scd̃a pars ibi. Fuit tñ inter illa ſacramẽta ⁊c. ¶ Et quoniã diſtinctio illa hʒ duas diſtinctas materias/vt patet ex diuiſione. Ex qualibet eius parte eliciũtur tres ꝯcluſiones ſententiã textus cõprehendẽtes. ¶ Prima ꝯcluſio partis p̃me. Sacramẽta nõ tm̃ ſignificãdi: ſed ſctĩficãdi grã:ſunt inſtituta. Jõ ve.le.cerimonie ſigna ſunt in onus impoſite: ⁊ nõ ꝓprie ſacramẽta. ¶ Scd̃a ꝯcluſio. Sacr̃a inſtituta ſunt ꝓpter cãm triplicẽ:ſanãdi ſcʒ hoĩs humiliationẽ/eruditionẽ/ ⁊ exercitationẽ. ¶ Tertia. Sacramẽta noue legis q̃ duobus rebus/videlicet ⁊ ſignis cõſtant:ſalutem quã ſacramenta ve.le.tm̃ promittebant:efficaciter preſtant. Harũ ꝯcluſionũ deductionẽ cum ſacramenti diſcriptione vide in textu. ¶ Circa hanc partem diſtinctionis prime queritur de duobus. Primo de ſacramentoꝝ efficacia. Secundo de eorum inſtitutione:neceſſitate ⁊ congruentia. Eſt igitur queſtio prima.

Queſtio.j. Diſtinctio.j.

A Qõ.1. Utrum ſacramẽta legis no. ſint cauſe effectiue gratie.

Utrum ſacramẽta legis no.ſint cauſe effectiue gratie. ¶ Tribꝰ articulis hec q̃ſtio abſoluetur. Primus erit notabiliũ. Scd̃s ꝯcluſionũ. Tertius dubiorum. Notabilia terminos declarabũt. Cõcluſiones ad q̃ſtionem reſpondebũt. Dubia replicarũ difficultates vel materias coherẽtes terminabũt. Et ne idem ſepius repetere oporteat:hũc ordinẽ ꝑ ſingulas q̃ſtiones huiꝰ quarti/dño autore tenebo: ſicut et tenui in prioribus libris.

Arti.1. Nota.1 ¶ Quãtum ad primũ articulũ/notandũ circa hunc terminũ ſacramentũ:ꝙ ſacr̃m ſm̃ ſctm̃ Tho. ⁊ ſm̃ Durãdũ q.j.quarti:d̃r a ſacrãdo actiue:ſicut medicamẽtũ a medicando: ⁊ ornamentũ ab ornãdo. Et ſicut medicamentũ eſt illud quo aliquis medicat̃: ⁊ ornamẽtũ eſt quo aliq̃s ornatur:ſic ſacr̃m eſt aliq̃d quo aliq̃s ſacratur. Uerũ ſicut virtus interior ſanãs nõ d̃r medicamẽtũ: ſed aliquid deforis adhibitũ vel intus ſuſceptum naturalis virtutis confortatiuũ aut morbi expulſiuũ. Ita etiã interior contritio preparãs:aut gratia formaliter ſanãs/nõ eſt ſacramentũ:ſed aliq̃d corporale ſiue ſenſibile extrinſecus ad ſanctificãdũ hoĩem appoſitũ. ¶ Accipit̃ autẽ nomen ſacramentũ tripl̃r ſm̃ magiſtrũ. Primo ꝓ ſacro ſecreto myſterio ſignato:quo mõ dicimꝰ ſacramentũ diuinitatis:ſacramentũ incarnatiõis:ſacr̃m paſſionis. Et hec acceptio nõ eſt ad ꝓpoſitũ:q: ſacr̃m/de quo hic agit̃: nõ eſt ſignatũ ſed ſignũ. Scd̃o accipit̃ ſacr̃m pro ſacro ſigno: ⁊ ſic accipitur dupl̃r. Uno mõ g̃naliter: ꝓ quolibet ſigno ſacro rei: ⁊ ſic accipit̃ a magiſtro:cũ ait. Sacr̃m eſt ſacre rei ſignũ.q̃ elicit̃ ſententialiter ex verbis beati Aug.x.de ciui. dei.c.v.ſic dicẽtis. Sacrificiũ eſt viſibile inuiſibilis ſacrificij ſacramentũ.i.ſacrũ ſignũ. Et hoc mõ extẽdit ſe ad ſacrificia ⁊ cerimonias ve. teſta. Alio mõ ſtrictius accipit̃ ꝓ ſigno gr̃e efficaci ⁊ certo:quo mõ ſacr̃a no.teſt.dicunt̃ ſacr̃a. Et hoc mõ ponũtur tres diffinitiões ſacramenti:vt recitat Alexã.par.iiij.q.viij. Una eſt btĩ Auguſt.in libro de corpore chriſti. Sacramentũ eſt ꝑ qđ ſub tegumẽto rerũ viſibiliũ diuina virtus ſecretius ſalutẽ operat̃. Scd̃a eſt magr̃i partim elicita ex verbis btĩ Aug. vbi.ſ̃. Sacr̃m eſt inuiſibilis gratie viſibilis forma: vt ipſius imaginem gerat ⁊ cauſa exiſtat. Tertia eſt venerabilis Hugo.de ſancto Uictore li.de ſacramentis p̃ma parte.c.j. Sacramentum eſt corporale vel materiale elementũ foris ſenſibiliter ꝓpoſitũ ex ſimilitudine repreſentans: ex inſtitutione ſignificans:ex ſanctificatione ꝯtinens aliquã inuiſibilẽ ⁊ ſpũalem gratiã. ¶ Ille diuiſiões ſi bñ intelligũtur variatis verbis eandẽ p̃ferunt ſniam: ⁊ qđ vna obſcurius innuit:alia clarius exprimit. ¶ Nã ad hoc ꝙ aliq̃d ſit ſacramentũ tria requirũtur. Primũ ꝙ ſit res ſenſibilis habens naturalẽ ſimilitudinẽ ad grãm ſiue effectũ dei gratuitũ:quã vel quẽ rep̃ſentat. Naturalẽ ſimilitudinẽ dico nõ per participationẽ eiuſdẽ qualitatis. Sic em̃ corporalia ſeu ſenſibilia nõ ſunt ſimilia ſpũalibus: cum nulla eadem qualitas ſm̃ ſpeciẽ inſit vtriſq̧. Sed ſimilitudinẽ ꝑ ꝓportionabilitatẽ q̃ eſt ſimilitudo ꝓportionatoꝝ: vt ſicut ſe habet hoc ad illud:ita hoc ad iſtud.exempli cauſa: ſicut ſe hʒ aqua ad diluendas maculas corporales: ita ſe habet grã ad abluendas maculas ſpũales. Et hec ſimilitudo bene eſt corporaliuʒ ad res ſpũales. Hec Tho.q.j. arti.ij.diſtin.j.in ſolutione vltime rõnis. ¶ Scd̃m qđ requirit̃ eſt/ꝙ ſit actualiter a deo inſtitutũ. Nam ſolus ille potuit inſtituere ſacramentũ:q̃ potuit ſuo ſigno dare ſignificationis certitudinẽ ⁊ efficaciã. Hanc aũt ſolus deꝰ põt dare:q̃ ſolus põt gratiã infundere ⁊ gratuitũ effectũ cauſare. ¶ Tertium qđ requirit̃ eſt/ꝙ ſit ſignũ efficax ⁊ certũ:ita ꝙ ſemꝑ habeat effectũ ſuũ quẽ ſignat infallibiliter:niſi ſit impedimentũ in ſuſcipiente ꝑ poſitionẽ obicis gratie repugnãtis. Et hec tria intelligere opʒ in ſingulis triũ diffinitionũ. Nam primũ innuitur in diffinitione Augu.in hoc ꝙ dicit̃:rerũ viſibiliũ. Et in diffinitione Magr̃i:viſibilis forma/ideſt ſimilitudo:ideo additur vt imaginẽ gerat. Et accipit̃ viſibile ibi generaliter ꝓ ſenſibili. In diffinitione Hugo.clarius hoc exprimitur. Sed ꝙ ibi d̃r corporale vel materiale elementũ: nõ intelligit̃ elementũ ꝓprie vt diſtinguit̃ cõtra elementatũ: ſed quelibet res ſenſibilis ſiue ſubſtantia ſiue accidẽs. Sicut in euchariſtia. Sacramentũ eſt ſpecies panis ⁊ vini q̃ ſunt accidentia. Et in matrimonio. Sacramentũ eſt verba cõſenſum cõtrahentiũ exprimentia. ¶ Scd̃a cõditio ⁊ tertia ſatis implicite in diffinitione Auguſti.innuitur in hoc ꝙ dicit:per qđ virtus diuina ſecretius operat̃: vbi ĩnuit̃ ꝙ illa tegumenta viſibilia per que ſalus acquirit̃: a virtute diuina aſſumũtur in cooperationẽ: ⁊ ita a deo inſtituta ⁊ certa ſunt ſigna. Et ſi hoc nõ ſatis intelligit̃: ſuppleatur in diffinitione magiſtri in eo qđ dicit̃: ⁊ cã exiſtat nõ em̃ põt cauſa exiſtere:niſi ex diuina inſtitutione. Et ſi eſt cauſa:erit ſignũ efficax ⁊ certũ: ⁊ ita patet tertia cõditio in diffinitione Hugo. Secunda cõditio tangitur cum B

dicitur: ex inſtitutione/ſcꝫ diuina ſignificans: ⁊ tertia in eo qꝺ ſequit̃: ꝯtinens aliquá inuiſibilē ⁊ ſpūalem gr̃am. continens nō formaliter ſed cauſaliter: ⁊ ita ſignum effi cax ⁊ certū. ¶ Et ſi querit̃ cum idem ſit rep̃ſentare et ſi gnificare: quoniá qꝺ rep̃ſentat facit illud qꝺ repreſentat in cognitionē venire: ⁊ ita ſignificat ꝑ quid nomīs ſigni ſeu ſignificare. Augu. de doctrina xp̄iana: ⁊ ponit̃ in lit tera. Quō ergo ex ſimilitudine repreſentat: ⁊ ex inſtitu tione ſignificat. Dicendū ꝙ ex ſimilitudine rep̃ſentat: et ſignificat generaliter et naturaliter oē ſimile ei cui nota eſt ſimilitudo. gr̃a exempli. Baptiſm⁹: q: eſt quedá lotio exterior in aqua: pōt ſignificare oēm lotionē in quacūq; materia ſiue corporalem ſiue ſpūalem cuiuſcūq; creatu re: poteſt em̄ mouere intellectū ad cogitanduꝫ quálibet lotionē ꝓpter naturalē ſimilitudinē mūdationis. Verū ſic nō ſignificat certe ⁊ efficaciter: q: nō ponit ineſſe mū dationē quá ſignificat: mundationē ẜo anime a peccato quá certe ſignificat repreſentat ex inſtitutione diuina: ex quo deus q̇ baptiſmū inſtituit: ſuo ſigno aſſiſtit ad ꝓdu cendū effectū repreſentatū. Et ſi ſignificare accipitur vt includit hanc certitudinē: differentia eſt inter rep̃ſenta re ⁊ ſignificare: q: ſigna equoca .i. dubia ⁊ incerta repre ſentāt: ſed nō ſignificāt. Itē ſacr̃a ex ſimilitudine natura li nō p̃ciſe rep̃ſentant effectū ſacramētalem: ſed omne il lud in quo ſaluatur ſimilitudo. Sed ex inſtitutione pre ciſe determinat̃ ad ſignificandū certe ſacramētalem effe ctum. Et hāc differentiam puto hugonē voluiſſe ponere inter ſignificare ⁊ rep̃ſentare. Significāt aūt ſacr̃a p̄nci paliter gr̃am ſeu effectū gratuitū reſpectu cui⁹ habēt ali quá cauſalitatem: vt infra dicetur: ſignificāt etiá cām me ritoriá gr̃e p̄ncipalem/xp̄i ſcꝫ paſſionē. Significāt tertio ſinē effectus ſacramētalis q̇ eſt vita eterna ad quá oīa ſa cramēta ordinātur. ¶ Exēplū: baptiſm⁹ p̄mo ⁊ p̄ncipali ter ſignificat gr̃am baptizato collatá qua mūdat̃ a pctō. ad hoc em̄ ſignificandū ⁊ cauſandū eſt inſtitutus. Signi ficat etiá xp̄i paſſionē ⁊ mortē. vn̄ ad Roma. vj. Quicūq; baptizati ſumus in xp̄o ieſu: in morte ipſius baptizati ſu mus: conſepulti em̄ ſumus cū illo per baptiſmū in mor tem ⁊c. Significat etiá futuram gloriá ad quá ꝑuenicm⁹ per finalem reſurrectionē. Unde vbi .ſ. apl's. Quō ſurre xit xp̄s a mortuis ꝑ gloriá patris: ita ⁊ nos in nouitate vi te ambulemus. Si em̄ cōplantati facti ſumus ſimilitudi ni mortis eius ſcꝫ ꝑ baptiſmū: ſimul ⁊ reſurrectionis eri mus. Eſt ğ baptiſmus nō ſolū ſimilitudo mortis xp̄i: ſed etiá reſurrectionis xp̄i: ⁊ etiaꝫ noſtre future ad gloriam. Quoad p̄mū ſunt ſigna demōſtratiua habentia ſemper effectū ꝯcomitantē ſublato impedimento. Quātum ad ſcd̄m ſunt ſigna rememoratiua: ⁊ quātum ad tertiū ſunt ſigna ꝓnoſtica. Nam ſignū demonſtratiuū eſt ſignū pro ſentiū. Rememoratiuū eſt ſignū p̃teritoꝝ: ⁊ ſignū preno ſticū eſt ſignū futuroꝝ. Hec ſententialiter Tho. ⁊ cōcor dat Pe. de palu. in .q. ij. in explanatiōe diffinitiōis ſacr̃i: cū notificat̃ ẜm magiſtrū ſacre rei ſignū: ſup ꝟ. ſignum. ¶ Verū q: ſacr̃a ordine nature precedūt effectū ſacr̃alē: reſpectu illius poſſent dici pronoſtica: vt vult Scotus.

Diffinitio ſacr̃i. ¶ Has aūt diffinitiones doc. ſubtilis reducit ad vnam q̄ talis eſt. Sacramentū ꝓpriiſſime acceptū eſt ſignū ſenſi bile: gr̃am vel dei effectū gratuitū ex inſtitutione diuina efficaciter ſignificans: ordinatū ad ſalutē hoīs viatoris. Dicitur p̄mo ſignū ſenſibile: ſiue ſit viſibile ſiue audibi le: ex cā ſupra tacta. Dicitur gratie inuiſibilis: vbi gratia dicit gratiá gratū facientē: ⁊ hoc in aīa ſuſcipiētis ſacr̃m. Additur vel effectum dei gratuitū ꝓpter ſacr̃m euchari ſtie: qꝺ nō ſignificat gr̃am gratū facientē que eſt q̄dá for ma accidentalis: ſed ſignificat corpus xp̄i verū ſub ſpe ciebus contentū qꝺ eſt effectus gratuit⁹: q: ex gratuita voluntate ꝓcedens. Et ꝺ: effectus: non ꝙ tunc de nouo ſiat ſiue eſſe accipiat: ſed q: ſit de nouo p̃ſens illis ſpecie bus ꝑ trāſſubſtantiationē panis in ipſum. Dicit̃ ex inſti tutione diuina: ꝑ qꝺ excludūtur ſigna pure naturalia: vt lotio balnei: ⁊ aqua benedicta q̄ nō eſt ſacramentum: q: nō a deo: ſed ab eccl'ia inſtituta. Dicitur efficaciter ſignifi cans: qꝺ includit certitudinaliter ꝓpter ſigna equiuoca ſiue dubia: vt ſacrificia ve. le. que q: gratiá nō ꝯtulerant quá ſignificabant (ſaltem ex opere operato) vt .j. doce bit̃: nō fuerūt ſacr̃a. Per idem excludūtur imago crucifi xi: petra deſerti: agnus paſchalis: virga aaron: ſerpens eneus: q: ex quo nō contulerūt gratiá vel effectū gratui tum: nō ſunt ſacramēta: lꝫ ſacrarum rerum rep̃ſentatiua. Qꝺ additur: ordinatū ad ſalutē homīs viatoris: nihil ex cludit vel includit: ſed ſinē inſtitutionis ſacramētoꝝ oſtē dit. ¶ Sed cōtra hoc ꝙ ꝺ: ſignū ſenſibile. Arguit̃. Nam de rōne ſacramēti nō eſt ꝙ ſit ſignū ſenſibile. Ná ſi deus inſtitueret aliqꝺ ſpūale ad ſignificandū efficaciter gra tiam: puta meditationē dn̄ice paſſionis: vel aliam cogi tationē aut actū interiorē: aſſiſtendo eidem ad ꝓducēdū gratiá in aīa meditantis: talis actus interior eſſet vere ſa cramētuꝫ: ⁊ tn̄ nō eſſet ſignū ſenſibile. ¶ Preterea. Cor pus xp̄i verū eſt ſacr̃m ſub hoſtia: q: ſacr̃m ⁊ res ẜm doc. ⁊ magiſtrū diſt. viij. Sic in baptiſmate character impreſ ſus res eſt ⁊ ſacr̃m: ⁊ tn̄ nec corpus ſub hoſtia: nec chara cter eſt res ſenſibilis. ¶ Si ꝺ: ꝙ ille diffinitiones dātur de ſacramentis ẜm ꝙ ſunt inſtituta a xp̄o: non ẜm ꝙ pn̄t inſtitui. Contra: diffinitio debet eſſe cōuertibilis cū diffi nito: ideo p̄dicabilis de eo ⁊ ſubiicibilis vniuerſaliter re ſpectu cuiuſcūq; copule: ⁊ in quocūq; caſu poſſibili: nūc aūt in caſu argumēti diffinitū p̄dicaret̃ de ſigno ſpūali: q: illi cōueniret tota ratio noīs ſacramentū. Nihil enim aliud eſt de rōne eius: niſi ꝙ eſt ſignū efficaciter ſignifi cans rem ſacrá .i. effectū gratuitū: vt pꝫ ex noīs deriua tione ⁊ interp̃tatione: ex quo colligitur eius ſignificatio ⁊ tn̄ de tali ſpūali ſigno nō p̄dicat̃ diffinitio ꝓpter gen⁹ diffiniti ſcꝫ ſignū ſenſibile. ¶ Propter hanc rōnē Guil helmus Ockam in ſuo quarto .q. j. ponit aliam breuiorē diffinitionē ſacramēti: quá etiá cōmendat Pe. de aliaco q. j. quarti. ar. iij. que eſt. Sacr̃m eſt ſignū ſignificans effi caciter effectū dei gratuitū. Et ꝑ effectū gratuitū intelli gitur gr̃a gratū faciens accidentalis vel gr̃a ſubſtātialis que eſt corpus xp̄i. Iſta diffinitio omni ſacramento con uenit ꝓprie dicto: ⁊ ſolū tali reſpectu cuiuſcūq; copule: ſaltem poſita cōſtantia ſubiecti. Et licet de facto ſolū pre dicetur de ſigno ſenſibili: pōt tn̄ p̄dicari de ſigno ſpūali. Et ita eſt cōis ſignis ſenſibilib⁹ ⁊ nō ſenſibilib⁹. ¶ Cui placet ſaluare diffinitionē Sco. ⁊ cōia dicta ſanctoruꝫ (q̄ oēs loquūtur de ſacramentis vt de facto inſtituta ſunt) pōt dicere/ꝙ ſignū ſpūale ſi inſtitueretur a deo ad ſigni ficandū effectū gratuitū nō eſſet ſacr̃m: ⁊ ꝯſr ꝙ ratio ſa cramenti includit ꝙ ſit ſignū ſenſibile. Et lꝫ hoc nō ha beatur ex deriuatiōe noīs ⁊ p̄ma eius impoſitiōe: habet̃ tn̄ ex vſu loquētiū: q̇ hꝫ vicē impoſitiōis: maxime q: noīa ſunt ad placitū: ⁊ ꝑ hoc ſoluta eſt p̄ma replica. ¶ Ad ſe cūdum ꝺ/ꝙ nec corpus xp̄i: nec character eſt ſacramētū nō ſolū q: eſt ſignū nō ſenſibile: ſed q: nō eſt ſignū effi cax ſui ſignati: nō em̄ comitat̃ ſignatū: corpus ſcꝫ xp̄i my ſticū/corp⁹ xp̄i verū: neq; in ſuſcipiente ſacr̃m: neq; in ſa cramēto. Tū etiá q: ſignatū nō eſt effect⁹ dei gratuit⁹: eo mō q̇ accipit̃ in diffinitiōe: q: nec gr̃a ḡtū faciēs: nec gr̃a ſubſtantialis: tum q: ad hoc ſignificandū nō ſunt inſtitu ta a deo. Sic de charactere: qui nō eſt inſtitutus ad ſigni ficandū gratiam: ſed ad diſtinguendū ⁊ ꝯfiguranduꝫ, vt infra dicet̃. ¶ Ad magiſtrū ꝺ: cum corpus xp̄i ꝺ: ſacr̃m ⁊ res: ſacramentū capit̃ large ꝓ ſigno ſacre rei: ⁊ non pro prie. ¶ Si querit̃. Quid de colūba ſuper xp̄m viſa: ⁊ lin guis igneis ſuꝑ capita apoſtoloꝝ viſis: que ſignificabāt plenitudinē gratie in xp̄o ⁊ apoſtolis: ⁊ ita eis tota con uenit diffinitio ſacramēti: vt patet diſcurrendo ſingulas particulas. Reſpōdetur/ꝙ nō fuerūt ſigna efficacia gra tie: nō em̄ habebant aliquá cauſalitatem reſpectu gratie Preceſſit em̄ plenitudo gr̃e ſigna: de xp̄o manifeſtū eſt: de apl'is patet: q: non ꝓpter ſigna fuit eis infuſa gratia:

ſed quia fuerūt pleni gratia: apparuerūt ſigna. Fuerūt
eñ illa ſigna a deo exhibita ſolū ad ſignificandū plenitu
dinē gratie nō ad cauſandū. ¶ Sūt aūt tres cōditiones
ſigni efficacis ſm̄ Sco. q. iiij diſ. p̄ñti: videlicet ꝙ ſit ſignū
practicū. i. habēs aliquā cauſalitatē reſpectu ſignati. Se
cunda ꝙ ſit ſignū certū: certitudine vt in pluribꝰ i. ſemꝑ
dū nō ponit̄ impedimentū ex parte ſuſcipiētis. Tertia ꝙ
ſit naturaliter prius effectu ſignato: ⁊ omnia illa defici
unt in ꝓpoſito. Et tantū de diffinitiōe ſacri. ¶ Scd̄o no
Nota. 2. D tandū/ꝙ de materia p̄ncipali q̄ſtionis/videlʒ an et quō
ſacr̄a ſint cauſe gr̄e: ſunt opiniones due ɔ̄rie apud doc.
quas recitat be. Tho. q. iiij. huiꝰ diſt. Et ſimil̄r ſanctꝰ Bo
nauē. Una eſt Alex. de ales. par. iiij q. viij. quā imitat̄ bea
tus Tho. ⁊ durādus. Et hec ponit quattuor ꝑ ordinem.
Primū ꝙ ſacr̄a ſunt cauſe gratie nō tm̄ ſine qua nō. Nam
cauſa ſine q̄ nō: nihil cauſalitatis facit ad inducendū effe
ctum ſupra cauſas ꝑ accidēs: ſicut albū eſt cā ꝑ accidens
domus ſi edificator ſit albus. Cauſa vͦ ꝑ accidēs nō ꝑti
net ad artē: nec ingredit̄ diffinitionē. In diffinitiōe autē
ſacri ponit̄: vt cā exiſtat. Scd̄ʒ ꝙ licet ſacramēta ſint cau
ſa gr̄e: nō tm̄ attingūt effectiue gratiam: nec p̄ncipaliter:
nec etiā inſtrumētaliter in virtute p̄ncipalis agentis: ſed
quādā diſpoſitionē preuiā. Pro quo notat ꝙ ex ſacramē
tis duo ɔſequūtur in aīa ſuſcipiētis ſacr̄m. Primū qđ eſt
ſacramentū ⁊ res ſicut character vel aliquis ornatus aīe
in ſacramētis nō imprimentibꝰ characterem. Scd̄m qđ
eſt res tm̄ ſicut gratia. Reſpectu g̊ p̄mi effectꝰ ſunt ſacr̄a
cauſe aliquo mō efficientes ad illū effectū inſtrumentali
ter nō p̄ncipaliter attingētes. Sed reſpectu ſcd̄i ſunt cau
ſe diſponētes: tali diſpoſitione q̄ eſt neceſſitas niſi ſit im
pedimentum ex parte recipiētis ſacr̄m. Dicit̄ g̊ ſacr̄m eſſe
cā diſpoſitiua gr̄e: inquātum eſt cā inſtrumētaliter attin
gens p̄mū effectū q̇ eſt diſpoſitio neceſſitans ad gratiā.
Tertiū in ſacramētis opʒ ponere aliquā virtutē ſupꝑnatu
ralem ſupra virtutē ꝓpriā naturalē: q̄ eſt quedā res ab
ſolute ſp̄ualis: q: ad effectū ſp̄ualem. Primū oſtendit q:
cū ſacramēta ſint res corporales: nō habēt virtutē natu
ralem ad effectū ſp̄ualeʒ: maxime reſpectu effectꝰ cuius
ſolus deꝰ eſt cauſa p̄ncipalis. Scd̄m oſtēdit: q: virtꝰ cau
ſalis ſemꝑ noīat p̄ncipiū actiōis. Ad aliq̄d aūt ſeu relatio
nō pōt eē p̄ncipiū agendi/neqꝫ terminꝰ actiōis. v. phico.
Et ideo virtus illa ſupꝑnaturalis nō eſt ordo ſacramento
rum ad effectū ſacramētalem: ordo dico inſtitutionis: q:
ille eſt relatio: opʒ igitur ꝙ ſit aliq̄d abſolutum. Quar
tum: ꝙ virtus illa q̄uis ſit quid abſolutum: tamen non
eſt ens completū in natura: ſed eſt quoddā ens incōple
tum: ſicut motus. Huiꝰ rōnē aſſignat: q: ſacramentuʒ eſt
cauſa inſtrumētalis. Eſt aūt hec differentia inter cām p̄n
cipalem ⁊ inſtrumētalem: q: agens p̄ncipale agit ſm̄ exi
gentiā ſue forme: ideo virtus actiua in ipſo eſt aliqua for
ma: vel qualitas habēs eſſe cōpletum in natura. Inſtru
mentū aūt licet ei competat duplex actio. vna quā habet
ex ꝓpria natura: alia quā habet vt motū a p̄ncipali agen
te ⁊ ſemꝑ inquātum inſtrumētum attingit ad aliquid vl
tra illud qđ competit ſibi ſm̄ ſuā naturam: ſiue illud ad
qđ attingit ſit vltima forma: ſiue diſpoſitio ad cā: al̄s nō
ageret vt inſtrumētum. Tamen virtꝰ eius vt inſtrumen
tum ꝓportionat̄ motui: q: agit vt motū a primo agente.
Eſt ergo virtus illa ens incōpletum ⁊ diminutū nō ſixū
in natura: ⁊ per ſe: nō in aliquo decem generū: q: ens in
cōpletum qđ eſt in aīa: diſtinguit̄ ɔtra ens diſtinctum ꝑ
decem genera: reducitur tm̄ ad illud genꝰ in quo eſt vir
tus completa p̄ncipalis agentis: vel in quo eſſet: ſi eſſet
in genere: q: virtus increata nō eſt in aliquo genere. Sic
etiam nō conſtituit̄ in aliquo genere bonitatis/niſi per
reductioneʒ: reducitur aūt ad bona maxima in q̇bus eſt
gratia: que quodāmodo eſt cōpletum ipſius virtutis q̄ſi
ſinis eius. ¶ Addit etiam ꝙ nō eſt incōueniens ꝙ virtꝰ
ſp̄ualis ſit in re corporali in eſſe incōpleto. Ad qđ addu
cit quattuor ſimilitudines. Nā virtus artis eſt in inſtru
mentis motis ab artifice. Et ſermo diſcipline audibilis
cōtinet intentionē anime quodāmodo. In motu etiaʒ ce
li eſt virtus ſubſtantie ſeparate mouētis. Et ſemē agit in
virtute aīe vegetatiue. Conſequenter dicit: ꝙ illa virtus
licet ſit vna in vno ſacramēto: eſt tm̄ in oībus que conſti
tuūt ſacramētū: hoc eſt in elemētis ⁊ verbis ſimul cōple
te: ⁊ in ſingulis in eſſe incōpleto. Et ſi q̄ritur quādo hec
virtus datur ſacramētis: reſpondet ꝙ inchoatiue datur
quādo ſacramēta inſtituūtur in ſpecie inſtrumenti. Sed
cōpletiue datur in vſu ſacramēti quādo actu mouetur a
p̄ncipali agente: licet ſtatim cuʒ vſu ſacramenti deſinat:
nec eſt incōueniens ꝙ virtus q̄ motui ꝓportionatur da
tur rei ſtatim vel poſt modicū deſiture. Hec oīa colligū
tur ex. q. iiij. huius diſt. ⁊ varijs eius articulis. ¶ Alia eſt
opinio cui cōſentit ſctūs Bonauē. Rich. de media villa.
Sco. Ockam. Tho. de argen. ⁊ eorꝫ ſequaces: que tenet
ꝙ deus conſtituit ſacramēta ſenſibilia tanq̄ ſigna certa
gratie: quā ipſe creādo ꝓducit in aīa ſuſcipientis ſacr̄m:
aut in ipſo ſacramēto effectum gratuitū ad hoīm ſalutē
ordinatum: qđ additur ꝓpter ſacramentum eucharíſtie.
Statuit eñ ꝙ adhibito tali ſigno ſm̄ modū ⁊ formā ſue
inſtitutionis: infallibiliter vult aſſiſtere ſuo ſigno: produ
cendo gratiā ſi nō ponatur obex in ſuſcipiente ſacramen
tum quā gratiā al̄s nō ꝓduceret: ſi ſacramentū illud nō
exhiberetur. Et de hoc fecit eccl̄iam ſuam certam. Et iſta
ordinatio ſiue inſtitutio diuina vocat̄ pactū dei initū cū
eccleſia. Et nō eſt ponenda aliqua diſpoſitio media iter
ſacramentū ⁊ gratiā in aīa: ad hoc vt gratia infundatur:
neqꝫ aliqua virtus ſupꝑnaturalis in ſacr̄is aut vſu eorum
qua inſtrumētaliter agerent ad effectū gratuitum vel ad
diſpoſitionē preuiā. Probatio vniꝰ opinionis eſt impro
batio alterius: ideo reſeruabit̄ ad ꝓbationē ɔcluſionuʒ
in ſequēti articulo ponendarum. Et ex illis etiā oſtendit
quō ſacramēta poſſunt dici cauſe effectus ſacramētalis.
¶ Tertio notandum ꝓ dicendorꝫ intellectu: q: cā cōiter Nota. 3. E
diffinitur. Cauſa eſt ad cuiꝰ eſſe ſequit̄ aliud. i. cā eſt res
qua poſita in eſſe/aliqua alia res ponitur in eſſe. Adden
dū eſt: ⁊ qua nō poſita/aliud nō ponit̄ eo mō quo poni
tur. qđ ideo addit̄: q: alias quecūqꝫ duo ſimul t̄pe ꝓdu
cerētur: vnū eſſet cā alterius: ⁊ ita ſi duo infantes ſimul
t̄pe generarent̄ ex diuerſis matribꝰ: vnus eſſet cā alteriꝰ
Et ſi di. ꝙ illi ablatiui: qua poſita: ponuntur in deſigna
tione ɔſequētie: ⁊ per hoc important quādam neceſſita
tem: vt ſic intelligatur: qua poſita: aliud neceſſe ſequit̄.
Et ſic ſolueret̄ inſtantia de duobꝰ infantibus: q: vno po
ſito in eſſe/nō neceſſario alius ponit̄ in eſſe ⁊c. ¶ Cōtra
tunc nulla cā ſcd̄a eſſet cā: q: ad nullius poſitionē ſequi
tur neceſſario effectus: nō eñ ad poſitionē ignis ſequit̄
neceſſario calor vel cōbuſtio: vt ptʒ de pueris in camino
ignis. Unde oīs effectus pure ɔtingēter ſequit̄ ex cauſa
ſcd̄a: q: poſita cā ſcd̄a pōt nō ſequi: nō ɔcurrēte deo. Ad
ditur eo mō quo ponit̄: q: ſi idem calor ꝓducit̄ ſimul ab
igne ⁊ ſole: licet altero remoto/adhuc produceret̄ calor:
tamē nō eo modo q̊ ꝓducit̄ ad vtroqꝫ: q: nō eſt eque intē
ſus: aut nō in tanto t̄pe: citius eñ ꝓduceretur a duobus
q̄ ab vno ſolo. ¶ Si di. adhuc ſequit̄ ꝙ ſi calor ꝓduce
retur ab igne cum p̄ma cā: ⁊ cōſeruaret̄ a ſola p̄ma cau
ſa: tūc ignis nō eſſet cauſa caloris: q: remoto igne non re
moueretur calor in caſu. ¶ Dicendū ꝙ ignis tūc eſt cau
ſa ꝓductionis caloris: q: ſine igne nō eſt ꝓductus: ſʒ nō
eſt cauſa conſeruationis caloris: veruʒ ſi igne applicato
calefactibili deus ſuſpenderet actionē ignis: ⁊ ſe ſolo ꝓ
duceret calorem in calefactibili: tunc ignis non eſſet cau
ſa huiuſmodi caloris ꝓducti: q: ſi ignis applicatus non
eſſet: adhuc calor a deo productus eſſet. ¶ Et ſi diceres.
Tunc ignis p̄ſens calefactibili nō ſuſpenſus: nō eſſet cā
caloris in calefactibili geniti: quia calor ille potuit ꝓdu
ci a ſolo deo remoto igne: ergo ⁊c. Reſpondet̄ negādo
vltimā conſequentiā: quia nō dicitur in diffinitione cau
ſe; qua nō poſita nō poteſt poni effectus: ſed nō ponitur

ſta ꝙ negatur actus non potentia. Nunc aūt in caſu/ remoto igne nō ꝓduceretur calor: q: determinauit ſe de⁹ nō ꝓducere regulariter calorem ſine cauſa ſcda preſente: ⁊ hoc nō eſt ſuſpendere ignem pñtem agere in preſentia ignis: ſed ordinatā ⁊ regularē ſue volūtatis determinationē: que eſt nō agere remota ſecunda cauſa. Et ſic intellecta diffinitio cauſe videtur eſſe cōuertibilis. ¶ Ex quo patet ꝙ vnā rem cauſare aliam: nihil aliud eſt/ niſi ad pñtiā vnius rei aliam rem ꝓduci vel eſſe: vt ignem cauſare calorem in aq̄ appoſita: nihil aliud eſt: ꝙ̄ ad preſentiam ignis calorem ineſſe aque. Nec eſt imaginandū ꝙ inter cauſam immediatā ⁊ effectum ſit aliquod mediū rōne cuius diceretur cauſare: aut ꝙ ipſa cauſa aliquid ex ſe tranſfundat in effectum aut huiuſmodi. Sed cauſare eſt ad nudam preſentiam rei aliam rem incipere vel eſſe. Hoc autem vt dicit doctor: ⁊ poſt eum Pe. de aliaco. q. j. quarti ar. j. cōtingit dupliciter. Uno modo quādo ex natura rei ad eſſe ⁊ pñtiam vnius ſequit̄ naturaliter eſſe alterius. Alio modo quādo ad eſſe vnius ſequit̄ aliud ex ſola voluntate alterius illud ad pñtiam eius ꝓducentis: vt ſi rex ſtatueret/ ꝙ habēs denariū plumbeū ſigno regis ſignatū reciperet de camera regis. 100. florenos Denarius ille pñtatus ad camerā regis: cauſa eſt receptionis. 100. flore. nō ex natura plumbi: ſed ſola voluntate regis. Primū dicit̄ cauſa ꝓprie: quia eſt cauſa ex virtute ꝓpria. i. ex virtute que eſt in ipſa: aut que eſt ipāmet res ſiue eius natura. Scdm vero dicit̄ cauſa ſine qua nō. vnde Pe. de palu. diſt. j. q. j. notificando cauſam ſine qua nō dicit: Cauſa ſine qua nō/ eſt qua poſita aliud ponitur aliūde ⁊c. ꝙ̄uis ſm eum idem videat̄ eſſe cauſa ꝑ accidēs ⁊ cauſa ſine qua nō. Hinc in naturalibus nō cōtingit dare cauſam ſine qua nō: nec mediatam nec immediatam: reſpectu alicuius effectus: ſed tm̄ in voluntarijs: quādo. ſ. cauſa voluntaria determinat ſe ad preſentiā alicui⁹ (qd̄ nō eſt naturaliter ꝓductiuū certi effectus) ꝓducere illū effectum: ⁊ nō ſine illius pñta. ¶ Sed cōtra hoc poſſet argui. Uirtus cauſandi effectum quēcunqꝫ eſt plene ⁊ ſufficiēter in pma cauſa: ⁊ in nulla re creata ſufficiēter ⁊ plene: niſi quatenus ipſa cauſa pma que deus eſt: libere ⁊ cōtingenter voluit: ⁊ ſe determinauit: ꝙ ad pñtiā talis rei vult ꝓducere talem effectū: gratia exempli. Qd̄ ignis ſiue calor eſt cauſa caloris: ex eo eſt: q: determinauit ſe deus ꝙ ad pñtiam caloris vult ꝓducere calorem in alio ſubiecto: nec ſic calor habet eſſe cauſam caloris ꝑ aliquā aliam virtutem ſibi inexiſtentem: ſed ſolum ex eo ꝙ deus ita ſe determinauit ꝙ ad eius preſentiā: ⁊ nō ſine eius pñtia regulariter vult ꝓducere calorem. Et ſi nō ſic determinaſſet: calor idem qui nūc ſine omni ſua mutatione eſſet: eſſet calor: ⁊ nō eſſet cauſa caloris. Unde de⁹ nihil facit per cauſā ſcdam: qn̄ illud faciat ꝑ ſeipſum eq̄ pncipaliter: ⁊ non minus ꝙ̄ ſi ſolus faceret: imo vt dicit do. Pe. de aliaco vbi ſupra. Plus facit deus faciendo aliquē effectum mediante cauſa ſecūda: ꝙ̄ ſi faceret eūdem effectum ſe ſolo: q: quādo facit aliquē effectū mediante cauſa ſecūda: ipſe nō ſolum facit illū: ſed etiā facit cauſā ſcdam eſſe cauſam illius effectus. Unde in factione qua aliquid facit mediante cauſa ſecūda/ ſunt plures termini diuine factionis: ꝙ̄ ſi faceret ſe ſolo: q: in prima vnus terminus eſt effectus de nouo ꝓductus: ⁊ alius termin⁹ ipſa cauſa ſcda in eſſe cauſe. Sed in ſcda eſt ſolum vnus terminus ſcꝫ effectus ꝓductus: ⁊ per hoc ita vere eſt cā ſignū quodcūqꝫ: ſi deus determinat ſe ad eius preſentiā ꝓducere ſignatum: ſicut calor eſt cauſa caloris. Et ideo illa diſtinctio cauſe in cauſam ꝓprie ⁊ cauſam ſine q̄ nō: non videtur ſubſiſtere. ¶ Illa ratio videtur mihi fortis ⁊ ſatis ꝓbabiliter concludere: ꝙ ſi deus determinaret ſe ꝙ ab hac die ad ꝓlationē alicui⁹ verbi a quocūqꝫ prolati: velit dare pluuiā: verbum illud iam ꝓlatum: ita ꝓprie eſſet cauſa pluuie ad eius ꝓlationem a deo cauſare: ſicut calor eſt cauſa caloris: ⁊ hoc videtur oīno verum. Nihil enim habet creatura niſi ex mera voluntate dei illud libere ⁊ cōtingenter ſibi dante: ⁊ ſic poſſet faciliter dici: ꝙ ſacramenta ſunt vere ⁊ ꝓprie cauſe effectus ſacramentalis: quē deus ex pactione ſua cū eccleſia ad eorum exhibitionē producit: ⁊ ita ſaluarent̄ omnes autoritates ſanctorum: ⁊ cōtra nulle militarent rōnes. Nihil eñi inconueniens ꝙ ignobilius aut corporale ſit cauſa nobilioris ⁊ ſpiritualis ex ordinatione ⁊ pactione diuina. Nec h̄ eſt aliud dicere: ꝙ̄ ꝙ ad pñtiam rei minus digne ⁊ corporalis deus ex ſua voluntate libera ꝓducit effectum nobiliorem ⁊ ſpūalem. Nec ex alia rōne cauſat: quecūqꝫ cauſa ſecūda naturalis cauſat. ¶ Ad ſaluandū tm̄ illud dictum et differētiam cauſarū/ pōt dici ꝙ deus in pma rerū conditione determinauit ſe ad ꝓducendū effectus regulariter ad aliquarū rerū/ ⁊ quorūcunqꝫ eiuſdē ſpeciei preſentiam: ⁊ nō ſine eis. Et illis cōuenit eſſe cauſam ex ſua natura. i. ex ea natura in qua cōſtitute ſunt in earū creatione. Et dicitur regulariter: q: deus potentiā ſuam nō alligauit creaturis: qm̄ omnia que pōt cum creatura in gn̄e cauſe efficientis: pōt ſe ſolo: tm̄ vt frequēter quedam nō agit ſine creatura. Quādoqꝫ autē determinat ſe ad ꝓducendum effectū ad pñtiā aliquarū rerū: nō ex creatiōe ſiue ſub earū cōſtitutione: ſed pro tpe poſt creationē earum. Et ille nō dicūtur cauſe ꝓprie vel ex ſua natura: q: nō a conditione ſue nature erant cauſe: qn̄imo naturam ꝓpriam habuerūt pusꝙ̄ inſtituerentur eſſe cauſe. Sic ſacramenta habebant eandē naturā: puta aqua baptiſimatis cum ceteris quē nunc habet: ſed nō fuit cauſa: vel ſignū aut ſacramentū effectus ſpūalis ante inſtitutionem xpi factam poſt ſuam incarnationem. Sed dicūtur cauſe ſine qua nō: ⁊ ita videtur ꝙ illa difficultas cōſiſtit plus in terminis ꝙ̄ in rebus: quātum ad differentiā cauſe proprie ⁊ cauſe ſine qua nō. Et hoc videt̄ intēdiſſe dñs Pe. de aliaco. vbi ſ. in ꝓpoſitione. vij. qua dixit. Licet ad preſentiam ſcde cauſe ꝓprie dicte ſequat̄ effectus: nō ſolum ex voluntate dei: ſed ex virtute ipſius cauſe ⁊ ex natura rei: tm̄ ꝙ ad pñtiam alicuius cauſe ſecūde/ ſequatur aliquis effectus virtute ipſius cauſe ſeu ex natura rei: ſolū eſt ex voluntate dei. Nam hoc ſolū eſt: q: deus vult talē aſſumere cauſam ad cooperandū ſibi talem effectū quē ſine ea poſſet ꝓducere. Et in octaua propoſitione. Licet oīs cauſa ſecūda proprie dicta cauſet effectum ex natura rei: tm̄ ꝙ ipſa ſit cā ꝓprie dicta nō eſt ex natura rei: q: ſolum ex voluntate diuina. Qd̄ non aliter intelligi poteſt niſi ꝙ cauſa ſecūda eſt cā rei nō habēs ex aliqua naturali ꝓprietate ſupaddita: ſed ex voluntate diuina ſe determinantis ad aſſiſtendū ſue nature ad ꝓductionē effect⁹. Nota. 4 F

¶ Conſequēter notandū/ ꝙ ſm cōiter loquentes cauſa diuidit̄ in inſtrumētalem ⁊ pncipalem. Dicit̄ tm̄ cā inſtrumentalis ꝑ oppoſitū ad pncipalem: ⁊ ita tot modis dicit̄ quot pncipalis. Cauſa pncipalis d̄r quattuor modis ſm Sco. q. j. ⁊. iiij. huius di. Primo mō ꝑ excluſionē cauſe ſuperioris agētis: ⁊ hoc mō agere pncipaliter eſt agere independenter: ⁊ illo mō ſola cā pma eſt pncipalis: et oīs cā ſcda inſtrumētalis. Scdo modo cā pncipalis d̄r totū ſuppoſitum agens per aliquā ſui partē: ⁊ pars ꝑ quā totum agit dicit̄ inſtrumētalis: ⁊ ſic totus hō d̄r cauſa pncipalis viſionis: oculus vero inſtrumentalis. Tertio mō cauſa pncipalis d̄r cauſa que attingit effectum pncipalē ſm aliquā preuiā diſpoſitionē: ſic calor dicit̄ cauſa inſtrumentalis reſpectu ignis: ſuppoſito ꝙ nō attingat formā ignis generandi: ſed tantum calorem. Quarto modo d̄r cauſa pncipalis q̄ agit per formā ꝓpriā intrinſecam: ſiue in ſic agendo ſit ſubordinatū agenti ſuperiori ſiue nō. Et cauſa inſtrumentalis eſt que nō agit per propriā formā: ſed tantū ꝑ motionē alterius mouētis: vt in ſciā artis vt ſerra vel ſecuris. Et illo modo oīs diſpoſitio neceſſitans ad formā q̄ eſt ratio receptiua: pōt dici cauſa inſtrumentalis actiua quodāmodo. Sic merita ſunt cauſa īſtrumētalis premij. Nam ꝓprie d̄r: per meritū acquirit̄ premiū:

⁊ tamen meritū nō cauſat p̄miū: nec aliquā diſpoſitio/
nem mediā: ſed ſolūmodo ip̄mmet eſt diſpoſitio p̄uia
ex ordinatione diuina ad p̄miū: non tamen ſicut ratio
Arti. 2. receptiua. ¶ Quātum ad articulū ſcōm eſt ꝯcluſio pri/
Cocl. 1. ma. Sacramēta noue legis effectū ſacramentalē cauſant
B quē ex inſtitutiōe diuina certitudinaliter ſignificāt. Hec
ꝯcluſio quātum ad primā partem ꝓbatur auto. ⁊ rōne.
Et ne ambiguitas incidat ex illo termino effectus ſacra/
mentalis: ꝑ effectū ſacramentalē intelligo gratiā gratū/
facientē quā ꝯſequit̄ ſuſcipiēs ſacramentū nō indigne: ⁊
hoc quātum ad oīa ſacramēta p̄ter ſacramentū euchari/
ſtie: ⁊ quoad illud p̄ſentiam corporis xp̄i ſub ſacramen/
talibus ſignis ſpeciebus ſcʒ vini ⁊ panis. ⁊ ſic intelligo
quotiens de effectu ſacramētali ſit mentio. Probat̄ igit̄
p̄ma pars ꝯcluſionis auto. Augu. in de bap. In ſolis ele
mentis ſacr̄a efficiūt qđ figurāt. Idem ſuꝑ Iohan. Que
eſt virtus iſta aque/ vt corpus tangat ⁊ cor abluat. loqui
tur de aqua baptiſmi. Si abluit cor. i. aīam: ergo ablutio
nem cauſat. Non aūt ſit ablutio aīe niſi per gr̄am: cauſat
igitur gratiā. Item Bed. ſuper Lucam. Chriſtus tactu
mūdiſſime carnis ſue vim regeneratiuā contulit aquis.
Vis regeneratiua eſt vis cauſatiua gratie: q2 per ſolam
gratie infuſionem ſit regeneratio. Item orat eccl̄ia. Pro
ficiant in nobis dn̄e ſacramēta que ꝯtinent: ſcʒ gratiam:
nō continent aūt gratiam formaliter: ergo virtualiter: ⁊
nō niſi ſicut cauſa ſuū effectū. Item magr̄ diffiniēs ſacr̄m
addit: vt imaginē gerat ⁊ cā exiſtat. Ad idem ſonat Hu/
go. j. lib. de ſacr̄is parte. ix. c. j. vbi īter cetera dicit. Debet
omne ſacramentū quandā ſimilitudinē habere ad ipſaʒ
rem cuius eſt ſacr̄m: ſ̄m quā habile ſit ad eādem rem re
p̄ſentandam. Inſtitutionē quoqꝫ per quā ordinatum ſit
ad illam ſignificandū: poſtremo ſanctificationē ꝑ quam
illam cōtineat ⁊ efficax ſit ad eandē ſanctificandis cōfe/
rendā. Ecce dicit ſacramenta gratiā continere: non niſi
cauſaliter: ⁊ efficacia eſſe ad cōferendam gratiā ſanctifi/
candis ſcʒ ſuſcipientibus ſacramenta. Cōſonat Tho. de
argen. diſt. ij. q. j. ar. j. cum inquit. Sacramentū no. le. eſt
in genere cauſe efficientis cauſa ꝑ ſe gratie diuine. qđ ꝓ/
bat ex autoritatibus nūc deductis. Qđ aūt ſit cauſa ꝑ ſe
ꝓbat ex diffinitione cauſe. Cauſa eſt ad cuius eſſe ſequit̄
aliud. v. meta. ⁊ cauſa ꝑ ſe eſt ad cuius poſitionē in actu
ſemꝑ ſequitur effectus in actu. ij. phyſi. ſed ſic eſt de vſu
ſacramentoꝝ: ergo. hec ille. Rōne ꝓbatur ſumpta ex q̇d
noīs cauſe: nā ad eſſe ſacr̄i ſequit̄ effectus ſacramentalis
qui nō ſequit̄ ſacramento nō poſito: ergo ſacramentum
eſt cauſa ſacramētalis effectus. Cōſequentia tenet ꝑ lo/
cum ad diffinitionē. Antecedens patet: q2 deus inſtituē/
do ſacramenta determinauit ſe ad ꝓducendū effectum
gratuitum ad p̄ſentiam ſacramēti: quē non ꝓduceret eo
Cocl. 2. non poſito: vt infra patebit: ğ antecedens verum. ¶ Se
cunda cōcluſio. Noue legis ſacramenta non ſunt cā gra
tie ex natura ꝓpria eis in p̄ma rerum cōditione tradita.
Probatur ꝯcluſio: quia ante inſtitutionē ſacramentorū
a xp̄o fuerunt vel eſſe potuerunt res ille que modo ſunt
ſacramēta: ⁊ tamen nullam habebant efficaciam ſeu cau
ſalitatem reſpectu effectus gratuiti: cum tamen tunc ha
bebant eandē naturā quā nūc: ergo cauſalitas eoꝝ non
eſt ex natura ꝓpria: alioq̇n manente natura maneret et
cauſalitas. Ad idem faciūt ꝓbationes ſequētis ꝯcluſio/
Cocl. 3. nis. In duabus ꝯcluſionibus omnes ꝯcordant. ¶ Ter/
tia ꝯcluſio. Sacramenta noue legis non cauſant effecti/
ue diſpoſitionē p̄uiā ad ſacramētalem effectum neceſ/
ſitantem. Hec concluſio ponit̄ cōtra opi. be. Tho. ⁊ Pe.
de palu. cum inquit. q. j. diſt. j. Secūda cōcluſio eſt/ ꝙ ſa/
cramenta attingunt ad ꝓductionē diſpoſitionis ad gra
tiam que eſt character vel ornatus: ⁊ pari ratiōe ad gra
tiā ſacramentalem ſi differat ab alia gratia. Et ſ̄m eius
dictum ſupra recitatum: ꝓbatur cōcluſio: q2 illa diſpoſi/
tio ſ̄m eum/ eſſet character in ſacramētis initerabilibus
⁊ in alijs ornatus quidā characteri ſimilis. pʒ ex p̄miſſis

ſed character ille nō eſt diſpoſitio ad effectū ſacramenta
lem: neqꝫ ornatus ille eſt ponēdus. Et ſi ponendus eſſet
reſpectu eius/ ſimil̄r ⁊ reſpectu characteris ſacr̄a nullaʒ
haberent cauſalitatē eam vt terminū attingentē: ğ ꝯclu/
ſio vera. Cōſequētia nota. Et antecedēs tripertitū ꝓbat̄
quātum ad ſingulas partes. Quoad primā ſcʒ ꝙ chara/
cter nō eſt diſpoſitio p̄uia ad effectū ſacr̄alem: ⁊ idē eſſet
de ornatu ſi poneret̄. Arguit̄. Diſpoſitio que pōt ſtare ſi
ne gr̄a ſacr̄ali: ⁊ ſine qua pōt infundi ⁊ ſtare gr̄a ſacramē
talis: vel eiuſdē ſpeciei: non eſt diſpoſitio neceſſitans ad
gratiā ſacr̄alem: ſed talis eſt character: ergo. Cōſequētia
nota cum maiore. Minor ꝓbat̄: quoad primā partē: q2
character manet in recidiuātibus: īmo in dānatis: in qui
bus nō eſt gr̄a. Sil̄r ficte accedentibus ad ſacr̄m īprimit̄
character: alioq̇n recedente fictione iterandū eēt ſacr̄m:
qđ patet eſſe falſum: ⁊ tn̄ nō infundit̄ gratia. Patet ğ ꝙ
charactere pōt ſtare ſine gratia. Scđa ꝑs mīoris/ ꝙ ſine
charitate datur gr̄a: patet in circūciſione: q̄ nō imprimit
characterē ſ̄m eum: ⁊ tn̄ ꝯfert gratiā: īmo ſ̄m Pe. de pa
lu. vbi. s̄. in p̄ma ꝓpoſitione/ li. ar. cōpetit ſe p̄ncipaliter
ad gratiā diſponere: ⁊ facere illud qđ eſt īmediata diſpo
ſitio ad gratiā: īmo ſ̄m eūdem melior eſt diſpoſitio ꝑ li.
ar. ꝙ ſit alia per diſpoſitionē ſacramentalem: ⁊ licet ſint
eedem quātum ad efficaciam: nō tn̄ quātum ad eſſentiā.
Simil̄r baptizato baptiſmate flaminis infundit̄ gr̄a ſine
charactere: nō eñ imprimitur character niſi vigore ſacr̄i
¶ Item character eſt ſignū diſtinctiuū ⁊ cōfiguratiuū/
vt infra dicetur: tale aūt ſignū ſequit̄ gratiā ordine natu
re. Nam ſignū diſtinctiuū preſupponit diſtinctionē eoꝝ
quoꝝ diſtinctionē oſtendit. Simil̄r ⁊ ſignū configurati/
uū p̄ſuppōit ꝯfigurationē ſignatoꝝ. Hec aūt diſpoſitio
⁊ configuratio ſit per gratiā ſacramētalem: ideo chara/
cter p̄ſupponit gratiā ſacramenti: ⁊ ſequit̄ ipſam ordine
nature. ¶ Scđa pars principalis antecedentis/ ſcʒ ꝙ ta
lis ornatus nō ſit ponendus: ꝓbatur: quia ſi eſſet ponē/
dus: ornat⁹ ille erit character: tuʒ q2 indelebilis: nō eñ
habebit contrariū: tum q2 erit diſtinctiu⁹ ab his qui non
habent talem ornatum: ⁊ cōfiguratiuus his qui habent
⁊ he ſunt ꝯditiones characteris: vt infra dicetur. ¶ Pre
terea: tunc ſacramenta imprimentia ornatum/ ita eſſent
initerabilia ſicut imprimētia characterem. Conſequens
falſum. Conſequentia ꝓbatur: quia eſſet eadem ratio in
his ſicut in illis. ¶ Preterea/ vt arguit Sco. in q̇bus ſa/
cramētis imprimitur diſpoſitio ad effectum p̄ncipalem:
ſi ꝓpter obicem in ſuſcipiente nō cauſatur effectus p̄nci
palis: tūc ceſſante obice ſufficit diſpoſitio imp̄ſſa ad effe
ctum illum p̄ncipalem cauſandū: ſicut apparet in ſacra/
mentis imprimētibus characterem que ꝓpter hoc ſunt
initerabilia. Sed in ficte penitēte nihil eſt qđ ſufficiat ad
effectum penitentie ceſſante fictione. alioq̇n non oporte
ret talem ficte cōfeſſum de eiſdem pc̄tis iterum cōfiteri:
qđ non tenetur: ğ in ſacramēto penitentie non imprimit̄
talis diſpoſitio. Pari rōne nec in alijs. Hoc illicitum cō/
cedit ſctūs Tho. ſed eius falſitas oſtendit̄ infra diſ. xvij.
q. j. ar. iij. ¶ Tertia ꝑs minoris/ ſcʒ ꝙ reſpectu characte/
ris: ⁊ hm̄oī ornatus ſi ponet̄: ſacramēta nō habent cauſa
litatem: ipſos vt terminū attingentem ſ̄m eūdem Sco.
creatura nō pōt agere inſtrumentaliter minus p̄ncipali
ter ad terminū creatiōis ſ̄m ipſum opinantes. qđ ſ̄m eū
maxime verū eſt de ſubſtantia corporea cuiuſmodi eſt ſa
cramentū. Diſpoſitio aūt preuia quā ponit: ſcʒ character
aut ornatus eſt termin⁹ creationis: ergo. Minor patet:
q2 talis diſpoſitio eſt forma ſupernaturalis: et quelibet
talis eſt eque nō ducibilis de potentia naturali ſubiecti
recipiētis. Subiectū etiā eque eſt in potentia obiectiua/
li ad quālibet talem formam. Sicut ğ ſacramēta nō ſunt
cauſe inſtrumētales gratie ipſam attingentes: ita nec hu
iuſmodi diſpoſitio nis: cū vtraqꝫ creatur ⁊ eſt forma ſuꝑ
naturalis. ¶ Preterea. Diſpoſitio illa eſt forma indiuiſi
bilis; q2 in ſubiecto indiuiſibili ſicut gratia: ergo produ/

citur in inſtanti: etiā q: terminus creationis. Sed ſacr̄a que habent eſſe ſucceſſiuū ꝓpter verba vocalia q̄ de ratione ſacr̄i nō poſſunt agere in inſtanti. ¶ Et ſi di. ꝙ vltima ſyllaba agit in virtute priorꝝ. Contra nō pōt agere in virtute priorꝝ niſi priores aliq̇d derelinquāt in ſubiecto: ſicut nec vltima gutta cauat lapidē: niſi ⁊ priores aliq̇d abſtuliſſent de partibꝰ lapidis: ⁊ ita tota actio ſacramenti eſt ſucceſſiua: ⁊ ideo nō erit ad terminū inſtantaneum. ¶ Preterea/ipſa vltima ſyllaba hꝫ eſſe ſucceſſiuū ⁊ diuiſibilis eſt in ſemꝑ diuiſibilia: ſicut oīs ſonꝰ tꝑalis. Late ⁊ bene improbat hāc partē doc. ſubtilis: ideo tranſeo.

Cōcl. 4. D ¶ Concluſio quarta. In ſacr̄is noue legis nō eſt ponēda virtus ſuꝑnaturalis ꝑ quā reſpectu ſacr̄alis effectus eis cōueniat ratio cauſalis. Hec ꝯcluſio ponit̄ cōtra tertiū dictū ſcī Tho. quo ponit virtutē quādā ſpūalem ſuꝑnaturalem in ſacr̄is: ꝑ quā ꝯcurrūt actiue inſtrumentaliter ad diſpoſitionē ⁊ diſpoſitiue ad gratiā. Probat̄ itaq̃ ꝯcluſio. Primo ꝙ iſta virtus non eſt ſpiritualis: q: ſi ſic: aut q: ꝑficit ſpiritū: aut ſecūdo/q: indiuiſibilis: aut tertio: q: hꝫ eſſe incōpletū: aut quarto: q: habet tm̄ eſſe obiectiuū. Non p̄mū: q: tūc nō eſſet in corpore: ⁊ ita nec in ſacr̄is. Antecedens ꝓbatur: q: nulla ꝑfectio ſpūs informat corpus. Alioq̇n intellectio ⁊ volitio/ſciētia/gratia/charitas poſſunt ſubiectiue informare lapidem: qđ non cōceditur maxime de potentia ordinata. Nec ſcđm: quia tunc nō poſſet eſſe in ſubiecto diuiſibili: niſi totum eſſet in toto: ⁊ totum in qualibet parte: qđ nō ꝯceditur niſi de ſola aīa intellectiua. Et ſi hoc ꝯcederetur: tunc accidens migraret de ſubiecto in ſubiectum: q: cū partes ſacramēti nō ſunt ſimul: ſed ſibi ſuccedūt: ſic totū in qualibet ꝑte migraret de parte priore in partē poſteriorē ſuccedentē. Nec tertiū: q: tunc motus ⁊ tēpus dici deberent res ſeu forme ſpūales. Si quartū: tunc nō eſſet ens reale abſolutum: nec eſſet ſubiectiue in ſacr̄is: qđ ipſe negat. q̄ em̄ habent eſſe obiectū ſuo mō tm̄ ſunt in aīa: nō in re extra.

¶ Preterea/ꝙ virtus illa ſimpl̄r nō ſit ponenda: probatur: q: ſi virtus illa eſt res aliqua: aut ſubſtantia aut accidens. Hec em̄ diuiſio entis īmediata fundatur in cōtradictione. Patet ex q̇d noīs vtriuſq̃: ſed nō eſt ſubſtātia manifeſtū eſt: nec accidens: q: non pōt aſſignari ei ſubiectum: qđ ꝓbatur: cum em̄ illa virtus in vno ſacr̄o ſit vna vtputa aq̄: ſacramentū hꝫ vnitatē formalē ſm̄ illum: aut erit ſubiectiue in elemento: aut in verbis: aut in intentione. Ex his em̄ integrat̄ ſacr̄m: ⁊ in quocunq̃ horū ponit̄ cetera ſuperfluūt: ⁊ nō erunt de rōne ſacramēti. Nec pōt dici ꝙ ſit in oībus ſimul: q: idem accidens eſſet in diuerſis ſubiectis/genere/loco/⁊ ſitu diſtinctis. Sequeretur ſimiliter ꝙ accidens eſſet in accidente: q̄ ſunt abſurda et pħie Ariſtotelis extranea. ¶ Nec ſufficit dicere ꝙ q: hꝫ eſſe incompletū: ideo illata de eo concedi poſſunt: ſimul etiam ꝙ cum ſit ſpirituale: eſſe tamen nō poteſt in re corporali. Quia quero quid intelligatur per eſſe incompletum: aut eſſe ſucceſſiuum: aut eſſe tale cui aliquid deficit ad ſuū eſſe requiſitum. Si primū: ſic motus ⁊ tempꝰ habent eſſe incōpletum: ⁊ tamen vtrūq̃ eſt in vno ſubiecto adequato/ſcꝫ in mobili ſm̄ opinionem aliquorꝝ. Vtrūq̃ eſt per ſe in genere. Si ſecūdum: tunc ſimpl̄r non eſt. Nihil em̄ actualiter eſt/cui deficit aliquid ad ſui eſſe requiſitum: ſicut homo non eſt/ſi deficit materia aut forma.

¶ Preterea queritur: quādo illa virtus datur ſacramento: vel in p̄ncipio: vel in medio: vel in fine: ⁊ quodcunq̃ datur relique partes ſacr̄i ſuperfluūt: ita ꝙ ſine eis eſſet ſacr̄m: q: in quocunq̃ inſtanti eſt virtus ſacr̄i: in illo eſt plenum ⁊ verum ſacr̄m aliis oībus circūſcriptis: ſicut in quocūq̃ inſtanti forma humana eſt in materia: in illa eſt verus ⁊ ꝑfectus homo: ⁊ ita eſſet ſacramētum nondum exiſtente forma. Si em̄ in p̄ncipio prolationis forme eſt virtus: ⁊ ita ſacramētum: nondū eſt forma: ſed pars eiꝰ. Si in fine: tunc ſimil̄r nō eſt forma: q: pars eius tranſiit.

¶ Et ſi dicis (ſicut ipſe dicit) ꝙ virtus datur ſacramentis inchoatiue/dum inſtituūtur in ſpecie ſacramenti: ſed cōpletiue in vſu ſacr̄i. ¶ Contra primū. Illa inſtitutio facta eſt a xp̄o dum adhuc ageret vitam mortalē in terris ſaltem ante aſcenſionem: vt infra dicetur: tunc aūt ſacramenta: q̇bus nunc vtimur: nō fuerūt: qđ vero nō fuit: nihil recipere potuit/nec inchoatiue/nec completiue tūc quādo nō fuit. ¶ Contra ſcđm: ꝙ nō recipiūt hanc virtutem completiue dum ſunt in vſu: probatur: q: ex quo ſacramēta conſiſtūt in certa verborꝝ forma: q̄ ſunt de ſacramentorꝝ eſſentia. Quero: quādo ipſam virtutem recipiūt: an exiſtente p̄ma ſyllaba/media vel vltima: et non poteſt dici niſi exiſtente vltima: quia illa deficiente/cetere nō conſtituūt ſacr̄m: nec ſequit̄ effectus ſacramētalis deficiente aliquo ſubſtantiali in forma. Vltima aūt ſyllaba que eſt de neceſſitate ſacramēti: quādo eſt ꝑfecta deſinit: deſinit aūt per p̄mū inſtās nō eſſe: ⁊ ſic recipiet virtutem qn̄ nō eſt: qđ eſt impoſſibile. Et ſi dicis ꝙ recipit virtutem ꝑ partes: quelibet ſyllaba vnam partem virtutis. ¶ Cōtra. Virtus illa eſt indiuiſibilis: quia ſpūalis et ſupernaturalis: ⁊ ita tota ſimul ꝓducitur in inſtanti a virtute ſuꝑnaturali: que eſt infinita. Itē ſi haberet partes aut eiuſdem rōnis: aut diuerſarum. Non ſecūdum: quia eſt forma ſimplex: nec pōt aſſignari diuerſitas partiū ex q̇bus cōponeret̄. Si primū: tunc ꝓducto vno gradu ſeu parte ſufficeret ad eſſe ſacramēti: ſicut vnus gradus gr̄e vel charitatis ſufficeret ad hoīs ſanctificationē ⁊ peccatorꝝ remiſſionē. Item ſimilia illa q̄ adducit ad oſtendendum ꝙ res ſpūalis poſſit eſſe in ſubiecto corporali: non inducūt ꝓpoſitū. Primū nō: q: in inſtrumēto artis non eſt aliqua virtus impreſſa ab artifice p̄ter motū: ſi ponit̄ diſtinctus a mobili: ⁊ ideo ſupponit falſum. Simil̄r falſum eſt/ꝙ in ſermone diſcipline audibili cōtinetur intentio aīe. Intentio aīe eſt cognitio que inheret potentie cognitiue quā ꝑficit: nō alicui rei extra: ⁊ forte hoc etiā ipſe ſenſit: ideo addit quodāmodo. Et ſi ītelligitur ineſſe cauſaliter: nihil ad propoſitum: hic em̄ non queritur cauſa huius virtutis: ſed eius ſubiectum. Pariformiter in motu celi non eſt virtus aliqua que ſit principium effectiuū alicuius effectus in inferioribus: ſed per motum celi fit applicatio partium celi: que cauſant effectus in his inferioribus. ¶ De quarta v̇o ſimilitudine dicitur/ꝙ ſemen agit virtute caloris: q̇ eſt forma ſeu qualitas materialis ⁊ non ſpūalis: nihil em̄ ſpirituale eſt in ſemine: ſed quecunq̃ virtus eſt in eo: eſt materialis ⁊ extenſa ſicut ſuum ſubiectū: ⁊ ideo ſimilitudines ille deficiūt. ¶ Preterea ⁊ finaliter arguit̄ pro ꝯcluſione. Omnis opinio que ponit pluralitatē ſine neceſſitate/eſt penitꝰ irrationabilis ⁊ reprobanda: ſed talis eſt hec opinio ponens ornatum ⁊ virtutem in ſacr̄is modo dicto: ergo eſt irrationabilis. Conſequētia nota. Maior ꝓbatur ꝑ pħm. i. phyſi. q: ex hoc cōmendat opinionē Melliſſi/p̄ferens eam opinioni Anaxagore: qui nō ponit pluralitatē: quā ponit anaxagoras. Simil̄r. vii. phyſi. ⁊. iii. de anima. ꝙ natura nihil agit fruſtra: quare ſemꝑ paucitas ſi ſufficit ad ſaluandū apparentia: eſt ponenda. Sicut ergo ſequēdo rationem naturalē/nihil eſt ponendū niſi qđ ratio naturalis ꝯcludit: ita ⁊ in credibilibus nihil eſt ponendū niſi quod ſidei veritas aut ſcripture autoritas vel eccleſie determinatio aut certa ratio cōuincit: alioquin fides noſtra ſupponeretur humane voluntati: contra illud. ii. Pe. i. Hoc primū intelligentes/ꝙ omnis ꝓphetia ſcripture ꝓpria interp̄tatione nō fit. Non em̄ voluntate humana allata eſt aliquando ꝓphetia: ſed ſpirituſancto inſpirati locuti ſunt ſancti dei hoīes. ⁊ ideo vt dicit magr̄: quod de monte ſcripture nō deſcēdit: ea facilitate contēnitur qua approbatur. Minor ꝓbat̄: ad ponēdū hanc pluralitatē ornatus et virtutis in ſacramentis modo dicto: nulla eſt neceſſitas aut ratio naturalis conuincens: neq̃ ſcripture autoritas bene intellecta affirmans: nec determinatio eccleſie compellens: immo hoc ponere vix eſt intelli-

gibile: vt vult ſanctus Bona. Unde videtur pura fictio et
maxime in ſacramēto euchariſtie ponere in ſpeciebꝰ pa-
nis quēdā ornatū vel diſpoſitionē preuiā/ ⁊ in eis vtutē
ad tranſſubſtātiationē panis: q̄ ſit ſola vtute diuina inſti
tuta. Hāc rationē ponit Sco. ⁊ eam ponderat plus cete
ris dn̄s Pe. de aliaco: q̄ etiam in veritate eſt pōderanda
tanq̄ꝫ principiū naturalis phie ⁊ theologie. Et nō paruꝫ
miror quomodo doctor Sco. q̄ pro ingenij ſui acumine
ſubtilis noīatur: in tam ſalubri ſentētia cōſtituťꝰ: tot res
multiplicauit ſine aliqua rōne efficaci in p̄dicamētis ac-
cidentiū/ ⁊ maxime in relationibus: ponēs pene tot res
nouas: quot noīa ſignificatiua: immo infinities plures:
quaſi eiſdē rebus nō poſſent imponi plura noīa non ſy-
Cōcl'.5. nonyma. ¶ Quinta cōcluſio. Sacramenta noue legis
cauſe ſunt gr̄e non principales: ſed primo ⁊ q̄rto modis
inſtrumētales. Prima pars ꝓbatur: q: nō agūt indepen
denter: nec ſunt ſuppoſita: nec attingūt effectū principa
lē ſaltē ex ꝓpria natura: nec per formā ꝓpriā: hi aūt ſunt
modi cauſe p̄ncipalis. Scd̄a pars patet: q: ſunt cauſe de
pēdentes quoad primū: ⁊ nō agunt per ꝓpriam formā/
quoad ſcd̄m: ſed ſunt diſpoſitiōes imediate neceſſitātes
ad effectū ſacramētalē ſm ordinationē diuinā. ¶ Sexta
Cōcl.6. cōcluſio. Sacramēta noue legis nō ſunt cauſe ꝑ accidēs
effectꝰ ſacramētalis. Probať: quia cā per accidēs eſt qua
poſita nō neceſſario ſequiť effectus neceſſario ſtante le-
ge: ⁊ ea remota nō minus poniť effectus: ſicut muſicus
reſpectu edificatiōis. Nā non ſequiť edificatio/ q: muſi-
cus: nec (ſi non fuerit muſicus) remoueť edificatio. Sa
cramēta vo ſunt efficacia ⁊ certa ⁊ diſpoſitiōes neceſſitā
tes remoto impedimēto: quibꝰ poſitis certe ſequiť effe-
ctus ſacramētalis. ¶ Septima ꝯcluſio: ⁊ cū prima rn̄ſa
Cōcl.7. lis. Sacramēta euāgelice legis ſunt cauſe ſine qua non
effectꝰ ſacramētalis. Patet: q: ſunt cauſe effectꝰ ſacramē-
talis/ ex concluſione prima: ⁊ nō cauſe naturales ſiue ex
natura ꝓpria/ ex cōcluſione ſcd̄a: ergo ſunt cauſe ſine q̄
nō. Tenet ꝯn̄a ex ſufficiēti diuiſione. Itē ex volūtaria in-
ſtitutione diuina ſine eis nō cauſať effectꝰ ſacramētalis:
cauſať autē eis poſitis: ergo ſunt cauſe ſine qua non. Te
net ꝯn̄a ex quid nois cauſe qua nō poſite in.j.arti. Et tā-
Arl'.3. tum de articulo.ij. ¶ Quantū ad articulū tertiū eſt pri-
Dub. 1. mū dubiū cōtra primū notabile/ quo diffinitū eſt ſacra-
3 mētū: nā ſacramētum nō eſt diffinibile: q: nō eſt res vna:
neq̄ꝫ eſt ſubſtātia habēs genꝰ ⁊ differētiaꝫ eſſentialē: hec
autē ſola diffiniunť. Sol. q̄uis de materia huiꝰ dubij an
ſcꝫ ſacramētū ſit diffinibile diffinitiōe ꝓprie dicta/ Sco.
⁊ Rich. late diſputāt: q: tn̄ illa materia magis eſt logica
lis q̄ theologicalis: nec refert ad efficaciā ſacramenti an
ſacramentū diffiniať logice vel metaphyſice: breuiter et
ſufficiēter abſoluit ſe de h̄ Ockā: ⁊ poſt eū do Pe. de ali
aco vbi.ſ̄.arti.iij. ita dicēs. Sciēdū q̄ duplex eſt diffinitio
ſm phm̄.ij. poſte. Una eſt oratio exprimēs quid rei. Alia
eſt oratio exprimēs q̇d noīs. Primo mō nihil diffiniť ni-
ſi ſit res vna: h̄ eſt terminꝰ ſignificās vnā rē. Et ſi ſit vna
vnitate cōpoſitiōis ex ꝑ ſe diſtinctis ſui generis: tunc ꝓ-
prie diffiniť ꝑ genus ⁊ differētiā eſſentialē: ⁊ ſic aggrega
tū nō pōt diffiniri. Si vo ſit ſimplex ſicut angelꝰ/ aīa: aut
vna vnitate cōpoſitiōis partiū eiuſdē rōnis: ſicut q̄litas
intenſibilis/ vt caliditas/ charitas/ gr̄a: ſic pōt diffiniri ꝑ
genus ⁊ differētias accidētales: ⁊ ꝑ multos conceptus
quoꝝ quilibet eſt in plus/ ⁊ totū in eque. Diffinitio p̄mo
modo dr̄ q̇dditatiua: ſcd̄o modo dr̄ deſcriptiua: q: prima
predicať eſſentialiter de diffinito: ſcd̄a accidētaliter. Dif-
finitione q̇d nois pōt oīs terminꝰ cathegorematicꝰ diffi-
niri q̇cq̇d ſignificet in recto vel in obliquo. Nā pro omni
noīe poſſunt poni plura noīa diſtincte ſignificātia illa q̄
ſignificanť ꝑ illud vnū nomen tā in recto q̄ in obliquo.
¶ Ad ꝓpoſitū dr̄/ q̄ ſacramētū nō pōt diffiniri p̄mo mō
hoc eſt diffinitiōe q̇d rei: q: ſacramētū nō eſt res vna: ſed
aggregatū ex pluribꝰ: ſicut dicit Aug. Accedat verbū ad
elementū: ⁊ ſit ſacramētū: ſed tn̄ diffiniť diffinitione q̇d
noīs. ¶ Et per hoc ad rationē dr̄/ q̄ arguit verū de diffi
nitione q̇dditatiua: qua nō diffiniť ſacramentū: ⁊ de illa
loquiť phs.vij. metaphyſice. ¶ Scd̄o dubitatur circa h̄ Dub.2. 2
qd̄ in ꝓbatione tertie concluſionis dictū eſt/ q̄ creatura
nō cōcurrit effectiue ad terminū creationis: vtrū creare
ſimpliciter repugnet creature. Et videtur q̄ ſic: q: crea-
re ſoli deo cōuenit: ergo. Antecedēs ꝓbať per beatū Au
gu.iij. de trini. c.viij. ⁊.ix. oſtendentē ſolū deum eſſe crea
torem. Et ad idem ſonare vidētur multe autoritates ſan
ctoꝝ. ¶ In oppoſitū. Creature poteſt cōmunicari virtꝰ
creandi cum deo: ergo creare nō repugnat creature. Cō
ſequētia nota. Antecedens ꝓbatur: quia cōmunicare vir
tutē creādi nō implicat cōtradictionē: ergo a deo nō eſt
negandū. Antecedēs ꝓbatur: quia multi conati ſunt re-
pugnātiā illaꝫ inducere varijs rationibꝰ: que tn̄ omnes
ſunt inefficaces ⁊ ſolubiles. Inter hos laborauit beatus
Tho. cuius rōnes ſoluit Sco. qui ad ꝓbandū idē addu-
cit alias rōnes quas ſoluit Ockam: ⁊ rōnes eius in par
te nititur ſoluere. d. Pe. de aliaco vbi.ſ̄.arti.ij. Relinqui
tur igitur q̄ euidenter oſtēdi nō poſſit cōtradictio: ergo.
¶ Pro reſpōſione rememorandū/ q̄ q̄ſtio hec mota eſt
diſt.j.lib.ij. vbi reſpōſum eſt poſt doc. noſtrū/ q̄ creatu-
ra nō poteſt creare capiendo creare vt includit cauſam
ſubiectiuā nō coefficientē: videlꝫ vt creare eſt aliq̇d pro
ducere de nihilo: hoc eſt nō de potētia ſubiecti ſiue non
cōcurrente ſubiecto in ſuo genere cauſandi. Sic etiā ca-
pitur a tractatoribꝰ huiꝰ dubij. Probata eſt hec reſpōſio
per rationē ſumptā ab experiētia. Un̄ patet q̄ reſponſio
illa preſupponit ordinē naturalē cauſarū: ⁊ per hoc non
ſatis generaliter reſpondet ad queſtionē. Et ideo notat
hic Pe. de aliaco vbi.ſ̄.arti.ij. q̄ ſicut dr̄/ q̄ deus aliquid
poteſt de potētia abſoluta: qd̄ nō poteſt de potētia ordi-
nata: ſic etiam creatura poteſt aliquid de potētia ordina
ta: que videlꝫ poteſt ſm ordinem a deo nunc inſtitutuꝫ.
Poteſt etiā aliquid de potentia abſoluta ſiue obediētia
li ſm quā poteſt quicquid mediāte ipſa deus poteſt pro
ducere: nō ſolum ſm ordinē nunc inſtitutū: ſed ſm ordi-
nem inſtitui poſſibilē. Et ita natura aliqua poteſt in effe
ctus contrarios effectibus quos modo poteſt. Sicut de
cataplaſmate ficuū appoſito vulneri regis ezechie ꝑ Eſa
iam prophetā/ quo ſanatus eſt: vt habetur.iiij. Reg.xx.
Dicunt expoſitores q̄ ficus ſm naturā propriā erant cō
trarie ſanationi vlceris: tamen ex ſpeciali miraculo ⁊ or-
dinatione diuina ſpeciali induxerunt effectum cōtrariū.
Sic nullam videtur includere cōtradictionē/ q̄ per no-
uam inſtitutionē diuinam ignis algeret. Poſſet eñ ordi
nare deus q̄ ad preſentiā ignis ꝓduceretur frigiditas in
ſubiecto approximato manente forma ignis. ¶ Quibꝰ
premiſſis reſpōdetur ad dubiuꝫ per duas ꝓpoſitiones.
¶ Prima propoſitio. Creature repugnat creare ſm or-
dinem ⁊ nature curſum nunc a deo conſtitutum. Hāc ꝓ
poſitionē relinquo probatā ex ſecūdo. ¶ Secūda ꝓpo
ſitio. Creare nō repugnat creature quin poſſit ꝓducere
effectum nō ex ſubiecto ſupernaturaliter. Illa propoſi-
tio ꝓbatur: quia ſicut deus ordinauit q̄ ignis producit
calorē in paſſo approximato: ita poſſet ordinare q̄ ignis
produceret calorē nō in paſſo ſeu ſubiecto. Nullam enim
hoc includit cōtradictionē: naꝫ prima ordinatio fuit me-
re cōtingens: ergo potuit et poteſt mutari. ¶ Preterea
poteſt deus nouam creaturā corporalē vel ſpiritualē ꝓ-
ducere/ et velle creaturā ſibi cooperari ad producendū
talem effectum totū ſm ſe ⁊ quodlibet ſui: cū hoc nullā
includat cōtradictionem: qd̄ ſi faceret/ creatura crearet.
¶ Preterea: vt arguit Pe. de aliaco vbi.ſ̄. licꝫ deus talē
legem naturalē rebus indidit: q̄ vnus angelus nō ꝓdu
cit aliū: tn̄ nō apparet cōtradictio/ cur hoc nō poſſit ab-
ſolute: ſicut ignis poteſt producere ignem: cum ſit perfe
ctionis poſſe producere ſibi ſimile: ⁊ angelus ſit multo
perfectior igne. Item videtur q̄ etiā nunc de facto ignis
producit calorē ſine ſubiecto: ⁊ per cōſequēs creat. Ante

cedēs patet in ſacramēto altaris:nā ſi ignis applicat̃ ca
lici cōſecrato ꝓducit calorē:vt patet ad ſenſum: ⁊ iſte ca/
lor nō eſt in ſubiecto. ¶ Nec valet ſolutio Ockā/qua di
cit ꝙ calor ille ad pſentiā ignis creatur a ſolo deo/⁊ non
actiōe ignis:q: in fide chriſti nunꝗ̄ negāda eſt apparen/
tia ſenſus naturaliter bene diſpoſiti:niſi vbi expſſa auto
ritas fidei:vel efficax ratio ſumpta ex his q̄ ſunt fidei ad
hoc cogāt:ſed ita apparet ſenſui ꝙ ignis applicatꝰ ꝓdu/
cit calorē poſt cōſecrationē ſicut ante:nec eſt aliq̄ autori
tas fidei in oppoſitū:quia licꝫ negeť in ſacramēto eucha
riſtie eſſe panis:ꝙuis appareat poſt ſicut ante conſecra
tionē ꝓpter determinationē eccleſie:nihil tm̄ cogit dice/
re ꝙ ignis poſt cōſecrationē nō producat calorē ſicut an
te. Verū hec ratio facile ſoluiť:nā diciť (vt dicit Ockā)
ꝙ oēs mutationes in ſpeciebꝰ ſacramēti fiūt imediate a
ſolo deo:⁊ ad improbationē diciť ꝙ ſm fidē nulla appa
rētia negāda eſt ⁊c. niſi comiteť miraculū ſupra naturā:
ſicut in ꝓpoſito miraculoſum eſt accidēs ſubſiſtere:⁊ ſi/
militer ꝓduci ſine ſubiecto:ad effectū autē miraculoſuꝫ
nō cooperať creatura ipſum attingēdo. ¶ Preterea ad
ſenſum apparet ꝙ ad preſentiā ignis incipit eſſe calor:⁊
hoc nō negatur:ſed an ille calor incipiat ꝑ actionē ignis
vel ſolius dei/nō apparet ad ſenſuꝫ:⁊ ꝑ h negās actionē
ignis/nihil negat apparēs ad ſenſuꝫ:⁊ ita patet ꝙ iſta ra
tio.d. Pe.de aliaco deficit nec ſufficiēter improbat ratio/
nem Ockam. Et illa ꝓpoſitio eſt de mēte magiſtri diſt.
v.huius quarti.c.vlti.di. Poſſet deꝰ creare aliqua per ali
quē:nō per eū tanꝗ̄ autorē:ſꝫ miniſtrū:cū quo ⁊ in quo
Dub.3. Z opereť. ¶ Tertio dubitať cōtra cōcluſioneꝫ vltimā. Sa
cramenta non ſunt cauſa gratie ſine qua nō:ergo cōclu/
ſio falſa. Antecedēs probať. Sacramēta ita vere ⁊ ꝓprie
ſunt cauſa gratie:ſicut ignis eſt cauſa ignis ab eo produ
cti:⁊ ſicut calor caloris:ſed ignis ⁊ calor ſunt cauſe ꝓprie
dicte/⁊ non cauſe ſine qua non:ergo ⁊ ſacramēta. Cōſe/
quētia nota:q: nō eſt ratio cur tam varie. Minor eſt ab
oībus cōceſſa. Maior ꝓbať:q: eadē rōne qua ignis eſt
cā ignis/⁊ calor caloris:ſacramēta ſunt cauſe grē ⁊ effe/
ctus ſacramētalis ⁊ nō alia:ꝗ eque ꝓprie ⁊ vere ſunt cau
ſe. Cōſequētia nota:antecedēs ꝓbatū eſt in.j.arti. ¶ Et
ſi dr ꝙ nō eſt ſiľe de igne ⁊ ſacramētis. Vn̄ pōt h aſſigna/
ri triplex ratio. Prima q̄ ſupradicta eſt:q: cauſe natura/
les receperūt rationē eſſendi cām ſimul cū prima ſua cō/
ditiōe qua receperāt eſſe:⁊ ꝑ hoc ratio cauſalis inſepara
biliter comitať naturā:ſacramēta vo nō in ſua prima cō/
ditione ſed longe poſt:vt ibi dictū eſt. Scđa:q: cauſa na
turalis hꝫ in ſe virtutē naturalē per quā ꝓducit effectū:
nō ſic ſacramēta:vt dicit ꝯcluſio.iiij. Tertia:nā cauſe na/
turali eſſentiale eſt ꝓducere ſuū effectū ſublato impedi/
mēto in paſſo diſpoſito:ita ꝙ nō pōt eſſe q̄n ſequať effe/
ctus. Vn̄ in diffinitione cauſe dr: ad cuius eſſe ſequitur
aliud:ſed effectꝰ ſacramētalis nō eſt de eſſentia ſacramē/
torꝫ:nec ſequiť eorꝫ eſſentiam:q: eſſentie ſacramētorꝫ ſcꝫ
materia/vba/intētio/poterāt eſſe ante inſtitutionē eorꝫ:
⁊ tūc nō habuiſſent effectū ſacramētalē:nō ergo ſequiť
effectꝰ ſacramentalis eſſentiā:ſed tm̄ per actionē diuinā.
Et hoc eſt qđ vult Hugo li.j. de ſacra.ꝑte.ix.c.iij. dicens
ꝙ elemēta ſacramēta ſunt/nō natura prima facit:ſed in/
ſtitutio:⁊ ideo cauſe naturales ſunt vere ⁊ ꝓprie cauſe:
⁊ nō ſacramēta. ¶ Cōtra. Iſta prima differentia nihil fa
cit ad ꝓpriā rationē cauſe:nā quicq̇d eſt cā:a deo recipit
ꝙ eſt cauſa.i.ꝙ ad eius eſſe ſequiť aliud : ſed nihil refert
ad rationē cauſe/vtrū hoc recipiat a pncipio ſue produ/
ctionis/an poſtꝗ̄ fuerit ꝓductū:q: ſi recipit poſt ſuā ꝓ/
ductionē:ita vere ad eius eſſe ſequitur aliud poſt inſtitu
tionē in eſſe cauſe:ac ſi recepiſſet in ſua ꝓductione: quia
ita vere eſt res calida q̄ recipit caloreꝫ poſt ſuā ꝓductio/
nē:ſicut ſi calor eſſet ſibi in pncipio cōproductꝰ. ¶ Nec
ſcđa differētia pōt ſtare:q: nō oīs cā naturalis agit ꝑ vir
tutē ſibi inexiſtētē a ſe realiter diſtinctā. Qđ ꝓbo: ſigno
vnā (exēpli cauſa) a calorē:quero an a calefaciēdo agat

per ſe vel per virtutē ſuperadditā. Si primū:habeť pro/
poſitū ꝙ agēs naturale nō agit per virtutē ſibi inexiſten
tē. Si ſcđm:quero de illa virtute/vtruꝫ agat ꝑ ſe vel per
aliā:⁊ erit ſic ꝓceſſus in infinitū rerū actu exiſtentiū: qđ
eſt impoſſibile:aut dabiť vna virtus q̄ ſeipſa nō ꝑ ſupad
ditā agit:⁊ illa erit ꝓpriiſſime cauſa:ergo illa differentia
nulla. ¶ Sic de tertia differētia qua dr/ꝙ cauſe natura/
li eſſentiale eſt cauſare ⁊c. diſtinguiť. Quia aut qđ diciť
eſſentiale ſic intelligitur ꝙ impoſſibile ſit rem illam eſſe
quin cauſet paſſo diſpoſito ⁊c. Vel quia de facto quādo
cūqꝫ eſt ſtāte ordinatiōe diuina ⁊ paſſo ſufficiēter diſpoſi
to et approximato cauſet. Si primo modo: tūc nulli cau
ſe ſecūde eſſentiale eſt cauſare:eo ꝙ quālibet taleꝫ poſſi
bile eſt eſſe ⁊ tamen nō cauſare. Poteſt enim deus quāli
bet cauſam ſecūdam cōſeruare in ſua eſſentia abſqꝫ hoc
ꝙ cauſet ſuſpēdendo ſolum ſuā coactionē:que tm̄ nō eſt
de eſſentia creature. Probať:quia ordo nature a deo ſm
quē creature cōuenit cauſare/a deo cōtingenter eſt inſti
tutus:⁊ poteſt reuocari et mutari ſaluis naturis rerum.
Poteſt em̄ deus ſe ſolo oēm rem poſitiuā producere : et
omnē cauſalitatē cuiuſcunqꝫ creature auferre perpetuo
ſicut poteſt ad tēpus:vt fecit de igne in fornace babylo/
nica. Si ſecūdo modo intelligitur:tunc ita eſt eſſentiale
ſacramētis cauſare effectū ſacramentalē ſaltem poſt in/
ſtitutionē/ſicut calori cauſare calorē:quia de facto ſtan/
te ordinatione diuina quādocunqꝫ exhibētur ſacramēta
ſubiecto diſpoſito incipit eſſe gratia in anima ſuſcipiētis
ſacramentū. Ad hec reſpōdendo primo pono quendam
modū quē examināduꝫ offero lectori nihil aſſerēdo:qui
mihi videtur valde ꝓbabilis:⁊ in ſentētia nō diſcordare
a ſententia aliorꝫ:etſi parum in verbis diſtat. Unde pri/
mo dico ꝙ omnis cauſalitas cauſe ſecūde cōuenit creatu
re ex ſola libera volūtate diuina cōtingenter determinā
tis ſe ad preſentiā ſeu poſitionem creature ꝓducere aliā
creaturā. Secūdo/ꝙ ſi cauſa ſine qua nō / dicitur cauſa
ad cuius eſſe ex ſola voluntate alterius ſequiť aliud eſſe
omnis cauſa ſcđa eſt cauſa ſine qua nō:quia omnis cau/
ſa ſcđa ſic ſe habet ꝙ ad poſitionē eius ex ſola voluntate
diuina ſe determinantis producere aliud ad illius cauſe
poſitionē ſequitur aliud:quia circūſcripta diuina volun
tate cōtingenter agente nunꝗ̄ ad poſitionē cauſe ſecun
de ſequitur aliud. Horꝫ declaratio ſatis patet ex illo arti
culo. ¶ Ex quo videtur ſequi tertio:ꝙ ita ꝓprie ſacramē
ta poſt diuinā inſtitutionē ſunt cauſe gratie ⁊ effectꝰ gra
tuiti:ſicut quecūqꝫ cauſa naturalis eſt cauſa ſui effectus:
qđ patet:quia vtreqꝫ cauſe ſunt cauſe ſine qua nō : ⁊ in/
ter cauſas ſine qua nō/nō eſt diuerſitas quātū ad ratio/
nem cauſe:vt patet in reprobatione differentiarū ſtatim
poſitarū. ¶ Quarto/ꝙ ſacramēta ita attingunt effectū
ſacramentalē effectiue ſicut calor calorem/⁊ ſol ſplendo
rem. Patet:quia vtrūqꝫ in hoc attingit effectū ſuū:ꝙ ad
poſitionē eius deus producit effectū:nec eſt alia attingē
tia hic vel ibi. ¶ Quinto:licꝫ ſacramēta cauſent gratiaꝫ
tanꝗ̄ cauſe ſine qua nō:non tamen creant gratiā. Patet
quia nō cauſant gratiā nec cauſarent eaꝫ niſi in ſubiecto
ſcuſceptibili ſcꝫ aīa intellectiua. Deus aūt creat: quia in
ꝓducendo gratiā nō innititur ſubiecto:poſſet em̄ ita ꝓ/
ducere extra ſubiectū ſicut in ſubiecto. Nec eſt incōueni/
ens eundem effectum creari a deo et produci a creatura
vel de ſubiecto:vt habituꝫ eſt in.ij. diſt.j.q.j.arti.iij. Hec
imaginatio magnifacit potentiā actiuā in deo: quia po/
nit ſolum deum oēm effectū poſitiuū ſm ſe ⁊ quodlibet
ſui cauſare principaliter et ꝓprie ꝑ actū propriū ſui libe/
re volūtatis:creaturā vo tm̄ cōcurrere ex diuine volūta
tis determinatiōe tanꝗ̄ cām ſine qua nō/modo ſupra ex
poſito. Et hoc ſatis cōcordat ſcripture ⁊ dictis ſanctorꝫ.
Ait enim apl's. Nō ꝙ ſumus ſufficiētes cogitare aliquid
a nobis quaſi ex nobis:ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt
ij. Corꝫ.iij.⁊.j.Corꝫ.xiij. Deus operatur omnia in omni/
bus. Et ſm hoc negant doc.cōiter creaturam cōcurrere

ad effectū ſeu terminū creationis:puta aie vel gratie ꝛc.
tanq̄ cām ꝑprie dictá:nō autē tanq̄ cauſam ſine qua nō
Ná cōcedunt de diſpoſitiōe de cōgruo reſpectu grē:ꝛ de
merito reſpectu glorie:ꝛ de diſpoſitiōe embrionis huma
ni reſpectu aie intellectiue/ꝙ ſint cauſe ſine qua nō:licꝫ
oēs illi effectus ꝑprie creent a deo. ¶ Sed contra hanc
M imaginationē fortiter replicatur. Ná ex his poſitis ſeque
ret ꝙ aia intellectiua educeret de potētia materie:ꝛ per
cōſequēs nō vere crearetur:nō em̄ ꝓduceret de nihilo.
Siliter ꝛ grā. Cōſequēs falſum. Cōſequētia ꝓbat: quia
qua rōne forma materialis educitur de potētia materie:
eadē rōne ꝛ illa. Probat: q: vtrobiqꝫ eſt cauſalitas ſine
qua nō:ꝛ ita equalis ratio cauſandi:ꝛ vtrobiqꝫ eſt eq̄lis
innitentia cauſe ſcd̄e/ipſi materie.i. ſubiecto. Nam ſicut
ignis ꝓducēdo formá ignis innitit ſubiecto:q: p̄ſuppo
nit ſubiectū:nec ꝓducere poſſet cá niſi in ſubiecto ſuſci
piēte. Sic qualitatiua diſpoſitio embrionis q̄ eſt cá ſine
qua nō/ ꝓductionis anime/nō cōcurreret in ſuo genere
cauſandi ad ꝓductionē aie niſi eſſet ſubiectū ſcꝫ embrio
recipiēs in ſe aiam:q̄ ꝓducit.ſuo modo de cauſis ſine q̄
nō grē. ¶ Ad hác replicá poſſet tripliciter fingi reſpōſio
Primo/ꝙ cauſe naturales educūt ſuas formas q̄s effi
ciūt de potētia materie:ꝛ nō qualitatiue diſpoſitiōes em
brionis animá intellectiuá: nec ſacramēta gratiá ꝑpter
aliquē occultū modū quo ſe hn̄t ad ſuos effect⁹ natura
les:q̄ nō eſt in his cauſis reſpectu aie vel grē : q̄ tn̄ v̄bis
nō pōt exprimi:ſed in hoc ſtandū eſt autoritatib⁹ ſancto
rū:qui negát aiam intellectiuá ꝛ gratiá educi de potētia
materie vel ſubiecti:ſed de formis naturalib⁹ cōcedunt:
ſicut de virtutib⁹ ſeminalib⁹ elementoꝝ loquit Augu. de
trini. ſicut in pleriſqꝫ ſtatur autoritatib⁹ ſanctoꝝ ſine ra
tione ꝓbáte. ¶ Uel forte aliter dici poſſet magis cōfor
miter p̄dictis/ꝙ ꝑprie loquēdo nullus effect⁹ educit de
potētia materie:ſed oīs effectus imediate/ vere ꝛ ꝑprie
a ſolo deo creat:cauſa autē ſcd̄a habet ſe tm̄ vt cauſa ſine
qua nō ſm hác imaginationē. Et quicq̄d p̄bi locuti ſint
de cauſalitate cauſarū ſecūdarū/totū reducenduꝫ eſt ad
cám ſine qua nō:ꝛ ſolū apud primá cám eſt vera ꝛ ꝑpria
cauſalitas:q: ipſa ſola eſt que actu ſue volūtatis ꝑprie ꝛ
vere ꝓducit rem de nō eſſe ad eſſe:ꝛ ſi hoc agat ad p̄ſen
tiá cauſe ſcd̄e:hoc agit mere volūtarie:nō quaſi cá ſecun
da requirat:vel quaſi aliq̄d ageret ſine quo effect⁹ a pri
ma cauſa ꝓduci nō poſſet:ꝛ ꝑ hoc eſt tm̄ cá ſine qua nō:
deus autē nihil ꝓducit de potētia ſubiecti:cū nullo indi
geat in ſua actiōe. ¶ Uel poſſet dici tertio/ꝙ terminus
ille educi de potentia materie eſt terminus obſcurus: et
nō multū apud originales doctores vſitatus:ꝛ ꝑ hoc ha
bere pōt neſcio q̄d latētis periculi: ꝛ eſt difficilis intelle
ctu:vt vult dn̄s Pe. de aliaco. Si ergo educi de potentia
materie eſt cám in producēdo(extēdendo nomen cauſe
ad cám ſine qua non)inniti materie ſeu ſubiecto.i. req̄re
re ſubiectū ſui effectus quē cauſat:ita ꝙ ſi nō eſſet ſubie
ctum:nō cauſaret:nihil incōueniēs d: cū d:/aia vel gra
tia ꝓducitur ab aliqua cá ſine qua nō/de potentia ſubie
cti.i. ſic ꝙ cauſa ſine qua nō/nō ꝯcurreret effectiue:ſi nō
eſſet ſubiectū recipiēs animá aut gratiá. Siquidē ille in
tellect⁹ ſanus eſt ꝛ catholicus : nec ex h̄ ſequit ꝙ aia in
tellectiua ſit ex traduce in ſenſu in quo h̄ negat beatus
Hiero. ꝛ Aug. in eccl'iaſticis dog. de hoc in ſcd̄o latius vi
de diſt. xviij. q. j. Hūc autē intellectū oēs cōcedūt: ꝯcedūt
em̄ ꝙ nō cōcurreret niſi eſſet ſubiectū recipiēs animaꝫ.
Siquidē vis illa diſponit ꝛ organizat ꝑ receptione ani
me:ſuo modo de ſacramentis reſpectu grē. Si v̄o educi
de potētia ſubiecti aliq̄d aliud dicit:exprimat clare ſigni
ficatio termini:ꝛ ſm hoc r̄ndeatur vera cōcedēdo ꝛ fal
ſa reſpuēdo. Fateor me virtutē huius vocabuli ignorare
ſm acceptionē diuerſoꝝ. Hec nō ſcribo q̄cq̄ aſſerendo:
ſed tm̄ recitādo/occaſionē dare cupiēs doctiorib⁹ quorū
in his informationē peto ꝛ expecto:interim nō recedēs
a cōi modo loquēdi doctoꝝ ꝑ iniſſis cōcluſionib⁹ in arti.

ij. Et ſm hoc reſpōdeo ad dubiū/ ꝙ cauſe naturales ſm
vſuꝫ doctoꝝ dicunt cauſe ꝑprie:ſed ſacramēta cauſa grē
ſine qua nō. Et negat maior rōnis/ꝙ eo modo quo cau
ſe naturales ſicut cauſe effectuū naturaliū etiá ſacramē
ta ſint cauſe gratie:ꝛ ꝑ cauſa differētie aſſumitur prima
cauſa. ¶ Ad improbationeꝫ d: etſi nihil refert ad ratio
nē cauſe ſiue virtus cauſandi recepta ſit in p̄ncipio cōdi
tionis:ſiue poſt rem ꝓductá quoad rem ipſam:refert ta
men quantū ad modū loquēdi. Et quia magiſtris placu
it ſic loqui:ꝛ ex loquēdi vſu trahit ſignificatio termini.
Sunt em̄ termini ad placitū vtētiū: ꝛ ideo q: placuit di
cere cauſam naturalē ꝛ ꝑprie:q̄ eſſe cauſe recipit ſil' cum
natura a p̄ncipio cōditionis:ꝛ cám ſine qua nō/q̄ h̄ reci
pit poſteri⁹:ſtabūt ꝯcluſiones ſupradicte. Pōt etiá aſſi
gnari alia differētia inter cám naturaleꝫ ꝛ inter cám ſine
qua nō. Ná cauſe naturali cōuenit cauſare ſm totam ſpe
ciē:ita ꝙ omne illud ī quo ſaluat natura talis ſm ſpeciē
pōt in ſimilē effectū:nō aūt ſic eſt in cá ſine qua nō:ná ſi
laic⁹ habeat materiá eucharíſtie/intētionē ꝯſecrádi/ꝛ ꝓ
ferat v̄ba formalia:nō tn̄ conſecrat:ꝛ tn̄ eadē eſt natura
ſpecifica panis/v̄boꝝ intētionis in laico et ſacerdote vt
pono:illa tn̄ differētia nō ſufficeret in cá naturali:q̄ cau
ſaret ex ꝑprietate indiuiſibili nō ſpecifica: valeat quátū
poteſt. De aia intellectiua magis ſpectat ad ſcd̄m librū.
Pro illa opiniōe de cauſalitate clariſſime videt facere et
alludere Pe. de pal. diſ. j. q. j. quarti ſcripti: vide ibi mul
ta optime ad ꝓpoſitū facientia. Et tantū de illa q̄ſtione.

Diſtinctio. j. Queſtio. ij.

SEcūdo querit. vtrū a
cōgruebat inſtitui ſacramēta in cuiuſlibet
legis tp̄e ꝑ lapſi hoīs reparatione. ¶ Tri
bus articulis q̄ſtio illa terminabit: notabi
liū/concluſionū/ꝛ ſolutionib⁹ dubioꝝ. ¶ Quantuꝫ ad Arti. 1.
primū notandū/ꝙ queſtio nō querit de neceſſitate ſacra Nota. 1.
mentoꝝ:qm̄ manifeſtū eſt ꝙ ſacramēta nō ſunt neceſſa
ria:neqꝫ ſimpl'r:neqꝫ in ordine ad finē. ¶ Nō ſimpl'r : q:
nihil ſimpl'r eſt neceſſariū niſi deus:omne em̄ q̄d non eſt
deus:poteſt nō eſſe ſicut nn̄qꝫ nō fuit:ꝛ ita nō eſt neceſ
ſariū ſimpliciter. Hoc em̄ dicimus ſimpliciter neceſſariū
q̄d per nullam potentiá poteſt nō eſſe:q̄d ſoli deo cōue
nit. Neqꝫ em̄ ſunt homini neceſſaria:quia ipſe hō nō eſt
neceſſarius. ꝛ pōt eſſe ſine ſacramētis. ¶ Etiam nō ſunt
neceſſaria homini ad finē:q̄ eſt btitudo:q: btitudinē po
teſt deus cōferre homini ſine ſacramētis:beatificat enim
angelū ſine preuijs ſacramētis:ſiliter ꝛ hoīem ſi in ſtatu
innocētie ſtetiſſet beatificaſſet nullis p̄cedētib⁹ ſacramē
tis. Deniqꝫ de facto ſaluat quoſdá ſine ſacramentis:eos
ſcꝫ q̄ ꝑpter defectū miniſtroꝝ ſacramētis q̄ deſiderát vti
nō poſſunt:ſicut de baptizatis baptiſmo flaminis vel ſan
guinis:nō em̄ (vt ait Magiſter) de⁹ ſuá potētiam alliga
uit ſacramētis. ¶ Preterea. Sicut oīs effect⁹ ad extra eſt
in libera poteſtate diuine volūtatis ad ꝓducendū et nō
ꝓducendū:ita ꝛ modus ꝓducēdi. Un̄ ſicut nunc ordina
uit hoīem ſaluari ꝑ ſacramēta:ita potuit ꝛ pōt aliū ordi
nē ſaluādi inſtituere. Oia em̄ ad extra a ſumma ꝛ oīpo
tēti ac libera volūtate ſiūt cōtingēter: vt vult beat⁹ Aug.
iij. de trini. ca. iiij. ¶ Eſt tn̄ quedá neceſſitas ex ſuppoſi
tione:q̄ eſt neceſſitas cōſequētie/nō cōſequētis: vt neceſ
ſario ſequit:ſi hō loquit / viuit:q̄uis ipſum viuere non
ſit neceſſariū. Hoc modo ex ſuppoſitione diuine ordina
tionis(qua ordinauit nullū de maſſa perditionis propa
gatū ſaluare regulariter.i. ſi non excuſat ſuſcipiēdi impo
tentia niſi per ſacramēta) ipſa ſacramēta ſunt ad ſaluteꝫ
neceſſaria:quia impoſſibile eſt aliquē ſaluari ſine ſacra
mētis ſtáte illa ordinatiōe chriſti. Niſi quis renatus fue
rit ex aqua ꝛ ſpirituſancto/nō pōt introire in regnū dei.
Ioh. iij. Uerum non omnia ſacramenta ſunt hoc modo
neceſſaria: vt infra particularius dicetur. Querit ergo
queſtio de inſtitutionis ſacramentorum congruitate.

Nota. 2. B ¶ Scđo notandū ꝙ tres poſſunt diſtingui hoīm ſtatꝰ.
Primus nature perfectiſſime: qui eſt in beatitudine: de
qua Boe.iij.de cōſol. ꝙ eſt ſtatus oīm bonoꝝ cōgrega-
tione ꝑfectus. Scđs eſt nature integre nondū a ꝑfectiōe
ſue cōditionis lapſe: qui đr ſtatus innocētie: hic fuit ſtatꝰ
hoīs in paradiſo. Tertiꝰ eſt ſtatus nature lapſe ſiue cor-
rupte per peccatū ſcꝫ primi hoīs. Primus erit hoīs ſtatꝰ
in patria. Scđs fuit in paradiſo: hoc eſt ſub precepti obe
diētia. Tertius eſt hoīs de pſentis exilij miſeria. Et h ſta
tus hoīs lapſi ſubdiuiditur ſm triplicē legē. Eſt em̄ ſta-
tus hominis lapſi ſub lege nature: ſub lege ſcripta moy
ſi: ⁊ ſub lege veritatis ⁊ grē: que eſt lex chriſti: ſm illud
Joh.j. Lex per moyſen data eſt: gratia ⁊ veritas per ie-
Nota. 3. C ſum chriſtū facta eſt. ¶ Tertio notandū/ꝙ ſacramenta
ſunt quedā medicine homini lapſo tradite: aut curatiue
vt baptiſmus/penitētia ⁊ extrema vnctio: aut preſerua-
tiue/vt cōfirmatio/euchariſtia/matrimoniū ⁊ ordo. Vñ
⁊ Hugo ait ca.iiij. parte ix. lib.j. de ſacra. Ipſa medicina
ipſa ſunt ſacramenta. ⁊ c.iij. dicit ea vaſa medicinalia: vñ
ait. Deus medicus: homo egrotꝰ: ſacerdos miniſter vel
nuncius: gratia antidotū: vas ſacramētū. Medicus do
nat: miniſter diſpenſat: vas ſeruat que ſanat percipiētem
egrotū gratiā ſpiritualē. Et magiſter. Cōtra peccati ori-
ginalis et actualis vulnera ſacramentoꝝ remedia deus
Arti. 2. inſtituit. ¶ Quantū ad articulum ſcđm eſt cōcluſio pri-
Cōcl. 1. D ma. Ante lapſum hominis natura adhuc integra/ſacra-
mentoꝝ inſtitutio non fuit cōgrua. Probatur cōcluſio.
Nullo exiſtente morbo/nō eſt opus medicina: ſed ante
hominis lapſuꝫ nō fuit morbus: ergo nec opus erat me
dicina. Ultra ergo nec opus erat ſacramētis. Tenet cōſe
quētia: qꝛ ſacramēta fuere quedam medicine: vt patet ex
notabili.iij. Minor nota. Maior eſt ſaluatoris. Non eſt
opus valētibus medico: ſed male habentibꝰ. Mathei
ix. Et ſi đr pro quocūqꝫ ſtatu hō indiget grā: pro eodem
indiget ſacramētis: ſed in ſtatu innocētie indiguit gratia
ad ſalutē: ergo. Rñdetur. Licꝫ indiguit grā ꝓut eſt orna
tus anime/diſponēs ad meritū ⁊ beatitudinē: ſed non vt
eſt grā ſacramētalis: vñ licꝫ pro eodē ſupponāt illa noīa
diuerſa tm̄ cōnotant. Una em̄ eſt grā gratum faciēs: vna
inquā totalis: vt ſ. patuit diſt.xxvj. ſcđi lib. ⁊ j. diſt. ij. q.j.
dub.ij. ¶ Sed di. Probatio illa ꝓcedit de ſacramētis in
ratione medicine curatiue: nō autem preſeruatiue: nā et
ſanis eſt opus medicina ſanitatis cōſeruatiua. Silr̄ et
ſacramētoꝝ nō tm̄ eſt cauſa vulnerati curatio: ſed etiam
hois eruditio: vt ſcꝫ ex viſibilibꝰ ſignis hō ducat̄ in noti-
ciā effectꝰ gratie inuiſibilis. Nūc autē hō ante lapſuꝫ etſi
nō fuit vulneratꝰ ſed integer: fuit tm̄ peccabilis: ideo in-
diguit medicina ꝑſeruatiua. Silr̄ ante lapſum fuit hō
ſenſitiuus: ⁊ ex ſenſibilibꝰ habēs cognitionis principiū:
ergo indiguit ſignis ſenſibilibꝰ/quibꝰ duceret̄ in cogni-
tionē intellectualiū: ⁊ ita ſacramētis. ¶ Ad illa dicendū
ꝙ illa argumēta nō procedunt de ſtatu patrie. Tuꝫ quia
ibi ſuperflua eſt medicina tam curatiua ꝙ̄ preſeruatiua:
vbi nō eſt poſſibilis infirmitas vlla. Beati autē ſunt in
gloria confirmati: oēm em̄ defectū excludit gloria. Tum
quia fruſtra beatis exhiberentur ſigna ſenſibilia ad co-
gnoſcendū ſpūalia: vbi ſpūalia intuitiue vidētur tam in
verbo ꝙ̄ in genere ꝓprio: ſic autē cognoſcūt beati que-
cunqꝫ cognoſcere libet. Sed de ſtatu innocentie in para
diſo videntur habere aliquā apparentiā: ideo quantum
ad iſtum ſtatū reſpōdetur ſm Richar. in.iiij. q.j. principa
li arti.j. Ad primū/ꝙ hoībus nō diſpoſitis ad aliquā in-
firmitatē nō eſt danda medicina preſeruatiua: ſed ordi-
natū regimen precipiendū eſt: in ſtatu autē innocētie nō
fuit in parentibꝰ primis diſpoſitio aliqua ad infirmitatē:
in quibus oīa fuerūt integra: ſed precipiendū erat vt re-
cte viuerēt: per cuius ꝓcepti obediētiā mererent̄ confir-
mationē glorie: qua perpetuo conſeruarent̄ a lapſu: ⁊ h
preceptū datū eſt. Itē ſm Duran. vbi ſufficiēter ⁊ facili-
ter poteſt reſiſti morbo abſqꝫ exteriori adminiculo: non
eſt opus medicina exteriori: qualia ſunt ſacramēta: in ſta
tu autē innocētie faciliter poterat hō reſiſtere morbo/et
cuicūqꝫ peccato ꝑ dona originalis iuſticie: ⁊ vt quibuſdā
placet gratie: ideo nō opus erat ſenſibilibꝰ ſacramentis.
¶ Ad ſcđm đr/ꝙ licꝫ in ſtatu innocētie hō ſenſibilia co-
gnoſceret: ⁊ in eis ſpūalium ſilr̄itudines inſpiceret: nō tm̄
ex ſimilitudinibꝰ ſpiritualiū: ſed magis ex influētia diui-
ni luminis: ⁊ ideo ad eruditionē nō indiguit ſenſibilibꝰ
ſacramētis. Verū Alex. parte.iiij. q.j. mēbro.ij. arti.j. vult
ꝙ in ſtatu innocētie nō incōgrua fuiſſent ſacramēta ſi q̄
fuiſſent ordinata ad intellectū ⁊ eruditionē gratie: nō re
mediātis ſed perficiētis. Sed qꝛ ſacramenta ꝑncipaliter
inſtituta ſunt in remediū cōtra morbū ⁊ inclinationē ad
morbū: quoꝝ neutrum fuit in ſtatu innocētie: vbi deficit
ratio principalis: nō ſufficit ratio acceſſoria. Et ſi replica
tur de ſacramēto matrimonij: qđ inſtitutū eſt in ſtatu in-
nocētie. Dicit̄ breuiter ꝙ in ſtatu innocētie inſtitutū fuit
matrimoniū: ſed nō matrimonij ſacramētū: nā matrimo
niū ibi inſtitutū eſt in officiū: nō in remediū: nec fuit effi
cax gratie ſignū: de quo inferius diſt.xxvj. latius viden-
dum. ¶ Scđa cōcluſio. In qualibet lege hoīs lapſi con Cōcl. 2.
gruū fuit ſacramēta inſtitui. Hec ꝯcluſio ꝓbat̄ per oſtē-
ſionē cōgruitatis: q̄ a varijs varie oſtēdit̄. A magiſtro et
Hug. ponunt̄ tria: humiliatio/eruditio/exercitatio. Sed
oſtēdendo cōgruitatē poſt Sco. q̄ ceteris in hac ꝑte cla-
rior videtur. Oſtēditur ergo cōgruitas ⁊ quantū ad to-
tam cōitatē humani generis: ⁊ quātū ad quālibet priua-
tam perſonā. ¶ Quantū ad primū ſic. Cōgruū eſt oībꝰ
viatoribꝰ vnius ſecte in aliquibꝰ ſignis exterioribꝰ cōica-
re: per q̄ etiā ab alijs alteriꝰ ſecte diſtinguātur. Nā ex ta-
libꝰ ſignis noſcere pōt hō de altero an ſit ſue ſecte vel al
terius. Et hoc noſcere cōgruit: vt dū ſciūtur eſſe eiuſdeꝫ
ſecte/ſe mutuo iuuent ad ciꝰ obſeruationē: ⁊ ſi alteriꝰ ſe-
cte/ſe vitēt ⁊ caueāt tanꝙ̄ mutuo impediētes. Tale autē
ſignū vnitiuū coꝝ qui ſunt eiuſdē ſecte ⁊ diſtinctiuuꝫ ab
alijs alterius ſecte/expedit eſſe certū ⁊ practicū reſpectu
alicuius effectꝰ inuiſibilis cooperātis ad ſecte obſerua-
tionē. Hmōi autē ſigna ſunt ſacramēta: ⁊ ideo coꝝ inſti-
tutio toti cōitati fideliū congrua. Ad hoc facit autoritas
beati Aug. lib.ix. cōtra Fauſtū: lōge ante mediū. In nul-
lum nomen religionis ſeu verū ſiue falſum/hoīes coa-
gulari poſſunt: niſi aliquoꝝ ſignaculoꝝ velut ſacramen
toꝝ viſibiliū cōſortio colligētur. ¶ Quantū vo ad quā-
libet priuatā perſonā ſic oſtēdit̄. Ad cōſecutionē beatitu
dinis grā eſt homini neceſſaria: ſilr̄ ad ceteros actꝰ ho
mini ſm ſtatū ſuū debitos. Ad hmōi autē cōſecutionem
requiritur cōgrua hoīs diſpoſitio: vt ſcꝫ illā deſideret ⁊
efficaciter querat. Nō pōt aūt hō deſiderare qđ non no-
uit: nec ardēter querere vbi nulla vel dubia ſpes eſt cōſe
quēdi. Nam ſm beatū Hiero. ad demetriadem. Apperē-
di oīs conatus perit cōſequēdi deſperatione: querere au
tē gratiā per ſolos actus interiores: qui tanꝙ̄ meritū de
cōgruo diſponūt ad gratiā: ſatis dubioſum eſt: quia dif-
culter pōt homo de ſeipſo ſcire an habeat in ſe hmōi actꝰ
interiores de cōgruo ad gratie ſuſceptionē ſufficientes:
cū neſciat homo vtrum amore an odio dignus ſit. Eccl̄s
ix. Igitur valde cōgruū erat inſtituere aliqua ſigna ſen-
ſibilia/certa et efficacia: quibꝰ viator quaſi familiari ſimi
litudine gratiā agnoſceret ineſſe: ⁊ per hmōi ſigna tāꝙ̄
certa ⁊ efficacia eam ardentius quereret. Nec tamen cō-
gruit ſignū illud eſſe certuꝫ certitudine demonſtratiua:
quia ſic auferret a ſuſcipiente debitā preparationē: quia
ſufficeret ſibi qualitercūqꝫ indiſpoſito ſignū illud ſuſci-
pere qđ impediret ſuſcipientis deuotionē et profectum.
Sed congruit vt ſignū illud ſit certum vt in pluribus.i.
ſemper/niſi ſuſcipientis indiſpoſitio impediat. Et ſic pa
tet congruitas ſacramenti quantū ad totā eius rationē.
Cōcordat Tho. de argē. ſed rōnes et cōcluſiones Petri
de palu. nimis extēdunt nomē ſacramētū ſcꝫ ꝓ ſigno rei
ſacre. Sanctus Bona. rationeꝫ congruitatis inſtitutio-

nis ſacramētoꝝ reddit ex parte dei ⁊ noſtri. ¶ Ex parte
dei eſt ſumma miſericordia/iuſticia ⁊ ſapiētia. Miſericor
dia/qua homini q̄ male gratiā ꝓpter volūtatis vertibili
tatē ſeruauerat:ſacramēta p̄paret:ad q̄ recurrēs gratiaꝫ
certe inueniret. Juſticia/qua hoīs q̄ per ſupbiaꝫ cecidit:
humiliationē requirat:per quā ad gratiā hō ſe diſpone
ret. Hinc ſacramēta inſtituit/vt ſuſcipiēdo ſacramenta q̄
infra eū ſunt ſe humiliaret:⁊ ſic gratiā quaſi ex pacto in
ueniret. Sapiētia/vt in eo in quo hō ceciderat reſurge
ret. Et ſicut a viſibilibus occaſionē lapſus acceperat:ita
in ſacramētis viſibilib⁹ gratiā inueniret. ¶ Ex parte no
ſtri. Naꝫ hō lapſus cecatus fuit in rōnali:ideo data ſunt
ei ſacramēta viſibilia ſenſibilia ad eruditionē. Elat⁹ fuit
in iraſcibili:ideo data ſunt ad humiliationē. Faſtidit⁹ eſt
in cōcupiſcibili:ideo dari debuerunt ad exercitationem.
Cōcl.3. E ¶ Tertia ɔcluſio. Cōgruebat diuerſa ſacramēta inſtitui
pro ſtatu diuerſarū legū hoīs vulnerati. Diuerſa dico/
quantū ad ſenſibilia ſignificātia ⁊ quantū ad ꝑfectionē
ſignificati ſimul ⁊ modi ſignificādi. Probat ɔcluſio ſm
Sco. q: in ꝓceſſu generationis humane ſemꝑ creuit no
ticia veritatis: vt patet ꝑ Grego. homel. xvj. ſup Ezech.
Lex etiā poſterior ſemꝑ fuit priore ꝑfectior:q: deus ordi
nate agēs/ꝓcedit de imperfecto ad ꝑfectū:lex aūt perfe
ctior ꝑfectiorib⁹ indiget adiutorijs ad ſui obſeruationē:
⁊ noticia veritatis clarior exigit ſigna manifeſtiora : de
buit ergo lex ꝑfectior habere ſacramēta ꝑfectiorē gratiā
ꝑfecti⁹ ſignificātia: vt eſſet ɔgrua correſpōdētia ſigni ad
ſignatū. Ad h̄ aūt magis cōgruebat inſtituere alia ſigna
q̄ᵽ priora de nouo inſtituere:vt ſic tolleret ſignoꝝ equi
uocatio:q̄ mater eſt dubioꝝ ⁊ erroꝝ. ¶ Preterea. Lex
ſcripta moyſi ꝓpter pronitateꝫ populi ad idolatriā data
erat in onus:ideo dicta eſt lex ſeruilis ⁊ timoris : ⁊ ideo
multis cerimonijs ⁊ ſacramētis (ſaltē large accipiēdo ſa
cramētū) onerāda erat:vt populus ille iugo legalis ſer
uitutis onerat⁹/minus vacaret:⁊ ꝑ hoc ab idolatria ar
ceret. Lex v̊o euāgelica/q̄ eſt lex grē ⁊ amoris a ſeruitu
te liberās/potiorib⁹/manifeſtiorib⁹ ac facilioribꝰ ſacra
mentoꝝ auxilijs:ſed paucioribꝰ danda erat: ꝓut beatus
Aug. ix. lib. cōtra Fauſtū dicit. Cū chriſtus ſuo aduētu ſa
cramēta veteris legis impleuiſſet:ablata ſunt ⁊ alia in
ſtituta v̊tute maiora:vtilitate meliora:actu faciliora:nu
mero pauciora/tanq̄ᵽ iuſticia fidei reuelata/⁊ in liberta
tē vocatis filijs dei iugo ſeruitutis ablato:qḋ duro ⁊ car
nali populo cōgruebat. Hec Aug. Verū loquēdo de ſa
cramētis ꝓprie dictis/plura fuerunt ⁊ perfectiora legis
perfectioris:q̄ ad ſui obſeruationē perfectiorē/ꝑfectiori
bus indigebat ⁊ pluribꝰ auxilijs. de quo clari⁹. ſ. Et tan
Arti.3. F tum de articulo ſcḋo. ¶ Quantū ad tertiū articulū/eſt
primū dubiū:que ſacramēta pro q̄libet lege poſt lapſuꝫ
ſint iſtituta. Sed q: de ſacramētis legis moyſaice tracta
bit/cū de circūciſione aget:⁊ cōſequēter de ſacramentis
noue legis. Videdū eſt hic de ſacramentis legis nature.
Sed q: nullo tpe dimiſit de⁹ cultores ſuos ſine remedio
neceſſario ad ſalutē. Omni aūt tpe poſt lapſuꝫ fuit neceſ
ſaria ad ſalutē deletio originalis pcti:⁊ ꝑ h̄ omni tēpore
poſt lapſuꝫ fuit aliqḋ efficax remediū:quale aūt fuerit h̄
remediū an ſacramētale. i. aliqḋ ſignū ſenſibile:an aliq̄s
actus interior inſenſibilis:ſunt opiniones diuerſe. Bea
tus Tho. quē ſequit Rich. de mediavilla tenet:ꝙ paruu
lis ſufficiebat ſola fides ſine exteriori ſigno. Nō quidem
habit⁹ fidei ſolus:ſed motus ei⁹. i. act⁹ eius relat⁹ ad ſalu
tē pueri:in vi cuiuſdā ꝓfeſſionis fidei redēptoris q̄cūq̄
eſſet ille:⁊ a quocūq̄ fieret:q̄ᵽuis hoc magis pertinebat
ad parētes qui pueri curā habere debēt:⁊ ꝑ quos cōtra
xit originale. In adultis ſimiliter ſufficiebat ſola fides ſi
cut ⁊ modo ſufficit ei:qui nō ex ɔtemptu ſacramēta omit
tit:ſed ipſa fides/qn̄ tēpus erat inſtigabat / vt ſe aliquo
exteriori ſigno demōſtraret. Cū autē illa ſigna exterio
ra exhibebant nō remittebat culpa ex efficacia ſignoꝝ
exterioꝝ:ſed interiori fide. Signa v̊o fidei proteſtatiua

ſiue ſacrificia ſiue alia/non obligabant ex precepto diui
no:ſed ex voto celebrabant ſm ꝙ vnicuiq̄ mens ſua di
ctabat:vt fidem ſuā ſignis exterioribus ꝓtirebat ad ho
norē dei:ſicut ⁊ habit⁹ charitatis inclinat ad act⁹ exterio
res. Fundat hoꝝ opinio in verbis Grego. iiij. moral. que
ponit magiſter:⁊ habent in canon. de cōſe. diſ. iiij. qḋ au
tem. Qḋ autē apud nos valet aqua baptiſmatis : h̄ egit
apud veteres:vel ꝑ paruulis ſola fides:vel pro maiori
bus virtus ſacrificij:vel pro his q̄ ex ſtirpe abrae prodie
runt:myſteriū circūciſionis. Et ſm p̄miſſa limitāt ſcḋam
partē premiſſe autoritatis. ¶ Alia eſt opinio Alexan. de
ales. parte. iiij. q. v. mēbro. j. quā imitat Durandus: ⁊ cla
rius ꝓſequit Sco. q. vlti. huius diſt. q̄ eſt cōformior con
cluſionib⁹ poſitis. Hec tenet/ꝙ licꝫ peccatū originale in
adultis potuit deleri per aliquē motū bonū intrinſecuꝫ:
in paruulis tn̄ in quib⁹ talis motus fuit impoſſibilis:nō
potuit deleri per actū ꝓpriū eoꝝ:ergo ꝑ actū alioꝝ circa
ipſos ſiue ad paruuloꝝ ſalutē relatū:ſed non potuit eſſe
certū ꝙ actus alterius relatus ad paruulū ſufficeret ſibi
niſi hoc eſſet inſtitutū a deo. Nullus em̄ pōt eſſe certus/
ꝙ per aliqḋ attingat ad ſalutē:niſi ſit certus ꝙ deus ac
ceptet illud tanq̄ᵽ ſufficiēs ad talē finē. Cū ergo nō ſoluꝫ
adultis ſuis cultoribꝰ prouidit de⁹ de remedio neceſſario
ad ſalutē:ſed ⁊ paruulis eoꝝ:⁊ de h̄ remedio de quo pa
rentes poſſent eſſe certi:ſequit ꝙ pro tēpore illius legis
nature erat a deo inſtitutū aliqḋ ſignū certū ⁊ efficax ad
deletionē originalis peccati. Et magis ꝓbabile eſt ſignū
hmōi fuiſſe ſignū ſenſibile/q̄ᵽ intelligibile tn̄: vt ex pre
miſſis patet:⁊ huic cōcordat auto. Augu. ſ. allegata con
tra Fauſtum. in nulluꝫ nomen religionis ⁊c. Et per hoc
dicitur ad auto. beati Grego. ꝙ per ſolam fideꝫ nō intel
ligit ſolum habitū:nec actuꝫ interiorē fidei:ſed actū ſen
ſibilem exteriorem fidem proteſtantē. Et ille actus ſuffi
cienter habere potuit rationē ſacramēti:etiā ſi illa prote
ſtatio ſiebat in aliquo verbo ſolum inuocādo deum:vel
offerendo paruulū deo. Et ſic diſtinguit fides ſola. i. ſo
litaria ſine ſacrificijs cōtra fidem in ſacrificijs ꝓteſtatā.
Et primū ponit ipſe Grego. ſufficere pro paruulis:ſcḋm
autē ſcꝫ fideꝫ proteſtatā in ſacrificijs requiri in adultis.
¶ Et ſi dicitur:nō legitur deū inſtituiſſe aliqḋ ſacramen
tum vel ſacrificiū ſaltē vſq̄ ad tēpus abrae. Reſpōdetur
ꝙ deus potuit tale ſacrificiū vel ſacramentū aliter patri
bus reuelaſſe:cū quibus frequētius loquebat:licꝫ cui ⁊
qn̄ ſcriptura nō dicat:que ab adam vſq̄ ad abraam ſatis
ſuccincte pertrāſit. Huic opinioni alludere videt Pe. de
pal. q. v. arti. v. ponēs in effectu tres ɔcluſiones. ¶ Pri
ma. In adulto fides propria erat remediū contra origi Cōcl. 1.
nale:in paruulo fides aliena. Sed illa fides non eſt ſi
des habitus: nec actus fidei elicitus aut imperatus: nō
em̄ plus tunc requirebatur fides q̄ᵽ nūc:ſed ſicuti modo
aliq̄s poſſet baptiȝare/poſito ꝙ nullus fidelis eſſet nūc
in eccleſia ea intentione quā olim habuerūt in eccleſia
baptiȝātes:habita intentione faciēdi illud qḋ deus inſti
tuit:vere baptiȝaret:ita ⁊ tunc de circūciſione videt eſſe
dicendū. Non ergo aliter requiritur fides ad efficaciā ſa
cramenti:niſi ꝙ exhibeat intētione hoc faciēdi qḋ deus
inſtituit:⁊ talis intentio fides dicit. Talis ergo fides cū
ſigno aliquo ſm eū videt fuiſſe ſacramentū. Et licꝫ nō ꝑ
legē exteriorē:tn̄ per reuelationē dicit fuiſſe tunc inſtitu
ta ſacramēta ſcꝫ penitētie ⁊ matrimonij ⁊ cōtra originale
pctm̄:ſed de hoc alibi. ¶ Scḋa ɔcluſio:ꝙ cū fide tali de Cōcl. 2.
qua ɔcluſio prima:requirebat ſignū ſenſibile exteri⁹ taꝫ
pro paruulo q̄ᵽ ꝑ adulto ſed differēter:ſicut ⁊ nūc licꝫ de
lege cōi nullus ſaluari poſſit ſine baptiſmo fluminis:ſuf
ficit tn̄ adultis baptiſmus flaminis vel ſanguinis dū ba
ptiſmus fluminis haberi nō pōt: ſed eſt dūtaxat in voto
habēdi reſpectu adulti. Tn̄ ſicut paruulus modo nō ſal
uatur nō habito baptiſmo fluminis:nec ſaluat in fide ec
cleſie ſine baptiſmate aque. Joh. iij. ita ⁊ tunc niſi ꝑ par
uulo vel circa eū exhibita eſſet q̄dā benedictio:vel obla

tio:vel aliq̄d hm̄oī qđ tūc fiebat:licꝫ ſcriptura idip̄m nō
exprimat:nō erat mundat⁹ ab originali. ¶ Preterea. Ui
deť eſſe de rōne cuiuſlibet ſacramenti/ꝙ ſit materiale ſi/
gnū ſeu elemētū oculis ſuppoſituꝫ:ſeu vt idē loquiť:de
rōne ſacramēti in genere eſt ꝙ ſit aliqđ ſenſibile exteri⁹:
licꝫ ꝓtūc illud ſignū ſenſibile nō erat determinatū tunc
ſicut modo:modo em̄ ſtante lege requiriť ad penitentie
ſacramētū pctōꝝ confeſſio:ſiue fiat nutu:ſiue voce: ſiue
ſigno alio:tunc v̄o ad iuſtificationē pctōris ſatis erat ha
bere interiorē deteſtationē cum ꝓpoſito ſatiſfaciēdi exte
rius:vel ꝑ ieiunia/elemoſynā aut orationes:tūc em̄ erāt
eedē partes ſatiſfactiōis ſicut ⁊ nūc. Et forte adultus q̄
ſine ſacramēto ſaluat⁹ fuit:dixit in corde ſuo petēs remiſ/
ſionem peccatoꝝ. Ab alienis parce ſeruo tuo:loco ſacra
mēti alicuius vſu tēpore legis nature. Et q: nō erat de/
terminatū quo ſigno exteriori vtēdū eſſet:ideo tenet ꝓ/
babiliter ꝙ adult⁹ ſine ſacramento ⁊ ſine ſigno exteriori
in re vel voto exhibito poterat ab originali mūdari: qđ
tm̄ dictū videť cōtrariari ꝓpoſitioni tertie:in qua vult ꝙ
tā ſignū exterius q̄ fides requirebať de neceſſitate pre/
cepti ⁊ ſacramēti/licꝫ differēter: ſed ſi reſpiciantur dicta
ſua in ꝯcluſione tertia vult ꝙ ꝓ adultis ſuffecit fides ſo/
la.i.ſine ſacrificijs:ſed nō ſola ſine aliquo ꝓteſtatiuo fi/
dei ſiue fiat voce ſiue ſigno exteriori ⁊c. aut qualicunqꝫ
mō. Requiriť ergo in adulto fides ꝓteſtata: ⁊ aliquo ex
teriori facto vel ſigno applicata/citra tm̄ ſacrificiū. Et ita
manet veritas prioris dicti/ ꝙ adultus poterat ſaluari ⁊
mūdari ab originali nō ſine ſacramēto: ſꝫ ſine ſacrificio.
Cōcl.3. ¶ Tertia ꝯcluſio ſm̄ illū doc.eſt/ꝙ vtrūqꝫ tam fides ſcꝫ
q̄ ſignū exterius erat de neceſſitate p̄cepti ⁊ ſacramenti:
Adultus em̄ quoad ſe ad vtrūqꝫ tenebať: ⁊ ſilr̄ iter reſpe/
ctu paruuli ſi vidit eū moriturū. Si em̄ hō tenetur alteri
ſuccurrere in neceſſitate ⁊ dare elemoſynā corporalē ne
moriatur:quāto magis tenetur dare elemoſynā ſpūalē/
quatenus ab originali mundeť/⁊ maxime parētes. Nec
caret em̄ nūc permittēs ſciēter paruulū mori ſine baptiſ
mate:cū nō eſt alius qui velit aut poſſit paruulū bapti/
zare: ⁊ habētur (vt pono) alia ad hoc neceſſaria: Sic er/
go ſm̄ illū doc. ⁊ ſm̄ premiſſa ſola fides ſaluabat ab ori/
ginali:non tm̄ excludēdo ſignū aliqđ exterius fidei ꝓte/
ſtatiuū:ſiue ſit inuocatio dei ſola:ſiue peccati deteſtatio
ſiue ſacrificiū aliqđ ⁊c. Qđ v̄o doctor ille dicit ſacramen
ta fuiſſe inſtituta tēpore legis nature/ hoc explicat di.ij.
q.j.arti.iij.quia erāt ſigna rei ſacre:non tamen cauſatiua
gratie: ⁊ ita improprie dicta ſacramenta. Uel poteſt dici ꝙ
expreſſe habetur ex ſcriptura: ꝙ pro tēpore illo placue/
runt deo ſacrificia:vt patet de oblatione abel/ Gen̄.iiij.
noe/ Gen̄.viij.melchiſedech/ Gen̄.xiiij.abrae diuidentis
vaccas/ Gen̄.xv. Non autē placuiſſent niſi fuiſſent a deo
inſtituta:immo preſumptuoſum reputaretur et fatuū ſi
talia feciſſent ſine inſpiratione diuina vel eius precepto.
Dub.2. B ¶ Secūdo dubitatur:a quo inſtituta ſint ſacramēta/an
a ſolo deo:an ab aliqua creatura. ¶ Pro reſpōſione pre
mittendum poſt Sco.ꝙ aliud eſt inſtituere ſignū aliqđ
ad ſignificandū ſimpliciter: ⁊ aliud ad ſignificandū cer
te ⁊ efficaciter:aliud etiā eſt ſigni inſtitutio: ⁊ aliud inſti
tutionis promulgatio:nam ſignū inſtituere ſimpliciter
ad ſignificandū poteſt quilibet/qui poteſt vti ſigno pro
ſe ⁊ alijs/ſiue practice ſiue ſpeculatiue. Sed ad ſignifi/
candū practice certe et efficaciter (ideſt ita infallibiliter
ꝙ ceſſante impedimēto ad exhibitionē ſigni ꝓducatur
effectus ſignatus) nō poteſt niſi ille qui in ſua poteſta/
te habet producere hm̄oī effectum quādo ⁊ vbi vult/in
ſubiecto apto nato. ¶ Et ſm̄ hoc poſſet diſtingui actus
inſtituēdi ſignū ad ſignificādum: ⁊ ad certe ⁊ ad efficaci
ter ſignificādū. Primus ſit per nudā impoſitionē ſigni:
qua inſtituēs vult ꝙ tali ſigno vtanť ipſe ⁊ alij ad repre
ſentandū ſignatū:quo modo voces ⁊ quedaꝫ alia ſigna
impoſita ſunt ad ſignificandū. Scđs ſit ꝑ determinatio
nē volūtatis ad ꝓducendū effectū ſignatū eius qui pōt
producere ad ſigni exhibitionē. Et hi actus poſſunt fie/
ri a diuerſis. Poſſet em̄ vnus imponere ſignū ad ſignifi
canduꝫ effectū:qui tm̄ nō haberet facultatē ꝓducēdi eū:
⁊ alius habēs hm̄oī facultatē/poſſet impoſito ſigno tri/
buere certitudinē ⁊ efficaciā/determinādo ſe ad produ/
cendū effectū quotiēs ſignū impoſitū exhibereť: hic ta/
men accipiť inſtitutio ſacramētorum vt includit vtrūqꝫ.
¶ Patet etiam ꝙ aliud eſt inſtitutio: aliud promulga/
tio:nā promulgatio preſupponit inſtitutionē per ſe vel
aliū factā. ¶ Quibus p̄miſſis reſpōdetur per duas ꝓpo
ſitiones. Prima. Inſtitutio ſacramentoꝝ/qua nō ſolum ꝓpō.1.
repreſentāt:ſed certe ⁊ efficaciter ſignāt ſacramentalem D
effectū:per ſolū deū fieri poteſt: ⁊ nō per aliū. Probať:
quia iſte ſolus inſtituere pōt ſacramentū:qui pōt cauſa
re ſacramentalē effectū:ſed ſolus deus hūc cauſare pōt:
ergo. Cōſequētia nota. Maior patet ex p̄miſſis. Minor
ꝓbatur:quia effectus ſacramētalis eſt effectus ſupnatu
ralis excedens facultatem creature: ⁊ per cōſequēs ſoli
deo poſſibilis. ¶ Scđa ꝓpoſitio. Quāuis ſolus de⁹ po/ ꝓpō.2.
teſt ſacramēta inſtituere:tm̄ alius a deo poteſt hm̄oī inſti
tutionē promulgare. Prima pars eſt precedēs ꝓpoſitio
Scđa pars patet:quia ꝓmulgare inſtitutionē ſacramen
ti a deo factā nō excedit limites creature. Et ſm̄ hoc/ſm̄
multos/beatus iacob⁹ fuit ꝓmulgator/tanq̄ preco diui
nus ſacramēti penitētie ⁊ vnctiōis extreme/cū ait. Confi
temini alterutrū ⁊c.quoad primū. ⁊ infirmať quis in vo
bis inducat p̄ſbyteros eccleſie ⁊ orēt ſup eū/vnguentes
eū oleo ſancto in noīe dn̄i. Jaco.v. ¶ Sed replicaret ali
quis cōtra primā ꝓpoſitionē. Licꝫ nulla creatura auto/
ritate ꝓpria poſſit inſtituere ſacramēta:ex cōmiſſione ta
mē ſupioris/dei ſcꝫ ei nō repugnat: ſed ⁊ lex data eſt nō
immediate a deo:ſed mediate per moyſen legiſlatorem.
Reſpōdeť ꝙ licꝫ inſtitutio ad ſignificanduꝫ ſimpliciter
poſſit cōmitti creature:non tm̄ inſtitutio ad certe ⁊ effica
citer ſignificādum:q: illa nō poteſt fieri niſi per determi
nationē diuine volūtatis:ad aſſiſtendū ſigno/ꝓducēdo
effectū ſignatū. Hec determinatio fieri nō pōt niſi ꝑ deū
voluntatis em̄ libertatē nemo determinare pōt niſi vo/
luntas ipſa:alioquin voluntas nō eſſet libera. Nemo di
co alius a deo. Et ſi deus determinaret ſe generaliter ad
aſſiſtēdū circūquaqꝫ ſigno per petrū inſtituto: ⁊ petrus
inſtitueret aliqđ ſignū:adhuc inſtitutio illi⁹ ſigni/ quate
nus ſit certū ⁊ efficax: nō eſt a petro:ſed ex generali de/
terminatione diuina: ⁊ eſſet in caſu petrus preco ⁊ ꝓmul
gās noui ſacramēti. Quo modo đ: ꝙ null⁹ ali⁹ p̄ter deuꝫ
fuit legiſlator legis:ſuos tranſgreſſores ad dānationem
eternā obligātis:niſi ſicut preco promulgans legē: ⁊ ita
moyſes nō fuit legiſlator ꝓprie:ſed preco/nūcius ⁊ pro
mulgator legis diuine:neqꝫ in perſona ſua:ſed dei legeꝫ
ꝓpoſuit:vt patet ex forma lr̄e. Et ꝙ đ: legiſlator extendi
tur nomen ad promulgatorē. ¶ Tertio dubitať: vn̄ ha/ Dub.3.
bēt ſacramēta efficaciā/an ex inſtitutiōe/vel a chriſti paſ I
ſione. Rn̄deť breuiter ꝙ ſacramēta ex trib⁹ hn̄t efficaciā
nō tm̄ oīmode:habēt em̄ efficaciā ex deo tanq̄ a cā princi
pali inſtituēte:a paſſione chriſti tanq̄ ex cā prima effica/
ciā merēte: ⁊ a fide eccl̄ie cām minus principalē cauſe p̄n
cipali cōtinuāte. Principalis em̄ cauſa:q̄ ſola ſufficeret:
eſt ex determinatione diuine volūtatis: qua inſtituit ſa/
cramēta vt eſſent ſigna efficacia:qua determinatione ſo/
la exiſtēte/etiā circūſcripta paſſione chriſti ⁊ fide eccl̄ie/
ſacramēta eſſent efficacia ſigna. Uerum de facto ꝯcurre
bat paſſio chriſti tanq̄ meritū ꝓpter qđ de⁹ ſacramenta
inſtituit: ⁊ ſic accipiēda eſt glo.ad Ro.v. ſup illud. Qui
eſt forma futuri. Sicut ex latere illius.i. ade dormientis
aſſumpta eſt coſta:vn̄ formata eſt eua:ſic ex latere iſti⁹.i.
chriſti/fluxerūt ſacramēta:aqua ſcꝫ ablutiōis/⁊ ſanguis
redēptiōis:per q̄ ſaluať eccl̄ia. Et Aug.xv.de ciui.dei ca.
xxvj.loquēs de oſtio arce noe ait. Illud eſt vuln⁹ q̄n lat⁹
crucifixi lancea perforatū eſt:hac quippe ad illū venien
tes ingrediūtur:quia inde ſacramenta manarūt: quib⁹

credētes initianť. Manarūt inquā tanꝙ̄ a cā meritoꝛia
de quo.ſ̄.li.iij.diſt.xix.⁊.xx. Cōcurrit etiā fides eccľie: nā
ad efficaciā ſacroꝝ reqrit etiā fides eccľie dū miniſtranť
ꝑ quā ſacra aliquo mō ꝯtinuanť paſſioni xp̄i tanꝙ̄ cauſe
minꝰ p̄ncipales ſiue inſtrumētales cauſe p̄ncipali meri-
toꝛie: ⁊ deo tanꝙ̄ cauſe pꝛincipaľr efficienti. ⁊ per hoc dꝛ
ſacroꝝ efficacia aliquo modo eſſe a fide eccľie. Hec Sco.
Tho. Rich. ¶ Ultimo dubitať: q̄ ſint partes integrales
Dub.4. E ſacroꝝ. Ad hanc dubitationē reſpondet magr̄/ꝙ duobꝰ
ſacrā ꝯſiſtūt: v̇bis.ſ.⁊ rebus: quas be. Aug. homeľ.viij.
ſup Iohā. noīat elementū ⁊ verbū. Accedat inq̇t verbū
ad elementū ⁊ fit ſacr̄m. Per rem ſiue elementū intelli-
giť res ſiue actus aliq̇s ſenſibilis: vt ablutio/vnctio/ca
licis traditio ⁊c. q̄ cū verbis ſignificant effectū ſacr̄alem
ꝑ verbū aūt oꝛō ꝓlata oꝛe miniſtrātis ſacr̄m. Elementū
ſiue res dꝛ materia: v̇ba dicunť foꝛma: nō ꝓpꝛie ſed me-
taphoꝛice: vt infra diceť de ſacr̄o baptiſmatis/⁊ de quoli
bet ſacr̄o: vbiqꝫ em̄ requiriť q̄ materia ⁊ q̄ foꝛma. ¶ Sci
endū ꝙ pꝛeter iſta duo verbū ⁊ elemētū/requiritur etiā
intentio in ꝯferente ſacr̄m: qua intendit miniſtrare ſacra
mentū. i. rem: ⁊ verba exhibere tanꝙ̄ ea q̄ ad certum effe
ctum inſtituta ſunt a xp̄o: ⁊ hoc eſt exhibere in fide eccle
ſie: etiā ſi non crederet ſequi effectū: vt infra declarabiť.
Et hec intentio cōpꝛehēdiť ſub v̇bis ꝓferentis: vt dicit
Rich. Et q̄ hic dicūtur intelligi debēt de ſacr̄is noue le-
gis tm̄: qm̄ ſacr̄a ve.le. ꝯſiſtūt in rebus ⁊ nō coexigūt ali
qua verba: ſicut pꝫ de circūciſiōe: cui nō p̄ſcribiť aliq̄ foꝛ
ma ſed nec eſui agni paſchalis aut ſacrificijs: q̄ dici p̄nt
ſacr̄a largo noīe ſacr̄i. Qꝺ vero verba requiruntur in ſa
cramētis no.le. ratio p̄ncipalis eſt inſtitutio xp̄i: cui pla-
cuit ſic inſtituere. Congruitas tamē aſſignať: quia ſacra
mēta no.le. ſunt ꝑfectioꝛa ſacr̄is ve.le. nō tm̄ in cauſando
ſed etiaꝫ in ſignificando: vt infra dicetur. Perfectiſſima
autem ſignificatio fit per verba q̄ certius/expꝛeſſius et
diſtinctius ſignificant ſm̄ oēm mentis conceptū ex ipo-
ſitione: ꝙ̄ ſignificent ex naturali ſimilitudine. Alie aſſi-
gnātur: que tm̄ parum faciūt ad ꝓpoſitum. Et tantum de
illa queſtione. Queſtio.iij.

Tertio queritur cir-

ca illaꝫ partem: vtrū cerimonie vete.le. que
dicūtur ſacr̄a generali vocabulo: cōtulerūt
gr̄am rite vtentibꝰ ex oꝑe operato. ¶ Mo
Arti.1. re ꝓceſſus ſoliti in r̄ndendo erūt tres articuli. ¶ Quan
Nota.1 tum ad p̄mū articulū notandū/ꝙ in lege ve. fuerūt mul
te obſeruātie cerimoniales: vtputa purgatiōes ab imun
ditijs a lepꝛa: a ꝯtactu moꝛticini: ⁊ aliarū rerū imūdarū
per aquā expiationis ⁊ alios ritus: de q̇bus in leuitico ꝑ
totū. Erant etiā ibi q̄dā plus ad ꝑfectionē accedētia: ſi-
cut oblatiōes hoſtiarū/⁊ ſacrificia: hec em̄ ꝑtinebāt ad
cultū latrie ꝓ tꝑe illo quo deus voluit ſic coli. Et he ob
ſeruationes purgationū ⁊ ſacrificioꝝ ac oblationes di-
cebanť ꝓpꝛie cerimonie vt dictū eſt in.iij.diſt.xxxvij. Sa-
crificia ⁊ oblationes tanꝙ̄ imediate ꝑtinētes ad dei cul
tum: purgationes tanꝙ̄ mediate ad dei cultū ꝑtinentes:
vtputa diſponentes ⁊ aptantes ꝑſonas ad ꝑficiendum
dei cultum. Impꝛopꝛie aūt dicūtur ac noīanť ſacr̄a/extē-
ſo noīe ſacr̄i: vt dictū eſt. q.j. huiꝰ di. ⁊ de talibus eſt que-
ſtio pꝛeſens: nō de circūciſione: de qua diceť ſequenti. q.
Nota.2. B ¶ Secūdo notandū ꝙ vt tangit btūs Tho. diſt. pꝛeſen
ti.q.j.ar.j. poſt Alex. lꝫ ſatis obſcure: ꝙ ſignū aliqꝺ ꝯfer-
re gratiam dupľr p̄ōt intelligi. Uno modo ex ipſo ſigno
ſeu ſacr̄o: vel vt alij dicūt: ex opere oꝑato: ita ꝙ eo ipſo ꝙ
opus illud puta ſignū aut ſacr̄m exhibetur: niſi īpediat
obex pc̄ti moꝛtalis: gr̄a ꝯfertur: ſic ꝙ p̄ter exhibitionem
ſigni foꝛis exhibiti nō requiriť bonꝰ motus interioꝛ in ſu
ſcipiente: quo de cōdigno vel de cōgruo gr̄am mereatur
ſed ſufficit ꝙ ſuſcipiens nō ponat obicē. ꝯcoꝛdat Scotꝰ
diſt. p̄ſenti.q.v. iuxta fi. Sic baptiſmus: cōfirmatio: extre
ma vnctio/cōferunt gratiā ei: q̇ nō habet vſum ꝑfectum
rōnis. Alio mō intelligūtur ſigna vel ſacr̄a conferre gra
tiā ex opere oꝑante ⁊ ꝑ modū meriti: qn̄ ſcꝫ ſacramentū
foꝛis exhibitū non ſufficit ad gratie collationē: ſed vltra
hoc requiriť bonus motus ſeu deuotio interioꝛ ſuſcipiē
tis ſacr̄m: ſm̄ cuius intentionē ꝯfertur gratia tanꝙ̄ meri
ti condigni vel congrui pꝛeciſe ⁊ nō maioꝛ: ꝓpter exhibi-
tionē ſacr̄i. ¶ Tertio notandū ꝙ de materia queſtionis Nota.3. C
fuere tres opiniones. due extreme ⁊ tertia media. ¶ Pꝛi
ma/ꝙ ſacr̄a ve.le. ꝯtulerūt gr̄am ex vi ſacramenti ſiue ex
oꝑe operato: licet nō tantā: nec ita directe ſicut ſacramē-
ta no.le. Un̄ dicit hec opinio/ꝙ ſacr̄a vete.le. (per hoc ꝙ
erant ſigna ſacroꝝ no.le. ⁊ paſſionis xp̄i a qua noſtra ſa-
cramēta h̄ n̄t efficaciā. Erāt em̄ quedā ꝓteſtationes fidei
mediatoꝛis futuri) indirecte ⁊ ex ꝯſequēti habebāt iuſti
ficare: q̈ſi mediātibꝰ noſtris ſacr̄is ꝑ ea ſignificatis. Hec
opi. videť fuiſſe Hugonis lib.j. de ſacr̄is parte.xj.ca.j.et
ij. Ubi vult ꝙ mediantibus ſacr̄is no.le. illa pꝛioꝛis tem
poꝛis ſanctificabant vt eadem eſſet ſalus: ⁊ his qui recta
fide ſigna futuroꝝ in illis venerati ſunt: ⁊ his qui effectū
ſalutis in his ꝑcipiūt. Pꝛo iſta opi. allegať ꝙ in canone
miſſe oꝛat eccľia: vt ſacrificiū eucharistie ſit deo acceptuꝫ
ſicut ſacr̄ificia antiquoꝝ patrum abel/abꝛaam/melchiſe
dech accepta fuerant. Sed ſacrificiū eucharistie confert
gratiā ex opere operato: ğ ⁊ illa veterū patrum. ¶ Se-
cūda opi. huic cōtraria tenuit ꝙ ſacramēta ve. le. nō con
tulerant gratiā neqꝫ ex opere operato: neqꝫ ꝑ modū me-
riti ſeu operis operantis: etiā ſi in fide ⁊ charitate fierēt:
quia impoſuit ea dn̄s in onus ⁊ ſeruiturē: nō in iuſtifica-
tionē. Et huius opi. quidā putant magiſtruꝫ fuiſſe: ꝓ eo
ꝙ allegans apľm ad Gaľ.ij. Nūquid ex operibus legis
aliquis iuſtificatus eſt. addit: etiam ſi in fide ⁊ charitate
fierent. ¶ Tertia opi. eſt Alexan. de ales. parte.iiij.q.vj.
mem.iiij.ar.j. ſancti Tho. Sco. ⁊ cōis ſchole: ꝙ ſacramen
ta ve.le. ex vi ſacr̄i ſiue opere operato gratiā nō conferūt
ſecus tamen ꝑ modum meriti ex opere operante. Et ſm̄
hanc reſpondendū erit ad queſtionē. Et tantū de articu
lo p̄mo. ¶ Quātum ad articulū ſcꝺm eſt p̄ma cōcluſio. Arti.2.
Sacramēta ve. legis que dicūtur cerimonie nō contule- Cōcľ. 1 D
rūt gratiā ex vi ſacramēti ſiue ex opere operato. Pꝛobať
q: oīs gr̄a eſt iuſtificatiua eius cui confertur ſi pꝛius fue
rit iniuſtus. Facit em̄ filiū regni ſm̄ Aug. ſed ex ſacramē
tis ve.le. nemo iuſtificabatur: ſm̄ illud ad Roma.iij. Ex
operibus legis nō iuſtificabiť oīs caro coꝛam illo. Item
Ezech.xx. Dedi eis p̄cepta nō bona ⁊ iudicia in q̇bus nō
viuent. Ad idem eſt apľs ad Heb.ix.⁊.x. vbi ex intentiōe
pꝛobat/ ꝙ per obſeruantiam legaleꝫ nō iuſtificatur hō.
Ex quibus autoꝛitatibus ſatis habeť ꝙ cerimonie vete-
res nō iuſtificabāt: ⁊ ꝑ ꝯſequēs nō ꝯtulerūt gratiā: hoc
aūt nō poteſt intelligi ꝑ modū meriti vt ſequēs ꝯcluſio
docet: ergo opꝫ hoc accipere ex opere operato ⁊ ex vi ſa
cramēti. ¶ Scꝺa ꝯcluſio. Sacramenta ve.le. gratiā con Cōcľ. 2.
tulerūt ex opere operante/ſiue ꝑ modū meriti ex ſuſcipi
entis deuotione/dum ꝓceſſerūt ex fide ⁊ charitate. Pꝛo
batur. Nā ſuſcipientes ea ex fide ⁊ charitate meruerunt
augmentū gr̄e: ergo ⁊c. Cōſequētia nota. ⁊ an̄s ꝓbatur:
q: oīs actus virtutis charitate foꝛmatus eſt meritoꝛius
augmenti gr̄e: ⁊ vſus ſacroꝝ ve.le. ꝓcedens ex charitate
eſt hmōi: ğ eſt meritoꝛius augmēti gr̄e. Cōſequētia eſt ſyl
logiſtica. Maioꝛ eſt manifeſta. Minoꝛ ꝓbatur: q: vſus
ſacramentoꝝ ve.le. fuit actus obedientie: ⁊ cū hoc in ſa-
crificijs ⁊ oblationibus actus latrie: ergo. Qꝺ obedien
tie/patet: q: data ſunt p̄cepta de hmōi cerimonijs: et ita
vſus eoꝛum fuit impletio p̄cepti: ⁊ per ꝯſequēs virtutis
obedientie. Qꝺ vſus ſacrificioꝝ ⁊ oblationū fuit actus
latrie/patet: q: fuit actus colendi deum: talibus em̄ illo
tꝑe voluit coli deus: ğ ꝑtinebat ad latriā. Confirmatur:
oīs actus ꝓcedens ex charitate eſt meritoꝛius: ſed vſus
cerimonialiū ꝓcedere poterat ex charitate: ergo dum ſic
pꝛoceſſit erat meritoꝛius. Poterant em̄ iudei vti cerimo-
nijs ſuis finaliter ꝓpter deū ſic inſtituentē ⁊ p̄cipiētem.

ergo. ¶ Itē minus reuerēter dictū videt̄ ꝙ deus dede-
rit preceptū nolens ſeruantē ipſum mereri quantūcūq̄
ex charitate ſeruaret: ſed manifeſtū eſt de purgationibꝰ
⁊ cerimonijs data fuiſſe precepta: quare concluſio vera.
Pro iſta cōcluſione eſt autoritas venerabilis Bede dicē
tis. Sacramēta veteris legis ſuo tpe cuſtodita vitā cōfe
rebāt eternā: ſed nihil cōfert vitā eternā niſi per gratiā.
Cōcl. 3. ¶ Tertia cōcluſio. Uſus ſacramētoꝝ veteris legis rela
tus ad dei honorē: oēs qui nō habuerūt charitatē diſpo
nit de cōgruo ad gratie ſuſceptionē: q꞉ ꝑ quēlibet bonū
motū animi in deū diſponit̄ hō de cōgruo ad ſuſceptio-
nē gratie: vt. j. dicet̄. Sed vſus cerimoniarū relatꝰ ad ho
norē dei includit bonū animi motū: q꞉ relationē actꝰ ad
honorē dei tanq̄ in finē. Per bonū eñ animi motū nihil
aliud intelligit̄/ q̄ actus volūtatis terminatus in deum
obiectiue tanq̄ in finē. ¶ Et ſm hoc rn̄detur ad oēs au
toritates hincinde allegatas: ꝙ ille que vident̄ negare
collationē gratie ex ſacramētis veteris legis intelligēde
ſunt de collatiōe gr̄e ex opere opato: ⁊ ſic ſunt pro pma
cōcluſione ⁊ nō cōtra ſcđam. Et autoritates que aſſerūt
gratiā ⁊ vitā cōferre ſacramēta veteris legis: intelligēde
ſunt de opere operāte: ⁊ ꝑ modū meriti nō ex vi ſacramē
ti: ⁊ ſic erūt pro ſcđa cōcluſione ⁊ nō cōtra primam. Qđ
vo magiſter dicit ꝙ ſacramēta veteris legis nō iuſtificāt
etiā ſi in fide ⁊ charitate fierēt: ſimiliter referēduꝫ eſt ad
opus operatū: ⁊ quantū ad illud nō iuſtificabāt: etiaꝫ ſi
ex charitate fierēt. Nō tñ vult ꝙ rōne charitatis eliciētis
opus nō cōferat gratiā. Qđ ſi hec expoſitio non placet:
dicatur ꝙ magiſter fuit illius ſcđe opi. in quo cōiter doc.
eū nō ſequūtur. ¶ Qđ iterū d꞉ ꝙ cerimonie iſte fuerunt
impoſite illis in ſeruitutē ⁊ in ſignum futurū: ⁊ in onus
(qm̄ dn̄s potius voluit ſibiipſi hec offerri q̄ idolis. Nā
ſm beatū Aug. Lex inquantū ad hmōi ſacramēta datur:
eſt duris ⁊ ſuperbis in flagellum ⁊ onus: vt onerati diui
nis ſacrificijs/ nō liceret eis ad idolatriam declinare: ſed
perfectis in ſignū ⁊ paruulis in pedagogū) non obuiat
cōcluſioni ſcđe: quia nihilominus qui ex charitate ſubie
runt hoc onus per actū obediētie ſcꝫ obſeruationis diui
Arti. 3. ni precepti: meruerūt. ¶ Quantū ad articulū tertiū eſt
Dub. 1. prinū dubiū de numero ſacramentoꝝ legis nature. Re
E ſpōdetur ſm Ricħ. q. v. huius diſt. poſt Alexā. par. iiij. q.
ij. arti. j. ꝙ vt tangit Hugo lib. j. de ſacramētis/ parte. xij.
ca. iiij. Tria fuerūt ſacramēta legis nature: ſcꝫ decime: ſa-
crificia ⁊ oblatiōes. Decime in ꝓportionibꝰ: q꞉ ſm certū
numerū: ſacrificia in occiſis aīalibus: oblationes in cete
ris rebus: qđ intelligendū eſt de ſacramētis. i. ſignis ſen
ſibilibꝰ a deo tēpore legis nature ⁊ nō ante inſtitutis: et
ab hominibꝰ ad ſignificādum rem ſacrā frequentandis.
Que addunt̄ ꝓpter matrimoniū: qđ ante legem nature
(quia in ſtatu innocētie inſtitutū: nō quidē tunc in reme
diū cōcupiſcētie: ſed in officiū prolis ꝓpagāde) fuit qui-
dem tūc matrimoniū ſacramētū: nō ꝓprie ſicut in noua
lege ſed large: q꞉ ſacre rei ſignū. hinc de matrimonio lo-
quēs apl's ad Eph. v. ait. Sacramētum hoc magnū eſt:
ego aūt dico in chriſto ⁊ in eccl'ia. Itē ꝓpter penitētie vir
tutē: que etſi fuit in lege nature: nō tñ ſacramētū: q꞉ non
ſenſibile ſignū. Itē ꝓpter illius legis ſacerdotiū: qđ nō
fuit ſenſibile ſacramētū: neq̄ ſignū ab alijs diſtinctū. Li
cet eñ fuerat poteſtas a deo ad offerēdū aliq̄d in ſignifi
catiōe rei ſacre: nō tñ erat diſtincta a ſeculari poteſtate.
Un̄ Gen̄. xiiij. Melchiſedech rex ſalē ſacerdos erat dei
ſummi dicit Glo. Aiunt hebrei oēs primogenitos a noe
vſq̄ ad Aaron pontifices fuiſſe. Dicit eñ Glo. ſuꝑ illud
Gen̄. xxvij. Ueſtibus Eſau valde bonis. Tradūt hebrei
primogenitos functos officio ſacerdotali: ⁊ habuiſſe ve
ſtimentū ſacerdotale: quo induti victimā offerebant: an
teq̄ Aaron in ſacerdotē eligeretur. Non tñ inuenitur ꝙ
de dn̄i mandato a dn̄o cōſecrarent̄ per aliqđ ſenſibile ſi-
gnū. ¶ Itē ꝓpter vnctionē qua Iacob lapidē quem ere
xit; oleo vnxerat; in figura cōſecrationis eccleſie vel al-
taris. Gen̄. xxviij. non tamen a deo inſtitutū eſt: licꝫ ꝓba
bile ſit Iacob hoc feciſſe inſpiratione diuina: nō tñ deus
hoc inſtituit hominibus obſeruandū ⁊ frequentanduꝫ.
¶ Itē propter diluuiū: quod licꝫ baptiſmū figurabat. j.
Petri. iij. nō tamen fuit inſtitutū a deo tanq̄ hominibus
frequentandū. ¶ Propter illud immolatio arietis pro
Iſaac: de qua Gen̄. xxij. que ſignificabat immolationem
chriſti: nō numeratur inter ſacramēta legis nature: eo ꝙ
nō eſt inſtituta ad frequentandū ab hominibꝰ. Unde ſi
ſacramentū accipit̄ generaliter pro quolibet ſigno ſacre
rei: ſic in lege nature plura fuerūt ſacramēta q̄ predicta
tria. Hoꝝ autē trium decimatio ſignificabat remiſſioneꝫ
peccatoꝝ propter numerū: quia drachma decima perdi-
ta fuerat et inuenta. Luce. xv. Sacrificia/ carnis macera
tionē: etiā per ſacrificia que conſiſtebāt in immolatione
animalium occiſoꝝ ſignificabatur futura chriſti paſſio.
Qđq̄ chriſtus qui paſſurus erat: dn̄s eſt mortis ⁊ vite.
Oblatio ſignificabat boni operis exhibitionē. Hec etiā
tria: vt legis nature ſacr̄a: vt vult Hugo vbi. ſ. cap. iiij. a
deo ſunt inſtituta (ꝓbabiliter enim preſumitur hominē
ad hec exercenda/ in principio a deo inſtructum fuiſſe)
non autem precepta. Unde Hugo vbi. ſ. cap. iij. de neceſ
ſitate horum ſacramentorū/ addit. Neq̄ exiſtimandum
eſt illa prima naturalis legis ſacramenta/ decimas ſiue
ſacrificia ſiue oblationes: ita homini ex neceſſitate indi-
cta: vt qui ea executus nō fuiſſet: reatum preuaricatiōis
incurreret: quēadmodū ille qui fideliter ea coleret: meri
tum deuotionis ſue inueniret. Unde cum aliquod predi
ctorum ſacramentoꝝ in remiſſionē originalis peccati ſi-
ue paruulo ſiue adulto adhibebatur: nō illius ſacramē-
ti virtute: ſed fidei a peccato mundabatur. Addit Ricħ.
Tamē loco ⁊ tēpore erat eis neceſſariū ad ſalutem ſuam
in aliquibus ſignis ſenſibilibus fidem exterius profite-
ri. Et ſic poteſt intelligi verbū beati Grego. qđ magiſter
in littera dicit. Qđ apud nos valet ⁊c. Predicta cōfeſſio
fiebat per oblationes ⁊ ſacrificia ⁊ decimationes: quia
per oblationes ſignificabatur deus oīm creator: per ſa-
crificia/ redemptor: per decimationes/ remunerator. In
hoc eñ ꝙ homo retinebat ſibi nouē partes que imper-
fectionē ſignificāt: ⁊ decimā que ſignificat perfectioneꝫ
offerebat deo: ſignificabat in ſe imꝑfectionē: in deo ꝑfe-
ctionē eſſe: ⁊ perfectionē a deo expectari debere. ¶ Sed
diceres. Circūciſio eſt ſacramētū legis nature. Nā Iob.
vij. d꞉. Nō eſt circūciſio ex moyſe: ſed ex patribꝰ. ſiquideꝫ
data eſt Abrae/ qui fuit in lege nature longe ante datam
legē: ⁊ tñ nō eſt aliqđ predictoꝝ triū. Rn̄detur: ꝙ circūci
ſio cōputatur inter ſacramēta legis moyſaice: q̄uis ante
eam data ſit: qm̄ fuit preparatiua ad legis ſuſceptioneꝫ.
Un̄ Hugo lib. j. parte. xij. ca. iij. Sacramentū circūciſio-
nis ante legis dationē datū eſt: ⁊ per ipſum quedam pre
paratio ad ſuſcipiendā legē facta eſt. Et ſequit̄. Antiquꝰ
ille populus pmo per circūciſionē ſignificatꝰ eſt: poſtea
per legeꝫ informatus. Unde vt ait Alex. Circūciſio non
fuit data tanq̄ ſacramentum legis nature: qua currente
homines quaſi neophiti manuducēdi erāt manſuetudi-
ne quadā: ne grauitas eis eſſet cauſa reſilitiōis. ¶ Fue-
re tñ qui tēpus legis a circūciſione aſſerūt incepiſſe. Un̄
Hugo ca. j. parte. xij. lib. j. Obſeruantia legalis in circū-
ciſione exordiū ſumpſit. ¶ Dubitatur ſecūdo de nume- Dub. 2.
ro ſacramētoꝝ legis ſcripte. Reſpōdetur ſm Hugo. ꝑte. F
xij. c. iiij. lib. j. Sub lege (inquit) ſcripta multa ſunt pre-
cepta ⁊ ſacramēta. Illa tñ ſacramēta oīa ad tria genera
reducunt̄. Un̄ eadeꝫ parte ca. vlti. ait. Tria genera ſacra-
mentoꝝ inueniunt̄ ſub lege ſcripta. Quedaꝫ ſpāliter ad
remediū: quedā vo ad obſequiū: quedā ad cultū diuinū.
Prima pertinēt ad pctōꝝ remiſſionē: ſcđa ad exercendā
deuotionē: tertia ad colēdam pietatem. Prima inſtituta
fuerūt quaſi ad neceſſitatē vt in eis homo ſanctificaret̄:
qualis fuit circūciſio ⁊ hoſtia pro pctō/ ⁊ pro delicto: et
cetera quedā que ſpecialiter ad emūdationē ⁊ remiſſio-
nē inſtituta

nem inſtituta fuerũt. Scḋa aũt quaſi ad exercitationem
fuerũt ꝓpoſita: vt in eis deuotio fideliũ exerceret̃: ⁊ me
ritũ augeret̃: q̃les fuerũt hoſtie pacificoꝝ q̃ offerebant̃
a fidelibus ad recõciliandũ ſibi gr̃am diuiná. Tertia in/
ſtituta fuerũt quaſi ad preparationẽ quádá: vt quaſi q̃/
dá inſtrumẽta eſſent ad cetera ſacr̃a tractanda ⁊ ſctĩficá/
da: quale fuit tabernaculũ ⁊ atriũ ⁊ oĩa vtenſilia q̃ cõti/
nebãtur in eis: necnõ ⁊ ſacra indumẽta miniſtrantiũ: et
cetera oĩa q̃ ad oꝛnandũ cultum diuinũ fuerũt inſtituta.
Subdit etiá ibidem Hugo. Qḋ ſacrificioꝝ tria ſunt ge/
nera. Alia ſunt holocauſta: alia ſimplicia ſacrificia: alia
pacifica. Holocauſtũ vocabat̃ qḋ vel ex debito vel ſpon
te oblatũ totũ incendebat̃. Sacrificiũ vocabat̃: qḋ ꝑ de
bito inſtitutionis oblatum partim cremabat̃: partim ſer
uabatur. Pacifica vocabantur: q̃ ſponte offerebant̃ pꝛo
gratiarũ actione: ſiue ꝑ p̃cedentis voti adimpletione: ſi
ue ꝑ ſpontanea ⁊ volũtaria deuotione. Holocauſtũ aũt
fiebat de armẽtis: aliq̃n de pecoꝛibus: aliq̃n de volatili/
bus. Oblatio aliq̃n de ſimila fiebat: q̃ dicebat̃ ſacrificiũ
cruduȝ: aliq̃n de clibano de ſartagine: q̃nq̧ de craticula
qḋ ſacrificiũ coctũ dicebat̃. Hec oĩa Hugo. hic inſerta ꝑ
Dub.3. B declaratione terminoꝝ. ¶ Dubitat̃ tertio. Utrũ ſacr̃a le
galia emũdabant ab inmundicijs carnis. Reſpondet̃ ſ̃m
Alex. parte. iiij. q. vj. mẽ. iiij. ar. ij. Tho. ⁊ Rich. ꝙ intentio
veteris legis erat hoĩes ad timoꝛẽ ⁊ reuerentiá dei indu
cere: ⁊ a carnalibus paulatim ad ſpũalia trahere: ⁊ ideo
inſtituit multa impedimẽta/ q̇bus hoĩes ab illoꝝ ſacr̃oꝝ
frequẽtia impedirent̃: vt ſic magis in reuerẽtia haberen
tur: q: oẽ rarum charũ. Etiá vt ſic a carnalibus obſeruá/
tijs diſſueſcerent: q̃nq̧ ſcȝ in tp̃e gr̃e totaliter ab eis ab/
ſtrahendi. Et hec impedimẽta dicũtur quedá irregulari
tates q̇bus hõ inidoneus efficiebat̃ coꝛpoꝛaliter accede
re ad ſctá: puta templũ ⁊ cultũ dei exterioꝛẽ in eo pagen
dum. Et he irregularitates dicte ſunt inmũdicie carnis:
⁊ ab his ſacr̃a legis purgabant ſ̃m illud apl̃i ad Heb. ix.
Sanguis hircoꝝ ⁊ tauroꝝ ⁊ cinis vitule aſperſus inqui
natos ſctĩficat ad emũdationẽ carnis. Hec ſctĩficatio nõ
fuit niſi rehabilitatio hoĩs ⁊ ablatio hui⁹ irregularitat̃.
Unde ſanguis ⁊ cinis aſperſus magis coꝛpoꝛaliter inq̃/
nabat ſimpl̃r. Sed dicebat̃ emũdare carneȝ: q: abſtulit
irregularitatẽ. Unde frequẽter ⁊ ſacerdotes poſt hm̃oĩ
ſacr̃a manus lauabant: ne ſanguinolẽtis ⁊ cineroſis ma
nibus alia tangerent. Conſonat de Pa. q. vj. ar. j. Licet ⁊
alia ſit res huius lotionis: ſcȝ q: ſanctoꝝ ad cõia non de/
bet eſſe cõmixtio. Unde ⁊ in no. le. ſacerdos poſt tactum
chꝛiſmatis ⁊ venerabilis euchariſtie man⁹ lauat. ¶ Sed
di. quõ ritus ille aque expiationis cineribus vitule rufe
combuſte cõmixtus ceteros expiauit: cũ ſacerdotem im/
molantẽ ⁊ poꝛtãtẽ cineres polluit ⁊ ĩmũdũ reddidit: vt
habet̃ Nume. xix. Reſpondet̃ ꝙ illa irregularitas indu/
cta eſt ꝓpter tria: vt dicit ſan. Tho. Pꝛimo vt ſacerdotes
eſſent ſub onere legis ſicut ceteri. Scḋo ad tollendá ſu/
perbiá ſacerdotũ de hoc ꝙ alios ſanctificabant. Tertio
ad ſignificandũ ꝙ ſacerdos no. teſta. ꝓpter maximá ſan
ctitatem ſacrificijs ſemꝑ ſe debet inidoneũ reputare. Ir
regularitas aũt in no. teſta. nõ tam crebꝛo ĩmo raro con
Dub.4. D trahitur: nec ꝯtracta tam facile tollitur. ¶ Quarto du/
bitatur de rõnabilitate legaliũ ſacr̃oꝝ. Nam multa vidẽ
tur ibi ſine rõne inſtituta in eoꝛũ ritibus: ſicut de iſta lu/
ſtrationis aqua: ⁊ ꝙ ſanguine pecudũ ⁊ cineribus/ q̃ na
turaliter inq̇nant tabernaculum templi vaſa ⁊ hoĩes de
beant ſanctificari ac mũdari. Pꝛo reſponſione notandũ
poſt Rich. ꝙ aliq̇d dupl̃r põt dici rõnabile. Uno modo:
q: eſt de naturali dictamine rõnis/ ſicut p̃ncipia legis na
ture ⁊ ꝯcluſiones ex eis euidenter deducte. Alio modo:
quia nihil cõtinet rõni contrariũ: ⁊ ex rationabili cauſa
⁊ modo debito eſt inſtitutum pꝛo tẽpoꝛe ⁊ loco. Pꝛimo
modo nõ omnia ſacramẽta legalia ſunt rõnabilia: quia
nõ de lege nature. Sed ſecũdo modo/ fuerũt valde rõna
bilia; quia ſumma ſapĩa a qua quecũq̧ ꝓcedunt/ oꝛdina
ta ſunt. Ad Roma. xiij. Et certi myſterij gratia future ſa/
lutis ſignificatiua: ⁊ ita ex rõnabili cauſa ĩſtituta. ¶ Hec
myſteria ⁊ cauſe quales ſint circa ſingula/ gloſe ⁊ poſtil
le text⁹ legis circa ſingula inſtituta explicant ⁊ euoluũt.

Secunda pars.

Uit aũt inter illa ſa-

cramenta ⁊c. ¶ Egit magiſter de ſacramen
tis in genere: in hac ſcḋa parte diſt. p̃me inci
pit agere de ſacramẽtis in ſpecie. Et pꝛimo
agit de ſacra. ve. te. Secũdo diſt. ij. incipit tractare de ſa/
cramentis euágelice legis. ¶ Circa pꝛimũ agit de p̃nci/
pali ſacramẽto ve. le. ſcȝ de circũciſione in p̃ſenti diſt. cui⁹
ſententia in hac parte in ſequẽtibus ꝯcluſionib⁹ ſumma
rie ꝯtinet̃. ¶ Pꝛima. In remediuȝ oꝛiginalis pct̃i inſtitu
ta eſt circũciſio: q̃ certi gr̃a myſterij fiebat die octaua cul
tro lapideo in humane ꝓpagationis membꝛo. ¶ Scḋa
Circũciſio mutata eſt per baptiſmũ: qui eſt cõmunius ac
perfectius ac omnibus neceſſariũ ſacramentuȝ. ¶ Ter/
tia. Id ſentienduȝ eſt de paruulis ante octauá diem ſine
circũciſione ex hac vita migrantibus: quod de paruulis
fidelium ſine baptiſmate defunctis. Harum declaratio
patet ex textu.

Queſtio. iiij.

Irca hãc partẽ que A

ritur. Utrũ circũciſionis ſacramẽtũ maſcu/
lis currente lege neceſſarium/ inſtitutione
baptiſmi factũ ſit moꝛtiferuȝ. ¶ Quia hec
queſtio duo ſupponit: ⁊ vnũ querit. Supponit p̃mo/ ꝙ
circũciſio fuerit ſacramentũ: ⁊ per hoc ꝙ fuerit efficax ⁊
certũ/ effect⁹ ſacramẽtalis ſignũ. Hic em̃ ſacramentũ ꝓ/
pꝛie accipit̃: ꝓ ſigno gratie efficaci pꝛout deſcriptũ eſt in
q̃ſtione p̃ma. Scḋo ſupponit/ ꝙ circunciſio fuit neceſſa/
ria maſculis currente lege. Et q̃rit: vtrũ inſtituto baptiſ/
mo ceſſauerit circũciſio: ita vt exhinc fuerit moꝛtifera vtẽ
tibus ea. Et ſ̃m hec reſpõſionis ad queſtionẽ erunt tres
articuli: q̇bus adijcietur quartus ſeruiens dubioꝝ mo/
uendoꝝ ſolutioni. ¶ Quãtum ad pꝛimũ. Notandum ꝙ Arti. 1.
Alexan. parte. iiij. q. vij. mẽbꝛo. j. tres ponit diffinitiones Nota. 1
circũciſionis. Pꝛima Dam̃. Circũciſio eſt ſignũ determi/
nans iſrael a gentib⁹ cũ q̇bus cõuerſabant̃. Scḋa. Circũ
ciſio eſt ſignaculũ curationis ab oꝛiginali. Tertia. Circũ
ciſio eſt abſciſſio ſupfluitatis ꝯcupiſcentie. Neutra tamẽ
harũ eſt ſufficiens ⁊ cõuertibilis ſicut iacet in verbis. Iõ
ex his tribus colligit̃ vna deſcriptio q̇d nomis cõuertibi
lis q̃ talis eſt. Circũciſio eſt ſignaculũ efficax curationis Diffini/
ab oꝛiginali/ ꝑmanens in carne/ inſtitutũ a deo/ determi tio circũ
nás iſrl̃ a gentibus. In hac diffinitiõe tangunt̃ duo pꝛo/ ciſionis.
pter q̃ p̃ncipaliter data erat circũciſio. Pꝛimo ꝓpter di/
ſtinctionẽ ppl̃i dei a nõ ppl̃o dei. Scḋo ꝓpter deletioneȝ
oꝛiginalis pct̃i ꝓpter diſtinctionẽ nõ quálibet: ſed eam
q̃ eſt ꝑ ſignaculũ ꝑmanens in carne. Et ꝑ hoc excluditur
baptiſm⁹ ⁊ ſacrificia legis nature: q̃ licet etiá diſtingue/
bãt: q: tñ nõ erant ꝑmanẽtia in carne: nõ dicũtur circũci/
ſio ná ſacrificiũ fuit ſignũ extra hoĩem: baptiſmus ablu
tio coꝛpoꝛis humani: ſed nec hoc nec ille ꝑmanẽs erat in
carne. ¶ Per hoc etiá ꝙ d: curatiõis ab oꝛiginali/ exclu
dũtur ſigna cetera: ſicut indi habẽt quedá ſigna aduſtio
nis in carne faciei quibus diſtinguũtur a ceteris: ſed illa
non ſunt ſigna curationis efficacia ab oꝛiginali: nec illa
inſtituta ſunt a deo. Excludũtur ꝑ idem oblatiões expia/
tiones ⁊ ſacrificia legis moyſaice: q̃ etſi diſtinguerẽt/ nõ
tamẽ ab oꝛiginali curabãt: nec ꝑmanẽtia erant in carne.
¶ Scḋo notandũ/ ꝙ p̃ma ps. q. ſupponit circũciſionem Nota. 2. B
eſſe ſacramentũ ꝓpꝛie dictũ: ſupponit igit̃ circũciſioneȝ
eſſe ſignũ efficax effect⁹ ſacramẽtalis. Et quãtum ad pꝛo
poſitũ nũc ſufficit: duo ſunt effectus ſacr̃oꝝ: ſcȝ remiſſio
pct̃i: ⁊ collatio gr̃e. ¶ De hoc ḡ quãtum ad circũciſionẽ
ſunt quattuoꝛ opi. quas recitat Alexá. parte. iiij q. vij. mẽ
bꝛo. vij. ⁊ poſt eũ be. Tho. q. ix. hui⁹ diſtin. ar. iij. que oẽs

in hoc cōcordant/ꝙ circūciſio ex vi circūciſionis ſiue ex
opere operato delet culpā originalē: ſed diſcordāt quan
tum ad grām. Unde dicūt p̄ini/ꝙ circūciſio non confert
grām inuitentes gloſe ad Rom.iiij.ſuꝑ illud. Signū ac
cepit circūciſionis. In circūciſione pctā dimittebantur:
ſed nec gratia ad bn̄ operandū adiutrix: nec virtutū poſ
ſeſſio vel augmentū p̄ſtabat.⁊ habet in textu. Secunda
opi.ꝙ circūciſio ex ſua vi pctm̄ tollebat: grā vero circun
ciſo ꝯferebat/nō ex vi circūciſionis: ſed ex diuina libera
litate ablato grē ipedimēto. Tertia opi.ꝙ circūciſio etiā
conferebat gratiā ex vi circūciſionis quātum ad effect⁹
p̄uatiuos q̄ ſunt p̄uare culpā: ſed nō quātuꝫ ad effectus
poſitiuos q̄ ſunt gratificare: ⁊ habilitare ad opera meri
toria: ſed illi effectus ꝯſequebant ad gratiā culpā remo
uentē. Quarta opi. quā imitat Alexā. ⁊ Tho. quātū ad
effectus p̄uatiuos ⁊ poſitiuos: lꝫ nō tam intenſos/ſicut
nūc baptiſmus. Et hanc opi. nūc ſequit cōis ſchola theo
Nota.3. lo. ¶ Tertio notandū/ꝙ licet de hoc. An culpa poſſit re
mitti ſine gratia/ſint opi. doc. q: tn̄ poſterius de ſacro pe
nitentie aget. lib. j. di. xvij. de neceſſitate grē multa dicta
ſunt ⁊ dicetur. Ideo nūc breuiter ſupponat/ꝙ oēs cōce-
dunt: ꝙ culpa nec originalis/nec actualis remittitur ſi-
ne gratia de potentia dei ordinata: quicq̄d fieri poſſet de
Cōcl. 1. potentia dei abſoluta. ¶ His premiſſis eſt p̄ma ꝯcluſio
C ad hunc articulū. Circūciſio ex vi circūciſionis tollit oēꝫ
reatum pcti originalis. Hec ꝯcluſio: vt dicit Durādus ꝓ
bari nō pōt: niſi ex circūciſionis ſignificatiōe vel ex eius
inſtitutiōe. Sed ex p̄mo nō ꝓbatur: q: multa fuere lega
lia: q̄ eque expreſſe vel expreſſius ſignificabant mūdatio
nē a culpa ſicut circūciſio: vt ptꝫ Leuit. xv. ⁊ Nume. xix.
de aqua luſtrationis: ⁊ tn̄ hec nō auferebāt culpā: vt di-
ctum eſt. ſ. q. iij. Et q̄uis hic dici poſſet/ꝙ circunciſio de-
terminati⁹ ſignificaret mūdationē a pctō originali: ꝓ eo
ꝙ ſit in mēbro ꝓpagationis ꝑ quā cōtrahitur originale
pctm̄: tn̄ vt. ſ. patuit. q. ij. Sacra non habent ex ſignifica
tione efficaciam: ſed ex inſtitutione. Jō opꝫ oſtendere ex
ſcripturis: ꝙ circūciſio inſtituta ſit ad remittēdū origina
le pctm̄. Hoc ergo Beda oſtendit ꝑ illud. Aīa cui⁹ prepu
tij caro circūciſa nō fuerit: peribit de pplō ſuo: eo ꝙ pa-
ctum meum irritum fecit. Gen̄. xvij. ¶ Sed hic replicari
poſſet: per hāc ſcripturā ꝓbari poſſet/ꝙ p̄ceptū de circū
ciſione eſſet p̄ceptum neceſſariū ad obſeruandū: ſed nō
ꝙ eſſet culpe remiſſiuuꝫ: qm̄ ſimile habetur de cuſtodia
ſabbati. Aīa que quippiā operis fecerit: delebo eā de po
pulo meo. Leui. xxiij. Et ſimiliter de eſu agni paſchalis ⁊
fermento. Exo. xij. ⁊ Nume. ix. ⁊ ſic de multis alijs: et tn̄
illa nō remittebant culpas. Ad hoc d: ſm̄ Durādum/ꝙ
illa cōminatio aīe non circūciſe/fuit cōminatio precepti:
qm̄ preceptum nō datur/niſi capacibus ⁊ potentib⁹ pre
ceptum implere: hoc eſt adultis: ⁊ talia ſunt illa de qui-
bus replicatum eſt. Sed circūciſio fienda erat in paruu-
lis nōdum p̄cepti capacibus: q̄bus tn̄ dn̄s cōminabatur
interitū/ſi circūciſi nō fuerint. Nō ergo circūciſio habet
rationē p̄cepti quoad paruulos: nec cōminatio illa facta
paruulis fuit cōminatio tranſgreſſionis p̄cepti: ſed inſti
tutio ſacramenti remouentis culpam ab ingreſſu regni
impedientem. Hec aūt in paruulis non fuit actualis: ſed
tm̄ originalis. Cū ergo nō circūciſus peribit: circūciſus
aūt ſaluabitur: g̊ circunciſio tollit impedimentū ſalutis:
quod non fuit ſaltem in paruulis: niſi culpa originalis.
Cōcl. 2. ¶ Secūda ꝯcluſio. Circūciſio hoī cōtulit gratiā ex ope-
re operato. Probatur ꝯcluſio: quia circūciſio ex vi circū
ciſionis remittebat culpam originalem/ vt dicit ꝯcluſio
p̄ma: ergo ꝯtulit ⁊ grām. Tenet ꝯſequētia: quia quicq̇d
ꝯfert aliquid: confert omne illud ſine quo primū confer
ri nō pōt: ſed pctm̄ originale ſm̄ ordinatā dei potentiam
nō poteſt tolli ſine infuſione gratie: ergo circūciſio/que
tollit pctm̄ originale: cōfert gratiā ſine qua pctm̄ dimitti
nō pōt: ⁊ hoc eadem vi qua tollit. Conſequētia nota cuꝫ
maiore. Minor ꝓbatur: quia per remiſſionem pcti origi
nalis ⁊ etiam mortalis actualis cui dimittitur: ſit de filio
carceris filius regni: ergo cōfertur ſibi gratia. Tenet cō-
ſequētia: q: nullus poteſt eſſe dignus regno dei ſine gra
tia: q: (teſte aplō) gratia dei vita eterna. Ad Rom̄. vj. An
tecedens ꝓbatur: quia poſt lapſum non eſt mediū inter
filiuꝫ regni ⁊ filiū carceris gehēnalis: cū ergo per remiſ
ſionē pcti deſinit eſſe filius carceris: ſequit ꝙ incipit eē
filius regni. Nullus eīm eſt fili⁹ carceris: niſi ꝓpter pec-
catum: quo ſublato deſinit eſſe filius carceris. Ceſſante
eīm cauſa/ceſſat effectus. Qd̄ etiam ꝯtulit gratiā ex ope-
re operato/patet: q: non prerequirit motū bonū in deū
in circūciſo: alioquin nō profuiſſet paruulis: q̄bus tamē
principaliter data eſt. ¶ Tertia ꝯcluſio. In inſtitutione Cōcl.3.
circūciſionis deus principalius intendit gratie collatio-
nē/q̄ꝫ peccati originalis remiſſioneꝫ. Probat poſt Sco.
quia agens ſm̄ rectam rōnem p̄ncipalius intendit perfe
ctionem/q̄ꝫ imꝑfectionis ablationem: q: iſtam nō inten-
dit/niſi ꝓpter imperfectionē. Cum ergo deus ſit agens
ſm̄ rectam rationē/inſtituendo circūciſionē/p̄ncipalius
intendit ꝑfectionem circūciſi que eſt gratia/q̄ꝫ carentiaꝫ
imꝑfectionis/ſcꝫ pcti originalis. ¶ Corollariū qd̄ ſequi Corol.
tur ex duabus ꝯcluſionibus p̄cedentibus. Circūciſio ex
opere operato contulit gratiā: nō ſolū ꝯſecutiue ad pec
cati remiſſionē: ſed p̄ncipalius q̄ꝫ circūciſi a pctō munda
tionē. Patet plane: q: eo modo ꝯtulit quo fuerat inſtitu
ta: ſed ex ꝯcluſione ſecūda fuit inſtituta a deo principalr̄
ad gratie collationem. ¶ Concluſio quarta. Circūciſio Cōcl.4.
tollens culpam originalem/fuit ſacramentū ſm̄ ꝓpriam
ſacramēti rationē. Patet ꝑ oēs clauſulas diffinitionis ſa
cramēti ꝓprie dicti: ⁊ ex ꝯditionibus requiſitis ad ſacra
mentū proprie dictum in. q. j. poſitis. Fuit eīm ſignū ſenſi
bile inſtitutū a deo ſignificās efficaciter effectū gratuitū
quia gratiā gratū facientē culpam originalem remitten
tem. ¶ Quātum ad ſcdm̄ articulum de neceſſitate circū- D
ciſionis ⁊ modi eius. Notandū ſm̄ Bonauēturam poſt Arti.2.
Alexan. ⁊ Tho. in hoc ſacramēto tria ꝯſiderantur/ſcꝫ ef
ficacia: ſignificatio: ⁊ obſeruatio. Efficacia quantum ad
collationē gratie ⁊ remiſſionē originalis culpe. Signifi
catio: non tm̄ gratie collate ⁊ remiſſionis culpe: ſꝫ et cir-
cūciſionis future in reſurrectione generali corporis ab
omni defectu ⁊ paſſionis xp̄i ⁊c. Obſeruatio quātum ad
p̄ceptum de circūciſione datum. Et ſm̄ hec pōt diſtingui
triplex neceſſitas ſacramēti ad ꝯſequēdum effectum. Ne
ceſſitas ſigni ad ea quoꝝ ſignū eſt circūciſio ꝑfecte ſigni
ficandā: ⁊ neceſſitas p̄cepti ad nō tranſgrediendū p̄ce-
ptum. Fuerūt eīm quedā de neceſſitate ꝯſequēdi effectū:
q̄bus ſcꝫ omiſſis per circūciſionē nō conferebat gratia:
nec remittebatur culpa: ⁊ illis omiſſis nō fuit ſacramen-
tum. Quedā tm̄ de neceſſitate p̄cepti/q̄bus omiſſis p̄ce-
ptum violabatur: ſed nihilomin⁹ grā ꝯferebatur. Que-
dā de neceſſitate ſigni/q̄bus omiſſis non fuiſſet plena ⁊
ꝑfecta ſignificatio omniū: ad que ſignificanda eſt ſacra-
mentū. i. inſtitutū ſignū. ¶ Quibus p̄miſſis eſt p̄ma con Cōcl. 1.
cluſio. Circūciſio fuit maſculis de domo abrae de neceſſi
tate ſalutis: niſi excuſaret impoſſibilitas aut diſpenſatio
dei ſpecialis. Probat ꝯcluſio ꝑ illud Gen̄. xvij. Circūci-
detur ex vobis omne maſculinū: ⁊ circūcidetis carnē pre
putij veſtri: vt ſit ſignuꝫ federis inter me ⁊ vos. Infans
octo dierū circūcidet in vobis. Et ſequit. Maſculus cu
ius p̄putij caro circūciſa nō fuerit: delebit aīa illa de po
pulo ſuo: q: pactū meū irritū fecit. Ex qua autoritate ſa-
tis patet neceſſitas ſalutis circūciſionis: quia vbicūq; in
ſcriptura ponit hoc verbū delebit/aut peribit de popu-
lo ſuo: denotat interitus ſalutis ⁊ mors eterna. ¶ Dicit
in ꝯcluſione maſculinū/ad excludendū femellas: quarū
ꝓpagatōis organū nō eſt aptuꝫ circūciſioni. Etiā ꝓpter
myſticā ſignificationē: q: vt dicit Hugo li. j. de ſacris par.
xij. c. ij. Sacra ſcriptura ꝑ maſculinū ſexum aīam: per mu
liebrē vero carnē ſignificare ſolet: vt oſtenderet/ꝙ illa
exterior circūciſio aīabus ſignificationē cōtulit; ſed car-

ni nō abſtulit corruptionē. Etiam vt addit Rich. corru/
ptio nature ꝑ quā pctm̄ originale ꝯtrahitur: ṗncipalius
fuit a viro ꝙ a muliere. Si em̄ adā nō peccaſſet: etiā poſt
ꝙ eua peccauerat: ꝓles eius pctm̄ originale nō ꝯtrariſ/
ſet. Alias rōnes hꝫ palude.q.v.ar.ij ꝯcluſione.ij.ꝛ Lyra
c.xvij. Gen̄. pulchriores ponit rōnes vide ibi. Saluaban
tur aūt femine in pplo circūciſionis: ſola fide/ſacrificijs
ꝛ oblationibus/alijſq̄ꝫ legis cerimonijs purificate. Hec
Hugo. ¶ Dicit̄ de domo abrae: ꝑ qḋ excluduntur oēs q̇
nō fuerūt de ſemine abrae: nec inq̇lini domus ſue. Gen̄.
xvij. Omne maſculinū in generationib⁹ vr̄is: tam verna
culus ꝙ empticius circūcidet̄: ꝛ quicūq̄ꝫ nō fuerit de ſtir
pe veſtra. Et.j.eodem.c.clare habet̄ ꝙ abraā circūcidit
oēs mares dom⁹ ſue ſiue empticios ſiue vernaculos ꝛc.
Unde Hugo vbi.ſ. Quicūq̄ꝫ interim nō de ſemine abrae
extiterūt fideles: huic ṗceptioni ſubiecti nō fuerūt: neq̄ꝫ
circūciſionis (q̄ ſoli ſemini abrae indicta fuerat) ſuſcipi/
endo debito tenebātur. Sed fide operante ꝑ dilectionē
ſicut ꝛ prius ſub lege naturali: priuſq̄ꝫ inſtituta fuiſſet: q̇
iuſti fuerūt ſine circuncifione ſaluabantur. Hec Hugo.
¶ Dicit̄ aūt de domo/ꝛ nō de ſemine abrae. Nā vt dicit
Alexā. parte.iiij.q.vij.mē.iiij.ar.j.ꝛ pal.q.v.ar.ij.conclu/
ſione.j. non oēs deſcendentes de abraam obligabat hoc
ṗceptum. Non em̄ obligabat deſcendentes de hiſmael ꝛ
Eſau: licet obligabat ꝑſonas hiſmaelis ꝛ eſau q̄ fuerunt
de domo abrae. Non em̄ poſteri eoꝝ ligabant̄. Illi enim
conuertentes ſe ad cultū alienū: ſeparauerūt ſe a domo
abraam. De domo aūt abrae fuerūt oēs qui ꝑmanſerunt
in fide abrae: q̇bus ꝓmiſſa fuit terra chanaan: ꝛ qui legē
receperunt in deſerto. In cui⁹ ſignū in inſtitutione pacti
circūciſionis/ꝓmiſſa fuit abrae terra ꝓmiſſionis. Unde
Gen̄. xvij. Statuā pactū meū inter me ꝛ te: ꝛ inter ſemē
tuū poſt te in generationib⁹ ſuis federe ſempiterno. Da
boq̄ꝫ tibi ꝛ ſemini tuo poſt te terrā peregrinationis tue.
Et ſequit̄. Tu ḡ cuſtodies pactū meū ꝛ ſemē tuū poſt te
in generationib⁹ ſuis. Ecce cuſtodie pacti premiſit ꝓmiſ
ſionē: inſinuās/ꝙ quibus facta fuit ꝓmiſſio: tenerentur
cuſtodire ṗceptuꝫ. Oēs aūt de iacob deſcendentes tene
bātur hoc precepto: qꝛ illis oībus facta eſt ꝓmiſſio terre
chanaan: vn̄ debebāt diſcerni a gentib⁹/q̇ alios rit⁹ ha/
buerūt. Licet ḡ hiſmael ꝛ eſau/ꝛ alij qui fuere de domo
abrae: tenebātur lege circūciſionis: nō tm̄ illi quoꝝ pr̄es
cōuertentes ſe ad aliū ritum filios alienauerūt a domo
abrae. vn̄ Gen̄. xxv. Due gentes ſunt in vtero tuo: ꝛ duo
ppl'ex ventre tuo diuident̄. dictū eſt rebecce vxori iſaac:
quarū vna deſcēdit ab Eſau. Alia a iacob fratrib⁹ vteri/
nis gemellis: quarū vna tm̄ que a iacob deſcēdit: ꝑmāſit
E de domo abrae. ¶ Addūtur ꝛ due exceptiōes. Una/vbi
excuſaret īpoſſibilitas/ſcꝫ parendi ṗcepto circūciſionis
octaua die fiende: q̄ addit̄ ꝓpter pueros ante octauā diē
defunctos. De illis quidā dixerūt (de quoꝝ numero vide
tur fuiſſe magr̄) ꝙ tales pueri ſicut nūc ante baptiſmum
defuncti in pctō originali perierunt: moti verbis Bede.
Qui nūc per euāgelium terribiliter ꝛ ſalubriter clamat.
Niſi quis renat⁹ fuerit ex aqua ꝛ ſpūſctō non intrabit in
regnū celoꝝ: ipſe dudū clamauit ꝑ ſuā legē. Aīa cui⁹ ca/
ro preputij circūciſa nō fuerit: peribit de populo ſuo ꝛc.
Sed hoc dictū nimis durū eſt: nec veritati cōſonū: quia
maſculi ante octauā diē nullū haberent remediū ſalutis
contra originalē culpā: ꝛ fuiſſent deterioris cōditionis
ſub lege moyſi/ꝙ ſub lege nature. ꝛ ſimilr̄ ꝙ femelle. Et
ideo magr̄ tēperat dictū ſuū addēs. Forte tm̄ ſub lege in/
gruēte neceſſitate mortis ante octauā diē circūcidebant
ſine pctō filios: ſicut mō fit in ecclia de baptiſmo. ¶ Iō
eſt alia opi. Hugo. quā ſequit̄ Alexā. pte.iiij.q.vij.mē.iiij
ar.iij. dicētis: ꝙ paruuli q̇ moriebant̄ ante octauā diem/
ſaluati fuerūt in fide parentū: cū oblationibus ꝛ ſacrifi/
cijs: cū ṗceptum de circūcidendo maſculos: nō niſi veni
entes ad octauū natiuitatis ſue diē ligabat: ꝛ ꝓpter hoc
ṗuaricationis rei nō fuiſſe credendi ſunt: nec eius ꝯtem/
ptores ante octauaꝫ diem: q̇ in ṗcepto determinat⁹ fuit.
Et ita ante octauū diem nō debuit circūcidi. Videt̄ tm̄ ꝙ
ſicut neglecti quoad octauā diē poterant poſt circūcidi:
vt pꝫ in ꝓſelitis: ꝛ in his in q̇bus Joſue circūciſionē in/
nouauit vt ſtatim dicet̄. Itē in achior. Judith. xiiij. Item
in ſichemitis. Gen̄. xxxiiij. Hinc dicit Pe. de palude illud
ṗceptū de octauo die ſolū reſpicere abraā/ꝛ naſcituros
ab eo non aduenas ꝛ ꝓſelitos.q.v.ar.iij. ꝯcluſione ṗma
in fine. Itē in filio moyſi. Exodi.iiij. in filio dauid.ij. Re/
gum.xij. Ita poterat inſtanti mortis ſuſpitione/anticipa
ri ꝙuis nō tenebant̄: ꝛ tunc circūciſio habuiſſet ſuū effe
ctū: ſi tm̄ ipꝫ nō circūcidebāt timētes ne circūcidēdo mor
tem accelerarent pueri: ſaluabat̄ puer in fide parentum
vt.ſ. ꝛ hoc ꝯfirmat mos iudeoꝝ: q̇ vſq̄ꝫ nūc ante octauā
diem infantulos nō circūcidūt etiā ſi morte ṗueniantur.
¶ Sed quid ſi paruulus habita ṗſumptōe ꝓbabili mor
tis eius per oblationē parentū purgat⁹/octauā diem at
tigiſſet. Rn̄detur ꝙ circūcidendus erat ꝓpter obligatio
nem legis qua obligabat̄ ad hūc ritū: ſicut pꝫ in Johā/
ne baptiſta in vtero ſctificato: qḋ ꝯſtabat ex reuelatiōe
angelica: nihilomin⁹ octaua die circūciſus fuit: vt habet̄
Luc.j. Similr̄ de Hiere. Erat etiā neceſſaria circūciſio ꝓ
pter diminutionē ꝯcupiſcentie circūciſi. Et eſt ſimile nūc
de baptiſmo. Nam baptiſm⁹ flaminis nō tollit debitū ba
ptiſmi vt aqua ſacr̄alis ſi affuerit opportunitas: vt infra
dicet̄. Et ꝑ hoc ad autoritatē Bede/quā mgr̄ allegat: ꝙ
intelligenda eſt de paruulo poſt octauū diē nō circūciſo
vel etiā ante octauū diem nō purificato fide ac oblatiōe
parentū: talis em̄ irritū fecit pactū dn̄i. Quale pactū: dꝛ
ſm̄ Aug. xvj. de ciui.c.xxvij. Pactū illud fuit pactum dn̄i
factū in paradiſo cū ṗmo parente adā de nō comedendo
de ligno vetito: qḋ pactū in ṗmo parente tota ſua poſte/
ritas irritū fecit: dum adā trāſgreſſus eſt: in quo ſemina/
liter tanq̄ꝫ in ſuo ṗncipio/tota poſteritas fuit. Propter
hāc tranſgreſſionē que ꝑ originale pctm̄ redūdat in par
uulos: paruuli nō circūciſi dānant̄: ꝛ nō ꝓpter trāſgreſ/
ſionē pacti circūciſionis: qḋ nō eſt in ptāte paruuli: ſꝫ pa
rentū eius. Vel ſi placet intelligere de pacto circūciſio/
nis facto cū patre abraam. Dicendū eſt ꝙ paruulus non
circūciſus dānatur ꝓpter pactū factū irritū: nō ꝑ paruu
lum: ſed in paruulo ꝑ negligentiā circūcidentiū paren/
tū: vel alioꝝ qua nō eſt ſublatum originale pctm̄: ꝓpter
qḋ manēs in paruulo paruulus dānatur. Vn̄ in libris de
ſententijs ſanctoꝝ dꝛ: vt allegat Alex. parte.iiij.q.vij.mē.
iiij.ar.iij. Sicut negligentia adā in ſuā ꝓpagationē ꝑue/
nit: ita negligentia parentū/ſi nō circūcidant puerū aīa
eius peribit: qꝛ ſi ille ṗceptum dn̄i nō diſſipauit: tm̄ in illo
diſſipatū eſt: ꝛ ita paruulus nō omiſit: ſed ꝓpter omiſſio
nē ꝛ negligentiā parentū paruulus damnū ꝯſequit̄. Et
in hoc eſt ſimile de circūciſione ꝛ baptiſmo: qꝛ paruulus
neglectus in baptiſmate negligentia parentū ꝓpter ori
ginale dānatur. ¶ Scḋa exceptio eſt: niſi excuſaret diſpē
ſatio dei ſpālis: q̄ additur ꝓpter filios iſrl' genitos in de/
ſerto. Nā in deſerto nō fuerūt circūciſi donec trāſirēt ior
danem. Oēs nāq̄ꝫ ex egypto exeuntes ab annis.xx. ꝛ ſu/
pra circūciſi in egypto mortui ſunt in deſerto Nume.xiiij
Natoꝝ vero in deſerto nullus putat̄ mortu⁹: ſi tm̄ aliqui
paruuli mortui fuerāt incircūciſi: in fide parentū ꝛ obla
tione ſaluati credūtur: ꝓpter diſpenſationē qua dn̄s diſ/
penſauit donec intrarēt terrā ꝓmiſſionis. Et hoc duplici
de cā. Una qꝛ incerti fuerāt in dies ꝛ horas qn̄ ꝑgredi et
labore itineris fatigari oporteret: qḋ circūciſi nondū ſa/
nati ꝑficere nō potuiſſent. Scḋa qꝛ in deſerto ſoli fuerūt
ꝛ nō cōmixti inter gentes: ideo nō indigebāt diſtingui a
gentibus. Et addit̄ cā myſtica: qꝛ dn̄s voluit ꝓpter figu/
ram circūciſionē differri: vt vna ḡnalis circuncifio fieret
in introitu terre ꝓmiſſionis in ſignū illius ſpūalis ſiēde
in ablatione oīs corruptiōis: in corporibus reſuſcitatis
electoꝝ in ḡnali introitu in patriā futuro. Hec Alexā.q.
vij.mē.vj.ar.j. cui concordat Pe. de palude.q.v.ar.iij.co/

cluſione.ſ. Hiſtoria clare habet Ioſue.v. ¶ Secūda cō-
cluſio. Octaua dies circūciſionis fuit de neceſſitate pre-
cepti: nō aūt de neceſſitate ſacramēti. Prima pars ptz cla
re Geñ.xvij. vbi deus pepigit cū abraam ⁊ ſemine eius:
dans p̄ceptum de circūciſione modo ⁊ tpe: vt ex premiſ-
ſis patet: quare ſi quis octaua die nō circūcideret: prece
ptum nō ſeruaretur. Scḋa pars pbat: q: circūciſio quo-
libet tpe facta ſuū effectū habuit ꝯferendi gratiam origi
nale remittentē: qḋ ex p̄miſſis ptz: ⁊ de pueris ante octa
uā diem circunciſis: ⁊ de pſelitis ac filijs iſrl̄ in galgalis
poſt octauā diem a Ioſue circūciſis: qui om̄es conſecuti
ſunt effectum ſacramentalē: gratiā ſcz originale remittē
tem ⁊ ꝯcupiſcentiam minuentē: ⁊ per ꝯſequēs dies octa
ua nō fuit de neceſſitate ſacri: quia illud eſt de neceſſitate
ſacramēti: ſine quo nō habet effect⁹ ſacramētalis: ⁊ tunc
deficit ratio ſacri: q: efficacia ſigni. Et hoc mō de neceſſi-
tate circūciſionis fuit ſexus maſculin⁹: ⁊ membrū genita
le viri: q: ſi circūciſio in alio ſexu vel mēbro attētata fuiſ-
Concl. 3. ſet: nihil ꝯtuliſſet: nec ſacramētum fuiſſet. ¶ Tertia con
B clusio. Culter lapideus nec quoad obſeruationē p̄cepti:
nec quoad efficaciam ſacri fuit neceſſarius: ſignificationi
tm̄ myſtice fuerat opportun⁹. Probatur ꝯcluſio: quia de
cultro lapideo nō ſit mentio in p̄cepto: nec tollit effica-
cia ſacramenti: ſiue culter ſit calibeus ſiue lapideus. Vn̄
de cultro lapideo (vt dicit Hugo vbi ſ.) nulla autoritas
alia hr̄: q̄ ꝙ ſephora vxor moyſi territa ab angelo acutiſ
ſimā petrā ſumpſiſſe legitur: ⁊ ea preputiū filij ſui circū-
cidiſſe. Exo.iiij. Et Ioſue terram pmiſſionis ingreſſurus
ſecūdum circūciſionis ſacramentū / cultris petrinis ino-
uaſſe memorat. Sed illud quidē in altero magis ob fe-
ſtinationē ⁊ trepidationē. In altero vero ob typum ⁊ fi-
gurationē veri ieſu / q̄ per conſuetudinē factū nō incon-
uenienter eſtimatur. Hec Hugo. Nō ergo fuit cultellus
lapideus de neceſſitate p̄cepti neq̄ ſacramēti: q: neq̄ au
toritas inſtituentis: nec preceptum circūciſionis lapidei
cultri mentionē fecit. ¶ Et ſi dr̄: dn̄s Ioſue precepit. Fac
cultros lapideos: ⁊ circūcide ſecūdo filios iſrl̄: qḋ autez
dn̄s p̄cepit / eſt de neceſſitate p̄cepti: etſi nō ſacramēti. Di
cendū ꝙ illud p̄ceptum datū Ioſue nō ꝯcernebat circū-
ciſionē gn̄aliter: ſed tm̄ pro illa vice: q̄ eīn circūciſionē
gn̄aliter concernit: in inſtitutione circūciſionis a q̄ vim
ſuam habet p̄cipiendū erat. Inſtituta eſt aūt Geñ.xvij.
⁊ nō Ioſue.v.ca. ⁊ ibi de illa p̄ceptū datū eſt qḋ oīno nul
lam facit mentionē de cultro lapideo. ¶ Altera pars cō
cluſionis ſcz ꝙ lapideus culter fuit cōgruus myſtice ſi-
gnificationi patet: q: per hoc ſignificabat p̄ncipalis au-
tor purgationis xp̄s qui petra dr̄: ſm̄ illud .j. Cor.x. Pe-
tra aūt erat xp̄s. Hic aūt futurus erat / vt purgationē fa-
ceret pctōꝝ tollendo pctā mūdi. ſm̄ illud Iohan.j. Ecce
agnus dei: ecce qui tollit pctā mūdi. Item ſignificabat
etiā duricies ⁊ inobedientia iudeoꝝ: vt patet in Leuiti.
⁊ in lib. ſequētibus: ⁊ Actuū.vij.c. ex verbis bti ſtephani
Unde congruebat ppter has ſignificatiōes tūc fieri cul
tro lapideo: ſed nō oīs ſignificatio eſt de neceſſitate ⁊ eſ
ſentia ſacri: ſed illa tm̄ qua ſignificat effectus ſacramēta
lis: qui in pposito eſt remiſſio originalis: q̄ nō plus ſigni
ficatur p cultrū lapideum q̄ ferreū. Confirmat etiā con
cluſionem mos iudeoꝝ: qui nō circūcidunt cultro lapi-
deo ſed ferreo: vt dicit ſctūs Tho. hoc eſt nouaculis acu
tiſſimis. Nec facit ꝯtra ꝯcluſionē / ꝙ baptiſmus ſit tm̄ in
vna materia exteriore / ſcz aqua: ⁊ ꝯfirmatio tm̄ in chriſ-
mate: ⁊ vnctio extrema tm̄ in oleo oliuarū. Non eīn ideo
eſt neceſſariū inſtrumentū circūciſionis eſſe vnius ſpēi:
quia illa ſacramēta ſic ſunt inſtituta. Nō illud cuius con-
gruitas eſt: q: illa habent magnā cōuenientiā ⁊ aptitu-
dinē ad ſignificandū effectū ſacramentalē: nō ſic culter
lapideus plus q̄ alius cuiuſcūq̄ nature: lz habeat quan
dā aptitudinē ad ſignificandū inſtitutorē ⁊ autorē circū
ciſionis: ⁊ ppl̄i iſraelitici dure ceruicis q̄bus data eſt cir
cūciſio: ſed hec nō ſunt de eſſentia ſacri. Et hoc de articu-
lo ſecūdo. ¶ Quātum ad tertiū articulū / quo reſpondē Arti. 3.
dum eſt ad queſitū. Utrū per baptiſmi inſtitutionē circū Dub. I.
ciſio facta ſit mortifera. Ubi videndū eſt de tpe ceſſatio- D
nis circūciſionis. Quia aūt querit an ceſſauerit ex eo tē-
pore quo inſtitutū eſt baptiſma: p̄mittendū eſt aliq̄d de
tpe inſtitutionis ſacri baptiſmatis. ¶ Notandū igit poſt Nota. I
Sco.q.iiij. diſt.iij. lib.iiij. ꝙ licet baptiſmū eſſe inſtitutuz
in lege noua tanq̄ ſacrm̄ neceſſariū ad ſalutem / certū ſit
tam ex ſcriptura euāgelica q̄ ex doctrina aplo̅ꝝ: quo tm̄
tpe (puta an ante paſſionē xp̄i: duz Iohā.iij. dixerat xp̄s
nicodemo ad eū nocte venienti. Niſi quis renatus fuerit
ex aqua ⁊ ſpūſctō: nō poteſt introire in regnū dei. An ve
ro poſt ſuā reſurrectionē: dum ait aplūs Matth.vlt. Eū
tes docete oēs gentes: baptizantes eos in noīe pr̄is ⁊ ſi
lij ⁊ ſpūſſancti. Et Mar.vlti. Qui crediderit ⁊ baptiza-
tus fuerit ſaluus erit) nō eſt ita certū. Et videt ꝙ in nul-
lo p̄dictoꝝ tpe. Non eīn videt ꝙ tam neceſſariū ſacramē
tum in cōclaui coram pſona p̄uata: que nō debuit eē pre-
co huius inſtitutionis inſtitueret. Neq̄ poſt reſurrectio
nem. Nam diſcipuli xp̄i ante paſſionē xp̄i baptizabāt: vt
dr̄: Iohan.iij. Quāuis ieſus tūc nō baptizabat: ſed diſci-
puli eius: vt dr̄.c.iiij. Non aūt baptizaſſent niſi fuiſſet in
ſtitutus: alioq̄n fruſtra baptizaſſent: ⁊ eſt veriſimile ſm̄
Nico. de ly. ꝙ baptiſmo xp̄i baptizarunt diſcipuli iam a
xp̄o baptizati: vt vult Aug. in epiſtola ad Celentianū. ⁊
ſimilr̄ in ſermone quodā de epiphania. Et preterea diſci
puli Iohānis nō fuiſſent turbati de hoc ꝙ xp̄s ⁊ diſcipu
li baptizarūt: ſi baptizaſſent baptiſmate iohānis poſtea
cum xp̄s maioribus intentus cōmiſit officiū baptizandi
baptiſmo ſuo diſcipulis: ipſe vero p̄dicationi ⁊ doctrine
inſiſtebat. ¶ Preterea euchariſtiā ipſe inſtituit ⁊ corp⁹
ſuū ſumpſit. Item ſacramentū ꝯfirmationis per manus
impoſitionē per ſe exhibuit: ergo ⁊ de baptiſmate idem
videt dicenduz. Sed nec facto inſtituit: dum a iohāne in
iordane baptizatus eſt: quia tunc nō fuit baptizatus ba
ptiſmo xp̄i: ſed baptiſmo iohānis .i. nō in forma xp̄i: ſed
in forma iohānis: lz tunc ꝯtactu ſue mūdiſſime carnis de
dit vim regeneratiuā aquis ſm̄ Bedā .i. contactu ſui cor
poris dedicauit aquā in materiā idoneā ſui baptiſmatis
Probabile eſt igitur ꝙ aliquo actu aut v̄bis publice co-
ram ſuis diſcipulis ſacramentū inſtituit: ſed locū ⁊ tp̄us
quoad actū ſcriptura nō exp̄ſſit: ſicut multa alia certiſſi-
me credenda vel agenda tacuit. Nec erat neceſſariū hoc
noſſe: cū ſufficienter ipſum ſacramentū materiā formam
vſumq̄ neceſſarium expreſſit. Et tenet Nico. de ly. ꝙ ba-
ptiſmus ante reſurrectionē fuit inſtitutus: ⁊ tunc quādo
data eſt virtus aque pducendi talem effectum: hoc autē
fuit qn̄ xp̄s a iohāne baptizat⁹ / tactu ſanctiſſime carnis
ſue / virtutē regenerandi cōtulit aquis. ⁊ hoc cōiter tene
tur a doc. lz neceſſitas vtendi hoc ſacramēto inducta fue
rit poſt paſſionē. Hec ille. c.iij. ſup Iohā. in fine. ¶ Sed
ſi queris: q: ignorat tēpus p̄ſcitum inſtitutionis: quō ſci
ri pōt tp̄s ſue neceſſitatis .i. qn̄ incepit eſſe neceſſarius ad
ſalutem. Reſpondet ꝙ neceſſitas hui⁹ ſacri ſiue alteri⁹
ſacri aut p̄cepti nō accipit ex inſtitutiōe tm̄: ſed ex inſtitu
tionis pmulgatione. Vn̄ nullus tenet ad aliqḋ p̄ceptuz
diuinū vel humanū qḋ nō eſt nature inſertū niſi per ali-
quē idoneū ⁊ autenticū pmulget: vel ſaltē ex fama veri
dica ⁊ teſtimonio bonoꝝ: q̄bus dz q̄libet rōnabiliter cre
dere: innoteſcat. Hinc Iohan.xv. Si nō veniſſem: ⁊ locu
tus eis nō fuiſſem: pctm̄ nō haberent. ¶ Poterat aūt du
pliciter pmulgari: ſcz vel per modū ꝯſilij: aut p modum
p̄cepti. Siquidē congruū videt ꝙ p̄mo pmulgaret per
modum conſilij: tum q: lex euangelica: q̄ pfectiſſima eſt:
nō debuit p̄cipitanter imponi: ſed hoīes p̄mo ad eā alli-
ci dum adhuc caderet ſub cōſilio: ⁊ poſtea ſub precepto
imponi. Propterea etiā p̄miſſus fuit baptiſmus Iohan:
tanq̄ preparatio hoīm ad baptiſmū xp̄i. Tum q: lex vet⁹
nō erat mala ſicut idolatria: ⁊ ideo nō debuit ſubito re-
pelli: ſed debuit mater ſynagoga cum honore ſepeliri: vt

oſtenderetur bona fuiſſe pro tp̄e ſuo. Et deīnū ſequi᷑ de⸗
buit ꝓmulgatio no. le. per modū p̄cepti: quia aliter lex il
la nō haberet firmitatē ſeu neceſſitatē ſaltem quātuʒ ad
ea que erant neceſſaria ad ſalutē vt eſt baptiſmi ſacramē
tum. ¶ Si dicis. q̄d ꝓfuit ꝓmulgatio ꝑ moduʒ conſilij:
cum ſic nullum obligabat. Reſpondet ꝙ ꝓmulgatio fa
cta de ꝯſilio diuino obligat ad nō ꝯtēnendū: q̄ eñ contē
nit ꝯſilium: ꝯtēnit conſulentē vt talem. Et iō nolens ſer⸗
uare conſiliū diuinū ⁊ euangelicū q̄ſi ꝯtēnens illud tāq̄
irrōnabile aut infructuoſum peccat mortaliter ait Sco.
Vñ caute videāt nolētes ſeruare ꝯſilia euangelica: que
vtiq̄ pñt nō ſeruare ſine pctō: q: non ſunt neceſſaria: ne
ꝯtēnendo grauiter peccēt: ipſa ſcʒ vilipendēdo tāq̄ inuti
lia: ſic eñ xp̄m ꝯtēnunt q̄ hec ſuaſit obſeruari tanq̄ vti⸗
liora ⁊ meritoria vite eterne. Promulgatio vͦ ꝑ modum
p̄cepti obligat: nō ſolū ad non ꝯtēnendū: ſʒ etiā ad ſigni
ficandū ſi eſt affirmatiuū: vel cauēdū ſi fuerit negatiuū.
¶ Et dictū eſt notanter de cōſilio diuino: q: ſecus eſt de
humano. Oñ licet qn̄q̄ tam ꝯſiliū q̄ p̄ceptū ſuperioris
etiā ꝯtēnere ideſt irrōnabile ⁊ infructuoſuʒ iudicare: nā
nullus tenet neceſſario hr̄e falſam opi. de ſuo ſuperiore
ſed monitio eius vel p̄ceptum eius pōt eſſe irrōnabile ⁊
infructuoſum: ⁊ tunc rōnabiliter ⁊ vtiliter laborandum
eſt ad eius reuocationē vel correctionē. Et nō tenet tūc
ſubditus monitionē hm̄ōi reputare rōnabilē ⁊ fructuo⸗
ſam: ſed pōt reputare ſicut eſt: ⁊ ſic ꝯtēnere nō approbā
do. Non tñ licet dum eſt p̄latus ꝯtēnere nō obſeruando
quia d̄r: Mat. xxiij. Sup cathedrā moyſi ſederūt ſcribe ⁊
phariſei: oīa quecūq̄ dixerint vobis / ſeruate ⁊ facite ⁊c.
q̄d verū eſt niſi ꝯtra legē diuinā dixerint. Tūc eñ locum
habet illud Pe. Actuū. v. Obedire opʒ deo magis q̄ ho
minibꝰ. Nec ſic p̄cipiendo ſedent ſup cathedram moyſi.
Non eñ hec ꝓcedūt de cathedra. i. doctrina moyſi: ſʒ de
cathedra peſtilentie ⁊ erroris. Sic ḡ ad ꝓpoſitum p̄ma
ꝓmulgatio baptiſmi ꝑ modū ꝯſilij / obligauit oēs ad nō
contēnendū. Scd̄a aūt per modū p̄cepti / obligauit oēs
ad quos legitime ꝑuenit ad ſuſcipienduʒ. Hec oīa Sco.

Nota. 2. ¶ Scd̄o notandū ꝙ de eo an ex eodem tp̄e fuerit circū⸗
J ciſio euacuata ex quo ſuſceptio baptiſmi fuit ſimplr̄ ne⸗
ceſſaria. Fuit opi. beati Tho. in quarto ſcrip. diſ. j. q. x. ar.
iij. quē ſequitur Ricb. ⁊ Duran. Pe. de palu. q. vlti. ar. v.
in fine diſt. j. que diſtinguit tria tp̄a circūciſionis. Unum
vſq̄ ad paſſionē dn̄i. Scd̄m / a paſſione vſq̄ ad publica⸗
tionē euāgelij. Tertium poſt publicationē euāgelij in fi⸗
nē. In p̄mo circūciſio fuit neceſſaria: q: nō fuit illa lex re
mota: ſicut nec alia impoſita. In ſecūdo tempore circūci
ſio fuit illicita: ſed nec vtilis: nec neceſſaria: quia in xp̄i
morte legalia ſunt conſummata: q: morte iminente dixit
xp̄s: conſummatū eſt. Iohan. xix. ⁊ in illo tp̄e ſaluabant
nō in circūciſione (etiam ſi fieret) ſed in fide parentū ꝓ⸗
teſtata in oblatione vel ſacrificio: ſicut in tp̄e legis natu
re ante circūciſionis inſtitutionē. In tertio tp̄e poſt pu⸗
plicationē euāgelij circūciſio erat mortifera: pro quo tē⸗
pore loquit̄ apl̄s ad Gal. v. Si circūcidimini / xp̄s nihil
vobis ꝓderit. ¶ Sed ꝯtra hanc opi. arguit Sco. contra
p̄mū: ꝙ vſq̄ ad paſſionē xp̄i / circūciſio eſſet neceſſaria: ſi
cut p̄ceptum de baptiſmo fuit circūciſionis ꝓhibitio: ita
conſiliū de baptiſmo fuit ꝯſilium nō obſeruandi circūci
ſionem. Et ḡ ſicut p̄ceptum de baptiſmo reddidit circūci
ſionē illicitam: ita conſiliū de baptiſmo reddidit circūci⸗
ſionē nō neceſſariam. ¶ Et ꝯfirmatur: q: ſi ante paſſio⸗
nē aliquis iudeus ad p̄dicationē xp̄i vel petri paruulum
baptizaſſet ante diem octauum: ⁊ die octaua nō circūci⸗
diſſet: paruulus fuiſſet ſaluatus: ſi fuiſſet mortuꝰ in infan
tia: q: recepiſſet gratiā baptiſmatis. Siquidē a prima ſui
inſtitutione baptiſmus cōtulit gratiā. Nec pōt dici ꝙ pa
ter peccaſſet nō circūcidēdo die octaua: q: cū pater par⸗
uulo ꝓuidit de remedio ſufficienti cōtra originale ꝑ ba⸗
ptiſmū: nō tenebat̄ ꝓuidere de alio remedio ꝯtra eundē
morbū. ¶ Preterea morbo ſublato fruſtra adhiberetur
aliud remediū ad tollendū q̄d non erat. ¶ Contra ſcd̄m
ſcʒ ꝙ poſt paſſionē chriſti / ⁊ ante ꝓmulgationē circūci⸗
ſio fuit licita: ſed tñ nec vtilis nec neceſſaria. Lex obliga
tiua nō tollitur ꝑ obligationē alterius legis: niſi lex alia
ꝓmulgetur: q: alia nō obligat nō ꝓmulgata. Cum ḡ lex
de baptiſmate ante ꝓmulgationē non obligabat: ſequit̄
ꝙ nō ſuſtulit obligationē circūciſionis. Item ab eadem
habent p̄cepta vim obligandi ⁊ curandi: vt ptʒ ꝑ Bedā
Qui nūc per euangeliū ſuū clamat terribiliter ⁊ ſalubri
ter: niſi quis renatus fuerit ⁊c. (Terribiliter dicit ꝓpter
arctam obligationē: ſalubriter ꝓpter efficacē medelam)
Ille dudū clamabat ꝑ legem. Maſculus cuiꝰ caro pre⸗
putij circūciſa nō fuerit: peribit aīa eius de ppl̄o ſuo: ſed
circūciſio habuit vim obligādi quouſq̄ autentice reuo⸗
caretur: ḡ per idem habuit vim medendi vſq̄ ad illam re
uocationē. Sed ꝑ mortē xp̄i ſola nō eſt reuocata: quia ꝑ
illam nulla lex alia eſt promulgata neq̄ inſtituta: igitur.
Item iudei poſt xp̄i paſſionem: q̄bus nō erat ꝓmulgata
lex baptiſmi: eodem mō tenebātur lege circūciſionis ſi⸗
cut ante: ḡ neceſſaria erat eis circūciſio ſicut ante. Tenet
ꝯſequētia: q: vbi eadē obligatio: eadē eſt neceſſitas obli
gati. Antecedens ꝓbat̄: q: ex quo iudeis certū fuit ꝙ cir
cūciſio a deo fuerat inſtituta ⁊ p̄cepta: nō debebant illā
dimittere: niſi eque certū haberēt ꝙ ꝑ inſtitutionem ba⸗
ptiſmi a deo eſſet reuocata. Hanc aūt certitudinē hr̄e nō
poterant niſi ꝑ ſecūde legis autenticā ꝓmulgationē. Et
ſic ante ꝓmulgationē erat eis circūciſio neceſſaria. Etiā
vtilis: q: ante ꝓmulgationē nō habebant aliud remediū
eis certū ꝯtra originale q̄ circūciſionē: ⁊ cum ſm̄ p̄dicta
nunq̄ genus humanū poſt lapſum fuit ſine remedio cer
to: ſequit̄ ꝙ etiam poſt paſſionē circūciſio fuit eis reme⸗
diū ſicut prius: ⁊ ita circūciſio non ſolum fuit neceſſaria
ſed etiā vtilis. ¶ Cōtra tertiū: ꝙ poſt publicationē euā⸗
gelij circūciſio fuerit mortifera arguit. Nam poſt publi⸗
cationē euāgelij paulus de bt̄i Iacobi ⁊ alioꝝ fratrū cō⸗
ſilio aſcendit hierl̄m: ⁊ purificatꝰ ſm̄ legē obtulit pro ſe
ſacrificiuʒ: ⁊ ita ſeruauit legalia: vt habet̄ Actuū. xxj. vbi
etiam d̄r. Uides frater quot milia ſunt in iudeis q̄ credi⸗
derūt: ⁊ oēs emulatores ſunt legis. ⁊ hoc quidē contigit
xxiij. anno poſt xp̄i paſſionem: vt colligit Sco. quo ſatis
publicatū fuit euāgelium in iudea: ⁊ tñ adhuc ſeruabāt
legalia. Sic poſt ſeparationē eius a barnaba / volens co
aſſumere timotheū fidelem: de matre iudea ⁊ patre gen
tili genitū / eū circūcidit. Actuū. xvj. cū tñ publicatū fue⸗
rat euāgelium: ḡ vel legalia nō fuerūt tūc mortifera: aut
apl̄i cum ceteris fidelibus ex iudaiſmo cōuerſis mortali
ter peccauerūt / ſeruantes legalia: nec excuſari poſſunt ꝑ
hoc ꝙ hec fecerūt ꝓpter vitare ſcandalū iudeoꝝ: quia te
ſte Grego. vtilius ſcandalū naſci ꝑmittitur: q̄ veritas re
linquat̄. ¶ Propter has rōnes eſt alia opinio Scoti q̄ Zz
videtur probabilior: qui quoad baptiſmū diſtinguit tm̄
duo tp̄a. Unū quo erat ſub conſilio. Aliud quo erat ſub
p̄cepto. Primū tp̄s incepit a p̄ncipio predicationis xp̄i ⁊
diſcipuloꝝ ex quo predicabat̄ euāgeliū: ⁊ baptiſmꝰ: ⁊ du
rauit vſq̄ ad publicationē ſolēnem ⁊ autenticā poſt xp̄i
aſcenſionem: ⁊ hoc tp̄s nō hʒ differentiā ex morte xp̄i vt
aliter curet ⁊ ante ⁊ poſt paſſionē xp̄i. Scd̄m tp̄s vt cre⸗
dit: in hierl̄m cepit in die penthecoſtes in quo miſſo ſpū⸗
ſctō ſolēniter p̄dicauerunt: ita vt in die illa appoſite ſunt
aīe ⁊ baptizate circiter. 3000. vt habetur Actuū. ij. prius
autem nō ita publice ⁊ ſolēniter predicarūt: ſed ſm̄ ver⸗
bum xp̄i (vos autem ſedete in ciuitate. Luce vlti.) expe⸗
ctabant ſpiritūſanctū. Inde aūt ⁊ alijs ciuitatibus cuili⸗
bet loco ⁊ genti erat tempus illud ſcd̄m / tunc quādo eis
ſolēniter p̄dicabatur lex euangelica. ita ꝙ tp̄s illud non
incepit ſimul apud oēs. Sed de ſion exibat lex: ⁊ verbū
dn̄i de hieruſalē. Eſa. ij. Et ita quibuſdā incepit tp̄s illud
ſcd̄m ad mēſem poſt pentecoſten: aliquibꝰ ad annū: qui
buſdā ad decem annos: ⁊ ſic deinceps ſm̄ ꝙ eis predica
batur. ¶ Quātū vͦ ad circūciſionē diſtinguit quattuor

tempora: pro primo erat neceſſaria: pro ſecũdo vtilis et
nõ neceſſaria: ꝓ tertio nec vtilis nec neceſſaria/tñ licita:
ꝓ q̃rto illicita ⁊ mortifera. Primũ tempus circũciſionis
p̃ceſſit vtrũq; tp̃s baptiſmi. Scõm tp̃s circũciſionis con
comitabat̃ primũ tp̃s baptiſmi. ❡ Ex quo em̃ baptiſmꝰ
ꝯſulebatur: nõ fuit circũciſio neceſſaria volenti baptiza
ri: ſed tunc ꝯcurrit vtrũq; ſub diſtinctione: vt iudeus eli
geret quodcũq; vellet. Licuit em̃ ⁊ ꝓfuit ſibi circũcidi:
nõ em̃ fuit tunc reuocata quãtum ad vtile: lʒ quãtum ad
neceſſariũ. licuit etiam ſibi: imo laudabile fuit baptizari.
❡ Tertiũ tp̃s circũciſionis cucurrit cũ ſecũdo baptiſmi
quãtum ad iudeos vſq; ad tp̃s pauli: de quo. ſ̃. argutum
eſt: ⁊ forte vltra. Sed quãtum ad gentiles cõuerſos/ſe-
cũdum tp̃s baptiſmi: ⁊ quartum tp̃s circũciſionis ſimul
concurrerũt: ſaltem poſt. xiiij. annos poſt paſſioneʒ xp̃i:
qñ ſcʒ paulus aſcendit hieroſolymã ad ſeniores: ſuper il
la. q. Actuũ. xv. Ubi petrus allegauit factuʒ Cornelij: de
quo habet̃ Actuũ. x. Et deinde iacobus tanq̃ eccl̃ie hie-
roſolymitane ep̃s ꝓtulit ſententiã ſm magiſtrũ hiſtoria
rũ dicens. Ego iudico nõ inquietari eos q̃ ex gentibꝰ cõ-
uertuntur ad deũ: ſed ſcribere ad eos vt abſtineãt a con-
taminationibꝰ ſimulacroꝝ/⁊ fornicatione/et ſuffocatis
⁊ ſanguine. ❡ Et q: duo p̃ma/ſcʒ abſtinere ab idolothi-
tis ⁊ fornicatiõe fuere ſimpl̃r neceſſaria ad ſalutem. Re
liqua duo/ſcʒ abſtinere a ſuffocatis ⁊ ſanguine/nõ fuere
neceſſaria. ſed cõgruebãt ne gentes cõuerſe eſſent abo-
minabiles iudeis: q: talia abominabãtur. ❡ Quartum
v̊o tp̃s circũciſionis ⁊ legaliũ quãtum ad iudeos cucur-
rit cũ ſecũdo tp̃e baptiſmi: longo tp̃e poſt publicationeʒ
baptiſmatis ⁊ euãgelij: vt pʒ partim ex dictis: ⁊ patebit
Cõcl. 1. Z latius ex dicendis. ❡ Quãtum ad hũc articulũ eſt p̃ma
ꝯcluſio. Circũciſio ceſſauit ſimpl̃r quãtum ad neceſſita-
tem ſalutis: qñ baptiſmus ꝯſulebatur tam gentibꝰ q̃ iu
deis. Hanc ꝯcluſionẽ ꝓbat ratio Sco. ſ̃. ꝯtra opi. ſancti
Tho. p̃mo inductã. Nam conſiliũ de alio ꝑfectiore reme
dio ꝯtra morbum peccati relaxauit p̃ceptum de priori re
medio: ſed conſiliũ baptiſmi fuit conſilium ꝑfectioris re
medij ꝯtra morbũ pc̃ti: g̊ relaxauit p̃ceptũ prioris reme-
dij puta circũciſionis: ⁊ per ꝯſequẽs ſuſtulit eius neceſ-
ſitatem. Cõſequẽtia nota: q: ſyllogiſtica. Maior ꝓbatur
quia dum ꝯtra eũdem morbũ duplex habet̃ remedium:
quoꝝ vtrũq; eſt ſufficiẽs ad tollendũ morbuʒ: vno adhi
bito/reliquũ nõ eſt neceſſariũ. alioq̇n illud non eſſet ſuf
ficiens: ſi cum eo requireret̃ neceſſario aliud. Item: ſub
lato morbo nõ eſt neceſſitas remedij ad eius ſublationẽ
ſed adhibito ſufficienti remedio/morbus tollitur: ergo
poſito illo/aliud quoad neceſſitatem euacuatur: ⁊ ꝑ cõ-
ſequens p̃ceptum de alio relaxatur. Fruſtra em̃ eſſet pre
ceptum de remedio nõ neceſſario. Minor ꝓbatur: quia
baptiſmus eſt perfectius remedium contra peccatum q̃
fuerat circũciſio: vt infra dicetur in dubijs: ergo eius cõ-
ſilium fuit ꝯſilium de perfectiori remedio contra pecca-
Cõcl. 2. ti morbum. ❡ Secũda ꝯcluſio. Per baptiſmi inſtitutio-
nem ⁊ eius ſufficientem ꝓmulgationem circũciſio facta
eſt nõ ſtatim mortifera: ſed inutilis iudeis ſub legis one
re conſtitutis. Probatur pro illa parte: q̃ facta eſt inuti-
lis: q: ꝑ baptiſmi ꝓmulgationẽ baptiſmus factus eſt ne
ceſſarius ad ſalutẽ: ita q̃ ſine illo nemo ſaluabat̃: dicẽte
dño. Niſi quis renatus fuerit ⁊c. ergo circũciſio facta eſt
inutilis. Tenet ꝯſequẽtia ꝑ hoc circũciſio facta eſt inſuf-
ficiens ad ſalutẽ: q: ſine baptiſmo nõ fuit ſalus. Nec vti-
lis: q: baptiſmus fuit ſufficiens remediũ ꝯferens gratiã
⁊ delens pc̃tm̃ ex priori concluſione: ergo ſuperfluebat
circũciſio: ⁊ per conſequens erat inutilis. Uoco autem
ꝓmulgationem ſufficientẽ ꝓmulgationẽ per modũ pre
cepti. ❡ Secũda pars cõcluſionis: q̃ per inſtitutionem
baptiſmi/circũciſio nõ eſt facta mortifera iudeis: patet:
quia etiã ap̃li poſt publicationẽ euãgelij ac baptiſmi/le
gem ſeruauerũt ⁊ circũciſionem: vt patet de paulo ⁊ cir
cũciſione timothei: ⁊ legis obſeruantiam ſuaſerũt: vt ſu
pra argutũ eſt: ergo iudeis non fuit mortifera. ❡ Tertia Cõcl. 3.
ꝯcluſio. Pro aliquo tp̃e cũ legalibus ceſſauit circũciſio:
⁊ facta eſt mortifera omni gentiũ ac iudeoꝝ ppl̃o. Pro-
batur ꝯcluſio: q: hereſis eſt dicere q̃ legalia currant cũ
lege euangelica vt habet̃ ex̃ de baptiſmo ⁊ eius effectu.
Maiores. Ubi dicit Innocẽ. Abſit vt in illam dãnatam
hereſim incidamus: q̃ perperam affirmabat legem cum
euãgelio/⁊ circũciſionem cũ baptiſmo ſeruãdam. Mor-
tiferũ aũt eſt ſeruare non ſeruandũ: ſicut mortiferum eſt
omittere ſeruandũ. ❡ Quarta ꝯcluſio. Non vno eodẽq; Cõcl. 4.
tp̃e ceſſauit circũciſio facta mortifera apud gẽtiles ⁊ cõ-
uerſos ex iudea. Probat̃: q: quãtum ad gentiles ceſſauit
circũciſio: ita q̃ eis erat mortifera poſt ſufficientẽ ꝓmul-
gationẽ baptiſmi eis factam. vñ Pau. Galathis de genti
litate ad fidem cõuerſis: ſcribens: oſtendit eis legalium
obſeruãtiã eſſe mortiferã inter alia dicẽs. Ecce ego Pau
lus dico vobis: qm̃ ſi circũcidimini: xp̃s vobis nihil ꝓ
derit: ergo illis circũciſio fuit mortifera: que abſtulit eis
gratiã xp̃i: ⁊ tñ illo tp̃e nõ fuit mortifera iudeis: vt ſatis
ſupra argutũ eſt cõtra tertiũ dictũ Tho. ❡ Quĩta cõclu Cõcl. 5.
ſio. Quo p̃ciſe tp̃e circũciſio cum legalibus cepit iudeis
eſſe mortifera: nõ eſt euidẽter notũ ex ſcriptura. Probat̃
q: hiſtoria ſcripture nõ ꝑducit eccl̃iam vltra. v. annũ Ne-
ronis/ſcʒ vltra triceſimũ annũ poſt paſſionẽ xp̃i: ⁊ toto
illo tp̃e etiã iudei ad fidẽ cõuerſi obſeruabãt legem. Nec
credit̃ hoc omiſſum fuiſſe vſq; ad euerſionẽ hieruſalem:
qua diſperſi fuerũt iudei cõuerſi inter gentes: tunc forte
conformabãt ſe gentibus inter quas erant diſperſi: ⁊ ſic
paulatim ceſſauit etiam apud eos legis obſeruatio. Uel
poſſet dici q̃ deus per ap̃los vel ſucceſſores eoruʒ deter
minato tempore ſimpl̃r prohibebat legalia obſeruari: li
cet de hoc nõ habeamus in ſcriptura: eo q̃ ſcriptura non
protenditur vſq; ad hoc tempus: quod ex eo ꝓbabile vi
detur: quia eccleſia iudicat hereſim dicere legalia curre-
re cum euãgelio. Non autem videtur q̃ eccleſia hoc iudi
caret ex ſola omiſſione iudeoꝝ quadã neceſſitate diſper-
ſionis: ſed magis ꝓpter aliquã reuocationẽ ſimpliciter
factaʒ a deo: de qua certificata eſt eccleſia: licet ſcriptum
non ſit/vbi quomodo ⁊ quãdo. Nec põt dici: q̃ per hoc
q̃ xp̃s in cruce ait. Conſummatum eſt: reuocauerit legẽ.
Tum quia verbũ hoc intelligitur de his que ſcripta ſunt
de filio dei: iuxta illud Luce. xviij. Ecce aſcendimus hie-
roſolymam: ⁊ conſummabuntur omnia que ſcripta ſunt
per ꝓphetas de filio hoĩs. Uel ſi exponitur de lege moy-
ſaica: debet intelligi de conſummatione tanq̃ in cauſa:
quia mors chriſti cauſa erat conſummationis legis euã-
gelice: ⁊ ita reuocationis legis moyſaice: ſed nõ erat lex
euangelica tunc confirmata tanq̃ neceſſaria ad ſalutem
ante eius publicationem: que nõ incepit in paſſione xp̃i:
ſed in pentecoſte: vt dictum eſt. Tum q: poſt paſſionem
chriſti: vt tactum eſt: longo tempore cõuerſi fideles legẽ
obſeruabant cum euãgelio: quos in hoc obſeruãtia cau
ſa vitandi ſcandali nõ excuſabat: vt ſupra habituʒ eſt. Et
hec de arti. iij. ❡ Quãtum ad articulũ quartũ eſt primũ Arti. 4. M
dubium de cauſa ſiue congruentia circũciſionis. Circa q̃
Alexã. q. vij. parte. iiij. late proſequitur aſſignando ratio-
nem congruitatis ſingularũ circũſtantiarum circũciſio-
nis: quem imitantur ceteri doctores/dicta ſua abbreuiã-
tes. Ideo breuiter expediẽdo: q: ſacramẽtũ hoc tranſijt:
dico q̃ circũciſio congrue fuit inſtituta ⁊ rationabiliter
multiplici rõne: ⁊ preſertim quadruplici: ad quas cetere
reducũtur: ſcʒ rõne morbi cõtra quẽ inſtituta eſt/tempo
ris/perſone/modi. ❡ Rõne morbi. Morbꝰ hic erat pec
catũ originale contra qd̃ inſtituta eſt: qd̃ expreſſe ſignifi
cabat circũciſio: quãtum ad cauſam/proceſſum/effectũ:
quia pc̃tm̃ originale contrahitur per libidinoſam propa
gationem: vt patuit in ſecũdo libro: quaʒ repreſentabat
circũciſio rõne mẽbri in quo fiebat. Hoc em̃ ſeruit virtu-
ti propagatiue: ⁊ in eo dominatur libido. ❡ Proceſſus
etiã illius morbi fuit circularis: quia ſm Anſel. perſona

peccãs ꝑmo ſcꝫ adã corrupit naturã: deinde natura per-
ſonam. ad hũc intellectuꝫ / peccatum ade fuit perſonale
⁊ actuale: per quod tota natura humana ꝑ libidinoſam
ꝓpagationẽ cõmunicata facta eſt obnoxia: tota natura.
ideſt vniuerſitas hominũ ſic propagatorꝝ: nõ ꝙ natura
ſit diſtincta a ſingularibꝰ ꝑſonis: ⁊ in ꝓpagatione cuiuſ
libet ꝑſone in eã deriuata. Et hoc repreſentatꝛ ꝑ circula-
rem pellicule inciſionẽ. Effectꝰ morbi eſt ſuꝑabũdantia
concupiſcẽtie: quã minuit ſacramentũ circũciſionis: qđ
ſignificatꝛ per remotionez ſuperfluitatis pellis abſciſſe.
Que remotio etiã deletionẽ ſiue remiſſionez originalis
peccati apte repreſentat. ¶ Ratione temporis quo inſti
tuta eſt: ⁊ quo fiebat ſcꝫ octaua die. Quoad primũ. Cir-
cũciſio inſtituta eſt: vt quedã diſpoſitio ad ſuſcipiẽdum
legem. ſ. ad diſtinguendũ populũ cui danda erat lex ab
alijs populis. Nã conueniens fuit populũ dei peculiarẽ
⁊ cultui diuino ſpecialiter mancipãdũ / diſtingui aliquo
ſigno ſenſibili ⁊ permanẽti ab alijs: ideo cõueniens fuit
vt inſtitueretꝛ ante legis dationẽ. Ut hoc ſigno populus
vnitus eſſet inter ſe: et a ceteris diſtinctꝰ cui lex daretꝛ: et
ꝑſertim tempore abrae: qui ſpecialiꝰ poſt diluuiuꝫ a deo
ad ſuũ cultũ fuit electꝰ: ⁊ a ſua cognatione ⁊ terra ſue na
tiuitatis diuina vocatione ſeparatꝰ. Geñ. xij. De cuiꝰ ſe-
mine colligendus erat peculiaris ille populꝰ dei legẽ ac
cepturus: ⁊ ſanctus ſanctorꝝ naſciturꝰ. ¶ Ratio tẽporis
quo fiebat circũciſio: ſcꝫ octaua die congruebat: q: ante
octauã diẽ ꝓpter nimiã paruuli teneritudinẽ infans ni-
mium lederetꝛ. Nec fuit vltra differẽda: ⁊ propter mortis
periculũ ⁊ caſus varios: ne in originali periret: et ꝓpter
negligẽtiam parentũ penã vltra modũ differentium ex
amore filiorꝝ. Et ꝓpter myſteriũ. Nã octenariꝰ numerus
aliquando tempꝰ reſurrectionis (quod poſt preſentẽ vi
tam que diebꝰ ſeptẽ currit ſequitꝛ) ſignificat: in quo oĩs
corruptio corporis remouẽda eſt. Et qñqꝫ ſignificat tẽ-
pus gratie: in quo quaſi poſt ſeptem dies preſentis vite
eterna bona promittuntur: in quo tempore gratie corda
humana ab omni corruptione peccati circũcidẽda ſunt.
Ad hec igitꝛ ſignificãda: cõgrue eſt (vt octaua die fieret)
precepta. ¶ Ratione ꝑſone: tam abrae ex cauſa iã dicta /
ꝙ perſone maſculine: vt ex cauſa in primo articulo exem
plificata. ¶ Ratione modi: quãtũ ad membrũ inciſum:
de quo ſtatim ſupra. ¶ Et quãtũ ad circũciſionis inſtru
mentũ de quo ſupra arti. ij. Et quãtũ ad penã cõueniens
erat: q: contraria cõtrarijs curantꝛ: tam in materialibꝰ ꝙ
ſpiritualibꝰ. Cũ ergo originale cõtrahitꝛ ex delectatione
accedẽte per opꝰ mẽbri generationis: circa illud idem in
pena illata debet fieri curatio originalis. Neqꝫ paruulꝰ
punitꝛ pro pena alteriꝰ ſcꝫ parẽtis: ſed pro culpa ꝓpria /
licꝫ contracta: in qua cõmunicat cũ parẽte. ¶ Nec impe
dit ꝙ in dãnatiõe nõ irrogatꝛ pena ſenſus pro originali:
quia dei decreto priꝰ homo factꝰ eſt reꝰ duplicis mortis
preuaricãdo preceptũ: ſcꝫ mortis anime ⁊ corporis. Ani
me in pena dãni: que eſt carẽtia dei quantũ ad priuatio-
nẽ grẽ ⁊ glie. Corporis / in neceſſitate moriendi ꝑ ſepara
tionẽ aĩe a corpe: cui annexa ſunt incõmoda ⁊ ſenſibilis
pena: q̃ patitꝛ hõ in morte ⁊ ante mortẽ. Nõ ergo patiuntꝛ
decedẽtes in originali tñ / penã ſenſus poſt mortẽ: q: de
cretũ dei quãtũ ad penã ſenſus ꝓ origĩali nõ eſt niſi vſqꝫ
ad mortẽ: ⁊ ita terminatꝛ in morte. Nõ ſic de pena dãni q̃
durat ĩ eternũ. Et ita verũ eſt ꝙ pctõ originali nõ debetꝛ
pena ſenſus: q̃ eſt pena tñ: et nullo mõ purgatoria aut
via ad ſalutẽ: vt illa q̃ eſt in inferno: bene tñ ei debetꝛ pe-
na ſenſus vite ꝑſentis: q̃ põt eſſe ad ſalutẽ. ¶ Fuit aũt cõ
gruũ ꝰ penale remediũ inſtitui in lege moyſaica: magis
ꝙ in naturali vel euãgelica. Nã currẽte lege nature / mũ-
dus erat adhuc in etate infantili: q̃re nõ ꝯueniebat ei re-
mediũ afflictiuũ: ſꝫ magis oportebat ipm ſicut infantes
mãſuetudine duci ac lenitate. Siĉr lex euangelica eſt lex
clemẽtie ⁊ miſericordie: ꝓpter qđ ꝯueniebat remediũ ori
ginalis ꝓ illa nõ eſſe illatiuũ pene. ¶ Currente aũt lege
moyſi mũdus erat q̃ſi in etate iuuenili fortis ⁊ robuſtus
ad ſufferẽdũ afflictiões ⁊ onera: ⁊ iõ lex ꝓ illo ſtatu fuit
lex rigoris. ſm illud. Deꝰ vltionuꝫ dñs. Jdeo cõgruebat
vt in ea eſſet penalis curatio ad oſtẽſionẽ diuine iuſticie
cũ miſericordia tẽperate. Etiã ꝙ remediũ illud fiebat cũ
effuſiõe ſanguinis: ſignificabat (ſm Orig. ſuꝑ epl̃am ad
Rom. ⁊ Be. de pal.) gñalẽ curationẽ futurã in ſangui-
ne redẽptoris: ſm illud. j. Pe. j. Sciẽtes ꝙ nõ corruptibi
libꝰ auro vel argẽto redẽpti eſtis de vana veſtra cõuerſa
tiõe: ſꝫ ꝑcioſo ſanguine q̃ſi agni ĩmaculati chriſti. ¶ Du- Dub. 2.
bitatꝛ ſcđo de ꝑfectiõe circũciſionis in cõparatiõe ad ba-
ptiſmũ. Siĉr de efficacia eiꝰ reſpectu characteris. Sed
qm̃ illa magis locũ habebũt diſ. ſeq. ⁊ diſ. vj. vſqꝫ ibi diffe
rantꝛ. ¶ Sed nũc poſſet dubitari: q: dictum eſt ꝙ circũci
ſio eſt ad remediũ ꝯ pctm̃ originale: an etiã deleat actua
lia pctã. Hoc dubiũ nõ hꝫ locum de paruulis octaua die
circũciſis: qm̃ illi nõ hñt pctã actualia: cũ non hñt rõnis
vſuꝫ: ſine q̃ nullꝰ peccat actualr̃: vt dictũ eſt in ſcđo. Sed
in his q̃ adulti circũcidebantꝛ: ſicut ꝓſeliti accedentes ad
ritũ iudeorꝝ. Et in illis q̃s ioſue circũcidit ante introituꝫ
terre ꝓmiſſiõis. Et ſi q̃ alij adulti fuere circũciſi. Un̄ quã
tũ ad illos rñdetꝛ ꝙ licꝫ circũciſio ſit inſtituta vt remediũ
ꝯ originale: delet tñ in accedẽte non ficte omne actuale
mortale: ſi aliq̃d tale ĩueniret ĩ ſuſcipiẽte. Ptꝫ ex ꝓmiſſis
q: circũciſio ex vi ſacramẽti ꝯfert gratiã: vt habitũ eſt in
primo articulo. Grẽ aũt repugnat omne pctm̃ mortife-
rũ: ergo ꝯferẽdo gratiã aufert ſeu expellit oẽm repugnã
tẽ culpã. An aũt tollat venialia: ⁊ oẽm penã dicetꝛ diſtin
ctione ſequẽti. ¶ Tertio dubitatꝛ. Cõtra ꝯcluſionẽ ſecũ- Dub. 3.
dã arti. iij. Per ſufficientẽ ꝓmulgationẽ baptiſmi / circũ-
ciſio facta eſt mortifera conuerſis iudeis: ğ illa nõ ſtat in
veritate. Cõſequẽtia nota. Antecedẽs ꝓbatꝛ: q: Petrus
obſeruãs legalia / poſt euangelij publicationẽ / peccauit
culpabiliter: ğ legalia erãt mortifera: inter q̃ principale
ſacramẽtũ fuit circũciſio. Cõſequẽtia nota. Antecedens
ꝓbatꝛ: q: ꝓpter hoc fuit publice reprehẽſus a paulo ver
bo ⁊ ſcripto. Ad Gal. ij. tanꝙ is q̃ non recte ambulabat
ad veritatẽ euãgelij: ſed nõ recte ambulãs ad veritatem
euãgelij culpabiliter peccat: ergo. ¶ De hac materia ce-
teris latius ſcribit Scotus. Sed eã breuiãtes primo no-
tetur / ꝙ beatus petrus cũ venerat antiochiã priuſꝙ ve-
nirẽt q̃dã iudei a iacobo / cũ gentibꝰ in cibo cõicabat edẽ
do / q̃ lege fuerãt ꝓhibita. Cũ aũt veniſſent iudei ſubtra-
hebat ⁊ ſegregabat ſe a cõione gentiũ cõuerſorꝝ / timens
ſcãdalizare eos qui venerãt ex circũciſione iudeos: ⁊ ſi-
mulationi eius cõſenſerũt ceteri iudei: ita vt ⁊ barnabas
duceretꝛ ab eis in illã ſimulationẽ: vt habetur ad Gal. ij.
Propter qđ paulus eũ reprehẽdit. Sic em̃ ipſe teſtatur.
Sed cũ vidiſſem ꝙ nõ recte ambularet ad veritatẽ euan
gelij: dixi cephe corã oĩbus. Si tu cũ iudeus ſis: gẽtiliter
viuis ⁊ nõ iudaice: quõ gẽtes cogis iudaizare. cogis fa-
cto ſcꝫ tuo. ⁊ premiſit. Cũ petrus venit antiochiã in faciẽ
ei reſtiti: q: reprehẽſibilis erat. ¶ Circa hoc duo vidẽda
ſunt. Primũ an petrus fuit reprehẽſibilis ſm verba pau
li. Scđm in quo fuerit reprehẽſibilis. Et per hoc patebit
reſpõſio ad dubiũ. ¶ De primo fuit opinio beati Hiero
nymi / ꝙ neqꝫ petrus in ꝑdicto facto peccauit: nec repre-
hẽſibilis fuit: neqꝫ paulus peccauit reprehẽdẽdo petrũ:
a peccato excuſat: quia legẽ que ſm eum poſt paſſionem
chriſti mortifera fuit ⁊ reuocata: nõ ſeruauit gẽtibus cõ-
municãdo: ſicut nec ſeruare debuit: ⁊ ideo nec peccauit:
ſed quadã pia diſpẽſatione aduenientibus nũcijs iacobi /
ad vitãdum ſcãdalũ iudeorum vſus eſt legalibus: ⁊ hoc
faciendo ad vitãdũ ſcandalũ: ſimiliter nõ peccauit: neqꝫ
reprehẽſibilis erat. Paulus ꝟo diſpẽſatorie eum redar-
guit: ac gentiles quorꝝ ipſe apoſtolus fuerat: exẽplo pe-
tri legalia tãꝙ neceſſaria quererẽt. Et ꝑ hoc paulus ex-
cuſatur a culpa mẽdacij: qua petrũ reprehẽſibilem dixe-
rat: ⁊ ꝓcaciter arguebat: quia pia ſimulatione hoc egit.
Sed oppoſitum huius ſenſit Auguſtinus tenens / ꝙ licꝫ

310

apoſtoli ⁊ prophete in actibus ⁊ verbis vt homines poterant errare: nullus tamen eoꝝ tanꝗ ſcriptor alicuius partis ſacre ſcripture errare potuit: quia in hoc fuerunt vt calamus ſcribe: qui eſt ſpũſſanct⁹: velociter ſcribẽtis ⁊ errare nõ potẽtis. Vñ nequaꝗ admittendũ eſt paulū in epiſtola ad Gal. que pars eſt canonice ſcripture: qđcunq; mendaciũ iocoſum vel officioſum ſcripſiſſe. Unde in epiſtola ad Hiero. ⁊ habetur. ix. diſt. Si ad ſcripturas. di. Auguſtinus. Si ad ſcripturas diuinas admiſſum fuerit aliquod mẽdaciũ quantũcunq; paruũ ſeu officioſuz: nihil remanet in ea ſolide veritatis qua cõuincaẗ aduerſarius: quicquid eñ cõtra ipſum allegatũ fuerit: reſpondebit illud mendaciter eſſe dictũ iocoſe vel officioſe: vt eſt illud aliud quod cõceditur ita dictũ. Unde et ibidem ait Auguſtinus. Ego his ſolis libris vel viris qui canonici dicũtur: didici hunc timorẽ honorẽq; referre: vt nullum eoꝝ ſcribendo erraſſe audeã credere. Et hanc ſentẽtiam beati Auguſtini cõmuniter ſequũtur doctores. Secundum quã dicendũ ꝙ petrus: vt ſcribit paulus: reprehenſibilis erat in veritate: nec paulus mẽdaciter vel ſimulatore hoc ſcripſit ad vitandũ ſcandalũ gentilium cõuerſoꝝ: quia vt. ſ. dictũ eſt: vtilius ſcãdalũ naſci permittitur ꝗ veritas relinquatur. Nec propter ſcandalũ vitãdum eſt peccandũ: omnis aũt ſimulatio ⁊ mendaciũ peccatũ eſt. Et ſic patet primũ ꝙ petrus fuit reprehẽſibilis.

¶ Sed de ſcđo in quo fuit reprehẽſibilis. Dicitur pͥmo ꝙ nõ in eo ꝙ legem nõ ſeruauit cõmunicãdo cũ gentib⁹ in cibis lege prohibitis. Erat enim protunc lex reuocata quantũ ad obligationẽ. Neq; in hoc peccauit ꝙ venientibus iudeis legalia ſeruabat: abſtrahẽdo ſe a cõmunione gẽtiliũ in cibis: quia nõ erat obſeruatio legis mortifera: licꝫ inutilis: ⁊ vt dictũ eſt: poterat a iudeis cõuerſis tũc ſine peccato obſeruari vel omitti. Nã ⁊ poſt hoc paulus timotheũ circũcidit: ⁊ iuxta legẽ ſe purificauit: vt habetur Actuũ. xvi. ⁊. xxi. Sed in hoc peccauit nõ quidẽ mortaliter: ſed venialiter: quia incaute ſe abſtrahẽdo a communione gentiliũ occaſionẽ ſcandali prebuit: qui ꝓpter huiuſmodi factũ petri credere poterãt obſeruantiã legalium fore tunc neceſſariã ad ſalutẽ: qđ credere erroneuꝫ fuiſſet. Non tamen in hoc peccauit mortaliter: quia ſcandalum illud nõ fuit inductiuũ ad mortale. Nam hoc credere (licꝫ fuiſſet erroneũ) nõ tamen fuiſſet eis mortale: quia nõdum declarata veritate: nondũ eſt mortale errare: ſicut cõtingit in opinionib⁹ cõtrariis pro neutra parte determinatis: ⁊ hoc facto cogebat gẽtes iudaizare: dãdo occaſionẽ ſuo facto. Poteſt etiã aliter oſtẽdi reprehẽſibilitas petri: vt oſtendit Sco. hoc ſufficiat. ¶ Et ꝑ hoc ad dubiũ dicit͛ ꝙ petrus ſeruãdo legẽ non peccauit: nec propter hoc reprehẽſus eſt a paulo: ſed ſeruando legem aduenientib⁹ iudeis quã prius nõ ſeruauit: cõicando gẽtilibus occaſionẽ ſcãdali ⁊ erroris preſtitit: ⁊ in hoc ſaltẽ venialiter peccauit. Aut in hoc peccauit: quia ſimulauit foris abſtinẽdũ a cibis ſm legẽ immũdis coram iudeis: qđ tñ corde nõ ſentiebat. Nã in his prius cõicabat gentilibus qđ ⁊ faciendũ didicit in facto Cornelii Actuum. x. vbi audiuit diuinũ reſponſum. Qđ deus purificauit tu ne cõmune dixeris. Et ad hoc poteſt referri illud verbũ pauli: ⁊ ſimulationi eius cõſenſerũt ceteri iudei. Vel tertio in hoc: quia nõ vtebat͛ autoritate plati: quia cuꝫ eſſet ſuperior nũciis iacobi magis debuit veritatẽ cõſtanter tenere in opere: ⁊ eos reducere ad rectitudinẽ ſuã: ꝗ propter timorẽ flecti ad illud qđ erat eis placitũ: aut magis acceptũ. Et talis remiſſio ſeu timiditas plati eſt pro tẽpore reprehẽſibilis. Et hoc videt͛ innuere paulus cum ait. Cũ veniſſent quidã a iacobo ſubtrahebat ſe timẽs eos

Dub. 4 qui ex circũciſione erãt. ¶ Dubitat͛ quarto. Si cũ circũciſione lex euacuata eſt ꝑ ſuperuenientẽ gratie veritatẽ: quõ ſaluat͛: ꝙ Gen. xvii. data eſt circũciſio abrae in fedus ſempiternũ. Et Matth. v. Nõ veni ſoluere legẽ ſed adimplere. Nõ ergo baptiſmus abſtulit circũciſionem: nec euangeliũ euacuat legẽ. ¶ Pro ſolutione notandũ ꝙ ceſſatio legaliũ dupliciter intelligi põt. Uno modo in ſe ⁊ quoad litterã: ⁊ ſic ceſſare dicunt͛ que ſm exteriorez ritũ ſm quẽ ad litterã precepta ſunt nõ ſeruant͛. Alio modo quoad myſteriũ finẽ vel ſignatũ: ⁊ ſic ceſſare dicunt͛ qñ ea que myſtice ſignificant͛: aut ad que ordinata ſunt tanꝗ in finẽ ceſſant. ¶ Scđo ſupponẽdũ eſt ex dictis in iii. diſt. xxxvii. ⁊. xl. ꝙ in lege fuerũt triplicia precepta: ſcꝫ moralia iudicialia ⁊ cerimonialia: quibus premiſſis ponũtur tres ꝓpoſitiones. ¶ Prima. Moralia legis que ꝓpõ. 1.
comprehenduntur in decalogo: quoad litterã non ceſſauerunt in teſtamẽto nouo. Patet: qꝛ illa ſunt de lege nature ſtricte vel large: lex aũt nature mutationẽ non recipit: vt oſtẽſum eſt ĩ tertio loco ſtatim allegato. ¶ Scđa ꝓpõ. 2.
ꝓpoſitio. Legalia iudicialia ⁊ cerimonialia ad litterã ⁊ in ſe: per legẽ gratie ſunt euacuata. Patet hec ꝓpoſitio quoad circũciſionẽ: que fuit pͥncipaliſſimũ cerimoniale ex cõcluſione. iii. arti. xxxv. ⁊ ſimiliter de aliis legalibus. Cui⁹ rationẽ triplicẽ ponit beat⁹ Thomas queſtione. x. hui⁹ arti. ii. Una qꝛ lex inſtituta fuit ad ſignificãdũ grãm noui teſtamẽti: que per chriſtũ facta eſt: ⁊ ideo veniente chriſto ceſſare debuit: ſicut veniẽte lumine ceſſat vmbra. Hinc apoſtol⁹ ad Hebre. x. de lege dicit: ꝙ habet vmbrã futuroꝝ: neq; cõuenit ſignificare tanꝗ futurũ quod preſens eſt. ¶ Scđa rõ eſt imꝑfectio legaliũ. Cũ autẽ venit quod ꝑfectũ eſt: euacuat͛ quod ex parte eſt. i. Coꝝ. xiii. ſi ad illud ordinat͛: fruſtra autẽ fit ꝑ plura qđ eque ꝑfecte vel ꝑfecti⁹ fit ꝑ pauciora: nedũ in naturalib⁹: ſed etiã in gratuitis. Hic ad Hebre. vii. Reprobatio quidẽ fit prioris mandati ꝓpter infirmitatẽ ei⁹ et inutilitatẽ: nihil eñ ad perfectũ adduxit lex. Quomodo aũt lex euãgelica ſit perfectior lege veteri infra dicet͛. ¶ Tertia rõ eſt infirmitas populi quib⁹ data eſt lex. Erãt eñ vt paruuli: ⁊ ideo paulatim a priſtina cõſuetudine idolatrie abſtrahẽdi: vt ſic concederet͛ eis eadẽ offerre deo: que pri⁹ idolis obtulerunt: vel ab aliis offerri viderãt. Sed poſtꝗ ad perfectuꝫ humanũ gen⁹ peruenit: debuit ab obſeruãtiis legis liberũ eſſe: ⁊ h̃ tangit apoſtol⁹ ad Gal. iii. ⁊. iiii. et Petr⁹ Actuũ. xv. oſtendẽs legalia in onus populo rudi impoſita. Verũ quedã cerimonialia (ſignificantia principaliter ea que ſemꝑ in nobis eſſe debẽt: puta cordis deuotionez ad deũ: ſicut thurificatio) mãſerũt. Et dꝛ pͥncipaliter ꝓpter circũciſionẽ: q̃ lꝫ ſignificet circũciſionẽ cordis: que ſemper in nobis eſſe debet: nõ tñ principaliter. Sed pͥncipaliter ſignificat purgationem ab originali: que ſemel facta poſteri⁹ nõ repetitur. ¶ Tertia ꝓpoſitio. Legalia ꝓpõ. 3.
quãtũ ad myſteriũ finẽ ⁊ ſignificatũ nõ ſunt euacuata: ſꝫ in teſtamẽto nouo magis ꝑfecta ⁊ impleta. Patet hec propoſitio de moralib⁹: qꝛ decalog⁹ ſimpliciter manet: ⁊ perfectius exponit͛ in euãgelio ꝗ iudei intellexerũt: vt patet Matth. v. Audiſtis qꝛ dictũ eſt antiquis. Nõ occides. Ego aũt dico vobis: quicũq; dixerit fratri ſuo racha ⁊c. Iudicialia manẽt quãtũ ad finẽ: qui eſt pacifica cohabitatio hominũ. Magis aũt ſeruat͛ pax ꝑ patientiã euãgelicam nõ repercutiẽdo ꝗ per ſeueritatẽ legalẽ: oculuz pro oculo: ⁊ in ceteris talionẽ reddendo. Unde vt dicit Scot⁹: nullũ iudiciale ligat nũc: vt eſt preceptum illius legis. Licet tamen bene principib⁹ nũc ſtatuere aliqua que etiam in lege moyſi erant ſtatuta: que nũc ligãt non autoritate legis veteris: ſed autoritate pͥncipis id de nouo ſtatuentis. Cerimonialia etiam manẽt in ſuis ſignificatis: quia vmbra trãſiit et veritas ſucceſſit. Omnes eñ ille purificationes veteris legis ſignificabant purificationem a peccatis. Et oblationem et ſacrificia ſignificabãt ſacrificiũ ꝑfectũ chriſti: ⁊ act⁹ quoſdã latrie in deũ: ſidei ſcꝫ ſpei ⁊ charitatis: q̃ cõpleta ſunt in oblatiõe chriſti qua deleta ſunt pctã: ⁊ mẽtes noſtre in cultuz latrie ſunt directe. Et ſm h̃ intelligẽdũ eſt ꝙ chriſtus nõ venit ſoluere legẽ vel circũciſionẽ quantũ ad myſteriũ ⁊ fructũ: ad quẽ erat inſtituta: imo ꝑfecit eã copioſius in ſoluẽdo

legē ⁊ remediū longe perfectius inſtituēdo. Et per hoc
ſolutū eſt ſcđm in principio dubij factū. Sed de pmo đ:
ſm Scotū: ꝙ fedus ſempiternū exponi pōt: ſempiternū
in ſe vel in equiualēti. Vel magis ad litterā: ſempiternū
inter deū ⁊ abraā: ⁊ ſemen eiꝰ ſpecialiter: quia nunꝙ fuit
aliud ſignum federis inter deuȝ et genus abrae ſpecialī/
ter. Licȝ futurū erat aliud ſignū federis inter deū ⁊ totū
genꝰ humanū: et meliꝰ fuit ſemē abrae tranſire in fedus
commune: ꝙ remanere ſub ſigno federis ſpecialis: quia
meliꝰ eſt parti eſſe in toto: cui ſimpliciter bene ſit: ꝙ eſſe
diſtinctū a ceteris partibus vt ſibi aliqualiter bene ſit: ⁊
alijs male. Vel dicit ſm ſanctū Thomā/ ꝙ ſempiternuȝ
accipitur ibi pro ſeculo: quod habet quidē finē: ſȝ nō eſt
determinatꝰ nobis. Et tantum de illa queſtione et diſt. j.

Diſtinctio. ij.

HUnc vero de baptiſmi ſacramēto videamus: quod inter noue
gratie ſacramēta pmū eſt ⁊c. In ſuperiore
diſt. magiſter egit de ſacramentis vtriuſqȝ
teſtamēti in genere: ⁊ de circūciſione quod eſt principa/
le ſacramentū veteris teſtamēti: in ſpecie. Cōſequenter
de ſacramētis noui teſtamēti incipit determnare in hac
ſecunda diſt. Et primo agit de eis ſimul in genere. Scđo
de eoꝝ ſingulo in ſpecie diſt. iij. In hac vō diſt. ij. facit pri
mo qđ dictū eſt. Scđo ſpāliter de quodā preābulo pmi
ſacramēti noue legis/ baptiſmate ſcȝ Johannis pmittit.
Summat autē ſentētia hmōi in tribꝰ cōcluſionibus ſub/
iectis. ¶ Prima ꝯcluſio. Septē ſunt noue legis ſacramē
ta: que quia ex chriſti paſſione efficaciā ſortita ſunt: ante
eius aduentū nō fuerūt inſtituēda. ¶ Scđa. Cōiugium
qđ ante pctm̄ inſtitutū eſt in ſacramētū ⁊ officium: poſt
pctm̄ fuit in remediū carnalis cōcupiſcentie ordinatum.
¶ Tertia. Baptiſma iohānis in aqua tm̄ peccata non re
laxabat: ſed ad chriſti lauacrū: q̇ baptizabat in aq̄ et ſpū:
hoīem baptizādi ꝯſuetudinē preparabat. Declaratio ha
rū vna cū forma baptiſmatis iohānis latius in textu de/
clarant. ¶ Circa hāc diſtinctioneȝ mouet duplex q̄ſtio.
Prima in genere de ſacramētis noue legis. Scđa de ba/
ptiſmate iohānis. Circa primū querit. Queſtio. j.

VTruȝ ſacramēta noue legis in ſeptenario numero a chriſto in/
ſtituta/ ſint ſacramētis ceteris perfectiora.
¶ Queſtio hec tribꝰ articulis terminabit.
Primus ſuppoſitū reſpiciet. Scđs q̄ſitū concernet. Ter
Arti. 1. tius dubia abſoluet ⁊c. ¶ Quantū ad primū notanduȝ
Nota. 1. ꝙ ſicut ex pmiſſis patet: ſacramēta ꝓprie dicta: q̄lia ſunt
A ſacramēta noue legis: cōferūt gratiā ſuſcipiēti nō ponen
ti obicē. Grā aūt multos hȝ effectꝰ: vt habitū eſt in ſcđo:
⁊ habebit quātū ad aliqua. j. diſt. xiiij. Nā tollit defectus
culpabiles ⁊ ad culpā inducētes. Delet nāqȝ pctm̄: ⁊ mi
nuit concupiſcentiā: preſtat vitam anime. Nam per gra/
tiam deus qui eſt vita anime (ſicut anima eſt vita corpo/
ris) inhabitat animā. Roma. v. Charitas dei diffuſa eſt
in cordibꝰ noſtris ꝑ ſpiritūſanctū ⁊c. Perficit etiā animā
⁊ corroborat inclinādo ad actꝰ meritorios: q̇ ſunt actus
virtutū: vt de charitate de qua (idētificat gratie) dictum
eſt in tertio. Et ſm hec ſacramenta dicunt medicine ⁊ re
media cōtra morbos ſpūales aīe. Dicunt etiā adiutoria
aīe ipſam perficientia in vita ſpūali tam in prima ꝙ ſcđa.
Conferūt em̄ gratiā: que eſt vera vita prima aīe: per quā
aīa ſpūaliter viuit deo vt grata et accepta deo ad vitam
eternā. Per eā etiā actꝰ virtutū: ad quos inclinat: viuunt
in diuina acceptatione tanꝙ merita in vita beata pmian
da: qui actus ſunt aīe vita ⁊c. ¶ Et ſm hos gratie effectꝰ
varios/ varie aſſignāt doctores ſufficientiā ⁊ numerū ſa
cramētoꝝ noue legis prout recitat Alexāder. q. viij. par/
te. iiij. mēbro. vij. Et poſt euȝ beatus Tho. diſt. pſenti. q.
ij. Quoad primū: quia ſm Hugo. Sacramēta noue legis
ſunt medicine dei ſpirituales: que foris corporibꝰ adhi/
bent per ſenſibilē ſpeciē: ſed intus animā ſanāt per inui/
ſibilē gratiā. Ideo ſm numerū morboꝝ ſpūaliū ſumi de
bet numerꝰ ſacramētoꝝ. Sunt aūt ſeptē differētie hmōi
morboꝝ: quoꝝ tres ſunt culpe. Eſt em̄ culpa originalis/
actualis/ mortalis ⁊ venialis. Quattuor ſunt pene ex pri
ma trāſgreſſione inflicte ſm Bedā: ſcȝ difficultas diſcer
nēdi inter bonū ⁊ malū in ratione. Malicia ſiue inclina
tio ad malū in volūtate. Infirmitas reſiſtēdi ⁊ ꝑficiēdi
in iraſcibili: ⁊ cōcupiſcentia illicitoꝝ in cōcupiſcibili. Cō
tra primū eſt baptiſmus: quo tollit originale. Cōtra ſecū
dum penitētia qua expellit mortale. Contra tertiū extre
ma vnctio qua remittit veniale. Contra quartū eſt ordo
quo datur clauis ſciētie ad diſcernendū. Contra quintū
eſt euchariſtia: que mutat ſuſcipientē in ſuſceptū/ incor/
porat ⁊ vnit: ⁊ per hoc volūtatis inclinationē bonam in
malā transformat. Contra ſextum eſt cōfirmatio: que ro
borat ad cōfitendū nomen chriſti in ꝑſecutione. Contra
ſeptimū eſt matrimoniū: quo excuſat carnalis ꝯcupiſcē/
tie actus a crimine. ¶ Aliter ſumit ſacramētoꝝ numerꝰ/
cōſiderādo ſacramēta vt ſunt adiutoria aīe/ perficientia
ipſam in ordine ad vitā ſcđam: actus ſcȝ virtutū. Et ſic ac
cipitur numerus ſacramentoꝝ ſm numerū virtutū triū
theologicaliū/ ⁊ quattuor cardinaliū. Et ſic baptiſmus
reſpicit ſidē: quia ſicut fides prima eſt ⁊ fundamentū ce
terarū virtutū: ſic baptiſmus principiū ⁊ ianua ſacramē
toꝝ: propter qđ baptiſmus đ ſacramentū fidei: per ba/
ptiſmū em̄ baptizatus cōnumeratur cetui fidelium. Vn
ctio extrema eſt adiutoriū ſpei: per hanc homo a veniali
bus expedit ⁊ preparat ad gloriā. Ad actum charitatis/
adiuuat euchariſtia. Ad actum prudentie/ ordo. Ad actū
fortitudinis/ cōfirmatio. Ad actū iuſticie/ penitētia. Ad
actū temperātie/ matrimoniū. ¶ Cōſiderādo ſacramē
ta vt ſunt adiutoria anime perficiētia eam quoad vitam
ſpiritualē primā que eſt gratia. Habet autē hec ſpiritua/
lis vita conformitatē quandam ad vitā corporalē ⁊ eius
proceſſum. In vita corporali cōſideratur homo ad ſe vt
ſingularis perſona. Vel in ordine ad totam cōmunitatē
cuius eſt pars: qȝ eſt naturaliter animal ſociale. Quoad
primū requirunt quinqȝ. Primū eſt generatio per quaȝ
recipit eſſe. Scđm augmentatio ſiue corroboratio/ per
quod recipit augmentū debite quantitatis. Tertiū cōſer
uatio in eſſe per nutritionē. Quartū (quoniā hō eſt cor/
ruptibilis) eſt perdite ſanitatis reparatio. Et qm̄ hec vi/
ta naturalis via quedā eſt ad vitā aliā incorruptibilē: re
quirit aliquid quinto: quo exiēs finaliter preparet vt de
hac vita exiēs ſine impedimēto tranſeat ad aliaȝ. Et hec
quinqȝ requirunt tanꝙ neceſſaria cuilibet ꝑſone ſingu/
lari per ſe. Ad bonū autē cōmunitatis/ requiritur multi
plicatio partium cōmunitatis quantū ad eſſe naturale:
ne ſpecies humana deficiat per prolis ꝓpagationē. Re/
quiritur ⁊ inſtitutio aliquoꝝ regentiū ⁊ cōſeruantiū mē
bra cōmunitatis in cōcordia ⁊ vnitate/ ſine qua ſubſiſte
re nō poſſent. Scđm hec ſeptē ſumitur diſtinctio/ nume/
rus ⁊ ſufficiētia ſacramentoꝝ. Nam baptiſmo regenera/
tur homo: ⁊ accipit eſſe ſpirituale. Per cōfirmationem/
corroborationē. Per euchariſtiā/ nutritionē gratie ⁊ cō
ſeruationē. Per penitentiā/ lapſi reparationē. Per vn/
ctionem extremā/ ad finalem exitum preparationē. Per
matrimoniū cōmunitas accipit multiplicationem in eſſe
nature vel carnali. Per ordinem multiplicationē mini/
ſtrorum eccleſie ad totius corporis regimē. Et per idem
poteſt accipi ratio ordinis ſacramentorū perficientium
hominē in ſe/ ⁊ in ordine ad cōmunitatē: niſi ꝙ ordo pre
ponitur matrimonio: cum tamen prius eſſe debet quod
eſt animal/ ꝙ quod eſt ſpirituale. Sed huiꝰ ratio eſt du/
plex. Vna: quia digniora ordine precedunt: ſunt autē di/
gniora que perficiunt ad eſſe ſpirituale quod faciūt pri/
ma ſex. Matrimoniuȝ vō minus dignum: eo ꝙ perficit
quantū ad eſſe carnale. Secūda: quia matrimoniū mini

ſtrari debet per ſacramentū ordinis. Hec vltima applica-
tio ⁊ aſſignatio ſufficiētie numeri ſeptenarij ſacramento-
rum/ceteris melioꝛ eſt que eſt Scoti ⁊ Durādi. Sunt et
alie ſed minus pertinētes: que plures patiunt̄ inſtātias.
Nota. 2. B ¶ Scđo notandum: ꝙ licȝ nōnulli opinati ſint ꝙ que-
dam ſacramēta noue legis: ſcȝ baptiſmus ⁊ euchariſtia/
ordo/matrimoniū imediate a chriſto inſtituta ſunt: que-
dam ab eo mediātibus apoſtolis inſtituendi autoꝛitatē
ab ipſo recipientibus: vt penitentia/confirmatio/extre-
ma vnctio. Unde de penitentia dicunt: ꝙ fuit inſtituta a
iacobo dicente. Confitemini alterutrum peccata veſtra.
Jacobi. v. Et ſimiliter de extrema vnctione dicit ibidēȝ.
Si infirmatur quis in vobis: inducat preſbyteros eccle-
ſie: ⁊ orent ſuper eū: vnguentes eum oleo in nomine do-
mini. Et oratio fidei ſaluabit infirmū: ⁊ alleuiabit eū do-
minus: ⁊ ſi in peccatis ſit: remittent̄ ei. De cōfirmatione
qua datur ſpiritusſanctus ad robur: dicunt ꝙ nō debuit
inſtitui ante plenam ſpiritusſancti miſſionē in die pente-
coſtes: ⁊ ita non a chriſto in morte: quia iam non ambu-
lauit in terris: ſed per apoſtolos inſtituta eſt. Vñ Actuū
viij. dicitur ꝙ Petrus ⁊ Johānes miſſi ab apoſtolis ad
ſamariam ad baptizatos a philippo diacono in nomine
domini ieſu: imponebāt illis manus: ⁊ accipiebant ſpiri-
tumſanctū. Tamen vt. s̄. dictum eſt. q. ij. diſtin. j. accipien-
do inſtitutionē proprie vt diſtinguitur cōtra promulga-
tionem/facultas inſtituendi ſacramēta nō poteſt cōmu-
nicari creature. ¶ Sed an chriſtus per ſe publicauerit
ſacramentoꝝ inſtitutionē: an apoſtolis cōmiſerit eoꝝum
publicationē: ſunt opiniones. Una tenet ꝙ non/de pre-
dictis ſacramētis tribus/⁊ preſertim cōfirmationis ⁊ vn-
ctionis. Cuius videtur fuiſſe magiſter diſtin. xxiij. dicens
ſacramentū vnctionis inſtitutū eſſe a iacobo: accipiens
inſtitutionē large: vt extendit ſe ad promulgationem. et
Hugo lib. ij. de ſacramentis parte. xv. cap. ij. eiſdē verbis
loquitur quibus magiſter. Aſſignatur ratio: quia nō in-
uenitur in ſcripturis ꝙ illa promulgauerit chriſtus. ni-
hil autē aſſerendum eſt de ſacramētis qđ ſcriptura non
tradit. Alij oppoſitū tenēt: ꝙ ſicut chriſtus omnia ſacra-
mēta immediate inſtituit: ita etiā promulgauit: ⁊ hoc ex
ſcripturis oſtendere nituntur: vt. j. patebit. Que opinio
probabilioꝛ iudicatur a ſancto Thoma/Scoto/Duran-
do ⁊ Richardo: q̄ꝙ promulgationē ipſi nominent inſti-
Nota. 3. C tutionem. ¶ Tertio notandum: ꝙ hic numerus ſepte-
narius ſacramentoꝝ noue legis/nō accipitur ſm diſtin-
ctionē numeralem: neqȝ ſm diſtinctionē ſpecificā natu-
rarum eoꝝ que integrant ſacramēta. Nam vnum idēqȝ
ſacramentū ex pluribus eſſentiali ſpecie diſtinctis inte-
gratur: vt ex materia/forma ⁊ intentione: que ſpecie di-
ſtinguūtur. Sic etiam ſpecies ſcȝ panis in ſacramēto eu-
chariſtie ſpecie diſtinguūtur a ſpeciebus vini: ⁊ tamen ſa-
cramentū euchariſtie nō diuidit̄ in duo ſacramēta. Neqȝ
diſtinguūtur ſacramēta ſm effectus cuius ſunt efficacia
ſigna. Hic em̄ eſt gratia gratū faciens: que eadem eſt ſpe-
cie: nō intentione in omnibus habentibus eā. Neqȝ etiā
diſtinguūtur ex fine qui eſt ſalus hominis eadē ratione.
Sed diſtinguūtur ex ratione finiū proximoꝝ/ſm quos
ordinātur tanq̄ remedia ad diuerſos morbos ſpiritua-
les expellēdos. Uel vt adiutoria animā perficiētia quo-
ad vitam eius primā vel ſecundam: vt dictum eſt in nota-
Cōcl. 1. bili pmo. ¶ His premiſſis eſt cōcluſio prima ad hūc arti-
culum. Tm̄ ſeptem ſunt noue legis ſacramenta ſm con-
ſuetam diuiſionē ſacramenti acceptam ſm rationē finis
inſtitutionis eoꝝ propinqui. Patet hec cōcluſio ſufficiē-
ter ex notabili primo: ⁊ patebit particularius dum dice-
tur in ſpeciali de quolibet ſacramento. Declaratio autēȝ
clauſularum concluſionis ſatis patet ex notabili tertio.
Cōcl. 2. ¶ Secunda cōcluſio. Omnia ſacramenta noue legis a
chriſto ſunt inſtituta: ⁊ ab eodē in aſſumpta natura ver-
bo vel opere promulgata. De inſtitutione patet vt alle-
gatum eſt in ſecundo notabili. Nemo preter deuȝ poteſt
inſtituere ſacramēta vt ſint gratuiti effectus certa ſigna.
Secunda pars patet/tranſcurrendo ſingula in genere:
quia poſteriꝰ patebit de ſingulis in ſpecie. De baptiſma-
te: qꝛ diſcipuli chriſti baptizabāt: vt patet Joh. iij. Poſt
hec venit ieſus ⁊ diſcipuli eius in terrā iudeā: ⁊ illic mo-
rabatur cū eis ⁊ baptizabat. Glo. per diſcipulos. Et ca.
iiij. Quādoqȝ ieſus nō baptizabat: ſed diſcipuli eiꝰ. Ba-
ptizabāt aūt diſcipuli nō baptiſmate iohānis (vt voluit
dicere Chryſoſto.) ſed baptiſmate chriſti: vt dicit glo. et
Aug. Nā et ipſi apoſtoli prius fuerūt baptizati a chriſto/
q̄ꝙ ceteros baptizabāt: vt notare videtur Auguſtinus ad
Celentianū/dicens. Credibile eſt apoſtolos fuiſſe bapti-
zatos baptiſmo chriſti. Nec em̄ miniſterio baptizādi de-
fuit vt haberet baptizatos ſeruos/per quos baptizaret:
quia nō defuit humilitatis miniſterio/quādo eis pedes
abluit. Non aūt baptizaſſent: ſed nec baptizarent̄ a chri-
ſto: niſi baptiſmus a chriſto fuiſſet inſtitutus: cū baptiza-
re preſupponit baptiſmi inſtitutionēȝ. Item preceptum
fuit Matthei vltimo. a domino vt publice predicaretur
Cōfirmatio publicata ſeu promulgata fuit/duȝ manus
impoſuit paruulis. Matthei. xix. Et in die reſurrectiōis
cū inſufflans ait. Accipite ſpiritūſanctū. Johānis. xx. Eu-
chariſtia predicata eſt diffuſe Johānis. vj. Sed inſtituta
eſt in cena. Matthei. xxvj. Penitētia promiſſa eſt Mat-
thei. xvj. Tibi dabo claues regni celoꝝ: ⁊ quodcūqȝ liga-
ueris ſuper terrā: erit ligatum ⁊ in celis. ⁊ quodcūqȝ ſol-
ueris ſuper terrā: erit ſolutū et in celis. Inſtituta Johā.
xx. Accipite ſpiritūſanctū: quoꝝuȝ remiſeritis peccata/re-
mittūtur eis ⁊c. Unctio extrema: etſi nō appareat vbi a
chriſto inſtituta ſit ⁊ promulgata: tamē quia vt apoſtoli
(vt legitur Marci. vj.) vnxerūt infirmos ⁊ ſanabātur.
Conſtat ꝙ hoc non feciſſent niſi ex inſtitutione chriſti ⁊
eius informatione: in cuius virtute ſua vnctiōe ſanabāt:
ſed nec beatus Jacobus dixiſſet. Infirmatur quis in vo-
bis indu. ⁊c. niſi id a chriſto prius hec cōmittēte diſcipu-
lis hoc didiciſſet. Matrimoniū. Matthei. xix. ⁊ Marci
x. vbi chriſtus approbat et ratificat matrimoniū qđ deꝰ
in ſtatu innocentie inſtituit: ⁊ per os ade publicauit. Re-
linquet homo patrē ſuum et matrē ſuā ⁊ adherebit vxo-
ri ſue: ⁊ erūt duo in carne vna. Quos deus cōiunxit/ho-
mo nō ſeparat. Ordo. Matth. xxvj. Hec quotieſcūqȝ fe-
ceritis/in mei memoriā facietis. Hec eſt ſententia Thome
Scoti ⁊ ſequentiū. Et tantū de articulo primo. ¶ Quā- Arti. 2. D
tum ad ſcđm articulū de perfectione ſacramentoꝝ noue
legis ſupra ſacramenta veteris legis/ſcȝ nature ⁊ legis
moyſaice. ¶ Notandū primo ꝙ cōparatio ſacramētoꝝ Nota. 1.
noue legis/ad vetera ſacramēta/nō eſt intelligēda de ce-
rimonialibus legis nature vel moyſaice: que dicūtur ſa-
cramēta generali nomine ſacramēti: de quibus (quoniā
vt dictū eſt nō contulerūt gratiā ex opere operato) que-
ſtio nullum habet dubiū. Sed de his que conſtituta fue-
runt cōtra originale peccatū: que (quoniā purgāt a pec-
cato ex opere operato) gratiā contulerūt: ⁊ ideo fuerūt
ſacramēta ꝓprie dicta ſicut ſacramēta noue legis: qualia
fuerūt in lege nature ſacrificia/pro paruulis fidē paren-
tū proteſtātia: ⁊ in lege ſcripta circūciſio. ¶ Scđo notā- Nota. 2.
duȝ/ꝙ ſacramēta noue legis eſſe perfectiora ceteris/po-
teſt tripliciter intelligi. Primo quoad intenſionē gratie
quā conferunt. Secundo quantuȝ ad extenſionē: ⁊ hoc
tripliciter: ſcȝ. Uel quantum ad ſuſcipientes ſacramen-
ta: quia a pluribus participantur. Uel quantū ad nume-
rum ſacramentoꝝ. Uel quantū ad pluralitatē morboꝝ/
quibꝰ medentur: ſiue remedioꝝ que conferunt. Uel ter-
tio quantū ad cauſam extrinſecā inſtituentē vel promul-
gantem. ¶ Quibus premiſſis reſpōdetur per vnicā cō- Concl'o vnica. E
cluſionē ad hunc articulū. Sacramenta noue legis per-
fectiora ſunt ceteris omnibꝰ modis ſupradictis. Hec cō-
cluſio probatur primo in generali poſt Sco. Legi perfe-
ctiſſime debentur perfectiſſima ſacramenta: huiuſmodi
eſt lex noua; ergo. Conſequētia nota. Maioꝛ videt̄ no-

ta: quia ex perfectione ſacramentoꝝ arguitur perfectio legis. Minoꝛ pꝛobaẗ: quia lex perfectiſſima: quam trinitas diſpoſuit dare homini pꝛo ſtatu vie: eſt lex noua: que diciẗ lex gratie ſiue lex euāgelica. ſm illud Matth. xxvj. Noui et eterni teſtamēti. Eterni. i. poſt quod nullū aliud eſt futurū. In pꝛoceſſu aūt ab imperfecto ad perfectum poſterioꝛa ſunt ꝑfectioꝛa pꝛioꝛibꝰ: ergo lex noua que eſt poſterioꝛ: eſt ceteris pꝛecedentibꝰ perfectioꝛ. Iſta etiam lex eſt ꝓxima ꝑfectiſſimo ſtatui ſcʒ btitudinis: ⁊ ideo perfectioꝛ. Cōgruebat ergo eā perfectiſſimis adiutoꝛijs ad gratiā ꝑparari. Hec aūt adiutoꝛia ſunt ſacramenta. Specialiter ꝓbaẗ cōcluſio quantū ad ſingulos ſupꝛadictos modos. Pꝛimo quantū ad intēſionem ꝑfectionis. Nam ꝑfectio ſacramēti intenſiua cōſiſtit in ꝑfecte ſignificādo quantū ad cognitionē / ⁊ in gratiā perfectioꝛē cauſando. Sed ſacramēta noue legis ꝑfectiꝰ ſignificāt gratiā quaʒ conferūt: tā ꝓpter materiā ꝙ ꝓpter foꝛmā: que conſiſtit in verbis clariꝰ ſignificantibus ꝙ res ipſa. Nā lotio baptiſmalis / lotionē aīe a peccato clariꝰ ſignificat ꝙ circūciſio: ⁊ hoc cōgruebat: qꝛ eſt lex veritatis. Cauſant etiam ſacramēta noue legis maioꝛē gratiā quantū ad gradū intēſionis: qꝛ cū ſacramēta habeāt efficaciā ſuā ī cauſando gratiaʒ ex merito paſſionis chꝛiſti: vt. s. diſt. j. q. ij. dictum eſt. Paſſio aūt exhibita plꝰ impetrat ꝙ pꝛeuiſa: ſequiẗ ꝙ ſacramenta noue legis paſſione chꝛiſti iam exhibita / perfectioꝛē gratiā cōferāt: ꝙ cetera ante paſſionē chꝛiſti currentia. Et pꝛopter hoc lex noua diciẗ lex gratie: ſm illud Iohā. j. Lex ꝑ moyſen data eſt: gratia ⁊ veritas ꝑ ieſum chꝛiſtū facta eſt. Et ex illo videẗ ſequi ꝙ ſacramēta noue legis ante paſſionē chꝛiſti inſtituta maioꝛē gratiā cōtulerunt poſt paſſionē ꝙ ante: vt dicit Petrus de aliaco. q. j. quarti ſentētiarū. arti iij. Niſi diceret ꝙ quia paſſio chꝛiſti a pꝛimo inſtanti conceptionis fuit a chꝛiſto patri oblata actu voluntatis ita perfecte ſicut in ipſa paſſione: ex qua volitione fuit meritoꝛia. Et ideo quantum ad meritum cenſetur ab inſtanti incarnationis chꝛiſti exhibita: ⁊ hoc eſt pꝛobabile ſm Scotum: ⁊ magis placet ꝙ pꝛimū. Pꝛobatur etiam quantū ad extenſionē: quia ſacramentum baptiſmatis pluribus ex inſtitutione cōuenit: quia maſculis et feminis in qualibet etate et pꝛo quolibet tēpoꝛe: non ſic circūciſio. Item ſacramentū circūciſionis fuit determinatū ad certū gradum gratie / vltra quē non contulit ex opere operato. Unde ſi ſuſcipiens circūciſionē pꝛius habuiſſet hūc gradū gratie (ſicut foꝛte abꝛaā) illi circūciſio nullam gratiam contulit. Unde de abꝛaam dicit apoſtolus Roma. iiij. ꝙ ſignum accepit circūciſionis ſignaculū iuſticie fidei que eſt in pꝛeputio. quaſi diceret. Abꝛaam per circūciſionē non recepit iuſticiā fidei quam pꝛius habuit in pꝛeputio ante circūciſionem: ſed eius ſignaculum tm̄ per circūciſionem. Et hec videtur eſſe ſententia magiſtri diſtin. j. cap̄. penulti. Baptiſmus omni accipiēti confert gratiam ſi pꝛius non habuit: vel augmentū gratie ſi pꝛius habuit. Niſi foꝛte haberet oēm gratiam ad quā pꝛeuiſus eſſet pꝛius ꝙ baptiʒaretur. Sicut quidam de beata maria ſemper virgine aiūt: ꝙ in cōceptione chꝛiſti totam gratiā accepit: ita ꝙ poſt gratia in ea non ſit aucta: licʒ merita per gratiā habita aucta ſint. quod ſi verū eſt / baptiʒata nō accepit gratie augmentū.

¶ Similiter quantū ad numerū excedunt: cum ſeptem ſint ſacramenta noue legis: ſed tm̄ vnum legis ſcripte: ſcʒ circūciſio. Deniqʒ plurium moꝛboꝛum remedia cōferunt ſacramenta noue legis: vt patet ex angelo pꝛimo.

¶ Quantum etiā ad cauſam extrinſecam patet: quia ſacramenta legis noue omnia ſunt inſtituta ⁊ pꝛomulgata immediate a chꝛiſto: vt dictum eſt: ſed lex vetus / ⁊ omnia ibi contenta et pꝛomulgata ſunt ab angelis moyſi: ⁊ per moyſen populo: vt dicitur Actuum. vij. Accepiſtis legem in diſpoſitione angeloꝛuʒ. Et ita patet perfectio ſacramentoꝝ noue legis. Et ſm hoc etiam exponi poſſent verba ſanctoꝝ dicentiū ſacramenta veteris legis gratiā non contuliſſe: ideſt non tantam nec ita generaleʒ ſicut ſacramēta noue legis. Et tantū de illo articulo.

¶ Quātum ad articulum tertium / eſt pꝛimū dubium: quia dictū eſt in pꝛobatione cōcluſionis vnice articuli ſecūdi / ꝙ ſacramenta noue legis habent efficaciā in cauſando effectum gratuitum ex merito paſſionis chꝛiſti: quomodo paſſio chꝛiſti meruit eis huiuſmodi efficaciā. Reſpondetur: licʒ de hoc aliquid dictum ſit diſtin. j. ⁊ in tertio diſt. xix. tamen pꝛo eoꝛum maioꝛi declaratione paulo latius eſt hic tractandum. Arti. 3. Dub. 1. F

¶ Unde pꝛimo aduertendum poſt Scotum: ꝙ efficacia ſacramētoꝝ in cauſando rem nihil aliud eſt / ꝙ ꝙ effectus gratuitus per ſacramentū ex diuina inſtitutione ſignificatus: regulariter cōcomitatur exhibitionē ſacramenti regulariter: ideſt ſi non ponatur obex. Hec autē cōcomitantia poteſt eſſe ab aliquo tanꝙ a cauſa agente pꝛincipali / vel tanꝙ a cauſa meritoꝛia: ſcilicet cuius intuitu cauſa pꝛincipalis pꝛoducit effectū cōcomitantem. Uel velut a cauſa inſtrumentali ſeu a cauſa ſine qua nō. Et pꝛimo modo ſacramenta habent efficaciam a ſolo deo. Secūdo modo a paſſione chꝛiſti. Tertio modo ex ſua inſtitutione. Ex hac enim habent ꝙ ſint cauſe inſtrumētales ſiue cauſa ſine qua nō effectus gratuiti: vt patet ex dictis diſtin. j. q. j. ⁊. ij.

¶ Sed eſt dubiū quomodo habēt efficaciam ex chꝛiſti paſſione. Ad quod reſpōdet Scotus diſt. ij. quarti. q. j. hoīe facto deo inimico per culpam: diſpoſuit deus trinitas nō dimittere illā: ac reconciliari homini inimico: neqʒ illi aliquod adiutoꝛium dare ad peccati remiſſionē / aut beatitudinis conſecutionem: niſi per aliquod ſibi oblatum / quod gratius acceptaret ꝙ offenſa illa erat ſibi diſplicens et ingrata. tale autem offerendum / totum genus humanum (quia inimicū) exhibere non potuit: nec ex ſe habere perſonaʒ magis dilectam deo / ꝙ tota illa communitas diſplicens que offenderat: que huiuſmodi obſequium deo offerret. Incarnauit ergo trinitas verbum: vt eſſet vna perſona deus et homo: deditqʒ nature verbo vnite ſpiritum charitatis et gratie non ad menſurā: et ita ſibi plus dilecta ꝙ genus humanū pꝛopter culpam oditum. Que perſona offerendo ſe ad moꝛteʒ penaliſſimā pꝛo iuſticia / exhibuit hoc obſequiū ex maxima charitate dei: qꝺ gratius fuit deo ꝙ offenſa hominū ingrata. Et ꝓpter tale obſequiū / chꝛiſti ſcʒ in cruce ꝑſone dilectiſſime ⁊ digniſſime ⁊ ex maxima charitate exhibitū / contulit deus homini vniuerſa adiutoꝛij ſacramēta / ſcʒ gratiā ac virtutes neceſſarias ad ſalutē. Et ſic paſſio chꝛiſti fuit meritoꝛia omnis boni collati homini viatoꝛi oꝛdinātis ipſum ad ſalutē. Et ex illo patet ꝙ in collatione huiuſmodi remedioꝝ neceſſarioꝝ ad ſalutem humano generi concurrunt miſericoꝛdia et veritas: ideſt iuſticia. Maxime enim miſericoꝛdie opus eſt / homini inimico tanta remedia cōcedere: puta perſonam ſic genus humanū deo reconciliantē. Maximeqʒ iuſticie pꝛopter obſequiū tam gratuʒ perſone tam digne ac dilecte tanta remedia conferre eis pꝛo quibus illa perſona tale obtulit obſequiū. Maxima quoqʒ miſericoꝛdia fuit in perſona ſic offerente pꝛo inimicis trinitati quaʒ ſumme dilexit. Maxime iuſticie tam quoad deū / ꝙ quoad hominē lapſum: qꝛ nō videtur maxime diligere deum et pꝛoximū quod iuſtum fuerat: niſi pꝛo tanto bono cōmuni: ſcʒ pꝛo beatitudine hominis / ad quam deus eum pꝛedeſtinauerat ⁊ diſpoſuerat eum poſt lapſum nō aliter ad eū peruenturū: niſi per iſtud obſequium vellet ipſum obſequiū exhibere. Ex eodem ſecundo claret: cuʒ paſſio chꝛiſti meritoꝛia eſt reſpectu ſacramentoꝝ tam veterum ꝙ nouoꝝ et gratie ac donoꝝ patribus antiquis ⁊ modernis collatoꝛum: maioꝛē tamen efficaciā ſacramentis noſtris quantū ad gratiā per ea cōferendaʒ meruit / ꝙ ſacramentoꝝ illoꝝ: quia iuſte obſequiū exhibitum ad maius bonū acceptatur ꝙ exhibendū ⁊ pꝛouiſum. Hinc etiam apparet quare baptiſmus aperit ianuā paradiſi ⁊ nō circūciſio: nō quidem ratione gratie maioꝛis collate:

ſed quia quantacūq; gratia fuiſſet collata in virtute paſ-
ſionis chꝛiſti pꝛeuiſe: nō cōferebaẗ vt efficax ad finē gra-
tie ſcȝ ad beatitudinē: niſi pꝛius obſequiū illud fuiſſet ſo
lutū: minima autē ſi conferreẗ in virtute huius obſequij
nūc ſoluti: cōferretur tamen vt ſufficiēter diſponēs: ſic ⁊
nos maius bonū cōferimus pꝛopter obſequiū exhibitū
ꝙ ſperatū. ¶ Sed contra illa quis replicaret. Sacramē
ta fluxerūt ex latere chꝛiſti doꝛmiētis in cruce ſm Augu.
vt. s̄. allegatū eſt. q. ij. diſt. j. Sed tūc chꝛiſtus nō fuit via-
toꝛ: ſiquidē deſijt in moꝛte eſſe viatoꝛ: ergo tūc nihil me-
ruit: et ita paſſio chꝛiſti nō eſt cauſa meritoꝛia. Reſpōdeẗ
ꝙ ſacramēta nō fluxerunt ab illo vulnere tanꝙ a cauſa
meritoꝛia: ſed neq; ab alio vulnere in vita inflicto: quo-
niā vulneribus non meruit chꝛiſtus foꝛmaliter: ſed actu
volūtatis qua ex maxima charitate voluit oīa illa vulne
ra ob honoꝛē dei ꝓpter iuſticiā pati: quem viuēs elicuit:
nō tunc qn̄ vulnus lateris moꝛtuo chꝛiſto inflictuȝ fuit.
Dicūtur autē illa ſacramēta manaſſe ex illo vulnere ſm
Aug. ſpecialiter ꝓpter quandā ſimilitudinē expꝛeſſioꝛeȝ
coꝝ / que ibi fluxerūt ad materias ſeu ſenſibilia que ſunt
in quibuſdā ſacramētis. Sanguis em̄ ſpecialius aſſimila
tur ſpeciei vini / ſub qua eſt ſanguis in euchariſtia: et aq̄
ſpecialius aſſimilaẗ materie baptiſmatis: q̄ duo ſunt p̄n-
cipalia ſacramēta. Et ita dꝛ ex̄ de celebꝛa. miſ. ca. In qua-
dam. In illis duobꝰ ſcȝ aqua ⁊ ſanguine duo maxima ſa
cramenta redēptionis ⁊ regenerationis relucēt. Paſſio
itaq; chꝛiſti nō exterioꝛ inflicta coꝛpoꝛi: ſed intus volita
ex affectu animi fuit cauſa meritoꝛia ſalutis ⁊ gr̄e et oīm
ad ſaluteȝ oꝛdinatoꝝ: que inſtituta ſunt ⁊ data humano
generi. ¶ Et ſi iterū replicares. ſi paſſio eſſet cauſa meri
toꝛia gratie: iā gratia eſſet ex meritis: ⁊ ita gratia nō eſſet
gratia: vt arguit apoſtolus Roma. xj. Reſpōdet Scotꝰ:
ꝙ gr̄a nō eſt ex meritis recipientis gratiā ſaltē gratia pꝛi
ma: poteſt tamen eſſe ex meritis alterius. Nam poteſt q̇s
mereri pꝛimā gratiā alteri: vt dictū eſt in. ij. diſt. xxvij. ar-
ti. iij. Etiam quis ſibijpſi poteſt mereri augmētū gratie.
Et hoc vult apoſtolus cum ait. Si autē gr̄a iā nō ex ope
ribus ſcȝ noſtris: alioquin gratia nō eſſet gratia. Unde
poteſt cōcedi / ꝙ in operibus dei ad noſtrā ſalutem oꝛdi
natis nullū fuit meritū gratie: ideſt ſine quibuſcūq; me-
ritis niſi ſola incarnatio filij dei: vt habitum eſt in tertio
Dub. 2. diſt. iij. q. vnica. ¶ Scd̄o dubitatur. Utrum ſacramētoꝝ
B gratia ſit eadem cum gratia virtutum et donoꝝ. Ad hoc
dubiū diuerſimode reſpōdetur ſm diuerſas opiniones.
Nam Tho. tenet ꝙ gratia diſtinguatur a charitate / re et
ſubiecto: nam gratia ſm eū inheret eſſentie anime ⁊ cha
ritas potētie affectiue que realiter diſtinguitur ab eſſen-
tia anime. Conſequenter dicit: ſicut potentie fluunt ab
eſſentia: ita a gratia que eſt in eſſentia anime fluūt virtu-
tes que ſunt in potentia: et diſtinguūtur ſm actus diuer
ſos perficiētes potētias. Conſequenter dicit ꝙ a gratia
illa que eſt in eſſentia anime fluunt alique ad temperan
dum defectus ex peccato accidētes: ⁊ hec dicūtur gratie
ſacramētales: quia ad has ſacramēta directe oꝛdinātur.
Et quoniā gratia que reſpicit eſſentiā anime / non poteſt
eſſe ſine virtutibus: poteſt autē eſſe ſine gratia ſacramē-
tali: ideo gratia quā ſacramentū continet differt a gratia
que eſt in virtutibus et donis. Hec Thom̄. diſt. j. quarti
ſcripti. q. iiij. arti. v. Sed quia illa opinio repꝛobata eſt di
ſtin. xxvj ij. libꝛi. Oſtenſumq; eſt potentias anime nō dif
ferre realiter ab eſſentia. Nec gratiā a charitate: gratiam
dico gratum facientē: de qua loquitur beatus Tho. ⁊ du
bium motuȝ eſt. Petrus de palude. q. iij. recitata opinio-
ne cōmuni: vt inquit: ꝙ ſunt idem ſacramentoꝝ gratia ⁊
virtutum: in fine queſtionis dicit ꝙ gratia ſacramētalis
nō eſt gratia gratum faciens: nec gratis data infoꝛmis:
ſed gratis data foꝛmata ſicut moꝛales infuſe. Et paulu-
lum ante hoc vult in effectu. Ex quo in omni ſacramēto
datur remediū contra diuerſum defectum: cui nō ſubue-
nitur per gratiam gratū facienteȝ; ſed cōpatiuntur ſe in

eodem concupiſcentia / timiditas / peccatum veniale / et
ſimilia. Nec aliquid coꝛrūpitur niſi a ſuo cōtrario: ergo
eſt alia gratia cōtraria iſtis / per quam tolluntur vel re-
mittūtur / verecundia ſcȝ cōcupiſcentia / peccatum venia
le ⁊ ſimilia: que ſtant cum gratia gratum faciente. Ideo
dicunt aliter Alexander. q. viij. parte. iiij. mēbꝛo. ij. quem
ſequitur Richardus. q. iiij. diſti. j. lib. iiij. arti. iiij. Qd̄ he
gratie diſtinguūtur tm̄ ratione: ⁊ non re nec eſſentia ꝓ-
pter cōparationem diuerſam ad diuerſos effectus: quia
gratia ſacramētalis dicitur inquantū oꝛdinatur ad ſanā
dum animā a moꝛbo peccati: vel ad ſanitatē conſeruan-
dam vel augendam: gratia virtutum dicitur inquantum
oꝛdinatur ad bene operādum. Eſt tamē in re idem habi
tus quo anima ſanaẗ per ſui iuſtificationē: ⁊ dirigitur ad
meritoꝛiā operationē. ¶ Sed vt clarioꝛ ſit reſpōſio. No
tandum cū queritur. Utrū gratia ſacramentoꝝ ſit eadeȝ
cū gratia virtutū: per gratiā ſacramentoꝝ intelligiẗ gra
tia gratū faciens: quā cōferunt ſacramēta ⁊ que eſt res
ſacramēti. Sed per gratiā virtutuȝ intelligiẗ gr̄a que eſt
virtus vel cauſa v̓tutis / aut foꝛma virtutis. ¶ Cōſequē-
ter ſupponitur ex dictis in ſcd̄o. diſt. xxvj. ⁊ in. j. diſt. xvij.
ꝙ gratia idētificatur charitati. ſicut ⁊ potētie anime ipſi
eius eſſentie. Unde patet ꝙ gratia eſt virtus non queli-
bet: ſed charitas. Eſt etiam donū / quia ſapiētia. Patet ſe
cundo ꝙ gratia realiter diſtinguitur a ceteris virtutibꝰ ⁊
donis: ſicut charitas realiter diſtinguiẗ a ceteris donis ⁊
virtutibus / fide ſcȝ ⁊ ſpe ac alijs virtutibus cardinalibꝰ
quia oēs cetere virtutes poſſunt eſſe infoꝛmes ⁊ eſſe ſi-
ne charitate: licȝ nō econuerſo. vnde dicitur gratia virtu
tum: quia eſt foꝛma vel cauſa earū. Patet tertio: ꝙ ſicut
charitas eſt ſpecies ſpecialiſſima: ita ⁊ gratia gratum fa-
ciens. Unde ſequitur ꝙ eſt vna et eadem gratia ſpecie in
omnibus habētibus gratiā ſiue illa ſit infuſa per ſacra-
mētoꝝ participationē: ſiue per merita acquiſita: ſiue etiā
ſine vtriſq; gratuite infuſa nulla ſuſcipiētis diſpoſitione
pꝛeuia: licȝ nō eadeȝ numero: neq; intēſione et gradu. Il
la itaq; gratia dicitur foꝛma virtutum: quia reddit earuȝ
opera deo grata. Eſt etiā quādoq; cauſa mediata virtu-
tuȝ: quia inclinat ad actus omniū virtutū quatenus ſiát
finaliter pꝛopter deū. ex quoꝝ actuū frequētatione gene
ratur virtus. Unde cū dicitur: gratia virtutū: nihil aliud
intelligitur niſi charitas que eſt virtus in ſe ſpecialis et
aliarū virtutum foꝛma: ⁊ quādoq; cauſa earum. Ad opi-
nionē Petri dici poteſt cū Richardo vbi. s̄. ꝙ gr̄a inquā
tum per ſacramentū confertur directe ⁊ immediate: oꝛdi
natur ad ſanādum animā a moꝛbo peccati vel ad ſanita-
tem augēdam. qua per gratiā ſanata iam diſponitur ad
operationē. Et per hoc patet reſpōſio ad dubiū. ¶ Ter- Dub. 3.
tio dubitaẗ de duratione ſacramentoꝝ noue legis. Utrū
ſint perpetua: an aliquando ceſſabunt. Ad illud reſpon
detur ſm Alexandrum. q. viij. mēbꝛo. vj. parte. iiij. ꝙ illa
perpetuitas poteſt intelligi per cōparationē ad ſtatum
vie: ita ꝙ intelligatur non deſitura in ſtatu vie. Uel ſim-
pliciter ideſt nunꝙ deſitura neq; in via neq; in patria.
Tunc reſpōdetur per tres ꝓpoſitiones. ¶ Pꝛima. Sa-
cramēta noue legis in via ſunt perpetua. Pꝛobaẗ: quia ꝓpō. 1.
lex noua eſt vltima poſt quā nō ſequiẗ alia: vt tāgit apu-
ſtolus. ij. Coꝝ. iij. dicens. Legem vetus euacuari: nouaȝ
v̓o manere: ergo et eius ſacramenta manent: nec ipſa ſe-
quuntur alia: ſacramēta enim pꝛopoꝛtionātur legi. Iteȝ
ſacramenta ſunt medicine cōtra moꝛbos vel vulnera: er
go manētibus moꝛbis / debet manere et medela: manēt
autem moꝛbi donec ſumus in via. ¶ Secūda ꝓpoſitio.
Sacramēta noue legis nō manebunt in b̄titudine. Pꝛo 2
batur: quia ceſſantibus vulneribus nō erunt neceſſaria
ſacramenta medicine vulnerum: ſed in reſurrectione li-
berabuntur homines a ſeruitute coꝛruptionis. Un̄ Au-
guſtinus ſuper illud. Qui alligat contritiones eoꝝ. Ps̄.
cxlvj. Alligamenta ſunt ſacramēta: que tunc detrahunẗ
cuȝ perfecta erit ſanitas: ſicut medicus perfecta ſanitate
detrahit

detrahit alligamenta. ¶ Tertia propoſitio. Licet ſacramē/
ta nō permaneāt in gloria: permanebit tm̄ ſacramētoꝝ gra/
tia. Primū patet ex ꝓpoſitione ſcd̓a. Sed ſcd̓m ꝓbatur: q:
ſacramentoꝝ gratia eſt charitas: que ſm̄ apl̄m non excidit:
ſed in patria perficit̄: ideo dicit̄ gratia conſummata: nec tm̄
ideo ſacramēta permanēt ſicut virtutes permanere dicun/
tur: licet nō quantū ad omnē actū: q: aliquis eoꝝ actus nō
includit imperfectionem ſicut actus obedientie iuſticie ⁊c̄.
quoꝝ aūt actus eſſentialiter includūt imperfectionē: ſicut
fidei et ſpei: hec non manent in patria: vt dictū eſt in. iij. diſ.
xxxj. Sacramenta aūt nō manēt: q: ſacramēta habēt imper
fectionē annexā. Inſtituta em̄ ſunt ad humiliationē ſuper/
boꝝ: ad eruditionē ignorantiū: ad exercitationem a bonis
vacantiū. In beatitudine aūt nullū vitiū: ignorātia nulla:
nulla deſidia aut ociū iners locū habet. Deniq; nō ibi ſunt
vulnera aut morbi: nec ſanitatis mutabilitas: ſed in oī bo/
no perfecta ſtabilitas: quare ſuperfluerent ibi ſacramenta.
Nec opus eſt ibi gratiā querere per opus externū et ſignū
ſenſibile: qm̄ per ſe infundit ⁊ confirmat trinitas immedia
te: nec opus eſt ibi cognoſcere per ſigna obſcure: vbi om̄ia
videri pn̄t in verbo clare ⁊ in ꝓprio genere. Qd̓ vero chri
ſti ſacerdotiū manet in eternū: nō arguit ſacramēta in eter/
nū manere. Manet enim ſacerdotiū chriſti: vt dicit Alexā.
quantum ad illa que ſtatus ille qui eſt perpetuus requirit:
vt ſaluare et beatificare electos ac ſeip̄m prebēdo eis cibū
qui eſt obiectū beatifice fruitionis: ſm̄ ꝙ dicit Luc. xij. Pre
cinget ſe et faciet illos diſcūbere: et trāſiēs miniſtrabit eis.
Nō aūt manet ſacerdotiū chriſti quātū ad oia que requirit
ſtatus qui tranſit/ viatoꝝ. Et tantum de illa queſtione.

Queſtio. ij.

SEcūdo queritur cir
ca eandem diſtin. Utrū baptiſmate iohānis
baptizati/ erant baptiſmo chriſti iterū bapti
zandi. ¶ Solito more tres erūt queſtionis
articuli: notabiliū primus: cōcluſionū ſecūdus: et dubioꝝ
Artic. 1. tertius. ¶ Quantū ad primū notandū/ ꝙ baptiſmus non
Nota. 1. dicebatur ideo preciſe iohānis baptiſmus: q: hūc iohānes
A miniſtrabat: q: tūc ſimiliter dicēdus erat baptiſmus petri
quo petrꝰ baptizabat: et pauli quo paulus baptizabat: qd̓
apl̄s reprobat. j. Coꝝ. j. ⁊. iij. reprobās iſtos qui dixerunt ſe
eſſe petri aut pauli ⁊c̄. qui a petro aut paulo fuerunt bapti
zati. Nec ideo dicit̄ baptiſmus iohānis: q: fuit a iohāne in/
ſtitutus. Nō enim fuit inſtitutus a iohāne: ſed a deo a quo
miſſus eſt baptizare. Unde et ipſe iohānes ait Joh. j. Qui
miſit me baptizare in aqua: ille mihi dixit ⁊c̄. Ille aūt inſti
tutor eſt rei cuius precepto ⁊ autoritate res fit. Hinc Augu
ſti. lib. iij. de baptiſmo cōtra donatiſtas. Baptiſmus iohan
nis eſt: ſed ſolū a chriſto cōceſſus: ſm̄ ꝙ iohānes dicit. Nō
poteſt homo quicq̄ accipere niſi datū fuerit ei deſup. Nec
ideo dicit̄ baptiſmus iohānis: q: primus baptizās tali ba/
ptiſmo: poterat em̄ aliquis apoſtoloꝝ baptizaſſe baptiſmo
chriſti: nec propter hoc dici debuiſſet baptiſmus apoſtoli.
¶ Sed dicit̄ baptiſmus iohānis quadruplici ratiōe. Pri/
mo: q: primus promulgator fuit baptiſmatis: nō enim chri
ſtus hoc ꝓmulgauit ſicut ſuū primus ꝓmulgauit ⁊ nullus
diſcipuloꝝ. Scd̓o: q: fuit ſolus miniſter huius baptiſmi.
Nō em̄ diſcipuli iohānis: ſed ſolus ipſe baptizauit. Un̄ Au
gu. vbi. s. cōtra donatiſtas. Nulli ꝓphetarū: nulli prorſus
hominū eſt cōceſſum baptizare in aqua penitētie in remiſ/
ſionē peccatoꝝ: qd̓ conceſſum eſt iohāni: q: mirabili gratia
ſuſpēdēs in ſe corda populoꝝ/ viā prepararet in eis illi quē
ſe tāto predicabat eſſe maiorē. Ex quo ſequit̄ ꝙ baptiſmus
iohānis nō durabat niſi tēpore iohānis: ipſo nāq; exiſtēte
in carcere/ ceſſabat cū illo: ſolus itaq; iohānes et non alius
baptizabat. Et ita cōgruit vt adueniente baptiſmo chriſti/
ceſſaret baptiſmus Johānis/ qui fuit preparatorius ad ip/
ſum ſicut ceſſat generaliter preparatio inducta forma. Ter
tio dicit̄ baptiſmus iohānis: q: iohānes fuit autor totiꝰ qd̓
agebatur per ſuū baptiſma. Nā totū qd̓ ibi fiebat/ iohānes
operabatur. Nā ibi tm̄ fuit exterior corporis lotio: quā to/
tam iohānes operabat̄: nō aūt lotio interior aīe/ quā deus
ſolus operat̄. Nā per baptiſmū iohānis nō conferebat̄ gra
tia ex opere operato: nec ex conſequēti pctōꝝ remiſſio. Un
de Mar. j. Ego baptizaui vos in aqua: ille baptizabit vos
ſpirituſancto. Simile habet̄ Luc. iij. ⁊ Joh. j. ⁊ Act. j. dicit
chriſtus. Johānes quidē baptizauit aqua: vos aūt baptiza
bimini ſpūſancto: non poſt multos hos dies. Et glo. Luce
iij. Probat ſe iohannes nō eſſe chriſtū: q: viſibili tm̄ officio
aqua nō ſpūſancto baptizauit. Ad idē ſunt autoritates Au/
gu. magiſtri Hugo. Damaſ. et alioꝝ. Qd̓ vero Mattheus
ait ex perſona Johā. Ego baptizo vos in aqua in peniten/
tiā. Et Mar. j. Fuit iohānes in deſerto baptizans et predi/
cans baptiſmū penitētie in remiſſionē peccatoꝝ. Nō eſt in/
telligēdum ꝙ iohānis baptiſmus penitentiā et remiſſionē
peccatoꝝ cōtulerit: ſed ꝙ baptiſmū in aqua tm̄ dedit: ⁊ ba/
ptiſmū penitētie in remiſſionē pctōꝝ predicabat: qd̓ etiā ſo
nāt verba Marci bene pūctuata. Quoꝝ ſenſus eſt. Johā/
nes erat baptizans et predicās baptiſmū chriſti qui fuit in
remiſſionē peccatoꝝ: ita ꝙ ly remiſſionē peccatoꝝ/ nō deter
minet participiū baptizans: ſed nomē baptiſmū. Dicit̄ ta/
mē baptiſmus iohānis baptiſmus penitētie: q: baptizādo
docuit penitentiam: vel q: baptizatis impoſuit dignos fru
ctus penitētie ſm̄ Tho. Sed nō pōt dici baptiſmus remiſ/
ſionis peccatoꝝ: q: hāc nō dabat nec docuit: cū nō ſit opus
hoīs ſed dei. Hinc glo. Mar. j. Penitētie baptiſmū dedit:
baptiſma in remiſſionē peccatoꝝ tm̄ predicauit: non dedit.
¶ Corollariū. ſequit̄ ex his/ ꝙ iohānis baptiſmus nō fuit Corol.
ſacramentū proprie dictū: non em̄ fuit ſignū efficax gratie.
Un̄ glo. de cōſe. diſt. iiij. Aliud eſt. Nō eſt ſacramentū redē/
ptionis noſtre: nec deꝰ per illū remiſſionē peccatoꝝ opera/
tus eſt. Unde quotiēs a ſanctis dicit̄ ſacramentū: ſacramē/
tū capit̄ large ꝓ ſigno ſacre rei. Hinc Hugo lib. ij. par. vj. c.
vj. Solū ſacramentū fuit ibi in baptiſmate iohānis: ſed nō
remiſſio peccatoꝝ. Quarto dicit̄ baptiſmus iohānis: quia
nō dabat̄ in forma quā inſtituit chriſtꝰ. ¶ Sed in qua for/ B
ma baptizabat. Tenet magiſter et poſt eū Alex. Pet. de pa
lu. et Tho. ꝙ iohannes baptizabat in forma futuri. Ad qd̓
adducit̄ illud Act. xix. Johānes baptizabat populū baptiſ
mo penitētie dicēs: in eū qui vēturus eſt poſt ip̄m vt crede
rēt. hoc eſt in ieſum. Uenturus/ nō quātū ad carnis preſen
tiā: q: ſm̄ hāc iam venit. Siquidē iohāne predicāte ⁊ bapti
zante chriſtus incarnatus et natus fuit. Sed venturus fuit
quantū ad effectū redēptionis ſiue paſſionis: vel etiā quā
tū ad actū baptizandi docēdi: q: ſicut iohānes ſua natiuita
te preceſſit chriſti natiuitatē: ita etiam ſua baptizatione pre
ceſſit chriſti baptiſmum: et ſua predicatione/ chriſti predica
tionē: et ſua morte/ chriſti mortem. Fuit ergo hec forma ba
ptiſmi iohānis. Ego baptizo te in nomine vēturi. Exponit
Alexā. id eſt in fide vēturi. Sed aliā opi. tangit Duran. que
tenet/ ꝙ iohānes nō baptizabat ſub aliqua forma verborū.
Cuius motiuū eſt: q: baptiſmus iohannis fuit medius in/
ter ſacramēta veteris legis ⁊ noue. Conueniebat em̄ cū ſacra
mētis noue legis: ⁊ maxime cū baptiſmo chriſti in materia:
quia in aqua: ⁊ in expreſſa ſignificatione interne mundatio
nis. Cū ſacramentis veteris legis in inſufficiētia: q: nō con
ferebat gratiā. Cū autē efficacia ſacramēti forme attribuat̄
(et ſicut in rebus naturalibus) actio eſt a forma: poteſt ꝓ/
babiliter dici: ꝙ iohannes in baptiſmo ſuo nō vtebatur ali
qua forma verboꝝ. Nam cū queſtio hec eſt de facto de quo
ſcriptura nihil expreſſe determinat: ꝓbabiliter dici pōt/ ꝙ
nō vtebat̄ aliqua forma verboꝝ. ¶ Ad rationē alteriꝰ opi/
nionis dicūt: ꝙ in verbis illis pauli nō fuit intētio eius/ ꝙ
illa eſſet forma iohānis: ſed fuerūt verba illa beati iohānis
docētis: qd̓ patet ex ipſo cōtextu verboꝝ. Dicit em̄ primo/
ꝙ baptizauit baptiſmo penitētie: deinde dicebat/ vt crede/
rēt in eū qui vēturus eſt. eū. i. ieſum. Cōſtat aūt/ ꝙ de forma
baptiſmi nō erat penitētia: ſed ſolū de doctrina: ergo eodē
modo nō fuit de forma baptiſmi vt crederēt in venturū: ſed
ſolū de doctrina. Utraq; opinio poteſt probabiliter teneri

vtrāq; etiā tangit Sco.q.ij.huius diſt. His ergo quattuoꝛ
de cauſis dicit̃ baptiſmꝰ iohānis. ¶ Verū (vt dicit Sco.)
ſi iohannes baptizaſſet in foꝛma baptiſmi chꝛiſti: quā pote
rat ſcire a diſcipulis chꝛiſti/ vel alijs audiētibus eos bapti/
zare: ille baptiſmus nō fuiſſet dicēdus baptiſmus iohānis
ſicut nec petri ⁊ pauli: ſed baptiſmus chꝛiſti. Verum de illo
nō querit queſtio: ſ; de baptiſmo iohānis quo pꝛeuenit ba
ptiſmum chꝛiſti: quo ſc; baptizabat in noīe vēturi: aut ſine
verboꝝ foꝛma ſm alterā pꝛedictarū opinionum. Et de hoc
baptiſmate intelligēde ſunt ꝯcluſiones et cetera que ſequū
Nota.2. ℭ tur. ¶ Scđo notandū ꝙ de materia queſiti due fuere opi/
niones. Una magiſtri: quā etiā ſaluare nititur Alex. hec te/
net ꝙ baptizati baptiſmo iohānis erāt duplices: quidā em̄
in illo ſpem ponebant non referentes baptiſmum iohānis
ad baptiſmum chꝛiſti: nec habebant fidem trinitatis: ſicut
hi qui dixerunt. Neq; ſi ſpiritusſanctus eſt/ audiuimus: vt
habetur Actuum.xix. Et illi erāt baptizandi baptiſmo chꝛi
ſti. Nā et tales iterū baptizati ſunt in nomine ieſu: vt ibi di/
citur. Qui vero ſpem in baptiſmo iohānis nō fixerunt: et ſi
dem trinitatis habuerunt: nō ſunt baptizati denuo baptiſ/
mo chꝛiſti: ſed per impoſitionē manuū ab apl̃is factā/ rece/
perūt ſpiritūſanctū in robur quē pꝛius receperunt in remiſ
ſionē peccatoꝝ. ¶ Pꝛo iſta opinione arguit̃. Nā Act. viij.
habet̃ ꝙ apoſtoli in ſamariā venientes eos q̄ baptizati fue
rūt a philippo nō rebaptizabāt: ſed tm̄ manus imponebāt
et accipiebāt ſpiritūſanctum: nō em̄ in quēq̄ illoꝝ venerat
ſpūſſanctus. Cū aūt baptiſmus in noīe ieſu chꝛiſti ſine col/
latione ſpūſſancti ſit baptiſmus iohānis: ſequitur ꝙ bapti/
zati baptiſmo iohānis nō fuerūt rebaptizandi. Itē Hiero.
ſuper illud Johel. ij. Effundam de ſpū meo. dicit: ꝙ hec eſt
cauſa quare quidā baptizati a iohāne baptiſmo chꝛiſti/ ite
rū baptizati ſunt a paulo: q: fidē trinitatis nō habebāt. Et
ergo a cōtrario ſenſu baptiſmate iohānis baptizati/ et fidē
trinitatis habentes/ nō erant baptiſmo chꝛiſti baptizandi.
¶ Itē apoſtoli ſunt baptizati baptiſmo iohannis ſaltē an
dreas et ceteri qui fuerunt diſcipuli iohānis: et tm̄ nō legun
tur iterū baptizati baptiſmo chꝛiſti: ſed dūtaxat baptiſmo
flaminis: ſicut dixerat eis chꝛiſtus Act. j. Johānes baptiza
bat aqua: vos aūt baptizabimini ſpūſancto: non poſt mul/
tos hos dies. qđ et impletū eſt in die pētecoſtes. ¶ Pꝛeter
ea baptizati baptiſmo iohānis habentes fidē ſancte trinita
tis/ habebāt quicquid requirit̃ ad ſalutē: ideo nō fuit opus
iterū baptizari. Añs ꝓbat̃: q: per baptiſmū iohānis habe/
bant ablutionē exterioꝛē: et per fidē trinitatis interius inſi/
gebatur character: habebāt et ſpiritūſanctū per impoſitio/
nē manuū apoſtoloꝝ: et illa ſufficiūt ad ſalutē: ſm illud Jo
hā. iij. Niſi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ ſpūſancto ⁊c. Per
iohānē aūt miniſtrabatur aqua: et per manus impoſitionē
ſpūſſanctus. ¶ Itē in receptione ſacramētoꝝ qđ datur/ nō
eſt iterandū: ſed ſi quid omittitur/ caute eſt implēdū: vt ha
betur de clerico per ſaltū pꝛomoto. c. vnico. Et de ſacramē/
tis nō iterādis. c. j. Sed in baptiſmo iohānis dabatur ablu
tio exterioꝛ: ergo ſi defuit interioꝛ: illa erat ſupplēda: ⁊ non
exterioꝛ iterāda: ſupplebatur aūt manuū impoſitione. Hac
em̄ dabat̃ ſpūſſanctus quo interius abluitur anima a ſoꝛdi
bus peccatoꝝ. ¶ Itē in baptiſmo iohānis fuit debita ma/
teria ⁊ foꝛma/ et ita verū baptiſma: et per ꝯñs nō iterandū.
Añs ꝓbat̃: de materia/ q: aqua: de foꝛma/ q: eadē qua apo/
ſtoli baptizabāt: baptizabāt em̄ in nomine chꝛiſti: iohānes
in nomine vēturi: hic aūt erat chꝛiſtus. dicit Paulus Act.
xix. vēturi. i. ieſu chꝛiſti. Et ergo ſicut baptiſmus diſcipulo/
rū chꝛiſti ſuffecit: ita et iohānis. ¶ Alia eſt opinio cōis ſan
cti Tho. et ſancti Bonauē. Sco. et Pet. de palu. ⁊ alioꝝ cō
muniter: ꝙ oēs baptizati iohānis baptiſmate iterū bapti
zādi erāt baptiſmo chꝛiſti. Nec ſuffecit baptiſmus iohānis
ad ſalutē: q: non contulit gratiā: ſed erat tm̄ pꝛeparatio ad
baptiſmū chꝛiſti: etiā quantācūq; baptizati haberēt fidē tri
nitatis: nec ſpem ponerent in eo: ſed ipſum referrent ad ba
Nota.3. ptiſmum chꝛiſti: ſm quam opinionē ponētur cōcluſiones.
ꝺ ¶ Tertio notādum/ ꝙ refert iterū baptizari: ⁊ iterato ba/
ptiſmo baptizari. Nā iterū baptizatur/ qui poſt pꝛimā ablu
tionē ſcđo abluitur: ſiue pꝛima ablutio fuerit verum baptiſ
ma ſiue nō: ſed tm̄ exterioꝛ ablutio. Sed iterato baptiſmo
baptizatur: qui poſt verū baptiſma receptū/ ſecūdo bapti/
zatur. Ex quo ſequit̃/ ꝙ lic; baptizati baptiſmo chꝛiſti poſt
baptiſmū iohānis iterū baptizabātur: nō tm̄ iterato baptiſ
mo: q: baptiſma non iterabat̃: q: pꝛimus baptiſmus/ ſc; io
hānis nō fuit verū baptiſma: ſed pꝛeparatio ad verū baptiſ
ma. Hāc differentiā tāgit magiſter in fine huius diſt. cū di/
cit: baptizati ſunt in noīe chꝛiſti: nec in his iteratum eſt ba/
ptiſma: ſed nouatū. loquit̃ de his qui poſt baptiſmū iohā/
nis receptū/ baptizati ſunt baptiſmo chꝛiſti. ¶ Quātū ad Artic. 2.
articulū ſcđm eſt hec concluſio vnica. Uniuerſaliter oēs io Conclu.
hānis baptiſmate baptizati/ poſt ſufficientem baptiſmatis vnica. ℭ
chꝛiſti pꝛomulgationē erāt iterū chꝛiſti baptiſmate baptizā
di. Quod dicitur (vniuerſaliter oēs) intelligēdū eſt pꝛeter
chꝛiſtū: nō em̄ chꝛiſtus vnus eſt ex oībus legi ſubiectis: ſed
vnus ſup oēs et ſuper legē: q: dñs eſt filius hoīs ⁊ ſabbati.
Huic cōcluſioni cōſonat Pet. de palu. pꝛeſenti diſt. q. ij. ar.
v. Et ponit rationē Richar. ar. ij. q. vlti. q: cū baptiſmus io
hannis eſſet quedā pꝛeparatio ad baptiſmū chꝛiſti ſicut ad
medicinā ſanatiuā: ideo ſicut infirmus accepta pꝛeparatio/
ne idiget medicina ſanatiua: ita et hic baptizatis baptiſmo
iohānis neceſſarius erat baptiſmus chꝛiſti. Dicit̃ etiā poſt
ſufficientē pꝛomulgationē ⁊c. q: circunciſi ante pꝛomulga/
tionē per circūciſionis ſacramētū ſine baptiſmate ſaluabā/
tur: vt. s. dictū eſt diſt. j. q. iiij. Nō aūt circūciſi baptizati io/
hānis baptiſmate fuere deterioꝛis cōditionis non baptiza/
tis: ergo ſaluari poterant ſine baptiſmo chꝛiſti ſicut ceteri.
Hac declaratione pꝛemiſſa/ ꝓbatur ꝯcluſio autoꝛitate bea/
ti Augu. ſuper Job. homel. v. de cōſe. diſt. iiij. Aliud eſt. Si
quos baptizauit iohānes iterū ſunt baptizati: plane iterū:
ſed nō iterato baptiſmo: quos enim Judas baptizauit: ba
ptizauit etiā chꝛiſtus: quos aūt baptizauit iohānes/ bapti/
zauit iohānes. quaſi diceret: nō chꝛiſtus. Idē de baptiſmo
cōtra donatiſtas. Tali baptiſmo chꝛiſtus mundat eccleſiā:
quo accepto nō erat alterū neceſſariū. Johānes aūt tali ba
ptiſmo pꝛecingebat: quo accepto eſſet etiā baptiſma domi
nicū neceſſarium. Itē idē: Baptizauit Judas ⁊ eſt baptiza
tum: baptizauit iohānes et nō eſt baptizatū. Et in enche. c.
xlviij. Nō renaſcebātur qui baptiſmate iohānis baptizabā
tur a quo et chꝛiſtus ipſe baptizatus eſt: ſed quoſdā pꝛecur
ſoꝛis illiꝰ miniſterio qui dicebat: parate viā dño. Huic vno
in quo ſolo renaſci poterāt: parabat̃. Huius em̄ baptiſma
eſt/ nō in aqua tm̄ ſicut fuit iohānis: ſed in ſpūſancto: vt de
illo ſpūſancto regeneretur q̄ſquis in chꝛiſtū credit: de quo
chꝛiſtus generatus regeneratione nō eguit. ¶ Pꝛobat̃ eti
am rōne. In nouo teſtamento baptiſmus eſt de neceſſitate
ſalutis: ille (inquam) qui fit in aqua et ſpūſancto: ſm illud
Job. iij. Niſi quis renatꝰ fuerit ex aqua ⁊ ſpūſancto: nō pōt
introire in regnū dei. ſed talis baptiſmus nō fuit iohannis
baptiſmus: ſed ſolus baptiſmus chꝛiſti: ergo de neceſſitate
ſalutis fuit baptizari baptiſmo chꝛiſti. Cōſequētia nota cū
maioꝛi. Minoꝛ patet ex allegationibus adductis. Itē ba/
ptiſmus iohannis nō fuit baptiſmus: q: defecit foꝛma que
eſt eſſentialis ſacramēto: et ideo nō pꝛeſtabat gratiā ex ope
re operato: ⁊ ꝑ ꝯñs nō ſuffecit vt ſacramentū ad ſalutē. Itē
baptizatus baptiſmate iohānis: et nō habēs fidē trinitatis
tenebat̃ baptizari baptiſmo chꝛiſti: ergo etiā hi qui habue/
rūt fidē trinitatis et ſpem. Tenet ꝯña: q: fides ⁊ ſpes ſuſci/
piētis ſacramentū nihil faciūt ad ſacramētum: licet poſſint
facere ad rem ſacramēti percipiēdam. Nā ſacramēta gratiā
cōferūt nō ex fide recipiētis: ſed vt dictū eſt: ex opere opera
to. Unde infidelitas ſuſcipiētis baptiſma/ nō eſt cauſa ſuſci
piēs ꝓpter quā opoꝛteat eū alias baptizari: dū tm̄ intendit
ſuſcipere qđ eccleſia intēdit cōferre: ideo ſi ſuſcipiēs baptiſ
mum iohānis/ ſine fide/ tenebatur iterū baptizari: hoc fuit
ex defectu baptiſmatis: q: nō erat ſacramentū ⁊ baptiſmus
ſacramentū neceſſarius eſt ad ſalutē. Nec fides addita fecit
de nō ſacramēto ſacramentū: ſicut ſi quis habens fidē trini

tatis modo baptizaret nõ in forma chriſti:nõ eſſet baptiza
tus. ¶ Preterea arguitur ad cõcluſionẽ ſm̃ Sco.et Ricb.
generale preceptum chriſti de baptizãdo obligabat oẽs ad
hoc vt eſſent mẽbra eccleſie ad ſuſcipiẽdum ſignũ cõmune
oĩbus ingrediẽtibus eccleſiã. Hoc aũt nõ preſtabat baptiſ
mus iohannis:vt dicetur infra de charactere. Deniqꝫ medici
na preparatiua ſuſcepta congruũ fuit recipere medicinam
curatiuã:ſicut inducta diſpoſitione ad formã principalem/
forma principalis inducẽda eſt:ſed baptiſmꝰ iohannis erat
medicina preparatiua ⁊ diſpoſitio preuia ad baptiſmũ chri
ſti:ſicut ipſe ait Joh.j. Ego vos baptizo in aqua ſcꝫ tm̃:me
dius veſtrũ ſtetit quẽ vos neſcitis. Et ſequitur. Hic eſt q̇ ba
ptizat in ſpũſancto:ergo baptiſmũ iohãnis ſequi debet ba
ptiſmus chriſti:ad quẽ diſponebat. Itẽ Act.xix.clare habe
tur:ꝙ baptizatos baptiſmate iohãnis/paulus fecit bapti
zari baptiſmo xp̃i: et dehinc impoſuit eis manꝰ ⁊c̃. ¶ Re
ſtat nunc ſoluere rõnes ꝓ opinione magiſtri adductas. Ad
primã dicitur: ꝙ baptizati a philippo/baptizati ſunt baptiſ
mo chriſti:et ideo nõ fuerũt rebaptizãdi: in quo baptiſma
te dabatur ſpũſſanctus ad peccatoꝝ remiſſionẽ: nõ aũt ad ro
bur qḋ eſt ſacramẽti confirmationis:qḋ dabatur tm̃ per apo
ſtolos q̇ fuerunt epĩ. Philippus aũt fuit vnus de ſeptẽ dia
conis:qui nõ habuit officium cõfirmãdi:qḋ tm̃ epiſcopoꝝ
eſt. Qḋ vero dicitur:ꝙ nõdũ in quẽꝙ̃ eoꝝ venerat ſpũſſan
ctus:intelligendũ eſt in ſigno viſibili ad robur:ꝙ̃uis vene
rat inuiſibiliter ſicut ⁊ nũc in baptiſmate:et ideo miſſi ſunt
petrus ⁊ iohãnes/vt manus imponẽdo cõfirmarẽt:⁊ ſic ac
ciperẽt ſpiritũſanctũ viſibiliter in dono linguarũ: ſic em̃ in
primitiua eccleſia quibus apoſtoli manus imponebãt in ſi
gnũ receptionis ſpũſſancti loquebantur linguis ſicut apo
ſtoli. ¶ Ad ſcḋm ḋr:quicquid ſit de originali vnde illa ver
ba ſumpta legũtur: ſaltẽ ex glo.ordi. illa mẽs ſumi nõ põt:
ſed tantũdem ꝙ baptizati in noĩe venturi/⁊ hoc baptiſmo
iohãnis:debebãt dehinc verũ baptiſma recipere:quia non
erãt baptizati in ſpũſancto ſeu myſterio trinitatis/⁊ hoc ve
rũ eſt. Et idẽ preciſe vult Augu.in ep̃la.xlviij. cõtra vincen
tiũ donatiſtã iuxta finẽ cũ docet baptizatũ ab heretico non
fore rebaptizãdum: ſed baptizatũ baptiſmo iohãnis fuiſſe
iterũ a paulo baptizãdum/rationẽ annectit: qꝛ baptizatus
baptiſmo chriſti: licet ab heretico baptizatus eſt baptiſmo
chriſti: ſed baptizatus baptiſmo iohãnis nõ eſt baptizatus
baptiſmo chriſti:ergo venit iterum ⁊ vere baptizãdus: ſed
nõ iterato. Attamẽ admiſſis verbis beati Hiero.ſuper Jo
hel.ij.cõcedit:ꝙ baptizati baptiſmo iohãnis nõ habẽtes ſi
dẽ trinitatis/baptizãdi erãt. Sed nõ ſequitur a contrario ſen
ſu/ꝙ habẽtes fidem et baptizati baptiſmo iohãnis nõ ſunt
iterũ baptizãdi: qm̃ cõſequẽtia a cõtrario ſenſu nõ tenet ni
ſi in cauſis preciſis:modo non ſola infidelitas fuit cauſa re
baptizãdi:ſed magis qꝛ baptiſmus iohannis nõ fuit verus
baptiſmus. Vel (vt dicit Tho.) btũs Hiero.in verbis ſuis
nõ intẽdit aſſignare cauſam iterũ baptizãdi: ſed inſufficien
tiã fidei requiſite ad ſalutẽ. Vñ ait: Qui dicit ſe credere in
chriſtũ/et non credit in ſpiritũſanctũ: nondũ habet claros
oculos:vt allegat magiſter in textu. ¶ Ad tertiũ dicitur/ꝙ
apoſtoli baptizati ſunt:licet nõ legatur qñ ⁊ vbi:vt dicit glo.
Joh.xiij.ſuꝑ illud: Qui lotus eſt/nõ indiget ⁊c̃. Nõ tñ dicit
glo.ꝙ ſint a chriſto baptizati:ſed qꝛ ipſi alios baptizabant
vt habetur Joh.iiij. Non eſt veriſimile/ꝙ ipſi nõ primũ fuiſ
ſent baptizati eo baptiſmo quo ipſi baptizauerũt.i. baptiſ
mo chriſti: prius em̃ exẽplo ſui magiſtri ceperũt facere ⁊ ſic
docere. Multa em̃ facta ſunt que ſcripta nõ ſunt. Joh.xx.
et vlti. Hinc ait glo.ſuꝑ illud Joh.iiij.cũ dicitur. Jeſus plu
res diſcipulos facit ⁊ baptizat ꝙ̃ iohãnes. Super verbo ba
ptizat/dicit glo.per ap̃los ſuo baptiſmo:nõ eo quo bapti
zatus eſt. Illud em̃ ſubijt vt eſſet via et preparatio ſuo ba
ptiſmo. Et ꝙ per apoſtolos tunc baptizauerit: licet prius
(cap.iij.) per ſe baptizauerit ſumi poteſt ex ca.iiij. cũ ſubiũ
gitur. ꝙ̃ꝙ̃ ieſus non baptizaret:ſed diſcipuli eius. Hoc em̃
verũ eſt ꝙ tũc nõ baptizauit per ſe:ſed per apoſtolos vt al
tioribus intẽdere poſſet: et ſic nulla eſt contradictio in ver
bis chriſti/cũ (Joh.iij.) dicitur baptizaſſe:et (Joh.iiij.) non
baptizaſſe. Facit ꝓ illo epiſtola.cviij.beati Augu.ad ſilen
tianũ:et habetur de cõſe.diſt.iiij.qñ ab hieroſolymis. vbi ha
betur diſcipulos tũc fuiſſe baptizatos qñ iuit in terram iu
deã ⁊ illic morabatur. Joh.iij.et qḋ magis credibile eſt:ba
ptiſmo chriſti. vide epiſtolã et ſimiliter Lyrã Joh.iiij. Itẽ
epiſtolã ad vincentiũ nõ longe a fine.eſt ep̃la.xlviij. ¶ Ad
quartũ dicitur:ꝙ baptizati baptiſmo iohãnis nõ habebãt
quicquid requiritur ad ſalutẽ:qꝛ nõ habebant regenerationẽ
ex aqua ⁊ ſpũ:baptiſmus em̃ iohãnis nõ regenerabat:non
em̃ fuit ſacramentũ:defecit em̃ forma:nec dabat ſpiritũſan
ctum:vt dictũ eſt:nec impreſſit characterẽ: nec apoſtoli ma
nus imponebãt baptizatis tm̃ baptiſmo iohannis:ſed ba
ptizatis baptiſmo chriſti. ¶ Ad quintũ dicitur:ꝙ verũ eſt
qñ aliquid ſacramẽti confertur. In baptiſmo aũt iohãnis ni
hil ſacramẽti cõferebatur. Ablutio enim exterior ſine deter
minata forma nihil eſt ſacramẽti: ſed qñ ablutio cum debi
ta forma ⁊ ablutione ſimul ⁊ intẽtione cõcurrũt: faciunt ſa
cramentũ:et tũc quodlibet hoꝝ eſt aliquid ſacramẽti: ⁊ nõ
qñ alterũ deficit. Illa aũt maxima.qḋ omiſſum eſt/eſt cau
te ſupplendũ. nõ habet veritatẽ in vno ſacramẽto:ſi omitti
tur aliquid ſubſtãtiale ſacramẽto:tũc em̃ nõ eſt ſacramẽtũ.
Sed veritatẽ habet de diuerſis ſacramẽtis ordinatis adin
uicẽ/ſicut in ordinibus ſacris:ſi quis ꝑ ſaltũ promouetur: pu
ta ad ſacerdotium omiſſo ordine diaconatus/ nõ eſt iteran
dus ordo ſacerdotalis:ſed accipiendus eſt ordo diaconatꝰ
etiã poſt ſacerdotiũ:et in illo caſu loquuntur canones alle
gati. Vel ſi in vno ſacramẽto vna pars poſſet eſſe ſacramẽ
tum ſine alia: vt in euchariſtia ſpecies panis pñt eſſe ſacra
mentũ ſine ſpeciebus vini/et ecõuerſo. Ibi ſi panis nõ con
ſecretur ſed vinũ:nõ eſſet iteranda vini cõſecratio:ſed ſup
plenda cõſecratio panis: nõ ſic in propoſito/ſi hodie fieret
ablutio in aqua:cras proferretur forma:nõ eſſet ſacramen
tũ. ¶ Ad ſextũ negatur:ꝙ in baptiſmo iohannis fuit debita
forma:nã neceſſe eſt in forma implicari trinitatẽ:quã nõ im
portabat nomẽ vẽturi (ſi ſaltẽ iohannes vſus eſt forma) iõ
nõ in forma chriſti: diſcipuli aũt baptizãtes in noĩe chriſti/
in hoc noĩe implicabãt trinitatẽ:qꝛ q̇ dicit chriſtus:dicit eũ
qui vnctus eſt.i.filiũ:⁊ eũ qui vnxit.i.patrẽ:et eum quo vn
ctus eſt.i.ſpiritũſanctũ:de quo magis infra. Unde licet idẽ
ſit chriſtus/et qui tũc vẽturus erat: nõ tñ eſt eadẽ forma ba
ptizare in noĩe vẽturi ⁊ in noĩe chriſti. ¶ Quãtũ ad articu Artic.3.
lũ tertiũ eſt dubiũ primũ. Cur vel ad quid fuit inſtitutꝰ ba Dub. 1.
ptiſmus iohãnis:cũ nõ cõtulit gratiã:nec fuit proprie ſacra F
mẽtũ:nec abſoluebat baptizatũ a precepto baptizãdi. Re
ſpõdetur/ꝙ nõ inutilis fuit baptiſmus iohãnis:licet predi
cta nõ cõtulerit. Ponũt aũt doctores plures rõnes: quarũ
tres ſunt principales. Prima eſt ad figurãdũ baptiſma chri
ſti: ꝓpter qḋ dici põt ſacramentũ large:qꝛ ſacre rei ſcilꝫ ba
ptiſmi chriſti ſignũ. Scḋa/ad preparandũ populũ ad chri
ſti baptiſmũ:nã ſuo baptiſmo aſſuefecit populũ vt nõ hor
reret chriſti baptiſmũ. Unde ſuꝑ illud Mat.iij. Ego bapti
zo vos aqua (ait glo.) qꝛ ſoluere pctã nequeo: vt ſicut chri
ſtũ naſcẽdo ⁊ predicãdo precurro: ſic baptizãdo ad baptiſ
mũ chriſti dirigo. Et ſic põt dici ſacramẽtale: qꝛ preparans
ad baptiſmũ chriſti qui eſt ſacramẽtum. Tertia ad manife
ſtandũ chriſtũ:et ſacramenti baptiſmi materiã cõſecrandã.
Unde Johã.j. Ut manifeſtetur in iſrael: ꝓpterea ego veni in
aqua baptizãs. Unde cũ baptizaret chriſtũ aperti ſunt celi
et viſus eſt ſpũſſanctus deſcẽdere in ſpecie colũbe: ⁊ vox te
ſtificãtis patris audita eſt. Hic eſt filius meus dilectus. In
hoc etiã baptiſmo chriſtus cõtactu ſue mundiſſime carnis/
vim regeneratiuã cõtulerat aq̇s ſm̃ Beḋ.id eſt aquã ordi
nauit:vt eſſet materia ſacramenti regenerationis. Et ꝑ hoc
dicitur fuiſſe initiũ noue legis ⁊ finis veteris/et mediũ inter
vtrãqꝫ. Hec Bonauẽ. Addit Alex.quartã.vt reuocarentur
iudei a circũciſione. Et ſic dici poſſet baptiſmus iohãnis ſi
nis veteris teſtamẽti ſm̃ illud Mat.xj. Lex ⁊ ꝓphete vſqꝫ
ad iohannẽ. ¶ Scḋo dubitatur:quare baptiſmus chriſti ma Dub.2.
gis habuit antecedẽs preparatoriũ ꝙ̃ circũciſio:cũ vtrunqꝫ G

fuit inſtitutum contra eūdē morbū: ſcꝫ cōtra originale peccatū. Et quare magis baptiſmus ꝙ̄ aliud noue legis ſacramentū. Rn̄det Alex. par. iiij. q. ix. mēbro. j. Ad primū. Perfecte obedientib⁹ nō eſt neceſſariū preparatoriū: ſed minus perfectis et ad obedientiā duris. Circūciſio autem data eſt abrae qui fuit credulus verbis dei ⁊ obediētiſſimus: populus vero iſrael cui primo a chriſto dādus erat baptiſm⁹: fuerat dure ceruicis et ſemper rebellis deo: ideo indiguit p̄paratorio: nō aūt abraā. ¶ Ad ſcđm reſpōdet. Filioꝝ eſt acq̇eſcere preceptis ac doctrine patris. Anteꝙ̄ aūt ſint filij neceſſaria eſt quedam preparatio vt fiant filij: et acquieſcant doctrine et preceptis patris. Nūc aūt per baptiſma (qđ eſt ianua ſacramētorū) ex filijs ire efficiūtur filij dei. Ideo illud ſacramentū indiget precedēti preparatorio: ſed iam filij dei facti per baptiſmum nō indigēt preparatorio ad ceteroꝝ ſa-

Dub. 3. D cramētoꝝ participationē. ¶ Dubitaꝛ̄ tertio de ſubiecto huius baptiſmi quibus cōueniebat baptiſmus iohānis. Reſpōdetur: ꝙ chriſto cōueniebat ſic baptizari ⁊ viroꝝ multitudini: ſed diuerſa/nō vna rōne chriſto: vt humilitatem impleret: vt baptiſmū iohānis approbaret: vt aquā ſanctificaret: vt ipſe innoteſceret. ⁊ ꝓpter alias cauſas quas glo. Alexā. et Pet. de palu. et Tho. latius proſequūtur. Popul⁹ autē iudeoꝝ/vt ad penitentiā: quā iohānes predicabat: baptizādo inſtrueretur ⁊ incitareꝛ̄: ideo baptiſmus penitētie predicabaꝛ̄: vt ad baptiſmū chriſti prepararetꝛ̄: vt dictū eſt vt a circunciſione auocareꝛ̄: ꝓpter hoc nō cōueniebat pueris q̇ penitētie incapaces ſunt: nec ad chriſti baptiſmū preparari poterāt: cū rationis vſum nō haberēt. ¶ Sed q̇d de mulieribus/an baptizate ſint baptiſmo iohānis. Opinaꝛ̄ Alexā. ꝙ non. Tum ꝓpter honeſtatē: ne in concurſu tante multitudinis viroꝝ ad baptiſmū iohānis cōcurrētium nudarētur. Tū quia nō fuit opus eas reuocari a circūciſione quā nō acceperāt. Tū q: ſatis per baptiſma viroꝝ inclinari poterāt: et ſic preparari ad baptiſmū chriſti: quo vniuerſaliter omnes erant baptizandi. Et tantum de queſtione.

Diſtinctio. iij.

Oſt hec videndum

eſt ⁊c̄. Poſtꝙ̄ magiſter egit de ſacramētis noui teſtamēti in genere: in hac diſtin. tertia incipit agere de eiſdē in ſpecie. Et diuiditur in ſeptē partes ſm̄ numerū ſeptē ſacramētorū. Primo agit de ſacramēto baptiſmi in quattuor ſequētib⁹ diſtinctionibus. Scđo/de ſacramēto cōfirmationis/diſt. vij. Tertio/de ſacramēto euchariſtie/diſt. viij. cū ſequētibus ſex diſt. Quarto/de ſacramēto penitētie/diſt. xiiij. et ſequētibus nouē diſtin. Quinto/de ſacramēto extreme vnctionis/diſtin. xxiij. Sexto/de ſacramēto ordinis/diſt. xxiiij. ⁊ ſequēti. xxv. Septimo/de ſacramēto matrimonij/diſt. xxvj. vſq̧ ad. xliij. ꝑ xvj. diſtinc. ¶ Circa primū tria facit. Primo determinat de ſacramēto baptiſmatis/ſm̄ ſe quoad eius diffinitionē/materiā/formā/et inſtitutionē/diſt. preſenti. Scđo/de eo quoad eius effectū/diſt. iiij. Tertio/quātū ad eius miniſtrū/diſtin. vj. Sentētia textus preſentis diſt. ſummaꝛ̄ in ſubiectis tribus cōcluſionibus. ¶ Prima. Baptiſm⁹ eſt ablutio corporis exterior in aqua facta ſub certa verboꝝ forma. ¶ Secūda. Forma baptiſmatis eſt/qua trinitas ſub noīe patris et filij et ſpūſſancti inuocaꝛ̄: aut in noīe chriſti vel vni⁹ perſone implicite deſignaꝛ̄. ¶ Tertia. Baptiſmus in aq̄ a chriſto ante paſſionē inſtitutus/immerſione trina vel vna perfectus/legalia in eius paſſione terminauit: ⁊ hominē depoſitione vitioꝝ ac virtutum collatione iuſtificando innouauit: nec tamē ipſe: ſed ſalutaris hoſtia aditū regni aperuit. Has latius magiſter in textu proſequitur.

Queſtio vnica.

A

Jrca hāc diſtinctio

ne queritur. Utrū baptiſmi chriſti ſit vna eadēq̧ materia ⁊ forma ad eius effectus conſecutionē neceſſaria. ¶ Tribus articulis more ſolito terminabitur hec queſtio. ¶ Quātū ad primū notādum/ꝙ baptiſmus chriſti (de quo cōſequēter dicendū) varie a varijs deſcribiꝛ̄. Aliter em̄ deſcribit beatus Diony. aliter Augu. aliter Damaſce. aliter Hugo: aliter magr̄. Aliter dico quātū ad verba: nō quātū ad ſentētiam: quas colligit Alex. par. iiij. q. xj. et poſt eū ſanctus Tho. q. j. huius diſtin. ¶ Sed his dimiſſis/ponā vnā diffinitionē quid noīs/ſm̄ quā ceteras oportet modificari. Eſt ergo baptiſmus lotio hoīs/viatoris/nō diſſentiētis: facta in aqua elemētari/fluida/ab alio ſimul formā debitā cū intētione debita proferēte. Et pōt addi. ex inſtitutione diuina efficaciter ſignificās ablutionē a peccatis. Hec diffinitio collecta ex diffinitionibus Scoti/Ockam: ac Petri de alia. qui inter ſe ſatis concordāt: deſcriptio cauſalis eſt/ſimul indicās quidditatē baptiſmi ſubiectū/materiā/formā ſuſcipientē conferentē et finē. ¶ Diciꝛ̄ primo ablutio: qđ poniꝛ̄ pro genere: ⁊ indicat quidditatē baptiſmi: eo modo quo habet quidditatē. Ubi nota: ꝙ de illo quid ſit baptiſmus ſm̄ rem/duplex pōt eſſe modus dicēdi (vt tāgit Sco. q. j. huius diſt) licet ſub alijs obſcuriorib⁹ verbis. Unus eſt/ꝙ baptiſmus ſit realiter ipſa lotio facta in aqua tm̄: nō tm̄ quecūq̧: ſed circunſtātionata debitis forma et intētione ⁊c̄. id eſt facta cum debita verboꝝ forma: a miniſtro habēte debitā intentionem ⁊c̄. qđ eſt dictu: ꝙ nomē baptiſmus ſupponit ſiue affirmatiue predicatur de lotione tm̄: ⁊ reliqua requiſita ad hoc ꝙ lotio dicatur baptiſmus cōnotat. Et ſic baptiſmus nō eſt lotio et verba et intentio ⁊c̄. ſed tm̄ lotio cui aſſunt verba. Sicut albū nō eſt ſubſtātia ⁊ accidēs: ſed ſola ſubſtātia: nō quelibet/ſed ea cui ineſt albedo que eſt accidens. Sic vt ait beat⁹ Augu. xix. de ciui. dei. c. iij. Eques nō homo ⁊ equus: ſed ſolus homo eſt: ideo tamē eques diciꝛ̄: q: aliquo modo ſe habet ad equū. Alius modus: ꝙ baptiſm⁹ realiter ſit oīa illa que ad eſſentiam ſiue neceſſitatē baptiſmi requirūtur: hoc eſt/ſine quib⁹ nō eſſet baptiſmus: puta aggregatū ex lotione/aqua verbis/et intētione baptizātis. et ſi qua alia requirūtur ad baptiſmū. Sic ſm̄ Augu. vbi. s̄. duos equos ſimul iūctos bigas vocamus. Unū vero quoquo modo ſe habeat ad alterum/bigas nō dicimus: ſed ambos ſimul. Quare aūt ſolus hō eques đ: ⁊ nō ſolus equ⁹/ſed biga: nulla rō alia eſt/niſi impoſitio vel terminoꝝ vſus: ſic de exercitu ⁊ ſignifero ſeu duce. Sic in ꝓpoſito vtroq̧ modo accipi pōt nomē baptiſmus: et ſm̄ primā acceptionē diffinitū eſt: ſi ſcđo modo accipiaꝛ̄/hec erit diffinitio. Baptiſmus eſt lotio hoīs viatoris/nō diſſentiētis: facta in aqua elemētari: fluida ab alio: et forma verboꝝ ſimul prolata: ac intētio debita abluentis ex inſtitutione diuina ſignificās ablutionē aīe a peccatis. ⁊ ſuo modo pōt fieri diſtinctio de alijs ſacramentis. ¶ Et diciꝛ̄ notāter ablutio in aqua/nō aqua: q: baptiſmus non eſt aqua/que eſt res ꝑmanēs: ſed lotio in aqua/que eſt operatio tranſiēs. Oia em̄ ſacramēta preter ſacramētum euchariſtie: cōſiſtūt in quadā operatione trāſeūte/qua ceſſante deſinit ſacramētū. Et per hoc patet q̇d baptiſmi. i. q̇d realiter eſt baptiſmus. ¶ Diciꝛ̄/hoīs viatoris: per qđ tangiꝛ̄ ſubiectū recipiēs baptiſmū. Nō em̄ niſi viatoribus inſtituta ſunt ſacramēta: vt. s̄. habitū eſt: nec alijs niſi viatorib⁹ miniſtrari pn̄t. Et nota ꝙ oīs homo q̇ lauari ſeu tangi pōt/ſm̄ ſe totū vel partē principalē vel minus principalē/eſt aptū ſubiectū baptiſmatis: verū de hoc diſt. ſequēti: in qua agiꝛ̄ de ſuſcipiētibus baptiſmū. ¶ Diciꝛ̄ nō diſſentiētis qđ ſimiliter diſt. ſequenti declarabiꝛ̄. ¶ Diciꝛ̄ facta in aqua elementari fluida: vbi notaꝛ̄ materia baptiſmi. Ubi nota: ꝙ capiendo materiā et formā ꝓprie ꝓ altera parte cōpoſiti ſubſtātialis in ſacramētis: nō eſt aſſignare neq̧ materiā neq̧ formā: cū ſacramētū nō ſit cōpoſitū ſubſtātiale ꝑ ſe vnū: ſed vel operatio quedā circūſtātionata verbis et intētione ⁊c̄. Aut aggregatū ex his/⁊ hoc quoad ſex ſacramenta: vel ſpecies accidētales permanētes/vt in ſacramēto euchariſtie. Sꝫ hic capiꝛ̄ materia metaphorice ſimiliter ⁊ forma. Et hoc dupliciter. Nā q: ſacramentū eſt ſignū ſenſibile: duo in eo cōſiderātur: ſcꝫ ſenſibile aliquid: qđ ſignificat effectū ſacramenta

Marginalia: Artic. I. Nota. I. — Diffinitio baptiſmi. B — C

lem:⁊ ipſa ſignificatio propter quā ſenſibile ſignum eſt im-
poſitū ad ſignificandū. Pro primo ſupponit nomen ſacra-
mentū:et ſcd̄m cōnotat. Et ſic primū.ſ.ſignū eſt materiale-
vel ſubſtractū:ſcd̄m formale ſeu cōnotatū. Et ſicut in ꝯpo-
ſito ſubſtātiali materia ſubſtat forme: et forma dat eſſe ſpe-
cificū cōpoſito: ſic in importatis ꝑ terminos cōnotatiuos
ſignificantes ſubſtantiam et accidens ſibi inherens ſigni-
ficatum ſubſtractiue eſt materia ſiue ſubiectum denomina
tionis forme accidentalis que cōnotatur. Et cōnotatū eſt
forma accidentalis inherēs ſubiecto: vt patet de calido/al
bo/iuſto/virtuoſo. Et hinc generaliter ſignificatū ſubſtra-
ctiue per quoſcūꝫ terminos cōnotatiuos dicit̄ materia:et
ſignificatū formale dicit̄ forma. Et ita loquēdo de ſacramē
tis oia ſenſibilia in ſacramētis res/operatio/et verba:puta
in baptiſmo:aqua/lotio/verba/dicūtur materia. Et ipſa ſi
gnificatio forma. Sic aūt nō communiter loquūtur docto
res de materia et forma ſacramētorū. ¶ Alio modo:qꝛ in ſa
cramētis noui teſtamēti eſt res aliqua ſenſibilis vel corpo-
rea: quā Augu. et Hugo nominat elementū:et verba/ſine
quibus elementū nō eſt ſacramentū/ſaltē in alijs ab eucha
riſtia ſcd̄m illud Augu. homel. viij. ſup Ioh. et habetur in de
creto.ſ.q.ſ.detrahe. Accedit verbū ad elementū ⁊ fit ſacra-
mentū: vt patet in tex.c.ſ. huius diſt. Elementū aūt (qꝛ ma
gis materiale ſiue corporale) dr̄ materia. Et verba (qꝛ ma-
gis ſpūalia) dicūtur forma: ſicut in cōpoſito ſubſtātiali for
ma eſt ſpiritualior materia:et principalior pars cōpoſiti: ſi-
cut verba in ſignificādo ſunt principaliora ꝙ̄ res ſenſibilior
ſcd̄m Augu. ij. de doctrina chriſtiana. Verba inter hoies ob-
tinuerūt principatū in ſignificando. Et ita cōmuniter acci
piūt doctores materiā et formā in ſacramentis. Verū qꝛ in
re ſenſibili etiā duo frequēter ſunt:operatio tranſiēs:⁊ res
(in qua ſit operatio) permanēs: vt aqua/oleū/chriſma ⁊c̄.
Operatio/vt lotio/vnctio/dicit̄ materia ꝓpinqua:aqua/
oleū/chriſma ⁊c̄.materia remota. Ratio patet:qꝛ in rebus
illis/vt permanētes ſunt/nō eſt ſacramentum:ſed in opera
tione accedēte: ideo baptiſmus nō dicit̄ aqua: ſed lotio in
aqua: vtrāꝫ ergo materiā tāgit diffinitio baptiſmi:propin
quā/cū dicitur: baptiſmus eſt lotio: remotā/cū additur:in
D aqua. Et de iſta materia remota eſt hic videndū. ¶ Dicitur
itaꝫ in diffinitione baptiſmi:aqua elemētaris. et ꝑ hoc ex-
cluditur ois humor ꝗ ſpecie differt ab aqua elemētari. Vn-
de in aquis artificialibus diſtillatis (qꝛ ſpecie differunt ab
aqua elemētari: vt ex eorū ꝓprietatibus arguit̄) nō pōt fie-
ri baptiſma. Nec ē in ꝗcunꝫ humore mixto: vt vino/ſangui
ne/phlegmate/ſputo vel ſaliua/vrina: que ſpecie differunt
ab aqua elemētari (De baptiſmo et eius effectu cap̄. vt nō
apponeres.) Si vero nō mutatur ſpecies:pōt in ea bapti-
zari. Vnde ſi dubiū foret de humore: vtrū ſit aqua elemēta
ris vel non: vt de ceruiſia/brodio carniū/medone/et aqua
formata ⁊ ſimilibus/non debet in eis aliquis baptizari: qꝛ
dubiū eſt an lotio in talibus ſit baptiſmus. Si em̄ differūt
ſpecie ab aqua elemētari/ nō eſt baptiſmus: ſi nō differunt
ſpecie/eſt baptiſmus. Vnde ſi quis in aliquo horū baptiza-
tur: cautius foret hūc iterum baptizari in aqua pura.i.non
mixta ſub cōditione. ¶ Dicit̄ fluida: qꝛ ſi nō fuerit fluida:
vt nix aut glacies niſi prius reſoluātur: nō poteſt in eis fie-
ri baptiſma:cuius ratio eſt: qꝛ in his nō pōt fieri lotio:licet
ab aqua nō differant ſpecie. Et ſimili ratione in luto ſpiſſo/
non pōt fieri baptiſmus:ſecus ſi fuerit fluidū ⁊ tenue. Cur
aūt in aqua tm̄:⁊ nō alio humore poſſit fieri baptiſmus:ra
tio eſt inſtitutio diuina. Licet plures aſſignētur ad hoc cō-
gruitates: qꝛ aqua pura.i.elemētaris/cōgruit ſignificatio-
ni effectus baptiſmi ⁊ vſui. Vnde cōgruitatem Sco. breui
ter tāgit.q.iij. huius diſt. dicēs. Aqua eſt frigida/fluida/lu-
cida/cōmunis/⁊ neceſſaria. Et he ꝓprietates oēs cōueniūt
illi humori in quo debet fieri baptiſmus: ꝗ eſt ad reprimen
dū eſtū cōcupiſcētie:ad flectendū rigorē inobediētie: ad il
luſtrandū claritatē fidei:ad introducendum in viā ſalutis:
vnde cōgruit ad ſignificandū repreſſionē cōcupiſcētie: ſua
uitatē rigoris obediētie:claritatē fidei:generalitatē obliga
tionis precepti obligātis ad neceſſitatē baptiſmi ad intro-
ducēdum in viā ſalutis. ¶ Dicitur cōſequēter in diffinitio
ne baptiſmi:facta ab alio: quia nemo baptizari pōt a ſeipſo
(de baptiſmo ⁊ eius effectu. debitū) Cuius ratio eſt diui-
na inſtitutio:.ſicut oim̄ que ſunt eſſentialia in quolibet ſa-
cramēto. Ait em̄ dn̄s Mat. vlti. Ite docete oēs gentes ba-
ptizātes eos ⁊c̄. eos dicit: nō voſipſos. Oportet igitur eſſe
diſtinctionē perſonalē inter baptizantē et baptizatū: qꝛ ba-
ptiſmus eſt regeneratio ſpūalis. Niſi quis renatꝰ fuerit ⁊c̄.
ait dn̄s Ioh. iij. Nemo aūt generat ſeipm̄. Augu. de trinita
te. ꝓpter qꝺ etiā in diuinis: vbi eſt ſumma vnitas:generās
et genitus perſonaliter diſtinguunt̄. Quis aūt eſſe debeat E
ille alius.i.cui liceat baptizare: dicet̄ infra diſt. v. ¶ Dicit̄
etiā ab alio ſingulariter/nō ab alijs pluraliter: quia duo ſi
mul nō poſſunt eūdē baptizare: vt infra dicet̄. ¶ Dicit̄ cō-
ſequēter: ſimul debitā formā proferētis: vbi duo tāgūtur:
ſcꝫ forma debita.i. verba ad hoc a deo inſtituta:tangit̄ etiā
ſimultas ꝓlationis forme cū lotione. De primo ſcꝫ forma:
cur verba dicātur forma iam.ſ̄. dictū eſt. ¶ Notandū igit̄
ꝙ formā eſſe de neceſſitate/dupliciter pōt accipi: vel de ne-
ceſſitate ſacramēti/qua nō exiſtente nō eſt ſacramentū:nec
ſequitur effectus ſacramētalis in ſuſcipiente. Aut de neceſ-
ſitate miniſtri: quoniā ad ipſam ſeruandā miniſter obliga
tur precepto: ita ꝙ ſi eā nō ſeruaret: peccaret. Vnde patet:
ꝙ quicquid eſt de neceſſitate ſacramēti eſt de neceſſitate mi
niſtri: vt ſunt ſubſtātialia ſacramētorū. Illis em̄ nō ſeruatis
a miniſtro peccaret:ſed nō econuerſo. Nā ea que conſtituta
ſunt ꝓ reuerētia ſacramētorū/vel alia rationabili cauſa:nō
tn̄ ſunt ſubſtantialia:ſunt de neceſſitate miniſtri: qꝛ ea omit
tendo peccaret: et tn̄ verū eſſet ſacramentū qꝺ miniſtraret.
¶ Et ſcd̄m hoc forma dupliciter dr̄ debita: vel ipſi ſacramen
to: vel ſacramēti miniſtro. Et licet queſtio querat principa-
liter de primo: tn̄ reſpōdendū erit de vtroꝫ. ¶ Deinde ad
uertendū: ꝙ forma baptiſmi exprimit̄ de baptiſmo et eius
effectu.c.ſ. vbi dr̄. Si quis puerū ter in aqua merſerit in no
mine patris et filij et ſpiritusſancti:et nō dixerit. Ego bapti
zo te in nomine patris et filij et ſpūſſancti:non eſt puer ba-
ptizatus. ¶ In hac forma quattuor notant̄: perſona bapti
zans/ego: actus baptizādi/baptizo: perſona baptizata/te:
inuocatio trinitatis/in noie patris ⁊ filij ⁊ ſpūſſancti. Vbi
vnitas ſignificat̄ eſſentie/ in noie: et diſcretio hypoſtaſum
ſeu perſonarū/patris ⁊ filij ⁊ ſpūſſancti. Amen nō ponit̄ in
hac cōſtitutione Alex. ſed nec in euāgelio Matth. vlti. vbi
forma traditur. Eūtes docete oēs gētes baptizātes eos in
noie patris et filij ⁊ ſpūſſancti: ideo amen nō eſt de comple
mēto forme: ſed de vſu quorūdā baptizantiū/ac ipſum ad-
dentiū: ideo nihil refert ſiue addat̄ ſiue omittat̄. ¶ Inſup F
notandū: ꝙ forma illa pōt multipliciter variari: et in gene-
re quadrupliciter. Primo modo mutando illas voces/po
nēdo loco earum alias. Et hoc tripliciter: vel ponēdo loco
earū alias illis tn̄ ſynonymas: vt ſi loco latinarum vocū po
nātur eis correſpōdētes: in vulgari teutonico/aut in greco
vel alia lingua. Aut ponēdo alias in ſignificatione differē-
tes: et hoc vel penitus diſparatas: vt ſi diceret̄: in noie pe-
tri et pauli et ſancte crucis: loco illorū verborū patris et filij
et ſpūſſancti. Aut idē nō eodē modo ſignificātes: vt ſi loco
nois patris/ponat̄ nomē genitoris: loco filij/nomen geni
ti: loco ſpūſſancti/procedētis. Licet em̄ pater ſit genitor: ſi
lius/genitus: ſpūſſanctus procedēs: tn̄ pater nomē eſt hy-
poſtaſis: nec aliquid pōt dici pater/niſi ꝑſona: ſic filius: ſic
ſpūſſanctus. Genitor aūt nomē verbale ⁊ genitus/po[...]
mū reſpiciūt notionales actus: et nō (ex vi ſignifica[...]
ſue) hypoſtaſes: vnde et impoſita ſunt ab actu generatio-
nis ſcd̄m Tho. de argen. Hinc eſt/ꝙ ſi actus cōueniret alicui
qꝺ nō foret hypoſtaſis: ſicut in creaturis aia generat cogni
tionē: et calor calorē: de illo dicerentur illa noia genitor/ge
nitus: que etiā ſignificāt perſonas ſub ratione proprietatū
et nō ſub rōne ſubſiſtentiū: vt Sco. loquit̄: et nō nomē/per
ſona vel hypoſtaſis. Itē ſicut conceditur/anima nutrit: ita
etiā illa cōcedēda eſt; aia generat; qꝛ generare ſicut nutrire

eſt actus potentie vegetatiue:et tamē anima nō eſt ſuppo/
ſitū. Itē pater eſt de ꝑdicamento relationis:genitor de pre
dicamēto actionis. Diuerſoꝝ aūt predicamentoꝝ genera ⁊
ſpecies nō ſunt ſynonyma ſm regulā ph̄i. Unde q: genitor
eſt de predicamēto actionis: non importat ſuppoſitū preci
ſe: q: nō tm̄ ſuppoſita agūt:ſed et partes ſuppoſitoꝝ:et for
me accidentales. Aut etiā ꝙ dictiones loco illarū poſite ſi/
gnificāt quidē perſonas:ſed nō diſtincte:ſed implicite ⁊ ve
lut collectiue quō trinitas ſignificat tres ꝑſonas. ¶ Cōtin
git etiā fieri mutationē per corruptionē terminorū: vt ſi in
eis mutetur littera vel ſyllaba:aut incōgrue proferātur: vt
ſi dicatur: Ego baptizo te in noīe patria et filia et ſpūſſan/
cta. ¶ Scd̄o principaliter pōt fieri mutatio per additionē
Et hoc etiā pōt fieri multipliciter. Uel ꝙ addaꝛ aliquid re
pugnās: vt in noīe patris maioris ⁊ filij minoris. Uel: Ba
ptizo te ſi ſum epiſcopus: poſito ꝙ nō ſum epiſcopus. Uel
ſic: Ego epiſcopus baptizo te. Uel aliquid nō repugnans
nec diſtrahēs: vt/ Baptizo te in noīe patris omnipotētis/
et filij vnigeniti/ ⁊ ſpūſſancti paracleti. Uel ſic: Baptizo te
in noīe patris et filij et ſpūſſancti ⁊ ſancte crucis. vel/ beate
marie virginis. Aut omnino impertinēs:et illud vel diſcō/
tinuat formā: vt ſi fieret interruptio forme: vt ſm cōſuetu/
dinē loquēdi interrupta nō acciperētur ꝓ vna oratione: vt
ſi q̄s diceret. Baptizo te in noīe patris: ⁊ interponeret lon
gū ſermonē/ poſt cuius finē diceret:et filij et ſpiritusſancti.
Aut nō eſt tāta diſcōtinuitas vt ſoluatur vnitas orationis:
vt ſi quis diceret. Ego te baptizo in noīe patria: tacete vel
recedite: et filij ⁊ ſpūſſancti. Qn̄ aūt vnitas interrūpiꝛ vel
nō/ conſiderari oportet ex alijs actibus humanis: qn̄ alias
actus aliquis interruptus vel ſermo dicereꝛ vel nō dicereꝛ
vnus: ſic et in ꝓpoſito. ¶ Tertio principaliter poteſt fieri
mutatio ſubtrahendo aliquid de predicta forma vel verbū
aliquod: ⁊ hoc vel de his que ſunt de ſubſtantia forme: vel
de nō eſſentialibus/ aut ſyllaba aliqua per ſincopā. ¶ Ubi
notandū/ ꝙ de ſubſtātia forme ſunt verba importātia actū
baptizādi/ perſonā baptizatam/ et tres trinitatis perſonas
explicite et diſtincte: et hoc copulatiue. Hoc enim expreſſit
chriſtus cū ait Mat. vlti. vnde forma accipitur: Baptizan
tes eos in noīe patris et filij et ſpūſſancti. ¶ Dictio autē ſi
gnificās perſonā baptizātem expreſſe nō eſt eſſentialis for/
me: quia nec illā chriſtus expreſſit. Itaq; pronomē ego/ nō
eſt de ſubſtātia forme: vt dicit glo. in. c. j. de baptiſmo. ſ. alle
gato: allegās. c. retulerūt. de cōſe. diſt. iiij. vbi d̄r: ꝙ is q̄ ba/
ptizādo dixit: baptizo te ⁊c̄. vere baptizauit: vbi non poni
tur pronomē ego. ¶ Quarto pōt fieri mutatio per trāſpo
ſitionē dictionū. Et hoc pōt dupliciter contingere. Uel ſic:
ꝙ per eā variaꝛ ſenſus orationis: vt ſi diceret. Ego pr̄is ba
ptizo te in noīe filij et ſpūſſancti. Uel ꝙ non: ſed manet idē
ſenſus: vt ſi diceret. Ego in noīe patris et filij et ſpūſſancti
te baptizo. Uel/ ego te baptizo in noīe filij et patris et ſpiri
tuſſancti. Nā et ſi cōgruum eſt proferre perſonas ſm ordi/
nem originis: non tamen tranſpoſitio ordinis inducit trāſ
mutationem: et quocunq; ordine perſone nominētur ſunt
tamen vnum efficiens principale in baptiſmo ⁊ vt ſic inuo
Artic̄. 2. cantur. Hec Sco. ¶ Quantum ad articulum ſecūdum/ eſt
Cōcl̄. 1. cōcluſio prima de materia. Ad baptiſmi veritatem/ et eius
B effectus conſecutionem/ neceſſario requiritur aqua elemē/
taris vt materia remota: et baptizandi lotio in aqua tanq̄
materia ꝓpinqua. Utriuſq; partis ꝓbatio eſt inſtitutio di
uina. ¶ De aqua habetur Iohā. iij. Niſi quis renatus fue/
rit ex aqua ⁊c̄. et de baptiſmo et eius effectu: non vt appo/
neres. Et de cōſecra. diſt. iiij. c. neceſſarium. ¶ Et ſi dicis: in
his autoritatibus non dicitur aqua elementaris. Reſpon/
deo: ſufficit ꝙ dicitur aqua abſolute/ id eſt ſine determina/
tione: quoniam aqua abſolute poſitum non importat niſi
aquam elementarem. Alios enim humores non ſignificat
niſi analogice: et ideo pro eis nunq̄ accipitur niſi ponatur
cum determinatione diſtrahēte: vt aqua artificialis: aqua
vitis: que tamen ſimpliciter non eſt aqua. De lotione dici/
tur Matthei vlti. Baptizantes eos. Baptizare autem eſt
lauare. Unde baptizare grece: eſt lauaꝛe latine. Sic enim
apud iudeos baptiſmata dicebantur lotiones corporum ⁊
vaſorum. Hinc Mar. vij. Iudei niſi baptizentur: nō come
dūt. et ſequitur. Baptiſmata calicum et vrceorum ⁊c̄. Ubi
per baptiſmata intelliguntur lotiones: vt ex precedētibus
in eodem textu patet. Nō tamen hic accipitur lotio ſtricte:
prout includit amotionem ſordium a corpore per contactū
aque. Sed capitur generaliter pro omni contactu corpo/
ris ab aqua fluida: ſiue ille contactus fiat per aſperſionem
ſiue per immerſionem: ſiue per ſuperfuſionem. de quo ma
gis infra. ¶ Secunda concluſio. Hec oratio: Ego bapti/ Cōcl̄. 2.
zo te in nomine patris et filij et ſpiritusſancti/ eſt forma ba/ D
ptiſmi neceſſaria quantum ad omnes ſuas partes/ neceſſi/
tate miniſtri eccleſie romane ſubiecti. Probatur: quia talis
miniſter non ſeruando hanc formam/ peccat: ergo ⁊c̄. An/
tecedens probatur: quia quilibet miniſter romane eccleſie
ſubiectus tenetur eius legibus obedire et preceptis. Hanc
autem formam ſeruari ſtatuit eccleſia romana: vt patet de
baptiſmo et eius effectu. Si quis. Nec poteſt miniſter ba/
ptiſmi: cui ex officio conuenit baptizare (de tali enim intel
ligi debet concluſio) excuſari per ignorantiam: quia quili/
bet tenetur ea ſcire que ſui ſunt officij. Secus de non habē
tibus officium huius miniſterij: vt ſimplices muliercule:
que forte poſſent per ignorātiam excuſari a peccato. ¶ Et
dicitur notanter: miniſtri romane eccleſie ſubiecti/ propter
eccleſiam grecoꝝ: apud quam forma quantum ad aliquos
terminos minus principales eſt mutata. Uerba principa/
lia ſunt quibꝰ inuocatur trinitas/ ſcilicet in nomine patris
et filij et ſpiritusſancti. Minus principalia ſunt/ quibus ſi
gnificatur ſuſcipiēs/ actus et miniſter/ ſcilicet ego te bapti
zo. Quantum ad illa/ greci mutauerunt formam: vnde in
hac forma baptizant. Baptizetur ſeruus chriſti/ in nomine
patris et filij et ſpiritusſancti. qua ideo vſi ſunt: ne gloriarē
tur de miniſtris baptizantibus: contra illud. j. Cor. j. Unuſ
quiſq; veſtrum dicit. Ego quidem ſum pauli. Alius autē:
ego vero cephe: ego autē chriſti: quos ibi reprehendit pau
lus ſubdens. Diuiſus eſt chriſtus ⁊c̄. propter hoc ordinatū
eſt inter eos/ ad tollendum illud ſciſma: ne ſcilicet nomē mi
niſtri exprimeretur: nec actus in indicatiuo modo/ ſed in
optatiuo: quia tūc miniſter non ſignatur eſſe autor baptiſ/
mi: ſed tm̄ miniſter: orans effectum baptiſmi cōferri a deo.
Suſcipiens etiam non exprimitur in ſecunda perſona: ſed
in tertia: quaſi nō preciſe reciperet quod recipit ab aliquo
ſibi ſermonem dirigente. Uerum dicit Sco. melius potuiſ
ſet ſuſcipiens fuiſſe expreſſus nomine ꝓprio/ q̄ hoc/ ſeruus
chriſti. Non enim ſeruus chriſti eſt cum iam baptizaꝛ: ſed
baptizatur vt ſit ſeruus chriſti/ ſcilicet ſpiritualis: quo chri
ſtiani ſunt ſerui chriſti. De hac forma dicit Scotus/ ꝙ q̄diu
tolerata fuit ab eccleſia romana: ⁊ pro tempore pro quo in
ſtituta/ fuit rationabilis. Si vero poſtea ab eccleſia roma/
na alia fuiſſet eis impoſita: et eorum prohibita: peccarent
vtendo ſua. ¶ Sed diceres verba importantia actum ba/
ptizandi et ſuſcipiendi baptiſmum ſunt ſubſtantialia: vt ſu
pra dictum eſt: ideo non poterunt illa per ſtatutum huma/
num mutari: quia ſicut eccleſia non poteſt inſtituere ſacra/
menta: ita nec ſubſtantialia ſacramētorum mutare. Ad hoc
dicitur ꝙ licet de ſubſtantia forme ſit expreſſio actus et ſu/
ſcipiens: ſed non eſt de ſubſtantia ꝙ determinate exprimaꝛ
per verbū indicatiuum vel per optatiuū. Itē per pronomē
ſecūde perſone vel per pronomē tertie perſone. Cuiꝰ rō eſt/
quia Mat. vlti. in verbis chriſti: vnde trahitur forma: licet
exprimat chriſtus actum et ſuſcipientē: tamē non exprimit
ſub verbis innuētibus preceptum. Unde dicit: Ite docete
⁊c̄. baptizantes eos. His verbis precepit baptizare et non
tradidit formā: nec illa verba: baptizantes eos. poſſunt po
ni in forma: ſed in eo quod ſequiꝛ: in nomine patris et filij
et ſpiritusſancti: recitat verba vt pertinentia ad formam: vt
ſatis patet ex contextu orationis: et ideo diſpoſitioni eccle
ſie relictum eſt: quibus verbis exprimatur actus et ſuſci/
piēs quos ipſe in precepto ſuo expreſſit. Et circa expreſſio/

nem act us et ſuſcipientis potuit eccleſia oꝛdinare quibus verbis hoc exprimať. An aũt greci nũc peccent vtẽtes alia foꝛma ab eccleſia romana: cum nũc ceſſauerit cauſa ꝓpter quã foꝛmã ſuã aſſumpſerũt: dubiũ eſt: quia dubium eſt an eccleſia romana eis aliã foꝛmã tradiderit cum expreſſa ꝓhibitione prioꝛis: qꝺ ſi factũ eſt: peccant vtendo ſua. Si autem eccleſia ſic permittit nõ peccãt: ſed ſiue ſic/ſiue ſic/ vere baptizant: vt dicit Durãdus diſt. iſta. q. j. quia in foꝛma ſua ſunt oĩa ſubſtantialia foꝛme: vt declaratũ eſt: et reuertẽtes ex eis ad obedientiã eccleſie romane nõ rebaptizantur Statutũ aũt eccleſie licet poteſt ligare miniſtrum: ſed nõ euacuare ſacramentũ. Optime et clare ad idẽ loquiť Pe-
Cõcl. 3. trus de palude. q. j. arti. ij. ¶ Tertia ꝯcluſio. Quelibet mu-
I. tatio circa foꝛmã eccleſie facta a miniſtro: vt preciſe neceſſaria ex parte ſacramenti: nedum inducit culpã miniſtro: ſed euacuat et tollit effectum ac veritatem ſacramento. De hoc Innocẽtius in ca. j. de baptiſmo et eius effectu. Probatur hec cõcluſio poſt Scotum ⁊ Durandũ: quia ibi deficit intentio debita in miniſtro: quia ſi miniſter varians intendit vti verbis quibus vtitur eccleſia tanꝗ̃ foꝛma ꝑciſa baptiſmi: deficit ſibi intentio vtendi illis verbis ſicut vtiť eccleſia tanꝗ̃ foꝛma: quia intendit verbis variatis vti vt foꝛma preciſa ⁊ neceſſaria baptiſmi: et ita nõ vt foꝛma eccleſie: et ꝑ hoc deficit intentio requiſita: que eſt intendere qꝺ eccleſia intẽdit/ et eo modo quo eccleſia: vt infra patebit. Preterea talis mutans foꝛmã que eſt de neceſſitate ſacramẽti/ baptizando intendit inducere erroꝛẽ: ergo ſacramentũ fruſtraretur effectu. Tenet cõſequẽtia: quia ſacramenta habent veritatem in fide eccleſie nõ perſone: vt dicit Durãdus. Intendens autem inducere erroꝛem illud quod facit/ nõ facit in fide eccleſie: ſed contra fidem eccleſie: ergo talis non confert verũ ſacramentũ. Antecedens ꝓbať: quia qui ſub hac intentione baptizat/ ꝙ foꝛma ſua mutata/ ſit foꝛma preciſa ſine qua nõ cõfertur ſacramẽtũ: aperte errat: ⁊ eccleſiã ſub alia foꝛma baptizantẽ errare indicat: et per hoc grauiſſimũ erroꝛem fouet ⁊ inducit. Iſta cõcluſio tertia intelligitur ꝙ intentio mutandi foꝛmã a chꝛiſto inſtitutã vt de eſſentia ſacramenti impedit ſacramentũ: eo ꝙ ſubſtantialia mutanť ⁊ que ſunt de neceſſitate ſacramenti. Non eñ cõpatiunť ſe intendere baptizare: et nõ velle vti foꝛma ſine qua nõ confertur baptiſmus ex chꝛiſti inſtitutione. Si vero intentio mutandi foꝛmã reſpicit ſolum ea que ſunt de neceſſitate ꝑcepti ſeu miniſtri: et intendit velle facere quod chꝛiſtus inſtituit: et nõ ſit mutatio circa ſubſtantialia: licet ſic faciens credat eccleſiã catholicam errare et ſe bene ſentire: verum ſacramentũ conferť: quicq̃d addatur vel ſubtrahať a baptizante: alias enim greci et heretici non poſſent baptizare. Eſt de mente petri. q. j. arť. iij. Item intẽtio dicit nedũ finis volitionẽ: ſed etiã medioꝝ rectã oꝛdinationẽ: igitur nõ in-
Cõcl. 4. tendit baptizare q̃ foꝛmã preciſam non acceptat. ¶ Quar-
L. ta cõcluſio. Mutatio verboꝛũ principaliũ foꝛme/ que ſunt in nomine patris ⁊ filij et ſpũſſancti/ per alia verba eis nõ ſynonyma loco eoꝝ poſita/ niſi ſacramenti autoꝛ deꝰ diſpẽſet: tollit ſacramenti veritatẽ: et priuat ſacramenti efficaciã Probať illa cõcluſio ꝑ verbũ chꝛiſti ſacramentoꝛũ inſtitutoꝛem frequenter allegatum Matth. vltimo. Baptizãtes eos in nomine patris et filij et ſpũſſancti. ¶ Item ratione ſm Durandũ et Petrũ de palude: quia cũ baptiſmꝰ ſit ſpecialiter ſacramentũ fidei (per baptiſmũ eñ primo aſcribiť baptizatus cetui fidelium) in ipſo debet eſſe fidei proteſtatio vel inſinuatio: ⁊ maioꝛ expꝛeſſio ꝙ̃ in alijs ſacramentis Maioꝛ autem fidei proteſtatio debet coꝛreſpondere actui interioꝛi: ſed nõ eſt ſatis ſufficiens fides qua crediť in vnã perſonam ſine alia: ergo non eſt ſufficiens proteſtatio qua expꝛimitur vna perſona ſine alia: et ꝑ cõſequens ad baptiſmum requiritur proteſtatio fidei: maxime expꝛeſſa articulo trinitatis qui primꝰ eſt. Unde patet ꝙ nõ ſufficit expꝛeſſio vnius perſone niſi omnes expꝛimantur. ¶ Patet etiã cõcluſio ex expꝛeſſa determinatione eccleſie/ de cõſe. diſt. iiij. in ſynodo, vbi dicit zacharias papa. In ſynodo angloꝛum decretũ et firmiſſime ꝑceptũ et diligẽter demõſtratũ eẽ dinoſciť/ ꝙ q̃cũqꝫ ſine inuocatiõe trinitatis merſus fuiſſet: ſacramentũ regenerationis nõ haberet: qꝺ oĩno verũ eſt: q: ſi merſus in fonte baptiſmatis q̃s fuerit ſine inuocatiõe trinitatis: ꝑfectꝰ chꝛiſtianꝰ non eſt: niſi in noĩe pr̃is ⁊ filij et ſpũſſancti fuerit baptizatꝰ. Hoc q̃qꝫ obſeruare in predicta ſynodo ſacerdotes voluerunt: vt qui vel vnã de trinitate perſonam in baptiſmo non nominauerit illud baptiſma verum eſſe non poſſet: quod pro certo verum eſt. ¶ Dicitur notãter in cõcluſione verboꝛum principalium: que ſunt in noĩe patris ⁊c. quia in alijs verbis minus principalibus: q̃ expꝛimunt actũ et ſuſcipientẽ/ quoꝛũ expꝛeſſio eſt neceſſaria: vt dictum eſt: admittiť aliqua variatio: per terminos etiam non ſynonymos: vt dictũ eſt de grecis. ¶ Dicitur nõ ſynonyma: quia licet loco illoꝛũ verboꝝ in noĩe patris ⁊c. ponere eoꝝ ſynonyma in alia lingua: nã in omni lingua/ latina/ hebꝛaica/ greca/ teutonica ⁊c. poteſt tradi baptiſmꝰ: dum tamẽ verba (cuiuſcunqꝫ lingue ſint) fuerint ſynonyma his latinis: In noĩe patris ⁊c. ꝙ̃uis latinꝰ ſacerdos ſub romana eccleſia cõſtitutus/ peccaret in alia lingua baptizando ex officio ſolẽniter: ſicut etiã ſi cõſecraret euchariſtiã in alia lingua: quia oꝛdinauit eccleſia romana/ ꝙ officia eccleſiaſtica dicantur ⁊ miniſtrenť in latina et greca. Et hoc rationabiliter: quia in hac poteſt diſtinctiꝰ ſcribi et ꝓferri vt dicit Sco. ¶ Et nota ꝙ per verba ſynonyma non intelligo verba eq̃pollẽtia: q̃ idem ſignificant vt vult glo. in. c. multi. de conſe. diſt. iiij. ¶ Sed per ſynonyma intelligo verba idem ⁊ eodẽ modo ſignificantia: ſiue ſic ſignificent ex natura: ſiue ex pꝛopꝛia inſtitutione: ſiue ex cõmuni vſu accõmodato: quo modo homo et animal rationale non ſunt ſynonyma: neqꝫ pater ⁊ genitoꝛ: nec generaliter termini diuerſoꝛum predicamentoꝝ: vel eiuſdem predicamẽti ſub diuerſis generibꝰ aut ſpeciebus nõ ſubalternatis cõtenti: quantũcũqꝫ idẽ ſignificẽt: differũt eñ oẽs tales in modo ſignificandi: vt. ſ. in littera. ff. latius patuit. Ex illo ſeq̃tur/ ꝙ licz ṽba illa in noĩe pr̃is ⁊c. ex impitia aut lingue lapſu aliquãtulũ coꝛrũperenť: dũ tamẽ circũſtãtes plenũ cape poſſent ſenſum: nihilominꝰ ſi aſſit debita intẽtio: veꝝ eſt baptiſma qm̃ verba hec coꝛrupta: licet nõ ex ꝓpꝛia impoſitiõe: tamẽ ex vſu ſunt ṽbis integris ſynonyma: idem cũ eis et eodem modo repꝛeſentantia. Unde papa (qui ex imperitia latine lingue baptizauerat: in noĩe patria ⁊ filia ⁊ ſpũſſancta) ſacerdotẽ verũ baptiſma contuliſſe diſcernit. in. c. retulerunt de cõſe. diſt. iiij. Secus ſi tanta eſſet coꝛruptio verboꝛũ/ ꝙ ſenſus eoꝝ nõ capereť ab audientibus/ ⁊ latinũ intelligẽtibus: qꝺ cõiter accidit quando in principio dictiõis littera vel ſyllaba coꝛrumpiť. ¶ Diciť etiam niſi deꝰ diſpẽſet. Sic eñ apoſtoli ex diuina diſpẽſatione et familiari. ſſ. ꝯſilio in principio baptizabãt naſcẽtis eccleſie: in noĩe chꝛiſti: vt habetur Acť. ij. ⁊ Iohan. iiij. Nõ eñ ꝓpꝛia autoꝛitate foꝛmã a chꝛiſto ꝓmulgatã aliquatenꝰ mutare tentaſſent: legẽ eñ ſuperioꝛũ nullus inferioꝛ poteſt reuocare: nec ſimpliciter nec ad tẽpus. Diſpẽſauit aũt chꝛiſtus ꝓ tẽpoꝛe ꝑmitiue eccleſie/ vt in noĩe chꝛiſti baptizarent: in quo implicite trinitas tota deſignatur ⁊ inuocať. Nam q̃ dicit chꝛiſtũ. i. vnctũ dicit etiã eũ q̃ vnxit. i. patrẽ: et eũ quo vnctꝰ eſt. i. ſpm̃ſctm̃: vt magiſter ex auto. beati Amb. exponit: vt nomẽ chꝛiſti ieſu: in quo eſt ſalus (vt in Acť. petrus dicit) diuulgareť/ et amabile reddereť: quod tũc plurimis odioſum erat incredulis: et erubeſcibile infirmis. Sic eñ dum videbãt ſuper baptizatos in noĩe chꝛiſti deſcẽdere ſpm̃ſctm̃ in ſigno viſibili: excitabantur ad amoꝛem et venerationẽ nominis chꝛiſti: vt dicit Alexan. Sed ratione illa ceſſante/ ⁊ noĩe chꝛiſti diuulgato/ eccleſia redijt ad prioꝛem foꝛmam a chꝛiſto pꝛomulgatam: quia ceſſante ratione diſpenſatiõis/ etiam ipſa diſpenſatio ceſſauit: vt dicit ſanctus Tho. et ceteri doctores. ¶ Ex illo ſequitur coꝛollarie ſm eũdem: ꝙ ſi quis nũc
baptizaretur in nomine chꝛiſti: nõ eſſet baptizatus: ſed ve- Coro. I.
niret iterũ baptizãdus: quia deficeret foꝛma: ⁊ diſpenſatio Z
nunc locũ nõ habet. Cõſonat beatꝰ Thomas: ſanctꝰ Bo-

nauen. ⁊ Duran. ⁊ Aliaco.q.xxiiij.ar.j. Sco. videtur dubi-
tare: dicit em̄. Non audeo dicere ꝙ baptizatus hodie in no
mine chriſti eſſet baptizatus: ſed nec audeo oino dicere cō-
trarium ꝙ non eſſet baptizatus. Nō lego vbi fuit illa diſpē
ſatio reuocata. In hoc ergo caſu reputo dubiū an talis ſit
baptizatꝰ: vnde circa ipſum agendum foret in dubijs: hoc
eſt rebaptizādus eſſet ſub ꝯditione: vt habeꝛ extra de bap.
⁊ eius effe.c. de quibus. Sed dicit Petrus de aliaco vbi.s.
ꝙ non venit dubitandum: quia licet nō legaꝛ quādo fuerit
illa diſpēſatio reuocata: tamē quia diſpenſatio facta eſt ex
cauſa: ſatis cenſeꝛ reuocata/quādo diſpenſatiōis cauſa ceſ-
ſauit: ſcilicet quādo nomē chriſti fuit ſufficiēter ꝓmulgatū
quia ceſſante cauſa/ceſſat effectus. vt dicit Tho. ⁊ ſanctus
Bonauē. Et ab illo tunc/nec illa forma baptizare licuit
nec valuit. Et licet dubiū ſit quādo illud p̄mo fuerit: tamē
nunc nō eſt dubiū q̄n ita ſit. ¶ Scd̄o ſequiꝛ ꝙ ſi q̄s bapti-
Corol.2 zatur in nomine trinitatis/aut in nomine genitoris ⁊ geni
ti et procedentis ab vtroqꝫ/nō eſt baptizatus: ſed venit re
baptizandus. Hoc cōcorditer ſentiunt ſanctꝰ Tho. Bona
uentu. Rich. Petrus de pal.q.j.ar.iij. Hollzot Tho. de ar-
gen. Sco. Duran. ⁊ Petrus de aliaco.q.xxiiij.ar.j. et ceteri
theologi cōiter. Et patet corollarium ex concluſione: quia
hic mutantur verba principalia et alia verba eis non ſyno
nyma: nō em̄ eſt ſynonymū hoc nomen trinitas huic copu
lato/pater filius et ſpūſſanctus: vt notū eſt. Nec illa noia
genitoris/geniti/ſpirati/ſeu procedentis/his noibus pa-
tris ⁊ filij ⁊ ſpūſſancti: vt declaratum eſt in primo articulo
Nec ſufficit ꝙ dent eandem rem intelligere: vt videꝛ velle
Petrꝰ de pal. vbi.s. arguendo ꝯ ſeip̄m. Tū q̄a nō eodē mō
tū q̄a v̓ba ſacramētalia nō tā ex ſignificatiōe: q̄ ex iſtitutio-
ne ſunt efficacia. Chriſtꝰ vo tradendo formā ſacramēti fidei
talem dedit et obſeruari voluit: in qua expreſſa fidei trini-
tatis profeſſio ſub proprijs diuinarū pſonarum noibus ex
plicatur: qualis eſt hec forma. In noie patris ⁊ filij ⁊ ſpūſ-
ſancti. ⁊ nō illa in noie trinitatis ſeu genitoris. Unde dicit
Sco. Sicut iudeis datum fuit aliqd̄ nomē ſignificās eſſen
tiā diuinā ſub ꝓpria ratiōe: qd̄ ipſi vocabāt nomē dei tetra
grāmaton. Ita chriſtus dedit eccleſie noia ſignificantia pſ-
ſonas ſub ꝓprijs rationibꝰ/q̄ ſunt pater ⁊ filius ⁊ ſpūſſan-
ctus. Uerū tota ratio eſt inſtitutio diuina. Et per hoc ſcili-
cet inſtitutionē diuinam/ſub inuocatione explicita nomi-
num trinitatis/diſtincte pro pſonis ſupponentiū: et non ꝓ
aliquo niſi qd̄ eſt formaliter pſona/pn̄t tolli multe bruge
et inſtātie de idētitate eſſentiali actuū notionaliū cum pſo
nis diuinis: ratiōe cuius Petrus de pal. videꝛ velle/ꝙ in
noie genitoris ⁊ geniti poteſt fieri baptiſmus: ſicut in noie
patris ⁊ filij ⁊c. niſi diceretur ꝙ ex accommodatione vſus
pater importet hypoſtaſim: hoc eſt ſupponat ſolum pro
hypoſtaſi ꝯnotando actus notionales: genitor vero ꝓ om
ni gignente ſupponit: nō curādo an ſit ſuppoſitū vel non.
Sed tūc q̄s diceret: volo ꝙ oino ꝓ eodē ſupponāt etiam
ſtante noua impoſitione vocabuli. non ſufficit: q̄a chriſtus
inſtituit ſub illis vocabulis et nō alijs q̄ apud totā cōitatē
diſtincte ſupponunt ꝓ perſonis: nō curādo de q̄cūqꝫ idio-
mate. Et q̄d ſi fieret nouū idioma: nonne poſſet ſub eo ba
ptizari: vtiqꝫ videꝛ ꝙ ſic: igitur pariformiter hic in ꝓpoſi-
to: ſed tunc poſſet dici ꝙ adhuc nō eſſent vere ſynonyma/
eo ꝙ poſſunt cōpetere alicui qd̄ nō eſt pſona: forma aūt de
bet eſſe certa. ¶ Quinta cōcluſio. Uariatio forme in non
ōcl.5. ſubſtātialibus per pronominis ego ſubtractionem: ſiue ꝑ
aliarū dictionū additionē: ſeu partiū forme trāſpoſitionē/
dummodo nō tollit verū forme intellectū/ neqꝫ vnitatem
nec adeſt intentio inducendi errorem: nō impedit ſacramē
ti efficaciā/nec baptiſmatis veritatē. Cōcluſio hec declara
tur per ſingulas clauſulas. ¶ Diciꝛ primo in non ſubſtan
tialibus: quia de ſubſtantialibus forme habitū eſt conclu-
ſione.ij. ⁊.iij. ¶ Diciꝛ ſine ꝓnominis ego ſubtractione: q̄a
cum oia cetera in forma preter ꝓnomen ego/ ſint ſubſtan-
tialia in nō ſubſtantialibꝰ nō poteſt fieri alia ſubtractio niſi
pronominis ego: et huiuſmodi ſubtractio (q̄a nō tollit ſen
ſum) non impedit ſacramenti effectū: vt dictū eſt. ¶ Diciꝛ
ſine aliarū dictionū additiōe: illa poteſt multipliciter fieri
in p̄ncipio/in medio/vel in fine. Et vbicūqꝫ fiat: ſi ſenſum
verum forme non variat: verū eſt ſacramentū. Si vero qd̄
additur repugnat veritati forme: aut alium ſenſum indu-
cit: nihil ſit. Similiter ſi vnitatē forme per interruptionem
minimā tollit: non eſt ſacramentū. Exēpla patent in p̄mo
articulo. Eodē modo de trāſpoſitione verborū. ¶ Diciꝛ:
nec adeſt intentio inducēdi errorem: q̄a illa exiſtēte/q̄cūqꝫ
variatio ſiat quātūcūqꝫ modica/nō erit ſacramentū: vt di
ctū eſt in cōcluſione ſcd̄a. Qua declaratione p̄miſſa ꝓbaꝛ
cōcluſio: q̄a ſicut in materialibus manētibus ſubſtantiali-
bus rei/manet eius ſpecies et nature veritas: licet acciden
tia mutentur. Ita in ſacramētis manētibus ſubſtantialibꝰ
variatio nō ſubſtantialiū nō mutat veritatē ſacramentorū:
dūmodo ſenſus forme nō mutaꝛ. Nam et ſenſus verus for
me eſt de ſubſtantia ſacramēti: qm̄ ſacramenta ſigna ſunt
ſignificantia effectū gratuitū: q̄ ſignificatio ſi tolliꝛ: tolliꝛ
ratio ſacramēti. ¶ Quantū ad articulū tertiū dubitaꝛ pri- Artic.3.
mo cōtra dicta in quarta cōcluſione et eius corollaria. Ba Dub.1.
ptizatus hodie in nomine chriſti verū baptiſma recipit: ſi- M
militer ſi baptizatur in nomine trinitatis. Sic ſi baptizaꝛ
in noie genitoris et geniti: et ſancti flaminis: ſeu ab vtroqꝫ
ꝓcedentis: ḡ corollaria ibi poſita ſunt falſa: Cōſequētia no
ta. Antecedens probatur: quia verba hec equipollent his
verbis. In nomine patris ⁊ filij et ſpiritusſancti. Nam illa
includunt inuocationē ac fidē trinitatis ſicut iſta: patet de
ly chriſtus: qd̄ implicat vnguentē/vnctū/ et eū quo ſit vn-
ctio: q̄ ſunt pater et filius et ſpūſſanctus. ¶ Item trinitas
dicit trinitatē perſonarū/ſimiliter ⁊ genitor: cū important
diſtincte pſonas/ꝓpter diſtinctos actus notionales quos
cōnotant. De equipollentibus enim idem eſt iudiciū: ⁊ nō
refert vtrū ex eq̄pollentibus quis dixerit. glo.in.c. multi.
de conſe.diſt.iiij. Et ꝓbanꝛ auto. canonis. Nam prima duo
habentur in ca. a quodā. de ꝯſe.diſt.iiij. vbi nicolaus papa
in reſponſis ad conſulta bulgarorū dicit: ꝙ baptizati in no
mine trinitatis/aut in nomine chriſti non debent rebapti-
zari: ſed ſunt vere baptizati. De tertio eſt exp̄ſſa glo.c. mul
ti.de ꝯſe.diſt.iiij. Item vt tangit magiſter in textu ex auto.
beati Ambro. Etiam qui tantum pſonā noiat: dum tamen
fidem trinitatis mente teneat: vere baptizat. Ad illa beatꝰ
Bonauē.q.v. huius diſt. reſpondens dicit. Quidā dixe-
runt ꝙ cum ſacramentū baptiſmi virtutem habeat a fide q̄
in corde eſt: qualicūqꝫ ꝓfeſſione trinitatis ſiue tres perſo-
ne ſiue due exprimantur: plenū eſt ſacramentū. E cōuerſo
aūt ſi nō eſt fides in corde: etiā ſi exprimantur tres perſone
ore/non eſt ſacramentū. Hoc videꝛ ſentire Ambro. in li. de
tri. dicens. Si vnū in ſermone cōprehendens vel patrem
vel filiū vel ſpiritūſanctū: fide autē nec patrē/nec filiū/nec
ſpiritūſanctū abneget: plenū eſt ſacramentum fidei/id eſt
baptiſmus: hic em̄ ſpecialiter eſt ſacramentū fidei. Et hu-
ius opinionis videꝛ fuiſſe Hugo ⁊ Magiſter. ſubdit: ſed
q̄a vt dicit Augu. in epiſtola ad bonifaciū. Baptiſmꝰ eſt ſa
cramentū fidei non ſingularis perſone/ſed eccleſie: ideo ſi
des pſone nihil obeſt vel prodeſt. ¶ Et ideo dicit illa opi-
nio q̄cquid ſit de fide cordis: iudicandū eſt in baptiſmate
de ꝓfeſſione oris ſiue expreſſione ſermonis. ⁊ ideo quali-
tercūqꝫ credebat baptizās: ſi totā exprimat trinitatē bapti
zatum eſt: ſi non totā/baptizatū nō eſt ⁊ rebaptizādus eſt
Et hoc certitudinaliter dicunt magiſtri. hec Bona. ¶ Et
ꝑ hoc d̄r ad rōnes dubij. Primo de baptiſmate in nomine
chriſti: ꝙ licet olim tempore apoſtolorꝫ ſic baptizatꝰ verū
baptiſma receperit: ſed nō modo: q̄uis certi canoniſte op
poſitū teneāt: vt glo. in.c. a quodā. allegato: ⁊ in.c. ſi q̄s. de
baptiſmo ⁊ eiꝰ effe. quā pauci ſequūꝛ. Unde Petrꝰ de pal.
q.j.ar.ij. ⁊ durādus ſatis groſſe rep̄hendit gloſatorē dicēs
ꝙ iohānes errauit i apparatu illiꝰ capl'i. a q̄dā. de cōſe.diſt.
iiij. ⁊ Ber. in.c. Si q̄s. Poſſet honeſtiꝰ dici ꝙ locuti ſūt opi
natiue. Sed ad textum ca. a quodā. qui eſt Nicolai pape et
deciſiuꝰ: q̄a eſt reſpōſio ad ꝯſultationē. Reſpōdet Aſtenſ.

ꝙ non intelligendus eſt omnino ſm ꝙ verba ſonāt. Unde
quoad hoc ꝙ dicit: in nomine trinitatis/intelligendum eſt
explicite: hoc eſt explicādo diſtincte perſonas. Unde qui in
nomine patris et filij ⁊ ſpiritusſancti baptizant: baptizant
in nomine trinitatis: ſicut habet glo. eodē capitulo et glo.
in. c. ſi quis. Itē Pelagiꝰ papa in ca. multi. de conſe. diſt. iiij.
exponit nomen trinitatis. i. nomine patris ⁊ filij ⁊ ſpiritus/
ſancti. vnde ait. Euāgelicū preceptū ipſo domino ſaluatore
noſtro ieſu chriſto dicēte vel tradente: nos admonet in no/
mine trinitatis ſanctum baptiſma vnicuiq; tribuere: dicēte
dño nřo ieſu chriſto diſcipulis ſuis. Ite baptizate oēs gen/
tes in nomine patris et filij et ſpiritusſancti. Ecce dicendo
baptizate in nomine patris et filij et ſpiritusſancti: monet
baptizare in nomine trinitatis. Hinc glo. ibidē ſuꝑ verbo
trinitatis dicit explicite. Simile ait Zach. papa. in ſynodo
angloꝝ ibidē dicens. Si merſus quis fuerit in fonte baptiſ
matis ſine inuocatione trinitatis/nō eſt perfectꝰ chriſtianꝰ:
niſi in nomine patris ⁊ filij ⁊ ſpiritusſancti fuerit baptizatꝰ
⁊c. Sic etiā exponēdum eſt quod beatꝰ Bern. in quadam
epiſtola dicit: reſpōdendo cuidā querenti de quodā bapti/
zato in nomine domini ⁊ ſancte crucis. Ego hūc puto bap
tizatū. Qđ nomē domini intelligit diſtinctā expreſſionem
trinitatis. Adiectio aūt facta (⁊ ſancte crucis) ex deuotio/
ne nō tollit baptiſmatis effectū. ❡ Sed de nomine chriſti
dicit/ꝙ papa illud refert ad tempora apoſtoloꝝ quantum
ad cauſam/volens dicere ꝙ vnū quippe idēq; eſt. i. eiuſdē
virtutis et efficacie in caſu quo eſſet eadē cauſa baptizādi.
vnde et eadem diſpenſatio eſt: et hoc videt innuere aduer
biū ſicut. Unde dicit ꝙ hi profecto ſi in nomine ſancte tri/
nitatis vel tantū in nomine chriſti: ſicut in actibus apoſto
loꝝ legitur (ſemꝑ factū) baptizati ſunt vnū q̇ppe idēq;
eſt: ſeq̇tur. rebaptizari nō debent vel rebaptizari nō debet
ſimpliciter et abſq; cōditione ꝑpter dubiū aliquoꝝ: ſed cū
conditione. ❡ Ad illud qđ arguit de baptiſmo in noie ge/
nitoris: dicitur breuiter ſm oēs theologos/ꝙ ſic baptizās
nihil facit. Quibus concordant potiores canoniſte. Ho/
ſtien. Panor. et pene omnes ſummiſte. Sed de glo. dicitur
vt dictū eſt: ꝙ in hac parte non tenetur ſicut nec Hugo. nec
magiſter in priori caſu: licet hanc cauſam non ponant: et cū
argutū eſt ꝙ de eq̇pollētibꝰ idē eſt iudiciū: et nō refert vtrū
ex eq̇pollētibus quis dixerit: verū eſt nō refert: et eſt idem
iudiciū quātū ad veritatē locutionis: nō autē quātū ad ve/
ritatē ſacramēti. Cuius ratio ſupra tacta eſt. Qđ ſi aliud in
tendit glo. nō tenet et cōtraria eſt ſentētie doctoꝝ. Ita etiā
ſentit Petrus de palude vbi ſupra. Thomas de argētina.
Robertus holkot. Ad verba Ambroſij reſpōdet Alexan.
et poſt eum ceteri tripliciter. Uno modo ꝙ loquit in caſu
quo puer ante cōpletionē forme: poſt nominationē vnius
perſone: aut ſacerdos deficeret tūc preſumeret ꝙ ex ſua mi
ſericordia deus ſummus ſacerdos ſuppleret qđ deficeret:
non tamen certum eſt an baptizatus eſt: ſepeliēdus tamē
eſſet in cimiterio: vt dicit Rich. Si tamen ſuꝑuiueret/eſſet
ſub cōditione rebaptizandus ꝑpter dubiū. Alexā. dicit/ꝙ
intelligendū eſt ſi fides trinitatis fuerit in corde: licet ſolū
vna ꝑſona exprimatur: plenū eſt fidei ſacramentū quantū
ad fidem. i. req̇ſita ad fidē. i. fides requiſita ad ſacramentū:
ſed nō plenū ſacramentū: q̇a illud req̇rit expreſſam ꝯfeſſio/
nem fidei trinitatis: et ſic ſacramentū eſt plenū quantū ad
fidem cordis: ſed nō plenū quantū ad rationē ſacramenti:
et ideo addit/fidei. Tertio dicit ꝙ ibi ponit ſignū ꝓ ſigna
to. Unde cū dicit plenū fidei ſacramētū: hoc eſt/plena eſt
fides que deſignat per ſacramentū. ❡ Cōſequēter mouen
tur aliqua dubia breuia. Primū/ſi quis baptizādo puerū
diceret. Baptizo te in nomine patris et filij et ſpūſſancti ⁊
beate marie/an puer eſſet baptizatus. Reſpondetur ſub
diſtinctione ſm Durandū: quia ſi intelligit baptizans in
nomine patris et filij et ſpūſſancti ⁊ beate marie/eo modo
quo patris et filij: ita ꝙ baptiſmus ſortiret effectum ex no/
mine beate marie ſicut ex nomine patris ⁊ filij ⁊ ſpūſſancti
ille contrarius eſt veritati fidei; et ita non eſt baptizatꝰ. Et
hic ſenſus clarus deprehēderet/ſi additio illa interſereret
dicēdo. Baptizo te in nomine patris ⁊ filij et beate marie
matris eiꝰ/et ſpūſſancti. Si vero intelligit et ſancte marie
id eſt ad honorem ſancte marie: vel in noie ſancte marie vt
intercedentis/adiuuātis/aut gratie ſtabilitatē impetrātis/
vel huiuſmodi: verū eſt baptiſma dum addat nō vt partē
forme neceſſariā: ſed ex deuotiōe: licet addēs grauiter pec
cet: immo dicit Angelꝰ in ſumma: ſi q̇s ex malicia dicat. In
noie diaboli: Ego te baptizo in noie patris ⁊c. nō vt aliq̇d
forme/vere baptizat. ❡ Itē q̇d ſi dicat. In nominibꝰ pŕis
et filij et ſpūſſancti. Et videt ꝙ melius dicat in noibus ꝙ̄ **Dub. 2.**
in noie: q̇a verius dicit pater et filius et ſpūſſanctus ſunt
tria noia et nō vnū nomē. Reſpōdet ꝙ in caſu nō eſt bapti
zatus: q̇a nō ſunt ſynonyma noie et nominibꝰ. Et cōſequē/
ter dicit licet nomen patris ⁊ nomē filij et nomē ſpūſſancti
ſint tria noia perſonalia: vnū tamen eſt nomen eſſentiale:
virtus aūt diuina que operat in baptiſmo ſicut oīs oꝑatio
ad extra ad eſſentiā ꝑtinet: vt ſupra dictū eſt. Unde pater ⁊
filius ⁊ ſpūſſanctus nō tres baptizatores ſunt: ſed vnꝰ ba/
ptizator ſicut vnus creator: vnus ſanctificator. Uel dicitur
ſm Alexan. q. xiij. par. iiij. ꝙ nomen ibi nō accipit pro voce
ad ſignificandū ſeu nominandū aliq̇d impoſita: ſed ꝓ no/
ticia prout dicit a notamine. Eſt aūt noticia trinitatis ꝑ fi/
dem q̄ eſt vna ſm illud apoſtoli ad Ephe. Una fides: vnū
baptiſma. ❡ Item q̇d ſi ꝑpoſitio (in) ſcienter omitteretur.
Dicit ꝙ non eſt baptiſmus: q̇a nihil eſt dicere noie patris **Dub. 3.**
vel oratio reddit ambigua: que prepoſitio ſubintelligit in
ex vel de: et non manet eadē ſignificatio ac ſignificationis
certitudo. Si tamen ex defectu lingue inaduertenter aut
idiomatis proprietate in qua idem ſignificaretur per ly in
nomine: et ꝑ ly noie ſicut idē valet: ego baptizo ⁊ baptizo
pie credi poteſt ꝙ eſſet baptizatus. Hec Aſten. ❡ Quid
ſi dimitteretur (et) dicendo In nomine patris/filij/ſpi/
ritusſancti. Dicit ꝙ nihil fit: quia ad denotandū ꝑſonalem
diſcretionē inter patrē et filiū/requiritur cōiunctio copu/
latiua. Et licet poſſet ſubintelligi: tamen forma ſacramēta/
lis debet eſſe expreſſa et ſenſibilis. Si aūt loco (et) ponere
tur coniunctio q; cū et/que ſunt ſynonyma eſt baptiſmus.
❡ Quid ſi diceret. Ego linio ſiue lauo vel abluo te in no
mine patris ⁊ filij ⁊c. Dicit ꝙ nō eſt baptiſmus: q̇a nō ſunt
illa ſynonyma cum ly baptizo: quoniam baptizo non quā/
libet lotionem ſeu ablutionem ſignificat: ſed illam que fit
cum certa intentione verbis/et in certa materia ſcilicet in
aqua: vt dicit glo. in. c. multi. de conſe. diſt. iiij. ❡ Quid ſi
loco te/ponatur nomen proprium/dicendo: baptizo iohā
nem in nomine patris ⁊c. Dicitur ꝙ eſt baptizatus: quia
idem valent demonſtratiuum et demonſtrabile: nec refert
variatio perſone: quia etiam greci exprimunt baptizatum
in tertia perſona: vt dictum eſt. ❡ Plura concernentia ſu
ſcipientem et miniſtrantē tangentur in ſequentibus diſtin
ctionibus. ❡ Dubitatur vltimo de inſtitutione baptiſmi:
de hac dictum eſt ſupra diſt. j. q. iiij. et diſt. ij. q. ij. ꝙ a chri/
ſto inſtitutus eſt. Quando vero inſtitutus ſit/ſunt opinio **Dubiuȝ vltimū.**
nes docto. vt tāgit magiſter in textu. Et breuiter poſt Sco **D**
tum dicendum/ꝙ dubium eſt quando primo fuit inſtitutꝰ
non enim quādo chriſtus baptizatus eſt a iohanne/vt qui
dam dixerunt: quia ille non fuit baptiſmus in forma chri/
ſti: ſed in forma iohannis: tamen chriſtus dedicauit aquā
tanq̄ materiam idoneam ſuo baptiſmo ex cōtactu ſue mū/
diſſime carnis. Et hoc intendit Beda. cum dicit ꝙ chriſtꝰ
contactu ſue mundiſſime carnis contulit vim regenerati/
uam aquis. Uis illa non fuit aliqua realis entitas aque in
herens: ſed fuit ordinatio aque vt eſſet materia baptiſma/
tis: quam per hoc deſignauit ꝙ ipſe in aqua baptizari vo/
luit. Et ſic dicit Alexan. ꝙ chriſtus tunc inſtituit baptiſmū
potentialiter ſeu materialiter: quia materiā dedicauit. Nec
inſtitutus in illo verbo ad nicodemum. Niſi quis renatus
fuerit ⁊c. Iohā. iij. vt dictū eſt ſupra diſ. j. q. iiij. Dicit tamē
Alexan. ꝙ ibi inſtitutus eſt quoad finē: q̇a ibi oſtēdit finis
baptiſmi; q̄ eſt ingreſſus paradiſi. Nec Mattheivlti. dū ꝑ/

cepit dn̄s diſcipulis. Docete omnes gētes baptizātes eos in nomine patris ⁊c̄. cuius ratio vbi ſupra poſita eſt: licet ſm Alexan. ibi inſtitutus ſit formaliter: quia ibi formā expreſſit quātū ad principalem eius partē. Nec cum Marci vlti. apoſtolis inquit. Qui crediderit et baptizatus fuerit ſaluus erit. eadem ratione: quia ante paſſionē inſtitut⁹ eſt. Hec autē locutus eſt dominus poſt reſurrectionē: poteſt tamen dici ꝙ ibi inſtitutus eſt quātū ad effectū: qui eſt ſaluare a culpa et pena. ¶ Nec in cruce dum de eius benedicto latere exiuit ſanguis et aqua: q̄a vt dictū eſt: ante paſſionē eius inſtitutus eſt: licet tunc dici poſſet ſm Alexan. inſtitutus quātū ad ſignificationē: q̄a ſanguis ille et aqua ſignificabant ſacramentū euchariſtie et baptiſmi. Nec dum diſcipulos ſuos miſit binos et binos ad predicandū ⁊ baptizādum: q̄a miſſio ad baptizādū preſupponit ei⁹ inſtitutionē tunc ſm Alexan. inſtitutus eſt officialiter: quia tunc officium baptizādi eis cōmiſit ſicut officiū predicādi. Inſtitut⁹ eſt ergo baptiſm⁹ prius ꝙ baptizandi officiū diſcipulis cōmiſſum fuerat: licet quādo et vbi determinate ex ſcriptura nō ſit certū. Et hec ſentētia eſt magiſtri. Licet aūt Alexan. partiat̄ inſtitutionē baptiſmi: nō eſt accipiendū q̄ſi baptiſmus diuerſis tēporibus partialiter ſit inſtitutus. Cum em̄ baptiſmus ſit vnū ſacramentū: vnica eſt inſtitutione inſtitutū: et quantū ad materiā et formā finē et effectū: licet potuit poſt inſtitutionē ſignificari et officiū ꝯmitti. Ideo Richar. dic̄ diſt. iij. q. v. ar. j. ꝙ chriſtus baptiſmi ſacramētū prius inſinuauit inſtituendū facto dum a iohāne baptizatus eſt. Et v̄bo Johan. iij. Niſi q̄s renat⁹ fuerit ⁊c̄. Scd̄o inſtituit facto dū ꝑ diſcipulos baptizauit. Johā. iij. ⁊ iiij. Verbo/ quādo miſit diſcipulos binos et binos predicare ⁊ baptizare vt dicit marcus. Tertio cōfirmauit in ſigno: cū de latere aquā emanare fecit. Et precepto cū poſt reſurrectionem diſcipulis p̄cepit. Ite docete oēs gentes baptizantes eos ⁊c̄. ¶ Rationabilitatē vero inſtitutionis tangit Sco. quia ſacramentū principale legis euangelice/ ꝑ qd̄ ſcilicet intratur in eius obſeruantiā: debuit eſſe nouū et proprium ipſi legi. Debuit etiā illud ſacramentū eē euidēs in ſignifitione: q̄a iſta eſt lex veritatis euacuās vmbrā: et debuit eē copioſum in gratie collatione: quia hec lex gratie. Johā. j. Gratia et veritas ꝑ ieſum chriſtum facta eſt. Debuit etiam eſſe facile: q̄a iugum chriſti ſuaue et onus leue. Matth. xj. Debuit eſſe cōmune: q̄a lex noua ꝯmunis erat omni populo et toti mundo: omni ſexui et etati. Omniū horū vna eſt ratio: quia ſacramenta legis debēt cōgruere legi: maxime illud per qd̄ q̄s coadunat̄ populo legis. Hec autē q̄nq; inueniunt̄ in hoc vnico baptiſmatis ſacramēto. ſ. ablutionis in aqua cū verbis. Hoc em̄ euidēter ſignificat mundationē anime q̄ eſt effectus eius principalis. Dat gratiā copioſe. Et facile: quia ſine periculo: et cōmune omni ſexui et etati. Et ideo rationabiliter de nouo inſtituta. Qd̄ autē baptiſmus obligabat et circūciſionē euacuabat dictum eſt. q. iiij. diſt. j. De immerſione et numero ei⁹ tangit magiſter in hac diſt. ſatis clare. Dicetur tamen aliquid infra diſt. vj.

Diſtinctio. iiij.

b Jc dicendum eſt aliquos ⁊c̄.

Superiori diſtinctione egit magiſter de baptiſmo ſm ſe: hic de eius effectu. Et circa hoc duo facit. Primo agit de effectu baptiſmatis quantū ad ſuſcipientē. Secūdo de effectu eius in ordine ad cōferētem diſt. v. Sententiā autē textus ſubiecte cōcluſiones cōtinent. ¶ Prima. Oēs paruuli rite baptizati rem et ſacramentū ſuſcipiūt: ſed ſacramentū tantū q̄ ficte et ſine fide et cōtritione accedunt. Baptiſmum vero habere nō potētes qui ꝓ chriſto ſanguinē fundunt: aut fidei contritionē iungunt: rem ſine ſacramento percipiunt. ¶ Scd̄a. Juſtificatis baptiſmum ſuſcipientibus gratia augetur: et oīs penitentia relaxatur: et hoc in eis per ſacramentū ſignificatur. ¶ Tertia ꝯcluſio: Paruulis dat̄ gr̄a operās et cooperās ꝑ baptiſmū ſicut adultis: ſed paruulis in munere non vſu operis. Has concluſiones magiſter in textu latius ꝓſequitur.

Queſtio. j.

Circa hāc diſtinctionem queritur. a

Utrum effectus baptiſmi in non indigne ſuſcipiente ſit infuſio virtutum et gratie ac remiſſio culpe et pene. ¶ Trib⁹ articulis more ſolito ſoluetur preſens queſtio. ¶ Quātū ad primū articulū notandū/ ꝙ hic nō tractabit̄ de effectu q̄ Arti. I.
eſt res et ſacramentū puta de charactere de quo. j. diſt. vj. Nota. I.
ſpecialiter tractabitur: ſed de ceteris q̄ ſunt res tantū: ⁊ de B
iſta diſtinctiōe vide infra. q. ꝓxima. Huiuſmodi autē effect⁹ quidā reſpiciunt remotionē mali: quidā collationem boni. Reſpicientes remotionē mali multiplicant̄ ſm diuiſionē mali. Eſt autē duplex malū/ ſcz culpe: et hoc triplex/ ſcz culpe originalis/ mortalis et venialis. Et malum pene qd̄ eſt duplex/ ſcz pene eterne et tēporalis. Et qd̄libet horꝝ poteſt multipliciter ſubdiuidi: he tamē ſubdiuiſiones nō ſeruiūt propoſito noſtro. Tamen de pena tēporali aduertendum/ ꝙ duplex eſt pena tēporalis ſm Alex. parte. iiij. q. ij. §. vlti. quedam contracta que reſpondet peccato originali: vt fames/ ſitis/ infirmitas ⁊ cetere penalitates ⁊ miſerie hui⁹ vite: etiam mors ipſa tēporalis: que naturales dicūtur: quia conſequunt̄ naturā in primo homine corruptā. Et omnes hoc tempore cū morte finem accipiunt. Alie ſunt pene temporales aſſumpte in ſatiſfactionē peccati actualis: vt ieiunia/ vigilie ⁊ orationes/ et varie corꝑis caſtigationes. Effectus vero reſpiciētes collationem boni poſſunt diſtingui: quia aliqui ſunt quaſi radices: vt gratia ⁊ v̄tutes. Alij ſunt q̄ hos cōcomitātur quaſi annexi: vt fomitis remiſſio/ mentis illuminatio/ affectus fecundatio/ corporis chriſti incorporatio/ et celeſtis regni apertio. Siquidem gratiā ſeq̄tur fomitis debilitatio: fidem intellectus illuminatio: charitatem voluntatis fecundatio: vtrūq; (fidem et charitatem) eccleſie incorporatio. Et oīa ſimul (ſcilicet remotionē mali et collationem boni) celeſtis regni apertio. ¶ Secūdo Nota. 2.
notandum ꝙ de hoc an in ſuſceptione baptiſmatis infun- E
dantur virtutes theologice et morales: Alexan. et poſt eū Opi. I.
Tho. recitat tres opiniones. Prima ꝙ in baptiſmo virtutes non infunduntur preſertim pueris nondū rationevtētibus: ſed dum ad perfectam etatem perueniunt: tunc conferentur ſi manſerint in innocentia: vel ſi moriuntur tunc in ſeparatione anime a corpore virtutes illis conferuntur. Motiuum: quia fruſtra tunc ineſſent: cum per eas nō poſſent exire in actum. Secunda opinio ꝙ virtutes non infun- 2
duntur ſm habitum: ſed in radice que eſt gratia: ſed cum tollitur impedimentum antecedente vſu rationis: gratia ramificatur in habitibus virtutum. Tertia opinio ꝙ virtu- 3
tes infunduntur ſm habitum: ſed non actum durante impedimento vſus rationis. Et hanc opinionem amplectuntur vtriq;. ¶ Tertio notandum ꝙ gratia et peccatum ab- Nota. 3.
ſolute et ex natura rei non contrariantur: et per conſequēs D
ſeſe non expellunt ex natura rei. Hoc probatur de peccato originali: quia gratia per potentiam diuinam poſſet infundi anime quantū ad illud abſolutum quod eſt gratia abſq; hoc ꝙ deobligaret animā a debito habendi iuſticiam originalem: cum illud nullam implicet contradictionem: nec apparet aliqua repugnātia carētie iuſticie originalis cū debito habēdi ad illud accidēs abſolutū: qd̄ eſt gratia. Carētia non repugnat: quia iuſticia originalis nō req̄rit̄ ꝙ inſit gr̄a: ergo ei⁹ carētia nō obeſt. ¶ Preterea in baptizato eſt gr̄a et non iuſticia originalis. Nec debitū habēdi repugnat gr̄e: q̄a aut eſt reſpect⁹ rōnis: ⁊ null⁹ talis ꝯriat̄ rei abſolute aut ipe debēs hr̄e: ⁊ hic etiā nō repugnat gr̄e: q: debēs ⁊ nō debēs ſunt eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime: ⁊ nō repugnat non debēti: ergo nec debēti: q̄a q̄cq̄d repugnat alicui ex ꝓpria natura: repugnat cuilibet eiuſdē ſpeciei et gradus cū illo cui repugnat. ¶ Probat̄ idē de pctō actuali: q: pctm̄ actuale dicit actū p̄teritū ꝓpter quē aliq̄s obligatur ad penā: qd̄ aūt p̄teritu eſt; nō ꝯriat̄ ei qd̄ eſt. ¶ Et ſi opponis: de actu

peccati iā exiſtēte: vt ſi quis iam occidat: etiā ille actus nō
repugnat gratie: q̇a ille actꝰ idē ſpē et numero poſſet iuſte
fieri vtputa: ſi deꝰ eū p̄ciperet: et tūc ſtaret cū gratia. Nec
iſta obligatio ad penā ei quod eſt gr̄a repugnat: q̇a ſicut
deus poſſet quēcunq̄ etiā habentē gratiā punire pena eter
na ſicut ⁊ tēporali ſ̄m potentiā ſuā abſolutā: ita poſſet quē
cūq̄ ad penā eternā obligare. Sicut ex aduerſo: poſſet pec
catorem manentē in peccato a debito pene eterne abſolue
re: et qualitatē illā q̄ dicit᷑ gr̄a ei infundere. Poſſet em̄ deꝰ
de potētia abſoluta pctōrē nō punire eternaliter: ſicut eum
nō punit ꝑ certo tp̄e. Itē poſſet aliquē ſine omni ſuo deme
rito punire eternaliter abſq̄ hoc ꝙ ſit iniuſtꝰ: licet illa puni
tio nō diceret᷑ p̄prie pena: ſed magis dolor. Et ſic poſſet
brutū ꝑpetuo punire: ſic ⁊ hominē. Patet ergo ꝙ nō eſt re
pugnātia gr̄e et culpe ex natura rerū: qua ex ꝓpria natura
culpa expelleret gratiā: et gr̄a culpā. Sed repugnātia earū
q̄ non ſtant ſimul in eadē aīa: eſt ex ſola ordinatiōe diuina:
Replica ¶ Sed di. inter culpam ⁊ gratiā eſt formalis repugnātia: qđ ꝓbat᷑. Implicat cōtradi
ctionē in eadē aīa eſſe ſimul culpā ⁊ gratiā. Probat᷑: q̇a ſeq̇
tur bene: in a eſt culpa: ġ a eſt inimicū deo: ſiue non eſt ac
ceptū deo ad vitā eternā. Et ſeq̄tur: in a eſt gr̄a: ġ a eſt acce
ptū deo ad vitā eternā: q̄ ſunt manifeſte ꝯdictoria. Vtraq̄
ꝯſequētiaꝝ ꝓbat᷑ ꝑ locū a diffinito ad ſuā diffinitionē. Nā
culpa eſt illud q̊ homo reddit᷑ inimicꝰ deo. i. ingratꝰ ad vitā
eternā. Et gr̄a eſt q̄ homo reddit᷑ gratꝰ ſeu acceptꝰ deo ad
vitā eternā. Ad hoc reſpondet᷑ ꝙ gratia poteſt dupliciter
accipi. Uno mō abſolute vt ſignificat q̄litatē illā q̄ eſt gr̄a
nihil cōnotando. Similiter culpa ꝓ actu illo quo offendit᷑
deꝰ nō cogitādo offenſam. Et intelligēdū eſt qđ dictū eſt:
ꝙ res ille ſignificate obſolute ꝑ hos terminos gr̄a/culpa/
ex natura rei nō repugnāt: nec termini ſic accepti opponun
tur. Alio modo accipiunt᷑ cōnotatiue vt ſupponunt ꝓ rebꝰ
poſitiuis: et cōnotāt gr̄a acceptionē habētis eā ad vitā eter
nā. Et culpa repulſionē a vita eterna: et ordinationem ad
penā eternā. Et licet res ſubſtracte ꝓ q̇bus hi termini gr̄a
et culpa ſupponūt: non repugnēt ex natura rei: termini ta
mē ſic accepti opponunt᷑: et ꝓ eodē ſupponere nō poſſunt
in cōcreto ꝓpter ſua ꝯnotata. Et ꝑ hoc ad rōnē neget᷑ ꝙ im
plicat in eodē eſſe culpā et gratiā/ ſi accipiunt᷑ abſolute: q̇a
valet tantū: implicat ſimul eſſe rem illā q̄ eſt gr̄a: ⁊ illā que
eſt culpa: q̄ eſt falſa. Et cū ꝓbat᷑. Seq̄tur: in a eſt gr̄a: ergo
⁊c̄. negent᷑ ambe ꝯſequētie: q̇a oppoſitū cōſequētis poteſt
ſtare cū antecedēte: nec arguit᷑ ꝑ locū a diffinitiōe: q: ille nō
ſunt diffinitiōes gr̄e ⁊ culpe capiendo abſolute: ſed capiē
do cōnotatiue. Si aūt accipiūtur ꝯnotatiue: ꝯcedit᷑ ꝙ gr̄a
⁊ culpa repugnāt: ad hūc ſenſum: q: res ille ſub his ratiōi
bus. i. ſic ſe habētes vt ſignificant᷑ per hos terminos repu
gnāt: q̇a ſic ſua ꝯcreta de eodē v̄ificari nō poſſunt: ⁊ hoc ꝓ
Coroll. bat replica. ¶ Ex his corollarie ſequit᷑: ꝙ deꝰ de potētia ab
ſoluta poteſt remittere culpā et penā ſine infuſiōe gr̄e. Po
teſt etiā acceptare ad vitā eternā: ⁊ illā cōferre ſine gr̄a. Il
lud late ꝓbatū eſt in p̄mo diſ. xvij. de charitate infuſa. Illa
aūt idētificat᷑ gr̄e: vt ꝓbatū eſt in ſcđo di. xxvj. Verū de fa
cto ſ̄m potentiā ordinatā neutrū poteſt. Siq̇dē ordinauit
nulli dare vitā eternā in futuro: cui nō dedit gratiā i p̄ſenti
ſclo: qđ nobis manifeſtū eſt ex ſcriptura ⁊ ſctōꝝ ſcriptis: vt
Nota. 4 patet i locis allegatis. ¶ Quarto notādū ſ̄m Ockā. q. iiij
E arti. iij. ꝙ de potētia abſoluta deus poteſt infundere quāli
bet virtutē theologicā ſine alia. Patet/ q̇a virtutes theolo
gice ſunt habitꝰ realiter diſtincti quoꝝ neuter dependet ab
alio: q̇a q̇libet immediate infundit᷑ a deo: ⁊ ſi vnꝰ depēde
ret ab alio: tamē nō niſi in genere cauſe efficiētis. Sed hāc
cauſam deꝰ poteſt ſupplere: q̄re ꝓpoſitū. Et hoc dico de in
fuſis. ¶ De acq̇ſitis dico ſimiliter idem. Nam ſi non: maxi
me q̇a charitas acq̇ſita nō poſſet eē ſine fide: q̇a de alijs nō
eſt dubiū. Poteſt em̄ fides ⁊ ſpes eſſe informis: ⁊ ita eſſe ſi
ne charitate. Sed ꝙ charitas habitꝰ acq̇ſitꝰ poſſit eē ſine fi
de: probat᷑: q̇a charitas acq̇ſita generat᷑ ex actibꝰ volūtatis
Ad ꝓductionē aūt actꝰ volūtatis/ nō requirit᷑ habitꝰ intel
lectꝰ: ſed ſufficit actus eius per quē oſtendit᷑ obiectū diligi
bile volūtati: quo oſtenſo ſtatim volūtas elicere poteſt di
lectionē obiecti: ex quarū frequētatione generat᷑ habitꝰ di
ligendi q̄ eſt charitas acq̇ſita. ¶ Si dicis nō poteſt volun Replica
tas frequentare actus diligendi: niſi intellectus frequētet
actus cognoſcēdi ⁊ oſtendendi obiectū. Sicut ergo ex fre
quentatione actuū volūtatis generatur habitꝰ charitatis:
Ita ex frequētatiōe actꝰ intellectꝰ generat᷑ habitꝰ cognitio
nis ſeu fidei. Reſpondet᷑ ꝙ deꝰ pōt ſuſpēdere actus intelle
ctionem ⁊ intellectꝰ reſpectu habitꝰ intellectꝰ: ⁊ non reſpe
ctu actuū volūtatis: neq̄ actꝰ voluntatis reſpectu habitus
voluntatis: tunc ꝓcedit ꝓbatio. Etiā habitꝰ intellectꝰ nō
eſt cauſa habitꝰ voluntatis: nec poteſt concurrere ad gene
rationē habitꝰ volūtatis: niſi mediāte actu ſuo: ⁊ actꝰ ſuꝰ. i.
intellectio nō cōcurrit niſi mediāte actu volūtatis: et ita tā
habitꝰ intellectus q̄ actꝰ eiꝰ ſunt cauſa cauſe habitꝰ volūta
tis/ ⁊ nō cauſe īmediate habitꝰ: tm̄ ītellectꝰ eſt cauſa remoti
or q̄ actꝰ intellectꝰ: q: inter habitū intellectꝰ/ ⁊ habitū volū
tatis mediant due cauſe. ſ. actꝰ intellectꝰ ⁊ actus volūtatis
ſed īter actū ītellectꝰ ⁊ habitū volūtatis tm̄ vna cauſa. ſ. actꝰ
volūtatis. ¶ Preterea in patria charitas eē pōt ſine fide ⁊
ſpe: ġ et in via. Tenet ꝯn̄a: q̇a ſi eſſet eſſentialis depēdentia
charitatis ad fidē aut ſpem/ ſine eis nō poſſet eē nec i p̄ria:
nec extra patriā. Verū actus volūtatis nō pōt eē ſine actu
intellectus: q̇a incognitū nō amat᷑. x. de trini. Unde nō eſt
talis habitudo habituū voluntatis ⁊ intellectus adinuicē Corol. 1
ſicut actuū. ¶ Ex illo ſequit᷑ corollarie: ꝙ poſſibile eſt vir
tutē moralem in volūtate generari ſine prudentia habitua
li in intellectu: non tamē ſine recta rōne in actu: hoc eſt ſine
prudētia actuali. Probat᷑ vt ſupra: q̇a deꝰ poteſt ſuſpēdere
actiuitatē actus prudentie reſpectu generatiōis habitꝰ pru
dentie: ⁊ pōt ꝯcurrere cū actu intellectꝰ et volūtatis ad ge
nerationē habitꝰ in volūtate. Verū ſine actu ratiōis recte
nō poteſt generari virtꝰ moralis: q̇a recta ratio eſt obiectū
partiale oīs actus virtuoſi: ex quo generat᷑ virtꝰ que eſt p̄
cipua circūſtantiarū. Sunt aūt circūſtantie obiecta partia Corol. 2
lia: vt habitū eſt in tertio diſt. xxiij. ¶ Ex illis ſequit᷑ ſcđo/
ꝙ virtutes theologice poſſunt infundi ſine moralibꝰ: ſicut
et morales ſine theologicis. Hoc nūc ſupponatur ex tertio
vbi etiā oſtenſum eſt ꝙ rōne naturali nō poteſt probari ne
ceſſitas quarūcūq̄ v̄tutū infuſarū neq̄ theologicaliū neq̄
moraliū. Sed eaꝝ neceſſitas eſt credita: et ꝑ ſcripturā cano
nicā ac ſanctorū patrū ſententias reuelata. Unde quecūq̄
rationes naturales inducunt᷑ ad ꝓbandū earū neceſſitatē
deficiūt: licet multe cōgruitates adduci poſſent. Et tantū Artic. 2.
de articulo primo. ¶ Quantum ad articulum ſecundum: Cōcl. 1.
eſt hec prima concluſio. Effectus baptiſmi in ſuſcipiēte eū F
non indigne/ eſt vniuerſalis remiſſio culpe. Hec concluſio
probari nō poteſt ratiōe naturali ⁊ efficaci: ſed eſt fide cre
dita et autoritate ſcripture probata. Nam Iohan. iij. dicit᷑.
Niſi quis renatus fuerit ex aqua et ſpūſctō ⁊c̄. ergo a cōtra
rio ſenſu: ſi quis renatus fuerit ⁊c̄. intrabit in regnum celo
rum ⁊c̄: ſed nullus peccato maculatus ſiue originali ſiue
actuali mortali/ ſeu veniali intrare poteſt in regnum celo
rum: vt dicitur Apocalipſis. xxj. Non intrabit in eam ali
quid coinquinatum: ergo regeneratio in aqua et ſpiritu ſ
que ſit per baptiſmum: tollit omne peccati inquinamentū
Huic conſonat illud Marci vltimo. Qui crediderit ⁊ ba
ptizatus fuerit: ſaluus erit. Solus aūt credēs actu vel habi
tu/ fide ꝓpria aut aliena/ digne baptiſmū ſuſcipit: ergo oīs
digne ſuſcipiens ſaluus erit: vtiq̄ ꝑ baptiſmū ergo a pec
cato ſoluit᷑. Ad idem eſt autoritas beati Auguſti. in encħ.
c. lj. tractātis illud apoſtoli ad Roma. vj. Quicunq̄ bapti
zati ſumus in chriſto ieſu: in morte ipſius baptizati ſumus
vbi late probat concluſionē quoad paruulos et adultos.
Et ad idem eſt illud ad Ephe. v. Mundans eccleſiam la
uacro aque et verbo vite: vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam
eccleſiam non habentem maculā: aut rugā: aut aliquid hu
iuſmodi. Ex quo patet ꝙ baptiſmꝰ tollit mundanā omnē
maculam originalem; rugā mortalem; et q̄cq̇d huiuſmodi

id eſt culpam venialem. Item Aug. in enchi. c. xlij. Sicut a paruulo recēter nato vſqꝫ ad decrepitum ſenem: nullus ꝓhibēdus eſt a baptiſmo: ita nullus eſt qui nō peccato moriatur in baptiſmo. Sed paruuli tantū originali: maiores autem etiā his omnibꝰ moriunt̃ peccatis quecūqꝫ maleviuendo addiderūt: ad id qđ naſcendo contraxerūt. Et hoc eſt qđ dicit̃ in cōcluſione: vniuerſalis remiſſio: que nullam culpam excludit: nec originalem: ad cuius remiſſionē principaliter ordinatus eſt baptiſmꝰ: nec actualem mortalem. qđ patet: qꝛ culpa nō remittit̃ niſi ꝑ gratiā: vt infra dicet̃ de penitētia. Sed oīs culpa mortalis: ſiue actualis ſiue originalis/ſm inſtitutū dei ordinem repugnat gratie: ergo vna nō poteſt remitti manente alia. Probat̃ idem extra de baptiſmo. c. maiores. quia chriſtus totū hominē ſaluū fecit in ſabbato: q̄ opus imꝑfectiōis nō nouit. Itē ſi originale ſine actuali dimitteret̃: ſimul eſſet q̄s beatꝰ ⁊ miſer: qđ eſt impoſſibile. ¶ Sed de veniali poſſet eſſe dubiū: cū venialis culpa ſtet cū gratia: neqꝫ eam expellit nec minuit. Sed illo nō obſtāte: baptiſmus nō tantū tollit mortalia: ſed etiā venialia cōmiſſa: vt patet ex autoritatibus adductis. Nā baptiſmus in ſpiritusancto ſufficit ad ſalutē. Unde moriēs in innocētia baptiſmali euolat: et ꝑ cōſequēs impedimēta adipiſcēde ſalutis tollit. Impedit aūt peccatū veniale ingreſſum regni: quare tollit̃ per baptiſmū nō tanq̄ repugnans gratie: ſed tanq̄ repugnās glorie. Ratio aūt huius fundamentalis nō eſt: niſi diuina liberalitas: que tātū huic ſacramento voluit ꝯferre efficaciā. Ponit tamē Alexan. ꝑ. iiij. q. xx. ar. ij. huius plures cōgruentias. et poſt eū ſanctꝰ Bonauen. diſt. iiij. q. j. quas placuit hic inſerere. ¶ Prima ex ꝑte eius cōtra qđ baptiſmus eſt inſtitutꝰ/ſcilicet culpa originalis peccati. Nam ſicut corruptio originalis peccati eſt vniuerſalis et peſſimas reliquit ſequelas: ita congruū fuit vt deus vniuerſale ⁊ magne efficacie remediū inſtitueret: vt ſicut in corruptiōe iſtius morbi manifeſtat̃ magnus rigor diuine iuſticie: ſic in remedio liberalitas magna ⁊ dulcedo diuine miſericordie oſtenderet̃: vt non ſolū morbū: ſed oīa que cōſequunt̃ peccata: huiuſmodi remedij virtute deleantur. Hinc Rom. v. Non ſicut delictū: ita et donū: ſed multo excellētius donū. vt ibi ꝓbat apoſtolꝰ. ¶ Secūda congruitas ex parte eius ad qđ eſt. Eſt em̄ baptiſmus ad regenerandū. Unde in hoc ſacramento transfert̃ homo de poteſtate tenebrarū in adoptionē filiorꝫ dei. Et maxime aperit̃ largitas diuine manus in primo reditu hoīs ad deum. Et hoc innuit̃ ad Titū. iij. Per lauacrū regeneratiōis ⁊ renouationis. ſſ. quem effudit in nos abunde. ¶ Tertia cōgruitas eſt ratiōe ordinis: q̄a baptiſmꝰ eſt primū inter oīa ſacramenta ⁊ fundamentū aliorꝫ. Ideo vt ꝑfectū ſtatuat̃ fundamentū: placuit diuine miſericordie huic ſacramēto ꝑfectā dare efficaciā ad delendū omnē culpā: vt poſteriorꝫ oblitꝰ: is qui baptizatus eſt quaſi nouus effectus: omnino ad anteriora ſe extendat: potiſſima tamen cauſa eſt ſuꝑerogatio chriſti in humana redēptione. Chriſtus em̄ ſatiſfaciendo ꝓ homine dānato/multū ſuꝑerogauit in ſatiſfaciēdo: q̄a incompabiliter maius fuit preciū redēptiōis q̄ꝫ delictū. Unde Aug. in quodā ſermone. Si equalitate librent̃ culpa hominis peccātis/et p̄ciū redēptiōis: non tantū diſtat infima pars inferni a ſummo cardine celi. Et qm̄ ſm apl̄m Rom. vj. per baptiſmū cōmorimur chriſto peccato et conreſurgimus ad vite nouitatē: operatur in baptiſmo ꝑfectā ſanationē ſuꝑerogatio mortis chriſti. et hoc eſt qđ dicit glo. Exo. xiiij. ſuꝑ illud. Nec vnus ſuꝑfuit ex eis: puta in mari rubro quia oīa peccata in baptiſmo ſunt remiſſa: et potentia diaboli eſt ſubmerſa. ¶ Sic ergo quia baptiſmus eſt ſacramentū perfectū: et ꝑfectū remediū ⁊ fundamentū legis ꝑfecte: ideo cū originale peccatū priuet hominē innocentia: nō deleret ꝑfecte originale: niſi reſtitueret innocentiā. Non aūt eſt innocēs ſimpliciter qui nō caret omni peccato. Baptiſmus aūt hūc effectū habet: nō preciſe ex eo quia cōfert gratiam ſimpliciter: ſed quia cōfigurat baptizatum morte chriſti: ⁊ ſm ſuꝑerogationē meriti mortis chriſti oꝑatur in baptizato per gratiā baptiſmalē. Et licet gratia baptiſmalis ſit incipientiū: et ita imꝑfecta: quātū ad habilitādū ad bonū: tamen quātum ad liberādum a malo habet vim gratie perfectiſſime: ⁊ hoc ex diuina ordinatiōe: q̄ per illud ſacramentū tanq̄ per remediū perfectū vult oīa peccata delere: et perfectā innocentiā reſtituere. ¶ Dicit̃ notanter in cōcluſione ſuſcipienti nō indigne: quoniā in ficte accedētibus baptiſmus nō habet neqꝫ hunc neqꝫ ſequentes effectꝰ vt dicetur. q. ſequenti. Accedit autē non indigne: qui nō accedit ficte: neqꝫ actu peccat peccato actuali. Non em̄ capit mens humana (vt dixit Alex.) q̄ꝫ deus remittat aliqđ peccatū ei q̄ eſt in actuali voluntate peccandi. In talibꝰ enim baptiſmus nō habet effectū: vt in ſequēti. q. dicet̃. ¶ Uex de peccato veniali/hoc eſt ſingulare/q̄ꝫ ſi quis baptizatus eſt in actu vel in ꝓpoſito peccati venialis: licet illud veniale nō dimittat̃: quia nō dimittit̃ peccatū actuale cōtra voluntatem peccantis. Sed peccans actu venialiter: vult peccare. Siquidē omne peccatū actuale eſt voluntariū. Non autem dimittit̃ peccatū volēti cōtinuare peccatū: tamē nō impedit remiſſionē quātū ad alia peccata mortalia ⁊ venialia. Cuius ratio eſt quia veniale non opponitur gratie baptiſmali: ideo gr̄a alia remittit reſpectu q̄rꝫ non īpedit̃. Secus de mortali: qm̄ ſi vnū mortale placet: nullū peccatū dimittitur: quia gratia penitꝰ excludit̃. Hec eſt ſententia ſancti Tho. q. v. huius diſt. arti. j. in ſolutione tertie rationis. ¶ Secūda cōcluſio. Baptiſmus rite ſuſceptꝰ remittit omnem penā eternā originali et actuali debitā. Et temporalē *Cōcl. 2. B* pro actuali peccato vt tali ſatiſfactoriā. Ratio cōcluſionis eſt diuina voluntas ⁊ ordinatio qua voluit hec per baptiſmum tolli. Et probatur quoad primā partē: quia baptiſmꝰ tollit debitū originalis ⁊ actualis peccati: ex cōcluſiōe prima: quia dimittit debitū culpe vniuerſaliter: ſed debitum culpe eſt debitū pene eterne: ergo. Ad hoc facit verbū apoſtoli ad Roma. vj. Si cōplantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius: ſimul et reſurrectionis erimꝰ. Ergo ſicut ipſe ſurrexit liber ab omni pena: ita et nos liberamur ꝑ baptiſmum a pena. ¶ Preterea vt arguit Tho. Chriſtꝰ ꝑ mortē ſuā ſufficienter ſatiſfecit ꝓ peccatis totiꝰ humani generis: etiam ſi eſſent multo plura: ⁊ q̄a per baptiſmū chriſto commorimur et cōſepelimur: vt dicit apoſtolꝰ: ideo baptiſmꝰ quantū in ſe eſt: totā efficaciā paſſionis in baptizatū influit. et ꝓpter hoc abſoluit: nō tantū a culpa: ſed etiā a pena ſatiſfactoria: ⁊ per hoc peccatū nō dimittit̃ īpunitū: ſed penā pro nobis ſoluit chriſtus: cui ꝑ baptiſmum incorporamur. ¶ Dicit̃ notanter eternā: propter penā temporalem inflictam originali: que facta eſt velut naturalis homini: miſeria ſcꝫ et mortalitas preſentis vite: que manet: ⁊ per baptiſmū nō auferturꝫ: nec in exteriori homine nec interiori. Un̄ Aug. in de baptiſmo paruulorū libro. j. Nō hoc p̄ſtat̃ adulto in baptiſmo niſi forte miraculo dei: vt lex peccati repugnans legi mentis penitus extinguatur: vt manifeſtū eſt: quod ita voluit dn̄s. Cuius ſanctꝰ Bonauentura octo ponit cōgruitates. Ualent enim pene ille ad humilitatis profectū: ad timoris diuinorꝫ iudiciorꝫ incuſſionē: ad ſuiꝑſius cognitionē: ad peccati fugā: ad boni ſtimulationē: ad virtutum exercitationem: in ſignū adoptionis: et vt nemo accipiat baptiſmū in premiū retributionis. Si em̄ in baptiſmo daretur immortalitas: nō ꝓpter eternā ſalutē: ſed temporale premiū ſuſciperetur: et fidei premiū euacuaret̃. Adducit cōcordantias ad ſingula: de hoc magiſter diſt. preſenti. ca. viij. Si a pena homines per baptiſmum liberarent̃: ipſam putarent baptiſmi eſſe preciū: non eternū regnū. Ideo ſoluto reatu peccati temporalis: pena tantū manet: vt illa vita ſtudioſius querat̃: que erit a penis omnibꝰ aliena. Ideo etiam manet vt ſit fideli et certādi materia: et vincēdi occaſio: qui nō vinceret ſi non pugnaret: nec pugnaret: ſi in baptiſmo fieret immortalis. Et Aug. xiiij. de trinitate ca. xvj. Proſunt iſta mala que fideles pie perferunt: vel ad emendanda peccata: vel ad excercendam probādamqꝫ iuſticiā: vel ad demōſtrandam huius vite miſeriam; vt illa vbi erit

beatitudo

beatitudo vera atqꝫ perpetua ⁊ deſidereť ardentius: et
inſtantius inquiratur. ¶ Dicitur ⁊ tēporalem pro actua
li ⁊c. q꞉ licet baptiſmꝰ nō tollat tēporalem penaꝫ pro ori
ginali oībus inflictam: remittit tñ omnē penā ſatiſfacto
riam pro pctīs actualibus cōmiſſis. Unde adultus nō te
netur ad aliquā exteriorē ſatiſfactionē. vñ Augu. in libro
de baptiſmo paruuloꝝ. ⁊ ꝯcor. in Encħ. xliij. c. ⁊ habeť
de ꝯſe. diſt. iiij. per baptiſmū. Quicq̄d ab hoīe dictum: fa
ctum: cogitatū eſt: totum aboletur: ⁊ quaſi factū non ſit
habetur. Sed ſi punireť nō haberetur vt nō factū. Pec
catum aūt factū ⁊ cogitatū ad actuale pctm̄ ſpectat. Itē
Amb. ſup illđ Ro. xj. Sine pnīa ſunt dona ⁊ vocatio dei
Et hr̄ in lr̄a. Gr̄a dei ī baptiſmo nō requirit gemitū ⁊ plā
ctuꝫ vel aliq̄đ opꝰ: ⁊ oīa grat̄ cōdonat. Qđ exponit mgr̄
de exteriori gemitu ⁊ plāctu. Nā ſine iteriori nemo adul
tus renouatur: ſed exteriores ſatiſfactiones ⁊ afflictiōes
ſcꝫ/ ⁊ ſordes penitentium/ ibi dimittūtur. Hec magiſter.
Sed di. Judeis ad baptiſmū venientibus indicebať pe
nitentia quattuor dierū: vt dicit Grego. Fauſtino defen
ſori. Et habetur de ꝯſe. diſt. iiij. Ne qđ abſit. Ergo videť
ꝙ baptiſmus nō tollat penitentiā exteriorē. Reſpondeť
ꝙ illa penitentia nō indicebatur ꝑpter ſacramēti ineffi/
caciam: ſed ꝑpter eius reuerentiā: ⁊ ꝓbationē iudeoruꝫ
baptiſma recipientiū. Ideo nō indicebať poſt ſuſceptio
Cōcl. 3. nē baptiſmi: ſed ante. ¶ Tertia ꝯcluſio. Quāuis baptiſ/
H mus fomitem pctī in rite baptizato nō penitꝰ extinguat:
ipſum tñ minuit ⁊ remittit. Prima pars patet ꝑ experien
tiam. Nam rebellio carnis aduerſus ſpiritū manet: vt di
cit apl's Rom̄. vij. Video aliam legē in membris meis re
pugnātem ⁊c. Secūda pars patet ꝑ magiſtrum in textu.
Et per beatū Auguſ. in de baptiſmo paruuloꝝ. ⁊ habeť
de ꝯſe. diſtin iiij. Non ex quo. In baptiſmo q̄uis fiat ple
na remiſſio peccatoꝝ: nondū tamē plena eſt nouitas: ⁊
mutatio ꝑfecta: quia adhuc remanet corruptio: nō ſoluꝫ
in corpore: ſed etiam in animo: qui eſt homo interior: in
quo ſi ꝑfecta nō eſſet nouitas: non diceret: apoſtolus de
die in diem renouatur. Hoc quoad p̄mā partē. Et quoad
ſecūdam ſequitur. Hec aūt lex pctī nō ſic ꝑmanet in mē/
bris eoꝝ: qui renati ſunt tāq̄ nō ſit eis facta plena remiſ/
ſio: vbi plena fit omniū peccatoꝝ noſtroꝝ remiſſio: om/
nibus inimicis interfectis: q̇bus ſeparabať a deo: ſꝫ ma/
net in vetuſtate carnis tanq̄ ſeparatum ⁊ peremptum: ſi
nō illicito ꝯſenſu reuiuiſcat: ⁊ in regnū ꝓprium reuoce/
tur ⁊c. bene ad ꝓpoſitum. ¶ Sed ꝯtra ꝯcluſionē repli/
catur. Fomes nō remittitur in baptiſmo. Qđ probať q꞉
ſi ſic/ maxime per gratiā infuſam: ſed hoc nō: ergo. Con/
ſequentia nota cum maiore: q꞉ nulla alia cauſa aſſignari
poteſt. Minor probatur: quia cū fomes ſit in carne vel
in aliqua virtute corporali: per gratiā que eſt in anima:
nō poteſt formaliter remitti ſeu diminui: quia nō eſt īter
ipſum ⁊ gratiā formalis repugnātia: cum nō ſint nati fie
ri circa idem. Ad hoc reſpondeť ſm̄ Sco. ꝙ fomes quā/
tum hic ſufficit: dicitur diminui: nō quātum ad eius eſſen
tiam: ſed quātum ad effectū/ quē cōſueuit cauſare in aīa
ſcꝫ peccatū: ⁊ quātum ad illum minuitur ꝑ gratiā: q꞉ cuꝫ
gratia augetur: ⁊ fomes minorē habet efficaciam incli/
nandi ad peccatū: vtputa victus a fortiore inclinatione
gratie ad meritū. Utrū aūt fomes quoad eſſentiaꝫ ſit in
tenſibilis ⁊ remiſſibilis: dictum eſt in ſecūdo diſt. xxx. q.
ij. ꝑpe finem. Et ponitur exemplū cōueniens de lapillo
alligato ale aquile: q꞉ ſi creſceret virtus motiua aquile:
licet nō diminueretur grauitas lapilli: q꞉ nō ſunt oppoſi
ta: nec in eodem virtus motiua aquile ⁊ grauitas lapilli
diminuitur tamen grauitas lapilli quātum ad effectum.
Quāto em̄ maior eſt virtus in ala: tanto minus impedit
lapillus volatum. ¶ Et per hoc patet reſponſio ad for/
mā replice: concedendo ꝙ fomes minuitur quoad effe/
ctum ſue inclinationis per gratiā. Et conſequēter conce
ditur ꝙ gratia nō formaliter opponitur fomiti: et per ħ
ꝙ nō remittit eſſentiā fomitis. Sed nihilominꝰ pōt impe
dire eius effectum: q꞉ etiam mutuo ſe impediūt que non
formaliter ꝯtrariantur. ¶ Concluſio quarta. Omnibꝰ Cōcl. 4.
rite baptiſmū ſuſcipientibus gratia gratū faciens: ſi nō I
ineſt: de nouo infunditur: ſi prefuit: augmentatur. ¶ Di
citur rite: ad excludendum indigne ⁊ ficte accedentem.
Hoc em̄ intelligo per rite ſuſcipientē: qđ per nō indigne
accedentem. Probatur p̄ma pars cōcluſionis: q꞉ rite ſu
ſcipiens regeneratur in adoptionē filioꝝ dei: ⁊ redditur
dignus vita eterna. Remittitur etiam omnis culpa ⁊ pe
na vt dictū eſt: ſed nihil hoꝝ fieri poteſt ſine gratia ſm̄ le
gem dei ordinatam: ergo illa pars concluſionis vera.
¶ Secūda pars huius ꝓbatur per magiſtrū in textu diſ.
p̄ſenti ca. vij. ⁊. viij. colligentem quid efficiat baptiſmus
in iam iuſtificatis per contritionē: anteq̄ baptiſmū per/
cipiūt. Primo dicit ꝙ tales abſoluūtur per baptiſmū ab
omni pena ſatiſfactoria pro peccatis actualibus: nec per
contritionē quoad culpam dimiſſis. Secūdo mūdantur
a pctīs: ſi que poſt cōuerſionem cōmiſerunt: ⁊ ab eoꝝ ex
teriori ſatiſfactione abſoluuntur. Tertio adiutrix gratia
⁊ oīs virtus in eis augetur: vt quilibet talis tūc vere no
uus homo dici poſſit. Et ad hoc allegatur btūs Hiero.
dicens. Non habenti ibi datur: ⁊ iam habenti: vt plenius
habeat datur. Qui ergo mūdus accedit: ibi fit mundior.
Et omni habenti ibi amplius datur. Quarto fomes pec
cati in tali amplius debilitatur. Quīto: q꞉ eccleſie incor/
poratur: q꞉ quaſi ramus a colūba in arcam portatur. An
te intus erat iudicio dei: ſed nūc etiam iudicio eccleſie in
tus eſt. Hec magr̄. Et debet illa pars ꝯcluſionis intelli/
gi de cōmuni lege/ ꝑpter virginem glorioſam: que ſi in
conceptione filij ſui/ totam gratiā ad quā p̄uiſa erat rece
pit: ⁊ fomes penitus extinctus fuit in baptiſmate: q̄ poſt
baptizata creditur: neqꝫ gratie augmentū: neqꝫ remiſſio
nem culpe quā nullam vnq̄ fecit: ⁊ per ꝯſequens nec pe
ne: quia nullius debitrix fuerat: neqꝫ fomitis debilitatio
nē (qui totus extinctus erat) recepit. Eccleſie incorpora
tionē eius iudicio: characterem ⁊ meriti augmentuꝫ' eſt
ꝯſecuta. ¶ Quinta ꝯcluſio. Oībus rite baptiſmū ſuſci/ Cōcl. 5.
pientibus infunditur charitatis virtus. Probatur: quia
oībus talibus infundiť gratia ex ꝯcluſione quarta: ergo
⁊ charitas. Tenet ꝯſequētia: q꞉ idem ſunt: vt oſtenſum
eſt in ſecūdo: vel ſm̄ alioꝝ opinionem: ſi ſint realiter di/
ſtincte: ſunt tñ inſeparabiles: vt ibi ꝓbatum eſt. ¶ Pre/
terea: per baptiſmū baptizatus ꝯſtituitur in ſorte filiorū
regni: ſed ſola charitas diuidit inter filios regni ⁊ carce
ris: vt vult Aug. ſuꝑ cano. Johan. ¶ Preterea: baptiza/
tus ſi moritur in eo ſtatu/ ſaluatur: ſed ſine charitate nul
lus ſaluatur. j. Coꝝ. xiij. Si linguis hoīm loquar ⁊ ange
lorū: charitatē aūt nō habeā: factus ſum velut es ſonās:
aut cymbalum tinniēs ⁊c. Ergo in baptiſmate charitas
infunditur. ¶ Sexta ꝯcluſio. Licet fidē ⁊ ſpem in habi/ Cōcl. 6.
tu infundi baptizatis nō poſſit ꝓbari euidenter: eſt tamē L
tanq̄ magis conſonū ſcripture ⁊ dictis ſanctoꝝ tenen/
dum ꝓbabiliter. Probať p̄ma ꝑs: q꞉ neqꝫ id pōt ꝓbari
ꝑ rōnem: neqꝫ ꝑ ſcripturā: neqꝫ ꝑ eccl'ie determinationē.
Qđ nō ꝑ rōnem: ꝓbatur. Quia cū charitas q̄ eſt gratia:
pōt ſeparari ab habitu fidei ⁊ ſpei: vt dictū eſt in p̄mo ar
ticulo: ⁊ in Oclram q. iij. ar. iij. ideo pōt ſine eis infundi.
Quia que ſunt diſtincta: ⁊ vnū nō dependet ab alio: poſ
ſunt diſtincte ꝓduci: ideſt vnū ſine alio: ⁊ ſic ꝓducta cō/
ſeruari. Qđ nō ꝑ autoritatē ſcripture: patet: q꞉ maxime ꝑ
illas. (Qui nō crediderit ꝯdēnabitur.) Mar. vlti. Item
Heb. xj. Sine fide impoſſibile eſt placere deo: ⁊ per con/
ſimiles q̄ poſſunt adduci ex canone biblie: ſed oēs ille in
telligende ſunt de adultis: q̇bus nō ſufficit fides eccle/
ſie: ſed requiriť fides ꝓpria: vt exponiť ex̄ de baptiſmo
⁊ eius effe. Maiores. Qđ etiam nō ꝑ determinationem
eccleſie: q꞉ eccleſia hoc nō determinat. Sed vtrum vir/
tutes in baptiſmate infundātur vel nō: diſputationi do/
ctoꝝ relinquiť: vt habeť ex̄ de baptiſmo. Maiores. Se/
cunda ꝑs ꝓbatur: q꞉ eccleſia illam doctorū ſententiam:

licet nō ſimpliciter determinet: eam tñ eligit: qua aſſerūt
gratiam ⁊ virtutes in baptiſmate infundi tanꝙ probabi
liorē: vt habet̃ de ſum. tri. ⁊ fi. catho. c. vnico in clementi-
nis. Preterea per hāc ſententiā paruulus ſaluātur ſcriptu
re ſupra allegate. Qui nō crediderit ⁊c. q̄ vere ſunt ſicut
ſonant: cum nec paruuli baptizati ſine fide ſaluātur: ha-
bent em̄ fidem habitualem: lʒ nō fidei actum. Item par
tes beatitudinis ſcʒ viſio: tentio: fruitio: correſpondent
fidei ⁊ ſpei ⁊ charitati vie. Cū ergo pueri poſt baptiſmū
defuncti conſequūtur verā beatitudinē quātum ad oēs
partes ex virtute baptiſmatis: ꝓbabile eſt ꝙ etiaʒ in via
conferat quibus illa correſpondēt in patria. Item dicit
Aug. vt allegat Alexan. Fides datur ⁊ nutritur in baptiſ
mo. Datur quātum ad paruulos: ⁊ nutritur quātum ad
adultos. Item ꝑ baptiſmū paruulus renaſcitur ſpūali-
ter: ergo ad vitaʒ ſpūalem: ſed ſpiritualis eſt ꝑ fidē ſicut
ſcriptum eſt. Iuſtus ex fide viuit. Nec virtutes theologi
ce fruſtra ſunt in paruulis: q: eo ꝙ inſunt aīam ornant ⁊
ꝑficiunt: ipſamq; diſponūt ⁊ habilem reddunt aduenie
te vſu rōnis ad actus virtutū tunc eliciendos cōcurren-
tibus doctrina ⁊ virtutibus acquiſitis. ¶ Septima con
Cōcl. 7. cluſio. Nulle virtutes eiuſdē rōnis cū acquiſitis infundū
L tur vi ſacramenti rite baptizatis. Probatur ꝯcluſio du-
plici experientia. Prima: q: virtute eiuſdem rōnis cū ac-
quiſitis: preſente obiecto ex ſe ſufficiūt ad eliciendū act⁹
ſuos. Nam habens habitū ſcientie: formata ꝓpoſitione
in intellectu ſtatim aſſentit. Et habens habitū temperā-
tie preſentato obiecto voluntati ſtatim elicit actum tem
perantie: ſaltem ſufficit elicere ſine alio. Sed paruulus
baptizatus veniens ad annos diſcretionis: ſi ꝓponitur
obiectum fidei: circūſcripto habitu ⁊ doctrina acquiſit̃:
nō magis credit ꝙ nō baptizatus: vt docet experientia:
ergo nō habet in ſe habitū eiuſdem rōnis cum habitu fi
dei acquiſito. Suo modo arguit̃ de obiectis voluntatis
odij vel dilectionis: ⁊ ſic de alijs. ¶ Item vt arguit Oc
kam. q. iij. quarti. Illud qđ facit obiectū reſpectu noticie
intuitiue: hoc facit habitus reſpectu noticie abſtractiue:
ergo ſicut obiectum pōt eſſe cā reſpectu noticie intuitiue
ita habitus (ſi ponatur) pōt eſſe cauſa noticie abſtracti-
ue: ⁊ per ꝯſequens ſi ponitur habitus eiuſdē rōnis cum
acquiſito in baptizato: pōt per ipſam habere noticiā ab
ſtractiuā alicui⁹ credibilis cuius nunꝙ habuit noticiam
intuitiuā: vel preuiā actualem: qđ eſt ꝯtra experientiam.
¶ Secūda experientia. Habitus virtutis acquiſitus cō
trariatur habitui vitioſo oppoſito acquiſito: ⁊ per cōſe-
quens expellit eum: ſed pono ꝙ baptizatus adultus ha
beat habitū intēſum ante baptiſmū (gratia exempli odiē
di ꝓximū) poſt baptiſmū adhuc ſentit ſe inclinatum ad
odium ꝓximi. Ergo adhuc manet in eo habitus odiēdi:
⁊ per ꝯſequēs nō habet habitū infuſum eiuſdē rōnis cū
habitu diligendi ꝓximū: q: ſi fuerit eiuſdē rōnis: contra
riatur habitui odiendi proximū: ⁊ ꝑ ꝯſequens eū expel-
lit: qđ eſt cōtra experientiā. ¶ Octaua ꝯcluſio. De lege
Cōcl. 8. cōi in baptiſmate non donātur virtutes morales infuſe.
M Illa cōcluſio ꝓbatur. Quia vel virtutes ille infuſe eēnt
eiuſdē rōnis cū acquiſitis vel alteri⁹. Nō primū vt ptʒ ex
ꝯcluſione precedenti. Nec ſcđm: quia hmōi virtutes mo
rales nō ſunt ponende: ergo. Probat̃ antecedens: quia
nō eſt ponenda neceſſitas ſine rōne: ſed nulla ratio nec
autoritas ſcripture cogit ad ponenduʒ. Qđ oſtenditur.
ꝙ nulla ratio ꝓbatur: q: maxime illa quā ponentes op-
poſitum ponūt: ⁊ recitat Ockam. q. iij. ſcʒ deus non mi-
nus ꝑfecte agit in operibus gratie ꝙ nature: ſed nō in-
uenitur in ſcriptura ꝙ ipſe det aliqđ pncipium operatio
nū: niſi det oīa neceſſaria ad illas operationes: ſicut nō
dat virtutē ꝓgreſſiuā niſi det organa: ⁊ oīa requiſita ad
ꝓgreſſionē: ⁊ ſic de alijs operibus nature: g̊ eodem mō
in operibus grē. Nunc aūt habens charitatē: habet pnci
pium oīm operationū meritoriarū: ⁊ nō poſſunt opera
tiones ille exerceri ſine virtutibus moralibus. puta act⁹
prudentie ſine prudentia: act⁹ iuſticie ſine iuſticia: actus
temperantie ſine tēperantia: actus fortitudinis ſine for-
titudine: ⁊ ſic de ſimilibus. g̊ deus dando charitateʒ: dat
oēs virtutes morales. ¶ Sed illa ratio nō probat: qm̄
multipliciter deficit: vt idem vult vbi ſupra. Nam falſuʒ
aſſumit: ꝙ deus in natura nō dat pncipiū operationum:
niſi det oīa neceſſaria ad illas operationes ⁊c. q: oppoſi
tum frequēter eſt veruʒ. Nam deus creando hoīem dat
ſibi principiū ſciendi ⁊ virtuoſe volendi: ſcʒ intellectum
⁊ voluntatem: ⁊ tñ non dat ſibi habitus de cōmuni lege
per quos pōt faciliter in talia opera: ſed dat ſibi faculta-
tem acquirendi tales habitus. Et ſic in ꝓpoſito: quādo
dat charitatem dat pncipium merendi ſufficiēs: quo pōt
in oīa opera meritoria ⁊ virtuoſa. Ideo nō opʒ ꝙ det ſi-
bi oīa per que pōt in illa prōpte ⁊ expedite: ſed ſufficit ꝙ
dat facultatē acquirendi talia. ¶ Preterea nō imprimū
tur talia nature neceſſaria ad operationē: niſi quādo pn
cipium ex ſe nō eſt ſufficiens ad hmōi operatiōes exercē
das: ſicut exemplo poſito: q: virtus progreſſiua ſine or-
ganis nō ſufficit ad motum progreſſiuū: ideo natura de
dit organa: ſic nō eſt in ꝓpoſito: q: per charitatem quis
pōt in oīa opera meritoria mediantibus habitibus acq̄
ſitis vt dictū eſt in tertio. Ideo pter virtutes morales ac
quiſitas nō eſt neceſſariū infundere alias. Et ꝑ hoc ptʒ:
ꝙ nec hoc eſt verum qđ in rōne aſſumit̃: ſcʒ ꝙ opera me
ritoria nō poſſint exerceri ſine virtutibus moralib⁹ ſaltē
infuſis de q̄bus arguتuʒ eſt. Quoniā ſi intelligit de acq̄
ſitis nihil ad ꝓpoſitum: q: illas homo habere pōt ex ſe:
⁊ ꝑ hoc ꝙ ille requirūtur: nō ꝓbatur ꝙ infuſe ſint neceſ
ſarie. Quāuis etiā virtutes acquiſite non ſint ſimplr̃ ne
ceſſarie ad opus virtuoſum aut meritorium: qđ ptʒ: quia
opus virtuoſum aut meritoriū precedit habitum acquiſi
tum: cū habitus virtuoſus acquirat̃ ex operib⁹ virtuoſis
frequētatis. Nec experientia cogit: q: nihil experit̃ bapti
zatus qđ poſſit: qđ non poſſit nō baptizatus: ſimilr̃ ſicut
ipſe nutritus ⁊ formatus. Nec autoritas aliqua: cui non
liceat ꝯtradicere: hoc aſſerit: qm̄ ⁊ cap̄. in Clementinis
(qđ opinionem iſtam reputat ꝓbabiliorem que dicit: ꝙ
virtutes infundūtur) nō dicit̃ ꝙ virtutes morales infun
dātur. Sed dicit gratia ⁊ virtutes. qđ ſane de theologi-
cis virtutibus intelligit̃: q̄ ſunt neceſſarie ad ſalutē: non
de moralib⁹: ſaltem nō opʒ. ¶ Similr̃ ſi allegatur ꝙ ipē
domin⁹ docuit oēm viam prudentie. Baruch. iij. dicens.
Audi iſrael mādata vite: auribus ꝑcipe vt ſcias pruden-
tiam ⁊c. Et illud Iohan. j. Oīa ꝑ ipm̄ facta ſunt ⁊c. Et il
lud Eſa. xlv. Ego dn̄s faciens oīa hec. Et. j. Cor. xij. Diui
ſiones operationū ſunt: idem vero de⁹ qui operatur oīa
in oībus. Intelligende ſunt ſm̄ Ockam ꝙ deus eſt cau
ſa partialis ⁊ immediata reſpectu cuiuſcūq; effectus. Et
ita videt̃ ꝙ ſuperfluū eſt ponere virtutes morales infu-
ſas. ¶ Concluſio nona. Gratiā cū virtutib⁹ theologicis Cōcl. 9.
infuſam in baptiſmate concomitat̃ intellectus illumina N
tio: affectus fecūdatio: ⁊ incorporatio baptizati chriſto
⁊ eccl̃ie. Probatur ꝯcluſio: q: grā vnit eū cui ineſt capiti
xp̄o ⁊ corpori eccl̃ie: ⁊ mēbrū eius cōſtituit: nō mortuuʒ
(qđ fides informis pōt) ſed viuū. Unde Aug. ad Boni-
faciū dicit: vnūquēq; mēbrū xp̄i ꝑ baptiſmū fieri. ¶ Itē
ꝑ baptiſmū aſcribit̃ familie xp̄i: q̄ aſcriptio eſt incorpora
tio ad min⁹ numero: etſi nō merito ſi īpediret fictio. Si-
militer charitas fecūdat: q: dat aīe potentiam ad merito
rie operandū: operari ṽo meritorie eſt parere fructū vi-
te. Hinc glo. Ps. xxvij. Per baptiſmū aīa ariditate pctōꝝ
ſterilis fecundatur. Sic fides in baptiſmo infuſa lumen
eſt quo aptat̃ ad videndum credenda. ꝗuis nondum in
actu: ſed in habitu manifeſtent̃ credenda. que (concurrē
te fide actuali) vidētur. i. cognoſcūtur. Et hoc mō Diony
ſius ⁊ Damaſcenus illuminationē attribuūt baptiſmo.
Unde ⁊ baptiſm⁹ ſacr̄m fidei đr. ¶ Concluſio decima ⁊
vltima. Baptiſmus oībus rite baptizatis aperit ianuam Cō. 10.
regni celeſtis. Probatur ꝯcluſio. Illud aperit ianuaʒ re

gni celeſtis: qđ remouet omne illud quo aīa ſeparata a corpore impedit̃ ab ingreſſu regni. Sunt aūt duo impedientia aīam ſeparatā: ſcꝫ pctm̄/⁊ pene debitū. Illa em̄ ſuperna hierl̄m libera eſt: vt ait apl̄s ad Gal.iiij. Libera ab oī ſeruitute pene ⁊ culpe. Pene quidem: q: pene ſolutionē ſequit̃ triſticia ⁊ dolor. Hec aūt in celeſti beatitudine minime reperiūtur: ꝓpter qđ Johan. in Apoc. de electis loquēs ait. c.xxi. Abſterget deus oēm lachrymam ab oculis eoꝝ: ⁊ mors vltra non erit: neqꝫ luctus: neqꝫ clamor: neqꝫ dolor. Culpe vero ſicut ibidem teſtat̃ Johan. ca.xxij. cū dicit. Non intrabit in eā aliq̄d coinq̄natum aut abominationē faciens ⁊ mendaciū. Sed baptiſm⁹ omnē culpā tollit/⁊ omne debitū pene ſatiſfactorie: baptizatū expedit ab om̄i retardatiuo regni: ita ꝙ baptizatus niſi poſt baptiſmū in pctm̄ relabatur: moriens euolat ex gr̄a baptiſmi: vt ex ſuperioribꝰ ꝑtꝫ: ꝗ regnū celeſte aperit. Et licet hec porta aperiat̃ ꝑ̄ncipalr̄ a deo: meritorie a paſſione xp̄i: tm̄ fit inſtrumētaliter ⁊ diſpoſitiue a gr̄a baptiſmali. ¶ Ex hoc ꝑtꝫ differētia: quā īter alias Beda aſſignat baptiſmi a circūciſione: q: baptiſmus aperit ianuā regni celeſtis: nō aūt circūciſio. Non tm̄ in hac fundat̃ ꝙ circūciſio ꝑ̄ceſſit paſſionē: per quā regnū apertum eſt oībus: quātum ad ſufficientiā: ⁊ baptiſmus ſequit̃. Quin etiam circūciſio facta poſt xp̄i paſſionē/ante ſufficientē euāgelij ꝓmulgationē: licet originale pctm̄ abſtulerit: nō tm̄ regnū circūciſio (ſaltē adulto) aperuit: q: penā actualium pctōꝝ ſatiſfactoriā nō penitus abſtulit: ⁊ ita nō oīa īpedimēta introitus regni remouit. Baptiſm⁹ vero vt dictū

Arti.3. Dub.1. eſt: oīa tollit: q: penā ⁊ culpā remittit. ¶ Quātū ad tertiū articulū dubitatur ꝑ̄mo. Nā videt̃ ꝙ ſeptima ꝯcluſio ꝯtradicat ſexte. Nā ſexta ꝯcluſio ꝯcedit tanꝗ̄ magis ꝯſonū ſcripture/fidē ⁊ ſpem infundi in baptiſmo: ⁊ ſeptima gn̄aliter negat virtutes eiuſdē rōnis cū acq̇ſitis infundi in baptiſmo. Fides aūt ⁊ ſpes q̄ infundunt̃: ſunt eiuſdē rōnis cū fide ⁊ ſpe acq̇ſitis: q: ſunt eorūdē actuū ⁊ obiectoꝝ. Ad hoc dubiū rn̄det̃ breuiter: ꝙ ꝯcluſiones ille nō ꝯ̄dicūt ſibi: q: ꝯcluſio ſeptima notāter loquit̃ de virtutibus eiuſdē rōnis cū acquiſitis: nūc aūt fides ⁊ cetere virtutes theologice infuſe de q̇bus ſexta ꝯcluſio loquitur: nō ſunt eiuſdē rōnis cū acq̇ſitis: vt ꝓbatuꝫ eſt in tertio. Et ꝙ hic arguit̃: ꝙ ſint eorūdē actuū ⁊ obiectoꝝ: ꝑtꝫ ibi ꝙ nō: q: virtutes infuſe nō pn̄t in illos actꝰ ſine acq̇ſitis in quos acq̇ſite ſine infuſis: vt ibi declaratū eſt. Non em̄ pōt habitus infuſus īmediate mouere ad actū ſine acq̇ſito: vt experiētia docet: ſaltē loquēdo de infuſis: q̄ de lege cōi cū gr̄a infundunt̃. Pōt tm̄ deus ꝑ miraculū infundere virtutes eiuſdē rōnis cū acq̇ſitis: q̄ īmediate mouēt ſine acq̇ſitis: ſicut apl̄is infudit ſpūſſctūs fidē: q̇s docuit (iuxta ꝓmiſſum xp̄i) oēm veritatē: ꝑ quā ſtatim crediderūt oē credibile obiectū. Hoc aūt nō operat̃ fides de cōi

Dub.2. lege ī baptiſmo īfuſa. ¶ Dubitat̃ ſcđo ꝯ̄ ꝯcluſionē octauā: q̄ negat infuſionē virtutū moraliū. Nā videt̃ ꝙ virtutes morales infundant̃ eadē rōne qua ħ ꝯcedit̃ de theologicalibus. ¶ Preterea deus quos ſanat: ꝑfecte ſanat. Dei em̄ ꝑfecta ſunt opa. Deut.xxxij. ergo cū iuſtificat impiū ipm ſanādo: ita partē ſenſitiuā ſanat ſicut rōnalē: ꝗ ſicut in rōnali ponūtur v̇tutes theologice infuſe: ita ponende ſunt in ſenſitiua morales infuſe. ¶ Preterea virtutes morales acq̇ſite nō ſufficiūt ad ſalutē: ꝗ neceſſe eſt ponere infuſas morales. Cōſequētia tenet: q: deus non deficit in neceſſarijs ad ſalutem. Anͣs ꝓbatur: q: v̇tutes morales acq̇ſite nō ſunt nate dirigere actiones in deum tanꝗ̄ in finē: qđ tm̄ neceſſariū eſt ad ſalutē. Nā pħi ⁊ alij infideles: habuerūt virtutes fortitudinis tꝑantie etiam eiuſdē rōnis cū virtutibus noſtris: ⁊ tm̄ virtutes eoꝝ nō dirigebāt ad deū tanꝗ̄ in finē vltimū ſuas actiones: ergo nec noſtre: cū ſint eiuſdeꝫ rōnis in illis ⁊ nobis. Et ꝑ ꝯn̄s neceſſarium eſt ponere alias in nobis: q̇bus noſtra opera in deū dirigant̃. ¶ Preterea cū v̇tutes ille ſint ꝑfectiones aīe: nullā includētes imꝑfectionē: etiā ponende ſunt in btı̄tudine: vbi eſt oīs ꝑfectio cōueniēs beato. Sed ſi paruulus moreret̃ priuſꝗ̄ adoleret: ſemꝑ illis virtutibus in btı̄tudine careret: ſicut ſemꝑ caruiſſet in via. ¶ Itē in tertio diſt.xxxiij. arti.iij. in ſolutione ſecūdi dubij đ: ꝙ ponende ſunt virtutes morales infuſe: ⁊ allegatur ad hoc autoritas Aug. Et ita pſalteriū nō ꝯcordat cū cithara. ¶ Ad illa rn̄det̃: ꝙ vt dicit Ockam. Virtutes morales infuſas eſſe ponēdas: nō pōt euidenter ꝓbari: nec etiā iprobari. Et ita vr̄ eſſe ꝓbleuma neutrū ex vtraqꝫ parte ꝓbabile: tm̄ q: nō apparet rō neceſſitatis: nec autoritas cogens: eligit dictus doctor (quē imitor) partem illā q̄ vitat pluralitatē. Et ꝑ ħ ad ꝑ̄mā rōnē đ/ꝙ alia rō eſt de theologicis vt ꝑtꝫ in ꝓbatione ſexte ꝯcluſionis: q̄ licet ſint rōnes nō cogentes: hn̄t tm̄ locū in theologicis: ⁊ nō in moralibus: vt ꝑtꝫ eas aduertēti. ¶ Ad ſcđam đ: ꝙ deus quē ſanat ꝑfecte ſanat: q: oīa pctā dimittit. His em̄ dimiſſis eſt ꝑfecte ſanus: q: diſpoſitꝰ ad regnū. Non tm̄ ideo habitꝰ vitioꝝ a iuſtificato expellit: ideo nec opꝫ ꝙ habitꝰ virtutū infundat. Vn̄ ꝑfecta ſunt opa in gn̄e: q̇bus nihil deficit de neceſſarijs: vel ad integritatē rei ꝑtinentibus: ſed nō ſunt ꝑfecta ſm̄ oēm ꝑfectionē rei quam operatur poſſibilē. ¶ Ad tertiā đ: ꝙ verum eſt ꝙ virtutes morales nō ſufficiūt ad ſalutē ſine theologicis. Sed acq̇ſite morales ſufficiūt cū charitate ad ſalutē/⁊ ad oēꝫ actū meritoriū eliciēduꝫ: q: charitas inclinat īmediate ad actū cuiuſlibet virtutis. Jō dicit btūs Grego. q: om̄ia precepta ſunt vnū in radice charitatis: eo ꝙ charitas ad obſeruantiā oīm ꝑ̄ceptoꝝ inclinat. De oībus aūt actibꝰ virtutū quatenꝰ ſunt neceſſarij ad ſalutē dant̃ ꝑ̄cepta. Et iō nullus actꝰ eſt ꝑfecte virtuoſus vel meritoriꝰ ſine actu charitatis. Verū facilius inclinat̃ hō ad virtuoſa ⁊ meritoria: ꝯcurrente cū charitate virtute morali acq̇ſita/ꝗ̄ a ſola charitate. ¶ Et qđ in rōne tertia aſſumitur: ꝙ virtutes noſtre ſunt eiuſdē rōnis cū virtutibꝰ pħoꝝ infideliū verū eſt ꝙ fidelis pōt acq̇rere virtutē moralē eiuſdeꝫ rationis cū nr̄is/quādo ſcꝫ opat̃ fortiter ⁊ tꝑanter: ꝓpter finē honeſtū citra deū nō vltra ordinādo in deū: ſed habitus ſic acquiſiti nō ſunt virtutes ꝑfecte: ſicut nec actꝰ eoꝝ meritorij. Sed virtutes morales fidelis ex actibꝰ meritorijs cauſate nō ſunt eiuſdē rōnis cū virtutibꝰ pħorū: q: virtutes morales diſtinguūtur ſm̄ diſtinctionē obiectoꝝ partialiū: finis aūt eſt obiectū partiale: vt dictuꝫ eſt in tertio: cū ergo hic ⁊ ibi ſint diuerſi fines: q: in iſtis deꝰ eſt finis: qui nō eſt finis in illis. Nam pħs (exēplicā) abſtinet ꝑ tēperantiā ꝓpter ſalutē corporis/⁊ eiꝰ bonā diſpoſitionē ad opationes rōnis: fortiter egit ꝓpter bonū reipublice/aut alios ſimiles honeſtos fines: ⁊ ita habitus acquiſiti inclinabāt ad opera ſimilia ꝓpter eoſdē fines. Sed xp̄ianus vt talis operat̃ fortiter: abſtinet tēperanter: corpus caſtigat ⁊ in ſeruitutē redigit ꝓpter deū: q: ſic deus ꝑ̄cepit: vel q: deo placent hmōi opera. Ideo virtutes ex illis operationibꝰ genite hn̄t aliū finē: ⁊ per hoc aliud obiectū partiale: ⁊ ꝑ ꝯſequēs ſunt alterius rationis a virtutibꝰ philoſophoꝝ. Et hoc etiā verū eſt circūſcripta charitate infuſa: puta ſi eſſet charitas acq̇ſita ſiue infuſa. ¶ Ad quartā đ: ꝯceſſo ꝙ ſunt ꝑfectiones aīe: nō tm̄ opꝫ eas eſſe in beatitudine: q: nō ſunt debite alicui niſi ex merito ꝓprio aut ſingulari dei benignitate homini ꝯferātur. Nec oīs ꝑfectio ineſt beatis: ſed illa q̄ ineſſe debet eiſdem. ¶ Ad vltimā đ: ꝙ in opinabilibus que vt opinabilia dicūtur: nō eſt incōueniens aliqua nunc ſm̄ vnā opinionē aſſerere: ⁊ nūc eius contrariū ſm̄ aliā opinionē. Hoc etiā frequēter philoſophos ⁊ ſanctos feciſſe inuenit̃. Secus ſi ꝯtraria dicerent̃ determinatiue. Sic in tertio dictū eſt ſm̄ opinionē alioꝝ: non eā approbando: ſed dictū eius recitando. Unde ibi ſic đ: ꝙ cōiter dicitur de virtutibus moralibus infuſis ſicut de theologicis: et ita nihil determinādo aſſeritur. Sed dictū cōiter opinātiū recitatur. Hic autē oppoſitum tanꝗ̄ magis rōnabile opinando aſſeritur. Et ad autori. Aug. que ibi allegatur

reſpondetur ꝙ Auguſtin⁹ non diffinit virtutem in gene
re:ſed virtutem gratuitá: que ſemꝑ includit charitatē in
fuſam:qua ſola recte viuitur: ⁊ qua nullus male vtitur.
Alijs em̄ virtutibus oībus pōt quis male vti obiectiue:
licet nō formaliter:charitate autē habita nemo pōt male
vti:neqꝫ formaliter:neqꝫ obiectiue: qꝛ nō ſtat cum malo
vſu. Et ita iſta autoritas Auguſti.nō eſt ad oppoſitū con
Dub.3. Q clufionis. ¶ Dubitaꝛ tertio. Utrū baptiſm⁹ habeat ple-
nū effectum in ficte accedentib⁹ cedente fictione. Dubiū
illud nō querit de ficto:qui nec ſacramentū ſuſcipit: nec
rem ſacramēti:qꝛ cū ille in fictione nō recipit ſacramen-
tū:nullum eius effectū recipit recedēte fictione: qꝛ eius
qđ nō fuit:nullus eſt effectus:ſed de eo q̇ ſacramentū ve
re ſuſcipit: ſꝫ ꝑpter ſuā indiſpoſitionē nō participat gra
tiam que eſt res ſacramenti:nec remiſſionē peccatorum.
Quis ſit hic vel ille fictus:ſequenti queſtione dicetur.
¶ Cōſequēter notandū ꝙ de hoc vtrū recedēte fictione
pctā dimittanꝛ ei qui deponit fictionē ꝑ verā ꝯtritionez.
Concors eſt oīm ſententia ꝙ ſic: alioq̄n ficto accipienti
baptiſmū preclufa eſſet via ſalutis:cū baptiſmus non ſit
iterabilis. Inſtituit em̄ dn̄s baptiſmū initerabilem:ne ꝑ
pter plenā remiſſionē q̄ fit ī baptiſmate tā culpe ꝙ̄ pene
daretur occaſio ſepius delinquēdi: ſi baptiſmus ſepius
poſſet reiterari. Nulli aūt quotienſcūqꝫ labenti preclufit
deus viam ſalutis:ꝙ̄diu fuerit in hac vita. Non enim ad
maiorem miſerationē voluit quēcunqꝫ noſtrū ad proxi-
mū obligare:ꝙ̄ ipſe voluit hr̄e ad ſubditū. Petro autez
querenti quotiēs deberet dimittere fratri peccāti in ipm
reſpondit. Septuagies ſepties. Matth.xviij. immo ſm
Aug. Millesies:in homelia dicētē. Et vniuerſaliter quo
tienſcūqꝫ peccauerit ⁊ recognouerit:totiens parcenduz
eſt ei. Ideoqꝫ inſtituit dn̄s aliud remediū a baptiſmate:
ꝑ qđ quotienſcūqꝫ pctm̄ cōmiſerit in via: ſcꝫ ſacramentū
penitentie pōt deo recōciliari: ⁊ ita patet ficto via ſalutꝭ
volenti recedere de illa fictione. Sed vtrū cedente fictio
ne:alia pctā puta ante baptiſmū cōmiſſa dimittanꝛ vi ba
ptiſmatis in fictione ſuſcepti:an vigore penitentie ⁊ con
tritiōis. De hoc recitat Durādus duas opiniones. Una
ꝙ cedente fictione pctā dimittūtur:que ꝑpter fictionez
in baptiſmo remiſſa nō ſunt:ſed nō virtute baptiſmi p̄ce
dentis:ſed ꝑpter cordis contritionē ꝑ charitatē ⁊ mētis
humiliationē. Et hec eſt Iohā in apparatu decreti in ca
pitulo.tūc valere.de ꝯſe.diſt.iiij.exponētis illud Augu-
ſtini in de baptiſmo paruuloꝝ. Tūc valere incipit ad ſa-
lutem baptiſmus:cum illa fictio veraci ꝯfeſſione receſſe
rit:q̄ corde in malicia vel ſacrilegio perſeuerāte/pctōꝝ
ablutionē nō ſinebat fieri. Et poſſet addi ratio. Nā opus
mortuū nunꝙ̄ viuificaꝛ:ſed baptiſmus in fictione ſuſce-
ptus eſt opus mortuū:qꝛ in mortali pctō factum: ideo ꝑ
ceſſionem fictionis aut cōtritionem viuificari nō poteſt.
¶ Sed ꝯtra iſtam opinionē ⁊ gloſaꝫ arguit Durandus
ꝙ gloſa iſta corrumpit textum:q̇ dicit ꝙ baptiſm⁹ incipit
valere cū fictio receſſerit.glo.dicit ꝙ remiſſio pctōꝝ non
ſit virtute baptiſmi p̄cedentis:ſed ꝑpter ꝯtritionem cor
dis. Ex quo ſequitur ꝙ recedente fictione/nullus eſt ibi
valor baptiſmatis ſed ꝯtritionis:nō ergo tūc incipit va-
Alia opinio. R lere baptiſm⁹. ¶ Ideo eſt alia opinio doctoꝝ cōiter Ale
xan. Tho. Bonauē. Richardi: quā ipſe approbat: et di-
cit eccleſiam tenere:de remiſſione peccatoꝝ per baptiſ-
mū:ꝙ per baptiſmū recedente fictione tollitur oīs cul-
pa ⁊ pena peccatoꝝ ante baptiſma cōmiſſoꝝ: nō tn̄ ipſi⁹
fictionis:nec eoꝝ p̄cedentiū q̄ erant cā fictiōis in baptiſ
mo:vt addit Sco. ⁊ declarat.q.v.huius diſtin.verbi gr̄a.
Aliquis ante baptiſmū cōmiſit ſeptem pctā mortalia: et
veniēs ad baptiſmū de ſex atteritur:ſeptimū actu placet
vel de eo nullo modo atteritur. Illud ſeptimū eſt ſolum
cauſa fictionis eius in baptiſmo. Opꝫ ergo ꝙ vere peni
teat de illo ſeptimo ⁊ in ſe: ⁊ inquantum fuit cā fictionis
eius in baptiſmo:qđ pro tāto dico:qꝛ forte peccauit vno
alio pctō mortali:faciens irreuerentiā ſacramento: ſuſci
piendo baptiſmū in tali fictione. Sed recedēte illa fictio
ne que fuit impedimentū effectus baptiſmi per verā pe-
nitentiā ⁊ contritionē (qꝛ aliter fictio illa: ⁊ pctm̄ hoc ſe-
ptimū nō dimittitur) deus confert gratiā baptiſmalē in
remediū contra alia ſex pctā:q̄ fuiſſent deleta in baptiſ-
mo:niſi fictio concurriſſet: ⁊ ideo talem de illis ſex non
opꝫ habere veram pniam:nec forte nouā attritionē: pre
ter illam q̄ habita eſt ante baptiſmū:ſed ſolo impedimē-
to amoto:ſicut deus ſuo ſigno aſtitiſſet ad cauſandum ⁊
dandū effectū eius ſuſcipienti:ſi nō fuiſſet impedimētuꝫ
in ſuſcipiente. Ita paratus eſt ſemꝑ poſt ſuſceptionem ſi
gni/aſſiſtere ei q̇ ſuſcipit:ad cauſandū in eo effectū quā-
do ceſſat hmōi impedimentū. Et nō opꝫ vt vult Scotus
ibidem/id attribuere characteri impreſſo ipſi ficto:quaſi
ipſe ſit cauſa: aut aliq̇d opereꝛ ad effectum baptiſmalē:
vt dicunt cōiter alij. Sed ſolū ꝙ deus ex eadem pactiōe
aſſiſtit etiam poſtea ei qui ſuſcipit: ꝙ̄cito fictionis obex
tollitur:qua aſtitiſſet in ſigni ſuſceptione ſi fictio nō fuiſ
ſet. ¶ Sed ꝯtra hunc modū replicat Sco. ibidem. Si ꝑ
penitentiam deletur fictio: ⁊ illud ſeptimū pctm̄ qđ erat
cauſa fictionis:nō aūt pōt delere vnū mortale q̄n deleā-
tur oīa:qꝛ ſm Aug. Impiū eſt dimidiā veniā a deo ſpera
re:g̊ per illam pniam delentur oīa alia ſex pctā: nō ergo
gr̄a baptiſmalis delet illa ſex alia. Itez pctm̄ mortale qđ
manet poſt baptiſmū:non pōt deleri niſi pnia:qꝛ illa eſt
ſecūda tabula poſt naufragiū.ſm Hierony. Illa aūt ſex
peccata q̄ non ſunt cauſa fictionis/manent poſt baptiſ-
mū:ergo nō delentur niſi ꝑ pniam. Uel ſi fingas alia de
leri ꝑ baptiſmū q̄n tollitur impedimentū: quare non ita
pōt illud ſeptimū/⁊ fictio tolli q̄n ceſſat impedimentū ꝑ
illud baptiſma. ¶ Nec valet ſolutio: ſi diceretur ꝙ pe-
nitentia quātum eſt de ſe deleret oīa pctā: ſi nō preueni-
retur ab alia cā potentiore:ſed qꝛ p̄uenitꝛ ꝑ baptiſma:qđ
tunc habet effectū ſuū:pnīa nō delet illa: qꝛ prius natu-
raliter tollitur fictio ꝙ̄ per baptiſmū aliquid cauſetur: ⁊
in illo priore opꝫ habere veram pniam: qꝛ fictio nō tolli
tur niſi per veram pniam ſm Auguſt. Uera aūt peniten
tia plene recōciliat deo quātum ad oīa: ergo baptiſmus
nō poteſt p̄uenire effectum penitentie quātum ad illoꝝ
ſex deletionē:imo p̄uenit penitentia delendo oīa. ¶ Ad
hanc replicam ponit duplicē ſolutionē Sco. ibidem. Pri
ma ꝙ penitentia ꝑfecte reconciliat deo:delendo oīa pec
cata:q̄ ſunt obiecta penitentie per ſe ideſt de q̇bus peni
tet. Non aūt opꝫ omne pctm̄:qđ in caſu deletur: eſſe ob-
iectū penitentie:qꝛ non illa ſex:que ante baptiſma cōmiſ
ſa ſunt: de quibus aliqualis attritio p̄ceſſit baptiſmum.
de q̇bus etiā nō requirebaꝛ vera ⁊ ſufficiens cōtritio an
te baptiſmū:vt delerentur in baptiſmo nō ergo per vir-
tutem pnīe dimittūtur hec oīa pctā. Dimittūtur quidem
oīa:ſed aliqua ex virtute pnīe:vt illud ſeptimū:et fictio.
Alia virtute baptiſmi: ⁊ ita nō habeꝛ dimidia venia: ſed
tota: ꝑ diuerſas tn̄ cauſas ſimul concurrentes. Et ſm S
cōſequēter dicendum eſt: ꝙ illa ſex delentur quātum ad
penam ⁊ culpā: nec opꝫ de eis habere pniam ſiue contri
tionem:nec ꝯfeſſionem:nec ſatiſfactionem. Sed ſolū de
illo ſeptimo/quod fuit cauſa fictionis: ⁊ de ipſa fictione
¶ Et ꝑ hoc ad ſcđm quare per baptiſmū illa fictio non
deletur: dꝛ ꝙ illa fictio ⁊ ſeptimū pctm̄ cauſa ſunt quare
in baptiſmo nec ipſa/nec alia ſunt deleta. Et ideo poſſi-
bile eſt ꝙ reſpectu eius baptiſmus nō habeat efficaciam
ſed reſpectu alioꝝ:qꝛ ipſum eſt formaliter impedimentū
effectus baptiſmi:alia nō. Illud em̄ operatur nūc baptiſ
mus reſpectu cuiuſlibet peccati: qđ tūc fuiſſet operatus
ſi illud ſolū inueniſſet ſine alio. Si ergo illa ſex/⁊ quod
libet eoꝝ fuiſſet ſolū tp̄e baptiſmi:fuiſſent remiſſa: illud
aūt ſeptimū ſi ſolū fuiſſet:non fuiſſet remiſſum in baptiſ
mo:ergo nec iam remittitur per baptiſmū:ſed ꝑ pniam.
¶ Ad aliud ꝙ pnīa eſt ſecūda tabula ⁊c. Dicēdum ꝙ eſt
ſecūda tabula quātum ad pctā poſt baptiſmum cōmiſſa
nō quātum ad ea que ante baptiſmū cōmiſſa ſunt: ⁊ non

fuerunt cauſa quare in baptiſmo nō ſunt remiſſa. Aliter
pōt dici vt idem doctoꝛ recitat. Quādo vere penitet fict⁹
de fictione: et de pctō ſeptimo infundiť ei gratia ꝑfectioꝛ
(ꝓpter p̄cedens baptiſma) ꝙ̄ eſſet illa gr̄a q̄ pꝛeciſe in⸗
funderetur rōne pn̄ie ſi baptiſmus nō pꝛeceſſiſſet: ita ꝙ
illa gr̄a nunc poſt fictionē cedentē infuſa: includat in ſe
ꝑfectionē gr̄e penitentialis ⁊ baptiſmalis. Et hoc modo
baptiſmus habet effectū: qꝛ gratia equalens gr̄e baptiſ⸗
mali datur penitenti de fictiōe ſimul cū illa que daretur
rōne pn̄ie. ¶ Nec cū ſit fictus: ⁊ poſtea penitens recipit
cōmodum de fictione ſua: pꝛo eo ꝙ penitens de fictione
recipit duplicē gratiā: quā nō reciperet ſi nō fictus ſuſce
piſſet baptiſmū: ⁊ poſt lapſus fuiſſet in ſimile pctm̄ pctō
fictionis: qꝛ tunc penitēs de fictione nō haberet niſi ſim
plicem gr̄am penitentie: qꝛ licet duplicem gratiā recepit
tn̄ non reſpectu oīm pctōꝝ. Nam reſpectu illius ſeptimi
peccat/⁊ fictionis nō recipit niſi gratiā pn̄ie. i. gratia illa
recepta nō operatur reſpectu fictionis/plus ꝙ̄ operata
fuiſſet ſola gr̄a penitentialis: remitteret em̄ culpam: ſed
nō totam penā pctō fictionis debitā: niſi eſſet perfectiſſi
ma ꝯtritio q̄ eſt perrara. Sed reſpectu alioꝝ ſex/opera⸗
retur gr̄a baptiſmalis dimittēdo penā ⁊ culpā illis aliꝭs
debitā. Repoꝛtaret etiā ſic fictus graue dānū: qꝛ interim
durante fictione eſſet filius gehēne ⁊ inimicus dei: p̄ua⸗
retur etiā multis meritis/que tp̄e illo fictionis cumula⸗
re potuiſſet: ⁊ ꝑ hoc p̄uaret ſe augmento gratie ⁊ gloꝛie:
Opinio gabriel. qꝺ nunꝙ̄ recuperare poterit. ¶ Videť mihi ꝙ facilius il
la difficultas expediri poſſet/tenēdo quaſi mediū inter
S illas duas opiniones: ⁊ ꝑ hoc ſaluādo vtraſqꝫ. ſ. dicendo
ꝙ baptiſmus nō alium effectū habet nūc cedente fictiōe
ꝙ̄ habuiſſet ſi fictio nō fuiſſet. Si aūt nō fuiſſet fictio: et
pctā ante baptiſmū cōmiſſa ꝑ pꝛeuiā contritionē fuiſſent
dimiſſa: baptiſmus illa nō dimitteret: nō ex ſua impoten
tia: ſed qꝛ non inueniret pctā que dimitteret/potens tn̄
eſt dimittere quecūqꝫ inueniret: ⁊ quātum inuenit/tan⸗
tum dimittit. Et ideo ſi pena nō eſt dimiſſa virtute cōtri⸗
tionis pꝛeuie: illam integre dimittit. Sic etiā ceſſante fi⸗
ctione per pn̄iam (que nō pōt eſſe de ſola fictione: ſed de
oībus peccatis foꝛmaliter ſi occurrerent: vel virtualiter
ſi nō occurrerent: talem em̄ neceſſe eſt foꝛe penitentiaꝫ/
que ſufficit delere pctm̄) dimittūtur oīa pctā ante baptiſ
mū in baptiſmo: ⁊ poſt cōmiſſa quoad culpā: per baptiſ
mum autē oīa ante baptiſmū cōmiſſa: que nō fuere cau⸗
ſe fictionis: remittūtur/quātum ad oēm penam quā pe⸗
nitentia non abſtulit: remitteret etiam quoad culpam ſi
inueniret reatum culpe. Unde baptiſmus tollit quicq̄d
inuenit: qꝺ em̄ nō inuenit: tollere nō pōt: ⁊ ſic incipit va
lere baptiſmus cedente fictione/quātum ad remiſſionē
pene: ⁊ ꝑ hoc ſaluať auto. Aug. Sic baptiſm⁹ paruuloꝝ
nō tollit pctā actualia: qꝛ nulla ꝑ paruulos ſunt cōmiſſa
nō tn̄ ideo imꝑfectioꝛ eſt vel minus potens ꝙ̄ baptiſm⁹
T adultoꝛum. ¶ Et ꝑ hoc patet reſponſio ad motiua p̄me
opinionis. Ad iohānem gloſatoꝛem dꝛ: ꝙ fuit illius opi.
in qua eū ceteri doctoꝛes nō imitantur. Ad rōnem dꝛ: ꝙ
opus bonū moꝛtuū. i. in moꝛtali pctō factum/nunꝙ̄ reui
uiſcit quātum ad meritum operantis: qꝺ mereť ſi non in
moꝛtali fieret: ſed quātum ad effectuꝫ quē aliūde habet:
pōt reuiuiſcere. Exēpli cauſa. Elemoſyna in pctō moꝛta⸗
li facta nō reuiuiſcit quātum ad meritū dantis: reuiuiſcit
tamen quātum ad oꝛationē pauperū elemoſynā recipiē
tiū/quibus impetrant gratiā danti. Sic abſtinētia ⁊ coꝛ⸗
poꝛis caſtigatio in moꝛtali facta nō reuiuiſcit quoad me⸗
ritum abſtinentis. Sed qꝛ caſtigatio ex ip̄o opere habet
carnem ſubijcere ſpiritui: quātum ad illū effectū reuiui⸗
ſcit: qꝛ cedente fictiōe caro ſubiectioꝛ eſt ſpiritui/ꝙ̄ ſi nō
pꝛeceſſiſſet caſtigatio. Sic ſuſceptio baptiſmatis quan⸗
tum ad meritum qꝺ mereretur ſi ſuſciperet cōtritus/nō
reuiuiſcit: ſed quātuꝫ ad effectū quē habet ex opere ope
rato ꝑ diuinā aſſiſtentiā reuiuiſcit: nec vt ſic eſt opus ſu⸗
ſcipientis: ſed dei ſuo ſigno aſſiſtentis. Et tantum de il⸗
la queſtione.

Queſtio. ij.

SEcūdo queriť. vtrū A
omnes ſuſcipientes baptiſmū equaliter ac
cipiant ſacramentalē eius effectū. Tres ar
ticuli reſpondebūt queſtioni. ¶ Quātum Arti. I
ad pꝛimū/pꝛimo notandū: ꝙ duplices ſunt baptiſmū ſu Nota. I.
ſcipientes: quidā paruuli nōdū rōnis capaces: aliꝭ adul⸗
ti: ⁊ hi multiplices. Nam quidā actu vtuntur rōne: q̇daꝫ
actu nō vtūtur ſed pꝛius vſi ſunt: vt doꝛmientes/vel qui
ex infirmitate/aut accidente caſu rōne pꝛiuati ſunt: vt fa
tui aut furioſi a natiuitate: ⁊ de illis ꝑ oīa dicenduꝫ ſicut
de paruulis. ¶ Item adultoꝝ quidā ſunt ficti. quidā nō
ficti. Ficti ſunt/qui aliud p̄tendunt foꝛis: aliud intus ha
bent. ¶ Et hoc in ſuſcipiente baptiſmū pōt dupl̄r cōtin⸗
gere. Vel qꝛ oſtendit ſe velle ſuſcipere baptiſmuꝫ eo mō
quo eccl̄ia intendit dare: ⁊ tn̄ oppoſitū habet in aīa. Vel
ſecūdo oſtendēdo ſe eſſe diſpoſitū ad ſuſcipiēdū baptiſ⸗
mū: ⁊ tn̄ nō eſt diſpoſit⁹ in aīo: aut qꝛ nō habet rectam fi
dem: aut qꝛ habet pctm̄ moꝛtale in actu vel in ꝓpoſito:
vel cōplacentiā vel nullā diſplicentiā de pctō. Et illo ſe⸗
cūdo modo cōiter loquūtur ſancti ⁊ doctoꝛes de ficte ac
cedentibus ad baptiſmū: q̇ ſcilꝫ accedendo ponūt obicē
gr̄e. ſ. infidelitatē: aut moꝛtale pctm̄ qꝺ tūc actu volunta
tis cōmittūt: aut de quo cōmiſſo nullā habent diſplicen
tiā. ¶ Item adultoꝝ quidā ꝯſentiūt ſue baptizationi: q̇
ſcꝫ actu elicito volunt id in eis ꝑ baptiſmū quē recipiunt
fieri qꝺ eccleſia credit: ſeu ꝓpter qꝺ a xp̄o inſtitutus eſt:
licet foꝛte nō credāt valere baptiſmū: vt ſi quis animo di
ceret: volo baptizari. valeat quātū valet. ¶ Aliꝭ ſunt diſ
ſentientes: qꝺ pōt intelligi negatiue tm̄: vel ꝯtrarie. Ne⸗
gatiue negat actualem cōſenſum: ſed nō ponit ꝯtrarium
diſſenſum: hoc eſt/nō vult baptiſmū: nec habet volunta
tem baptizandi: ⁊ hic diſſenſus pōt eſſe in doꝛmiente/et
nō aduertēte baptiſmū. Cōtrarie ponit actualem diſſen⸗
ſum: ⁊ hoc ſimpl̄r/vel ſm̄ quid. Simpl̄r/q̇ vult non ba⸗
ptizari: hoc eſt/habet in ſe nolle baptizari. Scd̄m q̇d/q̇
vult baptizari: nollet tn̄ ſub cōditione: ſcꝫ ſi aſſequi poſ⸗
ſet illud ſine baptiſmo: qꝺ per baptiſmū aſſequiť: vt qui
vult baptizari vt vitā redimat: nollet tn̄ ſi ſine baptiſmo
vitam poſſet cōſeruare: ſicut in ſimili de pꝛoijciente mer⸗
ces in mari: qui volēs pꝛoijcit. Voluntate em̄ mēbꝛa mo
uentur ad pꝛoijcienduꝫ: nollet tn̄ pꝛoijcere ſi alio modo
poſſet vitam ꝯſeruare: ⁊ ſic dicitur nolle ſub conditione.
¶ Ex quo ad pꝛimū membꝛū nolle ſimpliciter nihil re⸗
fert ad ꝓpoſitum. Utrū hanc nolitionē verbo vel ſigno
ꝓteſtetur: an ſola volūtate teneat: etiā ſi foꝛis oppoſitū
ſimulet: qꝛ in rei veritate ſi eſt diſſenſus talis in aīo oīno
idem eſt quoad deum ⁊ quoad baptiſmi veritatē ſiue re⸗
clamet ſiue nō ſigno exterioꝛi: tn̄ quātum ad iudicium ec
cleſie: que iudicat de manifeſtis: ⁊ eum q̇ tacet/pꝛeſumit
conſentire. Quoad deū ⁊ veritatem differentia eſt: quo⸗
niam per eam nō cogitur reclamans ad obſeruationem
religionis chꝛiſtiane: cogiť autē non reclamans. ¶ Nec
in hoc pōt argui eccleſia/ꝙ iſti nolenti/nec tamen recla
manti fieret iniuria. Minus em̄ malū eſt ſibi/ꝙ inuitus
ſeruet legem xp̄ianam: ꝙ̄ ꝙ impune ꝑmittatur agere cō⸗
tra eam: qꝛ minus malum eſt aliqua bona agere et mala
fugere/ꝙ̄ liberū ⁊ impune mala ꝑpetrare ⁊ bona omit⸗
tere. Hec oīa Sco. q. iiij. hui⁹ diſtin. ¶ Secūdo notandū Nota. 2.
ꝙ ſicut tangit magr̄ in textu. Triplex eſt baptiſmus. ſ. flu B
minis/ſanguinis ⁊ penitētie: qui dꝛ generalioꝛi nomine
baptiſmus flaminis. ¶ Pꝛo cuius intellectu notanduꝫ
ꝙ loquēdo ꝓpꝛie de baptiſmo ꝓut eſt ſacramentū no. le
gis: non eſt niſi vnus baptiſmus ſm̄ ſpeciem: q̇ fit in aq̄
ſub determinata verboꝝ foꝛma: ꝓut ſupꝛa deſcriptus eſt
diſtin. iij. de quo apl̄s ad Eph. iiij. Unus dn̄s: vna fides:
vnum baptiſma. Cetera que dicūtur baptiſmus: dicūtur
baptiſmus equiuoce: ⁊ ſm̄ quandam attributionē: ſicut
vꝛina/medicina ⁊ dieta dꝛ ſana ꝑ attributionē ad ſanitatē

animalis. Urina/q: eſt ſignū ſanitatis. Medicina/quia
eſt cauſa ſanitatis efficiēs. Dieta/q: eſt cauſa ſanitatis cō
ſeruans. ¶ Et ſic aliq̇d ð: baptiſmus: q: ſignū aut figu⸗
ra veri baptiſmi. Et ſic diluuiū ð: baptiſma: qꝺ ꝓpter ſal
uationē fideliū/⁊ ſubmerſionē infideliū in ipſo factā/ſi
gurat baptiſma: qꝺ extinguit vitia: ⁊ liberat baptizatū a
demonis ptāte. ¶ Propter eandē rōnē ſubmerſio egy⸗
ptioꝝ in mari rubꝛo: ⁊ liberatio populi dei baptiſmꝰ ð:.
Unde. j. Coꝛ. x. Patres noſtri oēs ſub nube fuerūt: et
oēs mare trāſierunt: ⁊ oēs in moyſe baptizati ſunt in nu
be ⁊ in mari. ¶ Sic ⁊ quedā oblationes ve. teſta. baptiſ
mata dicebātur: vt in aqua luſtrationis ⁊ in vaſis ablu⸗
tis. ¶ Dicitur etiā qn̄ꝙ baptiſmus: qꝺ eſt quedā diſpoſi
tio vel pꝛeparatio ad baptiſmū: ſicut baptiſmꝰ iohānis:
⁊ baptiſmus quo xp̄s baptizatus eſt a iohāne quo ſan⸗
ctificate ſunt aq̄: vt ſupꝛa dictū eſt. ¶ Dicitur etiā baptiſ
mus attributiue: q: habet effectū ſimilē baptiſmo: ⁊ hoc
modo baptiſmꝰ penitentie vel flaminis ⁊ baptiſmꝰ ſan⸗
guinis dicūtur baptiſmi: nō ꝙ ſacr̄m baptiſmi fiat niſi in
aqua: ſed q: ipſius virtus ⁊ ſanctificatio daꝛ non tm̄ per
aquā: ſed etiam ꝑ ſanguinē ⁊ pn̄iam vt dicit magr̄: q: per
hec pctā remittūtur ⁊ pene: in toto/vt in martyrio: vł in
parte/vt in pn̄ia/ſi nō fuerit ꝑfecta ⁊ ſufficiēs. ¶ Eſt au
tem baptiſmus flaminis vel penitētie/ꝯtritio coꝛdis aut
pꝛeparatio ſufficiens ad gratie infuſionē: ꝑ quā de con⸗
gruo meretur pctōꝝ remiſſionem. Et baptiſmus ſangui
nis/eſt martyꝛiū ꝓ xp̄o ſeu iuſticia ſuſceptū: dūmodo nō
fuerit contēptus baptiſmi: ſed īpoſſibilitas ſuſcipiendi.
Suſceptum/intellige volūtate ꝓpꝛia vel p̄ncipij cōiun⸗
cti: qꝺ ð: ꝓpter paruulos in matrū vteris ꝓ fide xp̄i ex⸗
tinctos. ¶ Dicit autē martyriū baptiſmꝰ ſanguinis: licet
nō ſemꝑ ſanguis fundaꝛ in martyrio: q: tm̄ ſemꝑ vita ex⸗
tinguit in martyrio: q̄ ſm̄ legem eſt in ſanguine. ¶ Nul
lum aūt p̄miſſoꝝ eſt baptiſma ſacramentū: vt clare pꝫ ex
diffinitione baptiſmi: q: in oībus his deficit foꝛma ⁊ intē
tio: ⁊ in pleriſꝙ elementū ſenſibile ſicut in vltimis duo⸗
bus. ¶ Hos ſeptē modos ponit Dama. li. iiij. c. j. addens
octauū qui eſt in ſpū ⁊ igne. De quo dn̄s ait. Uos autem
baptizabimini in ſpūſancto non poſt multos hos dies.
Actuū. j. Et iohānes de chꝛiſto. Uos baptizabit in ſpiri⸗
tuſancto ⁊ igni. Luce. iij. ¶ Noīat etiā Dam̄. verū baptiſ
ma dicēs. Baptizamur etiā ⁊ nos ꝑfecto dn̄i baptiſmate
ꝑ aquā ⁊ ſpm̄ſanctū. Et ita nouē ponit baptiſmatis mo⸗
dos: quoꝝ ſolus vltimus nūc noīatus eſt baptiſmꝰ pꝛo⸗
pꝛie ⁊ ſacr̄m. Doc. aūt cōiter tm̄ loquūtur de tribus: que
magr̄ ponit vt ſupꝛa: ad quos etiam p̄ſens queſtio eſt re
toꝛquēda. ¶ Tertio notandum: ꝙ ſm̄ magr̄m differētia
Nota. 3. eſt inter ſacr̄m ⁊ rem ſacramēti. Nā dicit q̇dā accedētes
ad baptiſma ſuſcipere ſacr̄m ⁊ rem ſacri: quoſdam ſacr̄m
tm̄ ⁊ nō rem: quoſdā vero rem ⁊ nō ſacr̄m. Et poſſet ad⸗
di quartū ſcꝫ quoſdā neꝙ accipe rem neꝙ ſacr̄m. Pꝛo cu
ius intellectu aduertendū: ꝙ ꝑ ſacr̄m intelligit operatio
exterioꝛ exhibita coꝛpoꝛi humano ſub debita verboꝛum
foꝛma: vel ſignū ſenſibile ex inſtitutōe diuina ſignificās
oꝑationē interioꝛē quā deus operaꝛ intus in aīa vel effe
ctū gratuitū. Illud vͦo qꝺ ſignificaꝛ. i. effectus ille quem
deus inuiſibiliter operaꝛ. ſ. gr̄a vel gratuitꝰ effectꝰ: dicit
res ſacri ſiue effectus ſacr̄alis. Et eſt duplex: q: quidam
p̄ciſe ſequit opus oꝑatū. i. ſacr̄m foꝛis adhibituꝫ/ſemoto
impedimēto circūſcripto deuotionis merito ſuſcipientis
vel ꝯferentis. Quidā vͦo ſequit nō tm̄ opus operatum:
ſed etiā opus operās. i. diſpoſitionē ſeu meritū ꝯferētis
ſacr̄m vel ſuſcipientis: ꝓut ſupꝛa. q. iij. diſt. j. declaratum
eſt. Et p̄mus effectꝰ ſequēs opus oꝑatū ꝓpꝛie ð: effectꝰ
ſacr̄alis: ⁊ de illo intelligēda eſt p̄ncipaliter p̄ſens q̄ſtio.
¶ Sed adhuc talis effectꝰ ē duplex: q̇dā eſt res ⁊ ſacr̄m:
⁊ in ꝓpoſito eſt character baptiſmalis: de quo diceꝛ diſ.
ix. Et iō de illo effectu nihil hic diceꝛ. Alius eſt res tm̄: et
eſt gr̄a aīe ſuſcipiētis infuſa: ⁊ ceteri effectus gr̄am cōſe⸗
quētes; de q̇bus dictū eſt. q. p̄cedenti. Et illi effectus gra
tiā ꝯſequētes/virtutes ſcꝫ ⁊ fomitis remiſſio/habent ſe
ꝓpoꝛtionaliter ad gr̄aꝫ quātū ad intētionē ⁊ remiſſionē.
Ita ꝙ ſi gr̄a fuerit intēſa: ⁊ ipſe ſunt intēſe: ſi remiſſa/re⸗
miſſe. ¶ Ultimo notandū: ꝙ ad effectum baptiſmi ꝯcur Nota. 4
rūt plures cauſe. ſ. p̄ncipalis effectiua gr̄e q̄ eſt deꝰ. Me
ritoꝛia/que eſt paſſio xp̄i vnde ſacr̄a trahūt efficaciā. Et
diſpoſitiua ſubiecti: ⁊ eſt diſpoſitio ſuſcipiētis baptiſmū.
Poſſet addi cōgruitas ſiue habitudo: aut diſpoſitio mi⸗
niſtri ⁊ circūſtantiū: ⁊ ſm̄ quodlibet hoꝝ pōt variari gra
tia in baptiſmo collata. ¶ Quātum ad ſcd̄m articulū eſt Arti. 2.
p̄ma ꝯcluſio. Baptizatus diſſentiēs contrarie ſimplr̄ no Cōcł. 1.
lens baptizari: nec ſacr̄m ſuſcipit: nec rem ſacri. Pꝛobaꝛ
ꝯcluſio auto. Innoc. tertij. in. c. maioꝛes. de baptiſmo et
eius effe. Qui nunꝙ̄ ꝯſentit: ſed penitꝰ cōtradicit: nec rē
nec characterē ſuſcipit ſacri. Et rōne ꝓbaꝛ ſm̄ Ricā. q: ꝑ
ſuſceptionē baptiſmatis/intrat hō eccleſiam militanteꝫ:
⁊ aſcribit exercitui eius. Ad hoc aūt requirit conſenſus
actu vel habitu: ſi eſt in ſtatu in quo poſſit ꝯſentire. Pꝛo
babile em̄ eſt/ꝙ ad hoc plus requiratur ab illo qui con⸗
ſentire poteſt: ꝙ ab eo qui conſentire nō poteſt: ſicut in
cathecíſmo reſpondent patrini: ⁊ tamen ſicut dicit magi
ſter. ſi adultus eſt: debet r̄ndere pꝛo ſeipſo. Unde Aug.
lib. iiij. de baptiſmo. de ꝯſe. diſt. iiij. cū ꝓ paruulis. Cū pꝛo
paruulis alij r̄ndent vt ipleaꝛ erga eos celebꝛatio ſacri:
valet vtiꝙ ad eoꝝ ꝯſecrationē: q: ipſi ꝓ ſe r̄ndere nō p̄nt
At ſi ꝓ eo qui r̄ndere pōt: alius r̄ndet: non itidem valet.
Ex qua regula illud euangelij dictū eſt (qꝺ oēs cum le⸗
gitur naturaliter mouet) etatem habet ipſe ꝓ ſe loquaꝛ.
Et ſtatim ſequit. Nemo ex aqua ⁊ ſpū renaſcit niſi volēs
qꝺ nō de paruulis: ſed ſciolis ⁊ adultis ⁊ ſue voluntatis
arbitris intelligendum eſt. Item Pꝛouerb. xxiij. Pꝛebe
mihi fili coꝛ tuū. Unde nō vult deꝰ aliquē inuitū aſcribi
familie ſue. ¶ Et nihil refert ſi ſola mente diſſentiat: an
mente ⁊ voce diſſenſum expꝛimat: imo ſi mente diſſentit
actu poſitiuo: licet voce ſe cōſentire mendaciter aſſerat:
baptiſmū nō ſuſciperet: q: hō videt ea q̄ parent: deꝰ aūt
intuetur coꝛ. j. Regū. xvj. ¶ Dicit notanter: nolens ſim⸗
pliciter: qm̄ ſi nollet cōditionaliter: cum tm̄ vult ſimplr̄:
ſuſcipit ſacr̄m baptiſmi: licet nō rem. Et de illis loquitur
conciliū toletanū de baptiſmo ⁊ eius effectu. c. maioꝛes.
ꝙ illi q̇ iampꝛidē ad chꝛiſtianitatē tracti ſunt: q: iam con⸗
ſtat eos diuinis ſacr̄is aſſociatos ⁊ baptiſmi gratiā ſuſce
piſſe: ⁊ chꝛiſmate vnctos eſſe: ⁊ coꝛpoꝛis dn̄i extitiſſe par
ticipes: opꝫ ꝙ fidē quā neceſſitate ſuſceperūt: tenere co
gātur: ne noīe dn̄i blaſphemeꝛ: ⁊ fides quā ſuſceperūt
ꝯtemptibilis habeaꝛ. ⁊ videaꝛ totū illud capitulū clare
loquens ad ꝓpoſitū. Hi em̄ non ſimplr̄ violentati ſunt:
ſed metu pene inducti. Qui ergo vt penam euaderēt ba
ptizari conſenſerūt: licet vellent magis non baptizari ſi
euadere penas poſſent: ſacramentū accipiunt. ¶ Et no⸗
ta ꝙ dicitur notāter baptizari: quoniā ſi quis cōſentiret
metu vel pꝛomiſſione inductus in illam lotionem tanꝙ̄
in quoddam balneum nō vt in baptiſmū: nec in eam illo
modo quo illam intendit facere eccleſia: nō recipit ſacra
mentum: ſicut nec is qui pꝛo ludo ſe baptizare conſenti⸗
ret. ¶ Qui ergo conſentit ſe baptizari: hoc eſt ſe lauari
eo modo quo eccleſia baptizat: etiam ſi nō credat habe⸗
re effectum aliquē: vere baptizatur: ſicut ſi quis non cre
dit verba incantationis aliquē poſſe habere effectuꝫ: ta
men concedit incantatoꝛi/ꝙ dicat illa verba incantatio⸗
nis ſuper eum ea intentione qua ſolet ea dicere/dicēs in
coꝛde ſuo: valeat quantum valere poteſt. iſte vere dice⸗
retur incantatus. Et ſi incantatio ſuper aliquo diceretur
conſecratio diaboli: ille eſſet diabolo conſecratus. Sic
ſimiliter ad ꝓpoſitum. Sic ꝯſentiens ſe baptizare: vere
baptizatus eſt et characterem recipit: et ideo ſi poſtea
mutatus vere credit: non venit iterum baptizandus: ſed
penitentia purgandus. Qui vero diſſentit ſimpliciter
baptizatus non eſt: et ſi poſtea incipit cōſentire et eccle⸗ Coꝛol.
ſie obedire/rebaptizandus eſt. ¶ Ex hac concluſione

ſequitur corollarie/ ꝙ accedens ficte ad baptiſmum ſm primũ fictionis modum ſimpliciter/ nõ recipit ſacramentum. Patet: quia talis eſt diſſentiẽs mẽte actu poſitiuo nolens baptizari: ⁊ ita cedente fictione erit iterũ baptizandus. Licȝ beatus Aug. lib. vij. de vnico baptiſmo nõ determinet an ſic baptizat⁹ receperit baptiſmi ſacramentum vel nõ: ſed dicit in tali caſu diuinũ iudiciũ per alicui⁹ reuelationis oraculũ cõcordi oratione gemitib⁹ implorandum. Illud võ quod glo. in. c. ſolet. de cõſecra. diſt. iiij. ſuper eiſdem verbis Auguſtini dicit: ꝙ ſi quis baptizãs intendit baptizare: qualẽcunqȝ baptizat⁹ intentionẽ habeat: recipit ſacramentũ: non tenetur: neqȝ verũ eſt: vt dicit Richar. ⁊ cõmuniter tenent doctores. Et licet ſic fictus non recipiat ſacramentũ: eccleſia tñ q̃ de exteriorib⁹ iudicat: ipſum cenſet baptizatũ: ⁊ cõſenſiſſe in ſacramentalẽ ablutionẽ: q꞉ p̃ſumit partẽ meliorẽ. Et iõ cogeret eũ ad obſeruantiam legis chriſtiane: vt in cap̃. maiores. de baptiſmo. Item. xlv. diſt. de iudeis. ¶ Secunda concluſio.

Cõcl. 2. E

Habens vſum rationis diſſentiens actu negatiue: ⁊ qm̃ nec habitualiter: nec virtualiter cõſentit: neqȝ baptiſmũ neqȝ *baptiſmi rem vllam ſuſcipit.* Probat̃ ſm Sco. diſt. *preſenti. q. iiij. iuxta fin*eȝ queſtionis: q꞉ oportet ꝙ vtens *ratione* deuotionẽ aliquam habeat ad ſacramentũ: ſi debet *ſibi valere*: aliter videtur cõtemnere. ¶ Preterea ſicut ſm Aug. Qui creauit te ſine te: nõ iuſtificat te ſine te: ſic nec aſcribit te ſue familie ſine te. Sed negatiue diſſentiens/ nullũ actũ habet reſpectu baptiſmatis: nec diſſentit: (vt pono) neqȝ conſentit: ⁊ ita ſine ſuo actu chriſti familie aſcriberet̃. Et hoc eſt quod Aug. dicit: vt ſupra allegatum eſt: ⁊ cõcordat Richar. Nemo ex aqua ⁊ ſpiritu ſancto renaſcit̃ niſi volẽs: quod nõ de paruulis: ſed ſciolis ⁊ adultis et ſue voluntatis arbitris intelligendũ eſt. ¶ Dicitur notãter: nec habitualiter nec virtualiter conſentiẽs. Dicitur em̃ habitualiter cõſentire: qui quãdoqȝ conſenſit: ⁊ poſt actũ contrariũ non habuit. Et virtualiter: qui ex cõſenſu prius habito ad recipiendũ baptiſma ſe applicat: licet tunc actualiter (quia diſtractus) nõ conſentiat. Habens ergo conſenſum virtualẽ ſine actuali/ recipit ſacramentum: ⁊ ſi obicem non ponit/ etiam rem ſacramenti: licet non cõſentiat actu negatiue. Probat hoc Sco. quia noluit de⁹ hominẽȝ ligare ad impoſſibile: vel ſm ſtatũ hui⁹ vite ad nimis difficile. Nũc aũt nõ diſtrahi nimis videtur difficile homini pro ſtatu iſto: q꞉ ſm Aug. iij. de libe. arbi. non eſt in poteſtate noſtra/ quibus viſis tangamur. Noluit ergo deus hominis ſalutẽ ponere in iſta cõditione/ ſi nõ diſtrahatur. Non ergo voluit ligare baptizandũ/ ꝙ in ſuſcipiendo baptiſmũ nõ diſtrahatur: ⁊ per cõſequẽs ꝙ actualiter intẽdat: immo generaliter: ita eſt in omnibus alijs ſacramẽtis miniſtrans ea nõ obligatur neceſſario: vt miniſtrando nõ ſit diſtractus vt. ĩ. dicetur de ſacramento euchariſtie. Similiter habens cõſenſum habitualem (licet vtẽs ratione) recipit ſacramẽtum: quia nõ videtur propter aliquam conditionẽ min⁹ capax (ſi vtitur ratione) q̃ ſi prius vſus eſt ratione: nũc võ nõ vtatur: ſed in tali nõ vtente nũc: tñ prius vſus ratione/ ſufficit habitualis ↄſenſus vt dicet̃: ergo. Et q̃uis intẽtio habitualis tm̃ nõ ſufficiat in baptizãte ad cauſandum effectũ. i. ad miniſtrandũ ſacramentũ: poteſt tamen eſſe ſufficiẽs diſpoſitio ad ſuſcipiendũ ſacramentũ: vt dicit Richar. Maior em̃ actualitas requiritur in agẽte/ q̃ patiẽte. ¶ Requiritur tamen quãdoqȝ intẽtio actualis in ſuſcipiẽte per accidens ſcȝ vel ad remouendum prohibens. Unde ſi in accedẽte ad baptiſmũ eſt actu vel habitu itẽtio nõ recipiẽdi baptiſmũ: hmõi itẽtio: q꞉ (vt dictũ eſt) prohibet ſacramẽti ſuſceptionẽ: neceſſariũ eſt illam intentionẽ expelli per contrariã intentionẽ in actum volendi recipere baptiſmũ: ad hoc vt recipiat ſacramentũ. Similiter ſi prius nunq̃ actualiter cõſenſiſſet: neceſſe foret ꝙ tunc actualiter cõſentiret: q꞉ ſine conſenſu actuali preſenti vel preterito in habẽte vſum rationis/ non ſuſcipitur ſacramentũ. Item interrogatus tenetur pro ſe reſpondere: vt vult magiſter cap̃. vlti. huius diſt. Si adultus eſt: debet reſpõdere pro ſeipſo. Ad idẽ Augu. lib. iiij. de baptiſmo. vt. ſ. allegat̃. Ergo tũc tenet̃ habere actualem cõſenſum baptiſmũ recipiẽdi: qm̃ tunc obijcitur ſibi baptiſmus: ⁊ tunc vel cõſentit vel diſſentit. ſcḋm impedit: ergo primũ requirit̃. ¶ Si dicis: poſſet habere actũ ſuſpenſiuũ: ⁊ ſic nec aſſentire nec diſſentire etiã quicq̃d foris verbo reſpõderet. Dico ꝙ in caſu illo nõ reciperet ſacramentũ: quia nõ cõſentiret neqȝ actu: neqȝ virtualiter: nec habitualiter. Primũ patet: ſequẽtia duo probantur: quia is tm̃ virtualiter vel habitualiter cõſentit: vt dicit Rich. q̇ ſic eſt diſpoſit⁹/ ꝙ ſi actualiter ⁊ deliberate recogitat de illa re/ ꝙ actu cõſentit in eã: ⁊ ideo in caſu (ſi interrogat⁹ fuerit) requiritur actualis cõſenſus. ¶ Corollariũ.

Corol.

Si quis verũ cathecuminũ nõ actu de ſuſceptione baptiſmi cogitantẽ ablueret ſub debita forma v̇borum intẽdens euȝ baptizare/ vere baptizaret: ⁊ cathecuminus ille characterẽ ſuſciperet baptiſmaleȝ. Sic ponit Richar. ¶ Tertia concluſio.

Cõcl. 3. F

Carens vſu rationis ſi baptizatur: ſacramentũ ſuſcipit: niſi prius immediate actu poſitiuo diſſenſerit. Hec cõcluſio quantũ ad ambas partes ſatis clare determinata eſt ab Inno. iij. c. maiores. de baptiſmo. vbi dicitur querẽdo. Utrũ dormiẽtib⁹ ⁊ amentibus ſacramẽti ſaltẽ character in baptiſmate imprimat̃ vt excitati a ſomno vel ab egritudine liberati/ non ſint denuo baptizãdi. Partẽ affirmatiuã aſtruit cũ moderamine q̇ḋ ſequit̃. Dormiẽtes aũt ⁊ amẽtes ſi prius q̃ amẽtiã incurrerẽt vel dormirẽt in cõtradictione perſiſterent q꞉ in eis intelligit̃ cõtradictionis ꝓpoſitũ perdurare: ſi ſic fuerint immerſi characterẽ nõ ſuſcipiũt ſacramẽti. ſecus aũt ſi prius cathecumini extitiſſent ⁊ habuiſſent propoſitũ baptizãdi. Uñ tales in articulo neceſſitatis cõſueuit eccl'ia baptizare. Tũc ergo characterẽ ſacramentalis imprimit operatio: cũ obicẽ volũtatis cõtrarie nõ inuenit obſiſtẽtẽ. Hec ibi. Dicit̃ in ↄcluſiõe: niſi prius imediate ⁊c. q꞉ ſi aliq̃ñ (dũ talis vſus eſt) rõni cõtrariã voluntatẽ habuiſſet: ⁊ tamen ante ſomnũ vel amentiã illã correxiſſet deliberãs baptizari: nõ impedit cõtraria voluntas preuia poſt correcta: quia imediate ante priuationẽ vſus rõnis/ illã cõtrariã nõ habuit. ¶ Dicitur aũt: immediate diſſentire ante priuationeȝ vſus rationis: qñ inter illum diſſenſum nõ interuenit cõſenſus illi cõtrarius. Uñ ille actus d꞉ in ꝓpoſito immediatus ante vſus rõnis priuationẽ: inter quẽ ⁊ illã nõ interuenit act⁹ cõtrarius: etiam licȝ ille diu ante priuationẽ vſus rationis ceſſaſſet. Unde generaliter nũc nõ vtens ratione: qui tamen aliquando vſus eſt: iudicatur cũ nõ vtitur ratione habitualiter conſentiens vel diſſentiens ſm Sco. iiij. q. huius diſt. ſm ꝙ habuit ſe actualiter in ſanitate ante illud impedimentũ vſus rationis immediate. puta ſi tunc actualiter conſenſit: ⁊ iudicat̃ nũc habitualiter cõſentiens. Si tũc actualiter diſſenſit: iudicatur nũc habitualiter diſſentiẽs. Et ita vniuerſaliter habitualiter ſe habẽs: poteſt recipere vel nõ recipere ſacramentũ: ſicut potuit prius quando actu ſic vel ſic ſe habuit. Quid autem potuit actualiter ſe habẽs: patuit in duab⁹ cõcluſionib⁹ premiſſis ⁊ in ſequentibus. ¶ Dicitur notãter/ actu poſitiuo: quia ſi tm̃ negatiue diſſenſerit: ita ꝙ ante impedimentuȝ rõnis nunq̃ reſpectu baptizatiõis actũ poſitiuũ habuerit: tũc aut ſemper priuatus fuit vſu rationis: ſicut infantes ⁊ fatui ⁊ furioſi a natiuitate: ⁊ tũc ſi baptizat̃/ recipit ſacramentũ et characterẽ. Si võ prius vſus fuerit ratione: nihil recipit: quia ſi fuiſſet in ſtatu illo quo vſus eſt ratione baptizatus nihil recepiſſet. Defeciſſet enim cõſenſus actualis et habitualis. Et ille ſecundus caſus excipiendus eſt a concluſione tertia. ¶ Si queritur: quid de re ſacramenti. Utrum in tali impedimento rationis baptizati qui recipiunt ſacramentum et characterȝ recipiãt etiam rem ſacramenti/ gratiam et virtutes ⁊c. Reſpondetur de pue-

ris infantibus ꝙ recipiunt plene rem ſacramenti. Unde
ſicut creditū eſt: ꝙ paruulo in baptiſmo originale pctm̄
dimittit: vt habet in cap. maiores. de baptiſmo: ita et cre
ditū eſt ſibi gratiā infundi: q: deꝰ pro ſtatu nature lapſe
nulli remittit culpā/niſi cui dat gratiā. Nullū em̄ liberat
a ꝑditione: niſi quē aſſumit in filiū regni. Et ſicut dictu3
eſt de paruulis: ita per omnia dicendum eſt de furioſis a
natiuitate ⁊ fatuis. ¶ De his vero qui poſt vſum rōnis
ipſo priuati ſunt: dicendum ſicut de cōſenſu habituali: ſi
immediate ante impedimētum vſus rōnis aliquis taliū
fuit diſpoſitꝰ ad recipiendū gratiā: puta nō poſuit obicē:
breuiter quemadmodū talis tūc temporis fuit ſic diſpo-
ſitus: ꝙ tūc ſi baptizatus fuiſſet/rem ⁊ ſacramentū rece
piſſet. Ita ⁊ nunc etiā exiſtēte tali impedimēto: quod eſt
defectꝰ vſus rationis: ſi al's rite baptizatur: recipit ſacra-
mentum ⁊ rem: ſi vō tunc non recepiſſet: nec modo reci
pit. Et ideo valde cauenda ſunt peccata mortalia: ne ſi
quis in mortali incideret furiā vel mentis inſaniā aliud
ve periculum/ſibi nō eſſet via ſalutis. ¶ Sed querit hic
Sco. q. iiij. huius diſt. Expedit ne tales baptizari: multa
em̄ licēt que nō expediūt. j. Cor. vj. Reſpōdet ⁊ cōſonat
Pe. de pal. q. iiij. arti. ij. preſentis diſtin. Si ſperet ipſum
rediturū ad vſum rationis: magis expedit tempus expe
ctare quo vtatur rōne: puta de dormiēte tēpus vigilie: ⁊
de furioſo tēpus lucidi interualli. Si vō nō ſperet: puta
de eo q̄ incidit in perpetuū impedimentū: vel ſi imminet
mortis periculū: expedit eū baptizare: q: al's exponeret
periculo dānationis: ⁊ hoc ſi ſit capax baptiſmi: puta ſi
nō fuit diſſentiēs contraire vſq3 ad horam impedimenti
Cōcl. 4. G vſus rationis. ¶ Quarta concluſio. Accedēs ficte ſcd̄o
modo ad baptiſmū volens tamen baptizari: ſacramētū
recipit: ſed nō rem neq3 effectū ſacramēti. Per effectum
intelligo gratiā ⁊ cōſequentia eā/⁊ nō characterez: quia
quicunq3 recipit ſacramentū: recipit etiā characterez: vt
j. dicetur. Probatur ſm̄ Scotū. q. v. diſt. iiij. quia habēs
actualiter obicem cōtra gratiā: puta infidelitatē vel ali-
quod peccatū mortale: qd̄ tunc actu volūtatis cōmittit
vel prius cōmiſit: ⁊ nullo modo diſplicet: nullo modo
recipit gratiā: ſm̄ illud Aug. de penitētia. cap. j. ⁊ ponit
in littera. Omnis qui iam ſue volūtatis arbiter conſtitu
tus eſt: cum accedit ad ſacramentū fideliū: niſi peniteat
eū veteris vite/nouā nō poteſt inchoare. Ab hac penitē-
tia cum baptizātur ſoli paruuli immunes ſunt. Et de tali
bus fictis intelligitur illud Sap. j. Spūſſanctus diſcipli
ne effugiet fictū. Ad idez adducit magiſter auto. Hiero.
⁊ Ambro. cōcludens ꝙ adultis ſine fide ⁊ penitentia ve
ra in baptiſmo nō cōfertur gratia remiſſionis: quia nec
paruulis ſine fide aliena (qui propriā habere nequeūt)
datur in baptiſmo remiſſio. Si q̄s ergo ficte accedit non
habēs cordis verā cōtritionē: ſacramētū ſine re accipit.
¶ Sed nota ꝙ fides aliena/ſine qua paruulis non dat
remiſſio: nō eſt fides offerentiū paruulū ad baptiſmu3:
nec etiā baptiſmꝰ: qm̄ ſi heretici offerāt ⁊ heretici bapti-
zent ſeruantes debitā formā cum intētione cōferendi et
accipiēdi baptiſmū: vere baptizāt: ⁊ puer baptizatus re
miſſionē originalis peccati recipit: vt diſt. ſequēti dicet:
ſed eſt fides eccleſie. Et ſic intelligēdū eſt illud Aug. ſup
Johannē homel. v. Accedat verbū ad elementū: ⁊ fit ſa
cramentū. Et ſequit paucis interpoſitis. Nō quia dr̄: ſed
quia credit: credit nō a baptizāte aut baptizato: ſed ab
eccleſia militāte: al's dixiſſet: nō quia dicit: ſed quia credi
derit. In adultis tm̄ requirit fides ꝓpria: nō vt recipiāt
ſacramentū: ſed vt cōſequant gratiā que eſt res ſacramē
H ti. ¶ Sed his opponit. ſi in adultis baptiſmus vt habe-
at effectū ſuum/requirit preuiā fidem ⁊ contritionē ſiue
penitentiā in baptizato: quomodo cōfert gratiā ex ope-
re operato: immo quomodo confert gratiā: nā gratiam
preſupponit: ergo ea3 nō confert. Preſupponit em̄ fidē
⁊ cōtritionē que nō ſunt ſine gratia: qm̄ etſi fides poſſit
eſſe informis; ſed nō contritio; quia cōtritio includit gra
tiā ſine qua nō meretur dici cōtritio: ſed attritio. ¶ Pre-
terea ſacramentū penitētie nō preſupponit cōtritione3:
nec bonū motū interiorē penitētis: ſed dūtaxat obicis re
motionē: alioquin non eſſet ſacramentū noue legis: nec
ſcd̄a tabula poſt naufragiū: vt arguit Sco. diſt. iiij. q. iiij.
Ergo multo magis ſacramentū baptiſmatis: qd̄ eſt pri-
ma tabula: ⁊ efficaciſſimū remediū cōtra peccatū: nō re-
quirit preuiā contritionē in adulto: ſed tm̄ intentionē re
cipiendi baptiſmū in fide eccleſie. ¶ Iſta replica induci
tur cōtra Sco. ⁊ ſuā opinionē de penitentia. Nā videtur
ſibiipſi cōtrarius: in eo ꝙ hic expreſſe dicit/ꝙ ad conſe-
quendū effectū baptiſmatis/requirit diſplicētia peccati
mortalis cōmiſſi: allegans ad hoc Aug. vbi. s. in ꝓbatio
ne ꝯcluſionis: ⁊ hoc negat de penitētia: cū tm̄ baptiſmus
ſit efficacior ad delendū peccatū q̄ penitētia: ⁊ minore3
requirit diſpoſitionē preuiā in ſuſcipiēte q̄ penitētia: q:
habet effectū ſuū in paruulis ⁊ vſu rationis priuatis: in
quibus penitētie ſacramentū locu3 habere nō pōt. Sed
poſſet dici ſaluando opinionē: ꝙ ad effectū baptiſmatis
in adulto nō requirit contritio ꝓprie dicta que pctm̄ tol
lit: ſed aliqualis diſplicētia peccati cōmiſſi vel ad minus
nō placētia in peccato: q: hoc ſc3 habere cōplacentia3 in
peccato/eſſet ponere obicē: ⁊ h̄ intelligendū eſt in noīe
penitētie ⁊ cōtritionis in autoritatibꝰ allegatis. Sed hec
ſolutio vbis ſanctoꝝ obuiat ⁊ intētionibꝰ/ qui dicunt re
quiri verā cōtritionē. Sed de hoc magis. j. de penitētia.
Tenēdo ergo opinionē magiſtri/ꝙ penitētie ſacramētū
nō delet pctm̄: ſed p̄ſupponit eius remiſſionē per contri
tionē preuiā. ꝙq3 ſacerdos abſoluēdo nō remittit pctm̄:
ſed ꝓnūciat ipſu3 eſſe remiſſu3: ratio illa nō obuiat ꝯclu
ſioni. ¶ Ad primā autē replicā ſatis viſum eſt. s. q. prece
dente. quō cōfert gratiā ex opere oꝑato: nō ꝙ nō requi-
rat preuiā diſpoſitionē ſuſcipiētis: ſ3 q: ſuꝑ gratiā diſpo-
ſitioni ſuſcipiētis correſpōdentē gradū gratie addit pre
ciſe correſpōdentē ſacramēti perceptioni. Eſt etiā prima
tabula nō ſine diſpoſitiōe preuia ad dignā eiꝰ ſuſceptio-
nem requiſita: ⁊ cū incluſione huius diſpoſitionis reſti-
tuit naufragū portui gratie: verū in paruulis illud agit
immediate in fide eccleſie. ¶ Quinta ꝯcluſio. Accipiēs Cōcl. 5.
baptiſmū ſcd̄o modo nō ficte recipit rē ſacramēti: ſc3 gra I
tiā ⁊ remiſſionē culpe ⁊ pene. Probat: q: aliq̄ baptizati
recipiūt rē ſacramēti: alioq̄n nō eſſet ſacramētū: ſed hāc
nō recipiūt ficti: ergo illā recipiūt nō ficti. Cōſequētia te
net a ſufficiēti diuiſiōe. Ois em̄ accedēs aut fictꝰ eſt: aut
nō fictꝰ. Maior ꝓbata eſt. Minor eſt ꝯcluſio p̄cedens.
Qd̄ autē gr̄a ac remiſſio pene ⁊ culpe ſint res huiꝰ ſacra
mēti: patet ex q̄ſtione p̄cedenti. ¶ Sexta ꝯcluſio. Effe- Cōcl. 6.
ctus baptiſmi ſacramētalis in oībus nō ficte accedētibꝰ
eſt equalis. Probat: q: deꝰ inſtituens baptiſmū tanq̄ ſi-
gnū efficax gr̄e/aliquā gratiā diſpoſuit regulariter cōfer
re cū illo ſigno p̄ciſe ꝓpter ſuſceptionē huiꝰ ſigni: in ſub
iecto diſpoſito. i. nō ficto: ita ꝙ nulli minorē. Et dr̄ effectꝰ
ſacramētalis: vt dictū eſt in p̄mo articulo: ⁊ ille eſt eq̄lis
in oībus nō fictis: g̊. Cōſequētia nota. ⁊ maior patet: q:
deꝰ inſtituit baptiſmū tanq̄ ſignū certū gr̄e ⁊ vniuocu3:
ergo eſt certū eius ſignatū: ⁊ ita certa gr̄a ꝑ ipſum ſigni-
ficata: cū baptiſmus in ſe ſit eiuſdē rōnis in ſignificādo.
Minor ꝓbat: q: qn̄ aliq̄d datur preciſe ꝓpter aliud: in
quocūq3 illud ꝓpter qd̄ dat/eſt eiuſdē rōnis ibi ⁊ datu3
eſt equale: alioq̄n non daret preciſe ꝓpter illud: ſed aliq̄
gr̄a datur preciſe ꝓpter baptiſmū: ⁊ illa eſt eiuſdē rōnis
in oībus nō ficte accedētibꝰ: ergo gr̄a talis erit in oībus
equalis. ¶ Preterea. Deus nō eſt acceptor ꝑſonarū: er-
go vbicūq3 eſt eadē diſpoſitio in ſubiecto rōne cuius dat
aliqd̄ bonū: ibi erit equale donū. diſpoſitio aūt gr̄e ſacra
mētalis eſt eadē: q: ſacramētū baptiſmatis: ergo equale
donū qd̄ eſt gratia. Probata concluſione de gratia/pro-
bata eſt de aliis effectibus qui ſequūtur gratiā: vt patet
ex notabili vltimo primi articuli. De charactere autē nō
habet dubium; vt. j. dicetur. ¶ Sed di. Remiſſio culpe

et pene eſt effectus ſacramentalis baptiſmi: quia conſe-
quitur opus operatũ: ⁊ tñ nõ eſt equalis in oĩbus ſuſci-
pientibus: quia minoꝛ in paruulis/ quibus ſolũ remittit
oꝛiginalis culpa: in adultis vͦ maioꝛ/ quibꝰ remittit cuꝫ
oꝛiginali actualis: ſic vni maioꝛ pena remittit ꝙ alteri.
Reſpõdetur: ꝙ effectus baptiſmi quantũ eſt ex parte ſui
quantũ ad remiſſionẽ culpe ⁊ pene eſt equalis: qꝛ remit
tit oẽm culpã ⁊ penã quã inuenit in ſubiecto. Qꝺ vͦ vni
plura: alij paucioꝛa vel nulla remittunt: eſt ex parte ſub
iecti et nõ ſacramẽti: quia plura vel maioꝛa debita inue-
Cõcl. 7. B nit in vno ſubiecto/ ꝙ in alio. ¶ Cõcluſio ſeptima. Con
tingit inequalem gratiam conferri nõ ficte recipiẽtibus
baptiſmũ: ꝓpter diuerſitatẽ cauſarũ/ ⁊ per ſe ⁊ per acci-
dens ad baptizationẽ vel eius effectũ inequaliter cõcur
rentium. Pꝛobat quantũ ad cauſam effectiuã pͥncipaleꝫ
que deꝰ eſt: qꝛ licꝫ deus inſtituerit ſacramẽta ad determi
natũ effectũ: vt dictũ eſt: non tñ potentiã ſuam alligauit
ſacramẽtis. Poteſt ergo vni maioꝛẽ gratiã infundere ex
ſua bonitate ꝙ pꝛeciſe exigit ſacramentũ/ dum nulli dat
minoꝛẽ: ⁊ dicere. Tolle qꝺ tuũ eſt ⁊ vade. Volo aũt ⁊ hu
ic nouiſſimo dare ſicut ⁊ tibi. An nõ licet mihi qꝺ volo fa
cere: an oculꝰ tuꝰ nequã eſt: qꝛ ego bonꝰ ſuꝫ. Matth. xx.
¶ Nec ꝓpter hoc acceptoꝛ eſt perſonarum: dum nulli
ſubtrahit ex ſuo pacto debitũ. Et foꝛte ſic maioꝛẽ gratiã
contulit paulo ꝙ eunucho in vtriuſqꝫ baptiſmo: iſtiꝰ per
ananiã: huiꝰ per philippũ: vt habet Act. ix. ⁊ viij. Simili
ter vt ait Sco. Deus pͤdeſtinauit ſuos electos ad diuer-
ſos gradus gloꝛie: ⁊ oꝛdinato ad maioꝛẽ gloꝛiã/ rationa
biliter poteſt conferri maioꝛ gratia. Et poteſt deꝰ alicui
ſuſcipienti cõferre gratiã pꝛeciſe illã ad quã baptiſmus
eſt determinatus. Et alteri maioꝛẽ quẽ determinauit ad
minoꝛem gloꝛiã: ſed ille vlterioꝛ gratie gradus nõ cõfer
tur virtute baptiſmi: nec regulariter: ſed de ſpeciali beni
uolentia diuina. ¶ Si quantũ ad cauſam meritoꝛiã/ que
eſt paſſio chꝛiſti. Nam illa poteſt efficacius operari ad
gratiaꝫ in vno ꝙ in alio. Vel qꝛ ſpecialiꝰ oblata pꝛo vno
quantũ ad intentionẽ offerẽtis ꝙ pꝛo alio. Vel quantuꝫ
ad executionẽ ꝓ vno oblata in effectu: pꝛo alio nõ/ niſi
in pꝛeuiſione diuina. ¶ Pꝛimo modo/ cũ chꝛiſtus cõmu
niter ponitur noſſe omnia que deꝰ ſcientia viſionis: per
cõſequens nouit omnes electos: ⁊ ad quẽ gradũ gloꝛie
ſint electi. Potuit ergo ꝓ pꝛedeſtinato ad maioꝛẽ gloꝛiã
offerre plenius paſſionẽ ſuaꝫ: ⁊ pꝛecipue cum ſe obtulit
pꝛo genere humano: ad hoc vt impleret pꝛedeſtinatio
diuina. ¶ Secũdo modo/ paſſio chꝛiſti efficacius opera
tur pꝛo nobis: qui ſumus in lege euãgelica: ꝙ pꝛo patri-
bus in lege moyſi: quia obſequiũ pꝛeſtitũ ad maius bo-
nũ retribuendũ acceptat/ ꝙ obſequiũ pꝛeuiſum. Et pꝛo
pter hoc eſt inequalitas in ſuſcipiẽtibus gratiã per circũ
ciſionẽ ⁊ per baptiſmũ ꝓpter inequalẽ appꝛoximationẽ
ſeu applicationẽ cauſe meritoꝛie ad iſtos ⁊ illos. Etiam
ſm quoꝛundã opinionẽ in baptizatis ante paſſionem et
poſt. ¶ An autẽ pꝛimo modo/ ſcꝫ ꝓpter ſpecialẽ oblatio
nẽ in volũtate chꝛiſti ſit inequalitas gratie in modo ba-
ptizatis/ dubiũ eſt de facto: ſed poſſibilitas eſt oſtẽſa. Si
militer quantũ ad ſuſcipiẽtes/ ſi cõparetur paruulus ad
paruulũ: nulla erit ex hac parte inequalitas: qꝛ nullũ ha
bẽt motũ libere volũtatis ꝓpꝛiũ: ꝓpter quẽ in vno eſſet
maioꝛ diſpoſitio ꝙ in alio. Põt tñ eſſe inequalitas in pa-
rẽtibus/ patrinis ⁊ ceteris aſſiſtẽtibus: etiã in baptizãte
quãtũ ad deuotionẽ ⁊ oꝛ̃ones ⁊ affectꝰ pios ꝓ paruulo
dño oblato. Et ꝓpter hoꝝ merita deus põt vni paruulo
cõferre maioꝛẽ gratiã/ ꝙ alteri in eiꝰ baptiſmo: nõ quidẽ
virtute baptiſmi pͤciſe: ſed diuerſitatis meriti aſſiſtẽtiũ ce
teroꝝ. Et foꝛte hoc modo parẽtes beati nicolai/ ſuis oꝛa
tionibꝰ meruerũt ſibi maioꝛẽ gratiam: que erat pꝛincipiũ
in eo paruulo tam mirabilis effectꝰ/ ꝙ duobꝰ diebus in
hebdomada vnica tñ lactatiõe ɔtentꝰ manebat. Et quã
tũ ad hoc magis optãdũ eſt pueros baptizari a bono ac
deuoto ſacerdote ꝙ a malo: qꝛ ꝓpter perſonale meritũ

ſacerdotis/ ⁊ eius oꝛationes cum affectu ante ⁊ poſt le-
ctas/ gratia puero auget plus ꝙ ſi a ſacerdote indeuoto
baptizaret. Sic etiã eligẽdi eſſent patrini/ hoĩes iuſti et
deuoti. Admonẽdi quoqꝫ eſſent circũſtantes vt ſemotis
leuitatibꝰ aſſiſterẽt deuotiõe ⁊ oꝛationibꝰ baptizatoꝛi co
operãtes ad gratie augmentuꝫ paruulo impetrandum.
Hec autẽ inequalitas gratie nõ eſt ex virtute baptiſmi:
ſed meritoꝛũ. ¶ Quantũ vͦ ad adultos: cũ illi ꝑ motũ
pꝛopꝛiũ poſſunt eſſe inequaliter diſpoſiti: ⁊ motꝰ magis
meritoꝛiꝰ maioꝛẽ ɔſequat gratiã: ſequit inequalitas gra
tie ꝓpter inequalẽ diſpoſitionẽ baptizãdoꝝ. ¶ Ex quo
ſequitur coꝛollarie ꝙ ceteris paribꝰ adultus baptizatus
nõ fictus cõſequitur maioꝛẽ gratiã ꝙ paruulus. Patet:
qꝛ paruulus nõ cõſequit gratiã/ niſi eã que infundit pꝛe
ciſe rõne ſacramẽti. i. operis opati: ſed adultus eandẽ cõ
ſequitur: ⁊ cũ hoc gradũ gratie reſpõdentẽ merito pꝛo-
pꝛio ſcꝫ bone volũtati: qua vult ſuſcipere baptiſmũ in fi
de eccleſie: fidei quoqꝫ ⁊ ɔtritionis pctõꝝ cõmiſſoꝝ: etiã
quantũcunqꝫ remiſſus fuerit ille motus. Si eñ talẽ mo
tũ nõ haberet: ⁊ iã fictꝰ accederet: nec rẽ ſacramẽti acci-
peret: vt patet ex pͤmiſſis. ¶ Sed di. pono ꝙ adultꝰ toto
tꝑe baptiſmi venialiter peccet: tũc videt eſſe aliquãtulũ
indiſpoſitꝰ: paruulus aũt nullã hꝫ indiſpoſitionẽ: ergo
in illo caſu paruulꝰ hꝫ equalẽ gratiã vel maioꝛẽ ꝙ adul-
tus. Tenet ɔñã: qꝛ ſicut diſpoſitio bona baptizãdi auget
gratiã: ita diſpoſitio mala eã minuit: qꝛ cõtrarioꝝ cõtra-
rij ſunt effectꝰ. Rñdetur: admiſſo caſu dꝛ: ꝙ ꝓpter illã in-
diſpoſitionẽ nõ minuit gr̃a adulti: qꝛ pctm̃ veniale non
ꝓhibet gratiã infundi: neqꝫ etiã ſimul habere actũ meri
toꝛiũ. Siquidẽ gr̃a nõ minuitur: ſed totaliter tota aufer-
tur: ⁊ hoc nõ niſi per peccatũ moꝛtale. Attamẽ qꝛ aĩa nõ
põt pluribꝰ actibus eque ꝑfecte intendere: actus bonus
cũ quo cõcurrit veniale pctm̃: eſt minus intẽſus: ⁊ ꝑ cõ-
ſequẽs minus meritoꝛiꝰ/ ꝙ eſſet ſi eſſet ſine illo veniali.
Et ꝑ hoc patet ꝙ adultꝰ ſi nõ poſuit obicẽ peccati moꝛta
lis (qꝛ in ſuſceptiõe baptiſmatis cõſentit ⁊c.) habꝫ bonũ
motũ ⁊ meritoꝛiũ quo caret paruulus: licꝫ ꝓpter venia-
lia remiſſuꝫ: cui coꝛreſpõdebat gr̃a qua ſiľr caret par-
uulus. ¶ Sequit ſcðo: ꝙ ſtat de lege oꝛdinata/ ꝙ infan-
tes in baptiſmali innocẽtia defuncti inequalẽ gloꝛiã ſoꝛ-
tiant in beatitudine. Patet: qꝛ ſtat eos inequalẽ gratiaꝫ
cõſequi in baptiſmo: ſed gratie coꝛreſpõdet gloꝛia: ergo.
¶ Octaua concluſio. Licꝫ baptizati baptiſmo flaminis   Cõcl. 8. L
ſeu penitẽtie recipiãt effectũ baptiſmi aque quãtũ ad re
miſſionẽ culpe ⁊ infuſionẽ gr̃e: nõ tñ regulariter quãtuꝫ
ad remiſſionẽ pene. Pꝛima pars ꝓbatur: qꝛ ſicut natura
nõ deficit in neceſſarijs ad ſaluãdã vitã naturalẽ: ſic nec
deficit deꝰ in neceſſarijs ad vitã ſpũalẽ. Ideo facienti qꝺ
in ſe eſt/ aſſiſtit cõferẽdo neceſſaria ad ſalutẽ: habẽs ͦ fi-
dẽ/ cõtritionẽ ⁊ deſideriũ baptizãdi/ in caſu impoſſibili
tatis recipiẽdi baptiſmũ/ facit qꝺ in ſe eſt: ͦ ei aſſiſtit dñs
in neceſſarijs. Hec aũt ſunt gr̃e collatio: ⁊ pctõꝝ remiſſio
Patet idem ꝑ auto. a magiſtro in textu adductas. ¶ Co
rollariũ. Baptizatꝰ baptiſmo penitẽtie nõ recipit equa-
lẽ effectuꝫ: tam quoad peccati remiſſionẽ/ ꝙ quoad gr̃e
infuſionẽ cum baptizato tñ baptiſmate aque. Patet: qꝛ
excedit ⁊ excedit. Excedit quoad pꝛimuꝫ: qꝛ baptizatus
aqua recipit remiſſionẽ oĩm pctõꝝ quoad culpã ⁊ quo-
ad penã: vt patuit. q. pͤcedenti. Sed baptizatꝰ baptiſmo
penitẽtie cõſequitur remiſſionẽ pctõꝝ quantũ ad reatuꝫ
culpe: ⁊ ſm quãtitatẽ cõtritiõis: nõ aũt regulariter quo
ad reatũ pene: niſi eſſet tãta ɔtritio/ ꝙ in diuina accepta
tione equaret ſatiſfactionẽ ſufficienteꝫ pctõꝝ ꝗ rara eſt.
Itẽ ſm Pe. de pal. q. iij. huius diſt. Cathecuminis nõ da
tur eccľiaſtica ſepultura: que tñ datur pueris baptizatis
licꝫ ꝓ eis oꝛet eccleſia. Excedit autẽ quãtũ ad infuſioneꝫ
gratie: quia gr̃a cõtrito infuſa maioꝛ eſt gr̃a baptiſmali:
eo ꝙ ad illã cõcurrit motus bonus volũtatis tanꝙ me-
ritum de cõgruo quo caret baptizatus tñmodo baptiſ-
mo aque. Qꝺ dico tñmodo/ dico ad excluſionẽ adultiꝫ

qui ꝯtrit⁹ baptizaṫ in aqua. Hic habet duplicē baptiſmū
penitētie ⁊ aque: ergo recipit gratiā vtriuſq;: ꝗ maior eſt
Cōcl. 9. gr̄a tm̄ per vnū eoꝝ tradita. ¶ Nona cōcluſio. Baptiſ-
mus ſanguinis effectū baptiſmatis ſacramētalis nedū
equat: ſed abūdanter vincit ⁊ ſuperat. Patet ꝯcluſio: q:
baptiſmus ſanguinis tollit oēm culpā: tollit etiā oēm pe
nā: adimit recidiuā: cōfert ſine mora p̄miū: ⁊ tribuit ma-
iorē gratiā: ⁊ ꝑ ꝯñs gloriā ampliorē. Primū patet: q: qui
martyriū propter deū ſuſcipit: ſe totum deo offert ⁊ facit
quātū pōt: q: maiorē charitatē nemo hꝫ ꝙ vt aīaꝫ ſuā po
nat ⁊c. Et ꝑ hoc maiorē gratiā cōſequiṫ: q: gr̄a infundiṫ
ſm ꝓportionē diſpoſitiōis ad eā de cōgruo in ſuſcipiēte:
⁊ per ꝯñs liberaṫ ab omni culpa. Et ꝑ hoc patet ſcd̄m:
ꝙ ſcꝫ tollit oēm penā: q: de⁹ nō exigit ab hoīe vltra id qđ
poteſt. Nihil em̄ impoſſibile requirit ab hoīe/ ſm Hiero
nymū in explanatione fidei: ſed offerēs ſe martyrio totū
exhibet qđ pōt: ideo nihil vltra ab eo exigiṫ: ſed marty-
rio plene ſatiſfacit. Qđ etiā adimat recidiuā: patet: quia
trāſfert hominē de ſtatu p̄ſentis vite per mortē ad futu-
rā: ⁊ ita de ſtatu meriti ⁊ demeriti. Nō em̄ accipiṫ hic mar
tyriū pro qualibet pena ꝓ chriſto paſſa: ſed ꝓ morte vo-
lūtarie aut patiēter ꝓ noīs chriſti cōfeſſione: ſiue pro iu-
ſticia acceptata. ¶ Per ideꝫ patet quartū. Nā martyres
euolāt ad patriā. Vn̄ beat⁹ Aug. Qui orat pro martyre:
iniuriā ſibi irrogat: in eo vtiq; ꝙ eū nondū putat beatū:
ſed ſuffragio indigentē. ¶ Quintū patet ex primo. Et il
la ꝯcluſio quantū ad collationē maioris gratie vera eſt
⁊ intelligēda de martyrio ꝓpria voluntate paſſo: ꝓpter
martyriū paruuloꝝ in vteris matrū cū matrib⁹ pro fide
chriſti extinctoꝝ: quia licꝫ gratiā cōſequātur per quā ſal-
uenṫ: tm̄ certū non eſt an maiorē cōſequātur ꝙ cōſeque-
renṫ per baptiſmū aque: quia ratio ad ꝯcluſionē in illis
locū nō habet. Verū quantū ad characterē deficiūt ſan-
guinis ⁊ penitētie baptiſmi: quia hunc ſolū imprimit ba
ptiſmus aque/ qui ſolus eſt ſacramētū. Cōſonat Pe. de
pal. diſt. p̄cedenti. q. iij. Ex illis patet quis hoꝝ baptiſma
tū ſit alio preſtātior in ordine ad ſuos effect⁹. Nā habent
ſe vt excedētia ⁊ exceſſa. Baptiſmus penitētie excedit ce
teros: q: ſolus iterabilis. Baptiſmus aque excedit: quia
ſolus imprimit characterē. Baptiſmus ſanguinis: q: ſo-
lus mereṫ aureolā: ꝯſummat gratiā: ⁊ introducit ad glo
riā: hꝫ etiā in eccl'ia honorabiliorē ſepulturā: q: paruuli
nō veneranṫ: vt innocētes martyres: ſm Pe. de palude.
¶ Si q̄ris de ſanctificatis in vtero/ ꝗ baptiſmate bapti-
zanṫ. Dicūt q̇dā: ꝙ baptiſmo flaminis extēdēdo nomē:
ita ꝙ baptiſm⁹ flaminis dicaṫ generaľr iuſtificatio impij
⁊ ſm h̄ includiṫ in baptiſmo aq̄ ⁊ ſanguinis. Sed q: ba-
ptiſmus eſt via ad iuſtificationē/ ⁊ iuſtificatio effect⁹ ba-
ptiſmi: videṫ magis cōgruū: ꝙ ſctificati in vtero nō ſan-
ctificanṫ ꝑ aliqđ gen⁹ baptiſmi: ſed ꝑ miraculū ⁊ potētiā
ſpūſſancti: qui ſuam potētiam ſacramentis nō alligauit.
Arti. 3. ¶ Quantū ad articulū tertiū eſt primū dubiū. An iuſti-
Dub. 1. ficati in vtero vel penitētie baptiſmo ſint baptizādi: qđ
M mouet Sco. q. vj. diſt. p̄ſentis. ⁊ Pe. de pal. diſ. vj. q. j. ar-
ti. ij. ⁊. iij. Et videṫ ꝙ nō: q: nō eſt opus valētib⁹ medico
Matth. ix. ergo nec medicina: baptiſm⁹ eſt medicina: igi
tur. Itē nihil in dei operib⁹ debet fieri fruſtra: ſed iuſtus
baptizat⁹ nihil recipit ꝑ baptiſmū: cū prius hꝫ qđ baptiſ-
mus p̄ſtare ſolet: immo videṫ iniuria fieri ſacramēto: quia
aſſumiṫ ad ſignificādū lotionē anime a pctō: ꝗ tm̄ tūc nō
ſit: ⁊ ſic erit ſignū falſum. In oppoſitū eſt illud Joh. iij.
Niſi q̇s renatus ⁊c. ¶ Rñdeṫ cū Sco. ꝙ poſt baptiſmū
per modū precepti ꝓmulgatū/ q̇libet viator quantūcūq;
iuſtificat⁹ qui nō eſt baptizat⁹ in aq̄: ⁊ cū quo chriſt⁹ ſpe-
cialiter nō diſpēſauit: teneṫ ad baptiſmi ſuſceptionē affe
ctu: ⁊ pro loco ⁊ tēpore effectu. Huius ratio eſt mādatū
chriſti vniuerſale neminē excipiens. Lex enim vniuerſa-
liter ꝓmulgata omnes obligat vniuerſaliter. Et illa lex
promulgatur vniuerſaliter/ que nullum excipit. Talis
ſuit lex de baptiſmo ſuſcipiēdo. Niſi quis renat⁹ fue. ⁊c.

¶ Probatur idē ꝯgruitate. Cōgruū fuit ⁊ rōnabile oēs
de lege chriſtiana hr̄e ſignū in quo cōuenirēt inter ſe/ et
diſtinguerenṫ ab alijs: vt s̄. dictū eſt de inſtitutiōe ſacra-
mentoꝝ in genere. Vnio ⁊ diſcretio hec ſit in genere ſm
iudiciū eccl'ie militāṫ ꝑ ſuſceptionē baptiſmi: ꝑ quā fide-
les de eccl'ia eſſe iudicanṫ tanꝗ ꝑ ſignū exteri⁹ ſenſibile:
de quo iudicat eccl'ia militās: per eccleſiā v̄o triūphantē
ſit h̄ diſcretiōis iudiciū ꝑ characterē: vt dicit Rich. queꝫ
nō recipiūt iuſtificati in vtero/ vel baptizati baptiſmo pe
nitētie. Qđ v̄o baptizati baptiſmo ſanguinis nō tenenṫ
ratio eſt: quia nō manēt viatores: ipſo em̄ martyrio vitā
hāc finiūt: ⁊ ad terminū vite ꝑueniūt: ſi tm̄ ꝑ miraculū re
ſuſcitarenṫ: tenerentur ad baptiſmū aque eadē rōne qua
ceteri: ita tenet Holkot. q. j. ⁊. iiij. ¶ Preterea vt arguit
Sco. ibidē. Quilibet viator teneṫ eſſe mēbrū eccl'ie mili-
tātis: nō tm̄ in noticia diuina: ſed etiā quantū ad noticiā
alioꝝ mēbroꝝ: cū quilibet hꝫ cōicare in his ꝗ ꝑtinent ad
obſeruātiā legis: ⁊ eos nō ſcādalizare. Si aūt nō accipe-
ret ſacramētū per qđ ſit mēbrū eccl'ie ſm eius iudiciū: nō
eſſet aptus ad cōmunionē cū alijs mēbris in multis acti
bus pertinētib⁹ ad eccleſiā: ſcandalizaret etiā actiue alia
mēbra que haberēt occaſionē iudicādi eū tanꝗ contem-
ptorē cōitatis vel gratie. ¶ Preterea: ꝗ pōt ex actu faci-
li magnā gratiā acquirere: ſi negligit illuꝫ actū/ videtur
gratiā cōtemnere: vel ſaltē eā nō appreciari/ quantū eſt
appreciabilis: ſed per baptiſmū qui eſt actus facilis: po-
teſt gratiā magnā nō baptizatus acquirere: quia quan-
tūcunq; perfecto ⁊ per preuiā contritioneꝫ iuſtificato ſi
accedit ad baptiſmū: de lege cōmuni augetur gr̄a: ⁊ per
cōſequens ſi negligit videtur contemnere gratiā: ⁊ alijs
dat occaſionē iudicādi ſe vt gr̄e cōtemptorē. ¶ Et iſta vl
tima argumēta vidētur cōcludere: ꝙ vtēs rōne et baptiſ
mi gratiā cognoſcēs: tenetur nō differre baptiſmū: dum
opportunitatē accipiēdi habere poterit. Declaraṫ etiam
cōcluſio exēplis apl'oꝝ: qui poſt eoꝝ electionē ⁊ iuſtifica
tionē: priuſꝗ mitterētur ad baptizādū baptizati ſunt: vt
s̄. dictū eſt. q. ij. diſt. ij. ¶ Item Cornelius centurio cum
ſuis baptizatus eſt a petro: poſt eoꝝ iuſtificationē et ac-
ceptionē ſpūſſancti. Vnde ait petrus Actuū. x. Nunquid
aquā quis ꝓhibere poteſt vt nō baptizētur hi qui ſpiri-
tūſanctū accepērūt ſicut et nos: ⁊ iuſſit eos baptizari in
noīe ieſu chriſti. Sic Actuū. viij de eunucho candacis re
gine: qui prius corde credidit ⁊ iuſtificatus fuit: ⁊ poſt a
philippo baptizatus. ¶ Et đr notanter niſi deus diſpen
ſauerit ⁊c. ꝓpter virginē glorioſam: q: de illa dubiū eſt:
an ſit baptizata: licꝫ ꝓbabilius ſit eā eſſe baptizatā ꝙ ei⁹
oppoſitū: ꝙ ſi baptizata nō eſt: diſpēſatū fuit cum ea. Et
fuit ratio diſpēſandi: q: forte habuit in conceptione filij
iſtā plenitudinē gratie ad quā diſpoſuit eam peruenire.
Nulla v̄o videṫ ratio fuiſſe diſpēſandi cū apl'is. Nec vlla
vtilitas cōſecuta. Nō em̄ baptiſmo carētes fuiſſent per h̄
deo gratiores: aut eccl'ie vtiliores: immo minus grati et
minus idonei. Itē fuerūt a chriſto ſacerdotes facti: ergo
merito prius habuerūt ianuā omniū ſacramētoꝝ baptiſ
mū: vt arguit Sco. ⁊ patuit. s̄. diſt. j. q. iiij. D. Cōformiter
reſpōdet Petrus de pal. diſt. vj. q. j arti. ij. ad dubiuꝫ mo
tum: ⁊ late ꝓſequiṫ Sco. vbi s̄. ¶ Per hoc ad rationes
dubij dicitur ꝙ valentibus nō eſt opus medicina curati-
ua: ſed opus eſt medicina preſeruatiua ⁊ perfectiua: ba-
ptiſmus aūt nō ſolū curat morbū peccati: ſed etiā gratiā
auget: ⁊ fomitē minuit ac charactere animā perficit: ⁊ eā
conſignat et diſtinguit. ¶ Ad ſecundam patet: ꝙ iuſtus
non fruſtra ſuſcipit baptiſmū: quia gratia habita auge-
tur: ⁊ obedientie meritū. recipit etiā characterē ⁊ fomes
peccati minuitur: ⁊ pena debita peccatoꝝ tolliṫ: nec ſit
iniuria baptiſmo: nec eſt ſignū falſum: quoniā ſignificat
gratiā in fieri aut ineſſe. Vnde eſt verū ſignū quantum
ad vtrūq;: quantū ſcꝫ ad gratiā preexiſtētē ꝗ ineſt: ⁊ quā
tū ad gradū augmenti gratie ꝗ in ſit. ¶ Et ſi q̇s ante ba-
ptiſmū ꝑueniſſet ad plenitudineꝫ gr̄e/ ad quā ꝑuiſus eſt

in via:ponamus ita:tm̄ in eo augetur meritū obedientie
precepto diuino.pōt em̄ habēs hm̄oi plenitudinē gratie
addere opa meritoria. Un̄ ⁊ virgo glo̾ioſa: ſi in cōceptiōe
verbi recepit totā gratiā:⁊ ꝑuenit ad terminū gratie: nō
tm̄ ad terminū meriti:ſiquidē meruit vſq̧ ad terminū vie.
Dub.2. N ¶ Dubitat̾ ſcd̄o:an paruulus in vtero matris ſit bapti⸗
zādus. Dicendū breuiter ꝙ in vtero matris puer nō pōt
baptizari:licȝ poſſit in eo ſanctificari. Cuius ratio eſt ſm̄
Alexan. Tho. Sco. ⁊ ceteros:quia puer in vtero matris
nō poteſt aqua lauari nec cōtingi:ꝙuis Alexan. ⁊ Tho.
alias rōnes quorundā recitēt:a quibus tm̄ recedūt:ſtan⸗
tes in dicta rōne.ſicut em̄ paruulus in vtero matris pōt
habere baptiſmum flaminis:vt patet de ſanctificatis in
vtero Hieremia: Johāne:virgine Maria: ⁊ etiā baptiſ⸗
mū ſanguinis. Nā ſi quis perſequit̾ matrē grauidā: per⸗
ſequitur ⁊ paruuluȝ in vtero:ergo ſimiliter ſicut mater
occidit̾ pro iuſticia:ita paruulus pro iuſticia occidit̾:etiā
ſi intētio interfectoris nō ferat̾ niſi ad interfectionē ma⸗
tris:vt dicit Rich. Naȝ vna occiſione mater ⁊ paruulus
occidunt̾. Cōcordat(vt videt̾) Pe. de pal̾. diſ. vj.q.j.arti.
iij. ⁊ Sco. diſt.p̄ſenti.q.iij. Si aūt paruulus extra vteruȝ
occideret̾ ꝓ fide vel iuſticia nō baptizat⁹ fuſione ſangui
nis/haberet effectū baptiſmatis ⁊ ſaluaret̾: ergo eadeȝ
rōne ſi occidit̾ in vtero matris/ex ſimili cā. ¶ Et d̾: notā
ter:pro fide vel iuſticia:q: ſi occideret̾ ex alia cā/vt odio
parentū vel patrie/vel multiplicationis:nō cenſeret̾ ba
ptizatus baptiſmo ſanguinis. Unde ſi paruulus ad ba⸗
ptizandū portatus occideret̾ ne baptizaretur: credit̾ ba
ptizatus baptiſmo ſanguinis:nō aūt ſi ex alia cauſa occi
ditur nō ꝓpter chriſti legē:ſic etiā ſi ablui poſſet in vtero
matris ſub debita forma verboꝝ/reciperet verū baptiſ⸗
ma. Un̄ ſi de matre viua in ꝑiculo mortis ſcinderet̾: qd̾
tm̄ fieri nō debet ꝓpter preceptū. Non occides. Un̄ Pe.
diſtin.vj.q.j.arti.j. Mulier viua nō debet ſcindi vt puer
viuus baptizetur. Et ſi mulier eſt ad mortē dānata:diffe
ratur executio vſq̧ poſt partū:ne pereat innocēs cū no⸗
cente.ff.de penis.l.pregnātis. Nec licet matrē ſic dānatā
occidere/vt puer viuus inde extrahat̾. Et ſi mortua eſt/
ſepeliri nō debet donec fetus extrahat̾. Si vo(vt aliqui⸗
bus placet)puer adhuc latēs in vtero matris: ꝙuis ma
tri cōiunctus:aqua corpus eius cōtingēte ablueret̾ vel
aſpergeret̾ cū debita intētione ⁊ forma: vere puer bapti
zaret̾ ⁊ ſaluaret̾:vt innuit beatus Tho. reddēs rationē
quare mater ſcindi nō debet:ſi tm̄ matre mortua/p̄ſume⸗
ret̾ puer adhuc viuere:aperienda eſſet mater: ⁊ puer ba
ptizādus:vt dicit Aſtexanus. ¶ Ex illo ſequitur:ſi puer
corio inuolueret̾:⁊ in aqua volut⁹ perfunderet̾:ita ꝙ aq̄
nō tangeret pueri nudū corpus ceteris adhibitis inten⸗
tione ſcȝ ⁊ forma/puer nō baptizaret̾. ¶ Sed q̇d ſi non
totus eſt clauſus in vtero:ſed ſm̄ aliquā partē apparet:
ita ꝙ illa aqua aſpergi poſſet. Dicūt concorditer doc. Si
apparet pars p̄ncipalis/vt caput vel pectus : pōt in illa
parte baptizari. Et hoc ſimpliciter dicit Sco. diſt.p̄ſenti
q.iij.ita ꝙ ſi poſtꝙ naſcitur/nō debet rebaptizari. Non
em̄ eſt veriſimile ꝙ in die pētecoſtes baptizati. (Actuū
ij.)numero.3000.fuerint toto corpore abluti:ſed ſm̄ fa⸗
cie aqua aſperſi:vel quantū ad caput perfuſi. Si autē ap
paret pars minus p̄ncipalis/puta manus vel pes:ꝙuis
quidā dicant/ꝙ vel illa pars vel paruulus ſm̄ illā partē
nō ſit capax baptiſmatis:dicit tamen Sco. ꝙ illa pars ſit
baptizāda:quia in illa parte eſt tota anima: licȝ non om
nis ſenſus/ſicut in capite. Si autē naſceret̾/ad cautelam
ſub cōditione rebaptizādus eſſet. Satis conſonat Tho.
diſt.vj.arti.j. Credendum eſt autē:ꝙ deus suppleret / id
O quod impotētia impediret. Talis etiā ſi mortuus naſcit̾
ſepeliēdus eſt in poliandro benedicto. ¶ Sed cōtra re⸗
ſponſionē de puero ſm̄ ſe totum in vtero clauſum argui
tur. Nulli ſtatui hominis precluditur via ſalutis ab eo q̇
vult oēs homines ſaluos fieri:qui quoq̧ promptior eſt
ad miſerendum ꝙ̄ ad puniendūȝ. Sed paruuli in vteris
maternis clauſi homines ſunt:cum iam ſint animā ratio
nalem ſortiti:⁊ ſunt in periculo animarū ꝓpter origina⸗
le peccatū cōtractū/⁊ corpuſculi teneritudinē:ergo illis
ſicut ceteris ſtatibus eſt de remedio ſalutis ꝓuiſum:ſed
nō niſi per baptiſmū:vel aſſignetur aliud remediuȝ. Ad
hoc reſpōdent Alexā. ⁊ ſanctus Tho. vbi.s̄.diſt. vj.arti.
j.ꝙ quia paruulis in vtero matris nō eſt prouiſum de re
medio:non eſt ex defectu miſericordie dei : ſed quia non
ſunt capaces illius remedij:puta baptiſmatis ordinati/
ſm̄ legē cōmunē cōtra originale peccatū. ¶ Sed hec ſo
lutio nō ſatiſfacit:q: admittit ꝙ paruulis ꝓ iſto ſtatu nō
eſt prouiſum de remedio ſalutis:qd̾ videt̾ repugnare mi
ſericordie diuine:que vt cōiter loquūtur doctores : nul⸗
lo vnꝙ̄ tēpore poſt lapſuȝ reliquit hoīem ſine remedio.
Unde ſi paruuli non ſunt capaces remedij baptiſmat̾ in
vtero:debuit aliud remediū īſtitui: cui⁹ poſſunt eſſe par
ticipes ⁊ capaces/ſicut ī lege moyſi:q: femelle nō fuere
capaces remedij circūciſionis:ꝓ eis aliud fuit remediū/
vt ſupra habitū eſt. Qd̾ ergo erit remediū generale pro
paruulis in vtero exiſtētibus:nullū manifeſtat eccleſia.
Sed ſenſum dn̄i q̇s cognouit:aut q̇s cōſiliarius ei⁹ fuit.
Ex ſua miſericordia dn̄s ꝑdito homini remedia cōſtituit
que ⁊ qn̄ ⁊ quō voluit:quem ſine remedijs iuſte dānare
potuit. Et quis dicit ei. Cur ita facis:aut figmentū ficto
ri ſuo:cur me feciſti ſic. Nā quecūq̧ voluit fecit:⁊ que vo
luit:eo ꝙ voluit iuſte voluit et fecit. Voluit itaq̧ reme⸗
dia inſtituere cōtra morbū peccati in eccleſia:ꝑ ſacramē
ta diſpēſanda:his qui noti eſſe poterāt eccleſie. Coꝝ vo
qui nondū in lucē noticie ꝓdierūt: remedia in ſua pote⸗
ſtate ſola cōſtituit:quos cū voluerit ſine exteriori reme⸗
dio ⁊ ſanctificare ⁊ ſaluare pōt:ſicut factū de quibuſdaȝ
ſcriptura teſtat̾:inſuꝑ qd̾ paucis in priuilegiū factuȝ eſt:
pōt quibuſcūq̧ voluit impartiri:q̇ potētiā ſuā ſacramen
tis nō alligauit. ¶ Hinc cōſulit Johānes Gerſon parē⸗
tib⁹:quaten⁹ deuotis orationib⁹ ac bonis operib⁹ paruu
lis ſuis gratiā impetrare nitant̾. potēs em̄ eſt dn̄s in vte
ro ſctīficare:quos nouit ad natiuitatis ortū nō peruētu⸗
ros:licȝ de h̾ certitudineȝ nō habeamus. miſeret̾ em̄ cui
vult:⁊ quē vult indurat. ¶ Qd̾ vo ſancti dicūt nullū ni⸗
ſi regeneratū ſaluari poſſe:loquūtur ſm̄ legē cōem:non
preiudicādo ſpecialib⁹ priuilegijs ac diuinis diſpenſatio
nib⁹. ¶ Et ſi querit̾ an baptizata matre/infans in vtero
tanꝙ̄ pars ei⁹ baptizet̾. Dicēdū/ꝙ nō vt dicit Aug. 3 Ju
lianū de ꝯſe.diſ.iiij. Si q̇cq̇d.q: licȝ puer ſit cōtinuat⁹ vi⸗
ſcerib⁹ matris ꝓpter eius nutritionē:nō tm̄ pars matris:
qm̄ ꝑſonaliter diſtinct⁹ a matre viuēs vita ſua:ſcȝ aīa rō⸗
nali infuſa nō aīa matris:vt vult ſanct⁹ Tho. vbi.s̄. Nūc
aūt baptiſmus vnius ꝑſone:nō hȝ effectuȝ in alia ꝑſona
eſſentialiter ⁊ ſubſtātialiter ab ea diſcreta. ¶ Tertio du Dub.3. P
bitat̾/an neceſſaria ſit trina īmerſio ad baptiſmatis veri
tatē. Rn̄det Alex. ⁊ Tho. cū baptiſmus ſit lotio:lotio au
tē fieri pōt immerſione:ſuperfuſione:⁊ aſperſione.quo
cūq̧ modo aqua tangit̾ corpus baptizādi:ſiue totū:ſiue
pars:cū debitis intētione ⁊ forma:verū baptiſma cōfer
tur. Un̄ apl̄i multa milia vna die baptizātes. Actuū.ij. ⁊
iij.nō poterāt oēs īmergere:ſed aſperſione aut ſuꝑfuſio
ne baptizabāt. Etiā nōnunꝙ̄ īmerſio fieri nō poſſet nec
deberet:vt hȝ Pe. de pal̾.diſt.j.q.iij. vtputa/ſi eccl̾ie illi⁹
cōſuetudo nō hȝ immerſionē. Si puer eſt ꝓpinqu⁹ mor
ti nec pōt expectare trinā immerſionē. Si forte puer pro
pter teneritudinē non pōt ferre immerſionē:ſi ſacerdos
foret debilis manibus:nō potēs tenere puerū. Si fuerit
aqua modica:ſicut de ſancto romano legitur qui attulit
aquā in vrceolo beato Laurētio vt baptizaret̾. Nō enim
refert:ſm̄ Doltor.q.j.vtrū paruȝ vel multū infundatur
de aqua. de cōſe.diſt.iiij. Nec queꝙ̄. ſufficit ꝙ poſſit fieri
aſperſio:ſi infans non fuerit plene natus: ſi nat⁹ ꝓpter
nimiam debilitatē immerſionē non poſſet ſuſtinere : vel
expectare ꝓpter periculū mortis. In omnibus his caſi⸗
bus et ſimilibus aſperſio ſufficit:al̾s ſeruanda eſt con⸗

ſuetudo eccleſiarū in qua baptiſmus celebraṫ immergē
do aut aſpergēdo: etiā ſemel vel tertio immergendo aut
aſpergendo: quia vtraq; immerſio vna ⁊ trina myſticas
habet ſignificatiōes: que tn̄ nō ſunt de neceſſitate ſacra/
menti. De hoc beat⁹ Grego. ad Leandrū epm̄: de conſe.
Dub. 4. diſ. iiij. de trina. ¶ Dubitaṫ quarto de paruulis expoſitꝭ
ſiue inuēticijs/ an ſint baptizādi. Rn̄detur ſm Sco. diſt.
preſenti. q. vlti. et Robertū Hollcot. q. j. q̄rti. ⁊ habeṫ ca/
ſus de cōſe. diſt. iiij. paruulos. ⁊ c. placuit. ꝙ ſi inueniaṫ
certa ſigna ꝙ nō eſt baptizat⁹: ſicut muliercule ſolēt cū
eo ponere ſal: ſicut cū deportantur ad baptiſmū: ⁊ tunc
abſq; heſitatione baptizādus eſt paruulus abſolute. Si
aūt nō inueniaṫ aliqua ſigna: nec habenṫ vicinarū teſti
monia/ ꝙ baptizatus eſt: baptizādus eſt: ⁊ tuti⁹ fit ſi ad/
datur cōditio. Si baptizat⁹ es: nō te rebaptizo: vt de ba
ptiſmo ⁊ ei⁹ effectu. c. de quib⁹ dubiū eſt. ⁊ de hoc caſu lo
quiṫ Leo de cōſe. diſ. iiij. Si nulla. ⁊ in ca. p̄cedenti. Cum
Q itaq; (vbi d̄r.) Nō poteſt in iterationis crimē venire: qđ
oīno factū eſſe neſciṫ. ¶ Sed hic queriṫ: ſi infantulus
eſſet moriturus: ⁊ aqua haberi nō poſſet ꝓpter putei al
titudinē aut fluuij. Vtrū ſi puer proijcereṫ in flumen vel
puteū intētione baptizādi cum debita verbo⁊ forma ſi/
mul ꝓlata: an eſſet baptizatus. Rn̄det Sco. q. iij. diſt. v.
querēs generali⁹. An aliq̄s debeat miniſtrare baptiſmū
dū preſumiṫ baptizationē vergere in periculū vite eius
qui baptizaṫ. Et dicit: aut talis preſumptio eſt certa: ⁊ ex
ſignis certis: vt in caſu p̄miſſo: vbi certū eſt ex rōne talis
actus ſubmerſionis mortē ſubſequi. Et cū tali certitudi/
ne nullo modo proijciēdus eſt paruulus in puteum vel
flumē: q: h̄ faciēs peccaret mortaliter occidendo. Et q̄li
bet teneṫ magis vitare pctm̄ mortale in ſeipſo: q̄ quere/
re ſalutē ꝓximi: q: ordinata charitas magis eſt ad ſeip̄aʒ.
Simile ſupra dictū eſt de inciſione matris. ¶ Dicit ſcđo
ꝙ puer in caſu ſic ꝓiectus nō ſit baptizat⁹: ablutio enim
dici non pōt: ſed ſubmerſio: q: ablutio ordinata eſt ad vi
tam abluti: nō ſic talis ꝓiectio. Vn̄ in caſu iſto aliq̄s pā/
nus demittēdus eſſet in flumen vel puteū: ſi nō habereṫ
vas in quo poſſet hauriri: ⁊ ſi exigeret altitudo ſcinden/
dū eſſet pepulū vel pallium: vt habereṫ longitudo ſuffi
ciēs ad tangendū aquā: ⁊ de illo panno exprimēda foret
aqua: que aſpergereṫ: ⁊ aſpergēdo baptizareṫ puer. Cō
ſonat Pe. de pal. diſt. vſ. q. j. arti. iij. ponēs ad hoc certas
rōnes. Et Hollcot. q. j. quarti. Si v̄o p̄ſumptio de pericu
lo mortis imminētis ex baptizatiōe paruuli nō eſſet cer/
ta: ſed leuis aut irrationabilis: vt ſi paruulus eſſet debi/
lis/ ⁊ iam moriturus: ⁊ q̇s p̄ſumeret ꝙ per cōtactū aque
moreretur. Eſt p̄ſumptio erronea: qua nō obſtante puerū
debet baptizare ¶ Sed q̇d/ ſi quis habeat firmā cōſciē/
tiā de acceleratione mortis talis infirmi per baptizatio/
nē eius. Reſpōdet Sco. vbi. s̄. ꝙ ſi nullus alius aſſit qui
baptizat: cōſciētia talis facit eū perplexū. Et licʒ nullus
perplexus eſt ex lege diuina: poteſt tamē aliquis perple
xus eſſe ex erronea cōſcientia. Et ita eſt de illo: ſi em̄ ba/
ptizat/ dānatur: quia cōtra cōſcientiā agit ad morteʒ tol
lendam pueri contra diuinū preceptū/ vt ſibi teſtatur cō
ſcientia. Si non baptizat puerū morientē: reus eſt dāna
tionis pueri: cuius vitam eternā poſſet ſaluare: ⁊ non fa
cit. Neceſſe ergo illi eſt dimittere illam cōſcientiam: nec
aliud eſt remediū vitandi peccatum mortale in tali caſu.
¶ Et ſatis rationabiliter apparet: ꝙ illa preſumptio eſt
fatua ⁊ irrationabilis: quia nō multū nocet infirmo gra
uiter: parū aſpergi aqua in capite. Et ſi forte frigida no/
ceret ſaltem tepida non noceret: quia paruuli tenerrimi
pro remedio balneātur aqua tepida. Et cōſequēter que/
rit Scotus. Nunquid baptizans cum iſta erronea cōſciē
tia eſt irregularis ſi puer moriatur. Reſpōdet: non eſt:
quia nō eſt homicida licʒ credat ſe eſſe homicidaʒ. Ideo
ſtante cōſciētia/ tenetur ſe tenere tanq̄ irregularē. Amo
ta tamen cōſcientia/ nō oportet diſpenſationeʒ querere:
quia nunq̄ fuit irregularis. Verum Hollcot in caſu ſup

poſito de puero proiecto dicit ꝙ ſi in caſu neceſſitatis pu
er ſic ꝓijceretur ⁊ moreretur: credo ꝙ ſaluaretur: deo per/
ficiente id qđ ab hominib⁹ ſit imperfecte. Si autē euade
ret mortē: eſſet ſub cōditione rebaptizādus. Rich. ⁊ cō/
muniter alij cōſentiunt Sco. addit ⁊ Pe. de palude cū
Richardo aliā rationē: quia in caſu nō eſt ablutio pue/
ri. Nā qui aqua abluitur primo aqua operitur in toto vel
in parte: ⁊ poſtea diſcooperitur. Et ꝓpter primū/ bapti/
zatus repreſentat chriſti ſepulturā: ⁊ ꝓpter ſcđm reſurre
ctionē. ¶ Sed ratio illa parū cōcludit: quia ꝑ ſolā aſper
ſionē poteſt fieri baptiſmus: ⁊ tunc vel pars nō operiṫ
p̄mo: ⁊ poſtea diſcooperiṫ. Quia poſſunt guttule aſper/
ſe adherere corpori: nec eſt de neceſſitate ꝙ abſtergātur.
Unde lotio in diffinitione baptiſmi dicit generaliter om
nē contactū aque fluide que humectat nudū corpus vel
eius partē. Et per hoc etiam poſſet ſolui ratio Scoti: cui
etiā innititur Rich. ⁊ Pe. ſcʒ ꝙ actus ille ꝓiectionis nō
eſt ordinat⁹ ex ſui natura vt puer abluaṫ: ſed vt ſubmer/
gatur: q̄m diceret/ ꝙ ſufficeret ꝙ ex intētione ꝓijcientis
ordineṫ ad ablutionē quā proijciēs intēdit. ¶ Et videṫ
dictū Hollcot nō improbabile. Nā poſſet caſus nō oīno
diſſimilis cōtingere: poſſet em̄ puer de manib⁹ ſacerdo/
tis dū immergeret in fontē: ⁊ verba cū intētione profer/
ret elabi: ⁊ priuſq̄ de fontis profundo leuareṫ extingui:
puto ꝙ nō negareṫ baptizat⁹: licʒ actus ille etiā ad ſub/
merſionē ordinareṫ. Vide hic Panor. de bap. ⁊ eius effe
ctu. c. non vt apponeres. ¶ Si q̄ris: q̇d ſi puer in cribro
vel calatho cū fune ſubmitteretur in puteū: ita vt aqua
ſubintrans corpus pueri tangeret: cū intētione ⁊ forma
debita: ⁊ inde extrahereṫ: an eſſet baptizat⁹. Reſpōdēt
oēs ꝙ ſic: quia nō eſt de neceſſitate baptiſmi ꝙ baptizās
puerū manib⁹ ſuis cōtrectet: ſufficit ꝙ abluat immerſio/
ne vel aſperſione: dū tamen idem ſit qui abluat ⁊ verba
proferat: vt. j. diceṫ. Nec eſt cura ſi multū vel parū aque
habeatur ſm Hollcot. q. j. quarti. de conſe. diſtin. iiij. nec
quēq̄. Unde de cribro tantundē poteſt exprimi vt puer Dub. 5.
aſpergatur. ¶ Dubitatur vltimo. Vtrū infantes infide/ R
lium inuitis parētibus ſint baptizādi: ⁊ adulti ad baptiſ Opinio
mū cōpellendi. ¶ Circa primum recitat Durandus tres
opiniones cum ſuis motiuis: quas etiā recitat Pe. de pa
lude. diſtinctione preſenti. q. iiij. arti. iij. ⁊ rōnes earūdeʒ
ſoluit late multū. Prima opinio duo dicit. Primū ꝙ p̄n/
cipes terreni poſſunt licite immo meritorie auferre pue/
ros iudeo⁊: qui ſunt in dominijs ſuis: ⁊ eos baptiſmo of
ferre. Scđm ꝙ puer ſic baptizat⁹ recipit verū baptiſma.
Primū ꝓbat: q: magis occurrendū eſt periculo mortis
eterne/ q̄ periculo mortis temporalis: ſed puero exiſtēte
in periculo mortis temporalis ſubueniendū eſt etiā inui
tis parentibus: etiam ſi ex malicia vellent puerum occi/
dere: ergo ⁊c. Hec aūt ſubuētio ſit per baptiſmuʒ: quare
licet eos inuitis parētibus baptizare. ¶ Preterea quili
bet homo magis eſt dei a quo habet animam ⁊ corp⁹/ q̄
parentum a quibus ſolum habet corpus: ergo iniuſtum
non eſt/ ſi pueri auferantur de parentibus ⁊ conſecrenṫ
deo. ¶ Preterea ſpecialiter probant quoad pueros iu/
deo⁊. res et bona ſeruo⁊ ſunt domino⁊ ſuorum (ex̄ de
iudeis ⁊ ſara. ſicut iudei.) ſed filij ſunt res quedā paren/
tum: ergo ſunt in poteſtate parentum: poſſunt ergo eis
vti vt reb⁹ ſuis offerēdo eos ad baptiſmuʒ. Et cōfirmaṫ:
q: p̄ncipes chriſtiani (vt dn̄i iudeo⁊) p̄nt eo⁊ filios ven
dere in ſeruitutē terrenā: ergo a fortiori ratione poſſunt
eos offerre in ſeruitutē diuinā: qđ ſit ꝑ baptiſmū: immo
videṫ ꝙ in h̄ mereanṫ: ſi hoc faciāt ꝓpter dei honoreʒ et
puero⁊ ſalutē. ¶ Scđm probat: quia ad ſuſceptionē ba
ptiſmi ſufficit ꝙ nō inueniatur in ſuſcipiēte obex cōtra/
rie voluntatis: vt patet in paruulis chriſtiano⁊: qui an/
te baptiſmū pares ſunt paruulis iudeorum. Hic autem
obex non eſt in paruulis ratione carentibus: ergo ſuſci/
piunt verū baptiſma. ¶ Scđa opinio eſt huic contraria
quantum ad vtrumq;: quam ex animo videtur amplecti
petrus vbi. s̄.

petrus vbi ſupra:ſaltem quoad primã partem. Sed de ſe/
cunda ſuſpenſus manet ſicut et Durãdus. Ponit autẽ opi
nio iſta:ꝙ non licet paruulos auferre inuitis parentibus/
et offerre ad baptiſmum quoad primum. Et ſi de facto ba/
ptizentur nihil fit:nec ſuſcipiunt ſacramentũ. Primũ pro/
bant:quia ꝗuis aliqs poſſet eſſe ſeruus aliorũ quantũ ad
opera ciuilia: in his tamen que eis cõpetunt iure naturali
vel diuino non ſunt ſerui:ſed liberi : poteſt eñ ſeruꝰ come/
dere ⁊ bibere/et matrimoniũ cõtrahere inuito dño: vt ha/
betur de cõiugio ſeruorũ ca.j.et hoc iure naturali. Poteſt
etiã inuito dño credere in deũ : et huiuſmodi que pertinẽt
ad ius diuinũ:ad qᵭ etiã ſpectat baptizari. Cum ergo cura
paruulorũ iure naturali ⁊ diuino quantũ ad hoc competat
parentibus:nõ poſſunt eis licite auferri vt baptizent̃:licet
poſſint eis auferri/vt vendant̃ ad opa ciuilia. ¶ Preterea
non habet dñs tẽporalis maiorem poteſtatem in filios ꝗ̃
parentes:qm̃ a ſeruitute parentũ deriuat̃ ſeruitus filij:ſed
princeps nõ habet cõpellere iudeũ adultũ ad ſuſceptionẽ
baptiſmi: vt habet̃.xlv.diſ.ca.de iudeis.ex concilio toleta/
no.vbi dicit̃. De iudeis/precepit ſancta ſynodus : nemini
deinceps ad credẽdũ vim inferre. Et eadẽ diſt. Qui ſynce/
ra.dicit̃: Qui ſyncera intentiõe extraneos a chriſtiana reli/
gione ad fidẽ cupiũt rectã ꝓducere:blandimẽtis debẽt nõ
aſperitatibꝰ ſtudere:ne quoꝝ mentẽ reddita ratio a plano
poterit reuocare: pellat procul aduerſitas.ergo non debet
eis inferri vis auferendo filiũ/vt baptizet̃:cũ volũtas filij
paruuli ſit volũtas patris quouſq ꝑuenit ad vſum ratiõis
¶ Preterea arguunt:ſi hoc licitũ eſſet ꝓbabile eſt ꝙ pmi/
tiui ſancti et rectores eccleſie/hoc cõſuluiſſent terrenis pn/
cipibus:quos habuerunt ſibi valde fauorabiles:vt Silue
ſter conſtantinũ:⁊ Ambroſius Theodoſiũ:qᵭ tamẽ nulli/
bi legitur factum. ¶ Secundũ ꝓbant:quia ad ſuſceptionẽ
baptiſmi nõ ſufficit ex parte ſuſcipiẽtis ꝙ nõ inueniat̃ obex
cõtrarie voluntatis:ſed requirit̃ intentio ſuſcipiẽdi baptiſ
mum directa vel interptatiua. Qᵭ patet:qa ſi aliqs adul/
tus nunꝗ intentionẽ baptizandi habuiſſet:nec de fide aut
baptiſmo aliquid audiuiſſet:⁊ eſſet in ſolo originali/⁊ dor
miens baptizaretur nihil fieret: vt patet ex premiſſis:ꝗuis
in voluntate eius nõ eſſet obex. Requirit̃ ergo voluntas
ſuſcipiendi baptiſmũ directa in adulto:⁊ interpretatiua in
paruulo. Sola autẽ voluntas parentũ eſt voluntas par/
uuloꝝ interpretatiua:anteꝗ habeãt vſum rationis. Ideo
ſi cõtra voluntatẽ parentum baptizarent̃:non eſt ibi volũ
Opi.3. tas:nec directa nec interpretatiua. ¶ Tertia opinio eſt q̃ſi
media:hec tenet quoad primũ:ꝙ nõ ſit licitũ filios iudeo/
rũ baptizare inuitis parentibus:cũ ſecũda opinione:et ta/
men dicit ꝙ ſi fiat eſt verum ſacramentũ : et vere baptizati
ſunt paruuli. Primũ probat ratiõibus ſecunde opinionis
Secundũ ſic oſtẽdit. Nam nõ maius ius habet infidelis in
filijs ſuis/ꝗ chriſtianus in ſuis:ſed filius parẽtis chriſtia/
ni ſi baptizatur inuitis parentibus recipit verũ baptiſma:
ergo ſimiliter ſi filius infidelis baptizatur inuitis parenti
bus recipit baptiſma verum. Et ꝓ illo eſt cap̃.paruuli alio
de cõſecra.diſtin.iiij.vbi dicit̃: Paruuli alio ꝓfitẽte bapti/
zantur:quia adhuc loqui vel credere neſciunt : ſicut etiam
egri:ſurdi et muti:quoꝝ vice alius ꝓfitet̃:vt ꝓ eis reſpon
deat dum baptizantur. Ubi nulla fit mentio de parentibꝰ
nec determinatur perſona que ꝓ eis reſpõdeat. ¶ Duran/
dus cũ petro vt ſupra aſſentit ſecũde opinioni quoad pri/
mum dictũ:ſcilicet ꝙ nõ licet principibus paruulos iudeo
rum auferre parẽtibus ⁊ eos baptiſmo offerre. Sed ſecũ/
dum/ſcilicet ſi de facto baptizant̃ : an ſit verũ ſacramentũ
dubitat:et dat viã ſoluendi ratiões probãtes ꝙ ſit verum
Opinio ſacramentũ. ¶ Richardus dicit diſt.vj.arti.iij.q.iij. ꝙ nõ
Richar. eſt conſuetudo in eccleſia:nec eſſe debet ꝙ paruuli iudeoꝝ
⁊ paganoꝝ/inuitis parentibus baptizent̃:non tamen hoc
dicit ea ratione qua opinio ſecunda ꝑdicta:ſed alia. Que
eſt:quia aut baptizati reſtituerent̃ parẽtibꝰ ad nutriendũ:
aut non. Si ſic:parentes eos inducerent:⁊ aſſuefacerẽt ad
ſuos errores:et ad chriſtiane fidei cõtẽptũ:ita vt etiã adul
ti contẽnerent ſacramentũ:qᵭ ignorantes inuitis parenti/
bus recepiſſent:qᵭ eſſet in ſacramenti fidei dehonoratio/
nem. Si aũt nõ reſtituerent̃ parentibus:eſſet periculum ꝓ
paruulis:ne parentes eos interficerent: vt nõ fierent chri/
ſtiani. Et preterea fieret eis iniuria:quia ius habent in cor/
poribus eoꝝ ꝗdiu vſu li.ar.carent: poſtꝗ aũt habent li.ar
bi.incipiunt eſſe ſui:et tunc poſſunt ſi cõſentiunt inuitis pa
rentibꝰ baptizari. ¶ Subdit ꝙ poſſet dici ſm aliquos/ꝙ
ſi eſſet conſuetudo in eccleſia: vt deo cõſecrati nutrirent̃ de
facultatibus eccleſie:nec parentibus reſtituerent̃: tunc bo
num eſſet eos inuitis parentibus baptizari:ac per baptiſ/
mum eos ſuperiori dño conſecrare : ſed cõſuetudo eccleſie
non eſt talis. Ex quo dicto videt̃ conſentire prime opinio/
ni in ſecundo eius dicto:ꝙ ſi paruuli infideliũ inuitis parẽ
tibus baptizarentur: verũ baptiſma perciperent. ¶ Sco.
vero.q.vltima huius diſt.prime opinioni cõſentit:ſm quẽ Opinio
reſpondeo ad dubiũ/ꝙ principibus nõ ſolum licet:ſed de/ Sco.
bent auferre paruulos a dominio parentum volentiũ eos S
educare cõtra cultũ dei:dum hoc facere poterũt cum bona
cautela:ne parentes cognoſcẽtes hoc futurũ:occidãt par/
uulos ſuos. Probatur. Nam in paruulo deus habet maiꝰ
dominiũ ꝗ parentes. Et vniuerſaliter in poteſtatibus ordi
natis:poteſtas inferior non obligat in his q̃ ſunt cõtra ſu/
periorem: vt dicit Augu.de verbis dñi homel̃.vj.et allegat
Magiſter diſ.vl.li.ij. Si illud iubet poteſtas qᵭ nõ debes
facere:in hoc ꝯtẽne poteſtatẽ:timẽdo ptãtẽ maiorẽ. ⁊ decla
rat in exẽplo de curatore et ꝓcõſule:et de ꝓconſule et de im
peratore:et de impatore et deo. Et ꝑ hoc magis cõpellen/
dus eſt q̃libet obedire dño ſuperiori ꝗ inferiori:immo cõ/
pellendus eſt obedire dño ſuperiori ꝯtra inferiorẽ. Et ideo
ſi ticius ſeruus ſit petri:et ticius vti voluerit ſeruo ſuo con
tra dominium petri:magis cogendus eſt ſeruus ticij ſerui
re petro (quia ſuperior eſt ticio) ꝗ ticio. Maxime ergo de
bet princeps zelare ꝓ ſeruando dominio ſupremi dñi ſcili
cet dei:et per cõſequens auferre paruulos ⁊c̃. ¶ Et dictũ
eſt notanter princeps:quia forte ſingulari ac priuate per/
ſone non licet:q̃ nullã habet ſuperioritatẽ in parentes : ſi/
cut nõ liceret priuate perſone iniuſte ab alio detenta ꝓpria
autoritate recipe et vero dño reſtituere: nam ad iudicem ⁊
reipublice rectorẽ hoc pertinet. ¶ Dicit̃ etiam:dũmodo fa
cere cum bona cautela poteſt ⁊c̃.quia niſi caueret̃ pericli/
tatio pueroꝝ:magis nocumentũ afferret̃ paruulis ꝗ ſalꝰ.
Et quia ſatis graue eſt cauere hoc periculũ:ideo eſtimo ec
cleſiã hanc conſuetudinẽ nõ habere:et per hoc ſoluta eſt ra
tio Richar. Faciunt etiã pro reſponſione ratiões ꝑme opi/
nionis. ¶ Per hoc ad rationes ſecũde opinionis. Ad pri/
mam poſſet reduci cõtra opinãtem:qm̃ in his que ſunt iu/
ris naturalis et diuini/nõ eſt ſeruitꝰ. Paruuli (quoad cul/
tus diuini applicationem) nõ ſunt ſub dominio parẽtum
ideo nõ fit eis iniuria/ſi eis inuitis baptizent̃:et vero dño
ꝯſecrent̃. Et cũ infert̃/ꝙ cũ cura ꝑuuloꝝ iure naturali ⁊ di/
uino cõpetit parentibus ⁊c̃. Eſt penitus inꝑtinens illatio:
ſed cõceſſo ꝙ cura paruuloꝝ et quantũ ad corpus/et etiam
animã ante ratiõis vſum ꝯmiſſa ſit parentibus:manifeſtũ
eſt/ꝙ cura ſalutis vtriuſq/nõ interitus cõmiſſa eſt. Nõ eñ
habẽt parẽtes tale dominiũ in filios:vt eos poſſint interfi
cere aut mala inferre. Et ſi qs videret patrẽ velle interfice/
re filium:tenet̃ eum violẽter (ſi poteſt) eripere de manibꝰ
patris:quãto magis tenet̃/dum videt paruulũ periclitari
a parẽte quoad animã:q̃ maior eſt corꝑe. ¶ Preterea iure
diuino et naturali tenetur homo eo ipſo quo homo cogno
ſcere ſuũ creatorem et illi ſeruire: vt dicit Grego.in princi/
pio moraliũ. Et ideo nõ debẽt parẽtes contra ſuũ creatorẽ
filios in errorem inducere:qᵭ cũ faciũt: licite ab eis aufer/
ri poſſunt filij tanꝗ abutentibus iure ſuo / nõ minus ꝗ ſi
abuterent̃ corporibꝰ eoꝝ. ¶ Ad ſecundam rationẽ reſpon
debitur ſtatim infra. Ad rationẽ ꝓ ſcᵭo dicto/ſcʒ ꝙ ſi bapti
zaretur paruulus inuitis parentibus nihil fieret: dicit̃ ꝙ ſi
volũtas interptatiua reqreret̃:eo mõ reqrit̃ quo fides alie
na. Hec aũt non eſt fides parentũ:ſed eccleſie: vt dictũ eſt.

Neqꝫ requirunt̄ de neceſſitate baptiſmi offerentes ad baptiſmū et patrini: ſed ad oꝛnatū et cōgruitatē: alioq̄n ſi q̇s inueniret paruulum expoſitū/moꝛientē non poſſet eum baptizare ſi nō adeſſet offerēs eū: qđ nullus cōcedit. Et ꝓ illo facit ratio tertie opinionis. ¶ Preterea. ſ̄. oſtenſum eſt: ꝙ ad veritatē baptiſmi paruuloꝝ ſufficit aqua/foꝛma/⁊ intentio miniſtri/et fides eccleſie: q̄ oīa cōcurrūt in ꝓpoſito: ergo eſt verū baptiſma. Et ſi diceret̄ (vt Duran. ⁊ Pe. tangunt) ꝙ paruuli infideliū nō ſunt de eccl̄ia ſicut paruuli fideliū: ideo nō eſt ſimile de vtriſqꝫ. Dicendum ꝙ quantum ad illa: ita hi ſicut iſti ſunt de eccleſia. Nā et parētes infideles tenent̄ eſſe de eccl̄ia: q̇a oēs vocati: et in omnē terrā exiuit ſonus eoꝝ. Et ſicut oēs tenent̄ recipe baptiſmū ſi volūt ſaluari: ita ⁊ eſſe de eccl̄ia: q̇a ſi eſſe nolunt: de ſua malicia/ nō debēt repoꝛtare cōmodū: vt maius ius habeant in paruulis ſuis q̄ fideles in ſuis. ¶ Ad ſecūdā partē dubij: An

C infideles adulti ad fidem ſint cōpellendi. Dicūt ꝯmuniter doc. ꝙ nō. habēt ꝓ ſe allegata ſuperius in ſcđa opinione et quedā alia: vt late deducit Pe. vbi. ſ̄. Ricb. vero diſ. vj. arti. iij. q. j. adducit hanc rationē. Non poſſunt hoīes licite cogi ad ea q̄ nec illis ꝓſunt neqꝫ eccl̄ie: quia illa coactio penitus eſſet inutilis: ſed cōpellere hoīes ad ꝓfitendū fidē oꝛe et ad ſuſcipiendū baptiſmum foꝛis nihil ꝓficit coactis niſi adhiberēt actū interioꝛē volūtatis ad quē cogi nō poſſunt Nec eccleſie: q̇a plus poſſunt nocere eccleſie infideles occulti q̄ manifeſti: quia ſub ſimulatione chꝛiſtianitatis poſſunt veros chꝛiſtianos facilius ſeducere. Nec ꝑ coactiōes ad actus exterioꝛes: reddunt̄ pꝛonioꝛes ad bonū actū interioꝛem exterioꝛibus cōcoꝛdantē: quia naturaliter homo refugit ⁊ odit ea ad q̄ cōpellit̄: iuxta illud. Nitimur in vetitū. Et ſi in cōtrariū allegeт̄ illud Luc. xiiij. Exi in vias ⁊ ſepes ⁊ cōpelle intrare. Reſpōdet̄ ꝙ nō eſt intelligēda autoꝛitas de violenta cōpulſione: ſed de efficaci admonitione et vocali inductiōe. Et ꝙ Aug. ad Vincētiū dicit. Ad fidē autoritate legum cōpellendū eſſe. Reſpōdet ꝙ loquit̄ de hereticis q̄ fidē receperūt ⁊ apoſtatarūt. Aliter reſpōdet Scot⁹ q. vi. diſt. iiij. Crederē religioſe fieri ſi ipſi parētes ꝑuuloꝝ cogerent̄ minis et terroꝛib⁹ ad ſuſcipiendū baptiſma: ⁊ ad ſeruandū poſt ſuſceptū: q꞉ eſto ꝙ ipſi nō eſſent veri fideles in animo: tamē minus malum eſt eis: non poſſe impune legem ſuam illicitā ſeruare q̄ poſſe eā libere ſeruare. Itē filij eoꝝ ſi bene educarent̄ in tertia et quarta generatiōe eſſent vere fideles. Et ſm̄ hoc ꝓbare videt̄ cōciliū toletanū ſupꝛa allegatū: qđ cōmendat Siſibertū religioſiſſimū pꝛincipē: qui infideles coegit ad fidē. Et ſm̄ hoc poteſt reſponderi ad canones allegatos ꝙ eccl̄ia nō cōpellit infideles ꝓpter pacē eccleſie ſeruandā/⁊ cauendā eius turbationē: q̄ ſeq̇retur ſi generaliter oēs infideles ad fidē cōpellerentur. Per idem ad aliud de ſanctis ſiluestro ⁊ Ambꝛoſio: q̇a tꝑe ſiluestri pauci fuerūt chꝛiſtiani. Et tꝑe btī Ambꝛoſij plures heretici arriani: ꝓpter q̄ tunc cōgrue fieri nō poterāt generales cōpulſiones. Omnia enim ſuo tempoꝛe et modo acticanda ſunt.

Diſtinctio. v.

Poſt hoc ſciendū eſt.

Egit magiſter de baptiſmo quātū ad ei⁹ q̇dditatē: ⁊ quātū ad effectū ei⁹ q̇ad ſuſcipientē In hac diſt. v. agit de ei⁹ effectu quātū ad cōferentē. Et ſummat̄ ſentētia text⁹ in his trib⁹ cōcluſionib⁹.
¶ Pꝛima: A bonis et malis/baptiſma verū et ſctm̄ bonis ⁊ malis dat̄: ſed baptiſmi munus eq̄le tātuꝫ bonis cōicat̄.
¶ Scđa: Habēt nō tātū boni: ſed ⁊ mali miniſteriū baptizandi: ſed neutri accipiunt poteſtatē baptiſmi. ¶ Tertia. Poteſtatē baptiſmi ī remittēdo pctā: quā dn̄s reſeruauit ſibi: ſeruis cōcedere potuit: vt ſecū cōcurrerēt nō vt autoꝛes ſed vt miniſtri.

Queſtio vnica.

Circa hanc diſtinctionem

A nem quero: Vtrū peccet moꝛtaliter q̇ a malo miniſtro verū baptiſma ſuſcipit ſciēter. ¶ Tribus articulis ſoluet̄ nodus hui⁹ q̄ſtionis. ¶ Quantū ad pmū Artic. 1.
notandū/ſm̄ Duran. ⁊ pal̄. q. ij. ar. ij. refert dicere de malo Nota. 1
ſiue bono ſimpliciter ſiue ſm̄ q̇d: nā bonus ſimpliciter ſm̄ cōmunē acceptionē đ꞉ bonus moꝛaliter: ⁊ malus ſimpliciter dicitur vitioſus. Petrus inq̇t: bonū bonitate moꝛis eſt bonitas ſimpliciter. Eſſe bonū artificē: eſt bonitas ſm̄ q̇d: ſed bon⁹ ſm̄ q̇d: dicit̄ bonus ſm̄ id qđ ſibi addit̄: vt bon⁹ faber: bonus grāmaticus. Et patet differētia: q̇a aliq̇s eſt bonus faber/aut bonus grāmaticus/q̄ nō eſt bon⁹ ſimpliciter: nec bonus homo: et ecōuerſo: aliq̇s eſt bon⁹ hō q̇ nō bon⁹ faber: nec grāmatic⁹. ¶ Verū hoc poſſet magis logice ſic expꝛimi: Bonus ⁊ malus ſunt termini ꝯnotatiui: q̇a adiectiua: q̇a in oꝛatione poſita determināt ſua ſubſtātiua appellātes ſuā bonitatem aut maliciā adiacere p̄ncipali ſignificato ſui determinabilis/ dum ponūtur cū eis a parte eiuſdē extremi. Et ſi determinabile fuerit termin⁹ cōnotatiuus: ſicut faber/dn̄s/ſeruus ⁊c̄. appellat bonitatē aut maliciam adiacere cōnotato. Id em̄ eſt ſignificatū p̄ncipale termini cōnotatiui: vnde cū dicit̄: bonus faber/denotat̄ bonitas artis fabꝛilis. Bonus dn̄s/intelligit̄ bonitas poteſtatis dominādi: et ſic de ſimilibus. Per hoc cū dicit̄: baptiſmus dari a bono miniſtro aut malo miniſtro/de rigoꝛe verboꝝ impoꝛtat̄ bonitas vel malicia: nō hoīs miniſtrātis: ſed ipſius miniſterij. i. modi miniſtrādi. Subdit aūt Duran. ⁊ Pe. de pal̄. vbi. ſ̄. ꝙ nullus eſt malus miniſter inquātū miniſter: niſi q̇ deficit in aliquo particulari req̇ſito ad ſuū miniſteriū. Qui aūt deficit in aliq̊ req̇ſito ad ſuū miniſterium nō pōt ipm̄ ꝑficere. ¶ Ad miniſteriū aūt ḡnaliter req̇runtur hec tria: ſcire/velle/poſſe/ſm̄ eoſdē. Et ſic malus miniſter baptiſmi eſſet: qui neſciret modum et foꝛmā baptiſmi: aut nollet. i. nō intenderet baptizare: aut nō poſſet: q̇a non poſſet ꝓferre v̄ba: aut non poſſet aſꝑgere aut immergere/ vt mutus aut mancus. Et ita accipiendo terminos / certū eſt malū miniſtrū nō cōferre verū baptiſma: q̇a aut deficit in noticia baptizādi: aut ī intētiōe: aut ī foꝛma/vel materia ꝓpinqua ſcꝫ lotiōe: q̇a non poteſt lauare: et ideo ſi attentaret nihil faceret. Sed quia illo modo nō loquūtur doc. nec attēdūt hūc rigoꝛē v̄boꝝ: ſed ꝑ malū miniſtrū intelligūt miniſtrū/q̄ eſt malus malicia moꝝ. i. q̇ eſt in pctō moꝛtali ꝯſtitut⁹. et de illo accipiēda ſunt q̄ dicent̄. Et talis eſt duplex: quidā eſt p̄ciſus ab eccl̄ia: vt hereticus aut excōicat⁹: ſuſpēſus vel interdict⁹: aut nō eſt p̄ciſus: ſed adhuc habet̄ vt mēbꝛū eccl̄ie nūero: etſi nō merito. Et ſm̄ hoc variabit̄ reſpōſio in ſequētib⁹. ¶ Scđo ſupponit hic: ꝙ ſacr̄a habeāt effi- Nota. 2.
caciā ſuā ab inſtituēte. ſ. chꝛiſto nō a miniſtrāte. Itē ex opere opato: nō ex deuotiōe operātis: de q̇bus ſatis. ſ̄. dictū eſt.
¶ Notandū tertio: ꝙ ꝑ verū baptiſma intelligit̄ baptiſma Nota. 3
cui nihil deficit req̇ſitū ad eē ſacr̄i: licet foꝛte nō habeat omnem effectū quē poſſet cōferre ſemoto impedimēto. Vnde ficte ſuſcipiēs baptiſmū ſcđo mō fictiōis/v̄e recipit baptiſmi ſacr̄m: licet nō recipiat gratiā ⁊ alia gratiā cōcomitātia Vnde (vt bꝛeuiter dicā) Verum baptiſma eſt/ qđ imp̄mit characterē de q. j. ¶ Quātū ad ſcđm articulū eſt hec ꝯcl̄o Artic. 2.
p̄ma. Baptiſm⁹ a miniſtro quātūlibet malo rite ſm̄ foꝛmā Cōcl̄. 1.
eccl̄ie collat⁹/ver⁹ eſt et efficax cuiuſlibet ſui effect⁹: niſi fue B
rit ꝑ maliciā ſuſcipiētis impedit⁹. Hec ꝯcl̄o eſt de mēte oīm doc. Sco. Pe. ⁊ alioꝝ. ¶ Dicit̄ notanter: rite ſm̄ foꝛmā eccleſie. ꝑ qđ intelligo ꝙ nihil deſit eoꝝ q̄ ad ſubſtātiā req̇runtur: hoc eſt/q̄ ſit in debita materia elemētari: ſcꝫ aqua ac integra v̄boꝝ foꝛma ſimul cū ablutiōe ꝓlata: ac baptizātis intētiōe qua velit baptizare. Tūc ꝓbat̄ ꝯcl̄o q̇ad p̄mā partē q̇a ita deo placuit inſtituere: vt malicia miniſtri nō impediret ſacr̄m nec ei⁹ effectū. Qđ ſic inſtituerit: Aug. colligit ex autoꝛitate Iohānis baptiſte: Suꝑ quē videris ſp̄m ſctm̄ deſcedētē: hic eſt q̇ baptizat: vt deducit magiſter in textu. additis plurib⁹ alijs autoꝛitatib⁹. ¶ Adducūt ad idē doc. plures ratiōes ꝯgruitatē huiōi inſtitutionis declarātes. Vna eſt: Rationabile eſt deū aſſiſtere ſigno ſuo pꝛactico ad cauſandū ſignatū/ex determinatiōe volūtatis ſue p̄cedēte omnem ꝯditionē miniſtri; vt ſicut illa determinatio q̄ tribuit

ſuo ſigno certitudinē: eſt ab illo immediate oīno ⁊ primo: ita ⁊ aſſiſtentia ꝯſequēs illā determinationē ad coopandū ſit ab ipo immediate. ¶ Preterea arguit̄ ex illa cōgruētia q̄ ſumit̄ ex fine. Si baptiſm⁹ non poſſet ꝯferri niſi a bono: nō eēt magnū remediū viatoris: ſed q̄ſi cōiter incertū. Cū em̄ q̄ſi null⁹ poſſit eē cert⁹ de bonitate ꝓpria: multo magis nec de bonitate alteri⁹. Ergo ſi ex bonitate miniſtri dependeret baptiſm⁹: nūq̄ poſſet aliq̄s eē cert⁹ ſe recepiſſe vere baptiſmū: qđ eſſet magnū incōueniēs. ¶ Et ſi replicat̄/ ꝙ etiā modo null⁹ poteſt eē cert⁹: qm̄ etſi q̄s poſſit eſſe certus de intētiōe ꝓpria q̄ vult recipe baptiſmū: tamē de intētiōe miniſtri cert⁹ eſſe nō poteſt: q̄ tamē req̄rit̄ ad v̓itatē baptiſmi. Reſpōdet̄: ꝙ licet nō poſſit eſſe cert⁹ certitudine euidētie: ⁊ demōſtratiua: tamē ꝓbabiliter p̄ſumi pōt: ꝙ miniſter baptizans intēdat illud facere ad qđ act⁹ ille ſm ſe eſt ordinat⁹: q̄d em̄ mouere deberet miniſtrū ad habendū ſiniſtrā intētionē: cū nullū ex hoc ꝯſeq̄ret̄ cōmodū. Sed nō ſic poteſt haberi certitudo de bonitate ac ſanctitate miniſtri: cū valde multa ſint foris inſenſibilia: q̄ ſanctitatē miniſtri tollunt. Itē ex parte ſuſcipiētis eſt cōgruentia: q̄a oīno iniuſtū eſt alterū ꝓ alterius iniq̄tate puniri: dum punit⁹ nō cōmunicat cū iniq̄tate alteri⁹: ita vt poſſit ſibi imputari. Si ergo baptizandus diſponit ſe ad gratiā quātū pōt: et malicia miniſtri impediret: ille puniret̄ ꝓpter culpā alienā nullo modo ſibi imputandā. ¶ Ad idē arguit Duran. ⁊ Pe. ea q̄ ſunt maxime neceſſaria ad ſalutē: debēt eſſe cōmuniſſima ⁊ notiſſima: baptiſm⁹ eſt ſacr̄m maxime neceſſitatis: maxime q̄ad paruulos q̇ nō habēt aliud remediū ſue ſalutis: bonitas aūt miniſtri moralis q̄ eſt ꝑ gratiā eſt rara ⁊ valde ignota: g̊ non cōgruit vt ſit neceſſaria ad veritatē baptiſmi. ¶ Preterea ſm eoſdē ſacr̄m qđ ꝯſiſtit in ope opato nō viciat̄ ex demerito operātis: dū tamē ꝯcurrāt q̄ ſunt de neceſſitate operis: ſed omne ſacr̄m ꝯſiſtit in ope opato: g̊ nō viciatur ex malicia vel demerito miniſtri operātis dū cōcurrūt ⁊c̄. Et hoc eſt qđ Aug. ait ſup Iohā. homel̄. v. ⁊ habet̄ de cōſe. diſt. iiij. Baptiſm⁹. Baptiſm⁹ talis eſt: q̄lis ille eſt in cui⁹ ptāte dat̄. Et ſequit̄: Ego dico ⁊ nos dicim⁹ oēs: q꞉ iuſtos oportet eē oēs ꝑ q̊s baptizat̄. Iuſtos oportet eē tanti iudicis miniſtros: ſi miniſtrare iuſte voluerint: ſi aūt noluerit eē iuſti q̄ in cathedra moyſi ſedēt: ſecurū me fecit magiſter me⁹: de q̊ ſpūs ei⁹ dicit: hic eſt q̇ baptizat. Nō timeo adulterū: ebrioſum: nō homicidā: q̇a colūbā attēdo: ꝑ quā mihi dr̄. hic eſt q̄ baptizat. Itē eadē diſt. Roman⁹ pōtifex. et plurib⁹ alijs locis. ¶ Scđa ps ꝯcluſiōis: q̄ eſt exceptio a p̄ma pte: niſi fuerit ꝑ maliciā ſuſcipientis impedit⁹: patet ex diſt. p̄cedēti. q. ij. qm̄ ſi recipiēs ponit obicē ꝯtrarie intētiōis nolēs recipe baptiſmū: nō ē verꝫ baptiſma: nec ſacr̄m ſm diſtinctiōes ibi poſitas. Si v̓o ponit obicē pcti mortalis: volēs tamē baptizari: baptiſm⁹ ver⁹ eſt: et ſacr̄m nō iterandū: caret tamē effectu ſalutis: q̇a nō cōfert gratiā ficte accedēti: vt ibi ſufficiēter dictū eſt. ¶ Scđa ꝯcluſio. Sine

Cōcl. 2. F

pctō in neceſſitate ineuitabili: baptiſmus a q̄libet ſumi pōt fideli: ⁊ infideli. Eſt aūt ineuitabilis neceſſitas: quādo mora baptizandi eſt in ꝑiculo: vt niſi ſtatim baptizet̄ periret: et nō eſt q̇ velit aut poſſit baptizare: niſi (gr̄a exēpli) vnus ab iſto recipi pōt/ ⁊ debet baptiſm⁹: Si tamē i forma eccl̄ie baptizare velit: ſiue ille ſit gētilis: idolatra ſiue hereticus: aut alias ab eccl̄ia p̄ciſus ꝑpetuo vel ad tēpus: ſiue bon⁹ ſiue malus. ¶ Hec ꝯcluſio q̊ad p̄ciſos ab eccl̄ia/ ponit̄ cōtra q̄ſdā tenētes ꝙ in nullo caſu recipiēdus eſt baptiſm⁹ a p̄ciſo: qđ ſic nitunt̄ oſtēdere: q̇a ꝓhibitū eſt cōicare cū tali/ et maxime in ſacramētis. xxiiij. q. j. oīs. et. c. ſequē. Item. c. ſciſma. vij. q. j. deniq̧. j. q. j. ſi q̄s. inq̄t: Recipiēs g̊ ab eo baptiſmū ſciēter ꝯtra p̄ceptū eccl̄ie: cōicat cū p̄ciſo in ſacramētis: ergo peccat mortaliter. Idē de offerēte puulū p̄ciſo. ¶ Et ſi dicit̄: tūc tali baptizādo p̄cluditur via ſalutis. Dicit̄ ꝙ ſi adult⁹ eſt: ſufficit ſibi baptiſm⁹ flaminis: cū nō poſſit habere miniſtrū baptizantē: et in ꝓpoſito nō poteſt habere: q̇a prohibitum eſt ſibi cōicari cum tali preciſo. Si vero fuerit paruulus: baptizet et ipe offerens ſi poteſt: ſi non poteſt: quia forte mancus eſt: nec aliū habere poteſt: cogit̄ ꝑuulū relinquere ſine baptiſmo: quia nō ſunt faciēda mala vt eueniant bona. ¶ Cōtra hanc opinionē cōcordāt beat⁹ Tho. Duran. Richar. Sco. et Palu. Et ꝓbat̄: quia baptiſm⁹ eſt ſacr̄m neceſſitatis: ideo a nullo debet omitti dū poteſt ſuſcipi: ſed a p̄ciſo poteſt ſuſcipi verus baptiſm⁹: ideo ab eo eſt ſuſcipiēdus in neceſſitate. Nec impedit mādatū eccleſie de nō ꝯmunicādo p̄ciſo: q̇a plus ligat preceptū ſuperioris q̄ inferioris: et inferioris cedere debet precepto ſuperioris deus aūt p̄cepit baptiſmū ſuſcipi: eccleſia aūt ꝓhibet cōicare cū eo quē preſcindit: ergo magis tenet̄ obedire p̄cepto diuino q̄ p̄cepto eccl̄ie: immo verius obediēdo p̄cepto diuino non trāſgredit̄ p̄ceptū eccl̄ie: q̇a oīa precepta eccleſie intelligēda ſunt obligare inquātū nō obuiāt p̄ceptis legis diuine aut legis nature: etiā ſi nō ſemꝑ exprimat̄ in p̄cepto Nō em̄ intētio eccl̄ie eſt (que ſpōſa chriſti eſt) aliq̄d ꝯtrariū ſpōſo precipere. Et per hoc patet ꝙ ſuſcipiēs in neceſſitate baptiſmū a p̄ciſo: aut paruulū offerens p̄ciſo: licet cōmunicet cū eo in ſacramēto: nō tamē facit ꝯtra mandatū eccleſie quod intelligi debet extra caſum neceſſitatis. ¶ Et ad hoc arguit̄ ſimul et ꝓ cōcluſione. Plus tenet̄ fidelis ꝓcurare ſalutē anime ꝓximo q̄ corporis: ſed ꝓpter ſalutē corporis: tenet̄ in neceſſitate cōmunicare preciſo in humanis quantumcūq̧ ſibi inhibita ſit cōmunio: ergo etiā licet ſibi cōmunicare in ſpiritualibus in neceſſitate ꝓpter ſalutem anime. Tenet cōſequētia: quia ſi ꝓpter ſalutē corporis licet cōmunicando preterire p̄ceptū eccleſie: multo magis hoc licet ꝓpter ſalutē anime. ¶ Nec impedit ſi arctius ſit p̄ceptū de nō cōmunicādo in ſpiritualibus q̄ in humanis: q̇a neutrū erit limites eccleſie p̄cepti. Antecedēs ꝓbat̄: q̇a in caſu ꝙ p̄ciſus ipe eſſet in periculo corporis aut famis/ teneor eum eruere ſi poſſum: ac cibare ⁊ potare ex diuino mādato: alioquin fierē homicidij reus: iuxta illud Ambro. Paſce fame morientē: ſi non pauiſti occidiſti. Similiter ſi alius eſſet in famis periculo: quē paſcere nō poſſem: niſi emendo panē a preciſo/ teneor emere panē ab eo: et hoc ſibi cōicare/ nō obſtante ꝓhibitione eccleſie. ¶ Preterea: Teneor ipſi p̄ciſo impēdere ſubſidia ſalutis anime in neceſſitate: vt ſi p̄ciſus nō baptizatus incideret furiā: et ante deſideraſſet aut conſenſiſſet baptizari ſe: ⁊ in furia imminet ſibi mors: baptizādus eſſet ſm p̄miſſa/ nō obſtāte ſua excōicatiōe: ergo multo magis teneor per preciſum in neceſſitate ſubuenire ſaluti alterius non preciſi. ¶ Item oēs eccleſiaſtice cenſure ſunt pro ſalute/ et nō contra ſalutē eius qui incidit: q̇a ſunt medicinales: ergo in nullo caſu debēt vergere i impedimētū ſalutis proximi. ¶ Et ꝑ hoc reſpōdetur ad motiua opinantiū contra cōcluſionē. ¶ Ad primū dicit̄/ ꝙ in caſu neceſſitatis nō trāſgreditur preceptum eccleſie: q̇a ille intelligitur exceptus: cū etiā cōmunio in humanis in neceſſitate eſt excepta: vt dictū eſt. Sed qđ additur de adulto/ ꝙ quātum ad illū nō eſt articulus neceſſitatis: quia ei ſufficit baptiſmus flaminis: Dicitur ſm Sco. q. ij. diſt. preſentis: ꝙ adulto licet recipere baptiſmū a p̄ciſo: ſi alius miniſter haberi nō poteſt. Et ideo in caſu neceſſitatis recipiēdi baptiſmū: quia habet p̄ciſum q̇ poteſt dare: ideo baptiſm⁹ flaminis nō ſufficit: nec p̄ceptū eccleſie excuſat: quia in illo caſu cum ſit cōtra p̄ceptū ſuperioris. ſ. chriſti/ nō ligat: vt dictū eſt. Et ꝓ iſto eſt Aug. de bap. cōtra donatiſtas. Baptiſmū poteſt tradere ſeparatus: ſicut poteſt habere ſeparat⁹: ſed pernicioſe tradere. Iſte autē cui tradit poteſt ſalubriter accipere: ſi ipſe nō ſeparatus accipiat (ſicut pleriſq̧ accidit) in catholico animo ⁊ corde ab vnitate pacis nō alienato: aliqua neceſſitate mortis ingruēte ad hereticū venit: et ab eo baptiſmū chriſti ſine peruerſitate percipit: ⁊ ſiue defunctus ſiue liberatus nequaq̄ apud eos maneret ad q̊s nūq̄ corde tranſierat. ¶ Et ſubdit: Poteſt etiā fortaſſe adultus non recipere: quia baptiſmus flaminis ſibi ſufficeret: ſi ꝓpter reuerentiā eccleſie talem vitet. Redit tamen Scotus ad ſententiā priorem. nam addit: ſed omnibus tamē penſatis/ melius et tutius videt̄ ꝙ a tali recipiat/ q̄ ꝙ de vita ſi-

D

E

ne baptiſmate decedat.hec ille.Et per hoc patet ſolutio ſe-
cundi.non eñ precluditur via ſalutis:vt patet:Tho.vero
diſt.preſenti.q.ij.ar.ij.in fi.Durādus et Pe.q.iij.arti.j. di-
centes adulto ſufficere ad ſalutē ſi petat baptiſmū:loquū-
tur non in caſu noſtro:ſed in caſu alio/de quo mox dicetur
ideo nō contradicunt Scoto. ¶ Si di. Ex illo ſeqtur/ꝙ ſi
in caſu neceſſitatis ſacerdos nollet baptizare niſi data pe-
cunia:etiā baptiſmus recipi deberet:quod tamē cōiter do
ctores negāt. Patet cōſequētia: quia cū ab excōicato licet
recipere:licet etiā a ſimoniaco recipe. Huius eñ pena eſt
excōicatio:que in caſu non impedit. Reſpondet ſm docto
res in caſu aqua poſſet emi a ſacerdote:nō aūt baptiſmus:
nec impedit ꝙ aqua eſt ſanctificata: quia illa ſanctificatio
nō eſt de eſſentia baptiſmi. Sicut etiā calix benedictus vē
di et emi poteſt licite nō habito reſpectu ad benedictionē:
ſed ad materiā.Et addit hic Sco. Si ſacerdos nitat vēde
re actū baptizatiōis:poteſt ille q̄ offert paruulū emere/nō
intēdēs actū illū inquantū ſacramētalis:ſed ſacerdotis la-
borē in actu.Sicut ꝯducūtur ſacerdotes ad celebrandum
miſſas:vt nō ipſi vendāt et alij emant actū celebratiōis in
quantum eſt ſacramentalis:ſed ipſi vendunt laborē et alij
emunt eū:quia oportet vnūquēq; de ſuo labore taliter q̄li
ter victitare.Hec Sco.q.ij.huius di.in fi.Clare ſimiliter lo
quit Petrus diſt.p̄ſenti.q.iij.ar.j.docens aquā vt talē pre
ciſe nō habito reſpectu ad cōſecrationē debere emi.Conſo
nat ſanct9 Tho.q.ij.arti.ij.preſentis diſt.in fi.Et hoc valde
notandū ꝓ conſcientiarū ſerenatione. Et ita raro ⁊ vix ca-
ſus contingere poteſt quin paruulus poſſit ſine vitio ſimo
nie baptizari. ¶ Si vero tam peruerſus eſſet ſacerdos ac
temerarius/ꝙ nō vellet baptizare niſi ꝓ pecunia:cū emen
tes et vendentes ſacramenta ſint ſimoniaci: nequaq̄ eſſet
talis baptiſmus recipiēdus.Et in hoc caſu adulto ſuffice-
ret baptiſmus flaminis: quia nō poſſet habere miniſtrum
ſm legem dei. Siquidem cōtra diuinā legem eſt ſimonia.
Gratis inq̄t dn̄s accepiſtis:datis grate. Math.x.Si ve-
ro fuerit paruulus/offerens cum tali pacto ſimoniac9 eſt:
et peccat mortaliter:et ideo offerre nō debet.Sed ſi poteſt
ipſe baptizet paruulū:ſi non poteſt/magis dimittēdus eſt
puer mori ſine baptiſmate q̄ peccandū mortaliter. Ibi lo-
cum habet verbū Apoſtoli:Nō ſunt faciēda mala vt eueni
ant bona.Magis eñ tenet q̄s vitare peccatū in ſeipſo/q̄
in alio dānationē. ¶ Verū ſi paruul9 baptizaret: q̄uis in
caſu vterq; baptizans ⁊ offerens peccaret mortaliter: par-
uulus tamen verū baptiſma acciperet/⁊ ſaluaret. Nec eſt
ille caſus ſimilis priori: de quo tangitur in argumento:q̄a
in priori caſu baptizatus vel offerens nō cōmunicat cū pre
ciſo in crimine: neq; in caſu preciſus nec offerēs baptiſmū
petens peccat vt patuit.In ſecūdo aūt caſu ſimonie petēs
baptiſmū pro ſe vel paruulo/cū ſponſione vel datiōe etiā
participat in crimine ſimonie cū ſacerdote cōtra legē diui-
Cōclo.3. F nā:quod nullo caſu faciendū eſt. ¶ Cōcluſio tertia.Extra
caſum neceſſitatis ſciēter petēs baptiſmū a p̄ciſo/nō excu-
ſatur a mortali peccato. Probat ſm Richardū: quia quā-
tum eſt in ſe/cōtēptibilē reddit ſententiā eccleſie:quod ſci-
enter ſine peccato mortali nō poteſt fieri. ¶ Preterea:ſm
Durā.Eodē precepto quo precipit excōmunicato aut cui-
cunq; ab eccleſia preciſo ne ſe ingerat diuinis:precipit cui-
libet alteri ne ſibi cōmunicet in eiſdē:ſed preciſus ingeren
do ſe diuinis peccat mortaliter/faciēs ꝯtra precepū eccleſie
ergo petēs et recipiēs ab eo ſacramentū peccat cōtra idem
preceptū.Ad idem eſt illud Augu.ad Oroſiū de cōſe.diſt.
iiij.q̄uis.Quāuis vnū ſit baptiſma hereticorum(qui in noīe
patris et filij ⁊ ſpiritusſancti baptizant) et eccleſie catholi-
ce:tamen qui foris eccleſiam baptizātur: nō ſumūt baptiſ-
mum ad ſalutē:ſed ad perniciem.et per cōſequens mortali
Cōcl.4. ter peccant. ¶ Concluſio quarta.Extra neceſſitatis articu
lum/poteſt q̄libet a ſuo ſacerdote nō preciſo petere baptiſ-
mum:q̄uis probabiliter eum eſtimet eſſe malum. In hac
concluſione doctores omnes concordant.Et ꝓbatur con-
cluſio:quia nō peccat qui a malo debitum petit et accipit;
ſed ſacerdos ſuus/id eſt ſacerdos parochialis ſue paro-
chie/debitor eſt omnibus ſuis parochianis in ſacramen-
tis miniſtrandis.Et habet concluſio veritatē etiā ſi fuerit
notorie malus/puta fornicator aut luſor vel vſurarius pu
blicus:quia de occulto malo/cuius vita non eſt ſcandalo-
ſa:non eſt dubium quin a tali ſine peccato poſſit recipere
ſacramenta:immo vt dicit Scotus.q.ij.diſt.preſentis: nō
ſolum poteſt:ſed debet ab eo recipere baptiſmū/ſi alias de
beat:quia propter peccatum quod nō eſt notorium nō de-
bet aliquis vitare proximū in actibus notorijs. Nec ille q̄
petit baptiſmū a malo ſacerdote nō preciſo/directe coope
ratur ei in peccato mortali qd̄ cōmittit/indigne miniſtran-
do ſacramentū:petit eñ ab eo debitū: et in hoc non delin-
quit:quia ſua malicia nō excuſat eū a ſoluendo debitum q̄
tenetur alteri.Etiā huius reddit ſanctus Tho.q.ij.in fine
duas rationes.Conſonat Petrus diſt.preſenti.q.iij. arti.j.
et.ij.Vna.quia petens nō poteſt eſſe certus ꝙ ſacerdos ſit
in peccato mortali: cum in vno inſtanti ſpiritus operetur
iuſtificationē impij.Secundo:quia iſte petit quod iuſtum
eſt:quia a ſuo ſacerdote debet ſacramēta percipere:nec ꝓ-
pter hoc cogit eum ad peccādū: quia ſacerdos poteſt red-
dere qd̄ debet non peccādo:immo vt dicit Sco.quantum
eſt ex actu petentis magis neceſſitat ſacerdotē ad peniten-
dum q̄ ad actum peccandi. Si autē ille nō penitet:nō eſt
imputādum petenti illum actum: quia nō petit inquātum
peccatū eſt:ſed inquantū eſt debitum. ¶ Dictum eſt notā
ter in concluſione a ſuo ſacerdote: quia ſi nō fuerit ſuus ſa
cerdos parochialis: ſi poſſit habere alium cui incūbit ex
officio baptizare:puta ſacerdotem aut alium curatum me
liorem/peccat:vt dicit Scotus: quia ab illo recipit cui nō
incumbit ſacramēta miniſtrare. ¶ Sed q̄d ſi nō poſſit ha- G
beri alius curatus vel ſacerdos niſi eque malus: poſſet ta-
men haberi aliquis bonus laicus.Dubium eſt: Reſpōdet
Scotus:quis ſit cui preferendus in illo actu:an bonus lai
cus ſacerdoti publice malo: an ecōuerſo. Et breuiter quia
officium diſpēſandi ſacramenta in eccleſia cōpetit ſacerdo
tibus:videt dicendū ꝙ quantū ad iſtū actum magis eligē
dus eſt malus ſacerdos.Hec Scotus. ¶ Quantū ad ter- Artic.3.
tium articulum/dubitatur primo contra concluſionem pri Dub.1.
mā autoritate Amb.de initiandis rudibus. et habet.j.q.j. H
non ſanat.ait:Nō ſanat baptiſm9 perfidorū: nō mūdat ſed
polluit: qui in diluuio aquarum ad dn̄m nō approximabunt:
quia vt per apoſtolum dicit:quicq̄d non ex fide peccatum
eſt.Rom.ix.Et ex ipſis qui faciūt et quibus faciūt: non ſo
lum nihil ꝓdeſt:ſed ad iudicium eſt.Item beatus Augu-
ſtinus in de verbis dn̄i.et habet eadem queſtiōe.corpora-
lia.dicit/ꝙ ſegregati ab eccl'ia formā habere pietatis poſ-
ſunt.Virtus vero ſpiritualis et inuiſibilis ita in eis eſſe nō
poteſt/quēadmodū ſenſus nō ſequit membrum/ quando
amputatur a corpore. ¶ Et ex hoc poteſt argui ratiōe.mē-
brum ſeparatū vel aridū non poteſt eſſe cauſa influendi vi
tam in aliud membrum: ſed miniſter malus eſt membrum
ſeparatū ab eccleſia vel aridum et mortuum:quia ſine gra
tia que eſt vita eccleſie: ergo per tale non poteſt fluere vi-
ta gratie. ¶ Preterea:Beat9 cyprianus martyr in iſta ſen-
tentia/ꝙ heretici nō vere baptizarent vſq; in finē vite per-
durauit:vt habetur.j.q.j.ſi q̄s.v.et de ꝯſe.diſt.iiij.quomo-
do exaudit.et tamē fuit ſanct9 martyr:ergo nō errauit. Te
net cōſequētia:quia omnis errās in fide damnat ſi in erro
re perſeuerat:quia error nō ſtat cū fide: ⁊ ſine fide impoſſi-
bile eſt placere deo.ad Heb.xj.Aliter autē ſentire de ſacra-
mentis q̄ eccleſia romana ſentit/eſt errare:ꝓpter qd̄ tales
vinculo perpetui anathematis innodātur.de here.ad abo
lendā. ¶ Ad illa reſpōdetur.Ad autoritatē Amb.et Aug.
ꝙ loquuntur quantū ad ſuſcipientes ſacramenta ab here-
ticis animo eos ſequēdi:et qui ſic ſuſcipiunt:licet ſacramē
ta ſuſcipiant:nō tamē ſacramenti virtutē. Et licet preciſus
ſit membrū mortuum carens vita:tamen per ipſum poteſt
dari vita ſuſcipienti. Vnde ad rationē dicit ſm Scotū. q.
prima/diſtinctione preſenti/ꝙ in toto corpore humano vi-

ta vna eſt omnium partium: et participatur ab eis ordine
quodam: quia primo in corde: ſecundo in alijs: ſm ꝙ pro-
pinquius ſe habent ad illud principiū vite. et ideo per vnā
partē non poteſt vita deriuari ad aliam: niſi illa pars deri
uans prius viuat eadem vita. Non ſic eſt in corpore myſti-
co/ quod eſt eccleſia: quia non eſt in eis vna vita numero.
¶ Nec oportet ꝙ illud mēbrum qḋ miniſterialiter dat vi-
tam alteri: ſit propinquius principio vite in participando
vitā: ſed tātū in gradu miniſtrādi. Hec ille. Breuiter in cor
pore naturali eſt operatio naturalis/ qua vnum membrū
per virtutem ſibi inſiſtentē et propriā operaꝝ in aliud: non
ſic in corpore myſtico: vbi oꝑatio miniſtri diſpenſantis ſa-
cramenta non eſt naturalis: ſed ex volūtaria ordinatione:
nec miniſter agit ad effectū gratie virtute ꝓpria: ſed mini-
ſterium tantum exhibet. ⁊ chriſtus ſacramentorꝫ inſtitutor
ſuo ſigno aſſiſtit ad producendū eius effectū. ¶ Ad aliud
de ſancto cypriano reſpondet Scotus ibidem/ ponēs bo-
nam diſtinctionem credendorꝫ: dicēs ꝙ aliqua ſunt ſimpli
citer de ſubſtantia fidei: que omnes poſt perfectū vſum ra
tionis teneꝝ explicite credere: ſicut ſunt articuli de incar-
natiōe chriſti/ eiꝰ paſſione ⁊c̄. de quibus ſunt ſolēnitates in
eccleſia: ⁊ quos poteſt populus cōcipere: quia ſunt de hu-
manitate chriſti. Aliqua ſunt explicite de ſubſtantia fidei/
credenda a maioribus eccleſie: vtpote ꝙ deus eſt trinus ⁊
vnus: ⁊ huiuſmodi ſpiritualia. Alia ſunt que nō ſunt neceſ
ſario explicite credenda: nec ab iſtis/ nec ab illis: quia non
adhuc ab illo tēpore ſunt declarata ab eccleſia: cuiuſmodi
ſunt multe concluſiones neceſſario incluſe in articulis cre
ditis: ſed tamen priuſq̄ſ ſint ꝑ eccleſiā declarate et explicate
non oportet queq̄ſ eas credere: oportet tamen circa eas ſo
brie opinari: vt. ſ. paratus ſit opinās eas credere pro tēpo-
re quo fuerint per eccleſiā determinate. Hoc modo baptiſ
mum eſſe ſacramētum noue legis neceſſarium ad ſalutem
ſtatim erit de veritate fidei chriſtiane: quia expreſſe cōtine
tur in euangelijs. Sed ꝙ ab heretico poterat cōferri: non
ſtatim expreſſum eſt: nec tēpore beati Cypriani fuit declara
tum: propter qḋ circa illā veritatē declarandā multū labo-
rauit Aug. in libris ſuis: et ideo licet cyprianꝰ ſenſit baptiſ
mum nō dari ab hereticis: quia tamen promptus erat ani
mo ſentire cū eccl'ia: cum circa hoc aliq̄d determinaret nō
errauit pertinaciter: et ſolum errans pertinaciter ⁊ in erro
re permanens damnatur: et talis error pertinax cōtra fidē
Dub. 2. nō ſtat cū fide. ¶ Dubitatur ſecundo: vtrum malus/ id eſt
3 baptizans in mortali peccet mortaliter. Reſpondet beatꝰ
Thomas ⁊ Richardus diſtinguendo: quia malus aut ba
ptizat cum ſolennitate/ vt miniſter eccleſie cui hoc compe-
tit ex officio: et tunc ſi in mortali baptizat/ peccat mortali-
ter: ſi peccatum ſuum mortale recolit et non penitet: vt di-
cit Rich. Ratio ſm Petrū et Durandū: quia irreuerentia
ſacramentorū videꝝ eſſe mortale peccatū: ſed baptizans in
mortali irreuerentiā facit ſacramento. Eſt em̄ irreuerentia
cum vaſa ſanctitatis tractantur ab immundis. Unde Dio
nyſius in de eccl'iaſtica hierarchia: Immūdis ſacra ſymbo
la ⁊ ſigna ſacrametalia tāgere nefas eſt. ¶ Preterea: Ma
gis obligantꝝ ad mundiciā miniſtri noue legis/ q̄ꝫ miniſtri
ſacramentorū veteris legis: ſed in veteri teſtamēto q̇ cum
immundicia tractabant illius legis ſacramēta/ mortaliter
peccabant: ergo. Cōſequētia nota. Maior patet: quia lex
perfectior et ſanctior maiorem ſanctitatē et mundicie per-
fectionē requirit in ſuis miniſtris. Minor ꝓbatur ꝑ illud
Leuiꝝ. xxij. Omnis homo qui acceſſerit de ſtirpe veſtra/ ad
ea que conſecrata ſunt: et que obtulerunt dn̄o filij iſrael: in
quo eſt immūdicia: peribit corā dn̄o. Ubi glo. Qui acceſſe
rit mūdus ad munda debet accedere. Et Aug. j. q. j. remiſ-
ſionem. §. ſi ergo. Sacramenta in modum lucis ab immū
dis coinquinari non poſſunt: ſibi tamen inutiliter et perni
cioſe habent: alijs autem vtiliter ⁊ ſalubriter eadem admi
niſtrant. Idem lib. ij. contra epiſtolā perminiani ca. q. per
eſaiam. Omnia ſacramenta cū obſint indigne tractantibꝰ
proſunt tamē per eos digne ſumentibus. ¶ Si vero quis
baptizat ſimpliciter in articulo neceſſitatis: non quaſi mi-
niſter eccleſie: ſed ſicut vetula baptizare poſſet ſine ſolēni-
tate: nō peccat mortaliter. Sed quia talis non baptizat vt
miniſter: ſed quaſi vt vetula baptizaret: et ideo nihil vide
tur agere indebitum contra miniſterium ſuū. Excuſat etiā
caſus neceſſitatis. ¶ Sed ꝯtra illud arguit Duran. ⁊ Pe.
q. ij. ar. ij. ꝓbans. Quia in nullo caſu quis poteſt baptizare
quin baptizet vt miniſter: quia quod nō poteſt aliquis fa-
cere niſi miniſter: quicunq̄ꝫ hoc facit/ facit vt miniſter: ſed
adminiſtrare quodcunq̄ꝫ ſacramentum non poteſt niſi mi
niſter: nam miniſter eſt neceſſarius/ ſicut materia et forma
ad hoc vt ſit ſacramentū ex inſtitutione diuina: licet ſolen
nitas conſtituta ex ordinatione eccleſie non ſit neceſſaria:
nec ſolennitas dat eſſe miniſtri: ſed eſt magis ſignum mini
ſterij ſui. Etiam caſus neceſſitatis non excuſat: quia caſus
euitabilis non eſt caſus neceſſitatis excuſans aliquē a pec
cato: quia non tollit rationē voluntarij: ſed ſemper poteſt
baptizans cauere ne in mortali baptizet: poteſt em̄ intus
conteri de peccato commiſſo cum propoſito abſtinendi et
confitendi: quod cū fecerit/ iam non erit in peccato. ¶ Et
ideo ratiōes probantes primā partem reſponſionis/ ſimi-
liter concludunt contra baptizantem ſine ſolēnitate/ ſicut
contra iſtum qui cum ſolennitate baptizat. Et ſubdit Du-
randus/ ꝙ ſecurum eſſet ſic facere prius. ſ. ſe purgare ꝑ in-
ternā penitentiā. Sed addit ꝙ durum eſt dicere ꝙ ad hoc
teneatur: quia poſſet talis neceſſitas baptizandi occurrere
qn̄ non haberet memoriam cuiuſcunq̄ꝫ pc̄ti mortalis: nec
vacaret ei conſcientiā ſuam ſcrutari. Hec Duran. Eadē fe-
re vide in Petro vbi ſupra. ¶ Poteſt dici vt ſequenti diſt.
diceꝝ/ ꝙ nulli licet baptizare niſi ſacerdoti extra caſum ne-
ceſſitatis: et quia in caſu neceſſitatis raro eſt congruentia
ſcrutandi conſcientiā: ideo tunc neceſſitas excuſaret: ſi ta-
men nō eſſet in actuali propoſito peccandi mortaliter: vel
peccatum mortale continuandi: qḋ ſi fuerit actualiter pec-
cans: non video magnam differentiā inter laicum bapti-
zantem et ſacerdotem/ quin vterq̄ꝫ cum miniſtrat ſacramē
tum baptiſmi tenetur illud mundus miniſtrare. Uile em̄
reputaret ſacramentū cum tanta vilitate peccati preſume-
ret miniſtrare. Uide ad hoc dubium opinionem et reſpon
ſionē mediā in Pe. q. ij. ar. ij. ¶ Tertio dubitaꝝ. Quā po-
teſtatem chriſtus habet in baptiſmo: ⁊ quā ꝯmunicauit mi Dub. 3.
niſtro. Pro reſponſione notā dum/ ꝙ per poteſtatē baptiſ Z
mi nihil aliud intelligitur niſi poteſtas cōferendi effectum
baptiſmatis. hic aūt eſt remiſſio peccatorum: que ſit ꝑ gra-
tiam: vt patet ex premiſſis: licet hec cōcomitētur: character
illuminatio/ incorporatio ⁊c̄. hi tamē ſunt principales. Un
de poteſtas baptiſmi eſt poteſtas conferendi gratiā ⁊ re-
mittendi peccata. Hec duo ſe inſeparabiliter concomitanꝝ
et neutra eſt ſine alia in iuſtificatione impij. ¶ Conſequē-
ter notandum/ ꝙ beatus Thomas poſt Alexandrū. q. xv.
parte. iiij. et Petrus. q. j. arti. j. diſtinguit triplicem poteſta
tem. ſ. autoritatis/ excellentie/ et miniſterij. Et hanc vltimā
Durandus et Richardus partiuntur in duas. ſ. in miniſte
rium reſpectu inſtitutionis ſacramenti/ et miniſteriū reſpe
ctu diſpenſationis. Poteſtas autoritatis eſt qua quis ex ſe
principaliter: non ab alio ſuperiore poteſt remittere pecca
tum: et hec eſt ſolius dei: cōmunis tamē patri et filio ⁊ ſpi-
rituiſancto. Et licet filius et ſpiritusſanctus hanc poteſta-
tem habeant a patre: a quo habent ⁊ eſſentiā: et ita ab alio
non tamen habent a ſuperiore: eo ꝙ pater non eſt ſuperior
neq̄ꝫ maior filio et ſpirituſancto: vt patet ex primo. Pote-
ſtas excellentie eſt poteſtas quodāmodo inferiori delega-
ta cum prerogatiua. Et hec in propoſito conſiſtit in quat-
tuor prerogatiuis: que ſunt mereri efficaciā ſacramētis: cō
ferre effectum ſacramenti ſine ſacramētis: inſtituere ſacra-
menta: et in eius nomine conferre ſacramenta. ¶ Pote-
ſtas miniſterialis eſt poteſtas diſpenſandi vel etiam mini-
ſterialiter inſtituēdi ſacramenta. ¶ Et per hoc patet reſpō
ſio ad primā partem dubij. ꝙ chriſtus habuit hanc triplicē
poteſtatem ſacramenti. Autoritatis ſm naturam diuinam

tantum ſicut deus. Excellentie ſm humanitatem coniun
ctam diuinitati: et ita ſm ꝙ homo: q̃ tamen eſt et deus: ná
ſm humanitatem meruit ſua paſſione efficaciá ſacramen-
tis. Potuit etiá ſm humanitatem vt inſtrumentũ coniun-
ctum diuinitati conferre effectũ ſacramenti ſine ſacramen
tis: ſic remiſit peccata marie magdalene et quibuſdá aliĩs
ſic ⁊ ꝑ humanitatem cõceditur: ꝙ operat' eſt miracula: p̃n
cipaliter quidem per diuinitatem: tamen ꝑ humanitatem
verbo vocali p̃cipiendo: vel tangendo: vel aliquid operá
do: vt lutum faciendo ex ſputo ⁊ liniẽdo: ad qd̃ diuina vir-
tute ſequebatur ſanitas anime et corporis. ¶ Ipſe etiam
inſtituit ſacramenta (vt dictum eſt) p̃ncipaliter virtute di
uina: miniſterialiter ſcilicet ꝓmulgando virtute humana.
Collata etiam fuerunt ſacramẽta in p̃mitiua eccleſia in no
mine chriſti. vt. s̃. patuit qd̃ eſt nomen dei et hominis im-
portantis hypoſtaſim in vtraq; natura ſubſiſtentem: vt di
ctum eſt in tertio. ¶ Habuit etiá poteſtatem miniſterialẽ
diſpenſandi ſacramenta ſm humanitatem: non vt coniun
ctam: cum illam etiá habuerũt apoſtoli: quibus precepit.
Ite ⁊c̃. baptizantes eos ⁊c̃. Ipſe creditur baptizaſſe apo-
ſtolos: confeciſſe euchariſtiá: ⁊ certa ſacramenta perſona-
liter exhibuiſſe. ¶ Quantum ad ſecundam partem dubĩj
dicitur/ ꝙ poteſtatem miniſterialem. ſ. diſpẽſandi ſacramẽ-
ta fidelibus cõmunicauit miniſtris eccleſie tantũ: nõ excel
lentie neq; autoritatis. ¶ Sed eſt dubium an etiá homini
bus potuerit cõicare poteſtatem excellẽtie: quoniá de po-
teſtate autoritatis manifeſtum eſt ꝙ nõ potuit cõicari ho-
mini puro. Et dicitur cõmuniter ꝙ ſic: non aũt cõgruebat
Primũ patet: quia quicq̃d ꝯmunicatur nature humane cõ
iuncte: potuit cõicari ei ſeparate. Nihil em̃ poterat cõmuni
cari coniuncte: niſi cuius ipſa erat capax: ſed eadem eſt ca
pacitas omniũ humanarũ naturarũ: cũ ſint eiuſdẽ ſpeciei:
et capacitas ſequit̃ naturá ſpecificá. ¶ Uerum de merito
generali et vniuerſali beatitudinis toti generi humano q̃-
dam dubitant/ putátes ꝙ illud nõ poſſit cõicari nature hu
mane non ꝯiuncte: q̃a meritũ illud cõtrahit quandá infini
tatem ex cõiunctiõe nature infinite: ꝓpter quam ſufficit ꝓ
infinitis. Sed ꝓbatum eſt in tertio/ ꝙ tantũ valet meritũ
quantũ poteſt acceptari. Poteſt em̃ deus meritum in ſe fi-
nitum acceptare ꝓ infinitis: ideo motiuum hoc non ſubſi
ſtit. ¶ Sed adhuc vertitur in dubium/ an poſſit cõicari ho
Dub.4. mini poteſtas cooperádi ad remiſſionẽ peccatorũ et infu-
L ſionem gratie: que difficultas in hoc conſiſtit: an creatura
poſſit cõcurrere cum deo ad effectum creationis: quia gra
tia creando infundit̃: de quo ſupra queſtione. j. dictũ eſt et
in ſecundo: ideo nihil hic ſuperadditur. ¶ Qd̃ vero non
congruebat poteſtatẽ excellentie cõmunicare miniſtris: ra
tiones plures aſſignant̃: ne ſcilicet baptiſmus q̃ vnus eſt
diuideretur: et diceretur baptiſmus petri: baptiſmus pau
li: ſed baptiſmus chriſti. Nec etiam ſpes ſalutis in miniſtro
conſtitueretur: ne putaretur ꝙ in virtute puri hominis in
uocati ſuſcipiens ſacramentũ interius mundaretur. Et ne
autoritas miniſtri minueret̃. ¶ Ex illo patet ꝙ licet de ri-
gore verborum/ verum eſt ꝙ filius hominis poteſtatẽ ha
bet dimittendi peccata/ quia filius hominis: non tamẽ in-
telligendũ eſt cũ reduplicatiua. i. non inquátũ filius homi
nis: ſed inquantum filius dei: quia illud cõuenit ei ſm na-
turam diuinam p̃ncipaliter: et ideo vera eſt ſicut cetere ꝓ-
poſitiones/ in quibus qd̃ dei eſt: homini attribuitur ꝑ idio
matum communicationem ⁊c̃.

Diſtinctio. vj.

Hunc quibus liceat

baptizare. ¶ Poſtq̃ magiſter egit de baptiſ
mi quidditate ⁊ effectu quoad ſuſcipientem
et miniſtrantẽ in tribus p̃cedentibus diſtin-
ctionibus: in hac diſtinctiõe ſexta agit de congruo baptiſ-
mi miniſtro/ et hoc principaliter. Adiungit etiam diuerſa-
rum queſtionum reſponſiones: baptizandorum prepara-
tiones per catheciſmũ et exorciſmũ incidẽtaliter. Et colli-
gitur ſententia textus in ſequentibus tribus concluſioni-
bus. ¶ Prima: Baptizare extra caſuȝ neceſſitatis ſolis cõ
gruit ſacerdotibus: a quocũq; tamen datur in forma eccle
ſie: verus eſt baptiſmus et nullatenus repetendus. ¶ Se
cunda. Trina immerſione baptiſmus non multiplicatur:
nec qualibet verborum corruptione: nec tẽpore: nec finis
indebiti intentione vitiatur. In matris vtero aut ioco ſeu
ludo baptiſmus non traditur: baptizatur tamen cuius ba
ptizatio ignoratur. ¶ Tertia. Tam patrine q̃ patrinorum
reſponſiones baptizandum obligát. Cathecismus autem
⁊ exorciſmus non neceſſario: ſed de congruo ad digná ſa-
cramenti ſuſceptionem preparant.

Queſtio. j.

Queritur primo. vtrũ

A

ad veritatem baptiſmi ex parte baptizantis
requiritur certus gradus/ conditio et quali
tas miniſtrandis. ¶ Tribus articulis expe
dietur ſolutio queſtionis. ¶ Quantũ ad primũ notandũ Artic. 1.
primo/ ꝙ ad veritatẽ baptiſmatis aliqua dupliciter intelli Nota. 1
guntur requiri. Uno modo neceſſario/ ſiue de neceſſitate
ſacramenti/ ſine quibus non eſſet ſacramentũ neq; baptiſ-
mus. Secundo modo de congruo: et ſic illa requirũtur ſi-
ne quibus non ſeruaret̃ debita honeſtas: aut impediretur
aliquis fructus et vtilitas ſacramenti: et vtroq; modo ali-
qua requiruntur ex parte ſacramenti in ſe: que reſpiciunt
materiam et formá ſacramẽti. Aliqua ex parte ſuſcipientis
baptiſmũ: aliqua ex parte miniſtrátis ſacramentũ: de p̃mis
duobus dictum eſt: de alio nunc dicendum. ¶ Secundo Nota.2.
notádum/ ꝙ cum baptiſmus ſit ablutio facta in aqua ſub
certa verborum forma: ad neceſſitatẽ ſacramenti baptiſma
tis ex parte miniſtri/ requiritur actio: qua corpus baptizá-
di contingatur ab aqua: et hoc vel ꝑ motionẽ corporis ad
aquam/ vtpote immergẽdo: vel ꝑ motionem aque ad cor-
pus/ puta ipſum ꝑfundendo vel aſpergendo: quá actionẽ
dicimus lotionem: vide Pal. diſt. iij. q. iij. Et ideo vt dicit
Sco. neceſſario requiritur in baptizáte virt' motiua: qua
poteſt aliquo illorum modoꝝ actiue abluere. ¶ Et q̃a ad
ſubſtantiá baptiſmatis requiritur forma verborũ: neceſſe
eſt miniſtrum poſſe loqui. Et quia locutio eſt actus natu-
re rationalis req̃rens intentionẽ in eo qui loquit̃: vt ſit ꝑ-
fecta ⁊ intelligibilis locutio: neceſſe eſt baptizantẽ habere
rõnẽ ꝑ quá poſſit intẽdere agere ea et ꝓferre que ad baptiſ
mũ requirunt̃. ¶ Sunt autẽ varij gradus rationalis crea
ture. Eſt em̃ quedá pure ſpiritualis: vt natura angelica/ ex
tendendo ad angelos apoſtaticos. Et quedá cõpoſita ex
ſpirituali ⁊ corporali: vt homo. Et horũ quidá viatores: q̃-
dam extra viam. Item viatorũ quidá in ordinib' cõſtituti:
quidá nõ habentes ordinem. Hoc quoad gradũ. ¶ Quo
ad conditionẽ baptizantis eſt intentio: ſicut ad qualitatẽ
reſpicit modus baptizandi. ¶ Igit̃ de intentione notan- Nota.3
dum tertio/ ꝙ cũ intentio eſt actus potentie libere quo fer B
tur in aliquid. Dupliciter poteſt ferri in aliquid: vel vt in
obiectũ: vel vt in terminũ aut finem: vt dictũ eſt in ſecũdo
diſt. xxxviij. ſic intentio baptizantis poteſt ferri in actũ ba-
ptizandi ſicut in obiectũ: et ſic nihil aliud eſt q̃ velle actũ
iſtum ꝑficere. ¶ Poteſt etiá ferri in aliquid vt in finẽ. ſ. in
illud ꝓpter quod vult baptizare: vt velle fieri illud ꝓpter
quod baptiſmus eſt inſtitutus. Et hec intentio eſt duplex
ſ. ſpecialis qua intendit vt baptizatus fiat filius regni: qui
eſt finis remotus: vel propinquus: qui eſt remiſſio peccati
originalis ac gratie infuſio: aut ꝙ fiat chriſtianus et mem
brum eccleſie militantis. Uel generalis: vt fiat quod eccle
ſia intendit: licet non cogitet̃ aut ignoretur. vel etiam non
credat̃ id conferri ꝑ baptiſmũ quod eccleſia intẽdit. ¶ Et
quelibet harũ intentionũ eſt triplex ſm Scotũ: vt in ſcd̃o
diſt. xlj. tactũ eſt. ſ. actualis/ virtualis/ et habitualis. Actua
lis eſt dum intendens habet actum elicitum reſpectu eius
quod intendit: gratia exempli: Qui actualiter vult bapti-
zare in ſe habet actum volendi baptizare. Habitualiter in
tendit qui habet habitum inclinantem ad talem actum.

¶ Intentio virtualis eſt qn̄ aliquis ex virtute intentionis
actualis pꝛeuie ꝓcedit ad aliquos actus/ nō intēdēs actua
liter ad illud ad qd̄ pꝛimo intēdebat: ita ꝙ ad tales act⁹ nō
procederet niſi pꝛeceſſiſſet pꝛioꝛ intētio actualis. Exempli
gratia: vt quicūq; intēdit aliquid actualiter/ad cui⁹ execu⸗
tionē requiruntur aliqua media in pꝛoceſſu ad iſta media:
q̄uis nō actualiter intēdat ad illud ad qd̄ media oꝛdinant̄:
tn̄ in medijs illis manet intētio eius virtualis: vnde q̄ pꝛi⸗
mo actualiter intēdit finē aliquē ad quem conſequendū oꝛ
dinat media: in oīb⁹ illis manet intentio virtualis finis:
eo ꝙ intētio finis actualis pꝛimo habita eſt pꝛincipiū et ra⸗
dix oīm intentionū actualiū medioꝝ. Unde volēs ire ad li⸗
mina apoſtoloꝝ/habet intentionē actualem eūdi romā: ex
qua intentione diſponit veſtes ⁊c̄. arripit viā: in oībus his
manet virtualis intētio eundi romā: q: ex illa intētione eū⸗
di romam: oīa illa media ſunt ſumpta: nec aliquod eoꝝ fie
ret ſi nō actualis intētio eūdi romā pꝛeceſſiſſet. ¶ Unde ſi
queritur: cur pꝛeparas veſtes/pecunias ⁊c̄. reſpōdet: volo
ſeu intēdo ire romā: licet in diſponēdo hmōi media nō ſem
per actualiter cogitet de roma: et per cōſequēs nec actuali
ter illo ire intēdat: ſiquidem intētio: cū ſit actus volūtatis:
pꝛeſumit appꝛehenſionē eius ab intellectu quod intendit̄.
Et hec virtualis intētio eſt quaſi media inter actualē et ha
bitualē: quia eſt imperfectioꝛ actuali/ et perfectioꝛ habitua⸗
li reſpectu finis. Nā habitualis intētio eſt in doꝛmiēte actu
nihil nec finem nec media cogitante vel intendēte. Actua⸗
lis eſt in eo qui actu vult finē. Uirtualis eſt in eo qui nō ha
bet actū volendi finem: vult tamē actu media ad finē pꝛius
actualiter intentū. ¶ Coꝛollariū. Omnis intentio virtua⸗
lis eſt etiam intētio actualis: ſed nō reſpectu eiuſdem: quia
eſt actualis reſpectu medij: et virtualis reſpectu finis quē
actu nō intendit. Stat tamē eandem intētionem eſſe actua
lem vtriuſq;/ medij. ſ. et finis: vt dū quis ſimul vtrunq; ap
pꝛehēdit: et actu vult medium pꝛopter finem appꝛehēſum.
Ille actus volendi poteſt eſſe vnus ſiue vna volitio: termi
natus vel terminata ad mediū et finem/ ſicut dictū eſt in. j.
diſt. j. q. j. ꝙ vnus idēq; actus poteſt eſſe vſus ⁊ fruitio: poſ
Not. 4. E ſunt etiā eſſe plures. ¶ Quarto notādum circa qualitatē
que reſpicit modū operandi/ et maxime in pꝛopoſito vnita
tem vel ſimultatē concurrētium ad baptiſmū: quia alij mo
di non variant vnitatē. Dico autē operis/ aut baptizantis
aut baptiſmū ſuſcipientis. Poteſt enim eſſe vnitas vel plu
ralitas in ipſa lotione/ ſemel vel pluries demergēdo/ ſuper
fundendo vel aſpergendo. Item in baptizante ſi vnus tm̄
baptizet aut plures ſimul. Et ſi plures/ vtrum actū bapti⸗
zandi inter ſe partiantur vt vnus lauaret/ alius verba pꝛo⸗
ferret: puta ſi mutus immergeret: et mancus verba pꝛofer⸗
ret: aut quilibet pluriū totū faceret: vt ſi duo ſimul lauarēt
et quilibet verba integre intentione baptizandi pꝛoferret.
¶ Poteſt etiā eſſe vnitas vel pluralitas ex parte baptiza⸗
ti: vt ſi vnus tantum vel plures ſimul baptizarētur ſub hac
foꝛma. Baptizo vos in nomine patris et filij ⁊c̄. Et ſi plu⸗
res: aut perſonaliter et localiter diſtincti/ aut loco indiſtin⸗
cti et perſonaliter diſtincti vel dubij: vt in monſtro habēte
duo capita et cetera mēbꝛa ſimplicia: aut omnia mēbꝛa du⸗
plicia/ vt doꝛſo tenus cōtinuata. ¶ Item reſpicit etiā qua⸗
litas ſimultatē vel ſeparabilitatē materie/ foꝛme ⁊ intentio
nis: quia poſſunt illa ſimul tēpoꝛe cōcurrere: ita vt nullum
perfecte plene perficiatur ſine alio: aut ꝙ facta lotione ver
ba pꝛoferātur. Aut pꝛimo verba pꝛoferantur: ⁊ deinde ba⸗
ptizandus immergatur. Et ſm̄ oēs has varietates ponen⸗
de ſunt concluſiones/ pꝛeterq̄ꝫ de vnitate et pluralitate im⸗
Artic. 2. merſionū: de quibus. s̄. dictū eſt: ideo nō repetit̄. ¶ Quan
Concl. 1. tū ad ſcđm articulū eſt pꝛima cōcluſio. Omne ſuppoſitum
D nature intellectualis pōt vere baptizare: quod ſub debitis
materia ⁊ foꝛma ⁊ intentione valet baptizandum abluere.
¶ Dicit̄ in cōcluſione nature intellectualis: qd̄ includit an
gelos/ demones/ animas ſeparatas/ et hoīes viatoꝛes ⁊ cō
pꝛehenſoꝛes: licet capiēdo ſuppoſitū ſtricte: vt diſtinguitur
cōtra naturā; anime ſeparate nō ſunt ſuppoſita; vt habitū
eſt in tertio. Pꝛobatur pꝛimo de hoībus viatoꝛibus: q: chꝛi
ſtus inſtituendo baptiſmū/ ab eius miniſterio nullū homi
nem viatoꝛē excluſit: qd̄ ex eo pat3: quia diſcipuli pꝛiuſq̄ꝫ in
vltima cena in ſacerdotes fuerunt oꝛdinati adhuc laici ba⸗
ptizabāt: vt habet̄ Joh. iiij. ⁊ nō niſi ex cōmiſſione chꝛiſti: ⁊
per conſequēs pꝛimo cōmiſit miniſteriū baptizandi laicis.
Sic ⁊ poſt chꝛiſti aſcenſionē/ philippus diaconus baptiza
bat: vt habet̄ Act. viij. et ita videtur q: nullū viatoꝛē exclu⸗
ſit. ¶ Et congruitatē oſtendit Tho. q. iiij. diſt. v. Nā baptiſ
mus inter alia ſacramēta eſt maxime neceſſitatis. Tū quia
pueris nō poteſt aliter ſubueniri. Tum etiā q: nec adultis
quātū ad remiſſionē totius pene: igit̄ que ad neceſſitatē ſa⸗
cramēti requiruntur debuerūt eſſe cōmuniſſima. Et ex par
te materie. ſ. aque/ que vbiq; haberi poteſt: ⁊ ex parte mini
ſtri vt quilibet homo baptizare poſſit. ¶ Pꝛobatur etiam
quoad angelos bonos ⁊ malos et hoīes ⁊ aīas: quia deus
ſicut poteſtatē baptizandi cōceſſit hoībus (quod certū eſt
ex ſcriptura) ita poteſt eā dare cuilibet creature intellectua
li: nā ſicut potentiā ſuā quantū ad effectum ſacramentalem
cauſandū ſacramētis nō alligauit: ita nec potentiā ſuā mi⸗
niſtrādi ſacramēta aliquibus miniſtris alligat: quin poſſit
poteſtatem conferēdi ſacramēta concedere cui voluerit. Et
tamen pꝛobabile eſt ꝙ illam de facto non cōceſſit niſi homi
nibus viatoꝛibus. Tum quia chꝛiſtus qui inſtituit hō fuit:
et congruū eſt ꝙ miniſter ſacramentoꝝ conueniat cum ver
bo incarnato a quo ſacramenta fluxerunt in natura aſſum⸗
pta. Tū quia in ſacramentis eſt aliquid ſenſibile ⁊ aliquid
ſpirituale: et per hoc magis congruum eſt eius diſpenſatio
nem cōmitti ſenſu et intellectu vtenti/ q̄ꝫ nature pure intel⸗
lectuali. Tum quia per ſuſceptionē baptiſmi aſcribitur ali
quis vt mēbꝛum eccleſie militāti: hoc autem congruit fieri
per aliquē in illa eccleſia. Tum quarto: quia ad neceſſitatē
non pꝛoficeret poteſtas eis conceſſa: quia nō ſunt in pꝛom
pto hoībus vt ad eos fieri poſſet recurſus vt baptizarēt in
neceſſitate. Tamen ſi bonus angelus baptizaret in coꝛpo⸗
re aſſumpto cū debitis foꝛma et intentione ac aqua elemen
tari: ſupponendum eſt verum eſſe baptiſmum: quia nō fa⸗
ceret niſi de pꝛecepto dei cuius voluntati diſcoꝛdare nō po
teſt. Nec ſic baptizatus eſſet ab homine iterū baptizādus:
dum tamen ſufficienter conſtaret baptizantem fuiſſe ange
lum bonū. Sic angelus michael pꝛohibuit epiſcopo dedi⸗
care eccleſiam ſuā in monte gargano/ aſſerens eā a ſe fuiſſe
dedicatam. ¶ Si etiam malus angelus in coꝛpoꝛe aſſum⸗
pto baptizaret: et conſtaret ꝙ hoc faceret de pꝛecepto dei:
quia opoꝛtet angelū malum etiam inuitum obedire deo: ta
lis habendus eſſet pꝛo baptizato: nec iterum baptizādus:
ſed nō eſſet ſine certa reuelatione credendū ꝙ malus ange
lus vere baptizaret. Tum quia deus nō miniſtrat ſacramē
ta ſalutis per excluſos finaliter a ſalute. Tū quia ſi nō eſſet
arctatus pꝛecepto diuino ad oppoſitum: ſupponēdū eſſet
ipſum fraudulēter agere nec complete ea agere que eſſent
neceſſaria ad ſalutem baptizati: quia odit ſalutē hominū.
¶ Nec exiſtimandum eſſet ꝙ tātum bonū ſpiritualis rege
nerationis pꝛocuraret homini: niſi foꝛte ex fallaci nequicia
vt baptizatum poſt ad grauioꝛē lapſum deijceret: qui pꝛo⸗
pter magnitudinis circūſtātiam grauius peccaret/ q̄ꝫ ſi ba
ptizatus non fuiſſet. ¶ Et quod dictum eſt de angelis bo⸗
nis: ſimiliter eſt dicendū de animabus ⁊ hominib⁹ beatis.
Et qd̄ dictū eſt de demonibus/ locū habet de animabus et
hominibus dānatis: ſi aliqui damnati eſſent in anima ⁊ coꝛ
poꝛe. ¶ Coꝛollarium. Nec mutus: nec mancus: nec vſu ca⸗
rentes rationis/ poſſunt eſſe miniſtri ſacramenti baptiſma
lis. Patet: quia pꝛimo deficit potentia pꝛoferendi: ſecūdo
lauandi: tertio intendendi. ¶ Coꝛollariū ſecundū. In ba⸗
ptizante non requiritur ſexus certus nec fides nec baptiſ⸗
mus. Qd̄ patet: q: quicunq; poteſt baptizandū intingere
ſeu lauare: verba foꝛmalia ꝓferre: ⁊ intētionē baptizādi ha
bere: ſiue ſit vir ſiue mulier: ſacerdos ſiue laic⁹: baptizatus
ſiue carēs baptiſmate: fidelis ſiue infidelis vel hereticus/
vere poterit baptizare; vt etiā habet Palu. diſt. v. q. ij. ar. j.

Patet ex cõcluſione: quia nulli hoꝝ deficit aliquid quo nõ
poſſit miniſtrare oĩa ad verũ baptiſmũ neceſſaria. Hinc di
cit Augu. ad Fortunatũ. In neceſſitate cũ epĩ aut preſbyte
ri aut quilibet miniſtroꝝ nõ inueniuntur: et viget periculũ
eius qui petit: ne ſine iſto ſacramẽto hãc vitã finiat: etiã lai
cos ſolere dare ſacramẽtum qđ acceperũt: ſolemus audire:
de cõſe. diſt. iiij. in neceſſitate. Item ex cõcilio carthaginẽſi.
Mulier ꝗuis docta et ſancta viros in cõuentu docere: vel
aliquos baptizare nõ preſumat niſi neceſſitate cogente. ea
dẽ diſt. mulier. Itẽ Iſido. Romanus pontifex nõ hominẽ
iudicat qui baptizat: ſed ſpiritũ dei ſubminiſtrare gratiam
baptiſmi: licet paganus ſit q̇ baptizat. ea. diſt. roman⁹. Si-
Cõcl. 2. mile habet̃ de iudeo baptizãte. c. ſequẽti. ¶ Scđa ꝯcluſio.
E Extra caſum neceſſitatis nulli licet baptizare qui nõ habet
miniſteriũ ſacerdotale. ¶ Dicit̃ notãter nulli licet baptiza
re: q: ſi alius a ſacerdote baptizat verus eſt baptiſmus: ſed
baptizãs peccat. Vñ Richar. diſt. v. q. iiij. arti. j. dicit. Caſu
neceſſitatis excepto non debet baptizare niſi ſacerdos: nec
niſi in aqua ſanctificata: ſi tñ tunc nõ ordinatus baptizaret
ſiue in aqua ſanctificata ſiue nõ ſanctificata / verum baptiſ-
ma conferret: ſed mortaliter peccaret. Ordo eñ miniſtri ⁊
ſanctificatio aque alia ab illa que in actu baptizãdi ſancti-
ficat̃ per inuocationẽ trinitatis: non requirit̃ de neceſſitate
ad eſſentiã ſacramẽti. Nec ad hoc vt ille qui baptizatur re-
cipiat effectum ſacramẽti. Et dicit Ange. in ſum. ꝙ nõ ſacer
dos ſine neceſſitate baptizãs efficitur irregularis. Contra-
riũ tenet Palu. diſt. v. q. ij. ar. j. et allegat Ange. c. j. de cleri.
nõ ordi. mi. vbi Damiſda papa dicit. Si quis baptizauerit
aut aliud de diuinis officijs exercuerit nõ ordinat⁹: ꝓpter
temeritatẽ ſuã abijciat̃ de eccleſia: et nũꝗ ordinet̃. Probat
hãc cõcluſionẽ Sco. ꝙ ſoli ſacerdoti cõgruit baptizare: ⁊ il
li preſertim cui incũbit ex officio preſidere. Quia ꝑ baptiſ-
mũ recipitur baptizatus in collegiũ eccleſie militãtis: rece
ptio aũt alicuius in collegiũ pertinet ad preſidẽtẽ ⁊ haben
tẽ autoritatẽ in collegio. Et ideo quanto aliquis habet ma
iorẽ autoritatẽ in eccleſia: tãto magis ꝑtinet ad eũ recipere
et introducere in eccleſiã. Et ꝑ ꝯñs baptizare videt̃ magis
competere epõ ꝙ̃ ſimplici ſacerdoti: ſi ſufficere poſſent epi
ſcopi. Sed ꝓpter raritatẽ epoꝝ / et pluralitatẽ baptizãdoꝝ
regulariter concedit̃ oĩbus ſacerdotib⁹. Hec Sco. ¶ Pro
bat̃ etiã cõcluſio autoritate canonis de cõſe. diſt. iiij. cõſtat.
et. xciij. di. diacones. vbi dicit Pelagius papa: et Iſidorus
Cõſtat baptiſmũ a ſolis ſacerdotibus eſſe tractãdũ: eiuſꝗ
miniſterium nec ipſis diaconibus explere eſt licitum abſꝗ
preſbytero vel epõ: niſi his ꝓcul abſentib⁹ vltima lãguoris
neceſſitas cogat: qđ ⁊ laicis fidelibus plerunꝗ permittit̃.
Et dicit glo. abſꝗ preſbytero. i. licẽtia vel autoritate preſby
teri vel epĩ: nã in preſentia ſacerdotis etiã ſi neceſſitas exi-
gat niſi iuſſus a preſbytero: puta cũ multi ſunt qui indigẽt
baptiſmo: ⁊ preſbyter non põt oĩbus ſatiſfacere vel ſuffice
re. Et dicit Aſtexanus in ſum. lib. iiij. titu. v. ꝙ mulier in ne
ceſſitate ſi aſſit copia viri nõ debet baptizare: nec laic⁹ pre-
ſente clerico: nec clericus preſente preſbytero: qui tñ poteſt
baptizare preſente epõ: eo ꝙ hoc ꝑtineat ad officiũ preſby-
teri. Cõſonat Pet̃. vbi. ſ. ¶ Tertia concluſio. Ad veritatẽ
Cõcl. 3. baptiſmi requirit̃ intẽtio miniſtri: nõ tñ reſpectu actus ba
F ptizãdi vt obiecti: ſed etiã reſpectu effectus eius vt finis et
termini. Illa cõcluſio tres habet partes. Prima / ꝙ ad veri
tatẽ baptiſmatis requirit̃ intentio miniſtri. Scđa / ꝙ nõ tñ
reſpectu actus baptizãdi vt obiecti. Tertia / ꝙ etiã requirit̃
intẽtio reſpectu effectus baptiſmi / q̇ eſt eius finis et termi-
nus. ¶ Primã partẽ probat ſctũs Tho. et poſt eũ Richar.
Quia qñ plura cõcurrũt ad vnũ effectũ: oportet ꝙ aliquo
modo vniant̃: nã ex duobus diſtinctis nõ conſtituit̃ tertiũ
niſi per aliquod tertiũ cõiũgẽs vniãtur. Ad ſacramẽtũ aũt
baptiſmi cõcurrũt elementũ / verba / miniſter / ⁊ ſuſcipiens:
que ſunt plura diſtincta: ergo requiritur aliquod cõiũgẽs.
Illud aũt nõ põt eſſe ſuſcipiẽs: q: habet rationẽ materie et
ſuſceptiui: ergo oportet ꝙ ſit aliq̇d in miniſtro: tale aũt nõ
videtur niſi intẽtio qua ipſe miniſter per potentias executi
uas exteriores: puta motiuam qua abluit: ⁊ expreſſiuã qua
profert verba / cauſet illa vt diſtincta. ¶ Sed hanc rationẽ
tãꝗ inefficacẽ impugnat Sco. diſt. preſenti. q. v. q: in ſigno
ad placitũ inſtituto põt multa cõcurrere ad rõnẽ vnius ſi-
gni ꝓpter actũ inſtituẽtis: licet nihil aliud ſit ꝓpter qđ ha-
beãt vnitatẽ: ſicut patet de circulo folijs viridibus ſe inter
ſecãtibus ornato (et alijs quibuſdã) muſtũ ſignificantib⁹.
Sufficit eñ ad vnitatẽ ſigni ad placitũ inſtituti / vnitas in-
ſtitutionis ordinãtis ipm ad ſignificatũ. ¶ Et ideo aliter
probat̃ hec pars cõcluſionis / poſt Alex. et Sco. Actus mi-
niſtrãdi ſacramẽtum eſt actus humanus (ꝓprie loquendo
de actu humano) qui per intellectũ ⁊ voluntatẽ cauſat̃ ab
hoĩe: ergo requirit̃ intẽtio in agẽte. Tenet cõſequẽtia: quia
actus caſualis fortuitus aut per impetũ factus (et ita ſine
intẽtione) nõ eſt humanus: q: nõ a propoſito neꝗ a libero
arbitrio factus. ij. Phyſi. Antecedẽs ꝓbat̃: q: actus ille eſt
actus ad quẽ deus obligauit miniſtrũ ex parte ſui ad diſpẽ
ſandũ: et ſuſcipiẽtem ex parte ſui ad ſuſcipiẽdum: ſed ſuper
actu fortuito nõ cadit obligatio. Ipſa eñ obligatio eſt / vt
homo intẽdat ad illud ad quod obligat̃: et per ꝯñs nõ põt
eſſe actus fortuitus: ſed actus a propoſito ⁊ ita humanus.
¶ Huius etiã Alexã. addit duas cauſas / ſcʒ ꝓpter reueren
tiã ſacramẽti / et cautelã baptizati. Unde iniuria ⁊ irreuerẽ
tia ſacramẽto fieret: ſi ſine intẽtione fieret ex impetu / teme
re et a caſu. Similiter q: periculum ſalutis eſt baptizato / ſi
nõ recte miniſtraret̃ cũ bona cautela et prouidẽtia ne quid
omittat̃ qđ ad veritatẽ baptiſmi neceſſario requirit̃. ¶ Se
cũda pars cõcluſionis / ſcʒ ꝙ nõ tñ requiritur intẽtio reſpe
ctu actus baptizandi vt obiecti. Illa quidẽ requirit̃ vt pro
bãt rõnes ad primã partẽ ꝯcluſionis / al's nõ eſſet actus hu
manus: ſed nõ ſufficit: q: al's irriſorie baptizans ⁊ ꝓ ioco ſi
ue pro alia qualibet cauſa lauãs ⁊ proferẽs verba / baptiza
ret. Cõſequẽs falſum ex predictis: et patet ꝯña: q: eſt inten
tio irriſorie baptizãtis reſpectu actus: q: vult lauare ⁊ ver-
ba proferre in irriſionẽ et cõtumeliã chriſtiane fidei ⁊ ſacra
menti: ⁊ nihil aliud deficit nec materia: nec forma. ¶ Ter-
tia pars cõcluſionis: ꝙ requirit̃ intẽtio reſpectu effectus q̄
eſt finis baptiſmi: probat̃: q: ſicut deus vult iſtũ actũ exer
citũ eſſe humanũ: ⁊ nõ tñ vt eſt talis actus in natura: q: in
hoc nõ diſtingueret̃ a quacũꝗ alia ablutione cum alijs ver
bis ioco ꝓlatis: ſed inquantum eſt actus miniſtri exercẽtis
ſignũ dei. Habẽs aũt actũ humanũ intendit finẽ illius act⁹
vt eſt ſibi impoſitus. Illud enim eſt rõnabile vniuerſaliter
in vſu ſigni practici. Si quis eñ leg ſlator inſtitueret in po
licia ſua tactum manus eſſe ſignũ amicitie: non intenderet
ꝙ vtentes iſto ſigno preciſe haberẽt actũ humanũ circa il-
lud inquãtum eſt tale ſignum inſtitutũ. Et ſi determinaſſet
ſe ad tale ſignum aliquid daturum vel facturum: nõ daret
nec faceret illud niſi homo exerceret illud ſignum vt eſt in-
ſtitutum ad talem finem. Sic in propoſito nõ ſufficit inten
tio exercendi baptiſmum vt eſt talis actus in natura: ſed vt
eſt ſignum ad certum finem inſtitutum. ¶ Et confirmatur
Intentio miniſtri requirit̃ ex prima parte concluſionis: et
non ſufficit intentio actus talis vt eſt talis actus in natura
ex ſecunda parte: ergo requiritur intentio actus vt ordina-
tus ad finem aliquem: finem vtiꝗ illũ quẽ fideles (qui hoc
ſigno vtũtur. i. eccleſia) intendũt. Tenet conſequẽtia: q: ni
hil aliud aſſignari poteſt quod intẽdi debet vltra actũ illũ
vt eſt talis in natura. ¶ Corollariũ quod ſequitur ex cõclu Corolla.
ſione. Nõ ebrius furioſus et generaliter carẽs ratione pro
tẽpore ꝓ quo nõ vtitur rõne nõ põt baptizare: q: nõ habet
tũc libertatem: nec intentionẽ illã que dicta eſt. Nec hoc eſt
cõtra Augu. homel̃. v. ſuper Iob. Nõ curo ebrioſum. Non
eñ dicit: non curo ebrium: ſed ebrioſum. Ebrioſus autẽ nõ
ſemper eſt ebrius: nec furioſus ſemper furit. Tales eñ ba-
ptizare poſſunt / cum habent lucida interualla: nõ tempore
ebrietatis aut furie. Ad hoc eñ dicit Augu. non curo ebrio
ſum. Malicia enim ſacerdotis nõ impedit effectum ſacra-
menti. ¶ Concluſio quarta. Ad veritatem ſacramenti non Cõcl. 4.
requiritur intentio miniſtri reſpectu effectus baptiſmatis G

in ſpecie: ſed ſufficit intēdere quod eccleſia intēdit in genere. Probaꝛ: q: infideles ⁊ heretici etiā circa hūc articulum baptiſmi/ et laici ac mulieres pñt baptizare ex prima cōcluſione: quoꝝ quidā nō credūt baptiſma habere effectum aliquē circa aīe purgationē: quidā nō intelligunt qui ſint effectus baptiſmi: et tñ oēs pñt habere intētionē baptizādi/ vt baptiſmus inſtitutꝰ eſt: vel vt chriſtiani eo vtuntur. Et hoc eſt dicere: intēdere qd eccleſia intēdit: etiā ſi non credant ꝙ aliqd efficiat qd dictū eſt.

Cōcl. 5. D ¶ Quinta concluſio. Ad baptiſmi veritatē nō exigiꝛ dicta intētio actualis: nec ſufficit habitualis: ſed requiriꝛ intētio virtualis. ¶ Prima pars ꝓbaꝛ ꝙ nō reqriꝛ intētio actualis: q: deus inſtituēs ſacramentū baptiſmi tanꝗ ſacramentū neceſſariū ad ſalutē/ nō obligauit hominē ad impoſſibile vel nimis difficile: ſed nō diſtrahi in quocūqꝫ actu humano quo interrūpiꝛ vel tolliꝛ actualis intētio: vel eſt impoſſibile vel valde difficile: q: ſm beatū Augu. ij. de libe. arbi. nō eſt in poteſtate nr̄a quibꝰ viſis tāgamur: ergo nō obligauit baptizantē vt in actu baptizādi nō diſtrahaꝛ ad cogitandū aliud aliqd nō pertinens ad baptiſmū. Cū vero diſtrahiꝛ/ nō actu cogitat: et ꝑ ꝯñs nec intēdit ad baptiſmū: q: nō poteſt hō ſimul plura cogitare: quoꝝ vnū nō ordinaꝛ in aliud: et ita nec intēdere: q: intēdere preſupponit cogitare: ſicut actus volūtatis actū intellectus. ¶ Scđa pars/ ꝙ nō ſufficit habitualis intētio: probatur: q: illa pōt eſſe in dormiēte: immo in habente contrariā intentionē actualē: ſed neuter hoꝝ baptizat. Nā ſi quis plebanus habēs habitū baptizandi/ in ſomno baptizaret puerū: qd nō eſt impoſſibile: qm̄ quidē in ſomno quidā ambulāt et mirabiles operationes exercent. Similiter ſi talis ex malicia (licet exterius ablueret) intenderet actualiter non baptizare: neuter baptizaret: ꝗuis vterqꝫ haberet intentionem habitualē. Item propter ſolū habitū inexiſtētem actꝰ non dicitur humanꝰ: licꝫ ſit cōformis propter habitū actui humano. Probaꝛ: quia actus procedens ab habitu ſine intentione actuali eſt actus pure naturalis/ et nō libe. arbi. q: habitus non libere: ſed pure naturaliter inclinat ad actū: et per cōſequens actus talis non eſt humanꝰ: cū omnis actus humanꝰ eſt actus libe. ar. Et adducit Sco. exemplū. Si aliquis haberet habitū inclinantē ad deſiderium ſanitatis: ſi currat non intēdens nec cogitans de ſanitate: ſed intendēs ludere: ille ſi ex curſu conſequiꝛ ſanitatē: non diciꝛ cōſequi eam per actū humanū: ſed caſualiter vel fortuite: nō magis ꝗ ſi non habuiſſet in ſe habitū deſiderādi ſanitatē. Idē patet in furioſis: qui ī furia operanꝛ ex habitu priꝰ acquiſito: ⁊ tñ tales operationes nō ſunt humane. Tertia pars/ ꝙ requiriꝛ intētio virtualis: probaꝛ via diuiſiua: q: intentio requiriꝛ ex cōcluſione tertia: ⁊ nō ſufficit habitualis/ vt nunc probatū eſt: ergo requiriꝛ virtualis. Tenet conſequentia a ſufficiēti diuiſione. Sufficit ergo in baptizante/ ꝙ aliqn̄ habuit intētionē actualē baptizādi ex q̄ deſcēdit actꝰ baptizādi ſiue ī illo actu habeat intētionē actualē baptizādi vel nō: q: forte intēdit circa actū lauādi/ vt eſt talis actꝰ in natura: aut aliqd impertinēs. Intelligēdū tñ ē/ ꝙ deſcēderit ille actꝰ abſqꝫ oi motu volūtatis ꝯ̄rio: ſicut ſi induens ſe ad miſſam intēdit celebrare ſm vſum romane eccleſie: ⁊ ex illo ꝓcedat cōtinue forte ex aliquo habitu derelicto in phātaſia cū magna diſtractiōe: ita tñ ꝙ faciat ea que neceſſaria ſunt ad cōſecrationē vere cōficit euchariſtie ſacramentum. Hec Sco.

Cōcl. 6. J ¶ Sexta cōcluſio. Si plures eūdem baptizent: verū cōferunt ſacramentū: dū tñ eoꝝ quilibet perficit totū. Probaꝛ: q: vnꝰ totū faciēs nō annihilat per hoc factū alteriꝰ. Sed ſi vnꝰ faceret totū quod plures faciūt: baptizatꝰ eſſet nihilominꝰ alio ſimiliter faciente. ¶ Diciꝛ notāter: dū eoꝝ quilibet totū facit. i. dū quilibet abluit/ ⁊ verba cū intētione baptizādi integre profert: q: ſi vnꝰ ablueret ⁊ alter verba proferret: nihil facerēt: vt poniꝛ cōmuniter caſus. Si duo concurrerent mutus ⁊ mācus: mutus ablueret/ et mancus proferret: ⁊ vterqꝫ baptizare intenderet: non eſſet verum ſacramentū. Cuiꝰ ratio (ſm Sco.) non eſt niſi inſtitutio diuina: que ſicut voluit eſſe vnū principale agēs: ita voluit habere vnū miniſtrū in collatione integra ſacramenti: quod patet ex forma qua nos vtimur: nā proferēs eam/ ſignificat ſe abluere: non aūt debet oratio eſſe falſa in forma ſacramentoꝝ veritatis. Similiter etiā debet intelligi de verbis grecorū dicētium: baptizetur: quod nō eſt tm̄ deprecatio: ſed quaſi quedā efficax optatio/ vt ſit ſenſus: ꝑ iſtū actū meum circa iſtū baptizeꝛ iſte. Hec Sco. vide pe. de palu. diſt. iij. q. ij. ar. ij. ¶ Sed illa cōgruentia de veritate verboꝝ parū vel nihil facit: q: ſi pluriū quilibet baptizet/ dicens. Ego te baptizo ⁊c. oratio vera eſt cū ꝗlibet baptizet. ¶ Si di. quid ſi duo baptizātes vnū/ dicāt. Nos baptizamꝰ te in nomine patris ⁊c. Reſpōdet Alex. par. iiij. q. xvj. mem. vij. ꝙ nō baptizāt: quia ſic mutareꝛ forma. Item baptizās miniſter ſignificat chriſtum: vnus aūt eſt chriſtꝰ qui principaliter baptizat: et ideo debet vnꝰ eſſe miniſter.

Cōcl. 7. K ¶ Septima ꝯcluſio. Quāuis vnꝰ plures perfundēs vel aſpergēs ſimul dicens. Ego vos baptizo in nomine ⁊c. vere omnes aſperſos baptizat: extra tñ neceſſitatis caſum hoc faciēs mortaliter peccat. Probaꝛ concluſio pro prima parte: q: nemini precludiꝛ via ſalutis. Sed poſſet occurrere caſus quo pluribꝰ baptizādis imminerent periculū mortis ſi ſimpliciter baptizarenꝛ: ideo neceſſarium erit eos ſimul baptizare. Non aūt poſſunt ſimul baptizari/ dicendo. Ego baptizo te: q: (te) ſingulari numero non demōſtrat/ niſi vnā perſonā: ideo oportet dicere/ vos: nec illa mutatio verbi importantis perſonā recipiētis/ mutat veritatē ⁊ efficaciā baptiſmi: vt habet Pe. de pal. diſ. iiij. q. ij. Et etiā videꝛ factū fuiſſe in die penteco. cum petrꝰ vel apoſtoli baptizarūt multos. De hoc. s̄. patuit diſt. iij. q: verba ſignificātia perſonā cōferētis ⁊ ſuſcipiētis nō ſunt determinata a chriſto: ſed ab eccleſia: ideo in eis pōt fieri aliqua mutatio. Nec videꝛ ꝙ eccleſia voluerit aliquē ꝑciſe ad iſtā formā arctare: ꝙ per hoc alicui precludereꝛ via ſalutis. Secūda pars patet: q: nō cōformās ſe eccleſie in ſacramentoꝝ miniſterio peccat mortaliter niſi neceſſitas excuſet. Excuſat aūt neceſſitas/ cū īminet a peccato mortali. Alioquin in caſu poſito quis eſſet perplexus. nā ſi nō baptizaret in neceſſitate/ peccaret mortaliter: q: negligeret ſalutē ꝓximi. Et ſi mutando formā (quod exigit talis neceſſitas) ſic baptizaret: peccaret mortaliter: quod tñ falſum eſt: q: ex lege euangelica ſine ſui culpa nullꝰ eſt ꝑplexꝰ. Facit ad hoc. c. ꝗcūqꝫ. martini pape. de cōſe. diſ. iiij. qd licꝫ loquaꝛ de ſacerdote: tñ locū habet in omni potēte baptizare: q: rō legis ī quolibet locū habet. Sꝫ diceres: cur hec mutatio forme q̄/ te/ mutaꝛ in vos/ nō tollit baptiſmi veritatē: cum tñ mutatio ꝓnominis ego/ in nos tollit: vt ſtatim. s̄. dictū ē. Rñdet hic Alex. ꝙ non eſt par rō: q: (vos) includit ſuū ſingulare geminatū: ſcꝫ te ⁊ te. nō ſic (nos.) Cū em̄ dr̄ nos/ nō valet tantū ego ⁊ ego: ſed ego et tu vel ille. Et ideo cū diciꝛ. nos baptizamꝰ/ mutaꝛ forma: q: aliquid includit quod forma nō includit/ eo ꝙ non geminat ſingulare. Sed cum dicitur/ vos/ nō eſt mutatio forme: ſed quedā geminatio. i. baptizo te et te. Et q: chriſtꝰ vnꝰ baptizans ſpōſus eſt multarū animarū ⁊ oim animarū que rite baptizātur: ideo oportet baptizantē qui ſignificat xp̄m eē vnū: nō aūt baptizatū. Verū Pe. de pal. diſt. iij. q. j. arti. iij. aliud ſentit exemplificās de prelatis: qui ſolent ſe pluraliter nominare. Itē de mō loquēdi aliquorū qui more patrie ſemper nos denotāt. ¶ Sed di. an in caſu ſit vnꝰ baptiſmꝰ vel plures. Et videꝛ ꝙ ſint plures: q: plures baptizati: ⁊ ita plures baptizationes paſſiue: baptiſmꝰ aūt eſt baptizatio. Sꝫ oppoſitū videꝛ: q: eſt vna forma: q: verba eadē ſimul ꝓlata. Forma aūt dat eſſe rei: ⁊ ꝑ ꝯñs vnitatē. Rñdeꝛ vt ⁊ Peꝛ. tenet diſt. iij. q. ij. ar. iij. ꝙ ſi baptiſmꝰ ſupponit ꝓ lotione ſimul ⁊ oibus q̄ ſunt de eſſentia baptiſmi: tūc ſunt plures baptiſmi: tot/ quot baptizantur: qm̄ qn̄ aliqd cōponiꝛ vel aggregaꝛ ex pluribꝰ/ plurificato aliquo eoꝝ ex qbꝰ cōponiꝛ vel aggregaꝛ: quorū qdlibet cū ceteris cōſtituit totū: totū plurificaꝛ. vñ ſi ex aceruo lapidū tolliꝛ lapis vel addiꝛ: nō ē idē q̄ priꝰ: ⁊ q: plꝛes ſunt baptizati/ quoꝝ ꝗlibet cū reqſitis ceteris facit baptiſma: plꝛes ſunt baptiſmi. Si vō baptiſmꝰ ſuppōit ꝓ ſola lotiōe ⁊ cetera ꝯnotat: ē vnꝰ

baptiſmus:q: vna lotio:q: vna perfuſio vel aſperſio:⁊ hoc capiēdo lotionē actiue. Si vo baptiſmus eſt lotio paſſiua: ſic dici pnt tot baptiſmi quot ſunt loti. Uel breuiꝰ dici poſſet. habēdo reſpectū ad baptiſmū/ſic ſunt plures:ſi ad baptizantē ⁊ formā⁊ actionē eſt vnus. Prima reſpōſio eſt ma
Cōcl.8. L gis formalis. ¶ Octaua cōcluſio. Ad veritatē baptiſmi talis ſimultas lotionis/forme/ac intētionis/requirit ꝙ neutrū eoꝝ ſine alijs perfecte finiat. Ratio huiꝰ ꝯcluſionis eſt inſtitutio diuina q̄ inſtituit vt illa ſimul:lotio/verba/et intētio/ſint ſignū efficax interioris mundationis:⁊ neutrū ſine alio. Qñcunqꝫ aūt aliqua plura requirūtur ad eſſe alicuius:neceſſe eſt vt ſint ſimul:eo ꝙ neutrum ſine alio ſufficit. Sicut ad eſſe albū requirit ſubiectū ⁊ albedo: iō nunq̄ eſt albū/niſi cū albedo eſt in ſubiecto. Non tñ requirit talis ſimultas vt neutrū incipiat vel deſinat ſine alio: ſꝫ ſufficit ſimultas que requiritur in actibꝰ humanis. Noluit em̄ dñs nos obligare ad tā ſubtilē ſimultatē quā vix poſſit hō percipere vel ſeruare. Judicat aūt ſimultas inter factū hoīs ⁊ verbū: vt dicit Sco.q.iij.huius diſt. qñ incipit vnū anteq̄ totaliter finiat aliud:et hoc indifferēter: ſiue prius finierit hoc q̄ aliud:ſiue ecōuerſo. Uerbi grā ſi q̇s dicat facias/ et fricet barbā:ſiue incipiat fricationē ante ꝓlationē/ſiue ecōuerſo:dū tñ vnū nō finiat cōplete ante inceptionē alterius dicet:ille ſimul dixit hoc ⁊ fecit hoc. Jta ſiue baptizās priꝰ immergat:vbi cōſuetū eſt ter immergere:⁊ incipiat verbū cū ſcđa immerſione: ſiue prius verba incipiat/et ante finē verboꝝ abluat:ita vt ꝓlatio nō finiat ante inceptionē ablutionis:nec imerſio/ꝑfuſio vel aſperſio finiat ante inceptionē verboꝝ:eſt ſufficiēs ſimultas ablutionis et verboꝝ. Jntētio aūt virtualis eſt a principio vtriuſqꝫ vſqꝫ in finem:vt patet ex dictis. Videt ꝯſonare Pet.de palu.diſt.iij.q.j.ar.j. Nec eſt opus tāta ſubtilitate canoniſtarū que tangitur in glo.c.detrahe.j.q.j.quā iurbanitatē deridet Sco. ¶ Quā
Artic.3. Dub.1. M tū ad articulū tertiū: Dubitat primo circa cōcluſionē quintā/ quō intētio virtualis reducitur in actualē preuiā tāq̄ in cauſam cū ipſa nō ſit: qm̄ cauſa ſimul eſt cū effectu. Rñdēt aliqui/ꝙ volūtas actualiter intēdens imprimit virtutē potētie motiue:et q̄diu manet illa virtꝰ impreſſa: virtꝰ motiua manet. vt ſi aliq̇s intēderet ire ad certū locū:ꝑ illā actualē motionē fit actualis impreſſio in potētiā motiuā:⁊ q̄diu illa impreſſio manet:mouet ad terminū volitū: licet homo in via cogitet de alijs/et nō ſemꝑ de termino ad quē mouetur:⁊ illa impreſſio paulatim minuit et tandē deficit:et tūc ceſſat hō a motu. Et tūc dicitur/ꝙ ceſſat etiā intētio virtualis: hāc em̄ nō habet niſi q̄diu manet illa virtꝰ impreſſa potētie inferiori motiue. ¶ Sed mirū eſt apud Sco.q.vj.huius diſt.quō volūtas poſſit eſſe virtus factiua cauſans talē formā in potētia organica. Mirū etiā videt ait:ſi cauſaret ibi:vñ paulatim deficeret. Jdeo aliter rñdet Sco.q.vj.diſ.vj. ꝙ in appetitu ſenſitiuo ſiue in phātaſia/eſt aliqua diſpoſitio/ſm quā mouet ceſſante actu volūtatis imperātis eis. Uel aliter ait ad ꝓpoſitū/ꝙ ſiue volūtas actu intendēs aliquid relinquat in potētijs inferioribꝰ ſiue non:ordinate tñ habet ſuas volitiones reſpectu finis/ et eoꝝ que ſunt ad finē. Et cū ad aliquē illoꝝ peruenit:et actū potētie inferioris correſpōdētis impꝑauerit:pōt actꝰ ille inferioris potētie imperatus ꝑmanere:licet intētio nec prima/nec ſcđa maneat: et dū manet ille actus volūtate quātūcūqꝫ diſtracta/dr manere intentio illa virtualis. ¶ Et ſm hoc dr ad rōnē dubij/ ꝙ volitio actualis ordinate cauſat volitionē/donec imperatur actus exterior:⁊ quelibet prior eſt cauſa ſequētis in fieri nō in conſeruari.et ideo ſequēs pōt manere priore ceſſante:ſicut ⁊ actus potētie inferioris imperatus pōt manere ⁊ cōtinuari ceſſante actu interiori imperāte. Multi em̄ effectus exteriores cauſant/qñ actualis motio agentis ꝑ intellectū a quo ꝓducūtur nō manet. Ponit exēplū in naturalibus:q: ꝓiecto lapillo in aquā/primꝰ circulus eſt cauſa ſecūdi:et ſic deinceps:non tñ ſemꝑ manet primus q̄diu ceteri. Jta etiā vniuerſaliter in motu ꝓiectoꝝ priꝰ ceſſat pars motori ꝓpinquior/q̄ remota. Et ſm hāc reſpōſionē prima intētio eſt cauſa mediata : hoc eſt cauſa cauſe reſpectu effectꝰ vltimi ſacramētalis. ¶ Scđo dubitat iuxta eādē cōcluſionē. Si requirit intētio in baptizāte/nūq̄ baptizatꝰ erit certus de ſui baptizatione: q: licet intētio ſua ſit ſibi nota: ſed nō intētio alteriꝰ:et ita ſemꝑ erit dubius:⁊ nūq̄ de ſua ſalute ſecurus:et ita ſemꝑ erit in periculo. Rñdet ſm Alexā.q.xiij.par.iiij.mēbro.j. ꝙ cū aliq̇s debet baptizari: adhibēda eſt diligētia/ ꝙ baptizādus non cōmittat alicui ſuſpecto et notato de hereſi: ſed ꝓbato in fide: nō ꝙ hereſis impediat baptiſmū ſi fuerit intētio baptizādi: ſed q: de ſuſpecto magis timetur:ne malicioſe intentionē ſubtrahat: dū aūt non ſuſpecto offertur: licet intētio baptizātis nō innoteſcat certitudinaliter ⁊ euidēter: tñ innoteſcit vehemēti p̄ſumptione: et hoc ſaluti baptizati adulti cū ꝓpria fide et intētione: et ſic ſatis precauet periculū: qm̄ et ſi nō intēderet miniſterialiter baptizare:et ſic nō eſſet ſacramentū: ſaluat tñ adultus baptiſmo flaminis. ¶ Sed q̇d de paruulis ſi nō intendit baptizās:nō eſt baptizatus paruulus:⁊ ſi decedit ante vſum rōnis dānabit: et tñ nihilominus eccleſia facit quod in ſe eſt:⁊ paruulꝰ nihil facere potuit. Jgit videt ꝙ inſufficiēter ꝓuiſum eſt humane ſaluti cū ſcilꝫ paruulus dānat:⁊ eccleſia nihil negligit faciēdo totū qđ in ſe fuit. Rñdet idē ſine preiudicio/ꝙ in caſu iſto pie ſupponi ⁊ credi poteſt/ꝙ ſummus ſacerdos ſuppleat qđ deficit ſacramēto. Cū enim virtus ſua nō ſit alligata ſacramētis: ſupponēdū eſt ꝙ ſuꝑ abūdātia liberalitatis ⁊ gratie illiꝰ ac merito eccleſie in nullo negligētis aliud remediū ſalutis adhibebit. Huic conſonat Tho.et hoc bene notādū:q: valde cōſolatoriū. Addūt tamē:ꝙ ſi deus hoc nō faciat ꝓuidēdo de alio remedio:nō preiudicatū eſt eccleſie nec paruulo:cū ſola grā et abſqꝫ vllo debito remittat dñs pctā:quocunqꝫ modo vel medio remittat. Nec preiudicat diuine iuſticie ſi non remittit pctm̄ paruulo. Nō em̄ in hoc iniuſte facit:ſicut nec in eo qui non ſubijcit ſacramento. Nulli em̄ debitor eſt vt ſaluet:niſi quatenus libera ⁊ miſericordi volūtate debitorem ſe cōſtituit.
¶ Tertio dubitat circa hoc qđ dictū eſt:ꝙ ebriꝰ adhuc ratione vtēs pōt baptizare. Nō em̄ oēs ebrij penitus ratione carēt/vt ex intētione agere non poſſint. Quid ſi talis temulētus baptizaret:et verba nō ꝓferret perfecte: q: habet linguā ligatā:an eſſet verū baptiſma. Et videt ꝙ ſic:q: ſimile ſumptū ab eo q̇ per naturā habet linguā impeditā:quales ſunt l/pro r/dicētes. Jn nomie patlis ⁊ filij ⁊ ſpilituſſancti. Sed cōſtat ꝙ tales baptizāt:ergo ſimiliter ⁊ ebrij habētes tale impedimentū/baptizāt. Jn oppoſitū eſt:q: non obſeruāt formā ſicut iſtituta eſt a deo : nec habēt qđ eos excuſet: ergo nō baptizāt. Reſpōdēt quidam: vt refert Alex.q.xvj. par.iiij.mēbro.iiij.ꝙ ebrius talis nō baptizat:nec eſt ſimile de impotēte per naturā⁊ ꝑ culpā. Qui em̄ impotēs eſt per naturā/culpā nō habet:⁊ iō baptizat: q̇ vero impotens eſt per ebrietatē/culpā habet:et ideo nō baptizat. ¶ Sed illa reſpōſio deficit ⁊ falſo innitit fundamēto: q: nec virtus ſacramētalis: nec eius miniſteriū impedit ꝑ culpā vel peccatū miniſtri. Uñ dicitur ꝙ ſi ebrius nō habet maius impedimentum lingue q̄ impeditus naturaliter:et baptizans ita baptizat ſicut naturaliter impeditus:licet habeat culpam: ſi tñ tantū impediretur ebrietate/ ꝙ circūſtātes nō poſſent capere ſenſum verboꝝ:nō baptizaret:ſicut nec naturaliter ſic impeditus baptizaret. Et ad illud qđ argutum eſt/dicitur ꝙ impeditus nō ſeruat formā ſicut debet ex parte miniſtri:ſeruat tñ quātū debet ⁊ quātū ſufficit ex parte ſacramēti. Jllud em̄ indebitum nō redundat in ſacramētum:ſed in miniſtrū. ¶ Dubitatur quarto cōtra cōcluſionem ſextā:ꝙ vnus nō poteſt a duobus baptizari:q: idē effectus non poteſt eſſe a duabus cauſis totalibus in eodem ordine. Sed ſi vnus baptizat a duobꝰ/ quoꝝ q̄libet exhibet totū miniſteriū:quilibet eoꝝ cauſa eſt totalis in ordine cauſe miniſterialis:ergo vno baptizante/alius nō baptizat. ¶ Preterea in caſu neuter baptizantiū erit cauſa: q: ad eſſe cauſe requirit ꝙ ipſa nō exiſtente effectus nō ſequatur: vt dictum eſt. q.j. ſed hoc neutri cōuenit; q: quolibet duoꝝ baptizantium nō

Dub.2. N

Dub.3. O

Dub.4. P

eꝛiſtēte/adhuc alter baptizaret. Reſpōdetur ꝙ in caſu neu
ter eſt cauſa totalis: ſed quilibet ſit cauſa totius effectus in
ſuo oꝛdine cauſandi: q: cauſa totalis eſt cauſa que ſine alte
rius cōcurſu in ſuo oꝛdine cauſat: nunc aūt neuter cauſat ſi/
ne alio: q: ambo cōcurrūt: licȝ quilibet ſine alio poſſet cau
ſare. Ad ſcđam rationē đ: ꝙ ad eſſe cauſe requiritur ꝙ ſine
ea effectus nō ſequeref/eo modo quo ſequitur. Nūc aūt lo
tio illa eo modo quo ſit ab vtroꝗ/nō fieret ab vno. Nam ſi
fiat immergēdo/ambo mouēt coꝛpus baptizati vno motu
cauſato a virtute motiua vtriuſꝗ: ⁊ licet alter poſſet illum
motū cauſare: tñ qñ ſimul mouēt/neuter vtif tota ſua virtu
te motiua quātū poſſet eavti: ſicut qñ duo poꝛtāt vnū pon
dus qđ alter poſſet poꝛtare. Si vero fiat perfundēdo vel aſ
pergēdo: licȝ vterꝗ madefaciat aqua ꝑ ſe perfuſa vel aſper
ſa: neuter tamē madefacit tota illa madefactiōe que eſt per
actionē amboꝝ. ❡ Sed di. licet ambo ſint cauſe operatio/
nis exterioꝛis: que nō fieret illo modo altero remoto: tñ re
ſpectu effectus ſacramētalis nullius actio exterioꝛ puta lo/
tio/verboꝝ pꝛolatio/et baptizādi intentio eſt cauſa: eo mo
do quo ſacramētū eſt cauſa effectus ſacramētalis: quia ille
eque ſequeref ipſa remota: ſcȝ per actionē alteriꝰ: ⁊ ita non
erit cauſa. Ad hoc đ: ꝙ vtriuſꝗ actio eſt cauſa effectꝰ ſacra/
mētalis eo modo quo ſacramentū eſt cauſa. Et qñ đ: nihil
eſt cauſa quo nō poſito nihilominus ponif effectus. Dicen
dū ꝙ addendū eſt: quo nō poſito/nec alio eiuſdē rōnis/ni
hilominus ponif effectus: et ſic in ꝓpoſito: nā poſita actio
ne vnius/adhuc ponif effectus: qui tñ nō ponerer niſi po/
ſita actione alteriꝰ/qui eſt eiuſdē rōnis. eiuſdem rōnis dico
in cauſando: et ita opoꝛtet intelligi diffinitionē cauſe. s̄. ex/
poſitā. Si dicis (vt. s̄. q. j. diſt. j.) ad minus actio vniꝰ ſuper
perfluit: q: ſine ea eque cauſaref effectus. Rñdef: ꝙ aliqđ
ſuperfluere in rōne cauſe reſpectu effectꝰ dupliciter pōt in/
telligi. Uno modo ſuperfluit. i. non cauſat. Alio modo ſuꝑ
fluit. i. eo nō exiſtente nihilominꝰ cauſaref effectus. Pꝛimo
modo neutriꝰ actio ſuꝑfluit: q: vtraꝗ cauſat/et hoc ſi pꝛeci
ſe cōcurrūt: ita ꝙ nullus verba pꝛius alio finiat: alioquin q̄
pꝛius verba finiret: ſolꝰ baptizaret: et ſequēs nihil faceret:
et eiꝰ actio illo modo ſuꝑflueret. Scđo modo cōceditur: ꝙ
actio alteriꝰ ſuperfluit. Si querif: cuiꝰ. Reſpōdef vtriuſꝗ
ſingillatim poſita alia: nō tñ ſimul ſuperfluunt: q: ſublatis
vtriſꝗ nō ſequif effectus. ❡ Si querif an ſit vnū ſacramē
tū vel duo. Reſpōdef ꝙ duo: q: actio vnius nō eſt actio al
terius: ⁊ q̄libet eſt ſacramētū: ergo duo ſacramēta. ❡ Sed
cōtra: tūc ille bis baptizaref cū effectu: ⁊ ſic iteraref baptiſ
mus/qđ eſt impoſſibile. Reſpōdef (ſaluo melioꝛi iudicio)
ꝙ ſunt duo ſacramēta: ſed vnus effectꝰ ſacramētalis: q: ſunt
duo ſigna ſenſibilia: ſed ſunt cauſe eiuſdē effectꝰ. Nec tñ ſeq̄
tur: ꝙ ille bis baptizaretur: q: nulla eſt hic tēpoꝛis interru
ptio: quā tñ impoꝛtat ly bis: ſed ſemel a duobus baptizare
tur: et duobꝰ baptiſmis eundē tñ effectū cauſantibus. Nec
tñ ꝓpter hoc baptiſmus eſt iterabilis: q: etiā iteratio tēpo
ris interruptionē impoꝛtat: et ita baptiſmꝰ iterari nō poteſt
Dub. 5. Q cū effectu: licet exterioꝛ actio poſſit iterari. ❡ Dubitaf q̄n/
to quid agendū eſſet de mōſtro ſi aliquod naſceref de quo
dubitaref an eſſet vnus hō vel duo. Rñdet Sco. diſt. vj. q.
ij. ſi oīno depꝛehēdi nō pōt an ſit duo hoīes coꝛpoꝛaliter ſi/
bi cōglutinati: ſiue habētes quedā mēbꝛa cōmunia: vel an
ſit vnus hō: puta q: tm̄ vna aīa intellectiua: qđ quō depꝛe/
hēdi poſſit/ ponit aliquas cōſiderationes quas trāſeo. Si
ergo manet dubiū/dicit ꝙ baptizandū eſt monſtrum illud
in illis partibꝰ: que pꝛincipaliter pertinēt ad vnā perſonā:
tñ in foꝛma ſingulari. Et ſcđo abluēde ſunt partes alie que
nō videnf pꝛincipaliter ꝑtinere ad illū pꝛimū: ⁊ hoc cū foꝛ/
ma que ſeruāda eſt in illis de quibꝰ dubiū eſt: que ponitur
extra de baptiſmo. de quibꝰ. Si vero certitudo haberi pōt:
et ſunt partes de quibꝰ patet ꝙ pertinent ad diſtinctas ꝑſo
nas: ſeparatim quelibet illarū partiū abluēda eſſet cum foꝛ
ma in ſingulari. Pꝛimo/vna: poſt/alia: et ita ſiue mōſtrum
Dub. 6 R hoc eſſet vna ꝑſona ſiue plures/nō eſſet foꝛma in plurali ꝓ
ferēda. ❡ Ultimo dubitaf: vtrū ad veritatē baptiſmi fides
requiraf in ſuſcipiēte ſimul et cōferēte. Rñdef breuiter/ꝙ
de hoc habitū eſt. q. ij. diſ. iiij. B. ꝙ ad veritatē baptiſmi nō
requirif fides ꝑſonalis: neꝗ ſuſcipiētis: neꝗ cōferētis: nec
offerētiū baptizādū. Qđ nō ſuſcipiētis patet in paruulis.
Pꝛeterea et ſi ſuſcipiēs adultꝰ/cōferēs ⁊ offerēs ſunt infide
les aut heretici: etiā nō credentes baptiſmū alicuiꝰ foꝛe effi
cacie: ſi fuerit intētio cōferēdi ⁊ ſuſcipiendi baptiſmū in foꝛ
ma eccl'ie/eſt verū baptiſma: ita ꝙ recedēte infidelitate/nō
eſt talis rebaptizādus. ❡ Uerū ad cōſequēdum effectū ba
ptiſmi/requirif fides in adulto: nō aūt in baptizāte vel of
ferēte: q: adultus alias ficte accederet: quo nō ficte accedē/
te/nihil obeſt infidelitas ⁊ nequicia cōferētiū ⁊ offerentiū.
vt. s̄. declaratū eſt. ❡ Requirif tñ fides eccleſie. Nā baptiſ
mus eſt regeneratio ſpūalis in qua eccleſia mater eſt: deus
pr̄. Eccl'ia vo copulaf deo ꝑ fidē. Un̄ Augu. Hec mr̄ eccle/
ſia q̄ in ſanctis ſuis eſt/facit: q: tota oēs: tota ſingulos pa/
rit. Daf ergo gr̄a fidei a deo pr̄e in qua iuſtificaf diſponen
te fide eccl'ie matris: vt ſit ſic cōfoꝛmitas geniti ad gignētē.
Itē Augu. Offerenf paruuli ad percipiēdū gratiā ſpūalē:
nō tā ab eis quoꝝ manibus geſtanf: ꝙ ab vniuerſitate ſan
ctoꝝ. Ab oībus em̄ recte offerri intelligunf quibꝰ placet ꝙ
offeruntur: ⁊ quoꝝ indiuidua charitate ad cōiōnē ſctī ſpūs
adiuuantur. Sic ergo in fide eccl'ie miniſtraf baptiſmꝰ. Et
addit Alex. Et ſi militās eccl'ia erraret: qđ tñ nō cōtingit: ni
hilominus ipſa triūphās adiuuaret: in qua eſt fides large
ſumpta: q: clariſſima cognitio veritatis. ❡ Si dicis: cū ba
ptiſmꝰ ſpecialiter đ: ſacramētū fidei: videf ꝙ nō ſufficit illa
generalis fides eccl'ie. Rñdef ꝙ baptiſmus dicif ſacramē
tū fidei: q: in illo daf ſignū fidei/ſcilȝ character/quo diſtin
guūtur fideles ab infidelibꝰ: qñꝗ re ⁊ noīe/qñ nō indigne
accipif: qñꝗ noīe ⁊ nō re/dū ficte accedif. ❡ Si dicis. In
tētio requirif/ergo et fides: q: fides dirigit intentionē. Au
gu. ſuꝑ Pſal. iij. Nec videf ꝙ id poſſit quis intēdere qđ nō
credit eſſe. Rñdetur ad pꝛimū: ꝙ fides dirigit intētionē in
operibꝰ virtutū: quibus quis meref opera dirigēdo in vlti
mū finē: ⁊ ad hoc dirigit fides perſonalis exercentis hmōi
opera. In ſacramētis aūt dirigit fides eccl'ie intentionē: eo
ꝙ intētio req̄ſita eſt intendere facere id qđ eccl'ia credit ſeu
intēdit. Un̄ ſic intēdēdo qđ eccl'ia intēdit: baptizans ſit mi
niſter eccl'ie: etiā ſi fuerit hereticus: facit em̄ opꝰ eccleſie. Si
em̄ nō intēderet qđ intēdit eccl'ia: ſed qđ intēderet hereſis:
nō baptizaret. Sicut igif qñ baptizat fidelis intētionē eiꝰ
dirigit fides ꝓpꝛia. Sic qñ baptizat hereticus intētionē eiꝰ
dirigit fides eccl'ie: q: intēdit qđ eccl'ia intēdit. Ad ſcđm: nō
pōt q̄s intēdere qđ nō credit eſſe: đ: ꝙ immo pōt q̄s in ge/
nere intēdere: ⁊ velle qđ nō credit in ſpecie. Poteſt em̄ intē
dere baptizare/eo mō quo eccl'ia intēdit: ⁊ velle qđ operef
qđ baptiſmꝰ eccleſie operaf: licet nō intēdat in particulari
effectū baptiſmi: q: vel neſcit eū: vel q: nō credit ꝙ habeat
effectū: aut q: non cogitat in particulari de ipſo effectu. Si
cut in ſimili tradif alicui medicina certa cōtra moꝛbū: et is
qui recipit/ non credit ꝙ medicina illa aliquid valeat: aut
ignoꝛat eius effectum: ſumit tñ dicēs ſibi: valeas ſi valeas:
ſeu valeas quantū potes. Hic ſumit eadē intētione qua me
dicus dat: vult em̄ per eā fieri illud qđ fieri pōt: et hoc intē
dit medicus: licet nō credat ꝑ eā aliquid poſſe fieri: aut ne/
ſcit in particulari q̄d per eā fiet. Simile exēplū ponit Sco.
de incātatione ſi aliquis cōſentit ſe incātari vt valeat quan
tū poteſt: credēs tñ ꝙ nihil valeat: intendit in generali qđ
incantatrix intendit: licet non intendat idem in particula/
ri. Et tantum de illa queſtione.

Queſtio. ij.

SEcūdo queritur de iterabilitate baptiſmi et charactere. Utrum B
characteris impꝛeſſio ſit initerabilitatis ba/
ptiſmi cauſa vel rō. ❡ Tribꝰ articulis q̄ſtio
terminabitur. In pꝛimo ſuppoſito. In ſcđo queſito. In ter
tio dubijs mouēdis reſpōdebif. ❡ Quātū ad pꝛimū arti/ Artic. I.
culū/ q: ſupponit q̄ſtio: ꝙ ꝑ baptiſmū impꝛimif character,

Videamus pꝛimo de noie/quid nomē character ſignificet:
Nota. 1. et deinde de re ſignificata. ¶ Quoad pꝛimū notādū/ꝙ no
mē character nō eſt multū vſitatū in ſcriptura:nec apud oꝛi
ginales doctoꝛes. Nā in toto canone biblie nō inuenit̄ niſi
in Apocal'.c.xiij. et ſequētibus: vbi fit mētio de charactere
beſtie in manibus aut fronte habēdo. Ubi ſm expoſitoꝛes
per characterē nō intelligit̄ aliquid impꝛeſſum aie (vt hic
loquūtur doc.) ſed ſignū aliquod in exterioꝛi cōuerſatione
aut ꝓfeſſio ſecte erronee: aut etiā figura aliqua in frōte vel
manu/qua ſignat̄ illū pertinere ad ſectā beſtie. Deniqꝫ ma
giſter qui fuit diligentiſſimus collectoꝛ autoꝛitatū oꝛigina
liū:nullā mentionē facit de charactere/niſi in diſt. pꝛeſenti.
Ubi dicit ꝙ q̊ ab hereticis baptizati ſunt ſeruato characte
re chꝛiſti/rebaptizandi nō ſunt:vbi per characterem intelli
git foꝛmā verboꝛū a chꝛiſto traditā. Et ideo ſatis dubia eſt
Chara/ eius ſignificatio. ¶ Poteſt tm̄ character dupliciter accipi.
cter. Uno modo generaliter ꝓ ſigno vel figura: vt dicit ſanctus
Bonauē.diſt.pꝛeſenti. Et hoc modo littere ſcripte dicūtur
characteres. Et ſimiliter ablutio baptiſmalis/etiam foꝛma
baptiſmi pōt dici character/eo ꝙ eſt ſignū quoddā ſignifi/
catiuū. Alio modo et in ꝓpoſito accipit̄ ꝓ aliquo ſigno im
pꝛeſſo aie:qđ eſt pꝛeuiū gratie in ſuſceptione ſacramenti ini
terabilis: et ſm hanc nominis ſignificationē/intelligenda
Nota. 2. ſunt que dicētur. ¶ Scđo notandū/ꝙ (vt tangit Alex.de
B ales/par.iiij.q.xix.mēbꝛo.ij.et poſt eum ceteri doc.) plures
effectus ſeu ɔditiones attribuūtur characteri:quas Ocħā
in.iiij.q.ij.reducit ad ſex:que ſunt ſignificare:ɔfigurare ſeu
aſſimilare: diſtinguere: diſponere: rememoꝛari: obligare.
¶ Eſt pꝛimo ſignū gratie:nō quidē ex natura: ſed inſtitu/
tione diuina:ſicut et ſacramentū gratie ſcꝫ inexiſtentis:vel
qꝛ inexiſteret:ſi nō poneretur obex ſeu impedimentū impe
diēs. ¶ Scđo eſt ſignū cōfiguratiuū ſeu aſſimilatiuū chꝛi/
ſto et ceteris characterē ſimiliter habētibꝰ. Cōfigurat chꝛi/
ſto:qꝛ per ipm̄ habens characterē aſcribitur familie chꝛiſti.
Etiā (vt dicit Alex.et poſt eū ſan. Bonauē.) cōfigurat chꝛi
ſto ꝑ imitationē. Unde notat ꝙ triplex eſt ſimilitudo:que/
dā per vnius nature participationē:ſcđa per imitationem:
tertia per indiuiſionē. Pꝛima eſt creature ad creaturā:que
ſunt eiuſdē ſpeciei. Scđa eſt creature ad deū. Tertia eſt vni
us diuine perſone ad alterā. ¶ Aſſimilatio aūt creature ad
deū creatoꝛē:vel eſt perfecta:vel ſufficiēs:vel ad ſufficientē
diſponēs. Pꝛima eſt in gloꝛia:que nō cōpatitur diſſimilitu
dinē culpe neqꝫ miſerie. Scđa eſt in gratia: que cōpatit̄ ſe/
cū diſſimilitudinē miſerie non tm̄ culpe. Tertia eſt characte
ris:que ſecū cōpatitur vtrūqꝫ:tm̄ diſponit ad gratiā in qua
eſt ſimilitudo ſufficiēs:licet nō perfecta. Aſſimilat etiā om/
nibus ſimilē characterē habētibus:qđ naturale eſt oī qua/
litati et foꝛme. Similia enim dicūtur in quibus vna eſt foꝛ
ma vel qualitas ſm ſpeciē. Similiter naturale eſt characte
ri ſicut cuilibet alteri rei/diſtinguere ab alijs rem talem nō
habētibus. ¶ Eſt etiā ſignū diſpoſitiuū ad gratiā ſacramē
ti:per qđ impꝛimit̄ tāꝙ cauſa ſine qua nō: et hoc ſolū ex vo
lūtate et oꝛdinatione diuina:et nō ex rei natura. ¶ Eſt ⁊ ſi
gnū rememoꝛatiuū ſeu recoꝛdatiuū ſacramēti percepti. Si
militer ex diuina oꝛdinatione:qua per characterē inducere
voluit ſuſcipientē in noticiā ſeu memoꝛiam ſacramēti ſuſce
pti. ¶ Eſt ſexto ſignū obligatiuū ad obſeruantiam diuine
legis: eo modo quo ſuſcipiēs ſacramētū per eius ſuſceptio
nē plus obligatur ꝙ̄ nō ſuſcipiēs: ſicut habitus religionis
eſt ſignū/ꝙ poꝛtans eū obligatur ad obſeruandū legē chꝛi
ſti/⁊ oꝛdinis ſiue religionis. Ponit̄ etiā ꝙ character ſit q̇d
indelebile in aia reddēs ſacramentū per qđ impꝛimit̄ inite
Nota. 3. rabile. ¶ Tertio notandū/ꝙ character vt hic ſumitur pōt
C bꝛeuiſſime ſic deſcribi. Eſt ſignum ſpirituale a deo ſolo aie
impꝛeſſum:in ſuſceptione initerabilis ſacramēti manēs in/
delebiliter de lege cōi. ¶ Hec deſcriptio habꝫ tres particu
las. Pꝛima ꝙ eſt ſignum ſpūale aie impꝛeſſum:qꝛ eſt quod
dā ſpūale et indiuiſibile pꝛoductū in aia ſignificans gratiā
et ſacramēti ſuſceptionē. Unde ſicut foꝛis hoibus certi ſta/
tus datur qnꝫ certus oꝛnatus/ vel ſignū in coꝛpoꝛe vel ve
ſte: ſicut clericis coꝛona in capite: iudeis qnꝫ circulus in
veſte: quibus cognoſcūtur eſſe illius ſtatus ſiue ſecte. Ita
per ſacramēta quibus ponit̄ homo in certo ſtatu: impꝛimi
tur immediate a deo quoddam ſpirituale ſignū in aia ſuſci
piētis ſacramentū: quo cognoſcit̄ ſuſcipiens eſſe in tali ſta
tu. ¶ Dicit̄ a ſolo deo aie impꝛeſſum:qꝛ reſpectu characte/
ris nulla creatura habet aliquā cauſalitatē actiuā: nō eīm ſa
cramentū foꝛis ſuſceptū:cū ſit ſignū ſenſibile: et ꝑ ɔn̄s ma
teriale. Nullū autē materiale attingit actiue aliquē effectū
ſimpliciter indiuiſibilem et ſpiritualē in aia. Sed ſicut gra
tia a ſolo deo creatur: ita et character a ſolo deo create ani/
me impꝛimit̄. ¶ Scđa particula eſt ꝙ character impꝛimit̄
in ſuſceptione ſacramēti initerabilis: quia tm̄ in illoꝝ ſuſce
ptione puta baptiſmi/cōfirmationis/et oꝛdinis:⁊ nō alio/
rū impꝛimitur:immo nihil iterabile:nec virtus: nec gratia
impꝛimit characterē. Cuius ratio aſſignat̄ duplex. Una/qꝛ
character eſt indelebilis:ideo nō poteſt impꝛimi niſi per ſa
cramentū qđ nō iteratur: qm̄ ſi iteratur ſacramentū nō im/
pꝛimit nouū characterē: alioquin duo characteres eiuſdꝫ
ſpeciei ineſſent eidē ſubiecto:qđ de actibus nō conceditur.
Si vero nō impꝛimit characterē cū iteratur: ergo nec dum
pꝛimo ſuſcipitur:qꝛ eiuſdē virtutis eſt ſacramētum cū itera
tur cū eo quod pꝛimo ſuſcipitur. ¶ Sed hic facile diceret̄
infirmādo iſtā rationē:ꝙ virtus ꝓductiua effectus in ſub/
iecto/ſi hūc inuenit in ſubiecto non pꝛoducit aliū de nouo:
ſed pꝛioꝛem cōſeruat vel intēdit:vt ſi ignis qui ꝓductiuus
eſt caloꝛis certi gradus: ſi applicat̄ paſſo in quo inuenit ca
loꝛē tanti gradus/nō pꝛoducit aliū vel intenſioꝛē caloꝛem:
ſed pꝛoductū cōſeruat. Sic dicet̄ de ſacramēto iterabili/ꝙ
pꝛimo ſuſceptū impꝛimit characterē:et dū iteratur:qꝛ inue
nit foꝛmā in ſubiecto:aliā non pꝛoducit:ſed iam impꝛeſſum
characterē conſeruat. Nec ideo ſacramentū iteratum eſt mi
noꝛis potētie/ꝙ̄ ſi fuerit pꝛimo adhibitū. Alia ratio:qꝛ cha/
racter eſt quedā ſpiritualis poteſtas ad agēdū aliquid ſm
certū ſtatū. Nūc aūt tm̄ tria ſunt ſacramēta/que ponunt ho
minē ad certū ſtatū ad aliquod ſpūale exercēdum. Sic ba/
ptiſmus ponit baptizatū in ſtatu fideliū et membꝛoꝝ eccle
ſie:quo diſtinguit̄ ab infidelibus. Cōfirmatio ponit in ſta/
tu bellātiū:quo diſtinguitur ab infirmis. Et oꝛdo ponit in
ſtatu miniſtrātium in tēplo dn̄i: ſiue multiplicantiū pꝛoles
ſpūales et mēbꝛa eccleſie:quo diſtinguit̄ a laicis. Et iō tan
tū per hec tria ſacramēta impꝛimit̄ character. ¶ Uel (vt di
cit ſctūs Bonauē. et redit in idē) his ſacramētis impꝛimit̄
character:que dicūt ſtatū fidei determinatū. Sunt aūt hec
tria:baptiſmus/cōfirmatio/et oꝛdo: qꝛ triplex eſt ſtatus fi
dei:ſcilicꝫ genite/roboꝛate/multiplicate. Et ſm hoc eſt tri
plex diſtinctio in populo:ſcꝫ bonoꝝ a malis:foꝛtiū ab infir
mis:clericoꝛū a laicis. Et qꝛ tm̄ ſunt iſta tria ſacramēta que
reſpiciūt ſtatum fidei determinatū. Baptiſmus in quo fi/
des gignitur: ⁊ homo ab egyptijs.i.ab infidelibus ſepara
tur. Cōfirmatio in quo fides roboꝛat̄:⁊ in pugilē homo in
ungitur. Oꝛdo in quo multiplicādi fidelē populū dat̄ vir/
tus: et vt homo ſanctus.i.ad miniſteriū tēpli et altaris de/
putatus/a laicis ſeparat̄:ergo ⁊c̄. Hec Bonauē. ¶ Et per
hoc virtutes et gratia in aia nō impꝛimunt characterē:qꝛ li
cet ſint perfectiones aie: tm̄ habēs eas nō cōſtituit̄ per eas
in certo gradu in eccleſia:qꝛ ſunt cōmunia oibus membꝛis
in quocunqꝫ gradu. Hec Sco. ¶ Tertia particula eſt ma/
nēs indelebiliter:⁊ per hāc excluditur virtus ⁊ gratia: que
licet cōferantur per ſacramēta:non tm̄ manēt indelebiliter:
ꝙ̄uis etiā per pꝛimā particulā poſſent excludi: qꝛ nō confe
rūtur ſemper ꝑ ſacramētū initerabile:nec ſolū per tale. Un
de aūt ſit iſta indelebilitas characteris: varij varie dicunt:
vt recitat et repꝛobat Alex.q.xix.mēbꝛo.v. tandē illam aſſi/
gnās: quia eſt in ſubiecto perpetuo nullā habēs oppoſitio
nē:et per ɔn̄s ſicut ſubiectū nō deſinit: ita nec ipſe deletur.
Qđ nō habeat aliquod oppoſitū ſimpliciter:nec demerito
rie:patet. Nō ſimpliciter:quia cū character ſit ſignū diſtin
ctiuū:cui licet opponatur ſignū oppoſitū ſignificans:hoc
tm̄ ſignū oppoſitū charactere nō impꝛimeret̄ niſi a deo/ſi/
cut nec

cut nec character. Sed ſignũ oppoſitũ deus nõ impꝛimit: hoc em̄ nõ eſſet niſi character beſtie: qđ deus non impꝛimit: nec hꝫ oppoſitũ demeritoꝛie: q: hoc maxime eēt peccatũ moꝛtale: ſed hoc nõ: q: actu moꝛtaliter peccãti impꝛimitur character: iõ ꝑ moꝛtale pctm̄ nõ tollit. Quia ergo character nõ deletur virtute creata: q: eſt foꝛma ſupnaturalis. nec a deo: q: nihil donoꝝ ſuoꝝ infuſoꝝ tollit niſi ꝓpter demeritũ: ⁊ reſpectu characteris nullũ eſt demeritũ: ſequit̃ ꝙ ſit indelebilis. Et illud põt ſuſtineri de potentia dei oꝛdinata: ſed nõ de potentia abſoluta: ſm hãc em̄ nihil a deo creatũ vel ꝯtingẽter ꝓductũ eſt indelebile: potentia em̄ qua creat: poteſt ⁊ creata annihilare. Eadem potentia põt etiã oẽ poſitiuũ creare ſaltẽ qđ nõ eſt deus. Et ſic etiã in eo q̇ a fide aut charitate recedit: poſſet aliqđ ſignuꝫ tale ꝓducere velut characterem beſtie: quo diſcerneret̃ a fidelibus ⁊ mẽbꝛis eccleſie. Et ideo ratio indelebilitatis characteris/eſt ſola diuina voluntas ⁊ oꝛdinatio/qua oꝛdinauit ꝙ character poſt impꝛeſſionẽ nõ deleatur: ſicut oꝛdinauit/ꝙ angelus vel aĩa poſt ſui pꝛoductionẽ nõ deſinat eſſe: licet ipm annihilare poſſet. Et ideo additur in diffinitione: de lege cõmuni. i. ſm oꝛdinatam dei potentiã. ¶ Quarto notandũ/ꝙ de quidditate characteris plures fuerũt opiniones/ſuppoſito ꝙ ſit ponendus: quas recitat Alexan. vbi ſupꝛa. Ipſe tamẽ tendit ad illã opinionẽ/ꝙ ſit qualitas abſoluta: quẽ imitatur ſanct⁹ Tho. ⁊ ſan. Bonauẽ. ¶ Rationes q̇bus ꝓbant characterẽ nõ eſſe relationẽ: ſed qualitatem abſolutam: in hoc fundãtur. Tum q: relatio non eſt ſignũ: q: nõ facit deuenire in cognitionẽ alterius: character vero eſt ſignũ. Tũ q: mutatio nõ eſt niſi ad foꝛmã abſolutã. v. Phyſi. ſed ad characterẽ eſt mutatio. Nã ficte baptizat⁹ nihil nouũ recipit niſi characterẽ: ⁊ ita iſta baptizatio q̄ eſt mutatio quedã: eſt ad characterẽ. Tum tertio: q: relatio nõ põt eſſe fundamentũ relationis: al's eſſet ꝓceſſus in infinitũ: character aũt eſt fundamentũ multarũ relationũ: ſcꝫ diſtinctionis/configurationis/aſſimilationis/obligationis. Tum quarto: q: ſimilitudo fundat̃ in vnitate qualitatis. v. Metaph. ſed character fundat ſimilitudinẽ. Tum q̇nto q: relatio nõ eſt ṗncipiũ agẽdi vel patiendi: character autẽ eſt poteſtas aliqua: vtpote character baptiſmi/potentia paſſiua: ꝑ quã hõ fit capax alioꝝ ſacꝛoꝝ. Character vero oꝛdinis eſt ptãs quedã actiua ad multos actus ſacros in ecclĩa. Et poteſtas ꝯfirmationis ad militandũ cõtra diabolũ/carnẽ ⁊ mũdũ. Tũ ſexto q: in quolibet ſacꝛo cauſat̃ aliqua relatio in aĩa ſuſcipientis ad xp̄ꝫ: ⁊ tñ nõ impꝛimit̃ in quolibet ſacꝛo character. ¶ Quãuis aũt ꝯcluſio ſit vera illius opinionis ponendo characterẽ eſſe entitatẽ poſitiuã vt dicetur: tñ rõnes p̄dicte hoc nõ ꝓbant: q: cũ ſm illos opinãtes relatio ſit quedã entitas diſtincta a fundamento/⁊ qualibet re abſoluta: oĩa q̄ dicũtur de charactere/ita pñt cõuenire relationi ſicut abſoluto. ¶ Nã quoad ṗmũ ita relatio põt eẽ ſignũ ſicut accidẽs abſolutum. Patet: q: relatio põt eſſe ſignũ naturale ⁊ etiã ex inſtitutione. Naturale: q: ſicut ꝑ cognitionẽ intuitiuã accident̃ abſoluti deuenitur ad cognitionẽ ſubiecti ſuſcipientis accidẽs. Ita ſi videret̃ relatio aliqua intuitiue: poſſet vidẽs deuenire in cognitionem ſubiecti ſuſcipientis relationẽ: q: magis dependet relatio a ſubiecto/q̄ꝫ accidẽs abſolutũ: nec ſolũ depẽdet a ſubiecto: ſed etiã a fundamẽto ⁊ termino. Et ꝑ hoc duꝫ intuitiue videt̃ relatio: inducit ad cognitionẽ fundamenti ⁊ termini. Similr̃ põt ſignificare ex inſtitutione: q: ita põt quis relationẽ imponere ad ſignificandũ hoc vel illud ſicut accidẽs abſolutũ. ¶ Similr̃ ſi relatio diſtinguitur ab abſoluto: põt ad relationẽ fieri mutatio: ſicut ad abſolutuꝫ/ſicut ad pꝛimũ terminũ: vt patet de vnione ⁊ q̄ualiter de relatione extrinſeca: q̄ nõ neceſſario ſequitur fundamentuꝫ poſito termino. Illa em̄ relatio põt oĩno eſſe noua ſine quacũq; mutatiõe fundamẽti ⁊ termini: ⁊ ad illam põt eſſe mutatio per quã ipſa relatio de nouo incipit ſine inceptione vel deſitione cuiuſcunq; abſoluti. ¶ Qđ vero philoſophus negat motũ eſſe in adaliquid ſm ponẽtes relationes diſtinctas ab abſolutis: verũ eſt quoad relationes intrinſecas: tales em̄ dũtaxat ponit in adaliq̇d. Nam manifeſtũ eſt/ꝙ ponit motuꝫ ad vbi: ⁊ tñ vbi eſt relatio extrinſeca. Et ita ad characterẽ q̄uis eſſet relatio: poſſet fieri mutatio. Eſſet em̄ relatio extrinſeca: que nõ neceſſario ſequit̃ fundamentũ ⁊ terminũ: poſſet em̄ deus ſuſpendere actionẽ ſuã reſpectu characteris in baptizato: ⁊ tñ cauſare gratiã ſicut in alijs ſacꝛis: ⁊ tunc eſſet verus baptiſm⁹ ſine charactere. Similr̃ falſuꝫ eſt ꝙ relatio nõ fundat relationẽ. Nã ſi ponit̃ relatio diſtincta ab abſoluto: ipſa fundat diſtinctionẽ eius ab alia relatione: ſimilr̃ ab alio abſoluto. Itẽ diſtantiã/ꝓpinquitateꝫ/⁊ plurimas alias habitudines relatiuas. Nec eſt cõueniens in accidẽtaliter oꝛdinatis eſſe poſſibilem ꝓceſſum in infinitũ. Similr̃ ꝙ arguit̃ de ſimilitudine q̄ fundatur in vnitate qualitatis. Dicẽdũ ꝙ ſimilitudo q̄nq; accipit̃ ſtricte: vt diſtinguit̃ contra idẽ ⁊ equale: vt idẽ p̄ciſe fundat̃ in ſuba: equale in quãtitate: ⁊ ſimile in q̄litate: ⁊ tũc accidẽs nõ idẽtificaret̃ ſibiipſi: nec vna quãtitas eẽt ſimilis alteri: nec q̄litas equalis. Alio mõ accipiunt̃ illi termini largius: vt oĩ generi attribuũtur: quomõ dicim⁹ accidentia diſtincta eſſe idẽ: ⁊ duas foꝛmas habẽtes v̇tutes eiuſdẽ gradus ſiue eq̄ intẽſas eſſe eq̄les ſiue equalis virtut̃ aut intenſionis: ⁊ quãtas: quarum neutra excedit aliam ſm intenſionem eſſe ſimiles: ⁊ hoc modo etiam relatio fundat ſimilitudinẽ. Et ſic character configurat ⁊ aſſimilat baptizatũ xp̄o: nõ ṗmo mõ. Phus. v. metaph. loquit̃ ſm ſtrictã terminoꝝ acceptionẽ. Qđ q̇nto đ: relationeꝫ nõ eſſe ṗncipiũ agendi aut patiendi: ſi accipit̃ ṗncipium agendi ꝓ cã ꝓpꝛia ſine qua nõ/poſſet fieri actio: ſic character nõ eſt ṗncipiũ agendi: q: quẽcũq; actũ põt facere characterizatus: eundẽ realiter poſſet facere nõ characterizatus. Põt em̄ nõ baptizatus/nec oꝛdinat⁹ facere oẽm actionẽ quã põt facere baptizatus ⁊ oꝛdinatus: licet de⁹ iſtis aſſiſtat ad ꝓductionẽ effectus vt gr̃e ad quẽ nõ aſſiſteret illis. Tamẽ illoꝝ effectuũ nec baptizatus: nec non baptizatus eſt ṗncipiũ ꝓpꝛie actuũ. Alio mõ accipit̃ ṗncipiũ agendi ꝓ ṗncipio ſeu ptãte miniſtri: qua aliquis ſit idoneus miniſter ṗncipalis agentis: talem ptãtem non opꝫ eſſe foꝛmã abſolutã: imo q̄nq; ſufficit ſola relatio rationis: ſicut in iudice cõſtituto a ṗncipe q̇ eſt idoneus miniſter iudicãdi: ⁊ tñ nihil recipit a ṗncipe niſi relationeꝫ rõnis q̄ oꝛitur ex volitiõe qua ṗnceps vult illũ eſſe iudicem. Qđ ſexto arguit̃ ꝙ in qualibet ſacꝛi ſuſceptione oꝛitur relatio ⁊c. nihil aliud arguit niſi ꝙ nõ q̄libet relatio oꝛta ex ſacꝛi ſuſceptiõe/in ſuſcipiẽte eſt character. Sicut nõ q̄libet foꝛma abſoluta inducta ꝑ ſacꝛm eſt character. Non em̄ oꝛnatus ille: quẽ ſm eos ſacꝛa impꝛimũt iterabilia (lꝫ ſit foꝛma abſoluta) eſt character. Et ita patet ꝙ rationes ille ſunt inefficaces ad ꝓbandũ characterẽ eẽ foꝛmã abſolutã. ¶ His ṗmiſſis quãtum ad iſtũ articulũ eſt ꝯcluſio ṗma. Characterẽ eẽ ponendũ eo mõ quo diffinitus eſt: nec rõ neceſſaria demonſtrat: nec euidẽs autoꝛitas ꝓbat. Pꝛimũ ptꝫ ꝙ oẽs autoꝛitates q̄ adducunt̃ ad pꝛobandũ characterẽ ſiue ex Diony. ſiue Aug. ſiue Damaſc. ſiue magr̃o vere ⁊ magis ptinenter ad mentẽ ponentiũ/exponũtur de baptiſmat̃ ſacꝛo/aut foꝛma ſacꝛali q̄ꝫ de aliquo realiter aĩe impꝛ̃ſſo. Naꝫ autoꝛitates Diony. q̄ adducũtur ex lib. de eccl'iaſtica hierarchia. c. ij ꝙ venienti ad baptiſmũ datur ſacꝛi ſignaculũ a ſummo ſacerdote: nõ per ſignaculũ a ſummo ſacerdote: nõ ꝑ ſignaculũ intelligũt characterẽ. Sed magis ad intentionẽ Diony. intelligit̃ quoddã ſignũ. ſ. manus impoſitio: quo hierarcha ante baptiſmũ ſignauit baptizandũ/p̄cipiens ſacerdotibus/ꝙ tam ipm/q̄ꝫ eius ſuſceptionẽ deſcribãt vt habuit ritus grecoꝝ in pꝛimitiua eccl'ia: vt latius oſtendit Sco. ⁊ clare habet tertus Diony. Qđ etiã Alexan. allegat ex lib. de eccl'iaſtica hierarch. character eſt ſignũ ſan

Nota. 4 D

Cõcl. 1 E

ctum cōmunionis fidei ⁊ ſancte ordinationis datū a hie
rarcha. Dicit ſctūs Tho. ⁊ verū eſt: ꝙ hec verba nō ſunt
a Diony. poſita. ſicut nec illa. character eſt ſignū cōionis
ptātis diuinoꝝ ⁊ ſacre ordinatiōis fideliū a diuina btitu
dine. Utraqꝫ aūt eliciūtur aliquo mō ex verbis bti Dio-
ny. Sed nō pōt elici ꝙ ſit intentio ſua/ꝙ ſignū illud ſit
aliqd impſſum aīe: ſed magis ꝙ ſit ſignū aliqd foris ad-
hibitū: vt īpoſitio man⁹ hierarche .i. pōtificis. Sūt autē
hec verba diony. ſm trāſlationē nouā: ex qbus dictas de
ſcriptiōes eliciūt. Hunc ita accedentē diuina maieſtas in
ſui ꝯſortiū interadmittit: eiqꝫ lucē ſuā ꝑinde ac ſignū ali-
qd tradit/ſanctū efficiens ⁊ ſctōꝝ ſctis ordiniſqꝫ partici-
pem. Sed ſicut ptꝫ ex cōtextu ōronis cū priorib⁹: loquit
ibi de ſigno qd tradit ante baptiſmū. Un Diony. deſcri-
bens ritū baptiſmatis/bis facit mentionē de ſigno bapti
ʒando īpoſito. Primo dū baptiʒādus adducit ad ponti
ficē: preparādus ad baptiſmū pōtifex īponit eius capiti
manus cōſignāſqꝫ illū ſacerdotib⁹ mādat vt deſcribant.
Deinde poſtꝙ baptiʒatus eſt/rurſus ad pontificē ducit
qui tūc illū vnguēto ſignās/ſacratiſſime cōionis partici
pē facit: harū ꝯſignationū vna ꝑcedit baptiſmū: altera ſe
quit. Un in neutra character īprimit: ille em̄ ſm ponen-
tes eū in baptiſmo imprimit: nō ante: nec poſt. Un patet
ꝙ btūs Diony. ꝑ illas ꝯſignatiōes nō intelligit impſſio-
nē characteris. ¶ Simil'r qd de Damaſ. allegat ex li. iiij.
c. j. ꝙ ponit ſigillū in diffinitiōe baptiſmi. Sigillū autem
nihil aliud eſt ꝙ character: incōueniēter allegat: tum q:
nō diffinit baptiſmū: ſed hec ſunt verba eius. Nūc quidē
ꝑ baptiſma ꝑmitias ſanctiſpūs accipim⁹: ⁊ ꝑncipiū alte-
rius vite ſit nobis regeneratio ⁊ ſigillū ⁊ cuſtodia ⁊ illu
minatio. Tum q: ꝑ ſigillū intelligit impſſionē ſigni cru-
cis in fronte: vt expreſſe. c. ſequenti dicit. Hec crux nobis
ſignū data eſt ſuꝑ frontē: quō iſraeli circūciſio: per ipam
em̄ fideles ab infidelibus diſtam⁹ et cognoſcimur. Hec
galea eſt ⁊ ſcutū ⁊ tropheū aduerſus diabolū: hec ſigil-
lum vt nō approximet nobis ouiū vaſtatoꝝ. Uult ḡ dice-
re ꝙ crux nobis īpreſſa ſit ſigillū cōtra inimicū: qd nihil
eſt ad ꝓpoſitū de charactere. ¶ Preterea btūs Aug. qui
diligētiſſime de baptiſmo ſcribit: nullā facit mentionem
de charactere ad ſenſuꝫ quo docto. de illo loquūtur: qm̄
lꝫ lib. vj. de baptiſmo ꝯtra donatiſtas aliqd dicat de cha-
ractere. Ait em̄. Edurit ouem q̄ foris dn̄icū characterem
accepit: venientē ab errore ad ſalutē corrigit: quē tn̄ cha-
racterē multi lupi lupis infigūt q̇ intus vident. Item ſi-
cut baptiʒat⁹ ſi ab vnitate receſſerit: ſacr̄m baptiſmi non
amittit. Sic ordinat⁹ ſi receſſerit ſacr̄m dādi baptiſmum
nō amittit. Nulli em̄ iniuria faciēda eſt: ſed ibi character
accipit conuenienter ꝓ ſacro baptiſmi. Sic ḡ ptꝫ ꝙ neqꝫ
autoritates ſacre ſcripture: neqꝫ ſctōꝝ patruꝫ originalia
cogūt ponere characterē ad hūc intellectū in quo accipi
tur a recentiorib⁹ doctorib⁹. Eſt tn̄ vna autoritas cano-
nis de q̄ poſtea videbit in ſcđa ꝯcluſione. ¶ Nō etiam
ratio neceſſaria eſſe ſeu impmi characterē nō demōſtret:
ſic ptꝫ: q: illud qd ſolū dependet ex volūtate diuina con-
tingēter cauſante ⁊ libere: nō pōt ꝓbari rōe naturali eē
vel nō eſſe/niſi ſola experientia. Nā poſita cā ꝯtingēter
agēte ⁊ libere: nō ꝓpter hoc neceſſario ſequit effectus.
Nulla em̄ experientia ꝓbat characterē eſſe: q: oīa q̄ attri
buūtur characteri puta ſignificare/ꝯfigurare/diſtingue
re/diſponere/rememorari/obligare/eque ſoluunt ſine
charactere ſicut cū charactere. Oīa em̄ operatur ſacr̄m
ipſum ſine charactere. ¶ Preterea hec ita inueniūtur in
ſacro euchariſtie: ⁊ ceteris nō imprimētib⁹ charac. ſicut
in his q̄ imprimūt characterē. Nā ſignificare eſt de rōne
ſacri ⁊ ꝯfigurare/diſtinguere ⁊c. manifeſte conuenit eu
chariſtie ⁊ ceteris ſacris. ¶ Preterea hec oīa conueniūt
circūciſioni: ⁊ tn̄ negat ꝙ circūciſio impmat characterē
vt in dubijs dicet. Et oēs rōnes que adducunt: ꝑſuaſio-
Cōcľ. 2. F — nes ſunt/nō ꝓcedētes ex neceſſarijs: vt patebit in ſequē
ti ꝯcluſione. ¶ Scđa ꝯcluſio. Per rōnes ꝑſuaſiuas ⁊ ec

cleſie autoritatē oſtendi pōt ꝓbabiliter ponēdū eſſe cha
racterē. Perſuaſiones ſunt ille: vt ponit Sco. Cōgruum
eſt ad formā ꝑfectā ſuꝑnaturalē ponere aliquā diſpoſi-
tionē naturalem ex parte ſubiecti recipientis: grā eſt for
ma ſuꝑnaturalis ꝑfecta: q: ſufficiēs ad ſalutē: ḡ congruit
ad eā ponere diſpoſitionē ſuꝑnaturalem: ⁊ hec eſt chara
cter ⁊ nō ſacr̄m: q: ſacr̄m eſt qd naturale: q: oꝑatio hūa-
na. Sed hec congruitas eq̄ locū hꝫ in ſacro pnīe: ſicut in
baptiſmate: q: vtrūqꝫ ꝯfert ꝑmā grām: ⁊ in alijs ſacris: ſi
cut in ꝯfirmatione ⁊ ordine: q̄ ꝑexiſtentē grām augmen-
tant. Scđa. cōgruit deū nō inſtituiſſe ſacra vana ſaltē ꝓ
tꝑe noue legis q̄ eſt ꝑfecta: ḡ cōgruit ꝙ ſemꝑ ſacra ſua ha
beant aliquē effectū in ſuſcipiente: ſed non ſemꝑ habent
grām: vt ptꝫ in ficte accedēte: ḡ aliquē alium q̇ eſt chara-
cter. Sed iſta cōgruitas ſicut prior locum hꝫ in oībus ſa
cramētis: q: oīa ſacra noue legis ſunt ꝑfecta: etiaꝫ q: ſm
alios in oībus ſacris iterabilibus imprimit qdā ornatus
⁊ non character: ita dici poſſet de ſacris initerabilib⁹ ꝙ
īprimerēt ornatū ⁊ nō characterē. Tertia q̄ eſt magis ra
tionabilis: q: cōgruit vt recept⁹ in familiā xp̄i/vel certū
ſtatū familie xp̄i diſtinguat a nō recepto ꝑ aliqd intrin-
ſecū ꝑmanens in eo: q: lꝫ xp̄s poſſet diſtinguere ſine tali
intrinſeco: tn̄ ꝑfectior eſt diſtinctio in ſe ⁊ cōparatiōe ad
oēm eccl'iam militantē ⁊ triūphantē/ſi fiet per aliquam
formā intrinſecā ꝑmanentem: ꝙ ſi nō ſic fieret: talis aūt
forma ponit character. Autoritas eccl'ie hr̄ ex̄ de baptiſ-
mo ⁊ eius effectu. c. maiores. vbi Innoc. iij. dicit. Qui ſi-
cte ad baptiſmū accedit: characterē recipit xp̄ianitat' im-
preſſum. Et infra i in fine. Tunc characterē ſacralis imp
mit oꝑatio cū obicem volūtatis ꝯtrarie nō inuenit obſi-
ſtenteꝫ. Et lꝫ ꝑ characterē intelligi poſſit baptiſm⁹: tn̄ q:
loquit de charactere tanꝙ de aliquo impſſo: videt ꝙ ꝑ
characterē intelligat aliqd impſſum aīe pter ſacr̄m: verū
gloſa nihil ponit circa illū terminū character. Illa ḡ ſo-
la autoritas aliqd facit lꝫ poſſet exponi ꝙ ꝑ characterez
intelligat ipm ſacr̄m qd dꝛ impmi ſuſcipiēti ꝓ quāto na-
tum eſt in ſuſcipiēte cauſare aliqd ſcꝫ grām. ¶ Tertia cō Cōcľ. 3. G
cluſio. Character ſacralis nō eſt relatio rōnis vel realis:
ſed forma abſoluta de gn̄e qualitatis. Prima ps ꝓbatur
q: nō eſt ponēda aliq̄ relatio ab oībus abſolutis diſtin-
cta: vt deductū eſt in ꝑmo diſt. xxxviij. Secūda ps ꝓbat.
q: character eſt forma abſoluta ⁊ nō ſubſtātialis: mani-
feſtū eſt: ḡ accidētalis. Sed oīs forma accidētalis eſt q̄li
tas vt al's deducet: ergo ꝓpoſitum. ¶ Quarta ꝯcluſio. Cōcľ. 4.
Opinio tenēs relationē eſſe entitatē poſitiuā ab oībus
abſolutis diſtinctā/eque ſuſtineri pōt characterem eſſe
relationē realem: ſicut qualitatē abſolutā. Probatur cō
cluſio: q: oīa attributa charac. eq̄ cōueniūt relatiōi ſicut
q̄litati abſolute: vt ptꝫ ex vltimo notabili: ḡ ōccluſio ve
ra. ¶ Quātū ad ſcđm articulū in quo rn̄debit ad q̄ſituꝫ Arti. 2. H
Notādū ꝙ ſacr̄m nō dꝛ irreiterabile: q: idem numero nō
iteratur: q: ſic ſolū euchariſtie ſacr̄m dꝛ irreiterabile: tn̄
em̄ hoc eſt idem numero quoad contentū/quotienſcūqꝫ
⁊ vbicūqꝫ ꝯſecrat: lꝫ neqꝫ ſpēs: neqꝫ cōſecratio ipſa in di
uerſis miſſis ſint eedem numero. Cetera vō ſacra cū cō-
ſiſtunt in operatione que tranſit: quotiēs exhibent alia
ſunt ⁊ alia ſm numerū. Nec ideo: q: eadē ſpecie nō itera
tur: q: ſic baptiſm⁹ nō eſſet irreiterabilis: q: idē ſpē itera
tur circa diuerſos baptiʒandos. Sed dꝛ iō irreiterabile:
q: idem ſm ſpēm ⁊ nomē/nō iteratur circa eandē ꝑſonā
ita ꝙ vna eadēqꝫ ꝑſona nō pōt tale ſacr̄m pluries ſuſcipe
re: puta eadem ꝑſona nō pōt bis baptiʒari: bis ꝯfirmari
bis eūdem ordinē ſuſcipe. ¶ Quo ꝑmiſſo eſt ꝑma cōclu Cōcľ. 1. I
ſio ad hūc articulū. Tn̄ tria ſunt ſacra circa eandē perſo
nā irreiterabilia: que ſunt ordo/ꝯfirmatio/⁊ baptiſma.
Probat: q: nullū hoꝝ pōt licite eidē ꝑſone pluries exhi-
beri: pōt dico licite ⁊ ſine pctō mortali: ꝓbatur de baptiſ
mate: de alijs duobus ſuo loco patebit per illud apl'i ad
Heb. vj. Impoſſibile eſt em̄ eos q̇ ſemel ſunt illuminati:
guſtauerūt etiā donū celeſte: ⁊ participes facti ſunt ſpi-

rituſſcti: guſtauerūt nihilomin⁹ bonū verbum dei: virtu
teſqꝫ ſeculi venturi: ꝛ ꝓlapſi ſunt: rurſus renouari ad pe
nitētiā: rurſus crucifigētes ſibimetipſis filiū dei ꝛ oſten
tui habētes. vbi loquiť de illuminatiōe ꝑ baptiſmū quo
ꝯſequūtur baptizati donū ſpūſſancti ꝛc. vt exponit Da
maſ. lib. iiij. c. ſ. Et btūs Aug. in de vera ꝛ falſa pnīa. c. iij.
pulchꝛe ꝛ efficaciter ꝓbās/ aplm̄ de renouatiōe ꝑ ſacr̄m
baptiſmatis locutū ꝯtra eos q̄ mentiebanť pniam itera
ri nō poſſe poſt baptiſmum. Idem in eplā ad maximū. ꝛ
habeť de ꝯſe. diſt. iiij. Rebaptizare. Rebaptizare hereti
cum hoīem q̄ hec ſancte trinitatis ſigna ſuſcepit q̄ xp̄ia
na tradit diſciplina: oīno pctm̄ eſt. Rebaptizare autē ca
tholicū imaniſſimū ſcelus eſt. Sed q̄reres: qꝛ dictum eſt
baptiſmū iterari nō poſſe licite: an ſimplr̄ iterari poſſet:
hoc eſt an ſi q̄s iterato lauareť in aqua cū debita verbo
rū foꝛma ꝛ intentione baptizandi: vtrū hec ſcd̄a lotio ſit
verū baptiſma. Solutio ſtat in quid noīs: tm̄ pōt dici ſi
ne p̄iudicio melius ſentientis/ ꝙ illa iterata lotio nō eſt
baptiſma ſimplr̄: ſed analogice: quia ſimilis baptiſmo:
ꝛ ita noīant ſancti eā baptiſmū ſicut moꝛtuū hoīem/ ho
minē. Rō: qꝛ illa lotio nō ſignificat ex diuina inſtitutiōe
efficaciter ablutionē aīe a pctīs. nō em̄ inſtituit de⁹ hmōi
lotionē ſcd̄o factā ad ſignificandū ablutionē efficaciter
quā nunq̄ efficit: etiam ſubiecto qualitercūqꝫ diſpoſito:
qm̄ etſi aliq̄s baptizat⁹ neſciēs ſe baptizatū: imo credēs
ſe nō baptizatū/ peteret cū deuotione ſe baptizari: ſi ite
ratur baptiſma/ nō eſt verū baptiſma: qꝛ nihil ꝯfert ba
ptizato ex opere oꝑato: q̄uis ſubiectū ſit bn̄ diſpoſitū.
Si vō quis vtiqꝫ cōtendit ꝙ ſit baptiſma/ addens ꝙ iſta
lotio efficaciter ſignificat gratiā quātum eſt ex ſe/ ſi ſub
iectū fuerit diſpoſitū. Sed in caſu ſubiectū ſicut in ficte
accedente nō eſt diſpoſitū ad ſuſcipiendū effectū baptiſ
malē: nō ꝓpter pctm̄ qd̄ ineſt: ſed ꝓpter p̄cedens baptiſ
ma libens cedo: nolēs ſeruire ꝯtentioni verbali: dum ſa
Cõcl. 2. tis de re ipſa ꝯſtat. ¶ Scd̄a ꝯcluſio. Initerabilitatis ſa
L cramentoꝝ p̄ncipalis ratio nō eſt charac. imp̄ſſio: ſed ſo
la diuina inſtitutio. Pꝛobať ꝯcluſio: qꝛ nō impꝛeſſio cha
rac. qꝛ cum nō ſolū charac. ſit effectus baptiſmi: ſed ma
gis gr̄a ablués aīam a pctō: q̄ pōt aīe infundi: ꝛ in ea cō
ſeruari ꝛ augmētari ſine charac. vt ptꝫ de baptizatis ba
ptiſmo flaminis aut ſanguinis. item de iuſtificato per in
terioꝛis pnīe ꝯtritionē. Iō cū baptiſm⁹ poſſit habere ef
fectum p̄ncipalē ſine imp̄ſſione charac. nō ideo eſt inite
rabilis: qꝛ iteratus nō impꝛimit charac. ſicut ſi baptizan
dus modo habeat oēm gr̄am ad quā eſt p̄uiſus: nihilo
min⁹ eſt baptizandus: licet baptiſma in eo nō habeat ef
fectū p̄ncipalē ſcꝫ gr̄e infuſionē/ aut infuſe augmentatio
nē ꝑ eo ꝙ hꝫ effectū min⁹ p̄ncipalē. ſ. charac. imp̄ſſionē.
Minus ḡ repugnat iterari ſi pōt hr̄e effectū pꝛincipalē:
lꝫ nō habeat effectū min⁹ p̄ncipalem. ¶ Et poſſet ratio
ſic foꝛmari. Oīs cauſa q̄ iterari pōt dum effectū pōt hr̄e
minus p̄ncipalem: licet nō habeat effectū p̄ncipalē: etiā
iterari poterit dum habere pōt effectū p̄ncipalem: lꝫ nō
habeat effectū p̄ncipalem: talis eſt baptiſmus: ergo ſibi
nō repugnat iterari ex parte effectus: ꝛ ſic non ex parte
characteris. Itē min⁹ manifeſtū eſt characterē eſſe q̄ ba
ptiſmū poſſe iterari. Scd̄m em̄ ab inſtitutione baptiſmi
fuit certū. Pꝛimū hodie nō eſt euidēter certum. Scd̄a ps
ꝯcluſionis ptꝫ: qꝛ q̄ inſtituit ſacr̄a eodē modo inſtituit q̄
voluit: nec eſt alia cā cur ſic vel ſic inſtituit: niſi qꝛ ſic vo
luit. Et diuine volūtatis cā pꝛioꝛ querenda nō eſt. iij. de
trini. Fuit tm̄ illa inſtitutio rōnabilis p̄mo ex moꝛbo con
tra quē inſtitutū eſt. Nam p̄ncipalr̄ inſtitutū eſt ꝯtra oꝛi
ginale pctm̄: qd̄ non eſt niſi vnicū: qd̄ iterari nō poteſt:
ergo nec remediū. Etiā ex fine p̄ncipali ad quē eſt inſtitu
tum: q̄ eſt plena remiſſio pene ꝛ culpe: q̄ ſi ſepius haberi
poſſit ꝑ tale leue remediū eſſet magnū delinquēdi incen
tiuū. Secus de pnīa que nō eſt leuis vt deleat vtrūqꝫ/ pe
nā ꝛ culpā: ſed cū magno laboꝛe ꝛ digna ſatiſfactiōe agē
da/ vt tollat vtrūqꝫ. Alia ratio ex ſacramēti ſignificatiōe

quā tangit Augu. ꝛ Damaſ. locis ſupꝛa allegatis: qꝛ per
baptiſmū cōmoꝛimur xp̄o ꝛ cōſepelimur: vt dicit aplus
ad Rom̄. vj. Quicūqꝫ baptizati ſum⁹ in xp̄o ieſu: in moꝛ
te ipſius baptizati ſumus: ꝯſepulti em̄ ſumus cuꝫ illo ꝑ
baptiſmū in moꝛte: vt quō xp̄s ſurrexit a moꝛtuis ꝑ glo
riam p̄ris: ita ꝛ nos in nouitate vite ambulem⁹. Chꝛiſt⁹
aūt tm̄ ſemel moꝛtu⁹ eſt ꝛ ſemel reſurrexit. Et lꝫ etiam ce
tera ſacr̄a efficaciā habeāt ex paſſione ꝛ moꝛte xp̄i: nō tm̄
ita appꝛopꝛiate illa ſignificāt ſicut baptiſmus. Nā imer
ſio baptizati in aqua ſimilitudinē hꝫ ſubmerſiōis et moꝛ
tis. Et eleuatio ac ſuſceptio ſimilitudinē hꝫ reſurrectio
nis ꝛ reſtitutionis vite: qd̄ non eſt in alijs ſacr̄is. Iō ſub
dit apl̄s. Si em̄ cōplantati facti ſumus ſimilitudini moꝛ
tis eius: ſimul ꝛ reſurrectionis erimus. Sumitur etiā ra
tionabilitas ex ꝓpꝛia rōne baptiſmi: qꝛ ꝑ iſtud ſacr̄m: cuꝫ
ſit p̄ncipium ꝛ ianua ꝑ qd̄ intratur in legē chꝛiſtianam:
aſcribitur aliquis familie xp̄i: ꝛ fit membꝛū eccleſie mili
tantis: ideo nō ſepius de nouo iteratur: nec aſcribiť ali
quis vt membꝛū eccl̄ie: lꝫ ſepius ſi in eccl̄ia offendit recō
cilietur. Et lꝫ quādoqꝫ ſepareť ab eccleſia merito: nō tm̄
numero: ꝛ ita bene frequēter fit reconciliatio: nō tm̄ fre
quēter noua ꝛ p̄ma inſcriptio. ¶ Quātum ad articuluꝫ Arti. 3.
tertium/ eſt p̄mū dubiū ꝯtra ꝯcluſionē ſcd̄am p̄mi articu Dub. 1.
li: nā videť ꝙ oīno charac. nō ſit ponendus per illā com L
munē maximā in theologia ꝛ philoſophia. Non eſt ponē
da pluralitas ſine neceſſitate: hoc eſt nihil ponendū eſt
a theologo/ cuius neceſſitas nō apparet ex fide: ſicut na
turalis nihil ponere habet cuius neceſſitas nō apparet
niſi naturaliter ſiue ſm̄ rōnem naturalē notis. Sed oīa
credita tam circa veritatē ſacr̄i baptiſmatis/ q̄ circa alia
credenda ſaluātur/ nō ponendo charac. Similr̄ ꝛ illi ef
fectus ſupꝛa characteri attributi ſaluari poſſunt eq̄ non
ponendo charac. vt in p̄mo articulo oſtenſuꝫ eſt. Et ſi di
cereť ꝙ character eſt diſpoſitio neceſſario pꝛeuia ad gra
tiam: hoc non videť: qꝛ baptiſmus nō eſt minoꝛis virtuť
q̄ circūciſio: ꝛ tm̄ circūciſio contulit gr̄am ſine characte
re: vt dicunt ponentes charac. ḡ ꝛ baptiſmus: cum ꝛ illa
ſicut ꝛ ille ſit ſacr̄m initerabile. ¶ Pꝛeterea gr̄a conferť
ſine ſacr̄is: cōfertur etiam ꝑ ſacr̄a iterabilia vbi nō impꝛi
mitur character: ḡ character nō eſt diſpoſitio pꝛeuia req̄
ſita ad infuſionē gr̄e. ¶ Ad hoc dubiū reſpōdeť: ꝙ theo
logus nō habet aliq̄d ponere tanq̄ certū/ cuius neceſſi
tas nō apparet ex fide. i. ex creditis aut manifeſtis per ra
tionē. Credita quecūqꝫ ꝓbantur ex ſcriptura canonica:
aut per determinationē eccl̄ie: etiaꝫ ſi illud determinate
nō habeatur ex ſcriptura: qꝛ nō pōt errare eccl̄ia in his q̄
fidei ſunt: vt ꝓmiſit dn̄s petro. Ego ꝓ te rogaui vt nō de
ficiat fides tua. Poteſt tm̄ theologus aliq̄d ponere tāq̄
ꝓbabile: qd̄ eſt conſonū ſcripture aut determinationi ec
cleſie: ꝛ in nullo contrariū: dum ad hoc hꝫ rōnes cōgru
entie: lꝫ nō poſſit euidēter deduci ꝛ neceſſario ex his que
fidei ſunt. Unde in ꝓpoſito magis videť conſonare de
terminationi eccl̄ie ponere characterē/ q̄ eius oppoſitū
ꝛ cōiter ſchola theologoꝝ tenet. Sunc etiā ad hoc con
gruentie q̄ dicte ſunt: quare p̄ſumptuoſum foꝛet negare
characterem. Cui nō placet hec ſolutio q̄rat aliā. ¶ Se Dub. 2.
cūdo dubitatur: in quo ſubiecto poni dꝫ character. vtrū M
in eſſentia aīe/ an in potentia. Et ſi in potētia in qua. Re
ſpondetur cū ſm̄ p̄dicta in. ij. diſt. xvj. potentie aīe nō di
ſtinguātur ab eſſentia aīe/ nec inter ſe: ſed ſunt idē omni
bus modis. Ideo quia character eſt in aīa ſubiectiue: eſt
etiaꝫ in eſſentia/ potentia/ intellectu ꝛ voluntate: qꝛ oīa
idem ſunt. ¶ Si vō tenetur alia opinio ſunt diuerſe opi
niones. Poſſet tm̄ dici ꝓbabiliter ꝙ eſt in eſſentia: qꝛ cuꝫ
potentie dicūtur in oꝛdine ad operationes ꝓpꝛias ſibi.
Et character nullius actus eſt p̄ncipiū: nec intellectus:
nec voluntatis. Comparať em̄ habitui religionis: ꝑ quē
diſtinguitur religioſus a cōi populo: ꝛ obligatur ad cer
tas regulas obſeruādas. Ille tamen habitus exterioꝛ nō
eſt p̄ncipium alicuius actus. Sic character eſt ſignū di

Dub.3. N ſtinctiuū ⁊ obligatiuū anime:nō tm̄ ponitur ꝑncipiū ali/
qđ inclinatiuū ad operationē aliquā ſeu actū:⁊ ꝑ ꝯñs cō
uenientius ponit in eſſentia aie/ que nō đ in ordine ad
opationē. Si vo poneret in potētia:cōuenientius pone
retur in volūtate in q̄ ponit ⁊ gr̄a:q̄ eſt realiter charitas
ad quam diſponit. Nam cōuenit ꝙ diſpoſitio ⁊ forma ad
quā diſponit ſint in eodē ſubiecto. ❡ Tertio dubitatur:
ſuppoſito ꝙ character ſit qualitas abſoluta:in qua ſpe/
cie eſt ponēdus qualitatis. Rñdet diſtinguēdo. Aut du
bium querit de illo termino charac. aut de re ſignificata.
Si de termino:ſic đ ꝙ nō ſit in ſpecie q̄litatis:qm̄ ſic eſt
in ꝑdicamēto adaliq̄d:q: in eius q̄d nois ponit ſignū ꝓ
genere. Signū aūt:q: dicit reſpectū ad ſignatū: eſt ī ada
liquid:vñ character ſupponit ꝓ tali accidente abſoluto
⁊ cōnotat ipm ꝑ modū ſigni ꝯfiguratiui ⁊ diſtinctiui; et
ita eſt in adaliquid ſicut ſimilitudo/diuerſitas. Si de re
querit:cum res de ſe nō ſit in ꝑdicamento/niſi inquātuz
ſignificat per terminū alicuiꝰ ꝑdicamenti. Et cū eadem
res pōt ſignificari ꝑ terminos diuerſoꝝ ꝑdicamentoꝝ et
diuerſarū ſpecierū eiuſdē ꝑdicamenti: ſic charac. ponit
in diuerſis ꝑdicamentis ⁊ ſpeciebꝰ:in tot ſcȝ in quot pñt
poni termini ſupponentes pro charactere: ⁊ habentes
cōnotationes diuerſoꝝ ꝑdicamentoꝝ ⁊ ſpecieruz. Et q:
pōt ſignificari ꝑ terminū cōnotantē ipm vt habitū quen
dā.i.qualitatē difficulter mobilem. Nā ſm Alexā. eſt ha/
bitus relucens in aīa impꝛ̄ſſus perpetuo: nō ad agendū
ſed ad diſponendū ad gratiā:⁊ ad diſcernendū ouē dñi/
cam a lupis:⁊ ſic erit in pīma ſpecie qualitatis. Si aūt vt
quoddam infuſuȝ ſupernaturaliter diſponens ſubiectū
naturaliter ad ſuſcipiendū cetera ſacr̄a:erit in ſecūda ſpe
cie. Si vt qualitatem inherentē ꝑciſe erit in tertia ſpecie.
Et ſi vt ꝓductū a deo ꝑciſe/erit in ꝑdicamēto paſſionis.
Si vt obligatiuū diſtinctiuū ⁊c.erit in ꝑdicamento rela/
tionis. Iſta logicalia veris logicis ſunt manifeſta: ideo
Dub.4. O tráſeo. ❡ Dubitat quarto de numero characterū ⁊ eoꝝ
diſtinctione. Reſpondet ꝙ characteres multiplicant et
diſtinguūtur ſm numerū ⁊ diſtinctionē ſacramentorum
characterē imprimentiū. ❡ Sunt aūt tria ſacramenta in
genere q̄ imprimūt characterem: vt dictū eſt ſcilȝ baptiſ/
mus/confirmatio/ordo. Ordo aūt non eſt vnus ſed ſex
tuplex ſpecie: vt infra dicetur. ſm hoc ſunt tres characte
res in genere:ſcȝ baptiſmalis/ ꝯfirmationis/et ordinis.
Sed character ordinis eſt totuplex quotuplex eſt ordo:
⁊ oēs iſti diſtinguūtur ſpecie:ſicut ⁊ ſacr̄a que eos impri
mūt. Qđ ex eo ptȝ:q: plus differūt character baptiſma/
lis/⁊ character ꝯfirmationis/q̄ꝑ duo characteres baptiſ
males duobus baptizat impꝛ̄ſſi:ſȝ duo baptiſmales dif/
ferūt numero:ergo duo/baptiſmalis ⁊ ꝯfirmatiōis dif/
ferūt ſpecie. Qđ etiam ex eo patet:q: characteres eiuſdē
rōnis nō diſtinguunt inter ſuſcipientes diuerſa ſacr̄a: ſi/
cut character baptiſmalis nō diſtinguit a nō ꝯfirmato/
aut nō ordinato:ſȝ dūtaxat a nō baptizato. Si ergo cha/
racter ꝯfirmationis eſſet eiuſdē rōnis cū charactere ba/
ptiſmali:etiā ipſe nō diſtingueret a nō ꝯfirmato: qđ non
Dub.5. est dicendū. ❡ Quinto dubitat:vtrum ſacr̄m circūciſio
P nis. Item baptiſmus ſanguinis aut flaminis impꝛ̄ſſerūt
characterē. De pīmo tenet Alex. ⁊ poſt eū ſan. Tho. Pe.
de palude. diſt.iiij.q.iij. ſctūs Bonauē. ꝙ nō: cuiꝰ rō du/
plex. Prima:q: circūciſio ſacramentū eſt ve.le.que ſunt
ſacr̄a carnalia:character aūt ſignū eſt ſpūale. Scđa: tūc
circūciſus nō poſſet baptizari:q: cū character baptiſma/
lis oībus aliis ꝑſupponit:qui hȝ characterem/iam non
pōt baptizari. Item vel character circūciſionis eēt eiuſ/
dem rōnis cū charactere baptiſmali:⁊ ſic baptiſmus nō
imprimeret charac. circūciſo poſt baptizato: q: duo acci
dētia eiuſdē rōnis nō ſunt in eodē ſubiecto. Nō poſſunt
eſſe diuerſe rōnis:q: gr̄a circūciſionis ⁊ gr̄a baptiſmalis
ſunt eiuſdē rōnis: ſicut dicit Be. ꝙ idem ſalutifere cura/
tionis remediū qđ ꝯfert baptiſmus:olim cōtulit circūci/
ſio. ❡ Aliter dicit Sco.q.ix.diſt.vj.lib.iiij. Concedi pōt

inquit de circūciſione/ꝙ imprimebat characterem ſicut
baptiſmus. ita em̄ circūciſio erat pīma ianua ſalutis in le
ge moyſaica ſicut baptiſmus in noua. Conſequēter dici
poſſet:ꝙ character impꝛ̄ſſus in circūciſione eſſet eiuſdem
rōnis cū eo qui imprimit in baptiſmo. Et ꝑ hoc đ ꝙ duȝ
circūciſus baptizatur non imprimit nouus character:q:
in ſubiectū habens actu in ſe formā nō impꝛīmit iteruȝ ta
lis forma:etiā a cauſa que alr̄s nata eſſet impꝛīmere talem
formā vt ſupra tactum eſt. Et hoc ideo:q: ſubiectum non
eſt in potentia:ſed in actu ſm illam formā. Producēs ve
ro formā nouā in ſubiecto/requirit ꝙ ſubiectū ſit in po/
tentia ad formā ꝓducendā:nō in actu. Poſſet etiaȝ dici/
ꝙ nō obſtante ꝙ circūciſio nō imprimeret characterem:
nihilominꝰ ⁊ baptiſmus imprimeret characterē eiuſdem
rōnis/quātum ad ſpēm eſſentialem: nō aūt accidentalē.
Differt em̄ iſte ab alio ſicut ꝑfectuȝ ab impꝑfecto:quēad/
modū gr̄a illius differt a gr̄a iſtius. Et tunc in ſuſceptiōe
baptiſmi quo baptizaret prius circūciſus:nō imprimere
tur ſimplr̄ nouꝰ character:ſed prior ꝑficeretur. Qđ vo
adductū eſt ꝓ opinione ꝯtraria: ꝙ ſacr̄a ve. le. ſunt car/
nalia:nihil facit:q: vel carnalia dicūtur: q: in carne exhi
bita:ſic ⁊ baptiſmꝰ eſſet ſacr̄m carnale: q: caro lauat. Si
aūt dicūtur carnalia tm̄ ꝓpter carnalem effectum: puta
q: nō ꝯtulerūt gr̄am:ſed tm̄ ordinabant ad emundatio/
nē carnis:vt loquit apl̄s ad Hebre.ix. hoc nō reſpicit cir
cūciſionē (que ꝯtulit gratiā circūciſo ex oꝑe oꝑato) ſȝ ce
tera cerimonialia illius legis q̄ nō fuerūt ſacr̄a ꝓprie di/
cta. Alia rō ſoluta eſt. Vtrūqȝ ḡ dici pōt. pro nulla parte
ſunt rōnes neceſſarie:ſed tm̄ ꝑſuaſiue ⁊ debiles: ſicut in
tota iſta materia de charactere. ❡ De ſcđo đ cōiter, ab Q
oībus ꝙ baptiſmus ſanguinis ⁊ flaminis nō imprimunt
characterē:q: character nō imprimit niſi ꝑ ſacr̄m ſenſibi
le:ſed baptiſmꝰ ſanguinis ⁊ flaminis nō ſunt ſacr̄a ſenſi/
bilia:nec illa tradit aliqua poteſtas actiua vel paſſiua re
cipiēdi alia ſacr̄a:neqȝ ad actus hierarchicos in eccl̄ia ex
ercendos. Nā alia ſacr̄a participare nō pōt baptizatꝰ ba
ptiſmo flaminis aut ſanguinis:niſi prius baptizet baptiſ
mo aque. Vnde baptizati baptiſmo flaminis et ſangui/
nis:ſi poſt tēpus ⁊ cōgruitas accedit baptizandi ſunt ba
ptiſmo aque. Et ꝑ idem đ ꝙ virtutes ⁊ cetera dona ſpi/
ritualia nō imprimūt characterem. Nō em̄ imprimit cha
racter niſi per ſacr̄m ſenſibile. Cuius finalis ratio nō eſt
niſi inſtitutio diuina. Sed vñ illa inſtitutio cognoſcatur
ſeu reuelata ſit nō eſt certuȝ. Sicut oīa de charactere di/
cta ꝓ magna parte voluntaria ſunt: ⁊ modica rōne fulci
ta. ❡ Sexto dubitat: Vtrū character fuerit impꝛ̄ſſus aie Dub. 6. R
chriſti/⁊ beate vginiī eoꝝ baptizationibꝰ ſeu baptiſma/
tibus. Credit em̄ virgo gl̄ioſa baptizata:lȝ nō legat vbi
vel a quo. Rñdetur de xp̄o ꝙ nō:q: baptizatꝰ eſt baptiſ/
mo iohānis:q̄ nō impreſſit characterē:q: non fuit ſacr̄m:
nec ꝯtulit gr̄am ex opere oꝑato:ſed fuit q̄dā preparatio
ad baptiſmū chriſti. ❡ Preterea cū character ſit quedā
ptās ſpūalis ad agendū vel recipienduȝ aliq̄d in eccl̄ia.
Chriſtus aūt ab inſtanti conceptionis habuit plenitudi
nem ois ptātis. ſm illud Iohā.i. Plenū gr̄e ⁊ veritatis.
Iō lȝ fuit ſacerdos in eternū ſm ordinem melchiſedech.
non tm̄ propter ſacr̄m ordinis. Non em̄ indiguit ſacro ſa
cramētoꝝ inſtitutor:q̄ etiā ſine ſacr̄is potuit aliis cōfer/
re oēm ꝑfectionē quā ꝯtulit mediantibus ſacr̄is: q: potē
tiam ſuā nō alligauit ſacr̄is. Nec iō minꝰ ꝑfectꝰ fuit: quia
charactere caruit: qm̄ ſicut in natura creata ſunt alique
ꝑfectiones nō ſimplr̄:ſed in tali natura:q̄ ſunt ꝑfectiōes
ſupplentes impꝑfectionem. Ita ⁊ in gratuitis dici pōt/ꝙ
eſt ꝑfectio ſupplēs impꝑfectionē:⁊ iō talis nō cōuenit ſim
pliciter ꝑfecto. Neqȝ etiā illi ꝑſone in q̄ eſt aliqua maior
ꝑfectio ſupplēs impꝑfectionē/q̄ꝑ ſit illa impꝑfectio:⁊ ita ca
rentia charac. in talibus nō eſt impꝑfectionis:ſed argumē
tum maioris inexiſtentis ꝑfectionis. Et ꝑ idem pōt dici
de beata virgine ꝓpter ꝑfectionē gr̄e quā habuit tantā/
ꝙ baptiſmus nihil gr̄e ei attulit; ſi vt pleriqȝ opinant in

conceptione cōſecuta ſit oēm gratiā ad quā fuit preuiſa. Et p̄ hoc q: baptiſm⁹ nullā grām addidit: characterē nō īmpſſit. Nam vt arguit L ho. Character eſt regeneratoꝝ accipientiū aliq̄d a ſacr̄is. ❡ Videt̄ tn̄ q̄ eque ꝓbabile foret de btā virgine q̄ etiā recepit characterē baptiſmalem: lʒ nō recepiſſet gr̄e augmentū in eius baptizatiōe.

Dub.7. ❡ Septimo dubitat̄. Utrū ſacr̄a iterabilia imprimāt aīe aliquē ornatū loco characteris. De hoc dubio habitū eſt

Dub.8. S ſupra diſt.j.q.j.ↄclu.iij.arti.ij.⁊ ideo ibi videat̄. ❡ Ultimo dubitat̄ q̄ ſit pena iteratōis baptiſmi. Rn̄detur poſt Sco.q.viij.diſt.vj.p̄mittendo q̄ iteratio baptiſmi pōt fieri ignoranter vel ſcienter tā ex parte ſuſcipiētis q̄ ex parte ↄferentis. Et lʒ cōiter diſtinguat̄ duplex ignorātia/iuris ⁊ facti: hic tn̄ ſolū de ignorantia facti. In ꝓpoſito em̄ ignorātia iuris poſitiui nō excuſat etiā ſi foret inuincibilis. Cui⁹ ratio: q: ignorantia iuris poſitiui infligētis penam ꝓ trāſgreſſione legis diuine neminē excuſat q̄n pena canonica incurrat̄. Qn̄ em̄ ſup̄ aliquo qd̄ iure diuino illicitū eſt: addit̄ pena canonica vt illud euitet̄: amplius non eſt neceſſariū ad hoc vt illa pena incurrat̄ ſciā iuris poſitiui: ſed ſufficit q̄ teneat̄ ſcire p̄ceptū diuinū. Et ſi illud trāſgredit̄ incurrit penā canonicam: etiā ſi neſciat illam a iure poſitiuo inflictā: hoc em̄ mō p̄cutiēs clericū: q: facit ↄtra diuinū p̄ceptū de fraterna charitate: ⁊ ſi neſciret excōicationē latā a canone ſup̄ tali facto: tn̄ incurreret eam. Sic occidēs hoīem: lʒ ignoret canonē punientem homicidā: tn̄ irregularis eſt. Et eſt eadē ratio in oībus iſtis: q: talis dat operā rei illicite: quā ſcire dʒ eſſe illicitā: ideo in ꝓpoſito nō opʒ diſtinguere niſi de ignorātia facti. Valet ad ꝓpoſitū Palu.q.iiij.diſt.vj. qui videt̄ ↄcordare cum Sco. Diſtinguit̄ igitur: aut factū ignorat̄ aut ſcitur: hoc eſt aut ignorat̄ illū prius eſſe baptizatum vel nō ⁊ nūc baptizari. Et ſm̄ hoc r̄ndet̄ ad dubiū: p̄mo q̄ ſcienter ſuſcipiēs vel ↄferens iterato baptiſmū/eſt irregularis: vt habet̄ de apoſtatis ca.ex lr̄arū. vbi dʒ: q̄ talis ad maiores ordines nō pōt ꝓmoueri ſi publicuʒ eſt: niſi ad religionē intrauerit: vt fauore religionis circa eū valeat diſpenſari. Et hoc verū eſt ſi fiat iteratio abſolute. Si em̄ ꝓpter dubiū ꝓbabile reiteret baptiſma ſub forma cap̄. de qb⁹ eſt dubiū. de baptiſ. ⁊ ei⁹ effectu.ſ. Si baptizat⁹ es nō te rebaptizo. Sed ſi nōdū baptizat⁹ es: ego te baptizo ⁊c. Scd̄o dʒ ſi rebaptizatio fiat ignorāter: ſuſcipiens iterato lʒ ignorāter/eſt irregularis ⁊ nō conferens: vt habet̄ de ↄſe diſtin iiij. Qui bis vbi dʒ: Qui bis ignoranter baptizati ſunt: nō indigēt ꝓ eo penitere: niſi q̄ ſm̄ canonē ordinari nō poſſunt/niſi aliqua magna neceſſitas cogat. In tali em̄ neceſſitate diſpēſari poſſet. Et loquūtur.c de ignorantia facti: q: ſi eſſet ſola ignorantia iuris oporteret penitere. Verū ca. illud: q: nō eſt ſummi pontificis: q̄ ſolus habet infligere irregularitatem toti eccleſie tanq̄ caput eccl̄ie: ſed Theodori ep̄i Cātuarien̄. nō videt̄ ſufficere ad probandum quod dictum eſt: vnde poſſet dici q̄ ignorantia facti nō truſatica/ſed probabilis: ſicut totaliter excuſat conferentem a pena illa irregularitatis: ſic etiam ſuſcipientem. Et de hoc latius vide Sco.

Queſtio iij.

A **Ertio querit̄ vtruʒ** ad rite ſuſcipiendū baptiſmatis ſacramentum/congruat cathecíſmo ⁊ exorciſmo predíſponere baptizandū. ❡ More ſolito tribus articulis terminabit̄ queſtio. ❡ Quātum ad articu-

Arti.2. Concl.1. lum primū. Notandū p̄mo ſm̄ ritū baptizandi quedam p̄cedunt baptiſmū: quedā concomitant̄: quedam ſubſequūtur p̄cedentia: vt recitat venerabilis Hugo lib.ij de ſacr̄is. parte vj.ca.iiij. Tria ſunt vſq̄ ad ſuſceptionē noui tatis.i. baptiſmi ꝑficienda: hoc eſt tria ſunt p̄cedentia baptiſmū quo hō renouat̄: q̇bus baptizandus ad rite ſuſcipiendū baptiſmū preparat̄. Et conſequēter annumerat hec/ ſubdens quibus baptizandus quaſi ↄcipitur ⁊ nutritur: ⁊ vſq̄ ad integritatē noue vite ꝓmouet̄. Hec autē ſunt cathecíſmi/exorciſmi ⁊ orōnes. Primū itaq̄ cathecizatur baptizandus vt ad fidē ꝓprio moueat̄ voluntatis arbitrio. Deinde exorcizat̄: vt ab eo diaboli ptās iniqua pellatur. Addit̄ etiā orō: vt p̄ueniat gr̄a ⁊ ſubſequatur q̄ vires tribuat libero arbitrio: ⁊ qua p̄cul fiat vniuerſa maligni ſpūs illuſio. De ↄcomitantibus ⁊ ſequētib⁹ dicetur in dubijs. ❡ Secūdo notandū q̄ cathezizare grecum eſt/valens tantū ſm̄ magr̄m Hugo. vbi ſupra.c.ix. Nota.2.
ideſt inſtruere. Vn̄ cathezizatus interp̄tatur inſtructus vel audiēs. Et accipitur qn̄q̄ generaliter ꝓ qualibet inſtructione: qn̄q̄ ſpālitér ꝓ illa qn̄ baptizandi pri⁹ inſtruuntur ⁊ docent̄ q̄ ſit forma fidei xp̄iane: in qua eos ſaluos fieri ⁊ ſacr̄m ſalutis ſuſcipere opʒ. Exorcizare ⁊ exorciſmus ſimil'r greca ſunt: vt dicit Hugo vbi ſupra.c.ix. Exorciſmus adiuratio dʒ. Exorciſte em̄ ſunt q̇ ſupra cathecuminos ſeu energuminos: ideſt eos q̇ habent ſpiritum immūdum: inuocant nomē dn̄i noſtri ieſu xp̄i/diuina virtute obiecta adiurantes eū vt egrediatur ab illis. Eſt autem vt ait Alexā q.x.parte.iiij. alius ordo hoꝝ in adultis ⁊ alius in paruulis. In adultis em̄ p̄cedit cathecíſmus: vt ipſi inſtruātur: nō ſolū ad baptiſmū ſuſcipienduʒ: ſed etiā exorciſmū. q̄liter em̄ intelligerent exorcizationē ſupra ſe: niſi ipſi prius inſtructi intelligerent q̇d eis fieret. Et hūc ordinē ꝓſequit̄ Hugo. vn̄ dicit. Recte poſt cathezizationē exorciſm⁹ ſequit̄: vt ab eo q̇ iam inſtructus eſt fide: aduerſaria virtus pellat̄. Alius eſt ordo in paruulis q̇ nō habēt vſum rōnis/nec intelligere poſſunt. Vn̄ primo datur exorciſmus ne diabolus impediat ꝓceſſum ad baptiſmū. Hec Alex. ❡ Tertio notādū q̄ vt ex diſt.j.ptʒ Nota.3. B
hec q̄ circa ritū baptiſmi adhibent̄ ſiue p̄cedāt ſiue cōcomitentur/ſiue ſequātur: nō ſunt ſacr̄a ꝓprie dicta: quia ipſa nō ↄferūt grām ex ope op̄ato efficaciter ex diuina inſtitutiōe. Sed ſacr̄alia dici pn̄t: ꝓ quāto preparāt ad congruā ſacr̄oꝝ ſuſceptionē: vel ad ſignificationē effect⁹ ſacramēti: aut ad vſum vel exercitium gr̄e in ſacr̄o ſuſcepte vel īpedientiū remotionē: q̄ effectū h̄nt ex inſtitutiōe eccleſie ⁊ ei⁹ orōne ⁊ hoc in lege gr̄e. ❡ Videndū eſt g̊ de cathecíſmo baptiſmū p̄cedente. Ubi notandū q̄ cum cathezizatio ſit inſtructio: triplex diſtingui pōt inſtructio. Una ad cōuerſionē fideliū. Alia ad digni⁹ ſuſcipiendū ſacr̄m baptiſmi q̄ ex vſu dʒ cathezizatio. Tertia ad inſtruendū baptizatū. Et q̄uis oēs ille fieri poſſint p̄ ſacerdotes: p̄ma tn̄ maxime eis cōuenit: q: ad eoꝝ effectū ꝑtinet fidem p̄dicare: iuxta illud Aggei.ij. Interroga ſacerdotes legē. Scd̄a etiā q̄uis fuerat antiq̇tus p̄ diacones exhibita: qn̄ adulti ad baptiſmū veniebāt: ⁊ magna inſtructione indigebāt: ne īpedirent̄ ſacerdotes a maioribus circa q̄ erant occupati: tn̄ q: q̇cquid pōt diaconus: pōt ⁊ ſacerdos: etiā talis cathezizatio ad ſacerdotes pertinet: maxime mō: q: ↄſuetū eſt. vn̄ de ↄſe. diſt iiij.c. cathecíſmi. Cathecíſmi baptizandoꝝ a ſacerdotib⁹ vniuſcuiuſq̄ eccleſie pn̄t fieri: ſicut in hac ſctā romana eccl̄ia ſolēniter fieri cōprobatur. Tertia ꝑtinet ſpāliter ad anadochuʒ i. patrinū in particulari: q̄uis ꝑtineat ad prelatum in cōi. Hec Richar. ar.v.q.iij. Inſtructio aūt cathezizandorum variāda eſt ſm̄ diuerſas ↄditiōes eoꝝ. Vn̄ vt dicit Alex. aliter rudes: aliter intelligentes: aliter p̄uuli rōnis vſum habentes: aliter adulti: generaliter aūt h̄re debēt inſtructionē allectiuā ad baptiſmi ſuſceptionē. Et ſi intelligentes fuerint/inſtruēdi ſunt: q̄liter a p̄ncipio mūdi deo cura eſt de ſalute humana: ⁊ q̄liter p̄figurauit noſtrā redēptionem ⁊ ſalutem p̄ ſacr̄a habendā: ⁊ pueri p̄ baptiſmi ſacr̄m: ⁊ ad fidē noſtre redēptionis facte p̄ xp̄m ⁊ glorificationis in aīa ⁊ corpore p̄ ip̄m future. Et ſm̄ hoc btūs Augu. edidit libellū de cathezizandis rudibus ad quendam dictum Deo gr̄as: qui frequēter inſtruxit cōuerſos ab infidelitate ad fidem: in quo ait. Narratio plena eſt: cū quiſq̄ p̄mo cathezizatur ab eo qd̄ ſcriptū eſt. In p̄ncipio creauit deus celū ⁊ terram, vſq̄ ad p̄ntia tp̄a eccl̄ie:

⁊ hoc in quodã ſummario ⁊ generali ſermone/nõ reuol
uendo oẽs libꝛos biblie: ſm ꝙ tp̄s/etas/pſone conditio
patitur: vt ibi oſtẽdit. Et hoc q̇dem obſeruandũ eſſet ho
die: dũ iudeus vel gẽtilis ad fidẽ cõuerſus baptizandus
eẽt aliquot dieb⁹ ante baptiſmi ſuſceptionẽ: vt ad q̄ſtio
nes ante baptiſmũ mouẽdas. Credis in deũ patrem ⁊c.
poſſet ex intentiõe rn̄dere. Mõ vo cũ paruuli baptizan
tur: ſufficit foꝛmã ſeruare q̄ in agẽdis deſcribit̃. de q̇bus
Nota. 4 infra in ꝯcluſionib⁹ dicet̃. ¶ Cõſequẽter notãdũ quar-
E to circa exoꝛciſmũ ꝙ diabolus q̇ ſemꝑ iuidet ſaluti hoĩm
ſm illud. j. Pe. v. Tanq̄ leo rugiẽs circũit querẽs quem
deuoꝛet: ꝑpter pct̄m hoĩs ptãtem recepit in hoĩem et in
oĩa que ad vſum hoĩs veniũt in ipſius nocumẽtũ. Unde
circa oĩa q̄ ad hoĩs ſalutẽ oꝛdinant̃: inſidiat̃ ad impediẽ
dũ eoꝝ effectũ. Et eapꝛopter q: nulla eſt conuentio xp̄i
ad belial: qn̄cũq; aliq̄d ſanctificandũ eſt ad cultum diui
nũ: ⁊ ad hoĩs ſalutẽ cõquirendũ: illud pꝛius exoꝛcizatur
ne diabolus impedire poſſit ſanctificatiõis effectũ. ſicut
patet in bn̄dictione aque ⁊ ſalis eccl̄ie/fontis baptiſma
lis ⁊ ceteroꝝ ſanctificatoꝝ. Un̄ cũ in baptiſmo hõ ꝓpꝛie
deo cõſecrat̃/longe magis q̄ res inaĩate (q̄ cultui diui-
no applicant̃ ac benedicũtur) etiã baptiſmo exoꝛciſmus
p̄mittitur: vt diaboli poteſtas fuget̃: ne baptiſmi ꝑfectio
D nẽ impediat. ¶ Sed vtrũ exoꝛciſmus qui baptiſmo pꝛe-
mittitur: effugationẽ diaboli tm̄ ſignificet vt fiendã in
baptiſmo: an etiam ſtatim efficiat: fuere opiniones: vt
recitat Alexãder parte. iiij. q. x. mẽbꝛo. ij. arti. ij. Nam qui-
dam dixerũt ꝙ exoꝛciſmus tm̄ p̄mittitur ad ſignificãdũ
expulſionẽ demonis a baptizando: q̄ fit in baptiſmate:
eo ꝙ ibi tollitur cã ſcʒ pct̄m: per qđ diabolus poteſtateʒ
accepit in hoĩes: ⁊ in ea que vſui eius accõmodata ſunt.
Et effectus nõ tollitur manente cauſa. Unde oẽs auto-
ritates ſonantes ad hoc/ꝙ per exoꝛciſmũ expellatur ſeu
cohibeatur poteſtas demonũ: exponũt ꝙ loquũtur per
ſignificationẽ: ita ꝙ exoꝛciſmus ſignificat expulſionem
poſtea in baptiſmo fiendã: ⁊ ideo dꝛ expellere. ¶ Alia
eſt opinio cõtraria/que tenet ꝙ exoꝛciſm⁹ nõ ſolũ ſigni-
ficat: ſed etiã cohibet ptãtem demonis ⁊ demonẽ expel-
lit a baptizando: aliter tm̄ q̄ baptiſmus. Nam baptiſmus
(q: tollit culpam tam oꝛiginalem q̄ actualem) penitus
aufert ptãtem diaboli a baptizato: ita vt eum tenere nõ
poteſt ad cõſoꝛtium ſue dãnationis: niſi per ſubſequens
actuale peccatũ ſe ſponte de nouo ſubdat eius poteſtati
Et ſic nõ expellit exoꝛciſmus: quoniã exoꝛcizatus ſi moꝛi
tur ante baptiſmũ: nõ eſt liberatus ab hac poteſtate dia
boli. Non em̄ exoꝛciſmus tollit culpã: nec ꝑ ꝯſequẽs dã-
nationẽ. Tollit autem exoꝛciſmus diaboli poteſtatẽ quã
tum ad impediẽdum baptiſmũ: inſidiatur em̄ diabolus
baptizãdo: ⁊ quãtum valet ⁊ permittitur: impedit ne ba
ptizandus conſequatur gratiã baptiſmalem: vel occidẽ
do paruulum: vel mutando adulti ꝓpoſitum: aut alijs
doli ſui artibus. Et ideo exoꝛciſmus debet pꝛecedere ba
ptiſmũ: vt tollatur poteſtas impediendi baptiſmum: lʒ
nõ tollatur cauſa/ſcilʒ peccatum vnde cõſecutus eſt de-
mon poteſtatem. Nec vniuerſaliter verum eſt ꝙ nõ tol-
latur effectus manente cauſa. Poteſt em̄ tolli effect⁹ ma
nente cauſa tam in naturalibus q̄ in voluntarijs. Unde
ſuꝑueniente cauſa foꝛtioꝛe effectus cõtrarij tollit effectũ
⁊ non cauſam: ſicut influentia frigefactiua tollit caloꝛeʒ
inductum a ſole/ſole non ſublato: ſic ignis tollit frigidi
tatem a luna ⁊ ſideribus inductam/luna ⁊ ſiderib⁹ non
mutatis. Sic in volũtarijs ꝙ peccatum eſt cauſa per quã
diabolus recepit poteſtatem in hoĩem: nõ eſt ex natura
pctĩ: ſed ex voluntaria ꝑmiſſione diuina/ꝓpter demeri-
tum peccati. Jdeo poteſt cohiberi poteſtas demonis in
Arti. 2. nocendo homini ſine dimiſſione peccati. ¶ Quãtuʒ ad
Cõcl̃. 1. ſecũdum articulum eſt ꝯcluſio p̄ma. Nec quãtum ad ba-
E ptiſmi ſubſtantiã: nec quãtum ad eius effectum/neceſſe
eſt p̄cedere cathecíſmũ vel exoꝛciſmum. Patet: quia ſine
his verus eſt baptiſmus ⁊ efficax. Uerus/quia ſine his

poteſt eſſe materia debita/miniſter et intentio requiſita
ex q̇bus conſtat baptiſmatis ſacramentũ efficax: q: ſine
his tollit culpam ⁊ penam: ⁊ cõfert regenerationis gra
tiam: alioq̇n non ſufficeret ad ſalutem his q̇ vꝛgente ne-
ceſſitatis articulo al̓s rite baptizantur: ꝯtra illud Mar.
vlti. Qui crediderit ⁊ baptizatus fuerit ſalu⁹ erit. ¶ Se Cõcl̃. 2.
cũda ꝯcluſio. Expedit euʒ pꝛius cathezizari: qui debet ꝑ
baptiſmũ ad vitam ſpũalem regenerari. Patet cõcluſio
tam de adultis/q̄ de paruulis rõnis vſu carentibus au-
toꝛitate ⁊ rõne. Autoꝛitate xp̄i Mat. vlti. Euntes doce-
te oẽs gentes/baptizantes eos in nomĩe patris ⁊ filij ⁊
ſpũſſancti. Dicturus (baptizantes eos) p̄miſit: docete:
vt notetur ꝙ inſtructio fidei pꝛecedat baptiſmuʒ. Unde
Hugo. Docete: ad fidem ꝑtinet. baptizantes ad emũda-
tionem. Jtem Rabanus de inſtitutione clericoꝝ de ꝯſe.
diſt. iiij. Ante baptiſmũ. ait: Cathezizandi debet hominẽ
p̄uenire officium: vt fidei pꝛimũ cathecumin⁹ accipiat ru
dimentum. Jtem in eodem. Chꝛiſtus pꝛius ceci nati ocu
los luto ex ſputo facto ſuperliniuit: ⁊ ſic ad aquas ſiloe
miſit: quia pꝛius debet baptizandus de fide incarnatio-
nis xp̄i inſtrui: ⁊ ſic ad baptiſmũ iam credulus admitti:
vt ſciat cuius gratie in eo eſt particeps: ⁊ cui iaʒ debitoꝛ
fiat deinceps. Ratione ꝓbatur: quia diſpoſitio pꝛecede
re debet id ad qđ diſponit: ſed per cathecíſmũ cathecumi
nus diſponitur vt ſit magis idoneus ad baptiſmi ſuſce-
ptionem: ergo. Jtem ſpãliter quãtum ad adultos ꝓbat̃
concluſio poſt Duranduʒ ⁊ Pe. de palu. q: in baptiſmo
fit obligatio ad obſeruationeʒ fidei ⁊ eoꝝ que ad fidem
pertinẽt: ſed nullus debite obligatur ad aliquid niſi ſci-
ens ⁊ volens: ergo congruũ eſt ꝙ ea que ſunt fidei pꝛo-
ponãtur baptizando ſaltem in generali: vt ipſe pꝛofitea
tur fidem: ⁊ obligetur ad eius obſeruationẽ: ⁊ hoc fit in
cathecíſmo: ibi em̄ eſt inſtructio ex parte cathezizantis:
⁊ reſponſio ac ꝓfeſſio ex parte baptizandi: ⁊ ſponſio de
obſeruatiõe eius. ¶ Oſtendit̃ etiam cõgruitas ex parte
paruuloꝝ. Nam ſicut paruulus poteſt conſequi ſalutem
ex fide aliena ꝑ ſacramentũ baptiſmi ſic congruũ eſt vt
poſſit obligari ad ea q̄ ſunt fidei obligatione aliena. Hec
aũt fit per anadochum. i. patrinũ: cui ꝓponũtur rudimẽ
ta fidei: ⁊ obligatio obſeruandi que ſunt fidei: q̄ ex ꝑſo-
na pueri rn̄det: ꝓfitetur ⁊ ip̄m puerũ licet ignoꝛanteʒ et
nõ conſentientem obligat. Et hoc quidẽ fieri põt in his
que ſunt de neceſſitate vite: ⁊ per que ꝯditio paruuli me
lioꝛatur: ⁊ ad que generaliter oẽs tenentur. Sicut etiam
tutoꝛ pupilli põt obligare pupillum in his que neceſſa-
ria ſunt ad conſeruationẽ tempoꝛaliũ/ſm leges huma-
nas: multo magis patrinus quaſi tutoꝛ ſpiritualis obli-
gare põt paruulum in his que ſunt neceſſaria ad vitam
ſpũalem eternã: ſecus tm̄ in his que nõ ſunt neceſſitatis:
ſed ſuꝑerogationis ſicut ingreſſus religionis ac peregri
nationis. Ad hec em̄ parentes paruulos ſuos ignoꝛan-
tes obligare non poſſunt. Nunc aũt credere ⁊ que fidei
ſunt/obſeruare: neceſſaria ſunt ad vitam ſpũalem: ad q̄
oẽs tenentur q̇ voluerint ſaluari: etiam ſi ſpeciali ⁊ ſpe-
ciali voto non obligarentur. Jdeo ad hec põt paruulus
ignoꝛãs ⁊ nõ ꝯſentiens obligari ꝑ aliũ: q: ꝑ hãc obliga-
tionẽ conditio pueri non ſit deterioꝛ: ſed melioꝛ. Hec eſt
ſententia Alexan. ⁊ Tho. ¶ Tertia ꝯcluſio. Exoꝛcizatio Cõcl̃. 3.
ne tam paruulis q̄ adultis ante baptiſmum adhibenda/ F
cohibetur poteſtas demonis: ne impediat ſacramentum
tradi baptizandis. Pꝛobatur concluſio quãtum ad pꝛi-
mam partem: ꝙ exoꝛciſmus pꝛemitti debet baptiſmo au
to. Celeſtini pape de conſe. diſtin. iiij. Siue paruuli. dicẽ
tis. Siue paruuli ſiue iuuenes ad regenerationis veni-
ant ſacramentum: non fontem vite pꝛius adeant: q̄ exoꝛ
ciſmis ⁊ exufflationibus clericoꝛum/ſpiritus immũdus
ab eis abigatur. Jtem Rabanus de inſtitutiõe clericoꝝ.
ea. diſt. poſtq̄. ait. Poſtq̄ ſe baptizandus ꝑ cõfeſſionem
vere fidei in alterius cõmendauerit dominiũ: ⁊ per abꝛe
nunciationem pꝛioꝛis poſſeſſoꝛis ſe alienauerit ſeruitio:

exufflatur ab eo poteſtas ſeua: vt per puri ſacerdotis mi-
niſteriū ſpūiſancto cedat fugiēs malignus ſpūs. Itē Au
gu. de ſymbolo lib. i. ea. diſt. ſicut noſtis. Sicut noſtis fra
tres chariſſimi/paruuli exoꝛcizant ⁊ exufflantur: vt pel-
latur ab eis diaboli poteſtas inimica: que decepit homi-
nē/vt poſſideret hoīes: nō ergo creatura in infantibꝰ ex-
oꝛcizatur aut exufflatur: ſed ille ſub quo ſunt qui ſub pec
cato naſcunt. Ex his ⁊ alijs pluribꝰ ſanctoꝝ autoꝛitatibꝰ
patet etiā ſcda pars ꝯcluſiōis: ſcꝫ ꝙ per exoꝛciſmū cohi-
betur poteſtas demonis: vt nō impediat baptiſmū cōfe
rendū. Qd etiā expꝛeſſe dicit Rabanus vbi. s. Exoꝛciza-
tur baptizādus/vt diabolus ſuā nequiciā cognoſcens:
iuſtū ſuper ſe dei iudiciū timens recedat ab homine: nec
iam cōtendat eum arte ſua ſubuertere/ne baptiſmū cōſe
quatur: ſed magis honoꝛē deo creatoꝛi ſuo exhibēs: red
dat opus deo factoꝛi ſuo. Et Greg. ſuper Ezech. homel.
xxiiij. Sacerdotes cū per exoꝛciſmi gratiā manū creden-
tibus imponūt: ⁊ habitare malignos ſpiritus in eoꝛum
mentes cōtradicunt: quid aliud faciunt niſi ꝙ demonia
eijciūt. Et idem ꝓbatur per verba que in exoꝛciſmo pꝛo-
ferūtur per modū imperij/⁊ nō tm̄ per modū oꝛationis
Unde dicit. Exi immūde ſpūs: maledicte diſcede: da lo-
cū ſpirituiſancto ⁊c. que fruſtra dicerent niſi aliquē effe
ctum haberēt. ¶ Facit ad idē figuratio baptiſmi in ſub-
merſione pharaonis in mari rubꝛo. Nā pharao qui dia-
bolū ſignificat: pꝛius flagellatꝰ eſt: ⁊ poſtea totaliter in
mari ſubmerſus eſt. Vn̄ et Cypꝛianus. Per exoꝛciſmos
voce humana ⁊ virtute diuina flagellatur/vꝛitur/⁊ toꝛ-
quetur diabolus. Sic ergo ꝑ exoꝛciſmos tollit aliqd po
teſtatis diaboli: vt nō tantū ſeuire poſſit quantū faceret
in nō exoꝛcizato: licꝫ nō penitus tollat ſicut in baptiſmo
vt dictū eſt in notabili. Nec huic cōtrariū eſt/ꝙ qn̄qꝫ fit
exoꝛciſmus poſt baptiſmū: qn̄ ſcꝫ ꝓpter neceſſitatē immi
nētis periculi/paruulus cōtinuo baptizat nō pꝛecedēte
cathecīſmo nec exoꝛciſmo: q: tūc nō fit exoꝛciſmꝰ ad tol-
lendā diaboli poteſtatē ne īpediat baptiſmū qui iā datꝰ
eſt: ſed vt ſeruet vnifoꝛmitas in modo baptizādi: ⁊ tunc
tātū ſignificat. Vel ꝙ etiā tūc aliquo modo cohibet dia-
bolū nō vt nō impediat baptiſmū: ſed vt minꝰ impugnet
baptizatū. Neqꝫ em̄ baptiſmus ſic excludit poteſtatē dia
boli/vt nullo modo impugnet (Nō enim ceſſat inſidiari
baptizatis: habet em̄ fiduciā vt ioꝛdanis influat ꝑ os eiꝰ
(Iob. xl.) ideſt inſidiatur vt peruertat baptizatos) ſed
eo modo excludit/vt nō ad damnationē trahat (vt s. di
ctum eſt in notabili) ⁊ etiam inſidiādi poteſtatē minuit.
Propter hoc etiā per aquā benedictā baptizati aſpergi-
mur: vt poteſtas impugnādi repꝛimat nō penitus tolla
tur: manet em̄ aliquo modo ad noſtri exercitiū: vt repu-
gnādo mereamur gratie augmentū ⁊ glie. Qd v° ꝓpo-
ſitinus dixit: ꝙ exoꝛcizatus ante baptiſmū diſcedens mi
noꝛes tenebꝛas patiet: non eſt pꝛobabile: q: tenebꝛe iſte
in ſola carētia diuine viſionis cōſiſtunt: ⁊ hec in omnibꝰ
paruulis abſqꝫ baptiſmo defunct equalis erit: cū pꝛeter
illā carentiā/nullam aliam penā ſenſibilem patient. Vn̄
dicit Alex. ꝙ nō intelligat/vnde ꝓpoſitinus hoc accepe
rit. Et in talibus non ſunt adinuentiones noue faciēde.
Arti. 3. ¶ Quantū ad tertiū articulū dubitatur pꝛimo circa ca-
Dub. 1. thecīſmū: quomodo vera ſit reſpōſio patrini qui reſpon
G det: credo/abꝛenūcio. Satis ad hoc videtur reſpondere
magiſter in textu. Vn̄ patrinꝰ cū reſpōdet/credo: reſpon
det in perſona pueri/⁊ perſona ſui (vt dicit Alexā.) alio
tn̄ ⁊ alio intellectu. Nam vt dicit: credo/in ꝑſona pueri.
vel refertur ad tēpus ꝑſens: ⁊ tūc valet tātū (ſm Aug.)
credo. i. ſacramentū fidei recipio: ⁊ hoc verū eſt. Nā par-
uulus recipit baptiſma qd dicitur/⁊ eſt ſacramētū fidei.
Si v° refert ad futurū. Et cū queritur. Credis in deū pa
trem omnipotentē: tūc ſenſus eſt: qn̄ ad perfectā etatē
peruenero/fidei cōſentiā: vt Dionyſius exponit. Et hoc
ꝯfiteri pōt patrinus ex ꝓpoſito ſollicitudinis circa ipm
exhibēde vt inſtruat et credat. Itē in perſona ſua reſpō-

det patrinus: vt dicit Alex. quoniā ſic reſpōdendo ſe ob-
ligat ad inſtruendū eum in fide: quādo oppoꝛtunitas ſe
offert. Et eſt ſenſus. Credo. i. me ⁊ puerū ad credendum
obligo. Me/ad inſtruēdum eum in fide. Vn̄ ſi puer nō
inſtrueretur in fide ab alijs/puta parentibꝰ cohabitanti
bus vel ſacerdotibꝰ: patrini tenent illos inſtruere tētio-
ne neceſſitatis. Puerū v° obligat ad credendū cū habe
bit vſum rationis/ex hoc ꝙ ſacramētū fidei ſuſcipit. Sic
de illo cū ait. Abꝛenuncio ſathane ⁊ pōpis eius. i. obligo
puerū ad abꝛenūciandū: ⁊ me ad ꝓcurandū poſſetenus
vt abꝛenūciet cū ad vſum rationis peruenerit ꝑ infoꝛma
tionē ⁊ exhoꝛtationē. Et ſic reſponſiones ille vere ſunt.
Ex quo etiā patet obligatio patrini/qua obligat puero
dum non ſint alij eius vicē ſupplentes. Nec moderno tē-
poꝛe periculū eſt patrinis: q: cū parētes pueri ſint chꝛi-
ſtiani: ſatis ꝓbabiliter poteſt eſtimari ꝙ eum in fide nu-
trient: ⁊ ꝙ ab alijs quibus cōiunctus eſt/fidē addiſcat.
Secus autē erat in pꝛimitiua eccleſia: vbi paruuli cū infi
delibus cōuerſabant. ¶ De hac patrinoꝝ obligatione
ſic loquit Hugo lib. ij. de ſacramētis. parte. vj. ca. xij. Pa
trini vocant q̄ paruulos ad baptiſmū offerūt: ⁊ ꝓ ipſis
ſpōdendo quaſi fideiuſſoꝛes ad deū ſiunt. Hi pꝛopterea
patrini vocant: q: regenerādos ad vitā nouā offerūt: et
quodāmodo autoꝛes fiūt ipſius regeneratiōis noue: de
quibꝰ placuit patribꝰ/vt ꝑ ſingulos baptizādos patrini
ſinguli admitterent. i. vnus tm̄: ſiue vir ſiue mulier: pꝛo
pterea foꝛtaſſis ne ſpūalis cognatio: cui reuerentiā exhi
bere opoꝛtebat: paſſim diffuſa ī matrimonij copula ob-
eſſe potuiſſet. Sed quedā eccleſie hanc cōſuetudinē nō
ſeruāt plures ad ſuſceptionē paruuloꝝ admittētes: ⁊ ꝭ
ſimiliter ſancitū eſt/vt aliū in baptiſmate vel cōfirmatio
ne in filiolū nō ſuſcipiat: qui ipſe baptizatꝰ vel cōfirmatꝰ
nō eſt. Et ſequit. Patrini fideiuſſoꝛes ſunt pꝛo his quos
in baptiſmo ſuſceperūt: vt eos cū ad legitimā etatē ꝑue-
nerint: admoneāt fidem rectā ⁊ cōuerſationē bonam cu
ſtodire. ante oīa ſymbolū ⁊ oꝛationē dominicā vt ipſi te
neāt/⁊ eis inſinuet/ꝓ quoꝝ fide ſponſionē fecerūt. Hec
Hugo. Et habet de cōſe. diſ. iiij. vos ante oīa. Per qd au
tē cōtrahitur paternitas que impedit matrimoniū ꝯtra-
hendū ⁊ ſoluit contractū: dicetur. i. diſ. xlij. ¶ Scdo du- Dub. 2.
bitatur circa exoꝛciſmū. Utrū exoꝛciſmus cohibeat pote H
ſtatem demonis virtute naturali vel ſuꝑnaturali. ¶ Cir
ca hoc fuit opinio quoꝛundā (vt recitat Richar. arti. vj.
q. j. ⁊ Pe. de palude. q. iiij. iuxta finē) ꝙ exoꝛciſmi natura
li virtute expellunt ab eo qui exoꝛcizatur diaboli pote-
ſtatē. Allegant ad hoc ꝙ ſonus cithare expulit ſpiritum
malū a ſaul: vt habetur. j. Regū. xvj. ⁊ Tobie ca. viij. ha-
betur ꝙ odoꝛ incenſi iecoꝛis cuiuſdā piſcis fugabat de-
monē. Uigoꝛoſioꝛ autē eſt vox humana ſono cithare et
odoꝛe iecoꝛis. Item exoꝛciſmi ſalomonis fugabāt demo
nes: vt dicit quedam glo. in actibus. c. ergo magis exoꝛ-
ciſmi eccleſie. Et Guido in ſua muſica videtur dicere: ꝙ
quidam demones ſonos muſicos ſuſtinere nō poſſunt.
Modū etiā nitūtur aperire. Nam q: ſonus v°boꝝ eſt ab
hoīe cōpoſito ex coꝛpoꝛe ⁊ ſpū: ideo ex cauſa ſpūali con
trahit virtutē aliquā ſpūalē: rōne cuius pōt agere in ſpi-
ritū: ſcꝫ demonē. Et ſi nō poteſt totaliter vincere penitꝰ
auferēdo poteſtatē diaboli: tamē poteſt eā debilitare et
impedire. ¶ Sed hec opinio caret fundamēto. Nam vir
tus ſpūalis non pōt recipi in ſubiecto materiali. Nullibi
em̄ hoc cōcedit niſi de coꝛpoꝛe humano: qd infoꝛmatur
aīa intellectiua que eſt ſpiritualis: ⁊ hocipſum eſt diffici
le intellectu. Preterea ſi verba exoꝛciſmi naturaliter age
rent in demones: tūc omnia verba eiuſdem ſpeciei eſſen
tialis ſimiliter agerēt: q: actio naturalis cōſequit ſpeciē.
Sed oīa verba ab eodē pꝛolata ſunt eiuſdē ſpeciei eſſen-
tialis: quia nō ſunt niſi aer fractus in oꝛe loquentis. Aer
autē eſt vnus/et nō diuerſus ſm ſpeciē. Preterea non vi
detur aliqua cōtrarietas in v°bis nature demonū: ꝓpter
quā demon cōpelleretur fugere a poſſeſſo. ¶ Ideo illā

opinione dimiſſa dico cum Alber. ⁊ Rich. ⁊ Pe. de pal.
q. iiij. iuxta finem: ꝙ exorciſmus nō expellit/nec cohibet
poteſtatē demonis per aliquā virtutē ſibi tanq̄ ſubiecto
inexiſtentē: neq̄ naturalē: neq̄ ſupnaturalē: ſed ex diui/
na virtute ſibi ex decreto diuine miſericordie aſſiſtēte. ſi/
cut etiā .ſ. dictū eſt de ſacramētis ſic intelligēdo (vt dicit
Rich. ⁊ Pe. de pal.) ꝙ diuina virtute arctatur diabolus
ne de cetero (ceteris paribꝰ) tantū poſſit cōtra exorciza/
tū: quantū poſſet ſi exorcizatus nō eſſet: ⁊ h̄ maxime (vt
dictū eſt) impediēdo baptizādū a ſuſceptione baptiſmi
⁊ eius effectu. Nec ꝓpter hoc exorciſmus eſt ſacramētuꝫ
noue legis: q̄m nō eſt ſignū efficax a deo inſtitutū gratie
ex opere operato cōferēde. Nō eñ inſtitutus eſt imme/
diate a deo: ſed ab eccleſia: cui tñ chriſtus aſſiſtentiā pro
miſit. Nec preſtat gratiā: ſed tollit impedimentū gratie ꝑ
J baptiſmū cōferēde modo p̄dicto. ¶ Per hoc ad motiua
opi. ad illud de cithara dauid ⁊ odore incenſi iecoris/di/
citur: ꝙ iſta nō fugabāt demonia virtute eis inexiſtente:
ſed fugatus fuit demō a ſaule virtute diuina/⁊ merito fu
turo paſſionis chriſti: que ſignificabatur per citharam ⁊
chordarū tenſionē in ea. Nā per citharā ligneā/figura/
batur crucis lignū ⁊ per tenſionē chordarū extenſio mē
broꝝ chriſti in eo: vel merito dauid qui vexato ſaule ca/
nebat laudes diuinas in cithara orando pro ſaule: quo
impetrauit quietē ſauli a diabolica vexatiōe. ¶ De odo/
re iecoris dicitur: ꝙ odor ille nō expulit demonē: ſed me
ritū orationis tobie: qđ per fumi odoreꝫ ſignificabatur.
Unde ibi dicit̄/ꝙ angelus raphael apprehēdit demonē
⁊ relegauit in ſupioribus egypti. Unde patet: ꝙ nō vir/
tute iecoris: ſed virtute ſancti angeli voluntatē diuinam
exequētis/fuit demon ille expulſus ⁊ hoc merito oratio
nis. qđ etiā factū fuiſſet: ſi oratio eadē/⁊ diuina ordina/
tio ſine iecoris incenſione facta fuiſſet: vt dicit Lyra vbi
ſ. Dicit tñ Lyra in poſtilla ſuper ca. xvj. primi Reguꝫ: ꝙ
duobus modis corporalia poſſunt naturaliter impedire
afflictionē demonis. Nā demones nō poſſunt res corpo
rales ꝓ libito ſue volūtatis trāſmutare: nec ſua virtute
poſſunt: ſed tñ applicare poſſunt actiua naturalia paſſi
uis: vt dictū eſt in ij. libro. Actiua autē naturalia requi/
runt diſpoſitionē ſue actioni cōuenientē in patiente. Et
cū hec diſpoſitio per corporalia impeditur: impedit̄ etiā
actio afflictiua per demoneꝫ cōparata. Hinc lunatici ſm
aliā ⁊ aliā diſpoſitionē humiditatis cerebri: que influxū
lune ſequitur: plus vel minus patiūtur demonū vexatio
nes. ⁊ ſic ſonus vel odor aut aliud ſenſibile/pōt cauſare
aliquā diſpoſitionē in homine: per quā minus aptus eſt
ſuſcipere afflictionē demonis. Scđo modo pōt hoc con
tingere: quia afflictio: vt ſentiatur: requirit perceptionē
diſcōuenictis: ſicut delectatio cōuenictis. Ubi eñ nulla
eſt perceptio: nulla eſt afflictio: nec delectatio: ideo qđ
diminuit perceptionē cōuenictis vel diſcōuenictis: etiaꝫ
diminuit afflictionē vel delectationem: ⁊ per hoc ſonus
vel aliud ſenſibile attrahēs attētionē afflicti ad ſe: auer/
tit ipſum ad minus attēdendū ac percipiendū afflictiuū
⁊ hoc aliqualiter minuit afflictionē. ¶ Sed quia ad aſſi
ſtendū homini: demon nō requirit aliquā diſpoſitioneꝫ
in homine: ſed tñ ad operandū: ideo per nullaꝫ rem cor
poralē vel ſenſibilē poteſt expelli ab obſeſſo: ſed ſolum
virtute diuina imediate/vel mediātibus angelis ſanctis
quod fit quandoq̄ ex merito alicuius deuoti orātis: aut
deū obſecrantis pro ſalute obſeſſi. ¶ Ad aliud de exor/
ciſmis ſalomonis dicitur: ꝙ fecit eos tēpore quo habuit
ſpiritū dei: tunc illis pellebat̄ demon virtute diuina: ſi/
cut nūc per exorciſmos eccleſie. Siuo fecerat eos poſtq̄
factus eſt idolatra: et eiſdem expellebātur demones: il/
lud factum eſt arte magica: per quam demones fin/
gunt ſe expelli quaſi coactos vt homines teneant in er/
rore. ¶ Ad illud quod adducit̄ de Guidone in ſua muſi
ca dicitur: etſi Guido hoc dicit/nullius eſt autoritatis in
theologia: poſſunt tamen modi muſici modo predicto

impedire oꝑationes: demones nō expellere: ⁊ ita poſſet
exponi Guido/q̄ eū voluerit in h̄ dicto ſaluare. ¶ Dubi
tatur tertio de ritu baptizandi ⁊ de eius rōne. Ad qđ dr/ Dub. 3.
ꝙ in ritu baptizādi quedā adhibent̄ ad diſponēdū bapti
zandū/vt catheciſmus: quedā ad impedimēta remouen
dū/vt exorciſmus: quedā ad ſignificandū ⁊ cōmouēdū:
que oīa cū ſuis ſignificationibꝰ breuiter recitat venerabi
lis Hugo lib. ij. de ſacra. parte. vj. x. ⁊. xj. cap̄. ita dicēs. Si
gnatur p̄mo baptizādus ſignaculo crucis in fronte/in
pectore/in oculis/in naribꝰ/in auribꝰ/in ore: vt totiꝰ cor
poris ſenſus h̄ ſignaculo muniant̄: cuius virtute oīa no
ſtra ſacramēta cōplent̄: ⁊ oīa diaboli figmēta fruſtrant̄.
Poſtea dat̄ ſal bñdictū in os: vt ſapiētia cōditꝰ/fetore ca
reat iniq̄tatis: ⁊ vltra nō putreſcat a vermibꝰ vitioꝝ. De/
inde exufflat̄ malignus ſpūs foras: vt ſpūs ſpiritu pella
tur. Poſtea tangunt̄ ⁊ aures ⁊ nares cū ſaliua: vt tactu
ſuperne ſapiētie ⁊ aures eius aperiant̄ ad audiendū ver
bū dei: ⁊ nares ſilr̄ ad diſcernendū odorē ſuauitatis vi
te ⁊ mortis: hoc eſt ſacramētū aꝑtionis qđ dn̄s in euāge
lio Marci. vij. ſignificauit: q̄n aures ⁊ os tetigit ſurdi et
muti dicēs: effeta/qđ eſt aperire. Sequētia ex ca. xj. ſum/
pta ſunt. His cōpletis venit ſacerdos ad fontē ⁊ cōſecra
tur fons in noīe patris ⁊ filij ⁊ ſpūſancti: vt ſanctitas ſa
cramēti nō ex eo qui miniſtrat: ſed ex eo q̄ ſanctificat cō/
ſtare ſciatur: ſicut ſcriptū eſt. Hic eſt qui baptizat. Tradi
tur etiā noue vite auditoribꝰ ſymbolū fidei: in quo apo/
ſtolice doctrine forma cōſiſtit. Poſtremo oblatus ad ba
ptiſmū paruulus/⁊ interrogatꝰ a ſacerdote ſi abrenūci/
et ſathane ⁊ omnibꝰ eius operibꝰ ⁊ pōpis: per ora geſtā/
tiū reſpōdet: abrenūcio: vt qui aliena iniquitate obliga/
tus eſt: aliena fide ⁊ cōfeſſione ſoluat̄. Si autē fuerit ad/
ultus: reſpōdet ꝓ ſeipſo. Poſt abrenūciationē factā/vn
gitur oleo ſancto in pectore: vt tunc muniatur aduerſus
hoſtem: ne deinceps immunda ⁊ noxia perſuadere poſ/
ſit. Ungitur ⁊ inter ſcapulas/vbi eſt vigor portandi one
ra: vt fortitudinē accipiat ad portandū onus domini. De
inde interrogat̄/ſi credat in patrē ⁊ filiū ⁊ ſpiritūſanctū
vnā eſſe eccleſiā catholicā: remiſſionē pctōꝝ: ⁊ vitā eter/
nā. Sub hac ḡ fidei ꝯfeſſione/trina imerſione/a ſordibꝰ
abluitur vetuſtatis/et nouū hominē indutus/triduane
morti chriſti conſepelit̄: ſicut ait apoſtolꝰ ad Roma. vj.
Quicūq̄ in chriſto baptizati ſumus: in morte ipſius ba/
ptizati ſumus. Conſepulti eñ ſumus cum chriſto per ba
ptiſmuꝫ in mortē: vt quomodo chriſtus reſurrexit a mor
tuis: ita et nos in nouitate vite ambulemus. Trina etiaꝫ
imerſio eſt cogitationis/locutionis/⁊ operationis emū
datio. Cōpletis ſic baptiſmi ſacramentis poſtq̄ baptiza
tus a fonte aſcēdit: ſacro chriſmate in vertice vngitur: vt
ſpirituꝫ chriſti participando merito deinceps chriſtianꝰ
appellet̄ coheres regni ⁊ glorie ſacra vnctione effectus.
Deinde traditur chriſtiano veſtis candida: vt qui prime
natiuitatis decorem vetuſtatis pannis offuſcauerat: ha/
bitu regenerationis glorie preferat indumentum. Tegi
tur etiam poſt ſacram vnctionem ſacro velamine eius ca
put: vt intelligat ſe diademate regali ⁊ ſacerdotali poti/
ri. Ad vltimū datur cereus accenſus in manus eius: qua
tenus implere doceatur illud euangelicum/quo dicitur
Matth. v. Sic luceat lux veſtra coram hominibus: vt vi
deant opera veſtra bona: ⁊ glorificent patrē veſtrū qui
in celis eſt. Hanc igitur lampadē ſi inextinguibilē ſerua/
uerit: inter virgines ſapiētes cū ſpōſo celeſti ad nuptias
introibit. Hec Hugo. Et ſuccincte eadem recitat Pe de
palu. q. iiij. In eccleſijs aūt vbi eſt conſuetudo/al̄ quod
horum omittere: ait Richar. aut aliter ordinare: in his ce
rimonialibus ſeruanda eſt conſuetudo: quia illa nō per
tinent ad eſſentiam baptiſmi: quia ſine illis verū cōferri
pōt baptiſma: ſed pertinent ad ſacramenti ſolennitateꝫ.
Peccaret tñ ſacerdos hec cū ꝓpoſito omittēs cōtra mo
rē ſue eccl̄ie caſu neceſſitat̄ excepto. Et tātū de illa q̄ſtiōe
⁊ tota materia ſacri/fidei q̄ initiamur vt ſimꝰ chriſtiani.

¶ De ſacramēto cōfirmationis. Diſtinctio.vij.

Hunc de ſacramēto

cōfirmationis ⁊c. Supꝛa magiſter determi-
nauit de ſacramento baptiſmi: quod eſt ſa-
cramentū intrantiū eccleſiā que eſt certꝰ fi-
delium. Cōſequenter in hac diſt. vij. agit de ſacramento
confirmationis: quod eſt ꝓgredientiū ad fidei robur: et
gratie pꝛofectū. Et continet ſententia textus in ſubditis
tribus cōcluſionibꝰ. ¶ Pꝛima. Cōfirmationis ſacramē-
tum ſub determinata foꝛma eſt a ſolis epiſcopis cōferen
dum. ¶ Scḋa. In cōfirmatione datur ſpirituſſanctꝰ ad
robur baptizatoꝝ: qui in baptiſmo donat ad remiſſionē
peccatoꝝ. ¶ Tertia. Sacramentū cōfirmationis initera
bile a ieiunis accipiendū ⁊ dandū: dignius eſt baptiſmo
non vtilitate: ſed ꝓpter miniſtrū coꝛpoꝛis membꝛū chꝛiſ
mate vnctū: ac collate gratie augmentuz. Has ſuccincte
pꝛoſequitur textus. ¶ De confirmationis ſacramento.

Queſtio vnica

Circa diſtinctionez

iſtaz querit. Utrū cōfirmatio ſit ſacramen
tum noue legis irreiterabile/a ſolis epiſco
A pis diſpēſabile. ¶ Moꝛe ſolito pꝛemiſſis
notabilibꝰ pꝛo articulo pꝛimo: ſubiungent cōcluſiones
pꝛo ſecūdo: ⁊ mouēdoꝝ dubioꝝ ſolutiones pꝛo articulo
Arti. 1. tertio. ¶ Notandū quoad pꝛimū: ꝙ cōfirmatio hic non
Nota. 1. accipit ꝓ cōſtanti firmitate in bono quemadmodū bea-
ti dicunt cōfirmati: nec ꝓ ſigno talis cōfirmatiōis. Sed
hic accipit pꝛo quadaz vnctione: que dicit eſſe vnum de
Confir- ſeptem ſacramentis eccleſie. ¶ Et hec poteſt ſic deſcribi
matiōis cōfoꝛmiter ad diffinitionē baptiſmi. ſ. diſt. iij. poſitā. Cō-
diffinitio firmatio eſt vnctio hoīs viatoꝛis baptizati aliq̄liter ↄſen
tiētis: vel ante ſuſceptionē rōnis vſum nō habētis/facta
in frōte in figura crucis cū chꝛiſmate ſanctificato/a mini
ſtro idoneo/ſimul cū debita intētione/certa ṽba ꝓferen
te/ex inſtitutiōe diuina/ſignificās vnctionē aīe ꝑ gratiaz
roboꝛātē/ad cōfitēdū fiducialiter chꝛiſti fidē. Diffinitio
hec cauſalis eſt tāgēs materiā/miniſtrū/foꝛmā/ſuſcipiē-
tē/modū/et finē. ¶ Ūn̄ dꝛ pꝛimo: vnctio/quo tangitur
materia ꝓpinqua: eo modo loquēdi de materia: vt. ſ. di
ctum eſt de baptiſmo diſt. iij. q. j. q̄ hic habere volo ꝓre-
petitis. ¶ Tangit etiā quidditas cōfirmationis: nā ↄfir
matio nō eſt res ꝑmanēs/puta chꝛiſma: ſꝫ opatio trāſiēs
ideſt vnctio ſeu actꝰ vnguēdi in frōte ⁊c. ¶ Dicitur hoīs
baptizati: q: nō baptizatꝰ cōfirmari nō pōt: ſicut nec oꝛ-
dinari: nec aliud ſacramētū in opatione cōſiſtēs ſuſcipe:
cū baptiſmus eſt ianua ⁊ fundamētū ceteroꝝ ſacramen-
toꝝ: vt dꝛ de cōſe. diſ. iiij. cū itaqꝫ. in fi. ¶ Dicit: in opatio-
ne cōſiſtēs/ꝓpter ſacramētū euchariſtie: q: cū illud non
cōſiſtit in opatione circa ſuſcipiētē/nihil pꝛeſupponit in
eo: ideo nō baptizatus: imo aīal brutū ſi ſuſcipit ſpēs ſa-
cramētales euchariſtie: verū ſuſcipit ſacramētū: nā ſpēs
ſunt ſacramētū/etiā nō ſuſcepte. ſecꝰ de alijs ſacramētis.
Illa em̄ cōſiſtūt in opatione circa ſuſcipiētē: ideo pꝛere-
quirūt baptiſma in eodē/vt ſint ſacramēta. Etiā mr̄imo-
niū etſi ſit apud infideles: nō tn̄ apud eos eſt ſacramētū
vt. j. dicet. Et de h̄ vide Alex. pte. iiij. q. xxviij. mēbꝛo. ij. ar
ti. ij. cōcoꝛdat ſanctꝰ Bonauen̄. diſt. pſenti arti. ix. ⁊ Tho.
q. iiij. arti. iij. diſ. vij. in ſcripto. iiij. ¶ Dicit aliqualiter cō
ſentiētis ⁊c. eodē modo ſiquidē reqrit cōſenſus in ſuſci-
piēte ſacramētū cōfirmatiōis: ſicut requirit in ſuſcipiēte
B baptiſmū: de quo. ſ. diſt. iiij. ¶ Dicit viatoꝛis: eadē rōne
q̄ in baptiſmat diffinitiōe. ¶ Dicit facta in frōte: vbi no-
tat determinata pars coꝛpis: in qua ſi nō fieret: nō eſſet
ↄfirmatio. Nā vnctio cū chꝛiſmate (q̄ ſit in vertice bapti
zato pꝛo vero a ſacerdote baptizāte) nō eſt cōfirmatio.
Cuiꝰ ratio eſt inſtitutio diuina. Cōgruitas ṽo ſm̄ Rich.
hec eſt: quia cū hoc ſacramentuz oꝛdinet ad fiducialiter
ſine timoꝛe ⁊ ſine erubeſcētia fidē cōfitendū: quantū ad
articulū moꝛtis chꝛiſti in cruce: ⁊ ſigna timoꝛis ⁊ erube-
ſcentie maxime apparēt in fronte. Ideo qui cōfirmatur/
vnguit chꝛiſmate in frōte ꝑ modū crucis: vt ſibi oſtēda-
tur/ꝙ cōfiteri debet crucē chꝛiſti ſine timoꝛe ⁊ erubeſcē-
tia: ⁊ vt ibi adhibeat remediū vbi apparet radix deficiē-
di: ſcꝫ timoꝛ ⁊ erubeſcētia. Nā ꝓpter hec duo: ſcꝫ timoꝛē
moꝛtis/⁊ timoꝛē cōfuſionis ſeu ignominie/qui dꝛ erube
ſcentia: impeditur hō ne libere ⁊ aperte cōfiteat fidē no
minis chꝛiſti. Hec aūt duo apparēt in frōte: q: (vt dꝛ. iiij.
Ethi.) timētes in frōte palleſcūt: ⁊ verecūdati rubēt. Et
quia frōs magis patet: ⁊ eſt vicina imaginationi ex qua
ꝓcedunt paſſiones ille: ⁊ etiā magis apta vnctioni: que
oīa ſimul nō inueniūtur in alio mēbꝛo: ſcꝫ coꝛde/vertice
vel lingua. ¶ Dicitur in figura crucis: ſic em̄ concoꝛdat
foꝛme: in qua dꝛ. Signo te ſigno crucis: alioquin niſi ſic
fieret/foꝛma nō eſſet vera. De hoc etiā Stephanꝰ papa
(de cōſe. diſt. v. Nūquid) ait. Nunqd non oīa chꝛiſmata
ſacerdotalis miniſterij crucis figura perficiūtur. ¶ Di-
citur cū chꝛiſmate: nam ſi fieret cū oleo ſancto/aut oleo
infirmoꝝ nō eſſet ſacramētū. Cuius ratio pꝛincipalis nō
eſt niſi inſtitutio diuina. ¶ Adducūtur aūt rationes cō-
gruitatis ex fine huiꝰ ſacramēti ſignificādo. Chꝛiſma eſt
vnguētū ex oleo oliuarū ac balſamo cōfectū. Ūn̄ Raba
nus de naturis rerū lib. xviij. c. vj. Balſamus in chꝛiſma-
tis cōfectione/liquoꝛe oliue cōmiſceri ac pōtificali ſolet
bn̄dictione cōſecrari: quatenus fideles oēs in impoſitio
ne manus ſacerdotalis: qua ſpūſſanctus accipit: hac vn
ctione ſignētur. Chꝛiſma itaqꝫ cōuenienter ſignificat fi-
nē ſiue effectū huius ſacramēti. Nam (vt dicitur de ſacra
vnctione. §. Per frontis.) per cōfirmationē ſpūſſanctus
datur ad augmentū: vt libere cōfiteatur qḋ credit: quia
coꝛde credit ad iuſticiā: oꝛe autē ſit cōfeſſio ad ſalutē: vt
ibidē pꝛemittit. Hec autē includūt interioꝛē cōſcientie ni
toꝛē per purā fidem. ¶ Oleū ṽo cū ſit pingue ⁊ conue-
nientiſſimū ignis pabulū ⁊ nitidū/cōueniēter reꝑſentat
gratie pinguedinē: charitatis feruoꝛē: ⁊ fidei interioꝛem
nitoꝛē. Balſamus autē cū ſit maxime odoꝛiferus/⁊ a coꝛ
ruptione pꝛeſeruatiuus: cōueniēter repꝛeſentat bonum
odoꝛē fame fidei qui diffundit per confeſſionē oꝛis/qua
audiētes pꝛeſeruātur a coꝛruptiōe erroꝛis. Et qm̄ ꝓpꝛie
tates olei ꝑfectiꝰ inueniunt in oleo oliue ꝙ̄ in alio: vn̄ ⁊
antonomaſice oleum dꝛ. Et ideo chꝛiſma qḋ eſt determi
nata materia huiꝰ ſacramēti: non ex quocūqꝫ oleo: ſed ex
oleo oliue ⁊ balſamo cōficit. De hoc etiā de ſacra vnctio
ne. §. ad exhibendū. circa pꝛincipiū. ¶ Dicitur/ſanctifi- C
cato: quia vt chꝛiſma ſit materia cōfirmationis: nō ſuffi-
cit ꝙ ſit ↄfectū ex oleo ⁊ balſamo: ſed neceſſe eſt vt ſit cō
ſecratū ab epiſcopo. Cuius ratio (vt. ſ.) eſt diuina inſti-
tutio. Ad quod adducitur cōgruētia quedā (vt dicit Ri-
char. q. j. arti. j. poſt ſanctū Bonauen̄. ⁊ Sco.) quia hanc
materiā chꝛiſtus tactu mūdiſſime carnis ſue nō ſanctifi-
cauit: facto eam determinās ad hoc ſacramentū/ſicut fa
cto determinauit aquā ad baptiſmū: ⁊ panē ⁊ vinum ad
euchariſtie ſacramētū: ſed inſpiratione vel p̄cepto. Ideo
epiſcopi nō valentes ſolo tactu ſuo hāc materiā cōſecra
re: eam cōſecrant per benedictionē. ¶ Sed hāc cōgruē-
tiam repꝛobat Pe. de palude. q. j. arti. ij. diſt. pꝛeſentis. et
Duran. quia ſic aqua baptiſmatis nō deberet benedici:
cū ſit cōſecrata ꝑ cōtactū coꝛpoꝛis chꝛiſti: q: ſic fieret iniu
ria cōſecrationi chꝛiſti: ſicut ipſi aiunt/ꝙ chꝛiſtus nō eſt
vſus viſibili ⁊ exterioꝛi vnctiōe: ne fieret iniuria interio-
ri vnctioni qua vnctus eſt pꝛe conſoꝛtibꝰ ſuis. Ideo dicit
aliter Duran. ⁊ Pe. de pal. ſequētes in hoc ſanctū Tho.
diſt. pꝛeſenti. q. ij. arti. iij. ꝙ in quocūqꝫ ſacro miniſter eſt
determinatꝰ aliqua oꝛdinatiōe: requirit etiā materia de-
terminata aliqua bn̄dictione: quia materia eſt q̄ſi inſtru
mentū quo vtitur miniſter: qḋ debet cōgruere miniſtro.
Ideo cū cōfirmatione determinat miniſter certi oꝛdinis
ſcꝫ epiſcopus de neceſſitate: ideo opoꝛtet materiam eius
ſcilꝫ chꝛiſma determinare benedictione etiam de neceſſi

tate. Baptiſmus autē: quia pōt miniſtrari generaliter ꝑ
quēlibet: licꝫ de ſolēnitate eius ſit/ ꝙ miniſtreť per ſacer
dotē: ideo materia ei⁹ eſt quelibet aqua elemētaris: licꝫ
ꝓpter eius ſolēnitatē benedicať: nō tñ requiriť neceſſa⸗
rio aque bñdictio. ¶ Sed ħ minus valet (vt etiā dedu⸗
cit Pe. de pal. vbi. ſ.) q: ex ħ ſequereť/ ꝙ euchariſtia nō
poſſet confici niſi in pane ⁊ vino prius bñdictis. Siliter
ordines cōferri nō poſſent niſi materia: puta vrceoli/ cla
ues/ liber euāgelij/ panis ⁊ vinū/ que ſunt materie ordi⸗
nū: prius eſſent bñdicte: qđ patet eſſe falſuꝫ. Et ꝓbať cō
ſequētia: q: miniſter euchariſtie ⁊ ordinū eſt determina⸗
tus ordinatiōe: q: neceſſario eſt pſbyter vel epſ: ideo ma
gis placet prima cōgruētia. Et ad eius improbationē dr:
ꝙ nō ꝓpter iniuriā ſacramēti cauēdā requiriť neceſſario
benedictio: ſed q: nō eſt neceſſariū vt benedictū ſeu ſan⸗
ctificatū iterū benedicať: licꝫ hoc ꝓpter ſolēnitatē fieri
poſſet. Sed nec in ħ fieret iniuria ſacramēto vel rei cōſe
crate: quia tūc dr fieri iniuria rei cōſecrate: qñ idē genus
cōſecrationis repetiť: nō qñ aliud ⁊ aliud: maxime quā⸗
do vnuꝫ ordinať ad aliud: de ħ late in Pe. de pal. vbi. ſ.
Verū quicqđ ſit de his cōgruitatib⁹: ratio (vt dictū eſt)
eſt inſtitutio diuina. ¶ Dicitur cōſequēter in diffinitiōe
cōfirmationis/ a miniſtro idoneo: ⁊ nō diciť/ ab epo: q:
quis miniſter ſit idoneus de neceſſitate ſacramenti/ ſunt
opi. apud aliqs vt diceť. Ideo vt diffinitio cuilibet opi.
ſeruiat dr: a miniſtro idoneo/ ſine vlteriori determinatio
ne. ¶ Diciť ſimul cū debita intētione: q: ſine debita intē
tione miniſtri (q̄ eſt velle facere qđ eccľia intēdit) nō eſt
ſacramētū per oīa: ſicut dictū eſt in baptiſmo de intētio⸗
ne baptizātis. ¶ Diciť certa vba ꝓferētis: vbi tangitur
forma hui⁹ ſacramēti/ q̄ eſt. Signo te ſigno crucis. Cōfir
mo te chriſmate ſalutis in noīe patris ⁊ filij ⁊ ſpūſſancti
amē. In qua forma tangiť finis huius ſacramēti ad quē
inſtitutū eſt: que eſt cōfeſſio fidei chriſtiane: cuius tota
ſumma cōſiſtit in paſſiōe chriſti: vt innuit apľs. j. Cor. ij.
Nō iudicaui me aliqđ ſcire inter vos: niſi ieſum chriſtū ⁊
hūc crucifixū. Habet etiā huius articuli cōfeſſio maioreꝫ
difficultatē: quia ſicut dr ibidē. c. j. Nos aūt pdicam⁹ chri⸗
ſtū crucifixū: iudeis quidē ſcandalū: gentibus aūt ſtulti
ciā. Et hic finis tangiť/ cuꝫ diciť. Signo te ſigno crucis:
vt crucis verbū nō erubeſcat: ſed publice cōfiteať. Tāgi
tur etiā ſacramētalis actus/ cū diciť: cōfirmo. i. ſacramen
tū cōfirmationis trado. Tāgiť materia cū diciť: chriſma⸗
te. Tangiť etiā res ſacramēti/ cū diciť: ſalutis. Tangitur
quoqꝫ cā principalis ſanctificans: in noīe patris ⁊c. Qđ
aūt hec ſit forma: ratio eſt (vt in pluribꝰ) inſtitutio diui⸗
na. Verū quidā loco verbi ſigno/ dicūt cōſigno (vt Pe.
de pal. ⁊ alij) ⁊ loco dictiōis ſalutis/ dicūt ſctificationis.
Et nō refert: q: illa verba eundē ſenſum habēt: ⁊ manen
te ꝑfecte eadē ſentētia: manet eadē forma: ſicut. ſ. dictuꝫ
eſt de baptiſmate. ¶ Diciť ſimul: q: neceſſe eſt vt cōcur⸗
rāt ꝓ aliquo inſtāti tēporis: intētio/ vnctio/ ⁊ vboꝝ ꝓla
tio: ita vt nullū hoꝝ ꝑfecte finiať ſine alijs: qn ad minus
alia ſint incepta: vt in ſimili dictū eſt de baptiſmo. ¶ Di
D citur ex diuina inſtitutiōe ſignificās: vbi tangiť autor et
inſtitutor hui⁹ ſacramēti. ¶ Verū de ħ recitat Alex. par.
iiij. q. xxiiij. mēbro. j. ⁊ poſt eū ſanct⁹ Tho. tres opi. Una
eſt quā tenet Alexan. ꝙ ſacramētū illud nō eſt inſtitutū
neqꝫ a chriſto: neqꝫ ab apľis. Tū q: nō legiť in ſcriptura/
qñ vel vbi. Tū q: neqꝫ chriſt⁹: neqꝫ apľi vſi ſunt hac ma⸗
teria: neqꝫ hac forma: ſed ſola manuū impoſitiōe. Nā de
chriſto legiť Matth. xix. ꝙ paruulis ſibi oblatis man⁹
impoſuit. Siliter de apľis Actuū. viij. ⁊. xix. ꝙ apľi bapti
zatis imponebāt manus/ vt acciperēt ſpm̄ſanctū: qđ nō
pōt intelligi de acceptiōe ſpūſſancti ad robur: q̇ eſt effe⸗
ctus cōfirmationis. Nā ⁊ in baptiſmate dať ſpūſſanctus
nō ad robur: ſed ad remiſſionē pctōꝝ: que fieri non pōt
ſine ſpūſſancti acceptiōe. Sed dicit/ ꝙ cōfirmatio inſtitu
ta eſt ab eccleſia in cōcilio Meldenſi. Vñ dicit Alex. Si
ne preiudicio dicendū: ꝙ neqꝫ dñs hoc ſacramentū inſti
tuit: neqꝫ diſpēſauit: neqꝫ apoſtoli. Ad cuius declaratio⸗
nē ſubdit. Poſt aſcenſionē dñi cōgruebat apľos ꝯfirma
ri: ⁊ illis ſpm̄ſanctuꝫ dari ad robur. Vñ Ioh. vij. Spiri⸗
tuſſanct⁹ nondū erat datus: q: ieſus nondū erat glorifi⸗
catus. Nō (inquā) in plenitudine vel ad robur ſicut fuit
datus in die pētecoſtes. Vñ apľi cōfirmati ſunt ſpūſan⸗
cto īmediate ſine miniſtro ⁊ ſacramēto: ⁊ ipſi deinde cō⸗
firmabāt ſine ſacramēto: ſed poſtꝙ apľi (qui erāt baſes
eccľie: q̇ adhuc nō erāt plati: ⁊ a ſpūſancto cōfirmati) de
fecerūt: inſtitutū fuit hoc ſacramētū ſpūſſancti inſtinctu
in cōcilio Meldeñ. quātū ad formā vboꝝ ⁊ materiā ele
mentarē: cui etiā ſpūſſanct⁹ cōtulit virtutē ſanctificandi.
Hec Alex. Hāc opi. ſequiť ſanct⁹ Bonaueñ. ¶ Secūda
opinio tenet: ꝙ ſacramentū illud ſit inſtitutū ab apľis ⁊
ab eis collatū ⁊ miniſtratū/ qui fuerūt quaſi baſes eccle
ſie. Ambas has opiniones reprobat ſanct⁹ Tho. Nā cuꝫ
fundamētū cuiuſlibet legis in ſacramētis cōſiſtat: ſacra⸗
mēta nō poſſunt inſtitui niſi per legiſlatorē. ¶ Sed qm̄
neqꝫ eccľia eſt legiſlatrix: neqꝫ apľi legiſlatores: lꝫ dicanť
eccľie baſes: ideo ſacramēta īſtituere nō potuerūt. Sed
illi⁹ eſt inſtituere: cui⁹ eſt ſacramētis efficaciā dare qđ ſo⸗
li⁹ dei eſt. ¶ Vñ eſt tertia opinio: ꝙ ſicut cetera oīa ſacrā
noue legis: ita ⁊ cōfirmatio a chriſto inſtituta eſt. Huius
opinionis rōnes. ſ. habenť diſt. j. q. ij. Hāc opi. approbat
beat⁹ Tho. quē in hoc imitatur Sco. Rich. Durā. Pe. de
pal. Aliaco ⁊ ceteri plures. Vñ dicēdū/ ꝙ chriſtus ſacra⸗
mētū illud inſtituit: materiā ⁊ formā determinauit: nō tñ
potentiā ſuā ſacramētis alligauit. Vñ ipſe ſiue in terris
ſiue poſt aſcēſionē in celis exiſtēs/ potuit apľos ꝯfirma⸗
re immediate ſine tali materia ⁊ forma. Cōfirmare (in⸗
quā) nō ſacramētū eis exhibēdo (ſine materia em̄ ⁊ for⸗
ma nō eſt ſacramētū) ſed rē ſacramēti: ħ eſt/ ſpm̄ſanctuꝫ
dare ad robur. Potuit em̄ cū apľis in primitiua eccľia di
ſpēſare maxime in ſacro cōfirmationis: vt ꝑ ſolā manuū
impoſitionē dareť effect⁹ cōfirmationis: ⁊ pſertim ex eo
q: in ꝯfirmatiōe ab eis collata apparuerūt aliqua ſigna
ſenſibilia: vt donū linguarū: quib⁹ certe cognoſcebatur
aduētus ſpūſſancti: ⁊ ideo nō fuit opus alio ſigno ſenſi
bili: ſed ceſſantib⁹ his miraculis/ miniſtri vti debuerunt
materia ⁊ forma a chriſto inſtituta. An autē apľi materia
⁊ forma vſi ſunt/ dubiū eſt: cū hoc aſſerere nō ſit contra
ſcripturā. Qđ autē tēpus inſtitutiōis ⁊ modus nō legiť
in ſcriptura: nihil ꝓbat: q: multa fecit deus/ q̄ ſcripta nō
ſunt. Iohā. xx. Multa deniqꝫ tradita ſunt eccľie ab apo⸗
ſtolis/ ⁊ per ſucceſſionē epiſcopoꝝ ad nos deriuata: que
nō ſunt ſcripta in canone biblie: vt habet Innocē. de of⸗
ficio miſſe. et in. c. cū Marthe. de celebra. miſſarū. Et hec
opinio videť ſanior/ ⁊ pmiſſis (diſt. j.) conformis: ⁊ ideo
in diffinitione dictuꝫ eſt: ex inſtitutione diuina. ¶ Addiť E
vltimo: efficaciter ſignificans vnctionem anime ⁊c. Ubi
tangitur res huius ſacramenti: que vt ſepe dictuꝫ eſt: eſt
gratia anime collata ad cōſtanter credendū/ ⁊ ore intre⸗
pide ſine verecūdia cōfitendū fidē crucifixi. De quo mel
chiades papa (de cōſe. diſt. v. Spirituſſanct⁹) ait. Spiri⸗
tuſſanctus qui ſuper aquas baptiſmi ſalutifero deſcēdit
lapſu: in fonte plenitudinē tribuit ad innocentiā: in con
firmatione augmentū preſtat ad gratiā. Et q: in hoc mū
do tota etate victuris inter inuiſibiles hoſtes ⁊ pericula
gradiendū eſt: in baptiſmo regeneramur ad vitam: poſt
baptiſmū cōfirmamur ad pugnā: ī baptiſmo abluimur:
poſt baptiſmū roboramur. Et ꝙuis cōtinuo tranſituris
ſufficiāt regenerationis beneficia: victuris tñ neceſſaria
ſunt cōfirmationis auxilia. Regeneratio ꝑ ſe ſaluat mox
in pace baptiſmi vel ſeculi recipiēdos. Cōfirmatio armat
⁊ inſtruit ad agones mundi hui⁹/ ⁊ prelia reſeruandos.
Qui aūt poſt baptiſmū cuꝫ acquiſita innocētia immacu
latus peruenerit ad mortē: confirmatur morte: quia iam
nō poteſt peccare poſt mortē. Hec ibi. Et de ſacra vnctio
ne/ dicit Innoceñ. Per confirmationem ſpirituſſanctus
dať ad augmentū ⁊ robur. ¶ Ex hac declaratiōe diffini⸗

tionis ſacramēti cōfirmationis multe dubitationes que
moueri ſolent ⁊ argumēta ſunt ſoluta. Poſſet tamē con
firmatio breuius ſic diffiniri. Eſt vnctio frōtis baptizati
per ſanctificatū chriſma efficaciter ſignificās vnctionē
anime per gratiā: ad robur ⁊ ad libere cōfitēdū fidē cru
cifixi. Ultima clauſula includit ceteras hic dimiſſas: et in
priori diffinitione poſitas: qm̄ ſi aliqua earū defuerit ab
vnctione: iam nō efficaciter ſignificabit vnctionē aīe ⁊c.
⁊ ſic nō erit ſacramentū: vt ſi nō fuerit miniſter idoneus
F aut nō debita forma verboꝝ. ¶ Conſequēter notādū: ꝙ
de miniſtro idoneo huius ſacramēti due ſunt opi. cōtra-
rie ꝓpter apparentē canonū cōtrarietatē. Una q̄ tenet/
ꝙ ſolus epiſcopus eſt idoneꝰ miniſter: ita vt nullus aliꝰ
poſſit illud ſacramentū cōferre: ⁊ ſi attētet nihil fit. Cui
videtur alludere canon Euſebij pape de cōſe. diſ. v. Ma
nus. cuius partē ponit magiſter in littera: qui ſic habet.
Manus quoq; impoſitiōis ſacramentū magna venera
tione tenendū eſt: qḋ ab alijs perfici nō pōt: niſi a ſum-
mis ſacerdotibꝰ. Nec tempore apoſtoloꝝ ab alijs/ q̄ ab
ipſis apoſtolis legit aut ſcitur peractū eſſe: nec ab alijs
q̄ qui eoꝝ tenēt locum/ vnq̄ perfici pōt: aut fieri debet.
Nā ſi aliter preſumptū fuerit: irritū habeat ⁊ vanū: nec
inter eccleſiaſtica vnq̄ reputabit ſacramēta. Et notētur
verba. dicit: nō pōt/ aut fieri debet: vbi oīno poteſtas cō
firmādi negat alijs a ſummis ſacerdotibꝰ. i. epīs. Et de-
claratur irritū ſi ſecus p̄ſumptū fuerit. Itē Melchiades
papa in. c. de his. de cōſe. diſt. v dicit: ꝙ ſacramētū confir
mationis maioribꝰ. i. ſummis pōtificibꝰ eſt accōmodatū:
qḋ niſi a maioribꝰ perfici nō poteſt. Ad idē ſunt multi ca
noñ. de cōſe. diſt. iiij. p̄ſbyteris. ⁊ ſeq. Itē diſt. xxj cleros.
poſt medium. ⁊ diſtin. lxviij. q̄uis. ⁊ de cōſe. diſtin. v. no-
uiſſime. ⁊. xcv. diſt. p̄ſbyteros. ⁊ de cōſuetudine. quanto.
vbi exp̄ſſe dicit Inno. iij ꝙ ſacramētū cōfirmationis ſoli
epī debēt conferre. Et ſubdit cōtra p̄ſbyteros qui confir
mare p̄ſumpſerūt. Tutius eſt ea ſcʒ ſacramēta ſine peri-
culo ex neceſſitate (que legē nō habet) omittere: q̄ vt ab
alijs quibus ea cōferre nō licet: ex temeritate (que lege
dānatur) nō ſine graui ꝑiculo inaniter cōferatur: cū vm
bra quedā oſtēdat in opere: vitas aūt nō ſubeat in effe-
ctum. Huic expoſitioni cōſentit magiſter diſt. p̄ſenti. Hu
go. lib ij. de ſacramētis/ parte. vij. c. ij. ⁊ ſanctꝰ Bonauē.
⁊ quidā alij. Alia opi. tenet/ ꝙ alius ab epō pōt cōfirma
re. Omnis ſcʒ ꝯfirmatus cui papa poteſt demādare (vt
dicūt q̇dā) ꝙ papa poteſt demādare ſolis clericis: qui-
daʒ ꝙ etiā laicis cōfirmatis. ⁊ pariformiter diſſentiūt de
ordinibꝰ ꝯferēdis: de quo ſuo loco videbit. Allegant ad
hoc vnicū textū canonis/ Peruenit. diſt. xcv. ⁊ eſt beatꝰ
Grego. ad Januariū epiſcopū: vbi Grego. pro ſcandali
vitatione cōcedit p̄ſbyteris/ vt in frontibus baptizatos
chriſmate tangere debeāt. i. cōfirmare vbi epī deſunt. Al
legātur autē pro iſta opinione multe gloſe: que etiā in-
ter ſe in quibuſdā ſunt diuerſe. Huic opinioni cōſentiūt
gloſe canoniſtarū/ ⁊ pene oēs canoniſte. Cōſentit etiam
Alexan. Tho. Richar. ⁊ coꝝ imitatores. Et ſatis bonam
diſtinctionē ponit ibi beatus Tho. diſt. p̄ſenti. q. v. arti.
iij. per quā pretēdit ſaluare/ ꝙ papa pōt cōmittere actuʒ
cōfirmatiōis ſacerdoti: nō autē inferiori: ſed nō poteſta-
tē cōferēdi ordines ſacros: ſed bene ordines minores va
leat quātū pōt. Idē habet Pe. de palude. Et hec de arti-
Arti. 2 culo primo. ¶ Quantū ad ſecundū articulū eſt p̄ma cō
Cōcl. 1. cluſio. Cōfirmatio eſt noue legis ſacramētū a baptiſma
G te ⁊ ceteris ſacramētis realiter diſtinctū. Qḋ ſit ſacramē
tū/ ꝓbat auto. Melchiadis pape (de ꝯſe. diſ. v. de his)
dicētis. Scitote vtrūq; baptiſmū ⁊ cōfirmationē magnū
eſſe ſacramentū. Probat etiā ex diffinitione ſacramēti. s̄.
diſt. j. q. j. Nā eſt ſignū ſenſibile ex diuina inſtitutiōe effi-
caciter ſignificās gratiā cōfirmato cōferēdā: vt deductū
eſt in priori articulo. Qḋ vo ſit diſtinctū a baptiſmo ⁊ ce
teris ſacramētis/ patet: quia illa ſacramēta ſunt realiter
diſtincta: que habēt diſtinctas materiā ⁊ formā et diſtin-
ctos fines ꝓprios: ſed ꝯfirmatio ⁊ cetera ſacramēta ſunt
hmōi: ergo. Maior eſt manifeſta: minor ſiliter patet ex
articulo primo: quo oſtēſa eſt materia ⁊ forma ⁊ finis ꝓ-
prius: alij autē a ceteris ſacramētis. ¶ Secūda ꝯcluſio. Cōcl. 2.
Nō eſt iterabile cōfirmationis ſacramētū ꝓpter indele-
bilē characterē cōfirmato imp̄ſſuʒ. Probat ꝯcluſio q̇ad
primā partē auto. cōcilij Terraconeñ. de cōſe. diſt. v. di-
ctum eſt. vbi dicit. Uiſum eſt nobis eandē cōfirmationē
ſicut nec baptiſma iterari minime deberi. Et ca. ſequenti
dicit Grego. ij. De hoīe qui a pontifice ꝯfirmatus fuerit
denuo: illa talis iteratio eſt ꝓhibēda. Sequēs etiā pars
cōcluſionis ꝓbatio eſt prioris. Nā (vt. s̄. patet) ſacramē-
ta characterē imprimētia ſunt initerabilia. Probat autē
ſecūda pars (quia eſt cōis opi. eccleſie ⁊ omniū doctoꝝ)
rōne: quia illa ſacramēta imprimūt characterē/ ꝑ que in-
ſtituit aliq̇s in determinato gradu eccleſie: vt. s̄. dictum
eſt. ſed ſic eſt de ſacramēto cōfirmationis: q: illo cōſtitui
tur cōfirmatꝰ in gradu bellantiū cōtra ꝑſecutores fidei.
¶ Tertia cōcluſio quā nō pono aſſerēdo: ſed occaſionē Cōcl. 3.
ꝓfundius inquirētibꝰ dādo. Stāte opinione/ ꝙ epātus H
ſemper fuit inſtitutiōe chriſti a ſacerdotio diſtinctus. Te
nentes ſolos epiſcopos poſſe cōfirmare: vident verita-
ti magis appropinquare. Dixi: ſtante opinione ꝙ epiſco
patus ⁊c. quia ſi teneret ꝙ in primitiua eccleſia nulla fue
rit diſtinctio epiſcopoꝝ a ſacerdotibꝰ: de quo. j̄. videbit.
tūc opinio cōtraria nō habet dubiū/ quin ſic omni ſacer-
doti ex officio potuit cōpetere/ cōfirmare/ ⁊ quicquid cō
uenit epiſcopo: cum nō fuerit diſtinctio: que poſtea mul
tiplicatis ſacerdotibus dū ad cōfuſionē in eccleſia vitan
dā quorundā poteſtas reſtricta eſt quātū ad aliqua q̄ re
ſeruata ſunt ſolis maioribꝰ ſacerdotibꝰ: qui dicti ſunt epī
inter que eſt cōfirmatio. Et ꝑ hoc poſt talē reſtrictioneʒ
potuit beatꝰ Grego. ſacerdotes ianuario epō ſubiectos
licētiare ad cōfirmationē miniſtrandā: quia ꝑ hoc nō cō
ceſſit eis poteſtatē nō cōuenientē eis aut nouā: ſed reuo
cauit prohibitionē prius factā. Suppoſito autē ꝙ ſemꝑ
fuerit epiſcopatus a ſacerdotio diſtinctus: tunc cōcluſio
videtur eſſe ꝓbleuma neutrū. Et poteſt ſic perſuadere:
quia plus cōcordat ſcripture tam diuine q̄ humane etiā
plus rationi. Primū patet: quia (vt patet ex actibꝰ) ſoli
apoſtoli cōfirmauerūt per manuū impoſitionē/ qui fue-
rūt epiſcopi: eorūq; loco ſucceſſerūt epī: ſicut ſeptuagin
taduobꝰ diſcipulis ſuccedūt ſacerdotes: vt dicit Anacle-
tus/ qui fuit quintus a beato Petro papa romanus. xxj.
diſtin. In nouo. Nec videt apoſtolos viros humillimos
hac poteſtate inferiores priuaſſe: ⁊ ſibi ſolis eā arrogaſ-
ſe ſi ea inferioribꝰ a chriſto fuiſſet data. Qḋ etiā plus cō-
cordet ſcripture humane/ patet ꝑ textꝰ rotūdos ſupra al
legatos: q̇ plane negāt hāc poteſtatē poſſe dari p̄ſbyte-
ris minoribꝰ: licet gloſe addere volūt ꝓpria autoritate:
vel niſi eis a papa cōcedere ſeu cōmitteretur: qḋ ſi eſſet
mens ſummoꝝ pōtificū vel ecclīe/ ſaltē in vno textuū ex
preſſum eſſet. Sic eñ poſſet dici ad oēs textus q̄ aliqua
reſeruāt ſummo pōtifici: que nō pōt alijs cōcedere: ꝙ in-
telligēdi eſſent: ꝙ tali poteſtate inferiores vti nō poſſent
ꝓpria autoritate: ⁊ ita tandē cōcedere/ ꝙ laicus poſſet
abſoluere in foro penitētie: cōfirmare: infirmos inunge
re: ordines cōferre: immo et euchariſtiā conficere: dū il-
lud cōmitteretur a papa: nec eſſent actꝰ illi laici: ſed ma-
gis cōmittētis pape: nec euaſiones que ibi querūtur co-
gunt: quin facile ſoluant. Hec autē ꝙ ſunt abſurda ma-
nifeſtum eſt. Eſt autē vnus duntaxat textus. Peruenit.
qui allegatur pro oppoſita opiniōe: de cuius intellectu
poſt videndū. ¶ Perſuadetur etiā ratione. Nam (vt. s̄.
eſt oſtēſum) omnia ſacramēta ſunt a chriſto īmediate in-
ſtituta: nec ab alio inſtitui poterāt: licʒ ab alio poterant
promulgari. Sicut ergo in ſingulis inſtituit determina-
tam materiā: ita et determinatū miniſtrum: vel genera-
liter omnes vt in baptiſmate ⁊ matrimonio: vel aliquos
certos vt in ceteris. Sed cū in ſacramēto cōfirmationis

nō determinauit generaliter omnes in miniſtros huius
ſacramēti vt omnes cōcedunt: ergo aliquos ſpecialiter:
⁊ nō alios/ꝙ eos qui apoſtolorum tēpore hoc miniſtrabāt
Ab ipſis eīm habemus ⁊ ꝓmulgationē ⁊ vſum huius ſa/
cramēti. Illo autē tēpore nō cōfirmabāt niſi ſoli apoſto
li: vt patet ex ſupra allegatis: quare videtur/ꝙ epiſcopi
ſint miniſtri huius ſacramēti a chriſto determinati. Cir/
ca ea vero que chriſtus circa ſacramēta determinauit: neqꝫ
humana poteſtas: neqꝫ eccleſia: neqꝫ papa habet quicꝙ
immutare: alioquin oporteret cōcedere: ꝙ eccleſia habe
ret inſtituere noua ſacramēta: antiqua tollere ⁊ immuta
I re: ſicut arguit beatus Tho. reprobando eos qui tenent
hoc ſacramentū ab eccleſia inſtitutū. ¶ Sed nūc reſtat
reſpōdere ad canonē. Peruenit. quo expreſſe beat⁹ Gre
go. cōceſſit pſbyteris ſub ianuario cōſtitutis/ꝙ chriſma/
te tangerēt baptizatos in fronte. i. confirmarent. ¶ Ad
hunc Sco. recitat quadruplicē ſolutionē quarū duas re
probat. Prima quandā fictionē pretēdit ⁊ ſimulationē:
que ſancto Grego. in ſacramētis attribuēda nō eſt. Alte
ra/ꝙ beatus Grego. ad vitandum ſcandalū hoc permi/
ſit ad tēpus. Sed nec hoc valet: quia vtilius ſcandalum
naſci permittitur/ꝙ veritas relinquatur. Relinqueret̄
autē ſi aliquid tanꝗ ſacramentū fieri permitteret̄: qđ ta
men nō eſſet ſacramentū: ⁊ per hoc preberet̄ occaſio ſa/
cerdotibus mortaliter peccādi/faciendi ſcꝫ qđ eis non li
cebat. Ideo ponit tertiū modū prius in concluſione de/
claratū: qui negat diſtinctionē epiſcopatus a ſacerdotio
ſed illo dimiſſo: quia oppoſitū ſupponit: cōcluſio ponit
quattuor. Unde dicit: ꝙ papa potuit quēlibet ſacerdotē
illius regionis epiſcopū facere quantū ad iſtum actum:
nō tamen cōferendo ſibi ſimpliciter gradum epiſcopa/
lem: quia nō quantū ad alios actus: ⁊ tunc quilibet eorum
vere cōfirmauit tanꝗ epiſcopus. Et ratio cōferendi tali
ter epiſcopatū/eſt vitatio ſcādali. Hoc aūt qđ dicit (quo
ad illum actum) nō intelligo ꝙ gradus epiſcopalis poſ
ſit diuidi: ⁊ vna pars ſine alia cōferri: ſicut verba ſonāt.
Nam aut fecit eos epiſcopos: aut nō. Si ſic: contulit om
nem poteſtatē ad hunc gradum pertinentē. Si nō: tunc
cōceſſit nō ep̄o ꝙ cōfirmaret. Sed intelligendo ꝙ fecit
eos vere ep̄os. ſed quantū ad oēs alios ep̄ales act⁹ po/
teſtatē ꝑcepto reſtrinxit: ⁊ hūc ſolū actū cōfirmādi libe/
re cōceſſit. Si nō poterit inueniri melior ſolutio: accepte
tur illa. Videt̄ tñ ꝙ poſſet dici ꝙ beat⁹ Greg. cōceſſit nō
poteſtatē tradēdo: ſed factū tolerādo ꝓpter maiorē tur/
bationē ⁊ ſcādalū vitandū. Sicut ad duriciam cordis iu
deorum ad cauendū parricidiū ɔceſſit moyſes libellū repu
dij: nō approbādo ſed tolerādo: ⁊ ideo in lege perfecta
grē dñs id reuocauit: vt habet̄ Mat. xix. ¶ Si di. Quid
dicendū eſt ad gloſas q̄ cōtrariū ſentiūt. Dicendū ꝙ glo
ſe ille vident̄ corrūpere text⁹: ⁊ gloſatores fuerūt alteri⁹
Arti. 3. opinionis. ¶ Quātū ad tertiū articulū/dubitat̄ primo
Dub. 1. cōtra hoc qđ dictū eſt ꝙ cōfirmatio ꝑſupponit baptiſmū
L: nā beatus paulus fuit cōfirmatus prius ꝙ baptizat⁹: vñ
legitur Act. ix. ꝙ ananias iuſſu dñi abijt ad paulū: ⁊ im/
ponēs ei manus dixit. Saule frater/dñs miſit me ieſus
qui apparuit tibi in via qua veniebas: vt videas ⁊ imple
aris ſpūſancto. ⁊ ſequit̄: ⁊ viſum recepit: ⁊ ſurgēs bapti
zatus eſt: ꝑceſſit ergo cōfirmatio baptiſmū. Rñdetur ꝙ
ſaulus per impoſitionē manuū ananie/nō recepit ſacra
mentū cōfirmationis: quia ananias nō fuit vnus de nu/
mero duodecim apoſtolorum: ſed impoſuit manus ſauli
tanꝗ cathecumino: ſicut et hodie fieri ſolet: vt dicit glo.
interli. Nec per illam impoſitionē manuū impletus eſt
ſpūſancto: ſed per baptiſmū: ſicut exponit glo. vt replea
Dub. 2. ris ſpūſancto/per ſuſceptionē baptiſmi. ¶ Dubitat̄ ſe/
cundo: cur vnctio chriſmatis in capite facta a ſacerdote
poſt baptiſmū nō eſt ſacramentū: ſicut illa que fit in frō
te ab epiſcopo: nō eīm annumeratur illa in vertice inter
eccleſie ſacramenta. Reſpondet̄ ꝙ alie vnctiones in pe/
ctore inter ſcapulas oleo cathecuminorum ⁊ ī vertice chriſ/
mate nō ſunt ſacramenta proprie: ſed ſacramentalia: q̄r
nō ſunt a chriſto inſtituta tanꝗ gratie efficacia ſigna: ſed
ab eccleſia ad diſponēdū ad gratiā baptiſmatis ſuſcipiē
dam vel ſignificandam: ⁊ non principaliter ad cōferen/
duꝫ gratiā: ſic eīm eccleſia inſtituere nō potuit. de hoc. ſ.
diſt. vi. q. iij. in fi. ¶ Tertio dubitatur vtrum cōfirmatio Dub. 3. X
ſit de neceſſitate ſalutis. Reſpondet Sco. ꝙ non eſt ſim
pliciter neceſſaria ad ſalutem: ſufficit eīm baptiſmus cuꝫ
fide: vt dicitur Mar. vl. Qui crediderit ⁊ baptizat⁹ fue/
rit. ⁊ hoc idem de coſe. diſt. v. ſpirituſſanct⁹. eſt tñ neceſſa
ria adulto ꝙ non contemnat: et tunc iudicat̄ contēnere
quādo oblata omnimoda opportunitate nō ſuſciperet.
Et ſm̄ hoc intelligitur illud Urbani pape de conſe. diſt.
v. c. j. Omnes fideles per impoſitionē man⁹ epiſcoporū
ſpiritumſanctū poſt baptiſmū accipere debent: vt pleni
chriſtiani inueniant̄. Accipere debent loco ⁊ tempore cō
gruis et nō cōtemnere. Unde glo. ibidē. Si cōtemnerēt
peccarent mortaliter. ⁊ hoc de adultis. Durandus dicit:
licꝫ oppoſitū teneat Pal. q. j. ꝙ licꝫ non eſt neceſſarium
ſimpliciter: eſt tñ neceſſariuꝫ in caſu/ſcilicet qñ imminet
perſecutor corā quo fides eſt cōfitenda: ⁊ habetur copia
miniſtri confirmare volentis ⁊ valētis. Quod ſic ꝓbat:
quando effectus eſt neceſſari⁹: ⁊ cauſa eſt neceſſaria: ſed
effectus cōfirmatiōis ſcꝫ cōfiteri fidē tēpore perſecutio/
nis eſt neceſſarius ad ſalutē cuilibet fideli: ergo et ſacra
mentū cōfirmationis neceſſariū eſt cuilibet fideli in ca/
ſu tali ſi habeatur opportunitas cōferentis: qui enim in
tali caſu renueret accipere cōfirmationis ſacramentum:
peccaret mortaliter. Propter qđ dicit Melchiades pa/
pa in c. ſ. alleg. ſpūſſanct⁹. Quāuis cōtinuo tranſituris
ſufficiāt regenerationis beneficia: victuris tñ neceſſaria
ſunt cōfirmationis auxilia. ¶ Quarto dubitatur: vtruꝫ Dub. 4. M
gratia cōfirmationis differat a gratia in baptiſmo data:
⁊ ſimiliter character impreſſus in cōfirmatione a chara/
ctere baptiſmali. Reſpōdetur ꝙ cū gratia gratū faciēs:
de qua intelligitur dubiū: ſit vna ſpecie ſpecialiſſima: vt
dictū eſt. ſ. diſt. ij. q. j. patet: quia gratia cōfirmationis eſt
eadē ſpecie cū gratia baptiſmali. Differt tamen numero
ſicut due partes eiuſdē qualitatis: nā cōfirmatio nō con
fert primā gratiā: ſed augmētat preexiſtentē. Et quia au/
gmentatio gratie: ſicut alterius qualitatis: ſit ꝑ additio/
nē gradus ad gradū: vt dictū eſt in primo diſt. xvij. de au
gmētatione charitatis: patet ꝙ cōfirmatio augēdo gra/
tiā preexiſtentē inducit nouū gradū gratie: que preexiſtē
ti vnitur: ⁊ cum ea vnā gratiā totalem cōſtituit maiorem
intenſiue ꝙ fuerat gratia baptiſmalis preexiſtens. Et ſi
replicatur. Alius eſt effectus gratie cōfirmatiōis: et ali⁹
gratie baptiſmalis: ergo ⁊ alie ſunt he gratie: quia diuer
ſi effectus reqrūt diuerſas cauſas. Reſpondet̄ ꝙ vterqꝫ
effectus/peccatorum remiſſio/⁊ cōſtans fidei confeſſio/ſe
quitur vtrāqꝫ: immo oēm gratiā: omnis enim gratia pec
catū ſi inuenit remittit et preſeruat a mortali peccato/ſi
non ſponte expellitur: repugnat eīm omni peccato mor/
tali. Et nō confiteri fidem tēpore perſecutionis: dum id
debitum fuerit: eſt peccatū mortale. Tamen quanto gra
tia maior: tanto magis inclinat voluntatem ad confiten
dum fidem ⁊ cauēdū mortalia: ſed nō neceſſitat. Et ideo
vt voluntas magis inclinetur: requiritur et confert̄ ma/
ior gratia: et per hoc congruit gratiam baptiſmalem au/
gere ꝑ cōfirmationē: vt volūtas forti⁹ inclinet̄: ⁊ ne in tē
pore ꝑſecutiōnis ꝑ oppoſitā inclinationē vincat̄. Nō er/
go valet cōſequētia: alij effectus ergo alie cauſe: niſi ſint
effect⁹ ꝓprij ⁊ ꝑciſi: quia ab eadē cauſa ꝓcedunt diuerſi
effectus. ¶ De characterib⁹ dr̄ ꝙ differūt ſpecie: de quo
ſatis dictū eſt. ſ. di. vi. q. ij. ⁊ ideo nihil hic addit̄. ¶ Qui Dub. 5. N
to dubitatur de pena iterantiū cōfirmationē. Reſpōdēt
hic canoniſte vt refert Sco. ſimiliter ſicut de iterantibus
baptiſma: quod probant per locū a ſimili per illud. c. de
conſe. diſt. iiij. qui bis. Sed aliter tenet Sco. vnde dicit:
Uniuerſaliter nulla pena canonica que non eſt inflicta
a papa

a papa condēte ius incurritur ipſo iure: nec ꝓpter argumē-
ta exponentiū cano. ſiue a ſimili: ſiue a cōtrario ſenſu eſt ali
quis aſtrict⁹ tali pena: qꝛ expoſitores pñt exponere ius con
ditū: nō aūt condere nouū per ſuas expoſitiones. Uñ Jn-
no. papa: cū feciſſet magnū opus exponēdo ius canonicū:
requiſitus ab alijs quale robur voluit illū tractatum habe
re: dixit ꝙ noluit ipm eſſe autēticum: ſed tātūmodo magi-
ſtralē. Cū ergo nō inueniat̄ in iure canonico expreſſa pena
irregularitatis inflicta ꝓ iteratione confirmationis: ſequit̄
ꝙ nō incurratur ipſo facto: ⁊ hoc maxime: qꝛ cōſtitutiones
penales ſunt reſtringēde nō ampliāde. Et cōfirmat̄ ex eo:
quia capitulū illud de cōſe. diſt. v. dictū. nullā penā infligit
epo iterū confirmanti: ſed nec ſuſcipiēti: niſi ꝙ ſoli deo ſub
habitu religionis vel clericali ipſum religioſiſſime famula
ri decretū eſt. Hoc aūt non innuit penā irregularitatis: ſed
magis eius oppoſitū: qꝛ famulari deo religioſiſſime in ha-
bitu ⁊c̄. eſt famulari deo in miniſterio ſacramentoꝝ/maxi-
Dub. 6. D me in euchariſtie celebratione. Hec Sco. diſt. pñti. ¶ Du-
bitat̄ ſexto: vtrū ſacramētū ꝯfirmationis ſit excellētius ba
ptiſmate ac ceteris ſacramētis. Pro cui⁹ ſolutione notādū/
ꝙ plura cōſiderant̄ in ſacramētis. ſ. res contēta: effectus: ⁊
hoc vel in collatione boni vel remotiōe mali. Significatio
ſtatus/in quo conſiſtit: et miniſter/qui diſpēſat. Et ſm̄ hoc
diuerſimode pñt adinuicē cōparari. Et ſm̄ diuerſas cōpa-
rationes habēt ſe vt excedētia ⁊ exceſſa: nā qđ ſm̄ vnā com
paratione excedit: ſm̄ aliā exceditur. Jgit̄ ſi fiat cōparatio
quoad cōtētum: euchariſtia eſt digniſſimū: qꝛ realiter et ve
re cōtinet gratiā ſubſtātialē ſiue effectū gratuitū: qui eſt ve
rū chriſti corpus ⁊ ſanguis deitati vniti: cetera nō cōtinent
realiter gratiā nec ſubſtātialē nec accidentalē. Si fiat cōpa
ratio quoad effectū quē operant̄ in ſuſcipiēte in collatione
boni: qđ eſt gratia gratū faciēs: hoc pōt fieri dupliciter vel
quātū ad effectū gratie: q̄ preciſe cōfert̄ virtute ſacramenti
cū excluſione gratie quā preſupponūt. grā exēpli: cetera ſa
cramēta preſupponūt baptiſmū/et ſic gratiā baptiſmalē: ⁊
addūt aliquē gradū gratie. Uel ſcđo quantū ad effectū gra
tie cū incluſione gratie quā preſupponūt. Primo mō excel
lit baptiſmus: ⁊ deinde penitētia: hec em̄ conferūt primam
gratiā: que eſt gratia viuificās: ꝑ quā cōſtituit̄ hō in eſſe ſpi
rituali. Cetera cōferūt gratiā perficientem. Nūc aūt maior
eſt gratia ꝑ quā res habet eſſe ſpūale ſimpliciter: ꝙ̄ illa pre
ciſe per quā habet bene eſſe. Si vero ſit cōparatio quantū
ad effectū gratie cū incluſione grē preſuppoſite: ſic confir-
matio ⁊ cetera ſacramēta excedūt baptiſmum: qꝛ maior eſt
gratia ꝑfecta/ꝙ̄ gratia perficiēda. Si fiat cōparatio quoad
remotionē mali: ſic excellētiſſimū eſt baptiſmi ſacramētū:
qđ tollit oēm culpā et penā. Et poſt hoc penitentia que tol
lit oēm culpā actualē/mortalē et venialē: licet nō omnē pe-
nā: qꝛ ꝙ̄uis perpetuā: nō tamē omnē penā tēporalē. Cetera
tm̄ culpam venialē et penā temporalē: licet nō oēm. Si fiat
comparatio quoad ſignificationem: ſic excedit matrimoni
um: quia expreſſius ſignificat incarnationem dñi/vnionē
ſcilȝ diuine nature et humane in verbo: que eſt digniſſimū
ſignificatū. Propter quod apl's dicit matrimoniū eſſe ma-
gnum ſacramentū: et hoc in chriſto ⁊ eccleſia. ad Ephe. v.
id eſt in ſignificando coniunctionē chriſti et eccleſie: que fa
cta eſt per incarnationē verbi. Si fit comparatio quoad ſta
tū in quo ſuſcipientē inſtituit: ſic ordo excellit: ſi penes mi-
niſtrū/ſic excellit confirmatio et ordo: que cōferuntur a ſo-
lis epis: cōparatio tamen que fit penes contentum et effe-
ctum eſt magis propria ſacramentis. Hec eſt ſentētia Aler.
Dub. 7. P et omniū ſequacium. ¶ Dubitatur ſeptimo de ſuſcipienti-
bus qui poſſunt hoc ſacramentū ſuſcipere/et quo etatis tē
pore. Reſpondetur/ꝙ oēs ſuſcipere poſſunt et debent qui
ſunt capaces effectus huius ſacramēti. Eſt aūt eius effect⁹
(vt patet ex dictis) perfectio gratie ⁊ ſanctiſpiritus ad ro-
bur pugnandi ⁊ confitendi fidem ⁊c̄. hoc aūt omnibus ba
ptizatis conuenit cuiuſcūꝙ fuerint ſexus/etatis/aut cōdi-
tionis. Cōuenit em̄ oibus vt in eis baptiſmalis gratia au-
geatur: quo maioris premij in beatitudine ſint participes.

Cōuenit etiā oibus roborari ad ferendū perſecutionē pre-
ſentē vel futurā: qꝛ oēs qui pie volūt viuere in chriſto ieſu:
perſecutionē patientur. ij. ad Timo. iij. Et ꝑ hoc nec mulie
res excludūtur: que apte ſunt ad pugnā ſpūalē. Nec pueri:
licet ante vſum rationis nō ſint in pugna: expectāt tm̄ futu-
rā: ⁊ cōgruit armari ante pugnā. Nec tranſeūtes: qꝛ in mor
te eſt pugna grauiſſima: et maxime neceſſariū eſt robur cō-
ſtātie in fide et charitate. Nec muti: qꝛ ſi nō verbo tm̄ opere
et nutu cōfiteri pñt fidē. Et per hoc vterꝙ effectus cōuenit
oibus baptizatis. Hinc de cōſe. diſ. v. oēs. Urbanus papa.
Omnes fideles ꝑ manus impoſitionē epoꝝ/ſpiritūſanctū
poſt baptiſmū accipere debēt: vt pleni chriſtiani inuenian-
tur: qꝛ cū ſpūſſanctus infundit̄: cor fidele ad prudentiam ⁊
cōſtātiam dilatat̄. Dilatat̄ habitualiter ꝑ habitū charitatis
(quo dat̄ ſpūſſanctus) infuſum. Concordat Pet. q. iiij. ar.
ij. ¶ Ex illo patet ꝙ ſacramētū cōfirmationis ſtatim poſt
baptiſmū dare cōgruit: nā ⁊ apoſtoli baptizātes continuo
per manuū impoſitionē confirmabāt: et eps baptizans ſta
tim cōfirmat: nec opus eſt vt infantes habeāt memoriā ac-
cepte confirmationis plus ꝙ̄ baptiſmatis: ſed ſufficit ꝙ cū
adoleuerint ex relatione patrinoꝝ vel alioꝝ ſe ſciant confir
matos: ad cauēdū iterationē huius ſacramēti: ⁊ hoc habe-
ri pōt ex. c. melchiadis pape/de cōſe. diſ. v. de his. vbi dicit.
Jta cōiūcta ſunt hec duo ſacramēta: vt abinuicē niſi morte
preueniēte/nullatenus pñt ſegregari: et vnū ſine altero ri
te perfici nō pōt. Deniꝙ qꝛ nō paruo glorie priuat̄ premio
qui ſine cōfirmationis ſacramēto decedit: illo. ſ. gradu glo
rie qui reſpōdet gratie cōfirmationis. Jdeo quātū fieri po
teſt: differēda nō eſt cōfirmatio etiā infantū: ne ſi nō confir
mati decederēt: tāto glorie gradu ꝑpetue ꝓuarent̄: vt vult
glo. in. c. vt ieiuni. de cōſe. diſt. v. Hinc dicit Hug. li. ij. de ſa-
cra. par. vij. c. iij. Ab hac vita ſine manus impoſitione. i. cō-
firmatione migrare oino periculoſum eſt. Debet etiā tra-
di hoc ſacramētum ⁊ ſuſcipi a ieiunis preuia cōfeſſione: vt
habet̄ de cōſe. diſt. v. vt ieiuni. ⁊. c. ſequē. qđ tm̄ conſilij eſt
et honeſtatis non precepti: vt dicūt doc. Excipiunt̄ tm̄ infir
mi et morte periclitātes: quib⁹ nō ieiunis tradēda eſt. Con
ſuetudo tm̄ habet ꝙ epo preſente ieiunis ⁊ nō ieiunis tradi
tur/ꝓpter raritatē epoꝝ cōfirmantiū. ¶ Ultimo dubitat̄: Dub. 8. Q
vtrū neceſſariū ſit in cōfirmatione ad cōfirmādū teneri ab
alio. Rñdetur: nō eſt neceſſariū neceſſitate ſacramēti: ſicut
nec in baptiſmate: qꝛ verū eſt ſacramentū ſi nullus teneat:
eſt tm̄ neceſſariū neceſſitate precepti. Statuit em̄ eccleſia ꝙ
cōfirmādus teneat̄ ab altero ꝓpter ſignificationē: vt oſtē-
dat̄ in ipſo impotētia ſtādi ꝑ ſe in tētationib⁹ ſine gratia cō
firmationis: qꝛ (vt dictū eſt) virtus ⁊ potētia ſtandi ſpūali
ter in pugna tētationū dat̄ in ꝯfirmatione: ſicut dicit Mel
chiades papa: in baptiſmate regeneramur ad vitā: poſt ba
ptiſmū cōfirmamur ad pugnā. de cōſe. diſt. v. Spūſſanct⁹.
Ex quo patet ꝙ nō cōfirmatus aliū ad cōfirmationē tene-
re nō debet. de cōſe. diſt. iiij. in baptiſmate. qm̄ nō eſt confir
matus (qꝛ ipſe impotēs eſt ad ſtandū) impotēs eſt ad aliū
tenēdum vel ſuſcipiendū. Qđ ſi fiat/nō cōtrahitur compa
ternitas: vt dicit glo. in. c. allega. ¶ Et nota ꝙ quilibet cō
firmatus pōt nō confirmatū tenere eiuſdē vel alteri⁹ ſexus:
excepto ꝙ vir vxorem ſuam: et vxor virum ſuum tenere nō
poteſt: nec parens prolem: quia ſic oriretur compaternitas
inter coniuges. Nec plures vnū tenere debent: vt in. c. non
plures. de cōſe. diſt. iiij. ſed vnus vnum. Conſonat Pal. q.
iiij. Et tantum de hac queſtione.

¶ De ſacramento euchariſtie. Diſtinctio. viij.

Oſt ſacramentū ba
ptiſmi ⁊c̄. Poſtꝙ̄ in precedētibus diſtin. ma
giſter egit de ſacramēto baptiſmatis/quo da
tur gratia viuificās eccleſiā catholicā intrāti
bus: ac de ſacramēto cōfirmationis/quo gratia roboratur
ad pugnā ꝓgrediētibus: cōſequēter in ſex diſt. ſequētib⁹ de
terminat de ſacramēto euchariſtie: ꝑ qđ gratia roborata nu
trit̄ ⁊ cōſummat̄ ꝑficiētibus: ordine quo ſequitur. Primo

agit de eucհariſtie materia/forma/re et ſacramēto.diſt.pre
ſenti.Scđo de diuerſo mādu catio nis modo.diſ.ix. Tertio
de reali cõtinētia chriſti ſub ſacramētalibus ſpeciebus non
tanꝙ̃ in ſigno.diſt.x. Quarto de modo exiſtentie corporis
chriſti ⁊ panis in ipm cõuerſione.diſt.xj. Quinto de ſpecie
rū corpus chriſti cõtinentiū ſubſiſtentia/fractione ⁊ partiū
ſignificatione.diſt.xij. Sexto de miniſtri ipm ſacramētū cõ
ficiētis idoneitate.diſt.xiij. ¶ Sentētia aūt preſentis diſt.
viij.in tribus cõcluſionibꝰ colligi põt:que ſequunt̃. ¶ Pri
ma.Sacramentum dñici corporis ⁊ ſanguinis:qđ euchari
ſtia.i.bona gratia dr̃:ſicut per rubrū mare baptiſmus:ita ꝑ
māna deſerti: qđ tm̄ eucհariſtia excellit ſublimiter: tāꝙ̃ per
oblationē melchiſedech figurat̃. ¶ Scđa. Chriſtus ſacra-
mentū eucհariſtie ſub certis materia ⁊ forma poſt cenā vl-
timā inſtituit:qđ tm̄ a ieiunis ſumi debere eccleſia rõnabi-
liter ordinauit. ¶ Tertia. In eucհariſtia ſpecies ſeu forma
panis et vini eſt ſacramentū tm̄:ſacramentū vero et res eſt
corpus chriſti verū:res tm̄ ⁊ nõ ſacramentū:eiuſdē corpus
myſticū . Quarū intellectū textus diffuſius manifeſtat: qꝛ
materiā ſacroſancte eucհariſtie ſacramēti in expoſitione ca
nonis olim in tubingeñ.gymnaſio editi ⁊ ordinarie lecti/la
tius vtcūꝫ potui ex varijs collegi. Idcirco hic breuiꝰ pro-
cedā/frequenter ad dictā canonis expoſitionē tractanda re
miſſurus. ¶ In hac ergo diſt.de tribus ꝑ̃ncipaliter eſt que
rēdum iuxta materias trium concluſionū premiſſarū. Pri-
mo de ſacramēto eucհariſtie quantū ad rationē ſacramen-
ti et eius inſtitutionē. Scđo quātum ad eius prefiguratio-
nē. Tertio quantū ad eius integritatē/formā.ſ.et materiā/
rem et ſacramentum. Circa primum queritur.

Queſtio.j.

A Trū eucհariſtia no
ue legis ſacramētū cõuenīēter fuerit a chriſto
poſt cenā vltimā inſtitutū. ¶ Solitū proceſ-
ſum ſeruās/tribus articulis.q.preſentē abſol
uā: quoꝝ primus ſuppoſitū:ſcđs queſitū reſpiciet: tertius
Artic̃. 1. dubia mouēda breuiter abſoluet. ¶ Quātū ad primū arti
Nota. 1. culū notādū ꝙ eucհariſtia ſic põt diffiniri. Eucհariſtia eſt
ſpecies panis vel vini/ corpus chriſti ⁊ ſanguinē virtute ſa
cerdotalis cõſecrationis vere ⁊ realiter cõtinēs. Dicit̃ ſpe-
cies: per qđ intelliguntur accidētia ſenſibilia/color/ſapor/
odor/humor/calor/ pondus et ſimilia. Et addit̃ panis vel
vini:qꝛ ſub eis vel alijs qbꝰ ille ſucceſſerūt fuit ſubſtātia pa
nis vel vini. ¶ Ex illo ſequit̃ ꝙ eucհariſtia nõ eſt res ſim-
pliciter vna: qꝛ eſt realiter oīa illa accidētia ſub quibus an
te cõſecrationē fuit ſubſtātia panis vel vini. Vel que ſucceſ
ſerūt accidētibus ſub quibꝰ fuit ſubſtātia panis ⁊ vini:vt ſi
ſiat trāſmutatio aliqua accidētiū/ puta caloris aut frigidi-
tatis:vel etiā coloris poſt cõſecrationē:ſub qbus tamē mā
ſiſſet ſubſtātia panis vel vini: ſi nõ fuiſſet facta cõſecratio:
ille ſpecies prioribꝰ tranſmutatis ſuccedētes eſſent euchari
ſtia:licet ſub illis nõ fuerat ſubſtātia panis ⁊ vini. ¶ Secū
do ſequit̃ ꝙ ſacramētū eucհariſtie nõ eſt actio quedā trāſi-
ens ſicut cetera ſacramenta: ſed eſt res permanēs.ſ.illa acci
dētia panis et vini poſt cõſecrationē remanētia. ¶ Tertio
ſequit̃ ꝙ ſacerdotalis cõſecratio eucհariſtie nõ eſt eucհari-
ſtia:qꝛ trāſit:et illa nõ cõtinet realiter chriſtū: ſed eſt via ad
ſacramētū eucհariſtie:nā per ipſam cõſecrationē corpꝰ chri
ſti ⁊ ſanguis incipit eſſe ſub ſpeciebꝰ:⁊ ideo addit̃:virtute
ſacerdotalis ꝯſecrationis:qꝛ ſine illa preuia nõ eſſet ibi cor
pus chriſti. Dicit̃ corpus chriſti ⁊ ſanguinē realiter ꝯtinēs:
et in hoc includit̃ materia/forma/intentio requiſite ad eſſe
vel fieri huius ſacramēti:nā quicquid hoꝝ deficit nõ conti
netur realiter corpus chriſti et ſanguis. Dicitur etiā panis
vel vini disiunctim ⁊ nõ copulatim:qꝛ tā ſpecies panis ſine
ſpeciebus vini:ꝙ̃ vini ſine ſpeciebꝰ panis ſunt eucհariſtia:
qꝛ vtreꝫ continēt totū chriſtū. Etiā cõiūctim nõ plus cõti-
nēt ꝙ̃ altere ſole. Utrū aūt ꝓpter ſpecierū panis et vini di-
Cõclꝰo ſtinctionē debeāt dici vnū ſacramentū vel plura:dicetur in
B dubijs. ¶ Hac diffinitione premiſſa eſt hec ꝯcluſio ad ſup
poſitū reſpõſiua. Eucհariſtia eſt ſacramentū principale le-
gis noue ⁊ euāgelice. ¶ Qđ ſit ſacramētū probat̃ ex diffi-
nitione ſacramenti.ſ̄.diſt.j q.j.qꝛ eſt ſignū ſenſibile ex inſti
tutione diuina effectū gratuitū efficaciter ſignificās. Sunt
enī ſpecies panis ⁊ vini ſignū ſignificās tā ex naturali ſimi
litudine ꝙ̃ inſtitutione diuina effectū gratuitum duplicē.ſ.
gratiā ſubſtātialē ⁊ accidentalē:ſubſtātialē principaliter:q̃
eſt corpus chriſti verū qđ realiter cõtinet̃ ſub ſpeciebꝰ. Re
preſentāt aūt ſpecies rõne panis cuius fuerūt vel vini. Si-
cut enī panis ex multis granis : et vinū ex multis racemis
cõficitur et confluit:ſic corpꝰ chriſti verū ex multis mēbris:
et corpus chriſti myſticū ex multis fidelibus ꝑſonis. ¶ Et
licet ſit maior diſſimilitudo inter corpus chriſti tā verum ꝙ̃
myſticū:et panē aut vinū ꝙ̃ ſimilitudo:ſufficit tm̄ aliqualis
ſimilitudo ad ſignificādū et maxime in ꝓpoſito:nā ſpecies
ille magis ſignificāt ex diuina inſtitutione/ꝙ̃ ex naturali ſi
militudine. Significāt etiā gratiā accidētalē:que digne ſu
mēti in vſu.i.ſumptione huius ſacramēti cõfert̃: qꝛ ſicut ꝑ
panē et vinū corpus reficit̃ et nutrit̃:ita per gratiā vita aie
cõſeruatur ⁊ fouetur. Iſta tm̄ ſignificatio gratie ſumēti col
late nõ eſt principalis ſed aduēticia:qꝛ eucհariſtia eſt ſacra
mentū verū etiā ſi nõ ſumeretur;licet ad ſumptionē ſit ordi
natū. Significāt etiā ſpecies ille efficaciter corpus verū:qꝛ
cõcurrūt ad preſentiam corporis chriſti ſub eis cõtēti tanꝙ̃
cauſe ſine qua nõ certitudinaliter ex aſſiſtētia diuina: q̇ pa-
ctus eſt cū eccleſia ſemper exhibere ſuam preſentiā:his ſpe
ciebus rite cõſecratis:ſicut.ſ̄.dictū eſt de alijs ſacramentis
in generali.q.j. ¶ Qđ aūt ſit ſacramentū principale patet: C
qꝛ eſt ſimpliciter digniſſimū ⁊ excellētiſſimū ſacramentoꝝ.
Excedit enī alia (vt dicit Sco.diſt.preſenti.q.j.)ſpecialiter
in quattuor:in ſignificādo:in ſignificato:in cõtinēdo ⁊ cõ-
tinēdi modo. In ſignificando:qꝛ certius ſignificat alijs ſa
cramētis:alia enī certe ſignificāt quātū eſt ex ſe: tm̄ qñꝫ nõ
habēt effectū ꝓpter indiſpoſitionē ſuſcipiētis: qꝛ effectum
nõ habēt niſi in ſuſcipiēte. Iſtud aūt nūꝙ̃ caret ſuo ſignifi-
cato.ſ.preſentia corporis chriſti:nec põt impediri ꝑ maliciā
cõſecrātis:nec ꝑ indiſpoſitionē ſuſcipiētis:qꝛ habet effectū
ſuū nõ ſolū in ſuſcipiēte: ſed extra in ſpeciebus illis in pixi-
de reſeruatis. In ſignificato:qꝛ alia ſignificāt gratiā accidē
talē ⁊ creatā:iſtud ſignificat gratiā ſubſtātialē increatam ⁊
gratie ceteroꝝ ſacramētoꝝ creatricē:qꝛ chriſtū fontē gratia
rū. In cõtinēdo:qꝛ alia ſacramēta nõ cõtinēt qđ ſignificāt:
qꝛ gratia nõ eſt formaliter in ſacramētis ceteris:ſed in ſuſci
pientibus ſacramēta:iſtud aūt in ſe realiter continet gratiā
ſubſtātialem quā ſignificat. In modo cõtinēdi:qꝛ cetera ſa-
cramēta nõ continēt gratiā niſi in vſu/ſicut non ſunt niſi in
vſu:iſtud aūt continet permanēter etiā ante vſum: vt ex di
ctis patet. ¶ Eſt etiā principale ſacramentum:qꝛ oīs deuo
tio eccleſie eſt in ordine ad hoc ſacramētum: ꝓpter hoc enī
clericꝰ cū maiori diligentia ꝑſoluit officiū diuinū. Propter
hoc populus deuotiꝰ audit miſſam ꝙ̃ quodcūꝫ aliud offi
ciū eccleſiaſticū. Propter hoc etiā ſinguli diligētius ꝯfluūt
ad ſacramētum penitētie: dū iuxta eccleſie ordinationē/vo
lunt ſaltē ſemel in anno cõmunicare. Et hec de articulo pri Artic̃.2.
mo. ¶ Quātū ad ſcđm de tp̄e inſtitutionis huius ſacramē D
ti fuit altercatio inter grecos ⁊ latinos. Nõ quidem de hoc
ꝙ poſt cenā vltimā dñs inſtituit: in hoc enī cõcordant: ſed
quota die mēſis cena dñi celebrata ſit:diſcordabāt:dicenti-
bus grecis ꝙ dñs.xiiij. luna paſſus eſt: et ideo tāꝙ̃ preſciꝰ
ſue paſſionis cenā anticipauit:⁊ eā.xiij.luna celebrauit. Et
ad defendendū illū errorē/plures alios errores inciderūt:
vt diffuſe tractatū eſt in expoſitione cano. lec.xxxiiij. q̄ hic
nõ repeto ex cauſa dicta. ¶ Illo premiſſo eſt ꝯcluſio reſpõ Conclꝰo.
ſalis ad hūc articulū. Eucհariſtie ſacramētū poſt agni paſ-
chalis eſum/fuit a chriſto in ipſa cena vltima luna.xiiij.pri-
ma die azymoꝝ inſtitutū. Probat̃ cõcluſio: qꝛ Mat.xxvj.
dicit̃. Prima die azymoꝝ acceſſerunt diſcipuli ad ieſum/di
cētes:vbi vis paremus tibi comedere paſcha ⁊c̃.ꝑut diffu Artic̃.3.
ſe loco allegato deducit̃. ¶ Quātū ad tertiū articulū:du- Dub. 1.
bitat̃ de noibus huiꝰ ſacramēti ⁊ noīm rõnibus. Rñdetur E

poſt ſanctū Tho.diſt.preſentis.q.j.ar.iij.ꝙ ſacramētū illud nominatur euchariſtia/ſacrificiū vel hoſtia/ſinaxis et viaticum:non quin ſignificata per hec nomina etiā alijs cōuenire poſſint:nam per omnia ſacramēta cōfert̄ bona gratia: in omnib⁹ etiā aliquid offert̄ deo:⁊ omnia virtutē habēt ex ſacrificio/quo ſe chriſt⁹ obtulit in cruce. Itē per omnia confertur gratia in qua cōmunicāt omnes fideles non reprobi. Similiter omnia nos reficiūt:⁊ viatorib⁹ tm̄ dant̄:vt perueniāt ad patriā. Sed huic ſacramēto cōueniūt ꝑ antonomaſiā et excellentiā: iō hoc ſacramētū primū dicit̄ euchariſtia: ab eu quod eſt bonū:⁊ charis gratia/quaſi bona gratia:q: excellēter per ipſum nō ſolū preſtat̄:gratia: ſed etiā cōtinet̄ fons gratiarū. ¶ Dicit̄ ⁊ ſacrificiū vel hoſtia:q: eſt ſimpliciter inſtitutū in memoriā ſummi ſacrificij in cruce oblati: ⁊ idē ſacrificiū continet:⁊ per ipſum iterū fili⁹ patri offert̄/ ⁊ ſacrificij fructus ſuſcipiēti applicat̄. Dicit̄ ſinaxis.i.cōmunio:q: per ipſum cōmunicāt omnes fideles ſumētes nedū in eadē gratia ſpecie ſed in eadē numero:quia ab omnibus idem chriſt⁹ numero ſumit̄. Dicit̄ ⁊ viaticū:non ſolū q: tm̄ viatorib⁹ dat̄:ſed q: a chriſto iam eūte ad patrē datū eſt:et q: principaliter dat̄ tranſeuntibus ex hoc mūdo ad patriā/ tāꝗ̄ cibus cōfortans et deducēs ad mōtē dei beatitudinis: vt fuit figuratū per panē ſubcinericiū datū helie: in cuius fortitudine ambulauit ad mōtē dei oreb.iij.Reg.xix. Conſonat Pal.q.j.diſt.preſentis. Preter tn̄ illa noīa habet hec ꝓpria:quib⁹ dicit̄ panis vite:panis angelorū:et ſacramētū corporis ⁊ ſanguinis chriſti. Et alijs diuerſis reſpectib⁹ plura alia noīa ſibi attribuūtur in ordine ad fructus quos operat̄:et finē quo cōducit:⁊ originē vn̄ ꝓcedit. Unde d: celeſte eduliū:antidotū ſpūalis vite:mirabiliū memoriale:arra aīe:dotaliciū ſpōſe: et ſic de alijs: de quib⁹ late tractatur
Dub.2. F lec.lxxxv.⁊.lxxxvj.in cano.expo. ¶ Scōm dubiū. Utrū cōſideratio euchariſtie ſit ꝓprie ſacramentū. Qḋ ſic videt̄ ex diffinitione ſacramēti: q: eſt ſignū ſenſibile ⁊ efficax gratie ſiue effect⁹ gratuiti.ſ. corporis chriſti ſub ſpeciebus cōtēti: et hoc ex diuina inſtitutiōe:ergo:nā tota diffinitio ſacramēti ſibi cōuenit. Itē ex diuina inſtitutione habet determinatā materiā:et determinatā formā:determinatūq̄ miniſtrū: intētionē debitā:⁊ effectū gratuitū certiſſimū ex opere operato. Et illa ſufficiūt ad ſacramentū ꝓprie dictū. In oppoſitū eſt:q: tūc eſſent plura ſacramenta ꝗ̄ ſeptē:nā preter illa cōiter numerata/baptiſmū/confirmationē ⁊c̄. eſſet cōſecratio euchariſtie. ¶ Pro dubij ſolutione notādum/ꝙ vt patet ex diffinitione euchariſtie:cōſecratio realiter diſtinguit̄ ab euchariſtia: nā cōſecratio eſt quid ſucceſſiuū.ſ. prolatio verborū ſuꝑ debita materia ⁊c̄.ſed euchariſtia eſt quid ꝑmanēs poſt ꝓlationē verborū:q: ſpecies panis ⁊ vini:que etiā fuerūt ante cōſecrationē: licet ante cōſecrationē nō fuerunt euchariſtia neq̄ ſacramētū:de hoc in cano.lec.xxxviij.vn̄ in locutionibus de hoc ſacramēto caute attēdēdū eſt/quid de euchariſtia:q̄d de cōſecratione intelligat̄ ſeu dicat̄: ne vnū pro alio accipiat̄:vt cū querit̄ de materia ⁊ forma:aliud eſt querere de materia ꝯſecrationis/et aliud de materia euchariſtie.ſic cū loquimur de vſu hui⁹ ſacramēti:aliud eſt loqui de vſu cōſecrationis:qui nō diſtinguit̄ a cōſecratione:ſicut nec vſus baptiſmi a baptiſmo:nā vtrunq̄ eſt lotio facta in aquis ⁊c̄. ſic vſus cōſecrationis eſt ipſa cōſecratio: q: nihil aliud eſt niſi ꝓlatio verborū. Et aliud de vſu euchariſtie:hic em̄ eſt perceptio ſeu ſumptio euchariſtie. Et vſus conſecrationis ſeu cōſecratio via d: ad ſacramentū:vt dicit Sco.q: in termino ꝓlationis verborū incipiūt ſpecies eſſe ſacramētū. Uſus aūt ſacramēti qui eſt ei⁹ ꝑceptio eſt via qua ſacramētū applicat̄ mēbro eccleſie:⁊ eſt via ad nō eſſe ſacramenti:et ad eſſe gratie gratū faciētis:que dat̄ ſuſcipienti. Et q: tā cōſecratio ꝗ̄ ꝑceptio ordinat̄ ad hoc ſacramētū vel ipm preſupponit:ideo cōſecratio nominat̄ a doc.q̄d ſacramētale:q: requiſitū ad eſſe ſacramēti. Et ſumptio ei⁹ d: actus ſacramētalis:q: ad hūc actū ſacramentū ordinat̄. Sed ad dubiū cū timore rn̄deo:q: nō legi illud a doc.deciſuꝫ:nō itaq̄ aſſerēdo;ſed tāꝗ̄ examinandū corrigēdūq̄ peritiorib⁹ offero. Cōſecratio euchariſtie eſt ſacramētū ꝓprie:q: oēs diffinitiones ſacramēti date a ſctis ⁊ doc.ſ̄.diſt.j.q.j.poſite ſibi cōueniūt. Eſt ſignū viſibile.i.ſenſibile/inuiſibilis gr̄e:cui⁹ ſimilitudinē gerit ⁊ cā exiſtit/exponendo eā vt expoſita eſt. Et probat̄ idē rōne ante oppoſitū:niſi em̄ dētur alie diffinitiones ꝗ̄ magiſtri. Hug. Augu. Sco.et aliorū ſacramēta noue legis deſcribētiū:nihil inuenio qḋ nō cōueniat conſecrationi. Et de quo predicabitur diffinitio:de illo et diffinitū.
¶ Sed q̄d de vſu ſacramēti.ſ.ei⁹ ꝑceptione. Videt̄ ſimiliter dicendū ex eiſdē motiuis:nā iſta ꝑceptio ſacramenti eſt quoddā ſignū ſignificās gratiā ad ſpūalē nutritionē ſuſcipienti collatā ex oꝑe operato: ⁊ hoc ex inſtitutione diuina: de⁹ em̄ inſtituēs ꝙ hac ꝑceptione ſacramēti ꝑcipiēs ſpūaliter nutriat̄ ꝑ gr̄e augmentū: dedit ipſi ſumptioni ſignificationē: ſic in hoc inſtituit baptiſmū ad ſignificādū gratiā regenerātē: q: inſtituit ipm ad cōferendū hmōi gratiā eo modo quo ſacramēta cōferūt gratiā. Hec aūt difficultas nō habet locū in alijs ſacramētis:q: in eis nō diſtinguit̄ ſacramētū ab vſu ſacramēti:q̄ eſt ei⁹ ꝑceptio. ¶ Sed ad rōnē in oppoſitū d:/ꝙ in veritate ⁊ ſimpliciter loquēdo plura ſunt ſacramēta ꝗ̄ ſeptē:vt patet de ſacramento ordinis: qḋ ſub ſe cōtinet ſeptē vel octo ſacramēta a ſeipſis diſtincta:ſic ⁊ ſpecies panis ⁊ ſpecies vini:vt.j.q.iij.dicet̄:ſꝫ illa ſacramēta q̄ ad idē ordinant̄:lꝫ in ſe ſint plura:dicunt̄ tn̄ aggregatione et ordine ad eūdē finē ꝓximū vnū ſacramētū. Sic q: conſecratio euchariſtie/euchariſtia ⁊ ſumptio ei⁹ ordinantur ad ſpūalē hoīs nutritionē: habent̄ ſeu numerant̄ ꝓ vno ſacramēto. ¶ Tertio dubitat̄ de cauſis cōgruētie inſtitutionis. Dub.3. D
Ad hoc d: ꝙ tot p̄nt reddi cauſe cōgruitatis (nulla em̄ eſt cauſa neceſſitatis:q: de⁹ nihil ad extra neceſſario agit) quot ſunt ei⁹ fruct⁹. Sunt aūt illi duo in genere. Un⁹ p̄ſtatio cōuenietis nutrimenti aīe ad vitā ꝑ baptiſmū regenerati. Secūdus ordinatio cōuenietis placamēti iudicis ⁊ ſatiſfactio ꝓ penis ꝓ pctō debitis. Primū cōuenit ſacramēto vt eſt cibus aīe vitalis:ſcōm vt eſt ſacrificiū ⁊ hoſtia ꝓ pctis. Quibus adiūgunt̄ ⁊ alie:vt inuitatio ad guſtū diuinitatis:excitatio ad chriſti reuerētiam et deuotionē:vt dictū eſt in ar.j. hec autē reducūtur ad ſpūaliū nutritionem. Itē paſſionis chriſti cōmemoratio:et quotidianorū pctōrū ablatio. Et hec reducunt̄ ad ſacrificij efficaciā. Itē figurarū et ſcripture impletio:⁊ vtriuſq̄ appropriata ſignificatio: ⁊ ad vtraq̄ premiſſa reducunt̄.ſ.ad rōnē cibi ⁊ ad rōnē ſacrificij. Et de his in genere habes lec.xxxv.et ī ſpecie lati⁹ lec.lxxxv.⁊.lxxxvj. Quare aūt ſub illis ſpecieb⁹ inſtitutū eſt/quere vbi.ſ̄.lec.
xxxv. ¶ Quare aūt poſt cenā vltimā īmediate ante paſſionē inſtitutū ſit:btūs Tho.ponit quattuor rōnes:⁊ cōſonat I
Pal.q.j.ar.iij. Prima:q: ad ꝑfectionē eccleſie congruebat ꝙ caput ei realiter cōiūgeret̄. Et ideo ꝗ̄diu ſub ꝓpria ſpecie cū hoīb⁹ cōuerſatus eſt: nō oportebat hoc ſacramētū inſtitui. Sed qn̄ ei⁹ corporalis preſentia ſubtrahenda erat:vt tāgit̄ in littera: nec tn̄ iō ante xp̄i incarnationē in veteri teſtamēto inſtituēdū erat: q: nōdū erat corpus xp̄i in naturali cōſiſtētia:q̄ precedit ei⁹ cōſiſtentiā in ſacramēto. Scḋa rō: q: veritas ſequi debet figurationē:⁊ adueniēte veritate ceſſare debet figura. Chriſt⁹ autē legalia ſeruare voluit ꝗ̄diu fuit in terra:q: fact⁹ ſub lege:vt eos q̄ ſub lege erāt redimeret. Et iō poſt vltimā cenā (q̄ figurā in comeſtione paſchalis agni q̄ fuit figura hui⁹ ſacramēti terminauit) inſtitui debuit:tūc em̄ figure ac legalia terminānda erāt. Tertia rō eſt q: hoc ſacramētū eſt memoriale dn̄ice paſſionis:⁊ ideo cōgrue paſſione iā imminēte inſtituit̄/et cōueniētius ꝗ̄ poſt: q: diſcipuli magis afficiebant̄ ad ipm/paſſione iā imminēte/ꝗ̄ poſt paſſionē peractā propter gaudiū reſurrectionis. Quarta rō:q: cū hoc ſacramētū frequētādū erat:iō vltimo iā dn̄o recedēte tradit̄:vt ſic arctius memorie imprimeret̄. Et q: eſt precipuū amoris ſignū: iō in receſſu amici debuit inſtitui;dū maior motus dilectionis ſentit̄. Principalis tn̄ rō eſt diuina volūtas:cui placuit tūc inſtituere:et q: ſic placuit:bene et congrue inſtitutum fuit;voluntatis enim diuine prior cauſa querenda non eſt.

Queſtio.ij.

A Ecundo queritur
vtrū cū figurarū pꝛecedentiū pluralitate
ſaluetur vnitas ſacramenti euchariſtie.
¶ Moꝛe ſolito trib⁹ articulis termina-
bitur hec queſtio: ſcꝫ notabiliū pꝛemiſſio
Artic. 1. ne: concluſionū aſſertione: ⁊ dubioꝝ ſolutione. ¶ Quoad
Nota. 1. pꝛimū notādū ſm ſanctū Bonauē.q.j. hui⁹ diſt. duplici ra-
tione/ſacramēta pꝛefigurant.ſ.rōne ſue dignitatis: et rōne
difficultatis. Figura em̄ atteſtat dignitati figurati. Quo
em̄ res digniOꝛ: eo magis eā cōgruit pꝛefigurari: vt ſic pꝛe-
currētibus figuris famoſioꝛ fieret ei⁹ dignitas. Sic quo ali
quid difficilius credit: eo magis indiget figurarū manudu
ctione: quibus hoīes aſſueſiāt ad credendū. Et licet oīa ſa
cramēta aliquo modo in lege fuerūt pꝛefigurata: iſta tamē
duo baptiſm⁹ ⁊ euchariſtia pꝛecipue pꝛefigurari debuerūt:
tū ꝓpter difficultatē in credendo: que eſt in baptiſmo: q̄ eſt
pꝛimū ſacramētū ⁊ fidei ianua. In euchariſtia ꝓpter plura
miracula. Tū ꝓpter dignitatē que eſt in baptiſmo pꝛopter
efficaciā. In euchariſtia ꝓpter cōtinētiā. Tū ꝓpter eccleſie
vnitatē: in baptiſmo quātū ad inchoationē: in euchariſtia
quātū ad cōſummationē. Vel in baptiſmo quātū ad ſigna
culū chꝛiſtianitatis: in euchariſtia quātū ad cultū diuinita
Nota. 2. tis. ¶ Scḋo notādū/ꝙ quāto maioꝛ eſt ꝑfectio figurati et
figurarū imꝑfectio: tāto plurib⁹ figuris op⁹ eſt: vt plenius
figurati ꝑfectio aperiat. Unde cū venerabilis euchariſtia
ſit oīm ſacramētoꝝ ꝑfectiſſimū: ideo pluribus ac multipli-
cibus figuris eſt figuratū: et quātū ad materiā et quātū ad
cōtentū: quantū ad rē tm̄: et quantū ad effectū: vt habet in
pe. vbi. s̄. De cuius latiſſima ꝓſecutione vide lec.lv. in qua
plurime figure quantū ad oīa pꝛefata cū ſuis rōnibus colli
Nota. 3. gūtur. ¶ Tertio notandū ꝙ licet plures ſint hui⁹ ſacramē
B ti figure: magiſter tñ ex illis oībus elegit quattuoꝛ: quas cō
memoꝛat tāq̄ magis pꝛincipales: ſcꝫ māna: agnū paſchalē:
oblationē melchiſedech: ⁊ effluxū ſanguinis de chꝛiſti late-
re. Et hoc quātū ad leges: et quātū ad figurata que in hoc
ſacramēto vel ſunt realiter vel ſignificant ꝑ ipm̄. ¶ Quo-
ad leges: nā ī lege nature fuit figura oblatio melchiſedech
In lege moyſi agn⁹ ⁊ māna. In lege gratie/ſanguis fluēs
de chꝛiſti latere. ¶ Quātū ad figurata: nā in hoc eſt viſibi
lis foꝛma/ſpecies videlꝫ panis ⁊ vini: ⁊ hoc figurat ī obla
tione melchiſedech/ qui panē ⁊ vinū obtulit. Geneſ.xiiij.
Eſt et res contēta.ſ. coꝛpus chꝛiſti verū: et hec in agno paſ-
chali figurat: qui ſua oblatiōe et ſanguine fuſo quo poſtes
et ſuperliminaria domus liniebant: ⁊ ſic a ꝑcuſſoꝛe angelo
liberabātur. Exo.xij. Sic coꝛpus chꝛiſti in cruce oblatū ſuo
ſanguine nos liberauit ab angelo exterminatoꝛe. ¶ Eſt et
res ſignificata et nō contēta.ſ. coꝛpus chꝛiſti myſticū qḋ eſt
eccleſia: ⁊ hoc pꝛefigurabat in māna: nā māna erat tanq̄ ſe
men coꝛiandri: qḋ collectū ⁊ cōtuſum coquebat in panes:
vt habet Exo.xvj. Eſt etiā ibi virtus ⁊ efficacia: ⁊ figurata
eſt in effluxu ſanguinis de latere chꝛiſti. Illud tñ vltimum:
vt dicit ſctūs Bonauē. magis tenet rōne cauſe: tenet tñ eti
am rationē figure penſatis circūſtātijs.ſ. ꝙ de paſſo ⁊ moꝛ-
tuo pꝛofluxit ſanguis et aqua. vñ Augu. ſuꝑ illud ad Eph.
v. Sacramentū hoc magnū eſt: ego aūt dico in chꝛiſto ⁊ in
eccleſia. dicit: Doꝛmit adā vt fiat eua: moꝛit chꝛiſtus vt fiat
eccleſia. Doꝛmiēte adā fit eua de latere: doꝛmiētis chꝛiſti ꝑ-
cutit latus ⁊ pꝛofluūt ſacramēta: quib⁹ foꝛmat eccleſia. Iō
aūt magis dicunt fluxiſſe de latere/q̄ de pedibus vel mani
bus ꝓpter cōuenientiā in ſignificādo: q: ſimul ꝓfluxit ſan-
guis ⁊ aqua ⁊ de moꝛtuo. ſanguis in redēptionis pꝛeciū: ⁊
aqua in lauacrū: que virtutē ſoꝛtiūtur ex moꝛte chꝛiſti. Sūt
et alie applicationes harū quattuoꝛ figurarū: que habētur
Not. 4. in expoſitione cano. loco allega. ¶ Quarto notandum/ꝙ
C vnū multipliciter. v. ⁊. x. Meta. accipit. Uno modo ꝓpꝛijſ
ſime/vt dicit vnitatē indiuiſibilitatis: et hoc modo nullum
diuiſibile eſt vnū: ſed ſolū indiuiſibilia: vt deus/angelus/
aīa. Alio modo accipit ꝓpꝛie/vt dicit vnitatē cōpoſitiōis;
et ſic homo et cōpoſita ſubſtātialia dicūtur vnum. Tertio
mō impꝛopꝛie/vt dicit vnitatē aggregationis vel collectio
nis: quō multa ſeparata abinuicē loco ⁊ ſubiecto dicuntur
vnū: vt vnus populus/vnus cumulus: ⁊ illi modi nō ſunt
ad ꝓpoſitū. ¶ Sꝫ adhuc accipit quinq̄ modis ad noſtrū
pꝛopoſitū. Uno modo vt dicit vnitatē ſacramēti: et ſic que
cūq̄ requirunt ad cōſtitutionē ſacramēti: ſine quib⁹ nō eēt
ſacramentū dicūtur vnū ſacramētum. Scḋo modo vt dicit
vnitatē ſignificationis: et ſic multa idē ſignificātia: vel ad
idē ſignificandū oꝛdinata/dicūtur vnū ſignificans. Tertio
modo vnitatē cōtinētie: ſic dicūtur idē que idem continēt.
Quarto modo vnitatē effectus: ſic vnū dicūtur que idem
efficiūt. Quinto modo vnitatē oꝛdinis ſeu finis: ſic vnum
dicūtur que ad idē oꝛdinant tanq̄ ad finē. Et hec de articu
lo pꝛimo. ¶ Quātū ad ſcḋm articulū eſt hec pꝛima conclu- Arti. 2.
ſio. Scḋm diuerſas cōſiderationes ſacramenti euchariſtie Cōcl. 1.
pꝛeceſſerūt figure multiplices in oī lege. Patet concluſio: D
q: alijs figuris pꝛefiguratū eſt cōſideratū vt cibus: alijs vt
hoſtia vel ſacrificiū: alijs vt ſalutariū effectuū operatiuū:
ꝓut hec late declarata ſunt lec.lv. in expoſitione ſacri cano
nis. Qḋ etiā alie pꝛeceſſerūt figure in lege naturali: alie in
lege moyſaica: et alie in lege grē: iā dictū eſt in articulo pꝛi-
mo. ¶ Scḋa cōcluſio. Sicut ſpecies panis et ſpecies vini Cōcl. 2.
non ſunt vnū ꝑ ſe ſimpliciter ⁊ ꝓpꝛie: ita nec ſunt vnū ſacra
menti vnitate. Pꝛima pars eſt manifeſta: q: nō ſunt vnū in
diuiſibile: nec cōpoſitū per ſe vnū: ſed accidētia plura inter
ſe realiter diſtincta: puta coloꝛ/ſapoꝛ ⁊c̄. Scḋa pars pꝛoba
tur: q: ſpecies panis ſine ſpecieb⁹ vini ſunt ſacramētū: alio
quin laicus cōmunicās nō acciperet ſacramētū. Similiter
ſpecies vini ſine ſpecieb⁹ panis ſunt ſacramentū: alioquin
ſumpto ſacramēto ſub ſpeciebus panis: ſpecies vini in cali
ce nō eſſent ſacramētū: que patēt eſſe falſa: et ꝑ ꝯñs nō ſunt
vnū ſacramētū vnitate ſacramēti: eo ꝙ vtreq̄ ſpecies tā pa
nis/q̄ vini ſole ſunt verū ſacramētum. ¶ Tertia cōcluſio. Cōcl. 3.
Licet ſpecies panis et vini nō ſint vnū ſacramentū vnitate
ſignificati ⁊ ꝯtēti per ſe ⁊ pꝛimo modo: ſunt tñ vnū vtroq̄
modo loquēdo de totali ſignificato ⁊ cōtēto. Pꝛimū patꝫ:
q: ſpecies panis/et ſpecies vini habēt diuerſa/et nō vnū ſi
gnificatū ⁊ cōtentū ꝑ ſe ⁊ pꝛimo. Nā ſignificatū per ſe ⁊ pꝛi
mo/ſpecierū panis/eſt coꝛpus chꝛiſti: vt coꝛpus non inclu-
dit ſanguinē: ſed vt tm̄ dicit ſubiectū aīe immediatū. Et ſpe
cierū vini/eſt tm̄ ſanguis: que ſunt diuerſa ⁊ nō vnū. Secū
da pars pꝛobat: q: vtrarūq̄ ſpecierū panis ⁊ vini/eſt vnū
ſignificatū ⁊ cōtentū totale: ſcilꝫ coꝛpus chꝛiſti: accipiendo
coꝛpus vt includit ſanguinē: q: vtrobiq̄ cōtinet coꝛpus et
ſanguis: deitas ⁊ aīa: nō quidē ꝑ ſe et pꝛimo.i. vi cōſecratio
nis: ſed quedā ꝑ ſe: quedā per cōcomitantiā: vt infra pate-
bit: et de his require lec.liij. ¶ Quarta cōcluſio. Non ſolū Cōcl. 4.
ſpecies panis ⁊ vini: ſed ipſe ſimul cū euchariſtie conſecra-
tione ⁊ ſumptione ſunt vnū ſacramētū ſinis pꝛopꝛij ⁊ oꝛdi-
nis vnitate. Pꝛobat: q: oīa hec oꝛdinant in ſpūalē hoīs re-
fectionē ⁊ nutritionē tāq̄ ad finē ꝓpꝛiū: ergo ſunt hac vni
tate vnū. Cōſequētia tenet ex vltimo notabili: ⁊ antecedēs
eſt ſatis manifeſtū. De vnitate effectus dicit ſicut de vnita
te ſignificati ⁊ cōtēti. ¶ Quantū ad tertiū articulū/eſt du Artic. 3.
biū. Utrū ſacramētū euchariſtie poſſit cōſecrari: aut ſumi a E
nō ieiunis licite. Notādū ꝙ duplex eſt ieiuniū: nature ⁊ ec-
cleſie: vtrunq̄ deſcribit in expoſitione cano. lec.x. Quo pꝛe
miſſo rñdet/ꝙ tā ad celebrandū q̄ ad māducandū licite ⁊
oꝛdinate.i. ſine peccato requirit regulariter ieiuniū nature
Pꝛobationem require vbi. s̄. addito. c. nihil. vij. q.j. vbi dꝛ.
Nullus poſt cibū potūq̄ quēlibet minimū ſumptū miſſas
facere pꝛeſumat. ¶ Dicit regulariter: q: in caſu pōt ſumi ⁊
cōſecrari a nō ieiuno: ⁊ ſunt caſus duo. Unus quātū ad ſu-
mētes eſt infirmitas: qua timet periculū moꝛtis. In hoc ca
ſu cōmunicādus eſt infirmus: licet nō ſit ieiunus. ¶ Sed
quid ſi imminet neceſſitas alicuius moꝛituri: ⁊ non ſit par
ticula reſeruata: et ſacerdos iā ſit pꝛanſus: nūquid pōt cōſe
crare nō ieiunus ⁊ ꝓuidere infirmo. Credo ꝙ in caſu nō de
bet: ſicut in ſimili pꝛanſus nō debet ſupplere defectū ſacer

dotis in miſſa deficiētis:q2 ſuppletio fit tm̄ vſqꝫ ad horam
nonā:vt dicit glo.vij.q.j.nihil. Nec tūc eſt infirmus in peri
culo:q2 excuſat eū impoſſibilitas ſumendi: cui ipē cauſam
nō dedit. Sicut qui patiꝛ vomitū/cōmunicādus nō eſt:ſed
ſufficit illi fides cū deſiderio.ſm illud Augu. Crede ⁊ man
ducaſti. ¶ Secūdus caſus eſt/ſi ſacerdos i calice poſt ſum
ptionē aquā tm̄ in calice habuiſſe deprehendit:⁊ ita ipm ſu
mēdo/ieiuniū ſoluit:teneꝛ tn̄ tūc (ne ſacrificiū imperfectū
relinquat)de nouo vinū ꝯſecrare ⁊ ſumere nō ieiunus. De
quo latius vide loco quo.ſ̄. ¶ Poſſent addi tres caſus:vt
ſi q̇s facta cōſecratione meminit ſe nō eſſe ieiunū:debet ꝓ
cedere ⁊ miſſam perficere:q2 in periculis qđ maius eſt:mā
gis eſt cauendū: ſed maius eſt relinquere ſacramenta eccle
ſie impfecta(hoc em̄ ſacrilegiū eſt) ꝙ deficiēte debita qua
litate ſeu diſpoſitione ſacerdotis ſumere. Sic etiam ſi ante
cōſecrationē recoleret ⁊ immineret graue ſcandalū/niſi ꝓ
cederet:in hoc caſu procedere debet cū cōtritione cordis ⁊
ꝓpoſito cōfitēdi. Si vero ſcādalū nō imminet:tuti⁹ eſt ceſ
ſare. Hec Aſtexanus in ſum.li.iiij.ti.xv. vide Petrū.q.ij.

Queſtio.iij.

A Ertio queritur vtrū
a chriſto inſtituta ſit certa verboꝝ forma ad
eſſentiā eucharistie: vel eius cōſecrationis ne
ceſſaria. ¶ Notabilibus premiſſis/cōcluſio
Artic. I. nes ſubnectētur cū dubijs. ¶ Quoad primū preſupponi
Nota. I. tur: ꝙ multū refert loqui de euchariſtia ⁊ de cōſecratione:
Nota. 2. vt habitū eſt.ſ̄.q.ꝑxima.dub.ij. ¶ Scđo ſupponiꝛ: ꝙ hic
nō loquimur de forma ꝓprie/prout dicit aliq̇d inherēs ma
terie vel ſubiecto. Sed accipiꝛ hic metaphorice pro verbis
ad veritatē ſacramenti requiſitis:ſicut etiā materia accipiꝛ
pro ſigno ſenſibili ſiue elemēto cū verbis ad eſſe ſacramen
Nota. 3. ti requiſito:de quo.ſ̄.diſt.iij.q.vnica. ¶ Tertio notandū
ꝙ euchariſtie nulla verba pn̄t aſſignari ꝓ forma: quia etſi
ſint quedā verba requiſita ad fieri euchariſtie. i. ad hoc vt
ſpecies incipiāt eſſe euchariſtia: nulla tn̄ verba requirūtur
ad eius eſſe:q2 ſine verbis manet euchariſtia. Verba autē q̄
requirūtur ad eius fieri: ſunt forma cōſecrationis nō eucha
riſtie:vt diceꝛ. ¶ Et ſi dice. In omni ſacramēto eſt aſſigna
re materiā ⁊ formā:ſm illud Augu. Accedat verbū ad ele
mentū ⁊ fit ſacramentū.per verbū intelligit formā:per ele
mētū materiā:ergo ſic erit in euchariſtia. Rn̄detur. Dictū
Augu. habet veritatē de ſacramētis ceteris/que cōſiſtūt in
vſu ſeu quadā operatione. Nō aūt de euchariſtia q̄ ſola in
ter ſacramēta habet eſſe permanēs. Nā et ipſe loquiꝛ ibi de
ſacramēto baptiſmi:nō generaliter de oībus:vt patet.j.q.j.
Detrahe. vbi poniꝛ hec autoritas. Vel dicitur ꝙ ad fieri cu
iuſlibet ſacramenti requiriꝛ materia ⁊ verboꝝ forma:⁊ ad
hoc ſonāt verba Augu.dicit em̄. Accedat ⁊c̄.et fit ſacramē
B tū.nō dicit:et eſt vel manet ſacramētum. ¶ Sed ſi queris:
an in ſacramento euchariſtie poſſet aliqua forma ſignari:li
cet illa nō ſint verba. Ad hoc đ2 ꝙ ſole ſpecies poſt cōſecra
tionē ſunt ſacramentū euchariſtie/oībus alijs ſemotis:ipſe
aūt ſpecies ſunt forme quedā ſimplices:nō cōpoſite ex ma
teria ⁊ alia forma:que etſi naturaliter haberēt materiam in
qua videlꝫ ſubiectū cui inhereret:in ſacramēto tn̄ ſubiectū
nō habēt:vt infra diceꝛ. Nihil em̄ ab eis diſtinctū eſt de eſ
ſentia ſacramēti: et ideo huic ſacramēto euchariſtie non po
teſt aſſignari materia neqꝫ forma/ que ſint de eſſentia ſacra
mēti. ¶ Et ſi replicaꝛ de ſignificatione:q2 illa ſit forma: vt
dicit Sco. Dicendū ꝙ ſignificatio actualis nō eſt de eſſen
tia ſacramēti. Significatio aūt habitualis nō diſtinguitur
a ſpeciebus: ſed eſt ipſemet ſpecies nate ſignificare ex diui
na inſtitutione. Idē aūt nō eſt forma ſuꝑiꝰus: nō em̄ pono
relationē eſſe quid diſtinctū a rebus abſolutis:ſicut ponit
ille doctor:⁊ de hoc in ex.ca.lec.xxxviij. Et ideo cōſequēter
Artic. 2. loquēdū eſt de forma cōſecrationis euchariſtie. ¶ Quātū
Cocl. I. ad articulū ſcđm eſt cōcluſio prima. Cōſecrationis diuerſa
C rū ſpecierū euchariſtie/diſtincte ſunt verboꝝ forme. Pro
baꝛ:q2 alia eſt forma cōſecrationis ſpecierū panis;alia ſpe
cierū vini:ergo. Cōſequētia nota:et antecedēs ꝓbaꝛ:q2 di
ſtinctarū cōſecrationū diſtincte ſunt forme: ſed conſecratio
ſpecierū panis diſtinguiꝛ a conſecratione ſpecierū vini:qđ
patet per earū ſeparationes:nō em̄ ſimul fit ꝯſecratio vtra
rūqꝫ: vt patet:nec vna quātū ad effectū cōſecrationis (que
eſt preſentia corporis ⁊ ſanguinis chriſti)expectat aliā. Nā
cōſecratio ſpecierū panis et eius effectus tpe precedūt cōſe
crationē ſpecierū vini; alioquin adorātes euchariſtiā in ele
uatione ſpecierū panis/ante conſecrationē calicis cōmitte
rēt idolatriā qđ falſum eſt:et cōtra eccleſie ritū. Poſſunt tn̄
ambe cōſecrationes dici vna cōſecratio: et due earū forme
vna forma:eo modo quo hec duo ſacramenta dicūtur vnū
ſacramentū/et vna euchariſtia:de quo queſtione preceden
ti habitū eſt. ¶ Scđa cōcluſio. Forma neceſſaria ad conſe Cōcl. 2.
crādū panis ſacramentū/his verbis cōſtat: Hoc eſt corpus
meū. Cōcluſio hec late ꝓbaꝛ in ex.ca.lec.xxxviij. Nā coniū
ctio(em̄)que addiꝛ:nō eſt de neceſſitate cōſecrationis:ſed
de neceſſitate cōſecrantis:quia ea etiam volūtarie dimiſſa
vera eſt cōſecratio:licet cōſecrans mortaliter peccet: vt ibi
dē patet. ¶ Tertia cōcluſio. Forma cōſecrationis ſpecierū Cōcl. 3.
vini neceſſaria ⁊ preciſa ex ſcriptura canonica nō eſt ſufficiē
ter determinata. Probatur: q2 dubiū eſt: an aliqua verba
preter illa:hic eſt calix ſanguinis mei: ſint de neceſſitate cō
ſecrationis. An etiā ſequētia ſint neceſſaria.ſ.noui et eterni
teſtamēti:qui pro vobis ⁊ pro multis effundeꝛ in remiſſio
nē peccatoꝝ. Certū tn̄ eſt:ꝙ verba chriſti in perſona chriſti
prolata in cano.miſſe.ſ.hic eſt calix.vſqꝫ ad illa:hec quotieſ
cunqꝫ feceritis:continēt in ſe formam cōſecrationis. Vnde
certū eſt/ꝙ his a ſacerdote debita intētione ſuꝑ debita ma
teria prolatis/fit cōſecratio: et tranſſubſtātiatio vini in ſan
guinē chriſti. Et de hoc require i ex.ca.lec.xv.⁊.liij. ꝑ totū.
¶ Quantū ad tertiū articulū in quo mouēda ſunt dubia: Artic. 3.
Aduertendū ꝙ plura dubia hic occurrūt mouenda: quoꝝ D
ſolutiones longū exigūt tractatū:⁊ in dicta cano.expoſitio
ne late ſunt tractata. Ideo dūtaxat mouebo quedā:et deci
ſionē eoꝝ remittā ad locū predicte expoſitionis in quo tra
ctātur. ¶ Eſt ergo primū dubiū de ſignificatione ſingulo Dub. I.
rū verboꝝ in vtraqꝫ forma contentoꝝ: et de veritate ipſarū
formarū. Et an ſint vt cōſecratiue vere vel falſe: vel vt mate
rialiter tente.de hoc habes lec.xlviij.et ſpecialiter de forma
cōſecrationis ſanguinis.lec.liij. ¶ Scđm dubiū de cōgrui Dub. 2.
tate ipoꝝ verboꝝ in ordine ad rem ſacramēti.de hoc habes
lec.xlviij. ¶ Tertiū dubiū. Vtrū illa verba que a celebran Dub. 3.
te in perſona chriſti ꝓferūtur(ſcꝫ: Accipite et mādacate ex
hoc oēs:hoc eſt corpus meū: quoad cōſecrationē ſpecierū
panis:et illa:accipite ⁊ bibite ex eo oēs:hic eſt calix ſangui
nis mei noui ⁊ eterni teſtamēti: myſteriū fidei qui pro vo
bis ⁊ ꝓ multis effundetur in remiſſionē peccatoꝝ:hec quo
tieſcūqꝫ feceritis:in mei memoriā facietis)ſufficiāt ad effe
ctū cōſecrationis. Aut an etiā alia verba canonis preceden
tia vel ſequētia ſint de eſſentia ſeu neceſſitate cōſecrationis.
Cuius ſolutionē require leck.xxxviij. ¶ Quartū dubiū de Dub. 4.
mutatione forme/ſeu verboꝝ in forma cōtentoꝝ: cui⁹ deci
ſionē habes leck.xxxviij. vbi late habes que mutatio tollit
effectū cōſecrationis et que nō. Etiā ſimile habitū eſt.ſ̄. de
mutatione forme baptiſmi.diſtinc.iij. ¶ Quintū dubium. Dub. 5.
Vtrū chriſtus hac forma vſus fuerit in cōficiēdo hoc ſacra
mentū in vltima cena/dū ipſum inſtituit: de quo req̇re lec.
xxxvj. ¶ Vltimo dubitaꝛ. Quid in ſacramēto euchariſtie Dub. 6.
ſit ſacramentū tm̄:quid ſit res tm̄: et quid ſit res ⁊ ſacramē E
tū. Ad hoc reſpondet magiſter in tex.ꝙ forma.i.ſpecies pa
nis ⁊ vini:qua frequēter rerū que ante fuerunt:ſcꝫ panis ⁊
vini vocabula tenēt ſunt ſacramētum tm̄:q2 ſunt ſigna viſi
bilia effectus gratuiti inuiſibilis:quoꝝ officium eſt tm̄ in ſi
gnificādo et continēdo. Nō autē ipſe ſunt gratia vel effect⁹
gratuitus:aut aliquid ſignificatū per ipſum ſacramētū: nā
per rē nihil aliud intelligiꝛ: ꝙ id qđ ſignificaꝛ per ſacramē
tū:et ita ſunt ſacramētū tm̄.i.ſigna ſignificātia et nō gratia
ſignificata. Corpus chriſti myſticū eſt res tm̄: q2 eſt id qđ ſi
gnificatur per ſacramētū.i.ſpecies panis ⁊ vini:q2 ſicut pa

nis ex multis granis conficitur: et vinū ex multis racemis cōfluit: ita eccleſia ex multis fidelibus adunatur: ſignificatur etiā per corpus chriſti ibi cōtentū et verū: quia ſicut corpus chriſti ex mēbris diuerſa officia habētibus cōſtituitur: ita eccleſia ex diuerſis fideliū gradibꝰ diuerſa officia habētibus aggregat̄. Ipſa aūt eccleſia ſignificata nō eſt alicuiꝰ alterius ſignificatiua: et ſic dicitur res tm̄ et non ſacramentum. Corpus aūt chriſti qđ ſub ſpeciebus cōtinetur: eſt res cōtenta et per ſpecies ſignificata: ⁊ etiā ſignū corporis myſtici: vt dictum eſt: et ſic dicitur res ⁊ ſacramentum: non capiendo ſacramentū proprie. Sic em̄ corpus chriſti ſub hoſtia nō eſt ſacramentū: quia nō eſt viſibile ſignū: vt dictum fuit in diffinitione ſacramenti. q. j. diſt. j. ſed eſt ſacramētum large. i. ſacrum ſignum. Et per hoc patet: ꝙ huius ſacramēti eſt gemina res: vna ſignificata et contenta. ſ. corpus chriſti verum: et alia ſignificata et non cōtenta: ſcꝫ corpus chriſti myſticum: et hec plane declarantur in textu.

Diſtinctio. ix.

Et ſicut due res ſunt.

Diſtinctio nona / in qua magr̄ agit de diuerſo māducationis modo. Et cōprehēditur ſentētia textus in ſubiectis tribus cōcluſionibus. ¶ Prima. Duabus rebus ſacramēti correſpōdēt duo modi euchariſtiā manducandi. Hi ſunt manducare ſacramentaliter: et manducare ſpiritualiter. ¶ Scđa. Ab vtriſꝙ bonis et malis / corpus chriſti vere et realiter ſumit̄: ſed a malis ſacramentaliter tm̄: a bonis autem ſacramētaliter ⁊ ſpiritualiter manducatur. ¶ Tertia cōcluſio. Per diſtinctionem modoꝝ manducandi ſacramentaliter et ſpiritualiter / exponende ſunt ſanctorū autoritates catholice et fideliter. Has declarat plane textus. ¶ Circa hāc diſtinctionem de duobus queritur. ſcilicet de ipſa manducatione. Secundo de manducantium diſpoſitione.

Queſtio. j.

A Circa primum queritur: Utrū māducatio euchariſtie ſacramētalis aut ſpiritualis / ſit de neceſſitate ſalutis. ¶ Tres articuli huius queſtionis: terminorum declarationes: reſponſiue cōcluſiones: et dubioꝝ ſolu-

Artic. 1. tiones / ſubmouebūt queſtionis difficultates. ¶ Quantū

Nota. 1. ad primū notādū / ꝙ licet magiſter in textu ponat tm̄ duos modos māducationis huius ſacramēti. ſ. manducare ſacramētaliter: et māducare ſpiritualiter: ex quibus elicitur tertius. ſ. māducare ſacramētaliter et ſpiritualiter: pōt tm̄ addi quartus modus. ſ. māducare ſacramentū: ſed nō ſacramentaliter: vt tangit Sco. diſt. viij. q. iij. Et ſic in vniuerſo erūt quattuor modi manducādi hoc ſacramentū. ſ. māducare ſacramentū et nō ſacramētaliter. Māducare ſacramētaliter et nō ſpūaliter. Tertio manducare ſacramētaliter ⁊ ſpūaliter. Quarto māducare ſpiritualiter et nō ſacramentaliter. Quintū ſuperflueret mēbrū / ſcꝫ māducare nec ſacramētaliter nec ſpūaliter: q: coincidit cū primo: q: quicūꝙ māducat hoc ſacramētum / et nō ſacramētaliter: etiā non manducat ſpiritualiter: quia in manducante ſacramentaliter / preſupponit māducare ſpiritualiter: licet māducare ſpūaliter in nō manducāte ſacramentū / nō preſupponat māducationem ſacramentalē: etiā nō poteſt poni ſextus modus manducādi carnem chriſti corporaliter ſeu carnaliter per diſcerptionē corporis chriſti: quō manducantur carnes empte in macello: quō iudei intellexerūt chriſtū predicantē. Niſi māducaueritis carnē filij hoīs: et biberitis eius ſanguinē / nō habebitis vitā in vobis. Joh. vj. q: illo modo non eſt in ſacramēto / vt deſcribi poſſit / aut ſenſibus apprehēdi: nec ex-

B tra ſacramētū datur alicui in cibū. ¶ Māducare ſacramētum ⁊ nō ſacramētaliter / eſt māducare hoſtiā cōſecratā: que realiter ⁊ vere ꝯtinet corpus chriſti: et tñ nō vt talē / hoc eſt (ſm̄ Richar.) ſine intētione generali vel ſpeciali implicita vel explicita ſumēdi ipſam: vt ſignū tale cōtinēs corpꝰ chriſti. Hoc modo ſumunt bruta aīalia / infideles / heretici. Circa hoc ſacramētū etiā mali chriſtiani ſumētes cibum illum ſicut aliū nō diſcernētes eum a cōmuni cibo: de quibꝰ apl̄s j. Cor. xj. dicit: ꝙ talis iudiciū ſibi manducat nō dijudicās corpus dñi. i. nō diſcernēs a cōmunibus cibis: vt exponit Sco. Et hoc fieri pōt ex ignorātia: vt ſi quis ſumeret hoſtias neſciens eas cōſecratas: quia forte inueniret eas expoſitas extra locū conſuete reſeruationis: vel ex infidelitate: ſicut paganus / ſi daret̄ ſibi. Et ſicut mulier illa (de qua legitur in legēda ſancti Greg.) que panes cōſecratos coxerat: nec credidit ibi eſſe corpus chriſti: vel ex contēptu etiā ſtante fide: vt a malo chriſtiano. Poſſet tamē capi māducare ſacramētaliter largius: vt dicit Richar. ꝓ māducatione ſpeciei / que eſt ſacramētū: et ſub qua realiter cōtinet̄ chriſtus: ſm̄ quē modū māducatur ab oī manducāte ſpecies predictas / ſiue hoīe ſiue bruto: et ſic non refert dicere: ſumere ſacramentū / et ſumere corpus chriſti ſacramētaliter. Sed ita nō accipit̄ cōmuniter: q: cū đr: māducare ſacramētaliter / ly ſacramētaliter magis determinat ly māducare quātum ad modū māducandi / ꝙ̄ ad rem manducatā. Sed māducare ſacramētū ſacramētaliter / eſt manducare ſacramentū / vt ſignū corporis chriſti in eo realiter cōtenti: ⁊ ita recipiūt fideles credētes cōtineri ſub ſpeciebus quas ſumūt corpꝰ chriſti ſiue ſint boni ſiue mali. ¶ Manducare ſacramentū ſpiritualiter / dupliciter pōt accipi. Uno modo ex parte modi: et ſic eſt māducare corpus chriſti: nō ſub propria ſpecie viſibiliter: ſed ſub tegumēto accidētium panis inuiſibiliter: et ſic q̇cūꝙ ſumit ſacramētaliter / ſumit ſpūaliter. Alio modo ex parte effectus: vt eſt manducatio quā ſequit̄ ſpūalis refectio ⁊ nutritio aīe quō ſumūt qui digne accedunt: ⁊ de hac diſt. vide latius in expoſitione ca. lec. xxxvj. ¶ Sed nota / ꝙ refert dicere: māducare ſacramentū ſpūaliter: et manducare corpus chriſti ſpūaliter: q: māducare ſacramentum ſpūaliter / includit māducare ſpecies / que ſunt ſacramētū: ſed māducare corpus chriſti ſpūaliter / nō. Un̄ ſpūaliter mā- C ducant / qui etiā ſacramentū nō manducāt. Et ſic manducare ſpūaliter eſt chriſto incorporari: quomodo māducāt quicūꝙ in chriſtū credunt: ac per charitatē ei vniūtur: et ꝑ hoc corpori ſuo myſtico incorporātur: ſm̄ illud Augu. Crede ⁊ māducaſti. crede fide formata. ¶ In māducatione corporali duo ſunt / maſticatio ⁊ incorporatio. In ſpirituali maſticatur per fidem. Incorporatur per charitatē: non cibus māducāti: ſed manducans cibo. i. ſumēs chriſto: ſm̄ illud Augu. Cibus ſum grandium: creſce et manducabis me: non ego in te: ſed tu mutaberis in me. lib. vij. confeſ. Et de hoc latius vbi. ſ̄. Et illo modo manducant ſpiritualiter / etiam qui non ſuſcipiunt ſacramētum: immo quicūꝙ ſunt in gratia. Māducant etiam ſpiritualiter infantes baptizati / qui credunt in chriſtum fide formata non eliciēdo actum fidei aut charitatis: ſed habendo fidem et charitatem infuſas. ¶ Ex his patet quid eſt manducare ſacramentaliter tm̄: ⁊ quid ſpiritualiter tm̄: et manducare ſacramentaliter et ſpiritualiter ſimul: etiam quid eſt manducare ſacramētum / et nec ſacramētaliter nec ſpiritualiter. ¶ Secundo notādum Nota. 2.

D poſt Duran. ꝙ ſacramentū eſſe de neceſſitate ſalutis dupliciter cōtingit. Uno modo ratione ſui. Alio modo rōne precepti. Ratione ſui: quando effectus eius eſt neceſſarius ad ſalutem: ſiue communitatis: ſiue perſone ſingularis. Communitatis vt ab aliquo vel ab aliquibus de cōmunitate ſuſcipiatur: non autem a qualibet eius perſona. Talia ſunt ordo et matrimonium. Nam effectus cuiuſlibet iſtoꝝ neceſſarius eſt cōmunitati: quia ſine ordine non eſſet qui miniſtraret communitati ſacramenta ad ſalutem neceſſaria: preſertim penitentie. Sine matrimonio nō maneret cultus diuinus deficientibus fidelibus: niſi per matrimonium aliqui generarentur educandi ad cultum diuinū. Quia tamē cōmunitati ad hos actus aliqui ſufficiūt: ideo nō quelibet ꝑſona ad hec obligatur ſacra: niſi in caſu vbi tota cōmunitas deficeret: niſi ꝑſona hec ſuppleret. ¶ Unꝙ effectus ſacramenti eſt neceſſarius cuilibet perſone ſingulari de cōmuni

tate:vt eoꝝ qui ordinant̃ ad tollendū defectū ſaluti incō/
poſſibilem aut cōferunt effectum ſaluti neceſſarium. Defe/
ctus incōpoſſibilis eſt pctm̄ originale: vel mortale: effectꝰ
neceſſarius eſt gratia iuſtificans.i.gratia ꝑ quā iniuſtus fit
iuſtus:que etiā dicit̃ ꝑma gratia:qa aliā nō ꝑſupponit:qm̄
ipſa peccator iuſtificatur. Et ſic ſacramēta ꝑ que cōfert̃ pri
ma gratia:ſunt neceſſaria ad ſalutē: vt baptiſmus ⁊ peni/
tētia. Baptiſmus quoad oēs:qa eo tollit̃ pctm̄ originale:
q̄a oēs naſcimur filij ire.ad Ephe.ij. Penitētia vero his q̄
lapſi ſunt poſt baptiſmū in pctm̄ mortale:qđ eſt incōpoſſi/
bile ſaluti;ſicut ⁊ originale. Sic ergo baptiſmus ⁊ peniten
tia ſunt de neceſſitate ſalutis: ita vt actu ſuſcipiant̃: vel ſal/
tem voto:cum ſuſceptionē eorundē excludat articulus ne
ceſſitatis. ¶ Sed ratiōe ꝑcepti ſunt neceſſaria ad ſalutē: q̄
nō cōferūt primā gratiā:ſed gratiā preſupponūt vt eucha/
riſtia/et cōfirmatio/⁊ extrema vnctio. Primo quidē ratio/
ne precepti diuini:quia cū oia ſacramēta inſtituta ſint pro
pter ſalutē viatoꝝ: nō videt̃ ꝙ abſqꝫ cōtēptu homo viator
poſſit talia totaliter omittere:habita copia miniſtri ea con
ferre valentis et volētis. Unde q̄ talia nō recipit : puta eu/
chariſtiam ⁊ extremā vnctionē quādo ꝓbabiliter ei immi/
net exitus de ſtatu viatoꝝ:videt̃ cōtēnere preceptū diuinū
ſicut etiā ſupra dictū eſt de cōfirmatiōe:dum cōfitenda eſt
fides coram ꝑſecutore: qui eñ tūc nō ſuſciperet ſacramētū
cōfirmatiōis/habita copia cōfirmātis: cū protunc indige
at effectu eius: videt̃ contēptor ſacramēti qđ eſt contrariū
ſaluti. Itē ratiōe precepti eccleſie:quādo de ſuſceptione ſa/
cramenti eccleſia ſtatuit decretū aut preceptū. Hec Durā.
et Pe.de pal.q.j.diſt.preſentis/idem recitat:ſed nō in om/
Artic.2. nibus cōſonat. ¶ Quantū ad ſecundū articulū eſt prima
Cōcl.1. cōcluſio. Manducatio ſpiritualis euchariſtie eſt de neceſ
E ſitate ſalutis. Probat̃ cōcluſio:quia illud eſt de ſalutis ne
ceſſitate ſine quo ſalus nequit adipiſci;talis eſt māducatio
ſpiritualis:ergo. Maior nota. Minor ꝓbat̃: q̄a incorpo/
ratio qua homo incorporat̃ chriſto ꝑ fidem et charitatē/ꝑ
quas fit membrū corporis chriſti myſtici eſt neceſſaria ad
ſalutem:dicēte dn̄o Iohan.iij. Nemo aſcendit in celū/niſi
qui deſcēdit de celo:filius hominis qui eſt in celo. Aſcēdit
autē totus.i.cū toto corpore ⁊ omnibꝰ ſuis mēbris:ſed hec
incorporatio eſt ſpiritualis euchariſtie manducatio: vt di/
ctum eſt:ergo cōcluſio vera. Et hoc cōfirmatur autoritate
ſaluatoris Iohan.vj. Niſi manducaueritis carnē filij hois
⁊c̄.nō habebitis vitā in vobis.qđ ſm̄ Augu. intelligit̃ de
Cōcl.2. manducatione ſpirituali. ¶ Secūda cōcluſio. Manduca
tio euchariſtie ſacramētalis ratione ſui effectꝰ: nō eſt de ne
ceſſitate ſalutis. Probat̃.quia nihil eſt de neceſſitate ſalu/
tis ſine quo haberi poteſt ſalus:ſed ſine effectu euchariſtie
poteſt haberi ſalus:ergo. Minor ꝓbat̃:q̄a effectus eucha
riſtie nō eſt prima gratia qua iuſtificat̃ impius : ſed illā pre
ſupponit:et prima gratia ſufficit ad ſalutē: ergo alia nō re/
quirit̃. Effectus eñ manducationis euchariſtie eſt gr̄e au
gmētum qua anima deo grata nutrit̃ et creſcit in gr̄a vt ad
ꝑfectionē ꝑueniat. Hec aūt ꝑfectio nō eſt ſimpliciter neceſ/
ſaria ad ſalutē:quia q̄cunqꝫ gradus gratie gratificat:⁊ red
Cōcl.3. dit habentē dignū vita et cōſtituit heredē regni. ¶ Tertia
concluſio. Māducatio ſacramēti euchariſtie eſt de ſalutis
neceſſitate ratiōe precepti diuini et eccleſie. Probat̃ cōclu/
ſio quoad primā partē ratiōe precepti diuini: q̄a ꝑceptum
diuinū eſt/ꝙ nemo cōtēnat ea que deus inſtituit ꝓ ꝯſequē
da ſalute/etiā ſi fuerint de cōſilio: quia cōſiliū diuinū:licet
nō ligat ad ſui executionē:ligat tamē ne cōtemnat̃:ſed non
ſuſcipiēs euchariſtiā dum eius effectꝰ eſt homini neceſſariꝰ
aut multū vtilis et ꝓmotiuus: videt̃ contēnere ſacramen
tum quaſi inutile:et talis peccat mortaliter: ergo tenet̃ nō
contēnere ⁊c̄. Ex illo ſumit̃ ꝙ viator dum ꝓbabiliter ſibi
imminet exitus de via: tenet̃ ſumere ſacramentū euchari/
ſtie:qđ inſtitutū eſt ꝓ viatico exeuntiū de eccleſia militāte:
dum aſſit facultas ꝑcipiendi : quia alias videt̃ contēnere.
¶ Pro ſecunda parte ratione ꝑcepti eccleſie patet ꝑ.c.ois
de peni,⁊ remiſ, Ubi ꝑcepit eccleſia oibus fidelibꝰ vtriuſqꝫ
ſexus adultis ſuſcipere euchariſtiā ad minus annis ſingu/
lis in paſchate. Uerum quia precepta illa ſunt affirmatiua
nō obligant ꝓſemꝑ et in caſibus iam expreſſis. ¶ Quan Artic.3.
tum ad tertium articulū dubitat̃ primo. Utrū chriſtꝰ man Dub.1.
ducauerit euchariſtiam. Reſpondetur ꝙ in cena vltima in F
qua ſacramentū hoc inſtituit:prius ipſe ſuſcepit ſacramen
taliter tantū:nō tamē ſpiritualiter. Licet quidā dixerūt op
poſitū quantū ad vtrūqꝫ:vt patet lec.xxxiiij.in expoſitione
ca. Suſcepit eo modo ſacramētū quo circūciſionē et ba/
ptiſmū:que recepit ſacramētaliter tantū:quia tantū ſignū
et non rē.ſ.pctōꝝ purgationē. ¶ Si dicis: In chriſto fuit
fides et ꝑfecta charitas:⁊ ſumma vnio ad ſeipm̄:ergo ſpi/
ritualis māducatio. Dicendum ꝙ in chriſto nec fuit fides
nec incorꝑatio:ſed euidens cognitio et ſumma vnio: ꝑmū
repugnat fidei:ſcđm incorporationi. Nā incorporatio duo
dicit:illud qđ incorꝑatur:⁊ illud cui fit incorꝑatio ⁊ diſtin/
ctionē huius ab illo. Sūma aūt vnio excludit omnē diſtin
ctionē:nam vbicūqꝫ eſt diſtinctio qualiſcūqꝫ:ibi nō eſt ſum
ma vnio. Sūpſit ergo ſacramētaliter:quia ſpecies vt ſeip/
ſum cōtinētes:nō ſpiritualiter q̄a nō ſumpſit rem ſacramē/
ti ſcilicet ſpiritualē nutritionē ꝑ gratie augmētū. ¶ Si di/
cis ſumere ſacramentaliter tantū/eſt tantū maloꝝ. Reſpō/
detur negādo:q̄a recipere ſacramentaliter tantū eſt recipe
re ſacramētū vt ſacramētū et nō rem ſacramenti. hoc autē
ſcilicet nō recipere rem ſacramēti dupliciter cōtingit. Uel
ex indiſpoſitione ſuſcipiētis:⁊ ſic tantū eſt maloꝝ. Uel ex
ꝑfectiōe ſumētis:q̄a habet gratiā in termino non vltra au/
gmētabilē:et hoc eſt ꝑfectiſſimoꝝ:chriſti ſcilicet ⁊ virginis
glorioſe/ſtante opinione ꝙ in cōceptiōe filij recepit totam
gratiā ad quā fuit ꝑordinata. ¶ Secūdo dubitat̃: vtrum Dub.2.
angeli manducant ſpūaliter corpus chriſti. Reſpondet̃ ꝙ G
angeli nō manducāt corpus chriſti ſpūaliter: q̄a nō mādu/
cant ſacramentū:manducare eñ ſacramentū non conuenit
angelis:neqꝫ ſm̄ naturā propriā: manifeſtū eſt:neqꝫ in cor
pore aſſumpto:cum māducare ſit actꝰ anime vegetatiue:
quē angelus exercere nō poteſt : vt vult Pe.q.j.ar.ij. Sed
manducare chriſtum ſi dicit tantum vnionē cum chriſto ꝑ
gratiā:ſic angeli manducāt chriſtū:quia chriſtꝰ ſm̄ diuini/
tatem eſt caput angeloꝝ:cui per gratiā ꝯſummatā:que eſt
gloria: vt membra beatifice vniunt̃:et ſm̄ hoc ſacramentū
hoc dicit̃ panis angeloꝝ: q̄a cōtinet chriſtū qui eſt beatitu
do angeloꝝ. Si vero māducatio ſpiritualis chriſti dicit nu
tritionē per gratie augmentū:et cōuerſionē manducantis
in chriſtū per fidē operantē ꝑ charitatē: ſic angeli nō man/
ducant chriſtū : quia gratia angeloꝝ eſt in termino:et non
augmentat̃:nec vniunt̃ chriſto per fidē ſed ꝑ viſionē/ ⁊ ꝑ/
fectā fruitionē.nomina ſunt ad placitū. ¶ Tertio dubita/ Dub.3.
tur quale corpus dedit chriſtus diſcipulis/ mortale vel im H
mortale. Reſpondetur:ꝙ de hoc variant̃ ſententie doc.vt
tractatur lec.xxxvij.in expoſitione canonis.⁊ lec.xlvj. Un
de probabiliorem opi.ſequendo dicit̃: ꝙ dedit corpus tale
quale tunc habuit : id eſt mortale et paſſibile:qđ tamē per
manducationē apoſtoloꝝ nihil patiebat̃:neqꝫ ſui diuiſio/
nem:qm̄ dentes manducantiū (qui ſpecies panis maſticā
do diuiſerunt) nō ꝑuenerunt tangendo ad corpus chriſti:
quia non fuit ibi vt tangibile vel ſenſibile. Et quantūcūqꝫ
ꝯminute ſunt ſpecies:tamē ſub qualibet particula fuit cor
pus chriſti integrū et indiuiſum. Et licet corpus ſub ſpecie
bus contentū fuit poſſibile in ſe:ſed nō vt ibi cōtentū: q̄a
vt ibi attingi nō potuit ꝑ agens corporeum naturale. Nec
ibi pati potuit per agens naturale:applicatum corpori in
ſua naturali conſiſtentia. Unde ſi cōſeruatum fuiſſet ſacra/
mentum per triduum mortis: corpus chriſti fuiſſet mortuū
ſub ſacramento:dum moriebatur in cruce:vt infra dicetur.

Queſtio.ij.

Ueritur ſecūdo. vtrū

ſolum mortale peccatū reddat accedentē hu A
ius ſacramēti indignū. ¶ Tribus articulis
ad queſtionē reſpōdet̃.per notabilia:ꝯcluſio

Artic. 1. nes:et dubia. ¶ Quantū ad primū/primo notandū: ꝙ tri-
Nota. 1 pliciter intelligi pōt aliquē indigne accedere ad ſumptio-
nem huius digniſſimi ſacramēti. Et ſimiliter per oppoſitū
tripliciter digne accedere. Uno modo ꝑ cōparationē eius
ad id qđ ſumit̃: et ſic indigne accedit/cuius dignitatis non
eſt ꝓportio couenięs ad id qđ ſumit̃: et ſic accipiēdo nulla
creatura digne ſumit: q̄a dignitatis creature ad dignitatē
creatoris q̄ in hoc ſacr̄o ſumitur: ſicut finiti ad infinitū: nul
la vnꝙ̄ eſſe poterit ꝓportio. hinc Job. xxv. Nunq̄d iuſtifi-
cari poteſt homo cōparat⁹ deo. et ſequit̃. Ecce luna etiam
nō ſplēdet: et ſtelle nō ſunt mūde in cōſpectu eius: quanto
magis homo putredo ⁊ filius hoīs vermis: de q̊ lec. lxxxij.
Secūdo modo ꝑ cōparationē ad cōſecutionē effectus hu-
ius ſacramēti: ⁊ ſic indigne accedit q̊ accedendo nō cōſeq̄-
tur ſpiritualē nutritionē ꝑ gratie augmentū. Tertio modo
ꝑ cōparationē ad culpā quā mādacādo cōtrahit: ⁊ ſic indi
gne accedit q̊ accedēdo mortaliter peccat: et ita nouo pec-
cato mortali ſe inuoluit: de quo lec. lxxx. in ex. ca. latius. Et
diſtinguit̃ modus ſecūdus a tertio: q̄a ſtat aliquē acceden
do nō recipe gratiā: nō tamen incurrere offenſam: vt dicit
ſanctus Bonauen. q. vij. hui⁹ diſt. et Alexan. ꝑ. iiij. q. xlvj.
mem. iij. arti. ij. Cancellarius in de floribus de euchariſtia
Item ſup magnificat trac. ix. ꝑ. iij. ſan. Tho. ꝑ. iij. q. lxxx. ar.
iiij. in ſolutione rationis vltime. Unde ait Bonauen̄. Di-
gne mādacare eſt ſufficiēter ſe p̄parare. ſcilicet peccati oīs
expulſione reuerētia et dilectione. Et hic modus opponit̃
indignitati ſecundo modo dicte: et ſequit̃ in Bonauen̄. et
idē habet Alex. vbi ſupra. Quidā aūt ſe ſufficiēter p̄parāt
ſm̄ vitatē: q̄dā ſm̄ ꝓbabilitatē: q̄dā neutro modo ſe p̄parāt
Aū cōtennūt p̄mi: mādacāt vltimi indigne: medij vero nō
manducāt digne: q̄a non ſm̄ veritatē p̄parant ſe ſufficien-
ter: nec indigne: q̄a ſe p̄parant ꝓbabiliter. et ſubdit qđ ſu-
pra dictū eſt. Tales ꝗuis nō recipiāt gratiā: non tn̄ incur-
rūt offenſam. Et accipit ip̄e manducationē indignā tertio
modo. ſ̄. dicto: ⁊ mādacationē medio modo/illam que ſu-
pra dicta eſt indigna ſecūdo modo. Illa em̄ mediat iter di-
gnā oppoſitā indigne ſecūdo modo: ⁊ indignā tertio mo-
B do. ¶ Sed di. cōtra p̄dicta ille medius modus ſiue ſecun
dus indigni acceſſus nō eſt ponēdus: quia non eſt poſſibi
le accedentē neꝙ̄ mortaliter peccare nouo peccato morta-
li: neꝙ̄ gratiā cōſequi. Probat̃: quia cū ad accedēdū req̄ri-
tur p̄uia diſpoſitio accedētis ſm̄ apoſtolū. j. Cor. xj. Pro-
bet aūt ſeipſum homo: et ſic de pane illo edat ⁊ de calice bi
bat: vel ergo ꝓbando ſe facit qđ in ſe eſt: vel non. Si ſic/iā
ſine mortali accedit: q̄a nemini deeſt de⁹ ad ſalutē facienti
qđ in ſe eſt: et ꝑ hoc facienti qđ in ſe eſt/remittitur peccatū
⁊ infundit̃ gratia: ⁊ ꝑ cōſequēs mādacādo cōſequit̃ nouā
gratiā priorē augmētantē: Aut nō facit qđ in ſe eſt: ſeipſum
ꝓbando ⁊ ſic ſm̄ apoſtolū. Judiciū ſibi mādacat et bibit
et ꝑ cōſequēs nouo mortali accedēdo peccat. ¶ Reſpōde
tur cōformiter p̄dictis: ꝙ facere qđ in ſe eſt: dupliciter con
tingit: aut ſm̄ veritatē q̄ diuino iudicio iudicat̃ vt ſufficiēs
diſpoſitio de ꝯgruo ad peccati remiſſionē: ⁊ qui ſic diſpoſi-
tus accedit/gratiā cōſeq̄tur. Cōtingit etiam facere qđ in ſe
eſt ſm̄ ꝓbabilitatē iudicio ꝓprie cōſciētie: vt vult Alexan.
⁊ ſan. Bonauē. ⁊ illud nō ſemꝑ ſufficit ſm̄ veritatē: q: nō-
nunꝙ̄ diſcordat iudiciū cōſciētie a iudicio veritatis diuine
Nec facile poteſt iudicare homo ſe ſufficiēter cōtritū: ⁊ ita
neſcit homo ſm̄ euidentiā/an odio vel amore dignus ſit:
etiā ſm̄ p̄ſentē iuſticiā: et tūc accedēs nō cōſequit̃ gratiam
ſaltē ex oꝑe oꝑato: nec peccat nouo mortali pctō. De⁹ em̄
ex ſua pietate ſciēs fragilitatē humanā: dum p̄ceſſit ꝓbabi
lis ſui ꝓbatio: licet nō fuerit ſufficiēs ſm̄ veritatē: nō impu
tatur ſic accedenti ad nouū mortale: ſed alterū de duobus
ſperandū. Qđ aūt illuminat accedentē ad cognitionē ſue
inſufficientie ⁊ peccati qđ latet: aut de ſua benignitate re-
mittit: ⁊ tūc cōfert gratiā ſic accedēti: nō ex oꝑe oꝑato: ſed
ex ſua benignitate. et ſic ſaluat̃ dictū Alex. q̊ dicit: ꝙ ſic ac-
cedēti cōfert̃ gr̄a: et ſan. Bonauē. ꝙ nō cōſeq̄tur gratiam.
iſte loquit̃ ex oꝑe oꝑato: ille ex diuina benignitate. Pe. de
pal. q. ij. arti. j. diſt. p̄ſentis videt̃ idē ſentire cū inq̄t. Si q̄s
dubitat an ſit in mortali: vel credit ſe eſſe in eo: aut hoc eſt
ex cōſciētia ſcrupuloſa ⁊ temeraria: aut ex ꝓbabili cōiectu-
ra. Si primū: debet cōſcientiā deponere ⁊ ea depoſita cōi-
care: ſed nō cōtra cōſcientiā accedere. Si ſcđm: debet cōte-
ri ⁊ cōfiteri/alias exponeret ſe ꝑiculo. addit paulo ante: ni-
ſi neceſſitas vrgeat: vel q̄a eſt dies paſche q̄ tenet̃ celebra-
re parochianis aut cōicare. Nec habet q̊ poſſit eū abſolue-
re: vel parochianus habet caſum epiſcopalē a quo curat⁹
nō poteſt abſoluere: tūc em̄ poteſt cōicare cū ſpe poſtea cō
fitendi. Si vero credit ſe nō habere mortale ſi fecit qđ de-
buit nō peccat: ſed ſibi dimittit̃: forte ex vi ſacramēti: pro q̊
allegat dictū beati Augu. in quodā ſermone: nec ſic acce-
dendo peccat. ſi nō fecit qđ debuit peccat: ſed minus ꝙ̄ ſci
ens. Hec ille. ¶ Scđo notandū ꝙ ſm̄ Scot. aliquē eſſe in Nota. 2.
pctō mortali tripliciter intelligit̃: vel q̄a adhuc eſt in affe-
ctu peccandi: aut quia de cōmiſſo pctō nō eſt abſolut⁹: q̄a
nō ſufficiēter cōtritus eſt: vel quia licet in foro conſcientie:
non tamē in foro penitētie abſolutus: quia non cōfeſſus.
¶ Quibus p̄miſſis/ſequūtur ꝯcluſiōes q̊ad arti. ij. quarꝝ Artic. 2.
prima. Accedēs ad ſacramētū euchariſtie manēte in ſe mor Cōcl. 1.
tali pctō/reddit̃ indignus ſcđo nō tamē tertio modo. Pro C
batur ꝯcluſio de eo in quo manet mortale peccatū poſt ſui
ꝓbationē ſufficientē ꝓbabiliter: ꝗuis nō ſm̄ vitatē: talis
em̄ indignus eſt ſecūdo modo: quia gratiā nō cōſequit̃ ſal-
tem ex oꝑe oꝑato: et tamē nō peccat nouo mortali peccato
vt patet ex primo notabili ⁊ lati⁹ in expoſitione ca. le. lxxx.
¶ Secūda cōcluſio. Mādacans euchariſtiā in mortali al Cōcl. 2.
terum triū modoꝝ ſine ſui ꝓbabili ꝓbatiōe: peccat nouo
peccato mortali in ſacramenti ſuſceptione. Probat̃: q̄a ta-
lis eſt ſimpliciter indignus cibo vite: cū ſit ſp̄ualiter mor-
tuus. Eſt etiā contēptor dei/ꝓ eo ꝙ negligit ſe ꝓbare: et ꝑ
cōſequens mādacat ad iudiciū: ⁊ ita peccat nouo mortali:
alias ꝓbationes req̄re vbi ſupra. ¶ Tertia cōcluſio. Non Cōcl. 3.
ſolum pctm̄ mortale: ſed et quedā alia reddūt accedentem D
culpabiliter indignū. Probat̃: quia accedens ſine mortali
cōtra ꝓhibitionē eccleſie: ꝗuis nō habeat in ſe culpā mor-
talem: id in multis caſibus cōtingere poteſt vt in excōica-
to per errorē: tamē a ſuo iudice: qđ fieri poteſt ſine culpa iu
dicis: vt exempli cauſa/q̄s cōtraxit matrimoniū in facie ec
cleſie cum alia prius clādeſtine ligatus: eccleſia cōpellit vt
cohabitet ei cū qua publice cōtraxit ꝑ excōicationē: quo ca
ſu tenet̃ patienter ſuſtinere excōicationē et nō parere eccle
ſie: hac ergo excōicatione ſtante ſi cōicat mortaliter peccat
quia cōtra ꝓhibitionē eccleſie: cui poteſt ſine interitu ſalu
tis obedire: ⁊ tamē ante acceſſum nō eſt in mortali: q̄a po-
no ꝙ de prioribus peccatis ſit cōtritus ⁊ abſolutus. Sic q̄
contraxit cōtra interdictū eccleſie: occulte tamen qđ ꝓba-
re nō poteſt. Unde Rich. q. iij. huius diſt. ar. ij. dicit. Inter
dicti/ſuſpēſi/excōicati/etiā iniuſte: excludunt̃ a ſuſceptiōe
hui⁹ ſacramēti. Itē ſi quis incidit infirmitatē ꝓpter quā nō
poſſet ſumere ſacr̄m ſine irreuerētia: ⁊ nihilomin⁹ ſciēter ſu
meret: indign⁹ ſumeret. ⁊ de h̄ vide. ſ̄. lec. vij. viij. ⁊. ix. vbi
habes caſus in quibus abſtinendum eſt: licet abſtinēs ſit
ſine culpa. ¶ Quarta ꝯcluſio. Maior p̄paratio req̄rit̃ ad Cōcl. 4.
digne ꝯſecrādū/ꝙ̄ ad digne ſumēdū. Patet cōcluſio: quia
quicq̄d req̄rit̃ ad digne ſumendū: etiam requirit̃ ad digne
ꝯſecrandū: q̄a ꝯſecrās tenet̃ ſumere. Et ad conſecrandū di
gne multa alia req̄runt̃: ſcʒ ordo/veſtes/locus/tēpus/ora
tiones certe/ieiuniū nature/⁊ quedā alia: de quibus exten
ſe tractatū eſt in ex. ca. a lec. vij. vſꝙ̄ ad lec. xv. Et hec de ar
ticulo ſcđo. ¶ Quātū ad articulum tertiū/poſſent hic mo Artic. 3.
ueri dubia de varijs impedimentis digne cōionis: vtputa E
de penis canonicis: de nocturnis illuſionibus: de corꝑali-
bus immūdicijs: ſed quia de his late habet̃ lec. ix. ⁊. x. Itē
de grauitate pcti indigne ſumētiū: ⁊ ei⁹ cōparatiōe ad alia
pctā: de quo lec. lxxxvij. ideo de illis ſupſedeo remittēs ad
loca premiſſa. Similiter quia nemo debet ſe committere
periculo qualis ſufficiat certitudo ad reputandum ſe ſuf-
ficienter diſpoſitum: de quo habes lectiōe octaua. ¶ Sic

an peccator videndo euchariſtiā ſeu euchariſtie ſacramen-
Dub. I. tum aut tangendo peccet: habes lec. l. ¶ Dubitat̃ de hui⁹
ſacramenti diſpenſatiōe: ⁊ primo. Utrū mortaliter peccet
diſpenſans hoc ſacramentū peccatoribus. Ad hoc reſpon
det Alex. ꝑ. iiij. q. xlix. et poſt eū ceteri: clarius tamē Rich.
et Duran. diſtinguentes de peccatore ⁊ ſimul de diſpenſa-
tore ſacerdote. De peccatore: id eſt de eo quē ſacerdos ſcit
eſſe in peccato mortali: quia aut petit ſibi dari euchariſtiā
aut nō. Si nō petit/ peccat mortaliter ſacerdos dando ſibi
ſacramentū. Cuius ratio: quia quicūq; alteri ſponte cōſen
tit ſeu cooperat̃ ad peccatū mortale: peccat mortaliter: ſm̃
illud apoſtoli ad Rom̃. j. Qui talia agunt digni ſunt mor-
te: nō ſolum q̇ ea faciunt: ſed etiā qui conſentiūt facientib⁹
Si aūt petit diſtinguendū eſt: aut em̃ peccatū ei⁹ mortale
eſt occultū aut manifeſtū. Si manifeſtum: tūc diſpenſans
peccat mortaliter: quia q̇cunq; habet legitimā cauſam ne-
gandi qđ male petitur: nec ſine mortali accipit̃: ſi dat ſpon
te cōicat accipiēti in ipſa acceptione qua mortaliter peccat
et ꝑ cōſequēs peccat ſicut accipiens: ſed ſacerdos habet le
gitimā cauſam negādi publico ſeu manifeſto peccatori: er
go: et accipit̃ hic manifeſtū pro notorio: vt dicit Rich. Eſt
autē peccatū notoriū vel per ſententiā iudicis: vel ꝑ cōfeſ-
ſionē factā in iure: aut euidentiā rei que nulla tergiuerſatio
ne celari poteſt: vt de cohabitatiōe cle. ⁊ mulie. ca. vlti. Nō
em̃ accipit̃ hic peccatū manifeſtū pro omni pctō qđ ꝓbari
poteſt: qđ magis ꝓprie dicit̃ peccatū manifeſtabile/ ꝙ ma-
nifeſtū. Unde ſi ſacerdos ſciret parochianū ſuū eſſe in cri-
mine: qđ legitime cōtra eū poſſet probare: ita ꝙ cum ipſo
pauci/ tantū duo vel tres teſtes ꝑ quos hoc ꝓbari poſſet:
ſcirent: nō propter hoc deberet euchariſtiam negare illi in
publico petenti: quia iam inferret ſibi penā ante criminis
probationē qđ fieri nō debet: vt habetur ex ca. damaſi pa
pe. xj. q. iij. cor. hec Rich. diſt. preſenti. q. iij. ar. j. Et hoc di-
ctum eſt verū: ſiue ſacerdos ſit curator petentis: ſiue non.
¶ Si vero peccatū nō eſt manifeſtum modo dicto: aut pe
tit in occulto: et tūc negari debet: qm̃ ſacerdos ſic dādo ſi-
bi peccaret/ ſicut ſupra: quia habet cōtra eum legitimā ex-
ceptionē: qua poteſt ſibi obijcere peccatū in occulto: ⁊ ip-
ſum monere debet ne petat in publico. Si petit in publico
tunc diſtinguit Duran. de ſacerdote: aut eſt eius curat⁹: vel
vicarius curati in diſpenſatiōe ſacramenti. Et ſic vel petit
extra tempus generalis cōionis: ⁊ tunc eſt ei negandū per
verba ꝑſuaſoria: vt dicit Durā. petēdo quare velit recipe-
re tali tēpore inſolito et abſq; infirmitate vel periculo im-
minente. et ſiquidē poſſet repelli ſine ſcādalo bene. Si aūt
petat tēpore generalis cōionis: dandū eſt ei: quia inferens
penā publicā propter pctā occulta/ eſt reuelator cōfeſſiōis
vel proditor criminis. Sed curatus negans euchariſtiam
peccatori occulto petenti in publico/ tēpore cōſuete cōmu
nionis: infert penā pro pctō occulto: ergo. ¶ Itē: nulli de-
bet negari ius ſuū: niſi poſſit poni legitima exceptio con-
tra eū: ſed ſubditus fidelis ius habet petendi cōionē ſacra
mentorū a curato ſuo: ergo curatus nō poteſt negare niſi
habeat legitimā exceptionē quā poſſet petēti obijcere: qđ
non eſt in ꝓpoſito. Poſſet tamē ſacerdos in generali mo-
F nere. ne q̇s ad menſam dn̄i accedat anteꝙ peniteat et eccle
ſie recōciliet̃. ¶ Sed quid ſi in publico petat extra temp⁹
generalis cōionis: ⁊ nō poſſit auerti a ſacerdote ſine ſcāda
lo. Hoc membrū non determinat: licet ex ſequentib⁹ poſſit
ſatis reſponderi. ¶ Ideo dicūt alij concorditer ſine diſtin
ctione: ſi petat occult⁹ peccator in publico: tunc curat⁹ ſuus
tenet̃ ſibi dare: quia contra eū nō habet legitimā exceptio
nem quā ei in publico obijcere poſſit. Ad hoc facit. c. ſi ſa-
cerdos. de officio ordinarij. Si ſacerdos ſciat pro certo ali
quem eſſe reū alicui⁹ criminis: vel ſi cōfeſſus fuerit ⁊ emē-
dare noluerit: niſi iudiciario ordine quis ꝓbare poſſit: non
debet eum arguere noiatim ſed indeterminate: ſicut dixit
chriſtus. Unus veſtrū me traditur⁹ eſt. Sed ſi ille cui dam
num illatū eſt petierit iuſticiā: poteſt excōicare actorem dā
ni: licet etiā ei cōfeſſus ſit: ſed tamē nō noiatim poteſt eum

remouere a cōione: licet ſciat eum eſſe reum: quia nō vt iu-
dex ſcit: ſed vt deus: ſed debet eum admonere ne ſe ingerat
quia nec chriſtus iudam a cōmunione remouit. Amonere
glo. ſecrete. ¶ Ecce ꝙ in publico noiatim nullus peccator
occultus arguendus eſt: nec confundendus: qđ fieret ſi oc
culto peccatori publice petēti euchariſtia negaret̃. ¶ Nec
curatus in hoc participat aut cōſentit peccato recipientis
Nec facit cōtra charitatē ꝓximi/ dādo quod nouit eſſe mor-
tiferū accipiēti: tum quia non placet ꝙ peccator petit: neq;
ꝙ recipit: vellet em̃ oppoſitū vtriuſq;: vult tamē in caſu da
re. Nec ſic peccat dādo: q̇a facit qđ debet: ⁊ cauet quod ca-
uendū eſt/ ſcilicet proditionē criminis occulti et ſcandalū
proximorum. Et ꝗuis vtili⁹ eſſet recipienti publice cōfun-
di/ ꝙ indigne ſumere: eſt tamen vtilius ſacerdoti nō reue-
lare crimen facto: et nō cōfundere nec punire nondū puni
endū/ ꝙ cauere indignā ſumptionē cū ſuo mortali peccato
quia ordinata charitas a ſe incipit: Plus em̃ cauendū eſt
peccatū propriū ꝙ alienum. et ſicut nō ſunt facienda mala
vt eueniant bona. ad Rom̃. iij. Ita nec ſunt faciēda mala
ad cauendū malum: q̇a cauere malum bonū eſt. Nec dādo
facit cōtra charitatem ꝓximi: quia quod dat nō eſt mortiſe
rū ratiōe dantis: ſed ex malicia recipiētis: a qua poſſet mu-
tari in ipſa receptione: et tunc nō eſſet mortiferū: qm̃ ꝙ eu-
chariſtia eſt mortifera recipienti: eſt ex ꝑuerſa volūtate reci
pientis que eſt in eius poteſtate. Et incertū eſt danti: vtrū
ꝑuerſa voluntas deponat̃: an ꝑſeueret. Unde nullus faciē
do qđ debet: facit cōtra charitatē proximi: etiam ſi qđ facit
proximo ꝑ accidēs noceat: dum nocumentū nō ꝑ ſe ſequit̃
actū dantis: nec eius voluntatē. Unde nō dixit dn̄s. Non
date ſanctū canib⁹: ſed nolite ſanctū dare canib⁹. Math.
vij. Nolite. i. non habete voluntatē aut cōplacentiā dandi
ſanctū canibus ⁊ immundis. ¶ Si queris an in caſu iſto G
dari poſſit hoſtia non cōſecrata. Reſpōdet̃: ꝙ in nullo ca-
ſu vnꝙ danda eſt hoſtia nō cōſecrata quaſi cōſecrata: tum
q̇a in ſacramēto veritatis nō debet eē aliqua fictio: tum q̇a
per hoc daret occaſionē idolatrandi recipienti: q̇a ſm̃ Au-
gu. prius debet ſumens adorare: et ſic adoratum recipere.
¶ Petrus de pal. q. iiij. arti. j. huius diſt. reſpōſur⁹ ad hoc
dubiū ponit vndecim ꝓpoſitiones in genere de diuerſis
peccatis. Et in ſubſtantia (correſpōdenter ad p̄miſſum du
bium) inquit: Aut ſacerdos habet certitudinē: aut ſuſpitio
nem de pctō alterius. Si certitudinē: vel ergo eſt eius cu-
ratus: aut non: ſeu aut tenet̃ ſibi protunc miniſtrare ſacra-
mentū: aut nō: vtputa/ quia eſt infirmus aut inſtat temp⁹
paſche. Si non tenet̃ ſibi ꝓtunc dare: nec eſt eius curatus:
debet ei nō dare et denegare: vt ſic caueat̃ peccatū: poſſet
em̃ non peccatori denegare protunc: ergo plus peccatori/
non habenti ius petendi. Si vero inſtat tempus cōmunio
nis: et petens petit a curato ſuo: tunc ſiue petat in publico
ſiue in priuato: deneganda eſt ei cōio: cum ſcit eum eſſe in
criminali notorio et in eo ꝑſeuerare. Si aūt crimen eſt oc-
cultū/ debet ei negare euchariſtiā in occulto nō in publico
quia alias eſſet ꝓditor criminis: aut reuelator cōfeſſionis:
ad hoc allegat. c. p̄fatum de offi. ordi. ⁊ de tēpo. ordi. c. ex te
nore. Et hoc dictum de peccato occulto/ dicit eſſe verū de
pctō aliter noto ꝙ per confeſſionē: quia ſi nouit peccatum
eius ſolum ex cōfeſſione: debet eū ſecreto admonere/ vt de
ſiſtat: ſi vero inſolenter petit: vt debitū: dandū eſt ei. ¶ Si
vero habet ſolum ſuſpitionē: tūc aut illa ſuſpitio leuis eſt:
et ſic debet exponi: aut ꝓbabilis: ⁊ ſic nō debet denegari:
q̇a nec maritus propter hmōi ſuſpitionē debet negare debi
tū: vt dicit̃ de ſen. excō. c. inq̇ſitiōi. Si aūt eſt violēta: debet
negari vbi ꝓpter certitudinē negaret̃. hec ille. ¶ Addit in
ꝓpoſitiōe nona: ꝙ illud dictū de peccatore/ intelligendū
eſt de nō penitēte: q̇a ſi peniteret ⁊ cōfiteret̃: etiā ſuſpendē-
do nō negat̃: ſicut de hereticis. c. ſup eo. li. vj. habet̃: vbi pe
nitentia et euchariſtia nō negant̃ relapſo: cū iam paratus
eſt ad incendium: et diſt. lxxxvj. c. tanta. Etiam excōicato ⁊
cuicunq; in morte non negat̃ penitentia. Nec per cōſequēs
viaticum: qđ in penitentia incluſum intelligit̃. de peniten.

et remiſ.c.ꝙ in te. ¶ Et in ꝓpoſitione decima inqͥt. Si ali/
quis eſt cõtritus ⁊ confeſſus: ſed nõ abſolutꝰ: qͣ ſacerdos
non poteſt eũ abſoluere: nõ debet ei ꝓpter hoc in paſchate
negari cõmunio: niſi eſſet vinculũ ſentẽtie excõmunicatio/
nis: qͣ ſicut ſacerdos cõtritus: qͣ nõ habet cõfeſſorem: po
teſt in neceſſitate celebrare cũ propoſito cõfitendi et ꝑuia
peccati deteſtatiõe: ſic ⁊ iſte cõicare. hec omnia ex doc. illo.
¶ Ex quibus oĩbus hanc infert ꝓpoſitionẽ in cõcluſione
iiij. Publice meretrices: ⁊ publici vſurarij / ſunt oĩno ab al
tari arcẽdi: niſi penitentiã egerint: ita ꝙ poſt penitentiam
priuatã poſſunt admitti ad euchariſtiã ſecreto: nõ autẽ in
publico niſi poſt publicã penitentiã ꝓpter ſcandalũ: nam
manifeſta delicta nõ ſunt occulte corrigenda: ſed debẽt edi
ficari de penitentia q̃ fuerunt ſcandalizati ex culpa. Unde
vel ſacerdos debet iniungere penitẽtiã publicã: vel debet
publicare ꝙ ipe eſt vere penitẽs. ar. ex̃ de peni. ⁊ remiſ. ca.
j. Idẽ habet titu. de vſuris. c. iij. ¶ Conſonat Antoninꝰ ꝑ
iij. ti. xiiij. c. xij. §. ij. ⁊ Ricb. diſ. ix. quarti. q. iij. ar. ij. Aſtenſ.
in ſum̃. li. viij. ti. xvij. ar. iiij. ſan. Tho. diſt. ix. quarti. q. v. ar.
j. ſanctꝰ Bonauẽ. q. iiij. Alexan. ꝑ. iiij. q. xlix. mem. j. Gui/

Dub. 2. b — do de monte rotherij. parte. j. tracta. iiij. ca. ix. ¶ Secundũ
dubiũ ſimiliter et tertiũ ex nũc dictis ſolui poteſt. Eſt autẽ
dubiũ ſecundũ an ſuſpectis de crimine ſit dandũ. Pro cu/
ius intellectu breuiter rememorãdũ poſt p̃dicta: ꝙ triplex
vt cõiter ponit̃ ſuſpitio: vt dicit glo. xxxij. q. j. dixit dñs. et
Ricb. q. ij. ar. iij. diſt. preſentis. Temeraria: ꝓbabilis: violẽ
ta. Temeraria dicit̃ quãdo ex irrationabili cauſa cõſurgit:
cuiuſmodi eſt illa que cõficta eſt rumoribus maledicorum
hominũ et detractorꝝ: ⁊ hec ſuſpitio deponẽda eſt: nec pro
pter eam eucharistia ſubtrahenda. Probabilis eſt que ex
ſignis probabilibus. i. veriſimilibus oritur: nec ꝓpter talẽ
ſuſpitionẽ ſubtrahi debet petenti eucharistia: nullum em̃
ante verã iuſtãq̃ꝫ ꝓbationẽ iudicare aut dãnare debemus.
Uiolenta eſt que ex ſignis ꝓpe certis et infallibilibus orit̃
vt ſi quis videt interfectũ ⁊ aliũ ſolũ ſecum ſtantẽ: et gla/
dium cruentũ de ſua vagina eductũ remittere in vaginam
Et de tali dicendũ ſicut de facto ſm diſtinctiones ſupra di

Dub. 3. c — ctas. ¶ Dubitat̃ tertio circa idẽ: vtrũ peccẽt dantes ſacra
mentũ hiſtrionibus / magis / ſortilegis / duellatoribus / tor/
neatoribus / aleatoribꝰ: et generaliter artes ꝓhibitas exer/
cẽtibus: ⁊ infamibus ꝑſonis. Reſpõdet̃ ſm Ricb. diſt. p̃/
ſenti. arti. iij. q. ij. poſt Alexan. ꝙ ſolutio huiꝰ queſtionis ex
precedentibus pendet: vt nulli infami / notorio et manife/
ſto in mortali peccato ſordẽti: danda eſt eucharistia: vnde
de talibus dicit̃ de cõſe. diſt. ij. ꝓ dilectiõe. Puto nec maie/
ſtati diuine: nec euangelice diſcipline cõgruere: vt pudor ⁊
honor eccleſie tam turpi et infami cõtagione fedet̃. Unde
quiſquis cuicũq̃ꝫ exercitio vel arti operã publice impẽdit
qđ ſine mortali peccato exerceri nõ poteſt: ad ſacroſanctã
eucharistiã admitti nõ debet: ⁊ hoc q̃diu in talibus ꝑſeue
rat. Si tamen reuertat̃ ad dñm gratia ⁊ recõciliatio nõ ne/
getur: vt dicit̃ ſequẽ. ca. ſcenicis. Scenicis atq̃ꝫ hiſtrioni/
bus ceteriſq̃ꝫ ꝑſonis huiuſmodi vel apoſtatis cõuerſis ad
deũ gratia vel recõciliatio nõ neget̃. Qđ tamẽ nõ ſic intel/
ligendũ eſt: vt ſtatim debeat eis dari eucharistia: quia ꝓ/
pter reuerentiã ſacramẽti: et vt ꝓbetur cõuerſio non ficta:
nõ debet eis dari vſq̃ꝫ poſt ꝑactã penitentiã: niſi aliq̃s arti
culus neceſſitatis vel pietatis aliquando aliter fieri ſuade
ret: vt ſupra patuit ex dicto Petri: et conſonat Ricb. verũ
hoc dictũ pe. dicit debere intelligi de hiſtrione mago: cuiꝰ
exercitiũ ſine mortali peccato exerceri nõ poteſt. Nõ em̃ ꝓ/

Dub. 4 d — pter venialia videt̃ cõio eſſe neganda. ¶ Dubitat̃ quarto
vtrũ debeat dari energuminis / freneticis / amentibꝰ ⁊ pue
ris. Pro reſponſione notandũ: ꝙ quia ſm apoſtolum ad
digne ſuſcipiendũ: requirit̃ diſcretio in ſuſcipiẽte: qua poſ
ſit diſcernere inter hũc cibum et alios cibos: ideo in q̃buſ/
cunq̃ꝫ nõ eſt tanta ratiõis ꝑfectio: q̃ dijudicare poſſint ⁊ co
gnoſcere per fidem in hoc ſacramento cõtineri chriſtũ deũ
verũ ⁊ hominẽ: natũ ex virgine: paſſum: reſurrexiſſe a mor
tuis: aſcendiſſe ad celos: et inde venturũ iudicare viuos ⁊

mortuos: nõ debent accedere: vt de pueris dicit Alex. mẽ.
v. q. xlix. par. iiij. Et ſic dicit ꝙ pueris minoris etatis: puta
qui ſunt decem vel vndecim annorꝝ: ſi in eis viget diſcretio
iudicij et capacitatis eius q̃ in hoc ſacramento cõtinetur:
poteſt quãdoq̃ꝫ dari: nõ autẽ infantibus: et tali rationis iu
dicio carẽtibus. ¶ Per hoc de ſingulis queſitis in dubio
dicit̃: ꝙ ſi energumini / frenetici / amentes omnino vſu ra/
tionis priuati ſunt ita vt diſcernere nõ poſſunt: nec aliquã
deuotionẽ elicere: admittendi nõ ſunt. Si vero lucida ha/
buerint interualla in quibus diſcretionẽ habent huiuſmo
di cibi: et alias nõ habẽt impedimenta: in his cõicari poſ/
ſunt: vnde concludit pal̃. q. iiij. arti. iij. huius diſt. Si pueri
habent aliquã deuotionẽ: vt circa. ix. vel. x. annũ: qͣ inno/
centia recõpenſat ignorantiã: poſſunt cõicari. Impuberes
vero oĩno carentes diſcretiõe ante ſeptenniũ cõicandi non
ſunt: licet greci cõtrariũ faciãt. ¶ Sed diſt. xxvj. q. vj. is q̃
dicitur. Is q̃ in infirmitate penitentiã petit: ſi caſu dum ad
eũ inuitatus ſacerdos venit oppreſſus infirmitate obmu/
tuerit: vel ſi in freneſim cõuerſus fuerit: dent teſtimonium
qui eũ audierũt: et accipiat penitentiã: et ſi cõtinuo credit̃
moriturus recõcilie t̃ ꝑ manus impoſitionẽ: et infundatur
ori eius eucharistia. Beatꝰ Tho. par. iij. q. lxxx. ar. ix. videt̃
concedere ꝙ in caſu illius. c. danda eſſet eucharistia frene/
ticis ⁊ amẽtibus: niſi timeret̃ periculũ ⁊ irreuerẽtia iſti ſa/
cramento: vt periculũ vomitꝰ expuitionis vel alterius in/
ſolentie. Et pal̃. diſ. iiij. q. iiij. ar. ij. inquit: ꝙ eucharistia fre
netico: qui prius ſibi eucharistiã exhiberi petijt: cõfert̃: dũ
tamen irreuerentiã non exhibet. Et diſt. preſenti arti. iij. q.
iiij. in cõcluſione ſcđa dicit: ꝙ nõ debet dari niſi dijudicãti
actu vel habitu ⁊c̃. Sed Alex. videtur ſimpliciter declina/
re ad hoc ꝙ nulli danda eſt eucharistia: qui non poteſt ha
bere deuotionẽ: nec fidem actualem: qua aliquo modo at/
tendit q̃d ſumit: req̃ritur em̃ ſm apoſtolũ / preuia ꝓbatio
ſui ⁊ diſcretio huius cibi: vnde licet in caſu ca. p̃ceſſit ꝓba
tio / dum petijt ſacramentũ vt ſupponitur: tamẽ aduenĩẽte
freneſi deficit ſecũdũ. ſ. dijudicando diſcernẽs corpus dñi.
Nec poſſet tali dari periculo: ideo ſaluo ſaniori iudicio: po
teſt dici ꝙ quidã ſunt ita amẽtes et frenetici / ꝙ oĩno carent
rationis vſu ⁊ diſcretione: et illis dandũ non eſt. Alij non
omnino carẽt: licet quandoq̃ꝫ obtundat̃ ratio: poſſunt ta/
men aliquo modo ad excitationẽ circũſtantiũ apprehẽde/
re p̃ſentiã ſacramenti: ⁊ dum huiuſmodi ſigna ꝑcipiuntur:
et preceſſit deſideriũ ⁊ deuotio priuſq̃ incideri nt freneſim
tũc poteſt eis dari: ⁊ hoc voluit allegatũ ca. ⁊ tenet hodie
ritus eccleſie: ⁊ ſic poſſunt ꝯcordari opiniones doc. Et ta/
liſmodi diſtinctionem innuit ſanctus Tho. par. iij. q. lxxx.
art̃. ix. vt ſupra allegatum fuit: ꝙ aliqui dicuntur non habe
re vſum rationis / ex eo ꝙ habẽt cõparatiue debilem ⁊ mo/
dicum vſum rationis: ſicut male videns quãdoq̃ꝫ dicitur
non videns: ⁊ ſic ſenes et ſemifatui quãdoq̃ꝫ dicũtur amẽ
tes ⁊ non habere vſum rationis. Alio modo: qͣ ſimplici/
ter et totaliter carent vſu rationis: ⁊ talibus nullatenꝰ eſt
danda cõmunio: ſed primis ceteris paribus. Uolunt ergo
canones ⁊ quidam doc. ꝙ amentibus ex parte et cõparati
ue / nõ ex toto rõne deſtitutis danda eſt eucharistia. Hinc
expreſſe dicit Alexan. vbi ſupra par. iiij. arti. ij. mẽ. v. q. xlix.
ꝙ requiritur actualis diſcretio quãtũ ad aliqua q̃ ipſum q̃
ſumere debet vlterius preparẽt. Et idem credo voluiſſe pe
trum et alios ſi dicta eorum debent eſſe vera. ¶ Si dicis
videtur ꝙ infantibus vſu rationis carẽtibus dari debeat.
nam dicit canon de conſe. diſtin. iiij. hi qui apud illos. Si
paruuli ſunt et hebetes qui doctrinã nõ capiant: reſpõde/
ant pro illis qui eos offerunt ſm morem baptiſmi: et ſic ꝑ
manus impoſitionem chriſmate cõmunicati / cum euchari
ſtie miniſterijs admittuntur. Reſpõdetur ꝙ iſta clauſula
cum eucharistie ⁊c̃. non refertur ad paruulos: ſed ad adul
tos: de q̃bus p̃cedẽs littera loquit̃: vt ibi dicit glo. et ſatis
patet inſpiciẽti textũ illius ca. ¶ Dubitatur quinto vtrum Dub. 5.
poſſit dari eucharistia ad probationem ſuſpectorꝝ: ⁊ videt̃
ꝙ ſic: quia. ij. q. iiij. ſm aliam quotationem, q. v, ſepe, dicit̃,

Sepe cõtingit vt in monaſterijs monachoꝝ furta ꝑpetrẽ/
tur:idcirco ſtatuim⁹ vt quãdo fratres de talib⁹ ſe expurga
re debent:miſſa ab abbate celebꝛet̃: vel ab aliquo ex ꝑſenti
bus fratrib⁹:et ſic expleta miſſa omnes cõmunicent̃ in hec
verba. Coꝛpus dñi ſit tibi ad pꝛobationẽ hodie. ¶ Ad op
poſitũ dare euchariſtiã ſuſpectis: vt crimen eoꝝ nõ depꝛe/
hendat̃: eſt tentare dñm:ſed de⁹ tentandus nõ eſt. Deut.
vj. ⁊ Matth. iiij. Reſpõdet glo. ꝙ canon ille abꝛogat⁹ eſt.
quia hoc modo querere purgationẽ criminis eſt tẽtare de/
um. Poteſt tamen dici ſm Alexan. par. iiij. q. xlix. mem. ij.
ar. ij. ꝙ nõ fuit intentio illius decreti:nec ſtatuẽtis: ꝙ fieret
ꝓbatio ſeu purgatio criminis per aliqͦd ſignũ apparens in
illo q̃ crimẽ cõmiſit:ſed vt accedens ex timoꝛe accedẽdi ad
coꝛp⁹ dñicũ cũ cõſcientia peccati ꝯtereret̃: et purgaret ſe a
peccato cõmiſſo:vnde nõ eſt intelligendũ ꝙ hec verba: coꝛ
pus dñi ſit tibi ad ꝓbationẽ hodie. debeãt ſic intelligi: coꝛ
pus dñi ſit tibi ad ꝓbationẽ criminis ꝑ aliqͦd ſignũ appa/
rens in re:ſed ſit tibi ad manifeſtationẽ virtutis ſacramen
ti:vt illo mediãte purgeris ab hoc pctõ ſi peccaſti: ⁊ hoc in
tellectu ſtante nõ tẽtaret̃ deus:nec crimẽ pꝛoderet̃:et pote
rat fieri hec iuſtificatio hac intentione: vt ꝑ cõtritionẽ illi⁹
qui furtũ cõmiſerat:fieret reſtitutio furti. Hec Alexander.

Dub. 6. M ¶ Ultimo dubitat̃ vtrũ euchariſtia dari debeat eis q̃ ad/
huc ſunt in penitẽtia. Reſpõdet̃ ꝙ eſt quedã penitẽtia pu
blica et ſolẽnis:qua penitẽtes ꝑ epiſcopi ſentẽtiã excludũ
tur ad tẽpus ab eccleſia:et in bona q̃nta feria ꝑ eundẽ recõ
cilian̈t:et ante hãc recõciliationẽ penitẽtes ad euchariſtiã
extra caſum neceſſitatis/admitti nõ debent: ſecus de alijs
penitentibus:et de talibus ſolẽniter penitentibus intelli/
gi debent canones et gloſe vetantes penitentes a ſacramẽ
ti cõmunione. Et tantum de hac queſtione.

Diſtinctio. x.

Untitem alij ⁊c. In

Hac diſtinctiõe decima: poſtꝙ̃ magiſter egit
de euchariſtie inſtitutiõe/materia ⁊ foꝛma ⁊
eius vſu ac ſumptiõe: cõſequẽter agit de ei⁹
virtute oſtendens coꝛpus chꝛiſti vere cõtineri in ſacramen
to euchariſtie. Et colligitur ſententia textus in tribus con/
cluſionibus q̃ ſequunt̃. ¶ Pꝛima. Repꝛobãda eſt hereſis
dicentium coꝛpus chꝛiſti nõ cõtineri realiter in ſacramẽto:
ſed tantũ repꝛeſentatiue tanꝙ̃ ſignatũ in ſigno. ¶ Secun/
da. Coꝛpus chꝛiſti in ſe viſibile realiter ⁊ vere: inuiſibiliter
tamen cõtinetur ſub panis ac vini ſpecie. ¶ Tertia. Veri
tas exiſtẽtie coꝛpoꝛis chꝛiſti in ſacramento altaris / manife
ſtis pꝛobat̃ autoꝛitatibus et exemplis. Harũ pꝛoſecutio la
tius patet in textu.

Queſtio vnica.

Circa hanc diſtinctio

A nem quero vnã queſtionẽ/ que plures alias in/
cludit circa modũ exiſtendi coꝛpoꝛis chꝛiſti ſub
euchariſtia. Quoniã pꝛincipalis ꝯcluſio huius diſtinctio/
nis: videlicet ꝙ in ſacramento cõtinet̃ vere et realiter coꝛ/
pus chꝛiſti/qͦd ſumpſit de virgine: pependit in cruce: et re/
gnat glorioſum i celo: in ſede maieſtatis paterne: eſt de ſub
ſtantia fidei catholice: et cunctis fidelibus nota: inſuper la
tiſſime declarata in expo. ca. lectiõe. xxxix. Ideo illa dimiſſa
quero vtrũ oẽs pꝛopꝛietates coꝛpoꝛi chꝛiſti inexiſtẽtes in ce
Artic. 1. lo cõueniant eidem in euchariſtie ſacramento. ¶ Tribus
articulis ſolito pꝛoceſſu reſpondet̃ ad queſtionẽ. ¶ Quã
tũ ad pꝛimũ notandũ/ꝙ hic nõ querit̃ de modo per quem
coꝛp⁹ chꝛiſti incipit eſſe in ſacramẽto: ſcꝫ de ipa cõuerſione
panis in ipſum: neq̃ q̃d ꝑciſe cõtineat̃ ſub ſpecie panis vi
cõſecrationis: et q̃d per cõcomitantiã de quo ſequẽti diſtin.
determinabit̃: ſed tantũ de ꝓpꝛietatibus coꝛpoꝛi inexiſten
tibus in celo: vt de quantitate/qualitate/actione/ paſſiõe/
Nota. 1. motu/ſitu et ſimilibus. ¶ Pꝛo dicẽdis igitur notandũ/ꝙ
de pꝛopꝛietate inexiſtente coꝛpoꝛi chꝛiſti/dupliciter loq̃ poſ
ſumus. Uno modo de ꝓpꝛietate reali inexiſtente ꝑ realem
inheſionẽ; vt ſunt qualitates p̃me et ſecunde ſenſibiles et
intelligibiles. Alio modo de ꝓpꝛietate logicali inexiſtenti
per p̃dicationẽ: q̃ ꝓpꝛietates ſunt termini accidẽtaliter p̃/
dicabiles de coꝛꝑe chꝛiſti/aut ſanguine; q̃ nõ ſemꝑ impoꝛ/
tant accidẽs abſolutũ diſtinctũ a coꝛpoꝛe chꝛiſti vel ei⁹ ſan/
guine: ſed aliquã habitudinẽ q̃ a ſubiecto non oĩno diſtin/
guitur: ſicut multa p̃dicata pꝛedicamentoꝛũ accidentiũ: q̃
non impoꝛtãt accidẽtia realia a ſubſtãtia realiter diſtincta
de quo magis in logica. ¶ Secundo notandũ pꝛoceden/ Nota. 2. B
do ſm oꝛdinẽ pꝛedicamentoꝝ accidentiũ. Pꝛimo de quãti
tate coꝛpoꝛis chꝛiſti quã habet ſub euchariſtia: de qua va/
rie ſunt opiniones: que maxime ex eo diuerſificant̃: q̃a nõ
eſt euidens/vtrũ quãtitas cõtinua dicat quid abſolutũ di/
ſtinctũ a re quãta: cuius inquiſitio magis pertinet ad me/
taphyſicã: tamẽ oẽs loquẽtes de quãtitate cõtinua ſeu extẽ
ſiua in hoc concoꝛdant/ꝙ quãtitas eſt illud per qͦd res ali/
qua diuiſibilis eſt extenſa: id eſt habet partẽ extra partẽ lo/
caliter ſeu deſcriptiue: ita ꝙ vna pars determinat ſibi ali/
quem ꝑciſum locũ et adequatũ: ⁊ alia aliũ: ita ꝙ due ꝑtes
extẽſiue nõ ſint ſimul in eodem loco adequato. ¶ De hoc
aũt vtꝝ id ꝑ qͦd rei diuiſibili foꝛmaliter ꝯuenit habere par/
tẽ extra partẽ localiter: ſit accidẽs a re extenſa diſtinctũ: et
partibus ei⁹ atq̃ loco inherens partib⁹ ei⁹ et rei extẽſe: an
res ſeipſa foꝛmaliter habeat partẽ extra partẽ: licet effecti/
ue ab alio: pendet adhuc diſputatio inter doctoꝛes: pꝛout
cõmemoꝛat Sco. diſt. xij. q̃rti. q. ij. et vtrãq̃ opinionẽ repu
tat ꝓbabilem vbi ſupꝛa. Ego aũt ſalua ſemꝑ maioꝝ ſenten
tia/reputo illã pꝛobabilioꝛẽ: ꝙ quãtitas nõ diſtinguatur a
re quanta/ad intellectũ exp̃ſſum: et hoc ex duobus pꝛinci/
pijs q̃ valde magnipendit Sco. et dicit ſibi eſſe certiſſima.
Pꝛimũ eſt theologoꝝ: ⁊ habet̃ diſt. ꝑſenti. q. ij. Deo eſt poſ
ſibile q̃cq̃d nõ includit euidẽter cõtradictionẽ: et ad qͦd nõ
ſequit̃ cõtradictio. Secundũ eſt cõmune theologis ⁊ pꝛo/
phetis: qͦd idem ponit diſt. j. q. iiij. hui⁹ quarti. Nõ eſt ponẽ
da pluralitas ſine neceſſitate aut autoꝛitate (cui non licet
cõtradicere) hoc aperte aſſerẽte. Unde ſemꝑ paucitas: q̃n
ſufficit ad ſaluandũ ea q̃ ponũtur: amplectẽda eſt. Ex illis
duobus arguo ſic. Si poteſt ſaluari extẽſio ſitualis partiũ
coꝛpoꝛis ſine accidente illi coꝛpoꝛi inherente: fruſtra poni
tur tale accidẽs: ſed ita ſaluari poteſt: ergo. Maioꝛ huius
ratiõis manifeſta eſt ex ſecũdo pꝛincipio. Minoꝛ ꝓbatur:
tum q̃a poteſt de⁹ partes rei diuiſibilis extẽdere extra ſe ſi/
tualiter ſine ꝓductiõe cuiuſcũq̃ accidẽtis nature ꝑmanen
tis: et tũc res illa eſt extẽſa et quãta: ⁊ non ꝑ accidẽs foꝛma
liter inherens: tum q̃a poteſt ſubſtantiã quãtã ſiue extẽſam
cõſeruare in eodẽ loco ſine motu locali partiũ: ⁊ annihila/
re omne accidens inherens poſterius ſubſtãtia: quo facto
ſubſtãtia erit quãta ⁊ extẽſa ſine aliquo accidẽte inherente
Utrũq̃ antecedentiũ ꝓbat̃: quia neutrũ eoꝝ includit con/
tradictionẽ: ergo neutrũ eoꝝ eſt a diuina potentia negan/
dũ ex pꝛimo p̃ncipio. ¶ Ex illo ſequit̃ ꝙ omne quãtũ ſiue
extẽſum (qͦd pꝛo eodẽ accipio) eſt accidentaliter ſiue cõtin
genter quantũ. ¶ Et cõfirmat̃ ratio: de⁹ poteſt in coꝛpoꝛe
quãto conſeruare omne accidens ꝑmanentis nature: ⁊ ta/
men partes eius ad ſeinuicẽ mouere vſq̃ ad punctũ: ⁊ tũc
coꝛpus nõ erit quantũ nec extenſum: et tamẽ habebit in ſe
quãtitatẽ ſi fuerit accidẽs nature ꝑmanẽtis inherens: et ꝑ
cõſequẽs nõ fuit quãtũ ꝑ hmõi accidẽs. ¶ Et poteſt clari⁹
argui de bipedali qͦd de⁹ poteſt reducere ad pedalitatẽ ꝑ ſo
lam partiũ appꝛoximationẽ ſine coꝛruptione accidẽtis cu/
iuſcũq̃ inherentis: hoc eñ nõ implicat: ergo manẽte bipe/
dalitate ſi fuerit accidẽs inherẽs res nõ manet bipedalis:
et per cõſequẽs bipedalitas nõ dat eſſe bipedale: q̃a impoſ
ſibile eſt foꝛmã infoꝛmare ſubiectũ et nõ cõmunicare ei de/
nominationẽ ſuam foꝛmalem. Unde ſequit̃ ꝙ res ex eo p̃/
ciſe dicit̃ quanta ⁊ extenſa: q̃a habet partẽ extra partem lo
caliter: hoc eñ exiſtente/oĩbus alijs circunſcriptis/res eſt
quanta: ⁊ oĩbus alijs poſitis/illo circũſcripto/ res non eſt
quãta. Nihil ergͦ ſuꝑaddit quãtitas extẽſiua toti et partibus
eius: niſi ꝙ cõnotat oꝛdinem partium ad locum verum vel
imaginarium: q̃ oꝛdo nõ eſt accidens abſolutum inherẽs.

Nota.3. ¶ Tertio notandum ꝙ ſupra ꝓbatū eſt in lib.j.diſ.xxx.re
C latione ſiue reſpectū non diſtingui a rebus abſolutis: et ꝑ
hoc nec motū a loco et mobili:nec ſitū a re ſituata: nec acti
onē aut paſſionē ab agente et paſſo:q̄m ſi reſpectus intrin
ſecus nō diſtinguit̄ a fundamento ⁊ termino: multo minꝰ
extrinſecus:ſole aūt qualitates de prima et tertia ſpeciebꝰ
q̄litatis importāt accidētia realiter a ſuis ſubiectis diſtin/
cta:q̄ nunc ſupponunt̄ tanq̄ logicalia: alibi latius dedu/
Nota. 4 cta. ¶ Quarto notandū ꝙ in ſacramento altaris poſſumꝰ
D attēdere duplicia accidētia. Quedā que fuerunt in pane ⁊
vino:et manēt pane ⁊ vino deſinentibꝰ: que intelliguntur
per ſpecies panis ⁊ vini:et ſunt ea q̄ ſentiunt̄ poſt coſecra/
tionē que nō afficiūt corpus chriſti: ſed cōtinēt lapſum per
realem ipſius p̄ſentiā:⁊ ille ſunt realiter ſacramētū eucha/
riſtie:vt dictum eſt diſt.viij.q.j.hec ſunt color/odor/ſapor/
pondus/humiditas/⁊ ſimilia q̄ ibi ſentiunt̄ ita poſt conſe
crationē ſicut ante:et de eoꝝ habitudine/ſubſtātia/actiōe/
paſſione ⁊c̄.dicet̄ diſt.ſequenti. Alia ſunt accidētia corpori
chriſti inexiſtētia ꝑ inheſionē vel p̄dicationē: q̄ ſicut corpꝰ
chriſti in ſacramento p̄ſens nullo ſenſu ꝑcipiunt̄:qui etiam
eidem corpori inſunt in celo vel ineſſe poſſunt:et de illis ⁊
eorū habitudinibꝰ/actionibꝰ et paſſionibꝰ hic dicendū: de
Artic.2. his em̄ queſtio p̄ſens querit. ¶ Quantū ad ſecundū arti/
Cōcl. 1. culum/eſt hec p̄ma ꝯcluſio. Totū corpus chriſti quantum
E ad omnia ſua ſubſtātialia et accidentia ſibi in celo inheren
tia eſt in toto ſacramento/ et qualibet eius parte tam ma/
gna ꝙ minima. Probationes huius cōcluſionis quere in
expo.ca.lec.xliij.et locis ibi allegatis. ¶ Corollariū: Cor/
pus chriſti nō eſt in ſacramento circūſcriptiue: ſed tantum
vt in loco diffinitiue:eo.ſ.modo quo aīa intellectiua eſt in
carne tanq̄ in loco/capiendo locum large:patet terminos
Cōcl. 2. intelligenti. ¶ Secunda cōcluſio. Quāuis in euchariſtia
ſit quātitas qua corpus chriſti eſt quantū in celo:nō tamen
per eā eſt quantū vt eſt in ſacramēto. Prima pars patet:q̄a
quātitas corporis in celo/nō eſt diſtincta a corpore chriſti:
ſed eſt realiter corpus chriſti habēs partē extra partē in ce
lo. Et hoc corpus habēs partē extra partē in celo idem nu/
mero eſt in ſacramēto: ergo quātitas qua corpꝰ chriſti eſt
quātū in celo eſt in ſacr̄o. Tenet cōſequētia expoſitorie/ſic
arguendo:hoc corpꝰ chriſti qđ eſt quātū in celo/eſt in ſacr̄o
et hoc eſt ſua quātitas qua eſt quantū in celo:ergo quanti/
tas corporis chriſti qua eſt quātū in celo eſt in ſacramento.
Scđa pars ꝓbat̄:quia ꝑ illā quātitatē.i.ſeipſum nō habet
partē extra partē ſitualiter in ſacramēto:vt patet ex cōclu/
ſione prima:ergo ꝑ illā nō eſt quantū in ſacr̄o. Tenet cōſe/
quentia ex q̄d nois quāti ſupra arti.j.poſiti. ¶ Corollariū
He due ſunt cōcedende:corpus chriſti quātū/longū/latū/
ſic vel ſic figuratū/eſt in ſacramenco: ſed nō ille:corpꝰ chri/
ſti eſt quātum/longū/latū/figuratū: vt eſt in ſacramento.
Harū differentia patet ex logica:q̄a p̄ma tātū valet: corpꝰ
chriſti qđ in celo habet partes extra partes/ſm longū ⁊ la
tum/extenſas ⁊ figuratas:hoc corpus eſt in ſacramēto. Se
cunda valet tātum:corpus chriſti habet partes extra ꝑtes
⁊ figuram in ſacr̄o. Plura de hoc q̄re loco ſtatim allegato.
Cōclo.3. ¶ Tertia concluſio. De facto nulla ſit actio vel paſſio aut
F queuis mutatio in corpore chriſti ⁊ eius accidentibus:per
quā experimentū accipi poſſit p̄ſentie ipſius ſub ſacramen
talibus ſpeciebus. Ratio:quia voluit deus ſacramentum
illud ⁊ myſteriū eſſe ſenſui occultū et parere fidei: ne ſic ſi/
des careret merito: ſi humana ratio credenda cognoſceret
naturali experimento. Unde etſi aliqua operatio naturali
ter fieri poſſet ꝑ corpꝰ chriſti vel eius accidētia:vt in ſacr̄o:
aut aliq̄s effectꝰ vel trāſmutatio in eiſdē a cauſa naturali:
Cōcl.4. deus nō coageret ne experimentū de eoꝝ p̄ſentia ſumeret̄: et
de hoc lec.xlv. ¶ Quarta ꝯcluſio. Omnis oꝑatio ſp̄ualis
ad quā nō requirit̄ miniſteriū ſenſuū que cōuenit chriſto:
poterit ei primo ineſſe vt in ſacr̄o. Primo.i.nō ſolū ꝑ cōco
mitantiā:ſed etiā ineſſet ſi tantū eſſet in ſacr̄o/⁊ non alibi/
nec in celo: tales ſunt operationes intellectus et volunta/
tis:ad quas eliciendas anima glorioſa non indiget mini/
ſterio virium ſenſitiuarū:vnde in ſacramēto videt viſione
intellectuali omnia ſibi p̄ſentia in ꝓprio genere q̄ nō vide
ret in celo ꝓpter diſtantiā improportionatā: poteſt etiā vi
deri ab intellectu ſeparato aut coniuncto et beato:vt eſt in
ſacr̄o viſione intellectuali naturaliter/ſtāte generali influ/
entia dei. Huius declarationē req̄re lec.xlv. ¶ Quinta cō
cluſio. Si oꝑatio ſenſitiua req̄rit neceſſario modū quātita Cōcl.5.
tiuum tam in organo ꝙ in obiecto:nulla talis cōuenit chri G
ſto primo vt in ſacr̄o. Patet quia talē modū exiſtēdi nō ha
bet chriſtꝰ in ſacr̄o: vn̄ ſequit̄ ꝙ in ſacr̄o videri non poteſt:
nec videri oculo corporali:⁊ pariformiter nec tangere nec
tangi:aut alio ſenſu ſentire ⁊ ſentiri. Simile eſt de actione
corporali accidentium corporis chriſti:ſi actio corporalis ⁊
paſſio requirit modum exiſtentie quātitatiuū in paſſione ⁊
agente. ¶ Sexta cōcluſio. Si in actione corporali nō req̄/ Cōcl. 6
rit̄ modus quantitatiuus in agente ⁊ paſſo: omnē actionē
⁊ paſſionē corporis chriſti/et eius accidentiū: quā haberēt
ſi eſſent in ſacr̄o circūſcriptiue: etiā habere poſſent ſm na/
turā dum ſunt in eo diffinitiue. Dicit̄ habere poſſent:quia
de facto nō habēt:q̄a ſuſpēdit deꝰ omnē actionē et paſſio/
nem per quā ſumi poſſet experimentū: vt dicit concluſio
tertia. Sed an motus quātitatiuus ſit neceſſarius in agen
te et paſſo in actiōe corporali.i.qua ꝓducit̄ effectus ſm na
turam corꝑalis ſeu extēſus: ſunt opiniones cōtrarie: vt re/
citatū eſt lec.s̄.dicta.xlv. vna cū declarationibus duarum
premiſſarū cōcluſionū. ¶ Septima ꝯcluſio. Non ſolum in
diuerſis locis eſſe poteſt corpus chriſti diffinitiue et ſacra/ Cōcl. 7.
mentaliter:ſed etiā ipſum ⁊ aliud corpus qđlibet eſſe po/ H
teſt ꝑ diuinā potentiā in pluribus locis circūſcriptiue ⁊ cō
menſurabiliter. Primū patet: quia poteſt cōſecrari a duo/
bus preſbyteris ſimul in diuerſis altaribus celebrātibus:
et cōſecratū cōſeruari in diuerſis ac diſtantibus reſeruacu
lis:⁊ vbiq̄ eſt totus chriſtus ⁊c̄. Scđa pars patet:quia nō
eſt magis impoſſibile de exiſtentia in diuerſis locis circun
ſcriptiue/ꝙ diffinitiue:cum in p̄mo modo eſſet tanū vnū
miraculū.ſ.replicatio eiuſdē corporis ad diuerſa loca in q̄/
rum quolibet eſſet ſm ꝓpriā naturā. In ſcđo aūt ſunt duo
miracula. Primū qđ dictū eſt.ſ.replicatio eiuſdē ad diuer/
ſa loca a ſe diſtātia:⁊ ſecūdū exiſtentia in q̄libet eoꝝ modo
miraculoſo cōtra naturā ꝓpriā. Corpus em̄ qđ ſm ſe eſt cir
cunſcriptibile eſſe in loco etiā vno ſolo incircunſcriptibili
ter et diffinitiue/totū.ſ.in toto:⁊ totū in qualibet parte ad
modū ſp̄ūs/eſt grāde miraculū. ¶ Preterea neutra pars
concluſionis includit contradictionē: ergo neutra a diui/
na potētia eſt neganda:hanc cōcluſionem cū opinionibus
oppoſitū aſſerentibus eoꝝ rationibꝰ/ac rationū ſolutioni/
bus late diſputatā req̄re lec.lvj. ¶ Octaua ꝯcluſio. Quā/ Cōcl. 8.
uis in cōſecratiōe euchariſtie/corpus chriſti incipit habere
nouū locum ſub hoſtia:nō tamē deſerit celū: nec mouetur
deſcēdēdo per medios orbes ⁊ aera. Prima pars patet:q̄a
corpus chriſti facta cōſecratiōe incipit eſſe in loco hoſtie ſi/
ue ſpecierū panis diffinitiue:hoc eſt totū in toto ⁊c̄.in quo
prius non fuit: ergo. Scđa pars late declaratur lec.xlvij.
¶ Corollariū. In cōſecratiōe euchariſtie corpꝰ chriſti mu/
tatur locali mutatiōe. Probatur:q̄a corpus chriſti in cōſe/
cratiōe euchariſtie mutatur mutatiōe acq̄ſitiua: acq̄rit em̄
qđ prius nō habuit/ſcilicet nouū locū: et nō alia mutatiōe
ꝙ locali:nā motus et mutatio ſpecificant̄.i.ſpecificā deno
minationē ſortiunt̄ a termino:ſed terminꝰ huiꝰ mutationis
eſt locus:ergo eſt mutatio localis:nō tamē poteſt dici mo/
tus localis:quia mutatio illa nō eſt ſucceſſiua:ſed inſtanta
nea:id eſt tota ſimul. ¶ Nona cōcluſio. Ad motū localem Cōcl. 9.
hoſtie cōſecrate/ſimul mouet̄ localiter corpus chriſti ⁊ ſuc I
ceſſiue. Probat̄: q̄a motis ſpeciebꝰ euchariſtie eodē motu
ſimul mouet̄ corpus chriſti ſub eis realiter contentū:g̃. Aſ
ſumptū ꝓbat̄: q̄a ſicut ſpecies ꝑ motū acq̄rūt nouū locum
ita et corpꝰ chriſti ſub eis ꝯtentū:et ꝑ cōſequēs eodē modo
mouet̄. Antecedēs patet:q̄a idē eſt locus ſpecierū et corpo
ris chriſti:quāuis ſit ſpecierū cōmēſuratiue: et corꝑis chri/
ſti diffinitiue. Sicut idē eſt locꝰ corꝑis humani et aīe ip̄m
viuificantis:

viuificantis:ꝙuis illius circūſcriptiuus: iſtius diffiniti/
uus:ſicut ergo aīa mouetur moto corpore: ſic corp⁹ xp̄i
mouetur motis ſpeciebus euchariſtie:nam eo modo cor
pus xp̄i eſt ſub hoſtia:quo aīa in carne viuificata/ſcꝫ dif
finitiue totū in toto:ꝛ totum ſub qualibet parte. De hoc
Cōc. 1o lec.xlvij. ¶ Decima ꝯcluſio. Corpus xp̄i nō moueꝛ a ſa/
Z cerdote hoſtiam mouēte: nec ꝑ ſe nec ꝑ accidēs mediate
vel imediate:ſed a ſolo deo primo ꝛ imediate: vel ab aīa
xp̄i cū deo ꝯcurrente. Primū patet: q: cuꝫ mobile eſt pe
nitus improportionabile motori/nullo modo mouetur
ab eo:ſed corpus xp̄i in hoſtia eſt improportionabile vir
tuti mouētis:ergo. Secūdum patet:q: deus q̄ ordinauit
ꝙ corpus ſuū eſſet vbicūꝗ forent ſpecies:nec eis manē/
tibus ab eis ſepareꝛ:aſſiſtit ſue ordinationi: ꝛ ideo moꝝ
ſpeciebus ipſe imediate mouet corpus ſuū: ſic ꝛ aīa xp̄i:
quia glorioſa ꝛ diuine voluntati cōſentanea/habēs cor
pus ſuū in plena poteſtate ip̄m mouere pōt ad omnē lo
cum in quo nouit deum ipſum velle mouere. Hui⁹ decla
rationē latiorem require lec.xlvij.in expo.cano. Quādo
aūt corpus xp̄i incipiat eſſe ſub ſpeciebus: ꝛ ꝙdiu mane
Cōc. 11 at ſub eis:ſequēti diſtin.dicetur. ¶ Vltima ꝯcluſio. Non
oīs proprietas logicalis cōueniens corpori xp̄i vt eſt in
celo:cōuenit eidem vt eſt in ſacramento:ꝛ ecōuerſo. Pa
tet:q: in celo eſt localiter ꝛ circūſcriptiue:in ſacramento
non ſic:ſed diffinitiue. Item ſtat ipſuꝫ in celo moueri lo
caliter:ꝛ in ſacramēto quieſcere ꝛ viceuerſa. Item in ce/
lo ſentit corporaliter ꝛ organice:nō ſic in ſacramento:vt
ex p̄miſſis patet:ꝛ ſm̄ hoc nō eadem p̄dicata ſibi cōueni
unt:vt eſt in celo:ꝛ vt eſt in ſacramēto: licet eadem cōue
niant hic ꝛ ibi:q: dum mouetur in celo: verū eſt dicere/
ꝙ corpus xp̄i exiſtens in ſacramēto moueꝛ:ſed non vt in
ſacramēto:ꝛ ſic de aliꝭ. Et tantum de articulo ſecundo.
Arti.3. ¶ Quātum ad articulū tertiū dubitatur p̄mo:vtrū con
Dub. 1. cedi poſſit ꝙ videns hoſtiā ꝯſecratā corporali oculo:vi/
Z deat xp̄m ſiue corpus xp̄i. Et querit de viſione corpora/
lis oculi:q: non eſt dubium q̄n fidelis videns hoſtiā cō/
ſecratam/videat xp̄m oculo fidei: qd̄ nihil aliud eſt niſi
credere ꝙ ſub viſis ſpeciebus cōtinetur realiter chriſt⁹.
¶ Sed pro reſpōſione/de oculi corporalis viſione/no
tandū ꝙ quadrupliciter aliquid dr̄ videri oculo corpo/
rali. Vno modo ꝑ ſe:qd̄ non per aliud viſibile a ſe diſtin
ctum videꝛ:quo remoto nō videretur. ſic tm̄ lux ꝛ color
videtur. Scd̄o modo ꝑ accidens: q̄n accidenti ꝑ ſe viſibi
li ſubiectatur:ſic corp⁹ coloratū vel lucidū videꝛ. Tertio
mō ꝓpter ſpālem cōiunctionē cū viſo altero primoꝝ duo
rum modoꝝ:ſic deus viſus eſt in terris viſa xp̄i humani/
tate cui ipſa diuinitas ſpeciali vnione.ſ.hypoſtatica eſt
vnita. Quarto mō ꝓpter ſpālem ordinē ipſius ad viſum
per ſe:vt cōtenti ad ꝯtinens vel annexi aut adherentis/
nō inherētis:hoc em̄ ꝑtinet ad ſcd̄m modū: ꝛ iſto quar/
to mō corpus xp̄i videꝛ oculo corporali ſicut ꝯtentum in
ꝯtinente ꝛ nō aliꝭ trib⁹ modis. Nō em̄ p̄mo/nec ſecūdo
manifeſtū eſt:nec tertio mō:q: corpus xp̄i nō hꝫ ſpālem
vnionē ad ſpēs q̄ videnꝛ:cuꝫ nec ſint partes corꝑis xp̄i:
nec informēt ip̄m:nec ſuppoſitanꝛ ab eo:neꝗ ecōuerſo:
ſed dūtaxat ꝯtinent:nō ſicut locus locatū:ſed ſic rē/vt ꝑ
Dub. 2. indiſtantiā ſibi p̄ſentē.de hoc lec.xlv. ¶ Scd̄o dubitaꝛ.
M Chriſtus ſeu corp⁹ xp̄i ſub ſpēbus ſacr̄alibus:an ſub con
ditione ſit adorādus vel adorādū. ¶ Duo h̄ eſſent vidē
da. Primū vtrū xp̄s ſeu corp⁹ xp̄i ſub ſacro ſit adorādus
ſeu adorandū:ꝛ refert dicere:xp̄s adorādus:ꝛ corp⁹ xp̄i
adorandū:ſicut refert q̄rere an hō xp̄s ſit adorādus:vel
an humanitas xp̄i ſit adoranda. De quo habitū eſt in.iij.
diſ.ix. ꝛ in ex.c.lec.xlix. ꝛ ſpāliter ad ꝓpoſitū lec.l. ¶ Se
cundū eſt ꝙ error ꝯtingere pōt in ꝯſecratione ꝑ quē effe
ctus ꝯſecratiōis impediꝛ:ita vt ſub ſpecieb⁹ nō ſit veruꝫ
corp⁹ xp̄i:vtputa ſi fuerit error in forma vel materia/in/
tentiōe aut miniſtro/req̄ſitis neceſſario ad ꝯſecrationeꝫ
q̄ a vidēte ſacr̄m ſciri nō p̄nt ſi ibi ꝯcurrāt: ꝛ per ꝯn̄s an
ꝯſecratio ſit rite facta:vtrū ſub ꝯditione ſit adorandū.ſ.

ſi rite facta ſit ꝯſecratio. Et de hoc dr̄ ſm̄ Sco. ꝙ adoran
dū eſt ꝯtentū in ſacro ſub conditiōe ſtatim poſita:ꝛ hoc
actuali vel habituali/tacita vel exp̄ſſa. Non aūt requiriꝛ
appoſitio actualis:ſꝫ ſufficit habitualis: ꝑ quā vult ado
rare ſub ꝯditione:dū actualis cogitatio apponēde cōdi
tionis occurrit. Nec forte vtile eſſet maxime ſimplicibus
ſemꝑ apponere:ne dubitationi circa fidē ſacr̄i locū dare
aſſueſcāt:de quo lec.l.latius:vbi etiā tractaꝛ q̄d agendū
in viſionib⁹ alicui ſpāliter occurrentib⁹: in q̄bus frequē
ter angelus ſathane trāſfigurat ſe in angelū lucis:in cu/
ius adoratione neceſſario eſt actualis appoſitio ꝯditio/
nis:ꝛ nō ſufficit habitualis:nec leuiter ꝛ ſtatim hm̄oi ap
parētiꝭ eſt credēdū:vide ibi. ¶ Dubitaꝛ tertio iuxta cō/ Dub.3.
cluſionē ſeptimā/ꝙ corpus quodlibet pōt eſſe in diuer/ N
ſis locis circūſcriptiue:vtrū poſito ꝙ a eſſet hic ꝛ rome:
an poſſet ſimul tp̄e peccare mortaliter ꝛ mereri: ꝛ videꝛ
ꝙ ſic:nā hic poſſet hr̄e gr̄am:ꝛ ex ei⁹ inclinatiōe dare ele
moſynā:ꝛ ſic mereremꝛ:ꝛ eodē tp̄e poſſet rome cōmittere
furtū:ꝛ ita peccaret mortaliter. Sed in oppoſituꝫ eſt:q:
ſi mereꝛ accept⁹ eſt deo: ſi mortaliter peccat/nō eſt acce
ptus deo:q̄ ſunt ꝯtradictoria. Reſpondeꝛ ꝙ ſm̄ abſolu
tam dei potentiā/illi actus dationis elemoſyne/ꝛ furtū
etiā cum gr̄a/poſſunt ſimul ſtare:q: pctm̄ mortale ꝛ gr̄a
nō opponūtur ex ꝓpria natura: ſed tm̄ ſm̄ ordinationē
diuinam:nec eſt eſſentiale pctō mortali facere hoīem di/
gnū dānatione:nec eſſentiale eſt gratie reddere haben/
tem acceptū deo ad vitā eternā:ſed hec conueniūt eis ex
ordinatione diuina: vn̄ hos actus poſſet ſic replicat⁹ ad
diuerſa loca:imo in eodē loco ſimul tp̄e facere/adminꝰ
actu interiori volūtatis:ꝛ tamen nō ſequiꝛ neceſſario/ꝙ
ſic faciens vtrūꝗ vel alterū eoꝝ ſit acceptus vel nō acce
ptus deo:ꝛ nō ſimul acceptus ꝛ nō acceptus:ꝛ ideo etiā
ſm̄ abſolutā potentiā dei nō pōt ſimul peccare ꝛ mereri
Sed nec ſm̄ ordinē inſtitutum/pōt quis ſimul mereri et
peccare:q: hoc icludit ꝯtradictionē: vt argutū eſt: ꝛ tūc
ad rationē ꝯcediꝛ/ꝙ quis poſſet hic dare elemoſynam ꝛ
rome furari:ſed ſi peccat rome nō pōt dare elemoſynam
ex gratia:q: vbicūꝗ quis peccat mortaliter:ſtatim defi/
nit informare gr̄a peccantē:vn̄ ſi a ſit rome ꝛ hic: ꝛ gra/
tia informet aīam ſuā tm̄ hic:ita ꝙ gratia nō replicatur/
nihilomin⁹ eſt acceptus ad vitam hic exiſtens/et ſimilr̄
exiſtens rome:q: ordinauit deus ꝙ quicūꝗ habet gr̄am
acceptus eſt illi:ꝛ exiſtens rome habet gratiā ſibi inhe/
rentē:licet nō rome:ꝛ per ꝯſequēs eſt acceptus deo. Si
ergo a rome peccat mortaliter:in eodē inſtanti ꝑdit gra
tiam hic informantē:q: ꝛ hoc ordinauit deus/ꝙ vbicūꝗ
peccat hō mortaliter: ꝑdit ſimplr̄ gr̄am vbicūꝗ habeat
illam:ꝛ ita negandū eſt ꝙ aliquis poſſet rome furari: et
hic ex gr̄a dare elemoſynā:q: ſi furaꝛ rome ꝑdit hic gra/
tiā. ¶ Dubitatur quarto ꝯtra ſeptimā ꝯcluſionē. Nā vi/ Dub.4.
detur ꝙ ſacerdos mouēs hoſtiā ꝯſecratā ſua virtute na O
turali:eadem virtute moueat corp⁹ chriſti ſub ea ꝯtentū
ꝛ ita ꝯcluſio falſa. Antecedēs ꝓbatur:q: quicūꝗ mouet
aliq̄d mobile:mouet etiā oīa illi inſeparabiliter adherē/
tia:nam mouēs mouet ꝯtentū ꝛ oīa ſibi alligata:ſed cor
pus chriſti inſeparabiliter adheret ſiue ꝯtineꝛ ſub ſpecie
bus:ergo mouens ſpecies eadē virtute mouet ꝛ corpus
chriſti. ¶ Et ſi dr̄ ꝙ vera eſt maior/quādo id qd̄ adheret
eſt ꝓportionatū virtuti mouētis:ſic aūt non eſt in ꝓpo/
ſito. Cōtra/ſi corpus xp̄i ſub hoſtia eſt improportionatū
virtuti motiue ſacerdotis: hoc eſt tm̄ ꝓpter eius graui/
tatem ponderantē: ſed hoc nō: q: vel ibi nō eſt grauitas
vel ſi eſt/nō ponderat:ꝛ ꝑ ꝯſequēs non reddit corp⁹ xp̄i
ponderoſum. Antecedens patet: q: deus ſuſpendit oēs
qualitates corporis a ſuis naturalibus actionib⁹: vnde
ſicut calor corporis nō calet: nec ſiccitas circūſtantiali/
ter ſiccat: nec humiditas humectat:ita nec grauitas na/
turalis in ſacramēto ponderat. Etiam experientia mani
feſtū eſt/ꝙ non plus ponderāt ſpecies poſt ꝯſecrationē
cum oībus contentis/ꝙ prius ponderauerūt ante con/

ſecrationem. Reſpondeo cum ſupportatione ꝙ argumē
tum hoc ꝯcludit ꝯtra concluſionē: ſed poſui eam ad imi
tationē Sco. Ockam ⁊ Petri de aliaco. Unde ſtante di
uina voluntate/q̄ vult corpus chriſti nō ſeparari a ſpe/
ciebus: ⁊ ſuſpenſa naturali grauitate corporis in eucha/
riſtia a ſuo actu ponderandi: ꝑ cuius ſolā ponderationē
corpus chriſti mobile redditur improportionatū virtuti
mouenti ſacerdotis (non video quin iam corpus xp̄i eſt
ꝓportionatū) quia in nullo reſiſtit mouenti: ⁊ per cōſe/
quens mouetur a ſacerdote. Nec impedit ꝙ corpus xp̄i
contingenter per actū voluntatis diuine cōiungat ſpe/
ciebus: q: quicquid cōiungitur mobili ſiue neceſſario ⁊
naturaliter/ſiue ꝯtingenter ⁊ voluntarie/manente con
iunctione cū mobili: quicq̇d mouet mobile/mouet etiaȝ
cōiunctum ſibi/ſi nō fuerit improportionatum: qḋ ſi fue
rit improportionatū: nec mobile mouebit manente con
iunctione: nec cōiunctum ꝑ aliud moueret. Et ſic totus
pūctus in illo ſtat. An corpus xp̄i ſit ꝓportionatum: qḋ
vtiqȝ videt: eo ꝙ nō eſt in eo grauitas ponderans. Un̄
videt ꝯcluſio intelligenda eſſe/dimiſſis qualitatibꝰ cor/
poris xp̄i in ſuis naturalibus actionibꝰ: ⁊ illo ſuppoſito
puta ꝙ grauitas corporis xp̄i ponderat quātum natura
liter pōt: tunc corpus xp̄i eſſet mobile improportionatū
virtuti mouēti ſacerdotis: ⁊ ita volo moderari: quod in
Can̄. expoſitione ſcripſi. lec. xlvij. ¶ Poſſet hic dubitari
de virtute verboꝝ formaliū: quā habeant reſpectu effe/
ctus ſacramētalis. ¶ Sed hic r̄ndet ſicut gn̄aliter reſpō
ſum eſt de ſacris diſt. j. q. j. ꝙ in verbis nulla eſt virtus ſu
pernaturalis inſiſtēs: ſed eſt virtꝰ diuina aſſiſtēs: q̄ opat
effectū ad ꝓlationē verboꝝ ſup materia debita ⁊c. Et ꝑ
hoc v̄ba ſunt cā ſine qua nō: q: ſine eis nō fieret trāſſub
ſtantiatio virtute diuina: que ſic ordinauit ꝙ nō ſine ver
bis ⁊c. vult tranſſubſtantiare panē in corpus chriſti. Et
tantū de hac queſtione. Diſtinctio. xj.

Si autē querit. Egit

magiſter de euchariſtie ſacro/quātum ad
eius inſtitutionē/vſum ⁊ veritatē/in ꝑmiſ
ſis tribus diſtinctionibꝰ. In hac diſtin. xj.
agit de eodē quantū ad exiſtentie modū/⁊ panis et vini
in corpus ⁊ ſanguinē xp̄i cōuerſionē. ¶ Et colligit ſen/
tentia textus in tribus ꝯcluſionibus q̄ ſequūtur. ¶ Pri
ma. Conuerſio panis in corpus/⁊ vini in ſanguinē/ſine
augmēto vtriuſqȝ: nō formalis: ſed a q̇buſdā ſubſtantia
lis dicit: q̄ tm̄ varijs modis a doc. expⁱmi īuenit. ¶ Secū
da. Ad cauendū fidei experimentū/ſumēdi horrorem/ac
infideliū irriſionē/ſub aliena ſpecie xp̄i corpꝰ ⁊ ſanguis
cōſecrātur: ſub duplici tm̄ ſpecie: ſub quarū vtraqȝ totus
xp̄s cōtinetur: vt in xp̄o aīe ⁊ corporis ſuſceptio ſignifi/
cetur: ⁊ vtraqȝ natura in nobis tueatur. ¶ Tertia. Non
niſi de vino: cui aqua admiſcenda eſt: ⁊ de grano frumē/
ti in panem redacti/corpus ⁊ ſanguis tale quale xp̄s hȝ
ꝯficitur: qḋ tm̄ nulli intinctū miniſtrandū eſſe perhibet.
Has materias textus q̇buſdā additis latius ꝓſequitur.
¶ Circa hāc diſtinctionē de duobꝰ q̄rendum eſt. Primo
de ipſa cōuerſione/ꝑ quā corpus dn̄i ⁊ ſanguis ꝑincipiūt
eſſe in ſacro. Scdo de materia: q̄ ad ꝯficiēdū euchariſtiā
requirit: neceſſaria. Queſtio. j.

A

Circa primū querit

vtrū ſubſtātia panis ⁊ vini in corpus ⁊ ſan
guinē xp̄i ꝯuerſa/maneat cū eiſdē ſub ſacri
forma. ¶ Premiſſis notabilibꝰ quoad ar
ticulū primū: ⁊ ſubiūctis ꝯcluſionibus quoad ſcdm: mo
Arti. 1 uebūtur ac ſoluent dubia quoad tertiū. ¶ Quātum ad
Nota. 1. primū notandū/ꝙ cōuerſio eſt trāſitio vniꝰ in aliud: in
quo duo notantur: ſcȝ deſitio vniꝰ ⁊ ſucceſſio alteriꝰ. Nā
ſi q̇d in ſe aut in ſua natura ac ꝓprietatibꝰ manet: nō con
uertitur in aliud: ⁊ licet dum album cōuertit in nigrū: id
qḋ cōuertit ſcȝ ſubiectū albedinis manet: nō manet tm̄ al
bedo ſm̄ quā cōuertitur. Igitur ſine deſitione vnius: et
ſucceſſione alterius nō eſt cōuerſio. ¶ Succedere auteȝ
eſt ad deſitioneȝ alicuiꝰ de nouo incipere eſſe: aut in eſſe
ſuo ꝯſeruari quō nō inciperet vel in eſſe conſeruaret niſi
aliud deſineret. ¶ Unde pōt deſcribi cōuerſio. Eſt deſi/
tio alicuius entitatis poſitiue: ad quā ſequit inceptio vel
cōſeruatio alterius rei: als nō ꝓducende vel ꝯſeruande
ſimplr̄ vel ſm̄ quid. i. quātū ad aliquē modū ſe habendi.
Ex quo ſequit ꝙ cū. a. cōuerti in. b. nō eſt. a. fieri. b. Nam
aere cōuerſo in ignē/aer nō fit ignis: ſed eſt aerē deſine/
re ⁊ ignē ſuccedere. ¶ Scdo ſequit ꝙ in rem ſimplr̄ ne/
ceſſariā nihil pōt cōuerti. Patet: q: qḋ ſimplr̄ eſt neceſſa
riū: nō incipit nec cōſeruatur ad deſitionē alterius nō cō
ſeruandū: niſi aliud deſineret: q: cuȝ ſit neceſſariū: ſemꝑ
manet īmutabiliter ſiue aliud deſinat ſiue nō. Et qm̄ ſo/
lus deus eſt ſimplr̄ neceſſarius: ſequit ꝙ in deū non pōt
fieri cōuerſio cuiuſcūqȝ creature. ¶ Sequit tertio/ꝙ q̄/
libet creatura pōt ꝑ diuinā potentiā in quālibet cōuerti
q: pōt deus quālibet creaturā deſtruere: ⁊ ad eiꝰ deſtru/
ctionē aliā de nouo ꝓducere aut ꝓductā conſeruare. Et
hec omnia latius declarata inuenies lec. iiij. in expo. ca.
¶ Scdo notandū ꝙ cōuerſio eſt duplex: q̄dā ſubſtantia Nota. 2. B
lis: q̄dam accidētalis. Accidentalis eſt/cū ad deſitionem
alicuiꝰ/incipit aut ꝯſeruat aliqḋ accidēs vel accidētalis
habitudo: vt in calefactione aque/ad deſitionē frigidita
tis aque/incipit de nouo eſſe calor in aqua: ⁊ ſic cōuerti/
tur frigiditas in calorem. Similr̄ aqua frigida conuertit
in aquā calidā: ſed frigiditas cōuertit ſimplr̄ in calorem
q: ſimplr̄ frigiditas deſinit ⁊ ſuccedit calor. Sed frigidū
cōuertit in calidū ſm̄ quid: q: frigidū nō deſinit ſimplr̄
ideſt res q̄ eſt frigida: puta aqua non deſinit ſimplr̄: nec
aqua calida in caſu incipit ſimplr̄: ſed ſm̄ denoīationem
accidentalem. Deſinit em̄ aqua eſſe frigida: ⁊ incipit eſſe
calida. ¶ Sed cōuerſio ſubſtātialis eſt/dum ad deſitio
nē alicuius incipit eſſe ſubſtātia q̄ prius nō fuit: vel con/
ſeruatur q̄ prius fuit. ¶ Et dr̄ notāter in vtraqȝ diffinitio
ne: ad deſitionē alicuiꝰ: ⁊ nō ſpecificat illud alicuiꝰ: q: ſi/
ue ſit ſubſtantia: ſiue accidens qḋ deſinit: cōuerſio dr̄ ac
cidentalis: ſi terminus ad quē eſt accidēs ⁊ ſubſtātialis.
Si terminꝰ ad quē fuerit ſubſtātia: conuerſio em̄ ſicut ⁊
mutatio denoīatur a termino ad quē. Verū: q: noīa ſunt
ad placitū: pōt etiā cōuerſio denoīari ab vtroqȝ termino
a quo ⁊ ad quē: ⁊ ſic oporteret ponere quattuor ſpēs cō
uerſionis. Una qua accidēs cōuertitur in accidēs. Secū
da qua ſubſtātia cōuertitur in ſubſtātiā. Tertia qua ſub/
ſtantia cōuertitur in accidēs. Quarta qua accidēs cōuer
titur in ſubſtantiam. de hoc lectione. xl. ¶ Cōuerſio ſub
ſtantialis eſt duplex. Quedā fit ſm̄ partem eius qḋ con
uertitur: ⁊ eius in qḋ cōuertitur: ⁊ hoc contingit in his q̄
habent materiā cōem: vt in generatiōe ſubſtātiali ignis
ex aere: aer cōuertitur in ignē: nō ſm̄ ſe totū: q: nō ſm̄ ſe
totuȝ ſyncathegorematice: ideſt quodlibet ſui deſinit. q:
nō ſm̄ materiā: materia em̄ eadē nūero manet in vtroqȝ
ſed cōuerſio fit ſm̄ formas tm̄. ¶ Alia fit ſm̄ totū: quan
do illud qḋ cōuertit ſm̄ ſe ⁊ qḋlibet ſui/deſinit eē: ⁊ ter/
minus ad quē ſm̄ ſe ⁊ quodlibet ſui/recipit eſſe nouum
vel cōſeruatur in eſſe prehabito. Et illa cōuerſio dr̄ trāſ/
ſubſtantiatio. ¶ Et pōt ſic deſcribi ſm̄ Ockam ⁊ dn̄m
Petrū de aliaco/ſupplentē deſcriptionē Ockam. Trāſ/ C
ſubſtantiatio eſt īmediata ſucceſſio ſubſtantie: ad aliqḋ
poſitiuū deſinēs eſſe: ſm̄ ſe ⁊ quodlibet ſui/ſub eiſdē ac/
cidentibus: vel loco eius qḋ deſinit eſſe. ¶ Dicit primo:
immediata ſucceſſio: quia inter deſitionem eius qḋ trāſ/
ſubſtantiatur: ⁊ ſucceſſionē eius in qḋ tranſſubſtantiat:
nō debet cadere tp̄s mediū: alioq̇n ſi aliq̇d ante centum
annos deſijſſet: ⁊ in locū eius nūc ſuccederet aliq̄ ſubſtā
tia: eſſet tranſſubſtantiatio: qḋ nō ꝯcedit: ⁊ forte hoc in/
cludere voluit Ockam in ly ſucceſſio. ¶ Dicit ſucceſſio:
q: ſi ſubſtantia aliqua annihilata/alia crearetur nō in or
dine ad iſtam annihilatam: nō eſſet ibi trāſſubſtantiatio:

quia nulla ſucceſſio. ¶ Dicitur ſubſtantie/ad excluden⸗
dū tranſaccidentationē: ſcꝫ dum aliq̄d cōuertitur in acci
dens. ¶ Dicit̄ ad aliquid poſitiuū: q꞉ ſiue id q̄ð definit
ſit ſubſtātia ſiue accidēs: duꝫ tm̄ ſuccedit/ſub̄a ð꞉ trāſſub
ſtantiatio. Verū Ocham vult dicere/ꝙ requirit̄ ꝙ etiaꝫ
termin⁹ a quo ſit ſubſtantia. Nam ꝑm eū trāſſubſtantia⸗
tio eſt tm̄ inter terminos poſitiuos/quoꝝ vterqꝫ eſt ſub⸗
ſtantia. Vn̄ loco illius termini/ad aliq̄d poſitiuū/ip̄e po
nit/ad ſub̄am. Accipit itaqꝫ trāſſubſtantiationē ſtrictius
ꝙ hic diffinit̄. ¶ Dicit̄ definēs ꝑm ſe ⁊ q̄ðlibet ſui: ꝓpter
generationē/in qua genitū nō ꝑm quodlibet ſui incipit
eſſe. Manet em̄ materia cōis vtriuſqꝫ. ¶ Dicit̄ ſub eiſdē
accidentib⁹: q꞉ ſi aliq̄ ſubſtātia in celo ꝓduceret̄ ad deſi
tionē alicui⁹ in terra: nō eſſet trāſſubſtantiatio: lꝫ huius
oppoſitū teneat Sco. ¶ Addit̄/vel loco: q꞉ ſi deus ter⸗
minū a quo tranſſubſtantiatiōis deſtrueret quātū ad ſe/
⁊ oīa accidētia ſibi inherentia: ſufficit ꝙ termin⁹ ad quē
Nota.3. D succedat in eodē loco. ¶ Sed adhuc notandū/ꝙ tranſ⸗
ſubſtantiatio adhuc accipit̄ dupl̄r. Vno mō cōiter: ⁊ ſic
diffinita eſt. Alio mō ſtricti⁹: ⁊ tūc p̄dicte diffinitioni ad
datur p̄mo ⁊ p̄ncipaliter intenti a cōuertente: vt ſic dica
tur. Tranſſubſtantiatio eſt imediata ſucceſſio ſubſtātie
p̄mo ⁊ p̄ncipal̄r intente a cōuertente/ad aliquod poſiti⸗
uū ⁊c. vt prius. ¶ Dicit̄ aūt p̄ncipal̄r intendi a cōuerten
te q̄ð nō intendit̄: q꞉ cōiunctū alteri intento: ſed intende
retur tanq̄ꝫ termin⁹ cōuerſionis/ſi eſſet ꝑ ſe ab aliiſ ſepa
ratū. ¶ Cōſequēter ſupponit̄/ꝙ facta ꝯſecratiōe panis
ſub ſpecieb⁹ panis eſt verū corpus xp̄i: tale quale eſt in
ſua naturali cōſiſtentia pro tp̄e: hoc eſt mō tali quale eſt
ad dexterā patris: viuū/imortale/glorioſum/cōiunctuꝫ
deitati/cū oībus qualitatibus ⁊ accidentib⁹ ſibi inherē
tibus. Si aūt fuiſſet facta ꝯſecratio in triduo mortis: fuiſ
ſet tale corpus quale iacuit in ſepulcro: ſcꝫ exangue ⁊ ex
anime: ſed cōiunctū deitati. Suo modo de ſanguine ſub
ſpeciebus vini: de quo lec. xxxvij. Et dico notanter: corp⁹
Nota.4 E tale nō tantū: q꞉ nō eſt in ſacro quātum: cū ibi nō ſit extē
ſum nec circūſcriptiue: vt priori diſt. tactū eſt. ¶ Quarto
notandū/ꝙ corpus pōt tripl̄r accipi/cū loq̄mur de cor⸗
pore xp̄i. Vno mō vt eſt genus ſubalternuꝫ p̄dicamenti
ſubſtantie. Scđo vt eſt ſpēs p̄dicamenti quātitatis. Ter
tio pro altera parte cōpoſiti ſubſtantialis: ſcꝫ pro illo q̄ð
imediate ſubiicitur forme ſpecifice: ſiue ſit materia nuda
ſiue materia organizata: ſiue cōpoſitū ex materia et for⸗
ma nō ſpecifica ꝑm ponentes plures formas ſubſtantia⸗
les in eodem indiuiduo. De quo latius vide lec. xlij. Et il
lo tertio modo ꝓ eodē capitur corpus humanū ⁊ caro.
Unde indifferēter ð꞉/ꝙ hō cōponit̄ ex corpore ⁊ aīa/et
ex carne ⁊ aīa vt in ſymbolo Athanaſij. Sicut aīa rōna⸗
lis ⁊ caro vnus eſt hō. Tertio mō hic accipit̄. ¶ Ultimo
rememorandū/ꝙ (vt tangit magr̄) olim plures fuerunt
Arti.2. opinio. de queſito: de q̇bus habes in lect. xl. in p̄ncipio.
Cōcl.1. F ¶ Quātum ad ſcđm articulū eſt p̄ma ꝯcluſio. Subſtan
tia panis in ꝯſecratione ſacri eucariſtie trāſſubſtantia⸗
tur in corpus xp̄i: ⁊ partes eius p̄mo ⁊ tertio modo acce
ptum: accipiendo trāſſubſtantiationē large. Probatur:
q꞉ ſic accipiēdo tranſſubſtātiationē/panis tranſſubſtan
tiatur in oīa q̄ ad deſitionē panis/incipiūt eſſe ſub ſpecie
bus panis: ⁊ ibi incipit eſſe totus hō xp̄s: q̄ eſt corp⁹ pri⸗
mo modo: vt eſt ſpēs ſubſtantie: ⁊ ꝑ cōſequēs caro q̄ eſt
corpus tertio modo: incipit etiā eſſe humanitas chriſti ⁊
aīa/q̄ eſt pars corporis primo mō. Incipitqꝫ ibi p̄ns eſſe
ſanguis ⁊ ceteri humores ſubſtantiales: ḡ in oīa illa con
uertitur. Tenet ꝯn̄a ex q̇d noīs cōuerſionis large acce⸗
pte. Non aūt ſit cōuerſio in deitatē: licet veriſſime ſit ibi:
q꞉ nō incipit eſſe ibi: cum ipſa nullibi incipit: ſed ſemꝑ eſt
Cōcl.2. vbiqꝫ. ¶ Scđa ꝯcluſio. Accipiēdo cōuerti large/ꝓpor⸗
tionabiliter ſicut tranſſubſtantiari licet panis ſub̄a in ac
cidentia corpori xp̄i inexiſtentia nō tranſſubſtātietur: tm̄
in ea cōuertitur. Probat̄ ꝯcluſio pro p̄ma parte: q꞉ trāſ⸗
ſubſtātiatio etiā large nō ð꞉ niſi reſpectu ſubſtātie tanq̄ꝫ
termini ad quē. Scđa pars ꝓbatur: quia ad deſitionem
ſubſtantie panis/ſub eius ſpeciebus incipiūt eſſe accidē
tia corporis chriſti ⁊ aīe eius: ergo in ea conuertitur ſub
ſtantia panis. Tenet ꝯſequētia ex diffinitione cōuerſio⸗
nis poſita in p̄mo articulo. ¶ Tertia ꝯcluſio. Accipiēdo Cōcl.3. G
tranſſubſtantiationē ꝓprie ſiue ſtricte: ſubſtantia panis
dum rite ꝯſecratur tranſſubſtātiatur tm̄ in corpus chriſti
tertio modo acceptū: hoc eſt in ſolam carnē xp̄i: vt eſt ꝓ⸗
ximū ꝑfectibile ab aīa intellectiua. Probatur ꝯcluſio: q꞉
ſolū trāſſubſtantiatur in id q̄ð p̄mo ⁊ p̄ncipaliter a con⸗
uertente intendit̄: ⁊ nō vt alteri cōiunctum: ⁊ hoc eſt id
in q̄ð cōuerteretur qualitercūqꝫ corpus chriſti ſe habe⸗
ret in naturali ꝯſiſtentia. Illud aūt ſolum eſt corpus xp̄i
tertio modo: ⁊ nō vt includit aīam ſanguinē aut acciden
tia: q꞉ oībus illis ſemotis a carne chriſti in ſua naturali
exiſtentia/adhuc fieret tranſſubſtantiatio in carnem ſeu
corpus illo mō: ⁊ in nullū p̄dictoꝝ: vt ſupra articulo pri
mo tactū eſt: ḡ ꝯcluſio vera. Simil̄r pōt r̄nderi de cōuer
ſione. Et illa que ſic ibi ſunt ad verboꝝ ꝓlationē/puta ꝑ
ſe ⁊ p̄mo/dicūtur ineſſe ex vi cōuerſionis ⁊ tranſſubſtan
tiationis. Cetera q̄ ibi ſunt dicūtur ibi eſſe per ꝯcomitan
tiā: oīa tm̄ ſunt ibi vere ⁊ realiter. de quo vide latius lec.
xl. clarius lec. liiij. ⁊ lec. xlij. ¶ Quarta ꝯcluſio reſponſi⸗ Cōcl.4.
ua ad queſitū. Subſtantia panis ⁊ vini cōuerſa in corp⁹
⁊ ſanguinē chriſti nō manet cum eiſdem ſub forma ſacri.
Probat̄ ꝯcluſio auto. ꝯſtitutiōis eccleſie: de ſumma tri.
⁊ fi. ca. firmiter. vbi ð꞉: tranſſubſtantiatis pane in corp⁹/
⁊ vino in ſanguinem/p̄tāte diuina. Ad idem adducūtur
multe auto. ſanctoꝝ lec. xl. circa p̄nci. Ex q̇bus habetur
ꝙ panis cōuertitur/trāſſubſtātiatur ⁊ cōmutatur in cor
pus chriſti: ꝑm ꝙ dictū eſt in tribus ꝯcluſionibus p̄miſ⸗
ſis. ¶ Ex quo ſequit̄ ꝙ ſubſtātia panis non manet: nam
nihil q̄ð tranſit cōmutatiue vel conuertitur in aliud ma
net in ſua natura: ſed panis cōuertitur ⁊c. ḡ non manet.
Tenet ꝯſequētia: ⁊ maior nota: q꞉ q̄ð tranſit non manet
ſed id q̄ð tranſit: q̇cquid aūt cōuertitur in aliud ſubſtan⸗
tialiter/tranſit in aliud ꝑm ſuā ſubſtantiam: ergo nō ma
net ꝑm ſuam ſubſtantiā: hoc etiā patet ex quid noīs con
uerſionis. ¶ Quātum ad tertiū articulum eſt primū du Arti.3.
bium: q̇bus verbis hec cōuerſio panis in corpus/⁊ vini Dub.1.
in ſanguinem chriſti/vere ⁊ apte exprimi poſſit: ⁊ de hoc H
latius vide lec. xlix. Sed breuiter ⁊ ſummarie nota duas
regulas. Prima/ꝙ oīs propoſitio affirmatiua de rigore
ſeu ꝓprietate ſermonis eſt falſa: in qua termini ſignificā
tes panem ⁊ vinū/⁊ corpus chriſti ponūtur in noīatiuo
caſu: niſi eq̄ualeat alteri ꝓpoſitioni aut reſoluat̄ in aliā:
in qua alter dictoꝝ ponitur in obliquo. q̄ð additur pro⸗
pter illam ⁊ ſimiles. Panis eſt ex quo ſit corpus chriſti.
Et q̄ð dictum eſt: veritatē habet cuiuſcūqꝫ tp̄is ſit copu⸗
la. Vn̄ oēs ille falſe ſunt de rigore verboꝝ: panis eſt cor⸗
pus xp̄i. q̄ð eſt panis/eſt/fuit/erit ſeu pōt eſſe corp⁹ xp̄i.
Simil̄r iſte q̄ð eſt panis: ſeu q̄ð fuit panis: q̄ð erit panis
q̄ð potuit eſſe panis/eſt/vel fuit corpus xp̄i. ¶ Secūda
regula: vera eſt ꝓpoſitio in qua terminus a quo. i. panis
aut vinū exprimitur ꝑ ablatiuū cū prepoſitiōe ex vel de
importante ordinē: ſecus ſi importaret materiā: aut ter⸗
minus ad quē. i. corpus vel ſanguis xp̄i: per accuſatiuuꝫ
cū p̄poſitiōe in/certe ſunt de rigore falſe: vt iſte vere ſunt
Ex pane ſit corpus xp̄i: de vino ſit ſanguis xp̄i. Si ly ex
vel de importat circūſtantiā ordinis deſitionis ſubſtātie
panis aut vini ad p̄ſentiaꝫ corporis aut ſanguinis: vt ſit
ſenſus. poſt deſitionē ſubſtātie panis aut vini: incipit pre
ſentia corporis xp̄i. Si vero ex vel de diceret circūſtantiā
materie: ſicut cū dicim⁹ anulus ſit ex auro: q̄ð eſt dicere
anulus ſit ex auro tanq̄ꝫ ex materia manēte in eo/ſic eſt
falſa. Simil̄r vera eſt hec: panis aut vinū tranſit/cōuerti
tur vel trāſſubſtātiatur in corpus xp̄i: vinū in ſanguinē.
Cum em̄ in hac cōuerſiōe nihil aliud intelligi debet: niſi
ꝙ ad ꝓlationē verboꝝ ſacramentaliū ſimpl̄r deſinit eſſe
ſubſtātia panis ⁊ vini; ⁊ corpus ⁊ ſanguis chriſti incipit

ſeu ſit preſens ſpeciebus panis ⁊ vini. Omnes ꝓpoſitio
nes per quas hec cõuerſio exprimitur: ⁊ ſole tales vere
ſunt/ꝑter quas ſignificatur deſitio ſubſtantie panis aut
vini: ⁊ ꝑſentia corporis xp̄i aut ſanguinis ſuccedẽs ex di
uina ordinatione illi deſitioni: et de hoc latius vide lec.
Dub. 2. I xlix. ❡ Secũdo dubitatur quõ hec cõuerſio põt dici trãſ
ſubſtantiatio: cũ nõ ſit ad ſubſtantiã corporis xp̄i: vl' de
nouo ꝓducenda vel cõſeruanda: ſed tñ ad ꝑſentiã loca
lem ſub ſpeciebus panis: ⁊ ita magis deberet dici tranſ/
latio ſaltem rõne termini ad quẽ. Reſpõdeo breuiter ꝙ
ꝓprie dr̃ tranſſubſtantiatio: tam ratiõe termini a quo: ꝙ
etiã rõne termini ad quẽ. Rõne termini a quo: qr in hac
cõuerſione deſinit eſſe ſimplr̃ ſubſtantia termini a quo/
quoad materiã ⁊ formã. Et quãtum ad terminũ ad quẽ:
qr eſt ad ꝓductionẽ ſeu ↄſeruationẽ ſubſtantie corporis
⁊ ſanguinis xp̄i ſub iſtis ſpẽbus. Nam ſi corpus xp̄i non
eſſet in rerũ natura: ad ꝓlationẽ verboꝝ formaliũ corp⁹
xp̄i de nouo ꝓduceretur ſub iſtis ſpẽbus. Sicut genera/
tio dr̃ mutatio ſubſtantialis: qr ꝓducitur noua ſubſtãtia
in loco ſubſtãtie corrupte ⁊ nõ localis. Sic etiã: qr corp⁹
chriſti ꝑexiſtit cõuerſioni: eſt tñ cõuerſio ſubſtãtialis: qr
eſt ad ↄſeruationẽ ſubſtantie corporis xp̄i in loco panis
deſinentis: imo vt Sco. dicit: vbicũqꝫ ꝓduceretur noua
ſubſtantia: vel ꝑexiſtens ↄſeruaretur: ad deſitionem al/
terius ſubſtãtie eſſet ſubſtantialis cõuerſio: licet illa ſm
modũ loquẽdi Ockam nõ diceretur trãſſubſtantiatio:
qr ſm eum tranſſubſtantiatio cõnotat ꝑſentiã ſubſtantie
deſinẽtis. Unde ſm eum tranſſubſtantiatio duo cõnotat
in termino ad quẽ: ſcꝫ ſucceſſionẽ ſubſtantie eius quãtũ
ad nouã ꝓductionẽ: vel ↄſeruationẽ ad deſitionẽ termi/
ni a quo: ⁊ hoc ꝑncipaliter cõnotat. Secũdo cõnotat ſuc
ceſſionem in eodeꝫ loco in quo ꝑfuit terminus a quo: qr
in hac cõuerſione intelligere poſſumus duos terminos
ad quẽ: ſcꝫ ſubſtantiã corporis xp̄i: ⁊ eius ꝑſentiam ſub
ſpeciebus panis: ⁊ rõne primi termini dr̃ tranſſubſtantia
tio ꝑncipaliter: nõ rõne ſecũdi: licet ⁊ illum ſcd̃m conno
tet nomẽ tranſſubſtantiatio ſm Ockam nõ ſm Sco. de
Dub. 3. K hoc lec. xl. ❡ Tertio dubitat̃ cõtra hoc qd̃ dictũ eſt in de
claratione ꝑme ↄcluſionis: ꝙ panis nõ cõuertit̃ in deita
tem/ꝓ eo ꝙ ad panis deſitionẽ nõ incipit eſſe deitas ſub
ſpeciebus panis. ❡ Contra: licet deitas non incipit eſſe
ſimplr̃ ibi q̃ ſemꝑ eſt vbiqꝫ: tñ incipit ibi eſſe certo modo
ſcꝫ vt vnita humanitati xp̄i quo mõ non eſſet ibi ſi panis
ad ↄſecrationẽ nõ deſijſſet. ❡ Reſpondet̃ ꝙ in deitatem
nihil põt tranſſubſtantiari vel conuerti: qr cõuerſio dicit
ſucceſſionẽ termini ad quẽ: ⁊ ſucceſſio aliquã mutationẽ
in termino a quo ⁊ ad quẽ: capiendo mutationem large.
Nunc aũt in deitatem nulla cadere põt mutatio. Qd̃ eñ
deitas in ſacramẽto eſt vt vnita humanitati xp̄i: ⁊ nõ ſic
eſſet ibi: niſi in ordine ad deſitionẽ ſubſtantie panis: hoc
nõ eſt per mutationẽ deitatis: ſed corporis xp̄i: qd̃ ibi in/
cipit eſſe ꝑſens vbi prius nõ fuit ꝑſens: ⁊ iõ cõuerſio in
corpus xp̄i nõ in deitatem: q̃ ſemper pñs eſt humanitati
vbicũqꝫ fuerit humanitas. Et ſi hoc nõ ſatis intelligitur
in q̃d noĩs ſucceſſionis: addat̃ ꝑ ſui mutationẽ. ❡ Quar
Dub. 4. L to dubitatur vtrũ tranſſubſtantiatio de qua hic agit̃: fiat
ſucceſſiue aut in inſtanti. Et videt̃ ꝙ ſucceſſiue: qr fit ad
ꝓlationẽ verboꝝ: que nõ põt fieri niſi ſucceſſiue. Rñdet̃
in expo. ca. le. xlij. ꝙ cõuerſio illa fit inſtãtanee. i. tota ſil'.
Unde in ꝑmo inſtanti non eſſe verboꝝ/panis deſinit: ⁊
corpus xp̄i ꝑſens eſt ſpecieb⁹ panis virtute diuina: q̃ nul
la indiget ſucceſſione in ſuis actionib⁹. Nec verba ꝓlata
aliquid efficiũt q̃ ſucceſſiue ꝓferũtur: niſi ꝙ ad ꝓlationẽ
eoꝝ deus ſigno per ſe inſtituto aſſiſtens operat̃. Requi/
ritur aũt verboꝝ ꝓlatio ex inſtitutione xp̄i: vt preuia nõ
vt concomitans. Unde ꝓ nullo inſtanti eſſe verboꝝ eſt
ibi corpus xp̄i: ſed ceſſantibus verbis/in ꝑmo nõ eẽ eoꝝ/
eſt ibi corpus xp̄i: ⁊ ideo ĩmediate ſuccedit: nã inter ꝑmũ
nõ eſſe verboꝝ/⁊ primũ eſſe corporis xp̄i/nullũ eſt me/
dium inſtans: ſicut nec inter deſitionẽ panis ⁊ ꝑſentiam
corporis chriſti. Unde vnũ ⁊ idem inſtans eſt primũ nõ
eſſe prolationis verboꝝ: ⁊ primũ nõ eſſe panis: ⁊ primũ
eſſe corporis xp̄i. ❡ Si dicis panis deſinit inſtantanee:
qr totus ſimul: ergo ꝑ vltimũ eſſe: ⁊ per ↄſequens idem
eſt vltimũ eſſe panis: ⁊ primũ eſſe corporis. Et ita ꝓ illo
inſtanti ſimul eſſent panis ⁊ corpus xp̄i. Cõſequẽtia pro
batur: qr res ſucceſſiue deſinẽs/per partẽ poſt partẽ de/
ſinit: ⁊ per primũ non eſſe totalis deſitionis: ſic res deſi/
nens tota ſimul ⁊ nõ ſucceſſiue/deſinit ꝑ vltimũ. Reſpõ
detur ꝙ panis nõ deſinit ꝑ vltimũ eſſe: licet deſinat tot⁹
ſimul. Cui⁹ ratio eſt: qr panis deſinit ad deſitionem ver/
boꝝ: que qr deſinũt ꝑ primũ nõ eſſe tanq̃ res ſucceſſiua:
pro eodẽ inſtanti deſinit ſubſtantia panis: ⁊ regula illa
ꝙ res ꝑmanẽs deſinens inſtantanee ⁊ tota ſimul deſinit
ꝑ vltimũ inſtans: patitur inſtantiã quãdo res ꝑmanens
deſinit ad deſitionẽ rei ſucceſſiue. Similr̃ quãdo rei per/
manenti q̃ tota ſimul deſinit: ĩmediate ſuccedit res ꝑma
nens incipiens per primũ inſtans eſſe: ſic eſt in ꝓpoſito.
Unde alterũ neceſſe eſt dicere: aut ꝙ panis deſinat ꝑ pri
mũ nõ eſſe: ⁊ corpus xp̄i incipiat ibi eſſe ꝑ ꝑmũ eſſe: aut
ꝙ panis deſinat ꝑ vltimũ eẽ: ⁊ corpus xp̄i ibi incipiat eẽ
per vltimũ nõ eſſe/ſuppoſito ꝙ inſtantia nõ ſint ſibi im
mediata. Et ꝙ nullum ſit inſtans mediũ inter deſitionẽ
panis ⁊ ꝑſentiam corporis xp̄i. ❡ Quinto dubitat̃: vtrũ Dub. 5.
equalis virtutis ſit aut maioris: panẽ in corpus xp̄i con/ bip̄titũ.
uertere: q̃ aliq̃d de nouo creare. Similr̃ vtrũ virt⁹ tranſ M
ſubſtantiandi ſit nobilior/q̃ virtus concipiendi corpus
xp̄i in virgine maria. ❡ Reſpondet̃ breuiter ſupponen/
do ex ſupradictis: ꝙ ſacra nõ efficiũt qd̃ ſignificant ꝑ ali
quã virtutẽ inſiſtentẽ: ſed ꝑ virtutẽ diuinã aſſiſtenteꝫ: vt
habitũ eſt ſupra diſt. j. q. j. Idcirco vna eſt eadẽqꝫ virtus
creandi ⁊ tranſſubſtantiandi: quia virtus diuina eſt vna
⁊ indiuiſibilis reſpectu quorũcunqꝫ effectuũ: nec maior
in ꝓductione nobilioris effectus: nec minor in ꝓductio/
ne minus nobilis. Unde btũs Aug. in ſoli. ca. iiij. Omni
potẽs man⁹ tua ſemꝑ vna ⁊ eadẽ creauit in celo angelos
⁊ in terra vermiculos: nõ ſuperior in illis: nõ inferior in
iſtis. ⁊ ſequitur. Sicut oĩpotens manus tua: cui oĩa pari
modo ſunt poſſibilia. Nec eñ poſſibili⁹ eſt ei creare ver/
miculũ q̃ angelũ: nec impoſſibilius eſt extendere celum
q̃ foliũ: nec leui⁹ eſt formare capillũ/q̃ corp⁹: nec diffici
lius fundare terrã ſuꝑ aquã/q̃ aquã ſuꝑ terrã. Sed oĩa
quecunqꝫ voluit fecit: ſicut voluit in celo ⁊ in terra/⁊ in
mari/⁊ in oĩbus abyſſis: ideo eſt equalis: ĩmo vna virt⁹
tranſſubſtantiandi ⁊ creandi. ❡ Si aũt refertur ad crea
turas tunc querit̃: vtrũ equalis vel maior virt⁹ ſit tranſ/
ſubſtantiandi q̃ creandi: eſt querere: vtrum effect⁹ crea/
tus ſit maior q̃ effectus ꝑ tranſſubſtantiationẽ ꝓductus
⁊ ſic variat̃ rñſio ſm diuerſitatẽ effectuũ: ſed ſenſus ille
eſt improprius. ❡ Ad ſcd̃m in dubio queſitũ: vtrũ beata
virgo habuerit aliquã virtutẽ ſibi inherentẽ reſpectu cõ
ceptionis xp̄i corporis de qua ſumpta eſt materia corpu
lenta: tractatum eſt lib. iij. diſt. iiij. An pure paſſiue ſe ha/
buerit an etiã actiue: ⁊ qd̃libet hoꝝ dicat̃/ſi hic queritur
de virtute inſiſtente virgini in ↄceptiõe: ⁊ de virtute trãſ
ſubſtantiandi ſit cõparatio virtutis create ad increataꝫ:
⁊ ita ptꝫ rñſio ꝙ maior eſt virtus tranſſubſtantiandi/q̃
virtus ↄcipiendi in virgine: qr illa eſt increata: iſta crea/
ta. ❡ Si querit̃ de virtute aſſiſtente que eſt virtus ſpũs/
ſancti virginẽ obũbrantis ⁊c. ſic eſt eadẽ virtus hec ⁊ il/
la: qr increata. Sic ſi ſit cõparatio ad effectũ/idem eſt ef
fectus vtrobiqꝫ: qr verũ corpus xp̄i: ⁊ ꝑ ↄñs eadẽ virtus
ideſt virtus eiuſdẽ effect⁹ ꝓductiua: ⁊ ſm hoc põt reſpõ
deri ad dubiũ. ❡ Ultimo dubitat̃: vtrum in cõuerſione Dub. 6.
panis in corpus xp̄i/panis deſinat ꝑ annihilationẽ. de h N
in ex. ca. lec. xlj. Unde breuiter dr̃ ꝙ panis ſm ſe totũ deſi
nit ⁊ nihil panis manet: nec materia: nec forma: ſed tñ
accidentia: an aũt hec deſitio debeat dici annihilatio an
nõ: ſtat in quid noĩs termini. Nam ſi annihilatio dr̃ deſi/
tio rei ſm ſe totã; ita ꝙ nihil qd̃ fuit de eius eſſentia ma/

neat:ſic panis in hac cõuerſione annihilatur: ſic etiã for
ma ſubſtantialis corrupta annihilaretur:lʒ nõ cõpoſitũ
q: in corruptione cõpoſiti manet aliqd: ſcʒ materia cõis
corrupto ⁊ genito. Si vero accipit̃ ꝓ deſitione rei ſm ſe
totam/cui nihil poſitiuũ ſuccedit:ſic panis nõ annihila-
tur:q: ſuccedit corpꝰ xpi:⁊ ita cõiter accipit̃ annihilatio
a doctoribꝰ. ¶ Si queris:cũ panis deſinit ⁊ nõ ꝑ corru-
ptionẽ:q̃ g̃ vocat̃ hec deſitio. Rñdet̃ ꝙ q: hec deſitio eſt
ſupnaturalis ⁊ miraculoſa:nõ hʒ nomẽ impoſitũ a pħis
ſed põt dici deſitio rei ſm ſe totã.de quo latius lec.xlj.Et
tantũ de illa queſtione. Queſtio.ij.

Uerit̃ ſecũdo de ma

A teria huius ſacri:vtrum materia euchariſtie
ſit panis triticeus/et naturalis liquor vini.
¶ Tribus articulis patebit ſolutio qõnis.
Arti. 1 ¶ Quãtuʒ ad primũ ſupponitur: ꝙ illud ð: requiri de
Nota. 1. neceſſitate ſacri ſine quo ſimplr̃ non eſſet ſacrm̃:aut ſine
quo nõ cõſecratur ſacramentũ. In ꝓpoſito aũt nõ que-
ritur de materia euchariſtie q̃ nulla eſt: vt dictũ eſt ſupra
diſt.x.q.iij.Sed querit̃ de materia cõſecrationis. ¶ Se
Nota.2. cũdo notandũ ꝙ de materia ↄſecratõis euchariſtie ſunt
diuerſe opi. doctorꝝ. Sunt em̃ q̃ tenẽt ꝙ panis triticeus
neceſſario requirat̃ ad ↄſecrationem euchariſtie:ita ꝙ ſi
in alio pane attentaretur:puta ſpelticeo/ordeaceo aut ſi
ligineo irrita eſſet conſecratio ⁊ nihil fieret. De hac opi-
nione eſt ſctũs Tho.parte.iij.ſumme.q.lxxiiij.arti.iij.te-
nens ꝙ ſaltẽ maiorẽ partẽ opʒ eſſe triticeã.Cõſonat Ger
ſon in de floribus ca.de euchariſtia. Sco.in.iiij.diſtin.xj.
Alexan.de ales parte.iiij.q.xxxij.mẽ.iiij. Duran. dñs ca-
me.q.v.quarti. Ricħ.in.iiij.diſt.xj arti ij.q.ij. Alij aliter
ſentiũt. Nam Albertus tenet:ꝙ in ſpelta põt fieri conſe
cratio.⁊ Pe.de palu.diſt.xj.q.j.arti.iiij ſm quẽ ſpelta tri
ticũ ⁊ far ſunt eiuſdẽ ſpeciei. Tho.de argentina ↄſulit ꝙ
ſacerdos vtatur pane triticeo. Sanctus Bonauẽ.diſt.xj
arti.j.q.iiij.tenet:ꝙ materia apta eſt frumentũ:quas opi
niones late ꝓſequit̃ lec.xxxv.in expo. cano. Similr̃ ⁊ de
Arti.2. vino aqua mixto.vide ibide.Hec de arti.j. ¶ Quãtuʒ ad
Cõcl̃. 1. ſcðm articulũ eſt ↄcluſio pͥma. Panẽ eſſe materiã ↄſecra
B tiõis euchariſtie tenet fides religionis. Probat̃ extra de
ſum.trini.⁊ fi.ca.firmiter.⁊ in.c.Cum marthe.de cele.⁊c.
⁊ de ↄſe.diſt ij.in multis cap̃.Et ð: notãter panis:q: non
paſta:aut farina aqua mixta:ſeu pulmentum eſt materia
Cõcl̃. 2. cõſecrationis corporis:vt in expoſi.ca lec.xxxv. ¶ Secũ
da ↄcluſio. Non ſufficienter ꝓbatur: ꝙ in ſolo pane tri-
ticeo fiat ſacri euchariſtie ↄſecratio. Patet: quia ad hoc
neqꝫ eſt autoritas ſacre ſcripture: neqꝫ determinatio ec-
Cõcl̃.3. cleſie:neqꝫ reuelatio:neqꝫ experientia vel ratio. ¶ Ter-
tia concluſio. Non excuſatur a pctõ q̇ in pane nõ triticeo
ſcienter celebrat:niſi vſus eccleſie in qua ſacrm̃ conficit:
oppoſitũ teneat. Probat̃ ↄcluſio: q: quilibet celebrans
aut ſacra miniſtrãs: tenetur ſe ↄformare cõſuetudini ec-
cleſie in qua officiũ ſuũ agit: vt dictũ eſt.s̃.de trina imer-
ſione baptizandi:ideo nõ cõformans ſe ↄſuetudini/pec
cat ⁊ maxime in ꝓpoſito: vbi dimittit certũ ⁊ aſſumit in-
certũ in tanto ſacro.Certum em̃ eſt ꝙ in pane triticeo fit
cõſecratio oĩ fideli:ſed an fiat in pane non triticeo. opi.
Cõcl̃.4. ſunt doc. ¶ Quarta ↄcluſio. Ad ↄficiendum ſanguinis
C xpi ſacrm̃:neceſſariũ eſt vinũ naturale de vua vitis exp̃ſ-
ſum. Probatio de conſe.diſt.ij.in ſacro. Item ex facto xp̃i
idem oſtẽdi põt. Nã xp̃s ↄfecit in liquore vini: ꝑ qð vinũ
tanq̃ materiã cõſecrationis ſanguinis inſtituit. patet ex
verbis eius Marci.xiiij.⁊ Lu.xxij. Accepto calice dixit:
dico vobis nõ bibam de gñatione vitis donec regnũ dei
veniat.Simile habet̃ in Matth. Ex quo patet: ꝙ nec in
vino artificiali:aut de pomis aut piris expreſſo:nec in vi
no botris incluſo:nec in agreſto:nec in balſamo ſm Pe.
vbi.s̃.arti.v licet dicatur vinũ engaddi: ſed in vino ver-
natiano:greco:cretenſi q̃ ſunt vina ꝓprie dicta:põt fieri
ↄſecratio; nec de claretoſi ſpẽs vini immutata eſt;nec in
aceto ꝑfecto:cũ tunc nõ ſit vinũ: ſecus ſi tendit ad acedi
nẽ ſm Pe.de palu. verũ de aceto diſtinguit Alexã.vt in
lec.xxxv.allegata. In muſto tñ exp̃ſſo: lʒ nondũ defeca-
to:põt fieri ↄſecratio. ¶ Quĩta ↄcluſio. Admixtio aque Cõcl̃. 5.
cũ vino in calice requiritur de miniſtri: nõ de ſacri neceſ-
ſitate. Probat̃ q: miniſter ↄſecrans ſi aquã miſcere ſciẽ-
ter negligit:mortaliter peccat: lʒ vere ↄficiat:niſi formã
mutando hereſim introducere conaret̃. Probationem
horꝝ require lec.xxxv. ¶ Quãtum ad articulũ tertiũ du- Arti.3.
bitatur pͥmo:vtrũ certa panis aut vini quãtitas ſit deter Dub. 1.
minata:qua maior vna vice ſeu vna ↄſecratione ↄſecra- D
ri nõ poſſit. Rñdet̃ ꝙ nõ eſt determinata certa quãtitas
panis ↄſecrãdi. Unde tantũ ſacerdos ↄſecrare põt: quã
tum hr̃e põt p̃ſentem:⁊ ad quãtum determinate dirige-
re valet ſuã intentionẽ. Un̄ exiſtens in eccl̃ia nõ põt cõſe
crare panẽ in foro:nec vinuʒ in cellario: lʒ aliq̇ teneãt ꝙ
dũtaxat tantũ cõſecrare põt:quãtum ad vſuʒ fidelis po
puli ſufficere põt:de quo vbi.s̃ lec.xxxv. ¶ Scðo dubita Dub. 2.
tur de qualitate panis ↄſecrãdi: an tm̃ in azymis: an etiã E
in fermẽtato ↄſecratio fieri poſſit. Rñdetur ꝙ de vtroqꝫ
põt fieri cõſecratio:q: etiam vtroqꝫ romana eccl̃ia vſa eſt
in hoc ſacrificio ex certis cauſis:licet mõ tm̃ in azymo.de
quo lec.xxxiiij.in expo.ca latius diſputat̃. ¶ Tertio du- Dub.3.
bitatur:vtrũ aqua vino admixta in ſanguinẽ xp̃i conuer
tatur. Rñdet̃ ꝙ aqua vino admixta pͥmo cõuertit̃ in vi-
nũ:⁊ ita totũ cõuertitur in ſanguinẽ xp̃i: aq̃ aũt ſi nõduʒ
eſſet in vinũ cõuerſa dũ ſacerdos cõſecrat nõ cõuertitur
in ſanguinẽ:debet g̊ ſacerdos paululũ aque ⁊ in modica
quãtitate tp̃e maturo ⁊ in p̃ncipio miſſe vino in calice ap
ponere:vt certus ſit de cõuerſione aque in vinũ:⁊ vt ſta
tim cõuerti poſſit aqua in vinum:de quo latius lec.xxxv.
¶ Quarto dubitat̃:q: dictũ eſt ꝙ aqua nõ cõuertitur in Dub.4.
ſanguinẽ xp̃i imediate:ſed prius in vinũ cõuerti oportet F
⁊ tunc vinũ qð in ſe cõuertit aquã: cõuertitur in ſangui-
nẽ. Quid g̊ fieret de aqua ſi tp̃e ꝓlationis verborꝝ conſe
crationis calicis nondũ fuiſſet conuerſa in vinũ. Rñdet̃
vbi.s̃.ꝙ ſi aqua fuiſſet tante quãtitatis/ꝙ vinũ in ſe con
uertiſſet ſi nõ fuiſſet facta ↄſecratio:tũc alterabit ſpẽs vi
ni remanentes vſqꝫ ad inſtãs corruptiõis vini/ſi nõ fuiſ
ſet vinũ cõuerſum. Et in eodem inſtanti ſub qualitatibꝰ
de nouo introductis:deus creat nouã aque ſubſtantiaʒ
⁊ deſinit eſſe ſanguis xp̃i. Si vero tam modica fuerit aq̃
ꝙ vinũ eã in ſe cõuertiſſet:ſi nõ fuiſſet cõuerſum tunc in
inſtanti corruptionis ſpecierũ aque forma aque corrũpi
tur:⁊ in materiã aque introducit̃ forma vini: ⁊ ſaluaret̃
ibi donec ſpẽs vini de nouo introducte iterũ corrũpent̃.
Non tñ ſub illis ſpẽbꝰ inciperet eſſe ſanguis xp̃i:ſub nul
lis em̃ ſpẽbus incipit eſſe ſanguis: niſi ſub ſpeciebus il-
lius vini ſup quo ꝓlata ſunt ↄſecrationis verba. Nam et
ſi modicũ vini poſt cõſecrationẽ adderet̃ ſpẽbus vini cõ
uerſi:nõ cõuerteret̃ illud ĩ ſanguinẽ:ſicut aqua bñdicta
addita aque benedicte fit bñdicta cuiꝰcãm reqre loco al
legato:vbi ⁊ habes:ꝙ licet ſacerdos ſumẽs calicẽ in quo
aqua nõduʒ fuiſſet in vinũ cõuerſa ⁊ poſtea in ſanguinẽ
licet ſolueret ieiuniũ nature: nõ tñ impediret̃ ab iterata
celebratione ꝓpter inuincibilem ignorantiã. ¶ Et nota G
ꝙ aqua admiſcenda nõ debet eſſe aqua artificialis roſa-
cea vel ſimilis:ſed aqua elemẽtaris: vt habet pal̃. vbi.s̃.
verũtñ ſi aq̃ talis admiſceret̃:diceret̃ de illa ſicut de ele-
mentari ſi prius fuiſſet cõuerſa in vinũ q̃ ꝑficeret̃ conſe
cratio:vinũ in qð cõuerſum eſſet ꝑ ↄſecrationẽ tranſſub-
ſtantiaretur in ſanguinem. Si aqua artificialis admixta
nõ cõuerſa fuiſſet in vinũ ante ↄſecrationẽ ð: ſicut de aq̃
elementari:qm̃ ſicut admixtio aque nõ eſt de neceſſitate
ſacramẽti:ita nec impedit ſacri ↄſecrationẽ ſi alia admi-
ſceretur. Si querit̃.nũquid ſufficit ſi aqua vino ſit admix
ta in dolio aut ciatho aut ꝑ pluuiã: ð: ꝙ nõ: q: admixtio
illa eſt ſacr̃alis:ideo nõ debet fieri anteq̃ myſteria ⁊ pre
paratio ad ea inchoentur vt dicit Alex. Secus em̃ faciẽs
aut omittens; licet ceteris rite peractis perficeretur ſa-

cramentum: peccaret tñ grauiter celebrans. Satis con-
cordat p̄dictis Alexan. par. iiij. q. xl. pal. diſtin. xj. ſanctus
Tho. ⁊ Bonauen. vterq̃ diſtin. xij. Et tantū de illa que-
ſtione.

Diſtinctio. xij.

Si autem queritur.

Poſtq̄ magr̄ egit de his q̄ reſpiciunt ſacr̄i
veritatē/ſcʒ eiꝰ inſtitutiōe/vſu/ↄtenti veri
tate/ac exiſtētia corporis: mō ↄ̄ñter in hac
diſt. agit de accidētibꝰ remanētibꝰ: de ipſis ſcʒ ſpēbus et
earū ſubſiſtēdi mō: ac de his q̄ circa h̄ ſacr̄m fiūt: ſcʒ fra-
ctione/⁊ partiū ſignificatiōe/oblatione ⁊ frequētatiōe.
Et colligit̃ ſnīa textus in ſequētibꝰ tribꝰ cōcluſionibus.
¶ Prima. Accidētia ſiue ſpēs poſt ↄſecrationē remanēt
ſine ſubiecto: q̄ realiter frāgūtur in partes certo ſignifi-
catiōis myſterio. Significāt em̄ tres partes fractiōis tri
forme corpus xp̄i: cuius vna ps iam ſurrexit beatifice re
gnās cum xp̄o: alia ambulat in terra: tertia quieſcit in ſe
pulcro. ¶ Scd̄a ↄcluſio. Qd̄ ſacerdos gerit in altari: re
cte ſacrificium ſeu īmolatio d̄r: q: illius vnici ſacrificij in
cruce īmolati memoria iteratur. ¶ Tertia. In augmen-
tum charitatis: ⁊ medicinā quotidiane infirmitatis/ſecu
re quotidie ſumitur ab eo qui poſt ſatiſfactioneʒ pro pre
teritis affectum ſubtrahit a peccatis. Patet declaratio
in textu. ¶ Circa hāc diſt. querūtur duo. Primū de acci-
dentiū ſubſiſtentia actiōe ⁊ paſſione. Scd̄m de ſacramē-
ti fructu ⁊ eius frequentatione.

Queſtio. j.

Circa primū querit̃

A vtrū accidētia q̄ ſine ſubiecto ſubſiſtunt in
euchariſtia: agāt ⁊ patiant̃ tanq̄ ſubiecto
inherentia. ¶ Tribꝰ articulis q̄ſtio termi-
nabit̃: terminoꝝ declaratiōibꝰ quoad p̄mū: ↄcluſionum
ſubiūctionibꝰ quoad ſcd̄m: ⁊ dubioꝝ ſolutionibꝰ quoad
Arti. 1. tertiū. ¶ Quātū ad articulū p̄mū/ſupponit̃ q̄ p accidē-
Sup. 1. tia euchariſtie nihil aliud intelligit̃ niſi q̄litates ſenſibi-
les q̄ apparēt poſt ↄſecrationē in loco vbi fuerat panis
vel vinū: vt ſunt color/ſapor/odor/ac cetere q̄litates tā-
gibiles ⁊ ſenſibiles. Et dico q̄litates: q: teneo q̄ ſolum
duo p̄dicamēta ponūt in numerū. i. īportant res realiter
diſtinctas. Nam oīs res ſuba eſt aut q̄litas: q: oīs res eſt
ſuba aut accidēs ſm p̄hm. Qd̄ aūt accidēs eſt q̄litas: nō
em̄ pono quātitatē eſſe accidēs diſtinctū a re quāta: neq̃
relationē a rebꝰ abſolutis: vt habitū eſt. ſ. diſt. x. Et pari
formiter de reſpectibꝰ extrinſecis ſex p̄dicamentoꝝ cete-
roꝝ. Vn̄ ſequit̃ q̄ tranſeūte panis vel vini ſubſtātia/nō
manet quātitas panis: q: quantitas panis eſt ſubſtantia
panis: nō pōt aūt idem trāſire ⁊ manere. Manet autem
quātitas: ſed nō illa q̄ fuit panis: ſʒ ea q̄ fuit accidentiū.
Manētibꝰ em̄ accidētibꝰ/quātitas eoꝝ manet: cū quāti
tas accidentiū nihil aliud ſit q̄ accidētia h̄ntia partē ex-
Sup. 2. tra partē ſm extēſionē. ¶ Scd̄o ſupponit̃ q̄ accidentia
B ſenſibilia q̄ fuerūt in pane: eadē nūero manent poſt ↄſe
crationē. Illud ptʒ ſatis p experientiā: ⁊ p̄bat̃ lec. xliiij.
Eadē em̄ apparēt poſt ↄſecrationē q̄ ante: ⁊ ſenſus circa
obiectū ꝓpriū nō decipit̃. Et lʒ multa ibi ſint q̄ nō appa
rent. ſ. corpꝰ xp̄i ⁊ ſanguis cū accidētibꝰ ꝓprijs: ea tñ que
apparent tanq̄ ꝓpria obiecta ſenſus/q̄litates ſcʒ ſenſibi
les eedē q̄ fuerūt an̄ ↄſecrationē vere ibi ſunt: vn̄ in legē
da matutinali de venerabili ſacr̄o legitur. Accidētia ſine
ſubiecto in eodē (ſcʒ ſacr̄o) exiſtūt vt fides locū habeat
dum viſibile inuiſibiliter ſumitur aliena ſpē occultatuʒ.
Et ſequit̃ ad ꝓpoſitū. Et ſenſus a deceptiōe īmunes red
dant̃: q̄ de accidētibꝰ iudicāt ſibi notis. hec ibi. Nō auteʒ
eſſet ſenſus īmunis a deceptiōe ſi nō eſſent eadē acciden
Sup. 3. tia poſt ſicut an̄: cū ſenſus iudicet eſſe eadē. ¶ Tertio no
tandū: q̄ lʒ due ſint opi. ↄtrarie de quantitate extenſiua:
an ſit accidēs quoddā quāto inherēs diſtinctū a ſuba et
qualitate: quarū motiua cū ſuis ſolutiōibꝰ hincinde ha-
bent̃ lec. xliiij. in expoſi. ca. tñ opi. negantē quātitatē eſſe
tale accidens diſtinctū a re quāta: tanq̄ magis fundatā
ſequēs. Cōſequēter not. q̄ accidētia in euchariſtia appa-
rentia q̄ intelligunt̃ per ſpēs panis: aut ſunt in ſubſtātia
tanq̄ in ſubiecto. Nam non ſunt ſic in qualitate: q: ipſa
ſunt qualitates ſenſibiles: ſed vna q̄litas ſenſibilis non
eſt in alia neq̃ in ſeipſa: ḡ ſi nō ſunt in ſuba in nullo ſub-
iecto ſunt. Non em̄ in quantitate. hec em̄ vel eſt realiter
ſuba vel q̄litas: nec pōt aliud ſubiectū aſſignari: vn̄ ſequi
tur q̄ ꝓbato q̄ nō ſunt in ſubſtātia: ſatis ꝓbatū eſt q̄ nō
ſunt in ſubiecto. ¶ Quarto notandū q̄ actio accidētis Sup. 4.
pōt eſſe triplex. vna reſpectu ſube gn̄ande: alia reſpectu
cognitionis cauſande q̄ ſm aliquos d̄r actio exēplaris:
tertia reſpectu accidētis realis in paſſuʒ ꝓducēdi. Et de
p̄ma actiōe eſt duplex opinio. Vna q̄ reſpectu ſube ꝓdu
cende vel corrūpende accidēs nullā habet actionē: nec
vt cauſa ſecūda p̄ncipalis: nec vt inſtrumentalis. Alia te
net oppoſitum q̄ accidens eſt vere cauſa partialis: tamē
reſpectu ſubſtantie. quarum opinionū motiua habes le
ctione. xlv. Similr̄ dupliciter pōt intelligi queſtio quan
tum ad queſitū de actione ⁊ paſſione naturali vel mira-
culoſa ⁊ ſupnaturali. ¶ Quito ſupponitur q̄ nulla trāſ Sup. 5.
mutatio acquiſitiua fieri pōt a cauſa naturali niſi in ſub-
iecto preſuppoſito: q: niſi ſic creatura poſſet naturaliter
creare: ↄſequens negatur ab oībus. ⁊ ꝓbatur ↄ̄ña: quia
in hoc ſolū differt creare a facere: q: id qd̄ creatur: non
fit nec educit̃ de potentia materie: q: creare eſt aliquid
de nihilo ꝓducere. Facere aūt dicit oēm rei ꝓductionem
gn̄aliter/ſiue de potentia materie ſiue de nihilo: iō quic-
quid ꝓducit aliquid ⁊ nō de ſubiecto: creat. Sed de trāſ
mutatione deꝑditiua dubiū eſt: q: tenet Ockam q̄ cau-
ſa naturalis pōt annihilare: lʒ nō creare: de quo lec. xlv.
¶ Quātuʒ ad ſcd̄m articulū eſt hec ↄcluſio p̄ma ad ſup Arti. 2.
poſitū reſponſiua. Accidētia panis ⁊ vini poſt cōſecra- Cōcl. 1.
tionē manentia: p ſe ſtant nulli ſubiecto inherentia. Pro D
batur ↄcluſio: q: poſt ↄſecrationē nō inherent accidenti
vt declaratū eſt in p̄cedenti arti. nec ſube: q: nō ſube pa-
nis nec vini: q: illa nō eſt poſt ↄſecrationē: cum p ↄſecra
tionē conuerſa eſt in corpus ⁊ in ſanguinē xp̄i. Nec ſube
corporis xp̄i: tū q: accidētia nō migrāt de ſubiecto in ſub
iectū: tū q: neq̃ afficiūt neq̃ denoīant corpꝰ xp̄i. Corpꝰ
em̄ xp̄i neq̃ eſt neq̃ d̄r album/rotūdum ⁊c. p accidentia
ibi remanētia. Nec aeri circūſtanti: q: hic eſt locus ſpecie
rū: locus aūt nō eſt ſubiectū locati: nec pōt aſſignari alia
ſuba cui inherent: ⁊ de hoc latius lec. xliiij. ¶ Scd̄a con Cōcl. 2.
cluſio. Species ſacramētales reſpectu paſſi extrinſecus
applicati: habētis ſubiectū tranſmutabile: habēt eandē
vim agendi ſeparate: quā haberent ſi ſube panis et vini
forent cōiuncte. Et cōcluſio habet veritatē de q̄libet triū
actionū ſ. mentionatarū: nā p̄nt agere ad corruptioneʒ
ſube: vt ſi muſca caderet in calicē. Itē ad generationem
guttularū ex aere circūſtāte: ſi ſpēs eſſent cōgelate ⁊ ſtu
be calide illate: ſic p̄nt videri/guſtari/odorari ita ſepara
te ſicut cōiuncte. Similr̄ ita ꝓducere calorem aut frigidi
tatem vel humiditatē in aerem circūſtantē: ſicut ſi panis
ſuba nō eſſet cōuerſa. ¶ Et d̄r notanter in paſſum extrin
ſecus applicatū/habēs ſubiectū trāſmutabile. q: vtrum
ſpēs in ſe inuicē agant ⁊ a ſe patiant̃: puta humiditas a
calore/⁊ ſic de ſimilibus: vel in ſpēs extrinſecus miſſas:
ſtatim dicetur: ⁊ de hoc lec. xlv. ¶ Tertia concluſio. Nul Cōcl. 3.
la tranſmutatio paſſiua acquiſitiua noue forme in ſpecie E
bus ſeparatis panis ⁊ vini/fieri poteſt naturaliter a cau
ſa naturali. Probatur: q: cauſa naturalis nō pōt produ-
cere aliq̄d poſitiuū niſi in ſubiecto p̄ſuppoſito ex vltima
ſuppoſitiōe p̄mi arti. Sed nullum eſt ſubiectū deferens
terminos huiꝰ trāſmutatiōis in ſpeciebus: cum ipſe ſint
ſine ſubiecto: nec vna ſubijcit̃ alij: vt dictum eſt: ideo cō-
cluſio vera: vt ſi ibi producitur noua qualitas iſta crea-
tur: quia de nihilo ꝓducitur. i. non de potentia ſubiecti:
cū nullū ibi ſit ſubiectū. Si q̄ritur q̄d de quātitate et mo
tu locali: dicitur ſm opinionē quā teneo: q̄ q: quātitas

nō diſtinguitur a re quanta: nec motus a mobili et loco:
per agēs naturale pōt fieri mutatio ad quantitatē. ſcꝫ ra
refactio vel cōdenſatio ſpecierū: ſiliter ⁊ motus localis
carundē: ſed ꝑ has trāſmutatiōes nō acquirit̄ noua for-
ma: ſed fit tm̄ motus localis partiū vel toti⁹. ¶ Si vo te
neret̄ alia opinio cōtraria: tunc diceret̄ de mutatione ad
nouā quantitatē ſicut de mutatione ad nouā formā: ſed
de mutatione locali diceret̄ cōſequēter ꝙ poſſet fieri cau
ſa naturali: q: ibi eſſet ſubiectū mot⁹ acquirēdi/ puta ſpe-
cies ipſe mobilis. Nā ſm̄ illā opinionē mot⁹ eſt ſubiecti-
Cōcl. 4. ue in mobili. de ħ lati⁹ lec. xlv. ¶ Quarta cōcluſio. Oēs
effect⁹ (quos agēs naturale ſufficiēter p̄ſens ſpecieb⁹ eu
chariſtie poſſet in eis ſi ineſſent ſubiecto ꝓducere) efficit
in illis de⁹ ſupnaturaliter ⁊ immediate. Probat̄: q: talis
effect⁹ ad p̄ſentiā cauſe naturalis ꝓducūtur: vt docet ex-
periētia: nā preſente calore aeris caleſiūt. p̄ſente frigefa
ctione frigeſiūt ⁊c. ⁊ tm̄ nō a cā naturali p̄ſente ex cōclu-
ſione tertia: ergo a cā ſupnaturali q̄ de⁹ eſt. Et hoc quidē
ea volūtate/ qua euchariſtiā inſtituit: ⁊ eā in eccleſia fre-
quētari diſpoſuit: ſiue antiquo ſiue nouo miraculo: ne
in iacturā meriti fidei experiētia ſumeret̄: de quo lec. xlv.
Arti. 3. ¶ Quantū ad articulū tertiū eſt primū dubiū: vtrū ſpe
Dub. 1. F cies euchariſtie in ſeinuicem poſſint agere: puta calor re
mittere humiditatē: vel imutare colorē ſiue saporē. Rn̄-
detur ꝙ nō/ duplici rōne. Una: q: accidentia eidē ſubie-
cto inherētia p̄ciſe: cū nō ſunt adinuicē cōtraria: nō agūt
in ſe: q: actio realis qualitatū ſenſibiliū fit rōne cōtrarie
tatis. Scḋa: q: nihil poſſunt ꝓducere ſine ſubiecto: ſed
alteratio q̄ in eis fit: illa fit a deo ſm̄ mentē quarte ꝯclu-
ſiōis. Sed di. q̇d ſi particula cōſecrata intēſe frigida mit
teretur in calicē calefactū: ibi remitteret̄ frigiditas parti
cule ⁊ introduceret̄ calor ⁊ nō niſi a calore ſpecierū vini
in calice. Rn̄detur ꝙ illa alteratio ſpecierū particule im
miſſe in calicē fit a ſolo deo imediate: qui ſolus pōt age-
re nullo ſubiecto p̄ſuppoſito: ⁊ nō a ſpecieb⁹ vini in cali
ce: licet eis paſſum. i. particula immiſſa ab extrinſeco ap-
plicaret̄: quia illud paſſum nō habet ſubiectū deferens
terminos hui⁹ trāſmutationis. Et ideo notāter additum
fuit in ꝯcluſione ſcḋa: ſubiectū tranſmutabile habentis.
Dub. 2. G ¶ Scḋm dubiū. Utrū per tranſmutationē ſpecierū eu-
chariſtie deſinat p̄ſentia corporis chriſti. Et videt̄ ꝙ ſic:
quia dū per tranſmutationē hmōi noue ſpecies inducan
tur: puta nouus calor/ color vel humiditas ⁊c. Super il
las nō ſunt ꝓlata v̓ba ꝯſecrationis: ideo ſub eis non eſt
euchariſtia. Tenet cōſequētia: q: ꝓpter hoc dictū eſt diſ.
x. q ij. dub. iiij. ꝙ tantū ſub illis ſpecieb⁹ eſt corpus chri-
ſti: ſup quibus ꝓlata ſunt v̓ba cōſecrationis: ſed manife
ſtū eſt ꝙ ſup ſpēs de nouo inductas nō ſunt ꝓlata conſe
crationis v̓ba. In oppoſitū eſt: quia ſi ſic: cū cōtinuo fit
trāſmutatio in ſpecieb⁹: ꝑ nullū tēpus totū maneret cor
pus chriſti ſub ſpecieb⁹: qḋ eſt abſurdū ⁊ fidei cōtrariū.
¶ Rn̄det̄ ꝙ ꝑ nullā trāſmutationē factā circa ſpecies ſa
cramētales deſinit eſſe corpus chriſti ſub eiſdē: ⁊ ei⁹ ſan-
guis cū qua manet ſubſtātia panis ⁊ vini: ſi nō fuiſſet fa
cta cōſecratio. Et qn̄cunqꝫ fit talis trāſmutatio ſpecierū
ꝙ ꝑ eā corrūpit̄ ſubſtātia panis aut vini ſi non fuiſſet fa-
cta cōſecratio: tūc deſinit eſſe corp⁹ chriſti ⁊ ſanguis ſub
illis ſpecieb⁹ trāſmutatis. Et ħ veritatē hꝫ: ſiue ſpēs ille
ſumant̄ ab hoīe: ſiue bruto: ſiue vetuſtate: ſiue putrefa-
ctione: aut calore: vel ab alio quocūqꝫ caſu vel agēte ſol-
uant̄. Quid aūt fiat recedēte corpe chriſti ſequēti dubio
dicet̄. Per ħ ad rationē primā dubij ḋ: qḋ ſupra dictū eſt
ꝙ ſub nullis ſpecieb⁹ incipit eſſe corp⁹ chriſti vel ſanguis
niſi ſub ſpecieb⁹ illius vini vel panis ſuper quo pane vel
vino ꝓlata ſunt v̓ba ꝯſecratiōis: nō oēs ſpēs etiā de no
uo introducte dicūtur ſpecies panis vel vini: que eſſent
in pane aut vino: ſi nō fuiſſet facta conuerſio ſicut et ille
ſpecies que fuerunt in pane: ⁊ tunc nō ſunt in pane: ad-
huc dicūtur ſpecies panis: nō q: fuerunt in pane preciſe:
ſed magis quia eſſent in pane ſi nō fuiſſet facta cōuerſio.

Et ſi di. quare hoc plus dicitur de ſpeciebus tranſmuta-
tis/ q̄ de ſubſtantia tranſmutata in cauſa dubij allegati.
Reſpōdetur ꝙ corpus chriſti nō poteſt eſſe in loco ſub-
ſtātie ſm̄ ordinationē diuinā: niſi per cōuerſionē ſubſtā
tie in ipſum: nulla aūt ſubſtātia cōuertit̄ in corpus chri-
ſti niſi virtute cōſecrationis: ideo ſi adimiſcet̄ ſiue addit̄
aliqua ſubſtātia ſpecieb⁹: nō fit cōuerſio eius in corpus
vel ſanguinē chriſti: ⁊ ideo nō eſt ſub illis chriſt⁹: ſec⁹ de
ſpecieb⁹. ille em̄ nō cōuertunt̄ in corp⁹ aut ſanguinē xpi:
ſed vt ſub eis ſit corp⁹ chriſti: ſufficit ꝙ ſubiectū illud in
quo eſſent ſi cōſecratio nō acceſſiſſet: cōuerſum ſit in cor
pus chriſti. nūc aūt ſubſtātia panis vel vini ſi nō fuiſſet fa
cta cōſecratio: ita eſſet ſubiectū ſpecierū per tranſmuta-
tionē aduenientiū ſicut earū que infuerūt ante cōſecra-
tionē. ¶ Dubitat̄ tertio vtrū ſpecies euchariſtie ſumpte Dub. 3. H
nutriāt ſumentē. Reſpondet̄ breuiter: q: de hoc lati⁹ ha
betur in expo. ca. lec. xxxv. ꝙ ad ꝓductionē noue ſubſtā-
tie ad deſitionē p̄ſentie corporis chriſti/ nō cooperantur
ſpēs: q: in tali ꝓductione non eſt ſubiectuꝫ p̄ſuppoſitū.
¶ Unde generaliter aduertendū: ꝙ qn̄cūqꝫ deſinit cor
pus chriſti eſſe ſub ſpecieb⁹: ſemper creat̄ de nouo mate
ria: vel ſic q: ea q̄ fuit materia panis et ſimplr̄ eſſe deſijt:
per cōuerſionē ei⁹ in corp⁹ chriſti reproducit̄: aut q: alia
que nūq̄ fuerat in rerū natura de nouo ꝓducit̄: ⁊ mate-
rie introducit̄ noua forma ſubſtantialis: illa ſcꝫ vel alia
eiuſdē ſpeciei q̄ fuiſſet introducta ſi panis nō fuiſſet con
uerſus: ſed nūc naturaliter corrupt⁹. Introducit̄ aūt no
ua forma ſubſtātialis vł a deo ꝑ ſolā creationē: aut a deo
⁊ cauſis ſecundis ꝑ generationē. poſſunt em̄ cōcurrere
ſecūde cauſe in eodē inſtāti q̄ materia producit̄ ſub qua-
litatib⁹ ꝓ noue forme panis generatione diſponētib⁹ ad
educendū formā ſubſtantialē de materia ſic producta et
qualificata: de quo lati⁹ vide lec. xlv. vt gr̄a exēpli ſi ſub
ſpecieb⁹ vetuſtis ꝓduceret̄ vermis in eo inſtāti quo cor
rumperet̄ forma panis: et generaret̄ in eadē materia for
ma vermis/ ſi nō fuiſſet facta cōſecratio: ꝓducit̄ vermis
a ſolo deo de nouo quoad materiā et formā: aut ꝓduci-
tur materia a ſolo deo: ⁊ in eodē inſtāti ꝓductionis ma-
terie educitur forma vermis de potētia illius materie cō
currētibus diſpoſitionib⁹ qualitatiuis ſub quib⁹ produ-
cta eſt materia in ſuo genere cauſandi. Nā ille qualitati-
ue diſpoſitiones q̄ vſqꝫ tūc ſteterūt ſine ſubiecto ꝓ eodē
inſtāti ꝓ quo ꝓducta eſt materia: informāt materiā ꝓdu
ctam ⁊ educūt de eius potētia vermis formā. ¶ Siliter
ḋ: quoad nutritionē/ ꝙ ſumptis ſpecieb⁹ ⁊ eis alteratis/
vſqꝫ ad eā diſpoſitionē ſub qua nō maneret ſubſtātia pa
nis ſi nō p̄ceſſiſſet cōſecratio: ⁊ ſub qua deſineret corpus
chriſti eſſe ſub ſpecieb⁹ ſic alteratis: ꝓducit̄ materia vel
panis que prefuit: vel alia numero: ⁊ illā materiā agglu
tinatā relique carni ſumētis incipit informare forma ho-
minis: aut generatur partialis forma bruti ſi fuerit com-
eſtum a bruto: ⁊ per hoc ſumēs nutrit̄. ¶ Sic ergo duo
patēt: primo ꝙ ſumēs euchariſtiā nutrit̄. Scḋo ꝙ nutri-
tio illa nō cauſatur per ſpecies: ſed miraculoſe per deuꝫ
ꝓducentē materiā: ⁊ illa ꝓducta pōt cōſequēter fieri nu
tritio ꝑ cauſas naturales: ⁊ ſic ſpēs ſumpte nō nutriunt:
q: nō cōuertunt̄ in ſubſtātiā rei alite: ⁊ tm̄ ſumptione ſpe
cierū homo ſumēs nutrit̄: eo ꝙ materia de nouo ſub ſpe
ciebus ꝓducta in ſubſtātiā māducātis cōuertit̄. Qḋ aūt
ſumēs euchariſtiā nō ſoluit ieiuniū nature/ vide lec. xlv.
vbi etiā habes ꝙ ſpēs ipſe licet nutrire nō poſſunt: poſ-
ſunt tm̄ inebriare. ¶ Quarto dubitat̄ de fractione vtruꝫ Dub. 4 I
ſit vera fractio: ⁊ cuius ſit vt obiecti. Ad hoc breuiter ḋ:
dimiſſis opinionib⁹ que latius recitant̄ lec. lxxx. ꝙ dū ſit
diuiſio ſacramēti ibi eſt vera fractio: q: realis diuiſio par
tiū ſacramēti: que partes poſt fractionē etiā loco ſeparā
tur. Ipſa vo fractio nō eſt in corpore chriſti: qḋ integruꝫ
ac totū ſub qualibet diuiſionis particula cōtinet̄: ſed eſt
in ſpecieb⁹: ille em̄ ſpēs q: extēſe ſunt: ⁊ partes habēt ſi-
tu ⁊ loco diſtinctas; q̄ ꝑtes realiter adinuicē ſepant̄: frā-

gi poſſunt. Et qꝛ de h̄ ⁊ partiū ſignificatiōe ſatis loco al
legato tractat̄: ideo materiā hāc hic nō extēdo: ⁊ licȝ nō
ſit fractio corꝑis chriſti: eſt tm̄ vera māducatio corporis
chriſti: vide ibi. Et tantū de illa queſtione. Queſtio. ij.

Secundo queritur

A Utrū ad cōſequendū euchariſtie fructū
frequēter ſit cōicandū. ¶ Trib⁹ articu
lis more ſolito cōſtabit hui⁹ q̄ſtionis ſo
Arti. I. lutio. ¶ Quantū ad primū notādū: ꝙ
Nota I. licȝ varij diuerſis modis ⁊ vijs hui⁹ ſacramēti fruct⁹ colli
gere niſi ſint. Nā q̇dā ad numerū duodenariū reducunt
adinſtar fructū ligni vite de quo Apoca. vlti. Alij codeȝ
numero: ſed ꝑ oppoſitū ad totidē dāna: que fruct⁹ ligni
mortis: arboris ſcȝ interdicte noſtro generi intulit. Alij
ad ſenariū numerū reducūt ſm ſex noia hui⁹ ſacramēti:
nā dꝛ gr̄a/donū ſeu munus/cōmunio/cib⁹/ſacrificiū/ſa
cramētū. Alij reducūt ad numerū ternariū/ſcȝ ad bonū
oblationis ſacrificij: bonū cōicationis cōuiuij: bonū re
fectionis viatici. Sunt ⁊ alij q̇ breuitati ſtudētes primo
fruct⁹ bimēbrāt ramuſculos ſubdiuidētes. Vn̄ quia eu
chariſtia p̄ncipaliter inſtituta eſt in ſacrificiū ⁊ in cibū: ⁊
iō oēm fructū ſacrificij / oēmq̇ fructū ſpūalis cibi affert
digne ſumenti. de quo late vide lec. lxxxv. in expo. cano.
¶ Pro quo ſcd̄o notādū ꝙ ſicut oēs ve. teſta. oblatiōes
Nota. 2. ⁊ ſacrificia figurabāt figuraliter vnicū chriſti ſacrificiuȝ
per chriſtū in p̄ncipio noue legis patri in ara crucis ob
latū: ⁊ in cui⁹ virtute pp̄lo ꝓfuerūt: ita in iſto ꝑfectiſſimo
ſacrificio crucis vnico habem⁹ ꝑfecte quecūq̇ lex natu
re vel moyſaica ſuis ſacrificijs cōtulit imꝑfecte: ſcȝ pctō
rū remiſſionē: gr̄e collationē: ⁊ gl̄ie participationē. Et li
cet ſimul oblat⁹ eſt chriſt⁹ in cruce in aꝑta carnis effigie:
offert̄ tm̄ idē in altari quotidie velat⁹ in panis viniq̇ ſpe
cie: nō quidē quātū ad ea q̄ penā importāt: ſed quātū ad
finē ſacrificij q̄ eſt placatio offenſe patris: ⁊ impetratio
eterne ſalut̄: ⁊ ideo iuxta ſcd̄am ꝯcluſionē textualē vere
ſacrificiū dꝛ: qꝛ idē in euchariſtia offert̄ q̇ in cruce īmola
tus eſt ⁊ ad eundē finē. de quo lec. lxxxv. lati⁹. ¶ Tertio
Nota. 3. B notandū ꝙ ſacramētū illud nedū eſt ſacramētū: ſed etiā
cib⁹ potuſq̇ aie ſpūalis ſm illud Joh. vj. Caro mea vere
eſt cib⁹: ⁊ ſanguis meus vere eſt potus: ⁊ ideo in pane ⁊
vino: quo ꝑfecta refectio corꝑis quotidie adhibet̄: et in
vita corꝑali ſuſtētamur/ cōfortamur / ⁊ roboramur: in
ſtitutū eſt: vt ꝑ hoc ꝑfecta refectio ſpūalis nobis ſignifi
cet̄. de quo lec. xxxv. ⁊. lij. vbi ⁊ agit̄ cur ſub duplici ſpe
cie inſtitutū eſt. ¶ Quarto ſupponant̄ hic q̄. ſ̄. diſ. ix. q.
j. dicta ſunt de q̄druplici māducatiōe: ⁊ ea. diſ. q. ij. de di
gna ⁊ indigna ſumptiōe. In ꝓpoſito q̄ſtio tm̄ intelligē
da eſt de frequētatiōe hui⁹ ſacri ſumētiū nō indigne: qm̄
C ſicut nō eſt nec ſemel indigne ſumēdū: ita multo magis
nō eſt indigne frequētādū. ¶ His breuiter p̄miſſis q̄ad
Arti. 2. articulū primū/ſequūtur ꝯcluſiones quoad articulū ſe
Cōcl. I. cundū. ¶ Prima. Sacramētū euchariſtie in rōne ſacra
mēti: nō tm̄ ꝓdeſt his a quib⁹ ſumit̄: ſed etiā alijs ꝓ qui
bus offert̄. Patet: qꝛ p̄ces eccl̄ie nō fiūt fruſtra. Exaudit
em̄ ſpōſus ſpōſam ſuā: chriſt⁹ ſcȝ eccleſiā: ſed ſacrificiū il
lud/etſi ſpāliter offert̄ pro offerēte ⁊ ſumēte: nihilomin⁹
tm̄ ⁊ ꝓ tota vniuerſali eccl̄ia quantū ad oēs ſui partes ꝑ
particulas diuiſi ſacramēti ſignificatas. Patet h̄ clare in
orationib⁹ ſacro canoni inſertis: vbi dꝛ. In primis q̄ tibi
offerimus ꝓ eccl̄ia tua ſancta. ⁊ ſequit̄. pro papa ⁊c. et
oibus orthodoxis/⁊ vere fidei cultoribus. de quo in ex
poſi. ca. lec. xxij. ⁊ ſequen̄. Nec ſolū fructificat in bonis ⁊
iuſtis: ſed etiā in pctōrib⁹ pro quib⁹ offert̄ vt a pctīs con
uertant̄. Vn̄ beatus Tho. diſ. p̄ſenti. q. v. arti. ij. Euchari
ſtia inquantū eſt ſacrificiū: habet effectū etiā in alijs pro
Cōcl. 2. quib⁹ offert̄: in quib⁹ nō preexigit vitā ſpūalē in actu: ſed
in potētia. vt lec. lxxxv. ¶ Scd̄a ꝯcluſio. Singulos figu
raliū vete. teſta. ſacrificiorꝫ fruct⁹ affert euchariſtia: ⁊ ho
rū maiores pro quanto eſt vnici ſacrificij in cruce oblati

memoria. Probatur ꝯcluſio: quia efficacior eſt veritas q̄̄
figura: ideo maiorē fructū affert. ¶ Sunt autē hi fruct⁹
in genere q̄ttuor: ſicut q̄ttuor genera ſacrificiorꝫ vete. te
ſta. Nā hoſtia ꝓ peccatis oblata fuerat ad peccati expia
tionē. Hoſtia pacificorꝫ ad pacis ſtabilitatē. Holocauſtū
ad internā cū deo vnionē. Et iuge ſacrificiū/ad gratiarū
actionē: vt in lec. lxxxv. latius declarat̄. Vn̄ breuiter: q̇c
quid ſaluator noſter meruit: ſeipm̄ offerēs in cruce gene
raliter pro oibus: tam in remotione mali q̄̄ in collatiōe
boni/viatorib⁹/purgādis/beatis hoc ſacrificio applica
tur particulariter ſingulis. Sic em̄ orat ſacrificans in ca
none. Ut oēs ipm̄ participātes omni bn̄dictione celeſti
⁊ gr̄a repleātur. Hinc eccl̄ia ordinauit tam varia officia
pro varijs impetrādis/ſpūalib⁹ ⁊ tēporalibus bonis ma
liſq̇ remouēdis: ⁊ hoc tam viatorib⁹ q̄̄ purgādis/q̄̄ etiā
beatis pro gratiarū actionibus referēdis: prout cōgruit
varijs eccl̄ie mēbris: vt in loco ſtatim. ſ̄. allegato. ¶ Ter Cōcl. 3.
tia ꝯcluſio. Euchariſtia inquantū cibus animā nutrit et D
roborat: reſtaurat deꝑdita ⁊ reſtaurata augmētat. Pro
batur: quia cibus ille viuificat. Vn̄ Joh. vj. Qui mandu
cat me: ⁊ ipſe viuet ꝓpter me. ad viuificandū autē predi
cta requirūtur: ⁊ de hoc etiā. ſ̄. diſt. viij. q. j. Unde ⁊ In
no. de offi. miſſe. parte. iij. c. vlti. Euchariſtia ſi digne ſu
matur a malo liberat: ⁊ cōſeruat in bono: venialia delet:
⁊ cauet mortalia: ⁊ ꝑ huius ſacramēti virtutem vniuerſe
virtutes augētur: ⁊ oim̄ gratiarū fruct⁹ exuberāt. de hoc
late vide in Pe. q. j. arti. iij. diſt. huius. ¶ Quarta conclu Cōcl. 4.
ſio ⁊ quoad queſitū prima. Frequētatio ſacramēti eucha
riſtie cōmendabilis eſt in digne ſuſcipiēte: q̄̄uis cū meri
to poſſit quis aliquādo abſtinere. Prima pars cōcluſio
nis eſt Pe. vbi. ſ̄ arti. iiij. ⁊ eſt ſatis manifeſta. et ſequit̄
ex premiſſis: nā laudabile eſt multos ſibi ⁊ eccleſie accu
mulare ſpūales fructus. ſm illud apoſtoli. ij. ad Corꝫ. vj.
Hortamur ne in vacuū gratiaȝ dei recipiatis. ⁊. j. Timo.
iiij. Noli negligere gratiā que in te eſt: que data eſt tibi.
Hi autē fructus accumulant̄ per frequentationē huius
ſacramēti: vt patet ex ꝯcluſionibus precedētibus. Scd̄a
pars ꝓbatur: quia talis abſtinētia poteſt ꝓcedere ex hu
militate ſui: ⁊ cōſideratione immēſe dignitatis dei: incli
nante ad vtrūq̇ charitate: ⁊ ꝑ cōſequens erit meritoria.
Et ad hoc facit: ꝙ cēturio dn̄m nō recipiēs in domū ſuaȝ
ex ſui humiliatiōe cōmendat̄ a dn̄o. ¶ Et dꝛ notanter in
cōcluſione: cū merito poſſit abſtinere: ⁊ nō dꝛ meritorie
abſtinere: qꝛ licȝ ſic abſtinēs meret̄ ſe humiliādo coram
tremēda maieſtate dei: etiā meretur cōſiderādo ⁊ magni
ficādo diuinā maieſtatē: nō tm̄ videt̄ ꝙ abſtinēdo p̄cipue
mereatur: cū accedēdo pl⁹ dignificaret diuinā bonitatē
⁊ clementiā. Nec dn̄s laudauit centurioneȝ de eo ꝙ non
ſuſcepit ſe: ſed de fide qua credidit dn̄m abſentē corpore
poſſe v̇bo ſeruū ſuū ſanare: vn̄ dixit. Nō inueni tantā fi
dem in iſrael. ¶ Puto tamē ſi quis eliceret actū volen
di abſtinere propter reuerentiā dei ⁊ hoc ex charitate: ꝙ
ipſum velle ſic elicitū ſit meritoriū: ſed abſtinere vt dicit
purā priuationē: non eſt meritorium ſine actu poſitiuo.
¶ Quinta ꝯcluſio. Ceteris parib⁹ fructuoſi⁹ eſt frequē Cōcl. 5.
tare ſacramentū euchariſtie/q̄̄ ab ei⁹ ſumptione abſtine E
re. Dicitur ceteris paribus. i. ſi duo fuerint eque diſpoſi
ti ⁊ nō indigni: maiorē fructū ꝯſequitur accedēs q̄̄ abſti
nēs. Hec ꝯcluſio multipliciter ꝓbatur le. lxxxvij. tū quia
quicq̇d cōſequit̄ abſtinēs: illud ipm̄ cōſequit̄ accedens:
⁊ cū hoc aliq̇d vltra ex opere oꝑato quo ſe priuat abſti
nens: tum quia accedere ꝓcedit ex charitate: que ſemꝑ
vult magis magiſq̇ vniri dilecto. Sed abſtinere ꝓcedit
ex timore: aut humiliatione ſui: ſumma autē virtutū cha
ritas: hinc canon exhortatur quotidie cōicare. vt de cōſe
cra. diſ. ij. peracta. ⁊. c. ſi quotiēcūq̇. ⁊ ſequē. Et hec ꝯclu
ſio cū precedenti eſt de mēte Durādi. diſt. p̄ſentis. q. iiij.
vbi dicit tria. Primū ꝙ quotidie ſumere hoc ſacramentū
eſt laudabile ⁊ expediēs ex genere facti. Scd̄m ꝙ abſti
nere a ſumptione eius eſt quādoq̇ laudabile ratione fa

cientis. Tertiū inter laudabiliter ſumētē et laudabiliter
abſtinentem: melius facit qui ſumit ꝙ̄ qui abſtinet. ⁊ oīa
hec latius declarat. Pe. de pal. tenet: ꝙ hmōi q̇ ſentit de-
uotionē ꝑ hoc augeri ⁊ reuerentiā nō minui: expedit om
ni die cōicare. arti. iiij. q. j. vbi etiā querit ⁊ determinat ſi
liceat in die pluries cōicare. Et qñ licet pluries celebra-
re: ponēs ſex caſus in quibꝰ licet. ⁊ in fine arti. v. ait. Sim
pliciter loquendo multo melius eſt debite ſumere ꝙ̄ de
Cōcl. 6. bite omittere. ¶ Sexta ꝯcluſio. Licꝫ non peccēt: impru
denter tñ agūt ⁊ ſtulte q̇ diſpoſiti abſtinēt a ſacramētali
cōione. Patet ꝯcluſio. primo ꝙ nō peccēt: quia accedere
nō eſt in precepto niſi in caſu vt ſemel in anno ⁊ in mor-
tis periculo. de quo lectione. lxxxvij. Scđa pars ꝓbat:
quia ſtultū eſt dimiſſo maiori bono acquirēdo apprehē-
dere minus: ſed maius bonū eſt accedere ꝙ̄ abſtinere: g̊.
Arti. 3. De hoc latius loco ſtatim allegato. ¶ Quātū ad articu
Dub. 1. lum tertiū dubitat̄ primo: vtrum ſub vtraqꝫ ſpecie liceat
F laicis cōmunicare. Et querit̄ de laicis: q2 ſacerdotibꝰ ce-
lebrantibꝰ eſt preceptū ſacramentū ſub vtraqꝫ ſpecie cō-
ſecrare ⁊ ſumere: ⁊ habet̄ de cōſe. diſt. ij. relatū. ⁊ duobꝰ
ſequentibꝰ dicit̄: ergo. quod aliud eſt querere an cōmu-
nicare ſub vtraqꝫ ſpecie ſit de neceſſitate ſalutis laicis: ⁊
aliud an liceat. De primo diffuſe tractatū eſt lec. lxxxiiij.
ideo hic tranſeo: maxime q2 determinatū eſt ab eccleſia/
ꝙ nō eſt de neceſſitate ſalutꝭ: imo hoc aſſerere vt hereſis
eſt cōdēnatū. ¶ Sed de ſecundo an liceat attēdendū ꝙ
ſm apoſtolū. j. Corinth. vj. multa licēt que nō expediūt:
⁊ ideo nōnulla fieri poſſent ſine peccato: que tñ vtile eſt
omittere: imo et nōnulla de ſe licita nō ſunt admittēda/
dū occaſionē ſciſmatis erroris aut alicuiꝰ mali preſtant.
Sic in ꝓpoſito cōmunicare ſub vtraqꝫ ſpecie laico de ſe
nō eſt illicitū: q2 olim in quibuſdā eccleſijs erat cōſuetū:
⁊ hoc mō eſt cōſuetū vt refert Pe. de pal. diſt. ij. q. j. ar. j.
in quibuſdā monaſterijs: nō tñ expedit: q2 per hoc daret̄
occaſio ⁊ fomentū errori eoꝝ/ qui dicunt neceſſariū eſſe
cōicari ſub vtraqꝫ ſpecie. Etiā nō expedit ſic dare oībꝰ ꝓ
pter ꝑiculū effuſiōis: nec niſi ſolū diſcretꝭ: q2 ꝑ h̄ daretur
occaſio ſeditiōis. Nullꝰ eñ vellet indiſcretꝰ notari: ⁊ ali-
Dub. 2. as cauſas lec. ſ̄. allegata poſitas. ¶ Scđo dubitat̄ qñ te
B net̄ hō cōicare de neceſſitate ſalutis. Pe. de pal. ar. v. q. j.
huiꝰ diſ. rñdet breuiter: Licꝫ olim tenebant̄ oēs fideles
ad pluries cōicādū: hodie tñ tenent̄ ad minus ſemel cōi
care in paſchate: ſm. c. oīs. de peni. ⁊ remiſ. Tenent̄ etiaꝫ
oēs celebrātes cōicare quoties celebrāt ꝑ. c. relatū. de cō
ſe. diſ. ij. Tenent̄ ⁊ oēs curati celebrare ꝑ ſe vel per alium
oibus diebꝰ dñicis ⁊ maioribꝰ feſtiuitatibꝰ: quibus ppl̄s
obligat̄ ad auditionē miſſe: ⁊ quotiēs neceſſariū eſt ſub-
ditis. Tenent̄ etiā ſacerdotes non curati rōne officij ſui:
ſm beatū Tho. frequētiꝰ cōicare ꝙ̄ laicus: ne gratiaꝫ ſue
ordinatiōis iudicent̄ a dño in vanū recepiſſe: ⁊ dñi ſui pe
cuniā. i. officiū ſeu poteſtatē offerēdi pro viuis ⁊ mortu-
is in ſudario abſcōdiſſe cū ſeruo nequā: ⁊ ideo iuſto dei
iudicio cōdēnant̄. Vñ videt̄ ꝙ talis nullū habēs bñficiū
aut ſpecialē obligationē: ſaltē in feſtis ṗncipalioribꝰ alio
legitimo ceſſante impedimēto/ teneatur celebrare. Qui
v̊o bñficiū aut ſpāle officiū habet: tenet̄ ſm inſtitutionē
bñficij ſui: aut cōmiſſoꝝ officij per ſe vel aliū celebrare ⁊
cōicare. Pulchre hoc dubiū determinat Pe. de pal. diſt.
xiij. q. ij. arti. j. ¶ De laicis v̊o non inuenit̄ obligatio niſi
ſemel in anno paſchali tpe. Priores eñ obligationes vi
dent̄ ſublate ꝑ. c. oīs. ſ̄. allegatuꝫ. Et in ꝑiculo mortis vt
in grauibꝰ infirmitatibꝰ: in q̄bus iminet mortis ꝑiculū:
tūc tenet̄ infirmus petere euchariſtiā/ ſi vſum habuerit
rōnis: vt dicit Rich. q. vj. huiꝰ diſt. arti. j. de h̄ lec. lxxxvij.
ꝓpe finē. Et licꝫ magna ſit vtilitas frequēter ſumere eu
chariſtiā: nō tñ licet eodē die pluries cōicare extra caſus
cōceſſos: in quibꝰ licet pluries celebrare. de quo ſiliter vi
de lec. lxxxvij. nō longe a fine: ⁊ de illo vide. ſ̄. diſt. ix. q. j.
vbi plura mouētur q̄ ſiliter hic moueri poſſent: eo q2 ibi
tractant̄ ea que requirūtur ad dignā ſumptionē huiꝰ ſa-
cramēti. Hic aūt agit̄ (preſuppoſita debita diſpoſitione
accedentis.) de eius frequētatione. Diſtinctio. xiij.

Olet etiam queri.

Poſtꝙ̄ magiſter egit de ſacro euchari-
ſtie in ſe ⁊ quātū ad ſuſcipientē. In hac
diſt. xiij. determinat de eodē quantū ad
miniſtrū cōſecrantē. Huiꝰ aūt diſt. ſentē
tia in ſequētibꝰ tribꝰ ꝯcluſiōibꝰ ſummarie cōtinet̄. ¶ Pri
ma. Quilibet ſacerdos in eccl̄ia exiſtēs noie ⁊ ſacro pōt
cōficere euchariſtiā: etiam ſi ſit prauus in viuēdi modo.
¶ Scđa ꝯcluſio. ſm quorundā opinionē nō vident̄ hoc
ſacrm̄ cōficere poſſe excōicati: ⁊ de hereſi manifeſte no-
tati: licꝫ ſint ſacerdotes rite ordinati. ¶ Tertia cōcluſio:
ſm opinionē alioꝝ. Errās in fide huiꝰ ſacramēti vere cō-
ſecrat ſi ſacerdos fuerit: ⁊ formā ſeruās qđ alij faciūt fa-
cere intēdit. Et incidētaliter addit ꝙ a brutis corpꝰ chri-
ſti nō ſumit̄: licꝫ ſumi videat̄. Subdit etiā occaſione ṗdi
ctoꝝ quis dicat̄ hereticus: q̇ ſcꝫ ꝓ tēporali cōmodo gl̄ia
vel ſui gr̄a falſas ac nouas opiniones gignit vel ſequit̄.
Secunda tamen cōcluſio: ⁊ ꝙ brutum ſumēs ſpecies ſa
cramentales/ nō ſumat corpus chriſti: non tenet̄ a doc.
vt dictum eſt diſt. xij. q. j. Queſtio. j.

Irca hāc diſtinctio a

nē de duobꝰ querendū eſt. Primo de mini-
ſtro huius ſacramenti idoneo. Scđo: quia
miniſteriū hoc ſm quoſdā negatur hereti-
cis: vt dictum eſt in concluſione ſcđa textuali: querendū
eſt de hereſi ⁊ ſacerdote heretico. ¶ Quantū ad primū
queritur vtrū ſolus ⁊ quilibet ſacerdos rite ordinatꝰ po
teſtatē habeat conficiendi euchariſtiā: etiā ſi fuerit here
ticus. ¶ More ſolito tres articuli pro queſtionis abſo-
lutione ſubiungent̄. In primo declarabūtur termini. In
ſecūdo per ꝯcluſiones reſpondebitur queſtioni. In ter-
tio vacabitur mouendoꝝ dubioꝝ ſolutioni. ¶ Quantū Arti. 1.
ad primū: quia queſtio querit de miniſtro idoneo eucha Nota. 1.
riſtie. Notandū ꝙ ad hoc ꝙ aliquis ſit miniſter idoneus
ad cōficiendū hoc ſacramentū/ aliqua requirunt̄ de ne-
ceſſitate: aliqua de cōgruitate. De neceſſitate requiritur
poteſtas ordinis: facultas ſermonis: integritas intentio
nis: vt lec. j. expo. cano. ¶ Poteſtas ordinis eſt duplex:
quedā eſt reſpectu corporis chriſti veri: ⁊ q̄daꝫ reſpectu
corporis myſtici. Prima eſt poteſtas cōficiēdi verū cor-
pus chriſti ⁊ ſanguinē eiꝰ. Scđa eſt poteſtas ligādi ⁊ ſol
uendi: de quibꝰ loco allegato. ⁊. j. de ſacramēto ordinis/
diſt. xxiiij. q2 vtraqꝫ poteſtas ꝯfert̄ in collatione ordinis
ſacerdotalis. Et fundant̄ ille due poteſtates in characte
re ſacerdotali ſiue vno ſiue duobꝰ: vt ibidē dicet̄: ⁊ ideo
ſunt inauferibiles. De prima ad propoſitū: de facultate
ſermonis/ ⁊ integritate intētionis d2: ſicut dictum eſt de
baptiſmate. ſ̄. diſt. vj. q. j. ⁊ in expo. cano. lec. vj. ¶ De cō
gruitate multa requirūtur que ad duo reducunt̄/ ſcꝫ ad
remotionē impedientiū/ vt ſunt culpe mortales: aut pe-
ne canonice/ puta irregularitas/ excōicatio/ ſuſpēſio ⁊c.
Et quedā que nō ſunt culpe nec pene: de quibus lectio.
vij. ⁊ ſeq. in expo. cano. Et de aliquibus eoꝝ. ſ̄. dictuꝫ eſt.
¶ Et ad appoſitionē conuenientiū quorum aliqua ſunt
permanentia: vt ornamenta et veſtes ſacerdotales: ali-
qua tranſitoria/ vt ſigna geſtus et orationes: de quibus
lectione. ij. canonis. Aliqua circūſtantia: vt locus/ vaſa/
tempus/ ſeruitor reſpōdens: de quibus lec. xiiij. Et quo-
niam hec late ibi tractata ſunt: ideo hic reſcindūtur: licꝫ
a doctoribus hic tractari ſoleant. ¶ Secundo notandū Nota. 2.
circa illum terminū/ cōficiendi/ ꝙ aliquid cōfici vel effi- B
ci ab alio poteſt intelligi tripliciter/ ſcꝫ vel poteſtate na-
turalis agētis: vel operatione meritorie actionis: vel vir
tute aſſiſtēte ṗncipalis cauſe: quoꝝ declarationē habes
lec. iiij. Euchariſtiā auteꝫ nulla creatura cōficere poteſt
primo modo: nec ſacerdos ſcđo modo: q2 vt dicit Aug. in

libꝛo de coꝛpoꝛe chꝛiſti. Non in merito cōſecrantis: ſed in
verbo efficiꝉ creatoꝛis: ⁊ ideo in ꝓpoſito queſtio intelli-
gi debet de cōfectiōe tertio modo ꝑ virtutē creatoꝛis aſſi
ſtentē: vt generaliter dictū eſt de efficacia ſacramentoꝝ.
Arti. 2 diſt. ix. q. j. ¶ Quantū ad articulum ſcd̓m eſt ꝯcluſio pꝛi
Cōcl. 1. ma. Soli ſacerdotes rite oꝛdinati habēt poteſtatē a deo
C euchariſtiā ꝯficiēdi. Pꝛobaꝉ hec ꝯcluſio ex̄ de ſum. tri. ⁊
fi. ca. c. firmiter. vbi d̓ ꝙ nemo pōt cōficere euchariſtiaꝫ
niſi ſacerdos q̇ rite fuerit oꝛdinat⁹ ſ̄m claues eccleſie. Et
ꝓbatur rōne: poteſtatē cōficiēdi euchariſtiā nemo habe
re pōt niſi q̇ illam receperit a dn̄o: vt ex dictis patet: hāc
aūt imediate deus dedit apl̄is in cena: ⁊ mediantib⁹ illis
ceteris: illi aūt ſolis dederūt ſacerdotib⁹/⁊ nullis alijs:
ergo. Deductio huius rōnis cū ſuis replicis ⁊ eoꝝ ſolu
Cōcl. 2. tionib⁹ habeꝉ lec. v. a medio vſqꝫ in finē: ibi videaꝉ lati⁹.
¶ Scd̓a ꝯcluſio. Poteſtas euchariſtiā ꝯficiendi oībus
ſacerdotib⁹ inamiſſibiliter tradiꝉ in traditione ſacerdo-
tij. Pꝛobaꝉ: quia oībus apl̄is ⁊ diſcipulis in cena vltima
cū dn̄o recūbentib⁹ indifferēter dixit. Hoc facite in meaꝫ
cōmemoꝛationē. Hoꝝ autē ſucceſſoꝛes ſunt indifferēter
oēs ſacerdotes. Itē oībus ſacerdotib⁹ eque d̓ in eoꝝ oꝛ
dinatione. Accipe poteſtatē ſacrificādi pꝛo viuis et moꝛ-
tuis: ⁊ tradiꝉ calix cū pane ⁊ vino aqua mixta: quo v̓bo
oꝛdinaꝉ in ſacerdotē: eadē quoqꝫ eſt foꝛma oꝛdinationis
omniū ſacerdotū qua impꝛimiꝉ idē character ſ̄m ſpecieꝫ
ſingulis: in quo fundaꝉ poteſtas cōſecrādi: ergo eadeꝫ
Cōcl. 3. poteſtas. Q̄d v̓o inamiſſibiliter tradaꝉ patebit ſequenti
D cōcluſione. ¶ Tertia cōcluſio. Licꝫ moꝛtale pctm̄/here
ſis/degradatio ac cetere pene canonice poteſtatē cōficiē
di ſuſpēdāt: ita vt his ſtantib⁹ nō oꝛdinate exerceaꝉ: non
tm̄ per hec aut quecūqꝫ alia ſimpliciter auferꝉ aut tolliꝉ.
Pꝛima pars ꝯcluſionis patet: qꝛ his ſtantib⁹ nullus pōt
oꝛdinate celebꝛare: nā nō celebꝛat oꝛdinate qui celebꝛat
indigne. Sed quicūqꝫ celebꝛat in moꝛtali aut cōtra inter
dictum eccleſie: celebꝛat indigne: vt. s̄. dictum eſt diſt. ix.
ergo illa pars cōcluſionis vera. ¶ Scd̓a pars ſcꝫ ꝙ po-
teſtas ꝯficiēdi a nullo ſacerdote ꝓpter quodcūqꝫ crimē
aut quantācunqꝫ penā tollatur: eſt oīm modernoꝝ theo
logoꝝ ⁊ plurimoꝝ canoniſtarū: licꝫ magiſter in textu vi
deaꝉ declinare ad oppoſitū: ⁊ quidā canoniſtarū qui vi
denꝉ ſentire ꝙ per quedā crimina vel penas tollatur ſa
cerdotiū: q̄d ſi eſſet verū: adhuc ſtaret in veritate ſecūda
cōcluſio: q̄ dicit ꝙ poteſtas cōficiēdi tradiꝉ oībus ſacer-
dotib⁹ inamiſſibiliter: h̄ eſt ꝙ ſacerdotes eā amittere nō
poſſunt: qm̄ ſi amittūt iam ſ̄m illos ſic opinātes deſinūt
eſſe ſacerdotes. Sed contra illoꝝ opinionē ꝓbatur ſcd̓a
pars cōcluſionis tertie: ꝙ poteſtas cōficiendi fundaꝉ in
charactere oꝛdinis ſacerdotalis q̇ eſt indelebilis: ergo
auferri nō pōt. Vn̄ per nullā poteſtatē pōt auferri ſacer
dotiū niſi ꝑ eā q̄ pōt auferri characterē: ⁊ h̄ ſolū pōt po
teſtas diuina: vt dictū eſt. s̄. diſt. vj. q. ij. ⁊ lati⁹ declaratur
lec. ij. in expo. ca. ¶ Itē ad effectū conſecrationis ſufficit
materia/foꝛma/miniſter habēs poteſtatē cōficiēdi q̄ eſt
character ſacerdotalis ⁊ intētio debita: ⁊ hec oīa cōcur-
rere poſſunt in heretico excōicato et degradato: patet/
qꝛ poteſt habere debitā materiā: ⁊ ꝓferre foꝛmā debitā:
etiā pōt habere intētionē faciēdi q̄d intēdit eccleſia: licꝫ
ſit hereticus: ⁊ erret circa hoc ſacramentū nō credens id
fieri q̄d eccleſia intēdit: ⁊ hec intentio ſufficit vt dictū eſt
de baptiſmo. Habet etiā autoꝛitatē cōficiendi: quia cha-
racterē: ergo vere conſecrat. Hanc etiā cōcluſionis par-
Arti. 3. tem pꝛobat Duran. via diuiſiua ſatis late. ¶ Quantum
Dub. 1. ad articulū tertiū dubitatur cōtra pꝛimā concluſioneꝫ ⁊
E ſcd̓am. Nā videꝉ ꝙ facultas cōficiēdi nō ſit tradita ſacer
dotib⁹: ſed tm̄ epiſcopis: q̄d ꝓbaꝉ: quia tm̄ eſt tradita a
chꝛiſto ſuis cōuiuis in cena ⁊ eoꝝ ſucceſſoꝛib⁹: quibus di
xit. Hoc facite in meā cōmemoꝛationē. hoc em̄ verbo oꝛ-
dinauit eos ſacerdotes: ſed fuerūt tm̄ duodecim apoſto
li: naꝫ vt refert Matth. Mar. ⁊ Lu. veſpere facto diſcu-
buit cum duodecim apoſtolis: vbi notanter expꝛimitur
numerus duodecim apoſtoloꝛum ad excludēdum alios
de numero. lxxij. Sed ſolū epiſcopi ſunt ſucceſſoꝛes apo
ſtoloꝝ: ſucceſſoꝛes v̓o. lxxij. diſcipuloꝝ ſunt ſacerdotes:
vt habetur ex decreto Anacleti pape ſcd̓i/diſt. xxj. In no
uo. di. Ideo ſolis ep̄is data eſt hec facultas: ⁊ hoc videꝉ
rōnabile: qꝛ in qualibet republica nobiliſſimus act⁹ de-
betur pꝛincipi. Sed cōficere euchariſtiaꝫ eſt nobiliſſim⁹
actus: ergo debeꝉ pꝛincipib⁹ ſacerdotū: qui tm̄ ſunt ep̄i.
Reſpōdetur ad dubiū ꝙ abſqꝫ dubitatione tenendū eſt
ſolos ſacerdotes ⁊ oēs tales recepiſſe poteſtatē cōſecrā
di euchariſtiā: vt ſatis patet ex ꝓbatione pꝛime cōcluſio
nis ⁊ eius remiſſione. ¶ Sed ad rationē dubij d̓ ꝙ ad-
miſſo ꝙ poteſtas illa ſolū tradita ſit a chꝛiſto ſuis conce
nantib⁹ ⁊ eoꝝ ſucceſſoꝛib⁹: ꝙqꝫ illi fuerūt tm̄ duodecim
apl̄i: d̓ cōſequēter ꝙ eoꝝ ſucceſſoꝛes quantū ad oꝛdinē/
non ſunt tm̄ ep̄i: ſed oēs ſacerdotes rite oꝛdinati. ¶ Vn̄
pōt hic notari duplex ſucceſſio. Vna quantū ad oꝛdinē:
alia quātū ad miniſtrationē. Pꝛimo modo oēs ſacerdo-
tes ſunt apoſtoloꝝ ſucceſſoꝛes. Scd̓o modo ſoli ep̄i qui-
bus cōuenit adminiſtratio quantū ad aſſumēdū ꝑſonas
ad diuerſos ſtatus eccleſie: et hec diſtinctio ſumi pōt ex
glo. xxj. diſt. In nouo. vbi d̓ ꝙ oīs ep̄s ſit par apl̄is quā
tum ad oꝛdinē ⁊ rationē ꝯſecratiōis: ſicut apoſtoli in oꝛ-
dine pares fuerūt. Petrus tn̄ maioꝛ fuit alijs in admini-
ſtratione. Poteſt enim aliquis eſſe maioꝛ alio in oꝛdine:
ſed tamen minoꝛ in adminiſtratione. Et hec ſolutio bo-
na videꝉ ſi epiſcopatus nō fuerit oꝛdo: ſed ſi tenetur op
poſitū: tunc nō ſufficit: quia tūc ſacerdotes nō ſuccedūt
apl̄is in oꝛdine: quia alius eſt oꝛdo epiſcopatus: alius ſa
cerdotij. Sed poteſt dici ꝙ adhuc ſacerdotes ſuccedunt
apoſtolis in oꝛdine ſacerdotij: licꝫ nō in oꝛdine epiſcopa
tus: cōficere autē euchariſtiā reſpicit oꝛdineꝫ ſacerdotij.
¶ Si dicis: hoc eſt petere pꝛincipiū. hoc em̄ querit argu F
mentū cur hec poteſtas reſpicit ſacerdotiū: ⁊ nō magis
ep̄atus officiū: cū apl̄i quib⁹ data eſt imediate illa pote-
ſtas: nō fuerūt ſacerdotes tm̄: ſed etiā ep̄i. Rn̄deꝉ finali
ter ꝙ ſacerdotes ſunt ſucceſſoꝛes apoſtoloꝝ quantū ad
cōficiendū euchariſtiā: ⁊ quantū ad remittendū pecca-
ta penitētiū: ⁊ nō quantū ad manuū impoſitionē ꝑ cōfir
mationē: nec quantū ad cōſtituēdū aliquē in aliqua emi
nētia ſtatus ſuꝑ alios: q̄d epoꝝ eſt: qui conferēdo alicui
oꝛdinē vel cōfirmādo cōſtituūt cōfirmatū vel oꝛdinatū
in aliquo ſtatu eminēti in eccleſia: qꝛ oꝛdinati ſunt quaſi
duces: ⁊ cōfirmati ſicut milites: vt dicit Rich. Hoc habe
tur ex doctrina apoſtoloꝝ/⁊ ritu eccl̄ie ab ipſis apoſto-
lis ad nos ſucceſſione legitima deſcendente: que magne
eſt autoꝛitatis. Diſcipuli em̄ aliqui: q̇ nō cōfirmabāt: nec
oꝛdines cōtulerūt (q̄d apl̄is cōſeruatū eſt) celebꝛarūt: ⁊
ceteros cōicabant: vt ſatis patet ex epl̄a pauli. j. ad Coꝝ.
xj. ⁊ ex actibus apl̄oꝝ. c. ij. Quia cū in pꝛimitiua eccleſia
dieb⁹ ſingulis fideles cōicabāt: quoꝝ multus erat nume
rus: nō ſufficiebāt apoſtoli ſoli ad frangendū panē om-
nibus: ideſt cōmunicandū oēs quotidie: ideo neceſſarij
fuerūt ⁊ alij eis inferioꝛes ſacerdotes. Accedit ad idem
determinatio eccleſie. s̄. allegata. ¶ Ad aliud ꝙ nobiliſ-
ſimus actus debeꝉ pꝛincipi ⁊c. Si intelligiꝉ cū excluſio-
ne ceteroꝝ nō eſt vniuerſaliter verū: ſed ſ̄m Rich. verita
tē hꝫ de actu nobiliſſimo quo a p̄ncipe alicui cōferꝉ emi-
nētia ſtatus ſuꝑ alios. Habet etiā generaliter inſtantiaꝫ
qn̄ actus ille nobiliſſimus circa vniuerſitateꝫ exercēdus
eſt: ⁊ circa ſingulos de vniuerſitate: tunc qꝛ ad illū non
ſufficit ſola p̄ncipis ꝑſona: neceſſe eſt ꝙ etiā alijs cōmit-
tatur: de hoc latius lec. v. in pꝛincipio. ¶ Dubitatur ſecū Dub. 2
do contra tertiā concluſionē: videꝉ ꝙ hereticus ⁊ pꝛeci G
ſus ab eccleſia nō poteſt conficere euchariſtiā. Nā. j. q. j.
in eccl̄ia. diciꝉ ꝙ aliter. i. extra eccleſiā/nec rata al̄s recta
ſunt ſacerdotia: nec vera ſacrificia. ⁊ ea. q. extra. Extra ca
tholicā eccleſiā non eſt locus veri ſacrificij. Et intitulaꝉ
Aug. ¶ Ad quod dicitur ꝙ omnis ſacerdos habens ma
teriā debitā cū intētione in foꝛma eccleſie pōt cōſecrare.

Et ad omnia iura que ad oppoſitū ſonare videnť: dicitꝰ
ꝙ intelligi debēt de veritate fructꝰ: nō de veritate ſacra-
menti: ita ꝙ licꝫ vera perficiāt ⁊ cōferāt ſacramēta: nō tñ
fructū ſacramenti. Vel loquunť de hereticis qui debitaꝫ
formá nō ſeruāt: vel ꝙ nō poſſunt cōſecrare de iure: licꝫ
conſecrent de facto. Hoc em̄ dicimur poſſe quod de iure
poſſumus: vt vult beatꝰ Tho. ſicut patet ex gloſis taliū
canonū. Intelliguntur ⁊ de ordinata cōſecratione: non de
conſecratione ſimpliciter. ¶ De degradato dicitur ꝙ pōt
conficere: qꝛ manet ſacerdos: nam degradás non poteſt
characterem delere: de hoc Pal. q. j. arti. ij. diſt. preſentis.
¶ Et ſi dicitur: qui pōt miniſterialiter aliquid imprimere:
poteſt etiā miniſterialiter illud auferre: qꝛ facilíꝰ eſt de-
ſtruere ꝙ̄ edificare. Reſpondetur poſt Sco. diſt. preſenti.
q. ij. deus nō ſic inſtituit epiſcopum miniſtrū in amotione
ſicut ī collatione. Dedit em̄ ptātē miniſterialē imprimē-
di: ſed non tollendi: vnde fallit regula illa. Facilíꝰ ⁊c. in
miniſterialiter agēte in ſacramētis. Et pōt ad hoc addu-
ci illud. ij. Corinth. vlti. Nō dedit nobis deus poteſtatē
in deſtructionē: ſed in edificationē. Licꝫ hūc intellectuꝫ
non puto inueniſſe apoſtolum. Et licꝫ degradato ſeu de-
poſito auferatur priuilegiū clericale: ⁊ relinquatur curie ſe-
culari: nō tñ ideo auferť ordo: qꝛ priuilegiū nō eſt eſſen-
tiale ordini: nā ante hoc priuilegiū datū a Cōſtātino im-
peratore/ fuerūt veri ⁊ ſancti ſacerdotes petrꝰ/ et paulꝰ
D qui romá appellauit ad ceſarē. ¶ Sed adhuc de hereti-
co ſacerdote maxime circa hoc ſacramentū nō credente
panem trāſſubſtātiari in corpus chriſti: ille non pōt ha-
bere intentionē cōficiendi: licꝫ poſſit verba formalia ſu-
per debitā proferre materiā: cum em̄ nō credit hoc poſſe
per eū fieri: quomodo poteſt intēdere id facere. Et ſi di-
cis poteſt intēdere id facere quod eccleſia intēdit fieri.
Contra. Eccleſia intendit fieri tranſſubſtantiationē pa-
nis in corpus chriſti: hoc aūt non poteſt hereticus inten-
dere: quia nō credit hoc poſſe fieri: maxime ſi hereticus
nouit intētionē eccleſie. Putat em̄ eccleſiam in hoc erra-
re. Ad hoc dicitur ꝙ ſacerdos proferens verba ſuper mate-
ria debita/ habens intentionē faciēdi hoc quod chriſtus
inſtituēs ſacramentuꝫ fieri voluit: cōſecrat: ſiue hereticꝰ
ſit: ſiue catholicus nō habēs hanc intentionē in genere:
non conſecrat. Poteſt aūt hanc intentionē habere in ge-
nere: etiā ignorás quid ſit id quod chriſtus inſtituēs vo-
luit per hmōi verba ſic prolata fieri: poteſt etiá eá habe-
re hereticus circa aliū articulū vel circa hoc ſacramētū:
credens tñ tranſſubſtantiationē fieri ſeu chriſtuꝫ eſſe in
ſacramento: vt certū eſt. ¶ Sed vtrū nō credēs fieri cō-
uerſionem panis in verū corpus chriſti/ poſſit habere in-
tentionē ſufficientē ad conficiendū querit replica. et vi-
detur ꝙ ſic: ⁊ hoc tā in genere ꝙ̄ in ſpecie. In genere: pōt
em̄ talis hereticus ꝓferēdo verba intēdere: vt fiat id qđ
chriſtus inſtituit ſi fieri pōt: licꝫ nō credat id fieri poſſe:
ſicut doctus a carminatrice pōt ꝓferre ỽba carminis ea
intētione: vt fiat qđ carminatrix credit fieri: licꝫ non cre-
dat aliq̇d fieri. Similiter in ſpecie pōt hereticus talis velle
fieri cōuerſionē: licꝫ credat id eſſe impoſſibile: qꝛ volun-
tas eſt impoſſibiliū. iij. Ethi. Poſſet em̄ hō velle volare:
⁊ ſi quis mihi hoc diceret: hoc fac ⁊ volabis: poſſem hoc
facere vt volarē. i. hoc facere: ⁊ hoc faciēdo velle volare:
licꝫ nō crederē me poſſe volare: etiā hoc faciēdo. Et hec
intētio cōditionalis: valeat ſi pōt: vel nō conditionalis
cū fide ꝙ nō fieret ſufficit ad cōficiendū. Videtur tñ ꝙ
qui omnino indubitāter crederet nullo modo poſſe fie-
ri conuerſionē: vix habere poſſit intentionē in ꝓlatione
verboꝝ: ⁊ hoc videť ſentire magiſter cū dicit. Sed ſi nō
credit de illo myſterio ſicut veritas habet: nunq̇d poteſt
intēdere id ꝯficere: ſi em̄ intēdit: nūquid cōficit. Et ſi ma-
giſter ſentit ideo hereticū nō cōficere: qꝛ intentionē non
habet: vera eſt opinio magiſtri: ſi tñ hꝫ voluntatē vt fiat
ꝙ̄uis impoſſibile putet: ⁊ ideo ꝓferat ỽba vere cōſecrat
Si intentionē illam nō habet; nō cōſecrat; nec erit cōtra
cōcluſionē: quia nō ideo cōſecrat: quia hereticus: ſed qꝛ
deficit intētio. ¶ Sed adhuc di. ꝓbando ꝙ p̄ciſus nō cō-
ſecret: qꝛ ſacerdos nō offert in ꝓpria ꝑſona: ſed in ꝑſona
eccľie cuiꝰ eſt miniſter: vñ dicit: offerimus tibi ⁊c. Non di-
cit offero: p̄ciſus aūt nō eſt miniſter eccľie: nec gerere po-
teſt ꝑſonā eccľie a qua eſt p̄ciſus. Rñdet Sco. ꝙ oblatio
nō ꝑtinet ad rōnē ꝯſecratiōis: qꝛ pōt euchariſtia ꝯſecrari
⁊ nō offerri: ſicut pōt ꝯſecrata cōſeruari ⁊ nō offerri niſi
aptitudinaliter: ⁊ ideo licꝫ offerēs offerat in ꝑſona eccle-
ſie: nō tñ conſecrat niſi in ꝑſona chriſti: cuius viceꝫ gerit
etiā preciſus ꝑ ordinē: ⁊ characteris poteſtatē que ꝑ pre-
ciſionē nō auferť ab eo: vide de h̄ Pe. de pal. diſt. p̄ſenti
q. j. Verū ꝙ orationes ſuas q̄s facit: qꝛ eas ꝓfert in ꝑſona
eccľie a qua eſt p̄ciſus quō ſunt efficaces: vide in expo. ca-
no. lec. xxvij ꝑ totuꝫ. ¶ Tertio dubitať: qꝛ malus ſacer- Dub. 3. 3
dos etiā preciſus vere conſecrare pōt: vtrū tantū valeat
miſſa mali ſacerdotis/ quantuꝫ boni. Rñdeť breuiter ꝙ
quantū ad opus operatū oēs miſſe equalis ſunt valoris
Vñ dicit Aug. in lib. de corꝑe chriſti. In myſterio corpo-
ris ⁊ ſanguinis dñi nihil a bono maius: nihil a malo mi-
nus perficitur ſacerdote: qꝛ nō in merito cōſecrātis: ſed in
verbo perficitur creatoris: ſed quātū ad opus operās/ me-
lior eſt miſſa boni ſacerdotis: ⁊ ideo ceteris paribꝰ/ me-
lius eſt audire miſſam boni ſacerdotis ꝙ̄ mali. de h̄ latiꝰ
in expo. ca. lec. xxvj. ¶ Quarto dubitať vtrum liceat eu- Dub. 4. 4
chariſtiá a ſacerdote p̄ciſo/ aut in pctīs publice ſordente
vt fornicario ſuſcipere: aut eiꝰ miſſam audire. Rñdeť ꝙ
generaliter a q̇libet ſacerdote miſſa audiri pōt ſine pec-
cato: ⁊ ſacramēta ab eo ſumi licite q̇ nō eſt ſuſpēſus: non
dico quoad ſe ex ſentētia dei: ſed quoad alios ex ſentētia
eccleſie. Qui ỽo miſſas aut ſacramēta accipiūt extra ca-
ſum neceſſitatis a talibꝰ p̄ſbyteris dū nouerūt eos eſſe ta-
les: licꝫ nō ſit manifeſtū: peccāt: quia cōtra ſtatutū eccle-
ſie cōmittunt. Sunt aūt ſuſpēſi quoad ſe ex ſentētia dei:
⁊ quoad alios ex ſentētia eccľie/ oēs heretici/ ſciſmatici/
excōicati/ īterdicti/ ab officijs ſuſpenſi/ irregulares/ de-
poſiti ſiue degradati: ſiue tales ſint manifeſti ſiue occul-
ti: oēs em̄ tales ſunt ꝑ ſentētiá eccleſie executione ſui or-
dinis priuati: vt. xxxij. diſt. p̄ter hec. §. Porro. ⁊ alijs iuri-
bus pluribꝰ ad idē ſonātibus. Similiter fornicatores noto-
rij ſuſpēſi ſunt: ſecus ſi ſint occulti: vt. xxxij. diſt. nullus.
licꝫ em̄ fornicatio non ſit grauior ceteris criminibꝰ: quia
tñ ad eá hoīes ſunt proniores ꝓpter petulantiá carnis:
ideo eccleſia prohibuit ſpecialiter ne q̇s audiat miſſam
notorij cōcubinarij: in oībus alijs criminibꝰ expectāda
eſt ſentētia eccleſie/ etiá ſi ſint notoria: qꝛ ſentētia ſuſpen-
ſionis nondū eſt cōtra alia crimina lata: ideo ꝙ̄diu cete-
ri criminoſi ab eccleſia toleranť eoꝝ miſſe nō ſunt fugiē-
de vſqꝫ ad eccleſie ſententiá cōtra eos fulminatá: qꝛ licꝫ
ceteri criminoſi quoad ſe ſint ſuſpēſi: ſicut q̇libet in mor-
tali peccato innodatꝰ iudicio dei: non tñ ſunt ſuſpēſi q̇ad
alios iudicio eccleſie. Priores ỽo iudicio eccleſie ſunt ſu-
ſpenſi: a quibꝰ miſſe audiēde nō ſunt: nec ſacra recipiēda
nō quin ſacramēta eoꝝ ſint vera quantū ad eoꝝ eſſentiá
ſed quia dū hmōi ſacerdotes a populo ſe cōtemptos vi-
derint rubore verecūdie facilius ad penitentiá prouocē-
tur: vt. xxxij. diſt. p̄ter hoc. in fine. ¶ Et in dictis vitādis Z
duo addita ſunt/ ſcꝫ extra caſum neceſſitatis: ⁊ ſecundo
quoad fornicarios additū eſt notorij. ¶ Quoad primū
dꝛ ꝙ in neceſſitate baptiſmus ab oībus p̄dictis dari ⁊ re-
cipi pōt/ ſiue hereticis: ſiue degradatis: vt. s̄. patet de ba-
ptiſmo. Sed ſacrm̄ euchariſtie in mortis articulo recipi
pōt a ſimoniaco/ ⁊ notorio fornicario: in quo caſu ſimo-
niacus pōt tangere euchariſtiá: porrigendo eá morituro
ſed nō pōt licite celebrare: vt in allegato ca. p̄ter hoc. in
textu ⁊ glo. Et de hoc ſunt verſus. Simon ſuſpēſus ana-
thema depoſituſqꝫ/ Non celebrāt: hereſis ſciſmaticuſqꝫ
mechus. Quādoqꝫ lauant. Simon mechus abluet atqꝫ
cibabit. ¶ Secūdo dictum eſt fornicatores notorij: vbi
aduertendum quanta differentia eſt inter notoriū et pu-

blícum. Nā notoꝛiū quantū hic ſufficit: tribus modis ð:
ſcꝫ qꝺ cōſtat per ꝓpꝛiā cōfeſſionē in iure factā: vel ꝑ iudi
cis ſententiā: aut per facti euidētiā: vt qꝺ ſe offert cōſpe/
ctui: ⁊ nulla pōt tergiuerſatione celari: vt in ca. q̄ſitū. de
cohabi. cle. ⁊ mulie. Notoꝛiū pꝛimis duobꝰ modis ð: no/
toꝛiū iuris. Tertio modo ð: notoꝛiū facti. Sed crimē pu
blicū vel manifeſtū ð: qꝺ ex ſciētia ⁊ certo autoꝛe pꝛoce
dit ⁊ pōt ꝓbari. Occultū vͦo ð: qꝺ pꝛobari non pōt: vel
qꝺ ab eccleſia toleraꝛ: vt in ca. veſtra. de coha. cler. ⁊ mu
lie. Quo p̄miſſo ideo additū eſt foꝛnicatoꝛes notoꝛij: q:
neqꝫ foꝛnicatoꝛes manifeſti: nec publici nō notoꝛij. mul/
to minus occulti ſunt in ſuis officijs vitandi: vñ in. c. ve/
ſtra. titu. alleg. papa dicit. Sine dubitatione itaqꝫ tenea/
tis/ꝙ a clericis ⁊ p̄ſbyteris q̄ꝙ̄ foꝛnicarijs: q̄ꝙ̄ diu tolerā
tur nō habēt operis euidentiā: licite diuina myſteria au/
diātur ⁊ alia recipianꝛ ſacramēta eccleſiaſtica. Cuius ra
tio: quia nō ſunt ſuſpenſi quoad alios: vñ ratio in ca. vl/
ti. eo. titu. aſſignaꝛ. vbi ſic habetur. Queſitū eſt de cleri/
cis in foꝛnicationē lapſis ſi eoꝝ ſit officiū pꝛiuſq̄ꝫ penitu/
erint audiendū. Verū etſi quēlibet pꝛo moꝛtali peccato
quoad ſeipſum cōſtat eſſe ſuſpenſum: nō debet tamen in
officijs euitari: quia quantū ad alios etiā in caſu ꝓpoſi/
to ſuſpēſus nō eſt niſi peccatū hmōi ſit notoꝛiū per ſentē
tiam vel confeſſionē factā in iure: aut per euidentiam rei
que aliqua tergiuerſatione celari nō poſſit. ¶ Et notat
ibi glo. ꝙ aliquis q̄nqꝫ ð: ſuſpēſus quoad ſeipſum tm̄: ⁊
nō quoad alios: vt q̇libet in moꝛtali ꝯſtitutus: q̄nqꝫ q̇ad
ſe ⁊ quoad alios: vt qui pꝛo moꝛtali ſuſpenditur iudicio
eccleſie: q̄nqꝫ quoad alios ⁊ nō quoad ſe: vt cum ciuitas
eſt interdicta ꝓpter delictū ciuium vel ſecularis poteſtā
tis: tunc clerici nō ſunt ſuſpenſi quoad ſe: quia in alio lo
co poſſunt celebꝛare nō interdicto. ¶ Et nota ꝙ in ca. al
legato ð: pꝛiuſq̄ꝫ penituerint: quia poſt longā penitētiā
et laudabilē vitā/ ſi diſpēſetur cū notoꝛio foꝛnicario ab
ep̄o ſuo nō eſt ī officio ſuo vitādus: vt de iudicijs. at ſi cle
rici. Nō tm̄ dicendū ꝙ laicus audiēs miſſam notoꝛij foꝛni
carij peccet moꝛtaliter: quia excuſaꝛ per ignoꝛantiā iuris
poſitiui. Nec cōfeſſoꝛ tenetur eis ius illud dicere: incau/
te em̄ faceret hoc: q: tale ius ignoꝛare non eſt laicis peri
culoſum: cū nō teneanꝛ illud ſcire: vt dicit Aſten. in ſum.
lib. iiij. titu. xvj. pꝛope finē. Pꝛedictis cōſonat Alexan. de
ales parte. iiij q. l. mēbꝛo. iiij. ⁊ poſt eū beatꝰ Tho. pꝛeſen
ti diſ. q. iij. arti. iij. ſi̇liter Richar. hac diſ. q. j. arti. iiij. Bea/
tus Tho. in. ij. quodlib. q. viij. dicit. Audiēs miſſam a foꝛ/
nicatoꝛe/iudicio ⁊ ſentētia eccl̇ie publico peccat moꝛtali
M ter. Et de taliſmodi dūtaxat dicit debere intelligi dictum
de vitādo foꝛnicarios in eoꝝ miſſis. ¶ Sed illis nō ob/
ſtantibus dn̄s Cameraceñ. Pe. de aliaco in quadā ſyno/
dali homel̇. ſuꝑ euāge. Deſignauit dn̄s ⁊ alios. lxxij. p̄di/
ctis tenet oppoſitū: allegās ad hoc ſibi cōtempoꝛaneū
Ioh. gerſ. cancel̇. Vñ dicit ꝙ nullus parochianus vel
ſp̄ūalis ſubditus debet euitare curatū ſuū vel pꝛelatū a
ſuis ſe miniſterijs vel officijs eccleſiaſticis publice ſepa/
rādo: niſi pꝛeuia ſui ſuperioꝛis ſentētia vel denūciatione
fuerit publicatus. Qꝺ ex triplici radice declarat. Nā ait:
oppoſitū dicere eſt dare ſubditis occaſionē triplicis ſcā
dali. Pꝛimo quidē inobediētie ⁊ rebellionis: ſcꝺo diſcoꝛ
die ⁊ diuiſionis: tertio temerarie dijudicationis. Et hec
latius ꝓſequitur ibidē: licꝫ motiua ſua facile ſoluantur.
Et ad iura patētia ſupꝛa allegata reſpondet dupliciter.
Vno modo ꝙ cōſuetudo oppoſita/ ⁊ ſummoꝝ pōtificū
tolerātia (que hmōi rigoꝛē iuris executa nō eſt) interpꝛe
tatur illa iura in illo rigoꝛe nō eſſe ſeruāda: multa em̄ iu/
ra per vſum cōtrariū abꝛogātur. ¶ Scꝺo modo reſpon
det ꝙ ante ſententiā vel denunciationē ſuperioꝛis nihil
ꝓpꝛie debet a ſubditis ita notoꝛiū crimen reputari/quin
aliqua poſſit tergiuerſatione negari: quia neſcit an per
inſpirantē gratiā ſubito ſit cōuerſus. vñ Aug. ⁊ habeꝛ. j.
Coꝝ. iiij. ſuper illud apl̇i. Neqꝫ meipſuꝫ iudico. Cū ergo
quiſqꝫ de ſe aut nō oīno aut vix poſſit ferre verā ſenten/
tiam: quomodo poteſt de alio iudicare: cum nemo ſciat
quid agatur in hoīe niſi ſp̄ūs hominis. Et idem de peni/
tentia ⁊ eſt in glo. j. Coꝝ. v. ſuꝑ illud. Si is qui frater no/
minaꝛ inter vos: eſt foꝛnicatoꝛ ⁊c. cū hmōi nec cibum ſu
mere. vbi apl̇s notoꝛiū foꝛnicatoꝛē excōicat. Eā nomina
tionē voluit intelligi que in quēq̄ꝫ cū ſentētia ⁊ oꝛdine iu
diciario atqꝫ integritate ꝓfertur: naꝫ ſi quelibet noīatio
ſufficit multi dānādi ſunt īnocētes: q: ſepe falſe in quoq̄ꝫ
crimina nominanꝛ. Et ſubdit glo. Quibꝰ verbis oſtēdit
ſatis/nō temere ⁊ quolibet modo: ſed ꝑ iudiciū auferen
dos eſſe malos ab eccl̇ie cōmunione: aut ſi ꝑ iudiciū au/
ferri nō poſſunt: tolerenꝛ potius: ne ꝑuerſe malos euitā
do/quiſqꝫ ab eccl̇ia diſcedēs eos quos fugere videtur:
vincat ad gehennā. Hec glo. ¶ Et ſi queriꝛ: ad q̇d valet N
illa famoſa diſtinctio de foꝛnicatoꝛe notoꝛio ⁊ non noto
rio. Rñdet Pe. pꝛo ſe ⁊ Gerſon: dicimus ꝙ ad h̄ valet:
q: notoꝛius ꝑ euidentiaꝫ facti pōt ſtatim abſqꝫ alio iuris
oꝛdine cōdēnari: al̇s non/niſi vel teſtibꝰ cōuictus: vel in
iure aut in iudicio cōfeſſus. Et ita intelligi pōt ꝙ notoꝛiꝰ
foꝛnicariꝰ debet euitari: q: debet ſtatim pꝛo euitādo iudi
cari. iudicari ſcꝫ nō a ſubdiꝛ: ſed a p̄latis. Et ſi iterū que/
riꝛ: q̇d talis cōicatio a iure diuino vel humano lata ope/
retur. Sane inquit dici pōt: tales excōicationes late ſen/
tentie hunc effectū habent: ꝙ abſqꝫ ꝓceſſu alio iudiciali
pōt iudex ſtatim ꝓbato facto vel cōfeſſo: vel ipſo exiſten
te per euidentiā notoꝛio ferre excōicationis ſentētiā ſeu
eam latā declarare ⁊ publicare. Nō ſic autē vbi ſm̄ cano
nes eſſent ſolū ferēde ſentētie: qm̄ tunc monitiones ⁊ ꝓ
ceſſus iuridici pꝛerequirerenꝛ: nulle tm̄ excōicationes ſi/
ue late ſiue ferēde ſentētie operanꝛ vt ꝓpter eas ſine iu/
dicis pꝛeuia declaratiōe q̇s debeat euitari. Huiꝰ tm̄ mode
ratio. j. tangeꝛ diſt. xviij. q. iij. de vitādo excōicatos in de/
terminatiōe cōcilij Conſtañ. ¶ Per hoc etiā rñdetur ad
dicta doctoꝝ pꝛo alia parte allegatoꝝ/dicentiū eos pec/
care qui a foꝛnicarijs notoꝛijs miſſas audiūt: nec excuſa
ri eos ꝓpter negligentiā pꝛelatoꝝ q̇ eos non denūciant
euitādos: vt vult beatꝰ Tho. ij. quotl̇. arti. viij. q: tēpoꝛe
Grego. ix. maioꝛ rigoꝛ chꝛiſtiane diſciplīe vigebat: ita vt
poſſet leuiter talis lex ⁊ cōſtitutio exequi: nūc aūt nō ſic:
quē ⁊ eiꝰ conſtitutionē illi doctoꝛes imitati ſunt: ⁊ ideo ſi
illi doctoꝛes exꝑti fuiſſent maliciā p̄ſentis tp̄is ac incoꝛ/
rigibilitatē maloꝝ moꝝ: mutaſſent ſentētiā ⁊ locuti fuiſ/
ſent: nō ſicut ſtricta regula iuris dictaret: ſed ſicut ſm̄ ex
igētiā tēpoꝝ fieri expediret: ideo dixiſſent ꝙ magis q̄nqꝫ
expedit talia mala ꝓpter peccantiū multitudinē: licꝫ cū
diſplicētia ⁊ amaritudine animi tolerare: q̄ꝫ cū periculo
deterioꝛe eā velle ꝑ excōicatiōes ⁊ cēſuras rigidas extir/
pare: exēplo chꝛiſti q̇ docuit dimittēda eſſe zizania ne era
dicareꝛ ſil̇ ⁊ triticū. Hec ſolum recitatiue/nō aſſertiue di
cta ſint. Pꝛima opinio rigidioꝛ eſt. ⁊ ſm̄ antiquos docto
res ſanioꝛ. ſcꝺa foꝛtaſſis cautioꝛ. ¶ Dubitaꝛ q̇nto vtruꝫ Dub. 5.
ſacerdos curatꝰ teneaꝛ ſuo ſubdito petēti euchariſtiā ex O
tra tēpus ab eccleſia ſtatutū ceſſante impedimēto legiti/
mo miniſtrare. Et arguiꝛ ꝙ nō: q: nō teneꝛ curatꝰ mini/
ſtrare ſacramēta ſubditis niſi dū ſubditi tenenꝛ illa reci/
pere: ſed extra tēpus ſtatutū ab eccl̇ia/ſcꝫ extra paſchalē
feſtiuitatē ac infirmitatē/aut moꝛtis periculū/ſubditus
nō teneꝛ cōicare: ergo nec curatus teneꝛ ei etiā petēti ſa
cramētū miniſtrare. Cōſequētia nota cū minoꝛe: ⁊ maioꝛ
ꝓbatur: q: nō magis obligatꝰ eſt q̇s pꝛo ſalute aliena q̄ꝫ
ipſe alienus ꝓ ſalute ꝓpꝛia: ergo vbi q̇s nō eſt obligatꝰ
ad aliq̇d recipiēdū pꝛo ſalute ꝓpꝛia: nullus obligabitur
ad p̄ſtandū. ¶ Pꝛeterea ſi ſic/nunq̄ꝫ curatus poſſet eſſe
quietꝰ: nec aliq̄n poſſet ſibi vacare: q: ſemꝑ poſſet inq̇e/
tari ꝑ hmōi petentē vt quotidie miniſtraret ſacr̄m ſubdi
tis: ⁊ ita nunq̄ꝫ poſſet vacare ſibi: id videꝛ incōueniēs: q:
nōnunq̄ꝫ cogiꝛ curatꝰ etiā ſibi ꝓuidere coꝛꝑis ⁊ vite ne/
ceſſaria manuū laboꝛe exēplo Pauli: vt. xcj. diſt. §. j. ⁊. c.
ſequēti. ¶ In oppoſitū eſt illud Ioh. vlti. ad oēs paſto/
res. i. curatos in perſona petri dictū. Si diligis me paſce
oues meas.

oues meas. Sed p̄cipua paſtura anime ſpiritualis fit per
miniſtrationē eucharistie: vt ex ſupradictis patet. Unde di
cit chriſtus. Caro mea vere et cibus ⁊c̄. Pro ſolutione hu/
ius dubitatiōis (quā mallē ab alio audire eapropter reſpō
ſio hec vt ꝓbabilis accipiat/non preiudicās ſentētie ſanio
ri) premitto ꝙ paſtor ſiue curat⁹ q̄ in ſuā ſolicitudinē ⁊ cu
ram ſuſcipit oues dn̄icas/tenet eas paſcere ex officio: alio/
quin conuinceret ſummū paſtorē chriſtū q̄ eas ſibi cōmiſit
nō amare. Un̄ beat⁹ Greg. i paſtorali ꝑte. j.c.v. Petro dn̄s
ait. Petre amas me. Qui cū ſe amare ꝓtin⁹ rn̄dit/audiuit.
Si diligis me paſce oues meas. Si g̊ vis dilectiōis paſtio
eſt gregis: quiſq; virtutibus pollens dei gregem renuit
paſcere: paſtorem ſummū ɔuincit nō amare. Hoc dicit bea
tus Grego. de renuentib⁹ ſuſcipe curā gregis: cū tamē ſuf/
ficiant ad regendū: quātomagis verum eſt de his q̄ onus
regendi ſuſceperūt: et tamen paſcere ſubditos refugiunt.

p ¶ Debet aūt paſtor triplici paſtura paſcere ɔmiſſum ſibi
gregem. ſ. inſtructiōis verbo: ſacramētoꝝ miniſterio: et tē/
porali ſubſidio. De primo ſcribit apoſtolus Timo. Teſtifi
cor coram deo ⁊ ieſu chriſto q̄ iudicaturus eſt viuos ⁊ mor
tuos: et ꝑ aduentū ipſius ⁊ regnū eius. p̄dica verbū: inſta
opportune: importune: argue: obſecra: increpa in omni pa
tientia et doctrina. ij. ad Timo. iiij. et de hoc. xliij. diſt. ꝑ to
tum. De ſc̄do dicit Iſido. vij. etymol. et habet. xxj. diſt. cle/
ros. oſtendēs ꝓpoſitū ex ratiōe nominis. Sacerdos inq̄t
nomen habet ɔpoſitū ex greco ⁊ latino/ quaſi ſacra dans:
ſicut em̄ rex a regēdo: ita ſacerdos a ſacrificando vocatus
eſt: cōſecrat em̄ ⁊ ſacrificat. Et Lu. xij. Fidelem ſeruū dicit
dn̄s hunc q̄ dat familie tritici menſurā in tp̄e. de quo infra.
De tertio diſt. lxxxvij. c. viduis. d. Viduis et orphanis ec/
cleſie p̄ſidiū implorātibus ep̄i debēt adeſſe: ⁊ cōtra impro/
boꝝ violētias ꝓtectionis patrociniū eis negare nō debēt.
Et. lxxxvj. diſt. fratrē noſtrū in rubro. Sine liberalitate ina
ne portat nomen epiſcopi. Et hāc triplicē paſtionē innuit
dn̄s Iohan. xxj. dum ter reſpōdēte petro/amo te: ter ſub/
iunxit/oues meas paſce: ⁊ paſce agnos meos: paſce oues
meas. Tenet autem ad hec ex dilectione diuina/cui⁹ ſunt
oues ꝓprie. vnde ait: paſce oues nō tuas: ſed meas: vnde
cōmiſſurus paſtionē ouium ſuarū dn̄s premiſit: amas me:
quia cōſequēs eſt vt qui amat etiā amet res eius q̄ amatur
Secundo tenet ad idem ex dilectione ꝓximi: nā fratrē nō
diligit q̄ gratiā quā a dn̄o percepit: fratri non adminiſtrat.
Hinc. j. Pe. iiij. dicit. Unuſquiſq; ſicut accepit gratiā: in al
terutrū illam adminiſtrātes: ſicut boni diſpēſatores multi
formis gratie dei. Tertio tenent ad idē ex officio ⁊ vite ſti/
pendio: qd̄ ratiōe officij recipiūt ab ouibus: ſiquidē bene/
ficiū datur ꝓpter officiū. Unde ſicut paſtor habet ius pe/
tendi vite neceſſaria a ſuis ſubditis quib⁹ ſpiritualia admi
niſtrat. Hanc quidē poteſtatē dn̄s cōtulit cū ap̄lis Luc. x.
ait. Edētes ⁊ bibentes que apud eos ſunt. Et ap̄ls. j. Coꝝ
ix. deducit ex multiplici radice. Quis inq̄t militat ſuis ſti/
pendijs ⁊c̄. ⁊ ſeq̄tur. Si nos vobis ſpiritualia ſeminam⁹:
non magnum eſt ſi carnalia veſtra metam⁹. ⁊ poſt pauca..
Neſcitis q̄m qui in ſacrario operant: que de ſacrario ſunt/
edunt: et q̄ altari deſeruiunt: cū altari participāt. Sic ⁊ ius
habent ſubditi petendi alimoniā verbi et ſacramentorum
a ſuis paſtoribus. Hinc Paulus. j. Coꝝ. iiij. in ſua ⁊ cetero
rū paſtoꝝ perſonis ait: Sic nos exiſtimet hō vt miniſtros
chriſti ⁊ diſpēſatores miniſterioꝝ dei. Hic iā q̄rit inter diſ/
penſatores vt fidelis quis inueniat. Sed quis eſt fidelis
diſpēſator et prudens: niſi quē dn̄s deſcribit: q̄ videlicet a
dn̄o cōſtitut⁹ eſt ſuꝑ familiā ſuā: vt det illis cibū in tēpore.
Nam ⁊ beatus ſeruus ille quē cū venerit dn̄s eius: inuene
rit ita facientē. Matth. xxiiij. Ergo a cōtrario/infidelis ſer
uus eſt qui dn̄i ſui pecuniā in terrā fodit: vel in ſudario re
ponit: nec mittit ad vſurā. Et q̄s hic eſt Gloſa Luc. xix. de
clarat: ⁊ Matth. xxv. Qd̄ cuiq; datur in rebus mundanis
vel ſpiritualibus ꝓ talento imputatur: de quo eſt rationē
redditurus. In ſudario aūt reponit: qui ꝑcepta dona ſub
ocio tēporis abſcōdit. Eſt itaq; infidelis ſeruus qui dona

miniſterij ſacramentoꝝ et officium accepit: et hoc ſubditis
ocioſus ſubtrahit: ⁊ ideo (qd̄ abſit a paſtoribus) cū hypo/
critis deputandus: vbi erit fletus ⁊ ſtridor dentiū: vt dici/
tur Matth. xxiiij. ¶ His p̄miſſis reſpōdeo per hanc ꝓpo Q
ſitionē: Curat⁹ tenet ſubdito petēti eucharistiā eā ꝑ ſe vel
aliū miniſtrare quocūq; tēpore id petierit: ſi impedimēto
legitimo ſe non poterit rationabiliter excuſare. Probatur
hec propoſitio: quia curat⁹ tenet tentione neceſſitatis cu/
ius omiſſio eſt culpa mortalis: primo ex obligatione qua
obligatur dn̄o a quo cōſtitutus eſt ſeruus et miniſter ſiue
diſpēſator ſuꝑ familiā ſuā: ſic curat⁹ tenet nō peccare: ergo
tenet ſubdito eucharistiā dare. Antecedens manifeſtū: cō/
ſequētia probat: q̄a dānabiliter peccat ſeruus piger ⁊ ma/
lus: qui pecuniā dn̄i ſui nō dat ad vſurā: ſed eā in terrā fo/
dit: vel in ſudario reponit: patet Matth. xxv. Quia dānat
a dn̄o ⁊c̄. Sed talis eſt curatus negans eucharistiā ſubdi/
to petenti: q̄a recepit a dn̄o talentū/ſcilicet poteſtatē mini
ſtrandi ſacramēta ad ſalutē petentiū: quā nō exequit: ſed
ſub ocio abſcōdit: cum exequi poſſet: ⁊ dn̄o ſuo exequēdo
animas lucrari. ¶ Itē aut ſubtrahit cibū hūc celeſtē ex de
ſidia: aut ex amore cōtēplatiue quietis q̄ interrūpitur dum
exit ad exteriora ſacramentorum miniſteria. Primum de ſe
eſt vitioſum: ideo nō excuſat/ſed aggrauat: nec ſecundum
quia dicit beat⁹ Grego. in paſtorali. par. j. c. v. Sunt nōnul
li qui dum ſolius cōtēplatiōis ſtudijs inardeſcunt: parere
vtilitati proximoꝝ refugiūt: ſecretū quietis diligūt: ſecre/
tū ſpeculationis appetunt: de quibus ſi diſtricte iudicetur
tantis proculdubio rei ſunt quantū venientes ad publicū
prodeſſe potuerūt. Qua em̄ mente/is qui ꝓximis profutu
rus eniteſceret: vtilitati ꝓximoꝝ ſecretū preponit ſuū quā/
do ipſe ſummi patris vnigenitus de ſinu patris egreſſus
eſt ad publicū noſtrū. Ex quo patet ꝙ curatus propter ſue
quietis dulcedinē/nō debet negligere miniſteriū ꝓximoꝝ
Unde de talibus dicit apoſtolus. Querunt que ſua ſunt:
non q̄ ieſu chriſti. Non enim querūt ſalutē acquiſitā ꝑ chri
ſtum in ꝓximis: quibus petentibus ſubtrahūt hūc cibum
ſalutis. Ad idem eſt illud Iohan. xv. Nō vos me elegiſtis
ſed ego vos elegi: ⁊ poſui vos vt eatis ⁊ fructum afferatis
Qui ergo electus eſt diſpēſator bonoꝝ dn̄i familie: nō q̄e/
ſcere: ſed ire debet ⁊ fructū afferre in familia dn̄i ſibi ɔmiſ/
ſa. ¶ Item ꝓbatur ex obligatiōe qua obligatus eſt ſubdi R
tis: ⁊ hoc duplici obligatiōe. Una ratiōe charitatis frater/
ne. alia ratiōe obligationis officij. ¶ Ex prima arguit ſic.
Non cauēs dānū graue tēporale ꝓximi: vt nō leuās cū pro
ximo iumentū cadēs in foueā: ac ardentē domū ꝓximi nō
extinguēs dum cōgrue: ⁊ ſine ſui interitu aut maiori dāno
poteſt: mortaliter peccat. Unde Rom̄. xij. Si eſurierit ini/
micus tuus/ciba illū: ſi ſitit/potum da illi. Quātomagis
nō cauēs dānū ſpūale ꝓximi dū poteſt peccat mortaliter:
ſiquidē agit cōtra charitatē ꝓximi: ſed negans ſubdito eu
chariſtiā dum petit: nō ſolum nō cauet: ſed nō dādo grauiſ
ſimū damnū infert. Priuat em̄ petentē omni fructu quem
habiturus eſſet ꝑcipiēdo hoc ſacramentū ex ope operato: at
tento ꝙ ſubditus euchariſtiā ab alio nō poteſt ſuſcipere ni
ſi a ſuo curato: et ꝑ cōſequēs peccat mortaliter. ¶ Ex ſc̄da
arguitur. Quilibet paterfamilias tenet ꝓuidere domeſti/
cis ſuis: alioq̄n ſi ſuoꝝ domeſticoꝝ curā nō hꝫ: infidelis eſt
immo infideli deterior. j. ad Timo. v. Qui aūt negat cibū
domeſticis indigentibus: eoꝝ curā nō habet: ſed cibus ille
ſuꝑceleſtis quotidianus cibus eſt/cōtra quotidianos de/
fectus: cōſeruatiuus etiā vite ſpiritualis ⁊ augmentū oīm
ſpiritualiū chariſmatū/quem quotidie petimus a magno
patrefamilias: ideo ſi hunc negat paruulis petentibus: in
fidelis diſpēſator eſt: ⁊ per conſequens mortaliter peccat.
¶ Preterea ſicut curat⁹ nō ſolum tenet cauere pctā morta
lia ſubditoꝝ quantum poteſt: ſed etiā occaſiōes ꝓpinquas
quibus exiſtētibus vix aut nunq̄ mortalia cauētur: ita nō
ſolum tenet miniſtrare neceſſaria ad ſalutem: ſed etiam ea
ſine quibus vix acq̄ſita ſalus. i. gratia ɔſeruat/qualia ſunt
ſacramēta inter que precipuum eſt euchariſtia. Hec em̄ eſt

alimonia vite ſpiritualis:nutrimētū charitatis et deuotio/
nis:ideo negans illud petenti omittit debitū:et per conſe/
quens mortaliter peccat. ¶ Et cōfirmat᷑. Non minus tene
tur curatꝰ ſubdito ſuo quoad ſpiritualia/ꝙ̄ pater filio quā
tum ad carnalia. Eſt em̄ pater ſpiritualis ſubditorū quos
genuit chriſto ꝑ baptiſmi collationē ⁊ fidei inſtructionem
Sed carnalis pater nō ſolum tenet᷑ prouidere filijs de ne/
ceſſarijs:ſine quibus nō poſſint viuere:ſed etiā de nutrimē
to cōuenienti quibus adolere poſſint: et debitā attingere
quantitatē:ita ⁊ pater ſpiritualis nedum tenet᷑ ſubditis ſu
is ad neceſſaria ſalutis ſine quibꝰ nō viuerēt ſpiritualiter:
ſed etiam ad ea miniſtrāda/quibus creſcere poſſint in gra/
tia habita:et debitā chriſtiane ꝑfectionis attingere quāti/
tatē:et preſertim dum ea ab alijs habere non poſſunt: hoc
aūt quo augmentari poteſt ꝑfectio chriſtiana: eſt euchari/
ſtia:quā nō niſi a ſuo curato habere poſſunt. ¶ Itē prima
vel maxima ſpecies ingratitudinis eſt nō vti beneficio ex
magna charitate cōceſſo ad finem ad quē ꝯceſſum eſt:⁊ ad
honorem cōcedētis:huiuſmodi eſt nō vti euchariſtia: ergo
negans illā petenti reum ſeipſum facit huiuſmodi ingrati/
tudinis:et quātū in ſe eſt:priuat hac virtute petentē et deū
honore latrie ex ſumptiōe euchariſtie cōſequētem: qđ non
video excuſari poſſe a mortali:quia ſimile eſt occaſionare
ad peccatū:et ꝑ ſe impedire a virtutis actu ⁊ merito:p̄mū
eſt mortale:ergo et ſecundū. Itē quilibet curatus tenetur
ſubditis ſuis ad reddendū ius ſuū in his que ſunt ſui mini
ſterij dum id petitur:ſed ſubditi habēt ius petēdi euchari/
ſtiam quotiens ad hoc deuotio trahit: ⁊ motio ſancti ſpiri
tus impellit:a ſuo paſtore ⁊ curato tanꝙ̄ panē ſuꝑceleſtē a
ſummo paſtore cōtra quotidianos defectus tanꝙ̄ ſpiritua
le et efficaciſſimū nutrimentū ex ſumma miſericordia eis
diſpoſitum:ergo curatus tenet᷑ ſubditis petētibus eucha/
riſtiam miniſtrare. Cōſequētia manifeſta cū maiore:q̇a q̄li
bet tenet᷑ reddere debitū proximi:iuxta illud apoſtoli Ro
ma.xiij. Nemini quicꝙ̄ debeatis. ⁊ ibidē. Reddite oībus
debita. ius autē cuiuſlibet debitū eſt. Sed minor ꝓbat᷑: q̇a
quilibet fidelis eo ipſo ꝙ baptizatus ⁊ eccleſie membrum
effectus eſt:ratiōe cōnexionis mēbrorū corꝑis chriſti myſti
ci ius habet petendi a ſuperiori ſuo influxū vite miniſteria
lem:que vita vberrime influit᷑ per iſtū cibū anime/ſuꝑcele
ſtem. alioq̄n ſuꝑflueret illa cōnexio mēbrorū:de qua frequē
ter apoſtolus in ſuis epiſtolis loquit᷑:et preſertim ad Eph.
iiij. Per quā qđlibet membrū ſm ſuā menſurā oꝑari debet
ad augmentū corꝑis/in edificationē ſui in charitate. ¶ De
nicꝫ ꝙ ſubditi ius habeant petendi euchariſtiā a ſuo cura/ S
to/eſt cōis ſententia doc. Dicit em̄ Alexan. de ales ꝑ. iiij. q.
xlix. mem. j. Subditus videt᷑ habere ius in petendo. Item
beatus Thomas in. iiij. diſt. ix. q. v. arti. iij. Quilibet chri/
ſtianus habet ius in perceptione euchariſtie:niſi illud per
peccatū mortale amittat. Unde cū in facie eccleſie nō con/
ſtet illū amiſiſſe ius ſuū: nō oportet ei in facie eccleſie dene
gare. Item ſanctꝰ Bonauen̄. eadē diſtin. q. viij. probās ꝙ
ſacerdos tenet᷑ dare euchariſtiā peccatori occulto : dicit ꝙ
ille ſcilicet petens/ius habet in facie eccleſie petere: ⁊ ſacer
dos tenet᷑ petenti ius ſuū reddere. Item Richar. eadem
diſtin. q. iij. ar. j. idem ſentit:ꝙ ſacerdos tenet᷑ dare ſubdito
euchariſtiā:niſi habeat contra eū legitimā exceptionē. Itē
Duran. eadem diſtin. q. v. di. Subditus fidelis ius habet
petendi cōionē ſacramentorū a curato ſuo:⁊ ergo curatꝰ nō
poteſt negare:niſi habeat legitimā exceptionē quā poſſit
cōtra eū ꝓponere. ¶ Preterea:cōcorditer dicūt doctores:
ꝙ curatus tenetur dare euchariſtiā petēti fideli quē nouit
eſſe in mortali dūmodo hoc fuerit occultum ⁊ petat in ma
nifeſto. Nec faciunt aliquē mentionē de tēpore quo petit:
ſed generaliter dicūt dum petit in manifeſto. Licet Durā.
⁊ Palu. videant᷑ ſentire ſi petit extra tempus generalis cō
munionis:ſi negari poteſt ſine ſcādalo:repelli poteſt. A cō
trario ſi nō poteſt negari ſine ſcādalo/vtputa petenti in pu
blico:negari nō debet: etiā extra tempus generalis cōmu/
nionis;ergo a maiori nō eſt negandū petēti deuoto ; cōtra
quem nulla oīno poteſt pretendi petitio. ¶ Preterea con
temptor cōſilij diuini peccat mortaliter : vt probat Sco. in
iiij. diſtin. iij. q. iiij. Eſt cōſiliū deuotis frequenter cōicare ⁊
maxime in die dominico:prout hortatur beatꝰ auguſtinꝰ.
Subtrahens aūt euchariſtiā ſuo ſubdito ꝑ ſe impedit eū a
perfectione cōſilij:et contēptor eſt conſilij ſalutaris ipſo fa
cto et per cōſequēs mortaliter peccat. ¶ Itē non minus te
netur curatꝰ ſubdito dare pabulū celeſtis cibi/ꝙ̄ ſalutaris
doctrine. Ad ſecundū tenet᷑:iuxta illud. j. Petri. iij. Parati
ſemꝑ ad ſatiſſactionē omni poſcenti vos rationē de ea que
in vobis eſt ſpe:ergo ſimiliter ad primū. ¶ Preterea plus
tenet᷑ curatus ſuo ſubdito ꝙ̄ ſacerdos alienus:ſed alienus
ſacerdos tenet᷑ in neceſſitate porrigere euchariſtiā petenti
ergo curatus tenet᷑ porrigere ſuo ſubdito petēti etiā extra
caſum neceſſitatis. ¶ Similia multa poſſunt adduci et p̄/
ſertim illud Ezech. xxxiiij. cōtra malos paſtores. Nōne gre
ges a paſtoribus paſcunt᷑:lac comedebatis:⁊ lanis oꝑieba
mini:et qđ craſſum erat occidebatis:gregem autē meū nō
paſcebatis:qđ infirmū fuit nō cōſolidaſtis:et qđ egrotum
non ſanaſtis:qđ cōfractū eſt nō alligaſtis:et qđ abiectū eſt
nō reduxiſtis:et qđ perierat nō queſiſtis. Ecce damnat᷑ pa/
ſtor nō ſolū qui deperditā ouē non req̄ſiuit: ſed etiā qui in
firmū nō cōſolidarūt et egrotū nō ſanarūt. Sed hoc ſacra/
mentū eſt ſolidamentū quo cōfortant᷑ infirmi:et medicina
qua ſanant᷑ egroti:licet eo nō ſuſcitent᷑ mortui: quia cibus
eſt viuentiū:et cuſtodia pinguiū ⁊ fortiū:ergo non niſi dā
nabiliter ſubtrahit᷑ infirmis egrotis ⁊ fortibus ipſum pe/
tentibus. ¶ Dictū eſt autē notāter in ꝓpoſitiōe reſpōſiua T
ſi nō impedimēto legitimo ſe poterit rationabiliter excuſa
re:quia multe poſſent rationabiles excuſationes a curato
pretendi:vt ſi leuitatē morū et nullum fructū attēderet in
frequēter cōicante:aut ſi indebita hora peteret vel pluries
eadem die:vel nō ieiunus. Aut ſacerdos nō haberet ꝓuiſio
nem vnde viueret:et ꝓ huiuſmodi frequētia cōionis nimi
um vel indebita hora impediret᷑ ab acquiſitione victꝰ per
manuū ſuarū labores:et ſic de ſimilibus. Poſſet tunc ſub/
trahere donec impedimentū amoueret᷑ : et per hoc ſoluta
eſt ſecunda ratio in principio dubij. ¶ Sed ad primā ne/
getur illa maior:ꝙ curatus nō tenet᷑ miniſtrare niſi tūc cū
petens tenet᷑ accipere:quia nō tantū ad hoc caratꝰ ſuſcipit
officiū paſtoris:vt tātū in extrema neceſſitate cū mors im/
minet ouē requirat:ſed etiā:vt dictū eſt : infirmū cōſolidet
ne deficiat ⁊ fortē paſcat vt perficiat᷑:alioq̄n nō eſſet maior
obligatio paſtoris/ꝙ̄ nō paſtoris:cū q̇lꝫ i neceſſitate extre
ma ſuccurrere teneat᷑. Ad probationē neget᷑ qđ ibi aſſumit᷑
q̇a q̄ncꝫ ex officio caratꝰ tenet᷑ reddere debitū petenti actū
ſui officij:vbi tamē ſubditus nō tenetur petere. Sicut in ſi
mili quis tenet᷑ reddere mutuū dum petit᷑:et tamen credi
tor nō tenet᷑ petere ſolutionē. Sic in ꝓpoſito:curatus qui
eſt cuſtos gregis dn̄ici:magis tenet᷑ prouidere gregi de cō
ducentibus ad ſalutē ꝙ̄ grex ipſe. Ideo ne negligat grex
ſeipſum inſtituitur ſpeculator eiꝰ atcꝫ cuſtos ⁊ paſtor q̄ di/
rigat gregē in ignorantia:cibet famelicū:impingueſcat ſa/
nū ⁊c̄. Hec de illo dubio. ¶ Alia plura dubia ſolēt hic mo/
uere doctores:que quia in canone diuerſis lectionibus de
terminata ſunt: hic tranſeo. ¶ Unde dubitat᷑: vtrum plu
res ſacerdotes poſſunt vnā eādemcꝫ hoſtiā cōſecrare. de q̄
lec. vj. ¶ Item: vtrum ſacerdos habeat fructus miſſe cui
voluerit applicare:de quo lec. xxvj. ¶ Item: vtrum obli/
gatus pluribus vna vel pluribus obligationibus ſatiſſa/
ciat oībus vnā miſſam celebrādo:de quo lec. xxvij. ¶ Itē
quid faciendū dum forma panis in aliā ſpeciē tranſformat᷑
vt in ſpeciē pueri vel carnis:de quo lec. lj. ¶ Item de va/
rijs defectibus contingentibus circa materiā aut formam
euchariſtie vel in cerimonijs:de quo lec. lxxxviij. ¶ Ulti/ Dub. vl.
mo dubitatur:vtrū ſicut ſolus ſacerdos poteſt ſacramētū U
euchariſtie cōſecrare:ita etiā ſacerdos debeat ipſum diſpē
ſare. Ad hoc dubiū et eius ſecundā partē breuiter dicit᷑: q̇a
de prima dictum eſt in corpore queſtionis:ꝙ diſpēſatio hu
ius ſacramenti ex officio nō cōuenit niſi preſbyteris. Cuiꝰ

rationem aſſignat Ricħ. quia ipſe ſacerdos repſentat chri
ſtum qui eſt mediator dei ⁊ hominū. Diſpēſatio aūt huius
ſacramenti fit ad recōciliandū nos deo vel fortius vniēdū
et ideo ſoli ſacerdoti qui eſt mediator inter deū et populū
cōuenit ex officio huius ſacramenti diſpenſatio. ¶ Et ſm
Sco. diſtin. preſentis. q. vlti. aſſignatur hec ratio cōgruita
tis. In qualibet policia act⁹ principales illius policie pti/
nent ad pſonas principales in ea: ideo rationabile eſt illū
actum diſpenſatiōis euchariſtie reſidere apud ſacerdotes
qui ſunt principales pſone policie chriſtiane. ¶ Itē nō mi/
noris autoritatis et reuerētie eſt poſſe ſumere corpus chri/
ſti verū/ꝙ ſumere corpus myſticū: ſed ſecundū ſolum con
uenit preſbyteris: ergo ⁊ primū. Tamē in caſu conuenit di
ſpenſatio diacono: et pſertim ſanguinis magis ꝙ corpis:
quia ſanguis chriſti diſpēſatur in calice: ita vt nō ſit neceſſe
in eius diſpenſatiōe tangere ſpecies ſub quib⁹ eſt ſanguis
Sed in diſpenſatione corporis/oportet tāgere ſpecies pa/
nis: et ideo diſpēſare corpus chriſti ſub ſpeciebus panis ra
rius cōuenit diacono: et non niſi in duobus caſibus. Pri/
mus cum neceſſitate cogēte iubeṫ ab epiſcopo vel preſby/
tero pſente. vnde. xciij. diſt. preſente. diciṫ. Preſente preſby
tero diaconus euchariſtiā corporis chriſti populo ſi neceſ
ſitas cogit iuſſus eroget. Secundus eſt: ſi abſens fuerit ſa
cerdos: tūc neceſſitate ingruēte poteſt diaconus infirmis
euchariſtiam miniſtrare: vnde eadem diſtin. diacones. Sa
cri corporis erogationē ſub ꝯſpectu epiſcopi vel preſbyteri
niſi his abſentibus: ius nō habeāt exercēdi. qđ intelligēdū
eſt niſi in neceſſitate iuſſi ſm ca. ſ. allegatū preſente. Extra
hos caſus diacono nō cōgruit: vt in ca. Peruenit. eadē di/
ſtin. xciij. vnde de cōſe. diſtin. ij. Peruenit. diciṫ. Omnino
preſbyter per ſemetipſum infirmū cōicet: ꝙ ſi aliter fecerit
gradus ſui periculo ſubiacebit. Laicus vero in nullo caſu
ſacramentū diſpenſare debet/ſiue iubente ſiue ꝓhibente:
vt in capitulo ꝑuenit. de cōſe. diſtin. ij. vbi diciṫ. Peruenit
ad noticiā noſtrā: ꝙ quidā preſbyteri intantū paruipēdūt
diuina myſteria: vt laico aut femine ſacrum corpus dn̄i tra
dant ad deferendū infirmis: et quibus ꝓhibeṫ ne ſacrariū
ingrediantur neq₃ ad altare appropinquēt: illis ſanctaſan
ctorum cōmittunṫ: qđ ꝙ ſit horribile: ꝙq₃ deteſtabile oīm
religioſorum animaduertit prudentia: igitur interdicit ꝑ
omnia ſynodus ne talis temeraria preſumptio vlterius fi/
at. ¶ Poteſt tamen laicus ſacramentū ſi inuenerit in loco
inhoneſto: vt terra vel luto: ipſum leuare: dum alius cōſe/
cratus nō adeſſet: et in loco honeſto ponere donec ſignifi/
caret ſacerdoti qui ipſum acciperet et inde aſportaret. Hoc
em̄ ad reuerentiam ſacramenti pertinet. Et ꝙuis diacono
ita in caſibus cōcediṫ huius ſacramenti diſpēſatio: ſicut de
beato laurētio legitur cui ſixtus papa cōmiſit dn̄ici corpo
ris diſpēſationē: et laico cōcediṫ in dicto caſu tangere ⁊ de
ſtercore leuare venerabile ſacramētum: in nullo tamen ca/
ſu poſſunt euchariſtiam conſecrare: hoc em̄ ſolis ſacerdoti
bus eſt cōceſſum: vt dictum eſt. Et tantū de illa queſtione.

Queſtio. ij.

A Secundo circa vlti/
mam clauſulam textus q̄ritur: vtrū heretici
ab hereſi condēnata nominati: ſint in eccle/
ſia catholica tolerandi. ¶ Tribus articulis
conſtabit ſolutio q̄ſtionis. Primus terminos declarabit.
Secūdus per cōcluſiones reſpōdebit. Tertius dubia mo/
Artic. 1. uebit. ¶ Circa primū notandū: licet materia iſta de hereſi
Nota. 1. bus et hereticis latiſſima ſit: ⁊ profundiſſime a venerabili
inceptore Guilħ. Ockā in prima parte ſui dialogi diſpu/
tata: tamen hic breuiter expediēdo Notandū: ꝙ ab hereſi
dicitur hereticus tanꝙ cōcretū a ſuo abſtracto: ideo pmo
de hereſi: deinde de heretico. Eſt autē hereſis: vt deſcribit
predict⁹ doctor. ij. li. dialo. par. j. c. vj. dogma falſum: fidei
cōtrariū orthodoxe. i. error ꝯtrarius catholice veritati. Di
citur primo dogma falſum: qđ ponitur ꝓ genere: quia om
nis hereſis eſt dogma falſum ſiue error: ⁊ nō ecōuerſo. Qđ

em̄ hereſis ait Hiero. ſuꝑ epiſtolā ad Gal. ꝑuerſum dogma
habet. Dogma aūt ꝑuerſum eſt dogma falſum: ſed nō om/
ne dogma falſum eſt hereſis: nam in multis rebus errare
nullum aut minimū peccatū eſt: vt dicit Augu. in enchi. c.
xx. Sed hereſis ſicut et infidelitas grauiſſimū eſt peccatū:
nō ergo minus error eſt hereſis. Ex quo ſequitur ꝙ nō om
ne dogma falſum eſt hereſis: cum oīs error dogma falſum
ſit cōcedendus. ¶ Qđ addiṫ fidei orthodoxe cōtrariū: po
nitur loco differētie quo excludunṫ oēs alij errores: qui fi/
dei orthodoxe nō ſunt cōtrarij: ſicut error in rebus natura
libus: de quibus fides catholica nihil contrariū aſſerit: vt
ſunt errores de vi et numero elementoꝝ: de motu: defectu
et ordine ſyderū: de figura celi: de generibus ⁊ naturis ani
maliū/fruticū/lapidū/fontiū/montiū/et ceteris huiuſmo
di quoꝝ ſtudio phyſici inſudarūt: ⁊ quoꝝ ſciētia ad religio
nem nō ꝑtinet: de quibus Augu. vbi ſupra. c. viij. loquitur
Errores in his etſi falſa ſint dogmata: nō hereſes ſunt dicē/
di. ¶ Ex hac diffinitione ſeq̄tur ꝙ error in fide nō ideo eſt
hereſis: quia ab eccleſia dānatus: ſed quia fidei cōtrarius
vnde patet ꝙ hereſes ab eccleſia cōdēnate/priuſꝙ damna
renṫ: fuerunt hereſes: ſicut ⁊ nunc plures ſunt hereſes nō/
dum condēnate ab eccleſia/ſaltem in ſpecie: quia multe ve
ritates catholice ſunt a nobis ignorate: et nihilominus er
rores eis oppoſiti ſunt hereſes: et tamē nō ſunt ab eccleſia
cōdēnati: vt gratia exempli: altera pars huius cōtradictio
nis: panis triticeus eſt materia neceſſaria cōſecrationis eu
chariſtie: nullus panis triticeus eſt materia neceſſaria eu/
chariſtie eſt veritas catholica: et ꝑ cōſequēs eius contradi
ctoria eſt hereſis: ⁊ tamen neutra earū eſt ab eccleſia appro
bata aut cōdēnata: immo q̄libet eſt apud doctores catholi
cos opinata. Determinatio ecclīe nō facit ꝓpoſitionē pri⁹
veram eſſe falſam: nec prius falſam eſſe veram. Sed q̄a ve
ra eſt/eccleſia approbat: aut ſi falſa/reprobat et condēnat.
¶ Secundo ſequitur ꝙ nulla hereſis eſt noua: quia nihil
de nouo incipit eſſe cōtrariū veritati catholice: niſi aliqua
veritas catholica de nouo inciperet eſſe vera: ſicut illa de⁹
eſt homo: incepit eſſe vera in inſtanti incarnationis et pri⁹
erat falſa. Et in eodem inſtanti illa: deus nō eſt homo: ince
pit eſſe hereſis. Patet corollarium: quia nihil de nouo ince
pit eſſe contrariū veritati catholice que prius fuerat vera:
qm̄ ꝙdiu hec veritas fuerat vera: tamdiu ſua contraria/cō
traria fuit veritati et ꝑ hoc falſa. Breuiter determinatio ec
cleſie accidit veritati ⁊ falſitati ꝓpoſitionū: nec eam facit:
ſed preſupponit. ¶ Sed di. hoc eſt contra ſentētias doc. et B
decreta ſummoꝝ pontificū: nam frequēter ſit mētio de no/
uis hereſib⁹ introductis vel introducēdis: vt patet. xxiiij.
q. j. c. j. Omnis hereticus/aut iam dānatā hereſim ſequiṫ:
aut nouā cōfingit. Similiter eadem. q. iij. c. notandum. ſit
mentio de noua hereſi. ¶ Ad hoc reſpōdeṫ: ꝙ hereſim eē
nouā dupliciter intelligiṫ. Uno modo: quia de nouo inci/
pit eſſe falſa: ita ꝙ ſi pri⁹ fuiſſet nō fuiſſet falſa: ſicut ſupra di
ctum eſt de illa: deus eſt homo: ⁊ illo modo accipitur in co
rollario. Alio modo intelligitur hereſis eſſe noua: quia de
nouo aſſerta vel defenſa: quia aliquis eam de nouo aſſerit
vel defendit: nō quin prius fuerit falſa ⁊ veritati fidei con/
traria. Et ſic modo aliq̄ errores dicunṫ noui: nō quin pri⁹
fuerint errores: ſed quia prius nō fuerunt aſſerti: multi em̄
errores et hereſes anteꝙ aſſerantur ab aliquo vel ab alijs
nō errātib⁹/reprobanṫ: q̄ cū aſſertores vel defenſores inue
niunṫ: dicunṫ noue hereſes/et noui errores: ꝙuis in vitate
prius fuerūt errores. Et illo modo accipitur noua hereſis
in canonibus allegatis et ſimilibus. ¶ Notandū tamē: ꝙ C
ſicut fides ⁊ veritas quādoq₃ accipiṫ ꝓ habitu vel actu aſ/
ſentiendi: quādoq₃ ꝓ obiecto talis habitus vel actus: qđ
dicitur propoſitio credita ſiue articulus fidei: qđ idem eſt:
vt dictū eſt in. iij. diſtin. xxiij. q. ij. ⁊ diſtin. xxiiij. ⁊. xxv. Sic
etiam tam error ꝙ hereſis dupliciter accipiūtur: vel ꝓ ha/
bitu aut actu aſſentiendi falſo: vel ꝓ obiecto qđ eſt ꝓpoſi/
tio falſa: ſeu articulus falſus. Et primo modo accipiendo
poteſt eē noua fides et noua hereſis ac error: qm̄ q̄s poteſt

350

de nouo credere vel errare. Sed tertio modo non eſt error
nouus aut hereſis: nec veritas catholica noua: quin ipſa ſi
prius fuiſſet formata: fuiſſet error hereſis aut vitas catho/
Replica lica/reddendo ſingula ſingulis. ¶ Si iterū queris: ſi oīs
veritas catholica et hereſis ex natura rei eſt talis et non ex
determinatione eccleſie: ad quid ergo valet eccleſie deter/
minatio. Reſpōdetur/ꝙ determinatio eccleſie aut ſummi
pontificis declarat et definit: ꝙ aliqua veritas catholica ꝓ
tali acceptanda eſt que prius ꝓ tali habita nō eſt: ſic de he/
reſi. Unde eccleſia ſua determinatiōe definit veritates q̄s
approbat fuiſſe catholicas ⁊ per cōdēnationem ſuā definit
aſſertiones quas reprobat fuiſſe ⁊ eſſe hereticas: ⁊ ita non
facit nouū articulum fidei: ſed nouiter definit aliquem ar/
ticulum pertinere ac pertinuiſſe ad fidem et ad catholicā
Nota. 2. veritatē: et de hoc latius dictū eſt diſt. xxv. li. iij. ¶ Secun/
D do notandū: quia hereſis diffinit per cōtrariū fidei: id eſt
catholice veritati: ꝙ catholica veritas/eſt veritas reuela/
ta a deo in ſe vel in ſuo antecedente pertinens ad religio/
nem. ¶ Dicitur veritas reuelata a deo: quia veritas huma
no ingenio acquiſita: puta ꝑ demonſtrationem vel experi/
entiam: vt talis nō dicitur veritas catholica: quia oīs veri/
tas catholica eſt articulus fidei. Fides aūt non innitit̄ eui
dentie naturali: ſed diuine reuelationi. ¶ Dicitur in ſe ꝓ/
pter veritates ſacri canonis biblie: que omnes immedia/
te ſiue ſ̄m ſe/ſcriptoribus eius ſunt reuelate: ipſi em̄ fuere
calamus ſcribe: id eſt ſpūſſancti velociter ſcribētis: de hoc
autoritates plures Augu. in decretis diſtin. ix. ¶ Dicitur
vel in ſuo antecedente: ꝓpter veritates q̄ ex cōtentis in bi
blia poſſunt in cōſequētia neceſſaria inferri ſeu deduci: vt
eſt illa: deꝰ eſt verus homo ex anima rationali ⁊ carne ſubſi
ſtens: que ſub hac verboꝝ forma nō habet̄ in ſcriptura: ſed
ex eis poteſt deduci in cōſequentia neceſſaria. ¶ Dicit̄ ad
religionē pertinēs: propter veritates religionē ſiue pieta/
tem nō reſpicientes: que nō dicūtur vitates catholice: q̄uis
fuerint a deo reuelate. Pertinet aūt ad religionē q̄cq̄d ad
pietatē: id eſt dei cultū/aut ad finē beatitudinis cōſequēde
ordinatur. ¶ Ex illo ſequit̄/ꝙ multe vitates q̄ in ſcriptu/
ra canonica nō habētur: nec ex eis ſolis deduci poſſunt in
cōſequentia neceſſaria: ſunt catholice. Patet primū de his
que ab apoſtolis ad nos per ſuccedentiū relationē: vel ſcri
pturas fideliū fide dignas ad nos ꝑuenerunt: ⁊ tamen in
ſcriptura canonica nō cōtinent̄: hec apoſtolis per ſpiritū/
ſanctū reuelata (a quo docti ſunt oēm veritatē) nō dubitat̄
Patet ⁊ de his que ex ꝑmiſſis coaſſumpto aliquo vero ne
ceſſario euidente: vel certo deduci poſſunt. Patet etiā ter/
tio de his veritatibus q̄ alijs fidelibus a deo reuelate eſſe
ſufficiēter oſtendunt̄. Patet et quarto de his q̄ ab eccleſia
vniuerſali/vt credenda accepta ſunt: q̄ ſupponitur in fide
errare nō poſſe. Cuius fidē deficere nō poſſe: oratio chriſti
pro fide petri (Luc. xxij. et eius ꝓmiſſa aſſiſtentia vſq; in fi
nem ſeculi. Matth. vl.) certam reddiderūt. Patet quinto
de veritatibus a generalibus concilijs ⁊ romanis pōtifici
bus rite determinatis: hec enim omnia vel reuelata ſunt:
vel ex ſolis reuelatis ſunt deducta: vel ex reuelatis et illis
veritatibus certis coaſſumptis. Neq; aliud determinat ri/
Nota. 3 te concilium vel romanus pōtifex: vt oſtenſum fuit in ter/
E tio loco ſupra allegato. ¶ Tertio notandum/ꝙ hereticus
(accipiendo proprie vt includit errorem in fide: et non ex/
tenditur ad infideles: qui nunq̄ fuerūt de eccleſia) poteſt
ſic deſcribi: eſt vere baptizatus vel ꝓ baptizato ſe gerens
pertinaciter errans vel dubitans cōtra catholicam verita/
tem. Dicitur vere baptizatus: ꝓpter baptizatū in ioco: qui
ſi errat ꝑtinaciter nō eſt hereticus iudicādus: ſicut nec gen
tilis/aut iudeus: qui licet ſit infidelis: nō tamē eſt hereticꝰ.
Unde ſicut hereſis eſt ſpecies infidelitatis: ſic hereticꝰ eſt
infidelis. Dicit̄ vel pro baptizato ſe gerens: ꝓpter bapti/
zatum extra formā eccleſie gerentē tamen ſe vt vere bapti/
zatum: ſi errat pertinaciter eſt hereticus. Dicitur pertinaci
ter ad excludendum errantē vel dubitantē ex ſimplicitate
vel ignorantia ſola. Non ex pertinacia contra veritatem ca
tholicam: talis em̄ nō eſt cenſendus hereticus. Dicitur aūt
pertinaciter errare vel dubitare: qui nō eſt paratus corrigi
cum inuenerit veritatē: hoc eſt cum veritas ſibi oſtenditur
ſufficiēter nō deponit errorem vel dubium. ¶ Corollariū
Nō ſeq̄tur: iſte aſſerit/credit vel tenet hereſim: ergo eſt he/
reticus. Probatur: q̄a multi ſancti et catholici doc. tenue/
runt opiniones cōtrarias in his q̄ ad religionem ꝑtinent:
quarū vna fuit heretica: et tamen neuter eorū fuit hereticꝰ
Tum q̄a neuter ꝑtinaciter adheſit ſue opinioni. Tum q̄a
non cōſtabat q̄ pars opi. fuit heretica: et que catholica an/
teq̄ acceſſit eccleſie determinatio ⁊c̄. Dicitur vel dubitans
quia ꝑtinaciter dubitans hereticus eſt vt. c. j. de hereticis.
vbi dicit̄. Dubius in fide hereticꝰ eſt: licet ꝯtrario fidei nō
aſſentiat. Oportet em̄ catholicū firmiter aſſentire: alioq̄n
fidem nō habet: cū certitudo veritatis/⁊ firmitas adheſio Artic. 2.
nis ſint de eſſentia fidei: vt habitū eſt in tertio. ¶ Quan/ Cōcl. 1.
tum ad ſecundū articulum eſt prima cōcluſio. Hereticus q̄ F
pertinaciter defendens hereſim iam damnatā fuerit depre
henſus: niſi reſipiſcēs ſe correxerit: nequaq̄ eſt ab eccleſia
tolerandus. Iſta cōcluſio cū ſequente ꝓbatur ꝑ. c. ad abo/
lendā. de hereticis. vbi clare vtriuſq; cōcluſionis ſentētia Cōcl. 2.
cōtinetur. ¶ Secunda ꝯcluſio. Hereticus poſt penitentiā
et abiurationē in eam quā iurauerit hereſim relapſus: licet
ad penitentiā admittat̄: tamen ſine vlla audientia curie ſe
culari exterminādus relinquitur. Cuius ratio duplex ſ̄m
Rich. diſtin. ꝑſenti ar. v. q. iiij. quia ſi quotiens reuerteret̄/
conſeruaret̄ in fide vita et alijs bonis tēporalibus: alij ſe/
curius in hereſim relaberent̄. Secūdo quia ſic facilius in/
fici poſſet tota multitudo: q̄d diligenter cauendum eſt. vn
de. xxiiij. q. iij. reſecāde. dicit beatꝰ Hiero. Reſecande ſunt
putride carnes: ⁊ ſcabioſa ouis a caulis repellenda: ne to/
ta domus/maſſa/corpus et pecora ardeant/corrūpant̄/pu
treſcant/intereant. Arrius in alexandria vna ſcintilla fuit:
ſed q̄m nō ſtatim oppreſſus eſt: per totū orbem eius flam/ Cōcl. 3.
ma deppoulata eſt. ¶ Tertia ꝯcluſio. Infideles qui fidem
chriſti aut ſacramenta nunq̄ receperūt: ad fidem ſunt tra/
hendi: ſed ad eam non ſunt violentia cōpellendi. Probat̄
per canonem beati grego. xlv. diſt. que ſincera. et ſequētes
vbi docet ꝙ tales nō aſperis: ſed blandis verbis ad fidem
ſunt cōuertendi. ꝓhibet em̄ beatus grego. ne iudei ab ob
ſeruandis ſuis cerimonijs violentia arceant̄. Cuiꝰ Rich.
ibidem duas ponit rationes. Una ꝓpter bonū q̄d ex hoc
prouenit. Nam ex hoc ꝙ iudei ſuos ritus ſeruant: in quibꝰ
olim prefigurabatur veritas fidei quam tenemus: teſtimo
nium fidei noſtre habemꝰ ab hoſtibus: dum quaſi in figu/
ra nobis repreſentant q̄d credimus. Secunda eſt propter
vitationē maioris mali: q̄d ꝑuenire poſſet niſi tolerarent̄
vel impedimenti ſalutis eoꝝ qui tolerati poſtea cōuertun/ Artic. 3.
tur ad fidem. ¶ Quātum ad tertiū articulum dubitatur: Dub. 1.
vtrum ſimonia ſit ſpecies hereſis. et vtrum ſimoniacus ſit G
hereticꝰ. Supponit̄ hic ꝙ ſimonia eſt ſtudioſa cupiditas:
vel voluntas vendendi vel emendi ſpiritualia vel ſpiritua
libus annexa: pro vel per tēporalia: vt dicit glo. j. q. j. in ꝑn
cipio. Eſt ergo ſimonia vitiū volūtatis nō intellectꝰ ⁊ ſpe/
cies auaricie: licet poſſit etiam cōcurrere vitium intellectꝰ
ſicut frequenter errorem in voluntate precedit comitat̄ vel
ſequitur error in intellectu: nō tamē ita ſemꝑ fieri oportet:
poteſt em̄ voluntas per ſuā libertatē declinare a recto iudi
cio rationis. ¶ Eſt etiā aduertendū cū ſ̄m bea. Hiero. ſuꝑ
epiſtolam ad Gal. hereſis ab electione dicit̄: quia ſcz vnuſ
quiſq; eam eligat diſciplinā quam putat eſſe meliorem. Et
quia in electione ſit diuiſio vnius ab altero: electio ꝓ here
ſi dicitur. j. Ethi. Et quia multiplex eſt diuiſio partiū a to/
to: hereticus multipliciter accipi inuenitur. Unde Ockā
c. ij. li. iij. par. pri. dia. ponit q̄nq; acceptiones huius nomi/
nis hereticus. Uno modo hereticus pro omni excōicato
accipitur: vt notat glo. iiij. q. j. ꝙ autē. Secundo modo dici
tur ꝑuerſor ſacroꝝ: et ſic ſimoniacus dicit̄ hereticus. Hinc
grego. in regiſtro. j. q. j. quiſquis. Quiſq̄s ꝑ pecuniā ordi/
natur: ad hoc vt fiat hereticus ꝓmouet̄. Tertio modo dici

tur quicūq; dubitat vel putat fidem chriſtianā eſſe falſam:
vel fictam:et ſic oēs iudei/ſaraceni/et pagani dicuntur he
retici:ꝛ generaliter oēs infideles:vt dicit quedā glo.xxiiij.
q.iij. Illi qui.vbi ponuntur plurime acceptiōes nominis
hereticus. Unde inter alia ibi dicitur.quādoq; large dicit
hereticus:oīs qui nō tenet articulos fidei:ꝛ ſic nō oīs here
ticus eſt excōicatus. Quarto modo dicit oīs chriſtianus:
vel qui ſe putat chriſtianū errās cōtra catholicā veritatem
ꝑtinaciter:ꝛ ſic diffinit' eſt heretic' in pmo articulo. Quin
to dicit oīs qui ꝑtinaciter adheret errori qui ſapit hereſim
Dicit autē ſapere hereſim qđ ex hereſi et aliquo vero coaſ
ſumpto (qđ rationabiliter negari nō poteſt) deducit:ſicut
veritas dicit ſapere catholicā veritatē: que ex catholica vi
tate/ꝛ alio vero coaſſumpto inferri poteſt in ꝯſequētia ne
ceſſaria. ¶ Per hoc reſpōdet ad dubiū:ꝙ oīs ſimoniacus
eſt hereticus:accipiēdo hereticū pmis duobus modis:q̄a
excōicatus et ſacramentoꝝ:id eſt ſpiritualiū rerū vel eis an
nexoꝝ peruerſor:tamen quarto modo et ꝓprie accipiendo
nō oportet omnē ſimoniacū eſſe hereticū:q̄a pōt nō errare
in fide:ꝛ ex cupiditate cōtra ꝯſcientiā ſpūalia tēporalibus
bonis cōparare. Dicit tamē hereticus pmo modo ꝑ quan
dam ſimilitudinē:vt dicit Ricb. q̄a ita opatur/ac ſi ꝯtra fi
dem ſentiret:dum pcio ſpūalia conatur emere vel vendere
ac ſi eſtimaret dona ſpūſſancti poſſe pecunia poſſideri. Et
hoc modo intelligendū eſt quotiens dicūtur heretici.vt.ſ.
q.vi.c.vlti.vbi dicit. Patet ſimoniacos velut pmos ꝛ pci
Dub.2. B puos hereticos ab oibus fidelibus reſpuēdos. ¶ Dubita
tur ſcđo:vtrū ſimoniaca hereſis ſit maximū pctōꝝ.ꝛ videt
ꝙ ſic ꝑ ca. ſtatim allegatū:vbi dicit. Oia em̄ crimina ad cō
paratiōnē ſimoniace hereſis quaſi ꝓ nihilo reputantur.
¶ In oppoſitū. maiora ſunt crimina q̄ immediate in deū
cōmittūtur:vt odiū dei/et infidelitas/ac idolatria:que nō
ſunt neceſſario cōnexa ſimonie. Reſpondet:ꝙ poſſumus
loqui de ſimonia dupliciter. Uno modo ſm ſe:vt nō inclu
dit hereſim ꝓprie dictā:et tūc manifeſtū eſt/ꝙ nō eſt maxi
mū pctōꝝ:vt ꝓbat ratio poſt oppoſitū dubij: ſic em̄ ſpeci
es eſt cupiditatis ſeu auaricie. Alio modo poteſt accipi ſi
monia/vt includit hereſim ꝓprie dictam:et tūc đr ꝙ pctm̄
quādoq; dicit grauius qđ eſt pluriū bonoꝝ corruptiuum:
et ſic q̄a fides eſt fundamentū omniū bonoꝝ et totius ſpi
ritualis edificij:hereſis/q̄ corrūpit fidē:eſt grauiſſimū pec
catū:ꝛ eſt grauius infidelitate ſimpliciter dicta: q̄a ſupad
dit ꝑtinaciā et receſſum a fide prius recepta. Unde hereſis
eſt infidelitatis ſpecies:et q̄a recedere cū ꝑtinacia a fide p
us recepta/videtur ꝓcedere ex odio veritatis redarguen
tis ea q̄ diligūt recedentes a fide:ꝛ odiū diuine vitatis eſt
maximū peccatoꝝ:ideo hereſis nō ratiōe hui' qđ habet in
intellectu:vt loq̄tur Ricb. ſed ratiōe ſue radicis q̄ eſt in af
fectu:eſt maximū oim pctōꝝ. Infidelitas aūt:q̄a qñq; ꝓce
dit ex ignorātia:nō eſt ſemꝑ maximū pctōꝝ. Alio mō pctm̄
dicit grauius ex obiecto ſiue genere:ꝛ ſic odiū dei eſt ma
ximū quo de' in ſe odit/ſi ſaltē fuerit poſſibile. Deinde odi
um diuine vitatis in ſe:et tale odiū nō eſt eſſentiale hereſi:
licet poteſt aliq̄n cōcurrere tāq̄ circūſtātia hereſis. Et illo
mō hereſis non eſt ſimpliciter maximū pctōꝝ:niſi accipiat
cū incluſione odij dei. ¶ Et ꝑ hoc ad ratiōnē ante oppoſi
tū dicit:ꝙ illud ibi dictū đr in deteſtatiōnē criminis: et ter
rorem ſimoniacoꝝ:vt dicit glo. ibidē: ꝛ ita eſt locutio hyꝑ
bolica. Uel đr ꝙ loq̄tur de ſimonia:vt includit hereſim cū
ſua radice.i.odio diuine veritatis:et ſic eſt pro reſpōſione.
Dub.3. C ¶ Ultimo dubitat de differentia inter ſciſmaticū ꝛ hereti
cū/ſciſma et hereſim. Rñdet/ꝙ hec differentia explicat a
beato hiero. ſuꝑ epiſtolā a Gal. vbi dicit. Inter hereſim et
ſciſma hoc eē arbitror:ꝙ hereſis ꝑuerſum dogma hꝫ. Sciſ
ma poſt epiſcopalē deceſſionē ab eccl'ia pariter ſeparat: qđ
equidē a pncipio aliq̄ ex ꝑte intelligi poteſt diuerſum. Ce
terū nullū ſciſma eſt:niſi ſibi aliquā hereſim cōſingat:vt re
cte ab eccl'ia receſſiſſe videat:ꝛ habet.xxiiij.q.iij. Inter he
reſim.vbi gloſa. Inter hereſim et ſciſma poteſt dici: ꝙ hec
eſt differentia q̄ eſt inter diſpoſitionē et habitū. Primo em̄
dicit ſciſma:ſed cū poſt tēpus pertinaciter adheſerit ſue ſe
cte:đr hereſis. ¶ Uel aliter dicas:ꝙ oīs heretic' eſt ſciſma
tic':ſed nō ꝯuertit:ꝛ ſic eſt illa differētia q̄ eſt inter ſpeciē ꝛ
gen'. Hec glo. ¶ Tamen vt clari' intelligat hec differētia
notādū:ꝙ ſciſma ꝓprie acceptū/eſt illicita diuiſio ꝑ inobe
dientiā ab vnitate eccl'ie facta: ꝛ hoc eſt aliq̄n cū hereſi:vt
in grecis ſe ab eccl'ia ſeparātib' cū ceteris errorib' de ꝓceſ
ſione ſpūſſancti ꝛ alijs. Aliq̄n eſt ſine hereſi:ſicut ſunt q̄ cre
dunt romanā eccleſiā:nec aliā volūt conſtituere:ſed eā cre
dunt eſſe apud ſe.vt ꝯtingit q̄n plures cōtēdūt de papatu.
Scđo mō accipit largi':ſcꝫ ꝓ his q̄ ſe diuidūt a ꝓprio epō
eum eijciētes:ꝛ ſedē epiſcopalē ſibi vſurpantes: et preſby
teros ſibi ordinantes. Tertio mō largiſſime accipit ꝓ om
ni exiſtēte in pctō mortali:q̄a diuidit ſe a charitate dei.ꝛ ſm
hoc patet differētia ei' ab heretico:et ꝑ ꝯñs ſciſmatis q̄ eſt
inobediētia/qua q̄s diuidit a ſuo ſuꝑiori vel ab eccl'ia:ꝛ he
reſi:q̄ eſt error ꝑtinax ꝯtra catholicā vitatem:quā vitatē in
oibus ꝛ maxime in diuiniſſimo euchariſtie ſacro: vbi plu
rima ſunt mirabilia intellectu viatoris incōprehenſibilia:
innocuiſſe ſeruare nos ꝯcedat eiuſdē inſtitutor,dñs noſter
ieſus chriſtus cū patre ꝛ ſpirituſancto vnus verus inſepa
rabilis deus/in ſecula ſeculorum benedictus: Amen.

¶ Sequitur tractatus de penitentia
ſeu penitentie ſacramento.

Diſtinctio.xiiij.

Poſt hec de penitē-

tia. Poſtq̄ magiſter egit de trib' ſacramē
tis.ſ.de baptiſmo q̄ regeneramur:de ꝯfir
matione ꝑ quā mō geniti infantes adole
mus et roboramur: de euchariſtia ꝑ quā
nutrimur ꝛ in bono cōſummamur. Cōſequēter agit de q̄r
to ſacro penitētie:ꝑ quā lapſi ad ſtatū vite reꝑamur in no
uem ſequētib' diſt. ordine ſubnotato. Et pmo agit de peni
tentia in ſe quātū ad ei' q̄dditatē. Scđo de ea quātū ad mi
niſtrū ſacerdotē. Tertio quantū ad pctōrē ſuſcipientē: ſcđa
pars incipit diſt.xviij.tertia diſt.xx. Circa primū duo facit
Primo pmiſſis diuiſione ꝛ diſtinctiōe pnie:excludit errorē
circa penitētie iteratiōnē. Scđo ꝓſeq̄t de penitētia quātū
ad ei' integritatē diſt.xv. In pſenti igit diſt. oſtēſa peniten
tie neceſſitate ꝛ q̄dditate:ꝓbat ipſam iterari poſſe. Unde
ſentētia hui' diſt. colligit in trib' cōcluſiōibus ſubnotatis
¶ Prima. Penitētia tam interior q̄ exterior: q̄ eſt ſecūda
poſt naufragiū tabula: a deo lōge poſitis vt approꝑinquēt
eſt neceſſaria. ¶ Scđa. Penitētia interior q̄ eſt virt' a qua
Iohānis pdicatio cepit:ꝑfecta eſt:dum ꝑterita pctā plan
git:ꝛ plangenda iterū admittere nolit. ¶ Tertia. Errāt q̄
negāt verā penitentiā eſſe quā ſequētia pctā reddūt infru
ctuoſam. Addit de penitētia ſolēni:oſtendens ꝙ iterari nō
debet.

Queſtio prima.

Circa hanc diſtinctio

nē querendū eſt de duob'. Primo de penitentie A
virtute. Scđo de penitētie ſacramēto. ¶ Circa
primū querit:vtꝝ ſine penitētia poſſit deleri pctm̄ poſt ba
ptiſma ꝯmiſſum. Primo pmittent terminoꝝ declaratiōes
Scđo ſubiungent reſpōſiue ꝯcluſiōes. Tertio addent mo
uendoꝝ dubioꝝ ſolutiōes. ¶ Quātū ad primū articulum
notandū circa illū terminū penitētia:ꝙ quātū ad ꝓpoſitū Artic. 1.
ſufficit:penitētia dupliciter accipit. Uno mō pro aliq̄ actu Nota. 1.
vel habitu penitētis. Scđo modo ꝓ actu ſacerdotis peni
tentē a culpa abſoluētis. Primo modo dicit virtus: q̄a eſt
habitus virtuoſus aut actus exterior vel interior a virtute
procedens vel virtutē generās. Secūdo modo dicitur ſa
cramentū:quia ſic eſt abſolutio ſacerdotalis efficaciter ſi
gnificans gratiā animā penitētis a peccatis mundantem:
de quo ſe.q. dicet. ¶ Ad intellectū primi mēbri notandum
poſt Sco. et Ockā: ꝙ penitētia ſm augu. dicit quaſi pene
tenētia:et penitere quaſi penā tenere:ꝛ poteſt intelligi vel
actiue vel paſſiue. Unde penitētia quādoq; ſimpliciter ac

cipſtur ꝓ pena peccati purgatiua: ⁊ nec actiue nec paſſiue:
et hoc modo eſt triſticia cõſequẽs diſplicentiã de peccato:
ſiue interioꝛ in voluntate: ſiue doloꝛ in potẽtia ſenſitiua: ſi/
ue etiã aliqua exterioꝛ pena coꝛpoꝛis affiictiua vt ieiuniũ ⁊
cetera opa ſatiſfactiõis. ¶ Scđo modo accipit penitentia
actiue: et ſic eſt actus huius pene cauſatiuus q̇ duplex eſt
interioꝛ ⁊ exterioꝛ. ¶ Interioꝛ eſt volũtatis: et hic duplex
vnus imperatiuus q̇ eſt velle punire pctm̃: alius cõſequẽs
imperiũ: et eſt actus elicitus in volũtate qui eſt deteſtatio
peccati vel diſplicẽtia peccati cõmiſſi: qđ nihil aliud eſt: q̄
velle nõ peccaſſe. Hoc em̃ velle ſequit triſticia in voluntate
et quãdoq; doloꝛ in ſenſu: ⁊ quãto iſtud velle eſt intenſius
tanto ſeq̃tur maioꝛ triſticia. Tertius eſt actus impatus: et
eſt caſtigatio aliqua ſibiipſi inflicta ꝓ peccatis: et illo mõ
ipſa cõfeſſio que eſt cauſa verecũdie: et opa ſatiſfactionis q̄
B cauſe ſunt coꝛpalis pene: dicunt penitentia. ¶ Tertio mo
do penitẽtia accipit paſſiue: et eſt volũtaria ſufferẽtia pe/
ne: ſiue a ſe vel ab alio inflicte pꝛo pctõ: tam interioꝛis q̄ ex
terioꝛis: et nihil aliud eſt/ q̄ velle patiẽter pati penã ꝓ pec/
cato. Et differũt ille acceptiões nõ quãtũ ad ſubſtractũ: qꝛ
idem actus bene ſignificat diuerſis acceptionibus: ſed eſt
differentia in cõnotato termini. Et poſſunt oẽs illi act⁹ re/
duci ad. v. quoꝝ quilibet dicit penitẽtia q̇ ſe ſequũtur oꝛdi
ne quodã. Pꝛimus eſt velle vindicare ſeu punire peccatũ:
quẽ ſequit ꝯtritio: q̄ eſt deteſtatio vel odiũ peccati. i. nolle
peccaſſe. Hunc ſequit triſticia in voluntate: et quandoq;
doloꝛ in ſenſu vſq; ad effuſionẽ lachꝛymaꝝ: que nõ eſt pꝛo/
pꝛie actus volũtatis: ſed paſſio cõſequẽs deteſtationẽ pec/
cati. Quarto ſequit acceptatio huius triſticie ⁊ doloꝛis: q̄
eſt quedã cõplacentia qua vult ſeq̃ triſticiã et doloꝛem: et
complacet ſibi in illis: vt dicit Augu. Peccatoꝛ de pecca/
to doleat: et de doloꝛe gaudeat. Deinde ſeq̃tur exterioꝛ pe/
nalis ſatiſfactio ⁊ acceptatio eius: ⁊ ſatis patet hoꝝ diſtin/
C ctio. Et nõ ſolũ accipit penitẽtia ꝓ actibus dictis: ſed etiã
pꝛo habitib⁹ ex eis genitis. ¶ De oꝛdine tamen hoꝝ actuũ
plus dicet in dubiis. Et ſm̃ has acceptiones diuerſimode
diffinitur penitentia a patribus quarũ ſeptẽ recitat Alexã.
par. iiii. q. liiii. mem. ii. Magiſter in textu recitat aliq̃s eaꝝ
¶ Pꝛima eſt amb. Penitẽtia eſt doloꝛ coꝛdis/ et amaritu/
do aie pꝛo malis q̄ cõmiſit. ¶ Secũda eſt augu. in de eccle
ſia. dogma. Penitẽtia eſt penitẽda nõ admittere ⁊ admiſſa
deflere. ⁊ huic ꝯcoꝛdat Amb. di. Penitẽtia eſt mala p̄terita
plangere et plãgenda iterũ nõ cõmittere. Cui etiã ꝯcoꝛdat
grego. di. Penitẽtia eſt anteacta mala deflere et flenda nõ
cõmittere. ⁊ he tres ꝓ vna reputant. ¶ Tertia eſt peniten
tia eſt coꝛrectio male mentis: et eſt glo. Matth. iii. ſuper il
lud. Penitentiã agite ⁊c. ¶ Quarta augu. in lib. de peni/
tentia. Penitẽtia eſt quedã dolẽtis vindicta puniens in ſe
qđ dolet cõmiſiſſe. ¶ Quinta eſt eiuſdẽ in li. v. reſpõſionũ
Penitẽtia eſt res optima et ꝑfecta q̄ oẽs defect⁹ reuocat ad
perfectũ. ¶ Sexta eſt dam̃. Penitẽtia eſt ab eo qđ eſt pꝛe/
ter naturã ad id qđ eſt ſm̃ naturã reuerſio. ¶ Septima eſt
magiſtri in textu. ¶ Penitẽtia eſt virt⁹ vel gratia qua cõ/
miſſa mala cũ emẽdatiõis ꝓpoſito plãgimus ⁊ odimus: ⁊
plangenda vlterius cõmittere nolumus. ¶ Pꝛima harũ
datur de penitẽtia: vt dicit tertiũ actũ: verius paſſionẽ tri/
ſticie ⁊ doloꝛis. Secũda datur de penitẽtia/ vt dicit actum
ſcđm: qui eſt cõtritio ſeu peccati deteſtatio: q̄ includit ꝓpo
ſitũ non peccandi. Nam in illis plãgere vel deflere capit
pꝛo fletu interioꝛi qui eſt nolle peccaſſe. Tertia datur ge
neraliter/ vt penitẽtia includit oẽs q̄nq; actus: quia ad coꝛ
rectionẽ male mentis oẽs cõcurrũt. Quarta datur de peni
tentia/ vt dicit pꝛimũ actũ imperatiuũ velle punire et vlti/
mũ executiuũ. Quinta magis videt penitẽtie cõmendatio
q̄ deſcriptio: datur tamẽ nõ de omni penitẽtia: ſed tantum
de penitentia ꝑfectiſſima q̄ reponit ad ſtatũ innocẽtie tol/
lendo omnẽ reatũ ſimul et penam: ſm̃ q̄ dicit eſſe alter ba
ptiſmus. Sexta ſicut ⁊ ſcđa dat de penitentia/ vt dicit actũ
ſcđm. Nam reuerſio ab eo qđ eſt pꝛeter naturã. i. a vitio ſeu
peccato ad id qđ eſt ſm̃ naturã. i. ad virtutẽ. (Siquidem
natura hoīs depꝛecat ad optima. ſ. Ethi.) fit ꝑ peccati de/
teſtationẽ. Septima dat de penitẽtia quãtũ ad habitũ/ ad
actũ deteſtatiõis cũ ꝓpoſito cauendi pctã inclinãte. ¶ Et D
q̄m q̄libet dictoꝛũ actuũ poteſt dici penitẽtia: vt vult Sco.
poſſet penitẽtia vna diffinitiõe ꝯueniẽte cuilibet dictoꝛum
actuũ ⁊ habituũ ſic deſcribi. Penitẽtia eſt actus/ paſſio vel
habitus hoīs ad punitionẽ peccati a ſe cõmiſſi voluntarie
oꝛdinat⁹. Dicit pꝛimo actus: q̄ generaliter accipit pꝛo actu
imperatiuo/ ſcʒ velle vindicare: aut elicito qui eſt deteſta/
ri peccatũ: vel impato q̄ eſt exterioꝛ ſatiſfactiua punitio: et
ita includit. ſ. ii. iiii. ⁊. v. actus p̄ſuppoſitos. Dicit vel paſ/
ſio: ꝓpter triſticiã ⁊ doloꝛẽ: immo ⁊ gaudiũ qđ cõſequitur
cõplacentiã in triſticia interioꝛi aut pena exterioꝛi. Nam et
ipſa paſſio eſt oꝛdinata ad punitionẽ peccati: quia intendit
actũ acceptatione pene ꝓ peccatis. Dicit vel habitus pꝛo/
pter penitẽtiã habitualẽ: et ita q̄libet habit⁹ alicui⁹ q̄ttuoꝛ
actuũ ſuppoſitoꝝ dicit penitentia. Dicit oꝛdinati ad puni/
tionẽ peccati: ad excludendũ alios act⁹ circa pctm̃: vt com
placentiã peccati vel indurationẽ in peccato: aut delecta/
ctionẽ in peccato cõmiſſo. Oꝛdinat aũt ad punitionẽ vel
vt cauſa pene: vel vt pena ipſa vel vt effect⁹ cõſequẽs penã
Dicit volũtarie/ ꝓpter penã illatã: ⁊ a volũtate nõ accepta
tam: vt cũ quis inuite ⁊ nolẽter ſuſtinet penã: talis ſuſtinẽ
tia nõ dicitur penitẽtia vt hic accipit. Accipit em̃ hic ꝓ ea
que valet ad peccati deletionem. Quomodo autẽ pena po
teſt eſſe volũtaria: dicet infra in dubiis. Dicit a ſe cõmiſſi:
quia punitio aſſumpta ꝓ pctõ alteri⁹ nõ eſt opus pn̄ie ſed
miſericoꝛdie. ¶ Si queris: cũ de multis p̄dicat pn̄ia de q̄
p̄ncipalius p̄dicat. Rñdet/ q̄ p̄ncipali⁹ p̄dicat de ſecũdo
actu ſuppꝛapoſito. ſ. de pcti deteſtatione: hoc de nolle pec/
caſſe. Ille em̃ ſine aliis ſufficiẽter diſponit ad peccati remiſ
ſionẽ: alii nõ ſine eo vt infra dicet de ꝯtritiõe. ¶ Scđo no/ Nota. 2.
tandũ circa hoc q̄ querit de deletiõe pcti: quõ pctm̃ cõmiſ/ E
ſum/ ⁊ iã p̄teritũ quãtũ ad actũ pcti/ poſſit deleri: ⁊ q̇d de/
leat cũ pctm̃ remittit. Ad cui⁹ intellectũ aduertendũ: q̄ ſi/
ue pctm̃ moꝛtale dicat foꝛmaliter p̄uationẽ: puta carentiã
rectitudinis debite ineſſe actui: vt tenet Sco. ſiue dicat foꝛ
maliter actũ elicitũ aut omiſſum ꝯ p̄ceptũ: vt tenet Ockã
de q̄ lib. ii. diſt. xxxv. Tamẽ trãſeũte actu pcti: nulla entitas
poſitiua manet in pctõꝛe a qua foꝛmaliter pctõꝛ dicat pctõꝛ
Patet: q̇cq̇d eſt in pctõꝛe trãſeũte actu pcti/ poteſt manere
etiã ipſo iuſtificato et deſinẽte eſſe pctõꝛ. Patet de ſubſtan
tia aie q̄ manet eadẽ. Similiter de accidẽtib⁹ abſolutis: q̄a
habit⁹ vitioſus genit⁹ ex actib⁹ peccati frequẽtatis poteſt
manere: ⁊ regulariter manet in iuſtificato. Nam iuſtifica/
tus adhuc ſentit ſe pꝛonũ et inclinatũ ad pꝛioꝛa opa pecca
ti: qđ nõ ꝯtingit niſi ꝑ habitũ peccati. Nec manet aliq̄s act⁹
peccati: q̄a ille trãſiit. Nec alia qualitas q̄ in remiſſione coꝛ
rũpit: immo q̇cq̇d manet in pctõꝛe p̄ter actum peccati: po/
teſt manere cũ gratia infuſa ꝑ quã deſinit eẽ pctõꝛ: puta ha
bitus peccati: cognitio pcti/ ſpecies/ memoꝛia: etiã delecta
tio cõſequẽs memoꝛiã pcti: dũmõ nõ fuerit volita. q̄ ſi fue
rit volita: iã ipſa volitio eſt act⁹ pcti. Nec manet ibi aliqua
relatio realis etiã ſm̃ Sco. nec relatio ratõis cui⁹ oppoſitũ
tenet Sco. quia vt in p̄mo diſtin. xxx. oſtenſum eſt: nulla re
latio diſtincta ab abſolutis eſt ponenda. ¶ Sed tũc q̄rit: F
vnde ergo pctõꝛ dicit foꝛmaliter pctõꝛ trãſeũte actu. Nam
vt arguit Sco. Si nihil manet/ oīno eſſent ſimiles q̄ nihil
cõmiſit: ⁊ q̄ cõmiſit: ⁊ tamẽ ceſſauit ab actu peccãdi tã inte
rioꝛi q̄ exterioꝛi: ⁊ ita nõ magis vn⁹ eſt pctõꝛ q̄ ali⁹. Simi/
liter ſi nihil manet nihil deletur in remiſſiõe pcti: quõ ergo
peccatũ delet. Rñdet/ q̄ talis dicit peccatoꝛ ab oꝛdinatio
ne diuina q̄ pꝛopter pctm̃ p̄teritũ qđ trãſiit ⁊ nõ eſt quãtũ
ad actũ oꝛdinat⁹ eſt ad penã eternã: hoc em̃ ſignificat pec/
catoꝛ. Eſt em̃ peccatoꝛ hõ oꝛdinat⁹ a deo ad penã eternam
pꝛopter actũ peccati quẽ actu committit vel commiſit. Et
hoc nomen peccatoꝛ nihil ſignificat inexiſtens in peccato
re tranſeũte actu peccati: ſed ſignificat actum peccati qui
tranſiit: et penam que coꝛreſpondebit: et deũ qui pctõꝛem
ad hmõi penam ſuſtinendã oꝛdinauit. Unde in hoc multi

deciplũtur imaginãtes/ꝙ quãdocũq; nomẽ poſitiuum de aliquo predicat᷑: ꝙ neceſſe eſt aliq̇d ineſſe illi de quo predicat᷑: qđ formaliter ꝑ predicatũ illud importat᷑: ſicut eſt de illis predicatis/albũ/nigrũ/ſciens/virtuoſus/iuſtus: qđ falſum eſt in terminis cõnotatiuis qui nõ cõnotãt aliq̇d vnũ. Uel ſi aliquid vnũ cõnotãt: tñ nõ id quod ineſt ſuo ſubſtracto: ſ; quod infuit vel alteri ineſt. Uñ generaliter ad hoc ꝙ terminus cõnotatiuus cõueniat alicui: ſufficit ꝙ cõnotatiuũ ſuũ ſic ſe habeat: ſiue in re illa ſiue in alia: ſicut ꝑ ipm cõnotatur. Sicut ebrioſus dicitur formaliter ebrioſus/nõ ab aliquo ſibi inexiſtẽte: ſed ab actibus qui trãſierũt: etiam ſi nullũ in eo habitũ genuiſſent. Sic ad mortẽ iudicatus dicitur dãnat⁹ nõ ab aliquo ſibi inexiſtẽte: ſed a ſentẽtia qua ad mortẽ eſt ordinatus: que ſentẽtia nihil in dãnato produxit: q: potuit iudicari eo abſente ⁊ ignorante. Et per hoc ad ra/

B tionẽ cũ dicitur: ſi nihil manet ⁊c̄. ¶ Dicit᷑ etſi ſint ſimiles quãtũ ad qualitates realiter inexiſtẽtes: nõ tñ quãtũ ad rationẽ peccatoris: q: illa cõuenit vni ⁊ nõ alteri: ⁊ ſimiles oĩno dicũtur quibus eadẽ predicata ſm ſpeciẽ conueniũt. vi de Ockam in .iiij. q. viij. ⁊ .ix. qui hãc materiã bene ꝓſequitur. ¶ Ad ſcḋm dicit᷑: ꝙ peccatũ dicit᷑ deleri: q: ille definit eſſe peccator nõ per hoc ꝙ aliq̇d in eo deſtruat᷑: ⁊ quõ definit eſſe peccator: ſic definit: q: qui prius ꝓpter pctm̄ cõmiſſum ordinatus fuit a deo ad penã: nũc propter penitẽtiam ab eodẽ ordinatus eſt ad vitã: que tñ mutatio nõ dicit mutationẽ in deo: ſed vel in penitẽte vel in tp̄e vel in alia creatura. Nã de potẽtia abſoluta ſine mutatione peccatoris per ſolũ lapſum temporis poſſet primo ordinari ad penã: dein de ordinari ad vitã: licet ſm potentiã ordinatã nõ ſit peccati remiſſio niſi per infuſionẽ noue gratie ꝑ quã realiter mutatur qui fuit pctõr. Ad hoc facit illud Augu. ſup Pſ. xxxi. Beati quoꝝ. Uidere inquit dei peccata noſtra/eſt ea ad penã imputare. Auertere autẽ faciẽ a peccatis/eſt ea ad penã nõ reſeruare. Et ita dicit peccata ab eo tecta: non vt non videat: ſed vt nolit animaduertere. Idẽ aũt eſt tegere pctã et remittere pctã. Uñ dicit ꝓpheta. Beati quoꝝ remiſſe ſunt iniquitates: et quoꝝ tecta ſunt peccata. Pro eodẽ habẽs remittere ⁊ tegere peccata. ⁊ Augu. Tecta ſunt/abolita ſunt. Ergo remanere peccatorẽ poſt actũ tranſeũtem: nihil aliud eſt niſi ipm a dei voluntate ordinari ad penã cõdignam illi peccato. Et remitti ſeu deleri pctm̄ nihil aliud eſt q̄ ordina

D tũ ad penã/iam nõ ordinari ad penã. ¶ Sed adhuc di. ſm doc. tranſeunte peccati actu/adhuc manet in peccatore reatus: macula et offenſa que nõ ſunt nihil: et nõ manet dimiſſo peccato: ergo trãſeũte actu peccati aliquid manet in peccatore qđ deletur in remiſſione pcti: et ab illo formaliter dicit᷑ peccator: q: illo manente manet pctõr: ⁊ ſublato definit eſſe pctõr. ¶ Ad hoc dicendũ poſt Sco. q. j. diſt. preſentis/ꝙ reatus/macula et offenſa/nihil aliud ſunt vel dicunt niſi ordinationẽ pctõris ad penã ſuo pctõ qđ trãſijt cõdignã: et inquãtũ diſcõueniẽs eſt anime/dicit᷑ eius macula: ſicut per oppoſitũ cõueniẽs/dicit᷑ eius pulchritudo. Inquãtum aũt eſt obligatio ad penã/dicit᷑ reatus: et vt eſt actus voluntatis diuine per quẽ ordinatur ad talẽ penã: dicit᷑ dei offenſa. Nihil eñ aliud eſt offendi vel iraſci in deo/q̄ velle vindicare pctã. ¶ Et licet deus dicatur figuratiue iratus vel offenſus: tñ accipiẽdo iraſci pro velle vindicare/nõ excludendo paſſionẽ cõcomitantẽ iſtiuſmodi velle de⁹ formaliter eſt iratus ſeu offenſus: q: formaliter eſt volẽs vindicare peccatũ cõmiſſum cõtra legẽ ſuã. ¶ Si ergo pergis querere/quid ergo eſt reatus et in quo eſt. Dictũ eſt q: eſt ordinatio pctõris ad penã. Et quid eſt illa ordinatio ſm rem. Reſpondet᷑ ſm duplicẽ modũ dicendi de abſtractis verbalibus/ꝙ vel ſupponũt ꝓ oĩbus que ſignificant: tũc ordinatio illa nõ eſt quid vnũ: ſed eſt ipſe peccator ordinatus: et deus ordinãs: et pena ad quã ordinat᷑: et peccatũ quod cõmiſſum eſt: propter qđ peccator ad penã ordinat᷑. Uel ſm aliũ modũ magis cõſuetũ ordinatio paſſiue eſt ordinatus inquãtum ſibi conueniũt certe conditiones: hoc eſt ordinatio paſſiue ſupponit pro ordinato; et connotat cetera ſc; deum/penã/peccata: ſed actiue eſt deus ordinans ⁊c̄. Reatus et macula dicunt ordinationem paſſiue: ideo ſunt realiter peccator ordinatus. Offenſa autem accipitur tm̄ actiue: et ſic ſupponit pro deo vindicare volente. Eſt eñ offenſa actus diuine voluntatis quo vult vindicare. ¶ Per hoc ad replicam dicitur ꝙ reatus ⁊c̄. non ſunt nihil: ſed ſm primum modũ ſunt multa ſimul concurrentia: vel ſm ſcḋm modũ reatus ⁊ macula ſunt ipſe peccator/vel anima peccatrix nõ abſolute ⁊c̄. Sed offenſa eſt actus diuine voluntatis/⁊ ita deus. Et prima duo dicuntur in peccatore per idẽtitatẽ ſeu per predicationem/non per realẽ inheſionem: tertiũ ſimiliter in deo: et dicuntur nõ manere per dimiſſionẽ peccati: q: dimiſſo peccato nõ ſupponunt pro peccatore: neq; pro deo: et tñ nihil realiter corrũpit᷑ vel delet᷑ in iuſtificato peccatore: ſed neq; in deo. ¶ Tertio notandum ꝙ illi actus penitẽtie ſupradicti poſſunt multipliciter variari quantum ad circunſtantiã finis. Poteſt enim quis velle vindicare peccatum/aut ipſum deteſtari/vel penam acceptare: vel q: peccatũ eſt eterne pene inflictiuum: vel q: eſt premij impeditiuũ: aut q: eſt inhoneſtum et bone fame corruptiuum: vel quia dei offenſiuum. Et ſm has circunſtantias alias ⁊ alias diuerſificantur illi actus. Differunt enim realiter et ſpeciuoce nolle peccaſſe propter penã demeritam: et nolle peccaſſe propter dei offenſam: quia diuerſoꝝ obiectorũ actus ſpecie differũt. Et circũſtãtie preſertim finis ſunt obiecta partialia: vt dictum eſt in .iij. diſt. xxiij. Et ideo quotiens variatur finis: totiens variatur obiectum: et per conſequens actus ad obiectũ terminatus: et poſſunt etiã hi actus ad diuerſos fines terminati abinuicem realiter ſeparari: vt ſatis patet. Omnes autem illi actus habentes alium finem q̄ deũ/informes ſunt pro eo ꝙ non procedunt ex charitate. Sola eñ charitas eſt forma ceterarum virtutum: ⁊ ideo ſolus ille actus qui deũ habet finem. i. qui in deum ordinatur tãq̄ in finem vltimũ et bonum in ſe ſummum/dicitur formatus: quia elicitur ex charitate: vel quia habet charitatem ſibi inſeparabiliter cõiunctã: et hoc ſupponitur ex dictis in tertio. ¶ Quarto notandum/ꝙ de potentia dei ordinata culpa non remittitur: niſi gratia gratum faciẽs infundatur: quia ordinauit deus nullum velle liberare a debito mortis eterne: niſi quem acceptat ad gloriam beatitudinis perpetue. Quẽcunq; autẽ ordinat ſiue acceptat ad gloriam: huic infundit gratiã qua redditur dignus tãta gloria: ſm illud apl̃i. Gratia dei vita eterna. ad Roma. vj. Et hinc eſt ꝙ inter peccatorem/pene debitorem: et iuſtum gloriam expectãtem/nõ eſt medium: ſicut nec inter gratum ⁊ ingratum. Et licet remiſſio pene ⁊ collatio gratie ſint mutationes diſtincte: q: remiſſio eſt velut deperditiua: quia priuatio obligationis et ſublatio pene. Collatio aũt gratie eſt mutatio acquiſitiua: quia creatio gratie ⁊ eius infuſio: ſunt enim inſeparabiles/ſaltem remiſſio culpe a gratia: licet non ecõuerſo: vt de angelis/chriſto et virgine maria: et neutra prior altera tempore. De ordine tamẽ earum dicetur in concluſione. v. Sed ſimul tẽpore remittitur culpa et infunditur gratia: ⁊ eo ipſo ꝙ infunditur gratia/remittitur culpa: quia eo ipſo ꝙ gratia datur ꝑ quã acceptatur ad vitam: tollitur obligatio ad mortẽ eternam: quia ſimul ſtare nõ poſſunt. ¶ Et dixi notanter ꝙ remiſſio culpe eſt velut mutatio deperditiua: quia ſtaret culpam remitti: et tamen nihil corrumpi: quia etſi obligatio tollitur: per hoc tamen nulla entitas poſitiua corrumpitur: q: obligatio nihil dicit niſi obligatum ſc; peccatorẽ deum obligãtem: et penam ad quam eſt obligatio: ⁊ actũ propter quem obligatur: et nihil horum corrumpitur in remiſſione peccati poſt actum peccati tranſeuntem. Non prima duo manifeſtum eſt: nec pena: quia nõdum eſt: nec actus peccati/quia nec ille eſt ſed fuit: quod vero nõ eſt: nõ corrũpitur. ¶ Dicitur autem: velut mutatio deperditiua: quia ſignificat᷑ priuatiue: quia remiſſio ſiue deletio ſunt termini ꝓuatiui/priuantes denominationẽ peccatoris: quia qui prius fuit peccator: remiſſione peccati definit eſſe peccator. ¶ Dictũ eſt etiam notanter de potentia dei ordinata: quia ſm potentiã

Nota.3. I

Not.4. L

abſolutā/ qua poteſt quicquid nō implicat cōtradictionē:
culpa poteſt remitti ſine gratie infuſione: vt latiꝰ deductū
eſt.s̄.diſt.iiij.q.j. Poteſt em̄ deus tollere ordinationem ali
cuius ad penā:et tamē eum nō ordinare ad gloriā:⁊ poteſt
dari ſtatus medius inter dānatum et gratum/ ſcꝫ ſtatus in
puris naturalibus: ſimiliter pōt ordinare aliquē ad gloriā
nō infundēdo gratiā:vt dictū eſt diſt.xvij. primi:quia nihil
horum includit cōtradictionem. Et hec de articulo primo.
Artic. 2. ¶ Quantū ad ſcd̄m articulū eſt cōcluſio prima. Ad delen/
Cōcl. 1. dū peccata penitētia nō eſt ſimpliciter neceſſaria. Neceſſa/
L rium ſimpliciter dico cuius oppoſitū includit cōtradictionē.
Probatur cōcluſio ex vltimo notabili:quia ſm̄ abſolutam
dei potentiā/ poteſt deus velle non punire peccatorē abſqꝫ
omni actione peccatoris:immo manentē in peccatis:ergo.
Conſequētia nota. Antecedēs ꝓbatur:quia huius oppoſi
tum nō includit cōtradictionem. ¶ Itē qꝛ deus poteſt vel
le nō punire peccatorē ad tēpus:non em̄ ſtatim punit:ergo
poteſt velle peccatorē nō punire perpetuo. Tenet cōſequē/
tia:qꝛ quicquid nō repugnat deo in tēpore:etiam non repu
gnat ꝓ perpetuo:quia repugnantia aliquoꝝ nō eſt ex tēpo
re:ſꝫ ex natura rerū. ¶ Itē deus poteſt velle peccatorē ſim
Cōcl. 2. pliciter annihilare:et ita nō eternaliter punire. ¶ Secūda
cōcluſio. Deus ſm̄ potentiā ordinatā/poteſt culpā actualē
remittere ſine actu penitētie formaliter concurrēte. Proba
tur concluſio in duobus caſibus. Primus eſt/ſi quis de cō
miſſo peccato oblito habet ignorātiam inuincibilē. Secū/
dus eſt/ ſi quis arctatur ad actū feruētiorem charitatis cir/
ca aliquod obiectū ipſum diſtrahēs a cogitādo de pctō cō/
miſſo: vt ſi pctōr ſubito rapiatur ad ſeuiſſimū martyriū niſi
neget xp̄m: in quo caſu arctat̄ ad toto conamine inſiſtēdū
circa cōfeſſionē chriſti ⁊ actus martyrij quibus diſtrahitur
ne cogitet de peccatis cōmiſſis. In vtroqꝫ caſu deus remit
tit peccatū ſine aliquo actu penitētie:qđ probatur:nā nulli
facieti quod in ſe eſt: diſponēdo ſe ad gratiā ſubtrahit dn̄s
gratiā:multo minus em̄ deus deficit tribuendo neceſſaria
ad ſalutē ꝙ natura. Sed in vtroqꝫ caſu pōt pctōr facere to/
tū qđ in ſe eſt conuertēdo ſe ad deū abſqꝫ actu penitētie: er
go vtriſqꝫ nō deeſt deus dando gratiā:et per cōſequens re/
miſſionē peccatoꝝ. Cōſequētia nota cū maiore. Minor ꝓ/
batur: qꝛ vterqꝫ poteſt deū diligere ſuper oīa ex toto corde
abſqꝫ aliquo actu reſpectu peccati cōmiſſi:et hoc faciendo/
vterqꝫ facit totū qđ in ſe eſt. Nā nulla eſt perfectior ⁊ imme
diatior diſpoſitio ad gratie ſuſceptionem ꝙ dilectio dei ſu/
per oīa: quā pōt quis habere abſqꝫ hoc ꝙ de ſuo pctō cogi
tet:et per cōſequēs abſqꝫ actu penitētie ꝓ peccatis. Nec ali
quid vltra requirit̄:qꝛ maxime penitētia peccatoꝝ:ſed hoc
nō: qꝛ in primo caſu excuſat ignorātia inuincibilis: in ſcđo
diſtractio neceſſaria a cogitatione de pctō:ergo nihil vltra
facere pn̄t. ¶ Si dicis/ꝙ in p̄mo caſu tenet̄ penitere in ge
nerali/puta ſi aliquid cōmiſit. Reſpōdet Ockam/ꝙ tenet̄
penitere ſi ſibi occurrat pctm̄ in generali:ſed ſi ſibi non oc/
currat ſine ſua negligētia/ nō videt̄ quin poſſit remitti pec
catū:puta ſi cogitat intenſe de deo vel quocūqꝫ alio ꝓpter
quod non poſſet conteri de pctō in ſpeciali nec in generali.
¶ Dictū eſt notāter in cōcluſione formaliter concurrente:
qꝛ licet in predictis caſibus cōſtitutus nō habeat actū peni
tētie reſpectu pcti: habet tn̄ actū ad quē ſequitur penitētia/
ſi occurreret peccatū in cogitatione: habet em̄ in ſe actū di
ligēdi deū ſuper oīa: ꝓpter quē ſeipſum exponit martyrio/
quo maiorē dilectionem nemo habet:in quo virtualiter in
cludit̄ actus penitētie:nā ad talē actū ſequit̄ penitētia ſi oc
curreret pctm̄. Nō em̄ poteſt quis diligere deū ſuper oīa et
nō nolle peccaſſe/ſi pctm̄ occurrerit in memoria. Ex illo ſe/
quitur ꝙ quādocūqꝫ pctōr ſe ad deum cōuertit/conſiderās
dei ſummā bonitatē ⁊ vniuerſalē perfectionē: et elicit actū
dilectionis dei ſuper oīa perfectū (qđ poteſt ex ſuis natura
libus:vt oſtēſum eſt diſt.xxvij.lib.iij.) licet nō meritorie:ꝙ
per hūc dilectionis actū diſponit ſe ſufficiēter ad receptio/
nē gratie:⁊ ꝑ hoc in eodē inſtāti cōſequitur gratiā: vt decla
ratur loco allegato:et per cōſequēs cōſequitur remiſſionē
oīm peccatoꝝ:licet tunc nullū in ſe habeat actū penitentie:
preſupponit em̄ actus penitētie actualē cogitationē de pec
cato/ quā occupatus circa dei dilectionem modo predicto
habere nō poteſt:quia nō poſſumus plura ſimul cogitare.
¶ Tertia cōcluſio. Exiſtēti in pctō mortali poſt baptiſmū Cōcl. 3.
cōmiſſo:ac de eodē cōſciētiam habēti vel habere debēti:de M
potētia ordinata pctm̄ nō dimittitur ſine actu penitētie for
mali vel virtuali. Probatur per illud Luc.xiij. de peccato
ribus. Niſi penitentiā egeritis:omnes ſimul peribitis. Itē
Mar.j. Penitemini ⁊ credite euāgelio. Et Act.iij. Penite
mini ⁊ cōuertimini vt deleātur peccata veſtra. Et Apoc.ij.
Memēto vnde excideris/et age penitentiā ⁊c. A peniten/
tia etiā (vt ait magiſter) incepit predicatio chriſti/iohānis
et apoſtoloꝝ. Itē Augu. ſuꝑ illud Pſ̄.lviij. Nō miſerearis
oībus qui operātur iniquitatē. dicit. Omnino nulla pecca
ta impunita deus relinquit. Iniquitas parua magnitudi/
ne ſic punietur neceſſe eſt aut ab ipſo homine penitēte:aut
a deo vindicāte. Et ponit̄ ratio cōgruitatis:qꝛ vt accipitur
a Boetio:pena eſt ordinatiua culpe: ita ꝙ nō poteſt relin/
qui in vniuerſo culpa: cui nō correſpondeat pena ordinati
ua:ne in vniuerſo dedecus culpe ſit ſine decore iuſticie. Ex
quo ſequit̄ ꝙ ſimpliciter melius eſt peccatorem non corre/
ctum eſſe in pena/ꝙ eſſe ſine pena: qꝛ in primo eſt aliq̄d bo
ni ſcꝫ correſpondentia iuſta pene ad culpam: ſed in ſecūdo
eſt tm̄ malicia ſcꝫ culpa impunita:vt pulchre deducit Boe.
iiij. de conſola. proſa. iiij. Hec ergo via vniuerſaliter prefixa
eſt a diuina lege/ ordinādi ſcꝫ peccatū per penā tāꝙ per ꝓ/
priū correſpondēs:vt dicit Sco. Et licet oīs culpa ordinet̄
per penā: non tn̄ omnis deletur per penā:vt patet de pena
damnatoꝝ: et de illa pena que ſtatim ſequitur culpā: iuxta
illud Augu.lib.v.confeſ. Iuſſiſti dn̄e et ita eſt:vt pena ſit ſi
bi quiſqꝫ inordinatus animus. Nec alia pōt aſſignari diffe/
rētia inter penā remittentem peccatum/et penā non remit
tentē:niſi quia iſta eſt volūtaria:hec inuolūtaria. Nō enim
poteſt aſſignari hec differentia ex intenſione aut magnitu/
dine pene aut eius diuturnitate:quia hec magis ſunt in pe
na gehēnali (que tn̄ culpam nō remittit) ꝙ in tēporali que
remittit:⁊ in humanis pena volūtarie aſſumpta magis pla
cat offenſum: ſic ergo culpa dupliciter ordinat̄ ꝑ penā. Nā
culpa manēs ordinatur per penā inuoluntariā/nō manēs:
ſed deleta ordinat̄ per penā voluntariā. Ex illis ergo ſic ar/
guit̄. Ad remiſſionē culpe mortalis poſt baptiſmū cōmiſſe
requirit̄ punitio volūtaria vel punitionis volitio:ſed neu
trū iſtoꝝ pōt eſſe ſine penitētia:qꝛ pena nō poteſt eſſe volū/
taria ſine actu volūtatis. Ille aūt actus aut erit actus penā
imperantis/aut inferentis/aut penā acceptantis/aut ſuſti
nere volentis: et non remurmurantis aut penam exequen
tis:et oēs illi actus ad penitentiā pertinent: vt patet ex pri
mo articulo. ¶ Dicitur notāter in cōcluſione:ſm̄ potentiā
ordinatā/propter concluſionē primā. Dicitur peccato mor
tali:de venialibus forte nō oportet:que etiā decedēti in eis
remittūtur in futuro/ vbi penitētia locū nō habet: vt infra
dicet̄. Dicitur:poſt baptiſmū cōmiſſo/ꝓpter peccatū origi
nale qđ infantibus remittit̄ in baptiſmo: qꝛ penitentiā ha/
bere nō poſſunt. Dicitur:de eodē conſcientiā habenti.i.no/
ticiā ſeu memoriā propter dicta in ſcđa cōcluſione: qꝛ de eo
qđ omnino nō cogitatur:penitētia haberi nō pōt. Dicitur:
vel habere debēti: ꝓpter pctā quorū ignorātia imputat̄ ad
culpā:puta que eſt vincibilis:qꝛ illa ſine penitentia non re
mittuntur. Dicitur:formali vel virtuali:qꝛ vt dictū eſt in ſe
cunda cōcluſione/per actū vehementem diuine charitatis
qn̄qꝫ poteſt dimitti pctm̄ ſine penitentia formali: in illo tn̄
actu charitatis eſt penitentia virtualis inquantū in diuina
acceptatione equiualet actuali penitētie:⁊ eā (vt dictū eſt)
virtualiter includit. ¶ Quarta cōcluſio. Ad deletionē pec Cōcl. 4.
cati nō ſufficiūt actꝰ penitētie predicti quomodocūqꝫ ſe ha N
bētes:neqꝫ eorum ſinguli: neqꝫ ſimul omnes. Patet:quia
actus illi predicti pn̄ie nō requirūtur ad pcti remiſſionē:vt
cauſa remittēs principalis: quia hoc ſolius eſt dei. Solus
enim deus remittit pctm̄ vt cauſa principalis:nec vt cauſa

quaſi formalis:q2 hoc eſt gratie:ergo cauſa diſpoſitiua ſub
iecti.i. peccatoris ad ſuſcipiendū gratiā per quā formaliter
remittitur peccatū. Ad hoc aūt vt penitētia ſit diſpoſitio cō
grua:requirit̄ vt ſit debite circunſtātionata/ et maxime cir
cunſtātia finis: ſed illi actus diuerſis finibus pn̄t circūſtan
tionari:qn̄q3 ꝑpter fines honeſtos:qn̄q3 vitioſos:qn̄q3 in/
differētes. Poteſt em̄ volūtas (vt dictū eſt) pctm̄ velle vin
dicare:deteſtari:penā aſſumere:in his cōplacere:aut patiē/
ter ferre:vel ꝑpter penā eternā vel temporalē ſolū: vel pro
pter priuationē premij:vel ꝑpter peccati turpitudinē preci
ſe:vel ꝑpter cōfuſionē ⁊ cōtemptū hoim̄: vel ꝑpter ſuper/
biā/vt alijs pctōribus preferat̄:aut ꝑpter vermis inquietu
dinē ſeu ꝑpter finē vltimū:q2 dei offenſiuū. Nō autem pn̄t
eſſe diſpoſitio cōgrua/ſi habeāt finē inhoneſtum: q2 ſic ipſi
ſunt pctā: nec ſufficiētes niſi circūſtātionētur fine vltimo:
que circūſtātia requiritur ad oēm actū perfecte virtuoſum/
vel virtutis perfecte generatiuū. Unde ad ꝑpoſitū ait Au
gu. in de vera ⁊ falſa penitētia:et eſt in textu diſtin. ſequēti.
Sine amore dei cōſequeretur veniā: ſine quo nūq3 inuenit
gratiā. Loquit̄ de penitēte de vno pctō alio retento in actu
vel ꝑpoſito:ergo nō ſemꝑ ſufficiūt tāq3 diſpoſitio ſufficiēs
ad peccati deletionē ⁊ gratie inductionem: vt magis infra
Cōcl.5. dicet̄ de cōtritione. ¶ Quinta cōcluſio. Ad deletionē pcti
ſola criminis deteſtatio ſine alijs actib9 penitētie ſufficit de
bite circūſtātionata/et nulli alij ſine ea. Prima pars ꝓbat̄
per illud Ezechiel. xviij. Cōſiderans ⁊ auertēs ſe ab oibus
iniquitatibus ſuis quas operatus eſt: vita viuet/⁊ nō mo/
rietur:ſed pctōr per nullū actū ita auertit̄ a pctō ſicut ꝑ de/
teſtationē pcti:que eſt nolle peccaſſe: ille em̄ directe oppo/
nitur pctō:qd̄ ꝑ tāto eſt pctm̄ pro quāto volūtariū: nec po
teſt ſtare cū cōplacētia peccati: ceteri aūt oēs poſſunt ſtare
cū cōplacētia pcti. Poteſt em̄ quis velle vindicare peccatū
et etiā vindicare opere/cōplacēs in pctō: ſicut nōnulli errā
tes elemoſynis pctā a quibus recedere noluerūt redimere
nitebant̄. Et per hoc patet ſcd̄a pars cōcluſionis: q2 cū alij
penitētie actus quatenus ſeparati ſunt ad deteſtationē pec
cati:pn̄t ſtare cū actuali complacētia peccati:et ita cū pctō:
nō ſufficiūt ad pcti remiſſionē. ¶ Si dicis:ſi alius act9 pu/
ta velle vindicare pctm̄ fuerit bene circūſtātionatus circū/
ſtātia vltimi finis: videt̄ ꝙ ſufficiat ſine deteſtatione pecca
ti: ſimiliter de cōplacētia cōſequēte triſticiā ſeu dolorem de
pctō. Reſpōdetur/ꝙ quicūq3 actus penitētie circūſtantio/
natus circūſtātia finis vltimi includit actum deteſtationis
pcti: q2 nō poſſum velle vindicare peccatum/q2 dei offenſi
uū:aut cōplacere in punitione propter eundē finē:et nō ha
bere nolle reſpectu peccati vindicādi. Si em̄ volo vindica
re pctm̄ q2 cōtra deū:ergo nolo quicquid eſt cōtra deum:⁊
ita nolo pctm̄. ¶ Sed adhuc di. Si act9 deteſtationis pec/
cati requirit̄ ad pcti remiſſionē ſufficiēter circūſtātionatus
vel ergo vt formatus:vel vt informis. Itē velut diſpoſitio
preuia vel vt cōcomitās. Nō vt formata:nō em̄ format̄ niſi
per gratiā coaſſiſtētem ſiue charitatē:ſed iſta exiſtēte nō eſt
peccatū:q2 cōtraria ſimul ſtare nō pn̄t: peccatū autē et gra
tia cōtraria ſunt/et ita vt formata/nō erit diſpoſitio ad cul/
pe remiſſionē:quia diſpoſitio ad formā eſt prior forma:hec
aūt preſupponit peccati remiſſionē:q2 preſupponit gratiā.
Nec vt informis: q2 actus nō eſt diſpoſitio ſufficiens:neq3
meritū de cōgruo niſi ſit circūſtātionatū circunſtātia finis:
et ita neceſſe eſt vt actus ille penitentie eliciatur ꝑpter deū
tāq3 vltimū finē:hoc eſt ꝑpter deū ſuper oia dilectū:et iſta
neceſſario erit dilectio dei ſuper oia. Hec aūt ſine charitate
haberi nō pōt:ideo ad hoc vt ſit diſpoſitio ſufficiens requi
ritur charitas. Charitate aūt exiſtente/nō eſt informis:igi
tur neutro modo erit act9 ille diſpoſitio ad peccati remiſſio
nē. ¶ Similiter nō erit diſpoſitio vt preuia:q2 ante gratiā
eſt informis:et ita nō ſufficiēs:nec vt cōcomitās: q2 tunc ſi
mul eſt ⁊ charitas:et ſic non erit diſpoſitio ad eā: vt ſtatim
argutū eſt. ¶ Replica iſta querit qn̄ actus deteſtationis
pcti ſit ſufficiēs diſpoſitio ad remiſſionē pcti. Et diſtinguit
hic Sco. q. ij. huius diſt. mēbro. ij. de duplici diſpoſitione. ſ.
preuia et cōcomitāte. Nā diſpoſitio preuia eſt que precedit
deletionē culpe:et illa ſemper eſt ſine charitate et gratia:et
per cōſequēs ſemper eſt informis:q2 a ſola inherētia ⁊ incli
natione charitatis et gratie ad actū/actus dicit̄ formatus.
Concomitās vero eſt qui ſimul eſt cū charitate ⁊ gratia: ⁊
ſic ſemꝑ eſt formatus. Refert autē querere de diſpoſitione
preuia vel cōcomitāte ad deletionē culpe ⁊ ad infuſionem
gratie:quia (vt patet ex premiſſis) remiſſio culpe/et infu/
ſio gratie ſunt diſtincte mutatiōes:vt in primo articulo di/
ctū eſt. Et ſi inter illas eſt aliquis ordo:variāda eſſet reſpō
ſio:et ideo de hoc primo videndū. ¶ Et eſt difficultas cō/
munis:oim̄ mutationū que ſiūt inter cōtraria: an expulſio
vnius cōtrarij ſit prior inductione alterius:an ecōuerſo in
ductio prior expulſione. Et aliter eſt loquendū de illis q̄ ꝓ
prie opponūtur ex natura rei ſiue vtrunq3 ſit poſitiuū:ſiue
vnū ſit poſitiuū et aliud priuatiuū vel negatiuū. Et aliter.
que nō proprie ex natura rei opponūtur: ſed ſolū ꝑ cauſam
extrinſecā ſc3 inſtituentē et ſic ordinantē: ſicut eſt in propo
ſito. Et quidē vt. ſ. dictū eſt:inter illa non eſt ordo tēporis:
q2 ſimul ſunt expulſio ⁊ inductio quantū ad morā tēporis:
ſed de ordine nature aut cauſalitatis/ dignitatis vel perfe/
ctionis/aut alijs huiuſmodi eſt diſputatio. Et hic ſufficiat
inquirere de ordine nature. Dicitur autem prius ordine na
ture/quod poteſt eſſe ſine alio et non econuerſo:ſm̄ philo
ſophum et cōmen. v. ⁊. vij. Metaphy. vt dictum fuit in pri
mo lib. diſtin. ix. Et de hoc ordine dicitur ꝙ in oppoſitis cō
trarie tranſmutationem adinuicem habentibus ſm̄ poten
tiam diuinam nullus eſt ordo nature: quia quelibet illarū
mutationum poteſt eſſe ſine alia. Nam exēpli cauſa expul/
ſio frigiditatis poteſt eſſe ſine inductione caloris. Poteſt
enim deus concurrere ad expulſionem frigoris ab aliquo
ſubiecto: et non concurrere ad introductionem caloris. et
ecōuerſo:poteſt deus introducere calorem in aliquod ſub/
iectum ſine expulſione frigiditatis. Poſſunt enim qualita
tes contrarie ineſſe eidem ſubiecto per potētiam diuinam:
quia hoc nullam includit contradictionem: q̄uis contra/
rias propoſitiones eſſe ſimul veras infert contradictoria ſi
mul eſſe vera. ¶ Si tamen teneretur illa opinio ꝙ qualita
tes contrarie non poſſent ineſſe eidem ſubiecto per diuinā
potentiam: tunc prior eſſet vnius forme expulſio/q̄ intro/
ductio ſui contrarij:quia illa poſſet eſſe ſine illa/et nō econ
uerſo:poſſet enim deus cōcurrere ad expulſionem ſeu cor/
ruptionem frigiditatis:et nō concurrere ad generationem
caloris in eodem ſubiecto:et tunc ſubiectum illud nec eſſet
calidum nec frigidum:et hoc in qualitatibus ſecundis na/
turaliter fieri poteſt: vt in coloribus albedine ⁊ nigredine.
Nō enim oportet ꝙ expulſa albedine/ introducatur nigre/
do:quia poteſt induci color medius. Sed in oppoſitis pri
uatiue circa ſubiectū ſuſceptibile vbi ſit regreſſus ab vno
in ſuum oppoſitum:⁊ vniuerſaliter in oppoſitis negatiue
contradictorie inter expulſionem vnius ⁊ introductionem
alterius oppoſitorum nō eſt ordo nature: quia ſicut nō po
teſt amoueri cecitas niſi reſtituto viſu:ita nec reſtitui viſus
niſi remota cecitate/ſaltem vbi fuit cecitas: alias poteſt vt
in generatione animalium videntium/ viſus inducit̄ et nō
expellitur cecitas que non preceſſit. In contradictorie op/
poſitis manifeſtum eſt:quia ſimul ſunt remouere non eſſe
calidum/ et inducere eſſe calidum. Sed ad propoſitum in
his que opponuntur non formaliter ⁊ intrinſece ex natura
rei vt gratia et culpa: vbi nullum abſolutum in vno repu/
gnat abſoluto in alio:ſed opponuntur ſolum ex inſtitutio/
ne diuina:quia ſua voluntate ordinauit/ ꝙ quicunq3 habe
ret culpam mortalē: eſſet indignus vita eterna: et quicūq3
haberet gratiam:eſſet dignus vita eterna. et hac ordinatio
ne ſtante non poſſunt ſimul eſſe gratia et culpa: quia al's ſi
mul ſtarent: idem eſſet indignus vita eterna et dignus eā:
quod implicat:quia indignus capitur negatiue:id eſt non
dignus: et per conſequēs dum introducitur gratia neceſſa
rio expellitur culpa. Uerum hec ordinatio dei contingens
eſt; et eam deus mutare poſſet ſi vellet. Et de illis dicen/

dum ꝙ ſimpliciter loquēdo nec expulſio culpe eſt prior na
tura infuſione gratie: nec econuerſo: q: per diuinam poten
tiam culpa et gratia poſſunt eſſe ſimul ⁊ vna ſine altera: q:
deus poſſet pctōri dare gratiā ſine remiſſione pcti: et pecca
tū remittere ſine infuſione gratie: vt dictū eſt in primo arti
culo. Stante tn̄ ordinatione diuina ſic infuſio grē eſt prior
remiſſione culpe: q: remiſſio culpe nō fit ſine infuſione gra
tie: ſed bene ecōuerſo/ gratia infundi poteſt ſine remiſſione
culpe: pōt em̄ infundi ei qui nō habet culpā: vt. ſ. exempli-
ficatū eſt de chriſto/ maria virgine et angelo. Sed vbi pre-
ceſſit culpa/ neutra harū mutationū poteſt fieri ſine alia: et
ideo quātū ad hūc qui fuit peccator neutra eſt prior alia: q:
ſeparari nō pn̄t/ ſaltē loquēdo de prima gratia: vt in iuſtifi-
catione impij aut in lapſu iuſti. Nā iuſto poteſt augmētari
gratia ꝑ infuſionē noui gradus gratie/ ſine expulſione cul
pe: et ita in iuſtificatione impij (de quo nūc ſermo) non eſt
ordo nature inter expulſionē culpe ⁊ infuſionē grē: ſed ſunt
R ſimul. ¶ Si dicis: gratie infuſio eſt cauſa expulſionis cul-
pe: et ergo prior cauſalitate: in illo ergo prior penitētie actꝰ
eſt formatꝰ: et tn̄ prior remiſſione culpe ſicut gratia qua for
mat̄ eſt prior cauſalitate. Reſpōdetur ꝙ gratia nō eſt cauſa
proprie dicta effectiua remiſſionis/ ſed deus: q: cū remiſſio
culpe nō ſit aliud ꝙ̄ ordinatio eius ad vitam/ qui fuit ordi-
natus ad mortē: illa ordinatio non fit ꝑ gratiā/ ſed per deū:
qui etiā ſic ordinando infundit gratiā: et iō nō eſt prior cau
ſalitate gratie infuſio/ culpe remiſſione. Et eſto ꝙ concede
retur ꝙ aliquo modo gratie infuſio eſſet cauſa expulſionis
in aliquo genere cauſe: tn̄ nō pōt dari vel aſſignari inſtans
illius prioritatis: q: illud ſignū prioritatis nec eſſet grā: nec
culpa: et quicquid eſſe diceret̄ in illo priore: nō eſſet actꝰ pe
nitētie formatus: q: in illo nō eſſet ſimul actꝰ penitētie/ gra
tia et culpa: qđ tn̄ ſequeret̄ ſi tale ſignū eſſet dabile: vt ſatis
S probatū eſt in primo. ¶ Sic ergo ad ꝓpoſitū redeūdo in
actu deteſtationis pcti/ vt eſt ꝓxima diſpoſitio ad remiſſio
nē peccati: attēdēdus eſt ordo generationis huius actꝰ qui
talis eſt ſm̄ Sco. diſ. preſenti. q. ij. Peccator in pctō exiſtēs
eo modo quo dictū eſt: ex naturalibus ſuis cum cōmuni in
fluētia dei poteſt cōſiderare peccatū a ſe cōmiſſum vt offen
ſam dei: et vt cōtra legē diuinā: et vt auerſiuum a deo: ⁊ vt
impeditiuum premij/ et inductiuum eterni ſupplicij: ⁊ ſub
alijs multis cōditionibus: vt. ſ. tactū eſt. Et pōt voluntas
pctm̄ ſub aliqua harū rationū vel pluriū earū deteſtari: et
pōt gradatim ꝓcedere eliciēdo plures actꝰ deteſtādi. Gra-
tia exēpli. Primo ipm̄ nolle: q: ſibi nociuū tēporaliter et in
preſenti: vtputa q: inductiuū ſui cōtemptus/ diffamie/ vel
etiā tēporalis pene/ quo ſuſpēdēdus latro deteſtat̄ latroci-
niū ꝓpter mortē infligendā. Poteſt iterū deteſtari vt indu
ctiuū mortis eterne: ⁊ vt ſpoliatiuū eterne glorie: et ꝓpter
ſimilia ex affectu cōmodi: vſq; huc oēs illi actus ſunt infor
mes: ⁊ ſunt alij ⁊ alij nedū numero ſed ſpecie diſtincti. Po
teſt tandē cōſiderata ſumma et infinita dei dignitate ac bo-
nitate/ mia ⁊ ceteris ꝑfectionibus eius/ atq; ꝑ hoc eius dili
gibilitate qua diligibilis eſt propter ſe amore amicitie: vt
ſummū infinitū/ et perfectiſſimū bonū ſuper oīa bona fini
ta et creata dictāte recta ratione: ꝙ ſic diligēdus eſt ⁊ ab oi
ſua creatura rationali: et huic dictamini poteſt ſe conforma
re volūtas eliciēdo actū dilectionis dei ex ſuis naturalibꝰ:
quibꝰ poteſt ſe cōformare cuilibet dictamini rationis ſue: ⁊
illo actu velle deū eſſe infinitū/ ſummum/ vniuerſalē dn̄m/
oībus imperantē/ oīa ſibi ſubijcientē/ ⁊ vniuerſaliter perfe
ctū: qđ eſt deū eſſe deū/ ꝓpter ſeip̄m deū. Et ꝯſiderato pec-
cato vt offenſiuo huius ſummi boni: ⁊ vt cōtrariū ſue prece
ptiue volūtati elicere nolle peccati/ ꝓpter hoc quia offenſi
uū ſummi boni ſic a ſe ſuper oīa dilecti. Hic actus deteſtādi
peccatū/ nō poteſt eſſe informis: q: preſupponit actū dile-
ctionis dei perfectū: qui nō poteſt eſſe informis: licȝ eā poſ
ſet naturaliter elici: q: tn̄ eſt immediatiſſima ⁊ ſufficientiſſi
ma ⁊ vltimata diſpoſitio aptās ad gratie ſuſceptionē: ideo
ea exiſtēte ex diuina ordinatione ſtatim infunditur gratia.
Nulli enim ſufficiēter diſpoſito ſubtrahit dn̄s gratiā ſuā: ⁊
licet ille actus nō ſit ſine gratia: q: tamē non elicitur ex gra-
tia: quia gratia non preuenit actū iſtū: ſed actus vt diſpoſi
tio preuenit gratiā non tēpore: ſed quadā diſpoſitionis pre
uētione/ quō quelibet vltimata diſpoſitio ad formā natura
lem ſimul eſt cum inductione forme: ita ꝙ nihil tēporis me
diat inter poſitionē huius diſpoſitionis et forme inductio-
nē: et tn̄ dicitur preuenire formā vt diſpoſitio effectū: qđ ni
hil aliud eſt ꝙ̄ ipſam eſſe diſpoſitionē vltimatā neceſſitātē
ad formā: que ſimul eſt cū diſpoſitione: q: in eodē inſtāti in
quo eſt vltimata diſpoſitio/ ſimul eſt effectꝰ ſeu forma/ al's
nō eſſet vltimata diſpoſitio. Sic ⁊ actus ille dilectionis dei
amicitie vt elicitur ex naturalibus eſt prior/ nō tēpore: ſed
vt diſpoſitio ad gratiā et infuſam charitatem: et ideo vt ſic
precedens nō eſt meritorius ꝓprie de cōdigno: q: nō a cha
ritate elicitus: ſed vt cōtinuatus eſt meritorius: quia chari-
tas et gratia continuationē preueniūt. Coexiſtunt enim in
primo inſtanti elicitionis actus: et in ſecūdo cōtinuātur: er
go in illo eſt meritorius: et ſi hūc actum dilectionis ſequit̄
actus deteſtationis tempore ſicut fieri poteſt: tūc eſt poſte
rior tēpore gratia: ſi aūt eſt ſimul cū actu dilectionis: qđ ſi-
militer fieri pōt maxime in habituato/ q̄ vnico actu pōt fer
ri in mediū et in finē: ⁊ ſic vno actu odire peccatum ipſum
deteſtando propter deū dilectū: et ita illo vno actu in gene
re entis ferri in duo obiecta ordine quodā. In deū vt in fi-
nē ſuper oīa diligēdo: et in peccatum tanq̄ mediū ip̄m pro
pter finē amatū odiendo: et tūc actus ille ſimul cum gratia
eſt ⁊ peccati expulſione. ¶ Verū hic Sco. q. ij. huius diſt. T
ar. ij. videtur ſentire ꝙ nō quilibet actus deteſtationis pec-
cati totaliter et perfecte circunſtātionatus circūſtātijs mo-
ralibus ſit diſpoſitio ſufficiēs ⁊ vltimata ad gratie infuſio-
nem: niſi fuerit certe intenſionis: ⁊ per certum tēpus a deo
determinatū cōtinuatus: in cuius temporis termino et nō
ante/ eſt diſpoſitio ſufficiēs ad gratie infuſionem: et in illo
termino a deo prefixo infunditur gratia: et deletur pecca-
tum. Et ſm̄ hunc modū diceretur ꝙ motus ille deteſtatio-
nis peccati ſufficienter circunſtantionatus et perfectus in
genere moris/ ante inſtās ſeu terminum a deo prefixū vſq;
ad quod deus determinauit actum illum debere durare/
ad hoc vt ſit meritum de congruo ad iuſtificationem eſt di
ſpoſitio preuia et informis et attritio: et in illo inſtanti ter-
mini prefixi infunditur gratia et deletur peccatum: ⁊ idem
actus qui vſq; tunc fuit attritio ſi manet idem motus con-
tra peccatum in eſſe nature ⁊ in genere moris: in eodem in-
ſtanti fit contritio: quia in illo inſtanti fit concomitans gra
tie: ⁊ ita actus formatus: quia habens ſecum charitatē que
eſt forma actus: vt hic loquimur. Unde conſequēter ita di-
ſtinguit ſigna nature inter actum vt eſt talis in eſſe nature
et moris: et inter charitatem ⁊ inter actum vt eſt formatus:
quia in primo ſigno nature eſt ibi actus talis/ id eſt ſufficiē
ter circūſtantionatus in genere moris: in ſecūdo charitas:
in tertio actus formatus a charitate inherente et inclinan-
te: et ſic attritio fit contritio ſine omni mutatione reali ipſi
us actus. Hec Sco. ¶ Sed quia iſta continuatio actus/ et V
determinatio temporis ac termini eius a deo (vt ait) prefi
xi nullam habet autoritatē ſcripture: nec ratio probat: ideo
ea facilitate cōtemnitur qua probatur. ¶ Preterea. Vide-
tur ille motus non cōcordare ſcripture et communibus di-
ctis doctoꝝ. Primum patet: quia nullibi legitur in ſcriptu
ris peccatorem ad ſui cōuerſionem excitātibus: ꝙ aliquod
tempus ſit determinatum miſericordie dei ſuſcipientis pec
catorem/ ante cuius terminum miſericordiam non impen-
dat: ſed magis oppoſitum. Unde Ezechie. xxxiij. dicitur ex
perſona dn̄i. Impietas impij non nocebit ei: in quacunq;
die conuerſus fuerit ab impietate ſua. eadem ratione qua-
cunq; hora et quocunq; momēto. Et iterum ibidem. Cum
receſſerit impius ab impietate ſua: feceritq; iuſticiam ⁊ iu
dicium: viuet in eis. Cū receſſerit inquit: nullū tempus de-
ſignādo determinate: ſȝ ad oēm receſſum quādocūq; ſit vi
tā promittit. Et ad hoc poteſt argui. Deꝰ pronior eſt ad mi
ſerendum ꝙ̄ ad condēnandū: ſed quocunq; inſtanti iuſtus

receſſerit a iuſticia/faciēs iniquitatē/mortē meretur et gra/
tiā perdit:nec ad ablationē gratie requirit aliqua mora cō/
tinuationis pcti:ergo quocunqꝫ inſtāti ſe auerterit ab iniq̄
tate dolēs ſe cōmiſiſſe pctm̄ cū debitis circunſtātijs:hoc eſt
ꝓpter deū ⁊c.remittit peccatū. Scđm ꝓbatur:q: cōmune
dictū doc.eſt:deus nō poteſt diligi amore amicitie ſine gra
tia:q: aut gratia hūc actū preuenit: aut ſi ſm̄ predicta ex na
turalibus elicitur/gratia cōcomitatur:q: nulla pōt eſſe per
fectior diſpoſitio ad gratiā ꝙ dilectio dei ꝓpter ſeipſam ſu
per oīa/ſiue tanq̄ vltimi finis/qđ idē eſt:q: hic eſt nobiliſſi
mus actus/ quē homo elicere poteſt ex ſuis naturalibus re
ſpectu dei:et ideo perfectiſſima diſpoſitio:⁊ ideo iſta ſtante
infundit gratia. Quia ſi nō:nunq̄ infunderet:q: nō eſt da
bilis diſpoſitio perfectior. Ille autē amor requirit ad dete
ſtationē pcti ſufficiēter circūſtātionatā:q: niſi deteſtatio eli
ciatur finaliter ꝓpter deū ſuper oīa dilectū deficit circūſtā
tia finis: ⁊ ita nō ſufficiēter circūſtātionatus in genere mo
rū. Itē in quocūqꝫ inſtāti facit pctōr qđ in ſe eſt ⁊ quicquid
pōt:in eodē inſtāti deus infundit gratiā:ſed in primo inſtā
ti cōuerſionis ad deū quo elicit odiū pcti debite circūſtan/
tionatū facit pctōr quicq̄d in ſe eſt:ſicut in ſcđo ⁊ tertio tem
poris a deo prefixi:ergo in illo inſtāti deus infundit gratiā
et remittit pctm̄. Tenet ꝯña:q: niſi ſic pctōr in tempore me
dio vſqꝫ ad terminū neceſſitaret manere in pctō:⁊ ſi in illo
tēpore medio moreret: dānaretur qui toto poſſe ſe auertiſ/
ſet a pctō:et ſe ad deū ſuper oīa diligendum cōuertiſſet:qđ
abſurdū eſt: et longe remouendū a diuina pietate/oī tēpo
re ac momēto parata ſuſcipere ad ſe reuertētem:iuxta illud
ꝓphete. Tu fornicata es cū amatoribus multis:tñ reuerte
re ad me ⁊ ego ſuſcipiā te. Hiere.iij. Nec ratio quā Sco.ad
ducit intētum ſuū ꝓbat: qua arguit ꝙ alias dicere oportet
ꝙ ſine oī diſpoſitione ſufficiēti de cōgruo ex parte peccato/
ris pctōr iuſtificaret:qđ difficile eſt:⁊ per ꝯñs difficile eſſet
ſaluare ꝙ apud deū nō eſſet acceptio perſonarū : aut nulla
pōt eſſe ſufficiētior diſpoſitio ad iuſtificationē iſtā/ꝙ iſta at
tritio ſufficiēter circūſtātionata in genere mor̄ ⁊ cōtinuata
vſqꝫ ad terminū tēporis prefixi a deo: q: đ: ꝙ ſicut in termi
no tēporis hmōi eſt meritū ſufficiēs ad gratie infuſionē in
eodē inſtāti: ſic in illo inſtāti eſſe talis diſpoſitionis ſufficiē
ter ⁊ perfecte circūſtātionate eſt meritū de cōgruo nō de cō
digno:q: reſpectu prime gratie nullū eſt meritum de cōdi/
gno in iuſtificādo. Et ſi di. In inſtāti infuſionis gr̄e eſt me
ritū de cōdigno:q: informatū gratia. Dicit ꝙ nō:q: licꝫ ſit
formatū gratia in eodē inſtanti infuſa:nō tñ elicit a gratia:
ſed bene continuat ꝑ gratiā per quā eſt meritū de cōdigno
premij beatifici:nō aūt gratie infuſe: ſed bñ gratie augmē/
tate. ¶ Et per hoc ad rationē qua arguit:vel eſt diſpoſitio
vt formata vel vt informis. Rñdet ꝙ diſpoſitio ſufficiēter
circunſtātionata circūſtātia finis eſt diſpoſitio ad gratiam:
nō preuia ſed cōcomitās:q: ſimul eſt gratia. Et ſi ad hoc ꝙ
actus dicat formatus non ſufficit ꝙ charitas coaſſiſtat:ſed
requiritur vltra ꝙ ſit a charitate elicitus: tūc nō eſt forma/
ta:ſi vero ſufficit ſola charitatis coaſſiſtētia: tunc eſt forma
ta. Et hunc modū duplicē formari charitate ponit ſanctus
Bona.diſt.xvij.quarti.q.j.ar.vj. Unde nulla eſt diſpoſitio
preuia in tpe vltimata ⁊ ſufficiēs:ſꝫ bene eſt diſpoſitio pre/
uia nō ſufficiēs.ſicut eſt primus actus conſiderationis pec
cati ⁊ diuine bonitatis offenſe. Et quecunqꝫ precedūt actū
ſeu motū perfecte dilectionis in deū: q: illi diſponūt ad eli
ciendū actū hmōi motū ſeu dilectionis actū: qui eſt diſpo/
ſitio (vt naturaliter elicitus) ad gratiā cōcomitantē: vt di/
ctū eſt. Et in illo actu dilectionis virtualiter includit pecca
ti deteſtatio:etiā ſi nō aſſit formaliter:vt dictū eſt. Et tantū
Artic.3. de illo articulo ſcđo quē pie corrigētibus offero. ¶ Quā/
Dub. 1. tū ad tertiū articulū eſt primū dubiū : q: dictū eſt ꝙ pena
X volūtaria requirit ad pcti remiſſionē:quō pena pōt eſſe vo
lūtaria:cū ſm̄ Augu.c.xv.lib.xiiij.de ciui.dei. pena eſt diſ/
ſenſio aīe ab his rebus que nobis nolētibꝰ accidūt : immo
qđ eſt voluntariū/eſt delectabile:⁊ per ꝯñs nō penale. So
lutio poſt Sco.diſt.preſen.q.j. ꝙ pena dicit quodcunqꝫ in

cōmodū vel afflictiuū ſeu diſconueniēs. Et eſt triplex:cor/
poralis exterior:vel ſenſitiua interior:que ꝓprie dicitur do/
lor ſm̄ Augu.vbi.ſ. vel partis intellectiue ſeu mentis inte
rior:que ꝓprie triſticia dicit: vt ibidē diffinit Augu. ¶ Po
teſt etiā pena quadrupliciter eſſe volūtaria. Uel q: patien/
ter paſſa: puta quia patiēter tolerat ſine remurmuratione.
Uel ſcđo modo q: accepta/ vt medicina acris et afflictiua.
Tertio vt cauſata a volūtate tanq̄ a cauſa ꝓpinqua partia
li:nō tñ intendēte effectum. Quarto vt cauſata a volūtate
tāq̄ a cauſa remota principali effectū intendente. ¶ Quo
premiſſo dicit ꝙ pena corporalis exterior: aut ſenſitiua in/
terior oībus his modis pōt eſſe volūtaria: vt ſatis patet:q:
poteſt patienter tolerari ab alio inflicta: pōt etiā a volunta
te acceptari:poteſt a volūtate vt motrice mēbror̄ corporis
cauſari:⁊ tñ nō intēdi: vt q̄ preter intentionē incidit mēbrū
aut vulnerat ſeipm̄:pōt etiā imperari: vt legit.iij. Reg.xx.
de propheta dicēte. Percute me. Sed de triſticia que eſt pe
na mētis:ſimiliter patet:q: triſticia mētis de pctō diſplicen
te poteſt patienter tolerari: poteſt actu volūtatis accepta/
ri: vt dū quis ſibi cōplacet in triſticia accedēte:immo gau/
det ſe triſtari. Poteſt etiā triſticiā cauſare vtroqꝫ modo ſu/
prapoſito:nā triſticia nō cauſatur niſi a duabus cauſis par/
tialibus ſimul cōcurrētibus.ſ. ex actuali apprehenſione ali
cuius exiſtentis/et actuali nolitione eiuſdē:his em̄ concur
rētibus ſequitur naturaliter triſticia in volūtate: niſi aliun
de ſit impedimentū. Qđ ergo eſt cauſa nolitionis:eſt cau/
ſa partialis triſticie.ſimiliter qđ eſt cauſa apphēſionis noli
ti. Uolūtas ergo:cum ſit cauſa ſue nolitionis:eſt cauſa tri/
ſticie partialis:licet eam non intendat:cauſa aūt ꝓpinqua
non ꝓxima vel immediata:ſed cauſa cauſe.ſ.ſue nolitionis
immediata. ¶ Similiter pōt cauſare triſticiā vt cauſa tota
lis mediata principalis et remota:q: poteſt vtraſqꝫ cauſas
partiales immediatas cōiūgere: poteſt em̄ imperare intel/
lectui vt conſideret rem nolitā: et vt ſic cōſideratam nolit:
et hoc ideo vt ſequatur triſticia puniēs: et ita vtrūqꝫ impe
rando eſt vna cauſa remota: et ſic totalis in illo ordine illi/
us punientis triſticie:nō autē ſimpliciter cauſa totalis:ſed
totalis remota:et ꝑ hoc patet reſponſio ad dubiū. ¶ Sed
ad rationem dicitur ꝙ Augu.ibi diffinit non penam gene/
raliter:ſed triſticiam:quam non dicit eſſe nolitam: ſed acci/
dere de rebus a nobis nolitis euenientibus. Unde in pro/
poſito triſticia de peccato non eſt nolita : ſed peccatū a no/
bis nolitū eſt:a cuius nolitione et eius apprehēſione tanq̄
actibus a nobis voluntarie cauſatis naturaliter ſequit tri/
ſticia/que eſt volita:aut a voluntate accepta. Et ſimul po/
teſt ſtare triſticia et gaudium ſiue delectatio : non reſpectu
eiuſdem obiecti/ſed diuerſorū: triſticia de peccato cōmiſſo
quod nō placet:et tamen cōmiſſum eſt:⁊ gaudium de triſti
cia volita vel acceptata. ¶ Qđ vero dicitur peccatum nō
dimitti ſine pena volūtaria:intelligendum eſt ꝙ nō dimit/
titur peccatū ſine actu penitētie.ſ.deteſtationis peccati: ad
quem quantum eſt de ſe:nata eſt ſequi pena mentis.ſ.triſti
cia:etiā ſi aliqñ nō ſequatur ꝓpter aliquē defectū vel impe
dimentū. ¶ Scđo dubitatur de ordine actuum penitentie Dub.2.
in primo articulo deſignator̄:q: nō videtur ꝙ velle vindi/ Y
care ſit prius: ſed deteſtatio peccati:q: velle vindicare pec
catū/preſupponit nolle pcti: ideo em̄ quis vult vindicare
peccatū/q: diſplicet. ¶ Solutio. Actus illi non ſunt eſſen/
tialiter ordinati adinuicem: q: poſterius nominati pñt eſſe
ſine prioribus: et econuerſo. Unde quādoqꝫ velle vindica
re peccatum eſt prius ſeu primus: vt quādo apprehēditur
peccatū vt vindicādū: et ſtatim ſequitur velle vindicare et
precipere intellectui cōſiderare peccatum vt malū:⁊ ſibijp
ſi imperare vt eliciat eius deteſtationē: et hoc vt ſequat tri
ſticia puniēs:immo pōt velle vindicare peccatū pena exte
riori:et tñ nō habere diſplicentiā peccati: ſicut nōnulli nolē
tes dimittere peccatū/nihilominus aſſumūt aliquā ſatiſſa
ctionē/ieiunium vel laborē ꝓ pctō:quod tñ placet. Poteſt
etiam precedere deteſtatio peccati:et dehinc quia diſplicet
p eccatū ſequi velle punire. Uerum dū actus illi ſunt ordi

nati ⁊ circūſtātia vltimi finis veſtiti/regulariter videꝛ ꝑce
dere actus deteſtationis. Apprehenſo enim peccato vt dei
offenſiuo: ſtatim ſequiꝛ nolle peccati/vt diuine maieſtatis
offenſiui: ⁊ hoc nolle ⁊ apprehenſionē preuiam naturaliter
ſequiꝛ triſticia: et hanc acceptatio eius: et hinc ſequiꝛ velle
vindicare ipſum: quia a deo preceptū vel pena interiore eā
augmentando vel continuando: vel pena exteriore/vt con
feſſione ⁊ ſatiſfactione: vnde qñcunqꝫ peccatū apprehēdiꝛ
vt vindicandū tanqꝫ deo diſplicēs: ſtatim diſplicet volūta/
ti deū diligēti: ⁊ nō poteſt elici velle vindicare/q̄ dei offen/
ſiuum: quin precedat deteſtatio peccati. Verū inter deteſta
tionem ⁊ triſticiā conſequēter eſt eſſentialis ordo: q̄ neceſ/
ſario deteſtatio ꝑcedit triſticiā: in alijs nō ſic: ideo ordo mu
tationis actuū nō dicit ordinem eoꝝ eſſentialē: ideo variari
pōt: deteſtatio tñ eſſentialius ſe habet ad peccati deletionē
Dub. 3. ꝙ ceteri: vt dictū eſt. ¶ Tertio dubitaꝛ: vtrū penitentia ſit
virtus: ⁊ ſi ſic/an theologica vel moralis. Pro reſponſione
notandū/ꝙ penitētia qñqꝫ dicit actū: qñqꝫ habitū: ⁊ vterqꝫ
poteſt eſſe ordinatꝰ vel inordinatꝰ vel indifferens: vt dictū
eſt. Dubiū ſolū intelligi debet de ordinato actu vel habitu:
quia inordinatꝰ vel indifferens nō pertinet ad virtutē. Itē
cum virtꝰ ſit habitus: manifeſtū eſt ꝙ penitentie actus etiā
ordinatꝰ nō eſt virtus: poteſt tñ eſſe virtuoſus: q̄ vel a vir/
tute elicitus vel virtutis generatiuꝰ: que nunc ſupponunꝛ
ex dictis in. iij. diſt. xxiij. Quibus premiſſis reſpōdetur per
ꝓpō. 1. duas ꝓpoſitiones. ¶ Prima. Sicut oīs penitētia ordina/
ta habitualis eſt virtus: ita penitētia actualis eſt actus vir
tuoſus. Probaꝛ primo ſecundū: q̄ omnis actus elicitꝰ con
formatur rationi recte: ⁊ propter hoc eſt virtuoſus: penitē/
tia actualis eſt hmōi: ergo. Cōſequentia nota cum maiore.
Minor probaꝛ quoad principalē actū penitētie qui eſt de/
teſtatio: q̄ ſicut recta rō dictat bonū honeſtū eſſe volendū:
ita dictat bonū inhoneſtū: quale eſt omne peccatū eſſe no/
lendum. Nolle peccatū eſt deteſtatio peccati. Probaꝛ etiā
de actu vindicādi: quia ſm rectā rationē ſicut bonū eſt pre/
miandū: ita malū puniendū: vt habitū eſt in primo articu/
lo: et ideo puniēs malū (maxime dū aliud a legiſlatore ſibi
cōmiſſum eſt) facit actū recte rationi cōformē: ergo actum
virtuoſum. Vnicuiqꝫ aūt cōmiſit dominus punire peccatū
ſuum in ſeipſo in hoc ꝙ vnicuiqꝫ mādauit penitentiā: ergo.
Ad illos aūt duos actus. ſ. deteſtari ⁊ velle punire peccatū/
ſequunꝛ ceteri: ideo ſi illi duo ſunt virtuoſi: etiā qui ad eos
conſequunꝛ: ſunt virtuoſi: nā bonū nō eſt ad quod per ſe ſe
quitur malū. Prima pars propoſitionis de habitu patet:
quia omnis habitus genitus ex actibꝰ virtuoſis: ⁊ inclinās
ad tales eſt virtꝰ: talis eſt habitus penitētie ordinatꝰ: ergo
ꝓpō. 2. deductio quantū ad omnes ſatis patet. ¶ Secūda propo/
ſitio. Sicut diuerſi actꝰ penitētie ad diuerſas virtutes poſ/
ſunt reduci: ita ⁊ eoꝝ habitꝰ ſub diuerſis virtutibꝰ poterūt
contineri. Prima pars patet de actu vindicādi: qui reduciꝛ
ad virtutē iuſticie diſtributiue: cuiꝰ eſt premia virtutibus/
⁊ penas vitijs diſpēſare: nā vindicans peccatū hoc agit vt
miniſter iudicis/ diſpenſans premia meritis. Nec impedit
ꝙ vindicat peccatū in ſeipſo: quia accidit miniſtro: cui cō/
mittitur vindicta peccati quis ſit is q̄ peccat: vnde agit hūc
actum in ſe vt in alterū: quia agit vt miniſter iudicis in reū
cōtra legem peccātem: vt dicit Sco. Et licet penitere dicat
vindictam vt in ſe: hoc tñ non variat rationē vindicte infe/
rende: ratione cuius reduciꝛ ad virtutē diſtributiuā. Sed
quātū ad actū deteſtationis peccati penitētia reducitur ad
diuerſas virtutes: vnde pōt eſſe cuiuſcūqꝫ virtutis appeti/
tiue: vñ quecūqꝫ virtus inclinat ad volendum bonū hone
ſtū: etiā inclinat ad nolendū malū inhoneſtū oppoſitū: vn
de nolle luxuriā/reduciꝛ ad virtutē caſtitatis: deteſtari ſup
biā/ad virtutē humilitatis: reſpuere caſtrimargiā/ad virtu
tē tēperātie: et ſic de alijs. Alij actus hos ſequētes reducun
tur ad eaſdē virtutes actuū ad quos ſequūtur. Tolerare tñ
penā ꝓ pctīs inflictā/reducitur ad virtutē patiētie: ⁊ qđ di
ctū eſt de actibus: ſimiliter intelligendū eſt de eoꝝ habiti/
bus. ¶ Verū penitētia pōt accipi ſtrictiſſime/vt eſt reſpe/
ctu pcti vt expiabilis per ipſam: ⁊ ſic pōt eſſe ſpecialis vir/
tus: q̄ habet ſpeciale obiectū vel rōnem obiecti: puta vt ex
piabilis. Finis em̄ eſt obiectū: vt habitū eſt in. iij. diſt. xxiij.
et deteſtari pctm̄ vt expiabile eſt. i. vt expieꝛ/eſt ſpecialis fi
nis: et tñ ſub fine: et ſic loquiꝛ Tho. et Richar. Sed nō tm̄
ſm hāc acceptionē hic agiꝛ de penitētia: ſed vel de peniten
tia generaliter vt eſt reſpectu pcti/vt eſt malū: vel ſpecialiꝰ
vt eſt actus vel habitus reſpectu pcti ordinatus: nā illa ac/
ceptio ſtrictiſſima nō cōuenit ꝑfectiſſime penitētie que ma
xime mereꝛ peccati expiationē/que eſt deteſtatio pcti preci
ſe: q̄ dei offenſiuū nō cogitādo an ſit expiabile vel nō: et iō
eſt nimis ſtricta in propoſito. ¶ De ſcđo queſito in dubio/ AA
an penitētia ſit virtus moralis vel theologicalis. Pro cuiꝰ
ſolutione notandū/ꝙ actus penitentie ordinatus eſt: q̄ fer
tur in pctm̄ tāqꝫ in obiectū ipm deteſtādo vel vindicando:
et in deū tanqꝫ finē: q̄ eſt deteſtatio vel vindicatio pcti pro
pter deū. Nūc autē vt dictū eſt in. j. diſt. j. vno actu poſſumꝰ
ferri in finē/et in mediū ꝓpter finē: et tūc actus ille ſicut ha
bet duplex obiectū ſcꝫ finē ⁊ mediū: ſic ſortiꝛ diuerſa nomi/
na: nā inquātū terminaꝛ ad finē diciꝛ fruitio: ⁊ inquātū ter
minaꝛ ad mediū/diciꝛ vſus. Poſſumus etiā ferri in finē et
mediū duobus actibus diſtinctis: quoꝝ vnus tm̄ ad finem
terminaꝛ: et ille erit fruitio tm̄: alius terminaꝛ tm̄ ad medi
um/et eſt vſus tm̄. Sic in ꝓpoſito actus penitētie/quo de/
teſtor peccatū ꝓpter deū tanqꝫ finē vltimū: pōt eſſe vnus q̄
reſpectu finis eſt amor: reſpectu pcti eſt odiū. Nam illo vno
actu peccatū odio ꝓpter deū ſup oīa dilectū: et ille actus ſi
mul pertinet ad virtutē theologicā et moralē. i. pertinet ad
habitū inclinantē ad actū illū ꝓut terminaꝛ ad vtrūqꝫ ob/
iectū finē ſcilꝫ et mediū: et ille habitus eſt virtus moralis ⁊
theologica acquiſita: q̄ habet ꝓ obiecto deū: ideo theolo/
gica: ⁊ pctm̄ vel penam/ideo moralis. ¶ Poſſunt etiā eſſe
duo actus. Vnus reſpectu finis/q̄ eſt actus dilectionis dei
ſup oīa. Alius reſpectu pcti vel pene/qui ꝑtinet ad virtutē
moralē: ſicut primus ad theologicā ſcilꝫ charitatē. Vult tñ
hic Ockam dicere ꝙ q̄ res magis denominaꝛ ab eo quod
eſt ſibi ꝓpriū: ꝙ qđ eſt ſibi cōmune cū alijs: q̄ per noīa res
diſcernimus: ideo actus ille qui equiualēter includit duos
actus pertinētes ad diſtinctas virtutes quoꝝ vnus cauſaꝛ
ab alio: magis denominaꝛ a ſcđo actu ꝙ a primo: q̄ primꝰ
cōmunior eſt cauſalitate ꝙ ſecūdus: et ideo actus ille equi/
ualēter includēs actū dilectionis dei vt finis: ⁊ actū deteſtā
di pctm̄ vt medij/magis denominaꝛ a virtute ſecūdi actus
ꝙ a virtute primi: hoc eſt magis dicitur actus penitētie (id
eſt iuſticie humilitatis/tēperātie ⁊c. q̄ penitētia nō eſt vna
virtus ſm ſpeciē: ſed multas includit: vt dictū eſt) ꝙ actus
dilectionis vel amicitie: q̄ ille actus reſpectu finis eſt com
munior in cauſando/ꝙ ſecūdus: pōt em̄ actus reſpectu fi/
nis cauſare actus reſpectu quorūcūqꝫ mediorū ad illū finē
tanqꝫ cauſa partialis: nō ſic actus reſpectu certi medij: et a
minus cōmuni ſit denominatio. ¶ Dubitari poſſet de gra Dub. 4. BB
tia ad quā diſponit penitētia per quā deleꝛ peccatū: vtrum
ſit eadē cū gratia ſacramētali/et cum gratia donoꝝ ⁊ virtu
tū. Sed ſatis reſpōſum eſt. ſ. diſt. ij. q. j. vbi dictū eſt/ꝙ gra
tia qua delētur pctā: et gratia ſacramentoꝝ ac virtutū ⁊ do
noꝝ eſt gratia gratū faciēs: que eſt vna ſpecie: q̄ idētificaꝛ
charitati que eſt vna virtus ſm ſpeciē: et ideo eſt eadē gra/
tia oīm illoꝝ ſm ſpeciē: licet nō eadē numero neqꝫ eadē ſm
intenſionē. ¶ Poſſet etiā dubitari de ſubiecto penitentie.
Sed ſatis patet ꝙ omnes penitētie actus ſunt actus potē/ Dub. 5.
tie appetitiue: q̄ nolle peccaſſe: velle vindicare peccatum:
aut cōplacere in illis: ideo penitētia quātum ad oēs actus
ſuos pariter ⁊ habitꝰ eſt in volūtate tāqꝫ in ſubiecto. Vtrū
aūt ſit in cōcupiſcibili vel iraſcibili: nā ille potētie nō tm̄ in
appetitiua ſenſitiua: ſed etiā intellectiua ponūtur: diciꝛ ꝙ
quantū ad eā que inclinat ad vindicandū eſt in iraſcibili: ⁊
quantū ad eā que inclinat ad deteſtandū eſt in cōcupiſcibi/
li. ¶ Itē dubitaꝛ quoꝝ eſt penitētia. Ad hoc rñdeꝛ: loquē/ Dub. 6.
do de penitētia acquiſita nō eſt innocētiū: q̄ qui nō habue CC
rūt peccatum: nō poſſunt habere actū reſpectu ſui peccati.

vbi non eſt

vbi non eſt actus:ibi nec habitus ex actibus acquiſitus. Ex hoc ſequitur ꝙ nec angeli: nec chriſtus: nec virgo beata habuerũt penitentiam. Sed de beatis ꝗ in via habuere penitentiã:ſi habit⁹ acꝗſiti manent in patria tanꝙ anime ornatus: licet ibi nõ habuerũt actũ:dicendũ ꝙ in eis eſt penitentie habitus:verum in beatitudine habere poſſunt actũ pnĩe:nõ quidẽ vindicandi pctm̃ aut puniẽdi:ſed deteſtandi pctm̃:q: etiam in beatitudine diſplicet pctm̃. Itẽ actũ cõplacendi quo cõplacet deteſtatio pcti. Et vt alij dicunt:gaudiũ vel complacentiã remiſſionis peccati. Sed videat lector an illa ſit actus pnĩe: ſi vo penitentia etiã extenditur ad pnĩam inordinatam ⁊ infructuoſam:tunc etiã in dãnatis eſt pnĩa quoad actũ ⁊ habitum:dolent em̃ ⁊ vellent ſe nõ peccaſſe:licet peruerſa intentione:iuxta illud Sap.v. Penitentiã agentes ⁊c. non tamen eſt in eis pnĩa ordinata: ſed de habitu infuſo nõ eſt aliqua neceſſitas ponẽdi illum:ſi tñ ponitur:etiã ille manet in beatis:ꝙuis nõ haberet actum: nõ tamen ponitur in angelis ꝯfirmatis in gratia. Sed ſm aliquos ponit̃ in innocentibus:ꝗ licet nõ peccauerũt:tñ peccare potuerũt. Habitus aũt nõ ſolum reſpicit actũ qui eſt vel

Dub. 7. DD fuit:ſed etiam qui poteſt eſſe:licet nunꝙ erit. ¶ Poſſet etiã dubitari de origine penitentie an ſemꝑ ꝯcipiatur ex timore. Illud dubiũ ſolũ locum habet de penitentia acꝗſita:⁊ ꝑſertim de actu eius:quia habit⁹ ꝑſupponit actũ. Et dicit̃ ꝙ in incipientibus nondũ ꝑfectis (nam ⁊ perfecti quãdoq; labũtur iuxta illud. Septies in die cadit iuſtus) frequẽter oritur ex timore pene/qui oritur ex amore ſui. Sed in ꝑfectis oritur ex amore dei ⁊ iuſticie:quib⁹ magis diſplicet peccatũ: q: ꝯtra deũ ⁊ iuſticiam: ꝙ quia pene inductiuum. Et quoniam actus circa medium oriũtur ex actibus circa finem: ſm diuerſos fines penitentie ex diuerſis oritur penitentia. Et tantum de iſta q̃ſtione.

Queſtio.ij.

A VTrum per penitẽtie ſacramentum deleatur mortale peccatum.

¶ Tribus articulis queſtio ventilabitur: ſcʒ poſitione notabiliũ/ꝯcluſionũ ⁊ dubio-

Arti. 1. rum. ¶ Quãtum ad primũ nota/ꝙ penitentie ſacrm̃/ſic

Nota. 1 deſcribitur a Sco.q.iiij.hui⁹ diſt.⁊c.⁊ Ockam. Penitentie ſacrm̃ eſt abſolutio hoĩs penitentis facta a ſacerdote iuriſditionẽ habente/ſub certa verboꝝ forma/cũ debita intentione ꝓlata/ex inſtitutione diuina efficaciter ſignificantiũ abſolutionẽ aĩe a pctĩs. ¶ Dicitur pͥmo eſt abſolutio.i.quedã ſententia diffinitiua abſoluens reum nõ tñ ſnĩa iudicis pͥncipalis:ſed iudicis ſecũdarij vel cõmiſſarij. Põt em̃ quis ex cõmiſſione cognoſcere in cauſa:⁊ ita etiã ex cõmiſſione iudicare ſeu ſententiare ꝓ condẽnatione rei/ſi indign⁹ eſt: vel pro eius abſolutione ſi dignus eſt. Qd̃ aũt d: abſoluẽs nõ intelligit̃ vere ⁊ realiter:alr̃s in ficte accedẽte nõ eſſet ſacrm̃: ſed abſoluẽs.i. abſolutionẽ ſignificãs: vñ abſolutio in diffinitiõe tantũ valet.i.abſolutionis ꝓlatio:hoc eſt ꝓlatio quorũdã verboꝝ abſolutionẽ ſignificantiũ. ¶ Dicit̃ facta a ſacerdote:vbi tangit̃ miniſter hui⁹ ſacrĩ ꝗ ſolus eſt ſacerdos: vñ ab alio ꝙ a ſacerdote miniſtrari hoc ſacrm̃ non põt: vt.j. diſt.xviij. dicetur. ¶ Dicit̃ iuriſditionẽ habente: q: non quilibet ſacerdos indifferẽter põt hoc ſacrm̃ miniſtrare q: ipm̃ eſt ſacrm̃ iudiciale:⁊ ſacerdos vt iudex abſoluendo ꝓfert ſnĩam ligantẽ vel ſoluentẽ. Nũc aũt ſnĩa a non ſuo iudice lata eſt nulla:opʒ ḡ ſacerdotẽ abſoluentẽ eſſe iudicẽ ꝯfitentis:⁊ ita in eũ hr̃e iuriſditionẽ. Et hec iuriſditio eſt de neceſſitate ſacrĩ:ita ꝙ ſi ab alio iuriſditionem nõ habente miniſtret̃:nõ ſolũ peccat miniſtrãs:ſed irritum eſt ſacrm̃:de quo magis infra. Vñ cõgruũ eſt ꝙ idẽ habeat ptãtem in corp⁹ xp̃i verũ ⁊ myſticũ: ex quo ſequitur ꝙ nihil ꝑtinẽs ad ſacrm̃ pnĩe/põt a laico diſpenſari: ſicut nec ꝯfectio euchariſtie:q: ſicut ſolis aplĩs ⁊ eorum ſucceſſorib⁹ dictũ eſt. Hoc facite in meã cõmemorationẽ ita eis tñ dictũ eſt. Accipite ſpiritũſanctũ:quoꝝ remiſeritis pctã remittũtur eis ⁊c. Et ideo ꝯfeſſio ꝗ eſt preuia ad ſacrm̃ pnĩe:facta laico nihil valet virtute operis operati vt infra dicetur. ¶ Dicit̃ hoĩs penitentis ideſt ꝯfitentis B q: ad veritatẽ ſacrĩ nõ requirit̃ ꝙ abſoluendus ſit penitens ꝑ actũ pnĩe interiorẽ:de ꝗbus ꝓcedenti q̃ſtione dictũ eſt. Nam ficte accedẽs nõ eſt penitens:⁊ tñ verũ eſt ſacrm̃ ceteris parib⁹:licet infructuoſum: q: etſi ibi ſit ſacramentũ ſignificans: nõ tñ eſt res ſignificata ꝓpter impedimentũ ⁊ obicẽ fictionis:vñ etſi ſignificat̃ abſolui: nõ tñ abſoluit̃ a pctĩs:nec grãm ꝯſequitur ꝗ eſt res ſacrĩ ſed neceſſario requirit̃ ꝯfeſſio pctõꝝ/ſine qua nõ eſt ſacramentũ:⁊ in hoc tangit̃ materia hui⁹ ſacrĩ co mõ quo hic inuenitur materia. Ubi nota ſm beatũ Tho. diſtin. ꝑſentis.q.j.ar.j.ꝙ quedã ſunt ſacrã ꝗ nõ requirũt aliquẽ actũ in ſuſcipiente quãtum ad veritatẽ ſacrĩ niſi per accidens/ſicut remouẽs/ꝓhibens: vt baptiſmo/ꝯfirmatione/euchariſtia/ordine/⁊ extrema vnctione: ⁊ in illis: q: ſine ſuſcipientis actu cõplentur:eſt aliqua materia.i.aliquid materiale ꝑter verba formalia requiſitũ ad veritatem ſacrĩ:vt in baptiſmo aqua:in confirmatione chriſma cõſecratũ:in vnctione oleum infirmoꝝ benedictũ:in ordine calix cũ pane ⁊ vino ordinãdo porrectus:vel aliud tale ſignũ ſm exigentiã ordinis:ſed de ordine poſtea videbitur. Et in illis verũ eſt verbũ Aug. Accedat verbum ad elementũ ⁊ fit ſacrm̃. Nam ⁊ ipſa verba hec ꝓferens loquit̃ de ſacro baptiſmatis. Alia ſunt ſacrã ꝗ requirunt ꝑ ſe ⁊ eſſentialiter:hoc eſt neceſſario vt ſit verum ſacrm̃ actum eius ꝗ ſacrm̃ recipit:vt in pnĩa ⁊ matrimonio. In pnĩa requirit̃ confeſſio pctõꝝ: in matrimonio exꝑſſio cõſenſus ꝯtrahentiũ:⁊ in illis nõ eſt talis materia. Sʒ ipſi actus ſuſcipientiũ exteriores ſunt ꝓ materia:ſicut actus ſacerdotis ꝓ forma: vt vult Alexan.par.iiij.q.lx.mẽ. xx. hoc etiam vult Ricħ.ꝙ in his ſacrĩs ꝓ materia eſt illud qd̃ ex parte ſuſcipientis ſacrm̃ concurrit. vñ dicit.q.j.diſ. xvj.arti.j.⁊.ij.ꝙ partes materiales ſacrĩ pnĩe ſunt cõpunctio/confeſſio ⁊ ſatiſfactio: verũ compũctio nõ eſt de neceſſitate ſacrĩ:ſed de neceſſitate ſuſcipientis ſacrm̃:etiam nõ eſt pars ſacramenti penitentie: ꝙuis requirat̃ vt digne agatur:q: nõ eſt ſenſibilis. Sacrm̃ aũt cõſtat ex ſenſibilibus ſignis tanꝙ ex materia ⁊ forma:qd̃ addit̃ propter intentionẽ miniſtri ꝗ requirit̃. Satiſfactio ſimilr̃ in voto requirit̃ ad dignam ſuſceptionẽ nõ in opere: q: in opere ſequit̃ ſacrm̃:in voto tñ nõ requirit̃ ad neceſſitatẽ ſacrĩ:ſola ꝯfeſſio neceſſario requirit̃ ex parte ſuſcipiẽtis vt ſit ſacrm̃. Sunt tñ qui dicũt ꝙ ipſe ſuſcipiens ſacrm̃ ſit materia:vt dicit Gerſon in ſuis floribus moralib⁹. Materia ſuſcipiens in ſacramẽto ꝯfeſſionis eſt hõ pctõr contritus ſponte ſe ſubijciens ſacerdoti. Sed improprie videtur ſuſcipiens dici materia ſacrĩ: q: ſimili rõne poſſet miniſter dici materia vel ſaltẽ forma:qd̃ nulli dicunt:vñ inter miniſtrũ ſuſcipientẽ materiã ⁊ formã debet eſſe diſtinctio:tñ illud ſuſtinendo:q: forte in ſacro matrimonij illa diſtinctio ſaluari nõ põt/ſaltem realis: vt infra dicet̃ põt poni triplex materia ſacrĩ pnĩe. remotiſſima et ſunt pctã:remota ⁊ eſt pctõr ꝯfitens:⁊ ꝓpinqua:⁊ eſt ipſa cõfeſſio. Quõ tñ materia ⁊ forma ponit̃ in ſacrĩs nõ ꝓprie ſed metaphorice:dictũ eſt.s̃.diſt.iij.q.j. ¶ Dicitur in diffi- C nitione ſacrĩ pnĩe:ſub certa verboꝝ forma: vbi tangitur forma huius ſacramẽti:ꝗ eſt abſolutio ſacerdotalis:non autem neceſſe eſt hanc formã abſolutionis ita preciſam eſſe ſicut in baptiſmo vel euchariſtia: q: ſufficit ꝙ exprimatur actus abſoluẽtis:ſicut ⁊ in iudice publico nõ opʒ eſſe limitata verba: ait em̃ vnus vt Sco. q. iiij. hui⁹ diſt. de theodoro martyre. Iubeo ignibus tradi. Alius de Cypriano.gladio aĩaduerti (id eſt puniri) placet. Cõiter tñ iſta verba ſunt apta:ego abſoluo te:quecũq; alia premittantur vel cõſequantur ſm diuerſam conſuetudinem in diuerſis eccleſijs. Hec Sco. ¶ Attaran⁹ dicit/ꝙ forma abſolutionis hec eſt. Abſoluo te ab oĩbus peccatis tuis;

⁊ ſumitur ex verbis chriſti Matth.xvj.ad petrū. Quod
cūq̃ ſolueris ſup terrā/erit ſolutū ⁊ in celis. Abſolutio⸗
nes aūt in publico facte:ſcʒ miſereatur tui ⁊c. vel/indul
gentiā ⁊ remiſſionē ⁊c.non ſunt ſacramentales: ſed orō
nes ordinate ad remiſſionē peccatoꝝ venialiuʒ. Et ergo
in ſacramentali abſolutione non ſufficeret eas dicere:q꞉
preſbyter nō per eas ſignificat fieri abſolutionē:ſed pe⸗
tit vt fiat. Premittitur tm̄ deprecatio in ſacramētali abſo
lutione:vt effectus abſolutionis nō impediat᷑: nō tm̄ eſt
de eſſentia ſacramenti. Et q꞉ deus p̄ncipaliter abſoluit ꝑ
miniſteriū ſacerdotis: cōuenienter apponit᷑ aliquid qđ
ꝑtineat ad autoritatem principaliter abſoluentis:vt ſic.
Ego abſoluo te a pctīs tuis:in noīe patris ⁊ filij ⁊ ſpūſ⸗
ſancti. Unde videntur illa verba oīno ſufficere ⁊ eſſe cō
grua:hec em̄ exprimūt miniſtrū ⁊ eius actū ⁊ ꝑſonaʒ ſu⸗
ſcipientem:⁊ pctā a q̇bus abſoluitur/⁊ autoritatē p̄nci⸗
palem:licet ſm̄ Sco.illa ſolum ſint neceſſaria: abſoluo
te:cetera que in forma illa a quibuſdā adduntur ſupflua
ſunt ⁊ periculoſa: vt ſunt illa/confeſſis/contritis ⁊ obli
tis:q꞉ ſm̄ multos/nō prerequirit᷑ cōtritio: ſed ſufficit at⸗
tritio:⁊ ſic quātum ad attrita nō contrita fruſtraret᷑ effe
ctu abſolutiōis. ¶ Preterea cū dicitur abſoluo te a pec⸗
catis:oīa pctā includūtur:⁊ ab oībus abſoluitur:ſi non
ponit obicem. vnū em̄ pctm̄ ſaltem mortale ſine alio nō
remittitur:ſi vero ponit obicem: nō oīa quoꝝ habet me
moriā ꝯfitendo:aut ꝓpoſitum habens pctā continuādi
aut complacētiā in cōmiſſis:iam nō abſoluitur: quecūq̃
verba ꝓferant᷑:⁊ ideo ſupflue addūtur cōfeſſis ⁊c. Et tā
tum de forma. ¶ Dicit᷑ ꝯſequēter in diffinitione: cum de
bita intentione ꝓlata: q꞉ intentio miniſtri requiritur in
oībus ſacrīs faciendi illud qđ eccľia intendit: vt latiꝰ di⸗
ctum eſt de baptiſmo. ¶ Dicitur:ex inſtitutiōe diuina ef⸗
ficaciter ⁊c.vbi duo tangūtur/ſcʒ inſtitutio eius: q̄ ſicut
alioꝝ ſacramentoꝝ fieri nō potuit niſi ꝑ xp̄m:vt dictū eſt
diſt.j.q.ij. Sed qñ ⁊ vbi inſtitutū ſit:dicetur in tertio arti
culo ſm̄ efficaciam ſignificatiōis eius: q̄ eſt ſignū certuʒ
demonſtratiuū ſemꝑ habens affectum niſi ponat᷑ obex:
ſicut latius expoſituʒ eſt de ſacrīs in gn̄e.q.j.diſt.j. ¶ Ex
his oībus colligi poſſet quid noīs ſacrī pnīe clarius ſic.
Sacramētū pnīe eſt ꝓlatio certoꝝ verboꝝ ſuꝑ homine
pctā ſua cōfitente a ſacerdote idoneo/debita intentione
ex inſtitutione diuina efficaciter ſignificantiū abſolutio
nē cōfitentis a pctīs. Et patent clauſule. Nam qđ dicitur
idoneo:excludit ſacerdotem autoritatem abſoluendi cō
fitentem nō habenteʒ vel vti nō potentē. ¶ Corollariū.
Penitentia ſacrm̄ in re nihil aliud eſt q̄ verba formalia
Nota.2. dicto modo ꝓlata. ¶ Secūdo notandum/q̄ licet apud
D oēs cōcedatur q̄ ꝑ ſacrm̄ pnīe deletur culpa: quō tm̄ iſta
deletio intelligenda ſit/diuerſe ſunt opiniones. Una eſt
magrī diſt.xviij. vbi videtur ſentire q̄ in hoc ſoluit pctā
ſacerdos euangelicus:q꞉ oſtendit ligatum vel ſolutum:
vnde dicit:hi ğ ſcʒ ſacerdotes pctā dimittūt vel retinent/
dum dimiſſa a deo vel retenta iudicant ⁊ oſtendūt. Ex q̇
bus ꝯſequēter ſequit᷑ q̄ per ſacrm̄ pnīe non remittit᷑ cul
pa:ſed a deo per ꝯtritionē preuiā eſt remiſſa/priuſq̄ ſu⸗
ſcipiatur ſacrm̄ in effectu:licet nō prius q̄ ſuſcipiat᷑ in vo
to ⁊ ꝓpoſito. Et ad hoc multa adducit q̄ ibi patēt in tex⸗
tu:⁊ illam opinionem cōiter ſequūtur doctores antiqui.
Sed Sco.q.iiij.huius diſt.oppoſitam tenet opinionem
ſcilʒ q̄ etiam virtute huiꝰ ſacrī culpa remittitur: q̄ ſine h
ſacrō in actu nō remitteretur. Uñ arguit cōtra primā opi
nionē dicens. Iſta opinio videtur nimis derogare ſacrō
pnīe:nam ſm̄ eam ꝑ ſacrm̄ pnīe nunq̄ deleret᷑ pctm̄: ſed
neceſſe eſſet prius deleri per contritionē ad hoc q̄ digne
ſuſciperetur ſacrm̄ pnīe:q꞉ nullus digne oſtendit᷑ mun⸗
dus a lepra pctī/niſi prius ſit īmunis ab eo:ſʒ hoc eſt in⸗
cōueniens:q꞉ tunc ſequeret᷑ q̄ pnīa nō eſſet ſacrm̄ noue
legis:nec aliquā cauſalitatem vel diſpoſitionē cauſalem
haberet ad primā gratiā. ¶ Preterea ſequeret᷑/q̄ nunq̄
ſacrm̄ pnīe poſſet eſſe ſecunda tabula poſt naufragium:
quia nunq̄ liberaret naufragū a periculo ſubmerſiōis.
Item ſuſceptio illius ſacrī eſt inſtrumentū ad grām.i.diſ
poſitio efficax ⁊ neceſſaria ex ſtatuto diuino ad grē ſuſce
ptionē. Inſtrumentū aūt vel diſpoſitio preuia non eſt
ſignū rememoratiuū ſiue oſtenſiuū alicuiꝰ/vt iam prete
riti:ſed futuri: ğ collatio ſacrī pnīe ad hoc vt digne ſiat/
nō opʒ vt ſit ſignum p̄cedentis abſolutionis diuine. Di
citur ergo q̄ ſacrm̄ penitentie pōt digne recipi ab attrito
⁊ hoc tanta attritione que nō ſufficeret ad ſuſcipiendum
gratiā in termino attritionis ſine ſacramēto:quā tm̄ reci⸗
pit vigore abſolutionis ſacramētalis: vt dicit diſt.xviij.et
diſt.xiiij.q.iiij.vbi latius ꝓſequit᷑. Dicit q̄ ita deus requi⸗
rit diſpoſitionē de congruo ad hoc vt peccatori conferat
gratiā:⁊ hoc nō q̄ alliget potentiā ſuam ſacramētis: q̇n
tm̄ ſine diſpoſitione preuia ⁊ congrua q̄ ſufficeret confe⸗
rat per ſacramentū grām:⁊ hoc eſt maioris miſericordie
ſcʒ duplicem viam inſtituere per quā iuſtificetur pctōr:
q̄ ipſum ad vnā viam arctare. Sicut ğ adultus primam
grām delentē originale pōt habere duplici via/ſcʒ ex bo
no motu diſponente ad illam de cōgruo: vľ ex ſuſceptio
ne baptiſmi:ſic in ꝓpoſito. Et hoc declarat ſic. Ad p̄maʒ
ſuſceptionē gratie requirit᷑ aliquis motus meritorius de
cōgruo. Ad ſcđm aūt nō requirit᷑ niſi volūtaria ſuſceptio
baptiſmi ⁊ ſine fictione:hoc eſt cū intentione ſuſcipiēdi
qđ confert eccľia/⁊ ſine actu vel volūtate peccati morta
lis:ita q̄ in p̄mo requirit᷑ aliqđ opus intrinſecuʒ aliquo
modo acceptū tanq̄ meritū de cōgruo. In ſecūdo ſoluʒ
requirit᷑ opus exterius cum remotione impedimēti inte
rioris. Non ſolū ergo attritus ꝑ aliqđ tp̄s vſq̄ ad certuʒ
inſtans in vltimo inſtanti recipit grām delentem pecca⸗
tum tanq̄ per virtutē meriti de congruo: ſed nō habens
talem actum qui ſufficiat ad meritū de cōgruo:ſed tm̄ ha
bens voluntatē ſuſcipiendi ſacramētū eccľie:⁊ ſine obi⸗
ce peccati mortalis actualiter in facto vel in voluntate in
herentis ſuſcipit(nō ex merito ſed ex pacto diuino) effe
ctum illius ſacrī: vt ſic parum attritus(etiā attritione q̄
nō habet rōneʒ meriti ad remiſſionē pctī: volens tm̄ reci
pere ſacrm̄ pnīe ſicut diſpenſatur in eccleſia:⁊ ſine obice
pctī mortalis in voluntate in actu/in vltimo inſtanti il⸗
lius ꝓlationis verboꝝ:in quo ſcʒ eſt vis ſacrī iſtius)re⸗
cipiat effectum ſacramētalem ſcʒ gratiā penitentialem.
Non quidē ex merito:q꞉ diſpoſitio interior nō erat ſuffi⸗
ciens per modū meriti:ſed ex pacto dei aſſiſtentis ſuo ſa
cramēto ad effectum illū/ad quē inſtituit ſacramentum:
alioquin nō apparet quō ſacramētum pnīe eſt ſecūda ta
bula:ſi nunq̄ per ipſum(vt ſacramentū eſt) poſſet recu
perari p̄ma gratia amiſſa:ſed tm̄ per attritionē/ꝑ diſpo⸗
ſitionē preuiā/⁊ per contritionē tanq̄ ꝑ diſpoſitionē cō⸗
pletiuā. Hec ille. ¶ Et conſequēter reſpondet ad Augu.
⁊ Caſſio.(ſuper illud Ps. Dixi confitebor ⁊c.⁊ tu remiſi
ſti ⁊c. Nondū pronūciauit ait Aug.ſed promittit ſe ꝓnū⸗
ciaturū ⁊ deus dimittit. Et Caſſi. Magna pietas dei:q̄
ad ſolā ꝓmiſſionē pctm̄ dimittit: votū em̄ pro operatio⸗
ne iudicatur)q̄ frequēter dimittit᷑ pctm̄ ꝑ aliquē motuʒ
attritionis tanq̄ ꝑ meritū de congruo ante ſuſceptioneʒ
ſacramenti pnīe:ſicut in adulto frequēter dimittitur ori⸗
ginale ante ſuſceptionē baptiſmi:nec tm̄ ſequitur q̄ ꝑ ſa
cramentū nō dimittatur:q꞉ ſi illa alia dimiſſio quandoq̄
nō aſſit:iſta nō deficit: ⁊ iſta minus requirit/ſolam ſcʒ in
tentionē ſuſcipiendi baptiſmū ſiue ſacrm̄ penitentie ſine
obice contra effectū. ¶ Similr̄ ad illud Aug.ſuꝑ Iohā.
xj.de reſuſcitatione lazari. Nemo pōt ꝯfiteri niſi reſuſci⸗
tatus:qđ ꝓbat tripliciter. Primo de reſuſcitatione laza⸗
ri:qui p̄mo ſuſcitatus eſt q̄ de monumento eductus. Se
cūdo ꝑ illud Eccľi.c.xvij. A mortuo velut qui non eſt pe
rit confeſſio. Tertio per illud p̄s. Nūquid medici ſuſcita⸗
bunt ⁊ confitebūtur tibi. Reſpondet q̄ duplex eſt con⸗
feſſio/laudis ⁊ fraudis. Cōfeſſione laudis nullus digne
cōfitetur niſi prius ſuſcitatus: q꞉ nō eſt ſpecioſa laus in
ore pctōris:ſm̄ Hiero.in epľa. Cogitis ⁊c. Sed confeſſio

fraudis accepta eſt in ore pctõris: hoc eſt eius q̄ adhuc
pctõr eſt.i.cui⁹ pctm̄ nondū remiſſum eſt: dum tm̄ nõ ſit
pctõr in voto ſeu actu interiore vel exteriore. Concedit g̊
ꝙ ante ꝑceptionē dignā pnīe opꝫ ſuſcitari vel ſimplr: et
tunc ꝑ pnīe ſacramentū nõ deletur pctm̄: ſed gratia que
infuit augetur: vl' ſuſcitari ſm quid/ſcꝫ vt habeat aliqua
lem diſplicentiā de pctīs: ⁊ ꝓpoſitū cauendi de cetero: ⁊
velit ſuſcipere ſacrm̄ pnīe: in quo attritio fit contritio: ⁊
tunc ſuſcitat̄ ſimplr per ſacrm̄. ¶ Et cum arguit̄ de laza
ro: reſpõdet ꝙ reus obligatur debito pene eterne: quo
ſoluto/obligatus eſt ad penā temporalem: prius autem
ſuſcitatur q̄ꝫ obligatio ꝑma mutetur in ſecūdam. Vel qđ
verius eſt: ꝑus ſuſcitatur q̄ꝫ ſoluatur a ſecūda obligatio-
ne: ⁊ hoc mõ ad ſacerdotes ꝑtinet ſoluere nõ ſimplr: ſed
pro parte pene quā poſſunt relaxare virtute clauiū: ⁊ ſic
lazarus viuificatus a xp̄o.i.pctõr a morte culpe per gra-
tiam reſuſcitatus/⁊ ſolutus a carcere ſepulcri: ideſt a de
bito pene inferni/relinquitur diſcipulis ſoluēdus ab in-
ſtitis.i.a penis tꝑalibus in quas cõmutatur pena eterna
quas penas tꝑales põt relaxare ſacerdos claue nõ errā
te. Et conſequēter addit/ꝙ ſacerdos ita dimittit pctm̄ in
pnīa/ſicut in baptiſmo: et ita abſoluit ſicut baptizat: q̄r
vtrobiq̄ꝫ ſimplr verū eſt/ꝙ miniſtrat ſacramentū. Effe-
ctum aūt ſacramenti miniſterialiter cauſat: q̄r aliq̄d cau-
ſat ad qđ ſm diſpoſitionē ſeu pactionē dei regulariter ſe
quitur effectus ſacri. Sic ſi īducitur illud Hiero. ꝙ ſicut
ſacerdos legalis oſtēdebat leproſos mūdatos: ſic ſacer
dos euangelicus oſtendit pctõres iuſtificatos. affirmati
uā concedit: ſed negatiuā (ſcꝫ ꝙ nõ aliter ſacerdos euan
gelicus ſe habeat ad leproſos ſpūaliter/q̄ꝫ ſacerdos le-
galis ad leproſos corporaliter/ſcꝫ p̄ciſe ad oſtendenduꝫ
mūdiciam ⁊ īmundiciā) hincinde negat tanq̄ꝫ falſam. Et
rõnē aſſignat: q̄r deus nõ dedit in vete.le. aliquā cerimo-
niam vl' purificationē cui miniſtrante a miniſtro idoneo
aſſiſtat regulariter ad mundandū leprā corporaleꝫ. De-
dit aūt in lege noua aliqđ ſacrm̄ cui ex pacto regulariter
aſſiſtit ad mūdandum leproſum ſpūaliter: niſi impediat
obex contrarie voluntatis. Hec oīa Sco. diſt. xiiij. q. vlti.
E ¶ Et diſtinc. xviij. hanc differentiā ſacerdotij legalis ab
euangelico/etiā oſtendit dicens/ꝙ verū eſt ꝙ ſacerdos
euāgelicus oſtendit iſtum mundatū ⁊ ſolutū ꝓ inſtanti
ꝓ quo intelligit̄ ſua abſolutio: ſed non hoc ſolū: imo ſic
oſtendit/ꝙ illa oſtenſio eſt diſpoſitio p̄uia et neceſſaria
ad illud qđ oſtendit̄. Hec eſt inquit excellentia ſacrorum
noue legis: ꝙ eorū ſuſceptio eſt diſpoſitio ſufficiens ad
gratiā: illoꝝ autē legalium nec ſuſceptio erat diſpoſitio
efficax ad mundationē corporalem lepre vel hmõi fedi-
tatis: eſſet autē ſimile ſi fieret ſermo de ſacerdote legali
purificante aliquē per aquas luſtrationis ab aliqua irre
gularitate contracta in lege ex contactu lepre vel hmõi:
tunc eīm ſacerdos ille exerceret quēdā actū: q̄ eſſet ſignū
efficax reconciliationis hmõi irregularitatis ⁊ mūdatio
nis illius polluti: in cuius mūdationis actu vel termino
ſequit̄ effectus ſignatus: ſcꝫ ꝙ iſte eſt dignus cõicare cū
ceteris ſynagoge. Hec ibi. Iſta opinio eēt valde acceptā
da/ſi haberet firmamentū ſcripture ⁊ ſanctoꝝ patrum:
etiam ſi ſicut ex hac parte facilitat ⁊ relaxat viam ad con
ſequēdam gratiā ⁊ peccatoꝝ deletionē: nõ ex alia parte
arctaret ⁊ difficultaret. Sed quātum ex parte ſacramen-
ti ſuſcipiendi viam reddit facilem ⁊ certam (nā ſatis cer-
tus eſſe poteſt quis de ſe/ꝙ habet voluntatē recipiendi
ſacramentū. Certus etiā eſſe poteſt ꝙ nõ ponit obicem:
q̄r certus eſſe põt/ꝙ actu nõ peccat mortaliter: ⁊ ꝙ non
habet voluntatē ſeu ꝓpoſitum peccādi mortaliter in fu-
turo: q̄bus ſtantibus/ſi ſuſcipit ſacramentum: certus eſt
ſe conſeq̄ gratiā ⁊ peccatoꝝ remiſſionē) tantū reddit aliā
viam (qua per bonū motū interiorem ſcꝫ peccati deteſta
tionē ꝓpter deū tanq̄ꝫ per meritū de congruo conſequi
põt remiſſionē pctõꝝ) dubioſam ⁊ incertā: qm̄ vt in pri-
ma. q. oſtenſum eſt: dicit ꝙ nõ q̄libet talis deteſtatio ſuf-
ficiat ad meritum de cõgruo: etiā ſi fuerit ſufficienter cir
cūſtantionata ⁊ ꝑfecta in genere moris: niſi fuerit certe
intentionis: ⁊ ad certū tēporis terminū cõtinuata q̄ ſoli
deo notus eſt. Vñ ſequit̄ ꝙ nullus quātumcūq̄ꝫ doleat
ꝑfecte de pctīs cõmiſſis: poſſit nõ dico certitudinem: ſed
nec coniecturā ꝓbabilem habere/ſe hr̄e ſufficientē diſpo
ſitionē de congruo ad remiſſionem pctõꝝ ⁊ gratie colla
tionem: cum oīno coniecturari nõ poſſit an gradū inten
tionis neceſſariū attigerit: ⁊ terminū tꝑis quo deus or-
dinauit contingi deberi per motū bonū deteſtatiõis: vt
eſſe poſſit diſpoſitio ſufficiens ad gratiā: cū gradus ille
ac tꝑis terminus nulli notus ſit: nec alicui ꝑ ſcripturam
ſpecī uocatus. Et tollerent̄ de medio ille tres veritates
ſumme cõſolatio nis pctõꝝ reſurgere conantiū: quas il-
luminatiſſimus doctor Iohan. gerſon cancellarius pari
ſieñ. ponit in ſuo tripertito: ⁊ cum grādi auiditate a mul
tis acceptantur: nõ eīm tunc ſufficeret dicere. Dñe peni-
tet me ſic vel ſic peccaſſe cõtra te: ꝓpoſitum habeo cauē
di pctā: habeo etiā ꝓpoſitum integrā confeſſionē facien
di omniū cõmiſſoruꝫ. Non inquā ſufficit vt ſecurus ſit ſe
eſſe in ſtatu ſalutis: q̄r nõ nouit an hec ſua voluntas/ſeu
ꝓpoſitum ſit ſufficienter intenſum/⁊ an vſq̄ꝫ ad terminū
tꝑis a deo ſtatuti continuatū. ¶ Item videt̄ ꝙ doctor il- F
le in illa ſecūda via ſacramentali ſit ſibiipſi contrarius:
nam dicit in diſt. xiiij. lib. iiij. q. vltima/ꝙ ad ſuſceptioneꝫ
gratie per ſacramentū nõ requiritur aliquis bonus mo-
tus: q̄r nullum opus intrinſecum: ſed tm̄ opus exterius
ſcꝫ ſuſceptio voluntaria ſacramēti cum remotione impe
dimenti interioris: hoc eſt fictionis vel obicis/vt ſupra
habitum eſt. Et iterum iſta remiſſio pctõꝝ virtute ſacra-
menti requirit ſolam intentionē ſuſcipiendi ſacramentū
penitentie ſine obice cõtra eius effectum. Similr dicit di
ſtin. xvij. q. ſ. hic inquit nihil oportet niſi nõ ponere obicē
ad gratiam: ⁊ hoc ꝯſequēter declarat. Idem innuit in di
ſtinc. xviij. vbi notat excellentiā ſacroꝝ noue legis ſupra
ſacramēta vet. le. in hoc ꝙ ſacramentoꝝ no. le. ſuſceptio
eſt diſpoſitio ſufficiens ad gratiā: ſi ergo ſuſceptio ſacra
menti qđ eſt ſignū exterius ſenſibile ſufficit: nõ requirit̄
aliqua attritio interior: dūtaxat nõ ponatur impedimen
tum obicis. ¶ Sed nõ obſtantibus illis dicit in diſt. xiiij
ꝙ ad ſuſceptionem ſacramēti pnīe oportet ꝙ habeat ali-
qualem diſplicentiā de peccatis: ⁊ ꝓpoſitum cauendi de
cetero ⁊c. vt ſupra poſitum eſt: vbi ponit ꝙ ad ꝯſequen-
dum gratiam ꝑ ſacramentū penitentie requiruntur duo
actus interiores reſpectu peccati. vnus reſpectu p̄teriti
ſcꝫ aliqualis diſplicentia: alius reſpectu futuri/ſcꝫ ꝓpoſi
tum cauendi de cetero. Et ſi iſta requirūtur cum volun-
tate ſuſcipiendi ſacramentū ⁊ remotione obicis: tūc nõ
confertur gratia ex opere opato miniſtratione ſcꝫ ſacra
menti: ſed cum hoc requirit̄ attritio. Nam duo illi actus
quos opꝫ adeſſe: ꝑtinent ad attritionē: q̄ per ſacrī ſuſce-
ptionē fit ꝯtritio: vt ibidem ait: ⁊ hoc obuiat p̄mo dicto
ꝙ nihil requirit̄ niſi ſuſceptio ſacramēti volūtaria ⁊ non
poſitio obicis. Huic videt̄ ſuffragari qđ in diffinitione q̄
diffinit pnīam dicit abſolutio hoīs penitentis. Sed non
põt hõ eſſe penitens niſi ꝑ aliquē actum interiorem hoc
cõtra hoīem. ¶ Sed ꝯtra opinionē in ſe arguit̄ p̄mo au
toritatibus: deinde rõne. Primo autoritatibus quas po
nit magiſter diſt. xviij. ad quarū aliquas reſponſum eſt ꝑ
Sco. ſupra: ideo eas hic dimitto. Item Aug. in li. de peni
tentia: ⁊ allegat magiſter in diſtin. xvj. hui⁹ quarti. Nemo
ſue voluntatis arbiter/niſi peniteat eū veteris vite: no-
uam inchoare põt a qua paruuli ſunt īmunes cū bapti-
zantur: q̄r nõdū poſſunt vti libe. ar. q̄bus tm̄ ad remiſſio-
nem originalis pctī ꝓdeſt eoꝝ fides a q̄bus offeruntur:
idem habetur diſt. iiij. ⁊ ibidem dicit magiſter. Sine ge-
mitu interiori nemo adultus renouat̄. Rõne arguit̄. ad
iuſtificationē impij requirit̄ motus liberi arbitrij vt diſ-
poſitio p̄uia: ſed ꝑ ſacrm̄ pnīe iuſtificatur impius: ergo.
Cõſequentia nota cum minori. Maior eſt Alexan. beati

Tho.ſancti Bonauen. Richar. Duran. Palu.ꝛc.ꝛ pba-
tur per glo. ad Rom̄.v.ſup illud. Juſtificati p fid em.i.
ex motu liberi ar.qui eſt ex fide: ideo dr Actuū.xv. Fide
purificās corda:q: motus fidei p̄mo requirit ad purifi-
cationē. Et pbat rōne poſt Durandū in.iiij.diſt.xvj.q.j.
ꝛ Palu.q: iuſtificatio impij eſt remiſſio pctī: ſꝫ pctm̄ nō
remittitur q̄diu voluntas eius qd prius volebat manet
in eo:voluntatē aūt recedere ab eo qd prius volebat eſt
diſplicere ei qd prius placebat: in qua diſplicentia conſi-
ſtit cōtritionis dolor:ꝛ hic eſt mot⁹ li.ar. ideo requiritur
hic motus libe.ar.vt diſcedat prior volūtas:ſine cui⁹ di-
ſceſſu nō iuſtificat impius:ḡ. ¶ Preterea vt arguit ſan-
ctus Bonauē.ſicut iuſtificare nō eſt niſi dei volētis: ſic
etiam nō dat eā deus niſi volenti dūmodo ſit in ſtatu/ꝙ
cōſentire ꝛ diſſentire poſſit: ſed velle ꝯſentire eſt motus
lib.ar.ḡ motus lib.ar.eſt neceſſarius ad iuſtificationem.
¶ Preterea ad iuſtificationē impij neceſſaria eſt gr̄e in-
fuſio:tūc ſic.ad infuſionē gratie neceſſe eſt ſubiectū p̄pa-
rari. Nō em̄ inducit forma in ſubiectū indiſpoſitū:ꝛ ha-
bens ꝯriū forme inducēde: ḡ neceſſe eſt diſponere ſubie-
ctum ad gratiā p quaꝫ expellitur pctm̄: ꝛ q̄uis hoc fieri
poſſet a deo ſine nobis:requirit tm̄ etiam aliq̄d a nobis:
ſm̄ illud Aug. Qui creauit te ſine te:nō iuſtificabit te ſi-
ne te. Illud aūt qd a nobis req̄rit deus: eſt aliq̄s motus
voluntatis reſpectu pctī ꝓhibentis gratie infuſionem.
iuxta illud ad Eph.v. Surge qui dormis:ꝛ exurge a mor-
tuis:ꝛ illuminabit te xp̄s. Hec reſurrectio eſt p diſplicen-
tiā mortaliū pctōꝝ poſt ſomnū marceſcentis corporis in
eiſdem. Eſt etiā aliquis mot⁹ reſpectu dei q̄ eſt cōuerſio
p amorē in deum:ſm̄ illud Zach.j. Cōuertimini ad me ꝛ
ego cōuertar ad vos. Et illud Jaco.iiij. Appropiate deo
ꝛ appropinquabit vobis. Appropinquam⁹ deo nō pedi-
bus ſed amore:ſm̄ Aug.ꝛ vtrūq; docuit Petrus Actuū
iij. Penitemini ꝛ cōuertimini vt deleant pctā veſtra. Pe-
nitemini de pctis: cōuertimini ad deū. Et his duob⁹ mo-
tibus volūtatis odij in pctm̄: voluntatis in deū/rn̄dent
duo q̄ a deo ſunt iuſtificante ſm̄ ſctm̄ Bonauē. ſcꝫ gra-
tie infuſio/ꝛ pctī expulſio:ꝛ hec quattuor innuit ꝓphe-
ta in Ps.lix. Cōmouiſti dn̄e terrā ꝛ cōturbaſti eam:ſana
contritiones eius q: commota eſt. Ut exponit glo.magi-
ſtri. Gratia inquit veniēs in aīam cōmouet rōnem ꝛ cō-
turbat volūtatem:q̄ partes ſunt li.ar.per cōtritionem:ꝛ
poſtmodū ſanat p pctī expulſioneꝫ.cui⁹ ratio reddit:q:
cōmota eſt cōmotione p quā aīa gratie ſe ꝯformat.vnde
Aug.ſup eodē ps. Non digna eſt ſanari ſi mota non eſt.
¶ Preterea tres ponūtur partes pnīe ſm̄ oēs/cōtritio/
ꝯfeſſio/ſatiſfactio:ſicut ergo cōtritio ꝛ ſatiſfactio nō ſuf-
ficiūt ſine cōfeſſione in voto: ſic nec ꝯfeſſio ꝛ ſatiſfactio
ſine cōtritione in voto. Sed vbi eſt votū conterendi:ibi
eſt contritio:q: votum ſeu ꝓpoſitū conterendi eſt velle
hr̄e deteſtationē/hoc eſt nolle peccaſſe: ſed volendo me
nolle peccaſſe/habeo ip̄m nolle peccaſſe:q: actus eliciti
volūtatis ſunt in plena facultate volūtatis: ꝛ ideo quē-
cūq; actum volūtatis volo hr̄e: ſtatim eum habeo: imo
videtur ꝙ ſit idem actus velle me nolle peccaſſe:ꝛ nolle
peccaſſe:vel ad min⁹ inſeparabiles. ¶ Preterea ſm̄ dei
ordinationē non eſt poſſibile aliquē a pctis liberari ſine
actu amoris p̄uio. Nam ſicut in oī pctō ſit auerſio a deo
ad creaturā plus deo dilectam: ꝓpter cui⁹ dilectionē di-
uinū p̄ceptum contēnitur:ita in cōuerſione neceſſe eſt ſe
auertere a creatura ꝛ pctō ꝓpter deū: pro cuius amore
creatura contēnitur:vt cōuerſio ex oppoſito correſpon-
deat lapſui ꝛ auerſioni. Propter hoc btūs Aug.xiiij. de
ciui.dei c.vltimo.hos duos amores tanq̄ radices duarū
ciuitatū/iuſtoꝝ ſcꝫ ꝛ reproboꝝ poſuit.illius amorem dei
vſq; ad ꝯtemptū ſui:ꝛ iſtius amorē ſui vſq; ad ꝯtemptū
dei. Un̄ oīs iuſtus habet in ſe amorē dei vſq; ad ꝯtemptū
ſui:ꝛ oīs reprobus amorē ſui vſq; ad ꝯtemptū dei:vn̄ ne-
ceſſario ſequit ꝙ in iuſtificatione impij relinquat amor
ſui q̄ dictus eſt:ꝛ aſſumatur amor dei: ꝛ p ꝯn̄s ad iuſtifi-
cationē impij requirit motus lib.ar.in deū p amorē dei.
Et hoc etiā ex verbis apl̄i ad Rom̄.vj.accipi pōt. Huma-
nū dico vobis ꝓpter infirmitatē carnis veſtre:ſicut exhi-
buiſtis mēbra veſtra ſeruire imūdicie ꝛ iniq̄tati ad iniq-
tatem:ita nūc exhibete mēbra veſtra ſeruire iuſticie i ſan-
ctificationē. Qd rectius ꝛ verius intelligitur de mēbris
interioribus/intellectu ꝛ voluntate:quibus principali-
ter ſeruiendū eſt iuſticie q̄ xp̄s eſt: ſicut ergo illa mēbra
auerſa ſunt a deo ad iniquitatē in ꝑpetratione mortalis
pctī:ita cōuertenda ſunt ad deum in cōuerſione a pctō.
Hec aūt auerſio ſit ꝛ cōuerſio cōtrarijs actibus intelle-
ctus ꝛ volūtatis. ¶ Hoc idem quātum ad cōuerſionem
ad deū p actū amoris teſtat btūs iohā.j. Johan.iij. Qui
nō diligit manet in morte. ergo ſine dilectione dei nemo
ſuſcitatur a morte. Hoc idem innuit Aug.de vera ꝛ falſa
pnīa.c.ix.loquēs ꝯtra eos q̄ putabāt poſſe agi pnīam de
vno pctō abſq; alio:dum ait. Scio deū inimicū oī crimi-
noſo:quō ḡ q̄ crimen reſeruat de illo recipiet veniam.et
ſequit ad ꝓpoſitū. Sine amore dei cōſequet indulgen-
tiā:ſine quo nemo vnq̄ inuenit gr̄am. Patet ḡ ꝙ act⁹ in-
teriores requirunt ad iuſtificationē preter actus exterio-
res ſacrī:hoc eſt p̄ter ꝯfeſſionē oris ꝛ abſolutionē ſacer-
dotis. ¶ Et ad motiua Sco. rn̄deri pōt ad primū cū ar-
guit/ꝙ ſm̄ illā opinionē nunq̄ p ſacrm̄ pnīe deleret pec-
catū:neget illa ꝯn̄a:ꝛ cū ꝓbat q: prius eſſet deletuꝫ ꝛc.
dr concedendo/ꝙ ante abſolutionis ſacerdotalis ꝓnun-
ciationē/confitens cōſecutus eſt pctī remiſſionē vigore
cōtritionis p̄cedentis apud deū ꝛ quoad culpā:ſed non
apud eccl̄iam.etiā quoad penā abſoluit vigore abſolu-
tionis ſacerdotalis:q: virtute clauiuꝫ aliq̄d pene tꝑalis
remittitur vltra eā/q̄ ex cōtritione p̄cedenti eſt remiſſa.
de hoc magis dicetur infra diſt.xviij. Jtē vt dicit Alexan.
parte.iiij.q.lxxx.mē.j. Sacramentum pnīe delet actuale
pctm̄ ꝓut cōprehendit ꝯtritionē interiorē ꝛ exteriorem/
ꝯfeſſionē ꝛ ſatiſfactionē:he em̄ ponūtur partes ſacramē-
ti pnīe ad intellectū infra dicendū. Et cū dr ꝙ hoc eſt ni-
mis derogare ſacrō pnīe:q: p hoc nō haberet cauſalita-
tem ad primā gr̄am: ꝛ ſic eſſet ſimile ſacramētis ve. le.q̄
tm̄ ſignificabāt gr̄am:ſed nō ꝯferebant. Rn̄detur/ꝙ in
nullo derogat ſacramēto:ſed magis cōmendat: qm̄ (vt
vult Tho.diſt.xvij.q.xv.ar.j.ſententialiter) cauſat effe-
ctum/ſiue culpe deletionē in voto qd includit in contri-
tione:ꝛ ſic quodāmodo operat in cōtritione anteq̄ exhi-
betur in opere eo mō quo ſacrā habent cauſalitatē reſpe-
ctu ſui effectus:q: ſtatuit deus/ꝙ cū quis conteritur ha-
bens votū ſeu ꝓpoſituꝫ ſuſcipiendi ſacrm̄: aſſiſtere vult
ſic cōtrito ad deletionē pctī:qd nō faceret ſi votū recipi-
endi ſacrm̄ nō eſſet:ſine illo em̄ nō eſſet contritio: ꝛ hoc
eſt ſignū magne efficacie: ſicut ꝛ paſſio xp̄i in hoc eſt ef-
ficax:q: operata eſt ſalutē in patribus ve.te. priuſq̄ exhi-
beretur in effectu. Nec ꝓpter hoc eſt ſimile ſacramentis
ve.le.que tantū ſignificabant ſeu ꝓmittebant: q: hoc ſa-
cramentū confert gratiā:etſi nō primā ſimpl'r confert tm̄
augmentū gratie ſicut ꝛ baptiſmus adulto: ꝛ cetera ſa-
cramenta ſuſcipientibus:ꝛ hoc ex opere operato: quod
nō faciebant veteris teſta.ſacramēta. Unde quātumcūq;
per ꝯtritionē preuiā gr̄a prima cōfertur delens pctā an-
te ſacerdotalē abſolutionē: tm̄ in termino abſolutionis
ſacramētalis confertur nouus gradus gratie:ꝛ additur
priori p quē prior augmentatur. ¶ Ad ſcd̄m quō dicatur
ſcd̄a tabula:dicet in dubijs:ꝛ patuit.s̄.diſt.iiij. ¶ Ad ter-
tiū patet ꝙ eſt ſignū efficax ꝛ diſpoſitio ad gradū gratie
priori additū:ꝛ ſignū demōſtratiuū:vel etiā ꝓnoſticū in
quātum p̄cedit natura vt diſpoſitio: ꝛ etiā quoad aliq̄s
ſui partes tꝑe/gratiā infuſam. Eſt etiā efficax rememora-
tiuū p̄me gratie prius infuſe/ꝛ nūc inexiſtentis. Et hoc
ſufficit ꝙ ſacrm̄ ſit gr̄e inexiſtentis:licet prius producte:
dum tm̄ p ip̄m ꝓduceret ſi prius non fuiſſet ꝓducta. Sic
eſt in ꝓpoſito: ſi quis nō ſufficienter cōtritus accederet
ad ſacrm̄:ꝛ in vltimo nō eſſe verboꝝ abſolutionis elice-

ret plenū ac ꝑfectum actū contritionis: in illo inſtanti in
funderet̃ ꝑ̄ma gratia q̄ correſpondet actui contritionis:
cū gradu ꝑ̄ciſe correſpondente operationi ſacramentali
⁊ totū eſſet vna ⁊ ꝑ̄ma gratia: cuius efficax ſignū eſſet ſa
cramentū pn̄ie: vt includit ꝯtritionē in actu/ ⁊ ſatiſfactio
nē in voto: ⁊ ita nunq̄ȝ ſacr̄m pn̄ie delet pctm̄ ſine contri
tione p̄euia vel concomitante. ¶ Ad illud qᵭ poſterius
addit ꝙ ſacerdos eo modo dimittit pctm̄ ſicut in baptiſ/
mo: verū eſt: ⁊ bona cōparatio ſi cetera ſunt paria: hoc eſt
ſi vbiq̄ȝ ſuſcipiens eſt adultus: qm̄ paruulus nōdum ha
bens rōnis vſum/ nō eſt capax ſacri pn̄ie: q: nō pōt confi
teri: qᵭ tm̄ neceſſario requirit̃ ad ſacr̄m pn̄ie: nunc autem
adulto baptizato baptiſmꝰ nō ꝯfert p̄imā gratiā: requi
ritur em̄ (vt digne ſuſcipiat) ꝑ̄uia eius diſpoſitio ꝑ pctō/
rū diſplicentiā: ſicut in pn̄ia: que ſi fuerit ſufficiēs: iam di
mittitur originale ⁊ oīa actualia p̄iuſq̄ȝ baptizetur q̊ad
culpam: licet nō quoad oēm penā: vt latius. s̄. dictum eſt
diſt. iiij. q. ij. ⁊ ita illa ratio eſt ad oppoſitū ⁊ ꝯtra opinan
tem: vt ſatis patet. Nam diſpoſitio ꝑ̄uia interior reſpectu
peccatoꝝ ⁊ dei requiritur in baptiſmo adulti: g̊ magis in
penitentia adulti: q: nō eſt pn̄ia efficacior ad remittēduȝ
culpam q̄ȝ baptiſmus. Añs patet ex dictis. Vltra ſi requi
ritur in penitentia adulti: g̊ in oī pn̄ia: q: nō eſt pn̄ia niſi
Opi. 3. in adultis. ¶ Tertia opinio q̄ eſt quaſi media inter prio
B res duas/ duo dicit. Primuȝ ꝙ requirit̃ motus interior
intellectus ⁊ voluntatis quo peccatuȝ diſplicet: ad hoc
vt pn̄ie ſacr̄m habeat effectū ſuū: in quo accedit ad opi/
nionē magr̄i. Scd̄o dicit/ ꝙ illo nō obſtante/ pctm̄ quā/
doq̄ȝ dimittitur vigore ſacramēti penitentie in vltimo in/
ſtanti ꝓlationis verboꝝ abſolutionis ſacramētalis/ ſine
qua nō remitteretur: ⁊ tūc ſacramentū habet plenū ſuū
effectū: qui eſt collatio ꝑ̄me gratie pctm̄ remittentis: et
in hoc accedit ad opinionē Sco. Unde dicūt ꝙ diſpoſi/
tio interior requiſita vt ꝑ̄uia ſacramento: qn̄q̄ȝ eſt ſuffici
ens ad gratie infuſionē: ⁊ tunc ipſa habita gratia infun/
ditur an̄ ꝯfeſſionē ⁊ abſolutionē ſacramētalē: ⁊ tūc pec/
catum remittitur ante ſacr̄m perceptū: ⁊ tunc ſacr̄m ſup/
ueniens nō ꝯfert p̄imā gratiā: ſed augmentū eius: vt ſu
p̄a habitum eſt: ⁊ hec diſpoſitio vocatur cōtritio: ⁊ in h̄
oēs concordāt. Omnes em̄ ꝯcedunt ꝙ ꝑ contritionē ve
rā ⁊ ſufficientē/ pctm̄ remittitur ſine ſacramēto in actu.
Quādoq̄ȝ diſpoſitio illa ꝑ̄uia nō eſt ſufficiens: ſed diſpo
nit quaſi a remotis: ⁊ hanc vocant attritionē ſiue pn̄iam
informē: ⁊ illa nō ſufficit ad pcti remiſſionē. Sed ſupue/
niens ſacr̄m ſi nō ponitur obex ſupplet imperfectionem
illius attritionis: ⁊ cōfert peccatoꝝ remiſſionē ⁊ gr̄am: ⁊
per hanc format attritionē vt mereatur dici ꝯtritio. Hec
opinio eſt bti Tho. ſcti Bonauē. Rich. ⁊ Durā. ac Pal.
Et per hoc patet ſm̄ illos quomodo ſacrꝫ pn̄ie ex opere
operato ꝯfert p̄imā gratiā: q: illam ꝯfert qn̄ diſpoſitio
p̄euia eſt inſufficiens in vltimo inſtanti abſolutionis ſi
ue ꝑ̄mo nō eſſe (nō curo modo) ⁊ dum p̄cedit ſufficiens
diſpoſitio: tunc non confert p̄imā gr̄am: q: eam inuenit
iam ſubiecto collatam: cōferret tm̄ ſi ꝑ̄uentum nō eſſet: ⁊
ideo nō minor eſt eius efficacia: ⁊ licet tunc non confert
p̄imā gratiā: auget tm̄ collatam ⁊ minuit penā. ¶ Con/
D tra hanc opinionē arguo vnū argumentum: ꝓbando ꝙ
nōnunq̄ȝ ꝑ ſacr̄m pn̄ie datur ꝑ̄ma gratia confortando vl
timā rōnē cōtra Sco. Ad effectū ſacri pn̄ie que eſt gratia
remittens pctm̄: requirit̃ diſpoſitio p̄euia ex parte pctō
ris iuſtificandi: q̄ eſt deteſtatio pctōꝝ. Hoc concedit hec
opinio: ⁊ ꝓbatum eſt ꝯtra Sco. ¶ Aut ergo requirit̃ de
teſtatio pctōꝝ ſufficiens ad infuſionē gr̄e: ⁊ vt vltima diſ
poſitio: ⁊ tūc ſtatim infundit̃ gr̄a. Hoc ſilr̄ oēs ꝯcedunt:
q: inter ſufficiētē ⁊ vltimatā diſpoſitionē ad formā/ ⁊ for
me ꝓductionē ſeu eductionē/ nullum eſt mediū/ tam in
naturalibus q̄ȝ gratuitis: alioq̊n nō eſſet ſufficiens ⁊ vlti
mata diſpoſitio. Nec valet ſi diceretur: q: deus qui ſolus
gratiā infundit: contingenter agit: ⁊ ideo non neceſſitat̃
per quācunq̄ȝ diſpoſitionē ſubiecti ad gratie infuſionē:

quoniam licet ita poſſit nō infundere gr̄am de potentia
ſua abſoluta: tm̄ ſm̄ ordinatam qua ſtatuit nō deeſſe faci/
enti qᵭ in ſe eſt: nec ſubtrahere gratiā ſufficienter diſpo/
ſito ad eius receptionē: neceſſitatur ad gratie infuſionē/
exiſtente ſufficienter ⁊ vltimata diſpoſitione: hac em̄ fa/
cit hō quicq̊d in ſe eſt: tunc vltra aut requirit̃ vel ſufficit
diſpoſitio inſufficiens: tunc quero vnde hec pcti deteſta
tio eſt inſufficiens: aut q: non eſt de oībus pctis: ſed ali/
qᵭ pctm̄ adhuc placet: vel eſt de oībus: vel cuȝ ꝓpoſito
nō abſtinendi ab oībus: ⁊ patet ꝙ illa diſpoſitio impedit
infuſionem gratie: q: ipſa eſt mortalis culpa: ⁊ ergo illa
ſtante etiā per ſacr̄m pn̄ie nō remittitur culpa. Aut quia
eſt de oībus etiam ſine ꝓpoſito non abſtinendi: imo cuȝ
ꝓpoſito abſtinendi: ſed nō eſt ſufficienter circūſtantio/
nata oībus circūſtantijs ineſſe debitis in genere moris:
⁊ maxime circūſtantia finis q̄ ꝑ̄ncipaliſſima eſt oīm cir/
cūſtantiarū: ⁊ maxime debita vt ſit ꝑfecte virtuoſa in ge
nere moris: vt dictū eſt in tertio: vt q: dolet ſe peccaſſe nō
ꝓpter deum tanq̄ȝ finem vltimū: ſed ꝓpter ſe ⁊ amorem
ſui: puta quia peccata inductiua ſunt pene: aut impedi/
tiua glorie: aut confuſiua perſone: vel impeditiua alicu/
ius temporalis commodi: vel occaſio temporalis dāni
ſui vel ſuoꝝ: vel alicuius alterius hmōi in ſeipſum finali
ter ordinati: ſed hec deteſtatio oīno nō eſt diſpoſitio ad
pcti remiſſionē ad gratiam: q: hec etiā eſt in malis ⁊ dā/
natis. vt dicit Alexā. par. iiij. q. lvij. mē. ij. vnde ait. Actus
dolendi de culpa cauſatur duplr̄: aut ex leſione nature:
aut ex offenſione maieſtatis diuine ⁊ ꝑ̄uaricationis iuſti
cie. Primū dolorem de culpa hr̄e pōt quis ex ſola natura
ſine gratia. Sicut enim hō naturaliter ſe diligit: ita odit
omne ꝓpter qᵭ malum incurrit: ⁊ hic dolor ſiue pn̄ia eſt
in malis ⁊ dānatis ⁊ angelis malis: ⁊ cū hoc viuit et re/
gnat mala voluntas: ideo deus eam nō acceptat: nec ſic
dolens inuenit gratiaȝ vel veniam. Hec ille. Talis itaq̄ȝ
actus deteſtationis pcti: q: caret circūſtantia vltimi finis
nō ordinatur in deum: nec aſſumit̃ ꝓpter deū: ⁊ per ꝯſe/
quens nō eſt diſpoſitio qualiſcūq̄ȝ ſufficiēs de congruo
ad gr̄am dei conſequēdam. Actus em̄ qui nō ſit propter
deū: ſed p̄ciſe ꝓpter creaturā: ſi ibi ſtatuit finem vltimuȝ
erit fruitio creature. Etiam ſi ꝓpter deum in ordine ad
creaturam finaliter erit vſus dei: q̄ eſt oīs ꝑuerſitas ſm̄
Aug. in lib. lxxxiij. q. ⁊ ita mortale pctm̄: ⁊ per ꝯſequens
impedimentū gratie. ¶ Si aūt ſit ꝓpter creaturam: non
tamen ibi conſtituendo finē vltimū: nec tm̄ in vltimū fi/
nem referendo: licet non ſit fruitio creature: q: tamen
caret circūſtantia vltimi finis: nō eſt ꝑfecte moraliter bo
nus. Etiam q: nō ſit ꝓpter deum: ſed p̄cipue ꝓpter crea
turā: nō habet rationē meriti cuiuſcūq̄ȝ apud deū: maxi/
me reſpectu gr̄e q̄ eſt perfectiſſimū inter oīa dona dei ſm̄
aplm̄. Eſt em̄ gr̄a eſſentialiter eadē charitati: vt in ſecun/
do patuit: ⁊ hoc latius deductum eſt in ꝓbatione p̄ime
opi. ¶ Aut illa diſpoſitio nō eſt ſufficiens: q: licet ſit ſuf
ficienter oībus circūſtantijs moralibus veſtita: etiaȝ vl/
timi finis: tamē nō eſt ſufficienter intenſa: aut nō vſq̄ȝ ad
terminū tp̄is a deo p̄efixi cōtinuata ſm̄ imaginationem
Sco. Sed hoc nō: q: ſi hec deteſtatio fuerit veſtita ⁊ cir/
cunſtantionata circūſtantia vltimi finis. i. ſi fuerit elici/
ta ꝓpter deum tanq̄ȝ vltimū finē: ⁊ ita ſuꝑ oīa dilectum
eſt ſufficiens diſpoſitio ⁊ meritum de cōgruo (quātum/
cunq̄ȝ fuerit remiſſa aut momentanea) ad gr̄e infuſionē
in eodē inſtanti temporis in quo eſt talis diſpoſitio. Qᵭ
ſic oſtendit̃: q: deteſtatio illa ꝓcedit ex dilectione dei ſu
per oīa: quia ex dilectione dei vt vltimi finis. Qᵭ autem
diligitur vt vltimus finis: diligitur ꝓpter ſe: vt ſimplici/
ter optimū ⁊ ſummū: in qᵭ oīa bona ſunt ordinata: hec
em̄ eſt ratio vltimi finis: vbi aūt eſt dilectio dei ſuꝑ oīa:
ſtatim. i. ſimul tp̄e infundit̃ gratia: quia nulla ꝑfectior diſ
poſitio ad gratiā poteſt aſſignari: vt habitū eſt ſupra. q.
p̄cedenti. Nec pōt eſſe nimis remiſſa: q: ſi ad eam inten/
ſam infunditur intenſa charitas: etiā ad eam remiſſam in

funditur remiſſa charitas: ⁊ ideo intenſio aut remiſſio diſpoſitionis (dum alſs fuerit ſufficiens in ſpecie) non variat quãtum ad infuſionẽ ⁊ nõ infuſionẽ gr̃e: licet bñ differentiã faciat quãtum ad infuſionẽ intẽſe aut remiſſe gratie. Eſt ergo deteſtatio remiſſa pctõꝝ (tuꝫ ꝑpter deũ tanq̃ ꝑpt vltimũ finẽ) diſpoſitio ad remiſſaꝫ: ⁊ intẽſa ad intenſam gr̃am. Preterea ꝑ quãcunq̃ auerſionem a deo ad creaturã qua creatura deo preponit actu ꝑfecto ⁊ deliberato quãtumcũq̃ remiſſo peccat mortaliter ⁊ auffertur gratia: ergo etiã ꝑ actũ ꝑfectum quãtumcunq̃ remiſſum quo de⁹ prefert oĩbus: ⁊ ſup oĩa diligit: reſtituit gratia.
I Tenet ↄña: q: pronior eſt de⁹ ad miſerandũ q̃ ad condẽnandũ. iuxta illud p̃s. cxliiij. Miſerationes eius ſup oĩa opera eius. Ad h̃ eſt auto. Chryſ. in de reparatiõe lapſi: ⁊ allegat magiſter ꝑpe finẽ diſt. xiiij. Talis inquit: mihi crede: talis eſt erga hoĩem pietas dei: nunq̃ ſpernit penitentiã ſi ei ſincere ⁊ ſimplr̃ offerat. Etiaꝫ ſi ad ſummũ quis perueniat maloꝝ: ⁊ inde tñ velit reuerti ad virtutis viã: ſuſcipit libenter ⁊ amplectit: et facit oĩa quaten⁹ ad priorẽ reuocet ſtatũ. Sincere dicit quãtũ ad oĩa pctã. Si nãq̃ nõ penitet de oĩb⁹ pctĩs: nõ eſt ſincera neq̃ pura: q: adhuc admixte ſunt feces pctõꝝ placentiũ. Simplr̃ dicit quãtum ad circũſtantiã finis. i. ꝑpter deũ finalr̃. Alioquin ſi diſplicet pctm̃ ꝑpter aliud a deo p̃ncipalr̃: iã oculus intentionis nõ eſt ſimplex: ⁊ ꝑ ↄñs corp⁹. i. actus penitendi manet tenebroſum: iuxta verbũ xp̃i Matth. vj. Si oculus tu⁹ ſimplex fuerit ⁊c. Et ſubdit Chryſ. magis ad ꝑpoſitũ. Quodq̃ adhuc p̃ſtanti⁹ eſt ⁊ eminẽti⁹: etiã ſi nõ potuerit q̇s explere oẽm ſatiſfaciendi ordinẽ: quãtulãcunq̃ tñ ⁊ quãlibet breui tp̃e geſtã: nõ reſpuit pñiaꝫ Suſcipit etiã ipſam nec patit: q̃uis exigue cõuerſionis ꝑdere mercedẽ. Ecce dicit quãtulãcunq̃: qd̃ reſpicit gradũ intẽſionis. Et quãlibet breui tp̃e geſtã: qd̃ reſpicit morã tp̃is.
K ¶ Eſt tñ hic ↄſiderandũ q̃ deteſtatio pctĩ cõparari põt ad deteſtationẽ alterius gñis. i. ad deteſtationeꝫ alioꝝ maloꝝ tẽporaliũ vel eternoꝝ: vel ad deteſtationeꝫ eiuſdẽ generis magis vel min⁹ intẽſam. Primo non opꝫ deteſtationẽ eſſe maximã: q: ſicut ꝑpter nullũ malum vitandũ / eligendũ eſt pctm̃: ita nullũ malũ plus eſt nolẽdũ q̃ pctm̃: imo deteſtatio pctĩ ꝑpter deũ tanq̃ vltimuꝫ finem / nõ põt eſſe niſi maxima: hoc mõ q: fundat in dilectione dei ſup oĩa: q̃ nihil deo: ſed deum oĩbus preponit. Nam ſi aliquid preponeret deo: iam nõ eſſet dilectio dei vt finis vltimi. Sic etiã deteſtatio in hoc amore fundata nullius mali odiũ preponit odio mali quo offendit de⁹. Et ſi preponeret odiũ alicui⁹ mali: iam odiũ pctĩ nõ eſſet eiuſdẽ gñis: q: nõ eſſet odium pctĩ ꝑpter deũ ⁊ vltimi finis. Circũſtantie eñ (preſertim finis) mutant genus moris: vt habitũ eſt in tertio. Et iſto modo odiũ vel deteſtatio pctĩ ꝑpter deum vt ꝑpter finẽ vltimũ: quãtumcũq̃ remiſſa fuerit: eſt maxima. Scd̃o mõ cõparando ad deteſtationẽ eiuſdẽ generis vel ſpeciei. i. ad deteſtationẽ pctĩ ꝑpter deũ magis vel minus intenſam: tunc in quocũq̃ gradu ſaluatur gen⁹ moris. i. vt ſit deteſtatio pctĩ ꝑpter deũ vt finẽ vltimũ: in eodẽ eſt diſpoſitio ſufficiẽs ad gr̃e infuſionẽ: q: vt dictũ eſt: in quocũq̃ gradu fundatur in amore dei ſup oĩa: q̃ eſſe nõ põt in aliquo ſuo gradu ſine ꝑportionabili gr̃a. ¶ Ex illis ſequit q̃ nõ requirit continuatio deteſtationis pctĩ vt ſit ſufficiẽs diſpoſitio ad gratiã: ita q̃ ante terminũ illius tp̃is nõ eſſet ſufficiẽs diſpoſitio: q: in quocũq̃ inſtãti habeat: habet etiã dilectio dei ſup oĩa in qua fundatur: ſed illa nõ põt eſſe ſine gr̃a: ergo in nullo inſtanti põt eſſe talis deteſtatio pctĩ ſine gr̃a. Ex q̊
Coꝛol. 1 ſequũtur ſex corollaria. ¶ Primum / q̃ nulla deteſtatio
L pctĩ ſufficit ad remiſſionẽ pctĩ tanq̃ diſpoſitio de cõgruo niſi fuerit circunſtantionata circunſtantia vltimi finis.
Coꝛol. 2 ¶ Secũdo / q̃ oĩs talis diſplicẽtia pctĩ ſufficit vt vltimata diſpoſitio ad gr̃e infuſionẽ: imo nõ põt eſſe ſine gr̃a: ⁊ ideo nõ eſt diſpoſitio preuia: ſed concomitans: ſicut oĩs
Coꝛol. 3. vltimata diſpoſitio reſpectu forme. ¶ Tertio q̃ oĩs talis deteſtatio d̃: ⁊ eſt vera contritio. ¶ Quarto / q̃ attri- Coꝛo. 4.
tio ꝑut diſtinguit ↄtra contritionẽ: nõ eſt ſufficiẽs diſpoſitio ad gr̃e infuſionẽ. ¶ Quinto / q̃ ad iuſtificationem Coꝛol. 5
impij requirit deteſtatio pctĩ ꝑpter deũ tanq̃ ꝑpter vltimũ finẽ: q: diſpoſitio requirit ⁊ attritio nõ ſufficit: ergo alia reqrit q̃ nõ eſt niſi illa deteſtatio ꝑpter deũ. ¶ Sexto ſequit q̃ ad remiſſionẽ pctĩ / et infuſionẽ gr̃e requirit Coꝛol. 6
ↄtritio in habentib⁹ vſum rõnis: vt meritũ de cõgruo ſufficiens: nõ quidẽ vt diſpoſitio p̃uia: ſed vt ↄcomitãs gr̃e infuſionẽ. Corollaria hec ſatis patent ex p̃miſſis. ¶ Tertio notandũ / q̃ ſacr̃m pñie duplr̃ accipit. Vno mõ ſoluꝫ Nota. 3
M ꝑ exteriori ſenſibili ſigno / includẽte ↄfeſſionẽ pctõris et abſolutionẽ ſacerdotis cũ debita intentiõe vtriuſq̃: ⁊ illo mõ diffinitũ eſt in p̃mo nota. q: nihil aliud eſt de eſſentia ſacr̃i q̃ materia ⁊ forma debite / ⁊ intentio ↄferendi in miniſtro: ⁊ ſuſcipiendi in eo cui miniſtrat id qd̃ eccleſia intẽdit cõferre. Illis eñ exiſtẽtib⁹ ⁊ oĩbus alijs circũſcriptis / vere eſt ſacr̃m: etiã ſi ꝑpter fictionẽ ſuſcipiẽtis non habeat ſuũ effectũ. Alio mõ accipit vt p̃ter iam dicta etiã includit ↄtritionẽ ⁊ cõfeſſionẽ in actu: ⁊ ꝑpoſitũ ſatiſfaciendi in voto vt ſcꝫ includat ſuas tres partes: ſicut ⁊ accipit Alex. vt. s. alleg. eſt. ¶ Quarto notãdũ q̃ pctm̃ re- Nota. 4
mitti ꝑ aliqd̃ multiplr̃ põt intelligi: ſm̃ q̃ ly per / dicit varias cauſe circũſtantias. Vno mõ intelligitur peccatum mortale deleri ꝑ aliqd̃ tanq̃ ꝑ cauſam formalem: ⁊ qñ illud eſt forma inherens aĩe / expellens ſeu nõ compatiẽs ſecũ mortale pctm̃. Scd̃o modo tanq̃ ꝑ cãm efficientem p̃ncipalem vel diſpoſitiuã aut inſtrumẽtalẽ. Tertio mõ ꝑ ip̃m vt ꝑ ſignũ ꝑnuncians vel oſtendẽs abſolutioneꝫ a pctĩs. Declarationes hoꝝ membroꝝ partim patent ex priorib⁹: ⁊ partim ex ſequẽtibus ↄcluſionibus. ¶ Item pctm̃ remitti intelligitur / qñq̃ quoad culpaꝫ: quãdoq̃ quoad penã: ⁊ quãdoq̃ quoad vtrũq̃. Et hec de arti. primo. ¶ Quãtum ad ſcd̃m articulũ / in quo ponende ſunt Arti. 2.
N ↄcluſiones reſponſiue ad q̃ſtionẽ. Et qm̃ vt recitatũ eſt in priori articulo: diuerſe ſunt opiniones: quaruꝫ q̃libet hꝫ graues viros defenſores: ſequor nũc opinionẽ magr̃i quã etiã ſequit ꝑfundiſſim⁹ veritat̃ indagator Guilhel. ockam: cui⁹ doctrinã tanq̃ clariorẽ frequẽti⁹ imitor. Ponã ergo ↄcluſiones ꝑbabiles ſm̃ opi. p̃mã: nihil preiudicans alijs opinionib⁹. ¶ Prima ↄcluſio. Neq̃ tanq̃ per Cõcl. 1.
cãm efficientẽ p̃ncipalem: neq̃ formalẽ deletur mortale pctm̃ in ſuſcipiente ꝑ pñie ſacr̃m. Prima pars ꝓbatur: q: ille p̃ncipaliter remittit pctm̃: qui gr̃am creat ⁊ infundit: ſed hoc eſt ſolius dei. Vñ ſcriptũ eſt q̃ filius hoĩs venit querere ⁊ ſaluũ facere qd̃ perierat. Luc. xix. Scd̃a ꝓbatur: q: pctm̃ deletur per gratiã aĩam informantẽ ⁊ formaliter ſanctificantẽ: gratia aũt realiter diſtinguit a ſacramento: ſicut ſignatum a ſigno: ⁊ effectus a ſua cauſa: ⁊ ſpirituale a ſenſibili. ¶ Scd̃a ↄcluſio. Sacramentum Cõcl. 2
penitentie acceptum vt includit partes ſuas in actu ⁊ voto: liberat cõfitentẽ nõ fictum a mortali pctõ. Patet: q: ſic accipiendo includit contritionẽ in actu: q̃ q: ſemꝑ formata eſt gratia: nullũ pctm̃ ſecum cõpatitur. Et quia in contritione ſemꝑ votum ſacramẽti includitur: q: ſine voto ſuſcipiendi ſacramentũ pñie diſplicentia peccati non dicitur cõtritio: vt infra patebit. Et ſic etiã pñie ſacramẽtum anteq̃ miniſtrat in ipſa cõtritione peccatoꝝ remiſ- ſionẽ operatur. ¶ Tertia ↄcluſio. Sacramentũ peniten Cõcl. 3.
tie acceptum ꝑprie nunq̃ confert primã gr̃am inſtrumẽtaliter ſine contritione. Probat: q: ſine cõtritione pctm̃ non dimittitur: vt ſatis ꝓbatum eſt in p̃mo articulo contra opinionem Sco. ergo nec ſine ea p̃ma gratia confertur. Cum ergo p̃cedit contritio ſacramentum penitentie tẽpore: p̃ma gratia nõ confertur per ſacramẽtum: q: iam collata eſt per contritionem. Si vero contritio primum in ſacramẽti miniſtratione elicitur: tunc prima gratia vigore vtriuſq̃ contritionis ⁊ ſacramenti confertur: vt ſupra dictum eſt. ¶ Quarta cõcluſio. Sacramentum pe- Cõcl. 4.
nitentie eſt certum ſignũ remiſſionis culpe; ⁊ quandoq̃

totalis: ⁊ quādoq̄ꝫ partialis pene. Primum patet: quia
quicunq̄ꝫ ſacramentū penitentie ſuſcipit nō ficte: habet
cōtritionē preuiā aut cōcomitantē: per quā cōſequit̄ pec
catoꝝ remiſſionē: vt prius ꝓbatū eſt. Et ideo ſacramētū
verū ⁊ certum ſignū eſt inexiſtētis gratie: partim per cō
tritionē: partim per ſacramentū infuſe: ⁊ ꝑ ꝯſequens re
miſſionis culpe. Scōa pars infra oſtendet̄ diſt. lviij. vbi
declarabit̄ ꝙ ſacerdos vt arbiter virtute clauiū aliq̄d pe
ne remittit: pene ſcꝫ tēporalis ſatiſfactorie: pena eterna
Cōcl. 5. per cōtritionē iam in tēporalē cōmutata. ¶ Quinta con
cluſio: q̄uis regulariter ꝑ cōtritionē preuiā peccatuꝫ di-
mittit̄: ⁊ gr̄a prima iuſtificās cōfert̄ ante ſuſceptioneꝫ ſa-
cramēti pnie: ipſum tn̄ ſacrm̄ ſemper eſt efficax ſignū gra
tie ꝑ ſacramentū cōfitēti/ nō ficto collate. Prima pars pa
tet ex ꝯcluſione tertia. Scōa ꝓbatur: q2 vt dictū eſt: non
ficte accedēti ad penitētie ſacramētū/ cōfert̄ gr̄a priori ꝑ
cōtritionē collate addita: cuius ſacramētū eſt infallibile
⁊ efficax ſignū. Nā omne ſacramentū digne acceptū/ aut
gratiā nouam ſeu primā confert: aut ſi gratiā in ſubiecto
īuenit auget: alioq̄n nō meret̄ dici ſacramētū: vt patet
Cōcl. 6. ex dictis diſ. j. hui⁹ quarti. ¶ Sexta ꝯcluſio. Regulariter
per ſacramētū penitētie aliq̄d tēporalis pene remittitur
peccato iam deleto debite. Cōcluſio hec. j. diſt. xviij. oſtē
detur. Dicit̄ autē regulariter: quia q̄n̄q̄ꝫ per cōtritionem
preuiā tota pena dimittit̄: ſi fuerit ꝑfectiſſima: ⁊ tunc ni-
hil remanet per ſacramentū remittēdū: in quo caſu / licꝫ
ſacramentū penitētie nō remittat penā neq̄ꝫ culpā: non
tn̄ fruſtra ſuſcipit̄: q2 augmētat gratiā: ⁊ liberat ab obli-
gatione p̄cepti ⁊ cōfeſſione. ¶ Ex his ꝯcluſionib⁹ patet
r̄nſio ad titulū queſtionis/ quō/ q̄n/ ⁊ quib⁹ modis peni-
tētie ſacramentū delet mortale pctm̄. Et tantū de articu
Artic. 3. lo ſcōo. ¶ Quantū ad tertiū articulū/ eſt primū dubiuꝫ
Dub. 1. de vnitate ſacramēti penitētie: vtrū penitētia ſit vnū ſa-
Q cramentū. Et videt̄ ꝙ nō: q2 ad vnitatē ſacramēti requi-
ritur ſimultas earū ex quib⁹ ſacramentū integrat̄: puta
materie forme ⁊ intētionis: ſed in ſacramento penitētie
nō ſunt ſimul cōfeſſio ⁊ abſolutio: que ſunt eius materia
et forma: ſed vno penitus deſinēte/ ſcꝫ cōfeſſione: etiam
per id mora interpoſita ſuccedit abſolutio: ergo nō ſunt
vnū ſacramentū. In oppoſituꝫ niſi eſſet verū ſacramen
tū: eſſent tm̄ ſeptē ſacr̄a noue legis. ¶ R̄ndet̄ ꝙ de vni
tate generalr̄ ſacramētoꝝ habitū eſt. s. diſt. iij. ⁊ diſt. viij.
q. ij. Et breuiter hic dicit̄/ ꝙ ſacramentū penitentie iuxta
diffinitionē datā. q. j. hui⁹ diſ. in qua abſolutio ponit̄ pro
genere: eſt realiter ip̄a abſolutio ꝓlata a ſacerdote: licꝫ
ad hoc vt illa abſolutio dicat̄ ſacrm̄ penitētie: plura req̇-
rant̄ prout dictū eſt diſ. viij. q. ij. de ſacramēto euchariſtie
Et ſm̄ h̄ dici pōt ꝙ ſacramentū penitētie eſt vnū eo mō/
quo oratio q̄ eſt abſolutio dicit̄ vna. Si v̓o ſacrm̄ penitē
tie acciperet̄ ꝓ omnib⁹ ad eſſe hui⁹ ſacramēti requiſitis:
tūc eſt vnū ſacramentū vnitate ordinis: q2 omnia illa or-
dinant̄ ad vnum effectū ſcꝫ remiſſionē culpe actualis et
vnitatē ſignificationis: q2 ſignificāt eundem effectū/ ſcꝫ
gratiam peccata delētem. Sed quomodo reſpondendū
eſt ad id quod ante oppoſitū dubij tangit̄: ſcꝫ cū nō ſint
ſimul materia ⁊ forma: quomodo perficiāt ſacramentū.
Ad quod dicendū ꝙ in ſacramētis quorū materia nō eſt
actus ſuſcipientis ſicut in baptiſmo/ cōfirmatione ⁊c. ne
ceſſe eſt ꝙ formalia verba ſimul ſint cum materia vt di-
ctum eſt de baptiſmate. Ubi autem materia eſt actus ſuc
ceſſiuus ſuſcipientis ſacramentuꝫ habens ordinem tem
poris ad verba formalia: ſicut in propoſito confeſſio pe-
nitentis: que eſt materia huius ſacramenti eſt res ſucceſ
ſiua: ⁊ ordinatur tanq̄ꝫ obiectum ad abſolutionē: ibi nō
requiritur: nec eſſe poteſt illa ſimultas. Unde inter con-
feſſionem ⁊ abſolutionem poteſt cadere notabilis inter
ceptio temporis: poteſt enim penitens continuare cōfeſ
ſionem ſuam per aliquot dies: vt nonnunq̄ꝫ faciunt qui
generalem confeſſionē omnium cōmiſſoꝝ a puero perfi
cere laborāt; vbi neceſſe eſt confeſſioneꝫ per temp⁹ inter

cipere. Sic cōfeſſor audita confeſſione poteſt tēpus deli
berādi accipere: vt conſulat an cōfitens ſit abſoluēdus
an ne. Sufficit ergo tanta ſimultas: quanta requirit̄ in-
ter obiectū ⁊ actum potentie: hoc eſt tanta/ ſcꝫ ꝙ confeſ
ſor poſſit verba abſolutionis referre ad peccata cōfeſſa:
itaq̄ꝫ exiſtimo ꝙ requirit̄ aliqualis memoria peccatoruꝫ
cōfeſſoꝝ: vt ad ea poſſit dirigere intentionē in abſoluen-
do. Nec impedit ab vnitate ſacramēti/ ꝙ partes eius nō
ſunt ſimul tēpore: dum tamen illi ſibi ſuccedētes referū-
tur ad vnū ſignificandū ⁊ efficiendū. Si tn̄ accipit̄ ſacra
mentū vt pro ſola abſolutione ſupponat: ⁊ cetera requi
ſita cōnotat: tunc ratio nō ꝓcedit: quia tūc cōfeſſio nō eſt
pars ſacramēti: ſicut albedo non eſt pars albi: ſed eſt ali
quid requiſitū ad hoc vt abſolutio dicat̄ ſacramentū re-
quiſitū: nō vt cōcomitās: ſed vt preuiū. Nec oportet ſem
per cōnotatū termini ſimul eſſe cū ſubſtracto: ſicut pec-
cator ſupponit pro hoīe obligato ad penaꝫ ꝓpter aliq̄d
cōmiſſum vel omiſſum cōtra dei legē: ⁊ ſic cōnotat penā
futurā/ ⁊ trāſgreſſionē legis preteritā: que nō ſunt ſimul Dub. 2.
cū peccatore: ſaltē nō oportet. ¶ Scōo dubitat̄/ cur pe- P
nitētia dicatur ſcōa tabula poſt naufragiū. Reſpōdet̄ ꝙ
penitētia ſiue virtus/ ſiue ſacramentū qua homini reſti-
tuitur gratia: per quā attingit ad portū ſalutis: dicitur ta
bula poſt naufragiū metaphorice. Cui⁹ metaphore ratio
varia aſſignat̄ a doctorib⁹: ſed ſufficiat vna. Mūdus in
quo creatus eſt hō: mare magnū intelligit̄: ſm̄ illud pſ.
Hoc mare magnū ⁊c. Nauis eſt ſtat⁹ innocētie: in quo ꝑ
gratiā facile ⁊ ſatis ſecure hō creat⁹ poterat ꝑuenire ad
portū ſalutis: q2 nondū erat illa ſcopuloſa rebellio ⁊ pe
riculoſiſſima pugna ſenſualitatis ⁊ rationis. Naufragiū
perditio eſt ſtat⁹ innocētie in adā: quo integritas nauis
fracta eſt: ⁊ ꝑditus innocētie ſtat⁹. Tabule ſunt remedia
ideſt ſacramēta/ quib⁹ gr̄a perdita reſtituit̄: nō auteꝫ na-
uis reintegrat̄. Quia etſi q̄n̄q̄ꝫ innocentia reſtituit̄ ſicut
in baptiſmo/ ⁊ ꝑfecta penitētia: qua oīs culpa ⁊ pena re
mittit̄: nō tn̄ ſtatus innocētie reſtituit̄: quia manet pecca
ti fomes. manet bellū inteſtinū. manent ſcopuli ⁊ arene
multipliciū impedimentoꝝ: que in ſtatu innocētie nō fu-
iſſent. Ideo ſicut per tabulā cū magnis labore ⁊ pericu-
lis enatare oportet naue fracta ad littus: ita ſub gr̄a re-
ſtituta/ in ſtatu huius miſerie cū magno ꝑiculo ⁊ labore
pugnaq̄ꝫ cōtra tentationē ad mortē peccati inducere la-
borātes enatare oportet. Et q2 duo ſunt ſacramēta ordi-
nata cōtra duplex peccatū quo naufragus periclitat̄: ſcꝫ
cōtra originale/ baptiſmus: ꝯtra actuale/ penitētia: ⁊ ſi-
cut originale dimiſſum nō redit: ita baptiſmus nō eſt ite-
rabilis: hō v̓o frequēter iterat peccata actualia: iō neceſ-
ſaria fuit nō ſolū baptiſmi tabula: ſed ⁊ pnīa que iterari
pōt quotiēs pctm̄ iterat̄. Et qm̄ primū pctm̄ in quo na-
ſcimur eſt originale: cōtra q̄d ordinat⁹ eſt baptiſmus: iō
baptiſmus ipſe d2 prima tabula poſt illud generale nau
fragiū: naufrago generi humano/ a miſericordiaruꝫ pa-
tre cōceſſa ⁊ ordinata: ſequētia peccata ſunt actualia per
que ſil̄r hō periclitat̄: cōtra q̄ eſt ordinata penitentia:
ideo d2 ſcōa tabula. Nec opus eſt tertia: quia penitentia
ſufficit contra oīa actualia. His tabulis reſtituit̄ gr̄a: ſed
nō nauis integra: quib⁹ tn̄ quiſq̄s heſerit: licꝫ cū labore
⁊ periculo: tn̄ ad ſalutis ſtadiū enatabit. Alias rationes
alij aſſignāt: ſed hec aſſignatio ſatis cōcordat ſancto Bo
nauen. ¶ Ex ſimili ratione accipit̄ cur penitentia d2 fun Q
damentū: vbi aduertendū ꝙ ſm̄ beatū Tho. poſt Alex.
parte. iiij. q. lxij. mēbro. ij. arti. j. Fundamentū in ſpūalib⁹
dicit̄ ad ſimilitudinē fundamenti edificij corporalis du-
plici ꝓprietate. Prima: quia fundamentū eſt primum in
edificio Secūda: quia totū edificiū ſuſtētat: ⁊ ſic in edi-
ficio ſpūali fundamētū d2 vel rōne prioritatis: vel ratio-
ne cōſeruationis alioꝝ: vel etiā rōne vtriuſq̄ꝫ. ¶ Priori-
tas attendit̄ dupliciter: vel quātū ad ſciēda in religione
chriſtiana: vel quantū ad agenda in vita chriſtiana. Et h̄
vel quantū ad fugā mali; vel quātū ad ꝓſecutionē boni.

Quantū ergo ad doctrinā que reſpicit intellectū: fides
eſt fundamentū: q2 ſine fide vana eſt oīs doctrina. Hinc
Heb. xj. Fides eſt ſubſtātia rerū ſperādarū. ſubſtantia a
ſubſtādo. i. fundamētū. Et ibidē. Credere opoꝛtet accedē
tē. Et q2 intellectus p̄cedit effectuʒ: fides eſt ſimpliciter
pꝛimū fundamentū. Quantū autē ad effectū ⁊ fugā ma/
li/timoꝛ ⁊ penitētia dicuntur fundamentū. Timoꝛ: q2 eſt
pꝛimū in toto genere recedendi a malo tam commiſſo ꝙ̄
cōmittēdo. Penitētia vo fundamentū eſt recedēdi a ma
lo cōmiſſo. ad Heb. vj. Nō rurſus iacientes fundamentū
penitētie: ⁊ ideo regulariter timoꝛ pꝛecedit penitentiam
ſicut cōmunius ſpeciale. Sed quantū ad ꝓſecutionē bo
ni/charitas eſt fundamentū: ſm illud Epheſ. iij. In cha
ritate radicati ⁊ fundati. ¶ Ratione autē cōſeruationis
in ꝓſperis/humilitas dicit̄ fundamentū: in aduerſis aūt
foꝛtitudo. Et ſm hoc diuerſe virtutes dicūtur fundamē/
ta ſpūalis edificij ſm diuerſos oꝛdines ꝓcedēdi in diuer
Dub. 3. ſis paſſibus ſcripture. ¶ Iuxta hoc dubitatur tertio de
R oꝛigine penitētie maxime virtutis: quia ipſa p̄cedit peni/
tentiā ſacramētū: ꝓpter hoc dicūt magiſtri/ꝙ penitentia
a timoꝛe cōcipit̄. Rn̄detur ꝙ licet. q. p̄cedēti plura de oꝛ/
dine actuū penitentie dicta ſint: tm̄ ꝓpter eoꝝ maioꝛē de/
clarationē aliqua hic addunt̄: ⁊ d2 ꝙ nō eſt idē ꝓceſſus a
pctīs cōuertēdi ad penitentiaʒ diuerſimode habituatis.
Et licʒ ſm beatum Aug. ſup illud pſ. lxxix. Incēſa igni ⁊
ſuffoſſa ⁊c. Ad omne factū noſtrū amoꝛ ⁊ timoꝛ inducit:
bonus ad bona: malus ad peccata: tm̄ etiā timoꝛis amoꝛ
eſt radix. Nunꝙ̄ em̄ malū timet̄ niſi ei qđ amat̄. Et ideo
alius eſt ꝓceſſus in habituatis ad amandū ſe: ⁊ in habi/
tuatis ad diligendū deū. habituatis dico habitu acquiſi/
to ex actibꝰ: hi em̄ manēt mutatis actibꝰ: nā habituatꝰ ad
amandū deū poteſt peccare. Et licʒ ꝑ peccatū deſtruitur
habitus charitatis infuſus: cui repugnat omne moꝛtale
peccatū: tm̄ nō acq̇ſitus. Sic habēs habitū acq̇ſitū amā/
di ſeipm: ſi ſurgit a peccato īcipiēs amare deū: licʒ infun
datur habitꝰ charitatis: nō tm̄ cōtinuo coꝛrūpit̄ habitus
cupiditatis. i. ꝓpꝛie dilectionis. Nō em̄ mutatis actibus
mutātur habitꝰ: nec habitibus infuſis ⁊ eoꝝ actibus cō
trariantur habitus acquiſiti: vt habituʒ eſt in tertio. In
habituatis itaqꝫ in amoꝛe ſui/ꝓceſſus cōuerſionis regu
lariter incipit ab amoꝛe ſui: cui annexꝰ eſt timoꝛ mali vel
diſcōuenietis ſibi: in habituatis in amoꝛe dei incipit a di/
lectione dei ⁊ timoꝛe offenſionis dilecti. Et ita vniuerſa/
liter verū eſt dictū magiſtri/ꝙ penitētia a timoꝛe cōcipit̄
iuxta illud Eſa. xxvj. vt allegat magiſter. A timoꝛe tuo cō
cepimus dn̄e ⁊ peperimus ſpiritū ſalutis. Sed qn̄qꝫ a ti
moꝛe ſeruili quoad pꝛimos: qn̄qꝫ a timoꝛe initiali vel etiā
filiali et caſto quoad ſecundos. In vtroqꝫ auteʒ p̄cedūt
actus intellectus: quos pꝛeſupponit volūtas in actibus
ſuis. In vtriſqꝫ ergo pꝛecedit actus fidei quo appꝛehen/
dūtur peccata cōmiſſa: vel vt nociua/puta vt inductiua
pene tēpoꝛalis vel eterne: aut alterius incōmodi tēpoꝛa
lis: vel vt pꝛiuatiua eternoꝝ gaudioꝝ ſeu tēpoꝛalium cō
modoꝝ: vel etiā vt offenſiua dei: vt ſeparatiua a ſummo
bono: vel vt cōtraria diuine iuſticie. Sub omnibꝰ his ra/
tionibus ⁊ ſimilibus aut aliqua vel pluribus earum. Et
S hec appꝛehēſio cōmunis eſt vtriſqꝫ. ¶ Hunc actū intel/
lectus tertio ſequitur alius intellectꝰ actus/quo credit
ſe per peccata meruiſſe p̄dicta mala peccata cōſequētia
que per volūtatē refugit. Ex quo ſtatim ſequit̄ paſſio ti/
moꝛis aut ſeruilis quoad pꝛimos: aut initialis quoad ſe/
cūdos. ¶ Quarto ſequit̄ odiū ſeu diſplicētia peccati/ ħ
eſt velle nō peccaſſe ꝓpter aliqueʒ finiū pꝛedictoꝝ. Et ħ
aut ex amoꝛe ſui p̄ciſe: q2 ſunt ſibi mala: ⁊ ſic diſplicentia
illa nō ſufficit ad peccati remiſſionē: quia caret circūſtan
tia debiti finis: immo qn̄qꝫ ipſa eſt peccatū: ſi eliciat̄ pꝛo
pter ſe tanꝙ̄ ꝓpter finē vltimū: vt. ſ. dictū eſt: pōt tm̄ eſſe
actus indifferēs: vt qn̄ ex amoꝛe ſui/nō tm̄ vt finis vltimi
oꝛitur: ⁊ tm̄ caret circūſtantia finis vltimi: nō enim tene
tur hō ſemper oīa opera ſua oꝛdinare in vltimū finē: q2
nō tenet̄ ſemper meritoꝛie operari: tenetur tm̄ ſemper ni
hil ſibi p̄ter deuʒ vt finē vltimum pꝛeſtituere. Poteſt em̄
hō ſeipm diligere ſine pctō: ⁊ incōmoda ꝓpter ſeipſum
nolle: non tm̄ in ſe quieſcere tanꝙ̄ in vltimo fine. Sed ſic
ſe diligēdo: aut ꝓpter ſe operādo: nō vlteriꝰ oꝛdinādo in
deū vt finē: nō meret̄ gratiā ⁊ pctōꝝ remiſſionē. Non de
cōdigno vt manifeſtū eſt: nec de cōgruo tanꝙ̄ ꝑ diſpoſiti
onē ſufficientē: vt. ſ. oſtēſum eſt. Pōt tm̄ eſſe aliq̄ diſpoſi/
tio remota ad diſpoſitionē de cōgruo: dum vt magiſter
ait diſt. xxxiiij. arti. iij. timēdo penas/paulatim fit cōſuetu
do iuſticie: ⁊ ſuccedit timoꝛ initialis: ⁊ incipit amare qđ
durū erat amari: ⁊ excludi ſeruilis timoꝛ intrāte charita/
te. Timēs em̄ gehennam/mala cauet: ⁊ ex eo ꝙ mala ca
uet: ſe coꝛigit: ⁊ incipit bona deſiderare. Incipit em̄ aſſu
etus in omiſſione maloꝝ ⁊ opatione bonoꝝ conſiderare
diuinā bonitatē: cuius pꝛius ſolam iuſticiā attendit: ⁊ ſic
incipit amare deū quē timebat: ⁊ timere ne amittat queʒ
amat. Sic timoꝛ ſeruilis introducit charitatē ⁊ ſucceden
tem timoꝛē filialē. Et ſm hoc timoꝛ eſt diſpoſitio: ſed re/
mota ad gratiā. De timoꝛe plura ꝓpoſito noſtro deſer/
uientia vide. q. j. diſt. xxxv. lib. iij. Et deteſtatio ab hoc ti/
moꝛe ſeruili oꝛta/dicitur etiam diſpoſitio de congruo ad
penitentiā nō immediata: nec ſufficiēs: ſed multū remo/
ta: naʒ cū hoc timoꝛe incipiūt peccata diſplicere. Ne hec
diſplicētia ac infoꝛmis penitētia vertatur in deſperatio/
nē: opus eſt quinto cōſiderare diuine miſericoꝛdie largi
tatē per fidē: qua firmiter credat deū omni ad ſe toto coꝛ
de cōuerſo paratum remittere debita: ex qua cōſideratio
ne ſequitur actus ſpei: per quē incipit cōcupiſcere deum
vt bonū ſummū. ¶ Et cōſequenter ex illo actu ſpei aſcē/
ditur ſexto ad diligēdum deū ſummū ⁊ eſſentiale bonuʒ
in ſe: ⁊ appetere vnionē ſui cū deo. ¶ Ex illo actu cōſide
rato ꝙ peccata ſunt deo cōtraria ⁊ diuine maieſtatis of/
fenſiua: incipit ſeptimo elicere de nouo peccati odiuʒ: et
nolle peccaſſe ꝓpter deuʒ finaliter ſuper omnia dilectū.
Et ille actus penitētie eſt alius a pꝛioꝛi diſplicētia pecca
ti ꝓpter aliū finē. Et illa penitētia neceſſaria eſt ad pec/
cati deletionē: ⁊ eſt diſpoſitio ſufficiēs/nō pꝛeuia: ſed cō
comitās ad gratiā peccati deletricē: q2 eſſe nō poteſt ſine
dilectione dei ſup omnia: ⁊ ꝑ cōſequens nec ſine gratia.
In habituatis vo ad dilectionē dei ſup oīa/non opoꝛtet
ſeruare hūc ꝓceſſum: q2 tales poſt peccatū redeūtes ad
ſeipſos: ⁊ cōſiderātes peccatū vt dei offenſiuum: quē cō
ſueuerūt diligere: ⁊ ad illud inclinātur ꝑ habitū acquiſi
tū immanentē: ſtatim eliciūt actum deteſtandi peccatuʒ
ꝓpter deū tanꝙ̄ finem vltimū. Qui actus eſt virtualiter
duo actus: ſcilʒ odiū peccati/⁊ amoꝛ dei: q2 eſt reſpectu
medij ⁊ finis: ⁊ ſufficiēs diſpoſitio ad gratiā cōcomitan
tem: vt. ſ. dictū eſt diſt. j. ꝑmi. ⁊ in hoc q̄rto. Si vo poſt cō
ſiderationē peccati voluntas pꝛius eliceret actum dile/
ctionis finis: ⁊ hinc ſpecialem actum reſpectu medij/ſcʒ
odiū peccati: tunc odiū peccati ſequeret̄ dilectionem dei
vt finis quā cōcomitatur gratia: ⁊ nō poſſet dici pꝛopꝛie
diſpoſitio ad gratiā: quia illaʒ pꝛeſupponeret. ¶ Iſtos
autē actus ſequit̄ octauo timoꝛ filialis ne offendat deū:
⁊ per hoc ꝓpoſitum emendationis vite cauēdi peccata:
ſeruandi p̄cepta: ⁊ per hoc cōfitendi ⁊ ſatiſfaciendi: ⁊ in
omnibus voluntati diuine pꝛeceptiue ſe cōfoꝛmandi ꝓ/
pter eundem finē. ¶ Et ita patet ꝙ iſte oꝛdo actuum nō
eſt eſſentialis: poteſt em̄ variari ⁊ pꝛepoſterari: tamē re/
gulariter ita ſeruat̄. Ex p̄miſſis facile pōt cognoſci oꝛdo
virtutis penitētie ad alias vtutes/tam oꝛiginis ꝙ̄ digni/
tatis: qm̄ talis eſt oꝛdo habituū ad ſeinuicē: q̄lis actuuʒ.
Et tantū de illa queſtione. Queſtio. iij.

T Ertio queritur vtrū
penitens poſt verā penitentiā poſſit recidi/ A
uādo in pctm̄ cadere: ⁊ quotiēs ceciderit/ꝑ
verā penitētiā a peccatꝭ reſurgere. ¶ Tribꝰ
articulis q̄ſtio determinabit̄. Pꝛimꝰ ꝯtinebit terminoꝝ

declarationes ac diuerſas recitabit opiniones. Scd̃o re
ſpōdebit ꝑ certas ꝯcluſiones. Terti⁹ mouēdas abſoluet
1. dubitatiōes. ¶ Quantū ad pꝛimū notanduꝫ/ꝙ queſtio
Nota. 1. intelligi poteſt tā de penitētia virtute/ꝙ̄ de penitētia ſa/
cramento. Et intelligo hic ꝑ penitentiā virtutē/nō ſoluꝫ
habitū penitētie infuſum:nec tm̄ acquiſitū:ſed etiā actū
eius : et magis de actu eſt queſtio/ꝙ̄ de habitu. Nec q̄rit
queſtio/vtrū habēs habitū penitentie vel actū ei⁹ poſſit
poſtea peccare:q: cū habit⁹ potentiā inclinet nō neceſſi/
tet(manet em̄ ſemper volūtati ſua libertas) qua nō ob/
ſtante quocūꝗ habitu infuſo vel acquiſito in nō confir/
matis:pōt ad vtrūꝗ oppoſitoꝝ deflecti:et ſe cōfoꝛmare
inclinationi habit⁹ aut ꝯtra inclinationē actū contrariū
elicere. Sed querit/vtrū ſi poſt penitentiā relapſus fue
Nota. 2. rit/pꝛecedēs penitētia vera fuit. ¶ Scd̃o notandum/ꝙ
magiſter in textu recitat erroꝛē quoꝛūdā dicētiū: vere pe
nitentē vltra nō poſſe peccare dānabilr̄: ⁊ ſi grauiter pec
cauerit verā non ꝑceſſiſſe penitentiā. Moti pluribꝰ ſan
ctoꝝ auꝫ. quas ibidē ponit: ⁊ de peni. diſt. ij. ⁊. iij. ad h̄ ſo
nantibꝰ/ꝙ penitētia eſt peccata cōmiſſa plāgere/⁊ plan
genda iterū nō cōmittere:et ꝙ inanis eſt penitentia quā
ſequēs culpa coinquinat. Addūt ⁊ rationes:nā vera pe
nitentia eſt qua peccatuꝫ delet:ſed peccatū nō delet niſi
penitētia que nō finit : ergo penitētia que ꝑ ſequēs pec/
catū abijcit nō fuit vera. Minoꝛ ꝓbat:q: offenſa eſt in/
finita:ergo ⁊ ſatiſfactio ſi vera eſt/eſſe debet īfinita. Pe
nitētia em̄ eſt quedā cōpenſatio facta ꝓ offenſa cōmiſſa:
⁊ ideo opoꝛtet ꝙ ſit ꝓpoꝛtionata offenſe. Nō aūt ꝓpoꝛ/
tionat infinito niſi ſit infinita:q: finiti ad infinitū nulla
vnq̄ eſt ꝓpoꝛtio. Et cū nō ſit infinita intēſione:ſaltē eſſe
debet infinita duratiōe:ergo ſi nō ſemꝑ durat:nō eſt ve/
ra penitētia. ¶ Pꝛeterea illa pnīa vera eſt q̄ ꝑtingit ad
finē ⁊ effectū ad queꝫ oꝛdinata eſt:ſed pnīa oꝛdinata eſt
ad iuſtificationē qua de filio carceris fit fili⁹ regni:ergo
nō eſt vera pnīa per quā penitēs nō fit filius regni : ſed
per penitētiā quā ſequit culpa:penitēs nō fit filius aut
heres regni:ergo talis pnīa nō eſt vera. ¶ Exēplo chꝛi/
ſti idem oſtēdere volunt:quia legit chꝛiſtū nunq̄ eundē
bis ſanaſſe coꝛpoꝛaliter : ergo nec bis ſanaſſe ſpūaliter:
nō autē eſt vera penitētia per quā nō ſanatur penitēs:er
go. Ex illo cōſequēter inferūt ꝙ penitētia nō eſt iterabi/
lis:quia nō pōt bis cōcedi. Nā penitētia vera vſꝗ in finē
perdurat:q: nullo ſequēti peccato tollit: ſi autē tollitur
pꝛioꝛ nō fuit vera: ⁊ ꝑ ꝯn̄s nō iterat:q: qđ pꝛius nō fuit:
nō iteratur. ¶ Et hoc idē autoꝛitatib⁹ ꝓbant pꝛimo apl̄i
ad Heb. vj. Impoſſibile eſt eos qui ſemel ſunt illumina/
ti:guſtauerūt etiā donum celeſte: ⁊ participes facti ſunt
ſpūſſancti:guſtauerūt nihilominus bonū dei verbū: vir
tuteſꝗ ſeculi venturi: ⁊ ꝓlapſi ſunt : rurſus renouari ad
penitentiā:rurſus crucifigentes ſibimetipſis filiū dei et
oſtētui habētes. Itē penitētia efficaciā ſuā ſoꝛtitur a paſ/
ſione chꝛiſti:ſed chꝛiſtus tm̄ ſemel paſſus eſt. ¶ Pꝛeter/
ea ſi poſſet iterari ſepe venia daret peccatoꝛi:ſed hoc eſt
incōueniēs:quia facilitas venie incentiua pꝛebet delin/
quēdi:deus autē nō dat incentiua peccati:ergo nō dat ſe
pe veniā per penitentiā. ¶ Itē Pꝛouer. xxviij. Qui per/
uerſis graditur vijs cōcidet ſemel. Itē baptiſmus iterari
nō poteſt ne cōtumelia fiat ſacramēto:eadē ratione ⁊ pe
nitentia. Hinc Amb. in lib. de vera penitentia. Unica eſt
penitētia ſicut vnicū eſt baptiſma. Ad ideꝫ multas addu
cit autoꝛitates Gꝛatianus de peni. diſt. iij. Contra hūc er
roꝛem ponētur cōcluſiones veritatē oſtēdentes in ſcd̃o
Nota. 3. articulo. ¶ Tertio notandū poſt Alexā. parte. iiij. q. iij.
B mēbꝛo. j. ꝙ dupliciter accipit veritas rei. Uno modo vt
refertur ad exiſtentiā rei. Alio modo ad efficientiā. Veri
tas exiſtētie eſt/cū res habet quicquid ad eius eſſentiaꝫ
pertinet. Veritas efficiētie eſt/cū res habet effectū ſuuꝫ
ad quem oꝛdinata eſt:quomodo hō carēs rōnis vſu:aut
nō viuēs ſm̄ rationem/dꝛ nō eſſe verus hō:ſed beſtia: vt
vult Boe. iiij. de cōſol. pꝛoſa. iij. ꝙ transfoꝛmatū vitijs ho
minē eſtimare nō poſſis. Et ſm̄ hoc dupliciter accipi po
teſt vera penitētia tam virtus ꝙ̄ ſacramētū. Nam pꝛimo
modo penitētia virtus vera eſt:dū habit⁹ ex actib⁹ dete/
ſtandi peccatū ſm̄ rectā rationē/⁊ debitū finē elicitis eſt
genitus ad hm̄oi actus natus inclinare. Siliter act⁹ eius
dꝛ penitētia vera. Et in hoc ꝙ dꝛ ſm̄ rectā rationē/inclu/
dunt oēs circūſtantie debite ineſſe:ſcꝫ ꝙ ſit omniuꝫ pec/
catoꝝ ꝓpter debitū finē: ⁊ cū ꝓpoſito cōfitendi ⁊ ſatiſſa
ciēdi. Sic penitētia ſacramētū vera eſt/ſi fuerit vera con
feſſio/⁊ abſolutio ſacerdotis abſoluere potētis ⁊ inten/
dētis/etiā alijs circūſcriptis:illa em̄ tm̄ ſunt de eſſentia
ſacramenti:materia ſcꝫ ⁊ foꝛma ⁊ miniſter idoneus:in q̄
includit intētio debita. ¶ Scd̃o modo adhuc dupl̄r po
teſt pnīa intelligi vera quantū ad efficientiaꝫ:q: duplex
eſt eius effectus: ꝓpinquus ⁊ remot⁹. Pꝛopinquus eſt
gratie infuſio ⁊ peccati remiſſio. Remot⁹ eſt eterna bea/
titudo. Pꝛimo modo penitētia dꝛ vera per quā peccatuꝫ
remittit ⁊ gr̄a infundit:ſiue gr̄a perſeueret:ſiue nō. Et il
lo modo etiā pꝛeſcitus pōt vere penitere:nō aūt verū eſt
ſacramētū/ſi ficte accedit:puta cuꝫ ꝓpoſito cōtinuandi
pctm̄:licꝫ pꝛimo modo verū eſt ſacr̄m/ſicut verus eſt ba
ptiſmus q̄ ab accedente ficte ſuſciperet ceteris paribus.
Scd̃o modo pnīa nō eſt vera ꝑ quā penitēs nō cōſequi/
tur eternā beatitudinē. ¶ Quantū ad ſcd̃m articulū eſt Arti. 2
cōcluſio pꝛima. Poſt penitentiā verā veritate exiſtētie ⁊ Cōcl̄. 1.
efficiētie pꝛimo modo accepte/pōt penitēs in peccatū et C
culpā moꝛtalem cadere. Pꝛobat cōcluſio auto. magiſtri
ad hoc plura allegātis in textu. Et oſtēditur rōne:q: po
tentia vertibilis ac libera nō cōfirmata pōt in vtrūꝗ op
poſitoꝝ:ſed volūtas poſt verā penitentiā modo in ꝯclu
ſione ſpecificato manet vertibilis:nec cōfirmatur in via
ſicut ante penitētiā:ergo pōt peccare ⁊ nō peccare poſt
ſicut ante. ¶ Pꝛeterea veritas penitētie tam virtutis ꝙ̄
ſacramēti nō depēdet a futuro:ſed q̄cunꝗ ꝑtinēt ad ei⁹
eſſentiā/⁊ etiā veritatē efficiētie reſpectu effect⁹ ꝓpinqui
poſſunt adeſſe ꝓ̄ſentialiter ⁊ ſil̄. vt patet ex notabili ter/
tio:q: ſimul eſſe pn̄t habit⁹ ⁊ act⁹ pnīe ⁊ effectus pꝛopin
quus/ſcꝫ gr̄a quoad pnīam virtutē. Siliter cōfeſſio ⁊ ſa
cramētalis abſolutio quoad pnīam ſacramētalem:ergo
his exiſtētib⁹ eſt vera pnīa:quicq̄d ſequit de futuro/hoc
eſt ſiue penitēs ꝑſeueret in ea:ſiue nō. Itē patet in exem
plo de dauid q̄ vere penituit de pctō adulterij ⁊ homici/
dij vꝛie:q: penitētiā eius dn̄s acceptauit:vt habet. ij. Re
gū. xij. Dixit em̄ nathan ꝓpheta ad dauid. Trāſtulit dn̄s
peccatū tuū:nō moꝛieris. ⁊ tm̄ poſtea peccauit in nume/
ratiōe populi. ij. Regū vlti. Et ſimiliter de ſaule ⁊ apl̄is:
qui poſt remiſſionē pctōꝝ ⁊ apoſtolatū peccauerūt:pe/
trus negando dn̄m:ceteri fugiendo ⁊ fidem perdendo.
¶ Scd̃a cōcluſio. Poſt veritatē penitētie/ efficientie re
ſpectu effectus remoti:nō cōtingit penitentē finaliter in Cōcl̄. 2.
peccatū labi. Pꝛobat cōcluſio:q: vera pnīa ſic accipien/
da eſt q̄ penitentē ꝑducit ad beatitudinē : ſed q̄ finaliter
labit in pctm̄/nō cōſequit beatitudinē:ergo pnīa pꝛece
dens nō fuit vera. Cōſequētia tenet. Maioꝛ patet ex q̄d
noīs penitētie ſic accepte: ⁊ minoꝛ eſt manifeſta. Sic em̄
accipiēdo penitentiā/cōnotat futurā beatitudinē: ⁊ ꝑ cō
ſequēs eius denoīatio depēdet a futuro. Nō ergo deno/
minat habitū/actū vel ſacramentū:niſi ſequatur conno
tatū/futura ſcꝫ beatitudo. ¶ Et dicitur notanter finali/
ter labi:quia peccatoꝛ penitēs ꝓ̄deſtinatus pōt in pecca
tū labi poſt penitētiā verā: ⁊ iterū reſurgere:ſed nō fina
liter:alioquin ꝓ̄cedens penitētia non eſſet vera veritate
effect⁹ remoti:ſi finaliter laberet in pctm̄ moꝛtale. Sec⁹
reſpectu effectus ꝓpinqui qui eſt gratia:q: ille nunq̄ ſe
parat a penitētia vera pꝛimo modo:q: penitētia vera eſt
ſufficiēs diſpoſitio ad gratiā:qua exiſtēte gratia nō ſub/
trahitur:vt dictū eſt. q. j. huius diſt. ¶ Tertia concluſio. Cōcl̄. 3.
Penitens quotienſcunꝗ cciderit poſt actam peniten/ D
tiam/totiens reſurgere potuit per dei gratiam. Illa con
cluſio pꝛobatur autoꝛitate chꝛiſti Matthei. xviij. loquē/

tis ad petrū querentē quotiēs fratri in ſe peccāti pecca-
ta dimitteret. reſpōdit. Nō dico tibi vſqꝫ ſepties: ſed vſqꝫ
ſeptuageſieſſepties. vbi numerus finit⁹ ponit̄ ꝓ nume-
ro infinito: quotiēs peccauerit ⁊ penituerit. Nō autē po
teſt petrus dimittere peccata fratri/deo nō remittēte: cū
ſolus deus peccata remittat p̄ncipaliter: ⁊ ideo nō min⁹
petro deus pctā remittit penitēti. Patet etiā in oībus au
torītatib⁹ vete. teſta. quib⁹ dn̄s ꝓmittit pctōꝝ remiſſionē
penitētib⁹: in his etem̄ nullum numerū certū deſignat:
ſed indefinite loquitur qui in lege equiualēt vniuerſali.
Hāc ꝯcluſionē late deducit Aug. in de vera ⁊ falſa peni-
tētia c. vj. cuius v̄ba aliq̄ allegat magiſter in textu: addu
cēs ei⁹ alias autoritates. ¶ Rōne ꝓbat̄ poſt Alexā. par.
iiij. q. lxiij. mēbro. iij. ex infinitate diuine miſericordie ex
parte dei: ⁊ ex poſſibilitate ad ꝯuerſionē ex parte anime
Ex primo ſic. Miſericordia dei eſt infinita: ergo nunq̄
ceſſat remittere pctā ſubiecto nō repugnāte. Tenet ꝯn̄a:
q: vbi ceſſat ſublato impedimēto: ibi finit̄. Vn̄ ex infini-
tate ſua decreuit altitudo diuine pietatis homini viatori
nunq̄ retrahere manū miſericordie ſue: ipſo nō ꝑ obicis
poſitionē repugnāte. Antecedēs ꝓbat̄: q: d̄r Eccl̄i. ij. in
fine. Scd̄m magnitudinē illi⁹: ſic ⁊ miſericordia illius cū
ipſo eſt. Sed magnitudo ipſius eſt infinita: ſm illud pſ̄.
Magnitudinis ei⁹ nō eſt finis. g̊ ⁊ miſericordia: imo ea-
dē eſt magnitudo dei ⁊ miſericordia: q: realiter vna ſim
plex eſſentia diuina. ¶ Ex p̄te aīe: q: manēte poſſibilita-
te aīe ad cōuerſionē manet capacitas gr̄e per quā cōuer
titur: ⁊ peccata remittunt̄. Sed q̄diu aīa manet viatrix:
manet in ea libe. arbi. vertibilitas: per quā potēs eſt ſe
diſponere ad cōuerſionē ⁊ gr̄e ſuſceptionē: ergo. Conſe
quētia nota cū maiore. Minor ꝓbat̄: q: vertibilitas ani
me fundat̄ in libertate arbitrij: q̄ eſt eſſentialis aīe: que
quātū ad effectū/nō tollitur niſi per deſertionē dei: qua
E tm̄ deſerit dānatos. ¶ Ex illa cōcluſione ſequit̄ falſitas
opi. imo erroris in primo articulo recitati. De cui⁹ autori
bus Aug. dicit/ꝙ ſunt perfidi pluſq̄ oportet ſapientes:
nō ſobrij ſed mēſurā excedētes. ¶ Ad quoꝝ motiua nūc
eſt reſpōdēdū. Ad primū de autoritatib⁹ quas magiſter
in tex. ⁊ Gratianus de peni. diſt. ij. ⁊. iij. recitāt. Satis ad
illas ipſimet reſpōdent locis allegatis: quoniā aut intel
ligūtur de penitētia ſolēni: que ſm morē eccleſiarū non
iterat̄: aut de penitētia vera quoad effectū remotū prin-
cipaliter intentū. poſt talē penitentiā nō cōtingit finali-
ter peccare nec reſurgere. Aut intelligit̄ de pctīs ſimul
cū penitētia cōmiſſis: nam nō eſt vera penitētia eius qui
adhuc vult peccare. i. qui habet ꝓpoſitum peccādi. Hoc
em̄ velle eſt pctm̄ actuale: nō em̄ ſimul ſtant deteſtari et
odire peccatū ⁊ velle peccare. ¶ Ad rōnes: ad primā cō
ceſſa maiore. Ad minorē diſtinguit̄: quia penitentiā fini-
ri poteſt intelligi vel in ꝓpoſito vel actu. In ꝓpoſito fi-
nitur/qn̄ adeſt ꝓpoſitū recidiuādi: ⁊ hoc modo peniten
tia delens peccata nō debet finiri. i. nō debet habere an-
nexū propoſitū recidiuādi: immo penitētia includit pro
poſitū nunq̄ peccandi. Sed penitētia vera pōt finiri in
actu/tam per recidiuā q̄ per ceſſationē ab actu deteſta-
tionis peccati. Nō em̄ poteſt penitēs ſemper cogitare de
peccato: ⁊ ita dū actu nō cogitat de peccato: ceſſat pctm̄
in actu: quia actus penitētie eſt actus volūtatis: qui pre
ſupponit actuꝫ intellectus qui eſt cogitatio de peccatis.
¶ Ad ꝓbationē minoris dicitur: ꝙ eo modo quo offen-
ſa eſt infinita: ſatiſfactio ⁊ penitentia debet eſſe infinita:
ſed offenſa nō eſt infinita quoad intenſionē vel duratio
nem: ſed tm̄ obiectiue: quia terminatur ad obiectū infini
tum ſcꝫ deū qui offenditur. Et ſic etiam ei ꝓportionatur
penitētia: quia ſimiliter eſt infinita obiectiue: quia termi
natur finaliter ad deū qui placatur: ꝓpter deū nāqꝫ pla
candū debet diſplicere peccatū. ¶ Ad ſcd̄m dicitur/con
cedendo aſſumptū: intelligēdo de effectu ꝓpinquo: nō
autem de effectu remoto: qui eſt adeptio beatitudinis.
¶ Ad probationē cōceditur/ꝙ penitentia ordinata eſt
ad iuſtificationē impij. Et cōſequēter cōceditur/ꝙ nō eſt
vera penitētia per quā non iuſtificat̄ impius. Sed quod
additur/per quā fit filius regni: hoc poteſt intelligi vel
ſm preſentē iuſticiā: vel quoad iuſtificationē finalē. Pri
mo modo cōceditur ꝙ per penitētiā verā de filio carce-
ris fit filius regni. Iuſtificat̄ em̄ ⁊ acquirit gratiā: ꝑ quā
habet ius ad regnū: ⁊ perueniet ſi ius illud. i. gratiā/re-
tinebit. Si v̄o per ſpontaneā recidiuā proijciet gratiam:
perdit ius ad regnū. ¶ Scd̄o modo negatur: quia ſemꝑ F
per penitentiaꝫ fit filius regni: quia pōt quis recedere a
penitētia: ⁊ per hoc a iure acquiſito ad regnū: ⁊ ita fina-
liter priuari regno. ¶ Ad exemplū chriſti qui nō legitur
aliquē bis ſanaſſe corporaliter: pōt breuiter dici ꝙ mul-
ta ſigna fecit dn̄s ieſus q̄ ſcripta non ſunt. Ioh. xx. ⁊. xxj.
⁊ ideo q̄uis nō ſit ſcriptū: tamen eius cōtrariū ſimiliter
ſcriptū nō eſt. Scriptū autē eſt ꝙ ſepius ſpiritualiter eū-
dem ⁊ plures ſanauit: vt patet ſupra de dauid/petro/et
ceteris apoſtolis. ¶ Vel poteſt dici ſm beatum Aug. de
vera ⁊ falſa penitentia. c. v. ꝙ in eo qd̄ ſcriptum eſt. Chri
ſtū multos cecos: multos claudos: multos leproſos ⁊c.
ſanaſſe: oſtendit in diuerſis illis eiſdē ſepe peccata dimit
ti. Ideo em̄ tot ſanauit claudos/cecos/aridos: ne deſpe
ret peccator: ideo autē nō ſcribitur aliquis niſi ſemel ſa-
natus: vt timeat quiſqꝫ iūgi peccato. Et ſubdit. Videm⁹
adhuc quotidie in eccleſia ſepe febricitātes: ſepe langui
dos: ſepe paſſionibus captos: ſepe liberari: vt appareat
totiēs opus miſerētis: quotiēs confeſſio fit penitentis.
Quomodo em̄ corpus quod vilis res eſt ſepe ſanaret: ⁊
animā digniorē ⁊ redemptā nō totiēs liberaret. Medi-
cū ſe vocat: ⁊ nō ſanis: ſed male habētib⁹ opportunum.
Sed qualis eſt medicus qui malū iteratū neſcit curare:
medicoꝝ em̄ eſt centies infirmū viſitare/⁊ centies cura-
re. hec Aug. Et multa bene ad ꝓpoſitum ibi ſequuntur.
¶ Corollariū v̄o qd̄ inferūt nouatiani/ꝙ penitentia nō
ſit iterabilis: patet falſum ex predictis. Et qd̄ addunt/ꝙ
penitētia vera in finē durat: iam ſolutū eſt. ¶ Ad autori-
tatē apoſtoli Heb. vj. dicēdum/ꝙ per hec verba nō vult
negare iterationē penitētie ⁊ effectum eius: nō enim ſi-
bi ipſi contrarius eſt. Sed in epiſtolis ſuis quas ſcripſit
ꝯuerſis ad fidē ⁊ baptizatis: penitētiā ſuaſit lapſis poſt
baptiſmū: vt manifeſte patet in epiſtola ad Corinth. vbi
corinthū illum fornicatorē/etiā fornicatione peccata gē-
tilium ſuperantē/tradidit ſathane vexandū in corpore:
vt ſpūs ſaluus fieret. Alioquin fruſtra in epiſtolis ſuis
laboraſſet reducere ⁊ corrigere poſt baptiſmū errantes:
ſi tales impoſſibile fuiſſet agere penitētiam fructuoſam.
¶ Ad idē eſt ꝙ ſpūs loquēs Iohāni in apocal̄. ſuaſit ec
cleſijs vt penitentiā agerēt qui a prima charitate cecide-
rant. Pulchre ⁊ late errorē hunc reprobat beatus Aug.
in de vera ⁊ falſa penitētia. c. iij. iiij. ⁊. v. ¶ Sed v̄ba iſta G
apoſtoli multipliciter exponūtur a docto. Nam aliqn̄ ſit
vis in verbo impoſſibile: quod ſm aliquos nō accipitur
ꝓprie vt negat oēm poſſibilitatē: ſed vt dicit difficultatē.
Nam perfecti (de quib⁹ loquitur ibi apoſtolus: quibus
omnes cōditiones ſibi copulate cōueniunt) lapſi diffi-
culter reſurgunt: vel exprimit impotentiā nature noſtre
que poteſt per ſe cadere: nō autē per ſe reſurgere: ſm il-
lud pſ̄. Spiritus vadens ⁊ nō rediēs. vt recitat Alexā.
⁊ Hugo de ſacra. lib. ij. parte. xiiij. c. iiij. Vel ſit vis in ver
bo penitētia: ⁊ hoc dupliciter: vel ita ꝙ penitētia refert̄
ad penitentiā: que eſt poſt hanc vitam: illa enim nō me-
retur peccati remiſſionē: ſed tm̄ penitētia que eſt in hac
vita: ⁊ ſic dicit gloſa interli. ſuper hec verba. In alia (in-
quit) vita impoſſibile eſt renouari per penitentiā: qd̄ hic
licet: nō ibi. Vel refertur ad penitētiā preuiā baptiſmo.
Nam ⁊ illa baptizando adulto neceſſaria eſt: vt dicit Au
guſtinus vbi. ſ̄. ca. viij. Qui per ſe peccauit: per dolorem
proprium/⁊ fidem eccleſie indulgentiam acquirit. ſequi
tur. Sine penitentia nulli profuit baptiſmus qui pecca-
uit ſpontaneus. Ad illā penitentiā nemo poteſt renoua-

ri per baptiſmū poſt eius ſuſceptionem: eo ꝙ eſt initerabilis. Vult ergo apl's/ꝙ renouatio baptiſmalis ad penitentiā poſt baptiſma ſemel ſuſceptum ſit impoſſibilis: ⁊ huic cōcordat glo. marginalis q̄ dicit. Negat hic apl's reiteratione baptiſmi: ſed nō excludit penitētiā. Renouari em̄ eſt nouū fieri: nouū autē facere eſt lauacri. ⁊ eſt ſenſus. Impoſſibile eſt eos qui ſemel ſunt illuminati ⁊c. rurſus renouari. i. rebaptizari motos ad penitētiā. hec glo.

¶ Et attēde ꝙ baptiſmus renouat: q: omnē vetuſtatem peccati actualis tollit: culpā. ſ. ⁊ penā. Penitētia aūt nō renouat: q: licz culpā tollat: nō m̄ omnē penā: ⁊ ideo aliquid vetuſtatis relinquit: quod ſubſequēs ſatiſfactio remouet. Vtraſq; ſolutiones tāgit Nicolaus de lyra in poſtilla ſuper textū allegatū. Et quoad iſtā ſcd̄am ſolutionem dicit apoſtolꝰ: volēs remouere errorē quorundā de iudaiſmo cōuerſorꝝ: putantium ꝙ ſicut apud iudeos frequentabant̄ baptiſmata: ſic iterari poſſet baptiſma chriſti: ideo remouēdo errorē hūc dicit. Impoſſibile eſt eos ⁊c. renouari ſupple ꝑ baptiſmū qui eſt fidei ſacramētuz: rurſus ad penitentiā: q: per penitentiā ſequentē nō poſſunt redire ad renouationē baptiſmalez: q: baptiſmꝰ eſt ſacramentū regenerationis ⁊ renouationis: ad Titū. iij. Et ideo nō dicit ꝙ impoſſibile eſt penitere: ſed renouari ad penitentiā p̄dicto modo. Et ideo apte ſequit̄: rurſum crucifigētes filiū dei ⁊ oſtētui habētes. Tales reiterādo baptiſmū/innuūt mortē chriſti iterabilem: et ita oſtētui habent: ideſt deriſioni: quaſi nō ſufficeret niſi iteret̄. de quo. s̄. diſ. vj. q. ij. Et huic cōcordat Aug. vbi. s̄. c. iij. dicēs. De baptiſmo/hoc apoſtolꝰ intellexit. Dixit em̄ eos renouari ꝑ penitentiā impoſſibile eſſe: vt rurſum crucifigant filiū dei: ⁊ vt oſtentui habeāt: ideſt vt baptizent̄: ita vt ly rurſum crucifigētes ⁊c. determinet ly renouari ad penitentiam: vt ſit ſenſus. Impoſſibile eſt renouari ad penitentiā tali renouatione qua rurſus crucifigāt/ideſt oſtētui habeāt mortē filij dei: hoc aūt nō fit niſi per baptiſmi iteratione qui mortē chriſti et ſepulturā eiꝰ ſignificat. Et ſm̄ hoc etiā eſt intelligēda autoritas apoſtoli ad Heb. x. Volūtarie peccantibꝰ nobis poſt acceptā noticiā veritatis: iā non relinquit̄ pro peccatis hoſtia ſcz alia vel ſcd̄a: q: mors chriſti non iterat̄: qui ſe ſemel obtulit pro peccatis oīm. Vn̄ glo. nō dicit: nō eſt vltra penitētia vel remiſſio: ſed hoſtia. i. crux ſcd̄a: q: vna ſufficit volens ne vltra hoc expectemus vel peniteamꝰ. hec glo. ¶ Quāuis etiā innuat differentiā inter volentē peccare ⁊ volūtarie peccare: nā volēs peccat q̄ paſſione aliqua victus peccat: et nō ex malicia in peccato ꝑſeuerat. Sed volūtarie peccat qui ex habitu ⁊ malicia ac perſeuerāter peccat: ⁊ ſic exponit volūtarie in pctīs manētibꝰ nō relinquit̄ hoſtia: ideſt talibꝰ nō ꝓficit hoſtia chriſti ad peccati remiſſionē: quia deficit penitētia. De expoſitione apl'i late tractat Hugo

h de ſacra. lib. ij. ꝑte. xiiij. c. iiij. ¶ Per h̄ ad aliud qd̄ ſequit̄ ꝙ penitētia habet efficaciā a paſſione chriſti ſicut baptiſmus: ergo nō iterat̄ ſicut nec paſſio nec baptiſmus. Negetur ꝯña: ⁊ ratio diſſimilitudinis tacta eſt. s̄. q. j. diſt. vj. q: nō ita appropriate ſignificat penitētia chriſti mortem ſicut baptiſmꝰ. Deniq; baptiſmus ſcd̄o datꝰ nullā penitꝰ hz efficaciā reſpectu remiſſiōis peccati/ſicut iterata penitētia. Cuiꝰ radicalis ratio eſt inſtitutio diuina: licz cōcurrāt etiā alie cōgruētie ſupra tacte. ¶ Ad aliud de facilitate venie q̄ prebet incentiuū delinquendi. Rn̄det Aug. ꝙ promptitudo dei ad remittēdū peccatū/argumentū eſt/ꝙ peccata multū diſplicēt deo: qui ſemper preſto eſt ea deſtruere: ſi em̄ ea amaret: nō ita ſemꝑ deſtrueret: ſed cōſeruaret atq; ſua munera foueret. Semꝑ deſtruit peccata q̄ inuenit: ne ſoluat̄ qd̄ creauit: ne corrūpat̄ quod amauit.

¶ Tamē ad formā reſpōdet̄: ꝙ nōnunꝗ̄ malis ⁊ ingratis mētibꝰ bona ſunt occaſio mali: nō ꝑ ſe: ſed ꝑ accidens ex malicia abutentiū. Sicut ecōuerſo bonis oīa cooperātur in bonū. Rom. viij. Per ſe aūt facilitas venie eſt incētiuū amoris; ſicut cetera dei beneficia; inter que illud nō eſt minimū: ſed grande ⁊ magnū. Vn̄ de per ſe incitat ad diligendū miſericordē deum: qui per ſuā bonitatē nō ſtatim cōdemnat peccatorē: ſed expectat: ⁊ ſemꝑ reuertentē recipit vt ſaluet. Nihil autē ita peccato obnitit̄ ſicut dilectio dei. ¶ Itē nō eſt ſimplicit̄ facilis venia peccatorꝝ per penitētiā acq̄ſita: vt em̄ pctm̄ penitꝰ quoad culpā et penā remittat̄: requirit̄ magna cōtritio cordis: ⁊ grauis erubeſcētia ex cōfeſſione oris: ⁊ penalis ſatiſfactio operis: q̄ nō ſunt facilia: ſed valde difficilia: ſecus de venia ꝑ baptiſmū collata. ¶ Ad illud de ꝓuerbijs d̄r: /ꝙ loquit̄ de eo qui ſic gradit̄ vſq; in finē: nō reuertēs ꝑ penitētiā: ſed cōcidit per finalē impenitentiā a qua nemo reſurgit.

¶ Ad ſequēs de cōtumelia d̄r: ꝙ ꝑ repetitionē baptiſmi contumelia fit baptiſmo ⁊ paſſioni chriſti. Baptiſmo: q: fruſtra ⁊ ſine effectu reiterat̄. Paſſioni: q: per iteratū baptiſma/iteratio mortis chriſti ſignificatur: et ita falſitas paſſioni eiꝰ imponit̄. Nō ſic de penitētia: q̄ ſi vera fuerit: nunꝗ̄ caret ſuo effectu: nec ipſa iterata ſignificat iteratā ſeu iterādā chriſti mortē: quia licz habeat efficaciā ex chriſti paſſione: nō m̄ ſic ꝓprie eſt ſignum paſſionis ſicut baptiſmus. Pulchras rōnes ponit Pe. de pal'. diſ. p̄ſenti. q. v. arti. j. Cur penitētia iteratur: nō baptiſmus. ¶ Ad vltimū de beato Amb. dicēdū ꝙ loquit̄ de penitētia ſolenni: de qua. j̄. dicet̄. Et tantū de articulo ſcd̄o. ¶ Quantū ad tertiū articulū dubitat̄ p̄mo de duratiōe penitētie: vtruz Arti. 3. Dub. 1.
poſtꝙ pctā ſunt dimiſſa/manere debet eorūdē penitētia 3
Pro rn̄ſione ſupponēdū: ꝙ eſt pn̄ia virtꝰ: ⁊ pn̄ia ſacrm̄. Et q: penitētia ſacrm̄/nō eſt niſi abſolutio penitentis a pctīs cōfeſſis: ad illā penitentiā tenet̄ pctō: qn̄ tenet̄ ad cōfeſſionē: ⁊ de illo videbit̄ diſ. xvij. ¶ Sed hic breuiter de penitētia virtute q̄ eſt actus deteſtationis peccati aut habitus ad illū inclinās infuſus ſi ponit̄: vel acquiſitus. ¶ Quo p̄miſſo d̄r primo. Ad habitꝰ pn̄ie infuſi (ſi ponitur) cōſeruationē: hō ſemꝑ tenet̄ poſt peccati remiſſionē Patet: q: ſemꝑ tenet̄ hō nō peccare: ergo ſemꝑ tenet̄ habitū infuſum pn̄ie poſt pctī remiſſionez in ſe hr̄e. Tenet ꝯña: q: habitꝰ ille nō amittit̄: niſi ꝑ pctm̄ mortale: ſicut ⁊ charitas quā comitat̄: q: ſicut habitꝰ infuſi a ſolo deo infundunt̄: ſic a ſolo deo cōſeruant̄. Cōſeruat aūt deus dona ſua: niſi ille cui donant̄ demereat̄ illa a ſe tolli. Hoc aūt demeritū eſt ꝑ pctm̄ mortale. ¶ Scd̄o d̄r: ꝙ penitēs nō tenet̄ habere ſemꝑ habitū penitētie acquiſitū: immo nō tenet̄ illū habere. Probat̄: q: ſine iſto habitu pōt peccatū remitti ⁊ ſequēter remittit̄: ergo nō neceſſario req̇rit̄. Antecedēs patet: q: ad vnicū actū pn̄ie ꝑfecte circūſtantionatū remittit̄ pctm̄: vt patet ex p̄miſſis: ſed habitus acquiſitꝰ nō generat̄ ex vno actu ſed ex pluribus frequentatis: vt patet. ij. Ethicorꝝ. ¶ Tertio d̄r: ꝙ penitens poſt pctm̄ dimiſſum: nō tenet̄ ſemper ad actū penitentie efficiendū vel elicitū cōſeruādū. Patet: quia habere huiuſmodi actū/eſt quid poſitiuū: ſed nullū preceptū affirmatiuū obligat ꝓſemper ad actū poſitiuuz. Itē: nullus tenet̄ poſt peccatuz dimiſſum cogitare de pctō cōmiſſo: ſaltē nō ſemper: ergo nō tenet̄ ſemꝑ habere peccati deteſtationē. Tenet cōſequētia: q: deteſtatio peccati: cum ſit actus volūtatis: p̄ſupponit neceſſario cognitionē deteſtādi. ¶ Quarto d̄r poſt Alex. ꝑte. iiij. q. lxviij. mēbro. ij. arti. ij. ⁊ Rich. diſ. p̄ſenti. q. ix. arti. j. cōcordat beatꝰ Tho. diſtin. xvij. q. ix. arti. iiij. lib. iiij. Peccator ſemꝑ tenetur ad peccati mortalis deteſtationē: nō m̄ ꝓſemper: ſed pro aliqn̄: etiā poſt peccati remiſſionē. Probat̄ quātū ad illud qd̄ ſemꝑ tenet̄: per beatū Augu. in lib. de vera ⁊ falſa penitētia. c. xiij. Penitēs (inquit) dolorē cū vita finiat. Naz et ſi apl's etiā peccata per baptiſmū remiſſa cōtinue plorat: nobis ſuꝑ fundamentū apoſtolorꝝ poſitis q̇d preter plorare reſtat. vbi enim dolor finitur: deficit penitentia. Si autē penitentia finitur: quid relinquitur de venia: tādiu enim gaudeat ⁊ ſperet de gratia: ꝙdiu ſuſtentatur a penitētia. Dixit em̄ dn̄s. Vade et amplius noli peccare. non dixit; ne pecces; ſed nec voluntas peccādi in te oriat̄

tur:qꝺ quomodo ſeruabit̃ niſi doloꝛ cõtinue in peniten-
tia cuſtodiat̃. Sic ſemꝑ doleat ⁊ de doloꝛe gaudeat: ⁊ nõ
ſit ſatis ꝙ doleat. Ex ſide doleat ⁊ ſe nõ ſemꝑ doluiſſe do-
leat. hec Aug. Itẽ beatus Grego. in moꝛalibus ſuꝑ illud
Job. xiiij. Anima ipſius ſuꝑ ſemetipſo lugebit. dicit. Di-
gnuꝫ eſt vt in ſe ſemꝑ meroꝛes inueniat: qui in ſe relicto
creatoꝛe gaudia querebat. Itẽ Hugo lib. ij. de ſacra. par
te. xiiij. c. ij. Neceſſe habes ſemꝑ penitere. Itẽ idem. Dñs
ſoluẽs penitẽtẽ a culpa: ligat eũ a vinculo perpetue de-
teſtationis eiuſdẽ. Adducit ad idẽ Alexã. ꝑſuaſiones: qꝛ
ſemꝑ debet homini diſplicere peccatũ ſuũ. Tum: quia re
ceſſus a malo debet eſſe perpetuus. Si eñ aliter maluꝫ
placeret: bonus nõ eſſet. Tũ quia ad penã perpetuã pec
catoꝛ fuit obligatꝰ: ideo deteſtatio peccati per quã ſoluit̃
pena perpetua: debet eſſe perpetua. Tum: quia per pec-
catũ deus: qui eſt bonũ eternũ: derelictꝰ eſt: ideo penitẽ-
tia per quã deus recuperat̃: debet eſſe perpetua. ¶ Sed
quia dictũ eſt: ꝙ licꝫ ſemꝑ: ſed tñ nõ pro ſemꝑ tenet̃ pec-
Dub. 2. catoꝛ reſurgẽs ad penitentiã: ſed pꝛo aliqñ. Queritur et
dubitat̃ ſcꝺo: qñ tenetur ad actualẽ penitentiã poſt pec-
cati deletionẽ. Rñdet Alex. ⁊ poſt eũ Ricb. ꝙ tũc tenet̃
qñ penitẽs recoꝛdat̃ peccatoꝝ ſuoꝝ quibꝰ deũ offendit.
qꝺ Ricb. ſic pꝛobat: qꝛ nõ fideliter ſeruat reparatum fe-
dus diuine amicitie: cui actu nõ diſplicet cũ deliberat il-
lud: qꝺ inter ipſum ⁊ deũ cauſa fuit inimicitie. Et poſſet
talis ratio addi: qñ peccatũ per intellectũ pꝛeſentat̃ vo-
luntati ſub ratione diuine offenſionis: aut volũtas circa
illud elicit actũ aliquẽ: aut nullũ. Si nullum: videt̃ ma-
gna paruipẽſio dei que nõ ſtat cũ eius dilectione: cogita
re actualiter eius offenſaꝫ: ⁊ in voluntate nõ habere diſ-
plicentiã: cũ nullus cogitet de offenſa amici quin diſpli-
ceat ſibi. Et vile eſt nimis apud voluntatẽ ꝙ circa cogi-
tatũ nullũ elicit actum. videt̃ eñ illud cõtemnere. Si vo
elicit actũ: aut cõplacẽtie: ⁊ hoc non: ſic eñ denuo pecca
ret: ergo actũ diſplicẽtie. ¶ Et põt ratio bꝛeuiter ſic foꝛ-
mari. Occurrente peccato in memoꝛia vt dei offenſiuo:
volũtas tenet̃ circa illud elicere aliquẽ actuꝫ tanꝗ̄ circa
rem arduã ⁊ nõ vilipẽdendã: ⁊ tenet̃ nõ elicere actũ cõ-
placẽtie: ergo actũ diſplicẽtie: qꝛ nõ ſunt alij actꝰ volũta-
tis eliciti ꝗ̄ cõplacere ⁊ diſplicere. i. nolle ⁊ velle. Et con
firmatur. Ex charitate dei quilibet tenet̃ nolle qꝺ actua-
liter nouit deo diſplicere: ſed actualiter cõſiderãs pctm̃
vt dei offenſiuũ: nouit illud deo diſplicere: g̊ tenet̃ illud
nolle iquãtũ dei offenſiuũ. Cõſequẽtia nota: cũ minoꝛe.
⁊ maioꝛ videt̃ ſiliter manifeſta: qꝛ ex eo ꝙ tenemur nos
ꝯfoꝛmare diuĩe volũtati nobis cognite: cui diſplicet om-
ne peccatũ in rõne offenſe: debet ⁊ nobis diſplicere. Itẽ
pꝛeceptũ eſt nobis nolle peccare: ſm illud. Uade et am-
plius noli peccare. Job. v. ⁊. viij. Aut ergo obligat nos
pꝛo aliqñ: vel pꝛo nullo tẽpoꝛe. Nõ ſcꝺm: qꝛ ſic non obli
garet ⁊ ita nõ eſſet ꝑceptũ: vel ꝑ aliquo tp̃e: ⁊ nõ poteſt
aſſignari aliud niſi dũ actualiter occurrit in memoꝛia vt
dei offenſiuum. Et ſm hoc intelligende ſunt autoꝛitates
adducte pꝛo ꝓbatione pme partis huiꝰ quarte ꝓpoſitio
nis. Et ſi rõnes ille ꝯcludũt: vident̃ eque ꝯcludere ꝙ oc
currẽte memoꝛia actuali dei vt ſummi ⁊ infiniti boni: te-
nemur elicere actũ dilectiõis eius ſuꝑ oĩa: non minus ꝗ̄
actũ deteſtatiõis peccati in pꝛioꝛi caſu. Nã ⁊ actus dete-
ſtãdi peccatũ vt offenſiuũ dei ſummi boni: includit hũc
actũ dilectionis dei ſuꝑ oĩa. Et dictũ eſt de libertate: qꝛ ſi
fieret memoꝛia imperfecta ſtatim euaneſcẽs nõ haberẽt
pꝛedicta veritatẽ. Quicq̊d ſit de neceſſitate hoꝝ actuum
diſplicẽtie peccati vt offenſiui dei ⁊ dilectionis dei in ca-
ſibus dictis: vtile tñ eſt ⁊ meritoꝛiũ eos elicere: ⁊ pericu
Dub. 3. loſum omittere. ¶ Tertio dubitat̃. Utrũ peccatoꝛ peni
tẽs ad maioꝛẽ gratiã/minoꝛẽ/vel equalẽ reſurgat ꝗ̄ pec
cando perdidit. Pꝛo reſpõſione ad hoc dubiũ: notandũ
ꝙ parũ generalius loquẽdo: reſurgere ad equalẽ ſtatuꝫ
maioꝛẽ vel minoꝛẽ põt tripliciter intelligi: vel de ſtatu di
gnitatis; vel de ſtatu gratie; vel de ſtatu gl̃ie. Status di-
gnitatis attenditur ex varijs pꝛerogatiuis. Unde ſic ſta-
tus virginitatis eſt digniοꝛ ſtatu cõiugij. Sic ſtatꝰ iuſtoꝝ
ideſt ſemper permanentiũ in innocẽtia baptiſmali/nobi
lioꝛ eſt ſtatu iuſtificatoꝝ. i. reſurgentiũ a culpa moꝛtali ꝑ
penitentiã. Et hoc modo reſurgẽs per penitẽtiã non re
ſurgit ad eundẽ vel equalẽ ſtatum dignitatis in quo fuit
ante lapſuꝫ: ⁊ hoc vult quedã glo. ſuper illud Amos. v.
Cecidit: nõ adijciet vt reſurgat virgo iſrael. Non negat
poſſe reſurgere: ſed nõ reſurget virgo iſrael': quia ſemel
oberrãs: etſi repoꝛtet̃ humeris pij paſtoꝛis: nõ habet eã-
dem gloꝛiã cũ illo qui nunꝗ̄ ab eo oberrauit. Nã vt vult
Hugo lib. ij. de ſacra. parte. xiiij. c. iiij. licꝫ qui cadit reſur-
gere põt: ⁊ non ſolũ reſurgere: ſed etiã melioꝛ reſurgere
ꝗ̄ fuit cũ cecidit. Nemo tñ melioꝛ poſt caſum ſurrexit vel
ſurgere potuit ꝗ̄ ſi non cecidiſſet: ⁊ hec que modo reſur
gẽdo bona oꝑatus eſt: oĩa ſtando oꝑatus fuiſſet. In hoc
ſm aliquid dici poteſt: quia omnis qui cadit id qꝺ caden
do perdidit: amplius totum recuperare nõ poteſt: quia
quicq̊d poſtea ad coꝛrectionẽ vel recuperationẽ adiece-
rit: facere oĩno nõ põt quin melioꝛ fuiſſet ſi hec oĩa habe
ret ⁊ tñ nõ cecidiſſet. ⁊ addit moꝛalẽ doctrinã dicẽs. Pꝛo
pterea nemo in ſpe coꝛrectiõis peccare debet: quia quic-
quid ſemel amittit̃: amplius ipſum nõ recuperat̃. Si vir
go es: cuſtodi diligẽter qꝺ habes: noli in ſpe peccare: no
li cadere ꝗ̄ſi melioꝛ ſurrecturus ſis. Quicq̊d poſtea fece
ris: facere tñ non potes: quin melioꝛ eſſes ſi hꝺ faceres vt
virgo eſſes. ſequit̃. Si magnuꝫ eſt aliqñ ſurgere: maius
eſt vtiꝗ nunꝗ̄ cecidiſſe. Si bonũ eſt ſanatũ eſſe: melius
eſt nunꝗ̄ coꝛruptuꝫ eſſe. hec Hugo. ¶ Ex quo ſequitur
ꝙ reſurgẽs poſt lapſum nunꝗ̄ cõmodum repoꝛtat ex la
pſu: etiã ſi reſurgat melioꝛ ꝗ̄ fuerat ante lapſum: qꝛ ſem-
per perdit tẽpus illud quo fuerat in peccato: in quo mul
ta merita cõparare potuiſſet ſi nõ cecidiſſet. ⁊ cũ hoc om
ne meritũ qꝺ reſurgẽs ſibi acq̊ſiuit. ¶ Et per hoc patet
ꝙ lapſus in peccatũ nunꝗ̄ reſurgit ad ſtatum eiuſdẽ di-
gnitatis in quo fuit ante lapſuꝫ: licꝫ etiã melioꝛ reſurgat
Sicut ſtat virginẽ lapſam ꝑ penitẽtie feruoꝛẽ ad maioꝛẽ
gratiã reſurgere ꝗ̄ habuit ante lapſuꝫ: ⁊ ſic melioꝛẽ poſt
lapſuꝫ ⁊ penitẽtiã ꝗ̄ ante: tñ ad ſtatũ virginitatis nõ po
teſt reſurgere. Sic quicũꝗ lapſus ad ſtatuꝫ nõ ſic lapſi/
nõ põt reſurgere: ⁊ de hꝺ ſufficiat tãta dixiſſe. ¶ Sed nũc M
redeũdo ad diuiſionẽ ſupꝛa poſitã: reſurgere ad ſtatum
equalis gr̃e maioꝛis vel minoꝛis/eſt reſurgentẽ equaleꝫ
gratiã maioꝛẽ vel minoꝛẽ reſurgẽdo acquirere/ſicut ha-
buit ante lapſum. Sic reſurgere ad ſtatũ equalis gloꝛie/
eſt lapſum reſurgenteꝫ habere ius ad equalẽ gloꝛiã: vel
eſt ipm reſurgere ad ſtatũ illũ cui coꝛreſpõdebit equalis
gloꝛia ei/quã habuiſſet ſi non cecidiſſet. Sic de maioꝛi ⁊
minoꝛi ſuo modo: ⁊ hꝺ modo intelligẽdo dubium ſunt di
uerſe opi. Una Sco. diſt. xxij. arti. ij. quarti ſcripti tenen-
tis: ꝙ reſurgẽs poſt lapſuꝫ reſurgit ad tantã gratiã: quã
ta debet̃ ſua diſpoſitione ad gratiã tanꝗ̄ meriti de con-
gruo: hoc eſt conatui boni motus ſui quem habuit in re
ſurgẽdo: hoc eſt reſurgit pꝛeciſe ad tantã gratiã: quantã
meruit actus penitẽtie ꝑ quẽ reſurgit: ſiue de condigno
ſiue de cõgruo: ſiue ante lapſuꝫ habuerit magnã gratiã
ſiue paruã. Et quia conatus ille eſt inequalis in reſurgẽ
tibus: etiã ad inequalẽ gratiã reſurgũt penitẽtes. Et ali
qui ad maioꝛẽ gratiã ea quã in lapſu perdiderãt: aliq̊ ad
equalẽ: aliqui ad minoꝛẽ. Et hoc ſic pꝛobat: quia nõ om-
nis cadens ſemꝑ grauius cadit ꝗ̄ pꝛius ceciderat: igitur
nec reſurgẽs gratioꝛ reſurgit ꝗ̄ pꝛius fuit. Itẽ pꝛima gra
tia poteſt eſſe maioꝛ et minoꝛ: ⁊ per cõſequens minima.
Sed per penitentiã acquirit̃ pꝛima gratia: ergo poſſibi-
le eſt gratiã recuperatã per penitẽtiã aliqñ eſſe minimã.
¶ Scꝺo dicit ꝙ oĩs reſurgẽs ꝑ penitẽtiã/reſurgit ſemꝑ
ad plura merita in acceptatione diuina ꝗ̄ habuit quãdo
cecidit. ¶ Tertio dicit ꝙ reſurgens ex ea parte ad maio-
rem gloꝛiam oꝛdinatur: ſed non opoꝛtet eum in maioꝛi
gratia reſurgere. Quia vt dictum eſt: ſm diſpoſitionem
eius;

rius in deteſtãdo peccatum cõmiſſum intenſe vel remiſſe/
datur tũc ſibi maior vel minor gratia. Cuius fundamẽtum
eſt: qꝛ in reſurgẽte per penitẽtiam reuiuiſcũt priora merita:
ſed nõ prior gratia. Cuius rationẽ infra aſſignat: qꝛ gratia
prior fuit tñ donũ dei: merita aũt erãt aliquo modo opera
hominis. Et ideo merita ſemꝑ ſunt ſibi ſalua in acceptatio
ne diuina: gratia vero nõ: vt propter eã ordineť ad aliquod
premiũ: quia habuit eã: ſed tantũmodo per eã ſi nũc habet
eã: et hoc conſonat iuſticie. Ad quoꝝ declarationem premi
ſit: ꝙ nõ eſt idem habere plura merita reſeruata in accepta
tione diuina in ordine ad premiũ pro eis reddẽdũ: ⁊ habe/
re maiorem gratiã intẽſiue. Uniuerſaliter eñ cuicũqꝫ meri
to debetur: nõ tñ aliquod premiũ accidẽtale: ſed etiam pre
miũ eſſentiale. Patet: qꝛ ſi quis illud ſolũ haberet ſine om
ni alio merito beatificareť: non preciſe in illo gradu in quo
propter gratiã ſolã ſine meritis beatificaretur: ſicut paruu
lus tunc baptizatus. Gloria eñ cuiuſcũqꝫ habentis ꝓpriũ
meritũ/ excedit gloriã talis. ergo quodcũqꝫ meritũ ſequẽs
alia merita iã habita/ requirit propriũ gradum glorie eſſen
tialis ſibi correſpõdentem: et hoc cõſonat ſcripture que in
multis locis aſſerit ꝙ reddet vnicuiqꝫ iuxta opera ſua. pš.
lxi. Idẽ Apoc. ij. ⁊. xiiij. Opera enim illoꝝ ſequuntur illos.
¶ Et contra illa replicatur ſic. Reſpõſio data videť inclu/
dere repugnãtiã: quia ſi reſurgẽs eſt dignus maiori gloria
qñ reſurgit ꝙ̃ fuit qñ cecidit: et cecidit a magna gratia per
quã fuit dignus magna gloria: ergo non reſurgit in parua
gratia: qꝛ ad vnicũ meritũ quod reſurgẽdo ſuperaddit: nõ
addit tãtum de gloria: quãtum defectus ſecũde gratie ſiue
eius minoritas reſpectu ꝑme diminuerit de gloria. ¶ Ad
illud reſpondent: ꝙ preſcindẽdo illud in gloria qđ reſpon/
det meritis ⁊ dicatur b/ ab illo qđ reſpondet gratie: et illud
dicať a/ forte excedit b/ ⁊ qñ iſte reſurgit: qꝛ oĩa merita prio
ra viuũt in acceptatione dei: redit ſibi ius ⁊ dignitas ad to
tum b/ ſed ad a/ nõ redit ſibi ius/ ſi gratia ſecũda ſit minor
prima. ¶ Ex quo infert ꝙ vtile eſt cõtinue (quãtum poſſi/
bile eſt) opera meritoria exercere: ꝙ̃uis remiſſa adeo vt ꝑ il
la nõ ſtatim augeať gratia: qꝛ correſpõdet ſingulis in acce
ptatione dei determinatus gradus glorie. Nec adeo expe/
dit ſaluare gratiã quantũ opus remiſſum agere per qđ nõ
augetur gratia: qꝛ et ſi iſte ſic remiſſe agẽs nõ habeat maio
rẽ gratiã per opus ſuũ: ꝙ̃ ille dormiẽs in quo ſaluatur gra/
tia ſine tali opere: nõ tñ fruſtra ille egit: nec in vllo excedit
illũ qui dormit per hoc qđ agit: iã dignus eſt aliquo eterno
bono quo non eſt dignus ille. Uult ergo ſummarie ꝙ pec/
cãs mortaliter perdit gratiã habitã quoad ſe: et quoad pre
miũ correſpondẽs: ita ꝙ poſt reſurgẽs/ gratiã perditã non
recuperat: neqꝫ premiũ gratie correſpondẽs. Sed cõſequi/
tur tñ gradũ glorie correſpõdentẽ meritis prioribus ꝑ pe/
nitẽtiã viuificatis: et poſterioribus et gratie illi preciſe que
per deteſtationẽ pctõꝝ eſt acquiſita. Supponit etiã ꝙ non
Contra opinio. Scoti. N per quẽlibet actũ meritoriũ augetur gratia. ¶ Contra illã
opi. arguitur ꝙ reſurgẽs ad maiorẽ gloriã: etiã reſurgit ad
maiorẽ gratiã. qđ probatur: qꝛ vt ipſe dicit diſt. xxi. q. i. ante
ſolutionẽ rationũ: quodcũqꝫ meritũ mereť augmentũ gra
tie: qꝛ aliquẽ determinatũ gradũ glorie: ad quẽ requiritur
vt diſpoſitio preuia aliquis gradus gratie: ergo reſurgens
ad priora merita ⁊ per hoc ad maiorẽ gloriã reſurgit ad ma
iorẽ gratiã. Tenet conſequẽtia ex dicto ſuo ibidẽ: qꝛ oĩs gra
dus glorie requirit determinatũ gradũ gratie vt diſpoſitio
nẽ preuiã. Sicut ergo reſurgit ad priora merita: reſurgit ad
priorẽ gratiã: ⁊ cũ hoc ad nouum gradũ gratie prime corre
ſpondẽtem bono motui deteſtationis. ¶ Et ſi reſpõdetur
ſicut ipſe vbi ſupra reſpondet ad ſaluandũ ne ſibiipſi cõtra
rietur: ꝙ non ſemper poſt quẽlibet actũ meritoriũ deus au
geat gratiã proportionatã merito: ſed augmentũ debitum
meritis remiſſis reſeruat vſqꝫ ad inſtãs mortis. Adhuc ſtat
ratio: ꝙ reſurgens per penitentiam nõ tñ ſurgit ad gratiã
primã: ſed etiã ad oẽm gratiã prioribus meritis (prius per
pctm̃ mortificatis: et nũc per penitentiã viuificatis) corre/
ſpondentẽ ſiue tũc ſiue poſterius conferendã: et per conſe
quens ad omnẽ gloriam tam gratie priori ꝙ̃ ſecũde: ꝙ̃ etiã
meritis prioribus ⁊ poſterioribus correſpondentẽ. ¶ Pre
terea dicere: ꝙ augmẽtum gratie qđ meretur meritũ remiſ
ſum: nõ ſtatim cõferatur: ſed vſqꝫ ad inſtãs mortis differať:
eſt omnino volũtarium/ nulla ratione vel autoritate ſuffal
tũ: ergo ea facilitate contẽnendũ qua approbandũ ſm bea
tũ Hiero. Rationabilitas quoqꝫ quã ipſe aſſignat propter
quam in inſtãti mortis augmentũ gratie cõferatur: qꝛ tunc
nõ eſt homo in via: ſed in termino in quo premiũ meritorũ
reddi debet: nõ valet: qꝛ gratia nõ eſt premium meritoꝝ qđ
reddi impedit ſtatus viatoꝝ: immo gratia viatoribꝰ eſt cõ
ueniẽs et proportionata: ſecus de gloria. ¶ Preterea: ſic ſe
habet gratia ad opus meritoriũ: ſicut virtus ad opus vir/
tuoſum/ ſaltẽ quoad augmentũ: ſed virtus ꝑ quẽlibet actũ
cõtinuo augetur: ergo etiã gratia per quẽlibet actũ merito
rium. ¶ Preterea: omnis qualitas intẽſibilis per additio/
nẽ gradus ad gradũ: ſi intẽditur per aliquod intẽſum: etiã
intẽditur per quodlibet eiuſdẽ generis remiſſum. Gratia
exẽpli: ſicut habitũ virtutis intendit operatio intẽſa: ita eti
am operatio remiſſa. Quia ſicut ſe habet intenſum ad intẽ
ſum: ita ſe habet remiſſum ad remiſſum ceteris paribꝰ. Gra
tia exẽpli: ſicut agẽs intẽſum producit actum intenſum: ſic
agens remiſſum producit effectũ remiſſum: ergo ſicut ope/
ratio meritoria intenſa augmentat gratiam ad gradũ intẽ/
ſum: ita remiſſa ad gradum remiſſum. ¶ Et licet operatio
meritoria proprie nõ producat gradũ gratie: cũ gratia a ſo
lo deo creetur: ꝓducit tñ improprie ⁊ meritorie. Et de lege
ordinata deus augmẽtat gratiã ſm proportionẽ meriti: vt
habitũ eſt diſt. xvij. in primo de charitate. ¶ Ex illis patet
ꝙ per quodlibet opus meritoriũ augmẽtatur gratia ſicut
gloria: vel ius ad maiorẽ gloriã. ¶ Patet ſcđo: ꝙ reſurgẽs
ſicut reſurgit ad plura merita: ita etiã ad maiorẽ gratiam.
¶ Ad rationẽ quã adducit ad oppoſitum/ dicendũ: ꝙ licꝫ Ad rationes Scoti.
gratia ſit donũ dei: eſt tñ etiã ab homine meritorie de cõdi/
gno vel de congruo: nec infundiť adulto ſine ſua operatio
ne: ſaltem diſpoſitiue. Sic ⁊ merita principalius ſunt a gra
tia in rõne meriti ꝙ̃ ab homine: gratia aũt a ſolo deo: et ita
operatio meritoria eſt etiã a deo. ¶ Preterea: etiã ſi gratia
eſſet a ſolo deo: nulla preuia operatione hoĩs ⁊ opus meri
toriũ a ſolo hoĩe: quoꝝ tñ neutrũ verũ eſt: adhuc nihil pro/
bat ratio ſua: qꝛ licet gratia ſit tñ donũ dei: tñ cum infundi
tur homini iam eſt data homini: et vt ita dicã: res ſua: ⁊ per
eã ordinatur hõ et acceptatur ad aliquod premiũ eſſentia/
le: eo ipſo ꝙ habet eam: et acquirit ius ad tale premiũ: non
minꝰ ꝙ̃ per opus meritoriũ ad premiũ operi meritorio cor
reſpondens: ergo ſicut manet ius ad premiũ in acceptatio
ne diuina ex opere meritorio (licet per pctm̃ ſequẽs impe/
ditũ) ita manet ius ad premium gratie correſpondẽs: licet
impeditũ. vñ ſublato impedimẽto manet homini vtrunqꝫ
ius ſaluũ. ¶ Ad aliã rationẽ pro primo dicto: nõ omnis ca
dens grauius cadit ⁊c. negeť ꝯña: nec eſt ſimile: qꝛ vt infra
diceť: ⁊ tenet ille doctor peccata prius dimiſſa nõ redeunt:
ſed gratia amiſſa ⁊ merita in reſurgẽte redeunt ⁊ viuifican
tur: vt infra diceť. Si vero redirẽt peccata dimiſſa in recidi
uãte: antecedẽs eſſet falſum: tunc eñ grauius caderet quiſ
quis recidiuãs: qꝛ caderet in peccata priora redeũtia: et cũ
hoc in peccatũ nouũ quo recidiuaret: ſicut reſurgens reſur
git ad oẽm gratiã perditam ⁊ merita mortificata: et cũ hoc
ad nouũ gratie gradũ penitẽtie qua reſurgit correſponden
tem: et ideo reſurgit gratior. ¶ Ad ſcđm: ſi primã gratiam
intelligit illã que preciſe reſpõdet diſpoſitioni reſurgẽtis:
cõcediť ꝙ illa põt eſſe minima in actu. Nõ addiť: qꝛ mini/
ma que põt eſſe nõ eſt dabilis: nõ aũt reſurgit ad illam tñ:
ſed ad illã: et ad omnẽ prius perditã: ⁊ illa nõ põt eſſe mini
ma: et per hoc gratior ꝙ̃ fuit priꝰ ꝙ̃ cecidit. ¶ Alia eſt opi. B
quã approbat Alex. q. lvij. par. iiij. et poſt eũ ſan. Bonauẽ.
diſt. preſenti: que magis videť reſtringere diuinã largitatẽ:
quia Sco. licet eã reſtringat quãtũ ad reſtitutionẽ gratie ⁊
glorie ſibi correſpõdẽtis penitẽti: extẽdit tñ eã quãtũ ad re
tributionẽ meritoꝝ. Hec aũt opi. reſtringit eã quantum ad

gratiã:tenẽs ꝙ gratia amiſſa per pctm̄/nõ reſtituitur penitẽti:nec quoad ſe:nec quoad p̄miũ correſpondens. Sed penitẽti reſtituitur gratia/ẜm eius diſpoſitionẽ magna vel parua:et in hoc cõcordat cũ Sco. Cõſequẽter tenet:ꝙ opera meritoria per mortale mortificata reuiuiſcũt ad p̄miũ: nõ ẜm quantitatẽ gratie a qua ſunt elicita:ſed ẜm quantitatem finalis gratie/ac ſi eſſent ab illa elicita.⁊ ſi iſta gratia finalis eſt magna:magnũ p̄miũ retribuiẜ: ſi parua/paruũ. Unde ſtat merita viuificata plus p̄miari ſi gratia finalis maior eſt ea a qua ſunt elicita. Stat etiã ea minus p̄miari ſi gratia penitẽtis ⁊ finalis fuerit minor. Primũ ꝓbat quedã experiẽtia: quia cũ perfectus aliquis cadit in pctm̄ enorme diu iacẽs in eo:poſtea dũ penitet ſentit ſe tepidũ et pronũ ad lapſum indigentẽ maiori manuductione/ꝙ̄ imperfecti nõ lapſi:qđ nõ eſſet ſi prior gratia perfectoꝝ rediret. Itẽ ſic videreẜ ꝙ dñs reuocãdo ad penitentiã retribueret gratiã ẜm priora merita ⁊ gratiã priorẽ. Quod eſt cõtra verbũ Grego. dicẽtis:ꝙ in perpetratione maloꝝ nulla debet eſſe fiducia bonoꝝ peccatoꝝ. Scđm probat:qꝛ cũ iudiciũ retributionis fit ẜm gratiã finalem in quo quis decidit:vt vult glo. ſuper illud Ezechiel. xviij. Si auerterit ⁊c. Sicut iuſtũ ante peccatorẽ nõ grauãt antiqua delicta:ſic peccatorẽ ante iuſtũ veteres iuſticie nõ adiuuãt. Unuſquiſqꝫ em̄ in quo inuenitur:in eo iudicatur. Sequiẜ ꝙ merita p̄cedẽtia et viuificata p̄miãtur ẜm quãtitatẽ gratie finalis. ¶ Sed cõtra primũ dictũ huius opi. in quo cõcordãt cũ Sco. de gratia nõ redeũte/ſufficiãt rationes ſupra cõtra Sco. inducte.

¶ Cõtra ſcđm de meritis arguitur. Merita nõ p̄miãtur ẜm charitatẽ a qua nõ eliciũtur:qꝛ nõ niſi a charitate:a qua eliciũtur:habẽt ſuã acceptabilitatẽ. Nõ em̄ trahũt ſuã bonitatẽ quantũ ad acceptationẽ ab aliquo poſteriori: ſed gratia finalis eſt poſterior meritis. ¶ Preterea: per meritum operãs acquirit ius ad certũ gradũ glorie:qđ ius ſuſpenditur per ſequẽs mortale: et per hoc diciẜ meritoriũ opꝰ mortificari. Et per ſublationẽ impedimenti ſcꝫ remiſſionẽ peccati viuificaẜ:et per ꝯñs habet idẽ ius poſt ſicut ante:ergo ad eũdem gradũ glorie. Ius em̄ ſemꝑ manet ſaluũ in acceptatione diuina:licet ſuſpẽdatur per mortale:ideo ſublato mortali ſtat meritũ in diuina acceptatione ſicut priꝰ. ¶ Et per hoc ad rõnes huius opi. Ad primã que fundatur in experiẽtia diciẜ:ꝙ tepiditas illa et inclinatio ad lapſum/non eſt ex imperfectione gratie in cõuerſione infuſe:ſed ex habitibus acquiſitis ex actibus vitioſis:quos acquiſiuit dũ vitijs ſubiacuit que manẽt etiã in cõuerſis cũ gratia: vt alias dictũ eſt. ¶ Ad ſcđm diciẜ:ꝙ nulla merita p̄cedentia lapſum/merẽtur conuerſionẽ poſt lapſum:nec reſtituiẜ perdita gratia propter merita ex ea elicita. Sed deus cũ dimittit peccata plene remittit: ita ꝙ poſt pctõꝝ dimiſſionẽ/nõ memoratur eorũdem ad dãnationẽ peccatoris:neqꝫ ad ſubtractionẽ prius merite beatitudinis. Et per ꝯñs reſtituit pctõrẽ ad omne ius ad btitudinẽ qđ habuit ante lapſum. Quãuis Sco. nõ vult negare quin excellens mĩa dei ꝓpter merita p̄cedẽtia (licet iam mortificata) citius det gratiã ad reſurgendũ. Nõ tñ eſſe debet fiducia in malis ad perſeuerandũ in malis ꝓpter ſpẽ p̄teritoꝝ bonoꝝ quaſi ſint merita future cõuerſionis. Et hoc vult btũs Grego. ¶ Ad tertiũ dicitur:ꝙ iudiciũ dãnationis vel beatificationis fit ẜm gratiã finalẽ habitã vel derelictã:ita ſi finaliter inueniẜ in gratia/ſaluatur:ſi nõ/dãnatur. Nõ tñ ſolũ remuneratur ꝓ his que ex illa finali gratia egit tm̄: ſed etiã ꝓ his que ante acq̄ſitionẽ finalis gratie ex p̄cedenti gr̄a operatus eſt. ¶ Ad glo. diciẜ: ꝙ loquiẜ de iuſto finaliter et pctõre finaliter. Et ita verũ eſt ꝙ peccatorẽ finaliter qui prius fuerat iuſtus:nõ iuuãt bona p̄cedẽtia merita: qꝛ durat impedimentum iuris qđ acquiſiuit dũ fuerat iuſtus. Et ita vnuſquiſqꝫ in quo inueniẜ in fine:iudicaẜ ad vitã vel ad mortẽ:nõ tñ p̄miaẜ
ꝑ vel punitur tm̄ pro his que operatus eſt in fine. ¶ Tertia eſt opi. beati Tho. diſt. p̄ſenti. q. vij. quã etiã imitaẜ Ockã q. viij. ⁊ ix. quarti:magnificãs diuinã pietatẽ quãtũ ad gratiã et meritũ; et per ꝯñs quantũ ad gloriã/ẜm quã reſpõdetur ad dubium per tres ꝓpoſitiones. ¶ Prima. Loquẽdo ꝓpõ. 1.
de gratia que p̄ciſe correſpondet tanq̄ merito de cõgruo actu penitẽtie:penitẽs reſurgit qñqꝫ ad gratiã maiorẽ:quãdoqꝫ minorẽ:qñqꝫ equalẽ gratie per peccatũ perdite. Probatur: qꝛ illa gratia proportionatur intẽſioni actus penitẽtie:ideo ẜm variã eius intenſionẽ variatur magnitudo gratie. Stat aũt aliquẽ tanta intẽſione deteſtari cõmiſſa peccata:ꝙ ipa deteſtatio a deo acceptatur ad maiorẽ gratiã penitenti infundendã ꝙ̄ prius habuit:ſicut credi poteſt de penitẽtia ſancte Marie magdalene. Poteſt etiã deteſtatio peccati ita eſſe remiſſa ꝙ acceptatur ad minorẽ gratiã. et ſic de equali. ¶ Scđa propoſitio. Penitenti reſtituitur tota gra ꝓpõ. 2.
tia quã perdidit peccãdo:eadem numero:vel ſimilis in ſpecie et gradu. Quia ꝓpoſitio hec in facto cõſiſtit:autoritatibus probãda eſt. Probaẜ ergo auto. Ezechiel. xviij. Si impius egerit penitentiam ⁊c. vita viuet et nõ morietur: oĩm iniquitatũ ſuarũ quas operatus eſt nõ recordabor: in iuſticia ſua quã operatus eſt:viuet. Recordaretur aũt dñs iniquitatũ ſuarũ : ſi minus tribueret in gloria ꝓ meritis ſuis p̄teritis/ꝙ̄ ſi non peccaſſet. Si aũt oĩa merita p̄miat:neceſſe eſt ꝙ omnẽ gratiã habitã reſtituat: cũ cuilibet gradui glorie in patria correſpõdeat gradus gratie in via:ideo addidit. In iuſticia ſua quã operatus eſt/viuet. Nõ reſtringit ad iuſticiã opera que operatus eſt penitẽtie p̄ciſe:ſꝫ generaliter loquiẜ de iuſticia quã operatus eſt: igiẜ generaliter accipi debet et de ea que operatus eſt ante penitentiã: ⁊ in penitẽtia:et poſt penitentiã. Item:non minus diligit penitẽtem quẽ recipit ad gratiã:ꝙ̄ ſi non peccaſſet. alioquin adhuc memorareẜ eius iniquitatũ : quẽ minus diligeret propter pctã cõmiſſa et nũc remiſſa. Si autem non minus diligit:nõ minorẽ gratiã reſtituit ꝙ̄ perdidit: quia hũc deꝰ magis diligit:cui maiorem gratiã tribuit. hinc Iacobus: Dat oĩbus afflucẽter ⁊ nõ improperat. Improperaret aũt ſi propter peccata cõmiſſa perdita nõ reſtitueret. Ad idẽ eſt illud Ezechiel. xxxij. Impietas impij nõ nocebit ei in quacunqꝫ die conuerſus fuerit ab impietate ſua. Multũ aũt noceret cõuerſo p̄terita impietas: ſi nõ reſtitueretur gratia oĩs ꝑ impietatẽ amiſſa. Itẽ Iohel. ij. Reddã vobis annos quos comedit locuſta et bruchus ⁊ rubigo. vbi glo. Non patiar perire vbertatẽ ſpiritualiũ quã animi perturbationibꝰ perdidiſtis. Perturbationes animi quibus ſpũalia perduntẜ: pctã ſunt aut paſſiones animi ad peccatũ inducẽtes. Item glo. Leuiti. vij. ſuper illud: Ubi immolabitur holocauſtũ: mactabiẜ et victima ꝓ pctĩs. dicit: Eque placet deo virtus iuſtoꝝ: ⁊ digna penitentia peccatoꝝ:que reſtituit in gradũ priſtinũ dauid et petrũ. Itẽ ad Heb. vj. Nõ em̄ iniuſtus deus vt obliuiſcatur operis veſtri ⁊ dilectionis quam oſtẽdiſtis in noĩe ipſius. Operis dicit quoad merita:et dilectionis ſcilꝫ ex qua illa opera bona feciſtis quoad gratiã q̄ charitati idẽtificatur. vbi glo. Sicut em̄ priora bona ꝑ ſequentia mala mortua fuerũt ⁊ irrita facta:ita ipſa eadẽ per penitentiã/et alia bona ſequẽtia reuiuiſcũt. Non em̄ pronior eſt ad cõdẽnandũ ꝙ̄ ad ſaluandũ. Alex. aſcribit hoc dictũ Augu. in lib. v. reſpõſionũ. Itẽ Amb. vt allegat Tho. Penitẽtia res optima eſt que oẽs defectus reuocat ad perfectum. Itẽ Aug. ad Macedoniũ. Intantũ hominis aliq̄n iniquitas progrediẜ:vt etiã poſt actam penitentiã:poſt altaris recõciliationẽ ſimilia vel grauiora cõmittat: et tñ deus ſuper tales facit oriri ſolẽ ſuum. Nec minus tribuit ꝙ̄ ante tribuerat munera vite ⁊ ſalutis. Ecce plane habeẜ ꝙ dñs tãta munera tribuit poſt lapſum quanta ante tulerat. Hinc idẽ in libro de vera ⁊ falſa penitentia. c. xiiij. ait. Piũ eſt credere vt recepta dei gratia que in ea deſtruit mala priora: etiã remuneret bona:vt cũ deſtruxerit quod ſuũ non inuenit:amet ⁊ diligat bonũ qđ in peccatore plãtauit. ¶ Alie plures adduci poſſent: ſed ille ſufficiãt que ſatis aperte propoſitum probãt:licet eas nõnulli exponere nitanẜ:et ad aliũ ꝙ̄ ẜm litteram p̄ferũt ſenſum retorquere. ¶ Qđ addiẜ in ꝓpoſitione. eadẽ numero:vel ſimilis in ſpecie et gradu: vtrũqꝫ facere põt deus. Uel eã gratiã que annihilata eſt ꝑ pctm̄ repro

ducere: vel aliam eiuſdē gradus creare. ¶ Tertia propoſitio. In reſurgēte per penitentiā viuificātur oīa merita per antecedens peccatū mortificata. Patet illa ꝓpoſitio ex precedenti: q: eadē rōne qua reſtituit̄ gratia: viuificant̄ ⁊ merita priora. viuificant̄ quantū ad acceptationē diuinā: q: per dei miam ordinātur ad illud premiū: ad qđ ordinabant̄ primo ante pctm̄. Qđ ſic oſtendit Ockam vbi. ſ̄. q: ex diuina mia ordinat̄ ꝙ nullū bonū ſit irremuneratū: niſi propter indiſpoſitionē actualē illi⁹ in quo ſit tale bonū. Sed talis indiſpoſitio eſt peccatū: qđ remouetur per penitētiā: ergo remunerabit̄ et ita reuiuiſcit.

Corol. 1 Q ¶ Ex hac ꝓpoſitione et priori infero duo corollaria. Primū: ſicut oīs vere penitēs ad maiorē gratiā ꝙ̄ perdiderat reſurgit: ita reſurgēs plura merita et maiorē gloriā acquirit. Patet: q: reſurgēti oīs gratia perdita reſtituitur: et oīa merita mortificata viuificātur. Et vltra acquirit nouū gradū gratie correſpōdentē actui penitētie: et nouū meritū per nouā gratiā per quā perficit̄ ⁊ continuatur actus penitētie: per quē ordinat̄ ad vlteriorem gradum glorie.

Corol. 2 ¶ Scđm: ꝙ̄uis oīs vere penitēs reſurgat melior ꝙ̄ fuerat dū cecidit in culpā: nō tamē melior ꝙ̄ futurus erat: ſi ſtetiſſet in gratia. Prima pars patet: q: habēs maiorem gratiā melior eſt: ſed reſurgēs habet maiorē gratiam et plura merita: ergo ⁊c̄. Scđa pars ꝓbat̄ ex dictis. ſ̄. in principio dubij. Si enim ſtetiſſet in gratia: tpe quo in pctis dormiuerat: multa merita cōquiſiuiſſet: q: non eſt ocioſa charitas ſm̄ Grego. magna em̄ operat̄ ſi eſt: ⁊ per illa merita aucta fuiſſet charitas ⁊ gratia: et ꝑ ꝯñs correſpondēs gloria. Et tantū de illo dubio.

Dub. 4. R ¶ Quarto dubitat̄: vtrū per penitentiā oēs virtutes morales reſtituātur. Ad illud dubiū reſpōdetur breuiter: ꝙ dubiū pōt intelligi de virtutibus acqſitis: vel infuſis. Si de acquiſitis: dicendū ꝙ nō oportet: q: ille acquirūtur per actuū virtuoſoꝝ frequentiā: ideo ſi virtutes nō prefuerūt in penitēte ante lapſum: aut in tempore lapſus per habitus vitioſos ſunt corrupte: nō regenerātur ſtatim in actu penitētie. Sed ꝑ multos actus poſt remiſſionē peccatoꝝ frequētatos generare pn̄t ille tm̄: quarū actus frequētamur: de hoc lib. iij. diſt. xxiij. Si intelligitur de habitibus infuſis. dictū eſt. ſ̄. diſt. iiij. q. j. ꝙ nihil cogit ponere habitus morales infuſos: et illā opinionē tenēdo: reſpōdetur ad dubiū negatiue. ¶ Si vero tenet̄ opinio oppoſita: dicendū eſt ꝙ cū virtutes morales infuſe cōcomitantur gratiā infuſam: infuſa gratia ſimul infundunt̄ virtutes morales ea perfectione qua gratia. Unde ſi infundit̄ tota gr̄a per peccatū perdita: infundūtur ⁊ morales virtutes in eadē perfectione ⁊ gradu quo fuerūt ante lapſum. Si vo gratia infundit̄ tm̄ ſm̄ diſpoſitionē ⁊ intentionē actus penitētis: vt dicūt prime due opiniones: infundūtur virtutes morales nō in eo gradu quo infuerūt ante lapſum: ſ3 ſm̄ gradū gratie de nouo infuſe.

Dub. 5. S ¶ Quinto dubitat̄: vtrū omnia opera mortificata per mortalē culpā / reuiuiſcāt per penitētiam. Reſpōſio ad hoc dubiū quātū ad opera meritoria iā patuit ex reſpōſione ad tertiū dubiū. Sed ꝓpter opera bona de genere mouet̄: ⁊ hec ſunt triplicia. Quedā bona meritorie que eliciūtur ex gratia. Quedā bona moraliter que nō eliciūtur ex charitate ſeu gratia: nec ꝓpter finē vltimū: ſed ꝓpter aliū finē honeſtū. Tertia ſunt que circa obiectuȝ debitū ſiūt: ſed deficit circunſtantia finis honeſti: ⁊ illa vel ſunt indifferētia: vel vitioſa. Item magiſter in textu: ⁊ poſt eū doctores cōmuniter differentiā ponūt inter opera mortua et mortificata. Mortua ſunt q̄ nunꝙ̄ acceptata ſunt ad beatificā premiationē. Et talia ſunt oīa que nō ſunt elicita ex gratia: ſicut oīa opera exiſtētis in mortali: etiā opera exiſtētis in gratia: nō tn̄ ab eo in finē vltimū ordinata: ſ3 mortificata ſunt que ad premiū eternū ſunt a deo accepta: ſed ꝑ ſequēs mortale pctm̄ ab aſſecutione premij impedita: talia ſunt opa meritoria ex gratia elicita: lapſum in mortali precedētia. ¶ Quo premiſſo dicit̄: ꝙ licet opera ꝑ culpā mortificata reuiuiſcāt per penitētiā: nō tn̄ mortua. Prima pars patet ex precedētibus. ſcđa pars patet: q: qđ nūꝙ̄ vixit: nō reuiuiſcit. ¶ Preterea per penitentiā nihil noui dat̄ operibus bonis preteritis: ſed tm̄ remouet̄ impedimētū ſc3 peccatū: quo obſtāte ad effectū ad quē acceptata ſunt: peruenire nō poterant. Sed opera bona non meritoria nunꝙ̄ accepta ſunt ad remunerationē beatificā: et per hoc ſemꝑ mortua: ergo per penitentiā nō remouet̄ eis obſtaculū premiationis: quia nō fuerūt aliquādo premiāda. Itē remoto obſtaculo mortalis peccati: opera priora redeūt ad eū vigorē quo fuere ante peccatū. Et q: mortua opera prius nullā habuere efficaciā reſpectu futuri premij beatifici: nō acquirūt illā per remotionē impedimenti.

¶ Ultimo dubitat̄ de penitētia ſolēni qualis ſit ⁊ quis eius ritus. Dub. 6. T De hac penitētia tractat̄ diſt. l. c. ſi quis poſt remiſſionē. §. poteſt. ⁊ aliter per plura ſequentia. c. quoꝝ tenorē breuiter colligit Richar. q. xj. huius diſ. ¶ Unde poſt eū breuiter nota ꝙ eſt triplex penitētia: ſecreta / publica et ſolēnis: et oīs ſolēnis eſt publica et nō ecōuerſo. In hac diuiſione penitētia nō accipit̄ ꝓ virtute: q: iſta eſt in ſola volūtate. Nec pro penitentia vt eſt ſacramentū: q: ⁊ huius forus ſecretiſſimus eſt: nec vnꝙ̄ licet pctm̄ ibi cōfeſſum ⁊ remiſſum publicare. Sed accipit̄ ꝓ ſatiſfactione que ſequit̄ ſacramentū penitētie impoſita confitēti a cōfeſſore. ¶ Eſt ergo penitētia ſecreta ſatiſfactio pro pctis a ſacerdote iniūcta ſecrete agēda. i. non publice. Publica eſt que ꝓ manifeſtis peccatis iniungitur manifeſte in facie eccleſie agēda: nō tn̄ cū ſolēnitate aſtantiū clericoꝝ: ſicut eſt publica correctio virgarū vel flagelloꝝ: aut circūitio nudis pedibus: capite diſcooperto ante crucē ꝓceſſionis dominice diei: aut peregrinatio per mūdū cū baculo cubitali: et hec pōt iterari: ⁊ a ſimplici ſacerdote iniūgi. ¶ Sed penitētia ſolēnis eſt que a ſolo epō pro grauiſſimis criminibus publicis totā cōmunitatē conturbātibus / laicis fidelibus ſemel tm̄ cū debitis ſolēnitatibus imponit̄. Hec nō iteratur ne vilis habeat̄: etiā ſi pctm̄ pro quo iniūgēda eſt iteratur. quo caſu penitētia publica / aut ſecreta nō negat̄. diſ. l. Quāuis. hec a ſuſceptione ordinis impedit: et ideo nūꝙ̄ clericis iniūgenda eſt: vt eadē diſt. in capite. §. hanc autem. et duobus ſequētibus capitulis. ¶ Et q: hoc ſtatutum eſt propter clericatus dignitatē: videt̄ poſſe cōcludi ait Rich. ꝙ nec laicis perſonis inſignibus: nec religioſis ꝓpter ſtatus dignitatē iniūgi debet: etiā nō debet iniūgi iuuenibus propter etatis fragilitatē. eadē diſt. penitētes. Alijs ꝑſonis vtriuſqꝫ ſexus a predictis iniungi poteſt. Ritus aūt huius qui hodie in nōnullis vel pauciſſimis eccleſijs obſeruatur: deſcribit̄ eadē diſt. in capite. ex Agathenſi cōcilio: vbi dicit̄ In capite quadrageſime oēs penitentes qui publicā ſuſcipiūt vel ſuſceperūt penitentiā: ante fores eccleſie ſe preſentent epiſcopo ciuitatis ſacco induti: nudis pedibus: vultibus in terrā demiſſis: reos ſe eſſe habitu ⁊ vultu proteſtantes. Ibi adeſſe debent decani / archidiaconi / archipreſbyteri parochiarū / et preſbyteri penitentiū: qui eoꝝ penitētiam et cōuerſationē diligēter inſpicere debent: et ſm̄ modū culpe penitentiā per prefatos gradus iniūgere. Poſt hoc eos in eccleſiā introducāt: et cū omni clero ſeptē pſalmos penitētiales in terra ꝓſtratus epſ cū lachrymis pro eoꝝ abſolutione decātet. Tūc reſurgēs ab oratione / iuxta ꝙ canones dicūt: manus imponat: aquā benedictā ſuper eos ſpargat: cinerē poſt mittat. Deinde cilicio capita eorū operiat: et cū gemitu et crebris ſuſpirijs denūciet eis: qm̄ ſicut adā proiectus eſt de paradiſo: ita ipſi ꝓ pctis ſuis ab eccleſia abijciūtur. Poſtea iubeat miniſtris vt eos extra ianuas eccleſie expellāt: clerus vero proſequat̄ eos cū reſpōſorio. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo: vt vidētes ſanctā eccleſiā pro facinoribus ſuis tremefactā atqꝫ cōmotā: nō paruipēdant penitentiā. In ſacra aūt dñi cena / rurſus ab eoꝝ decanis et eoꝝ preſbyteris eccleſie liminibus preſentētur. Hec in tex. et glo. ibidē. Ita fit quolibet anno vt tali die mittant̄ in eccleſiā. ¶ Et licet ſtent in eccleſia: nō tamē cōmunicabūt cū alijs in eucharistia vel oſculo: et ſic erūt vſqꝫ ad octauā paſche: et tūc iterū exibūt de eccleſia: et erūt extra eccleſiā vſqꝫ ad talē diē ſequētis anni. Et hoc fiet vſqꝫ ad finē penitētie. Et ſi bene penitēt duos vel tres annos: poteſt eis reddi in-

greſſus eccleſie:qñcꝫ etiā vſcꝫ ad finē vite manebunt extra eccleſiā. Et hec intromiſſio fit a ꝓprio ſacerdote:niſi ſolēniter debeāt reconciliari eccleſie/ſcꝫ finito tēpore penitentie: vel etiā ante ſi epo viſum fuerit. Hāc em̄ ſolus eps pōt facere.xxvj.q.vj.c.j. Hec glo. Etiā veſtes mutabūt ⁊ comam deponēt ſi viri fuerint/nō mulieres: in ſignum ſubiectionis. diſt.l.penitētes.in tex.et glo. ¶ Sed diceres:per hāc peni-

B tētiā peccatū confitētis publicatur:qđ fieri nullo modo debet:vt infra diceꝛ. Reſpōdet ſctūs Tho.q.v. huius diſtin. ar.j. Sacerdos iniūgēdo talē penitētiā nō reuelat cōfeſſionē necꝫ crimē:licet ſuſpitio oriatur illū aliqđ enorme peccatū cōmiſiſſe. Nec em̄ pro certo culpa ſcitur ex pena:q: qñcꝫ aliquis penitentiā pro alio facit. Et ſi pctm̄ ſit publicū:ipe penitēs exequēdo penitentiā:confeſſionē a ſe factā manifeſtat. ¶ Sed aliter ⁊ melius reſpondet Duran. et poſt eum Pal.q.vj.huius diſt.allegās Duran.vbi ⁊ materiam hanc breuiter per cōcluſiones proſequitur:ꝙ per talē penitentiā nō publicaꝛ pctm̄ penitētis: q: qđ eſt publicū de ſe: amplius publicari nō poteſt:ſaltē quoad illos quibus iam innotuit tale peccatū. Penitētia aūt necꝫ ſolēnis:nec publica imponi debet:niſi ꝓ peccato publico vt dictū eſt. Sed correctio eius publicaꝛ per penitētiā:quod nō eſt malū ſed bonum: vt publicū peccatū habeat publicam medicinā. Et q: maxima confuſione dignus eſt qui maximū peccatū publice cōmiſit:et vt ſit alijs in terrorē et in exemplum penitendi:ne deſperent qui in grauibus peccatis detinentur. Et tantum de queſtione et de tota diſtinctione.

Diſtinctio.xv.

Et ſicut ꝑdictis. In

priori diſtinctione magiſter egit de penitētia quātum ad eius diffinitionē et diſtinctionē ſimul:circa hoc errorē excludēs negātium eius iterationē. In hac diſt.xv.incipit agere de eadē quātum ad eius integritatem:⁊ circa hoc duo facit. Primo excludit errorē circa penitētie integritatē:quantū ad obiectū/ſcꝫ pctā cōmiſſa. Scđo de partibus penitentiā integrātibus:quātū ad penitētie actū: videlꝫ/cōtritionē/cōfeſſionē ⁊ ſatiſfactionē/diſt.xvj. ¶ Sentētia huius diſt.in tribus ſequētibus concluſionibus ſummarie cōtineꝛ. ¶ Prima. Sicut errāt qui verā penitentiā iterari poſſe negant:ſic et illi a veritate deficiunt qui de vno peccato ſine alio veram agi penitētiam affirmant. Hanc probat ⁊ multa contraria ſoluit. ¶ Secūda. Fruſtra ſibi blandiūtur de elemoſyna qua non correcti ſua expiari putāt facinora. Et circa hoc magiſter diſtinguit elemoſynarum genera. ¶ Tertia. Qui rem alienā iniuſte auferendo proximum damnificat:non poteſt penitēdo veniam conſequi:niſi ablatum dum poteſt reſtituat.

Queſtio.j.

A

Irca hāc diſtinctio-

nē de duobus querēdū eſt. De quibus prima et tertia cōcluſiones ſonāt: qm̄ de elemoſyna poſterius diſt.ſequēti determinabitur. Eſt ergo prima queſtio: vtrū exiſtens in pluribus pctis mortalibus:de aliquibus poſſit vere penitere:ita ꝙ nō ſimul de omnibus.

Artic. I. ¶ Pro reſpōſione ad.q.notandū ꝙ queſtio intelli-
Nota. I. gi debet de vera penitētia per quā remittiꝛ pctm̄: nam accipiēdo penitentiā generaliter ꝓ actu deteſtationis peccati: nō eſt dubiū quin aliquis poſſit habere diſplicētiā de vno peccato cōmiſſo:et cōplacentiā habere in alio. et ita dolere de vno et non dolere:immo gaudere de alio. Sed queſtio vult querere:vtrū dolēs de vno peccato ⁊ nō de alio:poſſit conſequi remiſſionē illius peccati de quo dolet abſcꝫ remiſ-
Nota. 2. ſione pcti qđ adhuc cōplacet. ¶ Scđo notādū:ꝙ aliud eſt querere an quis poſſit penitere de vno peccato ſine alio:⁊ vtrū quis poſſit ſatiſfacere de vno pctō ſine alio. Et ꝗuis vtracꝫ queſtio tractetur a magiſtro diſt.preſenti: q: tñ ſcđa queſtio multa preſupponit de ſatiſfactione/diſt.ſequēti tra-
Nota.3. ctāda:ideo vſcꝫ ad ibi differatur;ne ordo prepoſtereꝛ. ¶ Tertio ſupponiꝛ ex prioribus ꝙ peccatū quātū ad culpā nō remittiꝛ ſine gratia ⁊ charitate.ꝙcꝫ gratia ⁊ mortale peccatū ſtāte lege ſunt immediate oppoſita : ita ꝙ oīs hō aut eſt in gratia:aut eſt in mortali pctō: et nullus ſimul in mortali et gratia:etiā ſm gradū quātūcūcꝫ remiſſum. ¶ Ex quo ſeq- Corolla.
tur ꝙ minima gratia ſufficit ad remiſſionem oīm peccatoꝝ mortaliū. Patet:q: oīs gratia gratificat.i.facit hoīem gratū deo:⁊ ꝑ ꝯñs dignū vita eterna: ideo em̄ diciꝛ gratia gratū faciens:de qua hic loquimur. Etiā omne peccatū mortale priuat pctōrē vita eterna:et reddit eū dignum morte eterna. Sed impoſſibile eſt eūdē pro eodē tpe acceptari ad vitā et ad mortē eternas:ſiue eſſe dignū ⁊ indignum morte ſiue vita:q: dignus ⁊ indignus ſunt predicata cōtradictorie oppoſita vel ꝓuatiue:⁊ redit in idē: q: oppoſitio priuatiua infert cōtradictoriā. Hec de primo articulo. ¶ Quantum ad Artic. 2.
ſcđm articulum eſt hec cōcluſio vnica et reſpōſalis. Nō pōt Conclo.
pluribus irretitus pctis mortalibus de aliquibus eoꝝ vere penitere:⁊ nō ſimul de oībus. Illā cōcluſionē late deducit beatus Augu.in de vera ⁊ falſa penitentia.c.ix.⁊ tangit magiſter in littera:et pōt breuiter ſic oſtēdi. Nō poteſt vnū mortale dimitti ſine alio in habēte plura : ergo nō pōt talis vere penitere de vno ⁊ nō de alio. Tenet ꝯña:q: vera penitētia eſt per quā remittiꝛ pctm̄: vt dictū eſt in primo articulo. Añs ꝓbatur: q: implicat cōtradictionē vnū mortale dimitti ſine alio ſm legē ſtatutā;ergo. Añs ꝓbaꝛ: q: ſequiꝛ: ipſi a/dimittiꝛ pctm̄:ergo a/habet gratiā. Et ſimiliter ſequitur:a/habet mortale:ergo nō habet gratiā. Sic ergo a/habet gratiā ⁊ nō habet gratiā. Prima ꝯña ꝓbatur:quia ſine gratia nō remittiꝛ pctm̄. Scđa ꝓbatur: q: gratia opponiꝛ pctō:ideo poſitio vnius infert negationē alterius. Itē impoſſibile eſt eūdē eſſe amicū ⁊ inimicū deo ſimul tpe: ſed ꝑ gratiā eſt amicus dei:et per pctm̄ eſt inimicus:ergo nō ſtāt ſimul:⁊ per ꝯñs nec remiſſio vnius pcti mortalis ſine alio. Ad idē adducit beatus Augu.exēpla chriſti:qui totū hominē ſanauit in ſabbato. vñ dicit: Nunꝗ chriſtus aliquē ſanauit quē oīno nō liberauit.et ſequiꝛ qđ dictū eſt. Totum hominē ſanauit in ſabbato:q: et corpus ab infirmitate:et animā ab oī cōtagione.indicās penitentē oportere ſimul ⁊ dolere de oī crimine orto in aīa ⁊ corpore. Et tantū de ſcđo ar-
ticulo. ¶ Quātū ad tertiū articulū dubitaꝛ cōtra conclu- Artic.3.
ſionē:nā pōt quis penitere de oībus pctis quoꝝ habet me- Dub. 1.
moriam:et adhuc teneri aliquo pctō mortali oblito de quo nō penitet. Nō em̄ pōt quis penitere ⁊ deteſtari pctm̄ cuius nullā habet noticiā : cum oīs actus volūtatis preſupponit actū intellectus: ⁊ tñ talis abſoluiꝛ a pctis de quibus penitet: ⁊ nō de alijs oblitis;ergo cōcluſio falſa. ¶ Ad illud dubiū diciꝛ: q: aut talis fecit diligentiā debitā ad cognoſcendū pctā ſua:aut nō. Si primū:tūc abſoluiꝛ ab oībus pctis quorū memoriā habet:et etiā ab oblitis. Et qñ diciꝛ/reſpectu oblitoꝝ nullā habet penitentiā: et ſine penitētia peccatū nō dimittiꝛ. Diciꝛ ꝙ reſpectu oblitoꝝ habet penitētiā in genere:licet nō in particulari: q: ad hoc ꝙ penitētia ſit ſufficiēs diſpoſitio ad remiſſionē pctōꝝ:requiriꝛ ꝙ ſit in particulari reſpectu oīm pctōꝝ mortaliū in particulari cognitorū. Et vltra:ꝙ habeaꝛ in genere diſplicentia oīm peccatoꝝ oblitoꝝ:vt infra diceꝛ de contritione. Itē de oblitis habeꝛ diſplicētia antecedēter: nā in hoc ꝙ pctā cognita diſplicent q: cōtra deū cōmiſſa ſunt: etiā pctā quecūcꝫ ꝯtra deū diſplicēt antecedēter: q: bene ſequiꝛ:hoc pctm̄ diſplicet:q: cōtra deū:ergo omne peccatū cōtra deū diſplicet:q: oīs cauſalis infert vniuerſalē. Unde bene ſequiꝛ:iohānes eſt homo: q: rationalis:ergo omne rationale eſt hō. Si vero penitēs nō fecit diligentiā ſufficientē ad rememorandū pctā cōmiſſa:⁊ ſubterfugiūt aliqua memoriā propter ſui negligentiā:tunc nullū pctm̄ dimittiꝛ:necꝫ cognitū: necꝫ oblitū de quo magis inferius. Et ſm hoc cōcluſio debet intelligi:ꝙ non pōt quis vere penitere de vno ⁊ nō ſimul de oībus:⁊ hoc in genere vel ſpecie:in ſe vel in ſuo antecedēte. ¶ Dubitaꝛ ſecū- Dub.2.
do cōtra illud verbū Augu.ꝙ quoſcūcꝫ dñs ſanauit: perfecte ſanauit corpus ab infirmitate; ⁊ aīam a pcti cōtagione.

Nã dñs ſanauit decẽ leproſos a lepra corporis. Luc. xvij. et
nõ a lepra aie. Nã vnus tñ rediJt gratias agẽs: ceteri nouẽ
ingrati nõ redierũt. Nã et dñs ait. Nõne decẽ mũdati ſunt:
et nouẽ vbi ſunt. vbi glo. ſup verbo. Fides tua te ſaluum fe
cit. dicit: Fides que ad agẽdas gratias inclinauit: te ſaluũ
fecit. Econtra perfidia illos dãnat q̃ de acceptis beneficijs
ſunt ingrati. Nouem ergo licet corpore ſanati fuerãt: tñ ſm
aiam ſunt dãnati. Reſpõdetur: ꝙ oẽs decẽ a principio fide
liter ⁊ deuote petierũt clamantes. Jeſu preceptor miſerere
nobis: qua fide ⁊ deuotione meruerunt de cõgruo: vt dicit
Lyra ſanari corpore et mẽte. Et veniẽtes ad ſacerdotes ad
verbũ dñi. Jte oſtẽdite vos ſacerdotibus: nouẽ qui fuerãt
iudei decepti ſunt a ſacerdotibus ne darẽt honorẽ chriſto:
ſed magis ſacrificio. Et ita relapſi ſunt in infidelitatẽ: nõ ſe
credẽtes a chriſto ſanationẽ recepiſſe: et ideo nõ redierunt
ad gratias referẽdas. Et per hoc dicit ꝙ vera eſt autoritas
Augu. Nã ſimul receperũt oẽs decẽ ſanitatẽ corporis ⁊ ani
me: ſed poſtea nouẽ decepti ad infidelitatem relapſi ſunt.
¶ Poſſent dubia moueri de quibuſdã autoritatibus: que
videtur ſonare ad oppoſitũ cõcluſionis: ſed magr̃ in textu
ſufficiẽter eas ſoluit. Et tantum de illa queſtione.

Queſtio. ij.

A Circa tertiam cõclu
ſione textualẽ / que ſonat de reſtitutione iniu
ſte ablatorꝝ. Queritur primo in genere: ſcd̃o
in ſpecie: Utrũ reſtitutio qua alienuꝫ iniuſte
occupatũ ſuo dño reddit: ſit aliquid penitẽtie per quã pec/
catũ remittit. Quia materia reſtitutionis latiſſima quidẽ:
ſed valde neceſſaria eſt: ideo aliquantulũ latius ſcripta do
ctorꝝ colligẽdo a fundamẽto incipiẽdũ eſt. Et quia queſtio
preſupponit aliqua bona eſſe quibuſdã aliena ⁊ iniuſte oc/
cupata. Primo videndum: ſi aliqua ſint propria: aliqua alie
na: hoc aũt fundat in diſtinctione dominiorꝝ rei. Si eñ nõ
ſunt diſtincta rerũ dñia: nihil erit ꝓpriũ cuiqꝫ: nihil alienũ:
Artic. 1, ſed oia ſunt oibus cõmunia. ¶ Eſt ergo primo notandum
Nota. 1, poſt Sco. q. ij. huius diſt. ꝙ rerũ dominia nõ ſunt diſtincta
de lege nature: vel diuina: ſed lege nature oia ſunt oib⁹ cõ/
munia: vt habet. viij. diſt. c. Quo iure. vbi recitat dictũ bti
Augu. homel. vj. iuxta finẽ ſuper Job. Quo iure defendis
villas eccleſie diuino aut humano ⁊c̃. et ſequit. Jure ergo
humano dicit hec domus mea: hec villa mea: hic ſeru⁹ me/
us eſt. et ſequit. Tolle iura imperatoris: ⁊ q̃s audet dicere
hec villa mea eſt. ⁊ poſt. Per iura regia poſſidentur poſſeſ/
ſiones: q: ipſa iura humana per imperatores ⁊ reges ſeculi
diſtribuit generi humano. hec Augu. et btũs Clemens. xij.
q. j. dilectiſſimis. Quis cõis vſus oim que ſunt in hoc mun/
do oibus hoibus eſſe debeat cõis: ſed per iniquitatẽ alius
hoc dixit eſſe ſuũ ⁊ alius iſtud: et ſic inter mortales facta eſt
diuiſio per iniquitatẽ. glo. id eſt per cõſuetudinẽ iuris gen/
tiũ equitati naturali ꝯtrariã. vel iniquitatẽ. i. ſollicitudinẽ.
Et addit Sco. rationẽ duplicẽ. Prima: q: vſus rerũ ſm re/
ctã rationẽ ita debet cõpetere hoibus ſicut cõgruit ad paci
ficã cõuerſationẽ ⁊ neceſſariã ſuſtentationẽ. Jn ſtatu aũt in
nocẽtie cõis vſus ſine diſtinctione dominiorꝝ ad vtrũqꝫ iſto
rũ plus valuit q̃ diuiſio dominiorũ: q: null⁹ tũc occupaſſet
qđ fuiſſet alteri neceſſariũ: nec inſuper fuiſſet opportunũ il
lud ab ipo per violentiã extorquere: ſed quilibet hoc quod
primo occurriſſet neceſſariũ: occupaſſet ad vſum. Scd̃a: q:
ſic magis fuiſſet ſufficiẽtia ad ſuſtẽtationem: q̃ ſi alicui pre
cluderetur vſus alicuius per appropriationẽ factam alteri.
¶ Jllud aũt iuris naturalis preceptũ de habẽdo oia com
munia poſt lapſum reuocatũ eſt. ¶ Et rationabiliter pro/
pter eadẽ duo: ſcilꝫ pacificã cõuerſationẽ: et neceſſariã ſuſtẽ
tationẽ: q: poſt lapſum cõmunitas oim rerũ eſſet cõtra pa/
cificã cõuerſationẽ: cum malus et cupidus occuparet vltra
ea que eſſent ſibi neceſſaria: etiam inferẽdo violentiã alijs:
qui vellent ſecũ eiſdẽ cõmunibus ad neceſſitatem vti: ſicut
loquit de Nemroth q̃ fuit robuſtus venator corã dño. i. ho
minũ oppreſſor. Geñ. x. Jtẽ eſſet cõtra neceſſariã ſuſtẽtatio
nem: q: fortiores bellatores priuarẽt alios neceſſarijs. Etiã
terra redigeret in ſolitudinẽ: cũ nemo ita diligẽter cõmuni
caret in labore cõmuni: ſicut cõmunicare vellet in cõmuni
fructuũ perceptione. Et ideo politia Ariſto. Polit. ij. ꝙ nõ
ſunt oia cõmunia: multo melior eſt / q̃ politia ſocratis quã
reprehẽdit de oibus cõmunibus ſm illũ ſtatũ quẽ Ariſto.
repperit in hoibus. Reuocato igit precepto legis nature
de habẽdo oia in cõmuni ꝓpter lapſum et mutationem ſta
tus nature: et per hoc cõceſſa licentia appropriãdi et diſtin
guendi cõmunia. Prima diſtinctio dominiorꝝ quatenus iu
ſta ſit / facta eſt lege poſitiua iuſta: ſiue lata ſit a patre: ſiue
principe: ſiue cõmunitate iuſte regnãte ſeu regẽte. A patre
eñ iuſte potuit fieri hec diuiſio: q: de lege nature filij tenẽ/
tur obedire parẽtibus. Nec iſta lex per legẽ aliquã moyſai/
cã aut euangelicã reuocata eſt: ſed magis cõfirmata. Sic ꝓ
babile eſt factũ fuiſſe poſt diluuiũ / ꝙ Noe filijs ſuis diſtin
xit terras quas ſinguli occuparẽt ꝓ ſe filijs ſuis ⁊ poſteris.
A principe aut cõmunitate regẽte iuſte: hec eſt autoritas di
ſtinguẽdi dominia rerũ ex cõmuni conſenſu et electione ip
ſius cõmunitatis: ⁊ hec autoritas dicit politica ſicut prima
vocat paterna: ⁊ hec paterna reſpicit deſcenſum naturalem
q̃q̃ non cohabitantium ciuiliter. Scd̃a politica reſpicit co
habitantes quãtũcũqꝫ nulla conſanguinitate vel ꝓpinqui
tate cõiũctos: vtputa: ſi ad ciuitatẽ aliquã edificandam vel
habitandã cõcurrũt extranei aliqui: vidẽtes ſe nõ poſſe be
ne regi ſine aliqua autoritate: poterãt cõcorditer cõſentire:
vt vel vni perſone vel pluribus cõmitterẽt illã cõmunitatẽ.
Et vni perſone vel pro ſe tantũ: ⁊ ſucceſſor eligeretur ſicut
ipſe: vel ꝓ ſe ⁊ tota ſua poſteritate. Et hec autoritas politi/
ca iuſta eſt: q: iuſte põt ſe quis ſubmittere vni ꝑſone vel cõ/
munitati in his que nõ ſunt cõtra legẽ dei: in quibus meli⁹
põt dirigi per illũ cui ſe ſubmittit / q̃ per ſeipſum. Hi ergo
apud quos reſidebat autoritas paterna / vel politica: pote
rãt cõdere leges iuſtas / habẽtes prudẽtiam in ſe vel in ſuis
cõſiliarijs. Unde vt lex ſit iuſta: duo ſunt neceſſaria: autori
tas et prudẽtia: qua ſm rectã rationẽ habens autoritatẽ di
ctet quid faciendũ: et quid expediat ad finẽ debitũ: in ꝓpo
ſito ad pacificã cõuerſationẽ / et neceſſariã cõmunitatis ſu/
ſtentationẽ. Ex illo patet vnde eſt iuſticia in ꝓprietatũ poſ/
ſeſſione ⁊ dominio rerũ: nã quicquid ſm leges huiuſmodi
iuſtas poſſidet: iuſte poſſidet: qđ vero contra eas tenetur:
iniuſte tenet. ¶ Scd̃o notandũ / ꝙ q: dominia rerũ diſtin/ Nota. 2.
cta nõ manent ſemper apud eos quibus in prima rerum di B
ſtinctione appropriata ſunt: nec manere potuerũt: tum pro
pter mortẽ poſſeſſorꝝ: tũ ꝓpter varias alias occurrẽtes cau
ſas: ſed transferũtur de perſona in perſonã: neceſſe eſt intel
ligere quõ ſeruãda eſt iuſticia in hmõi tranſlationib⁹ domi
niorꝝ. Pro quo conſequẽter attẽdendum ſm Sco. vbi. s̃. ꝙ
trãſlatio rerũ põt eſſe vel quantũ ad dominiũ: vel quãtum
ad vſum / ſiue ius vtẽdi retento tñ dominio apud eundem:
tũc eñ tranſfertur dominiũ rei in aliũ: qñ alter eandẽ pote
ſtatẽ habet in re ipſa cuius dominiũ trãſfertur quã habuit
dñs rei a quo tranſlatum eſt vtendi / donãdi / alienandi ⁊c̃.
Ex quo patet ꝙ in mutuo transfertur dominiũ. Nã mutua
tã pecuniã diſtrahere põt mutuũ accipiẽs et alienare: ſicut
is qui mutuo dedit. Utrũ aũt in vſura transferat dominiũ
vel nõ: opiniones ſunt doctorꝝ: de quibus infra videbitur.
Sed vſus tñ trãſfertur dũ cõceditur alicui ꝙ re aliqua vti
poſſit: nõ tñ poſſit rem alienare / corrũpere / ſeu quoad ſub/
ſtãtiam mutare: vt in locatione domus vel accõmodatione
equi aut inſtrumenti artis. Trãſlatio dominij iuſta põt fie/
ri dupliciter: vel autoritate publica legis vel p̃ncipis. Uel
ſecundo autoritate priuata ipſius dñi immediate poſſiden
tis. Omnis enim trãſlatio dominij que ſit autoritate legis
iuſte / iuſta eſt: quia ſi lex iuſta potuit iuſte determinare pri/
ma dominia: et non minor eſt autoritas legis vel principis
(quod hic pro eodẽ habetur) poſt diuiſionẽ dominiorũ q̃
ante: ergo propter eandẽ cauſam et eundem finẽ / poteſt iu
ſte trãſferre dñiũ poſtq̃ fuit alicui appropriatũ. ¶ Preter/
ea quilibet poteſt dominiũ ſuũ transferre in aliũ. tota com

munitas poteſt cuiuſlibet de communitate trāſferre domi/
nium in quēlibet: quia in facto cōmunitatis ſupponitur in/
cludi conſenſus cuiuſlibet de cōmunitate: ergo cōmunitas
habēs iuſtum conſenſum quaſi iam oblatum in hoc ꝙ qui/
libet cōſenſit in leges iuſtas cōdendas a communitate vel
principe: poteſt per legē iuſtā cuiuſlibet dominiū trāſferre
in quemlibet. ¶ Secūdo poteſt fieri trāſlatio dominij per
actū perſone priuate immediate habentis dominiū rei. Et
hoc dupliciter vel per actum mere liberalē: qn̄ ſcʒ trāſferēs
non expectat aliquam redditionē: vel actū ſm quid libera/
lē: dū videlʒ pro eo ꝙ tranſfert expectat aliquid ſibi reddi.
Exēplum primi in donatione. Exemplū ſecūdi in venditio
ne. Quoad primum dn̄s alicuius rei nō prohibitus a lege
ſeu ſuperiore: a cuius voluntate depēdet in dando vel trāſ
ferendo: donare poteſt rem ſuā alij volēti eam ſuſcipere: nā
ex quo per actum voluntatis ſue fuit dn̄s: ergo per volūta/
tem poteſt ceſſare eſſe dn̄s: et alius vult recipere: ergo po/
teſt incipere eſſe dn̄s. Et nō prohibet aliqua cauſa ſuperior
iſtū deſinere: et iſtū incipere eſſe dn̄m: ergo per donationē
iſtā fit vere et iuſte trāſlatio dominij. Ex illo patet quid re/
quiritur ad iuſtam donationē liberalē. Primū liberalis et
voluntaria donatio ex parte donantis. Scd̄m voluntas re
cipiendi ex parte illius cui fit donatio. Tertium ꝙ nulla le
ge ſuperiori prohibeatur/ ille donare: iſte recipere: nec per
actū alterius a quo dependeat ille vel iſte in iſta tranſlatio
ne. Propter defectum primi/ non poteſt monachus dare ſi
ne licentia abbatis: nec filiuſfamilias ſine parentis volun/
tate. Propter ſecundū non poteſt quis donare pecuniā fra
tri minori: quia ille non vult eſſe dominus. Similiter pro/
pter defectum tertij/ viſitatus non poteſt viſitatori: q2 pro/
hibitum eſt ꝙ viſitantes a viſitatis vlla recipiant munuſcu
la: et ſi receperint teneantur duplum reſtituere: vel non ab
ſoluantur a maledictione quam ipſo facto incurrunt: vt in
Corol. 1 cap̄. exigit. de cenſibus. lib. vj. ¶ Ex quo patet ꝙ nō mere
liberaliter donat: ſi deceptus vel quaſi neceſſitate coactus
donat: q2 ignorātia ⁊ coactio excludūt volūtariū. iij. Ethic̄.
Corol. 2 ¶ Ex quo vlterius patet/ ꝙ deceptus de eo cui donat quā
tum ad rationem propter quam donat: non ſimpliciter do/
nat: ⁊ ideo ſi alicui donat tanꝙ̄ propinquo: qui tamen non
eſt propinquus: nō ſimpliciter donat. Similiter ſi alicui vt
egeno/ qui non eſt egenus: ſic qui arctatus aliqua neceſſita
te: vt in vſuris dandis: vel debitis remittendis/ non eſt do
natio mere liberalis: ⁊ per conſequēs deficit iuſticia in hac
ſpecie donationis ſiue trāſlationis dominij. ¶ Tranſlatio
ſecundo modo non mere liberalis: vbi ſcilʒ transferens ex/
pectat aliquod equiualens ei quod tranſfert: dicit̄ proprie
contractus: quia ibi ſimul trahuntur voluntates partium:
trahitur enim ille ad transferendum in illum a commodo
quod expectat ab illo ⁊ quod recipit ille. ¶ Et horum con
tractuum quidam eſt rei vtilis pro re vtili immediate: ſicut
vini pro blado ⁊ huiuſmodi: et hic dicitur permutatio. Se
cundus rei vtilis pro nummiſmate: vel econuerſo: et dici/
tur emptio vel vēditio. Tertius eſt commutatio nummiſ/
matis pro nummiſmate: et dicitur mutui datio: et mutui ac
ceptio. In his contractibus preter cōditiones ſupradictas
ad omnem trāſlationem dominij requiſitas: generaliter iu
ſticia in hoc conſiſtit ꝙ fiant ſine fraude ⁊ ſeruetur equali/
tas ſubſtantie/ qualitatis/ quātitatis/ in commutatis. Re/
quiritur tamen in qualibet ſpecie contractus aliquod ſpe/
ciale vt ſit iuſtus: de quo infra (dum deſcendetur ad parti/
culares ſpecies) dicetur. ¶ In trāſlatione autem vſus tm̄
abſqȝ dominio iuſticia proportionabiliter attenditur: ſicut
in quibus dominium tranſfertur: de quibus omnibus in/
Nota. 3. E fra particularius tractabitur. ¶ Tertio notandum ꝙ reſti
tutio ſm Aſten̄. lib. v. titu. xxix. c. j. eſt iterata immiſſio alicu
ius in poſſeſſionem vel dominium rei ſue. Ait enim. Reſti/
tuere eſt aliquid iterato ſtatuere in poſſeſſionem vel domi
nium rei ſue. Poſſet tamen generalius deſcribi ſic. Reſtitu
tio eſt iuſta recompēſatio damni iniuſte illati ei cui illatum
eſt. Vel adhuc largius accipiēdo reſtitutionem: eſt recom/
penſatio facta alicui pro illato damno: vel pro re ablata ip/
ſo conſentiente vel inuito. Dicitur pro damno: quia quan/
doqȝ damnum infertur vbi nulla res aufertur: vt dum im/
peditur aliquod ne acquirat aliquid ſibi debitum. Dicitur
conſentiente: vt in mutuo et depoſito: venditione ⁊ vſura.
Dicitur vel inuito: vt in rapina et furto. ¶ Ex quo ſequit̄
ꝙ reſtitutio eſt actus iuſticie commutatiue: qua fit recom/
penſatio rei ad rem ſm equalitatem valoris earundem. Et
quoniam multipliciter poteſt quis damnificari: ſm ꝙ mul
tiplicia bona iniuſte ei poſſunt auferri: multiplex eſt reſti/
tutio. Sunt enim bona anime tam gratuita ꝙ̄ naturalia.
Sunt et bona corporis: vt corporis robur/ ſanitas/ mēbro/
rū integritas/ pulchritudo ⁊c̄. Sunt tertio bona fame: ſm
illud: Melius eſt nomē bonū ꝙ̄ vnguenta precioſa. Sunt
quarto bona exteriora: que dicuntur bona fortune: vt diui/
tie rerum mobilium et immobiliū: et in omnibus his quis
poteſt dānificari iniuſte. Et ſimiliter reſtitutio fieri ſimpli/
citer vel in equiualenti. ¶ Quantum ad ſecundum articu Artic̄. 2.
lum/ eſt hec concluſio prima. Reſtitutio damni illati iniu/ Cōcl. 1.
ſte/ eſt de ſalutis neceſſitate. Probatur: quia om̄e quod eſt D
preceptum/ eſt de neceſſitate ſalutis: reſtitutio damni iniu/
ſte illati eſt precepta: ergo eſt de neceſſitate ſalutis. Conſe/
quētia nota. Maior patet per illud Math. xix. Si vis ad
vitam ingredi: ſerua mandata. Minor probatur per illud
Non facias furtum. quo prohibetur ois vſurpatio rei alie/
ne qua damnificatur proximus: ergo prohibetur omne dā
num proximo iniuſte illatum: ⁊ per conſequens mandatur
ceſſatio a damno illato: ſed reſtitutio eſt ceſſatio a dāno il/
lato: ergo ⁊c̄. nam damnum illatum tādiu manet donec re
compenſetur: cum vero damnum recompenſatur: ceſſat et
extinguitur. ¶ Preterea non tenere alienum iniuſte abla/
tum inuito domino ⁊c̄. eſt de neceſſitate ſalutis: ſed reſtitue
re alienum ⁊c̄. eſt nō tenere alienum ⁊c̄. ergo reſtituere alie
num ⁊c̄. eſt de neceſſitate ſalutis. Conſequentia nota. Mi/
nor eſt manifeſta. Maior probatur: quia de neceſſitate ſa/
lutis eſt non peccare mortaliter: ſed tenere alienum iniuſte
ablatū inuito domino eſt peccatū mortale: ergo neceſſariū
eſt non tenere: et per conſequēs reſtituere. Minor proba/
tur: quia ſicut auferre alienum iniuſte eſt mortaliter pecca/
re contra preceptum. Non furaberis: ita tenere ſic ablatum
eſt mortaliter peccare. Tenet conſequentia: quia maior eſt
iniuria et damnum proximi in tenendo alienum ꝙ̄ in aufe/
rendo: propter hoc enim auferre eſt iniurioſum proximo: ⁊
per conſequēs peccatum: quia adimitur proximo facultas
vtendi ſuis: hoc autē magis fit per tentionē rei proximi/ ꝙ̄
per eius ablationem. Itē de neceſſitate ſalutis eſt remiſſio
peccati poſtꝙ̄ cōmiſſum eſt: ergo et illud ſine quo pctm̄ nō
remittitur: ſed ſine reſtitutione pctm̄ in dānificando cōmiſ
ſum nō remittitur: ergo de neceſſitate ſalutis eſt reſtitutio.
Conſequētia nota cum maiore. Minor probatur per illud
Augu. epiſtola. ij. ad Macedo. et eſt in tex. Non dimittitur
peccatū niſi reſtituatur ablatum. et habetur. xiiij. q. vj. ca. j.
¶ Secūda ꝯcluſio. Reſtitutio rei iniuſte ablate ſtatim eſt Cōcl. 2.
facienda et regulariter nulla mora protelāda. Probat̄ poſt E
Palu. q. ij. huius diſt. ar. iiij. q2 preceptū eſt negatiuū. Non
remanebit opus mercēnarij ⁊c̄. Itē aliter ꝓbat̄: q2 ſtatim ⁊
ſine mora ceſſandū eſt a pctō mortali: ſʒ detinere rē reſtituē
dā regulariter eſt pctm̄ mortale: ergo nullo tp̄e detinendū:
et per ꝯn̄s ſtatim reſtituēdū. Cōſequētia nota: ⁊ maior pro
bat̄ infra diſt. xvj. de cōtritione. Minor patet ex ꝯcluſione
precedēti. ¶ Dicit̄ notāter/ regulariter: q2 qn̄qȝ in caſibus
licet differre reſtitutionē exteriorē: poſita tm̄ interiori volū/
tate reſtituēdi cū occurrūt circūſtātie opportune. Pro quo
Sco. ponit hāc maximam. Licet detinere rē alienā qn̄ dn̄s
rei debet rationabiliter eā velle detineri. Hoc aūt rationa/
biliter velle debet dn̄s rei in tribus caſibus: quibus addo
duos. ¶ Primus quādo reſtitutio eſt in preiudiciū cōmu/
nitatis vel ipſius recipiētis reſtitutionē: q2 quilibet magis
debet velle bonū cōmune ꝙ̄ propriū: ⁊ magis velle maius
bonum ſuum ꝙ̄ minus bonū; ideo cū reſtitutio eſt in pre/

iudiciũ boni cõmunis vel ſuſpſius:⁊ per cõſequẽs maius
bonũ non recipere ꝙ̃ recipere: nõ debet eam velle dñs rei.
¶ Secundus caſus eſt quãdo reſtitutio eſt in preiudiciũ
fame reſtituẽtis: quia magis debet quilibet velle famam
proximi reſtituẽtis/ꝙ̃ modicum cõmodũ ſuũ: quod conſe
queretur ex cõtinua vel cita reſtitutiõe. Magis em̃ debet
ſuſtinere modicũ incõmodũ ex dilatiõe reſtitutionis/ꝙ̃ ex
hac occaſione diffamiã proximi. ¶ Tertius caſus eſt quã⸗
do ex reſtitutione ſequitur maius incõmodũ reſtituentis/
ꝙ̃ ſit cõmodũ recipientis reſtitutionẽ:qḋ cõſequitur ex re⸗
ſtitutione ſtatim facta. In his caſibus debet dominus rei
velle dilationẽ reſtitutiõis vſq̧ ad remotionem dictorum
caſuum. ¶ His addẽtur duo. Unus quãdo dñs rei ſponte
cõſentit in dilationem reſtitutiõis:vel ſpõte remittit debi⸗
tum reſtituendi:ſic em̃ dominus nõ eſt inuitus: tenere au⸗
tem alienum domino rei non inuito/nõ eſt peccatũ: nec te
netur illo inſtante reſtituere. Alter caſus quãdo debens re
ſtituere non poteſt reſtituere rem iniuſte ablatam vel detẽ
tam ſuo domino: vel quia non eſt in habendo. tunc enim
impoſſibilitas excuſat: vt in ca. odoardus. de ſolutionibꝰ.
Addit Pal.q.ij.diſt.huius preſcriptionẽ. Si iuſto titulo ⁊
bona fide fuerit res poſſeſſa: verũtamen manet obligatio
reſtituẽdi:ad quã reſtitutionẽ tenetur dum venerit ad pin
guiorem fortunam. Unde licet per inopiã debitoris actio
ſuſpendatur durante inopia: quia inanis eſt actio quã ex⸗
cludit inopia debitoris:nõ tamen expirat nec extinguitur:
quia manet ius agendi domino rei: ſicut manet obligatio
in debitore:licet ſopita. Uel etiam quia impoſſibilis eſt re⸗
ſtitutio domino rei: vt dum ignoratur:ideo durante inuin
cibili ignorantia/nõ teneť ad reſtitutionẽ domino rei:tene
tur autem facere diligentiã vt ſcire poſſit: qua facta ſi ma⸗
net ignorantia: nec eſt ſpes aliquando ſciendi;fiat ſicut in
reſtitutione vaga de quo infra. Sic dum dominus rei agit
in remotis. In his caſibus tenetur detinens rem alienam/
habere voluntatem reſtituendi pro tempore opportuno:
ſcilicet ceſſantibus predictis caſibus: durantibus autẽ eis
nõ cenſetur tenere rem alienam domino inuito. Debet em̃
dominus rei ſtantibus his caſibus vel aliquo eoꝝ/nõ eſſe
inuitus:hoc eſt nõ velle pro tunc reſtitutionem rei ſue: eſt
ergo tunc non inuitus:etſi non actu elicito:tamen actu de
bito: vt dicit Sco. ¶ Qḋ ſi dominꝰ velit ſibi reſtitui in ca⸗
ſibus predictis:et ita eſt inuitus actu elicito:inordinata et
iniuſta eſt eius voluntas:cui nõ tenetur ſe conformare de⸗
bens reſtituere:quia etiã depoſitũ:de cuius redditione eſt
lex ſtrictiſſima:teneri poteſt dño inuito voluntate inordi⸗
nata:et ideo preceptũ negatiuũ de non tenendo rem alie⸗
nam dño inuito:qḋ obligat ꝓ ſemꝑ : intelligendũ eſt dño
F rei inuito voluntate ordinata. ¶ Ex illo poſſunt determi⸗
nari diuerſi caſus particulares: Unde patet primo ꝙ quã⸗
do reſtitutio eſſet in dãnũ ſpũale vel corporale eius cui re⸗
ſtituitur:puta in periculum mortis: vt gladius furioſo:aut
in periculum mortalis peccati: aut alterius tẽporalis dãni
tunc em̃ reſtitutio eſſet cõtra fraternã charitatẽ: ideo reſti⸗
tutio tunc differenda eſt donec amoueať periculũ. Sic etiã
ſi quis habendo rem reſtituendam ſit pecunia vel res alia
magis repugnaret et preualeret bono cõmuni : tunc enim
(ſm Rich. diſt. xv. arti. iiij. in ſolutione tertie ratiõis) deti⸗
nens non tenetur illud reſtituere illi:ſed debet fideliter re⸗
ſeruare vel deponere vt reſtituat: vel reſtitui ordinet ei vel
ſuis heredibus:dum hoc fieri poterit ſine preiudicio boni
cõmunis. Sic ſi ꝑſona detinẽs rem alienam / fuerit multũ
neceſſaria reipublice:et eſſet in tanta neceſſitate cõſtituta:
ꝙ ſi reſtitueret nõ poſſet ſeruire reipublice:et ꝑ hoc reſpu⸗
blica notabile pateretur dãnũ. in tali caſu non eſt ſtatim fa
ciẽda reſtitutio:q̃a magis cauendũ eſt dãnũ cõmune/ꝙ̃ pri
uatũ. Si tamẽ illud iniuſte detentũ a ꝑſona multũ neceſſa⸗
ria reipublice nõ ſit ſimpliciter neceſſarium reipublice:ſed
tãtũ ad ſaluãdũ ſtatũ ſuũ ſolennẽ:nõ excuſať a reſtitutiõe
ſtatim facienda:q̃a vt dicit Sco. Non licet alicui ſtatum ſo
lennẽ tenere de bonis alienis; nec tantũ valet reipu. iſtius
ſtatus ſolẽnis:quẽ tenet ꝑ nõ reſtitutionẽ:quantũ valet fi⸗
delitas eius ⁊ iuſticia cõmuni. Hec Sco. ¶ Uideť tamen
ꝙ ſi talis ſit neceſſarius reipublice: magis ꝓuidendus eẽt
de cõmuni erario vt poſſet ſeruire reipu. ꝙ̃ de iniuſta deten
tione rei aliene. Et quãdo illud fieri non poſſet ꝓpter pau
pertatẽ reipu. aut maliciã regentiũ rẽpu. tunc caſus tenet.
¶ Similiter quoad ſecũdũ caſum ſupra principalẽ: ſi reſti
tutio nõ poteſt fieri ſine damno fame:puta ſi furtũ occultũ
nõ poteſt reſtitui ꝑ furem quin ꝓdat ſeipſum:nõ debet per
ſeipſum reſtituere:ſed ꝑ aliam ꝑſonã ſecretã ⁊ fidelẽ. et ex⸗
pedit fieri ꝑ cõfeſſorẽ cui crimẽ detectũ eſt in cõfeſſiõe: ⁊ de
cuius fidelitate/ꝙ reſtituat fidei ſue cõmiſſum ſatis debet
credi. ¶ Eſt tamen bona cautela vt cõfeſſor vel alia ꝑſona
reſtituẽs recipiat ſcedulã recognitionis ab eo cui reſtituit
qua teſteť ſe talem ſummã recepiſſe: tacito tamen cautiſſi⸗
me noĩe eiꝰ qui abſtulit/aut ſecreto detinuit: vt ſic reſtituẽs
nõ incidat ſiniſtrã ſuſpitionẽ. Poteſt ģ in hoc caſu reſtitu⸗
tio differri quouſq̧ haberi poteſt ꝑſona ꝑ quã poſſit fieri
hmõi reſtitutio fideliter ⁊ ſecrete. ¶ Ad idem reduciť re⸗ G
ſtitutio faciẽda ꝑ mulierem q̃ genuit puerũ per adulteriũ
ipſa em̃ defraudat verũ heredẽ in eo ꝙ ſpurius: q̃ putatur
eſſe filius mariti:recipit hereditatem vel eius partẽ. Et de
hoc caſu varie ſunt opiniones doctorum : vt recitat Sco.
¶ Et dicendũ finaliter primo/ꝙ mulier crimen non debet
manifeſtare:neq̧ marito:quia ſupponeret ſe periculo vite
et maritũ periculo vxoricidij:q̃ longe magis vitanda ſunt
ꝙ̃ deuolutio hereditatis ad alienũ heredẽ: ſed nec reuela⸗
re debet filio ſpurio/ad inducendũ eum vt nõ recipiat he⸗
reditatẽ:q̃a nõ poteſt facile preſumere ꝙ filius ſpurius cre
deret matri. Et ſi crederet:nõ ſtatim cederet hereditati: tũ
ex cupiditate:tum q̃a ꝑ hoc timeret:ſe infamari. Neq̧ de⸗
bet reuelare pueris in genere:dicendo ꝙ vnus eoꝝ non ſit
filius legitimus:nõ tamẽ manifeſtando ſpuriũ quis ſit: vt
ſic ſponte cõſentirent: vt ſpurius cũ eis reciperet heredita
tem: q̃a ſic iterũ ſe diffamaret: ⁊ eſſet ꝑiculũ magne diſcor⸗
die iter fratres. Ad iſta ergo mala mortis/diffamie/odij ac
diſcordie que ſunt valde ꝓbabilia : ⁊ videnť vt in pluribꝰ
euẽtura: nõ dꝫ ſe mulier exponere ꝓpter incertũ bonũ he⸗
reditatis reſtituendũ: vnde generaliter nũꝙ̃ reſtitutio eo
modo faciẽda eſt quo ex reſtitutiõe ſic facta peiora eueni⸗
ant mala/ꝙ̃ ex retentione rei aliene. Debet ergo mulier la⸗
borare quantũ poteſt ad hoc vt hereditas reddať vero he
redi quantũ in ſe eſt: quia vt dictũ eſt: nõ debet ſe expone⸗
re diffamationi. Sed ex alijs honeſtis cauſis filiũ ſpurium
quantũ poteſt: inducere vt dimittat hereditatẽ:puta vt in⸗
tret religionẽ:aut fiat clericus: ⁊ recipiat beneficia eccleſia
ſtica: ⁊ his quaſi ſufficientibꝰ cõtentus dimittat hereditatẽ
Et ſi per nullã honeſtã ꝑſuaſionẽ poteſt eũ inducere: debet
mulier aliũde laborare reſtitutionem fieri vero heredi ſm
correſpõdentiã iuſticie: q̃a nõ teneť reddere eq̃ualens toti
hereditati. Nã multũ differt habere ⁊ ꝓpe eſſe : et ideo re⸗
ſtituat ſm arbitriũ boni viri. Hec Sco. Sed vnde mulier
reſtituet. Rñdeť ꝙ de laboribꝰ et ſudoribꝰ ſuis: q̃s ſupero⸗
get ſuꝑ illud qḋ teneť ratiõe vinculi cõiugalis: de q̃.j.q. ꝓ⸗
xima. vel de parafernalibꝰ ſi hꝫ : aut de dote ſua ſi in ptãte
habeat ⁊ alijs licite q̃ſitis: vt indẽnẽ faciat viꝝ ⁊ legitimos
heredes/tam de ꝯſũptis ꝑ ſpuriũ in ſua educatiõe: ꝙ̃ de he
reditate ſi eã aſſeq̃ť. Et nõ ſolũ teneť heredibꝰ viri ab inte⸗
ſtato ſuccedẽtibꝰ; ſed etiã heredibꝰ ſcriptis: vel q̃bꝰ veriſi
militer crediť ꝙ reliq̃ſſet hereditatẽ. Quod ſi facere neq̃t⸗
eſt in ca. odoardus. et ſic ꝓtunc nõ obligatur: agat tamen
penitentiã de crimine: ⁊ de eo qḋ nõ põt reſtituere: tenebiť
tñ ſi venerit ad pinguiorẽ fortunã. ¶ Uerũ dicunt q̃dã (vt
recitat Anto. par. ij. ti. ij. ca. vij.) ꝙ mulier ſi ſatiſfacere non
poterit: teneť reuelare marito aut filio: ſi hec tria cõcurrũt
Si apud maritũ ⁊ alios ſuper hoc fortis ⁊ grauis ſuſpitio
impreſſa eſſet: vtputa ſi alias leuis ⁊ infamata mulier eẽt:
aut forte viro cõſcio et cõſentiẽte : vtputa ab eo proſtituta
adulterata fuiſſet. Secundo ſi ex certis et ſufficientibꝰ cau
ſis poteſt vehemẽter et valde ꝓbabiliter credi ꝙ nil de pre

miſſis periculis excreſceret:ſed potius minuereť. Tertio ſi
firmiter pſumereť ꝙ filius ſpurius bonis mariti volūtarie
cederet. Sed vix'et rariſſime preſumendū eſt ꝙ hec tria cō
currant. Si tamen viro aut filio ſpurio reuelaret cōcurren
tibus predictis tribus:iam ſe a debito reſtitutionis eoꝝ: q̄
poſt reuelationē ad ſpurium deuenirent:liberaret. ¶ De
adulterio aūt cuius eſt filius:dicēdū ſm Anto. ꝙ ſi ſcit vel
credit veriſimiliter illum eſſe ſuū: vbi mater ſatiſfacere nō
poteſt:videť ꝙ teneať de expenſis educatiōis patri putati
uo ſm ſuā poſſibilitatē:quia cauſam efficacem dedit dāno:
vt habetur de iniu. ⁊ dā. da. ſi culpa. Similiter ſi puer dota
retur a patre putatiuo:aut hereditatē reciperet:teneť reſti
tuere ſm ſuam poſſibilitatem ad arbitriū boni viri. Sed ſi
puerū mater mitteret ad hoſpitale nutriendū: tenebiť ho-
ſpitali de nutrimēto et alijs expēſis: niſi notabilis pauper-
tas eam excuſaret : q̄a hoſpitalia ꝓpter pauperes fundata
ſunt:non ꝓpter diuites. Que tamen ſatiſfactio occulte fie
ri debet:cū ſine ꝑiculo manifeſtari non poſſit. Si aūt dubi
tat adulter ex eo q̄a leuis eſt mulier:et cū alijs adulteratur
vel etiā quia ipſa adultera dubitat vtrū ſit eiꝰ vel mariti:re
linquatur iudicio dei:cui oīa nuda ſunt et aperta: ⁊ graua-
ri nō videtur adulter de reſtitutiōe. In nullo tamē caſu ad
obuiandū hmōi malis et ꝑiculis debet adultera vel adul-
ter querere mortē vel aborſum pueri. ¶ Sed q̄d ſi ſpurius
reuelāte ſibi matre crederet ſe illegitimū : teneť ne reſtitue
re hereditatē et bona recepta a marito matris. Reſpōdet
Antoni. Si indubitāter credit:et rationē credēdi habet: te
netur ſm deū:nō tamē iure humano: ſicut ſi rationē credē
di nō habet:quia mater magis amat alios: aut odit ſpuriū
aut ſtulticia ei dominať: aut nō eſt ſufficiēs certitudo et ſi-
milia. His aut altero eoꝝ exiſtente nō habet rationē credē
di. ¶ Sed q̄d de expēſis educatiōis ſi indubitanter credit
ſe eſſe ſpuriū:videtur ſm Hoſtieñ. ꝙ nō tenetur refundere
eas:ſed mater et verus pater:tum quia educatio ſibi debe
tur a veris parētibus iure naturali:tum quia ſunt bone ſi-
dei poſſeſſores. Cautius tñ exiſtimarem ſi abundaret ꝙ de
M fectum parentū nō reſtituentiū ſuppleret. ¶ Ad tertiū ca-
ſum (ſcilicet ꝙ debet magis velle ꝙ vitetur magnū incō-
modum ꝓximi reſtituētis : ꝙ̄ modicū cōmodum ſuum ex
indilata reſtitutione) reducitur caſus ille quando nō poſ-
ſet ablatum reſtitui niſi fierēt plures ſumptus in miſſione:
ꝙ̄ valeat id qđ mittiť:tunc em̄ nō teneť detinēs ſtatim re-
ſtituere. Sed expectanda eſt pſentia ꝑſone ſi quādoq; cre-
datur haberi:ſed ſi nō crediť haberi : nec nuncius interue
niet ſine nimijs ſumptibus : tradendū eſt parentibus aut
propinq̄s ſi aſſint:ſi non: dandū eſt pauperibꝰ eccleſie aut
in pios vſus. Uniuerſaliter enim dando elemoſynam pau
peri ⁊c̄. datur illi bonū ſpirituale: ⁊ in hoc ſit ſibi reſtitutio
poſſibilis quādo non poteſt ſibi reddi bonum temporale
Ad eundē caſum reducitur quādo detinens eſt in extrema
neceſſitate. Sed circa hoc diſtinguit Sco. et ſimiliter Ri-
char. Aut detinens eſt in extrema neceſſitate: et nō ille cuiꝰ
eſt res reſtituenda:ſed habet aliqua vltra extremā neceſſi-
tatem:tūc res ſit detentoris:eo iure quo in extrema neceſſi
tate omnia omnibus ſunt cōmunia. Si autē ambo ſunt in
extrema neceſſitate:et ſi prius venit dn̄s rei ad illā neceſſi-
tatem ꝙ̄ detentor debet reddi duplici iure:tum quia prius
ſuum:tum quia iam ex iſta neceſſitate factum eſt ſuū. Si ve
ro prius deuenit detinens ad extremā neceſſitatē: tunc do
mino rei poſt deuenienti ad iſtā neceſſitatē non teneť red-
dere:quia ceſſauit dominiū eius in re iſta:et facta eſt alte-
rius/ſcilicet detinentis. Si vero ambo ſimul deuenerunt
ad iſtam neceſſitatem:debet reddi domino:quia ille nūꝙ̄
cecidit a dominio:ſimiliter ſi dn̄s prius deuenit ad neceſſi
tatem illam. ¶ Et ſi dicis:magis debet quilibet ſe dilige-
re ꝙ̄ proximum:et per ꝯſequens magis diligere vitam cor
poralem ꝙ̄ vitam proximi:et per hoc rem illam ſibi ſimpli
citer neceſſariā magis retinere ſibi ꝙ̄ dare ꝓximo. Reſpō
det Scotus diſtin. preſenti. q. ij. in ſolutiōe rationū:magis
debet diligere ſuam vitam ordinate: vt eſt diligibilis ad vi
tam eternam:et magis conſeruationem iuſtam vite ſue:ꝙ̄
conſeruationē vite proximi ſui:ſed non magis conſeruatio
nem iniuſtā vite ſue/ꝙ̄ conſeruationem iuſtā vite proximi
ſui:ſic enim magis debet latro ſuſtinere ſuſpendiū ꝙ̄ occi-
dere ſuſpendentē vt euadat. Cuius ratio eſt:quia dilectio
vite corporalis iniuſte cuſtodite/nō eſt dilectio ordinata:
quia non ad dilectionē dei et anime. Dilectio autē detinen
tis cuſtodite vite ſue in caſu vltimo eſt iniuſta:quia ſic dili
gens ſe eſt homicida:quia iniuſte occidit alium:quia ſub-
trahit ſibi neceſſariū quod illi debetur. ¶ Sed nūq̄d poſt
extremā neceſſitatem/ſi deueniat detentor ad pinguiorem
fortunā:tenetur tūc reſtituere. Reſpōdet Scotus. Poſſet
dici ꝙ ſi res talis ſimpliciter neceſſaria eſſet pertinens ad
victum: ⁊ tunc cōſumereť et iuſte:quia cōſumēs fuit domi
nus:aut ad amictum: ⁊ tunc nō conſumereť. Et ſi detentor
rem illam occupaſſet ante extremā neceſſitatē : tenetur ille
ceſſante illa neceſſitate:dum ſcilicet venerit ad pinguiorem
fortunam reddere rem detentam : vel equiualens ſi fuerit
cōſumpta:quia obligatio illa ad reddendū orta eſt ex occu
patione preuia rei aliene:que fuit iniuſta ante extremā ne-
ceſſitatē:et per extremā neceſſitatē nō eſt extincta:ſed ſopi-
ta. Si vero nunꝙ̄ ante extremā neceſſitatē:ſed tantum illa
aduenientē occupaſſet:tūc iuſte ſimpliciter occupaſſet rem
ſuam:tunc ſi eſt cōſumpta:non tenetur ad aliquā reſtitutio
nem. Hec Sco. q. ij. huius diſt. in ſolutione rationū. Si ve-
ro nō fuerit extrema neceſſitas detinētis rem alienam : ſed
tantum res illa eſt neceſſaria ad victum ſm decentiā ſtatꝰ
perſone. Dicit Rich. teneť reſtituere: quia nō eſt licitū de
alieno viuere cum ſeculari honore. ¶ Sed vtrū ſit neceſſa
rium tunc ſtatim reſtituere:an (vt ſibi et familie ſue hone- I
ſte prouideat) poſſit cū tēpore ſucceſſiue reſtituere. Dicen-
dum ſi dilationem nō poteſt obtinere ab eo qui poteſt con
cedere vſum rei:ꝙ̄ꝙ̄ ſi ſibi notus fuerit diligēter impetra-
re conetur ꝑ ſe vel interpoſitā perſonam:tunc diſtinguitur
aut is cui reſtitutio facienda eſt: eſt in ſimili neceſſitate:et
tunc detinens ſtatim reſtituere teneť: vel cedat bonis:etiā
ſi magnum ex hoc incommodum incurreret. Non em̄ licet
de alieno vitare incommodum ſuum cum incommodo
illius cuius eſt res:ſicut in ſimili ſupra dictum eſt de extre-
ma neceſſitate. Si vero is cuius eſt res reſtituēda:eſt abun
dans et cōpetenter poteſt ſtatum ſuum tranſigere cum ca-
rentia illius rei reſtituende:non tenetur detinens ſtatim re
ſtituere:cum ſic incurrat notabile detrimētū: et ex cōſequē
ti deueniat vſq; quaſi ad extremā neceſſitatē. Et multa ani
me et corporis pericula poſſent ſibi ex hac reſtitutione ſta-
tim facta contingere:ſed ſtatim reſtituat quantū cōmode
valet:et per ſingulos menſes aut annuatim reſtituat quā
tum poteſt cauendo omnem ſuperfluitatem in victu ⁊ ami
ctu in ſe et familia. In hoc enim caſu creditor nō debet vel
le reſtitutionem ſuorum ſm rectam rationem in proximi
charitate fundatam cum tanto damno ꝓximi. Unde dr̄ in
Piſanella/ꝙ ſi debitor eſt in tanta neceſſitate: ⁊ creditor in
tanta facultate ꝙ teneretur debitori ꝑ elemoſynā ſubueni-
re:debitor nō teneret ad reſtitutionem : nam hoc caſu cre-
ditor teneretur reddere. Unde beatus Ambro. Neq; enim
minus eſt criminis habenti tollere:ꝙ̄ cum poſſis et abun-
dans ſis indigētibus denegare. Eſurientiū panis eſt quē
tu detines:nudorum indumentum eſt quod tu recludis:
et miſerorum redemptio eſt et abſolutio pecunia quam
tu i terra defodis. et habetur. xlvij. diſt. Sicut hi. vbi gl. ſu
per verbo. eſurientium dicit/ ꝙ poſſunt pauperes cogere
diuites ad preſtandum eis:non per viam actionis: ſed per
viam denunciationis ad eccleſiam : que poteſt diuites co-
gere ad dandum eis. Et ſm hoc dicit dominus Antoni.
par. ij. titu. ij. ca. viij. ꝙ cum quis habet inſtrumenta artis
ſue vnde ex labore ſuo gubernat ſe et ſuos:et vendendo ea
vt reſtituat: non poſſet laborare : et ſe et ſuos ſuſtenta-
re : puta libros quoad iuriſperitos ac medicos: ac inſtru-
menta quoad artifices : laborando autem cum predictis
vltra ſuſtentationem ſuam poterit paulatim ſatiſfacere:

non tenetur talis iſta vendere vt ſtatim ſatiſfaciat. Suo
modo in quocunqꝫ caſu in quo ex reſtitutione ſtatim facta
ſequitur magnum ⁊ notabile dānū reſtituētis: notabiliter
excedens damnū qđ patereꝛ creditoꝛ ex dilatiōe reſtitutio/
nis: nō debet velle creditoꝛ ſibi fieri reſtitutionē cū tāto dā
no detinētis. Et per cōſequēs nō tenetur detinēs in tali ca/
ſu ſtatim reddere vt ſupꝛa habitū eſt in tertio caſu generali
Si vero creditoꝛ eſt incert⁹ et detinēs poteſt: debet ſtatim
reddere. ſi vero reddere nō poteſt ſtatim / ſine graui dāno
dicatur vt ſtatim ſupꝛa. Et cautū foꝛet ꝙ eṗs vel confeſſoꝛ
terminū ſtatueret: et modū reſtituēdi p̄figeret: vt. j. diceꝛ.
Nec tamē illa ſunt p̄dicāda: ne paeꝛ via indebite detinēdi
aliena: ad qđ nimis iclinate ſunt pſone: immo ne deturvia
furtis / rapinis ⁊ fraudibus: ſed cū magna diſcretiōe in cō/
feſſione et ꝯſilijs hec ſunt tractāda / attētis circūſtantijs de
tentoꝛis et creditoꝛis ⁊ ſingulis cōcurrentib⁹. ¶ Tertia cō
Cõcl. 3. cluſio. Reſtitutio nō eſt pars ſacramēti penitētie: nec ſatiſ
factionis ꝓpꝛie accepte. Hec cōcluſio eſt Alexā. par. iiij. q.
lxxxvj. ⁊ ceteroꝝ ſanctoꝝ Tho. Bonauen. ⁊ Sco. Diciꝛ au
tem ſatiſfactiōis accepte pꝛopꝛie: q̄a accipiendo impꝛopꝛie
pꝛo quolibet opere volūtarie aſſumpto: ad quod q̄s teneꝛ
eo ꝙ talis ſatiſfacit p̄cepto: manifeſtum eſt ꝙ reſtitutio eſt
opus ſatiſfactiōis: vt tangit Alexāder ⁊ Bonauē. Sed ꝓ/
pꝛie accipiēdo ſatiſfactionē pꝛo opere volūtarie aſſumpto
a ſacerdote ꝓ cōfeſſis peccatis iniūcto: ſm quā acceptionē
diciꝛ eſſe tertia pars ſacramēti penitētie: vt diceꝛ diſt. ſequē
ti. vel etiā generalius ꝓ opere volūtarie aſſumpto ad redi
mendū penā ꝓ peccato / per penitentiā (ſiue ſacramentum
ſiue virtutē) dimiſſo debitam: ſiue vt ſupꝛa diffinita eſt: cō/
cluſio habet veritatē. Quod ꝓbaꝛ: q̄a reſtitutio pꝛeſuppo
nitur penitētie vtroqꝫ modo accepte: ſicut ceſſatio a pctis
ſaltē reſtitutio rei iniuſte occupate: ⁊ hoc in actu vel voto:
ergo nō eſt pars penitentie. Tenet cōſequētia: q̄a pars ſub
ratione partis nō pꝛecedit totū. Coꝛrelatiua eñ nō amplia
tiua ſunt ſimul natura. Antecedens patet: q̄a detinere rem
alienam eſt peccatū: vt pꝛobatū eſt in pꝛima cōcluſione: ſed
ante penitentiā neceſſaria eſt ceſſatio a pctis. Nō aūt ceſſa/
tur ab iniuſta detētione: niſi ꝑ reſtitutionē factā in actu vel
voto: vt ibi oſtenſum eſt. Reſtitutio aūt rei iuſte detēte eſt
impertinēs penitētie: cum nō pꝛeſupponat pctm̄: ergo nec
illa eſt pars ſatiſfactionis de qua hic loquimur: nec penitē/
tie: vnde ſicut reſtituere adulterā viro ſuo nō eſt niſi ceſſa/
re a pctō: et tranſgreſſione huius p̄cepti. Nō mechaberis:
ſic et reſtituere rem alienā: vnde ſicut tenens adulterā: nō
eſt capax penitētie: ſed irriſoꝛ: ⁊ ſi talis veniat ad penitētie
ſacramentū: addit pctm̄ pctō: ita detinens alienum volun/
tate ⁊ facto / dum talis eſt / nō eſt capax alicuius partis pe/
nitentie. Hec Sco. ¶ Quantū ad articulū tertiū / dubitaꝛ
Artic. 3. Dub. 1. pꝛimo q̄d ſit reſtituendū. Ad dubiū illud in genere reſpon
detur: que tamē reſpōſio limitationē recipit in caſibus par
Z tialibus: vt infra in ſingulis diceꝛ. ¶ Diciꝛ ergo pꝛimo ꝙ
Cõcl. 1. reſtituendū eſt omne occupatū vel detentū iniuſte. i. dño
rei inuito: vt exponit Scot⁹: ſi reſtitui poteſt in ſe vel in eq̄
ualenti. ¶ Diciꝛ pꝛimo: Omne occupatū: q̄lia ſunt rapta
furto ablata / aut alio mō vſurpata: in quib⁹ non tranſferꝛ
dominiū rei ablate. ¶ Diciꝛ vel detenta ꝓpter ea in q̄bus
tranſfertur dñium: vt in mutuo ⁊ iniuſte exactis. Diciꝛ in/
iuſte. id eſt inuito dño: q̄a accedēte volūtate dñi / detinens
nō teneꝛ ad reſtitutionē: volēti eñ non fit iniuria. Et intel
ligendū eſt tam de dño ꝓximo ꝙ̄ remoto. i. ſupioꝛi / a q̄ vo
luntas ꝓximi dependet quantū ad rei alienationē. Nam li
cet dñs ꝓximus cōſentiat in retentionē rei ſue: ſi tamē dñs
ſuperioꝛ diſſentit / p̄cipiēdo reſtitutionē: aut ꝓhibēdo talē
alienationē: teneꝛ detinēs reſtituere: vt in ſimonia et ludo
ſm aliquos. Et accipio reſtitutionē large: vt includit red/
ditionē ſiue expoſitionē rei detente in pios vſus. Item ꝙ
diciꝛ inuito: intelligendū eſt de inuito actu nō illicito: ſed
actu debito: vt ſupꝛa dictū eſt in concluſione ſecunda. Itē
inuito accipi debet de inuolūtario ſimpliciter vel ex condi/
tione. Simpliciter vt cū dñs rei vult actu elicito et debito
rem ſuam nō detineri: vel ex conditione: id eſt vellet nō de/
tineri / ſi reſtitui poſſet ſine periculo / aut grauioꝛi damno
domini rei: vt cōtingit in iniuſtis exactiōibus ⁊ oppꝛeſſio/
nibus pauperū q̄ dant voluntarie ſimpliciter exactoꝛibus
ſuis: ſed inuoluntarie ex conditione: quia vellent nō dare
ſi ceſſaret exactio / violētia / metus ⁊ hmōi: oīa ſic exacta re
ſtitui debent. ¶ Diciꝛ ſi reſtitui poteſt: quia ſi ob inopiam
aut aliam cauſam reſtitui nō poſſet: non eſſet obligatio ad
reſtituendū durante impoſſibilitate: quia generale pꝛece/
ptum nullū obligat ad impoſſibile: vt vult beatus Hiero
nymus in explanatiōe fidei. ¶ Diciꝛ in ſe: quia res vſurpa
ta reſtitui debet eadem in ſpecie ⁊ in indiuiduo ſi habetur
nec poteſt dari alia res eiuſdē bonitatis ꝓ ea cōtra volun/
tatem dñi ipſius rei. Unde. iij. q. j. reintegrāda. vbi dicitur
ꝙ reintegranda ſunt oīa ſpoliatis. Et hoc verū niſi in caſu
cum vſurpatio rei aliene eſſet occulta: et ex reſtitutiōe eius
in ſua ſpecie detegeretur vſurpans: aut aliud incōueniens
ſequeretur: tūc ſufficeret reſtituere pꝛeciū eius. Suo mō ſi
res cōſumpta eſſet vel perijſſet: ſufficit ꝙ reſtituatur in eq̄/
ualenti. ¶ Secūdo dicitur / ꝙ detinens iniuſte rem fructi/ Cõcl. 2. M
feram: omnē fructū quem cōſequiꝛ ex re ipſa: vel ꝯſequi po
tuiſſet ſi diligenter coluiſſet: eo modo quo dñs rei ſolebat
colere: tenetur reſtituere: deductis tamen expenſis in rei cō
ſeruatione cultura ⁊ fructus collectione. Unde in. c. ſi cul/
pa. de iniu. et dam. da. dicitur. Si culpa tua datum eſt dam
nū vel iniuria irrogata: aut alijs irrogantibus foꝛte opem
tuliſti: aut hec imperitia tua ſiue negligentia euenerunt: iu
re ſuper his ſatiſfacere opoꝛtet: vt ſi agrū vel vineā abſtu/
lit: et fructus eius recepit: tenetur ad reſtitutionē fructuū.
Nec ſolum quos recepit: ſed etiā quos recepiſſet dñs rei ſi
ipſe ſolito ſuo moꝛe coluiſſet. Gratia exēpli: vſurpatoꝛ de
agro tantū recepit viginti modios: quia negligēter coluit
Dñs vero rei qui diligenter ſolebat colere: recepiſſet qua/
dragiuta: vſurpatoꝛ tenetur reſtituere quadraginta. Simi
liter ſi quis equū ſubtraxit: de quo dñs eius lucratus fuiſ/
ſet per menſem vnū floꝛenū cum dimidio: teneꝛ reſtituere
pꝛo ſingulis menſibus detentionis equi vnū floꝛenū cum
dimidio: licet ipſe lucratus fuiſſet tantum vnū floꝛenū vel
minus vel etiam nihil. Unde bꝛeuiter oīa damna q̄ dñs rei
paſſus eſt ex carentia rei ſue: tenetur iniuſte detinens com/
penſare. ¶ Dicitur notāter detinens rem fructiferam ⁊c̄.
quia ſi res de ſe non eſſet fructifera: ſed fructus pꝛouenirēt
ex vſu rei ex induſtria occupantis: ad illoꝛum fructuum re
ſtitutionem nō teneꝛ: vt dicit Sco. Unde infert ꝙ fenera/
toꝛ lucrum acquiſitum ex pecunia fenoꝛis reddere nō tene
tur: puta ſi cum tali pecunia negociat⁹ fuiſſet. Pꝛobat: q̄a
alioquin qui reciperet pecuniam: puta qui dedit vſuram:
poſſet eſſe iuſte vſurarius: quia recipere fructum de ſua pe
cunia pꝛouenientem per induſtriam alterius eſt facere vſu
ram. Lucrum enim vſurarij: quod per ſuam induſtriā acq̄
rit ex pecunijs per vſuram acquiſitis: ſuum eſt: quia per ſu
am induſtriam acquiſitum: et ideo non tenetur reſtituere:
quia non ſuum: ſed alienum reſtituendum eſt ſemper. Hec
ſententialiter Scotus. Et de ſimilibus ſimiliter eſt ſentien
dum: vt ſi fur vel raptoꝛ aufert pecuniam: et cum illa pecu
nia ablata negociatur et lucratur: pecuniam ablatam tene
tur reſtituere: non lucrum rei. ¶ Dicitur: deductis expen/
ſis. neceſſarijs quidem non ſuperfluis: quia ſi expenſe ali/
que facte ſunt in vtilitatem et conſeruationem ipſius rei.
Similiter ſi expenſe facte ſunt in colligēdo fructus ac cul/
tura et huiuſmodi: ille deducende ſunt: et res ipſa cum eo
quod ſupereſt reſtituenda. ¶ Tertio dicitur ꝙ damna etiā Cõcl. 3. N
que paſſus eſt dominus ex carentia rei ſue: tenetur detētoꝛ
ille iniuſtus compenſare. Nemo enim debet a pꝛoximo in/
iuſte damnificari. Et patet plane per ca. allegatum. ſi cul/
pa. Unde ſi quis pecuniam colligit ad ſatiſfaciendū ſuis
creditoꝛib⁹: et fur ſubtrahit eā: ꝓpter qđ cōpellitur ille pe/
cuniā recipere ad vſurā: aut vēdere hereditatē remiſſius ꝙ̄
valet: damnum illud tenetur fur reſtituere: ſic ſi furat⁹ eſt
fur modium ſigilinis dū valuit. xx. ⁊ ten u it donec valet. x

et tunc reſtituit: teneť ſupaddere.x.ſcilicet valorem eiꝰ dū furatꝰ eſt. Sed q̇d ſi preciū rei aſcēdat: et plus valet tpe reſtitutiōis ꝙ tēpore ablatiōis iniuſte. Credo ſi dn̄s rei fuerat rem ſuā ſeruaturus vſq; ad hoc tēpus: et per hoc dānificatus eſt: teneť detētor ad damni cōpenſationē: nō tamē tātum ſupaddere quātū valet: ſed aliq̄d ad dictamē boni viri ❡ Sed q̇d ſi res periit. Reſpondeť/ſi res rapta/aut furto ſublata periit apud raptorē ſeu furē: et ſi fuit in mora reſtituendi: teneť preſtare valorē eius ſm illud tēpus quo magis valuit. Sed ſi nō fuit in mora: puta q̇a obtulit rem dn̄o tēpore et loco debitis: ⁊ dn̄s rei neglexit recipe: nō tenebiť de caſu ſm Ray. ❡ Sed q̇d ſi res meliorata eſt induſtria vſurpatoris. Reſpōdeť ꝙ in foro penitētie (de quo in omnibus his intelligenda ſunt q̄ dicunť) poteſt deducere expenſas et labores meliorationis: q̇a ſine culpa rationabili nō debet quis priuari labore ſuo. de re. iu. ſine culpa. lib. vi. quod intellige excluſis dolo et fraude: vt ſi q̇s doloſe melioraſſet rem/vt res maneret ſibi: q̇a dn̄s rei ꝓpter inopiā non poteſt ſoluere meliorationē: teneť rem reſtituere vt eſt meliorata: et tamē videť ꝙ dn̄s rei dum potuerit refundet expenſas et labores meliorationis. ❡ Dubitať ſcd̄o quis teneť reſtituere.

Dub. 2.

Pro huius dubii explanatiōe notandum ꝙ q̇a ſm predicta reſtitutio faciēda eſt rei iniuſte ablate et detēte. i. inuito dn̄o: et dn̄s dupliciter poteſt eſſe inuitus: ſimpliciter ſcilicet/vel ex cōditione. Primo reſpōdendum eſt ad dubiū de ablatis dn̄o ſimpliciter iuito: puta q̄ actualiter vel habitualiter vult rem ſuā a ſe nō alienari aut detineri. Deinde de ablatis dn̄o nō inuito ſimpliciter: ſed ex cōditione. ❡ Circa primū: q̇a oīs dānificans auferendo vel detinēdo rem alienā reſtituere teneť: vt dictū eſt. Et dans occaſionē damni/damnū dediſſe videť. de iniu. ⁊ dam. da. ſi culpa. §. ſane. Non ſolū damnū per executionē perſonalem inferens: ſed ⁊ cauſam inferendi preſtans: vt ſunt participātes et ꝯſentientes reſtituere teneňť: per. c. allegatum ſi culpa. Unde tales reprehēdunť a propheta. Si videbas furem (inquit) currebas cū eo: ⁊ cū adulteris portionē tuam ponebas. Et ad Rom. i. Digni ſunt morte: nō ſolum q̄ ea faciunt: ſed etiā qui cōſentiūt faciētibus. vnde eſt illud. Facientē ⁊ cōſentientem par pena cōſtringit. ii. q. i. notum ſit. Ponunť aūt nouē modi currēdi ſeu participādi cū fure q̄ his verſibꝰ ſm Alexā. q. lxxxvi. parte. iiii. mem. iii. ar. iiii. Pal. diſ. preſenti. q. ii. ar. iii. ⁊ alios poſt eū/cōprehendunť. Quilibet in ſolidū reddat prius iniuriator. Iuſſio/cōſiliū cōſenſus/palpo/recurſus/ Participās/mutus/nō obſtās/ non manifeſtās. Currere cum fure faciunt furtiq; reatum. Hi oēs cauſam p̄ſtant: et ideo reſtituere teneňť: nā omnis obligatio ad reſtituendū: vt dicit Sco. reduciť ad auferre vel detinere: ⁊ hoc vt cauſa principalis ſupior/precipiēdo vel vt cauſa ꝓxima immediate auferēdo vel detinēdo: vel vt cauſa coadiuuās/vt ſocius coadiuuādo: aut in re ablata participando: aut cōſentiendo ſeu receptādo: vel vt cauſa inducens. Si cōſulit/fauet vel adulatur: vt non impediens: aut nō obſtans: quia nō impedit: nec facit reſtitui dū id ſibi ex officio cōpetit et manifeſta ſibi ſit iniuria: ac ſine periculo ꝑſone poteſt: ſed diſſimulat aut tacet in iudicio requiſitus vbi poſſet ſententialiter res ſuo dn̄o reſtitui: ⁊ tamen dicēdo v̓itatē nō immineret ſibi ꝑiculū ſtatꝰ vel perſone: et hoc intelligendū quādo ꝓpter illa ſeu aliq̄d illoꝝ poſitiue vel priuatiue auferť vel detinetur res aliena: ſecus ſi illis nō exiſtentibus nihilominus res auferretur a raptore vel fure: aut ablata detineretur: quia tūc nō tenentur q̄ dicti ſunt ad reſtitutionem: quia tunc proprie non preſtant cauſam: cum cauſa ſit qua poſita poniť effectus: et ea non poſita nō poniť effectus: vt dictū eſt diſt. i. q. i. huius collectorii. Iſtoꝝ autē quilibet dum cauſam p̄ſtat: tenetur ad reſtitutionem in ſolidū: id eſt totiꝰ ablati: q̇a q̇libet fuit cauſa totius ablationis: licet non cauſa totalis: ſed partialis. Uerūtamē vno reſtituente oēs alii liberanť a debito reſtituendi quantū ad damnificandū: tamen alii teneňť pro rata portionis q̄ eos contingit: illi qui pro oībus ſatiſfecit: vt dicit Sco. et cum eo ceteri. Uerū Angelus in ſum. dicit in verbo furtū. §. xvi. Nec credo in cōſcientia ꝙ de neceſſitate teneanť p̄mo ſatiſfaciēti: q: obſtat ſibi turpitudo ſua: niſi ille fuiſſet cauſa ſine qua non induxiſſet illū ad aliquod tale faciendū: ſed de bono cōſilio debet dari pauperibꝰ. ❡ Et pro illoꝝ maiori declaratiōe circa modos participādi q̄riť vtrū mandātes vel cōſulētes rem iniuſte vſurpare: ſatiſfaciant ſi poſt vſurpationē hm̄oi mandēt ſeu conſulant vſurpatori vt reſtituat: ita ꝙ ad aliā reſtitutionē nō teneanť. Et videtur ꝙ ſic: quia ſicut conſiliū de vſurpatione rei aliene obligat cōſulentē ad reſtitutionē ⁊ multomagis percipientem: ita et precipiens vel cōſulens reſtituere abſoluit ip̄m ab obligatione reſtitutionis: q̇a ſi preceptū et cōſiliū de reſtitutione nō abſoluit: nec preceptū et cōſiliū de vſurpatione obligat cōſulentē et p̄cipientē: quia eſt par ratio. Nō em̄ plus facit p̄cipiens vel cōſulens ad vſurpationē/ꝙ ad reſtitutionē. ❡ Preterea ſicut precipiēs vel cōſulens vſurpare per hoc nihil participat de re vſurpata: ita non videť ꝙ teneať ad reſtitutionē eius q̇d nō accepit. ❡ Ad hoc reſpondet Alexander parte. iiii. q. lxxxvi. membro. iii. arti. iiii. §. ii. ꝙ ſi vſurpator motus p̄cepto aut ꝯſilio ſubtrahit rem alienam: alias eā nō ſubtracturus/p̄cipiens aut cōſulens: tenetur ad reſtitutionē. Si tamen eā fecerit vſurpator: ſolutus eſt precipiens ⁊ conſulēs ab obligatiōe reſtitutiōis. nō autem a pctō niſi penituerit. Si vero vſurpator rem non alienat aut ſubtrahit a dn̄o ſuo: et nō exeq̄tur iuſſionē aut cōſilium: licet iubens et conſulens peccet mortaliter iubendo aut cōſulendo: nō tamen tenetur ad reſtitutionem rei ablate: quia nulla eſt ablata. Et ita eſt par ratio p̄cipientis reſtitutionē quoad abſolutionē obligatiōis ⁊ precipiētis vſurpationem quoad obligationē reſtitutionis: ſi res eodem modo ſe habeant: hoc eſt ſi vſurpator vtrobiq; cōformat ſe precepto aut ꝯſilio: ita ꝙ ſi ad preceptū vſurpauit rem alienam: ita ſimiliter ad iuſſionē ſeu cōſiliū reſtitutionis reſtituit rem alienatam. Si vero obedit p̄cepto alienādo: ⁊ nō obedit reſtituēdo/non eſt par ratio. Et per hoc patet ſolutio primi. Non em̄ preceptū vſurpandi obligat precipientem: niſi ſequatur effectus vſurpationis: nec preceptū reſtitutionis abſoluit eundem: niſi ſequatur effectus reſtitutionis. ❡ Ad ſecundū dicendū ꝙ nō ſolum participans in re alienata teneť ad reſtitutionē: ſed quicūq; dat cauſam alienandi ac dānificādi: vt dictū eſt: ſicut em̄ dedit efficacē cauſam dānificādi: ita teneť dare efficacem cauſam reſtituēdi: quā ſi vſurpans nō facit: ipſe teneť. ❡ Uerū de conſilio dicit Frāciſcus de platea/ꝙ hoc de dante cōſiliū locū habet tam in cōtractibus/ꝙ in delictis/qn̄ cōſiliū eſt fraudulenter datū: ſcʒ ex odio vel malicia: nam in cōtractibus non teneť ad reſtitutionē ſi bona fide cōſuluit: vt in. c. nullus. de regu. iu. li. vi. vbi diciť. Nullus ex cōſilio (quādo fraudulētum nō eſt) obligať. In maleficiis aūt cōſiliū ſemꝑ eſt fraudulentū: cū ergo cōſuliť maleficiū. i. q̇d de ſe eſt malū aut peccatū: teneť nō ei cui ꝯſuluit: ſed ei ꝯtra quē conſuluit: ſi v̓o ꝯſuluit in re illicita: vt in ꝯtractu doloſo: teneť ei cui cōſuluit: vt ſi cōſuluit vt mutuaret pecuniā debitori non idoneo. De hoc Iohā. and. i gl. regule: Nullꝰ. allegate. et h̓ nō habet locū in p̄cepto. ❡ Sed adhuc circa ſextum participatiōis modū. ſ. recurſus: vbi notanť receptatores vſurpatoꝝ rei aliene. Ponať ꝙ fur vel raptor timore mortis ꝯfugiat cū ſpoliis ad domū alicuiꝰ/vt mortē euadat: ⁊ ꝯmittat ſe ⁊ ſpolia illa bone fidei illiꝰ: videť ꝙ receptor nō teneať ad reſtitutionē: alioq̄n cōmitteret crimē ꝓditiōis. Rn̄det Alexā. vbi ſupra. §. v. ꝙ in caſu ille apud quē latet latro cū ſpoliis: dum habet ſpolia in ſua p̄tāte: teneť illa reſtituere nec eſt de ꝓditionis crimine arguendus: ſi ſpolia furto habita ſuo dn̄o reſtituat: immo potius exequiť q̇d iuſticia requirit. Nec ex hoc fidē violat: quia in voto illicito debet reſcindi fides: vt dicit Iſido. in ſyno. Om̄ ſi illa reciperet cū propoſito ſeruādi furi vel ſibi: ipſe eſſet furti particeps: et reus mortis ſm legem humanā: ꝓpter q̇d neceſſe habet illa reſtituere: ſi tamen ſine ꝓditione ꝑſone/⁊ imminēte ſibi

periculo reſtituere poſſit:ſi vero imminet ſibi periculum:
vt ꝙ furtum ſibi imputaret̃: reſtituat ꝑ perſonā mediā: pu
ta ſacerdotē:cui cōmittat ſub ſigillo cōfeſſionis reſtituēdū
¶ Sed hic notandū/licet nō prodendus ſit qui bona fide
ad aliū cōfugit:nō tamē eſt defendēdus:quia qui defendit
delinquentē:maledictus eſt apud deū et homines: ⁊ corri
pietur increpatione ſeueriſſima. vnde.xſ.q.iij.qui conſentit
et.xxiiij.q.iij.qui aliorū.dicit̃. Qui alioꝝ defendit errorem
multo amplius damnabilior eſt illis qui errant. Unde in
glo.in Cle.ſ.de penis.notatur duplex defenſor. Unus qui
autoritatem delinquendi preſtat: et ille amplius punitur.
Alius defenſor/qui poſt delictū defendit:puta impediēdo
ne delinquēs ad iudicē veniat examinādus vel puniēdus:
vel ne fiat executio:et hic punit̃. Verū ſi talē defenderit ne
ledatur a priuato/vel ipſo offenſo/vel eius conſanguineis
vindicare volentibus:nō forefacit:nec penā incidit:cum il
la ſit iniuria: ad quam ꝓpulſandam a ſocio quis tenetur.
Hec glo. ¶ Sed adhuc quereres:quia dictū eſt ꝙ partici/
pes:puta iubens/ꝯſulēs ⁊c̃. tenent̃ ad reſtitutionē quādo
ꝓpter hec res aliena aufert̃:alias nō auferēda: quomodo
ſciri poteſt quādo propter ꝑceptū cōſiliū vel cōſenſum res
aufertur:et nō alias. Reſpondet̃ ꝙ ſi fur vel raptor nō poſ
ſet auferre rem alienā/niſi accederet cōſenſus: ꝗa ſine ꝯſen
ſu prohiberet̃:certū eſt ꝙ ꝓpter cōſenſum res alienat̃. Si/
militer poteſt hoc noſci ex veriſimilibus coniecturis: que
preſumptionē quaſi violentā inducunt: vt ſi talis conſide/
ratur habitudo iniuriatoris ad cōſentientē / ꝙ nequaꝙ̄ eū
offenderet:quia eius vindictā euadere non poſſet:ꝑſumit̃
ꝙ non auferret rem alienam: ſi non accederet conſenſus.
Dub.3. R ¶ Dubitat̃ tertio cui faciēda eſt reſtitutio rei iniuſte abla
te. Reſpondetur ꝙ regulariter damnificato: ſi iuſto titulo
poſſedit:ſi noſcitur:ſi eius preſentia haberi poteſt: aut res
ablata poteſt ei mitti ſine maioribus expenſis ꝙ̄ res valet
ſi rerū ſuaꝝ adminiſtrationē habet:ſi reſtitutio ei facienda
non eſt interdicta eccleſiaſtico vel imꝑiali edicto:patet.iij.
q.ſ.reintegranda. ⁊ de re.ſpo.quaſi per totum.de quo vide
Pal.q.ij.ar.iiij.di.huius ꝑ totū. ¶ Dicit̃ notanter: ſi iuſto
titulo poſſedit: quia ſi furtū aut ſpolium aufertur furi vel
raptori reſtituendū eſt dn̄o rei:et non furi. Et dicit̃ notan/
ter:ſi iuſto titulo ⁊c̃.et nō vero dn̄o rei:qui ſi poſſideret bo
na fide:licet nō eſſet ver⁹ dn̄s:ei eſſet reſtituēda: ⁊ nō vero
domino:niſi de volūtate poſſidētis. ¶ Dicit̃ ſi noſcit̃:qui
ſi ignoratur cuius fuerit res ablata:poſt diligentē inquiſi/
tionem/debet reſtitui pauperibus:vel eccleſie:aut in pios
vſus: vt dictum eſt ſupra concluſione tertia. Sed cui⁹ auto
ritate ſeu per quē fiet reſtitutio/infra dicet̃. ¶ Dicit̃ notā/
ter:ſi eius preſentia haberi poteſt:quia ſi haberi nō poteſt
forte quia mortuus eſt:aut ignoratur vbi ſit:reſtituendum
eſt heredibus: aut quibus vult ſua reſtitui in teſtamēto ſi
ſciunt̃ alias pauperibus : vt ſupra. ¶ Dicit̃ tertio aut res
ablata mitti poteſt ſine maioribus expenſis: de hoc ſupra
concluſione tertia. ¶ Dicitur quarto:ſi rerum ſuarū admi
niſtrationē habet: ꝓpter pupillos aut furioſos aut minorē
nes:tunc enim reſtituendum eſt procuratori eoꝝ. ¶ Dicit̃
vltimo:dūmodo nō fuerit interdictū ⁊c̃. vt quādo aliquid
acceptū eſt ex turpi cauſa/in quo reſtituere tenet̃:nō debet
reſtitui illi qui dedit:ſed eccleſie vel pauperibus debet ero
gari:ſi tamē ille qui dedit potuit alienare:alioq̄n ei qui ha/
bet adminiſtrationē reddendū eſt: vt ſi ob cauſam turpem
monachus aliq̄d daret aut vxor:reddendum eſt abbati vel
marito: tacita tamen ꝑſona q̄ dedit. Sic in acq̄ſito ꝑ ſimo/
niam:aut dum acceptū ipſo iure applicatū eſt fiſco : nō eſt
reſtituendū danti:ſed eccleſie vel fiſco : et in hoc caſu non
pauperibus. ¶ Si queris/ſi reſtituendū mittendū erit ad
dn̄m in remotis agentē:cui⁹ expenſis mitti debet. Reſpō/
det Pal.i c.cū tu.de vſuris. Si debēs reſtituere mutauit lo
cum:manētibus illis quib⁹ debet reſtituere: ſuis expenſis
mittat. Si vero dn̄s rei reſtituende mutauit locum:tūc do
mini ſumptibus ei mittetur: vt in glo.c.cum tu. de vſuris.
Et hoc ſi fuerit male fidei poſſeſſor; vt fur/raptor/aut vſu/
rarius. Si aūt fuerit bone fidei poſſeſſor: et aliquo iuſto ti
tulo habet:arbitrio boni viri ſtabit/cuius ſumptibus mit/
tatur/penſata qualitate ⁊ cauſa abſentie:et ſi non fuerit in
mora. ¶ Dubitat̃ quarto:per quem debet fieri reſtitutio. Dub.4.
Reſpōdet̃ per duas ꝓpoſitiōes. Prima. Reſtitutio certis R
facienda cognitis ⁊ notis/fieri debet per eos qui rem ab/ ꝓpō.1.
ſtulerunt:aut qui detinent: ⁊ hoc ꝑ ſeipſos:vel per ꝑſonas
interpoſitas:quia ibi tenet regula. Qui per aliū facit:per/
inde eſt ac ſi ꝑ ſe facere videatur. Et cū delinquēs in abla/
tione rei eſt occultus:fiat per aliū caute:ne publicet̃ actor.
Caueat etiā diligenter ꝙ cū per alium facit:caute ꝓuideat
vt is recipiat reſtituenda cui debet̃:ne ꝑſona ꝑ quā vult re
ſtituere:ſibi retineat:quia nō eſſet ꝓpter hoc liberatus: vt
dicit Antoninus: ⁊ ſubdit: Nec cōfidat de ꝑ̄dicatoribus et
cōfeſſoribus ac queſtoribus qui querunt pecuniā:nō ani/
marū ſalutem. Sed de reſtitutione faciēda eccleſie in pios
vſus vel pauperibus:puta quādo nō noſcit̃ dn̄s rei ablate
nec eius heredes:varie ſunt opiniones. Quidam dicūt ꝙ
taliū reſtitutiones ꝑtinēt ad epiſcopum: ꝗa cum hmōi bo/
na ſint ꝓ animabus eoꝝ quoꝝ fuerūt fideliter diſpēſanda
per ꝯſequēs eoipſo ſunt ad diuinū cultū/ ⁊ ſubuentionem
pauperū ordinata. Solus aūt eccleſiaſticus prelatus eſt re
ctor ⁊ moderator diuini cultus:ac pater pauperū:et diſpē/
ſator rerum diuino cultui ordinataꝝ:ideo ſm iudiciū eius
incerta debita per eū diſpenſanda ſunt: vnde.lxxxvij. diſt.
Diuine.dicitur: Diuine retributiōis memor ad pontifica/
lem conſcientiā non ambigas pertinere egentiū cōmodis
piam ſollicitudinē nō negare. Huius opinionis videntur
eſſe Hoſtienſis ⁊ Johānes andree. ¶ Cōtrariū tenet Ar/
chidiaconus/dicens ſententiā Hoſtien̄. eſſe verā:dum nul
lus deputat⁹ eſt a teſtatore q̄ hoc exequat̃:ſed vbi certa per
ſona deputata eſt:illa exequat̃: vt.xij.q.ij.de laicis. in fine
capituli. immo perſona q̄ ad reſtitutionē tenet̃ per ſeipſam
tenet̃ hoc facere:et pauperibus erogare abſq3 licētia ⁊ au/
toritate ep̄i vel alterius ꝑſone eccleſiaſtice: vt ſatis colligi/
tur in.c.cum tu.de vſuris. ⁊ in glo.c.ſicut dignū.de homici
dio. vbi hmōi reſtitutio pauperibus facienda imponit̃ eis
qui iniuſte poſſederūt. Nec cōtra hoc facit. c.cum ſit.de iu/
deis.qđ dicit / ꝙ iudeis officialibus ſuꝑ chriſtianos tādiu
chriſtianoꝝ cōmunio in ꝯmertijs ⁊ alijs deneget̃: donec in
vſus pauperū chriſtianoꝝ ſm prouidētiā dioceſani ep̄i cō/
uertatur q̄cq̄d fuerit a chriſtianis adeptus occaſiōe officij
ſic ſuſcepti:et officiū cū pudore dimittat:qđ irreuerēter aſ/
ſumpſit. Qđ ca. Hoſtien̄. ꝓ ſua opinione allegat: qm̄ hoc
ca. loquit̃ de iudeo conſtituto in officio ſuꝑ chriſtianos:de
quo nō poteſt ꝑſumi ꝙ ipſe fideliter diſtribueret (accepta
ratione officij) chriſtianis pauperib⁹: ⁊ merito eſt ſuſpect⁹
Et ideo bene dicit canon: ꝙ hec reſtitutio fieri debet ſm ꝓ
uidentiā dioceſani:ſed nō eſt extendendus ad chriſtianos
reſtituētes:in quibus ceſſat hec ſuſpitio. Hāc opinionem
Archidiaconi ſequuntur plurimi canoniſte: eo ꝙ nullum
ius expreſſum cōtrarium dicit:ꝙ̄uis epiſcopus dicitur pro
curator pauperū:quia poteſt ꝓcurare pauperibus de ſuo
proprio ſi habet vel de fructibus eccleſie ⁊ alijs modis. Et
quia ſacerdotes ſimplices ſunt imperiti ꝓ maiori ꝑte: ep̄i
vero reputant̃ ſufficiētes: hinc inoleuit ꝙ hmōi reſtitutio
nes remittunt̃ ad ep̄os. Unde ſi cōfeſſor perit⁹ fuerit: ⁊ ſci
at ſufficiēter ꝯſulere:nō eſt op⁹ ꝙ remittat̃ ad ep̄os. ¶ Ad
rationē ꝓ alia opiniōe inductā / dr̄: ꝙ ꝙ̄uis ep̄i et ꝑlati ſint
diſpēſatores reꝝ dataꝝ eccleſijs:nō tamē ſeq̄tur ꝙ ſint diſpē
ſatores oim̄ q̄ ſm deū ſunt in diuinū cultū et in pauperes
eroganda:ſed ſolū eoꝝ que iam ſunt in diuinū cultū ordi/
nata: vt ſunt eccl'iaꝝ reddit⁹ ⁊ hmōi. nā ſi eſſent diſpenſato
res oim̄ erogādoꝝ/ſm hoc eēnt diſpēſatores oim̄ ſuꝑfluo
rū q̄ diuites ex diuino ꝑcepto tenent̃ pauꝑib⁹ erogare: ſm
illud. Qđ ſupeſt date pauꝑib⁹. Luc.xſ. Un̄ angel⁹ in ſūma
dat tale cōſiliū. Si hr̄ ep̄s talis ꝯditionis q̄ reddit⁹ ſuos di
ſpēſet i pauꝑes reſeruata ſibi ſolū neceſſitate: tūc tales ha/
bētes diſpēſare incerta nō debent hoc facere ſine eius cōſi/
lio ⁊ autoritate: ꝗa ꝑſumendū eſt ꝙ nouit melius pauꝑes

ꝙ alius aliquis. Si vero talis eſt epiſcopus q̃ de pauperibus nihil curat: ſed potius de pompis aut ſtatu aut ſublimatione conſanguineoꝝ: tali non ſunt danda talia incerta: quia q̇ tali ea daret: nō eſſet tutus in conſciētia: ſed ipſe ea diſpenſet: vel videat quomodo diſpenſent. Hec angelus. ¶ Huic vltimo ſatis cōcordat Sco. diſt. xv. quarti. q. ij. dicens. Si queris per manus cuius reddi debet pauperibꝰ. Reſpōdeo non inueni q̄s determinatus ſit neceſſario mediator in diſtribuēdo iſta pauperibus. ¶ Dicit vnꝰ doctor ꝙ cōfeſſor vel aliq̇s de cuius fidelitate credat. Videt̃ mihi ꝙ per ſeipſum: cōſilio tamen alicuius boni viri poteſt iſta diſtribuere pauperibus: q̇a tali mediatori poſſet dare vt reſtitueret de cuius fidelitate p̄ſumeret: et tamen ille ſibijpſi applicaret: vel alijs vſibus q̄ deberet. Unde vbi lex diuina vel eccleſiaſtica nō ligat pſonā: ſequēda eſt ratio naturalis: illa aūt dictat ꝙ pſona que tenet̃ magis reſtituat pauperibus p ſeipſam q̄ p aliam: licet nō excludendo cōſilium alterius boni viri: ſed includendo. Hec Sco. ſimiliter beatus Tho. nō determinat p quem. ¶ Ponit tamē Angelus quattuor caſus in quibus epiſcopus poteſt ſe intromittere de reſtitutionibus incertoꝝ. Primus: quādo mortuo illo qui debebat reſtituere: nullus eſt relictꝰ heres vel executor ad reſtituendū. Secūdus quādo is qui debet reſtituere nō vult: et in iudicio agit̃ contra eū. Tertius quando reſtituens male diſpenſaret: q̇a nō dicit̃ factū qđ aliter factū eſt q̄ debuit: poteſt ergo ſe intromittere vt legitime diſpēſet. Nec tamē excuſaret̃ ſi interueniente autoritate epī male diſpenſaret: nō eīm habet ſe intromittere niſi quatenus bene fiat: alioquin ambo incidunt celeſtem iracundiam. Quartus caſus eſt / quādo talia incerta poſſidētur a manifeſto vſurario: quia tūc ex diſpoſitione iuris diſpenſatio de

S bet fieri per epiſcopum vel eius autoritate: vt in. c. q̄q̄. de vſuris. li. vj. ¶ Sed querit̃ vtrū epīs poſſit ſibi reſeruare reſtitutionē incertoꝝ per ſua ſynodalia ſtatuta: et prohibere ne alius ſe intromittat: eoſq; excōicare qui cōtra huiuſmodi ſtatutū diſpēſent pauperibus. Reſpōdet Angelus ti. reſtitutio. ij. §. xiiij. in roſella. ti. reſtitutio. xv. §. ij. in fine. Johan. de lignano in dicto. c. cū tu. ſm Johā. cal. in quodam cōſilio ſuo: ⁊ fratrē Clarū ⁊ Hugonē / ꝙ epīs nō pōt de iure ſacerdotes excōicare q̃ ſe itromittūt de diſpēſatiōe icertoꝝ. Ex quo infert Angelus in ſumma ſua / ꝙ multo minus religioſos exeptos: et ꝙ nō eſt caſus ſuus: nec ſibi poteſt de iure reſeruare niſi in quattuor caſibus p̄dictis. Huic opinioni concordat Piſanella reſtitutio. vj. in additionibꝰ. Rich. in. iiij. Antoninus / Angelus ⁊ ceteri ſuprapoſiti cum plu

ꝓpō. 2. rimis alijs. Et quia ꝓbabilior videt̃ ſm eum ponit̃ hec ſecunda ꝓpoſitio. ¶ In reſtitutione vaga ſiue incerta. i. vbi verus dn̄s rei ignorat̃: ſatiſfacit detinēs ſi per ſe vel alium reſtituendū in pios vſus: hoc eſt eccleſie vel pauperibus / eius ordinatione fideliter diſtribuant̃. Patet ex premiſſis et cautius agit ſi de cōſilio alicuius prudētis boni viri agit. Excipit̃ tamen quartꝰ caſus ſupra dictus: in quo accedere debet autoritas dioceſani. Cōgruit etiā vt inter pauperes eligant̃ pauperiores: et inter equaliter pauperes iuſtiores quia nō tam paupertas q̄ religio attendenda eſt. Et conuenit vt detur pauperibus illius loci: in quo ablatio facta eſt q̇a ſic citius poſſent caſu ꝑuenire ad veros dn̄os: et magis preſumit̃ verū dn̄m in caſu voluiſſe reſtitutiones fieri pauperibus loci ſui / q̄ alienis: ⁊ ſic tenent doctores allegati. ¶ Quid aūt ſi facta reſtitutione in p̄dictos pauperes / apparet dn̄s rei vel eius heredes. Reſpondet̃ ꝙ ſi talis q̇ reſtituit fecit debitā diligentiā ad verū rei dn̄m inueniendū non tenet̃ amplius: quia bona fides nō patit̃ vt ſemel exactū exigatur: vt in regula. Bona fides. de re. iu. li. vj. Secus ſi nō adhibuit debitā diligentiā: quia ſic iterū tenet̃ reſtituere vero dn̄o. Non eīm aliena (cum ipſa potuiſſent eis

Dub. 5. T quoꝝ fuiſſent reſtituere) debuerunt pauperibus erogare. ¶ Quinto dubitari poteſt quādo reſtitutio facienda eſt: ſed de hoc ſatis habitū eſt in ſecūda cōcluſione. ¶ Sed dubitatur: an confeſſor poſſit dare dilationē obligato ad reſtitutionē. Reſpōdetur: quando certus eſt cui reſtitutio fieri debet: et reſtituere debēs eſt in ſoluendo / nō poteſt: q̇a nō poteſt deferri reſtitutio extra caſus ſupra cōcluſione ſecundo poſitos ſine pctō mortali: q̇a nō poteſt cōfeſſor dare licentiā peccandi. ¶ Eſt tamen vnus caſus ſingularis: qui tamen frequēter contingere poſſet: ſcilicet cū debens reſtituere et potens non vult reſtituere totū ſimul: forte ꝓpter aliqua cōmoda: licet nō ſufficiant excuſare: nec is cui tenet̃ vult dare aliquā dilationē. Utrū tūc ꝯfeſſor poſſit dare aliquā dilationē. Ad h̓ r̄ndet̃ in directorio ti. reſtitutio. ꝙ etiā ſi nō immineat ꝑiculū vite reſtituere debenti: vel aliud graue incōmodum: poteſt confeſſor cōſcientiā ſuā formare ex eo ꝙ intendat negociū vtiliter gerere creditoris: eo q̇a videt ꝙ nō ita cito: vel ita cōmode: vel nunq̄ poſſet rem ſuā recuperare. Et ſic dilationē ⁊ abſolutionē poteſt dare peccatori: dūmodo ꝓmittat bona fide certa die ſatiſfacere: vel aliam cautionē faciat: nō tamē iuramentū exigat: vt ita creditor habeat ſuū: et peccator nō recedat a ꝯfeſſore deſperatus. Cōcordat hoſtienſ. in ſumma. Qđ bene notent ꝯfeſſores: qui nō ſolum nō vtiliter gerunt negociū creditoꝝ: ſed potius dānoſe abſoluēdo illos q̇ reſtituerent ſi abſolutionem negarent: quia tenent̃ ipſi de omni dāno dato creditoribus. Hec angelus reſti. ij. Si vero reſtitutio fuerit vaga ſeu incerta: poteſt nō ſolum epiſcopus aut penitētiarius: ſed etiā proprius cōfeſſor ex rationabili cauſa dare dilationem reſtitutionis: ita tamē ꝙ per hoc nō ledant̃ pauperes ſicut faciūt qui talia cōcedūt ad pompā illoꝝ qui reſtituere tenent̃ ad damnationē tam cōcedentiū / q̄ illoꝝ quibus cōcedit̃. Si etiā reſtituere debens pauꝑ fuerit: et ad cōſiliū cōfeſſoris diſponat res reſtituēdas: poteſt cōfeſſor ſi viderit eum eque indigentē vel plus q̄ ceteros pauperes: quibus foret erogandū: ſibi remittere partem: vel etiā totum / ſi viderit tantā neceſſitatē. Et partē reſiduā nō remiſſam fideliter inter pauperes reſtituat ordine quo ſupra: ⁊ nihilo minus pro remiſſis impendat orationes deuotas: ⁊ ſi que alia bona poterit pro animabus eoꝝ quibus deberet̃ reſtitutio ſi ſcirent̃. Hec frāciſcus de platea in tractatu de reſti. reſtitutio. x. ¶ Dubitat̃ ſexto de ordine reſtitutiōis. Si de- Dub. 6. V

bitor pluribus obligatur: cui primū reſtituere tenet̃: dum non poterit oībus ſatiſfacere. Reſpōdet̃ / ꝙ ſi habet res aliquas nō ſuas: quarū dominiū eſt apud alios: ⁊ res extant: illa ante oia ſuis dn̄is ſunt reſtituenda: vt rapta / furata ⁊c̄. quia nunq̄ fuerūt ſua: ⁊ ideo in aliū vſum vel cōmodū nō pōt cōuertere. ceterū inter res reſtituēdas: quaꝝ habet dominiū: certa p̄ponenda ſunt incertis: in certis p̄ponendus eſt qui iure potior eſt. Inter quos multe ſunt diſtinctiōes: de quibus canoniſte late tractant ad quos remittit̃: quia magis reſpiciūt forū iudicij q̄ cōſciētie. Inter habētes eq̇le ius: qui eſt tꝑe prior / poſterioribus p̄ponit̃. Si aūt ſimul veniūt creditores ſm ratā ſingulis: quātū fieri poteſt: fiat reſtitutio. In incertis preferendi ſunt pauperes alijs pijs vſibus. Nam eſt multoꝝ opi. ꝙ de male queſitis reſtitutio eſt facienda pauperibus: et nō reparationibus eccleſiarū: niſi fuerit tanta eccleſie pauꝑtas: ꝙ nō ſufficiāt redditꝰ eccleſie ad eius reparationē: ⁊ reparatio ſit neceſſaria: et hoc cum licētia epiſcopi: vel ſm aliquos pape. Sed alij hoc intelligūt vt recitat Angelus in ſua ſumma reſtitutio. ij. quādo huiuſmodi reſtituenda ſunt legata pauperibus cui conſentit angelus. ¶ Et tantum de reſtitutione in generali quia de ſpecialibus dicet̃ queſtionibus ſequentibus.

Queſtio. iij.

Conſequenter et ter A

tio querit̃ de varijs ſpeciebꝰ reſtitutionum ſm varias ſpecies alienatiōis rerum. Et primo de reſtitutione rerum in quaꝝ alienatione nō transfertur dominiū: vt in rebus occulte et violēter ablatis dn̄o rei nō cōſentiente: quomodo ſit in furto et rapina. Deinde de reſtitutionibꝰ rerū dn̄o earū conſentiente trāſlatarū. ¶ Circa p̄mū querit̃: vtrū oēs fures / raptores /

ac eorum

ac eoꝝ participes teneantur ad reſtitutionē rerū ſingu-
larū a ſuis dominis alienatarū. ❡ Tribus articulis que
ſtio tractabiꝛ. Premiſſis notabilib⁹ termini deſcribētur.
Secūdo ꝯcluſionibus ad titulū reſpōdebiꝛ. Tertio du-
[...]d. 1 bia diſſoluenꝛ. ❡ Quantū ad primū notandū: ꝙ furtuꝫ
[...]ta. 1. ſm bea. Tho. ſcd̃a ſcd̃e. q. lxvj. ar. iij. deſcribiꝛ. Eſt occul-
ta acceptio rei aliene. Veruꝫ: q: hec deſcriptio eſt nimis
generalis/accipiendo furtū ꝓprie. Cōuenit em̄ ſimonie
vſure/doloſe ſeu inique mercantie: ⁊ eſt nimis reſtricta/
accipiendo furtū cōiter ꝓ qualibet iniuſta ꝯtrectatione
rei aliene: quo mō accipiꝛ in ſeptimo p̄cepto. Non furtū
facies. vñ Aug. in lib. q. Exodi dicit. Furti noīe bene in-
telligiꝛ oīs illicita vſurpatio rei aliene. Non em̄ rapinā
ꝑmiſit qui furtum ꝓhibuit. Sed vtiq̧ furti noīe in lege
vete. te. ⁊ rapinā intelligi voluit. A parte em̄ totū ſignifi
cauit quicq̄d illicite rerū ꝓximi auferꝛ. xiiij. q. v. Penale.
Sic ergo capiendo furtū/diffinitio nō cōuenit oī furto.
Non em̄ cōuenit rapine: que tñ illo modo nō diſtinguiꝛ
a furto. ❡ Ideo aliter diffinit Raymū. quē cōiter ſequū
tur doc. Furtū ꝓprie acceptū eſt contrectatio rei aliene/
mobilis ⁊ corporalis/fraudulēta/inuito dño/gratia lu-
crandi rem ipſam vel vſum eius vel poſſeſſionem veraꝫ.
❡ Dicitur p̄mo ꝯtrectatio: qd̄ poniꝛ pro genere: que eſt
realis ⁊ exterior rei apphēſio: q: ſola volūtate aut ver-
bis nō cōmittitur furtū: licet voluntas furandi ſit pecca
tum: nō tñ d: furtum. Volūtate quidē ſit tranſgreſſio al
terius precepti ſcilꝫ. x. Non concupiſces rem proximi tui.
❡ Dicitur rei aliene: quia in re ꝓpria nō cōmittitur fur-
tum: qd̄ verum eſt: niſi alius haberet in re illa aliqd̄ ius:
puta cui res fuit impignorata vel cōmodata. Hanc em̄ ſi
dñs fraudulenter ⁊ occulte recipit: furtum cōmittit. Eſt
em̄ ſibi res aliena quātum ad vſum: inquātum alteri im
pignorata eſt aut cōmodata. Similiter ſi quis rem ſuam
apud aliū inuentā (ius in ea nō habentē) reciperet: non
cōmittit furtū: licet ius ſuū in re perdat: eo ꝙ ꝓpria auto
ritate eam tollit: ⁊ ipſe ſibi ius dicit. Et hoc de iure fori/
nō de iure poli: ⁊ ideo ad reſtitutionē nō tenetur: ſed de
hoc in dubijs. Sic ſi in extrema neceſſitate rem ꝓximi cō
trectaret: non cōmitteret furtum: q: tunc res nō eſt alie-
na. ❡ Dicitur mobilis: q: in re immobili/vt agro vel do
mo/non cōmittitur furtū: ſed bene ſpolium vel rapina.
❡ Dicitur ⁊ corporalis: q: in re incorporali vt in actione
vel ſeruitute nō cōmittitur furtū: quia nō poſſunt cōtre-
ctari. ❡ Dicitur fraudulenta: q: ſi quis credebat rem eē
ſuam. que tñ nō eſt ſua: vꝉ etiā ſi ſcit nō eſſe ſuā: credebat
tñ dñm rei non eſſe inuitū: ⁊ habuit rōnē iuſtā credendi:
non cōmittit furtū. In dubio em̄ p̄ſumitur dñs inuitus.
❡ Diciꝛ inuito dño: qd̄ intelligendū eſt tam de dño pro
pinquo ꝙ̄ ſuperiori vel remoto: q: ſi dñs ſuperior nō eēt
inuitus: nō eſſet furtū nec rapina. Sicut patet in ſpolia-
tione egypti ꝑ filios iſrael. Exodi. xij. Requiriꝛ igitur ꝙ
vterq̧ ſit inuitus: altero enim voluntario non eſt fur-
tum. vnde ſimonia aut vſura non dicitur furtuꝫ proprie:
q: volente domino rei/⁊ eius voluntate cognita/recipi
ens rem nō cōmittit furtū. Si tñ crederet dñm inuitum:
furtū cōmittit: ſic recipiēs quātum ad intentioneꝫ: nō tñ
tenetur ad reſtitutionē. Et d: dñs inuitus etiam dū videt
rem auferri ⁊ nō ꝯtradicit ꝓpter timorē vel verecūdiā:
alias nō ꝯtradicendo cū potuerit: videꝛ ꝯſentire. ❡ Di-
citur gr̄a lucrandi: q: ſi nō animo lucrandi: ſed aīo cuſto
diendi: vel reddendi cautioreꝫ dñm rei: aut alia ſimili cā
rem auferret: nō eſſet furtū. ❡ Diciꝛ rem ipſam vſum vel
poſſeſſionē: q: nihil refert an tollēs rem alienā intendat
ſibi appropriare rē ſiue ſolū vſum rei ſiue eius poſſeſſio
nē. Nā quodlibet hoꝝ intendat: furtum cōmittit. ❡ Et ſi
placet furtū apertius diſtinguere a rapina: addendū eſt
occulte. ſicut addit ſctūs Thomas: licet etiaꝫ ꝑ hoc ꝙ d:
fraudulēta ſatis diſtinguiꝛ: ꝙ̄uis minus aperte: de quo
ſtatim infra. ❡ Qd̄ etiā d: dño inuito: intelligi debet nō
actu illicito: ſed actu debito; vt tactū eſt queſtione prece
denti. ❡ Secūdo notandū: ꝙ in genere duplex eſt fur- Nota. 2.
tum: ſcꝫ manifeſtuꝫ. Et eſt qñ cum eo fur deprehenditur B
priuſq̄ veniat ad locū deſtinatū. Aliud nō manifeſtū: cū
quo ſcꝫ fur nō deprehendiꝛ. Sunt etiā quedā furta que
ſpecialia ſortiūtur noīa: vt ſacrilegiū qd̄ eſt furtū rei ſa-
cre: vel rei nō ſacre/de loco tñ ſacro. Unde ſacrilegiū d:
quaſi ſacriledium: vel quaſi ſacre legis leſio. Cōmittitur
ſacrilegiū vel in ꝑſonā: vt cū lediꝛ ꝑſona eccleſiaſtica: vꝉ
in locū: vt cū imunitas eccleſie vel cymiterij leditur: vel
in re: vt cum res aliqua ſacra de loco ſacro: aut res ſacra
de loco nō ſacro aufertur. vt hꝛ in glo. ſacrilegiū. xvij. q.
iiij. ⁊ in ca. Si quis contumax. in textu. eadem. q. Sic fur
tum cōmiſſum in re religioſa: vel in republica d: peculia
tus. Sic ſi diſperſo grege inde furetur: d: abigeatus. Si
militer furtū hoīs liberi venditi vel empti ſciēter d: pla-
giatus. Et eodem mō ſollicitatio ſerui alieni: vel aſporta
tio: vel ad aliam regionē furtiua ductio: cetera furta reti Nota. 3.
nent generale nomen furti. ❡ Tertio notandū: ꝙ rapi- C
na multipłr accipiꝛ. Uno mō largiſſime ⁊ improprie pro
oī indebita vſurpatione rei: ſiue tꝑalis ſiue ſpūalis. Sic
accipiꝛ ad Phil. ij. vbi de xp̄o dicit apl's. Non rapinā ar-
bitratus eſt eſſe ſe equalē deo: q: nō attribuit ſibi equali
tatem dei indebitā. Fuit em̄/⁊ eſt equalis patri ſm diui-
nitatē: ⁊ verus deus de deo vero. Hāc aūt rapere voluit
p̄mus parens. vt dicit Aug. Voluerūt rapere diuinitatē:
⁊ perdiderūt felicitatem. Et hui⁹ rapine penā ſoluit xp̄s
vt ait in Ps. Que nō rapui exoluebā. Scd̄o mō accipiꝛ
cōiter: minus tñ large pro vſurpatione vel retentione in
iuſta rei aliene tēporalis quacūq̧ ſiue manifeſta ſiue oc
culta: ⁊ ſic cōprehendit ſub ſe furtum rapinā ꝓprie acce
ptam/vſurā ⁊c. hinc Amb. in lib. de bono mortis. ⁊ hꝛ in
decreꝛ. xiiij. q. iiij. ſi q̄s. Si quis vſurā accipit: rapinā fa-
cit: vita nō viuit. ⁊ Aug. xiiij. q. v. Si quid. ait. Si q̄d inue
niſti ⁊ nō reddidiſti: rapuiſti. Et btūs Hieronymus ⁊ hꝛ
diſt. xlij. §. ordinādus. Aliena rapere cōuinciꝛ: q̄ vltra ne
ceſſaria ſibi retinere conatur. qd̄ intelligendū eſt de ſuꝑ
fluo nature ⁊ ꝑſone: ⁊ illo mō rapina nō diſtinguiꝛ a fur
to: etiaꝫ large accepto. Tertio mō accipitur ꝓprie ⁊ ſtri-
cte: vt diſtinguiꝛ ꝯtra furtū ꝓprie: ⁊ ſic rapina deſcribiꝛ.
Eſt rei aliene ꝑ violentiā ad lucrum facta illicita vſurpa
tio. ❡ Dicitur rei aliene: q: ſi quis per violentiā accipe-
ret rem ꝓpriā ab eo q̄ eam abſtulit dū aſportat: aut dum
poſtq̄ ad locū fur vel raptor ſe cōtulit ⁊ portauit: nō eēt
rapina: vt diceꝛ. ❡ Diciꝛ ꝑ violentiaꝫ/ad differentiā fur-
ti quo recipitur res aliena ꝑ fraudulentiā. ❡ Dicitur ad
lucrū/eadē rōne qua in diffinitione furti: q: ſi quis violē
ter eriperet gladiū de manu furioſi ad ꝓhibendū homi
cidiū nō eſſet rapina. Similꝛ ſi quis auferat ancillā ali-
cuius vt forniceꝛ cū ea: nō eſt rapina: licet poſſit dici ra-
ptus: vt eſt ſpecies luxurie. ❡ Dicitur illicita: q: propter
ablata violenter in bello iuſto ab hoſtib⁹: ſimiliter cum
alias debitū ab aliquo inuito publica autoritate auferꝛ:
nō cōmittitur rapina. ❡ Ex illo pꝫ duplex differentia in
ter furtū ⁊ rapinā. Prima: q: furtū ſit occulte: rapina ma
nifeſte: hāc innuit pħs. v. ethicoꝝ. c. iiij. Similꝛ ⁊ ſecūdo
q: furtū ſit doloſe: ſed rapina/vt dictū eſt: violenter. Ac
cipitur tñ rapina ſtrictiſſime: vt diſtinguiꝛ ꝯtra predatio
nē. Et tūc rapina reſpicit res imobiles: depredatio vero Nota. 4
mobiles. Cōiter tñ accipiūtur ꝓ eodem indiſtincte: ⁊ ita D
diffinita eſt: ⁊ ſic accipiꝛ in ꝓpoſito. ❡ Quarto notādū:
ꝙ cū rapina ſicut ⁊ furtum dicūt ablationē rei aliene cō
tra voluntatē dñi rei: q: dño inuito ſm modos inuolun-
tarij poſſunt diſtingui ſpecies ſeu modi rapine. Eſt em̄
voluntariū ſimpłr: ⁊ quādoq̧ ſm quid ſiue ex conditio
ne: vt pꝫ. iij. Ethicoꝝ: ⁊ ꝑ oppoſitū de inuoluntario. Un
ablatio rei ſimpłr eſt inuolūtaria: que eſt volita actu eli-
cito: ⁊ talis ablatio quaten⁹ eſt aperta ⁊ iniuſta: eſt mani
feſta rapina: q: ſit ꝑ manifeſtā violentiā. Quādoq̧ vero
ablatio eſt inuoluntaria ex ꝯditione: q: nollet eā fieri ſi
prohibere poſſet ſine maiori dāno; vt dū ſubditi patiunꝛ

oppreſſiones a ſuis dominis iniuſtas. Et hmõi extorſio
nõ effugit rõnẽ rapine: Et ſm hoc varijs modis cõmitti/
tur rapina: ſcȝ manifeſte vt a latronibꝰ ⁊ publicis rapto
ribus/ac viarũ inſidiatoribꝰ: q̇ vagant̃ ⁊ vndecunq; pñt
rapiũt. Fit in naufragijs: fit in pedagijs: fit in q̃ſtibꝰ ⁊ tal
lijs ⁊ ſilibus. Fit in guerris ⁊ bellis: fit in varijs tam do
minoꝝ ꝙ̃ officialiũ extorſionibꝰ: de quarũ reſtitutionibꝰ
Nota.5. E videndũ. ¶ Quinto notandũ: ꝙ oĩs rapina ſimiliter et
furtũ pctm̃ eſt: q; includũt in ſuis rõnibus iniuſticiã. Nã
vt dictũ eſt: ſi res aliqua iuſte auferat̃ ſiue ignorante do
mino: ſiue ſciente ⁊ nolẽte: neq; furtũ d̓: nec rapina. Vñ
vt dicit btũs Tho. ſcd̓a ſcd̓e. q. lxvj. arti. viij. Rapina di/
cit quãdam violentiã ⁊ coactionẽ: per quã ꝯtra iuſticiaȝ
aufertur alicui qđ ſuũ eſt. Coactionẽ aũt iuſtã in huma/
na ſocietate nemo habet: niſi publica poteſtas. Idcirco
ꝓuata ꝑſona nõ vtens publica ptãte ſi quid ꝑ coactionẽ
aut violentiã aufert: iniuſte agit: ⁊ rapinã cõmittit. Prin
cipibus vero ac rectoribus cõitatum publica ptãs ad h̓
cõmittitur: vt ſint iuſticie cuſtodes: ⁊ iõ non licet eis vio
lentia ⁊ coactione vti: niſi ſm iuſticie tenorẽ: ⁊ hoc vl̓ cõ
tra hoſtes pugnando: vel cõtra ciues malefactores pu/
niendo. Et qđ ꝑ talem violentiã aufertur: nõ habet ratio
nẽ rapine: cũ nõ ſit cõtra iuſticiã. Si vero ꝯtra iuſticiam
aliqui auferũt ꝑ publicã ptãtem violenter res alioꝝ: illi
cite agunt ⁊ rapinaȝ cõmittunt. ¶ Sed ſi pergis q̃rere:
an oĩs rapina ⁊ furtum/ſint pctm̃ mortale. Rñdetur/ꝙ
ſic de ſuo genere. Patet: q; eſt ꝯtra expreſſum ꝑceptũ ne
gatiuũ decalogi. Non furtũ facies. Ubi furtũ accipitur
cõiter pro oĩ iniuſta rei ablatione: ſiue ꝑ fraudem occul/
te ſiue per violentiã manifeſte: vt dictũ eſt: ⁊ ita illo ꝑce/
pto ꝓhibet̃ omne furtũ ⁊ oĩs rapina: ⁊ ꝑ ꝯñs eſt morta/
le per diffinitionẽ mortalis pcti beati Augu. vt habet̃ in
ſcđo. Si tñ aliq̇d minimũ ꝯtrectaretur ex ſurreptiõe: nõ
ex malicia: excuſaretur a mortali: vt dicit ſctũs Tho. Et
d̓: non ex malicia: q; quãtumcũq; modica ſit res q̃ aufer
tur: ſi tñ ablatio ꝓcedit ex affectu nocẽdi ꝓximo: aut ex
cupiditate poſſidendi rem alienã: ⁊ ꝓſumitur ꝙ ablatio
rei tam modice ſit ꝯtra voluntatem dñi eius: nõ excuſat̃
a mortali. Cum etiã ſola voluntas ⁊ ꝯcupiſcentia rei pro
ximi eſt mortale ⁊ cõtra decimũ ꝑceptum. Non concupi
ſces ⁊c. ¶ Differunt tñ rapina ⁊ furtum in rõne pcti: q;
ceteris paribus rapina eſt grauius pctm̃ furto. vñ Aug.
in lib. q. Exod. Penale eſt occulte auferre: ſed multo ma
ioris pene eſt viſibiliter eripe. xiiij. q. v. Penale. vbi glo.
Penale. ideſt dignũ pena. ¶ Magis em̃ delinquit ra/
ptor ꝙ̃ fur: duplici rõne ſm btm̃ Thomã vbi ſupra ar. ix.
Prima: q; cum furtũ ⁊ rapina ſint pctã pro quãto per ea
aufertur res aliena inuito dño: quãto dñs rei eſt magis
inuitus ſeu inuolũtarius: tanto grauatur pctm̃ ablatio/
nis rei. Nunc aũt violentia q̃ eſt rapina: directius oppo/
nitur volũtati ꝙ̃ ignorantia q̃ eſt in furto. Secũda: q; ꝑ
rapinã nõ ſolum infertur damnũ alicui in rebus: ſȝ etiaȝ
vergit in quãdã ignominiã ⁊ iniuriã. ideſt vilipenſioneȝ
ꝑſone dãnificate q̃ preponderat fraudi ⁊ dolo: que ſunt
in furto. Et põt addi tertia: q; maior eſt temeritas ⁊ perti
nacia in rapina ꝙ̃ in furto: ⁊ ita intenſior voluntas aufe
rendi rem alienã: ⁊ per ꝯſequẽs grauius pctm̃ in rapina
nam intenſio volũtatis male: aggrauat peccatum. ſicut
eregione intenſio volũtatis bone auget meritũ. Maior
em̃ eſt temeritas ⁊ intenſior voluntas in pctõ publico ꝙ̃
occulto. Magis em̃ vult auferre alienũ: qui minꝰ retra/
hitur ab illa voluntate: q; firmius inheret paratꝰ defen/
dere ſuã voluntatẽ ꝯtra repugnantes: ⁊ ita eſt in rapina
Nam raptor nõ retrahitur verecũdia: quia publice rapit
paratus defendere: q; violenter rapit: ⁊ frons meretri/
cis factus eſt ſibi neſciens verecũdari: qđ aggrauat pec
catum. Nec impedit ꝙ raptor magis verecũdatur de fur
to ꝙ̃ de rapina. De maiori aũt turpitudine magis verecũ
damur: ⁊ ita maior videtur eſſe turpitudo in furto ꝙ̃ in
rapina: ⁊ ita magis pctm̃: q; vt dicit Thom. ex quo homi
nes ſenſibilibus inherentes magis gloriantur de virtu/
te exteriori que manifeſtatur in rapina: ꝙ̃ de virtute inte
riori que tollitur per pctm̃: ⁊ ideo minus verecũdant̃ de
rapina ꝙ̃ de furto: q; furto adeſt quidã timor ⁊ puſillani
mitas: quã magis deteſtantur/ꝙ̃ audaciã. Addit̃ ⁊ quar
ta ratio: quia plus punitur rapina ꝙ̃ furtũ: taȝ ſm leges
ꝙ̃ canones. Nam ſm canones excõicatur ab epõ in cuiꝰ
dioceſi rapinaȝ cõmiſit: de rapto. c. j. ⁊. ij. Nec abſoluitur
niſi prius emendet ablata reſtituendo ſi poterit. Si aũt
nolit ſatiſfacere vel ſatiſfaciendi plenã ſecuritatem dare
negetur ei bñficiũ pñie. Et ſi vſq; ad obitũ in obſtinatio
ne fuerit: ⁊ tunc emendationẽ: vel emendandi ſecurita/
tem ꝑſtiterit: pñiam ⁊ viaticũ ac ſepulturaȝ habebit. Si
ꝟo in morte ſatiſfacere nõ poterit: cõtritus viaticũ habe
bit: ⁊ eccl̓iaſtica ſepultura carebit: vt in ca. ſuꝑ eo. de rap.
Et hoc ad terrorẽ alioꝝ: vel ad cõfuſionẽ cognatoꝝ: vt ꝑ
hoc inducant̃ ad ſatiſfaciendũ. Et additur in. c. allega/
to: ꝙ ſi qui preſbyteroꝝ vel clericoꝝ ꝯtra hoc in vita vel
in morte pñias dare vel ſepulture intereſſe: aut eoꝝ ele/
moſynas accipere attentauerint: ſi huius rapine partici
pes inuenti fuerint: ordinis ſui dãnum irrecuperabiliter
patiant̃: ⁊ eccleſiaſtico beneficio careant. Et intelligit h̓
Hoſtieñ. ſi ſepe admonitꝰ ſit: vel ſi fuerit et modico tꝑe
cõtumax fuerit abſolutꝰ: ꝑ ꝓpriũ preſbyterũ ſepeliẽdus
erit: ⁊ heredes cogentur ꝑ cenſurã eccleſiaſticã ſatiſface
re ſm facultatẽ defuncti. eodẽ ti. in lr̄is. Et eſt idem: ſi in
morte conſtitutus ſatiſfacere ꝓmiſit ſi cõualeſceret: ⁊ añ
ſatiſfactionẽ deceſſit. Simil̓r etiã ſi in vita ſatiſfacere nõ
poſſet: nõ negaret̃ ei pñia ſi emendare ꝓmitteret: ⁊ ſi ad
pinguiorem fortunã veniret. Et intelligenda ſunt hec de
raptoribus notis nõ de occultis. ⁊ idẽ intellige de ꝑdoni
bus. ¶ Utrũ aũt furtũ ⁊ rapina differant ſpecie in gene
re moris ſiue pcti: parũ refert in ꝓpoſito. certũ eſt ꝙ eo
dem ꝑcepto ꝓhibentur. Signãtur tñ ꝑ diuerſas ſpecies
accidentaliter differẽtes: ⁊ ſuꝑfluũ iudico talia hic indu
cere. ¶ Ultimo notandũ: ꝙ duplices ſunt participãtes Nota.6.
cũ furibus ⁊ raptoribus. Quidã participãt in actu furã/
di vel ſpoliandi: quidã in re ꝑ furtuȝ vel rapinã acq̇ſita.
Primi ſunt qui dederũt occaſionẽ iubendo/ꝯſulẽdo ⁊c.
ſine qua actus furti vel rapine nõ fuiſſet cõmiſſus. Secũ
di ſunt q̇ nõ dederunt occaſionẽ actu: ſed tñ in rebꝰ ſub/
tractis participant illas a raptoribus accipiendo/emen
do/vtendo/cõſumendo ⁊ hmõi: ⁊ hoc fieri põt ſcienter
vel ignoranter. Et tantũ de arti. j. ¶ Quãtum ad articu Arti.2.
lum ſcđm eſt ꝯcluſio prima. Oĩs fur atq; raptor ſingula Cõcl̓.1.
furto aut rapina acq̇ſita tenetur dño rei reſtituere: ſi ea/ F
rum reſtitutio fuerit in ſua poteſtate. Probat̃ cõcluſio:
quicũq; aliq̇d acquiſiuit iniuſte/doloſe aut violenter cõ
tra dñi voluntatem: tenetur id reſtituere dño rei ſi fuerit
poſſibile: ſed oĩs fur ⁊ raptor eſt hmõi: ḡ tenetur ⁊c. Cõ/
ſequẽtia nota: q; in ꝓmo prime. Maior ꝓbata eſt q̃ſtio/
ne ꝑcedenti. Minor etiaȝ patet ex deſcriptionibus furti
⁊ rapine in priori arti. poſit. ¶ Qđ dicit̃ dño rei: et ſi re/
ſtitutio in ſua fuerit poteſtate: ꝑcedenti q̃ſtione declara/
tum eſt. vbi oſtenſum eſt q̇d/⁊ cui ſit facienda reſtitutio
⁊ ſm modificatiões ibi tactas intelligenda eſt hec cõclu
ſio. ¶ Secunda ꝯcluſio. Oĩs participans in actu vel re
ablata cũ fure vel raptore ad reſtitutionẽ tenetur ſm di Cõcl̓.2.
uerſos tñ ꝑticipationis modos diuerſimode. Patet con
cluſio: q; participãs in actu tenet̃ ad reſtitutionẽ totius
ſi ſine eius cooperatione actus nõ fuiſſet cõmiſſus: vt di
ctum eſt q̃ſtione ꝑcedendi. Participans aũt in re ipſa te
netur reſtituere partẽ illam in qua participauit: vt infra
particularius dicet̃. In alia em̃ parte ablati q̃ ad eũ non
peruenit: nõ eſt culpabilis: ſi tñ nõ participauit in actu.
¶ Quãtum ad tertiũ articulũ eſt primũ dubiũ ꝯtra pri/ Arti.3.
mã concluſionẽ. Nã qui furatur ex pietate vt faciat ele/ Dub.1.
moſynã: nõ tenetur ad reſtitutionẽ: ḡ ꝯcluſio falſa. Ante G
cedẽs ꝓbatur: q; nullus tenetur ad reſtitutionẽ rei quã
tenet ſine pctõ: ſic aũt furans nõ peccat: qđ ꝓbatur: q; ſi

peccaret maxime cōtra preceptum ſecunde tabule. Non
furtum facies: ſed hoc nō: quia oīa peccata cōtra prece-
pta ſecūde tabule/ſunt ꝯtra charitatem ꝓximi: ſicut pec
cata cōtra p̄cepta prime tabule ſunt cōtra charitatē dei:
ſed furtum p̄ſertim in caſu argumēti/nō eſt contra cha-
ritatem ꝓximi: ſtat eñ cum ea. Nā charitas ꝓximi eſt vel
le ei dilectionē dei ꝛ eterna bona ac cetera ad beatitudi-
nē ꝓmouentia: vt habitū eſt in. iij. diſt. xxviij. Sed hoc
poſſet velle proximo: ꝛ tñ nihilominꝰ aliquā rem tēpora
lem ſibi ſubtrahere: maxime q̄ ſibi non eſt neceſſaria ad
ſalutem ꝛ p̄ſertim ſi eſt ſibi impedimēto: vt ſunt bona ex
teriora ſuꝑflua: que tenetur erogare indigentibus: vt dr̄
Luce. xj. Quod ſupeſt date elemoſynā. Illa eñ poſſuʒ nol
le proximo ex charitate. Ad hoc reſpōdetur/ꝙ nequaq̄
eſt furādum proximo etiam ſuꝑabundanti/vt detur ele
moſyna: niſi in extrema neceſſitate proximi: ſed tunc ceſ-
ſat ratio furti. In illa eñ poſſet quis de rebꝰ diuitis ſub-
uenire ꝓximi neceſſitati: dum de ſuis nō poſſet ſicut ꝛ ſi-
bi ipſi: ꝛ de hoc Augu. in home. Forte aliq̄s cogitat ꝛ di-
cit: multi ſunt xp̄iani diuites/auari/cupidi: non habebo
pctm̄ ſi ſuū illis abſtulero: ꝛ pauperibꝰ dedero. Vn̄ eñ il
li nil boni agunt: mercedē hr̄e potero: ſʒ hmōi cogitatio
a diaboli calliditate ſuggerit̄. Nam ſi totū tribuat paupe
ribus qđ abſtulerat: addit potius pctm̄ q̄ꝫ minuat. Hec
Augu. xiiij. q. v. forte. Non eñ ſunt facienda mala vt eue-
niant bona ad Rom̄ iij. furari aūt malū eſt: q: ꝓhibitū.
¶ Sed ad rationē dr̄ ꝙ omne pctm̄ eſt peccatū inquan-
tum eſt cōtra charitatē dei: q: ratio peccati ſm̄ Augu. et
Amb. cōſiſtit in tranſgreſſione legis diuine: que obuiat
charitati dei. Unde cōmiſſum in ꝓximū: ideo eſt peccatū
q: a deo ꝓhibitū: ꝛ dilectio charitatiua ꝓximi includit di
lectionē dei: vnde nō pōt charitatiue diligi ꝓximus: niſi
diligat̄ deus. Nec diligit̄ deus ab eo qui p̄cepta eius nō
ſeruat. Concedit̄ ergo: ꝙ peccās contra p̄ceptum ſecun
de tabule: peccat cōtra charitateʒ ꝓximi: ſed nihilominꝰ
magis ꝯtra charitatē dei. Et cū arguit̄: furtum ſtat cum
charitate ꝓximi: neget̄. Et conſequēter dr̄/ꝙ diligere ꝓ
ximū charitatiue eſt velle proximo dilectionē dei: ꝛ bea-
titudinē: ꝛ quicquid boni deus vult nos ꝓximo velle: ꝛ
nolle oē malū qđ deus vult nos proximo nolle. Et ꝑ h̄ q̄
tp̄alia mala vult proximo contra legem dei: licet nō con
traria ſaluti: nō diligit proximū: ꝛ ſic nō ſtat furtum cum
dub. 2. charitate ꝓximi in caſu argumēti. ¶ Scđo dubitat̄: vtrū
vxor que aliqua ſubtrahit/reſeruat/exponit ſeu diſpen-
ſat viro ignorante: teneatur ad reſtitutionē viro: ſimili-
ter vir vxori: ꝛ proles parenti. ¶ Pro horū ſolutione ad
uertendū ꝙ exiſtentiū in coniugio triplicia ſunt bona: q̄
dam ſunt ꝓpria viri: quedam ꝓpria vxoris: quedam cōia
vtriuſq̄. Cōia vtriuſq̄ ſunt que cōibus laboribus lucran-
tur: vt fructus dotis ac donationis ꝓpter nuptias. Eſt
aūt dos id qđ donatur viro a parentibus vxoris: aut ip̄a
vxore: vel alijs/ad ſubleuationē onerū matrimonij. Sʒ
donatio ꝓpter nuptias eſt qđ ſponſus ſponſe donat qñ
ab ea dotem accipit: ꝛ idem ſi dotem non acciperet: vt in
§. illud. de dona. inter virū ꝛ vxorem. c. nuper. Bona viri
ſunt cetera bona q̄ vir ſua induſtria ac labore vel alias
(nō concurrente vxore) collaborando habet vel acqui-
rit: vt ſunt etiā bona paterna: aut hereditaria p̄ter doteʒ
ꝛ donationem ꝓpter nuptias. Bona vxoris/ſunt bona
parafernalia. ideſt quecūq̄ habet mulier p̄ter dotem: a
para qđ eſt iuxta: ꝛ ferna qđ eſt dos quaſi iuxta dotem:
vt ſucceſſiones hereditarie legata ei vel donata. Item ſi
mulier vltra gubernationē domus exerceret artē aliquā
lucroſam: vt q: textrix eſt: vel lanaria: netrix vel negocia
trix: ꝛ ſimilia. ¶ Scđo aduertendū: ꝙ vt dicit angelus
in ſum. in verbo Vxor: ꝙ vxor qñq̄ operatur in bonis vi
ri ꝓ vſu ſuo: vtputa in lana viri vt faciat veſtimentū: vel
in lino vt faciat linteamina ꝓ vſu domus: ꝛ ſic lucratur
viro. Nec minus illa ſunt viri/q̄ꝫ ſi nihil operis in eis fe-
ciſſet: nec preciuʒ laboris petere pōt a viro. Aut laborat
in rebus viri: aut alijs quibuſcūq̄ nō ad cōmunem vſuʒ:
ſed vt inde lucrum habeat: ꝛ ſic non cedit lucro viri. hoc
eſt nō viro: ſed ſibi lucratur: niſi qñ nō attulit dotem ſuf
ficientem ad alendū ſe ꝛ cōes liberos cū marito: qñ ma-
ritus nō habet alia bona ſufficientia. Sed ſi attulit dotē
ſufficientem ad alendū ſe ꝛ cōes liberos: vel ſaltē ſe qñ
maritus habet alia bona ſufficientia: nō tenetur cedere
lucro mariti: ſʒ pōt in eis bonis vl' i alijs laborare: vt ha
beat p̄cium laboris ꝛ ſibi acquirit. Et hoc patet: q: muli-
er nō tenetur laborare pro viro: ſi habet dotem ſufficien
tem pro parte onerum ſupportanda: vel al's alimenta iu
re legati. Nec pōt etiam vir eam cōpellere ad laborandū
ſubtrahendo alimenta: vt vult Panor. in ca. lr̄as. de re-
ſti. ſpolia. Si vero vxor nō portauit dotem ſufficientē ad
ſuſtentanda onera matrimonij: ſaltem pro parte: labora
re debet ꝓ ipſis oneribus ſupportandis: ꝛ ſi nō vult: vir
poteſt ei negare alimenta. Iura vero que vident̄ velle:
ꝙ ſimpl'r cedat lucro viri: ꝛ ꝙ debet eſſe in officio viri: de
bent intelligi quātum ad debitū reddendū: ꝛ dum labo
rat ꝓ vſu ſuo in re viri: al's nō habet veritatem. Sic ꝙ di
citur eſſe pene famula viri de dn̄io viri intelligendū eſt:
nō ſimpl'r: ſed ſm̄ quid: inquātum eſt ſub eius cura: ꝛ de
bet regi ab eo: ꝛ quoad debitū cōiugale: q: non trāſit in
ꝑtātem viri. Vel dicit̄ ſm̄ eūdem ꝙ p̄dicta debent intel-
ligi quoad obſequialia opera in domo/vt cuſtodire res
viri: reſpicere coquinā: parare cibos: lauare ordinare vtē
ſilia domus ꝛ ſimilia. Et hoc attenta conditione mulie-
ris: q: ſi nobilis fuerit: ad vilia opera cogi nō debet: et ſi
deſiſteret a talibus obſequialibꝰ operibus ꝛ parue eſti-
mationis ꝓpter faciendam artem: pars lucri talis artis
cōicari deberet cū viro/ſm̄ iudiciū boni viri: qđ autē vl-
tra talia obſequialia exercens per artē lucratur: pōt ſibi
retinere tanq̄ꝫ ꝓpriū: ꝛ nō cogitur cōicare. Hec Angelus ppō. 1
¶ His p̄miſſis rn̄detur ꝑ aliquas ꝓpoſitiones. Prima.
Vxor ſi de rebus mariti ꝓprijs aliqua diſpenſando ſub-
traxerit. reſtituere tenetur: niſi extrema neceſſitas ſuorū
liberorū vel familie excuſauerit. Patet: quia vxor in rebꝰ
mariti nullam habet diſpenſandi facultateʒ multo minꝰ
q̄ꝫ vir in rebus vxoris. Ex quo ſequit̄ ꝙ de his bonis vxor
elemoſynā facere nō poteſt: nec quicq̄ꝫ in pios vſus con
uertere. ¶ Dicitur niſi excuſet extrema neceſſitas. Eadē
rōne qua ſupra dictum eſt de extrema neceſſitate. ¶ Se ppō. 2.
cūda ꝓpoſitio. Vxor de ſuis bonis parafernalibus vel
lucris diſtrahens vel diſponēs marito ignorante: etiam
ꝓhibente: nō tenetur reſtituere: niſi cetera viri bona ad
alendū proles ꝛ cōiugem nō poſſent ſufficere. Probat̄:
quia quātuʒ ad bona ſua ꝓpria/vxor nō ſubeſt dominio
viri: vt dictum eſt: ꝛ ꝑ ꝯſequēs quātum ad illa eſt ſui iu-
ris in diſpenſando. Satis concordat ſan. Tho. ſcđa ſcđe
q. xxxij. arti. viij. Item dū ſufficit dos ad alimentū: non te
netur vxor laborare ad lucrū: ideo ſi ſua ſponte lucratur
ſuū erit lucrū: vt dictū eſt. Sed de ſuo quilibet poteſt diſ
ponere vt vult: niſi lege aliqua ꝓhiberet̄: que in ꝓpoſi
to nō apparet. ¶ Et dr̄ niſi cetera ꝛc. quia in hoc caſu te
netur laborare ad educationē puerorū ſui ꝛ cōiugis iure
naturali: ideo lucra in alios vſus non poteſt exponere.
¶ Tertia ꝓpoſitio. Vxor ſi de bonis cōibus contra viri ppō. 3.
ꝯſenſum/expreſſum vel p̄ſumptum extra caſum neceſſi-
tatis occulte tenet vel derogat: viro ad reſtitutionem te
netur: niſi negocia viri vtiliter agat. Probatur cōcluſio:
q: diſpenſatio bonorū cōmuniū ad virum pertinet tanq̄ꝫ
ad caput ꝛ p̄ncipalem domus gubernatorem: ideo deil-
lis cōtra viri conſenſum nō habet facultatem diſpenſan
di extra caſus in ꝓpoſitione deſignatos. ¶ Dicit̄ primo
de bonis cōibus/ꝓpter dicta in ſecūda ꝓpoſitiōe. ¶ Di
citur cōtra viri cōſenſum: q: conſentiente viro/pōt de re
bus cōibus diſponere. ¶ Dicit̄ verū vel preſumptū: q:
ſi ex cōſuetudine loci/aut alijs ſignis pōt probabiliter
preſumi de conſenſu: pōt erogare: ꝛ nō tenetur reſtitue-
re. Gratia exempli: ſi cōſuetudo loci ita habet ꝙ vxores

de pane ⁊ vino ⁊ hmōi faciunt elemoſynas: poteſt preſu
mere: ⁊ ſine requiſitione viri dare: q: conſuetudo dat iu
riſditionē. Et licȝ viri aliquando ꝓhibeant: dicit Angelꝰ
in ſum. i verbo elemoſyne. §. vij. debet mulier ſibi forma-
re conſcientiā ſm Rodon. ꝙ ideo faciunt ne nimis dent:
ſed temperate. Et ſuo modo intelligendū eſt de alijs cō-
ſuetudinalibus mulieribꝰ. ¶ Dicit niſi negocia viri vtili
ter gerat: nam vxor habēs virum ꝓdigum/inutilem ſua
male vel turpiter diſpenſantē: ac ſibi ac liberis non ſatis
(vt pōt ⁊ tenetur) ꝓuidentē: aliqua celat de bonis cōi-
bus: imo de bonis viri ꝯtra eius ꝓhibitionē: vt ſibi ⁊ vi
ro ꝓuideat tēpore neceſſario: nec peccat: nec ad reſtitu-
tionem tenet: neqȝ ad obediendū viro p̄cipienti ſibi/ꝙ
oīa ei tradat: q: hoc eſſet dare gladium furioſo. Sic ſi vi
det virum crudelem ac ꝑuerſum ac ſceleratum: pōt dare
moderatas elemoſynas: aut in pias cauſas: vt deus ſuſ
pendat iram ſuam aut illuminet ⁊ cōuertat eum: dū hoc
agit occulte ⁊ ſine ſcandalo viri. Nam his placatur deꝰ/
vt oſtēdit btūs Hiero. ſup Malach. ⁊ recitatur. xvj. q. j.
reuertimini. Sic em̄ abigail mulier ſapiens liberauit vi
rum ſuū nabal ſtultum a morte ꝓpter panes ⁊ cetera da
tos dauid ꝯtra voluntatem viri: vt habet. j. Reguȝ. xxv.
Et ſicut mulier poteſt in neceſſitate aliqua expendere in
medicos corporis: etiam viro nō conſentiente: ita in ne-
ceſſitate aīe. ¶ Dictum eſt etiā extra caſum neceſſitatis.
qđ quotiens dicitur intelligendū eſt: nō tm̄ de neceſſita-
te mulieris: ſed etiaȝ viri/liberoꝝ/familie: imo extraneo
rum: qm̄ in eoꝝ extrema neceſſitate poſſet ⁊ deberet fu-
rari: hoc eſt res proximi auferre: ⁊ ſubuenire neceſſitatē
patienti: dum nō aſſit alius qui poſſit ⁊ velit ſubuenire.
Sic etiam ſi vir ad reſtitutionē male ablatoꝝ teneretur:
nec induci poſſet ad reſtituendū aut cōpelli: poſſet vxor
de bonis viri reſtituere: caute tm̄ et prudenter: q: in hoc
vtiliter ageret negociū viri prouidendo anime ſue: ſicut
poſſet ꝓuidere corpori eius in infirmitate medicoꝝ ope
etiam ipſo nolente. de hoc infra. ¶ Quarta propoſitio.
ppō. 4. Maritus diſtrahens doteȝ vxoris: aut propter nuptias
donatū: tenetur reſtituere quicq̇d fuerit diſtractū. Pro-
batur: q: dos eſt proprium patrimoniū mulieris: de qua
vir tenetur mulierē ⁊ onera matrimonij ſuſtentare. Vn̄
ſoluto matrimonio tenetur vir aut heredes dotem reſti
tuere: lucratur tm̄ vir fructus rerū dotaliū ꝓpter onera
matrimonij. Unde fetus dotaliū pecoꝝ ad maritū perti-
nent: qui in fructꝰ cōputant. ſic tm̄ vt ſuppleat inde mor-
tua capita ex iam natis fetibus. Qđ aūt lucrant fructus
verū eſt: ſi ſuſtinet onera matrimonij: alr̄ nō: ſed vxori re
ſtituitur. ¶ Si queritur cui reſtituenda eſt dos. Rn̄det
ſi dos fuerit ꝓfecticia: ſcȝ que a patre vel auo aut nomie
eoꝝ ac eorū bonis datur: redditur patri ſi mulier premo
riatur ſi nō reliquerit filios: alr̄ de cōſuetudine remanet
penes liberos. Si vero vir premoritur: reddi debet pa-
tri ⁊ filie: nō tm̄ poteſt pater eā petere niſi accedente vo-
luntate filie. Si autē dos fuerit aduenticia: hoc eſt data
ab ipſa muliere vel quocūqȝ alio a patre ⁊ auo: ſi premo
ritur mulier: ad eius heredem ꝑtinet dos. ſi premoritur
vir: ad vxorem redibit. Et ſi dos cōſiſtit in rebus imobili
bus: debet reſtitui ſtatim ſoluto matrimonio. Si in mo-
bilibus/reſtitui debet infra annū a marito: ⁊ hoc inquā
tum facere pōt habita rōne ne egeat. Ponet tm̄ cautionē
ꝙ ſi ad meliorē fortunā ꝑuenerit ſoluet reſiduū: ⁊ hoc
priuilegiū tranſit ad filios eiuſdē matrimonij: ⁊ non ad
heredes extraneos: pōt tm̄ vir detrahere expenſas neceſ
ſarias: nō aūt volūtarias aut voluptuoſas. Et ſunt mu-
lieri obligata oīa bona viri: nec ꝑdit ea ꝓpter delictū vi
ri: ſed ꝓpter adulteriū perdit: ⁊ vir lucrat eaȝ. Et p̄dicta
de reſtitutiōe dotis vera ſunt: niſi interueniat pactū: aut
conſuetudo loci alia: aut ſtatutū municipale aliter diſpo
nens: i hoc em̄ magis ſtat legi municipali ſeu ſtatuto ꝙ̄
iuri cōmuni. Multa de dote ⁊ donatione ꝓpter nuptias
tractant canoniſte ⁊ legiſte que hic reſcindunt. ¶ Quin
ta propoſitio. De filiofamilias nondum emācipato: ſed ppō. 5.
adhuc ſub ꝑtāte patris exiſtente: filiuſfamilias auferens L:
aliquid de bonis parentū extra extremā neceſſitatē con-
tra eoꝝ expreſſam vel preſumptā voluntatē: furtū cōmit
tit: ⁊ tenetur ad eorūdeȝ reſtitutionē. Pater: quia aufert
rem alienam inuito dn̄o: ergo tenetur ad reſtitutionem:
res em̄ parentū aliene ſunt a filijs quātum ad dominiū
⁊ adminiſtrationē: nec in eis aliqđ ius cōpetit filijs: licet
hereditatem futurā expectent. ¶ Dicit contra volunta-
tem expſſam vel preſumptā: q: ſi voluntas parentū ad-
miniſtrationē habentiū adeſt: nō eſt furtum. Et d: admi
niſtrationē habentiū: q: nō ſufficit conſenſus matris: cū
ipſa nō habeat diſpenſationē rerū mariti neqȝ cōmuniū.
Et d: voluntas p̄ſumpta/qn̄ filius ex certis ſignis ⁊ cō-
iecturis credit parentes cōſentire: vt q: ſciunt ⁊ nō ꝯtra
dicunt: aut tale habet cōis ꝯſuetudo loci vel domꝰ pater
ne: ⁊ ſic de ſimilibus. Et quia filiuſfamilias nō pōt aufer
re de rebus paternis: multo minus filius emancipatus.
¶ Sed diceres: quid ſi filius haberet peculiū: nunquid
de illo pōt diſpenſare vt volet. ¶ Pro ſolutione notan-
dū: ꝙ peculiū d: quaſi puſilla pecunia: ſiue patrimoniū
puſillū. Et ad ꝓpoſitū d: aliquid: qđ filiuſfamilias acq̇-
rit viuente patre ſub eius ꝑtāte exiſtens: ſiue illud acqui
rat a patre: ſiue aliūde. ¶ Et eſt quadruplex: ſcilȝ profe-
cticiū: aduenticiū: caſtrenſe: ⁊ quaſi caſtrenſe. ¶ Profe-
cticiū eſt qđ ex rebus patris vel earū occaſione ꝓficiſci-
tur. ideſt prouenit: vbi ex capitur large: vt extendit ſe ad
oē qđ occaſione patris vt cauſe ꝓxime vel imediate pro
uenit: vt eſt pecunia: vel res aliqua patris filiofamilias
a patre conceſſa: ⁊ fructus vel lucrū inde ꝓueniens ſiue
acquiſitū: ⁊ hoc ſine labore ⁊ iduſtria filij. Puta ſibi poſ
ſeſſionē a patre datā: alij locat colono ꝓ certa parte cre-
menti: aut pecunia mercatori: de qua habet lucrū. Que
ſic proueniūt: erunt profecticia: ſed id qđ filius acquirit
ex p̄dictis bonis/ex labore ſuo vel induſtria: puta ꝑſona
liter colendo agrum: vel negociando cū pecunijs predi
ctis: lucrū ꝓ parte illa q̄ debetur poſſeſſioni: eſt profecti
ciū: ⁊ pro parte que debet operationi ⁊ induſtrie perſo-
ne lucrātis: erit aduenticiū. Unde oē lucrū qđ prouenit
ex ꝑſona filij in caſu eſt aduenticiū. In peculio ꝓfecticio
ad patrē pertinet ⁊ ꝓprietas ⁊ vſufructus: ⁊ nil iuris hȝ
in eo filiuſfamilias: ⁊ ad nihil valet filio niſi vt nō publi
cetur in caſu quo alia bona patris publicant. ¶ Pecu-
liū aduenticiū eſt qđ aliūde ꝓuenit: vt ex donatione ma
tris amicoꝝ aut alioꝝ quorūcunqȝ nō ītuitu p̄ris: aut ac-
quirit ex induſtria: aut ꝓuenit ex euentu vel fortuna: nō
tm̄ occaſione militie vel officij publici. Et hic excipit/qđ
ab imperatore ſeu auguſta vel rege donatur. In iſto ad-
uenticio peculio filiuſfamilias acq̇rit dominiū ſeu ꝓprie
tatem: ſed pater habet vſufructū donec vixerit niſi remi
ſerit: vel niſi ab aliquo ſibi detur vel relinquat/hoc pa-
cto: vt ad patrē nō ꝑtineat vſufructꝰ: vel niſi ſuccedat fi-
lius vna cū p̄re i hereditate fratris vel ſororis. Morien
te aūt patre id peculiū totū erit filij: nec cōicabit cū fra-
tribus alijs. ¶ Peculiū caſtrenſe eſt qđ filiofamilias a
parentibus vel alijs occaſione militie ⁊ nō alias donat
aut ipſe in militia acquirit: qđ niſi militaret: acq̇ſiturus
nō fuiſſet: q: qđ in militia degenti datū eſſet vel acquiſiſ
ſet: etiā in militia nō degenti/nō ꝑtinet ad peculium ca-
ſtrenſe. ¶ Peculiū quaſi caſtrēſe d: qđ filiuſfamilias ex
officio publico recepit: vt ſi fuerit aduocatus/medicus/
magiſter ſtudioꝝ liberaliu artiū/notarius/aut officialis
vel rector q̇ ſalaria vel ſtipendia recipiunt publica. Qđ
addit: q: qđ notarij cōes acquirunt: non ꝑtinet ad pecu
liū quaſi caſtrēſe. Sed notarij dn̄oꝝ ⁊ officialiū deberēt
habere ſalariū de publico. Addendū etiā eſt/vel ex do-
natione iperatoris vel auguſte ſeu regis: vt ſupra. ¶ Et
in duplici peculio caſtrenſi vel quaſi caſtrenſi/filiuſfami
lias habet plenū dominiū ⁊ ꝓprietatē ac etiā vſufructū:
⁊ cenſetur vt paterfamilias: ⁊ teſtari pōt: ⁊ dare elemo-

ſynam: ⁊ ad vota diſpon ere. Pater quoqꝫ nihil iuris ha
bet in eis. Oia p̄dicta de peculio / legibꝰ ſancita ſunt: q̄s
ſi placet quere in ſummis ſeu apud legiſtas. ¶ Ex his
patet: ꝙ filiuſfamilias auferēs aliquid de peculio pꝛofe⸗
cticio: ſiue quoad rei ſubſtantiā: ſiue quoad vſufructum:
aut de peculio aduēticio q̊ad vſufructū aufert rē patris:
⁊ per cōſequens tenet̄ ad reſtitutionē. Secus ſi de pecu
lio caſtrenſi / vel quaſi caſtrenſi aliq̄d tollit aut erogat.
Et hoc quoad pꝛima duo habet veritatē patre nō cōſen⸗
tiente / tacite nec expꝛeſſe. Et eſt hec ꝓpoſitio quinta limi
tanda ſicut tertia: ſupꝛa de vxoꝛe rerū bonoꝝ cōmunium
cū ſua declaratiōe. ¶ Sexta ꝓpoſitio. Famuli et famule
ppõ. 6. ɫ auferētes aliqua de rebꝰ dominoꝝ vel dominarū ſuaruꝫ
cōtra eoꝝ expꝛeſſam ſeu tacitā voluntatē: ſiue in victuali
bus: ſiue aliis extra caſum extreme neceſſitatis: furtū cō⸗
mittūt: ⁊ tenent̄ ad reſtitutionē ꝑ omnia ſicut ſupꝛa pꝛo
poſitione tertia. Excipit̄ tm̄ caſus ſi reciperēt aliq̄d alias
ſibi debitū. Sic em̄ licet occulte accipiēdo peccarēt: non
Coꝛoƚ. tm̄ tenent̄ ad reſtitutionē: vt. j. declarabit̄. ¶ Ex pꝛioꝛibꝰ
ſequit̄: ꝙ vxoꝛ non poteſt de rebꝰ viri vel cōmunibꝰ dare
filiis pꝛioꝛis matrimonii: niſi ꝑ modū elemoſyne ⁊ mul⸗
to minus aliis amicis. Et hoc verū eſt quātum ad ꝓles
pꝛioꝛis matrimonii: ſm̄ Guiƚ. quādo tales filii nō habēt
actionē contra matrē. Si vero talem habent: vt q: obli⸗
gata eſt eos alere cum ſint impuberes: vel q: ambo con
iuges poſſident bona eoꝝ: vƚ ex alia iuſta cauſa maritus
tenetur eos alere: quia mater cū ſuis oneribus ad mari⸗
tū tranſiuit ſm̄ aliquoꝝ cōſuetudinē. Sed tm̄: q: maritus
habet adminiſtrationē: vxoꝛ cōtra illius ꝓhibitionē nō
dꝫ eos alere niſi in extrema neceſſitate. Pōt tm̄ ꝓcurare
ꝙ maritus ad hoc ꝑ iudicem cōpellatur. Si tm̄ in caſu di
cto eos aleret: credo ꝙ nō teneretur ad reſtitutioneꝫ: eo
ꝙ alimentatio eſt pueris debita: ⁊ nō dat eis alienū: ſed
qđ eis eſt debitū. Si vero pueri nō habēt actionē contra
matrē. hoc eſt: q: mater nō tenetur eos alere: nec maritꝰ
nō debet mater eis aliq̄d dare. Et ſi daret de rebꝰ cōibus
teneret̄ ad reſtitutionem: niſi eſſet ꝯſuetudo ꝙ in rebus
cōibus nō ſolus vir: ſed etiaꝫ vxoꝛ habeat adminiſtratio
nē: poſſet vxoꝛ dare ſicut maritus: q: in re cōi quilibet hꝫ
ius equale: vt. ff. pꝛo ſocio. ꝑ totum. qđ intellige de re cōi
quoad adminiſtrationē. In his ⁊ aliis p̄miſſis de dote ⁊
peculio multa operant̄ pacta / ꝯſuetudies / ſtatuta ⁊ mu
nicipalia que (vt ſupꝛa dictuꝫ eſt) pꝛeiudicant iuri cōi in
p̄dictis. ¶ Si q̄ris: quid ſi mulier fecit furtum ſiue ante
matrimonium ſiue poſt: ⁊ vir cōicat in furto: aut vir fecit
furtū ⁊ mulier participat. Rñdeo ſm̄ Guiƚ. ꝙ vbi de cō⸗
ſuetudine regionis vir ⁊ vxoꝛ cōicant ſibi debita ex ꝯtra
ctu vel maleficio: ſi res furtiua adhuc exiſtit in eoꝝ pote
ſtate: vxoꝛ pōt illam reſtituere / etiā ꝯtradicente marito.
Idem etiā eſſet ſi inter eos nō eſſet talis cōio. nā quicūqꝫ
habet rem furtiuā: debet illam dn̄o reſtituere. Si autem
cōſumpta eſt: pōt vxoꝛ ſi vir expꝛeſſe nō ꝯtradicit: nego⸗
cia viri vtiliter gerēdo ⁊ ſe liberādo eſtimationē reſtitue
re de cōibus bonis. Pꝛohibente aūt viro dicit Piſanus:
nō credo ꝙ debeat facere hmōi reſtitutionē: cū nō habe
at adminiſtrationē rerum: ſed maritus. Si tm̄ reſtituit de
bonis cōibus bona fide: non credo ꝙ peccaret moꝛtali⸗
ter ſi hoc faceret latenter ⁊ ſine alioꝝ ſcandalo: cum hic
non ſit fraudulenta contrectatio: nec animus lucrandi.
Dub. 3. Q ¶ Tertio dubitat̄: vtrū auferens rem ſuā aut aliq̄d ſibi
debitū vel eius valoꝛem a detentoꝛe violenter vel occul
te: furtū cōmittat vel rapinā: ⁊ ad reſtitutionē teneatur.
Ꝓpō. Rñdet̄ ꝑ vnicā ꝓpoſitionē. ¶ Qui rē ſuā vel ſibi debi⸗
tam aufert a detentoꝛe nihil iuris in eo habente: furtum
nō cōmittit vel rapinā: nec ad reſtitutionē tenet̄: q̄uis a
pctō in certis caſibus nullatenꝰ excuſet̄. Satis concoꝛ⸗
dat ſcrūs Tho. ſcđa ſcđe. q. lxvi. arti. vii. Ricħ. ar. v. q. vii.
diſtin. p̄ſenti. Palu. q. ii. arti. ii. Aſten. ⁊ ceteroꝝ ſententia
doctoꝝ cōiter. Pꝛobat̄ ꝓpoſitio: q: in caſu talis non au⸗
fert rem alienā; ſed ſuā vel ſibi debitā; ⁊ ideo talis abla⸗
tio nec furtū eſt nec rapina: vt ſatis patet ex deſcriptiōe
vtriuſqꝫ: etiā q: nō aufert aīo lucrandi: nec auferendo ꝓ
ximū dānificat. Qđ etiā ad reſtitutionē nō teneatur: pa⸗
tet: q: nullus tenetur ad reſtitutionem rei ſibi debite / illi
cui nō debetur: ſꝫ nō reſtituere tenet̄: nā fruſtra reſtitue⸗
ret qđ ſibi reſtitui deberet. Qđ vero peccet in certis caſi
bus ſic recipiendo declarabit̄ infra. ¶ Dicitur in ꝓpoſi
tione: rem ſuā: vt ſi rem iniuſte ablatā repperit apud ali⸗
quē detentoꝛē: ſiue ille abſtulerit ſiue aliter ad ipm ꝑue⸗
nerit. ¶ Dicit̄: vel ſibi debitā: vt ſunt accepta ꝑ vſuram:
extoꝛta ꝑ fraudē: ꝯceſſa per mutuū: debita ꝑ laboꝛem et
ſeruitiū / vel alio modo: ita ꝙ ſi rem illā iuſto iudicio im⸗
petiſſet: ⁊ in ꝓbatione nō defeciſſet: ſibi adiudicāda fuiſ⸗
ſet: de oībus illis loquit̄ ꝓpoſitio. ¶ Dicit̄: aufert: qđ in
telligendū eſt ſm̄ mentē dubii / ſiue occulte ſiue violen⸗
ter ⁊ manifeſte. ¶ Dicit̄: ad reſtitutionē nō tenetur: itel⸗
ligendū eſt in foꝛo ꝯſcientie: ſecus in foꝛo exterioꝛi: in il⸗
lo em̄ ꝑderet rem ipſam: niſi incōtinenti recuperaret an⸗
teqꝫ ereptoꝛ ad locū tutū depoꝛtaret: ſic em̄ vim vi repel
lere licet. Etiā qn̄qꝫ furti vel rapine cōdēnaret̄: ſi defice⸗
rent ꝓbationes q̊bus ꝓbaret rem eſſe ſuā. Similr̄ in vſu
ra / mutuo ⁊ mercede: ſi debitū ꝓpꝛia autoꝛitate recupe⸗
raretur. ¶ Dicit̄: a pctō nō excuſaret̄. Ex quo ptꝫ ꝙ non
ſemꝑ q̄s tenet̄ ad reſtitutionē eoꝛum q̄ cū pctō acquirit.
¶ Dicit̄: in certis caſibꝰ. Pꝛimꝰ eſt / qn̄ poſſet iudice ſen⸗
tentiante ſuū hr̄e: q: nullus dꝫ ſibiipſi ius dicere: ſi vero
iuridice hr̄e nō poſſet ꝓpter iudicis negligentiā: aut de⸗
tentoꝛis potentiā: aut teſtiū ſeu ꝓbationis defectuꝫ: nec
petendo a detētoꝛe poſſet recuperare: certus tm̄ eſſet de
re ipſa / ꝙ eſſet ſibi debita: nec recipiendo debitū ſuū ex⸗
cederet: a pctō excuſaret̄. ¶ Ex quo patet ꝙ recipiēs oc Coꝛoll.
culte depoſitū vel qđ mutuauerat / non req̄ſito eo apud
quē depoſuit: vel q̊ mutuo accepit: peccat: q: grauat de⸗
poſitariū: q̊ tenet̄ reſtituere: vel oſtēdere ſe innoxiū eſſe
ſic de debitoꝛe. Etiā peccat ꝯtra cōem iuſticiā dicendo ſi
bi ius: ⁊ tenet̄ ad releuandū grauamē depoſitarii: nō ad
reſtitutionē rei: vt dicit Tho. ii. ii. q lxvi. arti. v. Et q: bo⸗
na fides non patitur vt idē bis reſtituatur: tutū eſſet ꝙ q̊
dānū ſuū occulte recuperat: declararet dānificatoꝛi / furi
vel raptoꝛi / aut heredibꝰ ſuis ꝑ aliquē modū honeſtum:
vel donaret ei ſi q̊d debeat: ne ductꝰ cōſcientia / reſtituat
male ablatū pꝛius occulte recuperatū. Hec Anto. ¶ Se
cūdus caſus / qn̄ ex hmōi receptione ſequeret̄ ſcandaluꝫ
ſui vel ꝓximi: aut graue periculū innocētis: apud quem
foꝛte res cuſtodiēda erat cōmendata: nemo em̄ cū peri⸗
culo ſiue alterius iactura dꝫ locupletari. ¶ Tertius ca⸗
ſus: ſi ſic recipiendo ſe cōmitteret periculo coꝛpoꝛalis vi
te / diffamie vel alterius leſionis magne. Poſſet enim ſi
dep̄henderet̄ vt fur infamari ⁊ iudicari deficientibꝰ pꝛo
bationibꝰ ꝙ res accepta eſſet ſua. ¶ Quartus caſus / ſi
īmineret periculū moꝛtalis pcti: vt q: habet cōſcientiam
nō credēs ſibi licere: ſed furtū reputat: vel q: ſe exponit
periculo periurii ſi peteret̄ potiꝰ peierādo q̄ cōfitendo:
quoniam aliquo iſtoꝝ caſuū interueniēte nō licet: ſed ac
cipiēdo peccat: ad reſtitutionē tm̄ nō tenet̄. Si tamen ex
hmōi receptiōe īminet periculū aut damnū ꝓximo tēpo
rale vel ſpirituale: tenet̄ damnū: nō rē ablatā reſtituere.
Extra hos caſus nec peccat: nec reſtituere tenet̄: etiam ſi
pꝛelatꝰ pꝛeciperet ſub pena excōmunicationis / ꝙ habēs
aliquid de talibꝰ rebꝰ a detentoꝛe ablatis reſtituat: q: ex
quo licite pōt ſibi in recōpenſationē detinere: iam ſuum
eſt factū: nec amplius eſt alteriꝰ: nec ſi p̄latus in ſenten⸗
tia ſua qua excōicaret receptoꝛes: expꝛimeret eos q̊ ani⸗
mo recōpenſandi vel qualitercunqꝫ abſtuliſſent: q: tunc
ſententia cōtinet expꝛeſſe intolerabilem erroꝛem: ⁊ ideo
nō tenet̄. Similr̄ nō ligat̄ qui nō reuelat qn̄ ſcit talē ani
mo recōpenſandi abſtuliſſe: ⁊ eſt certus ꝙ res ei debet̄:
ſecus ſi nō ſit certꝰ. Silr̄ ſi quis reꝫ furto aut iniuſte alte
ri ablatā apud detentoꝛē repperit: ⁊ vero dn̄o reſtituit:
nō tenetur ad reſtitutionē detentoꝛi: nec cōmittit furtuꝫ:

q: nõ fit fraudulosſe: nec animo lucrandi: dum tñ ſine pe
riculo fieri poteſt vt ſupꝛa. etiam vtiliter gerit negocium
furis: ꝗ tenetur ratũ hr̃e. Ita nec furtũ cõmittit: nec pec-
cat q̇ chꝛiſtianos ab infidelibus captos furatur ⁊ libe-
rat: q: infidelis iniurioſe eos tenet. Similr̃ eſt dicendum
de eo q̇ liberat iniuſte detentũ a chꝛiſtiano. Dicit tamen
Ray. ⁊ Hoſtieñ. tẽpoꝛe treuge ſi tales fuerint ꝙ nullus
de rebus ab altera detentis partiũ debet aliq̇d cõtinge-
re vel alienare: tenetur q̇ liberauit xp̃ianũ captũ ab infi-
deli reſtituere (nõ ꝙ reſtituat ipſum hoiem chꝛiſtianũ in
aïe ſue periculũ) ſed eſtimationẽ eius. Si tñ infidelis cõ
pulit chꝛiſtianũ ad circũciſionẽ vel idolatriã: iam chꝛiſtia
nus penitꝰ liber factꝰ eſt. liiij. di. nulla. ⁊ ideo q̇ eũ liberat
nõ peccat: nec reſtituere tenet̃: ſꝫ meret̃. Sic ſi q̇s violẽ-
ter vteretur ancilla ſua: nec vellet deſiſtere: ſi aliter non
poſſet euadere tale malũ: licite poſſet fugere ⁊ dimittere
dñm ſuũ: vt dicit Anto. Res aũt infideliũ niſi eſſet indi-
Dub. 4. N ctũ bellũ ꝯtra eos capere nõ licet. ¶ Dubiũ quartũ de
participantibꝰ. ¶ Et quidẽ de participantibꝰ in actu fu
randi (qđ multiplr̃ cõtingit) dictũ eſt q̄ſtione p̄cedenti:
niſi qđ hic additur. Quid ſi plures ſimul participãt fur-
to vel rapina. Ubi cõſiderandũ ꝙ duplr̃ hoc contingere
põt. Aut q: aliqui aſſociantur raptoꝛibꝰ non vt rapiant:
ſed vt defendãt raptoꝛes: vel vt terreant ſpoliatos ne ſe
defendant: ⁊ ſine quoꝝ pꝛeſentia raptoꝛes non raperẽt.
oẽs illi tenẽtur ad reſtitutionẽ in ſolidũ. Etiam vt Ange.
in ſum. in ver. furtũ. §. xv. Si tales animo pacificandi va
dunt cũ eis: per qđ ſpoliatis timoꝛ incutitur quo res ſu-
as nõ audent defendere: niſi eiſdeꝫ hoc ſignificarent: q:
dant cãm efficacem. Allegat Innocẽ. ⁊ Hoſtieñ. ſicut di-
gnum. de homici. ⁊ direc. ti. reſtitutio. §. iij. Scđo mõ põt
cõtingere ꝙ aſſociant ſe mutuo vt rapiant. Et hoc dupli
citer cõtingit. Aut vniti vadũt: puta ſub vno duce: vt ſi-
mul in cõi ſpolient: ⁊ q̇libet hoꝝ tenet̃ ad reſtitutionem
totius in ſolidũ: q: q̇libet dat cãm efficacẽ totius ſpolij.
Alio modo nõ concurrũt ſic vniti ſub vno dño vel duce:
vt quilibet ꝑ ſe rapiat vel furetur: ⁊ tũc aut vnꝰ eſt in cul
pa in ſubtractione facta ꝑ alium / dando ꝯſiliũ alij vł au
xiliũ: ⁊ tunc tenetur in ſolidũ ad hoꝝ reſtitutionem q̄ ra
pta ſunt ſuo ꝯſilio vł auxilio. Aut nõ fuit in culpa ſubtra
ctiõis rei ꝑ alium: ⁊ ſic nõ tenetur reſtituere niſi quãtum
ipſe rapuit: licet Hoſtiẽ. videat̃ ſentire ꝙ etiã ille teneat̃
in ſolidũ: qđ verum eſt quoad penã legaleꝫ: non quoad
Dub. 5. O ꝯſcientiam. ¶ Sed de participãtibus in re furata vł ſpo
liata ⁊ nõ actu ſpoliandi. Dubitatur q̇nto de recipienti-
bus res hmõi: vtrũ teneãtur ad reſtitutionẽ. Pro cuiꝰ ſo
lutione notandũ / ꝙ recipiẽtes hmõi furta vel rapta vel
quomodolibet iniuſte acquiſita: ita ꝙ acquirentes tenẽ
tur ad reſtitutionẽ earũ: ſiue recipiẽtes ea recipiant ꝑ do
nationẽ: ſiue ꝑ contractũ: puta ꝑ venditionẽ: vel ꝑ muta
tionẽ aut hmõi: poſſunt ſe hr̃e in triplici differẽtia. Quia
aut ſciuerũt tꝑe receptionis rem iniuſte fuiſſe acq̇ſitam
mõ p̄dicto: aut ſimplr̃ neſciuerũt: aut dubitauerũt. Et di
xi notanter iniuſte acquiſita: ita ꝙ acquirentes teneant̃
ad reſtitutionẽ: ad excludendũ iniuſte acquiſitũ: ad cuiꝰ
tñ reſtitutionẽ acquirẽs nõ tenetur: vt in turpi lucro: pu
ta de meretricio / hiſtrionatu ⁊ ſimilibus. Nã q̄n p̄mo re-
cipiens iniuſte nõ tenet̃ ad reſtitutionẽ: etiã alij ab eo re
cipiẽtes nõ tenẽtur. Quo p̄miſſo reſpondet̃ ꝑ tres ꝓpo
ꝓpõ. 1 ſitiones. ¶ Pꝛima. Quilibet recipiens rem iniuſte acq̇
ſitam ſciẽter ſiue ꝑ donationẽ: ſiue ꝑ ꝯtractum: tenet̃ ad
reſtitutionẽ eiuſdẽ rei ſi eã habet: aut valoꝛẽ eius ſi non
habet dño rei ſi eũ nouit: vel ei a quo recepit: nõ obſtan
te quocũqꝫ ſtatuto humano ad oppoſitum edito: donec
dño rei ꝑ ſe vel per aliũ fuerit plene ſatiſfactũ. Iſta ꝓpo
ſitio eſt de mente Alexan. de ales par. iiij. q. lxxxvj. mẽ. iij.
ar. v. ⁊ Hoſtiẽ. in ſum. Et ꝓbat̃. Quia oĩs tenẽs rem alie
nã ſcienter / tenetur eã reſtituere: talis aũt eſt oĩs de quo
ſonat ꝓpoſitio: ergo. Maioꝛ antecedẽtis eſt ꝓbata que
ſtione p̄cedenti: ⁊ minoꝛ eſt manifeſta. ¶ Dicit̃ in ꝓpoſi
tione: quilibet recipiens: q: nihil refert ſi is qui recipit rẽ
iniuſte acquiſitã a p̄mo acquiſitoꝛe / a dño rei: puta fure /
raptoꝛe vel vſurario: ſiue ab eo qui ab illo emit vel rece-
pit ſit ſecũdus / vel tertius / quartꝰ vel quotuſcũqꝫ in infi
nitũ: ſm̃ Hoſti. q: quocũqꝫ modo peruenit ad eũ res in-
iuſte acquiſita: ſemper tenet alienũ: ideo tenetur ad re-
ſtitutionẽ. ¶ Dicit̃: rem iniuſte acquiſitã: qđ intelligitur
(vt ſtatim dictũ eſt) de re ad cuiꝰ reſtitutionẽ acquirens
iniuſte tenebat̃: q: ſecus eſt de turpi lucro. ¶ Dicit̃. ſciẽ
ter: q: ſecus ſi ignoꝛaret vel dubitaret: vt infra dicetur.
¶ Dicitur: ſiue per donationẽ: vt ſi fur gratis donaret: ſi
ue per contractũ: quo equiualens reddit̃ ei a quo recipi
tur: vt ſi emit aut pꝛo alio cõmutato recepit. ¶ Dicitur
eiuſdẽ rei ſi habet: q: ſic tenetur idem numero reſtituere
vt. s̄. q. p̄cedenti. ¶ Dicit̃: vel eius valoꝛẽ ſi nõ habet: et
hoc ſm̃ optimũ ſtatũ rei. i. ſm̃ ꝙ valuit plus poſtq̄ fuit
recepta / empta. ſ. vel cõmutata: ſm̃ declarationem ſupꝛa
habitã queſtione ꝓxima: cũ fructibus ſi quos recepit: et
nõ liberatur quocũqꝫ caſu ab vſu rei cecidit: ſiue eã ven-
didit: ſiue cõſumpſit vel alienauit: ſiue res perijt: ſiue eã
amiſit: q: fuit in moꝛa reſtituendi: ſecus tñ ſi eam dño ob
tuliſſet debitis loco ⁊ tẽpoꝛe: ⁊ dñs eam recipere renuiſ-
ſet: ſi tunc poſt perijſſet excuſaretur. ¶ Dicitur: dño rei:
⁊ hoc neceſſariuꝫ eſt: ſi res fuerit ſibi donata gratis: qui
tunc nõ ſatiſfacit reſtituendo ei qui donauit: cum res nõ
fuerat donãtis. Si vero recepit ꝑ contractuꝫ emptionis
vel cõmutationis: quia ſm̃ Alexan. vbi. s̄. poteſt potius
ſibi conſulere q̄ alteri: poteſt reſtituere ei cum quo con
traxit / recepto pꝛecio rei qđ dedit. A dño autem rei non
põt exigere neqꝫ in foꝛo conſcientie: neqꝫ in foꝛo exterio-
ri: quãtumcũqꝫ in foꝛo publico emit: ſed diſcat cautius
mercari / nõ obſtante oppoſita cõſuetudine vel ſtatuto:
⁊ hoc verum ſi emit animo ſibi ſeruandi: ſi v̊o emit ani-
mo reddendi dño ſuo: quia alś dñs rei nõ poſſet eã ha-
bere: vel nõ ꝓ tam remiſſo p̄cio: tunc em̃ poſſet pꝛecium
quo emit a dño rei petere: quia vtiliter geſſit negocium
eius. Si tñ de re ſic empta haberet vtilitatem: tũc tenet̃
cõpenſare fructum rei cum expenſis et p̄cio. Et ſi res ſic
empta periret ſine culpa ſua: aut eam amitteret: non te-
neretur in foꝛo cõſcientie: licet in foꝛo cõtentioſo nõ cre-
deretur ſibi: niſi publice ꝓteſtatus fuiſſet ꝙ ea intentõe
emerit. Hec oĩa in directoꝛio iuris loco alleg. ¶ Dicitur
ſi eum ſcꝫ dñm / nouit: quia ſi ignoꝛat dñm rei: ſcit tamen
ꝙ iniuſte acquiſita eſt: eum autem inuenire non poteſt
poſtq̄ fecit diligentem inquiſitionem tunc tenetur reſti
tutionẽ facere pauperibus / ſicut in reſtitutione vaga cũ
fructu ipſius. ¶ Dicit̃: nõ obſtante quocũqꝫ ſtatuto hu-
mano: vt ſi foꝛte ſtatutum eſſet ꝙ quicũqꝫ in tali foꝛo pu
blico publice emeret: nõ teneretur: quia hoc ſtatutũ ini
quũ eſt: quia reſtitutio rei aliene ſcite talis eſſe / eſt de iu-
re naturali ⁊ diuino: ⁊ tenens eam peccat moꝛtaliter: iõ
nihil valet ſtatutum contrarium. ¶ Dicitur: donec do-
mino rei ⁊c. q: ſemꝑ tenetur ad reſtitutionẽ quouſqꝫ do-
mino rei ſatiſfactum eſt: ſiue rem vendat: ſiue donet. in
pꝛioꝛi caſu: dum ſcꝫ reddit ſuo venditoꝛi. Cũ aũt dño ple
ne ſatiſfactũ fuerit: aut dñs ſponte remiſerit: liberatꝰ eſt
a reſtitutione dño rei facienda: non autem a reſtitutione
pꝛecij eoꝛum quibus ipſe vendidit: qđ pꝛeciũ vel lucrum
non reſtituat emptoꝛi: obſtat enim ſua turpitudo: ſꝫ pau
peribꝰ: q: fuit male fidei poſſeſſoꝛ: ſm̃ Ray. Sed hoc in
telligit Hoſtieñ. de conſilio: quia purgatũ eſt vitiũ quan
tum ad reſtitutionẽ: quia plene ſatiſfactum eſt. ¶ Scđa ꝓpõ. 2. P
pꝛopoſitio. Recipiens rem alienam bona fide: neſciens
nec credens eam male acquiſitam: ſiue per donationem:
ſiue ꝑ contractũ: nõ tenetur eam reſtituere: ſi ignoꝛantia
nõ fuerit craſſa: nec ꝑceptos fructus durante bona fide.
Hec ſententia eſt Hoſtieñ. in ſum. lib. iiij. de pe. ⁊ re. c. de
reſti. ⁊ ceteroꝛum. ¶ Dicitur: bona fide: que eſt (vt ſequi
tur) q̄n nõ ſcit̃: nec credit̃ res eſſe male q̄ſita: ſed pꝛeſu-
mitur non eſſe aliena. Panoꝛ. in. c. grauis. de reſtitutio.

ſpo. Male fidei poſſeſſoꝛ eſt qui poſſidet ⁊ ſcit ad alium pertinere. ⁊ ꝯtra bone fidei poſſeſſoꝛ: q̃ cuꝫ ignoꝛaret ſe poſſidere alienũ poſſidet cognitiõe dñi. ¶ Dicit̃: ſiue ꝑ donationẽ ſcꝫ liberã receperit: ſiue per cõtractũ cõmutationis vel emptionis. ¶ Dicit̃: ſi ignoꝛãtia nõ fuerit craſſa vel affectata: vtputa q꞉ cõiter tenetur ꝙ res illa rapta fuerit: vel bellũ iniuſtũ: vel q꞉ ep̃s tales a quibꝰ recepit tanq̃ raptoꝛes excõicauit: vel q꞉ emit a ſtipẽdiario calicẽ vel miſſale aut ſimilia: talis em̃ ad reſtitutionẽ tenetur: ſicut is de quo p̃ma ꝓpoſitio. ¶ Et nota ꝙ ignoꝛãtia facti: nõ iuris excuſat: ſi em̃ recipiẽs rem ſcit ꝓbabiliter eã eſſe raptã: ⁊ tñ neſcit ꝓhibitum talia a iure emere: q꞉ hec ꝓhibitio a iure naturali traxit oꝛiginẽ: eius ignoꝛãtia nõ excuſat. ¶ Dicit̃: nec perceptos fructꝰ: q꞉ fructꝰ durante bona fide perceptos nõ tenet̃ reſtituere: nec p̃ciuꝫ rei ſi eã vẽdidit vel cõmutauit: nec rem ipſam ſi periit: aut ſi eã perdidit vel cõſumpſit. Quicquid hoꝝ cõtingit durãte bona fide: nõ tenetur reſtituere: ſed ceſſante bona fide: ſcꝫ dum percipit rem fuiſſe male queſitã: tunc incipit eſſe male fidei poſſeſſoꝛ: ⁊ tunc tenetur ad reſtitutioneꝫ rei ſi extat: et lucri/ſi ex ea locupletioꝛ factus eſt: poteſt tñ ſubducere expẽſas: ſi quas habuit in re ipſa/ eam conſeruãdo vel melioꝛãdo/durãte bona fide: nõ illas quas habuit ceſſante bona fide ſm moderamen ſupꝛadictum queſtione p̃cedẽti. Poteſt etiã ſi emit bona fide petere a vẽditoꝛe in foꝛo ꝯtentioſo p̃ciũ rei. Si tñ iudex ſententiauit rem foꝛe reſtituendã: nõ auteꝫ ſi ad ſacerdotis imperiũ: vel nõ coactus ſententia iudicis reſtitueret: licꝫ in foꝛo cõſcientie vẽditoꝛ teneretur reſtituere: et ad hoc inducẽdus eſſet: nõ tamẽ cõpelli poſſet in foꝛo cõtentioſo: niſi cauiſſet expꝛeſſe dum emit de emptione: vnde cõſulendũ eſt tali: vt faciat ſe citari in iudicio a dño rei: ⁊ citatus denũciet vẽditoꝛi vt ipſum defendat: ⁊ ſic tenebit̃ eum in foꝛo iudicij ſeruare indemnẽ. ¶ Tertia ꝓpoſitio

ꝓpõ.3. Recipiens rem alienã in pꝛobabili dubio: nõ p̃mittẽs diligẽtẽ de re inquiſitionẽ: tenetur ad eius reſtitutionẽ. Sententia eſt Hoſti. loco allega. Pꝛobatur: quia ſola fides bona excuſat a reſtitutione rei aliene: ſed ꝓbabiliter dubitãs nõ eſt poſſeſſoꝛ bone fidei: ergo. Itẽ habꝫ ignorantiã craſſam nõ faciens diligentiã in inquirendo de re ipſa: ⁊ illa nõ excuſat: ſicut nõ a moꝛtali: ita nec a reſtitutione. Nõ a moꝛtali: q꞉ in dubio ꝓbabili cõmittit ſe periculo moꝛtalis peccati ſcꝫ cõtrectationi rei aliene: ⁊ ꝑ cõſequẽs peccat moꝛtaliter: iuxta illud. Qui amat ꝑiculũ: in illo peribit. Eccli. iij. Nec a reſtitutione: vt dictũ eſt: q꞉ male fidei poſſeſſoꝛ: ⁊ eo modo reſtituere tenet̃: quo male fidei poſſeſſoꝛ ſm Hoſti. Dicit̃ in ꝓbabili dubio. i. q̃n habet rationẽ dubitandi ex ꝓbabilibꝰ ſignis generãtibꝰ ꝓbabilẽ ſiue apparentẽ ſuſpitionẽ ſeu pꝛeſumptionẽ: ex quibꝰ cõiter a ſapiẽtibꝰ iudicat̃ res eſſe aliena iudicio nõ certitudinis ſed pꝛeſumptionis. In tali em̃ dubio ꝓpinquioꝛ eſt ſciẽti ꝙ neſciẽti: ſecus ſi nõ fuerit dubiũ ꝓbabile: ſed ex ſcrupuloſa cõſciẽtia oꝛtũ: aut ex ſignis leuibꝰ et incertis aut indifferẽtibꝰ: tale em̃ dubiũ ſpernẽdũ eſt et

Corol. cõtra ſcrupulos agendũ: vt dicit Gerſon cancel. ¶ Ex illis ꝓpoſitionibꝰ ſequit̃ coꝛollariũ/ꝙ oẽs qui ſciẽter comedũt/veſcũtur/vel in alios vſus cõuertũt aliq̃d ſumptũ de re aliena: puta acquiſita ꝑ rapinã/vel furtũ aut vſurã ſiue ſint religioſi ſiue alij. ⁊ ſilr̃ ſi dubitãt ꝓbabiliter: tenent̃ ad reſtitutionẽ: vt dicit Alex. de ales loco. s̃. allegato: ⁊ addit quoad dubiũ ne cõmittãt ſe diſcrimini. Habetur em̃ pꝛo regula ꝙ quicũq̃ habet cõſcientiã de re ꝙ ſit aliena: tenet̃ eã reſtituere. Et hoc verũ eſt de re ip̃a in numero: que rapta eſt vel furata: in qua ſcꝫ nõ transfert̃ dominiũ: q꞉ ibi req̇rit̃ reſtitutio eiuſdẽ rei. Si vͦ trãſfertur dominiũ (vt in vſura ſm multos) tũc aut detinẽs rẽ: puta vſurarius habet aliqua bona iuſte acq̇ſita que nõ ſunt obligata reſtitutioni: tũc comedens ⁊c. nõ tenet̃: q꞉ per hoc nõ redditur iniuſte detinẽs impotẽs ad reſtituẽdum. Si autẽ nõ habet alia bona iuſte acquiſita; ſed oĩa que habet ſunt obligata reſtitutioni: quia tanta vel plura tenet̃ reſtituere ꝙ̃ habeat. In hoc caſu q̃ ab eo receperit: tenet̃ ad reſtitutionẽ pꝛo quãto ꝑ ea que recepit redditur impotẽs ad reſtituendũ. ¶ Sed circa hoc dubitat̃ de vxoꝛe ⁊ familia: q̃ ſciẽter comedũt/nutriunt̃/⁊ veſcũtur de talibꝰ. Ad hoc d꞉ poſt Hoſt. ⁊ alios ꝑ diſtinctionẽ ſtatim. s̃. poſitã. Sed pono ꝙ maritꝰ nõ hꝫ alia ꝙ̃ rapta. Dicendũ pꝛimo ꝙ vxoꝛ nõ debet recedere a marito pꝛopter debiti redditionẽ ad quã tenet̃: niſi foꝛte vir cõpellere vellet vxoꝛẽ ad furandũ vel rapiendũ. Scđo d꞉ ꝙ viuere debet de dote ſi põt: vel de parafernalibꝰ ſi habet: aut de laboꝛibꝰ ſupererogatis: vel apud amicos: ſiue extraneos mẽdicando: vel alio honeſto modo victũ cõquirat. Nõ ſi his vijs non põt ſibi ꝓuidere: aut maritus ſua crudelitate nõ ꝑmittit ꝙ de alijs veſcat̃: tũc eſt in caſu extreme neceſſitatis: ⁊ põt tũc de raptis vel male queſitis viuere: ſed parciſſime quantũ requirit cõſeruatio vite et ſanitas coꝛpis/oĩa ſuꝑflua reſecãdo: q꞉ in eo caſu etiã furari poſſet ſine pctõ. Et q̃m difficillimũ eſt in illis ſeruare punctuale mediũ neceſſitatis: vtile eſt cũ timoꝛe ⁊ doloꝛe ſumere ⁊ penitentiã agere: ac ꝓpoſitũ reſtituẽdi ſaltẽ aliqualiter habere. ¶ Sunt tñ quattuoꝛ caſus in quibus põt de his raptis viuere. Pꝛimus/q̃n negociuꝫ ſpoliatoꝝ vtiliter agitur: ſcꝫ inducẽdo raptoꝛẽ aut vſurariũ ad reſtitutionẽ: ⁊ hoc ſi ſpes coꝛrectionis habetur: ⁊ eo tẽpoꝛe quo oppoꝛtunis hoꝛis inſtat pꝛo coꝛrectione. Et ꝙ̃diu fuerit hõ in hac vita: nõ eſt ſimpliciter de eo deſperandũ: q꞉ accidit in puncto: qđ non euenit in anno: ideo ſi nõ deſinit oppoꝛtunis hoꝛis coꝛrigere maritũ: ⁊ oꝛare ꝓ eo ⁊ eiꝰ cõuerſione ad dñm: põt ſana cõſcientia de rebꝰ illis ad neceſſitatẽ vti: nõ tm̃ extremã: ſed etiã citra extremã: non tñ ad ſuperfluitatẽ. Sic etiã religioſi pꝛedicatoꝛes ipſum arguẽtes: et reducere laboꝛãtes/ſiue in pꝛedicationibus publicis: ſiue admonitionibus pꝛiuatis: poſſunt tẽpoꝛe huius coꝛrectionis ⁊ laboꝛis refici de male queſitis: ⁊ hoc cũ tali moderamine/ꝙ ꝓpter hoc nõ efficiatur nõ ſoluendo in toto vel in magna parte. ¶ Scđs caſus eſt/dũ vtiliter laboꝛat circa bona raptoꝛis: vel circa ſpolia ipſa cõſeruãdo: aut augmẽtando: quia hoc cedit in vtilitatẽ creditoꝝ: ſeu illoꝝ quibꝰ debet fieri reſtitutio: ſi tamẽ vtilitas eſt tanta/quãtus ſumptus. ¶ Tertiꝰ caſus eſt/quãdo raptoꝛ habet multa incerta reſtituere: que pauperibꝰ debẽtur: ⁊ ep̃s cum eo diſpẽſauit: poteſt de illis vt pauper viuere. ¶ Quartꝰ caſus eſt/ qui dictꝰ eſt: dum extrema neceſſitas (que legẽ nõ habet) excuſat. In pꝛimis tribus caſibus poſſunt excuſari filij ⁊ familia nõ autem in quarto: niſi eſſent filij in minoꝛi etate cõſtituti: quia põt familia ⁊ liberi recedere a raptoꝛe et alijs ſeruire: ⁊ ideo in eis caſus neceſſitatis locum nõ habet: ſecus de vxoꝛe. Et de hoc magis. j. de reſtitutione vſure.

¶ Sexto dubitatur: vtrum rapiẽtes aliquid de naufragio teneãtur ad reſtitutionẽ. Reſpondet̃ breuiter ꝙ res pꝛoiecte e nauibꝰ: vel que relinquunt̃ naue fracta: quandoq̃ habẽtur pꝛo derelictis: ⁊ ſic ſunt capiẽtis: quia qđ derelinquit̃: in nullius bonis eſt: ⁊ id efficitur capiẽtis. Q̃n aũt res habetur pꝛo derelicto: dicet̃ ſequẽti dubio. Q̃n vͦ non habet̃ pꝛo derelicto: tunc d꞉ ſm Hoſtieñ. in ſum. tracta. de reſtitutione. titu. de peni. ⁊ remiſ. Quicq̃d de ipſo naufragio inuentũ eſt: ſiue illud acceptum ſit in mari: ſiue in littoꝛe: reſtituẽdũ eſt: quia eſt res aliena: inuentoꝛi igit̃ reſtituẽda. Inſuꝑ qui animo ſibi appꝛopꝛiãdi talia tollit: moꝛtaliter peccat: ⁊ furtũ cõmittit: ⁊ agit contra fraternã charitatẽ: nec a reſtitutione excuſat̃ per quodcũq̃ ſtatutũ vel cõſuetudinẽ editum vel editam in contrariũ: quia irrationabilis eſt: ⁊ cõtra legem diuinã: et fraternam charitatẽ. Item talia rapientes ſunt excommunicati ipſo facto: vt in c. excõmunicatiõi. de rapto. vbi ex cõcilio lateraneñ. dicitur. Illi etiã qui chꝛiſtianos naufragiũ patiẽtes: quibꝰ ſm regulam fidei auxilio eſſe tenẽtur: damnata cupiditate ſpoliant rebus ſuis: niſi ablata Dub. 6. R

reddiderint:excōicationi ſe ſubiacere nouerint. vbi glo.
Qui cōtra hoc faciūt:ſunt ipſo iure excōicati:⁊ tenentur
infra annū ad quadruplū:et furtū cōmittūt. Nec fiſcus
etiā aliq̇d ſibi vēdicet in calamitatē alteri⁹. Et intelligūt
aliqui de excōicatione/ꝙ ipſam incurrūt ipſo facto poſt
admonitionē:vel ſi fuerint in mora dū poſſunt reſtitue/
re ⁊ nō reſtituūt. Qui v̓o chriſtianos ꝓ honeſtis cauſis
nauigātes capiunt vel ſpoliant:excōicandi ſunt. Ex quo
patet/ꝙ magis puniūtur qui ſpoliāt naufragos: ꝙ̄ qui
ſpoliāt nauigātes:quod eſt cōtra tyrannidē quorundaꝫ
improboꝝ rectoꝝ populi:qui addentes afflictionē affli/
cto/naufragoꝝ naues ⁊ omnia cōfiſcant: quorum nulla
erit ſalus:niſi confiſcata omnia plene reſtituāt. ¶ Dicit
etiam notāter in.c.allegato pro negociatiōe vel aliijs ho
neſtis cauſis:quia ſecus eſt in nauigio exercentiū pirati/
cam prauitatē vel inimicoꝝ chriſtiano nomini. Ex quo ſe
quitur ꝙ ſi dn̄i cōueniant cum nautis de certa quātitate
dāda:ne deprehēdant in naufragio:tenentur reſtituere
quicq̇d hac de cā recipiūt:qm̄ cū debitū ſit nihil recipere
de naufragio:nō pōt recipere aliq̇d vt nō peccet. Nec ſuf
ficit ꝙ cōuentio illa ſit de volūtate nature:qm̄ nō eſt ibi
voluntariū ſimplr̄:ſed ex cōditione:q: niſi timerēt ſe ſpo
liari ſuis dū incidūt naufragiū:nequaq̄ cū dn̄o conueni
rēt:nemo em̄ libēs ſua gratis exponit. Simile eſt de his
qui bona eoꝝ qui incēdiū patiunt:rapiūt ſeu furātur: q̇
etiā grauius peccāt:ꝙ̄ in ſimplici furto: ꝓ quāto addūt
afflictionē afflicto. Sed q̇d ſi quis deſtruit domū vicini/
ne ſua cōburat. Rn̄det ꝙ ſi fuerit iuſtus metus: puta q:
iā ignis ꝑuenerat ad domū vicini: vel ꝓbabiliter dubita
tur:q: tēpus erat ventoſum ⁊ hmōi:nō tenet reſtituere.
Vn̄ dicit lex nullā iniuriā aut dānū dare videt eque peri
turis edib⁹. Si v̓o nō fuerit iuſtus metus:tūc tenetur ad
ſimplū damnū/ſm Hoſti.in ſumma. de incē. Et addit ꝙ
ſi a vicinitate domus alicui⁹ eſt dirupta metu incendij:ꝙ
iudex ex officio et ſumma equitate debet facere ꝙ vicini
ei⁹ ſatiſfaciant q̇libet ꝓ parte ſua:eo ꝙ dom⁹ illa dirupta
eſt in vtilitatē vicinoꝝ:que ſi nō ſequit:puta ꝑ irruptio/
Dub. 7. nē domus cetere ab igne nō preſeruant:nihil tenebunt
S ¶ Dubitat ſeptimo:vtrū res inuēte ſubiaceāt reſtitutio
ni. Pro rn̄ſione notandū ꝙ rerū inuētarū multiplex eſt
differētia. Quedā em̄ de ꝓpinquo fuerūt in dominio ali
cuius:quedā nunq̄ fuerūt:vt lapilli in littore maris/fe/
re ſilueſtres ⁊ hmōi:quedā fuerūt ſed de non ꝓpinquo:
vt antiqui theſauri. Itē eoꝝ q̄ fuerūt in dn̄io alicuius de
ꝓpinquo:quedā habent pro derelictis: quedā nō. Pro
derelictis habent/qn̄ dn̄s rei q̇ perdidit tacet: nec per ſe
nec ꝑ alios perquirit:aut ex certis cōiecturis colligit ꝙ
dn̄s rei a ſe rē illā remouit:vt exēplū dat in ꝓiectiōe mer
ciū ꝓ nauis alleuiatione. Si q̇s ꝓijcit librū pānis inuo/
lutū vt cōſeruet in aqua:ſignū eſt ꝙ nō vult habere pro
derelicto:⁊ ſic de ſilib⁹. Si v̓o apertū ꝓijcit quaſi peritu
ppō. 1. rā:preſumit ꝙ habeat ꝓ derelicto. ¶ Quo p̄miſſo eſt ꝓ
poſitio p̄ma. Res inuēta q̄ de ꝓpinquo fuit in alicui⁹ do
minio ⁊ nō derelicta:de neceſſitate ſalutis eſt reſtituen/
da. Probat:q: qui animo ſeruādi ſibi tales recipit:furtū
cōmittit ſeu rapinā:ſed omne furtū eſt reſtituēdū:ḡ. An
tecedēs ꝓbat ꝑ illud Hiero.ſup Leui. Multi ſine pctō
putāt eſſe ſi alienū qd̓ inuenerūt teneāt.⁊ dicūt:de⁹ mihi
dedit:cui habeo reddere:diſcāt h̓ pctm̄ ſil̓e eſſe rapine ſi
quis inuēta nō reddat. Et beatus Aug.in quadā homel.
xiiij.q.v.ſi q̇d.ait. Si q̇d inueniſti ⁊ nō reddidiſti:rapui/
ſti.quantū potuiſti feciſti: q: plus nō inueniſti. q̇ alienū
negat:ſi poſſet ⁊ tolleret:de⁹ cor interrogat:non manū.
¶ Dicit primo/res inuēta ⁊ nō ſpecificat vbi: q: ꝓpoſi/
tio veritatē habet de re inuēta in quocūq; loco:ſiue dn̄s
amiſerit illā ex ruina:ſiue incēdio:ſiue naufragio:ſiue in
mari: ſiue in portu. ¶ Dicit/que de ꝓpinquo fuit in ali/
cuius dn̄io/ꝓpter res q̄ nō fuerūt in dn̄io alicui⁹:⁊ tales
ſunt occupātis:ſicut lapilli in littore maris inuēti: ⁊ fere
ſilueſtres; ⁊ aues indomite; ſed de his.j.dicet. ¶ Dicit
nō derelicta:quia ſi derelicta fuerit: occupāti concedit.
Predictis cōcordat ſanct⁹ Tho. ⁊ Rich. ⁊ talis non reſti
tuēs mortaliter peccat: ideo reſtituēdo nō ſatiſfacit deo
niſi etiā peniteat de peccato. ¶ Si queris:cui reſtituet.
Dicit:dn̄o rei ſi notus fuerit.ſi ignorat:dicit Sco. ꝙ de/
bet tradi alicui publice ꝑſone cuſtodiēda: ⁊ in locis pu/
blicis ꝓclamari:vt ſic dn̄s rei ad eaꝫ pertingere poſſit q̄
eam amiſit. Sed ſi poſt talē proclamationē nullus appa
ret dn̄s:faciendū eſt ſicut de reſtitutione vaga:de qua ſu
pra. Et ſi inuētor eſt pauper:poteſt diſtributor earū pu/
ta cōfeſſor vel prelatus dare ei totū vel partē tanq̄ pau/
peri. Qd̓ v̓o ante ꝓclamationē tradant perſone publice
cuſtodiēde:cōſilij eſt ⁊ ſecurū/nō precepti:ſic em̄ libera
tur ſi res poſtea per incuriaꝫ periret. ¶ Scd̓a ꝓpoſitio. ppō.2.
Res que aliqn̄ fuit in dominio hoīs: nō tamen de ꝓpin T
quo:ſed antiquo ꝙ nō eſt in memoria hominum:inuēta:
ſm diſtinctionē ſequentē reſtituēda eſt vel ſeruāda. Hec
ꝓpoſitio declaratur. Res talis vt theſaurus antiquus
aut inuentus eſt in ſolo ꝓprio inuentoris:⁊ ſic ſuus erit.
Ideo dicitur in euāgelica parabola Matth.xiij.vt reci/
tat beatus Tho.de inuētore theſauri abſcōditi in agro:
ꝙ emit agrum illum vt haberet ius poſſidendi totū the
ſaurum. Si v̓o inuenit in alieno ſolo/⁊ a caſu:medietas
erit ſua ⁊ medietas erit domini ſoli. Si autem nō a caſu:
ſed data opera:vtputa quia a ꝓpoſito fodit ⁊ querit:to/
tus erit dn̄i loci in quo inuenit: vt colligit in directorio
iuris:⁊ recitat in glo.xiiij.q.v.ſi quid. Petrus de pal.q.
ij.arti.ij.dicit de inuētione theſauri eſſe ſeruandā conſue
tudinē loci:ſi dn̄o ex toto vel ex parte veniat tradēdus.
Sed quod in prefata glo.dr̄/ꝙ theſaurus inuētus in lo
co ſacro/vel religioſo caſu fortuito ſit inuētoris:ab aliijs
reprobatur dicentibus ꝙ agendum eſt ſm diſtinctioneꝫ
predictā inſtitu.de rerum diui.§.theſauros. ¶ Tertia ꝓ ppō.3.
poſitio. Terra per alluuionē addita:vel inſula de nouo V
nata:ſm ſequētē diſtinctionē eſt illi vel alteri appropriā
da. Declaratio. Nā inſula nata in mari eſt occupātis:in
medio v̓o fluminis eſt cōis habētib⁹ predia iuxta flumē
ex vtraq; parte:ſi v̓o nō eſt in medio: illius eſt cuius eſt
ꝓximior. Hec Angelus in ſum.⁊ addit. Ager autem a flu
mine diuiſo circūdatus remanet eius cuius erat:⁊ ſi flu/
men mutat alueū: primus alueus efficit eoꝝ qui predia
circa eū habent:⁊ ſcd̓s alueus eſt publicus:⁊ ſi reuertit
ad primum:ſcd̓s alueus erit eoꝝ qui habent predia circa
eū. Similiter ager inundatus aqua ipſa recedēte manet
eius cuius erat. Hec habētur inſtitu.de rerum diui.§.in/
ſula. Et ita ſeruandū niſi cōſuetudo ſit in contrariuꝫ vel
ſtatutū. ¶ Sed queritur:q̇d de lignis q̄ vis fluminis im X
pulit in agrū aliquoꝝ. Reſpōdetur ꝙ niſi habeātur pro
derelictis:nō ſunt occupantiū:immo furtū cōmittit q̄ ta
lia occupat:nec ius preſumit ꝙ habeat ꝓ derelicto: niſi
per qualitatē rei ⁊ act⁹:vel aliter de voluntate dn̄i appa
reat:cū nemo p̄ſumit iactare ſuū. Et cōmunis ꝯſuetudo
ꝙ occupās lucrifaciat videt expreſſe reprobata per legē
de.ff.ad.l.rho.de iac.l. de p̄cario. vt ibi notat in glo. Et
licꝫ ibi loquatur de iactis cauſa nauis alleuiāde:tn̄ idem
videtur in iſtis flumine ablatis: cum parum differāt ab
illis iactis:cū nō interueniat factuꝫ hoīs:ſicut in illis ia/
ctis. Vnde in caſu dn̄s agri ſatiſfacit ſi denunciet dn̄o li/
gnoꝝ ꝙ tollat:vel ꝙ ꝓ derelicto habeat. Et ſi dn̄s nō cō
paret per ſe vel per alium/preſertim in tempore ſtatuto
a iudice:videtur ea habere pro derelicto/ vt occupāti cō
cedantur. Ad hoc textus.ff.ad.l.rho. de iac.l.qui leuan/
de.in principio. Videtur enim illa lex ſtatim ſibi neceſſi/
tatem imponere perquirendi res amiſſas: al̓s ſi taceat:
prima preſumptio que erat ꝙ non dimiſerit derelinquē/
do:tollitur per vltimā ſcꝫ negligentie nō perquirendo.
Si autē dominus agri nō vult conſeruare ligna ablata
alluuione:⁊ ſuum fundum impeditū vult euacuare:po/
teſt proijcere. Et ſimiliter eſt de aliijs rebus per alluuio/
nem ablatis ⁊c.

Queſtio.iiij.

A **Q**Ueſitum eſt de rapi
na ⁊ furto: que maliciã in ſua rõne includũt
ſm pħm. iij. Ethi. ac eoꝝ reſtitutione. Cõſe⸗
quẽter queriẗ de bello: in quo frequẽter ra⸗
pine ⁊ furta cõcurrũt: licʒ nomẽ belli iniuſticiã nõ inclu⸗
dat. Vñ queriẗ q̃rto: vtrũ in bello acq̃ſita ſint ſuis dñis
reſtituẽda. ¶ More ſolito tribꝰ articulis q̃ſtio expedieẗ
Primꝰ ꝯtinebit terminoꝝ declaratiões. Scđs ꝯcluſiuas
Arti. I. rñſiones. Tertiꝰ dubioꝝ ſolutiões. ¶ Quãtũ ad articu⸗
Nota. I. lũ primũ eſt pͥmo notãdũ/ ꝙ ꝑ bellũ intelligiẗ impugna
tio hoĩm violenta: q̃ fit gladio ⁊ armis: ſiue fiat homini
Belluz. in ꝑſonis ſiue in rebꝰ. ¶ Et eſt duplex bellũ: iuſtũ ⁊ iniu
ſtũ. Iuſtũ eſt (vt colligit Arch. xxiij. q. ij. in pͥn. ex verbis
beati Aug. ꝯ Fauſtũ) qđ autoritate dei vel pͥncipis geri⸗
tur a cõueniẽti ꝑſona/ cõtra inuaſores ⁊ oppreſſores bo
ni ſtatꝰ reipublice: nõ humana cupiditate: ſed amore pa⸗
cis habẽde: ⁊ cõis ſalutis ꝓcurande. Alij ſic deſcribunt.
Bellũ iuſtũ eſt qđ interueniẽte legitima autoritate ex cã
iuſta/ intẽtione recta/ cũ moderamine debito geriẗ. Pri⸗
ma tria ponit beatꝰ Tho. ij. ij. q. xl. arti. j. Quartum addit
Attaxanus in ſum. Ray. vo ⁊ Hoſ. addũt duo: rem ſcʒ et
perſonã. Hec em̃ quinqʒ dicũt requiri ad iuſtũ bellũ: ꝑſo
nã/ rem/ cauſam/ animũ/ autoritatẽ. Idẽ recitat Hoſti. in
ſum. de treuga ⁊ pace. ſed in autoritate includiẗ perſona.
Si em̃ aliquã ꝑſonã: puta eccleſiaſticã/ bellare nõ licet:
haud dubiũ quin ex defectu autoritatis: q: ſcʒ autoritate
legis diuine vel humane ꝓhibita. Res vo ꝓ qua bellaẗ
ſufficiẽter includiẗ in cã iuſta bellãdi. Verũ Hoſti. oĩa il
la reducit ad autoritatẽ ⁊ cãm: ⁊ tandẽ ad ſolã autoritatẽ
vñ dicit vbi ſ. Eſt ergo iuſtũ bellũ illud qđ ex edicto ge
riẗ de rebus repetẽdis aut ꝓpulſandoꝝ hoĩm cã. ⁊ ſunt
verba Iſido. lib. ij. etymol. ⁊ ſubdit. Et breuiter q̇ autori
tate ſui iudicis recte interueniente accipit gladiũ ſiue iu
bentis ſiue cõſentiẽtis iuſtũ eſt. Non em̃ preſumiẗ ꝙ ius
vel iudex autoritatẽ cõferat bellãdi: niſi cõcurrãt oĩa ad
iuſtũ bellũ requiſita. Tamẽ pro maiori declaratiõe proſe
quamur ꝙ̃ breuiter q̃ttuor ꝓdictas cõditiones ad iuſtuʒ
Autori⸗ tas legi⸗ tima. bellũ req̃ſitas. ¶ Prima cõditio eſt legitima autoritas:
qm̃ vt dicit Tho. nõ pertinet ad perſonã priuatã belluʒ
mouere. Tum q: poteſt ius ſuũ in iudicio ſuperioris con
B ſequi. Tũ quia cõuocare multitudinẽ (qđ in bello opor⸗
Autori⸗ tas iuris tet fieri) nõ pertinet ad priuatã perſonã. ¶ Eſt autẽ du⸗
plex autoritas: iuris ⁊ iudicis: quarum altera ſufficit. Iu
ris autoritas interuenit vbicũqʒ ius cõcedit humanum/
naturale vel diuinũ. Ius humanũ ſicut qui aſſiſſinos re
ceptat diffidatus eſt a populo romano: ⁊ poſſunt bona
eius occupari/ etiã ſine ſpeciali diffidatione: ſm Hoſtiẽ.
de homici. pro humani. §. ſi. Sic ius naturale vim vi re⸗
pellere ꝯcedit diſt. j. ius naturale. Vñ Ray. lib. j. ti. v. §.
xvij. ait. Videẗ caſus: ⁊ reuera ita eſt/ addit glo. in quo ſi
ne autoritate pͥncipis vel eccleſie poſſit moueri bellum:
videlʒ ꝓ rebꝰ repetẽdis: ⁊ ꝓ defenſiõe patrie: nã de iure
naturali cuilibet licitũ eſt vim vi repellere incõtinenti ⁊
cũ moderamine inculpate tutele: ħ autem moderamẽ in⸗
culpate tutele/ eſt dũ quis cauſa tuẽdi vel defendendi ſe
reſiſtit aduerſario/ cũ tanto moderamine/ ꝙ nõ excedit
modũ in defendẽdo/ plus ledẽdo ex ꝓpoſito aduerſariũ
ꝙ̃ illata exigat violẽtia. Et additũ eſt incõtinẽti. i. ꝙ̃ cito
nouit vim illatã anteꝙ̃ diuertat ad cõtrariũ actũ: que cõ
tinuatio eſtimãda eſt ſm qualitatẽ negocij: ſm ꝙ exigit
ad preparationẽ maiorẽ vel minorẽ tẽporis tractũ. Vñ ſi
aliq̃s nobilis collecto exercitu intrat terrã alterius nobi⸗
lis: ⁊ occupat ibi caſtrũ: aut aufert predã et ducit ad pro
priã terrã: ſi aliꝰ nobilis hoc audito: cũ non ſtatim poſſit
ꝯgregare exercitũ: ⁊ liberare caſtrũ: vel recuperare pre
dam: miſſis nũcijs cõgregat exercitũ: licet nõ poſſit con⸗
gregare infra vnã hebdomadã vel duas vel plus: repu⸗
tabitur tñ incõtinẽti ſe defendere: ⁊ caſtruʒ liberare: vel
predã recuperare; etiã ſi iam aduerſarius eius receperit
illam in munitionibus ſuis. Et ſequitur ibi. Credo etiaʒ
ſi dũ taliter proſequiẗ predam: ⁊ nõ poſſit ad eã recupe⸗
randã pertingere: quia forte eſt in locis inexpugnabili⸗
bus recepta: ſi reperit aliqua bona aduerſarij ſui: aut eo
rũ qui eũ iuuãt: vel ipſum ꝓſequentẽ rem ſuã impediũt:
poterit de illis retinere: ⁊ ſue indẽnitati cõſulere quantũ
ſua intereſt. Et qđ dictũ eſt: anteꝙ̃ diuertat ad contrariũ
actũ: exponit eadẽ glo. ꝙ nõ eſt cõtrarius actus/ cũ quis
comedit bibit aut dormit: vel ſe ꝓparat ad repellendum
aduerſariũ ſuũ: ſed dũ diſſimulat iniuriã ⁊ animũ depo⸗
nit rem ſuã ꝓſequẽdi: alijs occupationibꝰ operã dando:
actus eſt cõtrarius: quo facto nõ põt quaſi defendẽdo ſe
ꝓpria autoritate bellare: aut arma ad ſe defendendũ ſu⸗
mere. Ius quo diuinũ interuenit duʒ bellare lex diuina
precipit: ſicut preceptũ fuit filijs iſrael exterminare inha
bitatores terre ꝓmiſſionis: ⁊ cõtra amalechitas ac alios
arma ſumere: vt habetur in vete. teſta. pluribus in locis.
¶ Autoritas iudicis interuenit dũ bellũ geriẗ de mãda⸗ Autori⸗
to eccleſie vel principis. Vñ Aug. contra Fauſtũ. Ordo tas iudi⸗
naturalis mortaliũ paci accõmodatus hoc poſcit/ vt ſu⸗ cis.
ſcipiẽdi belli autoritas ⁊ cõſiliũ apud principes ſit. ⁊ ha
betur. xxiij. q. j. quid culpaẗ. Et beatus Tho. vbi. ſ. Cum
cura reipublice cõmiſſa ſit principibꝰ: ad eos ꝑtinet rẽ⸗
publicam ciuitatis/ regni vel ꝓuincie tueri: ⁊ ſicut licite
defendũt eã materiali gladio cõtra interiores perturba
tores dũ malefactores puniũt (ſm illud Roma. xiij. Nõ
ſine cauſa gladium portat: dei em̃ miniſter eſt vindex in
iram ei qui male agit) ita etiam gladio bellico rem tueri
ab exterioribꝰ hoſtibꝰ ad eos ꝑtinet. ¶ Sed hic queriẗ: C
q̇s noĩe pͥncipis intelligaẗ: cuiꝰ autoritate ⁊ edicto bellũ
geri poſſit. Ad hoc ſm Guilꝉ. in glo. vbi. ſ. ſic diſtinguiẗ.
Princeps q̇ non habet ſuꝑiorẽ ſiue ſit rex/ ſiue imꝑator:
põt autoritate ꝓpria (ſi ſit cã iuſta) mouere bellũ: quam
autoritatẽ etiã ſubditis ſuis dare põt: ſi cã ſubſit ⁊ videẗ
expedire: ⁊ hoc ꝯtra extraneũ principẽ vel contra ſubdi
tos eiꝰ: ſed nõ cõtra ſubditos ꝓprios ꝙ̃diu volũt coram
eo vel ſuo iudice (ſi ſit iudex medius inter principẽ ⁊ in⸗
iuriantẽ) ſtare. Princeps vo qui habet ſuperiorẽ: nõ po⸗
teſt autoritate ꝓpria licẽtiam dare mouendi arma paſſo
iniuriã: nec ipſe poteſt arma mouere cõtra eũ q̇ nec me⸗
diate: nec ĩmediate ſibi ſubeſt: ſed autoritas ſuꝑioris pͥn⸗
cipis eſt querẽda: maxime ſi iniuriãs ꝑtinet mediate vel
immediate ad iuriſditionẽ principis ſuꝑioris: q: ꝯtra nõ
ſubditos nõ dabit actionẽ. Actor em̃ ſequiẗ forũ rei: niſi
ob defectũ iudicis nolẽtis ius reddere: vt. xxiij. q. ij. dñs
noſter. vbi dꝛ/ ꝙ iuſtũ bellũ eſt cõtra gentẽ vel ciuitatẽ/
que negligit iudicare qđ a ſuis ĩprobe factũ eſt. Et idẽ vi
deẗ ſi nõ vult eo modo reddere quo teneẗ ⁊ quo eſt in⸗
iuriatꝰ: põt iuſticiã cõſequi: nã ꝑinde eſt nõ reddere ⁊ nõ
iuſte reddere. Sic ſi iniuriãs ſuꝑiorẽ nõ haberet quo in⸗
iuriatꝰ ſua poſſet repetere: res ſuas autoritate ꝓpria poſ
ſet recuꝑare: vt dicit Ange. in ſum. ver. bellũ. §. vj. Si vo
princeps vel comes vel cõitas hʒ ꝓpriã iuriſditionẽ: põt
ꝓpria autoritate bellũ mouere his q̇ ſue iuriſditiõi ſub⸗
ſunt: ſi fuerint cõtumaces ⁊ rebelles: ⁊ ꝯcedere ꝙ liceat
vnicuiqʒ res eoꝝ inuadere ⁊ ſuas facere: etiã rebelles ca
pere ⁊ detinere quouſqʒ dño repreſentare potuerint: vt
vult Panor. in. c. ſicut. ⁊. j. de iureiu. ⁊ ſubdit. Si nullam
iuriſditionẽ ſuper iniuriantes habet: nõ poteſt ſine auto
ritate ſuꝑioris principis mouere bellũ: niſi ſui eſſent in⸗
uaſi: tũc põt ſe ⁊ ſua defendere cũ moderamine inculpa
te tutele: ⁊ hominẽ percutere ⁊ etiã occidere: nõ tamen
aduerſariũ capere: nec inuadẽdo res aduerſarij ſuas fa⸗
cere: niſi in recõpẽſationẽ damnoꝝ ſuoꝝ: ⁊ in ſatiſfactio⸗
nẽ expenſarũ/ laboꝝ ⁊ operũ: ⁊ ipm adiuuantiũ: vel niſi
in territorio ſuo eos delinquẽtes inueniret. Et hoc dictũ
de habente iuriſditionẽ temporalẽ etiam extenditur ad
perſonas eccleſiaſticas temporalẽ iuriſditionẽ habẽtes:
de quibus tamẽ latius tractãt canoniſte: qđ tranſeo grã
breuitatis. Hoc ſolum ſummarie addo. xxiij. q. viij. cleri⸗

ci.⁊.c.ſeq.ꝙ ſacerdotes etſi ꝓpria manu arma arripere nõ debẽt:niſi forte ad ꝓprij corporis defenſionẽ: tñ vel his/qbꝰhmõi officia cõmiſſa ſunt:ꝑſuadere: vel qbuſlibet:vt ea accipiãt ſua autoritate valẽt imperare: vt dicit Gratianꝰ.xxiij.q.viij.quicũqꝫ ex clero.§. his ita. poſſunt ⁊ bellis intereſſe:vt iuſte pugnãtibꝰſpũaliter ſuis exhortationibꝰſubueniãt ⁊ abſolutionibꝰ ⁊ ceteris ſpũalibus ſubſidijs:vt vult beatꝰ Tho.loco.ſ.alleg. ¶ Ex his patet primũ ad iuſtuꝫ bellũ reqſitũ ſcꝫ legitima autoritas: ſine qua qſquis accipit gladiuꝫ:gladio ꝑibit. Mat.xxvj. ideſt pctõ gladij ſeu occiſionis dãnabit. Vñ Aug cõtra manicheos lib.ij. Ille accipit gladiũ:qui nulla ſuperiori vel legitima poteſtate iubente/in ſanguinẽ alicuiꝰarmatur:qui vo ex autoritate pncipis vel iudicis(ſi fuerit ꝑſona priuata)vel ex zelo iuſticie quaſi ex autoritate dei (ſi ſit ꝑſona publica)gladio vtitur:nõ ipſe accipit gladiuꝫ: ſed ab alio ſibi cõmiſſo vtitur: vnde ei pena nõ debetur.

Cauſa
D

¶ Scḋa cõditio que ad iuſtũ bellũ requirit̃ eſt cã iuſta. Sunt autẽ plures cauſe iuſte/pro quibus arma moueri poſſunt:ſed ad tres in genere reducunt̃: he ſunt defenſio/correctio/recuperatio. ¶ Defenſio legũ humanarũ ac diuinarũ/patrie ⁊ hoim:vt patet.j. Machab.ij.⁊.iij. ca. ¶ Correctio vel coertio malefactoꝝ ⁊ iniuriãtiũ deo ⁊ hoibus ac correctionẽ negligentiũ/cũ ad illã teneant̃ aut iniuſte impedientiũ. Et ꝓpter hãc cauſam iuſſit dñs pugnare cõtra habitatores terre ꝓmiſſionis/eoſqꝫ interficere. Deuteroñ.xx.⁊ contra beniamitas/ Judicũ xix.⁊ xx. ¶ Recuperatio iniuſte ablatoꝝ vel detentoꝝ / ac leſionis ſiue in rebꝰ:ſiue in fama:ſiue in corpe:ſiue in ꝑſonis. Sic abraã iuſte pugnauit cõtra reges:qui loth filiũ fratris ſui captiuũ duxerũt ⁊ ſpolia rapuerũt. Geñ.xiiij. Et filij iſrael iuſte bellabãt ɔtra occupatores terre ꝓmiſſionis/poſtqꝫ dñs illã eis dederat: vt habet̃ Joſue.j.⁊.c. ſeq. Hoc aũt intelligẽdũ dũmodo,iniuriatores ꝑſeuerãt in delicto:⁊ ſatiſfacere aut iuri ſtare(ſalteꝫ corã arbitris aut viris bonis ſi iudicẽ ſupiorẽ nõ habẽt)recuſant. Sic dñs Deutero.xx.ꝓcepit filijs iſrael. Si qñ acceſſeris ad expugnãdũ ciuitatẽ/offeres ei primo pacẽ.

Intẽtio
E

¶ Tertia cõditio requiſita eſt intẽtio recta: vt ſcꝫ nõ ex ira/odio/vindicte appetitu/aut alia inordinata paſſione moueantur. Vñ Aug.lib.xxij ɔtra Fauſtũ. In bello culpat̃ nocendi cupiditas: vlciſcẽdi crudelitas: implacatꝰ atqꝫ implacabilis animꝰ:feritas rebellandi: libido dñandi:⁊ ſi q̃ ſunt ſi͠lia. Ubi ergo talis eſt bellãtiũ intẽtio:qꝫuis aſſit legitima autoritas:⁊ cã iuſta:nihilominus culpabile bellũ geritur:nã oculus intẽtionis nõ eſt ſimplex neqꝫ rectꝰ. Eſt aũt intẽtio recta q̃ ex charitate ꝓcedit:puta ex amore dei ꝓximi aut virtutis/pacis ſcꝫ iuſticie vel obediẽtie/charitate proximi. Nõ ſolũ dico amici:ſed etiã inimicoꝝ cõtra quos bellat̃: vt ſcꝫ corrigãtur ⁊ ad pacẽ redeant: vñ Augu.de puero centurionis. Si iſta reſpublica terrena chriſtiana ꝓcepta cuſtodiat:etiã ipſa bella ſine beniuolẽtia nõ gerunt̃:ſed vt potiꝰad pietatis iuſticieqꝫ ſocietatẽ victis faciliꝰcõſulat̃:nã cui licẽtia iniqtatis eripit̃: vtilius vincit̃:q: nihil infelicius felicitate peccãtiũ:qua penalis nutrit̃ impunitas:⁊ mala volũtas velut interior hoſtis roborat̃.⁊ habet̃.xxiij.q.j.paratus. Sic pax finis eſſe debet ꝓprius in bello intẽtus: vt vult Aug.ad comitẽ Bonifa. Zelus qꝫ iuſticie mouere debet amicũ. vñ Calixtus papa.xxiij.q.iij.iuſtũ.ait. Juſtũ eſt vt qui diuina cõtẽnũt mãdata:⁊ inobediẽtes paternis exiſtũt iuſſionibꝰ:ſeuerioribꝰcorrigant̃ vindictis:quatenus ceteri talia cõmittere timeãt:⁊ oẽs gaudeãt fraterna cõcordia:⁊ cuncti ſumãt veritatis atqꝫ bonitatis exẽplũ.

Moderamen
F

¶ Quarta cõditio requiſita ad bellũ iuſtũ:eſt debitũ moderamen:ne forte cũ bellũ geritur ledant̃ innocẽtes:aut doloſe vel plꝰ debito inimici ⁊ nocẽtes. Jnnocẽtes em̃ q̇ in nullo aduerſarijs preſtãt auxiliũ vel fauorẽ:qꝫuis ſunt ſubditi aut vaſalli hoſtiũ:inuadi nõ debẽt etiã ſi dñs eoꝝ violẽter coꝝ rebꝰ ablatis/vteret̃ in ſubſidiũ belli ſui iniuſti. Si vo timore humano vel mũdano victi dño ſuo preſtãt auxiliũ: licꝫ mallẽt non facere:rei ſunt:⁊ ſicut dñs eoꝝ:ita ⁊ ipſi inuadi poſſunt: vt vult Ray.⁊ Hoſt. Cũ ergo innocẽtes ſubditi nocẽdi nõ ſunt:quãto minꝰ nõ ſubditi: quos bellũ in nullo cõcernit: vt ꝑegrini/mercatores/nõ ſubditi/ſpoliãdi nõ ſunt:nec aliquatenus ledẽdi. Juſte vo bellãtes nõ ſolũ aduerſariũ:ſed etiã vaſallos ſubditos ⁊ vniuerſos cõplices auxiliũ vel fauorẽ preſtãtes tanqꝫ aduerſarios inuadere poſſunt: vt dicit Aſtex. in ſum.alleg.c.j. de offi.deleg. Nec tñ debent hoſtes doloſe decipi: qꝫuis cõtra eos liceat inſidijs vti:qm̃ falſuꝫ ſiue mendaciũ hoſtibꝰdici nõ debet:nec ꝓmiſſa violari. vñ Amb.in lib. de offi. Sunt quidẽ iura belloꝝ ⁊ federa etiã inter ipſos hoſtes ſeruãda. Et Aug.ad comitẽ bonifa. Fides qñ ꝓmittitur etiã hoſti ſeruãda eſt cõtra quẽ bellũ geritur. Jnſidias vo ponere poſſunt ⁊ ꝓpoſita ſua ac inuadẽdi conſilia occultare:que nõ ꝓprie vocant̃ fraudes. Sic mãdauit dñs ioſue ponere inſidias habitatoribꝰ ciuitatis Hay. eiuſdẽ.viij. Similiter cauenduꝫ eſt ne inimici plus iuſto ledãtur:ſiue in ꝑſonis:rebus/locis vel poſſeſſionibus. Pro cuius intellectu notat Aſtex.in ſum.ꝙ bellũ dupliciter dꝛ iuſtũ:ſcꝫ ſimpliciter vel ex cauſa. Simpliciter/qḋ fit ex edicto principis ſcꝫ pape vel imperatoris: ⁊ in tali liberi capti ſerui fiũt capientiũ:⁊ dominiũ rerũ ſpoliatarũ tranſit in occupãtes. Si autẽ fuerit iuſtũ ex cauſa:puta ꝓpter repetitionẽ ablatorum aut defenſionẽ:nõ licet perſonas capere in ſeruitutẽ redigẽdo: vel bona eoꝝ:niſi ad ſatiſfactionẽ dãni dati/laboꝝ/operis / ⁊ expenſarũ tam ſui qꝫ ſuoꝝ:vel donec ipſe hoſtis offerat ius. Jntelligo cũ ſufficiẽti cautione ſatiſfaciẽdi:⁊ hoc tã ſibi qꝫ ſuis: tam in predatiõibꝰqꝫ incẽdijs/effracturis/cedibus/vulneribꝰ/⁊ alijs quibuſcũqꝫ:⁊ vltra hoc nõ debet recipere niſi hoſtis meruiſſet/vt bona ſua publicarent̃ ⁊ de terra exterminarent̃. Oportet etiã in hoc moderari zelũ belli ne loca cõſecrata violẽtur:aut bona clericoꝝ aut religioſoꝝ in terra hoſtiũ habitãtiũ inuadant̃. Similiter nec illi qui cõfugiunt ad eccleſias:niſi incaſtellauerint eccleſias:⁊ inde pugnauerint.

G

¶ Scḋo principaliter notandum/ꝙ venientiũ ad bellũ multiplex eſt differẽtia. Quidam veniũt vt principales: vt ſunt dñi vel cõitates: aut perſone priuate que bellũ indicũt aut mouẽt diffidãdo. Quidã ſunt hoꝝ auxiliatores:⁊ hi duplices: quidã ſunt principalibus ſpãliter iuncti: vt ſubditi/familia/vaſalli. Alij ſunt penitꝰ extranei:⁊ hoꝝ aliq̇ ſunt vocati in auxiliũ a principalibꝰvel eoꝝ officialibꝰ vel ſubditis. Alij nõ vocati ſua ſpõte ſe ad bellandũ offerũt vel ingerunt. Et ẜm hoc diuerſe ſunt ponẽde ɔcluſiones.

Arti.2.
Cõcl. 1.
H

¶ Quantũ ad articulũ ſcḋm eſt prima ɔcluſio. Acquiſitoꝝ in bello iuſto ex edicto principis ſupiorẽ nõ habẽtis: nõ fit reſtitutio ei contra quẽ bellat̃:ſed capitaneo vt ab eo vnicuiqꝫ pugnãtiũ ẜm merita portio diſtribuat̃. Probat̃ cõcluſio quoad primã partẽ:quia vt ſtatim dictũ eſt: in illo bello capti ſunt ſerui:⁊ bona eoꝝ efficiũtur capiẽtiũ:⁊ per ɔſequẽs nõ requirit̃ reſtitutio:q: dominiũ eoꝝ tranſlatũ eſt in capiẽtes. Scḋa pars eſt de mẽte Bar. in.l. Si q̇d bello.ff.de capti. Qḋ tñ verũ eſt niſi cõſuetudo haberet/ꝙ vnuſquiſqꝫ ſibi retineret qḋ cepit:tunc em̃ nõ teneretur aſſignare capitaneo:q: illud intelligit̃ actũ qḋ eſt cõſuetum.

Cõcl.2.

¶ Scḋa cõcluſio. Jn bello pro rebus repetendis moto/bellãtes tenẽtur reſtituere quicq̇d vltra res recuperãdas ⁊ dãna paſſa:⁊ labores atqꝫ expẽſas ab hoſtibꝰ acquiſiere. Probatur ɔcluſio: quia grauãs aliũ ſiue dãnificãs nihil ſibi debentẽ:tenet̃ ad reſtitutionẽ ex dictis ſ.q.ij.diſt.preſenti. Sed recuperatis rebꝰ ab hoſtibꝰ ablatis cũ dãnis illatis:nihil ampliꝰ tenetur hoſtis: ergo. Et dicitur notanter vltra ⁊c. quia ſiue bellum fuerit iuſtum:ſiue iniuſtũ:propter defectũ autoritatis perſone/vel intentionis recte:ſi tñ res ſubſit pro quibus repetẽdis bellatur:non tenetur qui mouit bellũ reſtituere qḋ ibi cepit:dummodo non excedat id quod hoſtis teneba

tur: vt dictū eſt in notabili de debito moderamine: ⁊ hoc
verū in foro penitētie: vbi habet locū liquidi ad nō liqui
dū cōpenſatio. Quia vt ſupra dictū eſt: quomodocunqꝫ
aliqs recuperat ſibi debitū ab alio ſibi debēte: ſiue iuſte
ſiue iniuſte: nō tenet in foro aīe recuperatū reſtituere: li
cet pro pctō iniuſte recupationis teneat penitētiā agere
vt ſi qs mihi tenet. x. ſi furor ſibi. x. licet peccē: nō tn̄ tene
or in foro aīe reſtituere ſm Hoſt. Tho. Ricb. Pal. ⁊ ali/
os. ſecus in foro exteriori: in quo perdit rem ſuaꝫ pro eo
ꝙ ꝓpria autoritate debita ſua vēdicat in penā illius pec/
cati. Et ideo licꝫ perdit: nō tn̄ tenetur ſua remittere ⁊ re
cepta reſtituere: niſi pena per iudicē decreta ⁊ exacta fue
rit. Nā in foro aīe/ pena nō eſt ſoluēda/ niſi poſt condem
nationē. glo. xij. q. ij. fraternitas. Et ꝑ hoc ſoluit ratio ſi
arguit: ſi in foro cōtentioſo perdit: ergo nō erit ſua/ ſed
aliena: ergo tenet reſtituere in foro conſcientie. Solutio
perdit per modū pene que tūc ſoluēda eſt cū cōdemnat.
Et ꝓpter ſupra dicta nō eſt additū in ꝯcluſione in bello
iuſto: ſed ſimpliciter dictū eſt in bello. ¶ Tertia ꝯcluſio
Cōcl. 3. Z Oīs bellator in bello iniuſto extra caſum precedētis cō
cluſionis tenet ad reſtitutionē ablatoꝝ ac oīm dānoruꝫ
aduerſarijs ac ſibi adherētibꝰ illatoꝝ: ſi tn̄ ipm̄ ſciat eſſe
iniuſtū. Probat cōcluſio: q2 quicūqꝫ dānificat proximū
iniuſte: tenet ad dāni refuſionē: ſed oīs bellator in bel/
lo ſcito eſſe iniuſto dānificat proximū iniuſte. ergo. Con
ſequētia nota cū minore. ⁊ maior extra caſum prioris cō/
cluſionis/ patet per. c. Si culpa. de iniurijs ⁊ dā. ex lege
charitatis proximi q̄ eſt velle bona ꝓximo ⁊ nulla mala
iniuſte. Itē vbi eſt eadē ratio obligationis: eadē eſt obli
gatio: ſed cauſa ꝓpter quā tenēs iniuſte alienū obligat
ad reſtitutionē eſt: q2 tenēdo alienū iniuſte dānificat: er
go quicūqꝫ iniuſte dānificat: ſimiliter ad reſtitutioneꝫ te
netur. Dicit dūmodo tn̄ ſciat ipſum iniuſtū ꝓpter ſequē/
tem cōcluſionē. Et dr̄ in cōcluſione: oīs bellator: q2 nul/
lus qui in ꝯcluſione nō excipit a reſtitutione excuſat: li/
cet ſit ſubditus mouētis bellū vel vaſallus: licꝫ etiam ti/
meat priuari cūctis bonis ſuis ſi bellātē nō ſequit. Quo
niā vt dicit Augu. ij. de ciui. dei: talis potius q̄libet mala
pati decernat ꝙ malo cōſentiat: licꝫ em̄ metus culpā at/
tenuet: nō tn̄ a culpa excuſat. Illi em̄ in guerris innocē/
tes nō ſunt: qui habēti iniuſtū bellū: fauēt directe vel in/
Cōcl. 4. Z directe: vt ait Ricb. in. iiij. diſt. xv. ¶ Quarta concluſio.
Subditi dn̄oꝝ iniuſte bellantium: ⁊ vaſalli dū ignorant
bellū iniuſtū fore: etiā ſi dubitent: excuſantur a damnoꝝ
aduerſarijs illatoꝝ reſtitutione: ſi pugnauerint bona fi/
de. Probatur ꝯcluſio per beatū Aug. cōtra manicheos
xxiij. q. j. Quid culpatur. dicentē. Uir iuſtus ſi forte ſub
rege ſacrilego militet: recte pōt illo iubente bellare: ſi vi
ce pacis ordinē ſeruās qđ ſibi iubetur: vel nō eſſe contra
dei p̄ceptū certū eſt: vel vtrū ſit certū nō eſt: ita vt fortaſ/
ſe reū faciat regē iniq̄tas imperādi: innocētē aūt militeꝫ
oſtēdat ordo ſeruiēdi. ¶ Dicit in ꝯcluſiōe ſubditi: q2 nō
ſubditi: nec voto fidelitatis dn̄o bellum mouēti aſtricti:
quos bonū obediētie nō excuſat: ſed ſi tales dubitāt de
belli iuſticia a reſtitutiōe nō excuſant. Un̄ extranei/ ſtipē
diarij/ amici/ cōſanguinei/ in dubio nō excuſant quin te/
neantur ad reſtitutionē ſi bellum fuerit iniuſtū: licꝫ ipſi
ignorauerint fuiſſe iniuſtum. Nō em̄ debēt ſe cōmittere
diſcrimini/ vt iuuēt aliquē in preiudiciū alteriꝰ. Nā vt di/
cit Amb. lib. de offi. ⁊ habet. xiiij. q. v. Denicꝫ. Si nō pōt
alicui ſubueniri quin grauet alter: cōmodius eſt neutrū
iuuari ꝙ grauari alterū. Idē tenet angelꝰ in ſum. in ver.
bellū. §. viij. ⁊ baptiſ. ibidē. ¶ Dicit dū ignorāt: qđ intel/
ligendū eſt de ignorātia nō affectata: qua nollēt ſcire vel
refugerēt: nec informationeꝫ veritatis accipere vellent.
Illa em̄ penitus non excuſat: ſed magis aggrauat: vt in
ſcđo dictū eſt diſ. xxij. q. ij. ¶ Dicit etiā ſi dubitāt: qđ qui/
dā intelligunt/ ſi talis dubitans inquiſiuit quantum po
tuit ⁊ peritiores cōſuluit: ⁊ dubius ſemꝑ fuit ⁊ perman/
ſit: tūc excuſat alr̄s nō. Sed hoc videtur durū: q2 durum
eſſet ſubditis/ ſi eis a dn̄o ſuo preciperet ire ad bellum:
prius querere conſilia iuriſperitoꝝ: an dn̄s eoꝝ haberet
cauſaꝫ iuſtā bellādi. Sic em̄ nō viderent ſubditi: ſed ma
gis dn̄oꝝ ſuoꝝ iudices. Perfecta etiā obediētia nō diſpu
tat: ſed ſimpliciter obedit: ſed ⁊ ſubditꝰ de ſuo ſuperiore
debet p̄ſumere meliora: ⁊ ita obedire: niſi certus foret ꝙ
dn̄s cōtra deū ⁊ iuſticiā preciperet. Et ideo videt ꝙ ſuffi
ciat ſubdito ſm v̄ba beati Aug. allegata: ꝙ ei nō ſit cer/
tū id qđ ſibi iubetur eſſe cōtra p̄ceptuꝫ diuinū. Uerum ſi
affectaret ignorare aut nollet ſcire: eſſet in culpa. ¶ Dici Z
tur ſi pugnauerit bona fide: q2 de dānis nō tenetur que
bona fide hoſtibꝰ intulit: aut a quibꝰ cōmode abſtinere
nō potuit ſm induſtriā et cōſuetudinē bona fide pugnā
tiū: ſiue in incēdijs/ effracturis/ arboꝝ excilionibꝰ/ ſiue
vulneribꝰ ⁊ cedibꝰ. Si autē graſſandi aīo ⁊ malicioſe ea
intulit: cū alr̄s cōmode poſſet ſibi conſulere: tenebitur: ⁊
cōpenſabunt illa dāna cū dānis ſibi datis: ⁊ hominibus
ſuis vſqꝫ cōcurrētes quātitates: ac de eo qđ ſuperexcreue/
rit tenebit ſatiſfacere illis qs dānificauit: vt vult Guil.
in glo. ⁊ cōcordat Ulri. Eſt autē bona fides cuꝫ putatur
bellū iuſtum: ⁊ adeſt intentio recta. Cū em̄ ſm predicta/
omne bellū fieri debet amore proximi ac virtutis/ pacis/
iuſticie aut obediētie: quicq̄d ex hac radice procedit: bo
na fide fit. Un̄ omnia illa ꝑ que hoſtis cōgruētius redu
ci pōt ad pacē nō turbandā: ad debitā obedientiā ⁊ ſatiſ/
factionē ſm regulā iuſticie bona fide fieri intelligūtur.
Exigit autē charitas: ꝙ illud ſm caſus euentū cū mino/
re qua poterit leſione fiat. Idcirco ſi hoſtis ad ea q̄ dicta
ſunt: cōpelli poſſet ſine incēdijs ⁊ effracturis caſtroꝝ/ ci
uitatū/ villarū: ſiue excilione arboꝝ/ vinearū/ ac ſine ex/
tirpatione ſeminum ⁊ hmōi: hec fieri nō debēt: niſi bona
hoſtiū eſſent publicata. Si autē ſine his hoſtis nec infor
mari: nec vinci: aut humiliari: ac ad iuſticiā ⁊ obediētiaꝫ
reduci poſſet: quatenus ſibi iniquitatis ſue licētia eripia
tur. hec omnia ſm morē bellantiū fieri poſſunt: donec re
ducatur. ¶ Nec tenebit qui iuſte bellat illata dāna cum
dānis paſſis (vt dictū eſt) cōpenſare. Un̄ ſaluo ſine bel/
li: miſericordia tanta quāta fieri pōt: etiā hoſtibꝰ impēdi
debet. Hinc Aug. ad Bonifaciū ſcribēs: ⁊ habet. xxiij. q.
j. Noli. ait. Itaqꝫ hoſtem pugnantē neceſſitas deprimat:
nō voluntas. Sicut bellanti ⁊ reſiſtēti violentia reddit:
ita victo et capto miſericordia iaꝫ debet: maxime in quo
pacis perturbatio nō timet. ⁊ p̄miſit. Eſto ergo bellādo
pacificus: vt eos quos expugnas ad pacis vtilitatē vin/
cēdo ꝑducas. ⁊ Tulliꝰ. j. de offi. c. v. Peracta aūt victoria
cōſeruādi ſunt illi q̄ in bello non crudeles: nō immanes
fuerūt. ¶ Cauendū tn̄ eſt omni ſtudio quantū fieri pōt:
a cedibꝰ hoīm: vt nō (niſi defenſionis ſui/ ⁊ alioꝝ: aut re
rum neceſſitas cōpellat) occidant. Tanto ſiquidem gra
uius eſt iniuſte bellātes occidere (dummodo cōmode ⁊
ſine notabili dāno ſaluari poſſunt) quanto tales ſunt in
maiori anime ſue ꝑiculo: puta in actuali pctō iniuſte bel/
lando. Nō em̄ tn̄ eoꝝ corpora ꝓſternūtur: ſed etiā aīe in
mortē perpetuā tranſmittūtur. Si tn̄ neceſſitas occidere
compellit: nō occiſoribus: ſed occiſis culpa imputat. Di
cit em̄ Iob. in ſumma lib. ij. ti. j. q. xiij. In caſu ineuitabi/
lis neceſſitatis: hoc eſt ſe ⁊ ſua liberādo: licet ſine dubio
laico occidere: q̄ poteſt patriā vel res ſuas armis defen/
dere. Et quod dictum eſt de nō occidendo inimicū: verū
eſt niſi iniuſte pugnātes: ꝓpter grauiſſima crimina: iam
morti eſſent addicti: atqꝫ principis autoritate iuſte bellā
tibus preceptū: vt vniuerſos hoſtes occiderent: de quo
beatus Ambro. et habet. xxiij. q. v. Remittunt. §. Cū er/
go. dicit. Cū diuino nutu ad puniēdū peccata populi ex/
citant: ſicut iudaicus ppl̄s excitatꝰ eſt ad occupādā ter/
rā ꝓmiſſionis: ⁊ ad delendas gētes peccatrices ſine cul
pa noxius ſanguis effundit: ⁊ q̄ ab eis male poſſidētur:
in ius ⁊ dominiū rite trāſeunt bonoꝝ. ¶ Ex quo ⁊ alijs
concludit Gratianus. Apparet inquit ꝙ aliqn̄ per legiti
mam poteſtateꝫ gentes: aliqn̄ per populos diuino iuſſu

excitatos/mali pro peccatis ſuis:nõ ſolũ flagellanť:ſed
Cõcl.5. M rite etiá perdunť. ¶ Quinta ꝯcluſio. Dñs gerẽs belluꝫ
iniuſtũ:ſubditis ſuis cũ bona fide ſequẽtibꝰ:teneť ad re
ſtitutionẽ oĩm dãnoꝝ eiſdẽ ab aduerſarijs occaſione bel
li illatoꝝ. Hec cõcluſio eſt angeli in ſum. in ṽbo. Bellũ.
§.xi. Et patet rõne:qm̃ dás occaſionẽ dãni ad reſtitutio/
nẽ teneť:vt in.c. Si culpa.de iniu.⁊ dã.da.ſed faciẽs bel
lum iniuſtũ/dat occaſionẽ aduerſarijs dãnificãdi ſubdi/
tos ſuos:ergo ⁊c. Particule cõcluſionis ſatis patẽt que
Cõcl. 6. N ſunt notãde. ¶ Sexta ꝯcluſio. Dñs iuſtuꝫ bellũ faciẽs/
teneť reſtituere dãna ab aduerſarijs paſſa: que veriſimi
liter preuidere poterat:nõ ſubditis per euꝫ vocatis:niſi
cõducti fuerint:aut hoc fecerint cauſa humanitatis pa/
rentele:aut pietatis vel ex ſimili cauſa gratis. Patet: qꝛ
vocati/accedentes ⁊ nõ ꝓprio motu ſunt velut manda/
tarij : qui cõtra mandantem habent actionẽ mandati:et
ita mãdans teneť eis de dãnis que occaſione ſui mãdati
inciderũt. Inno.in.c. Sicut.de iureiur. ¶ Diciť notãter
belluꝫ iuſtũ:quia vocati ad bellũ iniuſtũ nõ habẽt actio
nẽ aliquã cõtra vocantẽ ad impẽdia vel dãna cõtingẽtia
occaſione vocationis vel mãdati:qꝛ in re turpi nõ cõtra
hitur obligatio. ¶ Diciť dãna paſſa ab aduerſarijs: qꝛ ſi
aliũde paterenť:nõ occaſione vocationis: nõ teneť vo/
cans ſeu mãdans. ¶ Diciť que p̃uideri poterãt:quia de
his que eueniũt caſu fortuito:que p̃uideri nõ poterant:
nõ tenetur:vt in.c. Johãnes.de homicidio. Et licꝫ euen
tus belli pene oẽs ſunt fortuiti:quia variꝰ eſt euẽtus bel
li:⁊ nũc hũc:nũc illũ cõſumit gladius.ij. Regũ.xi. Horũ
tñ aliqui preuideri poſſunt:⁊ in talibꝰ teneť dñs. In his
ṽo que raro accidunt ⁊ p̃uideri nõ poſſunt:nõ teneť : vt
ſi miles añ cõgreſſum cadẽs de equo frãgeret crus : vel
ſimile. ¶ Diciť nõ ſubditis:qꝛ his qui tenenť dñm ſequi
quales ſunt ſubditi ⁊ vaſalli:nõ teneť. ¶ Diciť vocatis:
qꝛ ſi nõ vocati ⁊ ſpõte accedũt animo obligãdi dñm tãꝗ̃
eũ cuiꝰ negociũ vtiliter agũt:teneť dñs: ⁊ ſufficit:ꝙ ne/
gociũ vtiliter ceptũ eſt:etiã ſi ſine culpa eoꝝ vergereť in
deteriorẽ exitũ. Si ṽo nõ accederẽt animo obligãdi: ſed
gratis auxiliãdi:nõ tenebiť eis dñs belli Similr̃ ſi quis
proprio motu accedit cõtradicẽte dño belli:non obligat
ſibi dñm:in cuiꝰ ſubſidiũ vadit etiã vtiliter incipiendo ⁊
feliciter finiẽdo: qꝛ gerẽs negociũ alteriꝰ eo inuito: non
põt petere aliquid niſi ꝓ bene geſtis ante ꝓhibitionem.
Ita dicit baptiſta ĩ ſum.poſt Anto.alle. Joƀ.de lig. Nec
eſt ſimile de medico curãte infirmũ cõtra ſuã voluntatẽ.
De q̊ dicit glo.lxxxiij.diſ.in ſumma.ꝙ teneť infirmũ mo/
rientẽ inuitũ curare:qꝛ vt dicit Antoninꝰ. Infirmꝰ preſu
mitur inſane mẽtis:cũ abſolute nõ vult curari. Si tñ vel
let curari:ſed nõ ab iſto medico:ſed potiꝰ ab alio:tũc nõ
ꝓcedit gloſa. Sic cõtradicẽs alicui ne veniat ſecũ ad bel
lum:nõ p̃ſumiť inſane mẽtis:qꝛ poſſibile eſt ꝙ nõ confi
dat de eo:aut dubitat ne ꝓdat ipſum. Sic etiaꝫ dñs belli
non obligať ei qui ꝓpter cõſequendã gloriam in bello/
ſua ſponte vadit.qꝛ nõ vt mandatariꝰ:qꝛ ibi nullũ inter/
uenit mandatũ: et actio mãdati nõ oriť niſi interueniẽte
mandato:nec vt ei qui negociũ vtiliter geſſit:qꝛ nõ acceſ
ſit animo gerendi negocia illius ſed propria. Multo mi
nus obligať ei qui acceſſit animo ſpoliãdi. ¶ Diciť niſi
cõducti fuerint:qꝛ tales locãt operas ⁊ rẽ. Cui em̃ cõue/
nit aliq̃d recipere ꝓ mercede:nõ põt agere actione man
dati:qꝛ mandatũ debet eſſe gratuitũ. Unde ſtipẽdiarij q̃
veniũt ꝓ precio nõ ſunt mãdatarij:ideo nõ poſſunt age/
re ad damna. Quod verũ eſt:niſi aliud pactũ ſpeciale in
tercederet:vel cõſuetudo aliud inducat. ¶ Diciť vltimo
niſi hoc fecerint gratis cauſa parẽtele vel pietatis:talibꝰ
non obligať dñs belli in cuiꝰ adiutoriũ veniũt de dãnis:
qꝛ nõ veniũt animo obligãdi eũ. ¶ Septima concluſio.
Cõclo.7 N Subditi in dubio bellãtes ex obediẽtia ſupioris : poſtꝗ̃
cognouerint bellum iniuſtũ fuiſſe:tenentur omnia que
habent reſtituere:non aũt cõſumpta exiſtẽte bona fide.
Primũ patet:qꝛ tenens rem alienam mala fide ; tenetur
eam reſtituere:vt patet ex p̃miſſis. Sed tenẽs rẽ quã ac/
quiſiuit in bello iniuſto:poſtꝗ̃ nouerit bellum fuiſſe in/
iuſtum:ceſſat habere bonã fidẽ:ergo. Scõa pars patet:
quia cõſumptor fuit poſſeſſor bone fidei:ideo de ſic cõ/
ſumptis nõ teneť:vt.i.diceť de p̃ſcriptionibꝰ. De hoc an
gelꝰ in ſum.in.c. Bellũ.§.ix.et p̃ſumptio.§.iiij. ¶ Octa Cõcl. 8.
ua ꝯcluſio. Nõ ſubditꝰ veniẽs ad bellũ iniuſtũ:teneť ad
reſtitutionẽ omniũ dãnoꝝ iniuſte impugnatis illatoruꝫ.
Illa cõcluſio oſtẽſa eſt ſupra in declaratione quarte cõ/
cluſionis. ¶ Nona cõcluſio. Ad reſtitutionẽ tenenť qui Cõcl. 9.
dãnificant (ſiue in iuſto ſiue in iniuſto bello) innocẽtes/
aduerſarijs nec auxiliũ nec fauorẽ p̃ſtantes. Illa cõclu/
ſio ſupra oſtẽſa eſt in p̃mo arti.in q̈rta ꝯditione ad iuſtũ
bellũ requiſita. ¶ Quantũ ad tertiũ articulũ dubitatur Arti.3.
p̃mo:vtrũ bellũ in dubio ſit p̃ſumendũ iuſtũ. Reſpõde/ Dub. 1. O
tur ƀm Panor.in.c. Sicut.iij.de iureiuran. In bello indi
cto a ſummo principe ipſum preſumiť iuſtũ:et legitimaꝫ
cauſam eſſe in p̃ncipe : ſed in bello indicto ab habente
ſuperiorẽ in dubio p̃ſumitur iniuſtũ. Quod puto veruꝫ
quantũ ad extraneos:nõ quoad ſubditos. Nã ſubditus
de ſuo ſuperiori ſemꝑ meliora debet p̃ſumere. ¶ Scðo Dub.2. P
dubitať:vtrũ acquirẽs aliqua per repreſalias teneať ad
eorundẽ reſtitutionẽ. ¶ Pro ſolutione nota ꝙ rep̃ſalie
dicunť generalis retẽtio bonoꝝ aliquoꝝ autoritate p̃n/
cipis vel ciuitatis ꝓ recõpenſatione damni dati indulta:
vt qñ vnꝰ de vno dominio nõ valẽs cõſequi ius ꝯ aliquẽ
de alio dominio:retinet res omniũ que ſunt de tali domi
nio ꝓ ſatiſfactiõe:vt angelꝰ in ſum.c.repreſalia. Et qñq̃
ſunt licite: qñq̃ nõ. Ad hoc ꝙ ſint licite ſex requiruntur.
Primo ꝙ dñs vel ciuitas requirať ꝓ iuſticia miniſtrãda.
Scðo ꝙ cõſtet de negligẽtia iuſticie adminiſtrãde. Ter/
tio ꝙ adeať ſupior: ſi habet ſuperioreꝫ de iure ⁊ de facto:
ſi adiri põt et expediret:puta:qꝛ iniuriatꝰ nõ plus expen
deret adeũdo/ꝗ̃ recuperare poſſet vt ſupior faciat iuſti/
ciam. Quarto/ꝙ cõcedanť a iudice proprio iniuriati:nõ
habente ſuperiorẽ vel nõ recognoſcẽte : dante ſententiã
ſuper defectu ⁊ negligẽtia iuſticie:dũmodo nõ eſt ſupior
faciẽs iuſticiaꝫ. Quinto/ꝙ ſit cã iuſta ⁊ ſufficiens:ſcꝫ no
tabilis iniuria aut leſio iuſticie. Nõ em̃ ꝓ modica iniuria
vel partiali leſione iuſticie cõcedunť repreſalie:qꝛ reme
dium illud eſt odioſum ⁊ cõtra ius cõmune:ideo nõ de/
bet dari pro modico. Sexto/ꝙ nõ extendať vltra termi/
num quoad damnum paſſum:⁊ quoad perſonas contra
quas concediť. Quicquid em̃ detinetur excedẽs paſſum
damnũ iniuſtum eſt. Similiter extendi non debet ad cle
ricos ⁊ eccleſiaſticas perſonas:neq̃ ad bona eoꝝ. Tunc
reſpondeť ad dubiũ : ꝙ acquirẽs aliqua per repreſalias
ſtantibus ſex conditionibus.ſ̃. dictis: non teneť ad reſti
tutionem. Si vero aliqua harũ deficit ad reſtitutionem
quadrupli cogitur. In cõſcientia ṽo teneť ad omniũ ſic
acquiſitoꝝ plenam reſtitutionem damnoꝝ ⁊ expenſarũ.
Fundatur hec materia in.c. Dominus.xxiij.q.ij.vbi dicit
augu. Juſta bella ſolent diffiniri que vlciſcunť iniurias:
ſic gẽs vel ciuitas plectenda eſt que vindicare neglexit:
quod a ſuis improbe factum eſt. Hanc materiaꝫ tractant
latius domini legiſte. ¶ Tertio dubitať. vtrũ cõducens Dub.3.
equos/arma/⁊ huiuſmodi ad bellũ:ſi perdanť in bello: Q
teneatur ad reſtitutionẽ. Reſpondeť ƀm dominũ Anto.
ꝙ idem eſt ius omnino ſicut de cõmodato/locato ⁊ con/
ducto. Unde dicit Innocẽ.in c. Sicut.iij. de iureiuran.
ꝙ non: quia ſic ea conduxit ⁊ non excedit fines cõtractꝰ
Et hoc verum puto : niſi ſpeciale pactũ interuenerit aut
conſuetudo contraria:vt ſupra dictũ eſt. ¶ Quarto du/
bitatur: vtrum clericus vadens ad bellum/cuꝫ domino Dub. 4 R
ſuo:poſſit aliquid recipere de lucratis ex bonis aduerſa
riorum. Reſpondet angelus poſt monal. titu. de reſti.
Si clericus talis ea rapuit peccauit rapiendo:⁊ reſtitue
re tenetur eis a quibus abſtulit: quia illã rem recipiẽdo
non potuit facere ſuam : qꝛ ſicut dñs non potuit ei dare
autoritatẽ bellãdi;ita nec ĩ bello recipiẽdi:poſſet tñ reti/
nere ſi guerra

nere ſi guerra durante/dñs vt illa teneret cõſenſit. Si vero non rapuit: ſed ab his quibus rapere licuit: ſibi data ſunt: nõ tenet̃ reſtituere: ſi tamẽ illi q̄ rapuerunt: rapta fecerunt ſua: vt nec teneant̃ preſentare capitaneo. ¶ Quinto dubi-
dub. 5. tatur: vtrum in bellis iuſtis incẽdentes aut demoliẽtes eccleſias teneant̃ ad reſtitutionẽ. Reſpõdet̃/ſm Guilh. Si non ſunt incaſtellate et incendũtur a ꝓpoſito: incendẽtes tenent̃ ad reſtitutionẽ et emẽdam: ſi vero ſunt incaſtellate aut nõ ex propoſito incẽdant̃: ſed ex caſu/dum ſcilicet iuſte bellãtes preſtant operã rei licite incendendo machinas hoſtium ⁊ hmõi: non tenent̃. Idem quando incendũt villam quam alias cõmode expugnare nõ poſſunt. ¶ Sed q̄d de rapientibus res de eccleſia. Dicit̃/ꝙ ſi res fuerint eccleſie aut clericoꝝ in terra hoſtiũ habitantiũ: rapiẽtes illa tenentur ad reſtitutionẽ: niſi autoritate eccleſiaſtici p̄lati hoc fieret: vel niſi eſſent victualia et hmõi: nõ tamen eccleſie aut clericoꝝ. Sic ſi irruentibus hoſtibus iuſtũ bellũ agentibꝰ cõfugientes ad eccleſiã eam incaſtellauerint: aut inde impugnauerint hoſtes: hmõi non gaudẽt immunitate eccl'ie quã ipſi violauerũt inde impugnãdo. Similiter ſi ponant̃ ibi victualia: quibus ſuſtentãtur reſiſtẽtes hoſtibꝰ iuſte bellantibꝰ: poſſunt inde tolli nec tenẽtur ad reſtitutionẽ. Concordat predictis Vlricus in ſum. Idem ſi ibi cõſeruarẽtur
dub. 6. arma bellica. Cõcordat Fran. de platea. ¶ Dubitat̃ ſexto: vtrũ oẽs exiſtẽtes in bello iniuſto teneãtur ad reſtitutionẽ in ſolidũ. Reſpõdetur breuiter/ꝙ de hoc ſupra. q. iij. huius diſt. etiã tactũ eſt de participantibus in furto ⁊ rapina oẽs tenẽtur de omni damno dato ſuo auxilio/conſilio vel fauore: ſine quo datũ nõ fuiſſet. xvij. q. iiij. Omnes. Si vero ꝓbabiliter credit ꝙ ſine ꝯſilio ſuo/fauore vl' auxilio idẽ feciſſent: nec plus ꝓpter ſuũ conſiliũ: nõ tenet̃ niſi de his q̄ ipſe
dub. 7. habuit: vel ipſe damnũ dedit. ¶ Vltimo dubitat̃: vtrũ domini qui mouerũt ſibi bella/inuicem cõponere poſſint ſuper dãnis eoꝝ que ſubditi paſſi ſunt. Ad hoc reſpõdet̃/ſm Guil'. ꝙ ſi cõpoſitio fiat de cõſenſu libero dãnificatoꝝ: ſtandum eſt illi: alias qui iniuſte mouit bellũ: nõ poteſt per ſuam cõpoſitionẽ preiudicare ſuis hominibꝰ: quin teneatur illis de ꝓprio ſatiſfacere ꝓ dãnis: tam aduerſarioꝝ (quos iniuſte vexauit) q̄ ſuoꝝ (quos ad bellandũ induxit) niſi hincinde libere et ſponte remittãtur. Qui vero bellum iuſtum egit: debet ſi poteſt ꝯpellere aduerſariũ ad reſtitutionem dãnoꝝ ſuoꝝ ſubditoꝝ: et non cõponere ſine ſubditoꝝ cõſenſu: priuſq̄ eis fuerit ſatiſfactũ. Si vero nõ poteſt aduerſarios ad hec cõpellere: niſi cũ periculo ſui ⁊ ſuoꝝ: poteſt tanq̄ vtiliter gerens negocia ſuoꝝ cõponere: ⁊ aduerſarios de dãnis reſarciẽdis quitare: etiã ſubditis contradicentibꝰ: vt vult Panoꝛ. in ca. in eccleſiarũ. de cõſtitutiõibꝰ. vbi dicit ꝙ licet impator nõ habet dominiũ rerũ priuataꝝ tamen ex cauſa rationabili poteſt eoꝝ bona occupare ⁊ tollere rem vnius ⁊ dare alteri. Et nõ poteſt eſſe cauſa rationabilior q̄ fauor publicus ⁊ carere bello. Et idẽ intelligendum eſt de alijs dñis inferioribꝰ: maxime q̄ preſcripſerunt iura imperialia: vt poſſint in predicto caſu ꝯponere ſubditis inuitis: ꝓpter bonũ ipſoꝝ ſubditoꝝ/et pacẽ hominũ: ⁊ eoꝝ cõtradictio eſt irrationabilis: hoc tamẽ intelligendũ quãdo dñi prius fecerũt quãtũ in eis fuit: vt reſarcirent̃ dãna data. Sed ꝓpter maliciã aduerſarioꝝ ad hoc deducere nõ valuerũt. Et ſi ad euitandũ bella ⁊ ſcãdala cõponũt cũ aduerſarijs: etiã cũ tẽporali dãno ſuoꝝ ſubditoꝝ videntur cõmendãdi. Cõcordat Hoſtieñ. Verũtamẽ remiſſio predicta non valet quoad dãna data eccleſijs ⁊ eccleſiaſticis ꝑſonis niſi p̄lati ipſarũ cõſentiant. Et tantum de reſtitutionibus faciendis de acquiſitis in bellis. Alia plura materiam belloꝝ cõcernẽtia hic reſcindunt̃ tanq̄ minꝰ noſtro ꝓpoſito ſcꝫ reſtitutionibꝰ deſeruientia. Et tantum de q̄ſtione illa

Poſtq̄ queſitũ eſt de reſtitutionibus ablatorum dño rei ſimpliciter inuito: et in quibꝰ dñium nõ transfert̃. Conſequẽter querẽdum eſt de reſtitutione rerũ ablatarũ dño nõ ſimpliciter nolente vel inuito: ſed inuito ex cõditiõe: quo cõſentiẽte ꝑ coactionem vel metũ: ſicut ꝓijciẽs merces ſimpliciter volens ꝓijcit: quia poſſet nõ ꝓijcere: ſed tamen nolens ex cõditione. Nollet eñ proijcere ſi eis nõ proiectis poſſet ſaluari. Metu itaq̄ perdẽde vite/et coactione tẽpeſtatis non ſimpliciter cogitur: ſed ſm quid inducit̃ ad volendũ proijcere. Ita qui metu maioris periculi aliquid volens quidẽ dat: non daturus tamen ſi periculum nõ immineret: dicit̃ dare inuitus ſeu nolẽs ex cõditiõe. Et licet in tali datione dominiũ transfert̃: tenet̃ tamen recipiẽs ſi metus iniuſte fuerit illatus ad reſtitutionẽ. Et quia frequẽter pauperes ac ſubditi a ſuis dñis opprimunt̃ iniuſte et metu penarũ cogunt̃ ad varias preſtantias: Queritur quinto iuxta eandem diſtinctionem. Queſtio. v.

Vtrum habẽtes tẽ a

porale dñiũ in ſubditos/oĩa teneant̃ reſtituere: in quibꝰ inueniuntur ſubditos tam ſuoſq̄ alienos aggrauaſſe. ¶ Solito more tribus articulis queſtionis ambiguum abſoluet̃. Terminos declarabit primꝰ. Cõcluſiones ſubiũget ſecũdus: ⁊ tertiꝰ mouẽda dubia determinabit. ¶ Quã-
tum ad primũ notandum: ꝙ licet apoſtolo ad Rom. xiij. Artic. I.
teſte. Oĩs ptãs dominandi a deo eſt. Non eñ (inquit) eſt Nota. I.
poteſtas niſi a deo. Quod augu. contra manicheos exponit/dicens. A deo ſiue iubente ſiue ſinente. Non tamen hec naturalis eſt generi humano: nec fuiſſet in ſtatu nature integre. Nam oẽs homines ex eadem radice originẽ duxerunt ex adam ſcꝫ et eua: quibus iure naturali cõis eſt poſſeſſio et cõis oĩm libertas: vt dicit Iſidorus li. v. Etymol'. Sed hominũ culpa exigente: ſicut iure humano facta eſt rerum diuiſio: ita et conceſſa eſt poteſtas dominãdi. Vñ iuſta dominandi autoritas populi electiõe primo cõceſſa eſt: vt ſupra diſt. preſenti. q. ij. dictũ eſt. Et ſicut ſine lege populꝰ creſcente malicia/pacifice cõuiuere nõ potuit: ita nec ſine dño ſiue rectore legis executio fieri. Vñ eodẽ Iſido. teſte vbi ſ. et habet̃ in decre. diſt. iiij. c. ij. facte ſunt leges: vt earũ metu humana coerceat̃ audacia: tutaq̄ ſit iter improbos innocentia: et in ipſis improbis formidato ſupplicio refrenetur audacia ⁊ nocendi facultas. Et grego. xij. moralium. Oẽs homines natura equales ſumus: ſed acceſſit diſpenſatorio ordine vt quibuſdã prelati videamur. Et alpharꝰ in de plãctu eccleſie parte. j. arti. j. Quãuis ambitio dñandi deo ſit odioſa: tamẽ ambientiũ regimen ad refrenandũ inordinatoꝝ hominũ maliciã: et ad cõſeruandũ vnũquodq̄ in ſua iuſticia: ac diſponendũ ciues in cõcordia ꝑmiſſum eſt a deo dominiũ et prouiſum. Permiſſum ad punitionẽ malorum Prouiſum ad cõcordiã et pacẽ bonoꝝ. Hinc ait apoſtolus vbi ſupra Rom. xiij. Principes nõ ſunt timori boni operis ſed mali. Vis aũt nõ timere poteſtatẽ: bonũ fac: ⁊ habebis laudẽ ex illa. Dei eñ miniſter eſt tibi in bonũ. Si autẽ malum feceris: time: nõ eñ ſine cauſa gladiũ portat. Dei eñ miniſter eſt: vindex in irã ei qui male agit. Et licet in ſtatu innocentie etiã prelatio fuiſſet officio cõſulendi et diligẽdi: ſicut patet in primis parẽtibus in quibꝰ adã prelatꝰ fuit eue nam caput mulieris vir. j. Corinth. xj. Et inter angelos prelatio eſt. Nõ tamen fuit ibi dominium inquantũ opponit̃ ſeruituti. Hec eñ penalis eſt: nam poſt peccatum inducta eſt ſeruitꝰ ꝓpter peccatũ. Et licet poteſtas dominandi varijs titulis et modis acquiratur. quandoq̄ iuſtis et legitimis: quandoq̄ iniuſtis: puta electione populi habentis libertatem ſibi eligendi dominũ: aut iuſto bello pugnãdo cõtra infideles aut rebelles vt ſupra: aut ꝑ legitimã ſucceſſionẽ: aut ꝑ inſtitutionẽ principis vel ſuperioris habentis iuriſditionem in eos quibus preficiendus eſt dñs: vel per emptionẽ permutationẽ aut donationem: ſiue preſcriptionem bona ſide factã: aut alio aliquo tali iuſto titulo. Oẽs tamen iſti modi legitimi reducũtur originaliter ad conſenſum aut electionem populi. Nam primus princeps legitimus in principatu politico (de quo nũc loquimur) ꝓpter principatũ paternũ qui iure naturali obuenit populi ꝯſen

ſu cõſtitutus eſt: vt dictum eſt.q.ij.huius diſt.art.ſ.Cuius
etiã ordinatione et cõſenſu leges cõſtitute ſunt: vt ibidẽ ha
corol. 1. bitũ eſt. ¶ Ex quo corollarie ſequit̃ ꝙ non ꝓpter dñiũ ſeu
dñm populus: ſed ꝓpter populũ dñs eſt inſtitutꝰ: q̃a non
dñs populum cõſtituit: ſed populus adunatꝰ dñm ſibi ſua
ſponte elegit: ſub cuius regimine populi autoritate tradita
pacifice couiuerẽt. Nec obſtat/ꝙ quidã principant̃ heredi
taria ſucceſſiõe.id eſt ꝙ dñs ille et oẽs ſui heredes ſibi regẽ
corol. 2. do preſiderent. ¶ Scdo ſequit̃: ꝙ dñs ex ipſa ſui ꝯſtitutio
ne tenetur regere ad vtilitatẽ ⁊ cõmodũ reipublice/cui p̃ſti
tutus eſt dñs atq; rector: ⁊ quotiẽs cõtra bonũ reipublice
aliq̃d p̃ſumit: excedit terminos ſue poteſtatis: contra illud
Prouerb.xxij. Ne trãſgrediaris terminos antiquos quos
poſuerunt patres tui.ſiue hoc faciat opprimẽdo ſubditos
ſiue iniuſte exactionãdo: ſiue alijs modis. Unde q̃ nõ que
rit bonũ reipub.ſed lucrũ ſuũ cõtra vtilitatẽ reipub.nõ me
retur dici rex/princeps/aut dñs: ſed tyrannꝰ. Et ideo vt di
cit beatus Tho.in ep̃la ad duciſſam brabantie: ſunt eis in
ſtituti redditus: vt ex illis viuẽtes a ſpoliatione abſtineant
ſubditoꝝ. Un̄ ezech.xlv.dr̃. Principi erit poſſeſſio in iſrael
⁊ nõ depopulabunt̃ vltra populũ meũ principes. ⁊ ſeq̃tur
Sufficiat vobis principes iſrael: iniq̃tatẽ ⁊ rapinas inter
Nota.2. B mittite: et iuſticiã ⁊ iudiciũ facite. ¶ Scdo notandũ: ꝙ ſi
cut dñs tenet̃ populo ſuo fidelitatem/amorem ac defenſio
nem: ita populus tenet̃ dño ſuo obediẽtiã/ tributũ ⁊ reue
rentiã.de p̃mo dicit ap̃ls Rom.xiij.c. Omnis aĩa poteſta
tibus ſublimioribꝰ ſubdita ſit. ⁊ infra. Ideoq; ⁊ neceſſita
te ſubditi eſtote: nõ ſolũ ꝓpter iram: ſed etiã ꝓpter ꝯſciẽtiã
et de ſcdo ⁊ tertio ibidẽ dicit. Ideo em̃ ⁊ tributa preſtatis:
miniſtri em̃ dei ſunt/in hoc ip̃m ſeruientes. Reddite ergo
oĩbus debita: cui tributũ tributũ: cui vectigal vectigal: cui
timorem timorẽ: cui honorem honorẽ. Nemini q̃c̃q̃ debea
tis: niſi vt inuicẽ diligatis. Itẽ.ſ. Cor.ix. Quis militat ſu
is ſtipẽdijs vnq̃. Quis paſcit gregẽ ⁊ de lacte gregis non
mãducat. Et dñs ip̃e ꝓ ſe ⁊ petro ſoluit didrachmã. Mat
thei.xvij. Et cenſum iuſſit dari ceſari dicẽs. Reddite q̃ ſunt
ceſaris ceſari: ⁊ q̃ ſunt dei deo. Matth.xxij. Iuſte ḡ dñs a
ſubditis exigere poteſt vnde poſſit rempub.tueri ac defen
dere ab aduerſarijs plus vel minꝰ: ſm ꝙ neceſſitas defen
ſionis ſm caſuum occurrẽtiũ habitudinem exigit et req̃rit
Multa em̃ in neceſſitate exigere poteſt: q̃ extra caſum ne
ceſſitatis non põt.neceſſitatis dico reipub. Un̄ multa enu
merant̃ inter iura regis.ſ. Regũ.viij.vt ꝙ põt tollere fili
os populi ⁊ ponere in opere ſuo: et oĩa illa q̃ reddũt popu
lum ſeruilẽ: ⁊ q̃ nõ reſpiciũt rempub.ſiue bonũ reipublice
ſed magis hoĩs in regno poſiti volũtatẽ: vt dicit Lyra ſu
per loco allegato. Allegant̃ etiã ibi quedã ꝑ modũ p̃ſagij:
q̃ frequẽter occurrũt: dũ regalis policia vertit̃ in tyrãnidẽ:
Nota.3. C vt eſt iſtud. Et eritis ei ſerui. ¶ Tertio notandũ: ꝙ ſubdi
toꝝ quidã ſunt ſerui: q̃dã vero nõ: ſed liberi vel liberti. Ue
rũ ſeruus q̃nq; ꝓprie: q̃nq; minus ꝓprie capit̃ ſm varias
ſpecies ſeruitutis. Eſt enim ſeruitꝰ dei: de qua.ſ. Cor.vij.
Qui liber vocatꝰ eſt ſeruꝰ eſt chriſti. Precio em̃ empti eſtis
(quo p̃cio petrꝰ oſtẽdit) precioſo ſanguine agni immacu
lati.ſ. Petri.ſ.hec ſeruitꝰ ſumma ingenuitas eſt: vt ait bea.
Agathes Quintiano. Alia eſt ſeruitus peccati: de qua Io
han.viij. Qui facit pctm̃: ſeruꝰ eſt peccati. Et de vtraq; di
citur Roma.vj. Serui eſtis ei cui obediſtis: ſiue peccati in
mortẽ: ſiue obeditionis ad iuſticiã. Tertia eſt ſeruitus qua
homo ſeruit homini: de qua ap̃ls ad Eph.vj. Serui obedi
te dñis veſtris carnalibus cũ timore et tremore in ſimplici
tate cordis veſtri: ſicut chriſto nõ ad oculũ ſeruiẽtes. ¶ Et
hec ſeruitꝰ ſic deſcribit̃. Seruitꝰ eſt inſtitutio iuris gentiũ
qua quis dño alieno ꝯtra naturã ſubijcit̃. Cõtra naturam
ſcȝ prime cõditionis. Unde grego.xij.q.ij. Cũ redemptor.
Homines quos ab initio natura liberos protulit: ius gen
tium iugo ſubſtituit ſeruitutis. Dicitur autẽ ſeruitus inſti
tuta iure gentiũ.non ꝙ ius gentiũ eam inuenit: ſed q̃a eam
approbauit: vt dicit glo.diſtin.ſ. Ius gentiũ. Cõtrahit̃ aũt
hec ſeruitus quadrupliciter. Primo ex neceſſitate: vt cum
q̃uis naſcitur de ſerua. Hoc tamen limitat Panor.in ca. Li
cet.de cõiu.ſer. Qd̃ verũ eſt: niſi cõſuetudo vel ſtatutũ ha
beat aliud ſicut hodie eſt: ꝙ natus ex ancilla nõ eſt ſeruus
ſi pater eſt liber. Secundo efficit̃ aliq̃s ſeruus iure gentiũ
dum capitur in bello iuſto autoritate p̃ncipis indicto. Ter
tio ex delicto: vt cũ libertꝰ/id eſt manumiſſus ꝓpter ingra
titudiuẽ reducit̃ ad ſeruitutẽ: vel cũ alio modo a lege pro
pctõ imponit̃: vt raptor puelle ſit ſeruus eius. Sic deferẽs
ꝓhibita ſaracenis ſit ſeruus capientiũ eũ. Quarto ex pro
pria volũtate: vt cũ maior viginti annis ſciens ſe liberũ: cõ
ſentit venditori vt ſe vendat ⁊ participat de precio. Quin
ta ſeruitus eſt que ſequit̃ culturã terre: q̃ largo vocabulo
dicit̃ ſeruitꝰ et improprie: ⁊ huic ſeruituti ſubiecti dicũtur
aſcriptij vel originarij: ⁊ ſunt hoĩes ita aſcripti terris colẽ
dis: ꝙ nõ poſſunt a cultura recedere ſine dñoꝝ voluntate:
nec poſſunt vendi ſine gleba: nec gleba ſine illis. Et dicun
tur aſcripticij: q̃a aſcripti ſunt: ſiue deputati ad culturã. Et
dicũtur originarij: q̃a a ſuo origine tales ſunt: hi quãdoq;
coloni dicũtur: hi a legitimis actibus nõ repellunt̃: niſi ꝙ
ad ordines nõ admittunt̃: de vltimis duabꝰ ſeruitutibꝰ eſt
ad ꝓpoſitũ. ¶ Quarto notandũ: ꝙ p̃ſtationes q̃ populis Nota.4
a dñis imponunt̃/varijs modis appellant̃. Dicunt̃ em̃ tri D
butũ/cenſus/ſtipendiũ/gabeliũ/pedagiũ/ſindagiũ/ aſſiſ
ſum/teloneum/tallia/collecta/exactio. Hoꝝ tamen ſepius
vnũ accipitur ꝓ alio. ¶ Tributũ a tribu dicit̃: vel a tribuo
ſumptũ eſt: q̃ a tribubus ſeu populis dabat̃ pro imminẽti
bus reipublice. Uel eſt cenſus q̃ preſtat̃ ratione ꝓprij ſoli
a poſſidẽtibus. accipit̃ cõiter ꝓ ſtabili ſeu annua penſione
que datur rectoribus q̃ imponunt̃ poſſeſſionibꝰ ſubditoꝝ.
¶ Cenſus/penſio vel preſtatio eſt: que ſoluit̃ de ꝓuentibꝰ
aut poſſeſſionibꝰ: vel quicq̃d annuatim ſoluit̃ in quãtitate
vel ſumma. ¶ Stipẽdiũ dicit̃: qd̃ datur militibꝰ ſoldarijs
pro precio: de quo Iohannes baptiſta ait militibꝰ. Eſtote
cõtenti ſtipendijs veſtris. Luc.iij. ¶ Gabella p̃ſtatio dici
tur q̃ imponit̃ rebus vſui hominũ ſubiectis emẽdis aut vẽ
dendis: aut de loco ad locũ tranſferẽdis: vt vino carnibus
et ceteris ad victũ ⁊ vſum pertinẽtibus. ¶ Pedagiũ dici
tur qd̃ datur a tranſeuntibꝰ in locis conſtitutis a principe.
glo.in ca.ſup quibuſdã.de verboꝝ ſignifi. ¶ Sindagium
eſt qd̃ datur ꝓ ſaluocõducto ꝑ terrã alicuius vt ſecurꝰ va
dat. ¶ Aſſiſſum eſt qd̃ imponit̃ rebus vẽdendis. vt ꝙ ven
dens ſextariũ vini/det ciuitati vnũ denariũ: et eſt ſpecies
gabelle. ¶ Teloneũ dicit̃ p̃ſtatio de mercibꝰ marinis cir
ca littus acceptis. Cuiꝰ exactioni beatꝰ Mattheus p̃fectꝰ
fuit. ¶ Uectigal preſtatio de rebus vectis ꝑ mare ſiue per
terrã. ¶ Tallia exactio eſt vel collecta q̃ imponit̃ ſubditis
¶ Collecta ⁊ exactio ſicut ⁊ p̃ſtatio: generalia ſunt ad oĩa
predicta: et poteſt accipi ꝓ eo qd̃ imponit̃ in caſu/non pro
ſemp. Et patet ꝙ multa hoꝝ vocabulorũ coincidũt in ſuis
ſignificatis. Sunt etiã aliq̃ harũ preſtationũ ordinarie: vt
tributa ⁊ ea q̃ tẽporibꝰ determinatis et ſub certa quãtitate
preſtant̃ ex certa conſtitutione aut lõga cõſuetudine. Alie
ſunt ordinarijs preſtationibus addite de nouo ꝓ caſuum
occurrentiũ neceſſitate vel regentiũ voluntate. Et tantum
de articulo primo. ¶ Quantũ ad ſecundũ articulũ eſt cõ
cluſio prima. Superiores nõ habentes in ſubditos legiti Artic.2.
mũ/ſed vſurpatũ dominiũ: tenent̃ dominio cedere: ⁊ oĩa a Cõcl. 1. E
ſubditis exacta (expenſis dũtaxat pro vtilitate reipub. ha
bitis deductis) integre reſtituere. ¶ Dicit̃ in cõcluſiõe ſu
periores. per quos intelligo quoſcunq; populi ſiue cõita
tum dños: ſiue rectores: ſiue vnus ſiue plures/ vt rex/prin
ceps/comes/ſenatus/iudices: ⁊ ceteri tẽporalẽ iuriſditio
nem in aliquos habentes. ¶ Dicitur nõ legitimũ: ſed vſur
patũ dominiũ. Dicit̃ autem nõ legitimũ: ſed vſurpatũ qd̃
non iuſto titulo (de quo in primo notabili) ſed fraude vel
violẽtia obtentũ eſt ⁊ iniuſte a vero dño ablatum: ad exclu
dendum dños legitimã poteſtatẽ habẽtes. Quo premiſſo
probat̃ prima pars cõcluſionis: quia quicũq; ſibi vſurpat
officium: nullum habẽs in eo ius ſeu titulum: peccat mor
taliter: ⁊ aſſumẽdo ⁊ actus officij exercendo: ⁊ ꝑ cõſequẽs

ea ratione tenet ipſum dimittere/qua tenet a pctō mortali
abſtinere:ſed vſurpans dominiū eſt hmōi:ergo. Cōſequē-
tia nota. Maior patet:quia q̇ intrat et nō per oſtiū: fur eſt
et latro. Johā.x. Sed q̇ intrat ſine legitimo titulo: non in-
trat per oſtiū ſed aliūde: ergo. Minor eſt manifeſta. Intel
ligenda tamen eſt hec pars concluſionis: ſi poteſt cedere ſi
ne notabili periculo animarū/corporū/rerum: puta q̇a po
pulus per eius dimiſſionem poneret in ſeditionem: aut ſe
queret deſtructio reipu. vel depopulatio patrie vel hmōi
In quo caſu tenetur reſignare volūtate ⁊ ceſſante cauſa cū
effectu cedere. Nec alias poſſet abſolui/obſtante pctō mor
tali qđ cōtinuat/tenendo iniuſtū dominiū: niſi poſſet inſti
tuere titulū:hoc eſt acq̄rere iuſtū titulū ſui dominij. Unde
Augu. ad Macedoniū.xiiij.q.vj. Si res. Si res aliena ꝓ-
pter quā peccatū eſt:reddi poſſet ⁊ non reddit:penitentia
non agitur:ſed ſimulatur. Denique ſic vſurpans dominiū:ſi
quos etiā morti dignos ꝑ ſe vel ſuos officiales occidit vel
mutilauit vt homicida iudicādus eſt:quia dicit Augu. j. de
ciui. dei ca.xxj.et habet.xxiij.q.v. Si nō licet. His exceptis
quos vel lex iuſta generaliter: vel ipſe fons iuſticie deꝰ ſpe
cialiter iubet occidi:quiſquis hominē vel ſeipſum vel aliū
occiderit:homicidij crimine innectit. Lex aūt iuſta nō per
mittit aliquē occidi:niſi per legitimā poteſtatē qua caret q̄
dominium vſurpat. ¶ Scđa pars concluſionis ꝓbat: q̇a
quiſquis doloſe aut iniuſte extorquet rem aliquā a ꝓximo
ad reſtitutionē tenet: vt frequenter oſtenſum eſt: ſed vſur-
pans dominiū in ſubditos/nihil iuris habet in eos: ideo
quicquid extorquet ab eis iniuſte extorquet. Excipit qđ in
vtilitatē ſubditorū cōuertit ꝓ cōſeruatione aut defenſione
ciuitatis aut bonorum ipſorum:quia per hec vtiliter geſſit nego
cia eorū:et ideo ad illorum reſtitutionē nō tenet. Idem dicen
dum eſt de officialibus/quos tales tyrāni in officijs ponūt
Nam tales nec ſalariū poſſunt recipere a ſubditis: niſi eēt
tale officiū:quod eſſet neceſſariū reipub. vel vtile: q̇a tunc
nō peccarēt recipiendo ſalariū: nec reſtituere tenerent: vt
dicit Angelus in ſum. allegat. c. in litteris. de reſtitutione
Cōcl. 2. ſpoliatorum: ⁊c. Nihil. de electiōe. per doc. ¶ Scđa ꝯcluſio:
f Dn̄s habens legitimā poteſtatē in ſubditos: inſtituēs aut
erigēs pedagia/vectigalia/gabellā/talliā ac ſimilia: ſi nō
ſit cauſa ſufficiēter excuſans ⁊ iuſtificās:tenetur de neceſſi-
tate ſalutis reſtituere omnia. Probat:quia iniuſte damni-
ficans proximū:tenetur ꝓ damno ſatiſfacere per ca. ſi cul-
pa. de iniu. ⁊ dam. da. Hec autē ſatiſfactio ſit per reſtitutio
nē ablatorum. Sed inſtituēs et exigens predicta ſine cauſa iu
ſtificante:dānificat ꝓximū iniuſte:quia cōtra legē diuinam
Non furtū facies. et nō cōcupiſces. Etiā contra legē poſiti
uam: vt patet in ca. ſuper quibuſdā. de verbo. ſignifi. ergo
tenetur oīa hec reſtituere. ¶ Dicit niſi ſit cauſa iuſtificans
⁊c. ¶ Sunt autē in genere quattuor cauſe iuſtificantes: q̇-
bus exiſtentibus/habēs legitimū dominiū poteſt licite exi
gere:ſcilicet efficiēs/finalis/formalis et materialis. ¶ Ef-
ficiens: vt ſcilicet ſint impoſita ab eo q̇ habet poteſtatē hu
iuſmodi imponēdi. Ibi aūt nominant ab Innocētio tertio
in ca. allega. ſuꝑ quibuſdā. §. preterea. vbi dicit. Illa peda-
gia/ſalinaria/guidagia autoritate apoſtolica/ſunt interdi-
cta: que nō apparent imperatorum vel regum vel lateranēſis
cōcilij largitione cōceſſa: vel ex antiqua cōſuetudine (a tē-
pore cuius nō extat memoria) introducta. ¶ Ubi quattu-
or ponunt: quo inſtitute iuſtificant hmōi preſtatiōes: im-
perator/rex/cōcilium: ſub quo etiā papa intelligit: q̇a con
cilio generali preſidet papa. Et conſuetudo cuius initium
non eſt in memoria hominū. Conſuetudo em̄ habet vim
tituli. Et hoc in capacibus poſſidendi alias nō. Panor. in
dicto capitulo. Quicunque aliorū non habentiū autoritatē
ab aliquo dictorum quattuor imponūt aut erigūt: rapinā
cōmittunt: et ſunt excōmunicandi ſm ius canonicū. de cen
ſibus. Innouamus. immo per proceſſum curie ſunt de fa-
cto excōmunicati/excōicatiōe papali in bona quinta feria
promulgari ſolita. De iure vero ciuili: ſunt perpetuo exilio
dammandi. ¶ Fuerūt qui per reges non quoſlibet: ſed tā-

tum romanorū regem intelligere voluerunt: qui eſt electꝰ
in imperatorem. ¶ Sed hodie de facto oēs reges ⁊ etiam
ciuitates Italie: et quod peius eſt: oēs caſtellani imponūt
quod fieri non debet. Unde ⁊ Panormitanus in allegato
capitulo: Innouamus. dicit. Hodie reges inferiores ꝑſcri-
pſerunt in eorum regnis iura imperatorū: quo caſu poſſunt
predicta exercere/vt imperator: et ſic videmus hodie in ali
quibus cōitatibus italie. Et idem in ca. Super quibuſdā.
de verbo. ſignifi. dicit: ꝙ reſeruata principi in ſignū ſpecia
lis priuilegij: poſſunt acquiri cōſuetudine tanti temporis:
de cuius initio non eſt in memoria hominū. Bar to. tamen
tenet contrariū et dicit ꝙ gabelle ſine permiſſu principis
ſunt extorſiones: et hoc in forenſibus. ſecus in ciuibus qui
poſſunt ſibiipſis grauamen imponere. ¶ Secunda cauſa
eſt finalis: que eſt bonum ꝯmune ſeu bonū reipub. vt ſunt
publice neceſſitates: ac viarum ac patrie defenſiones: per
ſonarum quoque et rerum: refectiones pontium ac ſtratarū
et domorum publicarum: dum ad hec non ſufficiunt pro-
prie facultates. Dum autem hec cauſa nō ſubeſt: etiam ha
bentes autoritatē imponere non poſſunt. Similiter ſi cau
ſa ſubeſt: et tamen recipientes non faciunt/ſm totum poſ
ſe ſuum propter quod impoſita ſunt: iniuſte accipiūt ⁊ ad
reſtitutionem tenētur. Non quidem pedagij recepti: quia
iuſte fuit impoſitum: ſed damni ex ſua negligētia paſſi: vt
ſi viator ſpoliatus eſt: tenet ad reſtitutionē ſpolij qđ caue-
re potuiſſet: vt magis infra dicet. ¶ Tertia cauſa eſt cauſa G
formalis: que modum ponit in huiuſmodi exactionibus:
vt nō excedat debitum moderamen/per reſpectum ad per-
ſonas ⁊ ad finem. Ad perſonas: vt ſubditi non nimiū gra-
uentur: ſed ſit preſtatio impoſita eis tolerabilis: et nō ver-
gat ad eorum inopiam: quomodo tyranni excoriāt pauperes
vt ipſi ditentur: cōtra illud Prouerb. xxij. Non facias vio-
lentiam pauperi/quia pauper eſt: neque conteras egenū in
porta: quia dominus iudicabit cauſam eius: et cōfiget eos
qui confixerunt animā eius. Etiam exactio debet eſſet mo
derata per reſpectū ad finem: vt non plus imponatur po-
pulo/ꝙ neceſſitas eius exigit ꝓ qua imponit. Nam vt di-
cit Richardus in. ij. diſ. xiiij. ſi facultates domini ſufficiūt
non eſt imponenda huiuſmodi preſtatio: vt ſtatim dictum
eſt. Ad hoc enim rectores accipiunt tributum et prouentꝰ
eis aſſignatos: vt de his defendant rempublicā. Dicuntur
aūt ſufficere quando tante ſunt vt propter defenſionē rei-
publice/et eius ꝓmotionem/non cogitur ita ſe depaupe-
rare/ꝙ nihil ſibi remaneat in theſauro: quo ſe iuuare ac de
fendere poſſit: ſi iterum in breui ab aduerſarijs inuaderet:
maxime ſi multos habeat inſidiatores. Rectori em̄ neceſſa
rius eſt theſaurus: qui nō eſt penitus exhauriendus: nam
et aduerſarij hoc ſcientes magis eum timent: ⁊ per hoc ma
gis pacifice viuit ipſe ⁊ ſubditi ſui: licet melius eſſet theſau
rizare amorem hominū ſubditorū ⁊ extraneorum ꝙ aurum ⁊
argentum. ¶ Quarta cauſa eſt cauſa materialis: que eſt
res vel perſone/quarū occaſione dant ſeu recipiūtur peda
gia ⁊c. Unde hec exigi non debent a clericis/ab eccleſijs ⁊
eccleſiaſticis perſonis: nam ſi quis a talibus/aut rebus eo
rum ꝓprijs quas nō cauſa negociatiōis deferunt: exigit ꝑ
ſe vel interpoſitam perſonā: ſi eſt perſona ſingularis: excō-
municatus eſt ipſo facto: ſi collegium vel vniuerſitas ciui-
tatis/caſtri aut ville/ſubijcitur interdicto donec reſtituerit
extorta. de hoc in. c. quāꝙ. de cenſi. lib. vj. Et hoc verū niſi
recipiētes haberent ſuper hoc ſpecialem licentiam a papa
recipiēdi. Nam conſuetudo cōtraria nō excuſat: quia in ca-
pi. allega. dicit. Contraria conſuetudine quorūcunque: que
verius dicenda eſt corruptela: non obſtante. ¶ Sunt aūt H
perſone eccleſiaſtice (vt tradit Anto. par. iij. ti. xxiiij.) om
nes aliquem ex maioribꝰ ordinibus habētes: ſimiliter om-
nes canonici regulares/monachi/fratres mendicātes/ce-
terique aliquam ex religionibus approbatis profitentes: ſi-
militer et omnes conuerſi tria ſubſtantialia vouentes: ſan
ctimoniales quoque femine eccleſiaſtice ꝑſone ſunt indubi-
tanter: vt habetur. xxvij. q. j. vt lex ꝯtinentie. Item omnes

noviciꝫ talium religionū/ clerici vel conuerſi: ꝗuis nō ſint
proprie religioſi/et cōplete: quia liberi ad egreſſum nedū
rebus proprijs expoliati: vt in.c.religioſo.de ſen.excom.§.
ꝗuis.lib.vj. Item nomine clericoꝝ etiā intelligunt in mi
noribus ordinibus cōſtituti: ſimiliter ⁊ tonſurati coronam
⁊ habitū clericalem gerentes/nec ſtatum clericalem dimit
tentes/matrimoniū cōtrahendo: ad actus contrarios ⁊ ex
ercitijs omnino laicalibus inſiſtendo.xj.q.j.de perſona.§.
ne vero. Omnes predicti gaudent priuilegio clericali tam
perſonali ꝗ̄ reali. Perſonale eſt/ꝙ ſcꝫ iniJciēs in eos ma
nus violētas eſt excōmunicatus.xvij.q.iiij. ſi qs ſuadente.
Reale/ſcꝫ ꝙ in cauſa ciuili vel criminali nō poteſt ꝯueniri
coram iudice ſeculari: ſed coram eccleſiaſtico: vt in allega
to.c.de pſona. Et ꝙ in boins patrimonialibꝰ ſuis vel eccl'a
rum ſuarū et locoꝝ ſuorum nō debent talliari: ſed eſſe libe
ri ab oneribus laicoꝝ: vt in impoſitionibus/preſtantijs/
gabellis/pedagijs et huiuſmodi; vt ſupra dictum eſt. Nec
priuilegia illa ꝑdūt religioſi ſicut apoſtate: ſi tamē fuerint
ꝓfeſſi tacite vel expreſſe. Nec clerici ſeculares in maioribꝰ
ordinibus conſtituti habitum et tonſurā nō habētes dum
ſciunt eſſe tales: etiā ſi fuerint excōicati/irregulares/ſuſpē
ſi/depoſiti: niſi eſſent ſolenniter degradati et traditi curie
ſeculari. Nec poſſunt priuilegio clericali renunciare: ſed ta
les reducendi ſunt et ſuis ſuperioribus preſentandi: ⁊ com
pellendi ad obſeruantiā clericalem.in glo.xxj.di.cleros.ſe
cus de exiſtentibus in minoribus ordinibus: qui ꝑ actꝰ cō
trarios amittunt priuilegiū clericale: vt.lxxxiiij.diſt.qſqs.
¶ Sunt et alie perſone de quibꝰ diſputant doctores: vtrū
ſint dicende eccleſiaſtice gaudentes priuilegio clericali: vt
profeſſi tertij ordinis ſancti Franciſci: de quibus tractādū
relinquo canoniſtis. ¶ Res vero que poſſunt talliari ſunt
I que cauſa negociationis aut mercantie ducūtur et nō alie
C.de vecti.omniū. vnde de his que quis facit deferre ꝓ ne
ceſſitate ad vſum vite ſue ⁊ familie/non poteſt exigi peda
gium: nec valet cōſuetudo in cōtrariū: quia irrationabilis
eſt ⁊ iniqua ſm Hoſtieñ. ⁊ Berñ.in.c.ſuper qbuſdā.de ver
bo.ſignifi. immo vult lex vniuerſi. C.de vecti. ꝙ decapitet
q̄ de rebus ad ꝓpriū vſum: vel gratia ruris colendi: vel ad
ſe defendendū emptis vel delatis exigit pedagiū. ¶ Sed
nota ꝙ pedagiū poteſt etiā dici collecta que poſſet impo
ni ſuꝑ ſuos ſubditos i huiuſmodi legitima cauſa: et de iſta
non loquit lex iſta: tamē ad iſtam collectā forenſes non te
nentur. Verū Anto.par.ij.ti.j.c.xiiij.§.ix. hic addit quandā
ſpecificationē nota dignam. Ait enim: Si pedagium et ga
bellum ſumātur pro eodem: cōtrariū ſeruat de facto in ci
uitatibus tuſcie/florentie et alijs multis: immo pene ꝑ to
tam italiam/et multas partes alemānie: quia de omnibus
predictis exigitur gabella ſic impoſita per ſtatutum ciuita
tis per modum cuiuſdam tallie ꝓ expenſis fiendis in vtili
tatem ciuitatis: ſm Anto.vbi.ſ. ¶ Dicendū igitur ꝙ ciui
tas exigens dictas gabellas pro victualibus: ſiue regatur
per vnum/vt ducem/marchionē principem ⁊ hmōi: ſiue ꝑ
plures de populo/vt priores/conſules/antianos et hmōi:
ſi habent poteſtatē leges condēdi et imponendi collectas
(quod eſt preſupponēdū ſi ex more antiquo: cuius memo
ria non extat in cōtrariū: hoc faciāt) videtur etiā poſſe im
ponere ſolutionem taliū gabellaꝝ pro ſuo adiutorio ac de
fenſione. Quāuis em̄ populus aliquis nō poſſit legem fa
cere generaliter (quia hoc eſt impatoris) ſpecialem tamen
facere poteſt: et in hoc cōſentit princeps. Sic etiam colle
ctam ſpecialē imponere poteſt ꝓ ſuis neceſſitatibꝰ: etſi nō
generaliter: ſicut in exactiōe pedagioꝝ ſine licentia princi
pis: quinimo per legem municipalē derogat legi cōmuni:
vt patet in materia dotium et ſucceſſionū ⁊ alioꝝ: ad qd fa
cit regula iuris. Generi per ſpeciē derogat. de reg.iu.li.vj.
Et ſic nō obſtat ꝙ lex cōis ꝓhibeat exigi pedagium vel ga
bellā de victualibꝰ et hmōi: quādo vel lex municipalis vel
conſuetudo preſcripta habet cōtrariū: cū cōſuetudo ratio
nabilis et preſcripta tollat legē: de conſue.ca.vlti. Nec vide
tur irrationabilis cōſuetudo; quia cū ſit neceſſariū pro ex
penſis ſupplendis cōitatis et ciuitatis defenſione: q̄a oēs
ciues debēt ſe et ſua exponere ꝓ patrie defenſiōe. Et licen
tia principis q̄ requirit ad imponendū pedagiū: videt ob
tenta ſi extat conſuetum. Nec eſt in memoria hominū ꝯtra
rium. Preſuppoſita ergo licentia habita a principe/ſi ga
bella nomine pedagij intelligat: ⁊ multomagis ſi gabella
ſit nō vt pedagiū ſed vt collecta: videtur ꝙ hoies teneant
ſoluere gabellas de victualibus et quibuſcunqꝫ: vt in arti
culo tertio dicet. Unde beatus Augu.li.ij.cōfeſ. Pactum
inter ſe gentis aut ciuitatis cōſuetudine vel lege firmatū
nulla ciuis aut peregrini libidine violetur. diſt.viij.q̄ con
tra. Turpis em̄ eſt omnis pars vniuerſo ſuo nō cōgruens
Hec ille. Ex hoc dicto Anto. ſatis oſtēdit quādo hmōi ga
belle ſint licite vel non. ¶ Et nota circa cauſam tertiā/que B
modum determinat impoſitiōis per reſpectū ad cauſam fi
nalem: ꝙ ſi plus imponeretur ꝗ̄ cauſa ꝓpter quā exigeret
ad reſtitutionē tenent. Unde Inno.tertius ſtatuit: vt ha
betur de immu.eccle. quia pleriqꝫ. dicēs. Quia pleriqꝫ pla
ti vt procurationē aut ſeruitiū aliqd impendant legato vel
alij plus extorquent a ſubditis ꝗ̄ ſoluant: et in eoꝝ dānis
lucra ſectātes querūt predā potius ꝗ̄ ſubſidiū in ſubiectis
Id decetero fieri ꝓhibemus. Quod ſi quis forte pſumpſe
rit: ⁊ ſic extorta reſtituat: et tantūdē cogat pauperibꝰ elar
giri. Et ſimiliter iudicet in ſimilibus. Et qd dictū eſt in cō
cluſione de imponentibus noua pedagia: etiā intelligen
dum eſt de augmentantibus aut aggrauantibus inſtituta
¶ Tertia cōcluſio. Poteſt dñs aut rector reipublice vltra Cōcl.x.
poſſeſſionē et redditus ſibi aſſignatos: pacta quoqꝫ cū ſu D
is ſubditis per ſe vel ſuos anteceſſores inita: cōtributionē
ſeu collectas ab eiſdem exigere: dum aſſignati poſſeſſiōes
et redditus ad ſalubre reipublice regimen ſm caſuū emer
gentium neceſſitates diſnoſcunt non ſufficere. Illa conclu
ſio ſatis patet ex notabili ſecūdo: nam ſemper bonū com
mune preponendū eſt bono proprio ⁊ ſingulari: ideo cum
reſpublica ſaluari nō poteſt ſine cōtributione ſubditoꝝ: po
teſt illa rector eis imponere: qꝛ ⁊ pro defenſiōe ⁊ ſalute rei
publice tenent ſubditi nō ſolum exteriora bona: ſed etiam
corpora ſua exponere: vt precedenti cōcluſione tactum eſt.
¶ Sunt aūt caſus octo in quibus hec licent: puta aliquid
a ſubditis exigere vltra cōſuetū vel ſtatutū: vt colligit dñs
Anto.par.ij.c.xiiij.§.ij. ¶ Primus cū hoſtes irruūt et iniu
ſte terrā inuadere ac depopulari preſumūt: tūc em̄ ꝓ defen
ſione terre/ciuitatis/caſtri aut ville ac perſonaꝝ nō ſolum
impertire tenent cōtribuendo ſua: ſed etiā corporaliter la
borare ⁊ munire ſe in ciuitatibus/caſtris ⁊c. ac vigilare vt
ſe et ſua ſaluent: vt ſatis elicitur ex textu.c.peruenit.de im
mu.eccle. Item.xxiij.q.iij. Fortitudo. et ſequēti. ¶ Secun
dus caſus. Si dñs ire vult in exercitum indictū ab eccleſia
vel principe cōtra hereticos/paganos aut alios rebelles
et reipublice vaſtatores ⁊c. nec de ſuo abſqꝫ graui damno
poſſet expenſas neceſſarias facere: tunc em̄ poteſt a ſubdi
tis auxiliū moderatū petere. ¶ Tertiꝰ caſus. Si in bello
iuſto ex parte ſua captus eſt: nec poteſt ſe redimere de ſuis
ſine graui iactura vt ſupra: poteſt exigere moderatum au
xiliū a ſubditis. ¶ Et dicit notāter: in bello iuſto: quoniā
ſi in bello iniuſto ex parte ſua: puta a ſe temere vel ab alijs
ex ſua culpa moto capit: nō poſſet cōtributionē exigere a
ſubditis: ⁊ ſi exigeret totā ſummā vel partē a detentoribus
ſuis ſibi impoſitā tenet reſtituere/ſm btm̄ Thomā in epi
ſtola ad duciſſam brabantie. ¶ Quartus: Dum dominus
diſponit ire ad principem ad impetrandū priuilegiū ꝓ de
fenſione aut vtilitate reipublice: et nō poſſet de ſuis reddi
tibus cōſuetis perficere: poteſt imponere collectā modera
tam: per quā populus nō grauat. Et ſimile eſt de alijs agē
dis ad cōmodū reipublice. Unde in.c.cū apoſtolus.de cen
ſi.dicit. Prohibemus ne ſubditos ſuos tallijs et exactioni
bus epiſcopi grauare pſumāt. Suſtinemꝰ aūt ꝓ multis ne
ceſſitatibus q̄ aliquotiēs ſuperueniūt: vt ſi manifeſta ⁊ ra
tionabilis cauſa extiterit: cū charitate moderatū valeāt ab
eis auxiliū poſtulare. Et hoc idem intelligēdū eſt de tēpo

ſallibus dominis. ¶ Quintus caſus eſt ſm̄ Hoſtieñ. refe-
ctio pontiū ⁊ viarum: et eadē ratione munitionū neceſſaria
rū reipublice ad quoꝝ reparationē nō ſufficiūt reddituſ con
ſtituti. ¶ Sextꝰ eſt/quādo ex iuſta cauſa dn̄s depauperatꝰ
eſt: vel nimis obligatꝰ debitis: nec habet vnde decentē ſta-
tum ad vtilitatē reipublice (non ad pōpam) habere poſſit
tenent ſubditi ſubuenire ad ↄſeruationem reipublice. Im
mo in talibꝰ ⁊ ſimilibꝰ dicit Antoninꝰ vaſalli debēt ſe reco-
gnoſcere obligatos: ⁊ hoc pene vbiq̄ ꝓbat cōſuetudo ge-
neralis: q̄ cum rationabilis ſit cenſenda: ab oībus eſt imitā
da. Et in h̄ cōcordat beatꝰ Tho. in ep̄la alleg. ¶ Septimꝰ
caſus eſt/quādo dn̄s maritat filiā: vel filiū facit militē: ſic
em̄ potētior redditur ad defendendū rēpublicā ꝓpter ami-
cos acq̄ſitos ex maritatiōe filie/⁊ exaltatiōe filij: ita tamen
ꝙ cū moderamine debito exigatur: et etiā dum cōſuetū eſt in
his caſibꝰ aliq̄d exigere a ſubditis. Cōcordat cū his Ray.
Vlricus/Guil. et Hoſtieñ. ¶ Octauus caſus: dū dn̄s re-
leuat feudū aut nouū auget: aut filiū aut fratrē aut terram
captā redimit. Addit Angelus in ſumma. Aut aliq̄d acq̄rit
in notabile cōmodū reipublice: ſic dū terrā aliquā cōparat
vnde ſubditis ſuis notabile cōmodū obuenit ⁊ reipublice
vt potētia defendendi terrā ſuā: aut acq̄rendi victualia vel
alia reipublice neceſſaria: ſecus ſi ad augendū pompā: aut
ad magis opprimendū ſubditos aut alios innocētes. Vn
de breuiter in omnibꝰ quibꝰ boni ↄmunis vtilitas cōpara
tur: ſiue directe/vt in primis q̄nq̄: ſiue indirecte/ vt in tri-
bus caſibꝰ ſequētibꝰ: poteſt dn̄s collectā moderatā impo-
nere quādo de ſuis redditibꝰ nō poteſt congrue debito rei
publice regimini preeſſe: q̄a in his etiam ꝓmouetur vtilitas
ſubditoꝝ. tamē vt dicit Richardus: expedito negocio ſi fa
cultas principis ſuperabūdat: ⁊ cōitas nimis grauatur: de-
bet ſubuenire ſubditis/ſicut caput membris. Extra hos ca
ſus et ſimiles ad hos reducibiles: ſi dn̄i aliquid extorquēt
a ſubditis ꝑ ſe vel officiales ſuos directe vel indirecte. In
directe vt quādo denegant ſubditis iuſticiā: aut nō defen-
dunt: vel vexatiōes per alios occulte ſubordināt: aut diſſi-
mulant dum remouere poſſunt: vt ſic aliq̄d extorqueāt: fu
res ſunt ⁊ latrones: ⁊ ad reſtitutionē obligantur/ſm̄ Hoſti-
Cōcl. 4. en. et alios. ¶ Quarta concluſio. Dn̄s grauans ſubditos
Q insuetis ſeruitijs/canibꝰ vel expenſis: tenetur ad reſtitutionē
illati grauaminis. Patet illa cōcluſio ex ſc̄da. Nā iniuſte dā
nificans tenetur ad reſtitutionē dānificato: vt ibi ꝓbatū eſt:
ſed grauans ſuos inſuetis ſeruitijs aut expenſis iniuſte dā
nificat grauatos: ergo. Et intelligitur ↄcluſio extra caſus in
tertia cōcluſiōe poſitos. Et dicitur notāter inſuetis: quia con
ſueta ſeruitia rite introducta exigere poſſunt: ſimiliter vt
Cōcl. 5. de pedagijs habitū eſt in cōcluſione tertia. ¶ Quinta cō-
cluſio. Dn̄s impediēs ſubditos ſuos in vſu licito ſuaꝝ rerū
aut prohibēs earūdē conceſſam naturali iure defenſionem
tenetur eiſdem ad damnoꝝ paſſorū reſtitutionē. Probatur: q̄a
dānificās iniuſte tenetur ad dāni reſtitutionē: vt frequēter di
ctum eſt. de iniu. et dam. da. ſi culpa. ſed impediens alium
in vſu rerū ſuaꝝ: impedit eū in iure ſuo: q̄a quilibet ius ha-
bet rebus ſuis vtēdi/licite tamē: ⁊ ꝑ cōſequēs dānificat in
Corol. 1 iuſte. Similiter q̄ ꝓhibet defenſionē naturalē. ¶ Corolla
N riū: Impediēs ruſticū ne operas ſuas exerceat: piſcatorem
aut venatorē vel aucupē a captiōe piſciū/feraꝝ aut auiū: in
iuſte dānificat ⁊ ad reſtitutionē tenetur. Sententia eſt Ange
li in ſum. in ver. reſtitutio. ⁊ Franciſci de platea allegantiū
ad h̄ leges. Et ꝓbatur: q̄a q̄n res eſt ad aliq̄d deſtinata natu
raliter: q̄ ipſam iniuſte impedit: tenetur ad dāni reſtitutionē
ſed in caſu ruſtico ⁊ venatori aufertur ſuus proprius vſus: q̄
erat ſui ꝓprij iuris: ⁊ fructꝰ in eoꝝ vſu cauſaliter ⁊ quaſi ſe-
minaliter cōtentos: ⁊ ideo tenetur ad reſtitutionē damni: ar
bitrio tamē boni viri: q̄ attēdit ſi veriſimiliter talē vtilitatē
habuiſſet: ⁊ ſic reſtitui faciet. Si vero vtilitas veriſimiliter
Nota. nō fuiſſet ſecuta: ſic nihil faciet reſtitui: ⁊ ſic de ſilibꝰ. ¶ Et
intelligi debet corollariū niſi impediēs haberet ſolꝰ facul-
tatē venādi aut piſcādi: cū excluſione alioꝝ in certo loco a
principe vel populi cōſenſu: aut cōſuetudine: ſeu p̄ſcriptio
ne legitime et nō violēter introducta: tunc em̄ poſſet in ta-
li loco ceteris prohibere venationē ⁊ piſcationē ⁊c̄. ¶ Co
rollariū ſc̄dm. Prohibēs ſubditū ne de poſſeſſiōibꝰ ſuis fe- Coro. 2.
ras fructꝰ ſuos depaſcētes/expellat fugando: etiā occiden
do cauſa defenſiōis: tenetur ad dānoꝝ illatoꝝ reſtitutionem.
Patet: q̄a naturali iure cōpetit cuilibet defenſio rerū ſuaꝝ:
etiā cōtra hoīes iniuriātes: ergo magis cōtra beſtias ⁊ fe-
ras irrationales ⁊ maxime illas q̄ in nullius ſunt bonis: et
naturali ratione occupāti cōceduntur. Itē aut fere ſunt in bo
nis dn̄oꝝ: aut nō: ſed in nulliꝰ. Si ſecundū: tūc ↄceduntur oc-
cupāti ⁊ capiēti: et ꝑ ↄſequens iniuſte ꝓhibentur ab eoꝝ ca-
ptiōe. Si primū: tenentur cauere ne dānificēt paupes: aut dā
na reſtituere nō minus ꝙ de aīalibꝰ domeſticis: neq̄ ↄſue-
tudo aut ↄſtitutio aliqua humana tollere poteſt legē natu
re: ⁊ ideo ꝓhibitio ↄtraria eſt iniqua. ¶ Corollariū tertiū Corol. 3.
Dn̄s dānificās ſubditos/auferēdo ab eis vſuarium qd̄ ha
buerunt in nemoribꝰ aut paſcuis vel aq̄s. Similiter q̄ eos
dānificāt auferēdo ligna vel depaſcēdo: ad reſtitutionē te-
nentur ſubditis: nec ſatiſfaciūt ſoluēdo dn̄is. Primū patet et
ſecundū: q̄a q̄cunq̄ aliū iniuſte dānificat: reſtituere tenetur:
ſed auferēs vſuariū aut dānificans iniuſte impedit ꝓximū
in ſuis: ⁊ aufert bona nō ſua: ergo. Tertiū patet: q̄a ꝓ illa-
to dāno ſatiſfieri debet dānificato nō alteri: niſi eſſet ſeruꝰ
aut non habēs ꝓpriū de quo ſupra. ¶ Vtinā dn̄i q̄ multis
modis ⁊ excogitatis inuētiōibꝰ innumeris ſuos ſubditos Nota.
grauāt et excoriāt: nō vere defenſores dn̄i: ſed p̄dones ⁊ ty
ranni/attēderēt vindictā dei in regē achab/⁊ impiā eiꝰ vxo
rem iezabel pro ablatiōe vinee naboth iſraelite: de qua. iij.
Reg. xxi. Forſitā tēperarēt cupiditates ſuas ⁊ grauamina
in paupes. ¶ Quartū corollariū. Principes et rectores q̄
condūt leges iniquas populū indebite grauātes: et a ſuis Coro. 4
vtilitatibꝰ impediētes/ↄtra ius diuinū naturale aut poſi-
tiuū: grauiter peccāt: nec his ad ſui obſeruātiā ppl'm obli-
gant. Primū patet ꝑ illud Eſa. x. Ve q̄ condūt leges iniq̄s
et ſcribētes iniuſticiā ſcripſerūt vt opprimerent in iudicio
paupes: et vim facerent cauſe humiliū ppl'i mei: vt eēnt vi
due prede eorū: ⁊ pupillos diriperēt. Quid facietis in die
viſitatiōis et calamitatis delōge veniētis. Ad cuiꝰ cōfugie
tis auxiliū: ⁊ vbi derelinq̄tis gloriā veſtrā: ne incuruemini
ſub vinculo et cū interfectis cadatis. Sc̄da pars patet per
beatū Aug. lib. ij. ↄfeſ. ⁊ habetur. viij. diſt. q̄ cōtra mores. ⁊ cla
rius. c. p̄cedē. q̄ iure. §. dignitate. vbi dicit Gratianꝰ: Digni
tate vero ius naturale p̄ualet ↄſuetudini et ↄſtitutiōi. Que
cunq̄ em̄ vel moribꝰ recepta ſunt: vel ſcripturis cōprehen
ſa: ſi naturali iure fuerit aduerſa: vana ⁊ irrita habēda ſunt
Idē ſi ↄtra legē diuinā: vt allegatꝰ canon Aug. oſtēdit. Idē
ſi cōtra legē poſitiuā: vt dicit Hoſtieñ. in ſum. titu. de peni
tentijs. §. quibꝰ et q̄liter. ver. q̄d de cōdentibꝰ. ¶ Quinta
concluſio. Quāuis ſeruꝰ ꝓprie acceptꝰ quantū ad labores Cōcl. 5.
corporis ⁊ lucra t̄palia ſit in plena ꝑtāte dn̄i ſui: nō tamen Q
ſic aſcripticij vel originarij. Primū ꝓbatur ex notabili tertio
Et hec ratio ſeruilis cōditiōis/ꝙ emi ⁊ vendi poteſt: ⁊ per
cōſequēs ſicut corpus ita ⁊ res exteriores ſi quaꝝ vſum ha
bet vel peculiū: in poteſtate ſunt dn̄i. ¶ Et dicitur notanter
quantū ad labores corꝑis: q̄a corpus ſerui nō eſt ſimplici-
ter in poteſtate dn̄i ſicut corpus pecoris: nō em̄ poteſt dn̄s
ſeruum occidere vel mutilare impune: nec eo abuti ↄtra le
gem diuinā: q̄ homicidiū ⁊ mutilationē ꝓximi ac cetera vi
tia generaliter ꝓhibet: quā legē nō poteſt tollere lex huma
na: qua introducta eſt ſeruitꝰ. Lucra etiā tēporalia ex labo
ribus ſerui ꝓuenientia ſunt in poteſtate dn̄i: tenetur tamen
dn̄s prouidere ſeruo de neceſſitatibꝰ vite: vnde quantū ad
illa lucra tēporalia nō eſt obligatio dn̄i ad ſeruum. Et ideo
oēs ſuperiores cōcluſiones de ſubditis intelligēde ſunt de
illis qui non ſunt ſeruilis cōditionis. Allegationes legum
omitto. ¶ Sc̄da pars probatur: q̄a aſcripticij vel originarij
nō ſunt proprie ſerui: ſed liberi: nec a legitimis actibus re-
pelluntur niſi ꝙ ad ordines non admittuntur: vnde dum debi
tam culturam glebe perficiūt: et onera realia et perſonalia
ſupportāt: ad alia nō tenentur: et q̄ ſuplucrantur eoꝝ ſunt: non

dominoꝝ.et ideo ſi ſuꝑ hec a dominis grauātur: ad reſti-
tutionem eis tenentur ſicut ceteris liberis ſibi ſubiectis.
Cõcl. 6. P ¶ Sexta cõcluſio. Subditi ꝛ viatores/fraudantes peda-
gia/tallias aut telonea iſtituta ꝑ cauſa iuſta ꝛ legitima au-
toritate: tenent̃ dñis ea q̄ fraudarūt reſtituere: ſi tamē a re-
cipientibus teloneū id agitur cui⁹ cauſa eſt inſtitutū. Hec
eſt cõiter doc. ſentētia: et ꝓbat̃: q̄a ſtantib⁹ p̄dictis cõditio
nibus/debitū eſt dare teloneū ſeu pedagiū: vt patet ex p̄di
ctis: ſed fraudantes debitū ad qḋ tenent̃: peccāt: et tenent̃
ad reſtitutionē. Unde q̄ talia ſciēter faciūt: fures ſunt: vt di
cit Hoſtieñ. tract̃. de reſtitutione. §. quib⁹ et q̄liter. ver. q̇d
de queſtis. ¶ Dicit̃ notanter: cauſa iuſta ꝛ legitima autori
tate: qm̄ aliter ſunt iniuſta: ꝛ per ꝯſequēs nõ ſoluēda: quia
frangēti fidē fides frāget̃ eidē. de iureiu. ca. ꝑuenit. Et ideo
ſi viator fraudat/ſua occultādo dūmodo nõ mentit̃ nõ pec
cat: nec ad reſtitutionē tenet̃: ſi vero mentit̃ nõ iurans: pec
cat q̇dem venialiter: ſi addit iuramentū peccat mortaliter
in neutro tamen caſu tenet̃ ad reſtitutionē: q̄a nõ ſubtrahit
alienū: ſed reſeruat qḋ ſuū eſt. Et dicit Ang. in ſum. in ver.
pedagiū. Si recipiētes aut imponētes pedagia non labo-
rant loco ꝛ tēpore ꝑ vniuerſali vtilitate/viarū. ſ. et pontiū
reformatione ꝛ ſaluatiõe ꝑſonaꝝ et rerū iuxta ſuū poſſe ad
qḋ tenent̃ ſm Arcḃ. in. ca. ſi q̄s romipetas. xxiiij. q. iij. non
peccant qui ea defraudāt ſine mēdacio tamē et ꝑiurio: nec
tenent̃ ad reſtitutionē. ¶ Item antiqua cõſuetudo cuius
impoſitionis initiū non eſt in memoria hominū: habet̃ ꝑ
legitima autoritate: ſm Hoſtieñ. vbi. s̄. ¶ De nouis vero
pedagijs et augmentationib⁹ nouiter factis oportet certi-
ficari de legitima autoritate ꝛ iuſta cauſa: qḋ ſi non ſit: ius
preſumit ea iniuſta: vt in. c. quēq̃. de cenſi. li. vj. vbi dicitur
Pedagiorū exactiões tam iure canonico/q̃ ciuili regulari
ter merito ſunt dānate. et ideo anteq̃ ꝓbet̃ ꝙ ſint legitime
inſtitute: nullus tenet̃ ſoluere: ꝛ ideo ſi q̄s fraudat nõ tene
tur: vt. s̄. Et addit Angelus ꝙ nullus poteſt exigere hmõi
pedagia ꝛc. niſi ſit cert⁹ ꝙ ſint legitime impoſita ab haben
te autoritatē imponēdi: ꝛ ex iuſta cauſa: ex quo (vt dictum
eſt) ius preſumit ꝙ oīa ſint iniuſta. Subdit⁹ tamē ſi coge-
retur a dño ſuo exigere talia: excuſaret̃ in dubio ꝓpter bo-
num obediētie: nõ autē illi q̄ voluntarie ſe offerūt ad exigē
dū ea: tenent̃ em̄ hi ꝛ illi ad reſtitutionē ſubleuatoꝝ poſtq̃
conſtiterit ꝙ ipſa nõ ſunt legitime impoſita: ſeu nõ ex iuſta
Cõcl. 7. Q cauſa. ¶ Septima cõcluſio. Officialis collectas iniuſtas
exigēs: aut iuſtas ineq̄liter ſubditis imponēs odio aut fa-
uore: tenet̃ dānificatis per eas illata dāna reſtituere. Pro-
bat̃ per. c. ſepe allega. ſi culpa. de iniu. ꝛ dam. da. et eſt de in
tentiõe dñi Antoni. par. ij. titu. x. c. xiij. §. ij. et ſeq̄n. vbi late
ſub multis diſtinctiõib⁹ ꝓſeq̄tur. ¶ Et dicit notāter odio
vel fauore: q̄a ſi facta diligētia debita in inq̄rēdo bona eoꝝ
quib⁹ imponūt: ꝛ ſi parū deficerēt vel excederēt: nõ tamen
querēdo ꝓpriū cõmodū: ſed nec moti ſunt fauore amicorū
aut odio inimicoꝝ: in hoc caſu nõ tenent̃. ¶ Et dicitur no
tanter: dānificato: et nõ ſpecificat̃ cui: q̄a q̄nq3 dānificat̃ cõ
munitas vel dñs: q̄nq3 is cui imponit̃: q̄nq3 ceteri cõpreſta
tores/ſm ꝙ diuerſimode imponit̃. Quādoq3 em̄ imponi-
tur certa ſumma ſoluēda aliq̇b⁹: vt ꝙ iſti ſoluāt mille: ꝛ illa
ſumma inter eos diſtribuit̃ ſoluēda. In q̊ caſu ſi alicui eoꝝ
min⁹ imponit̃: tenētur fraudatores illis q̇bus p̄dicta ſum
ma ſoluēda imponit̃: et illi vel illis q̇bus ſoluit̃: iſti em̄ nõ
patiūtur iacturā. Si vero nõ imponit̃ certa ſumma totalis
ſed ꝙ detur de centū vnus: tunc reſtitutio fieri debet (dum
alicui minus imponit̃) illi dño vel cõitati cui debet fieri ſo
lutio impoſitionis: ſi vero plus/illi q̄ grauat̃. ¶ De iniu-
ſtis vero exactiõibus patet ex premiſſis/ꝙ illis reſtituēda
Cõcl. 8. R eſt a quibus exacta eſt. ¶ Octaua ꝯcluſio. Recipientes a
tranſeuntibus pedagiū: et ꝑmittētes eos robari dum po-
terāt ꝓhibere: tenent̃ ablata reſtituere: aut raptorem exhi-
bere. Hec eſt ſentētia et Hoſtieñ. ꝛ Archi. in. ca. ſi q̄s romi-
petas. xxiiij. q. iij. Et hoc verū ſi talis rapina ex defectu eo
rū venit: nõ faciendo qḋ in ſe eſt ad ꝓhibendū in territorio
ſuo. Nec ſufficit: nec tenet̃ reddere pedagiū; ſed tenet̃ red-
dere ſpolium: quia iuſte recepit pedagium: et tenet̃ tueri
tranſeūtes a periculis latronū: vt ſupra dictū eſt in conclu
ſione. vj. ¶ Quantū ad articulum tertiū dubitat̃ primo: Artic. 3.
vtrum ſubditi teneant̃ obedire dño nõ legitimo: ſed vſur- Dub. 1. S
patiuo. Reſpondet̃ ꝙ nõ tenent̃: quia ſicut ipē nõ eſt eorū
dñs: ita nec ipſi eius ſubditi: tamē vt dicit beat⁹ Tho. ij. ij.
nõ tenet̃ quis obedire homini niſi inquantū requirit ordo
iuſticie: qui aūt non habet iuſtū: ſed vſurpatū dñiū: nõ ha-
bet ordinē iuſticie ad ſubditos: et ꝑ conſequens nõ tenet̃ ei
obedire: qḋ verū eſt niſi ex inobediētia immineret ſcādalū
vel periculū ſui vel alioꝝ: in quo caſu obediendū eſſet do-
nec ſcandalū ſedaret̃: aut periculū caueretur. Sed habēti-
bus iuſtū dominiū obediendū eſt quatūcunq3 mali ſint: ſi
tamē nõ precipiūt illicitū. Unde. j. Petri. ij. Serui ſubditi
eſtote in omni timore dominis veſtris: non tm̄ bonis: ſed
etiā diſcholis. Et ad Ro. xiij. Qui poteſtati reſiſtit: deo re
ſiſtit. Si vo illicita precipit: puta ꝯtra legē diuinā/aut natu
ralem: ſeu etiā ſuperioris ſi ſuperior habet̃ in terris: in eo
obediendū non eſt: ſed reſpondendū precipienti illud Pe
tri Act. iiij. Si iuſtū eſt in cõſpectu dei vos poti⁹ audire q̃
deum: iudicate. Et illud eiuſdem Act. v. Obedire oportet
deo magis q̃ hominib⁹. Ad idem Aug. in de natura boni.
ꝙ ſi illud iubeat̃ a poteſtate qḋ non debeas facere: hic ſane
contēne poteſtatē. Et ſequit̃: Nec minor debet iraſci ſi ma-
ior prelat⁹ eſt. ſequit̃. Si aliud iubeat imperator: aliud de⁹
quid iudicas: maior poteſtas de⁹: da veniā o imperator: tu
carcerē: ille gehennā minatur. Hic iam aſſumēda eſt tibi fi-
des tua tanq̃ ſcutū: in quo poſſis oīa ignea iacula inimici
extinguere. et habetur di. vlti. li. ij. et latius. xj. q. iij. qui reſi
ſtit. ꝛ. c. ſequeñ. pulchre ad propoſitū: vbi ait Augu. in pſal
mis: Julianus extitit infidelis imperator: nõne extitit apo
ſtata: iniquus idolatra: milites chriſtiani ſeruierūt impera
tori infideli: vbi veniebāt ad cauſam chriſti: nõ agnoſcebāt
niſi illū qui in celo erat: quādo volebant ꝙ idola colerent
vt thurificarēt: preponebant illi deū: quādo autē dicebat.
producite aciē. ite contra illā gentē: ſtatim obtēperabant: ꝛ
diſtinguebāt dñm eternū a dño tēporali. ¶ Dubitat̃ ſcḋo: Dub. 2.
vtrum dñs poteſt alicui cõcedere immunitatem talliarum T
Reſpondet̃ ſm Panor. in. c. ꝑuenit. de immu. eccle. ꝙ prin
ceps proprio motu poteſt: ſed non ad petitionē niſi ponat̃
in clauſula. Non obſtante. l. ſi. C. ſi contra ius. vel publicā
vtilitatem: quia cum ſit contra publicam vtilitatem: opor-
tet fieri mentionem de eo. Ab inferiorib⁹ autem poteſt con
cedi: ſed ſine preiudicio communitatis: puta ſi communi-
tas dabat centum: et eximitur qui dabat decem: non dabit
communitas niſi nonaginta. Similiter inferiores et com-
munitates poſſunt concedere immunitatē hanc non ſuis
ſubditis: licet non habeāt iura imperij vt veniant ad habi-
tandum in terris ſuis: vt quotidie ſit medicis et doctorib⁹
ſed non iam ſubditis: niſi in preiudiciū cõcedentis. ¶ Ex
quo patet ꝙ domini milites aut communitates qui impo-
nunt ad libitum ſuum nunc plus nunc minus exigendo:
peccant tanq̃ fures et latrones: ſm Hoſtieñ. Nec habet lo
cum conſuetudo vbi cum violentia eſt introducta. ¶ Du- Dub. 3.
bitatur tertio: vtrum domini vel cõmunitates poſſunt a re V
cedentibus a ſuis dominijs recipere quantum volūt. Re-
ſpondetur/ꝙ ſi certū eſt ꝙ huiuſmodi conſuetudo ꝛ onus
impoſitum eſt terre vel hominibus ſine fraude ꝛ malicia:
poteſt tolerari. ſi vero nõ eſt certum aut credatur veriſimi
liter ꝙ non ſit legitime impoſitum: tenentur reſtituere. In
dubio tamē dicit Ange. in ſum. in ver. tallia. §. x. Ex quo ab
eccleſia toleratur: nõ eſſet eis abſolutio denegāda ſimpli-
citer: ſed cū dubitatione preſtanda. ¶ Sed videt̃ ꝙ hic di
ſtinguendū ſit ſicut de pedagijs et alijs antiquis: de quoꝝ
initio et inſtitutione non extat memoria hominum: ꝙ ibi
preſcriptio longi temporis locum habeat. ¶ Dubitat̃ vlti Dub. vl.
mo: vtrum dñs teneat̃ ex facto familie et ſuoꝝ officialium. X
Reſpondet̃ ꝙ tenetur ad reſtitutionē dāni ꝑ familiā illati
in eo officio cuius miniſterio dñs eſt prepoſitus: et ipſe in
eo miniſterio vtitur opera familie/vt domin⁹; cui incūbit

cuſtodia terre:tenetur ex robaria per familiam ſuam facta/
ſiue ſit libera ſiue ſeruilis:vt vult Panor.in.c.licet.de reſti.
ſpo.Sic dñi qui male vtuntur ſuis officialibus:⁊ negligũt
eos corrigere: et officio priuare cum male agant in talibus
officijs:et ſubditos vel extraneos iniuſte grauant:tenẽtur
ad reſtitutionẽ totius dãni inde ſecuti. Prouidere ergo de
bent dñi de honeſta familia deum timente:ne ex eorum ma
leactis et ſua negligẽti correctione/fiãt culpabiles.Et pro
pter hoc non licet dominis officia ſua vendere officialibus
per hoc enim minus liberi ſunt ad corrigẽdũ eos. Nec eos
priuare poſſunt officijs dum in eis delinquunt que eis ven
diderunt. Dat quoqꝫ officialibus huiuſmodi occaſionẽ ex
torquendi iniuſte precium a ſubditis ſui officij.Et ementes
ſm leges grauiter ſunt puniendi : vt oſtendit Baptiſta in
ſumma reſtitu.iiij. Et tenentur vendentes ſm eundẽ ad re
ſtitutionem pecunie:non illis qui dederunt propter turpi/
tudinem:ſed pauperibus. Debẽt etiam officia gratis com
mitti:vt caueantur extorſiones:et grauamina pauperũ:op
preſſio iuſticie:et alia innumera mala que ſequuntur hmõi
venditiones.Que ſi omnia poſſent ſufficiẽter caueri:et lex
prohibens nõ obſtaret:poſſet forte tolerari:vt vult beatus
Tho.in quadã epiſtola ad duciſſam brabantie: licet et ipſe
ſuadeat vt non vendantur:ſed idonei eligantur.

Queſtio.vj.

A **Queritur ſexto circa**
reſtitutionẽ iniuſte in iudicijs a litigantibus
extortorꝫ:vbi grauati volunt quidã dare ſim
pliciter:nolunt tamẽ ex conditione: vtrũ mi/
niſtri iuſticie exacta a partibus ꝑpter actus iudiciales vel
ad iudicium requiſitos/teneãtur reſtituere:et iuſticiã par/
tibus gratis miniſtrare. ❡ In queſtionis reſponſione pre
miſſis notabilibus/ponẽtur concluſiones: et ſecundo mo/
Artic. 1. uendorꝫ dubiorꝫ ſolutiones. ❡ Quãtum ad primũ articu/
Nota. 1. lum notãdum poſt Alex.de ales/par.iij.q.xl. ꝙ ad iudiciũ
quo miniſtratur iuſticia plures concurrunt perſone. Que
dam ſubſtãtialiter:ſine quibus nõ eſt iudiciũ. Quedam cõ
tingẽter:que frequẽter concurrũt: nõ tamẽ neceſſario neqꝫ
ſemper:puta ſine quibus eſſe poteſt iudicium. Prime ſunt
quattuor. Iudex/actor/reus/teſtis. Alie ſunt: aſſeſſor/ad/
uocatus/procurator/tabellio ſiue ſcriba/executor:et ſi que
alie ſunt ad iuſticie miniſtrationẽ congrue. ❡ Iudex requi
ritur ad ſentẽtiãdum:de quo dicitur Deut.xvj.Iudices et
magiſtros cõſtitues in oibus portis tuis:vt iudicẽt popu/
lum iuſto iudicio:nec in alteram partẽ declinent. Non acci
pies perſonã:neqꝫ munera:quia munera excecãt oculos ſa
pientũ et mutant verba iuſtorꝫ.Et eſt triplex.Ordinarius:
cui ex dignitate vel officio conuenit iudicare: ſicut habens
dignitatem vel officium:cui annexa eſt iuriſditio: ſicut epi
ſcopi/archidiaconi ⁊c.Delegatus eſt cui ex ſpeciali cõmiſ/
ſione ordinarij iudicis conuenit in certa cauſa vel etiam ge
neraliter cognoſcere ſeu iudicare. Arbitrarius/qui nullam
poteſtatẽ habens cõſenſu litigantium in iudicem eligitur.
❡ Accuſator requiritur ad accuſandũ. Nã ſm Ambro.ſup
epiſtolã ad Corꝫ.iudicis non eſt ſine accuſatione dãnare.et
habetur.ij.q.j.de manifeſta. Verũ eſt hoc niſi crimẽ ſit no/
toriũ:nam vt idem dicit:euidentia patrati criminis clamo/
re nõ indiget accuſatoris: fama enim publica eum accuſat.
❡ Reus requiritur ad reſpondẽdum. Sicut enĩ non eſt iu
diciũ ſine iudice qui iudicat: ita nec eſſe poteſt ſine eo q̇ iu/
dicatur: vnde reus eſt qui accuſatur ſeu impetit̃ ſuper ali/
qua re ſiue iuſte ſiue iniuſte. ❡ Teſtis requiritur ad ꝓban
dũ. Nã vt dicit Felix papa: nõ ante ſentẽtiam proferant dã/
nationis: ꝙ aut reũ ſe ipſe confiteatur: aut per innocentes
aut canonice examinatos teſtes regulariter cõuincat̃. Qð
etiã de nõ notorijs intelligẽdum eſt ſicut de accuſatore: cui
dentia enim ſceleris: et confeſſio propria accuſati vicẽ ſup/
plent teſtis. ❡ Relique perſone nõ requirũtur ſemper ſed
in caſu. ❡ Aſſeſſor ad conſulẽdum iudici dum iudex nõ eſt
ſufficienter iuriſperitus. ❡ Aduocatus ⁊ procurator ad de
fendendum ac dirigendum reum vel etiã actorẽ. ❡ Tabel
lio ad ſcribendum acta:ne cadant a memoria. ❡ Executor
requiritur ad effectum ſentẽtie cõſequẽdum. Unde quãdo
iudex eſt ſufficienter peritus:actor et reus ſimiliter iudicia
rij proceſſus gnari ⁊c.poteſt ſine aſſeſſore/aduocato/procu
ratore ⁊c.celebrari iuſtum iudiciũ. ❡ Scðo notandũ ꝙ di Nota. 2. B
cte perſone deficere poſſunt a iuſticia multis modis:q̇bus
innocentes dãnificantur:et hoc vel ſcienter et ex propoſito
corrupti prece/precio/fauore/inuidia aut certa malicia:aut
ignorãter: vel nõ a propoſito propter negligentiã aut aliũ
caſum preter voluntatem accidentẽ. ❡ Ubi aduertendum
ꝙ quilibet in officio cõſtitutus/ tenetur habere peritiã tan
tã/vt poſſit officiũ iuſte exercere: vnde iudex eccleſiaſticus
habere debet ſaltẽ mediocrem ſcientiã: licet eminẽs ſit affe
ctãda:vt habetur in.c.cum nobis.de elec. in textu ⁊ in glo.
❡ In ſeculari autẽ iudicio (vt dicit Antoninus) ſi habet
conſuetudinem cauſarum vel peritiã iudicandi: poteſt cõ/
mitti cauſa iura ignoranti:et poteſt eſſe ordinarius: nam et
milites poſſunt eſſe iudices:dãtur enĩ aſſeſſores iudicibus
vt conſulant ignorãtibus iura. ❡ De iudice etiam delega/
to dicit Ulricus/ꝙ ſepe eſt ignarus iuris: quod etiã nouit
delegans:ſed ratione bonitatis delegat cauſam. Idẽ vide
tur dicendum de arbitris:dum ergo per ſe non habent pe/
ritiam ſufficientẽ: aſſumant aſſeſſores iuriſperitos vt tales
conſulant:quorũ informationibus ſuas ſuppleant imperi/
tias. ❡ Pro quorum ampliori declaratione notandum eſt Nota. 3. C
tertio poſt Alexan.de ales/par.iij.q.xl.mẽbro.iiij.ꝙ vt dici
tur Deut.j.Dei iudiciũ eſt. vnde homo iudicando gerit vi
cem dei. Ideo iudex in tribus debet conformari deo: ſcʒ in
poteſtate:in veritate:in bonitate. Hinc Exo.xviij. dixit Ie
tro moyſi. Prouide de omni plebe viros ſapientes et timẽ
tes deum:in quibus eſt veritas:et qui oderunt auariciam:
qui iudicent populum omni tempore. Poteſtas ſit in auto
ritate:veritas in iudicij diſcretione:bonitas in animi recti/
tudine. Unde Deut.xvj. Iudices et magiſtros conſtitues
in omnibꝰ portis.ecce autoritas poteſtatis: vt iudicent po
pulum iuſto iudicio:ecce iudicium veritatis. nec in alterã
partem declinent:ecce rectitudo animi. Unde ſequitur ibi
Non accipies perſonas:nec munera:quia munera excecãt
oculos ſapientum:et mutãt verba iuſtorum. ❡ Hec etiam
tria notantur Deutero.j.Date ex vobis viros ſapientes et
gnaros. Ecce diſcretio veritatis. Quorum conuerſatio ſit
probata. Ecce rectitudo bonitatis. Ut ponam eos vobis
principes. Ecce autoritas poteſtatis. ❡ Et ꝑpter defectũ
harum conditionum quedã perſone repelluntur ne ſint iu
dices. Propter defectum prime mulieres non poſſunt eſſe
iudices ratione ſexus:q: poſt peccatum dictum eſt ei. Sub
poteſtate viri eris. Unde.j. ad Corinth.xiiij. Mulieres in
eccleſijs taceant:non enim permittitur eis loqui: ſed ſubdi
tas eſſe. Eadem ratione et ſerui repelluntur a iudicis offi/
cio. De quibus.j. Pet.ij.ita dicitur. Serui ſubditi eſtote in
omni timore dominis. ❡ Propter defectum ſecunde cõdi
tionis: ſcʒ iudicium veritatis ſeu diſcretionis/ repelluntur
ſurdi et muti/furioſi/minorẽnes. Nam in iudice requiritur
ſcientia iuris:et cum hoc experientia iudicij:tamen ſm mo
deratione ſupradictam. Unde Deut.j.dicitur. Date ex vo/
bis viros ſapientes ⁊ gnaros.ſapientes.ſ.per iuris ⁊ legũ
noticiam:gnaros propter experientiam. Hinc et Nume.xj.
dixit dominus moyſi. Congrega ſenes populi quos tu no/
ſti ꝙ ſenes ſint populi et magiſtri: vt ſuſtentent onus tecũ.
Hinc propter imitationis exemplum/ iudex omnium chri/
ſtus ad actus prelationis nõ proceſſit niſi in etate perfecta
triginta annorum et poſt baptiſmum: vt habetur Luc.iij.
❡ Propter defectum tertie conditionis.ſ.propter defectũ
bonitatis ſeu approbationis vite repelluntur infames/he
retici/excommunicati aut probabiliter ſuſpecti: vt inimici
vel etiã conſanguinei actoris:de quibus probabilis eſt ſu/
ſpitio declinationis a rectitudine iuſticie. Hinc etiã.s̃. Deu
te.j.ait moyſes. Date ex vobis viros ſapientes et gnaros:
quorꝫ cõuerſatio ſit ꝓbata in tribubus vr̃is: vt ponã vobis

Not. 4. eos pꝛincipes. ❡ Quarto notandū/ꝙ quicunqꝫ vi vel me
D tu ab aliquo pecuniā vel aliā rē vtilē extoꝛquet indebitā.i.
ad qđ nō tenet̃:peccat et ad reſtitutionē tenetur:niſi ex par
te dātis turpitudo verſaret̃:tūc eñ nō eſſet reſtituendū:ſed
pauperibus erogandū. Hec maxima ſic ꝓbatur. Nam qui⸗
cūqꝫ dānificat aliū iniuſte:ad reſtitutione tenetur:vt in.c.ſi
culpa.de iniu.⁊ dam.da. ſed qui extoꝛquet indebitū dānifi
cat iniuſte: ergo ad reſtitutionē tenet̃. Cōſequētia nota cū
maioꝛe. Minoꝛ ꝓbatur:q: quicūqꝫ extoꝛquet indebitū ex⸗
toꝛquet iniuſte:et per conſequēs dānificat iniuſte. Añs pa⸗
tet: q: oīs extoꝛſio iuſta eſt extoꝛſio debiti: q: ad ea que iu⸗
ſta ſunt quilibet homo tenet̃: et per cōſequēs extoꝛſio inde
biti eſt iniuſta. ❡ Preterea. Extoꝛſio rei indebite reducit̃
ad crimen cōcuſſionis. De quo beatus Johānes Luc.iij.in
regula militū ait. Neminē concutiatis.ergo ad reſtitutionē
tenet̃. Tenet cōſequētia:q: crimē cōcuſſionis punit̃ reſtitu
tione quadrupli:vt.xviij.diſt.qm̄.§.poꝛro.et glo.cum alle⸗
gatis ibidē. Antecedēs ꝓbat̃:q: vt colligit̃.j.q.j.iubemus.
et duobus.c.ſequē. cōcuſſionis crimē eſt dū quis minatur
alicui/niſi hoc vel illud des aut facias:illud faciā vel nō fa
ciā. Vel quādo iudex venalē dat ſententiā al's nō daturus:
aut nō dat al's daturus:vel dū penā remittit pꝛemio:vel cu
piditate ingeſſit. Sic qui in accuſatione innocentū coierit:
vel qui pecuniā ob accuſationē vel nō accuſationem denū⸗
ciandā vel nō denūciandā: vel ob ferendū vel nō ferēdum
teſtimoniū accipit. Unde bꝛeuiter concuſſio eſt qñ quis ad
id qđ tenet̃:nō impedit niſi data pecunia ſaltē vltra ſtipen
diū ſibi deputatū. Unde beatus Augu.in de verbis dñi.et
habet̃.xxiij.q.j. militare. Militibus/ꝓrectoꝛibus cūctiſqꝫ
rectoꝛibus dicit̃. Quicūqꝫ ſibi ſtipēdia publice decreta cō⸗
ſequitur:ſi amplius querit:tanqꝫ calūniatoꝛ ⁊ cōcuſſoꝛ Jo⸗
han. ſentētia condemnatur. Et tantum de articulo pꝛimo.
Artic. 2. ❡ Quantū ad articulū ſcđm eſt concluſio pꝛima. Tam iu
Cōcl. 1. dex ꝙ cetere perſone ad iudiciū cōcurrentes/ſi defecerint a
E iuſticia ſciēter ⁊ ſponte:tenētur dānificatis per ipſos dāna
reſtituere. Patet ex notabili quarto:q: iniuſte dānificās te⸗
net̃ ad reſtitutionē maxime dū nullā habet legitimā excuſa
tionē. Et qui ſciēter ⁊ ſponte a iuſticia declinādo dānificat:
doloſe ⁊ fraudulenter agit:ideo nō excuſat̃:qm̄ fraus ⁊ do
Cōcl. 2. lus nemini patrocinātur. ❡ Scđa cōcluſio. Judex per ſuā
negligētiā dānificās partē: tenet̃ ipſam ſeruare indēnem.i.
tenet̃ parti leſe dāna cōpēſare. Pꝛobat̃: q: negligendo dat
cauſam efficacē dāno:et per cōſequēs tenet̃ ad reſtitutionē
dāni:per.c.ſi culpa.frequēter allegatū. vnde glo.in.c.quo⸗
niam cōtra.de pꝛoba.ſuper verbo.negligētiā. dicit. Si cul⸗
pa vel negligentia iudicis pars aliqua damnū incurrat: to
tum iudex reſarciet. Cōmittit autē iudex negligentiam ſm
Hoſtiē.quādo negligit terminare cauſam vel habere tabel
lionem vel aduertere:vel nō ꝓuidet de aduocato vt tenet̃:
vel nō curat reuoluere libꝛos/⁊ hmōi que ſuo officio incū⸗
Cōcl. 3. bunt. ❡ Tertia cōcluſio. Judex dānificans partē per igno
rantiam omittēs quod in ſe eſt facere:tenet̃ parti leſe dāna
reſarcire. Patet:q: talis in culpa eſt illati damni:cū ſe inſuf
ficientem ſciuit vel ſcire debuit:⁊ tñ cauſam iudicare p̄ſum
pſit. Et hoc verū eſt ſm Hoſtieñ.in oꝛdinario. Delegatꝰ aūt
qui neceſſitate obedientie iudicat ⁊ bona fide ⁊ de conſilio
iuriſperitoꝝ: licet iniuſte iudicet non tenet̃ ad reſtitutionē:
nec peccat:ſed magis eius aſſeſſoꝛ:ideo notāter dictum eſt:
omittens facere quod in ſe eſt. vnde ſi ſine cōſilio peritoꝝ
ſm caput ſuū iudicaret:aut aſſeſſoꝛē minꝰ idoneū ſciēter aſ⸗
Cōcl. 4. ſumeret:eſſet in culpa. ❡ Quarta cōcluſio. Judex recipiēs
F a partibꝰ munera ꝓhibita ſiue iuſte iudicet ſiue iniuſte:ſiue
vt nō iudicet:vel vt iudiciū differat:tenet̃ reſtituere recepta
Pꝛobat̃ cōcluſio. Nā quicunqꝫ recipit aliquid cōtra legem
pꝛohibentē receptionē:facit rem nō ſuam: ⁊ per cōſequens
tenet̃ ad reſtitutionē. Antecedēs declaratū eſt.ſ̄.ea.diſ.q.ij.
arti.j. Sed vtraqꝫ lege poſitiua et diuina pꝛohibitū eſt iudi
cibus recipere munera:nā vt.ſ̄.allegatū eſt Deut̃.xvj.iudi
cibus dicit̃. Non accipies perſonā nec munera ⁊c.⁊ in alijs
pluribus locis ſcripture. hoc quoad legeꝫ diuinā. Quoad
poſitiuā dicitur in.c.cum ab omni.de vita et hone.cle. Nec
iuſtum iudicium vendere licet: et venales ſentētie ab ipſis
etiam ſecularibus legibus repꝛobātur.ad idē.c.ſtatutū.de
reſcrip.lib.vj.vbi additur. Si quis autē contra cōſtitutio⸗
nem pꝛeſentē receperit: ad ipſius reſtitutionem integrā te⸗
neatur: nulla eoꝝ quibus reſtitutio faciēda fuerit remiſſio⸗
ne nullatenus ꝓfutura. Ex quo patet ꝙ remiſſio reſtitutio
nis ſi fieret per eū cui reſtitutio eſt facienda non releuat iu⸗
dicem munera recipiētem. Et licet decretalis illa loquatur
de iudice delegato:magis tamē locum habet in oꝛdinario:
vt vult glo. Facit ad idem dictū beati Augu.ad Macedo.
dicentis. Nō licet iudicem vendere iuſtum iudicium:etſi li
ceat aduocato vendere iuſtum patrocinium: et iuriſconſul
to rectū conſilium:vt habetur.xj.q.iij.nō licet. Ad idē bea⸗
tus Gꝛego.eadem.q.qui recte.vbi dicitur. Qui recte iudi⸗
cat:⁊ pꝛemiū remunerationis expectat:fraudem in deū per
petrat:q: iuſticiam quam gratis impertiri debuit:acceptio
ne pecunie vendidit. Bonis male vtuntur:qui pꝛo tempo
rali lucro iuſte iudicāt. Et ſequitur. Acceptio nummoꝝ pꝛe
uaricatio veritatis eſt. Unde pꝛo iuſto dicitur. Qui excutit
manus ſuas ab oīmi munere:iſte in excelſis habitat. ❡ Di⸗
citur notanter in concluſione:munera pꝛohibita:nā aliqua
munera ſunt quibuſdam iudicibus conceſſa. Hinc Alexā.
parte.iij.q.xl.mēbꝛo.vj.ar.iij. Nullus iudex poteſt recipere
pecuniā pꝛo iudicando:immo ſicut de pꝛedicatione ⁊ alijs
ſpiritualibus officijs dr̄. Gꝛatis accepiſtis gratis date. ita
gratis ⁊ ſine intentione pꝛecij debet iudicari:tamē ſicut de
pꝛedicatoꝛe dicit̃ Mat.et Luc.x. Dignus eſt operariꝰ mer
cede ſua.i.ſuſtentatione. ita et de iudice:tñ cū diſtinctione.
Sūt enim iudices oꝛdinarij et iudices delegati. Oꝛdinarij
ſunt duplices eccleſiaſtici et ſeculares. ❡ Judices oꝛdina⸗
rij eccleſiaſtici cum ratione ſue dignitatis habeant ſufficiē⸗
tes redditus ſibi aſſignatos:nihil omnino debēt accipere:
vnde et ad illos extenditur illud verbum Johan. baptiſte
Luc.iij. Contenti eſtote ſtipendijs veſtris: vt.ſ̄.habitū eſt
in fine arti.j. ❡ Nec exenia recipere debent a litigantibus
etiam ſponte oblata:pꝛopter ſuſpitionem vitandam a par⸗
tibus. Excipiuntur tamen eſculenta ⁊ poculenta que bꝛeui
tempoꝛe cōſumi poſſunt. Unde in allegato.c.ſtatutum. ita
dicitur. Inſuper vt gratis et cum omni puritate iudiciū co
ram ipſo ſcꝫ iudice pꝛocedat:nullum munus/vel quicquid
aliud niſi foꝛſan eſculentum vel poculentum mera liberali
tate oblatum : quod paucis conſumi poſſit diebus recipe⸗
re pꝛeſumatur. Ubi glo.de aliquo quod in muneribus con
ſiſtit:etiam vnius denarij valoꝛem recipere non poteſt niſi
eſculentum ⁊c. Et ponitur ibi iudicium pꝛo ſententia:⁊ eti
am pꝛo omni eo quod ſententiam pꝛecedit. Et dicitur mera
liberalitate:vt ſcilꝫ exactum vel petitum/directe vel indire
cte non fuerit. ❡ Sed quid ſi iudex oꝛdinarius eccleſiaſti⸗ G
cus non habet de ſua dignitate vnde viuat: nunquid tene
tur ſuis expēſis iudicare. Reſpondetur:quia ſcriptum eſt.
Juſte quod iuſtū eſt exequeris: et ſimpliciter pꝛohibitū eſt
oꝛdinario iudici:ne aliquid recipiat extra caſus conceſſos:
ſi non habet de ſua dignitate vnde poſſit gratis iudiciū im
pendere:cedat dignitati et officio. Non eñ aſſumere debet
dignitatē:qui non poteſt iuſte exequi que ſunt dignitatis.
❡ Oꝛdinarius autem ſecularis de iure ciuili petit ſpoꝛtu⸗
las:nec aliud pōt petere.iij.q.iij.inducie.§.offeratur. Spoꝛ
tule autem ſunt munera a lege nō diffinita: vt Angelus di⸗
cit in ſumma. Hoc eſt ſpoꝛtule vaſa ſunt in quibus ſolent
offerri munera iudicibus: et qualia quantaqꝫ debeant eſſe
illa munera:non eſt lege diffinitum. Dicunt tamē quidam:
ꝙ oꝛdinarius ſecularis non poteſt recipere aliquid a parti
bus eadem ratione qua eccleſiaſticus:quia et ipſe pꝛopter
iuſticiam tuendam et miniſtrandam habet ſuam pꝛouiſio⸗
nem. Poteſt tamē recipere eſculenta ⁊c. vt.ſ̄. ❡ Judex ve De iudi⸗
ro delegatus eccleſiaſticus nihil accipere poteſt niſi eſculē⸗ ce dele⸗
ta ⁊c.ſicut et oꝛdinarius: vt patet per capitulū cum ab om gato.
ni.et capl'm ſtatutum.ſupꝛa allegata. ❡ Uerum delegatus
poteſt accipere expenſas vie; dum cogitur pꝛoficiſci extra

domicilium moderatas: in quibus non plus ab vna parte
ꝙ ab alia exigat:cū cõe negotiū vtriuſqꝫ gerat. In quibus
modū teneat vt nõ occaſionẽ aſſumat pꝛoficiſcẽdi ꝓpter ex-
penſas:ſed ſola cauſe vtilitas vel neceſſitas pꝛoficiſci com-
pellat.ꝙꝙ ſi partes notabiliter pauperes fuerint:etiã ꝓ ex
pẽſis nihil pꝛoꝛſus exigat ab eiſdẽ. Fuerũt qui dixerũt ꝙ ꝓ
ficiſcẽs extra domiciliũ teneꝛ cõputare expẽſas quas domi
habuiſſet:⁊ illas ſubducere ab expẽſis vie:⁊ hoc tenet glo.
in.c.cũ ab omni. Sed Panoꝛ.in eodẽ.c.tenet ꝙ nõ. Et hec
opi.eſt magis benigna:licet tutioꝛ ſit pꝛima. ¶ Itẽ delega
tus eccleſiaſticus a pꝛincipe:ſi indiget:poteſt aſſeſſoꝛẽ par-
tibus nõ ſuſpectũ aſſumere:et ei de cõpetẽti ſalario a parti-
bus facere ꝓuideri. Si vero aſſumeret nõ indigẽs:tenetur
ei de ſuo ꝓpꝛio ꝓuidere.oia hec in.c.ſtatutũ. Neutrum aũt
pꝛemiſſoꝝ duoꝝ põt iudex oꝛdinarius. Si em̃ cõtingit eum
pꝛoficiſci:ſuis expenſis ꝓficiſcaꝛ. Similiter ſi aſſeſſoꝛẽ aſſu
mit de ſuo ꝓpꝛio pꝛouideat:qꝛ habẽt redditus ſibi aſſigna-
tos:vñ debẽt iuſticiã gratis miniſtrare:et habere debẽt pe
ritiã iudicandi:vt.ſ.dictũ eſt. ¶ Sed de delegato ab oꝛdi-
nario ſunt opiniones. Utrũ habeat expenſas ſi pꝛoficiſcaꝛ.
Tenẽt quidã ꝙ ſic:ſicut delegatus a pꝛincipe:tã ꝓ victuali
bus/ꝙ pꝛo equoꝝ vectura ⁊ ſimilibus:niſi eſſet delegatus
ad vniuerſitatẽ cauſarũ:vel ad vnã malicioſe: qꝛ tunc oꝛdi
narius habet ꝓuidere de ſuo.argumentũ ad hoc vltimum
in.c.inter cetera.de offi.oꝛdi.hãc opinionem tenet glo.in.c.
ſtatutũ. Alij tenent ꝙ indiſtincte legat⁹ oꝛdinarij nõ habet
petere expẽſas a partibus:ſed oꝛdinarius debet ſibi ꝓuide
re:et hoc tenet glo.in.c.cũ ab omni. Sed opinio pꝛima vi-
deꝛ magis equa. ¶ Delegatus autẽ ſecularis etiã a pꝛinci-
pe nõ habet niſi duos aureos in pꝛincipio:et duos in fine:
dũ cauſa excedit cẽtũ aureos. Si nõ excedit: nihil habebit:
ita diſponũt iura ciuilia: vt habeꝛ in glo.c.cũ ab oi. ¶ Sꝫ
quid ſi delegatus eccleſiaſticus nõ habet redditus vel be-
neficiũ eccleſiaſticũ ſufficiẽs vnde viuat. Panoꝛ.in.c.cũ ab
omni.tenet ꝙ põt petere id qδ põt petere delegatus a pꝛin
cipe ſeculari. ¶ Sꝫ magis placet angelo in ſum.opinio cõ
traria: ꝙ nõ poſſit niſi ꝓpter talẽ cauſam occupareꝛ ab ali-
quo honeſto exercitio de quo viuit: tũc ꝓcedit opinio Pa
nota noꝛ. ¶ Sed de notario manifeſtũ eſt ꝙ ꝓ notario cauſe q̃
ſcribit: delegat⁹ põt petere ſalariũ qδ metas rõnis nõ exce
dat: dũ tñ ipſe nullo modo cũ ipſo aut aſſeſſoꝛe lucrũ parti
cipet: vt in.c.ſtatutũ. ¶ Sed de oꝛdinario dubiũ eſt. qꝛ vi-
deꝛ ꝙ de ſuis debeat ꝓuidere ſuis officialibus:ſed ꝓbabi-
¶.5. le eſt ꝙ poſſit.hec de iudice. ¶ Quinta concluſio. Actoꝛ in
D iuſte dãnificãs reũ in ꝓceſſu iudiciali teneꝛ reo ad cõpenſa
tionẽ illati dãni. Pꝛobatur cõcluſio:qꝛ dat efficacẽ cauſam
dãni:et per ꝯñs ad reſtitutionẽ teneꝛ per capitulũ.ſi culpa.
de iniu.⁊ dam. Poteſt aũt actoꝛ in iudiciali ꝓceſſu multipli
citer deficere. Nã vt diciꝛ.ij.q.iij.§.notãdum. In criminali
actoꝛ ſiue accuſatoꝛ tripliciter peccat.ſ. calũniãdo/pꝛeuari-
cãdo/tergiuerſando. Calũniatur qñ falſa crimina alicui ex
malicia imponit: ſicut in ciuili dũ petit aliqua bona tãꝙ ſi
bi debita:que nouit per ſe vel ex cõſilio peritoꝝ ſibi non de
bere: et talis in vtroqꝫ caſu peccat moꝛtaliter: agẽs contra
charitatẽ ꝓximi ⁊ cõtra iuſticiã. Et talis de omni dãno da-
to tenetur leſo qδ inde ſecutũ eſt:ſiue in fama:ſiue in perſo
na:ſiue rebus ad arbitriũ boni viri. Et ſi eſt in ꝓgreſſu cau
ſe:debet dimittere eã ⁊ non pꝛoſequi. ¶ Scδo peccat pꝛe-
uaricando:quaſi varie certãdo ⁊ cõtingit in criminali.aliã
partẽ ſcꝫ accuſatũ/adiuuãdo/colludẽdo cũ eo vel diſſimu-
lãdo: vel nõ inducẽdo legitimas pꝛobationes quas habet
cõtra reum:⁊ acceptãdo plures excuſationes. Et cũ hoc fa
cit coꝛruptus pecunia a reo aut pꝛecib⁹ eoꝝ inductus:tunc
ſm beatum Tho.ij.ij.q.lxviij.ar.iij.peccat moꝛtaliter:qꝛ fa
cit cõtra rẽpublicã:cuius bonũ pꝛocuraꝛ per punitionẽ cri
minũ. Et hoc verũ ſi falſitatẽ cõmittit aut malicioſe agit:⁊
ſi ex hac pꝛeuaricatione ſequeretur notabile dãnũ reipu. vi
detur ꝙ ad reſtitutionẽ tenetur reipu.per ca.ſi culpa.de in-
iu.⁊ dam. In cauſa aũt ciuili/vbi agitur de tẽpoꝛalibus:qꝛ
ibi non intẽditur niſi indemnitas actoꝛis ſeu acquiſitio iu-
ris ipſius:⁊ quilibet poteſt iuri ſuo renunciare:ideo abſqꝫ
peccato poteſt deſiſtere a pꝛoſecutione cauſe ſue: ſiue con-
coꝛdando cum aduerſario ſiue cedendo liti ad vitandũ ex-
penſas et grauamina litigioſa. ¶ Tertio peccat tergiuer-
ſando qui penitus ab accuſatione deſiſtit in criminali: aut
liti cedit in ciuili. Et de hoc dicitur: ſicut ſtatim dictũ eſt in
pꝛeuaricatione. ¶ Nota tamen:ſi actoꝛ habet iuſtã cauſam
criminalem vel ciuilem: et eã pꝛoſequitur per indebita me
dia: vt per teſtes coꝛruptos:aut falſa inſtrumenta ⁊c̃.obtẽ-
ta victoꝛia. Licet peccet vtendo indebitis medijs: tamẽ qꝛ
certus eſt de iuſticia cauſe:non tenetur ad reſtitutionẽ. Si-
militer ſi credit ſe habere cauſam iuſtam ſic infoꝛmatus ab
aduocatis. Licet ſit iniuſta ⁊ vincit:non tenetur reſtituere
durante bona fide. Si tamẽ poſt certificatur de erroꝛe ſuo:
tunc tenetur ad reſtitutionem illoꝛum bonoꝛum in iudicio
obtẽtoꝛum:niſi iam bona fide pꝛeſcripſerit. Idem eſt de eo
qδ quis tenet ex iniuſta ſententia data pꝛo eo a iudice: etiã
non pꝛocuratione ipſius obtinentis: ſed ignoꝛãtia vel ma-
licia iudicis lata:dum nouit ſententiam eſſe iniuſtam: licet
qui ſuccubuit non appellaſſet. Et in hoc videtur conſenſiſ
ſe ſententie: quia conſenſus ille non eſt verus ſed pꝛeſum-
ptus:quia non ſufficit in foꝛo cõſcientie hec Antonin⁹ par.
ij.titu.j.c.xix.§.v. ¶ Sexta concluſio. Reus ſe calumnioſe Coꝛ.6.
defendẽdo inferens damnum actoꝛi vel iudici: tenetur ad I
reſtitutionem damni. Pꝛobatur communi medio:quia dat
efficacem occaſionem damni. ¶ Defendit autem ſe tripli-
citer:aut calumnioſe dicendo falſitatem:aut tacendo veri-
tatem quam tenetur dicere: aut friuole et iniuſte appellan
do. Nam falſitatem in ſua defenſione cõmittens ſcienter:ſi
ue mentiẽdo ſiue aliter:efficitur periurus/pꝛopter iuramẽ-
tum calumnie: quod pꝛeſtãdum eſt etiam in cauſa crimina
li:et ita peccat moꝛtaliter. ¶ Ex quo patet ꝙ nũꝙ licet ne-
gare veritatem:quia negando veritatem committit falſita
tem. Poteſt tamen tacere veritatem quando illam non te-
netur cõfiteri. Tenetur autem reſpondere veritatem:dum
a ſuo iudice inquiritur ſm foꝛmam iuris: cũ ſunt ſemipꝛo-
bationes cum exoꝛta fama ⁊c̃. Unde qui ſic inquiſitus ta-
cet aut negat veritatem:etiam in caſu moꝛtis:peccat moꝛta
liter. Cuius ratio ſm beatum Thomam.ij.ij.q.lxix.artic̃.j.
Nam quicũqꝫ facit contra debitum iuſticie: moꝛtaliter pec
cat. Pertinet autem ad debitum iuſticie ꝙ aliquis obediat
ſuo ſuperioꝛi in his ad que ius ſue pꝛelationis ſe extendit.
Iudex autẽ ſuperioꝛ eſt eius qui ab eo legitime iudicatur:
et ideo tenetur accuſatus iudici ſuo legitimo ex debito ex-
ponere veritatem:quam ab eo ſm foꝛmam iuris exigit. Et
ideo ſi reſpõdere noluerit veritatem quam dicere tenetur:
vel ſi eam mendaciter negauerit:moꝛtaliter peccat. Si ve-
ro iudex hoc exquirit quod non poteſt ſm oꝛdinem iuris:
non tenetur ei reſpondere: ſed poteſt per appellationẽ vel
aliter:ſine tamen mendacio:ſubterfugere. Hec Thomas.
Et ſubdit eadem queſtione arꝉ.ij. Aliud eſt veritatem tace
re: aliud falſitatem pꝛoponere ſeu dicere. Pꝛimum in caſu
licet. Non enim tenetur quis omnem veritatem confiteri:
ſed illam ſolam quam poteſt et debet iudex ſm foꝛmam iu
ris inquirere. Secundum vero ſcilicet falſitatem pꝛopone-
re in nullo caſu licet. Poteſt ergo accuſatus ſeu impetitus
ſe per vias licitas defendere occultando veritatem quam
non tenetur confiteri:et per alios conuenientes modos:ſi
ne aſſertione falſitatis aut negatione veritatis. Nã qui ve-
rum negat:negando falſum dicit. Et hoc non eſt ſe calum-
nioſe defendere: ſed pꝛudẽter euadere: vt dicit ſctũs Tho. Z
¶ Sed quid:ſi quis accuſaꝛ de crimine occulto perpetra-
to per vnum coꝛam iudice/quid reſpondebit.quia reſpon-
dere compellitur per iudicem: non poteſt negare iuxta pꝛe
dicta: qꝛ ſic diceret falſum:ſi confitetur ſeipſum diffamat ⁊
vltimo ſupplicio ſe exponit. Reſpondet Sco.diſtin.xv.q.
vltima pꝛope finem:ꝙ caute reſpondeat negando pꝛopoſi
tum vt pꝛopoſitum:hoc ſine mendacio poteſt:quia pꝛopo
nitur in publico vt publicũ/et publice pꝛobandũ. Sic aũt
negare poteſt dum ſcit ipſum nõ poſſe pꝛobari in publico.

Qđ ſi iudex vrgeat eū vt ſimpliciter cōfiteatur ꝓpoſitum: vel publice negет: reſpōdere pōt: ꝙ ipſe reſpondit ſufficienter ad accuſationem. Nec ab illa reſpōſione vult declinare. Faciat iudex erga accuſantē qđ iuris eſt. Qđ ſi vltra iudex vrgeret: ꝓteſtetur de grauamine ꝛ recurrat ad remediū appellationis. ¶ Sed nūquid reus accuſatus in publico de crimine occulto / ſimpliciter pōt negare: intendēs illud negare vt ꝓpoſitum eſt: ſcꝫ vt publicū. ſicut ſacerdos facit de cōfeſſo dicēs: nihil malū ſcio illū feciſſe: q: loquit̄ vt in publico. audiuit autē in alio foro. Nihil hic determinat Sco. ſed cōſulit: vt ſi quis hoc modo negauit: agat penitētiā de iſta negatione indiſtincte tāꝙ de tali quale ipm eſt: vtpote ſub tali indiſtinctione. Si mortale eſt / tāꝙ de mortali. ſi veniale tāꝙ de veniali: q: ſm beatū Grego. Bonarū mentiū eſt ibi agnoſcere culpā vbi culpa nō eſt. Sic etiā quoad tertiū: ſi iniuſte ꝛ friuole appellat: puta cauſa afferende more ne cōtra eū iuſta ſentētia exequat̄: mortaliter peccat: ꝛ calūnioſe ſe defendit. Agit em̄ contra iuſticiā: q: officiū iudicis friuole impedit: et per hoc ei iniuriā facit. Similiter aduerſario ſuo: cuius iuſticiā inquātū poteſt perturbat. Et tenet̄ ad ſatiſfactionē de dāno ꝛ expēſis. ¶ Et dicitur notanter / ſi appellat iniuſte ꝛ friuole: q: ſi appellat ex cōfidentia iuſticie: q: ſcꝫ credit ſe habere iuſtā appellandi cauſam: non peccat. Si tn̄ errat: ad reſtitutionē tenet̄ dāni: ſi quod ſuo errore intulit iudici vel aduerſario. Hec Tho. ar. iij. queſtionis allegate. Sed diceres: pōt ne cōdēnatꝰ ad mortē ſe defendere. Rn̄det ſctūs Tho. vbi. ſ. ar. iiij. diſtinguendo: aut eſt iuſte condēnatus: aut iniuſte. Si ſcđm: q: tale iudiciū eſt ſimile violentie ꝛ latrocinio. ſm illud Ezechiel. xxij. Principes eius in medio eiꝰ quaſi lupi rapiētes predā: ad effundendū ſanguinē: ꝛ ad perdēdas aias et auare ſectāda lucra. Ideo ſicut licet reſiſtere latronibꝰ: ita licet i tali caſu reſiſtere malis iudicibus: niſi forte timeretur ſcādalū: et grauis ex hoc turbatio oritura. Si primū: nō licet ſe defendere violētiā inferēdo: q: ex parte eius eſſet bellū iniuſtū: nō tn̄ tenet̄ facere illud vnde moriat̄: q: nullus ita cōdēnatur ꝙ ipſe ſibi inferat mortē: ſed ꝙ mortē patiat̄ inferendā ab alio. Vn̄ non tenetur manere in loco carceris vnde ducat̄ ad mortē: ſi poteſt euadere. Sicut ſi cōdēnatus eſſet vt fame moreret̄: non peccat ſi cibū occulte ſibi miniſtratū ſumeret: q: nō ſumendo ſeipm̄ occideret. Tenet̄ tn̄ nō reſiſtere agēti eū inuadendo: quin patiat̄ qđ iuſtū eſt eū pati. ¶ Septima cōcluſio.

Cōcl. 7. Z Teſtis dānificās ꝓximū / falſum vel dubiū ꝓ certo aſſerendo: aut requiſitus veritatē ſibi notā / occultādo: ſeu teſtimoniū ſuū vendēdo: grauiter peccat: et ſatiſfacere tenet̄ proximo per eū leſo. Probat̄ cōcluſio: q: omnis iniuſte damnificās proximū tenet̄ ad ſatiſfactionē leſo: vt frequēter dictū eſt et probatū: ſed teſtis de quo concluſio eſt talis: ergo ꝛc̄. Cōſequētia nota cum maiore. Minor oſtēditur ſm partes cōcluſionis. Nā teſtis falſum ꝛ dubiū ꝓ vero aſſerēs peierat ꝛ cōtra preceptū Exo. xx. facit. Nō dices falſum teſtimoniū. Nō em̄ admittit̄ teſtis niſi iuratus. Et ſi remittit̄ iuramentū de cōſenſu partiū: nihilominus teſtificando falſum vel dubiū vt certū: ꝛ per ꝯn̄s mētitur pernicioſe / quare peccat. Et ſi damnificat / iniuſte damnificat: ergo. Probat̄ etiā concluſio de occultante teſtimoniū ſeu recuſante. Nā negligens illud ad quod tenet̄: peccat: ꝛ ſi ex hoc aliquis dānificatur: iniuſte damnificat. Sed requiſitus a ſuo ſuperiore in his que ad iuſticiā ꝑtinēt: tenet̄ obedire. Tale autē eſt ferre teſtimoniuꝫ in manifeſtis: et in his in quibus fama p̄ceſſit. Hoc em̄ ad iuſticiā pertinet. Non aūt in quibꝰ fama nō preceſſit: nec ſolū tenet̄ ferre teſtimoniū tale requiſitꝰ propter obedientiā. Sed etiā quādoꝗ nō requiſitus ꝓpter fraternam charitatē. Unde ſi teſtimoniū alicuiꝰ fuerit neceſſariū ad liberandum ꝓximū ab iniuſta morte vel pena quacūꝗ aut falſa infamia vel etiā ab iniquo damno: licet nō requiſitus: tn̄ ferre tenet̄ / ſaltē faciendo quod in ſe eſt: vt veritatē denunciet alicui qui ad hoc ꝓdeſſe poſſit. Dicit̄ em̄ in pſal. Eripite pauperem: et egenū de manu peccatoris liberate. et Prouer. xxiiij. Erue eos qui ducunt̄ ad mortē / ſcilicet iniuſtam: nam damnū videt̄ dare qui id cū poſſit negligit cauere. Sicut non cibans fame morlētem: ſm Amb. occidit. Super his vero que pertinēt ad cōdēnationē alicuius: nullus tenetur ferre teſtimoniū: niſi dū a ſuperiore ſm iuris ordinē cōpellitur: q: ſi circa hoc veritas occultat̄: nulli ſpeciale dānū naſcitur. Et ſi ex hoc immineat periculū accuſatoris nō eſt curādū: q: ipſe ſe in hoc periculū ſpōte ingeſſit. ſecus de reo: quia ei periculū imminet eo nolēte. Similiter de eo qđ ſub ſecreto cōmiſſum eſt: nō tenet̄ ferre teſtimoniū: q: illud eſt cōtra ius naturale: cōtra qđ hō precipere nō pōt: niſi tale fuerit qđ cognitū ſtatim tenet̄ manifeſtare. Puta / ſi ꝑtineret ad corruptionē multitudinis: ſpūalē vel corporalē: vel in graue dānū alicuius perſone. Et ſi q̇d aliud eſt hmōi qđ quis propalare tenet̄: vel teſtificādo vel denūciādo. Nā cōtra hoc debitū obligari nō poteſt per ſecreti cōmiſſionē: q: in hoc infringeret fidē quā alteri debet. Hec eſt ſentētia Tho. ij. ij. q. lxx. ar. j. Sic ergo vt dicit Alexā. q. xliij. par. iij. mēbro. j. Cōfeſſio veritatis in teſtimonio dū requiritur ad purgationē innocētie: vel ad recuperationem: vel ad correctionē culpe: vel ad recuperationē rei ſue: tenetur quilibet ferre teſtimoniū. Et in illis caſibus loquit̄ Augu. Qui veritatē occultat: ꝛ qui loquit̄ mēdaciū vterꝗ reus eſt: ille q: prodeſſe nō vult: iſte q: nocere deſiderat. Itē de lege nature et euangelij quilibet tenet̄ alij facere qđ ſibi vellet fieri: ſed ſi aliq̇s periclitaret̄ in ꝑſona ꝓpter defectū teſtimonij veritatis vel amitteret ſua: vellet ꝓ ſe teſtimoniū dici: ergo in ſimili caſu tenet̄ etiā teſtimoniū dicere ꝓximo. Hec Alexan.

¶ Quoad tertiā clauſulam ꝓbat̄ cōcluſio: ſcꝫ de vēdendo teſtimoniū. Nā nequaꝙ licet vēdere teſtimoniū / etiā verū: multo minus falſum. Dicit em̄ btūs Augu. ad Macedo. ꝛ habet̄. xiiij. q. v. Nō ſane. Nō ideo debet iudex vēdere iuſtū iudiciū: aut teſtis teſtimoniū verū: q: vēdit aduocatus iuſtū patrociniū: iuriſperitus verū cōſiliū. ſequit̄. Cū aūt iudicia ꝛ teſtimonia que nec iuſta nec vera vendēda ſunt: iniqua ꝛ falſa vendūtur: multo ſceleratius vtiꝗ pecunia ſumitur: q: ſcelerate: etiā ꝗuis a volētibus dat̄. Et ſi teſtis pecuniā ꝓ teſtimonio recipit: ad reſtitutionē tenet̄: ſicut etiā iudex / vt in predicto caplō Augu. ſequit̄. Poteſt tn̄ teſtis accipere expēſas vie. dū oportet ꝓ ferēdo teſtimonio ad locū remotū ꝓcedere: ab eo qui eū ꝓducit. Similiter quātū perdit: ſi huiꝰ occaſione operā ſuā ꝛ lucrū dimittit. §. vēturis. iiij. q. iij. Similiter etiā mercedē dierū q̇bus ſtetit occupatus ꝓ teſtimonio reddendo: vt dicit Franciſcus de platea.

¶ Octaua concluſio. Perſone ad iudiciū non eſſentiales / Cōcl. 8. M
nec neceſſarie: vtputa aſſeſſor / aduocatus / ꝓcurator / tabellio / executor: dum in cauſis ſcienter nō iniuſtis laborāt: nec de publico ſtipendium certum recipiūt: precium moderatum ſui laboris recipere poſſunt. Probatur illa concluſio: de aſſeſſore ſatis ex ſecunda et tertia concluſionibus. Nam nemo tenetur de proprijs facere beneficium: nec ſuis expēſis militare. Similiter et de aduocato et iuriſcōſulto / patet ex verbis beati Auguſtini. ſ. allegatis ad Macedoniū. Et beati Grego. Iuſtū eſt vt illi conſequātur ſtipendiū: qui ꝓ tēpore ſuū cōmodare reperiūtur obſequiū. Et ꝗuis conſiliū ꝛ patrociniū: ſicut ꝛ ſciētia iuris: ſit res ſpiritualis ſm ſe cōſiderata: tn̄ labor in diſceptādo: in diſputando: in libros reuoluendo ꝛ ſtudendo: que pertinent ad iuris conſilium: et ad cauſe patrocinium: quia non ſolum mentem: ſed etiā corpus fatigant: corporalis eſt. Et ratione iſtiꝰ dicit Augu. ꝙ aduocatus poteſt vendere iuſtum patrociniū: ꝛ legiſperitus verum conſilium. Et ideo dicit Alexan. q. xliiij. parte iij. mēbro. ij. ꝙ ſi ſine labore legiſperitus poſſet reſpondere petēti conſiliū: nō eſt aliqua ratio quare poſſet recipere: immo quod gratis accepit ꝛ gratis debet dare: ꝛ ideo dicitur in cōcluſione: Dū laborant. ¶ Uerum hoc alijs nō placet dicētibus: ꝙ licet iuriſperitus tūc nō laborat dum ſine ſtudio ꝛ labore reſpondet petēti cōſiliū: prius tn̄ laborauit / vt ſciētiam acquireret: qua poſterius ſine ſtudio petēti cōſuleret. Et licet iudex ſimiliter laboret: tamē q: ꝓuiſus eſt de publico: ideo preciū accipere nō poteſt pro laboribus iudicij.

¶ Dicitur notãter in cauſis ſciẽter nõ iniuſtis: q: de fouen
tibus cauſas quas ſciũt iniuſtas: dicet cõcluſione ſequẽti.
¶ Dicit nec de publico ſtipẽdiũ recipiũt: q: ſicut dicit Au
gu. in de verbis dñi: ſup illud Luc. iij. Neminẽ cõcutiatis.
Quicũq ſtipẽdia publica decreta conſequitur: ſi amplius
querit tãq calũniator et cõcuſſor Johãnis ſentẽtia cõdẽna
tur. xxiij. q. j. militare. ¶ Dicitur preciũ moderatũ ſui labo
ris: q: vt dicit btũs Leo. lxj. diſtin. miramur. §. merito. Pro
laboribus multis: p moribus caſtis: p actionib⁹ ſtrenuis
celſioris loci premiũ debet. ¶ Deniq arceantur a profeſſio
ne aduocatorum: qui cũ graui dãno litigatoris: et depredatio
ne potẽtes inueniuntur. vñ ad immoderate receptorum reſti
tutionẽ tenentur. Hinc Augu. ad Macedo. q ab his extor
ta: per immoderatã improbitatẽ repeti ſolẽt: data per tole
rabilẽ cõſuetudinem nõ ſolẽt. xiiij. q. v. nõ ſane. ¶ Et notat
Alex. vbi. ſ. q moderamẽ ſalarij ex quattuor attẽdi põt: ſcz
ex quãtitate cauſe: ex labore aduocationis: ex ſciẽtia et facũ
dia aduocãtis: et ex cõſuetudine regionis. ¶ Puto tñ om
nia illa reduci poſſe ad laboris quantitatẽ preſentis vel pre
teriti. Nã cauſa magna maiorẽ curã et ſollicitudinẽ habet: et
per pñs maiorẽ laborẽ exigit in fideli aduocato. Alioqn nõ
video q pꝑter ſolã cauſe quãtitatẽ preciũ aduocati equali
ter laborãtis augeri poſſit. Sic ſciẽtia et facũdia laborẽ ha
buerũt preteritũ: quib⁹ hec acquiſita ſunt. Regiõis quoq
cõſuetudo: quatenus eſt rationabilis: innitit quantitati la
boris. Nã vt dictũ eſt: labores vigilie et fatigationes vẽdi
pñt: non dona dei gratis accepta: nec ea que nihil ſunt ad
uocatorum: vt cauſe quãtitates. Quippe nullus qđ nõ ſuum
eſt: vẽdere põt. ¶ Et nota ſm Raymũ. q incepta cauſa nul
lũ debet aduocatus pactũ facere cum litigatore quẽ in pro
priam recepit fidẽ: q: poſſet eſſe occaſio magni periculi: q:
qñ videret cauſam in periculo: tũc cogeret clientulũ ſuum
inire pactũ cũ eo: et dare ſibi ſalariũ ad libitũ. de hoc. iij. q.
vij. §. preterea. Poteſt tñ petere ſalarium a principio litis:
vel poſt finẽ. ¶ Poteſt em̃ ſm Hoſti. aduocatus poſt finẽ
litis cogere cliẽtulũ p iudicis officiũ ad dandũ debitũ. Eti
am ſm Hoſt. nõ licet paciſci de certa parte litis: vt de quar
ta/ſexta vel decima. Qđ ſi faceret: debet ei interdici exerci
tium aduocãdi: ne per fas et nefas intendat ad victoriã cau
ſe: vt poſſet cõſequi pmiſſum. De certa tñ quantitate precij
põt a principio litis paciſci: dũ fuerit moderata et nõ exceſſi
ua. ¶ Et que dicta ſunt de aduocato: proportionabiliter in
telligẽda ſunt de pcuratore et executore: qui et ipſi pmium
moderatũ ſuorum laborum pñt recipere eadẽ rõne qua ſuperio
res. ¶ De tabellione autẽ. ſ. dictũ eſt: qui laborum ſuorum mer
cedẽ recipit: vel a iudice vel a publico vel a partibus qbus
cl. 9. ſcribit. ¶ Nona cõcluſio. Si perſone precedẽti cõcluſione
R expreſſe in actib⁹ ſuis excedũt limites rectitudinis: tenẽtur
ad reſtitutionẽ dãni pſonis per ipſas leſis. Satis patet hec
concluſio ex prima: q: dãnũ infert: tenet ad ſatiſfactionẽ dã
ni. ¶ Poſſunt aũt excedere tramitẽ rectitudinis pluribus
modis. Primo: ſi aduocatus ſeu pcurator ſciẽter defendit
cauſam iniuſtã. Tũc em̃ peccat mortaliter: q: illicitũ eſt co
operari alicui ad faciendũ malum: cõſulẽdo/adiuuãdo/de
fendẽdo/aut cõſentiẽdo. Roma. j. Digni ſunt morte/nõ ſo
lũ qui ea faciũt: ſed etiam qui cõſentiũt faciẽtibus. Sic ſi in
principio cauſam credit iuſtã: et in pceſſu videat eã iniuſtã:
proſequẽdo eã poſtq nouerit iniuſtã/grauiter peccat. Nõ
tñ debet eã prodere: vt iuuet partẽ oppoſitã: nec ſecreta re
uelare. Sed debet eã deſerere ac cliẽtulo ſuo dicere: q non
habet iuſtã cauſam: et eũ ad cedẽdum inducere vel ad com
ponẽdũ cũ aduerſario/ſine aduerſarij dãno: vt dicit Tho.
Et tenetur talis ad omne dãnũ: qđ altera pars ex eius auxi
lio incurrit: niſi clientulus ſuus obtẽta victoria vellet reſti
tuere. Si vero clientulus ſuccũbit: neſciẽs cauſam ſuam in
iuſtã: ſeductus per aduocatũ: tenet aduocatus cliẽtulo ſuo
in caſu de om̃ibus expẽſis factis in litigãdo. Secus ſi dixit
cliẽtulo: cauſam ſuã fore iniuſtã: et cliẽtulus voluit eã defen
dere. ſic em̃ eſt in culpa: tenet tñ parti aduerſe ſi iam dãniſi
cauit. Si vero ignoranter iniuſtã cauſam defendit: putans
eſſe iuſtã: excuſatur ſm modũ quo ignorãtia excuſare põt:
vt dicit Tho. ¶ Scđo excedit aduocat⁹ limites rectitudi
dinis in defendẽdo cauſas: dũ fuerit ignorãs vel negligẽs.
Nã ſi aſſumit iuſtã cauſam: et ex ignorantia notabili aut ne
gligẽtia ſua pdit: q: nõ reuoluit libros vt inueniat: quibus
cauſam iuſtã/iuſte defendit. Aut pcurator nõ reſpiciẽs ter
minos ſuos: clientulus ſuus perdit cauſam: peccat et tenet
ad reſtitutionẽ toti⁹ damni quod patit cliẽtulus. Sua em̃
culpa damnificat per negligentiã aut ignorantiã. Non em̃
debuit aſſumere officiũ ad quod nõ fuit idone⁹: nec eſſe ne
gligens qui patronũ ſe exhibuit: et diligẽtie ſue condignũ
pmiũ expectauit. ¶ Tertio excedit limites rectitudinis: ſi
allegat falſa contra conſcientiã: vel inſtruit falſum teſtẽ vel
inducit clientulũ ſuũ ad negandã veritatẽ: etiã ſi defendat
iuſtam cauſam: et aliter obtinere nõ poſſit victoriã. Nã ſm
apoſtolũ Rom̃. iij. Non ſunt faciẽda mala vt eueniant bo
na. Nec licet vti idebitis medijs vt veniatur ad bonũ finẽ.
Deut. xvj. dicẽte ſcriptura. Juſte quod iuſtũ eſt exequeris.
Nõ tñ videt q ad reſtitutionẽ teneat: q: pars ſua nõ dãni
ficat. ¶ Verũ ſi per inordinata media hmõi induceret ma
iores expẽſas: videt q ad reſtitutionẽ illarum teneat: ſiue par
tis ſue ſiue aduerſe: q: ibi dedit occaſionẽ efficacẽ dãno in
iuſto. Sic ſi abſtulit bonã cauſam et iuſtã aduerſario p mo
dos dictos vel cauillatiões: aut indebitas calliditates aut
aſtutias: vel ipm grauauit p dilationes ſuperfluas: vel fa
ciendo poſitionẽ duplicẽ aut cauilloſam: tenet talis in ſoli
dum ad verũ intereſſe. i. ad omne damnum: et cũ hoc reſti
tuere premiũ acceptũ ſm Hoſti. lib. v. de reſtitutionib⁹ ver.
Quid de aduocatis. et ſm cõſtitutionẽ Grego. decimi. Ad
uocatus id quod recipit iniqua aduocatione vel cõſilio te
netur duplũ reſtituere. Et nihilominus de dãnis tenet ſa
tiſfacere leſis. Dũ vero cauſa eſt dubia: vtrũ contineat iuſti
ciã vel ne: dũ ſibi remanet dubia vſq ad diffinitionẽ cauſe:
licet aduocato procuratori et iuriſconſulto iuuare clientulũ
ſm do. Anto. ¶ Poteſt tamẽ vt dicit beatus Tho. aduoca
tus defendẽs cauſam iuſtã/prudẽter occultare ea quib⁹ im
pediri poſſet proceſſus eius: ſed nõ licet ei aliqua falſitate
vti. Sicut iuſte bellãtes poſſunt bellare ex inſidijs/ſua pru
dẽter occultãdo: nõ aũt fidẽ vel promiſſa violãdo. ¶ Quã Artic. 3.
tum ad articulũ tertiũ dubitatur primo. Cui perſone iudi Dub. 1.
ciales ad reſtitutionẽ obligate tenẽtur reſtituere que iniu Q
ſte receperunt. Reſpondetur generaliter poſt Alexan. par.
iij. q. xl. membro. vj. ar. iij. Quia aut dans huiuſmodi pecu
niam turpiter dedit ad corrumpendum iudicem/aſſeſſorẽ/
teſtem vel huiuſmodi: directe vel indirecte. Directe/vt iu
ſticiam faciat. Indirecte/vt ſibi inclinetur ſpe certitudinis
victorie: et tunc non debet reſtitui ei qui dedit: quia turpi
ter dedit: ſed pauperibus: vel ei in cuius iniuriam datũ eſt
cui etiam omne damnum paſſum reſtituere tenetur. Si au
tẽ non dedit turpiter: ſed intentione bona: vt faceret quod
facere tenebatur: vt q iudicaret iuſte: vel proferret verũ te
ſtimonium: aut daret iuſtum cõſilium: vt ſic ius et quietem
conſequeretur: tunc iniuſte recipiens ſm predicta reſtitue
re tenetur ei qui dedit. Et ita generaliter dicendum eſt in ſi
milibus. ¶ Dubitatur ſecundo: vtrum iudex nõ condem Dub. 2.
nans partem vnam puta iuſticia carentem in expenſis: te
neatur ipſe de ſuo reſtituere alteri parti. Reſpõdent cõiter
doctores q tenetur/ſi fuit petitũ alr̃ nõ: q: iudex non iudi
cat de his que nõ petũtur. Sic limitat glo. in. c. finali de re
ſcriptis. l. ſancimus. C. de iudi. ¶ Dubitatur tertio: de con Dub. 3.
dentibus leges iniquas: an ad aliquam reſtitutionẽ teneã R
tur. Pro reſponſione nota q lex iniqua eſt: que eſt contra
ius naturale vel diuinum: aut contra ius poſitiuum: cõtra
libertatem eccleſiaſticam: aut facta ad opprimendos pau
peres et iuſticiam impediendam vt dicit Hoſtien. lib. v. de
reſtitutionibus. §. Quid de cõdẽtibus leges iniquas. mul
ta ad hec iura allegans. ¶ Quo premiſſo reſpondetur ppõ. 1.
per duas propoſitiones. ¶ Prima. Licet de iure talia ſta
tuta non valeant: tamen facientes ea et conſentiẽtes: ac vo
luntarie ea obſeruantes; atq ſm ea iudicantes/peccant

moꝛtaliter.Et ſi ſunt contra eccleſiaſticam libertatē ſunt ex
cōmunicati.Primū pꝛobat̃ ꝙ non valeant:diſt.viij.que cō
tra moꝛes. Unde Eſaie.x.Ue qui condunt leges iniquas:
et ſcribentes iniuſticiā ſcripſerūt: vt oppꝛimerēt in iudicio
pauperes: ⁊ vim facerent cauſe humiliū populi mei:vt eſ
ſent vidue pꝛeda eoꝝ: et pupillos diriperent:quid facietis
in die viſitationis et calamitatis ⁊c̄.Ex quo patet ſecundū
ꝙ moꝛtaliter peccant.Ue em̄ non impꝛecat̃ ſcriptura regu
lariter:niſi ex pꝛoceſſu moꝛtalis peccati.Tertiū patet in ca
pitulo.nouerit faternitas tua.de ſentētia excōmuni.in qua
decretali ſeptuplices ꝑſone excōmunicant̃.Pꝛimo omnes
illi qui ſtatuta edita ⁊ cōſuetudines introductas contra ec
cleſie libertatē fecerunt ſeruari.Secundo:omnes qui eadē
ſtatuta non fecerunt deleri ꝙpꝛimū ſciuerunt: ſi tm̄ poteſta
tem delēdi habēt.Tertio: omnes ſtatutarij eoꝛūdē.Quar
to:ſcriptoꝛes taliū ſtatutoꝛū. Quinto:poteſtates/cōſules/
rectoꝛes/⁊ conſiliarij locoꝛū:vbi pꝛedicta ſtatuta de cetero
edita fuerint. Sexto: quicūqꝫ iudicāt ſm ea.Septimo qui
ꝓpō.2. iudicata redigunt in publicam foꝛmā.¶ Secunda pꝛopo
ſitio.Statuentes leges iniquas/reſtituere tenentur omne
damnū quod pꝛouenit alicui ratione talis legis.Similiter
⁊ omnes eam volūtarie obſeruantes:⁊ eius occaſione ali
quid acquirentes.Hanc pꝛopoſitionē Angelꝰ in ſumma in
verbo.lex.§. vltimo/oſtendit per ſimile: ſicut participātes
cum raptoꝛibus tenent̃:de quibus.ſ.dictū eſt.Hoc quoad
ſecūdam partem pꝛopoſitionis.Quoad pꝛimā patet:quia
tales ſtatutarij et ceteri hac occaſione excōmunicati: dāt ef
ficacem occaſionem damni: ergo tenent̃ ad reſtitutionem
Dub.4. ꝑ cap̄.frequētiſſime allegatum.ſi culpa.de iniurijs.¶ Du
Q bitatur quarto:vtrū pauperibus ac impotentibꝰ teneātur
aduocati gratis patrocinari.Reſpōdet Alexander par.iij.
q.xliiij.mem.j.ꝙ legiſperiti conſiliū/⁊ aduocati patrociniū
tenētur gratis miſerabilibus perſonis:que nō habēt quod
tribuant:⁊ pꝛopter defectum conſilij ⁊ patrocinij amittunt
cauſas ſuas ⁊ grauant̃ iiuſte. Pꝛobat hoc autoꝛitas Amb.
lib. de officijs di. Grādis culpa eſt ſi te ſciēte fidelis egeat.
Si ſcias eū ſine ſumptu eſſe ⁊ famē tolerare/erūnas perpe
ti qui egere erubeſcit.Si in cauſam ceciderit aut captiuita
tis ſuoꝝ aut calūnie:et nō adiuues. Grandis culpa eſt iuriſ
perito miſerabilibus ꝑſonis ſubtrahere iuris cōſiliū:et ad
uocato ſubtrahere patrociniū. Pꝛeterea medicus tenetur
pauperi languido impēdere curā ⁊ cōſiliū medicine:vt di
cit btūs Symmachꝰ.Nō eſt grādis differētia:vtrū letū infe
ras vel admittas.Moꝛtē em̄ lāguidis pꝛobatur infligere:
qui hanc cū poſſit/nō excludit. Ergo pauperi oppꝛeſſo in
iuſte tenet̃ aduocatus impēdere patrociniū pari ratione.
Item: qꝛ ſm legē boui inimici erranti tenemur ſubuenire/
eūqꝫ reducere.Exo.xxiij. Multo foꝛtius iuriſperitus pau
peri ignoꝛāti tenet̃ ꝯſulere: ⁊ aduocatus patrociniū imper
tiri.Et dicit Ange.in ſum.in ver.aduocatus.§.decimo. Iu
dex ſciēs talē impotentē: tenetur ſibi pꝛouidere de aduoca
to:qꝺ ſi nō facit:peccat ſimiliter ſicut aduocatꝰ.ambo moꝛ
taliter:ſi pauper ex defectu patrocinij/graue damnū incur
rit:venialiter vero/ſi leue.Debet ergo iudex pꝛecipere vni
ex aduocatis ꝙ gratis aduocet ꝓ tali impotēte ⁊ paupere.
Et ſi ei nollet obedire:debet ei iudex officiū interdicere ad
Dub.5. uocationis. ¶ Quinto dubitat̃:vtrū liceat pecuniā pꝛo ſi
R gillatione litterarū/ſententias iudicū:iuſticiam: aut alios
actus iudiciales:vel donationes liberales: ſiue gratias cō
Propō tinentiū extoꝛquere. Ad hoc dubiū reſpondet̃ per vnicam
vnica. pꝛopoſitionē que eſt hec. Extoꝛquens pecuniā:aut rē pecu
nia appꝛeciabilē pꝛo ſigillo litterarū:iuſticiā vel gratiā cō
tinentiū vltra valoꝛē materie qua ſigillatur: iniuſte grauat
pꝛoximū:et ad reſtitutionē obligat̃.Hāc pꝛopoſitionē pꝛo
babiliter pono:quantū ſubiecte rationes pꝛobāt: offerens
eā pie coꝛrigēti. Pꝛius tm̄ intellectū eius declaro:poſtea ꝓ
bationes examinādas adduco. ¶ Dicit̃ pꝛimo:extoꝛquēs
per qꝺ excludit̃ datū liberaliter. Qm̄ ſi quid mere liberali
ter donaret̃ ſigillatoꝛi : ſicut gratis daret̃ : ita gratis accipi
poſſet;niſi donās donare nō poſſet;vt monachus;aut ſigil
latoꝛ recipere: qꝛ pꝛecepto ſuperioꝛis eſſet ꝓhibitꝰ. de quo
ſupꝛa.q.ij.huius diſt.ar.j. Dicit̃ autē extoꝛquere qui ſigilla
re renuit niſi data pecunia . Hic em̄ metu maioꝛis dāni cō
pellit pꝛoximū ad dandū pecuniā: etiā vim infert retinēdo
et negādo qꝺ pꝛoximo debet:niſi data pecunia:et ſic extoꝛ
quet. ¶ Dicit̃ etiā pꝛo ſigillo:qꝛ ſi daret ob aliā cauſam:vt
puta/ſi pꝛoximus eſſet debitoꝛ ſigillatoꝛi ex mutuo vel alia
quacūqꝫ cauſa:etiā ſi nō ſigillaret. Et ſigillatoꝛ renueret ſi
gillare:niſi debitū ſolueret:licet non careret ſpecie mali:tm̄
nō teneret̃ ad reſtitutionē: qꝛ nō extoꝛſiſſet alienū: ſed ſuū:
ſiue ſibi abſqꝫ ſigillatione debitū.¶ Sic intellecta pꝛopoſi
tio pꝛobat̃ triplici rōne. Pꝛimo:quantū ad vtrāqꝫ partem.
Duo em̄ dicit:ſcꝫ ꝙ extoꝛquēs ⁊c̄. iniuſte grauat:⁊ ꝙ ad re
ſtitutionē tenet̃.Scōm ſequit̃ ex pꝛimo. ¶ Eſt ergo pꝛima S
pꝛobatio: extoꝛquēs pecuniā a pꝛoximo iuxta mentē ꝓpoſi
tionis/cōmittit crimē concuſſionis ꝓximi:ergo iniuſte gra
uat ꝓximū:et tenet̃ ad reſtitutionē.Cōſequētia tenet:quia
cōcuſſio grauamē eſt iniuſtū:obligās concuſſoꝛē ad graua
minis reſtitutionē:vt patet ex notabili quarto: ⁊ allegatis
ibidē. Añs ꝓbat̃:qꝛ ſigillatoꝛ exigit pecuniā a ꝓximo:quā
ſibi nō tenet̃ per metū ſeu minas:niſi des/non ſigillabo:er
go eſt cōcuſſoꝛ.Añs ꝓbat̃:qꝛ pecuniā quā exigit pꝛoximus
ſibi nō tenet̃:qꝛ ſuppono ꝙ ꝓximus nō ſit debitoꝛ ſigillato
ri ante ſigillationē alioquin nihil ad concluſionē.Nec ſigil
latoꝛ ſigillādo litterā ꝓximi reddit eū debitoꝛē;niſi foꝛte tā
ti quātū valet materia ſigilli: ⁊ eſtimatio laboꝛis in ſigillā
do.Sed pecunia extoꝛta longe maioꝛis eſt valoꝛis: qꝛ ꝓ ce
ra vel plūbo vnius denarij/exiguntur plures floꝛeni:ergo
illius exceſſus nō ꝯſtituit̃ ꝓximus debitoꝛ: ⁊ ꝑ ꝯñs exigēs
vltra debitū eſt cōcuſſoꝛ. Si cōcuſſoꝛ:tenet̃ ad reſtitutionē
ergo ꝓpoſitio quātū ad vtrāqꝫ partē eſt vera.¶ Scḋo pꝛo
bat̃: quicūqꝫ exigit pecuniā a ꝓximo ꝓ teſtimonio verita
tis ꝓhibēdo:iniuſte grauat ꝓximū ⁊ tenet̃ ad reſtitutionē
ex cōcluſione ſeptima ⁊ eius pꝛobatione.vēdit em̄ teſtimo
niū veritatis nō vēdendū:ſed ſigillatoꝛ extoꝛquēs pecuniā
ꝓ ſigillo eſt hmōi:nā ſigillū littere appoſitū nihil aliud eſt
ꝙ teſtimoniū veritatis aſſerte in littera ſigillata.Nā ſi litte
ra cōtinēs ſentētiā ſigillat̃:non ibi ꝓfertur ſeu dat̃ ſentētia:
ſed aſſerit̃ pꝛolata in tribunali a iudice:cuius aſſertionis te
ſtimoniū eſt ſigillū.Unde regulariter in litteris ſcribit̃.In
quoꝛū teſtimoniū ſigillū tale pꝛeſentibus eſt appēſum. vel
aliq̊d ſimile quo manifeſte innuit̃ ſigillū eſſe teſtimoniū in
littera aſſertoꝝ.Sed ſicut nō licet vēdere ſententiā iuſtā:ita
nec teſtimoniū verū ſm Augu.ſ.allegatū. Unde bꝛeuiter
qui tenet̃ dare ſententiā gratis:tenet̃ etiā teſtimoniū(quo
ſentētia vti poſſit)dare gratis.¶ Ex illo ſumit̃ quedā con
firmatio pꝛime rōnis. Requiſitꝰ ad teſtimoniū veritati ꝑ
hibēdū:tenet̃ illud ꝑhibere eo modo quo neceſſariū eſt ꝓ
ximo requirēti verbo/ſcripto vel ſigillo:vt oſtenſum eſt in
ꝓbatione ſeptime cōcluſionis.et nō niſi gratis ex ſtatim di
ctis.ſed exigēs pecuniā ꝓ eo qꝺ tenet̃ gratis exhibere(alˀs
nō exhibiturus) incidit in vitium cōcuſſionis:ex notabili
quarto pꝛimi arti.ergo extoꝛquens pecuniā ꝓ ſigillo:qꝺ te
ſtimoniū eſt veritatis:eſt concuſſoꝛ ꝓximi: ⁊ ita iniuſte gra
uās ⁊ ad reſtitutionē obligatus.¶ Tertio ꝓbat̃:oīs acq̄
rēs dominiū alicuius rei a vero dn̄o iniuſte ⁊ quaſi violen
ter ſimpliciter vel per metū:iniuſte grauat ꝓximū ⁊ ad re
ſtitutionē obligat̃: ſed extoꝛquēs pecuniā pꝛo ſigillo eſt hu
iuſmodi:ergo.Cōſequentia nota cū maioꝛi.Minoꝛ ꝓbat̃:
qꝛ trāſlatio dominij ⁊ pecunie exacte ꝓ ſigillo ſit ꝑ metum
maioꝛis dāni:nec eſt donatio libera:nec cōtractus:ergo nō
iuſta.Tenet ꝯña:qꝛ vt dictū eſt in.ij.q.huiꝰ diſ.oīs iuſta trāſ
latio dn̄ij ſit ꝑ liberā donationē vel cōtractū:ſed neutrū eſt
in ꝓpoſito.nō donatio libera/manifeſtū eſt.qꝛ expectat̃ ali
quid ꝓ dono.ſ.ſigilli teſtificatio. Nec cōtractꝰ:qꝛ nec ꝑmu
tatio:nec emptio:aut vēditio:qꝛ ille quatenꝰ ſint iuſte:req̄
rūt equalitatē cōmutatoꝝ ⁊ rei empte ⁊ mercis. Sed inter
pecuniā exactā ⁊ materiā ſigilli:laboꝛēqꝫ ſigillādi nulla eſt
equalitas.Nec eſt mutuū:qꝛ nulla expectat̃ redditio exacte
pecunie,Nulla ergo aſſignari pōt ſpecies iuſti contractus.

¶ Pꝛeterea

¶ Preterea ridiculū eſt dicere rē gratis dare: cuius ius
vtendi nō cōcedit niſi pecunia mediāte: ⁊ iniuſtū eſt pro
facultate pecuniā exigere: ꝓ cuiꝰ dominio et proprietate
prohibet pecunia dari. Nā cōceſſo antecedēte cōcedit et
neceſſario ꝯña. Dominiū aūt et ꝓprietas nihil aliud eſt:
vt dicit Ange. in ſum. niſi ius habēdi/ poſſidēdi/ fruēdi/
vtendi/ ac diſponēdi de aliqua re ꝓ libito volūtatis: vel
ſm aliquē determinatū modū a quadā ſuperioritate vel
autoritate diffinitū. Ideo nihil eſt concedere dominium
gratis: ⁊ ꝓ iure vtendi extorquere pecuniā: cū in cōceſſio
ne dominij includitur cōceſſio iuris vtendi. Ad quid em̄
valeret datio rei: ſi nō daret ius vtendi ea. Cum aūt iuſti
cia et gratia gratis ſunt cōcedenda (De iuſticia patet/ et
de gratia: qꝛ niſi gratis daret/ iam nō eſſet gr̄a ſm aplꝫ)
Sequit ꝙ ſigillū teſtimoniale datiōis ſine quo dato vti
nō poteſt: nō niſi inique datur pro pecunia. Ridiculum
eſt dicere do tibi rem hāc gratis: ſed vt ea vti valeas: da-
bis centū. ¶ Ex q̇bus videt ſatis deductū: ꝙ pro ſigillo
Replica T teſtimoniali/ nihil pōt iuſte exigi. ¶ Sed forte quis dice
ret. Pecunia in ſigillatione recepta/ nō accipit ꝓ ſigillo
ſeu teſtimonio: ſed ꝓ labore iudicis ⁊ eius neceſſaria et
honeſta ꝓuiſione ⁊ ꝑſonarū ad iudiciū/ vel officia neceſ
ſaria aſſumptoꝝ. Item: ꝓ ſuſtētatione ꝑncipis ſeu dn̄i re
ctoris reipublice: q̄ poſſit ad vtilitatē plebis ſibi ſubiecte
regere: ⁊ oībus iuſticiā miniſtrare. Sed ad hoc rn̄det ꝙ
iudicibus ordinarijs ac rectoribꝰ deputata ſunt ſtipēdia
vt poſſint iuſticiā gratis miniſtrare. Sed reuera vbi ſigil
lum vendit: iuſticia nō gratis miniſtrat. Suo mō de cete
ris ꝑſonis q̄ laborant: ⁊ ipſi ꝓ ſuis laboribus mercedem
ꝯdignā recipiūt: vt dictū eſt de aduocatis. Si tn̄ ſtipen-
dia deputata nō ſunt: ⁊ pro laboribus loco ſtipēdij acci-
peretur pecunia: iam nō daret ꝓ ſigillo: vt dictum eſt in
declaratione ꝯcluſionis. Et ita nō militaret ꝯtra ꝯcluſio
nē in qua notanter dꝛ ꝓ ſigillo. Preterea tūc acceptum
debet cōmenſurari ſtipēdio ⁊ honeſte ꝓuiſioni ⁊ nō ex-
cedere: alioq̄n a pctō ꝯcuſſionis non excuſatur. ¶ Qd
aūt addit de ꝑncipe ⁊ rectore reipublice ⁊c. Dicendū ꝙ
ſi nō habet ſufficientē prouiſionē neceſſariā ad defenſio
nē ⁊ vtilem gubernationē ſuoꝝ ſubditoꝝ: ſubditi ſui te-
nentur ꝓuidere. Et imponere pōt collectā inter regen-
dos equaliter diſtribuendā: qua nō vnus plus alio gra
uetur: vt dictū eſt ꝑcedenti q̄ſtione. Ad illā quoqꝫ proui
ſionē forēſes in iudicio litigantes nō tenent: qꝛ nō ſunt
ſui ſubditi: ⁊ nullū habet ius ab illis aliquid exigendi ꝓ
regimine ſuoꝝ. ¶ Sed forte ꝓ ſuſtentatiōe iudicū ⁊ eoꝝ
qui neceſſarij ſunt ad iudiciū in caſu ꝑdicto aliq̇d exige-
re moderatū poſſet recipere aliquā excuſationē: maxime
vbi nō apparet ꝓhibitio iuris ꝯtraria. Sed hoc non erit
ꝯtra reſponſiuā ꝓpoſitionē. ¶ Sed adhuc diceres. Cō-
ſuetudo generalis eſt aliq̇d recipere pro ſigillo: q̄ eſt te-
nenda. per. c. ad apoſtolicā. de ſimonia. Rn̄detur ꝙ iſta
ꝯſuetudo nō ꝯſuetudo: ſed corruptela eſt quā nō pietas
ſed turpis exactio introduxit: iō nō valet. Nec excuſat vt
dicit cardinalis in clemen. ſtatutū. de elec. Et irrationabi
le eſt qđ ab exactione ortū habet. Si vero a ꝑncipio orta
eſt ex libera donatōe nō pōt dici ꝯſuetudo: qꝛ ex donato
ex mera liberalitate nō inducit ꝯſuetudo: ſed q̄libet do-
natio habet effectū ſuū: vt dicit Angelus in ſum. in verbo
iudex. §. xv. ⁊ capitulū. ad apoſtolicā. loquit de conſuetu
dine laudabili: quā pietas fideliū induxit. Sed hāc aua-
ricia inuenit: nō ad pietatē ſed maxime pauperū ⁊ diuitū
grauamen. Nec cōcedit papa exactionē in allegato capi
tulo: ſed eā prohibet cōmittens ordinario/ ꝙ is cōpellat
ſeruare cōſuetudinē quā inuenit piā et rōnabilē. Et tātū
de hac queſtione. ¶ Dixi q̄ ſenſi: in quibꝰ ſi erratum eſt
rectius ſentientiū: nō muneribꝰ excecatoꝝ correctionis
limā expoſco: quoꝝ iudicio me ſemꝑ pleno corde ſubij-
cio: qꝛ eccleſia ordināndo ſtipendia eis qui publicis preſi
ciunt officijs: nō intendit ea ꝓuidere ꝑ minus idoneis:
ſed ſine perſonarū acceptione dignis et officio idoneis;
ideo dū minꝰ idonei ꝓmouent: non cōcurrit cōſenſus ec
cleſie ſimpliciter ad recipiendū ſtipēdia ordinata: ſed cō
ditionalis. Ideo circa acceptionē perſonarū in ꝓmotio-
nibus querit cōſequenter et ſeptimo circa hanc diſt. xv.

Queſtio. vij.

VTrū preficiētes ad a
officia/ dignitates vel bn̄ficia/ ꝑſonas
minus idoneas teneantur recōpenſare
dāna ⁊ negligētias per hmōi perſonas
cōmiſſas. ¶ Tribus ex more articulis
q̄ſtio terminabit: notabilibus: ꝯcluſionibꝰ: ⁊ his dubia
ſubiūgent. ¶ Quātū ad primū articulū notandū: ꝙ qꝛ Arti. 1
inſtitutio ꝑſonarū minꝰ idonearū contingit ex vitio acce Nota. 1.
ptionis ꝑſonarum. Ideo notandū ꝙ ſm Alexā. de ales
par. ij. q. cxxxvj. arti. j. acceptio ꝑſonarū eſt iniuſticia: qua
ꝑfertur ꝑſona ꝑſone ꝓpter cām indebitā. ¶ Dicit ꝑmo/
iniuſticia: ex quo patet ꝑmo ꝙ acceptio ꝑſonaruꝫ in ſua
rōne includit deformitatē ⁊ vitiū. Unde dꝛ Leui. xix. Nō
facies qđ iniquū eſt: nec iniuſte iudicabis. Et ſtatim ſeq̇-
tur. Non ꝯſideres ꝑſonā pauperis: nec honores vultum
potentis: ſcꝫ in iudicio faciēdo iniquū. Et Deut. xvj. vbi
dꝛ. Iudices ⁊ magiſtros cōſtitues in oībus portis tuis/
vt iudicēt pplm iuſto iudicio. Et ſequit. Nec accipies ꝑſo
nam: nec munera. ¶ Scđo ſequit ꝙ q̇ nulli eſt debitor:
non pōt eſſe acceptor ꝑſonaruꝫ. Patet: qꝛ qui ꝑferendo
ꝑſonā ꝑſone non eſt debitor: nec ꝑſone quā prefert/ nec
huius/ vel hoꝝ/ cui vel quibꝰ prefert aut ꝑficit nulli fa-
cit iniuſticiā: qꝛ neqꝫ ſubtrahit debitū: neqꝫ irrogat inde-
bitū ꝯtrariū. i. iniuriā: ⁊ ꝑ ꝯſequēs nō accipit ꝑſonam. Et
hoc quidā clarius exprimūt declarātes illis illud v̇bum
ꝑfertur. Unde addūt. Prefertur in ꝯferendo ei aliquid
qđ ex debito iuſticie alteri cōferendū eſt: ſatis tn̄ includi
tur in verbo/ iniuſticia. ¶ Tertio ſequit ꝙ deus quātū-
cūqꝫ ſublimet hoiem: aut eū alteri ꝑferat: nō accipit ꝑſo-
nam. Patet: qꝛ deus nullius eſt debitor: nec aliq̇d pōt in
iuſte agere: qꝛ eo ipſo ꝙ aliq̇d vult ⁊ facit: iuſte vult ⁊ fa
cit: ⁊ ſua volūtas eſt regula oīs iuſticie. ¶ Quarto ſeq̇-
tur ꝙ in his q̄ dantur mere liberaliter/ nō ex debito: non
habet locū acceptio ꝑſonarum: vnde licet aliquis donet
vni de ſuis nō alteri liberaliter: dūmodo nulli ſubtrahit
debitū: nō eſt ꝓpter hoc acceptor ꝑſonarū. Et quoniam
quecūqꝫ deus dat mera liberalitate donat: licet eligēdo
vnū ex occulta iuſticia alteri ꝑferat: gentē genti/ ꝑſonaꝫ
ꝑſone/ iudeos gētibus/ hiſmael iſaac/ ipſi eſau iacob ⁊c.
nō tn̄ accipit ꝑſonam: in talibus em̄ habet locū verbum
patriſfamilias. An non licet mihi qđ volo facere. Mat.
xx. vn̄. j. Pet. j. Sine acceptione ꝑſonarū iudicat. Similr̄
Roma. ij. ⁊ in pluribꝰ alijs locis. ¶ Dicit ꝓpter cām in-
debitā: hoc eſt ꝓpter aliquā conditionē ꝑſone adiacen-
tem/ nō cōgruentē ad rē ipſam in qua ꝑficit. Nā ſi in per
ſona attendit ꝯditio ꝑ quā eſt idonea ad rem in qua pre
fertur: vt ſciētia in doctore. ꝓbitas in rectore: potentia in
defenſore: nō eſt acceptio perſonarū. Sed ſi attendūt in
ꝑferendo paſtorē pplo/ cōſanguinitatē/ diuitias/ poten
tiā/ ſecularē nobilitatē/ ⁊ hmōi q̄ ſunt impꝑtinentia ad re
gimen ſpūale: ibi eſt vitiū acceptionis ꝑſonarū. Et ideo
opꝫ varias conditiones attendere in ꝑficiendis hoībus
ad varia. In cōferendis bn̄ficijs ⁊ ꝑlaturis vite ſanctita
tem ⁊ doctrinā: in diuidenda hereditate ꝯſanguinitatem
in diſtribuēdis ꝑmijs meritoꝝ qualitatē: vt vitetur acce-
ptio ꝑſonarū. Ex quo ſequit ꝙ duo requirūtur ad acce-
ptionē ꝑſonarū. Primū ꝙ illud qđ ꝯfertur ſit indebituꝫ
illi/ ⁊ debitū alteri. Indebitū nō ꝯtradictorie tn̄: ſed cō-
trarie: ita ꝙ habeat aliquā cōditionē repugnātem is cui
ꝯfertur: vt ſi officiū ꝑdicatiōis cōmittat ignorāti. Scđo
ꝙ ꝯferēs in ꝯferēdo nō attendat ad ꝯditionē cōgruētem
ad rē quā cōfert: ſed cōditionē impꝑtinentē que nō habet
aliquē ordinē cōgruentie ad rem q̄ cōfert: puta conditio
nē q̄ nō reddit ipſum idoneū ad id qđ cōfert: vt in exem

plis ſupꝛa poſitis. Et ex hoc iterū patet ꝙ apud deū non eſt acceptio perſonarū: qꝛ non attendit deꝰ impertinētes conditiones: dicēte apoſtolo ad Gal. iij. Non eſt iudeꝰ: neqꝫ grecus. nō eſt ſeruꝰ: neqꝫ liber. nō eſt maſculꝰ: neqꝫ femina. Omnes em̄ vos vnuꝫ eſtis in chꝛiſto ieſu. ſimile habet ad Col. iij. [Nota. 2. B] ¶ Secundo notandū ꝙ ſm Alex. vbi ſ. mē. ij. acceptio ꝑſonarū in tribꝰ ſolet ↄtingere. ſ. in pꝛomotiōe ad dignitates. vñ. j. Reg. xvj. dixit dñs ad ſamuelem vncturū ex filijs iſai regē. Non reſpicias vultū eius: neqꝫ altitudinē ſtature eius: qm̄ abieci euꝫ. Scdo in executiōe iudicij. vñ iudicibꝰ dꝛ Deut. xvj. Nō accipies ꝑſonā nec munera. Nā iuſtus iudex cauſas diſcernit/ nō ꝑſonas. Tertio in exhibitione honoꝛis. Jaco. ij. Nolite in acceptione ꝑſonarū hr̄e fidē dñi noſtri ieſu xp̄i. Etem̄ ſi intꝛoierit in cōuentū veſtrū vir aureū anulū habēs ⁊c. Et pōt addi quartū in pꝛemioꝝ diſtributiōe. vñ apl's. Reddite oībus debita ⁊c. Rom̄. xiij. ¶ Alij tamē enumerant octo in q̇bus fieri pōt acceptio ꝑſonarū. Pꝛimo in īpoſitione pn̄ie. Unde in cōcilio laodicēſi quarto. xxvj. q. vij. Sacerdos. dꝛ. Sacerdos pn̄iam implorāti abſqꝫ ꝑſonarū acceptiōe ſm legē iniungat. Secūdo in ſn̄ie diffinitione. de quo Nico. pap. iij. q. ix. neceſſe. dicit. Neceſſe eſt ſm ſacrarū ſcripturarū documentū/ ac iuſticie tramitē/ ⁊ accuſatū ⁊ accuſatoꝛē ſimul adeſſe: ⁊ vnā partē quāta cūqꝫ pꝛedita ſit autoꝛitate: ſic pꝛoꝛſus audiri: vt alteri parti nullū p̄iudicium irrogetur. Tertio in his q̄ ſunt fidei ad quā oēs indifferēter ſine acceptione ꝑſonarū ſuſcipiēdi ſunt: ſꝫ illud. ſ. allegatū. Nō eſt iudeꝰ/ neqꝫ grecꝰ. Quarto in hoſpitū receptiōe: naꝫ in recipiēdis hoſpitibꝰ nulla debet eſſe diſtinctio in petentibꝰ ꝓ ſuſtētatiōe coꝛpoꝛis. De quo Chꝛyſ. ſuper epiſtolā ad hebꝛe. ⁊ habet diſt. xlij. quieſcamꝰ. vide ibi cū glo. Quinto in elemoſynarū largitione que indifferēter omnibꝰ ptꝫ: vt dicit Hie. ad Paulinum. xvj. q. j. ſi cupis. Sexto ī iudicijs: nō ſolū in ſentētia ꝓferēda: ſed etiā in his q̄ p̄cedūt ſententiā: vt in canone Greg. Sicut ſine iudicio quēq̄ nolumꝰ cōdēnari. ij. q. j. ſicut ſine iudicio. et de reg. iur. lib. vj. dicit. In iudicijs non eſt acceptio ꝑſonarū habēda. Septimo in ꝓmotione dignitatū. Et octauo in exhibēdis honoꝛibꝰ de quibꝰ. ſ. dictum eſt. [Nota. 3. E] ¶ Notandū tertio ꝙ quantū ad rationē nōis/ acceptio perſonarū nō attēdit ſm illud/ quod eſt ꝑſona vel intrinſecū ꝑſone: ſed ſm ea que intrinſecus adiacent ꝑſone: vt ſunt diuitie/ amici/ potentia/ nobilitas generis cōſanguinitas/ ſeruitus ⁊ hmōi. Unde beatꝰ Greg. xxv. moꝛaliū. Plerūqꝫ hominē non ex eo quod ipſe eſt: ſed ex his que circa ipſum ſunt veneramur: cūqꝫ non intuemur quid ipſe ſit: ſed quid poſſit in acceptione perſonarū: nō ex perſona: ſed ex rebꝰ adiacentibꝰ ducimur. Cuiꝰ rōnem hanc eſſe puto: qꝛ licet ꝑſona dicat quidditatē rei in ſuppoſito: id eſt ſuppoſitū rationalis nature: tm̄ ex adiacentibus cognoſcimꝰ perſonā. Unde ⁊ apud pleroſqꝫ adiacentes circūſtantie maxime ſitus/ locus/ foꝛma exterioꝛ dicunt circūſtantie indiuiduātes: idcirco cū res acceptatur ex adiacentibꝰ circūſtantijs: dicit acceptari ꝑſona: qꝛ acceptat ex his quibꝰ cognoſcitur ꝑſona. Ex eſſentia em̄ rei/ ⁊ eius ītrinſecis: qꝛ minꝰ nota ſunt: nō deuenimus in perſone noticiā: ſed per adiacētia: ac per hoc q̇ interioꝛa attēdit ſciām ⁊ virtutes q̄ frequēter ad rem faciūt: nō dꝛ accipe ꝑſonas. q̇ adiacētia q̄ cauſe ſunt imꝑtinētia ↄſiderant: ꝑſonā accipiūt. [Arti. 2. Cōcl. 1 D] ¶ Quātū ad ſecundū articuluꝫ eſt ↄcluſio p̄ma. Acceptio ꝑſonarū in dignitatibus/ in iudicijs/ in exhibitiōe honoꝛis/ ac in ceteris ſupꝛa dictis peccatū eſt ⁊ culpabilis. Pꝛobat poſt ſanctū Tho. autoꝛitate ⁊ rōne. Autoꝛitate. Nihil ꝓhibet lege diuina niſi pctm̄ ſed ꝑſonarū acceptio ꝓhibet. Deut. j. Qd iuſtū eſt iudicate: ſiue ciuis ſit ille ſiue peregrinꝰ nulla erit diſtantia ꝑſonaruꝫ. Ita paruū audietis: vt magnū: nec accipietis cuiuſq̄ ꝑſonā. ⁊ Eccli. xlij. Ne accipias ꝑſonā vt delinq̄s. Rōne: quicq̇d opponit iuſticie pctm̄ eſt: ſed acceptio ꝑſonarū opponit iuſticie diſtributiue: g̊. Minoꝛ ꝓbat: qꝛ iuſticia diſtributiua in hoc conſiſtit: ꝙ diuerſis ꝑſonis diuerſa attribuūtur ſm ꝓpoꝛtionē ad dignitates ꝑſonarū ſm quas ea q̄ tribuuntur ſunt eis debita. In acceptione aūt ꝑſonarū nō ↄſiderant tales dignitates ſeu ↄditiōes ſed alie imꝑtinentes ſm quas id qđ tribuit nō eſt eis debitū: ⁊ ꝑ hoc opponit iuſticie diſtributiue: ſꝫ quicq̇d opponit virtuti vitiū eſt: g̊. Juſticia em̄ diſtributiua cām attendit: nō ꝑſonā: imitās diuinā iuſticiam: de qua glo. ad Ephe. vj. ſuꝑ illud. Non eſt ꝑſonarū acceptio apud deū. Deus iudex iuſtus/ cauſas diſcernit: nō ꝑſonas: ecōuerſo perſonarū acceptoꝛ/ perſonas diſcernit: nō cauſas. ad ſenſum p̄miſſum: q̇ eſt ꝙ in ꝑſonis nō attendit eas cōditiones ꝓpter quas debitū eſt qđ tribuit: ſed alias conditiones ꝑſone adiacentes: q̇bus ꝑſona nō dignificat his q̄ attribuūtur. Hec ꝓbatio eſt gn̄alis: ⁊ in tertio articulo videbit magis ſpecialis. [Cōcl. 2. E] ¶ Scđa concluſio. Dānificās ꝑ acceptionē ꝑſonarū p̄ferendo inidoneos: tenet releuare a iactura dānificatos. Pꝛobat ꝑ dictū Car. in Cle. j. de eta. ⁊ quali. dicētis/ ꝙ vltra pctm̄ moꝛtale qđ cōmiſit ↄferens bn̄ficiū indigno: tenet ad reſtitutionē totius intereſſe eccleſie quā leſit: ad inſtar magiſtratus: q̇ minus idoneo tutelā pupilli cōmiſit. ff. de magiſtra. conue. ꝑ totū. Et pꝛobat cōi medio: qꝛ talis p̄bet occaſionē efficacē dāni: g̊ tenet ad dāni reſtitutionē. Et qđ dictū eſt de cōferenti beneficiū indigno: ſimilr̄ veritatē tenet in quocūqꝫ dānificāte per ꝑſonarū acceptionē. Et hoc ſcienter: quia p̄ficiens inidoneū/ putans eū idoneū poſt debitā diligētiam inquiſitionis de eius idoneitate: ꝑ ignoꝛantiā excuſaret ab vtroqꝫ: a pctō/ ⁊ a reſtitutiōis vinculo. [Arti. 3. Dub. 1. F] ¶ Quātum ad tertiū articulū dubitat p̄mo circa materiā p̄ime ↄcluſionis: vtrū peccet ꝑ acceptionē ꝑſonarū q̇ bn̄ficiū/ dignitatē vl̄ officiū ↄfert minꝰ idoneo/ p̄termiſſo melioꝛi. [Nota. 1.] ¶ Pꝛo reſponſione ad dubiū p̄mittenduꝫ eſt poſt btm̄ Tho. vj. quotli. ar. ix. ⁊ viij. quotli. ar. vj. ꝙ aliquis dꝛ melioꝛ alio dupl'r. Uno mō ſimpl'r: ⁊ ſic melioꝛ eſt q̇ eſt charitate ꝑfectioꝛ: ⁊ ꝑ ↄſequēs ſanctioꝛ. Alio modo ſm quid puta ꝑ cōparationē ſiue reſpectū ad aliud: vt melioꝛ ad militiā/ ad magiſteriū/ ad p̄lationē/ ad officiū/ vel aliq̇d hmōi. Et dicit melioꝛ q̇ bonus eſt ſimpl'r: ⁊ ad exequēdū ea que officij ſunt: magis idoneus: vñ nō ſemꝑ melioꝛ eſt ſm quid ſeu ꝑ cōparationē ad officiū: q̇ eſt melioꝛ ſimpliciter: qꝛ in ſingulis officijs tam ſpūalibus q̄ coꝛpoꝛalibꝰ requirūtur aliqua p̄ter moꝛalē bonitatē: ad hoc ꝙ aliq̇s ſit idoneus ad illud officiū exequendū: ſicut ad militiam coꝛpoꝛalis foꝛtitudo: ad magiſteriū ſcientia: ad p̄laturā fidelitas ⁊ pꝛudētia: ſm illud. Quiſputas eſt ſeruꝰ fidelis ⁊ pꝛudēs/ quē ↄſtituet dñs ſuꝑ familiā ſuā. Et ꝑ hoc ſtat aliquē eſſe ſimpl'r ſanctioꝛē: ⁊ charitate ꝑfectioꝛeꝫ: q̇ tm̄ habet defectū alicuiꝰ conditionis req̇ſite ad certū officiū: vt qꝛ minus doctus vel pꝛudēs in exterioꝛibus: et ꝑ ↄſequēs minꝰ bonus ad p̄lationis officiū. Et dꝛ notāter q̇ eſt bonus ſimpl'r: qꝛ cōparatiuus p̄ſupponit ſuū poſitiuū: ⁊ qui nō eſt bonꝰ: nō eſt bonꝰ ad quodcūqꝫ officiū: vt ſtatim dicetur. [Nota. 2. B] ¶ Scđo notandū ꝙ de materia dubij ſunt due opiniones. Una eſt Hugonis: quā recitat Job. gloſatoꝛ decreti: eiqꝫ aſſentit. viij. q. j. c. licet. ſcꝫ ꝙ ſufficit ꝙ bonꝰ eligat. Eſt aūt aliquis bonus/ eo ipſo ꝙ non eſt malus: quā ibidē pluribꝰ motiuis roboꝛare nititur. Pꝛimo: qꝛ maioꝛ bonitas vniꝰ alij p̄iudicare nō debet. Allegat. iij. q. ix. neceſſe. ⁊ p̄ma p̄mo teneamꝰ. ⁊. xvj. q. vlti. monaſteriū. vbi cōcedit patrono cōmendare monaſterium vel oꝛatoꝛiū ꝓ ſacro officio/ cui voluerit p̄ſbytero dū malus nō fuerit: tm̄ cū ↄſenſu epi. Videt igit ſufficere ꝙ nō ſit malus. Item electio caſſanda nō eſt niſi ſit vitiū in eligentibus aut in electo: ſed in electo ſi bonꝰ eſt: nō eſt vitiū: ſed nec in electoꝛibus: qꝛ iuſte poſſunt bonū eligere. ¶ Item ad ↄtrariā opinionē ſequeret ꝙ quis peccaret benefaciendo: qꝛ eligendo bonū/ benefacit: ⁊ tm̄ bn̄ poſſet eligere melioꝛē: ⁊ ita eligendo bonū peccaret. Et magiſter peccaret legendo: qꝛ poſſet melius facere. ſ. oꝛare.

Allegatur etiā pro illa opinione.c.cum nobis olim.ꝛ cū inter canonicos.de elec.in q̇bus ꝯfirmari p̄cipitur:q̇ nō habet legitimū impedimentū:licet nō ſit eminētis ſcientie:ꝛ in alijs eminētior:ꝛ ita nō melior: ſed tamē bonus. ¶ Preterea de iure cōi ꝑmittitur ꝙ eligat aliq̇s de eccleſie gremio:q̄uis frequenter extra meliores reperiantur.

Opinio ꝯtraria. ¶ Alia eſt opinio ꝯtraria Alexā. ſancti Tho. ꝛ pene oīm ſummiſtarū/tenēs ꝙ in eligēdis vel diſponēdis eccleſie officijs ꝛ miniſtris:p̄ſertim animarū curā habentibꝰ teneantur quoꝝ intereſt p̄ficere meliorē: ꝛ nō ſufficit p̄ficere bonū:dū nouerint meliorē. Hoꝝ motiua patebunt in ꝓbatione ꝯcluſionū. Ponit tn̄ Alexā.p̄te.ij.q.cxxxvj.differentiā inter dignitatē maiorē ꝛ minorē: ꝛ ꝑ dignitatem maiorē intelligit Ange. in ſum. in v̉bo electio.§.xxj.oēm dignitatē vel beneficiū habens curā animarū annexam.

Concl. 1 D ¶ Quibus p̄miſſis eſt p̄ma ꝯcluſio ſeu ꝓpoſitio ad dubiū. Ad regimē eccleſie/bn̄ficia/dignitates/vel officia/ nequaq̄ ꝓmouēdi ſunt mali ꝛ indigni: q̄uis rōne ſcientie/potentie aut al's viderent vtiles ꝛ idonei. Prima ꝑs ꝓbat per btm̄ Tho.vbi.ſ̄.viij.quotl.ar.vj.q: media ordinanda ſunt ſm exigentiā finis. Finis dignitatis aut bn̄ficij eſt executio operis:nā bn̄ficiū datur ꝓpter officiū: iō ꝓmouēdus eſt q̇ bene ꝛ digne poſſit officiū miniſtrare: ſed malus ſcꝫ q̇ eſt in pctō mortali: redditur indignꝰ ad quodlibet ſpūale exequendū:vn̄ dicit Diony. in ep'la ad demophilum/loquēs de ſacerdote q̇ nō eſt gr̄a illuminatus. Non eſt ille ſacerdos:ſed inimicus doloſus:deluſor ſuiipſius: ꝛ lupus ſuꝑ dn̄icum ppl'm: pelle armatꝰ ouina. De hoc etiā Panor.in.c.dudū.ij.de electiōe.ſatis diffuſe loquit/ꝙ electio exiſtentis in mortali nō valet.ꝛ ptꝫ idē ex regula ap'lica. Oportet ep̄m ſine crimine eſſe.ad Titū.j.ꝛ irreprehenſibilem.j.Tim̄.iij. Et licet electio reprobari non poſſit/niſi ſit manifeſtū in foro exteriori:tn̄ in foro ꝯſcientie peccat talē ſcienter inſtituens ꝛ inſtitutus. Et de hoc clare diſt.lxxxj.§.debet.ꝛ ſequē.vbi exp̄ſſe exponit:ſine crimine.i. ſine peccato mortali. Scd'a pars patet:qm̄ etſi q̄nq̄ malus videat vtilis:tn̄ in veritate eſt inutilis ſm Alber. Nam qui ſibi nequā eſt: cui alij bonꝰ erit. Eccī.xiiij. Et qui ſibi non parcit:multo minꝰ alij parcit. Et dicit aperte Alber. ꝙ promouēs ſcienter indignū: abſq̄ dubio peccat mortalr̄. Nec nobilitas excuſare pōt vt promoueat malus:q: malꝰ quāto nobilior: tanto nociuior:etiam ſi dicat ꝙ alius ſcilicet bonꝰ nō ſit ita vtilis omnino illa ratio nō valet:q: vtilitas ſpiritualis temporali p̄ponēda eſt. Nec excuſat paucitas miniſtroꝝ eccl'ie. Hec Alber.

ꝓpō .2. I ¶ Scd'a ꝓpoſitio. Peccat pctō acceptionis perſonarū/ qui ad officia curā animarū habētia bonum promouet ꝛ idoneū:p̄termiſſo ſcienter eo quem reputat meliorē ad ipſum officiū exequendū. Probat auto. Hie. ſuper Leui.viij q.j. Licet. Qui p̄ſtantior eſt ex omni populo:qui doctior:q̇ ſanctior:q̇ in oī virtute eminētior:ille eligat ad ſacerdotiū:ꝛ hoc atteſtante populo. Itē Leo papa. Ex p̄ſbyteris eiuſdē eccleſie aut diaconis optimꝰ eligat. Et probat idē ratione: quiſquis agit cōtra fidelitatem quam dn̄s in bono diſpenſatore requirit:grauiter peccat: ſed qui p̄termiſſo meliore inſtituit minꝰ bonum: agit cōtra fidelitatē quā dn̄s in bono diſpenſatore requirit:ergo. Cōſequentia nota. Maior patet ꝑ illud.j.Coꝝ.iiij. Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros chriſti ꝛ diſpenſatores miniſterioꝝ dei. Hic iam querit īter diſpēſatores vt fidelis q̇s inueniat. Et ꝓbat rōne: nō eſt fidelis dn̄o q̇ negociū eius qd̄ meliorare poſſet ſponte deterius reddit:ꝛ ſic infideliter ageret q̇ tp̄ali dn̄o ſuo officialem minus idoneū inſtitueret/meliore ſcienter omiſſo. Non em̄ ꝓcuraret dn̄o ſuo melius:imo ꝑ ſe eſſet occaſio dāni/ſcꝫ p̄uationis illius boni qd̄ melior ꝓcuraſſet ſuꝑ minꝰ idoneū/ſicut ſibi vellet fieri. Minor eſt ſatis manifeſta. Cū melius ſit ꝓmouere meliorē: aut magis idoneū q̄ minꝰ bonū. ¶ Preterea inſtituēs minꝰ bonū p̄termiſſo meliore/accipit ꝑſonā minus boni:ḡ peccat. Cōſequentia nota:quia omnis acceptio ꝑſonarū eſt contra iuſticiā ꝛ peccatū:ex p̄ma ꝯcluſione. Antecedēs ꝓbat: q: minꝰ bonū ꝓmouēs id agit ꝓpter aliquā cauſam:vel ergo illa cauſa eſt aliqua cōditio ꝓmoti/reddens ip̄m magis idoneū ad officiū digne ꝛ vtiliter exercendū:vel nō: ſed eſt imꝑtinēs ad finē ſiue officiū. Si primū:ſic nō erit minus ſed magis idoneus eo cui p̄fertur. Si ſcd'm:tūc in eius ꝓmotiōe accipit ꝑſona ꝛ nō cauſa:vt patet ex p̄mo arti. Z ¶ Dicitur notāter in ꝓpoſitione:ad officia curā animarū habentia:q: ſm Alexā.in officijs minoribus curā animarū nō habentibus:ꝛ beneficijs ſimplicibus/ſufficit eligere bonū ꝛ idoneū:ꝛ p̄termittendo meliorē non peccat niſi venialiter: in maioribꝰ aūt peccat mortaliter:vt dicit Angelus in ſumma:ꝛ Anto. parte.iij.titu.j ca.xxj. ꝛ allegat ca.nihil.de elec.ſatis ad ꝓpoſitū. Idē ſentit btūs Tho. vj.quodli.arti.ix.adducit ad hoc beatū Augu.ſuꝑ illud Iaco.ij. Tu ſede hic bene. Si hanc diſtantiā ſedendi et ſtandi ad honores eccl'iaſticos referamus:nō eſt putandū leue eſſe pctm̄ in acceptione ꝑſonarum hr̄e fidem dn̄i glorie. Quis em̄ ferat eligi diuitem ad ſedem honoris eccleſie/ꝯtempto pauꝑe ſanctiore ꝛ inſtructiore. Nec mirū ꝙ in maioribus officijs ꝑ minus idoneum ꝓuiſis peccat mortaliter:q: nō modicā iacturā patitur eccl'ia in aīarū lucris/q̄ meliorē ſuꝑaddere poſſet. In ſimplicibus vero beneficijs nō expectat talis iactura: dū idoneus ꝛ bonꝰ p̄ficitur:licet ſemꝑ melius foret meliorem p̄ficere. ¶ Dicitur etiā:p̄termiſſo ſcienter:q: difficile eſt ꝛ pene impoſſibile hoīem noſcere quis ſit melior: cum interiora hoīs ſint nobis incognita:ſufficit aūt vt fiat diligentia in inq̇ſitione ꝯditionū ꝑſonarū: qualis fieret ſi hō ſibi magnū aliq̇d tp̄ale bonū cōparare vellet: ꝛ in his q̄ tunc ſuā noticiā aufugiūt:ignorantia nō craſſa excuſat. ¶ Dicit etiā meliorē nō ſimpl'r:ſed additur:ad ip̄m officiū exequēdū q: nō oportet:neq̄ eſt p̄ficiendus ſimpl'r melior ꝛ ſanctior:ſed is qui melior eſt ꝑ cōparationē ad officiū.gr̄a exēpli:ad officiū p̄dicationis p̄ferendus eſt ſctūs et doctus ſanctiori idiote. Sic etiā licet in ꝓmotiōe ad prelaturas ꝛ officia ſpūalia ſcientia ſimpl'r ſit preferenda nobilitati generis:eo ꝙ ipſa neceſſaria eſt in regimīe eccl'ie: nihilominus tn̄ in caſu p̄ferenda eſt nobilitas ꝑſone ad hoc vt arceantur lupi:qui nō tm̄ pacē tp̄alem: ſed etiā ſpūalem pacem eccl'ie impediūt:vt dicit Alexan. Et ſubdit: ꝛ in h̄ caſu vt diuerſa ſint mēbra in corpore eccleſie q̄ pacē eius ſeruent poſſunt nobiles ꝓmoueri:dū moꝝ honeſtas ſubſternat.parte.ij.q.cxxxvj.mē.ij.§.j. Nec impedit quod in Deut.xxiij.ca.ꝓhibetur eunuchus intrare eccl'iam:q̇ nō poteſt generare filios. Eunuchus aūt dr̄ q̇ non habet ſemen verbi dei:ꝓpter qd̄ nō pōt generare ſpūales eccl'ie filios:q: licet nobilis minꝰ litteratus nō poſſit generare filios rōne ſcīe eminentis:pōt tn̄ rōne vite:ꝛ talis nō dr̄ eunuchus: ſicut habet ibi in glo. Eunuchus em̄ dr̄ q̇ nō habet ſemen verbi dei:nec q̇ bona opera facit producit:ꝛ ꝓpter hoc ſummus pontifex in diſpenſationibꝰ etiā attendit nobilitatē:nō ſolū litteraturā: pro quāto tales p̄nt magis defendere eccl'iā. In corꝑe aūt eccl'ie nō tm̄ dꝫ eſſe oculus:ſꝫ etiā manꝰ.oculus ad dirigēdū:manꝰ ad defendēdū ꝛ operādū: ꝛ ita ſm varios caſus ꝛ diſpoſitiones eccleſie/varie cōditiones ꝑſonarū p̄ficiēdarū ſunt attendende:ſm quas magis p̄nt ꝓdeſſe eccl'ie: attēto tn̄ ſemꝑ ꝙ ſint boni ꝛ idonee:q: malus in nullo caſu preficiendus eſt in eccleſia:vt dicit p̄ma propoſitio. Attento quoq̄ ꝙ ſemꝑ ſpūalis vtilitas p̄feratur tp̄ali. Cōcordat p̄dictis ſanctus Tho.vbi.ſ̄. Z ¶ Sed hic pōt dubitari de ꝯſanguineis. Nūquid pōt quis ꝯſanguineos p̄ferre ceteris:dū tn̄ fuerint boni honeſti ꝛ idonei. Ad hoc reſpōdet Alexan. vbi ſupra mē.ij.ꝛ poſt eū btūs Tho.iiij.quodli. q.xv. In collatione tēporalium: vbi ſpūale eſt nō annexum vt in bonis patrimonialibus:licitū eſt p̄ferre ꝯſanguineū (ſi bonus eſt) intentione ꝯſanguinitatis. In ſpiritualibus vero nō licet ꝯſanguineū idoneū magis ido

neo pꝛeferre:quia in talibꝰ nō eſt attendenda ratio car
nis:ſed ratio ſpūalis. Si aūt eſt eque idoneus: pōt ꝯſan
guineus ꝑferri:q: ex hoc nihil vtilitatis deperit eccl'ie:⁊
licet circa hmōi ꝓuiſionē etiā amoꝛi naturali ſatiſfacere:
dum nō eſt ꝯtrarius charitati:ſed magis charitate infoꝛ
matus. Et hoc verū niſi exinde ſcandalū oꝛiri timeatur:
⁊ ꝙ alij malū exemplū accipiāt. Et dū ꝓbabiliter ꝑſumi
pōt ꝙ alij ꝑlati nō inducūtur ex hoc ad ꝓuidenduꝫ ſuis
ꝯſanguineis etiā minus dignis. Et ꝑ hoc ad rōnes alte/
Ad rōes. M rius opinionis. ¶ Ad primā dr̄/ꝙ bonitas nulli pꝛeiudi
cat tollendo ſibi debituꝫ: ⁊ ita maioꝛ bonitas non tollit
minoꝛi debitū:q: dum adeſt magis idoneus:nō eſt debi
tum cōferre officiū ſpūale minus idoneo. Dia iura alle/
gata ⁊ ſimilia intelligenda ſunt in foꝛo iudiciali: in quo
nō repꝛobatur electio vel pꝛouiſio facta idoneo:alioqn
nunꝙ̄ poſſet aliqua electio ꝯfirmari:cū nec ſciri nec pꝛo
bari pōt qs ſit melioꝛ. Sed ſecus in foꝛo interioꝛi cōſcië
tie:de quo loquit̄ ꝓpoſitio:ita ſoluit btūs Tho.quodli.
viij.ar.vi. ¶ Ad alia dr̄ ꝙ quis benefaciendo nō peccat.
Eligens aūt bonū nō ſemꝑ benefacit: qm̄ ſi nouit melio
rem ⁊ eligit minus bonū (licet tm̄ idoneum) iam accipit
ꝑſonā:⁊ ita peccat:⁊ ꝑ ꝯſequēs nō bn̄facit:⁊ ita ꝓpꝛie lo
quēdo nō peccat/eligendo bonū in eo ꝙ bonꝰ: ſed pec/
cat nō eligendo melioꝛē ad qđ tenetur. ¶ Ad id ꝙ de iu/
re cōi eligendus eſt vnus de gremio eccl'ie: rn̄det ſanctꝰ
Tho.ij.ij.q.lxiij.arti ij.ꝙ ille qui aſſumitur de gremio ec
cleſie:vt in pluribus: ꝯſueuit eſſe vtilioꝛ eccleſie quātuꝫ
ad bonū cōe:q: magis diligit eccleſiam in qua nutritꝰ eſt
ꝓpter qđ mandat̄ Deut.xvij. Non poteris alterius gen
tis hoīem regē facere q non eſt frater tuus. Simil'r q eſt
de gremio eccleſie aut q eccl'ie ſeruiuit: magis nouit con
ditiones eccleſie: vnde melius poterit ei ſubuenire ⁊ eā
regere:nō tm̄ ꝓhibetur qn extra eccl'iam poſſit melioꝛ po
Dub. 2. N ſtulari. ¶ Dubitat̄ ſcđo vtrum in iudicijs pauꝑ ex cōpaſ
ſione poſſit in aliquo ꝑferri diuiti ſine acceptione perſo
narum. Rn̄det Alexā.vbi.s̄.mē.ij §.iij. In iudicio debet
eſſe equitas:vt nō occaſione huiꝰ ꝑſone vel illius ſit de/
clinatio a veritate:vnde ſi iudex intuitu pauꝑtatis decli
nat a veritate iudicij:⁊ in aliquo ꝯdēnat diuitē:aut abſol
uit pauperē:nō condēnandū aut nō abſoluēdum ſeclu/
ſa pauꝑtate tenetur ad reſtitutionē parti leſe.vnde Exo.
xxiij. Non declinabis in iudiciuꝫ pauperis. Et ꝑmittitur.
Pauperis quoqꝫ nō misereberis in iudicio.⁊ Leuit.xix.
Non facies qđ iniquū eſt:nec iniuſte iudicabis. Non cō/
ſideres ꝑſonā pauperis:nec honoꝛes vultum potentis.
Iuſte iudica ꝓximo tuo. Item Chꝛyſoſto. Pꝛo re nulla
coꝛrūpamus iuſticiā:ſed oīa pꝛo hac faciamꝰ:ſiue inops
ſiue diues fuerit:non ꝑſonas attēdamus: ſed res ſcrute/
mur. Mđ vero dr̄ Eccl'i iiij. In iudicando eſto pupillis
miſericoꝛs vt pater.⁊ Eſaie.j. Querite iudiciū: ſubueni/
te oppꝛeſſo:iudicate pupillo:defendite viduā. Nō eſt cō
trariū reſponſioni:ſed volūt ille autoꝛitates ꝙ iudex te
neatur miſerabiles ꝑſonas ab oppꝛeſſione potentum ac
diuitū defendere:⁊ ſi timoꝛe vel amoꝛe potentū vel ſola
rōne paupertatis defecerit perſone neceſſarie ad inſtru
ctionē cauſarū ſuarū:iudex ex officio debet eis ſubueni/
re:vt.s̄.dictum eſt q.ꝑcedenti. In veritate aūt ſententie
Dub. 3. O neutri parti debet parcere. ¶ Tertio dubitatur vtrū pec
cet pctō acceptionis ꝑſonaruꝫ/q honoꝛat primū ꝓpter
diuitias aut potentiā. Reſpondet̄ poſt Alexā.§.iiij.⁊ v.
⁊ ſanctū Tho.ꝙ cū honoꝛ ſit reuerentia exhibita in teſti
moniū virtutis.j.Ethicoꝝ. Ideo ſola virtus eſt cauſa de
bita honoꝛandi:nō aūt ſola virtus ꝓpꝛia:ſed etiā virtus
alterius relucēs in eo qui honoꝛat̄:⁊ ſic ꝑncipes ⁊ ꝑlati
honoꝛātur/etiā ſi ſint mali inquātum gerūt ꝑſonā dei et
cōmunitatis cui ꝑficiūtur a quibꝰ receperūt poteſtatem
Eadē rōne parentes ⁊ dn̄i honoꝛandi ſunt ꝓpter parti/
cipationē diuine dignitatis q eſt oīm pater ⁊ dn̄s: nō tm̄
ea reuerentia ⁊ honoꝛe q debet̄ deo:vel cū cōſcientia di
ctante cōtrariū. Diuites aūt honoꝛandi ſunt ꝓpter hoc:
quia maioꝛem locū in cōitatibus obtinent ⁊ pluribꝰ pꝛo
ficere ⁊ ſubuenire poſſunt:vt vult Tho.ij.ij.q.lxiij.ar.v.
Si aūt tm̄ habetur intuitus ad diuitias: vt tanto melioꝛ
quāto ditioꝛ videat̄: pctm̄ eſt acceptionis ꝑſonarū: ſi tm̄
ꝓ vitatione ſcandali fiat: ita tm̄ vt pauꝑ nō contēnatur:
⁊ diues tali honoꝛis exhibitione in pctō non foueat̄: nō
peccatur:vt dicit Alexā. Et tantū de queſtione. ¶ Quia
tēpoꝛalia bona miniſtris eccleſie deputantur ꝓpter offi
cia in eadem exequēda: ſi miniſtri officijs ſuis deſeruire
negligunt:aut bona huiuſmodi male diſpenſant:ipa bo
na contra intentionē fundatoꝝ: ac eccleſie vſurpant: et
per hoc inuitis fundatoꝛibus ⁊ eccleſia ſaltem ex condi
tione. Ideo queritur. Queſtio.viij.

VTrū beneficiati aut A

pꝛebendati in eccleſia intrātes ſiniſtre: vel
negligentes onera eis impoſita ꝑficere: te
neantur ſubleuata reſtituere. ¶ Tribꝰ ar/
ticulis ſolito moꝛe qſtio abſoluet̄. ¶ Quātum ad ꝑmū/ Arti. 1
eſt ꝑmo notandū/ꝙ beneficiū largiſſime acceptū eſt be Nota. 1.
niuola actio/gaudiū tribuēs accipienti. Sed q: hic que/
ritur de beneficio eccleſiaſtico: beneficiū accipit̄ ſtrictiꝰ
ꝓ iure recipiendi ꝓuentus officio eccleſiaſtico annexos
⁊ ſic cōpꝛehendit dignitates ac ꝑlaturas maioꝛes et mi/
noꝛes ac ꝑſonatus:q frequēter etiā accipit̄ ꝓ dignitate ⁊
ecōuerſo:licet magis ꝓpꝛie dignitas dr̄ adminiſtratio re
rū eccleſiaſticarū cū iuriſditiōe. Perſonatꝰ vero eſt qdā
ꝑrogatiua in eccleſia ſine iuriſditiōe: vt hr̄e ſtallū hono
rificū in choꝛo/vel in capl'o/vel in vocibus dādis/⁊ ſimi
libus. Cōpꝛehēdit etiā bn̄ficiū/canonicatus/ꝑbendas/
capellanias/ſiue datas in titulū:vt ſunt perpetue: vl' ad
vota amouibiles. Et licet hoc modo beneficia multipli/
citer diſtinguātur:tm̄ hoc ꝓnūc ſufficit: ꝙ qdā ſunt cura
ta:qdā ſimplicia. Curata/qbus cura animarū eſt ānexa.
Simplicia/qbus cura non eſt annexa aīarum:ſed aliqđ
aliud officiū: vt miſſaruꝫ celebꝛatio/canere/ac legere in
choꝛo ⁊ ſil'ia: naꝫ gn̄al'r bn̄ficiū datur ꝓpter officiū.c.ſi.
de reſcrip.lib.vj. ¶ Secūdo notādū ꝙ bn̄ficiū qn̄qꝫ poſ
ſidet̄ iuſto titulo:qn̄qꝫ iniuſto negatiue. ¶ Ad iuſtū ti/ Nota. 2. B
tulū plura requirūtur. Pꝛimū/canonica inſtitutio: vt ſcꝫ
inſtituatur ꝑ eū cui de iure cōi/ꝑuilegio aut ꝯſuetudine
legitime ꝑſcripta cōuenit inſtituere: ſiue inſtituēdus ſit
ꝓmouendus ꝑ electionē:ſiue ꝑ ſimplicē patroni ꝑſenta
tionem. ¶ Scđo requirit̄ idoneitas ꝑſone ad beneficiū
ꝓmouende:vt ꝙ nō ſit ſpāliter ꝓhibita: vt excōicati/ſuſ
penſi/aut interdicti/ſimoniaci/bigami/laici/qui nec ha
bent oꝛdinē nec tonſurā:hoc eſt q nō eſt clericꝰ. ¶ Ter/
tio requirit̄ tp̄s infra qđ poſt noticiā vacationis cōferat̄
puta ſex menſes quātum ad patronos eccl'iaſticos:alio/
quin deuoluitur collatio ad ſuperioꝛē:q ſi infra ſex men
ſes nō ꝓuiderit deuoluit̄ ad metropolitanū: ⁊ ab illo ſi
negligēs fuerit poſt ſex menſes deuoluit̄ ad papā:cuius
ptās nullo tp̄e reſtringitur:vt in.c.nulla. de ꝯceſſiōe pꝛe
bendarū. ¶ Quātum vero ad patronos laicos tm̄ qua
drimeſtre ꝯcedit̄:infra qđ ꝑſentare tenētur: vt de iure
patro.c.vnico li.vj. In electiuis aūt dignitatibus conce
ditur tēpus trimeſtre:poſt cuius lapſum ſi nō eligit̄:de/
uoluitur electio ad ſuperioꝛem:vt in c.ne pꝛo defectu.de
elec. Electio vō et collatio aut pꝛeſentatio ſi facta fuerit
poſt tēpus determinatū: ceſſante legitimo impedimēto
nō valet:nec tituluꝫ tribuit:vt in ca.ſi.de ſup.negli.ꝑla.
¶ Quarto requirit̄ legitima etas ꝓmouendi ad benefi
ciū. Ubi notandū ſm̄ Pe.de palu.diſt.xxv q.ij.ar.iiij.vt
recitat Anto.vbi.s̄.par.iij.titu.xv.c.j. Ad hoc ꝙ quis va/
leat habere ſimplex beneficiū vel pꝛebendam:ſufficit ꝙ
maioꝛ ſit ſeptēnio:ꝙuis iure humano non irritetur talis
collatio. Iure tm̄ diuino illicitum eſt dare talia beneficia
talibus:niſi quādo alij nō inueniūtur:quia contra iuſti/
ciam diſtributiuā eſt:ſi datur minus digno: ꝙuis autem
iſte puer nō ſit indignus poſitiue;quia innocens;reſpe/

ctu tm̄ illi⁹ beneficij eſt nō dign⁹:q꞉ inidone⁹ ad officiuꝫ.
Eſt etiā nō dign⁹ reſpectu alteri⁹ digniorꝭ: et ſic īdigno
cōcedere peccatū eſt:vt dictū eſt.q.ꝓxima.Et cōmuniter
in cōcluſione ſecūda inquit idē Pet. De dignitate vo nō
habēte curā animarū:pōt ep̄s diſpēſare cū eo qui cōple/
uit.xx.annū.de eta.⁊ quali.c.ſ.li.vj. Sed bn̄ficiū habens
curā animarū annexā:requirit in beneficiādo etatē.xxv.
annoꝝ:epiſcopat⁹ vo.xxx. Nec pōt in hoc ep̄s diſpēſare:
vt minor.xxv.annis habeat bn̄ficiū cū cura:ſed talis col/
latio parochie eſt ipſo iure nulla/facta illi q̄ non attigit.
xxv.annū.de hoc lati⁹ loquiꝛ Pet.vbi.ſ. Teneꝛ em̄ pro/
motus ad beneficiū cū cura infra annū ad ſacerdotium
ꝓmoueri:alioquin eſſet ipſo iure priuat⁹.De hoc in.c.cū
in cūctis.de elec.poteſt tm̄ epiſcop⁹ cū curatis diſpēſare:
vt litterarū ſtudijs inſiſtentes infra annū nō teneanꝛ ni
ſi ad ſubdiaconatus ordinē ꝓmoueri: ſed poſt ſeptēniū
teneꝛ ſacerdotij gradū accipere: ita ꝙ niſi pmo anno ad
ſubdiaconatū:⁊ diſpēſante epiſcopo infra octo annos ſa
cerdotiū acceperit:ipſo iure vacat eccleſia:ſic ſi diſpēſat⁹
litterarū ſtudijs nō inhereret:teneꝛ infra annū ſacerdo/
tij ordinē accipere alioquin ipſo iure vacat eccl'ia.de elec.
cum eccleſia.li.vj.¶ Quinto requiriꝛ ꝙ nō ſit actu cura
tus:nā habens beneficiū cum cura/ſi receperit ſcd̄m cuꝫ
cura: accepta pacifica poſſeſſione ſcd̄i/ipſo iure ꝑuatus
eſt pmo.Et niſi primū reſignet in manu ordinarij:vel cui
cōpetit:ipſo iure eſt priuat⁹ etiā ſcd̄o:et etiā inhabilis ad
quodcūqꝫ beneficiū ⁊ etiā ad ordines ſacros:et ad ſoluꝫ
papam pertinet diſpēſatio:per extrauagantē Johā.xxij.
que īcipit.Execrabilis.Excipiunꝛ tm̄ quidaꝫ caſus quos
annumerat Ange.in ſum.in ver.bn̄ficiū.§.xxxvij.Quod/
cūqꝫ ex p̄dictis defuerit nō poſſideꝛ bn̄ficiū iuſto titulo:
nec poteſt talis ſi publicū fieret:ea que iuriſditionis fue
rint excercere: vtputa abſoluere ſubditos: ⁊ ſi attētat ni
hil facit:q꞉ nō habet titulū. Iniuſt⁹ em̄ titulus ꝓ nō titu
lo habeꝛ: nec etiā in foro cōſcientie ſubditi tenenꝛ ei obe
dire:aut ei reſpōdere de prouentib⁹: q꞉ nō eſt eoꝝ p̄lat⁹:
ſecus in foro exteriori:⁊ licet etiā fuerit occultū in verita
te nō abſoluit. Nō tm̄ propter hoc anime pereūt:quia per
ignorantiā facti excuſanꝛ: tm̄ quantū in ipſo fuit:animas
perdidit: et ſanguis eoꝝ ab ipſo exigeꝛ:et ſemper peccat
mortaliter exequēdo officiū illi⁹ eccleſie:⁊ ſimiliter per/
cipiēdo fruct⁹:ſicut is qui nunꝗ̄ habuit titulū iſti⁹ eccle/
ſie:vt dicit Anto. loco ſupra allegato. Hec de illo articu/
Arti. 2. lo.¶ Quantum ad ſecundū articulū eſt prima cōcluſio.
Cōc. 1 . Omnes ad eccleſiaſtica beneficia ſiniſtre intrātes tenen
E tur de neceſſitate ſalutis beneficiū reſignare ac fructus
receptos eccleſie reſtituere:niſi eis miſericorditer ſuccur
ratur legitima diſpēſatione. Siniſtre ītrat qui ſine iuſto
titulo ſe intrudit. Et accipiꝛ hic beneficiū large:vt exten
dit ſe ad omnes p̄laturas/dignitates/ꝑſonat⁹/p̄bēdas/
officia ⁊ beneficia/curata et ſimplicia. Probaꝛ cōcluſio:
q꞉ quicūqꝫ nō intrat per oſtiū:ſed aſcēdit aliunde ille fur
eſt ⁊ latro. Johan.x. Sed fures ⁊ latrones nullū acq̄rūt
dominiū in reb⁹ furto ac latrocinijs ablatis: ergo tenen
tur ad ceſſionē ſic acquiſitoꝝ ⁊ ad reſtitutionē eoꝝ. Con
ſequētia nota:et facile reducibilis ad formā ſyllogiſticā.
Minor patet ex ſupradictis eadem diſt.q.iij. Maior eſt
ſaluatoris.Tunc vltra. Intrantes ſine iuſto titulo nō in
trant per oſtiū:quia oſtiuꝫ per quod intraꝛ ad beneficia
eccleſie:eſt canonicus titul⁹: quē chriſtus per ſe vel ſuuꝫ
vicariū inſtituit:ergo ⁊c̄. Preterea qui nō acquirit domi
nium rei quam tenet:teneꝛ eā reſtituere: ſed dominiū in
beneficijs ⁊ ei⁹ fructib⁹ nō acquiriꝛ niſi per canonicū ſi/
ue iuſtū titulū:ergo. ¶ Diciꝛ eccleſie:q꞉ etiaꝫ fraudaꝛ ꝑ
iniuſtū poſſeſſorē:⁊ ideo illi debet reſtitutio fieri.¶ Di/
citur etiā niſi miſericorditer ſuccurraꝛ legitima diſpenſa
tione: q꞉ ex cauſa rationabili poteſt qn̄qꝫ ſuperior maxi/
me papa diſpēſare: vt remaneat in officio ⁊ beneficio in/
iuſte poſſeſſo: quia per hanc diſpenſationē ſibi daꝛ iuſt⁹
titul⁹:vt poſt diſpenſationē legitime poſſideat: Pōt etiā
papa tanꝗ̄ generalis diſpēſator bonoꝝ eccleſie/iniuſte
accepta remittere cauſa rationabili cōcurrente. Verum
ſm̄ Hoſti.vite neceſſaria ſtricte poterit retinere de ꝯſilio
cōfeſſoris:ita ꝙ ſolū nō egeat:⁊ alios fruct⁹ in vtilitateꝫ
eccleſie cōuertēdo reſtituat: nec alias poteſt abſolui. de
hoc latius.j.¶ Secūda cōcluſio: Beneficiati qui nō in/ Cōcl. 2.
terſunt diuinis officijs ꝑſonaliter quotidianas diſtribu/ D
tiones illis deputatas ab eis receptas non faciunt ſuas:
ſed reſtituere tenenꝛ acceptas: niſi infirmitas aut iuſta
corporis neceſſitas excuſet:aut euidens eccleſie vtilitas.
Illa cōcluſio manifeſte ⁊ clare habetur de cle. nō reſi.c.
vnico.li.vj. Nec indiget alia ꝓbatione. ¶ Sed querit ibi
glo.quid ſi illi quoꝝ lucro p̄dicta cedebāt remittāt: nun
quid eſt canonic⁹ abſolut⁹. Reſpondet ſatis videꝛ ꝙ ſic:
cum hic nō ſit additū remiſſionē nō prodeſſe: quod vide
tur ſuſtinere poſſe quando remiſſio illa nō fuerit in frau
dem legis:puta ſi ſic generaliter ſibi mutuo remitterēt:
vt ſic impune abſentes ſine cauſa rationabili hmōi diſtri
butiones reciperent. ¶ Tertia cōcluſio. Beneficiati in Cōcl. 3.
ſuis beneficijs non reſidentes:et nulla officia ſua per ſe
vel alios implētes: nihil iuris habent in bonis eccleſie:
⁊ ſi recipiūt/tenenꝛ reſtituere. Probaꝛ:q꞉ reddit⁹ eccle/
ſiarum ſunt ſtipendia ſeruientiū:⁊ ideo nō ſeruiētes ius
non habēt in ſtipendio:et ſi vſurpant tenenꝛ reſtituere:
vt colligiꝛ ex diuerſis.c.de cle.cōiu. Itē beneficia nō dan
tur ob turpē cām:ſed vt famuleꝛ deo: ꝗ cā ceſſante cōpe
tit repetitio:nā vbicūqꝫ datur aliq̄d ob cauſam:cā nō ſe/
cuta/illud pōt repeti.ff.de cōditionibus ob cām.quaſi ꝑ
totū. Unde iura indixerūt ꝑſonalē reſidentiā beneficia/
tis:q̄ tm̄ in certis caſibus ꝑmittūt abſentiā. ¶ Et diciꝛ ꝑ
ſe vel ꝑ aliū:q꞉ vt dicit Anto. Si abſens ſua cura ⁊ īpen/
ſis ꝓuidet ꝙ eccleſia decēter officietur: ⁊ ppl's ſufficien/
ter regatur:⁊ interdū ꝑ ſe ad locum accedat:vt de predi/
ctis certificetur:nō tenetur ad reſtitutionē:ſed vti poteſt
fructibus beneficij dū habet abſentie rationabilem excu
ſationē:verū ad horas canonicas legēdas tenentur oēs
beneficiati:ſimil'r oēs exiſtētes in ſacris/etiam ſi nō fue/
rint beneficiati.de hoc.xcij.diſt.c.ſi.vbi d꞉. Quilibet cle/
ricus eccleſie deputatus/ſcꝫ ꝑ beneficiū. Facit glo.ad id
ibidē. Simil'r qui per ꝓfeſſionē vel votū ſe obligarūt. Et
tenet Panor.in.c.de cele.miſſa.ꝙ etiā papa nō pōt diſpē
ſare quin ſepties in die teneaꝛ laudare deum: licet in mō
dicendi diſpenſare poſſit. Sola igiꝛ corꝑis infirmitas ex
cuſat a dicēdis horis. Hec ꝯcluſio tanꝗ̄ tutior in foro cō/
ſcientie poſita eſt ⁊ rationabilior:ſm̄ Johā.talen.⁊ Ger
ſo.ac Panor. licet ipſe recitet opinionē cōtrariā loco ſta
tim allegato.¶ Quarta ꝯcluſio. Beneficiatus habens Cōcl. 4.
certa bona pauperib⁹ vel in pios vſus ex ſpeciali inſtitu E
tione eroganda:⁊ ea cōſumēs ad alios vſus:ad eorūdeꝫ
reſtitutionē eſt obligatus. Probaꝛ ꝯcluſio:q꞉ quicunqꝫ
recipit aliqua bona alijs diſpenſanda: tenetur illa ſic diſ
penſare:que ſi retinet ſibi retinet nō ſua:⁊ ꝑ ꝯſequēs ad
reſtitutionē teneꝛ. Ponit exemplū Gerſon in trac.de tē
perantia p̄latoꝝ/de elemoſynario q̄ vltra ſtipēdia ſua re
cipit. 100.libras ꝓ diſtribuēdo pauperib⁹:ſi aliter expo
nit:peccat ⁊ reſtituere teneꝛ.Et de hoc btūs Tho.ij.ij.q.
clxxxv.arti.vij.loquiꝛ/innuēs triplicia bona ep̄oꝝ. Que
dā ꝓpria:vtputa q̄ nō habēt de ꝓuentibus eccl'ie:⁊ in il
lis habent verū dn̄ium. Et ex ipſa rerū ꝯditione nō obli
ganꝛ vt eas alijs ꝯferant:ſed poſſunt ea vel ſibi retinere
vel ꝓ libito elargiri: licet poſſint ꝑ inordinatū affectum
vel vſum eoꝝ peccare: nō tm̄ ad reſtitutionē tenentur:q꞉
hmōi bona ſunt eoꝝ dn̄io deputata. Alia ſunt bona eccle
ſiaſtica ſiue ꝓuentus aut fructus eccl'ie: ⁊ hoꝝ ſunt diſ/
penſatores vel ꝓcuratores. Un̄ Aug.ad Bonifaciū. Si
priuatū poſſidem⁹ bonū:qd̄ nobis ſufficiat:nō illa bona
noſtra ſunt:ſed illoꝝ quoꝝ ꝓcurationē gerim⁹:ne ꝓprie
tatem nobis vſurpatione dānabili vendicemus. Et hec
bona eccleſiaſtica ſunt duplicia:quedā ſunt ſpāliter vſui
ep̄i deputata diſtincta ab his que clericis/fabrice ⁊ pau

peribus debentur: de qua partitione habetur .xij. q. ij vo
bis eīn. ⁊ .c. quattuor ſeq. Ubi ergo talis facta eſt diuiſio:
⁊ diſtincta ſunt bona q̄ debent in vſum epī cedere: ⁊ eps
aliq̄d ſibi retinuerit de alijs partibꝰ/clericis/fabꝛice aut
pauperibꝰ deputatis: nō eſt dubiū q̄n ꝯtra fidem diſpen
ſatoꝛis agit: ⁊ moꝛtaliter peccat: ⁊ ad reſtitutionē teneť.
Unde beatus Hiero. ad Ruſticum epm narbonen̄. .xciij.
diſt. Diaconi. ait. Qui viſibiliter in hoc mūdo ius inua/
dit alienū: accuſatur a paupere: dānatur a iudice: ita in
eccľia dei/dū quiſq̄ ſtipendia ꝑdit: clamat ad dn̄m/⁊ ex/
auditur a xp̄o: nec differť vltionis ſnīa: ſi nō reddantur
vniuerſa. De his vō q̄ ſunt ſpāliter ſuo vſui deputata: vi
deť eſſe eadē ratio q̄ eſt de ꝓpꝛijs bonis. ſ. ꝙ ſi īmodera/
te ſibi retineat: ⁊ alijs ſicut charitatis debitū req̄rit: non
ſubueniat: peccet: nō tn̄ ad reſtitutionē teneť. Alia autē
ſunt bona indiſtincta: vt q̄n eoꝝ diſtributio fidei eius cō
mittitur. Et ſi in modico deficiat vel ſuꝑabundat: pōt hꝰ
fieri abſq̄ bone fidei detrimēto: q: nō pōt hō in illis pū/
ctualiter accipere q̄d fieri opꝫ. Si vō multꝰ fuerit exceſ/
ſus: nō pōt latere: ⁊ ideo videť bone fidei diſpenſatoꝛis
repugnare: ⁊ iō nō ēſt abſq̄ moꝛtali pcc̄ō: vtrū aūt ad re
ſtitutionē teneať vel nō: diceť ſequēti ꝯcluſione. Q̄ď vō
peccet moꝛtaliter: ꝓbat beatꝰ Tho ꝑ illud Matth. .xxij.
ꝙ ſi dixerit malus ſeruꝰ in coꝛde ſuo: morā facit dn̄s meꝰ
venire: qđ ꝑtinet ad cōtemptū iudicij diuini: ⁊ ceperit ꝑ/
cutere ꝯſeruos ſuos: qđ ꝑtinet ad ſuꝑbiā. manducet aūt
⁊ bibat cū ebꝛioſis: qđ ꝑtinet ad luxuriā: veniet dn̄s ſer
ui illius in die qua nō ſperat: ⁊ hoꝛa qua ignoꝛat. ⁊ diui/
det eū a ſocietate. ſ. bonoꝝ: ⁊ partē eius ponet cū hypo/
critis ſcꝫ in inferno. Hec Tho. Hanc diſ ſequiť Gerſon.
vbi ſupꝛa: addens quoad tertiū membꝛū. Si bona eccle/
ſiaſtica ſunt data gn̄aliter ⁊ indiſtincte alicui eccleſiaſti/
co/tam ꝓ ſuſtentatione ſua q̄ȝ ꝓ exercitio pietatis: tunc
pōt hmōi eccleſiaſticus mediocriter vti illis bonis ſm̄ de
centiā ſui ſtatus: etiāz vbi nihil reſidui ſupereſſet. Unde
vt notat Inno. tertius in .c. cū ab oī. de vi. ⁊ hone. cle. Aſ
ſignātur redditus eccleſiaſtici p̄ncipaliter: vt ex ipſis ho
neſte viuere poſſint: vt in .c. iam allegato. Nec tenentur
pauperibꝰ potius ſubuenire q̄ȝ ſibijpſis: nec pꝛius refice
re edificia. Pꝛiꝰ ḡ debēt ex illis honeſte viuere: ⁊ de his
q̄ ſuꝑſunt alia oꝑa facere. Et ita intelligenda eſt autoꝛi/
tas Hiero. infra allegata. Quicq̄d habent clerici paupe
rū eſt. Qualiter aūt eſtimabiť decentia hmōi ſtatus: nō
pōt ſub vniuerſali regula diffiniri: ſed eſtimabiť ſub cer/
ta latitudine pꝛout ſapiens iudicabit. Et q̄m nimis affici
mur ad noſipſos: ⁊ ad extollentiā oculoꝝ noſtroꝝ: tutiꝰ
eſt atq̄ ſalubꝛius cuilibet eccleſiaſtico declinare ad fru/
galitatē ⁊ parcitatē ſtatus ſui: vt aliquid relinquat pau/
peribus. Et qđ btūs Tho. dicit de epīs: Gerſon gn̄aliter
extendit ad oēs p̄latos: īmo locū habet in oībus benefi
Cōcľ. 5. F ciatis. ¶ Quinta ꝯcluſio. Etſi grauiter peccent benefi/
ciati bona eccleſie eis indiſtincte deputata conſumendo
turpiter aut ꝓdige: nō tn̄ ſatis ſtricte diffinitū eſt eos ad
reſtitutionē obligatos foꝛe. Pꝛima pars ſatis patet: cuꝫ
etiā laicis patrimonia ſua turpiter aut ꝓdige conſumere
pcc̄m eſt ⁊ vitioſum: quāto magis clericis q̄ bonoꝝ eccle
ſie ſunt diſpenſatoꝛes peccant: q: infideliter agūt turpi/
ter dilapidando/q̄ in vſus pios ac pauperū ſuſtentatio
nē fuerant diſpenſanda. Et patet ex ꝓbatione p̄cedentis
ꝯcluſionis. Secūda pars patet: q: de ea ſunt ꝯtrarie opi
niones doctoꝝ. Nam ſm̄ Ray. clerici q̄ ꝯſanguineis po/
tentibus vel meretricibus ⁊ hiſtrionibus ac ſimilibꝰ bo
na eccleſie pauperibus debita tribuūt: raptoꝛes ſunt: q:
q̇cquid clerici habent: pauperū eſt. Hinc Hiero. ad Da/
maſum papā. .xvi. q. j. c. ſi. Quicq̄d habent clerici paupe/
rū eſt: ⁊ domus illoꝝ oībus debent eſſe cōes: ſuſceptio/
ni hoſpitū ⁊ peregrinoꝝ inuigilare debēt. ¶ Item An/
gelus in ſum. in vbo clericus. iij. §. j. querēs vtrū clericus
p̄bendatus teneatur facere quattuoꝛ partes de redditi/
bus eccleſie et oblationibꝰ fideliū. ſ. epō/ſibijpſi/ſacer/
doti/pauperibus ⁊ fabꝛice. Rn̄det poſt Panoꝛ. in .c. j. de
ec. edi. ꝙ quoad quartā epī ⁊ quartā fabꝛice ſtandum eſt
ꝯſuetudini: q̄ quidē valet (allegatis ſupꝛa iuribus) dero
gare: niſi q̄n fabꝛica remaneret derelicta: q: ſic eſſet irra/
tionabilis. Et ideo tūc teneretur dare quartā: qđ intelligē
dum eſt q̄n redditus ſuꝑſunt detractis neceſſarijs. Quo
ad partē quartā debitā pauperibus/nō valet aliqua cō/
ſuetudo in cōtrariū q̄n teneať. Et addit. Ego plus dico
ꝙ non ſolū q̄rtā partē: ſed ⁊ oīa q̄ ſuꝑſunt eoꝝ neceſſitati
bus: tenētur pauperibꝰ erogare: ſi fabꝛica nō egeat repa
ratione: vel niſi vellet cōuertere talia ad ampliandū cul
tum dei in tali eccľia: nulla extrema neceſſitate in aliquo
occurrēte. Nā in illis duobꝰ caſibus licite deſiſtit ab ero
gatione in pauperes alˢ nō ſine pcc̄ō moꝛtali. nō tamen
dicit ꝙ teneanť ad reſtitutionē. ¶ Item Anto. parte .iij.
titu. .xv. Clericus nō habet fructū eccleſie fauoꝛe ſui: ſed
ꝓ bono eccleſie ⁊ pauperū facti ſunt adminiſtratoꝛes ⁊
tutoꝛes q̄ ſunt quaſi dn̄i: ſed nō quādo pupillū ſpoliant.
Et ideo ſicut illi victuꝫ ſibi ⁊ veſtitū poſſunt retinere: et
bene meritis dare. ſed ſi male expendūt: teneňť reſtitue/
re: ſic ⁊ iſti. Unde Aug. ad Boniſa. vt ſupꝛa allegatū eſt
q. p̄ſenti in ꝯcluſione. iiij. Si pꝛiuatū poſſidemꝰ ⁊c. .xij. q.
j. c. ſi. vbi gloſa. Loco dn̄i habenť p̄lati: dum bene mini/
ſtrant: loco p̄donis: cū male. Nam ꝯtrectant rem alienā
inuito dn̄o: q: quicq̄d habēt clerici pauperū eſt. Et bea/
tus Hiero. Aliena cōuincitur rapere: q̄ vltra neceſſaria
ſibi retinere ꝓbatur. .xlij. diſtin §. oꝛdinādus. Et idem vt
habetur diſt. .xliiij. c. j. ſtatim poſt p̄ncipium. Tibi o ſacer
dos de altari viuere: nō luxuriari ꝑmittitur. Ad idē bea/
tus Hiero. .xij. q. ij. c. Gloꝛia §. Amico. dicit. Amico rape/
re quippiam furtū eſt: eccleſiā fraudare ſacrilegium eſt.
Accepiſſe pauperibus erogandū: ⁊ eſurientibꝰ plurimis
illud reſeruare: vel cautū vel timidū eſt. Aut qđ apertiſſi
mi ſceleris eſt: exinde aliquid ſubtrahere oīm pꝛedonuꝫ
crudelitatem ſuperat. Et beatꝰ Bern̄. tractans vba apl̄i
j. ad Timo. vj. Habentes alimenta ⁊ q̇bus tegamur/his
contenti ſimus: definit ꝙ quicq̄d vltra ſuſtentationē ne
ceſſariā retinetur: rapina eſt: īmo ſacrilegiū: quod vero
rapina eſt ⁊ ſacrilegium/grauius furto eſt reſtituendū.
Hanc opi. tenet Hoſtien. in ti. de pe. ⁊ rem. ſ lib. v. tracta
tu de reſti §. quibus ⁊ qualiter: vbi quid de pꝛelatis: vbi
tria dicit. ¶ Pꝛimū/ꝙ tenens adminiſtrationem eccle/
ſiaſticā: tenetur eccleſiam reddere indēnem. Unde ſi de
rebus eccleſie expenderit in melioꝛationem ꝓpꝛij patri/
monij: aut ſi ꝓpter nimiā diligentiam ꝓpꝛioꝝ negocio/
rum neglexerit negocia eccleſie ꝓcurare: ſic eſt eccleſia
dānū paſſa: ⁊ tenetur eam reddere indēnem per reſtitu/
tionem: ſi pꝛopꝛiū habet. Et hoc quādo grauis eſt leſioꝛ:
vel etiā quātū ad alienationē bonoꝝ eccleſie īmobiliuꝫ/
vel mancipioꝝ/vel ſuoꝝ reddituū. Cū nō ꝓhibeť p̄la
tis quo minus poſſint de fructibus ⁊ perceptis redditi/
bus: quos ſuos faciunt: aliquid erogare honeſte. Si ta/
men de ſuo aliq̄d expendit in negocijs eccleſie: illa pōt
recuperare: vel etiā heres ſuus: vt ſic fiat quedam com/
penſatio hinc inde. ¶ Secūdo dicit/ꝙ eccleſiaſtici q̄ pꝛo
pꝛiū habent: vtputa q̄ nō ſunt voto religionis aſtricti: te
nentur de his que ſuꝑfluunt largas elemoſynas facere.
¶ Tertio qui donant ſua inhoneſtis mulieribus/mi/
mis/ioculatoꝛibus: ſi ꝓpter peccata que cōmittunt vľ ꝓ
pter carnalitatē aut fauoꝛem ſeculi hoc faciunt: peccant
moꝛtaliter: ⁊ tenentur reſtituere eccleſie: ſi ꝓpꝛiū habēt:
⁊ recipientes ſimiliter tenentur reſtituere: nō clerico q̇
dedit ⁊ hoc in penam: ſed ſuo ſuperioꝛi vel ſucceſſoꝛi: vt
in vtilitatem eccleſie cōuertatur. Si vero cauſa elemoſy
ne pꝛo ſuſtentatōe nature cōferant: nō peccant nec tenē
tur ad reſtitutionem. Concoꝛdat Panoꝛ. in .c. cum ſm̄. de
pꝛeben. ¶ Alia eſt opinio mitioꝛ que in hoc tm̄ diſcoꝛ/ Opi. alia. B
dat a pꝛioꝛi: quia tenet ꝙ clerici beneficia habentes: li/
cet grauiter peccent redditus eccleſie: quos ipſi perci/
piunt: pꝛodige aut turpiter diſpenſando: non tamen ob/

ligatur ad reſtitutionē. ¶ Quoꝝ hec ſunt motiua: quia
fruct⁹ quos percipiūt faciunt ſuos: ⁊ ſunt dñi eoꝝ. In re
autē ꝓpria quilibet eſt moderator: ⁊ arbiter: ⁊ per ꝯñs
nō tenet̄ reſtituere. Antecedēs ꝓ prima parte ꝓbat̄ per
glo. in. c duo. xij. q. j. q̄ dicit. Cōcedēdū eſt ꝙ clericus ſit
dñs fructuū collectoꝝ. Et ita eſt vſufructuarius: vt in. c.
preſenti. de offi. ordi. lib. vj. Probat̄ etiā a cōtrario ſenſu
q: dicit. c. vnicū. de cle. nō reſi. lib. vj. ꝙ recipiēs quotidia-
nas diſtributiones q̄ nō intereſt officio ⁊c. nō acq̄rit eoꝝ
dñium: nec facit eas ſuas: ergo a contrario ſi intereſt ho-
ris: facit eas ſuas: ⁊ per hoc ſi male expendit: nō tenetur
ad reſtitutionē. Huic opi. videtur ꝯſentire beatus Tho.
vbi ſ. in ꝓbatione. iiij. cōcluſionis. Cōſentit ⁊ Ioh. ger-
ſon cancel. pariſien. dicēs in ſuis moralib⁹ regulis. c. de
auaricia. Si bñficiatus certa bona habeat inſtituta pro
pauperib⁹: ⁊ illa cōſumit ad alios vſus: ipſe ad reſtitutio-
nē obligat̄. ⁊ ſequit̄ ad ꝓpoſitū. Secus ſi totū ſit cōmiſ-
ſum fidei ſue: vbi etſi peccet grauiter ⁊ ſacrilege: quan-
doq̄ abutēdo bonis illis luxurioſe: tñ reſtituere non te-
netur. ⁊ ꝑmiſit. Multa faciūt ad h̄ ꝙ aliq̄s facit fructus
ſui bñficij eſſe ſuos in foro exteriori. immo ⁊ ꝙ reſtituere
nō teneat̄ que animā a pctō mortali nō liberant. In tra-
ctatu aūt de tēperātia prelatoꝝ/ videt̄ in dubiū vertere:
an ad reſtitutionē teneat̄ in caſu noſtro/ dicēs. Si bene-
ficiatus prodige bona hmōi in alios vſus diſpergat aut
auare retineat: ipſe vltra ſcandalum qđ alijs dat: ꝑfecto
peccat grauiter: ⁊ non minus ſepe ꝙ̄ ſacrilegus. Sed ꝙ
ad reſtitutionē teneantur: nō auderē definire. ⁊ ſubdit.
Itaq̄ locū hic habet beati Augu. cōſiliū. Tene certuꝫ ⁊
dimitte incertū. Cui concordat illud Eccli. iij. Qui amat
b periculum in illo peribit. ¶ Et per illa poſſet reſpōderi
ad motiua prioris opi. q̄ ſatis fortia ſunt. Ad oēs autori-
tates Hiero. Augu. Bern. inductas pōt dici/ ꝙ volūt ꝙ
clericus male diſpēſans/ grauiter peccat: etiā in preiudi-
ciū pauperū: ⁊ pctm̄ eoꝝ cōparatur rapine ⁊ ſacrilegio/
pro quāto pauperib⁹ nō vt tenētur ſubueniūt: ⁊ ꝓuētus
eccl̄ie aſſignatos (⁊ ꝑ hoc aliquo mō ſacros) turpiter di-
ſpenſant: ⁊ hoc quidē cōcedit ſcđa opi. Sed ꝑ h̄ nō ſuffi-
ciēter ꝓbatur: nec in auto. alleg. exprimit̄/ ꝙ teneant̄ ad
reſtitutionē: quia vt dictū eſt: multa obligāt ad mortale
pctm̄: que tñ nō obligāt ad reſtitutionē. ¶ Sed ad illud
qđ đ: ꝙ ſacerdos ⁊ clerici ſint adminiſtratores ⁊ diſpen-
ſatores bonoꝝ eccleſie ⁊c. Dicitur ꝙ duplices poſſum⁹
intelligere adminiſtratores certoꝝ bonoꝝ. Quidam ha-
bent nudam adminiſtrationē eoꝝ/ ⁊ nudum vſum: ⁊ illi
nō poſſunt bona illa diſpēſare: niſi quatenus eis cōmiſ-
ſum eſt ⁊ cōceſſum. Et tales ſi aliter diſpēſant: tenent̄ ad
reſtitutionē. Alij ſunt adminiſtratores: qui cū hoc habēt
dominiū aliqđ in re quā adminiſtrāt: ⁊ habēt vſufructū:
licꝫ cū certo modo ſeu limitatiōe: vt dum res aliqua ſim-
pliciter data eſt alicui p̄ncipaliter pro ſua perſona: tñ cō-
miſſum, vt etiā certo modo alijs diſpēſet. Et hi nō diſpen-
ſando peccāt: nō tñ tenent̄ ad reſtitutionē male diſpēſa-
toꝝ: ⁊ tales diſpēſatores ſunt bñficiati vt oſtēſuꝫ eſt. Nec
obſtat ꝙ dicunt̄ res pauperū: q: nōnunꝙ̄ res đ: alicui⁹
large: nō q: ſit de eius dñio: ſed q: habet ius aliqđ ad rē
petendā: ſicut bona paterna dicunt̄ filioꝝ: quia ſunt fu-
turi heredes: Et ſic dicit beatus Amb. vt. ſ. allegatū eſt
q. ij. huius diſt. ꝙ panis ⁊ veſtimentū diuitū/ ſunt paupe-
rū: ⁊ tñ nec pater nec abūdantes: ſi ſua dilapidāt: tenē-
z tur ad reſtitutionē heredibus ſeu pauperib⁹. ¶ Tenen-
tes primā opi. poſſunt reſpōdere ad motiua ſcđe opi. ꝙ
clerici ſunt dñi ⁊ vſufructuarij fructuū collectoꝝ quātuꝫ
ad ea que eis ſufficiūt ad honeſtum victū: ſed quantū ad
ea que ſuperſunt: ſunt nudi diſpēſatores ſeu pauperū ꝓ-
curatores: ſicut in his que certe ſunt deputata in pios
vſus vt dictum eſt in quarta cōcluſione. Nec videt̄ ꝙ cer-
tum ⁊ incertū in propoſito aliquid variant: dū tamen id
quod ſub incerta quantitate cōmittitur: poteſt diſcerni
ab eo quod certū eſt; vt ſi quis paulo pecuniam cōmitte-
ret ad edificādam ſibi domū cum ea cōditione: vt ea que
ſuperfluerent: daret petro nepoti ſuo. Nemo dubitat ꝙ
ea que ſuperabūdarēt edificationi domus: teneret̄ pau-
lus dare petro: ꝙ ſi ea in alios vſus cōuerteret: nemo du-
bitat quin teneret̄ ad reſtitutionē: licꝫ tota pecunie ſum-
ma fuiſſet fidei pauli credita. Nec in ſuꝑabundantibus
(que vt talia diſcerneret) haberet dominiū: q: quantum
ad illud/ nō acceſſit voluntas tradētis pecuniā: vt tactū
eſt ſupra. ¶ Et rōnes q̄ ꝓbant quartā cōcluſionē: etiam
faciūt ꝓ illa opinione: que magis cōcordat dictis ſancto-
rū. Et hec eſt opi. Nicolai abbatis in. c. cū eſſes. de teſt. q.
ij. ⁊. iiij in reportatione ſolenni ſuꝑ. c. Cū eſſes. Ubi vult
ꝙ clericus eſt dñs ⁊ vſufructuarius fructuū bene diſpē-
ſando: nō tñ improbiter diſpēſando. Et in reſponſione
ad partē cōtrariā inductā in fine ſcđe queſtionis rñden-
do ad. c. vnicū de cle. nō reſi. lib. vj. dicit/ ꝙ clericus reci-
piēdo fruct⁹ ſui bñficij/ đ: illos facere ſuos: quoad h̄ vt
ſibi ꝓuideat primo: ⁊ de ſuꝑfluis expenſet in pios vſus.
Nō tñ pōt de ipſis teſtari: aut pro libito ſue volūtatis ex-
pēdere. ⁊ mox ſubiūgit. Omnia iura que vident̄ velle ꝙ
clerici ſint dñi fructuū: intelligunt̄ quoad diſpēſationē:
vt ſcꝫ bene ⁊ canonice diſpēſent res eccl̄ie. Nec facit diffe-
rentiā inter clericū habentē adminiſtrationē ⁊ nō habē-
tē. Et in fine quarte queſtionis ſic ait ꝯcludēdo. Ex quo
infert̄ ꝙ bñficiat⁹ fructus nō facit ſuos: ſed tm̄ in eis ius
obtinet canonice diſpēſandi. Alex. ad h̄ tex. plures. vide
ibi. Dū vero nō eſt certus que ſuperfluāt: ⁊ bona fide ali-
quid cōuerteret in vſuꝫ ꝓpriū: putās nō eſſe de ſuꝑfluis
in his poſſet excuſari a reſtitutiōe. Ad qđ ſatis facit diſt. Arti. 3.
ſanct⁹ Tho. ſupra poſita. Hec de articulo ſcđo. ¶ Quan- Dub. 1.
tū ad tertiū articulū dubitat̄ primo: vtrū accipēs benefi- Z
ciū eccleſiaſticū: nō habēs animū reſidēdi: ſed dumtaxat
fruct⁹ ad tēpus recipiēdi ⁊ poſt ipſum dimittēdi: teneat̄
ad reſtitutionē fructuum ſubleuatoꝝ. Rñdet̄/ ꝙ talis te-
net̄ reſtituere: niſi mutet poſtea volūtatē: vtputa/ ſi poſt
ꝓponat beneficiū ſeruare: ⁊ in officio ad qđ bñficiū in-
ſtitutū eſt fideliter laborare ⁊ ſeruire: nec ipe tm̄: ſꝫ etiaꝫ
collator bñficij ſi eo animo ſibi contulit: vt in. c cōmiſſa.
de elec. lib. vj §. ceterū. vbi đ: Si ꝓmoueri ad ſacerdotiū
nō intēdens: parochialē receperis eccleſiaꝫ/ vt fruct⁹ ex
ea per annū recipias ipaꝫ poſtmodū dimiſſurus: niſi vo-
lūtate mutata ꝓmotus fueris: teneberis ad reſtitutionē
fructuū eorundē: cū eos receperis fraudulēter. Illū aūt
qui eā tibi cōtulit: cū te nō crederet ad hmōi ordinē pro-
mouendū: preter diuinā: quā exinde incurrit offenſam:
ad ſeruandā indemnē eandē eccleſiā decernimus obli-
gari. Et ꝙ decretalis illa ſpecificat eccleſiā parochialeꝫ:
ideo eſt q: bñficiū ſimplex non requirit ſacerdotiū infra
annū aſſumēdū. Sed videt̄: ꝙ idē eſt de bñficio ſimplici
ſi nō intēdit in eo ſeruire: ſed poſt tēpus aliqđ dimittere
⁊ laicare: q: eſt eadē vtrobiq̄ ratio. Nā ⁊ iſte ſicut ille re-
cipit fruct⁹ fraudulēter. Puto tñ in hac reſtitutiōe detra-
hendas fore expenſas quas per tēpus ſue poſſeſſionis
fecit in officiādo eccleſiā per aliū. ¶ Similiter clericus
qui recipit beneficium: nō vt ibi ſeruiat: ſed donec poſſit
habere pinguius: peccat: vt dicit Panor. in. c relatū. de
cleri. nō reſi. quia nō iuſte eſt ꝓmotus q̄ hꝫ talem animū.
Nō tñ tenet̄ reſignare: ſed ſufficit penitere de iniqua vo-
luntate. ¶ Ex quo infero ꝙ talis aut tenet̄ cedere bñfi-
cio: aut mutare volūtatē: nā quilibet tenet̄ vitare pecca-
tū: ſed peccatū illud iniuſte ꝓmotionis nō pōt vitari: ni-
ſi altero duoꝝ modoꝝ: ergo tenet̄ ad illos alternatiue. i.
diſiunctiue: puta ad alterū illoꝝ. ¶ De reſtitutione autē
fructuū perceptoꝝ/ ſtante mala voluntate: nihil loquit̄:
ſed videt̄ eadē ratio hic ſicut in priori caſu: niſi forte ipſe
ſeruiret officio: donec ꝓmoueret̄ ad pinguius: credo ꝙ
tunc nō teneret̄ ad reſtitutionē: tūc eīm ſufficeret iniquā
corrigere voluntatē. ¶ Dubitatur ſcđo: vtrū plura poſſi- Dub. 2.
dens beneficia eccleſiaſtica ad reſtitutionē obliget̄ ob- Z
uentionū ab altero eoꝝ receptoꝝ. In ſolutione hui⁹ du-

bij duo ſunt vidēda. Primū: vtrū liceat clerico plura be/
neficia poſſidere. Scdo: vtrū poſſidēs plura/aliqd de re
ceptis teneat̃ reſtituere. ¶ Circa primū ſupponendū ex
predictis: ꝙ bn̄ficiū datur ꝑpter officium. Hinc. xvj. q. j.
generaliter. d2. Propter h̄ ipſuz bn̄ficia eis indulgemus
vt alijs oib⁹ derelictis dei oīpotētis inhereāt miniſterijs
⁊. c. fi. de reſcrip. li. vj. d2. Propter officiū bn̄ficiū eccleſi/
aſticū dat̃. Sic Alex. papa. lxxxj. di. ſi q̇s ſacerdotū. Qui
ſpōte ob fornicationē dimittit officiū: ita ob preuaricatio
nē dimittere cogat̃ etiā inuit⁹ bn̄ficiū. Idē habet̃. c. ſeq.
Vn̄ obuētiones bn̄ficioꝝ ſtipēdia ſunt officioꝝ: vt dictū
eſt ɔcluſione. iij. ⁊. j. q. ij. c. penul. ⁊. lxj. diſ. null⁹. vbi ob/
uētiones ep̄o debite/ſtipēdia noīant̃. Idē de p̄bēdis. c.
Nota. cū ſm. ¶ Ex quo ſequit̃ ꝙ omne bn̄ficiū tam curatū/ꝙ̄
ſimplex reqrit reſidentiā: niſi cā rōnabilis excuſet. Non
em̄ debet viuere de altario q̇ altari nō deſeruit: ⁊ h̄ dicit
Panor. in. c. fi. de cle. nō reſi. poſt Inno. Hoſt. ⁊ Iob. an.
di. Oīa bn̄ficia q̄ dant̃ in titulū: ſiue ſint vicarie ſiue mo
dice eſtimatiōis: vt. xx. ſolidoꝝ/requirūt reſidentiā de iu
Nota. re cōi. ⁊ in. c. immediate p̄cedente/ſcz penul. dicit. Nota
⁊ tene mēte: ꝙ bn̄ficia etiā ſimplicia requirūt reſidentiā
de iure cōi. Nec ſufficit deſeruire ꝑ aliū. Mō iudicio meo
ait: apertiſſime ꝓbat tex. iſte. hic em̄ nō ſolū canonici: ſed
etiā capellani ⁊ alij ſimplr̄ bn̄ficiati q̇ in textu dicunt̃ aſſi
ſij q̄ſi aſſidui: ⁊ dicunt̃ oēs bn̄ficiati q̇ nō ſunt canonici:
nec vocant̃ ad tractatus cōes cū canonicis: vt dicit glo.
Oēs hi reuocant̃ ad reſidētiā in eccl̄ia in qua ſunt bn̄fi/
ciati: nec releuant̃ ponēdo ibi vicariuz: qđ collige ex eo:
q2 eis nō couenietib⁹/ſuꝑior facit deſeruire ꝑ vicarios: ⁊
reſiduū (detracta portiōe vicarioꝝ) cōuertit̃ in vtilitatē
eccl̄ie. Si em̄ poſſent licite ꝑ alios deſeruire: reſiduū ap
plicaret̃ eis etiā ſi eſſet eccl̄ia curata. hec ille. ⁊ in. c. q2 nō
nulli. eo. ti. querēs. Nunqd q̇s ꝑ ſe tenet̃ ſeruire in bn̄fi/
cio ſimplici. Rn̄det/credo ꝙ ſic: ⁊ ꝓbo apte ꝑ. c. ſuꝑ inor
dinata. de p̄bē. vbi d2: ꝙ pueri nō ſunt idonei ad bn̄ficia
habēda: cū illis deſeruire nō poſſint: ḡ reqrit bn̄ficiū ꝑſo
nalē reſidentiā: nā puer bn̄ poſſet ꝑ aliū ſeruire: ⁊ ſm h̄
dictū Anto poſt vdalricū. ſ. alleg. in. ij. arti. ɔcluſiōe. iij.
limitādū eſt: dū habuerit rōnabilē abſentie cām: ſicut et
M ibi ſpecificatū eſt. ¶ Vn̄ nec ɔſuetudo excuſat: niſi ex le
gitima ⁊ rōnabili cā: vt dicit Ange. in ſum. in ver. cleric⁹.
vij. §. j. ⁊ Panor. in. c. q2 nōnulli. de cle. nō reſi. (In quo
tex. d2: cū eccl̄ia vel eccl̄iaſticū miniſteriū cōmitti debue/
rit: talis ad h̄ ꝑſona q̄rat̃ que reſidere in loco: ⁊ ꝑ ſeipſaz
curā ei⁹ valeat exercere. ex glo. q̄ dicit. Hoc ius cōe eſt: vt
in ea eccl̄ia in qua intitulat⁹ eſt: debeat deſeruire.) Hanc
regulā elicit: ꝙ qđlibet bn̄ficiū qđ datur ꝑpter officiū:
requirit deſeruiētiā ꝑſonalē. Et addit ꝙ rōne cōſuetudi/
nis in ſimplicib⁹ pōt deſeruire ꝑ vicariū. Mō tn̄ dictū/ita
in ſimplicib⁹ ſicut curatis veritatē h3: nō ſubſiſtēte cā le/
gitima ⁊ rōnabili: q2 eadē eſt cā vtrobiqȝ in ſimplicib⁹ ⁊
curatis: ſcz q2 bn̄ficiū datur ꝑpter officiū. Licz minor ra
tio ſufficiat in ſimplicib⁹ ꝙ̄ curatis: q2 magis eligit̃ indu
ſtria ꝑſone in curatis/ꝙ̄ non curatis: vt ibi dicit Panor.
¶ Qui autē ſint caſus rationabiles: hic angelus ponit
tres/in quibus abſens habetur pro reſidēte. Primus: ſi
eſt in ſeruitio pape: vt in. c. cū dilectus. de cleri. non reſi.
Secūdus: ſi fuerit in ſeruitio epiſcopi: vnde in. c. ad au/
dientiā. eo. ti. dicit papa. Decernimus vt duo ex canoni/
cis eccleſie meldenſis in tuo ſeruitio exiſtēres: ſuarū fru
ctus integre percipiāt prebendarū: cuz abſentes dici nō
debeāt: ſed preſentes qui tecū pro tuo ⁊ ipſius eccleſie
ſeruitio cōmorantur. Dicēs duo/plures excludit ſm glo
ſam. Similiter per hoc qđ dicit/in tuo ſeruitio ⁊ ipſi⁹ ec/
cleſie/excludunt̃ qui cū papa vel epiſcopo morātur: nō
propter eoꝝ ſeruitia exhibēda: ſed ꝑpter ambitionez vt
obtineāt beneficia. Ex quo patet reprobа cōſuetudo vel
ſtatutū in quibuſdā eccleſijs: ꝙ epiſcopus duos ex cano
nicis eximit/tanꝙ̄ ſuo ſeruitio deputās: qui nūꝙ̄ epiſco/
po ſeruiūt: nec ſibi cōmorantur: ⁊ tamen redditus bene

ficioꝝ recipiunt tanꝙ̄ preſentes preter quotidianas di/
ſtributiones. Tertius caſus: ſi fuerit infirmus tali infir/
mitate que impediat eum reſidere vel intereſſe diuinis.
Secus ſi infirmitas nō preſtat cauſam nō reſidentie vel
abſentie a diuinis. Puta ſi al's nō intereſſet: aut non reſi
deret: quia caſus ſuꝑueniens recipit interpretationē ſm
ſtatū precedentē: vt in. c. Maiores. de bap. pene in fine.
¶ Sunt ⁊ alij caſus rationabiles. Tenuitas bn̄ficij non
ſufficiēs ad ſuſtentationē bn̄ficiati. Aut quia beneficiat⁹
eſt ratione officij eccleſiaſtici occupatus: aut ad predica
tionē miſſus: aut in ſtudio: aut in peregrinatione cōſtitu
tus: ⁊ ſimilibus multis. In quibus duo cōcurrere debēt
ſcz cauſa rationabilis ⁊ honeſta/⁊ licentia ſui prelati: vt
in. c. relatū. de cleri. nō reſi. in tex. ⁊ in glo. Nō ergo ſuffi/
cit ſola prelati licentia ſine honeſtate cauſe: quia prelat⁹
nō poteſt ſine cauſa diſpenſare cōtra ius. Panor. in. c. al
legato. Dicit tn̄ Inno. in. c. ex parte. de cleri. nō reſidē. ꝙ
poſſet ex cōſuetudine induci: vt ſine licētia ex cauſa ratio
nabili ſe abſentet. Mō limitat Panor. vbi. ſ. ꝑpter neceſ
ſitatē ſubito occurrentē: ⁊ Iob. an. qn̄ in breui eſt reuer/
ſurus. Sed Panor. dicit ꝙ attēdenda eſt qualitas cauſe
⁊ preiudicij: ⁊ facultatis petendi licentiā. ¶ Et nota/ꝙ
nō ſolus ep̄s: ſed quilibet p̄latus pōt dare licētiā: licz ſo/
lus ep̄s poſſit nō reſidentē nec rōnabiliter excuſatū pri/
uare bn̄ficio. glo. in. c. cū ex eo. de elec. lib. vj. ¶ Mō autē
curata beneficia dicūtur requirere perſonalē reſidentiā
in cōmuni locutione/⁊ nō ſimplicia nō curata: ideo pu/
to inoleuiſſe: q2 curatus nō reſidēs minus ſuſtinet̃ in be
neficio ꝙ̄ nō curatus: licz vterqȝ ceſſante rōnabili excu/
ſatione/teneat̃ ad reſidētiā. Et ſi nō reſidet: priuat̃ bn̄fi/
cio: vt in. c. cōquerēte. de cle nō reſi. ¶ Mō etiā plura cu
rata dicunt̃ incōpatibilia/nō autē ſimplicia: ratio eſt: q2
habēs vnū curatū ⁊ acceptās aliud: eoipſo primū vacat:
⁊ niſi reſignet ⁊ dimittat primū: coram perſona publica:
poſtꝙ̄ habuerit pacificā poſſeſſionē ſcđi: eſſet priuatus
vtroqȝ. Et ſi de facto retinet: erit inhabilis ad quecunqȝ
alia: vt in extrauagāte Iob. xxij. ſ. allega. Execrabilis. ⁊
etiā ad maiores ordines ſuſcipiēdos. In ſimplicibus vo
curā animarū nō habētibus: licz preuia monitione (pro/
pter nō reſidentiā) poſſit altero priuari: nō tamē eſt ipſo
iure priuat⁹: ideo pōt ea tenere: licz nō ſine pctō: donec
per ſuꝑiorē priuet̃. ¶ Alteri⁹ notandū ſcđo: ꝙ qn̄qȝ vnū Nota. 2. M
bn̄ficiū depēdet ab alio: aut eſt annexū alteri bn̄ficio vel
dignitati: vt qn̄ ſunt vnita. Et qm̄ illa cenſent̃ vnū bn̄fi/
cium: de his in ꝓpoſito nō intelligēda ſunt dicēda. Itez
qn̄qȝ bn̄ficiū dat̃ in tituluz: qn̄qȝ tm̄ in cōmendā. Hic tm̄
de illis q̄ dant̃ in titulū. ¶ Tertio notādū/ꝙ ſm beatuz Nota. 3. N
Tho. quotl' ix. arti. xv. actionū humanarū multiplex eſt
differētia. Quedā habēt deformitatē inſeparabiliter an/
nexā: que (vt pħs dicit) mox noīata cōuoluta ſunt mali/
cia: vt fornicatio/adulteriū/furtum ⁊ hmōi: q̄ nullo mō
poſſunt bene fieri. Et de numero taliū nō eſt hr̄e plures
prebēdas: al's in nullo caſu diſpēſationē recipere poſſet:
qđ nullus dicit. Quedā ſunt actiōes q̄ de ſe indifferētes
ſunt ad bonū vel ad malum: vt leuare feſtucā de terra et
hmōi. Quedā ſunt actiōes q̄ abſolute cōſiderate defor/
mitatē vel inordinationē importāt: q̄ tn̄ aliquib⁹ circūſtā
tijs aduenietib⁹ bone effici poſſunt: ſicut occidere homi
nē vel percutere/in ſe deformitatē quandā importāt: ſed
ſi addat̃ occidere malefactorē ꝑpter iuſticiā: vel ꝑcutere
delinquentē cā diſcipline/nō erit pctm̄: ſed virtuoſum: ⁊
in numero taliū videt̃ eſſe habere plures prebēdas. Cō
tinet em̄ multas inordinatiōes: quarū decē colligunt̃ in
allegata extrauagāte. Execrabilis. ¶ Quarū prima eſt
inſufficiētia impletionis officij: q2 nō eſt poſſibile aliquē
in pluribus⁹ eccleſijs deſeruire: in quib⁹ eſt prebēdatus: cū
prebēde vident̃ eſſe ordinate/quaſi quedā ſtipēdia deo
miniſtrantiū: vt dicit ſanctus Tho. ibidē. Et qui vix ſuffi
cit ſeruire vni: quomodo ſeruire poterit pluribus⁹. ¶ Se/
cūda inequalitas diſtributionis bonoꝝ eccl̄ie: duz vnus

pluribus beneficijs abundat: ⁊ alij litterati ac vite puri
tate ⁊ teſtimonio bone fame pollentes: qui mendicant:
poſſent abūde ſufficere eq̄ diſtributione collata. ¶ Ter/
tia eſt vagationis materia. ¶ Quarta diminutio diuini
cultus: dū vnus loco pluriū inſtituitur. ¶ Quinta/defe
ctus hoſpitalitatis: qui ita nō pōt ſeruari ab vno in vno
loco cōſtituto: ſicut ſeruari poſſet a pluribus bn̄ficiatis.
¶ Sexta/ſubtractio honoris cōmodi ⁊ auxilioꝝ eccle/
ſie ac regionū: in quibus bn̄ficia ſunt inſtituta. ¶ Septi
ma/deperditio libertatū ⁊ iuriū eccleſiarū. ¶ Octaua/
collapſio notabiliū edificioꝝ que predeceſſoꝝ diligētia
extruxerat. Siſr̄ ⁊ deperditio cenſuum ⁊ redditūum.
¶ Nona/negligētia cure animarū: qđ ceteris maius eſt
⁊ peius. Nō em̄ pōt quis paſcere oues diuerſis eccleſijs
ſubiectas. Et ſi nō paſtor: ſed mercenarius eſt q̇ paſcens
oues lupo veniēte fugit. Joh. x. quis ille eſt qui oīno nō
paſcit: nec ad paſcēdas oues venit. ¶ Decima/preſtatio
fomenti vitioꝝ periculoſa. Addit beat⁹ Tho. fraudatio/
nem vltimarū voluntatū teſtatoꝝ: qui ad hoc bona ſua
eccleſijs cōtulerunt: vt certus numerus ſeruientiū deo
ibi eēt. ¶ Alex. de mōta. in ſuo repertorio poſt Panor. c.
Dudum. ij. de elec. quinto notabi. ponit tria grauia vitia:
que pluralitatē beneficioꝝ comitātur: ſcȝ notā tranſgreſ
ſionis. id eſt infamiā. vn̄. vj. q. j. Infames. dicit̄. Infames
eſſe perſonas dicimus oēs qui chriſtiane legis normam
abijciunt: ⁊ ſtatuta eccleſiaſtica cōtemnūt. ¶ Scđm/cu
piditatis vitiū: qđ maximū eſt: nā auaricia ſm̄ apoſtolū
idoloꝝ ſeruitus eſt. ad Epheſ. v. ¶ Tertiū/cōmittit fur
tum cū ſacrilegio: ⁊ pōt dici furtū peculatus. i. furtuȝ de
republica. Vn̄ Aug. ſuper Joh. Nō vndecūq̄ tollere: h̄
eſt ſacrilegiū cōmittere: ſed de eccleſia q̇ aliquid furat̄/
Jude ꝓditori cōparat̄. ⁊ habetur. xxiij. q. iiij. Quid ergo.
Cū ergo ſuꝑuenerint circūſtantie honeſtātes actū habē
di plura beneficia: ⁊ predictas inordinationes totaliter
euacuātes: excuſatur habere plura beneficia a peccato:
⁊ pōt eſſe vel indifferēs vel meritoriū: ſi per charitatē in
finē vltimū ordinatur. ¶ Sunt autē plures circūſtantie
ſiue caſus/in quib⁹ permittit̄ bn̄ficioꝝ pluralitas: qui tm̄
reduci poſſunt ad vnū: ſcȝ ad diſpēſationē iuris vel iudi/
cis. Nā vt tangit Panor. in. c. Relatum. de cle. nō reſi. ⁊
glo. in. c. Dudū. ij de elec. habēs eccleſiā aut beneficium
cōparatur viro habēti vxorē. Sicut ergo vni viro nunq̄
licuit ſine diſpēſatione habere vxores plures. ſine diſpē/
ſatiōe dico illius qui matrimoniū inſtituit ſcȝ dei: ſic nec
licet habere duo beneficia vel plura ſine diſpēſatione iu
ris vel iudicis. ¶ Ponunt̄ autē q̇nq̄ caſus in quibus di
ſpenſat ius in nō curatis. Primus qn̄ ſunt nimis tenues
ita ꝙ neutrū eoꝝ ſufficit ad cōgruam ſuſtentationē pſo/
ne: vt in. c. Eam te. de eta. ⁊ quali. ordi. vbi ꝑmittit papa
habere plures eccleſias ꝓpter paupertatē eccleſiaruȝ.
¶ Scđs: ſi vna pēdet ab alia: vt in eo. c. ſtatim allegato.
¶ Tertius: propter raritatem clericoꝝ: vt. xxj. q. j. c. Cle/
ricus. vbi cōcedit papa ꝙ in villis ꝓpter paucitatē vnus
habeat plures eccleſias. Et idē eſt ſi fuerit paucitas in/
tra ciuitatē. Nā ex hac cauſa vni bono ſacerdoti poſſunt
cōferri oīa bn̄ficia ciuitatis: vt notat Hoſtiē. in. c. Graue.
de prebēdis. ¶ Quartus: ſi eccleſia eſt annexa dignita/
ti vel prebēde: in quo caſu: cū ipſe teneat̄ in maiori eccle
ſia perſonaliter reſidere ac deſeruire: tenet̄ in parochia/
li eccleſia habere idoneū ⁊ perpetuū vicariū: qui cōgru
entē habeat de ꝓuentibus ipſius eccl'ie portionē. de pre/
ben. c. Extirpāde. ¶ Quintus: ſi habet vnā intitulatā et
aliā cōmendatā. xxj. q. j. c. Qui plures. Illa tm̄ cōmenda/
tio nullatenus debet fieri: niſi ſubſit iuſta cauſa: vt quia
nō inuenit̄ prelat⁹ idoneus vel aliqđ ſimile. ¶ Ad diſpē
ſationē v̄o iudicis requirit̄ primo autoritas diſpēſantis.
Nā in quibuſdā ſolus papa diſpēſat: vt in diuerſis ac plu
ribus dignitatib⁹ perſonatibus/vel adminiſtrationibus
perpetuis/aut officijs ⁊ curatis. In ſimplicibus v̄o vel
in vno curato ⁊ in vno ſimplici: in diuerſis tm̄ eccl'ijs: epi

ſcopus poteſt diſpēſare. de quo latius videatur apud ca
noniſtas. ¶ Scđo requirit̄ cauſa diſpēſationis: ⁊ hec eſt
duplex/ſcȝ iuſta neceſſitas ⁊ pia vtilitas. Neceſſitas in di
ſpenſando eſt paucitas perſonarū idonearū: qua occur/
rente: ne eccl'ie vacēt: ⁊ iacturā patiantur: ⁊ populus ne
gligatur rōnabiliter plures eccleſie vni cōmendantur.
Pia vtilitas eſt cōmune cōmodū eccleſie: vt ſi vna pſo/
na ꝓpter ſui induſtriā/⁊ bonā cōſcientiā/ſit valde neceſ
ſaria aut vtilis defenſioni/cōſeruationi vel ꝑfectui plu/
rib⁹ eccleſijs in ſpūalib⁹ aut tēporalib⁹: pōt licite diſpēſa
ri/vt in eis beneficia obtineat. Sic papa epo fundēſi cō/
mendat eccleſiā terracinēſem. xxj. q. j. Relatio. ⁊. c. ſequē
ti. Nō autē eſt pia vtilitas cōmodū priuatū perſone plu/
ra bn̄ficia appetentis: puta vt fructus ſibi lucrifaciat ad
vtilitatē priuatā: vel ad augēdū patrimoniū: ſiue vt lau/
tius viuat: aut vt facilius ad epiſcopatū aut maiorem di
gnitatē aſcendat: ſiue vt pōpis ⁊ ſuperbia tumeat ⁊c q:
cū tali intentione etiam vnū beneficiū tenere nō licet: vt
dicit Tho. vbi. ſ. vn̄ Panor. in. c. Dudū. de elec. pro indu
bitato habet/ꝙ nō ſit tutus quoad eccleſiā triūphantē:
etiā diſpēſatus per papā/quādo diſpēſatus eſt ꝓpter ſe
⁊ ſuam vtilitatē: quia in hoc caſu nō ſolū alterat̄ iuris po
ſitiui diſpēſatio: ſed etiā chriſti patrimoniū iniuſte diſper
gitur. Cū ergo papa non poſſit ſine cauſa alienare bona
eccleſie ſine graui peccato: vt dicit Archi. xij. q. ij. Non li/
ceat pape preſidia eccl'ie alienare ⁊c. ergo multo minus
pōt dare licentiā alteri ipſa diſpergēdi. Et ꝑ hoc ſoluitur
ratio Inno. tenētis oppoſitū: pro eo ꝙ pluralitas bn̄fi/
cioꝝ iure poſitiuo ꝓhibita eſt: in quo papa pōt diſpenſa
re: q: hic nō ſolū violat̄ ius poſitiuū: ſed diuinū/propter
inordinatiōes hmōi pluralitateȝ comitātes ſupradictas
lege diuina ꝓhibitas. Et hoc idē tenet Hoſtiē. in dicto. c.
Dudū. Et ſequitur Joh. anđ. Ex illo ſequit̄/ꝙ diſpenſa/
tus ex cauſa legitima: puta ꝓpter vtilitatē cōmunē eccle
ſie: dū alterū bn̄ficioꝝ ſufficit pro honeſta ⁊ cōgrua vite
ſuſtētatione: redditus alteri⁹ bn̄ficij nō pōt in vſus pro/
prios cōuertere: ſed tenet̄ tanq̄ ſuperflua vite/⁊ ſtat⁹ in
vſus pios cōuertere. Patet: qm̄ hoc tenet̄/habēs vnum
beneficiū tm̄: quāto magis habēs plura. ¶ Ex his ſum/
marie colligitur/ꝙ tres ſunt caſus in quibus diſpēſatio
iuris aut iudicis excuſat habenteȝ plura beneficia: vt ea
retinere poſſit in titulū licite ſine peccato: ſcȝ neceſſitas
eccleſie ꝓpter defectuȝ perſonarū. Secūdus: neceſſitas
perſone propter tenuitatē ⁊ paupertatē beneficioꝝ non
ſufficientiū ad congruā ſuſtentationē perſone: in qua ta
men nō debet attendi ſola natura perſone: ſed etiā eius
ſtatus ⁊ meritoꝝ prerogatiua: vt dicit Goffri. ⁊ glo. in. c.
Conquerēte. de cle. nō reſi. ſuꝑ ver. ſufficiētia. Nec ſoluȝ
perſona: ſed ⁊ familia ſibi pro officio ſuo ⁊ honeſtate ne
ceſſaria: ſecluſa tm̄ ſemꝑ ſuperfluitate pōpatica. Vn̄ cir/
ca ſublimes ⁊ litteratas pſonas facili⁹ diſpēſatur: vt in. c.
De multa. de p̄bē. in fine. Nō quidē finaliter ꝓpter pre/
rogatiuā perſone: ſed ꝓpter vtilitatē eccl'ie. Vn̄ vt reci/
tat Panor. in ſuo reperto. c. extirpāde. de prebē. ex dicto
Joh. de lig. nulla diſpenſatio fit/niſi habeat reſpectū ad
bonū publicū ⁊ ex cauſa rationabili. Naȝ diſpēſatio que
fit propter prerogatiuā perſone fit propter bonū publi
cum. Nā plus prodeſt eccleſie bonus ⁊ litteratus: q̄ de/
cem illitterati miniſtri. Et q̄nq̄ nobilis ⁊ potēs plus ad
defenſionē eccleſie ⁊ iuriū eius ꝑficere poteſt: q̄ plures
ignobiles ⁊ plebei. Nec vocat̄ diſpēſatio: ſed diſſipatio:
que fit in talibus ſola carnalitate attenta: que reprobat̄
in. c. Graue. de prebē. Preferre aūt carnalitatē iuri diui/
no ⁊ publico/eſt preferre carnem ſpiritui: corruptibile
perpetuo: priuatū publico: qđ abhorrēt principalia iura
naturalia et moralia: etiam circumſcripta lege poſitiua.
Hec ibi. Tertius: pia vtilitas eccleſie: de qua ſatis di/
ctum eſt. Plura v̄o beneficia quorū vnum ab altero de/
pendet: aut que connexa ſunt vel vnita: non proprie plu
ra: ſed vnū reputantur: ideo de illis non oportet ponere

ſpecialem caſum:ſicut nec cõmendato qđ nõ habetur in
ꝓpõ. I. R titulum. ¶ His p̄miſſis pono hãc ꝓpoſitionẽ. Tenẽs
plura bñficia ſine iuris vel iudicis diſpẽſatione/nõ excu
ſaꝛ a moꝛtali crimine. Hãc ꝓpoſitionẽ pono tãꝗ̃ magis
ꝓbabilẽ/cautã ⁊ rationabilẽ:licꝫ magna ſit circa hoc di/
uerſitas canoniſtarũ:vt late recitat Panoꝛ.in ſuo reper
toꝛio.c.Extirpãde.de p̄bẽ. Quã etiã tenet Panoꝛ.vbi
ſ.⁊ in.c.Cõquerẽte.de cle.nõ reſi.allega.glo.c.Dudũ.ij.
de elec.ſup ver.intitulatã.dicẽs. Sine pctõ moꝛtali non
põt quis tenere plura bñficia/qñ alterũ per ſe ſufficit.
Et limitat:niſi fuerint collata ſibi:nõ rõne ſui:ſed ꝓpter
vtilitatẽ bñficioꝝ:qꝛ induſtrius eſt ⁊ bone fame ⁊ cõſciẽ
tie. Sed in hac limitatiõe locũ habet diſpẽſatio iuris vel
iudicis. Et ponit glo.allegata bonas rõnes que tangen
tur. ¶ Probatur igiꝛ ꝓpoſitio rõnibꝰ in lege diuina ⁊ na
turali fundatis:q̃ maioꝛ eſt lege poſitiua. Primo ſic:qui
cũꝗ̃ negligit ea ad que teneꝛ:pꝛo tẽpoꝛe ⁊ loco quo te/
neꝛ:moꝛtaliter peccat:ſꝫ habẽs plura bñficia ſine diſpẽ/
ſatione iuris aut iudicis eſt hmõi:ergo. Maioꝛ eſt mani
feſta:qꝛ oĩs talis eſt tranſgreſſoꝛ legis affirmatiue ſine
diſpẽſatione iuris aut iudicis: ⁊ per ꝯſequẽs peccat moꝛ
taliter ꝑ diffinitionẽ peccati moꝛtalis:tam Aug.ꝙ̃ Amb.
de quibꝰ habitũ eſt in.ij.diſ.xxv. Minoꝛ ꝓbaꝛ: tum qꝛ ta
lis nõ reſidet in bñficio:nõ em̃ põt in pluribꝰ reſidere:et
tm̃ teneꝛ ad reſidentiã perſonalez cuiuſlibet bñficij:niſi
fuerit diſpẽſatũ:vt ſatis deductũ eſt in notabili.j. huius
dubij. Tum:qꝛ negligit officia q̃ ſpõte aſſumpſerat: qui/
libet aũt ad executionẽ ſui officij tenetur. Tum qꝛ negli/
git opus pꝛo quo ſtipendiũ accipit. Accipit em̃ ſtipẽdiũ
vt ſeruiat in eccleſia ſeu bñficio in quo eſt titulatus Naꝫ
bñficia dãtur ꝓpter officia:⁊ redditus beneficioꝝ ſtipẽ/
dia ſunt clericoꝝ:vt ꝓbatũ eſt.ſ. Teneꝛ autẽ recipiẽs ſti
pendiũ exhibere ſeruitiũ:alioquin fraudat datoꝛẽ ſtipẽ/
dioꝝ:vt patet ex p̄dictis. ¶ Scđo ꝓbatur.faciens ali/
quid cũ multis defoꝛmibꝰ lege diuina pꝛohibitis/peccat
moꝛtaliter:ſed tenens plura bñficia extra caſus exp̄ſſos
eſt hmõi:ergo. Cõſequentia nota cũ maioꝛe. Minoꝛ ꝓ/
batur:qꝛ talẽ pluralitatẽ comitanꝛ multi defectus:vt pa
tet ex notabili tertio:vbi numeranꝛ hmõi defectꝰ: quoꝝ
plures obuiãt legi diuine:vt patet intuẽti:⁊ ſtatim decla
rabitur. Preterea:vt determinat ſeptima ſynodus. Titu
lari in duabus eccleſijs eſt pꝛopꝛiũ cõmodũ negociatio/
nis ⁊ turpis lucri:⁊ ab eccleſia penitus alienũ. Audiui/
mus em̃ ab ipſa dominica voce/ꝙ nemo poteſt duobus
dñis ſeruire:aut em̃ vnũ odio habebit:⁊ alterũ diliget:
aut vnũ ſuſtinebit ⁊ alterũ cõtemnet. Et vnuſquiſꝗ̃ ſm
aplicã vocẽ/in quo vocatꝰ eſt: in eo debet manere:⁊ in
vna locari ecclia:que em̃ ꝓpter turpe lucrũ in eccleſiaſti
cis rebꝰ efficiunꝛ:aliena cõſiſtũt a deo. xxj.q j.cleri cꝰ. Ni
S hil autẽ alienũ conſiſtit a deo niſi per peccatuꝫ moꝛtale.
¶ Tertio ꝓbaꝛ:quiſq̃s agit cõtra charitatẽ peccat moꝛ/
taliter:ſed habẽs plura beneficia ⁊ tenẽs ea extra caſus
p̄miſſos/agit cõtra charitatẽ dei/ſuijpſius ⁊ ꝓximi:er/
go peccat moꝛtaliter. Cõſequẽtia nota. Maioꝛ ꝓbaꝛ:qꝛ
ſolũ moꝛtale cõtrariaꝛ charitati: ⁊ ſic nulla alia actio ſit
ꝯtra charitatẽ. Minoꝛ ꝓbaꝛ:qꝛ talis pluralis agit ꝯ̃ cha
ritatẽ. Nã cultũ eius diminuit: tot ꝑſonas diuino cultui
ſubtrahẽs:quot hꝫ bñficia:in quibꝰ plures poterũt dño
⁊ ecclie deſeruire. Silr̃ ꝯ̃ charitatẽ ſui:qꝛ peccãdi occa
ſionẽ cumulat:⁊ periculis ſine cã ſe ſupponit. Primũ ſu
pꝛa deductũ eſt ex mulť defoꝛmibꝰ huic pluralitati anne
xis:que dant occaſionẽ ſupbie/intẽperãtie/luxurie/alio
rũ deſpectꝰ ⁊c. Scđm patet qꝛ talis duplici graui ſe peri/
culo ſubijcit. Primũ:qꝛ in via ſalutis relinquere certũ:⁊
eligere incertũ eſt amare ſuũ periculũ. Qui ṽo amat pe/
riculũ:in illo peribit. Eccli.iij. Vñ Job.cãcel.pariſ.in re
gulis moꝛalibꝰ hanc regulã ponit. Agere incertũ ⁊ dimit
tere certũ in materia moꝛali/eſt peccatũ moꝛtale. ⁊ ſpeci
uocat eã/addens. Si tale ſit incertũ ꝙ ſit moꝛtale:nõ ſo
lum per cõiecturas leues aut ſuſpitiõe trepida ⁊ ſcrupu
loſa pꝛouenĩẽte ex nimio timoꝛe cadendi in via dei. Sed
intelligitur dũ tale eſt vehemẽter ⁊ ꝓbabiliter incertum
eque ſicut oppoſitũ vel magis:tũc em̃ illud qđ agiꝛ nõ
carebit moꝛtali peccato.hec Gerſon. Nũc aũt ꝙ hr̃e plu/
ra bñficia extra caſus dictos ſit peccatũ moꝛtale: eſt ſen/
tentia pluriũ ſanctoꝝ ⁊ famoſoꝝ doctoꝝ:plus cõcoꝛdãs
ſacre ſcripture/⁊ patrũ canonibꝰ vt patuit:ꝙ̃ eiꝰ oppoſi/
tũ:ſcꝫ poſſe hr̃e ſine moꝛtali plura:eſt valde incertũ ⁊ lõ
ge minus ꝓbabile ꝙ̃ oppoſitũ:ergo tenẽs plura benefi
cia extra caſus/cõmittit ſe incerto moꝛtalis pcti: ⁊ dimit
tit certũ:qꝛ apud oẽs certũ eſt ꝙ nõ hr̃e plura bñficia nõ
eſt pctm̃. ¶ Preterea vt dicit Anto.poſt beatuꝫ Tho.ꝙ
innitẽs opi.doc.tenentiũ:ꝙ habere plura bñficia nõ eſt
moꝛtale:etſi opi.illa nõ fuerit vera:licꝫ ipſe putet verã:
nõ ꝓpterea excuſaꝛ a moꝛtali. Et ſi eſt vera:ſcꝫ ꝙ licituꝫ
eſt habere plura bñficia extra caſus ⁊c. Si tñ ex cõtrarie
tate opi.dubitat de veritate opinionis quã ſequitur:⁊ ni
hilominus tenet plures p̄bẽdas:nihilominꝰ peccat moꝛ
taliter:qꝛ cõmittit ſe diſcrimini moꝛtalis. Sed ſi nõ dubi
tat de opinione quã ſequitur ⁊ eſt vera:nõ peccat. Et ita
manifeſta eſt veritas minoꝛis: ⁊ per ꝯñs et cõcluſionis.
¶ Scđm periculũ cui ſe cõmittit: eſt onus diſpenſandi
bona ecclie paupibꝰ:hoc em̃ eſt valde ꝑiculoſuꝫ. Arduũ
em̃ eſt eſſe fidelẽ diſpẽſatoꝛẽ ⁊ nõ a medio iuſticie decli/
nare ꝑ ꝓpꝛiã cupiditatẽ fauoꝛẽ vel inuidiã aut indigna/
tionẽ:ſed tenẽs plura bñficia:quoꝝ vnũ ſufficit ad ſui ſu
ſtentationẽ:teneꝛ redditꝰ reliquoꝝ diſpẽſare paupibus
ſeu in pios vſus.agit em̃ cõtra charitatẽ ꝓximi tam fun/
datoꝝ ꝙ̃ ceteroꝝ. Nõ em̃ põt p̄ſumi fuiſſe mentẽ funda/
toꝛis:ꝙ bona ſua quibꝰ fundauit bñficiũ cedãt nõ ſeruiẽ
ti bñficio. Nemo em̃ rõnabiliter fundat bñficium:niſi in
hunc ſinẽ:vt in eo ſeruiaꝛ dño:⁊ impetreꝛ remiſſio pctõ/
rũ fundatoꝛibꝰ:qđ cũ non ſit:ſpolianꝛ fundatoꝛes ⁊ ſui
ſuffragijs ꝓ quibꝰ bñficia inſtituerũt. Et eſt ꝯ̃ charitateꝫ
ceteroꝝ:qꝛ paupes idonei ac digni oꝛes ſpolianꝛ ꝓuiſio
nibꝰ ſibi neceſſarijs ꝑ q̃s bñficijs poſſet meliꝰ deſeruiri.
¶ Propoſitio ſcđa. Nulla diſpenſatio extra caſus pꝛedi ꝓpõ. 2. T
ctos:aut conſuetudo quantũlibet vetuſta/excuſare põt
pluralẽ in bñficijs a moꝛtali culpa. Patet ꝓpoſitio ⁊ eſt
Panoꝛ.in repe.c.extirpãde.de p̄ben.vbi dicit. Bñficioꝝ
ſufficiẽtia p̄ſuppoſita cõſuetudo minime valet:vt q̃s in
eis poſſit eſſe pluralis:qꝛ illa ꝯſuetudo eſt inimica cano/
nuꝫ ⁊ irrõnabilis:qꝛ eſt ꝑiculoſa aĩabꝰ: ⁊ inducẽs multa
mala:vt.ſ.viſuꝫ eſt:ideo nõ ꝯſuetudo : ſꝫ coꝛruptela eſt
dicẽda:vt in c.fi.de ꝯſuetudine. ¶ De diſpẽſatiõe ſilr̃ Nota.
patet:qꝛ vt dictũ eſt:niſi fiat ex rõnabili cã nõ ad vtilita/
tẽ pꝛiuatã:diſpẽſatꝰ quoad deũ minime tutus exiſtit:licꝫ
quoad eccleſiã militãtẽ ſit ſecurꝰ:nõ quoad triũphantẽ:
eſt etiã ſentẽtia abbatis:vbi.ſ. ¶ Tertia ꝓpoſitio. Cõfe/ ꝓpõ. 3.
rẽs bñficiũ extra caſus ꝯceſſos ſciẽter:pꝛiꝰ ꝑ bñficiũ ꝓui
ſo:nullatenꝰ excuſaꝛ a moꝛtali pctõ. Patet tm̃:qꝛ confert
ſciẽter indigno. Indignꝰ eſt em̃ ad ſcđm bñficiũ qđ ſine
pctõ moꝛtali tenere nõ põt. Tũ:qꝛ dat manifeſtã occaſio
nẽ moꝛtalis pcti ei cui confert ſcđm bñficiũ. Nã ille acce
ptãdo ſcđm/peccat moꝛtalr̃ ex p̄ma ꝓpoſitiõe : q̃ mõ nõ
poſſet peccare ſi ſibi bñficiũ alterũ nõ ꝯcedereꝛ. Nõ aũt
ſolũ qui faciũt:ſed etiã qui cõſentiũt faciẽtibꝰ digni ſunt
moꝛte ad Rom.j.quãtomagis cooperãtes ⁊ occaſioneꝫ
pꝛeſtãtes. ¶ De ſcđo ṽo p̄ncipali q̃ſito in h̃ dubio eſt h̃ Ad ališ.
ꝓpoſitio vnica reſponſiua ꝓbabilis. Qui plura bñficia Propõ V
extra caſus poſitos/quoꝝ alterũ ſufficit:cõſequitur:fru
ctus ex alijs bñficijs in pꝛopꝛios vſus:aut cõſanguineo/
rum ſuperfluos/aut turpes cõuerſos/reſtituere teneꝛ.
Probatur ꝓpoſitio:quia habens tm̃ vnũ beneficiũ bo/
na ex beneficio acquiſita in hmõi vſus cõuerſa reſtitue/
re tenetur ſm pꝛobabilẽ opinionẽ.ij.arti.ꝯcluſione.v.re
citatam:ergo a foꝛtioꝛi habẽs plura beneficia ad reſtitu
tionem tenetur. ¶ Preterea non reſidens in officio nec
reſidere intẽdens/tenetur fructꝰ ſubleuatos reſtituere:
vt ꝓbatũ eſt in pꝛimo dubio:ſed habẽs beneficia plura

habet animū nō reſidēdi in ceteris:non em̄ pōt in pluri
bus reſidere:ergo teneť ad reſtitutionē fructuū ab illis
in quib⁹ nō reſidet nec reſidere intēdit receptoꝝ. ¶ Di⸗
ciť notāter in ꝓꝑ:ios vſus/puta in augmētū patrimonij
ſui vel cōſanguineoꝝ ⁊c.conuerterit: qm̄ ſi in pios vſus
eccleſiarū vñ cedūt:aut in ſubuētionē pauperū cōuerte⸗
ret:licȝ peccaret tenēdo plura bn̄ficia : nō tn̄ teneret ad
reſtitutionē:q: nec eccl'ie:nec pauperib⁹:q: nihil eis iniu
Dub. 3. ſte eſt ablatū. ¶ Dubitať tertio:vtrū ſuſpēſus aut excōi
X catus teneatur ad reſtitutionē. Reſpondetur ſuſpenſus
a beneficio teneť. Nā qui recipit aliqd cōtra ꝓhibitionē
eccleſie:teneť ad reſtitutionē:vt.j. diceť de turpi lucro:
talis eſt ſuſpēſus a bn̄ficio:ergo etiā ſuſpēſus ab officio
ꝓpter graue crimē:etiā eſt ſuſpenſus a beneficio/ꝓpter
quandā cōſequentiā. Nā beneficiū eſt ſequela officij:vñ
ſi cleric⁹ ex culpa ſua nō pōt dicere officiū:nō debet reci⸗
pere bn̄ficiū:vt.lxxxj.diſ. Eos etiā. Excōicatus etiā licet
abſoluetur:tn̄ recepta tēpore quo fuit excōicatus:teneť
Dub. 4 reſtituere:vt in.c.paſtoralis.de appel. ¶ Quarto dubi⸗
Y tať vtrū clericus teneať reſtituere fruct⁹ bn̄ficij quos in
mortali recepit. Rn̄det hic Angelus in ſum in ver.cleri
cus.viij.§.v.per diſtin.q: aut peccatū eſt notoriū:⁊ ſic ꝓ
indubitato habeť ꝙ teneť reſtituere:q: cū ſit ſuſpenſus:
perinde eſt ac ſi nō reſideret. Sed omne pctm̄ notorium
inducit ſuſpēſionē a canone:ne exerceat officiū ſuū:vt in
c.veſtra.de coha.cleri.⁊ mulie.qđ licȝ loquať in crimine
fornicationis:tn̄ extendiť ad omne crimen notoriū facti
vel iuris. Nā cōſtitutio penalis etiā quoad penā/extēdi⸗
tur ad caſum ſimilē ex idētitate rationis ſi ratio ꝯſtitutio
nis in ea eſt expſſa. Cū autē dictū.c. veſtra.per rationem
peccati notorietatis cōcubinariū notoriū concludat eſſe
ſuſpēſum:ergo idē erit in omni peccato mortali notorio.
Itē ſuſpēſus nō eſtimať reſidere:quia idē eſt non reſide
re:⁊ nō rite aut inutiliter reſidere:ſicut ꝑinde eſt nō fie⸗
ri ⁊ nō rite fieri. Vñ vt habeť in.c.inter cūctas.de trāſla⸗
tione prelatoꝝ.eccleſia đ: vidua:que licȝ habeat epiſco⸗
pū inutilē:tn̄ perhibetur nō habere. Subdit Angelus.
De occulto tamē peccatore credo ꝙ nō teneať reſtituere
ꝗuis tutius eſſet reſtituere:q: etſi inutiliter ſeruiat quo⸗
Dub. 5. ad ſe:nō tamē quoad alios/aut quoad eccleſiā. ¶ Qui⸗
AA to dubitať:vtrū fructus eccleſie aut beneficij vacātis re
cepti a capellanis vel patronis eorundē ſubiaceāt reſti⸗
tutioni. Solutio:hmōi fructus ſiue dimiſſi a defunctis
poſſeſſorib⁹:ſiue tēpore vacationis obueniētes : debent
in vtilitatē eccleſie expēdi aut ſucceſſori reſeruari:dedu⸗
ctis tn̄ prius onerib⁹. Capl'a vo cōuentus/aut collegia/
aut ſingulares ꝑſone:qui hec inter ſe diuidunt vacātib⁹
eccleſia cathedrali/regulari vel collegiata: ſunt ipſo fa⸗
cto ſuſpēſi ab officijs vel bn̄ficijs quibuſcūq;:donec ple
ne reſtituerint quicqd de bonis perceperint ſupra dictis
Nō obſtātibus quibuſcūq; priuilegijs / indulgētijs aut
cōtrarijs cōſuetudinibus/cōſtitutionib⁹ vel ſtatutis iu⸗
ramēto cōfirmatiōe ſedis aplice:aut alia quacūq; firmi⸗
tate vallatis:vt in.c.quia ſepe.de elec. lib.vj. Siliter qui
talia recipiūt de eccleſijs aut bn̄ficijs vacātib⁹ ſibi ſubie⸗
ctis:ſeu ad eoꝝ collationē/preſentationē/ordinationeȝ/
vel cuſtodiā pertinētib⁹:teneņť ad reſtitutionē:niſi ſpe⸗
cialiter ſuꝑ hoc fuerint priuilegiati:vel cōſuetudine legi
time preſcripta:aut alia rōnabili cauſa muniti: alioqn ſu
periores ab ingreſſu eccleſie:⁊ inferiores cōtrariū faciē⸗
tes/ſuſpēſi ſunt quouſq; fecerint reſtitutionē de p̄dictis.
Et vbi dicte munitiones excuſant:vt recipe poſſint:pri⁹
tn̄ debita ſi qua ſint:ſolui debēt:⁊ ea deduci que neceſſa
Dub. 6. ria ſunt pro miniſtris ⁊ incūbentibus oneribus: vt in.c.
BB preſenti.de offi.ordi.lib.vj. ¶ Dubitať ſexto:vtrum reci
pientes a clericis de bonis eccleſie/teneantur ad reſtitu
tionē. Rn̄detur diſtinguēdo:quia aut recipiūt ea q̄ cleri
cus dare pōt ſine mortali:vt pauperes ſeruitia impēden
tes honeſta:licite recipiūt aliquid ⁊ ꝑ cōſequēs ad reſti⸗
tutionē nō tenētur. Recipientes autē a clerico de bonis
eccleſie in caſu nō conceſſo:vt cōſanguinei/nō indigen⸗
tes/ioculatores/mimi/fornicarij/⁊ hmōi:teneņť ad re⸗
ſtitutionē:vt dicit Angel⁹.in ver.cleric⁹.iij.§.iiij.allegās
xiiij.q.vj.ſi res. Tales em̄ ꝯtrectāt res alienas iuito dn̄o
q: quicquid habēt clerici:ſunt bona pauperū:vt.s̄.dictū
eſt. Et đ: de bonis eccleſie:quia ſecus eſt de bonis patri
monialib⁹ aut aliūde acquiſitis:de quib⁹ licet peccet tur
piter exponendo:nō tamen ipſe:nec recipiētes tenentur
ad reſtitutionē:verū vno reſtituente:alius liberatur. Si
clericus reſtituit:puto ꝙ recipiētes ſicut alias turpe lu⸗
crantes:nō tenētur. Si vo clericus nō reſtituit: aut non
habet niſi bona eccleſie de quib⁹ reſtituere nō pōt vt di⸗
cetur:tenebūtur recipiētes reſtituere ſi poſſunt:⁊ hoc in
foro cōſciētie:ſecus in exteriori. Sed cui tenētur reſtitue
re. Reſpōdeť: eccleſie illi cui ſublata ſunt : ſi pauper eſt
aut indigēs:ſed ſi abūdans pauperib⁹ ſm Ray.⁊ Hoſt.
Et cautū eſſet ꝙ fieret autoritate iudicis penitētiarij ſm
Ray.nō clerico q̄ turpiter expoſuit. ¶ Dubitať ſeptimo Dub. 7.
vtrū clericus poſſit facere reſtitutioneȝ ad quā teneť de CC
bonis eccleſie. Reſpondeť ꝙ nō:ratio:quia oīa bona q̄
habet de eccleſia:que ſuperſunt cōgrue ſuſtētatiōi:ſunt
pauperū. Et ideo in quocūq; caſu clericus tenetur reſti
tuere:intelligendū eſt ſi habet alia bona que nō ſunt de
eccleſia. Unde nō tenetur ad reſtitutionem:ſi alia bona
nō habet:niſi poſſet aliunde acquirere honeſto ſeruitio
vel artificiolo:aut ſubtrahēdo decētie ſtatus:nō neceſſi
tati:immo de fructib⁹ beneficij nō pōt ſoluere debita cō⸗
tracta: niſi eſſent cōtracta pro ſua ſuſtentatione:aut pro
vtilitate eccleſie. Eſt ꝯcluſio abbatis in.c.cū eſſes. de te⸗
ſta.vbi late pertractat.q.iiij. ⁊.ij. ¶ Octauo dubitatur: Dub. 8.
vtrū clericus habēs bona patrimonialia ꝓ victu ſuo ſuf DD
ficiētia:poſſit poſſidere beneficiū eccleſiaſticuȝ. Ad hoc
dicit beatus Hiero.ſcribēs Damaſo pape. Clericos illos
cōuenit eccleſie ſtipendijs ſuſtētari:quibus parentum ⁊
amicoꝝ nulla ſuffragantur ſtipēdia. Qui autē bonis pa
rentū ⁊ opibus ſuſtētari poſſunt:ſi qđ pauperū eſt:acci⸗
piunt:ſacrilegiū profecto incurrunt ⁊ cōmittunt. Et per
abuſionē talium/iudiciū ſibi manducāt ⁊ bibunt:vt ha⸗
betur.xvj.q.j.ca.finali. Ubi dicit glo. ꝙ videtur loqui de
illis clericis/qui eccleſie nō ſeruiūt : ſed communiter te⸗
nent doctores:ꝙ abundās de patrimonio poteſt recipe⸗
re beneficiū vt ſeruiat eccleſie:⁊ de beneficio accipere vi
te neceſſaria:⁊ patrimoniū reſeruare ſuis heredibus : et
de reſiduo ſuſtētationis ex fructib⁹ beneficij dare elemo
ſynā pauperibus. Et qui ſic diſpenſat nō peccat:licȝ ma⸗
gis mereretur:ſi de patrimonio viueret:⁊ fruct⁹ benefi⸗
cij cōuerteret in vſus pauperū ⁊ eccl'ie vtilitatē. ¶ Dubi Dub. 9.
tatur nono:vtrū clericus de bonis eccl'ie poſſit teſtari:et EE
đ: de bonis eccl'ie:q: de bonis ſui patrimonij aut al's ha⸗
bitis:q̄ nō ſunt bona eccleſie:non eſt dubiū quin poſſit.
Dicuņť aūt bona eccleſie oīa q̄ intuitu eccleſie/vel de fa
cultatib⁹ eccleſie acqſiuit:vt in.c.j. de teſta. in tex. ⁊ glo.
De bonis ergo eccleſie imobilib⁹ que alienare non pōt:
nō pōt teſtari ſm oēs.de fructibus vo ꝑceptis vbi currit
cōſuetudo:teſtari pōt in pios vſus:al's non:vt Angelus
in vbo clericus.xiij. Pōt aūt de eis donare aut alio mo⸗
do diſponere in q̄ttuor caſib⁹ ſm eundē. Primus qn̄ tan
tundē expēdit de ſuo in vtilitatē eccl'ie. Scđs qn̄ hoc ha⸗
bet cōſuetudo:qđ Panor.intelligit de reb⁹ mobilibus ⁊
modicis qn̄ diſponit pie ⁊ rōnabiliter: alioquin cōſuetu
do erit irrationabilis. Tertius qn̄ clericus donat intui⸗
tu elemoſyne quā etiā in egritudine pōt facere. Quart⁹
quādo vult remunerare ſeruitia honeſta:tam a ꝯſangui
neis q̄ extraneis recepta. Et addiť quintus qn̄ dat reli⸗
gioſis locis.⁊ ponit Panor.hāc practicā. Si cleric⁹ vult
aliquid aliquo vltimoꝝ quattuor modoꝝ dare:faciat dū
viuit ⁊ nō relinquat. Et notat ꝙ quicūq; accipit/alio mo
do de rebus eccleſiaſticis:teneť ad reſtitutioneȝ:poteſt
tamen de bonis eccleſie alere parentes:dotare ſororem
vel cōſanguineā/ſi indigēt:de his aūt q̄ acquirit intuitu

perſone nō officij eccleſiaſtici: pōt donare vt volet vel te
ſtari. Plures alias diſtinctiōes h̄ ponūt canoniſte: quas
Du. 10. FF ꝓſequi longū foret. ¶ Dubiū decimū vtrū monaſteriū
obligeť ex facto monachi: hoc eſt vtrū ſi monachꝰ obli-
gať ad reſtitutionē aliquoꝝ obligatio illa trāſeat ad mo
naſteriū: ſicꝙ monaſteriū ꝓ eo obligeť. Rn̄der Angelꝰ
in ſum. in ṽbo monaſteriū. §. j. ꝙ monaſteriū nō obligať
neqꝫ ex cōtractu: neqꝫ ex delicto monachi: niſi in duobꝰ
caſibꝰ. Primus qn̄ hmōi reſtituēdū verſum eſt in vtilita
tē monaſterij: tunc em̄ in tantū tenetur monaſteriū: quā
tū ad eius vtilitatē peruenit: ⁊ nō plus. Allegať ad hoc
cōſtitutio Leonis impatoris. x. q. ij. §. hoc ius. Scōs ca-
ſus: ſi cōmiſſa ſit monacho adminiſtratio: tūc ad quantū
ſe extēdit adminiſtratio: intantū obligať monaſteriū: et
nō plus ſm̄ Inno. c. olim. de priuile. ⁊ hoc intelligendū
eſt tam de monacho ꝙ̄ de abbate. Etiā qđ diciť de mona
chis ſiliter habet veritatē de q̇buſcūqꝫ vere religioſis. i.
Du. 11. GG vouētibꝰ ſolēniter tria ſubſtātialia vota. ¶ Dubitať vn-
decimo: vtrū monaſteriū teneať ſatiſfacere creditoribꝰ
ingredientiū monaſteriū pro debito ante ingreſſuꝫ mona
ſterij cōtracto. Rn̄detur poſt Angelum in ſum. c. religio
ſus. §. vj. ꝙ monaſteriū nō teneť ſatiſfacere: qꝛ ſi nō tene
tur ex facto monachi: multo minus ex facto eiꝰ qui nōdū
eſt monachus poſtꝙ̄ factus fuerit monachus: niſi talis
aliqua attuliſſet monaſterio: aut poſt ingreſſum aliq̄ cō-
ſequereť: puta ꝑ ſucceſſionē hereditariā: vel ꝑ donatio-
nē aut legationē ſeu legatū rōne ipſius ſolū: tunc em̄ te-
neť monaſteriū ſatiſfacere quantū ſe illud extēdit qđ ha
buit eiꝰ occaſione: ⁊ non vltra. vn̄. xix. q. iij. ſi qua mulier.
dꝛ: ꝙ ſi quis habēs liberos monaſteriū ingrediť: ⁊ nihil
vel minus legitima portione liberis contulerit: eatenus
ſubſtātie monaſterio deſtinate detrahiť: ne q̇d cōtingat
circa liberos iniquū. Ubi notāter dꝛ: ſubſtātie monaſte-
rio deſtinate: qꝛ de alijs monaſterij bonis monaſterium
nō teneť: debet ergo debitis obligatꝰ ipſis ſatiſfacere cre
ditoribꝰ: ⁊ ſic ingredi monaſteriū. Un̄ ⁊ obligati ratioci
nijs ⁊ curiales ꝓhibenť ordinari ⁊ in monaſterio ſuſcipi
ꝓpter plurima incōmoda q̄ eccl̄ia cōſequiť: niſi priꝰ fue-
rint a ratiocinijs publicis abſoluti: vt docet beatꝰ Greg.
in regi. lib. viij. allegās legē mauricij. Aug. liij. diſt. curia
les. ⁊ c. ſeq. ¶ Sed quid ſi quis obligatꝰ pecuniario de-
bito cedat oībus bonis: nec tm̄ ſic ſatiſfit creditoribꝰ: nū-
quid pōt ingredi monaſteriū. Rn̄der Angelus vbi. s. ꝙ
debitor pecunie nō habēs vn̄ ſoluat: cedēs bonis credi-
tori ſatiſfecit. Propter pecuniā em̄ non obligať perſona
liberi hoīs: ſed tm̄ ad recōpenſam: vn̄ licet ei rebus ſuis
exhibitis religionē ingredi: nec teneť in ſeculo remane-
re: vt ꝓcuret vn̄ ſoluat debitū: ſi zelo dei ⁊ feruore chari
tatis hoc faciat: quia ſpūſſancti autoritate hoc facit: cui
nemo pōt reſiſtere: vt. xix. q. ij. due ſunt. Nec teneť talis
in religione laborare vt ſatiſfaciat creditoribꝰ: qꝛ ꝓ om-
ni momento eſt religioni obligatus: niſi prelatus ſuus
ad hoc licentiam ſibi daret. Nec impedit ſi cum iuramen
to ad ſolutionem debiti ſe obligaſſet. arg. c. licet. de regu
laribus. Hec Angelus.

Uia per ſimulationē ⁊ falſitatē res acq̇runtur
cōtra volūtatem (ſaltē cōditionatam) dn̄i rei.
Ideo cōſequēter circa diſtinctionē q̇ndecimā
huius quarti libri queriť nono. Queſtio. ix.

A **Utrum falſarius ac-**
quirēs aliquid per dolū falſitatis teneatur
ad reſtitutionē taliter acq̇ſiti dānificatis.
¶ Conſueto more queſtio hec tribꝰ articu-
lis terminabiť. In primo p̄mittenť terminoꝝ declaratio
nes. In ſcđo ſubiūgenť reſpōſiue ꝯcluſiones. In tertio
Arti. 1. ſoluētur mouēde dubitationes. ¶ Quantū ad primum
Nota. 1. notandū/ꝙ falſarius eſt qui falſitatē inducit ſeu cōmit-
tit directe vel indirecte ad ꝓximi deceptionem iniuſtam.
¶ Dicitur em̄ falſarius a falſitate/quaſi falſitatem cau-
ſans: opponitur autem falſitas veritati: ſicut ergo veri-
tas eſt adequatio rei ad intellectū: ita falſitas eſt inade-
quatio ſeu deformitas rei ad intellectū: hoc eſt qn̄ aliter
res ſe habet ꝙ̄ apprehēdiť ab intellectu: tūc eſt falſitas:
nō quidē in re: qꝛ res talis eſt qualis in ſe eſt: ſꝫ in appre-
henſione intellectꝰ: qui aliter rem apprehēdit vel iudi-
cat ꝙ̄ eſt in ſeipſa. Licꝫ etiā res qn̄qꝫ denoīatione quadā
extrinſeca dicať falſa: vt falſum aurū qđ eſt viliori metal
lo permixtū: falſum vinū qđ eſt aqua permixtū: pro quā
to talia aliter apprehēdūtur ꝙ̄ ſunt: apprehēdunť em̄ vt
pura: cū tn̄ ſint permixta. ¶ Et pōt hec falſitas cōtinge-
re quadrupliciter: in mente: in ṽbo: in ſcripto ⁊ in opere
In mente dū mens apprehēdendo rem errat: aliter ap-
prehēdendo ꝙ̄ ſe habeat. In voce aut ſcripto/dū res ali
ter ſignificať ꝙ̄ ſe habet. In opere dū aliquid ſimulať:
qđ tn̄ in operatione aut operato nō inueniť: qꝛ tn̄ ꝑ falſi
tatē mentis tm̄: nemo obligať ad reſtitutionē proximo:
cū proximo apparere nō poſſit: ⁊ ita nec ꝑ eā ꝓximus de
cipi: ideo nūc tm̄ de alijs tribꝰ falſitatis modis/quibꝰ de-
cipi pōt proximus eſt dicendū. ¶ In verbis igiť totupli
citer poteſt cōtingere falſitas: quotupliciter quis falſis
relationibus/mendacibus ꝓmiſſionibus: fallacibꝰ ver-
boꝝ cautelis loquēdo vel tacēdo decipiť. ¶ In ſcriptis
etiā multipliciter: prout in glo. xix. diſt. in memoriaꝫ. ⁊ c.
licet. de crimine falſi. recitatur. ¶ In operatione ſiue re
bus ſimiliter varijs modis. in ſubſtātia rei: in menſura:
in pondere: in numero: in phariſaica ſimulatione. Et de
his dicendū primo de falſitate in rebꝰ cōmiſſa. Et qm̄ fal
ſitates frequēter in rerum cōmutationibꝰ/ſcꝫ vēditioni-
bus ⁊ emptionibꝰ cōmittunť: quoꝝ mediū eſt nūmiſma:
ideo de falſificatione nūmiſmatis primo dicendum eſt.
¶ Pro quo ſcđo notādū ꝙ ſm̄ pħm. v. Ethi. c. ix. ⁊. j. po Nota. 2. B
liticoꝝ. Nūmiſmatis vſus eſt ex neceſſitate inuentus. Nā
cū res adinuicē immediate cōmutari nō poſſunt: ⁊ homi
nes ſine earū cōmutatione (ꝓ eo ꝙ nō oībus oīa neceſ-
ſaria abūdant) ſuſtētari nō poſſint: p̄ſertim in tanta mul
titudine hominū. Tum ꝓpter diſtantiā locoꝝ/in quibus
cōſiſtunt res cōmutāde: ⁊ difficilē earū trāſportationeꝫ.
Tum propter diſtantiam temporū futuroꝝ: quo res ſine
ſui corruptiōe ſeruari nō poſſunt. Tum ex multiplici ho
minū indigētia: propter quā neceſſe eſt rem cōmutandā
eſſe in multa diuiſibilē: vt multa neceſſaria per eam a di-
uerſis cōparentur. Tum ex quorundā cōmutabiliū indi
uiſibilium ad hominū vtilitatē magnū valorem: vt ſunt
equi/domus ⁊c. ⁊ ita de pluribꝰ alijs. Ideo neceſſe fuit
inuenire mediū aliqđ quātitate paruū: vt eius detractio
ſiue diminutio facile perpēdať: ⁊ de loco ad locū trāſfe-
rať. Charactere p̄ncipis/vel autoritatē habētis inſigni-
tū: ne ſi q̇libet monetaret: valor eius variareť: nec dino-
ſceretur aut falſificareť: ⁊ ꝑ hoc equalitas in cōmutatio
nibus nō ſeruareť. Pondere certū: vt preciū eiꝰ ſit certū
ſine corruptiōe permāſiuū: vt ſit future ꝓuiſioni aptū.
Materia precioſum: vt multus valor poſſet in paruo lo
co reponi: ⁊ facile de loco ad locū tranſportari. In plu-
ra minora ſm̄ valorē diuiſibile: propter indigentes mul-
tis rebus parui precij. Tale autē eſt nūmiſma: vel ex ſui
natura vel hominū inſtituto ad humanā indigentiā rela
to. Quanto enim re aliqua plus indiget humana neceſ-
ſitas: tanto plus valet: ⁊ valor precij creſcit: ⁊ ideo ſm̄ re
lationē nūmiſmatis ⁊ cōmutabiliū ad indigentiā huma
nam/nūmiſma eſt certa menſura omniū cōmutabiliuꝫ ⁊
venaliū. ¶ Tertio notandum ꝙ moneta tribus modis Nota. 3. C
falſificari poteſt: ſm̄ ꝙ tria ſunt de ſubſtātia monete: ſcꝫ
materia metallata: quantitas pōderis: ⁊ publica forma:
vt dicit Panor. in. c. quanto. de iureiu. ⁊ eſt etiam in glo.
eodem. c. Et in quolibet horum cōmitti poteſt falſitas.
In ſubſtantia: quia nō ſeruatur liga legitima. liga: ideſt
ſpecies mixture vel gradus metalli propter admixtionē
vilioris materie: aut materia conſueta in quātitate exceſ
ſiua. In pondere; quia non habet legitimum pondus.

¶ Pro quo

¶ Pro quo notandum/ ꝙ tantū debet eſſe pondus in nū/
miſmate: quantū fuit in materia de qua moneta eſt fabrica
ta: ſaltem deductis expēſis et labore: ſm Inno. licet nō ſm
Barto. ſm quem expenſe debent ſolui de publico. Moti/
uum Innocētij eſt: q: nemo ſuis expenſis tenetur eam face
re. Et hec opinio Innocentij cōmuniter teneṫ: vt vult An/
gelus in ſum. in verbo Falſarius: qđ ſic intelligo. Pōdus
legitimū eſt pondus conſequens quātitatē ſubſtātie pro ta
li nūmiſmate iuſte determinatum. Gratia exempli. Si pro
floreno determinatur aurum pōderans drachmam que eſt
octaua pars vncie: tūc florenus falſus eſt ex pondere: ſi nō
habet quantitatem auri ponderantē drachmā: vnde cū pō
dus ſequitur naturaliter quantitatem ſubſtātie rei: et quā/
titas ſubſtantie nō diſtinguiṫ a ſubſtantia: falſificatio pon
deris eſt diminutio ſubſtātie: ſiue hec fiat per raſuram mo/
nete: ſiue ſubtilius per aquam artificialem corroſiuā: aut
alio modo difficile viſu apprehenſibili. ¶ Eſt autem deter
minatio ponderis iuſta: quando determinatur pondus tā
ti valoris pro moneta: quanti eſt pondus materie eius nō
monetate: ita ꝙ tantū debet valere moneta ex pōdere quā
tum valeret ſua materia non monetata: ⁊ non plus: ſaltem
deductis expēſis monetādi: vt. ſ. dictū eſt. ¶ In forma cō/
mittiṫ falſitas qñ mutaṫ nomē/ ſignū/ aut imago eius qui
monetauit. Unde habēs autoritatē monetandi prefigit cer
tam formā monete/ imaginē aliquā/ circūſcriptionem/ aut
aliud ſignū. Et ſi aliquid huiꝰ forme prefinite omittiṫ: aut
ei aliquid addiṫ: moneta in forma falſificaṫ. ¶ Eſt aūt for/
ma monete quedā teſtificatio veritatis ⁊ iuſticie ipſius mo
nete/ ꝙ. ſ. ſit vere ſubſtātie et iuſti ponderis: vt dicit Guiṫ.
orem in ſuo tracta. de moneta. Unde frequēter in moneta
chriſtianorum principum vel communitatum ponitur ima
go dei/ vel alicuius ſancti: et nomen eius aut ſignum cru/
cis: quod antiquitus fuit inſtitutū in teſtimoniū veritatis
monete in materia et pondere. Et ſubdit: ſi ergo princeps
ſub iſta inſcriptione mutet materiā ſiue pondus: ipſe vide
tur tacite mendaciū ⁊ periurium cōmittere: ac falſum teſti
moniū perhibere. Ipſe enī abutiṫ hoc vocabulo moneta:
nā diciṫ moneta ſm Hugui. a moneo: q: monet ne ſit fraus
Not.4. in metallo vel pondere. Hec ille. ¶ Quarto notandū circa
D mutationē monete/ ꝙ hmōi mutatio multipliciter pōt fieri
qñq; in materia: qñq; in forma: qñq; in valore: qñq; in no/
mine. ¶ In materia/ vt qñ propter defectū materie/ aut ni
miā abundantiā fieret noua moneta in alia materia: aut in
alia mixtione ſeu liga prioris materie. ¶ In forma/ vt quā
do mutaṫ impreſſio figure/ in imagine/ aut charactere/ aut
circunſcriptione. ¶ In valore: vt quādo mutatur ſubſtan/
tia/ mixtio vel pondus: aut his manētibus ſtatuitur alius
valor: vt ſi hactenus florenus valuit viginti groſſos: et ſta
tuatur ꝙ de cetero valere debet. xviij. aut. xxiiij. ¶ In no/
mine: vt ſi nomina muteṅṫ vel accidentalia: puta que non
importāt pondus vel valorem monete: vt ſunt nomina au
toris aut loci in quo moneta facta eſt et hmōi: vel eſſentia:
puta que impoſita ſunt determinato valori aut pōderi: vt
ſunt obolus/ denarius/ ſolidus/ libra/ florenus. Et he muta
tiones fieri poſſunt quādoq; currente priori moneta in ſuo
valore: quādoq; reprobata priore ac ꝓhibita. Itē quādoq;
ex rōnabili cauſa ꝓpter neceſſitatē aut vtilitatē reipublice.
Qñq; ex cupiditate aut ſuperbia in damnū reipub. Et ſm
hec mutatio qñq; fieri poteſt licite: qñq; culpabiliter ⁊ illi/
Nota.5. cite. ¶ Quinto notandum ꝙ in alijs rebus falſitas multi/
pliciter cōtingere pōt: vt in ſubſtātia/ numero/ pondere et
mēſura: qñ ꝑ certa ſubſtātia apparēte alia vilior tradiṫ: vt
aurichalcū pro auro: electrū pro argēto: vel alchimiſticum
pro vero et naturali: aut infirmum pro ſano: et ſic de alijs.
Sic qui numero determinato aliquid ſubtrahit fraudulē/
ter: vel minorē dat pro maiore. Sic qui iuſtis menſuris aut
pōderibus aliquid detrahit vel ſuperaddit: erogando vel
ſuſcipiendo fraudulēter/ falſitatē committit ad proximi de
ceptionē: et per conſequēs falſarius diciṫ. Sic in ſimulatio
ne falſitas eſt; dum quis ſe alium ſimulat ſeu aſſerit/ ſiue
in ſubſtātia ſiue in perſona: vt petrus dicēdo ſe paulū: vel
in aliqua accidētali habitudine: vt ſimulās ſe deuotū/ pro/
bū/ pauperē aut diuitē/ ſanū vel infirmū ⁊c. cū talis nō ſit:
et ita de multis ſimilibus. Uñ hypocrite mēdici nō indigē/
tes validi mētientes ſe infirmos ⁊ morbo aliquo laborare:
aut ecōuerſo pauperes iactātes ſe diuites/ laborantes mor
bo/ dicētes ſe ſanos vt decipiāt: falſarij ſunt et deceptores.
¶ Quantū ad articulū ſcđm eſt prima cōcluſio. Falſificās Artic.2.
monetā in ſubſtātia/ forma vel pondere/ peccat mortaliter: Cōcl.1.
ſi illud faciat in dānum proximi vel reipu. Hec cōcluſio eſt E
Hoſtiē. et doctores cōiter: ⁊ ſatis patet ex textu. c. quāto. de
iureiu. vbi diciṫ ꝙ iuramentū de obſeruatione falſe mone/
te factū nō ligat: cū iuramentū nō debeat eſſe vinculū iniq
tatis: ergo ſeruare falſam monetā eſt iniquū: et multo ma/
gis falſificare erit iniquū. Qđ autē ſit mortale/ patet: q: eſt
furtū: q: ablatio rei aliene inuito dño: vt infra diceṫ. Patet
etiā per extrauagantē Ioh. xxij. qui excōmunicat oēs tales
in regno frācie. Qđ aūt teneaṫ reſtituere: ꝓbaṫ per cōe me
diū: q: oīs iniuſte dānificans teneṫ reſtituere dānificato/ ſi
habere pōt: ſed frauduleter falſificans nūmiſma/ dānifica/
uit ꝓximū aut rēpublicā iniuſte: ergo teneṫ reſtituere dāni
ficato/ ſi haberi pōt: aut pauperibus/ ſi dānificatus haberi
nō poteſt. Maior frequēter ꝓbata eſt. ſ. per ca. ſi culpa. de
iniu. et dā. da. Et minor ſatis patet. Et diciṫ notāter in con/
cluſione: in dānū ꝓximi: q: ſi qs falſificaret in forma tm̄ vn
de nō minueretur valor: q: ſic non dānificaret: nō peccaret.
Sic ſi nūmiſma nō exponendū/ rumpēdo aut radēdo falſi/
ficaret. ¶ Scđa cōcluſio. Mutās monetā in dānū reipu. Cōcl.2.
teneṫ damnū illatū reſtituēdo cōpenſare. Probaṫ: q: talis F
iniuſte dānificat: ergo ⁊c. Antecedēs ꝓbaṫ: q: inferēs dānū
in re nō ſua/ iniuſte dānificat: ſed mutās nūmiſma in dānū
reipu. infert dānū in re nō ſua: q: in republi. que nō eſt ſua.
¶ Dicitur notanter in dānū reipu. q: ſi mutareṫ ex rationa
bili cauſa ad vtilitatē reipu. reſtitutio non haberet locum.
¶ Sunt autē tres cauſe ꝓpter quas licite mutaṫ moneta.
Prima eſt falſitas introducta: vt ſi aliquis extraneus prin
ceps aut falſarius malicioſe effigiaret/ vel cōtrafaceret for
mularia ſeu modulos ꝑ quos introducere niteretur mone
tā ſophiſticā minoris valoris q̄ ſit moneta vetus: cuius tm̄
differentia a vera moneta cognoſci a populo non poſſet: et
alio modo ꝯueniēti moneta falſa exterminari nō poſſet: ex/
pediret mutare formam monete vere: ſeruato tm̄ iuſto valo
re: vt ſic diſcerni poſſet ab introducta falſa. ¶ Scđa cauſa.
Si antiqua moneta nimia vetuſtate eēt peiorata: ac in ſub
ſtātia aut pōdere imminuta per cōtinuā attrectationē: tūc
cudenda foret moneta noua cū differentia a priori/ in iuſto
pōdere: ⁊ ꝓhiberi poſſet curſus prioris monete vetuſte ſic
diminute. ¶ Tertia cauſa/ eſt raritas materie propter quā
materia haberi nō poſſet tali precio quo priꝰ ſolita eſt habe
ri: tūc mutāda eſſet moneta: vel cōſtituēdo aliū eius valorē
reſpectu monete alteriꝰ materie: vel fabricādo nouā mino/
ris pōderis ⁊ equalis precij cum priore. Exempli cauſa. Si
drachma auri nō monetati ex aliqua cauſa aſcēderet in pre/
cio: ita ꝙ nūc valeret triginta groſſos argēti: que prius va
luit viginti: tūc aūt florenus habēs drachmā etiā mutādus
eſt in valore: ita vt etiā ſi prius valuit. xxj. groſſos: nūc ſta/
tuereṫ vt valeret. xxxj. groſſos. Aut cudēda eſſet noua mo/
neta auri minoris pōderis: tāti tm̄ vt valeret iuſto ꝓcio. xx.
groſſos: et hoc cū differētia aliqua in forma a priori/ vt no/
ſci poſſet: ⁊ hoc forte magis expediret reipu. vt precia in ce
teris rebus cōſtituta: ac redditus ac pecuniarij cenſus ma/
nerēt nō mutata: et ſic nemo fraudaretur. Et parū referret
vtrū veteris monete curſus maneret: nihil ꝓhibereṫ: ſerua
ta tamen debita ꝓportione ad alias monetas inferiores: ⁊
ad precia rerū venaliū ac reddituū ſiue cēſuum. ¶ Poſſet
addi quarta cauſa. Lucrū ex noua moneta conſequēs non
monetarij: ſed reipublice expediens vel neceſſariū: de quo
infra in dubijs. ¶ Extra hos caſus mutatio monete in va/
lore reproba eſt et iniuſta: q: reipu. dānoſa ⁊ ſpoliatiua ſub
ditoꝝ: ſiue hec mutatio fiat in materia/ pondere volūtarie

cōſtitutionis valoris/aut nominū eſſentialiū. Si vero mu-
tatio fieret in ſola forma aut noībus accidentalibus: ⁊ non
in valore: ⁊ hoc ſiue in valore preiudicio reipu. tolerari poſ
ſet: ⁊ ꝗuis ſi fieret ex ſuperbia/pompa/ vel aliorū cōtēptu/
aut alia ſiniſtra intētione: nō careret peccato: tñ nō require
retur aliqua reſtitutio: vnde cōſilium eſt ꝙ nō fiat mutatio
Cōcl. 3. monete: niſi ex magna et rationabili neceſſitate. ¶ Tertia
B cōcluſio. Expendens ſcienter monetā falſam pro vera et iu
ſta/falſarius eſt: et tenetur reſtituere illata dāna. Probatur
prima pars ꝙ ſit falſarius: q: falſitatē inducit ad ꝓximi de-
ceptionē: ergo. Conſequētia tenet ex quid noīs falſarij. An
tecedēs eſt manifeſtū. Scđa pars patet: q: infert dānū per
ſone et reipublice: ergo tenet᷑ ad reſtitutionē. Tenet conſe-
Cōcl. 4. quētia ex cōmuni medio et. c. ſi culpa. ¶ Quarta cōcluſio.
Expendēs ſcienter monetā nō currentē aut al's minus valē
tem pro bona ⁊ currēte/fraudat proximū: et tenet᷑ reſtitue-
re. Hec cōcluſio in ſentētia eſt Ange. in ſum. et Anto. ⁊ pro-
batur eiſdē medijs quibus prior: talis eñ decipit ꝓximum
dādo ſibi malū pro bono. ¶ Et dicitur notāter in duabus
precedētibus cōcluſionibus ſciēter: qm̄ ſi ignorāter fieret:
vt q: ignoraret valorē monete quā expēdit: excuſaretur ſal
tem a peccato et etiā a reſtitutione/durāte ignorātia. Si tñ
poſtea ſciat: tenebitur ad reſtitutionē: quia ſiue ſciēter ſiue
ignorāter damnifico proximū teneor eū releuare indēnem
poſtꝗ̄ mihi innotuerit illatū damnū. ¶ Nec excuſat᷑ expen
dēs in caſu vtriuſqꝫ cōcluſionis tertie et quarte/per hoc ꝙ
hmōi moneta falſa vel minus valēs data eſt ſibi pro bona:
q: culpa alterius ⁊ error proprius non debet alteri nocere.
Culpa eñ ſuos debet tenere autores nō alios. Imputet er
go ſibi recipiēs monetā falſam/cōfractā: vel integram: ſed
minus valentē pro bona/ꝙ nō caute proſpexit. Si vo ſcien
ter recepit malā vt expenderet pro bona: aggrauat᷑ pecca-
Cōcl. 5. tū et reſtitutionis debitū. ¶ Quinta concluſio. Trāfferēs
D monetā de certo loco vbi minoris valoris eſtimatur: ad lo-
cum vbi magis valet: nō peccat: ſi nō al's fraudē cōmittat.
Hec eſt Anto. probatur ſm eum: quia licet cuilibet ex indu
ſtria ſine alterius dāno lucrū querere: ſed transferens in ca
ſu cōcluſionis monetā eam emendo vbi minus valet: ad lo
cum vbi plus valet: vtitur ſua induſtria ſine dāno alicuiꝰ:
Cōcl. 6. dum tamē eā nō radit aut diminuit: ergo ⁊c̄. ¶ Sexta con
cluſio. De alijs modis falſitatis generaliter oīs proximum
defraudās per falſitatē cōmiſſam: ſiue in rerū ſubſtātia/nu
mero/qualitate/pondere vel menſura: ſiue in verbo/aut in
ſcripto: p̄ter penas canonicas ⁊ legales quas incidit: ⁊ pec
catū mortale quod cōmittit: tenetur de omni dāno inde ſe-
cuto. Hec concluſio cōmuniter doctorū eſt: et probat᷑: q: ta-
lis dat efficacē occaſionē damni reipublice aut proximorū:
et per conſequens tenetur ad reſtitutionē totius dāni: inci
dit et penas canonicas ⁊ legales: quas trāſeo. Agit quoqꝫ
contra fraternā charitatē fraudando proximū: quē tenetur
a fraudibus ⁊ dānis poſſetenus preſeruare ei bene velle et
benefacere: nedū amico ſed etiā inimico: ſm illud Luc. vj.
Benefacite his qui oderūt vos. Et per conſequens peccat
Cōcl. 7. mortaliter. ¶ Septima cōcluſio. Recipiens aliquid occa-
ſione certe habitudinis ſimulate et nō exiſtētis alias nō ac-
cepturus/fraudat donantem: et tenetur ad ſic accepti mu-
neris reſtitutionem. Hec concluſio eſt de mente Alexā. de
ales par. iiij. q. lxxxvj. mēbro. iij. ar. ij. ⁊. iij. Et ꝓbatur: q: ta-
les falſarij ſunt et deceptores: vt dictū eſt. s̄. notabili quin-
to. Sed omnes per dolū ⁊ falſitatem acquirentes reſtitue
re tenētur taliter acquiſita: vt ſatis deductum eſt. ¶ Item
quicunqꝫ rem aliquam vſurpat/ dominio in ſe non tranſla
to/iniuſte rem illam poſſidet: et per conſequens ad reſtitu-
tionem tenetur tanꝗ̄ contrectator rei aliene: tales aūt ſunt
defraudantes per ſimulationem: ergo. Conſequentia nota
cum maiore. Minor probatur: quia dās munus alicui per
ſone propter certam habitudinem: quam errās putat in eo
fore: non daturus ſi eam noſceret non eſſe in perſona ſimu-
lante: non dat per ſe et ſimpliciter perſone ſe talem ſimulā-
ti; ſed interpretatiue perſone tali qualē credit eſſe illam: pu

ta viro ſancto quē eſtimat talē cum ſit hypocrita. Et per cō
ſequēs nō transffertur dominium muneris dati in falſe ſe ſi-
mulantē: q: dominiū rei in caſu nō transffertur niſi volūtate
dantis et recipiētis. Non eſt autē hoc voluntas dantis/da-
re ſimulatori et falſario: qualis eſt is cui dat per errorē: ſed
dare exiſtenti tali qualē putat illū eſſe/qualis tamen nō eſt:
et ita nō eſt voluntas ſufficiens ad dominij tranſlationem.
De hoc. s̄. q. ij. huius diſt. vbi oſtenditur que requirunt᷑ ad
donationem tam liberalēꝗ̄ contractū. et hec etiā cōcordāt
intentioni Sco. diſt. xv. lib. iiij. q. ij. ¶ Et dicitur notanter
in cōcluſione alias nō accepturus: quia ſi donās fuiſſet da-
turus perſone ſe ſimulanti: etiā ſi ſciret eū non eſſe talē qua
lem ſe ſimulat: non tenetur recipiens ad reſtitutionē: q: ibi
transffertur dominiū: q: illi ſimpliciter vellet dare et nō aliꝗ̄
interpretatiue. ¶ Ex illo ſequūtur aliqua corollaria cōclu- Corol. 1
ſionis exemplariter declaratiua. Primū. Petrus mētiēs ſe I
paulū qui recipit munus dādū paulo/peccat: et tenetur ad
reſtitutionē. Similiter ſi mētitur ſe fratrē aut cōſanguineū
vel affinem donantis: ⁊ in ſimilibus. ¶ Scđm. Hypocrita Corol. 2
ſimulans ſe ſanctū deuotum aut probū: et vt talis recipiēs
munus: tenetur ad reſtitutionē muneris dati. ¶ Tertium. Corol. 3.
Mendicus ſimulans ſe pauperē cū ſit diues: aut mentiēs
ſe infirmū cū ſit ſanus: ⁊ vt talis recipiens elemoſynā alias
non recepturus: tenetur ad reſtitutionē elemoſyne ſic frau
dulēter per ſimulationē accepte. ¶ Sed cui reſtituet. Re-
ſpondet Alexan. vbi. s̄. Non ei a quo accepit: quia ille meri
tum habet apud dñm: q: dedit intuitu paupertatis: ſed te-
netur reſtituere pauperibus quibus ille dediſſet ſi non er-
raſſet: ſi conſtet ei qui ſint: ſin autē reſtituatur quibuſcunqꝫ
pauperibus. ¶ Quartū corollariū. Mendicantes validi Coro. 4
et tamē pauperes: nullā ſimulationē pretendētes: licet ſint
prohibēdi a mendicitate: ⁊ compellēdi ad querendū victū
labore manuū: nō tñ tenētur reſtituere elemoſynā acceptā.
Primum patet: quia ſunt impedimēto pauperibus inuali-
dis: ⁊ ſuis deſidia et ocio dant occaſionem plurimis pecca
tis: ideo ſunt prohibendi. Scđm patet: q: donans talibus
libere donat et ſimpliciter ſeu voluntarie: ⁊ per cōſequens
transffert dominiū: et per hoc recipiens facit rem ſuam. Nec
ꝓhibita eſt donatio talis: licet arcēdi ſint ſm leges ne mē-
dicent: ſed vt laborent: ⁊ nō inerti ocio vacent. Et intelligē
dum eſt hoc corollariū quoad primam partē: niſi huiuſmo
di mēdicantes rationabiliter excuſarentur a labore manuū
exercendo: tunc cum non ſit eis alius modus acquirēdi vi-
te neceſſaria: poterunt mendicare. ¶ Sunt autē plures ex E
cuſationes inter quas eſt amor perfectiōis de quo dñs: Si
vis perfectus eſſe: vade et vende omnia que habes: et da
pauperibus. ¶ Itē amor imitationis chriſti qui tāte pau-
pertatis extiterat: vt non haberet vñ didrachmā ſolueret.
Mat. xvij. nec vbi caput ſuū reclinaret. Luce. ix. Itē amor
vite cōtemplatiue qui requirit ocium: ſm illud Augu. xix.
de ciui. dei. c. xix. Ocium ſanctū querit charitas veritatis.
¶ Item ſedulitas orationis/audiendi dei verbum/ inter-
eſſendi diuinis officijs. ſicut de maria magdalena ait dñs/
ꝙ optimam partem elegit: in eo ꝙ ſedit ad pedes domini/
audiens verba illius. Luc. x. Et dū a predictis impedit ex-
terior manuum labor: laudabile eſt tali mendicando victū
conquirere quantūcunqꝫ ſit valitudo corporis ad labores.
Hinc beatus Benedictus heremū petēs elemoſyna cuiuſ-
dam ſacerdotis triennio priuſꝗ̄ regulam condidit ſuſtenta
tus eſt: vt ſcribit Grego. ij. lib. dialo. Sic beatus Alexius
relicto abundantiſſimo patrimonio/mendicabat validus
corpore: et ſic de pluribus legimꝰ patribꝰ egypti. ¶ Quin Corol. 5
tum corollarium. Queſtores falſis queſtibus aut indulgē
tiarum falſarum pronunciatione/aut alijs mēdacijs popu
lum decipientes: et per hec elemoſynas extorquētes/ad re-
ſtitutionem ſic acquiſitorū obligantur. Patet ex concluſio-
ne: quia donaria huiuſmodi per fraudē extorta ſunt. Unde
queſtoribus huiuſmodi predicationis officiū prohibitum
eſt: nec permittendi ſunt aliquid populo exponere: niſi ea
que in litteris ſuis apoſtolicis (prius per dioceſanum viſis

et examinatis)aut diocelanis cõtinẽtur:et charitatiua ſub-
ſidia ſimpliciter poſtulare: vt in.c.abuſionibus.de peni.et
Arti.3. re.in clemẽ. Tantũ de articulo ſcd̃o. ❡ Quãtũ ad tertiũ ar
Dub.1. ticulũ dubitatur primo/quis habeat cudere monetã. Reſpõ
L det hic Panor.in.c.quãto.de iureiu. ꝙ ſolus princeps.i.im
perator ⁊ nemo alius/ſine cõceſſione principis: qd̃ tamen
intelligit niſi princeps inferior aut ciuitas: vel generaliter
inferior poteſtas hoc preſcripſiſſet/per tantũ tẽpus de cuiꝰ
initio nõ extaret memoria: vt in.c.ſuper quibuſdã.de verb.
ſigniſi. Vel niſi eſſet talis q̇ preſcripſiſſet iura imperij: ſicut
reges hiſpanie: qui dicunt nõ ſubiacere imperio: q: regnũ
a faucibus hoſtiũ eruerũt. Cõcordat dñs Anto. et eſt ratio
principalis reſponſionis: q: cũ moneta (vt premiſſum eſt)
inuẽta eſt ⁊ inſtituta ꝓ bono cõmunitatis: cõgruũ eſt vt ab
eo fabricetur: a quo regenda eſt cõmunitas: talis aũt eſt prin
ceps/aut qui a principe habet autoritatẽ. Licet autẽ princi-
pis ſit fabricare: ac ſua imagine ac noĩe ſignare monetã: tñ
propter hoc moneta diſperſa in populũ non eſt ſua: nec ip̃e
eſt dñs monete currentis in ſuo principatu: nã moneta me
diũ eſt permutandi diuitias naturales equiualẽs eis: ideo
illoꝝ eſt poſſeſſio monete: quoꝝ ſunt naturales diuitie. Nã
cũ quis dat panem ſuũ vel proprij corporis laborẽ ꝓ pecu
nia: cum eã receperit: ſua eſt: ſicut panis ⁊ labor ſuus fuit ⁊
in eius libera poteſtate. Dicit etiam Nico.orem/ꝙ licet fa-
cere monetã pertineat ad principẽ: tñ conſtituere valorem
monete ſeu ꝓportionẽ vnius monete ad aliã. gratia exem-
pli. Floreni ad groſſum: aut groſſi ad obolum: puta ꝙ flo-
renus valeat tot groſſos: et groſſus tot obolos: non debet
eſſe in poteſtate principis: ſed cõmunitatis cuius eſt mone
ta. Qd̃ ſic intelligẽdũ puto: ꝙ nõ eſt in poteſtate principis
conſtituere valorẽ monete ſcḋm ſuã voluntatẽ: ſed iuſtã ⁊ na
turalẽ proportionẽ auri ad argentũ: et argenti puri ad talẽ
Corol. ligam: et diſcretio huiꝰ pertinet ad cõmunitatẽ. ❡ Ex quo
ſequitur ꝙ princeps reprobãs monetã aliquã valẽtem/vt eã
remiſſius emat et conflet: et inde aliã minus valẽtem fabri-
cet/ei priorẽ valorẽ conſtituẽdo: monetã fraudat: ⁊ ad reſti
tutionẽ tenetur. Hec eſt ſentẽtia Hoſtien.et Panor. ⁊ patet
manifeſte: q: vilius vẽdit charius: qd̃ eſt cõtra iuſticiã. Itẽ
ſic poſſet ſibi attrahere indebite pecunias oẽs ſubditoꝝ: vt
ſi attraheret aurũ ad paruũ preciũ: ⁊ illud emeret pro argẽ
to: ac deinde augmẽtato precio rurſum vẽderet monetã au
reã ꝓ maiori precio argẽti. Simile eſſet ſi poneret precium
in toto frumẽto ſui principatus: ⁊ emeret: et poſtea vende-
ret pro maiori precio etiã per eum cõſtituto: que vtiq; eſſet
iniuſtiſſima ⁊ tyrãnica exactio populi. Nec eſt ſimile de vẽ-
ditione frumentoꝝ a ſancto ioſeph ſub ditione pharaonis:
qm̃ ex eo ꝙ non creuerũt frumenta ipſa facta ſunt chariora
et maioris precij: q̃ ante dũ collegerat in horreis cuꝫ copia
eoꝝ exuberabat: nã preciũ rei humana indigẽtia menſurat:
vt vult phs.v. Ethic. Et ſi forte exceſſum eſt in precio: dicit
Caſſiod. Credo virũ ſanctũ tali neceſſitate cõſtrictũ vt aua
ro principi ſatiſfaceret: et periclitanti populo ſubueniret.
Dub.2. ❡ Dubitatur ſcd̃o: vtrũ in aliquo caſu princeps mutare poſ-
M ſit monetã ꝓpter lucrũ ſuũ: vel generaliꝰ/an princeps poſ-
ſit habere lucrũ ex moneta/cõſtituẽdo maiorẽ valorẽ mone
te q̃ valeat eius materia nõ monetata deductis neceſſarijs
expẽſis: vel minuẽdo pondus aut ligam ſub priore valore.
Reſpõdetur breuiter ꝙ in vno ſolo caſu princeps põt ſentire
lucrũ ex moneta.ſ. dũ lucrum illud redũdat in vtilitatẽ rei-
pu. vt tactũ eſt in ꝯcluſione ſcd̃a: puta qñ princeps indiget
ſubſidio ꝓ defenſiõe reipu. ad qd̃ p̃ſtãdũ ſubditi obligantur:
tũc poſſet fieri aliqua mutatio in moneta: vt põdus vel ma
teria ſub eodẽ valore minueretur: vt ſic minus populus ſenti
ret ſe grauari: dũ tñ nõ extẽditur lucrũ vltra neceſſariã prin
cipis indigentiã ſupradictã. Sed hec mutatio fieri non de
bet ſine cõſenſu ſubditoꝝ: quoꝝ vt dictum fuerat: eſt mone
ta: poteſt em̃ quilibet renũciare iuri ſuo. vij.q.j. q̃periculo
ſum. ſic ⁊ cõmunitas. Et vult Inno. ꝙ ſufficit cõſenſus ma
ioris partis magnatũ. Sed de hoc dubitat Panor. loco al
lega. cũ tractetur de negocio ſinguloꝝ: ideo dicit Ange. requi
ri cõſenſum ſingulorũ: non tñ ſufficit cõſenſus populi ad di
ſpergendũ hmõi monetã minoris põderis extra tale domi
niũ: q: cũ dãno nõ ſubditoꝝ nõ poteſt ſuas indigẽtias ſub-
leuare. In quo ſatis oẽs cõcordãt. ❡ Videtur etiã quibuſdã
ꝙ in caſu quo colligenda eſt magna pecunia ꝓ redẽptione
principis aut defenſione ⁊c̃. facilior ſit modus ⁊ expeditior
per mutationẽ monete. Tũ q: hic modus facilior eſt ad cõ-
gregandã pecuniã neceſſariã citius ſine fraude et expenſis
colligentiũ. Tũ q: videtur ꝓportionabilior facultatibus ſub
ditoꝝ. Tũ q: minus ſenſibilis: et per hoc magis portabilis
ſine murmure et periculo rebellionis populi. Tũ q: eſt ge-
neraliſſima cõprehendẽs oẽs tã clericos q̃ laicos/nobiles
et plebeios/diuites ⁊ paupes. Verũ an hec ita ſe habeant/
cõmitto diligẽti lectori. Duo tñ neceſſario hic attendenda
ſunt. Primũ ꝙ moneta illa tm̃ currat inter ſubditos illiꝰ do
minij: qui tenẽtur ſubuenire dño ⁊ ſue reipu. qm̃ ſi diſperge
retur ad alios: iſti per hoc iniuſte grauarẽtur. Scd̃m ꝙ col
lecta neceſſaria pecunia/moneta reducatur ad priorẽ ſtatum:
q: ceſſante cauſa ceſſare debet ⁊ effectus. ❡ Tertio dubita Dub.3.
tur: vtrũ eligẽs ad partẽ meliores denarios/ac magis pon N
derãtes: ⁊ coflari faciẽs: peccet et ad reſtitutionẽ teneatur.
Rñdet Ange.in ſum.ſequẽ. Hoſtien. Ioh.an. ac alios ſub
hac diſt. Si illi qui cudũt pecuniã: eo ꝙ nõ p̃nt oẽs equali-
ter perficere: aliqui denarij ſunt qñq; minus ponderantes
propter hoc permittunt alios in maiori pondere: vt ſic ſiat
adequatio iuſti põderis in multitudine: que nõ poteſt fieri
in ſingulis denarijs: tunc tales eligẽtes meliores ſunt falſa
rij: ⁊ tenẽtur ad reſtitutionẽ cõmunitatis: q: corpꝰ pecunia
dãnificauerũt. Si vo denarij ſunt iuſti ponderis: ſed aliqui
ſunt amplioris: et illos radũt: dum remanẽt iuſti ponderis
ſeu cõflant: nõ credo falſarios: licet male faciãt: ⁊ nullo mo
do ſit eis ꝯſulẽdũ: ſi tñ voluerint abſtinere: nõ credo ꝙ ſint
extra ſtatũ ſalutis. Videtur itaq; ſentire ꝙ talis non peccet
mortaliter: licet peccet venialiter: qd̃ nõ ſatis intelligo: niſi
modicitas huius electionis: q: raro vel paucos eligit excu
ſet: qm̃ ſi hoc frequẽter facit: dãnificat grauiter monetariũ
qui ex improuidẽtia exceſſit in põdere: vel eũ cuiꝰ noĩe mo-
netat: et ita teneretur ad reſtitutionẽ ei ſicut qui rẽ remiſſius
emit vbi foꝝ certũ eſt: ⁊ vendẽs in numero vel põdere erra
uit: ſic monetariꝰ in põdere errauit. Si tñ raro ſiat modici-
tas excuſaret: ſicut furtũ minime rei (vt pomi vniꝰ) excuſa
tur. ❡ Dubitatur quarto cõtra ſeptimã concluſionẽ. Nã ia Dub.4.
cob recepit bñdictionẽ primogeniture a patre iſaac/ſimulã O
do ſe eſau: vt habetur Geñ.xxvij. ⁊ hoc egit fraudulenter: vt
ait pater. Venit germanus tuus fraudulẽter et accepit bñ-
dictionẽ tuã: ⁊ tñ nõ reſtituit: immo in ea pater eũ cõfirma-
uit/dicens: Benedixi ei ⁊ erit bñdictus. Rñdetur ꝙ iacob ſi
mulando ſe eſſe eſau/nõ cõmiſit fraudẽ in re aliena: ſed cau
te et prudẽter acq̇ſiuit rẽ ſibi debitã. Nouit em̃ reuelatione
matris ſue ꝙ dñs ius p̃mogeniture tradiderat ſibi: ideo il-
lud a fratre tãq̃ iniuſto poſſeſſore acq̇ſiuit. Nec tñ mẽtieba
tur rñdẽdo ſe eſſe primogenitũ eſau: qm̃ vere rñdit ad intẽ
tionẽ paterne queſtionis. Queſiuit em̃ pater de eo cui de-
bebatur ius primogeniture: quẽ ipſe putabat eẽ eſau: licet in
hoc errauerit: neſciẽs deũ in hoc pretuliſſe iacob: qd̃ reuela
tũ fuit matri/nondũ patri iſaac: ⁊ ſic verũ rñdit iacob: Ego
ſum primogenitus tuus eſau.i.ego ſum cui debetur primo
genitura: quã tu putas deberi eſau. Quod vero dixit iſaac.
Venit germanus tuus fraudulenter: non eſt accipiendum
in malo: ſed fraudulẽter.i. ſimulatorie ſimulãdo ſe ſcḋm meã
intelligẽtiam: ſed caute quod ſuũ erat accepturus. Et ideo
non dicitur ꝙ fraudulenter accepit benedictionẽ: ſed frau-
dulenter venit: ⁊ iuſte accepit quod ſibi erat debitum. Nec
illa benedictio fuit principaliter a patre yſaac: ſꝫ a deo: qui
non poteſt decipi. Concordat Alexan.par.iiij.q.lxxxvj.mẽ-
bro.iij.arti.iij. Et ideo notanter dictum eſt in concluſione:
alias nõ accepturus: erat enim iacob alias diuina ꝓmiſſio-
ne et electione accepturus: nõ occaſione ſue ſimulationis.
Et tantum de illa queſtione nodoſa.

❡ De contractu emptionis et venditionis.

Poſt ea que tractata ſunt de reſtitutionibus eo
rum que vſurpata ſunt contra poſſeſſoꝝ volū
tatem ſimpliciter vel conditionatā: conſequē-
ter querendum eſt de reſtitutione eoꝝ que in-
iuſte acquiruntur: accedente tamē vtriuſqꝫ dā
tis et recipiētis voluntate: ꝓut contingit in cōtractibus:
puta in mercātijs/artificum laboꝛibus/permutationibus/
turpi lucro/vſura et ſimonia et ſimilibus. Igitur circa hec
queritur decimo. Queſtio. x.

A Vtrū fraudās pro-
ximum in negocio/mercantijs vel laboꝛe
teneatur fraudato dāna reſtituere. ¶ Iu
xta moꝛē per tres articulos queſtio termi-
nabitur. Pꝛimus notabilia pꝛemittet. Se
Artic. 1. cūdus ꝯcluſiones ſubijciet. Terti⁹ dubia adijciet. ¶ Quā
Nota. 1. tum ad pꝛimū notandum/ꝙ licet illi termini/mercatio/vē
ditio/et emptio varijs modis accipiantur: in pꝛopoſito au
tem pꝛo eodē accipiūtur: niſi ꝙ mercatio vtrūqꝫ relatiuum
et coꝛrelatiuum includit. ſ. venditionē et emptionem: nā vē
dēdo ⁊ emendo mercari dicimur: ideo indifferēter hic vnū
pꝛo alio accipitur. ¶ Et vtrūqꝫ accipitur dupliciter. Uno
modo cōmuniter pꝛo contractu quo dominium rei de vno
transfertur in aliū pꝛecio mediāte: ſiue pꝛecium illud ſit res
aliqua vtilis: ſiue nūmiſma: et ſic includit permutationem
ſeu cōmutationem: qua res vtilis immediate datur pꝛo re
vtili. Alio modo accipitur ſtrictius pꝛo tranſlatione domi-
nij rei de vna perſona in aliam nūmiſmate mediāte. ¶ Ad
iuſticiam veri cōtractus parum refert vtrū pꝛeciū ſit num-
miſma: vel alia res vtilis: ideo loquimur de venditione et
Nota. emptione pꝛimo modo. ¶ Et hoc modo ad mercationem
quinqꝫ requirūtur. ſ. due perſone: quarum vna vendit: alia
emit: alioquin nō eſſet trāſlatio dominij. Tertio requiritur
res ipſa: cuius dominium trāſfertur de vno in alium: et hec
dicitur merx. Quarto requiritur pꝛeciū: ſiue illud ſit num-
miſma: ſiue res aliqua vtilis: quia ſi nō interueniret pꝛeciū:
iam nō eſſet mercatio: ſed donatio mere liberalis. Quinto
requirit̄ datio cōditionalis vtriuſqꝫ perſone. i. datio vnius
ſi altera dat: puta datio rei que venditur: et pꝛecij pꝛo quo
venditur: nā vendens dat rem vtilē ementi: emens dat pꝛe
ciū vendēti: et neuter daret altero nō dante: et hoc ſiue hec
ſint pꝛeſentia ſiue abſentia: poteſt em̄ res abſens emi: ⁊ pꝛe
cium in pꝛompto tradi vel traditio differri. ¶ Et hec cōdi-
tio notatur in genere diffiniti. ſ. cōtractus: q: contractus di
cit dominij trāſlationē: que ſit per dationē qua rem meā do
alteri: vt habitū eſt. ſ̄. q. ij. huius diſt. ¶ Fit autē mercatio
qn̄qꝫ vt emptoꝛ merce. i. re empta vtatur pꝛo ſe: vel vt re ſi-
bi neceſſaria in ſe. i. nō mutata: vt cibus/veſtis/domus/vtē
ſilia et huiuſmodi: vel vt materia vel inſtrumentū ſui labo
ris: vt ligna toꝛnatoꝛi: pelles coꝛiario: pannus ſartoꝛi: ſecu
ris carpentario: et non vt vendat (ſaltē immutatā in aliam
foꝛmā artificialem) et illa dicitur ſimplex mercatio. Quan
doqꝫ nō vt emptoꝛ ea vtatur: ſed vt eā charius vendat etiā
nō mutatam ſuo artificio: et illa mercatio dicitur ꝓpꝛie ne
gociatio: ſm̄ Chryſ. ſuper Matth. c. xxj. vt ſtatim infra di-
cetur. Sepe tamē mercatio ⁊ negociatio accipiūtur pꝛo eo-
Nota. 2. dem. ¶ Scd̄o notandū/ꝙ mercatio non eſt mala ex gene-
B re: ſed bona et humano conuictui neceſſaria: dum tamē fue
rit iuſta. Cum enim nullus locus/ciuitas aut pꝛouincia ſi-
bi ſufficiat ꝓ vite ſuoꝝ incolarum ſuſtentatione: neceſſaria
quoqꝫ ſit mutua cōmunicatio diuerſarum regionum in vi-
te neceſſarijs: vt inopia vnius ex abundantia alterius ſup-
pleatur. Et ad hanc cōmunionē que ſit per rerū tranſlatio-
nem de loco in quo abundant: ad locum vbi deficiunt: non
oēs idonei ſunt: vel pꝛopter defectū induſtrie que requirit̄
in huiuſmodi rerum congrua tranſlatione: vel pꝛopter im-
pedimentū laboꝝ reipublice neceſſarioꝝ: vt agriculture et
artium mechanicarū/regiminis populi/cultus diuini/aut
paupertatis ſeu coꝛpoꝛalis infirmitatis ⁊ impotentie: ⁊ ſic
de ſimilibus: ideo neceſſe eſt/congruum ⁊ vtile reipublice
vt ſint perſone induſtrie: que huiuſmodi trāſlationibus re
rum neceſſariarū operam impendant: quibus etiā pꝛo ſuis
induſtria/ſollicitudinibus/curis/periculis/laboꝛibus/ex-
penſis/et ſimilibus debetur remuneratio cōdigna: que lu-
crū dr̄: qm̄ dignus eſt mercēnarius mercede ſua. Matth. et
Luc. x. Et nemo militat ſuis ſtipēdijs vnq̄. j. Coꝛ. ix. Et ſi-
cut agricola: ⁊ qui vineam plantat/de fructu ſuo edit: atqꝫ
paſcens gregem de lacte ouiū manducat: ita ⁊ mercatoꝛ de
ſuis laboꝛibus ac mercātie lucris viuere debet. ¶ Nec ob-
ſtat ꝙ ementes et vendētes dn̄s eiecit de tēplo: qm̄ merca-
tio illa nō ex genere actus: ſed ex circunſtātia loci repꝛoba
fuit. Nō em̄ in loco oꝛationis tractari debēt ſecularia nego
cia alias licita. Sic ⁊ pꝛopter circunſtantiā tēpoꝛis: puta in
ſabbato/illicita eſt et ꝓhibita: et ſimiliter ꝓpter alias circū
ſtantias frequēter illicita redditur: q̄bus remotis licita eſt:
et eſſe poterit meritoꝛia: ſicut ſatis oſtēdit beatus Augu. ſu
per Pſ̄. lxx. ¶ Uerūtamē periculoſa eſt negociatio: q: dif- C
ficile eſt inter emētes ⁊ vendētes nō interuenire peccatum
cū quodāmodo naturale ſit contrahētibus ſeſe inuicē deci
pere: vt dicit Leo papa in. c. qualitas. de peni. diſt. v. ⁊ glo.
ibidē. Et ideo penitētibus interdicitur reditus ad negocia
tionē tanq̄ ad rem periculoſam: que vix ſine peccato agit̄:
vt in. c. pluribus. de peni. diſt. v. Qui tn̄ canones conſilij cē
ſentur: nō pꝛecepti: ſicut generaliter conſiliū eſt fugere pe-
riculoſa. Nam ſm̄ doctoꝛes ſeptē officia periculoſa enume-
rantur. ſ. cura rei familiaris/militia/pꝛocuratio/adminiſtra
tio/mercatio/aduocatio et officiū epiſcopatus: que tamen
nō ſunt pꝛohibita: nā et de epiſcopatu (qd̄ ceteris periculo
ſius eſt) dicit apl̄s. Qui epiſcopatū deſiderat: bonū opus
deſiderat. ij. ad Timo. iij. Unde et de mercantia in. c. quali-
tas. allega. dicit Leo. Qualitas lucri negociantē aut accu-
ſat aut arguit: q: aut eſt honeſtus queſtus aut turpis. Ue-
rūtamen vtilius eſt penitēti pati diſpendia: q̄ periculis ne
gociationis aſtringi. Et ſequit̄ qd̄. ſ̄. poſitū eſt. Quia diffi-
cile eſt inter ementis vendētiſqꝫ commertiū nō interuenire
peccatū. ¶ Ex quo ſatis patet ꝙ mercatio ſimpliciter non Coroł.
eſt peccatū: ſed eius abuſus. Qd̄ clare habetur in. c. foꝛnica
ri. lxxxviij. diſt. et eſt Augu. lib. de queſti. no. ⁊ ve. teſta. vbi
dicit̄: Foꝛnicari hoībus ſemper nō licet: negociari vero ali-
quādo licet. Anteq̄ em̄ eccleſiaſticus quis ſit: licet ei nego
ciari: facto iam non licet. Et ſm̄ hoc Chryſ. ſuper Matth.
(et habet̄ eadē diſt.) vbi ait. Eijciens dn̄s vendētes ⁊ emē-
tes de tēplo/ſignificauit: q: mercatoꝛ nunq̄ poteſt deo pla
cere: et ideo nullus chꝛiſtianus debet eſſe mercatoꝛ ⁊c̄. Lo-
quitur et intelligēdus eſt de mercatoꝛe officio ſuo abuten-
te: qui vt Caſſiod. ſuper Pſ̄. lxx. (vbi interpꝛetatio. lxx. ha-
bet: Qm̄ nō cognoui negociationē) ait: Quid eſt aliud ne
gociū: niſi que poſſint vilius cōparari charius velle diſtra-
here. Negociatoꝛes vero illi abominabiles exiſtimant̄: qui
iuſticiā dei minime conſiderātes: per immoderatum pecu
nie ambitū polluūt: merces ſuas plus periurijs onerando
q̄ pꝛecijs: tales eiecit dn̄s de tēplo. Et ſubdit. Senſus ille ta
liter complectēdus eſt. Nō cognoui negociationes: illas. ſ.
que malis actibus inquinantur. Et pulchꝛa ibi ad pꝛopoſi
tum pꝛemiſit que bꝛeuitas reſcindere iubet. Augu. vero ſu
per eodē Pſ̄. illas negociationes dānat: quibus negocia-
toꝛes gloꝛiātur de operibus ſuis: ⁊ de ſuis actibus ſibi pla
cēt: qui ignoꝛātes dei iuſticiā et ſuā volentes cōſtituere: iu-
ſticie dei non ſunt ſubiecti. Unde negociū quaſi negās oci-
um dictū eſt: ociū. ſ. advacandū deo: vt ſciatur qm̄ deus eſt
qui operat̄ oīa in oībus. j. Coꝛ. xij. vt nemo de operib⁹ ſu-
is extollatur. Et pꝛemiſit oſtendēs ꝙ nō negociatio: ſed ꝓ-
pꝛia iniquitas negociatoꝛē malū facit: ſicut nec agricultu-
ra: ars mechanica: aut medicina repꝛoba eſt: licet in his cō-
tingat abuſus. Unde in perſona negociatoꝛis multa pꝛo ſe
allegātis ait. Si malus fuero nō negociatio mihi facit: ſed
iniquitas mea. Et hoc appꝛobando in perſona ſua ſubdit:
Quādo verū dicitur nō eſt qd̄ cōtradicatur. Eſt ergo mer-
cari ſeu negociari actus de ſe indifferens: qui pōt iniuſte et Nota. 3.
iuſte exerceri. ¶ Tertio notandū/ꝙ iuſticia in mercātia ex D

negociatione ex pluribus pendet circunſtātijs et obiecto.
Unde Alex.de ales par.iij.q.l.mēbro.j.ponit ſex circunſtā/
tias/ex quibus attendit tā iuſticia ꝙ iniuſticia negociatio
nis. He ſunt circūſtātia perſone/cauſe/modi/tēporis/loci/
cōſortij. Addit Sco.q.ij.hui⁹ diſt.ſentētialiter/cōis damni.
Addēda eſt etiā circūſtātia precij/q̄bus preſupponit̄ obie/
ctū. Ex omnibus illis mercatio q̄nq̄ licita eſt:q̄nq̄ illicita.
Circunſtātia. 1. ¶ Ex obiecto q̄n merx talis eſt que vēdi pōt. Nō enim pn̄t
vēdi ſpūalia:vt dicet̄ infra de ſimonia. Neq̄ hō liber:neq̄
illa quoꝝ vſus ſolū malus eſt. Talia em̄ vēdētes peccant:ſi
Nota. cut illi qui male vtūtur. Unde dicit Ange.in ſum.in verbo
ars.§.ij. Artifices qui faciūt taxillos/chartas/pompas/cu
rioſitates et hmōi: que vt frequētius ſunt mortale peccatū
illis qui ipſis vtunt̄:hec nec vēdere nec donare pn̄t:nec ab
ſolui poſſunt: niſi a tali arte abſtineant. Quod credo verū
ſm limitationē.j.q.xiij.dubio.iiij. tactā. Itē nō poteſt vēdi
res aliena:nec res pupilli vendi poteſt tutori. Sic nec res
2 ſiſci eccleſie ei⁹ procuratori. ¶ Ex perſona vendētis ⁊ emē/
tis negociatio quādoq̄ eſt illicita. Uendētis ſi fuerit cleri/
cus. His em̄ negociatio prohibita eſt:vt.s̄. allegatū eſt ex
Aug.et btūs Hiero.diſ.lxxxviij. Negociatorē clericū ex ino
pe diuitē:ex ignobili glorioſum quaſi quādā peſtē fuge. Et
apoſtol⁹.ij.Timo.ij. Nemo militans deo implicat ſe nego
cijs ſecularibus. ¶ Sed nota ꝙ non quelibet venditio aut
emptio venit appellatiōe negociationis. Unde Chryſ. ſup
Matth.et habet̄.lxxxviij.diſ.eijcientes.ait. Oſtendā quis
nō eſt negociator. Quicūq̄ rem cōparat nō vt integram et
immutatā vēdat: ſed vt materiā ſibi ſit vt aliquid inde ope
retur:ille non eſt negociator. Qui vō rē cōparat vt integrā
⁊ immutatā vendendo lucret̄:ille eſt mercator. Et per hoc
clericus emere poteſt neceſſaria ſibi pro ſua perſona vel ar/
tificiolo ſi nouit:nec ideo eſt mercator. Etiā ex pſona emen
tis:ſi diſcretione caret aut precij vſum habere nō poteſt vt
3 minorēnes. ¶ Item illicita eſt negociatio vel mercātia ex
cauſa:ſi cauſa nō fuerit honeſta:puta nō intendat debitum
finem. Unde ſm Alex.vbi.s̄. Etiā laico nō licet mercari ni/
ſi ꝓpter duo:ſcilicet propter neceſſitatē/⁊ pietatē. Propter
neceſſitatē:vt tali lucro ſuſtentare poſſit ſe ⁊ ſuā familiā ſm
decētiam ſui ſtatus. Propter pietatē:vt lucret̄ vnde diſtri/
buat pauperibus ⁊ eroget in pias cauſas. Itē vt ſubueniat
reip.transferendo neceſſaria quibus caret de loco vnde hec
abundāt:recipiendo lucrū moderatū proportionatū labo/
ribus expenſis ⁊c̄. Nō vt finem principalē:ſed vt finē ordi/
natum in pietatē aut neceſſitatē. Nam mercari propter ſub/
ſtantiam ac diuitias cumulandas:⁊ propter improbā cupi
ditatem acquirēdi ſuperflua: vt ſine ſollicitudine ⁊ labore
ocioſam ducat in voluptatib⁹ vitā/vel curioſitatē/pompā
ſeu alium finem illicitū/culpabile eſt. Et ſi in finē mortalis
peccati ordinat̄:erit mortale:q̄m omnia media ex intētione
4 ordinata ī finē qui eſt culpa mortalis:ſunt mortalia. ¶ Ex
circunſtātia modi illicita eſt mercatio: ſi fiat cū mendacijs
et periurijs. De quo Chryſ.ſup Mat.xxj. Mercator ſine
mēdacijs et periurijs eſſe nō pōt.i.vix poteſt. Et ſi ſit cū do
lo ſophiſticatione verboꝝ aut mercis: aut circūuētione pro
ximi/dānoſa mixtura/aut doloſa occultatione/ſiue falſifi/
catione pōderū numeri vel mēſure:⁊ ſic de alijs innumeris
5 modis fallacibus:de quorū aliquib⁹ infra dicet̄. ¶ Ex cir/
cūſtātia tp̄is ⁊ loci:vt q̄ negociat̄ diebus feſtis:aut in loco
6 ſacro:de quibus alibi. Tales em̄ violāt ſabbatū:eoſq̄ dn̄s
eiecit de tēplo. ¶ Ex circūſtātia conſortij:vt dū res vendit̄
charius trāſeūtibus ⁊ alienis/ꝙ manētibus et incolis. Un
de de emptione ⁊ vēditione placuit.dicitur ex cōcilio Alba
nenſi. Presbyteri moneant plebes ſuas vt hoſpitales ſint:
atq̄ nō charius trāſeūtibus vēdāt ꝙ in mercato.i.foro pu/
blico vendere poſſent. Similiter illicita eſt vēditio ſi chari⁹
7 ſimplicibus minus intelligētibus vendūt ꝙ prudētibus ⁊
diſcretis. ¶ Ex circūſtātia cōmunis damni culpatur nego
ciatio:q̄n ſcꝫ eſt inutilis ⁊ dānoſa reipublice. Un̄ ſm Sco.
diſt.preſenti.q.ij. Reipublice vtiles ſunt afferentes res ne/
ceſſarias quibus patria illa nō abundat:⁊ tn̄ vſus earū ibi

vtilis eſt et neceſſarius. Similiter vtiles ſunt cōſeruatores
rerū venaliū:vt prompte poſſint inueniri ab indigentibus
ea emere volētibus. Utiles quoq̄ ſunt rerum meliatores:
aut in ſeipſis aut in aliā formā mutatores qđ ad artifices ꝑ
tinet. Inutilis vō eſt:ſi officit reipublice:vt negociatio eo
rū qui nec transferūt merces de loco ad locū. Nec ſua indu
ſtria meliorāt nec cōſeruāt:ſed emunt vt ſtatim charius vē
dant: vtq̄ impediāt pauperes ne cōpetenti precio/⁊ imme
diate poſſint neceſſaria commutare vel emere ab his qui ea
trāſportāt:per quos ſepe chariſtia inducitur:dū tales cete/
ros emēdo preueniūt:ꝑ qđ pauperes cogūtur ab eis eme/
re precio per eos cōſtituto. Faciūtq̄ quodlibet venale vel
vſuale charius emēti ꝙ eſſe deberet ⁊ vilius vendēti: et ſic
damnificāt vtrāq̄ partē vt dicit Sco.et ſubdit. Tales autē
de cōmunitatibus expellēdi ſunt ⁊ exterminādi/ꝓpter dā/
na cōmunitati per eos illata. Sic de pluribus mercatorib⁹
inter ſe cōuenietibus:ꝙ vnus ſolus vēdat in damnū reipu
blice. Hi em̄ perpetuo exilio dānandi ſunt ſm leges.C. de
moneta.l.vnica. ¶ Demū ex circūſtātia precij iniuſta eſt ne 8
gociatio q̄n nō eſt equus valor mercis ⁊ precij ſiue rerū ad
inuicē cōmutatarū ſm diſcretionē rationis recte. Nā vt di/
cit btūs Tho.ij.ij.q.lxxvij.ar.j. vēditio ⁊ emptio videt̄ in/
troducta ꝓ cōmuni vtilitate vtriuſq̄ emētis et vēdētis:dū
ſcꝫ vnus indiget re alterius.⁊ ecōuerſo:vt patet per phm.j.
Polit̄. Qđ aūt ꝓ cōmuni vtilitate eſt introductū:nō debet
eſſe magis in grauamē vnius ꝙ alterius: et ideo debet ſm
equalitatē rei cōtractus inter eos inſtitui. Quātitas aūt re
rū (que in vſum hoīm veniūt) mēſurat̄ ſm preciū datū ad
qđ inuētum eſt nūmiſma.v.Ethic̄. Et ideo ſi preciū excedit
quātitatē valoris rei:vel econuerſo tolleret̄ equalitas: erit
cōtractus iniquus.i.nō equus. Ideo charius vendere:aut
vilius emere rē ꝙ valeat:eſt ſm ſe illicitū. Hinc btūs Aug.
xiij.de trini.c.iij. Uili velle emere ⁊ chare vēdere/reuera vi
tiū eſt. ¶ Sed vnde taxetur hec valoris equalitas difficile
eſt in ſingulis inuenire. Nā in hoc iudicio facile errat rō hu
mana: qđ ſatis ꝓbat multa diuerſitas doctoꝝ in hac mate/
ria diuerſa ſentiētiū. ¶ Colligēde tn̄ ſunt alique regule ge Nota.
nerales quib⁹ manuduci poſſumus in particularibus. Ha Regula
rū prima eſt. Equalitas valoris rerū cōmutādarū nō atten prima.
dit̄ ex valore naturali conſequēte gradū bonitatis eſſentia
lis ipſarū: ſed ex earum vtilitate quātū ad vſum humanū.
Hec eſt Sco.que ſic ꝓbatur per eūdē:q: frequēter res que
eſt perfectior in eſſe naturali:minus eſt vtilis vſui hoīm:et
per hoc minoris valoris. Un̄ Augu.vlti.de ciuita.dei. Me
lior eſt in domo panis ꝙ muſca:cū tn̄ omne viuū ſit nobili
us ſimpliciter nō viuo in eſſe nature: ſꝫ nō ſic in cōparatio/
ne ad vſum hoīm ꝓpter quem ſiunt rerū commutationes.
¶ Scđa regula. Equalitas valoris rerū ⁊ precij/cognoſci regla. 2.
tur legis cōſtitutione:et currēti cōſuetudine. Cū em̄ preciū
in cōmutationibus ſit tāq̄ mediū adequatiuum:⁊ difficile
eſt mediū illud inuenire ꝓpter affectiones varias ⁊ corru/
ptas hoīm:illud mediū accipere oportet ꝓut ſapiēs deter/
minabit:ſicut phs loquit̄ de medio virtutis.ij.Ethic̄. Nul
lus aūt ſapiētior cenſeri debet legiſlatore. Un̄ ad ipſum ſpe
ctat iuſtū preciū ſtatuere attenta indigētia humana: rerum
paucitate vel abūdātia:ac indigētiū multitudine:ac pauci
tate ac rerū cōmoditate aut neceſſitate:cōparādi res neceſ/
ſarias difficultate/precioſitate/⁊ labore. Ex oībus his pru/
dēter cōſideratis: pōt legiſlator eſtimare et ſtatuere precia
iuſta rerū:⁊ vbi hec ſtatuta ſunt ⁊ taxata:ſufficientē certitu
dinē habēt cōtrahentes de equalitate valoris ⁊ iuſticia pre
cij:cui ſe conformare tenētur ſine dolo ⁊ fraude. Similiter
vbi ſtatutū legis deficit:ſupplet currēs fori ꝯſuetudo: que
legū optima interpres dicit̄. Hec em̄ experiētie innititur ꝑ
quā cōditiones ſupradicte certius cognoſcunt̄. Hec eſt ſen
tētia Sco. Heinri.de hass.ac Gerſonis. Creſcente aūt indi
gētia/creſcit preciū ⁊ valor rei. Indigētia vero creſcit pau/
citate rerū:quibus indigēt hoīes:et multitudine indigen/
tiū:ac difficultate acquirendi. Propter qđ res eadē ſm cur
ſus tēporū plus vel minus valet; vt modius bladi ac vini

vini plus valet tēpore ſterili et minus tēpore fertili. Plus
dum multi indigēt: minus dum pauci vtuntur. Plus dum
per longa ſpacia terre transferuntur: minus in loco vbi cre
ſcunt. Minus dum paucis expenſis transferūtur: plus dū
regl'a.3. F grauibus et ſumptuoſis: et ſic de alijs circunſtātijs. ¶ Ter
tia regula. Deficiēte lege valorem rei determinātē: ac regu
lari fori cōſuetudine: quilibet poteſt rei ſue ⁊ labori operis
precium iuſtū conſtituere: attēdendo conditiones ſupradi
ctas ſimul ⁊ pericula curam ſuā ac induſtriā: damnū quoqꝫ
quod ex vēditione rei patitur: nō autem commodum emē/
tis. Unde venditor rei vltra valorem rei ex ſua bonitate re
lata ad vſum hominū poteſt augere preciū: ſi in cōparatio/
ne rei vendēde eius cōſeruatione/ melioratione aut trāſla/
tione augentur expēſe/ labores/ timor rationabilis pericu/
loꝝ/ cura et induſtria. Omnia em̄ iſta poſſunt eſtimari pre/
cio: nam vēdere poteſt homo ſuū laborē/ curā et induſtriā.
¶ Hec declarantur per Sco. vbi.s. nam vnūquēqꝫ in ope
re honeſto reipublice aut proximo ſeruienti oportet de ſuo
labore viuere. Dicitur honeſto: propter meretrices ⁊ alios
inhoneſte viuentes. Sed afferens/ conſeruans/ meliorās/
laborans in artificio vtiliter ſeruit reipub. et honeſte: ergo
oportet eum de ſuo labore viuere. Nec hoc ſolum: ſed vnuſ
quiſqꝫ poteſt induſtriam ſuā ⁊ ſolicitudinem vendere. In
duſtria enim magna requiritur in transferēte res de patria
in patriā: qua cōſideret quo que patria abundet ⁊ indiget:
quibus modis ⁊ cautelis transportatio fiat: ⁊ ſimilia: ergo
poteſt iuſte vltra ſuſtētationem neceſſariā pro ſe et familia
ſua ad iſtam neceſſitatē deputatam/ recipere precium corre
ſpondēs induſtrie ſue: etiā vltra hoc aliquid correſpōdens
ſolicitudini et periculis. Ex quo em̄ periculo ſuo transfert
ſi eſt tranſlator: vel conſeruat ⁊ cuſtodit ſi eſt cuſtos: ꝓpter
iſtud periculum poteſt ſecure recipere aliquid. Et maxime
ſi quandoqꝫ ſine culpa ſui in tali ſeruitio cōmunitatis dam
nificatus eſt: vt qꝛ quādoqꝫ amiſit nauem onuſtam bonis:
aut ex incēdio caſuali amiſit que conſeruauit: aut in via ſpo
liatus eſt mercibus ſuis: et ſic de alijs ſi ſimilia ſit paſſus.
¶ Et ſi queritur: quāti eſtimabit illa: nam et ibi contingit
excedere et deficere. Reſpondet idē Sco. bonā ponens re
gulā: quia quātum deberet alicui miniſtro reipu. legiſlator
iuſtus et bonus retribuere: tantū poteſt ipſe (ſi non aſſit le
giſlator) ſibi pro lucro deputare. Sed ſi eſſet bonus legiſ/
lator in patria indigente: deberet locare pro magno precio
huiuſmodi mercatores: qui res neceſſarias afferrēt: ⁊ alla/
tas cuſtodirent ac ſeruarent: et hoc ſuis periculis et expen/
ſis. Et nō tm̄ eis et familie ſuſtentationē neceſſariam: ſed ⁊
cōdignam mercedē eoꝝ induſtrie/ peritie/ periculis/ ſolici
tudini/ laboribus et expenſis conſtituere. Tantū ergo ⁊ ip
ſi mercatores poſſunt pro vendēdo merciū ſuarū preciū cō
ſtituere. ¶ Suo modo dicendū de artificibus ⁊ laborato/
ribus. Poteſt etiā et licet permutantē aut vendētem penſa
Nota. re damnū ſuū (ſm eundē Sco. et ſanctū Tho. locis allega/
tis) in charius permutādo vel vendēdo: quod ſic declarat
Sco. Si quis multū indiget re ſua: et per magnā inſtantiā
ab alio inducitur vt vēdat vel permutet pro re alia: cum nō
vendēdo aut permutādo poſſet ſe ſeruare indemnem: et ex
venditione vel permutatione tali damnificatur: poteſt cha
rius vēdere ꝗ̄ al's/ ſi ſine tali dānificatione vēderet vel per
mutaret. ¶ Et nota ꝙ addit: ſi per magnā inſtātiā ab alio
ad vendendū vel permutandū induceretur. Secus em̄ vi
detur ſi ipſe ſua ſponte nō inductus venderet vel permuta
ret. Inductus dico prece vel miſeria aut charitate proximi.
¶ Additū eſt etiam in regula: nō autem cōmodū emētis:
qm̄ licet emēs magnum cōmodū cōſequeretur ex re ſibi vē
dita vel permutata: nō poteſt ꝓpter hoc charius res vendi
vel permutari: nam propter maius cōmodū quod emptor
ex re ſibi vendita conſequit̄: nec res vendita eſt in ſe precio
ſior: nec vendenti melior: ideo non debet vendenti maius
preciū apportare. Secus ſi vendēs damnificatur: quia tūc
licet non ſit in ſe precioſior: eſt tamen vendenti precioſior.
¶ Et per hoc dicit ſanctus Tho. licite poteſt aliquid vēdi
plus ꝗ̄ valeat ſm ſe/ ꝗ̄uis nō vendatur plus ꝗ̄ valeat ven
denti. Et eſt ratio diuerſitatis: cur attendi debet in cōſtitu/
tione iuſti precij dānum vendētis et nō cōmodū emētis: qꝛ
nullus poteſt vēdere alteri qḋ nō eſt ſuum: ſed vtilitas que
accreſcit emptori: nō eſt ex venditione vendētis: ſed ex con
ditione ementis: que conditio non eſt vendētis ſicut dam/
num eſt vēdētis. Poteſt tm̄ emēs qui multū iuuatur ꝓpria
ſponte aliquid vēdēti ſupererogare: quod pertinet ad eius
honeſtatem. hec Tho. ¶ Quarta regula. Equalitas ſm re regl'a 4 G
ctā rationē valoris rerū permutatarū: aut rei vēdite et pre/
cij/ non cōſiſtit in indiuiſibili: ꝗ̄uis iuſticia cōmutatiua ad
quā pertinet hec equalitas: cōſiſtat in medio rei: cetere vir
tutes in medio ratiōis. Om̄ vt dicit Sco. in iſto medio qḋ
iuſticia cōmutatiua reſpicit: eſt magna latitudo ⁊ intra illā
latitudinē nō attingēdo indiuiſibile punctum equiualētie
rei ad rem vel ad preciū (qꝛ hoc quaſi impoſſibile eſt cōmu
tātes attingere) in quocūqꝫ gradu medij citra extrema me
diū attingat̄: iuſte ſit. Quanta aūt ſit iſta latitudo: qn̄qꝫ ex
lege poſitiua: qn̄qꝫ ex ꝯſuetudine: qn̄qꝫ ex alijs ſupradictis
cognoſcit̄: vt in vēditione panis et carniū in ordinatis po/
licijs lex pōderibus preciū cōſtituit: in alijs cōſuetudo fori
currentis: in ceteris diſcretio venditoris. Ex his regulis ſe
quuntur aliqua corollaria. ¶ Primū. Propter variationē
tp̄is ⁊ loci variatur iuſtū precium rei. Patet: qꝛ plus valet
res in loco ad quē transfert̄: ꝗ̄ in loco vbi naſcit̄. Similiter
res putreſcibilis minus valet in eſtate dū durare non pōt:
ꝗ̄ in hyeme. ¶ Scḋm. Raritas rerū vtiliū auget earū pre/
ciū. Patet: qꝛ minor eſt indigētia rerū vtiliū dū rare ſunt:
ꝗ̄ dum ſuperabūdāt: ſed indigētia mēſurat preciū. ¶ Ter
tiū. Res eiuſdē ſpeciei maius preciū habet empta ab vno:
ꝗ̄ ſi emeret̄ ab alio. Patet: qꝛ ſtat ꝙ vnus vēditor ex vendi
tione patiatur dānū: rōne cuius iuſte pōt augere precium:
qḋ nō pōt ali⁹: nullā ex vēditione patiēs iacturā. ¶ Quar
tū. Cōplacentia quā emptor habet in re empta: aut neceſſi
tas qua re indiget: iuſtū rei preciū non auget. Patet: qꝛ hec
ſunt cōditiones emptoris: ſunt et rei cōmoditas ⁊ vtilitas:
que vt dictum eſt: emptor in precium deducere non debet.
¶ Quarto notandū: ꝙ frequēter contractū cōmutationis Not. 4. H
aut vēditionis concomitat̄ quātū ad aliq̄d libera donatio:
qꝛ em̄ vt dicit Sco. ex cōſuetudine relinquit̄ cōmutātibus
vt pēſata mutuo neceſſitate reputentur ſibi mutuo hincin/
de dare ⁊ recipere equiualēs: ex hm̄ōi diſcretione etiam de
pēdet iuſticia valoris concurrente libera donatione. Durū
em̄ videt̄ ait Sco. inter hoīes eſſe cōtractus in quibus con
trahētes nō intendāt aliquid de illa iuſticia equiualētie re/
mittere ⁊ ſibi mutuo relaxare. Et ſi iſte modus cōmutantiū
fundat̄ in lege nature: hoc facias alij qḋ tibi vis fieri: ſatis
probabile eſt ꝙ dū mutuo ſunt cōtēti: mutuo volūt ſibi re/
mittere ſi deficiūt ab iſta iuſticia ſm rigorē requiſita. ¶ Ex
hoc puto motū fuiſſe Ange. in ſum. in ver. emptio. §. vij. cū
dicit/ ꝙ res tāti vendi poteſt quāti emptorē inuenit. Et ecō
trario emi poteſt quāti vēditorem inuenit: dūmodo tm̄ hec
quattuor cōcurrant. ¶ Primū: ſciētia: ꝙ nulla ſit deceptio
ex parte alterius: ſed quilibet ipſoꝝ cognoſcat rem et eius
qualitatē et valorē. ¶ Scḋm: libertas voluntatis ꝙ nō cō
currat neceſſitas in altero cōmutantiū que excludat ratio/
nē volūtarij. Sic aūt poteſt perpēdi ꝙ nō fiat volūtarie ſi
talis res pertinet ad neceſſitatē vite ſicut granū/ vinū/ ve/
ſtes/ medicine/ domus/ ⁊ hm̄ōi ſine quibus vita preſens nō
poteſt trāſigi. Similiter ſi per hm̄ōi cōmutationē/ emptio/
nē aut vēditionē: magnū damnum euitatur: qḋ niſi emeret
vel venderet euitari nō poſſet. Iſta neceſſitas et oīs timor
cadēs in conſtantem virum/ excludit libertatem volūtatis:
que requiritur ad donationē. ¶ Tertium ꝙ ſit prudēs: nā
magna mētis leuitas reddit contractū illicitum. ¶ Quar
tum/ ꝙ ille qui vendit vel emit plus debito poſſit donare.
¶ Si vō hec quattuor non concurrunt: nō licet emere vel
vendere niſi iuſto precio. Sed pro hm̄ōi intellectu videtur
diſtinguēdū: qꝛ aliqua cōmutatio ſiue vēditio eſt purus cō
tractus: ita ꝙ nō cōmittat̄ libera donatio: puta dū cōtrahē

res non intēdūt ſibi mutuo remittere:ſed ſimpliciter ſm rei
valorem contrahere. In tali ſeruandus eſt rigor equalita⸗
tis precij aut rerum cōmutatarū ſm predicta. Qñq3 eſt cō
mutatio quaſi mixta ex venditiōe et donatiōe: vt dum ven
dens ex certa ſciētia intuitu pſone emētis:quia coniuncta
eſt ſingulari amicitia cōſanguinitate:vel quia paup et mi⸗
ſera ſiue ppotens et alta:aut in alio potēs cōferre emptori
cōmoda:vel alia cā hmōi vult aliqd remittere de iuſto pcio
et ita libere partē iuſti pcij donare. Et tūc poteſt remittere
tantū de pcio quantū vult:puta medietatē vel tertiā: ſicut
poſſet totū donare. Ubi aūt intentio eſt vendentis vende⸗
re:et ementis emere et nō donare:vel vt donum recipe: ne
ceſſe eſt ſeruare eqlitatē precij. Nec pſumit ꝙ vendēs velit
donare extra caſus predictos: ſed magis velle preciū iuſtū
Replica 3 accipere. ¶ Sed di. qs replicādo cōtra dicta: vnuſqſq3 in
re ſua eſt moderator et iudex: ergo rei ſue imponere pōt p⸗
ciū qđ vult. Nec aliqs cogere pōt ad vendendū: nec ad ſic
vel ſic taxandū pciū. ſicut nec pōt aliqs cogi ad emendū: ſi
cut ergo ꝯtract⁹ emptiōis ⁊ venditiōis eſt mere volūtari⁹:
ſic etiā taxatio pcij debet eē volūtaria:emat q velit:⁊ ſic ve
rū ſit legale puerbiū:res tātū valet quāti vēdi pōt. ¶ Ad
hoc rñdet Anto. par. ij. ti. j. ca. xvj. ꝙ licet cuilibet liberū ſit
emere ⁊ vendere ⁊ ad neutrū cōpelli poſſit extra certos ca⸗
ſus: nō tñ pōt volēs vēdere aut emere p libito ſuo rei pciū
cōſtituere. Qm̄ ius naturale et poſitiuū determinat ſerua
re eqlitatē in rebus cōmutādis ac eoꝝ precijs. Etiā lex cha
ritatis qua nemo velle debet damnū aut iacturā pximi:nec
velle alteri facere. qđ ab alio pati nolit. Unde licet nemo ex
tra caſum neceſſitatis aut cōis vtilitatis cogat emere vel
vendere:cogitur tamē ſi velit vendere aut emere iuſto pre
cio id agere. Sicut in ſimili: nemo cogit pximo mutuare
extra cauſam:ſicut voluerit mutuare cogit nihil vltra ſortē
Nota. recipere. Uñ qđ dicit: qlibet eſt moderator rei ſue: verū eſt
citra legē charitatis/nature vel poſitiue trāſgreſſionē. Ni⸗
hil em̄ licet ꝯ legem:ſic eſt etiā puerbiū illud itelligēdū:res
tantū valet quāti vendi pōt:verū eſt quāti vēdi pōt iuſte. et
rationabiliter. Etiā ſm Hoſtien. licet nemo ꝯpellit ad ven
dendū ſimpliciter:ſi tamen qs res ſuas exponit venales et
iuſtū pciū offertur:poteſt cogi ad vendēdū. ¶ Quinto no
Nota. 5. L tādū ꝙ ſicut ſicut dictū eſt de pcio iuſto in ꝯmutatiōib⁹: etiā
dicendū eſt de pcio laborū artificū officioꝝ ⁊ dignitatū: in
qbus iuſte ꝯſtituēdis attēdunt q dicta ſunt. Et pter ea ne⸗
ceſſitas operis reipub. Uñ ceteris parib⁹ augmentat pciū
laboris magis neceſſarij: ſimiliter raritas laborātiū auget
preciū:hinc plus recipit laborās in auro vel argēto ꝙ ara⸗
tor terre: aut vinicola fodiens in vinea: licet cultura terre
ſit magis neceſſaria:eo ꝙ multi ſunt q parati ſunt ad cul⸗
turā terre:pauci aurifabri. Sic etiā plus recipit aduocat⁹/
medicus/lictor p ſuo ope pter hoꝝ paucitatē. Etiā ppter
maiorē induſtriā/et expēſas puias in acqrēdo artē vel ſciē⸗
tiā. Hinc plus recipit architect⁹/ꝙ ſeruus ab eo direct⁹: li⸗
cet min⁹ corpe laboret ꝙ ſeru⁹. Itē gradus officiorū/ordo
et perſone dignitas attendēdus eſt. Uñ maiora ſtipendia
dantur duci vel militi: et plus recipit miles aut capitane⁹
induſtrius:ꝙ plebeius aut pedib⁹ militās. Et ſm ꝙ plura
concurrūt in vno:ſm hoc etiā pciū augmētat:vt dū in pſo
na cōcurrūt induſtria:raritas officij/dignitas/expenſe ne⸗
ceſſitas:ſm oia hec moderandū eſt pciū ſeu ſtipendiū. Uñ
magna diſcretio reqrit ac collatio horū adinuicem ad inue
niēdū pciū iuſtū. ¶ Sexto notandū ꝙ in cōmutatiōibus
Nota. 6. L qñq3 tam merx/ꝙ pciū in prōpto ſunt:qñq3 ambo vel alte
rū eorū expectat exhibendū. Ut grā exempli:qñ res futura
emit et preciū ſtatim ſoluit:qñq3 ecōuerſo res pſens: ⁊ ſta
tim tradēda emit et pcij ſolutio expectat:qñq3 ſimul cōcur
runt traditio mercis ⁊ ſolutio pcij. Qñ vero nō ſimul con⸗
currūt:ſed alterū expectat:et ppter hmōi dilationē pcium
variat:frequēter miſcet vitiū vſure. Ideo de cōmutationi
bus in qbus ſolutio precij ad terminū expectat:aut res tra
denda puenit: dicet ſimul cū de reſtitutiōe vſure infra tra⸗
ctabit. Similiter cōtract⁹ qbus emunt reddit⁹ annui ppe⸗
tui ad vitā:aut cū pacto retrouendēdi ſpeciali qſtione mo⸗
uenda tractabūtur. ¶ Ultimo notandū: ꝙ ille dr fraudare Nota. 7.
pximū in ꝯtractu/negociādo/emēdo aut vēdendo res ali⸗
quas vel laborem: q nō ſeruat iuſtā eqlitatē rerū aduincem
cōmutādarū ſiue laborū et pcij: ita ꝙ emēdo et vendendo
excedit latitudinē iuſti precij:attentis ſingulis ſupradictis
ad iuſticiā pcij reqſitis. Uñ q manet infra latitudinē nō ex⸗
cedēs extrema ei⁹: nō fraudat nec iniuſticiā cōmittit. ¶ Et
dicitur notāter in cōtractu negociādo ⁊c. ad excludēdū do
nationē liberā. Nā q libere donat:preciū non reqrit:et ideo
quātūcunq3 donat:tamē iuxta facultatē ſibi ꝯceſſam/de ſu
is nō fraudat: vnde in negociatiōe mixta ex ꝯtractu ⁊ dona
tione:in eo pciſe:qđ libere donat:fraus non cōmittit: vt ſi
qs vendēdo donare vellet medietatē valoris: dans medie
tatē iuſti pcij nō fraudat:licet iuſtū pciū nō retribuat: frau⸗
daret tamē:ſi minus medietate iuſti pcij daret. Et tantū de Artic. 2.
arti. j. ¶ Quātū ad articulū ſecūdū eſt ꝯcluſio pma. Frau⸗ Cōcl. 1.
dans ſciēter pximū in negocio vltra dimidiū iuſti pcij: te⸗ M
net pciū ad eqlitatē iuſti pcij reducere:aut reddito vel acce
pto pcio iniuſto cōtractū reſcindere. Probat ꝯcluſio p ca.
cū dilecti. de em. ⁊ vē. ⁊ in c. cū cā. in textu ⁊ gl. Et pbat idē
ratiōe cōi: qa dānificās pximū iniuſte: tenet dānū illatū cō
penſare:reddendo fraudatū indemnē. p. c. ſi culpa. de iniu.
et dam. ſed q pximū fraudat iniuſte dānificat: g tenet frau
datū pximū reddere indemnē. Hoc aūt fieri nō pōt:niſi al⸗
tero duoꝝ modoꝝ:vel ſupplēdo pcij exceſſum vel defectū:
aut reſcindendo cōtractū:ergo concluſio vera. ¶ Dicit in
cōcluſione fraudās ſiue ſit vēditor recipiēs plus iuſto pcio
ſiue ſit emptor dans min⁹ iuſto pcio. vterq3 ſiue excedēs in
recipiēdo pciū qđ vēditoris eſt: ſiue deficiēs qđ emptoris
eſt: dicit fraudās: qa dānificat ſecū ꝯtrahentē. ¶ Dicit ſciē
ter qm̄ ſi ignoranter fraudaret/putās pciū fore iuſtū dum
ignorātia nō fuerit craſſa/durāte tali ignorantia: nō tenet
reſtituere illud i q fraudauit:nec peccat excuſante eū igno
rātia. Sed cū intellexerit ſuū errorē: tenet ad ſatiſfactionē
dāni leſo ſeu fraudato:alioqn peccaret: vt dic Anto. p. ij. ti.
j. c. xvj. ¶ Dicit in negocio/in gñe ſiue in cōmutatione re⸗
rū: ibi em̄ vnū ꝯmutatoꝝ habet rationē mercis:reliquū rō⸗
nē pcij ſiue in ppria veditiōe ⁊ emptiōe in qua pciū eſt nū⸗
miſma. ¶ Dicit vltra dimidiū: qa ſi fieret deceptio in dimi
dio:aut minus dimidio iuſti precij: nō cōpellit in foro iudi
ciali ad dāni reſtaurationē. Exempli cauſa: ſi iuſtū preciū
alicuius mercis fuerit. xx. ſi quis vendit pro. xxxj. aut emit
pro. ix. iam fraus ſit vltra dimidiū iuſti precij. Nam dimidi
um iuſti precij in caſu eſt. x. et exceſſus eſt. xj. et defect⁹ ſimili
ter. xj. et ita vtrobiq3 ſit fraus plus ꝙ in dimidio iuſti pcij.
Si vero fieret vēditio p. xxx. aut min⁹ vel emptio pro. x. aut
maiori nō eſſet fraudatio vltra dimidiū. Sic declarat glo.
in. c. cum cauſa. allegato. ¶ Et habet ꝯcluſio locū in foro
exteriori; qm̄ fraudās ad ſupplendū aut reſcindendū cōtra
ctus pōt cōpelli iudicis auto. Quid aūt ſit dicendum in fo
ro cōſciētie: ſequēs cōcluſio declarabit. ¶ Dicitur iuſti pre
cij: qđ quale ſit: et quā habeat latitudinē: dictum eſt in vl.
notabili. ¶ Dicit vltimo: tenetur preciū reducere ad equa
litatē: aut reſcindere contractū diſiunctiue ſeu alternatiue
quia quodcūq3 duorum ſit: iam dānum reſtaurat. Optio
tamen huius alternatiōis ſtat in arbitrio fraudem dantis:
hoc eſt emptoris: ſi minus dimidio iuſti pcij emit: vt in ca.
cum dilecti. vel venditoris/ſi plus medietate iuſti precij vē
didit eadem ratione: quoniā ſemper actio datur fraudato:
⁊ ita reus qui eſt fraudans: cōpellitur ad alterū duorū: vel
precium inſtituere/addendo qđ minus eſt: aut reddendo
qđ plus: aut reſcindere contractū: emptor vt recipiat pciū
datum: et reſtituat venditori mercem. ¶ Scđa concluſio. Cōcl. 2. N
Fraudans pximū ſciēter citra dimidium iuſti precij in ne⸗
gocio: licet nō ꝯpellit reſtaurare dānū i foro exteriori: pec⸗
cat tamē et dānū cōpenſare tenet in foro poli. Iſta ꝯcluſio
eſt ſancti Tho. ſcđa ſcđe. q. lxxvij. et Sco. in. iiij. diſtin. xv.
q. ij. Antonini: et Ange. ceterorumq3 ſequacium licet qui⸗
dam vertant in dubiū de reſtitutione; qm̄ ꝙ decipiēs proxi

mū peccet: dubiū nō eſt: cū agat cōtra dilectionē ꝓximi: et
ius naturale/faciēs ꝓximo qđ ſibi nō vult fieri. Probat̃ ta
men ꝯcluſio: q: ois ſciēter iniuſte dānificās ꝓximū tenetur
ad reſtitutionē: ſiue in multo ſiue in pauco per. c. ſi ꝑ culpa
qđ nullā facit diſtinctionē inter dānū magnū vel paruum:
dum tamen fuerit iniuſtū qđ addit̃: q̄a ſi recedit̃ a pūctuali
medio iuſticie: dum tamē nō excedit̃ latitudo medij ſcḋm ſu
ꝑdicta: dānū ſic illatū nō eſt iniuſtū: ſed tūc qn̄ tota lati
tudo excedit̃. Et licet peccet grauius q̇ plus dānificat: nō
tamē ideo ad reſtitutionē nō tenet̃ q̇ minus dānificat. Nā
eadē ratiōe dānificās tenet̃ ad reſtitutionē dāni ꝑ ipſum il
lati: ſiue ſit magnū: ſiue paruū ſcḋm iuſticiā cōmutatiuā q̄ re
quirit eq̄litatē in cōmutatis. Poteſt aūt fraudat⁹ ſpōte re
mittere dānū: q̊ facto: fraudās abſoluit̃ a reſtitutiōe. Et ſi
diceret̃ cū iura ꝑmittāt deceptionē citra dimidiū iuſti ꝑcij:
ideo nō tenet̃ ſic decipiēs facere reſtitutionē. Ad hoc reſpō
det beat⁹ Tho. vbi. ſ̄. ar. x. ꝙ lex dat̃ populo in q̊ ſunt mul
ti deficiētes a v̓tute: ⁊ ideo ꝓhiberi nō pōt q̇cq̇d v̓tuti con
trariū eſt. Unde ſolū ꝓhibet mala iſta q̇ habent deſtruere
humanū cōuictū pacificū: ea puniēdo vt furta/adulteria/
ac notabiles deceptiōes in cōtractib⁹/vt eſt deceptio vltra
dimidiū iuſti ꝑcij. Alia aūt ꝑmittit nō approbando quaſi
licita: ſed ꝑmittit nō puniendo ne ſeq̄rent̃ maiora mala. ſic
etiā ꝑmitit lupanaria. Sed lex diuina q̄ datur oībus nil ꝑ
mitit impunitū qđ eſt v̓tuti ꝯtrariū. Un̄ ſcḋm illā illicitū eſt
ſi in ꝯtractib⁹ nō ſeruat̃ eq̄litas iuſticie: et tenet̃ ille q̇ plus
habet recōpenſare ei q̇ dānificat⁹ eſt vltra latitudinē iuſti
ꝑcij. Et his ꝯcordat Johan. de ligna. ⁊ Johā. cald. ⁊ plu
res canoniſte. Un̄ dicūt decretalē illā. cū dilecti. locū habe
re iure fori: nō iure poli: ⁊ hoc ad vitandas multas lites q̄
de leui poſſent q̇tidie fieri. Pariformiter intelligendū eſt
de artificū labore ⁊ laboris ꝑcio: ꝙ illa ad eq̄litatē iuſticie
ſcḋm notata ſupra reducēda ſunt: in q̊ ſi fuerit defect⁹ vel ex
ceſſus: dānificās tenet̃ dānificatū reddere immunē. Habet
em̄ labor rationem mercis vēdite cui debetur ꝑciū iuſtum.
¶ Quātū ad articulū tertiū/eſt ꝑmū dubiū: vtrū vendēs
Artic. 3. rem aliquā tenet̃ defectū rei occultū ꝓpalare. Et q̄rit̃ de oc
Dub. 1. culto: q̄a ſi fuerit manifeſt⁹: puta ſi equus fuerit monocul⁹
Q certū eſt ꝙ nō tenet̃. Rn̄det ſan. Tho. ij. ij. q. lxxvij. ar. iij. ꝑ
hanc diſt. ⁊. ij. q̄tli. q. x. q̄a aut defect⁹ ille pōt vergere in dā
nū aut periculū emptoris: aut nō. Si in periculū vtputa:
q̄a ꝓpter defectū hmōi vſus rei impediret̃: vt q̄a equ⁹ eſt
ſtricti pectoris ⁊ deficiēs anhelitu: ſic ꝙ laborē vel curſum
cōtinuare nō pōt: aut vſus ei⁹ reddit̃ noxi⁹: vt ſi bos fuerit
cornupeta: aut cibus vendēdus fuerit corrupt⁹ aut veneno
ſus: vel ſi vergit in dānū emptoris: vtputa q̄a nihil detra
heret ꝑcio ꝓpter hmōi defectū. In his caſib⁹ tenet̃ vēditor
vitiū rei ſibi notū dicere emptori. Nā dare occaſionē ꝑiculi
aut dāni ꝓximo ſemꝑ eſt illicitū. Et q̇ dat tenet̃ ad reſtau
rationē dāni. Et ideo ſi vēditor vitiū tale nō detegat: vēdi
tio erit illicita ⁊ doloſa: et vēditor tenet̃ ad recōpēſationē
damni. Si vero defect⁹ rei occult⁹ nō vergit in dānū aut ꝑi
culū emptoris: vtputa: q̄a vſus rei nō impedit̃ ſimpliciter
Et ſi nō cōpetit emptori: pōt tamē alijs cōpetere: nō tenet̃
vēditor defectū talem manifeſtare: tenet̃ tamē de ꝑcio ſub
trahere quantū oportet ꝑ q̄litate defect⁹. Qđ ſi nō faceret:
ſuꝑuendit: et tenet̃ ad reſtitutionē exceſſus ꝑcij. Et h̓ ideo
quia ſi forte defectū manifeſtaret: emptor plus vellet ſub
trahere de ꝑcio q̄ eſſet ſubtrahendū. Unde pōt licite vēdi
tor ſue indēnitati ꝯſulere vitium rei reticēdo. Aliter diſtin
guit Ang. in ſum. in ver. emptio. §. viij. poſt Panor. in. c. iu
ſtū. de re. ꝑmu. Aut defect⁹ talis eſt: ꝙ ſi ſciret emptor nullo
mō emeret: puta equ⁹ habet defectū talē: ꝙ emptor poti⁹
ſtaret ſine equo: ⁊ ſic nō licet vēditori celare defectū. Aut
vero emptor nihilominus ſciēs defectū emeret: licet min⁹
libēter: ſed nullū dānū vel periculū imminet emptori: ⁊ em
ptor ſit induſtrius: nō tenet̃ vēditor emptori reuelare: nec
peccat nō reuelando: dummodo tamen de precio ſubtra
hit ꝓpter defectū quātū oportet. ¶ Et ſimiliter intelligen
dum eſt de mixtura alterius rei; vt de vino limphato; aut
ſpeciebus q̄bus miſcet̃ aliud q̄ eſtimat̃: dum tamen nō ſit
damnoſum aut ꝑiculoſum vt. ſ̄. Non tamē licet vnam rem
vendere ꝓ alia: vt electrū ꝓ argēto: etiā ſi detraheret̃ de ꝑ
cio: tūc em̄ nō trāſferret̃ dn̄iū precij. Nō em̄ vult emēs dare
ꝑciū ꝓ tali re: ſed ꝓ illa quā eē putat. de q̇b⁹ latius. ſ̄. q. ix.
Suo mō ſi fraus cōmittit̃ in quātitate/pōdere/vel menſu
ra. ¶ Scḋo dubitat̃. Utrū liceat rem nō mutatā in eodem
loco charius vendere q̄ ſit empta. Reſpōdet̃ poſt Alexā. Dub. 2.
par. ij. q. l. ar. ſ. et Ange. in ſum. in ver. negociū. §. iij. ꝑ hanc P
diſtin. Aut emens emit rem ꝓ ſe ⁊ ꝓceſſu tꝑis nō indiget: li
cite pōt vēdere pro ꝑcio tūc currēte: q̄uis ſit charius q̄ dū
emit: ⁊ lucrū aduenit rōne tēporis. Aut emit vt vēderet tꝑe
quo charius erit: vt ſic lucrando ꝓuideat ꝓprie neceſſitati
Aut vt cōferat reipub. vt videlicet hoies cum poſterius in
diguerint inueniāt. Aut affectū pietatis vt pauperib⁹ ſub
ueniat cū alijs circūſtantijs. ſ. artic. poſitis: ſic licite vende
re poteſt cū lucro tēperato. Si vero ex inordinata cupidita
te quereret lucrū tanq̄ finē vltimū: vt ſupra dictū eſt: pecca
ret. De iſtis intelligit̃ ca. quicūq̄ tꝑe. xiiij. q. iiij. vbi turpe
lucrū dicit̃ tꝑe vindemie vilius emere vt poſt charius ven
dat. Unde exp̄ſſe ait. c. q̄cūq̄. Quicūq̄ tꝑe meſſis vel vin
demie/nō neceſſitate: ſed ꝓpter cupiditatē cōparat anno
nā vel vinū. v̓bi gr̄a/de duobus nūmis cōparat modiū vnū
et ſeruat vſq̄ vendat̃ denarijs quattuor aut amplius: hoc
turpe lucrū dicim⁹. De his etiā qđ loq̄tur Chryſ. in. c. eijci
ens. diſt. lxxxviij. allegato intelligit̃ cū ait. Qui rem cōpa
rat vt integrā et immutatā vendendo lucret̃: ille eſt merca
tor q̇ de tēplo dei eijcit̃. Ubi ſcḋm Alexan. facienda eſt vis in
eo ꝙ dicit rem integrā ⁊ immutatā: et in eo ꝙ dicit vt lucre
tur: nā q̇ ſic cōperat vt attendat ꝑiculū rei in ſeruādo: quia
poteſt deteriorari vel ab igne conſumi: aut a fure ſubtrahi
cū alijs circūſtantijs. ſ̄. dictis: ex cōſideratione incertitudi
nis euētus futuri et ſuſceptione ꝑiculi nō cōparat rem illā
vt integrā ⁊ immutatā lucret̃. Intelligēdū ergo eſt de illo i
cuius intentione finaliter lucrū eſt: ⁊ q̇ ſine labore ⁊ ſolici
tudine ex auaricia acquirēdi ſuperflua ſine termino ⁊ men
ſura negociat̃. Sic etiā illud Caſſio. (Negociatio eſt com
parare vilius ⁊ charius velle diſtrahere: q̄ reprobat̃ a deo)
intelligit̃ de illis cupidis diuitib⁹ qui frequenter forū rerū
venaliū totū ſibi accipiūt: vt poſtea ſcḋm voluntatē ſuā cha
rius alijs vendant: q̄ venderet̃ in foro/ſi ipſi nō emiſſent.
Et hoc faciūt de frumēto et alijs rebus vite humane neceſ
ſarijs. tales ſunt deo odibiles: et de tēplo dn̄i eſſent eijcien
di. Hec Alexan. Aut tertio emit: vt ſtatim in eodē loco cha
rius vendat immutatā. Et hoc nō licet vt ſatis patet ex au
to. Chryſ. ⁊ Caſſi. ſtatim allegatis: immo talis ſi fuerit cau
ſa excreſcētie fori ꝓ eo ꝙ ipſe emit in dānū reipu. tenet̃ ad
reſtitutionē dāni: vt dicit Ange. Et ꝓbat̃ ratiōe: nā cū emit
vilius q̄ vendit: aut emendo impendit iuſtum precium: et
tunc charius vendendo rem immutatā ſine periculo et ſoli
citudine et melioratiōe rei ſuꝑuendit: et plus recipit q̄ res
valeat: et ſic ꝑ cōcluſionē ſecundā ad reſtitutionē exceſſus
tenet̃. Aut vilius emendo deficit a iuſto precio minus dan
do: et tūc decepit primo vendentē: et tenet̃ ei ad dāni qđ in
tulit (dando minus iuſto precio) cōpenſationē. Et hoc ve
rum niſi talis rem ſibiipſi iuſto ꝑcio emiſſet et vendēdo dā
nū pateret̃: tūc poſſet charius vendere ſcḋm ꝑdicta. Simili
ter dicēdū: ſi mercatores plures ſimul emerēt ānonā aut vi
na vel merces alias aduectas per alios vt charius vende
rent: ſiue ꝑ vnum ſiue per plures in damnum reipub. tales
em̄ damnandi ſunt ꝑpetuo exilio et bonis ſpoliandi. C. de
mono. l. vnica. de hoc etiam. ſ̄. ſecus tamen ſi illud fieret in
bonū finem. ¶ Tertio dubitatur: vtrum mercator ſciens
plures alios venditores poſt ſeventuros: propter quorum Dub. 3.
aduentū merces ſue veriſimiliter minus valebunt: teneat̃ Q
pro minori precio vendere/q̄ ſit cōis eſtimatio fori: vel di
cere ꝙ plures venient. Reſpōdet ſanct⁹ Tho. ij. ij. q. lxxvij.
arti. iij. in ſolutiōe vltime rōnis: ꝙ venditor in caſu ad neu
trum predictorū tenet̃. Nam ſi vendit merces ſuas ſcḋm pre
cium qđ inuenit; et ꝓ tēpore venditionis iuſtū eſtimat̃; nō

facit cōtra iuſticiá:nec teneť qđ futurum eſt manifeſtare: ſi
tamē illud faceret aut de precio ſubtraheret abundātioris
eſſet virtutis.hec Tho.Accedit ad idē ꝙ futura cōtingen/
tia ſunt incerta:⁊ multis accidētibꝰ poſſunt impediri:ideo
talis vēditor nō eſt certus: vtrū ſupueniát q̊s putat ſupuē/
turos. ¶ Dubitať quarto:vtrum ſi alicui datū eſt aliq̄d ad
Dub. 4. R vendendū pro.x.et vēdidit ꝓ.xij.teneať illa duo reſtituere
dn̄o rei.Rn̄det Ang.in ſum.ver.emptio.§.xxviij.ꝙ nō: q̄
ſi illa duo excedūt iuſtū preciū:teneť reſtituere emēti. ſi ve/
ro nō excedūt iuſtū preciū ⁊ ſua induſtria habuit:ſic ſibi ac
quirit.Nec obſtat ꝙ datur ei certa merces ꝓ labore:q̄a illa
datur vt inueniat emptorem: ⁊ ſic nō teneť neceſſario reſti
tuere:ſecus ſi daretur ſibi ſimpliciter vt vēderet : q̄a teneť
vēdere meliori modo quo pōt: iuſte tamē ⁊ totū dare dn̄o
ex quo mercedē habet ꝓ labore.hec Ang.Sed videť diſtin
guēdū de induſtria:quia aut induſtria ſua rem meliorauit
ad quá nō tenebať:aut induſtriá adhibuit ad quá tenebať
ex mercede ſibi tradita:in p̄mo caſu ſibi acq̄rit:in ſcđo dn̄o
¶ Sed q̄d ſit caſu preciū aſcēdit:puta vinū ꝓ tp̄e traditio
nis valuit.x.et ſtatim perijt in vitibꝰ vnde aſcēdit p̄ciū ad
xij.videť ꝙ ſi p̄ciū aſcendit ſine labore:cura ⁊ induſtria eiꝰ
cui tradiť ad vendendū:q̄a res ip̄a quantū ad dn̄iū manet
apud dn̄m:acq̄ritur dn̄o:et nō ei q̄ nullū habet in re dn̄ium
ſed nudá venditiōis ꝯmiſſionē. Cautū tamē exiſtimarē in
tēpore cōmiſſiōis rei ſeu traditiōis ad vēdendū/ſi tūc parti
Dub. 5. S culariter inq̄rať itētio dn̄i circa caſus p̄dictos. ¶ Quinto
dubitať:vtrū emptū de aliena pecunia ſit emētis. Reſpon
det hic Ang.vbi.ſ̄.§.xij.ꝙ ſic/ſi noīe ſuo emit:fallit tamen
ſi emit ex pecunia eccleſie.i.pecunia q̄ ratiōe eccleſie aut of
ficij eccl'aſtici ad eū ꝑuenit:vt.xij.q.iij.⁊.iiij.Illa vero q̄ nō
ex officio eccl'iaſtico:ſed ex aliq̄ p̄ſtatiōe aut labore lucratꝰ
eſt poteſt dare cui voluerit:vt habetur.e.q.qđcūq̄.Et hec
adeo vera ſunt:ꝙ ſi clericus habēs pecuniá de p̄bēda eme
rit prediū:amodo nō poterit illud dare intuitu pietatis:li/
cet pecuniá potuiſſet dare:q̄a ſtatim p̄dium ſit eccleſie ſiue
emerit noīe eccleſie ſiue ſuo ſiue alieno.c.j.de pe.cle.⁊.c.in
quirendū.vbi ſic đ:.Inq̄rendū eſt ſi q̄s p̄ſbyteroꝝ de red/
ditibus eccl'ie vel oblationibꝰ vel votis fideliū alieno noīe
res cōparauit:ſupple cuius ſint.Et ſequiť reſpōſio:quia ſi
cut nec ſuo:ita nec alieno noīe p̄ſbyter fraudē facere de re/
bus eccl'aſticis debet:qm̄ hoc ſacrilegium eſt ⁊ par crimini
Iude furis q̄ ſacras oblatiōes aſportabat et furabať. Idē
dicendū de emptis ex pecunia pupilli vel minoris a tutore
Dub. 6. T et quibuſdá alijs. ¶ Dubitať ſexto de his q̄ laboratoribus
ꝓ precio nō dant pecuniá: ſed res alias:ratiōe cuiꝰ minꝰ re
cipiūt:teneanť ad reſtitutionē. Rn̄det Anto.par.ij.ti.j.ca.
xvij.§.viij.Cū pacta debeát ſeruari: ⁊ pacta ex cōuentione
legē accipiūt.Ideo cū quis cōduciť ad aliqđ opus ꝓ pecu
nia:nō debēt illi dari victualia pánus vel alia res: niſi con
ductus ſua ſpōte velit:vel niſi alio modo nō poſſet ſibi ſol/
uere ob defectū pecunie.Et tunc ſi ille cōductꝰ nō indiget
vſu illius rei:et cogiť vēdere vt habeat pecuniá ꝓ alijs ne/
ceſſarijs emendis:tunc damnū qđ inde ſuſtinet in minꝰ vē
dendo debet cōductor reſarcire: ex quo cōductio fuit ꝓ pe/
cunia et cōductus inuolūtarie recepit res alias loco pecu/
nie:ſed ſi in p̄ncipio ꝯductiōis pactū fuit de ſolutiōe p̄cij in
rebꝰ:vel partim in rebus et partim in pecunia : poteſt fieri
ſolutio in rebus iuxta pacta: ita tamē ꝙ res ille eſtimenť iu
ſto p̄cio quo venduntť alijs in cōi foro.Qđ ſi maiori eſtima
ret:teneť cōducēs ad reſtitutionē illius ſupeſtimati : puta
vendit alijs ꝓ viginti.et dat cōducto/pro.xxiij. teneť ad re
ſtitutionē.iij.Si tamē in principio cōductiōis ſtatuit p̄ciū
rei:etiá ſi minus fuerit/dando rem tali eſtimatiōe ſatiſfacit
Si tamen tantū dat de re ipſa vt laboribꝰ ſatiſfaciat ſm̄ iu/
ſticiá:qđ ſi nō facit: ſubtrahēs de mercede digna: q̄a dignꝰ
eſt mercēnarius mercede ſua:teneť ſupplere:niſi mercēna
rius ſponte reſiduū donaret:qđ de pauperibꝰ panē nō ha/
bentibus preſumi nō poteſt qui ſua neceſſitate cōpulſi mi
Dub. 7. V nus recipiūt:q̄uis iuſtū preciū deſiderēt. ¶ Septimo du
bitatur circa dicta in primo artic̄.de circūſtantia ꝑſone; an

ois negociatio clericis ſit ꝓhibita.Et licet.q.hec dubiū nō
habeat de negociatione ꝓprie dicta: vt ibi dictū eſt:tamen
pro maiori declaratione poſt Alex.par.iij.q.lj. dicunť tria.
Primo:q̄a clericus per artificiū honeſtū ſibi poteſt acq̄re/
re victū:vt in.c.clerici officia.de vi.⁊ ho. Ideo materiá et
inſtrumenta ꝓ ſuo artificio emere poteſt: nō vt immutata
vendat niſi caſu ſupeſſent.Scđo:blada vina ⁊ ſimilia que
ex ꝓprijs crementis aut redditibus ſuoꝝ beneficioꝝ aut la
bore conquirūt vendere poſſunt:vt ſic acq̄ſita pecunia ce
tera neceſſatia ſibi emát.Tertio:pro ſua neceſſitate victus
⁊ amictus emere poſſunt neceſſaria.Et ſi aliqua ex his em
ptis ſupfluerent:poſſunt illa vendere: ſicut dictū eſt de ma
teria:dolo tamen et fraude in his penitus excluſis. Cauen
dum etiá eſt clericis ꝙ intuitu huius ꝯmercij diuints ſe nō
ſubtrahant ad q̄ obliganť: vt.xij.diſt.clericus victū.Ex q̊
patet ꝙ clericus habēs fenū ex pratis eccleſie aut decimis:
qđ cōmode vendere nō poteſt:pōt emere pecora:et ex feno
ſuo impinguare:ac impinguata vendere.Erūt em̄ pecora
laboris ſui materia. ¶ Octauo dubitať:vtrū in cōductiōe Dub. 8 X
aut locatione quandoq̄ neceſſaria ſit reſtitutio. ¶ Pro ſo
lutione notandū ſm̄ Sco.q.ij.diſt.xv.lib.iiij. ꝙ venditio/
ni correſpondet locatio:emptioni cōductio.Ná ſicut in vē
ditione tranſſertur dn̄iū rei vendite in emptorem/accepto
precio:ita in locatione tráſſerť vſus rei locate in conducto
rem/dn̄io rei permanente apud locatorem/precio interue/
niente:vnde res ille in quibꝰ vſus nō ſeparatur a dn̄io : vt
ſunt res ille quarū vſus eſt earū conſumptio:vt eſt cibus ⁊
potus:locari non poſſunt nec cōduci:quia ſi traditur vſus
etiá traditur dn̄iū cū ſeparari nō poſſunt.Cetera vero que
vendi poſſunt: poſſunt etiá locari regulariter.Ad hoc igiť
vt ſeruetur iuſticia/in locatione et cōductiōe: ſeruáde ſunt
oēs conditiōes quantū ad vſum q̄ ſeruande ſunt in iuſtis
emptione ⁊ venditiōe quantū ad dominiū: vt reſpōdetur
ad dubiū:ꝙ damnificans proximū per iniuſtá locationem
aut conductionē:teneť ad damni cōpenſationē: patet con/
cluſio eiſdem motiuis vt cōcluſio ſcđa principalis. ¶ Du/ Dub. 9. Y
bitať nono:vtrū depoſitarius teneať ſemꝑ ad depoſiti re/
ſtitutionē. ¶ Nota depoſitarius eſt cui res mobilis ſeu po
tens ſe mouere tradiť ad cuſtodiendū. Ná in rebus immo
bilibus depoſitio locū non habet:niſi forte vbi a pluribus
res que eſt in cōtrouerſia pro ſequeſtre deponiť: vt in glo.
c.bona fides.de depoſito.Et q̄nq̄ in depoſito dn̄iū nō tráſ
fertur:ſed remanet apud depoſitorē. Similiter ⁊ facultas
vtēdi depoſito:ideo cū repetiť depoſitū reddēdū eſt.Om̄
cōtractꝰ dependēs a volūtate vnius/dūtaxat poteſt diſſol/
ui q̄ncunq̄ voluerit ipſe a quo dependet. Vn̄ non imitať
depoſitū alioꝝ cōtractuū naturá : q̊ a principio voluntarij
ſunt:ſed ex poſt facto neceſſitatis:vt dicit Panor.de depo/
ſito.ca.bona fides. Ex q̊ ſequiť ꝙ depoſitarius nō pōt vti
re depoſita alias furtū ꝯmitteret:vt dic̄ Ang.i ſum.ver.de/
poſitū.§.xij.allegans.l.q̄ furtū.ff.de cōdi.fur. ¶ Sed exci
piuntur duo caſus.Primus:ſi pecunia nō obſignata depo
nitur.Idē de q̊buſcūq̄ q̄ cōſiſtūt in numero/pōdere ⁊ mē/
ſura.Secūdus: dum depoſitarius preſumit deponentem
permiſſurū.Et qm̄ lex depoſiti breuiter cōprehendiť in ca.
allegato.bona fides.placuit ipſum p̄ſentibꝰ inſerere: ⁊ eſť
Grego.ix.Bona fides abeſſe p̄ſumiť ſi rebus tuis ſaluis
exiſtentibus depoſitas amiſiſti. De culpa quoq̄ teneris:ſi
teipſum depoſito obtuliſti:vel ſi aliq̄d ꝓ cuſtodia recepiſ/
ſes.Pacto vero culpa vel mora precedentibus : caſus etiá
fortuitus imputať.Sane depoſitori licuit ꝓ voluntate ſua
depoſitū reuocare:contra qđ cōpenſationi vel deductioni
locus nō fuit: vt cōtractus q̄ ex bona fide oritur : ad perfi/
diam minime referať:licet cōpenſatio admittať in alijs : ſi
cauſa ex qua poſtulatur ſit liquida: ita ꝙ facilē exitū creda/
tur habere.hec ibi.Ex quo.c.vj.colliguntur. ¶ Primum:
ꝙ depoſitarius tenetur facere diligentiam in cuſtodia de/
poſiti: quam cōmuniter hoīes facere ſolent in ſuis : quam
ſi non faceret et depoſitum perderetur:tenetur ad dáni re/
ſtaurationem deponenti.Vn̄ glo.dicit. Non minorem dili

gentiá/ꝙ̄ in ſuis rebus pſtare debet depoſitari⁹. Non mi
noꝛem dicit: q̇a quádoq; teneť habere maioꝛē: vt quádo in
ſuis eſt negligēs: Ratio eſt: q̇a alias p̄ſumitur de dolo de/
poſitarij quē hoꝛret bona fides. Unde de dolo pſumiť: ſi
rebus ſuis ſaluis depoſitū amittať. Uerū vt dicit Panoꝛ/
mitanus in dicto ca. Cū depoſitum fiat gratia deponentis
tantū: nō debet depoſitarius accurate arctari ad cuſtodiá
rei. Solum em̄ teneť de dolo vitádo et lata culpa: quam in
cidit: ſi non fecerit diligentiá quá cōiter hoies circa res ſu/
as facere ſolent: vt ſi q̇s depoſitū relinqueret in via vel lo/
co patulo aut ſuſpecto: vnde facile tolli poſſet et diripi: qꝺ
verū eſt: niſi depoſitarius obtuliſſet ſe depoſito: aut rece/
piſſet aliq̄d pꝛo cuſtodia. Et hoc eſt ſecundū qꝺ colligitur
ex textu ca. bona fides. ſcilicet ꝙ offerēs ſe depoſito aut ali
quid recipiēs pꝛo cuſtodia depoſiti: tenetur de culpa/ leui
ſcilicet vel leuiſſima: quá incurrit/ſi nō adhibet illá diligē/
tiá quá hoies (nō ſolum cōiter: ſed diligentes aut diligen/
tiſſimi) adhibēt rebus ſuis: qꝺ diſcret⁹ ex circūſtantijs ad/
uertere poteſt. Hoc aūt de offerente intelligit Ange. quá/
do offerens offerēdo ſe depoſitoꝛi excludit diligentiſſimū.
Si dicis: q̇d ſi caſu foꝛtuito res ꝓpꝛie depoſitarij vna cum
depoſito ſubſunt periculo: puta in incēdio: ⁊ nō poteſt am
bas eripere. Rn̄det Panoꝛ. vbi ſupꝛa ꝙ pōt ſeruare ſuas:
et nō teneť cū ſuo periculo ſaluare alienas depoſitas: etiá
ſi res ſue fuerint viliores: q̇a tenetur ex oꝛdine charitatis
plus ſe ꝙ̄ alium diligere: et plus ſibi ꝙ̄ alij ſubuenire: et ſic
nō teneť: immo nec debet admittere in ſe pctm̄ veniale: vt
in alio caueat moꝛtale: q̇a ſm̄ apoſtolum non ſunt facienda
mala/vt eueniát bona: ita nō tenetur ꝑdere ꝓpꝛia vt ꝯſer/
uet aliena p̄cioſioꝛa. Qꝺ puto verū extra caſus duos pꝛe/
miſſos: in illis nō puto ſi res ſue periture vilioꝛes ſint: acce
pto pꝛecio vel cōmodo qꝺ ex depoſito cōſecutus eſt: tunc
em̄ pati debet iacturam rerū ſuarum/ ⁊ ſaluare depoſitum
¶ Tertio colligiť ꝙ caſus foꝛtuit⁹ non imputať depoſita
rio: niſi in tribus caſibus. Caſus foꝛtuitus diciť repentin⁹
rei euentus: q̇ nec p̄uideri poteſt: nec ei reſiſti: vt incurſus
hoſtiū/pirataꝝ/naufragiū/incendiū/ euerſio dom⁹ ex ter/
remotu ſeu tempeſtate vel ventoꝝ impetu: vnde caſus quē
diligentiſſimus cauere poſſet: nō diciť caſus foꝛtuitus: vn/
de furtū clamdeſtinū factū a ꝑſona a qua dilgentiſſim⁹ pꝛe
cauiſſet: vt a vili ſeruo nō eſt caſus foꝛtuitus: ſecus de rapi
na violēta: niſi ſpoliat⁹ eſſet in culpa tráſeūdo ꝑ loca peri/
culoſa. Un̄ nota ꝙ ſm̄ panoꝛ. de cōmodato. c. vnico. caſus
foꝛtuitus regulariter nō imputať: ſed res perit dn̄o: etiam
in cōtractu q̇ ſit gr̄a alterius tantū: vt in cōmodato: niſi in
caſibus tribus. Pꝛimus quádo culpa p̄ceſſit: vtputa ꝯmo
daui tibi equū vt ires ad certū locū: ⁊ tu iuiſti ad aliū: ⁊ in
cidiſti in raptoꝛes: imputať tibi ꝑditio equi et nō dn̄o. Se/
cūdus ſi pactū interceſſit vt tenereť de foꝛtuito caſu: ⁊ hoc
verū: niſi caſus foꝛtuitus veniat culpa eius cui ꝓmiſit: ná
licet intercederet pactū: non tamē teneť de dolo eius: ná li
cet cōtract⁹ ex cōuentiōe legē accipiat: nō tamen tenet ſi cō
ueniat vt nō teneať de dolo: q̇a hec cōuētio eſt ꝯtra bonos
moꝛes et cōtra boná fidē: ideo ſequēda nō eſt. Hec Ang. in
v̇bo. depoſitū. §. iij. Tertius caſus quádo q̇s eſt in moꝛa/
puta nō reddidit quádo debuit: ⁊ foꝛtuito ꝑdidit imputať
reddere debēti. ¶ Quarto colligiť ꝙ depoſitari⁹ ſemꝑ te/
neť reſtituere depoſitū depoſitoꝛi petēti/ niſi in caſib⁹. Pꝛi
mus ſi deponēs fuerit furioſus: tūc em̄ gladius ei redden/
dus nō eſt vt dicit Augu. ſuꝑ Pſ̄. v. Eadē ratio eſt de alijs
cedentib⁹ in periculū ſui vel alioꝝ. Secundus ſi deponens
poſt depoſitū fuerit depoꝛtat⁹: et bona ei⁹ publicata: quia
tūc depoſitū deferendū eſt in publicū: et nō ei q̇ depoſuit.
Tertius quádo fur deponēs furtū et dn̄s rei cōcurrunt in
petitiōe: tūc dn̄s p̄ponēdus eſt. Quartus quádo fur depo
ſuit apud dn̄m cui ſurripuit: hec in. l. bona fides. ff. depo.
Extra hos caſus q̇ non reddit depoſitū dū petiť: cōmittit
furtū: et cōdēnat⁹ ſuo nomine efficiť infamis: ſecus ſi ꝓcu/
ratoꝛio/tutoꝛio/curatoꝛio/vel defenſoꝛio noie cōdēnať: nō
efficiť infamis: vt in. l. furti. §. ſi q̇s alieno. ff. de his q̇ noť.

infa. Idē habeť in angelo in v̇bo depoſitū. §. x. ⁊ ꝑ hoc pa/
tet reſpōſio ad foꝛmá dubij. ¶ Quinto colligiť ꝙ cōpēſa/
tio ſeu deductio locū nō habet in depoſito: vt ſi depoſitoꝛ
teneť mihi in aliq̇: illud nō poſſum deducere a depoſito ſi/
bi reddēdo dum petit: ꝙ̄uis liq̇dum ⁊ manifeſtū ſit debi/
tum depoſitoꝛis. ¶ Sextū ꝙ cōpenſatio in alijs admittiť
qꝺ verū eſt de oibus q̄ in ſuo genere recipiūt functionē. i.
ꝙ vna res ex toto poteſt fungi vice alteri⁹: ⁊ iſta cōiter cō/
ſiſtūt in numero pōdere ⁊ mēſura: in his vero q̄ nō recipi/
unt functionē ceſſat cōpēſatio. Hec Panoꝛ. eodē ti. ⁊. ca. ⁊
ponit exēplū. Si q̇s mihi teneť q̇nq̄gita floꝛ. ego illi equū
non habet ibi locū ꝯpēſatio: q̇a poſſem habere maioꝛē affe
ctionē ad equū/ꝙ̄ ad pecuniá: qꝺ credo verū niſi iá equus
eſſet taxat⁹ ꝓ certa pecunia: tūc idem eſſet ac ſi tenereť tibi
hmōi pecuniá. ¶ Et qm̄ in hac materia cōtractuū frequē/ AA
ter ꝯcurrūt illi termini culpa lata/leuis leuiſſima: ꝓ intelle
ctu terminoꝝ notat Panoꝛ. in. ca. vnico de commodato: ꝙ
culpa dꝛ deuiatio ab eo qꝺ bonū eſt: et per hominū diligē/
ttá ꝓuideri poterat. Et hoc vltimū addiť ad differentiá ca
ſus foꝛtuiti q̄ nō poterat p̄uideri: et diſtinguiť in q̇nq; ſpe
cies. Eſt em̄ culpa latiſſima/latioꝛ/lata/leuis et leuiſſima.
¶ Culpa latiſſima eſt dolus ver⁹: puta machinatio ſeu cir
cumuētio ad fallēdū aliū manifeſte adhibita. ¶ Latioꝛ eſt
dolus p̄ſumpt⁹/ſcʒ fallax circūuētio ad circūueniēdū et de
cipiendū aliquē pꝛeſumptiōe adhibita. Et licet dolus non
pōt ꝓbari niſi ꝑ cōiecturas: tamē quádo ſigna ſunt mani/
feſta: dicim⁹ dolum verū: qn̄ nō patēt: dicim⁹ dolū pꝛeſum/
ptum. ¶ Lata culpa eſt deuiatio circūſpecta ab ea diligē/
tia quá habēt cōiter hoies illius cōditiōis et ꝓfeſſiōis. Un̄
diciť vulgariter ignoꝛare illud qꝺ cōiter hoies ſciūt eſt lata
culpa. Et dicitur incircūſpecta. i. incōſiderata/vt differat a
dolo: q̇a ſi incōſiderate deuiaret ab illa diligētia eſſet in do
lo. Exēplū de culpa lata: vt ſi libꝛū mihi cōceſſum incōſide
rate dimiſi in banco ante domum ⁊ ſublatus eſt: ſum in cul
pa lata. ¶ Leuis vero culpa eſt deuiatio incircūſpecta ab
ea diligētia quá habēt hoies nō tantū cōiter: ſed diligētes.
¶ Leuiſſima eſt deuiatio ab illa diligentia quá cōiter ha/
bent hoies diligētioꝛes ⁊ diligentiſſimi. vnde ſi diligētiſſi
mus potuit pꝛecauere: et nō p̄cauiſti: es in culpa leuiſſima
Et hec ꝓ intellectu hoꝛum terminoꝝ qui cōiter currunt in
ſcriptis canoniſtarum. ¶ De vſura.

DIcto de negocio in

quo merx cū p̄cio ſimul tp̄e currunt: puta vbi
ſtatim emens accipit mercedē: ⁊ vendēs p̄ci/
um: ꝯſequēs foꝛet vt de his ſubdereť inq̇ſitio
vbi alteꝝ expectať: vt dū emunť q̄ futura ſunt: et p̄ciū i pꝛō/
pto ſoluiť: aut merx p̄ſens emitur: ⁊ p̄ciū ad certū terminū
ſoluendū expectať. Sed qm̄ in his ꝯtractib⁹ nōnunq̄ tp̄s
attenditur: ꝓpter qꝺ vſurá participát: ideo pꝛius de vſura
generaliter: ⁊ de hinc de hmōi cōtractibus ſpecialiter inq̇/
ratur: Eſt ergo. Queſtio. xj.

VTrum poſſidēs ali/ A

qua ꝑ vſurariá acq̇ſitionē teneať de neceſſita
te ſalutis ad eoꝝ reſtitutionē. Terminoꝛū de
claratiōe p̄miſſa: rn̄debiť ꝑ ꝯcluſiōes ⁊ ſoluē
da dubia. ¶ Quátū ad p̄mū notádū: ꝙ licet diuerſi diuer
ſimode diffiniát vſurá: pōt tamē bꝛeui⁹ ſic deſcribi. Uſura Artic. 1.
eſt lucrū ex mutuo p̄ncipaliter intētū. Lucrū ponit ꝓ gene Nota. 1.
re: ná ois vſura eſt lucꝝ: ⁊ nō ecōuerſo: vt patet de lucro iu
ſte negociatiōis. Eſt autē lucrū incremētū pecunie: vel pe/
cunia mēſurabile: ſiue ſit munus a manu: a lingua ſiue ab
obſeq̇o: qꝺ q̇s habet volūtaria ex ꝯmutatiōe vltra ea q̄ pꝛi
us ſua erant. et illa q̄ ſua erát dicuntur ſoꝛs in hac materia.
Eſt enim ſoꝛs ⁊ res iuſte poſſeſſa: vel (vt legiſte dicūt) debi
ta quátitas mutuate rei i materia occurrēti. Un̄ ſi de meo
mutuo pꝛoximo. x. lib. x. lib. dicuntur ſoꝛs: ita accipit beat⁹
Ambꝛoſius in de vinea naboth di. Quicquid accidit ſoꝛti
vſura eſt. Et vt habeť de vſu. c. j. ⁊. ij. Soꝛs capiť pꝛo capi/

tali: vt in glo. in prohe. Cle. in ver. ſortis. Ex q̄ ſequiẗ p̄mo
ꝙ nō ſolū pecunia accedēs ſorti: ſed q̄cq̄d pecunia cōmen/
ſuraẗ vſura ē. Nā ad oīa illa lucrū ſe extēdit. Vn̄ Amb. vbi
ſ. xiiij. q. iij. plerics. ⁊ ꝑ totā illā q̄ſtionem. Eſca vſura eſt: ve
ſtis vſura eſt: et q̄cq̄d accedit ſorti/ vſura eſt: ⁊ qđ velis no
men ei imponas: vſura eſt. ¶ Et đ: q̄cq̄d pecunia cōmēſu/
ratur: q̄a vt ſtatim diceẗ: ſunt q̄dā q̄ ſorti accedūt q̄ non faci
unt vſurā: vt amicitia gratitudo ⁊c̄. Nā mutuās ad captā/
dum amorē aut beniuolētiā/ nō cōmittit vſurā: vt vult ſan
ctus Tho. ij. ij. q. lxxviij. ar. ij. qđ verū eſt/ niſi ſpes alterius
procederet ad lucrū: vt ſi q̄s pape aut p̄ncipi mutuaret ad
captādū beniuolētiā: vt poſtea poſſet cōſeq̄ bn̄ficiū vel ca
ſtrū aut hmōi: tūc em̄ eſſet ſpes lucri: et ꝑ ꝯn̄s vſura. Sic ſi
mutuaẗ ſpe alicuius habēdi: cuiꝰ vſus inter amicos ꝯcedi
ſolet: ſicut cōmodatio libri: iniurie remiſſio ab illo q̄ me in/
iuſte ꝑſecutꝰ eſt cū multo meo dāno: ſecus ſi iuſte: q̄a nō li/
ceret ſine vitio vſure mutuū dare ſub tali ſpe: illud non eſt
vſura. Hec Ange. ¶ Scđo ſeq̄tur/ ꝙ ſi q̄s ſibi alias debita
accipet occaſione mutui: nō cōmitteret vſurā. Vn̄ ſi q̄s ha
beat. x. de mea ſubſtātia: et mutuo illi ea intentiōe vt vltra
mutuū rehabeā ab eo illa. x. cū alias hr̄e nō poſſem: nō cō/
mitto vſurā: q̄a illa. x. q̄ recipio nō veniūt noīe lucri: q̄a ali/
as mea ſunt aut mihi debita. ¶ Nō ſeq̄ẗ in deſcriptiōe vſu
B reponiẗ loco differētie. vnde ſubdiẗ ex mutuo. vnde patet
ꝙ lucrū ex aliis ꝯmutatiōibus acceptū nō eſt vſura/ etiā ſi
fuerit illicitū: vt dū q̄s ſupuēdit. Et in hoc etiā diſtinguiẗ
vſura a turpi lucro. Verūtamē ꝯſiderādū ꝙ eſt mutuū ma
nifeſtū: ⁊ eſt mutuū implicitū vel interpretatiuū ⁊ palliatū
puta qn̄ ꝯtractꝰ pōt reſolui in mutuū: vt ſi vendo tibi vlnā
pāni valētē nūc. j. flor. p. j. flor. ⁊ ſolido ꝑ eo ꝙ vis dilatio
nē vniꝰ anni ad ſoluēdū p̄ciū. Iſta vēditio reſoluiẗ in mu/
tuū: q̄a ꝑinde eſt/ ac ſi darē tibi. j. flo. mihi poſt annū ſoluen
dū: ⁊ ſi vltra accipio. j. ſoli. manifeſta eſt vſura: pōt em̄ q̄li/
bet res reſolui in ſuū verū valorē. ¶ Diciẗ aūt mutuū q̄ſi
de meo tuū: vt dum rem meā trado tibi ad tp̄s poſt tp̄is la
pſum repetendā: vn̄ in mutuo transferẗ dn̄iū rei mutuate/
de mutuāte in eū q̄ recipit mutuū: de hoc. j. Et ꝓprie locū
habet in his rebꝰ q̄ vſu ꝯſumūtur: vt in pecunia ⁊ victuali
bus. In his v̊o in q̄bus vſus diſtinguiẗ a dn̄io locū nō ha
bet mutuū: ſed accōmodatio vel locatio. vn̄ Alexā. de ales
par. iij. q. lxvj. mē. j. oſtendit in q̄bꝰ rebꝰ pōt fieri mutuū/ di.
Nota ꝙ nō pōt cōmitti vſura niſi in his rebꝰ tātū: circa q̄s
ꝯtingit fieri mutuū. ſ. q̄ ꝯſiſtūt in nūero pondere ⁊ mēſura.
Numero vt in pecunia nūerata. Pondere/ vt ere/ argēto/
auro ⁊c̄. q̄ ſtatera appendūtur. Mēſura: vt frumēto/ vino
oleo/ pāno ⁊c̄. Et ad maiorē euidētiā addit (vt habetur in
glo. c. cōqueſtꝰ. de vſu.) ꝙ duo ſunt ꝯtractꝰ q̄ de ſua natura
volūt eſſe gratuiti: vt mutuū et ꝯmodatū: in illis em̄ vltra
ſortē nihil expectaẗ: nā ſi fiāt ꝓ lucro ſtatim trāſeūt in aliud
genꝰ cōtractꝰ: nā ſi mutuū nō fuerit gratuitū/ eſt vſura: ſic
in cōmodato ſi aliq̄d ꝓ accōmodatiōe accipiẗ deſinit eē cō
modatū: q: aut recipiẗ aliq̄d ꝓ re aut ꝓ vſu rei. Si primū/
vel recipitur pecunia: et ſic eſt vēditio: aut res alia et ſic eſt
permutatio. Si ſecundū: aut pro vſu rei recipitur pecunia
et eſt locatio: ſi res alia/ erit contractus innominatus: do
vt des. Hec Alexanđ. Ex illo patet ꝙ in contractibus em/
ptionis/ veditionis/ commodatiōis/ locatiōis/ conductio
nis/ nō cōmittiẗ vſura ꝓprie dicta: q̄uis multi tales ſint in
iuſti: multi etiā in fraudē ſiant vſurar: vt. j. videbiẗ. Patet
etiā differētia mutuatiōis ab aliis cōtractibꝰ: nā in mutuo
res ipa tradiẗ gratis: et ꝑ primū diſtinguiẗ a cōmodatiōe/
locatione/ cōductiōe: in q̄bus nō res: ſed vſus rei traditur.
Per ſcđm diſtinguitur ab emptiōe et venditiōe in qua res
tradiẗ: ſed p̄cio mediāte ſimiliter ꝑ idē a ꝑmutatiōe. Et no/
ta ꝙ đ: mutuo. as. are. actiue. i. mutuum dare: ⁊ đ: mutuor
deponētaliter qđ eſt mutuū recipe. Hinc in Ps. Mutua/
biẗ pctōr et nō ſoluet. mutuabiẗ. i. mutuū recipiet. Et de b
ſunt vſus. Mutuo vult dantē: ſed mutuor accipiētē. Mu
C tuo tradētis: ſed mutuor accipiētis. ¶ Diciẗ vltimo in de
ſcriptione vſure: p̄ncipaliter intentū: nā ſi non intēderetur

lucrū in mutuo: ſed q̄ mutuaẗ ex amicitia (propter beneſi/
ciū preterite mutuatiōis) cōtracta/ aliq̄d offerret mutuāti:
licite recipi poteſt. Si vero p̄ſumiẗ ꝙ ſit quaſi in p̄ciū mu/
tuatiōis: ſic recipi nō debet. Si aūt is qui mutuū recipit ex
preſſe diceret/ ꝙ nō dat illud ratione mutui facti fiendi vel
ſperati: tūc ſatis p̄ſumi pōt ꝙ illud gratis donat: niſi aliud
ex circūſtantiis appareret. Cauſam huiꝰ tangit btūs Tho.
q. lxxviij. ar. ij. in ſolu. ſcđe ratiōis di. ꝙ recōpenſatio bene/
ficij dupliciter fieri poteſt. Vno mō ex debito iuſticie: ad
quod aliq̄s ex certo pacto obligari pōt: ⁊ hoc debitū atten
ditur ſm̄ quātitatē bn̄ficij accepti: et ideo q̄ accipit mutuū
nō teneẗ ad plus cōpenſandū q̄ꝫ mutuo accepit: vnde ꝯtra
iuſticiā eſt/ ſi ad plus reddendū obligeẗ. Alio mō tenetur
q̄s ad recōpenſandū ex debito amicitie: in q̄ magis cōſide/
ratur affectꝰ ex q̄ aliq̄s bn̄ficiū cōtulit: q̄ꝫ quātitas eius qđ
fecit: ⁊ tali debito nō cōpetit ciuilis obligatio ꝑ quā iudu/
citur quedā neceſſitas: vt nō ſpōtanea recompenſatio fiat.
Et ꝑ hoc ſi q̄s mutuās exigit vel expetit ex pecunia mutua
ta q̄ſi per obligationē expreſſam vel tacitā recōpenſationē
muneris ab obſeq̄o vel lingua/ ꝑinde eſt ac ſi expeteret vel
exigeret munus a manu: q̄a vtrūqꝫ pecunia eſtimari poteſt
vt patet: q̄a nōnunq̄ꝫ locat opas ſuas q̄s manu vel lingua
exercet: vſurā cōmittit. Si vero munus ab obſeq̄o aut a lin
gua nō quaſi ex obligatione rei exhibeẗ: ſed ex beniuolen/
tia q̄ ſub eſtimatiōe pecunie nō cadit: licet illud accipere ⁊
exigere ⁊ petere. Hec Tho. in ſolutiōe ſecūde ⁊ tertie ratio
nis vbi ſupra. Et diciẗ notāter intentū et nō pactū: nam in/
tentū in plus eſt q̄ꝫ pactū: nam omne pactū intentum eſt: et
nō ecōuerſo: vbi innuiẗ ꝙ nō ſolū acceptio vltra ſortem in
mutuo ex pacto facit vſurariū: ſed etiā ſi intendiẗ lucrum
abſqꝫ pacto vſura cōmittiẗ: vnde ſola ſpes lucri in mutuo
facit vſurariū: ſm̄ illud Luc. vj. Mutuū date/ nihil inde
ſperātes. de vſu. c. cōſuluit. Et hoc verū ſi ſpes lucri eſt cau
ſa mutui: et ideo addiẗ: principaliter/ in deſcriptiōe vſure.
Poteſt em̄ aliq̄s dupliciter mutuare ſpe lucri. Vno modo
principaliter/ ita ꝙ nō mutuaret niſi lucrū ſperaret: et hec
ſpes facit vſurariū: vt cōmuniter dicūt doctores. Et nō re/
fert ſiue ſperet ante mutuū: dū tamē in illa ſpe ꝑſeuerat: q̄m
ſi poſt mutuū cognoſcēs peccatum mutaret intentionē re/
ducens eā ad regulam charitatis: poſſet ſponte donata ſi/
ne vſura recipe: ſiue ſperet poſt mutuum: puta mutuat gra
tis abſqꝫ intentione lucri: tamē lapſo tēpore vult aliq̄d ſibi
dari ꝓpter mutuū ſimiliter vſurarius eſt. Siue tertio cōco
mitanter: puta quia mutuās nullum ſperabat lucrū: ſed de
bitor ꝓpter mutuū dat ſibi premiū: et mutuās ꝓpter ean/
dem cauſam recipit: ⁊ ſic etiā vſurarius eſt. Si v̊o ſperat ſe
cūdario: q: etiā ſi crederet ſe nō habiturū vltra ſortē: nihilo
minus mutuaret ꝓpter charitatem: talis ſpes non facit vſu
rariū. ¶ Nō aūt ſpes lucri principaliter intenti facit vſura
rium: ꝓbat Alexā. q̄a ſpirituū ponderator eſt deꝰ. Prouer.
xvj. ſpirituū. i. voluntatū. Sed eadē eſt volūtas lucri ſperā
tis: et nō paciſcētis (forte timor eccleſie) ⁊ pactū facientis.
Sed ſecūdus eſt vſurariꝰ: ergo et p̄mus. Lex em̄ diuina nō
tantū manū: ſed animū ꝓhibet. Poteſt tamē mutuās ſpe/ Nota.
rare aliq̄d ſibi alias debitū. vn̄ poteſt ſperare ꝙ is cui mu/
tuat in cōſimili caſu neceſſitatis ſibi etiā mutuet: nō q̄dem
ex vi mutui: ſed ex charitate accipiētis mutuū: mutua em̄
bn̄ficia accēdūt charitatē. Et q̄a ex p̄cepto teneẗ ſibi in ca/
ſu neceſſitatis dare mutuū: etiā ſi nō mutuaſſet prius: et iō
nō licet b deducere in pactū: tūc em̄ vi mutui ſperaret lucr
remutuatiōis. ¶ Sed di. q̄ mutuat alteri/ cōſtituit eū ſibi
debitorem ad antidota: ad q̄ naturaliter obligaẗ. Nā in of/
ficiis charitatis primo loco illis tenemur obnoxii: a quibꝰ
bn̄ficia recepimꝰ vt habeẗ de teſta. cū in officiis. Mutua/
re aūt indigēti magnū eſt bn̄ficiū: ḡ pōt illud deducere i pa
ctū. Reſpōdet Panor. in. c. cōſuluit. de vſu. in fi. ꝙ nō licet
debitum illud naturale ad antidota deducere in obligatio
nem ciuilem: ſic em̄ cōſequeretur lucrum ex mutuo. Nam
ex debito naturali tantū nō poteſt cōpelli ad remutuandū
poteſt aūt ſi intercidiẗ obligatio ciuilis: ⁊ hoc poteſt pecu

nia eſtimari:et ideo vſura. Idem ſentit Tho.ij.ij.q.lxxviij.
ar.ij.in ſol.ij.⁊.iiij.ratiõis. Poteſt ergo ſperare a ꝓximo id
ad qđ naturaliter obligat ex mutuo:ſed nõ poteſt eũ ad cõ
cedendũ ciuiliter obligare:licet aũt ſpe recipiẽdi mutuũ in
ſimili caſu ab eo cui mutuat: ex quadã charitate dans mu/
tuũ nõ peccet hac intẽtiõe mutuãdo:nõ tamẽ meret. Non
eñ ponit deũ finẽ. Unde ⁊ dñs ait Luc.vj. Si mutuũ de/
deritis his a quibꝰ ſperatis recipere:q̃ grã eſt vobis. Nã et
pctõres pctõribꝰ fenerant: vt eq̃lia recipiãt. Et ſm hec poſ/
ſunt cõcordari doc.in h̃ ɔtraria ſcribẽtes. Et hec de deſcri/
ptione vſure. ¶ Scđo notandũ ꝙ vſura eſt cõtra legẽ na/
Nota. 2. ture:ɔtra legẽ diuinã:⁊ cõtra legẽ humanã. Primũ oſtẽdi/
D tur ſm ſanctũ Tho. vbi.s̃.ar.j.q̃a in vſura vẽdit qđ nõ eſt:
per qđ manifeſte ineq̃litas cõſtituit q̃ iuſticie ɔtrariat:que
innitit legi nature. ¶ Ad cuiꝰ euidẽtiã ɔſequẽter ſubdit in
corpe.q.ꝙ q̃dã res ſunt quaꝝ vſus eſt earũ ɔſumptio/ ſicut
vinũ ⁊ triticũ ⁊ cetera ad eſum hominũ ptinentia: q̃ꝝ vſus
eſt potatio ⁊ comeſtio:q̃ potu ⁊ cibo conſumunt: et in his
nõ debet ſeorſum ɔputari vſus a re ipſa:nã cuicũqꝫ cõcedit
vſus:in illis ɔcedit res ipã: et ꝓpter h̃ cui ɔcedit vſus rei:
eo ipõ cõcedit res:et ꝑ cõſequens transfert dominiũ rei:⁊
propter hoc in talibꝰ ꝑ mutuũ transfert dñiũ. Qui g̃ vellet
ſeorſum vendere vſum rei:talis vẽderet eandẽ rem bis:vel
vẽderet id qđ nõ eſt: vnde manifeſte ꝑ iniuſticiam peccaret
Qui g̃ in mutuo q̃rit lucrũ: petit ſibi duas recõpẽſatiões.
Unã quidẽ reſtitutionẽ q̃ eſt eq̃lis rei mutuate. Aliã p̃ciũ
vſus qđ vſura dicit: Ubi aũt vſus rei diſtinguit a dñio:ibi
poteſt ɔcedi vſus retento dñio: vt in locatiõe domꝰ ⁊ ſimi
liũ:ibi aliq̃d licite accipi põt ꝓ vſu rei. Cũ autẽ ſm pħm.v.
ethi. ⁊.j.politic̃.pecunia inuẽta eſt ad ɔmutationes facien
das:⁊ ita p̃ncipalis pecunie vſus eſt ipſius ɔſumptio.i.di/
ſtractio:ſm ꝙ in ɔmutatiõibꝰ diſtrahit: ⁊ ideo ſm ſe eſt il/
licitũ ꝓ vſu pecunie mutuate recipe p̃ciũ vltra eq̃litatẽ pe
cunie mutuate/ q̃ ſors dicit. Et ꝑ hoc patet q̃re licet recipe
p̃ciũ locati ⁊ non mutui. ¶ Aliã rõnẽ aſſignat Sco.in.iiij.
diſt.xviij.q.ij. In mutui datiõe trãſfert dñiũ:g̃ q̃ ɔcedit pe/
cuniã mutuo:nõ manet dñs pecunie mutuate:⁊ ꝑ ɔñs ſi ꝓ
illa pecunia recipit aliq̃d vltra ſortẽ ꝓ nõ ſuo recipit:⁊ ita
vendit nõ ſuũ. ¶ Aliã rõnẽ addit. Eſto ꝙ pecunia maneat
ſua:cũ illa pecunia ex natura ſua nõ habet fructũ aliquẽ: ſi
cut habẽt q̃dã alia ex ſe germinãtia: ſed tãtũ ꝓuenit fructꝰ
aliq̃s ex induſtria vtẽtis:induſtria aũt vtẽtis nõ eſt eiꝰ qui
mutuat pecuniã: g̃ volẽs habere lucrũ de pecunia mutua/
ta vult hr̃e lucrũ de induſtria nõ ſua:ſed aliena quã ipẽ nõ
dedit dãdo mutuũ. ¶ Et dictum eſt notãter/ ꝙ p̃ncipalis
vſus pecunie eſt eiꝰ diſtractio:q̃a pecunia põt hr̃e aliquem
vſum diſtinctũ a dñio. Poteſt eñ pecunia oſtẽtari: põt or/
nare:põt etiã hr̃e aliquẽ effectũ medicinalem ex natura me
talli:vt auꝝ ɔtra leprã:⁊ ad iſtũ finẽ põt locari:ſicut equus
aut vaſa argẽtea:⁊ ꝓ vſu iſto retẽto dñio põt accipi preciũ
Unde ſi q̃s ad oſtẽdendũ ſe diuitẽ vel ornãdũ gazas ſuas/
aut bãcũ accipit pecuniã:nõ vt diſtrahat:ibi ſolus vſus pe
cunie et nõ dñiũ cõcedit:⁊ ille eſt ɔtractꝰ locatiõis vel ɔdu
ctionis:et nõ mutui datio. Et deberet eadẽ pecunia ſic mu
tuata reſtitui:niſi forte ſufficeret locãti eq̃lis in pondere et
valore. De hoc glo.in ca.cõqueſtꝰ.de vſu.et ꝓ tali vſu licet
aliq̃d recipere ſicut ꝓ alterius rei locatiõe. Uerũ ille nõ eſt
cõis et p̃ncipalis vſus pecunie ꝓpter quẽ pecunia ſiue nũ/
miſma inuẽta eſt vel inuẽtũ. Et ꝓpter p̃dictas rõnes pħs
iiij.ethi.c.v.reprobat vſurã ex eo ꝙ vſurarij ſm acceptionẽ
ſuꝑabundãt. Oẽs eñ iſti inq̃t accipiũt vnde nõ oportet:⁊
quãtũ nõ oportet:qm̃ nõ oportet de vſu rei q̃ a dñio nõ di/
ſtinguit:neqꝫ de aliena ĩduſtria aliq̃d accipe. Et.j.politic̃.
vult/ ꝙ illa acq̃ſitio pecunie ꝑ vſurã q̃ pecunia parit pecu/
niã eſt preter naturã:et ita contra ius naturale. ¶ Sed di.
E Nemo de beneficio ſuo debet reportare dãnũ: ſed cõtingit
dãnificari mutuantẽ ꝓpter mutuũ alteri ex charitate datũ
et ꝑ cõſequẽs poteſt aliq̃d recipe vltra ſortem: ſed oĩs acce
ptio vltra ſortẽ eſt vſura: ideo in caſu vſura eſt licita: et per
cõſequẽs nõ eſt legi nature cõtraria. ¶ Pro ſolutione no/
tandum ꝙ vſura quãdoqꝫ capit multũ large ꝓ omni acce
ptione vltra ſortẽ in mutuo:et ſic non oĩs vſura eſt illicita:
quia nõ cõtra quãlibet talem acceptionẽ militãt ratiões ſu
prapoſite. Et ita accipit vſuram Alexan.de ales.q.allegata
mem.j.vbi dicit ꝙ recipe preter ſortẽ eſt vſura. Habet ſen/
tentialiter in glo.c.cõqueſtꝰ.de vſu. Et cõſequẽter ponit q̃t
tuor caſus in q̃bꝰ vſura eſt ꝑmiſſa:hos aũt caſus Sco.cla/
rius ſummat:⁊ ad duos generales reducit. Unde ait: Ex/
cipiũtur in mutuo duo caſus in genere. Quãdoqꝫ eñ põt
aliq̃s licite vltra capitale accipe ex pacto:quãdoqꝫ non ex
pacto. Et primũ tripliciter. Primo ratiõe pene cõuẽtiona/
lis:dum tamẽ nõ ſiat in fraudẽ vſurarũ. Uerbi grã: Si ali/
cui mutuo pecuniã ad certũ terminũ: poſſum adijcere pe/
nã pecuniariã:quã ſoluet ſi in termino nõ ſoluerit: q̃a poſ/
ſum indẽnitati mee ɔſulere:et dilatio ſolutiõis vltra termi
nũ eſt mihi dãnoſa vt pono. Poſſum ergo adijcere penam
metu cuiꝰ terminũ ſolutiõis nõ tranſgrediat: et penã ſi in/
cidit licite poſſum exigere et recipe. ¶ Et dicit notãter dũ
nõ in fraudẽ ſiat vſurarũ:q̃a ſi in fraudẽ vſuraꝝ penã adij/
cit:vſurarius eſt. Preſumit aũt in fraudem adieciſſe:ſi ma
gis vellet debitorem terminũ trãſgredi vt penã accipet: q̃̃
vt in termino ſolueret ſine pena. Item ſi veriſimiliter tꝑe
mutuatiõis putabat ſe in termino nõ ſoluturũ. Item dum
immoderata pena apponit q̃ excedit intereſſe. Quãdo ve
ro ad hoc penã adijcit:vt in termino qđ mutuauit accipiat
nõ deſiderãs aut ſperãs lucrũ ex pena:in hoc caſu recipien/
do penã et exigendo/ vſurã non cõmittit:quia licet recipit
vltra ſortẽ:non tamẽ p̃ncipaliter intentione lucri:etiã ſi pe
na excederet intereſſe. Neqꝫ recipiendo peccat niſi forte de
bitor ꝓpter impotentiã:aut preter ſuã culpã nõ poſſet ſol/
uere in termino:nam vbi nõ eſt culpa: nõ debet eſſe pena.
¶ Scđo poteſt recipere vltra ſortẽ ratione intereſſe:debi/ F
tor eñ ex cuius ſolutione creditor notabiliter dãnificatur:
tenet de iuſticia ſatiſfacere creditori de intereſſe: ⁊ hoc ĩ fo
ro ɔſciẽtie etiã ſi creditor nõ poſſet cõtra eũ hr̃e actionẽ in
foro exteriori: q̃a deficiũt pacta vel iuramẽta. ¶ Sed hic
aduertẽdũ ſm Panor.in.c.cõqueſtꝰ.de vſu.ꝙ intereſſe cõ/
ſiſtit nõ ſolũ in dãno habito:ſed etiã in lucro ceſſante:dum
modo lucrum ceſſans eſſet in actu vel quaſi in actu:hoc eſt
ꝙ ꝓbabiliter fuiſſet:q̃a ſic dr̃ peti qđ aliquo mõ eſt: ſecus
ſi ſolũ eſſet in poſſibilitate:qꝛ ſic dr̃ potiꝰ nõ eſſe. Uñ patet
quia ſi q̃s nõ ſoluit creditori ſolito mercari in termino de/
bito:tenet ei ad lucrũ ceſſans iudicio bonoꝝ mercatoꝝ. Et
ideo talis creditor licite recipit vltra ſortẽ:non tanq̃ lucrũ
mutui:ſed ꝓ ſuo intereſſe. ¶ Idem de illo q̃ volebat nego
ciari vel poſſeſſionẽ emere:ꝙ licite poteſt recipe vltra ſor/
tem tantũ:quantũ lucratꝰ fuiſſet veriſimiliter: vel habuiſ/
ſet de fructibꝰ poſſeſſiõis aut alterius rei:dũmõ q̃nqꝫ ɔcur
rũt. Primo ꝙ ɔputet ꝑicula et expẽſas:q̃a lucrũ intelligit
deductis ꝑiculis/ laboribꝰ et expẽſis. Scđo ꝙ nõ ſit eiꝰ in/
tentio lucrãdi ꝑ hãc viã p̃ncipaliter: ſed potiꝰ ꝑ mercantiã
vel emptionẽ. Tertio ꝙ nõ cõtrahat pactũ ad ſemꝑ: ſed ad
aliqđ tp̃s:q̃a alias q̃ad iudiciũ humanũ videret ꝙ potius
vellet lucrari illo modo q̃̃ ꝑ aliã viã. Quarto ꝙ ille cui mu
tuat nõ ſit in tã arcta neceſſitate:⁊ creditor in tali opulẽtia/
ꝙ ei teneat gratis mutuare: qđ q̃n ſit/ vide infra in dubijs
Quinto ꝙ illud qđ accipit ſit vere intereſſe ſuũ aut ꝓbabi
liter:et ꝓ intereſſe recipiat ⁊ nõ ꝓ lucro:aliter eſſet vſura.
Sic dicẽdũ eſt (vt recitat Ange.de vſura in ſumma ſm In
nocen.⁊ Ray.) de illo q̃ merces volẽs deferre ad aliũ locũ
ꝙ licite plus accipit quãtũ eſtimat lucꝝ: qđ habuiſſet ſi p̃/
ſata ɔcurrãt. Et hoc ſi p̃ciũ ſtatim ſoluit: vt ꝓ ɔcordia opi.
loq̃tur Iohã.an.ſi eñ nõ ſtatim ſoluit nõ licet. Et ſm hoc
ɔcordat ſm Iohã.an.opi. Hoſtiẽ.tenẽtis oppoſitũ ⁊ dicẽ/
tis ꝙ opinio Inno.⁊ Ray.multos duxit ad infernũ. Nam
Inno.⁊ Ray.intelligẽdi ſunt quãdo p̃ciũ ſtatim ſoluitur.
Hoſtien.quãdo non ſtatim ſoluit:licet quidã dicãt: etiam
ſi preciũ non ſtatim ſoluit: licet ⁊ hoc quãdo probabiliter
eſt certũ ꝙ lucratus fuiſſet. Et dicũt Hoſtien.locutum fuiſ
ſe p̃ſumptiue;ſed quãdo certũ eſt ꝙ nulla fraus interuenit
licet;quia

licet: q; pſumptio cedit veritati. ¶ Qḋ vero btūs Tho. vbi. ſ. dicit in ſolutione p̄me rōnis articuli ſecūdi recompenſationē dāni qḋ ꝯſideraṫ in h̄ ꝙ de pecunia nō lucratur: nō pōt deducere in pactū: q; nō dꝫ vendere id quod nōdū hꝫ: τ pōt īpediri multiplr ab habendo: intelligendū eſt qn̄ p̄dicta q̄nq; nō ꝯcurrūt: illis em̄ ꝯcurrentibus nō pōt īpediri: τ ita ceſſat rō ſua: nā ſtatim p̄miſit ꝙ pōt in pactū deducere dāni: ꝓ qḋ ſubtrahiṫ ſibi aliq̄d qḋ dꝫ hr̄e. ¶ Ad hoc mēbꝛū reduciṫ qḋ ponit Alexā. in ſcḋo et tertio caſibus: puta ſi fideiuſſoꝛ ſoluit creditoꝛi vſuras: pōt eas petere a debitoꝛe ꝓ quo fideiuſſerat: quia nō eſt vſura quātū ad fideiuſſoꝛē: ſed intereſſe: q; nō eſt lucrū: ſed vitatio dāni. Nā oē dānū qḋ ſuſtinet fideiuſſoꝛ occaſione debiti ꝓ quo fideiuſſit: dꝫ ſibi cōpenſare debitoꝛ vt indēnis ſerueṫ de fideiuſſo. Similr ſi creditoꝛ rōne moꝛe ſolutiōis in termino ſtatuto cogiṫ accipere pecuniam ad vſurā ꝓpter negocia ſua tractanda: teneṫ debitoꝛ ſoluere vſurā cū pecunia mutuata: ſi creditoꝛ dedit vſuram aut eū liberare ab vſurario ſi nōdū dedit: qḋ verū eſt/ſi creditoꝛ dixit debitoꝛi ꝙ erat ei neceſſe recip̄e ſub vſuris

G τ ſi nō potuit inuenire mutuū niſi ſub vſuris. ¶ Tertio pōt mutuās recip̄e vltra ſoꝛtē rōne dubij: qn̄ ſcilꝫ vtrūq; tā capitale q̄ illud ſupfluū poniṫ ſub incerto. Exemplū. Emens rē ꝓ minoꝛi p̄cio q̄ valet tp̄e emptiōis/recepturus eā ex pacto poſterioꝛi tp̄e quo veriſimilr plus vł minus valere pōt nō erit vſura: ſi caſus acciderit ꝙ tp̄e receptiōis plus valeret: q; tā emptoꝛ q̄ venditoꝛ equaliter tā cōmodū q̄ incōmoduꝫ ex dilatiōe expectat: ſecꝰ ſi illo tp̄e accepturus eſſet qn̄ veriſimiliter multo plus valebit τ nō minꝰ niſi in modico: tūc em̄ eēt vſura aut eſtimatio in fraudē vſurarū: nā nūc emēs dat pecuniā minoꝛē/recepturus veriſimilr ob tp̄is dilationē maioꝛē valoꝛē: τ q̄uis non ſit mutuū: pōt tn̄ reſolui in mutuū. Perinde em̄ eſt ſi nūc mutuaret pecuniā: τ cū pacto reciperet in termino ſolutiōis rem ꝓ mutuata pecunia plus valenteꝫ: τ ita lucrum: cum plus recipit q̄ pecuniam mutuatam. vt vult Panoꝛ. in. c. nauigāti. de vſuris. Unde ait. Quātum ad foꝛmā ꝯtractus nō eſt vſura: ſed quoad intentionē deprauatā eſt vſura: q; ꝓinde ius fingit: ac ſi illā pecuniaꝫ mutuaret illi vēditoꝛi vt recipiat illud lucrū: qḋ eſt vltra

H verā eſtimationē rei. ¶ Et qm̄ incidit caſus quo in vendītiōe vel merx vel p̄ciū nō eſt in ꝓmpto: ſed alterū expectaṫ: iō addiṫ hic reſolutio in talibꝰ Scoti vbi ſupꝛa.

Regl'a. Unde ponit duas regulas. Pꝛima ꝙ cōmutās nō cōmutet vel vēdat tp̄s: q; tp̄s nō eſt ſuū. Scḋa ꝙ nō ponat ſe in tuto de lucrando: τ illum cum quo cōmutat de dāno. de tuto ſemꝑ vel in pluribus. Ex iſtis regulis reſolui p̄nt plures caſus. Unus dicaṫ feſtū natiuitatis dn̄i. a. τ feſtū beati Johan. baptiſte. b. Aliq̄s cōmutās tradit rē ſuā alteri in. a. expectās ſolutionē in. b. aut ḡ erat rem ſuā tunc venditurꝰ vel nō: ſed in b. Si in a. vł determinat nūc pꝛeciū ſm̄ ꝙ currit tp̄s pꝛo a. τ tūc facit miſericoꝛdiam ſupplens indigentiā ꝓximi anteq̄ teneaṫ illā ſupplere/expectando ſolutionē eius vſq; in b. Aut determinat p̄ciū maius q̄ ſit iuſtū pꝛo a. τ tūc eſt vſurarius: q; vendit tp̄s ꝯtra p̄mā regulam: vt patet in. c. cōſuluit. de vſuris. vbi vſurariꝰ cēſetur/q̇ merces ſuas lōge maioꝛi p̄cio diſtrahit: ſi ad ſolutionē faciendā ꝓlixioꝛis tp̄is dilatio ꝓꝛogetur: q̄ ſi ei in cōtinenti p̄ciū ꝑſoluaṫ. Si aūt non eſſet mō vēditurus: ſꝫ alr̄s qn̄ videṫ ꝙ ſm̄ curſum tp̄is plus poſſet lucrari: aut ergo nūc ponit certū p̄ciū: aut nō: ſed dimittit certificationē p̄cij pēdere ex aliquo futuro. Si p̄mūꝫ: aut ponit p̄ciū ſm̄ ꝙ res nūc valet: τ tūc nō eſt dubiū q̇n faciat miſericoꝛdiā magnā. Si v̄o ponit p̄ciū maiꝰ q̄ nūc valet: tn̄ nō ita moderatum q̇n tp̄e ſolutiōis veriſimiliter qn̄q; plus qn̄q; minus valet res vendita: excuſaṫ ꝓpter dubiū: q; ꝯtra nullā regularū pꝛedictarū facit: τ hoc ſic patet per. c. nauigāti. eodem titu. §. rōne. τ. c. in ciuitate. vbi poniṫ caſus iſte. Qḋ aūt in fine eiuſdem. c. dꝛ. Ciues tui ſaluti ſue bene ꝯſulerēt/ſi a tali ꝯtractu ceſſarent; cū

cogitatiōes hoīm oīpotenti nequeūt occultari. Conſiliū eſt nō neceſſariū pꝛeceptū vt patet ex foꝛma verboꝝ. Si aūt determinationē pꝛecij ex valoꝛe futuro illius rei pendere relinquat: aut ḡ pꝛo tēpoꝛe determinato ipſius ſolutionis: vel alio in quo nō ꝯſueuit regulariter plus valere/q̄ qn̄ dat rem ſuā: τ tūc miſericoꝛdiā facit: vtputa concedendo dat rem ſuā tanto p̄cio quātū valebit in b. vł in aliquo tp̄e circa b. cū tn̄ res illa cōiter ꝯſueuit chariꝛ eē in b. q̄ in aliquo tēpoꝛe p̄cedente. Si aūt velit p̄cium determinari ꝓ tp̄e indeterminato hoc modo: vt ponat ſe in tuto lucri vt in pluribꝰ: τ aliū in dāno: vt gratia exempli dicendo: volo vt ſoluas mihi tantū quātum valet in quocūq; tp̄e vſq; ad b. quando charius vendeṫ: vſura eſt: q; facit cōtra ſcḋam regulam ponens ſe in tuto vt in pluribus quoad lucrum: τ illum cum quo tractat in dāno vt in pluribus: habens ꝓ ſe illud qḋ euenit vt in pluribus: τ ꝯtra ſe illud qḋ euenit in paucioꝛibꝰ. Hec Sco. ¶ Notandū tn̄ ꝙ ſi vendens erat ſeruaturus rem ſuā vſq; in b. τ ponit nūc pꝛeciū ſm̄ ꝙ valitura eſt in b. cū oleū/vinū/frumentuꝫ τ hmōi ſeruata decreſcunt: illud qḋ decreſcit nō poterit ſine vſura vendere. ¶ Item ſi opꝫ neceſſario pꝛo eoꝝ ꝯſeruatione vſq; ad b. aliquas expenſas facere: cū tradendo rem liberaṫ ab expenſis hmōi: ſi ipſas non detraheret a p̄cio qḋ valebit in b. eſſet vſura. Hec Angelus. ¶ Similr mutuans rem aliquā cū pacto/ꝙ eadem res in ſpecie numero/pondere τ mēſura in certo termino reſtituatur: licet in termino reſtitutionis plus valeat τ ſic recipiat vltra ſoꝛtē: nō tn̄ eſt vſurarius: ſi veriſimiliter dubitatur: vtrū tēpoꝛe ſolutionis plus vel minus valeat: q; ſicut creditoꝛ eā recipere tenetur ſi vilioꝛ eſſet facta q̇ad eſtimationē: ſic nō peccabit recipiendo p̄cioſioꝛem quoad eſtimationē: q; nō eſt neceſſe ꝙ res ſit eiuſdē eſtimationis: licet requiraṫ ꝙ ſit eiuſdē bonitatis qualitate intrinſeca: qḋ intelligo quātum ad ſpēm. ¶ Si autē veriſimile eſt ꝙ tp̄e ſolutionis erit p̄cioſioꝛ: τ tūc ſi creditoꝛ erat ſeruaturus τ nō aufert libertatē debitoꝛi liberādi ſe infra terminū qn̄ velit: ſic licet. Si aūt nō erat ſeruaturus: ſed interim ꝯſumpturus: ſic eſt vſura. Similr qn̄ aufert libertatē debitoꝛi liberādi ſe infra terminū: q̄uis eſſet ſeruaturus: erit vſura. Hec Ange. ¶ Simile videṫ ꝙ ſi quis habēs vinū vel granū vetus minus valēs mutuat cū pacto: vt recipiat nouū/ſperans veriſimiliter nouū melius futurū ex qualitatibus aeris: vſurarius eſt: ſꝫ ſi eſt dubiꝰ ꝓpter dubiū excuſaṫ: pꝫ ex regl'is ſupꝛapoſitis ¶ Sed diceres: q̇d ſi quis indigens blado petit mutuo grana vetera ꝓmittens ſoluere in meſſe futura/dando noua: τ eſt veriſimile τ pene indubiū q̇n erūt melioꝛa: licet foꝛte nō charioꝛa. Eſtimo ꝙ ſecurus eſſet in cōſciētia ſi tp̄e meſſis reciperet noua tante eſtimationis: quāte eſſent vetera recepta: ſi tp̄e ſolutionis venderenṫ. Gꝛatia exēpli: tp̄e ſolutionis noua valent decē: vetera ſex: ſi tūc noua tante eſtimationis darentur quāte emerenṫ ꝓ ſex: equa τ iuſta eſſet ſolutio: alioq̇n ſi recipit frumentū eiuſdem mēſure: recipit vltra ſoꝛtē: τ dubiū nō excuſat: vide Panoꝛ. in. c. nauigāti. eodē titu. ¶ Ad idem etiā reduciṫ caſus in quo recipiṫ vltra ſoꝛtē rōne periculi: per qḋ ſuꝑabundantia ſuꝑ ſoꝛtē pōt cōpenſari: res em̄ extra periculum exiſtentes plus valent: q̄ res eiuſdē ſpeciei in periculo. τ hec recōpenſatio reduciṫ ad naturā rei q̄ pꝛopter periculū eſtimatur plus vel minꝰ valere: τ ſic excuſat ab vſura. Exemplū: mutuaui tibi plauſtrū vini tempoꝛe pacis/vbi nullū erat periculū. Reſtituis mihi tēpoꝛe bellorū plauſtrū cū dimidio ꝓpter periculū ꝑditionis τ ſpoliationis vini: nō eſt vſura ſi eſtimatio periculi aſcendit ad mediū plauſtrū: nec obſtat caſus. c. nauiganti. de vſuris. vbi dꝛ. Nauiganti vel eunti ad nūdinas certā mutuans pecunie quātitatem: eo ꝙ ſuſcipit in ſe periculū recepturus aliquid vltra ſoꝛtē: vſurarius eſt cēſendus: q; talis mutuans nō vult mutuare niſi cū tali pacto ſuſceptionis periculi; τ ꝓpterea grauat debitoꝛē in recipiēdo ali⸗

quid plus ex mutuo. Si aūt qs mere liberaliter mutua-
ret: deinde poſt mutuū ad inſtantiā debitoris ſuſciperet
in ſe periculum/qḋ ḋ: aſſecuratio: licite poſſet aliquid lu
cri ſuſcipere ſine vſura. Et eſt ratio diuerſitatis: q: rece-
ptū in pͥmo caſu vltra ſortez directe concernit mutuū: in
quo oīs ſupabūdantia ꝓhibet̄. Sed in ſecūdo caſu non
ſic: q: nō ꝓpter mutuū: ſed ꝓpter factū/ſcꝫ ſecuritatem.
Et licet accipere aliq̇d ꝑ aſſecuratione ſm oēs: ergo mu
tuū qḋ pͥmus fecit: nō facit eū peioris cōditionis: et ideo
ſiue mutuū dederit/ſiue nō: pōt licite aliquid recipere/
quādo periculū alicuiꝰ rei in ſe ſuſcipit nō ꝓpter mutuū
ſed ad inſtantiā debitoris. Si vͦ ꝓpter mutuū cogit de-
bitorem vt cū periculo ei daret cauſa alicuius lucri: tunc
eſſet vſura: ꝛ hoc locū habet nedū in periculo maris: ſed
Regula in quocūqꝫ alio. Hec Ange. ¶ Unde pro regula haben-
dū: ꝙ ſi mutuū ſit pͥncipaliter ſpe habendi vltra ſortem:
nullū periculū pōt excuſare q̇n ſit vſura talis cōtractus.
Si vͦ mutuū ſit liberaliter ꝛ poſt ꝓpter periculū aliq̇d
accipitur: excuſatur. ¶ Ex eodē patet ꝙ eſt vſurarius cō
tractus dū emitur bladum in herba adhuc creſcens: vel
vinū in vite anteq̄ ſunt matura/minus q̄ valeant cū ma
tura erunt ꝓpter preciū ſtatim datum. Si vͦ minus emi
tur: q: nō plus valet ſub tali qualitate ꝓpter periculum
cui ſubiacet: ſic licitus eſt cōtractus. Et hoc verū quādo
emitur determinate/ſcꝫ frumētū illius agri in herba: aut
vinū illius vinee: ſecus ſi emeret̄ in genere bladū alicu-
ius agri in tali cāpo: vt electio ſtaret in emente poſt ma-
Z turitatē: ſic em̄ potior eſſet cōditio emētis ꝛ peior vendē
tis. ¶ Hec in caſibus q̇bus aliquid accipit̄ vltra ſortem
ex pacto. Si vͦ vltra ſortem offert̄ gratuito ſine pacto
pͥuio: ꝛ hoc ſic q̄n dans liberaliter dat ſciens ſe nō teneri
nec credit creditorē hoc exigere: ꝛ recipiēs recipit libera
liter/nō tanq̄ pͥciū ſiue lucrum ex mutuo: nō erit vſura.
¶ Sunt ꝛ alij caſus in q̇bus licet mutuantē aliq̇d reci-
pere vltra ſortē: de q̇bus q: rarius cōtingunt: lōgū eſſet
tractare ꝑ ſingula. In oībus his licet Alex. dicat vſuram
ꝑmiſſam: nō t̄n eſt vſura ꝓprie dicta: ꝓut ſupra diffinita
eſt: ſed q̄nqꝫ quedā apparentia minus cōſiderāti: vt idē
oſtendit q̄ pōt dici vſura largo vocabulo. Sed accipien
do vſurā ꝓprie nunq̄ eſt ꝑmiſſa: imo nec diſpenſari pōt:
cum ſit ꝯtra legē nature q̄ eſt indiſpēſabilis: vt habet̄ in
ca. ſuꝑ eo. eodē ti. vbi ḋ. Cum vſurarū crimē vtriuſqꝫ te-
ſtamenti pagina deteſtet̄: ſuꝑ hoc diſpenſationē aliquaꝫ
poſſe fieri nō videmus: q: cuꝫ ſcriptura ſacra ꝓhibeat ꝓ
alterius vita mentiri: multomagis ꝓhibendus eſt quis
ne etiā pro redimēda vita captiui vſurarū crimine inuol
uatur. Nec huic ꝯtrariū eſt qḋ Amb. dicit in. c ab illo. xiiij
q. iiij. Ab illo (inquit) exige vſurā: cui merito nocere de-
ſideras: cui iure inferūtur arma. Huic legitime auferunt̄
vſure: quē bello vincere nō potes. Ab hoc vſuram exige
quē nō ſit crimē occidere. Sine ferro dimicat qui vſuras
flagitat. Sine gladio ſe de hoſte vindicat: qui fuerit vſu
rarius exactor inimici. Ergo vbi ius belli: ibi ius vſure.
Hec ibi. Nam vt recitat Alexā. par. iij. q. lxvj. dicunt magi
ſtri ꝙ illa autoritas nō eſt bͥ Ambro. ſꝫ Ambroſij adoꝑ
ti cuiuſdā heretici: q̇ ſub ſpecie beati ambroſij multa fal-
ſa dixit. Uel hoc dicit/exponatur ꝙ licet vſuras capere a
paganis q̇ terrā noſtrā poſſidēt. Glo eiuſdē capituli po
nit duas ſolutiones. Una ꝙ intelligēdus eſt textus ne-
gatiue: ab illo ꝛc. i. a nullo ſicut nulli nocere debes: nul-
lum occidere. Alia: ab illis poſſumꝰ vſurā capere ꝛ pete
re: quoꝝ bona oīa licite poſſumus auferre: et q̇buſcūqꝫ
inſidijs eis poſſumꝰ nocere: vnde ſi quis habet q̄ ego iu
ſte etiā ꝑ inſidias tollere poſſum: vt in bello iuſto. xxiij.
q. ij. dn̄s. poſſum etiā illa tollere ꝑ vſurā: nō t̄n ꝓprie eſt
vſura qḋ in hoc caſu vltra ſortem accipit̄: q: nō accipitur
vt lucrū mutui: ſed vt res al̄s ſibi debita. Sicut etiam ſu
pra dictū eſt/ꝙ poſſum dare mutuū ꝛ paciſci: vt al̄s mihi
Nota. debita cū ſorte reſtituat. ¶ Et hoc puto verū quādo ca-
uetur ſcandalum ꝓximi: q: in eodē caſu poſſem furari ꝛ
rapere bona hoſtium: licet nō eſſet ꝓprie furtum neqꝫ ra
pina: quia nō contrectatio rei aliene: ſed rei mihi debite.
¶ Ex his ſatis patet quō vſura eſt contra legem natura
lem: q: contra iuſticiā diſtributiuā. Eſt etiam ꝯtra legem
diuinā in vtroqꝫ teſtamento ꝓhibita. In veteri in pluri-
bus locis. Nam Ezech. xviij. vſura numeratur inter illa
deteſtanda crimina/eterna morte punienda. Unde nu-
meratis multis grauibus ſceleribus ſubiūgitur. Ad vſu
ram nō accōmodauerit: ꝛ amplius nō acceperit. Et ſeq-
tur querēdo. Nūquid viuet. Et reſpondet. Nō viuet. Cū
vniuerſa hec deteſtanda fecerit morte morietur: ſanguis
eius in ipſo erit. Item Ps. liiij. Uidi iniquitatē ꝛ contra
dictionē in ciuitate. Sequit̄. Et non defecit de plateis eiꝰ
vſura ꝛ dolus. Et Ps. xiiij. Quis habitabit in tabernacu
lo tuo. Sequit̄. Qui pecuniā ſuam nō dedit ad vſuram.
¶ In nouo teſtamento dicit dn̄s Luce. vj. Mutuū da-
te/nihil inde ſperantes. Eſt etiā ꝓhibita lege hūana: vt
patet extra de vſuris. ꝑ totuꝫ. ꝛ. xiiij. q. iij. iiij. ꝛ. v. ¶ Sed Replica
cōtra dicta argui pōt pͥmo: q: vſura eſt licita: ꝛ ꝑ ꝯn̄s nō M
cōtra legem nature. Cōſequētia nota. Antecedēs ꝓbat̄.
Tum q: quilibet re ſua vti pōt prout vult: alioq̇n nō eēt
ſua: ꝛ ideo recipiens mutuū/pōt ſua ſponte dare ad vſu-
ram: ꝛ mutuās pōt ſub illa cōditione dare: quia etiā res
mutuata manet mutuāti quātum ad valorē. Tum q: qui
libet pōt re ſua vti ad vtilitatem ſui ꝛ ꝓximi: ſic em̄ vten
do nō agit cōtra charitatem: ſed dare vſurā moderatam
confert mutuanti manifeſtū eſt. Confert ꝛ danti: quia ꝑ
hoc cauet dāna ſua: aut acquirit ſeu lucrat̄ multo plus
q̄ expoſuit vltra ſortem. Tum q: cuilibet licet ſe ſeruare
in contractu indēnem: ſed mutuās priuat ſe vſu pecunie
ſue mutuate: ꝑ quā poſſet lucrari: ꝛ pōt dānū illud pͥua-
tionis lucri recuperare aliq̇d recipiendo vltra ſortē. Tū
quia dn̄s rei pōt rem ſuam dare ante ꝛ poſt mutuuꝫ ei q̇
ſibi mutuat: ergo etiam cū mutuat. Quodcūqꝫ autē pōt
quis licite facere: pōt etiam ad illud faciendū ſe obliga-
re: pōt ergo ſe obligare ad dandū mutuanti ſibi rem ali-
quā vltra ſortem: ſimiliter ꝛ debitū gratitudinis pōt ad
pactum redigi. Tum q: homicidiū eſt maius peccatū q̄
vſura: ꝛ tamē in caſu licet occidere: ergo in caſu licet ad
vſuram dare. Tum q: pͥtermittere conſilium nō obligat
ad peccatū: ſed non ſperare aliq̇d ex mutuo eſt conſiliū:
ponitur em̄ inter cōſilia: ergo. ¶ Ad illam rōnem reſpō Rn̄ſio
detur negando antecedens. Et ad primā eius ꝓbationē ad. I.
dicendū/ꝙ quilibet pōt re ſua vti: verum eſt dn̄o rei nō
inuito. Cum aūt eſt dn̄s rei duplex: ꝓximus ꝛ remotus. ſ.
legiſlator/nullus pōt re ſua vti cōtra voluntatē legiſla-
toris. Et cum additur ꝓbando: aliquin res nō eſſet ſua.
Dicendū ꝙ nulla res eſt ſimplr̄ ſui dn̄i proximi: imo res
q̄libet magis eſt dn̄i remoti q̄ proximi: eſt em̄ ꝓximi pro
pter diſpoſitionē dn̄i remoti: vt patet ſupra eadē diſ. q. ij.
Dicitur aūt eſſe dn̄i proximi pro quāto ea vti poteſt licite
hoc eſt dn̄o ſuperiore nō ꝓhibente: ꝛ ideo nullus ita ſibi
appropriat rem vt ea licite poſſit vti cōtra deū: ſolus deꝰ
ſic dn̄s eſt oīm/vt licite poſſit vti oībus ꝓ ſua voluntate
eo ꝙ nō habet ſuperiorē. Et ſicut nullus pōt dare rē ſuā
ꝯtra voluntatē dn̄i ſuperioris: ita nec quis pōt recipere
aliq̇d cōtra volūtatem dn̄i recipere ꝓhibentis. Qḋ no-
tanter ḋ: q: quādoqꝫ ꝓhibetur receptio ꝛ non datio: vt
in nō habentibus ꝓpria: q̄nqꝫ econuerſo vt in vſura: vbi
receptio vſure prohibita eſt/ꝛ nō datio vſure: de quo in
fra dicetur in dubijs ꝛc. ¶ Per hoc ad ſecūdam proba- Ad. 2.
tionē antecedentis dicitur/ꝙ nō licet vti re ſua: neqꝫ ad
ſuam: neqꝫ ad ꝓximi vtilitatem tēporalem contra volun
tatem ſuperioris dn̄i: q: ſic vtendo agit cōtra charitatem
ſuperioris ꝛ veri dn̄i. ¶ Ad tertiū dicendū/ꝙ licet ſe ſer- Ad. 3.
uare indēnem/non quomodocūqꝫ: ſed licite et honeſte.
Mutuans itaqꝫ ad vſuram pōt ſe ſeruare indēnem/nō
mutuando: neqꝫ cogitur neceſſario mutuare extra caſuꝫ
neceſſitatis: in quo tenetur gratis mutuare: ſicut etiam
tenetur in neceſſitate gratis dare. Cum ergo nō tenetur

facere miſericoꝛdiã: omittat aut licite faciat: quō autem ⁊ quādo liceat aliq̄d recipere in recuperatione dāni/ſu⸗pꝛa dictū eſt.
Ad.4. ¶ Ad quartū dicendū ꝙ dn̄s rei eo modo quo potuit dare ante mutuū: pōt etiā dare poſt ⁊ in recipiendo mutuū: nunq̄ aūt potuit dare licite intentiōe mutui/ſed gratuito: ⁊ ſic nunq̄ licuit intentiōe mutui recipere: pōt aūt recipere vt munus gratuitū ſi intentio fuerit pura. Et q: facile mutatur intentio poſt mutuū periculoſius eſt recipere poſt q̄ ante: pōt tn̄ ſi manet intentio pura. Nec videt̄ incōueniens poſſe vt donū gratitudinis/ eo mō q̄ debitū eſt: deducere i pactū: ſi tn̄ donū ḡtitudinis ſiue gratuitū dr̄/qđ ex ſola volūtar̄ liberalitate ꝓcedit nullo interueniente pacto: vt ſic diſtinguat̄ a debito tūc pactū interuenire nō pōt: q: repugnat tali dono: ⁊ ſi interuenit: iā nō erit donū gratuitū.
Ad.5. ¶ Ad q̇ntam de homicidio videt̄ ſentire Alex. par. iij. q. lxvj. mē. iij. ꝙ in nullo caſu licet recipere vſuram: nec in hoc deus diſpenſare pōt. Rōnem aſſignās: q: homicidiū pctm̄ eſt ⁊ malū in ſe: ſed nō ſm ſe. Uſura aūt eſt malū in ſe ⁊ ſm ſe: qđ ſi ſic intelligit̄ ꝙ homicidiū nō eſt malū ſm ſe. i. in rōne termini nō includit malū: ſed dicit ſimplr̄ occiſionē hoīs non cōnotando an iuſte fiat vl̄ iniuſte. Uſura aūt in ſua rōne ꝓpꝛia includit iniuſticiā: q: eſt recipe rem alienā manētē alienā inuito dn̄o: ſic recipe vſurā ſtante hoc q̇d noīs termini ſimplr̄ iniuſtū eſt: q: diuine volūtati ꝯtrarium. Nec pōt deus diſpenſare vt recipiat̄ vſura licite in ſenſu compoſito: attamen ſi de ſua abſoluta potentia ꝯcederet alicui recipe vltra ſoꝛtē ex mutuo: iā nō reciperet alienū: nā recipiēdo faceret ſuū: nec iuito dn̄o: q: ſupioꝛe dn̄o iubēte vl̄ ꝯſentiēte: ⁊ ſic nō eēt vſura. Sicut ſpoliatio egypti ꝑ iudeos nō fuit furtū: q: nō fuit factū dn̄o ſuperioꝛe inuito: nec ſic ſpoliando receperūt rem alienā: ſed rem ſuā a vero dn̄o rei eis datam. Non em̄ video ꝙ dn̄s deus in cuiꝰ ditione oīa poſita ſunt: nō poſſit rem cuiuſcunq̄ ab eo auferre: ⁊ alteri cui voluerit dare: ⁊ modis q̇bus voluerit. Si ḡ vellet ꝙ mutuās vltra ſoꝛtē tm̄ de rebus mutuati reciperet: iam res illas mutuati daret mutuāti: ⁊ iō recipiendo illa reciperet res ſuas nō alienas: nec inuito dn̄o: ſed dn̄o ꝯcedente. ¶ Si vō verba Alexan. aliū habent intellectū detur ille: q: non aperit expꝛeſſe mentem
Ad.6. ſuā. ¶ Ad vltimū dr̄ bꝛeuiter ſm ſanctū Tho. vbi ſupꝛa arti. j. in his verbis dn̄i Luce. vj. Mutuū date nihil inde ſperantes: duo includūtur. Unū eſt conſilij ſcȝ mutuū date. Ad hoc em̄ nō obligamur extra caſum neceſſitatis. ſicut nec ad dandum gratis. Scđm eſt p̄cepti: nihil inde ſperantes. Unde licet nō teneamur mutuare ꝓximo: tn̄ ſi miſericoꝛdiā facere volumus: tenemur nihil inde ſperare. Et qm̄ illa duo cōnexa ſunt in eodē ſermonis cōtextu: conſiliū ⁊ p̄ceptū: pōt dici ꝙ ponit̄ inter cōſilia rōne p̄mi: ⁊ nō rōne ſecūdi. Ponit etiā ſanctus Tho. alias ſo⸗
Replica tio lutiones: ſed illa ſufficit. ¶ Sed adhuc replicares cōtra hoc ꝙ vſura eſt ꝯtra legem diuinā ⁊ humanā. Nam lex diuina licet ꝓhibeat vſurā accipere a fratribus: cōcedit tn̄ ꝙ accipiatur ab alienis. Unde dr̄ Deut. xxiij. Nō fenerabis fratri tuo ad vſuram pecuniā: nec fruges nec quālibet aliam rem: ſed alieno: fratri aūt tuo abſq̄ vſura id quo indiget cōmodabis. Nec ſolū ꝯcedit̄: ſed etiā in pꝛemiū ꝓmittitur. vn̄ Deut. xv. Fenerabis gentibus multis ⁊ ipſe a nullo accipies mutuū. Un̄ ſi mala eſſet nō ꝓmitteretur in pꝛemio obſeruātibus legē: nec eēt benedictio ſed maledictio. ¶ Itē ꝙ nō ſit cōtra legē humanā. Iuſtinianus em̄ ꝑmittit vſurā centeſimā et quadrageſimam. ¶ Ad illā reſpōdet Alexan. par. iij. q. xxxvj. ⁊. lvj. ꝙ vſura nō fuit licita iudeis reſpectu quoꝛūcūq̄: ſed ꝑmiſſa reſpectu alienoꝝ: ſicut libellus repudij: peccabant ḡ moꝛtaliter fenerando alieno. Sed ꝑmiſſum eſt eis duplici ratione. Pꝛima: quia permiſſum fuit eis minus pctm̄: ne facerent maius fenerando fratribus. Secunda: q: rudes erant ⁊ dure ceruicis: vn̄ paulatim ducēdi erant ad ꝑfectionem. Concoꝛ. Tho. ponēs ⁊ aliam rōnē dicens: ꝙ cū oēs hoīes ſunt fratres ⁊ ꝓximi: vt patet ex parabola Luce. x. in eo ꝙ pꝛohibitū eſt fenerari pꝛoximo: pꝛohibitum eſt fenerari oī homini. Uerum q: in textu fit diſcretio fratrū ab alienis: innuitur ꝙ aliq̇ ſint alieni: q̇ non ſunt fratres vt ibi accipit̄: accipit̄ em̄ pꝛo hoībus eiuſdē ritus et generis: ideo pꝛima ſolutio melioꝛ. ¶ Uerū Sco. diſtin. xxxiij li. iiij. de libello repudij ponit opi. ſm quā libellus repudij nō ſolum fuit ꝑmiſſus: ſed etiam ꝯceſſus: ⁊ ꝓ illo tp̄e licitus. que ſi vera eſſet: ſimilr̄ in ꝓpoſito dici poſſet: ꝙ pꝛo tp̄e legis licitum erat ex diuina diſpenſatione: ſed pꝛo lege euangelica a dn̄o reducta eſt ad naturalem rectitudinē ⁊ ꝑfectionē. Ideo ibi vniuerſaliter ꝓhibita quātum ad effectū ⁊ quātum ad affectū. ¶ De eo ꝙ ⁊ in p̄miū ꝓmiſſum eſt. Reſpōdet Tho. ꝙ ibi fenerabis accipitur impꝛopꝛie ꝓ mutuabis: cui ſatis qđ ſequitur fauet. Nam additur: ⁊ ipſe a nullo accipies mutuū. vbi ꝓ fenore ponitur mutuū. ¶ Aliter dicit Alexā. ꝙ ibi ponit̄ cōſequens ꝓ antecedente: nā fenus ſequit̄ abundantiā. Nō em̄ pōt fenerari niſi abūdans: ponit̄ ergo fenerabis pꝛo abūdabis. Eſt em̄ ſenſus: tantā habebis abundantiā: ꝙ poteris multis gentibus (ſi volueris) fenerari. Pꝛomittit ergo lex abundantiā ſuis obſeruatoꝛibus. i. fenerationē. ¶ Ad illud de Iuſtiniano dicendū ꝙ ꝑmiſit/nō conceſſit: permiſit aūt leues vſuras vt retraheret a grauioꝛibus ad q̄s viderat ppl̄m inclinatū. Hinc ⁊ Joh. gerſon in tractatu de cōtractibus dicit. Uſurariꝰ cōtractꝰ ſicut in antiqua lege toleratus eſt: ita poſſet in noua permitti ſub certis modificationibus. Non quidē vt eſſet licitus: ſed ne deterius eueniret: addit exemplū de libello repudij: de meretricio q̄ tolerabātur: nō appꝛobando factū: ſed nō puniendo. De libello repudij/infra videbit̄ diſt. Nota.3.
xxxiij. ¶ Tertio notandū/ꝙ de hoc: vtrū in vſura trāſferatur dominiū eius qđ vltra ſoꝛtem accipit̄: ſunt opiniones cōtrarie. Una eſt ꝙ ſic: quia illud qđ vltra ſoꝛtem accipit vſurarius: tradit̄ ei a dn̄o rei voluntarie: ⁊ ita tranſit dominiū eius tradente in vſurariū cui tradit̄. Et licet ſit volūtas aliquo modo coacta ſeu cōditionata: q: vellet nō tradere ſi alio modo poſſet pecuniam habere: eſt tn̄ volens ſimplr̄: ⁊ ideo tradit traditione que ſufficit ad tranſlationē dominij: alioq̇n emens ex aliqua neceſſitate nō transferret dominiū pꝛecij in vendentē: ⁊ hanc opinionē tenet glo. xiiij. q. iiij. Si quis vſuram. Et huic opi. videt̄ conſentire Sco. in. iiij. diſt. xv q. ij. ¶ Alia eſt opi. Alexan. de ales par. iij. q. xxxvj ⁊. q. lxvj memb. iij. et. iiij. Cuius ratio eſt: q: licet recipiens mutuū ad vſuram: voluntarie det aliquid vltra ſoꝛtem: nō tn̄ trāſfertur dominiū: quia traditio illa eſt cōtra volūtatem ſuperioꝛis domini ꝓhibentis ſic dare. Et plus iuris in re habet dn̄s ſuperioꝛ q̄ dn̄s imediatus. Et qm̄ deus qui eſt verus ⁊ ſuperioꝛ dn̄s oīm: ꝓhibet iſtam tranſlationem: ergo cōtra eius ꝓhibitionem nō poteſt transferri dominiū: vt patet: ex ſupꝛadictis. q. ij huius diſtin. Et per hoc dicit alexan. memb. iij. q. lxvj. ⁊. q. xxxvj. memb. iiij arti. ij ꝙ vſurariꝰ accipiendo aliquid vltra ſoꝛtē: ſemꝑ tenet rem alienam/vt ſuam manentē alienā: qđ eſt contra ius naturale ⁊ malū in ſe ⁊ ſm ſe. Exemplificat de eo qui ſcienter cognoſcit vxoꝛem alienā/manentē alienā. Cum ergo vſurarius ſic ꝯtrectat rē alienā vt ſuam/manentē alienam inuito dn̄o ideo nō poteſt cum eo diſpenſari vt teneat vſuram. Hūc imitatur Heinri. de hab. in tracta. de cōtrac. par. j. c. xxxvj. oſtendens ꝙ nō eſt volūtas vſuram dantis/ꝙ dominiū trāſferatur in vſurariū. Non em̄ tradendo vltra ſoꝛtem/ habet intentionē abſoluendi vſurarium ab obligatione qua tenetur ſibi vel ſuis ad reſtitutionē. Tradit ergo id qđ eſt vltra ſoꝛtem in poteſtatē vſurarij: donec foꝛte aliquādo penitentia ductus reſtituat: vel deo pꝛouidente aliunde ab eo equalens recipiat. Et ponit exemplum de pꝛoijciente merces in mare neceſſitate periculi compulſo: licet is volens id faciat: nō tamē cedit ꝓpꝛietati rerū pꝛoiectarū. Unde ſi deueniant ad litus: aut per aliū eri⸗

plantur:manent proiicienti ⁊ nō ei qui inuenit:niſi oīno
pro derelictis haberentur. Huius opi. eſt ſanctꝰ Bona
uen.ꝑſenti diſt q.viij ſiue.c.iij.ſecūde partis huius diſtin
ctiōis. Et Oyta in ſuo tractatu de ꝯtractibus dub. xviij.
¶ Hanc opinionē etiā tenet angelus in ſumma ca. Uſu
ra.xx.§.xviij. Et ꝓbat ſic:ex nuda donatione nō transfer
tur dominiū:ſed opꝫ accedere titulū ex quo res alterius
acquiritur quoad dominiū:ſed in vſura nō eſt aſſignare
aliquē titulū quo veſtiatur illa traditio: qꝛ maxime titu
lo ſolutionis ꝓmiſſi/vtputa: qꝛ ꝓmiſit tantū dare vſura
rio:aut titulo donationis libere. Non primū:qꝛ talis pro
miſſio nulla eſt:nec ex ea oritur aliqua obligatio:qꝛ cum
lex reſiſtit: nō oritur obligatio: etiā ſi alteri ꝯtrahentiū
tm̄ reſiſteret:vt ſupra dictū eſt:ꝙ donatio pecunie fratri
minori nulla eſt:eo ꝙ frater talis ꝓhibitus eſt recipere:
ſed vſura ꝓhibetur vtraqꝫ lege:diuina ⁊ humana: vt di
ctū eſt:ergo nec ſcd̄m:qꝛ donatio talis vt ſcienter indebi
ti:nō tenet quādo iure reprobata eſt: prohibitū autē eſt
ne aliquid donetur vel recipiatur vltra ſortem vi mutui.
Si aūt donaretur ſimpliciter ⁊ liberaliter: nō vi mutui:
ſed ꝑ modū doni gratuiti iā nō eſſet vſura: vt dictū eſt ſu
pra. ¶ Sed quicq̄d ſit de eis ꝓbationibus: qꝛ traditio
alicuius vltra ſortem extra caſus ſupra expreſſos/ſit con
tra voluntatē veri dn̄i ⁊ legis:ideo eſt nulla:⁊ nō tranſit
ꝑ eam dominiū rei tradite. Et hec opinio videt̄ verior. Et
Arti. 2. tantū de art.j.huius queſtionis. ¶ Quātū ad ſcd̄m arti
Cōc. 1. culū eſt ꝑma ꝯcluſio. Omnis vſurarius tenet̄ ad omniū
P reſtitutionē que acq̄ſiuit ꝑ vſurariā prauitatē. Concluſio
ꝑma declarat̄:deinde ꝓbatur. ¶ Dicit̄ primo:oīs vſura
rius vniuerſaliter quo nullus excludit̄:ſiue ſit vſurarius
manifeſtus:puta qui mutuando lucrat̄ cū pacto:hoc eſt
qui dat mutuū cuꝫ pacto ꝙ aliq̄d recipiat vltra ſortem.
Siue ſit vſurarius occultus: vt qui ſola ſpe lucri mutuat
puta qꝛ ꝑncipaliter intendit lucrū ex mutuo alr̄s non mu
tuaturus:licet nō paciſcat̄ expreſſe: ſiue etiā illud qd̄ re
cipit ſit munꝰ a manu:ſiue a lingua:ſiue ab obſequio alr̄s
tm̄ indebito. Oēs hi ⁊ quicūqꝫ ſunt veri vſurarij ſc̄m de
ſcriptionē ſupra poſitā:tenētur ad reſtitutionē oīm rece
ptoꝝ ſupra ſortē. ¶ Dicit̄ etiā omniū acquiſitoꝝ ꝑ vſura
riam prauitatem.i.oīm receptoꝝ vltra ſortē vi mutui:qm̄
cetera acq̄ſita nō tenetur reſtituere: vt puta ip̄m mutuū
ſiue ſortem. Neqꝫ ea que vltra ſortem recepit occaſione
pene aut ſui intereſſe:vel dubij vel alia occaſione rōna
bili ſupra expoſita:nō rōne mutui. Nam ⁊ ꝓpter hoꝝ re
ceptionē nō meret̄ dici vſurarius. His declarationibus
ꝑmiſſis/ꝓbatur ꝯcluſio auto canonis. Nam in.c. Cū tu.
de vſuris dicit alexan.iij. Qui vſuras extorſerint: ſiue an
te:ſiue poſt interdictū noſtrū: cogendi ſunt ꝑ penā quā
ꝯſtituimꝰ in ꝯcilio eas his a q̇bꝰ extorſerūt:vl̄ eoꝝ heredi
bus reſtituere:vel his nō ſuꝑſtitibꝰ:paupibꝰ erogare:dū
modo in facultatibꝰ habeāt vn̄ ipſis poſſint eas reſtitue
re:cū iuxta verbū augu. Non remittat̄ pctm̄ niſi reſtitua
tur ablatū. Illi aūt qui nō habent in facultatibus vnde
vſuras valent reſtituere: nō debent vlla pena mulctari:
cū eos nota pauꝑtas euidenter excuſet. Hec ibi. ¶ Ubi
nota/ꝙ licet vbi pauperes nō habentes vnde reſtituāt:
compelli nō debeant ad reſtitutionem: durante pauper
tate:nō tm̄ liberantur a debito reſtituendi: ſiquidem ma
nent debitores. Semꝑ em̄ tenent̄ reſtituere:ſed non pro
ſemꝑ:ſed pro tunc cū reſtituere poterunt. Nō etiā vſura
rij occulti qui ſola lucrandi intentione mutuāt ſine pa
cto:teneātur ad reſtitutionē: habet̄ in.c. Conſuluit.e ti.
vbi de talibus dicit papa vrbanus tertius. Hmōi hoīes
pro intentiōe lucri quā habent:cū oīs vſura ⁊ ſuꝑabun
dantia ꝓhibeatur in lege:iudicādi ſunt male agere:⁊ ad
ea q̄ taliter ſunt accepta:reſtituenda in animarū iudicio
efficaciter inducendi. ¶ Probat̄ etiā ꝯcluſio rōne:nam
oīs ꝓximū dānificans iniuſte/tenetur ad reſtitutionem
dāni:ſed oīs vſurarius dānificat ꝓximū iniuſte: qꝛ con
tra legem diuinā naturalē ⁊ humanā; ergo. Maior ptꝫ

per.c.ſi culpa.de iniu.⁊ dā. Minor ꝓbata eſt in priori ar
ti. ¶ Secūda ꝯcluſio. Non ſolum vſurarij: ſed etiā eoꝝ Cōcl. 2. Q
filij ⁊ heredes extranei ad reſtitutionē vſurarū quātum
ſe extendit hereditas:ſunt cōpellendi. Patet cōcluſio ꝑ
ca.tua nos.co.ti. Et ꝓbat̄ rōne:qꝛ quicunqꝫ tenet bona
male acquiſita reſtitutioni obligata:tenet̄ ea reſtituere.
Res enim vadit cuꝫ ſuo onere: ſed filij ⁊ heredes vſura
rij tenent bona eius que ſunt obligata reſtitutioni per.c.
Cum tu.§.poſſeſſiones.e.ti.⁊ gl.c.tua nos allegati:ergo
Et vera eſt ꝯcluſio ſiue ſuccedāt in crimine:ſiue tm̄ in bo
nis. ¶ Et nota/ꝙ ſi vnus heredū efficiatur nō ſoluēdo
nihilominꝰ alter heredū tenet̄ in ſolidū/ſaltē quātū bo
na vſurarij q̄ habet ſe extendūt: vt dicit glo.c.tua nos.qꝛ
oīa bona vſurarij ſunt obligata. ¶ Uerū hoc vltimū du
biū eſt ⁊ ſunt opi.canoniſtarū ꝯtrarie: multis tenentibꝰ
ꝙ bona vſurarij non ſunt tacite obligata: ſc̄m quos ſuffi
cit ꝙ heres reſtituat ſc̄m portionis ſue ratā. Et glo.c.tua
nos.ab illis negat̄/eo ꝙ nō ſit iure ꝓbata. ¶ Et dicitur
notanter in ꝯcluſione:quātū ſe extendit hereditas: qꝛ lꝫ
heres in foro ꝯtentioſo teneat̄ (ſi nō fecit inuentariū: vt
vult Hoſti.) In foro tm̄ aīe nō tenet̄ vltra vires heredita
tis. ¶ Un̄ eſt regula generalis ſc̄m panor.in.c.tua nos.
de vſur. In nullo caſu tenet̄ heres vltra vires heredita
tis Nam lex fundata in ꝑſumptione nō ligat in foro aīe:
quia in foro aīe de oībus creditur cōfitenti. Nec obſtat
dictū doc ꝙ lex cōdita ab habente poteſtateꝫ: nō ꝯtinēs
manifeſtū errorē ſeu iniquitatē:ſeruari debet etiam in fo
ro anime:qꝛ intelligi dꝫ qn̄ non ceſſat ratio legis in foro
aīe:ſeu qn̄ eſt eadē ratio i vtroqꝫ. ¶ Uerū quiſq̄s habet
res ipſas vſurarias/ideſt vltra ſortem ab vſurario rece
ptas:qꝛ tales ſemꝑ ſunt obligati illis qui ea dederūt: te
netur reſtituere. Sic ſi res ille fuerint ſpāliter empte ex
pecunia vſuraria hmōi: vt in.c. Cū tua.de vſu.§.poſſeſſio
nes.in tex.⁊ glo.que etiam dicit/ꝙ hoc ſpeciale eſt in re
empta ex pecunia fenebri. Secus de alijs rebus vſurarij
q̄ nō ſunt formalr̄ data ꝓ vſuris:nec ex his ſpālr̄ empta
ſc̄m cōem opi. canoniſtarū. Nā heres de talibus bonis:
nō tenet̄ ſoluere vſuras vltra portōeꝫ recepte hereditat̄
q̄uis ſuus coheres factus eſt nō ſoluēdo. ¶ Sic diſtin
guit angelus in verbo. Reſtitutio. ꝑmo.§.xvj. Sed hec
opinio mihi multū dubia eſt pro eo ꝙ res tranſit cū one
re: ⁊ ita recipiens hereditatē tenet̄ ad ea ad q̄ ille cuius
hereditatē accipit:obligat̄.⁊ hoc quātum ſe extendit he
reditas aſſecuta. Sed vſurarius tenetur ad reſtitutionē
vſurarū q̄diu fuerit ſoluendo:nō ſolū de rebus formali
ter ꝑ vſurā acq̄ſitis:ſed etiā de bonis ſuis iuſte poſſeſſis
vſqꝫ ad plenā ſatiſfactionē totius dāni ꝑ vſurā his q̇bus
mutuauit illati. Et ideo videt̄ opi.antiquoꝝ doc. et glo.
ca.tua nos.de vſu.eſſe ſecurior: in foro ꝯſcientie. Et huic
ſatis videt̄ ꝯcor.tex huius ca.dicit em̄ ꝙ filij ad reſtituē
das vſuras ea ſunt diſcretione cogendi: qua parētes ſui
ſi viuerēt cogerent̄:idip̄m etiā ꝯtra heredes extraneos
credimus exercendum. ¶ Tertia ꝯcluſio. Non tm̄ vſu Cōcl. 3. R
rarius ⁊ in lucro vſure participans/tenet̄ reſtituere per
vſurā acquiſita:ſed ⁊ cooꝑatores exigentibus aut reci
pientibus vſurā aut reſtitutionē vſure impedientibꝰ:te
nentur dātibus vſuras illata cōpenſare dāna. Prima ꝑs
patet ex ꝯcluſione ꝑma:⁊ dictis ſupra.q.ij.huius diſt.de
participantibus. Scd̄a ꝑs caute eſt attendenda. Nō em̄
dicit cooperatores ad mutuandū cū vſura: ſed coopera
tores exigentibus vel recipientibus vſurā aut reſtitutio
nē impedientibꝰ: qm̄ ꝑmi licet peccent mortalr̄ ſcienter
cooperando ad mortale:puta ad mutuanduꝫ ſub vſura
ideſt cū intentiōe lucri:nō tm̄ ſi vltra nō ꝓgrediūtur ad
exactionē vſure ⁊c.tenentur reſtituere. Qm̄ nec ipſe vſu
rarius tenet̄ reſtituere vſurā priuſq̄ accipiat: dando em̄
mutuū intentiōe lucri/nō dat dānū: nec occaſionē effica
cem dāno:qꝛ pōt reſilire a pacto aut receptiōe lucri:⁊ is
cui mutuat pōt ſe iure defendere ne det vſuram poſt mu
tuū acceptū. Secus dū recipit aut vt recipiat cooperat̄

Corol. 1 ¶ Ex quo ſequit̃ pͥmo: ꝙ nec inducẽs ad feuerandũ cõ-
ſulendo: aut iubendo vel pecuniã mutuãdo tenet̃ ad re-
Corol. 2 ſtitutionẽ. ¶ Sc̃do ſequit̃ ꝙ notarij ſcribẽtes chirogra-
phos ↄtractuũ vſurarioꝝ: ſil'r ⁊ teſtes etiã ſe ſubſcriben
tes aut litteras ſigillãtes: ⁊ ſerui pecuniã mutuandã tra
dentes/ aut numerantes ⁊ hmõi lȝ peccẽt: nõ tñ ad reſti
tutionẽ tenent̃ ex hmõi actibus: niſi forte ita notarij pal
liarent ſcribendo ↄtractũ vſurariũ: ꝙ nõ poſſet deprehẽ
di fore vſurariꝰ: ꝑ qd̃ dans vſuram ipediret̃ ꝙ nõ poſſet
ↄſequi reſtitutionẽ. Ratio oĩm illoꝝ eſt: q2 nõ obligant̃
cooperatores vſurarij dũ pͥncipalis vſurarius non obli
gatur: ſed vt dictũ eſt: fenerator nõ obligat̃ ex mutuo. vt
dictũ eſt: ḡ nec cooperatores. Sed qd̃ ſi poſtea lapſo ter
mino recipit vſurã: tunc q2 tenet̃ ad reſtitutionem: nõne
⁊ cooperatores ad mutuũ tũc tenebunt̃. Rñdet̃/ ꝙ nõ:
q2 ad receptionẽ nõ dederũt occaſionẽ ꝑ ſe niſi ꝑ accidẽs
⁊ forte tanꝙ cauſa ſine qua nõ: q̃ tñ nõ inducit ꝑ ſe ad dã
Corol. 3. nificandũ. ¶ Sequit̃ tertio ꝙ iudex/ aduocati/ ꝓcura-
tores/ ſtatutarij: quoꝝ patrocinio ⁊ fauore ſcienter vſu-
re in iudicio vel extra iudiciũ exigũtur vel nõ reſtituunt̃
cum repetunt̃: tenent̃ ad reſtitutionẽ in ſolidũ oĩm dã-
noꝝ: que eoꝝ occaſione paſſi ſunt dãtes vſuram. Patet:
nã q̃libet hoꝝ occaſionẽ efficacẽ dedit dãno eis q̃ eorum
patrocinio aut fauore cõpulſi ſunt dare vſurã: aut impe
diti ne recuperarent datã. nec hoc ſolũ: ſed etiã oẽs ſta-
tuta cõdentes: q̃bus debitores cõpellantur ſoluere vſu
ras aut ſolutas non repetere: aut ẜm ea iudicantes: aut
hmõi ſtatuta ſcribẽtes excõicati ſũt: niſi ea de libris ſuis
(ſi ꝑtãtem habeant) deleant: vt de vſuris. c. vnico. in cle.
Nota. ¶ Ex quo ptȝ in quãto periculo ſunt dñi/ ꝑtãtes ⁊ cõita
tes: qui ↄcedũt iudeis vt poſſint exercere vſuras: locant
eis domos ac facientes cõuentiones cũ eis ſuꝑ vſuris ex
ercendis: ⁊ vt iudices cogãt debitores/ vt ſoluãt ẜm cõ-
uenta hmõi: ⁊ nõ miniſtrẽt iuſticiã volentibus repetere
vſuras. cõtra ↄſtitutionẽ Inno. tertij. poſt miſerabilẽ. de
S vſu. ⁊ Greg. x. vſurarũ. eo. ti. li. vj. ¶ Sed ſi queris: vtrũ
cõitates ⁊ pͥncipes vſurarios manifeſtos tolerare ſeu ꝑ
mittere poſſint. Pro reſpõſiõe notat Ange. c. vſura. ij. §.
xiiij. ꝙ triplex eſt ꝑmiſſio ↄtra legẽ. Prima/ ſimplex tole-
rantia penã ſolũ indulgens: non culpã: hoc mõ ꝑmittit
eccleſia proſtibula ꝓpter maius malũ ſeu peccatũ eui-
tanduȝ: vt diſt. iiij. deniq;. iuncta glo. in ṽbo veniã. Sc̃da
ꝑmiſſio eſt tollẽs impedimentũ: ⁊ hoc modo eccleſia to
lerat ritus iudeoꝝ ꝓhibens xp̃ianos ne eos impediant:
de hoc eſt autoritas bti Grego. xlv. diſt. qui ſincera. ⁊ de
iudeis. ↄſuluit. Tertia ꝑmiſſio eſt p̃ſtans iuuamen: ſic ec
cleſia ꝑmittit clericũ occidi a ſeculari iudice iuſte dũ de-
gradat euȝ ⁊ tradit curie ſeculari: vt in. c. degradatio. de
penis. lib. vj. Prima ꝑmiſſio fit ꝓpter maius malũ euitã
dũ. Sc̃da ꝓpter bonũ inde ſequi ſperatũ: vt in exemplo
de iudeoꝝ ritibus: vt tolerando eos lucrari poſſumꝰ: vt
in. c. q̃ ſincera. allegato: ⁊ vt in eoꝝ ritibꝰ veritas fiat no
ta: vt vult Aug. Tertia nõ põt fieri niſi de eo qd̃ licitum
eſt: nã licitũ eſt ꝙ maleficia nõ maneant ipunita: iõ meri
to traditur clericus ⁊ ꝑmittit̃ curie ſeculari. Item glo. ſu
per illud p̃s. xviij. Ab occultis meis mũda me. Quedam
mala ſunt noſtra q̃ a nobis oriũtur: q̃bus nullo mõ con-
ſentire debemꝰ: nec directe nec indirecte. Quedam vero
ſunt aliena q̃ ab alijs fiũt: ⁊ his nunꝙ debemus conſen
tire directe/ ↄſenſu approbatiõis. Aliqñ tñ licet ↄſenti-
re indirecte/ ↄſenſu ꝑmiſſionis: ſicut deus ꝑmittit aliqua
mala: licet nõ ſine rõnabili cã. ¶ Et ꝑ hec rñdet Ange.
pͥmo. ꝙ pͥncipes ⁊ cõitates autoritatẽ fenerandi ↄceden
tes ⁊ cũ iudeis ſuꝑ vſura cõueniẽtes ⁊c. vt ſupra dictum
eſt: mortal'r peccãt ⁊ excõicati ſunt: ⁊ tenentur ad reſtitu
tionẽ oĩm vſurarũ ex tali cõuentiõe ſolutarũ. Secũdo ꝙ
nõ pñt ꝑmittere vſuras. Tertio mõ ꝑmiſſionis p̃ſtando
iuuamẽ vſurarijs vt fenerent̃: ſiue vt pacta de vſura ↄſe
quẽda eis obſeruent̃: h̔ eñ eſt directe conſentire alieno
malo ⁊ ei cooperari. Tertio ꝙ nõ pñt ꝑmittere vſurã ſe-
cũdo ꝑmiſſionis mõ: ſcȝ ꝓpter bonũ ſperatũ: q2 nihil ta
le ↄſequit̃ vſurã: ſed multa mala/ vt dicit̃ in. c. vſurarũ.
de vſu. li. vj. ⁊ experiẽtia ſatis docet. Quarto/ ꝙ pñt per-
mittere vſuras pͥmo ꝑmiſſionis modo/ ꝓpter maius ma
lum vitandũ. ¶ Sed hic attende/ qd̃ d2: maius malũ: nã
maius malũ eſt pctm̃ mortale quocũq; malo tẽporali: iõ
pro nullo tꝑali cauendo peccandũ eſt mortaliter: ⁊ per
hoc cõmittenda vſura. Unde dicit Alexan. iij. in ca. ſuper
eo. de vſu. ꝙ ꝓhibendus eſt quis ne ꝓ redimẽda vita ca-
ptiui vſurarũ crimine inuoluat̃. Quid aũt maius maluȝ
ꝙ occidere innocentẽ captiuũ. Unde patet ꝙ vſura per-
mittenda nõ eſt: niſi vbi maius pctm̃ caueret̃: vt homici-
diũ vl' ſeditio ppl'i ꝑcepta q̃ aliter caueri nõ poſſent. Per
mittenda aũt eſſet diſſimulando/ nõ puniẽdo: nullo mõ
aũt cooperando. Uñ qd̃ d2: Inter duo mala minꝰ maluȝ
eſſe eligendũ. xiij. diſt. duo mala. intelligendũ eſt de ma-
lis pene: nõ culpe: nã dũ neceſſitas cõpellit duarũ pena
rũ alterã incurrere: eligenda eſt minor: ſed nunꝙ maluȝ
culpe eligendũ eſt. Cum eñ ex lege euãgelica nemo eſt
perplexus: ita vt cogat̃ peccare: non eſt dabilis caſus in
quo hõ neceſſitetur ad peccandũ cũ ẜm Augu. oẽ pctm̃
actuale ſit voluntariũ. Nec facienda ſunt mala culpe (tã
mortalis ꝙ venialis) vt eueniãt bona. ad Rom. iij. Uel
intelligit̃ illa autoritas. Inter duo mala/ minꝰ malũ eſt
eligendũ: negatiue: q2 malũ nõ cadit ſub electione: ideſt
vnũ malũ eſt minus alio malo. Sed nec publicis vſura-
rijs domus locande ſunt: qd̃ q̃ fecerit ſniam excõicatõis
icurrit ipo facto: vt. c. vnico de vſu. li. vj. ¶ Quarta ↄclu Coro. 4
ſio. Uſurarius nedũ vſurã tenet̃ reſtituere: ſed ⁊ fructꝰ
pignoris vi mutui receptos: deductis tñ expẽſis nõ ſuꝑ-
fluis/ ſed neceſſarijs. Hec ↄcluſio expſſe ꝓbat̃ ꝑ. c. j. ⁊. ij.
de vſuris. vbi dicit papa alexan. iij. Si q̃s poſſeſſionẽ ali-
cuiꝰ data pecunia in pignus acceperit: ſi ſortẽ ſuã dedu-
ctis expenſis de fructibus iam ꝑcepit: abſolute poſſeſſio
nẽ reſtituat debitori. Si aũt aliquid minꝰ hȝ: eo recepto:
poſſeſſio libere ad dñm reuertat̃. Idem habes. c. ij. Uñ ſi
quis agrũ/ hortũ/ domũ/ equũ in pignꝰ accepit ꝓ pecu-
nia quã mutuauit: oẽm fructũ que inde recepit: aut dili-
gens cultor recipere potuiſſet: deductis neceſſarijs expẽ
ſis (vt dicit glo.) tenet̃ cũ ſorte. i. pecunia mutuata com-
putare. Si vͦ qd̃ ex fructibꝰ recepit minus eſt ſorte/ ſuꝑ
pleat̃: ſi plus/ reſtituat̃ excedẽs: ſi equale pignus libere
reddat̃. ¶ Et intelligenda eſt hec ↄcluſio de recipiente
fructus pignoris vi mutui: pariformiter ad declarationẽ
pͥme ↄcluſionis. Qm̃ ſi reciperet fructꝰ pignoris pro ſuo
intereſſe: puta q2 pignus iure ſibi debet̃: aut pro recupa
tione dãni paſſi ex dilatione ſolutiõis: vel rõne pene: nõ
tñ in fraudẽ vſurarũ: nõ cenſeret̃ vſurariꝰ: vñ ⁊ iura alle
gata ꝓ ↄcluſionis ꝓbatiõe excipiunt tres caſus. ¶ Pri Caſus. j.
mus qñ pignus eſt eius cui impignoratur: ⁊ ab eo iniu-
ſte ablatũ: vt in. c. j. de vſu. Et licet loquat̃ de clerico: tñ ſi
militer intelligendũ eſt de laico. Eadẽ eñ eſt ratio vtro-
biq;: nõ eñ talis mutuãs recipit fructus pignoris vi mu
tui: ſed tanꝙ rem al's ſibi debitã ſiue rem ſuã. Caſus eſt.
Fundus aliq̃s fructificãs: puta pomeriũ iniuſte ablatũ
eſt a b: q̃ occupat ipm mutuo accipit pecuniã numeratã
a b/ impignorãs ipſi b. fundũ hmõi: i eo caſu b/ nõ tenet̃
ad reſtitutionẽ fructuũ ꝑceptoꝝ: qm̃ nõ ꝑcipit rem alie-
nã: ſed rem ſuã. ¶ Secũdus caſus eſt qñ fundus frugi- Caſus. 2
fer eſt feudũ: ⁊ impignorat̃ dño feudi. de hoc in. c. cõque
ſtus. de vſu. Et hoc verũ ſi feudũ ſit liberũ ⁊ nõ emptum
aut pecunia cõparatũ: qm̃ fructus diſproportionarẽtur
ſeruitio. Sc̃do ſi vaſallus impignorãs feudũ demittitur
ab omni ſeruitio ⁊ obligatiõe feudi: qm̃ ſi vaſallus poſt
impignorationẽ adhuc faceret ſeruitia feudi: dñs feudi
fructus impignorati feudi nõ faceret ſuos. Tertio ſi feu
dũ nõ ſit melioratũ ꝑ vaſallũ: q2 ſi ſic: nõ põt dñs fructꝰ
ex melioratiõe feudi ꝓueniẽtes facere ſuos. Ratio huiꝰ
caſus eſt: q2 apud dñm feudi manet dominiũ directum:
⁊ apud vaſallũ dominiũ vtile cũ obligatione ſaltẽ fide-

litatis. Cum ergo abſoluitur ab oī obligatione fructus
feudi redeunt ad dn̄m. ¶ Sed Heinri. de haſ. in ſuo tra
ctatu de ꝯtrac. par. ſ. c. xxxviij. ⁊ xxxix. nō iuſtificat hūc ca
ſum: maxime qn̄ feudū ſub hac cōditione nō eſt ꝯceſſuꝫ/
ꝙ de ipſis impignoꝛatis dn̄o/fructꝰ recipere poſſit dn̄s:
qm̄ tunc ſi in ꝯceſſione feudi hec conditio apposita eſt:
pōt fructus facere ſuos. Licet enim cuilibet ab initio rei
ſue īponere onus quodcūqꝫ voluerit: ⁊ q̄ vult recipere/
recipiat cū onere. Nec ratio adducta ſufficit: qm̄ licet do
minꝰ feudi habeat dominiū directū ⁊ pꝛimariū in feudo
quātum ad fundū: tm̄ quoad vtile/nō eſt apud dn̄m: ſed
apud vaſallū: ꝓpter qd̄ fructꝰ feudi nō ſunt dn̄i: ſed va⸗
ſalli. Nūc aūt ꝑ impignoꝛationē feudi dn̄o: dn̄iū vtile nō
transfertur in dn̄m/ſicut nec in alio pignoꝛe: ſed manet
apud īpignoꝛātē. Et ita nō plus pōt dn̄s feudi fructꝰ feu
di impignoꝛati facere ſuos ꝙ alterius pignoꝛis. Et ita di
cūt decretales ad oppoſitū ſonātes intelligi deberi duꝫ
ſub hac ꝯditione feudum ꝯceſſum eſt. Vel qn̄ impigno⸗
rans iniuſte feudū tenuit: ſicut laicus tenēs decimas in
feudū. Et hoc dicit ſentire Innocē. ⁊ pleroſqꝫ alios doc.
⁊ videt̄ hec opi. eſſe rōnabilis ⁊ ſecura. Et qd̄ dictum eſt
de feudo ⁊ vaſallo: ſimilr̄ intelligendū eſt de emphiteo⸗
ta ⁊ colonis bona ſua ſuis dn̄is a q̄bus hec habēt: impi⸗
a gnoꝛantibꝰ. ¶ Sed q̄d ſi quis vendit funduꝫ/ſtatuens
terminū ſolutioni: an liceat recipienti fundū venditū in
pignus recipere fructus fundi vſqꝫ ad terminū ſolutio⸗
nis: abſqꝫ hoc ꝙ cōputet in ſoꝛtē: hunc em̄ quidā ponūt
Caſus.3 pꝛo tertio caſu. ¶ De hoc ſunt varie reſponſiones cano
niſtarū: dicūt quidā ꝯtractū hmōi eſſe licitū: q꞉ cū poſſeſ
ſio fructificet: nō videt̄ iuſtū ꝙ emptoꝛ habeat vtilitatē
⁊ fructū rei empte: ⁊ venditoꝛ nō habeat vtilitateꝫ p̄cij:
vt poſſit pecunia vti. Idem dicūt: ſi ꝑs pꝛecij in pꝛompto
ſolueretur: ⁊ pars expectaret̄: ita tm̄ ꝙ pꝛo ritu ſoluendi
p̄cij accipiatur de fructu rei vendite ⁊ nō vltra: vt ſi me⸗
dietas fuerit ſoluta ⁊ altera medietas ſoluēda: ꝙ tūc nō
Nota. recipiat̄ niſi medietas fructuū. ¶ Sed aliud videt̄ theo
logis: nā quicq̄d accipit̄ pꝛo dilatione ſolutionis pꝛecij:
ad vſurā ꝑtinet. Nam ꝑinde eſt ac ſi acciperetur pꝛo p̄cij
mutuati dilatōe: vt patet ex dictis de vſura palliata. Pꝛe
terea vendita poſſeſſione/dominiuꝫ eius transfertur in
ementē cū periculo eius: ⁊ non eſt amplius vendentis.
Neqꝫ ꝑ impignoꝛationē poſſeſſionis empte factā vendi
toꝛi/redit dominiū in venditoꝛem: ſed neqꝫ periculū: vn
de recipiendo fructus recipit de nō ſuo nec pꝛo alio: niſi
pꝛo dilatione ſolutionis p̄cij: quare erit vſura: ⁊ licet ſit
venditio: pōt tm̄ quātum ad p̄cij dilationē reſolui in mu⸗
tuū: puta vendens poſſeſſionē ⁊ poſt venditionē eam re
cipiens in pignus ſolutionis pignoꝛis/non plus habet
ꝓpꝛietatis in pignoꝛe poſt eius venditionē/ꝙ̄ ſi nō fuiſ⸗
ſet ſuū. Sed ſi nō fuiſſet ſuū: non poſſet recipere fructus
niſi cōputaret in ſoꝛtē: ergo nec in caſu poſito: nec ratio
inducta pꝛo canoniſtis illis valet. Nam iuſte recipit em⸗
ptoꝛ fructū rei empte: q꞉ ſua eſt: ⁊ in ip̄m redundat eius
periculū nō minꝰ ꝙ̄ ſi ſoluiſſet p̄ciū eius. Nō autē iuſtuꝫ
eēt ſi vendēs reciꝑet: q꞉ reciꝑet de re nō ſua. Mō v̇o ven
dens nō vtitur p̄cio nōdum ſoluto/eſt de rōne mutui: q꞉
oīs mutuans caret re mutuata. Nec tm̄ pꝛo illo pōt reci⸗
pere pecuniā vel pecunia menſurabile: niſi in caſu ſupꝛa
expꝛeſſo pꝛo releuatione dāni ex mutuo paſſi. ¶ Verum
termino ſolutionis lapſo/ſi nō daret̄ p̄cium poſſet reci⸗
pere fructus ꝑ modū pene: ſi eſſet hec pena in contractu
appoſita. Silr̄ ſi vendens reſeruaret ſibi dominiū poſ⸗
ſeſſionis vendite: ⁊ etiam periculū eius vſqꝫ ad ſolutio⸗
nem eius: ⁊ hoc deduceret̄ in pactum tp̄e cōtractus: ſic
poſſet fructus facere ſuos. Sic em̄ dominiū rei vendite
⁊ eius periculū maneret apud vendentē: ſicut dominiū
⁊ periculū p̄cij ſoluendi apud ementem. Sed tunc ꝯtra
ctus ille magis ſoꝛtiretur naturā locationis ꝙ̄ venditio
nis: ⁊ ſm̄ hoc poſſent opiniones pꝛedicte concoꝛdari: vt
pꝛima intelligeretur quādo dominiū ⁊ periculū rei ven⸗
dite maneret in vendente. Secūda qn̄ tranſiret in emen
tem: ⁊ eodē modo pōt intelligi glo. in. c. conqueſtus. de
vſuris. Hec eſt mens Antonini: ⁊ baptiſte ī ſummis ſuis
que fundatur in arg. xiiij. q. iiij. qm̄ multi. vbi d꞉. Si quis
eſt in moꝛa ſoluendi: ab eo poſſunt recipi vſure: non tāꝙ̄
vſure: ſed tanꝙ̄ intereſſe. Et ſequitur. et tunc petuntur
vſure iudicis officio: non iure actionis: licite em̄ poteſt
quis agere ad hoc vt reddatur indemnis: ⁊ ideo vbi in⸗
tereſſe nō habet locuꝫ: non pōt recipere fructus. Quod
ſi intereſſe locuꝫ habet: tantū pōt recipere vltra ſoꝛtem:
quātum ſe extendit intereſſe: puta quātum dānuꝫ ex mo
ra paſſus eſt ⁊ nō plus. ꝙ ſi illud excedat fructus: poteſt
plus accipere. Si minꝰ eſt: tantū accipiat de fructibꝰ: quā
tum eſtimatur damnū ⁊ nō plus. ¶ Quartus caſus eſt: caſus.4
ſi poſſeſſio datur genero in pignus dotis numerate: tūc
vſqꝫ pecunia ſoluatur fructus poſſeſſionis illius a gene
ro recipi poſſunt ſine cōputatōe eoꝝ in ſoꝛtē: vt habetur
in. c. ſalubꝛiter. de vſuris. Ratio ibi addit̄: cum frequēter
dotis fructus nō ſufficiūt ad onera matrimonij ſuppoꝛ⸗
tanda. ¶ Ex quo ſequit̄ ꝙ ſi dos bene ſufficit: non ſunt
recipiendi fructus. Similiter ſi onera matrimonij non
ſuppoꝛtet. Non enim recipiuntur fructus pꝛopter dila⸗
tionem ſolutionis pecunie dotalis: ſed pꝛo ſuo intereſſe
vt onera matrimonij ſuppoꝛtentur. Et ꝑ idem patet ꝙ
ſoluto matrimonio/fructꝰ recepti poſt ſolutū matrimo⸗
niū cōputandi ſunt in ſoꝛtē. Multe alie ſunt hic cautele
quas remitto ad canoniſtas ⁊c. ¶ Quinta ꝯcluſio. Etſi Cōcl.5.
vſurarius tenet̄ reſtituere oīa lucra vſuraria: nō tm̄ gn̄ali
ter per hec tenetur reſtituere ea que per ipſa lucra ſunt
nō iniuſte acquiſita. Hec ꝯcluſio eſt beati Tho. Scoti ⁊
doctoꝝ cōiter. Intelligo aūt ꝑ lucra vſuraria q̄cquid vi
mutui vltra ſoꝛtē acquirit̄. Pꝛima pars ꝯcluſionis mani
feſta eſt ex ꝯcluſione p̄ma. Secundā partē ꝓbat beatus
Tho. ſcd̄a ſcd̄e. q. lxxviij. ar. iij. in coꝛpoꝛe. q. ⁊ in ſolutiōe
ſecūde rōnis. ¶ Pꝛo cuius clarioꝛi intellectu notat ideꝫ
doctoꝛ: ⁊ ſilr̄ panoꝛ. c. ſi. de vſuris poſt Ioh. an. in. c. ꝙ̄ꝙ̄.
eo. ti. li. vj. ꝙ rerū per vſurā acquiſitarū/quedā nō habet
fructum aliquē a ſe diſtinctū: quoꝝ ſcꝫ vſus eſt earū con⸗
ſumptio: vt pecunia/blada/vinū ⁊ cetera ad paſtum ho
minis pertinentia: vt ſupꝛa habitum eſt: ⁊ de illis loqui⸗
tur concluſio. ⁊ pꝛobatur. Nam ſi per hec aliquid acqui⸗
ritur: vtputa ſi per pecuniam fenebꝛem negociatur aut
emit poſſeſſionem aliquā: fructus inde perceptus non
eſt fructus lucri vſurarij: ideſt hoꝝ vltra ſoꝛtem accepto
rum: ſed eſt fructus humane induſtrie que per lucrum
vſurarium vltra negociatur. Nec huiuſmodi fructus di⸗
ci poſſunt lucra vſuraria: quia non percipiuntur pꝛeciſe
vi mutui: ſed vt dictum eſt: ex induſtria humana: qua ne⸗
gociatus eſt: aut comparauit poſſeſſionem fructifican⸗
tem. ¶ Pꝛeterea quilibet poteſt licite tenere id quod le
gitime acquirit: ſed interdum per huiuſmodi iuſte et le⸗
gitime aliquid acquiritur: puta per iuſtam negociatio⸗
nem aut cōmutationem: ergo illud non tenetur reſtitue
re. ¶ Scotus pꝛobat idem reducendo ad impoſſibile:
quoniaꝫ ſi teneretur feneratoꝛ reddere que reciperet: re
cipiens mutuū eſſet iuſte vſurarius: quod eſt impoſſibi⸗
le: quia repugnantia terminoꝛum. Pꝛobatur conſequē⸗
tia: quia recipere fructum de pecunia ſua ex induſtria al
terius pꝛouenientem/eſt facere vſuram: quem ſi iuſte re
ciperet: iuſte vſuram committeret. Reciperet autem iu⸗
ſte ſi feneratoꝛ teneretur reddere: quia reciperet ſibi de⸗
bitum. ¶ Quādoqꝫ per vſuram acquirit̄ res habēs vſu
fructum a ſe diſtinctum: vt domus/ager/hoꝛtus ⁊ hmōi
Et ſi quis aliquod hoꝝ per vſuram extoꝛſiſſet: nō ſolum
tenetur reſtituere rem ipſam: puta domū vel hoꝛtuꝫ: ſed
etiam fructus inde perceptos: quoniā fructus illi com⸗
pꝛehendūtur ſub lucro vſurario: quia pꝛoueniunt ex re
vſuraria ipſi feneratoꝛi vi mutui: ⁊ nō per induſtriā vſu⸗
rarij. ¶ Item hmōi fructus ſunt fructus rerū/quarum
ipſe non eſt dn̄s ſed alius: ⁊ ideo non debentur ſibi: ſed

Replica alteri. ¶ Et ſi teneret opi. ꝙ in vſura transfert dominiū
y nihilominus reſtituere tenet ſicut in mutuo: eo ꝙ ꝓcece
ptū eſt ex mutuo nihil vi mutui debere recipi. ¶ Et ſi ꝗs
diceret cōtra ſcḋam partē ꝯcluſionis. Pecunia vſuraria
nō eſt feneratoris: ergo quicq̇d ea lucratur: de nō ſuo lu
crat: ⁊ ita nō hꝫ maius ius ī re cōparata ꝙ̄ in pecunia q̄
cōparauit. Sicut g̊ pecuniā vſurariā tenet reſtituere: ita
etiā id qḋ ex ea acq̇ſitū eſt. Itē Rom. xi. Si radix ſancta/
⁊ rami: g̊ a cōtrario: ſi radix infecta/ ⁊ rami: ſed pecunia
eſt radix: ⁊ acq̇ſita ꝑ eā velut rami: g̊. ¶ Ad primū dicit
admiſſo antecedente/ neget ꝙ ideo nō hꝫ maiꝰ ius in lu-
cro ex pecunia/ ꝙ̄ in pecunia: q: lucrū debetur induſtrie
negociātis: nō pecunie qua negociatur. Et ideo magis
Coro. 1. ius hꝫ in lucro/ ꝙ̄ in pecunia qua lucrat. ¶ Ex quo Hē-
ricus de haſ. tractatu de cōtractibꝰ parte. j. c. xxxiiij. elicit
tale corollariū: ꝙ obligatꝰ ad reſtitutionē oīm que habꝫ
pōt ex iniuſte habitis iuſte acquirere: vñ ſe a debito libe
ret: ⁊ vltra retineat vñ viuere poſſit. Hoc em̄ ꝑ induſtriā
mercationis fieri pōt laborando cū pecunijs q̄s iniuſte
tenet. ¶ Et dicit hic Sco. iſtud eſt forte qḋ magis indu-
cere poſſet hoīes ad vſurā: q: illud qḋ de vſuris lucrant
ideſt de pecunia ꝑ vſurā acq̇ſita: nō tenent reſtituere: q:
ſuū eſt: q: ꝑ ſuā induſtriā acq̇ſitū. Et verū eſt dictū Sco-
ti quantū ad hoīes iniuſtos deū nō timētes: ſecus de iu-
ſtis deū tēporalibꝰ lucris preponētes. ¶ Ad ſcḋm ḋr: ꝙ
verbū apl̄i nō eſt ad ꝓpoſitū: nā pecunia nō hꝫ rationeꝫ
radicis: ſed magis materie ſine qua nō. Radix em̄ aliq̇d
operat ad nutritionē ramoꝝ ⁊ fructuum: pecunia v̇o ni
hil operat: ſed induſtria negociantis. Eſt tñ bonū argu
mentū ad ꝓbandū/ ꝙ duꝫ per vſurā extorquet poſſeſſio
fructificans: ꝙ tunc fenerator tenetur vtrūqꝫ reſtituere
poſſeſſionē ⁊ fructū. ¶ Dicit notāter in cōcluſione non
generaliter: qm̄ aliqñ tenet fructus ꝑ induſtriā acquiſi-
tos reſtituere: qñ ſcꝫ aliūde nō habet vñ reſtituat: vt ſu-
pra habitū eſt cōcluſione ſcḋa. ¶ Dicit etiā nō iniuſte ac
quiſita: qm̄ ſi quis ꝑ pecuniā vſurariā iterū feneraretur:
ſic lucratū: q: vſura eſt ſubiacet reſtitutioni. Et tantū de
Arti. 3. articulo ſcḋo. ¶ Quantū ad articulū tertium eſt primū
Dub. 1. dubiū: vtrū liceat alicui habēti poſſeſſionē mutuare ru-
AA ſtico/ vt eius poſſeſſionē colat: aut vt ei tēpore meſſis fru
menta/ aut autūni vina vendat. De primo caſu cui ſecun
dus ſimilis eſt. Reſpōdet Antoninus parte. ij. titu. j. ca
vij. §. x. ⁊ poſt eū ceteri ſummiſte poſteriores/ ꝙ non eſt
vſura: dūmodo tamē dat iuſtum preciū labori: ⁊ non mi-
nus ꝙ̄ ſi nō mutuaſſet. Suo modo in ſcḋo caſu de vēden
do frumēto vel vino: allegat ad hoc Grego. de arimino
Secus ſi aliq̇d minueret de iuſto p̄cio ꝓpter mutuū: tūc
em̄ eſſet vſura. Sed pleriqꝫ tenēt oppoſitū vt recitat An
gelus in ſum. in ver. vſura. §. v. ¶ Sed pro cōcordia di-
ſtinguendū: aut mutuās hac intētione/ obligat ruſticuꝫ
deducens in pactū vt teneatur ſibi colere ⁊ laborare. Et
ſic eſt vſura: quia vltra ſortē per mutuū habet lucrū: ſcꝫ
obligationē ciuilē ruſtici ad ſuā culturam: que pōt pecu
nia eſtimari. Etiā ruſticus ꝓpter mutuū ſupra ſortē/ dat
mutuāti libertatē ſuā que precio eſtimat. iuxta illud. Nō
bene ꝓ toto libertas vēditur auro. Et hec vēditio liber-
tatis poſſet ruſtico in notabile dānū vergere: puta quia
tēpore laboris poſſet aliud magis lucroſum occurrere:
qḋ cogitur omittere ꝓpter obligationē ex mutuo. Et is
qui mutuat tenet ad gratitudinē: ⁊ potius ad laborādū
mutuāti ꝓpter beneficiū mutui receptū ꝙ̄ alteri natura-
li obligatione: nō tamen illud poteſt deduci in pactum:
ſicut ſupra dictū eſt de remutuatione poſt principiū: et h
tangit angelꝰ ⁊ baptiſta: licꝫ obſcure ⁊ breuiter. Aut mu
tuans non obligat ruſticum expreſſo pacto: ſed relinq̇t
eum ſue libertati. Non tamen mutuaret: niſi ſperaret eū
ſibi in cultura iuſto precio laboraturum: ⁊ tūc nō eſt vſu
ra. Tum: quia licet ſperare ea ad que is cui mutuat natu
raliter obligat: vt. s̄. dictū eſt. Tum: quia hic non adimit
libertas colono: qm̄ per naturalē obligationē cogi non
poteſt: poteſt etiam ſe liberare quando voluerit redden
do mutuū. Poſſet tamen dñs poſſeſſionis cū ruſtico cō-
uenire de precio iuſto: ⁊ preciū vel partem eius ſibi dare
prius ꝙ̄ laboraret: ⁊ per hoc eū obligare ad ſeruiēdum:
⁊ ſic nō eſt ſpecies vſure: quia nulluꝫ mutuū. Vel poſſet
terminū ſolutionis ſtatuere ipſum tēpus laboris vt tūc
ſolueret mutuū pecunia vel labore. ¶ Per idem dicunt
doctores: ꝙ poſſet quis mutuare alijs vt trahat per hoc
eos quibus mutuauit ad ſuam apothecā/ molendinum
aut ſcholas ⁊c. dūmodo nihil minus facit/ ꝙ̄ ſi nō mutu
aſſet: ⁊ eos pacto non obligat. nec eis aufert libertatem.
Etiā ſi cōſtituat terminū ſolutionis dum ceſſant intrare
apothecā/ molēdinū aut ſcholas: quia quilibet mutuās
poteſt ſtatuere terminū ſolutionis quē voluerit. Et licꝫ
ex hoc lucrari poteſt cōcurſum hominū/ famā ⁊ amicitiā
tamen nō lucrat aliquid indebitū: aut qḋ pecunia cōpa-
ratur: dūmodo nihil eis ꝓpter mutuū ſubtrahit. Pōt au
tē mutuans ſperare lucra: nō quidē ex mutuo: ſed ex ven
ditione aut labore ſibi debita: ⁊ etiā lucra ſpūalia/ amici
tiā/ fauorē/ famā bonā ⁊c. ¶ Panor. in. c. ſi. de vſuris/ te
net poſt calen. ꝙ in caſu eſt vſura: quia conſequit ex hoc
cōmodū pecunia eſtimabile. Exemplū in doctore/ ex cō-
curſu ſcholariū efficit magis famoſus: ⁊ habet maiores
cauſas pre manibꝰ: vel ex hoc ampliat ſibi ſalariuꝫ: ⁊ ita
in dño molendini: quia plurimi ꝓpter hoc cōcurrūt. Nā
vere iſti ex mutuo recipiūt aliquid vltra ſortē: ideo tenē-
tur ad reſtitutionē: ſed eā facere debēt pauperibus: quia
ab illis quibꝰ mutuauerūt nō extorſerūt pecuniā. hec pa
nor. ¶ Dubitat ſcḋo: quid ſi q̇s habet cc. flo. mutuat io- Dub. 2.
hanni centū flo. ꝓ ſuis neceſſitatibꝰ expēdēdis cū pacto/ BB
ꝙ tantū ſibi vltra ſortē reddat quantū lucrabunt alij. c.
in negociatione poſiti. Rñdet ſub diſtinctione: aut vole
bat ipſos. cc. ponere ad negociationē: ⁊ ad inſtantiā io-
hānis mutuat ei. c. licitus eſt ꝯtractus: q: qḋ recipit vltra
ſortē recipit ꝓ ſuo intereſſe: dū tamen aſſunt illa quinqꝫ
ſupra arti. primo poſita. Si v̇o nolebat oēs ducentos in
negociatione ponere: ſed tm̄ centos: quos poſuit: vſura
eſt: vt dicit Angelus in v̇bo Uſura j. §. xvij. cum ſuis alle Dub. 3.
gationibus. ¶ Dubitat tertio: vtrū vendens alicui mer CC
cē qui pecunia indiget ad terminū: ⁊ ſtatim reemens ab
eo ꝓ minori p̄cio in prōpto tradito/ ſit vſurariꝰ. Rñdet
poſt Angelū. in ver. Uſura. j. §. lx. ꝙ eſt vſurariꝰ peſſimꝰ.
Et licꝫ ibi ſit ꝯtractꝰ vēditionis: tñ reſolubilis eſt in mu-
tuū. Naꝫ perinde eſt ac ſi mutuaſſet ſibi ſummā pro qua
ipſe reemit: ⁊ tēpore ſolutionis reciperet ſummā maiorē
pro qua ipſe vēdidit. Qḋ qꝫ ſit illicita vēditio patet ex di-
ctis. q. x. huius diſtinctionis. ¶ Dubitatur quarto: vtrū Dub. 4.
emens a petro debitū pecuniariū: ei in certo termino fu DD
turo vel terminis futuris ſoluendū: pro minori pecunia
ſtatim tradēda ꝙ̄ ſit debitū: ſit vſurariꝰ apertꝰ vel pallia
tus. Rñdetur poſt Angelū in ſum. in ver. vſura. j. §. lxiij.
⁊. lxiiij. ꝙ debitū pecunie futuris terminis ſoluendū/ nō
poteſt emi vel vēdi pro minori pecunia/ ꝙ̄ ſit debitū ip̄m
ſine vſura equiualēti: quia idem eſt gratia exēpli. Sit de
bitum in quinqꝫ annis ſoluendū. l. flo. ⁊ ematur pro. xl.
flo. ſtatim traditis ac ſi nunc mutuaret. xl. flo ⁊ poſt tres
annos reciperet. l. quod eſt aperta vſura. ¶ Unde bre-
uiter: ſicut nō licet mutuanti. xl. recipere poſterius ex pa
cto. l. vi mutui: ita nec in caſu premiſſo. ¶ Et dico vi mu-
tui: quia pro ſuo intereſſe aut pena aliquid recipere poſ-
ſet vltra ſortem. Unde ſi iohānes habēs huiuſmodi de-
bitū. l. flo. rogat petrū vt emat pro. xl. quia indiget pecu
nijs: ⁊ petrus habet. xl. flo. quibus vult negociari ⁊ veri
ſimiliter lucrari. l. poſſet emere vel mutuare huiuſmodi
debitū tradendo. xl. vt. s̄. dictum eſt. ¶ Similiter ſi debi
tum non eſſet liquidum vel certum: aut in exigēdo expe
ctaret periculum et laborem a debitore nō cōpenſandū:
pro tali periculo et labore poſſet aliquid accipere vltra
ſortem: tamen ſm̄ quātitatē periculi ⁊ laboris/ nullo re-
ſpectu habito ad tempus ſolutionis ſtatutum: ſiue bre-

ue ſiue prolixū. Idē eſt: ſi obligoꝛ petro. c. flo. in. x. annis
ſoluēdos: ⁊ creditoꝛ indigēs pecunijs paratꝰ eſt accipe
lxxx. ꝓ tota ſumma ſtatim ſoluendos: debitoꝛ minus tri-
buēdo ꝓpter pꝛematurā ſolutionē/vſurā cōmittit. Qm̄
perinde eſt: ac ſi nūc mutuaret. lxxx. recepturus poſt de-
cē annos. c. niſi vt ſupꝛa: nō pꝛo mutuo: ſed pꝛo vero in-
Dub. 5. EE tereſſe acciperet. lxxx. ❡ Dubium quintū: vtrum emens
oues/boues/aut res alias a pauperibꝰ quas nō habent:
⁊ locās eaſdem vēdentibus pꝛo pꝛecio annuo/cōmittat
vſurā. Reſpōdetur/ꝙ ſi id ſciēter facit: eſt manifeſta vſu
ra: qm̄ de mutuo recipiť vltra ſoꝛtē. Nam in caſu neq̄ eſt
vera venditio neq̄ locatio: quia non eſt ibi merx aliqua
neq̄ locatū: ſed nomina vacua. Verū ſi emēs bona fide
emeret hmōi/credēs ea eſſe apud venditoꝛē: ⁊ eadē fide
eidem locaret: non eſt credendū ꝙ̄diu bona fides durat
emptoꝛē peccare: nec ad reſtitutionē de cōſumptis tene
Dub. 6. FF ri/bona fide durāte. ❡ Dubiū ſextū: vtrum habēs pecu
niam/cuius valoꝛē timet minuēdum tēpoꝛe futuro/pꝛo-
pter oꝛdinationē nouā rectoꝝ reipublice: poſſet ſine vſu
ra eam mutuare alteri hoc pacto: vt reddať ſibi pecunia
in eodem valoꝛe in quo nūc eſt. Reſpondet Angelus in
ver. vſura. i. §. lxxvi. ꝙ pōt ſine vſura: ſi ille qui recipit ex
pendere valet ante oꝛdinationē in eodē valoꝛe: quia ni-
hil vltra ſoꝛtē recipit: nā potuiſſet etiā aliquid emere qđ
poſtea vēdens/rehabuiſſet equiualēs pecunie. Nā ꝙ̄uis
in mutuo non liceat ſperare lucrum: poteſt tamen vitari
damnū ſine alterius dāno. ❡ Tenēt tamen aliqui oppo
ſitū: nam in omni mutuo ſatiſfit creditoꝛi ſi id integrum
reſtituitur qđ mutuauit: vt. s. dictum eſt de eo qui frumē
ta vetera mutuat vt recipiat noua. Vñ ſic pꝛecludere de
bitoꝛi viam reddēdi idipſum qđ mutuo accepit: videtur
ſapere vſurā. Cautius igiť faceret ſi res aliquas emeret
quas poſt mutato valoꝛe nūmiſmatis ꝓ iuſto pꝛecio vē-
Dub. 7. GG deret. ❡ Dubitať ſeptimo: vtrum ciuis cōpulſus ad mu
tuandū ciuitati/poſſit accipere annuā penſionē ſibi a ci-
uitate cōſtitutā: puta quinq̄ de. c. Varie ſunt opiniones
doctoꝝ: ſed videť ꝙ pōt emere penſionē quinq̄ ꝓ centū
a ciuitate fundatū in bonis ciuitatis vt ſequēti queſtio-
ne dicetur: etiā cōpulſus: quos poſſet emere nō compul
ſus. Cōpulſio enim nō excuſat: vt poſſit licite que alś nō
licēt: nā cōpulſio iſta nō pōt fieri niſi per metū: ſed metꝰ
ꝓpter quē cōmittiť vſura: aut generaliter moꝛtale pctm̄
nō cadit in cōſtantē virū. Hoc ergo pōt cōpulſus in caſu
noſtro: qđ pōt nō compulſus. Si vō mutuat ⁊ nō habet
intentionē emēdi: nō pōt recipere nec ſperare lucrum vi
mutui: ſed recipere pōt vltra ſoꝛtē pꝛo ſuo intereſſe: quia
foꝛte dānificať ex mutuo aut alijs cauſis ſupꝛa poſitis.
Dub. 8. HH ❡ Dubitať octauo: vtrū quis poteſt mutuare dño aut
cōmunitati vt ſibi cōmittatur officium/de quo ſperat ho
noꝛē aut lucrū. Reſpōdeť: ꝙ ſi pꝛincipaliter mutuat ꝓ-
pter ſpē habēdi lucrū ex officio: cū illud poſſit pecunia
eſtimari: vſura eſt/ex diffinitione vſure in pꝛincipio huiꝰ
queſtionis poſita. Secus ſi ſperat ſecūdario/mutuatu-
rus/etiā ſi officiū nō cōſequeretur: vt. s. dictū eſt: ⁊ licꝫ
mutuās pꝛincipaliter ſpe cōſequēdi officiū lucroſū pec
cet moꝛtaliter ⁊ ſit vſurariꝰ: nō tn̄ credo ꝙ teneať ad re-
ſtitutionē lucri ex officio cōſecuti: dūmodo tale lucrū ſit
ꝓpoꝛtionatū laboꝛibꝰ officij ⁊ alś iuſtū: qꝛ non cōſequiť
illud lucrū vi mutui: ſed ꝓpter laboꝛes officij. Et ſi nō li
cet mutuare ſpe officij lucratiui ꝯſequēdi: multo minus
Dub. 9. II licet ſperatū deducere in pactū. ❡ Dubitať nono: vtrū
vēdens chariꝰ rē aliquā data dilatione ꝓ ſolutiōe p̄cij/ꝙ̄
ſi dareť pꝛeciū ſtatim/ſit vſurariꝰ. ❡ Rñdetur bꝛeuiter.
Vēdens rē plus iuſto p̄cio ſtatim ſoluēdo ꝓpter termi-
nū ſolutiōis ꝯceſſum/vſurā cōmittit: ⁊ ad reſtitutionē
teneť eiꝰ in quo excedit p̄ciū iuſtū. Pꝛobať p. c. cōſuluit.
de vſu. ⁊ patet etiā ex p̄miſſis. Eſt em̄ ꝯtractꝰ ille reſolu-
bilis in vſurariū ꝯtractū manifeſtū: perinde em̄ eſt ac ſi
mutuaret emptoꝛi pꝛeciū iuſtū: ⁊ in termino ſolutionis
acciperet vltra ſoꝛtē; dādo em̄ mercē/idē eſt ac ſi daret pꝛe

ciū iuſtū mercis. Et ideo in his caſibus in quibꝰ licet mu
tuāti aliq̄d accipe vltra ſoꝛtē: etiā licet chariꝰ vēdere ad
terminū ꝙ̄ res valeat: ſentētia eſt angeli in ver. vſura. i. §.
lix. Et ſic mercatoꝛ ꝓ ſuo intereſſe poſſet vēdere rē plus
iuſto p̄cio ad terminū ſi non haberet reſpectū ad dilatio
nē: ſꝫ ſolū ad intereſſe. ❡ Sed ꝓ clarioꝛi intellectu reme
moꝛādū ex p̄miſſis/ꝙ iuſticia p̄cij nō cōſiſtit in indiuiſibi
li: ſed hꝫ latitudinē quādā: q̄ ſi nō excediť nō eſt p̄ciū in-
iuſtū. Gr̄a exēpli. Maldrū ſiliginis vēdiť nūc ꝓ nume-
rata ⁊ pꝛōpta pecunia pꝛo. xx. ꝓ. xxi. aut ꝓ. xxij. ſol. ⁊ h̄ eſt
latitudo iuſti p̄cij vt pono: q̄dlibet hoꝝ triū p̄cioꝝ iuſtū
eſtimať: ſi aūt vēdiť. xxiij. ſol. iā pꝛeciū erit iniuſtū: qꝛ ex-
cedit latitudinē in vno ſolido. Sic ſi emereť. xix. ſol. defi-
ceret p̄ciū in vno ſolido: ⁊ vtrobiq̄ req̄riť reſtitutio vniꝰ
ſolidi: quē reſtituet vēdens in p̄mo caſu: ⁊ in ſcđo reſtitu
et emēs. Si ğ vēdens ad terminū/non excedit illā latitu
dinē: nō cōmittit vſurā: licet remiſſius vēderet ſoluēti in
pꝛōpto: puta ſi maldrū in caſu poſito dat ſoluēti in futu
ro ꝓ. xxij. ſol. ⁊ ſoluēti in pꝛōpto ꝓ. xx. vel. xxi. ſol. qꝛ non
recipit vltra ſoꝛtē: nā merx tradita hꝫ rōnē ſoꝛtis cuiꝰ iu-
ſtū valoꝛē nō excedit: manet tn̄ in latitudine iuſti pꝛecij.
Idē eſt in eo q̇ nō vult ꝓrogare terminū ſolutiōis peti-
tus a debitoꝛe/niſi aliq̊ munere dato. ❡ Ex illo etiā ſeq̄-
tur ꝙ nō opoꝛtet ſi q̇s vēdit ꝓ parata pecunia rē aliquā
minus iuſto p̄cio/ꝙ vēdat etiā ꝓ ſili p̄cio rē eiuſdē valo-
ris ſoluēdo in termino futuro. ❡ Si q̄ris: vñ ſumiť eſti-
matio iuſti p̄cij: de h̄ latius q̄ſtione p̄cedēti: pōt em̄ ſumi
ex cōi foꝛo ementiū ꝓ pecunia pꝛōpta: ꝙ ſi nulli emerēt
pꝛo p̄cio ſtatim ſoluēdo: ſed oēs ad terminū: tūc eſtima-
re opoꝛtet pꝛeciū ſm̄ modos poſitos in pꝛioꝛi q̄ſtione:
ibi videať. ❡ Dubitať decimo: vtrū in ſocietatibꝰ dū vnꝰ Du. 10. LL
ponit pecuniā. alius facit laboꝛes: poſſunt ſimul partici
pare lucrū ſine nota vſure. ❡ Pꝛo rñſione nota ꝙ ſocie
tas eſt fraternitas quedā ⁊ cōuentio pluriū cōtracta ob
cōmodioꝛē vſum/⁊ vberioꝛē queſtū: vt dū plures cōue-
niūt ad ſimul mercandū cōponētes ſimul pecuniā/labo
res ⁊ induſtriā ad cōmune lucrū. Poſſunt aūt hmōi ſo-
cietates multipliciter ꝯtrahi. Vno modo ꝙ oēs ſocij eq̄-
liter cōponant pecunias/induſtriā et laboꝛes. Alio mo-
do ꝙ diffoꝛmiter. Et hoc multipliciter. Vel ꝙ vnus tm̄
faciat laboꝛes ⁊ induſtriā in exercitio mercātie: alius tm̄
ponat pecuniā. Vel ſi plures cōcurrūt: aliqui laboꝛes:
alij pecuniā: ⁊ h̄ vel eq̄liter aut ineq̄liter tā in laboꝛibus
ꝙ̄ pecunia: ⁊ ꝙ vnus ponat medietatē: aliꝰ tertiā: alter
quartā: vel vnus mille: alius cētū: aliꝰ octoginta ⁊c. ſuo
mō de laboꝛibꝰ ⁊ induſtria: vnꝰ ſic: aliꝰ ſic: vnꝰ plus: alter
minus laboꝛet. ❡ Et oībꝰ his modis licita eſt ſi hec duo
ſeruenť. ❡ Pꝛimū ſi mercatio ipſa ⁊ modus eiꝰ fuerit li-
cita: puta ars ⁊ negociatio: nā in re turpi ⁊ flagitioſa ſo-
cietas ꝯtrahi nō pōt: iō ad cōmittēdū vſurā ſocietas ꝯtra
hi nō pōt: ⁊ ſilibus. ❡ Scđm/ꝙ eq̄tas ſerueť in omnibꝰ
damno ſcꝫ et lucro: ita ꝙ q̇libet ſocioꝝ participet dānis
⁊ lucris ꝓpoꝛtionabiliter ſm̄ ſuos laboꝛes/induſtrias ⁊
pecuniā appoſitā: vt gr̄a exempli. Qui medietatē poſuit
pecunie/medietatē participet in lucro ⁊ damno: qui ter
tiam/tertiā. Sic ⁊ de induſtria/arte ⁊ laboꝛibꝰ: qui plus
laboꝛat induſtria vel arte ⁊ vtilius plus accipiet. Et qm̄
aliqui apponūt laboꝛē/induſtriā vel artē ⁊ nō pecuniā:
opoꝛtet illa eſtimare pecunia/ſm̄ ꝙ magis cōfert ad fi-
nem ſocietať. i. honeſti lucri: vt ſic poſſit eſſe equa diſtri-
butio lucri ⁊ damni. ⁊ diligenter aduertēde ſunt regule
Scoti ſupꝛa poſite arti. i. ❡ Ratio aūt quare hic licet ac Nota.
cipere de pecunia negociatoꝛi ⁊ non in mutuo hec eſt: qꝛ
in mutuo dñium trāſit in eū qui mutuū recipit vna cū pe
riculo: ideo ſi mutuans accipit lucrū: accipit illud de nō
ſuo: in ſocietate vō dominiū pecunie tradite ⁊ periculū
manet apud ſociū: ideo ſi cōtingit lucrum: de ſuo lucra-
tur. ❡ Ex quo ſequitur pꝛimo/ꝙ ſi in contractu ſocieta- Coꝛo. 1.
tis fiant pacta cōtraria: puta vt nō ſeruetur dicta equali
tas: puta vt ponens pecuniā nihil ſentiat de damno: aut

minus ponens plus recipiat de lucro: vel minus ꝙ par/
ti ſue debetur ⁊c. nõ eſt licita hec ſocietas: ⁊ tenenť reſti
tuere ea q̄ indebite recipiũt: his qui fraudati ſunt. Sen/
Coro.2. tentia eſt Angeli ṽbo/ſocietas. §.v. ¶ Scdo ſequiť/ꝙ ſi
quis vellet capitale ſuũ eſſe ſaluũ: ⁊ tñ participare de lu
cro quantũ ſocijs placeret: nõ excuſaretur ab vſura: eſt
eñ idẽ ac ſi mutuaret pecuniá petens lucrum ex mutuo.
Uerũtamen ſi quis periculũ ſumme capitalis ponentis
vellet in ſe ſuſcipere/⁊ eũ aſſecurare pro precio ſibi dato
nõ eſſet vſura dare pro ſecuritate: nec eſſet vſura recipe/
re ꝑ periculo in ſe ſuſcepto. Et ſilr̃ ſi aliquis ex ſocijs
ſuſciperet in ſe periculũ: ita ꝙ ſocietas nõ ſtaret pro peri
culo: poſſet accipere lucrũ ex pecunia: ⁊ hoc modo ſe li/
Coro.3. berare a periculo. Hec Ange. in ſum. vbi. s. ¶ Tertio ſe/
quitur ꝙ q̇s ponẽs operas ſuas tñ: poſſet facere pactũ
pro certo quod acciperet pro opera ſua: vt nihil ſentiret
de dãno nec de vlteriori lucro. Sed nõ erit ille cõtractus
ſocietatis: ſed locationis operarũ ſuarũ. ¶ Multa alia
hic cõſiderãda occurrunt: que ex dictis diſcerni poſſunt:
quoꝝ particulariorẽ declarationem ad dominos canoni
Du.11. ſtas ⁊ legiſtas remitto. ¶ Dubitať vndecimo: quomo/
ZZ do in ſocietate ſiue cõmutatione animaliũ (quá ſocidam
vocant) caueri poſſit vſura: cuꝫ in traditione illoꝝ lucrũ
queriť ex capitali. ¶ Pro rñſione notãdũ/ꝙ in his mul
tiplex currit differẽtia. Quãdoq; fit cõmutatio animaliũ
tanq̄ mercis pro precio pecuniario aut equiualenti per
ſimplicẽ venditionẽ. Et ſic ſeruãde ſunt leges iuſte vẽdi
tionis precedenti queſtione poſite: vt ſcꝫ ſit precium iu/
ſtum: caueatur dolus ⁊ deceptio: nec ꝑpter tẽporis dila/
tionẽ charius vẽdať: dominiũ quoq; cũ periculo trãſeat
in ementẽ: ⁊ cetera ſupra dicta. Qñq; traduntť animalia
pro annuo cenſu/dñio eoꝝ manẽte apud tradentẽ: ⁊ eſt
cõtract⁹ locationis: in quo attẽdendũ ꝙ cẽſus cõſtitutus
ſit ꝑportionat⁹ vtilitati quá affert ei qui ꝑ locationẽ ac/
cepit deductis laborib⁹ ⁊ expẽſis: ꝙq; periculũ tá natu/
rale q̄ fortuitũ ⁊ cauſale (al's caſuale) maneat apud lo/
catorẽ: niſi dolus/fraus/aut negligẽtia ei⁹ q̇ recipit ani/
malia ⁊ nutrit: dederit cauſam periculo: tũc eñ redunda
ret in eũ qui cauſam dedit: niſi etiá quis ſpõte in ſe ſuſci/
peret periculũ precio dato. ¶ Qñq; fit cõmunio in ani/
malib⁹ ⁊ lucro in eis per modũ ſocietatis. Et hoc põt cõ
tingere dupliciter. Aut ꝙ cõiter emãt aĩalia/quolibet ſo
cioꝝ ponẽte partẽ precij: ⁊ ipſa vẽdunt vel locãt alijs nõ
ſocijs: ⁊ tunc cõmunia erũt eis pericula meliorationis ani
maliũ ⁊ lucra ſm̃ ꝑportionẽ pecunie in emptione anima
liũ poſite. Aut ipſa animalia traduntť vni ex ſocijs: vt pu
ta colonus ⁊ ciuis ſimul emunt tauros vel vaccas aut
oues ⁊c. quolibet ponẽte partẽ precij: puta q̇libet medie
tatẽ: aut vnus vná tertiá: ali⁹ duas tertias: ⁊ colonus vti
tur animalib⁹ ad ſuos labores aut aliá vtilitatẽ quam ex
eis capit: ⁊ ea ſuis expẽſis nutrit: tũc prius deducende
ſunt expẽſe/labores ⁊ induſtria nutriẽtis: ⁊ poſtea ꝑicu
la ⁊ lucra diuidenť cõiter ſm̃ ꝑportionẽ pecunie poſite
in emptione animalium: poſſunt nihilominus paciſci de
periculis ⁊ expẽſis ⁊c. vt colonus certá pecuniá recipiat
pro iſtis de lucro deducẽdis: ⁊ reſiduũ lucri diuidať. In
quibus pactis ſeruanda eſt equalitas/vt neutra partiuꝫ
graueť ad arbitriuꝫ boni viri. Statuiť etiá terminus/in
quo ad arbitriũ vtriuſq; pecora vendanť ⁊ preciũ vt ſu/
pra diuidať. Ubi cauendũ ne termin⁹ diuiſioni ſtatut⁹ ſit
vni parti p̄iudicialis. ¶ Qñq; ciuis habet boues ⁊ ven
dit medietatẽ colono/expectãs ſolutionem medietatis
vſq; ad ſolutionẽ ſocietatis: ⁊ ſic tradit bouẽ totuꝫ colo
no/locãs ſuá medietatẽ pro certo cenſu annuo. Retinet
etiá pericula: expectatq; lucra ſue medietaťs/alia medie/
tate dãni ⁊ lucri manẽte cũ dñio ei⁹ apud colonũ. Et per
oĩa ſimile eſt ac ſi ſimul emiſſent bouẽ ⁊ ciuis mutuaſſet
pecuniá medietatis p̄cij colono: ⁊ tũc videat ciuis ꝙ ꝑ/
pter hoc mutuũ nihil maioris lucri percipiat/alioquin
vſurá cõmittit. In his ſolẽt varia pacta ⁊ recõpenſatio/
nes hincinde fieri: in quibus ſemper ſi ſeruatur equali/
tas vt nulla partiũ graueť: peccatũ vitať: ſinaũt/dolo et
fraude ⁊ cũ iniuſto pauperũ grauamine res agiť/pecca
tur: ⁊ dãnificãs teneť ad dãni reſtaurationeꝫ. ¶ Siliter
in vẽditione pecoꝝ dũ ſocietas illa reſoluiť: caueatur ne
fraus cõmittať in eſtimatiõe precij/in diuiſione lucri ⁊c.
Ne forte colonus pauper (q̇ adhuc medietateꝫ precij ex
prima emptiõe qua medietatẽ pecoris emit: teneť ſocio:
nec valẽs emere pecus) in diuiſiõe in hoc fraudeť ꝙ pe/
cus minori p̄cio q̄ valeat eſtimeť: vt ſic ſocius abũdans Du.12.
illud retineat ꝑ minori precio dato. ¶ Dubitať duodeci MM
mo de cãbijs: vtrũ in cãbio cõmittať vſura. Pro quo no
tandũ poſt Anto. ⁊ Ange. ꝙ tripliciter põt fieri cambiũ.
Qñq; reale: vt cũ ꝑ moneta aurea recipio argenteá: aut
pro moneta vni⁹ generis recipio monetá alteri⁹ generis
⁊ ſimul currũt datio vni⁹ monete/⁊ receptio alterius: in
tali cãbio nõ cõmittiť vſura: etiá ſi plus vel minus iuſto
datur aut recipiť: q2 nõ eſt ibi mutuũ. Põt tñ eſſe iniuſtũ
lucrũ: ſcꝫ qñ valor monete verus hincinde nõ ſeruatur:
ſed plus vel minus dať: ⁊ ſic recipiẽs hmõi lucrũ ad re/
ſtitutionẽ tanq̄ lucri iniuſti teneť. Si tñ cãpſor oꝑas ſu/
as impẽdit tenẽdo bancũ ⁊ familiá: facitq; labores et ex/
pẽſas/cõparãdo diuerſi generis monetas: ⁊ trãſferẽdo
cũ ꝑiculo de loco ad locũ: ꝑ his põt accipe moderatũ lu
crũ ⁊ recõpenſam: ſicut in vẽditione merciũ: qm̃ talis cõ
tract⁹ cãbij vicin⁹ eſt ꝯtractui vẽditiõis ⁊ emptiõis. Qui
ṽo nec operá/nec laborẽ impẽdit: non põt ſine pctõ acci
pere lucruꝫ. Gr̃a exẽpli. Florenus valet vigintiocto ſoľ.
hallť. cãpſor tenẽs bancũ dat ꝑ floreno vigintiocto ſoľ.
minus duob⁹ hallť. quos lucrať ꝑ ſuis oꝑa ⁊ labore. Silr̃
ter ſi quis ab eo petit vnũ florenuꝫ pro denarijs/recipit
xxxviij ſoľ. ⁊. ij. hallť. nõ eſt vſurari⁹: nec iniuſte lucratur.
Alius ṽo puta carnifex in macello: aut caupo vini: ſeu pi
ſtor vẽdens panes in foro acq̇rit paruá moneá denario/
rũ ⁊ hallť. ⁊ vellet poti⁹ hr̃e aurũ: venit ad eũ aliq̇s volẽs
cãbire florenũ: ſi tũc mercator ille vult recipe ſilr̃ lucruꝫ
ſicut cãpſor: iniuſtũ eſt: q2 nullá operá vel laborẽ aut ar/
tẽ impẽdit: ⁊ teneť ad lucri reſtitutionẽ: niſi ꝑ labore nu
merandi pecuniá aliq̇d recipet: qđ vtiq; minimũ foret: ⁊
forte al's libẽter impẽderet vt haberet aurũ. Un̄ patet ꝙ
licitũ eſt cãpſori recipe lucruꝫ ex cãbio qđ alteri minime
licet. ¶ Scdo modo fit cãbiũ per lr̃as: vt q̇s hꝫ pecuniá
in certo loco: puta centũ aureos quos vellet trãſferre in
aliũ locũ: accedit ad cãpſorẽ: tradit ſibi centũ florenos:
recipit ab eo lr̃as ꝑ quas in alio loco recipit. xcv. poſt ali
quos mẽſes. ¶ Dicẽdũ ꝙ cãpſor lucrãdo quinq; nõ cõ/
mittit vſurá: q2 minuit fortẽ: in vſura aũt recipiť vltra for
teꝫ: põt tñ eſſe iniuſtũ lucrũ ſi excedit iuſtũ preciũ pro la/
bore/ingenio/arte/expẽſis ⁊ ꝑiculis trapezite debituꝫ.
¶ Sed q̇d ſi q̇s habet colonie mille ducatos: quos vel/
let trãſferri venetias ad patriá ſuá: inuenit colonie cãpſo
rem habentẽ bancũ venetijs: tradit ſibi pecuniá vt vene
tijs recipiat ad foꝝ ducatoꝝ ⁊ cãbij venetiarũ/vbi plus
valẽt ducati q̄ colonie. Rñdeť ꝙ cõtract⁹ ille põt eſſe li/
citus qñ nõ intẽdit ꝑpter priorẽ traditionẽ hr̃e lucrũ: ſed
tñ ratione patrie: q2 ibi plus valẽt. Res eñ in vno loco
plus valet q̄ in alio: recipit ergo venetijs qđ tradidit co
lonie. Qđ ṽo plus valet qđ recipit: nõ eſt ratione mutui
vel equiualẽtis mutuo: ſed rõne loci. Si aũt ideo pl⁹ reci
peret/q2 terminũ longiorẽ ſolutioni p̄ſtaret: iá eſſet vſu/
ra. ¶ Tertio modo fit cambiũ ſine traditiõe pecunie: vt
quis indiget rome pecunia: vadit ad bancariũ petit ſum
má centũ ducatoꝝ/in partib⁹ ſuis puta colonie reſtituen
dam in moneta ibi currẽte poſt ſex mẽſes aut aliũ termi/
nũ cõſtituendũ: ⁊ vltra lucrũ cãbij licitũ (exurgẽs ex va/
rietate valoris monetarũ in diuerſis locis/⁊ expenſaruꝫ
ac periculoꝝ/in tranſlatione pecunie de loco ad locũ ⁊c.
que occurrũt in arte cãpſoria) petit aliq̇d: puta de cẽtuꝫ
quinq; vel octo: ſatis manifeſtũ eſt ꝙ cõmittiť vſura: q2
ſperat ex mutuo dato lucrum; et manifeſtior eſt vſura ſi

auger lucrū ꝓpter terminū/ideſt ſolutionis ſtatute ꝓ⸗
lixitatē: vt ſi plus petit addi cētenario: ſi ſtatuitur termi⸗
nus ſolutionis poſt annū: ꝙ ſi ſtatuereť poſt mediū an⸗
nū. ¶ Ex premiſſis multi caſus cambij diſcerni poſſunt:
qm̄ quicquid ſpe lucri ex mutuo accipiť: vſura eſt: ſecus
ſi pro intereſſe. Secus etiam ſi hic tradit vel recipit pecu
niā: aut in alio loco in termino ſtatuto: ⁊ in alia moneta
ſm rationē cābij ſoluēdā: ſi dubitať/vtrū lucreť vel per⸗
dat: vt ſupra dictū eſt de vēditione rei ꝓ pecunia ſm foꝝ
illiꝰ rei in termino ſolutiōis currentē. Et illud cābiū ter⸗
tij generis dr̄ cambiū ſiccū ſm Ange. q: ſiccū eſt a chari⸗
Du. 13. tate ꝓximi: ⁊ ſiccat animaꝫ a gratia dei. Hec de cambijs.
NN ¶ Dubitať tredecimo: vtrū deponēs pecuniā apud mer
catorē vel campſorē cū qua depoſitariꝰ negociať: poſſit
aliq̄d recipere vltra ſortē ſine vitio vſure. Reſpōdetur:
ſi deponit per modū ſocietatis: ⁊ ſtat periculo capitalis
lucri ⁊ dāni: poteſt recipere partē lucri: vt. ſ. dictū eſt de
ſocietate: quia ꝓprie nō eſt depoſitū. Si v̄o vult ſuuꝫ ca
pitale eſſe ſaluū: aut deponit in ſpem. i. ꝙ ideꝫ ſibi redda
tur: ſi tunc mercator negociatur cū depoſito ⁊ lucratur:
peccat contra legē depoſiti: nō tamē teneť aliquid depo
nenti de lucro iniuſto: ſicut nec vſurarius ex lucro vſure:
vt. ſ. Si v̄o deponit in numero: vt pecunia eiuſdē nume
ri ⁊ valoris reſtituať ſine diminutione in oēm euentum:
nō poteſt aliquid recipere ſpe lucri: multo minus ex pa⸗
cto: tamen oblatū liberaliter ⁊ gratuito recipere poſſet
Du. 14 ſicut in mutuo. ¶ Dubitať decimoquarto: vtrū liceat re
OO cipere pecuniā ſub vſuris: ſiue vtrū liceat dare vſurā. Et
videtur ꝙ nō: nā qui pecuniā recipit ad vſuram: cōſentit
vſurario in ſuo peccato vſure: volendo em̄ dare vſuram
vult vſurariū recipere: ⁊ ita vult eū peccare: ſed conſen⸗
tiēs pariſicať facienti. Rom. j. Itē dans vſurā dat occaſio
nē vſurario fenerādi: nullus em̄ fenerareť ſi nullus da⸗
ret vſurā: dans autē occaſionē dāni: dānū dediſſe videť:
⁊ hoc ꝑtinet ad rationē ſcandali. ¶ Pro ſolutiōe dubij
notandū eſt poſt beatū Tho. ij ij. q. lxxviij. arti. iiij. ꝙ re⸗
fert inducere aliquē ad fenerandū ⁊ dare fenus ſeu vſu⸗
ram. Nā inducere cōſulēdo/iubēdo vel ſuadēdo ad pec⸗
cādū mortaliter eſt peccatū mortale: niſi id fieret ꝓpter
cauere maius peccatū: vt ſi quis abūdans nollet ſubue⸗
nire in extrema neceſſitate alicui morituro/niſi ſub vſura
inducēdus eſſet vt potius daret ſub vſura/ꝙ vt homici⸗
dium cōmitteret: vt vult Ange. vſura. ij. §. ij. Panor. in. c.
ſuper eodē. de vſuris. Sed illud nō videtur rationabile:
nā nō ſunt faciēda mala vt eueniāt bona. Rom. iij. ideo
ꝓpter cauere malū (qd̄ cauere bonū eſt) nō eſt faciēduꝫ
malum: ergo ꝓpter cauere homicidiū nō eſt cōmittēda
vſura. Unde Alexā. iij. in. c. ſuꝑ eodē. de vſuris. Cum ſcri
ptura ſacra ꝓhibeat pro alterius vita mētiri: multo ma⸗
gis ꝓhibēdus quis eſt ne etiā pro redimēda vita capti⸗
ui vſurarū crimine inuoluať. ¶ Ad id v̄o qd̄ cōmitti nō
debet: nullus debet induci: vn̄ ſicut pro nulla cauſa faci
endū eſt malū: ita pro nulla cauſa inducēdus eſt quis ad
faciendū malū. Et hec eſt opinio Joh. an. in regula/pec
catū. licꝫ Panor. teneat cōtrariū/allegans. c. ſi quod ve
rius. xxxiij. q. ij. vbi Aug. cōſuluit minus peccatū vt eui⸗
tetur maius. ¶ Sed tex. ad oppoſitū eſt: nō em̄ ibi cōſu⸗
luit Auguſtinus adulteriū vt viteť homicidiū: immo di⸗
cit nō eſſe illicitū ꝓ illicito faciendū. Et ſequiť. Si vtrūq̄
nefariū eſt: nō debet alterū per alterum perpetrare: ſed
vtrūq̄ vitare. Verū glo. ibidē dicit. Permittiť minus ma
lum vt euitetur maius. Qd̄ quidē verū eſt: vt patet in lu
panaribus ⁊ in libello repudij/⁊ vſura alienigenarū: in
v. titu. vt. ſ. habitū eſt. Sed longe aliud eſt permittere:
aliud cōſulere vel inducere. ¶ Richar. ꝑſenti diſ. arti. v.
q. vlti. dicit ꝙ ille nō peccat q̄ bona intētione ad inſtātiā
pauperis rogat vſurariū mutuuꝫ dare pauperi: q: ꝙuis
ſciat ꝙ vſurariꝰ recipiet vſurā: hoc tn̄ nō intēdit iſte: quia
potiꝰ vellet ꝙ mutuaret ſine vſura. Rogare tn̄ vſurariuꝫ
vt mutuet: nō eſt inducere ad vſurā: ſed ad mutuū: quod
licet. ¶ Et videtur generaliter ſine exceptione ꝙ in nul
lo caſu licet inducere ad vſurā: vt vult beatus Thomas.
¶ Accipere autē ad vſurā pōt cōtingere dupliciter. Uel PP
ad opus illicitū: vt ad pompā/luxuriam/aut alia illicita
perpetrāda: ⁊ ſic nō licet ſm Rich. vbi. ſ. Hoc em̄ ꝓhibe
tur ꝓpter damnū reipublice ⁊ ad reſtitutionē maloꝝ.
Aut recipit pecuniā ad vſuram ad ſuā neceſſitatē: vel ad
opus rei licite: ⁊ ſic accipiēdo mutuū nō peccat: nō enim
cōſentit directe in vſurā: ſed in mutuū: qd̄ maxime veruꝫ
eſt dū mutuās etiā al's paratꝰ eſt dare ad vſurā/⁊ frequē
ter exercet vſurā: qm̄ ſi paratus nō eſſet dare ad vſuraꝫ:
nullo modo liceret eū inducere. ¶ Ratio ꝑdictoꝝ eſt:
q: ꝙuis nō licet inducere ad pcm̄: licet tn̄ pctō alterius
qd̄ ipſe ſua ſpōte cōmittit: vti ad bonū/nō ad malū: ſicut
ſm Augu. in enchirid̄. c. x. ⁊. xix. deus vtiť pctō hoim ad
bonū. Neq̄ em̄ deus oipotēs (cū ſumme bonus ſit) vl⸗
lo modo ſineret malū fieri: niſi vſq̄ adeo eſſet oipotēs ⁊
bonꝰ vt benefaceret de malo. Sic ergo licet malo vti ad
bonū: nō ad malū. Sic in ſi'li licet vti iuramēto eiꝰ qui ꝑ
falſos deos iurat: in quo tn̄ iurās manifeſte peccat/diui
nam reuerentiā adhibēs idolis. Un̄ Aug. ad publicolā:
Qui vtitur fide illius q̄ per falſos deos iurat: nō ad ma⸗
lū ſed ad bonū: non peccato illiꝰ ſe ſociat q̄ per demonia
iurauit: ſed pacto eiꝰ bono quo fidē ſeruauit. Adducitur
exēplū laban iurātis per deū ſochot. Gen̄. xxxj. ⁊ abime
lech iurantis abrae. Gen̄. xxj. ac romanoꝝ iurantiū iude
machabeo: ⁊ habeť. xxij. q. j. mouet te. ¶ Iteꝫ qui ſoluit
vſurā feneratori iniuriā patitur: ideo nō peccat niſi ꝯſen
tiat facienti: q: nō pati: ſed facere iniuriā pcm̄ eſt. ¶ Pre⸗
terea: iurans ſoluere vſurā teneť adimplere iuramentū:
vt in. c. debitores. de iureiu. ⁊ ꝑ ꝯn̄s licet ſoluere vſuras.
Si'liter licet incidēti in latrones manifeſtare bona q̄ ha⸗
bet: ꝙuis latrones diripiēdo illa peccēt: exēplo decē vi⸗
roꝝ dicētiū ad hiſmael. Noli occidere nos: q: theſauros
habemus in agro. Hiere. xlj. ¶ Et ꝑ hoc ad primā ratio⸗
nem dr̄/ꝙ recipiēs pecuniā ad vſuram nō cōſentit vſura
rio in pctō vſure: nō em̄ placet ſibi acceptio vſure: ſꝫ ma
gis vellet eū nō recipere: nec dādo vſurā/vult vſurariū
recipere: ſed magis permittit. Qd̄ aūt mutuū habere nō
poſſet niſi daret vſurā: vtitur peccato vſurarij ad bonū.
¶ Ad ſcdm̄ dr̄/ꝙ recipiēs pecuniā ad vſurā/nō dat occa
ſionē vſurario recipiēdi vſuras: ſed mutuādi: ipſe autem
vſurarius ſumit occaſionē peccādi ex malicia cordis ſui.
vn̄ ſcandalū paſſiuū eſt ex parte ſua: nō actiuū ex ꝑte re⸗
cipiētis mutuū: ipſe em̄ petēdo mutuū petit rem licitā: ⁊
ita nō eſt ibi ex ꝑte recipiētis factū nō rectuꝫ: ⁊ ꝑ ꝯn̄s nō
ſcādalū actiuū. Propter ſcandalū autē paſſiuū acceptū
nō datū oportet deſiſtere ab actu bono ⁊ recto. ¶ Dubi Du. 15.
tatur q̄ndecimo: vtrū iurās vſuras dare teneať iuramen QQ
to. R̄ndetur ꝙ ſic: nā iuramentū qd̄ ſine interitu ſalutis
ſeruari pōt ſeruādū eſt: pōt aūt vſura dari ſine pctō. Ha⸗
bet tn̄ ſic iurās duplex remediū. vnū ꝙ petat abſolutio⸗
nē a iuramēto: ſcdm̄ ꝙ pōt poſt dationē eā repetere offi⸗
cio iudicis. Qd̄ ſi iurauit neq̄ petere relaxationem iura
mēti: neq̄ repetere: pōt denūciare iudici: q̄ ex officio de⸗
bet cōpellere vſurariū ꝑ cēſuras eccl'iaſticas ad non exi⸗
gēdū recipiēdas ⁊ ad reſtituēdū receptas. c. tuas. de vſu
ris. Si v̄o etiā iurauit nō denūciare: nō teneť iuramēto:
q: illicitū eſt. Nō em̄ potuit ſe obligare cōtra bonū chari
tatis ⁊ diſpoſitionem euāgelij. Si peccauerit in te frater
tuus ⁊c. ſequiť. Si te nō audierit ⁊c. dic eccleſie. Funda
re aūt ſe debet denūcians ſuꝑ peccato creditoris ⁊ ſalu⸗
te aie eius: vt ſua denūciatione emēdeť: ⁊ nō ſuꝑ ꝓprio
cōmodo: vt dicit Panor. in. c. allega. tuas. ¶ Dubitať ſe⸗ Du. 16.
decimo: vtrū liceat vſurarijs vēdere ⁊ ab eis emere. Pro RR
reſpōſione premittende ſunt alique diſtinctiones. Nam
queſtio poteſt intelligi ſpecialiter de pignoribꝰ que ex la
pſu temporis peruenerūt ad vſurarios loco capitalis et
vſure. Uel generaliter de q̄buſcūq̄ emēdis ⁊ vēdendis.
Uel generaliꝰ an aliq̄d recipi poſſit ab vſurarijs/ſiue ꝑ

modū doni mere liberalis:ſiue per modū cōtractus pꝛo
aliquo retribuēdo. ¶ Scđo pōt intelligi q̄ſtio de vſura-
rio nihil aliud habēte niſi q̄ per vſurā acq̄ſiuit: vt cōiter
ſunt iudei apud nos:q̄ nec laboꝛibꝰ:nec negociatiōe aut
induſtria aliq̄d acquirunt:quoꝝ oīa bona obligata ſunt
reſtitutioni. Uel pōt intelligi etiaꝫ de vſurarijs q̄ pꝛeter
lucrū vſurariū habēt aliqua iuſte poſſeſſa : puta acq̄ſita
per iuſtā ſucceſſionē hereditariā aut iuſtā negociationē
laboꝛis vel induſtriā:que bona nō ſunt obligata reſtitu
tioni:niſi quatenus bona vſuraria nō ſufficerent reſtitu
tioni faciēde. Itē aut ꝑ hmōi receptionē ab vſurario vſu
rarius reddiť impotēs ad plene reſtituendū vſuras aut
nō. ¶ Rememoꝛandū eſt etiā ꝙ de trāſlatione dominij
lucri vſurarij in vſurariuꝫ/duplex eſt opinio doctoꝝ. Et
ppō.1. per has diſtinctiones varie reſpōdendū erit. ¶ Et p̄mo
de pignoꝛibꝰ eſt hec ꝓpoſitio. Emēs aut dono recipiens
pignoꝛa ſciēter per vſurā acquiſita/teneť ad coꝝ reſtitu
tionē dn̄is ſuis:ſicut emēs rapta vel furto alienata: ⁊ ħ
ſm opinionē ꝓbabilē tenētē ꝙ in his nō transfertur do-
miniū. Patet:quia eadē eſt ratio in his ſicut in iſtis. Naꝫ
⁊ ſanctꝰ Amƀ appellat vſurā rapinā .xiiij.q.iij.§. ſi quis.
Nō eñ pōt quis vēdere vel donare rem nō ſuā ſiue alie-
nā:nec eā pōt aliquis hmōi emere aut recipere:niſi velit
dn̄o ſuo reſtituere. Res aūt per vſurā acquiſite/nō ſunt
vſurarij:ſed eius qui vſuram dedit:apud hūc eñ manet
rei dominiū. Pōt tñ ſic emēs repetere a dn̄o rei ſoꝛtē ſeu
pecuniā mutuatā vel eā retinere. Idem de pecunia et re
quacūꝗ acquiſita per vſurā:q: nō transferť dominiū il-
larū in vſurariū:vt ꝓbat Henricus de haſſia in ſuo trac.
de vſuris.c.xxxvij.vt habitū eſt.ſ.in fine arti.j. ¶ Et hec
cōcluſio veritatē habet ſm hāc opinionē/ſiue vſurarius
ſit in ſoluēdo ſiue nō. Res eñ aliena in ſpecie debet re-
ſtitui ſuo dn̄o:hoc eſt eaipſa q̄ alienata eſt:ſi extat ⁊ non
in ſuo valoꝛe. Si autē teneret opinio oppoſita ſcꝫ ꝙ do-
miniū trāſferť:dicendū erit de pignoꝛibus hmōi ſicut de
ceteris vſurarij bonis reſtituēdis. ¶ Diciť notāter/ſciē-
ter:qm̄ ſi recipiēs ignoꝛaret recepta foꝛe vſuraria duran
te bona fide nō teneret ad reſtitutionē: poſtꝙ vͦo ſciue-
ppō.2. rit reſtituere tenebiť/ſicut in furto. ¶ Scđa ꝓpoſitio.
Ab vſurarijs licet recipere per vēditionē/aut liberalē do
nationē ea in quibꝰ habēt dominiū:dūmodo per hec nō
reddunť impotētes ad vſuras plene reſtituendum. Pa-
tet:quia cū illoꝝ habēt dominiū poſſunt ea alienare/ſi-
ne tñ iniuria ⁊ dāno pꝛoximoꝝ. Sed per hāc alienationē
non fraudať pꝛoximus:q: adhuc habet vſurarius vnde
ſatiſfaciat plene ꝓximo: quē vſuris iniuſte aggrauauit.
Et verū eſt hoc:niſi ea q̄ emūt vel recipiūt recepta eadē
in ſpecie ſm modū loquēdi canoniſtarū.i. eadē idētitate
numerali ſint acquiſita ꝑ vſurā:illa eñ nunꝗ licet reci-
pere:ſicut dictū eſt de pignoꝛibꝰ pꝛecedēti ꝓpoſitiōe ſm
Coꝛo.1. opi.ꝙ in vſura non transferť dominiū. ¶ Ex illa ꝓpoſi
SS tione ſequiť ꝙ ſerui vſurarioꝝ q̄ nō vtiliter ſeruiunt vſu
rarijs:puta acquirēdo ſuis laboꝛibꝰ tantū quantum reci
piūt:vt ſunt qui ſeruiūt vſurarijs ad pompā/vanitateꝫ/
ſuperfluitatē aut voluptatē:nō poſſunt ab eis recipere
mercedē laboꝝ ſuoꝝ:dum per hmōi receptionē vſurarij
reddunť impotētes ad plene reſtituēdū:vt ſunt vſurarij
nihil habētes niſi acquiſita ꝑ vſurā:puta q̄ tenenť ad re
ſtitutionē oīm ſuoꝝ bonoꝝ:ſi vͦo recipiūt tenenť ad reſti
tutionē receptoꝝ:nō quidē vſurarijs:ſed illis q̄ dederūt
vſuras:vt.ſ.q.ij.huius diſ. Secus ſi ſeruiūt vtiliter in re
bus honeſtis:ita ꝙ cōmodū qđ cōſequūtur ex opere ſer
Coꝛo.2. uientiū:cōpenſatur cū mercede quam dant ſeruiētibus.
¶ Scđo ſequiť ꝙ mutuātes vſurarijs ſciēter ad res inu
tiles:nō poſſunt recipere ab eis ſolutionē mutui:dū per
hāc ſolutionē reddūtur minus ſufficientes ad reſtitutio
nē vſurarū:ſecus ſi vſurarij nō obſtante ſolutione hmōi
ſufficiūt reddere vſuras. Idē eſt de recipiētibꝰ ab vſura-
Coꝛo.3. rijs ex cōtractu vel quaſi vel ex delicto. ¶ Sequitur ter
tio ꝙ pꝛincipes ⁊ rectoꝛes cōmunitatū non poſſunt acci
pere ab vſurarijs nihil habētibus pꝛeter vſuras/mune-
ra/telonea/ꝓpinas/aut cenſum domoꝝ eis locatarū et
ſimiliū. Patet:q: ꝑ oīa hec reddunť impotentes ad ple-
ne reſtituēdū vſuras. Qđ ſi aliq̄d taliū receperint tenen
tur ad reſtitutionē. Sententia eſt etiā beati Tho.in ep̄la
ad dn̄am blancā. ¶ Sequiť quarto ꝙ q̄ remiſſiꝰ emunt Coꝛ.4.
ab vſurarijs nō habētibꝰ niſi bona vſuraria:ꝙ res empta
valet:tenētur ad reſtitutionē illius in quo deficit pꝛeciū
datū a p̄cio iuſto:vt gr̄a exēpli. Emiſti tunicā valētē tres
floꝛenos ꝓ duobꝰ floꝛenis:teneris in caſu ad reſtitutio-
nē vniꝰ floꝛeni. ¶ Sed q̄d de his q̄ vēdunt vſurarijs ne-
ceſſaria vite:vt cibū vel veſtē. Rn̄deť ſaluo melioꝛi iudi-
cio:ꝙ idē eſt de his ⁊ alijs rebꝰ vēdibilibꝰ extra neceſſita
tē extremā:nā nō pōt vēdens recipere mercedē ſi nō ha-
buerit vſurariꝰ niſi acq̄ſita per vſurā. Et q: nō transferť
dominiū mercedis in vendentē: ⁊ q: ꝑ hoc vſurariꝰ red-
ditur impotēs ad plene reſtituendū vſuras. Si fuerit ex
trema neceſſitas:teneť habēs cibū vel veſtē ſibi ex debi-
to ſubuenire:ſm illud Ambꝛo.in lib.de officijs: ⁊ allega
tur in decretis diſt.lxxxvj.c.paſce. Paſce fame moꝛientē.
quiſquis eñ paſcēdo hominē ſeruare poteris: ſi non pa
uiſti:occidiſti. Nec pꝛo illo pōt accipere recōpenſam ab
vſurario/nō plus ꝗ ab alieno nihil habente:q: vſurariꝰ
nō eſt dn̄s rerum quas occupat. ¶ Dubitari hic poſſet:
vtrū diuites teneanť mutuare gratis pauperibꝰ petenti
bus. Similiter dubitari pōt:vtrū pauperes poſſint reci-
pere elemoſynā ab vſurarijs. De his duobꝰ dubijs diffe-
ratur reſpōſio vſꝗ ad diſtinctionē ſequentē cum agetur
de elemoſyna. ¶ Dubitať decimoſeptimo:quomodo re Du.17.
ſtitutio fieri debet ab vſurario:an ſufficiat vſurario obti
nere remiſſionē vſure ab eo qui dedit vſurā:etiā ſi nō ꝓ-
poſuit reſtituere remiſſione nō facta. ¶ Hanc queſtionē
tractat Egidius de roma.ij. quotl.q. xxvij. vnde querit:
vtrū offerēs ſe reſtituere vſuras et nolens reſtituere cuꝫ
poſſit:ſi ille cui debet reſtituere cōdonet : ſit abſolutꝰ vt
nō teneať vlteriꝰ reſtituere. Et eſt caſus ſatis cōis:ꝙ ob-
ligatus ad reſtituēdū nō habēs animū reſtituēdi frequē
ter rogat eū cui reſtituere tenetur vt donet ſeu abſoluat
a reſtitutione. Et rn̄det ſub diſtinctione. Quia aut talis
vſurarius offert ſe reſtituere tm̄ verbis: ⁊ nō exhibet pe
cuniā reſtituendā:neꝗ ita ſe offert vt nō ſit in ſua pote-
ſtate ſe retrahēdi a reſtitutione:ita ꝙ is cui fieri debet re
ſtitutio habeat liberā poteſtatē accipiendi oblatū:ſed ſi-
cut credens ſe nō poſſe habere reſtituendū:remittit ſiue
donat:ſic nō abſoluiť vſurarius a reſtitutione:quia ma-
gis fingit ſe donare/ꝗ ꝙ libere donet. Si vͦo vſurarius
offerret pecuniā reſtituendā:qđ oīno tutius eſſet:aut ta
liter ſe offert(ſi pecuniā nō exhibet)ꝙ tamen ille cui re-
ſtitutio facienda eſt liberā habeat facultatē recipiēdi re-
ſtituendū ſi velit recipere: ⁊ tunc ſpōte ⁊ libere donauit
nō tenetur poſt donationem reſtituere:licꝫ nō habuerit
animū reſtituendi. ¶ Satis cōcoꝛdat Panoꝛ.in.c. cōſu-
luit.de vſur. vbi dicit. Nota libera donatio debiti occaſio
ne mutui/nō pꝛodeſt creditoꝛi habenti intentionē depꝛa
uataꝫ:vt ꝙ al's nō fuiſſet mutuaturus niſi ſperaſſet inde
aliquid cōſequi. Et ſingulariter facit iſte textus ꝙ remiſ
ſio vſurarū etiam liberaliter facta ab eo qui ſoluit: non
pꝛodeſt ipſi vſurario habēti mentē coꝛruptā ⁊ ꝓpoſituꝫ
nō reſtituēdi remiſſione nō facta:qđ intelligit quantum
ad remiſſionē culpe:quia vt dicit in.c.cum tu.eo.ti.nō vi-
deo quō poſſit recte penitere niſi peniteat ſe exercuiſſe
vſurā: ⁊ habeat firmū ꝓpoſitū reſtituēdi: ſi al's remiſſio
nō fuerit facta:licꝫ nō habeat tēpoꝛe remiſſiōis aliq̄d qđ
poſſit reſtituere ſiue vnde reſtituat:qđ oīno verū eſt:qm̄
ſi nō habet firmū ꝓpoſitū reſtituēdi:ſed haberet ꝓpoſi
tum nō reſtituendi ſi non fuiſſet facta remiſſio: illo ꝓpo
ſito ſtante peccat moꝛtaliter:durāte deniꝗ hmōi ꝓpoſi-
to nō poteſt abſolui a peccato. Si tamē pꝛoximus a quo
extoꝛſit vſuras pure ſimpliciter et ſine dolo non circum
uentus remiſit vſuras: ſatiſfactum intelligitur pꝛoximo

vt nihil ei reſtituere teneatur: ⁊ ſi nō deo. Et qđ dictū eſt
de reſtitutiōe vſure: locū habet etiā in alijs reſtitutioni-
AA bus iniuſte acquiſitoꝝ. ¶ Sed qđ de vſurarijs mentali-
bus .i. q̇ receperūt aliq̇d vltra ſortē ab eo cui mutuarunt
principaliter ſpe recipiēdi lucrum ex mutuo: nullo tñ pa
cto interueniēte. ¶ Hic ſunt opi. doc. quos Ange. ꝑ hāc
diſtinctionē cōcordat. Quia aut mutuū recipiēs dat ali-
quid vltra ſortē mere liberaliter / credēs mutuantē hoc
nō exigere aut deſiderare. ⁊ tūc nō tenetur reſtituere de
neceſſitate ſalutis: licꝫ teneatᷣ penitentiā agere: eo ꝙ mu
tuauit ſpe lucri: in quo mortaliter peccauit. vt ſ. habituꝫ
eſt. Aut mutuū recipiēs non dat liberaliter: ſed ideo dat
quia ꝑ ſigna deprehēdit mutuantē ſic velle ſeu habuiſſe
intentionē aliq̇d recipiēdi vltra ſortē: aut dat ne mutuās
al's nō mutuaret: ⁊ tūc teneᷣ mutuās reſtituere: quia eſt
q̄ſi pactū interꝑtatiue. Nec eſt illa datio liberalis: ſꝫ q̄ſi
ſub cōditione coacta: vt dicit Rich in .iiij. diſ. p̄ſenti. arti.
v. q. v. Sic etiā mutuās gratis ſi deprehēdit recipiētē mu
tuū aliq̇d ſibi dare vltra ſortē occaſione mutui: licꝫ ipſe
hoc mutuādo nō ſperauit: teneᷣ reſtituere. Si v̇o credit
eū donare gratis: ſicut ipſe gratis recipit: nō teneᷣ reſti-
tuere: licꝫ alius nō gratis donet ꝙdiu durat bona fides.
Poſtꝙ v̇o ſcit ꝙ nō liberaliter dedit: teneᷣ de extātibus
niſi ꝑ preſcriptionē vel vſucapionē facta fuiſſent ſua: vt
dicit Aſtē. nō aūt de cōſumptis durāte bona fide: ⁊ de h
Dub. vl. ſ. q. v. ¶ Vltimo dubitaᷣ de pena vſurarioꝝ. Rñdeᷣ ꝙ
vſurarij manifeſti vltra penas quibꝰ puniunᷣ a deo: mul
tas penas incidunt a iure inflictas: ſcꝫ infamiā / iuris re-
pulſionē / a cōmunione altaris ⁊ oblationis: priuanᷣ ec-
cleſiaſtica ſepultura: repellunᷣ a ſacramēto penitētie do
nec ſm ſuā facultatē reſtituerint: aut idoneā cautionē de
reſtituēdo preſtiterint: repellunᷣ eoꝝ teſtamēta: extermi
nanᷣ a terra / ſi nō fuerint oriūdi de terra: nō admittūtur
ad petendū vſuras quas ipſi alijs ſoluerūt: dū bonis ce
dunt nō habeᷣ reſpectꝰ ne egeāt vt in alijs debitoribus:
ad modū raptoꝝ ⁊ furū: nō ſolū tenenᷣ reſtituere acqui
ſita ꝑ vſurā: ſed etiā fructum rei ſic acquiſite: quē accepe
rūt vel accipere potuerunt. Sed quis dr̄ manifeſtus vſu
rarius q̇ dictis penis ſubijciᷣ. Rñdetur ꝙ ille qui eſt no-
torius notorietate iuris: puta q: cōuictus vel cōdemna-
tus eſt aut corā iudice ſpōte cōfeſſus. Similiter notoriꝰ no-
torietate facti: puta quia tenet bancū publicū: aut in cu-
bili mutuat omnibꝰ volentibꝰ ad vſurā. Itē qui coram ſa
cerdote in mortis articulo corā teſtibꝰ cōfitetur ſe vſura-
riū: ⁊ mādat reſtitui vſuras / ⁊ reſignat libros: ſi illa tria
ſimul concurrunt: al's ſola confeſſio extraiudicialis non
facit manifeſtum vſurarium. De his latius vide Angelū
in ſumma in ver. vſuraria. ⁊. §. iij. ⁊ ſequeñ. Multa alia
de materia vſure reſcinduntur propter nimiam materie
diffuſionem.

Queſtio. xij.

A VTrum habētes cen-
ſus vel redditꝰ annuos tēporales vel perpe
tuos teneanᷣ ad reſtitutionē hmōi venden
tibꝰ ſeu donātibꝰ. ¶ Quia queſtionis huiꝰ
ſolutio depēdet ex eo an ꝯſtitutio hoꝝ redditū / eorūꝗ
vēditio ⁊ emptio ſiue donatio ſit licita vel nō: Ideo pre-
miſſis terminoꝝ declarationibꝰ pro articulo p̄mo: ſubiū
gētur cōcluſiones declarātes quid liceat in hmōi reddi-
tuū cōſtitutione vna cū reſpōſione ad queſtionē pro ſe-
Arti. I. cundo: in tertio mouebunᷣ dubia. ¶ Quantū ad primū
Nota. I. notandū ꝙ per redditū ſeu cenſum / nihil aliud intelligi
tur niſi ius leuādi ſeu recipiēdi aliquā pecuniā aut pecu
nia menſurabile: vt bladum / vinū: aut aliud ad vſum ho
minis pertinēs de fructibus rerū / bonoꝝ aut perſonarū
Ius q̇d eſt. vt dicit Hēri. de gan. in ſuo tracᷣ. de cōtracti. ca. ij. Et tale
ius nihil aliud eſt / niſi poteſtas iuſte recipiendi pecuniā
vel rem aliam. ¶ Et ſi vltra queris: que res eſt hec pote
ſtas / ſubſtantia vel accidens. Hec queſtio metaphyſica-
lis eſt / parum ꝓpoſito ſeruiens: poteſt tñ dici diuerſimo
de ſm diuerſas opiniones de quidditatibus rerū. Vnde
poteſt primo dici ſm Guil. ockaꝫ / ꝙ ius ſeu poteſtas nō
habet quid rei: ſed tñ quid noīs: non eñ ſignificat rem
vnā: ſed ſignificat hominē: ⁊ res aliquas recipiendas: ⁊
actū aliquē circa ipſum factū: ratione cuius poteſt licite
rem aliquā recipere vel aliq̇d agere vel poſſidere: ita ꝙ
ius vel poteſtas tantū valet / homo potēs licite recipere
vel agere aliquid ex vēditione vel donatione ſibi facta.
Vel ſm alios poteſtas hec nō diſtinguiᷣ realiter ab ha-
bente poteſtatē ſicut nec paternitas a patre: ⁊ ita eſt rea
liter habēs poteſtatē non ſimplr̄: ſed inquantū ꝑ aliquē
actū circa ipſuꝫ factū poteſt iuſte recipere aliquid agere
vel poſſidere. Vel poſſet dici ꝙ poteſtas illa realiter eſt
res illa p̄ſens vel futura que eſt ſub dñio alicuiꝰ licite eā
recipere aut poſſidere potētis: ſicut diuitie vñ aliq̇s no-
minaᷣ diues: ſunt res ille exteriores alicui appropriate.
Vel ſm alios dr̄ / ꝙ eſt q̄dā relatio rōnis cōſequēs actuꝫ
rationis vēdendi vel donādi. Ex illo ſequiᷣ ſm allegatū
doctorē / ꝙ aliud eſt ius recipiēdi pecuniā vel rē aliquā:
⁊ pecunia vel res iſta: ſicut aliud eſt ius hereditarium et
aliud hereditas: ⁊ aliud eſt ius agēdi ad certā pecuniaꝫ
vel rem aliā ⁊ aliud pecunia aut res alia: nā vnū eſt cor-
porale: ſcꝫ hereditas / pecunia ſeu res alia. Hereditas eñ
eſt res hereditaria: puta pecunia / agri / domus ⁊ ſilua. Al
terū v̇o ſcꝫ ius hereditariuꝫ aut recipiēdi pecuniā ⁊c. eſt
res ſpūalis .i. includēs aliqđ ſpūale / actū ſcꝫ ratiōis. Qđ
ſic intelligo / ꝙ illi termini ius ad rē: ⁊ res ipſa nō ſignifi
cant preciſe idem: ꝓpter qđ vnus verificaᷣ de aliquo de
quo alter nō verificaᷣ: vt de filiofamilias vere dr̄ ꝙ ha-
bet ius ad hereditatē: ⁊ tamen nondū habet hereditateꝫ
paternā. Et reddituarius habet ius leuandi cenſum etiā
ante terminū: ⁊ tñ tunc nō habet pecuniā in termino le-
uandā. ¶ Scđo notandū ꝙ non tm̄ res corporales: ſed Nota. 2. B
etiā ſpūales (ſm modū ſupradictū) vēdi poſſunt ⁊ emi-
⁊ ſeparatim vnū ſine alio. De rebꝰ corporalibꝰ: vt vino /
pane / terra / domo ⁊c. manifeſtū eſt. De incorporalibꝰ pa
ter: q: ius ſtillicidij in alieno ſolo: ſimiliter ius trāſeūdi per
agrū alterius ſeu ducendi riuū aque per pratū alteriꝰ ⁊c.
vendi pōt ⁊ emi. ¶ Supponiᷣ etiā ꝙ oīs res precio eſti
mabilis / cuius habeᷣ dominiū: ⁊ cuius vſus eſt bonus:
pōt vēdi ⁊ emi: ex dictis. q. x. ¶ Diciᷣ / precio eſtimabilis
ꝓpter res vere ſpūales: vt grā ⁊ ſacramēta ⁊ his annexa
Res autē pōt precio eſtimari: inter quā ⁊ preciū cadere
pōt ꝓportio equalitatis ſm relationē vtriuſꝗ ad vſum
humanū: hinc qm̄ nulla eſt ꝓportio pecunie ad gratiaꝫ:
grā vēdi nō pōt: vt dr̄. q. de ſimonia. ¶ Dicitur / cuius ha
beᷣ dominiū: q: res aliena vendi nō poteſt: nā in vēditio
ne vēdens tranſfert dominiū rei vēdite in ementem: ſed
nō pōt transferre in aliū qđ ipſe nō habet. ¶ Diciᷣ / cuiꝰ
vſus eſt bonus: quia res cuiꝰ nullus vſus bonus eſt ven
di nō poteſt. ¶ Vltimo aduertendū ꝙ aliud eſt querere Nota. 3.
vtrū cōſtitutio redditū ſm ſe ſit licita: ⁊ vtrum ſit licita
cuilibet ꝑſone. Sic aliud eſt q̄rere an liceat hr̄e ꝓpriū: ⁊
an liceat vniuerſaliter cuilibet habere ꝓpriū. Qđ enim
ſm ſe eſt illicitū: nulli pōt eſſe licitū: nō tñ econuerſo: ſtat
eñ aliq̇d ſm ſe eſſe licitū: ⁊ tñ alicui eſſe illicitū: ſicut cō-
trectare pecuniā ſm ſe eſt licitū: nō tñ eſt licitū fratri mi-
nori. Primo igiᷣ inueſtigādū vtrū ſimpliciter ⁊ ſm ſe li-
citū ſit conſtituere ſeu habere redditꝰ. Deinde in dubijs Arti. 2.
cui ſit licitū habere ⁊ vti reditibꝰ. ¶ His preuijs p̄mit- Cōcl. I. C
tuntur alique cōcluſiones preparatorie ad ꝯcluſionē re
ſponſalē ad queſtionē: ⁊ eſt hec p̄ma. In omnibꝰ rebus
quarū vſus pōt a dominio ſeparari: redditꝰ annui pecu
nie / vini / bladi ⁊ aliarū rerū / certi vel incerti poſſunt lici
te cōſtitui. Huic queſtioni conſentit Henri de haſ. parte
ij. ſui tractatꝰ de cōtrac. c. iiij. Declaratur primo cōcluſio
poſtea ꝓbāda. ¶ Dicitur / in omnibꝰ rebus quarū vſus
ſeparabilis eſt a dñio: quales ſunt res quaruꝫ vſus non
eſt earū cōſumptio: q: in illis que vſu cōſumuntur: vt eſt
nuda pecunia: cuius vſus eſt earū diſtractio. Itēꝫ cibus
et potus:

et potus: et quecūꝙ non auferunt homini vtilitatem: niſi
cū diſtrahunt aut conſumunt: nō poteſt cōſtitui redditus
qm̄ redditus manere nō poteſt re in qua ꝯſtituit cōſumpta
quia ius leuandi aliq̄d de eo qđ non eſt: nihil eſt: nō em̄ po-
teſt aliq̄d leuari de eo qđ nihil eſt: ideo in rebus q̄ vſu con-
ſumunt: nō poteſt fundari aut cōſtitui ius leuandi aliquid
Concl. 1 annuatim. ❡ Ex q̊ ſequit/ ꝙ in nuda pecunia in vino col-
lecto in cellario aut bladis in granario repoſitis ⁊ ſimilibꝰ
nō poteſt cōſtitui redditus. Patet: q̇a talia nō habēt vſum
2 a dn̄io diſtinctū. ❡ Seq̄tur ſcđo ꝙ in rebus penitus inuti-
libus humano vſui/ nō poteſt redditus cōſtitui: quia de il-
3 lo qđ nihil affert: nihil leuari poteſt. ❡ Sequitur tertio/ ꝙ
non ſemꝑ in rebus equalis valoris poteſt equalis cenſus
conſtitui. Patet: q̇a in domo. 100. flo. poteſt cōſtitui ⁊ non
in. 100. flo. q̇a nō in pecunia. ❡ Dicit vniuerſaliter in om-
nibus rebus talibus: q̇a nō eſt cura an ſint res immobiles:
vt agri/ prata/ domꝰ/ ſtagna/ nemora: ſiue mobiles/ vt aīa-
lia: puta oues/ boues/ ſerui ⁊ ancille ⁊ hmōi: oīa enim hec
poſſunt afferre fructū preter ſui conſumptionē: et ita poteſt
cōſtitui ius leuandi aliq̄d de fructibus eorū. Verū de ꝑſo-
nis hominū quidā volebāt vertere in dubiū pro eo ꝙ per-
ſona humana naturaliter eſt libera: et ita obligari non de-
bet alteri. Sed hoc nō ꝓcedit: quia manifeſtū eſt ꝙ ſeruitꝰ
merito peccati iuſte eſt introducta. Deniꝙ hō liber ſeipm̄
ſponte vēdere poteſt: vt habet Deut. xv. ⁊ Exo. xxj. et ſeip-
ſum obligare alicui ⁊ facere cenſualem ad dandū ſingulis
annis certā ſummā de opa ſua ⁊ his q̄ lucrat vltra ſuā ne-
ceſſitatē dn̄o aut hoſpitali ſiue monaſterio aut priuate per-
ſone: et ita cōſtituere redditū in ꝑſona ſua habito reſpectu
ad opas ſuas: aut etiā ad dandū librā cere vel aliq̄d hmōi:
ſicut ſit quotidie in fraternitatibus. Oportet tamē ſm̄ pre-
miſſa ꝙ ꝑſona in qua cōſtituit redditꝰ potēs ſit et idonea
ad ſoluendum de ſuo labore et induſtria: vel aliunde hmōi
redditus ſine defectu neceſſarioꝝ vite proprie/ et ſine detri-
mento rationabilis et cōgrui ſtatus ſui. Similiter non ſo-
lum conſtitui poſſunt redditus in bonis corporalibus: ſed
etiam in bonis incorporalibus: vt in iure recipiēdi aliqua
vt habens ius recipiēdi annuatim centū flo. de aliquibus
bonis poteſt in iſto iure conſtituere redditum decē flo. aut
amplius: poſſet em̄ decem flo. ex illis centū obligare alteri
vt eos recipiat. ❡ Item nihil refert vtrum cenſus cōſtitua-
tur in certa ꝑſona vel incerta/ vt cōitate aliqua: dummodo
cōmunitas habeat perſonas ſic vt dictum eſt: qualificatas
Poteſt itaꝙ cōſtitui redditus in vniuerſitate ſeu cōmuni-
tate ciuitatis/ ville/ religionis/ aut eccleſie ſiue collegio ſi-
cut in domo vel in agro. Eſt nāꝙ vniuerſitas talis tāꝙ res
immobilis et quodāmodo ꝑpetua: ⁊ ſi nō quoad ꝑſentiū
hominū durationē: tamē quantū ad cōtinuā ſucceſſionē: ſi-
cut dicimus fluuiū eundē manere ꝓpter aquarū ſibi ſucce-
dentiū in eodē alueo cōtinuationē. Et ſicut ꝑ deſtructionē
domus ꝑ incendiū: et agri per alluuionē: et ſimilium: dimi-
nui vel omnino perire poteſt redditus in eo fundatus: ita
et ꝑ depauperationē aut deſtructionē alicuius vniuerſita-
tis ꝑ tranſlationē/ fugā vel mortem naturalē aut violētam
vel aliunde/ diminui poteſt redditus in vniuerſitate con-
ſtitutus vel omnino perire. ❡ Dicit etiā in cōcluſione/ pe-
cunie/ vini ⁊c̄. quia nihil refert an redditus ſit pecuniarum
vel aliarū rerū pecunia menſurabiliū: oīa em̄ illa noīe pe-
cunie intelligunt. Unde Aug. Totū quicq̄d hoīes habent
in terra: oīa quoꝝ dn̄i ſunt: pecunia vocatur/ ſeruus/ vas/
ager/ arbor/ pecus: q̇cq̄d horū eſt pecunia dicit. Ideo aūt
pecunia/ pecunia vocata eſt: quia antiqui quod habebant
in pecoribus habebāt: et habet infra. q. iij. totum. Oia em̄
hec in pecuniā reſoluunt et pecunia cōparant. ❡ Dicit vl-
timo certi vel incerti: q̇a nō refert vtrū in bonis mobilibꝰ
vel immobilibus aut ꝑſonis cōſtituit redditꝰ certe ſumme
pecunie vel bladi ⁊c̄. vt. x. libre annuatim aut. x. modij fru-
menti: aut. x. plauſtra vini: aut certa quota crementi vel la-
borū aut ꝓuentuū. vt tertiā vel quartā partē: ſicut ioſeph
ꝯſtituit partē cremēti pharaoni, Gen̄. xlvij. Similiter non
refert an cōſtituant in certis bonis vel i incertis. In certis
vt in certa parte et mēſura terre ſignata: vel in perſona aut
domo noiata. Aut in incertis: vt in omnibꝰ bonis alicuius
hois/ monaſterij vel cōitatis. ❡ His declarationibꝰ ꝑmiſ- D
ſis/ ꝓbatur cōcluſio auto. et ratiōe. Auto. vete. teſta. Nā in
ve. te. cōſtitute ſunt ſacerdotibus et leuitis primitie ⁊ deci-
me: tam de frumētis ꝙ aīalibus. vt habet Exođ. xxij. Leui.
xxvij. Nūeri. xviij. vbi clare dn̄s cōſtituit et deputauit Aa-
ron ſacerdoti ⁊ filijs ſuis decimas/ ꝑmitias/ oblationes/ ⁊
pecunias. et Deutero. xij. ⁊ alibi. Similiter in no. te. j. Co-
rinth. ix. Qui in ſacrario operātur: de his q̄ in ſacrario ſunt
edunt: et q̇ altario deſeruiūt cū altario participāt. Ex q̇bus
patet manifeſte. ꝙ redditꝰ licet incerti: ſcilicet decimarum
primitiarū/ oblationū cōſtituti ſunt in bonis filiorū iſrael:
et perſonis quos reddere tenebant ſacerdotibus ⁊ leuitis
Probat etiā ꝯcluſio ratiōe: nā habens plenū dn̄iū in agro/
vinea/ domo ⁊c̄. poteſt illud donare alteri ſeruata aliq̄ por-
tione (rei vel valoris fructuū eius) annue recipienda: ſed
hoc faciendo cōſtituit redditū recipiendi ab eo ex bonis ſu-
is alteri traditis: g̊ cōcluſio vera. Cōſequētia eſt manifeſta
Minor patet ex terminis: nā redditus eſt ius leuandi ali-
quid de fructu alicuius rei. Reſeruās ergo ſibi ius leuādi
hmōi/ cōſtituit redditū in re fructifera. Maior ꝓbatur per
illā maximā Johan. cācell. tract. de ꝯtra. par. j. ꝯſi. vltima.
Unicuiꝙ fas eſt vti re ſua ꝓut ſua: hoc eſt dictu: fas eſt vni-
cuiꝙ re ſua vti ſicut voluerit: niſi obuiet legitima ꝓhibitio
in quo caſu res iam nō dicit ſua. Nā res đr ſua: q̄ eſt in eius
facultate ⁊ dominio ad diſponendū et agendū cū ea ꝓ ſuo
libito. Poteſt g̊ habēs dn̄iū rei ipſum in aliū trāſferre gra-
tis: vel ꝑ cōmutationē pro aliquo recipiēdo: ⁊ hoc vel rem
totam vel eius partem ſimpliciter vel cū appoſita cōditio-
ne: nec ſolā rem ipſam et eius dominiū: ſed etiam vſum rei
retento ſibi dominio: vel ecōuerſo/ dominio rei retento ſi-
bi vſu ſiue fructu eius: ⁊ hoc vbi vſus a dominiū eſt ſepara-
bilis. Iſta maxima fundamētū eſt iuſticie in omni iuſta dā-
natione aut ꝯmutatiōe: vt patet ex ſupra dictis. Poteſt er-
go q̇libet partē rei ſue dare alteri: et partem ſibi reſeruare.
Et ſicut dicit de re ipſa: ita de eius fructu ⁊ valore. Pōt igi-
tur rem donare alteri et partem fructuū eius ſibi reſeruare
Quilibet em̄ eſt moderator et arbiter rei ſue: et hoc mani-
feſtum eſt in locatione domus aut agri ad tēpus: vel here-
ditarie emphiteote ꝓ certa parte fructuū aut eius valore.
Itē habēs bona immobilia importātia annuatim. c. dedu-
ctis expēſis: is poteſt illa donare petro ſub hac cōditiōe vt
det annuatim Johāni. x. Qđ ſi negligēs fuerit iohānes re-
cipiet ipſa bona: ⁊ hoc faciēdo cōſtituit redditus. x. flore. a
Johāne de his bonis leuandos. Antecedens patet: q̇a po-
tuit a ꝑncipio dare totū Johāni ſimpliciter vel ſub cōditio-
ne: ergo etiā in caſu quo nō ſoluant ei decē a petro: habet g̊
in caſu Johannes ius leuādi. x. de bonis hmōi in termino
ſtatuto annis ſingulis: et in caſu in quo petrus ſoluere ne-
glexerit bona iſta recipere et poſſidere. Item aliq̇s poteſt
dare ꝓprietatē fundi ſui alicui cōitati vel monaſterio: ⁊ re-
ſeruare ſibi partē fructuū ad vitā vel ꝑpetuo ſibi et heredi-
bus ⁊ ita ius reſeruatū/ eſt redditus (in fundo quē dedit)
cōſtitutus. Et qđ dictū eſt de agris: ſimiliter veritatē habet
in q̄libet re cuius vſus nō eſt eius cōſumptio: q̇a nulla eſt
ratio diuerſitatis q̄re poriꝰ in re vna/ ꝙ in alia: et ꝑ hoc pa- Cōcl. 2.
tet veritas cōcluſiōis. ❡ Scđa ꝯcluſio. Redditꝰ legitime E
cōſtituti: poſſunt ꝓ pecunia vēdi ⁊ emi. Probat: q̇cq̇d po-
teſt ꝑcio taxari pōt ꝓ pecunia vendi ⁊ emi: ſed redditꝰ ſiue
ius leuandi. x. de talibꝰ bonis pōt taxari pecunia. g̊. Conſe-
quētia nota. Minor patet: q: ius recipiēdi. x. de tali fundo
nōnihil valet. Affert em̄ magnā vtilitatē tēporalē habenti
ipſum. ſ. recipiēdi. x. annis ſingulis. Nec valor eſt infinitus
quia nō eſt maior ip̄o fundo in quo conſtitutus eſt: et fun-
dus nō eſt infiniti valoris: ergo pōt precio taxari. Maior
patet: q̇a q̇cq̇d pōt taxari ꝑcio: pōt ꝯmutari pro tali: ⁊ hoc
eſt vēdi. Qđ vo pōt vēdi ꝓ pecunia. patet: q̇a pecunia ſiue
nūmiſma eſt mediū cōmutatiōis vt ſupra habitū eſt; ergo

omne vendibile pōt pecunia vendi. Itē habēs redditus ꝑ aliū cōſtitutos poteſt eos vendere: ergo etiā cōſtituens eos pōt vendere. Antecedēs cōceſſum eſt ab oībus: etiam a doc. ſolēni q̇ ceteris eſt rigidior in redditib⁹ emēdis. Cōſequētia patet: q: nō maius ius habere pōt: habēs reddit⁹ ab alio cōſtitutos/ ꝙ̄ habuit cōſtituēs: cū talis totū ius habeat mediate vel immediate a p̄mo cōſtituēte redditus: puta ſi quis cōſtituit redditū in bonis ſuis: poteſt illum donare petro: ergo etiā poteſt eū vēdere petro. Tenet ꝯña: q̇a cuius eſt ius donandi: huius eſt ius vendendi. Itē donatari⁹ poteſt vēdere reddit⁹ ſibi donatos: ergo ⁊ donās idem potuit. Probatur ꝯña vt ſupra: q: nō pōt maius ius habere ī re donata/ ꝙ̄ habuit is q̇ donauit. ergo. Ex iſta cōcluſione ſequiꝫ corollarie ꝙ nihil refert in emptiōe et venditiōe redditū. Ad hec panor. in. c. in ciuitate. de vſuris: vtrū ſint de nouo vel olim cōſtituti: dum tamē legitime cōſtituunꝫ: patet: quia ſicut olim ita ⁊ nūc poſſunt legitime conſtitui. Et ideo ſicut olim: ita ⁊ nunc emi ⁊ vendi: q̇a habēs ꝓprietatē et plenū dn̄iū pro quolibet tp̄e ſui dn̄ij/ pōt re ſua vt placet vti. Si ḡ olim potuerūt habētes dn̄ium rei in ea cōſtituere redditus: ita et nūc. Et ſicut olim poterāt illos vendere ac emere: ita ⁊ nūc. Et dictū eſt notanter legitime: quia ſi conſtituerētur in fraudē vſure: ſicut nūc non licet: ita nec olim licuit. Quō aūt poſſunt ꝯſtitui in fraudē vſure: aut in fraudem vendi et emi: partim ex dictis: et partim patebit ex dicendis. Nec em̄ ſm apl̄m circūuenire debet q̇s ꝓximum in negocio. j. Theſſa. iiij. ¶ Tertia cōcluſio. Sicut in re ſepa-

Cōclo. 3. F rabili ab vſu redditus pōt ꝯſtitui legitime/ emi ⁊ vendi ad certū vel incertum tēpus: ita etiā poteſt ꝯſtitui emi et vendi ꝑpetuus. Prima pars ꝓbaꝫ quantū ad ſingulas particulas. Primo ꝙ cenſus poſſit cōſtitui/ eſt concluſio prima. Item ꝙ ꝯſtitut⁹ poſſit vēdi ⁊ emi eſt cōcluſio ſcd̄a. Qȫ vero poſſit ad tēpus cōſtitui: patet ſimiliter ex p̄ma ꝯcluſiōe. poteſt em̄ q̇s obligare bona ſua vt vſq; ad terminū tēporalem annuatim reſpōdeāt partē fructuū ſibi vel alteri: ⁊ nō poſt terminū deſignatū: ſicut pōt fruct⁹ integros (vel partem eorū) alteri ad certos annos donare vel vendere: vt ex predictis patet. Qȫ vero poteſt cenſum ſiue redditū ad tēpus cōſtitutū vendere ⁊ emere: patet: q̇a ibi poſſunt eē oīa ad emptionē legitimā req̇ſita/ ſcꝫ ꝑſonarū ꝯtrahentiū idoneitas: vt plenū dn̄iū in vendente: ⁊ facultas recipiendi in emēte. Merx ſcilicet ius recipiēdi redditū cōſtitutū. Preciū iuſtū et donatio vtriuſq; cōditionalis: do ſi des: de quibus ſupra. q. x. circa p̄ncipiū. Oia hec patēt p̄ter q̄rtum: ſcꝫ preciū iuſtū: ⁊ hoc declaraꝫ. Nā poteſt p̄ciū adequari merci et cōmenſurari ꝑ reſpectū ad vſum humanū: ergo poteſt eē iuſtū. Tenet ꝯña: q̇a hic eſt iuſticia p̄cij: ſi fuerit adequatū merci: vt ibidem dictū eſt. Antecedēs patet: q: aut reddit⁹ cōſtitut⁹ eſt in parte cremēti/ tertia/ quarta/ vel ſexta ad terminū cōſtitutū: et tūc merx nō eſt certa: q̇a variaꝫ ſm vbertatē et ſterilitatē tēporū. Poteſt tamē eſtimari ad medium ſm cōmunē curſum inter tēpora bona et ſterilia: et eodem modo p̄ciū ita vt ſit eque dubiū an alterū eoꝝ excedat vel deficiat ab eq̄litate. Et talis eſtimatio ſufficit ad eq̄litatē ſiue adeq̄tionē dati et accepti. i. mercis et p̄cij ceſſante alias dolo ⁊ fraude. Dubiū em̄ tale excuſat ineq̄litatē ſi accidat: vt in ſimili habeꝫ in. c. in ciuitate. ⁊. c. nauiganti. de vſuris. vbi excuſaꝫ vendens rem plus ꝙ̄ valeat: dūmodo dubius fuerit: an tēpore ſolutiōis plus minusve valeat. Similiter q̇ nūc tradit pecuniā: licet res tp̄e illo plus valeat: ſi ſit dubius an res tp̄e traditiōis plus vel minus valeat: et hoc ſi ſit eq̄liter dubius in vtrāq; partē. ¶ Si vero reddit⁹ conſtitut⁹ eſt in certa quātitate crementi: vt gr̄a exēpli in. x. vel xx. modijs tritici: q̇a iterū valor eius dubius eſt: eo ꝙ vno tēpore plus: alio minus valet. Si cōſtituiꝫ p̄ciū ad mediū valoris ſm cōmunē hoīm eſtimationē: licet qn̄q; excedat: qn̄q; deficiat: tamē ꝓpter dubiū ad vtrūlibet eſtimatur iuſtum. Si aūt redditus cōſtituiꝫ in certa quātitate pecunie vt. x. flo. ſingulis. x. annoꝝ de tali fundo dandis: tūc ſeruaꝫ eq̄litas/ ſi p̄ciū cōſtituaꝫ. c. flo. q̇a. c. flo. recipiet in. x. annis

Verū q: min⁹ valet res empta q̄ ſubeſt periculo: ꝙ̄ ſi nō ſit ꝑiculū: aut ſi ꝑiculū ſit in aliū tranſlatū: gr̄a exēpli: min⁹ valet redditus cōſtitut⁹ in domo aliqua: ꝙ̄ in agro vel prato quia domus ſubeſt ꝑiculo incēdij/ cui non ſubeſt ager vel pratū. Sic terra in vno loco ſubeſt maiori periculo alluuionis/ guerraꝝ/ ferarū ⁊c. ꝙ̄ in alio: ꝓpter qȫ minus valet in vno ꝙ̄ in alio. Et ꝑ hoc etiā cenſus cōſtitut⁹ in bonis pluribus periculis ſubiectus/ minus valet ꝙ̄ ſi cōſtitueretur in bonis minus periculoſis: q̄m ꝑeunte fundo perit ⁊ cenſus in fundo conſtitut⁹. Et hoc reſpectu poſſet aliq̇d diminui de precio: tantū ſcꝫ quantū aliq̇s reciꝑet ꝓ eo ꝙ in ſe ꝑiculū ſuſciperet: gr̄a exēpli. Cenſus. x. flo. conſtitut⁹ eſt in domo aliqua per. x. annos ſoluēdus: ſi nullū foret periculū: iuſtum preciū eſſent. c. flo. Si vero eſt periculū qȫ iuſto libramine aliq̇s in ſe ſuſciꝑet pro. x. flo. tūc cenſus ille cū ꝑiculo nō valeret vltra. xc. flo. et ita moderandū eſſet preciū ſm quātitatē periculi cū alijs cōcurrentib⁹. Non aūt attendēda eſt dilatio tēporis in quo recipiendus eſt cenſus: q: ſi ꝓpter hoc p̄ciſe aliq̇d iuſto p̄cio detraheretur id fieret in fraudē vſure. Sic em̄ lucrū quereret ex tēporis dilatiōe: ⁊ eſſet ſimile ac ſi mutuarē alicui. c. flo. accepto pignore cū pacto ꝙ in. x. annis redderet mihi. c. flo. qȫ eſt manifeſta vſura. ¶ Simi- G liter poteſt vendi ad tēpus incertū vt ad vitam hominis. quod ꝓbaꝫ: quia q̇s poteſt emere fundū vel domū ad vitam ſuā: ergo etiā cenſum in eo cōſtitutū. Tenet cōſequentia: quia nō eſt maioris valoris cenſus ꝙ̄ fundus. Sed antecedens patet: et eſt cōis practica et ab oībus conceſſum. Item q̇s habēs bona fructifera poteſt alteri donare: vt ſingulis annis leuet de fructibus earū quartā partē: vel certā quotā fructuū vel pecuniā eq̇ualētē. Manifeſtū eſt ꝙ donatarius poterit illud ius ſibi donatū alteri vendere: ergo cōcluſio quoad hāc clauſulā vera. Sic et primo donās ius tale leuandi tantū ad vitā donatarij/ poteſt illud vendere per illam maximā. Cui cōpetit ius dandi aliq̇d vendibile: ei cōpetit et ius vendendi. Ius autē illud eſt vendibile: q̇a eſt precio eſtimabile: vt ſupra argutū eſt in ꝓbatiōe ſecunde cōcluſionis. ¶ De iſta parte cōcluſionis quoad redditus ad vitam/ Heinri. de haſ. recitat ratiōes ꝯtrarias doctorū cōtraria opinātiū: et licet tendat ad hoc ꝙ ſcrupuloſum ſit emere huiꝰ cenſus et non expedire rei publice: tenet tamen ꝙ cōtractus in ſe nō ſit illicitus. Unde poſt recitationem dictarū opinionū: coactus ratiōibus vni⁹ opinionis dicit. Quicquid ſit quantū ad contractū emptiōis cenſus ad vitam de expedientia reſpectu reipu. videꝫ ꝙ vtiq; ſm ſe ſit licitus: ita videlicet ꝙ ſine peccato exerceri poſſet: q̇a ſicut apparet ex. c. iiij. ſecunde partis huius tractatus: q̇libet poteſt in re ſua (cenſus capace) cōſtituere cenſum perpetuum vel ad tempus ſolum: vt ad vitam alicuius vel ad aliquos annos: ⁊ hoc cenſum certe quātitatis: vt quartam vel ſextā fruct⁹ rei ſue: vt vinee/ domus vel alteri⁹. Cum ḡ ſicut quilibet poteſt dare rem ſuam et fructum eius ſm totum vel partē cui vult: ita poteſt dare cui vult omnem cenſum quē in re ſua cōſtituit. Videtur etiā cū ſit finiti valoris et determinati: ꝙ vēdere poſſit ſm aliquā eſtimationem iuſtam. Hec Heinri. par. ij. ſui trac. c. iij. primo. ¶ Scd̄a pars H concluſionis/ ſcꝫ ꝙ in re vſu non cōſumptibili cenſus perpetuus poſſit conſtitui/ vendi et emi: probatur: quia redditus perpetuus poteſt conſtitui in fundo aliquo ꝑpetuo ex concluſione prima: nam habēs dominium in re aliqua plenum/ poteſt in re illa conſtituere cēſum illi rei coequeuum. Et ille dicitur in propoſito perpetuus: et ille poteſt vēdi ⁊ emi: ſicut gratis donari. Sicut ⁊ fundus in quo cōſtitutus eſt redditus: vendi poteſt aut emi vel donari. ¶ Preterea ſi redditus perpetuus vendi nō poſſet: maxime ex eo quia non poteſt eſſe qualitas inter datum ⁊ acceptum: ſiue mercem et precium pro eo ꝙ ſucceſſu tēporis incomparabiliter plus in valore proueniet ex redditibus ꝙ̄ ſit pecunie valor pro qua emitur. Ematur (exēpli gratia) redditus vni⁹ floreni pro. xx. flore. in mille annis accipiētur quinquageſies. xx. flo. et ſic ſucceſſu tēporis incōparabiliter magis: ſed hoc

nõ. Tum q: fundo in quo cõſtituitur cẽſus perpetuus/po
teſt aſſignari precium equale: pro quo poterit iuſte vẽdi et
emi: ergo etiam cenſum in eo conſtitutũ: quia cẽſus in fun/
do cõſtituit' nõ põt eſſe precioſior fundo. ¶ Preterea equa
litas precij et mercis nõ eſt attẽdenda ex quantitate eoꝝ in
ſe cõſiderata ſm gradũ nature: vt patet ex dictis. ſ. q. x. ſed
penes gradũ vtilitatis ad finẽ humanũ cõſequendũ deſer
uientis quẽ homines habẽt vel habere poſſunt ex eoꝝ vſu.
Talis aũt gradus eſtimari debet ex cõmuni curſu et cõſue
tudine patrie. Unde tũc eſtimat' precium equale merci: qñ
vendens ſm cõmunẽ curſum tantã vtilitatẽ cõſequi poteſt
ex pcio: quantã emẽs ex merce. Unde ſi quis poterit eme/
re ſm curſum cõmunẽ fundũ: de quo deductis laborib' et
expẽſis haberi põt regulariter fruct' vni' floreni p. xx. flo.
tũc. xx. flo. eſtimant' iuſtũ pciũ cenſus vni' flo. annui: q: iſti
xx. flo. poſſunt tantũ pficere vendenti cenſum: quantũ cen
ſus talis emẽti. Poteſt eñ emens p. xx. flo. emere aliũ fun
dum de q̃ habitur' eſt annue. j. flo. deductis laborib' et ex/
penſis. Ex q̃ patet ꝙ illa ꝯña nõ valet: ſucceſſu tpis incõpa
rabiliter plus puenit de redditib' in valore ꝙ̃ ſit pecunia
illa p qua emitur: igitur nõ eſt eq̃litas inter cenſum et pre/
ciũ: q̃a eq̃litas illa nõ eſt attendẽda ſm oẽs et ſingulos ſuc
ceſſiuos puẽt' mercis: ſed vt dictũ eſt: tã ex gradu vtilitatis
ꝙ̃ ex vſu tam mercis ꝙ̃ pcij habere poſſunt regulariter cõ
trahentes. Qui gradus mẽſurãdus eſt ſm cõſuetudinẽ et
cõmunẽ eſtimationẽ patrie: vt dictũ eſt. Et illa mẽſura nõ
cõſiſtit in indiuiſibili: ſed in medio quodã inter exceſſum
et defectũ habentẽ latitudinẽ vt dictũ eſt. In hac etiã eſti/
matiõe nõ debet attẽdi induſtria ſingularis emẽtis: poteſt
tamẽ attẽdi dãnũ vendẽtis: maxime ſi ad inſtãtiã emẽtis vẽ
dat/alias nõ venditurus vt ſupra dictũ eſt: et ideo additũ
eſt regulariter: et ſm hãc menſurã tantus eſſe põt valor. xx.
flo. numeratoꝝ: quãt' vnius floreni ppetui cenſus: alioq̃n
nunꝙ̃ oppidũ/villa/ager/vinea: et alie poſſeſſiões annuũ
fructũ afferẽtes: poſſent p certa et numerata pecunia emi
aut vendi qđ eſt abſurdũ: quia ſemp emens hmõi ſm cões
cauſas inferioꝝ et ſuperioꝝ: ⁊ ſui ſucceſſores incõparabili/
ter plus pcepturi ſunt ex puentib' poſſeſſionũ emptarum:
Corolľ. ꝙ̃ ſit ſumma pecunie p qua emerũt. ¶ Ex his ſequit' corol
larie: ꝙ non eſt eq̃le preciũ ſimilis cenſus in diuerſis locis:
neq; in diuerſis tẽporib'. Patet: q: fundi in q̃bus ꝯſtituun
tur cenſus: nõ ſunt eq̃lis pcij in diuerſis regiõibus et tẽpo
ribus. Uñ ſi p. x. flo. poſſet emi fundus in certo loco: de q̃
haberi poſſet annuatim valor vni' flo. deductis laboribus
et expẽſis: qđ cõtingere poſſet pPter fecunditatẽ terre/rari
tatẽ et paucitatẽ colentiũ: aut pecunie aut alias cauſas: ibi
decẽ flo. eſſent eq̃le et iuſtũ preciũ vnius flo. cenſus in tali
poſſeſſiõe cõſtituti. Et ſm hoc olim dum minor fuerat nu/
merus populi cultoris terre: cenſus minori pcio cõparabã
tur ꝙ̃ nũc cõparant'. Uñ quondã emebat' vna libra p. xiiij.
in certis regiõib' tãꝙ̃ p iuſto pcio put declaratũ eſt in bul
lis Martini pape ⁊ ſucceſſoꝝ ſuoꝝ ſup his emanatis. Iſta
cõcluſio cũ ſuis pbatiõib' et declaratiõe/eſt de mente dñi
Inno. in. c. in ciuitate. de vſuris. oĩa hec ſentẽtialiter ponẽ
Cõcľ. 4. tis. ¶ Quarta ꝯcluſio. Cõditio facultatis reemẽdi reddi/
3 tũ pro voto emẽtis appoſita: nõ vitiat cõtractũ/ſi cetera ad
iuſticiã cõtract' req̃ſita ſunt paria. Probat' ꝯcluſio: q: ad/
iectio hui' cõditiõis nõ vitiat cõtractũ emptiõis cuiuſcũq;
rei vendibilis: g̃ nec reddit'. Cõſequẽtia nota. Antecedẽs
pbat' auto. ⁊ ratiõe. Auto. le. ve. q̃ fuit diuina. Nam Leui.
xxv. precepit dñs: ꝙ poſſeſſiões vendi deberẽt pcio ſuppu/
tato ſm diſtantiã ab anno iubileo: q̃ poſſeſſio libere reuer/
tebat' ad dños ſuos/ſcilicet vẽditores. Nõ eñ poterãt ven
di niſi vſq; ad annũ iubileũ: ſecus tamen de domib'. Iterũ
ibidẽ precipit'. Terra nõ vendet' in ppetuũ: ſed cũcta regio
poſſeſſiõis veſtre ſub redẽptiõis cõditiõe vendet'. Et infra
de vẽditiõe domus ſubdit'. Qui vẽdiderit domũ intra vr/
bis muros: habebit licentiã redimẽdi: donec vnus implea
tur annus. Si nõ redemerit: ⁊ anni circulus reuolutus fue
rit: emptor poſſidebit eã et poſteri ei' in ppetuũ; et redimi

non poterit etiã in iubileo. hoc ſingulare de domib' in ciui
tatib' muratis. ¶ Ex illis Gerſon elicit tria. Primũ: ꝙ vẽ/
ditio ppetua licita eſt: patet in venditiõe domus intra mu
ros vrbis. Secũdũ: ꝙ vẽditionẽ nõ inficit cõditio redimẽ/
di. Tertiũ: ꝙ ſi emptor poſt. x. vel. xx. annos velit reddere il
lud qđ emit ſuo venditori q̃licũq; pcio: nõ tenet' fruct' me/
dij tẽporis deducere in pcij cõpenſationẽ. Sed di. oppoſi/
tum hui' videt' precipe dñs. dicit eñ. Si vẽditor inuenerit
preciũ ad redimẽdũ: cõputabunt' fruct' ex eo tpe quo vẽdi
dit: et qđ reliquũ eſt/reddet emptori: g̃ fruct' ꝯputãdi erãt
in ſortẽ. Reſpõdet' ꝙ terra pmiſſiõis erat immediate ipſi'
dei: ⁊ iudei ibi habitãtes nõ erant ſicut coloni: et ideo dñs
voluit terrã illã aliter vendi vel alienari: vt dicit lyra in po
ſtilla ibidẽ. Uoluit eñ dñs facere pietatẽ populo ſuo pau/
peri vẽditori. vñ voluit ꝙ vẽditores ſemp poſſent redime
re vendita: ꝙq; fruct' ab emptorib' leuati: ſubuenirẽt em/
ptori in ſolutiõe pcij redẽptionis. Sicut ⁊ voluit: ꝙ poſſeſ/
ſio vẽdita in anno iubileo gratis reuerteret' ad vẽditores.
et hoc dũtaxat in populo ſuo peculiari. Ille autẽ cõditiões
nõ ſunt de natura cõtract' vẽditiõis: nam poſſeſſor domus
empte in vrbe murata empta a dño ſuo: ⁊ infra anni circu/
lum nõ redẽpta: licet emptor nõ cogebat' reuẽdere vẽdito/
ri: poterat tamẽ etiã poſt reuolutũ annũ reuẽdere vẽditori
vel cui voluiſſet: et tũc nõ tenebat' fruct' receptos ꝯputare
in ſortẽ. Uerũ illa iudicialia ve. te. nõ obligant in le. no. niſi
de nouo eſſent precepta. Nec allegata ſunt tanꝙ̃ pnũc obli
gatoria: ſed ad hoc tantũ vt oſtendat': ꝙ emptio rei ſub con
ditiõe reemptiõis nõ eſt de ſe illicita: eo ꝙ aliq̃n a dño pce/
pta: et alludẽs legi diuine olim obligatorie: nihil eñ illici/
tum ex ſe vnꝙ̃ a dño pcipit'. Seq̃tur etiã ex eiſdẽ allegatis
ꝙ res põt vẽdi ad tẽpus: ita ꝙ lapſo tpe redeat ad vẽditorẽ
patet: q̃a ſm legẽ nõ poterãt vẽdi neq; emi poſſeſſiões/ni/
ſi vſq; ad annũ iubileũ. ¶ Probat' etiã ꝯcluſio ratiõe: quia Ar
hec ꝯditio nihil tollit qđ eſt eſſentiale cõtractui emptionis
q̃a nõ obſtãte illa cõditiõe/ibi poſſunt eſſe oĩa ad iuſtã em
ptionẽ req̃ſita: puta emẽs/vendẽs/idonei/merx/iuſtũ pre/
ciũ: ⁊ volũtas plena dandi ⁊ accipiẽdi. Deniq; nõ eſt in gra
uamen emẽtis q̃ ſponte ſe obligat ad reuẽdendũ. Nec ven
dentis: quia in hoc magna pietas exhibet' venditori q̃ atte
nuatus vendit poſſeſſiunculã ſuã vel reddit' ad q̃s redire
põt dño puidẽte: ⁊ fortuna pinguiori arridẽte: qđ alias fie
ri nõ poſſet. ¶ Preterea in ptãte cuiuſlibet eſt ſe obligare
emptori: obligatiõe q̃ nõ eſt lege phibita. Nec illicitum eſt
deducere in pactũ qđ alias nõ eſt illicitũ: vbi pactũ nõ repu
gnat: qđ dicit' pPter donationẽ liberã ⁊ gratuitã: q̃a ſi acce
dit pactũ iam nõ erit donatio libera. Et p hoc in mutuo li/
cet aliq̃d gratuite ſupra ſortem donare: nõ aũt licet paciſci.
Cõcordat pdictis Gerſon ponẽs p regula: ꝙ oĩs cõtract'
quo licite emunt' vel vendunt' reddit' ppetui põt ſimiliter
eſſe licit': ſi eodẽ cõtractu ſimiliter ſe habẽte detur facultas
mutua rem emendi/pſertim in foro ꝯſciẽtie. hec ille. Nec re
fert ſm eũdẽ: ꝯſideratiõe ſeptima trac. ſui de cõtrac. ſi in cõ
tractu venditiõis ⁊ emptiõis pactũ ptãtis redimendi rem
venditã limitet' ad tẽpus certũ vel incertũ. vt grã exẽpli: ſi
datur facultas redimẽdi vſq; ad. x. annos ⁊ nõ poſtea: aut
ꝙ poteſt redimere poſt. x. annos: et non ante: vel ꝙ poteſt
redimere quandocunq; placuerit vẽditori. Et h patet: q: cũ
ꝯtract' poſſit eẽ ppetuus. i. ſine facultate redimẽdi cõceſſa:
qñcũq; illa facultas ꝯcedit': pia eſt et gratioſa ceſſantib' alr̃s
dolo ⁊ fraude vſuraꝝ. Addit etiã idẽ cãcelľ. hãc ꝯſideratio
nẽ. Uenditiõis ⁊ emptiõis ꝯtract' nõ ideo pciſe dr̃ illegiti
mus iure diuino ⁊ naturali: dũ pPter libertatẽ redẽptiõis
vẽdite rei/res ipſa minori pcio vẽdit' vel emit'. Patet hoc:
q̃a mẽſuratio pcij fieri habet ſm ampliationẽ dominij ſup
rem emptã. Cõſtat eñ ꝙ in caſu ꝯceſſe redẽptiõis cedit res
empta emptori in min' amplũ dñiũ: ꝙ̃ ſi nõ poſſet redimi
⁊ ecõtra vẽditor nõ ita plene ⁊ totaliter denudat ſe a dñio
ſue rei quã vẽdit. Si igit' põt pciũ augeri: dũ ius vel dñiũ ẽ
pingui': lati' ⁊ vberi': põt etiã dñio diminuto ⁊ pciũ dimi
nui: p q̃ fac' text' Leuit. xxv. allegat' quãto min' tpis nũera

ueris:tãto minꝰ emptori ꝯſtabit.Cõfirmaẽ.ex cõſideratiõe
locationis ⁊ ꝯductiõis ſibi ſit trãſlatio ſolius vſus retento
dñio.Quis eñ neſciat tẽperari vel augeri ꝑciũ iuxta tp̄is
et vſus cõmoditatẽ maiorẽ vel minorẽ. hec ille. ¶ Deniq̃
res empta/⁊ cũ pacto reẽptiõis: minꝰ valet emptori ꝓpter
facultatẽ redimẽdi reſeruatã venditori. Nõ eñ poterit em/
ptor rem ſub tali pacto emptã tãti vẽdere alteri: ſicut ſi pa
ctũ hoc nõ interueniſſet. Dicit aũt notãter in ꝯcluſiõe.ſi ce
tera ſunt paria.i.nihil ꝑter ꝯditionẽ vel pactũ illud interue
niat qđ cedat in fraudẽ vſurarũ:vel alias vitiare poſſit cõ/
tractũ:ſed ſeruant debite ⁊ rõnabiliter ſubſtãtialia ꝯtractꝰ
vt ſcilicet ibi ſit ꝯſenſus liber vtriuſq̃ vendẽtis ⁊ ementis.
Et ſit ibi merx.ſ.res q̃ emitur ſeu ius recipiẽdi cẽſum.Ema
tur etiã iuſto ꝑcio rõnabiliter taxato ſm valorẽ rei q̃ vẽdit
ſm ꝯſuetudinẽ loci et tp̄is : put ſm rectũ iudiciũ rõnis ex/
pedire(vtriq̃ emẽti ⁊ vẽdẽti ⁊ reip.)iudicat:ita ꝙ ſiat ade/
quatio dati et accepti/ſm ꝓportionẽ ad vſum hoim in quẽ
veniũt:ſeu nata ſunt venire. Sitq̃ vere intẽtio illiꝰ vẽdẽdi
iſtiꝰ emẽdi:nõ ſub colore nominũ vẽditiõis/emptiõis/mu/
tuãdi aut impignorãdi.Qm̃ ſi aliqđ eoꝝ deficit:contractꝰ
nõ eſt licitꝰ:⁊ ꝑſumit in fraudẽ vſurarũ factus.Et maxime
hoc ꝑſumit ſi preciũ nõ fuerit iuſtũ : nec valori rei vendite
ſm modũ dictũ cõmẽſuratũ:aut ſi ex pacto periculũ rei ma
neat apud vendentẽ:quod de natura emptiõis manere de
bet apud ementẽ . nã ꝑiculũ rei ſequit ꝓprietatẽ ſeu domi/
Nota. Z niũ rei.¶ Circa preciũ rei tenet Heinri.de oyta in trac.ſuo
notabili de ꝯtracti.ꝙ ſi ꝓpter adiectionẽ ꝯditionis/ reem/
ptiõis:minus det de ꝑcio:ꝙ res valet ſm rõnabilẽ eſtima
tionẽ:ꝙ ꝯtractꝰ ſit illicitꝰ: q̇a ꝯtra eq̃tatẽ iuſticie ꝯmutatiue
ꝯtra opi. Iohã.Gerſon ſupra recitatã.Et ꝓbat ſic:quia ad
iectio talis cõditiõis nullũ facit ꝑiudiciũ emptori ſm verã
eq̃tatẽ iuſticie ꝯmutatiue:et ideo nõ debet ꝑcio taxari. Vñ
ſi taxat ꝑcio vt minꝰ det/ꝙ̄ ſi ſimpliciter ⁊ ꝑpetuo vẽderet
iam deficit ab eq̃tate iuſticie ꝯmutatiue:et ꝑ ꝯñs ꝯtractꝰ il/
licitꝰ. Añs ꝓbat:q: vel emptor rem emptã obtinebit ꝑpe/
tue ꝓ ſe ⁊ heredibꝰ ſuis:vẽditore nũq̄ ꝑueniẽte ad piguio/
rẽ fortunã:aut al's nũq̄ ꝑ ſe vel heredes ſuos redimẽte:aut
qñq̃ reuẽdere oportebit/ꝓpter adiectionẽ cõditionis ſepe
dicte.Si primũ: ꝯſtat ꝙ tantum habet in tali contractu/ac
ſi conditio non fuiſſet adiecta:et per conſequens conditio
adiecta nullum facit ſibi preiudicium. Si datur ſecũdum :
tunc ſi emiſſet rem iuſto precio:totum ſibi reddit qđ expo/
ſuit:⁊ cũ hoc lucrat fructꝰ de re empta ꝑceptos : qđ ſibi de/
bet ſufficere ſm verã eq̃tatẽ iuſticie ꝯmutatiue. Et ꝑ ꝯñs ſi
minus dat ꝯtractꝰ ex parte illa reddit illicitꝰ:⁊ vẽditor iniu
ſte dãnificat ꝑ hoc ꝙ medio tp̄e defectũ habuit iuſti ꝑcij qđ
ſibi debebat ꝓ re ſua vẽdita. ¶ Et ad rationẽ Gerſon ſu/
pra tactã: ꝙ res empta minꝰ valet emptori ꝓpter ꝯditionẽ
⁊c. Rñdet vno mõ negãdo aſſumptũ:qm̃ obligatio cadẽs
ſolũ in ꝑſonã nõ diminuit valorẽ venalis rei ſicut facit obli
gatio q̃ cadit in rem ip̄am: vtputa rem ip̄am aliq̃ cẽſu vel ſer
M uitio grauãs:ǧ ꝓpter iſtã obligationẽ ꝑſone tantũ res non
minꝰ valet.¶ Sed illã ſolutionẽ q̃ etiã eſt Heinri. de hab.
impugnat ⁊ bene:qm̃ licet talis obligatio nõ facit rem mi/
nus valere in ſe/ꝙ̄ ſi obligatio nõ eſſet:tñ facit eã minꝰ va/
lere emptori:q̇a vt dictũ eſt:emptor cũ illa ꝯditione nõ ha
bet tã plenũ dñiũ ſicut ſine illa. Nec verũ eſt ꝙ obligatio ꝑ
ſone nõ minuit valorem rei: ſaltẽ reſpectu ꝑſone obligate.
Poſſet eñ ꝑſone imponi obligatio aliq̃ ſeruitutis: vel alia
q̃ ipſum ſic grauaret:ꝙ melius eſſet ſibi rem ſimpliciter nõ
hr̄e ꝙ̄ ſic grauari. Poſſet etiã obligatio eẽ talis ꝙ poſſeſſio
illiꝰ rei in duplo minꝰ valeret:ꝙ̄ ſi obligatio illa q̃ in ſuã ꝑ/
ſonã cadit nõ eſſet.Et ꝑ ꝯñs ſm verã eq̃tatẽ iuſticie ꝯmuta
tiue aliq̃s licite poſſet emere rem aliquã cũ tali obligatiõe
in ſuã ꝑſonã cadẽte in duplo remiſſiꝰ.¶ Verũ ǧ eſt ꝙ obli/
gatio ꝑſone q̃ nõ ꝯſequit rem aliquã poſſidendã:illa nõ fa/
cit rem minus valere. Secus de obligatiõe qua ꝑſona obli
gat ꝓpter rem poſſeſſam. ¶ Ideo aliter ſoluit dicẽs:ꝙ li/
cet ſm eſtimationẽ eoꝝ q̃ corruptũ habẽt iudiciũ ſequẽtiũ
iordinatã cupiditatẽ;res vẽdita minꝰ valet emptori ꝓpter

hmõi obligationẽ : nõ tñ ſm rectã rationẽ ſm quã hõ lege
charitatis tenet alteriꝰ onera portare: et alteri ſubuenire ꝓ
loco/tp̄e ⁊ negocijs hoc expoſtulantibꝰ.Et ſic ꝯ legẽ chari
tatis peccat i ꝓximũ:q̇ aliq̇d diminuit de iuſto ꝑcio ꝓpter
obligationẽ adiectã in ꝯtractu:ꝙ res ſine illa obligatione
valeret:attẽto ꝙ dato iuſto ꝑcio:emptor nõ haberet dãnũ
ſed lucrũ: vt ſupra deductũ eſt. ¶ Sed illa ſolutio deficit: Replica
nã nõ peccat emẽs cõtra legẽ charitatis in cõtractu q̇ nihil
minuit de iuſto ꝑcio iuſtũ aũt ꝑciũ rei vẽdite cũ obligatio
ne/minꝰ eſt ꝑcio eiuſdẽ rei vẽdite ſine obligatiõe emẽtis/ꝓ
pter diminutionẽ dñij i re empta ex hmõi obligatiõe:nã ⁊
obligatio illa/pecunia eſtimari põt. ¶ Quis eñ nõ vide/
at ꝙ emẽs poſſeſſionẽ liberã non ſine ꝑcio ſe obligaret ad
reuendendũ venditori ad eiꝰ vota. Similiter obligatꝰ ad
reuendendum / pecunia digna ſe redimeret ab huiuſmodi
obligatione. Et ideo tanto minus valet res cum obliga
tione vẽdita:quãti obligatio eſtimat ſm eq̃tatẽ recte ratio
nis. Nec hoc verũ eſt ꝙ emens rem cũ obligatiõe ꝓ ꝑcio/ꝙ
res ſimpliciter valet ſine obligatiõe/nullũ patit dãnũ. Nã
nõ põt poſtea cũ libuerit alteri vẽdere ⁊ cõ[s]eq̃ ꝑciũ qđ ipſe
dedit:q: nõ põt alteri vẽdere a ſuo vẽditore:niſi cũ obliga/
tione ad reuendendũ ⁊c. ꝓpter quã obligationẽ alter non
daret ꝑciũ qđ valet ſine obligatione. Etiã nõ põt ita libere
vti re empta ipſam colẽdo/meliorãdo:ſicut faceret ſi nõ eẽt
obligatꝰ ad reuendendũ. ¶ Et ideo videt opinio Gerſon
eſſe ꝓbabilior ⁊ verior:licet magis tutum eſſet ⁊ magis pi/
um ſi i ꝯtractu illa obligatio ad reuendendũ/nõ eſtimaret
ꝑcio. Si tñ eſtimat ꝑcio nõ tñ exceſſiuo:ſed tãto/quãto q̇s
ſm rectã rationẽ ⁊ patrie cõſuetudinẽ vellet in ſe ſuſcipere
hmõi obligationẽ nõ peccat in ꝓximũ : niſi ꝓximꝰ eſſet in
extrema neceſſitate:in qua etiã de ſuis ſine ꝯtractu teneret
ei ſubuenire. Rarius tñ illi ꝯtractꝰ ſiunt ex tali neceſſitate:
q̃ nõ aliter poſſit tolli. Nã ⁊ frequẽter diuites et abũdãtes
ſic vendũt: volentes pecunia ad maiora lucra vel cõmoda
vti. Vñ accidit huic ꝯtractui an vendens ſit pauꝑ an abun
dãs:⁊ q̃ occaſiõe rem ſuã ſub hmõi ꝯditiõe vẽdat. ¶ Qui/ Cõcl. 5. N
ta ꝯcluſio ⁊ reſpõſalis. Habẽtes redditꝰ legitime ꝯſtitutos
ex donatiõe/hereditate/aut iuſta emptiõe: nõ tenent ad re
ſtitutionẽ receptoꝝ horũ occaſiõe. Hec ꝯcluſio ꝓbat : nul/
lus tenet ad reſtitutionẽ bonoꝝ ad ſe iuſto titulo veniẽtiũ
ſed redditꝰ legitime inſtituti(de q̇bꝰ cõcluſio)veniũt iuſto
titulo:ſcꝫ donatiõis/hereditatis aut emptiõis ꝑcio iuſto:
ergo. Cõſequẽtia nota cũ maiore. Mino: patet ex ꝯcluſio
nibꝰ ꝑmiſſis. Utrũ aũt cuilibet liceat cõparare hmõi reddi
tus:dicet in dubijs. ¶ Sexta concluſio. Si q̇s ꝯſtituit aut Cõcl. 6.
poſſidet redditꝰ ꝑpetuos vel tp̄ales in fraudẽ vſure aut dã
nũ iniuſtũ ꝓximi:tenet ad refuſionẽ dãni leſe parti. Iſta cõ
cluſio ſatis patet ex ꝑmiſſis.q.ij.huiꝰ diſtin.et ꝑ.c.ſi culpa.
de iniu.⁊ dam.frequẽter allegato. Et hoc de ar.ij. ¶ Quã Artic. 3. O
tũ ad articulũ tertiũ:q̇a varie ſunt opi.doc.in hac materia
ideo vt clariꝰ pateat v̇itas:motiua eoꝝ inquãtũ obuiãt cõ/
cluſionibꝰ ꝑmiſſis ponã ⁊ ſoluã. ¶ Et q̇a primã ꝯcluſionẽ Dub. 1.
oẽs admittũt:ideo dubitat ꝯ ſcđam ꝯcluſionẽ arguẽdo:ꝙ
nõ liceat emere aut vẽdere redditꝰ pecuniaꝝ legitime ꝯſti/
tutos. qđ ꝓbat ꝑmo ſic. Pecunia emi nõ põt:ſed emere red
ditꝰ pecuniales eſt emere pecuniã: ǧ redditus pecunia emi
nõ poſſunt. Cõſequẽtia nota. Maior ꝓbat. q: ꝯtra naturã
⁊ rationẽ nũmiſmatis eſt vt ſit terminꝰ emptiõis. Nam nũ
miſma inuẽtũ eſt vt ſit mediũ ꝯmutatiõis ⁊ nõ terminꝰ.v.
Ethicorũ. Et ideo vt arguit doctor ſolẽnis. viij. qđli.q. iij.
qñcũq̃ tradit pecunia tãq̄ extremũ ꝯmutatiõis / emptio/
nis ſcꝫ et vẽditiõis:et nõ tanq̄ mediũ mutuo tradit : ideo
ſpes accipiẽdi aliq̇d ꝓ iſtius pecunie traditiõe vſura eſt:ſi/
ue tota ſimul accipiat poſt lapſum tp̄is:ſiue ꝑ quotam ali/
quã ſingulis annis intentiõe plus recipiẽdi :ſiue ꝑ ſe: ſiue
ꝑ ſuos heredes: vſura eſt. Minor ꝓbat: q̇a nihil aliud eſt
emere redditꝰ pecuniarũ:ꝙ̄ per pecuniã iam ſemel datam
emere pecuniã ſucceſſiue recipiendã. ¶ Item in tali cõtra
ctu vẽdẽs nullam rem tranſfert in ementẽ:ſed ſolũ ſe obli/
gat ad certã penſionem;ergo nõ eſt verus cõtractꝰ emptio

nis ꝛ venditiōis. Tenet cōſequētia: q̄a in omni ꝯtractu em
ptionis dñium alicuius rei tranſfertur in ementē. Antece/
dens patet: quia nec fundum: in quo cōſtituit̄ cenſus: nec
vſum eius vendēs tranſfert: q: vtrūq; cum eius dominio
manet apud vendentē: nec pecuniá ſucceſſiue recipiendá:
quia illa nō eſt: nec tota eſt in poteſtate vendētis. ¶ Item
cenſus vēditiōis incōparabiliter excedit preciū. Similiter
merx vēdita incerta eſt et preciū certū: q̄ omnia repugnát
iuſte emptiōi. ¶ Si dicit̄ ꝙ ius recipiēdi de tali fundo an/
nuatim tantá pecuniá transfert̄. ¶ Cōtra: q̄rit̄ q̄d ſit illud
ius: aut eſt pecunia recipiēda ꝛ ſtat argumētū: aut fundus
vel pars eius: ſed hoc nō: quia nō trāſfert̄ in ementē vt ar/
gutū eſt. Nec eſt ipſe vendens: q̄a iſte eſt perſona libera vt
ſupponit̄ que nō debet obligari. Deniq; tūc deſinente per
ſona vendētis: nihil iuris maneret ementi ad leuandū cen
ſum. Et ꝑ hoc videt̄ ꝙ venditio cenſus nō ſit niſi contract⁹
mutui: quo datur pecunia numerata ꝛ certa alicui: vt ſuc/
ceſſiue reddat̄ dato fundo vel re alia ꝓ pignore. Et ꝑ cōſe/
quēs q̄cq̄d accipit̄ tꝑis ſucceſſu ſupra ſortē: vſura ē. ¶ Ad
iſta licet facile rn̄deri poſſit ex declaratis: tamē ad maiorē
veritatis indagationē: rn̄detur breuiter ad ſingula. ¶ Ad
Rñſio. Ad. 1. primū breuiter poteſt negari minor: ſcilicet ꝙ emere reddi
tus eſt emere pecuniá. qm̄ dictū eſt in p̄mo notabili: ꝙ ali/
ud eſt reddit⁹: aliud pecunia. Qm̄ redditus eſt ius recipiē
di pecuniá q̄d eſt vēdibile: ꝛ emibile. ſicut ius ſtillicidij vel
traſeundi ꝑ terrá alterius: vt ibi declaratū eſt. Et ad proba
tionē patet falſum eſſe q̄d aſſumit̄: ſcilicet ꝙ nihil aliud eſt
emere redditū q̄ꝫ pecuniá ꝛc̄. nec ꝓbat̄. ¶ Sed q̄d de ma/
iori qua dicit̄: ꝙ pecunia emi nō poteſt: et ꝙ nō poteſt eſſe
terminus emptiōis et vēditiōis / ſed mediū: qm̄ hoc eſt cō/
tra naturá et rationē nūmiſmatis ꝛc̄. Licet illa maior ſi eēt
vera nō foret ꝯtra cōcluſionē: tamē de eius veritate modi/
cum videndum eſt. Et p̄mo dicitur ꝙ nō eſt verū / ꝙ ſit con
tra naturá nūmiſmatis: ꝙ ſit terminus emptiōis: q̄a aurū
et argentū nō monetatū eſt eiuſdē nature ꝛ ſpeciei cum nū
miſmate: et tamē emi poteſt et vēdi. ¶ Preterea ſi per ter/
minos venditiōis ſeu generalius cōmutatiōis intelligitur
datū ꝛ acceptū a cōmutantib⁹: certū eſt ꝙ in omni vēditio
ne pecunia eſt terminus: q̄a data ab emente et accepta a vē
dente. Sicut merx ecōuerſo datur a vendente ꝛ accipit̄ ab
emente. Preterea q̄d aliud eſt dare ꝓ vna moneta aliá alte
rius generis eq̄ualentē: vt ꝓ aurea argenteá vel ecōuerſo
q̄ꝫ aurū emere ꝓ argēto vel ecōuerſo. ¶ Preterea ſi vēde/
re eſt trāſferre dñiū alicuius rei in aliū pecunia mediáte: vt
ſupra diffinitum eſt: tunc tranſferēdo dñiū pecunie mee in
alium / ꝓ pecunia alterius vere vendo pecuniá. q̄a etiá pe/
cunia res aliqua eſt: q̄a q̄d nulla res eſt: nihil eſt ſm̄ Aug.
j. de doctrina chriſtiana. Et iuſte ſi ſeruat̄ eq̄litas inter da/
tū et acceptū. vnde ita iuſtū eſt pecuniá ꝓ pecunia ꝯmuta/
re eq̄tate valoris vtriuſq; ſeruata: ſicut rem pro re. Et ſicut
vſura ꝯmittit̄ in mutuo pecunie pro pecunia: ita in mutuo
rei. exēpli gr̄a: granoꝝ aut vini ꝓ grano aut vino. Vn̄ nihil
refert ad iuſticiá ꝯmutatiōis vtrū termini ꝯmutatiōis ſint
res alie a pecunia vel pecunia. Vn̄ ſi trado pecuniá vni⁹ mo
nete / ꝓ pecunia alteri⁹ monete eiuſdē valoris: iuſta ē cōmu
tatio: vocet̄ q̄cūq; noīe placuerit / ꝑmutatio / cābiū ſiue vēdi
tio vel emptio. Variatio em̄ noīm tantū nō iuſtificat: neq;
mutat ſubſtātiá ꝯtract⁹: neq; eius circūſtátias q̄bus manē
tib⁹ manet eius iuſticia vel iniuſticia. Et q̄ꝫuis pecunia ſit
terminus in cōmutatiōe ſeu venditiōe rei ꝓ pecunia: nihilo
minus eſt mediū cōmutandi rem pro re: q̄d nō eſt intelligē
dum ꝙ in vna cōmutatiōe rei ꝓ re / pecunia ſit medium: q̄a
dum immediate res ꝓ re cōmutat̄: nō interuenit pecunia.
Sed eſt mediū acq̄rendi rem ꝓ re ꝑ diuerſas cōmutatiōes
gr̄a exēpli: habeo bladum et volo ꝓ eo habere vinū: vēdo
bladum ꝓ pecunia. ecce vna ꝯmutatio. Et ꝓ pecunia emo
vinū: ecce alia ꝯmutatio: in quarū vtraq; pecunia eſt termi
nus. Et per hunc modum pecunia eſt mediū cōmutatiōis
rei ꝓ re. Verū ſi venditio ſtrictiſſime ſic diffinit̄: eſt tranſla
tio dñij alicuius rei / q̄ non eſt pecunia: in aliá pecunia me/
diante: tunc ꝯmutatio pecunie pro pecunia nō eſt vēditio:
ſed vel cambiū vel cōtractus inominat⁹. Verūtamē in om
ni venditione ſic diffinita: aut pecunia erit vnus terminus
venditiōis: aut in venditiōe erit vnus tantū termin⁹: ſcili/
cet res vēdita. Sed quare potius datū dicatur termin⁹ q̄ꝫ
acceptū: cū tamē idē ſit datū et acceptū reſpectu diuerſorū.
Gratia exēpli: Res vēdita datū eſt venditoris / et acceptū
emptoris: ſicut p̄ciū datum eſt ab emptore / acceptū a ven/
ditore. Reſpōdeat qui cōcluſionē noſtrá negat. ¶ Ex quo
patet ꝙ ratio illa q̄ a nōnullis magnipendit̄: nulli funda/
mento innitit̄: ſed in terminoꝝ impoſitiōe laborat. ¶ Per Ad. 2.
hoc ſolutū eſt ſecundū argumentū q̄d querit cuius rei do/
miniū transferat̄. Et patet ꝙ dñiū reddit⁹ ſcꝫ iuris recipiē/
di annuatim tantū de his bonis vel ꝑſonis in quib⁹ cēſus
conſtituit̄. ¶ Et cum ibi replicat̄: querēdo: q̄d ſit illud ius
q̄d transfert̄. Reſponſum eſt ſupra arti. j. ꝙ ius illud plura
importat. ſ. ꝑſoná ementis fundū: pecuniá recipiendá: per
ſonam vendētis: ꝛ cōuentionē inter eos factá: que eſt con/
ſenſus voluntatū ſigno exteriori expreſſus. Ratiōe quorū
omniū emens poteſt iuſte recipe ſuis tēporib⁹ cenſum con
ſtitutū. Ius ḡ tale nō eſt aliq̄d vnū. nec habet q̄d rei: ſed q̄d
nominis. Significat tamē multa ratiōe quoꝝ facultas re/
cipiendi cenſum (que fuit in vendēte) transfert̄ in ementē.
Q̄d etiá ibi addit̄ ꝙ ꝑſona libera nō debeat ſeu poſſit obli
gari: improbatū eſt ſupra in. j. arti. Et vt clauus clauo retū/
datur: quero q̄d emit̄: dum ius ſtillicidij aut trāſeundi per
agrū alicuius aut ſeruit⁹ aliqua in cōitate ville vel in perſo
na emitur ꝛ multis ſimilibus: q̄ tamē poſſe vendi ꝛ emi nul
lus eſt q̄ negat. Et q̄d ibi reſpondent: admittát etiá in caſu
noſtre ꝯcluſionis. Similiter de veteribus cenſib⁹ ꝓ funda
tionibus eccleſiarū: aut reipub. cōſeruatiōe ꝯſtitutis quas
nullus reprobat: nec poſſe vēdi negat: idē argumētū locū
habet. ¶ De alio ꝙ pecunia leuáda ſucceſſiue incōparabi Ad. 3.
liter excedit preciū. Dicendū vt nunc dictū eſt: ꝙ pecunia
ſucceſſiue recipienda nō emit̄: ſed ius recipiendi. Quod li
cet det facultatē recipiendi ſucceſſiue incōparabiliter plus
q̄ꝫ preciū: non ꝓpter hoc eſt infiniti valoris: alioq̄n et fun/
dus / ager / vel pratū ꝛ cetera ꝓpter fruct⁹ ſucceſſiuos (q̄s
ſm̄ communē curſum nature affert) eſſent infiniti valoris.
De q̄ ſatis dictū in ꝓbatiōe tertie cōcluſiōis. ¶ Q̄d etiá ar Ad. 4.
guit̄ ꝙ merx incerta eſt: et preciū certū: q: incerta eſt quáti/
tas reddit⁹ ſubleuádi ꝛc̄. Iam dictū eſt ꝙ pecunia ſubleuá
da nō emitur: nec eſt merx: ſed ius ſubleuádi ꝛc̄. ꝛ hoc ius
ita certū eſt ſicut p̄ciū. Etiá ius illud transfert̄ in ementē: ſi
mul ꝛ p̄ciū in vēdentē / ſaltē ita fieri poteſt. Nec tamē opor/
tet ad hoc ꝙ ſit iuſta venditio: ꝙ ſit equa certitudo mercis
et p̄cij: ſicut nō req̄rit̄ ꝙ vtraq; ſint p̄ſentia: immo ꝙ ſint in
rerū natura. Pōt em̄ q̄s emere fruct⁹ decē annorū ex agris
certis dato p̄cio in prōpto: ꝛ tamē tunc non ſunt fruct⁹ in re
rū natura. Similiter poteſt merx eē p̄ſens: ꝛ p̄ciū expecta/
ri ꝑ plures annos ſoluēdū. Non ergo repugnat nature cō/
tract⁹ vēditiōis: nō equa certitudo p̄cij ꝛ mercis. ¶ Ad il/
lud q̄d in ꝯcluſione ſeu replica ꝯcluſionis vere addit̄: ꝙ in Ad. 5.
ꝑſona libera cenſus ꝯſtitui non poſſit: alioq̄n deficiēte ꝑſo
na / deficeret cenſus: hoc vltimū ꝯcedit̄. Ná generaliter de
ficiente illo in q̄ ꝯſtituit̄ cenſus: deficit cēſus ipſe: vt decla
ratū eſt in declaratione p̄me ꝯcluſionis. Ius em̄ recipien/
di aliq̄d de eo q̄d nihil eſt: et ip̄m nihil eſt. Et ꝑ h̄ ſoluit̄ q̄d
addit̄: ꝙ vēditio reddit⁹ non ſit niſi mutuū q̄ dat̄ pecunia Ad. 6.
nūerata: vt ſucceſſiue reddat̄ dato fundo vel re alia pro pi/
gnore. Negandū eſt em̄ ꝙ ſit mutuū: ſed eſt realis emptio
qua emit̄ ius leuádi annue de tali fundo vel re alia fructiſe
ra talē pecuniá. Nec fundus vel res illa dat̄ ꝓ pignore. Ná
de ratiōe pignoris eſt: ſi pign⁹ perit: perit abſq; culpa eius
cui impignorat̄. i. creditoris: nihilominus tenetur debitor
ſoluere debitum. Item ſi creditor ob non ſolutionē debiti
vendit pignus poſt debitá denunciationē minori p̄cio ta/
mē ſine fraude: debitor tenet̄ ſoluere illud q̄d reſtat. Et ge/
neraliter periculū pignoris manet apud debitorem: ſimili/
ter ꝛ caſus fortuiti: niſi aliter conuentū fuerit. Sed in em/

ptione reddituſ conſtituti in re aliqua periculum redditus:
et ꝑ cõſequẽs rei in qua fundatꝰ eſt:tranſit in ementẽ: ſicut
generaliter periculũ rei empte tranſit in emptorẽ. Jta ſi pe
rit res:perit et cenſus:vnde res illa non eſt pignus. Simili
ter ſi venditor cenſus relinquit fundũ vel rem in qua fun
datur cenſus:liberatꝰ eſt a cenſu. Sic ſi emens cenſum ob nõ
ſolutionẽ cenſus tollit fundũ:ſolutus eſt:licet minus vale
at ꝙ p̄ciũ qđ dedit/ceſſante dolo ⁊ fraude venditoris. Si
cut ſi q̈s ſimpliciter emit fundũ aliquem:nõ eſt fundus ille
pignus.q̈a periculũ eius nõ manet apud venditorẽ:ſed ſeq̄
tur rem ipſam:et ideo q̈cq̈d lucratur ſuum eſt:nec tenetur ad re
ſtitutionẽ. Et hec differẽtia bene notãda eſt vt diſcerni poſ
Corolla. ſit inter mutuũ ⁊ vẽditionẽ. ¶ Ex q̈ ſequitur ꝙ ſi in emptiõe
cenſus addunt fideiuſſores vel pignora ad hoc vt cenſus
ſoluatur in caſu quo res (in quibꝰ cõſtituꝰ eſt) perirent aut
deteriorarentur:etiã ſine culpa venditoris: cõtractꝰ eſt illici
tus:⁊ de fraude vſuraria vehemẽter ſuſpectus. Nã pereũ
te fundo/non eſſet vnde cenſus redderetur. Et ergo obliga
tio ad tũc reddendũ cenſum/eſſet obligatio ad reddendũ
aliquid de eo qđ nõ eſt. Item in tali cõtractu res in qua cõ
ſtituitur cenſus:magis habet rationẽ pignoris. In nullo em̄
differt a pignore:niſi forte in ſolo noie/vendo/impignoro
Et ideo ſi q̈d accipitur vltra quantitatẽ pecunie tradite:reſti
tuendũ eſt:aut in ſortẽ cõputandũ. Verũ ſi fideiuſſio ſit ad
hoc ꝙ cõtractꝰ ſeruetur:puta ꝙ talis cenſus de illis bonis ſol
uatur:aut ꝙ bona in debita cultura ſeruentur:licitꝰ eſt ↄtra
ctus:ſed tũc pereuntibus bonis/ceſſat obligatio fideiuſſio
Dub.2. nis. ¶ Scđo dubitatur cõtra cõcluſionẽ tertiã et primã eius
R partẽ/approbantẽ emptionẽ reddituũ ad vitã. ¶ Arguitur
ſic:cõtractus ille quo emitur redditꝰ ſoluẽdus ad tẽpus in
certũ:puta ad vitã emptoris: eſt reſolubilis in cõtractum
manifeſte vſurariũ:ergo eſt vitioſus ⁊ in fraudem vſurarũ
inuẽtus. Cõſequẽtia nota ex ſupra habitis. Antecedẽs pro
batur:q̈a ↄtractꝰ ille ſimillimus eſt huic in quo fieret pactũ
de dando alicui centũ flo.vt recipet poſt.xj.annos centũ et
xj.flo.q̈ eſt manifeſte vſurarius. Antecedens ꝓbatur.pono ꝙ
aliq̈s emat.x.florenorum redditꝰ ad vitã ſuã pro.c.flo.⁊ viuat
xj.annis:tunc pro.c.flo.q̈s dedit recipet.cxj.flo.in.xj.annis
nec refert quãtũ ad vſurã:ꝙ dans.c.flo.recipit.cxj.flo.ſuc
ceſſiue ſingulis annis.x.q̈a maior pietas fieret vendenti:ſi
emens totã ſummã expectaret vſq; ad.x.annũ:et tunc acci
peret.cxj. Qđ aũt ſit ſimillimus:patet:quia nulla apparet
hic differẽtia. ¶ Preterea ↄtractui emptiõis redditꝰ ad vi
tam accedit ſpes ⁊ expectatio recipiẽdi vltra ſortẽ:q̈ eſt vſu
ra. Tenet ↄña:q̈a ſola ſpes recipiẽdi vltra ſortẽ facit vſura
rium:ſm illud Luce.vj. Mutuũ date nihil inde ſperãtes
Antecedẽs patet:q: emẽs redditꝰ ad vitã: ſperat viuere vl
tra tẽpus in q̈ recepturꝰ eſt ſortẽ:⁊ ita recipe vltra ſortẽ. Nã
ſi certꝰ eſſet ſe nõ victurũ vltra tẽpus q̈ recepturꝰ eſt ſortem
potius vellet pecuniã ſuã ſiue ſortẽ in aliquo loco ſecure re
poſitã ſucceſſiue ↄſumere:⁊ in poteſtate ſua ſeruare/ꝙ hu
iuſmodi vitaliciũ emere:⁊ ſe vtẽdi tota ſua pecunia ꝓ libi
to poteſtate priuare. ¶ Vnde vt videtur tota ratio huiõi em
ptiõis eſt ſpes recipiẽdi ſucceſſiue vltra ſortẽ. Suo modo
cõtractꝰ ille illicitꝰ videtur ex parte vendẽtis. Nam vendens
cupit de alieno gratis recipe:ſperans emptorẽ cito moritu
rum.nã certũ eſt ꝙ vendẽs ſi noſſet emptorẽ diu vltra rece
ptionẽ ſortis ſue viuere:nõ venderet tales redditꝰ:niſi ma
gna neceſſitate ↄpulſus. ¶ Preterea cũ i tali ↄtractu eque
dubiũ ſit:an emens lucretur: an vendẽs: q̈d eſt aliud in hoc
caſu ſibi mutuo cõſentire ꝙ vtrũq; ad fortunã ponere: an
lucretur vel perdat. Et ꝑ hoc ſimiles ſunt ludentibꝰ ad taxil
los: et ponẽtibꝰ ad fortunã/q̈s eorum lucretur. Sed ludus
eſt cõtractꝰ illicitꝰ vt infra dicetur.q.ſequẽti:igitur et contractꝰ
Rñſio. de q̈ ſermo:q̈a de ſimilibꝰ ſimile eſt iudiciũ. ¶ Ratiões il
Ad.1. le eque et plus militãt cõtra redditꝰ ꝑpetuos:ꝙ cõtra vita
S licia:ſic em̄ nominãtur redditꝰ empti ad vitam. Reſpõdetur
igitur ad primã:negãdo antecedẽs ꝙ cõtractꝰ ille ſit reſolu
bilis ⁊ ſimillimus manifeſto vſurario. Magna eſt em̄ in
ter illos duos cõtractus:de quibꝰ arguitur:differẽtia cum
vnus ſit mutuũ:alius ſit vera venditio. Nam emens vita
licia emit redditus cõſtitutos in certis bonis mobilibꝰ vel
immobilibꝰ/aut perſonis q̈ ſubſunt periculo bonorum in q̈
bus cõſtitutꝰ eſt:hoc eſt emit ius recipiendi annuatim ad
vitã ſuã de bonis huiõi vel ꝑſonis talem ſummã pecu.que
ſi periclitantur perdit redditũ. Sed tradẽs ſimpliciter cẽtũ
florenos: vt recipiat ex pacto. cxj.ſiue ſimul ſiue ſucceſſiue
nihil refert:pure mutuat:nec emit aliq̈d qđ ſubſit periculo
et magis haberet apparentiã in redditu ꝑpetuo vbi emẽs
longe plus recipiet ꝑ ſe vel heredes:ꝙ ſit p̄ciũ datũ. Et eq̄
liter poſſet argui de emente pratũ vel agrũ.c.flo.quem vel
qđ locaret alicui annue pro.v.flo. Nõ eſt vſurariꝰ: ꝙuis re
cepturus eſt vltra ſortẽ totũ qđ recipiet poſt curſum.xx.an
norũ. Eſſet tamẽ vſurarius ſi mutuaret.c.flo.vt in triginta
annis recipet.cl. ¶ Ad ſecundũ: ꝙ cõtractꝰ ille ſit ſpe reci Ad.2.
piendi vltra ſortẽ. Rñdetur diſtinguẽdo de noie ſortẽ:q̈a vel
per ſortẽ intelligitur preciũ datũ: et tũc dicitur ꝙ ſpes recipien
di de re empta vltra ſortẽ nõ facit vſurariũ; nec cõtractum
emptiõis illicitũ. Nã in iuſta emptiõe tam emens ꝙ vẽdẽs
ſperat lucrũ ſeu cõmodũ cõſequi ex huiõi cõtractu: alioq̈n
nõ cõtraherẽt. Nã emens deſiderãs mercẽ:niſi ſperaret ma
ius cõmodũ ex merce ꝙ ex pecunia quã tradit: nõ emeret:
nec vendẽs venderet niſi ſperaret lucrũ ex precio. Sed ſpe
rare lucrũ ex mutuo vſurariũ facit. Vnde notãter dicit do
minus. Mutuũ date.nõ dicit: vendite. Si vero ꝑ ſortẽ ali
cuius intelligitur illud qđ ſuũ eſt: vel qđ ſuo iure ſibi debetur
tunc negatur ꝙ emens vitaliciũ poſt emptionẽ recipiẽs red
ditus emptos/quãtũcũq; recipiat vltra preciũ datum: re
cipiat vltra ſortẽ:q̈a quicq̈d recipit/recipit ratiõe ſortis:q:
ratione ſui iuris qđ emit ad recipiendũ annue talem cen
ſum de tali fundo cõitate vel monaſterio aut ꝑſona ⁊c̄. Si
cut emens fundũ tꝑis ſucceſſu longe magis recipit ex fru
ctibus fundi:ꝙ ſit preciũ datũ:non tamẽ recipit vltra ſortẽ
quia de ſuo recipit qđ iuſte emit. Sic ſi q̈s emit agrũ et lo
cat eũ venditori ꝓ annuo cenſu hereditarie tãq̈ emphiteo
te:qđ vtiq; iuſte poteſt:lõge plus recipit ꝙ ſit p̄ciũ ſucceſ
ſu tẽporis/ſine nota vſure. ¶ Qđ vero additur de vẽdito Ad.3.
re ꝙ cupit de alieno gratis recipe:q: ſperat emptorem cito
moriturũ. Reſpõdetur:neutrũ oportet: licet vtrũq; fieri poſ
ſet:ſed hoc accidit cõtractui. Poteſt em̄ vẽdẽs ⁊ debet ſim
plici oculo velle vẽdere redditũ cõſtitutũ ad tẽpus vite em
ptori pro iuſto precio:⁊ tunc nõ cupit gratis recipe de alie
no. Cupit em̄ accipere preciũ dignũ ꝓ redditu ſuo: q̈ eq̈ua
let precio accepto:ſiue emens diu viuat:ſiue cito moriatur
Nec oportet valere qđ ſequitur:ſi sciret illũ diu victurũ:et vl
tra preciũ datũ recepturũ nõ venderet ⁊c̄.quia vendẽs red
ditꝰ ꝑpetuos indubitãter nouit emptorẽ vltra preciũ datũ
recepturũ:et tamẽ vẽdit nõ ſemꝑ neceſſitate cõpulſus: ſed
maiori cõmodo motus: quia nouit ꝑ preciũ datum maius
cõmodũ procurare/aliq̈d vtilius emẽdo aut vẽditũ redi
mendo:vel alias pecuniã ad maiorẽ vtilitatẽ diſpenſando
¶ Ad aliud qđ cõparat cõtractum vitaliciũ ludo taxillorum. Ad.4.
Dicendũ quia nõ eſt ſimile:nam cõtrahentes modo p̄dicto
iuſto interueniẽte p̄cio/nõ ſe cõmittũt fortune:nec aliquis
deſiderat res alterius gratis ſicut faciunt ludentes: vbi lu
crans nihil dat colludenti. Sed cõtrahẽtes mõ dicto equi
ualenter dant et accipiũt: vendẽs em̄ dat ius leuãdi tantũ
ad vitã de certis bonis ⁊c̄. qđ ſm rationabilẽ eſtimationẽ
ſumptã ex cõſuetudine ⁊ cõi eſtimatiõe ac curſu patrie tan
tum valet quantũ preciũ acceptũ. Et ſic neuter dãnificatur
ex cõtractu:cum q̈libet recipit equale ipſi dato per eũ: iſte
redditũ:ille pecuniã. Stat etiã ꝙ vterq; lucretur:quia poteſt
vendẽs precio recepto vti ad maius cõmodũ ꝙ ſit iactura
in dando cenſum etiam vltra preciũ receptũ. Similiter põt
emens ex redditu empto habere lucrũ. Qđ ſi caſu aliquis
perdat:et alter lucretur:qđ dubiũ eſt et nulla certitudo:ex
hoc nõ ſequitur ꝙ cõtractus fuerit fortuitus: nec ꝙ ↄtrahen
tes poſuerunt ſe ad fortunã:ſed poſuerunt ſe ad rationem
equalia dandi et accipiendi:vt dictum eſt. Secus in ludo
vbi vnus recipit et nihil dat;alius perdit et nihil recipit.

Dub. 3. ¶ Tertio dubitatur cõtra eandẽ cõcluſionis partẽ. Cõtra/
ctus licitus debet cõuenire omni etati: ſed ſic nõ eſt de con/
tractu vitalicij: ergo. ¶ Maior patet: q2 etas contrahentium
(ſaltẽ perfectũ rõnis vſum habentiũ) nõ variat ſubſtantiã
cõtractus. ¶ Minor pbatur: q2 in illo cõtractu nõ põt ſerua/
ri equalitas dati τ accepti in qualibet etate. Mĩor pbatur: ſit
nãq ſenex habẽs. lx. etatis ſue annos qui emat. x. libras. c.
libris hall. et ſit iuuenis. xx. annorũ: et vterq viuat vſq ad
lxx. annũ. In illo caſu: q2 iuuenis excedit vitã ſenis in quin
tuplo: dabit pciũ quintuplũ: ſcz. ccccc. libras: q2 recipiet in
quintuplo plus ſene. ¶ Et ſi forte dicis pter dubiũ vite
minus dabit: det igit medietatẽ quintuplicis precij que eſt
ccl. Sed hoc nõ: q2 pro his emeret. xxiij. libras perpetui cen
ſus. Nec videt ꝙ equalis pportio inueniri poſſit precij ad
mercẽ vt equitas ſeruaret. ¶ Item: nulla põt eſſe pportio
redditus perpetui ad vitaliciũ: cũ ille ſine proportione hoc
excedat: ſicut perpetuũ tẽporale: ergo ſi alterius hoꝝ cõtra
ctuũ dari põt preciũ equiualẽs redditui: in alio dari nõ po/
teſt: q2 finiti ad infinitũ nulla eſt pportio. Sed talis debet
eſſe pportio precij ad preciũ: qualis mercis ad mercem. Et
poſſet ſic argui: ſit valor redditus ppetui a/ τ vitalicij b/ ſit
preciũ iuſtũ redditus ppetui c/ et vitalicij d/ tũc arguit. Si
cut ſe habet a/ ad c/ ſic ſe habere debet b/ ad d/ q2 vtrobiq
debet eſſe equa proportio precij ad mercẽ: ſi iuſta eſt vtraq
vẽditio: q2 iuſtũ in emptione et vẽditione attẽditur penes
adequationẽ precij ad valorẽ mercis. v. Ethi. igit in cõmu/
tãdo proportionẽ ſicut ſe habet a/ ad b/ ita ſe habet c/ ad d.
Sed a/ ad b/ nulla eſt proportio: q2 in infinitũ excedit b/ q2
valor recipiẽdi vnum florenũ quolibet duoꝝ annoꝝ eſt ali/
quãtus: et valor recipiendi vnũ florenũ quolibet quattuor
annoꝝ eſt duplus: τ ſic deinceps: ergo valor recipiẽdi vnũ
florenũ quolibet annoꝝ perpetue eſt infinitus: vel infinite
excedit valorẽ recipiẽdi vnũ florenũ quolibet annoꝝ vite.
Et ita etiã nõ erit pportio c/ ad d/ id eſt precij ad preciũ: qđ
tñ falſum eſt: cũ vtrũq ſit finitũ: aut preciũ alterius contra
ctus nõ poteſt eſſe iuſtũ. ¶ Preterea emptio redditus ad
vitã pcedit ex prudẽtia carnis que inimica eſt deo. Roma.
viij. ergo eſt iniuſta. Tenet pña: q2 nõ poteſt arbor mala bo
nos fructus facere. Mat. vij. Antecedẽs pbatur: q2 proce/
dit ex cupiditate includẽte timorẽ deficiẽdi in neceſſarijs: τ
diffidẽtia quadã de deo: quaſi nõ prouideat illis qui faciũt
erga ipm qđ debẽt. Aut pcedit ex nimia ſolicitudine ſe cer
tificandi de ſufficiẽtia rerũ vtiliũ pro iſta vita: contra illud.
Nolite ſoliciti eſſe τc. Math. vj. Aut ex amore inordinato
voluptatis et ocij: contra illud ade et ſuis filijs a deo infli/
ctum. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Geñ. iij. Eſt
etiã cõtra rempublicã: q2 ſi paſſim oẽs velint viuere de red
ditibus: et per pñs fugere labores τ ociari: ſequetur chari
ſtia in neceſſarijs humane vite: dũ oẽs agri/ quelibet vinea
et pratũ/ domus/ macellũ τ cetera grauant cẽſibus: cogen
tur talia poſſidẽtes oĩa charius vendere: vt poſſint ſoluere
Rñſio. cẽſus: τ etiã ſibijpſi et familie vite neceſſaria habere. ¶ Ad
iſta reſpõdet per ordinẽ: ad primũ concedit maior: τ nega/
tur minor. Ad probationẽ admiſſo caſu dicit ꝙ põt ſeruari
equalitas hincinde precij ad valorẽ redditus ſm rõnabilẽ
eſtimationẽ valoris qua maius preciũ eſtimat dandũ a iu/
uene ꝙ a ſene. Nõ tñ oportet ꝙ plus det ſm pportionẽ eſti
matoꝝ annoꝝ vite iuuenis ad annos vite ſenis. Nec etiam
pter dubiũ: ſi tollat medietas aut alia pars aliquota/ ſm
proportionẽ eſtimatoꝝ annoꝝ vite iuuenis τ ſenis et flore/
noꝝ ſm hãc proportionẽ ab vtroq recipiẽdoꝝ ad ſeinuicẽ.
Sed ſufficit tãto plus dare iuuenẽ quãtum iudicatur equũ
ſm eſtimationẽ: nõ pecunie ſingulis annis recipiende: ſed
penes vtilitatẽ que ſm rõnabilẽ eſtimationẽ ex cõmuni cur
ſu τ conſuetudine patrie haberi poteſt: penes gradus vtili
tatis ad finẽ humanũ cõſequendũ: vt dictũ eſt in pbatione
cõcluſionis. Attẽtis etiã τ pẽſatis pditionibus emẽtis quo
ad etatẽ et cõplexionẽ ſtatũ et indigentiã perſone. Cõſide/
ratis etiã cõditionibus vendentis quoad induſtriã: τ alia
hmõi ſm que cõſiderari poteſt quantũ valeat ſibi preciũ ac
ceptũ: τ alioꝝ que ſm predicta in quãtificatione precij ſunt
attẽdẽda. ¶ Per hoc ſoluitur ſcđm: et negandum eſt ꝙ nõ
eſt pportio redditus ppetui ad tẽporalẽ. Nã licet perpetui
valor excedit tẽporalẽ valorẽ: nõ tñ infinite: ſicut neutrius
valor eſt infinitus. Neq pẽſandus eſt valor ſm quantitatẽ
pecunie recipiẽde per ſingulos annos: vt frequenter dictũ
eſt: ſed ſm vtilitatẽ vtriuſq emẽtis τ vendẽtis: vt ſcz tantũ
valet preciũ/ qđ dat emẽs vendẽti: quantũ ius recipiẽdi an
nuam pecuniã emptũ valet vendẽti ſm rationabilẽ eſtima
tionẽ vt. ſ. Et ſm hec pñt adinuicẽ pportionari. ¶ Et no/ Nota.
ta ꝙ nõ emitur valor percipiẽde pecunie ſucceſſiue: ſed ius
percipiẽdi cuius valor quõ ſit taxãdus patet ex premiſſis.
¶ Ad tertiũ de cõmutatione pportionis/ patet ꝙ in falſo
laborat fundamẽto: ſcz ꝙ valor redditus perpetui ſit infini
tus: qđ nõ eſt verũ. Nã valor redditus eſt valor iuris reci
piẽdi perpetuo ſingulis annis certã pecuniã: qui nõ eſt in/
finitus: ſed certe quantitatis ſm rõnabilẽ eſtimationẽ. etiã
ſi pecunia recipiẽda eſſet infinita ſyncathegorematice: quia
nõ eſt idẽ percipere florenũ ſingulis annis: et ius percipiẽ/
di florenũ: vt dictũ eſt: immo ſtat aliquem habere ius perci
piẽdi: qui tñ nũq aliquid percipiet: vel q2 res perit: aut nõ
ſufficienter colitur: aut ipſe alias impedit: ideo conceſſo ꝙ
nulla ſit pportio valoris pecunie perpetue recipiẽde ad va
lorẽ pecunie tẽporaliter accipiẽde: nõ ideo ſequit ꝙ non ſit
proportio valoris redditus huius ad illũ. ¶ Et ſi arguitur
de pportione valoris reddituũ: cõcedit ꝙ qualis eſt ppor
tio a/ ad b/ talis eſt etiã c/ ad d/ vt arguit ex permutata pro
portione: τ hoc ſi vtrobiq eſt preciũ rationabiliter taxatũ.
Talis inquã pportio nõ eſt mathematica: ſed moralis: que
ſm premiſſa nõ conſiſtit in indiuiſibili: ſed in certa latitudi
ne: ſed nullibi eſt exceſſus infinitus. ¶ Ad vltimũ dicendũ
ꝙ accidit cõtractui vñ pcedat an ex cupiditate: an ex ratio
nabili puidẽtia vel perſone/ vel reipu. Poteſt eñ in cõtra/
hẽdo eſſe oculus ſimplex: tam quoad deum: ꝙ ad ſeipm ꝙ
ad rẽpub. Ut ſi cõtrahitur ex rõnabili puidẽtia perſone in
futurũ/ nõ excludendo cõfidentiã in deũ: et vt perſona poſ
ſit liberius intẽdere diuino cultui aut reipub. aut pauperi/
bus ſubuenire: et hmõi. Poteſt etiã eſſe oculus nequam ſi
cut in emptione fundi τ cuiuſlibet rei: immo in ipſo labore
eſt inuenire vtrunq oculũ. Et ideo cõtractus reddituũ ſm
ſe et ſuã ſubſtantiã nõ eſt culpãdus: nec maliciã includit: li/
cet accidere poſſit prauitas et malicia per diſtortã intentio
nẽ τ eius abuſum: ſicut in qualibet alia cõmutatione. Et p
hoc patet ſolutio eoꝝ que ſequũtur: nõ eñ ſemp pcedit ex
prudẽtia carnis: aut diffidẽtia dei: aut ſuperflua ſolicitudi/
ne. Nec ſemp eſt cõtra rempublicã: immo multũ pdeſt rei/
pub. q2 ſic cõgruẽter pñt perſone reipub. neceſſarie ſtipen/
diari p quas reſpublica erigit et conſeruat. Et per hoc põt
reſpu. in neceſſarijs puideri/ ſine grauamine cõmunitatis:
et per pñs cõſeruari. ¶ Dubitat quarto cõtra concluſionẽ Dub. 4.
quartã: que aſſerit licitã eſſe vẽditionẽ redditus cũ cõditio
ne facultatis reemẽdi reſeruata vẽditori. Talis cõtract9 eſt Prima
vſurarius aut in fraudẽ vſurarũ inuẽtus: ergo illicit9. Cõſe ratio.
quẽtia nota. Añs pbatur: q2 nihil differt a mutuo dato ſub
vſura/ niſi ſolo noĩe. Sed variatio noĩm tñ manẽte eadem
ſubſtãtia cõtractus: et eiſdẽ circũſtãtijs/ nõ iuſtificat cõtra/
ctum ſub vno noĩe qui ſub alio eſſet iniuſtus: vt. ſ. dictũ eſt
in ſolutione primi dubij: ergo talis ptractus eſt vſurarius.
Añs p ſcđa parte patet ex dictis. Sed p prima parte pba/
tur: q2 cõtractus ille omnino ſimilis eſt huic cõtractui quo
quis tradit alteri pecuniã certã: puta centũ florenos ſub eo
pacto ꝙ ſingulis annis reddat quinq florenos donec ſol/
uat ſortẽ ſiue pecuniã capitalẽ cẽtũ florenoꝝ: addito p cau/
tione pignore ſufficienti: et iſte cõtractus manifeſte eſt vſu
rarius: ergo. Sed ꝙ ſit ei ſimilis: patet/ q2 in nullo differt:
nã hic tradit pecunia pro qua recipit ſingulis annis certa
quota/ donec pecunia data integra reſtituatur: et pro ſecu/
ritate obligatur aliquis fundus vel poſſeſſio tanq pignus
ſicut in priori mutuo. Nec poteſt aſſignari aliqua differẽtia
illius ab iſto niſi nominũ tñ: q2 hic dicit mutuo: ibi vẽdo.

400

Nō aūt primus cōtractus ſit mutuū et vſurarius/manife-
Scđa rō ſtū eſt:qꝛ traditur nuda pecunia ſoluenda cū lucro. ¶ Pre-
terea cōtractus de quo concluſio nō eſt vera emptio:ergo.
Antecedēs ꝓbatur: qꝛ de rōne vere emptionis ⁊ venditio
nis eſt ꝙ neuter cōtrahentiū obligetur alteri:ergo non ſtat
cū vera emptione/ꝙ emēs obligetur vēditori ad reuenden
dū cū voluerit. Antecedēs ꝓbatur:qꝛ vi cōtractus emptio
nis eque plene res vendita ſit emptoris: ſicut pecunia vel
res emptoris ſit venditoris:ſic eñ fuerat qñ res ꝓ re cōmu
Tertia ratio. tabat: ergo et modo/dū res ꝓ pecunia cōmutatur. ¶ Itē
in emptione ſm iuſticiā legalē/equiualēs recipitur ꝓ equi-
ualenti ſm iuſticiā cōmutatiuā:que equale dat ꝓ equali:iō
in tali cōtractu nō plus obligat emēs vendēti ꝙ ecōuerſo.
Cōfirmatur per iuſticiā cōmutatiuā/que locū habet in vē-
ditione ⁊ emptione:ſicut dñiū precij plene trāſfertur in vē-
dentē:ita et dominiū rei vēdite plene trāſfertur in ementē:
ergo ſicut vendēs vi cōtractus emptionis nō obligatur ad
reſtituendū precium emptori recepta merce vēdita:ita nec
ecōuerſo pōt obligari emptor ad reſtituendū mercem acce
Quarta ratio. pta pecunia. ¶ Preterea iniquū eſt ꝙ reſeruat facultas re
dimēdi mercem eodē precio quo vēdita eſt:qm̄ ſtat ꝙ tēpo
re redēptionis merx ſit in duplo melior aut vilior:⁊ ſic dan
do preciū ꝓ quo primū vendita eſt: aut emēs aut vendens
fraudabitur/nō dādo aut recipiēdo iuſtū preciū rei reēpte.
Ad.1. Y ¶ Ad iſta reſpondet: ad primū negādo ꝙ contractus no-
ſter nihil differt a mutuo niſi nomine tm̄: nā in cōtractu no
ſtro eſt merx certa.ſ.ius recipiēdi de certis bonis immobili
Nota. bus vel mobilibꝰ annuā penſionē. Eſt ⁊ iuſtū precium:nec
bona illa in quibꝰ redditꝰ fundat habent rationē pignoris
qm̄ periculū pignoris manet apud impignorantem:⁊ non
apud eū cui impignorat. In ꝓpoſito aūt periculū rei:ī qua
fundatꝰ eſt cenſus quantū ad cenſum recipiendū:tranſit in
emptorē:vnde ſi pereūt bona de quibꝰ recipit cenſus:perit
et cenſus:nec vendēs cenſum vltra obligat ad ſoluendum
cenſum. Secus de pignore: qm̄ ſi perit pignꝰ ſaltē ſine cul-
pa tenētis pignꝰ/ꝓpter hoc non abſoluit is qui mutuo pe
cuniam accipit:qm̄ nihilominꝰ tenet ſoluere ſortē. Non eſt
ergo tm̄ differētia nominū:ſed eſt differētia in ſubſtātia cō-
tractuū:in vno vera venditio in quo eſt merx ⁊ preciū ⁊ ce-
tera ad emptionē requiſita. In alio mutuū: qꝛ nuda tradi-
tio pecu. ⁊ merx nulla et per cōſequens nec preciū aliquod
¶ Et ſi diceres:ibi etiam eſt merx:qꝛ ius recipiēdi tātū an
nuatim pro pecunia recepta. Reſpōdet ꝙ ius illud nullū
eſt: niſi ſit aliquid fructificans de quo poſſit hmōi pecunia
haberi. Nihil aūt tale in hmōi contractu eſt in quo fundari
poſſet hmōi ius:non eñ in pecunia:qꝛ nō habet vſum a ſua
cōſumptione diſtinctū:⁊ ſic ſi in pecunia fundaret:tunc di
ſtracta pecunia perijſſet ius recipiēdi cenſum:etſi poſſet re-
cipiens pecuniā ſub annuo cenſu nunꝗ̄ ſoluere cenſum: qꝛ
poſſet ſtatim diſtrahere pecuniā: et ſic ſe liberare a cenſu et
a capitali. ¶ Si dicis:recipiēs pecuniā pōt cenſum funda-
re ſeu cōſtituere in ſua ꝑſona: qꝛ forte talis eſt qui ſuo labo-
re vel induſtria aliquid acquirit vltra neceſſitatē ſuſtētatio
nis ſue: vnde poteſt ſoluere cenſum. Reſpondetur ꝙ vtiꝗ̄
ſic pōt in ſua perſona (ſi talis eſt) cōſtituere cēſum ⁊ ſe cen-
ſualē reddere: et cenſum ſic conſtitutū vēdere: ſed tūc defi-
ciēte perſona/perit cenſus cū capitali: a quo eñ peteret vel
capitale vel cēſum deficiēte perſona. Nō eñ ab heredibus
qꝛ nō tenet heres ſoluere cēſum de eo qđ nō habet: cum nō
ſit in quo cōſtitutus eſt cēſus.ſ.perſona: et nemo obligatur
Ad.2. AA ad dandū cenſum de eo qđ non eſt. ¶ Ad ſcđm neget ꝙ de
rōne emptionis ſit ꝙ neuter cōtrahētiū obliget alteri: alio
quin non poſſet emi ſeruitus ꝑſonalis aut realis in fundo
aliquo: vnde obligatio vnius cōtrahentiū/alteri non repu
gnat vere emptioni. Ad ꝓbationē dū arguit:qꝛ in vera em
ptione ita plene trāſfertur dominiū mercis in ementē ſicut
precij in vēdentē:hoc poſſet cōcedi: ſed per obligationē ad
reuēdendū nihil minuit emēti de dñio rei empte: qm̄ inte-
rim ꝙ non redimit: manet emptori plenū dñiū mercis. Ha
bet eñ plenū dñiū iuris recipiēdi cēſum; donec redimat;li
cet ſit obligatus ad reuēdendū. ¶ Aliter dicit ꝙ nō eſt vni
uerſaliter verū:ꝙ tm̄ dñiū rei vēdite trāſfertur in emētem:
ſicut precij in vēdentē:qꝛ pōt quis vēdere alicui domū quā
tū ad proprietatē: et tñ ſibi reſeruare in eadē vſum ad tem-
pus vel ad vitā. Sic pōt aliquis vendere villā vel agrū aut
bona ruralia:et tñ ſibi reſeruare in ea vel eis aliquā ſeruitu
tem:⁊ tūc nō tranſit plenū dominiū in emptorē:licet plenū
dominiū precij trāſeat in vēditorē. Preterea vt.s̄.oſtenſum
eſt:in lege nō vēdebat poſſeſſio:niſi ſub pacto reuēdēdi:et
tñ fuit vera vēditio. ¶ Vel dicit tertio/concedēdo ꝙ ſicut
dominiū precij plene trāſfertur in vēdentē:ita dominiū rei
quatenus vēdatur plene tranſit in emptorē. Sed cōſiderā-
dū ꝙ nō ſemꝑ plenū rei dñiū vēditur: ſicut eñ habēs rē ali
quā in pleno dñio/pōt partē rei vēdere/⁊ partē ſibi reſerua
re:ita pōt totū dñiū ſimpl'r ſine limitatione vēdere: vel par
tē dñij aut dñiū cū certa limitatione: et ſm hoc etiā preciū
erit moderādū: dñiū itaꝗ̄ rei vēdite eo mō quo vendit ple
ne trāſfert in emētē:ſicut preciū in vēdentē. Si vo dñiū nō
plene ⁊ ſimpliciter:ſꝫ ſub certo mō ⁊ limitatione vēdit: nō
ſimpl'r trāſit in ementē: ſed tm̄ ſub cōditione qua vēditur.
Preciū vo ſi iuſtū fuerit:totū ⁊ ſimpliciter trāſfert in vēdē
tē:qꝛ ipſum moderat ſm dominiū qđ vēdit. Quāto eñ de
dominio diminuit:tāto ꝓportionabiliter ⁊ preciū diminuē
dū eſt vt etiā.s̄.tactū eſt. Et illa vltima ſolutio videt forma
lior. ¶ Et ꝑ hoc patet ſolutio ad tertiū/negādo vltimā con Ad.3.
ſequentiā:qꝛ cū hoc ꝙ equū dat ꝓ equali:ſtat vnū contra-
hentiū obligari alteri:⁊ nō econuerſo.qꝛ etiā illa obligatio
pōt precio cōpēſari. Poteſt etiā iſta obligatio ſponte ⁊ gra
tuite fieri/vt precio nō cōpēſetur:ſed tūc nō ſit vi cōtractus
emptionis:ſed quaſi gratuite donationis: que frequenter
cōiūgitur emptioni. Per hoc ad cōfirmationē:conceſſo an
tecedēte intellecto de dñio preciſe qđ vēditur:neget conſe-
quētia:qꝛ vnū poteſt cōpēſari precio ⁊ nō alterū. ¶ Videt BB
tñ ꝙ vtrūꝗ̄ poſſet fieri: nā ſicut emēs pōt ſe obligare ad re
uēdendū ad vota venditoris:ita etiā vēditor poteſt ſe obli
gare ad reemendū:qđ et frequēter ſolet fieri. Poteſt enim
quis vendere alicui domū vel agrum: et obligare ſe ad re-
ſoluendū cōtractū: ſi emēs infra annū vel duos duceretur
penitētia. Et ſicut hoc pōt ad annū vel duos:ita pōt ad plu
res vel perpetuo. Et poſſet iſta obligatio eſtimari pecunia
ſi tñ oculus fuerit ſimplex. Et eſt vera emptio ac venditio:
qꝛ ſemꝑ periculū rei empte/trāſit in ementē:et lucrat emēs
fructus donec reſoluit cōtractus: verū hoc dico recitatiue
et probabiliter/ſciēs quoſdam doctores notabiles hec ſcri
pſiſſe:offero tñ examini peritiorū. ¶ Ad vltimū videt val- Ad.4.
de equū et ſecurū/ꝙ ſi ſtatus rei mutatus eſſet tempore re-
dēptionis ꝙ mutaret ⁊ preciū: maxime ſi mutatio rei acci-
diſſet ſine dolo ⁊ culpa poſſidentis. Iniquū eñ videt ꝙ ſi
quis vēderet domū ruinoſam:aut agrū modici valoris/ꝓ
iuſto ac vili precio defectui rei cōmēſurato: ⁊ re notabiliter
meliorata redimeret eodē precio: et ſic econuerſo. attamen
vbi eſt probabile dubiū/an res melioraretur vel vileſceret:
dubiū excuſare poſſet: ſicut in vēditione rei ſoluende in cer
to termino ſm forū in illo termino currētem: vt eſt caſus in
ca. in ciuitate. et. c. nauigāti. de vſuris. ¶ Quinto dubitat Dub.5.
vtrū indifferenter cuilibet liceat emere ⁊ poſſidere redditꝰ CC
annuos ad vitā vel perpetuos. ¶ Pro reſpōſione aduertē Nota.
dū ꝙ emere/vendere ac poſſidere annuos redditus legiti
me cōſtitutos nō eſt per ſe malū: ſed eſt actus de genere bo
nus: qꝛ cadit ſuper debitū obiectū.ſ.rem vēdibilē: vt patet
ex cōcluſionibus: poteſt tñ fieri bene ⁊ male ex circūſtātijs:
vt.s̄.tactum eſt. Inter illas principalis eſt circūſtātia debi
ti finis: nedum propinqui ſed ⁊ remoti ac vltimi: quoniam
(vt dictū eſt in tertio) actus nō poteſt eſſe perfecte virtuo-
ſus: niſi fuerit in finē vltimū ordinatus. Ordinatur autē in
vltimū finē: qñ quis ꝓcurat hmōi redditus/ſiue ꝑpetuos
ſiue tēporales: vt quietius poſſit ſeruire deo: intereſſe diui
no cultui ac orationi/meditationi: atꝗ̄ ſalubribꝰ exercitijs
vacare: aut vt poſſit diuinum cultum in aliquo loco de no
uo inſtituere; vel inſtitutum cōſeruare/augere; vel lapſum

reformare: ſiue vt pauperibus ac miſeris perſonis poſſit li
beralius miam impertiri propter deū: aut elemoſynas: vel
hoſpitalia fundare: ſiue vt poſſit rēpublicā ad bonā politiā
cōſeruandā/iuſticiā ⁊ pacē: vt quietius deo populus famu
letur/ſeruire: vel etiā vt ſibi ꝓuideat quatenus in ſenio aut
infirmitate corporali ſuſtētari poſſit: dū laboribus manuū
intēdere nō valet: nec his ſibi ꝓuidere. Et breuiter in illis
caſibus: in quibꝰ licet theſaurū nō neceſſariū ꝑſone ac ſuis
preſenti tpe ex rationabili prouidētia colligere: licet etiam
redditus emere aut poſſidere. Si vero deficit circūſtātia vl
timi finis: et adeſt alius finis reprobus: puta ſi ordinat̄ ad
fugiendū labores: vt poſſit in ocio viuere: aut voluptatibꝰ
et pompis fomēta preſtare: aut cū dāno reipub. ⁊ pauperū
ditari: vel theſauros ſuperfluos ꝑſone et ſtatui cōgregare:
et ſic de ſimilibus: illicita eſt redditūū emptio ⁊ vēditio: ſi
cut ōis cōmutatio. Et generalius omne mediū ordinatum
in finē malū: malū eſt ex circūſtantia finis indebiti. Requi
ritur etiā circūſtātia modi: vt fiat iuſto precio interuenien
te: et ſine ceteroꝝ grauamine libera cōtrahentiū volūtate:
et ſic de alijs: que generaliter ad iuſtā emptionē requirun
tur. Quibus premiſſis reſpōdetur per duas ꝓpoſitiones.
ꝓpō. 1. ¶ Prima: Emere redditus tēporales vel perpetuos ⁊ em
DD ptos poſſidere nō licet eis qui nec diuino cultui nec reipu.
ſeruitio vel defenſioni ſunt deputati: niſi ipſis redditibꝰ ſci
ant ⁊ velint ſine ocio ad bonū finē vti. Patet illa ꝓpoſitio:
q: cū in penā originalis peccati/ impoſitū eſt ade et ſoboli
ſue pane in ſudore vultꝰ ſui veſci: et ꝑ hoc ocioſe viuere ne
mini ſit cōceſſum: ſequit̄ ꝙ nemo debet de redditibꝰ viue
re: niſi qui per officiū/aut opus ſpūale impedit̄ laboribus
victū acquirere: niſi ad alios fines bonos velit reddituum
ꝓpō.2. prouētus ordinare. ¶ Scđa ꝓpoſitio. Quilibet ſciēs red
dituū prouētus in bonū finē ordinare: poterit redditus an
nuos ſine ceteroꝝ dāno emere et poſſidere. Patet illa ꝓpo
ſitio: q: quilibet pōt licite exercere actū de ſe nō malū bene
circūſtātionatū: talis aūt eſt emptio ⁊ vēditio redditus in
bonū finē ordinatus/iuſto precio interueniēte: ergo. Cōſe
quētia nota cū maiore. Minor ꝓbatur: q: ſi aliqua circun
ſtātia deficeret/maxime inidoneitas perſone emētis: puta
q: eſt perſona ruſtica nullū habēs officiū in repu. aut cultu
diuino: ⁊ ideo laboribus manuū deputata: ſed hoc non: q:
talis perſona nō obſtantibus redditibꝰ pōt labores ſibi de
bitos perficere: et prouētus redditūū in alios vſus bonos
cōuertere: aut ꝓ futura prouiſione reſeruare: pōt etiā diui
no ſeruitio tāꝙ priuata perſona diligentius vacare: ⁊ ociū
laſciuū cauere: aut cultū diuinū augere: ⁊ ita de mult̄ alijs.
Nemo enī prohibitus eſt a laboribus exterioribꝰ vacare: vt
poſſit quietiꝰ et intimiꝰ ſpiritualibꝰ exercitijs occupari. Et
tantum de hoc dubio/et de tota hac queſtione.

¶ De reſtitutione acquiſitorum per turpe lucrum.

Poſtquā tractatum

eſt de reſtitutione vſurarum: ſimiliter et coꝝ
que nōnūꝙ in fraudē vſurarum cōmittūtur:
vt in emptionibus ⁊ vēditionibus redditūū
ad tempus vel perpetuo accedente conſenſu vtrorūqꝫ con
trahentium: conſequenter querendū eſt de reſtitutione ac
quiſitorum per turpe lucrum.

Queſtio. xiij.

A

Verum acquiſitum

per turpe lucrū ſit de neceſſitate ſalutis re
ſtituēdum. ¶ Queſtio illa tribus articu
lis abſoluet̄: terminoꝝ declaratione cū re
citatione opinionū: ſubiūctione reſponſi
uarum concluſionū: ⁊ mouendorum ſolutione dubiorum.
Artic. 1. ¶ Quantū ad primū articulū primo notandū/ꝙ turpe lu
Nota. 1. crū dicit̄ lucrū acquiſitū cū turpitudine pcti: ſicut oē lucrū
qđ acquirit̄ per actū aliquē cōmiſſum vel omiſſum vel ad
miſſum/qui eſt pctm̄ ꝑ ſe ex genere actus vel ex circūſtātia.
Et licet hec acquiſitio ex varijs oriat̄ vitijs: tn̄ cōiter oritur
ex duobꝰ. Aut ex auaricia: vt acquiſitio lucri: aut mercatio
nis illicite ex tēpore vel loco: aut ex mathematica incātato
ria ſeu alijs illicitis ac ꝓhibitis artibus. Aliqn̄ ⁊ ſcđo ex in
tēperantia vt ex illicita voluptate: vt ex meretricio/fornica
tione/adulterio/hiſtrionatu. Aliqn̄ ex vtroqꝫ ſimul/auari
cia. ſ. ⁊ luxuria. Poteſt tn̄ qn̄qꝫ oriri ex ſuꝑbia vel inuidia ⁊
pluribꝰ alijs malis radicibus. ¶ Scđo notandū poſt bea Nota. 2.
tū Tho. in. iiij. ſcripto. diſt. xv. q. viij. ar. ij. ꝙ q: illicite acqui B
ritur qđ cōtra legis ꝓhibitionē acquirit̄: dupliciter hoc cō
tingere pōt: q: aut lex ꝓhibuit ipm̄ lucrū: vel cauſam lucri
tm̄. Si ipm̄ lucrū eſt ꝓhibitū: tūc impoſſibile eſt ꝙ detinea
tur: ex hoc enī ipſo efficit̄ aliquis iniuſti tituli et male fidei
poſſeſſor ꝙ contra legē aliquid habet. Si vo lex prohibuit
actū ex quo quis lucratur: ſed nō lucrū ſuppoſito actu: tūc
turpiter lucrās (ꝙuis tali actu cōtra legē agit) tn̄ tenendo
et recipiēdo preciū actus nō facit cōtra legē. Exēpla: licet le
nociniū ⁊ meretriciū ſit lege prohibitū: nulla tn̄ lege prohi
bitum eſt/ne leno vel meretrix preciū ſue turpitudinis acci
piat. Vn̄ Augu. vt allegat Alex. de ales par. iiij. q. lxxxvj. §.
vlti. meretrix turpiter acquirit: ſed non turpiter accipit. Si
militer licet lex prohibeat vt in die feſto: ſimiliter in loco ſa
cro mercatū nō fiat: nō tn̄ prohibet ꝙ is qui cōtra hoc pre
ceptū in die feſto/vel loco ſacro mercat̄: p̄ciū ſue mercis vē
dite nō recipiat: ſic multi actus ſunt lege diuina vel huma
na ꝓhibiti: vbi tn̄ nulla lex vetat ne pro illis actibus precia
vel dona recipiātur. Ex quo accipit̄ differentia inter turpe
lucrū/⁊ lucrū iniquū: nā qn̄ actus quo quis lucratur eſt ꝓ
hibitus: nō aūt lucrū: tūc dicit̄ turpe lucrū: ſed qn̄ lucrū ip
ſum eſt lege prohibitū: non ſolū dicitur turpe lucrū ſed ini
quū. Hec Tho. ¶ Tertio notandū ꝙ turpe lucrū aliqn̄ ac Nota. 3.
cipitur a perſonis nō habētibus adminiſtrationē rerū ſua C
rū: aut facultatē alienādi pecuniā: aut res tali lucro acquiſi
tas: vt ſunt furioſi/mēte capti/iuuenes minorennes ſeu mi
nores quindecim annis/prodigi/pupilli/ſurdi/muti/ceci/
perpetuo morbo languidi: quibus q: rebus ꝓprijs preeſſe
nō pn̄t: dādi ſunt tutores vel curatores. Itē ſerui/religioſi/
vxores/quantū ad res mariti: filijfamilias quātum ad res
paternas: clerici et adminiſtratores eccleſie quantū ad res
eccleſie: ſimiliter qn̄qꝫ accipiūtur hmōi lucra ab illis q̄ ꝑ ta
les turpiter lucratores coacti ſunt aut inuite attracti: aut ꝑ
importunitatē inducti. Itē quādoqꝫ turpe lucrū accipitur
cū fraude et dolo: taliter ꝙ ſi is a quo accipit̄ fraudē depre
hēderet et dolū: nullatenus in lucrum tale cōſentiret: vt lu
dēs ſeu aleator ſubmittēs falſos taxillos vel chartas: vel ali
as nō obſeruās regulas in hmōi ludo vel opere obſeruan
das ſm̄ morē vel inſtitutionē eius. Qn̄qꝫ lucrū turpe acq̄
rit̄ ſine fraude/ſciēte. ſ. et cōſentiēte eo a quo lucrat̄ qui pōt
alienare: vtputa q̄ habet adminiſtrationē lucri ſeruatis re
gulis in hmōi ſolitis et conſuetis. Itē ludoꝝ quidā ſunt ho
neſti et ad exercitiū vel ad recreationē ordinati: vt q̄ viribꝰ
corporis aut ingenio innitūtur nō fortune: vt proiectio pi
le/aut lapidū/aut tele arcus vel baliſte ad metā/ ſiue lucta
tio/curſus in ſtadio ⁊ ſimiles. Alius eſt ludus qui innititur
fortune/ex cupiditate lucri: ⁊ hic dicitur ludus alearum/ſi
ue fiat taxillis: ſiue chartis: ſiue alio modo qui ſubeſt fortu
ne: vt dicit Aſtē. Eſt etiā ludus tabularū mixtus q̄ ſit in ta
bulis ducēdis ad iactū taxilloꝝ: q: quātū ad proiectionē ta
xilloꝝ innititur fortune: quantū ad tabulas ducēdas inniti
tur ingenio: et ille ludus ſimiliter dr̄ ludus alee: q: innitit̄
fortune: licet nō ſoli fortune: vt vult Ange. in ſum. ⁊ ois ta
lis eſt ꝓhibitus. vt. ff. de aleato. per totum. et in aut̄. de ſan
ctiſ. epis. §. interdicimus. Alearum ludus. C. de reliqui. et
ſump. fune. ac ludo alearū in ꝯſtitutione greca. ⁊. xxxv. diſ.
Ep̄s. vbi dicit̄. Ep̄s aut preſbyter aut diaconꝰ alee ⁊ ebrie
tati deſeruiēs: aut deſinat: aut certe dānetur. Subdiaconꝰ
autem aut lector aut cantor ſimilia faciens/aut deſinat aut
cōmunione priuet̄: ſimiliter et laicꝰ. Hec ibi. vbi notat glo.
verbum/deſeruiens/de prepoſitio auget. i. valde ſeruiens.
vnde tenet Ange. in ſum. poſt Aſten. ꝙ ille qui valde ſeruit
ludo: hoc eſt qui ducit in cōſuetudinem: peccat mortaliter:

ſecus de eo qui raro ludit: vel ludit cauſa recreationis: vel
cauſa cõuiuij. ff. de aleat. l. vlti. vbi dr/ ꝙ in cõuiuio preſen-
ti veſcẽdi cauſa in eãdẽ rem familie ludere permittitur: aut ꝓ
modico reſpectu perſone vel gratis: qꝛ nõ conceditur ludere
niſi pro vno ſolido/ in dicta aut. alearũ. et. lxxij. ſolidi faciũt
vnam librã auri: hoc tñ limitãdum eſt ſm ſtatũ ꝑſone: nam
ſi nõ cõceditur niſi vnꝰ ſolidus magnis: ergo groſſus ſolum
paruis. Ludus aũt primi generis nõ eſt de ſe prohibitus/
niſi ratione circũſtãtie: vt ratione loci: nam in loco ſacro fie
ri non debent: vel ratione periculi corporalis: ſicut tornea-
menta ꝛ hmõi: aut ratione perſone vt clericis ꝛ magis reli-
gioſis: ſiue ratione ſcandali: ſiue ratione cupiditatis ꝛ lucri
principaliter. Nam quicquid fit intẽtione mala peccatũ eſt:
lucrari aũt a proximo vnde notabiliter dãnificatur quacũq;
via ſaltem ex intẽtione/ vix vel nunq̃ a mortali excuſatur: eſt
enĩ cõtra ſextum preceptũ. Non furaberis: et cõtra decimũ.
Nõ cõcupiſces ꝛc. Aut etiã ratione temporis: vt in die feſto
ſi requirit exceſſiuũ laborem: aut ꝑ ipſum negligitur diuinum
officiũ maxime miſſe quoad laicos. Si vero nõ concurrit ali-
qua predictarũ circũſtãtiarum: ſed fiat ratione honeſte re-
creationis vel virtutis aut ingenij exercẽdi: nõ eſt peccatũ
Not. 4. ſaltem mortale. ¶ Quarto notandũ ꝙ de hoc vtrũ acquiſi-
D tum per ludum alearũ extra duos caſus premiſſos ꝛ cõceſ-
ſos (.ſ. dum nõ fuerit pro eſculentis ꝛ poculẽtis in cõuiuio
preſenti cõſumptis ſine fraude: quia nec ſic licet ludere pro
tauro aut plauſtro vini: ne excedat ſolidũ ſm ꝓmiſſa) poſſit
retineri: ita ꝙ non oporteat reſtituere vel erogare pauperi-
Opinio bus/ aut in pios vſus. ¶ Sunt opi. cõtrarie doc. Nã ſanctꝰ
Bona. Bonauen. in. iiij. ſcripto. diſt. xv. §. lxvij. tenet ꝙ acquiſita
per ludũ alearũ quatenus eſt prohibitus. non poſſunt tene
ri: ſed de neceſſitate ſalutis tenetur lucrãs reſtituere vel in
pios vſus cõuertere: qm̃ ludus ille contra deũ eſt turpis ꝛ
vtroq; iure reprobatus: et per hoc nullus per ludũ titulus
acquiritur: nec ſic acquiſitũ bona fide poſſidetur. Iniuſtus enĩ
titulus ꝓ nõ titulo eſt habẽdus: et male fidei poſſeſſor dici
tur qui cõtra legũ interdicta mercatur. et hãc opi. ſequũtur
multi canoniſte/ Hoſti. Ray. ꝛ mouẽtur ex hoc: qꝛ non ſolũ
alearũ ludus ꝓhibitus eſt: ſed etiã acquiſitio lucri ꝑ talẽ lu
dũ: ꝛ per conſequẽs (per dicta in ſcdo notabili) teneri non
pñt. Ans patet: qꝛ cõſtitutio greca. s̃. allegata cõcedit repe
titionẽ vſq; ad quinquaginta annos: ſed non põt repeti ſm
ius ab aliquo ꝙ ille non tenetur dare vel reſtituere: ergo. Itẽ
eps̃ auxilio preſidis põt talia lucra: ſi non repetuntur ab his
qui amiſerũt: exigere ꝛ pauperibus erogare: vt dicit tex. in
aut. alearũ luſus. ꝛ ſic videtur ꝙ talia lucra ſint pauperũ. Et
licet inter ſe diſcordẽt quibuſdã dicẽtibus: ꝙ lucrans tenetur
reſtituere ei qui perdidit. Alijs ꝙ qꝛ perdẽs ſimul in turpi
tudine eſt: nõ debet ſibi reſtitui: ſed pauperibꝰ erogari. In
hoc tñ cõcordãt ꝙ lucrãs nõ põt lucrum hmõi cũ ſalute aĩe
Opinio tenere. Alia eſt opinio Alex. de ales. par. iiij. q. lxxxvj. mem-
Alexan. bro. iij. ar. vj. vbi dicit: Aleatores niſi fraudes immiſceãt in
ludis ſuis: non tenentur diſtricto iure ad reſtitutionẽ. Pactũ
enĩ interuenit inter partes/ qḋ vtriq; parti placet et obliga
tio cõdicti: vnde ſm pactũ illud/ ꝛ obligatione cõdicti: nec
ille qui amiſit de iure põt repetere: nec ille q̃ lucratus eſt te
netur reſtituere. Et ꝙ antiqua iura iubent illa reſtitui: ꝛ con
cedũt actionẽ repetẽdi: nobis videtur magis eſſe quaſi ſatiſ-
factio pro pctõ: q̃ obligatio ad reſtitutionẽ. Hec ille. Btũs
Tho. in. iiij. ſcripto. diſt. xv. q. ij. principali. ar. iiij. in reſpon-
ſiõe ad ſecũdã ꝛ tertiã ſubqueſtionẽ. ꝛ. ij. ij. q. xxxij. ar. vij. in
reſpõſione ad ſcdm argumẽtũ tenet/ ꝙ lege ciuili oẽ lucrũ
alearũ ſit prohibitũ: ꝛ ideo cũ ius ciuile nõ obligat oẽs: ſed
eos tm̃ qui ſunt his legibꝰ ſubiecti: ꝛ ideo tales ſi hmõi iu-
ra nõ fuerint per cõtrariã cõſuetudinẽ abrogata: nõ pñt reti
nere hmõi lucra: ſed tenentur vel reſtituere vel pauperibꝰ ero
gare. Si vero preualet cõtraria cõſuetudo: nulli tenentur: ni-
ſi lucrũ fuerit lege diuina prohibitum: vt dũ quis lucratur
ab eis qui rem ſuã alienare nõ pñt: aut qui in ludo fraudãt
ꝛc. Sco. ſatis cõcordat cũ beato Tho. in hoc ꝙ lex imperia
lis nõ ligat niſi eos qui viuẽtes politice ſubſunt legi impe

riali. Et addit. qui forte nulli ſunt hodie: quia vbi precipue
illa lex locũ habere conſueuit: municipia preiudicãt impe-
rialibus: vt patet in italia. Hec Sco. ¶ Richar. de media
villa recitat ambas opiniones ſatis clare: ꝛ ſoluit rationes
hincinde: nihil tñ determinat: licet dicat opinionẽ primã fo
re ſecuriorẽ et cõmuniorẽ. Petrꝰ de palu. diſt. preſenti. q. iij.
art. v. in cõcluſione ſcda poſt cetera ſic ait. Videtur verius ꝙ
qui lucratus eſt nũq̃ poſſit ſibi retinere: qꝛ turpis queſtus
eſt et cõtra rationem: niſi eſſet ludus rationabilis ad exerci
tiũ viriũ et fructuoſus alr̃s non prohibitus: ſicut in his q̃ in
ſtadio currũt: et hmõi quo agiliores ꝛ fortiores fiũt. vñ da
uid. ij. Regũ. j. voluit filios iſrael diſcere arcũ. Sed nulla
ratio eſt in ludo alearum et taxillorum et ſcacorum et huiuſmodi
ocioſis lucrari quicq̃: vnde ſibi retinere nõ poteſt. Sed de
iure naturali ille qui cõſenſit in ludum: et ſic volũtarie per
didit: nõ tenetur reſtituere ſi pares ſunt in turpitudine: vt
quia nullus traxit aliũ: quia in pari caſu turpitudinis me-
lior eſt conditio poſſidentis: et multo magis ſi alius ſit in
cauſa. Si autẽ ex parte iſtius ſit dolus: quia cupiditate lu-
cri induxit alium: aut fraudulenter et contra artem ludi fe-
cit: in quo caſu contra voluntatem dñi ſimpliciter tulit: te-
netur reſtituere iure naturali: alias nõ ei tenetur niſi iure ci
uili. C. de reli. et ſump. Sed hoc non ligat in foro conſcien-
tie quouſq; homo ſit cõdemnatus: ſi autem plus perdide-
rit vel tantũ quãtum lucratus eſt: videtur nihilominus ꝙ
reſtituere teneatur: quia mox vt lucratus fuit pauperũ de-
bitor fuit: a quo debito non liberatur niſi ſoluat: et ſi idem
illud perdidit culpa ſua fuit. Hec ille. ¶ Sed nodus huiꝰ E
queſtionis quantũ ad ludum alearum/ in eo conſiſtit vtrũ
reſtitutio vel erogatio in pauperes lucri prouenientis ex lu
do alearum in caſibus nõ cõceſſis ſit aliqua lege precepta:
lege dico non abolita: quod ſi eſt/ manifeſtũ eſt huiuſmodi
lucrũ teneri nõ poſſe: ſaltẽ ab illis/ qui huiuſmodi legi ſunt
ſubiecti: qm̃ ludum hũc fore generaliter prohibitũ certum
eſt ex canone diſt. xxxv. eps̃. s̃. allegato in tex. et glo. atq; in
iuribus ibi allegatis. Ex illa autẽ prohibitione haberi non
poteſt ꝙ lucrum ſit prohibitũ aut reſtituendum: cũ etiã me
retricium ſit lege diuina prohibitum: et tamen ſm oẽs non
tenetur meretrix lucrũ ſue turpitudinis reſtituere vel pau-
peribus erogare: vt dicetur. Videndum ergo eſt qua lege
lucrum huiuſmodi ſit prohibitũ: et de hoc nõ inuenitur ali
qua prohibitio diuina: neq; iuris canonici: licet gloſe (que
iure nõ probãtur) et doctorum quorũdam dicta ad hoc ſonẽt:
ſed his nemo obligatur. ¶ Eſt aũt conſtitutio greca legis
ciuilis que cõcedit repetitionẽ acquiſiti lucri vſq; ad quin-
quaginta annos. Sed nũc inueſtigandũ vtrũ per hãc legẽ
aleator lucrãs ab eo qui poteſt ſua alienare: nec tractus eſt
vel inductus et ſine dolo lucratus eſt: teneatur lucrũ reſti-
tuere. Et videtur quibuſdã ꝙ ſic: tũ quia lex illa non tm̃ eſt
conſtitutio ciuilis: ſed etiam implicite eſt conſtitutio cano
nis: et per conſequens oẽs indifferẽter obligat: nam leges
imperatorum que legi diuine nec ſacris canonibꝰ obuiant: ab
omnibus ſunt obſeruãde: vt habetur diſt. x. de capitulis. et
in ſequẽ. quattuor cap̃. ꝛ per hoc oẽs tales leges a ſacris ca
nonibus approbantur: tum quia (vt. s̃. argutũ eſt) nõ po-
teſt iure ab aliquo repeti qḋ ille nõ tenetur reſtituere. ¶ Sed
contra hoc eſt ꝙ illa lex per contrariam conſuetudinem eſt
abolita: ꝛ ideo non ligat: vt videtur ſentire beatus Tho. hoc
etiam videtur tenere Bapti. in ſum. allegans ad hoc Alex.
lom. in titu. de vſuris. vnde dicit ꝙ repetenti perdita per lu
dum in foro ciuili ꝛ iudiciali non datur actio: nec ſententia
reſtitutionis ſiẽde. Verũ hoc reprobat Ange. in ſum. di. ꝙ
lex illa non eſt abrogata per nõ vſum: quia vt dicit Panor.
in. c. iohannes. de cle. coniu. Non vſus nõ habens actum ta
citum cõtra legem nõ inducit cõſuetudinem abrogatiuã le
gis: vt licet nõ agam cõtra eũ qui mihi dãnum intulit actio
ne legis aquilie: nõ ꝓpter hoc abrogatur illa lex: qꝛ illa lex
nõ neceſſitat ad agendũ: ſed dat agendi facultatẽ: igitur non
agẽs non facit cõtra legẽ: ſecus ſi non vſus habet actũ taci
tũ in ſe contra diſpoſitionem legis; vt lex defert hereditatẽ

communiter ⁊ equaliter filijs tam maſculis ꝙ̄ femininis: ſed cōſuetudo defert primogenito vel ſolū maſculis: ⁊ ſecūdo genitus vel femina nūꝙ̄ fuit vſa illa lege: ibi inducit̃ cōſuetudo qua lex illa abrogat̃ ꝓpter actū cōtrariū. In ꝓpoſito lex cōcedēs repetitionē ad quinquaginta annos nō neceſſitat ad repetēdū: ſꝫ dat facultatē. et ideo licet ꝑ mille annos nō repetat̃: nō ꝓpter hoc inducit̃ cōſuetudo qua lex illa abrogat̃: ⁊ iō eſto ꝙ lex illa nō ſit abrogata ꝑ nō vſum eius: tñ virtute hui⁹ legis nō tenētur ſic lucrātes reſtituere lucrū niſi per iudicis ſentētiā ſint condēnati: ſicut in alijs penis iuris. Et exēplificat Richar. loco. ſ. allegato di. Si per ſentētiā iudicis lucrās nō cōpellit̃ ad reſtituēdum nō tenetur: qꝛ iſta reſtitutio precipit̃ in penā lucrantiū tali ludo ꝓhibito. Ad idē videt̃ eſſe Pal. vt. ſ. patuit. Nec iura que ad hoc allegant̃ per glo. c. epſ. xxxv. diſt. ⁊ c. clericus officia. de vi. et hone. cleri. dicūt ꝙ teneat̃ reſtituere ipſo iure: ſed ꝙ pōt ab ipſo peti de iure. Aliquis em̄ qn̄qꝫ aliquid licite retinet anteꝙ̄ per ſentētiam dimittere cōpellatur: nā interficiens homine iniuſte pōt per ſentētiam iuſte priuari hereditate ſua: et tñ ante ſententiā nō tenet̃ illā dimittere: ſicut generaliter nō tenetur quis penas ſoluere priuſꝙ̄ iudicis ſentētia con-

ff dēnet̃. ❡ Et per hoc pñt ſolui contraria inducta. Primo illud ſancti Bonauē. ꝙ titulus quo poſſidentur hmōi lucra iniuſtus eſt: et lucrās eſt male fidei poſſeſſor: qꝛ cōtra legū interdicta poſſidet: patet ꝙ nō: qꝛ licet ſit lucrū turpe: tamē nō poſſidet cōtra interdicta legum: lex em̄ etſi interdicit ludū alearū: nō tñ interdicit lucrū: licet cōcedat repetitionē: ſicut in alijs turpibus lucris. ❡ Et ſi querit̃ de titulo: dicit Alex. ꝙ titulo interueniētis pacti et obligationis condicti vtriſqꝫ placētis. Nihil em̄ tā naturale: ꝙ̄ vt acq̄ſitio fiat ſm volūtatē dn̄i tradentis. inſti. de rerū diui. §. per traditionē. ſm volūtatem dico legi nō cōtradicentē. Similiter ⁊ illud nō pōt repeti ab aliquo qđ ille reſtituere non teneret̃: verū eſt hoc de illo qđ nō tenet̃ poſt repetitionē et ſentētie prolationē. Multa em̄ pñt repeti que in penā ſtatuūtur: ad que tñ is qui penā incidit: nō tenet̃ ante ſententiā ꝓ repetēte latā: ſic ad illud de epō q̇ pōt talia lucra exigere ⁊ pauperib⁹ erogare: dꝛ ꝙ epſ hoc pōt preſidis auxilio: ⁊ bene faceret ſi exequeret̃: vt hoc modo turpitudo ludēdi caueret̃: tñ non ſequit̃ ex hoc ꝙ lucrātes teneātur dare priuſꝙ̄ exigantur: ſicut nec in alijs caſibus in quib⁹ ſiſcus pōt turpiter acquiſita tollere: ⁊ ideo talia lucra nō ſunt pauperū priuſꝙ̄ donentur eis. Ad etiā poſtea arguitur / ꝙ illa lex imperialis ꝑ canones approbat̃ ⁊c̄. et ſic ligat oēs: poteſt dici ꝙ canones qui approbāt leges nec legi diuine nec canonibus contrarias quantū ad illos ſolū obligāt qui his legibus ſunt ſubiecti: et nō quantū ad nō ſubiectos legi illi: non enim canones vltra ligant ꝙ̄ leges ipſe quas approbāt: ſed ille leges nō ligant niſi ſibi ſubiectos: vñ canones leges hmōi confirmant non extēdunt: vt dicit Anto. par. iij. tit̃. j. c. xxiij. §. iij. Quāuis etiam lex illa vt dictū eſt: ſibi ſubiectos non ligat ad reſtitutionē: ſed cōcedit repetitionē. ❡ Ecce quanta diuerſitas doctoꝝ tam legis diuine ꝙ̄ humane: ideo cōcluſiones ponentur ꝓbabiliter ſub benigna maiorū correctione.

Artic. 2. ❡ Quantū ad articulū ſcđm eſt prima cōcluſio. Turpe lu-
Cōcl. 1. crū acquiſitū in caſu quo concedit̃ repetitio per actionē de
B dolo / aut vi vel metus cauſa: ſeu ꝑ iudicis officiū: eſt de neceſſitate ſalutis (ſi fieri poteſt) reſtituendū. Conceditur autem repetitio contra eū qui lucratur cum dolo / fraude: aut dum lucratur ab eo qui alienare non poteſt: vt ſunt furioſi mente capti ⁊c̄. vt dictum eſt in primo notabili. Probatur cōcluſio: quia in tali acquiſitione non transfertur dominiū in acquirentem: cum non accedat voluntas libera ſimpliciter: ſed decepta vel coacta eius qui trāſferre poterat. et per conſequens acquirens non eſt dn̄s lucri: ſed occupator: et ſi non eſt dn̄s: lucrum non eſt eius: quare retinere nō poterit: tenetur ergo reſtituere ſi habet vnde reſtituat: et ſi eum a quo recepit: vel ei⁹ heredes nouit et attingere poteſt: aut
Cōcl. 2. erogare pauperibus ſm modum ſupra expoſitū. q. ij. huius
D diſt. arti. iij. dubio. iij. ❡ Scđa concluſio. Quāuis turpiter lucrans ab eo cui non competit repetitio modo predicto: etiam ſi non teneretur lucrū de neceſſitate ſalutis reſtituere: nec erogare pauperibus: eſt tamen ſalubre conſilium vt non retineat: ſed eroget in pios vſus. Probatur: quia ſanū conſilium eſt fugere occaſiones peccatorum futuroꝝ ⁊ impedimenta remiſſionis preteritoꝝ: etiam eas que nō immediate et per ſe ſiue de proximo inducunt vel impediunt: he em̄ neceſſario cauende ſunt: patet per illud apl'i ad Epheſ. v. Videte fratres quomodo caute ambuletis: non quaſi inſipientes: ſed vt ſapientes redimētes tempus: qm̄ dies mali ſunt. Mali ſunt dies ꝓpter occaſiones multiplicatas ad mala culpe trahentes: hinc iterum auiſando conſulit. Qui ſtat videat ne cadat. j. Corinth. x. Hec autem lucra imburſata et amata / occaſiones ſunt inducētes ad peccata: inducūt em̄ et alliciunt ad ſectanda cumulandaqꝫ turpia lucra: que quia turpia ſunt: ſine peccato non acquirūtur: alioquin turpia non eſſent: et per hoc inducunt ad futura peccata: hinc Palu. vbi. ſ. dicit ludum prohibitum propter blaſphemiā ⁊c̄. Tenent etiam in peccatis commiſſis: quoniam eoꝝ remiſſionem impediunt: dum veram contritionem nō admittunt: non enim poteſt eſſe vera contritio peccati / qđ adhuc placet: difficulter autē vel vix diſplicere poteſt ei actus peccati: cui placet effectus ex peccato conſecut⁹. quomodo em̄ diſplicere poteſt turpitudo admiſſa: cui placet lucrū ex turpitudine acquiſitum. Unde bene faciunt confeſſores luſoribus iniungentes eoſqꝫ inducētes: vt huiuſmodi lucra turpitudinis non ſeruent: ſed vel reſtituant: aut in pauperum elemoſynas: aut pias cauſas exponant: ſi tamen induci nequeant: non eſt eis neganda abſolutio: dum tamē diſplicet turpitudo. Hec eſt ſententia Anto. Ange. et Bapti. in ſum. Et licet de turpi lucro poſſit fieri elemoſyna: non tamen de his (maxime de meretricio et ſimilibus) diuina lege prohibitis debet fieri oblatio publica ad altare. Unde Deutero. xxiij. Non offeras mercedem proſtibuli: nec precium carnis in domo domini dei tui. Dicitur publica: quia (vt dicit Alexander de ales vbi ſupra) non omnis oblatio acquiſiti per meretricium / eſt abominabilis domino: ſed publica: que fit cum ſcandalo. Et ponit exemplum: vt ſi meretrices traherent currum ad fabricam eccleſie: vel darent pannum ſericeum: aut facerent feneſtram vitream in eccleſia: talia non debet recipere eccleſia a congregatione meretricū: ne

videatur approbare opus earuꝫ. ❡ Ex quo patet ꝙ priua- Corol.
te oblationes: vnde non oritur ſcādalum de huiuſmodi lucris: ſimiliter de illis que acquiruntur per occultas fornicationes vel adulteria poſſunt fieri etiā publice oblationes.

❡ Tertia cōcluſio: ꝙ̄uis aleator ex cupiditate lucrans ali- Cōcl. 3.
quid notabile lucratur ab aliquo quem non attraxit: ⁊ qui B
ſua donare poteſt etiam ſine dolo et fraude peccet mortaliter: ipſum tamē ad lucri reſtitutionem vel erogationem de neceſſitate ſalutis teneri: non eſt certum euidenter. Prima pars concluſionis probatur: quia ex cupiditate ludēs / agit contra legem diuinam / naturalem et poſitiuam: ergo. Conſequentia patet ex diffinitione peccati. Antecedens probatur primo: ꝙ ſit contra legem diuinam: quia eſt contra charitatem proximi concupiſcere bona proximi cū dāno eius: et contra nonum preceptum / quo prohibetur concupiſcentia rei aliene cum damno proximi. Hoc autem facit luſor talis: nam concupiſcit rem proximi abſqꝫ redditione equiualentis: et ita cum dāno proximi. Nec obſtat ꝙ proximus cōſentit in lucrum: et ꝙ voluntarie obligat ſe ad donandum lucrum ei qui ſecum ludit (ſm leges ludi) ſicut extra ludū donatum recipitur ſine peccato: licet donās ex donatione damnificetur: priuatur enim eo quod donat: quoniā cōſenſus ille nō eſt liberalis ſicut in donatione: ſed eſt cōſenſus ex conditione: quam tamen non vult accidere. Nullus em̄ ſimpliciter vult perdere: ſed ſpe lucri ad ludum accedit: ſicut ergo in vſura dans vſuram volens dat vſuram: et indigens re aliqua emendo plus dat iuſto precio volēs ⁊ ſciēs / vt maiora damna caueat: vel maius lucrū ex re empta conſequatur; et tamē recipiens vſuram et vltra iuſtū precium

peccat:eo ꝙ non concurrit conſenſus ſimpliciter liberalis.
Magis em̄ vellet mutuās nō dare vſurā:⁊ emēs non dare
vltra iuſtū p̄ciū ſi rem ſibi neceſſariā ſic habere poſſet:ſic
etiā in ꝓpoſito. Qꝺ etiā ſit cōtra legem nature:patet:facit
em̄ alteri qꝺ ſibi nollet fieri:vult em̄ luſoꝛ dānificare pꝛoxi⸗
mū:qꝺ nō vellet fieri ſibi. ¶ Itē dānificās aliū in ſpiritua⸗
libus/etiam volentē dānificari/peccat:vt ſi quis petentē ſe
occidi occidit: et etiā nō pꝛohibēs volentē ſeipm̄ interime⸗
re dū poteſt:peccat:inuitus em̄ a periculo moꝛtis eruēdus
eſt.ſm̄ Augu.⁊.ſ.Reg.vlti.de occidente ſaulē. ergo dānifi
cās in tēpoꝛalibus peccat. Qꝺ ſit cōtra legē poſitiuā:patet
ex dictis. Secūda pars cōcluſionis patet:qꝛ ſunt ꝓbabiles
opiniones ꝓ vtraq; parte:vt habitū eſt in pꝛimo articulo.
Nec habētur rationes ſufficientes pꝛeſertim ꝓ illa parte ꝙ
Coroll. I lucrū nō poſſit ſine ſalutis diſpendio poſſideri. ¶ Coꝛolla
L riū pꝛimū. Licet ſecurius ſit lucra hm̄ōi reſtituere vel pau⸗
peribus erogare: nō tn̄ ſecurioꝛ eſt opinio tenēs reſtitutio⸗
nē vel erogationē lucri eſſe neceſſariā ad ſalutē. Pꝛimū pa
tet: qꝛ qui lucrū reſtituit vel erogat/certus eſt ſe ſatiſfacere
pꝛecepto ſm̄ pꝛimā opinionē. Et ſm̄ aliā opinionē implet
opus cōſilij.et per hoc certus eſt ſe in hoc nō peccare/tenē⸗
do lucrū:vt patet ex ſcđa cōcluſione. ¶ Scđm ꝓbatur:in
cautū eſt et malū aſſerere aliquē actū foꝛe peccatū moꝛtale:
vbi illud nec ſufficiēti autoꝛitate:nec euidenti ratione oſtē⸗
di poteſt:nam hoc eſt ponere laqueū pedibꝰ ambulātium:
⁊ inducere certū moꝛtale vbi moꝛtale non eſt:vel eſſe certū
nō eſt:nam iſta aſſertio dum acceptat̄ a populo: licet foꝛet
erronea:facit tn̄ cōtrauenientem peccare moꝛtaliter:qꝛ facit
agere contra conſciētiam eum qui alias nō peccaret moꝛta⸗
Coro.2. liter in tali facto nō habita hm̄ōi cōſcientia. ¶ Secundum
coꝛollarium:licet ludus ſit populo efficaciter in pꝛedicatio
nibus diſſuadēdus:ad reſtitutionem tn̄ lucri populꝰ nō eſt
(velut eius qꝺ eſt de neceſſitate ſalutis)cōpellendus. Pa⸗
tet coꝛollariū ex cōcluſione ſecunda pꝛo parte pꝛima:⁊ ex co
rollario ſtatim pꝛemiſſo quoad partē alterā. ¶ Dictum eſt
aūt in concluſione ex cupiditate et aliquid notabile:qꝛ ſi lu
deret pꝛo recreatione/⁊ pꝛo modico in quo pꝛoximꝰ nō no⸗
tabiliter dānificaret̄:poſſet a moꝛtali excuſari:ſicut etiā.ſ.
dictum eſt de furto. Et hec cōcluſio quoad pꝛimā partē nō
ſolū habet veritatē in ludo alee: ſꝫ in quocūq; ludo: immo
in quocūq; negocio: in quo quis pꝛoximū ex cupiditate ni
titur notabiliter damnificare:⁊ bona pꝛoximi ſibi vēdicare
ſine iuſta recōpenſa/excepta libera donatione: qꝛ ſicut dn̄s
rei poteſt libere donare rem ſuam cui voluerit vbi lex non
reſiſtit: ita is cui donat̄ poteſt donū recipere ſine peccato.
Artic.3. ¶ Quantū ad articulū tertiū/dubitat̄ pꝛimo cōtra conclu
Dub. 1. ſionem tertiam ⁊ eius partem. Nam euidēter euidentia iu⸗
L ris pꝛobari poteſt luſoꝛem lucrantem in caſu concluſionis
teneri ad reſtitutionē:ergo illa pars cōcluſionis falſa. Con
ſequentia nota. Antecedēs pꝛobat̄:qꝛ in.c.ſi culpa.de iniu.
⁊ dam.dicit̄. Si culpa tua datū eſt damnū:ſuper his ſatiſſa⸗
cere opoꝛtet. Sed lucrans in ludo culpa ſua damnificat col
ludentem. ¶ Solutio:ius illud multas patit̄ exceptiones
vt patet in glo.ibidem.vt qn̄ dānificatus eſt in ſimili turpi⸗
tudine vel culpa vt in ſimonia. Itē qn̄ dānū infert̄ ſciēti et
cōſentienti:tali em̄ nō ſit iniuria:⁊ ita eſt in ꝓpoſito. Sicut
em̄ ſuſtinēs dānū pōt remittere reſtitutionē illati dāni poſt
dānū acceptū:ita pōt cōſentiēdo ante dānū paſſum dānifi⸗
cantē abſoluere a reſtitutione. Itē hic nō tā datur ꝙ ſponte
ſuſcipitur dānū a ludēte:nā ſponte offert ſe tali legevel con
dicto per qꝺ dānificat̄:alioquin ſi capitulū illud vniuerſa⸗
liter verū eſſet ad litterā:etiā recipiēs donationē liberalem
aut pꝛeciū turpitudinis: puta hiſtrio/traditoꝛ/meretrix/et
Dub.2. ſimiles tenerētur ad reſtitutionē doni ⁊ pꝛecij. ¶ Dubitat̄
M ſcđo:vtrū ludus ſcacoꝝ ſit clericis ꝓhibitus. Reſpondent
pleriq; doctoꝛes imitātes Richar.in.iiij.ꝙ nō:qꝺ maxime
verū eſſe pōt/qn̄ ſit cauſa recreationis neceſſarie. ¶ Sꝫ nō
videt̄ hec opinio ſatis ſecura: nā cū clerici ſunt aſſumpti in
ſoꝛtē dn̄i:pꝛopter qꝺ ſe in eccleſiaſticis officijs⁊ alijs bonis
ſtudijs exercere debēt diligēter; vt ꝺꝛ in.c.clerici officia. de
vita et hone.cle.⁊ beatus Hiero.ad ruſticū. Nūq; de manu
tua vel oculis liber pſalterij diſcedat: dicatur ad verbū oꝛa
tio:ſine intermiſſione vigilet ſenſus:nec vagis cogitationi
bus patēs coꝛpus paritérq; animus tēdat ad dn̄m.de cōſe.
diſt.v.nunq;. Nō decet clericū ludis tēpus ꝯſumere. Et qm̄
pꝛohibet̄ ab apoſtolo ne ſecularibꝰ ſe immiſceat negocijs:
pꝛohibet̄ etiā intereſſe ſpectaculis.de cōſe.diſt.v. non opoꝛ
tet.ij.eadē ratione ludere pꝛohibet̄:pꝛeſertim cū ludus ille
ſcacoꝝ valde animū diſtrahit:⁊ tēpus plurimū cōſumit:ni⸗
mis deniq; miſer eſt qui in ſoꝛtē dn̄i aſſumptus/extra dn̄m
in hm̄ōi vanitatibus recreationē querit:quaſi in ſummo ac
delectabiliſſimo bono recreatio haberi non poſſit. Et ſicut
dicit Hiero.de cōſe.diſ.v.c.nūq;. Ama ſcientiā ſcripturarū:
et carnis vitia nō amabis. Ita in ꝓpoſito dici poteſt. Ama
ſcientiā ſcripturarum:et ludos ac ocium iners nō amabis.
¶ Dubitat̄ tertio:vtrū inſpectoꝛes ludi participent pecca Dub.3.
tis ludentiū:ſimiliter ⁊ cooperatoꝛes:vt ꝯcedētes domos: N
vel loca ad ludendū:ſiue lumina ⁊ ludēdi inſtrumēta:vt ta
xillos/chartas et hm̄ōi.et an ad aliquā reſtitutionē teneā⸗
tur. Reſpondetur pꝛimo de inſpectoꝛibus:qꝛ aut inſpecto⸗
res dāt cauſam ludo:vt qꝛ ideo ludit̄ vt oſtēdatur virtꝰ vel
idoneitas ludentiū: qui nō fieret niſi eſſent inſpectoꝛes:vt
ſit in ludis theatralibus/haſtiludijs/choꝛeis ⁊ ſimilibus:
et tūc dicendū ſicut de cooperatoꝛibus ſtatim dicetur. Aut
inſpectoꝛes nō dāt cauſam:puta quia eque fierēt ſi nō adeſ⸗
ſent inſpectoꝛes:vt in ludo alearū:et tūc dicitur ꝙ inſpecto
res peccāt quidē venialiter:rebus em̄ turpibus ⁊ pꝛohibi⸗
tis intēdūt vtilioꝛibus neglectis:nō tn̄ peccant moꝛtaliter:
niſi cōſentirēt ludētibus ludos ꝓhibitos:nā cōſentiēs pec
cato moꝛtali:peccat moꝛtaliter:ſm̄ illud apl'i. Nō ſolū faciē
tes:ſed et faciētibus cōſentientes digni ſunt moꝛte. ad Ro
ma.ſ. Similiter ſi tāta libidine videndi ludos aſſiſterēt: ꝙ
parati eſſent eos videre:etiā ſi foꝛet pꝛohibitū videre. hoc
em̄ eſſet contēptus virtualis pꝛecepti qui eſt moꝛtalis. Hec
em̄ circūſtātia facit quodlibet peccatū quātūlibet leue eſſe
moꝛtale:vt dicit Augu. Non eſt pctm̄ ita veniale:quin fiat
moꝛtale dū placet: placet ſcꝫ vſq; ad cōtēptū pꝛecepti ſuper
ueniētis:vt exponit Gerſ.in cōpendio qꝺ ab aliquibus ſi
bi aſcribit̄. ¶ Et ſi dicis:quiſquis delectat̄ in pctō moꝛtali
peccat moꝛtaliter: ſed vidēs ludos ꝓhibitos delectatur in
actu ludentiū qui eſt moꝛtalis:ergo. Maioꝛ patet:quia ꝓ⸗
pter hoc dicūt doctoꝛes/ꝙ delectatio moroſa in cogitatio⸗
nibus venereoꝝ etiā ſine conſenſu in actū eſt moꝛtalis. Re
ſpōdet hic Bap.in ſum.in ver. Ludus.§.ij.ꝙ maioꝛ eſt ve⸗
ra de his q̄ ſunt pctā moꝛtalia ex ſe ſiue de ſui natura:et non
ſolū ex conſtitutione humana eccleſie. Ludi aūt ⁊ ſpectacu
la aliqua(que nō includunt eſſentialiter turpitudinē)poſ⸗
ſent fieri bene ſi nō foꝛēt ꝓhibiti vt toꝛneamēta ⁊ ſimilia:et
ludi taxilloꝝ dū nō fiūt ex cupiditate. Vel poſſet dici ꝙ de⸗
lectari in actu moꝛtalis peccati in hoc pꝛeciſe ratione cuius
eſt pꝛohibitus ſeu inoꝛdinatus eſt moꝛtalis:vt qui delecta⸗
retur in cupiditate ludētiū aut cōtemptu eoꝝ quo cōtēnūt
pꝛeceptū eccleſie: ſecus ſi in actu delectant̄ inquātū actus/
qui nō eſt eſſentialiter ſiue de ſe peccatū:et per hoc patet ſo
lutio ꝓbationis:qꝛ actus venereus de ſe eſt peccatū:⁊ legi
dei cōtrarius:⁊ ꝓpter delectationē inoꝛdinatā pꝛohibitus.
Verūtamē periculoſus eſt aſpectus ludoꝝ ꝓhibitoꝝ: qꝛ fa
cile inducit in cōſenſum: et ſpecialiter intereſſe hm̄ōi ludis
pꝛohibitū eſt clericis in.c.clerici. de vita et hone.clericoꝝ.
¶ Poſſet etiā dici:licet delectari in actu peccati moꝛtalis/
ſit moꝛtale peccatū: cū delectatio volūtaria nō ſit conſenſus
eius in id vnde quis delectat̄: tn̄ delectatio in cognitione
peccati aut peccantiū/vel modi ipſius peccati/non eſt moꝛ
talis: nā cognitio taliū poteſt etiā eſſe meritoꝛia : qꝛ poteſt
oꝛdinari in bonū finem/puta vt caueatur vel arguatur. Et
ſi ex ſola vanitate delectatur in cogitatione talium: non ex
cedit genus peccati venialis niſi aliūde grauet̄. ¶ Ex his
ſecūdo dicitur/ꝙ cooperatoꝛes ludentium vt ad ludos cō
cedentes loca:aut miniſtrantes taxillos:inſtrumēta aut lu
mina/et huiuſmodi ſine quibus ludus non fieret: peccant
moꝛtaliter/

mortaliter/ſi ludus ipſe ſit prohibitus:q: ſic cooperādo cō
ſentiūt peccato mortali. ¶ Tertio dicit/ꝙ tales conſentiē/
tes nō tenētur ad reſtitutionē perditorū in ludo: tū quia nō
preſtāt directe cauſam perditioni:q: eque ſe habēt ad ꝑden
tes et lucrātes:tū q: per illā perditionem non fit violentia
perdēti:tū ipē voluntarie ſe ſubijcit legi perditionis:ſecus
tū ſi preſtaret cauſam dolo in ludo cōmiſſo: et lucrū partici
parēt. ¶ Si queris:q̄d de his que lucrātes volūtarie dant
aſpiciētibus aut miniſtrātibus. Reſpondet:ſi lucrātes dāt
ea que tenētur reſtituere/etiā recipiētes tenētur reſtituere:
Dub. 4. O ſi nō/non. ¶ Dubitat quarto quid de artificibus facienti/
bus taxillos/ chartas ⁊ cetera inſtrumēta ludēdi: ſimiliter
et ea vendētibus/vtrū mortaliter peccent. Poſſet dubium
extendi ad faciētes ⁊ vendētes gladios/lanceas/ baliſtas/
venena/ fucos/ſerta/laruas et hmōi. ¶ Pro quib⁹ oibus
reſpōdendo dat hec diſtinctio poſt Anto.par.iij.ti.j.c.xxiij.
§.xj.et ſeq. Aut factor vel venditor nouit ꝙ hi quibus talia
vendūt eis abutūtur ad peccatū mortale: vel habet cōſcien
tiam firmā de hoc:tunc tales factores et venditores ſtante
tali cōſcientia mortaliter peccant: ⁊ omnia peccata que oc/
caſione taliū rerū ab alijs perpetrant ſibi imputant: et rei
ſunt animarū que propter hoc pereūt:cū ſint cooperatores
omniū ſcelerū inde cōmiſſorū. Aut hmōi vēditores ac facto/
res credūt eos quib⁹ vendūt emere talia propter aliquē lici
tum vſum: aut de hoc nihil cogitabant/ignorantes ꝙ talia
facere ac vēdere eſſet illicitū:et tunc ſub diſtinctione diſtin/
guēdū eſt: q: aut ille res ad humanū vſum poſſunt eſſe vti/
les vt arma in bello iuſto:cultell⁹ ad ſcindendū panē. Que/
dā eīn venena apponunt a medicis i quibuſdā medicinis:
vel etiā in coloribus aptādis fuci ad ornādum ſe marito nō
ad laſciuiā. Item larue ad repreſentandum aliqua honeſta
aut hmōi ad vſus licitos. Aut nullū vſum bonū habent: vt
quedā venena mortifera.non. Si ſecundū:peccat res tales
alteri cōmunicādo:aut etiam faciēdo:quas nouit ad nullū
bonum vſum ꝑficere:ſed tm̄ ad malū: vt de libello famoſo
quē non ſolū cōficere:ſed etiā cōfictum oſtēdere: ⁊ inuentū
non ſtatim rumpere/graue peccatū eſt. v.q. v.per totū. Si
primū:nō peccant mortaliter ſi intentio nō fuerit corrupta:
etiā ſi abuſus ſequat. Unde Aug.ad publicolam. Abſit vt
ea que propter bonū ac licitū facimus aut habem⁹:ſi aliq̄d
per hoc p̄ter noſtrā volūtatem cuiq̄ malū acciderit: nobis
imputet. ¶ Neq̄ facile iudicandū eſt eos qui emunt talia
eis abuti:niſi appareant ſigna manifeſta: vt in meretricib⁹
emētibus fucos: nemo eīn iudicādus eſt immemor eſſe ſue
ſalutis eterne. Quod vo Innoc.iij.de ſagittarijs.c.vnico.
dicit artem illā mortiferā ⁊ odibilē baliſtariorū ⁊ ſagittariorū
aduerſus catholicos ⁊ xp̄ianos exerceri de cetero ſub ana/
themate prohibemus. intelligēdum eſt in bello iniuſto ſm
glo.nā contra infideles: ⁊ etiā contra fideles in bello iuſto
licet his armis vti:qm̄ ſm Aug.xxiij.q.ij.domin⁹.nō refert
quantū attinet ad iuſticiā / vtrū aperte vel ex inſidijs quis
pugnet. Et pugnare cū baliſtis videt pugnare ex inſidijs:
P vt vult Augu.ſup pſ̄.lxij. Arcū inquit dicit inſidias. ¶ Ue
rū hoc mēbrū adhuc videtur ſubdiſtinguendū:quia aut vt
plurimū hoies his rebus vtunt ad malū: vt aleis/chartis/
taxillis:quibus cōmuniter hoies vtuntur ad pcm̄ mortale
propter auariciā ⁊ cōcupiſcentiā rei aliene: ex qua cōmuni/
ter his ludit. Aut frequentius vel eque vtūtur ad bonū: vt
armis quib⁹ cōmuniter vtunt hoies ad defenſionē aut ma
lorū impugnationē ꝓpter bonum reipublice. Si primū:nō
p̄nt factores ⁊ vēditores taliū a mortali excuſari ſm Anto.
Nec tales inquit abſoluēdi ſunt:niſi talia facere ⁊ vendere
dimittāt. Simile enim aliquid faciūt porrigēti furioſo gla/
diū. Unde Grego.de peni.diſ.v.fratres. Falſa inquit eſt pe
nitētia/cū penitens ab officio vel curiali negocio non rece
dit:q̄d ſine peccatis agi nullatenus preualet. Uidet tm̄ ꝙ ſi
taxillatores ⁊ alearū opifices ⁊c̄.tantū venderēt iſta hone/
ſtis perſonis:de quibus preſumerēt ꝙ nō vterentur illis in
caſibus nō cōceſſis: ſed tm̄ pro recreatione aut pro his que
in cōuiuio apponūtur;et nō indifferēter ab oibus ribaldis

et luſoribus/ꝙ excuſari poſſint: qm̄ vbi ludi pōt ſine pecca
to:ibi etiā inſtrumēta ludi poſſunt fieri et vendi ſine pecca
to. Et ꝑ hoc patet rn̄ſio ad ſingulas partes dubij. ¶ Dubi Dub. 5. Q
tatur quinto de mutuo in ludo/ an mutuās teneatur ſolue/
re mutuatū. Reſpōdet ſm Panor.in.c.clerici.de vita ⁊ ho
ne.cle. ꝙ de pecunia mutuata colludenti nō cōpetit repeti/
tio: ſec⁹ ſi alteri nō ſecū ludēti fiat mutuatio:ſic ſm eūdem
nō valet tranſactio facta in ludo:eo ꝙ ibi nō eſt lis: ſed euī/
dēs calūnia: ſic quoq̄ vendēs rem in ludo nō tenet de euī/
ctione:vn̄ ſi res euincat ab emēte:nō poteſt agere cōtra vē/
dentē. ¶ Dubiū ſextū: vtrū recōpenſatio habeat locū in lu Dub. 6. R
do: ita ꝙ lucrās aliq̄n et perdēs q̄n̄q̄ poſſit per perdita lu/
crū compēſare vt nō teneat ipm̄ reſtituere vel pauperibus
erogare. Reſpōdetur ꝙ in ludo in quo lucrās nō tenet re/
ſtituere lucratū ſm predicta nec erogare pauperib⁹:dubiū
nullā habet difficultatē: q: tūc nulla compēſatio eſt neceſſa
ria;ſed in eo ludo in quo lucrās tenet ad reſtitutionē: vide
tur ꝙ cōpēſatio locū habeat reſpectu eiuſdē perſone: maxi
me dū vterq̄ lucrās tenet ad reſtitutionē alteri:q: dū quili
bet duorū eſt debitor alterius: dū debitū vtriuſq̄ eſt eque li
quidū/ceteris paribus/cōpēſatio debitorū habet locū. Nec
refert an lucrū fuerit acquiſitū in eodē ludo vel plurib⁹: ſi/
ue vno tēpore vel diuerſis: qm̄ ſi b/lucratus eſt a/c/heri c/
hodie lucrat a/b/ſi lucra fuerint equalia/iam ſunt cōpenſa
ta:nā fruſtra b/redderet ipſi c/q̄d c/teneretur reſtituere ip/
ſi b. Si vero vnus tenet reſtituere et nō alter: vt ſi vnus ha
beret adminiſtrationē rerū ꝓ quibus ludit ⁊ nō alter: cōpē
ſatio nō habet locū:tūc eīn habēs adminiſtrationē tenet re
ſtituere lucrū: ⁊ nō ecōuerſo. ¶ Si aūt ludētes tenentur lu
crū erogare pauperibus:eſt quorūdā opinio ꝙ quotiēs lu
crat ludens/tenet lucrū erogare pauperibus: ſiue in eodē
ludo ac tēpore ſiue in diuerſis/ nulla diminutione facta eo
rū que perdidit:q: per interitū rei moroſus debitor nō libe
ratur: nā eo tēpore quod lucrat⁹ eſt/eſt pauperū. Et ideo ſi
poſtea perdit:nō pauperū bona: ſed ſua perdit: vel ſaltem
ſua culpa/bona pauperū perdit: ideo pauperibus obliga/
tur. ¶ Uerū alij quibus conſentit Bapti. ⁊ Ange.in ſum.
mitius dicūt/ꝙ lucrū q̄d obtinuit in eodē ludo/ab eadē ꝑ/
ſona: ⁊ ſecū in fine ludi imburſat:tenetur erogare pauperi
bus: et nō illud q̄d durāte eodē ludo lucratus eſt et rurſus
perdidit:et dicit idē ludus/ludus cōtinuus q̄diu ſe nō di/
uertit ad alia. Et ratio illorū eſt:q: illud ꝓprie dicit lucrū ex
ludo q̄d in fine ludi imburſat deductis perditis in eodem.
¶ Et dicitur notāter cū eadē perſona:q: ſi in eodē ludo in
quo plures colludunt: quis lucraret ab vno: ⁊ perderet re
ſpectu alterius:ibi nō habet locū cōpēſatio: dum reſtitutio
eſſet faciēda: ergo nec a ſimili dū lucrū pauperibus eſt ero
gandū. ¶ Et idē dicendū de participātibus lucrū ludi: hi
enim eodē modo tenētur ad reſtitutionē vel erogationē ꝓ
parte ſua in qua lucro participāt ſicut luſores. ¶ Dubitat Dub. 7. S
ſeptimo de pena tenētium ludū prohibitū. Reſpōdet poſt
Ange.in ſum.c.ludus.§.ix. Primo ꝙ domus in qua ludit
debet publicari: vt habet in aut.alearū ludus. Scd̄o ſi te/
nēs ludū verberat:nō oritur actio ex tali iniuria:nec puni/
tur verberās vel eū dānificans. Tertio ſi fuerit ſibi aliquid
ſubtractū tēpore quo in eius domo ludit:ſiue a luſoribus:
ſiue ab alio nō pōt repetere:nec habet rei perſecutionē:nec
etiā penā furti. Quarto qui aliū cōpulit ad ludēdū etiā ex
metu qui nō cadit in cōſtantē virū: poteſt puniri iudicis ar
bitrio ⁊ pōt incarcerari. Et generaliter cōpellere dicitur eo
ipſo ꝙ ſtat cū altari parato:hoc eſt preſtat domū/taxillos/
ſcāna/lumina ⁊ hmōi:nā iſtis ſuaſionibus et illecebris dici
tur cōpellere iuuenes qui non poſſunt refrenare iuueniles
calores. Similiter de his qui blādicijs ⁊ ſuaſionibus indu
cūt iuuenes ad ludendū. Quinto/ꝙ ois cōtractus celebra
tus inter ludētes adinuicē nō tenet: nec mutuū datū ad lu/
dēdū repeti poteſt: vt tactū eſt.ſ̄. ¶ Dubitat octauo/vtrū Dub. 8. T
lucrās ex vadio: hoc eſt ex euētu ꝓ quo altercātur quidam
vno dicēte: ſi hoc ita eſt: vel ſic euenerit:dabo tibi tātum:ſi
non/dabis mihi tātū. Reſpōdetur poſt Anto.ꝙ hic eſt ali/

quid ſimile ludo:et ſi fieret ex cupiditate vel dolo:idem di⸗
ceretur quod de ludo prohibito dictũ eſt. Si aũt ex quadã
contentionis altercatione oriť: nõ ex cupiditate precogita⸗
ta quolibet putante ſe verũ dicere:ꝙuis ſit turpe lucrũ: q:
ab alio recipit nõ gratuito pro quo nihil rependit:nõ tñ te⸗
netur ad reſtitutionem. Nulla em̃ lex mãdat in illis reſtitu⸗
tionem:licet lex diuina ⁊ naturalis prohibeat omnem actũ
auaricie ⁊ illicite acquiſitionis:eſt tñ conſilij vt hmõi lucra
erogentur pauperibꝰ:ſicut etiã de lucro hiſtrionatus/mere
Dub. 9. A tricij/incantationis et hmõi. ¶ Ultimo dubitať de colum⸗
barijs. Ad hoc rñdet Pe. de pal. diſ. preſcr. q. ij. ar. ij. videť
ꝙ dominus eoꝝ teneatur reſtituere damna his qui habent
agros ſeminatos quos ſpoliant nutrimentũ querẽdo: niſi
ſit verum quod quidam fingũt: ꝙ columbe nociua quedã
cum granis comedentes plus proſint ꝙ obſint:ergo domi
nus eſt in culpa emittendo hmõi animalia in damnũ proxi⸗
mi:et teneť ad refuſionẽ damni. Et tantũ de queſtione.

¶ De reſtitutione acquiſitoꝝ titulo preſcriptionis.
Queſtio. xiiij.

A Verũ titulo preſcri⸗
ptionis acquiſita/ſint reſtitutioni in foro
conſciẽtie obnoxia. ¶ Declarationibꝰ ter
minoꝝ ſubiũgũtur reſpõſiue cõcluſiones:
annexis pro tertio articulo ſolutionibus
Artic. 1. dubioꝝ. ¶ Quantũ ad primũ notãdum ꝙ preſcriptio du⸗
Nota. 1. pliciter capitur. Uno modo large: vt extendit ſe ad vſuca⸗
pionem. Alio modo vt diſtinguitur cõtra vſucapionem: et
illo modo preſcriptio tm̃ habet locũ in rebus immobilibꝰ:
vt domo/agris/terris ⁊c. etiã in rebus incorporalibꝰ: vt in
ſeruitutibus actionibus ⁊ hmõi. Uſucapio võ eſt in rebus
mobilibus. Ita etiam habet Tho. de argen. diſ. xv. ar. vlti.
Primo modo preſcriptio ſic deſcribitur. Eſt ius quoddã ſi
ue dominiũ per cõtinuationẽ poſſeſſionis temporis a lege
diſſiniti autoritate legum vim capiens:penã negligẽtibus
inferẽs et ſinẽ litibus imponẽs. Si vero accipitur ſcdo mo
do ſtricte addatur rei immobilis vel incorporalis ad genꝰ
diffiniti. Tho. argen. vbi. ſ. diffinit:eſt ius ex tẽpore capiẽs
firmitatẽ. Similiter vſucapio deſcribiť: Eſt ius ſiue dñium
rei mobilis ⁊c. ¶ Diciť primo ius ſiue dominiũ:qđ poniť
pro genere. i. proprietas rei qua eſt res poſſeſſoris:ita ꝙ de
ipſa tanꝙ de re ſua licite poteſt ad vota diſponere vtendo/
ſeruando vel alienãdo. ¶ Dicitur per cõtinuationẽ poſſeſ⸗
ſionis:vbi innuitur titulus quo res preſcripta poſſideť: nõ
enim requiritur alius titulus;puta vẽditionis aut donatio
nis vel hereditarie ſucceſſionis/permutationis aut hmõi:
quia vbi adeſt iuſtus titulus: nõ eſt preſcriptio neceſſaria.
Iniuſtus vero titulus pro nõ titulo habeť. Sola ergo poſ
ſeſſionis cõtinuatio dat titulũ:dũ tamen aſſit bona fides:⁊
cetera que exprimũtur in diffinitione. ¶ Qđ vero Panor.
et quidam alij dicũt in certis caſibus requiri titulũ:verum
eſt ꝙ requiriť ad iuſte poſſidendũ:ſed nõ ad preſcribendũ:
qđ generaliter requiriť qñ res non eſt preſcriptibilis: vt in
decimis. de hoc glo. in. c. ſi diligẽti. de preſcriptionibꝰ. Qñ
em̃ ius cõmune eſt cõtra poſſeſſorẽ: tunc requiriť titulus. ſ.
priuilegiũ/vt preſcribat:quo nõ probato/nõ preſcribit:niſi
fuerit tãtum tẽpus cuius initiũ nõ eſt in memoria hoĩm:et
ita intelligendũ eſt. c. ſi diligẽti. allegatum: qđ dicit requiri
bonã fidem et iuſtũ titulũ. ¶ Et nota ꝙ dicitur per conti⸗
nuationẽ poſſeſſionis:qm̃ ſi poſſeſſio legitimi temporis in
terrũpitur:nõ preſcribitur: vt ſi tẽpus legitimũ preſcriben
di fuerit viginti anni. Exẽpli cauſa. Si quis primo poſſidet
eã decẽ annis:et poſt per decem annos ſequentes nõ poſſi⸗
det: dehinc per alios decẽ annos iterũ poſſidet:nõ preſcri⸗
bit. ¶ Uerũ poſſidẽs bona fide ⁊ vendẽs ſub conditione/
nõ interrupit poſſeſſionẽ:vnde ſi deficiente cõditione ven⸗
ditio reſoluitur: priora tẽpora cũ poſterioribus cõtinuare
poterit: ſm Panor. in. c. illud autem. de preſcriptionibus.
B ¶ Et nota ꝙ requiritur ꝙ poſſideat vt proprium:nam qui
alieno nomine poſſidet vt colonus ⁊ qui precario poſſidet
nõ proprie poſſidet:ſed hi quoꝝ nomine poſſident. vt in. c.
ſi diligẽti. eo. ti. ¶ Dicitur temporis lege diffiniti. Lex em̃
determinat tẽpora quibus currit preſcriptio: ⁊ minus tem
pus non ſufficit:et ad diuerſas res preſcribẽdas diuerſa tẽ⸗
pora determinat: nam contra eccleſiam romanã in his que
principaliter ad eam pertinẽt nõ ſecundario: ⁊ cõtra ea que
immediate pertinẽt ad diſpenſationẽ pape: non currit pre⸗
ſcriptio niſi centenaria. cõtra eccleſias inferiores a romana
ſiue fiat preſcriptio ab alia eccleſia: ſiue a priuato requiriť
quadragenaria annorũ preſcriptio. ſimiliter de legatis ad
pias cauſas:idẽ requiritur in preſcriptione contra hoſpita
lia et pia loca:contra principem in reſeruatis principi in ſi⸗
gnũ ſingularis priuilegij vel dominij/requiritur tãtum tẽ⸗
pus/de cuius initio memoria hominum nõ exiſtit cũ ſcien⸗
tia principis. In alijs regulariter requiritur tẽpus decẽ an
noꝝ inter preſentes:et viginti annoꝝ inter abſentes. Mul
te tñ ſunt in his varietates ⁊ differẽtie particulares:de qui
bus late tractant dñi canoniſte. In vſucapione requiriť tẽ
pus trienne. ¶ Dicitur etiã in diffinitione preſcriptionis:
autoritate legũ vim capiẽs:vbi includũtur cetere conditio
nes ad preſcriptionem requiſite: vt bona fides:et ꝙ res ſit
preſcriptibilis:nam ſi illa deficiũt:deficit autoritas legum. C
¶ Oportet enim oĩa cõcurrere in preſcriptione que lex de
cernit adeſſe debere. ¶ Unde requiriť bona fides preſcri⸗
bentis: vt in. c. vigilanti. de preſcrip. vbi diciť. Uigilãti ſtu⸗
dio cauendũ eſt: ne ſimus male fidei poſſeſſores in predijs
alienis: qm̃ nulla antiqua rerũ poſſeſſio iuuat aliquẽ male
fidei poſſeſſorẽ:niſi reſipuerit poſtꝙ ſe aliena nouerit poſſi
dere:cũ bone fidei poſſeſſor dici nõ poſſit. ⁊. c. fina. eo. titu.
diciť: Qm̃ omne qđ non eſt ex fide/pctm̃ eſt: ſynodali iudi
cio definimus vt nulla valeat abſqꝫ bona fide preſcriptio:
tã canonica ꝙ ciuilis:cũ generaliter ſit omni conſtitutioni
atqꝫ cõſuetudini derogandũ:que abſqꝫ mortali peccato nõ
poteſt obſeruari. Unde oportet vt q̃ preſcribit:in nulla tẽ⸗
poris parte/rei habeat cõſcientiã aliene. ¶ Eſt autẽ bona
fides vt vult glo. in. c. ſi diligenti. eo. ti. dũ is:qui rem poſſi
det:credit eã eſſe ſuam: aut credit tradentẽ eſſe dñm vel ha
bere ius diſtrahendi:licet in facto erret. Non aũt ſi erret in
iure:niſi ſit poſſeſſor longi tẽporis: vel fuerit probabilibus
rationibus acquiſita: aut etiam ſi ius in quo errauit fuerit
dubiũ. Et hec bona fides requiritur per totum quo ſit pre⸗
ſcriptio:a principio ſcʒ vſqꝫ ad finẽ. Quacũqꝫ em̃ parte hu⸗
iuſmodi tẽporis incipit habere malã fidẽ: non preſcribit: ⁊
tenetur reſipiſcere a poſſeſſione rei quã nouerit eſſe alienã.
¶ Sed quid ſi per totũ tempus preſcriptionis habuit bo⸗
nã fidẽ:et cõpleto tẽpore preſcriptionis incipit habere ma⸗
lam fidem: vtputa poſt cõpletam preſcriptionẽ/incipit no
ſcere ꝙ is qui rẽ primo tradidit:nõ fuit dñs rei: nec habuit
ius alienandi rem. ¶ Licet hic quorundam opi. teneat:ꝙ
in caſu tenetur rem preſcriptã dimittere ſeu reſtituere tãꝙ
non ſuã:tamen verius dicendũ:ꝙ quia per preſcriptionem
completã:pro cuius qualibet tẽporis parte habuit bonã ſi
dẽ:res facta eſt ſua beneficio iuris: vt dicetur in cõcluſione:
conſciẽtia iſta qua habet malã fidem credẽdo rem alienã et
nõ ſuã:eſt erronea:et ideo eſt deponenda ⁊ corrigẽda:quã
ſi non deponeret tenẽdo rem preſcriptã: quam crederet nõ
ſuã:ageret contra conſcientiã erroneã:et ita mortaliter pec
caret:quia qui cõtra cõſcientiã agit:edificat in gehennam.
¶ Quid aũt ſi quis habet cõſcientiam dubiam tẽpore pre D
ſcriptionis. Reſpondeť ꝙ dubitans rationabiliter motus
aut firmans ſe in dubio:nõ habet bonam fidẽ que tamẽ re⸗
quiritur:et ideo nõ preſcribit. Non enim ſufficit non habe⸗
re malã fidem:ſed requiritur bona fides:que non ſtat cum
dubio tali. Secus tñ ſi eſſet dubiũ ſcrupuloſum aut vacil⸗
lans nõ firmũ ex leui ſuſpitione ortũ. Agendũ em̃ eſt cõtra
ſcrupulos: vt dicit Gerſon cãcelľ. Si vero poſt dubium ra
tionabile/reformat conſciẽtiam:a tẽpore reformationis in⸗
cipit preſcribere. Sic ſentit Angeľ. in verbo preſcriptio. §.
iiij. ⁊. iij. ¶ Nota etiã ꝙ ſemper preſumitur bona fides:ni⸗ Nota. 2.
ſi probeť contrariũ. glo. in. c. ſi diligẽti. in verb. bona fides. E

Requirit etiã ꝙ res ſit preſcriptibilis. Numerãtur aũt.xv. que preſcribi nõ poſſunt. Primo res vitioſa: ⁊ dicit vitioſa ſi ſit furtiua aut vi poſſeſſa: vt inſtitu. de vſura. §. quod aũt. Et ſubdit textꝰ: ꝙ nec vllꝰ aliꝰ: q̃uis ab eis bona fide emerit: vel ex alia cauſa receperit: vſu capiẽdi ius habet. ¶ Et nota ꝙ in re mobili/ oportet ꝙ iuſtus titulus interueniat a principio: aliter nunq̃ preſcribit: q: ſine titulo cõtra voluntatem domini rem eius cõtrectãs/ furtũ committit. Secus in re immobili: q: q̃uis mala fides fuerit in primo: tñ põt per alios preſcribi ex eoꝝ bona fide. Et ideo nũq̃ res mobilis in cõſcientia poteſt teneri quantũcunq̃ per longũ tempus ſit poſſeſſa etiã bona fide: niſi habuerit eã a principio cum titulo. Et ideo in rebꝰ mobilibus nõ facile bone fidei poſſeſſor vſucapiet: vt dicit Ange. vbi. s̃. quod tamẽ. j. in. §. xliiij. aliquo modo limitat. Secundo modo cõtra predicta preſcribi nõ poteſt in foro cõſcientie: q: diuturnitas auget peccatum: cum tãto ſint grauiora peccata quanto diutius infelicẽ animã detinent alligatã. de conſuetudine. cũ tanto. Tertio iura ſpiritualia preſcribi nõ poſſunt: vt decime/ primitie/ oblationes/ eccleſie/ loca religioſa: que preſcribi nõ poſſunt a laicis: quia illa poſſidere non poſſunt de iure cõmuni. Idẽ eſt de annexis ſpiritualibꝰ: ⁊ hoc verũ de laicis non cõuerſis. Quarto contra obedientiã/ viſitationẽ ⁊ procurationem: que debet ratione viſitationis: vt in. c. cũ non liceat. et. c. cũ ex officij. de p̃ſcriptionibꝰ. Quinto nõ poteſt preſcribi limes vel quod adheret limitibus epiſcopatuũ/ prouinciarum vel parochiarũ. Sexto modo liber hõ ꝓ ſeruo poſſeſſus. Septimo mõ: publice functiones. i. pẽſiones agrorũ/ nõ pñt preſcribi a colonis. Octauo: via publica nõ põt preſcribi ex nõ vſu populi. Nono: aqueductꝰ/ ⁊ alia iura ad publicũ vſum ciuitatis deſtinata. Decimo: reſeruata p̃n cipi in ſignũ ſubiectionis populi: vt tributũ et ſimilia preſcribi nõ pñt. Undecimo: res quã lex ſimplr̃ ꝓhibet alienari: vt res ſacre/ et res dotales ⁊ hmõi. Secus: ſi ꝓhibẽt alienari ſine certa ſolẽnitate: nõ ſimplr̃. Duodecimo: res q̃ poſſidet alieno noĩe preſcribi nõ põt vt vẽdat. Decimotertio: res empta ab eo cui eſt adminiſtratio: vt a ꝓdigo/ luxurioſo/ luſore ⁊c̃. Decimoquarto: res ignorãtis eam eſſe ſuã preſcribi nõ põt: nã cõtra ignorantẽ nõ currit preſcriptio. Decimoquinto: res excõicati: q: cũ impeditꝰ eſt a lege rẽ ſuã defendere: cõtra eũ nõ currit preſcriptio: ſi tñ nõ fuerit in mora petẽde abſolutionis. Maiorẽ hoꝝ ſpecificationẽ require apud canoniſtas cũ ſuis allegationibꝰ. ¶ Dicit vltimo in diffinitione: penã negligẽtibus inferẽs: ⁊ ſinẽ litibus imponẽs. Ubi tãgit cauſa finalis preſcriptionis: propter quã preſcriptio a iure cõceſſa eſt ⁊ ꝑ hoc iuſta: hec eñ duplex eſt. Una vt pax qua reſpu. fouet/ cõſeruet per immortaliũ litiũ extinctionẽ. Scđa: vt negligẽtes in rebus ſuis/ negligẽtia que redũdat in confuſionẽ poſſeſſionũ ⁊ diſcordiarũ excitationẽ/ penas debitas ſentiãt. Et ex vtroq̃ deducit iuſticia preſcriptionis: vt infra in ꝓbatione prime cõcluſionis deducit.

Artic. 2. Cõcl. 1. F

Et tãtũ de articulo primo. ¶ Quantũ ad articulum ſcđm eſt cõcluſio prima. Qui rẽ aliquã legitime preſcribit: plenũ eiuſdẽ rei dominiũ acquirit. Probatur cõcluſio poſt Sco. in. iiij. diſt. xv. q. ij. q: acquirẽs rẽ ſm iuſtã vtriuſq̃ iuris cõſtitutionẽ/ acquirit eius dominiũ: ſed acquirẽs rẽ titulo iuſto preſcriptionis/ acquirit eã ſm iuſtã iuris cõſtitutionẽ: ergo acquirit eius plenũ dominium. Conſequẽtia nota cũ maiore: q: ipſo iure ſit tranſlatio dominioꝝ: vt dicit Augu. ſuꝑ Johan. et habet. viij. diſt. quo iure. et patuit. s̃. q. ij. huius diſt. Et in propoſito idẽ intelligit per autoritatem legiſlatoris ⁊ iuris ſiue legis. Minor ꝓbatur per totũ titulũ de preſcriptionibus. Et ꝙ lex illa approbans legitimã preſcriptionẽ ſit iuſta: ꝓbatur duplici ratione Sco. vbi. s̃. Primo ſic. Iuſte põt illud ſtatui a legiſlatore: qđ eſt neceſſariũ ad pacificã conuerſationẽ ciuiũ ſeu ſubditoꝝ: ſed dominiũ rei neglecte: ſicut negligitur in preſcriptione ⁊ vſucapione: transferri in occupantẽ eſt neceſſariũ ad pacificã conuerſationẽ ſubditoꝝ: quia ſi nõ transferret dominiũ in occupantem: et res maneret apud primũ: poſt quodcũq̃ tẽpus ſurgerent lites immortales: nam poſt quãtũcũq̃ tempus/ ille qui neglexit vel heres eius repeteret rem neglectam ab eo qui occuparet quãtocũq̃ tempore occupaſſet. Et eſſent tales lites quas impoſſibile eſſet deſcindere: q: nec documenta: nec ꝓbationes ſufficiẽtes haberi poſſent/ obſtãte longitudine tẽporis: ex quibus perpetue ſurgerent contẽtiones et odia inter litigantes: et per hoc tota pax reipub. turbaretur. ¶ Scđo ꝓbat: legiſlator poteſt iuſte punire tranſgredientem/ cuius tranſgreſſio vergit in detrimentũ reipu. etiã pena corporali. multomagis pecunia fiſco applicãda: ergo pari ratione poteſt eam punire pena pecuniaria applicãdo pecuniã alicui qui in hoc eſt miniſter legis. Sed negligẽs rem ſuam tanto tẽpore tranſgreditur/ trãſgreſſione que eſt in detrimẽtum reipu. quia impedimẽtũ pacis: ergo ſicut iuſte poteſt lex rem illã neglectã applicare fiſco: ita poteſt eã ad maiorẽ pacẽ transferre in illũ qui tãto tempore occupauit tanq̃ in miniſtrũ legis. ¶ Et cõfirmatur: nã quia quilibet poteſt ſuũ dominiũ transferre in alium accipere volentem: ergo tota communitas poteſt cuiuſlibet de cõmunitate trãſferre dominiũ in quẽlibet: quia in facto cõmunitatis ſupponitur includi conſenſum cuiuſlibet de cõmunitate: ergo cõmunitas habẽs cõſenſum quaſi iam oblatũ in hoc ꝙ quilibet cõſentit in leges iuſtas cõdẽdas a cõmunitate vel principe: poteſt per legẽ cuiuſlibet dominium transferre in quẽlibet. Hec eſt ſentẽtia Sco. cui cõſonat Panor. in. c. vigilanti. eo. ti. et in. c. fina. vbi ſic arguit cõformiter ad predicta poſt Hoſt. eo. ti. §. ſed quid ſi iam cõpleta preſcriptione. Qđ iure poſſidetur iuſte poſſidet: et ſi iuſte/ bene: ergo nõ alienũ/ ſed ſuũ: et ꝑ cõñs habet rei preſcripte dominiũ. Hãc cõcluſionẽ cũ ſequenti tenet Goffre. Hoſti. vbi. s̃. Innocẽ. Joh. an. licet nõnulli teneant contrarium: nõ tñ fulciti ſunt ſufficiẽti ratione. late proſequit Hoſtiẽ. vbi. s̃. Dicit notanter qui legitime preſcribit: hic autẽ preſcribit legitime: cui aſſunt omnes cõditiones ad preſcriptionẽ requiſite. Nam ſi aliqua earũ defuerit: ſicut non eſt vera preſcriptio: ita nec per eã acquirit verũ dominiũ rei preſcripte.

Cõcl. 2. G

¶ Scđa cõcluſio. Nullus in foro anime tenetur de neceſſitate ſalutis rem legitime preſcriptam reſtituere: etiã ſi poſt preſcriptionem nouerit eã fuiſſe alienã. Illa concluſio etiam eſt Tho. argẽ. vbi. s̃. et ſequitur ad primã: quia nemo tenetur reſtituere rẽ ſuam in qua habet plenũ dominiũ: ſed per preſcriptionẽ legitimã/ acquiritur plenũ dominiũ rei preſcripte: ergo. Iſta concluſio eſt de mente glo. in. c. vigilanti. eo. tit. dicentis: ꝙ completa preſcriptione/ preſcribens tutus eſt ſm vtrunq̃ ius: ergo iure poſſidet: ergo iuſte: vt. s̃. argutũ eſt: ſi iuſte: nõ tenetur reſtituere. Preterea iura faciũt hoc meum: illud tuũ: et cõditor canonis vel legis poteſt mihi dare rem alienam et tutus ero: ergo multo fortius poterit inducere hãc preſcriptionem in odiũ negligentiũ. hec glo. cum ſuis allegatis. Et tantũ de articulo ſecũdo.

Artic. 3. Dub. 1. H

¶ Quantũ ad articulũ tertiũ dubitatur primo contra concluſiones que ad hoc tẽdunt/ ꝙ preſcribens rem legitime facit rem ſuam: nec reſtituere tenetur per. c. vigilãti. ⁊. c. fina. eo. tit. s̃. allegato: quibus expreſſe habetur: ꝙ male fidei poſſeſſor tenet ad reſtitutionem: nõ obſtante quacunq̃ poſſeſſionis antiquitate. Poteſt autẽ aliquis poſt preſcriptionẽ completã informari ꝙ res preſcripta ſit alterꝰ dñi: nec ab eo legitime alienata: et ita ꝙ non eſt ſua: et per conſequens tenetur ad reſtitutionem: quia nõ dimittitur peccatũ niſi reſtituat ablatum. ¶ Preterea: nullꝰ debet priuari bonis ſuis ſine ſua culpa: ſed ſtat preſcriptionem currere contra eũ cui non poteſt imputari negligentia: vt q̇ abſens fuerat vltra viginti annos ex rationabili cauſa ad quem etiam noticia alienationis rerũ ſuarũ nõ peruenit: aut captus per tãtũ tp̃s a piratis quo ſua defendere non potuit: et ita ſine ſua culpa neglexit.

Rñſio Ad. 1.

¶ Ad illa reſpondetur: ꝙ verum eſt ꝙ male fidei poſſeſſor tenetur ad reſtitutionem poſſeſſionis/ durãte mala fide: ſiue malam fidem habeat in tẽpore preſcriptionis: ſiue poſt completã preſcriptionem. Malã dico fidẽ/ qua credit rem eſſe alienam et nõ ſuam. Et ſi illam habet ante completam

pꝛeſcriptionem:nō pꝛeſcribit vt dictum eſt. Si vero incipit
habere malā fidē poſt legitimā pꝛeſcriptionem/errat:vt di
ctū eſt in pꝛimo articulo:et debet deponere errorē ⁊ habere
bonā fidē: ꝙ res poſt pꝛeſcriptionē nō eſt aliena: licet ante
pꝛeſcriptionē completā fuerat aliena:quia per pꝛeſcriptio-
nē facta eſt ſua et per ꝯñs nō aliena. Si tñ fidē erroneā non
vellet nec poſſet deponere/reſtituat: ne cōtra erroneam cō
ſcientiā cū moꝛtali teneat:et hoc volunt.c.allegata:nā.c.vi
gilanti.notāter dicitur. Nulla antiqua rerū poſſeſſio iuuat
aliquid male fidei poſſeſſorē niſi reſipuerit: poſtꝙ aliena
ſe nouit poſſidere. ¶ Nota ꝙ dicit aliena: et nouerit:nam
poſt pꝛeſcriptionē non ſunt pꝛeſcribenti aliena:ſed pꝛopꝛia
vtroq; iure canonico ⁊ ciuili ſm Tho.argen. Nec fides illa
eſt noticia vera: ſed erronea: qua credit rē legitime pꝛeſcri-
ptam nō eſſe ſuā:et ideo relinquenda:durante tñ mala fide
nō iuuatur pꝛeſcriptione vt rem tenere poſſit ſine pctō moꝛ
tali. Et ideo papa non vult pꝛeſcriptionem habere vigo-
rem in male fidei poſſeſſore:vt dicit.c.vigilanti. Et ad hoc
plane ſonat.c.fina.allegatū:vt patet intuenti textū cū glo.
Ad.2. ¶ Ad ſcdm dicit:ꝙ talis negligēs habet remediū recupe-
randi perdita:etiā poſt legitimā pꝛeſcriptionē cōpletā. Nā
talis poteſt petere reſtitutionem in integrum vſq; ad quat-
tuoꝛ annos ſequētes: qui incipiunt a die ſcientie poſt ceſſa
tionē impedimēti legitimi:nā illud quadriēnium nō currit
ignorāti. Ignorās eñ nō negligit:poteſt quoq; negligens
agere contra illū/qui rem ſuā alienauit: poſtꝙ ille cui alie-
nauit eā/vſu ceperit:q: talis alienatoꝛ tenet ſibi ex delicto.
Et ſua negligentia non facit ceſſare delictum alienatoris.
¶ Sed diceres:ad qd ergo valet pꝛeſcriptio talis:ſi is cō-
tra quē pꝛeſcripſit:pōt petere reſtitutionē in integrum. Re
ſpōdetur:ꝙ valet ad hoc ſm cōſcientiā/ꝙ pꝛeſcribens non
tenet reſtituere niſi petatur: et ſi nō petitur infra tēpus de-
bitū/amplius nō tenebit:etiā ſi petatur: ita ſentit Ange.in
ſum. Multa ſunt ſpecialia in pꝛeſcriptione aduertenda:q̄
late pſequūtur canoniſte: ſed hec modica tetigiſſe hic ſuffi
I ciat. ¶ Multi caſus particulares: immo infiniti ſunt in q̄
bus iniuſte ablata aut iniuſte detenta/reſtituēda ſunt: quo
rū ſpecificatio nō cadit ſub arte/ſm pħm. Ideo ex ſimilib⁹
ſimile iudiciū accipiendū eſt: et ex generalib⁹ particularia.
Unde poſſent circa materiā reſtitutionum bonoꝝ foꝛtune
plures moueri queſtiones ⁊ dubia:et pꝛeſertim de artifici-
bus et laboꝛatoꝛibus pꝛo denario diurno:qui per negligē-
tiam/ignoꝛātiam/deſidiam/dolū vel fraudē pꝛoximos qui
bus operātur/damnificāt: de quibus ſatis patet ex dictis
ſupꝛa.q.vi.huius diſt.vbi agitur de aduocatis/tabellioni-
bus/pꝛocuratoꝛibus.⁊.q.ix.eiuſdē diſt. vbi agitur de falſa
riis:et.q.x.de negociatoꝛibus. ¶ Poſſunt tñ hic pꝛo cōple
mēto huius materie moueri aliqua particularia dubia bꝛe
Dub.2. uibus ſoluenda pꝛius in ſpecie nō mota. ¶ Et eſt pꝛimum
de dānificātib⁹ alios ꝑter voluntatē caſualiter ꝑ ſe vel ſua.
vt exēpli gratia. In edificādo ſi aliquis pertranſit locū edi
ficationis:et per caſum alicuius lapidis vel ligni ledit: ſeu
qui fodit foueam pꝛo capiēdis lupis aut feris:et tranſiens
cadit in eam:ſiue per animalia ſua que intrauerunt agrum
alienum:et ibi depaſti ſunt fenū vel frumentū:vel leſerunt
L animalia pꝛoximi aut hominē/aut ſepē ⁊c. ¶ Ad hec ſoluē
da facit quod dictū eſt.ſ̄.q.x.in fine de latiſſima/latioꝛe/la-
ta/leui ⁊ leuiſſima culpa. Unde qui in talibus fecit quantū
ſm cōmunē curſum fieri ſolet ad cauendum dāna ⁊ pericu
la:et nō dedit operam rei illicite:nō tenetur ad reſtitutionē
damni. Si vero negligēs fuerit aut eſt in dolo vel culpa la
ta:tenetur. Similiter qui dat operā rei illicite: vt ſi clericus
pꝛoiicit lapidē:aut mittit ſagittā:et caſu occidit trāſeūtem:
etiā in loco vbi nō ſolet eſſe tranſitus:tenetur ad reſtitutio
nem dāni illati pꝛo eo ꝙ rei ſibi illicite operā impendit. Et
ibi dicta de caſu foꝛtuito applicētur ad pꝛopoſitū:et per idē
etiā de dāno dato alicui per animalia alterius. Si dñs ani-
malis damnū ferētis eſt in culpa lata/latioꝛe vel latiſſima:
tenetur. Si leui vel leuiſſima:non tenetur ad recōpenſatio
nem dāni;tenetur tñ qñq; ad dandū animal quod leſit pꝛo

noxa:facit ad hoc dictū Aug. ad Publicolā epiſtola.cliiii.
cū inquit. Nec reus eſt moꝛtis aliene/qui cum ſue poſſeſſio
ni murū circunduxerit:aliquis ex ipſoꝝ vſu percuſſus inter
eat. Nec enim reus eſt chꝛiſtianus ſi bos eius aliquē feriē-
do:vel equus calcē iaciendo aliquē occidat. Aut ideo non
debent chꝛiſtiani boues habere coꝛnua:aut equ⁹ vngulas:
aut dētes canis. Et ſequitur. Abſit vt ea que pꝛopter bonū
aut licitū facim⁹ aut habemus:ſi quid per hec pꝛeter noſtrā
volūtatē cuiꝙ̃ mali acciderit: nobis imputetur. Alioquin
nec ferramēta domeſtica aut agreſtia ſunt habēda:ne quis
eis vel ſe vel alterū interimat. Nec arboꝛ aut reſtis:ne quis
ſe inde ſuſpendat. Nec feneſtra facienda eſt:ne per hanc ſe
quiſꝙ̃ pꝛecipitet. Quid plura cōmemoꝛē:cū ea cōmemoꝛā-
do finire nō poſſim. Quid eñ eſt in vſu hoim bono ac lici-
to/vnde nō poſſit etiam pernicies irrogari.hec ille. De hoc
dubio latius infra.q.xv.ar.iii.dubio.ii. ¶ Tertio dubitat:
vtrū teneatur reſtituere rem pereuntem qui fuit in moꝛa re Dub.3.
ſtituendi.de hoc etiā.ſ̄.q.x.vbi agit de depoſito. ¶ Notā- L
dum igit ꝓ reſpōſione ꝙ moꝛoſus dicit: qui nō tradit rem
quā tradere tenetur:licet eā tradere intēdat: ⁊ habet cōmu
niter locū in debitis/cōmodatis/ depoſitis. Itē in ablatis
contra dñi voluntatē:nā fur aut raptoꝛ ſemper eſt in moꝛa:
quia ſemper tenet reſtituere/ſi poteſt. ¶ Secūdo notādū:
ꝙ ad hoc ꝙ quis dicat moꝛoſus:quattuoꝛ requirunt. Pꝛi-
mo ꝙ teneat rē aliquā quam tradere tenet. Scdo ꝙ ſciat ſe
teneri vel ſaltē ꝙ ſcire debeat. Tertio:ꝙ interpellat⁹ ſeu mo
nitus fuerit ad tradēdum: et hoc a die vel ab hoie. A die:ſi
dies ſeu terminus tradendi cōſtitutus eſt:tunc eñ termin⁹
ipſe aduenies dicitur interpellare. Ab hoie:ſi termino tra-
dendi nō conſtituto a dño rei per ſe vel per aliū petit tradi
tio. Quarto:ꝙ habeat poſſibilitatē tradēdi. ¶ Quib⁹ pꝛe
miſſis reſpondet ad dubiū:ꝙ moꝛoſus in tradendo rē quā Rñſio.
tradere tenetur: ſi res perit etiam ſine ſua culpa caſu foꝛtui
to: tenetur de dāno dño rei: maxime ſi fuerat dubiū an res
etiā apud dñm reſtituta periſſet. Patet per regulā iuris li-
bꝛo.vi. Moꝛa. vbi dr: Moꝛa ſua vnicuiq; eſt nociua. vel
etiā in glo.ponūtur caſus pꝛedicti. Et dicitur maxime ſi du
biū fuerat ⁊c.quia ſm aliquos: ſi nō ſit dubiū qñ res eodē
modo periſſet apud dñm ſuū:non tenet moꝛoſus:ꝙuis ali
qui dicāt ꝙ nō obſtāte:ꝙ apud dñm res tradita periſſet:te
netur moꝛoſus:q: potuiſſet dñs rei rē vēdidiſſe: ⁊ ita apud
aliū et nō ſibi periiſſet. ¶ De hoc patet ꝙ debēs decimas/
ſi fuerit in moꝛa:et pereunt caſu foꝛtuito periculo ſuo:ſic in
locato ⁊ cōmodato et ſemꝑ in furto. ¶ Dubitatur quarto Dub.4.
vtrū teneatur qui ex pietate ⁊ mia facit fugere debitoꝛē aut M
incarceratū:vel ligatū ſoluit aut ſeruū ⁊c. Reſpondetur ꝙ
tenetur ad reſtitutionē damni: et eſt ſpecies furti : dat autē
occaſionē damno:nec excuſat pietas et miſericoꝛdia:q: mi-
ſericoꝛdia ⁊ elemoſyna facienda eſt de ſuo:nō de alieno. Si
tamen quis fugeret in domū alicuius:non tenetur:nec de-
bet eū pꝛodere:tamen nō debet iudicem querentē pꝛohibe
re:vt.ſ̄.dictū eſt. Cetera innumera reſcindo:fauēs bꝛeuita-
ti. Et tantum de illa queſtione.

¶ De reſtitutione bonoꝛum coꝛpoꝛis.

Expeditus vtcunq; de reſtitutione fienda in bo-
nis exterioꝛibus:que dicūtur bona foꝛtune ⁊ mi
nima: videndum conſequēter de reſtitutione fa-
cienda leſis in bonis mediis: que ſunt bona coꝛ-
poꝛis:vnde queritur.

Queſtio.xv.

Utrum dānificans A
pꝛoximū in bonis coꝛpoꝛis: teneat ad dā-
ni reſtitutionē de neceſſitate ſalut. ¶ So
lito moꝛe tribus articulis:terminoꝝ ſcʒ de
clarationib⁹:reſpōſiuis cōcluſionibus:ac
dubioꝝ ſolutionibus/queſtio abſoluet. ¶ Quantū ad pꝛi Artic.1.
mū notandū:ꝙ per dānū in bonis coꝛpoꝛis/intelligitur le- Nota.1.
ſio coꝛpoꝛalis vite aut oꝛganoꝝ coꝛpoꝛis aut membꝛoꝝ. Et
hec leſio duplex eſt; quedā infert dānū vltimū/ puta moꝛtē

vel mutilationē mēbꝛoꝝ: aut vulnerationē irremediabilē:
ꝗ quod reddit inutile ad excercitiū operationū naturaliū
ſibi debitarū. Alia eſt leſio citra vltimā: ⁊ eſt vulneratio vel
debilitatio organi vel membri curabilis: aut nō in toto tol/
lens operationē naturalē: ſed aliquātulū impediēs: prima
dicit leſio enormis: ſcḋa mediocris. ¶ Secundo notandū
Nota.2. B ꝙ vbi non poteſt fieri reſtitutio per redditionem ablati vel
equiualētis: ſicut in ablatione vite aut eoꝝ leſione (Nō eīn
poteſt reddere vitā qui occidit: nec reſtituere mēbꝛū quod
mutilauit: aut intātū debilitauit ꝙ inutile factū eſt ad natu
rales ſuas operationes) opoꝛtet fieri reſtitutionem in alijs
quantum fieri poteſt ſm legem ſtatutā: vel vbi ſtatuta non
eſt/ad arbitrium boni viri. Et quoniā vt dicit Sco. vbi.ſ.
(qui latius ceteris in hac materia ſcribit) non eſt facile: vt
pꝛo tali damno illato homini fiat recōpenſatio equiualens
per aliqua bona foꝛtune: quia non equiualent tempoꝛales
diuitie ſanitati ⁊ integritati coꝛpoꝛis: iō inquit optime pꝛo
uiſum eſt cōmunitati: vbi ſtatuta eſt lex talionis/maxime in
cauſa homicidij: ſicut i lege veteri ſtatuta erat. Unde Exo.
xxj. Qui percuſſerit hominem volens occidere eum/moꝛte
moꝛiatur. et ſequit. Et reddet animā pꝛo anima: oculū pꝛo
oculo: dentem pꝛo dente: manū pꝛo manu: pedē pꝛo pede:
aduſtionem pꝛo aduſtione: vulnꝰ pꝛo vulnere: liuoꝛem pꝛo
liuoꝛe. Et ſimile Leuit. xxiiij. Uerum nō ex eo: quia i le. ve.
ſtatutum fuerat: nūc obligat ſubiectos euāgelio: quos mo/
ralia illius legis: nō iudicialia obligant: neqꝫ cerimonialia:
ſed q: de nouo a pꝛincipe vel communitate ſtatuta. Lex eīn
habet robur a legiſlatoꝛe in illa cōmunitate vbi ſtatuitur:
non ab alio: licet ratio ſtatuendi ſumat ab alio. Et hoc mō
iudicialia multa legis moyſaice poſſent a papa vel impera
toꝛe ſtatui a chꝛiſtianis obſeruanda. Nec per hoc chꝛiſtiani
iudaizarent: quia non obſeruarēt ea vt ſtatuta a moyſe: ſed
vt ſtatuta a legiſlatoꝛe euāgelico. ſ. chꝛiſto aut pꝛincipe qui
habet ſtatuere leges in eccl'ia chꝛiſtiana. ſicut cōitas in ſimi
li: videns aliam cōmunitatē legibꝰ bene oꝛdinatā: poteſt il
las leges: quas iudicat rōnabiles: vt vtiles ſibi aſſumere: ⁊
tunc obſeruant: nō q: alibi ſtatute: ſed quia de nouo in hac
cōmunitate ſtatute. Simile eſt videre in religionibꝰ quarū
nōnunꝙ vna recipit ſtatuta ab alia ſibi cōducentia: que ob
ligant: nō quia alibi ſtatuta: ſed quia hic de nouo aſſumpta
⁊ a pꝛelatis huius religionis oꝛdinata. Et per hoc ſi ab ali/
quo legiſlatoꝛe ſtatueret ꝙ blaſphemus/idolatra/adulter
occideret: iuſta eſſet lex illa: ſicut iuſta eſt lex illa in pluribꝰ
ciuitatibus ac cōmunitatibꝰ cōſtituta: ꝙ homicida volūta
rius moꝛiat. Et per hoc homicida ſubdens ſe huic legi ſuſti
nendo moꝛtem dum infligit: ſatiſfacit occiſo. Non quidem
vitā ei reſtituēdo: quod ei eſt impoſſibile: nec aliquod equi
ualens tribuendo: quia nec hoc poteſt: ſed penā ſimilē pa/
tiendo. Ubi eīn nō poteſt ſatiſfieri agendo: opoꝛtet fieri pa
tiēdo. iuxta illud. Qui nō habet i ere: luat i coꝛpoꝛe. ¶ Ue/
rum per hoc non ſatiſfacit alijs/qui ex homicidio ſunt dāni
ficati: vt vxoꝛi/liberis et ceteris emolimentū ab interfecto
Artic.2. expectantibꝰ. Et tātū de. j. art. ¶ Quātū ad ſcḋm articulū
Cōcl.1. C eſt cōcluſio pꝛima. Homicida auferens vitā ꝓximi iniuſte:
ſecurius agit ſi ſatiſfaciēdo ſe ſponte ſubmiſerit pene legis
conſtitute. Hec cōcluſio eſt de mēte Sco. vbi.ſ. nam qui cō
tra legem delinquit ſecuriꝰ ſatiſfacit penā iuſtā determina/
tam a lege ſubeundo. Sed pena talionis qua vita redditur
pꝛo vita (ſi lege determinatur) iuſta eſt: q: naturali rationi
conſona ⁊ appꝛobata: non ſolū lege moyſaica: ſed etiā euā/
gelica. Nam Matth. xxvj. ait dominꝰ. Omnes qui accepe/
rint gladiū: gladio peribunt. et ideo homicida ſubdēdo ſe
huic pene vbi ſtatuta eſt: aut exponēdo vitā ſuam in cauſa
fidei: vel cōtra inimicos eccleſie aut alia in cauſa iuſta: ſatiſ/
facit ſm legē: ⁊ ſecurioꝛ eſt ſatiſfeciſſe in cōſciētia. ¶ Scḋa
Cōcl.2. D cōcluſio. Nullus homicida in occaſione ſatiſfactionis ſibi/
ipſi inferre debet penam moꝛtis. Patet quia nullus debet
eſſe homicida ſuijpſius ex quacunqꝫ cauſa ſine ſpeciali pꝛe/
cepto dei. Unde beatus aug. j. de ciui. dei. c. xxj. et habetur
xxiij. q. v. ſi nō licet. His exceptis quos vel lex iuſta genera/
liter: vel ipſe fons iuſticie deꝰ ſpecialiter occidi iubet: quiſ/
quis hominem vel ſeipſum vel quemlibet occiderit: homi
cidij crimine innectit. ⁊ pꝛemiſit. eo. c. in pꝛinci. neqꝫ eīn fru
ſtra. In ſanctis canoniciſqꝫ libꝛis nuſꝙ nobis diuinitꝰ pꝛe/
ceptū permiſſum ve reperiri poteſt: vt vel ipſius adipiſcen
de immoꝛtalitatis: vel vllius carendi/cauendi ve mali cauſa
nobiſmetipſis necem inferamus. Quod verū eſt generali/
ter: quoniā ſecꝰ ſi deꝰ alicui vt ſeipſum occideret ſpecialiter
demandaret: vt de Samſone credit: de quo idē Aug. ibidē
c. xxj. dicit. Nec ſamſon aliter excuſat ꝙ ſeipm cū hoſtibus
ruina domus oppꝛeſſit: niſi quia ſpiritus latenter hoc iuſſe
rat: qui per illū miracula faciebat. ¶ Tertia cōcluſio. Ubi Cōclu.3. E
lex talionis non eſt ſtatuta: aut occiſoꝛi non inflicta: reſtitu/
tio alia neceſſaria eſt in pijs operibus aut afflictiuis paſſio
nibus pꝛo occiſo in vim ſatiſfactionis ſponte aſſumendis.
Patet: quia vbi ablatum reſtitui nō poteſt ſm ſe: reſtituen
dum eſt in equiualenti quantū fieri poteſt. Et cui nō poteſt
fieri reſtitutio tēpoꝛalis: fiat reſtitutio ſpiritualis: vt ex pꝛe
miſſis patet. Ideoqꝫ cū occiſo non poteſt quid coꝛpoꝛale ⁊
tempoꝛale cōferri: quia tempoꝛalem periodum exceſſit: im/
pendenda ſunt bona ſpiritualia: opera ſcilicet meritoꝛia ac
defunctoꝝ ſuffragia in occiſum directa ⁊ pꝛopter eū aſſum
pta: vt anima quam abſtulit: cōmodū aliquod ſentiat. Si
queris quāta: dicitur ꝙ fiat ad iudicium diſcreti cōfeſſoꝛis Cōcl.4. F
vel arbitrium boni viri. ¶ Quarta concluſio. Preter ſatiſ
factionē perſone occiſe impenſam: neceſſe eſt refundere dā
na cunctis per hanc occiſionē leſis paſſa. Patet iſta conclu
ſio: quia omnis dans occaſionē damni tenet damnificatos
reddere indēnes per. c. ſi culpa. de iniur. et dam. dato: vt pa
tet. ſ. q. ij. huius diſt. arti. ij. ergo ⁊ damnificans per occiſio
nem. Unde ſi occiſus ſuſtētabat aliquos puta patrem/ma/
trem/liberos vel pꝛopinquos: tenet intefectoꝛ omnibꝰ illis
ad tātū in reſtitutione: quantum vtilitatis illis abſtulerat
per interfectionem: qḋ eſtimandum eſt ſm tempus quo oc
ciſus veriſimiliter fuiſſet victurus et operaturus aut tales
ſuſtētaturus. ¶ Quinta concluſio. In ceteris leſionibus Cōcl.5. G
citra moꝛtem tenet ledēs damna que incurrit leſus atqꝫ cō
iuncti: pꝛeſentia ⁊ futura: paſſoſqꝫ doloꝛes cōpenſare: ⁊ me
dicoꝛum impenſas ſi que facte ſunt: ſoluere. Hec concluſio
eſt Sco. vbi.ſ: ⁊ pꝛobat quoad medicoꝛū impenſas per. c.
de iniu. ⁊ dam. ſumptum ex textu Exo. xxj. vbi dicit. Si per
cuſſerit alter pꝛoximū ſuum lapide vel pugno: ⁊ ille moꝛtuꝰ
nō fuerit: ſed iacuerit in lecto: qui percuſſerit: operas eius
⁊ expenſas in medicos reſtituet. Quoad alias partes pꝛo/
batur cōmuni medio: quia omne damnū alicui iniuſte illa/
tum/eſt a leſo damnificatoꝛe compēſandum per. c. ſi culpa.
ergo nedum percuſſus vel mutilatꝰ: ſed omnes ex eiꝰ leſio/
ne damnificati ſunt ſeruādi indēnes. Et quoniam in hmōi
leſione non eſt ſtatuta in eccleſia lex talionis: frequenter fit
reſtitutio pecuniaria ad eſtimationem boni viri: que debet
reſpondere omni damno quod paſſus eſt leſus in ſe et ſibi
coniūctis pꝛo toto illo tempoꝛe pꝛo quo veriſimiliter vſus
fuiſſet mēbꝛo leſo. Si mutilatus: pꝛo toto tempoꝛe vite ſue.
Si non mutilatus: pꝛo toto tempoꝛe quo pꝛopter leſionē
vti non potuit. Et dicit Sco. ꝙ in hac recōpenſa plus pon/
derāda eſt leſio pauperis ꝙ̄ diuitis: quia pauper magis in
digebat membꝛo abſciſſo vel leſo ad victum neceſſarium:
licet pꝛo alia parte ſit cōditio pꝛepōderās in diuite: ſcilicet
dignitas ꝑſone: ſꝫ hoc dicit parū eſt reſpectu pꝛime. ¶ De/
bet etiā reſtitutio reſpondere deſolationi afflicti: q: perpe/
tua eſt ſibi deſolatio carere mēbꝛo abſciſſo mutilato. Et tā/
tū de articulo. ij. ¶ Quātū ad tertium arti. dubitat pꝛimo. Artic.3.
Quis iuſte poſſit occidi aut in coꝛpoꝛe ledi: quoniā dictū Dub.1. H
eſt in concluſione de reſtitutione iniuſte leſoꝝ: ideo a cōtra
rio ſenſu qui iuſte leditur penā ſuam fert: nec reſtitutio ſibi
debetur. ¶ Ad hoc ſententialiter reſpōdet Sco. ꝙ iuſte oc
ciditur quem lex iuſta generaliter: vel deꝰ ſpecialiter iubet
occidi: et ſunt verba beati Augu. in pꝛobatione pꝛime con/
cluſionis allegata. Conſequenter inquirit que ſit lex iuſta:
et reſpōdet bꝛeuiter: nulla niſi que deſcendit a lege diuina:

ſicut cōcluſiones practice a principijs practicis: vel que cō/
cordat legi diuine vel ad minus nō diſcordat. ¶ Ex illo in/
fert/ ꝙ q: lex diuina abſolute prohibuit ne permittas homi
nē occidi: et nulli inferiori licet in lege ſuperioris diſpenſa/
re: ergo nulla lex poſitiua conſtituēs hominē occidendū iu
ſta eſt: ſi in illis caſibus ſtatuat: in quibus deus nō excepit.
Excepit aūt in multis: vt in blaſphemia/ homicidio/ adul/
terio: et alijs: vt patet in Exo. et alijs pluribus locis: in qui
bus caſibus lex poſitiua iuſte pōt trāſgreſſoribus determi/
nare penā mortis. ¶ Ex illo cōſequēter elicit/ ꝙ lex ſtatuēs
furē maxime diurnū occidi: eſt iniuſta: quia nullibi dn̄s ex/
cepit furē ab illo precepto: Nō occides. immo videt̃ ꝙ dn̄s
nō velit furē illa pena plecti: qm̄ aliā penā dn̄s infligit. ſ. re/
ſtitutionē quadrupli vel quintupli: vt patet Exo. xxij. Et di
cit̃ maxime diurnꝰ: qm̄ ſi nocturnus occidat̃: percuſſor nō
erit reus ſanguinis. Unde ibidē dicit̃: Si effringēs fur do/
mū ſiue ſuffodiēs fuerit inuētus: et accepto vulnere mortu
us fuerit: percuſſor nō erit reus ſanguinis. Qđ ſi orto ſole
hoc fecerit: homicidiū perpetrauit ⁊ ipſe moriatur. Ubi ex
preſſe dn̄s prohibet furē diurnum occidi. Secus de noctur
no qui inuaſor eſt: qm̄ preſumit̃ homicida: et velle occidere
ſi quis vult ſibi reſiſtere. et addit Sco. Eſto etiā ꝙ aliquo
modo licuiſſet iudeis ꝓ furto occidere: magis videret̃ per
miam euangelicā rigor ille reuocatus/ ꝙ̄ rigor cōtra adul/
teriū. Et ſm hoc oēs iudicātes furē ad mortē eſſent homici
de: et peccarent grauiter cōtra quintum preceptū. Uerū li/
cet hec opinio apparentiā quādam habeat: q: tamen in op
poſitū eſt cōmunis cōſuetudo ⁊ practica: et durū eſt in hoc
caſu oēs iudices ſm municipalia tolerata iudicantes dāna
re: Uidetur aliter dicendū: ꝙ occidētes fures ſm leges ge/
nerales aut ſpeciales iuſtas nō peccēt: nec dicendi homici/
de: quod innuit Augu. in verbis allegatis. Cōſequēter dici
J tur ꝙ lex iuſta eſt que deſcēdit ⁊c̄. vt dictū eſt. ¶ Et qđ ad/
ditur dn̄s abſolute ꝓhibuit ⁊c̄. Si abſolute tātum valet. i.
ſimpliciter in oī caſu: nō eſt verū: cū et ipſe dn̄s multos ca/
ſus excepit inter quos ⁊ ille quo dn̄s mandat ꝙ qui ſuper/
biens non obedit ſacerdotibus et iudici ex decreto iudicis
morietur. Deut̃. xvij. ¶ Ubi videtur dn̄s dediſſe poteſtatē
preſidētibus ſtatuēdi leges rationabiles: quibus populus
tenet̃ obedire: et qui has cōtēnit morte moriatur. Et ꝑ hoc
ſub pena mortis ſtatuere pn̄t ea quibus pax reipu. cōſerue/
tur: et prohibere vnde turbat̃: ſicq; preuenire mala/ ſeditio
nes/ homicidia ⁊ hmōi: ac trāſgreſſores etiā vltimo ſuppli
cio punire: alioquin quō crimē leſe maieſtatis morte plecte
retur. ſimiliter ꝓditionis incēdij ⁊c̄. in quibus tm̄ nemo pe
rit. et cetera crimina: et quibꝰ preſumit̃ ꝙ ſequi poſſent ho/
micidia: licet nō ſemꝑ ſequātur. Quomodo etiā fur noctur
nus aut inuaſor/ raptor/ morte iuſte puniret̃ qn̄ nō ſequitur
homicidiū in actu: licet ſequat̃ in preſumptione: cū etiā do/
minus percuſſorē ꝓximi ſi nō morit̃ in actu/ precepit nō oc
cidi. Exodi. xxj. ¶ Uidet̃ nāq; ꝙ iuſte poterat ſtatui vt fur
occidat̃: ne ſi pena iſta tollatur ꝓpter furū frequentiā: que
etiā ſtatuta hac pena vix prohiberi poſſunt: maxima turba
tio pacis reipu. et homicidia multa ac bella plurima conſe
K: quātur. Hec aūt offero lectori cautius examinādā. ¶ Sūt
qui pro hac opinione adducūt illud: Comedetis vetuſtiſſi
ma veterum: et vetera nouis ſuperueniētibus/ proijciētes.
Leuit̃. xxvj. per noua legē euangelicā: per vetera legē moy
ſaicā: per vetuſtiſſima legē naturalē accipientes quo myſti
ce innuatur. Nouis ſuperueniētibus. i. lege euāgelica: vete
ra. i. legis moyſaice precepta ꝓijcietis: non obſeruabitis ea
quantū ad cerimonialia ⁊ iudicialia: que ſcʒ non ſunt de le
ge nature. Et vetuſtiſſima veterū. i. legem naturalē que pri
ma eſt et cordibus hoīm inſerta/ ſm aplm Roma. ij. come/
detis. i. obſeruabitis. Legi aūt naturali conſonū eſt: vt inu
tiles hoīes cōmunis pacis ⁊ reipu. turbatores: quales ſunt
fures: de medio tollātur: et per hoc patet reſponſio ad du/
Dub. 2. biū. ¶ Scđo dubitari poſſit de homicidio caſuali: vt ſi q̄s
L lapidē proijciat de domo: et caſu aliquis vadēs per plateā
tali iactu occiditur preter intentionē iacientis: ſed ſatis pa/
tet ſolutio ex dictis. q. proxima. ar. iij. dub. ij. Si enim proij/
ciens in caſu omnia adhibuit quibus caueri potuit homici
dium aut leſio: que diligens homo adhibere ſolet: nec ope
ram dedit rei illicite: non tenetur. Quo modo ſi alius leſus
fuerit per animalia alteriꝰ: ſi dn̄s nouit aut noſcere debuit
cōditionem animalis: vt ſi bos fuerit cornupeta ⁊ nō inclu
dit: aut equus calcitrans ⁊ alteri cōmodauit nō auiſans eū
et in ſimilibus: tenet̃ dn̄s animalis ad dāni reſtitutionē de
quo multa precepta ſunt iudeis. Exođ. xxij. et tranſſumitur
textus ad titulum de iniu. et dam. in pluribus cap̄. Si vero
dn̄s animalis ignorauit conditionē animalis ⁊ cōditio illa
nō ſequitur cōmuniter naturam ſeu ſpeciē animalis: nō te/
netur ad damni refuſionē: ſed dando animal ledēs ſeipſum
liberat: ita diſtinguit Franci. de platea in trac. reſti. parte. ſ.
.§. xc. Et cū dicitur: ad dāni reſtitutionē: ſub dāno includū/
tur impenſe in curatione facte et opere amiſſe: ⁊ que huius
occaſione amittēde fuerant. Qui vero in publico nutrit be
ſtias/ feras vt vrſos/ leones. et ſimilia/ canes mordaces. Si
ligaturas quibꝰ catenate ſunt aut vincula ruperint: vel ca/
ueas quibus includi ſolent: ⁊ inferant damnum alijs: nō li
beratur dn̄s animalis dādo beſtiam: ſed tenetur ad totius
damni reſtitutionem/ ſm eſtimationem iuſtam: quia huiuſ
modi aīalia non debent teneri in publico: neq; ligata/ neq;
ſoluta. Eſt ſententia Hoſtien. de iniu. et dam. et in ti. de pau
peri. de hoc. s̄. q. precedenti art̃. iij. ¶ Tertio dubitatur de Dub. 3.
medicis: quid ſi ex negligentia curationis vel imperitia la M
borans moritur vel mutilatur. Reſpondet̃ ꝙ medicus po
teſt eſſe in culpa ante factum/ in facto/ ⁊ poſt factum. Ante
factum ſi fuerit imperitus et idiota: et intromittit ſe de cu/
ratione. In facto: quia licet peritus ſit in arte: non tamē ſe/
quitur traditionem artis. Poſt factum: quia nō adhibet di
ligentiā pro cuſtodia infirmi: aut derelinquit infirmū non
plene ſanitati reſtitutum: et quocunq; horum modorū fue/
rit in culpa: tenetur ad reſtitutionem dāni occaſione ſue ne
gligentie vel imperitie contingentis. ⁊ maxime ſi pro lucro
operatur: et ſe oſtendit vt peritum in arte. ¶ Si vero neq;
ante: nec in facto: nec poſt factum fuerit in culpa: licet infir
mus moriatur: non tenetur ad reſtitutionem damni. Qui/
bus autem pauperibus etiam gratis et ſuis impenſis me/
deri teneatur: et qualiter modū ſeruabit/ ne corporalis me/
dicina fiat mortalis anime non eſt preſentis ſpeculationis.
¶ Ultimo dubitatur: ad quid teneatur qui ꝓcurat aliquē Dub. 4.
iniuſte redigi in ſeruitutē. Reſpondetur ꝙ talis tenetur li/ N
berare eum quem in ſeruitutē procurauit iniuſte redigi. Et
ſi aliter non poterit: tenetur ſe facere ſeruum pro eo: niſi for
te talis eſſet cōditio perſone damnificātis: ꝙ per eius reda
ctionem in ſeruitutē/ fieret notabile preiudiciū reipu. quo
caſu nō teneretur ſe facere ſeruū: ſed alias facere recōpēſam
ad arbitrium boni viri. Et tantum de hac queſtione.

¶ De reſtitutionē fame. Queſtio. xvj.

Circa reſtitutionē A
fame queritur: Utrum damnificās alium
in fama/ teneatur reſtituere damna hac oc
caſione illata. ¶ Queſtio hec more ſolito
tribus articulis abſoluetur. Primo termi
ni declarabūtur. Secundo cōcluſiones reſponſiue ſubiun/
gentur. Tertio dubia mouenda abſoluentur. ¶ Quātum Artic. 1.
ad primum notādum primo: ꝙ fama accipitur dupliciter. Nota. 1.
Quandoq; communiter: et ſic non eſt aliud ꝙ̄ opinio ha/
bita de cōditionibus aut moribus alicuius ſignis exterio/
ribus expreſſa. quod additur: quia ſola opinio mente clau
ſa nō facit famam de aliquo: ſed expreſſio huius opinionis
ſiue vocibus ſiue ſcriptis ſiue alijs ſignis. Et ſic non diſtin
guitur contra infamiam vel diffamiam: ſed tanq̄ ſuperius
diuiditur in hec membra: ſcilicet famam bonam: et famam
malam que dicitur diffamia vel infamia. Alio modo capi/
tur ſtricte vt diſtinguitur contra famā malam: et ſic eſt opi
nio bona honeſtate vite ac moru m. Et ita accipitur in pro
poſito cum queritur de damnifi catione alicuius in fama

Nota.2. ❡Secundo notandum ꝙ inter bona hominis fama non
B medíocre:ſed magnū bonum eſt:qm̄ etſi poſtponit̄ bonis
ſpūalibus aīe:gratie ſcilicet ⁊ v̄tutibus:tamē p̄fert̄ oībus
bonis exteriorib⁹:puta t̄palib⁹ diuitijs. Vn̄ Prouerb.xxij.
Melius eſt nomē bonū ꝙ̄ diuitie multe. ⁊ Eccl'i.xlj.Curā
habe de bono noīe: hoc em̄ magis ꝑmanebit tibi: ꝙ̄ mille
theſauri magni ⁊ precioſi. ❡Utrū aūt fama p̄ferēda ſit bo
nis corporis: videt̄ nōnullis ꝙ p̄ferat̄: alij vero p̄ferūt cor-
poris bona qđ videt̄ verius. Unde patet qm̄ in ablatione
bonoꝝ exterioꝝ/reqrit̄ reſtitutio iniuſte ablatoꝝ:quātoma
gis in leſione fame iniuſta. ❡Et đ: iniuſta: qm̄ qn̄qꝫ fama
ꝓximi ledit̄ ſine pctō ⁊ iuſte:vt in correctione fraterna dū
pctm̄ occultū ſeruato ordine euāgelico denunciat̄ eccleſie:
qđ quādo ⁊ quō fieri debet i expoſitiōe canonis miſſe lec.
Nota.3. lxxiiij.latius eſt tractatū. ❡Tertio notandū ꝙ fama ꝓxi-
C mi ledit̄ dū ꝑ indicia exterioꝛa verboꝝ vel ſignorū/ opinio
mala de ꝓximo generat̄. Et quidē hoc qn̄qꝫ fit ſine pctō ꝓ-
pter emēdatione fratris:ſeruatis ſeruandis de quo non eſt
ad ꝓpoſitū. Alio modo ledit̄ iniuſte: ⁊ hoc ſm̄ Sco.diſ.p̄-
ſenti.q.iij.cōtingit tripliciter. Primo falſum crimē ꝓximo
imponēdo. Scđo: verū crimē:ſed tamē occultū in publico
(ordine iuris nō ſeruato)ꝓponēdo. Tertio: verū crimē oc
cultū impoſitū in publico negādo:q̄a in hoc negans notat
imponentē de calūnia. Et ſm̄ has differētias leſionis fame
quaten⁹ iniuſte fiunt:oportet differēter famā reſtituere. Et
Artic.2. tantū breuiter de arti.j. ❡Quantū ad ſecundū articulum
Cōcl.1. eſt ꝯcluſio p̄ma. Ledens iniuſte infamando ꝓximū:tenet̄
D reſtituere dānū illatū. Probat̄:q̄a oīs iniuſte dānificās ꝓ-
ximū tenet̄ cōpenſare:vt patet ex p̄miſſis: ſed ledens famā
graue dānū infert ꝓximo: ⁊ tāto grauius/quāto p̄cioſi⁹eſt
nomē bonū vnguentis p̄cioſis:⁊ cūctis exterioꝝ rerū diui
tijs. Nec tantū infert dānū ꝓximo cuius fame detrahit:ſed
et oībus in quib⁹ malā opinionē de ꝓximo generat. Tum
illis q̄ audiēdo v̄ba detractoria:vel in eis delectant̄: aut in
temeraria iudicia de ꝓximo incidūt:et ꝑ h̄ mortaliter pec-
cant. Tum eis q̄ ꝓpter bonā opinionē ei⁹/ cui⁹ fama ledit̄
plures vtilitates ſpūales ⁊ tēporales cōſecuti ſunt: quib⁹
per diffamationē p̄uant̄:quib⁹oībus ad reſtitutionē tenet̄
Poteſt exemplificari de p̄dicatorib⁹/ p̄latis/officialibus/
et populi rectorib⁹:quoꝝ bona fama multa cōmoda affert
populis:⁊ ecōuerſo diffamia multa mala. Propter qđ dici
tur:curā habe de bono noīe: vt ſupra allegatū eſt. Et ideo
ſicut bona cōſcientia nobis neceſſaria eſt ꝓpter nos:ita bo
na fama ꝓpter ꝓximos/ſm̄ Aug. ❡Propter hoc Gerſon
in ſolutiōe.iiij.q.att. Nōnunꝙ̄ facilius ſatiſfit ꝓ homicidio
corꝑali ⁊ furto:ꝙ̄ ꝓ homicidio ⁊ furto ſpūali.ſ.detractiōe.
Ratio:q: in illis quātitas dāni eſtimari pōt: ⁊ ſic correſpō
dens emenda ſubſeq̄:in iſtis aūt nequit:cū nō ſatis conſta
re poſſit:in quot cordib⁹ hominū (mediate ⁊ immediate)
detrahens bonā opinionē et famā eius cui detraxit:occide
rit:vnde et difficulter ſatiſfieri pōt leſo. Quō em̄ reſtituet
Cōcl.2. cū ignoret quantū debet.hec ille. ❡Scđa cōcluſio. Detra-
E hens ꝓximo falſum ei imponēdo:tenet̄ retractare id qđ fal
ſo impoſuit ita publice ⁊ corā illis:ſicut ⁊ corā quib⁹ diffa-
mauit. Hec cōcluſio eſt Sco.vbi.ſ. et ꝓbat̄: q: diffamans
aliū falſum imponendo:tenet̄ reſtituere famā/ ſm̄ eq̄litatē
iuſticie ex cōcluſione.j.ſed illā reddere nō poteſt niſi retra-
ctando falſe impoſitū: ⁊ hoc nō palliate:ſed ita clare ⁊ pu-
blice ſicut impoſuit:alioquin nō ſeruaret̄ eq̄litas iuſticie:
Cōcl.3. igitur cōcluſio vera. ❡Tertia cōcluſio. Diffamās ꝓximū
F ſcđo modo:ſcilicet verū occultū in publico (p̄termiſſo iu-
ris ordine)ꝓponēdo:reſtituere tenet̄ famā/nō retractādo
verū occultū:ſed fidē ſui dicti in audiētibus quantū pote-
rit extinguendo. Prima pars patet ex cōcluſione:q: ille in-
iuſte diffamauit occultū p̄termiſſo iuris ordine publican-
do:et ita iniuſte opinionē malā in cordib⁹ audientiū de ꝓ-
ximo generauit:ergo famā reſtituere tenet̄ ex cōcluſiōe pri
ma:nam iniuſte fit qđ cōtra iuris ordinē fit. Secūda pars
ſcilicet ꝙ nō debet retractare id verū qđ dixit:probatur:q:
verū retractādo mentiret̄:ſed ꝓ nullo bono mentiendum

eſt:quia mētiri malum eſt: ⁊ malum nō eſt faciendū ꝓpter
qđcunqꝫ bonū alteri reddendū. Rom̄.iij. Nō ſunt faciēda
mala vt eueniāt bona. Tertia pars patet: quia extinguen-
do opinionē malā in ꝓximo:facit ceſſare diffamiā:per cui⁹
ceſſationē reſtituit̄ fama iniuſte leſa. ❡Si q̄ris quō pote-
rit extinguere opinionē malā niſi retractādo verū. Rn̄det
Sco.hoc fieri pōt ꝑ aliquā honeſtā excuſationē. dicēdo ſic
vel ſimiliter. Nō credatis eū eſſe talem. Male em̄ dixi ⁊ fa
tue:aut iniuriā ei feci:et hoc dicēdo verū dicit:qm̄ verū oc
cultū:in publico (nō ſeruato ordine iuris)dicēdo male et
fatue dixit:⁊ proximo iniuriā fecit:et ꝑſuaſio iſta:non repu
tetis ſeu credatis illū eē talem ſcilicet malū:bona eſt:q̄a q̄-
libet p̄ſumendus eſt bon⁹donec ꝓbet̄ cōtrariū.iuxta illud
de ſcrutinio in or. faciendo.c. vnico. Humana fragilitas:il
lum quē indignū eſſe non nouit:dignū debet eſtimare.ſed
ille nō eſt ꝓbatus malus corā iſtis: ergo eſt ſuadendū eis:
ꝙ ipſi nō reputēt eū indignū vel malū. ❡Quarta ꝯcluſio. Cōcl.4.
Negans crimē verū occultū/ſibi in publico impoſitū:non G
tenet̄ negationē ſuā retractare: tenet̄ tamē (imponentem
aliquo modo excuſando)famā ei reſtituere. Hec ꝯcluſio ſi
militer eſt Sco.et ꝓbat̄ quoad p̄mā partē:q: nō tenet̄ qui-
cunqꝫ ſtatim in iudicio ſe reū cōfiteri nondū cōuictus. Ne-
mo em̄ tenet̄ pctm̄ ſuū occultū in publico cōfiteri. Nam re
prehendunt̄ per ꝓphetā: qui pctm̄ ſuū quaſi zodoma p̄di-
cauerūt. Scđa pars patet:q: cū negādo crimen verū accu-
ſantē indirecte notauit de calūnia ⁊ falſa impoſitiōe:et ita
quantū in eo eſt:famā ſuā leſit: et ideo tenet̄ eā aliquo mō
reſtituere:dicendo ſm̄ Sco. Nō habeatis eū pro calūnia-
tore:q̄a credo ꝙ habeat bonā intentionē in ꝓponēdo. vel
forte credidit ſe poſſe ꝓbare intentum ſuū et decept⁹ fuit. Artic.3.
❡Quantū ad tertiū articulū/dubitat̄ p̄mo ꝯtra primā cō Dub.1.
cluſionē. Non em̄ videt̄ ꝙ in caſu prime cōcluſiōis: qui mē H
daciter diffamat aliū:teneatur de neceſſitate ſalutis retra-
ctare v̄ba ſua.ergo cōcluſio falſa. Cōſequētia nota. Antece-
dens ꝓbat̄:q̄a magis tenet̄ zelare q̄libet ꝓ fama ſua ꝙ̄ alie
na:ſicut tenet̄ plus diligere ſe ꝙ̄ ꝓximū. non aūt poſſet re
tractare v̄ba ſua/reddēdo ſic famā alteri: niſi ſeipſum diffa
maret:ergo ⁊c̄. ❡Rn̄det̄ ſm̄ Sco.ꝙ bona corꝑis vel exte
riora nō ſunt diligenda/niſi in ordine ad bona aīe ⁊ ad deū
hoc aūt non eſt niſi inquātū poſſunt iuſte ꝯpetere illi q̄ dili
git. Et ideo cui poteſt iuſte cōpetere fama:magis debet di-
ligere illā ſibi ꝙ̄ alteri cui poteſt iuſte competere:ſed ſi ſibi
nō poteſt ꝯpetere niſi iniuſte:alteri aūt iuſte: magis debet
illā diligere alteri cui iuſte cōpetit:ꝙ̄ ſibi:cui nō ꝯpetit niſi
iniuſte. Et ſic in ꝓpoſito. Accuſato em̄ de falſo crimine iu-
ſte cōpetit fama. Accuſanti aūt poſt talem accuſationē non
niſi iniuſte. Non ſolū ꝙ mentit⁹eſt:ſed q: publice mētit⁹eſt
in accuſando in quo ſufficiēter et radicaliter ſe diffamauit
et ideo poſtea directe oſtendēs innocētiā alteri⁹ cui tenet̄
in h̄:et indirecte nocentiā ſuā nō tūc proprie diffamat: ſed
amouet falſam laudem qua poſt mendacē accuſationē eſt
indignus. Exemplū q̄s fornicat̄ tribus videntibus: illi de
poſt accuſantes nō diffamāt fornicatorē:ſed ipſemet ſe dif-
famauit in facto illo publico:quia cōmittendo qđcūqꝫ cri-
mē publice: incurrit leſionē dignitatis:⁊ ſic amittit famā
quantū eſt in ſe. Nec publicatio illa poſterior:per quā noti
ficatur illa leſio:aufert ſibi famā: ſed tantūmodo facit de-
uenire in publicū:qđ tamē ex natura actus commiſſi in pu
blico erat ſimpliciter publicū. Et ꝑ hoc patet ad formā ar-
gumēti. Neget̄ antecedēs:qm̄ de neceſſitate ſalutis / q̄ ab-
ſtulit iniuſte famā alterius tenet̄ eā ꝓpoſſe reſtituere. Qm̄
peccatū nō dimittit̄ niſi qđ ablatū eſt reſtituat̄ ſm̄ Aug.ad
Mace. ❡Ad ꝓbationē neget̄ illa vniuerſalis:nā patit̄ in
ſtantiā in caſu noſtro: ideo oportet eā limitare: vt dictū eſt
❡Secundo dubitat̄ vtrū referēs mala de ꝓximo nō aſſe- Dub.2.
rendo:ſed velut audita recitando: aut indiſcrete narrādo I
et ꝑ hoc famā alterius ledens/teneatur ad fame reſtitutio-
nem. Reſpōdet Sco. ꝙ dicens ſe tantū audiſſe crimen qđ
refert:nō aufert ex natura actus famā illi: de quo loquit̄ in
opinione alioꝝ:quoniā illi non debent fidem talib⁹ dictis

adhibere/dicēte poeta. Rara fides ideo eſt: q̄a multi mul⸗
ta loquunt̄. Quod ſi audientes firmiter concipiant illum
de quo eſt ſermo: criminoſum eſſe: leues ſunt: nam qui cito
credit: leuis eſt corde. Eccl'i.xix. Ideo ibidem ſequit̄. Non
omni verbo credas: quia ſm prophetā. Omnis homo mē
dax. Et ideo ſic referens nō tenet̄ ad reſtitutionem. Quod
verum eſt: niſi ex modo dicendi vel alia circunſtātia: vtpu
ta grauitate ſue ꝑſone ⁊c. oſtendat aliquam maiorem certi
tudinem dicti ſui: ꝙ habeat ex cōmuni relatione: tunc eñ
teneret̄ cum debito moderamine et ſine mendacio famam
reſtituere: vt dicendo hec vel ſimilia. Non habeo certitudi
nem huius rei: ſed tm̄ audita refero: ſpero ꝙ non ita ſe ha⸗
beat factum. ¶ Uerum addit Sco. quia a ſcandalo puſil⸗
lorum oportet cauere: iuxta illud apoſtoli. j. Corinth. viij.
Si eſca ſcandalizat fratrem meum: nō manducabo carnes
in eternum. ⁊ multi ſunt tales puſilli leues ad credendum
malum: ideo periculoſum eſt corā eis talia audita referre:
⁊ hoc ſi fiat animo malo: ledēdi ſcilicet illum de quo eſt ſer
mo: nō eſt facile excuſabile quin ſit cōtra charitatem: et per
Dub. 3. conſequens mortale peccatū. Hec Sco. ¶ Dubitat̄ tertio
A circa quartā cōcluſionē: vtrū negans crimen verū: ſed pri⸗
uatum in publico ſibi obiectū: negādo illud peccet morta⸗
liter. Et arguit Sco. ꝙ ſic: quia talis mētitur mēdacio per⸗
nicioſo reipu. ergo. Antecedens ꝓbatur: quia reſpublica ꝑ
eius mēdacium impedit̄ a punitione eius iuſta. Similiter
mentitur ꝑnicioſe ꝑſone accuſanti: quia ꝑ hoc notat̄ de ca⸗
lūnia. In oppoſitū: quia durū videt̄ ꝙ quilibet accuſatus
de crimine occulto/teneat̄ illud publice cōfiteri: et ſe expo⸗
nere vltimo ſupplicio. ¶ Pro reſponſione notandum ſm
Sco. cuius pene ſunt oīa in hac. q. poſita/ꝙ iuſtū iuſte exe
quendū eſt: vt dr̄ Deu. xvj. Et ideo nō oīa crimina ſunt a re
pub. puniēda: ſed aliqua diuino iudicio reſeruāda: ea autē
tantū poteſt iuſte punire q̄ coram iudice reipu. poſſunt ſuf⸗
ficienter probari: et ideo nō ledit̄ reſpub. in eo ꝙ impedit̄
a punitione criminū occultoꝝ: illa eñ nō poteſt iuſte puni⸗
re. Juſtū eñ eſt vt diuinū iudiciū excedat iudiciū reipu. in
hoc aūt excedit ꝙ quedā puniēda reſeruant̄ diuino iudicio
in quib⁹ nō habet iudicare reſpu. Hec aūt ſunt crimina oc⸗
culta q̄ coram iudice reipu. probari nō poſſunt: q̄ ad eius iu
dicium referēda ſunt: cui nihil eſt occultū. Hō eñ tm̄ ea vi⸗
det que parent: deus aūt intuet̄ cor. j. Reg. xvj. ¶ Per hoc
reſpondet ad dubiū ꝙ durū videt̄ aſſerere ꝙ quilibet accu
ſatus ab vno in publico/ſtatim teneatur de neceſſitate ſalu
tis confiteri in publico crimen occultū: non tantū habēdo
oculū ad penā: ſed etiā ad honeſtū: a pctō tamē excuſari nō
poteſt: qm̄ etſi hm̄ōi negatio nō fuerit mendaciū pernicio⸗
B ſum: eſt tamen mēdaciū: et ꝑ cōſequēs peccatū. ¶ Si que⸗
ris vtrū de eo ſit penitendū/maxime ſi neget/intendēs ne⸗
gare illud vt ꝓpoſitū eſt/ſcilicet vt publicū: ſicut ſacerdos
facit de cōfeſſo/dicens. Nihil mali ſcio hunc feciſſe: q̄a loq̇⸗
tur vt in publico: audiuit aūt in alio foro. Nihil hic determi
nat Sco. ſed reſpōdet ꝙ bonarū mentiū eſt culpā agnoſce
re: vbi culpa nō eſt: vt dicit Greg. et habet̄. diſt. v. ad eius.
Et ideo multomagis bonarum mentium eſt agnoſcere cul
pam: vbi dubitat̄ an ſit culpa ⁊ qualis culpa: et ideo in ta⸗
li caſu tutum eſt poſt talem negationē penitere de hoc indi
ſtincte tanq̄ de tali quale eſt: vtputa ſub tali indiſtinctiōe.
Si mortale eſt tanq̄ de mortali: ſi veniale tanq̄ de veniali.
M ¶ Et ſi queris: quid ergo faciet taliter accuſatus volēs vi
tare peccatū/quomodo reſpondebit. Reſpondet idē Sco.
Non videt̄ ꝙ iſte honeſte/et ſm rationem rectā debeat con
fiteri crimen corā tali iudice: quia ipſe pluſq̄ quicunq̄ ali⁹
ſingularis accuſans auferret ſibiipſi famā: quia confitenti
cōtra ſe in iudicio creditur. quid ergo. Cauta eſt reſponſio
iuriſtarum/nego ꝓpoſita vt proponuntur. Et hec quidem
ſine mendacio poſſunt dici in propoſito: quia ꝓponuntur
in publico vt publica et publice probāda. Sic autem nega
re ea poteſt qui ſcit ea non poſſe probari in publico. Nō ſi
iudex vrgeat eum vt confiteatur propoſitum vel vt publi⸗
ce neget: poteſt reſpondere ꝙ ipē reſpondit ſufficienter ad

accuſationem. Nec ab illa reſpōſione declinet/faciat iudex
erga accuſantē qđ iuris eſt. Et ꝑ hoc ꝓbabiliter pōt reſpon
deri ꝙ in caſu defendi poteſt ꝙ negans crimen occultū ſi⸗
bi in publico impoſitum/non peccat mortaliter: tutius au
tem eſt eum penitere indiſtincte: vt dictum eſt. Si vero ne⸗
gat intentione qua dicta ⁊ vt publicum nō tamen exprimit
di. nego vt propoſitum: ſic non mentitur: quia non loq̄tur
contra mentem: tamē difficile eſt excuſari a veniali: q: ver⸗
ba ſua accipiūtur vt ſonant: et ſm cōmunem intelligentiā
ſm quam nō ſunt vera. ¶ Per hoc ad rationem neget̄ ꝙ
mendacium illud ſit pernicioſum: neq̄ reipu. nec accuſanti
Non reipu. quia per hoc mendacium reſpu. non impeditur
in ſuo iudicio/quantū ad ea in quibus habet iudicare: q̄a
de occultis nō poteſt iuſte iudicare nec ea punire. Neq̄ eſt
pernicioſum accuſanti: ſed magis ipſe accuſans eſt ſibi per
nicioſus: qui eo modo proponit quo non debet proponere
immo debet nō proponere: et ideo imputet ſibi ſi aliqua in
famia ſequitur: quia ipſe eſt cauſa: non autem ille negans:
quia defendit innocentiā ſuā in publico: vbi non eſt nocēs
nec habendus pro nocente donec fuerit conuictus. Accu⸗
ſans vero imprudenter ⁊ iniuſte egit in publico accuſando
priuatum: et per hoc ſeipſum diffamauit. Et tantum de illa
queſtione.

¶ De reſtitutione bonorum ſpiritualium.
Queſtio. xvij.

Ueritur decimoſe⸗ A
ptimo ⁊ vltimo circa hanc diſtinctionem/de
reſtitutione in bonis ſpiritualibus: vtrū dā⸗
nificans proximum in ſpiritualibus bonis/
teneatur ad eorundē reſtitutionem damnificatis. ¶ In tri
bus articulis ſtabit ſolutio queſtionis. In declarationib⁹
terminorum: ſubiunctione concluſionum: ⁊ ſolutionibus
dubiorum. ¶ Quantum ad primum nota/ꝙ per bona ſpi Artic. 1.
ritualia intelliguntur bona anime: que anime conueniunt Nota. 1.
ſm ſe. i. non vt vnita corpori: qm̄ de bonis q̄ cōueniunt aīe
ex corpore dicendū ſicut de bonis corporis. In his eñ ani
ma ledi non poteſt: niſi ledat̄ corpus: talia bona ſunt per
ſpicacitas ſenſuum: que non poteſt ledi: niſi organum ſen
ſus corporeum ledatur. Non enim poteſt viſus hoīs ledi:
niſi ledatur oculus aut alia pars corporis ad videndū req̄⸗
ſita. Et de hoc dicendum ſicut de reſtitutiōe bonoꝝ corpo⸗
ris. q. xiiij. huius diſt. dictum eſt. ¶ Sunt autem bona ani
me de quibus hic tractandum/duplicia. Quedā ſunt eſſen
tialia anime: que ab anima ſeparari nō poſſunt: vt ſunt po
tentie anime/et vires naturales: ſcilicet intellectus memo
ria/voluntas li. arb. hec eñ quia vel idētificant̄ anime: aut
inſeꝑabiliter inherēt: ſunt incorruptibilia. ſed anima eſt in⸗
corruptibilis: et per cōſequēs nō poteſt a nobis ledi vt cor
rumpat̄: ſeu vt bona aīe corrūpant̄: poſſunt tamen ꝑ acci⸗
dens bona anime impediri vt non valeant exire in actus ⁊
operationes ſuas. Cum enim operatio intellectualis ꝓ ſta Nota
tu vie dependeat ex operationibus ſenſus: et operatio ſen
ſitiua ex diſpoſitione organorum: leſio organorum redun⸗
dat mediate in potentias anime quantum ad vſum earum
etiam in parte rationali: de hoc dicendum vt ſupra dictum
eſt de leſione corporis. ¶ Alia ſunt bona anime accidenta
lia: et ſunt operationes/et habitus in potentijs anime ac⸗
quiſiti tam intellectuales q̄ morales. Sūt ⁊ dona gratie a
deo infuſa: hec enim aſſunt et abſunt anime. Item acqui⸗
runtur et corrumpuntur: et quia anima in ſe incorruptibi⸗
lis eſt: creata ad poſſidēdum beatitudinem eternam: dum
ab hoc fine impeditur: damnificatur: dum autem ad hunc
finem promouetur: proficit et in ſpiritualibus bonis auge
tur: impeditur autem per vitia et peccata: promouetur ꝑ
dona/virtutes et merita. Anima igitur in ſpiritualibus
bonis damnificatur quotiens peccat: et per opera fre⸗
quentata vitia acquirit: et ſimiliter dum gratiam per⸗
dit et merita negligit. ¶ Secundo notandum ꝙ in bo⸗ Nota. 2.
nis anime/gratia ſcilicet virtutibus et meritis: nullus pōt B

ab alio directe dānificari:qm̄ illa nō poſſunt auferri ab ho/
mine niſi per ꝓpria demerita/vitia ꝛ pctā. Nullus aūt act⁹
eſt meritorius aut v̄tuoſus:nec̄ vitioſus aut pctm̄ vel de/
meritorius:niſi q̄ procedit a libera volūtate. In inuolunta
rijs em̄ nec̄ laudamur nec̄ vituperamur.iij.ethi. Et Aug.
in de vera religione. Omnis actus vitioſus ideo eſt pecca/
tum q̄a volūtarius:ergo ſola volūtate ꝓprie poteſt homo
peccare:et nunq̄ cōtra volūtatē propriā ad pctm̄ ꝯpelli. de
hoc late Chryſ.in home. Nemo ledit niſi a ſeipſo. Poteſt
tamen aliq̄s aliū in bonis anime dānificare indirecte/ipm
inducēdo ad act⁹ vitioſos ꝛ pctā:q̄bus vitia generant:vir
tutes corrūpunt:ꝛ bona gratuita deꝑdunt. Et illa iductio
fit qn̄q̄ iubēdo:qn̄q̄ minis aut penis ꝯpellēdo:qn̄q̄ cōſu
lēdo/ꝑſuadēdo/rogādo:donis ꝛ ꝓmiſſiōib⁹ alliciēdo:aut a
bonis impediēdo ꝛ hmōi. Et hec de.ſ.ar. ¶ Quantū ad ſe
Artic. 2. cundū articulū eſt ꝯcluſio p̄ma. Dānificās ꝓximū in bonis
Concl. 1. C ſpiritualib⁹ aie/tenet modo ſibi poſſibili dāna reſtituere.
Patet concluſio ꝑ locū a maiori:q̄a bona aie maxima ſunt
ſm Aug.ſ.retracta.ꝛ.vj.q.ſ.ſunt plurimi. Multū diſtāt dā
na morū a dānis rerū tēporaliū:cum iſta extra nos ſint:illa
vero in nobis. Et Anacletus papa eadē.q.deteriores.inq̄t.
Deteriores ſunt q̄ doctorū vitā/moreſq̄ corrumpūt:his q̄
ſubſtantias alioꝝ prediaq̄ diripiunt:ipſi em̄ ea q̄ extra eos
ſunt: licet noſtra ſint: auferunt: noſtri quoq̄ doctores/et
morū corruptores noſtroꝝ:ſiue q̄ aduerſus nos armātur ꝓ
prie noſipos decipiunt. Si g̊ reſtitutio req̄rit ſm p̄dicta in
bonis vilioribus/exteriorib⁹ ſcꝫ:multomagis in bonis aie
que maiora ſunt:neceſſaria eſt. ¶ Et d̄z notāter quātū poſ/
ſibile eſt:q̄a bona aie nō ſunt in poteſtate alteri⁹ ad imme/
diate cōferēdū: ſicut nec ad immediate auferēdū: ꝛ iō ſuo
mō oportet fieri in illis reſtitutionē:quē ſequēs cōcluſio ex
Concl. 2. D plicabit. ¶ Scđa ꝯcluſio. Reſtitutio bonoꝝ aie debet mo
do dānificatiōis in eiſdē reſpondere. Probat:q꞉ reſtitutio
eſt actus iuſticie ꝯmutatiue:q̄ innitit equalitati arithmeti/
ce dati et accepti: ideo eo mō quo dānificauit:ſimili modo
dānū reſtituet. Rn̄det aūt reſtitutio dānificationi ſm eq̄li
tatē:qn̄ fit eque efficax inductio ad reſtitutionē gr̄e/virtu/
tum ac meritoꝝ:ſicut fuit inductio efficax ad pctā/gratiam
virtutes ꝛ merita priuātia:tenet ergo dānificās deceptum
inducere ad penitentiā cōdignā: ꝛ opera meritoria: ſimili
ter precipiēdo/conſulēdo/ꝑſuadendo ꝛc̄.ſicut fecit ad pec/
cata. Verūtamē hoc nō ſufficit: ꝛ qm̄ propter naturā n̄ram
vulneratā ab adoleſcētia ad malū pronā/facili⁹ eſt ꝑuerte
re q̄ꝫ conuertere:ideo vltra p̄dicta/tenet ꝑ ſe orādo: et per
orationes alioꝝ mēdicatas et ꝓcuratas impetrare conuer/
ſionē hmōi ſeducto et per alios ꝑſuaſores efficaces:dum ta
men illis non ꝓdat peccatū occultū decepti:vt dicit Sco.
hac diſ.q.iij.ꝛ ſubdit. Et hoc(ſubdit)quantū ꝑiculū eſt ali
um ſolicitare ꝛ inducere ad pctm̄:quia vix pōt inducēs di/
gne reſtituere:cū volūtatē iā ad pctm̄ allectā/vix poſſit ꝑ/
ſuaſionib⁹/ꝛ alijs vijs multis reducere ad virtutes. Et tā/
Artic. 3. tum de ar.ij. ¶ Quantū ad tertiū articulū eſt p̄mū dubiū
Dub. 1. E quō reſtituet q̄ aliquem retrahit aut impedit a bono ſpūali
habito vel habēdo:licet nō inducat ad malū ſeu pctm̄.gr̄a
exēpli:q̄ aliquē retrahit a religiōe. Rn̄det q̄ꝫ tenet eū allice
re ſimilib⁹ modis ad bonū a q̄ retraxit: aut ad eq̄ualens il/
li vel illis/a q̄bus ipm retraxit aut impediuit ſeu dānifica/
uit:verū q̄a intereſt inter hr̄e ꝛ ꝓpe eſſe: nō tenet ad tātam
efficaciā inducēdi:ac ſi bono iā habito ꝑuaſſet. Eſt etiā mul
ta differētia ſi retrahit a bono ad qđ tenet:puta ab obediē
tia p̄ceptoꝝ:aut ſi retrahit ab impletiōe ꝯſilioꝝ:nā in p̄mo
efficaciter inducit ad peccatū:ideo efficaciter tenet indu/
cere ad penitētiā mō correſpōdentē:vt dictū eſt i ſcđa ꝯclu/
ſione. Nec refert q̄cunq̄ occaſione ſic retrahat/an odio/fa
uore aut cōſulēdo ꝓprie vtilitati:qm̄ nihil p̄ponēdū eſt ob
ſeruātie p̄ceptoꝝ. In ſcđo vero ſi facit odio ꝑſone quā im/
pedit:aut alteri⁹ ꝓpter quē impedit:vtputa intētione dāni
ficādi monaſteriū:vnde allexit eū:tenet illi monaſterio vel
alteri quē voluit dānificare:ſi ſolum intuitu ꝓprie vtilita/
tis ſine fraude; non tenetur religioni. Hec Sco. in effectu.

¶ Per hoc ad exemplū:retrahens aliquē a religiōe:diſtin
guendū eſt:q꞉ aut is q̄ retrahit eſt obligatus religioni per
emiſſam ꝓfeſſionē ꝛ votū:tūc tenet ad reſtitutionē religio
ni et ꝑſone retracte religiōi:vt ipſum ſi poteſt religiōi reſti/
tuat:aut aliā ꝑſonā eq̄ualentē inducat efficaciter ad intran
dum religionē:aut ſeipm ꝓ ea quā retraxit religiōi leſe do/
net:ſi ipſe vtilis fuerit:vt vult Frāciſcus mar.in.iiij.diſt.p̄/
ſenti. Nō ſi nullū hoꝝ poterit:tenet ſm Rich.diſt.xv.iiij.
arti.v.q.ij.reſtituere alia bona ꝓ illo dāno cōpenſata q̄lita
te leſe ꝛ quātitate dāni: ꝛ poſſibilitate dānificātis ad arbi/
triū bonoꝝ viroꝝ: ꝛ hoc generaliter ſeruādū eſt qn̄cūq̄ dā
num in ſe reſtitui nō poteſt:qm̄ ad impoſſibile nemo obli/
gatur/ſm beatū Hiero. Perſone aūt decepte quā apoſta/
tare fecit:tenet ad inducendū eā ad vere penitendū:qđ ta/
men facere nō poteſt: niſi redeat ad monaſteriū vn̄ apoſta
tauit:tenet aūt ad faciēdū diligentiā ꝑ ſe ꝛ alios ſm modū
ante dictū. Si vero ꝑſona quā retrahit nō eſt obligata reli
gioni: ꝛ retrahēs nō retrahit aīo nocēdi:ſed cōſulēdi ſue vti
litati tꝑali vel ſpirituali:nihil tenet religioni:ſed tenet ꝑſo/
ne quā retraxit:et ꝑ hoc a ſpūali ꝓfectu impediuit:ſpūalem
reſtitutionē facere quā poteſt:vt dicit Richar.vbi.s̄.q.iiij.
in ſolu.viij.rōnis. Et adducit ad hoc exēplū: qm̄ ſi q̄s aliū
impedit in aſſecutione beneficij intētione cōſulendi ſue vti
litati:tamē ſine fraude:nō tenet ad aliquā reſtitutionē faci
enda impedito. Si vero impedit intētiōe dānificādi:q̄ꝫuis
nō teneat ad reſtituendū integrū valorē bn̄ficij (quia non
eſt equalis valoris habere bonū in actu: ꝛ eſſe prope habe/
re:maxime qn̄ poteſt impediri)tamen tenet dānificato ad
intereſſe ad arbitriū boni viri. ¶ Simile eſt ſi p̄ſcindo ve/
nas in fundo meo ꝑ quas deriuabat aqua ad puteū alteri⁹
intētione nocēdi:teneor illi ad reſtitutionē dāni. Si autem
hoc facio ſine fraude/intendēs cōſulere vtilitati mee: vtpu
ta/q꞉ mihi eſt multū vtile facere murū:quē facere non poſ/
ſum ſine fundamento:nec fundamentū ſine p̄ciſione vena/
rū:q꞉ ius habeo in meo fundo faciēdi vtilitatē meā: non te
neor ad aliquā reſtitutionē:ſiquidē nemo dānificat alium:
niſi q̄ facit illud qđ facere ius nō habet. Hec Rich. Et ex h̄
multa ſimilia poſſunt iudicari. ¶ Scđo dubitat vtrū dāni Dub. 2. F
ficās aliquē cōſilio malo/qđ credit bonū:teneat ad aliquā
reſtitutionē. Rn̄det poſt Rich.q̄ꝫ q̄ dānificat ꝯſilio fraudu
lento/tenet ad reſtitutionē: ſi vero fuerit cōſiliū nō fraudu
lentū/nō obligat.ff.de re.iu. Sed ſub cōſilio fraudulēto cō
prehendit cōſiliū malū etiā datū ex ignorātia: ſi hō debitā
diligentiam nō adhibuit ad ſciendū.nam ignorātia craſſa
proprie dolus eſt:ſecus ſi debita diligentia ꝛ ſtudium inq̄/
rende veritatis adhibitum fuerit: tunc conſilium etiam ex
errore procedens non obligat conſulentem:quia ignoran/
tia iſta et error eſtimatur inuincibilis: ꝛ hec excuſat. Vnde
diligenter attendant volentes dare conſilia:vt nō ſue pru/
dentie inhereant:nec lege non perfecta conſulant:quoniā
his omiſſis/licet eſtimant ſe dare ſana cōſilia ſi errant et er
rare faciunt:tenētur ad reſtitutionem damni conſequentis
¶ Tertio dubitat ad quā reſtitutionē tenetur q̄ tētat pu/ Dub. 3. G
dicitiam ſeu caſtitatem alicuius mulieris/ſolicitando ad
conſenſum carnalis commixtionis donis/blanditijs/pro/
miſſionibus minis. Reſpondetur q̄ꝫ preter reſtitutionem
quam tenetur ſm concluſionem ſecundam:tenetur ei: ꝛ ſi/
militer viro eius actione iniuriarum : quia eius pudicitiā
corrumpere tentat. Similiter inſectās mulierem et poſt eā
vadens quocunq̄ vadat:quia ꝑ aſſiduā ei⁹ frequentiā ꝛ in
ſectationē infert mulieri multā infamiā:ſecus ſi nō frequē/
ter inſectat. Et hoc verū quādo interpellat de luxuria mu
lierem honeſtā:ſecus ſi veſte meretricia eſſet induta: quia
tunc nō tenetur ei actione iniuriarum:vt recitat Franci.de
platea.tenet tm̄ ſi inducit ad pctm̄ ſm cōcluſiones reduce/ Dub. 4. H
re ad penitentiā. ¶ Dubiū quartū ad q̄d tenetur ſeducēs
vel deflorans virginē. Rn̄det q̄ꝫ nō pot reſtituere qđ abſtu
lit/virginitatē.ſ. ꝛ aureolam cōſequentē: tenetur nihilomi/
nus ad aliquam reſtitutionem. Et ſicut d̄z Exod.xxij.tenet
eam ducere in vxorem;aut dotare habita cōſideratione ad

dignitatem virginis ⁊ facultatē defloratoris: ⁊ ꝙ plus do-
tari oportet ſi nuptura eſt alteri viro propter deflorationē:
⁊ in hoc lex humana cōcordat cum diuina ve.te. ¶ Plura
particularia dubia moueri poſſent que alibi habēt locū ap
tiorem. Et tātū de illa.q. ⁊ tota illa.xv.diſt.ſaluo ſemꝑ iudi
cio melius ſentientiū humili cū ſubmiſſione.

¶ Diſtinctio.xvj.

Ꝺ e perfectione aūt

penitētie tria ⁊c̄. Poſtq̄ magiſter egit de
penitētia quantū ad eiꝰ itegritatē: quantū
ad obiectū/peccata.ſ.per penitentiā delē-
da diſt.xv. errorē quorundā excludēdo: in
hac diſt.xvj. agit de eiuſdē integritate quoad partes eiꝰ in-
tegrales ⁊ ſubiectiuas/eas diſtincte aſſignando. Et primo
eas aſſignat generaliter: ſcd̄o vnā (ſcꝫ cōfeſſionē) ꝓſequiť
ſpecialiter diſt.xvij. ¶ Sentētia itaqꝫ huius diſt. ſubiectis
cōcluſionibꝰ ſummať. ¶ Prima. Tres ſunt partes penitē-
tie: cōtritio cordis/cōfeſſio oris/ſatiſfactio opis/correſpon
dentes triplicis peccati generi. ¶ Secūda. Sicut perfecte
cōtritionis eſt ſingulas peccati ac peccatoꝝ circunſtantias
deflere: ita ad plenā ſatiſfactionē ꝑtinet dignos penitentie
fructꝰ exhibere. hos fructꝰ i fine ſpecificat: qui ſunt oratio/
ieiuniū/elemoſyna. ¶ Tertia cōcluſio. Tribꝰ modis agiť
penitētia.ſ. ante baptiſmū de prioribꝰ peccatis: poſt baptiſ-
mum de grauioribꝰ poſt cōmiſſis: ac de venialibus quoti-
dianis minoribuſqꝫ delictis. Has proſequiť latioribꝰ decla
rationibꝰ et autoritatibꝰ appoſitis. ¶ Circa hāc diſt. iuxta
tres cōcluſiones de tribꝰ querendū eſt. de cōtritiōe: de ſatiſ
factione: ⁊ de venialium peccatoꝝ penitentia ⁊ remiſſione.
Circa primum eſt. Queſtio.j.

A

Ꝟ trū partiū peniten

tie: que ſunt cōtritio cordis: confeſſio oris: et
operis ſatiſfactio: ꝑ̄ncipalior ſit interna cōtri-
tio. ¶ Per tres articuľ. curret.q. ſolutio. pri-
Artic̄.1. mus notabiliū: ſcd̄s cōcluſionū: tertiꝰ dubioꝝ. ¶ Quantū
Nota.1. ad primū notandū ꝙ ſm̄ premiſſa diſt.xiiij. penitētia in ge
nere dupliciter accipiť/ſcꝫ pro virtute vel eiꝰ actu aut cōſe-
quēte paſſiōe: ⁊ hi multiplices ſunt. Nam ſic accipiēdo eſt
actus paſſio vel habitꝰ ad punitionē peccati a ſe cōmiſſi vo
luntarie ordinata vel ordinatꝰ. Alio modo accipiť pro peni
tentia que eſt ſacramentū: ⁊ ſic eſt abſolutio ſacerdotis cō-
fitentē abſoluētis. hoꝝ declarationē quere vbi.ſ. ¶ Scd̄o
Nota.2. notandū ꝙ pars alicuiꝰ accipiť dupliciter. Uno modo pro
termino prime intētionis: ⁊ ſic dupliciter. Uno mō multuꝫ
large ꝓ eo ex quo res cōſtituiť: vel quod ad rei cōſeruatio-
nem vel naturalē operationē requiriť: ⁊ hoc modo etiā hu
mores in corpore humano exiſtētes.ſ. ſanguis/cholera/me
lancholia/phlegma/dicuuť partes hominis: ⁊ potētie aīe
etiam apud eos qui dicunt eas eſſe diſtinctas ab anima: di-
cunť partes anime: vnde.iij. de aīa ait ph̄s. De partibꝰ aūt
anime ⁊ hoc. per partes intelligit anime potentias: vt ibi
patet: etiā quandoqꝫ ea que habēt ordinē vel adiunctionē
ad aliquid/dicunť partes eiꝰ: et ſic beatꝰ Tho.ij.ij. v̄tutes
adiunctas principalibꝰ dicit earū partes potentiales. Alio
modo accipiť magis proprie ꝓ illo ex quo res compoſita
realiter ꝯſtituiť. Et he duplices: quedam eſſentiales que ſe
habēt vt actꝰ ⁊ potētia: ⁊ ſunt materia ⁊ forma cōpoſiti ſub
ſtātialis: quod ideo addiť/q2 ſubiectū accidētis et accidēs
non ſunt partes vniꝰ: q2 ex ſubiecto accidēte nō conſtituiť
aliquid vnū ſimpliciter: ſed bene vnū aggregatiue: ⁊ huiꝰ
aggregati poſſunt dici partes: ſicut ⁊ quilibet lapis de cu-
mulo diciť pars cumuli. Quedā integrales: et ſunt ex q̇bꝰ
totum integrať eiuſdē rationis cū toto: vt ſunt mēbra ani-
malis: ⁊ partes graduales forme intenſibilis: ⁊ partes quā
titatiue rei extēſe: ⁊ pro omnibꝰ illis pars eſt terminꝰ prime
intentionis. Sed pro termino ſecunde intētionis/terminꝰ
inferior diciť pars ſui ſuꝑioris: et hec dicūtur partes ſubie-
ctiue: hoc modo ſpecies ſunt partes generum ⁊ indiuidua
ſpecierū: ſic homo/bos/leo dicūtur partes animalis/non
quidē realis: q2 nulliꝰ animalis realis homo et bos ac leo
ſunt partes. Ex illis em̄ nullū animal cōſtituiť: ſed homo/
bos/leo ⁊c̄. ſunt partes animalis intētionales ſiue anima-
lis intētionalis.i. intentiones ſiue cōceptꝰ illoꝝ nominum
ſiue vocū/homo/bos/leo ſunt partes ſubiectiue.i. ſpecies
illiꝰ cōceptus ſeu vocis animal. ¶ Tertio notandum circa Nota.3.
primā partē penitentie que poniť cōtritio: ꝙ licet varie lo B
quātur doc. de cōtritiōe diffiniēdo ⁊ deſcribēdo eā: in h̄ tn̄
cōcordāt ꝙ id qd̄ principaliꝰ req̄ritur ac eſſentialiꝰ ad pec-
cati deletionē ex parte penitētis/eſt ꝯtritio. Et inter talia re
quiſita q̄ plura ſunt: puta actꝰ/habitꝰ/paſſiōes: quoꝝ qd̄li
bet qn̄qꝫ diciť penitētia: deteſtatio pcti intelligiť noīe ꝯtri
tionis. Illa em̄ eſſentialiꝰ ſe habet ad pcti remiſſionē ex ꝑte
pctōris penitētis: qm̄ ſine ea nō ſit remiſſio pcti in adultis.
Et ipſa ſola: ſi fuerit ꝑfecta: ſine alijs ſufficit: vt latius oſtē-
ſum eſt.q.j.diſt.xiiij. cōcluſiōe.v. Et licet cōiter deſcribatur
cōtritio: vt recitat Alexā. par.iiij.q.lxvij.mē.j.ar.j. ⁊ poſt eū
alij Tho. Bonauē. ⁊ ceteri: vt Paľ. di.xvij.q.j. Eſt dolor ꝓ
pctō volūtarie aſſūptꝰ cū ꝓpoſito ꝯſitēdi ⁊ ſatiſfaciēdi. Et
etiā lꝫ penitētia interior q̄ ꝑ̄ncipalius accipiť ꝓ cōtritiōe a
btō Aug. ⁊ alijs: diciť dolor de pctis ꝯmiſſis: tamē ibi do-
lor nō accipiť ꝓ paſſione: ſed actu. ¶ Unde notat Alexan. Nota
loco allegato/ar.ij. ꝙ dolor dŕ dupliciter. Uno mō diſſen-
ſus volūtatis ab ipō pctō. Alio mō paſſio reſultās in diſſen
tiente ex illo diſſenſu. Diſſenſus aūt iſte eſt de eſſentia cōtri
tionis: paſſio aūt ipſa eſt effectꝰ illius. ¶ Et hec diſtinctio
notāda eſt ꝓ intellectu ſentētie doctoꝝ dicētiū ꝯtritionē eē
dolorē: vn̄ ſatis ꝯcordāt ꝙ ꝯtritio eſt actꝰ volūtatis/ſcꝫ diſ
ſenſus ſeu diſplicētia ꝯmiſſi pcti: aut nihil aliud eſt q̄ꝫ velle
nō peccaſſe: ⁊ hunc regulariter ſequitur dolor ſiue triſticia
vt ſupra dictum eſt diſt.xiiij.q.j. Et hec triſticia paſſio eſt et
non actus: et ideo non eſt contritio: ſed effectus eiꝰ. ¶ Eſt
autem hec diſſenſio ſeu diſplicentia duplex. Quedam per-
fecta ⁊ ſufficiens ad dimiſſionem peccati: ſcilicet que eſt de
omnibꝰ peccatis commiſſis et debite circūſtātionata: pre-
ſertim circūſtantia finis: de quo ſupra diſtin.xiiij.q.j. Alia
eſt imperfecta non ſufficiens ex parte penitentis ad remiſ-
ſionem peccati: vel propter obiectum: quia non eſt de om-
nibus peccatis: vel quia ordinatur in finem inhoneſtū: vel Cōcľ.4.
quia caret circunſtantia vltimi finis: vel alia circunſtantia F
requiſita ad actum perfectum moraliter bonum: ⁊ tūc vo
catur attritio quaſi tritio impꝑfecta: vel tritio in partes ma-
iores. Perfecta vero diſplicentia dicitur cōtritio/quaſi tri E
tio omnium ſimul: puta in partes minutiſſimas: quod ſit
quando eſt de omnibus peccatis/⁊ ſm̄ omnes circunſtan
tias req̄ſitas ad peccatorum remiſſionem. Et attritio ſem-
per eſt informis: quandoqꝫ indifferens: quandoqꝫ vitioſa.
Contritio vero ſemper formata charitate: de quo ſupra diſ.
xiiij. Hec de contritione commemoraſſe ſufficiat. ¶ De cō-
feſſione vero quantum ad eius quidditatem/neceſſitatem
perfectionem ⁊c̄. dicetur diſtin.xvij. de ſatiſfactiōe vero.q.
ſequen. Et tantum de articulo primo. ¶ Quantum ad ar- Artic̄.2.
ticulum ſecundum eſt concluſio prima. Accipiendo penitē Cōcľ.1.
tiam pro qualitate ſimplici/ſcilicet pro virtute/eius actu D
vel paſſione/aut pena conſequente/contritio/confeſſio/et
ſatiſfactio non ſunt partes penitētie proprie dicte. Proba-
tur/quia penitentia ſic accepta eſt qualitas ſimplex: talis
autem non habet partes alterius rationis. Poteſt quidē
qualitas intenſibilis habere partes eiuſdem rationis: gra
dus ſcilicet per quos intenditur: ergo contritio/confeſſio
⁊ ſatiſfactio non ſunt eius partes. Tenet conſequentia: q̇a
non ſunt eiuſdem ratiōis: immo ſunt diſtincte re/loco/ſub
iecto et duratione: et ita non ſunt partes vnius rei ſimpli-
cis: qualis eſt penitentia ſic accepta. ¶ Secunda conclu- Cōcľ.2.
ſio. Accipiendo penitentiam aggrauatiue/pro omnibus il
lis habitu/actu/paſſione: que poſſunt concurrere in ratio
ne diſpoſitionis ad remiſſionem peccati ꝑfectā/ex parte pe
nitentis iuſtificandi/contritio/confeſſio/ſatiſfactio/ſunt
partes huiꝰ aggregati. Patet cōcluſio: q̇a omnia incluſa in

huiuſmodi aggregato ſunt partes eiꝰ:ſed in illo aggrega/
to includunt̃ hec tria. De cōtritione manifeſtū eſt ex ſupra
declaratis diſt.xiiij.de confeſſione ſimiliter patet: q̇a cōp̄re
hendit̃ ſub paſſione penali:habet em̄ annexā verecūdiam:
que magna pena eſt pctōris ſua occulta homini manifeſtā
tis: ſic et ſatiſfactio q̄ vt plurimū opus eſt penale: vt ſeq̄n.
q.dicet̃. ¶ Et ſi q̄ris: q̄les partes ſunt penitentie/ eſſentia
les vel integrales. Reſpōdet̃ ꝙ nec ille:nec iſte: he em̄ par
tes ſunt partes alicuius vere vnius. Penitētia aūt illo mo
do accepta nō eſt q̇d vnū ſimpliciter:ſed vnū aggregatiuū
Cōclu.3. E ſunt aūt partes aggregatiue. ¶ Tertia cōcluſio. Accipien
do partē ꝓprie/neqꝫ cōtritio:neqꝫ cōfeſſio:neqꝫ ſatiſfactio
eſt pars penitētie accepte ꝓ ſacramēto. Patet plane: q̇a ſic
penitētia realiter nō eſt niſi ſacerdotalis abſolutio cōfiten/
tis: vt dictū eſt diſ.xiiij.q.ij. Abſolutio aūt ē ſententia a ſacer
dote ꝓmulgata:ſiue magis ꝓprie ꝓmulgatio ſentētie:pu/
ta hec v̄ba a ſacerdote ꝓlata. Abſoluo te a pctīs tuis. Quiꝰ
aūt ꝓlatiōis hec tria nō ſunt partes:patet/ ⁊ ſpecialiter de
cōtritione:q̇a ſacramentū penitētie eſt ſignū ſenſibile: con
tritio eſt in corde.i.volūtate:nullo ſenſu corporali ſenſibi/
lis. Patet ⁊ de ſatiſfactione:q̇a nō eſt ſimul cū abſolutione
ſed ſeq̄tur eā poſtꝙ deſijt:ergo nō eſt pars eius:q̇a neceſſe
eſt partē ſimul eſſe cū toto cuius eſt pars/ſiue ſit permanēs
ſiue ſucceſſiuū. ¶ De vtroqꝫ cōtritiōe ⁊ ſatiſfactione patet
ſimul:q: ſine illis poteſt eſſe penitētia ſacramētū : vt patet
de ficte penitēte et de ſatiſfactionē ſibi impoſitā negligēte.
In vtroqꝫ verū eſt ſacramentū eius/ſcꝫ abſolutio: licet de/
ficiat res ſacramēti/ſcilicet peccati remiſſio:totū aūt nō po
teſt eſſe ſine partibꝰ ſuis in actu. De cōfeſſione aūt licet req̄
ratur ad ſacramentū penitētie: q: nemo abſoluit̃ niſi accu/
ſatus. Accuſatio aūt ſit cōfeſſiōe:nō tamen eſt pars abſolu/
tionis. Abſolutio em̄ eſt actus ſacerdotis:ſed cōfeſſio actꝰ
pctōris ſe corā ſacerdote accuſantis. ¶ Si tamen ſacr̄m pe
nitētie acciperet̃ ꝓ his q̄ req̄runt̃ neceſſario ad eē ſacramē
ti:q̄ non ſunt vnū ſimpliciter : ſed vnū aggrauatiue:q̄ ſunt
cōfeſſio pctōris:abſolutio ſacerdotis:intētio vtriuſqꝫ:illiꝰ
recipiēdi/iſtius cōferēdi: qđ intēdit eccl̃ia: iſtiꝰ aggregati/
confeſſio vere eſt pars nō eſſentialis:nec ꝓprie integralis:
ſed aggregatiua:non cōtritio nec ſatiſfactio: vt ſatis patet.
Cōcl.4. F ¶ Quarta cōcluſio. Cōtritio/ꝯfeſſio ⁊ ſatiſfactio ſunt par
tes tam v̄tutis ꝙ ſacramēti penitētie:accipiēdo partes ge/
neraliter et improprie. Probat̃:q: q̄cq̄d req̄rit̃ vel cōducit
ad rei ꝑfectionē in eſſendo vel operādo vel ꝯſeruādo/dr̃ il
lo modo pars rei: vt patet ex notatis in.j.arti. Sed ad hoc
vt ꝑfecta ſit penitētia (que tūc eſt ꝑfecta dum ꝯſequit̃ finē
ſuū ꝑfecte:q̄ eſt ꝑfecta remiſſio pctōꝝ)req̄runt̃ illa tria/in
voto/vel in actu ſiue penitētia accipiat̃ ꝓ v̄tute ſiue ſacr̄o:
igit̃. Cōſequentia nota cū maiori:ſed minor q̇ad cōtritionē
oſtēſa eſt ſupra di.xiiij. Quoad ꝯfeſſionē patebit diſt.ſeq̄n.
Quoad ſatiſfactionē.q.ſeq̄nti. Et hoc etiā ſic oſtēdi poteſt
Penitētia includit vel req̄rit penā volūtariā ꝓ pctō: vt ſit
ꝑfecta ſm̄ nomē ſuum:penitētia.i.pene tenētia . Sed hos
tres actꝰ cōcomitat̃ pena peccati purgatiua:ergo. Mino/
rem declarat Sco.diſt.p̄ſenti.q.j.hoc mō . Iuſticia ꝯmuta
tiua vniuerſaliter reſpicit eq̄litatē in ꝯmutatiōe nō rei: ſed
magis ſm̄ rectā rationē : ergo hoc modo iuſticia punitiua
(que eſt quedā cōmutatiua in punitiōe)reſpicit penā eq̄lē
ſiue cōmenſuratā culpe ſm̄ rectā rationem illius legis:ſm̄
quā eſt vindicatiua. Lex aūt illa ſm̄ quā penitētia eſt vindi
catiua dictat culpā debere ordinari ꝑ penā intrinſecam tri/
ſticie:et ꝑ penā extrinſecā duplicē/verecūdie ſcꝫ ⁊ afflictio
nis ſiue laboris corporalis:ſicut colligitur ex diuerſis ſcri/
pturis q̄ cōtinēt legē illā:ergo pena illa ſeu illud punire in
tegrat̃ ex tribus penis. Et ſimiliter cauſa ꝓxima iſtius pe/
ne oportet ꝙ integret̃ ex cauſis ꝓprijs iſtaꝝ penarū: cauſa
autē propria triſticie interioris/eſt contritio ſiue deteſtatio
peccati a ſe cōmiſſi/que p̄ſupponit eius ꝯſiderationē. Cau
ſa vero ꝓxima erubeſcētie eſt cōfeſſio: v̄bi peccatū occultū
ꝓpalatur homini. Cauſa ꝓpria tenētie pene/eſt opus aliq̇đ
laborioſum vel penale. Sicut ergo pena ꝑfecta correſpon/
dens culpe ſm̄ iuſticiā vindicatiuā/habet tres penas par/
tiales:q̄ ſunt partes vnius punitionis perfecte (eo modo
quo tres reſtitutiones eſſent partes vnius reſtitutionis ꝑ/
fecte illi q̄ fuiſſet tripliciter dānificatꝰ)ita tres actꝰ ad q̄s
ſequūtur iſte tres ꝑſone:ſunt partes vnius cauſe ſufficien/
tis ꝓxímí reſpectu pene ꝯdigne. Hec Sco. Et qm̄ ad perfe
ctionē penitētie requirunt̃ cauſe punitionis ⁊ ip̄a punitio
patet ꝙ cōtritio/cōfeſſio ⁊ ſatiſfactio ſunt partes penitētie
tam virtutis/ꝙ ſacramenti illo modo generali accipiēdo
partes. ¶ Quinta cōcluſio. Accipiendo penitētiā ꝓ omni Cōcl.5 G
eo qđ ex parte penitētis req̄ritur ad remiſſionē culpe/ cōtri
tio/confeſſio et ſatiſfactio ſunt partes eius ſubiectiue. Pa
tet cōcluſio:q: ſic accipiēdo nomen penitētie : penitētia eſt
genus ſiue totū vniuerſale ad oēs habitꝰ/actus/ paſſiōes/
ſacramentū: ⁊ quecūqꝫ ordinata ex ꝑte penitētis ad remiſ/
ſionē peccatoꝝ:ſic em̄ penitētia generaliter eſt actus/ habi
tus/paſſio aut ſacramentū/antecedēs ip̄m vel cōſequēs or
dinatū ex parte penitētis ad ꝑfectā remiſſionē peccatoꝝ:et
ita ſub ſe cōprehēdit ſpecies ſeu ꝑtes ſubiectiuas/ hos ter/
minos cōtritio/cōfeſſio/ſatiſfactio q̄ importāt certos actꝰ/
habitus aut paſſiones/ſeu penas penitentis ad remiſſionē
peccatoꝝ ordinatas : et ꝑ cōſequens ſunt penitētie ſpecies Cōcl.6. H
ſeu partes ſubiectiue. ¶ Sexta cōcluſio ⁊ reſpōſalis ad ti/
tulum q̄ſtionis. Inter partes penitētie nominatas in que/
ſtionis titulo/principalior eſt vera cordis cōtritio . Proba
tur cōcluſio:nam illa eſt pars p̄ncipalior/ ꝑ quam magis ⁊
principalius ꝯſequitur finis penitētie/ſcilicet pctōꝝ remiſ
ſio:talis aūt eſt cōtritio. Minor patet:q̇a ad ſolam cordis
cōtritionē ſeq̄tur remiſſio pctōꝝ:etiā ſine alijs. Et ita ſola
in actu ſufficit:cetere vero ſine cōtritiōe non ſufficiunt: vt
declaratū eſt late.q.j.diſt.xiiij. ⁊ repetitū ſupra ar.j. Et tan/
tum de ar.ij. ¶ Quantū ad articulū tertiū/dubitat̃ primo Artic.3. Dub.1. I
vtrū attritio ſit pars ꝯtritiōis: ⁊ videt̃ ꝙ ſic:nam in ꝓgreſ
ſione ab imꝑfecto ad ꝑfectū in qualitatibꝰ intēſibilibꝰ/ im/
perfectū eſt pars ꝑfecti: vt exēpli grā:intendat̃ grā ſeu cha
ritas vt duo: ⁊ fiat vt quattuor:charitas imꝑfecta duorum
graduū manet in charitate quattuor graduū: ⁊ eſt pars eiꝰ
charitatis vt quattuor: vt habitū eſt in.j.di.vij. Sed contri
tio tam actualis ꝙ habitualis eſt qualitas intenſa ⁊ ꝑfecta
peccati deteſtatio:attritio vero eſt qualitas remiſſa: et im/
perfecta peccati deteſtatio:intendat̃ ergo vt fiat contritio
non corrumpitur quod prefuit: ſed manet : ergo attritio q̄
prefuit erit pars contritionis. ¶ In oppoſitū:attritio ſpe
cie differt a contritione:ſicut formatum a non formato:er/
go non eſt pars contritionis:alioquin contritio non eſſet
qualitas ſimplex:ſed cōpoſita ex partibus diuerſarum ſpe
cierum . ¶ Pro ſolutione dubij notandum ꝙ preter opi. K
Sco.de attritione ⁊ contritione(ſupra diſt.xiiij.q.j.recita/
tam ⁊ impugnatam:et ideo hic omiſſam) eſt opinio Alex.
par.iiij.q.lxxiiij. quam ſequitur ſanctus Bonauen.in. iiij.
diſt.preſenti:qui diſtinguit de attritione ſimiliter ⁊ contri/
tione actu ⁊ habitu. Actus attritionis et contritionis pōt
eſſe idem vnitate continuationis et nature:ſed non moris:
Sic em̄ ſpecie differūt ⁊ ſunt a diuerſis principijs. Attritio
a timore ſeruili ⁊ gratia gratis data. Contritio a timore ini
tiali et gratia gratumfaciente:et ideo attritio non eſt pars
contritionis:nec poteſt fieri contritio:licet attritio et con/
tritio poſſint eſſe partes vnius motus naturalis. Et poteſt
eſſe imaginatio huius opinionis: ꝙ motus quo mouetur
voluntas diſplicenter in peccatum qui eſt nolle peccaſſe/
eſt actꝰ tranſiens ⁊ ſucceſſiuus. Poteſt autem incipere cō/
tinuari ⁊ ita habere partes ſibi ſuccedentes que ꝓpter ſui
continuationē cōſtituunt vnum motum et vnum velle in
ſpecie nature:poſſunt tm̄ partes ille continuari ex diuerſis
cauſis finalibꝰ: vt gratia exēpli:pōt quis nolle peccaſſe pro
pter penam inferni tm̄: ⁊ poſt idē velle continuare propter
amorē dei cui peccatū contrariat̃:tūc quidē eſt idē velle: q:
reſpectu eiuſdē obiecti:puta peccatoꝝ eorūdem in genere
nature. Et iſtiꝰ velle pars prior eſt attritio:poſterior cōtri/
tio, Et q: ꝑtes trāſeūt nec ſunt ſimul; vna nō pōt fieri alia:

et inter ſe differunt ſpecie non nature:ſed moꝛis. ¶ Videt
tamen poſſe cōcedi ſm illā opi.licet ipſi quoꝝ eſt:nō conce
dant ꝙ totus ille motus in eſſe nature pꝛimo eſt attritio:
poſtea cōtritio:ſed ſm diuerſas ſuas partes:ſicut in ſimili
q̄s incipit intrare eccleſiā intētiōe furandi in ea: cōtinuato
itinere mutat intentionē:et cōtinuat motū intentiōe cōfitē
di pctm̄ ſuū et penitēdi:ille motꝰ trāſeūdi idē motus eſt in
eſſe nature:et tamē pͥmo eſt vitioſus:⁊ poſt virtuoſus pꝛo
pter mutatas circūſtantias finis et ſm diuerſas ꝑtes: licet
deniq̄ pars pͥma vitioſa non ſit pars ſcd̄a virtuoſa: totꝰ ta
men motus ſoꝛtit noīa vtriuſq̄ partis: ⁊ de vitioſo fit vir/
tuoſus:ita in ꝓpoſito. Sed de habitu dicūt:q: eſt q̄litas ꝑ/
manēs:ideo pͥmo poteſt eſſe ſine gr̄a:⁊ ſic eſt attritio:⁊ po
teſt poſtea foꝛmari gr̄a:⁊ tunc erit cōtritio. Eſt tamē idem
habitus inclinās ſemꝑ ad eundē actū/ſcʒ nolle peccaſſe:li/
cet circūſtantia finis variet. ¶ Iſta opinio apparentiam
M quādā habet:ſed fundatur in falſa imaginatione: nā vt di
ctum eſt in.iij.diſt.xxiij.magna differētia eſt inter actū vo/
luntatis elicitū et impatū quoad eiꝰ bonitatē vel maliciam
nā actus elicitus eſt intrinſece vitioſus aut v̓tuoſus:⁊ ideo
mutari nō pōt vt pͥmo ſit vitioſus:⁊ poſt v̓tuoſus vel econ
uerſo/ſaltē naturaliter:qm̄ ſm Ocā circūſtantie ⁊ maxi/
me finis/ſunt obiecta actus eliciti: et ideo mutata circūſtā
tia pͦꝛ actꝰ elicitꝰ nō ꝯtinuat:ſed nouꝰ elicit:nedū nouꝰ nūe
ro: ſed ſpecie. Nā velle aliq̄d ꝓpter vitare penā:et velle ꝓ/
pter cōſeq̄ gloꝛiā vel pꝛopter amoꝛē dei id ꝑcipiētis:ſunt di
uerſi actꝰ ſpecie etiā in ſpecie nature. Et qm̄ attritio ⁊ ꝯtri/
tio ſunt actus eliciti/habentes diuerſa obiecta:q: diuerſos
fines:ideo differūt ſpecie:nec vnus fieri pōt alter: nec am/
bo ꝑtes vnius cū iſta tamē ſtare pōt: vt patuit in.j.diſt.j.q.
j.ꝙ eiuſdē actꝰ poſſunt eē plura obiecta oꝛdinata ⁊c̄. Huiꝰ
etiā opi.credo fuiſſe Pe.de pa.cū inq̄t diſ.xvij.q.j.ar.j.rn̄/
ſurus ad dubiū vtrū attritio poſſit fieri contritio. ait em̄ ꝙ
ex attritiōe pōt fieri contritio:ſicut ex mane fit meridies.i.
vnus actꝰ fit poſt aliū:⁊ vnus eſt diſpoſitio ad aliū. Exēpli
ficat de naturalibꝰ in q̄bus fit ꝓceſſus ab imꝑfecto ad ꝑfe/
ctū.dehinc ait. Sic pōt hō dolere imꝑfecte ſine gr̄a:⁊ eſt at
tritio:poſtea ꝑfecte ⁊ cū gr̄a:⁊ eſt ꝯtritio.hinc ꝯcludit cum
ſancto Tho.ꝙ idē actꝰ numero nō pōt eē cōtritio ⁊ attritio
¶ Falſum etiā eſt ꝙ actꝰ attritiōis ⁊ cōtritiōis ſint motus
ſucceſſiui:ꝙq̄ illi actꝰ habeāt ꝑtes ſeſe ſuccedētes:qm̄ ſicut
actꝰ intellectꝰ quē vocamꝰ ꝯceptū (vel verius cognitionē)
ita et actus volūtatis:q̄ ſunt velle/nolle/ſunt q̄litates ſim
plices ꝑmanētes:q̄ habēt eſſe ſuū totū ſimul/ſine ſucceſſio
ne partiū in eſſe ꝑmanēti:licet habere poſſint ꝑtes ſucceſ/
ſiuas in fieri:poſſunt em̄ ſucceſſiue intēdi:partes tamē ſuc
ceſſiue acq̄ſite manēt ſimul:nā ſicut eadē viſio intellectua/
lis:ſic idē velle ꝑmanet:⁊ ꝯtinuari pōt ſine partiū ſucceſſio
ne:⁊ ſi habēt ꝑtes graduales:ille tamē ſunt ſimul. Qd̄ etiā
de habitu admittūt/ꝙ idē habitꝰ ſit attritiōis pͥmo: ⁊ poſt
aſſiſtēte gr̄a ſit cōtritiōis:nō eſt verū q: diſtinctio habituū
ſeq̄tur diſtinctionē actuū ex q̄bus generant:vt patuit in pͥ/
mo in ꝓlogo:⁊ ideo actuū ſpecie diſtinctoꝝ/nūq̄ poteſt eē
idē habitꝰ ſm ſpeciē:⁊ ideo ſicut variata circūſtātia/variat
actꝰ elicitꝰ ſm ſpeciē:ita ⁊ habitꝰ variant ſpecie. Alius em̄
eſt habitꝰ inclinās ad odiendū peccatū ꝓpter eternā dāna
tionē. Alius (ſm ſpeciē) q̄ inclinat ad odiū peccati pꝛopter
deū dilectū:ſicut ⁊ actꝰ ad q̄s inclināt differūt ſpecie. Actꝰ
vero impati ſunt extrinſece ⁊ accidētaliter vitioſi et v̓tuoſi
⁊ dēnoiatiōe extrinſeca:⁊ reſpectu hoꝝ finis eſt circūſtātia
⁊ hi poſſunt mutari vt in pꝛimo ſint v̓tuoſi: deinde vitioſi
vel ecōuerſo:ſicut actꝰ vindicandi pctm̄ (puta punire pec/
catū vel ſuſtinere penā inflictā) eſt actꝰ impatus:⁊ ille pōt
cōtinuari idē numero:ſicut eadē pena pōt cōtinuari: diuer
ſis tamē finibꝰ:⁊ ita fieri ex vitioſo v̓tuoſus. ¶ Et ꝑ hoc pa
tet ꝙ exemplū de trāſitu ad eccleſiā/nō eſt ad ꝓpoſitū:qm̄
tranſire/eſt actus impatus:qui ꝓpter variationē circunſtā
tiarū manēs idē in ſpecie nature: variat ſm ſpeciē moꝛis.
Sed ſi ponat exēplū de actu elicito.ſ.velle ire ad eccleſiam
ꝓpter furari:⁊ poſt velle ire pꝛopter confiteri:ibi ſunt duo
actus volūtatis:duo ſcilicet velle etiā ſm ſui ſubſtātiā ſpe
cie differētes. ¶ Et ꝑ hoc patet reſpōſio ad dubiū negati/ M
ua/ſcʒ ꝙ attritio nō eſt pars cōtritiōis:nec fieri pōt cōtritio
ſed ſpecie differt ab ea: vt patet ex declaratis:et ita etiā ſen/
tit Pal.vbi ſupꝛa. ¶ Et ad rationē ante oppoſitū dꝛ ꝙ ma
ioꝛ vera eſt: dum ꝓgreſſus ille fiat in gradibus eiuſdē ſpe/
ciei ⁊ qualitatis:ſecus ſi imꝑfectū fuerit alterius ſpeciei:vt
quādo fit ꝓgreſſus a diſpoſitiōe ad foꝛmā alterius ſpeciei
Similiter ad minoꝛē dicit ꝙ attritio nō poteſt intēdi ad ꝑ/
fectionē cōtritiōis/etſi in infinitū intēderet:q: quantūcūq̄
qualitas intendat:ſemꝑ manet in eadē ſpecie:⁊ ideo ꝑ intē
ſionē q̄litas nō mutat ſpeciē. In ꝓpoſito aūt contritio ſpe
cie differt ab attritiōe: ideo attritio ꝑ quātācūq̄ intēſionē
nō poteſt fieri cōtritio. ¶ Scd̄o dubitat de obiecto cōtri/ Dub.2. N
tionis/vtrū de omni pctō ⁊ peccati ſequela neceſſaria ſit cō
tritio. Hoc dubium Alex.⁊ poſt eū Tho.diſt.xviij.q.iiij.in
multas queſtiunculas partiunt:querētes vtrū cōtritio eſſe
debeat de penis peccatoꝝ de oībus pctīs/oꝛiginali/actua/
li/moꝛtali ⁊ veniali/ꝑteritis/futuris/ignotis/oblitis/pꝛo/
pꝛijs ⁊ ꝓximoꝝ ⁊ ſingulariter.ſingulas ſoluūt nō ſine mul
ta obſcuritate. Pal.ꝑ paucas cōcluſiōes rn̄det diſ.xvij.q.ij.
ar.ij. ¶ Sed ne idē ſepiꝰ dicat: hic duo ſunt rememoꝛāda
Pꝛimū ꝙ penitētia q̄ virtꝰ eſt:nō eſt ſine cōtritione: immo
eſt ipſa cōtritio: vt habitū eſt diſt.xiiij. Secundū ꝙ cōfeſſio
quā ꝑreq̄rit ſacramentū penitētie:inefficax eſt ad remiſſio/
nem peccati ꝑ abſolutionē ſacramentalē conſequēdam vel
gratiā augendā ſine cōtritione pctōꝝ ꝯfeſſoꝝ. ¶ Quibus Propō.
pꝛemiſſis reſpōdet per vnicā ꝓpoſitionē:ꝙ oīm peccatoꝝ
ad quoꝝ remiſſionē neceſſaria eſt penitētia ⁊ ſacramētalis
ꝯfeſſio in voto vel actu:etiā neceſſaria eſt ꝯtritio:⁊ ſolū ta/
lium:niſi foꝛte q̄s pꝛopter impotentiā loquēdi aut cōfeſſo/
ris abſentiā/aut ſimile impedimentū excuſaret a vocali cō
feſſione:potens tamē elicere cōtritionē:tūc talis teneretur
conteri de pctō:⁊ non cōfiteri in actu: q̄uis teneret cōfite/
ri in voto. Hoc patet:q̄a cōfeſſio in voto includit in contri
tione. In q̄bus aūt penitētia ſit neceſſaria:partim dictū eſt
diſt.xiiij.et adhuc dicet/ꝑſertim quoad venialia:quoꝝ aūt
peccatoꝝ et circūſtantiarū neceſſaria ſit cōfeſſio dicet diſt.
ſequēti. ¶ Ex quibꝰ elici poſſunt particulares reſponſiōes
ad ſingulas q̄ſtiunculas in dubio motas:ad quas Pal.rn̄/
det q̄nq̄ ꝓpoſitiōibꝰ. Pꝛima:cōtritio eſt de ſolo malo cul/
pe. Scd̄a:contritio eſt de ſolo peccato actuali. Tertia:ꝯtri/
tio eſt ſolum de peccato ꝓpꝛio. Quarta:cōtritio eſt ſolum
de peccato pꝛeterito. Quinta:cōtritio debet eē de quolibet
moꝛtali/ſi in ſpeciali habeat memoꝛia:de venialibus vero
ſufficit in gn̄ali. Poſſent moueri dubia de quātitate intē/
ſiua cōtritionis:quādo ſcilicet debeat eſſe cōtritio an maxi
ma:ſed de hoc habitū eſt ſupꝛa di.xiiij.q.ij. ¶ Similiter de
quantitate durationis dictum eſt ſupꝛa eadē diſt.xiiij.q.iij.
¶ Itē vtrū ſit virtus et qualis/moꝛalis an theologica: ſi/
militer tractatū eſt ſupꝛa di.xiiij.q.j. ¶ De contritiōis effe/
ctu quantū ad peccati remiſſionē/⁊ gratie infuſionē habet
diſ.xiiij.q.ij.⁊.q.iij. ¶ De eius ſubiecto/puta q̄bus conue
nit cōteri an ſolis hoībꝰ an etiā angelis/habet diſ.xiiij.q.j.
¶ De eius etiā oꝛigine ex quibus actibus aut paſſiōibus
ꝯcipit:⁊ eiꝰ oꝛdine iter req̄ſita ad diſponēdū pctōꝛē ad pec/
cati remiſſionē dictū ē ſupꝛa diſ.xiiij.q.j.⁊.ij.ideo de vlterio
ri tractatu illoꝛū ſuꝑſedeo. ¶ Dubitat tertio: vtrū he tres
penitētie partes/cōtritio/confeſſio ⁊ ſatiſfactio requirātur Dub.3. O
cōiunctim ad ſinguloꝝ peccatoꝛū remiſſionē: an diſiūctim
contritio ad remiſſionem peccatoꝛū mentalium: confeſſio
ad remiſſionem peccatoꝛū oꝛis:ſatiſfactio ad remiſſionem
peccatoꝝ operis: Ad hoc em̄ vidētur ſonare verba Chꝛyſ.
que allegat magiſter in pꝛincipio huius diſt. ¶ Reſponde Rn̄ſio.
tur ꝙ he partes/cōtritrio/confeſſio/ſatiſfactio non reſpon
dent diuiſim tribus peccatoꝛum generibus:puta contritio
peccato coꝛdis:confeſſio peccato oꝛis: ſatiſfactio pctō ope
ris. Sed ad perfectā penitentiam cuiuſlibet peccati moꝛta
lis/requirunt omnes ille partes coniunctim: nec vna ſine
alia ſufficit:nam ad remiſſionem pctōꝝ ſpiritualium: que
grauioꝛa ſunt

grauioꝛa ſunt:⁊ in coꝛde tenẽtur: vt ſuperbie/odij/blaſ-
phemie/infidelitatis/deſperationis/nõ ſufficit ſola coꝛ
dis ꝯtritio:ſed reꝗrit ꝯfeſſio oꝛis/⁊ ſatiſfactio opis: niſi
ꝯtritio tanta foꝛet/ꝙ tantũ doloꝛẽ induceret ꝙ̇ ſufficeret
ſine exterioꝛi ſatiſfactiõe:⁊ ita suppleret illã partẽ. Silr
ſine ꝯtritione ⁊ cõfeſſione in voto/nullũ pctm̃ oꝛis aut
opis dimittit. ¶ Reqͥruntur itaqꝫ oĩa tria ad cuiuſlibet
pctĩ pniam ꝑfectã: verũ ſm quãdã appꝛopꝛiationẽ ada-
ptant tribus pctoꝝ generibꝰ:qꝛ maioꝛẽ ſimilitudinẽ hꝫ
ꝯtritio cũ pctõ coꝛdis/eo ꝙ vtrũqꝫ manet in coꝛde.⁊ con
feſſio cũ pctõ oꝛis:qꝛ oꝛe ꝑficiũtur:⁊ ſatiſfactio cum pctõ
operis:q̃ ſimilr exterioꝛi ope ꝯſummant. Et ſic loquitur
Dub.4. Chryſ.⁊ Aug.in textu. ¶ Ultimo dubitat de ſatiſfactio
P ne:videt ꝙ nõ ſit pars pnĩe diſtincta ab alijs duabꝰ:naꝫ
vtraſqꝫ includit. Satiſfactio em̄ eſt oẽ penale/quo ſit re
cõpenſatio aliqua pene debite pꝛo pctis:ſed tam ꝯtritio
ꝙ̄ cõfeſſio penã habent:rõne cuius valẽt ad remiſſioneꝫ
pene pctĩ debite. ¶ Reſpondet ꝙ vt dicetur.q.ſequen.
ſatiſfactio dupliciter accipit. Uno mõ pꝛo quolibet actu
vel paſſione volũtarie aſſumpta ꝓpter pene remiſſionẽ
ſiue interioꝛe ſiue exterioꝛe:⁊ ſic nõ diſtinguit ꝯtra alias
duas partes:ſed eas includit: vt argutũ eſt. Alio mõ ac-
cipitur ſtrictiꝰ pꝛo exterioꝛi opere coꝛpoꝛali/penali/aut
pena coꝛpoꝛali voluntarie aſſumpta vel paſſa: quale ſo-
lent confeſſoꝛes iniungere:⁊ ſic eſt pars tertia peniten-
tie contra alias diſtincta. Et tantũ de queſtione.

De ſatiſfactione. Queſtio.ij.

A Queritur ſecũdo cir-
ca tertiã partẽ pnĩe/ſcꝫ ſatiſfactionẽ: qm̄ de
ſecũda parte q̃ eſt cõfeſſio: dicet diſt.ſequẽ.
Utrũ ſatiſfactio penaliũ operũ requiratur
ad ꝑfectam remiſſionẽ peccatoꝝ. ¶ Poſt terminoꝝ de-
clarationes ꝓ articulo pͥmo:ſequẽtur reſpõſiue ꝯcluſio
nes ꝓ ſecũdo:⁊ ꝓ articulo tertio dubioꝝ mouendoꝝ cõ
Arti. 1 cluſiones. ¶ Quantũ ad pꝛimũ notãdum: ꝙ ſatiſfactio
Nota. 1. quãtum hic ſufficit: duplr accipitur. Uno mõ gñaliter:⁊
ſic deſcribit a Sco.diſtin.xv.huiꝰ quarti.q.j. Satiſfactio
eſt redditio volũtaria eq̇ualentis alˀs indebiti. ¶ Dicit
pͥmo redditio:qꝛ non eſt abſoluta datio. Dicit em̄ ſatiſfa
ctio cõmenſurationẽ ad aliqđ p̄cedens coꝛreſpondentẽ:
⁊ ideo qđ ſimplr ⁊ libere datur: nullo reſpectu habito
ad aliqđ p̄cedens acceptũ vel cõmiſſum:nõ ſoꝛtit nomẽ
ſatiſfactionis. ¶ Dicitur volũtaria:qm̄ ſi volũtaria non
eſſet:ſed exacta violenter:nõ eſſet ſatiſfactio:ſed ſatiſpaſ
ſio. Et iõ ille a quo in inferno pena culpe cõmiſſe debita
inuito exigit:non ſatiſfacit:ſed ſatiſpatitur ꝓ ſuo pctõ:et
ideo pena infernalis: licet ſit maxima: pctm̃ non tollit:
ꝙ̄uis ipſum manentẽ oꝛdinet ſub iuſticia diuina. ¶ Dici
tur eq̇ualentis:qꝛ ſatiſfactio ad iuſticiã cõmutatiuã per-
tinet:q̃ exigit equalitatẽ rei ad rem: tm̄ ꝓut vtiqꝫ ſapiẽs
determinabit. Sapiens ſcꝫ ꝑ eſſentiã q̇ eſt deus pctõ of-
fenſus:⁊ hoc impoꝛtat nomẽ ſatiſfactio. Aduerbium em̄
(ſatis)impoꝛtat equã coꝛreſpõdentiã eius qđ redditur
ad illud ꝓ quo reddit: ſiue in bñficijs ſiue in penis. Ex q̇
ſequit ꝙ minus reddens ꝓ pctõ ꝙ̄ iuſticia diuina exigit:
licet iniunctũ a cõfeſſoꝛe impleat:nõ ſatiſfacit: ꝙ̄uis ali-
quã penã pctõ ſuo debitã ſoluit: ſoluturus in futuro qđ
minus iniunctũ eſt ⁊ ſolutũ in pñti. ¶ Dicitur etiam alˀs
indebiti:qm̄ ſi id qđ reddit eſſet alˀs.i.pꝛo alio debitum:
nõ coꝛreſpõderet illi ſed alteri:etiã ſi illud cõmiſſum vel
receptũ nõ fuiſſet:⁊ ſic nõ eſſet ſatiſfactio ꝓ illo ſm iuſti
ciam:ſed ꝓ alio. Et iſto mõ ſatiſfactio extendit ſe ad con-
tractus ⁊ obligationes quoſcũqꝫ. Hoc em̄ mõ recipiens
beneficiũ põt bñfacienti ſatiſfacere: vt puta dilectus di-
ligenti recõpenſando dilectionẽ equiualentẽ. Et ita tam
in actibꝰ liberis voluntatis:ꝙ̄ in actibꝰ neceſſarijs/quo-
dãmodo/ſcilꝫ in ꝯtractibus:vbi eſt quedã obligatio q̄ſi
neceſſitatis ad reddendũ/locũ hꝫ ſatiſfactio: ⁊ ꝑ hoc cũ
culpa facit delinquentẽ debitoꝛẽ ei in quẽ peccat: inueni

ri põt illa ratio ſatiſfactionis: vt ſcꝫ reddat ſibi eq̇ualens
alˀs indebitũ quãtũ abſtulit ꝑ pctm̃. Cõſiſtit aũt talis ſa-
tiſfactio ꝓ pctõ regulariter magis in actibus penalibus
vel paſſionibꝰ volũtarijs:ꝙ̄ in alijs actibus bonis nõ pe
nalibus:qm̄ vt dictũ eſt diſt.xiiij. culpa oꝛdinat ꝑ penã.
Et ideo ſm diuinã iuſticiã culpe debet pena:⁊ ita reddẽ
do penã debitã ſatiſſit pꝛo pctõ. Et đꝛ regulariter:qꝛ põt
quis qñqꝫ ꝑ actũ bonũ nõ penalẽ ſatiſfacere ꝓ peccato.
¶ Põt em̄ deus actũ intenſum charitatis acceptare pꝛo B
punitione debita vni culpe.iuxta illud.j.Petri.iiij. Cha
ritas operit multitudinẽ pctoꝝ. Uerũ licet actus ille cha
ritatis non ſit ꝓpꝛie punitio:eſt tm̄ maius bonũ ⁊ magis
reddens deo honoꝛẽ ꝙ̄ ꝓpꝛia illius punitio:ſecus tm̄ re-
gulariter.vñ Auguſt.in de vera ⁊ falſa pnĩa. Sunt digni
fructus virtutũ:q̃ nõ ſufficiũt penitentibꝰ. Penitẽtia em̄
grauioꝛes fructꝰ poſtulat: vt cũ doloꝛe ⁊ gemitibꝰ moꝛ-
tuus impetret vitã. Hoc mõ accipiendo ſatiſfactionẽ/nõ
diſtinguit ꝯtra alias duas pnĩe partes: ꝯtritionem ſcꝫ ⁊
ꝯfeſſionẽ:imo eas includit tanꝙ̄ partes ſuas. Qm̄ actus
penales vel paſſiones volũtarie in gñe reducunt ad tri-
plicẽ actũ vel paſſionẽ: ſcꝫ pͥmo ad actũ interioꝛẽ diſpli-
centie:q̃ eſt ꝯtritio vel paſſionem triſticie ꝯſequẽtem. Et
ſcđo ad actũ exterioꝛẽ ꝯfitendi pctm̃:qđ eſt valde pena-
le:vel paſſionẽ concomitantẽ ſcꝫ verecũdiam. Et tertio
ad actũ ſimplr exterioꝛẽ vel paſſionẽ/ſcꝫ macerationem
carnis:⁊ oĩs talis maceratio ꝑtinet vel reducit ad ieiu-
niũ:vel ad eleuationẽ mentis ad deũ:q̃ ſit ꝑ oꝛationem:
vel ad tꝑaliũ erogationẽ:⁊ hec ſit ꝑ elemoſynã. ¶ Se- C
cũdo mõ accipit ſatiſfactio ſtricte: vt diſtinguit ꝯtra ali-
as partes pnĩe: ⁊ ſic eam deſcribit Sco. Satiſfactio eſt
operatio exterioꝛ laboꝛioſa ſeu penalis volũtarie aſſum
pta:ad puniendũ pctm̃ cõmiſſum a ſe:⁊ ad placandã di
uinã offenſam:vel eſt paſſio aut pena volũtarie tolerata
in oꝛdine ad pctm̃ vel pctĩ remiſſionẽ. ¶ Dicit operatio
exterioꝛ ꝑ qđ excludit actio laboꝛioſa interioꝛ: ⁊ paſſio
eã comitans: vt eſt ꝯtritio ⁊ triſticia eã ꝯſequẽs. Et intel
ligo ꝑ actũ exterioꝛẽ actum q̇ ſit coꝛpoꝛalibus membꝛis
(poſitiue vel pꝛiuatiue)inferentibꝰ penã coꝛpoꝛi ⁊ fati
gationẽ. Et đꝛ poſitiue vt peregrinatio/coꝛpoꝛis diſcipli
natio/elemoſynarũ diſtributio. ¶ Dicit pͥuatiue ꝓpter
ieiuniũ ⁊ abſtinentiã: vbi nihil agit:ſed ab actione ceſſat
⁊ ꝑ hoc etiã excludit ꝯfeſſio:qꝛ licet oꝛgano coꝛpoꝛali:tm̄
bꝛeuis eſt ⁊ non fatigat. Oꝛatio vero qꝛ ꝑſeuerantẽ opꝫ
eſſe/laboꝛioſa eſt:⁊ attenuat vires coꝛpoꝛales:⁊ ideo in
cluditur in ſatiſfactione ſtricte accepta. ¶ Scđo notan- Nota. 2.
dũ/ꝙ accipiendo ſatiſfactionẽ hoc mõ: ſatiſfactio ꝯſiſtit D
in his tribus/ieiunio/oꝛone/⁊ elemoſyna:⁊ in paſſioni-
bus volũtarijs ꝯcomitantibꝰ iſta tria opera difficilia: tm̄
ad ieiuniũ reducunt oĩa coꝛpoꝛis maceratiua oꝛdinata
ad repꝛimendã carnis rebellionem: vt ſunt vigilie:pere
grinatiões:veſtiũ aſperitates ⁊ nuditates: coꝛpoꝛis fla-
gellationes: ⁊ generaliter quecũqꝫ coꝛpoꝛis afflictiões.
¶ Ad oꝛonẽ reducit q̇cq̇d ꝑtinet ad partẽ cõtẽplatiuã
vt meditatiões:ſcripturarũ lectiões:p̄dicationes:ac ver
bi dei auditiões: ſtudiũ theologicũ:diſputatiões:erroꝝ
impugnatiões in moꝛibꝰ ⁊ fide:⁊ cetera q̃ imediate ver-
ſant circa deũ tanꝙ̄ obiectũ. ¶ Ad elemoſynã reducun
tur opera mĩe coꝛpoꝛalia ꝓ xp̄o ꝓpter deũ impẽſa:⁊ que-
cũqꝫ erogatiões bonoꝝ tꝑaliũ in pias cauſas ac ſubleua
tiones miſerie coꝛpoꝛalis fratruꝫ. Uñ vt recitat ſanctus
Bonauẽ.diſtinc.xv.par.ij.arti.j.q.iiij.quodlibet illoꝛum
accipit tripliciter:cõiſſime cõiter ⁊ ꝓpꝛie. Ieiuniũ ꝓpꝛie
đꝛ afflictio carnis ſm guſtum. Cõiter oĩs carnis afflictio
in vigilijs/flagellis/aſperitatibꝰ ⁊ ieiunijs ꝓpꝛie dictis.
Cõmuniſſime đꝛ abſtinentia ab oĩ moꝛtali pctõ: ſm illud
Eſa.lviij. Hoc eſt ieiuniũ qđ elegi. Diſſolue colligatões
impietatis:ſolue faſciculos depꝛimentes ⁊c. Similr ele-
moſyna đꝛ ꝓpꝛie opus pietatis impẽſum ꝓximo ad rele
uandũ indigentiã coꝛpoꝛalẽ. Cõiter oẽ opus pietatis im
penſum ꝓximo ad releuandã indigentiã coꝛpoꝛalem vel

ſpūalem Cōmuniſſime dr̄: omne opus miſericordie: ſiue corporale ſiue ſpūale impēſum ꝓximo vel ſibiipſi: ſm ꝙ dicit Aug ꝙ elemoſyna hoīs dꝫ incipere a ſeipo. iuxta illud Eccli. xxx. Miſerere aīe tue placēs deo. Sic ⁊ orō dr̄: ꝓprie aſcenſus mētis ad aliq̄d deguſtandū/ impetrādū vel exoluendū. Cōiter dr̄: ſm ꝙ cōprehēdit oēm actū contemplatiue ad deū relatū. Cōiſſime ſm ꝙ comprehendit oēm actū bonū: quo mō dr̄/ ꝙ nō ceſſat orare q̄ nō ceſſat bn̄facere in glo. j. Timo. v. Hec aūt tria put ſunt partes ſatiſfactiōis: accipiūtur nō cōiſſime: ſic em̄ coinciderent: nec ꝓprie: q: tūc nō ſufficienter diuiderent: ſed cōiter. Et ſic pōt ſufficientia earū accipi in ordine ad radices pctī: de q̄bus j. Johā ij Omne qd̄ eſt in mūdo: aut eſt ꝯcupiſcentia carnis: vel ꝯcupiſcentia oculoꝝ: vel ſuꝑbia vite. Et ſic ꝯcupiſcentie carnis correſpōdet in ſatiſfactione ieiuniū. cōcupiſcentie oculoꝝ/ elemoſyna: ſuꝑbie vite/ oratio. Vel pn̄t diſtingui in ordine ad effectū: q: oē opus ſatiſfactoriū: aut ordinat nos ad deum: ⁊ ſic eſt orō. vel ad noſipſos: et ſic eſt ieiuniū ꝑ qd̄ corp⁹ noſtrū maceramus vel ad ꝓximū: ⁊ ſic eſt elemoſyna: ſm illud ad Titum. ij. Sobrie ⁊ iuſte ⁊ pie viuam⁹ ī hoc ſeculo. Sobrie ad noſipſos: iuſte ad ꝓximos: pie ad deū. Verū iſte diſtinctiones accipiūtur ſm quādam appropriationē: qm̄ quodlibet hoꝝ valet ſatiſfacere ꝓ quolibet pctō cuiuſcūq; generis fuerit. Pōt em̄ elemoſyna īponi ꝓ pctō carnali et ſpūali. Silr̄ orō aut ieiuniū vnum ex his vel duo: aut oīa

Nota. 3. ſimul ſm qualitatē ꝑſone: vt infra magis dicet̄. ¶ Ter-

E tio notandū circa hoc qd̄ dictū eſt: ꝙ ſatiſfactio eſt redditio equalētis alias indebiti: ꝙ equalentia aliquoꝝ ad ſe inuicē multiplr̄ ſumitur. Quandoq; ſumit̄ ſiue attendit̄ penes valorē rerū naturalē ꝯſequētem earū quātitatem molis vel virtutis. Et hoc mō res diuerſarū ſpecierū: ſicut nō ſunt eiuſdē ꝑfectionis eſſentialis: ita nec eiuſdem valoris. Et per ꝯn̄s nulla inter eas pōt eſſe equalentia. Alio mō attendit̄ penes valorē rerū relatum ad vſum ⁊ cōmodū humanū: quo mō attendit̄ equalentia precij ad appreciatū in rerū cōmutationib⁹: de quo ſupra diſt. xv. q. xij. Et his duob⁹ nō eſt equalentia cuiuſcūq; actionis vel paſſionis aſſumpte ꝓ expiatiōe pctī ad ipſum pctm̄: qm̄ nō ſunt eiuſdē ſpeciei in ſpecie moris: neq; pctm̄ pōt referri ad cōmodū humanū. Tertio mō pōt attendi valor aliquorū ſm dictamen iuſticie diſtributiue dictantis premia ⁊ penas p̄cedentibus meritis cōdignas. Et hoc duplr̄ ꝯtingit. Uno mō eſtimādo valorem ſm dictamen ſtricte iuſticie: ⁊ ita ꝙ exceſſus alterius nō ſtaret cū iuſticia: ſic ꝙ lex iuſta nō poſſet maius determinare in penis vel min⁹ in p̄mijs. Exempli cā: vt ſi quis meruit. c. nō equalent. xc. in p̄mio. Et homicidio volūtario non equalet mutilatio vni⁹ mēbri: q: poſſet iuſte puniri homicida pena talionis. Alio mō eſtimādo valorē ſm voluntariā acceptationē vni⁹ ꝓ altero illius cui debet fieri recōpenſa vt ſi quis tenet̄. c. ⁊ is cui debet liberaliter remittit. x. tūc xc. equalent debito: ⁊ reddendo. xc ſatiſfacit. His duob⁹ modis pōt attendi equalentia op̄is vel paſſionis aſſumpte ad pctm̄ ꝓ cuius ſatiſfactiōe aſſumit̄. Sed in diffinitione ſatiſfactionis equalentia nō dꝫ accipi ſm p̄mū modū nūc exp̄ſſum: qm̄ ſic attendendo valorem: nulla actio vel paſſio p̄ſentis vite volūtarie aſſumpta equaleret peccato: vt ꝑ eā poſſet hō ſatiſfacere. Tum: q: ſm ſtrictū iuſticie rigorē: nulla tꝑalis actio vel paſſio cōdigna eſt peccato ⁊ offenſe diuine. Poſſet em̄ deus ꝓ quolibet pctō (etiā veniali aut minimo quo offendit̄ ſummū ⁊ infinitū bonū) iuſte exigere penā eternā duratōe infinitā. Vn̄ pariſien̄. cancell̄. Gerſon trac. de vi. aīe lectōe p̄ma ita ad ꝓpoſitū ait Omne pctm̄ ꝓ quāto eſt offenſa dei/ ⁊ contra legē eius eternā: eſt de ſua ꝯditiōe ⁊ indignitate mortiferū ſm rigorē iuſticie: ⁊ a vita glorie ſeparatiuū. Hanc p̄ncipalē ꝯcluſionē illius lectionis declarat: qm̄ oīs offenſa in deū pōt iuſte ab ipſo puniri pena mortis: tā eterne q̄ tēporalis: īmo pena annihilationis. Cui⁹ ratio: q: nulla pena eſt ita mala quātum malū eſt ipſa offenſa. Et ex alio: q: potius toleranda foret oīs mors penalis ⁊ annihilationis: q̄ cōmittenda eſſet quātūlibet ꝑua offenſa in deū: da oppoſitū: iam offenſa dei licite fieri deberet in

F caſu. ¶ Preterea q̄libet offenſa dei/ niſi remitteretur: repelleret a gloria dei ꝑpetuo: ⁊ abſq; termino puniretur: alioq̄n maneret dedecus culpe ſine decore iuſticie. Qd̄ aūt offenſa remittit̄: eſt ex pura liberalitate dei remittentis ⁊ nō amplius puniētis. Deniq; non minus eſt fugibilis offenſa dei: q̄ ſit eligibile illud bonū ꝓ quo adipiſcēdo nullo mō deberet cōmitti: ſed ꝓ infinito bono nō deberet fieri offenſa dei. Et ſi q̄s infinita bona poſſideret: poſſet iuſte oībus a deo ſpoliari ſi caderet in offenſam dei. Ex his radicibus videt̄ ſufficienter deductuꝫ: ꝙ oīs offenſa dei eſt mortifera ex ſua ꝯditiōe ⁊ indignitate: immo ꝙ eſt infinite fugibilitat̄ ⁊ imputabilitatis: eo ꝙ eſt in iniuriā boni infiniti: ⁊ quātum in ſe abijcit ab homine deū tanta elongatione/ ꝙ nunq̄ poterit niſi ꝑ ſolā ⁊ meram gr̄am illi ꝓrimari ꝑ vitā glorie: ⁊ patet etiā de veniali. Hec Gerſon. Nec habet hic locū quorūdā verbalis cōcertatio: ꝙ veniale non eſt offenſa: nec eſt ꝯtra p̄ceptum dei. Omne em̄ pctm̄ ꝯtra deum eſt ⁊c. Patet itaq; ꝙ illo mō accipiendo ſatiſfactionē: hō in p̄ſenti nō pōt ſatiſfacere ꝓ pctō. neq; mortali: q: tali correſpondet ſm rigorē diuine iuſticie pena eterna: neq; veniali: q: ⁊ pro illo iuſte poſſet pctōr puniri pena eterna: vt ptꝫ ex iam dictis. Debet ergo equalentia eſtimari ſm acceptationem diuinam: q ex ſua miſericordiſſima liberalitate determinauit tantā penam: ſeu tale opus acceptare ꝓ ſatiſfactiōe pro tali pctō: ſicut ex ſua miſericordi benignitate ſtatuit pro momentaneo merito tꝑali reddere premiū eternū: ⁊ ſm hunc moduꝫ pōt hō ſatiſfacere pro pctō faciendo illud: vel volūtarie patiendo qd̄ dn̄s ſtatuit acceptare pro plena remiſſione pctī. ¶ Et ꝑ hoc poſſunt ꝯcordari doctores: q in hac materia vident̄ aduerſi. Dicentib⁹ q̄buſdā/ ꝙ hō nō poſſit ſatiſfacere ꝓ peccato: q̄buſdā dicentibus ꝙ ſit impoſſibile: alijs ꝙ ſit poſſibile ſaltē in virtute paſſionis xp̄i mediatoris. Primū verū eſt ſm ſtrictū rigoreꝫ diuine iuſticie ſm quā nullus pctōr: neq; in virtute ſua: neq; paſſionis xp̄i pōt ſatiſfacere pro pctō. Primū ſcꝫ ꝙ

G nō virtute ꝓpria/ patet ex dictis. Scd̄m ꝙ etiā nō virtute paſſionis mediatoris ꝓbat Durañ. diſt xv quarti: q: q̄cquid erat in xp̄o ſm humanā naturā erat obligatū deo: ⁊ ei debituꝫ: ideo nō potuit eſſe ſatiſfactio de cōdigno ꝓ quocūq; pctō ꝯſiderando naturā operis vel rei: ſed ſolum ſm acceptationē dei gratuitā. Verū hāc rationē impugnat pal̄. diſt. xv. q j. ar. ij. licet frequēter imitetur Durañ. imo ⁊ allegat ipm̄. Et etiā ex eo: q: paſſio xp̄i nō fuit tanta: quāta eſt pena infernalis: q̄ tm̄ debet̄ pctō ſm rigorem ſtricte iuſticie: ideo nō fuit ſatiſfactio ex natura operis. Dictū vero alioꝝ ꝯcedentiuꝫ/ ꝙ pōt ſatiſfieri ꝓ peccato in p̄n̄ti vita: loquūtur de ſatiſfactione ſcd̄o modo dicta: q̄ req̄rit equalentiā nō ſimplr̄ ſm naturā rei: ſed ſm acceptationē diuinā. Nec tm̄ ſic quiſq̄ pōt ſatiſfacere pro pctīs ex ſe: ſꝫ concurrente merito paſſionis mediatoris: q: deus decreuit nō ſuſcipere aliq̄d opus vel tolerantiā paſſionis tanq̄ ſatiſfactionē equiualentem peccato: niſi quaten⁹ cōiungitur ꝑ fidē paſſioni ſatiſfactorie mediatoris: vt tangit ſctūs Bonauē. de hoc etiā aliq̄d tactuꝫ eſt in. iij. diſt. xix. Sed forte diceres: homo quicq̄d eſt habet ⁊ pōt: totū debet deo: qui oīa illa dedit/ ꝯſeruat: ⁊ perdita reparauit: ḡ per nihil pōt ſatiſfacere. Tenet ꝯn̄a: q: in diffinitione ſatiſfactionis addit̄ al̄s indebiti. Ans̄ eſt btī Augu. Anſel. Bern̄. ⁊ alioꝝ. Rn̄det̄/ ꝙ licet ſm ſtrictam iuſticiā de⁹ iuſte exigere poſſet oē qd̄ ſum⁹ ⁊ poſſumus tanq̄ debitū neceſſitatis: tm̄ vt dicit Richar. diſt. xv. quarti. ⁊ Sco. q. ij. diſt. eiuſdē ex liberalitate ſua noſtre infirmitati ꝯdeſcendēs: hoī ꝯſtituit menſurā coꝝ ad q̄ de neceſſitate tenetur: q̄ eſt obſeruantia preceptoꝝ: vt de reliquo/ ideſt de operib⁹ ſuꝑerogationis poſſit ſatiſfacere

de cōmiſſo: q̄ opera/etſi debeamus debito cōgruitatis:
nō vult tn̄ (tanq̄ nobis parcēs) vt ſibi debeātur debito
neceſſitatis niſi rōne voti/vel ſatiſfactiōis iniūcte ꝓ pec
catis. In diffinitiōe aūt ſatiſfactionis: ly indebiti/negat
debitū neceſſitatis. Aug. vero ⁊ ceteri loquūtur de debi
Nota. 4 to cōgruitatis. ¶ Quarto notandū: ꝙ ꝑ ꝑfectā remiſſio
D nē pctōꝝ intelligit̄ remiſſio pcti quātū ad culpā ⁊ penā.
Talis ſcꝫ remiſſio/q̄ tollit oēm reatū ⁊ obligationē tam
culpe q̄ pene: verūtamē ſatiſfactio nō ꝓprie tollit culpā
ſed remiſſionē eius p̄ſupponit. Ad ſolā em̄ cōtritionem
aut ſacramētalē abſolutionē/reatus culpe ⁊ offenſa dei
remittit̄: ⁊ opa ſatiſfactiōis q̄ ſequūtur ad remiſſionē pe
Nota. 5. ne ordinant̄. ¶ Quinto notandū/ꝙ opus aliqđ pōt di/
ci penale dupl'r. Uno mō formal'r: ſcꝫ qđ infert afflictio/
nē vel penā agenti: interiorē ſcꝫ triſticiā aīe: vel dolorem
exteriorē corpi: vt ꝯtritio/ieiuniū/caſtigatio/labor cor/
poralis ⁊c. Alio mō virtualiter. ſ. qn̄ eminenter includit
ꝑfectionē opis penalis: ⁊ reddit hoīem paratū ad ſubeū
dū paſſionē aut laborē penalē: ſi facultas vel opportuni
tas occurreret. Sic actus intēſus charitatis dei: licet de/
lectet habentē in tantū/ꝙ etiā op⁹ natural'r penale red
dit dulce ⁊ delectabile. (Sicut de btō ſtephano/petro/
andrea ⁊c. ſcribit btūs Aug. in ſoli. c. xxij. q̇bus dulcedo
⁊ feruor charitatis lapides torrētes ⁊ crucē fecit dulces
eoſq; paratiſſimos reddidit ad tormēta ſeuiſſima tolerā
da) Attamen talis actus dilectiōis dei includit virtual'r
ꝯtritionē pctōꝝ. Non em̄ ſimul ſtāt deū ſuꝑ oīa diligere:
⁊ tn̄ pctm̄: qđ ꝯtra deū eſt: nō odire ſi in cogitatōe occur
Arti. 2. rat. ¶ Quātū ad articulū ſcđm ponent̄ ꝯcluſiones. Pri
I ma ſm̄ potentiā dei abſolutā ponit̄: ſequētes ſm̄ poten
Cōcl. 1. tiā ordinatā. Eſt ergo p̄ma ꝯcluſio. De potentia dei ab/
ſoluta/pōt pctm̄ ꝑfecte remitti ſine ſatiſfactione operis
afflictiui Probat̄ ꝯcluſio: q: pōt deus (cui ſubeſt cū vo/
luerit poſſe) pctm̄ velle nō vindicare perpetuo: ſicut fre
quēter differt vindictā ad tp̄s abſq; cooperatiōe cuiuſ/
cūq; extrinſeci: ⁊ hoc iuſte: qm̄ ſm̄ Augu. iij. de trinitate.
Uolūtas ſua eſt p̄ma regl'a iuſticie: ⁊ eo ip̄o ꝙ vult iuſte
vult: puta ſi ad remiſſionē pcti ꝯcurrit creatura coopan
do deo illā cauſalitatem creature: q: reducit̄ ad gen⁹ cau
ſe efficientis: pōt deus ſupplere: q̇cquid em̄ in hoc gene
re cauſe pōt cum cauſa ſecūda: pōt ſolus ſine ea. Hec cō/
cluſio latius declarari pōt ex dictis lib. iij. diſt. xix. vbi de
terminatur/vtrū neceſſe fuerit redimere ꝑ paſſionē xp̄i.
Item oppoſitū ꝯcluſionis nō includit ꝯtradictionē: iō
Cōcl. 2. nō eſt negandū a potentia diuina. ¶ Scđa ꝯcluſio. De
potentia dei ordinata/non fit ꝑfecta remiſſio pctōꝝ ſine
penaliū ſatiſfactione operum. Probat̄ hec ꝯcluſio poſt
Sco. diſt. xv. q. j quia deus diſpoſuit nulli pctōri dare pri
mā gratiā pcti remiſſiuā: niſi in virtute meriti paſſionis
xp̄i q̄ fuit ſine pctō: ſicut dictum eſt in. iij. vbi ſupra. Nam
diſpoſuit ſibi nō reconciliari inimicū/niſi ꝑ obſequiū ſi/
bi magis gratū/q̄ offenſa eius ſibi fuerat diſplicēs. Ta/
le obſequiū eſt meritū paſſionis xp̄i q̄ fuit opus penaliſ/
ſimū. Sine hac ğ nulla pōt eſſe ſatiſfactio oīno: nec ſim/
pliciter/vt ptꝫ ex tertio notabili: nec in acceptatiōe diui
na/niſi in virtute paſſionis xp̄i: cui ſi nō cōiungit̄ op⁹ pe
nale vl' paſſio pctōris ꝑ verā fidē: nunq̄ erit ſatiſfactoriū
Cōcl. 3. ¶ Tertia ꝯcluſio. Peccatū pōt ꝑfecte remitti abſq; ſatiſ
L factione pctōris formaliter penali. Probat̄ ꝯcluſio: q: ſi
quis exiſtens in pctō mortali cōuerteret̄ ad deū eliciēdo
actū intenſum dilectionis dei ſuꝑ oīa/nihil pro tūc cogi/
tans de peccatis ſuis: is ſufficiēter eſt diſpoſit⁹ ad gratie
ac charitatis infuſionē: ergo infundit̄ ſibi gratia ꝑ quā
remittit̄ ſibi culpa. Et pōt tātū intēdi act⁹ ille dilectiōis:
vt de⁹ eū acceptet ꝓ ſatiſfactione ꝑfecta tollēte omnem
reatū pene. Sicut quādoq; ſola cōtritio ſine opere exte/
riori ſatiſfacit pro peccato: vt nō exigat̄ alia penalis ſatiſ
factio. Qđ vo habens talē actū dilectionis ſit ſufficiēter
diſpoſit⁹ ad gratie infuſionē: vt dictuꝫ eſt. ſ̄. diſt. xiiij. q j.
cōcluſione. ij. patet: q: eſt ꝑfectiſſim⁹ act⁹ hominis: queꝫ
homo elicere pōt ex ſuis naturalibus: ⁊ vltimata diſpoſi
tio ad gratie ⁊ charitatis infuſionē: vt late deductū eſt in
tertio diſt. xvij. q. vnica. Et poſſet poni exemplū: vt ſi ali/
quis ſubito raperet̄ ad martyriū: niſi ſacrificaret ſeu ado
raret idolū: ⁊ ille ꝓpter deū magis eligeret mori q̄ ido/
latrare: nec eſſet ſibi tp̄s: nec mora eliciendi cōtritionem
pctōꝝ: q: nec cogitare poſſet de pctīs. Ille ſic ſe offerēs
martyrio ꝓpter deū tanq̄ vltimū ſinē: habet ꝑfectū dile
ctionis actū. iuxta illud Iohan. xv. Maiorē hac dilectio
ne nemo habet ⁊c. et eſt vere martyr: ⁊ ꝑ ꝯn̄s euolat ⁊c.
¶ Quarta ꝯcluſio. Sine ſatiſfactione penali/in haben Cōcl. 4.
tibus vſum rōnis formaliter: non fit ꝑfecta remiſſio pcti L
regulariter. Et accipio ſatiſfactionē penaleꝫ generaliter
ꝓ oī actu habente penā annexā: ſiue ad quē ſequit̄ pena
quō etiā ipſa ꝯtritio eſt actus penalis: q: ad eā ſequit̄ tri
ſticia. Probat̄ ꝯcluſio: q: ſine cōtritione in habentibus
vſum rōnis regulariter nō fit remiſſio pcti: vt ꝓbatū eſt
ſupra loco allegato: ſed ꝯtritio eſt q̇dā ſatiſfactio pena/
lis: ergo. Tamen hec ꝯcluſio nō habet veritatē/accipiē/
do ſatiſfactionē ſtricte vt diſtinguitur ꝯtra alias partes
pnīe: qm̄ ſola ꝯtritio ſi fuerit ꝑfecta: ſufficere pōt ad ꝑfe/
ctā remiſſionē pcti ſine ſatiſfactiōe exteriori: vt ſupra ha
bitū eſt: ⁊ eſt in textu diſt. xv. ¶ Quinta ꝯcluſio q̄ ſequi Cōcl. 5.
tur ex p̄miſſis. Non fit remiſſio pcti actualis regulariter
ſine pctōris ſatiſfactiōe penali formal'r vel v̄tualiter. Pa
tet: q: ad remiſſionē pcti neceſſe eſt ꝯcurrere actū volun
tatis pctōris: vel reſpectu pcti qui eſt cōtritio: aut reſpe/
ctu dei q̇ eſt dilectio eius ſuꝑ oīa: ⁊ vterq; illoꝝ includit
penā formal'r vel virtualiter. ¶ Quātū ad tertiū articu Arti. 3.
lum eſt dubiū primū: vtruꝫ cuilibet actuali pctō mortali Dub. 1.
correſpondeat ſua ꝓpria ſatiſfactio: puta pctō carnis ie/ M
iuniū. auaricie elemoſyna. ſuꝑbie orō. Rn̄detur breuiter ꝓpō. 1.
ꝑ hanc ꝓpoſitionē. Licet ꝑ quandā appropriationē ſin/
gula ſatiſfactionis exterioris genera correſpōdeant ſin/
gulis generib⁹ pctōꝝ: pōt tn̄ ꝑ quālibet dictarū ſpecierū
ſatiſfactionis: ſimil'r per plures earū aut oēs ſimul indif
ferenter ſatiſfieri ꝓ quolibet crimine. Primū patet per il
lud Sap. xj. Per que quis peccat: ꝑ hec ⁊ torquet̄. Et ſ̄
congruū eſt: vt qui in carne peccat: etiā in carne puniat̄.
Etiā ea ſatiſfactio eſt cōgruentior/ꝑ quā nō tm̄ abolent̄
p̄terita pctā: ſed etiā adhibet̄ remediū futuris cauendis
⁊ reprimendis: ſed cū pctm̄ carnale oritur ex petulantia
carnis: cōgrue opponit̄ talis ſatiſfactio: ꝑ quā nō tm̄ pu
nitur pctōr ꝓ cōmiſſis: ſed etiā reſtringit̄ carnis petulā/
tia qua reſtricta facilius cauent̄ futura. Hec aūt eſt ieiu/
niū per qđ ḡnaliter intelligit̄ corporis caſtigatio ⁊ mace
ratio. Sic pctō auaricie magis cōgruit elemoſyna q̄ dan
tur ſua: vt reſtringat̄ appetitus poſſidendi aliena. Sic
pctō ſuꝑbie cōgrue reſpōdet oratio tanq̄ ſatiſfactio: qm̄
oratio ſi vera fuerit: humilitatem hꝫ annexā. Orans em̄
recognoſcit ſe ſibiip̄ſi nō ſufficere: ideo ſuffragia aliena
mendicat orando: hoc aūt recognoſcere humilitatis eſt:
⁊ depreſſiuū tumoris ſuꝑbie. Hec attendāt ꝯfeſſores: vt
ſm̄ hoc cōgruas ſatiſfactiones iniūgant penitentib⁹: at
tentis etiā aliis circūſtantiis ꝯfitentium. Scđm ptꝫ: qm̄
quodlibet penale opus pōt ita intendi: vt equaleat pe/
ne cuilibet pctō debite in diuina acceptatione: ⁊ per ꝯn̄s
quodlibet pōt ꝓ quolibet ſatiſfacere: puta ſola ꝯtritio ꝑ
fecta pro quolibet pctō ſufficit: vt dictū eſt: ⁊ tunc nulla
aliarū requirit̄. Itē ſtat peccantē pctō auaricie nō poſſe
dare elemoſynā ꝓpter ſui paupertatē: ⁊ peccantē in car
ne nō poſſe ieiunare: aut alias corporis caſtigatiōes ꝓ/
pter corporis debilitateꝫ vel eius teneritudinē ſuſtinere
nō poſſe nec velle. Sic quoq; ſuꝑbū nō poſſe lōgas ora/
tiones ꝓpter capitis debilitatē: aut neceſſarios labores
facere: nec ſpūalib⁹ exercitiis inſiſtere: ab oībus his tol/
leret̄ neceſſaria ſatiſfactio: ſi luxurioſis tm̄ ieiuniū: aua
ris elemoſyna: ſuꝑbis tantū oratio iniungi deberet. Un̄
vt dicit Sco. requiritur diſcretio ſacerdotis: vt nō impo
nat alicui ſatiſfactionē ſibi nimis diſcōuenientē: ſed eam

que ſibi magis cõgruit: ⁊ quā forte melius adimplebit: vtpote pauper nec elemoſynas põt dare: nec orare: quē oportet cõtinue laborare ꝓ victu ſuo neceſſario. Nec ieiunare: q: tunc nõ ſufficeret ad laborē neceſſariū pro victu ꝯtinuo acq̄rendo ſibi neceſſario. Quid ergo: ipſe inquit labor ꝯtinuꝰ eſt ſibi ieiuniū ꝯtinuū: q: ꝯtinua maceratio carnis: tantūmõ inducēdus eſt vt illū laborē ſubeat in remiſſionē pctõꝝ: intendēs illū ad hunc finē referre: ſaltem quouſq; occurrat ſibi opportunitas ſoluendi aliquā aliam ſatiſfactionē. Cõſimiliter diues q̄ lapſus eſt in pctm̄ carnis: ſi eſt adeo delicatus/ꝙ nõ velit ieiunare nec aliā macerationē notabilē ſubire: aut p̄ſumit̃ ſi ſibi imponerent̃ cito abijceret ⁊ ſic peccaret nouo pctõ. Inducēdus eſt ad orationē ⁊ elemoſynā: ⁊ illud ſibi imponendū qð libentius recipit: ⁊ qð credit̃ ꝑſeueranti⁹ adimplere. Vel ſi oı̄no nullā ſatiſfactionē velit recipere a ſacerdote ſibi impoſitā: dicat tm̄ ſe habere diſplicentiam de pctõ cõmiſſo: ⁊ firmū ꝓpoſitū nõ recidiuādi: abſoluēdus eſt: ⁊ nõ eſt remittendus ne cadat in deſperationē: ⁊ denūcianda eſt ſibi pena q̄ eſſet ꝓ pctı̄s ſuis faciēda: ⁊ ꝙ eā in ſe vel equiualenti abſq; impoſitione ſtudeat adimplere: alioq̄n ſoluet ad plenū in purgatorio. Hec mı̄a ſatis ꝯſonat illi ꝓphetie de xp̄o quā Mattheus recitat c.xij. Arundinē quaſſatā nõ cõfringet: ⁊ lignū fumigans nõ extinguet. Arūdo quaſſata eſt pctõr quaſſatus tentationibus ⁊ pctı̄s. Lignū fumigās eſt pctõr nimis humidus ex pctı̄s habens tm̄ aliq̄d de igne charitatis: ƀ extinguit̃ ſi ꝑ duriciā ſacerdotis ad nimis difficile obligeẗ: ſ; nõ extinguit̃: ſi ſibi p̄dicit̃ ꝙ opꝫ eū hic vel alibi penam ſoluere: ⁊ ꝙ ſtudeat hic tantā penā ſoluere: quāta ꝓ peccatis debet̃: ne alibi acrior exigat̃. hec Sco. De hac materia vide etiā j. diſt. xx. ⁊ in Pal. q. ij. ⁊. iij. diſt. xx. plura ad ꝓpoſitū valētia. Patet ergo ex dictis/ꝙ ꝓ quolibet peccato q̄libet dictarū ſatiſfactionū aut plures earum: aut oēs ſimul pn̄t rõnabiliter imponi. Qð ſi plures ſimul/hoc eſt ieiuniū elemoſyna ⁊ orõ iniūgant̃ ꝓ vno vel pluribus pctı̄s: illa integrant vnā ſatiſfactionē totalē. Qð ſi vnū ex his tm̄ imponat̃ ꝓ pluribꝰ pctı̄s: neceſſe eſt ipꝫ tanto intēſius vel maius eſſe: quāto pro maiori pctõ ſeu pluribus pctı̄s imponit̃: vt ſit ſufficiens tollere oēm penā pctı̄s debitam.

Dub. 2. ¶ Dubitat̃ ſcðo: vtrū ſatiſfactionē neceſſe ſit fieri in charitate. Circa hoc dubiū due ſunt opi.

N

Opinio Una alexan. quā imitat̃ ſan. Tho. ſan. Bonauen. Ricƀ. ⁊ plures alij. Hec dicit ꝙ ſatiſfactio etiā quātum ad vim nōı̄s importat diuinā acceptationē ⁊ recõciliationē cum deo. Et qm̄ ſine grā gratūfaciente nemo põt placere deo neq; eius opera acceptari: iõ nec ſatiſfacere ſine gratia ⁊ charitate. Põt tm̄ ſe extra charitatē preparare ad charitatem habendā: ⁊ ſatiſfactionē faciendā. Un̄ ꝯn̄r tenet ꝙ ſatiſfactio facta extra charitatē ſciēter repetēda eſt quaſi nõ facta: q: ꝑ illā nihil pene pctı̄s debite abluit̃: licet aliquis alius fructus (ſicut gn̄aliter ad opera de gn̄e bona extra charitatē facta) ꝯſequat̃. ¶ Et ð: ſciēter: qm̄ ſi q̇s ſe neſciret in mortali: puta nõ habēs ꝯſcientiā de mortali/⁊ iniunctā ſatiſfactionē ꝑficeret: nõ tenet̃ ad eiꝰ repetitionē in foro eccleſie: licet in foro dei illa ſatiſfactio nõ ſufficeret. Et intelligūt ꝑ ſatiſfactionē: illud qð debetur pctõ cõmiſſo: inquātum eſt offenſa dei: ⁊ nõ quātum ad damnū illatū ꝓximo: qm̄ ſi quis furto abſtuliſſet. x. flo. ⁊ poſt ꝯfeſſionē ⁊ abſolutionē ac recidiuā in mortale. x. ei reſtituiſſet: nõ teneret̃ iterū. x. reddere: q̇uis ſatiſfactionē (pro offenſa dei quē in furto offendit) iniūctam teneretur iterare quātum ad ea q̄ in mortali pctõ ſunt expleta: ⁊ ꝑ hoc ꝯn̄r (q̄ ſunt huiꝰ opi.) ꝯſulūt: ꝙ pctõr penitēs ſemꝑ ſtet in pnı̄a: licet nõ teneatur iniūctā repetere: niſi ſciat ſe in mortali: qm̄ neſcit hõ an amore vel odio dignꝰ ſit. Un̄ dicit hic Alexā. q. lxxxv. par. iiij. mē. j. ꝙ ı̄pleto opere ſibi iniūcto nõ eſt neceſſe penitentē illud iterare: ſ; ſi dubitat ꝓbabiliter ſe deo ſatiſfeciſſe: non dꝫ a ſatiſfactione ceſſare donec ꝑ ſigna ꝓbabilia certificet̃ aliquo mõ ſe eē abſolutum a culpa ⁊ a pena. ¶ Et ſicut in ſacr̄o altaris/ nõ req̄rit̃ ꝙ hõ accedat ex charitate vl̄ in charitate: ſed ſi quātū in ſe eſt/ſufficiēter ſe preparat: nec hꝫ in aliquo remorſum ꝯſcı̄e: nõ peccat accedendo. ſic eſt de ſatiſfactiõe ⁊ ſubdit. Si igit̃ aliq̇s ı̄pleat pnı̄am iniunctā ſine remorſu ꝯſcı̄e extra charitatē: nõ eſt neceſſe ꝙ ſatiſfaciat iterū: nec iudicio ſacerdotis nec iudicio ꝓprio ꝯſcı̄e. Tenet̃ tm̄ iudicio dei: q: adhuc exigit penā ab illo q̇ ſatiſfecit extra charitatē. Et ꝑ ſatiſfactionē intelligūt eā/q̄ tollit omnē penā: nõ eā q̄ nõ ſufficit ad totā tollendā: ſed tm̄ partem — Nota.

Hec opi. dura videt̃ ⁊ plena ſcrupulis: q: vix poſſet hõ ſcire ꝓbabiliter an ſatiſfecerit vl̄ nõ: lꝫ oı̄a ſibi (claue nõ errante) iniūcta expleuerit. ¶ Ideo eſt alia opi. Sco. in ſuo. iiij. diſt. xv. q. j. ꝙ q̇ vere penitet ſemel ⁊ recipit ſatiſfactionē ſeu pnı̄am ſibi iniūctā ab eccl̄ia/claue nõ errante: quātumcūq; poſtea recidiuet: nūq̄ tenebit̃ niſi ad illā vnicā ſatiſfactionē adimplendā: ⁊ ſi eā impleat in charitate meliꝰ eſt: q: tūc nõ tm̄ ſoluit penā; ſ; etiā meret̃ gl̄iā. Sed ſi adimpleat eā volūtarie extra charitatē/ſoluit q̇dē penā: ſed nõ meret̃ grām neq; gl̄iam. Si aūt ipſa ſatiſfactio extra charitatē exigit̃ ꝯtra volūtatē: ſoluit̃ q̇dē pena: licet ipſe non ſoluat. Et in p̄mo eſt ſatiſfactio ſimpl̄r: q: recõcilians ⁊ placās. Et in ſcðo eſt ſatiſfactio q̄dā: q: volūtaria redditio: ſed nec recõciliās nec placās. In tertio aūt eſt ſatiſpaſſio: vltra quā non exigit̃ pena vlterior.

¶ Ex ſcðo mēbro infert ꝙ ſi q̇s magnā partē ſatiſfactionis ſibi impoſite expleuit in pctõ mortali: ⁊ poſt iterū penitet de pctõ ſuo nouo: nõ eſt ſibi iterata pnı̄a imponenda ꝓ pctõ de quo ſatiſfecit: licet extra charitatē: ſ; tm̄ de nouo pctõ qð fuit cā/quare iſta ſatiſfactio fuit mortua. — Corol. 1

Nec ſequit̃ eſt mortua: g̊ nõ eſt ſatiſfactio: niſi addat̃ recõcilians ſeu placās. Eſt tm̄ ſatiſfactio: q: ſolutio pene dimiſſis pctı̄s quoad culpā debite. Nā ad debitā punitionē pcti cõmiſſi/ſufficit deo ꝙ q̇s volūtarie ſoluat penam debitā: q: etiā (qð tm̄ minꝰ apparet) ſufficit ſatiſpaſſio ſicut in actibꝰ hūanis: Si em̄ alicui offenſe regis correſpõdet abſciſſio manꝰ ƀm legē: ſi iſta etiā inuito abſcindat̃ ſatiſpatit̃: neq; ab eo pena vlterior exigit̃: ⁊ tm̄ ꝑ hmõi pene ſolutionē nõ recipit eū rex in gratiā vl̄ amicitiā. Multomagis ſufficere poſſet ꝓ culpe punitõe: ſi aliq̇s ſibiipi debitam penā infligeret: licet nõ eſſet in grā ſeu amicitia iudicis offenſi. ¶ Scðo infert: põt dici ſi talis ꝓpter nouū pctm̄ in qð recidiuauit: dānaret̃ anteq̄ cõpleret totā tꝑalē penā ꝓ pctı̄s prius remiſſis ſibi impoſitā: puniret̃ in inferno tꝑaliter pena correſpõdente illi pene q̄ nõ fuit hic ſoluta: ⁊ illa ſoluta ꝑ tp̄s aliqð nõ puniret̃ ampliꝰ ꝓ illa: ſicut etiam de veniali: q: moriēs in pctõ veniali ſimul cū mortali/nõ puniet̃ eternal̄r ꝓ veniali: vt infra dicetur: eodē mõ in ꝓpoſito. Ex quo em̄ ƀm plenā iuſticiā punitiuā ſemel eſt pena tꝑalis illi ı̄poſita ꝓ pctõ de quo vere penituit: nūq̄ ille ꝓ iſto pctõ tenet̃: niſi ad penam tꝑalē: ⁊ illa ſoluta ad nullā aliā. hec Sco. — Corol. 2

¶ Durandus recitat ambas opiniones cū ſuis motiuis: ⁊ ſoluit motiua vtriuſq; reputās ambas ꝓbabiles. Primam v̊o dicit durā: ſecundā vero minꝰ ſecurā. Un̄ ad rõnes Sco. dicit ꝙ in remiſſiõe pcti mortalis ꝑ verā ꝯtritionē aut ꝯfeſſionis ſacr̄m: pena eterna cõmutat̃ in tꝑalē nõ ſimpl̄r: ſ; in tꝑalē in charitate ſoluēdā. Et iõ ſi nõ ſoluit̃ tꝑalis pena in charitate: manet reatꝰ ad eternā. Et iõ ſi q̇s recidiuās nondū ſoluēs penā tꝑalē totā pro prius dimiſſis impoſitam dānat̃: punit̃ ꝓ pctõ dimiſſo pena infinita. Nõ rõne ſtatꝰ: ſ; q: pena ı̄finita debet̃ pctõ dimiſſo mortali: tꝑali nõ ſoluta. Poſſet poni exēplū: vt ſi q̇s liberaliter remitteret ſuo debitori mille ſub ꝯditione ꝙ ꝓ mille ſolueret c. infra mēſem. Si debitor negligeret ſoluere. c. poſt menſem iuſte poſſent exigi mille: q: pactū ſub ꝯditiõe nullū eſt/cõditione nõ ſeruata. Qð etiā allegat̃ ſatiſfactione exhibita hoı̄: nõ eſt ſimile: q: in ſatiſfactiõe hoı̄m ſit compēſatio ƀm equalitatē rei ad rem. In ſatiſfactiõe ꝓ peccato ſit cõpenſatio ƀm acceptationē diuinā; ita ꝙ illud qð

redditur tanti eſtimatur: quãti acceptat diuina volũtas.
Si ĝ nõ acceptat ꝓ culpa id qđ reddiť in pctõ moꝛtali ꝓ
qualicũqꝫ ſatiſfactione: nulla erit ſatiſfactio. Qđ ſi mani
feſtũ eſſet ex ſcriptura opinio Sco. repꝛoba eſſet: qꝛ vero
id ex ſcriptura deduci nõ pot: videť opi. Sco. magis con
coꝛdare miſericoꝛdie diuine: ꝗ̃ ſm ſcripturaꝫ ſuperaltat
iudiciũ. Jaco. ij. ⁊ eſt ſup oĩa opa magnificãda vſqꝫ ad ce
los. Pſ. lvj. ⁊ ſm illã facile ſoluũtur motiua alteriꝰ opi
nionis ꝑ diſtinctionẽ ſatiſfactiõis: recõciliãtis ⁊ nõ recõ
Dub. 3. Q ciliantis. ¶ Dubitať tertio: vtruꝫ ſatiſfactio fieri põt de
vno pctõ abſqꝫ hoc ꝙ fiat ꝓ alio. Rñdeť ſm diſtinctio
nẽ ſatiſfactiõis p̃miſſam: qm̃ q̃dã eſt ſatiſfactio reconcili
ans ⁊ placãs deũ: alia tm̃ penã tpalem ſoluẽs: ⁊ nec pla
cãs nec recõciliãs. Vtraqꝫ eſt duplex: q̃dã totalis, ꝗ̃ totã
penã pctõ remiſſo debitã tollit: q̃dã partialis, que par
tẽ tollit: puta ꝗ̃ nõ eſt cõmẽſurata pene tpali in quã com
mutata eſt pena eterna. ¶ De ſatiſfactiõe recõciliãte dꝛ,
ꝙ ſatiſfactio quãtũ ad recõciliationẽ, nõ põt fieri de vno
pctõ, ⁊ nõ de alio: qꝛ nõ põt recõciliari pctõꝛ deo quãtũ
ad vnũ pctm̃: ⁊ nõ quãtũ ad aliud: vt ſatis oſtẽſum eſt ſu
pꝛa diſt. xv. q. j. Quãtũ vo ad pene ſolutionẽ, ſic: qꝛ pena
eſt diuiſibilis tã intẽſiue ꝗ̃ extẽſiue: etiã diuerſe pene di
uerſis pctĩs determinanť: etiã abinuicem ſeparabiles: ⁊
maioꝛ maioꝛibꝰ ac pluribꝰ pctĩs: minoꝛ minoꝛibꝰ ⁊ pau
cioꝛibus: ſic ⁊ ſatiſfactio diuiſibilis eſt. Vñ remiſſis pec
catis ꝑ ſacr̃m aut virtutẽ pnĩe quoad culpã ⁊ penã eter
nã: manet reatus, vel debitũ pene tpalis. Cuius pene ſi
cut ps ſoluiť poſt partẽ: ita ꝑ partẽ ſatiſfactiõis põt tolli
ps pene. Et ſi alicui auaro libidinoſo ⁊ ſupbo: ſed peni
tenti, iniũgunť ieiunia ꝓ pctõ carnis: elemoſyna ꝓ pctõ
auaricie: oꝛones ꝓ pctõ ſupbie pficiende: ieiuniũ ſatiſfa
cit ꝓ pctõ carnis ⁊ nõ auaricie: ⁊ p elemoſynã ꝓ pctõ aua
ricie ⁊ nõ ſupbie. Poſito ꝙ ſatiſfactiões iniũcte ꝓ diſtin
ctis pctĩs ſint pꝛeciſe cõmenſurate penis diſtinctis pctĩs
debitis. Et ſi moꝛitur cõpleta parte ſatiſfactiõis (gratia
exempli) ieiunio, ⁊ nõ elemoſyna: ſatiſfecit ꝓ pctõ carna
li: ita ꝙ de illo nõ opꝫ pati in purgatoꝛio: ⁊ non ſatiſfecit
ꝓ pctõ auaricie nec ſupbie: pꝛo q̃bus ſoluere opꝫ penaꝫ
in purgatoꝛio. Sicut ſi ſatiſfactionẽ vni pctõ debitã par
tim ſoluiſſet nõ totã: partẽ nõ ſolutã ſoluere opꝫ in pur
gatoꝛio. Hec eſt ſnĩa Sco. ⁊ Richar. Loquendo aũt de
ſatiſfactione nõ recõciliante, ſic diceretur cõfoꝛmiter ad
opinionẽ Sco. ꝙ põt fieri ſatiſfactio ꝓ vno pctõ ⁊ nõ de
alio: vt pꝫ in recidiuante ꝗ̃ implendo iniunctam pniam
poſt recidiuã ſatiſfacit ꝓ pctõ pꝛius dimiſſo abſqꝫ ſatiſfa
ctione ꝓ pctõ recidiue. Loquẽdo etiã de partiali ſatiſfa
ctione ſiue inſufficiente quoad penã: manifeſtũ eſt, ꝙ ſi
cut ꝑ eã pars pene, ⁊ nõ tota ſoluiť ita etiã pena vni pec
cato debita ſolui põt abſqꝫ ſolutione pene alteri pctõ de
Dub. 4. R bite. ¶ Dubitatur quarto: qꝛ grauiũ viroꝝ opinio eſt: ꝙ
opera bona de gñe aut bonitate moꝛis facta extra chari
tatem non ſunt ſatiſfactoꝛia. An hmõi ſint penitus inuti
lia: vel vtrũ aliquid mereanť. Vel gñalius: vtrũ opa ex
tra charitatẽ facta ſint alicuiꝰ p̃mij meritoꝛia. Et quia de
hac materia tractatũ eſt diſtinctione. xxvij. noſtri colle
ctoꝛij lib. ij. ⁊ in expoſitione canonis lec. lix. ꝓpe finẽ la
ppõ. 1 tius: ideo bꝛeuiter ꝑ modũ epilogi reſpondendũ. ¶ Et
dꝛ p̃mo: ꝙ opera bona moꝛaliter ⁊ ꝑ ꝯñs de gñe: nihil
merenť de ꝯdigno neqꝫ pꝛemiũ eternũ neqꝫ tpale. Cuiꝰ
ratio: qꝛ inimicus nihil mereť de condigno (qđ ꝓpꝛie eſt
meritũ) niſi penã: vt vult Augu. Nihil em̃ acceptat dñs
tanꝗ̃ dignũ pꝛemio ab eo cuiꝰ ꝑſonam nõ acceptat. Re
ppõ. 2. ſpexit em̃ deus ad abel pꝛius poſt ad eiꝰ munera. ¶ Se
cũdo dꝛ. Opera bona extra charitatem facta de cõgruo
merenť multa tpalia: hoc eſt multa tpalia bona cõcedit
dñs operantibꝰ bona de genere: licet charitate careant:
ex ſua liberalitate: que nõ ꝯcederet niſi talia opera pꝛe
ceſſiſſent. Pꝛobať per glo. ſup illud Job. xxx. Nõne ipſe
ꝯſiderat vias meas. nulla bona vel mala ſunt ſine retri
butione. Item patet de achab rege impio; ⁊ nabuchodo

noſoꝛ idolatra qui multa bona tẽpoꝛalia ꝯſecuti ſunt ꝓ
pter hmõi bona extra charitatẽ facta: vt habeť. iij. Reg.
xxj. ⁊ Ezech. xxxix. Et multa ad hoc adducit Alexan. par.
iiij. q. lxxxv. mẽb. iij. ¶ Tertio dꝛ, ꝙ hmõi opera nullum ppõ. 3.
gradũ beatitudinis merentur: neqꝫ de cõdigno: neqꝫ de
congruo: ⁊ hoc imediate tanꝗ̃ coꝛreſpõdens huic operi
Pꝛobatur: qꝛ deus oꝛdinauit nulli dare beatitudinẽ ſm
quẽcunqꝫ gradũ: niſi ꝓpter opa ex gratia elicita: alioq̃n
aliquis ſine gratia ſaluaretur: qđ eſt hereſis pelagiana.
¶ Quarto dꝛ: opera bona moꝛaliter extra charitatẽ fa ppõ. 4.
cta: merentur de cõgruo multa bona ſpiritualia. Patet
quia merentur gratiã iuſtificationis ⁊ augmentũ virtu
tũ: que ſunt bona ſpũalia. Pꝛimũ patet: qꝛ peccatoꝛ diſ
ponens ſe ad gratiã: faciendo qđ in ſe eſt, mereť gratiaꝫ
pꝛimã qua iuſtificatur de cõgruo: vt oſtenditur locis ſu
pꝛa allegatis. Scđm patet: qꝛ opera moꝛaliter bona ge
nerant ⁊ augmentant virtutes moꝛales ex. ij. Ethicoꝛũ.
Et per hoc mediate mereнť aliquid beatitudinis tanꝗ̃
cauſa cauſe. Pꝫ qꝛ in eo ꝙ mereнť de ꝯgruo gratiã (cui
coꝛreſpõdet gradus beatitudinis) ſunt cauſa meritoꝛia
mediata illius gradus. ¶ Item in eo ꝙ augmentãt aut
generant virtutes: per quas volũtas poſt collatã gratiã
tanꝗ̃ habilitata, intenſioꝛa opera gratie exercet: ⁊ ꝑ ꝯſe
quens maioꝛẽ gloꝛiã mereť. Huius maioꝛis gloꝛie cauſa
mediata ſunt opera bona: q̃bus virtus pꝛomptificans
voluntatẽ: genita eſt vel aucta. Pꝛemiũ em̃ beatificum
augeť ꝓpter intenſionẽ actus meritoꝛij. Actus vero me
ritoꝛius intendiť ex maioꝛi conatu volũtatis in eliciẽdo
actũ. Conatus vero volũtatis ad eliciendũ actũ intendi
tur ꝑ virtutẽ ad hmõi actũ inclinantem. Ille tñ gradus
beatitudinis coꝛreſpondet p̃ciſe gratie ⁊ intenſioni actꝰ
mediante gratia ⁊ virtute eliciti: non actui bono moꝛali
ter extra charitatem facto: licet ſine tali pꝛeuio actus me
ritoꝛius nõ eſſet ita intenſus. Et ꝓpter hoc additũ eſt in
reſponſione tertia: imediate. ¶ Quinto dꝛ. Hmõi ope ppõ. 5.
ra merenť diminutionẽ pene pctĩs pꝛius dimiſſis debite
ſm opinionẽ Sco. vel ſm alios illius pene tm̃: ꝗ̃ debe
retur ſi hmõi opera omitterenť. Exemplũ ſcđi: vt ſi quis
ieiunat nõ habẽs charitatẽ dũ pꝛeceptũ eſt: cauet penaꝫ
eternã ꝗ̃ debeť ſoluẽti ieiuniũ: ⁊ ꝑ hoc ſeruat ecclĩe p̃ce
ptum. Et tantũ de illo dubio. ¶ Poſſet hic moueri du
biũ: vtrũ ſatiſfactio expleta in pctõ moꝛtali: reuiuiſceret
gratia reſtituta. Sed de hoc ſatis dictũ eſt ſupꝛa diſ. xiiij.
q. iij. Idem em̃ eſt de operibꝰ ſatiſfactionis ⁊ alijs operi
bus bonis. Opus em̃ meritoꝛiũ moꝛtificatũ reuiuiſcit.
Sed opus moꝛtuũ, ideſt extra charitatẽ factũ, nunꝗ̃ re
uiuiſcit. vt ibidem dictũ eſt. ¶ Dubitať q̃nto: vtrũ confi Dub. 5. S
tens teneať acceptare ſatiſfactionẽ ſibi a cõfeſſoꝛe iniun
ctã. Et videť, ꝙ ſic: quia q̃libet teneť obedire ſuo iudici
ſed ꝯfeſſoꝛ eſt iudex confitentis in foꝛo pnĩe: ergo. ¶ In
oppoſitũ dictũ eſt ſupꝛa. q p̃nti: ꝙ dolens de pctõ ꝓpter
debitũ finem: ⁊ ꝓponens decetero abſtinere: nolẽs aſſu
mere ſatiſfactionẽ in p̃ſenti: ſed volens ſoluere in futu
ro, abſoluẽdus eſt. Sed ſi tenereť acceptare penã iniun
ctam ſeu ſatiſfactionẽ iniungendam ⁊ acceptare nollet:
peccaret moꝛtaliter: ⁊ ꝑ ꝯſequens nõ veniret abſoluen
dus. Reſpondeť ꝓbabiliter: licet cõſultum ſit ꝯfitenteꝫ
obedire in acceptatione pnĩe a diſcreto confeſſoꝛe in
iũcte (ſm illud Aug. in de vera ⁊ falſa penitentia cap̃. xv.
Ponat ſe oĩno in poteſtate iudicis in iudicio ſacerdotis
nihil ſibi reſeruans ſui: vt oĩa paratus ſit facere ꝓ reci
pienda aĩe vita: quecũqꝫ facerer ꝓ vitanda coꝛpoꝛis moꝛ
te.) Tamẽ nõ videť eſſe de neceſſitate ſalutis q̃n qui do
let de pctõ cõmiſſo cõtra deũ: firmiter pꝛoponens abſti
nere a futuro ꝓpter deũ finaliter: ſufficienter diſpoſitus
eſt ad ſuſcipiendũ gratiã. Deponit em̃ obicem: ⁊ per con
ſequẽs conſequitur gratiã. ¶ Et ſi dicis requiriť ſatiſfa
ctio in voto, ideſt ꝓpoſitũ ſatiſfaciendi. hoc nõ impedit.
Sufficit em̃ ꝓpoſitũ ſatiſfaciendi eo modo quo dñs illã
determinauit; determinauit auteꝫ dñs duos modos ſub

diſiūctione. hoc eſt alterum duoꝝ: vel in purgatorio: vel
in pſenti vita. Sufficit ergo ꝓpoſitū ſatiſfacere altero il
loꝝ modoꝝ. ¶ Preterea ſatiſfactio in pſenti conceditur
in fauorē penitentis: ſed cuilibet licet cedere ſuo. Ideo
qui negligit leuē ſatiſfactionē expectās ſeuiorē: ꝗuis
ſtulte agat: ſit etiā hoc ſignū remiſſe conuerſionis ꝛ ꝯtri/
tionis: ſi tñ cetera q̄ ſufficiūt ſunt ibi: nō videṫ excluden
dus a regno dei. ¶ Per hoc ad rōnē ante oppoſitū dr/
ꝙ maior vera eſt: ꝙ q̄libet teneṫ obedire ſuo iudici in eo
in quo eſt iudex ꝛ in ſnīa rite ꝓlata. Sꝫ ꝯfeſſor iudex eſt
quātū ad ligandū ꝛ ſoluēdū miniſterialiter a culpa ꝛ pe
na eterna: ſed quātū ad penā tpalem taxādaꝫ in hac vita
ſoluēdā eſt arbiter: vñ nō pōt plus taxare niſi quantū cō
fitēs: q̄ ſponte ſe ſubmiſit ſuo arbitrio: voluerit accepta
re ꝛ acceptādo ſe ſubmittit ꝯfeſſoris arbitrio. Vñ ſi ſatiſ
factionē quā ſpōte acceptauit: aut ſpōte ac deliberate ne
gligit ſine cauſa ſufficiēter excuſante: peccat mortaliter:
vt dicit Scotus: q2 nō reddit debitū ad qđ ſe voluntarie
obligauit. Vñ ſi ꝯfeſſor aliq̄d irrationabiliter iniūgeret
vel qđ ꝯfitens implere cōmode nō poſſet: pōt humiliter
Dub. 6. nō acceptare. ¶ Dubitaṫ ſexto. Utrū opus ſatiſfactoriū
factū in charitate mereaṫ aliquē gradū glie vltra remiſ/
ſionē pene. Et videṫ/ ꝙ nō: q2 in pmiatione ꝯcurrit iuſti
cia pmiatoris: ſm illud. ij. Timo. iiij. Repoſita eſt mihi
corona iuſticie: quā reddet mihi in illa die iuſtus iudex:
ſed ꝑ eodē merito iuſticia nō reddit duplex pmiū: cum g̊
ſatiſfactioni reddiṫ pro pmio remiſſio pene: nō debeṫ ei
aliud pmiū in beatitudine: puta ſoluēti debitū: nō debeṫ
pmiū: ſed ſatiſfactio eſt ſolutio debiti: ergo. ¶ In oppo
ſitū: cuilibet operi ex charitate facto debeṫ gradus glie:
ſed hmōi eſt ſatiſfactio q̄ dicta eſt: ergo. ¶ Ad illud du/
biū ſoluendū/ valent que dicta ſunt ſupra diſt. xiiij. q. iij.
Et in ſecundo. q. xxvij. Item in expoſitione ca. lec. xxviij.
Quibus hic ſuppoſitis ſupponiṫ: ꝙ oīs actus ex chari/
tate ꝛ gratia in viatore ꝓcedens: meretur aliquē graduꝫ
beatitudinis eſſentialis. Patet: q2 vt oſtenſuꝫ eſt in ſecū
do loco allegato: q2 hmōi operis (ꝓpter gratiam ex qua
elicitur: ꝛ ſpm̄ ſanctū inhabitatorē ac ꝑ gratiā pncipaleꝫ
motorē ad hmōi opus) eſt quedā cōdignitas operis ſic
eliciti: ad premiū beatificū eſſentiale ꝓpter qđ operans
Corol. mereṫ premiū tale de cōdigno. Ex quo ſequiṫ ꝙ nullum
opus meritoriū ſufficiēter pmiatur per quodcūqꝫ bonū
inferius beatitudine: ſiue temporale ſit: ſiue eternū: qm̄
nullū meritū ſufficienter pmiatur: ſi minus pmio condi/
Propō. gno redditur. ¶ Quo ſuppoſito reſpondeṫ ꝑ hāc ꝓpo
ſitionē. Nulla actio meritoria eſt minus meritoria pmij
beatifici ꝛ eterni/ ꝑ eo ꝙ eſt ſatiſfactoria ꝛ ablatiua pe/
ne tēporalis/ pctīs quoad culpā remiſſis debite. Proba
tur: q2 ſi ꝓpter hoc ꝙ mereṫ ablationem pene tpalis: ali
quis gradus btītudinis ſubtraheṫ in pmio: iā quātum
ad illū gradū ſubtractū ꝓpter remiſſioneꝫ pene tpalis/
nō pmiareṫ ad cōdignū: qđ eſt cōtra iuſticiā ꝛ miam dei:
qui ſemꝑ pmiat vltra cōdignū/ ꝛ punit citra cōdignum.
Mā ꝓbaṫ: q2 ſine ꝓportiōe min9 bonū eſt remiſſio pene
tpalis: ꝙ̄ quicūqꝫ gradus btītudinis. Nō ſolū q2 gradus
btītudinis eſt perpetuus: pena vo q̄ redimiṫ tpalis: et ꝑ
hoc eius remiſſio bonū tpale: ſed etiā q2 btītudo eſſentia
lis quātū ad oēm gdū ſuū/ eſt ꝑfectior intēſiue quocūqꝫ
bono tpali/ etiā ſi foret equalitas in duratiōe. Btītudo
em̄ eſt maxima ꝑfectio ꝛ ſummū bonū/ nature rōnali poſ
ſibilis: alioq̄n nō eſſet btītudo: ſiue loquamur de btītu/
dine formali ſiue obiectiua/ cōparādo quodlibet ad bo/
na ſui generis. hoc eſt beatitudinem formalem/ ad bo/
na formalia: ꝛ obiectiuā beatitudinem ad obiecta: deus
aūt qui eſt iuſtus pmiator nō retribuit minus cōdigno.
Preterea: niſi ſic incōſulte imo impie agerent cōfeſſores
ſatiſfactoria opera confitentib9 imponendo: qm̄ ſi ope/
ribus ſatiſfactionis minus reſponderet beatitudinis in
premio: ꝙ̄ ſi a penitēte nō eſſent ordinata ad remiſſionē
pene tpalis: ꝑ hmōi impoſitionē ſatiſfactionis puaretur
maximo bono/ ſcꝫ gradu eſſentialis beatitudinis ꝓ par/
uo bono/ ſcꝫ remiſſione pene tpalis: imo magis ꝯſulen/
dum eſſet penitentib9/ ꝙ nullā penā ſoluerent in pſenti
ꝛ oīa opa bona ordinarēt tñ ad pmiū beatificū obtinē/
dū: ꝛ expectarēt ſolutionē pene in purgatorio: ſiquidem
minus malū eſſet ſuſtinere oēm penā purgatorij vſqꝫ ad
diē finalis iudicij: ꝙ̄ carere minimo gradu eēntialis glo
rie: hoc aūt dicere eſt ꝯtra vſum ecclīe/ doctrinā euange/
licam ꝛ oīm ſanctoꝝ. Ait em̄ baptiſta Matth. iij. Facite
fructum dignū penitentie. Fructus pnīe opera ſunt ſa/
tiſfactoria. ¶ Ex illo ſequiṫ/ ꝙ ſi forent duo operantes Corol.
opera meritoria equalia quātum ad charitatē ex qua/ et
quantū ad opis intenſionē conatū voluntatis elicientis
conſequentē: ꝛ vnus ordinaret eā tanꝙ̄ ſatiſfactoria ad
finē vltimū ꝛ ad remiſſionē pene. Alius nō indigeret il/
la remiſſione ꝛ ordinaret ea ſimplr̄ ad finē vltimū ꝛ non
ad remiſſionē pene. Sequiṫ inquā ꝙ illi duo in caſu con
ſequātur equalē ꝛ ſimilē retributionē quātū ad beatitu
dinē eſſentialē. Nec min9 recipit ſecūdus q̄ mereṫ ꝛ ſatiſ
facit: ꝙ̄ ille q̄ mereṫ: ſed ſatiſfactiōe non indiget. ¶ Sed Replica
di. Tūc ille ſecūdus ex malicia reportaret cōmodū: q2 ꝓ
pter pctā pterita conſequiṫ maius pmiū/ ꝙ̄ is qui ſatiſfa
ctione nō indiget. Solutio: non ſequiṫ qm̄ etſi ſecūdus
nō recipit ex opere ſuo remiſſionē pene qua nō indiget:
recipit tñ aliq̄d aliud bonuꝫ tēporale equiualens tanꝙ̄ Nota.
premiū accidentale pter premiū beatificum. Unde ima/
ginādum eſt ꝙ cuilibet operi meritorio correſpōdet du/
plex premiū/ eſſentiale ꝛ accidentale: ꝛ propter acciden
tale nunꝙ̄ minuitur eſſentiale. Accidentale vero varia/
tur: quādoqꝫ em̄ retribuiṫ in aliquo bono temporali ſu/
peraddito: quādoqꝫ ī bono perpetuo/ vt aureola: qn̄qꝫ
in remotione mali: quādoqꝫ retribuiṫ ipſi ꝑſone meren/
tis: quandoqꝫ alteri pro quo meretur cui illud applicari
deſiderat. Aut forte bonū illud retribuendum recondi/
tur in theſauro eccleſie: vnde ceteris membris ecclīe pre
ſtantur indulgentie. Et per hoc ꝑſone que meretur au/
getur gaudiū accidentale in beatitudine: pro quanto ex
eius merito plures ſunt adiuti quo celerius beatitudi/
nem ſunt aſſecuti. Et hoc videtur valde rationabile: vt
ſeruetur equalitas iuſticie diuine premia proportionabi
liter diſtribuentis. ¶ Per hoc ad rationes ante oppoſi Ad rōes
tum dubij. Ad primā diciṫ/ ꝙ verum eſt ꝙ per iuſticiam
nō redditur duplex premium: quoꝝ quodlibet ſine alio
ſufficit. In ꝓpoſito totū quod redditur (ꝛ premiū eſſen
tiale ꝛ accidentale) eſt tanꝙ̄ vnū premiū adequatū me/
rito ſm diuinā determinationē: ex qua accipitur tota iu/
ſticia in premiādo. Poteſt em̄ retributio fieri in vno bo
no equiualente merito: vel in pluribus bonis partialib9
que ſimul equiualent merito ſimpliciter vel ex diuina ac
ceptatione. ¶ Ad ſecūdum dicitur ꝙ licet ex natura rei
ſoluenti debitum nō debetur premiū: ſecus tamen ex ac/
ceptatione diuina: quoniā deus opus ex charitate factū
non tantum acceptat ad premiū temporale: ſed vltra ad
premiū beatificum eternum. ¶ Uel dicitur/ ꝙ maior eſt
vera quando eſt pura ſolutio debiti: ꝛ opus quo ſolui/
tur debitum nō tendit vltra ſolutionem debiti ad cōmo
dum vel honorem eius cui debetur. Nūc autem opus ſa
tiſfactionis ex charitate factum nō tñ compenſat debi/
tum pene temporalis: ſed pncipalius ordinatur ad ho/
norem dei ſuper omnia dilectī: in quo excedit rationē ſa/
tiſfactionis: ꝛ pro illo debetur merces beatifica. Unde
ſi quis etiam in charitate exiſtens perficeret opus ſatiſ/
factorium pciſe ꝓpter ſolutionē pene: nō ordinans illud
vltra in deum tanꝙ̄ in finem vltimum: non meretur pre
miū eternū: quia tale opus: licet fieret in charitate: non
tamen ex charitate. Quod bene notandū eſt penitētib9: Nota.
vt opera ſatiſfactionis eliciant principaliter propter de/
um: vt ſic ſatiſfaciendo reſtituant honorem deo: quem
abſtulerunt quantum in eis fuit peccando: vt quoqꝫ ex/
pediātur a debito pene; quod eſt impedimentum beati/

tudinis:quatenus illo perueniant: vbi in ſecula ſeculo/
rū laudēt dn̄m:⁊ vt diuina volūtas in eis pficiat:qua ad
fruendū deo creati ſunt:⁊ ſic de ſilib⁹. ¶ Dubitat ſepti/ Dub. 7. X
mo:vtrū flagella q̄ de⁹ immittit vel pmittit ſint pctōꝝ ſa/
tiſfactoria. Rn̄det poſt Ricb. ꝙ q꞉ opus ſatiſfactoriū eſt
opus ſeu act⁹ volūtatis elicit⁹ vel imperatus:vt patet ex
quid nois ſatiſfactionis:ideo flagella vndecūqꝫ inferan
tur ab extrinſeco:vt ſic nō ſunt ſatiſfactoria: ſed volunta
ria ſufferentia eoꝝ ꝓ remiſſione peccati ſatiſfactoria eſt:
q꞉ illa eſt a volūtate tanꝙ ab actiuo pncipio. ¶ Dubita
tur vltimo:vtrū vnus viuēs ꝓ alio viuente pōt ſatiſface Dub. 8. y
re. Et d꞉ viuens ꝓ viuēte:q꞉ dubiū nō eſt q̄n viuēs ꝓ de/
functo pōt ſatiſfacere:de quo alˀs. ¶ Rn̄det ꝓbabiliter
ſub diſtinctione. Quia eſt ſatiſfactio q̄ iniūgit a cōfeſſo/
re autoritate clauiū ⁊ a penitēte acceptatur:⁊ eſt ſatiſfa/
ctio q̄ agit ex ꝓpria aſſumptione:⁊ nō ex ſacerdotali im/
Propō. poſitione. De prima:q꞉ penitēs acceptādo ſatiſfactionez
in ſeipſum/obligat ſe ad faciendū nō ſatiſfacit ꝑ aliū꞉ ſi
nō hꝫ legitimū impedimētū. Patet:q꞉ obligat ſe ſm mē/
tem imponētis q̄ preſumit eſſe ꝙ ipſe q̄ peccauit penā ſa
tiſfactionis ſuſtineat:maxime q꞉ nō tantū iniūgitur in ſo
lutionē debiti:ſed etiā in remediū ꝯtra recidiuā: ſed alte
rius opera nō cauēt recidiuā in alio. Nā caro vni⁹ nō ma
cerat per ieiuniū alterius:nec ex actib⁹ vnius alius bene
agere cōſueuit:niſi per accidens inquantū vnus ꝑ bona
opera meret alteri augmentuꝫ gratie:q̄ efficaciſſimū eſt
remediū ꝯtra pctm̄ vitandū:ſed h̄ magis eſt ꝑ modū me
riti ꝙ ꝑ moduꝫ ſatiſfactionis. Hec Tho. diſt. xx. q. iiij. Si
vo impedimētū occurrit legitimū:vt īfirmitas corporis:
aut aliud ꝑ qḋ reddit impotēs ad implēdā ſatiſfactionē
iniunctā poterit eā facere ꝑ aliū:qm̄ hāc fuiſſe/⁊ eſſe de/
buiſſe intētionē tam imponētis ꝙ acceptātis recte preſu
mitur. ¶ Cōſulit tn̄ Alex. ꝙ etiā in illo caſu fiat autorita
te clauiū:hoc eſt habētis claues ligādi ⁊ ſoluēdi. Proba
tur:q꞉ ad pficiendā determinatā ſatiſfactionē iniūctā nō
obligat penitēs:niſi quaten⁹ acceptauit ſm intentionez
imponētis. Sed ꝙ ꝑ ſe ſoluat:⁊ nō per aliū (niſi in caſu)
fuit intētio vtriuſqꝫ:ergo ſic ⁊ nō aliter ſoluendo ſatiſfa
cit. ¶ De ſcḋa vo d꞉ ꝙ pōt fieri etiaꝫ ꝑ aliū:nā aliqˢ pōt
etiā alteri impetrare primā gratiā:per quā iuſtificatur:⁊
culpa remittit:vt alˀs dictū eſt:ergo etiā pōt remiſſionez
pene alteri impetrare. Preterea. Nō eſt minor cōmunio
mēbroꝝ ecclˀie militātis inter ſe:ꝙ eoꝝ cū his qui ſunt de
alio foro:puta viuētiū cū defunctis : ſed viui poſſunt ſa/
tiſfacere ꝓ defunctis:ergo ⁊ ꝓ viuis:vbi em̄ eſt cōio cha
ritatis:ibi locus eſt ſuffragioꝝ. Itē Gal. vj. Alter alteri⁹
onera portate. vbi loquit aplˀs generaliter de onere:⁊ iō
locū hꝫ in ꝓpoſito. Satis etiā eſt in vſu eccleſie cōicare
ſuffragia mēbris viuētib⁹/q̄ principalr valēt ad remiſſio
nē pene. Nec obſtat illud Apli:vbi.s̄. Unuſquiſqꝫ onus
ſuū portabit.i.penā pro pctō ſuo:q꞉ ſi illud cū preciſione
intelligit:tūc debet intelligi in illo ſtatu ſm Alex. vbi ſuf
fragia nō habēt locū:puta in extremo iudicio ⁊ in infer/
no. Et licꝫ culpa vnius nō cōicatur alteri:poteſt tn̄ vnus
aſſumere penā pro alio:quoniā in primo deficit charitas
radix cōionis:nō in ſecūdo. ¶ De ieiunio. Qō. iij.

A **Tertio querit de par**
tib⁹ ſatiſfactionis ſcꝫ de ieiunio ⁊ elemoſy/
na:qm̄ de oratiōe ſatis diffuſe ſcriptū eſt in
expoſitione canonis lec. lxj. lxij. lxiij. ⁊ dein
ceps de oratiōe dn̄ica. Eſt igit queſtio vtrū ieiuniū eccle
ſie traſgrediētes obliget ad mortale. ¶ Trib⁹ articulis
more ſolito queſtio abſoluet:notabilib⁹:reſpōſiuis con
cluſionib⁹:ac ſolutionib⁹ dubioꝝ. ¶ Quātū ad primuꝫ
Arti. 1. notandū poſt Ricb. ꝙ accipiēdo ieiuniū ſtricte ꝓ abſti/
Nota. 1. nētia a cibo ⁊ potu/triplex eſt ieiuniū ſcꝫ nature/virtu/
tis ⁊ ecclˀie. ¶ Ieiuniū nature eſt abſtinētia cibi ⁊ potus
integro naturali die. Hoc modo ieiunat q̄ per vigintiqt/
tuor horas a cibo ⁊ potu abſtinet. Et tale ieiuniū requi/
rit ad digne ſuſcipiēdū euchariſtiā. Hoc mō ieiuniū dicit
purā priuationē:⁊ ꝑ ꝯſequēs nec eſt virt⁹:nec act⁹ virtu/
tis. ¶ Ieiuniū vtutis eſt act⁹ tēperātie : ⁊ eſt refrenatio
delectationū guſtus in cibo ⁊ potu ſm regulaꝫ recte ra/
tionis:vel habit⁹ ad hāc inclinās. Et ſic ieiunat q̄ tēpera
te cibū ⁊ potū ſumit:ſm ꝙ ratio recta dictat ꝯgruere ha
bitudini ꝑſone ſtat⁹ ⁊ officij ei⁹/nō curādo an ſemel vel
pluries in die cibū ſumat. Hoc mō ſemꝑ ieiunādū eſt : q꞉
nunꝙ in cibo ⁊ potu ꝯtra regulam rōnis excedere licet.
¶ Ieiuniū ecclˀie eſt abſtinētia a cibo ⁊ potu ſm regulā
ab ecclˀia inſtitutā. ¶ Eſt aūt regula ab ecclˀia inſtituta/
ꝙ ieiunās preter cenā nullū cibū ſumat. Et ꝑ h̄ ſoluit ie/
iuniū quiſqˢ in die naturali pl⁹ ꝙ ſemel comedit: ipſa au
tē vnica comeſtio cena d꞉:q꞉ refectio in dieb⁹ ieiunioꝝ fie
ri ſolet ſm antiquū ecclˀie morē poſt veſꝑas. Hoc ieiuniū
addit aliq̄d abſtinētie virtuti:qm̄ ſic ieiunās nō ſolū ab/
ſtinet ab illis q̄ virtus ꝓhibet:ſed etiā ab eis quib⁹ alˀs li
cite poſſet vti:vn̄ ieiuniū eccleſie actū virtutis importat:
⁊ quandā ſuꝑaddit abſtinētiā ab illis que nō corrūpunt
mediū virtutis. Nā qui illicita cōmiſit:ſatiſfaciēdo debet
ab aliquib⁹ licitis abſtinere:ita tn̄ ꝙ nō corrūpat mediū
virtutis tēperātie. De ieiunio ecclˀie hic pncipaliter agit.
¶ Scḋo notandū/ꝙ ieiunioꝝ ecclˀie quedā ſunt de pce/ Nota. 2. B
pto:quedā de cōſilio. De pcepto ſunt q̄dragefima tota/
exceptis dn̄icis dieb⁹:de quo de cōſe. diſt. v. c. quadrage/
ſima. d꞉. Quadrageſima ſumma obſeruatione eſt obſer/
uanda:vt ieiuniū in ea pter dies dn̄icos (qui de abſtinen
tia ſubtracti ſunt) niſi quē infirmitas impedierit:nullate
nus ſoluat. ¶ Et beatus Aug. in ſer. de q̄drageſima. In
iſto legitimo tēpore:exceptis dn̄icis dieb⁹: nullus pran/
dere preſumat:niſi forte ille quē ieiunare infirmitas nō
permittit:q꞉ alijs dieb⁹ ieiunare:aut remediū eſt:aut pre
miū:in quadrageſima nō ieiunare pctm̄ eſt. ¶ Itē beat⁹
Ambro. ſer. xxxiiij. Quiſquis chriſtianus cōſecratā nō im
pleuerit quadrageſimā:preuaricatiōis ⁊ ꝯtumacie reus
tenebit:legē diuinit⁹ ꝓ ſalute ſua datā ipſe reſcindit:re/
ſcindit em̄ legeꝫ qui exēplū ieiunij dn̄ici non cuſtodit. Et
ſequit. Sicut reliquo anno ieiunare premiū eſt: ita in q̄/
drageſima nō ieiunare pctm̄ eſt : illa em̄ volūtaria ſunt
ieiunia:iſta neceſſaria:illa de arbitrio veniunt:iſta de le/
ge:ad illa inuitamur: ad iſta cōpellimur. Hec Amb. Et
ſer. xxxvj. Probauimus hunc quadragenariū nō eſſe ab
hominib⁹ cōſtitutū:ſed diuinit⁹ cōſecratū:nec terrena co
gitatione inuentū:ſed celeſti maieſtate pceptū:⁊ ideo q̄
cōſtitutū numerū vna die mādūcādo preterit:nō vt vni⁹
diei violator accuſat:ſed vt totius q̄drageſime trāſgreſ/
ſor arguit. Et ſequit. Hec nō tam ſacerdotuꝫ precepta ꝙ
dei ſunt. Hec ille. ¶ Itē q̄ttuor tēpora:de quib⁹ in. c. ſta/
tuim⁹. lxxvj. diſ. vbi d꞉. Statuim⁹ etiā vt ieiunia q̄ttuor tē
poꝝ hoc ordine celebrent. Primū in initio q̄drageſime:
ſcḋm in hebdomada pētecoſtes:tertiū vo in ſeptēbri:q̄r
tū in decēbri ſolito more fiat. de eodem per totā illā diſt.
¶ Itē oēs vigilie aplˀoꝝ/pter vigilias philippi ⁊ iacobi
ac beati iohānis euāgeliſte:vt in. c. cōſiliū. de obſer. ieiu.
vbi d꞉. Omniū aplˀoꝝ vigilie ſunt in obſeruatiōe ieiunij
celebrāde:pter vigilias aplˀoꝝ philippi ⁊ iacobi ⁊ bti io/
hānis euāgeliſte:quoniā eoꝝ ſolennitas infra ſolēnita/
tem paſchalē:iſtius aūt infra natalē dn̄i celebratur. San
ctoꝝ quoqꝫ vigilie quoꝝ feſtiuitates oportet ſecunda fe/
ria celebrare:in precedenti ſunt ſabbato ieiunande. Hec
ibi. ¶ Itē vigilia natiuitatis dn̄i ⁊ vigilia aſſumptionis
glorioſe vginis dn̄e noſtre:vt in. c. j. eo. ti. Itē vigilia om
niū ſanctoꝝ/ſancti iohānis baptiſte ⁊ ſancti laurētij ſm
Inno. ⁊ doc. cōiter. Neſcio autē ſi aliquo iure inuenit h̄
expreſſum/an ſoluꝫ rōne ꝯſuetudinis hoc dicāt: quoniā
ſm Ricb. diſt. xv. li. iiij. arti. iij. q. viij. ſi in aliqua regione
eſt aliqḋ ieiuniū conſuetū:qḋ tamen nō eſt preceptū per
ius ſcriptū:nihilominus eſt obſeruandū ab exiſtentib⁹
ibidē:quoniā cōſuetudo approbata obligat. Ad ideꝫ eſt
Pe. de pal. q. iiij. diſt. xv. Si em̄ decretalis celebrationeꝫ

feſti cõmittit cõſuetudini:pari rõne ⁊ ieiuniũ eius. Hec il
le. Rich.vbi.ſ.ad hoc allegat.c.cõſuetudo.diſt.j. vbi dr/
ꝙ cõſuetudo eſt ius quoddã moribꝰ inſtitutũ: qđ ꝓ lege
ſuſcipit cũ deficit lex:nec differt an ſcriptura: an rõne cõ
ſiſtat:qm̃ ⁊ legẽ ratio cõmendat. Et Aug.in lib.ex dictis
Baſilij ait. Eccleſiaſticarũ inſtitutionũ quaſdã in ſcript:
quaſdã vo apłica traditione ꝑ ſucceſſores in miniſterio
cõfirmatas accepimus:quaſdã vo cõſuetudine robora/
tas approbauit vſus:quibꝰ par ritus/⁊ idẽ vtriuſq; pieta
tis debet affectꝰ. Et idẽ ad Caſulanũ preſbyterũ. In his
rebꝰ de quibꝰ nihil certi ſtatuit diuina ſcriptura:mos po/
puli dei ⁊ inſtituta maioꝝ pro lege tenẽda ſunt. Et ſicut
preuaricatores diuinarũ legũ:ita ↄtẽptores eccleſiaſtica
rũ conſuetudinũ coercendi ſunt.vtraq; autoritas habet
diſt.xj.c.eccleſiaſticarũ.⁊.c.in his. Et hec vera ſunt dum
aſſunt oĩa que ad cõſuetudinẽ requirunt: vt dicit Ange.
in ſum. ¶ Itẽ vigilia pẽtecoſtes:de quo.lxxvj.diſ.c. de ie
iunio.⁊ licȝ Gratianus teneat ꝙ ſit de cõſilio in.§. neceſ
ſario.ea.diſt.veriꝰ tñ videt ꝙ ſit de p̃cepto/ſm glo. eiuſ/
dẽ.§.q̃ dicit. Hic male dicit:imo vigilia pẽtecoſtes neceſ/
ſario ieiunãda eſt:vt in.c.de ieiunio.⁊.c.noſſe.vbi exp̃ſſe
habet ex autoritate Amb ꝙ vigilia pẽtecoſtes ſicut vigi
lia paſche ieiunat. ¶ Si tñ vigilie ieiunãde cadũt in do/
minicã:anticipant quantũ ad ieiuniũ in diem ſabbati:vt
ſ.tactũ eſt.⁊ habet.j.⁊.ij.c.de obſer.ieiu. ¶ Sunt autẽ ⁊
alia ieiunia ab ecclia indicta de cõſilio:⁊ non de p̃cepto:
vt aduẽtus dñi:de quo in.c.cõſiliũ.de obſer.ieiu.dr. Ieiu
niũ in aduẽtu dñi apud nos etiã agit. Itẽ rogationes:de
quibꝰ in.c.rogationes.de cõſe.diſt.iij.vbi dr. Rogatiões
ideſt letanias ante aſcenſionẽ dñi placuit celebrari:ita vt
premiſſum triduanũ ieiuniũ in dñice aſcẽſionis ſolẽnita
te ſoluat. Sequit:quo triduo oẽs abſtineãt:⁊ etiã q̃dra
geſimalibꝰ cibis vtant.vbi glo. Ieiuniũ qđ hic ſtatuitur
nõ precipit:ſed ſuadet:nã in tẽpore illo ſcȝ paſchali vna
queq; ꝓuincia abũdat ſenſu ſuo:vt habet di.lxxvj.c.vti/
nã.⁊.c.poſt paſcha. ¶ Itẽ quarta ⁊ ſexta feria:de quo in
c.ieiunia.de cõſe.di.iij.dr. Ieiunia ſane legitima in q̃rta ⁊
ſexta feria nõ ſunt ſoluẽda:niſi grãdis aliq̃ neceſſitas fu
erit.vbi etiã glo.exponit de his q̃ voto vel pñia ſunt ad
hoc aſtricti. Aut dicendũ ꝙ illud fuit in primitiua ecclia
neceſſitatis:hodie vo cõſilij: ſicut dr de ieiunio ſabbati:
de quo ea.diſ.c.ſabbato.ſed in diſt. xij.c. illa. clare habet
ꝙ illa obſeruatio nõ eſt neceſſitat. Et in glo.dr ꝙ Inno.
Nota.3. in.c.ſabbato.allegato loquit de cõſilio. ¶ Notandũ ter
E tio/ꝙ p̃cepta ecclie poſitiua nõ eodẽ modo obligant ſi/
cut p̃cepta nature vel diuina:nã precepta nature ⁊ diui/
na ſunt de his q̃ ſm ſe ſunt de neceſſitate ſalutis: vñ his
precipiunt actus virtutũ fidei/charitatis ſpei ⁊c. Aut ꝓ
hibent ea q̃ ſunt ſm ſe mala:vt ſunt actus vitioꝝ: ⁊ ad il
la oẽs tenent in quolibet caſu:qm̃ quilibet tenet pro tẽ
pore ⁊ loco ad actus virtutũ:⁊ ꝓ ſemꝑ ad cauẽda vitia.
Precepta vo ecclie/ſiue iuris poſitiui ſunt de his q̃ ordi
nãt ad virtutes:⁊ eis p̃cipiunt que nõ ꝑ ſe ⁊ in quolibet
caſu ſunt bona:ſed qñq; poſſunt eſſe mala:⁊ ꝓhibentur
que nõ ſemꝑ ⁊ in omni caſu ſunt mala:ſed ĩ caſu poſſunt
eſſe bona vel indifferẽtia:⁊ ideo nõ eſt:nec debet eſſe in/
tentio legiſlatoris iuris poſitiui vt ſemꝑ obſeruet prece/
ptũ ſuũ. Poſſunt em̃ occurrere impedimẽta in quibꝰ nõ
ꝓficeret:immo noceret p̃cepti obſeruatio:in quo caſu ſi
preſens eſſet legiſlator:velle deberet ꝙ p̃ceptũ ſuũ non
ſeruaret:q: intẽtio cuiuſlibet iuſti legiſlatoris eſt induce
re hoĩes ad vtutes.ij. Ethi.⁊ ideo in omni p̃cepto legis
poſitiue/admittit exceptio cauſe rõnabilis. Et ꝑ hoc (vt
dicit ſanctꝰ Tho.in q̃rto di.xv.q.iij.arti.iij.) p̃cepta iuris
poſitiui magis obligãt ex intẽtiõe legiſlatoris:ꝙ ex ipſis
verbis:⁊ ideo magis reputãdus eſt trãſgreſſor p̃cepti q̇
obuiat intẽtioni legiſlatoris:ꝙ qui deuiat ab ordinatiõe
legis ſm textũ verboꝝ. Intẽtioni aũt legiſlatoris obui/
at qui ex cõtemptu aut ſine rationabili cauſa ordinatio/
nem nõ ſeruat. Qui vo in caſu (in quo ꝓbabiliter credi
põt ſi legiſlator adeſſet eũ obligare nõ vellet) a verbis
legis deuiat:intẽtioni legiſlatoris nõ obuiat:nec reputã
dus eſt trãſgreſſor ſtatuti. His cõcordat Panor. in ti. de
obſer.ieiu. Angelꝰ ⁊ Baptiſta in ſum.de ieiu. ſic ait Pe.
de pał.diſt.xv.q.iiij.arti.j. Nđ eſt ſimplr voluntatis:eccle
ſia nõ põt facere neceſſitatis ſimplr:ſed ſm q̇d ⁊ ad tem
pus ⁊ ex rõnabili cã:⁊ loquit de ieiunio. ¶ Quarto no Nota.4
tandũ/ꝙ plures ſunt cauſe rõnabiles quibꝰ exiſtentibꝰ D
ſoluẽs ieiuniũ ecclie nõ eſt reputãdus p̃cepti trãſgreſſor
de quibꝰ Pe.de pał.ponit octo ↄcluſiões vbi.ſ. ſm octu
plicẽ hoĩm cõditionẽ:poſſunt tñ reduci ad tres genera/
les:q̃ ſunt/infirmitas/pauꝑtas/labor. ¶ Eſt aũt infir/
mitas q̃druplex ſcȝ infirmitas languoris/cõplexionis/
etatis/⁊ cõditionis. ¶ Infirmitas lãguoris/qua ſcȝ q̇s
ex caſu accidẽti egrotat:excuſat:q: ieiuniũ inſtitutum eſt
vt corpus caſtigatũ ſpiritui ſubijciat:⁊ ad ſeruiẽdũ ei ad
ſpũalia exercitia nõ deſtruat: q̇n potius in cõgrua vali/
tudine cõſeruet. Infirmi aũt totũ illud qđ eſt neceſſariũ
cõgruẽti ſuſtẽtationi ꝑ vigintiq̃ttuor horas ſił ⁊ ſemel ca
pere nõ poſſunt/manifeſtũ eſt:grauent em̃ ꝓpter debi/
litatẽ virtutis digeſtiue:ſi vo cibũ cõgruũ ⁊ neceſſariũ
ſucceſſiue accipiũt:roborant. Sic q̇ ſunt tã tenere cõple
xionis ꝙ ꝑ inanitatẽ ſtomachi ſtatim incidũt capitis do/
lorẽ aut vertiginẽ:ſeu noctu calefieri vel dormire nõ poſ
ſunt:nõ tenent ſe cõmittere ꝑiculo ꝓpter obſeruationẽ
ieiunij. Sic infirmitas etatis vt ſunt nimis iuuenes ⁊ pu
eri ac ſenes. Primi:q: indigẽt multo nutrimẽto ꝓpter ca
loris magnitudinẽ:qui multũ cõſumit:⁊ humiditatis te
nuitatẽ:ꝓpter qđ facilius cõſumit:etiã q: nutrimentum
eſt eis materia duplicis operationis ſcȝ nutritionis ⁊ au
gmentationis. Et addit Rich.quartaȝ rationẽ: q: nõ eſt
in eis ſicut in ꝓuectis neceſſaria cõpreſſio vitioꝝ:ad quã
maxime inſtitutũ eſt ieiuniũ. In ſcđis ſcȝ ſenibus deficit
calor ⁊ humor:ideo nõ ſufficiũt tantã nutrimẽti quãtita
tẽ ſimul digerere:quãta eis ſufficit ad ſui cõſeruationeȝ.
Sed vſq; ad quãtũ tẽpus iuuenes excuſent:⁊ in qua eta
te ſenes:ſunt varie opi. doc. Sed cõmunior eſt opi.beati
Thome et Petri de palude quoad iuuenes/ ꝙ excuſan/
tur a totali ieiunio eccleſie vſq; ad finem augmẽti: quod
ſm philoſophũ durat vſq; ad finẽ tertij ſeptẽnij.i.vſq; ad
xxj.annũ/vt in pluribꝰ. De ſenibꝰ nõ eſt certa annoꝝ quã
titas:ſed cõiter tenẽt doc.ꝙ poſt.lxx.etatis annũ non te/
nent:tũc em̃ dicunt decrepiti:⁊ ſm glo. in ꝓhemio ſexti
a.lxx.annis vltra nõ dr quis eſſe in ſenectute:ſed in ſenio
qđ eſt aliarũ etatũ terminus:iuxta illud Pſ.lxxxix. Dies
annoꝝ noſtroꝝ in ipſis ſeptuaginta anni. Si aũt in potẽ
tatibꝰ octoginta anni/ampliꝰ eoꝝ labor ⁊ dolor. ¶ Ve/
rũ q: vt dicit Tho.res naturales nõ currũt ſemꝑ eodem
modo:ſed aliq̇ citiꝰ perueniũt ad finẽ augmẽti:alij tardi
us:ſuo modo ſenes:alij citiꝰ incipiũt deficere:alij ſerius:
ideo nõ preciſe ſunt illi anni ad punctũ attẽdẽdi : ſed vel
citiꝰ vel tardius obligant ad iudiciũ boni viri. Nõ tñ ta/
les oĩno a ieiunio abſtinere debẽt:ſed ſm valitudinẽ ſuã
exerceri debent ad ieiuniũ:⁊ ſm eoꝝ valitudinẽ ſunt ie/
iunia eis cõmenſurãda. ¶ Siłr dicẽdũ de nouicijs re/
ligionũ/ꝙ ſm eoꝝ valitudinẽ debet tẽperari rigor reli/
gionis in ieiunãdo. Cõſonat Pe.de pał.vbi.ſ. ¶ Infir/
mitas cõditionis eſt minor valitudo ꝑſone ꝓpter ↄditio
nẽ ſexus vel alteriꝰ accidẽtis:q̈les ſunt mulieres p̃gnan
tes ⁊ nutriẽtes:q̃ ieiunare nõ debẽt:q: cibũ tenent acci/
pere:nõ tm̃ ꝓ ſe:ſed etiã ꝓ nutrimẽto fetꝰ:ad qđ nõ ſuffi
cit vna comeſtio. Alia cã eſt q̊ad pregnãtes:q: conſueue
rũt habere varia deſideria inordinata ciboꝝ diuerſoꝝ:et
qñq; ita intẽſa ꝙ niſi aliquo modo poſſent ſatiſfacere ap
petitui:incideret ꝑiculũ periclitationis fetus. ¶ Secun
da cauſa p̃ncipalis excuſans a ieiunio eccleſie eſt pauꝑ/ E
tas:nã qui nõ habent tantũ vnde vna vice reficiantur ꝙ
ſufficiat ꝓ cõgrua ſuſtẽtatione totius diei: ſicut oſtiatim
mẽdicãtes:nec aliud habẽtes niſi q̃ ſic particulatim col/
ligũt:excuſant a ieiunio. Addit Pe.de pał. Non ſic cũ ſe

mel in die ſufficiēter reficiūtur pꝛo deo:poſtꝙ aūt tandē
ſufficiēter refecti ſunt:abſtinere debēt ab vlteriorī ſeu ite
rata comeſtione. Idē puto foꝛe de pauperibꝰ nō mendi-
cantibꝰ:q̄ vix habere poſſunt in mēſa vnū ferculū: puta
offam vnā vel pulmētū vnū:de quo nō pñt ſufficiēter ſu
ſtētari ad ꝑficiēdū laboꝛes ſuos vel officiū:ꝙ ⁊ illi excu-
ſanť a ieiunio. Idē eſt de illis qui legitime impediti debi
ta hoꝛa ꝑtingere nō pñt ad locū in quo haberēt plenā re
fectionē:iſti pꝛelibādo aliq̄d ⁊ poſteriꝰ ꝑficiēdo cenā nō
ſoluūt ieiuniū:hoc eſt nō trāſgrediunť pꝛeceptū. Sicut
in ſilī admittūt doctoꝛes cū Pe.de pal. ꝙ lectoꝛes in cō-
uentibꝰ ad mēſam:⁊ ſeruitoꝛes nobiliū ⁊ p̄latoꝝ aliquid
pꝛelibēt vt poſſint ſua officia robuſtiꝰ ac ꝑfectiꝰ cōtinua-
re:⁊ poſteriꝰ plene reficianť. Silr̃ ſi q̄s occurrēte caſu
rōnabili/cogereť de mēſa ſurgere pꝛius ꝙ̄ fuiſſet ſufficiē
ter refectꝰ:poſſet poſt ſupplere cōplēdo refectionē pꝛiꝰ
inceptā. ❡ Tertia cā excuſans eſt laboꝛ neceſſariꝰ ꝑſone
F vel cōitati aut tēpoꝛi ſiue officio:q̄ cū obſeruatione ieiu-
niȷ̄ perfici nō pōt. Si em̄ ſine detrimento notabili ꝑſone
laboꝛātis ꝑfici poſſet:nō excuſaret a ieiunio. Et dꝛ notā-
ter/neceſſariꝰ ꝑſone:ſine quo videlꝫ ꝑſona ſeipſā ⁊ ſue
cure cōmiſſos:vtputa vxoꝛē/liberos ⁊ familiā ſuſtenta-
re nō poſſet. Si em̄ ſine tāto laboꝛe (q̄ ieiuniū nō cōpati
tur) poſſet ſe ſuoſq̧ ſuſtētare:nedū illa die ſed ⁊ ſequēti-
bus:debet q̄ talis eſt:tāto laboꝛi intēdere:cū quāto pōt
ieiuniū obſeruare:vn̄ laboꝛ ꝓ cōgregādis diuitijs ⁊ lu-
cris plurimis nō excuſat. ❡ Dicit etiā/vel cōitati:qm̄ ſi
immineret laboꝛ ꝓ republi.q̄ cōmode nec differri:nec tē
perari poſſet ꝓpter periculū hoſtiū vel rei periture vel
aliq̄d ſilr̃:excuſaret laboꝛātē a ieiunio:ſecꝰ ſi laboꝛ differ
ri poſſit ſine ꝑiculo aut temperari: tūc em̄ nō excuſaret.
Suo modo dꝛ de laboꝛe itineris:nā ſi ꝑegrinatio cōmo-
de differri poſſet nō excuſaret:ſecꝰ ſi cōmode differri nō
poſſet:puta qꝛ tēpus ieiunij ꝑegrinantē pꝛeoccupat: vel
qꝛ dies feſtꝰ ad quē ex deuotiōe ꝑegrinari cupit:iā immi
net. Vel qꝛ moꝛa ī pñia ꝑiculoſa eſt:ſiue ꝑiculū expectat
ſpūale vel coꝛꝑale:aut qꝛ nūc habꝫ ſocios itineris:quos
poſt habere nō poſſet:vel ꝓpter ſilr̃es caſus/dūmodo cū
laboꝛe itineris ieiuniū ſeruare nō poſſet:excuſareť a ieiu
nio. Nec obſtat ꝙ p̄ceptū pꝛeponi debet cōſilio: qꝛ inten
tio pꝛeceptū hmōi dātis nō eſt alias pias ⁊ vere deuotas
ac magis neceſſarias cauſas excludere. Secꝰ aūt de p̄ce-
ptis legis nature q̄ h̄ ꝓhibēt qđ ſm ſe ⁊ ſemꝑ maluꝫ eſt:
vt dicit beatꝰ Tho.in diſt.xv.q̄rti ſcripti. Latiꝰ explanat
hāc ꝑtē de itinerātibꝰ Pe.de pal.ponēs ꝓ rōne: cū ſinis
ieiunij ſit carnē domare:⁊ ſpiritū ad deū leuare: que nō
nunꝙ̄ plꝰ ſiūt ꝑ peregrinationeꝫ deuotā ꝙ̄ ꝑ ieiuniū:ꝫ ⁊c.
Sed ſtatim rn̄deri poſſet cū btō Ber.hec opoꝛtet facere
ſꝫ illa nō omittere. Silr̃ dicēdū de curſoꝛibꝰ ⁊ veridarijs
pꝛincipū ⁊ familia:q̄ coguntť a dn̄is ſuis currere ⁊ labo-
rare:credo ꝙ ipſi excuſanť per obediētiā quā dn̄is ſuis
teneneť. Sic tenet etiā Pe.de pal. de laboꝛe quē ſeruite-
nenť dn̄is:quē cū ieiunio ꝑficere nō pñt:licꝫ dn̄i p̄cipien
tes nō excuſenť:ſi poterāt ſine dāno aut periculo nūcia
hmōi differre:multo minus excuſanť qui nolūt cōduce-
re oꝑarios niſi tali pacto vt ieiuniū ſoluāt:niſi foꝛet cau-
ſa neceſſaria:q̄ feſtinationē operis ꝓ quo laboꝛať expo-
ſcat. Curſoꝛes vͦo q̄ ſua ſpōte ſe offerūt ad currendū pꝛo
lucro:ſi nō indigēt nō excuſanť:ſicut dictū eſt de ceteris
laboꝛatoꝛibꝰ. Sic excuſat neceſſitas tēpoꝛis: vt cū laboꝛ
exigit certū tēpus:qđ ſi negligereť poſtea fieri non poſ-
ſet:ſicut tēpus meſſis ⁊ autūni/agriculture ⁊ cōcurſus
hoſtiū/incēdij caſualis ⁊ ſimiliū:in quo neceſſe eſt labo
rare:nec differri pōt laboꝛ ſine dāno ⁊ ꝑditione rerū ne-
ceſſariarū:ſi tantus fuerit laboꝛ/ꝙ nō pōt ferri cum ieiu
nio poteſt ſolui ieiuniū/ etiā ab his q̄ ſine illis laboꝛibꝰ
tūc pꝛeſentibꝰ poſſent vitā ducere:nō em̄ tantū pꝛeſenti-
bus:ſed etiā futuris ꝓuidendū eſt ſollicitudine modera
ta. Vn̄ generaliter ſi ad cauendū dāna requiriť laboꝛ q̄
cū ieiunio ferri nō pōt:cōmode excuſantur ab obſerua-
tione laboꝛatoꝛes. Nec mirū cū etiā in hoc caſu excuſanť
a celebꝛatione ſabbati:ꝓut alibi declarať. ❡ Ex p̄miſſis Coꝛo. 1.
ſequiť pꝛimo/ꝙ ſtat oꝑarios ieiuniū ſoluētes eſſe inno-
centes:⁊ dn̄os quibꝰ laboꝛant foꝛe culpabiles. Patet de
dominis cogētibꝰ familiā ſuā ad laboꝛes nō neceſſarios:
cū quibꝰ ieiunare nō valēt. ❡ Scđo ſequiť/ꝙ illi a pctō Coꝛo. 2.
immunes nō ſunt q̄ operarios cōducere nolūt: niſi tali
pacto vt ieiuniū ſoluāt:niſi foꝛte ſit cā neceſſaria q̄ feſti-
nationē operis:pꝛo quo laboꝛať:expoſcat:vt dicit Tho.
vbi.s̄.⁊ cōcoꝛdat Panoꝛ.cū ceteris doctoꝛibus. Excuſat
etiā neceſſitas officij aut melioꝛis boni: de quo beatus
Tho.in.iiij.ſcripto.diſt.xv.q.iij.arti.j. Neceſſariuꝫ inquit
dupliciter accipitur in cibis. Pꝛimo modo ad cōſeruatio
nē vite:⁊ tale neceſſariū nō licet ſubtrahere ꝑ ieiunium:
ſicut nec interimere ſeipſum:ſed tale neceſſariū eſt valde
modicum. quia modicis natura cōtenta eſt. Alio modo
dicitur neceſſariū ad cōſeruationē valitudinis coꝛpoꝛis.
Que quidē accipiť in duplici ſtatu. Pꝛimo ſm ſufficiētiā
habito reſpectu ad ea que incūbunt ex officio:vel ex ſo-
cietate eoꝝ quibus cōuiuit neceſſario agēda:⁊ tale neceſ
ſariū ſubtrahi nō debet:hoc em̄ eſſet de rapina hoſtiā ie-
iunij offerre ſi quis ex ieiunio impedireť ab alijs operi-
bus ad q̄ al's obligať. Vn̄ Hiero.dicit de cōſe.diſt.v. non
mediocriter. De rapina holocauſtū offert:qui tēpoꝛaliū
bonoꝝ ſiue ciboꝝ nimia egeſtate vel mādu cādi:vel ſom Nota.
ni penuria īmoderate coꝛpus ſuū affligit. ❡ Si etiā tan
ta ſit abſtinētia:ꝙ hō ab operibus vtilioꝛibꝰ impediatur
ꝙ̄uis ad ea de neceſſitate nō teneatur:indiſcretū eſt ieiu
niū etſi nō ſit illicitū: vide vbi.s̄. Hiero. Rationabiliter
hoīs dignitatē amittit:qui ieiuniū charitati: vel vigilias
pꝛefert ſenſus integritati. ❡ Scđo accipiť valitudo coꝛ
poꝛis ſm optimā coꝛpoꝛis diſpoſitioneꝫ. Et quia caro in
ſuo roboꝛe cōſiſtens difficiliꝰ ſpiritui ſubdiť:ideo neceſ-
ſariū ad hmōi valitudinē: etſi licite accipi pōt:tm̄ lauda-
biliter ſubtrahi pōt. Et hinc qn̄q̧ ſubtrahiť ꝑ ieiuniū ec-
cleſie:⁊ talis ſubtractio nō multū moꝛtē accelerat : cum
coꝛpus humanū īueniať frequētius ex ſuꝑfluitate:ꝙ̄ ex
defectu moꝛtales infirmitates incurrere. Vn̄ ſm Bať.
Abſtinētia ſumma medicina eſt:nec pōt dici occaſio moꝛ
tis:cū ſe habeat ad vtrūq̧/ꝓlongationē ſcꝫ vite ⁊ eiꝰ bꝛe
uiationē:ſubtractio aūt eius qđ nullo dictoꝝ modoꝝ eſt
neceſſariū:eſt de neceſſitate virtutis tēperātie:⁊ vocať ie
iuniū virtutis:vt dictū eſt in p̄nci.q. Hec Tho. ❡ Ex illo
patet ꝙ ſi doctoꝛ legēs in ſcholis in theologia q̄ aīe ſalu
tē reſpicit:aut p̄dicās in publico populis:ſi ꝑ ieiuniū im
pedireť quo minus poſſet p̄dicare aut legere:ſoluenduꝫ
eſſet ab eo ieiuniū: vt his vtilioꝛibꝰ vacare poſſet:⁊ ita de
ſimilibꝰ. ❡ Quinto notāde ſunt tres regule circa pꝛedi- Nota. 5.
cta impedimēta a ieiunio excuſantia:vt ſit excuſatio ſuffi G
ciēs ad tollēdū pctm̄ in ſoluētibꝰ ieiuniū. Pꝛima. Habēs Reg. 1.
impedimētū aliqđ ex p̄dictis/tm̄ ⁊ totiēs ſumat de cibo
quantū ⁊ quotiēs ſufficit ad impedimēti remotionem et
abſtineat a ſuꝑfluis. Gꝛatia exēpli. Si q̄s habēs debile
caput:ita vt niſi mane ſumat cibū calidum ſtatim incidit
vertiginē:quā poſteriꝰ nō incidit ſumpto cibo:ſufficit il-
li vt mane ſumat ſoꝛbiciūculā aut aliud calidū:⁊ poſt cō
tentꝰ ſit in vna comeſtione:qm̄ ſi poſt ſufficiētē refectio-
nē vnicā iterū cenat vel comedit:iā manifeſtū eſt (vt di-
cit Aug.) eū nō ꝓ infirmitate ieiunare non poſſe:ſed pꝛe
gula ieiunare nō velle. Verū vix teneri pōt pūctuale me
diū:ſed cauēdus eſt notabilis exceſſus. ❡ Scđa regula. Reg. 2.
eſt beati Aug.in ſer.de quadrageſima dicen̄. Qui ieiuna
re nō pꝛeualet:ſecretius ſibi ſoli aut cū alio infirmo ſibi
pꝛeparet qđ accipiat: ⁊ illos qui ieiunare pꝛeualent ad
pꝛandiū nō inuitet:ne ſibi augeat de alterius gula pecca
tum.quia ſi hec fecerit nō ſolum deus:ſed etiā homines
intelligere poſſunt illū nō ꝓ infirmitate nō poſſe:ſed ꝓ
gula ieiunare non velle:ſufficiat illi ꝙ ipſe ieiunare non
pꝛeualet:⁊ magis cum gemitu ⁊ ſuſpirio ⁊ animi doloꝛe
manducet pꝛo eo ꝙ alijs ieiunātibus ille abſtinere non

Regu. 3 poteſt. Hec Aug. ¶ Tertia regula eſt beati Tho. ij. ij. q.
cxlvij. arti. iiij. Si cauſa excuſans aliquem ab obſeruati/
one ieiunij ab eccl'ia inſtituti fuerit euidēs: pōt talis per
ſeipm licite obſeruātiā preterire/p̄ſertim ↄſuetudine in/
teruenīēte: vel ſi nō poſſit facile recurſus ad ſupiorē ha/
beri. Si vō cā ſit dubia: debet ad ſupiorē recurrere: q̄ hꝫ
poteſtatē in talibꝰ diſpēſandi: cauebit tm̄ occaſionē ſcāda
li iuxta ſcd̄am regulā. ¶ Si q̄ris: q̄s eſt ſupior potens in
hoc diſpēſare. Hoſti. in. c. cōſiliū. de obſer. ieiu. dicit ꝙ eſt
ep̄s: nec ſufficit licētia ſimplicis p̄ſbyteri/etiā ex iuſta cā:
niſi ſumma neceſſitas īmineat: ita ꝙ ad ip̄m nō pōt hr̄i re
curſus ſine periculo. Alij dicūt (vt recitat Ange. in ſum.
ver. ieiuniū. §. xx.) ꝙ arbitrio boni viri ſtandū eſt ꝓ quā
ta neceſſitate ſit frangendū ieiuniū/potius/ꝙ̄ ꝑ doctri/
nā generalē: ⁊ ſic cū ꝓprius ſacerdos ſit iudex ordinariꝰ
cōſciētie: videt̄ ꝙ ipſe poſſit. Ego vō credo (ait Ange.)
ꝙ ſi loquamur de diſpēſatione (que eſt quedā relaxatio
iuris) ꝙ tūc pertinet ad ep̄m ſolū: qui cā ſubſiſtēte in de/
bēte ieiunare pōt diſpēſare: ⁊ in aliud bonū ieiuniū com
mutare. Si vō loquamur de declaratiōe/ſcꝫ vtrū ſit cau
ſa legitima vel nō: ſic credo ꝙ ſufficit diſpēſatio cōfeſſo/
ris ꝓprij: qui eſt bonus vir: ⁊ etiā cōſiliū medici: ſed me/
dicus peccat ſi ſine rōnabili cauſa cōſulit vt ieiuniū fran

Nota. 6. H gat. ¶ Sexto notandū/ꝙ p̄cepta legis humane ſiue po
ſitiue iuſte obligāt oēs legi ſubiectos ſm mētē precipiē/
tis/etiā in foro ↄſciētie: vn̄ ſequit̄ ꝙ eoꝝ tranſgreſſio ſine
cā rōnabili eſt culpa mortalis: etiā ſi nō ſit ex cōtemptu:
ſed ex negligētia/paſſione/aut ↄſequēda voluptate: niſi
fieret ex ſurreptiōe/inaduertētia aut ignorātia excuſan/
te. ¶ Iſtud notabile q: magnū principiū eſt diſcernendi
leprā a nō lepra: ideo ꝓbādū eſt ⁊ declarādū. Probatur
igitur. Quia ſm Iſido. lex d̄r a ligādo: nec ꝓprie diceret̄
lex niſi ligaret. Et probat̄ autoritate chriſti Luce. x. Qui
vos audit: me audit. ⁊ q̄ vos ſpernit: me ſpernit. Qui au
tē me ſpernit/ſpernit eum qui miſit me. Et Matth. x. ait
apl'is. Quicūq; nō receperit vos: neq; audierit ſermōes
veſtros ⁊c. Amē dico vobis: tolerabilius erit terre ſodo
moꝝ ⁊ gomorreoꝝ in die iudicij ꝙ̄ illi ciuitati. Itē Mat/
thei. xviij. Si eccleſiā nō audierit: ſit tibi ſicut ethnicus ⁊
publicanus. In epl'ari Aug. epl'a. clxvj. vide ad ꝓpoſitū
autoritates. Sed ſpernēs deū ſua mādata nō obſeruādo
peccat mortaliter. Silr̄ nulli peius erit ſodomitis in
die iudicij: niſi qui dānatur ꝓpter mortale: neq; aliquis
habēdus eſt velut ethnicꝰ ⁊ publicanꝰ niſi ꝓpter morta/
le: ergo nō audiēs eccleſiā ꝑ p̄cepti eiꝰ trāſgreſſionē pec/
cat mortalr̄. Preterea: qn̄q; trāſgreſſor mādatoꝝ eccleſie
incidit excōicationē ipſo facto: ſꝫ nullus excōicādus eſt
niſi ꝓpter mortale. xj. q. iij. nullꝰ. ⁊. c. nemo ep̄oꝝ. vbi d̄r.
Anathema eſt eterne mortis dānatio: ⁊ nō niſi ꝓ morta/
li debet imponi crimine: ⁊ illis q̄ aliter nō poterūt corri/
gi: ergo. Itē Matth. xxiij. Supꝰ cathedrā moyſi ſederūt
ſcribe ⁊ pharisei: oīa quecunq; dixerint vobis ſeruate ⁊
facite. Qd̄ ſm Bona. diſ. xliiij. q. ij. intelligit̄ de his q̄ ſpe
ctant ad cathedrā. Itē Deut. xvij. Qui ſupꝑbierit nolens
obedire ſacerdotis imperio: q̄ eo tempore miniſtrat dn̄o
deo tuo: ex decreto iudicis moriet̄ hō ille. Sed in vete. te
ſta. mors nō erat inffligēda niſi ꝓpter tranſgreſſionē pre
cepti ꝑ mortale pctm̄: ergo trāſgreſſio p̄cepti ſacerdota/
lis eſt pctm̄ mortale. Ad idē loquit̄ apl's Rom. xiij. Oīs
aīa poteſtatibꝰ ſublimioribus ſubdita ſit: nō eſt em̄ pote
ſtas niſi a deo: q̄ aūt ſunt a deo ordinata ſunt. Itaq; qui
poteſtati reſiſtit: dei ordinatiōi reſiſtit: q̄ aūt reſiſtūt ipſi
ſibi dānationē acquirūt. dānatio aūt nō acquirit̄ niſi per
pctm̄ mortale. Itē ad Heb. xiij. Obedite p̄poſitis veſtris
⁊ ſubiacete eis: ipſi em̄ peruigilāt quaſi rationē redditu
ri pro aīabus veſtris. Et. j. Pe. ij. Serui ſubditi eſtote in
omni timore dn̄is: nō tm̄ bonis ⁊ modeſtis: ſed etiā diſ/
cholis. qd̄ tm̄ intelligendū eſt in his q̄ iuſte p̄cipiūt: vt. j.

Coroll. dicet̄. Simile habet̄ in multis locis ſcripture. ¶ Ex q̄bꝰ
ſatis euidēter patet ꝙ trāſgreſſio precepti humani obli/
gat ad culpā mortalē. Hec eſt etiā ſentētia glo. ſupꝰ illo. j.
Pe. ij. Hec eſt grā ſi ꝓpter cōſciētiā ⁊c. Itē eſt ſn̄ia beati
Tho. j. ij. q. xcvj. arti. iiij. vbi dicit. Leges poſitiue huma/
ne iuſte habēt vim obligādi in foro ↄſciētie a lege eterna
a qua deriuant̄: ſm illud Prouer. viij. Per me reges re/
gnāt: ⁊ legū cōditores iuſta decernunt. Etiā bti Bon. in
ij. circa lr̄am di. xxxv. vbi dicit/ꝙ qui nō obedit p̄lato pec
cat/ſicut q̄ nō obedit deo: h̄ em̄ depēdet ex mādato dei:
q: deꝰ mādat vt obediat̄ hoī. Ad idē diſt. xix. per totū. vbi
d̄r. Sic oēs ſanctiones apl'ice ſedis accipiēde ſunt: tanꝙ̄
ipſiꝰ diuina voce petri firmate. ea. diſt. ſic oēs. ¶ De h̄ la I
te tractat dn̄s Anto. pte. ij. titu. xvij. ⁊. xviij. oſtēdēs ꝙ nō
tm̄ pōtificū leges: ſꝫ etiā leges humane ſeculares impo/
nūt neceſſitatē homini ad obſeruādū in foro ↄſciētie: ita
ꝙ nō obſeruās peccat/ſi ſint iuſte. alleg. ad h̄ Augu. ad
Boniſa. comitē dicentē. Qui legibꝰ imperatoꝝ que pro
dei volūtate ferunt̄: obtēperare nō vult: acquirit grāde
ſuppliciū. Ponit etiā Anto. caſus ſeu p̄cepta. xviij. in qui
bus trāſgrediētes mādata eccl'ie poſitiua peccāt mortali
ter: quoꝝ aliquos poſt eū recitat Ange. in ſum. ver. prece
ptū. §. xviij. Idē tenet Felinus de cōſti. c. nā cōcupiſcen/
tiā. qd̄ ꝓbat per. c. illud. de maio. ⁊ obe. ⁊. c. quiſq̄s. xiiij.
q. j. Notat Bar. in. l. ſi q̄s pro eo. in quinto mēbro. ff. de ſi
deiuſ. ⁊ dn̄s Cardi. poſt Matth. in clemē. ⁊ in vlti. colū.
de vita ⁊ hone. cleri. ⁊ in clemē. dudū. finali. de ſepultu. ⁊
Dn̄icus poſt Archi. ⁊ Iob. an. in. c. deteſtā. de cōceſ. p̄bē.
in. vj. etiā ſi ſit lex principalis ſecularis: vt notat glo. in. c.
quis autē. diſt. x. etiam ſi ſit ſtatutū municipale: vt ſentit
glo. iij. in. c. ij. de cōſti. in. vj. quam ibi Do. in antepenulti.
colū. Et idē in legibus ciuilibus: vt ſupra alibi probauit.
Amplia. etiā ſi in lege preceptiua ſit alia pena impoſita
ſm Dominicū in. c. perpetue. in notabilibꝰ/per illū tex.
de elec. in. vj. Hec intellige qn̄ lex eſt precepti: dicto. c. q̄ſ/
quis. §. qd̄ precipit̄. ſi autē cōſilij regulariter nō obligat
niſi in certis caſibꝰ. Hec ille. Ex iſto patet ꝙ̄ irrationabi/
lis ⁊ periculoſa eſt opinio Cardi. ⁊ quorundā alioꝝ iuri/
ſtarū: quā recitat Panor. de obſer. ieiu. in expoſitione ti/
tu. ꝙ trāſgreſſio canonis obligat ad mortale qn̄ ſit ex cō
tēptu ſeu inobediētia: ſed ſi q̄s trāſgredit̄ ex cōcupiſcen/
tia/ira vel negligētia: tunc ſolū obligat̄ ad veniale: ſi ita
intelligit̄ vt v̄ba ſonāt ⁊c. Ideo Panor. cū ceteris rece/
dit ab illa opi. nā ſi hec opinio ꝓcederet: nulla eſſet diffe
rētia inter p̄cepta eccl'ie/⁊ eiꝰ cōſilia in obligādo: nā etiā
cōſilia obligāt ad nō cōtemnēdū: vt dicit ſanctꝰ Bon. in
ſcd̄o ſcripto. di. vlti. ꝓpe finē. ⁊ Scotꝰ in q̄rto: ꝙ in nullo
qd̄ dicūt p̄lati autoritas eoꝝ eſt ſpernēda. Quāuis enim
nō tenemur p̄latis in omnibꝰ obedire: puta nō in ↄſilijs
tamen tenemur nullū eoꝝ mādatū ſpernere. Sempꝰ em̄
cōtemptus eſt in culpa. Clarius loquit̄ de hoc Scotꝰ in
quarto. diſt. iij. q. iiij. Et licꝫ ibi loquat̄ de cōſilio et prece
pto diuinis: idem tm̄ eſt de humanis: dū iuſta fuerint ⁊ ſa
na: nec obſtat qd̄ dicit Gerſ. in de vita aīe/lec. iiij. circa
princi. cōſide. j. Nulla trāſgreſſio legis naturalis aut hu/
mane vt naturalis vel humana/eſt de facto mortale pec
catū: q: loquit̄ de lege pure humana: vt ſcꝫ nihil partici/
pat de lege diuina: ꝓpter quod addit/vt humana. Nunc
autē leges poſitiue eccl'ie ⁊ poteſtatū ſuperioꝝ quatenꝰ
iuſte ſunt: participāt aliq̄d cū lege diuina: q̄ precipit obe
diendū fore eccl'ie ⁊ p̄latis: vt ex allegatis patet: ⁊ ideo
qui legē humanā iuſtā ſine cā rōnabili excuſante trāſgre
dit̄: etiā trāſgredit̄ legē diuinā p̄cipientē obedire legiſla
tori. ¶ Dicit̄ in p̄ncipio notabilis notāter/iuſta ſiue le/ K
gis iuſte: qm̄ lex iniuſta nō ligat in foro cōſcientie: q: (vt
dicit Aug. in de libe. arbi.) lex eſſe nō videt̄ que iuſta nō
fuerit. ¶ Dicitur autē lex iuſta ſm beatū Tho. in. j. ij. q.
xcvj. arti. iiij. ex fine/ex autore/⁊ ex forma. Ex fine/qn̄ or/
dinat̄ ad bonū cōmune. Ex autore/qn̄ non excedit pote
ſtatē ferētis. Ex forma/qn̄ ſm ꝓportionē imponunt̄ ſub
ditis onera in ordine ad bonū cōmune. Cū em̄ vnus ho/
mo ſit pars multitudinis: quilibet homo hoc ipſuꝫ quod

eſt/⁊ qđ habet eſt multitudinis:ſicut ⁊ quelibet pars id
qđ eſt/eſt totius:vnde ⁊ natura aliqđ detrimentū infert
parti vt ſaluet totū. Et ſm hoc leges hmōi onera inferē⸗
tes ꝓportionabiliter vnum nō plus alio grauātes iuſte
ſunt. Per oppoſitū iniuſte ſunt/ſi excedūt limites facul⸗
tatis ſtatuētis:aut q: nō faciūt ad vtilitatē boni cōis:ſed
magis ad cupiditatē ꝓpriā ſtatuētis aut gloriā eius. Vel
etiā ſi onera ineq̄liter imponunt multitudini: licꝫ ordi⸗
net ad bonū cōmune. Et in foro ꝯſciētie nō ligat niſi for
te ad vitādū ſcādalū vel turbationē:ꝓpter qđ etiā q̇s de
bet iuri ſuo cedere: ſm illud Matth.v. Quicūq; te an⸗
gariauerit mille paſſus:vade cū illo ⁊ alia duo. Et q̇ vult
tecū in iudicio cōtendere:⁊ tunicā tuā tollere:dimitte ei
⁊ palliū. Sunt etiā leges iniuſte cū fuerint cōtrarie man
datis diuinis:ſicut leges tyrānoꝝ īducētes ad idolatriā
aut alia peccata:⁊ tales leges nō ſolū nō obligāt:ſed oī⸗
no nō ſunt ſeruāde:q: oportet plꝰ obedire deo q̄ hoībꝰ.
Act.iiij. Hec Tho. ¶ Dicitur etiā in notabili/legi ſubie⸗
ctos:qm̄ qui nō ſubijcit poteſtati legiſlatoris: nō ſubijci
tur legi eiꝰ. Vn̄ lex dioceſani ꝑuata/aut municipalis nō
ligat hoīes alteriꝰ dioceſis vel ciuitatis:nō em̄ eſt iudex
exteroꝝ. Et ſicut ſentētia a non ſuo iudice lata nulla eſt:
ita nec lex a nō ſuo ſuꝑiore ſtatuta obligat. Sic etiaꝫ lex
moyſaica nō obligabat gentes moyſi nō ſubiectas. Sic
etiā lex ſuꝑioris tollit obligationē legis inferioris ſecuꝫ
ſe nō cōpatiētis in ea parte in qua non ſtat cū lege ſuꝑio
ris. De hoc clare loquit̄ Aug. Si aliq̇d ꝑcipit ꝓcōſul:ali
ud imꝑator:contēpto ꝓcōſule/obediendū eſt imꝑatori.
In h̄ em̄ caſu lex inferioris iniuſta eſt:eo ꝙ excedit auto
ritatē ſtatuētis:nō em̄ hꝫ inferior autoritatē ſtatuēdi con
Z tra ſuꝑiorē. ¶ Dicit̄ etiā/obligāt ſm mentē precipiētis:
q: vt dicit beatꝰ Tho. vbi.s̄.arti.vj.oīs lex ordinat̄ ad cō
munē hoīm ſalutē:⁊ intantū obtinet vim ⁊ rōnē legis:ſi
vo ab illo deficit:vtutē obligādi nō habet. Cōtingit aūt
multotiēs ꝙ aliq̇d obſeruari cōmuni ſaluti eſt vtile vt in
pluribus:qđ tn̄ in aliquibꝰ caſibꝰ eſt maxime nociuū: q:
igitur legiſlator nō poteſt oēs ſingulares caſus intueri:
ꝓponit legē ſm ea que vt in pluribꝰ accidunt:ferēs intē
tionē ſuā ad cōmunē vtilitatē:vn̄ ſi emergit caſus in quo
obſeruatio talis ſit dānoſa cōmuni ſaluti:nō eſt obſeruā
da:vn̄ magis ſequēda eſt intētio legiſlatoris q̄ verba:nā
ſm beatū Hila.iiij.de trinitate intelligētia dictoꝝ ex cau
ſis eſt aſſumēda dicēdi:quia non ſermoni res: ſed rei ſer
mo debet eſſe ſubiectus. Et qn̄ manifeſtū eſt ex euidētia
periculi ſiue nocumēti legiſlatorē aliud intēdiſſe:ſequē⸗
da eſt intentio/nō verba:ſi vo dubiū fuerit: debet quis
vel ſm vba legis agere vel ſuperiorē cōſulere. Siliter ſi
obſeruatio verboꝝ legis habet ſubiectū periculū nō pa
tiēs tantā morā/vt ad ſuꝑiorē recurri poſſit:ipſa neceſſi⸗
tas habet diſpenſationē annexā:q: neceſſitas nō ſubdit̄
legi. Si vo nō ſit periculū ſubitum in obſeruatiōe legis
ſm vba:nō pertinet ad quēlibet vt interpretet̄ q̇d ſit vti
le vel inutile:ſed hoc ꝑtinet ad ſuꝑiores:q̇ habēt autori⸗
tatē in talibꝰ diſpēſandi. Hec oīa ſentētialiter beatꝰ Tho.
¶ Dicit̄ etiaꝫ/ſine cā rōnabili:qm̄ ſi fuerit cā rōnabilis
in certo caſu nō obſeruādi:nō obligat lex in tali caſu. Eſt
autē cauſa rationabilis talis cauſa qua exiſtēte etiam le⸗
giſlator iuſtus nō vellet legē ſeruari:puta qn̄ ratio legis
Nota. ceſſat. Et licꝫ ratio legis nō ſemper exprimat̄: tn̄ nos eaꝫ
cōiecturare debemus:⁊ ad limites illius legeꝫ ampliare
vel reſtringere. Lex enim eſſe debet honeſta/poſſibilis
ſm naturā.i.naturalē rationē glo.in c.erit autē. diſt.iiij.
⁊ diſt.j.c. Cōſuetudo dꝫ legē ratio cōmendat. Vn̄ nō mi⸗
nus attēdenda eſt ratio legis/q̄ ipſa lex: vn̄ vbicūq; lo⸗
cū hꝫ ratio legis:etiā locū hꝫ ipſa lex:vn̄ ceſſante rōne le
gis:ceſſat ⁊ obligatio legis. qđ intelligēdū eſt de rōne fi
nali:vt dicit Angelus in vbo lex.§.iiij. ¶ Dicit̄ etiā pre⸗
uia deliberatiōe:ꝓpter ea q̄ ſiūt ex ſurreptiōe aut igno⸗
rātia inuincibili. Hec em̄ excuſant etiā trāſgreſſorē legis
diuine:qđ intelligēdū eſt de deliberatiōe q̄ preceſſit; vel
preceder debuit ꝓpter ignorātiā craſſam ⁊ ſupinā que
nō excuſat a mortali. Et oīa q̄ in hoc notabili dicta ſunt:
intelligi debēt de lege ꝑceptiua. Hāc materiā etiam vide
in panor.de ꝯſti.c.j.⁊.c.nā ꝯcupiſcētiā. Itē de treu.⁊ pa.
c.j.vide reꝑtoriū eiuſdē ver.lex. ¶ Verū pro iſto vltimo M
ſeu ſexto notādū eſt/ꝙ nō oīa ſtatuta ac ꝯſtitutiōes ſcri⸗
pte habēt vim ꝑcepti:⁊ ꝑ hoc nō oēs ligāt trāſgreſſores
ad mortale. Sicut nec oēs ciuiles ꝯſtitutiones obligant
trāſgreſſores ad penā capitalē. Sed vn̄ colligit̄ an cōſti⸗
tutio habeat vim legis ꝑceptiue:vel non:ponūt doc.va
rias doctrinas in diuerſis paſſibꝰ iuris ex quibꝰ hec ſum⸗
marie cōportant̄. ¶ Qm̄ aut cōſtat de mēte ſtatuentis:
aut nō. Si cōſtat de mēte ꝙ vult ꝑcipere:hꝫ vim ꝑcepti:
⁊ trāſgreſſor peccat mortaliter:nō curādo de verbis: q:
verba ſeruire debēt intētioni. Panor.vbi.s̄. Si intentio
ſtatuētis nō eſt certa:cōſiderāda eſt materia ſtatuti:hoc
eſt illud qđ ſtatuto ordinat̄ agendum vel vitandū:an ſit
materia ꝑceptiua:hoc eſt digna precepto: puta materia
multū neceſſaria ad ſalutē/aut cōmune bonū: aut mul⸗
tū impeditiua ſalutis/aut boni cōis:⁊ tūc ſtatutū hꝫ vim
precepti. Si vo eſt materia leuis:vtilis quidē ſꝫ nō mul⸗
tū ꝓmotiua nec impeditiua ſalutis vel cōis boni:nō hꝫ
ſtatutū vim ꝑcepti. Nō eſt em̄ preſumēdū/ꝙ ſtatuens ex
facili cā velit obligare ad mortale: ⁊ ꝑ h̄ illaqueare eos
quoꝝ debet diligere ſalutē. Si vo nec intētio ſtatuentis
certa eſt:nec materia pōt ſufficiēter diſcerni:an precepto
digna ſit:recurrēdū eſt ad vba ſtatuti. Et tūc aut verba
importāt manifeſte ꝑceptionē vel ꝓhibitionē:aut cōmi⸗
nationē alicuiꝰ ꝯſequētis ad mortale:vel includētis mor
tale:vt ſunt hec vba:ꝑcipimus/mādamus/iubemus/ꝓ
hibemus/interdicimus ⁊ his ſilia. Itē:ſi vbis etiā cōibꝰ
addit̄ In virtute ſancte obediētie:aut ſub anathemate:
ſub maledictiōe eterne indignatiōis dei.ſub diſtricto dei
iudicio:⁊ ſimilia.⁊ tūc ſtatutū/aut ordinatio habet vim
precepti:cuiꝰ trāſgreſſio eſt mortalis. Aut in tenore legis
ponūtur verba cōia:q̄lia ſunt: ſtatuimus / decernimus/
ordinamus/innouamus/volumus/monemus/exhorta
mur:⁊ tūc lex nō hꝫ vim ꝑcepti:niſi addat̄ cōminatio ali
cuiꝰ pene mortali pctō debite:vt ſtatim.s̄.dictū eſt. Et no
tat Angelus circa h̄ verbū debet:ꝙ ex ſuo ꝓprio ſigniſi
cato importat neceſſitatē precepti: licꝫ qn̄q; rōne mate⸗
rie importet cōgruitateꝫ Et ſm Panor. improprietates
terminoꝝ ſunt vitāde in.c.j.de dolo ⁊ cōtu. Et ideo ſolū
habet locū improprietas huiꝰ verbi debet:ꝙ ſit ꝯſilij ma
teria cōſultiua:rōne materie q̄ eſt cōſultiua. Ad huiꝰ ma⸗
terie declarationē plurimū valet cle. Exiui.de verbo.ſig.
ad quā etiā remittit doc. ¶ Quantū ad articulū ſcđm/ Arti.2.
eſt ꝯcluſio vnica ⁊ reſpōſalis. Ieiuniū ab eccl'ia ꝑceptuꝫ Cōcl'o.
obligat ad culpā mortalē oēs fideles ipm ſine excuſatio N
ne legitima nō ſeruantes Hec ꝯcluſio ꝓbat̄:q: oīs fide
lis trāſgrediēs ꝑceptū eccleſie peccat mortaliter: ſꝫ fide
lis nō obſeruās ieiuniū ab eccleſia preceptū ſine excuſa⸗
tione legitima eſt hmōi:ergo. Cōſequētia nota. Maior
patet ex notabili ſexto. Minor declarata eſt in notabili
ſcđo Hec cōcluſio eſt de intētione Alex.de ales. par.iiij.
q.cū ſancti Tho.in quarto ſcripto.diſ.xv.q.j. de ieiunio.
⁊.ij.ij.q.cxlvij.arti.iij. Durā.eadē diſt q.v. Pe de pal.di⸗
ſtin.xv.q.iiij.arti.j.in arti.iij.cōcluſione iij dicit ꝙ certuꝫ
eſt ex eccleſie ſtatuto ⁊ generali cōſuetudine:ꝙ ieiuniuꝫ
quadrageſimale cadit ſub ꝑcepto. Rich.de me.vil. eadē
diſ q̄rti.arti.iij.q.iii.⁊ iiij.⁊ cōiter oēs theologi in hac cō
cluſione cōcordāt. Siliter ⁊ Panor.de obſeruatione ie⸗
iunioꝝ.ca.j.⁊.ij.⁊ cōmuniter oēs ſummiſte. ¶ Dicit̄ aūt
in cōcluſione ieiuniū preceptū:q: ſoluēs ieiuniū qđ tm̄
eſt de cōſilio nō peccat mortaliter niſi fieret ex cōtēptu.
¶ Dicit̄ oēs fideles:q: nō obligat infideles:q̄ non ſunt
eccl'ie mēbra. Obligat aūt oīa mēbra tā viua q̄ mortua.
¶ Dicit̄ ſine excuſatiōe legitima:q: q̄ ex legitima occaſi
one ieiuniū ſoluit:nō eſt trāſgreſſor ꝑcepti:vt dictū eſt in
notabili ſcđo:ideo talis nō peccat. ¶ Quantū ad tertiū Arti.3.

Dub. 1. articulum dubitatur pꝛimo:quibus ſeu quot modis ſol/
H uatur ieiuniũ eccleſie. Rñdeᷓ poſt Rich. de me. vil. diſt.
xv. q̃rti arti. iij. q. vj. ꝙ tribꝰ modis ſoluiᷓ ſeu frangiᷓ ieiu/
niũ ecc̃le. ſcꝫ pluribꝰ vicibꝰ comedẽdo: cibo nõ conceſſo
vtẽdo: tpe pꝛematuro mãducãdo. Et hos etiã hꝫ Pe. de
pal. vbi. ſ. arti. iiij. ⁊ ẜm h̃ tres foꝛmat cõcluſiones nota/
Opi. 1. biles. ¶ Circa pꝛimũ dicũt q̃dã: ꝙ licet pluries in die ie/
iunij comedere ſine fractione ieiunij: dũmodo fiat ex ra
tionabili cã: ⁊ ẜm cõſuetudinẽ illoꝝ cũ quibꝰ viuitur. Et
hãc opinionẽ recitat Panoꝛ. ſup rubꝛica de obſeruatiõe
ieiunij. Et addit rationẽ ẜm illos: q꞉ cũ nullo iure cauea
tur ꝙ ſolũ ſemel in die ſit comedẽdũ: ſeruãda eſt cõſuetu
do: vt in. c. vtinã. lxxvj. diſt. vbi dicit Hiero. ad Lucinum.
Unaqueqꝫ ꝓuincia abũdet in ſuo ſenſu: ⁊ p̃cepta maioꝝ
leges apl̃icas arbitrenᷓ. Et ad hanc opi. videᷓ declinare
Opi. 2. Panoꝛ. ſꝫ tñ cũ certo moderamine. ¶ Alia eſt opi. Goſ/
fredi. quã ſequiᷓ beatus Tho. Rich. Pe. de pal. ⁊ cõiter
theologi: ꝙ q̃ in die ieiunij plus q̃ ſemel comedit aliq̃d
per modũ cibi frãgit ieiuniũ. Un̄ ieiuniũ diffinit Goffre
dus ⁊ Hoſti. de obſerua. ieiu. Jeiuniũ eſt ſubtractio pꝛã/
dij: ⁊ poſt cenã cuiuſlibet cibi ſubtractio vſqꝫ in diẽ ſequẽ
tẽ. Addit Hoſti. h̃ eſt ſemel in die tãtũ hoꝛa ꝯgrua cõede
re. ¶ Diciᷓ aũt ꝑ modũ cibi: q̃m qui aliq̃d ſumit ꝑ modũ
medicine: nõ ſoluit ieiuniũ. Un̄ ſanctꝰ Tho. in q̃rto. diſt.
xv. ⁊ Pe. de pal. vbi. ſ. ꝯcluſione. iij. arti. iiij. q. iiij. dicit ꝙ
licet electuaria ſumere per modũ medicine abſqꝫ fractio
ne ieiunij: licꝫ etiã aliquo modo nutriãt: quia eñ eoꝛum
vſus pꝛincipalis ac cõmunis nõ eſt ad nutriendũ: ſed ad
medendũ: nõ eſt ꝓhibita eoꝝ ſumptio in diebꝰ ieiunioꝝ:
niſi ſumerenᷓ in fraudẽ ieiunij: aut ſi ſumerenᷓ ſicut alij
cibi ad famẽ extinguendã: licꝫ ſi in ſumẽdo etiã eſſet ni/
mia delectationis libido: poſſet perdere meritũ ⁊ pecca/
re moꝛtaliter: q̃uis ſic ſumẽdo nõ ſolueret ieiuniuꝫ. Jſta
opi. plane tenet: vt videᷓ ꝙ per cuiuſcũqꝫ cibi etiã modi/
ci buccelli panis aut fructꝰ ſumptionẽ extra cenã ſoluaᷓ
ieiuniũ. Et ſic ſoluens peccet moꝛtaliter: niſi in caſu quo
licet ſoluere ieiuniũ iuxta dicta in pꝛimo articulo notabi
Opi. 3. li quarto. ¶ Tertia eſt opi. media que videᷓ ꝓbabilioꝛ:
que tenet cũ ſc̃da: ꝙ comedẽs aliq̃d extra vnicã comeſtio
nẽ cene de his rebus q̃ cõiter in cibũ ſumunᷓ: vt panem
fructꝰ/ herbas/ ⁊ hmõi: niſi id ſumaᷓ ꝓ medicina: ſoluit
ieiuniũ. Et ſi illud agat ſine excuſatione legitima: tranſ/
greſſoꝛ eſt p̃cepti: ⁊ peccat moꝛtal̃r. Et tenet cũ opinione
pꝛima: ꝙ licet aliq̃d ſumere eoꝝ q̃ in cibos ad nutriendũ
ſumi ſolẽt ante vel poſt cenã: dũmodo illud nõ ꝓpter fa
mis repulſionẽ aut delectationẽ ſeu voluptatẽ: ſꝫ ꝓpter
ſanitatẽ coꝛpis ſumaᷓ: licet eñ medicinã omni tpe acci/
pere. Eſt aũt medicina triplex: curatiua/ ꝯſeruatiua/ ⁊ p̃/
ſeruatiua. Un̄ accipiẽs aliq̃d ad curãdã infirmitatẽ inex
iſtentẽ: nõ ſoluit ieiuniũ. Sic q̃ hꝫ cõplexionẽ debilẽ: ⁊ fa
cile patiᷓ diminutionẽ viriũ: ſeu capitis vertiginẽ aut ſil̃e
ſumẽs aliq̃d cõfoꝛtatiuũ/ nõ frãgit ieiuniũ. Sil̃r q̃ in/
diget potu: ⁊ ne potꝰ ledat: p̃guſtat aliq̃d panis aut fru/
ctus: q̃uis illa nutriãt: nõ ſoluit ieiuniũ: dũ illa cõeſtio
magis oꝛdinaᷓ ad medicinã/ q̃ ad cibũ per intentionẽ ſu
mẽtis: q̃ intẽtio colligiᷓ ex quãtitate ſumpti ⁊ mõ ſumen
di. ¶ Hãc opinionẽ amplectiᷓ Angelꝰ ⁊ Baptiſta ĩ ſum
mis: ac Pe. de pal. vt recitat Angelus. Et hãc puto fuiſſe
opi. Panoꝛ. in expoſitiõe rubꝛice de obſer. ieiu. vbi dicit
cõtra rationẽ pꝛime opi. q̃ dicit nullo iure caueri vt ſemel
tantũ comedaᷓ in die ieiunij. Ego inq̃t dicerẽ ſatis h̃ ca/
ueri: ſi bene põderet mens. c. q̃drageſima. de cõſe. diſt. v.
Nã ibi dꝛ. Quadrageſima ſumma obſeruatiõe eſt obſer/
uãda: vt ieiuniũ in ea p̃ter dies dñicos: qui de abſtinẽtia
ſubtracti ſunt: qđ nõ põt intelligi niſi vt tũc pluries poſ
ſet comedi: ergo in alijs diebꝰ vt exceptio ſit bona: ſoluꝫ
ſemel eſt comedẽdum: q꞉ hec ſola differẽtia eſt inter ieiu
niũ ⁊ nõ ieiuniũ vt Tho. arguit in. iiij. q꞉ in die ieiunij ſe/
P mel tantũ in die: nõ ieiunij pluries comeditur. Et ſubdit
Panoꝛ. Putarẽ tñ ꝙ aliq̃d ſumere ꝓ collatione de ſero:
magis ad ſuſtẽtationẽ nature: q̃ ad delitias nõ eſſe pec/
catũ: nec frangere ieiuniũ: dũmodo hoc fiat tẽperate ẜm
cõſuetudinẽ loci. Nã ex quo non habemus in h̃ ius ſpeci
uocũ/ ideſt ſpeciuoce ⁊ exp̃ſſe loquẽs: licꝫ vt dictũ eſt: ha
beᷓ ius implicite innuẽs: recurrẽdũ eſt ad cõſuetudinem
loci. Et adducit ꝙ ciſtercienſes ſtatuerint ꝙ hi qui mini/
ſtrãt ceteris tpe ieiunij aliq̃d ſumant: vt meliꝰ poſſint dif
ferre pꝛandiũ. Et ẜm Jnno. nõ dicunᷓ frãgere ieiunium.
Sic de miniſtrãtibꝰ dñis: q̃ pꝛeguſtãt cibũ ex ſuſpitiõe ve
neni. Jdẽ de lectoꝛibꝰ ad mẽſam: ⁊ q̃ pꝛandiũ coguntᷓ in/
terrũpere ex aliqua cã vel honeſtate. ¶ Uerũ de conſue
tudine dicit Hoſti. de obſer. ieiu. c. ij. ꝙ in ieiunijs ſolẽni/
bus ⁊ ĩdictis per eccleſiaꝫ nil põt facere cõſuetudo. Alij
tñ vt videᷓ ſentire Jnno. de obſer. ieiu. ca. j. videnᷓ velle
ꝙ cõſuetudo valet in relaxatione ieiunij/ ⁊ obſeruantie
indicte ab eccleſia. Sed hec cõtraria ſic ꝯcoꝛdat Panoꝛ.
in. c. explicari. eodẽ titu. Quia aut cõſuetudo hꝫ in ſe cau
ſam rõnabilẽ ⁊ honeſtã: ⁊ ſic valet. Secus aũt vbi nõ eſt
fulcita rõne: vtputa inducta eſt: vt hoĩes intẽderẽt vẽtri
⁊ feſtis ac gaudijs ſecularibꝰ. Et in h̃ caſu intelligendũ
eſt dictũ Hoſti. nã cõſuetudo nõ valet cõtra ius: maxime
in cõcernentibus ſalutẽ aĩe: niſi ſit rationabilis. Ex quo
patet ꝙ cõſuetudo inducta ꝑ carnales hoĩes in noctur/
nis collationibꝰ in diebus ieiunioꝝ: pꝛaua eſt ⁊ mala. Jn
quibꝰ nõ ſunt cõtenti ꝯfectionibꝰ medicinalibꝰ: neqꝫ buc
cella panis/ toꝛtella/ aut arboꝝ fructibꝰ modicis: ne po/
tus ledat: ſed voꝛacitatẽ ſuã vſqꝫ ad cocta piſces aut legu
mina ſeu offas ꝓtendũt: quos a ſolutiõe ieiunij nulla ra
tio excuſat: cũ nõ ꝓ infirmitate cauẽda: ſꝫ ꝓ ſola crapula
⁊ fame pellẽda hec agãt. Q̃m ſi hec ꝓ infirmitate fierẽt:
nõ ſic ad collationes ſane conuenirẽt. Hoc eñ ſigno: vt
Aug. dicit. nõ ſolũ deꝰ: ſed etiã hoĩes intelligere poſſunt
illos nõ ꝓ infirmitate nõ poſſe: ſed ꝓ gula ieiunare non
velle. Jtẽ dicit Jnno. de obſer. ieiu. c. j. Medicinã pꝛo re
mouẽda infirmitate vel fugiẽda accipe licet ſine pctõ in
die ieiunij: ſed ꝓ cõſeruãda ſanitate tñ: vbi nõ eſt ſignũ
infirmitatis: nõ credo. Si ergo ẜm eũ nõ licet ꝓ hac cau
ſa ſumere medicinã: quãto minus licet ſumere cibũ nutri
tiuũ. Neqꝫ aliquẽ lego q̃ admittat binã comeſtionẽ in die
ieiunij ſine cauſa rõnabili: idcirco ſumẽtes cibũ poſt vnã
comeſtionẽ/ nõ habẽtes cauſam rõnabilẽ: ex p̃dictis nõ
poſſunt ſe tueri ſola cõſuetudine ꝑ carnales hoĩes intro
ducta. Neqꝫ hic abuſus apud viros honeſtos deũ timen
tes inueniᷓ: ſꝫ ſolũ apud carnales ⁊ delicatos ꝓ deo ſuũ
ventrẽ colẽtes: qui ꝯ eccleſie diſciplinã: ⁊ ea q̃ pꝛo ſalute
animarũ ꝯſtituta ſunt: nõ ꝯſuetudinẽ: ſed coꝛruptelã in/
ducere poſſunt. Et q꞉ pleriqꝫ iuriſtarũ carni fauentiuꝫ ꝓ
ſoluẽtibꝰ ieiuniũ in ĩmoderatis ieiunijs pꝛo ſe allegant il
lud ſupꝛa tactuꝫ. Nullo ſcꝫ iure caueri: ꝙ tñ ſemel in die
ieiunij comedaᷓ. Jdeo addo ꝙ nõ oĩa ſeruãda ⁊ omitten
da in iure ſcripto cõtinenᷓ. Cũ ⁊ decretũ circa annos dñi
M. cl. aut ẜm alios. M. cliiij. Decretales v̓o circa an/
nos dñi. M. ccxxvj. cõpilate ſunt. Multaqꝫ obſeruãda
ſucceſſiõe ⁊ ꝯſuetudine nobis tradita ſunt. De quibꝰ bea
tus Aug. in lib. ex dictis Baſilij: ⁊ habeᷓ diſ. xj. Eccleſia/
ſticarũ. ſic ait. Eccleſiaſticarũ inſtitutionũ quaſdã in ſcri
ptis: quaſdã v̓o apl̃ica traditione ꝑ ſucceſſoꝛes in mini/
ſterio cõfirmatas accepimꝰ. Quaſdam v̓o conſuetudine
roboꝛatas appꝛobauit vſus: quibꝰ par ritꝰ: ⁊ idẽ vtriſqꝫ
pietatis debeᷓ affectꝰ ⁊c. vt ⁊ ſupꝛa tactũ fuit. Et exẽplifi
cat in multis q̃ in ecc̃le vſum venere ⁊ in canone ſcripta
nõ ſunt. Ad idẽ loquiᷓ Jnno. iij. in. c. cum marthe. de cele
bꝛatione miſſarũ. Jeiuniũ autẽ eſſe abſtinentiã plurium
comeſtionũ expꝛeſſe docuerũt beatꝰ Augu. ⁊ Ambꝛo. ⁊
vetuſtiſſimus eccleſie ritus ab ipſis apl̃is ad nos deriua
tus: qui nõ minoꝛis eſt autoꝛitatis q̃ canonũ ac conſtitu
tionũ pꝛecepta in coꝛpoꝛe iuris ſcripta. Un̄ ſufficiẽter il/
la carnaliũ allegatio videᷓ euacuata. ¶ Sed q̃d de po/
tu vini vel ceruiſie. Tenet Jnno. vbi. ſ. ſiue ante cenam
ſiue poſt ſumatur: non ſoluitur ieiuniũ: licꝫ aliquantulũ
nutriat:

nutriat: qm̄ principalis vſus potandi/non eſt ad nutrien-
dum: ſed ad deferendum cibum: vt cōueniētior fiat nutri-
tio: ſicut de cōfectiōibus dicit᷑. verū ſi potus ſumeretur ad
repellēdū famem: ſic ſumeretur in fraudem ſtatuti eccleſie
et ſic bibens frangeret ieiuniū. ¶ Magis tamen cauendum
eſt de potu mane ante comeſtionē/ q̄ poſt: q: pot⁹ ſumpt⁹
poſt cibum ⁊ ſitim extinguit: ⁊ digeſtionem iuuat: ſed an-
te ſumpt⁹ plurimū nocet. Unde breuiter vt vult bea. Tho.
in.iiij.diſt.xv.q.vi.de ieiunio: ſi aliqua ſumant᷑ q̄ ad mādu
candum de ſe ordinata nō ſunt: ſed ad aliū vſum: qui vſus
cōiter manducatio nō vocat᷑: talis cibi vt electuarij vel po-
tus ſumptio p̄ter manducationē vnā ante vel poſt non fa-
cit binā manducationem. Et ideo talis ſumptio non ſoluit
ieiuniū: licet ex libidine ſumēs vel immoderate pōt pecca-
re: etiā mortaliter vt dictū eſt. ſ. in p̄ma opi. Cōcordāt p̄di-
Q ctis Rich. Anto. ⁊ ceteri. ¶ De ſcđo quo frāgit᷑ ieiuniū. ſ.
q̄litate ciborū tēpore ieiunij māducandorū/tria breuiter di
cunt᷑. Primū in quo conſentiunt oēs doc. eſt ꝙ eſus carniū
frangit ieiuniū. de hoc. c. conſilium. de obſerua. ieiu. Uñ ie
iunare nō dicunt᷑ q̄ tantū ſemel in die carnib⁹ reficiuntur:
q̄uis tales nōnihil mereant᷑ q̄ carnib⁹ vtentes ꝓpter deū
⁊. ex charitate a pluribus comedendi vicib⁹ abſtinent vna
tantū refectiōe cōtenti. Uñ Inno. c. ex pte. eo. ti᷑. Credim⁹
ꝙ ſi carnibus vtatur q̄s in ieiunio indicto ſoluit ieiunium
Et eodē modo ſi plus q̄ ſemel comedat: piſces vero et vi
num ꝯcedunt᷑. vnde idē ſubdit. Sed ſi lautius capiat: vel ſi
beluas marinas comedat: vel ſi nimis ardēter: nō credim⁹
ꝙ propter hoc ſoluat᷑ ieiuniū: ſed in his ⁊ in alijs exceſſib⁹
eū peccare credimus. ⁊ ſic intelligit᷑. c. ſolent. de cōſe. diſt. j.
et diſt. v. quinq;. In q̄bus dicit᷑ ꝙ nō ieiunat q̄ ante tēpus
veſptinū comedit. Et inter q̄nq; modos gule annumeran
tur nimis delicata cibaria. Scđo frāgit᷑ ieiuniū ꝑ ſumptio
nem omniū que ſemētinā carnis trahunt originē. ait Pal.
vt caſei/lactis/butyri/ouorū: vt in. ca. Deniq;. diſt. iiij. et in
hoc ſatis cōcordant doctores. Sed hodie rigor ille in mul
tis locis relaxatus eſt: in quibus noſtris tēporibus ꝑ diſpē
ſationē ap. ſe. q̄ facile cōcedit᷑ in quadrageſima lacticinijs
generaliter pleriq; vtunt᷑: frigeſcēte vbiq; charitate ⁊ tepe
ſcente diſciplina chriſtiana. Uñ etiam in ceteris cōuicinijs
pleriq; ſimiliter lacticinijs vtunt᷑: nulla ꝯceſſa diſpēſatiōe.
Et ait Pe. de pal᷑. arti. iiij. de britonibus: qđ non parū nr̄o
conducit territorio: et principatui vvirtenbergeñ. Brito-
nes autē qui in quadrageſima vtunt᷑ butyro: vident᷑ excu-
ſari: quia in illis/in quibus eccleſia diſpenſare poteſt: ſi ſcit
et diſſimulat: diſpēſat. Si tamē ita diſſimulat ꝙ nec puniat
excōicando: nec ꝓhibeat verbo. Sequit᷑. Uñ cū eccleſia il-
lud ſciat: nec eos ꝓhibet: nec predicet eos malefacere: etſi
aliud priuilegiū nō habent: excuſant᷑. hec ille. ¶ Tertio dr
ꝙ extra quadrageſimā ſeruanda eſt cōſuetudo quantū ad
eſum lacticiniorū: quia cū non habem⁹ textum expreſſum q̄
in alijs indictis ieiunijs oua ⁊ lacticinia ꝓhibeat: niſi ſolū
in quadrageſima: ꝯſuetudo in alijs extra quadrageſimam
ſeruanda eſt. Et addit angelus in ſumma. Nō dicerē inquit
eum frangere ieiuniū qui etiā comederet oua et lacticinia
extra quadrageſimā: vbi ꝯſuetudo nō eſt quādo non ꝑ gu
loſitatē: ſed ex aliqua rationabili cauſa faceret. Sicut ⁊ in-
firmis indigentib⁹ cōceſſum eſt ad cōſiliū medici comede-
re carnes in quadrageſima vt in. c. cōſiliū. eo. ti. Uideant tñ
medici vt diſcrete conſulant: ne ſi ibi cōſulerēt vbi nulla eſ-
ſet neceſſitas: peccato comedentiū ſe inuoluerēt. ¶ Quar
to: de hora comeſtionis que cena vocat᷑: dicit᷑ ꝙ ī quadra-
geſima hora regularis eſt poſt veſperas dictas: vt in. c. ſo-
lent. allegato. Nō tñ oportet expectare veſperā diei: ſed offi
cij: vt ſcilicet anteq̄ celebret᷑ officiū veſpertinū nō edat᷑: vt
vult Pe. de pal᷑. arti. iiij. ⁊ hec eſt ſentētia Inno. vbi ſupra.
Et ad cap᷑m. ſolent. qđ dicit: ꝙ nō ſunt credendi ieiunare
qui ante manducauerint in quadrageſima q̄ officiū veſp-
tinū celebretur. Dicendū ꝙ loquit᷑ de pfectione ieiunij: nō
de neceſſitate. Qđ verum eſt: niſi quis horā preueniret in
fraudem ieiunij. In alijs ieiunijs nulla hora eſt determina

ta in iure ad comedendū. Sed ſequenda eſt cōſuetudo pa-
trie: quam ſi q̄s preuenit ex cauſa rationabili: puta q: hora
cōſueta occupat⁹ eſt: aut itinerare habet: vel ꝓpter hoſpi-
tes. aut aliq̄d huiuſmodi honeſtū: nō in fraudē ieiunij: nō
peccat. Si vero anticipat ſine cauſa rationabili: nō frāgit
ieiunium ſm Inno. ſed peccat venialiter: niſi id faceret in
fraudē ieiunij: tūc peccaret mortaliter. ¶ Si vero poſt ho
ram comedit: etiā quantūcunq; diſtāter nō peccat: nec fran
git ieiuniū: niſi ageret ex aliq̄ ſuſpitiōe. Sicut q̄dā ſupſtitio
ſe ieiunāt donec appareant ſtelle in celo. ¶ Et q̄a frequen
ter dictū eſt eos frangere ieiuniū qui aliquid agunt in frau
dem ieiunij. Ille agit in fraudem ieiunij qui manducat ea:
vel eo mō quo impedit finem inſtitutiōis ieiunij. ¶ Eſt au
tem ieiuniū inſtitutū ſm ſanctū Tho. in. iiij. ⁊. ij. ij. locis fre
quenter allegatis ꝓpter duo. Unū afflictio corꝑis ad ſatiſ
factionem ꝓ peccatis ꝯmiſſis: et ad reprimendā cōcupiſcē-
tie delectationē quo caueatur a cōmittendis. Qui ergo ſic
ieiunat: vt ſuo ieiunio afflictionē corꝑis ꝑ famē penitus ef-
fugat: aut vt in nullo ꝯcupiſcētiā ſua delectatiōe fraudet: ⁊
hoc ex intentione: agit in fraudem ieiunij. Et q̄ idcirco ma-
ne comedunt: vt famē non ſentiāt: aut tantū ſe ingurgitāt
multitudine aut delicatione ciborū: vt cōcupiſcētie per oīa
ſatiſfaciāt: licet tantum ſemel comedāt: in fraudē ieiunij ci-
bum ſumūt. Et tantū de illo dubio. ¶ Dubitat᷑ ſcđo vtrū Dub. 2. R
ieiunia ab eccleſia indicta poſſint transferri/redimi vel cō-
mutari. Reſpōdet᷑ ꝙ cū in dñica ieiunandū non ſit: ſi vigi
lia ieiunāda venerit in dominicā: autoritate canonis tranſ-
fertur in ſabbatū precedēs: vt in p̄mo ⁊ ſcđo capitulis de
obſerua. ieiu. Poteſt idē fieri autoritate epī: ſi vigilia occur
rit in aliq̄ inſigni feſto ſm Inno. Sicut in francia vbi ſunt
eccleſie ſancti Quintini: ibi ieiuniū vigilie oīm ſctōrū tranſ
fertur in diem p̄cedentē: hoc eſt in tertiū diē ante feſtū oīm
ſctōrū. ¶ Cōmutari vero vel redimi non poſſunt niſi fuerit
neceſſitas: aut rationabilis cauſa ſm Inno. ⁊ pal᷑. cōcluſio
ne. iiij. arti. j. q. iiij. niſi acceſſerit autoritas pape. Secus ta-
men de ieiunijs ad que q̄s obligatur ex voto vel penitētia
qm̄ in his ꝯmutationē facere poteſt cōfeſſor habens abſol-
uere a pctō pro quo impoſitū eſt ieiuniū: aut ſupior habēs Dub. 3.
diſpēſare in votis. ¶ Dubitat᷑ tertio: vtrū vxores ꝓpter ꝓ-
hibitionē virorum excuſent᷑ a ieiunio ab eccleſia precepto.
Reſpondet Inno. vbi ſupra ꝙ nō: ⁊ Pal᷑. ar. ij. cōcluſiōe. j.
vbi ſupra: quia magis obediēdū eſt eccleſie q̄ marito. Ad-
dit tamen Inno. ꝙ ꝓpter ſcandalū viri vitandū/ſacerdos
poſſit diſpenſare. Uoluntaria vero ieiunia debet dimittere
ad preceptū viri. ¶ Dubitatur quarto: vtrum vno die nō
ieiunās: teneat᷑ alio die ieiunare. Tenet hic Angel⁹ in ſum̄. Dub. 4. S
ꝙ nō: eo ꝙ in. c. ij. de obſeruātia ieiuniorū nō iniungit᷑ fran
gentib⁹ ieiunium vt alio die ieiunēt. Et licet hoc ca. loqua
tur de his q̄ aliqua neceſſitate vel cauſa rationabili ſoluūt
ieiuniū: habet tamen etiā locū in temere ſoluentib⁹ ieiuniū
qm̄ ieiunia eccleſie ſunt ad certos dies determinata: ⁊ non
ſub diſiunctiōe ad alios/certa ratione dies illos cōcernēte:
vt ꝓpter feſta ſequētia deuotius celebranda: vt in vigilijs
feſtorū. Et in quadrageſima propter feſta paſchalia: que ra
tio ceſſat alijs dieb⁹. Uñ qui in dieb⁹ ſtatutis nō ieiunat ſi-
ne cauſa: ſoluit p̄ceptū: nec alio die ieiunādo ſatiſfacit p̄ce-
pto: ideo virtute precepti nō tenent᷑ ad ieiuniū alteri⁹ diei.
Uerū: quia q̄ ſine cauſa excuſante trāſgreditur preceptum
⁊ ita peccat mortaliter: ei congrue poteſt iniungere confeſ
ſor ieiunium alterius diei/vnius vel pluriū ſm qualitatem
temeritatis eius in ſoluēdo ieiunium ꝑ modum ſatiſfactio
nis: vt per hec peniteat per q̄ peccauit: tunc obligat᷑ ad ie-
iunandum: nō vigore precepti eccleſie de ieiunio: ſed peni-
tentie iniūcte. Poteſt tamen confeſſor aliā penitētiā iniun
gere ſm qualitatē pſone: quoniā penitētie ſunt arbitrarie.
¶ Dubitat᷑ quinto: vtrū ſoluēs ieiuniū temere: totiēs pec Dub. 5. T
cet mortaliter/quotiēs vltra ſemel comedit in die illa qua
ſoluit ieiuniū. ¶ Hic recitat Duran. duas opiniones con-
trarias. et poſt eum Pal᷑. qui latius hāc materiā pſequitur
ar. v. q. iiij. diſt. xv. Una que eſt Johā. de neapoli in ſuo qđ-

libeto:qui tenet ꝙ ſic. Om̄ preceptū negatiuū obligat ad ſemꝑ et pro ſemꝑ:ſed preceptū de ieiunio eſt negatiuū. ipſo em̄ prohibet ꝙ non plus ꝙ̄ ſemel comedat ꝑ totā diem ieiunij:ergo ad hoc ꝑ totū tēpus illud obligat. Quotienſcunqꝫ igitur comedit vltra ſemel:totiēs tranſgredit preceptum:et ꝑ cōſequēs totiēs peccatur mortaliter. Nec valet ſi diceret ꝙ eēt poſitiuū:eo ꝙ p̄ciperet tm̄ ſemel cōedere: qꝛ ſimplr nō p̄cipit cōedere:qꝛ tūc ſeq̄ret ꝙ q̇ ꝑ totā diē penitus nihil cōederet:nō ieiunaret:qd̄ ꝯſtat eſſe fſm. ¶ Preterea eſto ꝙ p̄ciperet tantū ſemel comedere: eſſet ſimul affirmatiuū ⁊ negatiuū:vt patet exponēdo ly.tantū. Et ita quātum ad id quo eſt poſitiuū:obligaret ꝓ aliquādo: ⁊ quātū ad illud quo eſt negatiuū:ſcilicet ꝙ non vltra ſemel comedat:obligaret ꝓ ſemꝑ. ¶ Preterea ita tertia comeſtio eēt cōtra preceptū:et quarta ⁊ q̄nta ſicut ſcd̄a: ergo ita peccat tertia comeſtione ſicut ſcd̄a:et deinceps quarta:ſicut ſecunda:ſed ſcd̄a peccatur mortaliter:g̊ ⁊ tertia ⁊c̄. ¶ Alia opinio eſt mitior:que tenet ꝙ frāgens ieiuniū/in prima comeſtione qua frangit ieiuniū:peccat mortaliter:⁊ ſi poſt hanc pluries comedit in alijs comeſtionibus:pōt quidē peccare venialiter vel etiā mortaliter:ſed nō ratiōe trāſgreſſiōis p̄cepti de ieiunio. Sicut etiā qui in die/quo nō eſt ieiunium per gulā excedit multiplicando comeſtiones: poteſt peccare venialiter vel mortaliter. Unde ꝯſequēter dicunt ꝙ p̄ceptum de ieiunio negatiuū eſt:tamē nō cadit ex intētione p̄cipientis eccleſie niſi ſuꝑ primū actū poſt primā comeſtionem:et non ſuꝑ ſequētes:ita ꝙ p̄ceptū illud ꝙ poſt vnā comeſtionem non ſiat ſcd̄a comeſtio:non aūt ꝓhibet tertiā vel quartā. Non em̄ vult eccl̄ia pia mater filijs ſuis tantos laqueos immittere. Si em̄ q̇s mane vict⁹ fame aliq̄d comederet(nō tamen ſufficiēs ꝓ cōueniēti ſuſtentatiōe nature ſue:fregit ieiuniū)⁊ ſi poſt māducādo peccaret mortaliter videret eſſe ꝑplexus:quia tenet ſuſtentare naturā:qd̄ ſi facit comedendo:peccat mortaliter. Si nō facit: iterū peccat nature neceſſaria ſubtrahendo. ¶ Uerū niſi nouo cōtēptu mentis pluries comederet (quia tūc ꝓpter nouū cōtēptū totiēs peccaret mortaliter: quotiēs de nouo cōtemneret) nō peccat mortaliter tertia vel quarta vice comedēdo. Et ſm̄ hanc opinionē poteſt reſponderi ad rationes opi.p̄me. Ad primā dicit ꝙ p̄ceptū negatiuū quale eſt de quo loquimur:obligat ꝓ ſemꝑ ad vitandū illud ſuꝑ quod cadit:⁊ ita etiam in ꝓpoſito obligat pro ſemper ad vitandū ſecundā comeſtionē:nō aūt tertiā vel quartā:quia ſuper illas nō cadit eas prohibēdo vt dictū eſt:⁊ per hoc patet ſolutio aliarum rationū. ¶ Ratio etiā adducta ꝓ ſecūda opiniōe parum concludit:qꝛ licet preceptū ſit negatiuū:tm̄ nō ſimpliciter prohibet ſecundā comeſtionē:ſed ſolū in caſib⁹ nō excuſantibus. Nunc caſus argumēti ſi ſecūda comeſtio eſſet neceſſaria ſuſtētationi nature: eſſet excepta ab hac prohibitione. ¶ Hanc ſecūdam opinionē plurimi amplectunt:licet neutra earū ſit certa: qꝛ incertū eſt quid preciſe eccleſia intēdit ꝓhibere:ideo nō eſt ꝯſulendū: nec tutū/ꝙ qui frāgit ieiuniū ꝑ ſecundā comeſtionē:poſtea iterū comedat:q̄a ſatis incertū eſt: vtrū alijs vicibus mortaliter peccet: an non Ponit ergo pal̄.opi.tertiā quā vide arꝰ.v.vbi ſupra. ¶ Et ſi diceres tenēdo ſecundā opinionē:videt ſimiliter ꝙ frangens ieiuniū vnius diei quadrageſime poſtea alijs dieb⁹ nō ieiunando/nō peccaret mortaliter. Sicut comedēs poſt fractū ieiuniū vnius diei:nō trāſgredit p̄ceptū. Rn̄r ꝙ preceptū de quadrageſima fert ſuꝑ totā quadrageſimam:⁊ ſupra ſingulos dies quadrageſime: p̄cipit em̄ ꝙ ſinguli dies ex quadrageſima ſint in abſtinētia:vt ſatis patet ex capitulo.quadrageſima:de cōſecra.diſt.v. Et ideo ieiuniū cuiuſlibet diei quadrageſime eſt in p̄cepto: vn̄ ꝓhibitū eſt ne q̄nte ferie dn̄ice cene ieiuniū ſoluat:ſed ꝙ per totos dies quadrageſime in cibis aridiorib⁹ ieiunet:vt in capl̄o. nō oportet.et in.c.nō liceat.de cōſecra.diſtin.iij. Ex quib⁹ patet ꝙ in ſolutiōe ieiunij cuiuſlibet diei quadrageſime ceſſante legitimo impedimēto/cōmittit peccatū mortale. ¶ Dubitat (Dub. 6.) ſexto: vtrum patreſfamilias/tabernarij ⁊ hoſpites peccent mortaliter cibos in ieiunijs ab eccleſia p̄ceptis mane ⁊ ſero indifferēter oib⁹ ex familia ⁊ hoſpitib⁹: ſicut in alijs diebus:adminiſtrantes. Et arguit ꝙ ſic: nam quicūqꝫ cooꝑatur alteri ad p̄cepti trāgreſſionē: et ꝑ cōſequēs ad mortale peccatū:peccat mortaliter:ſm̄ illud apl̄i ad Rom̄.j. Nō ſolum qui ea faciunt:ſed q̄ conſentiunt faciētibus. Sed prebens cibū vltra ſemel in die ieiunij familie ſue aut hoſpiti potenti ieiunare/cooperat eis ad p̄cepti tranſgreſſionem: et ꝑ ꝯſequēs peccat mortaliter. Conſequētia nota:⁊ maior patet. Minor ꝓbat: q̄a talis p̄bet arma iniq̇tati ſicut prebens gladiū furioſo.dat em̄ ea:cibū ſcꝫ ꝑ quē trāſgreditur p̄ceptū:p̄terea facto ꝯſentit peccato ſuo:ergo. ¶ In oppoſitū arguit nā cōis ꝯſuetudo eſt in oppoſitū: tam in principum curijs: ꝙ̄ in domeſticis cōitatib⁹:ꝙ̄ ī publicis hoſpitijs. Et ꝑniciosum eſt in his tenere extremā ſententiā: vbi cōis obſeruatio eſt in oppoſitū. ¶ Preterea:nullus miniſtrando cibum alicui peccat:niſi q̄ eū cui miniſtrat ꝑ ſumptionē cibi mortaliter peccare iudicat: ſed familia ſeu hoſpites pluries comedēdo in die ieiunij/nō ſunt iudicandi peccare mortaliter.ergo miniſtrans eis cibum non peccat mortaliter. Conſequentia nota cum maiore: quia hec ſola cauſa eſt quare miniſtrās cibū peccaret mortaliter:quia crederet ſumentē vſu cibi ſibi miniſtrati peccare mortaliter Et ꝑ hoc miniſtrando cibū mortali pctō occaſionē ⁊ arma preſtaret. Minor ꝓbat:quia in factis que bene ⁊ male fieri poſſunt:nemo iudicādus eſt:ſm̄ regulā venerabilis Bede ſuꝑ illud Matth.vij. Nolite iudicare et nō iudicabimini:nolite cōdēnare et nō ꝯdēnabimini. Familia aūt ⁊ aduene hoſpites poſſunt habere rationabilē cauſam ſoluēdi ieiuniū:et per hoc ieiuniū ſoluēdo nō peccare: ideo ꝓpter ieiunij ſolutionem/nō ſunt iudicādi precepti tranſgreſſores: neqꝫ pctōres:de quolibet em̄ meliora ſunt p̄ſumenda. Nec putandum eſt aliquē ſalutis ſue fore immemorē: niſi oppoſitū certe cōſtaret. Cui ad ꝓpoſitū conſonat illud pauli ad Rom̄.xiiij. Qui nō manducat:māducantē nō iudicet. Sequit. Tu q̇s es q̄ iudicas alienū ſeruū:ſuo dn̄o ſtat aut cadit. Et ꝯfirmatur qm̄ ex exterioribus diſcerni nō poteſt qui teneātur ad ieiuniū:⁊ qui nō propter legitimas excuſantes cauſas que nō patent:⁊ ideo ꝓpter dubiū oibus miniſtrandus eſt cibus. Sicut in ſimili oſſa excōicatoꝝ relinquunt in cimiterio:dū ab alijs diſcerni nō poſſunt.de ſepul.c.ſacris. Itē patreſfamilias tenent familie ſue cibū p̄ſtare:ſicut ⁊ laboris ſui p̄ciū.et illis p̄ſertim q̇ ad ieiunia nō tenent: qui ꝑ ſubtractionē cibi innocēter punirent. Sati⁹ aūt eſt vtroſqꝫ nō punire:ꝙ̄ ꝑ cibi ſubtractionē innocētē cū nocēte punire ſm̄ ꝑabolā euangelicā. Matth.xiij. q̄ paterfamilias ſeruis zizania ante tēpus meſſis eradicare volētibus/reſpondit. Ne forte colligentes zizania eradicetis ſimul/⁊ triticū:ſinite vtraqꝫ creſcere vſqꝫ ad meſſem ⁊c̄. ¶ Preterea vitanda ſunt ſcādala:nā ꝓpter hoc diſpenſat cū vxoribus ex ſuo ieiunio ꝯtra ꝓhibitionē maritoꝝ eos ſcādalizātib⁹: vt ſoluāt p̄cepta ieiunia vt ſupra dictū ē. Sed ſi dn̄i ⁊ patreſfamilias multā habētes familiā cibū ſubtraherēt:multa ſcādala ſeq̄rent:ſcꝫ maledictiōes/blaſphemie:⁊ ſiniſtra iudicia:q̇bus iudicarētur dn̄i ⁊ patreſfamilias nō id facere ex deuotione obſeruatiōis p̄cepti: ſed ex indebita parcitate. Et ita ad cauendū vnum mortale:daret occaſio multis mortalib⁹. Ex his alijſqꝫ plurib⁹ motiuis vident poſſe excuſari cibos miniſtrantes in caſu dubij. Quia particularem huius dubij determinationē non inueni:magis eligerē ſilētij digitū ori meo apponere:ꝙ̄ aliq̄d ſcribere. Sed qꝛ caſus dubij in foribus eſt:⁊ eius deciſio multis neceſſaria:vt dem occaſionē doctorib⁹ errantes in via morū informādi:q̇b⁹ hec pie corrigēda p̄rius ſubmitto:qd̄ ſentio ſine temeritate ⁊ ꝑtinacia ꝓfero parat⁹ ex aīo ſuſcipere ſaniorē informationē. Dubiū itaqꝫ iſtud ſeu queſtiunculā iſtā oibus ⁊ ſingulis meli⁹ ſentientib⁹ et p̄ſertim infra notatis dn̄is doctorib⁹ tradidi examinandū/humiliter ſupplicādo:quaten⁹ id qd̄ ſentiūt de preſentis dubitatiōis materia annotare nō pigeat. ¶ Pro ſolutiōe igit dubij pono hanc ꝓpoſitionē. Miniſtrantes (Propoſitio vnica.)

publice cibos q̄bus ieiuniū ab eccleſia p̄ceptū ſoluit̄:eis in
quib⁹ nulla apparet excuſatio legitima:nō excuſant̄ a mor
tali:ſed velut peccato cōſentiētes iudicātur obnoxij. Ape/
riendus eſt p̄mo intellectus ꝓpoſitiōis: dehinc annecten/
da ꝓbatio eiuſdē. ¶ Dicit̄ p̄mo miniſtrātes publice:quia
ſi quis miniſtraret occulte ei quē exiſtimaret non obligari:
ꝙuis nō appareret cauſa excuſans:tamē ꝑ hoc caueret ſcā/
dalum:et nō peccaret ſ̄m regulā beati Auguſtini ſupra po
ſitā. ¶ Dicit̄ cibos q̄bus ieiuniū ſoluit̄: qđ dupliciter pōt
cōtingere:ſicut dupliciter ieiuniū ꝑ cibos ſoluit̄. Uno mō
ꝓpter cibor̄ū qualitatē: vt qui miniſtrant cibū interdictū:
puta carnes aut lacticinia in q̄dragesima vbi nō excuſat pa
palis diſpēſatio:aut rationabiliter introducta cōſuetudo.
Alio modo ſoluit̄ ꝑ cibos cōceſſos extra cenā ſumptos:ſ̄
eſt pluri⁹ vici⁹ eadē die acceptos. Nec facio vim ſi hoc ſi
at certis diebus in quadrageſima: vt tribus vel duob⁹ die
bus:aut vno vnius hebdomade ſiue ſingulis diebus toti⁹
q̄drageſime:qm̄ neutrū a culpa excuſat̄. Uñ ſctūs Amb.
i ſer.xxxiiij.ait. Audio ꝓplures (qđ graui⁹ eſt) fideles alter
nis in q̄drageſime hebdomadis abſtinere: ⁊ cōſecratū illū
dierū numerū gula intēperāti violare. ſ̄ eſt prādere ſeptem
dierū curriculo: ⁊ ſeptē dierū ſpacio ieiunare. quib⁹ hoc di/
co. Cur etiā per illos ſeptē dies fraudē ſibi faciāt ieiunādo
cū illis tale ieiuniū non ꝓſit/ſcȝ ad excuſationē a tranſgreſ
ſiōe p̄cepti de q̄drageſima ieiunāda. Uñ ſequit̄. Quāuis
em̄ q̄s abſtineat certis dieb⁹. Quāuis cibor̄ū dulciora ali/
menta nō ſumat:nō tamē illi accepto fert̄ q̄drageſime ieiu
niū qđ nō diebus quadrageſime ieiunat. ¶ Dicit̄ eis in q̄/
bus non apparet excuſatio legitima: qm̄ ſi appareat legiti
ma excuſatio eoꝝ q̄bus cibus miniſtrat̄: vtputa q: nondū
ad legitimā peruenerunt etatē:aut q: nimiū ſenes:aut ma
niſeſta infirmitate laborātes:aut q: mulieres p̄gnātes ſunt
vel nutriētes: qm̄ illis miniſtrādo nō participāt pctīs eoꝝ
BB manifeſta:nō ſcādalizātur puſilli. ¶ His declaratis ꝓbat̄
quia ſoluendo ieiuniū/nō peccant.et q: cauſa excuſans eſt
ꝓpoſitio triplici via : ſcilicet ex debito charitatis gemine:
ſpeciali ſtatus obligatiōe: et ſcādali puſillorum vitatione.
¶ Ex charitate gemina/dei ſcilicet ꝓximi/probat̄:nam ex
charitate dei q̄libet tenet̄ cauere dei offenſam quantū pōt
et in ſe ⁊ in alio. Eiuſdē em̄ virtutis eſt opari ſ̄m eā: ⁊ caue
re coutraria: ⁊ ita charitatis eſt velle bonū dilecto: ⁊ remo
uere malū ſeu cauere offenſam: ⁊ multomagis eius eſt non
prebere ea q̄bus offendit̄. Sed tranſgreſſiōe p̄cepti dei et
eccleſie de⁹ offendit̄.tenet̄ igit̄ quilibet fidelis nō p̄bere ea
quib⁹ preceptū ſoluit̄. Soluit̄ autē p̄ceptū eccleſie de ieiu/
nio ꝑ ſumptionē cibi extra cenam. Tenet̄ ergo q̄libet cibū
extra cenā nō prebere debenti ieiunare: quoꝝ multi ſunt in
numero familie et hoſpitū vt nūc ſuppono:igitur p̄bentes
illis cibū/faciunt ꝯtra debitū:et ꝑ cōſequēs peccāt mortali
ter. Mīa aſſumpta ſunt manifeſta/preter id ꝙ ſolutio ieiu/
nij ſit cōtra p̄ceptū eccleſie:qđ ſupra ꝓbatum eſt. ¶ Item
ex charitate ꝓximi ꝓbatur idem:q̄libet ex charitate qua te
netur diligere ꝓximū ſicut ſeip̄m:tenetur eū ſi pōt eruere a
periculo peccati mortalis: et cauere ne illud incidat:longe
plus ꝙ̄ preſeruare ab interitu bouis / aſini aut alteri⁹ dāni
temporalis vel a morte corporali: vt dicit̄ Eccl'i.xvij. Mā/
dauit vnicuiq̄ȝ de proximo ſuo. Et per hoc magis tenet̄ ſibi
nō p̄ſtare ea q̄bus trāſgreditur p̄ceptū eccleſie mortaliter
peccādo:qđ tamē faciunt q̄ cibū prebēt ieiunare debētib⁹
extra cenā:ergo peccant mortaliter. ¶ Preterea quicunq̄ȝ
tenetur ꝓximū diligere ac fraterne corrigere dum icidit in
mortale:tenet̄ etiā nō p̄bere ea quib⁹ incidat in mortale:ſed
quilibet ex dilectiōe qua tenetur amare ꝓximū: tenetur eū
fraterne corrigere:ergo tenet̄ nō prebere ea q̄bus incidat
in mortale. Cōſequētia nota cū maiore : et minor patet per
beatum Auguſtinum .ſuꝑ epiſtolam Johannis.xxiij.q.v.
non putes. Non putes inquit te tunc amare ſeruum tuum
quando eum non cedis:aut tunc amare filium tuum quā/
do ei non das diſciplinam:aut tūc amare vicinū tuū quan/
do eū nō corrigis:nō eſt iſta charitas:ſed languor. Ferueat
charitas ad emendandū ⁊ ad corrigendū. Si ſint boni mo
res:delectēt:ſi mali:emendētur. Idem in ep'la ad Lothari
um ibidē.q̄ vitijs. Qui vitijs nutriēdis parcit: et fauet:nē
cōtriſtet peccantiū voluntatē:tam nō eſt miſericors:ꝙ̄ qui
nō vult cultrū rapere puero ne audiat plorantē: ⁊ nō timet
ne vulneratū doleat vel extinctū. Idē ad macedoniū. De/
bet homo diligere ꝓximū ſuū ſicut ſeipſum: vt quē potue/
rit hominē beneficētie/cōſolatiōe/vel informatiōe doctri/
ne vel diſcipline correctiōe adducat ad colendū deū. Coli/
tur aūt de⁹ obſeruatione p̄ceptoꝝ. ¶ Ex his et multis alijs
patet ꝙ ꝓximi dilectio exigit vt corrigat̄/informet̄/ emen/
detur:et a periculis eruat̄:et ſic patet minor. ¶ Ex ſecūda CC
via ꝓbat̄ propoſitio ex ſpeciali obligatiōe ſtatus:nam pa/
terfamilias tenet̄ familiā ſuā bene regere : et ad obſeruātiā
mādatoꝝ dei et eccleſie dirigere:ergo tenet̄ nō p̄ſtare ea q̄/
bus mandata tranſgrediant̄:et ꝑ cōſequēs nec cibū ieiuna
re debēti. Cōſequētie note ſunt. Antecedens ꝓbat̄ ꝑ illud
ap'li.j.ad Timo.v. Si q̄s aūt ſuoꝝ/et maxime domeſticorū
curā nō habet:fidē negauit: ⁊ eſt infideli deterior. Cura au
tem principalius ⁊ magis debet̄ vt caueant̄ dāna et pericu
la aīe ꝙ̄ corꝑis:quāto illa maiora ſunt iſtis. Uñ beat⁹ Am/
broſius exponēs iſtū locū dicit . Qui negligēs fuerit circa
ſuos affectus : vt educaret illos in diſciplina et correctiōe
dñi:eſt infideli deterior:q: ſicut ꝑfidi/legi dei nō obediunt
vt peior habeat̄:neceſſe eſt q̄ ſub lege ⁊ timore dei agēs cō
temptor eſt:ꝙ̄ qui nō eſt ſubiect⁹ legi: hic em̄ neſcit:ille aūt
ſciēs contēnit. Ecce ꝙ cura erga ſuos maxime domeſticos
agenda magis reſpicit diſciplinā et correptionē dñi/ id eſt
in his q̄ dei ſunt ⁊ animarū ꝙ̄ corporū. ¶ Cui ꝯſonat illud
ad Epheſ.vj. Patres nolite ad iracundiā ꝓuocare filios
vr̄os:ſed educate illos in diſciplina ⁊ correptione dñi. vbi
Amb. Parentib⁹ lex dat̄ ab ap'lo vt ſic imbuāt filios ne mā
data legis contemnāt.et.xxiij.q.iiij.duo.dicit Augu. Duo
iſta noīa cū dicimus homo peccator: nō vtiq̄ȝ fruſtra dicū/
tur:quia em̄ peccator eſt/corripe:q: hō/miſerere. Nec oīno
liberabis hominē:niſi cū ꝑſecut⁹ fueris peccatorē. ⁊ ſeq̄tur
ad propoſitum. Huic officio noīs inuigilet diſciplina:ſicut
cuiq̄ȝ regenti apta ⁊ accōmodata eſt. Nō ſolū epiſcopo re/
genti plebem ſuā:ſed etiā pauꝑi regēti domū ſuā:diuiti re/
genti familiā ſuā:marito regēti cōiugē ſuā: patri regēti ꝓ/
lem ſuā:iudici regenti ꝓuinciam ſuā:regi regenti gentē ſu
am.ſequit̄. Ita nulli homini claudenda eſt mīa:ſicut nulli
peccatori impunitas relaxāda eſt.hec ille. ¶ Sed diceres DD
rationes iſte ex duabus his vijs ſumpte ꝓcederēt : dū cer/
tum foret ꝙ familia aut hoſpites ſoluēdo ieiuniū peccarēt
mortaliter. Tunc em̄ quia tales cibos miniſtrātes ſcienter
cooperarent̄ ad mortaliter peccādū:nullaten⁹ a mortali ex
cuſari poſſent: vt rationes ille probant. Ut ſi miniſtrarent
ei cibum q̄ expreſſe diceret ſe excuſationē nō habere : ſed ꝓ
volūtate ſua ſe ieiunare nō velle. Secus aūt ſi fuerit dubi/
um:nā in dubijs nullus tenet̄ corrigere ꝓximū. Unde di:
Facientis culpā habet q̄ qđ pōt corrigere:negligit emēda
re.et quaſi declarādo qđ dictū eſt:ſubiungit̄:nec caret ſcru
pulo ꝯſenſiōis occulte: q̄ manifeſto facinori deſinit obuia
re.diſt.lxxxvj.culpā.et.lxxxiij.diſt.error.vbi notanter addi/
tur manifeſto:ad excludendū facin⁹ occultū. Nūc autē qm̄
varie ſunt cauſe rationabiliter excuſantes ab obſeruatione
ieiunij vt ſupra dictū eſt:ideo dubiū eſt: vtrū aliquis ⁊ q̄s
ex familia aut hoſpitū ad ieiuniū obliget̄: vt ſupra argutū EE
eſt poſt oppoſitū. ¶ In hac replica conſiſtit pōdus huius
dubij. Ideo ꝓ eius ſolutione notandū : ꝙ ſ̄m doc. triplex
diſtinguitur certitudo:ſcȝ ſuꝑnaturalis/naturalis et mora
lis. Certitudo ſuꝑnaturalis eſt illa cui aſſentiendo nullus
falli poteſt per quācunq̄ȝ potentiā: q̄ vt Gerſon.lib.iiij.de
conſo.theo.ꝓſa.ij.dicit:triplex eſt. Quedā euidētie clare ⁊
intuitiue:qualis eſt certitudo beatoꝝ in patria. Alia eſt eui
dentie reuelate in illuſtratiōe ꝓphetarū. Tertia ſoli⁹ adhe
rentie in ſpeculo et in enigmate : talis eſt certitudo fidei.
¶ Certitudo naturalis eſt cui q̄s aſſentiēdo per potentiā
naturalem falli nō poteſt:talis eſt certitudo principioꝝ no

toꝛum per experientiá/et cõcluſionũ ex eis demonſtratarũ
¶ Certitudo moꝛalis eſt q̄ habet̃ ex pꝛobabilibus cõiectu
ris groſſis ⁊ figuralibus/magis ad vná partẽ ꝙ aliá indu
centibꝰ ſeu ꝑſuadẽtibus. Jlla certitudo nõ remouet in vna
parte omnẽ pꝛobabilitatẽ vel opinionẽ alterius partis: li/
cet magis declinet ad iſtá ꝙ ad aliá. Admittit etiá foꝛmidi/
nem de oppoſito ⁊ ſcrupulos: nõ tamẽ aduertẽdos: ſed cõ/
temnẽdos. Et hec certitudo ſufficit in moꝛalibꝰ ſm pħm.j.
Ethico. dicẽtẽ in ſnia. Diſciplinati eſt in vnaq̄q̄ re certitu/
dinẽ querere iuxta exigentiá materie. Eque enim vitioſum
eſt inquit mathematicũ perſuadentẽ querere: ⁊ moꝛalẽ de/
monſtrantẽ. Talis etiá moꝛalis certitudo ſufficit ad cauen
dum moꝛtale ⁊ ad cõmittendũ: vt habẽs moꝛalẽ certitudi/
nem circa aliq̄d pꝛeceptũ agens ſm illam/cauet moꝛtale: ⁊
agens cõtra illá incidit moꝛtale. vt exẽpli cauſa: p̄ceptũ eſt
ne indignus accedat ad euchariſtiá. Petrꝰ habet moꝛalem
certitudinẽ ſe nõ eſſe indignũ: q2 ſm doctriná apl̃i. Pꝛoba
uit ſemetipſum ⁊ nõ inuenit in ſe legitimũ impedimẽtum:
accedendo nõ peccat moꝛtaliter: etiá ſi in eo fuerit aliq̄d la
tens impedimentũ/reddẽs ipſum indignũ. Sic ex oppoſi/
to ſi habet moꝛalem certitudinẽ ſiue ꝓbabilẽ ꝯiecturam ſe
habere aliq̄d impedimentũ: magis ex hoc credens ſe indi/
gnũ ꝙ nõ indignũ/accedẽdo moꝛtaliter peccat: licet etiam
impedimentũ q̄d ſuſpicat̃ in eo foꝛe: nõ ſit in eo. Et ita q̄ vi
det ꝓximũ ſuũ eſſe in periculo ſm moꝛalem certitudinem
ꝙuis nõ ſit ſibi euidens an peribit in periculo: tenet̃ eũ eri
pere ne pereat ſi poteſt. Q̄d verũ eſt de ꝑiculo tam coꝛpo/
rali ꝙ ſpirituali: vt q̄ videt aliquẽ ꝓlapſum in flumẽ aut cõ
ſiſtere in domo nũc ruitura: ꝙuis euidẽs nõ eſt an ille ſub
mergatur: aut iſte oppꝛimat̃: tenet̃ vtrũq̄ de periculo extra
here: etiá nolentẽ: vt dicit Aug. et nõ expectare interitum
fratris. Sic in ꝓpoſito: habẽs i familia ſua aliquos in q̄bꝰ
nulla apparet rõ excuſans a ieiunio: vtputa q2 ſunt etatis
legitime/robuſti nullũ debilitat̃ ſignũ habẽtes: nec inedia
nec laboꝛe grauati: habet ex his moꝛalem certitudinẽ ꝙ te/
neantur ad ieiuniũ: et q̄d ſoluẽdo peccẽt moꝛtaliter. Talis
paterfamilias aut hoſpes tenet̃ eos pꝛeſeruare a pctõ moꝛ
tali ſubtrahendo eis cibos poſt vná ſufficientẽ refectionẽ
Etiá licet haberet impedimentũ latẽs et occultũ: donec il/
lud ſibi ꝓbabiliter exponat̃: alioq̄n vix vnq̄ aliq̄s eſſet coꝛ
rigendus aut ſcandalũ amouendũ ſi non ſufficeret certitu
do moꝛalis putandi aliquẽ eſſe peccatoꝛẽ: vel in ꝑiculo pec
cati cõſtitutũ. Q̃m quãtũcũq̄ actus foꝛet manifeſtus: non
eſſe certũ certitudine ſupnaturali vel naturali: non eſſe ali
quod excuſans a peccato: vt ſi q̄s videret furantẽ aut pꝛoxi
mũ occidentẽ vel ſeipſum interimentẽ: dubitare poſſet an
actus ille factus eſſet occulto ac familiari cõſilio ſpũſſancti
vt dicit̃ de filijs iſrael ſpoliantibꝰ egyptios: ⁊ moyſe interfi
ciente egyptium: ⁊ Sãlone occidente cũ allophilis ſeipm.
FF ¶ Per hoc dicit̃ ad replicá/ꝙ ad coꝛrigendũ ꝓximum et
ſubtrahendũ occaſionẽ perpetrãdi aliquẽ actũ: ſufficit cer/
titudo ꝙ actus ille ſit illicitꝰ. Et q̃m multe ſunt cauſe excu/
ſantes ſoluentẽ ieiuniũ: ſi tamẽ nulla illarũ apparet: poteſt
iudicari ſolutio ieiunij eſſe ꝯtra p̄ceptũ ſm certitudinẽ mo
ralem/donec oſtendat̃ cauſa excuſans: quá etiá oſtẽdere te
netur ſimili certitudine ſoluens in manifeſto ieiunium vt
non ſcãdalizet: vt ſtatim dicet̃. ¶ Ex tertia via ꝓbat̃ ꝓpo
GG ſitio p̄ncipalis reſponſiua. Scandalizans puſillos dando
occaſionẽ moꝛtalis peccati/peccat moꝛtaliter: ſed cibũ pꝛe/
bens in caſu dubij ſcãdalizat puſillos dando occaſionem
peccati moꝛtalis: ergo peccat moꝛtaliter. Conſequẽtia no/
ta. Maioꝛ patet ꝑ illud Matth. xviij. Ve mũdo a ſcanda
lis. ſeq̄tur. Ve homini ꝑ quẽ ſcandalũ venit. ⁊ pꝛemiſit. Si
quis ſcãdalizauerit vnũ ex puſillis iſtis q̄ me credũt: expe/
dit ei vt ſuſpendat̃ mola aſinaria in collo eius: et dimerga
tur in pꝛofundũ maris. Sed ve nõ impꝛecat̃ a dño niſi pec
cantibus moꝛtaliter: q̄bus debet̃ ve eternũ: nec pena iſta
dimerſionis/niſi moꝛtaliter peccanti. ¶ Et dicit̃ notanter
dando occaſionẽ moꝛtalis peccati: q̃m ſi q̄s ſcandalo indu
ceret ad veniale tantũ: non peccaret moꝛtaliter: ſed tãtum

venialiter vt dicit ſanctus Tho. ij. ij. q. xliij. ar. iiij. Minoꝛ
pꝛobat̃: tum q2 plerĩq̄ ex familia ad peccandũ pꝛoni/potẽ/
tes ieiunare/oblato cibo ieiuniũ ſoluũt: qui (ſi cibꝰ nõ mi
niſtraret̃) ieiunarẽt: q2 iuxta cõmune ꝓuerbiũ: obiecta mo
uent potentiá. ¶ Pꝛeterea multi moꝛibꝰ infirmi carnales
exteri cognoſcẽtes tam publice ac indifferenter omnibꝰ mi
niſtrari cibos in bina refectione: hoc ipſum imitant̃/aut er
roꝛe decepti putãtes p̄ceptũ illud nõ ligare/ꝓ eo ꝙ a maio
ribus de q̄bus melioꝛa pꝛeſumãt: nõ ſeruat̃. Aut quia cupi
ditate ꝓpꝛia illecti excuſationẽ multitudinis pꝛetendentes
imitant̃ in malo. Quis eñ numerabit eos q̄ exẽplo tali p̄/
ceptũ tranſgrediunt̃: alias nõ facturi/niſi viderent tam ge
neraliter ſimile in maioꝛibus. Jtẽ ſoluẽtes ieiuniũ ab eccle
ſia p̄ceptũ publice: in quibꝰ nõ apparet ratio excuſans co/
ram puſillis: aut infirmis fratribꝰ: id eſt ad peccandũ pꝛo/
nis/peccant moꝛtaliter. etiá ſi in eis fuerit aliqua cauſa la/
tens/qua in ſua cõſciẽtia a ieiunio excuſantur: ergo coope
rantes eis ꝑ adminiſtrationẽ ciboꝛũ: vicibus pluribꝰ eiuſ/
dem diei/ſimiliter peccant moꝛtaliter. Cõſequẽtia tenet: q2
miniſtrãdo cibũ p̄bent eis facultatẽ ⁊ materiá ac inſtrumẽ
ta peccãdi: et ꝑ hoc coadiuuãt ⁊ cooperant̃ pctõ. Nõ eñ re
ſiſtunt: ⁊ ideo cõſentire iudicantur: ſm. c. erroꝛ. lxxxiij. diſt.
Antecedẽs ꝓbat̃: q2 tales ſcãdalizant puſillos. i. infirmos
ad lapſum pꝛonos/pꝛebendo eis occaſionẽ moꝛtalis ruine
ſcꝫ ſoluẽdi pꝛeceptũ aut temere iudicandi/aut errãdi: nam
publice faciũt factũ a lege eccleſie generaliter pꝛohibitũ:
nec cauſam reddũt exemptiõis ſue a generali p̄cepto. Sed
oĩs talis ſcãdalizat: p̄bet eñ ꝑ hoc factũ nõ rectũ occaſionẽ
ruine. Nec eos excuſat ſi ꝓpter aliquá cauſam latentẽ non
teneant̃ ad ieiuniũ. ná ſm doc. beatũ Tho. ij. ij. q. xliij. arti.
vij. ⁊. Ricħ. iiij. ſentẽtiarũ diſt. xxxviij. ar. vlti. q. ij. etiá bo/
na oꝑa ſpũalia/que nõ ſunt de neceſſitate ſalutis: occultan
da ſunt aut differẽda ꝓpter cauere ſcãdalũ: donec ſcanda/
lum ceſſet reddita ratiõe. ad q̄d etiá allegat̃. lj. diſt. aliquan
tos. vbi Jnno. innuit ꝙ ꝓpter ſcandalũ aliq̄d omittendum
eſt q̄d iure eſſet faciendũ. Hinc ⁊ Johan. cancel̃. pariſieñ. in
tract̃. de regulis moꝛalibus hãc regulá ponit. Quilibet ab
oĩ actu cui nõ eſt aſtrictus aliũde/tenet̃ deſiſtere/quando
timet aut timere debet ſm vehementẽ cõiecturá ſcãdalum
puſilloꝝ: quouſq̄ de illo cõpeſcẽdo diligentiá cõpleuerit:
niſi foꝛte ꝓ cõi vtilitate vnctio ſpũſſancti doceat illud pꝛo
tunc eſſe agendũ: vt chꝛiſtus fecit in publicatiõe ſacramen
ti/Johan. xj. ⁊ dicit Ricħ. vbi ſupꝛa. Si pꝛobabile eſt ꝙ ex
opere ſuꝑerogatiõis ſcandalizet̃ moꝛtaliter: tũc omiſſio il
lius oꝑis ẽ in p̄cepto. Si aũt ꝓbabile eſt ꝙ nõ ſcãdalizat̃ ni
ſi venialiter: omiſſio illius operis eſt in cõſilio. ¶ Poſtꝙ HH
autẽ oſtenſum eſt ꝓximo: ꝙ ex tali opere ſcãdalizari nõ de/
bet: ⁊ debito modo ſuaſum: vt nõ ſcãdalizet̃: non tenet̃ ho
mo opus illud omittere ꝓpter ꝓximi ſcandalũ vitandum
quia ſi poſt talem inſtructionẽ et ſuaſionẽ ſcãdalizet̃: tunc
illud ſcandalũ non ꝓueniret tam ex infirmitate vel ignoꝛã
tia: ꝙ ex malicia q̄d eſt ſcandalũ phariſeoꝝ ꝓpter q̄d bona
opera nõ ſunt omittẽda. Pꝛopter idẽ beatꝰ Aug. docet ꝙ
infirmus coꝛpoꝛe ſi ieiunare non pꝛeualet: ſibi ſoli vel cum
alio infirmo p̄pararet: ne ſcꝫ in publico comedẽs alios ſcã/
dalizet. Si ergo oꝑa bona ſuꝑerogatiõis ⁊ meritoꝛia inter
mittenda ſunt: vt caueat̃ ſcandalũ puſilloꝝ: quanto magis
opus indifferẽs: aut ſpeciẽ mali habens/quale eſt bina cõ/
eſtio in die ieiunij: que vtiq̄ habet ſpeciem mali: cũ ſit ꝯtra
verba p̄cepti: q̃m ſm apoſtolũ. j. Theſ. v. nõ tantũ a malo:
ſed etiam ab omni ſpecie mali abſtinere p̄cipimur. Cui cõ/
ſonat illud. ij. Coꝝ. vj. Nemini dantes vllá offenſionẽ. Hec
clare ſatis docet apoſtolꝰ. j. Coꝝ. viij. et. x. vbi de idolatris
loquit̃. Aſtruit eñ ꝙ licet habẽs boná cõſcientiá ꝑ quá no
uit ꝙ idolum nihil eſt neq̄ venerandũ: et ꝑ hoc ꝙ immola
ta idolis non cõſequebant̃ aliquá cõſecrationẽ vt gentiles
credebant: nec aliquá immundiciá vt iudei exiſtimabãt: et
ideo ea ſicut cetera non immolata mãducari licitũ fuit: ta/
men ſi illa cum ſcãdalo infirmoꝛũ verá han c ſcientiá nõ ha
bentiũ manducaret/peccaret; et interitꝰ fratris ſcãdalizati

reus extiſteret. Infirmi nãq; fratres cõuerſi videntes ſcio-
los manifeſte ⁊ indifferẽter comedere idolothita/putabãt
hoc ab eis fieri in venerationẽ idolorũ: aut aliqͩ numinis
eſſe in immolatis. Et in hoc ſuo errore cõfortabanť ex mã-
ducatione ſciolorꝫ: et exẽplo eorꝫ alliciebanť ad ſequelam.
vnde ait apoſtolus. Eſca em̃ nos non cõmendat deo: quia
quantũ eſt de ſe/nõ facit nos maioris meriti vel demeriti:
vt exponit Lyra. vñ ſubdit apl's. Neq; em̃ ſi manducaueri
mus. ſ. idolis immolata/abundabim⁹ ꝓficiendo. ſ. in gra-
tia. Neq; ſi nõ manducauerimus deficiem⁹/videlicet a gra
tia intelligendi ratiõe talis cibi. Et ideo vtrũq; licet: dum-
modo intentio nõ fuerit diſtorta: vt. ſ. comedẽs hoc agat in
venerationẽ idoli. Aut abſtinens credat cibum immolatũ
aliquid numinis vel immũdicie ꝯtraxiſſe ex eius immola-
tione. vñ ſubdit. Videte aũt ne forte hec licentia veſtra of-
fendiculum fiat infirmis. Si em̃ qs viderit eũ q̃ habet ſciẽ
tiã in idolio recũbẽtẽ: nõne ꝯſciẽtia ei⁹: cũ ſit infirma: edifi-
cabiť ad comedẽdũ idolothita. Et ꝑibit infirm⁹ in tua ꝯſciẽ
tia frater ꝓpter quẽ chriſtus mortuus eſt. Sic autẽ peccan
tes in fratres et ꝑcutiẽtes cõſciẽtiã eorꝫ infirmã in chriſtum
peccatis. Quapropter ſi eſca ſcadalizet fratrẽ meũ: nõ mã
ducabo carnes in eternũ: ne fratrẽ meũ ſcẽdalizem. vbi Ly
ra. Talis abſtinentia eſt meritoria: et etiã neceſſaria ad ſalu
tem: ſaltem quouſq; doceat infirmos ꝙ talis comeſtio nõ
eſt illicita. Ad idem ca. x. Omnia mihi licent: ſed nõ oĩa ex
pediunt: oĩa mihi licent: ſed nõ omnia edificant. Nemo qđ
ſuũ eſt q̃rat: ſed qđ alterius: omne qđ in macello venit mã
ducate/nihil interrogãtes ꝓpter ꝯſciẽtiã. Dñi em̃ eſt terra
et plenitudo eius. Si quis vocat vos infidelium ⁊ vultis
ire: omne qđ vobis apponiť manducate: nihil interrogan
tes ꝓpter conſcientiã. Si qs autẽ dixerit: hoc immolatum
eſt idolis: nolite mãducare ꝓpter illum qui indicauit et ꝓ-
pter conſcientiã: conſcientiã aũt dico non tuã: ſed alterius
Sequitur. Sine offenſione eſtote iudeis ⁊ gentibus et ec-
cleſie dei. Hec ibi. ¶ Quid ad ꝓpoſitũ clarius dici poſſet
Si em̃ frater habẽs cauſam legitimã ſoluendi ieiuniũ: ſed
occultã (et ita cõſcientiã bonã: qua ipſe nouit ꝙ ſoluẽdo ie
iuniũ non peccat) manducat corã infirmo fratre ignorãte
cauſam hmõi: ſcandalizat infirmũ fratrẽ: ⁊ ſic in ſua cõſciẽ
tia perire ꝑmittit fratrẽ infirmũ: pro quo chriſt⁹ ne periret
mortuus eſt. et per hoc peccat nedũ in fratrẽ: ſed in chriſtũ
Hinc Hiero. ſuꝑ micheã: Dantes occaſionem ſcandalo/rei
ſunt eorũ qui pereũt ſcandalo. Et beatus Ambro. ſuꝑ locũ
apl'i allegatũ. In tua ſcientia. i. ĩ tua peritia illũ occidis: qñ
in te fieri videt quod ille aliter intelligit. Et tu eris occaſio
mortis fratris: quẽ chriſtus vt redimeret crucifigi ſe ꝑmiſit
Et ſequiť. Quantũ em̃ malum eſt ꝑ illicita delinq̃re: tantũ
malum eſt ꝑ ea q̃ cõceſſa ſunt offendere. Sic em̃ lex ꝑmiſit
que cõceſſit vt modus tamen ſit quẽ cuſtodiant: puta vt ſi
at ſine offenſione et ſcandalo ꝓximi. ¶ Ex q̃bus omnibus
II satis eſtimo deductũ/ꝙ habens cauſam legitimã mandu-
candi in p̃cepto ieiunio ſed occultã/manducando coram
infirmo/manifeſte cauſam hanc ignorante ꝓpter ſcandalũ
fratri preſtitũ mortaliter peccat: nõ quidẽ manducando p̃-
ciſe: ſed cũ ſcandalo nondũ remoto manducando: licet em̃
manducatio ex ſe nõ eſſet nõ recta: tamẽ eſt nõ recta ꝓpter
modum manducandi: q: eſt cum ſcandalo ꝓximi. Et ideo
ſimiliter miniſtrãtes cibum ꝑ cuius ſumptionem ſcandali-
zant: mortaliter peccant: quod fuit probandum: ſecus ſi re
moueať ſcandalũ per manifeſtã cauſam excuſantem aut ex
Ad rões poſitionẽ cauſe latẽtis. ¶ Per hoc ad ratiões in principio
Ad. 1. dubij factas. Prime ante oppoſitũ ſunt ꝓ concluſione. Ad
primã poſt oppoſitũ de cõi cõſuetudine: dicendũ ꝙ nõ eſt
cõis cõſuetudo apud hoies ſue ſaluti ſolicitos ⁊ deũ timẽ-
tes: q̃ nequaꝙ̃ miniſtrant cibos niſi prius informati ꝙ aſ-
ſit legitima excuſatio. ¶ Preterea ꝯſuetudo q̃ manifeſte ẽ
cõtra p̃ceptũ eccleſie nõ abolitũ/nõ mereť dici conſuetudo
ſed corruptela: ſicut nec illa q̃ inducit ad peccatũ: vt in ca.
ex parte. ⁊ c. cũ tanto. de cõſuetudine. vbi diciť ꝙ ꝯſuetudo
nõ poteſt p̃iudicare iuri poſitiuo: niſi fuerit rationabilis et
legitime p̃ſcripta. Non poteſt aũt dici rõnabilis que indu-
cit ad peccatũ: ⁊ laxat frena ꝯcupiſcẽtie qualis eſt hec de q̃
nunc agitur. Et ſicut in via cognoſcẽdi nõ eſt ſequẽda mul
titudo populariũ indoctorũ ſm Ariſto. ſed ſentẽtia multo
rũ ſapientũ et expertorꝫ: ita in via morũ nõ eſt ſequẽda tur
ba ad faciendũ malũ: nec in iudicio plurimorꝫ: nec iudicio
populi acquieſcendũ eſt: vt deuieť a vero. Exo. xxiij. quia
multi vocati: pauci vero electi. Matth. xx. Et anguſta eſt
porta: vt arcta via q̃ ducit ad vitã: ⁊ pauci ſunt qui inueni
unt eam. Vñ conandũ eſt cuilibet fideli: vt ſit de numero
paucorꝫ honeſtorꝫ deũ timentium: ⁊ nõ de numero multorꝫ
ſm carnem viuentium. Nam et ſtultorum infinitus eſt nu Ad. 2.
merus. ¶ Ad ſecundum dicendũ ꝙ maior rationis vera
eſt de iudicio ſm certitudinem moralem et probabilem ſu
ſpitionem: non ſm infallibilem euidentiã. Et ad eius pro-
bationẽ đ: cauſa veritatis maior eſt: q: rationabiliter timet
periculũ peccati mortalis in ſumẽte cibũ: in quo nulla ap-
paret legitima excuſatio. Et ſm dictũ ſapientis. Qui amat
periculũ in illo ꝑibit. Eccl'i. iij. ¶ Ad minorẽ đ: ꝙ non ſunt
iudicãdi peccare mortaliter iudicio certo certitudine infal
libili: poſſunt tamẽ ſic iudicari certitudine morali. Qđ etiã
de q̃libet p̃ſumẽda ſunt meliora: verũ eſt dũ nõ agit apte cõ
tra p̃ceptũ: qđ in ꝓpoſito verũ eſt nõ tã de p̃cepto ieiunij:
q̃ꝫ de p̃cepto ſcãdalũ cauẽdi. Beda aũt loq̃ť de iudicio cer-
to/certitudine euidẽtie/nõ certitudinis moralis: alioquin
nunq̃ꝫ eſſent preueniẽda damna contingentia ⁊ futura ꝑi
cula. ¶ Ad tertium ſatis reſponſum eſt in ſolutione repli- Ad. 3.
ce adducte. Nec eſt ſimile quod allegatur extra de ſepultu LL
ris. c. ſacris. quoniam in illo caſu nulla poteſt eſſe certitu-
do: ſm quã poſſent diſcerni oſſa excõmunicatorꝫ ab oſſib⁹
non excõicatorum. Si aũt eſſet via aliqua humana diſcer-
nendi oſſa excõicatorꝫ: non relinquerentur cum ceteris. In
ꝓpoſito aũt eſt via remouẽdi dubiũ per moralẽ certitudi-
nem diſcernẽdi hos ab illis: etiã per inueſtigationem ſi ſint
cauſe excuſantes: in qua inueſtigatiõe puto credendũ fore
ei qui inueſtigať atq; cõdeſcẽdẽdũ: ſi cauſa per eũ allegata
fuerit ſufficiẽs. ¶ Preterea etſi maneret dubiũ an haberet
legitimã excuſationem non ieiunandi: nõ tñ manet dubiũ
quin publice comedendo priuſq̃ꝫ rationẽ reddat: dũ cauſa
excuſans non eſt manifeſta: mortaliter peccet proximũ ſcã-
dalizando: propter quod dans occaſionẽ huic ſcãdalo per
cibi miniſtrationẽ eidem peccato inuoluiť. Per idẽ diciť
de exemplo zizanie/quod verum eſt ſi non poſſet eradicari
peccatũ ſine turbatione innocentũ/ſuſtinẽdi eſſent nõ ieiu
nantes: nõ tñ eis foret cooperandũ cibũ porrigendo: quia
non ſunt facienda mala vt eueniant bona. In propſito aũt
nõ ſic: quia ſine periculo: immo laudabiliter põt ſubſtrahi
cibus: alioquin nũq̃ꝫ eſſent corrigendi peccatores: nec a bo
nis ſeparãdi. Ideo notanter dixit dñs: Ne forte colligẽtes
zizania ſimul eradicetis ⁊ triticũ: ſinite vtraq; creſcere. Ubi
duo notanť: vnum periculũ tritici ex eradicatiõe zizaniorꝫ:
ſcđm ꝙ non dicit/fouete aut promouete vel impinguate vt
creſcat zizania: ſed ſinite creſcere. Et valde refert ꝑmittere
malum ⁊ cooperari ad malũ. Primũ poteſt quãdoq; bene
fieri. ſecundũ nũq̃ꝫ: ideo ⁊ dñs ꝑmittit malũ: ſed nõ operať
maluꝫ. ¶ Ad quartũ plane diciť ꝙ paterfamilias tenetur Ad. 4
dare cibũ ordinate ſm regulã iuſticie: nõ in cõtumeliã crea LL
toris aut eccleſie ſicut ⁊ p̃ciũ: ſicut ſi videret paterfamilias
famulũ ſuũ dato precio iã velle fornicari: aut tradere alicui
vt interficiat innocentẽ: pro tũc nõ debet dare: ſicut nec de-
poſitũ reddere in dãnũ imminẽs depoſitario aut reipubli-
ce. ¶ Ad vltimũ diciť/ꝙ rõ illa eſt ad oppoſitũ: nã ꝓpter Ad. 5.
ſcandalũ tollendũ nõ ſunt miniſtrandi cibi: per quorꝫ mini
ſteriũ oritur ſcãdalũ puſillorꝫ: vt patet in ꝓbationibus ter-
tie vie. Et cũ diciť ꝙ per ſubtractionẽ cibi dať occaſio blaſ-
phemie ⁊c. diciť ꝙ non eſt ibi ſcandalũ actiuũ ſed paſſiuũ:
nõ em̃ datur ſcandalũ: ſed accipitur. Qui em̃ recte agit ſm
oẽs circũſtantias: nõ dat ſcandalũ: q: ſcandalũ eſt dictũ vel
factũ nõ rectũ prebẽs occaſionẽ ruine. Recte aũt agit ipſe
qui preceptũ ſeruat: et nõ dat arma violãdi precepta. Scan

dalū aūt (de quo ratio) ex propria malicia acceptū eſt: ⁊ eſt
ſcandalū phariſeoꝝ: qđ ſm doctrinā chriſti/ cōtemnēdū eſt
dicente domino. Sinite eos. haud dubiū quin phariſei ce
ci ſunt ex ſua malicia ⁊ duces cecoꝝ. Math. xv. Et tātū de
illo dubio ſexto: cui ſeſe ſubnotati viri doctiſſimi Tubin
genſis gymnaſij ſubſcripſerunt huiuſmodi ſub tenore.

Ita vt deciſum eſt ſentio etiā ego Cōradus ſumerhart
inter ſacre theologie pfeſſores minimꝰ/ in Tubingeñ. gym
naſio ordinariꝰ: credēs propoſitionē reſpōſiuā ad qſtionē
eſſe verā valideqꝫ pbatā: obiectionibꝰ quoqꝫ eē ſatiſfactū.
Atqꝫ dicēs primo ꝙ propoſitio poſita precipue et maxime
habet veritatē in eo qui pprio motu ⁊ ſpōte irrequiſitꝰ mi
niſtrat illis de quibꝰ in ꝓpoſitiōe. Id enī agere/ qđ aliud
eſt/ ꝙ ad violandū preceptū nondū inflāmatos inflāmare:
eis deniqꝫ tētatoris more qui nondū cogitauerāt: necdū cō
ceperāt peccare: materiā tētationis offerre ⁊ opportunitatē
pbere ac ammonere: vt id explere cogitēt: vel adminꝰ pba
bili vel equilibri periculo illiꝰ inflāmationis ac admonitio
nis ſeſe exponere. Secūdo etiā eā veritatē habere dico
in eo q̇ nō proprio motu: ſed ad requiſitionē ſui familiaris
vel hoſpitis: in quo tñ nō apparet legitima cauſa: miniſtrat
ei/ non premiſſa legitime cauſe inueſtigatione. Tertio ſi
requirens legitimā cauſam alleget: ⁊ tñ illā cauſam ſubeſſe
non appareat requiſito: niſi ex ſerioſa relatione requirētis
eam ſibi ineſſe aliter docere nō potentis: poteſt requiſitus
ei credere (niſi ex ſignis probabilibꝰ animū eiꝰ mouere de-
bentibꝰ appareat fictionē ſubeſſe) immo paterfamilias cre
dere debet: ⁊ ſic credendo miniſtrare: ne debitū negando:
vt carybdim vitet: iuſticiā violet incidēs in ſcyllā: ita tamē
ꝙ cauſa allegata alijs corā quibꝰ miniſtraꝛ: ſerioſe expona
tur: alioquin mulieri impregnationē exteriꝰ nō apparentē:
nec niſi relatiōe docibilē allegāti: ⁊ pediti tota die laborio-
ſum iter ſe feciſſe allegāti: nec id aliter docere potenti/ mini
ſtrare nō poſſet. Sic etenim cōfeſſor credere poteſt ⁊ debet:
atqꝫ credens abſolutionē miniſtrare cōfitenti/ alleganti ſe
nihil eorum que cōfitenda ſunt reticuiſſe. quin tñ etiā teneꝛ
non miniſtrare indigno. Quarto etiā propoſitio habet
veritatē in eo qui (ſiue ſponte/ ſiue requiſitꝰ) occulte mini
ſtrat ei in quo legitima cauſa: nec ex ſeipſa: nec ex ſerioſa re-
latione requirentis apparet. Nam etſi per illā occultationē
ceſſet ſcādalū apud alios: nō tñ ceſſat ipſum vel eius peri-
culū apud eū cui miniſtraꝛ. ſecꝰ vbi credit cauſam legitimā
ſubeſſe adminꝰ ex relatiōe ſerioſa: licet exterius nō appare
at: q̄ modo ītelligo illud qđ dicitꝛ in pⁱma declaratiōe ꝓpo
ſitionis/ ibi dicitꝛ primo. Hec quattuor ſolum ꝓ mee cō-
ſcientie ſerenatione exprimere volui: ne aliter ꝙ debuerim
deciſionem ipſam intellexerim. In horum teſtimonium ſit
manus mea propria et ſignum ſubſcriptum.

Ego frater Andreas proles ordinis fratrum heremita-
rum ſancti Augu. vocatus ſacre theologie lector (licet im-
meritus) credo preſcripte qſtionis determinationē eſſe ve
ram catholicā ⁊ ſalutarem: qđ proteſtor manu ꝓpria.

Quoniā ꝓ nunc nulle occurrūt mihi ratiōes: quare ꝓ-
poſitio reſpōſiua predicte qſtionis nō debeat iudicari vera
ideo hmōi ꝓpoſitionem tanꝙ veritati conſonam ſequor ⁊
amplector: ego Hieronymus de croacia iuris vtriuſqꝫ do-
ctor legum ordinarius in felici ſtudio tubingeñ. quā tamē
ꝓpoſitionē ſic limito ⁊ intelligo de miniſtrantibꝰ cibum vl
tra ſemel in die/ cibū. ſ. ꝑ modum cene: ſecus ſi ꝑ modū col
lationis miniſtrarent/ cibū. ſ. illū q̇ ſm cōſuetudinē loci da
tur ꝓ collatiōe ſine ſolēni apparatu cene: puta panes/ cru-
ſtulas. vulgo/ bretzgen/ electuaria/ ficus et ſimilia. Et hoc
in loco vbi viget talis conſuetudo faciendi collationē cum
predictis cibis: vt eſt in patria noſtra ſueuie: q2 tūc nō cre-
derē miniſtrātes in tali caſu/ cibum ſm loci cōſuetudinem
peccare/ putnec collationātes puto peccare. Nō autē tali
caſu poſſit licite ⁊ abſqꝫ pctō fieri collatio ſm cōſuetudinē
loci: latius pbabo in vna alia ſcedula: quā mittā veſtre pa
ternitati cū alio nūcio: iam cōtentꝰ ſto allegare Panor. idē
tenentem in rubrica de obſer. ieiu. in pⁱma coll. Et fratrem
baptiſtam ordinis minorū de obſeruātia decretoꝝ docto-
rem i ſuis ſummulis baptiſtiniana ⁊ roſella dictis. no. xiij.
in prin. qđ de colla. vbi etiam refert ⁊ ſeqtur Panor. in loco
ſupra allegato. Idē ſentit Inno. in. c. j. de obſer. ieiu. Nam
ex quo nō habemus aliquā cōſtitutionē eccłie datē nobis
certam formā quoad collatiōes omittendas vel nō omittē
das/ recurrēdum eſt ad cōſuetudinē loci. ar. c. illa. xij. diſt. ⁊
c. vtinā. lxxvj. diſt. vbi tex. cheronimū. ⁊ in. c. certificari. de ſe
pul. Cōſuetudo enī eſt optima legum interpres. c. cum di-
lectꝰ. de conſuetudine. l. ſi de interpretatione. ff. de legibus.

Et ego Martinus planſch de dornſtettē ſacre theolo-
gie baccalaurius formatꝰ/ plebanꝰ in Tubingeñ. (licet im
meritꝰ) pteſtor manu ꝓpria me credere qſtionis mote de-
terminationem eſſe veriſſimam et omnino catholicam.

Ego vvendelinus ſtainbach ſacre theologie pfeſſor/ ac
in Tubingeñ. gymnaſio ordinarius immeritus premiſſam
propoſitionem in queſtionis deciſione magiſtraliter poſi
tam/ ratiōe ⁊ autoritate fulcitam/ dico et ſentio ſanā fore ⁊
catholicā: inquantū precile loquiꝛ de miniſtrātibꝰ publice
cibos: quibus ieiuniū ſoluitur: quod eſt ab eccleſia pceptū
eis in quibꝰ nulla apparet legitima excuſatio: et hoc ꝑ mo-
dum cene: et nō vt vulgo dicitꝛ: abſqꝫ dolo in fraudem ieiu-
nij ꝑ modū inculpabilis collatiūcule. nam ſi princeps vel
alius quedā eſculēta ſole vel igne cocta: quoꝝ vſus ac taliſ
modi collationes adaptari ſolet: ꝑſonis diſcretis more pa-
trie offerret: nō quatenus deuorenꝛ: ſed vt aliq̄d inde ſuma
tur per modū inculpabilis collationis/ non nocturne refe
ctionis vel crapuloſe ingurgitationis nō credo tales pecca
re: ſecus dū talia incautis ⁊ voracibꝰ: q̇ ꝓprie immemores
ſunt ſalutis: ſciēter ꝓponūtur: aut ab eis nō remouētur/ vi
ſa et cognita voracitate eorundē. Ita ſentio ego vvēdelinꝰ
proteſtor manu ꝓpria ſaniori ſemper ſalua ſententia.

Propoſitionem queſtionis pmiſſe ꝓ eiuſdē ſolutione
poſitā credo ego Conradus ebinger iuris vtriuſqꝫ doctor
necnō nouorū iuriū ſtudij Tubingeñ. ordinarius/ fore ve-
ram ac iuri et rationi conſonā: prout manus mee ſcripto p-
ſenti atteſtor.

Ego Martinꝰ vvanius/ vulgo prenniger cognominatꝰ
vtriuſqꝫ iuris doc. ⁊ in pclaro Tubingeñ. gymnaſio pōtiſi
cij iuris ordinariꝰ matutinꝰ/ ſentio ꝑ ea q̄ pſcripta ſūt nōmi
nus catholice ac fundamētaliter: ꝙ ſubtiliter atqꝫ acute eē
abſolutā. q. pmiſſam. Et ꝓ eiꝰ determiatiōe hmōi puto etiā
non parū facere rationē talē. Regulariter in dubijs via tu
tior ē eligēda. c. iuuenis. de ſpō. c. ad audientiā. de homi. ⁊
c. illud. de cle. excō. mi. Et maxime hoc ꝓcedit ī his q̄ ſalutē
anime reſpiciūt: in q̇bus ſemꝑ id qđ eſt tutius: ⁊ ſine ꝑicu-
lo anime explicari poteſt: tenēdū et eligendum eſt ꝑ tex. in
Cle. exiui. §. nos itaqꝫ. de ver. ſig. et in di. c. ad audiētiā. c. ſi
gnificaſti. ij. et. ca. penul. de homi. et di. ca. illud. idē voluit
glo. in. c. vnico. de ſcru. in or. fa. Panor. do. Alexā. ⁊ doc. in
di. c. iuuenis. ⁊ Panor ī. c. penul. de ſen. excōi. Hinc ſit vt lꝫ
in foro cōtētioſo qñ agiꝛ de pena ꝓ irregularitate imponē
da: in dubio q̇s debeat cēſeri non irregularis: tamē ſecus
eſt in foro penitētiali: in q̄ indubio talis debet cenſeri irre-
gularis: eo ꝙ hoc eſt tutiꝰ. Ita notabiliter dixit Panor. in
di. c. ad audientiā. inq̇ens idē eſſe vbicūqꝫ dubitaꝛ de deli-
cto aliq̄. ⁊ ſeqtur eū Johan. de ana. ibi: Cū aūt nō ſit dubi-
um q̇n multo tutior: ⁊ minus ꝑiculoſa quoad animā ſit de
terminatio qſtionis pmiſſa: ꝙ eius ꝯtrariū: merito eā am-
plecti ⁊ tenere debent oēs in foro cōſciētie ſiue penitentiali
prout ipſam ⁊ amplector ⁊ teneo: ac verā et catholicā eſſe
credo. In cuius rei teſtimoniū ꝓpria manu me ſubſcripſi
predicte determinationi. Laus deo altiſſimo.

Et ego Cōradus veſſeler decre. doc. ſacre theologie bac-
ca. eccleſie ſancti Georgij in Tubingen canonicus/ ſentio
ꝓpoſite qſtionis determinationē verā/ iuri ⁊ rationi cōſo
nam. addo: qđ mihi videꝛ: ſaluo ſemꝑ iudicio melius ſen-
tientiū: ꝙ ꝯſuetudo ꝯtra cōſtitutionē eccleſie poſitiuā/ de
obſeruatiōe ieiunij diſponentē valeat: ſi ſaltē ſit rationabi-
lis ⁊ legitime pſcripta. c. ſi. de ꝯſuetudine. nā ꝙuis tēpore

quadrageſimali ante veſperas non liceat ſumere cibū.c.ſolet.de cōſe.diſt.iiij.tñ ſeruiētes mēſis religioſoꝝ ⁊ dñoꝝ vel gratia medicine quid recipiētes de cōſuetudine hác hoꝛam anticipare pñt.ſꝫm Joh.an.et Panoꝛ.de obſer.ieiu.in rub. qui ad hoc allegāt Jnno.Hoſtiē.et alios. Nec talē conſuetudinē irrationabilē cenſeo:cū a iure non dánetur: nec fit cōtra boniviri arbitriū.Panoꝛ.d.c.fina.de cōſue.iiij.colle. Jtē idē cū dicit Panoꝛ.ſup rubꝛi.de obſer.ieiu. ſentio circa collationes faciēdas:ꝙ videlꝫ in hoc ſtandū eſt cōſuetudini loci: nec videtur tales collatiōes ſerotine/ſaltē expꝛeſſe cōtra eccleſie cōſtitutionē. Ná ca.ſolet.allegatū: pꝛohibet ante veſperas pꝛandiū ſumēdū vlterioꝛē eſum expꝛeſſe non pꝛohibēs:ꝙuis cōſuetudine receptū ſit ꝙ ſolū ſemel de die comedatur:que cōſuetudo:qꝛ vim legis habet:eque obſeruāda eſt.c.in his.xj.diſt. Jn quoꝝ robur manu pꝛopꝛia pꝛetacte determinationi me ſubſcripſi.

Sequitur determinatio facultatis theologice ſtudij Moguntinenſis.

Vtrum patreſſamilias

Vtrum patreſſamilias tabernarij ⁊ hoſpites peccent moꝛtaliter cibos in ieiunijs ab eccl'ia pꝛeceptis mane et ſero indifferenter oībus ex familia et hoſpitibus: ſicut in alijs diebus miniſtrantes.

Famoſe mogūtinēſis vniuerſitatis ſacra theologica facultas de pꝛopoſite queſtionis determinatione cōgregata ſimul: ⁊ de eius veritate requiſita/pꝛout ſequit̄ reſpondit.

Jn pꝛimis: ꝙ pꝛeſentis queſtionis determinationē:quē admodum in codice quodam tranſmiſſo continetur:nullo falſitatis moꝛbo pollutam foꝛe: pꝛeſertim vbi ꝓbatio eius externa via agitur:quá omnino illimitádam (pace oīm ſalua) pꝛedicta theologica facultas credit ſic aſſerens.

Nō miniſtrás cibos quibus quadrageſimale ⁊ reliquū eccleſie ieiunium frangitur/pꝛopter cauſam ex ſerioſa relatione cui miniſtratur:miniſtrantis tamen non errás cōſciētia/illius relationis oppoſitum dictans: ⁊ ſuper hoc miniſtrans/illum ipſum a moꝛtali peccato nequaꝙ̄ immunē credit. Oſtēditur hoc ex cōmuni doctrina:ꝙ quicquid ſit contra conſciētiá tam in pꝛohibitionibus/ꝙ̄ in pꝛeceptis edificat ad gehennam.habetur hoc.xxviij.q.j. omnes.§. ex his. et alibi. Quod pꝛecipitur imperat̄: qđ imperat̄ neceſſe eſt fieri:ſi non fiat:penam habet.xiiij.q.j.quiſquis.

Dicit ſecundo ſupꝛadicta facultas/ꝙ collationes ſerotine in cibo et potu dum ſumuntur per modum cibi non ſimplicis moꝛſelli: ſed per modū accuratioꝛem ⁊ ad explēdam voꝛacitatem ruminá/expꝛeſſe contra eccleſie conſtitutionē videntur eſſe:nec in iam dictis collationibus loci cōſuetudini ſtandum eſt. Pꝛima pars oſtēditur hoc modo. Catholice eccleſie conſuetudo et oꝛdinatio habet/ꝙ in ieiunio ab eccleſia pꝛecepto ſolū ſemel in die comedatur: vt tradit̄.xj. diſt.c.in his. Sed ſumens collationem ſerotiná modo pꝛedicto: vel comedit : vel nō comedit. Si pꝛimum:conſtat ꝙ talis contra eccleſie agit oꝛdinationem. Si nō comedit:habet theologica facultas quod pꝛetendit. Secunda pars.ſ. nec in iá dictis collationibus loci conſuetudini ſtandū eſt: ꝙ̄uis ex iam adductis oſtenſa videatur. Adiungit tñ dicta ſacra theologica facultas/ꝙ eccleſie ritus ⁊ vſus loci cōſuetudini pꝛeferēdus eſt. Eccleſie autem vſus et oꝛdinatio nō admittit niſi vnum eſum:igitur collationum vſus: queadmodū dictum eſt:niſi efficax et non laruata interuenerit occaſio:non conſuetudo:ſed populi coꝛruptela potius cēſenda eſt:dum enim excuſans neceſſitas nō interuenit:nullus oīno tēpoꝛe ieiunij cibo ſerotino tēpoꝛe ſumi nec exhiberi debet:qm̄ ſi aliter agit:conſtat ꝙ in contumeliá ⁊ creatoꝛis et eccleſie ſumit aut exhibet:et ꝯtra deū fabꝛicat ea que ſꝫm rectá eccleſie catholice cōſuetudinē ſtatuta ſunt. Turpe igitur arbitratur ſepe dicta theologica facultas eccleſie abijcere oꝛdinationem:et pꝛo ea loci inducere conſuetudinem.

Quapꝛopter tertio dicit/ꝙ ieiuniū tá coꝛpoꝛale ꝙ̄ ſpūale quo a cibis demonū:hoc eſt pctīs q̇s abſtinet:eſt de p̄ceptō eccleſie. Oſtēditur hoc in ſcriptura que dicit: Pꝛedicate ieiuniū.iij. Reg.xxj. Jllud aūt ſpernitur/violat̄ ⁊ infringitur/dū in veſperū delitioſa collationū ſumptione quis reficitur. Nec abſtinentia perfecta reputanda eſt:que collationum ſaturitate cōpenſatur. ⁊ hoc ex ſcriptura que dicit: Ecce in die ieiunij veſtri inuenit̄ volūtas veſtra. Eſa.lviij. Quia igitur ieiunia illa foꝛtia tela ſunt aduerſus tentamenta demonioꝝ (cito em̄ per abſtinētiam deuincuntur ex ſcriptura que dicit. Hoc genus nō eijcitur niſi per oꝛationē et ieiuniū. Mat.xvij. Sed immūdi ſpūs ſeſe magis inijciūt: vbi plus vidēt eſcam et potū: veluti in ſerotinis collationibus ieiunij tēpoꝛe:vt.ſ̄.dictū eſt) igit̄ loci cōſuetudo quoad hmōi collationes faciendas abijcienda eſt ⁊c̄.

Pꝛopter hoc memoꝛata theologica facultas concludit/ꝙ cibus nobis pꝛeſertim ieiunij tpe ſumēdus eſt qui cōcupiſcētie eſtus tēperet ⁊ minus ſuccēdat:ſed per collationes ſerotinas modo ſupꝛadicto nō tēperatur hoim cōcupiſcentia:ſed magis incēditur:igit̄ talis cōſuetudo abijciēda eſt: eo ꝙ ſerotina delitioſa collatio eſt cibus impertinens ⁊ ſuperfluus ad ieiuniū ab eccleſia pꝛeceptū . ex eo etiá ꝙ ſalubꝛitati eius q̇ ſumit cōtrariatur:dū volūtatis rectitudini repugnat. Ʋis aūt talis delitioſa ſerotina collatio fit: vel canonicá refectionis hoꝛá pꝛeueniēdo (dū nō alterū ieiunando craſtinū expectat) ſed pluries ꝙ̄ ſemel comedēdo pꝛeuenit:aut fit tátūmodo vētris ingluuie ⁊ ſaturitate: vt quantālibet multitudine gaudeat eſcarum: vel vt accuratioꝛibus epulis oblectet̄ qui ſumit: ſed quilibet iſtoꝝ modoꝝ eſt illicitus:igit̄ ⁊ loci conſuetudo/quoad delitioſas ⁊ ſerotinas collationes abſq; efficaci rōne excuſante eſt illicita: quia talis: vt ſic pꝛeter rationē et cōtra rectitudinem ſit ⁊c̄.

Expectet ergo perfecte ieiunás legitimum tēpus de nonis ad nonas: deinde caſtiget et refrenet deſideriū carnis: demū vt nihil extra aſſuetū vſum et cōmunē ſumat̄. Si em̄ ieiunando amplioꝛē aut magis accuratum ſumat cibū: ſcito idipſum ieiuniū vanitatis moꝛbo pollutū. Hec ſunt que circa pꝛeſentis queſtionis veritatem ex conſcientijs hoꝛum de ſepe dicta theologica facultate in alma Moguntinenſi vniuerſitate dicenda videbantur.

Anno gratie. M.cccc.xcv. mēſis Octobꝛis: die vō eiuſdem quinta/teſte ſigillo facultatis iam dicte; anno/menſe et die vt ſupꝛa. Laus deo.

Queſtio.iiij.

Qvarto queritur circa

Qvarto queritur circa tertiá partē ſatiſfactionis:que eſt elemoſyna: vtrum elemoſyna que eſt pars ſatiſfactionis: ſit de conſilio/ aut de neceſſitate ſalutis. A

Moꝛe conſueto tribus articulis expediet̄ hec queſtio.

Quantū ad pꝛimū articulū notandū/ꝙ ſꝫm Alexá. par. iiij.q.cv.mēbꝛo.j. Nomē elemoſyna qđ grecū eſt:dicitur ab elois qđ eſt miſerere: et mois qđ eſt aqua/quaſi aqua miſerationis. Jtē dicit̄ ab hely qđ eſt deus:et mois aqua:quaſi aqua dei vel aqua diuina. Et ſꝫm has interpꝛetationes elemoſyna eſt opus mie pietate deductū in eſſe ⁊ diuino mandato aptū ad pctá extinguēda. Aqua em̄ pietatē impoꝛtat: ſꝫm illud Hiere.ix. Quis dabit capiti meo aquá: et oculis meis fontem lachꝛymarū. Qđ etiá deus mádauerit elemoſyná:patet Luc̄.xj. Date elemoſyná: ⁊ ecce oīa munda ſunt vobis. Et qm̄ extinguere peccata cōuenit elemoſyne: hoc eſt ex vtute diuina:nō ex natura actus:ideo dicit̄ aqua diuina.hinc Eccli.iij. Jgnē ardentē extinguit aqua: ⁊ elemoſyna reſiſtit pctīs. hec ergo deſcriptio magis eſt etymologia ꝙ̄ diffinitio. Artic. I. Nota. I.

Scđo notādū ꝙ elemoſyna (vt dictū eſt.ſ̄. q.ij.hui⁹ diſt.) tripliciter pōt accipi. hic vō accipitur ꝓpꝛie (vt diſtinguit̄ cōtra alia duo ſatiſfactionis opera) pꝛo ope pietatis impēſo ꝓximo ad releuādū indigentiá coꝛpoꝛale. ⁊ hoc modo pōt ſic deſcribi ſꝫm Alexá. ⁊ Tho.in.iiij.diſt.xv. Elemoſyna eſt opus ſiue largitio rei neceſſarie/ facta indigēti ex cōpaſſione ꝓpter deū. Et addēdū eſt. Ad releuandá Nota. 2. B

indigentiā corporalē; alioq̄n cōueniret etiā elemoſyne ſpi⸗
rituali. ¶ Dicitur opꝰ ſiue largitio: qm̄ elemoſyna (vt hic
accipit̄) nō eſt virtꝰ: nec habitus: nec virtutis actꝰ elicitꝰ:
ſed actꝰ exterior imperatꝰ. ¶ Si queris cuiꝰ virtutis. Re⸗
ſpondet̄ ꝙ idē actꝰ exterior poteſt a pluribꝰ virtutibꝰ impe
rari: immo a virtute et vitio. Et ſi idē actꝰ poteſt ſimul fieri
a pluribꝰ: poteſt ſimul eſſe virtuoſus ⁊ vitioſus: nō quidē
intrinſece ⁊ eſſentialiter: ſ3 denominatione extrinſeca: ſicut
ſi duo ſimul veſtirent pauperē: vnꝰ propter iactantiā: alius
ex cōpaſſione propter deū: exterior pauperis veſtitio eſſet
ſimul virtuoſa inquantū procedit ex cōpaſſione ⁊ charitate
propter deū: et vitioſa inquantū procedit ex iactantia. Sic
ergo ad faciendū elemoſynam plures virtutes poſſunt in⸗
clinare. ſ. charitas dei: amor proximi: liberalitas: miſericor⸗
dia: etiā iuſticia ſi fiat intentione ſatiſfaciendi pro peccatis:
⁊ per hoc reducit̄ ad diuerſas virtutes. ¶ Dicit̄ rei neceſſa
rie. i. conueniētis ſeu vtilis indigenti / ad excludendū datio
nem rei diſcōuenientis: ſicut eſſet datio alicuiꝰ rei inducētis
ad peccatū: vnde patet ꝙ neceſſarie hic nō dicit neceſſitatē
ſimpliciter dictā: nec ex conditione: ſed multū large capit̄
pro re vtili ſiue cōueniēti: et importat omnē largitionē que
poteſt pecunia menſurari. Et ſic etiam viſitatio infirmi / aut
captiui / ſeu in turbatione exiſtētis etiā eſt datio rei neceſſa⸗
rie: q2 ipſa viſitatio eſt res neceſſaria. i. cōueniens et cōſola⸗
toria afflicto: licet ⁊ ipſa viſitatio non ſit ſine donatione ali
cuius muneris corporalis vel ſpiritualis: alioquin nō me⸗
ret̄ ꝓprie dici viſitatio. ¶ Dicit̄ indigenti: hoc eſt ei qui ta⸗
libꝰ caret: nec ex ſe: nec ex ſuis habere poteſt: vnde largitio
munerū facta abundantibꝰ non eſt elemoſyna. ¶ Sed hic
eſt aduertēdū ꝙ aliq̄n quis indiget aliquo nō pro ſe: ſed ꝓ
alio miſero cuiꝰ curā gerit. Et largitio taliū etiā includit̄ in
ratione elemoſyne: vnde dona data clericis beneficiatis et
abundantibꝰ tanq̄ ꝓcuratoribꝰ ⁊ diſpenſatoribꝰ pauperū /
pertinēt ad elemoſynā: ſed ſi alia darent̄ intuitu ipſoꝝ cleri
corum abundantiū tm̄: ſic datio illoꝝ non eſſet elemoſyna.
¶ Et additū eſt: ad releuandū indigentiā corporalē: ad ex⸗
cludēdū: elemoſynā ſpiritualē: que exhibet̄ in doctrina / in
cōſilio et hmōi donis / ad animā pertinentibꝰ: prout in hoc
metro cōtinet̄. Cōſule / caſtiga / ſolare / remitte / fer / ora. hoc
eſt ſm̄ Palu. diſt. xv. q. iij. arti. iiij. Conſule dubitanti: doce
ignorantē: caſtiga delinquentē: cōſolare triſtē: remitte iniu⸗
rias in te peccanti: fer patienter alioꝝ infirmitates: ora pro
omnibus. ad hec cetera opera ſpiritualia reducunt̄. ¶ De
ſcripta eſt autē elemoſyna hic pro opere pietatis corporali:
prout diſtinguit̄ cōtra alias duas partes ſatiſfactionis: ſed
extēdēdo ad ſpiritualia coincidit cū alijs: vt patet. ¶ Dici⸗
tur ex compaſſione miſerie ꝓximi: qm̄ datio muneris nō in
tuitu miſerie et indigentie ꝑſone: ſed obligationis eius ad
aliquod officiū prouidendū ſiue labores: aut propter alias
retributionē rependēdā datori: vel ei pro quo donat nō me
ret̄ dici elemoſyna: ſed ſtipendiū ſiue merces: alioq̄n omne
tributū datū regibꝰ ⁊ principibꝰ eſſet elemoſyna. Similiter
omne preciū laboris / quo q̄s laborat pro vite ſue ac ſtatus
ſuſtētatione / elemoſyna diceret̄: et per cōſequēs omnes illi
eſſent vere mēdici. quod falſum eſt: qm̄ ſolꝰ titulꝰ recipiēdi
rōne naturalis neceſſitatis facit mēdicantē: vt dicit Gerſ.
Coro. 1. in de ꝑfectione cordis. ¶ Ex quo ſequit̄ ꝙ prelati ac curati
accipiendo decimas ac cetera officioꝝ ſuoꝝ emolimēta: nō
recipiēdo elemoſynā: nec hec recipiēdo aut exigendo mēdi
cant: qm̄ debitū eſt obligato ad officiū recipe bn̄ficiū. ſicut
deducit apl's. j. Coꝝ. ix. cōcludēs. Qui in ſacrario operant̄:
que de ſacrario ſunt: edūt: ⁊ q̄ altari deſeruiūt: cū altari par
ticipāt. Ita ⁊ dn̄s ordinauit his q̄ euāgeliū annūciāt de euā
gelio viuere. Hec ibi. Et dn̄s euangelizātibꝰ ait. Edētes et
bibētes q̄ apud eos ſunt. Dignꝰ eſt em̄ operariꝰ cibo ſuo et
Coro. 2. mercede ſua. Lu. x. ⁊ Mat. x. ¶ Scd̄o ſequit̄ / ꝙ fundātes
bn̄ficia pro templi miniſtris et anniuerſaria / quibꝰ obligāt
recipientes ad certa obſequia: nō faciunt elemoſynā ꝓprie:
ſed inſtituunt et prouidēt ſtipendiū ac cibum laborātibus
debitū; ſecus ſi non interueniret obligatio; lic3 largo voca

bulo dicant̄ elemoſyne: pro eo ꝙ non dant̄ propter retribu
tionem temporalē. ¶ Dicit̄ vltimo: propter deū: quod reſpi
cit perfectionē elemoſyne: hoc eſt elemoſynā: vt eſt opꝰ me⸗
ritorium: vnde hec diffinitio datur de elemoſyna nō gene⸗
raliter: ſed de elemoſyna meritoria: hec enim fieri debet pro
pter deum tanq̄ vltimum finē ſuper omnia dilectū. ¶ Ac⸗
cipitur etiā elemoſyna frequenter non pro datione: ſed pro
ipſo dato indigenti ex compaſſione propter deum. ſic dici⸗
mus tunicam pauperi ꝓpter deum datam eſſe elemoſynā.
¶ Tertio notandum ꝙ ſm̄ beatum Bonauē. in dubijs lit Nota. 3.
teralibus diſtin. xv. poſt Alexā. parte. iiij. q. cv. membro. ij. C
ſeptiformis eſt elemoſyna corporalis: ſicut in hoc metro cō
tinet̄. Viſito / poto / cibo / redimo / tego / colligo / cōdo. Viſi
to infirmū: poto ſitibundū: cibo famelicū: redimo captiuū:
tego nudū: cōdo defunctū. Quarū ſufficiētia ſic ſumi pōt.
Elemoſyna corporalis dat̄ ad releuandā indigentiā corpo⸗
ris: indiget aūt corpus aliquo vt cōiunctū anime: ⁊ aliquo
vt ſeparatum. Ut cōiunctū indiget aliquo ad remouendū
interiorem defectū vel exteriorē. Interiorē: vel propter im⸗
proportionem qualitatū per infirmitatem: cōtra hanc ordi
natur infirmoꝝ viſitatio: intelligit̄ aūt per viſitationē non
ſolum preſens exhibitio corporis viſitantis: ſed conſolatio
infirmi / qua pro poſſe remoueat̄ infirmitas: vel propter re
ſtaurationē cōſumptionis humidi radicalis: hec aūt ſit vel
ꝑ ſumptionē cibi vel potꝰ. Et cōtra hāc cōſumptionē ordi⸗
nat̄ cibatio eſuriētis: ⁊ potatio ſitiētis. Indiget etiā aliq̄ cō
tra defectū ab extrinſeco veniētem: et hoc vel a remotis: vt
ſunt caumata et imbres: vel corpori adiacētia: vt frigora et
nuditas. Contra primū ordinat̄ hoſpitalitas: cōtra ſcd̄m ve
ſtitio corporis: vel ad reſtitutionē adēpte libertatis: et con⸗
tra hāc ordinat̄ redēptio captiuoꝝ. Cōtra defectū corporis
vt ſeparati / ordinat̄ ſepultura: ſiquidē nō ſeparat̄ corpꝰ ab
anima niſi per mortē. Mortuis autē debet̄ ſepultura. Alie
etiā reductiones ponūtur: ſed hec ſufficiāt. ¶ Quarto no⸗ Not. 4.
tandū ꝙ nō de oibus bonis poteſt fieri elemoſyna ſaltē or⸗ D
dinate: ſm̄ Tho. in. iiij. diſt. xv. q. ij. ar. iiij. Sunt aūt in gene
re duplicia bona: quedā neceſſaria habenti: quedā non ne⸗
ceſſaria. Neceſſaria dico vel ſimpliciter ad cōſeruationē vi
te: ſine quibus. ſ. habens vel ſue cōmiſſi prouiſioni / viuere
nō poſſet vel poſſent: vel ad decentiā ſtatus: ſine quibꝰ non
poteſt decenter ſeruari ſtatus in victu / amictu ⁊ in familia:
prout deſeruit bono reipublice: non prout deſeruit faſtui ⁊
ſuperbie perſone: quedā autem non neceſſaria altero dicto
rum modorum. Item bonoꝝ habitoꝝ quedā ſic ſe habent
ꝙ poſſidens ea tenetur ad reſtitutionem eorundē eis a qui
bus acquiſita ſunt. Quedā ſunt ad quoꝝ reſtitutionē poſſi
dens non tenetur. Que autem ſunt hec vel illa: ſatis patet
diſt. xv. in pluribus queſtionibus. Item habentiū vſum re
rum exterioꝝ: quidā habēt illarum rerū adminiſtrationem
qui pro voto ſuo poſſunt eas alienare / vendēdo / cōmutan
do / donando: vt patreſfamilias nulla lege ꝓhibiti. Alij ve
ro non habēt earum diſpēſationem: vt vxor filiuſfamilias /
monachus renuncians proprietati / furioſi / amētes ⁊ huiuſ
modi. Hec de primo articulo. ¶ Quantū ad articulū ſecū⸗ Artic. 2.
dum eſt cōcluſio prima. Dare elemoſynā de rebus ſimplici Cō. P. 1.
ter neceſſarijs perſone dantis vel ſibi cōmiſſis: nec eſt cōſi⸗ E
lij nec precepti: ſed eſt cōtrarium ordini charitatis. Proba⸗
tur: q2 ſm̄ Augu. peccat qui prepoſtere agit: ſed ordo chari
tatis exigit ꝙ hō magis ſibi ⁊ ſuis prouideat q̄ alijs. Ordi
nata em̄ charitas a ſeipſa incipit: vt patuit in tertio. Jō ſub
trahere ſibi neceſſaria aut ſuis: et retribuere alijs eſt cōtra⸗
rium ordini charitatis: ⁊ per cōſequēs nec cōſilij / nec pre
cepti: q2 nihil cōtrariū charitati aut ordini eius cōſulit̄ aut
precipitur: nā que a deo ſunt: ordinata ſunt. ad Roma. xiij.
Patit̄ tn̄ hec cōcluſio vnā exceptionē ſm̄ Richar. diſt. xv.
q. v. ar. ij. et Tho. ij. ij. q. xxxij. ar. vj. ſi ſc3 quis ſubtraheret ſi
bi: ⁊ daret alicui perſone ſolēni / de cuius morte immineret
notabile periculū: aut detrimētū reipublice vel ꝓfectui aīa
rū: in quo caſu nō eſſet cōtrariū ordini charitatis ſe et ſuos
negligere; ⁊ alij ſubuenire; q2 bonū reipu. ⁊ ſalus animarū

preferēda eſt vite ꝓprie corporali: quia bonū quāto cōmu/
nius: tāto diuinius. Verū hoc facere ſm eundem nō eſt ne
ceſſitatis: ſed ꝑfectionis. Qḋ tñ ſane intelligendū eſt: qm̄ ſi
perſona ſolēnis tāte neceſſitatis foret reipu. ⁊ aiarū ſaluti/
ꝙ ſine ea nō poſſet cōſeruari reſpublica et ſalus aiarū: eſſet
neceſſariū dare ei elemoſynā in caſu: qꝛ quilibet tenet̃ expo
nere vitā corporalē ꝓ vita ſpūali fratris: et pars tenet̃ ſe ex
ponere pro ſalute totius. Sed hec additio eſt intelligenda
vbi nō eſt euidētia (ſaltē notabilis) de neceſſitate ꝑſone ſo
Cōcl.2. F lēnis. ¶ Scđa cōcluſio. Extra caſum extreme neceſſitatis
proximi/ nō eſt dāda elemoſyna de neceſſarijs ſtat⁹ ſui. Pa
tet cōcluſio: qꝛ nemo debet ſe reddere impotentē ad exercē
dū ea ad que tenet̃ ſm ſtatū ſuū extra caſum extreme neceſ/
ſitatis ſui vel alioꝝ. vide Amb. ij. de offi. c. xvj. bene ad pro
poſitū. Itē Augu. ſer. ccv. Sed dādo elemoſynā de neceſſa
rijs ſtatui/ reddit ſe impotentē: ergo. Verū hic aduertēdū:
vt dicit ſanctus Tho. vbi. ſ. ꝙ decētia ſtatus habet magnā
latitudinē: ita vt multis additis vel ſubtractis non exit ho
mo cōditionē ſtatus: poſſet tñ tātū addi vel ſubtrahi/ ꝙ nō
maneret decētia ſtatus: qḋ tūc exiſtimo fieri quando ꝓpter
hmōi ſubtractionē vel additionē non ſufficeret ad exercitiū
operationū ſuo ſtatui debitarum: in hoc caſu intelligenda
eſt cōcluſio: ſecus ſi ꝓpter additionem vel ſubtractionē ni
hilominus ſufficeret ad opera ſtatui ſuo debita. Quāta au
tē poſſet fieri ſubtractio vt nihilominus maneat hmōi ſuffi
ciētia: nō pōt ſermone particulari determinari: ſed ſtat̃ in
hoc prudētie/ arbitrio ⁊ vnctioni/ que docet de oībus. Nec
obſtat ꝙ dñs conſulit oīa relinquere. Mat. xix. Vade inq̇t
vende oīa que habes: et da pauperibus. Qm̄ qui hoc cōſi
liū implet hic mutat ſtatū: ⁊ per cōſequēs que prius fuerūt
neceſſaria pro decētia ſtatus: nō erūt neceſſaria ſtatu muta
to: vt ſi princeps ingrediat̃ religionē: non indiget familia/
armis ⁊ ceteris ad regimē populi neceſſarijs: ſed pōt ſuſtē/
tari in hoc religionis ſtatu ex elemoſyna deuotoꝝ fidelium
labore aut redditibus iā pro hmōi renūciātibus in religio
Cōcl.3. G ne cōſtitutis. ¶ Tertia cōcluſio. Extra caſum neceſſitatꝭ nō
eſt faciēda elemoſyna de rebus male queſitis: ad quoꝝ reſti
tutionē tenetur poſſidēs: niſi ad reſtituendū ex alijs bonis
ſuis iuſte queſitis ſit ſufficiēs. Primum ꝓbatur autoritate
Prouerb. iij. Honora dñm de tua ſubſtātia: et de primitijs
oīm frugū tuarū/ da pauperibus. Et Eccli. xxxiiij. Immo/
lātis ex iniquo/ oblatio eſt maculata. Et ſequit̃. Qui offert
ſacrificiū ex ſubſtātia pauperis: quaſi q̄ victimat filiū in cō
ſpectu patris ſui. Sed elemoſyna pauperi impēſa eſt obla
tio deo facta: ſm illud Mat. xxv. Qḋ vni ex minimis meis
feciſtis: mihi feciſtis. Et Eſa. lviij. Frāge eſurienti panē tuū:
egenos vagoſqꝫ induc in domū tuā. vbiqꝫ ſonat tuū/ tua/
tuarū/ ad excludēdum alienū. Itē Grego. ſiagrio epō. Nō
eſt putāda elemoſyna: ſi pauperibus diſpēſetur qḋ ex illici/
tis rebus acquirit̃: qꝛ qui hac intētione mala accipit vt be/
ne diſpenſet: grauatur potius q̄ꝫ iuuetur. j. q. j. c. nō eſt putā
da. Itē Augu. ſ. de ver. dñi. Nolite velle elemoſynas facere
de fenore ⁊ vſuris. Et Greg. Elemoſyna redēptoris noſtri
oculis illa placet: que nō ex illicitis ⁊ iniquitate cōgerit̃: ſed
que de rebus cōceſſis ⁊ bene acquiſitis impēditur. Multa
de hoc. xiiij. q. v. Et pōt addi ratio: qꝛ nullus poteſt tranſfer
re dominiū rei aliene in alterū: ſed in elemoſyna trāſfertur
dominiū rei in pauperē: ergo res data nō erit aliena danti.
Res vero reſtituēda nō eſt eius qui reſtituere tenet̃: ſꝫ ma/
gis illius cui reſtituēda eſt. Preterea reſtituere rē debitam
eſt precepti: dare aūt elemoſynā extra caſum neceſſitatis cō
ſilij: ſed propter cōſeruationē conſilij nō eſt violandū prece
ptū: ergo. immo in tali caſu nō eſt conſiliū. Dicitur in cōclu
ſione extra caſum neceſſitatis: qm̄ in caſu extreme neceſſita
tis/ poſſet q̄s vidēs fratrē fame perire: nec habere qḋ retri/
bueret recipere rē alterius ⁊ dare pereūti: quia in caſu licet
det ſibi alienū: nō tñ dat alienū pereunti: qꝛ in tali neceſſita
te oīa ſunt cōmunia. Et periens in caſu eſt dñs rei date: ⁊ iō
porrigēs nō cōmittit furtū: qꝛ licet receperit alienū quoad
ſe: tñ nō inuito dño ſcꝫ pereūte: ſecus tñ videt̃ ſi porrigens

haberet vnde ſuſtētaret pauperē: ⁊ nihilominus acciperet
de alieno: vt videt̃ ſentire Alex. par. iiij. q. ix. mē. ij. Et ſicut
eū ibi intelligo: et ad hoc valet quod. ſ. dictū eſt diſt. xv. q.
iij. Dicitur etiā de rebus male queſitis ad quarū reſtitutio
nē tenetur poſſidēs: qꝛ vt. ſ. dictū eſt diſt. xv. q. xiiij. differē/
tia eſt inter turpe lucrū: et lucrū iniquū: et licet dū aliquid
acquirit̃ inique requirat̃ reſtitutio: nō tñ in turpi lucro vbi
actus quo quis lucrat̃ prohibitus eſt. Nō aūt lucrū ex actu
vt in lenocinio/ meretricio/ precio incantationis: ⁊ ſimilib⁹
multis in quibus etſi acq̇ſitio eſt iniuſta: nō tñ poſſeſſio rei
ſeu lucri ſic acquiſiti eſt iniuſta. De oībus itaqꝫ huiuſmodi
rebus: ad quoꝝ reſtitutionē acquirens nō tenetur: pōt fieri
elemoſyna: quia quecūqꝫ pn̄t licite in vſus ꝓprios cōuerti:
pn̄t etiā pauperibus licite erogari. Que aūt talia ſunt quo
rū reſtitutio eſt neceſſaria vel nō: habes. ſ. late diſt. xv. per
multas queſtiones. Vn̄ patet ꝙ de acq̇ſitis inique vt ꝑ fur
tum/ rapinā/ ſimoniā/ vſurā/ concuſſionē/ iniuſtam exactio
nem/ fraudem ⁊c̄. nō poteſt fieri elemoſyna: qꝛ ad oīm hoꝝ
reſtitutionē tenētur inique ſic poſſidētes. Scđo ſequit̃: ꝙ
de acquiſitis per ioculationē/ incantationē/ hiſtrionatum/
fornicationē/ traditionē/ ludū alearū ſm opi. Alexā. proba
bilem/ poteſt fieri elemoſyna. Cauſa tacta eſt: qm̄ in his nō
requirit̃ reſtitutio: et poſſidentes ſunt dñi rerū ſic acquiſi/
tarū. Vnde licet de meretricio poſſit fieri elemoſyna: nō tñ
oblatio publica ad altare: de quo. ſ. dictū eſt diſ. xv. q. xiij.
Et ſm hec intelligende ſunt oēs autoritates. ſ. ad cōcluſio
nem inducte de his bonis que nō modo turpiter: ſꝫ inique
acquirūtur: ad quoꝝ reſtitutionē acquirentes tenentur. Et
ſatis poteſt hec ſolutio ſingulis autoritatibus inductis ap
plicari. ¶ Scđa pars cōcluſionis que eſt Alex. q. cx. mē. ij.
quarte partis probatur: qꝛ de pecunia acquiſita per furtū/
rapinā/ vſurā. et ſimilia/ poteſt fieri elemoſyna: ſi raptor vel
vſurarius proponat reſtituere in equipollēte: ⁊ habeat vn
de reſtituat: quia ſic dando elemoſynam nō reddit ſe impo
tentem ad reſtituendum: hec autem cauſa eſt cur de taliter
acquiſitis non poteſt fieri elemoſyna: ne faciendo elemoſy
nam reddatur impotēs ad reſtituendū. Que cauſa tollitur
ſi ad reſtituendum ex alijs bonis ſuis ſit ſufficiēs: quia tūc
poſſet de furto ⁊c̄. facere elemoſynam: ⁊ ex alijs bonis ſuis
inique ablata reſtituere. Ex eodē ſequitur ꝙ nō ſemper de
licite acquiſitis danda eſt elemoſyna: nā ſi q̇s preter ea que
mutuaſſet nihil haberet vnde creditori mutuata reſtitueret
nō poſſet facere elemoſynā per eādem cauſam. ¶ Quarta Cōcl.4.
concluſio. Nedum extrema neceſſitate iam imminēte: ſed H
etiā exiſtētibus probabilibus extreme neceſſitatis de proxi
mo future ſignis: tenet̃ quilibet extra talē neceſſitatē cōſti/
tutus habēs ⁊ potēs defectum patiēti elemoſynā erogare.
Illa cōcluſio habet duas partes. Prima ꝙ imminēte neceſ
ſitate tenet̃ habēs ⁊ potēs elemoſynā dare. Scđa ꝙ non ſo
lū tenet̃ neceſſitate imminēte: ſed etiā exiſtētibus ꝓbabili/
bus ſignis. Prima pars patꝫ ꝑ illud. j. Iob. iij. Qui habue
rit ſubſtantiā huius mūdi: ⁊ viderit fratrē ſuū neceſſe habe
re: et clauſerit viſcera ſua ab eo: quō charitas dei manet in
eo. q. d. nullo modo. Hec autoritas maxime locū habet im
minēte neceſſitate. Quilibet aūt tenet̃ habere charitatē ad
proximū: ergo etiā tenet̃ habere aut facere ſine quo chari/
tas in eo nō manet. Itē Amb. lib. de offi. et habet̃ in decre.
lxxxvj. diſt. c. paſce. Paſce fame morientē. quiſquis em̄ homi
nē paſcendo ſeruare poteris: ſi nō paueris: fame occidiſti.
Preterea quilibet tenet̃ ꝓximū ſi pōt a periculo mortis eri
pere: multomagis q̄ꝫ pecus ſuū: ſꝫ exiſtēs in extrema neceſ/
ſitate eſt in periculo mortis: ergo. Non aūt pōt eruere a pe
riculo famis niſi dando elemoſynā: ergo. Scđa pars ꝓbat̃
poſt ſan. Tho. qꝛ vix aut nūq̄ꝫ pōt euidenter cognoſci extre
ma neceſſitas: niſi iā imminēte morte: ſed illā opꝫ accipere ac
cognoſcere ex ꝓbabilib⁹ ſignis ⁊ certis ſm certitudinē mo
ralē: q̇b⁹ apparētib⁹ iudicāda eſt extrema neceſſitas: qn̄ ſcꝫ
aliq̇s videt alios impotētes vel pigros ad ſubueniendū: ⁊
pauperē indigētē cibo/ potu ⁊ alijs vite neceſſarijs ſine qui
bus viuere nō pōt: ⁊ pauperē ſibi hec nō poſſe preſtare: tūc

ſunt ſufficiētia ſigna extreme neceſſitatis:licet nōdū immi-
neat mors:que tamē de proximo futura eſt:niſi ſubueniat.
¶ Preterea imminēte morte/ cōſumpta virtute naturali/
nihil pficeret elemoſyna:igit nō eſt illa hora expectāda: nā
elemoſyna datur ad ſubueniendū:ergo tūc dāda cū pōt in-
digēti pficere. Dicit notāter in cōcluſione extra talē neceſſi
tatē cōſtitutus/ pter cōcluſionē primā que loquit de cōſti
tuto in ſimili neceſſitate. Dicit etiā habēs ⁊ potēs ⁊c. quia
qui nō habet vnde ſubueniat:nō tenet:cū ſm Hiero.nullū
Cōcl.5. Z preceptū ſit impoſſibiliū. ¶ Quinta cōcluſio. Dare elemo
ſynā extra caſum neceſſitatis pſonis miſeris ⁊ indigētibus
de ſuperfluis vtriuſq; neceſſitatis: tā cōſeruāde vite/ ꝙ ſta-
tus decētie:opus eſt cōſilij ⁊ magni meriti: ac primū prece
pto charitatis diligere. Iſta cōcluſio eſt de mēte Alex.par.
iiij.q.penul.mē.j.quē ſequit Tho.iiij.ſcrip.diſ.xv.q.de ele-
moſyna.ar.j.⁊.q.iiij.eiuſdē ar. Itē.ij.ij.q.xxxij.art.v. Durā.
et poſt eū Pal.ea.diſt.hos ſequit Nico.de lyra.ſ. Iohā.iij.
Anto. Panor.de emp.et vē.c.j. Baptiſta in ſum.et alij ple-
riq;. Alex.nāq; ponit tres gradus debiti iuſticie. Prim⁹ eſt
rigor vel neceſſitas iuſticie:cui⁹ trāſgreſſio eſt mortale pec-
catū. Secūdus eſt equitas iuſticie:vt bonū habēs cōformi
tatē iuſticie:nō tm̄ neceſſitatē ſeu rigorem: cuius trāſgreſſio
nō eſt mortalis:ſed videt venialis. Tertius gradus eſt diſ-
pēſatio iuſticie:et eſt dū aliquid agitur in alterū meritorie:
cuius tm̄ dimiſſio nō eſt demeritoria. Conſequenter dicit ꝙ
ſubuenire his q̄ ſunt in extrema neceſſitate ſm moderatio-
nē concluſionis quarte/ eſt de primo gradu iuſticie.hoc eſt
de rigore ⁊ neceſſitate iuſticie:ideo eius tranſgreſſor peccat
mortaliter. Subuenire aūt de ſuperfluo vtriuſq; neceſſita-
tis nature ⁊ ſtatus:ei qui non eſt in extrema neceſſitate: eſt
tm̄ in euidēti ⁊ notabili egeſtate: eſt de ſcđo gradu iuſticie:
hoc eſt ad illā tenet abūdās hm̄oi tētione equitatis.i.tene-
tur de bono ⁊ equo tali indigēti ſubuenire. Vn̄ ſi tali abun
dās nō ſubuenit p chriſto:preiudicat eq̄tati iuſticie: niſi il-
la vn̄ deberet ſubuenire taliter egēti: reſeruet aliquibus de
quoꝝ bonitate magis certus eſt: vel ſunt magis ppinqui:
nō tm̄ preiudicādo peccat mortaliter. Subuenire aūt de ſu-
perfluo illis qui cōmuni cōſuetudine mēdicāt:nec tm̄ appa
ret in eis ſignū aliquod notabilis vel grauis indigētie: eſt
de tertio gradu iuſticie: ⁊ eſt quidē meritoriū:tm̄ nō ſubue-
nire nō eſt demeritoriū: ſi ex aliqua leui cauſa rōnabili non
ſubueniat: vt ſi pſumat ꝙ habeat idigēs qđ illi ſufficiat ad
tēpus illud tranſeundū. Cōcordat ſctūs Tho.di. Nō omis
neceſſitas obligat ad preceptū: ſed illa ſola ſine qua is q̄ ne
ceſſitatē patitur:ſuſtētari nō pōt:nec apparet in prompto q̄
ei ſubueniat. Et de hoc caſu extreme neceſſitatis/intelligē-
de ſunt oēs autoritates ſonātes preceptiue: vt illa Luc.vj.
Omni petēti te tribue.et eiuſdem.xj. Qđ ſupereſt date ele
moſynā. Itē.j.Ioh.iij. Qui habuerit ſubſtātiā huius mun
di:⁊ viderit fratrē ſuū neceſſe habere:⁊ clauſerit viſcera ſua
ab eo: quō charitas dei manet in eo. vbi neceſſe dicit extre-
mā indigentiā. Et cōcordat ly.ibidē. In eodē caſu intelligē
dum eſt illud Baſilij. Eſt panis famelici quē tu tenes: nu-
di tunica quā in cōclaui cōſeruas: diſcalciati calce⁹ q̄ apud
te marceſcit:indigētis argētū qđ poſſides inhumatū:quo-
circa tot iniuriaris quot dare valeres. Simile dicit Amb.
xlvij.diſt.ſicut hi. In extrema em̄ neceſſitate:licz res tēpo-
rales ſint ſinguloꝝ quoad pprietatē:ſunt tm̄ cōmunes quo
ad vſum. Duran.dicit qđ eſt ſuperfluū vtriq; neceſſitati/na
ture ſcilz et ſtatus/ dari debet ex precepto ſm illud Luc.xj.
Quod ſupereſt date elemoſynā. Nec eſt dubiū quin ſit pre-
ceptū reſpectu illoꝝ qui ſunt in extrema neceſſitate:q: illis
ex precepto dandū eſt:qđ eſt neceſſariū proprio ſtatui: a for
tiori rōne id qđ ſuperfluit. De illis aūt qui nō ſunt in extre-
ma neceſſitate: licz ſint in magna neceſſitate ⁊ verecundia:
nō audeo plene diffinire: ne cōdēnem maiorē partē diuitū.
Illi innitit baptiſta in ſum. vide clariſſime ad ppoſitū Cā
cel.in florib⁹.c. de auaricia. Itē Augu.ſer.ccxxvij. ¶ Hui⁹
tm̄ cōcluſionis oppoſitū tenet Ricb.in.iiij.diſt.xv. quē imi
tat Ange.in ſum.ſua. Dicūt em̄ ꝙ dare elemoſynā de ſuper
fluo indigēti citra extremā neceſſitatē/eſt de precepto:qđ ſi
verū eſſet:vix aliq̄s diuitū ſaluaret. Prima tm̄ opinio vide
tur probabilior:q: nihil debet dānari tāꝗ mortale pctm̄:de
quo nō habet euidēs rō:vel manifeſta autoritas ſcripture:
et ideo dictū eſt in cōcluſione:qđ eſt primū preceptū chari
tatis. Nā vbi eſt vera charitas:ibi eſt cōpaſſio primi:q̄ effi
cax nō eſt: ſi miſeriā cui cōpatit: nō releuat dū releuare pōt
ſine ſui ⁊ alioꝝ detrimēto quib⁹ ampli⁹ obligat. ¶ Sexta Cōcl.6. Z
cōcluſio. Sicut nō de oibus bonis dāda eſt elemoſyna: ita
nec oibus eſt indiſcrete erogāda. Primū patet:q: nō de ini
que acquiſito:vt.s̄.dictū eſt concluſione.iij. Scđa pars pa
tet:q: elemoſyna dāda eſt ſm regulā charitatis: ergo nō de
bet dari in dānū ei⁹ cui dat: licz cōtingit ex elemoſyna acci-
pientē foueri in pctis:qđ eſt maximū dānū accipiētibus:er
go illis nō eſt dāda elemoſyna p quā in pctis nutriātur:ſe-
cus ſi ſpe emendationis aut ſubleuāde neceſſitatis natura
lis. ¶ Sed p intellectu huius cōcluſionis notandū ꝙ ſm
Ricb.in malo duo cōſiderāda ſunt:natura ⁊ vitiū. Et ſicut
ei⁹ natura ita debet ex charitate diligi ꝙ tm̄ ei⁹ vitiū odiat:
ſic p elemoſynā ſubuenire debet indigētie nature: vt p hoc
eius malicia nō foueat. Et de hoc Augu.ad Vincē.donati
ſtā. Vtilius eſuriēti panis tollit (ſi de cibo ſecurus iuſticiā
negligit) ꝗ eſuriēti panis frangat: vt iniuſticie (ſeductus)
acquieſcat. Et in expoſitione pſ.cij.exponēs late has duas
autoritates. Omi petēti te tribue. Luc.vj.et illā. Deſudet
elemoſyna in manu tua donec inuenias iuſtum cui eā tra-
das.inter alia inq̄t. Fac miam iniquo nō tāꝗ iniquo. Nam
ipm iniquū inquātū iniquus eſt:ne ſuſcipias.i. ne quaſi in
tētione ⁊ amore iniq̄tatis illi⁹ ſuſcipias eū.ſequit. Omi pe
tēti da:ſi pctor eſt qui te petit da:nō vt pctori. Das vt pecca
tori:qn̄ in quo pctor eſt:hoc tibi placet. Sequitur. Tibi oc Nota.
currit hō pctor:duo noia ſunt hō/pctor. ꝙ homo/opus dei
eſt:ꝙ peccator/opus hois eſt:da operi dei: noli operi hois
dare. Operi hois eſt dare peccatori pter pctm̄:placēti ti-
bi pter pctm̄.ſequit. Qui donat hiſtrionibus:qui donat
auguribus:qui donat meretricibus:quare donat. Non ibi
attēdit naturā hois dei:ſed nequiciā hois humani. Si ho-
mo tm̄ eſſet: et nō hiſtrio:aut augur:aut meretrix eſſet:non
donares: nō ergo hoi:ſz arti nequiſſime donas. ¶ Ex his
ſatis patet/ꝙ elemoſyna dāda eſt cuilibet etiam pctori pro
pter nature ſuſtētationē dū neceſſitatē patit:nō autē pter
officiū ſeu exercitiū vitioſum. Et p hoc autoritates ſcriptu
re ⁊ ſctoꝝ que ſupficietenus vident cōtrarie:facile pn̄t con
cordari:ſz de mēdicātibus validis dicet in.iiij.ar.in dubijs.
¶ Septima cōcluſio. Nō habens liberā facultatē:iuſtū do Cōcl.7. Z
miniū:neq; in reb⁹ exterioribus⁹ adminiſtrationē:nō pōt da-
re elemoſynā citra extremā neceſſitatē. Probat cōcluſio:q:
in elemoſyna trāſfert dn̄iū elemoſyne in mēdicū : ſed carēs
libera facultate dn̄io vel adminiſtratione rei:nō pōt tranſ-
ferre dn̄iū:ergo nec dare elemoſynā:q: rei non ſue:neq; ad
miniſtrationi ſue cōmiſſe/tenens eā/nō habet ei⁹ dominiū:
ergo nō pōt id trāſferre:q: qđ q̇s nō habet: alteri dare non
pōt. Corollariū:neq; religioſus:neq; vxor:neq; filiuſfami-
lias: nec familia pn̄t dare elemoſynas de reb⁹ ſue fidei non
cōmiſſis/ſine cōſenſu pſidētis mariti ſeu patriſfamilias ex-
preſſo vel pſumpto:q: religioſus nulli⁹ rei habet dn̄iū: nec
vxor niſi in reb⁹ cōibus:puta ſm Alex. par.iiij.q.cxij.mē.ij.
pane ⁊ vino ⁊c. Ac pal.diſt.xv.q.iij.art.vj.cōclu.ij.admini
ſtrationē:neq; filiuſfamilias:nec famlia:niſi ſpecialiter fue
rit adminiſtratio cōmiſſa. Hinc patet ꝙ religioſus in clau-
ſtro nullā habēs cōmiſſionē in tēporalibus:nō pōt dare ele
moſynā. Vxor vo ſi fuerit lucratiua:aut habens bona para
fernalia:pōt ſine cōſenſu mariti dare elemoſynam:q: in his
habet dn̄iū ⁊ adminiſtrationē. Et de hoc.s̄.diſt.xv.q.iij.cla
rius. ¶ Dicit notāter: Nō habēs dominiū:nec adminiſtra
tionē: qm̄ ſi habet adminiſtrationē ſiue dominiū ſiue p cō-
miſſionē: aut per conſenſum expreſſum vel preſumptū ha-
bentis dominiū certarū rerū:poteſt de his dare elemoſynā
ſm limitationem ⁊ exigentiā cōmiſſionis ⁊ adminiſtratio-
nis ſibi tradite et nō vltra. Ponit tamē Palu.octo caſus in

quibus vxoꝛ poteſt elemoſynā dare ſine licentia viri. Et alī
quos tangit Alex. par. iiij. q. cxij. mēbꝛo. ij. ¶ Dicit̄ citra ex
tremā neceſſitatē: qm̄ in extrema neceſſitate quilibet tenet̄
ſubuenire indigēti etiā de alieno: dum nō habet de ſuo. De
bet tm̄ vt vult Alexan. par. iiij. q. cxij. ſi in pꝛōpto eſt dn̄s rei
vel adminiſtratoꝛ: vt abbas/marit⁹/paterfamilias peti ab
eo licētia: quā ſi nō conceſſerit: aut pꝛeſens nō fuerit: nec ex
trema neceſſitas moꝛā patitur: debet erogare: q2 in illo ca/
ſu oīa ſunt cōmunia. Et ad id tenet̄ lege diuina: cui obediē
dū eſt etiā cōtra ꝓhibitionē pꝛelati: vt ibidē dicit̄. Et Act.
Concl. 8. M v. Obedire opoꝛtet deo magis/q̄ hoībus. ¶ Octaua con
cluſio. Oꝛdo erogādi elemoſynā indigētib⁹ et miſeris: imi
tari debet oꝛdinē charitatis. Pꝛobat̄ cōcluſio: q2 datio ele/
moſyne eſt effectus charitatis: ſm̄ illud. j. Job. iij. Qui ha/
buerit ſubſtantiā huius mūdi: et viderit fratrē ſuū neceſſe
habere: et clauſerit viſcera ſua ab eo: quō charitas dei ma/
net in eo. ergo ſequi debet oꝛdinem charitatis. Quis ſit il/
le oꝛdo/dictū eſt lib. iij. diſt. xxix. ¶ Et de hoc bꝛeuiter dicit
Tho. in. iiij. ſcripto diſt. xv. q̄ non eſt facile determinare cui
magis/ſeu pꝛius dandū ſit ꝓpter diuerſitatē harū triū con
ditionū: neceſſariū ſc3 debitum/⁊ honeſtū: que in diuerſis
habent ſe vt excedentia ⁊ exceſſa. Nā neceſſitas ſimpliciter
pꝛeponderat. Ita q̄ habēs extremā neceſſitatem: oībus nō
exiſtētibus in extrema neceſſitate/pꝛeferēdus eſt: etiā parē
tibus/magiſtris/benefactoꝛibus/et quātūcūq3 ꝓpinquis.
¶ Debitū etiā pꝛeponderat honeſtati. Nā magis reddēdū
eſt debitū: q̄ beneficiū impēdendū: vt vult phs. ix. Ethic.
Et ideo magis faciēda eſt elemoſyna benefactoꝛib⁹: q̄ eis
a quibus nullū beneficiū eſt acceptū: vt eis a quibus acce/
pta ſunt bona coꝛpoꝛalia vel ſpūalia: ꝓpter debitū gratitu
dinis. Sic honeſtas pꝛeponderat ſimplici indigētie: nā ma
gis ſubueniendū eſt bonis ⁊ honeſtis: q̄ minus bonis aut
minus honeſtis: ſiue etiā pctōꝛibus/atq3 malis/ceteris pa
ribus. Dū aūt ex vna parte eſt magis neceſſariū citra extre/
mā neceſſitatē: ex alia parte maius debitū: ex tertia mai⁹ ho
neſtū quis alteri pꝛeferat̄: difficile aut impoſſibile eſt iudi/
care in ſingulis: q2 circūſtantie poſſunt infinities variari: ⁊
talia nō cadūt ſub arte. De his aūt vnctio docet ⁊ pꝛudētie
cōſiliū: vide pal. diſt. xv. q. iij. ar. vij. Et tantū de articulo ſe/
Artic. 3. dubiū. N cūdo. ¶ Quantū ad tertiū articulū dubitat̄ iuxta cōcluſio
nē ſextā: Utrū oībus indigētibus nō malis dāda ſit elemo/
ſyna. Et arguit̄ q̄ nō: q2 nō mendicātibus validis. i. potēti
bus laboꝛibus ſuis releuare indigētiā: ergo. Añs ꝓbatur:
q2 talibus ꝓhibetur mēdicatio. l. vnica. C. de mendi. va. Et
addit̄ pena. ¶ Itē qui tenentur laboꝛare ad pellendā indi
gentiā: nō debēt accipere elemoſynā: ſed ad laboꝛes tenen/
tur oēs validi ſm̄ illud Gen̄. iij. dictum ad adā ⁊ poſteros.
In ſudoꝛe vultus tui veſceris pane tuo: in laboꝛibus come
des ex ea/ſc3 terra cūctis diebus vite tue. Ad idē facit illud
aplī. Si quis nō vult operari: nō māducet. ij. Theſ. iij. Fre
quēter deniq3 in epiſtolis ſuis fideles ad laboꝛes manuum
hoꝛtat̄: ſeipm̄ pꝛeferēs exēplū fidelibus qui victū manibus
queſiuit. ibidē. ¶ Pꝛeterea validi mēdicātes elemoſynas
pauperū rapiūt: ⁊ pauperes ſpoliāt: cum ea mendicāt que
pauperib⁹ debētur. Un̄ Hiero. ad Damaſ. Qui aūt bonis
paternis/et operib⁹ ſuis ſuſtētari pn̄t: ſi qō pauperū eſt ac/
cipiūt: ſacrilegiū pꝛofecto cōmittūt. Sed validis laboꝛe ſu
ſtētari potētibus: ipſi laboꝛes ſunt eoꝝ opes. ¶ In oppoſi
tū ſunt oꝛdines mēdicantiū: in quibus ſunt multi validi et
Rñſio. O foꝛtes: et tm̄ ad mēdicandū ſunt inſtituti. ¶ Pꝛo reſponſio
ne ad dubiū/ſupponendū q̄ licitū eſt ⁊ meritoꝛiū oīa relin
quere ⁊ effici pauperē pꝛopter deū. Nā hoc inſtruxit doctri
na ⁊ vita chꝛiſti: inſinuat apoſtoloꝝ cōuerſatio: ⁊ oīm fide/
liū pꝛimitiue eccleſie quib⁹ erāt oīa cōmunia: nec quiſq̄ ali
quid ſuū eſſe dicebat. Act. ij. ⁊. iiij. Hoc em̄ eſt conſiliū euā/
gelice perfectionis: pꝛout hoc late declarat Alex. par. iiij. q.
cvj. et ſequētibus. Hāc aūt renūciationē omniū poſſeſſoꝛū
ſequit̄ neceſſitas mendicādi vel laboꝛādi: qm̄ cū omnis ho
mo tenetur vitā ſuam ſuſtētare neceſſario victu/veſtitu: ne
ſit occiſoꝛ ſuiipſius: renūciās oībus: ⁊ nihil pꝛopꝛiū habēs:

tenetur acquirere victū et veſtitū. Nec eſt alius modus ac/
quirēdi: niſi mendicādo ab alio: vel laboꝛibus ſuis acquirē
do: et per ꝯn̄s ad alterū illoꝛū tenet̄. ¶ Sed vt cognoſcat̄
quis ad quem teneatur: notandū eſt poſt Alex. q. cvij. par.
iiij. mēbꝛo. ij. ar. ij. q̄ tripliciter cōtingit mendicare. Pꝛimo
ex neceſſitate nature: vt dum quis petit ab alio qō per ſe ha
bere nō pōt ꝓpter paupertatē vel infirmitatē aut vtrunq3.
Hic modus miſerabilis eſt tolerabilis: et per patiētiam ſit
meritoꝛius ⁊ laudabilis. Sicut legitur de lazaro mēdico ⁊
infirmo iacente ante edes diuitis: q̄ moꝛtuus poꝛtatus eſt
ab angelis in ſinū abꝛae. Ex quo colligitur q̄ mēdicitas ex
neceſſitate pꝛoueniēs eſt occaſio directiua in vitā eternam:
iuxta qō dicit Gꝛego. Mala que nos hic pꝛemūt: ad deū
ire compellūt. Scōo modo quis mēdicat pꝛo ocio fouēdo
vel ꝓ lucro cumulādo: vel vtroq3 modo: et hec mēdicatio
eſt culpabilis: et de hac dicit Amb. de offi. lib. ij. c. xvj. Ueni
unt validi nullā cauſam niſi vacādi habētes: ⁊ volūt ſubſi
dia euacuare pauperū: exinanire ſumptū: nec exiguo cōtē/
ti maioꝛa querūt: ambitu teſtiū captātes petitionis ſuffra/
giū: et nataliū ſimulatione lucrātes: licitāteſq3 incrementa
queſtuū. Et ſequit̄ ibidē. Modus aſſit largiēdi: vt nec illi
inanes recedāt: neq3 trāſcribatur vita pauperum in ſpolio
fraudulentoꝝ. Tertius modus mendicādi eſt ſupererogā/
tiuus iuſticie: cū ſc3 quis mēdicat ꝓ chꝛiſto venerādo ⁊ pꝛo
ximo edificādo. Venerādo ſc3 per imitationē ⁊ cultus exhi
bitionē. Per imitationē quātū ad cōtemptū ſui: ⁊ vilifica/
tionē ſiue abiectionē: qō chꝛiſtus euidētiſſime fecit. Unde
Hiero. Eſto vilis quantū poteris: nunq̄ chꝛiſto vilis eris.
Laudabilis eſt illa mēdicatio volūtaria: qua ſe quis expo/
nit vt redēptoꝛi ſuo ſe cōfoꝛmet: et vt cultui diuino mēte li/
berioꝛi aut euāgelizationi vacet: depoſita ſeculi ſolicitudi/
ne ⁊ ꝓximū edificet ⁊ ꝓuocet ad pietatē. De quo btūs Au
gu. in ſer. xl. In illo tp̄e multū cōmēdat deus opera mīe cū
ſanctos ſuos egere facit: vt cū facti fuerint amici de māmo
na iniquitatis: recipiāt et ipſi amicos ſuos in eterna taber/
nacula. i. cū ſerui dei pij iugiter deo vacāt aliquotiēs (vt il
li qui habēt mūdi diuitias) elemoſynas illis largiātur. Et
quō illos participes faciūt in terrena ſubſtantia: ſic cū illis
partē merebuntur habere in vita eterna. ¶ Ex his patet q̄ P
mēdicatio eſt repꝛoba: q̄ tolerabilis: ⁊ que laudabilis ⁊ me
ritoꝛia: ⁊ ꝑ hoc qui poſſint licite mēdicare. Sed ⁊ de laboꝛe
manuū notādum ſm̄ eūdē Alex. par. iiij. q. cviij. mēbꝛo. j. q̄
iudiciū de vnaquaq3 re ſumēdum eſt ſm̄ finē ad quē eſt oꝛ/
dinatū: laboꝛ aūt manuū ad tria oꝛdinat̄: ſc3 ad ociū vitan/
dū: ad coꝛpus domandū: et ad victū querēdum. De pꝛimo
Hiero. ad ruſticū monachū. Semꝑ aliquid operis facito:
vt te diabolus occupatū inueniat. De ſcōo apl's. ij. Coꝝ. vj.
annumerās ea quib⁹ coꝛpus caſtigat̄: dicit. In laboꝛibus:
in ieiunijs: in vigilijs: in caſtitate ⁊c̄. De tertio Actuū. xx.
Ad ea que mihi opus erant: et his que mecū ſunt: miniſtra
uerūt manus iſte. Si ergo cōſideretur laboꝛ manuū/ſm̄ q̄
oꝛdinat̄ ad tollendū ociū: vel ad coꝛpus domandū: idē eſt
iudiciū de laboꝛe manuū/et de alijs exercitijs ad hoc oꝛdi/
natis. Sic em̄ nō eſt ſub pꝛecepto q̄ ocium tollatur pꝛeciſe
tali aut tali occupatione: ſed ſufficit q̄ qualicūq3 licita oci/
um vitetur. Similiter ad domandū coꝛpus valēt vigilie/ie
iunia/oꝛationes/et exercitia ſpūalia: et ideo nullū hoꝛū eſt
in pꝛecepto inquantū oꝛdinat̄ ad hunc vel illū finē: quia cū
finis aliquis eſt in pꝛecepto ad quē diuerſa ſunt media lici/
ta: per quoꝝ alterū finis poteſt attingi: neutrū eſt in pꝛece/
pto niſi ſub diſiūctione ad alterū. Sicut pꝛeceptū eſt: hono
rare parētes per eoꝝ ſuſtētationē dū indigēt. Cū autē ſuſtē
tari poſſunt pecunia aut rebus neutrū hoꝝ eſt in pꝛecepto:
ſed ſufficit q̄ altero illoꝝ ſubleuetur indigētia: niſi lex ſpeci
ficaret certū mediū quod pꝛeciperet. Sic ſi conſideretur la
boꝛ manuū in oꝛdine ad victum acquirendū: non eſt in pꝛe
cepto cū alijs medijs poteſt acquiri/ſcil3 laboꝛe ſpirituali/
aut alio ſeu alteri⁹ dono gratuito: ſiue ad petitionē indigē/
tis: ſiue mēdicātis dato ſiue ꝓpꝛio cōcedētis motu. Quis
enim diceret/q̄ magiſtri artiū mechanicarū poſſint viuere

de arte ſua: et magiſtri artiū liberaliū nō poſſint. Nec aduo
cati de ſuo patrocinio qđ preſtāt in cauſis: et ſic de oībus li
citis occupationibus. Similiter quis diceret ꝙ quis pōt re
cipere dona ꝓprio dātis motu oblata: ⁊ non accipere peti/
ꝗ ta. ¶ Notāda eſt multiplex diſtinctio paupertatis: quā po
nit Alexā. par. iiij. q. cviij. mēbro. ij. Paupertas inq̄t duplex
eſt: ſimulata ⁊ vera. Pauperū primo modo nō eſt poteſtas
recipiēdi elemoſynas: ſicut nec diuitū: qm̄ vt patet ex diffi/
nitione elemoſyne. Elemoſyna eſt largitio facta indigenti
ex cōpaſſione ⁊c. vbi autē eſt paupertas ſimulata: ibi nō eſt
indigētia: deniqꝫ hmōi pauperes ſolēt ad mēſas alienas re
ſpicere: aut ꝓpter pecunie congregationē: aut lautiorē ven
tris refectionē vel aliquid hmōi. Paupertas non ſimulata:
ſed vera duplex eſt ſm Hiero. ad Ruſticū: ſcꝫ volūtaria vel
expedita: ⁊ neceſſaria vel illata. Prima habet gloriā. Secū
da habet cruciatū. Neceſſaria ſiue illata/ aut eſt potens rele
uari per laborē: aut nō ꝓpter infirmitatē aut debilitatē: aut
defectū materie/ aut loci/ aut ementiū et hmōi. et tali debe/
tur elemoſyna a fidelibus. Si primū: puta potens eſt labo
rare ⁊ ſe releuare: nō laborat: aut propter cauſam minus re
ctā: pigriciā/ ocij amorē et hmōi. Et talibus nō debetur ele
moſyna inquātū tales ſunt. Et de hmōi apl's loquitur dum
ad labores manuales hortaꝫ in diuerſis epiſtolarū ſuarum
paſſibus. Aut nō laborat ꝓpter cauſam rōnabilē: ⁊ tūc aut
illa cauſa pōt cōpenſare laborē: aut non. Si poteſt: excuſaꝫ
pauper recipiēdo neceſſaria affectu pietatis. Et hoc pro tā/
to/ pro quāto pōt cōpēſare: ſi oīno nō pōt cōpenſare: nō de/
bet elemoſynā recipere. Si aūt ſunt pauperes paupertate
volūtaria: aut illa eſt aſſumpta amore dei et zelo animarū:
aut vlterioris perfectionis apprehēſione: aut ex alia cauſa
min⁹ iuſta: puta timore deficiendi: aut ſecularis inopie: vel
propter honorē ab hoibus cōſequendum: qm̄ frequēter ta
les pauperes volūtarij ⁊ mundo renūciātes honorantur a
pijs hoibus: vel aliā hmōi cauſam minus rectā. Et taliū re
nūciatio et paupertas eſt vituperabilis: niſi corrigaꝫ inten
tio. Et tales male ⁊ in ſui diſpendiū recipiūt elemoſynā. Si
aūt primū: puta eſt voluntarie aſſumpta amore dei ⁊c. Illi
ſunt veri pauperes: quib⁹ regnū dei ꝓmittitur. Sed et illa
paupertas recipit partitionē: qꝛ aut nō pōt releuari ꝑ labo
res: et tūc dubiū nō eſt quin poſſint accipere elemoſynam.
Si aūt pōt per laborē releuari ⁊ releuaꝫ: hoc eſt ſi renūcian
tes oībus ꝓpter deū manuū labore victū acquirūt. Hoꝝ di
cit Alex. eſt altiſſima paupertas quātū ad genus pauperta
tis. Si nō releuaꝫ: aut ex cauſa rōnabili: aut irrōnabili. Si
primū: pōt diuidi vt in priori mēbro: aut cauſa non recōpen
ſat laborē in toto vel in parte: et tūc ꝓ tāto excuſaꝫ recipiēs
elemoſynā pro quāto cauſa recōpēſat laborē. Si cauſa inor
ꝓpō. 1. dinata: nō excuſaꝫ in recipiendo elemoſynā. ¶ His premiſ
R ſis: reſpōdetur ad dubiū ꝑ duas ꝓpoſitiones. Prima. Om
nibus indigētibus tā infirmis ꝙ̄ validis dāda eſt elemoſy/
na: dū per hāc nō foueꝫ eoꝝ laſciuia: inertia: aut alia facino
ra. Hec cōcluſio quoad primā partē de infirmis nō potenti
bus ſibi ꝓuidere ſatis manifeſta eſt ex dictis. Sed de vali/
dis. i. potētibus ſibi ꝓuidere manuū ſuarū laboribus: qui
volūtarie paupertatē eligunt ⁊ corporaliter laborare negli
gūt: vt expeditius ⁊ liberius in laborib⁹ ſpūalibus ſe cōti/
nuare poſſint: ꝓbatur tripliciter: rōne: exēplo: ⁊ autoritate.
Ratione: omni indigēti qui non teneꝫ ad labores manuū:
quibus victū acquirat: ſubueniēdum eſt per elemoſynā ne
deficiat: ſm illud Amb. Paſce fame morientē: ſi nō pauiſti
occidiſti. ſed tales ſunt multi validi: ergo. Minor oſtendi
tur de validis oīa reſignātibus/ vt ſine impedimēto oratio
nibus: ſtudio: predicationibus: diuino cultui alijſqꝫ ſpūali
bus exercitijs ac deuotionibus vacare valeāt. Tales inquā
ad corporales labores nō tenētur. Nā maiora bona nō ſunt
omittēda ꝓpter minora. Quia vt dicit Ambro. ſuper illud
Luc. ix. Sine vt mortui ſepeliāt mortuos ſuos. Docet dn̄s
minora bona ꝓpter maiorem vtilitatē eſſe pretermittenda.
Maius aūt eſt aīas mortuoꝝ predicādo ſuſcitare: ꝙ̄ corpo
ra mortuorū in terra abſcōdere. ꝓpter qđ dicit Act. vj. Nō
eſt equū nos derelinquere verbum dei: ⁊ miniſtrare mēſis.
Et btūs Hiero. in ꝓlogo Job. Si aut fiſcellā iunco texerē:
aut palmarū folia cōplicarē vt in ſudore vultus mei come/
derē panē ⁊ ventris opus ſolicita mēte pertractarē: nullus
morderet: nullus reprehēderet. Nūc aūt qꝛ iuxta ſentētiā ſal
uatoris/ volo operari cibū qui nō perit: falſari⁹ vocor. Pre
terea pauperes volūtarij q̄ oīa dederūt pauperib⁹: licꝫ va/
lidi ſint: pn̄t ſine labore corporali de elemoſynis viuere. Vn̄
Augu. de opere monachoꝝ dicit: ꝙ illi q̄ in ſeculo habebāt
aliq̄d quo facile ſine opificio ſuſtētarēt vitā ſuā: et conuerſi
ad dn̄m diſpertiti ſunt: tales ad opera manuū cogi non de
bēt: nec ad acquirendū victū ꝓpriū. Et rōnē reddit: qꝛ q̄ de
elemoſynis pauperes ſuſtētauerunt: de elemoſynis paupe
rū ſuſtētari debēt. ¶ Latius hec ꝓſequiꝫ Alex. q. cix. mē. ij.
Et ſubdit Alex. Verū eſt ſi quis adeo eſſet potēs ſpiritu et
corpore: ꝙ poſſet corporaliter oꝑari ⁊ victū ſibi acq̄rere: et
nihilominus tp̄e ⁊ loco: prout expediret: ſpūalibus vacare
exercitijs ⁊ eccleſiaſtice vtilitati: hec agēdo perfectius age/
ret. ſicut Paul⁹ licet diligētiſſime predicationi inſiſteret: la/
borauit tn̄ manib⁹ in arte ſcenofactoria: vt habeꝫ Act. xviij.
Sed quis ad hec idoneus eſt. quaſi diceret: nemo. ſequiꝫ.
Laudādus eſt igitur et ſuadēdus corporalis labor validis
pauperibus: ſic tn̄ vt nō impediaꝫ feruor orationis: nec fru
ctus predicationis: nec obſeruātia religionis. hec Alexan.
¶ Si dicis hec vera ſunt de his qui proſunt eccleſie cui ſer
uiūt in predicatione/ ⁊ ſacramētoꝝ miniſtratione: ſed illud
nō pōt referri ad eos qui nō habēt hmōi officiū in eccleſia.
Rn̄deo: non ſolū his modis ſeruitur eccleſie: ſed etiā deuo
tis orationibus/ et ceteris exercitijs ſpūalibus. his em̄ acq̄
ritur gratia eccleſie: placaꝫ ira dei: ⁊ impetranꝫ oīa neceſſa
ria corpori et aīe. ſicut patet de amicis Job: qui orationib⁹
iob placati fuerūt dn̄o. Job vlti. Et ſimile de Helia. Jaco.
vlti. Unde tota eccl'ia eſt vna reſpublica. ergo quiſquis vſi
bus chriſtianis neceſſaria erogauerit: vbiqꝫ ea que ſunt ſi/
bi neceſſaria accipit. ¶ Idē ꝓbatur exemplis beati Alexij/
Benedicti/ Dominici/ Franciſci: quoꝝ quidā in mendicita
te vitā ſuā cōtinuauerūt ⁊ ſancti ⁊ grati dn̄o extiterūt: et tn̄
validi corpore extiterūt. Nā beatus Alexius cōtēpto patri/
monio/ et relicta vxore iuit mendicādo per mundū. Cuius
ſanctitatē dn̄s in morte ſua mirabiliter declarauit. Item de
ſancto Benedicto dicit Grego. ij. dialo. c. j. ꝙ per triēnium
ſtetit in ſpelūca nihil omnino operans: ⁊ de elemoſyna cu/
iuſdā romani monachi viuēs. De alijs patet. Itē hic poſſet
adduci exēplū chriſti: de quo apud nonnullos diuerſe ſunt
opiniones. ¶ Probaꝫ etiā ꝓpoſitio autoritate eccleſie qua
poſt chriſtū nulla maior eſt: que ordines mēdicātiū appro/
bauit: in quibus validi elemoſynā accipiūt: nedū predicā/
tes: ſed etiā ceteri horas canonicas perſoluentes: ac etiā ce
teris ſeruiētes. Nec ideo licet accipere elemoſynā validis: Nota.
qꝛ hoc cōceſſit ⁊ approbauit eccleſia: quaſi alias foret illici/
tū: ſꝫ ideo approbauit: qꝛ licitū erat. ¶ Itē Actuū. vj. dixe/
rūt apl'i. Non eſt equū nos derelinquere verbū dei: et mini
ſtrare mēſis: cū tn̄ fuerunt corpore validi. Et per idē: nō eſt
equū relinquere ſpūalia ⁊ ſeruire mēſe. i. corporalib⁹ labo/
ribus cū ſpūaliū negligētia. ¶ Per hoc ad rōnes in oppo Ad ra/
ſitū in principio dubij adductas. Reſpōdeꝫ ad primā de le tiones.
ge ꝓhibēte validos mēdicare. Rn̄det Alex. mēbro. ij. q. cix. S
ꝙ lex illa introducta fuit cōtra quoſdam: qui tp̄e famis ele
moſynas pauperū vſurparūt: ſimulādo inertiā ſiue ſui im/
potentiā ad laborādū. Qui ⁊ ocioſi erant: et nullā vtilitatē
reipublice afferebāt: quiqꝫ laborare poterāt: circa nihil ta/
men occupabātur: abūdare querētes ex elemoſynis paupe
rū: proni ad maleficia ⁊ rapinas: ⁊ iō iuſto iudicio rectores
reipublice a mēdicatione tales arcebāt et pena grauiſſima
puniebāt. ſ. perpetuo colonatu ſi q̄s fuerat liber: aut ſi fuit
ſeruus ꝑdit dn̄s ipm̄: ⁊ acquiriꝫ illi q̄ eū denūciat. Sec⁹ au
tē eſt in pauperib⁹ religioſis: in q̄bus nō eſt ſimulatio iner
tie: nec amor ocij: nec periculum rapine. ¶ Preterea dicit
Alexā. de facili pōt repelli iſta obiectio: cōſideratis intētio/
nibus varijs legis imperialis ⁊ euangelij. Nā illa intendit
vtiliter ordinare

vtiliter ordinare hoīes circa rēpub. ꝯſeruandā/ ꝓmouē-
dā/ ⁊ ſtabiliēdā: cuiꝰ ꝯſeruatio/ ꝓmotio ⁊ ſtabilitio eſt in
pecuniarū cōgregatiōe: ꝑdioꝝ ampliatiōe: ⁊ agroꝝ dila
tatione: qđ fit ꝑ potentū ⁊ diuitū multiplicationē ⁊ ege-
noꝝ ⁊ debilium diminutionē. Ecōtra intentio euangelij
eſt ordinare hoīes ⁊ habilitare ad regnū dei appetendū
⁊ aſſequēdū. qđ meliꝰ fit ꝑ ꝯtemptū diuitiarū: ꝙ earū cō
gregationē ⁊ retentionē: ꝓpter quod euāgeliū btīficat
pauꝑes ſpū. i. voluntarios ſm vnā glo. lex aūt īperialis
nō: nec ꝓpter hoc inter illas eſt ꝯtrarietas ꝓpter diuer-
ſas rōnes ꝓhibitionū ⁊ ꝑceptionū. Hec alex. Ex quo pꝫ
indiſcreta rephēſio multoꝝ rephendentiū tanꝙ validos
mēdicātes eos: q̄ pauꝑtatē elegerūt oībus renūciatis: ⁊
ſimul habitāt in ciuitatibꝰ aut ſiluis: nō in inerti ocio: ſꝫ
certis horis orōnibus intēdūt: ac deuotis exercitijs: reli
q̄s diligēter laborāt: exercētes oꝑa ſimplicia parū a de-
uotiōe diſtrahētia. Et dū hec nō ſufficiūt mendicata ele-
moſyna ſue neceſſitati ſubueniūt. Qui non amore ocij/
aut collectiōis pecunie: ſꝫ amore xp̄i: nudū xp̄m in pauꝑ
tate imitari deſiderātes: puritati vite ⁊ deuotis orōnibꝰ
meditationibꝰ: ac ſpūalibꝰ exercitijs operā ad edificatio
nē eccľie īpendūt: nō ſunt detractionibꝰ lacerādi: ſꝫ oī fa
uore ⁊ charitate tanꝙ xp̄i imitatores/ ⁊ euāgelice pauꝑ-
Ad. 2. tatis cultores ꝓſequēdi. ¶ Ad ſcđm: admiſſa maiore ne
gať minor: ſcꝫ ꝙ oēs validi teneanť ad labores: loquēdo
de laboribus manuū corporalibus. Et ad illud Gen̄. In
ſudore ⁊c. Notat Alex. q. cviij. mē. ſ. ꝙ ꝑceptū illud de la-
bore (quātū ordinať ad victū q̄rendū ſm illud. ſ. Theſ.
iiij. Operemini manibꝰ vr̄is ſicut ꝑcepimꝰ vobis: ⁊ vt ho
neſte ambuletis ad eos q̄ foris ſunt: ⁊ nulliꝰ aliq̇d deſi-
deretis) nō ſolū eſt iuris poſitiui: ſed etiā naturalis: illa
eñ ſunt de iure naturali: ad que homines ex ſui naturali
bus inclinanť. Sic ex ipſa diſpoſitōe corporis/ homo na
turaliter habet ordinē ad opꝰ manuale ꝓpter quod dicit
beatꝰ Job. c. v. Homo naſciť ad laborē ⁊ auis ad volatū.
¶ Sed ſciendum ꝙ duplex eſt preceptum legis nature.
Quoddā ordinatur ad tollēdū defectū ſingularis per-
ſone: vel ſpiritualē ſicut precepta de actibꝰ virtutuꝫ: vel
corporalē vt illud Gen̄. ij. De omni ligno paradiſi come
des. Aliud v̊o quod ordinať ad tollēdū defectū ſpeciei:
ſicut illud Gen̄. ſ. Creſcite ⁊ multiplicamini: quo precipi
tur actꝰ generationis quo ſpecies humana cōſeruať. In
ter hec duo precepta hoc intereſt. Nā ad preceptū legis
nature primi generis quilibet teneť. Ad preceptū v̊o ſe-
cundi generis quod ordinať ad defectū ſpeciei tollēdū:
non quilibet teneť ſingulariter: ſed tota cōmunitas ho-
minū teneť vt aliqui ex ea huic officio vacēt. Preceptum
aūt de labore manuū quodāmō ſub vtroqꝫ genere ꝑdi-
ctoꝝ contineť. Inquantū eñ labore manuū vniꝰ ſubue-
niť neceſſitatibꝰ alioꝝ ſic pertinet ad ſcđm genꝰ. Inquā
tum vnus ſuis neceſſitatibꝰ ſubuenit: pertinet ad primū
genꝰ: ſicut et preceptū de comedēdo: preceptū aūt hmōi
ordinatū ad defectū naturalē vel corporalē tollendū/ nō
obligat: niſi defectu exigēte: vt ſi eſſet aliquis qui poſſet
viuere ſine cibo. ſicut de q̇dam fratre heremita Nicolao
nomine in Szvicia referť: nō obligareť ad preceptū de
comedēdo. Sic ⁊ preceptū de opere manuali nō obligat
aliquē ſingulariter: ſm ꝙ ordinať ad tollēdum defectuꝫ
alioꝝ: ſed cōmuniter aliquo mō. Nec ſm ꝙ ordinatur ad
defectū ſuum perſonalē: niſi defectu exigēte. Et ideo qui
habet alias vnde licite poſſit viuere: nō teneť manibus
operari. Vn̄ nō eſt ſimpliciter neceſſariū pauꝑibꝰ validis
laborare manibꝰ: niſi dū aliter neceſſitati ſue ſubuenire
nō poſſunt. Et ad illud dictum ad adā. In ſudore ⁊c. di-
ciť ꝙ illa verba dn̄i magis ſunt prenūciātis penā: ꝙ pre-
cipientis ꝓ peccato ſatiſfactionē. vnde ꝑmiſit: maledicta
terra in opere tuo. Et ſimiliter mulier: ī dolore paries fi
lios: ⁊ nō ſequiť ꝙ q̇libet hō obligeť ad laborādū ex ne-
ceſſitate ꝑcepti alr̄s ſequiť ꝙ tenereť ad agriculturaꝫ: de
qua dn̄s ibi facit mentionē. ¶ Ad illud de apoſtolo dicē

dum ꝙ apoſtolꝰ ꝑcepit laborē manuū ꝓpter cauſas ſpe
ciales: ⁊ hoc aliq̇bus ꝑſonis: vtputa vt furtū ꝓhibereť:
⁊ alienarū rerū cōcupiſcētia ⁊ acq̇ſitio neceſſarioꝝ: feda
cura ⁊ ociū: vbi aūt ille ⁊ ſimiles cauſe nō ſunt: preceptū
nō habet locū. ¶ Ad tertiū dicitur ꝙ validi mendicātes Ad 3.
pauperes: quales ſunt de quibꝰ loquiť rn̄ſiua ꝓpoſitio:
nō ſpoliāt alios pauperes. q: nō recipiūt qđ eis nō licet:
habent eñ fas petendi neceſſaria: nec teneňť corporali-
ter laborare: vt dictū eſt. Ad autoritatē Hiero. diciť ꝙ lo
quiť de clericis poſſidentibꝰ bona eccľiaſtica q̄ debētur
pauperibꝰ. illa ſcꝫ q̄ ſuperſunt honeſte ſuſtētationi. Si il
la cōuertunt in alios vſus illicitos: ſpoliant pauperes ⁊
ſacrilegiū cōmittūt. Et quod addiť ꝙ labores manuū re
putanť opes validoꝝ: verū eſt eoꝝ qui laborare manibꝰ
teneňť: et ꝑ eas a melioribꝰ bonis nō impediunť. Hanc
materiā late tractat Alex. Et tantum de illa ꝓpoſitione.
¶ Scđa ꝓpoſitio. Dantē elemoſynā petēti pie: nō opor
tet nimis exq̇ſite inquirere cōditionē mendicātis ꝑſone. ꝓpō. 2.
Iſta ꝓpoſitio eſt de mēte Chry. ſup epiſtolā ad hebreos T
Et habeť. xlij. diſt. quieſcamꝰ. Si inquit pro nutrimento
poſtulat: ne in his examines: qm̄ abraā hoſpitalē ſe circa
oēs oſtēdebat. Si ſcrutator eſſet circa refugientes ad ſe:
nūꝙ angelos hoſpitio recepiſſet. fortaſſis eñ nō putaſ-
ſet eos angelos: ſed cū reliq̄s repelleret. Sꝫ qm̄ oēs re-
cipiebat: ſuſcepit ⁊ angelos. Nō eñ ex vita eoꝝ quos ac
cipis mercedē tibi retributurus eſt deꝰ: ſed ex voluntate
⁊ honorificentia multa ⁊ bonitate ⁊ mīa. Et hoc eſt qđ
addiť/ pie. Nam pie dat q̄ motus charitate ac mīa dat ad
ꝑſone ſuſtētationē: nō ad pcī ꝯtinuationē. De quo ſatis
dictū eſt ſupra ꝯcluſione vj. ¶ Scđo dubitať circa dictū Dub. 2.
btī Aug. in ꝓbatiōe. vj. cōcluſionis adductū: quo repro- V
bat donationē factā hiſtrionibus ſimul ⁊ venatoribus:
ꝑmiſit eñ autoritate ꝑallegata. q̇ venatori donat: hoc in
illo amat quo nequiſſimus eſt ⁊c. Dubitať igiť vtrū pec
cent q̄ aliq̇d donāt venatoribꝰ aut hiſtrionibꝰ. Ad h̄ du-
biū rn̄det Alexā. q. cxix. parte. iiij. mē. ſ. ꝑ diſtinctionē. Eſt
eñ triplex venatio: quedā oppreſſiua: quedā arenaria: q̄
dam ſaltuoſa. Venatio oppreſſiua: eſt qua opprimuntur
pauperes. De qua Gen̄. x. Cepit Nemroth eſſe potēs in
terra: ⁊ erat robuſtus venator corā dn̄o. i. hoīm oppreſ-
ſor ⁊ exactor: vt exponitur diſt. vj. nō eſt pctm̄. Arenaria
eſt cū q̇s pugnat cū beſtia dentata in arena: ⁊ ad hoc lo-
cat operas ſuas. Et hec illicita eſt ſicut ꝑma. Et qui eam
exercet ſub ꝑcio locatꝰ/ peccat mortalr̄ ⁊ efficiť infamis
iij. q. vij. infames. Venatio ſaltuoſa eſt q̄ fit in ſiluis ⁊ ſal
tibus mōtiū. Et hec eſt licita: fit tm̄ illicita ex tpe: vt in q̄-
drageſima. Et ex ꝑſona: q: clerico eſt illicita: ſaltē illa q̄
fit cū canibus ⁊ clamore: ponere aūt laqueos vel rete ſi
ne ſtrepitu ⁊ clamore nō eſt illicitū clerico. De hiſtrioni-
bus ſimilr̄ diſtinguit. Sūt eñ hiſtriones q̇ ꝑ aliqđ inſtru
mentū: aut corporis geſticulationē hoīes intendūt ꝓuo
care ad vanos riſus: ⁊ malā ineptam ꝑ leticiā. Et qui ob
hanc cām dat: īmolat demoni: vt dicit autoritas: ⁊ peccat
Sūt ⁊ q̄ nouerūt ī muſicalibꝰ inſtrumētis canere ſigella
aut cithara ad infirme nature ꝯſolationē: ſicut dauid ce-
cinit in cithara corā rege ſaul qn̄ ſpū malo agitabatur: ⁊
melius habebat. Et talibus dare pctm̄ nō eſt: ſicut h̄ ſi-
ne citharizatione ⁊c. ¶ Dubitať tertio: vtrū elemoſyna Dub. 3.
ſit magis ſatiſfactoria ceteris duabꝰ partibꝰ ſatiſfactiōis X
ſcꝫ ieiunio ⁊ orōne. Pro ſolutiōe notandū ꝙ ſatiſfactio
ad plura ordinať: ſcꝫ ad placationē diuine offenſe: ad re
miſſionē pene: ad exciſionē radicū pctōꝝ: ad reſtitutionē
minꝰ iuſte poſſeſſoꝝ: ⁊ ad q̄dā alia. Principalr̄ tm̄ ordina
tur ſatiſfactio ad placandā diuinā offenſam: ne vlciſcať
pctm̄ vt pꝫ ex diffinitiōe ſatiſfactionis ſtricte accepte. ſ̄.
q. ij. huiꝰ diſt. Et ꝑ hoc illa oꝑatio vel paſſio volūtaria eſt
ꝑfectior ⁊ magis ſatiſfactiua/ ꝑ quā magis placať offen-
ſa diuina. Et qm̄ ꝑ nihil magis placať deꝰ: ꝙ ꝑ actū a cha
ritate elicitū: ille actus eſt ſimplr̄ magis ſatiſfactiuꝰ qui
a maiori eliciť charitate. Et iō quātū ad hoc partes ſatiſ-

factionis habent ſe vt excedentia ⁊ exceſſa. Quātum vo
ad cetera: puta remiſſionē pene: ꝑfert ieiuniū qđ eſt ma-
gis corporis afflictiuū quantū ad vitationē cauſe pctoꝝ
(cū ꝑncipalis radix pcti ſit ſupbia contra quā ordinat)
orō ipſa ceteris antefert. Quātū vo ad reſtitutionē iniu
ſte poſſeſſoꝝ plus ordinat elemoſyna ꝑ quā tollit debi-
tū reſtitutionis vage: ⁊ cōpenſant lucra turpia ⁊ ſolicitu
do imoderata. Et quāto aliq̄ partiū ſatiſfactiōis ad plu-
ra ꝑdictoꝝ valet: tāto ꝑfectior eſt ceteris. Et q: elemoſy-
na ꝓcedit ex charitate ꝓximi: q̄ ſꝑ eſt ꝯiūcta charitati dei
q: etiā nō tm̄ valet ex ope dātis elemoſynā: ſ; etiā recipi
entis: q̄ eo ꝙ recipit tenetur lege gratitudinis repēdere
ſpūalia: ꝑfert orōni ⁊ ieiunio: q: etiā ꝑ elemoſynā extra-
dicat auaricia radix pcti: ſm ꝙ ſcribit. Qui volunt diui-
tes fieri incidūt in laq̄os diaboli. ⁊ ſequit. Radix omniū
maloꝝ eſt cupiditas. j. ad Tim. vj. ⁊ Eccli. x. Auaro nihil
eſt ſceleſtius. Nihil eſt iniqui⁹ ꝙ amare pecuniā: hic em̄
aīam ſuā venalē h;: qm̄ in vita ſua ꝓiecit intima ſua. Que
oīa ſimul nō inueniūtur ſic in alia vnica pte ſatiſfactiōis
puta in orōne vel ieiunio. Et ideo in multis paſſib⁹ ſacre
ſcripture cōmēdat elemoſyna: ⁊ ſatiſfactio ꝓ pctis attri
buit elemoſyne: ⁊ hoc reſpectu doc. elemoſynā ꝑferunt
ceteris partib⁹ ſatiſfactōis. Et dictū eſt notāter ꝙ elemo
ſyna obligat recipientē lege gratitudinis ⁊c. qm̄ dās ele
moſynā nō d; obligare recipientē debito legali ad reddē
dū ſpūalia ſiue ex pacto: q: ſic cōmitteret ſimoniā dādo
tꝑalia ꝓ ſpūalibus. Elemoſyna em̄ d; eſſe donū liberale
nō cōtractus: l; ꝑ elemoſynā poſſit intēdere mouere mi-
ſerū recipientē ad affectū piū ⁊ charitatiuū: quo affectu
moueat ad orandū: vt dicit Pe de pal. diſ. xv. quarti. Ele
moſyna em̄ fit ꝑncipalr intuitu dei: q̄ ſibi reputat factu;
q̄cq̄d vni ex minimis ſuis ipendit. hic nouit oīa remune
rare: ⁊ ab eo remuneratio expectāda eſt: nō a paupe. Et
ꝑ hec ſatis pt; rn̄ſio ad dubiū q̄ variāda eſt ſm variatio
Dub. 4. nē cōꝑationū elemoſyne ad diuerſos ei⁹ effect⁹. ¶ Quar
to dubitat: vtrū elemoſyne ſpūales ſint ꝑſtantiores cor
poralibus. Rn̄det breuiter poſt. b. Tho. ij. ij. q. xxxiij. ar.
iij. Cōparādo elemoſynā ſpūalē ad corporalē ſimplr ce-
teris parib⁹: puta qn̄ eſt eq̄ neceſſitas vtrobiq; ⁊ indigē
tia ⁊c. ſpūalis potior eſt corporali. Tū q: id qđ datur/ſc;
ſpūale nobili⁹ eſt dono corꝑali: puta doctrina melior au
ro. Tū q: nobilior eſt aīa cui dat: ꝙ corp⁹. Tū tertio: q:
maior eſt fruct⁹ elemoſyne ſpūalis/ꝙ corporalis. Nam
fructus ſpūalis elemoſyne eſt emūdatio a pctis: aut ꝑfe
ctio virtutū q̄ nobiliora ſunt q̄buſcūq; corporalib⁹ donis.
Verū in caſu qn̄ cetera nō ſunt paria ſecus eſt: vt magis
paſcēdus eſt fame moritur⁹: ꝙ informādus. Ricb. ponit
multiplicē diſtinctionē: ſ; dicta ſufficiāt. Verū loquēdo
de vtilitate elemoſyne quātū ad ꝓfectū ⁊ vtilitatē dantꝭ:
ſic corꝑalis elemoſyna pōt hr̄e effectū ſpūalē: q: dū fit ex
charitate dei ⁊ ꝓximi/meret augmentum gr̄e ⁊ glorie.
Hinc d: Eccli. xxix. Perde pecuniā ꝓpter fratrē ⁊ amicū
Pone theſaurū tuū in ꝑceptis altiſſimi: ⁊ ꝓderit tibi ma
gis ꝙ aurū. Itē elemoſyna mouet recipientē ad orandū
ꝓ dāte ac ad ipetrandā ſibi gr̄am/⁊ multa ſpūalia dona
q̄b⁹ ꝓmouet ad regnū celoꝝ: ſm illud Luce. xvj. Facite
vob amicos de māmona iniq̄tatꝭ: vt cū defeceritis: reci-
piāt vos in eterna tabernacula. Et ſm h elemoſyna ſiue
corporalis/ſiue ſpūalis potior eſt q̄ a maiori charitate ac
pietate procedit: ⁊ pauperib⁹ magis deuotis datur. Et
tantū de iſta queſtione. Queſtio. v.

A **Qvinto queritur cir-**
ca ſcđam partē tertie cōcluſionis textualis
de venialiū pn̄ia. Nā de ꝑma eius parte/ſc;
pn̄ia pctoꝝ an̄ baptiſma cōmiſſoꝝ/an neceſ
ſaria ſit vel nō: dictū eſt. ſ. diſt. iiij. q. ij. ⁊ ea. q. diſtin. xiiij.
Querit igit. Vtrū venialiū pctoꝝ pn̄ia ſit ad ſalutē ne-
Arti. 1 ceſſaria. Per tres articulos more ſolito fiet hui⁹ q̄ōnis
Nota. 1. abſolutio. ¶ Quādū ad ꝑmū notandū/ꝙ multiplex eſt
differentia pcti venialis a mortali in gn̄e. Vna ⁊ ꝑncipa
lis: q: mortale eſt deordinatio q̄dā ac deuiatio ab ordine
neceſſario ad ſalutis ꝯſecutionem. Veniale eſt deuiatio
ab ordine nō neceſſario ſ; vtili. Cū em̄ oē pctm̄ eſt q̄dam
deordinatio ſiue deuiatio ⁊ declinatio ab ordine dirigen
te hoīem ad ſalutē. Eſt aūt hmōi ordo inſtitut⁹ a deo du
plex. Prim⁹ eſt neceſſarius: ⁊ hic eſt obſeruātia ꝑceptoꝝ
ſm illud Matth. xix. Si vis ad vitā ingredi ſerua mādā
ta. Alius eſt ordo ꝯſequēdi ſalutē cōpendioſus ⁊ vtilis:
nō tm̄ neceſſari⁹: ſicut obſeruātia ꝯſilioꝝ euāgelicoꝝ. Re
ceſſus a ꝑmo ordine/q̄ eſt ꝑ trāſgreſſionē ꝑceptoꝝ d: ⁊
eſt pctm̄ mortale: q: inducit mortē ꝑpetuā: ⁊ ꝑuat aīam
vita gr̄e in ꝑſenti: ⁊ vita glie in futuro. Receſſus aūt a ſe
cūdo ordine: ſc; obſeruantia ꝯſilioꝝ/ꝑ cōuerſionē inor-
dinatā ad creaturā/citra tm̄ trāſgreſſionem ꝑceptoꝝ: eſt
pctm̄ veniale. Dicit aūt pctm̄: q: eſt q̄da; deordinatio in
adheſione creature min⁹ vtili dimiſſa vtiliore: cū tm̄ ratio
deprecatur ad optima. j. Ethico. ꝓpe finē. Dicit veniale:
q: nō inducit mortē: nec tollit gr̄a;: neq; eā minuit. Alio
qn̄: cū gr̄a ſit finita: poſſet ꝑ multiplicationē venialiū to
ta auferri: ⁊ ſic venialia nō eſſent venialia. Minuit tamē
feruorē gr̄e/hoc eſt ipedit gr̄am a ſua opatione: ſm illud
Aug. x. ꝯfeſ. Min⁹ te amat: q̄ tecū aliq̄d amat: qđ nō pro
pter te amat. Min⁹ amat: nō ꝑ remiſſionē habit⁹ charita
tis: ſed cū cōuertit ad creaturā actu amoroſo: ipedit ab
actuali cōuerſione ꝑ actū charitatꝭ in deū. Nā ſicut intel
lect⁹ nō ſimul multa intelligit actibus diſtinctis: ita nec
appetit⁹ in diuerſa ſimul tendit actib⁹ dilectionis. ¶ Ex B
his ſequūtur alie differētie: ſc; ꝙ mortale ꝑuat gloriam:
obligat ad gehennam. Mortale auertit a fine. Veniale
aūt nō auertit: ſed obliquat ⁊ ipedit aliquātulū ꝓgreſ-
ſum ad finē. Itē mortale ſemꝑ h; annexū dei ꝯtemptum
verū vel interꝑtatiuū: veniale aūt nō h; dei ꝯtemptum
(nemo em̄ ꝯtēnit qđ amat) ſed h; quādā deſidiā vel te-
porē ꝓ quāto plus adheret creature: ꝙ ꝓficit ad adherē
dum deo. Itē mortale ſi nō delet in via ꝑſentis vite: ma-
net ſimplr inexpiabile. Nā in futuro nō delet: vbi nō eſt
locus pn̄ie: ſed veniale etiā remittit poſt hāc vitā: vt in-
fra dicet diſt. xxj. ¶ Verum de quolibet actu inordinato
diſcernere in particulari qn̄ ſit pctm̄ mortale: vel qn̄ ſit
veniale difficillimū eſt ꝓpter infinitas circūſtātias act⁹
variātes. Vn̄ circa hoc venerabilis Gerſon cancella. pa
riſien. in lib. de vita aīe/plurimū laborauit: ⁊ multas re-
gulas ad diſcretionē hāc ꝯſequēdam vtiliſſimas tradidit
nec tm̄ (ipſo teſte) ad ſufficientē diſcernēdi certitudinem Nota. 2.
ꝑuenit. ¶ Scđo notandu;/ꝙ circa remiſſionē venialis C
pcti: ſc; q̄d ſit: aut ꝑ q̄d fiat. duplex eſt opinio: vt recitat Opi. 1.
Sco. diſ. xxj. quarti. Prima/ꝙ nihil aliud eſt culpe venia
lis remiſſio: ꝙ ſolutio pene tꝑalis debite ꝓ eo. Probatio
q: qđ manet poſt actū tranſeuntē venialis pcti: nihil eſt
niſi reat⁹ ad penā debitā. Iſte aūt reatus non eſt niſi ad
penā tꝑalē: ⁊ ꝑ ꝯn̄s eoipſo ꝙ ſoluit pena tꝑalis: hic vel
in purgatorio remittit venialis culpa. Qđ autē pctō ve
niali debet pena tꝑalis/⁊ nō eterna: ſm iuſticiā diuinam
(vt q̄dā dixerūt) ꝓbat idē doc. ſic. Debitum eterne pene
nō ſtat cū charitate: ſed cū charitate ſtat veniale non tm̄
nō deletū poſt actū: ſ; etiam actualr cōmiſſum: vt p; ſm
oēs. Sed maior ꝓbat: q: ꝑ charitatē eſt aliq̄s dign⁹ vita
eterna: ſi cū hoc ſtat debitū ad eternā penā: g̊ ſimul eſt il
le dignus vita eterna ⁊ pena eterna: quod eſt ipoſſibile.
¶ Preterea poſt actum pcti mortalis nihil remanet de
pctō niſi debitū pene eterne: vt ſupra habitū eſt. q. j. diſt.
xiiij. Si g̊ debitū pene eterne poſſet ſtare cum gr̄a: pctm̄
mortale nō remiſſum poſſet ſtare cū gr̄a eo mō quo ma-
net poſt actū: ⁊ ſic idem eēt amicus ⁊ inimic⁹ deo. Item
eſſentialis pena dānatoꝝ nō eſt pena ſenſus/ſ; pena dā-
ni: illa aūt neceſſario cōcomitat quācūq; penā: q: nulla
pena ſtare pōt cū btitudine: g̊ debitū ad quācūq; penam
eternā includit debitū ad penā dāni eternā: ⁊ ꝑ ꝯn̄s pe-
nā eſſentialē dānatiōis: ⁊ illa non corn̄det pctō veniali.

Item pctm̄ veniale ⁊ mortale ſunt improportionabilia
in rōne malicie ſeu offenſe:q: infinita venialia: ſi eſſent:
non equarent̄ vni mortali in rōne offenſe:q: nec oīa illa
auerterēt a fine vltimo ſicut vnū mortale: ḡ pena corre⸗
ſpondēs mortali ſm̄ iuſticiā:infinite.i.īproportionabili
ter excedit penā debitā veniali:nō aūt īproportionabili
ter ſm̄ intēſionē:q: nulla pena eſt intēſiue infinita:ergo
erit ſm̄ extēſionē ſiue durationē:ḡ nō debet̄ veniali pe⸗
na eterna. Et ꝑ hec reprobat dicta alioꝝ: q̄ dicūt ꝙ pctō
veniali ꝑ ſe correſpōdet pena eterna ſm̄ iuſticiā diuinaꝫ.
Per accidēs aūt/ſcꝫ cū cōiungit̄ charitati ꝑ quā ordinat̄
ad regnū:debet̄ ſibi pena tꝑalis. Et iō cū quis dānat̄ ꝓ
mortali habēs etiaꝫ veniale:punit̄ ꝓ veniali in eternū in
inferno:nec puniret̄ ꝓ alio eternaliter a deo: niſi pena
eterna iuſte ſibi deberet̄. Qd̄ aūt in eternū puniret̄:ptꝫ
q: alˀs in inferno eſſet redemptio. Et ſi aliter ⁊ oppoſito
mō diceret̄/ꝙ pctō veniali de ſe debet̄ pena tꝑalis: ꝑ ac⸗
cidēs autē ꝓpter cōiunctionē eiꝰ cū mortali/debet̄ pena
eterna in inferno. Cōtra h̄ arguit. Deus ſemꝑ punit citra
cōdignū:⁊ eſto ꝙ ſimplr̄ ſm̄ rigorē puniret vſqꝫ ad cōdi
gnū:oīno iniuſtum eſſet penā eternā infligere ꝓ illo cui
ſm̄ ſe debet̄ pena tꝑalis. Quātūcūqꝫ em̄ cōiungat̄ alteri
hoc nō facit illud in īfinitū exigere genꝰ culpe:ergo nec
iuſte ſibi corn̄det pena in infinitū excedēs. Ex q̇bus cō
cludit ꝙ pctō veniali ſiue hic puniēdo:ſiue in futuro: ſi⸗
ue in inferno:ſiue alibi:non debet̄ pena niſi tꝑalis nec ꝑ
ſe nec ꝑ accidēs:q: ſm̄ ſe eſt talis offenſa/q̄ ſm̄ ſe ſufficiē
ter punit̄ tꝑali pena. Nec eſt incōueniēs illam penā debi
tam veniali/hr̄e terminū in inferno: q: ⁊ vere penitens
p̄mo mō/⁊ partē pn̄ie impoſite explēs:ac ante totam ex
pletā recidiuās in mortale/in quo ⁊ dānat̄:pro ꝑte pn̄ie
reſidua explēda/ſoluit penā in inferno: ſed nō niſi tꝑa⸗
lem:q: exquo in remiſſiōe pctōꝝ priori cōmutabat̄ debi⸗
tum pene eterne/in debitū pene tꝑalis:nūꝙ̄ ille eſt debi
tor ꝓ illis niſi pene tꝑalis. Et per ꝯn̄s pena tꝑali ſoluta/
erit liber ab iſtis. Nec tn̄ in inferno eſt redēptio illiꝰ ſcilꝫ
pctī/ꝓ quo iſte eſt dānatus:q: pro illo pene eterne debi
tū/nunꝙ̄ fuit cōmutatū in debitū pene tꝑalis:⁊ ita ſemꝑ
manet illud debitū:nec vnꝙ̄ ſoluet̄. Et ita intelligendū
Opi.2. D eſt/ꝙ in īferno nulla eſt redēptio. Hec oīa Scotꝰ. ¶ Se
cūda opinio tenet/ꝙ remiſſio culpe etiā cuiuſcūqꝫ diſtin
guit̄ a remiſſione pene. Vn̄ frequēter remittit̄ culpa/et
nō oīs pena culpe corn̄dens:ſic poſſet deus remittere
penā ⁊ nō culpā. Et hi ꝯſequēter dicunt/ꝙ remiſſio pctī
venialis fit per aliquē actū deo magis acceptū/ꝙ̄ pctm̄
veniale diſpliceat:⁊ h̄ vel relatum ab ipſo operante ad
iſtud pctm̄ veniale remittendū: vel nō relatū ab ipſo: ſꝫ
a deo acceptatū in ordine ad illud: vt ſi oꝑa moriētis in
charitate/⁊ ſimul in pctō veniali nō fuerint relata ab eo
ad remiſſionē venialis in quo morit̄:nec etiā poſt mortē
habeat aliquē actū meritoriuꝫ reſpectu remiſſionis pctī
venialis:tn̄ eius opera p̄us facta poſſunt a deo eſſe rela
ta ad remiſſionē illius venialis poſt mortē. Qd̄ ſic ītelli
gi pōt. Omne opus meritoriū habet duplicē effectum:
vnū reſpectu culpe remittēde:aliū reſpectu gratie ⁊ glo
rie ꝯferende. Exempli cauſa. Opus ſatiſfactoriū quo re
mittitur pena tꝑalis veniali pctō debita/vel mortali per
pn̄iam quoad culpā deleto: p̄ter hoc ꝙ meretur remiſ⸗
ſionē pene:etiā meret̄ gradū gr̄e ⁊ glorie:neqꝫ minorem
gradū vtriuſqꝫ/ꝙ̄ ſi nō eſſet opus ſatiſfactoriū: vt ſupra
patuit.q.ij.diſt.p̄ſentis. Quia niſi ſic eccleſia erraret im⸗
ponendo penitenti ſatiſfactionē:qm̄ melius foret penitē
ti nullam penam hic ſoluere:⁊ omnēꝫ pene ſolutionem
differre ad purgatorium. Si enim per hoc ꝙ opus eſſet
ſatiſfactorium: aliquid diminueretur premij eſſentialis:
melius foret temporaliter pati quantācunqꝫ penā/ꝙ̄ ca⸗
rere minimo gradu gr̄e:⁊ ꝑ ꝯn̄s glorie in eternū:q: ſine
eſtimatione melior eſt gradus eterne glorie/ꝙ̄ remiſſio
tꝑalis pene. Et de hoc late habetur ſupra p̄ſenti diſ.q.ij.
in.vj.dubio. ¶ Ad ꝓpoſitū. Om̄e opus meritoriū eſt re
miſſiuū alicuius partis pene temporalis peccato veniali
debite: et ad hoc acceptat̄ a deo:ſiue ab operāte referat̄
ad ſolutionē pene ſiue nō:nō aūt ſemper remittit penaꝫ
ꝓpter impedimentū:quo ceſſante hꝫ effectū:impeditur
aūt ꝑ pctm̄ manēs. Nō em̄ pōt pena pctī ſolui manente
pctō in actu vel volūtate. Iō ſi q̇s manet in pctō veniali
vſqꝫ ad inſtās mortis: īpedit̄ vſqꝫ ad inſtās morꝭ: qm̄ cā
īpedita dū impedita eſt/nō ponit effectū:ceſſante aūt im
pedimēto/ponit effectum. In inſtāti mortis ceſſat īpedi
mentū:q: pctm̄:ḡ tūc ponit̄ remiſſio venialis ſm̄ exigen
tiam p̄miſſoꝝ meritoꝝ: ſi multa/multa: ſi pauca/pauca.
¶ Prima opi. magis intelligibilis eſt: ⁊ ꝯcordat dictis
ſuperiꝰ diſt.xiiij.huiꝰ quarti. ¶ Tertio notandū ꝙ pn̄ia
duplr̄ accipit̄ (vt dictū eſt.q.j.diſt.xiiij.) ſcꝫ ꝓ ſacr̄o puta Nota.3.
ſacerdotali abſolutiōe ꝯfitentis ꝓlata a ꝯfeſſore. Scd̄o E
mō ꝓ virtute aut actu virtutis.ſ.pro diſplicentia ſeu ꝯtri
tione aut triſticia ꝯſequēte. Hic accipit̄ ſcd̄o mō: quia de
pn̄ia ſacr̄o dicet̄ diſ.ſequē. Et h̄ ſcd̄o mō pōt accipi dupli
citer. Vno mō ꝓprie ꝓ habitu aut actu deteſtatiōis pctī:
aut paſſiōe actū hmōi p̄ſupponēte. Alio mō multū large
ꝓ ceſſatiōe volūtatis ab actu cōplacētie in pctō. Vn̄ bea
tus Tho.in.iiij.diſt.xvj.q.p̄ncipali ſcd̄a. Et Pe.de palu.
diſ.p̄ſenti.q.j.ar.ij.dicit. volūtatē recedere ab eo qd̄ p̄us
volebat:eſt diſplicere ei qd̄ voluit. talis aūt diſplicentia
dolor contritionis dr̄/qn̄ eſt gr̄a informata. Hec Tho.⁊
Pal. Et h̄ mō q̇s hꝫ pn̄iam ſiue ꝯtritionē de pctō: etiam
dū nullā memoriā hꝫ de pctō. Et tantū de articulo p̄mo.
¶ Quātū ad ſcd̄m articulū eſt ꝯcluſio prima. Pctm̄ ve
niale nō remittit̄ ꝙ̄diu ꝑ actū cōplacētie in voluntate te Arti.2.
netur. Hec ꝯcluſio eſt Pe.de pal.ar.j.conclu.j.q.j.diſtin. Cōc.1.
p̄nti. Probat̄ cōcluſio:q: īplicat pctm̄ remitti ⁊ manere F
in volūtate: ſed ꝙ̄diu placet:pctm̄ manet in volūtate:q:
ipſe actꝰ cōplacētie eſt pctm̄:manēte aūt pctō nō deletur
nec remittit̄. ¶ Scd̄a ꝯcluſio. Ad remiſſionē pctī venia⸗
lis nō req̄rit̄ pn̄ia ꝓprie accepta/neqꝫ actualis: nec ha⸗ Cōcl.2.
bitualis:nec ſacr̄alis. Probat̄: q: manēs in veniali vſqꝫ
ad mortē/nō dānat̄:ſed tandē ſaluabit̄. Iō veniale com
miſſum remittit̄:q: oē debitū culpe repugnat beatitudi
ni. Nihil em̄ coinq̇natū intrabit in illā. Apocal.xxj. Non
aūt remittit̄ ꝑ actū eius q̇ peccauit: q: eſt extra terminū
meritū cuiuſcūqꝫ tā cōgrui ꝙ̄ cōdigni:igit̄ ꝯcluſio vera.
Remittit̄ aūt ꝑ ſatiſpaſſionē in purgatorio: ꝑ quā ſoluit
penā tꝑalē pctō in vita p̄ſenti nō remiſſo debitā. ¶ Pre⸗
terea ꝑ actū feruentē charitatis cōſumit̄ pctm̄ veniale:
ſicut aqua ꝑ ignē:etiā ſi in ipſo actu nō habeat̄ memoria
venialis ſm̄ illud.j. Pet.iiij. Charitas operit multitudi⸗
nē pctōꝝ. Sed talis actꝰ nō eſt actus:nec habitus pn̄ie:
neqꝫ ſacr̄m:ḡ. ¶ Tertia ꝯcluſio. Accipiēdo pn̄iam ſcd̄o
mō ⁊ large/pctā venialia nō remittunt̄ ſine pn̄ia in hac Cōcl.3.
vita. Illa ꝯcluſio ſequit̄ ex p̄ma: q: pctm̄ veniale non re G
mittitur ꝙ̄diu placet voluntati:ſed nō cōplacere in pctō
cōmiſſo eſt q̄dam pn̄ia ꝓ pctō large loquēdo de pn̄ia:vt
dictū eſt p̄mo articulo: ḡ ꝯcluſio vera. ¶ Quarta ꝯclu⸗
ſio. Non ſolū ꝑ actū diſplicētie:ſed ꝑ oēm actū meritoriū Cōcl.4.
veniale pctm̄ remittitur:maxime dū ad eiꝰ remiſſionē or
dinat̄. Probat̄ ꝯcluſio:q: oīs actꝰ meritoriꝰ eſt ſatiſfacti
uus pene tꝑalis:vt dictū eſt in p̄mo articulo. hec autem
rn̄det pctō veniali:ḡ ⁊ pctī venialis. Tenet ꝯn̄a: q: nūꝙ̄
remittit̄ pena pctō debita manēte ipſo pctō:iō opꝰ bonū
qd̄ remittit penā: remittit pctm̄ cui debet̄ pena ſi prius
nō fuerit dimiſſum. Nō tn̄ oē opus meritoriū remittit to
tam penā pctō veniali debitam:ſicut nec oē opus ſatiſfa
ctoriū ꝓ mortali dimiſſo iniūctū/tollit oēm eius penam:
ſed req̄rit̄ certa ꝓportio oꝑis meritorij ad penā tollēdā
in acceptione diuina:q̄ ſoli deo eſt determinate cognita.
¶ Dicit̄ maxime dū ⁊c.q: talis actus includit diſplicen⸗
tiā pctī delendi. Eo em̄ ꝙ ordinat actū ad remiſſionē ve⸗
nialis/vult veniale remitti:⁊ ꝑ ꝯn̄s vult ip̄m nō manere
qd̄ velle eſt diſplicentia venialis. Inter cetera aūt opera
maxime cōtritio ſeu diſplicentia mereretur remiſſionem

Cōcl. 5. peccati diſplicentis. ¶ Quinta cōcluſio ⁊ reſponſalis.
Penitentia neq̧ virt⁹: neq̧ ſacr̄m requiritur ad veniale
pctm̄ remittendū. Hec eſt ſcti Bonauē. Patet cōcluſio:
q: pctm̄ veniale remittit̄ etiā poſt hāc vitā: vt dicet̄ infra
Arti. 3. diſt. xxi. vbi tn̄ pnīa meritoria nō habet locū. ¶ Quantū
Dub. 1. ad tertiū articulū dubitat̄ pmo. Utrū vnū veniale remit
D ti pōt ſine alio. Rn̄det̄ breuiter ꝙ ſic ſm vtrāq̧ opinio/
nē pdictā. Et habet Pet. de palu. diſt. pre. q. i. Nam pena
vni debita/ pōt ſolui manēte pena alteri veniali debita:
ergo. Tenet ꝯn̄a: q: ſoluta pena/ ſolutus eſt reatus pcti:
⁊ p ꝯn̄s pctm̄ ſm pmaꝫ opinionē. Ans ptꝫ: q: pena debi/
ta vni mortali remiſſo quoad culpā: remitti pōt ſine pe/
na alterius: vt dictū eſt. s. q. ij. g a maiori ſic erit de venia
li: q: maior ſatiſfactio debet̄ p mortali dimiſſo quoad cul
pam: ꝙ̄ p veniali. Similr̄ ſm aliā opi. pbat̄: q: nulla eſt
cōnexio venialiū adinuicē. Nec quātuꝫ ad auerſionem a
deo: q: ab illo nō auertūt: ſicut mortalia in hoc ſunt con
nexa. Jō vnū mortale ſine alio remitti nō pōt. Nec quan
tū ad cōuerſionē ad creaturā: vt ſatis ptꝫ. Nulla em̄ vide
tur cōnexio verbi ocioſi ad appetitū inordinatū cibi vl' ſo
licitudinē min⁹ ordinatā/ citra tn̄ trāſgreſſionē pcepti: g
Dub. 2. vnū pōt ſine alio remitti. ¶ Scd̄o dubitat̄. Utruꝫ pctm̄
J veniale poſſet remitti manente mortali. Et arguit̄ ꝙ nō:
q: pctm̄ remitti nō pōt ſine gratia: ſed in habēte mortale
nō pōt eē gratia: ergo. Ans pbat̄ p illud Prouer. x. Uni
uerſa delicta operit charitas. Jn oppoſitum eſt: q: pena
pōt reſolui i mortali: g pctm̄ veniale. Tenet ꝯn̄a: q: nihil
aliud eſt remiſſio venialis niſi remiſſio reatus ad penaꝫ.
Opinio ¶ Circa hoc dubiū eſt duplex opi. Una bti Tho. ⁊ ſuor̄
Tho. ſequaciū ꝙ nō: qđ ſic pbare nitunt̄. Nā veniale tollit fer
uorē charitatis: ſicut mortale tollit charitatem. Sicut g
mortale nō dimittit̄ niſi reſtituat̄ charitas: ita nec venia
le niſi reſtituat̄ feruor charitatis: ſed feruor charitat̄: cū
ſit poſterior charitate: nō pōt reſtitui niſi reſtituta chari
tate: hec aūt reſtitui nō pōt manēte mortali. ¶ Preterea
inimico ꝙ̄diu eſt inimicus/ non remittit̄ offenſa nec par
ua nec magna: ſꝫ habēs mortale eſt inimicus: g. Preter/
ea veniale nō dimittit̄ niſi p actū aliquē magis acceptuꝫ
deo/ ꝙ̄ pctm̄ veniale diſplicuit: ſed nullus actus eſt deo
accept⁹ niſi agēs ſit deo acceptū: q: reſpexit dn̄s ad abel
prius: deinde ad munera eius: q autē eſt in mortali/ non
eſt acceptus deo: igit̄. Similia arguit Pe. de pa. ⁊ Rich.
Opinio ¶ Alia opinio Sco. ꝙ pōt veniale dimitti manente mor
Sco. tali: q: pōt ſolui pena debita veniali ab exiſtēte in morta
li hic in via ⁊ in inferno: vt ſupra deductū eſt: qua ſoluta
ſolutū eſt pctm̄ veniale ac dimiſſum: quia trāſeunte actu
pcti/ nihil manet in aīa repugnās remiſſioni pcti (qđ ad
dit̄ ppter habitū vitioſum) niſi reatus pene: ſed ſoluta
pena tollit̄ reatus pene: ⁊ ita nihil pcti manet. Hec ſecū
da opinio eſt clementior ⁊ pbabilior: et ſm hanc ſoluunt̄
Rn̄ſio. rationes prime opi. ¶ Ad primū dicit̄ de feruore charita
tis. Aut p feruorē intelligit̄ aliquid charitatis: puta gra
dus intenſionis charitatis. Et patet ex dictis/ ꝙ peccatū
veniale nō tollit hmōi feruorē: q: nō minuit charitatem:
ſm omnes. Si vero per feruorē intelligit̄ act⁹ charitatis:
aut intelligit̄ act⁹ inexiſtens: et ita nō tollit feruorē: non
oportet ꝙ ppter actū peccati venialis aliquis act⁹ inexi/
ſtens tollat̄. Si autē intelligit̄ act⁹ charitatis qui poſſet
ineſſe: puta act⁹ ille venialis q poſſet eſſe act⁹ charitatis:
ſi adeſſent debite circūſtantie finis: et cetere que reddūt
actū meritoriū: cōcedit̄ ꝙ tollit feruorē: id eſt talē actum.
Sꝫ neget̄ ꝙ peccatū nō dimittit̄ niſi reſtituat̄ talis act⁹:
quia act⁹ ille nō erit neceſſarius ad remiſſionē peccati ve
nialis: q: veniale poteſt remitti per quēcunq̧ actum me/
ritoriū relatū ad remiſſionē peccati venialis: vel per pe/
ne debite ſolutionē: que poteſt ſolui ab omni exiſtenti in
peccato mortali. Preterea exiſtens in mortali poteſt pec
care venialiter: et ſic peccās nō tollit charitatis feruorē:
cū talis nō habeat charitatē: ⁊ per ꝯn̄s nec ei⁹ feruorem.
¶ Ad ſecundū dicit̄/ ꝙ inimico nō remittit̄ offenſa: pro
pter quā eſt inimicus ꝙ̄diu eſt inimicus: ſed ppter venia
le null⁹ eſt inimic⁹ deo. Jtē nō remittit̄ remiſſione recōci
liāte inimicū: pōt tn̄ remitti remiſſiōe ſatiſfaciēte: vt. s. di/
ctū eſt diſt. pſenti. q. ij. ¶ Ad tertiū dicit̄/ ꝙ maior nō eſt
ſimpliciter vera: q: aliqn̄ remittit̄ peccatū veniale p ſatiſ
factionē ⁊ nō p aliquē actū: vt in purgatorio. Et admiſſa
maiore gratia argumēti de remiſſione facta in pſenti vita
Dicit̄ ad minoreꝫ: ꝙ licet nullus act⁹ ſit accept⁹ deo: niſi
is qui agit ſit accept⁹ quātū ad meritū vite eterne: q: nul
lus actus ſine charitate eſt meritori⁹ vite eterne. Eſt tn̄
aliq̄s actus vel paſſio accepta ad remiſſionē pene tpalis
pctō veniali debite eius q nō eſt accept⁹ ad vitaꝫ. alioqn
opera bona moraliter in mortali facta ad nihil accepta/
rentur: qđ eſt ꝯtra oēs: ⁊ ita intelligenda eſt autoritas al
legata. ¶ Tertio dubitat̄/ quare qdā opa bona aſſignā Dub. 3.
tur ſpāliter/ p q̄ remittit̄ pctm̄ veniale: cū tn̄ per q̄dlibet K
opus meritoriū pōt remitti veniale pctm̄: vt. s. dictū eſt.
Rn̄det̄ ꝙ aliq̄ opa ſpāliter aſſignātur: vt habet̄ in h me
tro. Orans/ tinctus/ edens/ cōfeſſus/ dans/ benedicēs.
Orans dn̄icam orōnē. Dimitte nobis debita noſtra. Tin
ctus aq̄ bn̄dicta. Edēs euchariſtiā. Cōfitēs ſacr̄aliter vel
ꝯfeſſione gn̄ali. Dans elemoſynā corporalē. Sumēs be/
nedictionē epalem. Sub orōne includit̄ tonſio pectoris
Sub cōione euchariſtie includit̄ digna ſuſceptio cuiuſli
bet ſacr̄i. Aſſignātur aūt iſta nō ꝙ p hoc alia excludant̄:
qm̄ inter cetera maxime valet ꝯtritio. i. diſplicētia cōmiſſi
venialis: ſed q̄ dicta ſunt ſpāliter/ aſſignātur: q: illi modi
incitant liberū arbitriū ad deteſtationē pcti p quā effica
cius remittit̄. Tū etiā q: in illis ꝯcurrūt orō ⁊ meritū ec/
cleſie. Tum q: illa frequētius ex intētione agentis vel ec
cleſie ordinant̄ ad remiſſionē venialis. Tum q: cetera ad
illa reducūtur. Un̄ quodlibet opus meritoriū hꝫ vim re
mittendi pctm̄ veniale: de hoc late hr̄ in Pet. de pal'. diſt.
pſenti. q. ij. ar. ij. Et de valore aque bn̄dicte idem pulchre
loquit̄ diſtin. ij. q. j. ar. ij. ꝯclu. ij. Ad idem Hugo de ſacr̄is
lib. ij. parte. ix. in pnc. ſctūs Tho. diſtin. pſenti. q. ij. ar. iiij.
Alexā. parte. iiij. q. viij. mēbro. j. ar. ij. §. j. Jtem Rich. diſt.
xxj. ar. v. q. j. in fi. Jtem diſt. j. ar. j. q. iij. Jtem Augu. in en/
chiri. c. lxx. Jtem de ꝯſe. diſt. iij. Aquā ſale ⁊c. ¶ Quarto Dub. 4.
dubitat̄. Utrum veniale poſſit fieri mortale: ⁊ ecōuerſo/ L
mortale poſſit fieri veniale. Pro ſolutione rememorāda
ſunt que dicta ſunt lib. iij. diſt. xxiij. q. j. ⁊ diſt. preſenti. q. j.
dubi. j. ꝙ duplex eſt actus virtuoſus/ ſimilr̄ vitioſus: ſcꝫ
elicitus ⁊ imperatus. Mđq̧ elicit⁹ eſt naturaliter intrin
ſece ac inuariabiliter virtuoſus/ vitioſus vel indifferēs.
Jta ꝙ actus elicitus virtuoſus non pōt fieri vitioſus vel
naturaliter indifferēs: nec ecōuerſo. quia ſi actus aliquis
virtuoſus fieri debet vitioſus: neceſſe eſt aliq̄d circa actū
mutari: puta obiectū vel circūſtantiam: ſed mutato obie
cto non manet idem actus: ſimiliter mutata circūſtantia
nō manet idem actus elicitus: q: circūſtantie ſunt obie/
cta actus eliciti/ nō aūt imperati: ⁊ ideo actus imperat⁹
manēs idem numero in eſſe nature/ pmo virtuoſus pōt
fieri vitioſus ⁊ econuerſo: ⁊ multo magis actus indiffe/
rens imperat⁹ ppter mutationeꝫ actus eliciti pōt primo
eſſe indifferens: ſecūdo vitioſus: tertio virtuoſus. De h
latius ſupra in tertio vbi etiā allegant̄ dicti doctores de
hac materia. ¶ Per hoc reſpondet̄ ad dubiū p duas p/ ppō. 1.
poſitiones. Prima: pctm̄ veniale quod eſt actus elicitus
in voluntate nunq̄ pōt fieri mortale manens idem nu/
mero in eſſe nature. Probatur: q: nullus actus intrinſe/
ce ⁊ nō denominatione extrinſeca virtuoſus aut vitioſus
aut indifferens/ poteſt mutari manens idem numero in
eſſe nature: ita vt primo ſit peccatum/ poſtea non: aut
pmo veniale/ poſt mortale/ vel ecōuerſo: ſed oē peccatū
veniale qđ eſt actus elicitus: eſt intrinſece vitioſuꝫ ⁊ pec
catum veniale: ergo. Cōſequentia nota. Maior ⁊ minor
pbate ſunt in tertio diſt. xxiij. q. j. Preterea nunq̄ pecca/
tum veniale pōt fieri mortale: nec ecōuerſo/ niſi fiat aliq̄
mutatio circa actum pcti vel obiecti vel circūſtantie: ſed

quolibet hoꝝ mutato/mutat̃ in eſſe nature actꝰ peccati elicitus: et per cōſequēs nō manet idē actꝰ. Hec ꝓpoſitio eſt de intētione ſancti Bonauē. diſ. xvj. quarti arti. iij. q. j. dicētis. Cū querit̃ vtrū mortale fiat veniale: ſi intelligit̃ ꝙ hec culpa ꝑ eſſentiaꝫ fiat illa: nulla eſt q̄ſtio: q: hoc eſt impoſſibile. Videt̃ ideꝫ ſentire Palu. diſt. xvij. q. j. arti. j. cōcluſiōe. iij. vbi querit an attritio poſſit fieri cōtritio: et Gerſon lectio. j. de vita ſpirituali anime. ❡ Scđa ꝓpoſi-
ppō. 2. tio. Peccatū veniale quod eſt actꝰ imperatꝰ/idē numero poteſt fieri mortale ⁊ econuerſo. Probat̃: q: aliquis poteſt itrare eccleſiam ꝓpter delectari carnaliter in cantu: ⁊ cōtinuato motu poteſt mutare intentionē ⁊ intrare ad prouocandū cōcupiſcentiā alicuius ꝑſone inordinate di lecte. Tranſitus ille cōtinuatus eſt ideꝫ in eſſe nature: q: idē motus: ⁊ tn̄ primo eſt peccatū veniale: et ſecundo eſt mortale: ⁊ ita poteſt exemplificari in alijs multis. Ratio: declaratio querat̃ in loco allegato diſt. xxiij. lib. iij. huiꝰ
Dub. 5. M collecture. ❡ Sed circa hoc primo querit̃ vtrū frequēs iteratio peccati venialis reddat ipm̄ mortale: et hoc propter verba Aug. in textu allegata. Peccata q̄uis parua: ſi tn̄ crebra ſurripiētia collecta fuerint: ita nos grauabūt ⁊ opprimēt ſicut vnū aliquod peccatū. ❡ Ad iſtud dubiū dicit̃ ꝙ ſola frequentia ⁊ cōſuetudo peccādi venialiter nūq̄ mutat veniale in mortale: qm̄ vt arguit Sco. diſ. xxix. lib. iij. de cōſuetudinario iuramēto. Si primū peccatum eſt veniale: etiā quodlibet aliud ſequens eiuſdē ſpeciei eſt veniale: q: eſt eadē ratio cuiuſlibet actꝰ eiuſdē ſpeciei in genere moris. Nec habitꝰ intenſior reddit peccatū grauius: quia nō eſt maior grauitas in habitu: q̄ in actu ex quo generat̃: licet habitꝰ intēſior fortius iclinet ad actum: nō tn̄ ad actū alteriꝰ generis: nec ad actū grauiorē: ſed ad actū ſimilē eia quo genitꝰ eſt: nūc aūt actꝰ peccati venialis: ⁊ actꝰ peccati mortalis genere/differunt in genere moris: et ideo habitꝰ genitꝰ ex venialibus peccatis nō inclinat niſi ad venialia peccata. ❡ Ad Augu. dicit̃ ꝙ loquit̃ diſpoſitiue: nō quidem diſpoſitione neceſſitante: ſed inclinante: nā cōſuetudo peccandi venialiter/reddit hominē minꝰ timoratū: ⁊ auget libidinē peccādi que facile creſcit ad contēptū: vt ſi quis tantū delectaret̃ in mēdacio iocoſo: ꝙ etiā illud nō dimitteret ſi prohiberet̃: iā cōmiſſum cū tali cōtēptu p̄cepti eſſet mortale. Et ad hoc ſunt exempla Augu. de multiplicatione guttarū ⁊ arene: que ꝑm ſe nō obruunt et ſubmergūt nauē: ſed diſponunt
Dub. 6. N nauem vt facilius obruat̃ fluctibꝰ quibꝰ perit. ❡ Sexto querit̃ an cōſenſus in peccatū veniale quo placet: faciat ipſum mortale. Qm̄ teſte Aug. Non eſt peccatū adeo veniale quin fiat mortale dū placet. Ad iſtaꝫ queſtiūculam diſtinguit ſanctꝰ Bonauē. ⁊ alij triplex peccatū veniale. Quoddā eſt veniale ex ſola ſurreptiōe. i. ſine aduertētia quod preuenit deliberationē: ⁊ illud ſicut vitari nō pōt: ita etiā nūq̄ fit mortale q̄diu manet in illo genere ex ſurreptione: ſecꝰ ſi maneret ſeu cōtinuaret̃ actꝰ ex ſurreptione inceptus quouſq; accederet ꝑfecta deliberatio: quia tunc nō manet ſurreptitius. Secūdū eſt quod fit cū cogitatione ſiue aduertentia: ſed ſine pleno cōſenſu: vt in cogitatione de muliere: ⁊ in delectatione citra cōſenſum in delectationē. Tertiū eſt veniale cū ratione ⁊ cōſenſu: ſed ideo eſt veniale: q: nō eſt cōtra p̄ceptū: vt verbū ocioſuꝫ ⁊ mendaciū iocoſum. Et ꝑ hoc dicit̃ ꝙ veniale primo vel ſecūdo modo/ſi accedat cōſenſus ꝑfectus erit mortale: nam ꝓpter defectū cōſenſus aut imperfectionē eius fuit veniale: ideo accedēte cōſenſu/ceſſat ratio venialis peccati: ⁊ nihil deficit de ratione mortalis. Et dicit̃ notanter cōſenſus ꝑfectus: qm̄ vt dicit Sco. diſt. xxxix. tertij: ſicut actus meritorius requirit ꝙ ſit plene humanꝰ: hoc eſt ꝙ ſit ex plena deliberatione ⁊ cōſenſu: ita nō minꝰ actus demeritorius idē requirit: q: nō eſt deꝰ ꝓnior ad condēnandum q̄ ad parcendum. Et cū actꝰ de genere mortalis fit non cū plena deliberatione ꝓpter defectū ꝑfecti conſenſus: qui preſupponit deliberationē perfectā: non cenſet̃ mortale. ❡ Sed hic nihilominꝰ aduertendū ꝙ habituatus quādoq; habet breuem deliberationē que nō videt̃ deliberatio: verū q: habet prudentiā magnā qua ꝓmptꝰ eſt ad deliberādū quaſi in tempore imperceptibili: talis deliberatio eſt ſufficiens ad rōnē meriti ⁊ peccati. ❡ De veniali tertij ordinis dicit̃ ꝙ illud nō fit mortale niſi ꝑ cōſenſum quieſcentē in eo tanq̄ in fine: vt ſi quis tanta libidine afficeret̃ ad mendaciū iocoſum/ꝙ etiā ipſum continuare vellet contra preceptū ſi a domino prohiberetur: ibi poneret̃ quies in mēdacio iocoſo pluſq̄ in deo: ⁊ tūc ſemper cōcurreret contemptꝰ dei: cui in caſu preponeret̃ mēdaciū iocoſum. Et ibi locū habet verbū Augu. Nullū peccatuꝫ eſt adeo veniale quin poſſet fieri mortale dum placet: non qualibet placentia: ſed ea qua volūtas in ea quieſcit tanq̄ in fine: quod tūc fit qn̄ plus placet q̄ deꝰ: puta qn̄ vult magis actū hmōi q̄ amicitiā dei qui eſt vere ⁊ ſimpliciter vltimꝰ finis. Vel intelligit̃ hec autoritas de venialibus tn̄ primi et ſecundi generis: aut tertio vt exponit Gerſon in de vita anime lec. j. Dum placet in quātū eſt peccatū ⁊ dei offenſiuū: abſq; alio quocunq; motiuo vel allectiuo ad peccādū: iſtud em̄ videt̃ diabolice obſtinationis ꝓpriū ꝙ impugnet̃ deꝰ et odio habeat̃ gratis. Unde breuiter conſenſus in veniale vt veniale eſt etiaꝫ deliberatus non eſt niſi venialis: ⁊ q̄uis peccans venialiter ex deliberatione abutat̃ dei miſericordia qui conceſſit peccatum illud eſſe veniale/nō mortale: tn̄ nō peccat mortaliter: ⁊ in hoc plurimū relucet miſericordia dei/ꝙ abuſus ille etiā deliberatus nō eſt niſi venialis. Et tantū de illa q̄ōne ac tota diſtinctione. ❡ Diſtinctio. xvij.

Dicitur multiplex

queſtio ⁊c. Poſtq̄ magiſter egit de integritate penitētie quantū ad partes eiꝰ integrales ⁊ ſubiectiuas gn̄aliter diſti. xvj. In hac diſt. xvij. agit de vna partium/ſcꝫ confeſſione ſpecialiter. ❡ Sententia aūt huius diſt. in tribꝰ concluſionibꝰ tribꝰ queſtionibꝰ in littera motis correſpondentibꝰ ſummat̃. ❡ Prima. Sine cōfeſſione oris: dum tn̄ ſit in voto: ⁊ ſine ſatiſfactione pene exterioris: peccata delent̃ per cōtritionem et humilitatem cordis. ❡ Secunda. Nō ſufficit ſoli deo cōfiteri: dū ſacerdotis copia poterit inueniri. ❡ Tertia. ❡ Studioſe querēdus eſt ſacerdos ſciens potenſq; ſoluere ⁊ ligare: qui ſi haberi nequit: prodeſt peccata fideli ſocio manifeſtare. Has concluſiones multis autoritatibus innuit ⁊ apparenter contrarias ſoluit ⁊ exponit. Circa hanc diſtinctionē de tribꝰ querit̃. Primo de confeſſionis neceſſitate. Secundo de eius qualitate. Tertio de confeſſoris idoneitate. ❡ Queſtio. j.

Utrū cōfiteri pecca- a

ta ſacerdoti ſit neceſſariū ad ſalutē mortaliter peccanti. ❡ Tribꝰ articulis queſtio hec ſoluetur. declaratione terminoꝝ: ſubiunctiōe cōcluſionū: et ſolutione dubioꝝ. ❡ Quātū ad primū notandum/ꝙ ꝑm beatū Aug. in de verbis euāgelij homel. viij. circa p̄ncipiū. Duplex eſt ꝯfeſſio: ſcꝫ ꝯfeſſio laudis/⁊ cōfeſſio fraudis. Cōfeſſio laudis eſt atteſtatio diuine ꝑfectiōis: vt cū deū p̄dicamꝰ oīpotentē/pium/bonū/miſericordē/iuſtū: ſic filius ꝯfeſſus eſt patrē Matth. xj. Confitebor tibi pr̃ ⁊c. Cōfeſſio fraudis eſt accuſatio qua pctōr ſeipſum accuſat: ⁊ hoc mō hic accepta: ⁊ ꝓut eſt ꝑs ſacrī ſic deſcribit̃. Cōfeſſio ſacr̃alis eſt ſecreta delinquētis accuſatio ſuoꝝ cōmiſſoꝝ pctōꝝ corā ſacerdote iuriſditionē in eū habēte ſpe venie ꝯſequēde. ❡ Dicit̃ in diffinitiōe cōfeſſio ſacr̃alis: q: illa diffinitio nō datur de ꝯfeſſione cordis: q̄ fit corā deo in cubiculo cordis: neq; de illa q̄ fit in iudicio ꝯtentioſo: ſꝫ de ea q̄ fit in foro aīe ſecreto. ❡ Dicitur in diffinitiōe ſecreta/ad excludendū ꝯfeſſionē generalē q̄ fit in publico: hec em̄ nō eſt ſacr̃alis: licet ex ea ſic ꝯfitens ꝯſeq̄ poſſit remiſſionē venialiū pctōꝝ. ❡ Dicitur

Arti. 1
Nota. 1.

accuſatio:q̄ꝛ qui ſe corā ſacerdote excuſant:nō cōfitenť:
ſed magis ſe laudāt/exemplo phariſei bona ſua ānume
rantis. ¶ Dicitť ſuoꝝ pctōꝝ:q̄ꝛ nō dꝫ eſſe accuſatio alioꝝ
¶ Dicitť corā ſacerdote:ad excludendū illā q̄ fit ſodali:q̄
lꝫ q̄nq̄ꝫ ſit vtilis:nō t̄m̄ eſt ſacr̄alis:qm̄ ꝑ illā nō fit remiſ/
ſio pctōꝝ virtute clauiū eccl̄ie. ¶ Dicitť iuriſditionē in eū
habente: q̄ꝛ ſi fiat corā alieno nō ſuo iudice:nō eſt ſacr̄a/
lis:vt.ſ̄.dictū eſt diſt.xiiij.q.ij. ¶ Dicitť ſpe venie ꝯſequē
de:vbi tāgitť cā finalis ꝯfeſſionis q̄ eſt remiſſio pc̄ti. Ex/
cluditť etiā ꝯfeſſio ficta ꝓpter falſitatē ⁊ mēdaciū ꝯfiten
tis/aut deſperationē/aut infidelitatē ſe accuſantis:que
ꝓprie nō eſt ſacr̄alis:eo ꝙ talē nunq̄ꝫ ſequitť effectꝰ ſacr̄a
lis. Queſtio itaq̄ꝫ querit de ꝯfeſſione fraudis ſacramēta
Nota. 2 li. ¶ Scd̄o notandū ꝙ ꝯfeſſionē eſſe neceſſariā ad ſalu/
B tem dupl̄r pōt intelligi:ſcꝫ in voto ⁊ in actu: ⁊ vtrāq̄ꝫ eē
neceſſariā mortal̄r peccāti ad ſalutem ꝯcors eſt ſn̄ia oīm
doctoꝝ:licet nō pro ſemꝑ. Et quidē ꝙ ſit neceſſaria in vo
to.i.in ꝓpoſito depēdet ex neceſſitate eius aliq̄n in actu
nam ſi nunq̄ꝫ eſſet neceſſaria in actu:non eſſet neceſſaria
in voto ſeu ꝓpoſito. Qd̄ autē ſit neceſſaria in actu varij
varijs modis oſtendere nituntť: licet pleriq̄ꝫ inſufficien/
ter:⁊quidē nō pōt ſufficiēter oſtendi ex neceſſitate remiſ
ſionis pc̄ti:q̄ꝛuis remiſſio pc̄ti ſit neceſſaria ad ſalutem.
Nullus em̄ pctō obnoxius pōt intrare illud regnum qd̄
nihil inq̄natum intrabit. Apoca.xxj. Non t̄m̄ ex hoc infer/
ri pōt ꝙ ꝯfeſſio de qua loq̄mur:ſit neceſſaria ad ſalutem
tum q̄ꝛ ad remiſſionē pc̄ti eſt alius modus ſufficiēs ſine
cōfeſſione in actu/ſcꝫ ꝯtritio cordis ꝑ quā pctm̄ remittitť
priuſq̄ꝫ pctōꝛ ſacerdoti ꝯfiteatť:vt oſtendit magr̄ in textu
Tum q̄ꝛ cōfeſſio ſ̄m ꝓbabilioꝛē opinionē p̄exigit remiſ/
ſionē pc̄ti ꝑ cōtritionē p̄euiā: vt dictū eſt ſupra diſt.xiiij.
q.ij.⁊ ꝑ hoc nunq̄ꝫ ꝑ ꝯfeſſionē remittitť pctm̄:ſed eā p̄ſup
ponit. ¶ Et ſi diceres:cōfeſſio in voto requiritť ad remiſ
ſionē pc̄ti:ḡ etiā q̄nq̄ꝫ in actu: q̄ꝛ ſicut fruſtra eſt potētia
q̄ nunq̄ꝫ deducitť ad actū:ſic fruſtra eſt votū ſeu ꝓpoſitū
qd̄ nunq̄ꝫ deducitur ad actū. Añs patet:q̄ꝛ ꝯtritio requi/
ritur ad ꝯfeſſionē pc̄ti ſ̄m p̄dicta:ſed ꝯtritio includit cō/
feſſionē in voto. Reſpondetť ꝙ iſta ꝓbatio petit p̄ncipiū
nam licet cōiter dicant doctores:⁊ verū eſt:ꝙ ꝯtritio in/
cludit ꝯfeſſionē in voto:hoc aūt ſufficienter nō ꝓbatur.
Videtť em̄ ꝙ quis pōt habere ꝑfectam ꝯtritionē ⁊ ſuffici
entem ad pc̄ti remiſſionem abſq̄ꝫ voto ꝯfeſſionis: poteſt
em̄ alicui intenſe diſpli cere pctm̄ ꝓpter hoc:q̄ꝛ eſt dei of
fenſiuū:abſq̄ꝫ hoc ꝙ tunc cogitet de ꝯfeſſione:⁊ ꝑ conſe
quens abſq̄ꝫ voto ꝯfeſſionis:⁊ t̄m̄ illa diſplicētia eſt con
tritio ſufficiēs:q̄ꝛ ſufficienter circūſtantionata circūſtan
tia finis ⁊ alijs. Si ergo queris quō confeſſio in voto in
cluditť in cōtritione: pōt dici ꝙ implicite ſeu virtualiter.
nam ꝯtrito diſplicet oē pctm̄ inquātum dei offenſiuū: et
per ꝯñs omnis inobedientia p̄ceptoꝝ: ⁊ per hoc placet
obedientia preceptoꝝ:nam cui placet añs: placet ⁊ ꝯñs
⁊ cui diſplicet antecedens:diſplicet oē ꝯſequēs:⁊ placet
omne ꝯtrariū.placet dico naturaliter. q̄ꝛ habet in ſe vn/
de formaliter deducitť tale eſſe ꝯñs ad añs:quo deducto
placebit aut diſplicebit formaliter:ſic ꝯtrito diſplicet vir
tualiter omne pctm̄: ⁊ placet oīm preceptoꝝ obediētia/
quatenus ſunt p̄cepta:ſicut in ſimili dictū eſt de cōnexio
ne virtutū lib.iij.diſt.xxxvj. Ut ergo ꝯtrito placeat cōfeſ
ſio in voto:opꝫ deducere confeſſionē eſſe p̄ceptam ⁊ ne
C ceſſariam ad ſalutem. Et illa deductio queritť. Preſuppo
nit itaq̄ꝫ illa ꝓbatio qd̄ probare intēdit:⁊ ergo petit p̄n/
cipiū. Igitur alīj neceſſitatem confeſſionis oſtendere ni
tuntur ex neceſſitate precepti:ſiquidem neceſſaria eſt ob
ſeruātia preceptoꝝ ad ſalutem:ſ̄m illud Matth.xix. Si
vis ad vitam ingredi ſerua mandata. Sed quale ſit man
datum/an naturale diuinū vel humanū diuerſificantur.
Et ſatis certum videtur ꝙ p̄ceptum de confeſſione ſacra
mētali nō eſt de iure naturali. Nam vt dicit Scotus diſt.
preſenti:illud verū eſt de iure naturali:cuius veritas no
ta eſt ex terminis:aut ex ſic noto in conſequentia neceſ/
ſaria deducibilis:ſicut concluſio ex principijs in ſpecula
bilibus. Sic ⁊ i practicis nihil eſt de lege nature niſi p̄n/
cipium ſit euidēs:aut concluſio ex tali demonſtrata:ſtri
cte loquēdo de lege nature. Sed tamen extendendo no
men quandoq̄ꝫ illud dicitur de lege nature: quod eſt ve
rum practicū/conſonū principijs ⁊ cōcluſionibus legis
nature/intantū ꝙ ſtatim notum eſt omnibus illud con/
uenire tali legi/ideſt principijs ſic notis aut concluſioni
bus ex eis demonſtratis. Et ſatis patet ꝙ confeſſio de q̄
loquimur non eſt ſic de lege nature:quia tunc obligatio
eius fuiſſet pro ſtatu cuiuſcūq̄ꝫ legis:quod patet falſum
quia nec pro ſtatu innocentie: nec nature lapſe ante le/
gem: nec pro ſtatu legis moyſaice:licet confeſſio facien/
da fuerat deo omniū cognitori pro quacūq̄ꝫ lege nature
lapſe. Et hanc confeſſionem requiſiuit dominus ab adā
primo tranſgreſſore/cuꝫ dixit. Adam vbi es:vt dicit glo.
Geneſ.iij. Sic etiam licet pro ſtatu legis moyſi cōfeſſio
de peccatis occultis fiebat deo t̄m̄:de quibuſdam tamen
irregularitatibus ⁊ defectibus publicis ⁊ non obſeruā/
tia legis/fiebat confeſſio vniuſcuiuſq̄ꝫ quando obtulit
pro tali delicto ſacrificium: ſic etiam fiebat generalis cō
feſſio per ſacerdotem pro populo:vt peccauimus/iniu/
ſte egimus/iniquitatem fecimꝰ ⁊ huiuſmodi. Sed he nō
ſunt confeſſiones:de quibus nunc queritur: ⁊ ita etiam
omnes autoritates veteris teſtamenti loquentes de con
feſſione(ſicut illa. Juſtus prioꝛ accuſatoꝛ eſt ſui: ⁊ ſimi/
les)loquūtur de confeſſionibus predictis: non de ſacra
mētali de qua queſtio. ¶ Et ſi diceres/hec eſt nota in le
ge nature. Quilibet reus debet iudicari per alium:eo ꝙ
nullus eſt iudex in propria cauſa:non autem poteſt iudi
cari per aliuꝫ niſi accuſetur illi:nec poteſt de occultis ac
cuſari niſi per ſeipſum/ergo debet per ſeipſum accuſari
ei a quo iudicetur. Et magis conſonū eſt rationi ꝙ in ſe/
creto fiat accuſatio q̄ꝫ in publico/ſi peccatuꝫ fuerit ſecre
tum ⁊ nulli rationabilius q̄ꝫ ſacerdoti:ergo videtur con
feſſionem facere eſſe de lege nature. Reſpōdetur ꝙ etſi
notum ſit in lumine naturali:vel ſaltem valde conſonū
ꝓpoſitioni note/ꝙ reus eſt iudicandus:quia nullū deli
ctum relinquēdum eſt impunitum in vniuerſo ſi eſt vnꝰ
rectoꝛ vniuerſi iuſtus:qd̄ eſt notum naturaliter vel con/
ſonum notis naturaliter. Qd̄q̄ꝫ reus ſit iudicandus ab
alio:tamen quis ſit ille alius:non eſt notum ꝑ rationem
naturalem:nec per aliquod ei conſonū: niſi de deo q̄ eſt
retributoꝛ meritoꝝ ⁊ punitoꝛ peccatoꝝ. Ille autem non
indiget accuſatione rei:cū omnia ſint ſibi nota anteq̄ꝫ ſi
ant ſine accuſatione: etiam ſi teneretur reus ſe accuſare
deo vniuerſali iudici:nō ſequitur ꝙ pctōꝛ debet confite/
ri niſi deo:⁊ hoc eſſe de lege nature a pluribus cōceſſum
eſt. Sed hec confeſſio nō eſt illa de qua queſtio/puta q̄
ſit homini:ꝙ enim hoī facienda ſit de occultis:nulla na
turali ratiōe:nec aliquo illi conſono ꝓbatur. Hec Sco.
¶ Cum itaq̄ꝫ ſacramentalis confeſſio non eſt de lege na D
ture:oportet querere legem poſitiuā. Et quia hec eſt du/
plex/diuina ⁊ humana. ¶ Circa hoc ſunt diuerſe opinio Opinio
nes. Una eſt ꝙ ſit de lege poſitiua eccleſie: quam tenet
glo.de pn̄ia diſt.v.c.j.vbi poſt diuerſas opiniones recita
tas ſubdit. Melius dꝛ eam inſtitutā a quodam generali
ſiue vniuerſali eccleſie traditione: potius q̄ꝫ ex noui vel
vete.teſta.autoritate. Et hāc opi.ſequitť Panor.in.c.oīs.
de pe.⁊ re. ⁊ aſſumit tam glo.q̄ꝫ Panor. pro firmanento
quoddā magis dubium:ſcꝫ ꝙ greci nō peccant nō vtēdo
ꝯfeſſione. Confitentť em̄ ſoli deo in ſecreto: q̄ꝛ apud eos
nō emanauit hec ꝯſtitutio:⁊ iō eos nō obligat:ſicut nec
ꝯſtitutio cōtinentie quoad exiſtentes in ordinibꝰ ſacris:
q̄ꝛ eam nō acceptarūt. ¶ Sed ꝯtra hanc opi.cōiter ſunt
theologi. Et arguit ꝯtra eam Sco.p̄mo:q̄ꝛ non videtur
ꝙ eccl̄ia tā oneroſum ⁊ arduū p̄ceptū imponeret oībus
xp̄ianis(ꝯtra illud Matth.xj. Jugum meū ſuaue eſt:et
onus meū leue)niſi eſſet p̄ceptuꝫ diuinū. Nam ⁊ Augu.
ad Januariū epiſtola.cxviij. Dñs noſter ieſus chriſtꝰ:ſi/

eut ipſe loquiť: leui iugo ſuo nos ſubdidit ⁊ ſarcine leui: vñ ſacris numero paucíſſimis/obſeruatiõe facillimis/ſignificatione preſtãtiſſimis/ſocietatē noui populi alligauit. Et in alia epĺa ad eundē loquēs ꝯ grauãtes fideles multis grauibuſqȝ obſeruãtijs ait. Ipſam religionē quã pauciſſimis ⁊ manifeſtiſſimis celebratione ſacris miſericordia dei eſſe liberã voluit: ſeruilibꝰ oneribꝰ pmũt: vt tolerabilior ſit cõditio iudeoꝝ: q̇ etiã ſi tp̃s libertatis non agnouerũt: legalibꝰ tñ ſarcinis nõ humanis preſumptionibꝰ ſubijciunť. Quãti aũt oneris ac ſeruitutis ſit humane infirmitati/ſecreta ſui cordis manifeſtare cõtra ſeip̃m ſimili mortali: nõ ſine vite ſue ꝑiculo q̇s ignorat. Nec aliquod tante grauitatis preceptũ in tota veteri hiſtoria reperiť: vñ nõ eſt ꝓbabile ꝙ ecclĩa mater tantũ onus ĩponeret filijs ſuis: niſi fuiſſet a deo p̃ceptũ. Preterea non inueniť vbi ab ecclĩa hoc p̃ceptũ inſtitutũ ſit: nã glo. allegata tenēs ꝙ ab ecclĩa ſit p̃cepta cõfeſſio: non allegat locũ vel canonē aliquē: ſed nec Panor. imitãs in hoc glo. Sed turpe eſt dicere aliq̇d eſſe traditũ ab ecclĩa: ⁊ non poſſe oſtēdere vbi vel qñ: ſicut turpe eſſet theologo dicere aliq̇d cõtineri in biblia: ⁊ nõ poſſe demõſtrare locũ Et ſic allegať. c. oĩs. de peni. ⁊ remiſ. patet ꝙ illud. c. eſt Inno. iij. in cõcilio lateraneñ. qđ celebratũ eſt anno dñi cciiij. Ante aũt illud tp̃s ꝑ multos annos pluſqȝ. dccc. annos fuit beatꝰ Aug. q̇ predicauit ⁊ ſcripſit cõfeſſionē eſſe neceſſariã: vt patet in lib. de vera ⁊ falſa pnĩa: ⁊ in alio libello de pnĩa: cuiꝰ dicta aliqua magiſter recitat diſt. p̃ſenti: ⁊ Gratianus de pnĩa. diſt. v. ⁊. vj. ¶ Itē magiſter ſententiarũ p̃ceſſit Inno. in. l. annis: a q̊ Inno. edita eſt ꝯſtitutio oĩs: ⁊ tñ magiſter determinauit cõfeſſionē eſſe neceſſariã: cuius etiã doctrinã Inno. ꝯ abbatē ioachim approbauit: vt habeť de ſancta trini. ⁊ fi. ca. c. dãnamꝰ. Hec ergo decretalis/oĩs. lõge poſt illã determinationē magiſtri edita eſt: ⁊ ideo decretalis nõ inſtituit cõfeſſionē: nec p̃cepit tanqȝ priꝰ nõ preceptã: ſed tp̃s quoddã limitat in quo omitti nõ debet: ⁊ q̇dã alia circa ꝯfeſſionē determinat. Et ad illud qđ adducit glo. allega. de grecis: rñdet Sco. ꝙ antecedēs ſcȝ ꝙ cõfeſſio non ſit neceſſaria apud grecos/nõ eſt notũ: ſed magis oppoſitũ: nã ſicut apud eos neceſſariꝰ eſt baptiſmꝰ fluminis tanqȝ tabula prima poſt naufragiũ: ita ⁊ ſacr̃m pnĩe qđ eſt tabula ſcđa: licet forte cõſtitutio oĩs/eos nõ liget. Qđ vͦ apud eos nõ ſit cõſuetudo confitēdi/nõ eſt notũ nec certũ: nec h̃ alicubi aliq̇s doctor ꝯ eos ſcribēs ⁊ abuſiões eoꝝ reprobãs exprimit: cũ tñ eſſet notabilis diſcordia ab ecclĩa romana ſi in h̃ diſcordarēt: notabilior ſcȝ qȝ cõficere in fermētato: vel iſta forma. Baptizeť ſeruꝰ chriſti: de q̇bꝰ nõ tacēt latini. Et ſi verũ eſſet ꝙ nõ haberēt ꝯfitēdi cõſuetudinē: nõ h̃ eos excuſaret: nec ꝓpoſitũ ꝓbaret: qm̃ illã cõſuetudinē nõ ſolũ laudabilē: ſȝ etiã neceſſariã potuerũt omittere: ſicut etiã in alijs errauerũt.

Opinio E

¶ Ideo aliter dicũt cõiter theologi ꝙ ꝯfeſſio eſt de lege poſitiua diuina: ſed a q̊ ⁊ vbi iſtituta ſit: nõ ſilr̃ ſentiũt. Sanctꝰ Boñ. dicit ꝙ ſit a chriſto inſinuata: ab apĺis iſtituta: ⁊ a iacobo hieroſolymoꝝ ep̃o ꝓmulgata: vbi ait ĩ ſua cano. Cõfitemini alterutrũ pctã veſtra. c. v. Sed h̃ reprobat Sco. nã ſacr̃a inſtitui nõ pñt niſi a ſolo chriſto: q: nemo põt iſtituere ſacr̃m niſi q̇ põt dare efficaciã ⁊ certitudinē ſacr̃o: vt. s̃. dictũ eſt diſ. ij. q. j. ⁊ hȝ Sco. q. iij. diſ. j. h̃ aũt ſolius dei eſt. Nũc aũt cõfeſſio pars eſt ſacr̃i pnĩe vel de neceſſitate eiꝰ: vt. s̃. habitũ eſt. diſ. xiiij. q. ij. Qđ vͦ iacobꝰ ait. Cõfitemini ⁊c. nõ ibi loquiť de ꝯfeſſione ſacr̃ali: nõ em̃ exprimit cui ſiat an ſacerdoti vel nõ ſacerdoti: ſȝ intelligēda ſunt v̇ba iſta ſicut ſequentia: ⁊ orate ꝓ inuicē ⁊c. q̇ ſunt q̇dã ꝑſuaſio ad humilitatē: ꝑ quã generaliter noſipſos eſſe pctõres fatemur ⁊ oratiões mutuas experimꝰ. Deniqȝ nihil ibi addit beatꝰ iacobꝰ (vt colligi poſſet) vt loquať tanqȝ p̃co chriſti: qđ tñ neceſſariũ eſſet in tã neceſſario ſacr̃o: ſi ꝑ h̃ verba inſinuare vellet p̃ceptũ: ſicut paulus dũ ponit preceptũ de nõ dimittēda vxore ait. His q̇ matrimonio iuncti ſunt p̃cipio nõ ego ſed dñs: vxorē a viro nõ diſcedere: et cũ cõſuluit vnũquēqȝ hr̃e vxorē ſuã: ⁊ mulierē hr̃e virum ſuũ. ſubdit. Hoc aũt dico ſ̃m indulgētiã: nõ ſ̃m imperiũ: ⁊. j. Ceteris dico ego: nõ dñs. j. Coꝝ. vij.

¶ Ideo aliter ꝓpoſitũ ꝓbat Rich. diſ. p̃ſenti/ꝙ cõfeſſio ſacr̃alis eſt de iure diuino exp̃ſſo in euãgelio. nã Ioh. xx. ait chriſtꝰ. Accipite ſpm̃ſanctũ: quoꝝ remiſeritis pctã remittunť eis ⁊c. Quibꝰ verbis dedit diſcipulis/⁊ eoꝝ ſucceſſoribꝰ ptãtē iudicãdi ac remittēdi miniſterialiter pctã. Quibꝰ aũt datur ptãs iudicãdi: dať etiã ptãs cognoſcēdi. Cognitio autē peccati remittēdi fieri nõ põt niſi ꝑ accuſationē pctõꝝ que eſt cõfeſſio. ¶ Et ſi diceť ꝙ ꝑ hec v̇ba bene dať poteſtas arbitraria ſacerdotibꝰ iudicãdi ⁊ cognoſcēdi: ſed nõ imponiť neceſſitas pctõri ſe accuſandi: ſed tunc tñ ſacerdos põt exequi ſuã poteſtatē: dũ pctõr ſe ſubijcit ſuo iudicio. Rñdet Rich. ꝙ hec obiectio friuola eſt: nã nullus eſt iudex meus in re aliqua in qua non teneor facere niſi quãtũ voluero: cũ ergo chriſtꝰ conſtituit ſacerdotes eſſe iudices pctõꝝ: tenentur pctõres de neceſſitate ſalutis ſe eis ſubmittere pctã cõfitēdo. ¶ Sed hec ſolutio nõ excludit replicã: qm̃ frequēter cõſtituiť partibꝰ iudex arbitrarius: qui põt diſcernere ⁊ iudicare in cauſa earũ: dum partes ſe ſubmiſerint: ⁊ iudiciũ ab eo petierint: ⁊ tamen per hoc nõ imponitur neceſſitas partibꝰ ſe ſubmittendi. Nec fruſtra datur poteſtas: qm̃ efficax eſt dũ ſe ſubmiſerint: tunc em̃ nõ eſt in poteſtate partiũ recedere a ſententia: licȝ fuerit in earum poteſtate ſe nõ ſubmittere. Ideo aliter ex eodē nitiť declarare ꝓpoſitũ Sco. Nã quicunqȝ amiſit gratiã: tenetur (neceſſitate p̃cepti dilectionis diuine ⁊ ſui) facere qđ in ſe eſt ad eiꝰ recuperationē: hec aũt recuperatio ſit per ſacramentũ penitētie: ergo teneť ad ſuſcipiendũ ipſum: ⁊ per cõſequens ad cõfitendũ. ¶ Et ſi dr̃ ꝙ argumentũ illud efficax eſſet: ſi hec eſſet vnica et ſola via recuperãdi gratiã: nunc autē eſt alia via: vt puta cõtritio per quã remittitur etiã peccatũ ſine cõfeſſione: ⁊ ſufficit altero modoꝝ recuperare gratiã. Rñdet idem ꝙ q: via iſta recuperãdi gratiã per ſacramentũ penitentie facilior eſt ⁊ tutior: tenetur quilibet ad illam viã: quoniã ſi omiſſa illa attētaret difficiliorē ⁊ minus certã: exponeret ſe periculo ſalutis ſue. Qui autē amat periculum in illo peribit. Eccĺi. iij. quia videtur contemptor ſalutis ſue. ¶ Sed h̃ reſpõſio ſatis appareret: ſi vera eſſet opi. Sco. ꝙ ꝑ ſacramentũ penitētie ſine contritione ſolo obice remoto/peccatũ remittereť. Sed opinio oppoſita/ſcilicet ꝙ ſine cõtritione ſacramētũ penitētie nõ cõfert gratiã cõmunior eſt: ⁊ ſanctoꝝ dictis cõformior: vt habitum eſt. s̃. diſ. xiiij. q. ij. Et ſ̃m iſtã patet: ꝙ illa via nõ eſt facilior: necqȝ certior: q: aliã preſupponit ſcȝ cõtritionē: ſaltem vt cõcomitantē/ſine qua ſacramētũ penitētie nõ ſufficit ad remiſſionē peccati. ¶ Et ꝓpter hoc videť finaliter dicendũ: prout etiã idem Sco. tangit: ꝙ p̃ceptũ de ꝯfeſſione ſacramētali ꝓmulgatũ eſt a chriſto apĺis. Et per ip̃os apĺos promulgatũ eſt eccleſie v̇bo ⁊ facto ſine omni ſcriptura. Sicut ⁊ multa alia tenet eccleſia oretenus ꝑ apoſtolos ſibi publicata ſine ſcriptura. Vñ Ioh. xx. Multa quidē ⁊ alia ſigna fecit ieſus in cõſpectu diſcipuloꝝ ſuorũ que nõ ſunt ſcripta in libro hoc. Sicut et verba conſecrationis euchariſtie/non dubitanť a chriſto inſtituta: ⁊ tamen illa formaliter nõ habētur in aliqua ſcriptura canonica: nec in euangelijs: nec in epiſtolis. de cele. miſ. c. cũ marthe. Et Aug. in libro ex dictis Baſilij. ⁊ habetur diſt. xj. eccleſiaſticarũ. ait. Eccleſiaſticarũ inſtitutionũ/quaſdã in ſcriptis: quaſdam vͦ apoſtolica traditione ꝑ ſucceſſores in miniſterio confirmatas accepimus ⁊c. Et ad hoc ſeruit/ꝙ chriſtus curatos a lepra ad ſacerdotes miſit: vt eorum iudicio mundi decernerentur. Et lazarũ reſuſcitatum apoſtolos ſoluere iuſſit: in quibus opere oſtendit peccatorē ſuo peccato mortuũ: diuina miſericordia ad vitam reuocatum: a ſacerdotibus ſoluendũ. hec autē ſolutio non ſit niſi per ſacramētalē abſolutionem:

F

G

que preexigit cōfeſſionē. Ad idē multe figure vtriuſq₃ te-
ſtamēti adduci poſſunt: ⁊ rōnabiles ꝑſuaſiones. Et tan
Arti. 2. tū de articulo pmo. ¶ Quantū ad ſcđm articulū eſt hec
Cōcl. 1. prima ꝯcluſio. Cōfeſſio ſacramentalis a chriſto inſtituta
D lege diuina/viuificādis pctōrib⁹ eſt pcepta. Prima pars
patet: q: ſacra noue legis a ſolo chriſto ſunt inſtituta: vt
oſtēſuʒ eſt. s. diſ. ij. q. j. ſed ꝯfeſſio ſacralis pars eſt ſacra-
menti pnie. aut ei inſeparabiliter annexa: q: vt dictū eſt
diſ. xiiij. hui⁹. Sacrm pnie nihil aliud eſt/ ꝙ abſolutio cō
fitētis facta a ſacerdote iuriſditionē in eū habēte: hec au
tē abſolutio prerequirit ꝯfeſſionē: g̃ ⁊c. Scđa pars ſatis
patet ex pcedēti articulo: nā ꝯfeſſio talis pctōri a deo lō-
ge poſito pcepta eſt vt appropīquet: ⁊ nō lege naturali
nec lege poſitiua humana tm̄: ergo diuina. Conſequētia
tenet a ſufficiēti diuiſione. Antecedēs quantū ad oēs ſui
Corolſ. partes/patet ex articulo pmo. ¶ Corollariū: cōfeſſio ſa
cramētalis eſt peccāti mortalr̄ de neceſſitate ſalutꝭ. Pro-
batꝰ: q: obſeruātia pceptoꝝ eſt de neceſſitate ſalut. Mat
thei. xix. Si vis ad vitā ingredi: ſerua mādata. ſed ꝯfeſſio
eſt pcepta mortaliter peccāti ex pcedēti ꝯcluſione: ergo
Cōcl. 2. eſt ei⁹ ſaluti neceſſaria. ¶ Scđa concluſio. Soli pctōres
J vſum rōnis habētes/in mortale pctm̄ lapſi tenentꝰ ſacra
mētaliter cōfiteri. Hec ꝯcluſio eſt excluſiua habēs duas
exponētes. Prima: peccatores in pctm̄ mortaliter lapſi/
tenētur ſacramētaliter cōfiteri: ⁊ patet ex cōcluſione pre
cedēti. Scđa eſt: nulli qui nō ſunt peccatores vſum ratio
nis habētes in mortale ꝓlapſi/tenentꝰ ſacramētaliter cō
fiteri. Hec ſic ꝓbatur: habēs ea que ſufficiūt ad ſalutem:
ad alia nō tenetꝰ: ſed nō habēs mortale/habet ea q̄ ſuffi-
ciunt ad ſalutē: ergo. Cōſequentia nota cū maiore. Mi-
nor patet: quia nō habēs mortale peccatum/habet in ſe
gratiā: hec aūt ſufficit ad ſalutē: q: ipſa diſcernit inter fili
os regni ⁊ carceris ſm Augu. Prima pars patet: q: gra-
tia ⁊ mortale peccatū ſunt imediate oppoſita ſtāte lege:
ergo mutuo ſe expellūt circa ſubiectū ſuſceptibile: ⁊ vno
Corolſ. nō iexiſtēte/aliud ineſt. ¶ Corollariū: habēs ſola venia
lia ad cōfeſſionē ſacramētalē nō tenetꝰ. Probatꝰ: q: oīs ta
lis eſt in ſtatu ſalutis: quia in gr̃a: ⁊ cōiunct⁹ ſiue vnitus
deo gratuite: ergo nō indiget ſacramēto longe a deo po
ſitis neceſſario/quale eſt pnīa ſm Hiero. ⁊ eſt in tex. diſ.
xiiij. huius. Idem habet de peni. diſt. pſenti. q. ij. arti. iiij.
¶ Itē per veniale nullus periclitatꝰ extra nauē ecclie: q:
veniale ſtat cū perfecta charitate que eſt nauis ſaluās: ⁊
ideo ex inſtitutione penitētie tanꝙ ſcđe tabule poſt nau
fragiū nō oportet aliquē cōfugere ad eā ꝓpter veniale.
Si dicis: licʒ ex prima inſtitutiōe pnīe quis nō teneatꝰ ad
veniali ū confeſſionē: tenetꝰ tm̄ ad eā ex ſtatuto eccleſie. c.
oīs vtriuſq₃. cui ſi ſe nō cōformat mortaliter peccat. pre-
cipit eīm ibi ꝯciliū/ꝙ q̇libet adult⁹ ad minus ſemel in an
no oīa ſua pctā cōfiteatꝰ ꝓprio ſacerdoti: vt ergo ſatiſfa-
ciat huic ſtatuto: tenetꝰ cōfiteri: nō ſolū mortalia: ſed ⁊ ve
nialia: q: oīa. nam qui dicit omne: nihil excludit. ¶ Hinc
fuerūt q̇ dixerūt/ꝙ licʒ rōne pcti venialis/⁊ pme inſtitu
tionis pnie/q̇s nō teneatꝰ ad cōfeſſionē veniali ū: tm̄ rōne
precepti ecclie ſemel in anno oēs tenentꝰ etiā pctā venia-
lia. Hui⁹ opi. fuit ſanct⁹ Boñ. Alij tenēt ꝙ habēs morta-
lia ſatiſfacit ſtatuto ecclie cōfitēdo mortalia: nec tenetur
ad cōfeſſionē veniali ū. Si tm̄ nō hʒ mortalia: tenetꝰ ad cō
feſſionē veniali ū ſemel in anno ad ſatiſfaciēdum ſtatuto
ecclie. Hāc opi. recitat. ſ. Tho. in ſuo ſcripto diſ. preſenti.
Et ſatis approbare videtur Richar. diſtinctiōe preſenti.
Sed ꝯriū hui⁹ tenēt Sco. Durā. ⁊ Pe. de pal. q. ij. art. iiij.
cōſentiētes ꝯcluſioni poſite ⁊ ei⁹ corollario. Ad ſtatutuʒ
K ecclie dicūt ꝙ loquitꝰ ſolū de mortalib⁹: ⁊ nō eſt intelligē
dū de venialib⁹. Tū q: aut ly oīa/diſtribuit nomē pctā cū
in ſtatuto ecclie d: oīa ſua peccata/tam pro mortalibus
ꝙ pro venialib⁹: aut ſolū pro mortalib⁹. Nō primū: quia
tūc eque obligaretꝰ ad cōfeſſionē veniali ū habēs morta-
lia ſicut nō habēs: qđ illi negant. Et rōnabiliter: q: eſſet
nimis onerosum cōfiteri oīa venialia tā cōfeſſori ꝙ ꝯfitē
ti ꝓpter nimiā eoꝝ multitudinē ⁊ memorie labilitatē. Et
patet ꝯſequētia: q: ſtatutū datꝰ generaliter: ⁊ ꝯcernit oēs
habētes pctā quecūq₃ ex his ꝓ quib⁹ ly pctā diſtribuitꝰ:
nec colligi pōt ex v̇bis ſtatuti cur inter habētes venialia
vnū obliget ⁊ nō aliū. Si aūt pctā ſolū diſtribuitꝰ ꝓ mor-
talibus: manifeſtū eſt ꝙ nō concernit venialia. Preterea
nullus tenetur cōfiteri peccata ad quoꝝ cōtritionē non
tenetur: ſed ad cōtritionē veniali ū nullus tenetꝰ: qm̄ plu
rimis modis alijs dimittūtur in pſenti ⁊ in futuro: vt. s.
dictū eſt. di. xvj. q. v. Maior ſatis manifeſta eſſe videtur:
cū cōfeſſio ſm ꝓbabiliorē opi. pſupponit cōtritionē. Tū
etiā quia vt dicit Pe. de pal. vbi. s. per hoc ſtatutuʒ/oīs.
eccleſia nō voluit nouū onus fidelib⁹ imponere: ſed pe-
riculū dilationis amputare eis qui alias tenentur. Dicit-
idē ꝙ papa ſi vellet nō poſſet fideles obligare ad cōfeſ-
ſionē veniali ū: quia hoc eſſet mutare materiā ſacramēti
ſcʒ de venialib⁹ facere materiā penitētie neceſſariā: quod
deus nō fecit. Vñ ſm Sco. ſimpliciter innocēs a mortali
⁊ veniali tenetꝰ non cōfiteri. vñ ſi beata v̇go fuiſſet con-
feſſa poſt aſcenſionē chriſti: cōfitēdo peccaſſet. Si v̇o in-
nocēs quis fuerit a mortali nō veniali: pōt ꝯfiteri venia
lia: nō tm̄ tenetꝰ: ⁊ ideo pōt nō confiteri. Si dicis: quō er-
go cōfeſſor cōſtitutus cognoſcet vultū pecoris ſui. Rñ-
det Sco. ⁊ cōcordāt Tho. ⁊ Ricħ. cognoſcet ſi ſubditus
dicat ſe nō habere ꝯſciētiā mortalis pcti: nā in foro ꝯſciē
tie credēdū eſt cuilibet de ſe loquēti: ⁊ ꝓ ſe ⁊ ꝯ ſe. Ideo
ſicut credere debet ſacerdos cōfitēti pctā: ita credere de
bet atteſtāti innocentiā ſuā: nec plus ſcire poſſet ex con-
feſſione veniali ū tm̄ niſi (per v̇ba cōfitētis) eū eſſe inno
centē a mortalib⁹. Subdit⁹ itaq₃ dicendo ſuo paſtori ſic.
Gr̃a dei nō ſum mihi conſci⁹ de mortali: ſatiſfacit pcepto L
ecclie. ¶ Dicitꝰ in ꝯcluſione notāter vſum rōnis haben-
tes: q: carētes rōnis vſu/ad confeſſionē nō tenentꝰ: ſicut
nec ad pctōꝝ cōtritionē: ſicut pueri ante annos diſcretio
nis ⁊ naturalr̄ fatui. Sic ⁊ amentes ⁊ frenetici. Et ꝓpter
hoc notāter additꝰ in ꝯſtitutione/oīs. Poſtꝙ ad annos
diſcretiōis ꝑuenerint. Hec aūt rōnis diſcretio nō deter-
minatꝰ tpe tante vel tāte etatis: ſed in quacunq₃ etate co
gnoſcit pctm̄ qđ cōmiſit tanꝙ iniuſtū ꝯtra legē dei: tene
tur ad cōfeſſionē. Nā vt ait Sco. In multis ante cōſuetā
etatē malicia ſupplet etatē: ⁊ nō tm̄ in malis (q: forte ha
bēt citius prudētiā ad malū: vñ d: doli capax) ſed etiā in
bonis. Et ad h̄ cognoſcēdū ſubdit regulā. Vñ aliq̇s in-
ſtruct⁹ ⁊ ordinate interrogat⁹ ꝑcipit diſtincte: q̇d iuſtū et
quid iniuſtum in lege diuina: qđ faciliter pōt cognoſci: ſi
ad ordinatas interrogatiōes ordinate rñdeat: ſicut alter
perfecte adult⁹ ad ſilia rñderet. Sed dicis: fruſtra additꝰ
h̄ clauſula in ꝯcluſiōe: q: carēs vſu rōnis/nō pōt pecca-
re: cū nō minor diſcretio req̇ritꝰ ad peccādū ꝙ ad meren-
dū: ⁊ ideo ſicut nō pōt mereri ꝓpter defectum rōnis: ita
nec demereri. Quapropter ſicut ali⁹ innocēs nō tenetur
ad cōfeſſionē: eo ꝙ nō hʒ pctā q̄ confiteatꝰ. Rñdetꝰ ꝙ licʒ
replica hec locū hʒ in pueris ⁊ naturaliter fatuis: ⁊ quā
tū ad illos/additꝰ nō neceſſario: ſed ꝓ maiori declaratio
ne: tm̄ ſunt qui aliqñ vſi ſunt rōne: ⁊ poſtea ꝑ infirmitatē
aut aliā cām priuantꝰ rōnis vſu: ⁊ iſti durante priuatione
rōnis nō tenentꝰ ad cōfeſſionē mortali ū que ante cōmiſe
rūt: ita ꝙ nō cōfitēdo/nō iudicātur pcepti trāſgreſſores
nec peccāt nouo pctō mortali. Si v̇o pergis q̄rere: q̇d ſi
impedimētū rōnis fuerit perpetuū: nunq̇d dānabūtur.
Rñdetur diſtinguēdo: q: aut habuerūt cōtritionē pecca
toꝝ mortali ū cōmiſſoꝝ priuſꝙ inciderūt freneſim ꝑ quā
peccata eis ſunt remiſſa: ⁊ tūc excuſantur ꝓpter impoſſi
bilitatē a precepto cōfeſſionis: ⁊ per cōtritionis gratiam
ſaluabuntꝰ. Si v̇o nulla pmiſſa cōtritione/poſt mortalia
cōmiſſa in peccatis deprehēſi inciderūt freneſim: ideʒ iu
diciū eſt ac ſi in illo inſtanti fuiſſent mortui: quoniā in il-
lo inſtanti priuationis vſus rōnis/clauſus eſt eis termi-
nus vie quantum ad meritum ⁊ demeritū. Et cōpletum
eſt in eis illud Eccl's. xj. Lignum ſi ceciderit ad auſtrum

aut ad aquilonē:in quocūq; loco ceciderit:ibi erit. Et il/
Cōcl.3. M lud vulgatū:qualem te inuenio:talē te iudico. ¶ Tertia
ꝯcluſio. Quilibet lapſus in mortale pctm̄: tenet̄ ꝯfiteri
oīa ſua mortalia pctā quoꝝ memoriā hr̄e poterit debita
adhibita diligētia:niſi excuſauerint legitima impedimē/
ta. Probat̄ ꝯcluſio manifeſte ex ſtatuto eccłie in.c. oīs.
vbi dr̄. Oīs vtriuſq; ſexus fidelis poſtq̄ ad annos diſcre
tionis ꝑuenerit:oīa ſua ſolius pctā:ſaltē ſemel in anno
fideliter ꝯfiteat̄ ꝓprio ſacerdoti. Ubi oīa diſtribuit ꝓ oī
bus mortalib⁹:non ꝓ generib⁹ ſingulorꝫ:ſed ꝓ ſingulis
generū. Et ꝓbatur rōne:q: oīm peccatoꝝ ꝯfeſſio requi/
rit̄:de quib⁹ habēda eſt ꝯtritio. Nā cōfeſſionē in voto in/
cludit cōtritio:vt dictū eſt. Sed oīm mortaliū ꝯtritio ne
ceſſaria eſt ad ſalutē:vt dictū eſt.s̄.di.xiiij.q.j.ꝛ.ij. ¶ Pre
terea non eſt maior ratio de vno q̄ de alio:cū quodlibet
tollit gratiā:nec vnū pōt remitti ſine alio:imo nec conte
Corolł. ri de vno ſine alio:vt.s̄. diſ.xv.q.j. ¶ Ex illo etiā ſequit̄
q̄ oīa peccata quoꝝ habet̄ memoria: vni ſacerdoti ſunt
cōfitenda. Nec diuidēda eſt ꝯfeſſio:vt vna pars vni:alia
alteri ſacerdoti confiteat̄. Tū q: finis confeſſionis eſt re
miſſio peccatoꝝ:quā confitēs cōſequit̄ per ſacramētalē
abſolutionē/ad intellectū.s̄.diſtin.xiiij. expreſſum. Sed
vnū mortale ſine alio nō remittit̄:ergo neceſſe eſt oīa ſi/
mul remitti:ꝛ ꝑ cōſequēs eſt neceſſe oīa ſimul vni cōfite
ri.alioq̄n ſi confeſſionē diuidit:neuter ꝯfeſſoꝝ abſoluit.
Tū q: vt Aug. ait in de vera ꝛ falſa pnīa:ꝛ eſt in tex.diſt.
xvj. Celare vni/qđ alteri manifeſtandū reſeruatur:eſt ſe
laudare ꝛ ad hypocriſim tēdere:ꝛ ſemꝑ venia carere:ad
quā per fruſta putat ꝑuenire. ¶ Nec tm̄ extra ꝯfeſſionez
tenet̄ peccator requirēti ſuā culpā agnoſcere:nec tacen/
do oſtendit ſe innocentē:neq; hypocriſim incurrit. Sed
qn̄ tacet illi cui ꝛ qn̄ debet illi dicere:ſicut in cōfeſſione:
vbi tenet̄ cōfitens ſe reū oſtēdere oīm peccatoꝝ quoruz
deſiderat remiſſionē. ¶ Et qđ dictū eſt de cōfeſſione nō
diuidēda:intelligēdū eſt dū confeſſor eſt ſufficiēti autori
tate munitus ad abſoluēdū ab oībus peccatis ſibi confi
tēdis:q: vt dicit Gerſon in regulis moralib⁹ de peniten/
tia:diuiſio cōfeſſionis ſi ad hypocriſim:aut ꝓ nimio pu/
dore fiat:impedit v̓tutē abſolutionis. Secus vbi autori/
tas ſuperioꝝ in caſib⁹ reſeruatis excuſat:aut vbi cōfeſſor
preſumeret̄ ſcādalizari ex pctō cōfeſſi: ꝛ nō haberet̄ pro
tūc ꝯfeſſor alius diſcretus:cui abſq; ꝓbabili ſcādalo/pec
cata oīa reuelari poſſent.de h̄ etiā.j.in ſcđo dubio. ¶ Di
cit̄ notāter quoꝝ memoriā ꝛc.q: nō ſolū tenet̄ ad ꝯfeſſio
nē eoꝝ quoꝝ actu hꝫ memoriā:ſed etiā quoꝝ actu memo
riā habere pōt:adhibita debita diligentia reuocādi com
miſſa ad memoriā ſm̄ poſſibilitatē fragilitatis humane.
Si queris quantā diligētiā. Rn̄det Sco. tantā diligētiā
quantā apponeret ad inquirendū aliq̇d multū arduum:
qđ ſibi multū eſſet cordi. Cui conſonat illud Aug. vbi.s̄.
de vera ꝛ falſa pnīa.c.xv. Parat⁹ ſit facere ꝓ recipienda
aīe vita:quecūq; faceret ꝓ vitāda corꝑis morte. Sequi/
tur. Cū gaudio em̄ debet facere īmortalis futurus:qđ fa
ceret ꝓ differēda morte moriturus. ¶ Addit̄ etiā in ꝯclu
ſione:niſi excuſauerint legitima impedimēta:qm̄ ſi defu
erit copia ſacerdotis abſoluere potētis: aut affuerit im/
poſſibilitas loquēdi:durāte impedimēto/nō tenet̄ cōfi/
teri ſacerdoti:ſed ſufficit cōfeſſio facta ſoli deo. Qm̄ con
feſſio nō eſt maioris neceſſitatis q̄ baptiſmus. Un̄ cū ibi
ſufficit deſideriū ſuſcipiendi qn̄ articulus neceſſitatis ſa/
cramentū excludit:nō ꝯtempt⁹ religionis: vt.s̄.dictū eſt
diſt.iiij.q.ij. Nō em̄ tenetur quis cōfiteri ꝑ ſcriptū:neq; ꝑ
interpretē ſeu nunciū:ſm̄ Aug.de vera ꝛ falſa penitētia:
qm̄ ſecretiſſimus eſſe debet penitentie forus. Et ideo ad
nihil tenet̄ peccator:per qđ peccata ſua poſſent in publi
cū deuenire:dū autē adhibetur interpres:per interpretē
ꝛ confeſſorē poſſet peccatū publicari. Et ꝓpter candem
cauſam/nō pōt confeſſio ſimul plurib⁹ fieri. Sic etiaz q:
ſcriptū de natura ſua eſt patulum:quia oībus loquit̄ le/
gentib⁹ intelligētibus:per ſcriptū ad confeſſorē miſſum
nō debet fieri confeſſio. Uerū confitens poteſt vti ſcri/
ptura pro ſui memoria. Qđ v̓o dr̄.xxx.q.v. qualis.q̄ pe/
nitētia per ſcripturā recipiēda eſt:itelligēdū eſt preſente
confitēte ſm̄ glo.vel loquitur ibi Leo papa de cōfeſſio/
ne adultere in foro exteriore:cuius cōfeſſio in ſcriptis re
digēda eſt. Immo ſm̄ Sco.talis ꝯfeſſio per nunciuz vel
ſcripturā nō eſt ſacramētalis:q: nō fit per ſigna idonea.
Nō em̄ ſunt ſigna idonea per q̄ cōfeſſio pōt venire in pu
blicū. Uerū ꝑ ſcriptū ꝛ nutus aut ſigna (ſi aliqua talia
eſſent cōia cōfeſſori ꝛ ꝯfitēti) ꝑ illa faciēda eſſet cōfeſſio
ipſo p̄ſente q̄ ꝯfitet̄:q: illa pn̄t fieri ſecrete:ꝛ nullo alio
interueniēte. Un̄ mutus ſciēs ſcribere/debet ꝑ ſcripturā
preſens cōfiteri:eamq; ſtatim facta ꝯfeſſione laniare:ne
deueniat in manus alteri⁹. Hec ſentētialiter Sco. ¶ Cō/ Cōcl.4. N
cluſio q̄rta. Non ſolū mortalia pctā:ſed etiā pctōꝝ circū
ſtantie in aliud genus mortalis pctī trahētes ſunt neceſ/
ſario cōfitēde. ¶ Pro declaratiōe hui⁹ ꝯcluſionis ſuppo
nendū eſt:q̄ ꝓprie act⁹ eliciti nulle ſunt circūſtātie:ſed il
la q̄ dicunt̄ circūſtantie ſunt obiecta act⁹ primaria vel ſe/
cūdaria:vt diffuſe tractatum eſt lib.iij.diſt.xxiij.q.j. Sed
act⁹ exterioris ſunt circūſtantie: vel interioris imperati.
Sunt aūt hmōi circūſtantie q̄druplices. Quedā que tra
hūt actū pctī in aliud genus pctī:q̄les ſunt q̄ ſpeciali ꝓ/
hibitione ꝓhibent̄. Sicut in furto circūſtantia loci cōſe/
crati/aut rei ſacre:hec em̄ trahit furtum in ſacrilegiū:qđ
ſpeciali ꝓhibitiōe ꝓhibitū eſt. Et luxurie circūſtātia eſt
q̄ ꝑſona ſit cōiugata:cōſanguinea vel affinis/ violenter
oppreſſa aut rapta: ꝓpter q̄s luxuria alia ꝛ alia ſortitur
noīa:vtputa dr̄ adulteriū/inceſt⁹/oppreſſio/ ſtuprū/ ra/
ptus:q̄ ſingularib⁹ ꝓhibitionib⁹ ꝓhibent̄. ¶ Alie ſunt
circūſtantie q̄ nō trahūt in aliā ſpeciē ꝑ noīs mutationē:
ſed tm̄ in eadē ſpecie aggrauāt:vt eſt libido ꝛ intēſio act⁹
peccati:p̄cedēs deliberatio: motiuū ſeu tētatio inducēs
ad pctm̄:cōditio ꝑſone peccātis quoad ſtatū/etatē/pru/
dentiā/qualitatē. Cōditio perſone in qua peccat̄:dānuz
per pctm̄ illatū:vt in furto:ſi multū ſubtractū eſt paupe
ri vel infirmo multas ꝓles habēti. ¶ Tertie ſunt imper
tinētes:que neq; aggrauāt:nec excuſant ſeu alleuiāt: vt
q̄ pctm̄ cōmiſſum eſt in feria ſcđa vel tertia:dum neutra
eſt feſtiua. Aut qđ factū eſt in ſtuba:aut in cubili/vel cel
lario ꝛc. ¶ Quarte ſunt alleuiantes pctā:vt ignorantia
craſſa/indeliberatio tētatiōis/ magnitudo / infirmitas/
timor ꝛ hmōi. Siquidē grauius peccat q̄ ex certa malicia
ſciēs peccat:q̄ qui peccat ex ignorātia/ infirmitate vel ti
more. ¶ Circūſtantie primi generis neceſſario ſunt cōfi O
tēde:q: ille inducūt quaſi nouū mortale: ꝓ quāto ſpecia
li ꝓhibitione ſunt ꝓhibite. Oīs em̄ act⁹ cōtra ꝓhibitio/
nē cōmiſſus eſt mortalis. Si ergo cōtra vnā ꝓhibitionē
tm̄:eſt ſimplex mortale. Si v̓o ꝯtra duas: eſt duplex vir/
tualiter. Et cū oīa mortalia ſunt confitēda:neceſſe eſt cir
cūſtantiā peccatū quaſi duplicantē/ſpecifice ꝯfiteri. In/
ter has eſt circūſtātia diei feſti. Nam oīs peccās in die fe/
ſto (puta qui furat̄) duplex p̄ceptū trāſgredit̄:ſcꝫ tertiū:
q: ſabbatū violat: ꝛ ſextū ī eo q̄ furatur: ꝛ ita dupliciter
peccat. Siłiter frequētia ſeu numerus cōmiſſoꝝ pctōruz
neceſſario eſt ꝯfitēda: q: hic ſimpliciter ponit aliud pec
catū:q: quotiēs pctm̄ iterat̄:totiēs nouū pctm̄ cōmittit̄.
Et ſi cōfitēs numerū certū ignorat cōmiſſoꝝ mortaliuz:
ſaltē exprimat numerū quē putat ꝓpinquiorē frequētie
peccatoꝝ. ¶ De circūſtantia ſcđi generis nō eſt ita certū
quia aliquādo ſatis dubium eſt an grauet mortaliter. Et
ideo cautū eſt ꝛ ſatis tutum ꝛ vtile illas confiteri:preſer
tim qn̄ multū grauant:aut ſunt occaſiones ſequentium
peccatoꝝ in ſe vel aliis. Quando autē certum eſt/q̄ non
aggrauant mortaliter:nō eſt neceſſarium eas confiteri.
¶ Circūſtantie aūt tertij generis cōfitēde nō ſunt:quia
cōfitens nō debet hiſtoriā texere:ſed cū dolore ꝛ verecū
dia ſe de ſuis peccatis accuſare. Et ſm̄ hec intelligēda eſt
autoritas Augu.de vera ꝛ falſa penitētia.c.xiiij. vbi enu/
meratis multis peccatorum circūſtantijs infert. Omnis

illa varietas ꝯfitenda eſt ⁊ deflēda:ſed diſcernendū que
ſint cōfitēde de neceſſitate:⁊ q̄ de congruitate. Nā ſimul
aggregat vtraſꝙ:qꝛ loquit̄ de penitētie ⁊ cōfeſſionis ꝑfe-
ctione:que tanto eſt ꝑfectioꝛ:quāto ſingula peccata ag-
grauātia clarius expꝛimūtur ⁊ deflētur. ¶ Quarte cir-
cūſtantie regulariter nō ſunt cōfitende:qꝛ nō eſt ibi locꝰ
ſe excuſandi:ſed accuſandi. ¶ Dicitur regulariter:qm̄ ſi
circūſtantia excuſaret actū a moꝛtali pctō:vt ignoꝛantia
inuincibilis:ſurreptio tollēs deliberationē:ille eſſent cō
fitende:vt cōfeſſoꝛ intelligere poſſet ſpeciē peccati:et in
ſuo iudicio nō errare. ¶ His p̄miſſis ꝓbatur ꝯcluſio: qꝛ
quilibet tenet̄ cōfiteri illud quo obligat̄ ad penā eternā
ſed ꝑ circūſtantiā pꝛimi generis peccatoꝛ obligat̄ ad pe-
nam eternā:ergo. Nā ſi actus de ſe nō eſt pctm̄ ad imagi
Cōcl. 5. nationē:tn̄ ꝓpter circūſtantiā talē fit moꝛtalis. ¶ Quin
P ta cōcluſio. Ita regulariter cōfitende ſunt cōplicū circū
ſtantie:vt tn̄ nō manifeſtent̄ cōpeccantiū perſone. Pa-
tet cōcluſio:quia ſemꝑ cauēda eſt diffamatio ꝓximi quā
tum cū iuſticia fieri poteſt:ergo cōplices nō ſunt mani-
feſtādi:immo ⁊ cōfeſſoꝛ ſi ſentit ꝙ cōfitens manifeſtare
vult perſonas cū quibꝰ:aut quarū inductione peccauit:
pꝛeuenire debet:⁊ cōfitentē infoꝛmare vt nō manifeſtet
perſonā:vt vult ſanctꝰ Bonauen̄.diſt.xxi.parte.ij.arti.i.
q.iij. ¶ Dicit̄ regulariter:qm̄ in duobꝰ caſibꝰ perſona cō
peccans pōt reuelari. Pꝛimus:qn̄ ꝓpter circūſtantiam
perſone mutat̄ genus peccati:⁊ nō pōt expꝛimi genꝰ pec
cati/niſi ſpecificet̄ perſona: ꝑ quā ſpecificationē ꝯfeſſoꝛ
deuenit in noticiā perſone:nec pōt haberi alius cōfeſſoꝛ
vt ſi q̇s cōmiſit inceſtū cū matre:vel cū vnica ſoꝛoꝛe q̄ no
ta eſt cōfeſſoꝛi:ſi aliū habere nō pōt qui ꝑſonas has non
noſceret:pꝛeferēda eſt ſalus ꝓpꝛia fame ꝑſone. Queren
dus eſt tn̄ in hoc caſu (accepta licētia) aliꝰ cōfeſſoꝛ igno-
rās perſonas ſi haberi poſſit:qui ſi haberi nō pōt:fiat vt
dictū eſt. Alioqn̄ raro cōiugate in ſuis parochijs cōfiteri
poſſent:eo ꝙ vt in pluribꝰ plebanis ſuis note ſunt: ⁊ fre
quēter inter eas occurrūt circūſtantie neceſſario ꝯfitēde
¶ Scḋs caſus eſt/qn̄ cōfeſſoꝛ talis eſt qui poſſit ꝓdeſſe
⁊ nō obeſſe eis qui detegunt̄:neꝙ ꝑ hoc diffamatur ꝑſo
na detecta. Ita ſentit ſanctꝰ Bonauen̄. vbi.ſ̄.qm̄ confeſ-
ſoꝛ tenet̄ hoc habere ſecretū apud ſe:ſicut cetera pecca-
ta ſibi cōfeſſa. Nā ⁊ extra cōfeſſionē crimē occultū pōt re
uelari ei q̇ pꝛodeſſe pōt ⁊ nō obeſſe ꝓpter coꝛrectionē ⁊
ſalutē fratris:multo magis in cōfeſſione. Cōſulit tn̄ ſan-
ctus Bonauē. ꝙ in caſu fiat reuelatio extra cōfeſſionem.
Dicit tn̄ hic Gerſon/ꝙ magna cautela requirit̄ apud cō
fitentē et cōfeſſoꝛē:ne zelo pꝛoficiēdi indiſcreto fallatur
Sufficit etiā talis expꝛeſſio circūſtantiarū talibꝰ verboꝝ
circūlocutionibꝰ:per quā cōfeſſoꝛ de magnitudine pec-
catoꝝ cōfitētis/ꝑ abſolutiōe ⁊ penitētijs diſcrete cōferē
Arti.3. dis inſtruatur. ¶ Quātū ad tertiū articulū dubitat̄ pꝛi-
Dub. 1. mo. Ex quo p̄ceptū de cōfeſſione eſt affirmatiuū: ⁊ ideo
Q licꝫ ſemꝑ obliget:nō tn̄ pꝛo ſemꝑ:qn̄ obligat̄ pctō moꝛ-
tali obnoxius cōfiteri:nā innocēs a moꝛtali ſimpliciter
nō tenet̄ cōfiteri vt dictū eſt. ¶ Pꝛo rn̄ſione ad dubium
notandū/ꝙ vt patet ex pꝛioꝛe articulo:pctōꝛ tenet̄ ad cō
feſſionē duplici p̄cepto:diuino ⁊ etiā eccleſie. Et ratione
vtriuſꝙ pꝛecepti tenet̄ pctōꝛ in duobꝰ caſibꝰ ad confeſſio
nē in actu:ſi idoneū confeſſoꝛez habere poterit: ceſſante
legitimo impedimēto. Nā ad confeſſionē tenetur totiēs
in voto:quotiēs tenet̄ ad contritionē: eo ꝙ ꝯtritio inclu
dit confeſſionē in voto:vt.ſ̄.dictū eſt. ¶ Et ſic ſimul col
ligunt̄ quattuoꝛ caſus in quibꝰ tenetur pctō moꝛtali ob-
noxius ad confeſſionē in actu. Pꝛimus ſm̄ Sco. ⁊ alios
doctoꝛes cōiter. Cū imminet iudiciū dānationis vel mi-
ſericoꝛdie:tunc em̄ tenet̄ ſe pꝛeparare ad miſericoꝛdiam
quantū pōt ex charitate/qua diligit ſeipſum. Etiā ex cha
ritate dei:qui vult oēs ſaluos fieri.i. Timo.ij. Cuius vo-
luntati tenet̄ quilibet ſe cōfoꝛmare. Nam in eodē caſu te
neretur ſuſcipere baptiſmū ſi baptizatus nō eſſet. Iſtud
autē iudiciū imminet in articulo moꝛtis:ſm̄ illud apl̄i ad
Heb.ix. Statutū eſt hominibus ſemel moꝛi:poſt hoc iu-
diciū. Et hic articulus nō ſolū accipiēdus eſt cum moꝛs
certa imminet:ſed etiā cū aggredit̄ actus arduos:in qui
bus vt plurimū/aut veriſiliter imminet moꝛs ſiue moꝛ-
tis periculū:vt in bello moꝛtali ⁊ naufragio:aut in trāſ-
itu per loca infideliū/latronū:aut nauigatione per aq̄s
periculoſas:aut in acuta/graui ⁊ periculoſa infirmitate
Vn̄ ⁊ medici tenent̄ infirmos pꝛiuſꝙ̄ miniſtrāt medici-
nā coꝛpoꝛalē:monere vt medicos aduocent animarū:vt
in.c.cū infirmitas.de peni.⁊ remiſ. Verū ſi opi. Sco. ve-
ra eſt:qua tenet ꝙ per confeſſionē/⁊ ſacramentalē abſo
lutionē non ponens obicē abſoluit̄:⁊ ex hoc oſtēdit con
feſſionis neceſſitatē:vt in pꝛimo articulo recitatū eſt:tūc
videtur ꝙ peccās moꝛtaliter:ſtatim tenet̄ ad confeſſio-
nē quātotiꝰ poterit habere confitendi oppoꝛtunitatem.
Nā vt ipſe arguit. Quicūꝙ pꝛimā gratiā amiſit : tenetur
neceſſitate pꝛecepti illius. Diliges dn̄m deū tuū: ⁊ illius
Diliges teipſum.facere qḋ in ſe eſt ad eius recuperatio-
nē. Tenetur etiā ad illam viā que facilioꝛ eſt ⁊ certioꝛ:ne
cōmittens ſe periculo pereat in eo.hoc autē eſt per ſacra
mētū penitētie:vt ibi declarat:ergo infero. Tūc tenetur
ad ſacramētū penitētie:qn̄ tenet̄ per viam facilioꝛē ⁊ cer
tioꝛē agere ad recuperationē gr̄e. Ad hoc aūt ſcꝫ gr̄e re-
cuperationē/tenet̄ quātotiꝰ poterit:ergo tenet̄ ad ꝯfeſſi
onē quātotiꝰ poterit poſt gratie amiſſionē:q̄ fit per moꝛ
tale pctm̄. ¶ Sed qꝛ teneo oppoſitā opinionē eſſe veri-
oꝛē:huic nō inſiſto. Sed hec tetigi vt videant qui dictam
opi. Sco. tanꝙ̄ piam ⁊ certā amplectuntur:quid ex ea ſe
quat̄. ¶ Scḋs caſus eſt:qn̄ vult exercere actus aliquos
quibꝰ debet̄ reuerētia ſpecialis:vt qn̄ vult cōicare. Nam
ad digne cōicandū ſm̄ oēs doc.nō ſufficit ſola ꝯtritio : ſꝫ
requirit̄ ſacramētalis confeſſio:vt oſtēſum eſt in expoſi-
tione canonis/lec.vij. In alijs v̊o ſacramētis diſpenſan
dis/congruū eſt p̄mittere ꝯfeſſionē : vt Pe.de pal.diſt.
p̄ſenti.q.ij.arti.v. Quia ſicut baptiſmus:q̇ eſt p̄ma tabu-
la poſt naufragiū:eſt ianua alioꝝ ſacramētoꝝ:ita penitē
tia q̄ eſt ſcḋa tabula ⁊ ianua ad alia ſacramēta recidiuāti
poſt baptiſmū. Addit tn̄ ꝙ nō moꝛtal̄r peccat ſuſcipiēdo
vel miniſtrādo alia ſacramēta:ſi nō pꝛemittit ꝯfeſſionez
poſt moꝛtale:ſi tn̄ fuerit ꝯtritus:qꝛ ꝑ contritionē deo eſt
iunctus. ¶ Ratione ſtatuti eccl̄ie ſil̄r tenet̄ in duobꝰ
caſibꝰ. Pꝛimus eſt cū aduenerit tēpus paſchale:quo te-
net̄ ſuſcipere euchariſtie ſacramētū. Scḋs dum occurrit
copia ꝯfeſſoꝛis ipſum abſoluere potētis:de quo non eſt
ſpes ꝙ iterū occurrat ante tēpus ſtatutū ab eccl̄ia. Om̄
ſi tunc nō confitet̄ cū confiteri potuit:eſt culpabiliter in
moꝛa. Concoꝛdat Ricb. ¶ Quintū caſum addunt ratio
ne conſciētie:vt dū habuerit conſcientiā ſe teneri ad con
feſſionē:licꝫ nō teneatur ſm̄ veritatē: qm̄ qui facit cōtra
conſcientiā etiā erroneā:edificat ad gehennā. Sed in h̄
caſu nō tenetur ad confeſſionē:ſed magis ad deponen-
dū conſcientiā erroneā:iuxta illud Eccl̄i.xvij. Nō demo-
reris in erroꝛe. Quā ſi nō deponit:⁊ ꝯtra eā agit/ peccat
qꝛ ꝯtra cōſciētiā agēdo contēnit deū:cuiꝰ mādatū:vt cre-
dit:temere trāſgredit̄. ¶ Addit̄ etiā caſus/dū q̇s ex ſta-
tuto ſui oꝛdinis:vel voto ſua ſponte emiſſo:tenet̄ ad cer
to tēpoꝛe confitēdum:qḋ verū eſt dūmodo ſtatutū oꝛdi
nis habet vim p̄cepti. ¶ Scḋo dubitat̄:vtrū quis tenea
tur eadē peccata pluries cōfiteri. Rn̄det Ricb. poſt bea Dub. 2.
tū Tho. ſentētialiter. Nemo tenet̄ pctm̄ ſemel rite cōfeſ- R
ſum ⁊ remiſſum/idē numero:de neceſſitate ſalutis iterū
cōfiteri. Pꝛobat̄:quia nemo tenet̄ ad id de neceſſitate ſa
lutis:ad qḋ nulla lege obligat̄:ſed ad iteratā cōfeſſionē
eiuſdē peccati:nec diuina:nec naturalis:nec humana lex
pctōꝛē obligat:vt patet ſatis ex p̄miſſis. Pꝛeterea finis
confeſſionis eſt remiſſio pcti:illo ergo fine adepto/fru-
ſtra aſſumeret̄ mediū ad hūc finē. Nā ſm̄ Pe. habitibus
exiſtentibꝰ in materia ceſſat motus. ¶ Dicit̄ notanter ri
te cōfeſſum:qm̄ ſi nō eſſet rite confeſſum:tenet̄ illud rite
cōfiteri:vt patet ex ꝯcluſione.iij. ¶ Cōfitet̄ autē rite qui

confitetur ei qui habet poteſtatē abſoluēdi eū: ⁊ cōfiten
do nō ponit obicē grē remiſſionis pctī: vn̄ qui cōfitet̄ ei
qui abſoluere nō nouit: nec pōt: tenetur querere eū qui
pōt ⁊ nouit. Hinc eliciunt̄ duo caſus particulares: in q̇⸗
bus neceſſe eſt cōfeſſionē iterari eorundē peccatoꝝ rōne
cōfeſſoris. Primus qn̄ cōfeſſor nō hꝫ autoritatē abſoluē
di cōfitentē: vel ſimpliciter: vt qꝛ nō eſt ꝓprius eiꝰ ſacer⸗
dos: nec cōmiſſarius. Cū em̄ cōfitens tali nō cōſequitur
abſolutionē (qm̄ etſi hmōi ſacerdos de facto abſolutio⸗
nē legit: nulla eſt abſolutio ⁊ irritū ſacramētū: vt dictum
eſt. s̄. diſt. xiiij. q. ij. circa p̄ncipiū: ⁊ dicet̄. q. ſeq.) Et ideo
tanq̄ nō cōfeſſus in h̄ caſu neceſſe eſt totā cōfeſſionē ite
rare corā eo q̇ abſoluēdi hꝫ poteſtatē. Uel qꝛ licꝫ ſit pro⸗
priꝰ ſacerdos: tm̄ nō hꝫ facultatē abſoluēdi in caſibꝰ reſer
uatis: ⁊ cōfitēs hꝫ aliquos caſus reſeruatos. In quo ca⸗
ſu cōfeſſor abſoluere debet ſubditū in caſibꝰ nō reſerua⸗
tis: ⁊ quantū ad caſus reſeruatos/ eū remittere ad ſupio
rē: ⁊ tūc nō erit neceſſe oīa peccata cōfiteri ſupiori: qꝛ nō
illa a quibꝰ abſolutꝰ eſt ab inferiore: ſed ſufficit illa dum⸗
taxat cōfiteri ſupiori: ꝓ quoꝝ abſolutiōe remiſſus eſt: dū
tm̄ etiā illud pctm̄ pro quo remiſſus eſt ad ſupiorē: etiam
inferiori cū ceteris nō reſeruatis fuerit ɔfeſſus: alioquin
tenebit̄ oīa peccata ſuperiori confiteri. Eſt intētio Sco.
Tho. Bonauen̄. ⁊ alioꝝ cōiter. Cū em̄ ꝓpter cauendum
hypocriſim: ⁊ vt innoteſcat vultꝰ pecoris ſuo paſtori: ne
ceſſe eſt oīa peccata vni cōfiteri: oportet q̄ talis habens
caſus reſeruatos/ oīa pctā ſua mortalia reſeruata ⁊ non
reſeruata/ vni cōfiteat̄ ſiue ſupiori ſiue inferiori: qꝛ eadē
ratio militat hic/ que apud beatū Aug. qua ꝓbat cōfeſſio
nē nō eſſe diuidendā. Nō ſi inferiori integre ɔfeſſus fue
rit: ſufficit illud ſolū cōfiteri ſupiori ꝓ quo remiſſus fuit.
Hec eſt ſentētia Ricħ. diſt. p̄ſenti. arti. ij. q. viij. Et eſt hic
cōis ritus eccl̄ie. Et addit Ricħ. q̄ dū talis remittit̄: de⸗
bet p̄cedere abſolutio ſupioris: ſed h̄ ſm alios honeſta⸗
tis eſt: nō neceſſitatis. ¶ Sed cōtra h̄ q̇s diceret. Cū nul
S lus abſoluit ab vno mortali ſine alio: ſed vel ab oībꝰ: vel
a nullo: vt habitū eſt. s̄. diſt. xv. q. j. Aut ſacerdos inferior
ab oībꝰ abſoluit tā reſeruatis q̄ nō reſeruatis: vel a nul⸗
lo. Si ab oibus: tūc fruſtra remittit cōfitentē ad ſupiorē
in reſeruatis iam abſolutū. Si ſcđm: tunc inaniter impē⸗
dit abſolutionē in nō reſeruatis: imo mēdaciter dicit ab⸗
ſoluo te ⁊c. quia non abſoluit. ¶ Ad huiꝰ replice ſolutio
nē Pe. de pal. diſ. p̄ſenti. q. v. ponit opi. ſeu modos reſpō
dendi quinq̃. Sed illis dimiſſis dꝛ breuiter ⁊ ꝓbabiliter
ſequēdo opi. cōmunē. s̄. diſ. xiiij. recitatā: que eſt. b. Aug.
magiſtri. ⁊ cōiter doc. p̄ter Sco. ⁊ ſeq̄ces ſuos. Premittē
do q̄ duplex eſt abſolutio pctōꝝ. Quedā recōciliās pec
catorē deo: ⁊ hec nō pōt fieri de vno mortali ⁊ nō de alio
alꝭs idē ſimul tp̄e eſſet deo recōciliatus ⁊ inimicus: vt ar⸗
guit Aug. hec abſolutio fit a deo in inſtanti cōtritionis:
qua etiā peccator penitēs abſoluit̄ priuſq̄ cōfiteat̄ ſacer
doti tā inferiori q̄ ſuperiori. Alia eſt abſolutio quoad ec
cleſiā: ſcꝫ q̄ remouet cām ſeparatiōis ab eccl̄ia. Nā oīs q̇
mortaliter peccat/ ſeparatus eſt/ ⁊ excōicatus quantum
ad ſe ab eccleſia ⁊ a cōione ſanctoꝝ. Et ſicut excōicatus
pluribꝰ excōicationibꝰ pōt ab vna abſolui manente alia:
ſic quātū ad eccleſiā/ ſacerdos poteſt abſoluere ab vno
mortali/ ⁊ nō ab alio: ſicut pōt iniūgere ſatiſfactionē pro
vno mortali ⁊ nō ꝓ alio. Hec abſolutio nihil aliud eſt/ q̄
indiciū ſiue ſentētia ꝓlata a ſacerdote/ q̄ cōfeſſus nō eſt
ſeparatꝰ ab eccl̄ia ꝓpter hec certa peccata: licꝫ forte ſepa
ratus ſit ꝓpter alia. Un̄ ſi funditꝰ attēdimus virtutē con
feſſionis: ipſa nō eſt inſtituta (ſaltē in actu) tanq̄ neceſ⸗
ſaria remiſſioni peccatoꝝ: ſed hāc p̄ſupponit vt loco alle
gato dictū eſt. Sed ꝓpter tria inſtituta eſt: ſcꝫ vt pecca⸗
tor innoteſcat eccleſie tanq̄ abſolutꝰ: vt dicit magiſter.
Ut certa ſatiſfactio per quā pena peccati tollit̄: a ɔfeſſo
re imponat̄. Et vt pene pars virtute ſacramentalis abſo
lutionis remittat̄. Sunt ⁊ alie cauſe: puta pctōꝝ inſtru⸗
ctio: meritū obediētie: ⁊ magna ſatiſfactio ꝓpter penalē

verecūdiā cōfitentis: ſed tres prime ſunt ad ꝓpoſitū. Et
quantū ad illa pōt fieri ſeparatio abſolutiōis: ita q̄ vnꝰ
ſacerdos abſoluat ab vno pctō: ꝓnūcians ſcꝫ pctōrē ꝓ
pter illud pctm̄ quātū ad iudicium eccl̄ie/ nō eſſe ſepara
tū: ⁊ aliꝰ abſoluit quoad aliud: ſicut ⁊ pōt remitti pena
vni pctō debita/ manēte reatu pene quoad aliud vel alia
Et ꝑ hoc patet reſpōſio ad replicā: qꝛ p̄cedit de abſolu⸗
tione recōciliāte deo: q̄ diuidi nō pōt: ſecus de abſolutio
ne pctōꝝ quoad eccleſiā. Huic ſolutiōi ɔcordat Ange. in
ſum. in ver. cōfeſſio. v. dicēs eā eſſe veriorē: ⁊ allegat ad
hoc Henri. de gan. in quotl̄. q. xxx. ¶ Scđs caſus eſt ſm
Ricħ. qn̄ quis cōfitet̄ peccata ſua ſacerdoti idiote ⁊ pe⸗
nitꝰ ignaro/ neſciēti diſcernere inter leprā ⁊ nō leprā: ſal
tē in cōibus ⁊ vſitatis: ⁊ ꝑ hoc neſcienti ſoluere ⁊ ligare.
In quo caſu pctōr tenet̄ querere ſacerdotē diſcretū/ ſciē
tē ſoluere ⁊ ligare: de quo Aug. in de vera ⁊ falſa penitē
tia. c. x. ⁊ allegat magiſter in textu. Querat ſacerdotē ſci⸗
entē ligare ⁊ ſoluere: ne cū negligēs circa ſe extiterit: ne
gligat̄ ab eo q̇ eū miſericorditer monet ⁊ petit: ne ambo
in foueā cadant: quā ſtultus euitare noluit. Quanta au
tē requirat̄ ſciētia in ɔfeſſore: dicet̄ queſtione ſequēti. Et
q̄uis ſit valde congruū vt querat̄ ſacerdos diſcretꝰ: ⁊ q̄
ɔfeſſio facta ignaro ſacerdoti ſit iterāda ſacerdoti diſcre
to: ⁊ ꝓpter cōfeſſi informationē: ⁊ imponēde ſatiſfactio
nis moderationē: tm̄ nō videt̄ neceſſariū/ preſertim ſi cō
fitēs nō magnopere indiget informatiōe. Nō em̄ mode⸗
ratio ſatiſfactionis iniūgende eſt neceſſaria ad peccati re
miſſionē: qꝛ minor ſatiſfactio (immo nulla iniūcta vel aſ⸗
ſumpta) nō impedit remiſſionē ceteris paribꝰ: qm̄ pena
que hic nō ſoluit̄: ſoluet̄ in futuro: ſiēt quoq̃ tales ſalui
ſꝫ nō niſi per ignē: niſi q̇s vellet in p̄ſenti ſatiſfacere ⁊ fu
turas penas purgatorij redimere. Iſti neceſſarius foret
cōfeſſor ſciēs ſatiſfactionē iuſtā iponere ſm canones pe
nitentiales. Siliter illis videt̄ in caſu neceſſaria iteratio
cōfeſſionis: qui credūt tantā eſſe ſacerdotis ignorantiā:
q̄ neſciat a quibꝰ pctīs habeat abſoluēdi poteſtatē. Nec
ipſe cōfitēs hoc nouit: qꝛ cōfitendo tali ſciēter ſe ſubmit
tit periculo irrite abſolutionis: qđ quilibet tenet̄ vitare
ea tentione/ qua tenet̄ per cōfeſſionē peccatoꝝ ſuoꝝ ab⸗
ſolutionē querere. Et dꝛ notāter in caſu/ ſciēter: quoniā
ſi ignorat ſacerdotē eſſe ſic ignarū: habet p̄ſumere de me
liore: hoc eſt q̄ ſacerdos nō ignoret neceſſaria ſui officij. T
¶ Eliciunt̄ etiā duo caſus in quibꝰ neceſſariū eſt iterare
cōfeſſionē ex parte ɔfitētis. Primus: dū cōfitēs ex hypo
criſi aut verecūdia cōfeſſionē diuidit: aliq̄ mortalia vni:
⁊ alia mortalia alteri ɔfitēdo: de quo. s̄. ɔcluſio. iij. dictū
eſt. Eſt ratio: qꝛ ſic diuidēs peccat: ⁊ nō cōſequit̄ abſolu⸗
tionē pctōꝝ: ideo tenet̄ iterū cōfiteri eadē peccata vni vt
abſolutionē cōſequat̄. Scđs caſus/ in ordine quartꝰ: dū
cōfitēs nō eſt capax abſolutiōis: qꝛ excōicatꝰ vel fictꝰ: pu
ta qꝛ ponit obicē per cōplacētiā cōmiſſoꝝ vel cōmittēdo
rū: ita q̄ nollet ſe nō peccaſſe: aut habet ꝓpoſitū pecca⸗
ta iterādi. Nā cū cōfeſſio ordinat̄ ad abſolutionem ſacra
mentalē: nulla eſt cōfeſſio/ vbi irrita eſt abſolutio. In ca
ſu aūt irrita eſt carēs ſuo effectu: ⁊ ideo tenet̄ ad iteratāꝫ
cōfeſſionē per quā cōſequat̄ abſolutionem. Et notat hic
Pe. de pal. q. v. diſ. p̄ſentis. arti. iij. q̄ ſi hmōi excōicatus:
qui prius peccata ſua expoſuit ſuo ſacerdoti: remittit̄ ad
ſupiorē ꝓ abſolutiōe a cēſuris: rediēs ad priorē ſacerdo⸗
tē qui eū miſit: ⁊ cui priꝰ pctā ſua detexit: nō tenet̄ illi ite⸗
rū priora peccata cōfiteri ſeu dicere explicite ⁊ in ſpecie:
ſed ſolū in genere/ ⁊ implicite dicēdo: do me reū: ſeu di⸗
co me culpabilē in oībus q̄ pridēꝫ vobis expoſui: ⁊ peto
abſolutionē ⁊c. Et iſta abſolutio dilata ꝑ multos dies/
iam pōt impertiri: etiā ſi ille oblitus fuerit: dum tm̄ prius
taxauit emendā iniungendā abſoluēdo: quā tm̄ non de⸗
bet prius imponere (pctōrē ligādo) q̄ fuerit abſolutus.
Si vo prius nō taxauit emēdā: ⁊ pctā cōfitentis decide⸗
runt a memoria: tunc neceſſe eſt ſm illū doc. pctā reduce
re iterū in memoriā cōfeſſori vt iuſte iudicare poſſit. Ex il

lo dicto huius doc. videtˀ ſumi ꝙ in certo caſu dilata ab-
ſolutio nō obeſt peccatoꝝ abſolutioni fiēde: vt ſi qˀs ha-
bito cōfeſſore/vult ſeſe diligēter pluribꝰ diebꝰ recollige-
re: ⁊ oīa peccata integre cōfiteri dum occurrūt ꝓ tēpore
nō nimis extēſo: ⁊ tandē vnā recipere abſolutionē: ſicut
fit nōnunꝙ̄ tēpore indulgētiarū plenariarū. Verū quo-
ad excōicationē caſus patitˀ ſm aliquos epikeizātes piā
moderationē. Nā ſi excōicatus nō fuerit rebellis ⁊ perti
nax: ſed deſideret abſolui: ⁊ ꝓponat laborare pro abſo-
lutione: debet ſacerdos talē ſibi oīa mortalia cōfitentez
abſoluere a peccatis: ⁊ quantū ad excōicationē remitte-
re ad excōicatorē vt abſoluatˀ ab excōicatione. Ita ſentit
Ange. in ſum. cōfeſſio. v. §. x. allegans ad hoc Richar. in
iiij di. xviij. arti. ix. q. iiij. ⁊ Rhodo. ti. de ſen. excō. §. xxviij.
Rñdet deniꝗ ad quaſdā obiectiōes. Sed ſalua reueren
tia oppoſitum ſentit Rich. vbi. ſ. dicēs. Credo ꝙ tales a
peccatis nō poſſint abſolui ab hoīe: ꝙ̄uis abſoluantˀ ſi
vere penitēt in iudicio dei. Cōcludēs tandē ꝙ etiā excōi-
catꝰ minori excōicatione nō pōt abſolui a peccatis manē
te minori excōicatione. Ita videtˀ etiā ſentire Pe. de palˀ.
a diſt. xviij. q. v. Et ſi reſpicitˀ effectꝰ excōicationis: eſt mani
feſta implicatio: ꝙ qˀs poſſit abſolui a pctīs manente ex-
cōicatione. De ficte accedētibꝰ ſimiliter eſt opi. ſancti Tho.
cui cōcordat Rich. in aliquo q̇ dicit ꝙ cōfeſſio ſm ꝙ eſt
pars ſacramēti: pōt eſſe in eo q̇ nō eſt cōtritꝰ: qui pōt pec
cata ſua ſacerdoti innoteſcere: ⁊ clauibꝰ eccl̄ie ſe ſubiice-
re. Et ꝙ̄uis tūc nō percipiat abſolutiōis fructū: tñ rece-
dēte fictione/percipere incipiet: ſicut etiā eſt in alijs ſa-
cramētis: vñ nō tenetur iterare cōfeſſionē qui ficte acce-
dit: ſed tenetur poſtea fictionē ſuaz confiteri. Hec Tho.
Sed hoc nō videtˀ poſſe ſtare. Tū q: aut ꝯfitetˀ ſuā fictio
nē qua actualiter peccat mortaliter: aut nō cōfitetur. Si
primū: nō erit abſoluēdus: immo ſi abſolueretˀ/fieret ir-
reuerētia ſacramēto: tam a ſacerdote abſoluēte/ꝙ̄ a cōfi
tente abſolutionē recipiēte: ⁊ ita vterꝗ peccaret: ⁊ abſo
lutio eſſet caſſa ⁊ nulla: ⁊ per cōſequēs tenetur querere
aliā abſolutionē: ⁊ ita denuo cōfiteri: quia aut non abſo
lutus ſimpliciter: ſi abſolutio ſubtrahitˀ ſicut fieri debet:
aut non rite abſolutus: ſi abſolutio q̄ nulla eſt: impeditˀ.
Si ſcd̄m: tunc confeſſio nō eſt integra: quia nō oīm pec-
catoꝝ: quia nō illius fictionis: ⁊ per conſequēs (vt idem
ſequēti queſtiūcula determinat) reiterāda. Tum etiaz q:
nil manet huiꝰ ſacramēti ſuſcipiēti ipſum vñ poſtea poſ-
ſet ſequi effectus ceſſante fictione: ſicut in ſacramētis im
primētibus characterē: puta baptiſmate/confirmatione
⁊ ordine. Hec em̄ quia characterē imprimūt ⁊ ſunt inite-
rabilia: neceſſe eſt vt ceſſante fictiōe/habeāt effectus ſu-
os: alioquin nō eſſet ſalus ficte accedentibꝰ: nec eis ſuffi
ciēter prouiſum dū peniteret fictionis. Ideo nō eſt ſimi-
le de ſacramēto penitētie qḋ characterē nō imprimit: et
alijs ſacramētis characterē imprimētibꝰ: ſed eſt bene ſi-
mile de penitētia ⁊ euchariſtia. Nullus aūt dicit ꝙ acce-
dens ficte. i. cū mortali/ſcienter ad euchariſtiā: cōſequatˀ
gratiā vigore euchariſtie ceſſante fictione: ſed magis ſic
accedens iudiciū dānationis ſibi acquirit: factus ꝑ hoc
reus corporis ⁊ ſanguinis dñi. j. Coꝝ. xj. Ita etiam ficte
ſuſcipiens ſacramentū penitentie/reus efficitˀ tanꝙ̄ irre
uerentiā exhibēs ſacramēto. Nec obſtat hic ꝙ etiā impe-
nitētes recipiēdi ſunt ad cōfeſſionē. iuxta. c. qḋ quidā. de
penitē. ⁊ remiſ. quia etſi confeſſio eoꝝ admittēda eſt: nō
ſunt tamen abſoluēdi: ſed crebris ⁊ ſalutaribus monitis
eſt eis penitētia indicēda. Et per hoc nō fit irreuerētia ſa
cramēto: quia cū nō abſoluātur: non eſt ibi ſacramentuz
penitētie: quia in abſolutione ſacerdotali conſiſtit ſacra
mentū: vt. ſ. dictum eſt. diſt. xiiij. q. ij. Et ideo dicitur in al
legato cap̄. ꝙ nō eſt illa vera penitētia: quia deficit id in
quo conſiſtit eſſentia ſacramēti: ſcz abſolutio: vt etiā ar-
guit Rich. diſ. xvij. arti. ij. q. viij. Et ſi quis diceret ꝓ opi.
Tho. licz ſacramentū penitētie nō imprimat characterē:
imprimit tñ quendam ornatū ſpiritualem qui habet vim

characteris in hac parte. Reſpōdetur ꝙ ponere hmōi or
natū in ſacramētis iterabilibꝰ/eſt omnino volūtarium:
nulla autoritate ſcripture neꝗ ratione ꝓbabile. ⁊. ſ. diſ.
j. q. j. impugnatū. Tum etiā tertio. Si cōfitetur fictionez
⁊ impeditˀ abſolutio: nō tenebitˀ ceſſante fictione de ipſa
fictione cōfiteri plus ꝙ̄ de alijs peccatis prius cōfeſſis:
q: eadē ratio eſt de illo peccato fictionis ⁊ alijs: qḋ ipſe
negat. Intelligendū eſt tñ caſus iſte ſcd̄s qñ mutat con-
feſſorē. Qm̄ dicit ſanctus Bonauen. ſi ad eundē cōfeſſo
rem redeat: qui adhuc habeat memoriā peccatorum ſibi
prius cōfeſſoꝝ: nō oportet iterare particulariter omnia
prius ſibi cōfeſſa: ſed ſufficit tangere in genere ⁊ cōfeſſo
rem cōmonefacere prioris cōfeſſionis: vt etiā ſentit Pe.
vbi. ſ. loco immediate allegato. Si vo confeſſor non ha
buerit memoriā prius confeſſoꝝ: iterāda eſt ꝯfeſſio ſicut
fieri debet coram cōfeſſore mutato. ¶ Ponūtur etiam a x
quibuſdā alij caſus. Unus qñ obliuiſcitur penitētie iniū
cte. Et hunc ſanctus Tho. dicit eſſe de neceſſitate. Sed il
le caſus nō eſt ſimpliciter de neceſſitate ſalutis: ſicut nec
ipſa ſatiſfactio: qm̄ ſi quis poſt cōfeſſionē per quā conſe
cutus eſt remiſſionē peccatoꝝ: ſtatim priuſꝙ̄ ſatiſfecerit
moritur: nihilominus ſaluatˀ: licz quaſi per ignē. Item ſi
quis cōtritus cōfitetur cū propoſito cauēdi peccata: no
lens tñ acceptare ſatiſfactionē imponēdam a ſacerdote:
ſed eā velit differre ad purgatoriū: abſoluēdus eſt: vt. ſ.
dictū eſt. diſt. xvj. q. ij. Nō eſt ergo neceſſariū oblito ſatiſ-
factionis impoſite/iterū cōfiteri/ vt nouā ſatiſfactionez
a ſacerdote imponēdā ſuſcipiat. Sed ei qui vult cōſequi
perfectā remiſſionē peccati a culpa ⁊ pena per cōdignaz
ſatiſfactionē a cōfeſſore imponēdam ſi oblitus fuerit im
poſite: neceſſe habet iterū cōfiteri oīa ſua peccata: vt ſu-
ſcipiat de nouo ſatiſfactionē condignā. Et huic cōſentit
Pe. de palˀ. diſt. p̄ſenti. q. v. arti iij. Et ſm hoc dicta eiuſdē
ſtatim allegata de remiſſo ad ſuū ſacerdotē a ſupiore ⁊c.
ſunt moderāda. Et multo minus tenetˀ negligēs penitē-
tiam quā nouit iterare priorē confeſſionē: ſed ſufficit con
fiteri negligentiā ſuā: per quā omiſit penitētiā iniunctā:
tenetˀ quoꝗ neglectā implere: niſi fuerit mutata per cō-
feſſorē. Alius caſus ponitˀ: ſcz ſi iniuncta ſatiſfactio facta
ſit a recidiuāte in peccatū mortale. Sed de hoc ſatis di-
ctum eſt. ſ. diſt. xvj. q. ij. Ubi dictū eſt ꝙ ſatiſfactio talis:
licz nō recōciliet peccatorē deo: tñ a pena peccato prius
dimiſſo debita liberat. Ideo ſufficit peccatū in quod reci
diuauit cōfiteri: ⁊ nō oportet peccata prius confeſſa ite-
rū confiteri: niſi forte peccata prius cōfeſſa in tantum ag
grauarent illud peccatū recidiue per modū circūſtantie
ꝙ ipſum traherent in aliud peccati genus. Aut ꝙ nō poſ
ſet ſufficiēter exprimi niſi etiam peccata prius cōfeſſa re-
citarentur: vt dicit Rich. ¶ Aliū caſum ponūt quidam:
vt recitat ſanctus Tho. qñ quis alicuius mortalis pecca
ti obliti prius: ⁊ ideo nō confeſſi/recordatˀ: tunc tenetˀ il
le id peccatū oblitū cū omnibꝰ prius cōfeſſis iterū cōfite
ri: niſi forte eidem cōfiteretur cui prius confeſſus eſt: qui
adhuc haberet memoriā peccatoꝝ prius ſibi cōfeſſoruz.
Sed ab hac opinione ſanctus Tho. recedit: ⁊ alij doc. cō
muniter. Unde quantū ad hūc caſum notāda eſt diſt. Ri
char. diſt. p̄ſenti/arti. ij. q. vj. q: aut cōfitens adhibuit de
bitā diligentiā: quā tenetur ad reducēdū peccata ad me
moriā: de qua. ſ. dictum eſt cōcluſione. iij. aut nō. Sed ha
buit tēpore cōfeſſionis ignorantiā craſſam: aut affectatā
peccati tunc obliti. Si ſcd̄m: tunc tenetur de nouo facere
integram confeſſionē prius confeſſoꝝ cum iſto poſt ob-
lito vni ſacerdoti eum abſoluere potenti: eadem neceſſi
tate qua tenetur non diuidere confeſſionē. Nam ignorā
tia talis non excuſat eum quantū ad peccatum oblitum:
vnde idem eſt ac ſi ſcienter peccatū id omiſiſſet. Nec ab-
ſolutio prioris cōfeſſionis fuit efficax: ſicut nec diuiſa cō-
feſſione: niſi poſſet habere eundem confeſſorē cui prius
confeſſus fuerat: qui adhuc memor eſſet peccatoꝝ prius
confeſſoꝝ: tunc ſufficeret cum generali rememoratione
prioris cōfeſſionis

priorís cōfeſſionis confiterí peccatū prius oblitū /et neglígentiā ſuam in rememorando ac recolligēdo ſe. Si primū ſufficit confiterí peccatū prius oblitū eidē cōfeſſori cui pri⁹ cōfeſſus eſt: vel alterí autoritatē ſup eū habēti. Et licet pri⁹ abſolutus ſit a pctō oblito quoad deū per cōtritionem: et quoad eccleſiā per ſacramentalē abſolutionē: quia (vt dicit Ricb. ſacerdos abſoluit de confeſſis et predicto modo oblitis) tamen iſta abſolutio intelligenda eſt ſub hac conditione: vt ſcilicet quando reducta fuerint ad memoriam confiteanꝫ ſacerdoti abſoluere potēti. Vel melius dici poteſt: quia abſolutio non debet eſſe cōditionalis: nec dependet a futuro: quia ſimpliciter eſt abſolutus ab oblitis hoc modo ſicut a confeſſis. Sed ſi reducta fuerit ad memoriā: illa tenetur cōfiteri ea obligatione: qua tenetur omnia ſua peccata mortalia confiteri: quod ſi nō facit tempore debito peccat nouo peccato mortali. Sicut pfecte contritus: licet vigore cōtritionis abſoluiꝫ ab omnib⁹ peccatis a deo ſimpliciter ꝛ ſine cōditione: teneꝫ tñ omnia illa cōfiteri ex precepto diuino ꝛ eccleſie: quod ſi negligat in tēpore ſuo: peccat nouo peccato mortali: vt. s̄. dictum eſt. ¶ Et eſt hic aduertendū ꝙ ſm Pe. de palu. ſi prim⁹ cōfeſſor habeat autoritatem abſoluendi ab omni excōmunicatione ꝛ caſibus: ꝛ ſic intendebat abſoluere eū cū cōfeſſus fuerat: licet peccatū oblitū tali modo eſſet caſus reſeruat⁹ /aut excōmunicatio: poterit nihilominus ſecūdus cōfeſſor eum abſoluere: q̆a cum iam a primo confeſſore eſt abſolutus a cōfeſſis: et hoc modo ab oblitis ſimiliter ab excōicatione etiam in foro penitentiali eccleſie: nō manſit excōicatio: nec caſus reſeruatus: ſed ſimplex peccatū ſolū: licet ſecūdus confeſſor non haberet autoritatē abſoluēdi in caſibus reſeruatis: ſed tātum in nō reſeruatis. Qđ bene notandum eſt: et valet pro illis q̄ cōfitenꝫ eis /q̆s eligunt vigore cōfeſſionaliū: quib⁹ concediꝫ facultas abſoluendi ab oibus cenſuris ꝛ caſibus reſeruatis: dūmodo tales intendāt confitentes abſoluere ab oibus cenſuris et peccatis cōfeſſis ꝛ oblitis iuxta facultatem ſibi cōceſſam: quod etiā intendere debēt dum abſoluunt. Similiter videꝫ dicendū dum q̆s omittit ꝯfitendum peccatū mortale /ex eo ꝙ ignorat ipſum fore mortale: qđ diſtinguendū eſt de ignorātia: ſi nō fuerit affectata craſſa vel ſupina: nō teneꝫ niſi illud peccatū cōfiteri quod ignorauit eſſe mortale: poſtq̄ inſtructus fuerit et cognouerit ipm eē mortale: ſecus ſi fuerit affectata vel craſſa: licet hic Ange. ſimpliciter reſpōdeat ꝙ in caſu nō teneꝫ peccata prius confeſſa iterare. ¶ Dubitaꝫ tertio de effectu cōfeſſiōis. Ad qđ reſpōdeꝫ ꝙ multi ſunt effect⁹ ac vtilitates cōfeſſionis rite facte. Unus eſt /remiſſio pene toti⁹ vel partis. Nam remiſſa culpa ꝑ contritionē preuiā vel concomitantē /manet aīa debitrix pene tꝑalis: q̄ in toto vel in ꝑte dimittiꝫ ſm diſpoſitionē cōfitentis. Et tā ex virtute clauiū / q̄ cōfeſſor habet facultatē aliq̄d remittēdi /q̄ etiā ex merito cōfitentis. Nam cū per penā volūtarie aſſumptā ꝯfitens meretur tanq̄ per ſatiſſactionē condignā remiſſionē pene: vt. s̄. dictū eſt. Et cōfeſſio facta homini vice dei /eſt valde penalis propter annexam verecundiā: ſeq̄tur ꝙ ſit pars ſatiſſactiōis. Secūdū opinionē aūt Sco. etiā ꝯfert remiſſionē culpe eius q̆ attritus accedit nō ponēs obicem: vt. s̄. dictū eſt diſt. xiiij. q. ij. Alius fruct⁹ eſt meritū premij beatifici propter obedientiā quā exhibet obediēdo legi diuine ꝛ eccleſie. Quod tanto maius eſt: quāto difficilius: ꝛ magis cōtrariū eſt humane verecūdie naturali. Tertius eſt inſtructio ꝯfitētis particularis: que multo fructuoſior eſt q̄ generalis: que in predicationibus fieri ſolet. Item quartus: taxatio ſatiſſactiōis facta a confeſſore: que ꝓpter poteſtatē clauiū reddit ſatiſſactionem efficaciorē ad pene remiſſionem / q̄ ſi ſolo confitentis arbitrio aſſumpta foret. Item quintus /eſt meritum obedientie in ſeruando et explendo ſatiſſactionem iniunctam: quia iniuncta. ꝛ plures alij fructus numerari poſſent. Et propter hos fructus conſequendos vberius / vtile eſt eadem peccata ſepius ꝛ plurib⁹ confiteri: dūmodo tamen confitēs hoc nō agit ex quadam diffidētia remiſſionis aut inefficacie ſacramenti prioris: ſcilicet ſemel facte confeſſionis. Nam ſcrupuloſis ꝛ nimiū timidis non expedit: q̆a ſm regulam Gerſonis /talibus expedit cōtra ſcrupulos ad cōſiliū et dictamen boni viri. Augetur eñ nōnunq̄ ex repetita confeſſione diffidentia. Augenꝫ ſcrupuli ꝛ vix remediabilis inquietudo cordis. ¶ Quarto dubitaꝫ: vtrum papa poſſit cū aliquo diſpēſare vt non teneatur cōfiteri. Reſpōdetur poſt Ricb. et Pal. q. ij. ar. vj. quia cōfiteri eſt de iure diuino: vt dictū eſt: papa q̄ ſubditus eſt iuri diuino: nō poteſt diſpēſare cū aliquo vt nō teneaꝫ cōfiteri in mortis periculo: ꝛ in ceteris caſibus ſpectātibus ad ius diuinū. Tempus vero determinatū: ſcilicet paſchale: et modus eſt de iure poſitiuo ſupra qđ eſt papa: nec eo ligaꝫ quoad ſe: neq̄ quoad alios. Et quantū ad illud /poſſet diſpēſare. Ex quo ſequiꝫ ꝙ etiā papa tenetur cōfiteri: licet forte nō ſm formā c. oīs vtriuſq̄ ſexus. ¶ Dubitaꝫ q̄nto: vtrū ꝯfitēs nō penitens nec ꝯtrit⁹ /ſatiſſaciat p̄cepto eccleſie. Petrus de palu. hoc dubiū late proſeq̄tur diſt. preſenti. q. vij. ponēs q̄nq̄ modos reſpondendi: pertractans ſimul: vtrū eccleſia poſſit precipere actum interiorem. Sed breuiter poteſt dici / ꝙ confitēs oīa peccata ſua ſemel in anno: licet fictus: ſatiſſacit precepto quantū ad litterā: licet non quantū ad eccleſie intentionē. Eccleſia p̄cipiens confeſſionē / precipit actū exteriorē quē ille facit: et ꝑ hoc liberat ſe a pena adiecta. Intentio vero eccleſie eſt: vt ſic fiat quatenus proficiat ad ſalutem confitenti: et hoc modo non implet: nec talis confeſſio eſt ſibi fructuoſa: vt patet ex ſupradictis. Et tantum de hac queſtione.

Nota (left margin, beside "teſt: quia abſolutio non debet eſſe cōditionalis")

Nota. (left margin, beside "uertendū ꝙ ſm Pe. de palu.")

Dub. 5 Y (left margin, beside "fessa iterare. ¶ Dubitaꝫ tertio")

Dub. 4. AA (right margin, beside "¶ Quarto dubitaꝫ")

Dub. 5. BB (right margin, beside "¶ Dubitaꝫ q̄nto")

¶ Queſtio. ij.

Queritur ſecundo. A

Utrum quilibet obnoxius peccato mortali teneatur cōfiteri ꝓprio ſacerdoti. ¶ In tribus articulis queſtio abſolueꝫ. Terminorū declarationibus /cōcluſionibus /et ſolutionibus dubiorū.

¶ Quantū ad primū notandū / ꝙ queſtio poteſt dupliciter intelligi. Uno modo vt querat generaliter quantū ad omne tēpus: vt ſit ſenſus. Utrū obnoxius peccato mortali pro quolibet tēpore: ſiue quotiens cōfiteri voluerit: teneatur cōfiteri proprio ſacerdoti. Secūdo modo ſpecialiter ꝓ certo tēpore: puta ſemel in anno: prout ſpecificat. c. oīs. de peni. ꝛ remiſ. Et ſic dupliciter. Uno modo quantū ad oīa peccata illo anno cōmiſſa: etiam ſi prius alteri ſint cōfeſſa. Vel ſecundo quantū ad illa ſola / que poſt nouiſſimā confeſſionem /et obtentā abſolutionē a quocūq̄ ſiue proprio ſiue alieno ſacerdote /ſunt cōmiſſa. ¶ Secūdo notandum poſt Ocā in quodā tractatu cuius principiū eſt. Dat⁹ in ſociū: vbi tractat iſtā materiā: ꝙ poteſtas ligandi et abſoluendi in foro penitentie duplex eſt. Quedā cōfertur ex vi ordinationis in ſacerdotē: cum eps imponens manus ſup capita ordinādorū /dicit. Accipite ſpiritūſanctū: quorū remiſeritis ꝛc̄. Hec poteſtas in oibus ſacerdotibus eſt equalis: vt patet diſt. xxj. in nouo. et clarius. xxiiij. q. j. loquitur dn̄s. et. xvj. q. j. §. ecce in hoc capitulo. et. c. ſunt tñ nōnulli. Et poteſtas illa vocaꝫ poteſtas officij /vel ordinis ſacerdotalis: q̄ eſt inamiſſibilis: ſicut et character ſacerdotalis ordinis in quo hec poteſtas fundaꝫ. Alia eſt poteſtas executiōis: et hec eſt duplex. Quedā eſt executiōis ſimpliciter: ſine qua habēs poteſtatē primā /neminem ſoluit vel ligat: ꝛ hec aliquādo cū ordine nō accipiꝫ: ſicut quādo q̆s ordinaꝫ ab epō qui renūciauit epatui: vel quando quis ordinaꝫ ab epō nō ſuo /ſine licētia ſui epi: aut quādo ordinatur ab excōmunicato /degradato vel ſuſpēſo: quorū omniū vna eſt ratio: quia epi ordinātes in his caſibus /nō habēt executionis hmōi poteſtatē: et ideo ad alios illā nō tranſmittūt: q̄ quod non habet q̆s: alijs dare nō poteſt. j. q. j. qui ꝑfectionem. et. c. ſe. Et idem cōtingeret ſi forent eadem impedimēta ex parte ordinati. Poteſtas igiꝫ predicta accipiꝫ cū ordine: quādo nō occurrūt predicta impedimēta. ꝛ he due poteſtates dicuntur poteſtates ſoluendi ꝛ ligādi remote: q̄a poſſunt impediri. Alia eſt poteſtas iuriſditiōis: que req̄rit

Artic. 1. Nota. 1. (right margin, beside "¶ Quantū ad primū notandū")

Nota. 2. B (right margin, beside "¶ Secūdo notandum")

pꝛelationē ſuper aliquā plebem/vel perſonā tanꝙ materiā
ſuper quā exerceri debet tam pꝛima poteſtas ꝙ̄ ſecūda: vt
faber vel artifex nō poteſt operari niſi detur materia ī quā
opereť. Materia vero eſt pctm̄ per ſe: et ꝑ accidens pctō:
eo modo quo penitētie ſacramētū cōcediť habere materiā
de quo. s̄. diſt. xiiij. q. ij. Et he due poteſtates ſecūda et ter⸗
tia executionis ⁊ iuriſditionis/nihil dicunt ſuperadditum
pꝛime poteſtati oꝛdinis ex parte ſacerdotis/ſiue in ipſo ſa⸗
cerdote: ſed ſecūda vltra pꝛimā dicit remotionē ꝓhibitio⸗
nis: ne vtatur poteſtate cōceſſa in ſua oꝛdinatione: qua re⸗
mota/vti poſſet materia in quam. Tertia. ſ. iuriſditionis/
dicit ſubiectionē materie. Materia em̄ illa ī quā poteſtas
illa exerceri poteſt: eſt pctōꝛ ſubditus. Unde in hoc diciť ſa
cerdos habere poteſtatē iuriſditiōis: quia ſubijciť ei mate
ria in quā exercet poteſtatē oꝛdinis. Eſt ergo poteſtas oꝛdi
nis poteſtas ad vtrāq₃: executionē ſcilicet et iuriſditionē:
ſed remota. Fit aūt ꝓpinqua remotis impedimētis/ ⁊ ſub
Nota. 3. E iecta materia. Et de hoc latius diſt. ſequēti. ¶ Tertio notā
dum/ꝙ poteſtas iuriſditionis eſt duplex. Quedā oꝛdina⸗
ria: que. ſ. cōuenit alicui ratiōe beneficij aut dignitatis in q̄
vel qua cōſtitutus eſt ipō iure. Et talis eſt poteſtas p̄latoꝝ
⁊ curatoꝝ: et hi poſſunt vices ſuas alijs cōmittere: vt habe
tur de offi. iudi. oꝛdi. his quibus. Alia eſt poteſtas iuriſdi⸗
tionis delegata vel cōmiſſa/ſiue extraoꝛdinaria. Et hec eſt
duplex: quia q̄dā eſt limitata ſolū ad arbitriū cōmittētis et
per ſe nullo iure ſuffulta: vt eſt poteſtas adiutoꝝ: quos cu
rati aſſumunt in ſubleuamen laboꝛis audiendi cōfeſſiones
ſiue cōmiſſio eis fiat generaliter ad oēs parochianos: ſiue
ad aliquos ſpecialiter: ſiue ad vnū ſingulariter. Alia eſt po
teſtas quaſi media inter oꝛdinariam et cōmiſſam: que ſer⸗
uata foꝛma in iure ſtatuta/ampliari poteſt cōmittētis arbi
trio ⁊ nō reſtringi: hec eſt poteſtas fratrum mendicātiū ſer
Nota. 4 D uata foꝛma expꝛeſſa in. c. dudū. de ſepultu. in cle. ¶ Quar
to notandū/ꝙ in eccleſiaſtica hierarchia ſemꝑ debet eſſe
vnus ſummus p̄nceps vel hierarcha: in quo plene reſidet
tota poteſtas iuriſditionis: a quo ad inferioꝛes pꝛeſidētes
quoſcunq₃ mediate vel immediate oīs eccleſiaſtica iuriſdi
tio/iuxta ſummi pꝛincipis arbitriū ſine ſue poteſtatis detri
mēto deriuať: vt habeť in. c. loquiť dn̄s. s̄. allega. xxiiij. q.
j. et clare. xix. diſt. ita dn̄s. Et ꝑ hoc quicunq₃ habet iuriſdi
tionē in alium ligandi et ſoluendi: habet illā a papa qui eſt
ſumm⁹ hierarcha ⁊ pꝛinceps eccleſie. et hoc mediate vel im
mediate. Immediate vt archiepī: mediate vt inferioꝛes p̄⸗
lati: qui ſuā inſtitutionē recipiūt ab archiepis/epiſcopis/
archidiaconis/aut alijs inferioꝛib⁹ oꝛdinarijs. Ex illis ſum
marie tria eliciunť. Pꝛimū ꝙ in eccleſia eſt duplex vel tri⸗
plex poteſtas. Poteſtas ligandi vel ſoluendi pꝛopinqua:
ſcilicet oꝛdinaria. Delegata ſeu cōmiſſa: ⁊ quaſi media. Se
cundū: ꝙ q̄libet habens poteſtatē oꝛdinariā/poteſt illā alij
cōmittere: qui vice ſua poteſt eam exercere ſm̄ arbitriū cō
mittentis. Tertiū: quēcunq₃ cōmiſſarius ſeu delegatus po
teſt ſoluere et ligare: eundē poteſt etiā oꝛdinarius ſoluere
et ligare: qm̄ cōmiſſio talis fit ſine diminutione poteſtatis
cōmittentis. ¶ Quinto notandū/ꝙ difficultas huius q̄⸗
Nota. 5. E ſtionis ſurgit ex vario quid nois ꝓpꝛij ſacerdotis. Cum em̄
in ſtatuto eccleſie in cōcilio Lateranenſi ſub Inno. iij. edi
to: fit mētio ꝓpꝛij ſacerdotis: et non oēs eodē mō accipiūt
terminū pꝛopꝛio ſacerdoti: ideo diuerſimode reſpondent
ad queſtionē. Notandū ergo ꝙ ſm̄ Sco. ſi ponderať virt⁹
vocabuli ꝓpꝛio/vt dicať pꝛopꝛius q̄ ſolus ⁊ nullus alius
vel quia iſtius et nō alterius: neutro modo poteſt accipi⸗
in ſtatuto: quia plures ex equo poſſunt pꝛeficivni parochie
⁊ vnus ex equo abſoluit oēs ſuos: ⁊ ſic multi nō haberent
ꝓpꝛios ſacerdotes. Ideo ſanctus Bonauen. ar. v. q. ij. po⸗
nit tres acceptiones ꝓpꝛij ſacerdotis. Cui ſatis concoꝛdāt
Sco. ⁊ Rich. ea. diſt. ar. iij. q. j. Accipiť em̄ cōmuniſſime/cō
muniter ⁊ pꝛopꝛie. Cōmuniſſime ꝓpꝛius ſacerdos eſt qui⸗
cunq₃ poteſt cōfitentē abſoluere/ſiue ꝓpꝛia poteſtate/ſiue
cōmiſſa: ⁊ hoc ſiue ab oꝛdinarijs/ſiue a iure: vt ſunt haben
tes poteſtatē mediam: de quo ſupꝛa. Et hoc modo eiuſdē
confitentis ſunt multi pꝛopꝛij ſacerdotes tam oꝛdinarij ꝙ̄
ꝯmiſſarij vices eoꝝ habētes: ſcilicet papa/epiſcopus/ſacer
dos parochiarius et eoꝝ cōmiſſarij. Cōmuniter dicitur ꝓ⸗
pꝛius ſacerdos oꝛdinarius: id eſt q̄ pꝛopꝛia autoꝛitate vel
officio tanꝙ pꝛelatus oꝛdinari⁹ poteſt abſoluere: vt papa
oīm fidelium: epiſcopus oīm dioceſanoꝝ: ſacerdos paro⸗
chianus oīm ſuoꝝ parochianoꝝ. Pꝛopꝛie diciť ſacerdos
cui cōmiſſa eſt ſpecialis cura in certa parochia: qui ⁊ ammi
niſtrat ſacra exercitui ſuo/quē h₃ in ecclīa. Quomodo aūt
accipiať in. c. oīs. non equaliter ſentiunt. Nam ſanct⁹ Bo⸗
nauen. tenet ꝙ accipiať cōmuniter pꝛo oꝛdinario ſacerdote
aut eius vicario generali: et hoc in pꝛima parte decretalis.
Omnis vtriuſq₃. In ſecunda accipiť pꝛopꝛie. Clarius te⸗
net Pe. de paľ. pꝛeſenti diſt. q. iij. ar. ij. Unde ait: ꝙ aliter ac
cipitur ſacerdos pꝛopꝛius in pꝛima parte decretalis: aliter F
in ſecūda. ¶ Pꝛo quo notandū/ꝙ decretalis iſta vt decla⸗
rat Rchā vbi ſupꝛa quantū ad ꝓpoſitū ſufficit: habet tres
ꝑtes. Pꝛima eſt hec. Oīs vtriuſq₃ ſexus fidelis: poſtꝙ̄ ad
annos diſcretionis ꝑuenerit: omnia ſua ſolius peccata ſal⸗
tem ſemel in anno fideliter confiteať pꝛopꝛio ſacerdoti: et
iniūctā ſibi penitentiā ꝓpꝛijs viribus ſtudeat adimplere:
ſuſcipiens reuerenter ad minus in paſcha euchariſtie ſacra
mentum. Hec pars tenet vim p̄cepti: quia materia eſt tam
neceſſaria et ſalubꝛis/ꝙ ſine ſtatuto quilibet teneť confite
ri ex lege diuina: vt ſupꝛa dictū eſt: q̄ obtinet vim pꝛecepti.
Et per ſtatutū eccleſie ſolū limitatur tēpus infra qđ q̄libet
debet cōfiteri. Scđa pars hec ē. Si q̄s aūt alieno ſacerdoti
voluerit iuſta de cā ſua confiteri peccata: licentiā pꝛius po⸗
ſtulet ⁊ obtineat a ꝓpꝛio ſacerdote: et hec eſt diſpenſatiua
pꝛime partis: quia caſum ponit in q̄ non ligat pꝛima pars
in quo ſcilicet diſpenſať ſuꝑ pꝛima parte: et ꝑ hoc implens
ſecūdam partē nō teneť implere pꝛimā. Ex quo ſequitur ꝙ
pꝛeceptū ſiue ſtatutū de cōfeſſione ſemel in anno facienda
pꝛopꝛio ſacerdoti/eſt diſiunctiuum: ſcilicet ꝙ fiat ꝓpꝛio ſa⸗
cerdoti: vel de licentia ꝓpꝛij ſacerdotis alteri. Tertia pars
que eſt clauſula adiecta ſecūde parti: ſc₃ cū aliter ipē. ſ. alie
nus ſacerdos/illū nō poſſit abſoluere vel ligare. Hec ꝑs ē
diffinitiua diffiniēs ꝙ licētia ꝓpꝛij ſacerdoť ſit neceſſaria
ad h̄ ꝙ alien⁹ poſſit abſoluere ⁊ etiā ſufficiēs. Quid aūt h̄⁹
licētia tribuat alieno ſacerdoti: diceť. j. in quarta ꝯcluſiōe.
¶ Quibus pꝛeſuppoſitis dicit Pe. de paľ. ꝙ ꝓpꝛio ſacer⸗
doti eq̄uocať in iſta decretali. Nam in pꝛima parte accipiť
cōmuniſſime. ſ. ꝓ quolibet ſacerdote habēte poteſtatē ab⸗
ſoluendi: ſiue oꝛdinariā: ſiue delegatā: ſiue ſit cōis ſiue ſin⸗
gularis. In ſcđa vero parte ꝓpꝛij ſacerdotis (de cuius li⸗
centia poteſt q̄s cōfiteri alteri) accipiť ſtrictius ꝓ habente
poteſtatē abſoluēdi oꝛdinariā: nō tantū delegatā: quia iſte
delegatus non poteſt dare licentiā. Sed qm̄ lex debet eſſe
manifeſta: ne aliq̄d ꝑ obſcuritatē incautā/captionē conti⸗
neat: vt dicit Iſido. v. etymo. ⁊ habeť diſt. iiij. erit. Et eq̄uo
catio eſt mater erroꝛis. Etiā quia accipiēdo in p̄ma parte
cōmuniſſime/ſcđa pars ſuꝑflueret eo ꝙ licentiat⁹ etiā eſſet
ꝓpꝛius ſacerdos. Ideo meli⁹ dꝛ/ꝙ ꝓpꝛi⁹ ſacerdos accipiť
vniuoce in q̄libet ꝑte iſti⁹ decretalis. ſ. ſcđo mō ꝓ habēte oꝛ
dinariā ptātē abſoluēdi: q̄ ⁊ h₃ delegare vel ꝯmittere pote
ſtatē ſuā alteri: et per hoc dare licentiā cōfitendi alteri. Sic
accipiēdo/vtrobiq₃ habeť verus ⁊ ſufficiēs intellectus et
intētio decretalis. Nam intentio huius ſtatuti/eſt obliga⸗
re oēs fideles/annos diſcretionis habētes ad cōfitendū ſe
mel in anno ad minus/oīa ſua pctā ei q̄ habet ptātē abſol⸗
uendi. Quicunq₃ autem habet poteſtatem abſoluēdi: aut
habet hanc oꝛdinarie ex officio vel dignitate: aut delega⸗
tam ab oꝛdinario mediate vel īmediate. Et oꝛdinarij ſunt
pꝛopꝛij ſacerdotes: delegati ſunt alieni licētiati a ꝓpꝛijs ſa
cerdotibus. Nam dans licentiā confitendi alieno: dat alie
no licentiā abſoluēdi. Et hi duo ſufficiēter includuntur in
ſtatuto qđ eſt alternatiuum ſiue diſiunctiuum. Et ſi dicis. Replica
Cum dicitur de licentia pꝛopꝛij ſacerdotis: ibi ꝓpꝛij ſacer⸗
dotis/non poteſt accipi tantum ꝓ oꝛdinario: quia hanc li
centiam frequenter dant vicarij aut officiales pꝛopꝛioꝝ

ſacerdotū:puta pape vel ep̄oꝝ. Rn̄deꝛ ꝙ ꝓpꝛio ſacerdo
ti etiā ibi accipiꝛ ꝑ oꝛdinario:qꝛ oīs lic̄etia ꝯfitēdi alieno
datur ab oꝛdinario mediate vel īmediate. Nam ſiue oꝛdi
narius det licentiā ꝑ ſe īmediate:ſiue ꝑ ſuū vicarium vel
officialem mediate:ſemꝑ ipſe cenſeꝛ dare. Hoc em̄ etiam
nos facere dicimus qđ ꝑ alios facimꝰ.de ſen.excō.mulie
res. Et iō cū vicarius ep̄i dat licentiā:ep̄s dediſſe cenſeꝛ:
nō q̇dem īmediate:ſꝫ mediate. Qđ aūt ꝓpꝛius ſacerdos
accipiaꝛ ſcđo modo in.c.oīs.ꝓbaꝛ: qꝛ nō accipitur p̄mo
mō cōmuniſſime:nec tertio mō ꝓpꝛie vel ſtrictiſſime: er-
go ſcđo mō cōiter. Tenet ꝯſequētia a ſufficiēti diuiſione.
Nam oēs modi accipiendi ꝓpꝛiū ſacerdotē includūtur
in his tribꝰ. Antecedēs patet ꝓ p̄ma parte: qꝛ ſi accipere
tur p̄mo mō:tunc nullus ſacerdos potēs abſoluere ſiue
oꝛdinarie/ſiue per cōmiſſionem eſſet alienus:⁊ tunc fru
ſtra addereꝛ in ſtatuto. Si q̇s alieno ſacerdoti voluerit
ꝯfiteri ⁊c.qꝛ accepta lic̄etia(q̇ pꝛius fuit alienus dum nō
potuit abſoluere) fit ꝓpꝛius:⁊ ita nō ꝯfitetur de lic̄etia
alieno:ſed ꝓpꝛio. Similr̄ patet ꝙ nō pōt accipi tertio mō
qꝛ excludereꝛ papa ⁊ ep̄s:qđ nō ꝯceditur: qꝛ tūc nullus
obediendo illi ſtatuto poſſet ꝯfiteri pape/aut ſuo ep̄o:
niſi de licentia parochiani ſacerdotis: qđ eſt abſurduꝫ.
Qm̄ oēm ptātem parochianꝰ recipit a ſuperioꝛe ep̄o/vł
papa ſine diminutione ptātis ſuperioꝛis. ¶ Item quero
parochianus dans licentiā ꝯfitendi pape vel ep̄o/q̇d cō
fert eis. Aut autoꝛitatē quā nō habēt:⁊ patet falſum: cū
parochianus oēm ſuā ptātem habet ab eis: ergo magis
ipſi ꝯcedentes papa ⁊ ep̄s habent eam: alr̄s quō darent.
Aut ſubiicit eis materiā:⁊ hoc ſilr̄ falſum eſt:cū oēs fide
les ſunt ſubiecti pape:oēs dioceſani ep̄o. Hec de articu-
Arti.2. Cōcl.1 lo p̄mo. ¶ Quantū ad ſcđm articulū eſt p̄ma cōcluſio.
B Oīs obnoxius moꝛtalis pctī teneꝛ ꝯfiteri ſacramentali
ter habēti ptātem abſoluendi. Pꝛobaꝛ illa ꝯcluſio:quia
oīs talis teneꝛ ad ꝯfeſſionē ſacramētalē:vt ꝓbatū eſt q̄-
ſtione p̄cedenti:ſed nulla eſt ſacramētalis niſi fiat ei qui
abſoluere pōt:qꝛ ſacramentū pn̄ie:cuiꝰ ꝯfeſſio eſt pars:
ꝯſiſtit eſſentialiter in ſacramētali abſolutiōe:vt.s̄.dictuꝫ
eſt diſt.xiiij.q.ij. Hec aūt nulla eſt niſi fiat a ſacerdote ha
bente ptātem abſoluendi:⁊ per ꝯſequens ꝯcluſio vera.
Cōcl.2. ¶ Scđa ꝯcluſio. Quicūqꝫ fidelis ꝯfiteꝛ ſacerdoti eū ab
ſoluere potēti ſiue ꝓpꝛio/ſiue alieno/ſemel in quolibet
anno:ſatiſfacit gn̄alis concilij p̄cepto. Pꝛobaꝛ ꝯcluſio:
qm̄ ſi ꝯfiteꝛ ſacerdoti ꝓpꝛio:manifeſtum eſt/ꝙ ſatiſfacit
p̄me parti ſtatuti. Si alieno habēti ptātem eū abſoluēdi
tunc ſatiſfacit ſcđe parti/ſcꝫ ꝙ ꝯfitetur alieno de licentia
ꝓpꝛij ſacerdotis:qꝛ niſi alienꝰ habeat licentiā a ꝓpꝛio ſa
cerdote:nō poſſet abſoluere. Alienus em̄ non hꝫ iuriſdi
tionē ſeu ptātem oꝛdinariā:qꝛ alienus: ḡ neceſſe eſt eum
habere delegatā: ſꝫ hec nō pōt delegari ſeu cōmitti/niſi
ab oꝛdinario:vt dictū eſt.cōmittendo aūt dat lic̄etiam: ḡ
habet licentiam ab oꝛdinario:⁊ oīs oꝛdinarius eſt ſacer
dos ꝓpꝛius:ḡ ⁊c. Pꝛeterea q̇ ꝯfiteꝛ ſubſtituto ꝑ ſacerdo
tem parochianū:ꝯfiteꝛ de lic̄etia ꝓpꝛij ſacerdotis:ḡ etiā
q̇ ꝯfitetur ſubſtituto ꝑ papā vel ep̄m. Tenet ꝯſequentia
qꝛ vterqꝫ illoꝝ eſt ꝓpꝛius ſacerdos ſcđo mō: ⁊ ꝑ ꝯn̄s ſa-
Coroll. D tiſfacit ſecūde parti ſtatuti. ¶ Coꝛollariū ꝙ licentia pꝛo
pꝛij ſacerdotis neceſſaria eſt volēti ꝯfiteri alieno: nō ſo-
lū ſemel in anno:ſed totiens quotiēs voluerit ꝯfiteri:qꝛ
alienꝰ ſine lic̄etia nō poteſt ſoluere nec ligare. Cōcoꝛdat
Cōcl.3. Panoꝛ.in.c.oīs. ¶ Tertia ꝯcluſio. Cōfeſſus ⁊ abſolutꝰ
a ſacerdote alieno:nō teneꝛ eadē pctā a q̇bus abſolutus
eſt:ꝯfiteri ſacerdoti ꝓpꝛio. Pꝛobaꝛ ꝯcluſio: qꝛ nulla le-
ge ad hoc obligaꝛ:neqꝫ diuina:neqꝫ ecclie poſitiua:ḡ nō
teneꝛ. Tenet ꝯſequētia:qꝛ q̇ſquis teneꝛ ad aliq̇d: aliq̄ le
ge ad hoc obligaꝛ. An̄s ꝓbaꝛ ꝑ p̄ma parte: ſcꝫ ꝙ nō le-
ge diuina:qꝛ etſi ꝯfeſſoꝛ eſt de lege diuina: vt ſupꝛa oſtē-
ſum eſt:non tm̄ determinat tp̄s:puta ſemel in anno:neqꝫ
inter ſacerdotes diſtinguit: cū cuilibet in ſua oꝛdinatiōe
dꝛ:cui remiſeritis ⁊c. Sed quicūqꝫ ſacerdos pōt vti hac
ptāte oblata materia:q̄ oblatio fit ꝑ eccleſiā/que diſtin-
xit parochias ⁊ diſcreuit ſubiectos ꝯfitentes. Pꝛobatur
etiā antecedēs pꝛo ſcđa parte.ſ.ꝙ nō obligaꝛ lege poſi-
tiua ecclie:qꝛ maxime illo ſtatuto:oīs vtriuſqꝫ ſexus fide
lis ⁊c.qm̄ aliud nō dabiꝛ:ſed hoc non:qꝛ vt dicit ꝯcluſio
ſecūda:oīs talis ꝯfitens ſatiſfacit ſtatuto illi: ḡ ad aliam
ſiue iteratam ꝯfeſſionē nō obligaꝛ. Cōfiteꝛ em̄ talis alie
no/accedente licentia ꝓpꝛij ſacerdotis:⁊ ſic ſatiſfacit illi
ſtatuto. ¶ Quarta ꝯcluſio. Data licentia ſeu ptāte ſacer Cōcl.4. I
doti alieno ſacramētaliter abſoluēdi ſibi ꝯfeſſos:nō req̇
ritur alia licentia ꝯfitentibus adeūdi tales alienos. Poſ
ſet aliquis moueri ⁊ dicere. Licet papa vel ep̄i poſſint cō
cedere aliquibꝰ licentiā audiendi ꝯfeſſiones alicuiꝰ/vel
aliquoꝝ:tm̄ ꝯfeſſuri eis indigent lic̄etia ꝓpꝛij ſacerdotis
illos adeundi iuxta ſtatutū.c.oīs.⁊ eius ſecūdam partē.
Cōtra hoc poniꝛ hec cōcluſio quarta: q̄ vult ꝙ data licē
tia ſacerdoti audiendi cōfeſſionē alicuiꝰ/vel aliquoꝝ:nō
requiriꝛ alia licentia qua ꝯfeſſuri licentienꝛ cōfiteri illis
ſicut ecōuerſo. Data licentia alicui a ꝓpꝛio ſacerdote vt
confiteaꝛ alieno:nō requiriꝛ alia lic̄etia qua alienus au-
dire poſſit cōfeſſionē taliter licentiati. Sed ſiue detur li-
centia ſacerdoti alienū audiēdi.ſiue ſubdito alieno cōfi
tendi:altera illarū data vtriqꝫ ſufficit:illi ad libere audi-
endū alteriꝰ ſubditū:iſti ad alieno cōfitendū. Sic intelle
cta ꝯcluſio ꝓbaꝛ:qꝛ data lic̄etia vel ſacerdoti vel ꝯfitēti-
ſi confiteꝛ ⁊ a ſacerdote tali abſolutio cū debita intentio
ne ꝓferꝛ:ꝯfitens vere abſoluiꝛ:niſi ponat obicem: et ꝑ
ꝯſequēs oībus alijs circūſcriptis verum eſt ſacr̄m:⁊ ita
nihil aliud:nec alia lic̄etia requiriꝛ. Conſequētia nota.⁊
antecedēs:ſcꝫ ꝙ iſtis ſtantibꝰ verū ſit ſacr̄m: pꝛobaꝛ: qꝛ
nihil deficit de veritate ſacr̄i:nam ibi eſt ſacerdos habēs
executionē oꝛdinis cū intentiōe abſoluēdi(vt ſuppono)
vt miniſter idoneus:verba abſolutiōis/vt foꝛma:⁊ pec-
catoꝛ ꝯfitēs ſubditus/vt materia. Et illa req̇runꝛ ⁊ ſuffi
ciunt ad veritatē ſacr̄i pn̄ie:vt ex p̄miſſis ptꝫ diſt.xiiij.q.ij
ergo. Antecedens patet. Nam ꝑ licentiā q̄ datur a ꝓpꝛio
ſacerdote/ſiue ꝯfeſſoꝛi/ſiue ꝯfitenti:nullā ptātem dat ſa
cerdoti alieno:iam em̄ ex oꝛdine habet oēm ptātem req̇-
ſitā ad abſoluēdū pctōꝛē:ſed tm̄ ſubiicit ſibi materiā q̄ ſi
ne hac lic̄etia ſibi nō eſſet ſubiecta. Sicut ille q̇ ꝯcedit fa
bꝛo ferrū vt opereꝛ:non dat fabꝛo ptātem operandi:ſed
poteſtati iam habite dat materiā in quā opereꝛ:ſine qua
faber nō pōt ſuā ptātem ducere in actū. Sic dū parochia
no ſacerdoti collata eſt ecclia: aut dū parochianꝰ ſacer-
dos acceptat adiutoꝛē:nulla noua ptās ꝯfertur: ſed tm̄
alia materia in quā ptātem oꝛdinis p̄us ſuſceptā exerce-
at aſſignaꝛ:qua p̄us caruit. Et ſi dicis. Per inſtitutioneꝫ Replica
ſacerdotis in ecclia datur ſibi ptās iuriſditionis quā pꝛiꝰ
nō habuit. Rn̄deꝛ ꝙ illa ptās iuriſditiōis nō eſt alia po-
teſtas a ſupioꝛe oꝛdinis/vt dictū eſt:ſed eſt ſubiectio ma
terie p̄us nō ſubiecte. Et iō licet nūc poſſit ligare ⁊ abſol
uere eos quos p̄us an̄ inſtitutionē nō potuit:hoc nō cō-
tingit ꝓpter hoc ꝙ aliq̄ noua ptās collata ſit qua pꝛius
caruit. Non em̄ ꝑ huiꝰ inſtitutionē aut aſſumptionem in
adiutoꝛē in partē ſolicitudinis ſuſcipit nouū characterē:
in quo fundareꝛ ptās abſoluēdi ſacramētaliter:ſꝫ offerꝛ
noua materia. Et iō nūc pōt exercere ptātem p̄habitam:
qđ p̄us nō potuit. Et tantū de articulo ſcđo. ¶ Quātum Arti.3.
ad tertiū articulū dubitaꝛ p̄mo circa ꝯcluſionē tertiā et Dub.1. L
quartā. Quō ſacerdos parochianꝰ agnoſcet ſtatum pa-
rochianoꝝ ſuoꝝ/ſi nō tenenꝛ ſibi/aut de lic̄etia ſua cōfi-
teri alieno:ab alio ſcꝫ ſupioꝛe licentiā habēti: cum tm̄ ſcri
ptū ſit Pꝛouer.xxvij. Diligēter agnoſce vultum pecoꝛis
tui. Similr̄ quō nō ſibi ꝯfeſſo miniſtrabit ſacr̄m euchari-
ſtie:de quo ignoꝛat an ſit diſpoſitꝰ ad eius ſuſceptioneꝫ:
īmo foꝛte quē nouit pluribꝰ grauibꝰ pctīs occulte irreti
tū. ¶ Ad hoc rn̄deꝛ multiplr̄. Uno mō ꝙ illa autoꝛitas
nō eſt intelligēda de pctīs occultis ſubditoꝝ: ſed publi-
cis. Nā ad reuocandū eos ab illis: diligēter dꝫ laboꝛare
etiā aīam ſuā ponēdo ꝓ ouibus ſuis veniēte lupo ad ra-
piendū ⁊ diſpergendū; ne ſi fugiat ſilendo vel diſſimu-

do:nō paſto: ſed mercēnarius iudicetur: vt vult beatus
Grego.in home. Vel ſm alios intelligit de noticia iudi
cialis inqſitionis:q̄ in prudente iudice ꝓcedere dʒ ſentē
tiam. ¶ Et ſi vtiqꝫ id intelligendū putatur de noticia q̄
habet virtute ſacramētalis cōfeſſionis: habere hanc no
ticiam nō eſt in ptāte curati ſed ſubditi: quātum ille vo/
luerit ſuo curato reuelare:cui credere opʒ pro ſe ⁊ cōtra
ſe. Sicut ḡ in ꝯfeſſione dicenti ſe oīa pctā confeſſuʒ:⁊ de
confeſſis dolere ac velle cauere pro futuro: credere opʒ
curatum: ita etiā credere dʒ cū dicit ſe eſſe ꝯfeſſum ⁊ ab/
ſolutum:nec de mortali ſibi cōſcium: licet forte fictus ſit
in vtroqꝫ:neqꝫ maiorē certitudinē hr̄e poteſt:nec ad ma/
iorem noticiā obligat curatus. Cum ḡ dicit ſe abſolutuʒ
⁊ cōfeſſum:ſecure pōt ſibi miniſtrare euchariſtiā:nō mi/
nus/ꝙ ſi ſibi aut ſuo adiutori fuiſſet cōfeſſus. Et ſi cura/
tus noſceret ſubditū grauibus criminibꝰ occultis irreti
tum:nō ꝓpter hoc dʒ petenti in publico ſacrm̄ euchari/
ſtie denegare/exemplo xp̄i iude nō negātis:vt.s̄.dictum
eſt diſt.ix. Et nihil refert ad habendū noticiā ſubditi a cu
rato:an ſubditus ſibi cōfiteatur:vel alieno de licētia cu/
rati vel ſuperioris. Si tm̄ ſubditus eſſet ꝑſona leuis:de q̊
curatus ꝓbabiliter dubitaret:vtrū verū diceret: dicēdo
ſe alibi ꝯfeſſum:poſſet de hoc ⁊ ſua abſolutione reqrere
Dub. 2. L testimoniū. ¶ Dubitat ſecūdo:qui ſint ꝓprij ſacerdotes
imediate ſingulorum. Rn̄detur poſt Pe.de palu. poſt Ho
ſtien.in ſum.de peni.⁊ remiſ.ꝙ papa q: nulli ſubiectꝰ eſt
in terris:nō habet ꝓpriū ſacerdotē habentē ordinariam
iuriſditionē in eum:ſed pōt eligere quē voluerit: qui vi/
ce xp̄i eum abſoluat a pctīs. Et illi ſe ſubijcit vt pctōr:nō
vt papa. Papa vero omniū fideliū eſt ꝓprius ſacerdos
ſm p̄miſſa:⁊ ſpāliter omniū exemptorum/et ſibi īmediate
ſubiectorum:ſicut familie ſue ⁊ cardinaliū ⁊ patriarcharū:
hi nō habent aliū ꝓpriū ſacerdotē. Ideo quātum ad hoc
ſubſunt ſummo penitentiario pape: ⁊ cui ille vices com
miſerit. Et dicit idem Pe.de pal.ꝙ patriarche ſunt ꝓprij
ſacerdotes primatū: primates archiepiſcoporum:archiepi
ſuorum ſuffraganeorum. Oēs tm̄ p̄lati ⁊ ſuperiores/epiſcopi
poſſunt ſibi eligere ꝯfeſſores qui poſſunt eos abſoluere
in oībus caſibus pape nō reſeruatis: ſimilr̄ mutare vo/
ta:abſoluere ab excōicatione a iure/nō ab hoīe lata:niſi
fuerint ſedi apoſtolice reſeruata:vt de peni.⁊ remiſ.c.vl
ti. Et hoc idem ꝯceditur ſuperioribus p̄latis ⁊ inferiori/
bus exemptis. ¶ Et nota ſm eūdem ꝙ quicūqꝫ pōt ſibi
eligere ꝯfeſſorem:pōt eum mutare ⁊ alium eligere: ſiue
prior electꝰ viuat:ſiue ſit defunctꝰ. Et quicūqꝫ electꝰ fue/
rit: habet ptātē abſoluendi eligētē nō ab eligēte vel ipſa
electiōe: ſed a dante priuilegiuʒ eligēdi: ſiue p̄lato:ſiue
ipſo iure. Prelati aūt inferiores nō exempti: vt abbates
prepoſiti/decani/archipreſbyteri rurales/habent pro ſa
cerdote ꝓprio ep̄m ſuū. Curati vero ſimplices decanum
vel archipreſbyterū: dum eis eſt cura annexa: monachi
ſuos abbates aut priores:clerici collegiorum decanos vel
prepoſitos q̊bus eſt cura annexa. Clerici ſimplices cura
tum in cuiꝰ parochia cōmorant. ¶ De laicis vero dicit
Hoſti.ꝙ imperator de antiqua ꝯſuetudine confitetur ca
pellanis ſuis. Reges habent ꝓpriū ſacerdotē archiep̄m
in cuius dioceſi eſt metropolis regni in qua ſolent inū/
gi:licet ibi nō morentur. Ceteri minores p̄ncipes/comi/
tes ⁊c.habēt ꝓpriū ſacerdotē/ep̄m/vel p̄ncipalē curatū
ciuitatis in qua habent domiciliū:et ſi eque in pluribus
curati ⁊ ep̄i illorum ſunt ꝓprij ſacerdotes ⁊ q̊libet in ſoli/
dum. Ceteri inferiores curatos ſuos/in quorum parochijs
habent domiciliū:habēt vt ꝓprios ſacerdotes ꝑ tp̄e quo
ibi morant. Si habent plura domicilia ex equo. Si vero
vnū eſt p̄ncipalius: illius curatus ſi vnꝰ eſt: eſt ꝓprius
ſacerdos. Si plures ex equo:indifferēter quēlibet eoruʒ
citra ep̄m,q̄ excludi nō debet. Si laicus nullū hʒ domici
liū:ſed vagat de loco ad locū:curatus loci in quo ꝑ tp̄e
fuit:eſt ſuus ꝓprius ſacerdos. Filijfamilias/ſerui/ſcho/
lares in ſtudijs;dum per aliqd̊ tp̄s notabile morā faciūt

in vna parochia:ibi habent ſuū ꝓprium ſacerdotē. No/
tabilis mora vt dicit Ange.eſt maior pars anni: ⁊ preſer/
tim illa in qua eſt feſtū paſchale. Peregrini (ſi cū licētia
ſui curati peregrinātur) habent licentiam ꝯfitendi: ⁊ ſa
cramentū euchariſtie ſumēdi:quocūqꝫ loco ſe inueniūt.
Si nō habent licentiā:extra articulū neceſſitatis nō p̄nt
abſolui ab alieno. De mercatoribꝰ d̊: ſimilr̄ ſicut de ſcho
laribus.ſ.ꝙ ſi alicubi morant ꝑ annū: vel maiorē partē
anni:p̄ſertim vltra paſcha in qua tenent confiteri: ⁊ qm̄
cōiter in paſchate nō declinant ad ſui loci domū:q: tunc
nō vident hr̄e domicilium:vbi eſt eorum domus quoad ſa/
cramēta ꝑcipienda:ideo tūc licite ꝯfitent curato illi/vbi
pro tūc exiſtunt:⁊ ab eo abſoluūtur:⁊ euchariſtia proui
dentur. Si vero moram alicubi nō ꝯtrahūt: nō p̄nt ab/
ſolui niſi a curato parochie in qua habēt domiciliū: niſi
de licentia eius vel ſuperioris. Iō cautū eſt talibꝰ accipe
re licentiā generalē a papa/ep̄o vel ſuo curato ꝯfitendi
⁊ ſacramenta ꝑcipiendi a quocūqꝫ. ¶ Et nota ꝙ ratiha/ Nota.
bitio ꝓprij ſacerdotis ſequēs ꝯfeſſionē factam alieno ſa
cerdoti:⁊ licentia preſumpta nō ſufficit. Cuius ratio ſm
Pe.de palu.diſt.p̄ſenti.q.iij.in ſi.q: nulla ratihabitio cō
firmat ſacrm̄ qd̊ nullū fuit. Cū ergo abſolutio ab alieno
(nō habita licentia) facta/nulla ſit:vt dictū eſt:non pōt
ſequēs ratihabitio facere in ſacramētis ꝙ ſit ſacramētuʒ
quod prius nō fuit ſacrm̄. Et nō eſt ſimile:ſi ep̄s ordinat
alienū parochianū/ponēs ſpem in ratihabitione proprij
ep̄i:qm̄ ep̄s ordinās alienū/vere ordinat: ⁊ characterē
imprimit:⁊ eſt ibi verū ſacrm̄: licet etiā ep̄s ꝓprius ꝯtra/
diceret:vn̄ ſic ordinatus/poſtea nō venit iterū ordinan/
dus:⁊ ibi ſequēs ratihabitio nō ꝯfert ordinē:ſʒ bene exe
cutionē ordinis quā prius nō recepit:ſed hec nō eſt de eſ
ſentia ſacri. Ratihabitio em̄ retrotrahit: ⁊ tunc mādato
cōparat qm̄ ſolo mādato res a p̄ncipio agi pōt. Sic etiā
ſi nō ep̄s ordinaret aliquē:aut nō ſacerdos ꝯſecraret:ra
tihabitio pape nihil efficeret. ¶ Dubitat tertio:in qui/ Dub. 3. M
bus caſibus cōmiſſarij habēt abſoluere ad ſe ꝯfugiētes.
Rn̄detur breuiter ꝙ ſm formā cōmiſſionis extendit vel
reſtringit eorum ptās:nunꝙ̄ tm̄ pōt extēdi vltra ptātem or
dinarij cōmittentis:q: nullus pōt cōmittere ſeu dare qd̊
ipſe nō hʒ. Verū ꝙ p̄ſentati ex ordinibꝰ mēdicantiū iux/
ta.c.dudū.de ſepul.in cle.nō p̄nt vigore illius cōmiſſiōis
abſoluere/niſi in caſibus in q̊bus ſimplices curati p̄nt:
⁊ nō in caſibus a iure reſeruatis: vt habet in e.c. Et d̊: a
iure reſeruatis/qm̄ ſi ep̄s reſeruaret ſibi aliquos caſus:
qd̊ pōt (q̊ in iure nō ſunt expreſſi) nihilominus p̄ſentati
hmōi poſſent in illis abſoluere:q: priuilegiū a ſuperiore
datū nō pōt inferior reſtringere. Priuilegiū aūt datū eſt
fratribus in ꝯcilio vienenſi. Vn̄ ſicut ep̄s non poteſt ꝓ/
hibere ne audiant ꝯfeſſiones ſuorum parochianorum:ita nec
pōt ꝓhibere ꝙ nō abſoluant ſm autoritatē eis in priui/
legio ꝯceſſam:licet in glo.cle. Io.mona. teneat ꝯtrariū:
cuius rōnes ſoluit Ange.in ſum.poſt panor. ¶ Dubita Dub. 4. N
tur quarto in q̊bus caſibus pōt relinqui ſacerdos pro/
prius īmediatus ſiue caratꝰ parochianus ſine eius licen
tia petita. Rn̄detur ſm Pet.de palu.q.iij. diſtin. p̄ſentis
arti. poſt Hoſti.ꝙ pōt in pluribꝰ. Primꝰ:ſi fuerit indi/
ſcretus/neſciens ſoluere ⁊ ligare: tūc eoipſo ſubditꝰ hʒ
licentiā a iure aliū adeundi.de pe.diſt.vj.placuit.vbi ille
caſus exp̄ſſe excipit. Et dicit ibi glo.ꝙ aliū diſcretū adire
pōt ſine licentia. Sic ſi curatus ex culpa ſua eſt minꝰ ido
neus:vt ſi fuerit reuelator cōfeſſionis: aut ſolicitator ad
malū:vel ꝓbabiliter putat ſacerdoti ex ꝯfeſſione pericu
lum īminere:vel eſt excōicatus/aut ſuſpenſus/⁊ in ſimi
libus. Sed vt dicit Ange.in ſum.tūc licentia petenda eſt
ab eo vel ſuperiore. Verūtm̄ licet ceteris paribus conſul
tius ſit cōfiteri ꝓprio ſacerdoti: vt volunt docto. cōiter:
p̄ſertim.ſ.Bona.⁊.Ange.in ſum.cōfeſ.iij.§.xxxiij. ꝓpter
varias cauſas ⁊ ꝑicula vitāda:pōt tm̄ vt dictuʒ eſt:nulla
exiſtēte rōnabili cā quilibet ꝯfiteri alteri/habita ad hoc
ſufficienti licentia. Ideo dubiū illud eſt modici pōderis.

Dub. 5. O ¶ Dubitat̄ q̄nto: vtrū habēs licentiā gn̄al'r eligēdi ꝯfeſ
ſorem (ſicut pene nūc omnes habēt per lr̄atoria cōfeſſio
nalia: per que quodammō omnis ordinarioꝝ/curatoꝝ
⁊ epiſcopoꝝ ptās euacuat̄: ī nō modicā iacturā eccl'iaſti/
ce diſcipline. glo. c. ſi ep̄s. de peni. et remiſ. li. vj.) poſſint
eligere nō curatos: ſiue nō habentes actuale exercitium
cure. Et videt̄ ꝙ non: q2 in glo. in. c. religioſi. de priuile. ⁊
exceſſi. lib. vj. ſup v̄bo ſpeciali dicit̄/ꝙ penitētia etiā de li
centia proprij ſacerdotis recipi nō pōt a preſbytero non
habente curā. Et hoc idē tenet glo. in. c. omnis. ſepe alle
gato. Ex quo infert̄ vt recitat Panor. in di c. religioſi. ꝙ
ſi dat̄ parochiano facultas eligendi ſibi cōfeſſorē/nō po
terit eligere religioſum/vel ſecularē nō habētē animarū
curā actu. Ratio aſſignat̄: q2 cū ſit elect⁹ a parochiano:
⁊ nō ſit delegat⁹ proprij ſacerdotis: oportet ꝙ per viam
ꝓrogationis iuriſditionis abſoluat. Sed cū ille non ha/
beat per ſe curā: nō pōt fieri ꝓrogatio: q2 cōſenſus priua
toꝝ nō pōt eū facere iudicē qui nulli preeſt iuriditioni:
vt dicit. c. ſignificaſti. de fo. cōpe. ¶ Itē ꝓrogatio eſt extē
ſio: ⁊ ideo quod nō eſt/nō poteſt extendi. Et ideo vbi nō
eſt actualis cura in electo hmōi: nō pōt illa extēdi ad pa/
rochianū eligentē. ¶ Itē cōfeſſio iudicis īcerti nō valet:
vt in. c. ad hec. de reſcrip. Ideo licētia illa qua cōcedit̄ pa
rochiano/ꝙ eligere pōt cōfeſſorē quēcunq3 voluerit: nō
valet. Rn̄det̄ ad dubiū ꝙ habēs licentiā gn̄alē eligendi
ꝯfeſſorē a ſuo curato/aut ei⁹ ſuperiore/papa vel ep̄o/pōt
eligere ꝓ ꝯfeſſore quēcūq3 ſacerdotē ſecularē vel regu/
larē executionē ſui ordinis habentē: q̄ eſt nō ꝓhibitū/ex
cōicatū/vel ſuſpēſum: ſiue habeat curā ſibi actu cōmiſſam
ſiue nō. Hec rn̄ſio ſatis patet ex ꝯcluſione quarta ⁊ eius
ꝓbatione. Nā ſubdit⁹ eligendo ꝯfeſſorē talem/iam ſubij
cit ſe vt materiā ptāti ſacerdotis ſubiectiōe ꝓpria ⁊ ſupe
rioris ꝑ licentiā: ⁊ ita ſunt oīa ad veritatē ſacri pn̄ie req̄/
ſita ⁊c. Et hec eſt opinio Hoſtiē. in ſum. de peni. ⁊ remiſ.
§. cui ꝯfitendū ſit. ⁊ Panor. in. c. religioſi. ſequit̄ Hoſtiē.
licet prius fuerit alterius opinionis: vt ibi dicit. Ait em̄
Hoſti. qd̄ etiā ſupra dictū eſt. Cū q̄libet ſacerdos in ordi
natione recipiat ptātem ligandi ⁊ ſoluendi: dū nō mate
riā habet: pōt abſoluere ⁊ ligare. Materiā aūt h3 ex quo
de licentia ꝓprij iudicis aliquē audit. ¶ Et ꝑ hec rn̄det̄
ad ꝯtraria. Ad glo. d2 ꝙ gloſator fuerit alterius opinio/
nis: quā tn̄ nō ꝓbat. Ad rōnem d2 ꝙ ille electus a paro/
chiano/nō abſoluit via ꝓrogatiōis: ſed autoritate ꝓpria
quā accepit in ſua ordinatiōe quā exercere poteſt habita
materia: vt ſatis dictū eſt. Et iō cū ꝑ talem licentiā offert̄
materia: nō datur noua autoritas: ſ3 abſoluit autoritate
ꝓpria. Et ita ratio fundat̄ in falſa imaginatione q̄ſi non
ſit autoritas in ſacerdote non curato: q tn̄ ibi eſt: licet in
habitu vt dicit Hoſtien. vel remota: vt loquit̄ Sco. eſt tn̄
ibi in veritate. ¶ Ad illud de ꝯceſſione iudicis incerti d2:
ꝙ intelligendū eſt in foro ꝯtentioſo: nō in foro aīe: vt ex
ponit Ange. Et niſi ſic: oīa ꝯfeſſionalia ſiue a papa: ſiue
ab ep̄is data/eſſent ab effectu vacua: q2 in oībus illis cō
ceditur iudex incert⁹. ¶ Sed ꝯtrariū illi opinioni a mul
tis tenet̄: vt patebit. ī. diſ. xix. in ꝯcluſione q̄nta: vbi ex di
ctis Petri de pal. videt̄ poſſe ſumi/ꝙ nō ſufficit ſola pec
catoris ſubiectio volūtaria: ſed etiā requirit̄ petri xp̄i vi
carij/aut eius ſucceſſoꝝ licētia: cui ī hac pte pctō2 eſt ſub
ditus. Nec ſe pōt pctō2 ſubijcere cui vult ſine eius licen/
Dub. 6. tia ⁊c. Vide ibi. ¶ Sexto dubitat̄: vtrū ſacerdotes ſim/
P plices poſſint ſe mutuo abſoluere/nō obtenta ſup h̄ ſpe
ciali licētia. Et videt̄ ꝙ nō. Nam in. c. ſi ep̄s. de peni. ⁊ re/
miſ. lib. vj. d2. Nulla quoq3 cōſuetudine ītroduci pōt/ꝙ
aliq̄s p̄ter ſui ſuperioris licentiā/ꝯfeſſorē ſibi eligere va
leat qui eum poſſit ſoluere vel ligare. ¶ In oppoſitum
currit cōis ꝯſuetudo. Rn̄det hic Angel. in ſum. confeſſi.
iij. §. xxx. ꝙ eſt licētia exp̄ſſa ⁊ tacita. qn̄ ſc3 ep̄i vident ⁊ to
lerant cū poſſint ꝓhibere: ⁊ vtraq3 licentia ſufficit. Et ꝑ
Dub. 7 hoc patet rn̄ſio ad dubiū. De illo vide latius lec. iij. in ex
Q poſitione cano. ¶ Vltimo dubitat̄. vtrū cōfeſſio in caſu
neceſſitatis debeat fieri laico. Caſus neceſſitatis ītelligi
tur dū īminet periculū mortis: nec eſt ſacerdos ī ꝓmpto
cui fieri poſſit ꝯfeſſio. ¶ Dimiſſis multis rn̄detur ſm̄ in
tentione Sco. cui ꝯcordant Rich. Pet. de palu. ⁊ cōiter
theolo. ꝙ ꝯfeſſio ſacramētalis nō pōt fieri laico: q2 laic⁹
abſoluere nō pōt: ⁊ ſine abſolutione nō eſt ſacramentū
pn̄ie. Et ideo in nullo caſu tenet̄ quis laico ꝯfiteri: neq3
venialia: neq3 mortalia. Pōt tn̄ confeſſio large. i. reuela/
tio ſuoꝝ pctōꝝ fieri laico ſecreto ꝓpter verecūdiam: que
eſt vna pena debita pctō: ⁊ magna pars ſatiſfactionis.
Simil'r ꝓpter conſiliū obtinendū. Item ꝓpter humili/
tatem ⁊ in ſignū ꝙ facit quod in ſe eſt: paratus ꝯfiteri ſa
cerdoti ſi eius copiam haberet. Et ꝓpter hos fines con
ſulitur a btō Aug. ⁊ magiſtro: vt pt3 in textu. Et ꝑ h̄ oēs
auto. ad hoc ſonātes intelligi debent tanq3 ꝯſiliū nō pre
ceptum. ¶ Et dicit Sco. ꝙ forte vtilius eſſet nō accuſare
ſe laico: ſi poſſet equalē habere verecūdiam apud ſe reco
gitando eadem pctā: ⁊ ſi ſibiipſi poſſet eque vel ſalubri⁹
cōſulere/ꝙ̄ ille laicus. Et forte quis nō debet ſe accuſan
do laico diffamare ſine p̄dictis ex alijs rōnabilibus cau/
ſis. Et in ſic ſe accuſando peccaret: niſi ſimplicitas excu/
ſaret. ¶ Multa ad propoſitum proſequūtur ſummiſte:
ſed hec ſufficiant. Et tantum de illa queſtione ⁊ diſtin/
ctione.

Diſtinctio. xviij.

HIc queri ſolet ⁊c.

Supra magiſter egit de penitētia in ſe quā
tum ad eius quidditatē ⁊ integritatem. Hic
agit de ea quātum ad eius miniſtrū ⁊ mini
ſtri poteſtatē. Et circa hoc duo facit. Primo agit de hac
poteſtate quātum ad obiectum circa qd̄ verſatur. Secū/
do de ea quātum ad ſubiectū cui ipa cōmunicatur diſ. xx.
¶ Et qm̄ poteſtas hec eſt ptās ligandi ⁊ ſoluendi: qua
regnum celoꝝ indignis clauditur: dignis aperitur: ideo
de ea agit ſub metaphora clauis. Sicut ⁊ xp̄s dum hanc
apoſtolis ſuis ꝓmiſit/cū petro ait. Et tibi dabo claues
regni celoꝝ. Et quodcūq3 ligaueris ſup terrā ⁊c. Mat.
xvj. Colligitur aūt ſn̄ia tex. in ſubiectis tribus ꝯcluſioni
bus. ¶ Prima. Claues eccleſie nō corporales: ſed ſpiri/
tuales/ſunt ſcīa diſcernendi: ⁊ poteſtas iudicandi pctō
res. ¶ Scd̄a. Solus xp̄s aīam illuminando a morte re/
ſuſcitat: ac debitū mortis eterne relaxat. ¶ Tertia. Per
claues eccl'ie ſacerdotes pctā remittunt: dū pctōres ab/
ſolutos oſtendunt: ſatiſfactionē imponūt: ac de ea aliq̄d
remittūt: ⁊ ꝯtumaces excōicando a ceteris ſeparant ⁊ ex
cludunt. Harū ꝓſecutionē vide in textu: vbi etiam reat⁹
⁊ macula diffinitur.

Queſtio. j.

CIrca hāc diſtinctio

nem q̄ritur p̄mo. Vtrū ptās clauiū data ec A
cleſie/extendat ſe ad remiſſioenm reatus ⁊
culpe. ¶ More conſueto tribus articulis
diſſoluetur q̄ſtionis nodus: ſc3 terminoꝝ declarationi/
bus: ſubiunctis cōcluſionibus: ⁊ dubioꝝ ſolutionibus.
¶ Quātum ad p̄mū articulū notandū/ꝙ vt vult magi/ Arti. 1.
ſter ⁊ doctores cōiter: claues ille de q̄bus q̄ſtio: non ſunt Nota. 1.
corporales/ſed ſpūales: ſic dicte metaphorice. vnde ſm̄
Tho. ⁊ Sco. ⁊ alios: q2 oēs trāſferentes ſm̄ aliquā ſimi
litudinē tranſferūt. Et clauis materialis eſt proximū in/
ſtrumentū aperiendi ⁊ claudendi oſtium: ⁊ ꝑ hoc nō eſt
apertio: nec aperiens: nec cā ꝓpter quā aperit̄. Sic cla/
uis ſpūalis eſt aliquid req̄ſitū ad aperiendū regnū celo
rū qd̄ nō eſt aperiens: nec apertio: nec cā ꝓpter quā ape
ritur: velut eſt dignitas ꝑſone ad intrandū: aut indigni/
tas ad repellendū ꝓpter meritū vel demeritū. Nā aper/
tionē intelligimus ipſam ſn̄iam dictantē eſſe aperiendū
vel claudēdū: ⁊ aperientē iudicem ſentētiātē. Sic ergo
clauis ſpūalis eſt ptās ſententiādi: hec em̄ eſt īmediaū
inſtrumētum dictandi ſententiā ſiue ſententiandi: vnde
ſic deſcribit̄ clauis ſpūalis. Eſt poteſtas iudicandi: ideſt

ſoluendi ⁊ ligandi: qua dignos recipere: ⁊ indignos ex-
cludere debet a regno dei eccleſiaſticus iudex. ¶ Pote
ſtas ponit̃ pro genere. Eccleſiaſticus iudex pro ſubiecto
poteſtatis. Cetera que importãt vſum ſeu actũ ⁊ obie-
ctũ/ ſcꝫ regnũ dei: ponũtur loco differentiarũ: q̇bus cla
uium poteſtas ab alijs poteſtatibus eccl̃ie diſtinguitur.
Nota. 2. B ¶ Secundo notandũ ſm̃ eoſdem: hec poteſtas ſiue au
toritas eſt triplex: ſcꝫ principalis: precellentie: non tamẽ
ꝑncipalis: ⁊ clauis miniſterij ſiue miniſterialis. Princi-
palis eſt qua iudex per ꝓpriam ⁊ imutabilem ⁊ impedi-
bilem virtutem aperit ſententiãdo: ⁊ impedimẽta remo-
uendo. Et hec ſolius eſt dei ſm̃ diuinã naturã: q̄ per pro
priam eſſentiaꝫ (que ſemꝑ iuſta eſt: imo ipſa iuſticia qua
ꝑſidet oı̄bus) aperit et claudit: ac impedimẽta/ ſcꝫ pctã
⁊ reatũ pene dimittendo remouet. Et ſicut diuina eſſen-
tia nõ põt alij cõicari: ita nec illa ptãs: q: realiter eſt ipſa
diuina eſſentia. ¶ Scd̃a nõ ꝑncipalis: ſed tñ excellens/
eſt poteſtas a ſuperiore accepta cũ vniuerſalitate cauſa-
rum iudicandarũ: ⁊ firmitate iudicij/ hoc eſt ſnı̃e ꝓferẽ-
de. Uniuerſalitas cõuenit ei q̇ nouit oı̄a merita ⁊ deme-
rita: que ſunt cauſe ꝓpter quas aperiendi ⁊ claudẽdi ce
lum. Firmitas cõuenit ei q̇ hꝫ voluntatẽ inſeꝑabiliter cõ
formẽ diuine iuſticie: hec clauis ꝓprie eſt ſolius xp̄i ſm̃
naturã humanã. Johan. v. Pater dedit ei iudiciũ facere:
q: filius hoı̄s eſt. Nã etiã ſm̃ humanã naturã nouit oı̄a:
⁊ hꝫ voluntatẽ inobliquabilẽ: ⁊ ideo ſnı̄a ſua eſt irreuo-
cabilis ⁊ imobiliter iuſta. ¶ Tertia ſcꝫ miniſterij/ eſt po
teſtas particularis quãtum ad cauſas cognoſcendas: ⁊
infirma quãtũ ad ſnı̄am ꝓferendam. Puta: q: põt aliqñ
deuiare a iuſticia ⁊ reuocari. Et hec eſt miniſtroꝝ eccl̃ie:
q̇bus datũ eſt vt cognoſcãt in cauſis: ⁊ ſm̃ legẽ dei iudi-
cent regnũ celoꝝ eẽ aperiendũ. Cui cũ ſe ꝯformãt a deo
approbatur ⁊ firma manet. Si vo diſſentiũt ab ea/ infir-
ma eſt ⁊ a deo reuocat̃. Item q: obſtaculum ꝓhibẽs in-
troitũ regni/ eſt pctm̃ ⁊ debitum mortis eterne: ⁊ cã pro
pter quã aperiendum regnũ/ eſt merita ⁊ opera iuſticie.
Chriſtus aũt morte ſua ſoluit debitũ mortis eterne: ⁊ me
rito ſue paſſionis ac volũtate imobiliter iuſta nobis me
ruit apertionẽ. Noſtra vo oꝑa ſatiſfactoria ac merita: niſi
fuerint cõiuncta ſatiſfactoı̄ ⁊ meritis xp̄i: vana ſunt ⁊ ef-
fectu carentia. Iõ ptãs aperiendi regnũ eminenter ⁊ ex
cellẽter eſt in xp̄o ſm̃ naturaꝫ aſſumptã: in q̄ pro nobis
ſatiſfecit ⁊ meruit. Miniſterialis vo collata ẽ miniſtris
ſacroꝝ: ꝑ que virtus paſſionis xp̄i in nos fluit ⁊ operat̃
Nota. 3. C ſalutẽ. ⁊ h̓ eſt ſnı̄a ſancti Bonauen. ¶ Tertio notandũ/
ꝙ licet poteſtas ſententiandi ſeu iudicandi intromitten
dos ⁊ excludẽdos a regno dei eſt clauis ꝑncipalis: quia
tamen hec poteſtas: vt rectum habeat vſum: exigit auto
ritatem cognoſcẽdi in cauſa pctõris: qm̃ ſine cognitione
cauſe ſententia nõ põt eſſe iuſta ⁊ recta: ideo etiam auto
ritas cognoſcendi dꝛ clauis: q: eſt inſtrumentũ quoddã
aperiendi: licet nõ proximũ ⁊ tale ſine quo prior clauis
nõ põt habere iuſtum vſum. Et ſm̃ hoc ponũtur due cla
ues: ſcꝫ clauis ſcı̄e ad diſcernendũ dignũ ab indigno: et
clauis ptãtis ſententiandi: ad quã prior ordinat̃ vt iuſte
Nota. 4 D exeat in actum. ¶ Quarto notandũ/ ꝙ clauis illa ſcien-
tie nõ eſt ſcientia aliqua actualis vel habitualis: vel di-
ſcretio quecũqꝫ: ſicut videt̃ mag̃r ſentire hic ⁊ apertius
diſt. ſequẽti. Qm̃ vt dicit Sco. licet autoritas diſcernẽdi
req̇rat ſcı̄am ſeu diſcretionẽ concomitantem ad rectum
vſum eius: quẽadmodum clauis ptãtis req̇rit aliquã iu-
ſticiam ad rectũ eius vſum: tñ ſicut ptãs recte iudicandi
põt eſſe ſine iuſticia: ⁊ ideo nõ eſt iuſticia: ita ⁊ autoritas
cognoſcendi põt eſſe in aliquo ſine diſcretione ⁊ ſciẽtia.
Et ita opꝫ intelligere magiſtrũ: ꝙ clauis ſcientie ſit ſcı̄a
diſcernendi. i. ꝙ ſcı̄a requiritur ad rectum vſum clauis il
lius: nõ ſimpl̃r vt clauis inſit. Qꝺ ſi aliter mag̃r intelle-
xit fuit alterius opinionis ⁊ minus ꝓbabilis: vt dicetur
diſt. ſeq. Cur aũt hec clauis magis dicitur clauis ſciẽtie/
q̄ꝫ altera clauis iuſticie: Sco. aſſignat hanc rationẽ: quia

licet vtraqꝫ clauis ſit ptãtis. illa diſcernendi: iſta ſoluẽdi
⁊ ligandi: tamen ꝑma dꝛ ſcientie ad differentiam ſecũde:
q: ꝑma nunq̄ꝫ exit in actum: ſiue bene/ ſiue male ſine co-
gnitione: ⁊ oı̄s cognitio dꝛ ſcı̄a cõi vocabulo: licet nõ ſci
entia habitualis. Nõ em̃ põt aliq̇s diſcernere ſine cogni
tione: ⁊ iõ ſemꝑ eſt actus ſcı̄e. Scd̃a aũt põt exire in actũ
ſine iuſticia: licet indebite: iõ non põt dici clauis iuſticie.
Retinet ergo nomẽ gn̄ale ptãtis: ſicut in multis conſue
tum eſt/ ꝙ dum ſpeciei nõ eſt nomẽ impoſitũ: retinet no
men generis: ſicut fortitudo dꝛ virtus licet virtus ſit ge-
nus. Sap. viij. Sobrietatem ⁊ prudentiã docet iuſticiaꝫ
⁊ virtutem. i. fortitudinẽ. ¶ Quinto rememorãduꝫ qꝺ Nota. 5. E
ſupra diſt. xiiij. q. ij. tractatum eſt: ſcꝫ an ꝑ ſacramentũ pe-
nitentie remittat̃ culpa. Ubi recitate ſunt due opi. vna
magr̄i: alia ſcoti ſm̃ quas variat̃ rñſio ad queſtionẽ. Nã
ſm̃ opi. Sco. q̇ tenet ꝙ ꝑ ſacr̃m pnı̄e in termino abſolu-
tionis (remoto obice) remittit̃ pctm̃ vigore abſolutiõis
ſacr̃alis: facile rñdet̃ ad. q. per duas ꝯcluſiones eiuſdeꝫ.
¶ Prima/ ꝙ ſacerdos ꝑ clauẽ ptãtis miniſtrando ſacr̃m Cõcl̃. 1.
pnı̄e delet pcti maculã ⁊ mortis eterne penam: ſiue hec
duo ſint: ſiue vnũ de quo ſupra diſt. xiiij. q. j. Delet autẽ:
nõ ꝑncipal̃r qꝺ ſolius dei eſt: ſed inſtrumẽtal̃r. Nõ q̇dem
attingendo illũ effectũ: neqꝫ virtute ꝓpria: neqꝫ alterius
ſed attingendo aliq̇d preuiũ qꝺ eſt diſpoſitio neceſſitãs
ad illũ effectũ/ ſcꝫ remiſſionẽ macule ⁊ pene eterne. Ne-
ceſſitans inquã ex pactione diuina. Tale em̃ agens cau-
ſans diſpoſitionẽ neceſſariã ad terminũ/ dꝛ agens inſtru
mentale ſm̃ eũ ſicut eſt de alterante ⁊ generante. Ad au
toritates ꝑ magr̃m adductas/ ꝙ ſacerdos oſtendit abſo-
lutum ⁊c. dicit ꝙ verũ eſt/ ꝙ hoc facit ſacerdos: ſed non
hoc ſolũ: ſed ſic oſtẽdit ꝙ illa oſtenſio eſt diſpoſitio pre Cõcl̃. 2.
uia neceſſitans ad id qꝺ oſtendit̃. ¶ Scd̃a ꝯcluſio eiuſ-
dem. Sacerdos abſoluendo: ⁊ penam tꝑalem taxando:
remittit aliq̇d pene claue nõ errante. Errat autẽ clauis
qñ aliq̇d determinat extra totã latitudinẽ iuſticie puniti
ue: vñ dicit. Sicut in alijs cõmutatoı̄bꝰ iuſticia cõmutati
ua hꝫ aliquã latitudinẽ: ita ꝙ nõ reſpicit neceſſario indi-
uiſibilem gradum: ſed mediũ recte rõnis. Ita iuſticia pu
nitiua: que eſt quedã cõmutatio pene pro culpa: non re-
ſpicit neceſſario indiuiſibilem gradum pene correſpon-
dentem huic culpe: ſed eſt ibi aliqua latitudo: infra quã
pena minor nõ ſufficit: ⁊ vltra quã pena maior nõ eſt im
ponenda: manẽs g̃ infra illã latitudinem nõ errat: licet
nõ attingat punctuale mediũ. Et ideo eius iudiciũ a deo
approbatur ⁊ maior pena a deo nõ exigitur. Et per hunc
modũ ſi taxat citra punctuale mediũ: manens tñ in illa
latitudine/ aliquid vi clauiũ remittit de pena temporali:
q: illud in quo deficit a medio punctuali. Et in hoc non
diſcordat a magr̃o. ¶ Ultimo notandũ/ quãtum ad illũ Nota. 6. F
articulũ: ꝙ vſus clauiũ nõ eſt/ niſi in ſacr̃ali abſolutiõe.
Nam clauis/ vt dictũ eſt: eſt ptãs ligandi ⁊ ſoluẽdi. Hec
aũt dũtaxat exercetur in ſacr̃o pnı̄e: ſcꝫ in abſolutione cõ
fitentis. Ideo idem eſt querere an ptãs clauiũ ſe exten-
dat ad remiſſionẽ reatus ⁊ pene. Et q̄rere vtrũ ꝑ ſacr̃m
pnı̄e remittat̃ pena ⁊ culpa. Et quãtum ad ſcd̃m rñſum
eſt ſupra diſt. xiiij. q. ij. q̄ ſatiſfacit etiam ꝑſenti queſtioni.
Ideo breuius hic rñdetur ſupponendo hic ibi determi-
nata. Hec de articulo ꝑmo. ¶ Quãtum ad articulum ſe Arti. 2.
cũduꝫ eſt ꝑma ꝯcluſio. Ptãs clauiũ extẽdit ſe ad pctm̃ ⁊ Cõcl̃. 1. G
pene remiſſionẽ inquãtum eius vſus in voto requiritur
ad ꝯtritionis ꝑfectionem. In hac ꝯcluſione pene oẽs cõ
cordant. Et ꝓbat̃: illud extendit ſe ad remiſſionẽ pcti et
pene ſine quo nõ remittit̃ pctm̃ nec pena pctõ debita: ſꝫ
votũ ſuſcipiendi ſacr̃m pnı̄e eſt hmõı̄: ergo. Cõſequentia
nota cũ maiore. Minor ꝓbatur: q: pctm̃ non remittitur
niſi per ꝯtritionem aut ſacr̃m pnı̄e in actu: in contritione
aũt clauditur votum ſuſcipiendi ſacr̃m. Non em̃ eſt con-
tritio ꝑfecta/ niſi aſſit votũ. i. volũtas ⁊ ꝓpoſitum confi
tendi ⁊ ſuſcipiendi ſacr̃alem abſolutionẽ: vt frequenter
dictuꝫ eſt. Simil̃r in ſacr̃o in actu includitur votũ ꝯfiten

Cōcl. 2. di ꝛc. q꞉ nemo cōfitet̃ nolēs. ¶ Scđa ꝯcluſio. Ptās clā-
D uiū nō extēdit ſe ad remiſſionē pctī aut reat⁹ pene eterne
vt cā ꝑncipalis: nec vt cā ſine qua nō/ ſiue inſtrumenta
lis. Hec ꝯcluſio ꝓbat̃: q꞉ nihil eſt cā effect⁹ quē ꝑſuppo-
nit: cū cā ſit naturaliter ꝑoꝛ cauſato: ſed ptās clauiū q̄ ex
ercet̃ in abſolutiōe ſacr̃ali cōfitētis: ꝑſupponit remiſſio-
nē pctī vt rite fiat: ꝛ vt habeat effectū ſacr̃alē: ḡ nō eſt cā
remiſſionis pctī. Cōſequētia nota cū maioꝛe. Minoꝛ ꝓ-
bata eſt. ſ. diſ. xiiij. q. ij. Nā abſolutio: vt rite impēdat̃: pꝛe
ſupponit ꝯtritionē in abſoluēdo: alioq̄n nihil oꝑat̃: nec
ſufficit attritio: vt ſatis ꝓbatū eſt ꝯ tertiā opi. ibidē recita
tā: ſed ꝑ ꝯtritionē pctm̄ iā remiſſuꝫ eſt: ḡ. Preterea: nihil
eſt cā effect⁹ cuiuſdā: quo nō exiſtente/ nihilomin⁹ ſequit̃
effect⁹ ꝓpter alteri⁹ cauſe ꝑſentiā: qua nō ꝑſente/ effect⁹
nō ſequit̃ quocūq alio ꝑſente: ſed ſic eſt de abſolutione
ſacr̃ali/ in q̄ eſt vſus clauiū reſpectu remiſſiōis pctī: ḡ nul
lo mō eſt ei⁹ cā. Cōſequētia nota. Maioꝛ patet ex diffini
tione cauſe poſita diſt. j. huius q̄rti. q. j. Et minoꝛ ꝓbatur
quia cōfitēs cōtritus cōſequit̃ remiſſionē pctōꝝ: etiam ſi
nō abſoluit̃ ſacramētaliter. Et ſi deſit cōtritio: pctm̄ non
remittit̃ quātūcunq ſacramētaliter abſoluat̃: vbi. ſ. diſ.
xiiij. deductū eſt: igit̃. ¶ Et ſi dicis confitēs pōt cōteri in
inſtāti quo abſolutio ſacr̃alis hꝫ effectū: ꝛ tunc pctm̄ re-
mittit̃ ſimul vigoꝛe cōtritionis ꝛ ſacr̃alis abſolutionis:
ꝛ ita abſolutio erit cā remiſſionis pctī: ſaltē partialis in-
ſtrumētalis ꝛ ſine qua nō. ꝛ ita ꝯcluſio nō erit vniuerſa-
liter vera. Rūdet̃/ ꝙ admiſſo caſu in illo inſtanti abſolu
tio nō eſt cā partialis remiſſiōis pctī: q꞉ remiſſio non ſe-
quit̃ ad eſſe abſolutionis. Qm̄ ſi non eſſet: nec fuiſſet: ni
hilominus ſequit̃ remiſſio pctī in inſtāti ꝯtritionis. Sed
in caſu bene eſt cā partialis cū cōtritione ſine qua nō pꝛi
me gr̃e. Intelligēdo ꝑ pꝛimā gratiā q̄ in eodē inſtāti in-
fundit̃: q̄ vna eſt licꝫ habeat ꝑtes gradus ſcꝫ intenſiona
les: quoꝝ vn⁹ eſt ꝑciſe v̄tute ꝯtritionis: ali⁹ virtute abſo-
lutionis: ꝛ ſic tota gr̃a v̄tute vtriuſq ſil̃. Abſolutio em̄ li
cet ꝑſupponat pctī remiſſionē ꝑ ꝯtritionē tꝑe vel natu-
ra: ꝛ ꝑ ꝯn̄s gratiā cōtritioni coꝛreſpōdētē/ per quā pctm̄
remittit̃ tanq̄ ꝑ cām foꝛmalē: nō tm̄ vane vel vacue impē
dit̃: ſed addit nouū gradū gr̃e: q̄ cū pꝛioꝛe ꝯſtituit vnā to
talē gratiā: cui⁹ ipſa abſolutio eſt cā ſine qua nō: q꞉ ƀ gra
dus nō ꝓduceret̃ a deo: ſi nō adeſſet ſacr̃alis abſolutio.
Et ſic dictū eſt in. ij. q̄ſtione allegata. di. xiiij in declaratio
ne tertie ꝯcluſionis: ꝙ ſine cōtritione/ pꝛima gr̃a nō con
fert̃: que cū tꝑe ꝑcedit ſacr̃m pn̄ie/ hoc eſt ſacr̃alē abſolu
tionē: pꝛima gr̃a nō cōfert̃ per ſacr̃m pn̄ie: q꞉ iam collata
eſt ꝑ cōtritionē. Si v̄o ꝯtritio pꝛimū in miniſtratiōe ſacr̃i
elicit̃: tūc pꝛima gr̃a vigoꝛe vtriuſq cōtritionis ꝛ ſacr̃i cō
Cōcl. 3. fert̃. Hec ibi. ¶ Tertia concluſio. Ptās clauiū extēdit ſe
I ad remiſſionē ꝛ retētionē culpe: nō coꝛā deo: ſed in facie
eccl̃ie. Pꝛima pars ptꝫ ex ꝑcedēti ꝯcluſione: q꞉ nō remit
tit pctm̄: ſed remiſſuꝫ a deo ꝑſupponit. Scđa pars ptꝫ ꝑ
magiſtrū diſt. ꝑſenti. c. vj. dicentē. Quia etſi aliq̄s apud
deū ſit ſolut⁹: nō tm̄ in facie eccl̃ie ſolut⁹ habet̃: niſi ꝑ iudi
ciū ſacerdotis. Et ſubdit. In ſoluēdis culpis vel retinen
dis/ ita oꝑat̃ ſacerdos euāgelicus ꝛ iudicat: ſicut olim
legalis in illis q̄ ꝯtaminati erāt lepꝛa q̄ pctm̄ ſignat. hos
em̄ ſynagoga non tenuit mūdos: donec ſacerdotis iudi
cio mūdi declarabant̃. ¶ Quarta concluſio. Poteſtate
Cōcl. 4. clauiū ſacerdos euāgelicus ligat ꝛ ſoluit/ dū pctōꝛē ſolu
K tū vel ligatū ſuo iudicio decernit. Iſta cōcluſio ſequit̃ ex
ꝑcedenti ꝛ eius ꝓbatione: ꝛ ſil̃iter ex autoꝛitate magiſtri
vbi. ſ. dicētis. Sacerdotib⁹ dn̄s poteſtatē ſoluēdi ꝛ ligā-
Cōcl. 5. di tribuit. i. oſtēdēdi hoīes ligatos ꝛ ſolutos. ¶ Quin-
ta cōcluſio. Ptāte clauiū ſacerdotes ligāt ꝛ ſoluūt dū pe
nitētib⁹ ſatiſfactionē imponūt: ꝛ de tꝑali pena aliquid re
mittūt. Hec cōcluſio ſil̃iter eſt magiſtri. c. vij. dicentis. Li
gāt quoq ſacerdotes dū ſatiſfactionē pn̄ie cōfitētib⁹ im
ponūt. Soluūt cū de ea aliq̄d remittūt. Et ꝓbat autoꝛi-
tate vt ptꝫ in textu. Et ꝓbata eſt hec ꝯcluſio quoad ſecū
dā partē de remiſſione pene tēpoꝛalis ſupꝛa in ſcđa ꝯclu

ſione Sco. arti. j. ¶ Sexta cōcluſio: q̄uis ptās clauiū ſe Cōcl. 6.
nō extēdit ad pctī remiſſionē: extendit ſe tm̄ ad gr̃e infuſe
augmētationē. Pꝛima pars ptꝫ ex cōcluſione ſcđa. Alte-
ra pars ꝓbat̃: q꞉ ſacerdos penitētē abſoluēs v̄tute cla-
uiū/ in miniſtrādo ſacr̃m eſt cauſa ſine q̄ nō gradus gra-
tie q̄ coaugmētat̃ gr̃a ꝑ cōtritionē infuſa: cui⁹ ipm̄ peni-
tētie ſacr̃m eſt certū ꝛ efficax ſignū: q̄ gradus nō infunde
ret̃/ niſi a ſacerdote ſacr̃alr̃ abſolueret̃. Hunc aūt gradū
cauſat ſacr̃m ex oꝑe oꝑato: ꝑter eū q̄ ſequit̃ op⁹ operās:
ſcꝫ ꝯtritionē pctōꝝ/ aut deuotionē ſacerdotis: alioquin
nō eſſet penitētia ſacr̃m noue legis. Et hec ꝯcluſio ſatis
ptꝫ ex declaratiōe ſecūde cōcluſionis ꝛ dictis. ſ. q. ij. diſt. Arti. 3.
xiiij. in ꝯcluſiōe. v. ibidē poſita. ¶ Quātū ad tertiū arti- Dub. 1.
culū. Dubitat̃ ꝑmo: vtrū penitēs teneat̃ iplere penitētiā L
ſibi iniunctā/ claue nō errāte. Addit̃ claue nō errante: q꞉
ſi ſacerdos indiſcretā iniūgeret penitētiā: non eſt dubiū
q̄n penitēs poſſet eā non acceptare. Ideo q̄rit dubiū de
pn̄ia diſcrete (puta ſm̄ canones pn̄iales) iniūcta. Rūde
tur igit̃ poſt Sco. ꝑ duas ꝓpōnes. ¶ Pꝛima: non tenet̃ Ppō. 1.
penitēs acceptare ſatiſfactionē ſibi a ſacerdote iniunctā.
Pꝛobat̃: q꞉ ptās clauiū nō extēdit ſe niſi ad ſubiectū du
plici ſubiectiōe: ꝓpꝛia ꝯfitētis: ꝛ eccleſie iuriſditionē po
teſtatis clauiū limitātis: vt dicet̃ diſ. ſeq. Vn̄ vt ſacerdos
ptātem clauiū exerceat in cōfitētē: opoꝛtet vt ſe ſubijciat
ſacerdoti. Pōt aūt ſe ſubijcere q̄ntū ad cōmutationē pe
ne eterne in tꝑalē: ꝛ nō quātū ad taxationē pene tꝑalis
hic ſoluēde: ſed quantū ad illā/ ꝛ taxationē eius velle ſe
ſubdere manui dei: vel hic vel in purgatoꝛio. Nec ꝓpter
illā volūtatē peccat moꝛtalr̃ dū ꝯterit̃ de pctō: ꝛ velit pu
niri pena cōdigna ꝓ eo/ ꝛ ab illo cui⁹ eſt iuſte eā inflige-
re: licet nolit eā ſibi infligi a ſacerdote: nec ipſemet velit
eā accipe: vt ſit miniſter ipſius infligēde. Nec pōt dici in
obediēs eccl̃ie: q꞉ pōt ſe ſubmittere eccl̃ie arbitrio: quan
tū ad iudiciū illud penitētiale ad qđ tenet̃ neceſſario ſe
ſubmittere: ſcꝫ iudicio diſcernēdi eū foꝛe pctōꝛem moꝛta
li pctō/ aut a tali abſolutū: licet nō vult ſe ſubmittere illi
ſequēti iudicio taxatiōis pene tꝑalis: i quā cōmutata eſt
eterna. Qđ ex eo ptꝫ. Nā ſi a ſacerdote taxat̃ pena cōdi-
gna: pōt eā nolle aſſumere. Foꝛte ſciens ſuā fragilitateꝫ:
timet eā ſe nō impleturū. In q̄ caſu ſacerdos iniungit ali
quā modicā penā: pene cōdigne nō ꝓpoꝛtionalē extra il
lā latitudinē: de q̄ dictū eſt pꝛedicēdo ſibi ꝙ reſiduū ſol-
uet in purgatoꝛio. Et ſoluēdo illā paruā penā: culpe di-
miſſe impꝛopoꝛtionataꝫ: pōt ſaluari. Nec moꝛtalr̃ peccat
nō acceptādo penā cōdignā a ſacerdote pꝛimo iniunctā
nec repugnat diuine iuſticie/ dū vult reſiduum cōdigne
pene ſoluere in purgatoꝛio: ꝛ ſic ſaluari quaſi ꝑ ignē/ vt
apl̃s loquit̃: ḡ pōt oīno nullā penā tꝑalē ƀ ſoluēdā acce
ptare: ꝛ totā i purgatoꝛio ſoluēdā differre. Qm̄ ſi ƀ pōt
de maioꝛi ꝑte pene: q̄re nō de tota pena. Nō em̄ (ſi talis
occurrat ſacerdoti dicit Sco.) expediret talem ſine abſo
lutiōe repellere: ne recederet deſꝑat⁹. Meli⁹ em̄ eſt cuꝫ
modica ꝛ leui pena aut nulla mittere ad purgatoꝛiū: q̄
deſꝑatū relinquēdo mittere ad infernū. De ƀ etiā. ſ. diſt.
xvj. q. ij. ¶ Scđa ꝓpō: ſubmittēs ſe ſacerdoti quantū ad Ppō. 2.
ſuſceptionē pene totalis culpe dimiſſe coꝛrn̄dētis: tenet̃ M
totā penā ſibi iniūctaꝫ iplere: claue nō errāte. Ptꝫ: q꞉ ſic
ſe ſubmittēs iudicio ſacerdotꝭ/ obligat̃ ꝑcepto eccl̃ie: cui
ſe volūtarie ſubmittit. Ex q̄ ptꝫ ꝙ aſſumēs ſatiſfactionē a
ſacerdote iniūctā: ꝛ poſt ſine legitima excuſatiōe vel ipe
dimēto eā ꝓijciēs: peccat moꝛtalr̃: q꞉ peccat ꝯ obediētiaꝫ
ad quā ſe ſpōte obligauit. Et ita itelligēda ē auto. b. Au
gu. in de vera ꝛ falſa pn̄ia. c. xv. Ponat ſe oīno i ptāte iu-
dicis i iudicio ſacerdotꝭ: nihil ſibi reſeruās ſui: vt oīa eo
iubēte parat⁹ ſit facere ꝓ recipiēda aīe vita: q̄cunq face-
ret pꝛo vitāda coꝛpis moꝛte. Cū gaudio em̄ debet facere
imoꝛtalis futurus: q̄ faceret ꝓ differēda moꝛte moꝛitur⁹.
Intelligēda eſt enim de his q̄ totalr̃ ſubmittūt ſe iudicio
ſacerdotis: ꝛ quantū ad culpā remittēdā (eo mō q̄ ſacer-
dos remittit) ꝛ quantū ad penā ſatiſfactoꝛiā taxandam.

430

Vel accipiēda ſunt v̄ba Aug. tanꝙ̄ pia ⁊ fidelis exhoꝛta
tio: qm̄ reuera ita expedit cuilibꝫ penitēti: qm̄ ſtultiſſimꝰ
eſt q̄ refugit penā reſpectiue minimā acceptare: q̄ penā
maximā poſſet euadere: puta purgatoꝛij q̄ incōparabilr̄
Dub. 2. maioꝛ eſt om̄i pena p̄n̄tis vite: vt idē Aug. dicit. ¶ Scd̄o
N dubitaꝶ: vtrū̄ errante claue/ arbitriū̄ ſacerdotis ratificeꝶ
in celo. Pro ſolutione notādū̄/ ꝙ clauis d̄ꝛ errare: qn̄ ſa-
cerdos abutiꝶ claue. Pōt ḡ vtraqꝫ clauis errare/ ptātis
⁊ ſcīe. Ptātis/ qn̄ ſacerdos abſoluere tētat nō ſue iuriſdi
tioni ſubiectū̄: aut quē nouit nō ꝯtritū̄. Et ī vtroqꝫ caſu/
erroꝛ ille iputaꝶ ſacerdoti ad culpā: debet em̄ ſacerdos
ſpūalis iudex ſcire ad q̄s ſe extēdit ſua iudiciaria ptās: et
nō excedere limites ſue ptātis. Silr̄ non debet indignos
abſoluere. nec dignos ligare. Nō em̄ eſt iudex pͥncipalis
ſed pͥncipalis iudicis miniſter: q̄ in ſuo miniſterio teneꝶ
ſe ꝯfoꝛmare ſuo pͥncipali: ſꝫ de h̄ diſ. ſeq. Erroꝛ clauis ſcīe
pōt ꝯtingere: vel ex ꝑte ſacerdoꝝ: vel ex ꝑte cōfitētis. Ex
ꝑte ſacerdoꝝ: qn̄ omittit inueſtigare neceſſaria: puta an
cōfitēs ſit ꝯtritꝰ aut nō: aut circū̄ſtātias neceſſario cōfitē
das: vel dū̄ abū̄dat ſuꝑfluis: puta qn̄ inq̄rit q̄ audire de-
lectat: nō ꝑtinētia ad hū̄c foꝝ: ⁊ circū̄ſtātias fatuas pctā
nō aggrauātes nec alleuiātes: ⁊ tū̄c nō pōt ferre rectum
iudiciū̄/ niſi a caſu. Pōt etiā ꝯtingere erroꝛ ex ꝑte ꝯfiten
tis: q̄ꝛ ſcꝫ ficꝰ eſt ⁊ fingit ſe ꝯtritū̄: cū̄ tm̄ nō ſit: ⁊ ꝑ h̄ ſacer
ppō. 1. dos credit ꝯtritū̄ q̄ nō eſt: ⁊ ita errat ī ſuo iudicio. Per h̄
O rn̄deꝶ ꝑ tres ꝓpōnes. ¶ Pꝛima: Sacerdoꝝ errātis in ne
ceſſarijs cognoſcēdis arbitriū̄ deꝰ nō appꝛobat: neqꝫ q̄-
ad ſacerdotē qui ꝑ ſuā negligētiā peccat: nec q̄ad eiꝰ iudi
ciū̄ niſi caſualr̄ diuino iudicio ꝯcoꝛdet. Saꝝ pꝫ vtraqꝫ ꝑs
ꝓpoſitiōis. Nā negligētia ſacerdotis (q̄ teneꝶ ſcire q̄ ſui
ſunt officij) culpabilis ē: ſilr̄ ⁊ iudiciū̄ ſuū̄: dū̄ diuino nō
ppō. 2. cōcoꝛdat: (qd̄ veꝝ ē ſemꝑ ⁊ iuſtiſſimū̄) non appꝛobatur.
¶ Scd̄a ꝓpō: Arbitriū̄ ſacerdoꝝ a deo appꝛobaꝶ dū̄ cla
uis ſcīe errat in ſuꝑfluis: nō tm̄ omittit aliq̄d in neceſſari-
is: quātū̄ ad penitētē: nō tm̄ quātū̄ ad ſacerdotē. Ptꝫ: q̄ꝛ
ſic iudiciū̄ ſacerdoꝝ ꝯcoꝛdat diuīo: ḡ ē ratū̄ q̄ntū̄ ad ſuſci
pientē: h̄ em̄ ꝯſequiꝶ effectū̄ iudicij: ſꝫ tm̄ ſacerdos peccat
ſatiſfaciēdo pꝛuritui auriū̄ ſuaꝝ: ⁊ ſic ip̄e nō appꝛobaꝶ iu
ppō. 3. dicādo. ¶ Tertia ꝓpō: Dū̄ penitēs ficꝰ ē: oñdēs ſe ſacer
doti ꝯtritū̄: licꝫ clauis ſcīe nō erret q̄ad ſacerdotē: errat
tm̄ quātū̄ ad ꝯfitētē: ⁊ ꝑ h̄ arbitriū̄ ſacerdoꝝ nō appꝛoba
tur. Ptꝫ q̄ad p̄mā ꝑtē: q̄ꝛ ſacerdos q̄ teneꝶ credere ī foꝛo
illo ꝯfitēti ꝓ ſe ⁊ ꝯ̄ ſe: facit qd̄ in ſe eſt: ⁊ nō potēs cogno
ſcere interioꝛa coꝛdis bn̄ iudicat ſm̄ ꝯfeſſa: ⁊ ꝑ ꝯn̄s non
peccat coꝛā deo: nec ꝓpꝛie clauis errat: ſꝫ ipſe penitēs in
ꝑiculū̄ ſuū̄ errat volēs: dū̄ fingit ſe talē q̄lis nō eſt. Et iō
iudiciū̄ ſacerdotis nō appꝛobaꝶ quātū̄ ad fictū̄ a deo: q̄
nō ſm̄ faciē iudicat: ſꝫ ſm̄ coꝛ ⁊ v̄itatē: appꝛobaꝶ tm̄ q̄ntū̄
ad ſacerdotē q̄ recte q̄ad ſe iudicat. Et ſic pōt diſtingui/
vt dicit Scotꝰ de ratificatiōe: q̄ꝛ aliq̄n ratificaꝶ ex vtraqꝫ
ꝑte tā ſacerdotis ꝙ̄ penitētis: q̄nqꝫ ex ꝑte ſacerdotis tm̄:
Dub. 3. q̄nqꝫ tm̄ ex ꝑte ꝯfitētis. ¶ Tertio dubitaꝶ: vtꝝ iterata cō
P feſſio eoꝛundē pctōꝝ vi clauiū̄ plꝰ ⁊ plꝰ remittat de tꝑali
pena pctīs q̄ad penā eternā dimiſſis debita. Et arguiꝶ/
ꝙ ſic: q̄ꝛ dicit. b. Aug. in de v̄a ⁊ fal. pnīa. c. x. Erubeſcētia
ip̄a ꝑtē hꝫ remiſſiōis. ſeq̄ꝶ: Mltū̄ em̄ ſatiſfactiōis obtu-
lit: q̄ erubeſcētie dominās/ nihil eoꝝ q̄ cōmiſit nū̄cio dei
denegauit. Et. j. Qm̄ v̄ecū̄dia magna eſt pena: q̄ erube-
ſcit ꝓ chr̄o fit dignꝰ miſc̄dia. Et ſeq̄ꝶ ad ꝓpoſitū̄: Vn̄ ptꝫ
ꝙ quāto plibꝰ ꝯfitebiꝶ in ſpe venie turpitudinē criminis:
tāto facilꝰ cōſeq̄ꝶ miſc̄diam remiſſiōis. Hec ibi. Et ꝓbaꝶ
rōne: q̄ꝛ ſcd̄a abſolutio ē eiuſdē rōnis cū̄ p̄ma: ḡ pōt tātū̄
remittere de pena remanēte quātū̄ p̄ma: ſi tātū̄ remāſit.
In oppoſitū̄ eſt: q̄ꝛ tunc ꝑ frequētes abſolutiōes poſſet
tota pena remitti ſine quacū̄qꝫ alia ſatiſfactiōe. ꝯn̄s vide
tur incōueniēs: ⁊ ꝓbaꝶ ꝯn̄a: q̄ꝛ pena tꝑal̄ ē finita: ideo ꝑ
frequētē ablationē partiū̄ tādē tota auferꝶ. ¶ Ad h̄ du-
bium Sco. recitat duas opiniōes. Vna tenet partē affir-
matiuā: nā cauſe actiue eiuſdē rōnis habēt effectꝰ eiuſdē
rōnis: ⁊ iō poſterioꝛes abſolutiōes ita remittunt: q̄libet
aliq̄d pene tātū̄: quātū̄ p̄cedēs/ donec tota pena tollaꝶ.
Ad rōnem in oppoſitū̄ q̄dā refugiū̄t ad ꝑtes eiuſdē pꝛo-
poꝛtiōis: vt ſi p̄ma abſolr̄o abſtulit medietatē pene tēpo-
ralis quā inuenit: ſcd̄a ſilr̄ medietatē pene quā ipſa inue
nit: ⁊ ita de ſeq̄ntibꝰ abſolutiōibꝰ. Et q̄ꝛ ſic ꝓcedēdo ſem
per manet medietas: nunꝙ̄ tolliꝶ tota pena: q̄ꝛ in infinite
ſunt ꝑtes eiuſdē ꝓpoꝛtiōis: eo ꝙ oē ꝯtinuū̄ ē diuiſibile ī
ſemꝑ diuiſibilia. Sꝫ illa ſolutio nō videꝶ ſufficere: q̄ꝛ cū̄
ſcd̄a abſolutio eſt eiuſdē rōnis cū̄ p̄ma: nō ē rō q̄re nō au
fert penā tāte quātitaꝝ quāte p̄ma: nec videꝶ incōueniēs
ꝙ ꝑ multiplicatas abſolutiones tota pena auferaꝶ: ſicut
q̄nqꝫ ꝑ ſolā ꝯtritionē tota pena remittiꝶ ſine alia ſatiſfa-
ctiōe. Et ſm̄ hū̄c modū̄ nihil meliꝰ/ ꝙ̄ ſemꝑ eadē pctā cō
fiteri: donec poſt cēteſimā vl̄ milleſimā abſolutionē tota
pena remittereꝶ. ¶ Alia ē opinio quā Sco. ꝓbabilioꝛē Q
reputat: ꝙ ſcd̄a abſolutio v̄tute clauiū̄ nullā ꝑtē pene re
mittat: q̄ꝛ illd̄ iudiciū̄ ſel̄ latū̄ ſine erroꝛe/ deꝰ ratificat ī ce
lis: qd̄ ē irreuocabile: ḡ rōnabile ē ꝙ ſit irreiterabile: nō
ꝙ nō poſſit iterari ſine pctō: ſꝫ ꝙ nō ē iterabile cū̄ tali fru
ctu. Et adducit ſil̄e de ſentētijs ī foꝛo litigioſo: q̄bꝰ abſol
uunꝶ accuſati: nā poſt ſnīam non ſit accuſatio noua: nec
daꝶ noua ſnīa abſolutoꝛia ī vna eadēqꝫ cā: ſic ſemel data
ſnīa iuſta ꝑ ſacerdotē ī eadē cā: meriꝝ cauſe nō mutatis:
ſnīa nō eſt mutāda: ſꝫ p̄oꝛ data manet: alioq̄n fuiſſet īiu-
ſta. ¶ Si dicis ꝑ nouā cōfeſſionē meritū̄ cauſe mutaꝶ: q̄ꝛ
accedit noua ꝯfeſſio q̄ hꝫ ānexā nouā verecū̄diā. Etiā q̄ꝛ
ꝯfeſſio eſt opꝰ bonū̄: ꝯfitēdo iterato idē pctm̄: acq̄rit no
uū̄ meritū̄: ſilr̄ ꝯfitēdo ⁊ rememoꝛādo pctā priꝰ ꝯfeſſa: eli-
cit nouā cōtritionē: ⁊ ideo cā nō manet eadē: nec idē me-
ritū̄ cauſe iudicāde. Rn̄detur/ ꝙ per nouā cōfeſſionē/ ve
recū̄diā/ contritionē/ nō mutatur meritū̄ cauſe ꝓ qua da
tur ſnīa: qm̄ ſnīa ꝯfeſſoꝛis nō daꝶ/ niſi de pctīs cōmiſſis
nō de meritis. Sentētia em̄ cōfeſſoꝛis: q̄ eſt abſolutio a
peccatis: nō eſt p̄meritoꝛia boni opis. Vn̄ nō negat hec
opi. quin ꝑ illa noua merita tanꝙ̄ ꝑ opa ſatiſfactoꝛia ali-
q̄d pene tēpoꝛalis vel etiā tota tollaꝶ ac remittaꝶ. Sed
hec remiſſio nō fit vi clauiū̄: ſꝫ v̄tute opationū̄ ſatiſfacto
riaꝝ: ſicut etiā fieret ꝑ alia opa ſatiſfactoꝛia. Et huic opi.
magis ꝯſentio. ſ. diſ. xvij. q. j. Et ꝑ h̄ ad rōnes ante oppo
ſitū̄. Ad autoꝛitatē beati Aug. d̄ꝛ/ ꝙ Aug. nō attribuit re
miſſionē pene ſcpiꝰ ꝯfitētis v̄tuti clauiū̄: ſꝫ verecū̄die: q̄
(vt ait) eſt opus multū̄ ſatiſfactoꝛiū̄: qd̄ hec opi. non ne-
gat: vt dictū̄ eſt. Non aū̄t dicit Aug. ꝙ hāc pene remiſſio
nē opereꝶ virtꝰ clauiū̄ ſine ſcd̄a ſnīa ſacerdoꝝ. Dubiū̄ em̄
nō eſt q̄n ꝑ opa meritoꝛia ⁊ paſſiōes ꝓ pctīs aſſumptas/
aut patiēter toleratas/ pena remanēs poſt ſacerdoꝝ ab-
ſolutionē/ remittaꝶ ſine noua ſnīa ⁊ abſolutiōe ſacerdo
tis. Nec minuiꝶ remiſſio: nec augeꝶ ꝓpter ſcd̄am ſnīam:
⁊ ideo in illa remiſſione nō operaꝶ vis clauiū̄: ſꝫ ſatiſfaci
entis meritū̄. ¶ Ad rōnē d̄ꝛ/ ꝙ licꝫ ſcd̄a ſnīa ſit eiuſdē rō
nis cū̄ pꝛima: q̄ꝛ tm̄ effectū̄ plenuꝫ habuit in pꝛima: nō hꝫ
aliū̄ effectū̄ ſcd̄o ꝓlata. Sicut etiā ſi poſt totiꝰ pene remiſ
ſionē/ adhuc cōfitereꝶ pctōꝛ eadē pctā q̄ pꝛius: ⁊ iterum
abſolereꝶ. Iſta iterata abſolutio nō haberet effectum:
nō ꝓpter minoꝛē vim clauiū̄: ſed q̄ꝛ iā plenū̄ habuit effe-
ctū̄ in pꝛima. ¶ Cui placet pꝛima opi. poſſet dicere ad ra
tionē poſt oppoſitū̄: ꝙ illatū̄ non eſt incōueniēs. Sicut
em̄ ꝑ multiplicata ſatiſfactoꝛia opa/ pōt tolli tota pena
debita: ita ꝑ multiplicatas abſolutiōes. Et ſi d̄ꝛ: tunc q̄li
bet ſacerdos poſſet ſubditum abſoluere a pena ⁊ culpa:
qd̄ ſolius pape eſt: d̄ꝛ ꝙ hoc nō eſt incōueniēs particula
riter in caſibus ſibi cōceſſis: ſed nō reſeruatis. Papa aū̄t
ſolus poteſt hoc vniuerſaliter.

Queſtio. ij.

QVeritur ſecū̄do cir- R

ca vltimā partē tertie cōcluſionis textualis
de excōmunicatione. Vtrum virtute clauiū̄
eccleſie/ homo poſſit hominem excōmunica
re. ¶ Tribus articulis queſtio reſolueꝶ: terminoꝝ decla
rationibꝰ: rn̄ſiuis cōcluſionibus: ⁊ dubioꝝ ſolutionibꝰ.

Arti. 1. ¶ Quantũ ad primũ notandum/ ꝙ excõicatio dr̄ quaſi
Nota. 1. extra cõionẽ poſitio: excluſio vel ſeparatio. Eſt autẽ ſm
Alex. de ales pte. iiij. q. lxxxj. mẽb. ij. ⁊ ſctm̃ Boñ. triplex
cõio. Quedã eſt mere ſpũal' ⁊ iterior quãtũ ad charitatẽ
⁊ dilectionẽ: q̃ eſſe debet oĩm viatoꝝ ad ſeinuicẽ/ ſm quã
p̄ceptũ eſt vnicuiq; diligere ꝓximũ ſuũ/ ſicut ſeipm̃. In
cui⁹ executiõe eſt toti⁹ legis diuine impletio: vt dicit apl's
Qui pxi. dili. legẽ adiple. ad Rom̃. xiij. Et ab illa cõione
null⁹ viator excludẽd⁹ eſt ſiue fidelis ſit: ſiue ĩfidel': ſicut
null⁹ viator eſt nõ ꝓxim⁹. Et ideo excõicatio de qua h̃ lo
quimur: nullũ ab hac cõione ſeparat. ¶ Scd̃a eſt cõmu/
nio mere corpalis/ in actib⁹ ſcȝ legitimis: q̃ ponunt̃ q̃nq;
ſcȝ oſculũ/ colloquiũ/ cõuiuiũ/ oratio/ ſalutatio. De quo
eſt hic v̄ſus. Os/ orare/ vale/ cõmunio/ mẽſa negat̃. Os
ideſt oſculum. Oratio maxime in publico. Vale. i. ſaluta
tio. Cõmunio ſacroꝝ ⁊ mẽſa corpalis refectiõis: vt expo
nit ſanct⁹ Tho. ¶ Tertia eſt q̃ſi media inter vtraſq;: ⁊ eſt
cõio in ſacroꝝ participatiõe. i. uſceptiõe ⁊ maxĩe euchari
ſtie. Primã cõionẽ non excludit excõicatio: vt dictuȝ eſt.
Tertiã excludit excõicatio minor q̃ comitat̃ q̃dlibet mor
tale pctm̃. Scd̃am tollit excõicatio maior: q: iſta includit
minorẽ: null⁹ em̃ excludit̃ a cõione exterioꝝ actuũ: quin
ſil' excludat̃ a cõione ſacroꝝ. Excludit aũt excõicatio a cõ
munione nõ corpaliter p detẽtionẽ vel incarceratione: ſȝ
per ꝓhibitionẽ ne cõicet cum aliis: nec alij cũ eo: vt dicit
Sco. Quã ꝓhibitionẽ q̃ trãſgredit̃: nouo pctõ inobedi/
entie inuoluit̃. Et ſm hec excõicatio q̃nq; diffinit̃/ vt ac/
cipit̃ pro excõicatione maiori tm̃: q̃ ꝓprie dr̄ excõicatio.
Et verbũ excõico/ in cõi locutione ſolũ accipit̃ ꝓ maiore.
Qñq; generali⁹: vt extẽdit ſe ad vtrãq; maiorẽ ⁊ minorẽ.
B ¶ Primo mõ ſic deſcribit̃. Excõicatio eſt cẽſura a cano/
ne vel iudice eccleſiaſtico ꝓlata priuãs a cõione hoĩm ⁊
ſacroꝝ. ¶ Dicit̃ cenſura. i. pena qd̃ ponit̃ ꝓ genere: lata
ideſt inflicta a canone: vt dũ cõſtitutio eccl'ie hãc penam
infligit trãſgreſſori ipſo facto: vt qñ eccl'ia p aliquã cõſti/
tutionẽ ꝓhibet cõionẽ incidẽti certũ crimẽ: ita vt dũ ꝯſti
terit ipm̃ tali crimine obnoxiũ: ſtatim ſine alio mandato
iudicis/ cenſet̃ a cõione fidelium excluſus. ¶ Dicit̃ vel a
iudice: vt dũ nõ a iure ſcripto: ſed p ſñiam iudicis cõione
priuat̃. ¶ Dicit̃ eccl'iaſtico: q: ſeparatio q̃ fit p iudicẽ ſe/
cularẽ/ nõ meret̃ dici excõicatio vt hic accipit̃. ¶ Dicitur
priuãs ſcȝ ꝓhibẽdo eũ a cõione hoĩm: vbi innuit̃ excõica
tio maior. Addit̃ ⁊ ſacroꝝ: q: ab vtroq; excludit. ¶ Si dif
finire placet excõicationẽ minorẽ/ dimittat̃ hoĩm: ⁊ dica
tur a cõione ſacroꝝ tm̃. Aliter diffiniũt alij ⁊ redit in idẽ.
Excõicatio eſt ſeparatio a cõione eccl'ie q̃ad fructũ ⁊ ſuf
fragia generalia. Per fructũ intelligit̃ cõſortiũ tẽporale
⁊ cõmunio fideliũ: p generalia ſuffragia pceptio ſacroꝝ
ſm Pe. de pal'. Vel etiã ſic diffinitur. Excõicatio eſt a q̃li
bet licita cõione/ ſcȝ diuinoꝝ ⁊ actu legitimo ſcȝ politico
ſeparatio. Has ponit ſanct⁹ Tho. poſt Hoſt. pte. v. de ſen
tẽtia excõicationis: ⁊ vtraq; dat̃ de excõicatione maiori.
Excõicatio in genere: vt includit maiorẽ ⁊ minorẽ: eſt ſe/
paratio hoĩs a cõione legitima ſacroꝝ. Legitima cõmu/
nio ſacroꝝ eſt qua quis participat ſacr̃is ſine nouo pctõ
mortali. Illã cõionẽ priuat q̃libet excõicatio: tã maior q̃
minor: vt dictũ eſt. Minor aũt tm̃ ab illa: ⁊ nõ a cõib⁹ ec/
cleſie ſuffragijs: neq; a legitimis actib⁹ humanis: ſiue in
eccl'ia ſiue extra: ſiue in publicis ſiue priuatis: dũtaxat a
legitima ſiue digna pceptiõe ſacroꝝ: vt in. c. Si celebrat.
Coroll. de cle. excõ. ¶ Ex quo ſequit̃/ ꝙ oĩs peccãs mortal'r inci
dit excõicationẽ minoreȝ. Patet: q: nullus talis põt ma/
nẽs in pctõ mortali digne ſuſcipere ſacr̃m: q̃nimmo ſic ſu
ſcipiẽs peccat nouo pctõ mortali faciendo irreuerentiã
Nota. 2. ſacr̃o: vt. s̄. dictum eſt diſt. j. q. j. ¶ Scd̃o notandũ/ ꝙ ſm
C Sco. diſ. p̄ſenti in eccl'ia eſt duplex forus. Vnus ſecretiſ/
ſimus: in quo idem eſt accuſator ⁊ reus: qui dr̄ forus aĩe
vel forus pnĩe. Et ad iſtũ foꝝ ptinẽt claues de quibus di
ctũ eſt. q. p̄cedẽti. Ali⁹ eſt forus public⁹: q: eccl'ia hȝ auto
ritatẽ corrigẽdi delicta publica. Et ad hũc requirit̃ etiaȝ
duplex autoritas: ſcȝ cognoſcẽdi ⁊ iudicãdi: ſicut in prio/
ri foro. In oĩ em̃ foro ad iudiciũ rectũ req̃rit̃ cognitio
in cã illa: ⁊ ſentẽtiatio. Et h̃ poteſtas ſiue autoritas/ ſm
Alex. pte. iiij. q. lxxxj. mẽb. iiij. arti. j. ⁊ ſm ſctm̃ Boñ. dicit̃
gladi⁹ ſpũalis. xvj. q. ij. viſis. ĩ fi. vbi excõicatio noĩat̃ mu
cro ep̃alis: põt tñ etiã dici clauis eccl'ie: q: etiã illa claudi
tur ⁊ aperit̃ eccl'ia. Tñ iſte claues nõ ſunt eiuſdẽ rõnis cũ
priorib⁹: ⁊ pñt ſeparari ab eis: vt ptȝ in habẽtib⁹ iuriſdi/
tionẽ ſine ſacerdotio: vt in archidiaconis ⁊ q̃buſdã alijs
habẽtibus iuriſditionẽ ſm ordinationẽ eccleſie ſine ordi
ne ſacerdotali. hi em̃ habẽt claues illas: poteſtatẽ ſcȝ ex/
cõicandi ⁊ excõicatos abſoluẽdi: ⁊ nõ abſoluẽdi ⁊ ligãdi
in foro pnĩe: ⁊ ecõuerſo. Sicut in cõibus ſacerdotib⁹: qui
bus nõ eſt data iſta poteſtas excõicandi ⁊ ab excõicatio/
ne abſoluendi: licȝ oẽs cũ ordine ſacerdotali receperint
primas claues. ¶ Tertio notãdũ/ ꝙ excõicatio ſm ſe nõ Nota. 3.
eſt nociua excõicato: licȝ ſit grauiſſima pena quã eccleſia D
põt iferre: vt dr̄. xxiiij. q. iij. corripiant̃. ⁊ eſt bti Aug. Cor/
ripiant̃ a p̄poſitis ſuis ſubditi correctiõib⁹ de charitate
veniẽtib⁹ ꝓ culparũ diuerſitate/ diuerſis vel minoribus
vel amplioribus. Et ſequit̃ ad ꝓpoſitũ. Quia ipſa q̃ dãna
tio noĩat̃: quã facit ep̃ale iudiciuȝ: q̃ pena in eccl'ia nulla
maior eſt: põt ſi de⁹ voluerit in correptionẽ ſaluberrimã
cedere atq; ꝓficere. Eſt em̃ medicinalis: vt in. c. medici/
nalis. de ſentẽ. excõ. li. vj. vbi dr̄. Cũ medicinalis ſit excõi/
catio nõ mortalis: diſciplinãs nõ eradicãs: dũ tñ is ĩ quẽ
lata fuerit nõ ꝯtẽnat: caute ꝓuideat iudex eccl'iaſtic⁹: vt ĩ
ea ferẽda: oſtẽdat ſe ꝓſequi qd̃ corrigẽtis fuerit ⁊ medẽ/
tis. Hec Inno. iij. Eſt quoq; ꝓ charitate/ nõ cõtra chari/
tatẽ: qm̃ correctio eſt peccatoris: oĩs aũt correctio ex cha
ritate ꝓcedere debet: ſicut operatio medẽtis q̃ fit ad ſa/
nitatẽ infirmitatis: vñ. xxiiij. q. iij. notandũ. dicit̃. Qui ex
cõicatur: vt apl's ait: ad hoc excõicatur/ vt ſpũs ſaluus fi/
at in die dñi: diſciplina eſt excõicatio ⁊ nõ eradicatio: niſi
forte ex cõtemptu ⁊ ſupbia excõicati ꝓueniat. Vñ ſanct⁹
Bonaueñ. poſt Alex. parte. iiij. q. lxxxj. mẽbro. ij. in medi/
cinalib⁹ duplex eſt modus curãdi: ſcȝ p medicamẽta leni
entia: ⁊ p medicamẽta exaſperãtia. Curat̃ em̃ aliq̃s p em
plaſtri appoſitionẽ: aliq̃s p ſectionẽ. Sic in moralib⁹ eſt
duplex modus corrigẽdi. Vnus p dulces monitiões. Ali
us p aſperas increpatiões. Et h̃ ſm duo genera hominũ
q: q̃dã ſunt tractabiles ⁊ placabiles: quidã duri ⁊ rebel/
les. Sic in diuinis ⁊ eccl'iaſticis iudicijs in q̃b⁹ eſt inſtru/
ctio correptio ⁊ curatio: duplex repit̃ modus inſtruendi:
corrigẽdi ⁊ curãdi. Queãdmodũ ergo q̃ nõ curant̃ p em
plaſtrũ: apponit̃ vulnus ⁊ cauteriũ: ſic inuitis ⁊ incorri
gibilib⁹ ſit correptio p flagellũ: ſic eſſe oportuit in eccl'ie
rectorib⁹. Et ideo dñs inſtitutor ⁊ fundator eccleſie: eidẽ
nõ dedit tm̃ medicamẽta ſacroꝝ ad curãdũ accedẽtes: ſȝ
etiã gladiũ ſpũs qd̃ eſt verbũ dei: ⁊ poteſtatẽ amputãdi
⁊ reſecãdi contẽptores ⁊ rebelles. Et ſm eundẽ. q. ij. par
te. ij. hui⁹ diſ. ſicut duplex eſt medicina: q̃dã preſeruatiua:
quedã curatiua: ſic duplex eſt excõicatio: q̃dã eſt a iure:
quedã a iudice: vt. s̄. tactũ eſt. Prima eſt p̄ſeruatiua: ſcd̃a
curatiua. Prima fertur p̄ncipaliter a iure ad cauẽdũ cul/
pã. eſt em̃ quedã cõminatio ne culpa cõmittat̃. Scd̃a p̄n
cipaliter fertur ad frãgendũ cõtumaciã: vt qui nõ põt tra
hi pijs admonitiõib⁹: metu pene cõpellat̃: ſm illud chri/
ſti. Cõpelle intrare. ¶ Ex his ſequunt̃ aliqua corollaria Coro. 1.
Primũ/ ꝙ pro leuib⁹ pctis: puta venialib⁹/ ⁊ etiã ꝓ leuio E
rib⁹ mortalibus nõ eſt ferẽda excõicatio. Patet: quia ad
medendũ illa/ ſufficiũt leuiora medicamẽta: puta ipſa ſa
cramẽta: ſed ferẽda eſt cõtra peccata grauiora: vbi ꝓpter
indiſpoſitioneȝ ⁊ duriciẽ cordis illa non ſufficiunt: nam
vbi morbus caueri poteſt leuiorib⁹ medicinis: nõ eſt vtẽ
dum cauterio. ¶ Secũdo ſequit̃/ ꝙ excõicatio tantũmo Coro. 2.
do ꝓ mortali: nec tñ pro quolibet mortali: ſed pro eo tm̃
qd̃ aliter corrigi nõ poteſt: puta cui annexa eſt contuma
cia: infligenda eſt. Hinc. xj. q. iij. nemo epiſcopoꝝ. dicitur.
Anathema eterne eſt mortis damnatio: ⁊ nõ niſi ꝓ mor/

tali imponi debet crimine: ⁊ illis qui aliter nō potuerit corrigi. Huiꝰ autē incorrigibilitatis ſignū eſt cōtumacia. Solus eñ cōtumax refugit correctionē. Hic eñ eſt q̄ eccleſiā cōtemnit audire. Ponunt̃ aūt tres modi cōtumacie in. c. certū eſt, ea. q. Primus cū quis vocatꝰ venire contēnit. Scđs ſi veniēs reſpuit obedire. Tertius ſi ante cauſe diffinitionē recedit. Et intelligendū/ niſi in aliquo predictoꝝ habeat legitimā excuſationē. Ideo dꝛ ↄtēnit ⁊ reſpuit: qđ temeritatē importat: ⁊ excuſationē ac exceptionē legitimā excludit. Et ꝓbatur rōne: qm̄ nullus preſcindendus eſt ab eccl̄ia a cōione ⁊ corꝑe eccleſie q̄ eſt corpꝰ chriſti: niſi quē deus p̄ſcindit: qm̄ iudiciū eccl̄ie quatenꝰ ratū ſit ⁊ efficax: cōcordare debet iudicio diuino: deꝰ aūt nullū preſcindit/ niſi ꝓpter mortale peccatum. Peccata eñ venialia gratiā nō tollūt: neq̄ charitatē per quā chriſto incorporamur. Vñ qñ ex alia cā quis excōicaret̃: puta ſine pctō mortali ⁊ cōtumacia vera vel p̄ſumpta: excōmunicatio eſſet iniuſta. ¶ Ex quo Petrus de pal. diſ. preſenti. q. j. arti. ij. ↄcluſione. ij. notabile dictū elicit dicens. Cū ſentētia iuris nō eſt iniuſta: pōt ita formare homo cōſcientiā ſuā: ꝙ vbi non peccat mortaliter: nunq̄ incurrit ſententiā iuris: quia iniuria dꝛ eſſe omne qđ non iure fit. Nō debet aūt vnde iura naſcūtur: inde naſci iniurie occaſio: vnde cū ſit iniurioſa excōicatio: que fertur nō ꝑ mortali: nō eſt ſentētia iuris vbi nō eſt mortale. Et addit ibidē in cōcluſione tertia: ꝙ cū hoc requirit̃ contumacia/ q̄ eſt ſignū incorrigibilitatis q̄cūq̄ ſit.

Coro. 3. F

¶ Tertio ſequit̃: ꝙ per excōicationē non auferunt̃ bona ſpūalia: ſed ea fore ablata declarant̃: nec eccleſia dānificat: ſed oſtēdit dānificatū. Vñ ſanctꝰ Bonauē. Eccleſia nō dānificat: ſed ille qui peccat/ ⁊ eſt cōtumax: ſeip̄m dānificat. Sed eccleſia oſtēdit eū dānificatū: vt ſic ſaltē malū ſuū erubeſcat ⁊ deſerat. Et ſi quodāmodo magis dānificaret: hec aggrauatio dāni ad vtilitatē ipſiꝰ finaliter/ ſ̾m intētionē eccleſie ordinat̃. Nocet eñ ſacroꝝ cōmunio ac participatio his qui ſunt in mortali: de quo nolūt reſipiſcere ꝑ penitentiā volētes aūt redire ſtatim recipit eccl̄ia. Vñ Chryſ. ſuper epl̄aꝫ ad Heb. (⁊ hr̃. xj. q. iij. nemo) Nemo (ait) cōtēnat eccleſiaſtica vincula. Nō eñ homo eſt qui ligat: ſed chriſtus qui hāc poteſtatē dedit. Nec obſtat ꝙ excōicatio eſt eterne mortis dānatio: vt. ſ. dictū eſt. Neq̄ ꝙ excōicatus traditur ſathane (vt dicit Aug. in de v̄bis apl̄i. Oīs chriſtianus dilectiſſimi q̄ a ſacerdotibꝰ excōicat̃: ſathane traditur: qꝛ ſcꝫ extra eccleſiam ſathanas eſt: ſicut in eccleſia chriſtus: ac ꝑ hoc q̄ſi diabolo tradit̃: qui ab eccleſiaſtica cōione remouet̃. ea. q. oīs chriſtianus.) Qm̄ nō eſt h̄ intelligēdū effectiue: ſed oſtēſiue. i. oſtēdit̃ dānatꝰ ⁊ ſathane traditꝰ. Sic nec excludit̃ effectiue ꝑ excōicationē a ſacramētoꝝ ꝑceptione: qm̄ iam ꝑ mortale pctm̄ excluſus eſt: ita ꝙ eis vtiliter ⁊ licite vti nō pōt. Sed ꝑ excōicationē ꝓhibet̃: ne h̄ agat qđ agere nō debet nec vtiliter pōt. Vel dꝛ ꝙ excōicatio eſt eterne mortis dānatio qñ ↄtēnit̃ al̄s nō. Sic etiā ꝑ excōicationē ſathane tradit̃: non ad leſionē aīe: ſed ad affligēdū corpus. Nā diabolus/ vt dicit ſanctꝰ Bonauēn̄. ſathan tortor eſt nō tm̄ aīarū: ſed ⁊ corpoꝝ. Tradere aūt tortori dupliciter cōtingit: aut exponēdo torquendū per ceſſationē a ꝓtectione: aut iubēdo tortorē vt affligat. Excōicare itaq̄ ſ̾m p̄ſentis eccleſie ſtatutū: eſt ſathane tradere ad torquendū corpus nō animā: nō iubēdo: ſed exponēdo ⁊ protectionē excōicato ſubtrahēdo. Subtrahit eñ ſuffragia ⁊ ſacr̄a quibꝰ munit̃ hō cōtra hoſtis inſidias. In tꝑe aūt eccleſie p̄mitiue: qꝛ demones apl̄is ſubijciebant̃: ⁊ manifeſtāda erat fides ꝑ miracula: excōicati non tm̄ exponebant̃: imo corporaliter ad mandatū apl̄icū vexabant̃. Et q̄dē decuit in p̄ncipio eccleſie fieri ad terrorē: ⁊ ꝓpter excellētiā apl̄oꝝ. Sed nec tūc/ nec nūc ꝑ excōicationē tradunt̃ ſathane ad leſioneꝫ aīe: ſꝫ magis vt ꝑ vexationē corpis cōuertant̃ ⁊ redeant vt ſalui fiāt. Hinc apl̄s. j. Coꝛ. v. Iudicaui eū q̄ ſic opatꝰ eſt (vxorē ſcꝫ pr̄is ſui polluēdo) tradere ſathane in interitū carnis: vt ſpūs ſaluꝰ ſit in die dñi. i. iudicij vel mortis. Et. j. Timo. j. Cōſciētiā bonā q̄dā repellētes circa fidem naufragauerūt: ex q̄bꝰ eſt Hymeneꝰ ⁊ Alexāder q̄s tradidi ſathane: vt diſcāt nō blaſphemare. Ecce ad q̄d apl̄s excōicādo tradidit ſathane: vt vexati corꝑe: redeāt ad penitentiā ceſſando a blaſphemia ⁊ pctīs ſ̾m ſpm̄ ſalui fiant.

¶ Quarto ſequit̃/ ꝙ nullus ꝑ dāno aut iniuria tꝑali excōicat̃: ſꝫ ꝑ mortali pctō qđ iniuriādo cōmiſit: in q̄ ꝑtinaciter ⁊ ↄtumaciter ꝑſeuerat: imo v̄o ꝑ ſola ↄtumacia: qꝛ vocatꝰ ⁊ monitꝰ eccl̄ie parere ↄtēnit. Coro. 4 Patet: qm̄ nullꝰ excōicādus eſt a iudice/ niſi priꝰ perēptorie citatꝰ ⁊ monitꝰ: alioq̄n excōicatio eſſet nulla: vt. j. dicet̃. Et ſi paret iudici etiā quātūcunq̄ fuerit pctm̄ ⁊ offenſa: nō excōicat̃. Et ſi incidit excōicationē ꝓpter ↄtumaciā ꝑ quā nō audiuit eccleſiā excōicantē: vel ꝑ cōſtitutionē iuris: vel ſnīam iudicis rediēs a cōtumacia ad obediētiā ſtatim abſoluit̃: nulli eñ pia mater eccl̄ia (ſicut nec ſpōſus ſuꝰ) claudit miſericordie gremiū.

¶ Quinto ſequit̃/ ꝙ nullꝰ excōicādus eſt maiori excōicatione niſi ſeip̄m priꝰ excōicauerit excōicatiōe minori. Coro. 5. Ptꝫ: qꝛ nullꝰ excōicādus eſt/ niſi ꝓpt̃ pctm̄ mortale: vt dictū eſt: ſꝫ oīs pctōꝛ mortal̄r eſt excōicatꝰ minori excōicatiōe: qꝛ licita cōione ſacroꝝ priuatꝰ: g̊ corollariū verū.

Replica

¶ Et ſi dicis: excōicatio eſt q̄dā maledictio: ſed nullus eſt maledicēdus. Rom̄. xij. Bn̄dicite ꝑſequētibꝰ vos: ⁊ nolite maledicere. Nā ⁊ michael altercās cū diabolo de corꝑe moyſi: nō eſt auſus iudiciū blaſphemie inferre diabolo ſiue maledictiōis: ſꝫ dixit: imperet tibi deꝰ: vt habet̃ Iude. c. vnico. Cū g̊ excōicatio ſit grauis maledictio: ⁊ ī executorialibꝰ l̄ris multe maledictiōes īſerunt̃ ↄ̄ exōicatos: ſequit̃ ꝙ illicitū ſit aliquē excōicare. Rn̄det̃ poſt Tho. ꝙ maledictio q̄ eſt imp̄catio maloꝝ dupl̄r pōt fieri. Vno mō intētiōe ibi ſiſtēdi: vt dū q̊s ex ira vel odio imp̄cat̃ mala ꝑſone: nō ī bonū ꝑſone: ſꝫ ī malū eiꝰ appetitu vindicte vel īuidie. Et h̄ mō oībꝰ modis ꝓhibita ē. ⁊ de hac loq̊t̃ apl̄s. Alio mō ſit imp̄catio maloꝝ ī bonū eiꝰ cui īprecat̃: ſcꝫ vt ꝑ h̄ mala corrigat̃ ⁊ correctꝰ a peioribꝰ p̄ſeruet̃ vel liberet̃: ſicut medicꝰ ſecat ⁊ abſcindit mēbrū vt vitā cōſeruet. Et h̄ mō maledictio q̄nq̄ eſt licita ⁊ ſalutifera: puta qñ is q̊ maledicit̃ aliter ſanari nō pōt: ⁊ talis eſt excōicatio. Et qꝛ diabolꝰ incorrigibilis eſt: ⁊ maledictio in bonū eiꝰ dirigi nō pōt: nec debet tanq̄ iā iudicati a deo irreuocabili ſnīa: nō eſt maledicēdus. Et ꝑ h̄ ptꝫ ſolutio replice.

Arti. 2. Cōcl. 1. G

¶ Quātū ad articulū ſcđm eſt p̄ma cōcluſio. Eccl̄ia militans hꝫ ptātē ꝑ hoīem excōicādi hominē. Hec ↄcluſio ꝓbatur autoritate ⁊ rōne. Autoritate chriſti Matth. xviij. Si peccauerit in te frater tuꝰ ⁊c. ſequit̃. Si eccleſiā nō audierit: ſit tibi ſicut ethnicus ⁊ publicanus. Sed ethnici ⁊ publicani extra cōionē fideliū reputātur. Itē paulꝰ. j. Coꝛ. v. publicū fornicatorē ſathane tradidit vt. ſ. allegatū eſt: ſꝫ hec traditio ſathane eſt excōicatio: g̊ paulus qui hō fuit hoīem excōicauit. Et hoc ſe feciſſe ſcripſit ad imitationē ſui. Et ſequit̃. Cū hmōi nec cibū ſumere. Itē. j. Timo. j. excōicauit Hymeneū ⁊ Alexādrū: vt. ſ. tactum eſt. Item ad Galath. j. Si quis vobis euāgelizauerit preter illud qđ accepiſtis: anathema ſit. Anathema qđ ſeparatio ſonat: eſt excōmunicatio maior. Item. j. Corinth. vltimo. Si quis nō amat dominū noſtrū ieſuꝫ chriſtum: ſit anathema. Et Iohā. in. ij. cano. loquēs de hereticis dicit. Si quis venit ad vos: ⁊ hanc doctrinā non affert: nolite recipere euꝫ in domū: nec aue ei dixeritis: qui enim dixerit ei aue: cōmunicat eius operibus malignis. Quibus verbis aperte ꝓhibet cōmunionē malignorū. Hec prohibitio eſt excōmunicatio. Ratione idem probatur. Chriſtus ordinās regimen eccleſie (qđ beato petro cōmiſit. Ioh. vltimo. Paſce oues meas) dedit omnē poteſtatē ad bonū ⁊ vtile regimen eccleſie neceſſariaꝫ: ſed poteſtas excōmunicādi hominē neceſſaria eſt et vtilis tā ei qui excōmunicatur: q̄ ipſi eccleſie: ergo. Minor probatur: quia vtile eſt ei quē beneficia et monitiones pie nō corrigunt: timor pene et confuſionis ſue coerceat: vt

a malo reſipiſcat/ ⁊ nõ pereat. Utile eſt etiã eccľie/id eſt cõ
gregationi fideliũ: vt ouis morbida inſanabilis: ⁊ mẽbrũ
putridũ ſeparent̃ ab ouili ⁊ corpore:ne ſua peſtifera conta/
giõe(que ſana ſunt)inficiant: ſicut in naturalib⁹ ⁊ medici
nalib⁹ fieri ſolet. Hec aũt ſeparatio ⁊ abſciſſio fit ꝑ excõmu
nicationẽ:ergo. Hinc beat⁹ Hierony. ⁊ habet̃. xxiiij. q. iij. re
ſecande. Reſecande ſunt putride carnes:et ſcabioſa ouis a
caulis repellẽda:ne tota dom⁹:maſſa:corp⁹ et pecora arde/
nat:corrũpant̃: putreſcãt:intereãt. Arri⁹ in Alexãdria vna
ſcintilla fuit:ſed qm̃ nõ ſtatim oppreſſus eſt:ꝑ totũ orbẽ ei⁹
Cõcl. 2. D flãma populata eſt. ¶ Secũda cõcluſio: ꝙuis ptãs excõi/
cãdi/ ⁊ ptãs ab excõicatione abſoluẽdi/dici pñt claues ec/
cleſie:nõ tñ ſunt eiuſdẽ rõnis cũ clauib⁹ ſoluẽdi et ligãdi i
foro penitẽtie. Iſta ꝯcluſio ſatis ꝓbata eſt in ſcdo notabili
Cõcl. 3. nec eget alia ꝓbatõe. ¶ Tertia ꝯclo: Oĩs eccľiaſtic⁹ nõ ex
cõicat⁹ nec ſuſpẽſus/ hñs iuriſditionẽ coerciuã:põt in ſub/
ditos ſuos cõtumaces ferre excõicationis ſniam. Hãc con/
cluſionẽ declarat/et ꝓbat ſctũs Bona. diſ. pñti ſic. Quicũ
ꝙ in eccľia hꝫ ptãtẽ ſoluendi et ligãdi:hꝫ eam a chriſto me/
diate vel imediate: qui poteſtatẽ cõtulit apľis/et precipue
petro:cui vtrãꝙ cõtulit ptãtem ligãdi et ſoluẽdi in vtroꝙ
foro penitentiali et exteriori iudiciali. Prima ptãs in foro
penitẽtiali reſpicit ordinẽ:ſcða ꝑlationẽ. Prima aditũ celi
aperit:et iõ recte dr̃: clauis: Scða ꝑ cenſurã ſubditos coer/
cet:ideo dr̃: gladi⁹. Prima poteſtas eſt arbitrãdi inter deuꝫ
et hoiem. Scða vero inter hoiez et hoiez. Prima qm̃ collata
eſt petro vt ſacerdoti:deſcẽdit in oẽs ſacerdotes:ꝙuis non
oẽs habeant executionẽ. Scða q꞉ collata eſt petro vt ꝑla/
to:deſcendit in oẽs ꝑſonas eccľiaſticas: que hñt prelatio/
nẽ ſiue iuriſditionẽ coerciuã/ id eſt iudicij exterioris con/
tentioſi. Unde qui hꝫ iuriſditionẽ ordinariã in iudicando
aliquos:hꝫ poteſtatẽ coercendi eos per cenſuram eccľiaſti
cam: vt iudiciũ eoꝝ inuiolabiliter obſeruet̃. Et qm̃ iuriſdi/
tionẽ talẽ/ nõ ſolũ hñt/ habẽtes claues ordinis:ſed etiã nõ
habẽtes ordinẽ:et hoc vel ex iure vel ex cõſuetudine: vt Ar
chidiaconi et q̃dã capitula: iudices delegati:epi electi non
dum ꝯſecrati:et quidã alij de quibus particularius ꝑtinet
ad canoniſtas. Ideo poſſunt excõicare et ſoluere ab excõ/
municatione. Qui vero non hñt iuriſditionẽ coerciuam:licꝫ
habeant claues ordinis/ſicut ſacerdotes ſimplices: tamẽ
non poſſunt excõicare:niſi ꝑ cõmiſſionẽ:vel niſi in caſibus
certis: vt ex cõſuetudine ſacerdotes parochiales in furto ⁊
rapinis:cõſuetudo enĩ dat iuriſditionẽ. ¶ Ex his põt ꝓba
ri cõcluſio: Iuriſditio fori exterioris(q̃ exercet̃ etiã in inui/
tos)non eſt fruſtra ⁊ ſine effectu:g̃ neceſſario hꝫ ptãtẽ co/
ercẽdi ſubiectos. Tenet ꝯña: q꞉ alr̃s nulla eſſet executio ſen
tentie apud inuitos:et ita eſſet ſine effectu: ſed nulla coer/
tio eccľiaſtica eſt efficacior ea q̃ eſt ꝑ excõicationẽ:cũ ſit gra
uiſſima penarũ hmõi:g̃ ptãs excõicandi annexa eſt iuriſdi/
tioni coerciue. ¶ Dicit̃ notãter in cõcluſiõe: oĩs eccľiaſtic⁹
ad excludẽdũ iudices ſeculares:q̃b⁹ hꝰ ptãs nõ eſt tradita.
¶ Dicit̃/non excõicat⁹:q꞉ ad excõicandũ req̃rit̃ ptãs libe/
ra et nõ ligata. Nũc aũt licꝫ excõicat⁹ habeat ptãtẽ iuriſdi/
tionis:hꝫ tamẽ ligatã:q꞉ nõ hꝫ executionẽ eius: vñ nõ põt
alios excõicare. ¶ Dicit̃/nec ſuſpẽſus:qð intelligendũ eſt
de ſuſpẽſiõe a iuriſditiõe. Eſt enĩ q̃dã ſuſpẽſio ab officio et
non ab executione iuriſditionis: ⁊ eſt q̃dã ſuſpẽſio ab exe/
cutiõe iuriſditiõis et nõ ab officio: ⁊ eſt ſuſpẽſio ab vtroꝙ.
Primo mõ ſuſpẽſus nõ poſſet celebrare: poſſet tñ excõica/
re. Scðo mõ nõ poſſet excõicare: poſſet tñ celebrare. Ter/
tio mõ ſuſpẽſus neutrũ poſſet. ¶ Dicit̃/hñs iuriſditionez
coerciuã propter ſimplices ſacerdotes: vt dictũ eſt. Et non
eſt cura ſiue illã habeant de iure/ſicut ordinarij: ſiue ex ſpe/
ciali commiſſione: ſiue ex ſola inducta conſuetudine:dum/
modo tamen terminos ſue iuriſditionis non excedant.
¶ Dicitur/in ſubditos:quia in non ſubiectos non poteſt
ſententiã excõmunicationis fulminare: eo ꝙ ſentẽtia a nõ
ſuo iudice lata eſt nulla:et nullus põt eſſe iudex niſi ſubie/
ctorum ſue iuriſditioni. ¶ Dicitur/ contumaces:q꞉ vt. ſ.
oſtenſum eſt:niſi crimini adiuncta ſit cõtumacia:que ſignũ

eſt incorrigibilitatis: non eſt criminoſus excõmunicãdus.
¶ Quarta cõcluſio: Excõmunicationis cenſura non ſolũ Cõcl. 4.
incurritur per ſentẽtiam iudicis:ſed quãdoꝙ ipſo facto ex J
diſpoſitione ſcripti iuris. Probatio ſecũde partis cõcluſio
nis oſtẽdit primã. Probat̃ igitur pars ſcðe ꝯcluſionis: qm̃
in iure ſcripto lata eſt ſentẽtia contra multos certa crimina
cõmittentes:ita ꝙ coipſo ꝙ talia cõmittunt excõmunicati
ſunt: nec requiritur ſentẽtia iudicis eos excõmunicantis:
ſed vt vitentur ab oĩbus ſufficit denũciatio iudicis eos cri
men cõmiſiſſe declarãtis. Reducunt̃ autẽ caſus illi in qui/
bus de facto incurritur ſnĩa ſm̃ Pet. de paľ. ad quinꝙ ge/
nera caſuũ. Primi reſpiciunt fidẽ catholicã et ſcripturã ſa/
cram:ad hoc genus pertinet excõmunicatio hereticorum/
et eoꝝ fautorum ac defenſorũ ⁊c̃. Secundi reſpiciunt eccle
ſiam romanã. Tertij generaliter libertatẽ eccleſiaſticam.
Quarti correctionẽ criminũ. Quinti reſpiciũt caſus ſimo
nis legati quantũ ad regnũ francie. Iſtos caſus late proſe/
quuntur ſummiſte:et Pe. de palu. q. iij. diſ. preſenti. in mul/
tis articulis:ideo relinquunt̃. ¶ Quinta cõcluſio. Nullus Cõcl. 5.
poteſt excõmunicari ab homine iuriſditionẽ in eũ nõ habẽ/
te. Hec cõcluſio ſequit̃ ex tertia a cõtrario ſenſu. Et patet:q꞉
poteſtas excõmunicãdi requirit iuriſditionẽ: vt. ſ. dictũ eſt
ergo illa deficiẽte/deficit excommunicatio. ¶ Sed eſt hic
notandũ ꝙ multipliciter quis conſequitur iuriſditionem
in aliũ:qñꝙ ex cõmuni iuris diſpoſitione /ſicut ordinarij
in ſibi ſubiectos:qñꝙ ex ſpeciali cõmiſſione/ſicut legati et
cõmiſſarij:qñꝙ ex inducta conſuetudine/ſicut ſacerdotes
parochiani in certis caſibus:quandoꝙ ex delicto/ vt ordi/
narius in alienũ peccantẽ in dioceſi ſua: ⁊ forte alijs modis
de quo ad canoniſtas. Et qualitercũꝙ habet q̃s iuriſditio/
nem in aliũ:eſt ſuꝑior ei⁹ in eo i quo hꝫ iuriſditionẽ. ¶ Ex Coro. 1. B
hac cõcluſione ſequũtur aliq̃ corollaria. Primũ: Nullus a
ſeipſo/a pari/neꝙ ab inferiori inquantũ hmõi põt excom/
municari. Patꝫ:q꞉ non ſubdit⁹ excõicari nõ põt ab eo cuius
nõ eſt ſubdit⁹ ꝓpter defectũ iuriſditiõis: ſiue ſit nõ ſubdit⁹
iure cõmuni ſiue iure ſpeciali: vt ex priuilegio vel exẽptiõe
Et hꝰ ſimpliciter vel in caſu. Et ſi in caſu:intelligẽduꝫ eſt in
illo caſu i quo nõ eſt ſubdit⁹: ⁊ nõ extra illũ. De priuilegio
tñ et exẽptione ſunt multe diſtinctiones apud canoniſtas.
Nũc aũt null⁹ eſt ſibiipſi ſubditus: ſic nec ſeipſo ſuperior.
Sic nec par pari:q꞉ par in parem non hꝫ ptãtẽ:multomin⁹
ſuperior excõmunicari põt a ſuo inferiori: vt in ca. inferior.
xxj. diſt. ¶ Scðm ꝙ cõitas vt talis excõicari non põt: licet Coro. 2.
ſinguli de cõmunitate excõicari poſſunt. Unde ſi dicat iu/
dex: excõmunico vniuerſitatẽ. N. vel totũ collegiũ aut con
uentũ: excõicatio eſt nulla. Idẽ eſt ſi dicat: Excõico oẽs et
ſingulos de tali vniuerſitate:qm̃ nihil aliud dicit: ꝙ ſi dice/
ret: excõico totã vniuerſitatẽ: cũ vniuerſitas nihil aliud ſit
ꝙ oẽs ⁊ ſinguli de vniuerſitate. Si vero dicat: excõico oẽs de
vniuerſitate. N. q̃ fuerũt autores huius criminis vel cõſen
tientes: tenet excõicatio. Cuius rõ eſt:q꞉ ſic non contingit
innocentẽ excõmunicari. Hoc corollariũ ꝓbatur ꝑ c. roma
na. de ſentẽ. excõi. li. vj. §. vlti. vbi ſic dr̃: In vniuerſitatẽ vel
collegiũ proferri excõicationis ſententiã penitus prohibe/
mus: volentes aĩarũ periculũ vitare: qð exinde ſequi poſ/
ſet: cũ nõnunꝙ̃ cõtingeret innoxios hmõi ſnĩa irretiri: ſed
in illos dũtaxat de collegio vel vniuerſitate quos culpabi
les eſſe conſtiterit. Sed hic quidã faciunt dubiuꝫ et q̃runt:
ꝙuis excõmunicatio non debeat ferri in vniuerſitatem: at
tamen ſi fertur an teneat. Et glo. videt̃ ſentire ꝙ ſic. oppo/
ſitum autem tenẽt communiter theologi. Et eſt ratio: que
etiã probat corollaria: nã ſm̃ Pet. de palu. q. j. ar. ij. diſtinc.
pñti. ſentẽtia q̃ continet intolerabilẽ errorem: eſt ipſo iure
nulla: hmõi autẽ eſt ſentẽtia excõmunicationis lata in vni/
uerſitatẽ: nã per eã contingit innoxium excõicari: qð eſt er/
ror intolerabilis. Preterea: quia per iſtam conſtitutionem
tollitur iuriſditio quantum ad excõmunicationẽ vniuerſi/
tatis: ergo ſi attentat̃ contra hmõi ꝓhibitionem: nihil ſit
ſicut in ſuſpenſione iudicis. ¶ Itẽ excõmunicatio vniuerſi
tatis includit oppoſitũ in adiecto: nã excõmunicatio eſt ſe/

paratio a cōmunione omniū hominum/nō aūt ſui: ſi ergo
excōmunicaꝛ vniuerſitas/ſeparaꝛ a cōmunione hominū ⁊
nō ſeparatur a cōmunione ſui.ſ.vniuerſitatis:⁊ ſic poterūt
de vniuerſitate ſibi cōmunicare et nō poterūt: qꝫ per excō⸗
municationē ſunt ſeparati ab hoim cōione:que ſunt oppo
ſita. Alias rationes alij adducūt:que parū cōcludūt: ſꝫ nec
Corol.3. L illeiam poſite demonſtrāt. ¶ Tertiū/ꝙ excōmunicat⁹ vna
excōmunicatione poteſt pluribus alijs excōmunicationib⁹
irretiri:et hoc ab eodē iudice propter diuerſas cauſas:vel a
diuerſis iudicibus aut iuribus ꝓ eadē cauſa aut diuerſis.
Patet:qꝫ excōmunicatio eſt ꝓhibitio cōmunionis:ſed ali⸗
quis pōt ꝓhiberi a cōmunione ꝓpter eandē cauſam diuer
ſis ꝓhibitionibus: vna iuris/alia iudicis: vel vna iudicis
ſuperioris/alia inferioris. vñ poteſt ordinarius fulminare
ſententiā cōtra crimē vel perſonā:et ſimul iuris cōſtitutio:
etiā papa. Et ꝗuis ſit vna ſeparatio quātum ad obiectū.ſ.
a cōmunione ſacramētoꝝ ⁊ hoim:eſt tñ alia et alia prohibi
tio:que etiā pñt ſeparatim tolli per diuerſas abſolutiones:
nūꝗ tñ talis reſtituiꝛ cōmunioni niſi ſublatis oibus prohi
Coro. 4 bitionibus. ¶ Quartū corollariū. Mortuus pōt excōmu
nicari:nō quidē quātū ad ſacramēta:qm̄ ab illis per tranſi⸗
tū ab eccleſia militāte (cuius ſunt ſacramēta) iā ſeparatus
eſt: ſed quātum ad id in quo cōmunicat cū eccleſia/hoc eſt
quantū ad ſuffragia generalia eccleſie:et quātū ad eccleſia
ſticā ſepulturā. Patet corollariū de heretico/cuius hereſis
primū poſt mortem ſuā eſt deprehēſa/ puta in ſcriptis ſuis
hic derelictis: vt in.c.ſane.ij.xxiiij.q.ij.nec obſtat qđ in ca.
dānationis.ea.q.đr. Uiuētes (nō mortuos) ſoluere poſſu⸗
mus vel ligare:qm̄ ſtatim ſubiūgiꝛ exceptio criminis here
Coro. 5. ſis. ¶ Quintū corollariū/ꝙ nullus pōt ꝓ crimine alteri⁹
excōmunicari: puta vxor nō ꝓ crimine mariti: nec filius ꝓ
crimine patris: nec ſubditi ꝓ crimine dñi ſui:neqꝫ econuer
ſo. Probaꝛ:qꝫ iuriſditio ⁊ poteſtas excōmunicādi tm̄ extē⸗
dit ſe ad mortale pctm̄ tāꝗ ad obiectum ꝓ quo fertur: ſed
nullus ꝓpter crimen alterius incidit mortale:cū omne pec
catū ꝓpria volūtate nō aliena cōmittitur ſm̄ Augu. ergo.
Poteſt tm̄ aliquis excōmunicari propter participationē cū
excōicato in crimine vel in actibus ꝓhibitis:ſed ſic partici
Cōcl. 6. pādo peccat:et ita ꝓ ſuo pctō excōmunicaꝛ. ¶ Sexta cōclu
ſio. Sicut habēs iuriſditionē nō pōt excōmunicare nō ſub⸗
ditū: ita nec ſubditū in loco nō ſubdito/puta exēpto vel ex
tra territoriū. Patet: qꝫ ſicut iuriſditio cuiuſlibet minoris
papa habet limites ſuos quoad ꝑſonas: ita etiā quoad lo⸗
ca: nā ad hoc diſtincte ſunt dioceſes et archidiaconatus lo
caliter: vt quilibet terminis ſuis cōtētus/nō trāſgrediatur
terminos quos patres poſuerunt:ſm̄ illud Prouerb.xxij.
Ne trāſgrediaris terminos antiquos quos poſuerunt pa⸗
Cōcl. 7. M tres tui. ¶ Septima concluſio. Ut excōicatio iuſte feraꝛ in
certam perſonā ab hoie:debēt monitio preuia/cauſa iuſta/
forma debita in ſcriptis ꝓnūciata cōcurrere. Iſta cōcluſio
quātū ad ſingulas partes/ꝓbatur per diuerſa iura partim
infra alleg. ¶ Diciꝛ notāter ab hoie in certā perſonā:qm̄ ſi
fertur a iure vel ab hoie per modū ſtatuti: vt ſi dicat ſupe⸗
rior:quicūqꝫ fecerit hoc crimē:ſit excōicatus ipſo facto:aut
precipit ne hoc fiat ſub pena excōicationis late ſentētie: qꝫ
illa excōicatio nō fertur in certā perſonā:nō requiritur cer⸗
ta monitio quin cōtrafaciens ſtatim eſt excōicatus ipſo fa⸗
cto:qꝫ cōtumacia eſt annexa huic trāſgreſſioni. Dū vero in
certā perſonā ferꝛ:requiriꝛ triplex monitio:vel vna pro tri
bus corā perſonis idoneis facta cū interuallo dierū:niſi ne
ceſſitas aliud ſuadeat: de hoc in.c.ſacro.eo.ti. in tex.et glo.
cū cōcor.ibi allega. ¶ Diciꝛ etiā iuſta cauſa:qꝫ ſi fuerit cau
ſa iniuſta:vtputa cōtinēs intolerabilē errorē/nō ligat:vt in
fra dicetur: de hoc etiā in.c.iā allega. ¶ Diciꝛ forma debi⸗
ta. Ubi nota/ꝙ non eſt aliqua forma preciſa verboꝝ deter⸗
minata: ſed ſufficit ꝙ forma exprimat cōſenſum iudicis de
preſenti excōicātis:nō aūt de preterito vel futuro. Un̄ ſi di
cat:denūciamus illū excōicatū:quē tñ prius nō excōicauit:
nō erit excōicatus. Similiter ſi dicat: volo ſit excōicat⁹ vn⁹
de iſtis duob⁹:neuter eſt excōicat⁹:aut excōicabo illū. Nec
ſufficit ſola intētio iudicis:ſed requiritur expreſſio verboꝝ.
Hoc idē tenēt Hoſti.et Inno. ¶ Diciꝛ in ſcriptis ꝓnūcia⸗
ta:vt in.c.cū medicinalis.eo.ti.li.vj.vbi đr:Quiſquis igiꝛ
excōicat:excōicationē in ſcriptis ꝓferat:et cauſam excōica⸗
tionis expreſſe cōſcribat ꝓpter quā excōicatio ꝓferaꝛ. Exē⸗
plū vͦo hmōi ſcripture teneaꝛ excōicato tradere infra men⸗
ſem ſi fuerit requiſitus. ¶ Uerū in penā ſuſpēſionis (con⸗
trafaciētibus ipſo facto inflictā) nō incidūt prelati religio⸗
ſi:quoꝝ eſt cōtinuo monere ⁊ corrigere ſubditos: ⁊ hoc qñ
periculū eſt in mora:aut ſtatuta ordinis aliā tradūt formā:
aut ſi ex ignorātia iuris que cōtrafaciētes excuſaret:qꝫ reli⸗
gioſi frequēter ignorāt iura: vt tāgit Ange.in ſum.excōica
tio.ij. ¶ Octaua cōcluſio. Sentētia excōicationis lata ab Cōcl. 8. N
hoie:ꝗuis iniuſta dū nō fuerit nulla: timēda eſt ⁊ nullate⸗
nus cōtēnēda. ¶ Pro intellectu concluſionis notandū/ꝙ
differētia eſt inter ſentētiā excōicationis iniuſtā et nullam.
¶ Iniuſta eſt/qñ aliq̄d deficit qđ iuxta canonicas ſanctio
nes ad iuſtā excōicationē requiriꝛ. Requiruntꝛ autē multa
vt quis rite excōiceꝛ. Quedā ex parte excōicatoris.ſ. ꝙ ha⸗
beat iuriſditionē in excōicādū nō ligatā vel impeditā:⁊ ani
mum corrigēdi amore iuſticie: nō ledēdi ex odio/auaricia/
precio vel fauore aduerſarioꝝ vel ſimilib⁹. Quedā ex parte
excōicati.ſ.temeritas aut contumacia in malo culpe. Que⸗
dam ex parte cauſe:vt pctm̄ mortale. Quedā ex parte ordi⸗
nis ſeu modi:vt legitimus ꝓceſſus premittens monitionē
trinā:vt dictū eſt. Et ꝙ feraꝛ in ſcriptis:⁊ non poſt appella
tionē legitime interpoſitā. Et qñ aliquod horū deficit:ſen⸗
tētia eſt iniuſta: vt ſi ferꝛ ab eo q̄ in hoc caſu nō habet pote
ſtatē excōicādi: qꝫ nō eſt ſuus iudex: aut qꝫ eſt excōicat⁹ aut
ſuſpēſus: vel ei⁹ iuriſditio quoad illū eſt impedita ꝑ appel
lationē legitime interpoſitā:aut aliqđ equiualens appella
tioni. ¶ Et đr legitime iterpoſita:qñ eſt talis cauſa appel⸗
lādi/ que ꝓbata reputareꝛ ſufficiēs: nā in cauſa fidei nō eſt
locus appellādi: neqꝫ cōtra obedientiā ⁊ eccleſiaſticā diſci
plinā:vt ſi monach⁹ appellaret vt nō corrigereꝛ ſm̄ regulā:
vt de appel.c.ad noſtrā.⁊.c.reprehēſibilis. Aut dū ferꝛ ani
mo diſtorto ex inuidia ⁊c̄.vt.xj.q.iij. q̄ recte.⁊.c.ſeq.quoad
primū. ¶ Uel ſi excōicatus fuerit innocēs:ita ꝙ oino nul⸗
lū delictū ſit in eo/ſaltē qđ ſit dignū excōicatione quoad ſe
cūdū. ¶ Aut quoad tertiū.ſ.ex parte cauſe: vt qñ cauſa nō
eſt expreſſa ſꝫ tacita:vel qñ habet errorē intolerabilē expreſ
ſum. ¶ Eſt aūt error intolerabilis/qñ aliq̄d ſub vi p̄cepti
cōtinetur in ſentētia a qua appellaꝛ: qđ cōiter in ſuo gene⸗
re eſt pctm̄: puta qđ eſt cōtra ius diuinū vel humanū cano
nicū:vt ſi excōicatur qꝫ dat elemoſynā pauperi:aut qꝫ facie
bat aliquid qđ in ſe bonū eſt : aut qꝫ nō operabaꝛ illud qđ
in ſuo genere illicitū eſt: aut dū p̄cipit qđ ipoſſibile eſt : de
hoc in.c.per tuas.de ſen.excō.in glo.ſuꝑ verb. intolerabilē
errorē.et eo.ti.lib.vj.c.ſolet.et clarius in.c.venerabilib⁹.§.
pōt quoqꝫ.vbi expzimiꝛ q̄s error eſt intolerabilis. ¶ Silr
quoad quartū/qñ ꝓceſſus legitim⁹ nō eſt obſeruat⁹. ¶ Sꝫ O
ſnia đr nulla:qñ aliqua iuris ꝯſtitutione eſt irretita. Un̄ pa
tet ꝙ ois ſnia excōicationis nulla/eſt iniuſta: ſꝫ nō ecōuer⸗
ſo. Un̄ ſi ꝓlata eſt ꝓ iuſta cauſa ſꝫ aio diſtorto: ſnia talis iiu
ſta eſſet:⁊ tñ non eſſet nulla. ¶ Iniuſta excōicatio ex cā vel
ex parte excōicati:⁊ tñ nōnulla non ligat apud deū:ligat tñ
apud eccleſiā. Un̄ Augu.ſuꝑ ps̄.cij. Qui iuſt⁹ eſt et iniuſte
maledicitꝛ:p̄miū illi reddiꝛ. Que tractās Gratia.xj.q.iij. q̄
iuſt⁹.addit. Hic etſi (vt dictū eſt) nō teneaꝛ ligat⁹ apud de
um:ſnie tñ parere debet:ne ex ſuꝑbia ligeꝛ:q̄ pri⁹ ex purita
te ꝯſciētie abſolut⁹ tenebaꝛ. Ligat ergͦ talis excōicatio quātū
ad eccleſiā.i.quātū ad ea q̄ ꝓhibita ſunt excōicato.i.ad vitā
dū eccleſiā tp̄e diuinoꝝ/⁊ cōionē ſacramētoꝝ ⁊ actus legiti
mos hoim. Qđ ſi nō fecerit:tāꝗ ꝯtēptor eccl'iaſtice diſcipli
ne iudicabiꝛ:⁊ ꝑ iobediētiā mortalr̄ peccat/ſm̄ btm̄ Tho.
Si vͦo humiliter penā hāc ſuffert donec legitimo ordie ab⸗
ſoluaꝛ:magnū ſibi apud deū cōparat meritū. Et de illa ſen
tētia iniuſta loquiꝛ btūs Greg.home.xxvj.ꝓpe finē/cū ait.
Sꝫ vtrū iuſte vel iiuſte obliget paſtor:paſtoris tñ ſnia gre
gi timēda eſt:ne is q̄ ſubeſt:⁊ cū forſitā iniuſte ligaꝛ:ipſam
obligationis

obligatiõis ſue ſniam ex alia culpa mereat̃. Paſtoꝛ ergo
vel abſoluere indiſcrete timeat vel ligare: is autem qui
ſub manu paſtoꝛis eſt: ligari timeat vel iniuſte: nec paſto
ris ſui iudiciũ temere rep̃hendat: ne etſi iniuſte ligatus
eſt: ex ipſa tumide rep̃henſionis ſupbia culpa q̃ nõ erat:
fiat. Hec ille. ¶ Si vo ſnĩa excõicationis fuerit nulla ob
defectum iuriſditionis ſuper excõicatum ſimpliciter: vel
in illo caſu quo fert̃ excõicatio: vel qꝛ fert̃ poſt appella⸗
tionẽ legitime interpoſitã: vel qꝛ hꝫ intolerabilẽ erroꝛeꝫ
exp̃ſſum: aut qꝛ nulla p̃ceſſit monitio: vł ob aliũ defectũ
ꝓpter quẽ ipſo iure eſt irrita: tũc nõ opꝫ eã timere: nec ſe
ꝓ excõicato gerere vitãdo cõionẽ ſacroꝝ ⁊ hoĩm: qm̃ qꝺ
nõ eſt: nõ opꝫ timere: ſed dũ ſnĩa eſt nulla/ iã nõ eſt excõi
catio/ neqꝫ quoad deũ: neqꝫ quoad ecclĩam. Et ergo nõ
eſt timẽda quoad deũ: qꝛ nulla culpa. Nec quoad eccle⸗
ſiã: qꝛ ſm veritatẽ nullã ſnĩam iuris incurrit q̃ ſnĩam (q̃
nulla eſt) nõ cuſtodit. ¶ Hoſti. in ſum. eo. ti. §. q̃s ſit eius
effectꝰ. ver. hec vera. dicit. Si ſnĩa nulla ſit ipſo iure: nec
timẽda eſt: nec tenẽda. Timẽda tñ eſt nõ ſnĩa: ſꝫ ſcandalũ
ppłi vulgaris neſciẽtis ſnĩam eſſe nullã. Et ad illud ſedã
dum ſeruãda eſt in publico quouſqꝫ ſcãdalũ rõnabilr̃ ſe
datũ fuerit. Uñ ſi aliq̃s publice excõicat̃ ⁊ denũciat̃ nul
liter: ex aduerſo publicet ſufficiẽter ipſe cãm ꝓpter quã
ſnĩa eſt irrita: quo facto nõ pareat ſnĩe. Etſi aliquis tunc
ſcandalizat̃: nõ eſt ſcandalũ puſilloꝝ: ſed phariſeoꝝ/ ſm
regulã xp̃i Matth. xv. ꝯtẽnendũ: attñ nõ tenet̃ eã ſerua
re in occulto ante ſcandali ſedationẽ: ſed neqꝫ in occulto
neqꝫ in publico coꝛam ſapientibꝰ q̃bus nota eſt nullitas
ſnĩe: tenet̃ eã obſeruare. Hec eſt ſnĩa Pe. de pa. q. j. ar. iij.
diſt. huiꝰ. ¶ Quibꝰ p̃miſſis ꝓbat̃ ꝯcluſio: qꝛ cẽſure eccle
ſie iuſte illate ligãt ⁊ ſunt timẽde ⁊ cauẽde: ſed cẽſure ſe
quẽtes ꝯtẽnẽtes excõicationẽ etiã iniuſtã (nõ tñ nullã)
iuſte infligunt̃ ꝯtẽnenti: g̃ ſunt timẽde. Cõſequẽtia nota
cũ maioꝛe. Minoꝛ ptꝫ ꝑ. c. ꝑ tuas. de ſen. excõ. vbi dꝛ/ ꝙ in
aliĳs vbi ſcꝫ ſnĩa nõ eſt nulla: dꝫ excõicatus euitari: ⁊ niſi
grãm abſolutiõis iploꝛet: nõ dꝫ audiri: ne ſnĩam eccleſia
ſticã ꝯtẽnere videat̃: ⁊ ꝑ hoc ampliꝰ ſuo ꝯtẽptu ligetur.
Etiã illa minoꝛ ſatis patet ex p̃miſſis. Silr̃ patet ꝯcluſio
quãtũ ad illud qꝺ dꝛ/ duꝫ nõ fuerit nulla/ ex ſtatim dicr̃.
¶ Addit̃ etiã in ꝯcluſione/ lata ab hoĩe: qꝛ ſnĩa lata a iu
re nũq̃ eſt iniuſta: vt etiã. s̃. dictũ eſt: ⁊ iõ ſemꝑ eſt timen⸗
da ⁊ cauẽda: qm̃ ligat tranſgredientẽ quoad deũ: ⁊ q̃ad
Arti. 3. ecclĩam. ¶ Quãtum ad articulũ tertiũ eſt p̃mũ dubium
Dub. 1. Qui ſunt effectꝰ excõicatiõis. Et nota quotiẽs ſupꝛa vel
P infra ſit mẽtio de excõicatõe: ſemꝑ accipiẽdũ eſt de excõi
catione maioꝛi: niſi adderet̃ minoꝛ. Ad hoc. c. vlti. de ſen.
excom. ⁊ ſic hꝫ cõis vſus ſm quẽ ṽba ſunt intelligenda.
¶ Quo p̃miſſo rñdet̃ ad dubiũ/ ꝙ excõicationis in gñe
ſunt duo effectꝰ. Primꝰ ⁊ maximꝰ eſt ſeꝑatio a diuinis ſi⸗
ue ſeꝑatio a ſp̃ualibꝰ. Scꝺs eſt ſeꝑatio a cõione ſiue con
ſoꝛtio fideliũ in humanis ſiue actibꝰ legitimis. Ad queli
bet hoꝝ reducunt̃ multi effectꝰ. Nã p̃mo excludit a ſacra
mẽtis: vt. s̃. dictũ eſt. ¶ Itẽ a ꝑticipatiõe diuinoꝝ officio
rũ ſiue ab ingreſſu eccłie maxime ſub diuinis officiĳs/ ex
cepta ſola p̃dicatiõe: cui itereſſe põt: eaqꝫ finita dꝫ ſtatim
exire. Itẽ excludit a generalibꝰ eccłie ſuffragĳs: ita ꝙ ex
intentiõe eccłie gñalia ſuffragia q̃ ſiũt gñaliter ꝓ oĩbus
fidelibꝰ ⁊ xp̃ianis ad eos ſe nõ extendũt. ¶ Et dꝛ notan
ter: gñalibus: qꝛ ſpãliter ⁊ in p̃uato oꝛare põt q̃s pꝛo ex
cõicatis vt conuertant̃ ⁊ redeant ad ecclĩam ꝑ humilem
pñiam a q̃ p̃ciſi ſunt ꝑ excõicationẽ. Sic oꝛare põt q̃s ſpe
cialr̃ ⁊ in p̃uato ꝓ p̃re vł m̃re fratre aut amico excõicato
Sic etiã in paſceue eccłia oꝛat ſpãlr̃ ꝓ hereticis ⁊ ſciſma⸗
ticis. ¶ Itẽ ſuſpẽdit ab officio ⁊ beneficio: ita ꝙ officiuꝫ
ſuũ nõ põt agere: nec fructꝰ bñficĳ recipere: nec officiuꝫ
ſuũ aliĳ cõmittere. ¶ Itẽ nõ põt eligere vel eligi: vel be⸗
neficiũ ꝯferre aut recipere collatũ: qꝺ ſi de facto recipit
nõ facit fructꝰ ſuos: nec ſufficit diſpenſatio poſt obtentã
abſolutionẽ: ſed neceſſaria eſt noua collatio: niſi diſpen⸗
ſaret ille q̃ ꝯferre bñficiũ põt: qꝛ talis diſpenſando vide

tur de nouo cõferre. ¶ Itẽ nõ põt oꝛdinare nec oꝛdina⸗
ri: ⁊ ſi id fieret de facto rata eſt oꝛdĩatio: qꝛ character im
pꝛimit̃: ſꝫ oꝛdinis executio nõ ꝯfert̃. Et ſi ea q̃ ſunt oꝛdi⸗
nis publice ⁊ ſolẽniter facit: aut quoſcũqꝫ actus eo mõ q̃
tm̃ ꝑ oꝛdinatos fieri ſolẽt: incidit in irregularitateꝫ: vt ſi
celebꝛat: ſi euãgeliũ vel epłam cũ oꝛario ⁊ dalmatica le⸗
git: faciẽdo aũt ea q̃ etiã nõ oꝛdinati facere ſolẽt: vt lege
re pſalmos cũ aliĳs: legere lectiões vel ſiłe: lꝫ peccet: nõ
tñ irregularitatẽ incurrit. ¶ Ad ſcꝺm reducunt̃ etiã plu Q
res effectꝰ. Nã p̃mo tenet̃ vitare alios ⁊ ſe abſtrahere a
cõione alioꝝ: niſi ĩ caſibꝰ except̃. Itẽ ſi q̃s hꝫ ſibi ad debi
tũ fidelitatis obligatos: hi ſunt abſoluti a tali debito ſtã
te excõicatiõe vt vaſalli: vt in. c. nos ſctõꝝ. ⁊. c. iuratos. xv
q. vj. ſꝫ huiꝰ limitationẽ vide. j. q. ſeq. ¶ Itẽ nõ põt excõi
catus agere in iudicio ꝑ ſe vel ꝑ ꝓcuratoꝛẽ: põt tñ ĩpetitꝰ
ſe defendere. Itẽ nõ valẽt ꝯ̃ctus ꝑ eũ celebꝛati rõne pu⸗
blici officĳ ſi qꝺ hꝫ. Itẽ nõ põt teſtamẽtũ cõdere. Itẽ pꝛi
uat̃ eccłiaſtica ſepultura. Uñ quotiẽs alicui p̃dictoꝛũ ſe
ingerit/ ſm multos moꝛtalr̃ peccat: ⁊ eſt ꝓbabile: qꝛ in
hoc ꝯtẽnit mãdatũ eccłie: qꝺ inducit moꝛtale: qꝺ puto ve
rũ in caſibꝰ nõ ꝯceſſis: ⁊ niſi neceſſitas vel ignoꝛãtia nõ
affectata nec craſſa excuſaret. Oĩa hec pñt ꝓbari multis
allegatiõibꝰ iuris q̃s trãſeo. Et ſufficiat hec cõmemoꝛaſ⸗
ſe: ꝑticulariõꝛẽ ꝓſecutionẽ ⁊ dictoꝝ coꝛrectionẽ dñis ca⸗
noniſtis cõmittẽs ⁊ hũiliter ſubĳciẽs. ¶ Ex q̃ ſeq̃tur/ ꝙ
cũ magna maturitate ⁊ nõ leuiter fulminãda eſt excõica
tiõis ſnĩa ꝓpter g̃uiſſima aĩarũ ꝑicula tã excõicandoꝝ q̃
ceteroꝝ iter q̃s viuũt ⁊ cõuerſant̃ eis ꝑticipãtiũ. De q̃ bñ
loquit̃ Sco. oſtẽdẽs ꝙ apłi excõicatiõe raro: ⁊ niſi ꝓ gra
uiſſimis pct̃is publicis vſi ſunt. Queſtio. iij.

Querit tertio vtruꝫ

ois participãs excõicato maioꝛi excõicatõe
in diuinis ⁊ hũanis: ſit excõicatus: ⁊ peccet
moꝛtalr̃ in caſibꝰ nõ exceptis. ¶ Moꝛe ſo A
lito ꝑ tres articulos expediet̃ hec q̃ſtio: ꝑ terminoꝝ de⸗
clarationes: ſubnexas ꝯcluſiones: ⁊ dubioꝝ ſolutiones.
¶ Quãtũ ad p̃mũ articulũ/ ſupponit̃ hic differẽtia iter Arti. 1.
excõicationẽ minoꝛẽ/ q̃ tm̃ ſeparat a cõione ſacroꝝ ⁊ non
a ceteris diuinis nec a cõione hoĩm: ⁊ maioꝛeꝫ/ q̃ ſeparat
ab vtroqꝫ. ¶ Notãdũ igit̃ ꝙ multiplex eſt ꝑticipatio cuꝫ Nota. 1.
excõicatis. Quedam in diuinis/ ſacris. ſ. ⁊ officĳs. Que
dã in actibꝰ legitimis hũanis: de q̃bꝰ. q p̃cedẽti dictũ eſt
Itẽ q̃dã in crimine: q̃dã in actibꝰ ceteris. Itẽ q̃daꝫ ſit ex
ꝯtẽptu clauiũ: vt qñ participãs nõ credit ptãtem excõi⸗
candi ꝯceſſam hoĩbꝰ: aut ſi credit/ nõ tñ curat vel aduer
tit: ſed eq̃ cũ excõicatis participat ſicut cũ nõ excõicatis.
Quedã ſit ex timoꝛe aut ex amoꝛe ac fauoꝛe excõicati vel
alioꝝ: tñ cũ remoꝛſu ꝯſciẽ. Quedam ſit ex animi leuitate
aut incõſideratiõe: q̃dã ex ignoꝛãtia: q̃dam ex certa ſciã.
Quedã ꝓpter lucrũ ſp̃uale ad reducendũ excõicatum:
q̃dã ꝓpter lucrũ tꝑale ſperatũ: ⁊ aliĳs modis: ſm quoꝛũ
varietatẽ neceſſe eſt variare reſponſionem ad q̃ſtionem.
¶ Scꝺo nota/ ꝙ lꝫ oĩs pctõꝛ pctõ moꝛtali ſit excõicatus Nota. 2.
excõicatione minoꝛi (qm̃ oẽ moꝛtale ſeparat a digna par B
ticipatiõe ſacroꝝ: vt. s̃. dictũ eſt) nõ tñ ecõuerſo oĩs excõi
catus excõicatione minoꝛi eſt pctõꝛ moꝛtali pctõ: qꝺ ma⸗
nifeſte patet in interdicto loci: nã poſito iterdicto in cer
to loco/ oĩbus habitatoꝛibꝰ illius loci/ etiã ĩnocẽtibꝰ ꝓhi
bet̃ ingreſſus eccłie: ⁊ ſubtrahunt̃ ſacrã: ⁊ ꝑ h̃ ſunt excõi
cati maioꝛi excõicatione: qꝛ a cõione ſacroꝝ ⁊ diuinoꝝ ſe⸗
parati: qꝛ hec pena nõ ſemꝑ infligit̃ ꝓpter demerita illo⸗
rũ q̃bus infligit̃: ſꝫ ꝓpter alioꝝ coꝛrectionẽ ⁊ ꝯfuſionem
vt dũ excõicati excõicatione maioꝛi vident ſe ꝯtẽni: ⁊ ſibi
negari cõionẽ: citiꝰ reuertant̃ ad ecclĩam. ¶ Tertio notã Nota. 3.
dũ ꝙ ſunt certe ꝑſone ⁊ certi caſus excepti: in q̃bus ſine C
pctõ põt cõicari cum excõicatis maioꝛi excõicatiõe. Cau⸗
ſe cõpꝛehẽduntur in his metris. Utile/ lex/ humile/ res
ignoꝛata/ neceſſe. Hec anathema quidẽ faciunt ne poſſit
obeſſe. ¶ Utilitas duplex: ſp̃ualis ⁊ tꝑalis. Spiritualis D

vtriuſqȝ/ſua ⁊ excõicati. ¶ Sua:nã vt dicit Pe.de pal.q.
vj.ar.ij.diſt.pñti.ꝯcoꝛ.Ange.in ſum. excõicatio. viij.§.vj.
põt q̇s ab excõicato maioꝛi excõicatione ꝯſiliũ ſalutꝭ ſue
q̄rere tã ſpũalis ꝙ coꝛpalis:ſi fuerit perit⁹ ⁊ vir ꝯſilij/aut
medic⁹:dũ alterũ eque peritũ cõmode hr̃e nõ poſſit. Di/
cit tñ Ray.ꝙ in hoc nõ ſunt multũ laxãde habene: ſꝫ di/
ſcrete ⁊ ſolũ intẽtiõe vtilitatis p̄dicte ꝯſequẽde. ¶ Etiaꝫ
ꝓ vtilitate excõicati.ſ.eũ infoꝛmãdo/coꝛrigendo ⁊ indu
cendo ad pniãm: ⁊ vt redeat ad vnionẽ eccl̃ie:lꝫ etiã īter
ponat alia v̇ba ad captãdã ei⁹ beniuolentiã vt eũ effica/
cius reducere poſſit:vt.xj.q.iij.cuꝫ excõicato. ⁊ clari⁹ eo.
ti.cũ volũtate.Et ꝓpter hoc q̇ cã p̄dicationis vel ꝯfeſſio
nis habitãt inter eos:elemoſynas licite ab eis recipe pñt
p̄ſertim ſi al̃s nõ valeãt in illo loco ſuſtentationem hr̃e.
¶ Silr̃ ꝓpter vtilitatẽ tpalẽ/põt q̇s cõicare cũ excõica/
to:vt petẽdo ab eo debitũ ⁊ recipiẽdo:īmo ꝓ illo põt eũ
cõuenire coꝛã iudice. Nam ꝯctus q̇ ſine cõione explicari
nõ põt:non diſſoluit̃:nec impedit̃ ꝑ excõicationẽ ſupue/
nientẽ/vel etiã p̄cedentẽ:dũ p̄cedens excõicatio ignoꝛa/
E ta fuit:vt in.c.ſi vere.in tex.⁊ glo.e.tit. ¶ Ex mr̃imonij
etiã excuſat:nedũ in reddẽdo debitũ ⁊ exigẽdo:ſed etiaꝫ
in alijs dom⁹ obſequijs: niſi foꝛte excõicatio eẽt inflicta
ꝓpter tale mr̃imoniũ. Si tñ vxoꝛ fuerit excõicata: tenet̃
marit⁹ tanq̃ caput inducere ⁊ cogere mulierẽ ad peten/
dũ abſolutionẽ:qď ſi negligeret/peccaret:niſi eã nõ poſ
F ſet coꝛrigere:aut efficeret̃ ex ſua coactione peioꝛ. ¶ Hu
mile: hoc eſt ſubditi ipſi⁹ excõicati excuſant̃.vñ in.c.qm̃
multos.xj.q.iij. ſubtrahunt̃ a ꝓhibitiõe cõionis vxoꝛes
filij/ſerui/ancille/mãcipia/ruſtici ſeruiẽtes: necnõ oẽs
alij q̇ nõ adeo curiales ſunt vt eoꝝ ꝯſilio ſcelera perpe/
trẽtur. ¶ Et q̇ ignoꝛãter excõicatis cõicant:ſimilr̃ ⁊ oꝛa
toꝛes ⁊ peregrini ac viatoꝛes q̇ in terrã excõicatoꝝ deue
nerũt.ſilr̃ qui humanitatis cã aliq̇d dare voluerũt in ſu/
ſtentationẽ excõicato. Hec oĩa in dicto.c. ¶ Que tamen
ſic moderãda ſunt. Primũ filij q̇ nõ ſunt emãcipati: non
tenent̃ vitare parentẽ excõicatũ: ſecus ſi fuerint emanci
pati:niſi ⁊ ipſi cõmenſales eſſent prĩs ⁊ ab eo neceſſaria
vite reciperẽt.Et idẽ eſt de pr̃e reſpectu filij emancipati:
niſi pater ab eo alimẽta ꝑciperet:q̄ aliũde facile hr̃e non
poſſet/ſm Inno. ¶ Excuſant̃ etiã ſerui ⁊ ancille:ſerui/
entes ⁊ ſubditi:q̇ non adeo curiales ſunt:vt eoꝝ cõſilio
ſcelera ꝓ q̇bus excõicati ſunt:ꝑpetrant̃. ¶ Similr̃ excu
ſantur coloni ⁊ emphitiote:q̇ ante ſnĩam excõicatiõis ex
cõicato fuerũt ad familiare obſequiũ aſtricti: eideꝫ poſt
excõicationẽ cõicando.Et gñaliter q̇ ante excõicationeꝫ
fuerũt excõicato aſtricti:ꝑ excõicationẽ a debito non ab
ſoluũtur. Vñ (vt dꝛ in.c.inter alia.eo.ti.) ꝑſone q̄ ante ꝓ
lationẽ ſnĩe excõicationis tenebant̃ familiariter adhere
re: ⁊ p̄ſtare obſequiũ ei q̇ poſt excõicat̃: q: a debito non
abſoluũtur:tenent̃ ſoluere debitũ obſequiũ: ⁊ ꝑ ꝯñs te/
nẽtur cõicare excõicato in his ſine q̇bus obſequiũ exhi/
bere nõ pñt.Tales ꝑſone ſunt vxoꝛ: filij familiares ⁊ mer
cẽnarij. Sed q̇ nõ ſunt obligati:vt viatoꝛes et ꝑegrini lꝫ
poſſint ⁊c.vt infra dicet̃:nõ tñ ſunt obligati. ¶ Sed cir/
ca hoc q̄rit̃:q̇d de eo q̇ dꝫ ſoluere pecuniã vel rem aliam
in certo termino: ⁊ adueniente termino/is cui dꝫ incidit
excõicationẽ: an teneat̃ in termino ei ſoluere/⁊ ſibi ſol/
uendo debitum cõicare. ¶ Panoꝛ.in.c.inter alia.narrat
opiniones ꝯ̄rias. Inno.tenet ꝙ tenet̃ ſoluere:alij ꝯtra/
riũ tenent ꝙ dꝫ ponere in edẽ ſacrã: vt glo.xv.q.vj.nos
ſanctoꝝ. ⁊ huic magis ꝯſentit Panoꝛ. Sed Pe.de pa.q.
vj.ar.ij.diſt.pñti.dicit ꝙ debitoꝛ bona fide ſoluere tenet̃
quadã neceſſitate moꝛali.Et iõ cũ eo ꝑticipãs excuſat̃:lꝫ
in iudicio poſſet ꝯ̄ agentẽ excipere: q: illi⁹ excõicatio nõ
liberat eũ a debito:cũ ille nõ ꝑdit ius ſuũ. ¶ De vaſallis
etiã dicit Pe.de pal.ibidẽ. Videt̃ ꝙ dñm ſequẽdo (ſicut
pꝛius lege ſubiectiõis) excuſant̃: īmo ⁊ tenent̃ quouſqȝ
ab eccl̃ia ab eius fidelitate abſoluũtur. Non eñ eo ipſo
ꝙ excõicatus eſt/ſolutũ eſt iuramentum fidelitatis: al̃s
poſt abſolutionẽ faciendum eſſet de nouo iuramentum.

Quãuis ad hoc dici poſſit:ꝙ iuramentũ eſt ſopitũ nõ ſo
lutũ:nihilomin⁹ ſicut debitoꝛ dꝫ ſoluere pecuniã debitã
vel ponere vbi alius poſſit accipe:nec excõicatio credito
ris debitoꝛi dat dilationẽ:ſic vaſallus debitoꝛ ſeruitij/ſi
dñs iuſto bello indiget dꝫ eũ ſeq̇. Hec ille. ¶ Silr̃ mercẽ
nariũ (q̇ poſt cõductionẽ excõicat̃) nõ tenet̃ dñs q̇ eum
cõduxit vitare:nõ tñ dꝫ excõicatum cõducere ſciẽter:niſi
opus ſuũ aliter nõ poſſet explere. Si v̇o ignoꝛanter con
duxerit:poteſt ius ſuum ab eo petere. ¶ Res ignoꝛata. G
Ignoꝛantia etiã excuſat:vt dũ q̇s ignoꝛat aliũ excõicatũ
(ignoꝛãtia facti aut iuris ſi ius ſcire nõ tenet̃: vt pueri)
dũ ignoꝛãtia nõ fuerit affectata nec craſſa:vitare non dꝫ.
¶ Dicit̃ aũt ſcire ſm Pe.de pa.vbi.s̄.ſi ille videt eũ face
re factũ de quo tenet̃ ſcire ꝙ faciẽs tale eſt excõicat⁹: pu
ta verberare clericũ:vel audiuit eũ noĩatim a iudice ex/
cõicari aut denũciari:aut ab eo cui⁹ eſt denũciare aut ex/
cõmunicare:vel ſi de h̄ eſt publica fama. Si aũt hoc audi
uit ab eius emulo:aut ꝑſona leui aut paucis: nõ opꝫ fi/
dem adhibere:q: multi multa loquũtur. Si vero nouit
in occulto/in foꝛo ꝯſcĩe aut al̃s ex ſecreta eius cõfeſſiõe
nõ dꝫ vitare in publico:ſed in occulto debet. ¶ Si etiaꝫ
in vna dioceſi denũciat⁹ venerit in aliã in qua ignoꝛatur
ei⁹ excõicatio:nõ eſt ibi vitãdus in publico: etiã ab eo q̇
nouit eũ denũciatũ:ſed tñ ab illo in occulto. Verũ quã
tumcũqȝ q̇s fuerit excõicatus:ſi nõ fuerit denũciat⁹: nõ
eſt vitãdus/ſm decretũ ꝯcilij Conſtañ. excepto eo q̇ ma
nus violẽtas iniecit in clericum clericali p̄uilegio nõ nu
datũ. ¶ Hui⁹ aũt decretalis hic eſt tenoꝛ. Ad euitãdum
ſcãdala/⁊ multa pericula q̄ ꝯſciẽtijs timoꝛatis ꝯtingere
pñt:oĩbus xp̄ifidelib⁹ tenoꝛe p̄ſentiũ miſericoꝛditer in/
dulgemus: ꝙ nemo deinceps a cõione alicui⁹ in ſacroꝝ
adminiſtratione/vel receptione/aut alijs q̇buſcũqȝ diui
nis int⁹ ⁊ extra pꝛetextu cuiuſcũqȝ cẽſure aut ſnĩe eccl̃ia/
ſtice a iure vel ab hoĩe gñaliter ꝓmulgate/teneat̃ abſti/
nere vel aliquẽ vitare:aut interdictũ eccl̃iaſticũ obſerua
re:niſi cenſura vel ſnĩa hmõi fuerit in vel ꝯtra ꝑſonã vel
collegiũ/vniuerſitatẽ/eccl̃iam cõitatem vel locũ certum
vel certã a iudice publicata vel denũciata ſpãliter ⁊ exp̄ſ
ſe ꝯſtitutionibus apl̃icis ⁊ alijs in ꝯtrariũ facientib⁹ nõ
obſtantib⁹ q̇buſcũqȝ. Saluo ſi quẽ ꝓ ſacrilega manuuꝫ
iniectõe in clericum/ſentẽtia lata a canone adeo notoꝛie
ꝯſtiterit incidiſſe/ꝙ factũ nõ poſſet aliq̄ tergiuerſatione
celari:nec aliq̇ ſuffragio excuſari:nã a cõione illi⁹ (lꝫ de/
nũciat⁹ nõ fuerit) volum⁹ abſtinere iuxta canonicas ſan
ctiones. ¶ Et circa hãc vltimã clauſulã dicit Gerſon in
de vita ſpũali/lec.iiij. In oĩ nõ denũciato põt hõ fere ra/
tionabiliter p̄ſumere ꝓximũ ſuũ nõ eſſe excõicatũ: ⁊ op/
poſitũ faciẽs exponit ſe frequẽter diſcrimini pcti moꝛta/
lis/alienũ ſeruũ temere iudicãdo. Exẽpli gr̃a. Video ſoꝛ
tem interficere ſacerdotẽ aut vulnerare:ſi iudico ſoꝛtem
excõicatum:poſſum errare:qm̃ a iudice potuit hr̃e mãda
tũ vt hoc faceret:vel ebꝛietas aut furoꝛ eum excuſat:aut
aliq̇d aliud interuenit:ꝓpter qď in iudicio ꝯtentioſo/dũ
ad illud venerit abſolueret̃. ¶ Preterea. Quicq̇d fit in
p̄ſentia facti:neſcio tñ an infra biduũ a ſuo iudice fuerit
abſolut⁹:quã abſolutionẽ nec mihi nec alteri tenet̃ nun/
ciare:ſec⁹ dũ iudicialr̃ eſt ꝯdẽnat⁹:q: tũc iudicio publico
dꝫ abſolui ſi nõ voluerit euitari. Hec Gerſon ſaltẽ recita
tiue nõ aſſertiue refert. Ex q̇ patet ꝙ vix in aliq̇ caſu põt
eſſe tãta facti euidẽtia q̇ ſufficiat ad vitandũ nõ denũcia
tũ. ¶ Neceſſe. Neceſſitas em̃ abſoluta.ſ.ſine q̄ hõ viuere H
nõ põt ſimplr̃ excuſat tã excõicati/ꝙ eius q̇ cõicat. Vñ ex
cõicato fame laboꝛãti aut alia neceſſitate extrema ſubue
niendũ eſt:nã h̄ ius diuinũ ⁊ naturale p̄cipit: qď nõ tol/
lit̃ hũana ꝯſtitutõe. Sic etiã ſi q̇s īter excõicatos habitat
vel ꝑegrinat̃:põt cũ eis cõicare in recipiẽdo ab eis cibũ/
potũ/veſtes ⁊ alia neceſſaria:ꝓ quãto illa ſunt neceſſa/
ria ⁊ aliter hr̃i nõ pñt.Et dicit hic Pe.de pal̃.vbi.s̄.ꝙ ex/
cõicato põt cõicari dãdo ei elemoſynã:nõ ſolũ qñ elemo
ſyna eſt in p̄cepto:īmo etiã qñ eſt in ꝯſilio: ſi ꝑ h̄ nõ nu/

tritur in erroꝛe: ⁊ plus ei datur intuitu indigentie/ꝙ mū
dane amicitie. Sic etiā neceſſitas ɔditionata: q̄ eſt rōne
ꝑcepti diuini vl̄ naturalis aut ɔſequētis ſubiectionis: ꝓ
pter qđ obligati ſunt ad cōionē: vt vxoꝛ marito in reddē
do debitū: ⁊ filius pr̄i ad honoꝛandū ſubueniēdo ⁊ ſer/
uiēdo: de quo etiā. ſ. dictū eſt. A q̄ cōione etiā arceri non
debēt ꝑ aggrauationē ⁊ ſpālem monitionē. Et ſi moniti
poſt excōicarenť: dicit Pe. de pal. vbi. ſ. ſnīa illa eēt nul/
la. eo ꝙ ɔtineret intolerabilē erroꝛē expſſum. ſ. ꝓhibēdo
ɔ legē diuinā aut naturalē. Cōmunio vͦo in alijs/in q̇bꝰ
nō cadit obligatio legis diuine aut naturalis: pōt ꝓhibe
ri/etiā in his q̇nqꝫ caſibus exceptis. Vn̄ (vt dicit Pe. de
palu.) q̄ dicta ſunt de exceptiōe q̇ntuplicium ꝑſonarū que
cōicare pn̄t excōicatis: intelligenda ſunt niſi ex cā ſnīam
aggrauando eis ſpāliter cōio ꝓhibeť: ſicut hꝫ ɔſuetudo
ꝙ aliq̄n patre/marito aut dn̄o indurato aggrauať excōi
catio: ⁊ monētur filij/vxoꝛ/ſubditi vt ſe ſubtrahāt a cōio
ne coꝝ: q: tales ꝑſone arceri pn̄t a cōione vulgari: ſꝫ nō
ab illa q̄ debita eſt eis inquantum tales perſone: vt non
ab illa q̄ vxoꝛ reddere teneť debitū viro: ſed ab illa cōio/
ne qua nō tenetur lege diuina aut naturali. ſ. vt nō come
dat ſecū aut loquať ei ⁊ hmōi. Sic filius nō pōt ꝓhiberi
vt nō honoꝛet parētes/eis ſeruiēdo ſm legē diuinā: ſed
vt nō comedat ſecū: aut loquať eis: ad q̄ nō teneť lege di
uina vel naturali. Et ſic intelligēdi ſunt modi cōes tales
nā dicere ꝙ vxoꝛ in nullo plus vitet maritū excōicatū/ꝙ
nō excōicatū: eſſet eā inducere ad ɔtēptū clauiū eccl̄ie: ⁊
ita ſuꝑ hoc pōt cadere monitio/ꝙ nō aliter cōmunicet vi
ro ꝙ rōne legis mr̄imonij teneť. Sic de filio reſpectu pa
tris ⁊ ecōuerſo: vt nō ſibi cōicent niſi quātū tales ꝑſone
ſm legē diuinā/aut naturalem ſibi cōicare obligantť. Si
vͦo maritꝰ cōpelleret vxoꝛē verberibꝰ ad cōicanduꝫ ſibi
in alijs actibꝰ hūanis: credo cū a viro diſcedere nō dꝫ: in
hoc neceſſitas eā excuſaret. Neceſſitas inquā ɔſeruandi
Nota. 4 vitā ⁊ ſanitatē coꝛpis ⁊ integritateꝫ: ad quā q̇libet teneť
I lege naturali. ❡ Quarto notandū ꝙ multiplex eſt par/
ticipatio cū excōicatis: vt etiā. ſ. dictū eſt. q. ij. huiꝰ diſ. cir
ca ꝑncipiū: pt tm̄ (quātū ħ ſufficit) reduci ad q̄ttuoꝛ gn̄a
Primū eſt ꝑticipatio ī crīmīe ꝓ q̇. lata eſt excōicatio: quō
ꝑticipāt excōicato q̇ ɔſentiēdo crimini tali/cooperanť ex
cōicato ad criminis huiꝰ ꝑpetrationē ɔſilio/auxilio/iuſ/
ſione vel fauoꝛe: maxime dū ſine illis crimē nō ꝑpetrare
tur: alioq̇n non cooꝑarenť. Scđm eſt ꝑticipatio cū excōi
cato in crimine moꝛtali. nō tm̄ illo ꝓpter qđ excōicatio la
ta eſt. Tertiū eſt participatio in diuinis: vt in ſacris ſuſci
piendis: vel diſpēſandis: vel in inſtructiōe publica vl̄ oc
culta in fide ⁊ moꝛibꝰ: aut etiā in diuinis officijs ⁊ hmōi
Quartū eſt ꝑticipatio in actibꝰ legitimis hūane cōuerſa
Nota. 5. tionis: de q̇bus. ſ. dictū eſt. q. ij. ⁊ etiā pn̄ti. ❡ Quīto no
L tandū ꝙ q̄ſtio duo q̄rit. Primū: vtrū oīs ꝑticipās cū ex/
cōicato excōicatione maioꝛi/ſit excōicatꝰ. Et quātū ad ħ
doc. ſatis ɔcoꝛdāt. Scđm: vtrū oīs talis peccet moꝛtalr̄
in caſibꝰ nō exceptis. Et quātū ad ꝑticipationē triū ꝑmo
Opinio rū generū ſtatim poſitoꝝ/ſil̄r ſatis ɔcoꝛdāt. ❡ Sꝫ quā/
tum ad quartū genꝰ/nō ſunt ꝑ oīa ɔcoꝛdes. nam tenent
Ray. ⁊ Hoſ. in ſum. vt recitat Panoꝛ. de his q̄ vi me. ve
cau. c. ſacris. ꝙ oīs participans excōicato maioꝛi excōica
tione in humanis in caſibꝰ non exceptis: peccat moꝛtalr̄.
Et dicit Hoſt. ꝙ aliter tenētes blandiunť pctōꝛibus. Et
pōt hec opi. ꝓbari ꝑmo: q: hec ꝑticipatio eſt ɔtra legem
diuinā a xp̄o ⁊ apl̄is ꝓmulgatā: g̊ eſt pctm̄ moꝛtale. Con
ſequētia nota. An̄s ꝓbať: nā xp̄s dicit Matth. xviij. Si
eccl̄iam nō audierit: ſit tibi ſicut ethnicus ⁊ publicanus
Cū ethnicis aūt ⁊ publicanis cōicādū nō eſt. Vn̄ ⁊ pha
riſei repheuderūt xp̄m cū publicanis mādūcantē lꝫ ma/
le: q: cōicauit cū eis ꝓpter eoꝝ ſalutē. In q̊ caſu cōio nō
eſt ꝓhibita. Item apl̄us. j. Coꝝ. v. Si is q̇ frater noīatur
inter vos eſt foꝛnicatoꝛ: aut auarꝰ: aut idolis ſeruiēs: aut
maledicꝰ: aut ebꝛioſus: aut rapax: cū hmōi nec cibū ſume
re. ❡ Et notāter dicit/noīať: vbi Aug. home. de pn̄ia. ij.

q. j. multi. dicit ꝙ apl̄s eā denoīationē voluit intelligi: q̄
ſit in quēq̄ cum ſnīa oꝛdine iudiciario atqꝫ cū integrita/
te ꝓfertur: nam ſi noīatio ſufficit: multi dānandi ſunt in/
nocentes: q: ſepe falſo in quoq̄ crimina noīantur. Item
btūs Iohānes apl̄us ⁊ euāgeliſta in. ij. cano. ſcribit. Si
quis venit ad vos: ⁊ hāc doctrinā non affert. ſupple: ſed
cōtrariā: nolite recipere eū in domū: nec aue ei dixeritis
qui em̄ dicit illi aue: cōicat operibꝰ eiꝰ malignis. In qui/
bus vtriſqꝫ apl̄i verbis apte ꝓhibeť cōicatio cū excōica/
tis pctōꝛibus in humanis. ſ. hoſpitio cibo ⁊ ſalutationis
verbo. Hinc Chꝛyſ. ſuꝑ epl̄am ad Heb. Nemo ɔtēnat ec
cleſiaſtica vincula: nō em̄ hō eſt qui ligat: ſed xp̄s q̇ hanc
ptātem dedit: vt. ſ. allegatum fuit. Preterea. Cōicans ex
cōicato facit ɔtra ꝑceptū eccl̄ie: ſed oīs talis peccat moꝛ
taliter: ergo. Conſequētia nota. Minoꝛ ſufficiēter ꝓba/
ta eſt. ſ. diſt. xvj. q. iij. arti. j. notabili. vj. Maioꝛ ꝓbať per
multos canones: nā. xj. q. iij. ſicut apl̄i. dꝛ. Cū excōicat° nō
eſt cōmunicandū. Et ſi quis excōmunicato auertendo re
gulas ſcienter ſaltem in domo ſimul locutus fuerit vel
oꝛauerit: ille cōmunione pꝛiuetur. Et. c. ſequē. dicit. Nec
cū excōmunicatis in oꝛatiōe: aut cibo: aut potu: aut oſcu
lo cōmunicet: nec aue eis dicat: quia quicunqꝫ in his vel
alijs ꝓhibitis ſcienter excōicatis cōmunicauerint: iuxta
apl̄oꝝ inſtitutioneꝫ/⁊ ipſi ſimiliter excōicationi ſubiace
būt. Et. c. ſequen. Cum excōicato neqꝫ oꝛare: neqꝫ loqui
niſi que ad eandē excōicationē pertinent: nec veſci licet.
Si quis em̄ cū eo aut palam aut abſcondite locutus fue
rit: ſtatim cum eo cōem excōicationis contrahet penam.
Item in. c. ſi quis frater. eadem. q. dicitur. Si quis frater
aut palā: aut abſconſe cū excōmunicato fuerit locutus:
aut iunctus cōmunione: ſtatim cū eo excōicationis con/
trahit penā. ❡ Et ſi di. Iſtis. c. ꝓbatur ꝙ cōmunicās ex/
cōmunicato incidit excōmunicationē minoꝛē: ſed nō ha/
betur ꝙ ſic cōmunicando peccet moꝛtaliter. Sed cōtra
hoc eſt beatus Aug. in de verbis apl̄i/ſer. lxviij. ⁊ habeť
ea. q. oīs. dicens. Oīs xp̄ianus (dilectiſſimi) q̇ a ſacerdo
tibus excōicatur: ſathane tradiť: q: extra eccl̄iam diabo/
lus eſt/ſicut in eccl̄ia xp̄s. ac per hoc quaſi diabolo tradi
tur: q: ab eccl̄iaſtica cōione ſeparatur. Vnde illos quos
apl̄us tunc ſathane eſſe traditos ꝑdicat: excōicatos a ſe
eſſe demonſtrat. Et idem ſuꝑ Iohan. ⁊ hr̄. e. q. c. ſeq. Ni/
hil ſic foꝛmidare dꝫ xp̄ianus: ꝙ ſeparari a coꝛpoꝛe xp̄i: ſi
em̄ ſeparatur a coꝛpoꝛe xp̄i: non eſt membꝛū eius: ſi non
eſt membꝛū eius: nō vegetať ſpū eius. Quiſquis aūt (in
quit apl̄s) ſpiritū dei nō habet/hic nō eſt eiꝰ. Et Hiero.
ibidem ad ſacerdotes loquēs ait. Quibus eccl̄iam inter
terdixeritis: niſi reconciliati ꝑ ſatiſfactionē fuerint: ipſis
⁊ ianua regni celeſtis clauſa erit: ſed nullus ſeparatur a
xp̄o ⁊ traditur ſathane/nec pꝛiuatur ſpū dei/neqꝫ repel
litur ꝑ clauſurā celi/niſi ꝓpter pctm̄ moꝛtale. ❡ Et ſi di
cis/ꝙ iſta. c. Aug. ⁊ Hiero. loquūtur de excōicatione ma
ioꝛi: ſicut ⁊ verū eſt. Rn̄deť ꝙ etiā ca. ſ. allegata/cum ex
cōmunicato. ⁊ ſi quis frater. etiā loquūtur de excōicatio
ne maioꝛi: ⁊ tm̄ dicunt ꝙ participans cū eo/cōmunem ex
cōmunicationis ɔtrahet penā: ſi ergo cum eo ɔtrahit cō
munē penā excōicationis: g̊ ſimilem excōicationis penā
incidit participās cū eo cui participat: ſed is cui partici/
pat/nō incidit excōicationē ſine moꝛtali: g̊ nec ille q̇ ꝑtici
pat. Item in. c. ſacris. de his que vi me. ve cau. ſi. dicit de
eo qui excōicato cōmunicat per metū. Licet metus atte/
nuet culpā: q: tm̄ non pꝛoꝛſus eā excludit: cum pꝛo nullo
metu debeat quis peccare moꝛtaliter: excōicationis labe
credimus inq̇nari. ſed hec ratio nulla eſſet niſi participa
re excōicato eſſet pctm̄ moꝛtale. Item nullus excōmuni
candus eſt maioꝛe excōicatione niſi ꝓ moꝛtali pctō: vt ſu
pꝛa habitū eſt. q. ij. ſed ꝓ cōmunione cuꝫ excōmunicato
poteſt cōmunicās excōmunicari maioꝛi excōicatione: vt
habeť. xj. q. iij. c. ſanctis. ⁊ eodē titu. ꝙ in dubijs. ergo cō
municans talis peccat moꝛtaliter. ❡ Preterea. Si com
municans excōicato tm̄ venialiter peccaret: nemo abſti

neret a participatione cũ excõicatis in humanis: qm̃ nulli vel pauciſſimi attendũt ſeu curãt cauere venialia: maxime dũ per hoc expectant dãna tẽporalia. Et ꝑ hoc tolleretur vtiliſſimus effectus excõicationis: qui eſt erubeſcẽtia: vt in .c. audi deniqꝫ. xj. q. iij. Ad hoc em̃ fulminat excõicationis ſniã: vt vitatus ab alijs erubeſcat ⁊ reuertat: et ſpiritus eius saluꝰ fiat: dum aũt nõ vitatur nulla erit erubeſcentia.

Opinio 2. ¶ Alia eſt opinio cõis theologoꝝ ⁊ canoniſtarũ/ ꝙ cõicans ſm quartũ genus cõmunionis excõicatis maiori excõicatione in caſibꝰ nõ exceptis/ nõ peccat mortaliter ſed tm̃ venialiter. Excipiũtur tñ aliq̃ caſus in quibus ſic cõicantes peccant mortalr. Huiꝰ opi. ſunt Alexã. de al. par. iiij. q. lxxxj. mẽ. vj. ar. ij. ſctũs Tho. in iiij. diſtin. xviij. ſctũs Bona. ea. di. Rich. de me. vil. Pe. de palu. ea. di. Ockam lib. vij. dialogi ſui. c. lv. ⁊ pleriqꝫ alij eoꝝ imitatores: ſilr Hoſti. Johã. in ſum. confeſ. Piſanus/ Attax. Anto. Autor directorij iuris. Ange. ⁊ Bap. in ſum. ſuis. Archi. Johan. an. Panor. licet iſte ſatis vacillet: ⁊ ad primã opi. declinare videat: dicit tñ finaliter opinionẽ ſecũdam eſſe cõem ⁊ tenẽdam in .c. ſacris. de his que vi me. ve cau. fi. lꝫ rõnes pro pma opinione non ſoluat. ¶ Caſus aũt in q̃bus cõicantes hmõi peccant mortalr: colligunt ſex. Primus/ qñ cõmunicat cũ excõicato excõmunicatiõe maiori in pctõ mortali. Secũdus/ qñ excõicatus eſt excõmunicatus cum participantibus. Tertius/ dum cõicat in diuinis. Quartus/ dum cõicat ꝯtra pceptum ſuperioris. Quintus/ dum cõicat ptinaciter in cõtemptũ clauiũ vel iudicis. Sextus/ dum fit nimis frequẽter. Et addit ſctũs Bonauẽ. ſeptimũ: dũ veriſimiliter credit ꝙ ꝑ ſuam communionẽ ſniã iudicis venit in ꝯtemptũ. Sed de his caſibus videndũ erit in ꝯcluſionibus. ¶ Et põt etiã hec opinio muniri quibuſdã rõnibus. Prima: qꝛ multi ſancti viri ⁊ fideles catholici cõicarunt excõicatis etiaꝫ hereticis in actibus humanis: nõ in crimine aut ſacramẽtis: ⁊ ꝓ illo nõ ſunt reprobati ſed excuſati ⁊ cõmendati: qd̃ factum non eſſet ſi ſic participando peccaſſent mortalr: ergo ſic cõicare non eſt mortale. Conſequẽtia nota cum minore. Maior ꝓbatur: nã vt dicit btũs Amb. ⁊ habet. xj. q. iij. iulianus. Julianꝰ imperator ꝙuis eſſet apoſtata: habuit tm̃ ſub ſe xp̃ianos milites: q̃bus cũ dicebat: ꝓducite aciẽ cum defenſione reipublice/ obediebant ei. Cũ autẽ diceret eis: ꝓducite arma in xp̃ianos: tũc cognoſcebãt imperatorem celi. Idem dicit Augu. ſuper ps. ¶ Item beatus martyr Bonifacius/ pmus Moguntinẽſis ſedis archiepiſcopus: miſſus a gregorio papa ad pdicandũ verbũ dei gentibus germanicis/ ſacramẽto ꝯſtrictus eſt a cõione falſoꝝ ſacerdotũ .i. hereticoꝝ abſtinere: ⁊ tm̃ in humanis eis cõicauit: nõ in ꝯſenſu: neqꝫ ſacramentis: ſicut ipſe fatetur ⁊ ſcribit zacharie pape ſucceſſori dicti gregorij: vt habet. xj. q. iij. anteceſſor. ⁊ ſeq. Qd̃ papa zacharias cõmendauit dicẽs: ꝙ ſi oĩno per pncipalem ⁊ humanũ fauorẽ gentis francoꝝ dum ad eos acceſſiſſes cogẽte eccleſiarũ dei neceſſitate corporaliter abſtinere nõ potuiſti: ⁊ tm̃ in eoꝝ ꝯſilio ⁊ cõionis cõſenſu aĩa tua nõ eſt inq̃nata. Itaqꝫ ꝓpter h̃ ꝙ cũ eis cõuerſatus es nõ ꝯſentiens iniq̃tati eoꝝ: nullũ eſt tibi detrimentũ coram deo. ¶ Preterea. Eccleſia ꝓpter correctionẽ vniꝰ/ non ſupponit multitudinẽ fidelium periculo mortalis pcti: ſed ſi oĩs participans verbo/ oſculo aut in cibo/ hoſpitio ⁊ ſimilibꝰ excõicato/ peccaret mortaliter: cũ hoc difficile ſit ſeruare in ſocietate humana in caſibus nõ exceptis: tota multitudo ſupponeret periculo mortalis pcti ꝓpter excõicationeꝫ vnius hoĩs in illa cõmorantis. Unde melius foret nullũ excõicare: ꝙ cũ tanto periculo ceteroꝝ vnũ metu excõicationis a ſua ꝯtumacia reducere: Semꝑ em̃ cõe pferendũ eſt bono puato. ¶ Itẽ ꝓ quolibet pctõ mortali quis põt excõicari/ pſertim qñ aliter corrigi non põt: ſed ꝓ cõione in humanis (extra caſus ꝯceſſos) nullus põt excõicari: g̃ talis cõicatio nõ eſt mortalis. Cõſequẽtia eſt ſyllogiſtica in ſcd̃a figura. Maior patet: qꝛ nõ eſt maior ratio de vno ꝙ de alio: ⁊ ſatis ptꝫ. s̃. q. ij. huiꝰ diſt. Minor patet: qꝛ ꝓ participatione in humanis nullus põt excõicari niſi pus fuerit ter monitus. vt in .c. ſtatuimus. ⁊ .c. ꝯſtitutionẽ. eo. ti. li. vj. ergo ante monitionẽ qñcũqꝫ participauerit in caſibus nõ cõceſſis: nõ peccat mortaliter. Si vo poſt trinã monitionẽ (qua ſpãliter ⁊ noĩatim ꝓhibetur hmõi participatio) participat: tũc peccat mortaliter ꝓpter inobedientiã/ ⁊ ptinaciã mandati ſibi ſpãliter inſinuati: ⁊ tũc poterit excõicari. Iteꝫ. xj. q. iij. qm̃ multos. dicit papa. Si q̃s excõicatis in ſuſtentationẽ non ſupbie: ſed humanitatis cã aliq̃d dare voluerit: nõ ꝓhibemus: g̃ etiã ſi q̃s humanitatis cauſa/ nõ in ſuſtentationẽ ſupbie cõicat in verbo aut cibo ⁊c. nõ prohibet. Tenet ꝯña: qꝛ efficacior ⁊ maior eſt cõmunicatio in collatiõe beneficij/ ꝙ verbi vel hoſpitij. ¶ Preterea cõicanti excõicato in humanis/ imponitur pnĩa pctõ veniali debita: ergo peccat venialiter. Tenet ꝯña: qꝛ pro mẽſura pcti debet eſſe pnĩe modus. Añs patet: qꝛ .c. vlti. xj. q. iij. dicit: ꝙ quicũqꝫ ſeu ignorãtia: ſeu timore: ſeu neceſſitate cuiuſqꝫ negocij maximi/ ⁊ maxime neceſſarij excõicatoꝝ ſe cõuictu ⁊ ſalutatione/ oratione/ oſculatione ꝯtaminauerit: cũ minoris pnĩe medicina ſocietatis noſtre participationẽ ſortiatur. Timor aũt licet attenuet culpã: nõ tm̃ mutat eius genus. Medicina aũt minoris pnĩe/ eſt medicina peccati venialis. ¶ Preterea nullibi habet in canone: ꝙ incidẽs in excõicationẽ minorẽ/ peccet mortaliter: ſicut hoc habet de excõicatione maiore: aut ꝙ traditur ſathane: ſiue ꝙ ſeparet a corpore xp̃i q̃ ſunt effectus pcti mortalis: g̃ nõ eſt aſſerendũ qd̃ nulla autoritate ꝓbat: maxime in his q̃ aggrauãt: qm̃ pene nõ ſunt extendende: ſed reſtringende. ſed maxima pena eſt mortale pctm̃ qd̃ idũcit mortẽ eternã. ¶ Item ſi ſic modica vel nulla eſſet differẽtia inter excõicationẽ maiorem ⁊ minorẽ quãtum ad dãnũ aĩe: nam vtraqꝫ haberet eũdem effectũ quãtum ad dãnũ illatũ aĩe: qꝛ vtraqꝫ induceret extremũ malũ: ſcꝫ ſeparationẽ a corpore xp̃i myſtico: pꝰuationẽ grẽ ⁊ glĩe ⁊ dãnationem mortis ſempiterne nõ eſt aũt hoc pſumendũ ꝙ eccl̃ia pia mater tantũ malũ filijs ſuis inferret ꝓ leui actu cõionis cum excõicato ſine ptinacia ⁊ ꝯtemptu ⁊c. Et ſm hãc opinionem cõem põt rñderi ad rões alterius opinionis ⁊c. ¶ Ad primũ negetur/ ꝙ participatio illa quarti generis ſit ꝯtra legẽ diuinã. 2 Conſequẽter dꝛ ꝙ in eo qd̃ dixit xp̃s. Sit tibi ſicut ethnicus ⁊ publicanus: nõ ꝓhibuit participationẽ in humanis: ſed tm̃ in diuinis: nã cũ ethnicis ⁊ gentilibꝰ idolatris cõmunionẽ hr̃e poterant fideles in humanis. Unde apl̃s .j. Cor. x. ait. Si quis infideliũ vocat vos ad cenam ⁊ vultis ire: oẽ qd̃ vobis apponit: mãducate nihil interrogantes ꝓpter ꝯſciam ⁊c. vbi apl̃us nõ ꝓhibet cõicare cũ gentilibus in cibo: ſed dat ordinẽ quõ cõicantes ſe habeant vt caueant ſcandalũ puſilloꝝ. Item Chryſ. ſuper epiſtolã ad Heb. ⁊ hr̃. xj. q. iij. ad mẽſam. Ad mẽſam paganoꝝ ſi volueris ire: ſine vlla ꝓhibitione pmittimus. Et allegat aplm: vt ſtatim dictuꝫ eſt. ¶ Ad illud apl̃i. Si is q̃ frater noĩatur. Silr ad illud de cano. iohan. dicit Anto. ꝙ ſunt intelligẽde de his q̃ in ꝯtemptũ eis cõicant. Uel põt dici ꝙ eſt exhortatio ꝓpter infirmos: nõ pceptũ. Ul intelligit de his q̃ ad imitationẽ ſue infidelitatis aut vitioꝝ trahere conãtur. Un̄ ⁊ Johã. addit. Qui ei aue dixerit: cõicat eius operibus malignis .i. periculo cõionis in operibꝰ malignis ſe exponit: vt exponit Lyra. Nam ⁊ ille autoritates locũ habent de non excõicatis .ſ. ebrioſis/ maledicis: quos vitare admonet paulus ꝓpter periculũ imitatiõis: q̃ tm̃ nõ ſunt ipſo facto excõicati. ¶ Ad tertiũ ꝙ cõicans excõicato facit ꝯtra pceptũ eccl̃ie. Rñdet ſctũs Tho. ꝙ illud pceptũ de nõ cõicando excõicatis directe reſpicit ſpũalia: ⁊ ex ꝯñti legitimos actus. Et ideo q̃ cõicat in diuinis: facit ꝯtra pceptum ⁊ peccat mortalr. Qui aũt participat eis in alijs: facit pter pceptum ⁊ peccat venialiter. Uel dꝛ ꝙ non oĩa pcepta eccleſie obligãt ad mortale: ⁊ maxime penalia in q̃bus certa pena expri⸗

mitur:ſed ad penam ĩmediate expreſſam. Et ꝯceditur ꝙ
cōicans excōicato incidit penā/ſcꝫ excōicationē minorē.
Similē loquiť btūs Bern. de regulis religioſoꝝ in de di
ſpen. ⁊ ꝑcepto. ¶ Preterea ꝑcepta eccľie obligāt ſm in/
tentionē eccľie: q̄ colligiť ex catholicis expoſitoribus: et
etiā ex aliīs declarationibus canonis. Nūc aūt in. c. ꝙ in
dubiīs. ex̄ de ſen. excō. dꝛ ꝙ illi q̇ ſciēter excōicatis p̄ſum/
ptuoſe participāt: p̄ter ꝑſonas exceptas: niſi ab eoꝝ cōio
ne admoniti deſtiterint: excōicationis vinculo ſunt inno
dandi: ḡ ante monitionē nō peccauerūt mortalr̄: alioq̄n
poſſent excōicari ꝓ cōione habita ante monitionē: qđ iu
ra ꝓhibēt: vt allegatū eſt in rōnibus ꝓ oppoſita opinio
ne. Vel dꝛ ꝙ canones illi nō inſinuāt ꝑceptū: ſed penā:
qđ ſatis patet ex forma v̇boꝝ. Et ad canones adductos
rn̄deť vt ibi rn̄ſum eſt. Et ꝙ ꝯſequēter arguiť: ꝙ partici/
pātes incidūt ſimilēꝫ excōicationē cū eo cui participant.
Dicēdum verū eſt ſimilē in gn̄e: ſed nō in ſpecie: qꝛ is cui
participať: excōicatus eſt excōicatione maiori: ꝑticipan/
tes vero minori. Et iō vltima illatio nō valet: q̄ inferť ꝙ
ille cui participať: nō incidit excōicationē ſine mortali: ḡ
⁊ ille q̇ participat: qꝛ primꝰ incidit maiorem: ſecūdus v̇o
minorē tm̄. ¶ Ad. c. ſacris. rn̄dent doc. ꝙ intelligendum
eſt de participāte in crimīe vel in diuinis: ſiue de illa par
ticipatione q̄ fit cū mortali pctō: licet ita locū habeat de
veniali ſicut de mortali. Qm̄ vt dicit ſctūs Tho. ſicut pec
catū mortale nō pōt bene fieri: ita nec veniale. Quicūq̧
em̄ actꝰ q̇ pōt bn̄ fieri in eo ꝙ bene fit: nō eſt pctm̄. Im/
plicat em̄ pctm̄ bn̄ fieri vt pctm̄. Et iō ſicut hō p̄us dꝫ ſu
ſtinere mortē q̄ꝫ peccare mortalr̄: ita etiā q̄ꝫ peccet venia/
liter illo mō debiti/ſeu illa intentiōe qua teneť aut dꝫ vi
tare veniale. Siquidē nullū pctm̄ eſt eligibile ſm rectaꝫ
rōnē: nā ſi in caſu eēt eligibile: in illo nō eēt pctm̄. ¶ Ad
aliud ꝙ nullus excōicandus eſt maiori excōicatione niſi
ꝓpter mortale: ſatis ſolutū eſt in ꝓbatōe huiꝰ opinionis
¶ Ad aliud negeť illatuꝫ: qm̄ etſi pauci curarent vitare
venialia: multi tn̄: imo oēs boni ⁊ timorati magnope cu
rarent penā minoris excōicatiōis: ſcꝫ excluſionē a ſacra/
mentis: q̄ tanta eſt quātū bonū eſt participatio ad vſus
ſacramētoꝝ: q̄ lōge grauior eſt: q̄ꝫ erubeſcentia etiā excōi
cato excōicatione maiori. Et eſto ꝙ vtile ſit excōicato ꝙ
vitetur vt citius reuertať ad eccľiam: non tn̄ ſequiť ꝙ iō
nō vitātes peccēt mortalr̄. Alr̄s em̄ cōicantes in caſibus
exceptis peccarēt mortalr̄. Et iudex quotiēs nō puniret
pctōres: peccaret mortaliter: qm̄ ſtatim corrigere pctō/
res: ⁊ nō ſinere ex ſententia agere: vtile eſt pctōribus: et
Arti. 2. magni bn̄ficiī indiciū. iī. Machab. vī. ¶ Quātū ad ſecū
Cōcl. 1. dum arti. eſt ꝯcluſio p̄ma. Oīs volūtarie cōicans excōi/
M cato excōicatione maiori: ⁊ denūciato in caſibꝰ non exce
ptis: excōicatus eſt ipſo iure: ſiue ī diuinis ei cōicet: ſiue
in humanis. Illa ꝯcluſio ꝓbať ꝑ cano. ſupra in illa opi/
nione allegatos: ſicut apľi. ⁊ ca. cū excōicato. ⁊. c. ſi quis
frater. xī. q. iīi. ¶ Diciť in ꝯcluſione excōicatꝰ eſt ſimplr̄:
⁊ non ſpecificať qua excōicatione/an maiori vel minori:
qꝛ qn̄q̧ ſic cōicans incidit maiorē aliq̄n minorē: vt ſubie
cte ꝯcluſiones declarabūt. ¶ Diciť excōicatione maiori
qꝛ cōicans excōicato minori excōicatione/non incidit vt
diceť. ¶ Diciť volūtarie: qm̄ ſi coactus ſimplr̄ cōicaret
nō incideret: vt in canone. ſacris. de his q̄ vi metus ve cā
ſiūt. ¶ Diciť in caſibꝰ nō exceptis: vbi multa includunť
de q̇bus ſupra arti. ī. ¶ Dicitur in diuinis vel humanis:
Cōcl. 2. qꝛ vtraq̧ cōio inducit excōicationē ⁊c. ¶ Cōcluſio ſcđa.
N Participās excōicato excōicatione maiori cū ſuis partici
pibus poſt canonicā monitionē/incidit iudicis decreto
maiorē excōicationē. Iſta ꝯcluſio ptꝫ ꝑ ca. ſacris. de ſn̄ia
excōicationis. vbi dꝛ. Is q̇ volūtarie excōicatis illis cōi/
cauerit: q̄ cū oībus fautoribꝰ ⁊ participibꝰ ſuis excōica/
tionis ſn̄ia ſunt aſtricti: nō prius q̄ꝫ abſolutionis gratiaꝫ
perceperit habēdus eſt abſolutꝰ. Et. c. ꝙ in dubiīs. eo. ti.
vbi dꝛ. Si ſcienter cōicant ei q̇ cū participibꝰ ſuis eſt vin/
culo excōicationis ſentētialiter innodatꝰ; tūc em̄ ⁊ ipſi
ſententiā excōicationis incurrunt. Sed hic dicit Panor.
ꝙ hodie hec ſententia nō pōt ferri ab excōicatore. Unde
nullus citra papā pōt hodie ferre hāc excōicationē. Ex/
cōico te cū oībus participantibꝰ tibi: vt in. c. ſtatuimꝰ. eo.
ti. lib. vī. Sed opus eſt vt participātes p̄us canonice ad/
moneanť q̄ꝫ excōicentur. Un̄ ait Inno. quartus. Statui
mus vt nullus iudicū participātes cū excōicatis in locu
tione ⁊ aliīs q̇bus ligať participās excōicatione minori:
ante monitionē canonicā/excōicatione maiori excōicare
p̄ſumat: ſaluis ꝯſtitutionibꝰ contra illos legitime ꝓmul
gatis: q̄ in crimine p̄ſumūt participare dānato. Qđ ſi ex
locutione/⁊ aliīs q̇bus participās labitur in minorē ex/
cōicationē: excōicatus fortius indureſcat: poterit iudex
poſt canouicā monitionē hmōi participātes ꝯſimili dā/
nare cēſura. Aliter aūt in participātes excōicatio ꝓlata
nō teneat: ⁊ ꝓferentes penā legitimā poterūt formida/
re. Et que ſit monitio canonica: declaratur infra. c. ꝯſtitu
tionū. eo. ti. ⁊ lib. Illa ſcꝫ q̄ aliīs rite ſeruatis/eos q̇ mo/
nētur exp̄mit noīatim: ⁊ ſit trina: vel vna ꝓ tribꝰ aliquo
rū dierū interuallis cōpetentibꝰ ſeruatis: niſi neceſſitas
facti aliter ea ſuaſerit moderāda. Hec ibi. Et iō additum
eſt in ꝯcluſione poſt canonicā monitionē iudicis decre/
to: qđ tn̄ nō reſpicit papā quē hec lex nō ligat: vt. c. ſigni
ficauit. vbi papa clericos inuoluit maiori excōicatione: q̇
excōicatis a papa participāt in diuinis ⁊c. ¶ Concluſio Cōcl. 3.
tertia. Cōicans cū excōicato maiori excōicatione ſcienter O
in crimine ꝓ quo talis excōicať: eadē maiori excōicatiōe
mulctať. Probať hec ꝯcluſio ꝑ. c. nuꝑ. de ſn̄ia excōicatio
nis. vbi dꝛ/ꝙ cōicans ſciēter noīatim excōicato in crimīe
ei ꝯſiliū impēdendo/auxiliū vel fauorē: rōne dānati cri/
minis delinquere videť in eū q̇ dānauit: ab eo vel ſupe/
riori merito delicti erit abſoluendus: cū facientē ⁊ ꝯſen/
tientē par pena ꝯſtringat. Et clarius in. c. ſi ꝯcubine. eo.
ti. vbi dꝛ. Non eſt dubiū ſn̄ia maioris excōicatiōis īuolui:
q̇ poſt latā ſn̄iam cōicant in eodē crimine criminoſis. Et
intelligenda ſunt hec de auxilio/cōſilio ⁊ fauore: q̇bus
ꝯſentiūt ⁊ cooperanť crimini: puta ſine q̇bus crimē non
cōmitteret: aut nō cōtinuareť. ¶ Et dꝛ notāter in crimi/
ne ꝓ quo lata eſt excōicationis ſn̄ia: qm̄ ſi cōicaret ſecuꝫ
in alio crimine ꝓ quo ſn̄ia excōicationis nō fuiſſet lata:
licet peccaret: nō tn̄ incideret ſn̄iam excōicationis maio/
ris. Similr̄ ſi cōicaret in crimine ante ſn̄iam excōicatiōis
latā: vt dicit Panor. in. c. ſi ꝯcubine ⁊c. ¶ Cōcluſio quar Cōcl. 4.
ta. Cōicans excōicato minori excōicatiōe extra caſus p̄di
ctos: ſiue in diuinis ſiue in hūanis caſibꝰ nō ꝯceſſis: inci/
dit ſn̄iam excōicationis minoris. Iſta ꝯcluſio ſatis patet
ex iuribꝰ ſupra allegatis in. ī. art. in p̄ma opi. ¶ Cōcluſio Cōcl. 5.
q̄nta q̄ cū ſequētibus rn̄det ad ſcđꝫ q̄ſitū. Cōicans excōi P
cato excōicatiōe maiori in crimine mortali: aut in diuinis
ſiue etiā in hūanis/poſt trinā monitionē vl̄ in ꝯtemptū
clauiū aut ꝑcepti iudicis: peccat mortalr̄ ī caſibꝰ nō exce
ptis. Illa ꝯcluſio plures clauſulas hꝫ. Et ē de mēte oīm
doc. Et ꝓbať quātū ad ſingulas. Quoad p̄mā: qꝛ q̇cūq̧
ꝯſentit mortali pctō ſiue ſuo ſiue alieno: peccat mortalr̄
ſm illud ad Rom. ī. Qm̄ q̇ talia agunt digni ſunt morte
nō ſolū q̇ ea faciūt: ſed etiā q̇ ꝯſentiūt faciētibꝰ: ſed q̇ cōi
cat excōicato in pctō mortali: ꝯſentit pctō mortali: h̄ em̄
eſt cōicare in mortali: ꝯſentire mortali: ꝯſilio/auxilio vel
fauore: vt in. c. nuꝑ. ſ. allegato. Et nō poniť hic differētia
ſiue cōicet in illo mortali pro quo lata eſt ſn̄ia: ſiue alio:
qm̄ eadē eſt rō de oī mortali: eo ꝙ oīs ꝯſenſus in morta/
le/eſt mortalis: lꝫ nō oīs inducat excōicationē maiorem:
vt dictū eſt. ¶ Quoad ſcđam clauſulā/ſcꝫ ꝙ oīs cōicās
in diuinis peccat mortalr̄: ꝓbať ſm Tho. qꝛ oīs talis fa/
cit ꝯtra ꝯſtitutionē ꝑceptiuā directe. Qm̄ directe intēdit
eccľia ꝓhibēs cōionē cū excōicato ꝓhibere cōionē in di/
uinis: vt dictuꝫ eſt. Item excōicatus maiori excōicatione
ſuſpēſus eſt a diuinis: ⁊ imiſcēdo ſe illis peccat mortalr̄:
⁊ ſic cōicans ei in diuinis/cōicat ſecū in mortali. Et intel
ligiť ꝯcluſio quātū ad illā clauſulā de cōione ꝑ ꝯſenſum

qm̄ ſi cōicaret ei in diuinis vi vel metu/aut alia cā/do⸗
lens eū ſe miſcere diuinis:nō auderē aſſerere talē pecca⸗
re moꝛtalr̄ ⁊c. ❡ Quoad tertiā clauſulā.ſ.in hūanis poſt
trinā monitionē:ꝓbatꝰ:q: talis pōt excōicari maioꝛi excō
municatiōe:vt pꝫ in.c.ſtatuim͛.in ꝓbatiōe ſcđe ꝯcluſio
nis allegato:ſed nullus pōt excōicari niſi ꝓ pctō moꝛta⸗
li:ergo ⁊c. ❡ Quoad quartā/ſcꝫ vel in ꝯtemptū clauiū:
q: qui eccleſiā contēnit: xp̄m contēnit/eo teſte Luce.x.
Qui vos ſpnit/me ſpnit. ❡ Quoad qntam:vel ꝯtra p̄ce
ptum iudicis. Nam ſm̄ Hoſti.q̄ ꝯtra ꝓhibitionē iudicis
ſiue gn̄aliter vel ſpāliter factā cōicat: moꝛtalr̄ peccat: q:
ꝓ illa cōione pōt excōicari maioꝛi excōicatione: vt in.c.ſi
celebꝛat.de cleri.excōica.mini.qđ verū eſt p̄miſſa canoni
ca monitione. Et ſic videtꝰ quid intelligendum eſt poſt
hmōi monitionē cōicans. Secus tm̄ eſt ſi cōicat ꝯtra pꝛo
hibitionē canonis: tunc em̄ niſi ex ꝯtemptu ageret: non
peccaret moꝛtalr̄. Et hic eſt caſus in quo mitius agitꝰ cuꝫ
lege ꝙ cum iudice. ❡ Dicitꝰ vltimo in caſibus nō exceptꝭ
qđ intelligitur de caſibus in.c.qm̄ multi.xj.q.iij.notatis.
In talibus em̄ cōicantes:nec peccant:nec excōicationeꝫ
Cōcl. 6. Q minoꝛē incurrūt:vt patet ſupꝛa. ❡ Cōcluſio ſexta. Sola
frequētia cōicandi in humanis cū excōicato maioꝛi excōi
catione/nō inducit cōicanti pctm̄ moꝛtale. Pꝛobatꝰ:quia
venialiū frequētia: licet ſit via quedam ⁊ pꝛeparatio ad
moꝛtale:tm̄ ſm̄ ſe nō eſt circūſtantia mutans genus pcti
venialis:vt dictū eſt.š.diſt.xvj.q.v. Dicitꝰ notāter ſola fre
quētia:qm̄ ſi accederet ꝯtemptus vel ꝑtinacia: tunc bn̄
mutatur genus pcti. Et qm̄ frequētia eſt ſignū: licet nō
infallibile:ꝯtemptus:q: qui frequēter agit ꝯtra monitio
nē legis vel ꝯſilij/videtꝰ contēnere legē vel conſilium:⁊
ipſam vel ipſum penitus nō curare:qđ nō eſt ſine contē
ptu. Ideo quidam ponūt inter caſus q̄bus cōicans pec⸗
cat moꝛtalr̄:etiā frequētiā:qđ intelligere opꝫ cum inclu⸗
Cōcl. 7. ſione ꝯtemptus ⁊c. ❡ Concluſio ſeptima. Credens fir⸗
miter ꝑ ſuā cōionem ſequi in alijs ꝯtemptū clauiū: ⁊ ni⸗
hilominus cōicans excōicato:nō excuſatꝰ a moꝛtali pctō.
Hec eſt ſn̄ia ſcti Bonauen̄. Et ꝓbatur:q: talis ſcandali⸗
ꝫat pplm̄ ⁊ ꝓximū actiue:q: ſm̄ ſuā ꝯſcientiam dat occa⸗
ſionē peccati moꝛtalis:puta ꝯtemptus clauiū:⁊ per ꝯn̄s
peccat moꝛtaliter:etiā ſi ſm̄ veritatē rei nō ſcandaliꝫaret
quoniā qui agit ꝯtra ꝯſcientiam edificat ad gehennam.
Cōcl. 8. ❡ Concluſio octaua pꝛobabilis ſm̄ opinionē doctoꝛuꝫ
vtri.iu.diuini pariter ⁊ humani. Cōicans excōicato maio
ri excōicatione in caſibus nō exceptis:neqꝫ in ſuperioꝛi⸗
bus ꝯcluſionibus expꝛeſſis:nō peccat moꝛtalr̄:ſed tm̄ ve
nialiter rōne huiuſcemodi cōionis. Iſta ꝯcluſio ſatis de
Cōcl. 9. ducta eſt in ſecūda opi.in.j.ar.recitata. ❡ Cōcluſio vlti⸗
ma. Cōicans cū excōicato minoꝛi excōicatione:neqꝫ pec⸗
cat:neqꝫ excōicationē incurrit regulariter ex hac partici
patione. Hec ꝯcluſio patet quoad pꝛimā partē ꝙ nō pec
cat:q: ſic cōicando non facit ꝯtra ꝓhibitionē p̄ceptū vel
ꝯſilium. Pꝛo ſecūda parte patet:q: excōicatio nō tranſit
in tertiā ꝑſonā. Excōicatio em̄ minoꝛ excludit a ꝑceptio⸗
ne ſacramentoꝝ:non a cōione hoīm:vt ſupꝛa dictū eſt.et
in.c.qm̄ multos.xj.q.iij.in quo dicit Gꝛeg.vij. Aplica au
toꝛitate ſubtrahimus ad anathematis vinculo illos qui
cōicant cū illis/qui excōicatis cōicant. Et accipitꝰ anathe
matis impꝛopꝛie ſm̄ glo.ꝓ ſimplici excōicatione minoꝛi.
Arti. 3. ❡ Quātū ad tertiū articulū dubitatꝰ p̄mo q̄s ſit effectꝰ
Dub. 1. R excōicationis minoꝛis. Rn̄r ꝙ p̄ncipalis eius effectꝰ eſt
ſeparatio a perceptione ſacramentoꝝ:ita ꝙ ſi percipit ſa
cramenta:peccat moꝛtaliter:nō tm̄ incidit irregularitatē
neqꝫ ſeparat a collatione ſacramentoꝝ. Ita ꝙ licet confe
rendo ſacramenta peccet:nō tm̄ carent ſacramenta ab eo
collata ſuo fructu. Secūdus effectus/ꝙ nō pōt eligi ad
aliquā dignitatem eccleſiaſticā:niſi ignoꝛetꝰ eius excōica
tio ignoꝛantia ꝓbabili:nō craſſa aut ſupina:pōt tm̄ elige
re:⁊ oīa que ſunt ſue iuriſditionis(ſi quā habet)exerce⸗
re.oīa hec in.c.ſi celebꝛat.de cle.excō. miniſtrante. Item
nō excludit a diuinis:niſi dūtaxat a perceptiōe ſacramē⸗
toꝝ. Unde nō ꝓhibetur intrare eccleſiā:neqꝫ oꝛare cum
alijs:neqꝫ audire miſſam:ſed celebꝛare aut euchariſtiam
ſumere ꝓhibetur ſm̄ cōioꝛem opi.doc. Itē nō ꝓhibetꝰ a
cōione hoīm in actibus legitimis neqꝫ actiue neqꝫ paſſi⸗
ue. vt in.c.audi.⁊ ca.ad menſam.§.euidenter.xj.q.iij.⁊c.
❡ Dubitatur ſecūdo quō excōicatus maioꝛi excōicatiōe Dub. 2. S
vitari debet vt caueatur excōicatio minoꝛ. Solutio huiꝰ
dubij patet ex p̄miſſis. Nam in p̄mis vitandus eſt partici
pans in crimine. Secūdo in diuinis: vnde ſi intrat eccle⸗
ſiam tp̄e diuinoꝝ dꝫ eijci:ſi noluerit exire:debent clerici
ceſſare donec exierit. Et ſimilr̄ celebꝛans ſi nō incepit ca
nonē:quo incepto ꝓcedere debet vſqꝫ ad ſumptionē in⸗
cluſiue:⁊ poſtea ceſſare:ac cōionem ⁊ cōplenda in arma
rio aut loco ſecreto cōplere. Tertio in actibus legitimis
humanis ſm̄ diſtin.ſupꝛa poſitas. Multa particularia
hic tractant canoniſte:que hic omittuntur cauſa bꝛeuita
tis ⁊c. ❡ Dubitatur tertio:cum p̄cepta ſuperioꝝ non li⸗ Dub. 3. T
gāt niſi ſubditos ſuos:vn̄ eſt ꝙ oēs xp̄iani excōicationeꝫ
ab ep̄o tenentur vitare:⁊ niſi vitauerint incidūt in excōi
cationē minoꝛē. Reſpondetꝰ bꝛeuiter ꝙ nō vitantes excō
municationē ab inferioꝛi iudice:puta ep̄o particulari/in
currūt excōicationē minoꝛē: nō autoꝛitate ꝓpꝛia iudicis
inferioꝛis/ſaltem nō ſui ſubditi:ſed autoꝛitate iuris ſiue
legiſlatoꝛis vniuerſalis. Nam ipſo iure cōicans excōica⸗
to maioꝛi excōicatione a quocūqꝫ fuerit excōmunicatus:
minoꝛem excōicationem incurrit: vt patet ex ſupꝛa alle⸗
gatis. Licet em̄ iudex particularis poſſit ſubditū ſuū ex⸗
cōicare/excōicatione minoꝛi:raro tm̄ hoc pꝛacticatur:ſed
frequēter hec excōicatio incidit ipſo iure. ❡ Dubitatꝰ q̄r Dub. 4. V
to:vtrūqꝫ metus moꝛtis/aut alterius magni mali/excuſet
participantem in diuinis cum excōicato maioꝛi excōica⸗
tione a moꝛtali. De hoc videntꝰ eſſe opiniones quas reci
tat Panoꝛ.in.c.ſacris.de his que vi metus ve cauſa fiūt.
Nam Hoſtien.videtur dicere ꝙ nō:per ca.ſacris.vbi dici
tur ꝙ metus non excludit pꝛoꝛſus culpam:ſed attenuat.
Cuius ratio aſſignatur:quia pꝛo nullo metu debet quis
pctm̄ moꝛtale incurrere:p̄ſupponit igitur decretalis illa
ꝙ cōicans excōicato tali peccet moꝛtalr̄: ⁊ cōiter expōitꝰ
de cōmunicante in diuinis:vt ſupꝛa dictū eſt in p̄mo arti.
❡ Alia eſt opinio Hugonis ⁊ Guilhelmi quā multi ſe⸗
quūtur. Johan.in ſum.cōfeſ. Angelus ⁊ baptiſta diſtin
guētes de metu. Aut eſt metus cadens in cōſtantem vi⸗
rum:aut nō. Si pꝛimū:excuſat a pctō. Si ſecūdum:nō ex
cuſat ſimpliciter a toto vt nō peccet moꝛtaliter: ſed a tā⸗
to.ideſt ꝙ non ſit tantū/quātum eſſet:ſi nullo metu in⸗
ductus fuiſſet. Et conſequēter dicunt ꝙ ca.ſacris. intel⸗
ligendū eſt de metu nō cadente in conſtantē virum: vel
de participante in crimine:ibi metus nullus excuſat. Sꝫ
videtꝰ ꝙ illa diſtinctio nō ſufficiat:qm̄ aut in caſu partici
pare in diuinis ⁊c.eſt peccatū: vel nō. Si ſecūdum: non
opoꝛtet recurrere ad metū:ſiue em̄ timeat:ſiue nō in ca⸗
ſu illo nō eſt peccatū. Si pꝛimū:tunc metus ꝓpter quem
participat nō eſt metus cadens in conſtantem virum:q:
vir conſtans ꝓpter nullū metum peccat: cū pctm̄ ſit ma
ximū malū excedēs oē malū tp̄ale: vir aūt ꝯſtans nō eſt
qui eligit maius maluꝫ ꝓpter euitare minus malū.ideſt
nō eligit peccare ꝓpter euitare moꝛtē tp̄alē. ❡ Opoꝛtet
igitur videre:vtrum participare in diuinis ſic excōicato:
in hoc caſu ſit peccatum moꝛtale vel nō. Et ad huius in⸗
ueſtigationem inquirendum eſt qua lege pꝛohibitū: an
ſcꝫ diuina vel humana. Si humana: tunc in caſu noſtro
non ligat. Tum:quia a lege humana pꝛohibente cōmu⸗
nionem non ligat in neceſſitate per ca.qm̄.xj.q.iij.nulla
autem maioꝛ neceſſitas/ꝙ neceſſitas fugiendi moꝛtē im⸗
minentem. Et ſi pꝛopter neceſſitatem famis tollende:li⸗
cet cōicare excōicatis: quātomagis ꝓpter neceſſitatem
euadendi moꝛtem īminentem. Tum:quia eccleſia nō po
teſt aliquem obligare ſub pena excommunicationis aut
peccati moꝛtalis:vt nec metu moꝛtis:nec perditionis re⸗
rum cōmunicet excommunicato. Cuius rationem aſſi⸗

gnat Ockam in ſuo dialogo parte.j.lib.vij.ca.lvij. quia
ad illa q̄ ſunt ſuperogationis: vel que exceſſiue grauia di
noſcunt: ⁊ ad q̄ q̄s nec iure diuino: nec naturali: neq̄ ſpō
tanea volūtate obligaẗ: nō pōt eccl'ia (etiā de plenitudi-
ne poteſtatis) fideles arctare regulariter. Hec em̄ eſt cā
quare eccl'ia nō pōt chriſtianos ad votū caſtitatis arcta-
re: q2 vt lex ſacra dicit: caſtitas ſuaderi pōt: imperari non
pōt. Siṁr eccl'ia non pōt chriſtianos cogere religionē
intrare: q2 h ſuperogatiōis eſt. Sic etiā ad exceſſiue gra-
uia non poteſt arctare: ne de p̄latis hec p̄cipientibꝰ dicaẗ
illud Matth.xxiij. Alligāt onera grauia ⁊ importabilia:
⁊ imponūt in humeros hoīm: digito autem ſuo nolūt ea
mouere. ¶ Et dictū eſt/regulariter: q2 ex cā ⁊ pro culpa
ad talia poſſet aliquos obligare. Quēadmodū aliquibꝰ
pro culpa p̄cedēte matrimoniū interdiciẗ: ⁊ aliquos etiā
in monaſterijs ſtatuit eſſe retrudēdos. Cū ergo mortem
ſuſcipere: ⁊ res ſuas amittere: ⁊ grauia tormēta ſubire et
ↄſimilia: ſint inter exceſſiue grauia cōputāda: eccleſia ꝑ
nullā cōſtitutionē pōt regulariter chriſtianos in aliquo
caſu/in quo ad hmōi nec ꝑ legē diuinā: nec ꝑ legē nature
neq̄ per volūtatē ſpōtaneā obligant̄ conſtringere. Sed
ſi ad non cōicandū in diuinis cū excōicato minori excōi-
catione chriſtiani nullo predictoꝝ modoꝝ ſunt aſtricti:
eccleſia regulariter quēlibet ad non cōicandū taliter ex-
cōicato ſub pena excōicationis ⁊ peccati mortalis: in ca-
ſu p̄miſſo nullatenus poterit obligari. Si v̄o cōicari ex-
cōicato in diuinis eſt ↄ̄ legē diuinā: tūc nullo modo (etiā
nō ꝓ morte vitāda) eſt trāſgrediendū. Sicut ꝓ vita ↄſer
uāda non eſt fornicandū: nec innocēs occidēdus. Et qđ
ſic diuina lege vel naturali ꝓhibitū eſt: ibi pōt eccl'ia gra
uiſſimā penā tranſgrediētibꝰ infligere: ⁊ ad obſeruandū
preceptum legis diuine vel nature catholicos obligare.
Ubi autē (vt dictū eſt) nō eſt niſi p̄ceptū humanū ex cau
ſa rationabili nō volūtaria: nō poteſt ad obſeruādū tale
preceptū catholicos ſub graui pena arctare/q̇n ſaltez ꝓ
morte vitāda poteſt q̇s tale p̄ceptū pretergredi. In tali
em̄ caſu epikeia interpretaẗ legē humanā non eſſe ſeruā
dā in tali caſu ſeu ſenſu/ſicut v̄ba ſonare prima facie vi-
denẗ: ſicut ſupra allegatū eſt. Beatꝰ Bonifacius archi-
ep̄s moguntinus iuramētū ſuū qđ preſtitit de nō cōican
do hereticis/interpretatꝰ fuit: quā interpretationē papa
Zacharias approbauit. ¶ Modus itaq̄ huiꝰ queſtionis:
an ꝓ vitāda morte liceat cōicare excōicato in diuinis: in
hoc ↄſiſtit. Utrū hmōi cōmunio ſit ꝓhibita lege diuina
vel tm̄ humana. Et circa h ſunt opi. Ockaz tenet ꝙ hec
cōmunio ſit ꝓhibita lege diuina: qđ ſic ſ'm eū ꝓbari po-
teſt. Nā excōicatus eo ꝙ eccleſiā audire contemnit: ab ec
cleſia ſeparatꝰ eſt: ⁊ tanq̄ ethnicus a fidelibꝰ habendus.
Matth.xviij. ergo in eccleſiaſticis actibꝰ (quales ſunt
ſacroꝝ miniſtratiōes) excepto in neceſſitate baptiſmo/vi
tari debet. Tenet ↄſequētia: q2 in diuinis fideliū et ethni
coꝝ infideliū idolatraruz/nulla pōt eſſe cōmunio. Que
em̄ cōuentio chriſti ad Belial. Aut q̄ pars fidelis cū infi
deli. Quis aūt ↄſenſus tēpli dei cū idolis.ij.ad Coꝝ.vj.
Nō debet ergo actꝰ illos: q̇ tm̄ in eccl'ia rite fieri p̄nt et ꝓ
prij ſunt eccl'ie: in qua tm̄ effectū ſuū habēt: explere q̇ eſt
extra eccleſiam: qualia ſunt ſacr̄a ⁊ cetera diuina miniſte
ria: ad que etiā in primitiua eccl'ia cathecumini nō admit
tebanẗ. Itē cū excōicati indigne tractāt diuina: q2 ↄ̄ dn̄m
ſ'm illud Matth.xij. Qui non eſt mecū: ↄ̄ me eſt: qui eis
cōicant in his: cōicant in eo ꝙ agūt ↄ̄ legē diuinā: ⁊ ꝑ ↄſe
quēs ipſi peccāt in legē diuinā: q2 faciēs ⁊ conſentiēs pa
res iudicanẗ. ad Roma.j. Et ideo cōmendat excellenter
beatus Grego. ſanctū Hermigaldū regē: qui elegit ſuſti
nere martyriū magis q̄ ab Arriano ſuſcipe euchariſtiā:
vt habeẗ.xxiiij.q.j.c.vlti. qđ vtiq̄ cōmēdabile nō fuiſſet:
ſi ſuſceptio ſacramēti ab heretico/ↄtra diuinā legez non
fuiſſet ⁊c. ¶ Alia eſt opinio baptiſte in ſumma ſua. excōi
catio.vj. vbi dicit ꝙ cōicans excōicato etiā in diuinis me-
tu mortis/nō peccat; nec minorē excōicationē incidit. Et
fundat hoc dictū in eo ꝙ participatio in diuinis ꝓhibita
eſt lege hūana: q̄ nō ligat ī tali neceſſitate. Huic opinioni
applaudere videnẗ cōiter doc. qui cōcorditer dicūt cōicā
tē cū excōicato in diuinis peccare mortaliter: nullaz cām
excipiētes: qđ verū nō eſſet niſi ſic cōicans ageret cōtra
legē diuinā ⁊c. ¶ Dubitaẗ quinto. Utrū excōicatus ex- Dub. 5.
cōicatione maiori/peccet cōicando alijs. R̄ndetur ꝙ ſic Y
ſiue cōicet nō excōicaẗ: ſiue cōicet alijs excōicatis: naz in
c.illud. de clerico excōicato miniſtrāte dicit Inno. Excōi
catū nō vitare multo magis q̄ non vitari p̄iculoſum exi-
ſtit. nō vitare liquide (cum in eo ſit excōicatus) ſine deli
cto non pōt: ſed cū ex alijs pēdeat ſine ſuo delicto pote-
rit nō vitari. vbi Panor. Excōicato ꝓhibeẗ cōio actiua ⁊
paſſiua. Un̄ grauiter peccat excōicatus cōicādo alijs: q2
videẗ contēnere excōicationē: ⁊ vſurpare cōionē ſibi in-
terdictā. Et h puto verū: niſi in caſibꝰ in quibꝰ alij licite
ei poſſunt cōicare: vt pater excōicatꝰ nō peccat nutriēdo
filiū vxorē ⁊ familiā: q̄m cōicare eſt relatio equiparātie.
⁊ ideo nō poſſet licite cōicare quis excōicato in caſu: niſi
etiā excōicatus poſſet in eodem caſu ſibi cōicare: ſicut er
go q̇s pōt debitū ſuum petere ab excōicato ſine pctō: ſic
pōt excōicatus reddere ſine pctō. Itē: poteſt audire ver
bū ſalutis in publico et priuato ſine peccato: ⁊ tm̄ hoc fa Dub. 6.
ciēdo cōicat ei qui ſecū participat ⁊c. ¶ Dubitatur ſexto AA
de abſolutiōe: quis hz abſoluere excōicatū. R̄ndeẗ ꝙ in
foro penitētie nullus pōt abſoluere niſi ſacerdos: q2 po
teſtas clauiū/a qua ꝓcedit hmōi abſolutio: nō datur niſi
ſacerdotibꝰ. In illo em̄ foro nullus abſoluiẗ ab excōica
tione: niſi abſoluaẗ a peccatis. Manēte em̄ peccato/ma
net etiā excōicatio quoad deū. Solus autē ſacerdos ab-
ſoluit a pctō. Sed loquendo de foro exteriori ⁊ iudiciali
quoad eccleſiā: dicitur primo: ꝙ ab excōicatione minori
pōt abſoluere q̇libet ſacerdos: qui pōt excōicatū minori
excōicatione abſoluere a peccatis: ſiue ſit ſacerdos pro-
prius ordinarius: ſiue cōmiſſarius. Et h ſi fuerit excōica
tus a iure: ſi v̄o ab homine/ſic abſolui debet a ſuo excōi
catore: vt dicit Rich. Scđo d2 ꝙ excōicatus maiori excōi
catione a iure non a iudice: vbi conditor canonis abſolu
tionē ſibi vel alteri non reſeruauit: poteſt ſimiliter abſol
uere ſacerdos proprius ep̄s vel curatus: qui poteſt ab-
ſoluere a peccato pro qua lata eſt ſentētia excōicationis
a iure ſ'm cōmunē opi. theol'. licz quidam canoniſte con-
trariū ſentiant. Et eſt ſatis clarus tex in.c.nuper. de ſen-
ten. excō. Excōicatus autē a iudice vel hoīe ab eo vel ſuo
ſup̄iore a quo excōicatꝰ eſt: abſolui debet: niſi ad eū eſſet
difficilis acceſſus: tūc accepta iuratoria cautione de parē
do iudici/poſſet abſolui ab ep̄o vel proprio ſacerdote:
ad hoc dictum.c.nuper. ⁊ non impedit ſi excōicator non
ſit ſacerdos: quia qui in aliquo foro poteſt ligari: in eo-
dem poteſt ⁊ abſolui. Talis aūt ſic abſolutꝰ in foro eccle
ſie exteriori/nihilominꝰ eſt abſoluēdus a pctīs a ſuo ſacer
dote. ¶ Eſt etiā aduertēdū/ꝙ excōicatus pluribꝰ excōi-
cationibꝰ pōt ab vna abſolui: alia nihilominus eū ligāte
hoc eſt ſeparāte a cōione ſacramētoꝝ ⁊ hoīm. Donec em̄
ab omnibꝰ excōicatiōibꝰ abſoluaẗ: ſeparatꝰ ē ab vtraq̄ cō
munione. Et loquor de excōicatione maiori: ⁊ de hoc ſu-
pra habitū eſt.q.ij. huius diſt. In articulo tm̄ mortis / ſi-
cut a quolibet peccato: ita etiā a qualibet excōicatiōe po
teſt peccator excōicatus abſolui: ſaltē a nō excōicato ma
iori excōicatione nec ſuſpēſo. Et d2: maiori excōicatione:
quia excōicatio minor non impedit: poſſunt em̄ duo am-
bo excōicati minori excōicatione ſe mutuo abſoluere: vt
habetur in cap̄. duobus. de ſenten excom. ⁊c. ¶ Dubita- Dub. 7.
tur vltimo: vtrū quis poteſt abſolui inuitus. Reſponde BB
tur poſt Richardū: ꝙ excōicatus a iure nō poteſt abſol-
ui inuitus: quia cum voluntarie fecit illud cui excōicatio
annexa eſt ipſo iure aliquo modo excōicatus eſt ſua vo-
lūtate: q2 volēs antecedēs/vult virtualiter ⁊ cōſequēs.
Et ideo ſine ſua volūtate ⁊ requiſitione nō poteſt abſol
ui. Et ſi nō vult abſolui: ideo vt plurimū non vult: quia

manere vult in crimine/cui annexa eſt excõicatio:ſed ma
nens in crimine/manet in annexa excõicatione: ⁊ de hac
excõicatione intelligẽdũ eſt.c.dãnationis ſentẽtiã.xxiiij.
q.ij.vbi dꝛ.Dãnationis ſentẽtiã quicũq; mereť accipere:
ſi in ſuo ſenſu voluerit permanere:nullus relaxare pote
rit.Excõicatus vͦo a iudice ſi de facto abſoluiť inuitus/
tenet abſolutio:qꝛ ſicut inuitꝰ põt excõicari: ita ⁊ abſol/
ui.Et ſicut abſens põt excõicari ꝑ lr̃as:ita põt abſens ab
ſolui:ſic ſi iudex iniuſte excõicat:debet etiã nolẽtem ab/
ſoluere ſiue ſn̄iam relaxare.Si vͦo iuſte excõicatꝰ eſt: nõ
debet inuitꝰ abſolui:niſi forte in caſu in quo iudex vide/
ret:ꝙ illa abſolutio eſſet magis medicinalis anime cõtu
macis/ꝙ̃ eius excõicatio:⁊ ꝙ nõ eſſet p̄iudicialis ſaluti
cõitatis.Excõicatio em̃ licet infligatur / vt medicina ad
coꝛrigendũ cõtumacẽ:infligitur tñ etiã in terroꝛẽ alioꝝ:
⁊ ideo ſi alij per abſolutionẽ inuiti redderenť ad cõtem
nendũ excõicationẽ pꝛoni:abſoluẽdus nõ eſſet:qꝛ bonũ
cõmune pꝛeferẽdũ eſt ſingulari. ¶ Multi caſus ſpeciales
in hac materia tractãdi foꝛent:qui magis ad canoniſtas
pertinẽt.Ad theologum pertinet noſſe pꝛincipia ex qui/
bus concluſiones demonſtrãtur canoniſtarum.Et tan/
tum de hac diſtinctione.

Diſtinctio.xix.

POſtq̃ oſtenſum eſt

⁊c.Egit magiſter diſt.p̄cedẽti de ptãte cla/
uiũ quantũ ad obiectũ circa qͦd verſať:in
hac diſt.xix.agit de eadẽ quãtũ ad miniſtrũ
cui dať.Et ſummať ſn̄ia textꝰ ꝑ tres ſubiectas ꝯcluſiões.
¶ Pꝛima.q̃uis ſolis:nõ tñ oĩbus p̄ſbyteris traditur in
ſua oꝛdinatiõe clauis ſciẽtie ſeu diſcretionis. Scḋa pars
nõ teneť a doc.niſi limiteť ad dignã receptionẽ ac tradi/
tionẽ clauis ſciẽtie:q̃ nõ eſt ſciẽtia actualis/neq; habitu/
alis:ſed autoꝛitas diſcernendi que põt ſtare ſine actuali
cognitione:vt dictũ eſt.q.j.diſt.xviij.Et ſic intelligẽdus
eſt magiſter in hac ꝯcluſione ⁊c. ¶ Scḋa ꝯcluſio. Cla/
ues ligãdi ⁊ ſoluẽdi cũcti ſacerdotes recipiũt in ſua oꝛdi
natione:ſed ſoli apłice vite ⁊ doctrine imitatoꝛes has re
cte tenẽt atq; digne. ¶ Tertia concluſio. Hi ſacerdotes
maledictionẽ icurrũt q̃ viuificãt moꝛtua:⁊ ea moꝛtificãt
que coꝛã dñõ viuunt.Has ꝯcluſiones magiſter latius ꝓ
ſequitur in textus continuatione ⁊c.

Queſtio vnica.

A

VTrum cuilibet ⁊ ſo/

li euãgelico ſacerdoti cõferantur claues in
ſuſceptione ſacerdotij. ¶ Queſtio hec con
ſueto moꝛe tribꝰ abſolueť articulis. Pꝛimꝰ
terminos declarabit.Scḋs ꝑ cõcluſiones ad queſtionis
Arti. I. titulũ reſpõdebit.Tertiꝰ mouẽda dubia appꝛopꝛiatis ſo
Nota. I. lutionibꝰ terminabit. ¶ Quantũ igiť ad pꝛimũ articulũ
qꝛ multa de clauibꝰ dicta ſunt diſt.p̄cedenti q̃ hic pꝛeſup
ponunť:ideo bꝛeuius ꝓcedendũ eſt. Vñ rememoꝛandũ
ꝙ licꝫ ſm̃ Pe.de pał.diſt.pꝛeſenti.q.j.arti.j. ꝯcluſione.ij.
duplex ſit clauis/iuriſditiõis ſcꝫ ⁊ oꝛdinis. Iuriſditionis
requirit materiã ſubiectã ſicut dñs ſeruũ.Clauis vͦo oꝛdi
nis qua peccata ſoluũtur vel retinẽtur:non ſemꝑ hꝫ ma
teriã in actu:vt.s̃.tactũ eſt:h̄ dicẽda tm̃ intelligẽda ſunt
Nota.2. de claue oꝛdinis. ¶ Scḋo notandũ:ꝙ duplex eſt ſacer/
B dos:legalis ſcꝫ ⁊ euãgelicus.Legalis eſt ſacerdos vete.
teſta.qui licꝫ et ipſe mediatoꝛ fuit inter deũ ⁊ populum
oꝛationibꝰ ſuis ⁊ ſacrificijs:que ipſi deo obtulerũt ex do
narijs populi:quoꝝ ritus ⁊ officiũ deſcribiť Leui.ꝑ to/
tũ:pꝛincipale tñ eoꝝ officiũ:vt Rich.ait: fuit p̄cipue re/
ſpectu clauſionis ⁊ apertionis legalis tẽpli/⁊ oblatiõis
ſacrificioꝝ/⁊ ſacramẽtoꝝ legalium/iudicãdo hoĩes eſſe
mũdos vel immũdos/immũdicijs legalibus:⁊ reſpectu
mũdationis irregularitatũ legaliũ.Euangelicus vͦo eſt
qui ex traditione ep̄i accipit in ſua oꝛdinatione poteſta/
tẽ ſuꝑ coꝛpus chꝛiſti verũ in altaris ſacrificio cõficiendũ
offerendũ ⁊ populo diſpẽſandũ.Et ſuper coꝛpus chꝛiſti
myſticũ ad mẽbꝛa huiꝰ coꝛpoꝛis incoꝛpoꝛandũ/purgan/
dum/a peccatis abſoluendũ/⁊ ad ſatiſfactionẽ ligandũ
ac per hoc regnũ celoꝝ dignis aperiẽdũ ⁊ indignis clau
dendũ:⁊ ad ſacramẽta ſpecialia diſpenſandũ. ¶ Tertio Nota.3.
notãdũ/ꝙ aliud eſt habere claues: ⁊ aliud habere vſũ
clauiũ.Claues habẽt quicũq; habẽt autoꝛitatẽ abſoluẽ/
di ⁊ ligãdi:ac inter dignũ ⁊ indignũ diſcernẽdi: licꝫ non
habeãt ſibi ſubiectos in quos autoꝛitatẽ ⁊ poteſtatẽ hãc
exerceant. Vſum vͦo clauiũ habẽt qui dictã poteſtatẽ ha
bent:⁊ etiã habẽt ſubiectos ſibi in quos hmõi poteſtatẽ
exerceant. ¶ Quibus bꝛeuiter p̄miſſis/ſequunť ꝯcluſi/ Arti.2.
ones ꝑ arti.ij. ¶ Cõcluſio pꝛima.Claues oꝛdinis ⁊ cele Cõcł.1.
ſtis regni nõ fuerũt collate ſacerdoti legali. Hec conclu C
ſio eſt Pe.vbi.s̃.q.ij.arti.j.⁊ ꝓbatur: nã vt dictũ eſt diſt.
xviij.q.j.Clauis eſt q̃ eccleſiaſticꝰ iudex excludere debet
ligãdo indignos a regno celoꝝ:aut ſoluendo dignos re
cipere ad regnũ celoꝝ:ſed ante aduentũ chꝛiſti nõ pote/
rat aliquis recipi ad regnũ celoꝝ:cũ vſq; ad ſolutionem
pꝛecij ꝑ paſſionẽ chꝛiſti/aditꝰ regni oĩbꝰ fuit clauſus: iõ
ante chꝛiſti aduẽtũ nõ fuit clauis aperiẽdi regnũ. ¶ Pꝛe
terea ꝑ claues dať poteſtas ſacerdotibꝰ ꝑ miniſteriũ ſa/
cramẽti penitẽtie remittere pctã:⁊ tenere modo ſupꝛa di
cto:vt habeť Ioh.xx. Sed apud ſacerdotes vete. teſta.
nõ fuerat talis poteſtas:nã ꝑ ſacramẽta q̃ ipſi miniſteria
liter miniſtrabãt:nõ cõferebatur gr̃a:neq; remittebatur
culpa vi ſacramentoꝛum:ergo apud eos non fuere cla/
ues:de q̇bꝰ nũc ſermo. ¶ Verũ fuit quoꝛũdã opinio / vt
recitat ſanctꝰ Tho.⁊ ſanctꝰ Bonauẽ.ꝙ claues fuerunt
apud ſacerdotes vete.teſta.ſed imꝑfecte ⁊ ſemiplene et
inchoatiue:qꝛ ⁊ ipſi poterãt iponere penã ꝓ pctis igno
rãtie legis veteris.In lege autẽ euãgelica ſunt perfecte
quia ſacerdotes noue legis/nõ ſolũ imponũt penã cõſi
tentibꝰ:ſed etiã aliquid pene remittũt virtute clauium.
Sed oppoſita opinio ſm̃ quã poſita eſt ꝯcluſio:eſt ꝓba
bilioꝛ:quã cõiter ſequũtur doctoꝛes:ꝓpter rõnes ad cõ/
cluſionẽ adductas:neq; ſunt inchoatiue in vete. teſta.ſꝫ
bene figurate:ſicut ⁊ alia ſacramẽta noue legis. ¶ Con Cõcł.2.
cluſio ſcḋa.Cuilibet ſacerdoti in ſuſceptione oꝛdinis ſa/ D
cerdotij cõferunť inſeparabiliter claues regni celeſtis.
Iſta cõcluſio habet tres partes. Pꝛima:ꝙ cuilibet ſacer
doti tam bono ꝙ̃ malo cõfertur poteſtas clauiũ. Secun
da pars:ꝙ claues he cõferunť in collatiõe oꝛdinis ſacer
dotij.Tertia pars:ꝙ cõferũtur inſeparabiliter ab oꝛdi/
ne:ita ꝙ manẽte ſacerdotio/manet ⁊ poteſtas clauiũ: et
qꝛ ſacerdotium amitti nõ põt/ſicut nec character deleri:
ideo poteſtas clauiũ cõferť inamiſſibiliter. ¶ Pꝛimũ ꝓ/
bať:qꝛ cui dať qͦd maius eſt:ei regulariter nõ negať qͦd
minus eſt:ſed maxima poteſtas poſſibilis viatoꝛi eſt po/
teſtas ꝯficiẽdi coꝛpus chꝛiſti verũ. Et hec indifferẽter cõ
ferť omni ſacerdoti in ſuſceptiõe ſui oꝛdinis/ tã bono ꝙ̃
malo.Hec em̃ a chꝛiſto fuit collata tam petro/ꝙ̃ iude:cũ
dñs ad oẽs(quos ĩ cena cõicauerat)dixit. Quotieſcũq;
feceritis in meã cõmemoꝛationẽ ⁊c. Ad idẽ eſt magiſter
in textu:adducẽs auto.beati Hiero.ſuꝑ Mat.xvj.⁊ Au/
gu.in lib.q̃ſtionũ noui ⁊ vete.teſta.q̃s vide in tex. ¶ Se
cunda pars ꝓbatur:quia ſicut omnibꝰ ſuſcipiẽtibus oꝛdi
nẽ ſacerdotalẽ in ſua ꝯſecratiõe dꝛ.Accipe poteſtatẽ offe
rendi euchariſtiã ꝓ viuis ⁊ moꝛtuis:⁊ ſimul tradiť ſignũ
ſenſibile ab ep̄o:calix cũ vino ⁊ pane:ita oꝛdinatoꝛ ep̄s
ponens manus ſuper caput ſinguloꝝ dicit.Accipite ſpi/
ritũſanctũ quoꝛũ remiſeritis peccata:remittũtur eis ⁊c.
Per pꝛimũ datur poteſtas cõficiẽdi coꝛpus chꝛiſti verũ:
per ſcḋm poteſtas remittẽdi ⁊ retinẽdi pctã / q̃ eſt pote/
ſtas clauiũ ⁊c. ¶ Pꝛeterea:ſi aliquibꝰ ſacerdotibꝰ nõ da
reť poteſtas clauiũ:maxime malis ab ecclia p̄ciſis: puta
excõicatis ⁊ hereticis:ſed hoc nõ:ergo. Cõſequentia no
ta cũ maioꝛi:quia alia ratio ſeu impedimentũ ſuſcipien/
di poteſtatẽ clauium aſſignari non poteſt:niſi malicia ſa
cerdotis:aut eius pꝛeciſio ab ecclia. Minoꝛ ꝓbať poſt
ſanctũ Bonauẽ.nam dñs poteſtatẽ in ſubditos(maxi/
me ſpiritualem)noluit auferri a malis pꝛelatis. Unde

Mat.xxiij.ait. Sup̄ cathedrā moyſi ſede.⁊c. Tales autē
fuerūt mali: ꝓpter qđ dñs eis ve eternū imprecat̄ ibidē:
voluit ergo dñs obediētiā ⁊ reuerētiā exhiberi malis: ſꝫ
nō eſt obediēdū neceſſario/niſi habēti ptātem. ¶ Pre-
terea ptās clauiū eſt grā gratis data collata a deo: nō ad
ꝑfectionē ꝑſone cui dat̄: ſꝫ ad vtilitatē eccleſie ꝓpter quā
dat̄: ⁊ hec cōpatit̄ ſecū iniquitatē in eodē ſubiecto: ſecus
de grā gratū faciēte. ⁊ ideo iniqtas ſacerdotis nō impe-
dit collationē clauiū. Itē claues dant̄ ſacerdoti ad vtili-
tatē eccleſie: ſed ſi darent̄ ſolis bonis ſacerdotibꝰ: cū ne
mo ſcit de ſe (⁊ minus de alijs) vtrū ſit bonus ⁊ iuſtꝰ: ne
mo ſcire poſſet ꝓbabiliter/an eſſet ligatꝰ aut abſolutus.
Ex quo ſequeret̄ dubitatio ⁊ perplexitas maxima ī eccle
ſia dei: q̄ eſt cōtra bonā inſtitutionē eccl'ie: q̄ fundari de-
buit in fundamētis veritatis eterne. Nec impedit ꝙ non
eſt euidēs certitudo: an ſoluēs ⁊ ligās ſit ſacerdos: cum
hoc nullus euidēter ſcire pōt de ſe neqꝫ de alio: nullꝰ em̄
euidēter ſcit intētionē ordinatoris in ordinādo. Itē vtrū
ordinator fuerit ep̄s: ⁊ vtrū ordinatꝰ fuerit baptizatꝰ ⁊c.
que tm̄ oīa requirunt̄ ad h̄ vt cōferat ptātem clauiū: qm̄
licꝫ hec euidēter ſciri nō poſſunt euidētia naturali: q̄ eſt
in ſciētia ꝓprie dicta: poſſunt tm̄ ſciri euidētia morali ei ꝓ
babili: ⁊ illa ſufficit in ꝓpoſito: ſꝫ de ſanctitate miniſtri q̄
cōſiſtit in interioribꝰ aīe: (⁊ facillime pene ꝑ ſingula mo
menta mutari pōt) q: ſepties in die cadit iuſtꝰ. Ideo de
illa modica vel nulla ꝓbabilitas haberi poteſt: ⁊ ita flu
ctuarent oīa in eccleſia ſi iniuſtis hec ptās ſubtraheret̄.
¶ Tertia pars ꝯcluſionis/ ꝓbat̄: q: ptās clauiū funda
tur in charactere ſacerdotali: vt dicet̄. j. xxiiij. ⁊. xxv. diſt.
Character autē eſt indelebilis: vt. ſ. dictū eſt diſt. vj. q. ij.
Ideo et poteſtas clauiū indelebiliter ⁊ inſeparabiliter
adheret ordini ſacerdotali. Item quibꝰ dixit dñs in cena.
Hoc facite in meā cōmemorationē: ꝑ hoc ordinādo eos
ſacerdotes: his dixit in die reſurrectiōis. Accipite ſpiritū
ſanctū: quoꝝ remiſeritis pctā ⁊c. dādo ꝑ hoc ptātem cla-
uiū: ſed poteſtas cōficiēdi a ſacerdote ꝙ diu fuerit in hu-
manis: auferri nō pōt (ſicut nec character deleri) quin ſi
intēdat cōſecrare in materia debita vtēs eccleſie forma:
vere cōſecrat/ſiue fuerit hereticus degradatꝰ vel excōica
tus: aut al's qualitercūqꝫ ꝓhibitꝰ: ergo eadē rōne nō po
teſt auferri poteſtas ſoluēdi ⁊ ligandi. ¶ Preterea: niſi
ſic: tūc ſi hereticus aut excōicatꝰ recōciliaret̄ eccleſie: nō
poſſet in materia ſibi ſubiecta habere vſuꝫ clauiū: niſi de
nouo daret̄ ſibi poteſtas clauiū: ſed cū illa nō datur/niſi
in collatiōe ordinis ſacerdotalis: vt dictū ē: ſequit̄ ꝙ vel
poſt recōciliationē nō poſſet habere clauiū poteſtateꝫ in
ſubiectā materiā. Vel ꝙ eſſet reordinandus: q: ptās cla
uiū nunꝗ̄ reddi poſſet niſi de nouo ordinaretur. Scđm
eſt impoſſibile: q: ordo eſt ſacramētū initerabile. Primū
eſt cōtra ritū eccleſie. Sequit̄ ergo ꝙ excōicatꝰ pciſus ⁊c.
nō perdit ſeu priuat̄ poteſtate ſua clauiū: ſꝫ ea vt prius/
poſt recōciliationē vtit̄ ſine noua collatiōe: licꝫ ꝑdat eo-
Cōcl. 3. E rū vſum ſiue executionē de quo poſt ⁊c. ¶ Cōcluſio ter-
tia. Solis ſacerdotibꝰ: ⁊ nō alijs tradunt̄ claues ſciētie ⁊
poteſtatis. Pro intellectu huiꝰ ꝯcluſionis rememorādū
eſt ex dictis p̄ceden. diſt. q. j. ꝙ clauis ſciētie nō eſt habitꝰ
ſciētie neqꝫ ſciētia actualis: vt videt̄ magiſter ſentire: ſed
autoritas diſcernēdi inter dignū ⁊ indignū in foro peni-
tentie q̄ eſſe pōt in idiota: ⁊ ea carere pōt eruditiſſimus.
Quo p̄miſſo ꝓbatur ꝯcluſio: q: clauis p̄ncipalis/ſcꝫ po
teſtatis/nō dat̄ niſi ſacerdoti in ſua ordinatiōe/ vt oſten
ſum eſt ꝯcluſione p̄cedēti ⁊c. ergo ⁊ clauis minus princi
palis/ſcꝫ ſciētie q̄ ordinat̄ ad clauē ptātis. Tenet ꝯña: q:
fruſtra daret̄ minus p̄ncipale ordinatū ad p̄ncipale: vbi
nō daret̄ p̄ncipale. Fruſtra em̄ eſt inſtrumētū cā p̄ncipa
li nō exiſtēte. Antecedēs oſtēſum eſt in ꝯcluſione ſcđa ⁊
eiꝰ parte. iij. Cuiꝰ ratio p̄ncipalis eſt inſtitutio diuina. Cō
gruitatē v̄o oſtēdit Alex. parte. iiij. q. lxxix. mēbro. viij. ar
ti. j. ⁊ poſt eū ſanctus Bon. qm̄ habēs claues has: debet
eſſe mediator ⁊ recōciliator. Mediator inter deū ⁊ homi
nē. Recōciliator reducēdo ad eccleſiā. Ad primū ꝯgruit
offerre dona ⁊ ſacrificia ꝓ pctīs quibus deꝰ placet̄. Ad
ſcđm cōgruit vt poſſit ꝯficere corpꝰ chriſti verū: vt recte
⁊ ordinate valeat reducere reconciliādo ad corpꝰ chriſti
myſticū qđ eſt eccl'ia. valeat quātū pōt ⁊c. ¶ Cōcluſio q̄r Cōcl. 4. F
ta. Licꝫ claues ſciētie ⁊ ptātis abinuicē ſunt diſtincte: tm̄
ſil' ꝯferunt̄ in ſacerdotali ꝯſecratiōe. Primū ptꝫ: ⁊ ꝓbat̄
poſt Sco. q: dixit chriſtꝰ pluraliter Petro. Tibi dabo cla
ues regni celoꝝ: nō dixit clauē. Et ꝓbat̄ rōne: q: p̄nt ꝑ po
tētiā dei abſolutā ſeparari abinuicē: ḡ ſunt diſtincte. Cō-
quētia nota. Antecedēs ꝓbat̄: q: ſicut aliqs hō p̄ſidens
pōt alicui cōmittere autoritatē cognoſcēdi in cā: nō com
mittēdo ſibi autoritatē ſententiādi in ea (ſicut frequēter
examē in cā alicui cōmittit̄: cui nō cōmittit̄ autoritas ſen
tentiādi) ſic poſſet alicui cōmitti autoritas ſentētiādi ſi-
ne cognitione cāe: licꝫ hec cōmiſſio nō eſſet ordinata qn̄
volūtas eiꝰ: cui cōmittit̄: eſſet obliq̄bilis. Sic ⁊ deꝰ de po
tētia abſoluta/poſſet cōmittere autoritatē diſcernēdi ſi-
ne autoritate ſentētiādi. Et etiā autoritatē ſentētiādi ha-
bēti volūtatē ī obliq̄bilē ſine autoritate diſcernēdi. De fa
cto tm̄ vtrūqꝫ cōmittit̄ cuilibet ſacerdoti eccl'iaſtico com
plete ordinato ⁊c. qđ ideo addit̄: q: apl'is ī cena data eſt
ptās cōficiēdi euchariſtiā. Et poſt in die paſche cū exuf-
flās chriſtꝰ dixit. Accipite ſpm̄ ſctm̄: quoꝝ remiſerit̄ pecca
ta ⁊c. dedit ptātē clauiū: ⁊ tūc plena atqꝫ ꝑfecta fuit eorū
ſacerdotalis ordinatio. ¶ Scđm ꝓbat̄: q: vtraqꝫ clauis
(ſcientie ⁊ ptātis) data eſt a chriſto apl'is in h̄ v̄bo. Acci-
pite ſpm̄ ſctm̄: quoꝝ remiſeritis pctā ⁊c. vna ſcilꝫ ptātis/
q̄ſi p̄ncipalis explicite: alia q̄ſi īplicite: puta ſciētie q̄ eſt
minus p̄ncipalis: cuiꝰ vſus eſt antecedēs ad vſum rectū
alteriꝰ/ſcꝫ ptātis. Sic etiā ep̄s ordinando in eodē ſigno
ſenſibili/ſcꝫ flatu: aut īpoſitiōe manꝰ ſup̄ caput ordinādi
⁊ v̄bo. Accipite ſpm̄ ſanctū quoꝝ remiſerit̄ ⁊c. cōfert ordi
nato vtrāqꝫ clauē: nec pōt inueniri aliꝰ actꝰ ſignū ſenſibi
le: aut v̄bū in ordinatiōe quo tradat̄ clauis ſciētie: ſed in
eo quo dat̄ clauis ptātis: ex ꝯſequēti ⁊ īplicite dat̄ illud
ſine quo nō dat̄ vſus eiꝰ/iuxta regulā. Cui dat̄ p̄ncipale
dat̄ ⁊ acceſſoriū. Et hec ꝓbabil'r dicunt̄: de q̄ latiꝰ. j. cū de
ſacrō ordinis tractabit̄. ¶ Cōcluſio q̄nta. Cuilibet ſacer Cōcl. 5. G
doti tradit̄ clauis poteſtatis reſpectu cuiuſlibet pctōris
⁊ pctī general'r: nō tm̄ dat̄ cuilibet ex ordine vſus ⁊ execu
tio reſpectu vtriuſqꝫ indifferēter. ¶ Pro intellectu huiꝰ
ꝯcluſionis notandū/ ꝙ vſum ⁊ executionē alicuiꝰ pote-
ſtatis negari alicui: dupl'r pōt intelligi. Uno modo ſic/
ꝙ habēs poteſtatē nō poſſit licite vti ea ideſt ſine pecca-
to: tm̄ ſi vtitur ea/factū tenet: licꝫ vtēdo peccet. Sic ſacer
doti excōicato vel ſuſpēſo negat̄ vſus ſiue executio cele-
brādi ⁊ cōficiendi euchariſtiā: nō quin ſi attētet in mate-
ria debita: cum intētione ⁊ forma inſtituta cōſecrare: ve-
re cōſecrat ⁊ cōficit: licꝫ ſic cōficiendo mortaliter peccet:
agens cōtra ꝓhibitionē eccleſie. Sic ep̄o excōicato aut
titulū nō habēti negat̄ executio ordinis: nō quin ordina
re poſſit: ſed q: nō pōt licite: ideo etiā negat̄ executio or-
dinis ei q̄ ab eo ordinat̄: faltē ſciēter: nō q̄n ſuſcipiat ve-
re ordinis characterē: ⁊ ſit vere ordinatꝰ: ſed q: nō pōt li
cite/⁊ abſqꝫ peccato miniſtrare in ordine ſuſcepto ꝓpter
eccleſie ꝓhibitionē: cui recōciliatus recipit executioneꝫ
ſublata ꝓhibitione: ſine noua cōſecratione ſiue ordina-
tiōe. Alio modo negatur vſus ⁊ executio ſimpliciter: ita
ꝙ ſi attētat/nihil facit: ⁊ irritū eſt ſacramētū. Et ſm̄ hos
modos poſſet eſſe duplex opinio de vſu clauiū. Una cui Opinio H
videt̄ cōſentire Durā. ꝙ nō oēs habētes ptātem clauiū/
habēt earū vſuꝫ ⁊ exercitiū ſm̄ primū modū: ita ꝙ tales
ſi poteſtatē clauiū ligādo vel abſoluēdo de facto exercēt
vere ligant et ſoluūt: licꝫ hoc faciendo peccēt. Et poſſet
pro hac opinione argui: nam ad effectum ſacramentalē
ſiue ad veritatem ſacramenti/ſufficit materia debita et
forma. Intentio debita miniſtri habētis poteſtatē ſacra-
mentū tale cōficiēdi ⁊ diſpēſandi: ſed oīa hec poſſunt cō
currere in ſacerdote executionē nō habēte. Ergo ſi a ta-

li peccatoꝛ cōfeſſus abſoluit̄:cuicū́qꝫ fuerit ⁊ a quocū́qꝫ
peccato confeſſo:eſt ibi ſacr̄m vere ⁊ vera abſolutio:niſi
cōfitēs eſſet fictus:in quo caſu abſolutio eſſet nulla:licꝫ
verū ſacr̄m eſſet. Cōſequētia eſt manifeſta : ⁊ maioꝛ ſatis
patet ex diffinitione ſacr̄i:⁊ eius declaratione tam gene-
rali ꝙ̄ ſpeciali ſacramēti penitētie ſupꝛa poſitis diſt.j.q.j.
⁊ diſt.xiiij.q.ij. Nā ſi pꝛeter illa aliq̄d vltra requireret̄ ad
veritatē ſacramēti:illud expꝛimendū eſſet in eius diffini
tione:alioq̄n foꝛet diminuta. Minoꝛ ꝓbat̄ : nā in ſacer-
dote executionē nō habēte(exēpli cauſa:oꝛdinato ab he
retico ſm̄ foꝛmā eccleſie ſiue excōicato)eſt poteſtas cla-
uis:⁊ pōt adeſſe materia/ſcꝫ peccatoꝛ cōfitēs ſine fictio-
ne:⁊ intētio abſoluēdi in tali ſacerdote pꝛoferēte foꝛmā
abſolutionis ſm̄ ritū eccl̄ie. Si dicis nō eſt miniſter ido-
neus.cōtra:eſt ſacerdos habēs characterē ſacerdotalē
per quē ſibi cōpetit poteſtas abſoluēdi:nec ꝓhibitio ec-
cleſie tollere pōt ab eo:licꝫ poſſit ꝓhibere ne vtatur po-
teſtate clauis:nihilominus ſi vtatur ꝯtra ꝓhibitionē ec-
cleſie:vere facit qđ intēdit:ſicut celebꝛās cōtra ꝓhibitio
nē eccleſie/vere celebꝛat/oꝛdinat/baptizat/confirmat/
inungit/matrimoniū cōtrahit. Ergo etiā cōtra ꝓhibitio-
nem abſoluēs vere abſoluit:licꝫ peccet hoc faciēdo. Nā
ꝓhibitio eccleſie nihil poteſt mutare circa veritatē ſacra
menti:ſicut ⁊ eccleſia ea neqꝫ inſtituere pōt:nec deſtitue
re:vt dictū eſt.s̄.diſt.j.q.j. Sed in traditione huius pote-
ſtatis/qua inſtitutū eſt ſacramentū penitētie.cū dn̄s ait.
Quoꝝ remiſeritis peccata ⁊c. nullum ſacerdotē:neqꝫ ali
quod peccatū excepit:ergo poteſtatē hāc/eccleſia arcta
re nō potuit:cū ſit ſacramētalis:ſicut poteſtas cōficiēdi
euchariſtiā. ¶ Pꝛeterea in canone.xvj.q.j. adijcimus.di
citur. Monachi autē:etſi in dedicatione ſui p̄ſbyterat⁹:
ſicut ⁊ ceteri ſacerdotes baptizādi/p̄dicandi ⁊ penitētiā
dandi/peccata remittēdi/beneficijs eccleſiaſticis ꝑfruē-
di:rite poteſtatē accipiūt:vt amplius ⁊ ꝑfectius agāt ea
que ſacerdotalis officij eſſe ſanctoꝝ patrum cōſtitutioni
bus appꝛobātur:tm̄ executionē ſue poteſtatis nō habēt
niſi a populo fuerint electi:⁊ ab ep̄o cū cōſenſu abbatis
oꝛdinati. Nō aliter ꝓhibetur monachus. Et eadē ratio-
ne q̄libet ſacerdos nō habēs clauis executionē/pōt da-
re penitentiā:⁊ remittere peccata:nō minus ꝙ̄ baptiza-
re aut p̄dicare. Et talis ſi attentat:vere baptizat ⁊ pꝛedi
cat:ergo ⁊ nō habēs executionē/ſi ſoluere attentat vere
ſoluit:licꝫ ſoluēdo peccet. ¶ Pꝛeterea in canonibus in
quibus irritatur factū ab alieno ep̄o:ſimul irritatur eo-
rū oꝛdinatio ſacramētalis:vt patet in.c. null⁹ alterius.⁊
c.nullū.⁊.c.ep̄m nō debere.ix q.ij. Sed certū eſt:ꝙ ſi ta-
les attentant ꝯferre oꝛdines : vere cōferunt oꝛdines : ac
eoꝝ executionē ſimpl̄r:ita ꝙ ſi oꝛdinati ꝑ eos exequātur
act⁹ ſuoꝝ oꝛdinū: puta celebꝛādo/vere celebꝛāt : licꝫ nō
licite ſed cū peccato:ergo neceſſe eſt itelligere illas clau
ſulas irritātes executionē. De executione pꝛimo modo
dicta:ideſt de executiōe licita:⁊ nō de executiōe illicita:⁊
non de executione ſimpliciter ſcđo modo dicta. Et ita de
poteſtate clauis:que eſt poteſtas abſoluēdi cōfitentem:
ſicut de alia poteſtate oꝛdinis:ſcꝫ cōſecrādi/inungendi/
cōfirmādi/oꝛdinādi ⁊c. De quo expꝛeſſe loquūtur cap̄.
Opinio 3 allegata. ¶ Sed nō obſtātib⁹ illis/eſt alia opinio cōmu
nis pene apud oēs doctoꝛes:ꝙ nō oēs ſacerdotes habēt
executionē clauis ſcđo modo:ita ꝙ ſi tētarēt ſoluere vel
ligare in foꝛo aīe:nō ſolū peccarēt:ſed oīno nihil facerēt
Et ad hoc expꝛeſſe eſt.c.oīs.de peni.⁊ remiſ.§. ſi q̇s. vbi
dꝛ. Si quis aūt alieno ſacerdoti voluerit iuſta de cā ſua
cōfiteri peccata:licentiā pꝛius poſtulet ⁊ obtineat a pꝛo
pꝛio ſacerdote:cum aliter ipſe illum nō poſſit abſoluere
vel ligare. Argumētū ad idē in.c.qđ autē.in eo.ti. Vn̄ in
ſacramēto penitētie in quo cōfeſſoꝛ exequitur poteſtatē
clauis:requirit̄ ꝙ peccatoꝛ penitēs ſit ei ſubditus:nō ſo
lum de neceſſitate miniſtri:ſcꝫ vt licite exequat̄ abſoluē-
do:ſed ſimpliciter de neceſſitate ſacramēti:vt exequat̄.i.
abſoluat. Cuius ratio eſt:quia ſacramentū penitētie/eſt
ſacramentū iuriſditionis in quo confeſſoꝛ cōſtituitur iu-
dex cōfitentis:⁊ per hoc:quia ſentētia a nō ſuo iudice la
ta nulla eſt:opoꝛtet cōfitentē eſſe ſubditū cōfeſſoꝛi:⁊ cō-
feſſoꝛē habere iuriſditionē in eū:ꝑ quā cōfitēs ſibi ſubij-
ciatur:nec ſufficit ſubiectio volūtaria. Sed hec requirit̄:
⁊ vltra hāc requirit̄ ſubiectio ſuꝑioꝛis cōfitentē cōfeſſo-
ri ſubijcientis. Cuius rationē aſſignat Pe. de pal̄.qꝛ licꝫ
q̄libet ī eo qđ ſui iuris eſt:in quo ſcꝫ nulli alteri obligat̄
poteſt ſe ſubdere cui voluerit:⁊ cū diſſidēte eligere arbi
tros quos voluerit vel inter ſe cōponere. In his tm̄ in q̇-
bus obligat̄ alteri obedire tenet̄:⁊ velit nolit:coꝛā deter
minato iudice reſpōdere. Sicut de feudo vel delicto: ibi
nō poteſt in extraneū iudicē conſentire:neqꝫ eligere niſi
de licētia iudicis cui tenet̄ in hoc obedire. Cū autē ex oꝛ-
dinatione chꝛiſti:oīs chꝛiſtianus ſubditus ſit petro:cui⁹
cure ſubiecit omnē chꝛiſtianū:dicēs ei ſpecialiter. Paſce
oues meas:qui etiā a chꝛiſto vocat⁹ eſt cephas.i. caput:
qꝛ voluit chꝛiſt⁹ eccleſiā habere vnū vicariū vni⁹ veri ca-
pitis:qđ ipſe eſt:a quo ceteri tenerēt quicquid haberēt.
Ideo de eis in quib⁹ chꝛiſtianus ſubdit⁹ eſt petro : ſcꝫ in
delictis ſine licētia eius alteri ſe ſubdere nō pōt:ſed tene
tur ad arbitriū petri ſatiſfacere cui dictū eſt. Si peccaue-
rit in te frater tuus ⁊c. Unde de pctō moꝛtali ſine licen-
tia ⁊ oꝛdine petri non licuit alteri confiteri. Hec ſentētia
Pe.de pal̄.diſ.pꝛeſenti.q.ij.arti.iij. Et ſm̄ hoc pōt mode
rari reſpōſio data in diſt.xvij q.ij.ad dubium quintū vbi
queſitū fuit:vtrū habēs cōfeſſionale de eligēdo cōfeſſo-
rem idoneū:poſſit eligere ſacerdotē nō curatū ⁊ nō ha-
bentē cure exercitiū ⁊c. Hoc vt dicit Gerſon in de eccle-
ſiaſtica poteſtate cōſide.v. rite ſtatuit pꝛimus legiſlatoꝛ
chꝛiſtus:hoc eccl̄ia ſic elucidauit ⁊ tradidit: ne cōfunde-
retur eccleſiaſticū regimē. Et ne hierarchicus oꝛdo quē
tradidit dionyſius:talē eſſe vt inferioꝛa reducant̄ ad ſu-
pꝛema per media turbaret̄. Et ſicut peccatoꝛ non poteſt
ſe ſubijcere quātū ad peccata remittēda/niſi ſm̄ oꝛdina-
tiones petri:ita in pctīs reſeruatis ſedi ap̄lice / aut ep̄o/
nō eſt ſubditus ſuo curato ſiue ſacerdoti ꝓpꝛio. ¶ Per Rn̄ſio. 2
hec rn̄detur ad rationes alterius opinionis. Ad pꝛimā
conceſſa maioꝛe:negatur minoꝛ. Unde dꝛ: ꝙ in ꝓpoſito
deficit materia debita:hec em̄ nō eſt peccatoꝛ penitens:
ſed peccatoꝛ penitēs ſubditus duplici ſubiectiōe:ſcꝫ vo-
luntaria ⁊ ſuꝑioꝛis. Similiter ſacerdos iuriſditionē non
habens/nō eſt miniſter idoneus:quia nō eſt iudex alicu
ius:ideo ſentētia ſua qua ligare vel ſoluere nititur:nul-
la. Et vtrūqꝫ/ſcꝫ idoneitas miniſtri:⁊ cōgruitas materie
pꝛedicte:nō ſunt ex inſtitutione eccleſie:ſed chꝛiſti ſacra
mēta inſtituentis:⁊ hanc poteſtatē clauium tribuētis:et
ideo hic nō operat̄ tm̄ ꝓhibitio eccleſie: ſed pꝛincipali⁹
inſtitutio chꝛiſti. Et ꝙ ibi aliud adducit̄ de alijs ſacramē
tis: Dicendū ꝙ non eſt par ratio:hoc em̄ eſt ſingulare in
ſacramēto penitētie:qđ ſolū eſt inter cetera ſacramenta
iuriſditiale:in quo miniſter iudex cōſtituitur penitentis.
Cui⁹ differētie rationē Sco.aſſignat:qꝛ cū chꝛiſtus ſacra
menta inſtituit ad ſalutē ⁊ vtilitatē eccleſie:eo modo in-
ſtituit:quo magis ꝓfuerūt eccleſie. Nūc autē nō nocuit:
ſed ꝓfuit eccleſie:ꝙ quicū́qꝫ ſacerdos quēcū́qꝫ panem
ꝯſecraret. Nocuiſſet aūt ſi ꝑ collationē clauiū in oꝛdine/
quilibet ſacerdos fuiſſet iudex cuiuſcū́qꝫ penitētis: ⁊ po
tuiſſet(quantūcū́qꝫ ꝓhibitus)exequi actum clauis: qꝛ
in hoc iſte potuit alteri facere pꝛeiudiciū cuius eſt ſubdi
tus. Tolleretur etiam verecūdia cōfitentis eligentis eū
coꝛā quo nō erubeſceret. Subijcerētur etiā peccatoꝛes
periculo:cum eque ſibi eligerent ignoꝛātes ligare ⁊ ſol-
uere ſicut peritos. Pꝛeſumitur autē ꝙ iuriſditio nō com
mittitur niſi idoneis ⁊ peritis. Ad ſecundā dicendum ꝙ
canones in cōtrariū allegati in quibus copulatur pote-
ſtas abſoluēdi poteſtati oꝛdinādi: ac cetera ſacramenta
miniſtrādi:loquūtur de executione licita. Et ſimiliter di
cit̄ ad canones irritātes oꝛdinatiōes factas ab ep̄is alie-
nis:irritant nō quantū ad characteris impꝛeſſionē/⁊ ſ[illegible]

cramenti veritatē:ſed tm̄ quoad licitā executionē:ꝛ quā
tum ad hoc locū habēt in ſacramēto penitētie:immo ma
gis in illo ꝙ in ceteris:qm̄ alienus ſacerdos attētās ab/
ſoluere nō ſuū:nō ſolū non licite abſoluit:ſed oīno non
Corollˀ. abſoluit. ¶ Corollarie ſequit̄ ex hac concluſione/ꝙ po
teſtas clauis nō eſt poteſtas ꝓpinqua ad abſoluendū:
ſed remota. Patet:nā poteſtas propinqua actiua eſt:cui
ſtatim correſpōdet paſſiua in natura: ꝛ non impedibilis
ad agendū. Nūc autē poteſtas clauis nō habet materiā
ſiue ſubiectū in qđ agat ſtatim in natura : ſicut poteſtas
cōficiendi habet panē pro materia:que eoipſo ꝙ panis
eſt ſuſceptiua cōſecrationis.nec indiget aliquo ſubijcien
ti:q: ſiue fuerit cōſecrantis:ſiue fuerit alterius: pōt cōſe
crari. Silr̄ poteſtas cōficiendi data ſacerdoti non eſt
impedibilis per ꝓhibitionē cuiuſcūq;:ꝛ ideo eſt potētia
actiua ꝓpinqua. Nō ſic de poteſtate clauis/cui nō corre/
ſpōdet peccator penitēs in natura:niſi ſit ſubiectꝰ: nedū
ꝓpria ꝛ volūtaria ſubiectiōe:ſed etiā ſubiectione alteriꝰ
potētie actiue:puta ſupioris iuriſditionē tribuētis. Simi
liter etiā exiſtente materia/ſcȝ peccatore ſubiecto:poteſt
tm̄ impediri per ſuſpēſionē/excōicationē/ſiue caſuum re
ſeruationē:per que tollit̄ eius iuriſditio quantuȝ ad illa
reſpectu quoꝝ ſuſpenditur:ita ꝙ in illos agere:aut exer
cere poteſtatē/nō poteſt. Eſt ergo potētia remota indi/
gens alia potētia actiua:vt exeat in actū. Nō ergo ſimile
eſt de potētia naturali:ꝛ de potētia volūtarie cōceſſa. Il
la em̄ habet paſſiuū in natura:ꝛ pōt in quodlibet paſſuȝ
eiuſdē rationis. Iſta aūt nō habet paſſuȝ niſi ꝑ ſubiectio
nē alterius agētis ſupioris. Nec pōt in oīa peccata ſubie
cti:ſed tantū ſm̄ limitationē ſupioris agētis. Et tantū de
Arti.3. articulo ſcđo. ¶ Quantū ad tertiū articulū/dubitatur
Dub.1. primo cōtra primā partē ſcđe ꝯcluſionis:qua đr/ꝙ cuili
L bet ſacerdoti in ſua ordinatiōe cōferunt̄ claues. Nā ma/
lis ſacerdotibꝰ nō conferunt̄:nā in ꝓmiſſione clauiū pe/
tro Matth.xvj. Primo cōmendatꝰ eſt a dn̄o dicēte. Bea
tus es ſimon bariona ꝛc. Et in petro oībus ꝓmiſſe ſunt
ratione fidelis ꝛ bone ſue cōfeſſionis: qua reſpōdēs no
mine omniū aiebat. Tu es chriſtus filiꝰ dei viui. Et eiuſ/
dem.xviij.vbi omnibus diſcipulis ꝓmiſit claues/dicēs.
Amē dico vobis:quecūq; alligaueritis ſuper terrā:erūt
ligata ꝛ in celis ꝛc.ꝑmiſit cōmiſſionē fraterne correctio/
nis:que correctio fieri nō debet niſi per eū qui immunis
eſt a peccato/in quo corrigere tenetur fratrē. iuxta illud
Matth.vij. Eijce ꝑmū trabē de oculo tuo:ꝛ tūc videbis
eijcere feſtucā de oculo fratris tui : ergo diſcipuli quibꝰ
daturus erat claues : boni erāt ꝛ immunes a peccatis a
quibꝰ ſoluere debebāt:debebāt autē ſoluere ab omnibꝰ
generaliter. ad idē eſt verbū Augu.ſuꝑ locū allegatum
Matth.xvj. Sicut dictū eſt iude: Pauperes ſemꝑ habe/
bitis ꝛc.gerēti typum maloꝝ : ſic dictum eſt petro: Tibi
dabo claues regni celoꝝ/gerenti typum bonoꝝ. Silr̄
Joh.xx.vbi date ſunt claues in vbo. Quoꝝ remiſeritis
peccata ꝛc.premiſit inſufflās. Accipite ſpm̄ſanctū. quaſi
ſine ſpūſancto/peccata remittere nō poſſent. Ad idē plu
res autoritates adducunt̄ a magiſtro in textu ꝛ ſoluunt̄.
¶ Ad illa cōtra cōcluſionē adducta/pōt breuiter dici ꝙ
intelligēde ſunt de digne ſuſcipiētibꝰ ꝛ digne vtētibꝰ. So
li em̄ apoſtoli:ꝛ eoꝝ imitatores in fide ꝛ charitate digne
accipiūt:ꝛ digne vtūtur quoad ſe. Mali vo etſi indubi/
tanter ſuſcipiūt ꝛ vtūtur ad vtilitatē eccleſie:ſed nō ſibi:
ſicut nō dantur eis ꝓpter ſe:ſed ad edificationē eccleſie.
¶ Notandū tm̄ ꝙ ꝓpter adducta Joh.xx.c. Accipite ſpi/
ritūſanctū ꝛc.qđ vt docet magiſter in primo diſt.xiiij. et
ſanctus Bonauen̄.diſt.preſenti:ſpiritusſanctꝰ dupliciter
datur. Uno modo in dono tantū. Alio modo in ſeipſo/ſi
mul ꝛ dono:nō quin poſſit dari ī ſeipſo ſine omni dono
creato:ſed quia nunꝙ̄ datur in ſeipſo/ quin ſimul detur
donū aliquod creatū. In dono tm̄ datur/dū gratiā gra/
tis datā:ſiue gratiā gratū facientē largitur : puta donuȝ
fidei/ſciētie/prophetie ꝛc.de quibus paulus.j. Coꝝ.xij.
Diuiſiones gratiarū ſunt ꝛc. Que dona nō dantur prin
cipaliter ad ſanctificādū perſonā:neq; ad eius vtilitateȝ
ſed ad vtilitatē eccleſie. Et illo modo ſpūſſanctus datur
etiā malis:eo ꝙ gratie gratis date (que ſunt dona ſpiri/
tuſſancti) dantur etiā malis : vt patet de caypha ꝛ iuda.
Illi data eſt gratia ꝓphetie Johānis.xj. Iſti ſacerdotiū:
cui ſimul cū alijs dictū eſt. Hoc facite in meā cōmemora
tionē. Luce.xxij.ꝛ ſequit̄. Uerūtamen manus tradentis
me/mecū eſt in menſa:haud dubiū quin iude. Non enim
repugnat peccatū gratie gratis date : q: peruerſitas nō
repugnat vtilitati talis doni:qđ ordinatur ad vtilitateȝ
cōmunē:ꝙ̄uis nō ſemꝑ valeat accipiēti. Scđo modo/ſcȝ
in ſeipſo ꝛ dono/datur in dono gratie gratū faciētis:qđ
eſt charitas:ſm̄ illud Rom̄.v. Charitas dei diffuſa eſt in
cordibus noſtris per ſpiritūſanctū qui datus eſt nobis.
Sicut em̄ nunꝙ̄ dat̄ in ſeipſo ſine hoc dono: ſic hoc cha
ritatis donū nunꝙ̄ datur ſine ſpiritusſancto. Sic em̄ da/
tur principaliter ad ſanctificandū perſonaȝ recipientis.
Primo modo ſpūſſanctus datur omnibꝰ ſacerdotibꝰ bo
nis ꝛ malis in ſua ordinatiōe: in qua ꝛ accipiūt clauium
poteſtatē. Nā omnibꝰ dicit̄. Accipite ſpiritūſanctū:quoꝝ
remiſeritis peccata ꝛc.nō autē ſcđo modo quo đr ꝓprie
dari:q: in ſeipſo. Primo modo ſatis improprie dari đr:q:
non in ſe:ſed tm̄ in dono. ꝛ ſic patet duplex ſolutio ꝛc. Dub.2.
¶ Dubitat̄ ſcđo cōtra concluſionē tertiā que dicit:ꝙ ſo M
lis ſacerdotibꝰ tradunt̄ claues. Nā oſtiarijs dant̄ claues
in ſuo ordine:vt īdignos excludāt:ꝛ dignis aperiāt. Rn̄
detur breuiter ꝙ nō tradūtur eis claues regni celoꝝ: de
quibꝰ hic loquimur:ſed claues tēpli vel eccleſie materia
lis:vt illa aperiāt dignis:indignos vo ab eius liminibꝰ
expellāt. ¶ Solet etiā queri:vtrū chriſtus habuerit cla/ Queſtio
ues:ſed breuis eſt reſpōſio:que ſtat in quid noīs termi/
ni. Si clauis accipit̄ generaliter:vt extendit ſe ad omnē
poteſtatē ſoluēdi ꝛ ligandi:tam principalē/ꝙ̄ excellen/
tie/ꝙ̄ miniſterialē:ſic ꝛ deus trinitas:ꝛ homo chriſtus:
ꝛ miniſter ſacerdos habet claues:aliter tm̄ ꝛ aliter:vt di
ctum eſt diſt.xviij.q.j. Si accipitur vt ſolum extēdit ſe ad
poteſtatē miniſterialē quomodo hic loquimur: ſic chri/
ſtus nō habet clauē:ſed poteſtatē altiorem/ſcȝ principa
lē vt deus:excellētie vt homo:ꝛ ſm̄ hoc poteſt diffinitio
clauis extendi vel limitari que poſita eſt diſtin. xviij.q.j.
¶ Dubitatur vltimo:vtrū habens clauē poſſit ea vti re/ Dub.3.
ſpectu ſuperioris. Rn̄detur cū materia ſacramēti penitē N
tie eſt peccator ſubditus duplici ſubiectione:vt dictū eſt:
nō poteſt habens clauē vti ea:niſi reſpectu ſubditi in fo
ro penitētie. Poteſt aūt ſuperior in vno foro/eſſe ſubdi/
tus in alio foro. Un̄ habētes licentiā habēdi/eligēdi con
feſſorē ei quē eligūt ſe ſubijciūt vtraq; ſubiectione in fo/
ro pn̄ie:vt ep̄s ſuo capellano:ꝙ̄uis ſit eius ſupior in fo/
ro exteriori. Sic papa q̄ ī terris ſupiorē nō habet:nihilo/
minus circūdatꝰ eſt infirmitate:ꝓpter qđ indiget abſolu
tione virtute clauiū ſibi impēdi:quā ipſe ſibi impendere
nō pōt:quia non pōt ſe ſibiipſi ſubijcere. Quippe q: ne/
mo pōt ſibiipſi ſubiectus eſſe. Idētitas enim repugnat
ſubiectioni ſicut ꝛ ꝑlationi:ideo per poteſtatis plenitu/
dinē/poteſt quēlibet cuilibet claues habēti ſubijcere in
hoc foro:ſic etiā poteſt ſeipſum vt pctōrē cui voluerit ſa/
cerdoti ſubijcere in hoc penitentie foro. Cuius tamen ſi/
cut ceteroꝝ omniuȝ manet ſuperior in poteſtate papali.
Et tantū de illa queſtione ꝛ diſtinctione. ¶ Solent hic
doc.tractare de fraterna correctione:de qua late tracta/
uimus in expoſitione canonis miſſe lec.lxxiiij.ꝛ ſeq.ideo
hic reſcinditur ꝛc. Diſtinctio.xx.

Ciendū eſt etiam ꝙ
tēpus penitētie ꝛc. Poſtꝙ̄ magiſter egit de
pn̄ia quātū ad ſuā quidditatē:ꝛ quantū ad
miniſtrū ſacerdotē in sex ꝑcedētibꝰ diſ. Nūc
in ſequētibꝰ tribꝰ agit de ipſa/quātū ad pctōrē pn̄iaȝ agē
tē ſiue ſuſcipiētē. Et primo de pn̄ia pctōris quātū ad oīa

peccata generaliter. Scđo quantū ad aliqua ſpecialiter
diſt.xxij. ¶ Circa primum duo facit. Primo agit de pnīa
pctōris in p̄ſentis vite termino. Scđo diſt.ſeq.xxi.de ea⸗
dē poſt hanc vitā in purgatorio. Colligitur aūt ſentētia
hui⁹ diſt. in trib⁹ ſequētibus ꝯcluſionib⁹. ¶ Prima. Licꝫ
tēpus pnīe cōcedat̄ pctōri vſq̄ ad extremū preſentis vi⸗
te: nimis tm̄ periculoſum eſt eā vſq̄ ad vite terminū dif⸗
ferre. ¶ Scđa. Decedētes hinc ante penitētie condigne
cōpletionē/ſatiſfacient poſt mortē/per acerbiſſimū pur
gatorij ignem. ¶ Tertia concluſio. Sicut nulli negāda
eſt reconciliatio ac penitētia in neceſſitatis articulo: ita
nec ſatiſfactio iniungenda eſt: ſed tm̄ inſinuanda penitē
ti in mortis periculo. Has concluſiones magiſter latius
proſequitur in textu. Queſtio vnica.

A **Utrum penitētia pec**
catori ad vitā neceſſaria ꝓtendatur vſq̄ ad
terminū vie in hac p̄ſenti vita ⁊c. ¶ More
cōſueto trib⁹ articulis ſoluet̄ nodus q̄ſtio⸗
Arti. 1. nis huius. ¶ Quantū ad primū ſupponit̄ ex dictis. ſ̄. di
Nota. 1. ſtin. xiiij. q. j. ⁊ ij. que penitentia ſit ſufficiēs ⁊ neceſſaria
ad ſalutē pctōris poſt cōmiſſum mortale pctm̄: tam inte⸗
rior que eſt virtus (extēdendo nomē virtus ad virtutis
actū) q̄ꝫ exterior q̄ eſt ſacrm̄. Odꝫ pnīa exterior ſm̄ ꝓba
biliorē opinionē/nō ſufficit ſine interiori. Interior tamē
ſufficit ſine exteriori in actu: licꝫ exterior in actu requira⸗
tur in voto. i. in propoſito: de quo late habes. ſ̄. xiiij. diſt.
q. ij. ¶ Scđo notandū ꝙ per tēpus penitētie in ꝓpoſito
Nota. 2. intelligit̄ tēpus illud in quo pnīa (ſi haberet̄) ſufficeret
ad ſalutē. Nā dubiū nō eſt/quin poſt p̄ſentē vitā habe⸗
re poſſit penitētia: licꝫ īfructuoſa: nā de dānatis dr̄ Sap̄.
Nota. 3. v. Penitentiā agētes: ⁊ pre anguſtia ſpiritus gementes.
¶ Tertio notandū ꝙ ꝑ terminū vite/intelligit̄ inſtās ſe
paratiōis aīe a corpe: quo deſinit moriens eſſe hō: qđ eſt
primū nō eſſe hoīs. Cū em̄ hec ſeparatio fiat ſucceſſiue:
terminat̄ per primū non eſſe vt declarari ſolet. vj. Phyſ.
Et qm̄ vſus rōnis ac liberi arbitrij raro durat vſq̄ ad h̄
inſtās: patet ꝙ nō eſt idē termin⁹ vſus rōnis/⁊ vite p̄ſen
tis. His breuiter ꝓ articulo primo p̄miſſis/ponunt̄ ꝯclu
Arti. 2. ſiones quoad ſcđm articulū ⁊c. ¶ Cōcluſio prima. Tem
Cōcl. 1. pus ſalutaris pnīe durat vſq̄ ad terminū preſentis vite.
B Hec cōcluſio eſt magiſtri in textu ſatis ꝓbata autoritati⸗
bus Aug. ⁊ Leonis pape: quib⁹ addo illud Ezech. xxxiij.
Nolo mortē impij: ſed vt magis cōuertatur impius a via
ſua ⁊ viuat. ⁊ ſequitur. Impietas impij non nocebit ei in
quacūq̄ die cōuerſus fuerit ab impietate ſua. ⁊ ca. xviij.
Si impius egerit pnīam ab oībus pctīs ſuis q̄ operatus
eſt: ⁊ cuſtodierit oīa p̄cepta mea ⁊ fecerit iudiciū ⁊ iuſti⸗
ciā: vita viuet ⁊ nō moriet̄. Oīm iniq̄tatū eius q̄s opera
tus eſt nō recordabor. ⁊ ſequit̄. Nunq̄d voluntatis mee
eſt mors impij dicit dn̄s de⁹: ⁊ nō vt cōuertat̄ a vijs ſuis ⁊
viuat. In his nullū tēpus pnīe determinauit dn̄s: ſed lo
quit̄ generaliter ꝓ omni tpe hui⁹ vite qđ terminatur in
morte. Et ꝓbat̄ rōne: q: quacūq̄ hora hō eſt ſufficienter
diſpoſit⁹ ad ſuſceptionē grē: grā infundit̄ ei a deo. Pro⸗
nior em̄ eſt deus ad miſerēdū q̄ꝫ ad cōdemnādū: nec eſt
acceptio ꝑſonarū apud deū: ergo q̄n̄cunq̄ hō facit qđ in
ſe eſt: adeſt dn̄s ad ſaluandū. Sed ꝑ pnīam verā hō ſuffi
cienter diſponit̄ ad gratie receptionē: ⁊ facit qđ in ſe eſt:
ergo q̄n̄cunq̄ hō hꝫ verā penitētiā cōſequit̄ gratiā: ſiue
in extremis: ſiue in alio tpe: nec eſt maior ratio de vno tē
Cōcl. 2. pore/q̄ꝫ de alio ⁊c. ¶ Cōcluſio ſcđa: q̄ꝫuis pnīa vera quā
C docūq̄ habet̄ vſq̄ ad inſtās mortis ad ſalutē ſufficit: tm̄
non ſemꝑ in mortis articulo haberi poterit. Prima pars
patet ex ꝯcluſione p̄cedenti. Scđa pars ꝓbat̄: quia pnīa
vera nō pōt haberi tpe impedite rōnis: q: arbitrij liber⸗
tatē querit de⁹ in penitēte: que haberi non pōt impedita
rōne: ſed frequēter rōnis vſus ceſſat ante inſtās mortis:
Cōcl. 3. ergo tūc cū ratio deficit pnīa haberi nō pōt ⁊c. ¶ Con⸗
D cluſio tertia. Periculoſum eſt: ⁊ interitui vicinū ad mor⸗
tē protrahere pnīe remediū. Hec cōcluſio eſt. b. Aug. vt
recitat magiſter eā in lrā: ⁊ eā oſtēdit Sco. diſt. p̄ſenti q̄t⸗
tuor rōnibus collectis ex v̄bis Aug. quib⁹ oſtēdit pnīam
vſq̄ ad extrema dilatā/vix fore poſſe verā ⁊ ſufficientē.
¶ Prima rō tacta eſt in p̄cedēti ꝯcluſione: q: ad veritatē
penitētie req̄rit̄ libertas arbitrij: ꝑ quā libere eliciat̄ a pe
nitēte: ſꝫ hec ſicut ⁊ vſus rōnis (quē libertas p̄ſupponit)
multū impedit̄ ꝑ doloris vehemētiā ⁊ mortis timorē: vt
vix aliud poſſit infirm⁹ cogitare: ⁊ ꝑ cōſequēs vix poſſit
ſe cōuertere ad ꝑfecte deteſtādū pctm̄. ¶ Scđa ratio eſt
q: pnīa vſq̄ ad extrema dilata/vix pōt eſſe debite circū⸗
ſtantionata maxime circūſtātia finis: q̄ tm̄ neceſſaria eſt:
vt pnīa ſit ſufficiēs ⁊ ꝑfecta: hec eſt vt fiat p̄ncipaliter ꝓ
pter deū ſuꝑ oīa dilectū. hinc Aug. Charitatē querit de⁹
nō neceſſitatē: ſed difficile eſt ꝙ is q̇ vſq̄ ad extremū nō
elicuit diſplicētiā pcti ꝓpter deū: tūc eliciat cū deficit ha
bit⁹ charitatis: ⁊ dolor p̄ſens ⁊ imaginatio future pene/
magis incitāt ad timorē q̄ꝫ ad amorē. ¶ Tertia ratio eſt:
q: habit⁹ inordinati quos habuit vſq̄ tunc ad tēporalia/
vxorē/filios/diuitias: q̄ tūc p̄ſentia ſunt ī phātaſia: mul⸗
tū inclināt ad ſe inordinate ꝯcupiſcēda: cum imminet ſe⸗
paratio ab eis: ⁊ ideo magnā faciūt difficultatē ad eliciē
dū diſplicētiā de eis ⁊c. ¶ Quarta ratio: quāto q̇s min⁹
eſt dn̄s ſuoꝝ actuū: tāto requirit̄ intēſior diſplicētia ad h̄
vt ſit diſpoſitio ſufficiēs ad deletionē culpe: ſed ꝯſtitut⁹
in extremis eſt minus dn̄s ſuoꝝ actuum q̄ꝫ ſanus. Et ſic
ſm̄ ſtrictā dei iuſticiā requirit̄ intēſior motus diſplicētie
maxime vt eliciant̄ ex charitate: q: difficile nimis eſt in
tali neceſſitate cōſtitutū (quā effugere vellet ſi poſſet ab
eis ſe auertere) ſe poſſe libere ꝯuertere ad deteſtāda pec
cata ꝓpter deū. Et ideo dicit ſanct⁹ Aug. Magnū eſt cui
deus tūc inſpirat (ſi q̇s eſt) verā pnīam. ¶ Ex his elicit Coro. 1.
duo corollaria. Primū: ſano ꝑſuadendū eſt vt ſanus pe⸗
niteat: oſtēdendo ſibi periculū ſerotine pnīe. ¶ Scđm: 2
infirmo iam ad articulū iſtū deducto ſuadēdū eſt: vt ſm̄
poſſibilitatē laboret ad pnīam ordinatā eliciēdā volūta⸗
rie ⁊ ꝓpter debitū finē: ſcꝫ ꝓpter deū: licꝫ breuē. Extol⸗
lēda eſt quoq̄ ſibi diuina miſericordia: ⁊ latronis pnīa:
ſera quidē: ſed nō ſera indulgētia. ¶ Addo tertiū: cū q̇s 3
informari ceperit: p̄ueniēdus eſt articulus mortis extre⸗
mus: ⁊ diligēter infirmus eſt inſtruendus ⁊ monēdus:
dū adhuc viget ratio: ⁊ nō eſt obrut⁹ timore mortis: vt q̄
ſalutis ſue ſint ꝓuideat: pnīam agat: ſacrīs ſe muniat pri
uſq̄ ingraueſcēte infirmitate/hora mortis p̄occupet. Ne
magis attēdat̄ periculū mortis ⁊ vite labētis: q̄ꝫ aīe ⁊ vi⸗
te ꝑpetuo manētis. Ad h̄ argumētū in. c. Cū infirmitas.
de peni. ⁊ remiſ. vbi p̄cipit̄ medicis/ꝙ nō pri⁹ corporalē
medicinā impēdant egrotis: q̄ꝫ eis fuerit de ſpūali reme
dio ꝓuiſum ⁊c. ¶ Cōcluſio q̄rta. Peccat mortalr̄ q̇ actu Cōcl. 4.
elicito differre pnīaꝫ in finē vite ꝓponit firmiter. Patet E
q: quicūq̄ ſciēter exponit ſe ꝑiculo ſalut̄ ſue/peccat mor
taliter ſm̄ illud Eccli. iij. Qui amat periculū: in illo peri
bit. Verūtamē de illo mortali pōt penitere in extremis ſi
cut de ceteris. Et tantū de articulo ſcđo. ¶ Quantuꝫ ad Arti. 3.
articulū tertiū dubitat̄ primo: vtrū impleta pnīa a ſacer Dub. 1.
dote iniūcta q̄liſcūq̄ fuerit: hō ab omni alia ſit īmunis. F
¶ Pro ſolutiōe hui⁹ dubij/cui⁹ ſolutio ſatis patere pōt
ex. ſ̄. dictis diſ. xviij. q. j. notādū poſt Durā. ⁊ Pe. de pal.
q. ij. arti. j. diſt. p̄ſentis: ꝙ in iniūgēdis penitētijs cōfeſſor
magnā habere debet diſcretionē: vt etiā. ſ̄. tactū eſt diſt.
xvj. q. ij. Debet em̄ ſe hr̄e vt pi⁹ medic⁹: q̄ oculū dextrū hꝫ
ad naturā ⁊ vitā cōſeruādā: ⁊ ſiniſtrū ad morbū: vt opa
ſua magis tēdant ad vitā cōſeruādā/q̄ꝫ ad morbū penit⁹
expellēdū. Vn̄ cū morbū curare nō pōt: niſi cū periculo
vite: diſſimulet morbū vt cōſeruet vitā. Sic attendere ha
bet cōfeſſor ꝙ ꝓpter duo iniungit̄ penitētia ideſt ſatiſfa⸗
ctio: ſcꝫ ꝓpter debitū ſoluendū: ⁊ propter remediū con⸗
tra recidiuū preſtandū. Debitū reſpicit penā tēporalē: in
quā mutata eſt pena eterna mortali pctō debita. Et iſtud
debitū pene tēporalis: licꝫ impedit vitam: nō tamen eam
ſimpliciter

ſimpliciter priuat: ſicut nec priuat animā vita gratie. Recidiua v° in mortali tollit vitā gratie ſimpliciter in preſenti: et vitā glorie in futuro: ⁊ iō adducit mortē anime. Magis itaqꝫ attendere habet cōfeſſor: vt talem penitentiā iniūgat que recidiuā caueat: ꝙ que penā ſoluat. Et licet propter primum/pene ſcꝫ ſolutionē pro maioribꝰ peccatis/maior ſatiſfactio eſſet iniungēda: ſm̄ illud Deut. xxv. Pro mēſura peccati/erit ⁊ plagarum modus. Et vt ſic inequalitas iuſticie per culpā cōmiſſe/per penā reducat̃ ad equalitatē iuſticie: attēta etiā quātitate cōtritionis: que magnā pene partē/immo quandoqꝫ totū ſoluit. Tamen propter ſecundū vt iniuncta penitentia/ſit remediū contra recidiuū penitētis/⁊ ſcandalum proximorum: quādoqꝫ pro maiori culpa minor: ⁊ pro minori culpa maior penitētia eſt iniungēda: vnde ſemper confeſſor iniūgere debet penitentiā ſalutarē: que remediū preſtet: nō mortē operet̃: etiam ſi non totā penā debitā ſoluat.
G Unde attēdere habet cōfeſſor/ne vnꝙ̃ pro peccato occulto iniūgat penitentiā publicā vel manifeſtā: ne ex hoc proximꝰ attendens penitentiā fratris ſcandalizet̃/temerarie ipſum iudicādo: ſimiliter ne vnꝙ̃ talē penitētiā iniungat: aut tātā quam veriſimiliter preſumit a penitēte proijciendā: ⁊ ideo nō debet eā iniungere penā quam penitēs nolit acceptare: vt. ſ. dictū eſt diſ. xvj. q. ij. dub. j. ne deſperet ⁊ totū dimittat. Debet etiā cōſiderare recidiuā: q͛ quandoqꝫ peccatū cōmiſſum eſt grauiꝰ: ſed periculū recidiue minꝰ vel ex genere peccati: vel ex parte ſubiecti: ſicut peccatum fornicationis grauius eſt in ſene: ſed maiꝰ periculū recidiue in iuuene propter robur etatis ⁊ vigorē incentiuū libidinis: ⁊ ideo maior penitētia iuueni pro tali peccato iniungēda eſt ꝙ̃ ſeni/ceteris paribus. Unde cōſideratis ſingulis circūſtantijs peccati ⁊ peccatorū corporis ⁊ anime/ſtatꝰ et cōditionis/maiorē vel minorē penitentiā debet imponere: ſicut magis credit ſaluti illius expedire. Siquidē meliꝰ eſt penitentem cū modica penitentia mittere in purgatoriū: ꝙ̃ cū magna proijcienda mittere ad gehennam. Si tn̄ propter aliquam iuſtā cauſam cōfeſſor minorē imponat: debet penitenti innoteſcere ꝙ penitētia iniuncta nō eſt cōdigna. Et ꝙ id qđ hic nō ſoluitur: in purgatorio cuꝫ maxima pena ſoluet̃: vt ſic laboret ꝑ alia bona opera nō iniuncta: quod minꝰ iniunctū eſt: ſupplere: niſi forte ex tali notione timeret eū cadere in deſperationē: ⁊ totū dimittere: tunc melius foret tacere. ¶ Ex his etiā patet cur ei qui cōſequitur plenā peccatorū remiſſionē per indulgētias pleniſſimas: iniūgitur pena ſatiſfactoria: cū iam omne debitū pene vigore indulgentiarū ſit remiſſum: hoc em̄ ſit propter recidiuā cauendū: ⁊ penitentē ad opera bona ⁊ meritoria aſſuefaciendū/aliaſqꝫ cauſas quas hic tranſeo.
H ¶ His premiſſis reſpondet̃ ad dubiū/ꝙ errante claue/deꝰ non approbat iudicium confeſſoris ſm̄ diſtinctionē. ſ. diſt. xviij. q. j. poſitā. Nam error ſacerdotis: aut indiſpoſitio cōfitentis/non mutat iudiciū dei ſemper rectiſſimū: vnde ſi cōfeſſor minꝰ imponit condigno: quod ſupereſt oportet redimere: vel per alia opera pietatis nō iniuncta: vel in purgatorio patiendo ſatiſfacere. Si condignū: tunc cōfitens ſatiſfactione cōpleta/libere euadit purgatorium ⁊ euolat ad regnum. Si plus imponit: tenet̃ quidē cōfitens ſi acceptauerit iniunctū ſoluere: tn̄ ſi ex aliqua cauſa rationabili excuſaret̃ a ſolutione iniuncti (vt in infirmitate aut morte ꝑueniēte) poſtꝙ̃ tantū impleuit: quantū cōdignū fuit: ⁊ ſic morit̃: nihil in purgatorio patiet̃. Si v° totā penitētiam iniunctā hic ſoluit: quod maiꝰ fuit: cedit ſibi in magnū meritū ⁊ glorie augmentū. Quod v° chriſtꝰ dixit petro. Quodcūqꝫ ſolueris ⁊c̄. ſine exceptione: intelligendū eſt claue nō errante ⁊c̄.
I ¶ Solet hic queri: vtrū vnꝰ pro alio poſſit ſatiſfacere: ſed de hoc. ſ. diſt. xvj. q. ij. dub. vlti. dictū eſt: et late habetur in Palu. q. iij. diſt. huius. Item ꝙ plꝰ valet penitentia minor impoſita a ſacerdote: ꝙ̃ maior ſi ſpōte aſſumpta. ibidē. q. ij. arti. ij. Iteꝫ vtrū viuus poteſt ſatiſfacere pro mortuo. q. iij. arti. ij. ibidē. ⁊. ſ. diſ. xvj. q. ij. huius coll̃. Similiter de remiſſione q̃ ſit ꝑ indulgētias: ſed q͛ de his ſcripſi in canonis expoſitione lec. lvij. hic ſuperſedeo remittēs lectorē ad ſcripta ſancti Tho. Palu. ⁊ aliorum de hoc diſt. preſenti latiꝰ tractantiū. Et tantū de illa diſt. ⁊c̄.

Diſtinctio. xxj.

Olet etiam queri ⁊c.

Egit magiſter de penitētia peccatorum in preſentis vite termino: in hac diſ. xxj. de penitētia. i. ſatiſfactione peccatorum/poſt hanc vitā in purgatorio. Et cōprehendit̃ ſentētia textꝰ in tribꝰ cōcluſionibꝰ que ſequunt̃. ¶ Prima. Peccata venialia ⁊ pene eis ⁊ mortalibꝰ hic dimiſſis debite/poſſunt poſt hācvitā ſolui in purgatorio igne. ¶ Scđa. Cōfeſſio generalis peccata venialia remittit: que quotidie admittimꝰ: ⁊ ſimul mortifera/quorū noticiā nō habemꝰ. ¶ Tertia. Caueāt cōfeſſores cōfitentiū pctā prodere ſi gradus ſui periculū voluerint euitare. Has proſequit̃ magiſter latiꝰ: ſimul oſtendēs nullū ex humilitate cōfiteri debere que nō fecit: q͛ incauta eſt humilitas que non ſoluit: ſed peccatorē cōſtituit ⁊c̄. Quia de prima cōcluſione textuali ſatis dictū eſt. ſ. diſ. xvj. q. vlti. ⁊ que ſuperaddenda ſunt de purgatorio igni: reſeruant̃ vſqꝫ ad diſ. xliiij. de generali: qm̄ cōfeſſione ꝑ quā tanꝙ̃ per quodlibet opus meritoriū remittunt̃ venialia: eo magis quo ſpecialius dirigitur ad peccatorum remiſſionē/ibidē: ⁊ etiā in textu huiꝰ diſ. ſatis dictum cenſeo ⁊c̄. Ideo iſtis pretermiſſis circa tertiā concluſionē: que tangit cōfeſſionis ſigillum: mouet̃ vnica queſtio que talis eſt.

Queſtio vnica. A

Trū cōfeſſor teneat̃

celare peccatum ſibi quocūqꝫ detectum in cōfeſſione ⁊c̄. ¶ Tribꝰ (vt ſolitū eſt) articulis Artic. i.
preſens queſtio abſoluet̃. ¶ Quantū ad pri- Nota. i.
mum articulū notandū/ꝙ celare ſecretū ſibi a proximo vt tale cōmiſſum/eſt de lege nature. Quod eleganter probat Sco. quattuor rationibꝰ. Prima ex rōne charitatis. Scđa ex ratione fidelitatis. Tertia ex ratione veritatis et ratione veracitatis. Quarta ex ratione vnitatis ⁊ mutue vtilitatis.
¶ Prima ratio. Lex nature de fraterna charitate exꝑmit/ Prima ratio.
vt faciat alijs quecūqꝫ ſm̄ rectā rationē/vult ſibi fieri: alioquin quomodo diligeret proximū ſicut ſeipſum: ſi aliquid ſm̄ rectā rationē vellet debere ſibi fieri quod nollet proximo fieri. Illa lex nature exprimitur Tob. iiij. Math. vij. ⁊ Luce. vj. Sed quilibet debet ſm̄ rectam rationē diligere famam propriā: ergo et celationē ſui ſecreti: maxime dū eius reuelatio cederet in aliquā diffamiā: ergo ⁊ confeſſor debet diligere famā confitentis: et per cōſequens celare peccatū confeſſum per quod cōfitens per eius reuelationē diffamaretur: q͛ quod vni reuelaret: poſſet ⁊ ceteris pluribꝰ reuelare: et per hoc diffamaret̃. Quod autē quilibet teneat̃ diligere famā propriā: patet per illud Eccli. xlj. Curā habe de bono nomine: hoc em̄ magis ꝑmanebit tibi: ꝙ̃ mille theſauri magni ⁊ precioſi. ⁊ Prouerb. xxij. Meliꝰ eſt nomē bonū/ꝙ̃ diuitie multe. Itē ſm̄ rectā rationē/quilibet debet ſibi velle vitam ciuilem/qua idoneus eſt ad actꝰ legitimos ſibi cōpetētes in illa ciuitate: ſed fama amiſſa/priuatꝰ eſt habilitate ad tales actꝰ.
2 ¶ Scđa rō. Quilibet de lege nature tenetur ſeruare fidelitatē proximo ſuo: quā vellet ⁊ velle deberet ſibi ſeruari: ergo et confeſſor cōfitenti ſibi cōmendanti maxima ſecreta. Hinc Prouerb. xj. Qui ambulat fraudulenter: reuelat arcana. Qui autē fidelis eſt: celat amici cōmiſſum.
3 ¶ Tertia ratio. Quilibet de lege nature tenet̃ ſeruare promiſſum licitū. iuxta illud Zach. viij. Loquimini veritatem vnuſquiſqꝫ cū proximo ſuo. Sed recipiēs ſecretū/maxime illud in confeſſione detectū (quod ſecretiſſimū eſt) promittit (ſaltē implicite) ſe ſeruaturū: q͛ ſine tali promiſſo/ſubiectus nō cōmitteret ſibi ſecretū.
4 ¶ Quarta ratio. Cōmunis vtilitas mēbrorum ciuilis corporis adinuicē eſt de lege nature: recurſus autē inferioris ad ſuperiorē in neceſſitatibus: qui poteſt conſulere ⁊ reconciliare: ⁊ per hoc vnitatē huiuſmodi corporis conſeruare: eſt cōmunis vtilitas mēbrorum adinuicē ⁊ ad caput: per hoc em̄ ⁊ nō aliter poteſt cōmunitas conſeruari. Sꝫ reuelatio ſecreti cōfeſſionis excludit talē recurſum

inferioꝛis ad ſuperioꝛē in conſilio anime: qꝛ nullus recurre-
ret regulariter vt nãciſcereꝛ cõſiliū vel reconciliationē: per
quā maneret in coꝛpoꝛe niſi illud qđ detegereꝛ/maneret ſe-
cretū: ergo eadē lege qua quis teneꝛ cõſeruare vnitatē coꝛ-
poꝛis chꝛiſti myſtici: et ad cõmunē vtilitatē mēbꝛoꝝ eius: te-
Nota. 2. B neꝛ celare ſecretū iſtud. Et ꝯcoꝛdat ſatis Richar. ¶ Scđo
notandū/ꝙ ſub ſigillo cõfeſſionis cadit quicquid confitēs
vult/aut velle debet tãꝗ̄ ſecretū celari: debet aūt velle cela-
ri oīa per quoꝝ relationē ipſe cõfitens pꝛodi poſſet: vel ma-
la ſuſpitio de eo generari in coꝛdibus alioꝝ: vt patet ex ra-
tionibus. s̄. in pꝛimo notabili tactis. Similiter ⁊ ꝑſona ter-
tia ſiue neceſſario ſiue ſtulte/vel etiam doloſe in cõfeſſione
detecta: nā quilibet teneꝛ velle ꝓximi famā cõſeruare ſicut
ſuā: dū illud fieri poteſt ſine maioꝛi detrimēto: de quo infra
magis diceꝛ. Itē debet velle celare oīa per que põt populo
ſcandalū generari: vel cõfeſſio magis odioſa: vel minus di-
lecta: vel magis oneroſa: aut minus pꝛecioſa reputari. Itē
oīa per que põt ꝓuenire cõfitēti/aut aliĳs detrimentū in ani-
ma/coꝛpoꝛe/aut poſſeſſione/aut fama/ſiue amicis: vñ non
ſolū pctā et ꝑſone: ſed circūſtãtie quecūꝗ̄ que in cõfeſſione
detegūtur: per quas vel que aliquid pꝛedictoꝝ contingere
poſſet: ſub cõfeſſionis ſigillo ſunt claudēde vel claudenda
⁊c̄. Peccatū aūt cõfeſſum ſine relatione ad perſonā cõfiten-
tis/dūmodo ex eius relatione nihil pꝛedictoꝝ ſequitur: nõ
pertinet ad ſigillū cõfeſſionis: vt ſi dicat confeſſoꝛ pctm̄ foꝛ-
nicationis frequentaꝛ/vel ſimile: ſic etiā pctm̄ in genere cū
perſona perpetrãte nõ cadit ſub ſigillo cõfeſſionis: vt ſi di-
catur iohãnes cõfeſſus eſt pctā ſua bñ ⁊ diſtincte. Sic ſi ali-
quid hiſtoꝛice inter cõfitendū miſcereꝛ: nõ claudiꝛ ſub ſigil-
lo cõfeſſionis: vt ſi dictū fuiſſet: in tali loco eſt abundantia
frugū ⁊ ſimilia. Ratio em̄ hoꝝ eſt: qꝛ cõfitēs talia nõ refert
vt ſecreta: nec vult illa per cõfeſſionē celari niſi in caſu quo
aliq̄d pꝛedictoꝝ ſequereꝛ: talia em̄ nõ ſunt pctā: nec circun-
ſtãtie peccatoꝝ ad cõfeſſionē pertinētiū. Hec in ſentētia Ri-
char. et poſt eū Petrus de pal. ⁊c̄. diſt. pꝛeſenti. q. iĳ. arti. ĳ.
Artic. 2. ¶ His pꝛemiſſis quoad articulū pꝛimū/ſequūtur cõcluſio-
Cõcl. 1. C nes ꝓ articulo ſcđo. ¶ Cõcluſio pꝛima. Nulla in confeſſio-
nis ſigillo clauſa/ſunt aliquo modo ⁊ in aliquo caſu reuelā-
da. Hec cõcluſio ꝓbatur: qꝛ nihil qđ lege diuina/naturali/
et poſitiua eccleſie eſt pꝛohibitū: eſt faciēdum: ſed reuelare
clauſa ſigillo cõfeſſionis eſt pꝛohibitum lege naturali/diui-
na/⁊ poſitiua: ergo. Maioꝛ nota. Minoꝛ ꝓ ſuis partibus
ꝓbatur quoad legē naturalē: nā omne ſecretū lege natura-
li eſt celandū: ſed clauſa confeſſionis ſigillo ſunt maxime ſe-
creta: tū ratione cõfitētis: qui ſua pctā tãꝗ̄ maxime ſecreta
detegit ſacerdoti. Et licet cõfitēs nõ ſemper verbo cõmēdet
ſacerdoti quatenus ſua depoſita ſecrete teneat: tm̄ hoc ſem-
per virtualiter facit. Nullus em̄ peccata ſua confitereꝛ: niſi
pꝛeſupponeret/ꝙ ſua cõfeſſio tanꝗ̄ maxime ſecretū accipe-
retur. Tū ratione foꝛi: qm̄ foꝛus iſte eſt cauſarū: que vertū-
tur inter deū et cõfitentē peccatoꝛē: vbi nullus alius admit-
tiꝛ: dei aūt ſolius eſt cognoſcere ſecreta coꝛdiū: in quibꝰ cõ-
ſiſtit pꝛincipaliter pctm̄: ergo ſacerdos cui tãꝗ̄ vicario dei
peccata reuelãtur: teneꝛ illa tãꝗ̄ ſecreta celare. Qđ autē ſe-
creta lege nature celãda ſunt: pꝛobatum eſt in notabili pꝛi-
mo. Qđ etiā reuelatio cõfeſſionis ſit ꝓhibita lege diuina/
pꝛobaꝛ: qꝛ quilibet chꝛiſtianus lege diuina tenetur nõ dare
occaſionē alteri qua reuocetur a lege diuina: ſed lex chꝛiſti
eſt de cõfeſſione faciēda: vt deductū eſt diſt. xvĳ. q. ſ. Sꝫ re-
uelãs cõfeſſionē dat occaſionē quãtū in ſe eſt ꝓximo nõ cõ-
fitēdi: ergo ⁊c̄. Preterea dãs occaſionē peccãdi alteri/moꝛ-
taliter peccat: ⁊ facit cõtra legē diuinā: Nõ occides. occidit
em̄ animā ꝓximi occaſionaliter: ſed reuelãs dat occaſionē
confitēti indebite exequēdi pꝛeceptū de cõfeſſione: ſcꝫ men-
tiēdi: aut peccata ſua reticēdi: vel ſe falſo laudãdi: aut alios
quos odit vituperãdi: vt talia per cõfeſſionis reuelatoꝛem
in alioꝝ noticiā deducãtur. Qđ etiā poſitiua lege ꝓhibitū
ſit: patet de peni. ⁊ remiſ. omnis. vbi diciꝛ. Caueat aūt om-
nino ne verbo: aut ſigno: aut alio quouis mõ aliquatenus
pꝛodat peccatoꝛē: ſed ſi pꝛudētioꝛi cõſilio indiguerit: illud

abſꝗ̄ vlla expꝛeſſione perſone caute requirat: qm̄ qui pctm̄
in penitētiali iudicio ſibi detectū pꝛeſumpſerit reuelare: nõ
ſolū a ſacerdotali officio deponēdū decernimus: verū etiā
ad agēdam perpetuā penitentiā in arctū monaſteriū detru-
dendū ⁊c̄. ¶ Cõcluſio ſcđa. Nõ ſolū cõfeſſoꝛ: ſed auditoꝛ a Cõcl. 2. D
reuelãte/ſiue a cõfitēte caſualiter aut doloſe teneꝛ confeſſa
ſicut cõfeſſoꝛ tanꝗ̄ ſecretiſſima nulli hominū reuelare. Pa-
tet: qꝛ transferēs aliquid in aliū de facto: qđ nõ põt licite de
iure: ſiue per erroꝛē: nõ dat illi alter ius vtēdi: nec transferē-
di alterum in iſtud: ergo ſi de facto trãſferat: alius nõ habet
ibi ius vlterius transferēdi: ergo ſacerdos nõ habēs ius re-
uelãdi: ſi de facto reuelat: nõ põt is cui reuelaꝛ/vlterius li-
cite reuelare. Sic ſi penitēs cõfiteretur alicui nõ ſacerdoti/
putans eū ſacerdotē: qui ſe doloſe ingereret ac ſe ſimularet
ſacerdotē: vt aliquod ſecretū explooꝛaret: tenereꝛ ille ſic au-
diēs audita nõ reuelare. Idē eſt ſi quis caſualiter audiret:
aut doloſe aurē applicaret. Cuius ratio: qꝛ confitēs errans
in perſona/nõ transfert ius vtendi tranſlato: ſicut dans ele-
moſynā petro diuiti/credens eū paulū pauperē: vt. s̄. habi-
tū eſt diſt. xvĳ. ¶ Similiter interpꝛes ſi quis cõfitereꝛ ꝑ in-
terpꝛetē. Similiter qꝛ cõfitēs loquiꝛ in foꝛo ſecretiſſimo: iõ
quilibet audiēs teneꝛ vt ſecretū ſeruare: ⁊ per cõſequēs nõ
reuelare eiſdē rationibus ſicut confeſſoꝛ. ¶ Eſt tm̄ hic diffe-
rētia: qꝛ audiens a cõfeſſoꝛe male reuelãte: vel a cõfitēte ca-
ſualiter: nec peccãt moꝛtaliter: niſi pꝛouocarēt cõfeſſoꝛē ad
reuelandū: tūc em̄ cõſentirent pctõ reuelãtis. Qui vero do-
loſe audiūt/moꝛtaliter peccãt: oēs tm̄ tenētur ad nõ reuelã-
dū ⁊c̄. ¶ Cõcluſio tertia. Nõ ſolū peccata cõmiſſa: ſed etiā Cõcl. 3. E
peccata cõmittēda in cõfeſſione detecta/ſunt tãꝗ̄ ſecreta ce-
landa. Hec cõcluſio poniꝛ cõtra opinionē quoꝛūdam: quā
recitat Alex. par. iiĳ. q. lxxviĳ. mēbꝛo. ĳ. ar. ĳ. dicentiū/ꝙ cū
aliquis cõfitetur aliquod futurū pctm̄ nolēs reſilire a ꝓpo-
ſito perpetrãdi: nõ teneꝛ ſacerdos illud celare: ſed põt reue-
lare ei q̇ põt ⁊ vult pꝛodeſſe. et mouētur: qꝛ pctm̄ futurum
ſm̄ ꝙ eſt de futuro (vt cū quis dicit ſe ꝓponere ſeu velle fa-
cere) nõ eſt de foꝛo cõfeſſionis: ſed pꝛeteritum cū penitētia
cuius cõfeſſio eſt pars: eſt mala pꝛeterita deplangere: ergo
nõ claudūtur ſub ſigillo cõfeſſionis. Et huic aſſentit Alex.
dū tamē pctm̄ futurū nõ habet depēdentiā ad pꝛeteritū: ta-
le em̄ etſi cõgruit celare ꝓpter honeſtatē: tm̄ nõ clauduntur
ſub ſigillo confeſſionis: ⁊ ideo ſi vergeret in nimis magnū
periculū: nõ eſſet illa cõfeſſio penitus tacēda: nec tm̄ publi-
ce reuelãda ꝓpter periculū infamie: ſed caute ⁊ ſecrete ali-
cui qui pꝛodeſſe poſſet ⁊ vellet innoteſcēda ⁊c̄. ¶ Sed cõ-
tra hanc opinionē ꝓbaꝛ concluſio rationibus pꝛemiſſis: qꝛ
ita pctm̄ cõmittendū refertur cõfeſſoꝛi vt ſecretū in cõfeſſio-
ne detectū: ſicut pctm̄ pꝛeteritū vel pꝛeſens: et ideo oēs ra-
tiones pꝛemiſſe ita militant cõtra futurū/ſicut cõtra pꝛete-
ritū. ¶ Preterea hoc ꝓpoſitū/velle in futurū peccare/eſt
pctm̄ actuale ⁊ pꝛeſens: etiā ſi nūꝗ̄ ſequereꝛ effectus: ⁊ per
cõſequēs reuelãs reuelaret peccatū pꝛeteritū: qđ clauditur
ſub ſigillo cõfeſſionis ⁊c̄. ¶ Cõcluſio quarta. Nõ ſolū con- Cõcl. 4. F
feſſoꝛ celare teneꝛ acta ⁊ dicta cõfitētis: ſed etiā confitēs id-
ipſum teneꝛ quantū ad acta ⁊ dicta ſacerdotis: dū illa ten-
dūt in pꝛeiudiciū ſui vel cõfeſſoꝛis. Pꝛima pars concluſio-
nis patet ex pꝛemiſſis. Scđa eſt Rich. de media villa/quā
ſic ꝓbat: qꝛ nullus debet facere pꝛeiudiciū fame ꝓpꝛie ſine
aliqua vtilitate: ſed neꝗ̄ cõfeſſoꝛi: qꝛ quilibet teneꝛ dilige-
re famā ꝓpꝛiā et pꝛoximi lege charitatis: vt. s̄. dictū eſt. Ex
illo ſoluit q̄ſtionē (qua queriꝛ: an cõfitens teneaꝛ celare pe-
nitentiā a cõfeſſoꝛe ſibi iniūctā) per hãc diſtinctionē: qꝛ aut
reuelatio penitētie facit pꝛeiudicium fame ꝓpꝛie: vt qꝛ per
eius iniūctionē oꝛitur ſuſpitio cõtra cõfitentē alicuius par-
ticulariter vel magnoꝝ peccatoꝝ generaliter: aut ſacerdo-
ti qui talē penitentiā iniūxit: pꝛo qua/ſi ſciretur: incurreret
odiū alicuius vel aliquoꝝ maliuoloꝝ: vt qꝛ iniūxit mulieri
vt abſtineat a familiaritate alicuius viri: q̄ ſue caſtitati erat
periculoſa. Aut tertio (manifeſtãdo penitētiā) nec ſibi nec
alteri pꝛeiudiciū generaret. In pꝛimis duobus teneꝛ quili-
bet penitentiā ſuā celare: quilibet em̄ teneꝛ ſuā famā ſciēter

nō ledere ſine aliqua vtilitate: iuxta illud Eccli.xlj. Curam
habe de bono noie. Sic ſi ſanū ſacerdotis cōſiliū aut peni-
tentiā (bona fide iniūctam manifeſtās) in cōfeſſoris preiu
diciū crimē proditionis incurrit/ ⁊ fractionis ſecreti ꝯfeſſio
nis. Concordat Gerſon in tripartito. Excipit tm̄ (qđ abſit)
ſi confeſſor cōfitentem ad peccandum inducere vellet ⁊c̄.
Artic.3. Dub. I. G ¶ Quantū ad articulū tertiū/ dubitatur primo cōtra con-
cluſionē primā: nā videtur ꝙ in certo caſu cōfeſſio reuelari
poteſt: qđ probat᷑ in quinqꝫ caſibus. ¶ Primus ſi peccatū
detectū in cōfeſſione maxime futurū vergeret in graue pe-
riculū ſpūale vel tēporale reipublice: vt ſi quis cōfiteret᷑ ſe
velle ſeminare hereſim: aut prodere vel incendere ciuitatē:
qđ per reuelationē cōfeſſionis caueri poſſet: nā preponen-
dū eſt bonū cōmune priuato. Vñ de hoc eſt verſus. Eſt he-
reſis crimen qđ nec cōfeſſio celat. Itē peccatū futurum nō
eſt de foro cōfeſſionis: cū cōfeſſio ſit reuelatio peccatoꝝ cō-
miſſoꝝ. ¶ Secūdus caſus eſt: ſi reuelatio cōfeſſionis tēde
ret in bonū confitētis: vt ſi per reuelationē ſubtrahere᷑t oc-
caſio peccādi confitēti: vt ſi abbas habens monachū in ali
quo officio/ cuius occaſione frequētaret peccatū carnis: co
gnito illo/ poſſet eū remouere ab officio poſt confeſſionem
auditā: licet orire᷑t vehemens ſuſpitio contra monachū/ ꝙ
peccatum fornicationis fuiſſet cōfeſſus: aut ſi reuelaret ali-
cuiqui poſſet prodeſſe ⁊ nō obeſſe. Nā ẜm Bernardū in de
diſpēſatiōe ⁊ precepto.c.iiij. Iniquū ſine dubio foret: ſi ſta-
tuta pro ſola charitate cōtra charitatem tenerent᷑: ſed cōtra
charitatē eſt proximi/ ſi quis reuelando cōfeſſionem poſſet
cōfitētē a peccato preſeruare: et id negligeret nō reuelādo.
¶ Tertius caſus eſt. Si celatio cōfeſſionis cederet in pec-
catum confeſſoris: vt ſi cōfeſſor producere᷑t in teſtē cōtra cō
fitentem accuſatū de crimine: ⁊ cōpulſus iuraſſet dicere ve
ritatem: ſi non diceret/ mentire᷑t interrogatꝰ per iuramentū
nō dicendo: immo periurium incideret nō reſpōdendo: qꝛ
iurauit dicere veritatem in inquiſitis: ſi diceret ſe ignorare
mentire᷑t: ergo tene᷑t dicere veritatē: ⁊ per cōſequens reue-
lare ſecretū/ puta cōfeſſionē: plus em̄ tene᷑t cauere peccatū
in ſeipſo/ q̄ famā in proximo. ¶ Quartus caſus: ſi cōfeſſor
ex celatione cōfeſſionis incurreret graue periculū tempora
le rerum vel perſonarū: vt ſi ſacerdos intraret nemus cum
duobus vel pluribꝰ: qui ſecreto cōſpiraſſent in mortē eius/
ſibi in illo nemore inferendā: ⁊ vnus penitentia ductꝰ ante
introitum nemoris confitere᷑t illud ſacerdoti. Et ſacerdos
audita confeſſione/ poſſet ſe retrahere ab illo itinere: ⁊ non
progredi vt ſaluaret vitā ſuam: licet per hoc factū reuelaret
cōfeſſionē ſibi factā: nam plus tene᷑t vite ſue conſeruande/
q̄ proximi fame ⁊c̄. ¶ Quintus caſus: ſi celatio alicuiꝰ cō-
feſſionis cederet in periculū ſalutis eterne confeſſoris: vt ſi
cōfeſſor haberet aliquod peccatū mortale quod cōfiteri nō
poſſet/ niſi reuelando confeſſionē ſibi factā: nō debet omit-
tere cōfeſſionē propter reuelationē cōfeſſionis: qꝛ nō tene᷑t
ſeipſum damnare ꝓpter famā proximi ſaluandā: damnaret
aūt ſeipſum/ ſi habita opportunitate ſcienter omitteret cōfi
teri peccatū mortale: cū confeſſio omniū mortaliū ſit de ne
Rñſio. H ceſſitate ſalutis: vt.ſ̄. dictū eſt diſt.xvij.q.j.⁊c̄. ¶ Ad dubiū
reſpōde᷑t ẜm Richardū ⁊ Scotū/ ꝙ i nullo caſu licet ſacer-
doti reuelare cōfeſſionē: ſiue cōfitens peniteat/ ſiue nō: ſiue
confitea᷑t peccata/ iam opere perpetrata: ſiue perpetrāda:
ſiue ſit peccatū in moribus: ſiue in fide. Concordat ſanctus
Thomas ⁊ Bonauē. ſimiliter Alexā. par.iiij.q.lxxviij. exce
pto peccato perpetrando de futuro vt dice᷑t: debet tm̄ con-
feſſor cauere diligenter pro poſſe: ne peccatū perpetrandū
ſibi in cōfeſſione detectū opere perpetre᷑t: maxime ſi fuerit
peccatū ad alioꝝ corruptionem in fide ordinatū: obſerua-
ta tm̄ diſcretione/ vt nullo modo prodat illū qui ſibi confeſ
Ad rationes. ſus eſt: ac ne aliqua mala ſuſpitio de illo genere᷑t. ¶ Et per
Ad. I. hoc reſponde᷑t ad rationes. Ad primū dicitur/ ꝙ bonū cō-
mune preponendū eſt priuato: ſed reuelare cōfeſſionem in
quocunqꝫ caſu/ non eſt bonū cōmune: immo eſt maxime of
fenſiuum boni cōmunis. Impedit em̄ ſalutē cōmunitatis
pro quanto tota communitas auerteretur a cōfeſſione que
neceſſaria eſt ad ſalutem: ac inducere᷑t ad ficte cōfitendum:
quod cōtraria᷑t ſaluti. Quis em̄ vere cōfitere᷑t: ſi in aliquo
caſu reuelanda foret confeſſio. Salus aūt anime preferēda
eſt ſaluti corporis/ ⁊ omniū exterioꝝ. ¶ Preterea vt alioꝝ
ratione vtar: quod confeſſor non nouit vt homo: ſed tm̄ vt
deꝰ: non eſt homini reuelandū: ſed tm̄ deo: ſed cōfeſſor que
ex cōfeſſione nouit: nō nouit vt homo/ ſed vt deꝰ: vt ipſi di-
cunt: ergo nihil tale reuelandū eſt homini ⁊c̄. ¶ Preterea
pctm̄ de futuro nunq̄ poſſet reuelari: quin reuelare᷑t pecca
tum de preterito aut preſenti: nā propoſitū animo firmatū
de peccādo in futuro eſt peccatū: ideo qui confite᷑t ſe velle
peccare: confite᷑t ſe habere volūtatem peccandi: ⁊ ita actu
⁊ preſentialiter peccare quod propoſitū tunc nō inſtātanee
cōcepit: ergo etiā prefuit: ergo. ¶ Et ꝙ ibi allega᷑t verſus
Eſt hereſis crimē. dicit Sco. ꝙ verſus q̄dē bonꝰ eſt quātū
ad menſurā pedū: ſed falſus eſt et erroneꝰ quātū ad ſenſum
verboꝝ. ¶ Ad illud quod addi᷑t/ ꝙ peccatū futurū non eſt Ad. 2. I
de foro cōfeſſionis: dici᷑t ꝙ de foro cōfeſſionis eſt quantum
ad celandū quicquid ſigillo cōfeſſionis claudi᷑t: tale aūt eſt
peccatū perpetrandū: deniqꝫ tale nō ſepara᷑t a peccato pre-
ſenti actu inexiſtēti ⁊ preterito: vt probatū eſt. ¶ Ad argu-
menta in ſecundo caſu dici᷑t ꝙ reuelatio cōfeſſionis nunq̄
cedit in bonū cōfitentis: qm̄ etſi quādo reuelata cōfeſſione
poſſet confitens prohiberi ab exteriori actu peccati: non tm̄
ab actu interiori qui eque eſt pctm̄. ¶ Preterea etſi ab illo
peccato cohibe᷑t: tm̄ da᷑t ſibi occaſio maioꝝ et pluriū pecca-
toꝝ: puta inuidie contra reuelantē ⁊ cōfeſſionis ficte in fu-
turum. Et ſi quōcunqꝫ proficeret cōfitenti: eſt tm̄ cōtra ſalu-
tem cōmunitatis: vt ſtatim deductū eſt: que preponēda eſt
ſaluti ſingularis perſone. Et quod addi᷑t de abbate/ dicen-
dum ꝙ ſi poteſt per occaſionē aliquā vnde non oria᷑t ſuſpi
tio: poterit monachū amouere ab officio: aut euꝫ inducere
ſecrete/ vt petat abſolutionē quatenꝰ amoueat euꝫ: quod ſi
facere nō poterit quin oria᷑t cōtra eū rationabilis ſuſpitio
ſuſtineat eū in officio donec eū poterit ſine ſuſpitione amo
uere: qm̄ nō ſunt faciēda mala vt eueniāt bona. ad Roma.
iij. ¶ Et quod allega᷑t ex Bern. dici᷑t/ ꝙ celatio ꝯfeſſionis
eſt ꝓ charitate ⁊ cōfitētis ⁊ totius cōmunitatis: et nō ꝯtra: Ad. 3. K
vt ſtatim.ſ̄. viſum eſt. ¶ Ad argumentum in tertio caſu di
cūt cōiter doc. imitātes Alex. Tho. Bonauē. Richar. Pet.
de pal. ꝙ in caſu argumenti pōt ſacerdos ſecure iurare aut
dicere: ſub iuramento ſe neſcire que nouit per confeſſionē:
qm̄ illa nō nouit vt hō: ſed vt deus. Et reſpōdēdo iudici re
ſpōdet vt hō/ non vt deus: nā eadē perſona vere affirmare
pōt aliq̄d in ꝑſona alterius loquēs: qđ vere negat loquens
in propria perſona. Probatio: qꝛ angelus loquēs moyſi in
perſona dei vere dixit. Ego ſum deus patris tui: deus abra
am ⁊c̄. Exo.iij. qđ vere negaſſet in ꝑſona ꝓpria loquēs: er-
go a ſimili hō repreſentās ꝑſonā dei in foro cōfeſſionis/ ve-
re pōt aliquid affirmare qđ extra illud foꝝ pōt vere negare
dū loqui᷑t in perſona ꝓpria: ergo dū cōfeſſor loqui᷑t in per-
ſona propria: pōt vere dicere ſe neſcire id qđ nouit in perſo
na dei: nec ſic dicēdo: mētitur ⁊c̄. ¶ Cōtra hec arguit Sco.
probādo ꝙ ea que nouit cōfeſſor in cōfeſſione: nō nouit vt
deus: ſed vt hō miniſter dei: vnde nō audit ꝯfeſſionē ex per
ſona dei: ſicut nec abſoluit ex perſona dei: ipſe em̄ abſoluit
miniſterialiter: ẜm vero prius dicta deus principaliter: vn-
de ſi diceret ſacerdos: ego autoritate mea te abſoluo princi
paliter a pctīs tuis: mētiretur: verū tamen diceret: ſi loque
re᷑t in perſona dei: ſicut verū diceret/ dicendo: Ego ſum deꝰ
tuus: ego te creaui/ redemi ⁊c̄. quō verū dixit angelꝰ moy-
ſi. Ego ſum deus patris tui. Unde multū refert aliq̄d dice-
re in perſona alterius: ⁊ loqui autoritate alteriꝰ: ſiue vt mi
niſter illius: nā loqui in perſona alterius eſt induere ꝑſonā
alterius: hoc eſt ſic loqui vt intelligātur oīa verba locutio-
nis referri ad perſonā alterius: vt nō loquēs (ſed ille ex cu-
ius perſona loqui᷑t) intelliga᷑t hec agere vel nō agere/ que
loquēs exprimit ſua locutione: vt cū Eſa. ait ca.j. Dñs locu
tus eſt. Filios enutriui ⁊ exaltaui: ipſi autem ſpreuerūt me.
¶ Loqui autē autoritate alterius/ eſt loqui in perſona ſua

ꝓpria: ex cōmiſſione tm̄ alterius. ¶ Et confirmatur ratio
Sco. nā frequēter cōfeſſor abſoluēdo dicit: Ego autoritate
beatorū petri ⁊ pauli apoſtolorū: aut ſedis apoſtolice/ mihi
cōmiſſa abſoluo te ⁊c. que falſa eſſet/ ſi loqueretur in perſo
na dei: q: deus non abſoluit autoritate cōmiſſa: nec petri ⁊
pauli: nec ſedis apoſtolice: ſed ꝓpria. Preterea ſic nūq̄ poſ
ſet dicere ſe ſcire pctā in genere vel in ſpecie: tacita perſona
cōfitētis: ſemp̄ em̄ mētiretur: cū nō ſciret vt hō: et tm̄ hec di
cēs loquereť vt hō: ⁊ tm̄ ſm oēs pōt hec dicere ſine menda
cio: et etiā qn̄ꝫ licite ſine pctō: vt cauſa cōſilij querendi: vt
habetur in. c. officij. de peni. ⁊ remiſ. ¶ Dicēdū ergo ꝙ cō
feſſor que audit ⁊ dicit/ puta abſoluit: facit in perſona ſua:
ſed vt miniſter dei: ſicut oia ſacramenta miniſtrātur ex per
Z ſona miniſtri: ſed autoritate dei. ¶ Ideo ad rationē aliter
reſpōdeť ꝙ in caſu quo cōfeſſor ꝓducitur in teſtē: ⁊ iurat re
ſpondere veritatē de interrogatis. Si querit de aliquo qđ
non nouit niſi ex cōfeſſione: nō debet reſpondere: nec ſcio:
neꝙ neſcio. nec nō reſpondēdo eſt tranſgreſſor iuramēti: q:
iuramentū intelligi debet de interrogatis ad que poteſt li
cite reſpondere: licet ſonet generaliter: alioquin ſi generali
ter intelligereť eſſet iuramentū temerariū ⁊ illicitū: ⁊ p̄ cō
ſequēs nō obligaret. Unde poſſet cōfeſſor reſpōdere in ca
ſu: in his in quib⁹ poſſum perhibere teſtimoniū: nihil ſcio
vel ſimili modo. Neꝙ iudex vltra debet: nec pōt cōpellere:
ſicut in ſimili ꝓduct⁹ in teſtē/ nō debet manifeſtare ea que
ſub ſecreto ſibi cōmendata recepit: ſic em̄ manifeſtādo age
ret cōtra legē nature: ad qđ nemo cōpelli debet. ¶ Sed di
ceres tacēdo ⁊ nō reſpōdēdo generat ſuſpitionē in animis
audientiū/ ꝙ talia: de quibus agitur: cōmiſſa ſunt per. N. et
ꝙ ipſe nouerit per cōfeſſionē: ⁊ ita facto reuelat cōfeſſionē.
Reſpondēdū ꝙ tacere eſt ſignū de ſe indifferēs ad aliquid
eſſe cōfeſſum/ vel nō cōfeſſum: et ideo de ſe/ et ex ſui natura
nō eſt ſignū cōfeſſionis reuelatiuū: ſed magis clauſiuū. Si
vo aliqui voluerint hoc qđ eſt tacere/ accipere: vt ſignū re
uelatiuū ex ſuis phantaſijs/ nihil hoc ad confeſſorē: ⁊ ideo
nō erit illicitū cōfeſſori tacere: etiā per cōfeſſoris taciturni
tatē/ nihil ꝓbari pōt cōtra eū cōtra quē producitur in teſtē.
Ad.4. ¶ Per hoc facile reſpondeť ad formā argumēti. ¶ Ad ar
M gumentū in quarto caſu dicēdū/ ꝙ nullū periculū: nec etiā
cōſeruare vitā preſentē/ pōt excuſare: vel licētiare confeſſo
rē ad aperiendū cōfeſſionis ſigillū: ſicut nullū periculū po
teſt hoiem licētiare ad mortaliter peccandū. Unde ſi tyran
nus minaretur mortē cōfeſſori niſi reuelaret ſibi cōfeſſa: de
bet plus timere deū: et ſe offerre martyrio/ ꝙ tranſgredi le
gē dei/ nature et eccleſie/ reuelādo cōfeſſionē: hoc tm̄ locum
nō habet in caſu argumenti: nā in caſu illo ſacerdos poſſet
ſe retrahere ab itinere: et ſic ſe a latronib⁹ liberare. Nec tm̄ p̄
hoc diceretur reuelator confeſſionis: licet per illā retractio
nē cōſpiratores cognoſcerēt illū eſſe cōfeſſum cōſpirationē
illorū: q: diuerſio illa ab itinere ſacerdotis ex rōne ſui/ nō eſt
ſignū ducēs in noticiā peccati cōfeſſi: poterat enim ex alia
cauſa diuertiſſe: etiam ſi illi nō cōſpiraſſent nō fuiſſet eis ſi
gnū confeſſi pcti: nō eſt ergo ſignū ex natura actus: ſed ma
gis ex cōſpiratione praua latronū. ¶ Un̄ Sco. ponit hanc
regulā generalē. Signū qđ eſt de ſe indifferēs ad hoc ꝙ eſt
tale pctm̄ fuiſſe cōfeſſum vel nō fuiſſe: licet ſit aliquibus ſi
gnū magis determinatū ex aliquo ſuppoſito: nō eſt ex ſe ſi
gnū reuelatiuū cōfeſſionis: nec per cōſequēs illicitum con
Ad.5. feſſori ⁊c. ¶ Ad rōnē in quinto caſu reſpōdetur ſm Ricħ.
N et Sco. ꝙ in caſu debet differre confeſſionē quantū ad hoc
pctm̄ de quo argutū eſt: donec occurrat cui poſſet confite
ri ſine reuelatione cōfeſſionis ſibi facte: qui ſi nūq̄ occurre
ret: teneť tale pctm̄ nō cōfiteri. Et eſt in ar. nō habentis con
feſſorē idoneū: ſufficit ergo ſoli deo cōfiteri in caſu/ cū ꝓpo
ſito cōfitēdi ſacerdoti ſi idoneus haberi poſſit: vix tm̄ caſus
eſt poſſibilis: ⁊ ideo celatio cōfeſſionis nūq̄ cedit in pericu
Dub.2. lū ſalutis ⁊c. ¶ Dubitať ſcđo: vtrū perſona tertia. i. ea cum
O qua pctm̄ eſt perpetratū/ ſit a confitēte neceſſario celanda.
Rn̄deť breuiter ſm Richar. diſt. preſenti. arť. v. q. ij. ſub di
ſtinctione; Quia aut neceſſaria eſt expreſſio perſone cum
qua pctm̄ eſt cōmiſſum ad cognoſcendū genus peccati: vt
ſi frater cōcubuiſſet cū ſorore que eſſet ſibi vnica: querēdus
eſſet cōfeſſor cui perſona tertia nō eēt nota. Aut ſi expreſſio
perſone nō eſt neceſſaria ad exprimendū pcti quātitatē: ad
huc ſubdiſtinguiť: aut eſt vtilis ad correctionē eius vel pre
ſeruationē a recidiua: tūc penitēs bn̄ facit: ſi extra cōfeſſio
nē dicit alteri p̄ſone que illi pctōri poſſit ꝓdeſſe ⁊ nō obeſſe.
Sed p̄ illa cauſa nō expedit illū nominare in ꝯfeſſione: nec
oportet: q: per talē nominationē cōfeſſor nō poſſet ꝓcedere
ad correctionē illius. Sed ſi fuerit vtilis ad preſeruandum
penitentē a recidiua: ſic vtile eſt eā exprimere confeſſori: po
teſt em̄ cōfeſſor p̄ cognitionē perſone cōgruētius iniūgere
penitētiam talē: ⁊ talia dare remedia ⁊ documenta ⁊ moni
tiones: p̄ que penitentē ⁊ melius ⁊ ſecretius poterit preſer
uare a recidiua. Si aūt nominatio perſonarū neutro predi
ctorū modorū eſt vtilis: tūc penitēs teneť illā perſonā celare:
q: quilibet teneť nō aggrauare malā opinionē de proximo
ſuo in corde alterius ſine rōnabili ⁊ vtili cauſa: de hoc etiā
ſupra. q. j. diſt. xvij. ⁊c. ¶ Dubitať tertio: vtrū audita in cō Dub.3.
feſſione ⁊ alias ſcita extra cōfeſſionē cadant ſub ſigillo con P
feſſionis. Rn̄deť ſm ſanctū Tho. et ſanctū Bona. licet di
uerſi diuerſa dixerūt: tm̄ duo breuiter hic dicūtur. Primum
ſcitū ex cōfeſſione nūq̄ eſt reuelandū vt tale: vnde nūq̄ li
cet dicere: in cōfeſſione audiui hunc illa cōmiſiſſe. vel petr⁹
cōfeſſus eſt mihi ꝙ hec fecerit: licet cōfeſſor viderit eum ta
lia feciſſe: q: hec dicēdo directe ſolueret cōfeſſionis ſigillū.
¶ Scđo diciť/ ꝙ dicēs ſimpliciter illud vidi: vel illa audi
ui ſeu noui ita eſſe/ quod extra cōfeſſionē vidit/ audiuit/ no
uit: nō ſoluit ſigillū cōfeſſionis. Patet: q: nō refert illud vt
ſibi in confeſſione detectū: ſed eo modo quo nouit etiam ſi
nūq̄ in cōfeſſione percepiſſet. Et ꝓbať: q: nullus pōt aliū
obligare inuitū ad qđ non erat obligatus: niſi prelatus ſu⁹
obliget eū precepto: ſed ſciēs aliquod peccatū eius (q̇ con
fiteť extra confeſſionē) nō erat obligatus ad nō reuelandū
ſi ille nō fuiſſet cōfeſſus: ergo confitēs: cū nō ſit eius prela
tus: nō poteſt eū obligare ad nō reuelandum qđ prius po
tuit reuelare. Idē eſt ſi poſt confeſſionē ſciat alio modo: vt
cōfeſſum publice in iudicio vel corā multis: niſi em̄ ſic/ per
cōfeſſionē poſſet fieri magnū preiudiciū veritati ⁊ iuſticie.
Ueritati/ ſi per hoc cōfeſſor non poſſet p̄hibere teſtimoniū
de viſis ⁊ extra cōfeſſionē notis. Iuſticie/ ſi quis iudici cō
fitereť ⁊ prius vel poſt cōuictus eſſet vel conuinceretur de
pctō: nō poſſet iudex exequi iuſticiā: q: ſemp̄ ſolueret ſigil
lū cōfeſſionis: et ſm hec intelligēda ſunt ſupradicta de non
reuelādis auditis in cōfeſſione. Uerū eſt vt talibus et non
aliter notis: debet tm̄ cōfeſſor cautus eſſe ⁊ nō faciliter talia
referre: niſi ꝓpter certā vtilitatē ad vitandū ſcandalū maxi
me in penitēte: qđ tunc cauetur dum confeſſor etiam oſten
dit cauſam ſue ſciētie eius qđ extra cōfeſſionem nouit: hoc
eſt oſtēdēdo modū quō nouit ⁊c. ¶ Dubitať quarto: vtrū Dub.4.
cōfitēs poſſit dare licentiā cōfeſſori vt reuelet cōfeſſionē ſi Q
bi factam. Reſpōdetur poſt Sco. breuiter. Licet aliter ſen
tiat beatus Tho. et Bonauē. ꝙ nō pōt dare licētiā. Ratio:
q: celare peccatū cōfeſſum/ nō tm̄ eſt ius cōfitētis tm̄: ſꝫ cō
munitatis: q: ex reuelatione confeſſi ſequereť perturbatio
in cōmunitate: ꝙ paſſim quilibet reputaret aliū abomina
bilē. ¶ Preterea: Cōfeſſor teneť triplici iure ad celandum
cōfeſſa: diuino/ naturali ⁊ poſitiuo eccleſie: qđ reuocare nō
eſt in poteſtate cōfitētis: etiam licet ius illud eſſet introdu
ctū in fauorē cōfitētis. ¶ Si di. Quid ergo faciet cōfeſſor
ſi confitēs petat peccatū ſuū ob aliquā vtilitatē per cōfeſſo
rem reuelari. Reſpōdet Sco. ꝙ ſi cōfitēs dicat pctm̄ ſuum
extra cōfeſſionē nō vt ſecretū: ſꝫ reuelādū certe perſone vel
certis perſonis: qm̄ ſi diceret extra cōfeſſionē: et tm̄ vt ſecre
tū (q: prodere ſecretū eſt cōtra ius nature) nō poſſet confi
tens illud tollere. Et licet hic modus eſt ſecurior: eſt tm̄ ali⁹
probabilis: de quo vide Pe. de pal. ⁊c. q. iij. cōcľ. iij. ¶ Du Dub.5.
bitať quinto: vtrū ea que extra cōfeſſionē cōmittuť ſub ſi R
gillo cōfeſſionis: claudātur ſub illo: ita ꝙ poſt reuelās eēt
reus fractionis ſigilli confeſſionis. Rn̄deť breuiter/ ꝙ iſto

modo cõmendatũ cadit ſub ſigillo ſecreti: ſed nõ confeſſio
nis ſacramẽtalis: qm̃ ſic cõmẽdãs nõ cõfitetur ſacramẽtali-
ter. Eſt aũt ſigillũ ſecreti ſuperius ad ſigillũ ꝯfeſſionis. Pa
lu. q. iij. aut. ij. cõcl. iij. diſt. preſenti. Et celatio vtriuſqꝫ eſt de
iure naturali: vt. ſ. probatũ eſt: ⁊ vterqꝫ ſoluẽs peccat mor-
taliter: licꝫ grauiꝰ qui ſoluit ſigillũ cõfeſſionis: quia violat
nedũ legem nature: ſed expreſſe legem diuinã et poſitiuam
Dub. 6. eccleſie ⁊c. ¶ Dubitatur vltimo de cõfeſſione generali: de
G qua magiſter in textu: quis ſit eius effectus. Et reſpondet
breuiter poſt magiſtrũ ꝙ remittit venialia quãtũ ad culpã:
⁊ quantũ ad pene diminutionẽ/ dũ ipſa ꝓcedit ex charita-
te. Cuius ratio. ſ. diſ. xvj. q. v. tacta eſt: et habet late in Pe.
q. ij. diſ. preſenti. quoniã ipſa eſt opus meritorium: quod ex
natura actꝰ ordinat ad remiſſionẽ peccati venialis: et inclu
dit contritionẽ ac diſplicentiã peccati venialis: nam ad hoc
confitent generaliter: q: generaliter ſibi diſplicent: et inter
actus ordinatos ad remiſſionẽ venialis peccati/ nullus effi
cacior eſt ꝙ cõtritio ac diſplicentia eiꝰ volũtarie aſſumpta:
vt ibidẽ dictũ eſt. Remittit etiã mortalia oblita quantũ ad
penam: dũ prius remiſſa ſunt quoad culpã. Quod notan-
ter addit: qm̃ ſi nõ fuiſſent remiſſa quoad culpã: nihil circa
ea operaret cõfeſſio generalis. Remittunt autẽ quoad cul-
pam per confeſſionẽ ſacramentalẽ ⁊ ſacerdotalẽ abſolutio-
nem/ qua abſoluitur ab omnibꝰ cõfeſſis et oblitis premiſſa
ſufficiẽti ſui examinatiõe: vt. ſ. dictũ eſt di. xvij. q. j. ¶ Etiã
remittunt per cõtritionẽ peccatoꝝ oblitoꝝ: poteſt em̃ quis
confiteri de oblitis in genere: vt dũ poſt ſufficientẽ ſui exa-
minationẽ vellet ſe nunꝗ offendiſſe deũ per quecunqꝫ pec
cata quoꝝ tenet memoriã: etiã eoꝝ que ſunt oblita finaliter
et principaliter propter deũ ſuper omnia dilectũ. Sic ergo
remiſſa mortalia quantũ ad culpã/ cõfeſſio generalis remit
tit quantũ ad aliquã partẽ: nedũ oblitoꝝ ſed etiã memora-
torum: ſicut quodlibet opꝰ meritoriũ valet ad remiſſionem
pene peccatis mortalibꝰ debite: ⁊ tanto magis: quanto ſpe
cialiꝰ et ex intẽtione ordinat ad remiſſionẽ hmõi: de quo. ſ.
diſt. xvj. q. ij. prope finem. et in Palu. vbi. ſ. q. ij. latius ha-
betur. Et tantum de illa diſtinctione.

Diſtinctio. xxij.

Unqꝫ multis auto

ritatibus. Poſtꝙ magiſter egit de penitẽtia
quantũ ad penitentẽ: ⁊ hoc quoad oĩa pecca
ta generaliter: in hac diſt. xxij. et vlti. de peni
tẽtia hoc idẽ facit quãtum ad pctã recidiue ſpecialiter/ ad-
dẽs quedã de ſacramẽto ⁊ re ſacramẽti penitẽtie ſummarie
et breuiter. ¶ Et põt ſentẽtia textus ſummari in tribus cõ-
cluſionibus. ¶ Prima. De reditu pctõꝝ dimiſſoꝝ per reci-
diuã recitatur duplex ſanctoꝝ aſſertio: quarũ iudiciũ relin-
quit lectori ſtudioſo. ¶ Scda: ſm quorũdã ſententiam in
actione penitẽtie ſacramentũ eſt qᵭ exterius gerit. Res ve
ro ꝯtritio eſt que intus in penitẽtis corde elicit. ¶ Tertia:
Alioꝝ eſt doctrina ꝙ in penitentia illud qᵭ foris agit: eſt ſa
cramentũ tm̃: interior cõtritio eſt res ⁊ ſacramentũ: res aũt
tm̃ eſt ipſa remiſſio pctõꝝ. Quia materia duarũ vltimarũ
cõcluſionũ tractata eſt. ſ. diſt. xiiij. ideo circa materiã prime
concluſionis mouetur vnica queſtio: que talis eſt.

Queſtio vnica.

A Trũ peccata dimiſ-

ſa in recidiuãte redeant eadẽ numero/ ſpẽ vel
genere. ¶ Tribꝰ articulis more ſolito ſoluet
Artic. 1. difficultas hmõi queſtionis. ¶ Quãtum ad
Nota. 1. primũ articulũ/ eſt notandũ ꝙ per recidiuantẽ intelligitur
pctõr/ qui poſt pctã prius cõmiſſa/ ⁊ per gratiam infuſam a
dño remiſſa/ nouo peccãdi actu deũ offendit: ſiue ꝑ pctã ſi-
milia prioribus dimiſſis ſiue ꝑ diſſimilia numero/ genere
aut ſpecie differẽtia: vt ſi fornicator poſt penitentiam iteret
pctm̃ fornicationis: aut incidat in homicidiũ aut furtũ vel
dei blaſphemiã. ¶ Scdo ſupponendũ eſt ex dictis. ſ. diſt.
xiiij. q. j. ꝙ trãſeũte pcti actu/ nihil reale manet in pctõre: vn
de dicit pctm̃ diſtinctũ a pctõre: per cuius ſublationẽ pctm̃
dicit remitti: q: poſt actũ pcti tranſeũtẽ nihil manet in pec
catore (vnde dr̃ pctõr) niſi reatus: reatus aũt obligatio eſt
peccatoris ad penã: obligatio aũt dicit ordinationẽ diuinã
pctõris ad penã ꝓpter pctm̃ cõmiſſum. Unde patet ꝙ mul
ta dicit. ſ. pctõrẽ ⁊ actũ cõmiſſum cõtra deũ: ac voluntatẽ di
uinã: ⁊ penã pctõ debitam. Et ſm hoc/ eadẽ pctã redire po
teſt tripliciter intelligi: vel eadẽ quoad actũ eundẽ qui pec
catũ eſt: vel quoad eundẽ reatũ: vel quoad eandẽ penã. Et
hec idẽtitas põt intelligi quoad numerũ/ ſpeciẽ vel genus:
prout tãgit in titulo queſtionis. ¶ Et quidẽ quoad idẽti-
tatẽ ſpecificã ⁊ generis queſtio nullũ habet dubiũ: qm̃ ma
nifeſtũ eſt ꝙ penitẽs de homicidio poteſt relabi in homici-
diũ eiuſdẽ ſpeciei cũ priori dimiſſo/ et a maiori eiuſdẽ gene-
ris: ⁊ ideo intelligẽda eſt queſtio vtrum redeãt eadẽ nume
ro. ¶ Et ſic intelligendo. q. de idẽtitate numerali adhuc ſa Nota.
tis manifeſtũ eſt ꝙ in recidiuantẽ nõ redeunt pctã dimiſſa
eadẽ quantũ ad actũ pcti: q: nõ redit idẽ actus voluntatis
qui trãſijt: ſed nouus actus: hoc eſt actus volũtatis de no-
uo elicitus a volũtate reſpectu eiuſdẽ obiecti vel alterius.
Actus aũt pcti eſt actus elicitus volũtatis principaliter: ⁊
per ꝯñs nõ redit eadẽ obligatio: qm̃ qñ alicuius aggrega-
ti aliꝗd variat numero: non manet eadẽ aggregatio nume
ro. ¶ Et ſi diceres: deus cuius eſt vocare ea que nõ ſunt/ ſi Replica
cut ea que ſunt: poſſet eũdẽ actũ reuocare: et ſic redit idem
pctm̃ numero: vt arguit Richar. et Pet. de pal. diſt. preſen
ti. q. j. ar. j. Dicendũ ꝙ etſi deus miraculoſe reuocaret eũdẽ
actum: puta idẽ velle: iã illud nõ eſſet pctm̃: qm̃ nõ eſſet ab
hoĩs libero arbitrio: cũ homo nõ eliceret hũc actũ: ſed eſſet
effectiue a ſolo deo. Sicut em̃ ſolus deꝰ põt aliꝗd de nouo
creare: ita ſolus deus põt aliꝗd de nihilo reuocare: ſecus ſi
eũdẽ actũ numero deus coagente creatura rõnali reprodu
ceret: vt habet Pet. vbi. ſ. Neqꝫ putandũ eſt ꝙ deus: ꝗ nõ
eſt autor mali: propter recidiuã peccatoris miracula faciat.
¶ Intelligẽda eſt ergo queſtio de reditu pcti dimiſſi quã- B
tũ ad penã: ita ꝙ propter recidiuã/ ad eandẽ vel tantã penã
ordinet pctõr recidiuãs occaſione pctõꝝ remiſſorũ: ad quã
vel quantã ordinatus fuit ante eoꝝ remiſſionẽ. Et ad hunc
ſenſum/ magiſter ⁊ ſancti hãc queſtionẽ tractãt: ⁊ ad pñs
tractabit. Et qm̃ duplex eſt pena. ſ. pena ſenſus/ et pena dã
ni: de vtraqꝫ videndũ eſt. Similiter dupliciter pctm̃ remit-
tit quantũ ad penã. ſ. vel quãtũ ad penã eternã: vel quantũ
ad penã tẽporalẽ. Remiſſio pcti quãtũ ad penã eternã ſem
per concomitat remiſſionẽ peccati quoad culpã: qm̃ quan
docũqꝫ pctm̃ mortale (cui ſola pena eterna debet) remitti-
tur: pena eterna dimittit ſimpliciter vel in tẽporalẽ cõmu-
tat. ¶ His premiſſis ꝓ articulo primo/ ſequũtur cõcluſio- Artic. 2.
nes ꝓ articulo ſcdo. ¶ Cõcluſio prima. In recidiuante in Cõcl. 1.
priorẽ vel aliã culpã nõ redeũt pctã remiſſa quãtũ ad penã C
eternã. Probat cõcluſio: q: vt dictũ eſt: remiſſio pene eter-
ne inſeparabilr̃ cõcomitat pcti remiſſionẽ: imo nihil aliud
eſt remitti pctm̃ mortale/ ꝙ ipm̃ nõ iputari ad pene eterne
vindictã: vt dicit btũs Augu. ſup Ps. xxxj. Tecta ſunt pec-
cata. i. oblita ſunt. Si texit pctã/ noluit aduertere: ſi noluit
aduertere/ noluit animaduertere: ſi noluit animaduertere/
noluit punire. Et ſequit. Quid erat dei videre pctã: an pu
nire pctã vt noueris: q: hoc eſt dei videre pctã qᵭ punire:
et ſic nõ videre qᵭ eſt remittere: eſt nõ ordinare ad vindictã
ſiue nolle punire. Cũ ergo pctm̃ nõ redit quãtũ ad culpã:
qui eſt actus deordinatus volũtatis (vt dictũ eſt) nõ redit
quoad penã eternã remiſſam ⁊c. ¶ Cõcluſio ſcda. In reci- Cõcl. 2.
diuãtem nõ redeũt pctã quãtũ ad tẽporalẽ penã remiſſam: D
licet maneat obligatio ad penã non ſolutã. Primũ patet. ſ.
ꝙ id qᵭ remiſſuꝫ eſt: nõ redit quãtũ ad id qᵭ remiſſum eſt.
Hinc Gelaſius papa: ⁊ habet de peni. diſt. iiij. c. vlti. Diui-
na clemẽtia dimiſſa pctã in vltionẽ vlterius redire nõ pati
tur. ¶ Itẽ Naum. j. Nõ cõſurget duplex tribulatio: et ideo
nõ iudicat dñs bis in idipm. ¶ Itẽ Augu. in lib. de reſpõ.
ꝓſpi. Qui recedit a chriſto ⁊ alienatus a gratia finit hãc vi
tã: ꝗd niſi in perditionẽ vadit: ſed nõ id qᵭ dimiſſum eſt re-

dit:nec ꝓ originali pctō dānabiť:et ꝑ ꝯñs pctā remiſſa non
redeūt. Faciūt ad idē ꝓbationes cōcluſionis prime. ¶ Se
cūda pars ſatis manifeſta eſt: qm̄ per recidiuā nihil remitti
tur: ſed magis vindicta dei ꝓuocať: ergo qđ ante recidiuā
nō eſt remiſſum pene tēporalis: remanet perſoluendū non
minus/ꝙ̄ ſi nō recidiuaſſet: alioquin per recidiuā quis cō⸗
modū reportaret quantū ad priora pctā: qđ eſt abſurdum.
¶ Utrū autē quis poſt recidiuā ſatiſfactionē ꝓ peccato re
Cōcl.3. E. miſſo perficere poſſit: dictū eſt ſuperiꝰ diſ.xvj.q.ij.⁊c. ¶ Cō
cluſio tertia. Peccata per penitētiā remiſſa redeūt quātum
ad penā per modū circūſtātie aggrauātis pctā de nouo cō⸗
miſſa ex ꝑſona recidiuātis. Probať ſimul ⁊ declarať cōclu⸗
ſio:nā ingratitudo eſt circūſtātia aggrauans pctm̄. Eſt em̄
ingratitudo per ſe vitiū: quāto aūt plura vitia ad actū pcti
cōcurrūt:tāto pctā ſunt grauiora ⁊ acrius puniēda: vt.s̄.di
ctū eſt diſ.xvij.q.j. Peccās aūt poſt remiſſionis gratiā pec
catoꝝ receptā:ingratus eſt grē remiſſionis: q: vt dicit Se⸗
neca li.iij.de bñficijs. Ingratus eſt qui bñficiū ſe recepiſſe
negat:ingratus ꝗ diſſimulat:ingratꝰ qui nō reddit:ingra⸗
tiſſimus oīm qui oblitus eſt: recidiuās autem nō ſolum nō
reddit bonū ꝓ beneficio remiſſionis: ſed etiā malū iterum
offendēdo:⁊ ꝑ ꝯñs peccās per recidiuā/grauius peccat ꝓ⸗
pter magnitudinē remiſſionis accepte/ꝙ̄ ſi hoc bñficiū nō
accepiſſet:⁊ ꝑ hoc maiori pena reddiť dignus:⁊ ſic redeūt
priora pctā remiſſa:nō ꝙ ꝓpter illa ſi fuerint plene remiſſa:
de nouo puniať:ſed q: ꝓpter bñficiū remiſſionis/cui ingra
tus eſt recidiuās:pctm̄ recidiue grauať:et per hoc pena eiꝰ
creſcit. ¶ Itē quanto aliquis ab alio recepit beneficiū ſibi
minus debitū/aut magis indebitū:tanto ſibi magis teneť
lege gratitudinis:etiā ſi receptū beneficiū ſit minus: vt ar⸗
guit Sco.et per ꝯñs magis ſi bñficiū ſit equale: ſed exiſtē⸗
ti in mortali nullius eſt deus debitor niſi pene. Si ergo ſi⸗
bi gratiā ꝯfert: hoc erit donū maxime gratuite ⁊ liberaliter
datū:et precipue ſi eſt gratia equalis gratie innocentis:er⸗
go iſte ex lege gratitudinis eſt deo ſpecialius obligatꝰ pro⸗
pter illud liberaliter collatū:et per ꝯñs poſt offendēs dātē
grauius peccat ꝓpter ingratitudinem. ¶ Preterea quāto
aliquis teneť pluribus obligationibꝰ ad aliqđ:tāto magis
peccat ſi trāſgrediatur: ſed penitēs quotieſcūꝗ digne peni
tet:obligat ſe ſaltē voto vel ꝓpoſito ad nō peccandū in po
ſterū:q: ſine tali ꝓpoſito nō eſt digna penitētia: et propter
hoc aſtrictus eſt ad nō peccandū eadē lege qua tranſgredi⸗
tur duplicē legē obligantē ad nō peccandū: ſcꝫ illā genera⸗
lē qua oēs obligātur nō peccare:⁊ illā ſpecialē de promiſſo
ſeruando. Et habet hec cōcluſio veritatē tā de pena eterna/
ꝙ̄ tēporali:nō ꝙ pena eterna debeať pctīs prioribus plene
remiſſis:ſed ꝙ pena eterna poſterioribus pctīs debita ag⸗
grauať:ſicut et ipſa culpa: etiā pena dāni grauať nō tm̄ ad
id quo priuat:q: equaliter priuātur beatitudine oēs dāna⸗
ti:ſed quātū ad amaritudinē ⁊ triſticiā ſequētem hāc priua
tionē/ que maior eſt in vno dānato ꝙ̄ in alio: vt infra dice⸗
tur. De pena ſenſus planum eſt:qm̄ grauiori pctō maior de
Artic.3. beť pena tā eterna ꝙ̄ tēporalis ⁊c. ¶ Quātū ad tertiū arti
Dub. 1. culū ⁊c. Dubitať primo cōtra vltimā cōcluſionē. Peccata
F. remiſſa nō aggrauāt pctā poſteriora recidiue: ergo conclu
ſio falſa. Cōſequētia nota. Añs ꝓbatur: q: id nō aggrauat
quo nō exiſtēte immo eius oppoſito/eque vel grauius pec
cat:ſed ſi recidiuās nō fuiſſet prius penitēs:ſed ſemꝑ inno⸗
cēs: grauius peccaret cadēdo ab innocētia ꝙ̄ cadēdo a pe⸗
nitētia:ergo. Maior videť nota. Minor probať:q: cadēs
ab innocētia magis ingratus eſt deo cōſeruāti in innocētia
a qua cadit:ꝙ̄ cadēs a remiſſione pcti ꝑ penitētiā poſt pec⸗
catū:q: cadit a maiori beneficio:q: ſimpliciter maius eſt di
uinū beneficiū cōſeruare innocētiā/ꝙ̄ concedere poſt pctm̄
remiſſionē peccatoꝝ per penitentiā: vñ maius cōtulit bene
ficiū deus ſue matri ꝙ̄ magdalene. Singularis em̄ ornatꝰ
eſt/et gloria in beatis nūꝗ̄ cecidiſſe in pctm̄. Hinc virgini⸗
tas preferť caſtitati viduali ⁊ cōiugali. Ad hoc dubiū rñde
tur/ꝙ ratio illa nō probat ꝙ cadēs ab innocētia grauiꝰ pec
cat ratione maioris ingratitudinis;eo ꝙ magis ingratꝰ eſt
ob hoc ꝙ maius beneficiū recepit: ꝙ̄ cadēs a penitentia ce
teris paribꝰ: vt ſi alias eſt ſimilis libido in peccādo: ⁊ pec⸗
cata ſunt eiuſdē ſpeciei. Sed hoc nō eſt cōtra cōcluſionē:q:
cū hoc ſtat ꝙ peccata per penitentiā remiſſa redeūt quoad
penā per modū circūſtātie aggrauātis:quia ſemꝑ cōcurrit
circūſtantia magnitudinis bñficij remiſſionis. Nec huic re
pugnat ꝙ ſi nō cecidiſſet a penitētia:ſed ab innocētia:eque
vel magis peccaſſet:q: cadēs ab innocentia habet etiā aliā
circunſtātiam aggrauantē/ ſcꝫ ingratitudinē ex alia cauſa.
Nec eſt incōueniēs aliquod pctm̄ nūc habere vnā circūſtā⸗
tiam aggrauantē:⁊ poſt aliā:⁊ vnā magis grauare ꝙ̄ aliā:
et tm̄ vtrāꝗ grauare:ſic in ꝓpoſito. Et ideo maior argumē
ti falſa eſt qua arguiť:illud nō aggrauat/quo nō exiſtente/
immo eius oppoſito/eque vel magis peccat: q: vtrūꝗ op
poſitoꝝ hmōi grauare pōt/ſcꝫ innocētia nō cōſeruata:⁊ pe
nitētia nō cōtinuata: que tm̄ improprie ſunt oppoſita. Nec
cōcluſio hoc vult ꝙ in omni caſu magis grauať pctm̄ reci⸗
diue ꝙ̄ ſi idē cōmitteret ſine recidiua. Sed ꝙ in omni caſu
pctm̄ recidiue grauať per circūſtātiam ingratitudinis ſiue
pctā hmōi (ſi committētur aliqua) cōmittātur poſt alioꝝ re
miſſionē:⁊ ita per recidiuā:ſiue nō per recidiuā: vtputa q:
nulla preceſſit remiſſio:⁊ ex hoc per circunſtātias alias plꝰ
eque vel minus grauentur ꝙ̄ ſit circūſtātia ingratitudinis
per recidiuā: qđ etiā poſſibile eſt: vt ſi quis poſt pctā prio⸗
ra nō cōtrita/nec dimiſſa iterū incidit in ſimilia vel alia pec
cata:hic nō cōcurrit circūſtātia ingratitudinis ex remiſſio⸗
ne priorū:q: nulla preceſſit remiſſio: licet poſſet grauari ex
alia circūſtātia: vtputa frequētia vel cōtinuatione/aut im⸗
penitētia:que vel ſimiles ſi nō cōcurrūt:minus peccat qui
peccat prioribꝰ peccatis nō dimiſſis/ ꝙ̄ ſi ſic peccaret prio⸗
ribus pctīs prius dimiſſis ⁊c. ¶ Dubitať ſcđo. Cū opera Dub.2. G.
bona meritoria per penitentiā reuiuiſcūt ad vitā:quare eti
am mala dimiſſa per recidiuā nō reuertūtur ad penā:ita ꝙ
de prioribus puniať quaſi non fuiſſent remiſſa:cū ſimiliter
ſe habent ad punitionē/ſicut bona ad remunerationē. Re⸗
ſpōdet Sco.diſt. preſenti/ponēs duplicē rationē diuerſita
tis. Prima:q: bona meritoria ſemꝑ viuūt in acceptatione
diuina ad premiū eis correſpondēs:qđ ſemper eſt eis retri
buendū:niſi fuerit impedimentū ex parte recipientis ꝑ no
uā culpā:qua durante nō pōt adipiſci premiū: ceſſante aūt
ac remiſſa culpa/ſublatū eſt impedimentū:ideo redit apti⸗
tudo ad ſuſceptionē premij. Ius em̄ ad premiū recipiendū
nō penitus extinguiť per cōſequēs peccatū:ſed impediť:⁊
ſi pctm̄ maneret ꝑpetuo/ius illud perpetuo impedireť:ſi⸗
cut habēs debitorē impotentē ſoluere:ius quidē habet re⸗
petendi debitū:ſed nō actionē. Nam durante impotentia/
nō poteſt agere: quia inanis eſt actio quā inopia debitoris
excludit. Ceſſante aūt impedimento impotētie actio extin
cta reuiuiſcit:ſed mala per penitētiā remiſſa totaliter extin⸗
guūtur:⁊ nō manet vlla ordinatio eoꝝ ad penā:agēte hoc
ſuperabūdāte mīa dei. ¶ Scđo reducendo ad iuſticiā pōt
dici: pctm̄ nō remittiť/ niſi debitū pene eterne cōmuteť in
debitū pene tēporalis: qua cōmutatione facta/regulariter
nō remittiť illud debitū pene tēporalis:niſi pena illa ſolua
tur in ſe vel in equiualēte in diuina acceptatione. Et per cō
ſequēs remiſſo pctō mortali in ſe primo/et poſt in pena ſua
ſoluta/nihil iuris remanet: per qđ aliquid ſit exigēdum ꝓ
pctō ſufficiēter extincto ⁊ ſoluto. Sed poſt meritū vita eter
na dignū nūꝗ̄ dignitas illa ad premiū cōmutať ad premiū
vel bonū tēporale ſm̄ iuſticiā diuinā: ideo nunꝗ̄ expirat il
lud ius quouſꝗ bonū eternū fuerit ſolutum:ſed illud non
ſoluiť in viatore dū eſt viator:ergo ſemꝑ manet illud iuſtū.
Ius tm̄ impediť per pctm̄ mortale:q: tūc nō cōpetit execu⸗
tio iuris ſui. Et per hoc patet ꝙ nō eſt ſimile de remunera⸗
tione bonoꝝ mortificatoꝝ/et reditione remiſſoꝝ peccatoꝝ.
¶ Dubitať tertio quātū grauat circūſtātia pctoꝝ remiſſo⸗ Dub.3. H.
rū pctā poſterius cōmiſſa. Reſpōdeť breuiter ſm̄ eundem
Sco. ꝙ nulla noua culpa eſt ita grauis ex circunſtantia ali
qua reſpiciēte penitentiā precedentē/ꝙ illa grauitas eq̄pa
reť grauitati pctī in ſe ſiue i ꝓpria malicia; nec forte (dicit)

in centeſima parte. ¶ Quantitas vero huius circunſtātie nō poteſt exprimi vna certa menſura. Eſt enim quandoq̄ maior: quandoq̄ minor: grauat enim huiuſmodi circunſtātia ſm ꝙ eſt maior ingratitudo: et hec creſcit ſm ꝙ eſt maiꝰ bonum prius collatum/ aut frequentius aut multiplicius cōceſſum. Unde maior eſt ingratitudo eius cui maiora peccata aut plura vel frequentius ſunt remiſſa: q̄ ſi minora quātitate vel numero aut rarius fuere remiſſa. Sic ex parte obligationis/ quanto magis aut pluries ſe obligauit ad non

Dub. 4. J peccandum: tāto magis grauatur recidiua. ¶ Dubitatur vltimo/ vtrum recidiuans tenetur confiteri ſpecialiter peccata prius commiſſa tanq̄ circunſtantias aggrauātes. Reſpondetur ſm eundem q̄ q̄ licitum ſit: ⁊ quandoq̄ vtile ſit ſpecialiter iterum confiteri peccata remiſſa tanq̄ circūſtātias peccata recidiue aggrauantes: non tamen eſt neceſſarium: quia inquantum aggrauant poſſunt exprimi ſufficiēter in communi abſq̄ expreſſione illorū prius dimiſſorū in ſpeciali/ ſcʒ dicendo de magnis et multis peccatis alias penitui: que credo mihi per deum remiſſa: et tamen ingratus beneficio remiſſionis: iterum relapſus ſum in hec ⁊ illa peccata. Poſſent hic et alia moueri dubia que mouet Pet. de palu. diſt. preſenti. q. ij. per totū. an plectendis vltima pena ſit neganda confeſſio ſacramentalis. Itē de confeſſione extorta per laicos de manifeſtādo malo proprio et cōplicum. Item de falſa proditione et accuſatione innocētum ⁊c̄. ſed videantur ibidem in docto. prefato. Et tantum de illa queſtione ac diſtinctione/ ac ceteris prioribus de penitentie ſacramento.

¶ De ſacramento extreme vnctionis.

Diſtinctio. xxiij.

Reter premiſſa eſt etiam ⁊c̄. Poſtq̄ magiſter determinauit de quattuor ſacramentis intrātium eccleſiam militantem ⁊ in ea progredientium/ in premiſſis. xxij. diſt. In hac diſt. xxiij. proſequitur quintum ſacramentum/ ſcʒ extreme vnctionis de ipſa militante eccleſia exeuntium. Et comprehendit huius textus ſentētia in tribus concluſionibꝰ ſubnotatis. ¶ Prima: Triplici vnctione vtitur eccleſia in tottuplici materia diſtincta/ videlicʒ chriſmatis que ſit in vertice baptizati: in fronte confirmati: in capite regum ⁊ epiſcopoꝝ. Secundo in oleo ſancto/ in pectore et inter ſcapulas neophitoꝝ. Tertio cum oleo infirmoꝝ in diuerſis ſenſuum organis egrotorum. ¶ Secunda concluſio: In ſacramento vnctionis ab apoſtolis duplici cauſa inſtituto eſt ſacramentū tm̄/ ipſa ſcilicet vnctio: et res ſacramenti/ peccati videlʒ remiſſio et infirmitatis corporalis alleuiatio. ¶ Tertia concluſio. Quāuis ſacramentum vnctionis ſit iterabile quantum ad ſuſcipientem: poteſt em̄ ab eodē ſepius ſuſcipi: non tamē eſt iterabile quoad materie idētitatē: quia non poteſt idem oleū ſepius cōſecrari. Harū declarationem proſequitur textus. ¶ Hic ſuſpēſa fuere collectoris organa/ diuinis laudibus iugiter dedita. Et quia in ipſo prototypo (collectoris manu ſcripto) nil amplius inueniri potuit/ q̄ hic digeſtū cernitur: nam corporis valitudine/ et annorum numeroſitate preſſus/ poſt tanti laboris imperfectam conſummationem exeuntium ſacramento munitus ſpiritum deo tradidit: Anno. 1495. Eapropter huic operi: licet imperfecto: nihil aliud adijcere ratio ſuaſit. ¶ Habeat itaq̄ eccl'ia dei in ſuo gazophylatio ſacroſancto: ab eximio viro ſacre theologie licētiato magiſtro Gabriele byel ex ſpira/ eius membro nō exiguo/ poſt donaria plurima/ opulentiſſimaſq̄ ſacrarū literarum copias inibi prius conditas/ et hoc xenium non execrandum/ non floccipendēdum: quin potius inter vbera magnopere amplexandum ex ſanctoꝝ et doctoꝝ ſcholaſticorū aluearijs refertiſſimis Hugonis/ Petri lombardi/ Bonauenture/ Alexan. Tho. Richar. Sco. Duran. Palu. Ockam/ Hollkot/ Grego. Oyta/ Cameracē. et alioꝝ prout humana ſinit valitudo et negociorum fert ſilua: in Tubingenſi gymnaſio poſſetenus elaboratum: et pro parte ibidē ordinarie lectum: ſolenniter deniq̄ et publice diſputatum. ¶ Uerum quatenus collector et autor prefatus ab arrogātie nota immunis euadat: eo ꝙ poſt tantoꝝ viroꝝ dogmata admiranda: et ipſe tandem vel aliquid cum paupercula poſt tātas eccleſie diuitias in erarium domini mittere preſumpſit: coram deo dico/ et audacter profiteor ego vvendelinus ſtainbach prefati viri diſcipulus et alumnus inter ſacre theologie profeſſores/ ac Tubingeñ. gymnaſij ordinarios minimus: preter ac contra voluntatem ſuam opus illud (ad plurimorum rogatum) eccleſie deſtinatū eſt: ſiquidem crebris vicibus: dū in humanis adhuc ageret: immo etiam cum iam agoni appropinquaret inſtanter/ inſtātius ac inſtantiſſime me requiſiuit (prout potuit et debuit pariter et adiurauit) ne eo inſcio et ignorante ſcriptum ſeu collectorium iſtud (furtiue impreſſoꝝ characterizatione multiplicandum) in mūdum vniuerſum ire faciam: niſi eo per me lecto/ viſo et reuiſo videatur eius publicatio eccleſie et eius membris theologicam veritatem adamantibus non obeſſe: ſed prodeſſe. Geſſi itaq̄ poſſetenus morē preceptori: qui vere ſemper ſtudens humilitati: ſua veluti ſiliquas ad aliorum placentas comparare non erubuit: et collectorium iſtud prius a me viſum: ac pro temporis breuitate reuiſum/ non minus aliorum ſcriptis (ſalua pace omniū) eccleſie cōmodoſum: velut peculium ſingulare pro republica volui communicare ad dei et collectoris laudē/ ac fidei orthodoxe exaltationem.

¶ Collectoriū in quattuor libros ſententiarum egregij viri Gabrielis Byel ſacre theologie licētiati finitur feliciter ab honeſto viro Johāne cleyn alemanno chalcographo in famatiſſimo Lugduneñ. emporio impreſſum. Anno dominice incarnationis. M. ccccc. ⁊. xiiij. Finitum autem in Auguſto.

¶ Sequitur ſummarium ſeu index contentorum in hoc quarti ſententiarū collectorio/ prout idipſum collector operis huius ſine ordine alphabetico edidit/ et ſuis voluminibus annotauit.

- In q̄rto agiť
  - De ſanatiōe iperfectaque fit per ſacramētoruz ſuſceptionez. Jō agiť de ſacramentis.
    - In genere
      - De ſacramentis
        - Utriuſqȝ legis noue et veteris. diſt. j.
        - Noue legis et baptiſmo iohannis. diſt. ij.
        - Bm ſe quid ſit: que materia: que forma. diſt. iij.
    - In ſpecie de
      - Baptiſmo.
        - Quoad effectum reſpectu ſuſcipientis. diſt. iiij.
        - Quoad effectum reſpectu conferentis. diſt. v.
        - Quoad miniſtrum et alia quedam. diſt. vj.
      - Confirmatione
        - De eius materia/forma virtute ꝛc. diſt. vij.
      - Euchariſtia.
        - Quoad inſtitutionem/materiam/formam. diſt. viij.
        - Quoad modum manducandi. diſt. ix.
        - Quoad modum exiſtendi ſub ſpeciebus. diſt. x.
        - Quoad modum cōuerſionis. diſt. xj.
        - Quoad accidentia remanentia. diſt. xij.
        - Quoad miniſtrum conficientem. diſt. xiij.
      - Penitentia
        - In ſe
          - In genere quoad
            - Iterationem. diſt. xiiij.
            - Sui integritatē. diſ. xv.
          - In ſpecie de
            - Cōtritiōe/ſatiſfac. di. xvj.
            - Confeſſione. diſt. xvij.
        - Quoad miniſtrum
          - De autoritate miſtri. diſ. xviij.
          - De ptāte mali miſtri. diſt. xix.
        - Quoad ſuſcipientē
          - Gratum
            - In pn̄ti vita. di. xx.
            - In futu. vita. di. xxj
          - Ingratū q̄ recidiuat. diſ. xxij.
      - Unctione
        - Ibi de multiplici vnctione. diſt. xxiij.
      - Ordine
        - Quoad ſuſcipientem. diſt. xxiiij.
        - Quoad dantem. diſt. xxv.
      - Cōiugio quantū ad cauſas.
        - Formalem inquantū eſt ſacramentū. diſt. xxvj.
        - Efficientem que eſt conſenſus contrahentium.
          - Cōſenſus eſt cauſa efficiēs mr̄imoniū. diſt. xxvij.
          - Cōſenſus qualis eſſe debet. diſt. xxviij.
          - De defectu conſenſus ex coactione. diſt. xxix.
          - De defectu conſenſus ex errore. diſt. xxx.
        - Finalē que eſt bona matrimonij
          - In genere. diſt. xxxj.
          - In ſpecie de bono fidei cuiuſlibet mr̄imo. diſt. xxxij.
          - In ſpecie de bono fidei antiquoꝝ patrum. diſt. xxxiij.
        - Materialē que eſt pſone cōtrahētes: vbi oſtēdiť q̄ perſone ſunt illegitime.
          - Ex impotentia coeundi. diſt. xxxiiij.
          - Ratione fornicationis. diſt. xxxv.
          - Conditionis ſeruilis. diſt. xxxvj.
          - Impedimenti ordinis ſacri. diſt. xxxvij.
          - Uoti ſolennis. diſt. xxxviij.
          - Diſparis cultus. diſt. xxxix.
          - Conſanguinitatis. diſt. xl.
          - Affinitatis. diſt. xlj.
          - Cognationis ſpiritualis. diſt. xlij.
  - De ſanatione perfecta q̄ cōſiſtit in corpoꝝ ꝛ animarum glorificatione. Et ꝯtingit p
    - Corporum reſumptionē per generalē reſurrectionem vnde agit de
      - Reſurrectione: ẜm ſe: qui: et per quid. diſt. xl iij.
      - Reſurrectione: quoad ſtatum reſurgētiū. diſt. xliiij.
      - Statu animarum in purgatorio. diſt. xlv.
      - Statu animarum in inferno. diſt. xlvj.
    - Judicialē diſcuſſionē Agit ergo de extremi iudicij habitudine.
      - Quantum ad iudicij ordinem. diſt. xlv.ij.
      - Judicis qualitatem. diſt. xlviij.
      - Premiationem bonorum. diſt. xlix.
      - Premiationem malorum. diſt. l.

Inuentarium libri quarti in diſtinctiones eius. XXII.

¶ Queſtio prima diſtinctionis prime libri quarti.

VTrũ ſacramenta noue legis ſint cauſe effectiue gratie. A

Premittiṫ ante motionem q̄ſtionis/cõtinuatio et diuiſio libri: cum tribus concluſionibꝰ textualibus prime partis huius diſtinctiõis prime.

Etymologia nominis ſacramentum. A

Triplex acceptio ſacramenti. A

Triplex diffinitio ſacr̄i: Auguſtini/magiſtri/⁊ Hugonis. A

Tres cõditiones requiſite ad eſſe ſacramentũ proprie. B

Et ꝙ ille cõditiones ex tribus diffinitionibus ſacramenti colliguntur. ibidem.

Quomodo ſacramentũ ex ſimilitudine repreſentat: et ex inſtitutione ſignificat. B

Differentia inter repreſentare et ſignificare. B

Quomodo ſacramenta ſignificãt effectũ gratuitum: ⁊ etiã cauſam eiꝰ et finem. Et ſm primã ſignificationẽ ſunt ſigna demõſtratiua: ſm ſecundã rememoratiua: ſm tertiã pronoſtica. B

Diffinitio ſacramenti ſm Scotũ/cũ declaratione ſingularum clauſularum. C

An ſit p̄ciſe de ratione ſacramenti/ꝙ ſit ſignũ ſenſibile: ⁊ an ſufficiat eſſe ſignum ſpirituale. C

Diffinitio ſacramenti ſm Ockã ⁊ Camera. cum ſaluatione diffinitionis Sco. C

Neqꝫ character neqꝫ corpus chriſti ſub ſpeciebus eſt ſacr̄m. C

Quomodo in diffinitione ſacramẽti excluduntur ve. te. ſacramẽta: et imagines picte/ſerpens eneus/agnus paſchalis/virga aaron ⁊ ſimilia. C

Quod colũba ſup chriſtũ viſa: ⁊ lingue ignee ſup apoſtolos/non ſunt ſacramenta. C

Tres conditiones ſigni efficacis. C

Opinio Tho. et Alexan. de cauſalitate ſacramentoꝝ late recitatur: et de virtute ſacramẽtis inexiſtente. D

Opinio cõtraria Sco. et Ockã recitaṫ. D

Cauſa diffiniṫ: et q̄d ſit vnã rem cauſare aliã: et quomodo cauſa ſecũda cauſet: an per ſolam aſſiſtentiam dei effectum ad ſui preſentiam producentis. E

Diſtinctio cauſe in cauſam ꝓprie dictam: et in cauſam ſine qua non. E

Replica ꝙ cauſa ſine qua non/ita vere eſt cauſa ſicut cauſa naturalis. E

Diuiſio cauſe in principalem et inſtrumentalem. F

Quod ſacramenta no. le. ſunt cauſe effectus ſacramẽtalis: probaṫ autoritate. G

Quid intelligiṫ ꝑ effectũ ſacramentalem. G

Sacramenta no. le. non ſunt cauſe gratie ex natura propria. G

Sacramenta noue legis non ſunt cauſe diſpoſitionis preuie ad gratiam. G

Character non eſt diſpoſitio preuia ad gratiam. G

Ornatus non eſt ponendus ſimilis characteri in ſuſcipientibꝰ ſacramentum iterabile. G

Sacramenta reſpectu characteris et ornatus/nõ habẽt proprie cauſalitatem: vt ad terminum ſue actiõis/quem attingunt. G

In ſacr̄is no. le. nõ eſt ponẽda virtus ſupernaturalis. H

Quod omnis opi. q̄ ponit pluralitatem ſine neceſſitate eſt irrationabils et cõtemnenda. H

Sacramẽta no. le. ſunt cauſe gratie non principales: ſed inſtrumentales. H

Sacramenta no. le. non ſunt cauſe effectus ſacramentalis ꝑ accidens: ſed cauſe ſine qua non. H

De duplici diffinitiõe quid rei et quid nois̄. Et duplici quid rei quidditatiua et deſcriptiua: et qua diffinitione quilibet terminus poteſt diffiniri. I

Utrum creare ſimpliciter repugnet creature. K. Item. q. iiij. diſtin. ſ. ſecundi collect.

Quid importet ly creare. K

De duplici potentia ordinata et abſoluta: tam in deo q̄ꝫ in creatura. K

Scd̄m primam potentiam creare repugnat creature: non ſm ſecundam. K

Late diſputatur et arguitur ꝙ ſacramenta non ſunt cauſe ſine qua non. L

Ponitur alius modus imaginãdi: ſm quem ita vere ſacramenta ſunt cauſe gratie/ſicut cauſe naturales ſuorum effectuum. L

Hic modus imaginãdi impugnatur. M. et ſoluuntur rationes. ibidem.

De ratione et virtute cauſalitatis ⁊ cauſe ſecunde: late diſputatur. L. M

Educi de potentia materie quid eſt. M

An concedẽdum ſit ꝙ anima intellectiua/et gratia educãtur de potentia materie. M

Saluatur differentia inter cauſam proprie dictã: et cauſam ſine qua nõ/plus ſm nomẽ/q̄ꝫ ſm rem in cauſis ſecundis. M

¶ Queſtio. ij.

Utrum congruebat inſtitui ſacramenta in cuiuſlibet legis tempore pro lapſi hominis reparatione.

Sacramentorũ inſtitutio nõ fuit neceſſaria ſimpliciter: neqꝫ in ordine ad finẽ: ſed erat neceſſaria ex ſuppoſitione ordinatiõis diuine. A

Tres ſunt ſtatus hois: nature/et ille triplex legis et gratie. B

Sacramenta ſunt quedam medicine. C

Sacramenta non fuerũt congrua ante lapſum hominis. D. nec in beatitudine: nec in paradiſo. ibidem.

Sacramentum matrimonij non eſt inſtitutum in paradiſo. D

Pro qualibet lege poſt lapſum inſtituta ſunt ſacramenta. D

Per quid remiſſum eſt originale tp̄e legis nature. F

Congruum fuit inſtitui diuerſa ſacramenta pro diuerſarum legum temporibus. E

Que ſacramẽta pro qualibet lege ſunt inſtituta poſt hominis lapſum. F

Quõ/et q̄ fides ſufficiebat paruulis ꝓ remiſſione originalis. F

A ſolo deo poſſunt inſtitui ſacramenta. G. H

Aliud eſt inſtituere ſignum ad ſignificandum ſimpliciter/⁊ ad ſignificandum efficaciter. Eſt etiam aliud inſtitutio/et inſtitutionis promulgatio: promulgatio fieri poteſt a creatura: non inſtitutio. G. H

Quo intellectu moyſes dicatur legiſlator: ⁊ quis proprie dicẽdus eſt legiſlator. H

Ex tribus ſacramenta habent efficaciã: diuina inſtitutiõe/chriſti paſſione/fide eccleſie. I

De partibus integralibus ſacramẽti in genere: ꝙꝙ in ſacramẽto no. le. requiruṅt v̄ba: non in ſacramentis ve. le. K

¶ Queſtio. iij.

Utrũ cerimonie ve. le. que dicũtur ſacr̄a gñali vocabulo: contulerunt gratiã rite vtentibus ex opere opato.

Quid intelligiṫ noie cerimoniarũ: ⁊ de eaꝝ diuerſitate. A

Gratia dupliciter datur: quandoqꝫ ex ope operante: quandoqꝫ ex opere operato. B

Tres opiniones recitantur de materia queſtionis. C

Cerimonie nõ cõtulerunt gratiã ex ope opato: ſed per modum meriti ex opere operante. D

Uſus ſacramentoꝝ vete. le. nõ habẽtes gratiã/de cõgruo diſponit ad gratie ſuſceptionem. D

Exponuṅt varie autorita. contra predicta ſonantes. D

Quod tria ſunt ſacramenta legis nature/decime/ſacrificia/oblationes: et ꝙ fuerunt a deo inſtituta. E

Matrimoniũ quõ poteſt dici ſacramentũ tẽpore legis nature: et ad quid inſtitutum. E

Sacramẽta tria: legis nature non fuere neceſſitatis: ſed ſpontanee volũtatis: ⁊ de eorũdem ſignificationibus. E

Quod circũciſio: licet inſtituta ſit ante legẽ tẽpore Abrae cui data eſt: cõputatur tamen inter ſacramẽta legis moyſi. E

De numero ſacramentoꝝ legis ſcripte: et eorum differentijs. F

Quõ ſacramenta ve. le. emũdabant carnem. G

De rationabilitate legaliũ ſacramentoꝝ. H

Quõ aqua expiationis/et eius ſacrificiũ polluit ſacrificantem: quibus ceteri mundabantur. G

¶ Queſtio. iiij.

Inuentarium libri quarti

Utrum circūciſionis ſacramentū maſculis/currente lege neceſſarium/inſtitutione baptiſmi factū eſt moꝛtiferū.
Circūciſionis diffinitiones. A
Duo ſunt effectus ſacramentoꝛū: peccati remiſſio/et gratie collatio. B
Secundum oēs circūciſio ex vi circūciſionis tollit oꝛiginale. C
An circūciſio cōferat gratiā ex vi circūciſiōis: recitanꝫ quattuoꝛ opiniones. B. Reſpōdetur ad dubium. C. Non ſine gratia remittitur culpa de potentia oꝛdinata. C
Quomodo ꝓbaꝫ ex ſcriptura: ꝙ circūciſio ex vi ſacramenti tollit oꝛiginale. C
Circūciſio confert gratiā ex ope opato. C
In inſtitutiōe circūciſionis/deus pꝛincipalius intēdit gratiam ꝙ̄ peccati oꝛiginalis remiſſionem. C
Circūciſio fuit ſacramentū pꝛopꝛie dictum. C
In circūciſione tria cōſideranꝫ/efficacia/ ſignificatio/ obſeruatio. D
Circūciſio fuit de neceſſitate ſaluꝭ/ maſculis de domo abꝛae. D niſi excuſaret impoſſibilitas/aut diſpēſatio dei ſpecialis. D. E
Qui dicantur de domo abꝛae. D. ⁊ an idem ſit eſſe de domo/et ſemine abꝛae. D
Paruuli ante octauū diem defuncti: quo vtebanꝫ remedio contra oꝛiginale: recitanꝫ opiniones. E
Qđ eſt pactū qđ per omiſſionem circunciſionis irritatur. E
Ad circūciſionem tenebanꝫ etiam purgati ab oꝛiginali. E
Quid de filijs iſrael in deſerto non circūciſ. et a ioſue in galgalis circūciſionē accipientibus. E
Octaua dies fuit de neceſſitate pꝛecepti circūciſionis non ſacramenti. F
Culter lapideus nō fuit neceſſarius: neq ꝓpter p̄ceptum: neq pꝛopter ſacramentū: ſed cōgruus ſignificationi. G
De tempoꝛe ceſſationis circūciſionis. H
De baptiſmi inſtitutione: ꝙ nō eſt certum quādo baptiſmus a chꝛiſto inſtitutꝰ ſit: licet certū ſit ipm a chꝛiſto inſtitutū: et certa eius pꝛomulgatio. H
Pꝛomulgatio baptiſmi fuit duplex: quedā ꝑ modū cōſilij: quedam ꝑ modū p̄cepti. Et quō obliget ad qđ cōſiliū ſimul et pꝛeceptum. H
Conſiliū euangelicū quō obliget vt non contemnaꝫ. H
De euacuatiōe circūciſionis ſiue eius ceſſatiōe/opinio Tho. recitatur et impugnaꝫ. I
Scotꝰ diſtinguit q̄ttuoꝛ tpa circūciſiōis/⁊ duo baptiſmi: et ſm hoc ipe reſpōdet de legaliū ceſſatiōe/⁊ baptiſmi obligatiōe. L
Determinaꝫ veritas ꝑ quinq cōcluſiones de legaliū ceſſatione et baptiſmi inſtitutione/pariter et obligatione. L
De euacuatione legis/quantū ad vtile: et quantū ad neceſſitatē quoad iudeos et gentes. L
De rationabilitate et cōgruētia circūciſiōis: quantū ad oēs circunſtantias. LM
Circūciſio delet etiam actualia pctā: ſi inuenit in ſubiecto. N
Legalia quomodo ceſſauerunt ad litterā: non autē quoad fructum finem et ſignatum. O
De facto petri et pauli repꝛehendentis petrum. O. P
Quomodo legalia manſerūt quoad myſteriū finem ⁊ ſignatū/tam quoad moꝛalia ꝙ̄ iudicialia/ꝙ̄ etiam cerimonialia. Q
Quomodo chꝛiſtus non ſoluit legem: ſed impleuit. Q
Quō circūciſio data eſt in fedus eternū: cū tñ ceſſauerit. Q

¶ Diſtinctio. ij. Queſtio. j.

Utrum ſacramēta no. le. in ſeptenario numero a deo inſtituta/ſint ſacramentis ceteris perfectioꝛa.
De varijs gratie effectibus rememoꝛatiue. A
De ſufficiētia ſiue rōne numeri ſeptenarij ſacramentoꝝ ſumpta ex diſtinctione moꝛboꝝ ꝯtra quos ſacramēta ſunt inſtituta. A
Ratio numeri ſacramētoꝝ: pꝛout ſunt adiutoꝛia anime ad vtutes acq̄rendas: ſumpta a numero ſeptenario virtutum. A
Ratio numeri ſacramētoꝝ/ꝓut pficiunt animā quantū ad vitā eius pꝛimā ꝑ cōparationē ad vitā naturalem hominis. A
De ratione oꝛdinis ſacramentoꝝ. A
De ſacramentoꝝ no. le. inſtitutiōe: an oīa a chꝛiſto; an aliqua ab apoſtolis inſtituta ſint; recitanꝫ opiniones. B
Numerus ſacramentoꝝ nō accipiꝫ ex diſtinctione materie: neq ex effectibus eoꝝū: neq ex fine vltimo: ſed ex fine ꝓpinquo. C
Oia ſacrā no. le. ſunt a chꝛiſto inſtituta et ꝓmulgata. C
De inſtitutione ſinguloꝝ ſacramentoꝛū a chꝛiſto quando ⁊ vbi facta ſit. C
De ꝑfectione ſacramentoꝝ no. le. et p̄eminētia intēſiua ⁊ extenſiua ſupꝛa ſacramēta legis nature ⁊ ſcripte. D. E
Sacramēta le. no. eſſe alijs ꝑfectioꝛa tripliciter intelligiꝫ. D
Utrū ſacramēta no. le. ante paſſionē chꝛiſti inſtituta/maioꝛē gratiam cōtulerūt poſt paſſionē ꝙ̄ ante: et quō chꝛiſtus meruit ſacramentis efficaciam. Quid deniq eſt ſacramētoꝝ efficacia in cauſando. F
Sacramēta no. le. ꝯferūt gratiā: etiā ei q̄ pꝛius habet gratiā: etiā quantūlibet extenſam: nō ſic ſacramenta ve. te. F
Quomodo ſacramenta habent efficaciā a paſſione chꝛiſti. F
Quid eſt ſacramenta habere efficaciam. F
In ſacramentoꝝ inſtitutione concurrit miſericoꝛdia et veritas: quomodo. F
Paſſio chꝛiſti exhibita/maioꝛē gratiā contulit per ſacramenta/ꝙ̄ pꝛeuiſa. F
Quō ſacramēta fluxerūt ex latere chꝛiſti doꝛmientis. F
Gratia ſacr̄oꝝ eſt eadem cū gratia virtutū et donoꝝ. G
Quid intelligiꝫ per gratiā virtutū: ꝙq gratia ſacramentoꝝ eſt virtus. ſ. charitas diſtincta a ceteris virtutibus ⁊ donis: non autem a gratia virtutum. G
Qđ gratia ⁊ charitas eſt ſpecies ſpecialiſſima: et ideo eadē ſpecie in omnibus: non ſm intenſionem. G
De permanentia et duratione ſacramentoꝛum no. le. et gratie eoꝛūdem. H
Cur ſacramenta non ſint eterna: cum tamē ſacerdotium chꝛiſti ſit eternum. H

¶ Queſtio. ij.

Utrum baptiſmate Johannis baptizati erant baptiſmo chꝛiſti iterum baptizandi.
Cur baptiſmus dicebatur baptiſmus Johannis. A
Johannes fuit pꝛomulgatoꝛ ſui baptiſmatis: ⁊ ſolus eius miniſter. A
Baptiſmus Johannis non durabat niſi vſq ad incarcerationē Johannis. A
Johannes fuit autoꝛ oīm que fiebant in ſolo baptiſmate. A
Baptiſmus Johānis non fuit ſacramentū pꝛopꝛie. A
Baptiſmus Johannis non contulit gratiā ex ope operato. A
De foꝛma baptiſmatis iohānis duplex opinio. B
Opinio magiſtri ꝙ nō omnes iohannis baptiſmate baptizati: iterum baptizari opoꝛtuit baptiſmo chꝛiſti cū ſuis motiuis. C
Opinio contraria. ibidem.
Soluuntur rationes et autoꝛitates q̄ adducunꝫ ab alexan. pꝛo opinione magiſtri. E
Refert dicere iterū baptizari: ⁊ iterato baptiſmo baptizari. D
Oēs iohānis baptiſmate baptizatos poſt ſufficiētem ꝓmulgationem baptiſmi chꝛiſti: neceſſe fuit baptizari baptiſmo xp̄i. E
Baptiſmus iohānis non fuit baptiſmus ſimpliciter. E
Fides et infidelitas nihil variat circa pꝛincipalem effectum baptiſmi. E
Generale p̄ceptū de recipiēdo baptiſmū xp̄i oēs obligabat. E
Per impoſitionē manus apoſtoloꝛū dabaꝫ ſacramentū confirmationis et ſpū ſſanctꝰ ad robur viſibiliter: per baptiſmū chꝛiſti inuiſibiliter. E
Quando valet conſequentia a contrario ſenſu. E
Apoſtoli ſunt baptizati a chꝛiſto: quando et vbi. E
Quando locum habet: ꝙ non ſunt repetenda facta: ſed omiſſa caute ſupplenda. E
Quare magis ſeruabaꝫ foꝛma baptiſmi chꝛiſti: cū baptizabant apoſtoli in nomine chꝛiſti: ꝙ̄ cum iohannes baptizabat in nomine venturi. E
Ad quid fuit baptiſmus iohānis inſtitutus: cū non cōtulit gratiam: nec pꝛopꝛie fuit ſacramentum. F
Quare baptiſmus chꝛiſti magis habuerit pꝛeparatoꝛium antecedens ꝙ̄ circūciſio vel aliud no. te. ſacramentum. G
Cur chꝛiſtus voluit baptizari a Johanne. H

Pueri non baptizabant iohannis baptiſmate.H

An mulieres ſint baptizate baptiſmo iohannis.H

¶ Diſtinctio.iij.Queſtio vnica.

Utrū baptiſmi chriſti ſit vna eadem materia ⁊ forma ad ei⁹ effectus cōſecutionē neceſſaria:deſcriptio baptiſmi cū ſuarū particularū declaratione.A.B.C.D.E

De quidditate baptiſmi:an ſit lotio tantum: an aggregatū ex lotione verbis et intentione.B

De ſuſcipiēte baptiſmū q̄s ſit.B.et eius conſenſu.B.Sed de hoc magis infra.diſt.iiij.

Quomodo intelligendū eſt materiā ⁊ formam eſſe in ſacris.C

Per materiā ſacramenti intelligit elemētū:⁊ p formā verbū.C

Duplex eſt materia baptiſmi:propinqua ſcilicet lotio:remota ⁊ eſt aqua.C.B

Sola aqua elementaris fluida/eſt materia baptiſmi: ⁊ nullus alius humor differens ſpecie ab aqua elementari.D.G

De congruitate aque ad materiā baptiſmatis.D

Nullus ſeipſum baptizare poteſt.D

De forma que eſt de neceſſitate baptiſmi.E.H

Aliquid dicit eſſe de neceſſitate ſacramenti:aliq̄d de neceſſitate miniſtri:aliquid de neceſſitate vtriuſq.E

Que ſit forma baptiſmi:et eius expoſitio.E.H

Amen non eſt de neceſſitate forme:nec ex parte ſacramenti: nec miniſtri.E

De multiplici variatiōe forme/mutādo/addendo/ſubtrahēdo/trāſponēdo:⁊ quēadmodū q̄libet harū multiplr pōt fieri:et q̄ ſtat cū ſacramēto:et q̄ nō.F.Et deinceps fere p totā queſtionē

Quid in verbis forme eſt de ſubſtantia forme.F.H

Nō pronomē ego/nō eſt de ſubſtantia forme.F

Omnia verba forme ſunt de neceſſitate miniſtri.E.H

Quid de grecis q̄ alia forma vtunt.H

Ois mutatio forme facta a miniſtro: vt neceſſaria ſacro: etiā ſi vni⁹littere foret vel ſyllabe:aufert virtutes baptiſmi.H.I

Mutatio verborū principaliū forme baptiſmatis/ tollit v̄tutes baptiſmatis : niſi excuſaret diſpēſatio autoris ſacramētorū.K

aut niſi fieret p verba ſynonyma:vt p verba alterius lingue.K

Que verba dicunt ſynonyma.K

Nō ſi verba principalia ex lingue imperitia corrūperentur.K

Ex diſpēſatiōe diuina apl̄i baptizabāt in noie chriſti: quē ſi nūc ita q̄s baptizaret:an vere baptizaret vel nō.K.L.M

Non baptizat qui in noie trinitatis baptizat.L

Soluunt rationes ⁊ autoritates in oppoſitum.M

Non baptizat q̄ baptizat in noie genitoris et geniti.L

Soluunt dicta in oppoſitū ſonantia.M

Quid de eo q̄ baptizat in noie patris et filij et ſpiritusſancti et beate marie.N

Non baptizat q̄ dicit in noibus.N.dubio ſcdō:nec q̄ omittit ly in/dub.iij.nec q̄ omittit ly et/ibidem.

Non baptizat qui dicit ego linio/lauo/vel abluo / ibidem dubio tertio.

Quid ſi loco te/ponatur nomen propriū baptizati.dub.iij.

De inſtitutione baptiſmi qn̄ fact⁹ eſt a chriſto.O.dub.vlt.

Oſtēdit rōnabilitas inſtitutiōis baptiſmi in no.te.O.dub.vlt.

¶ Diſtinctio.iiij.Queſtio.j.

Utrū effectus baptiſmi in nō indigne ſuſcipiēte/ſit infuſio virtutum et gratie et remiſſio culpe ⁊ pene.

Diſtinguunt varij effect⁹baptiſmi in remotione mali ⁊ collatione boni.B

Recitant tres opiniones de eo/an virtutes theologice ⁊ morales in baptiſmate infundant.C

Gratia dei et peccatū ex natura rei non opponūtur: ſed ex ordinatione diuina.D

Deus poſſet pctōrē nō punire eternaliter et innocentem punire tēporaliter de potētia abſoluta:nec pp̄ter hoc eſſet iniuſtus.D

Replica ꝙ pctm̄ et gratia repugnāt formaliter : q: includit contradictionem ſimul in eodē eſſe culpā et gratiā.D

Gratia accipitur dupliciter:abſolute ⁊ cōnotatiue.D

Deus poteſt de potentia abſoluta remittere culpā et penam ſine infuſione gratie.D

Similiter ſine ea acceptare hominem ad vitam eternam;ſecus ſm potentiam ordinatam.D

Deus poteſt infundere gratiam et charitatem ſine fide ⁊ ſpe.E

Habitus charitatis poteſt eſſe ſine habitu fidei tam infuſo ꝙ acquiſito:licet actus charitatis non ſit ſine actu fidei ſeu cognitiuo.E

Quō ſe habet habitus intellectus/ad habitū volūtatis.E

Poſſibile eſt virtutes morales generari in voluntate ſine prudentia habituali in intellectu.E

Uirtutes theologice poſſunt infundi ſine moralib⁹:⁊ ecōtra.E

Effectus baptiſmi eſt vniuerſalis remiſſio pctōrū: qđ probatur quibuſdam congruitatibus.F

Quis dicitur non indigne baptiſmum ſuſcipere.F

Utrum veniale dimittatur in baptiſmo qđ placet.F

Nunꝙ peccatū dum placet:dimittur.F

Baptiſmus remitit penā eternā peccato originali debitā / non temporalem:cuius ratio aſſignat.G.Remittit em̄ tēporalem et eternam peccato actuali debitā.ibidem.G

Baptiſmus fomitē minuit et extinguit.H

Nō fomes nō minuit ſm eſſentiā:ſed quantum ad effectum.H

In baptiſmo infundit grā:aut ſi prefuit auget.I

In virgine maria/nec gratia infuſa eſt dum baptizata eſt; nec aucta:nec fomes imminutus.I

In baptiſmo virtus charitatis infundit.I

In baptiſmo fides et ſpes infundunt qđ pbabiliter tenet.K

Nulle virtutes eiuſdem rationis cum acquiſitis infunduntur in baptiſmate.L

In baptiſmo non infundunt virtutes morales de lege cōi.M

Dans principia ad operationem non ſemper dat omnia neceſſaria ad eadem.M

Gratiā baptiſmi comitat illuminatio/fecūdatio/incorpatio.N

Quō baptiſmus aperit regnū celorū:nō circūciſio.N

Uirtutes infuſe nō ſunt eiuſdē ratiōis cū acq̄ſitis:et cur magis conceditur ꝙ in baptiſmo infunduntur virtutes theologice ꝙ̄ morales.O.P

Utrum virtutes morales fideliū ſint eiuſdem rationis cum virtutibus infidelium.P

Nō oibus virtutibus p̄ter charitatē/poteſt q̄s male vti.P

De effectu baptiſmatis in ficte accedentibus/ recedente fictione.Q.Et recitantur ibi opiniōes diuerſe doc.Q.R.Opinio collectoris.S

Penitentia quō eſt ſecunda tabula poſt naufragium.R

Cur baptiſmus nō iteratur:et de ſufficiēti puiſione peccatorū per penitentiam.S

Quomodo opus mortuū reuiuiſcit quātū ad aliq̄d;et nō quātum ad aliud.T

¶ Queſtio.ij.

Utrum oēs ſuſcipiētes baptiſmū/equaliter accipiant ſacramētalem eius effectum.

Diſtinctio ſuſcipientiū baptiſmū:quia alij paruuli:alij adulti;⁊ horū quidā vtunt ratiōe: quidā non.A

Dupliciter accipitur fictus acceſſus ad baptiſmū:

Item aliquis vult baptizari:vel ſimpliciter vel ſm quid.A

Eccleſia compellit ficte accedentes:licet baptiſmum non recipiant:ad ſeruandum legem euangelicam.A

Triplex eſt baptiſmus:fluminis/flaminis et ſanguinis.B.Et quid eſt quilibet eorū.ibidem.

De multiplici baptiſmo ſm Dam̄.B

Accedētes ad baptiſmū:quidā recipiūt ſacramentū ⁊ rem:q̄dā ſacramentū:et non rem:quidā rem ⁊ nō ſacr̄m: q̄dā neutrū.C

Res ſacramenti eſt multiplex:et quō differūt ſacramentū ⁊ res ſacramenti.C.Ad effectū baptiſmi plures cōcurrūt cauſe.C

Diſſentiens cōtrarie ſimpliciter:nec recipit rem: nec ſacr̄m.D

Diſſentiens contrarie conditionaliter recipit ſacramētum:non rem.D.et idē dicendū de accedente ficte ſm primū modū fictionis:talis em̄ nō recipit ſacramentū.

Diſſentiens negatiue:nullo modo conſentiēs/ſi fuerit adultus nihil recipit:nec rem:nec ſacramentum.E

Quid eſt cōſentire habitualiter: quid virtualiter.E

Nōꝙ vtroꝙ modo conſentiens recipit ſacramentum ⁊ rem:ſi fuerit diſpoſitus.E

Inuentarium libri quarti

Maior intentio req̄ritur in miniſtrante ꝙ recipiente. E

Quid de habente actum ſuſpenſiuum. E

Quādoqȝ in accedente req̄ritur conſenſus actualis. E

Qđ carens vſu ratiōis ſuſcipit ſacramentū ꝛ quandoqȝ rem: ſi prius vtens ratione actū poſitiuo non diſſentit. F

Carens ratiōis vſu in eo ſtatu manet/durante impedimento/in quo fuit immediate ante priuationē vſus rationis. F

Qđ pueri ꝛ a natiuitate vſu rationis priuati: dum baptizantur recipiunt ſacramentum: ꝛ rem ſacramēti. F

Utrum expedia: baptizare in furia vel ſomno/ eos q̄ habent lucida interualla. F

Fictus ſecūdo modo. id eſt indiſpoſitus accedēs ad baptiſmū volens baptizari/ſacramentū recipit: et non rem. G

Fides aliena ſine qua ꝑuulo nō datur remiſſio: nō eſt fides offerentium: ſed fides eccleſie. G. Item diſtin. vj. q. j. R

Quomodo baptiſmus cōfert gratiā ex opere operato: ſi req̄rit contritionē in ſubiecto. H

Accipientes baptiſmū nō ficte accipiūt rem ꝛ ſacramentum. H

Effectus ſacramentalis in oībus non ficte accedentibꝰ eſt equalis. J. et tamē in nō ficte accedētibus inequalitas gratie ꝓpter diuerſitatem cauſarum per ſe et per accidens cōcurrentiū. L

Deuotio baptizantis patrini circunſtantium et parentū: auget paruulo baptizato gratiam. L

Quomodo ex parte dei ꝛ meriti paſſiōis chriſti/ineq̄lis gratia poteſt cōferri paruulis in baptiſmate. L

Diſpar gratia confertur adultis in baptiſmo/ꝓpter inequalem eorum diſpoſitionem. L

Qđ venialia peccata nō minuunt gratiam. L

Ceteris paribus ſemꝑ adultus baptizatus maiorem gratiā accipit ꝙ paruulus. L

Stat ſm legē ordinatā vnū paruulū maiorē gloriam cōſequi ꝙ alium: licet ambo in puericia fuerint defuncti. L

Baptizati baptiſmo flaminis aut penitentie: recipiunt effectū baptiſmatis quantū ad remiſſionē culpe: nō pene. L

Baptiſmus penitentie excedit baptiſmū aque quantū ad infuſionem gratie: ꝛ excedit quantum ad remiſſionem culpe. L

Baptiſmus ſanguinis effectu ſuo excedit baptiſmum fluminis. L

Quid de paruulis martyriū in vteris matrum cōſecutis. L

Sanctificati in vtero quo baptiſmate baptizent: duplex reſpōſio. L

Juſtificati et baptiſmo penitentie baptizati: tenentur ad baptiſmum fluminis. M

An virgo glorioſa fuerit baptizata. M

Juſtificatus non fruſtra ſuſcipit baptiſmū aque: et que conſeq̄tur ex baptiſmo aque. M

Perueniens ad terminum gratie ſibi preuiſe: poteſt cumulare merita: licet non gratiam. M

Infans in vtero matris baptizari nō poteſt: niſi ſm aliquā partem ſit extra vterum. N

Mater viuens ſcindenda non eſt in mortis periculo/ vt infans baptizetur: ſecus ſi iam mortua fuerit. N

Infans corio inuolutus vt aqua cōtingi non poſſit: non poteſt baptizari. N

Quale remediū ꝓuiſum eſt infantibus in vtero contra mortale peccatum. O

Baptizata matre/infans in eius vtero non baptizatur. O

Neqȝ immerſio trina: nec vna eſt neceſſaria: poteſt em̄ baptizari ſola aſperſione. P

Quid agendum ſit de paruulis expoſitis. P

Quid faciendū eſſet ſi paruulus eſſet moriturus: ꝛ aqua haberi nō poſſet ex puteo vel flumine/ ꝓpter eius altitudinem: an puer eſſet ꝓijciēdus ad puteū vel flumē cū intentiōe debita et forma verborū. Et an eſſet baptizatus ſi ꝓijceret. Q

Quid ſi q̄s habeat cōſciētiā ꝙ pueri mors accelerare ex baptizatione: an deberet baptizari. Q

Erronea cōſcientia facit ꝑplexum: ꝛ quid tali agendum. Q

An habēs conſcientiam ꝙ pueri mors acceleretur ex baptiſmo mortuo puero ſit irregularis. Q

Si puer in cribro ꝛ fune dimittitur in puteum baptizatur. Q

Non eſt de neceſſitate baptiſmi: ꝙ miniſter puerum manibꝰ tangat. Q

Utrum infantes infidelium inuitis parētibꝰ ſint baptizandi recitantur opi. tres. R. S.

Offerentes et patrini nō ſunt de neceſſitate baptiſmi: neqȝ voluntas parentū: ſed ſufficit fides et volūtas eccleſie. R

Utrum adulti infideles ad fidē ſunt compellendi. T

Et quō intelligit dictū chriſti. Exi in vicos ꝛc. et compelle ꝛc.

¶ Diſtinctio. v. Queſtio vnica.

Utrum peccet mortaliter qui a malo miniſtro verum baptiſma ſuſcipit ſcienter.

Qđ duplex eſt bonitas ꝛ malicia: ſimpliciter et ſm quid: et quā bonitatem importat ly bonus in diuerſis locutionibus. A.

Sunt mali ab eccleſia preciſi/ꝛ non preciſi. A

Quid intelligitur nomine veri baptiſmatis. A

Baptiſmus a quocunqȝ traditur in forma eccleſie/ verus eſt et efficax: niſi per ſuſcipientem impediretur. B

In neceſſitate baptiſmꝰ a quolibet homine ſuſcipi poteſt: fideli ꝛ infideli. C

Non peccat cōicando in caſu excōicato. C

In preceptis eccleſie/precepta diuina et nature intelliguntur excepta. D. E.

Quid ſi ſacerdos baptizare nollet/niſi pro pecunia. E

Aqua baptiſmi ſi pōt emi: ſimiliter ſi labor ſacerdotis in baptizando vel celebrando poſſit emi ſine ſimonia. E

Paruulus ſimoniace baptizatus verum recipit baptiſma: licet baptizans ꝛ offerens mortaliter peccent. E

Peccat mortaliter qui extra caſum neceſſitatis baptiſmū a preciſo petit. F

Sine peccato petitur baptiſmꝰ a ſuo ſacerdote: licet ſit malus: ſecus ſi non fuerit ſuus. F

Utrum bonus laicus preferendus ſit malo ſacerdoti. G

De beato Cypriano/qui in hoc errauit ꝙ dixit hereticos nō baptizare. H

Bona diſtinctio credendorum. H

Utrum malus miniſtrando ſacramenta in mortali peccet mortaliter. J

De poteſtate baptiſmi quam habuit chriſtus. L

De triplici poteſtate/autoritatis/excellentie et miniſterij. L

Quam poteſtatem chriſtus cōmunicare potuit: et quam ꝯmunicauit miniſtris eccleſie. L

¶ Diſtinctio. vj. Queſtio. j.

Utrum ad veritatē baptiſmi ex parte baptiſmatis requirit certus gradus conditio ꝛ qualitas miniſtrantis.

Ad veritatem baptiſmi aliqua requirunt neceſſario: aliqua de congruo. A

Ad miniſtrum requiritur virtus motiua qua poſſit lauare: loquela et rationis vſus. A

Quid intelligitur per gradum/conditionem/et qualitatem baptizantis. A

Quid intentio: et quotuplex reſpectu obiecti/reſpectu finis: et quelibet harum eſt actualis/habitualis aut virtualis. B

Omnis intentio virtualis eſt etiam actualis reſpectu diuerſorum. B

De multiplici vnitate cōcurrentiū ad baptiſmū et ſimultate. C

Omne ſuppoſitū nature intellectualis pōt baptizare: qđ ꝓbat de hoīe viatore. D. Probat etiā de angelis et demonibꝰ. ibidē

Mancus/mutus/rōnis vſu carens nō baptizat. D

In baptizante nō req̄rit certus ſexus/fides/nec baptiſmus. D

Non licet nō ſacerdoti extra caſum neceſſitatis baptizare. E

Qđ nō ſacerdos extra caſum neceſſitatis baptizans efficitur irregularis. E

Ad veritatē baptiſmi requirit intentio reſpectu actus ꝛ reſpectu finis. F. Nō tamē req̄rit intētio in ſpecie: ſufficit in genere intendere qđ eccleſia intendit. G

Non requiritur actualis intentio reſpectu finis: nec ſufficit habitualis: ſed requirit et ſufficit virtualis. H

Plures poſſunt eundē baptizare dum quilibet totū facit. J

Si duo baptizantes vnum/dicant: nos baptizamus te ꝛc. non eſt baptizatus ſm aliquos. J

In diſtinctiones eius. XXII.

Nõ vnus poteſt plures in neceſſitate baptizare dicendo: Ego baptizo vos ⁊c. nõ tamẽ ſine pctõ extra caſum neceſſitatis. L

An in caſu illo ſit vnus baptiſmus vel plures. L

Ad veritatem baptiſmi requirit̃ ſimultas lotionis verborum ⁊ intentionis. L

Quomodo intentio virtualis reducitur ad actualem tanq̃ ad ſuam cauſam. M

Qualem certitudinẽ habere poteſt baptizatꝰ de ſuo baptiſmo cum intentio baptizatoris non ſit ſibi nota. N

Quid ſi deficeret intentio in miniſtro: an per hoc baptizati maxime paruuli ſint in periculo dãnationis. N

Utrũ ebrius balbutiẽs nec ꝑfecte verba formans baptizet. O

Quomodo vnus a duobus põt baptizari: cũ eiuſdẽ effectꝰ nõ poſſint plures eſſe cauſe totales. P. ibidem in diffinitione cauſe aliquid addit̃ in prima queſtione omiſſum.

Quid agendum eſt de monſtro: de quo eſt dubium an ſit vnus homo vel duo. Q

Utrũ fides requirit̃ ad baptiſmũ: et cuius: et quomodo in infideli aut heretico poteſt eſſe fides eccleſie vt baptizet in fide eccleſie. R. Item diſt. iiij. q. ij.

Queſtio. ij.

Utrum characteris impreſſio ſit initerabilitatis baptiſmi cauſa vel ratio.

Nomẽ character nõ multũ vſitatũ eſt in ſcriptura et originalibꝰ doctoribus. A

Character accipitur dupliciter. A

Characteris effectus et conditiones. B

Characteris diffinitio et particularũ declaratio. C

Character eſt ſignũ: ⁊ quid ſignificat. Character a ſolo deo imprimitur. C

Quare ſola ſacramenta initerabilia imprimãt characterẽ. C

Quomodo character eſt indelebilis: ⁊ vnde habet iſtam indelebilitatem. C

De quidditate characteris: reprobant̃ ratiões ꝓbãtes eum eſſe formam abſolutã: licet concluſio nõ reprobet̃. D

Relatio poteſt eſſe ſignum ſignificãs naturaliter vel ex impoſitione. ad eam poſt eſſe mutatio. D

Relatio fundat relationem. D

De duplici acceptione eiuſdẽ/equalis/ſimilis: et quõ ſm̃ vnam inueniunt̃ in quolibet genere predicamẽtali. D

Quomodo relatio eſt principium agendi. D

Ad ponendum characterẽ: nec euidens auto. cogit: nec ratio demonſtratiua: ponit̃ tamẽ probabiliter ꝓpter certas congruentias et apparentẽ eccleſie autoritatem. E. F

Tractant̃ autoritates de charactere ſonãtes. E

Probabiliter tenendũ eſt characterẽ imprimi ꝓpter congruentias aliquas et autoritatem eccleſie. F

Character nõ eſt relatio: ſed qualitas abſoluta. G

Si poneretur relatio diſtincta ab abſolutis: eque probabile eſt characterem eſſe relationẽ ſicut qualitatem abſolutam. G

Quo intellectu ſacramentũ dicit̃ iterabile vel initerabile. H

Tantum tria ſunt ſacramẽta irreiterabilia. I

Utrũ baptiſmus iteratus ſit ſimpliciter dicendus baptiſmꝰ. I

Principalis ratio initerabilitatis ſacramẽtorꝝ nõ eſt impreſſio characteris: ſed inſtitutio diuine voluntatis. L

Oſtendit̃ rationabilitas huius inſtitutionis ex morbo: ex fine ex ſacramẽti ſignificatiõe: ⁊ ex propria ſacramẽti ratione: ⁊ hec reſpiciunt ſolum ſacramentum baptiſmatis. L

Theologus poteſt aliquid ꝓbabiliter ponere: vbi ratio neceſſaria non compellit. L

In quo ſubiecto ponẽdus ſit character: an in potentia vel eſſentia. M

In qua ſpecie qualitatis ſit ponẽdus character. N

De numero characterũ et eorꝝ diſtinctione a ſe inuicem. O

De circũciſione: vtrum impſſerit characterẽ duplex opinio. P

Baptiſmus ſanguinis et flaminis nõ imprimũt characterẽ. Q

Uirtutes nõ imprimunt characterem. Q

In chriſto non fuerunt impreſſi characteres. R

Utrum in beata virgine fuerit character baptiſmalis. R

De pena iterantiũ baptiſmũ ignoranter vel ſcienter. S

Non excuſat ignorantia iuris poſitiui infligentis penã ꝓ tranſgreſſione legis quam ſcire tenetur. S

Qui in dubio ꝓbabili iterat baptiſmũ ſub forma. Si es baptizatus ⁊c. non peccat: nec penam incurrit. S

Queſtio. iij.

Utrum ad rite baptizandum baptiſmatis ſacramento cõgruit cathecismo ⁊ exorciſmo prediſponere baptizandum.

Nõ ſm̃ ritũ baptizandi aliqua precedunt baptiſmũ: aliqua comitant̃: q̃dã ſequunt̃: ſcilicet catheciſmꝰ exorciſmꝰ ⁊ oratio. A

Quid ſit cathezizare: et q̃d exorcizare: et de ordine illorꝝ: alio in adultis: alio in paruulis. A

Huiuſmodi precedentia/cõcomitantia/et ſequẽtia non ſunt ſacramenta: ſed dicuntur ſacramentalia. B

De triplici inſtructiõe: et que harũ dicit̃ cathezizatio. B

Et quomodo fieri debet: ac in quibus. ibidem.

Diabolus ꝓpter peccatũ accepit poteſtatẽ in hoĩes: et ideo premittitur exorciſmus deo ſanctificandis. C

Duplex opinio: an exorciſmus tollat poteſtatẽ diaboli: an tantum expulſionem ſignificet. D

Quõ differẽter tollit̃ ptãs demonis ꝑ exorciſmũ/et per baptiſmum. D

Nec catheciſmus: nec exorciſmus eſt de ſubſtantia ⁊ neceſſitate baptiſmi. E

Expedit catheciſmũ precedere baptiſmũ. E. F

Quomodo paruulus: ⁊ in quibus poteſt neſciẽs obligari per parentes aut patrinos. E

Exorciſmꝰ debet p̄cedere baptiſmũ: ꝓbat̃ autoritatibus. F

Cur in neceſſitatis articulo exorciſmus ſequitur baptiſmũ: et quid tunc operetur. F

Reprobat̃ opi. p̄poſitiui: ꝙ exorciſmus minuat tenebras in morientibus ante baptiſmum. F

Quomodo intelligenda eſt reſpõſio patrinorꝝ pro pueris. Credo: abrenuncio ⁊c. G.

Patrini ad quid obligantur. G

Utrum exorciſmus cohibeat poteſtatẽ aduerſarij per aliquam virtutẽ naturalẽ vel ſupnaturalẽ ſibi inſiſtentẽ: ponit̃ opi. ⁊ tãdem negatiua reſponſio. H

Exorciſmus non eſt ſacramentum: licet ſit ſignũ efficax effectꝰ ſupernaturalis. H

Quõ dauid pſallẽdo ĩ cithara: ⁊ odor iecoris expulit demonẽ. I

Quõ aliq̃ naturalia impedire poſſunt infeſtatiões demonis. I

De exorciſmis ſalomonis quomodo expulerunt demones. I

De ritu ⁊ ſignificatione eorum que fiunt circa baptiſmum. L

Diſtinctio. vij. de ſacramẽto cõfirmatiõis. Queſtio vnica.

Utrum confirmatio ſit ſacramentum no. le. irreiterabile a ſolis epiſcopis diſpenſabile.

De duplici acceptione nominis confirmatio. A

Diffinitio confirmationis ſacramenti cauſalis cum ſingularum clauſularum declaratione. A

Unctio eſt materia ꝓpinqua confirmationis. A

Non baptizatus confirmari non poteſt. A

Baptiſmus eſt ianua oĩm ſacramẽtorꝝ: preter quẽ nullum ſacramentum: excepta euchariſtia: ſuſcipi poteſt. A

De intentione ſuſcipientis confirmationẽ. A

In fronte tm̃ ſit confirmatio ⁊ quare ſic. B. C

Fieri debet vnctio in figura crucis. B

Materia remota eſt chriſma conſecratum: ⁊ quare ſic: ac vnde conficitur chriſma: ⁊ quid myſterij habet. B. C

Qualis req̃rat̃ intentio miniſtri. C. Atq̃ ſimultas. ibidem.

De forma ſacramenti confirmationis. C

A quo ſacramentũ hoc inſtitutũ ſit. D

De ſignificatione et effectu huius ſacramenti. D. E

Alia diffinitio cõpendiſior confirmationis. E

Quis ſit idoneꝰ miniſter huius ſacramenti: an ſolꝰ ep̃s. F. H. I

Confirmatio eſt ſacramentum no. le. ab alijs realiter diſtinctum. G

Item ꝙ ſacramentũ irreiterabile ⁊ imprimit characterẽ. ibidẽ.

Paulus per impoſitionẽ manuũ ananie/nõ fuit ꝯfirmatus. L

Cur vnctio frontis eſt ſacramentum; et non verticis; ſcapularũ nec pectoris. L

Inuentarium libri quarti

Quomodo eſt de neceſſitate ſalutis. L
Gratia cõfirmationis nõ differt ſpecie a gratia baptiſmi. M
De pena iterantium confirmationem. N
De ſacramẽtoꝝ cõparatione penes eoꝝ excellentiam. O
Qui/quo tempore poſſunt ſuſcipere hoc ſacramentũ. P
Debet ſuſcipi et tradi a ieiunis ſacramentũ ɔfirmationis. P
Quis quem tenere poſſit ad confirmationem. Q
Diſtinctio. viij. De ſacramento euchariſtie. Queſtio. j.
Utrũ euchariſtia noue legis ſacramentũ cõueniẽter fuit a chri-
ſto poſt cenam vltimã inſtitutum.
Diffinitio euchariſtie: ꝙꝙ nõ eſt res ſimpliciter vna: nec actio
tranſiens: ſed res permanens/ſcilicet ſpecies panis et vini. A
Conſecratio euchariſtie non eſt ſacramentũ euchariſtie: ſed via
ad ſacramentum. A
Species panis et vini ſunt ſacramentum coniunctim et diui-
ſim. A
Euchariſtia eſt ſacramentũ principale noue legis. B
De quadruplici excellentia euchariſtie ſuper alia ſacramenta:
ſcilicet in ſignificando/in ſignificato/in continendo/in conti-
nendi modo. C
Altercatio inter grecos et latinos de die inſtitutionis. D
Euchariſtia inſtituta eſt poſt cenã luna. xiiij. D
De nominibus euchariſtie: euchariſtia/ſacrificium ſynaxis/via
ticum et aliis. E
Conſecratio euchariſtie proprie eſt ſacramentum: licet non ſit
euchariſtia: ſimiliter et preſumptio: et quomodo illa dicit̃ via
ad ſacramentum: hic actus ſacramentalis. F
De differentia inter euchariſtiã et vſum eius. G
De cauſis congruentie inſtitutionis q̃ due ſunt in genere: mul-
te in ſpecie. H
Quare inſtitutum eſt poſt cenam immediate ante paſſionem/
cauſe quattuor. I
Queſtio. ij.
Utrum cum figurarũ precedẽtiũ pluralitate/ſaluatur vnitas ſa
cramenti euchariſtie.
Sacramẽta pͥfigurant̃ ratione dignitatis ⁊ difficultatis: ⁊ ideo
maxime ɔuenit pͥfigurari baptiſmati ⁊ ſacr̃o euchariſtie. A
Sacramentũ euchariſtie multipliciter prefiguratũ eſt in omni
lege. A. D
Inter alias figuras euchariſtie. ſunt quattuor principales. B
De multiplici acceptione vnius. C
Quomodo ſpecies panis ⁊ vini et conſecratio ſint vnum ſacra
mentum: vel non. D
Sacramentum euchariſtie nõ poteſt ſumi vel cõſecrari a non ie
iunis regulariter niſi in tribus caſibus. E
Queſtio. iij.
Utrũ a chriſto inſtituta ſit certa verboꝝ forma ad eſſentiã eu-
chariſtie aut eius conſecrationis neceſſaria.
Nulla verba ſunt forme euchariſtie. A
Quomodo intelligit̃ illud Augu. Accedat verbũ ad elementũ
et ſit ſacramentũ. A
Euchariſtie nulla eſt materia neq̃ forma. A. B
Diſtinctarum conſecrationũ diſtincte ſunt forme. C.
Que forma conſecrationis panis. C
Licet cõſecratio vini ſit certa non tamẽ pͥciſa. C
Expoſitio formarũ quantũ ad ſingula verba. D
De eorum congruitate. D
Utrũ oĩa illa verba que cõſecrans ꝓfert in ꝑſona chriſti ſint de
eſſentia forme. Et an alia precedentia ſint neceſſaria. D
De forme mutatione: ⁊ an chriſtus ac forma ſit vſus. D
Quid in ſacramento euchariſtie ſit ſacramentũ tantũ: qiud res
tantum: quid ſacramentũ ⁊ res ſimul. E
Diſtinctio. ix. Queſtio. j.
Utrum manducatio euchariſtie ſacramẽtalis aut ſpiritualis ſit
de neceſſitate ſalutis.
De multiplici modo mãducationis euchariſtie. Et reducũtur
ad quattuor: ſcilicet manducare ſacramẽtaliter tantũ: mãduca
re ſpiritualiter: manducare ſacramentaliter et ſpũaliter ſimul:
manducare nec ſpiritualiter nec ſacramentaliter. A. B. C
Diſtinguitur eſſe de neceſſitate ſalutis ratione ſui vel ratiõe pre
cepti: et vel communitati vel ſingulari perſone: et per hoc ꝙ
eſſe de neceſſitate ſalutis conuenit cuilibet ſacramento aliquo
modo. D
Spiritualis manducatio eſt de neceſſitate ſalutis. E
Quomodo manducatio ſacramentalis ſit de neceſſitate ſalutis
tam ratione ſui/ꝙ̃ ratione precepti. E
Chriſt' mãducauit euchariſtiã ſacr̃aliter: nõ aũt ſpũaliter. F
Utrum angeli manducent ſpiritualiter aut ſacramẽtaliter. G
Quale corpus dedit in cena ſuis diſcipulis. H
Queſtio. ij.
Utrum ſolum mortale peccatum reddat accedentẽ hac mandu
catione indignum.
Indigne accedere tripliciter accipitur: in ɔparatione ad rem ſa
cramẽti: ad effectum: ad culpam. Et quomodo hi modi diſtin
guũtur. A
Poſſibile eſt aliquem accedentẽ nec gratiã conſequi: nec mor-
taliter peccare. A Sed contra hunc modum arguitur: et ra-
tiones ſoluuntur. B
Tripliciter aliquis dicitur eſſe in peccato mortali. B
Facere qđ in ſe eſt/contingit dupliciter. B
Accedens ad ſacramentũ in mortali pctõ, nõ probabiliter ſe ex
purgans: peccat nouo peccato mortali. C
Quedam alia que non ſunt peccata: reddunt hominem ſacra-
mento euchariſtie indignum. D
Maior preparatio requiritur ad digne conſecrandum/ꝙ̃ ad di
gne ſumendum. D
Remiſſio de nocturnis illuſionibus: de corporalibus immun-
ditiis: de grauitate peccati indigne ſumẽtiũ ac certitudine ꝓ-
batiõis ad expoſitionem canonis.
Utrũ ſacerdos diſpẽſans hoc ſacramentũ indignis peccet mor-
taliter: vbi multa de pctõ mortali/publico et occulto. Ibi q̇d
dicatur notoriũ: et ꝙ refert dicere manifeſtũ et manifeſtabile.
E. F. G. Recitãtur opiniones varie doctorum.
Nulli debet negari ius ſuũ: niſi aſſit legitima exceptio. Et quid
ſi peccator occultus petat in publico extra tempus generalis
communionis. E. F
Nullus peccator occultus in publico arguendus eſt: nec cõfun
dendus. F
Utilius eſt accedere volenti publice confundi: ꝙ̃ indigne acce
dere. F
Sacerdos dãdo ſacr̃m pctõri occulto nõ facit ɔtra charitatẽ. F
Et an illi ſit danda hoſtia non cõſecrata. G
Utrum dandũ ſit ſacramentũ ſuſpectis de crimine. H
Triplex eſt ſuſpitio/temeraria/ꝓbabilis/violenta. H
Utrum dandum ſit ſacramentum hiſtrionibus/magis/ſortile-
gis/torneatoribus/aleatoribus et artes prohibitas exercenti-
bus. I
Utrũ dari debet amentibus/energuminis/pueris. L
Generaliter euchariſtia danda non eſt ratiõe ſimpliciter caren
tibus. L
Nõ debet dari ad ꝓbationẽ ſuſpectoꝝ euchariſtie ſacramẽtũ. L
Non debet dari eis qui ſunt in penitentia ſolẽni ſacramentum
euchariſtie. M
Diſtinctio. x. Queſtio vnica
Utrum oẽs ꝓprietates corpori chriſti inexiſtentes in celo/ɔue-
niãt eidẽ in euchariſtie ſacramẽto. Remittit̃ inueſtigatio pͥn-
cipalis concluſionis textualis: ſcilicet ꝙ in euchariſtia vere et
realiter cõtinet̃ chriſtus: ad expoſitionẽ canonis ante titulum
Dupliciter ſit ſermo de ꝓprietate/realiter et logicaliter. A
Quid intelligitur per quãtitatẽ continuã. B
Duplex opinio de quãtitate: quid ſit an res quanta: an accidẽs
diſtinctũ. Et ꝓbatur ꝙ non eſt res diſtincta a re quanta. B
Nulla relatio nec intrinſeca: nec extrinſeca diſtinguitur a rebus
abſolutis. C
In ſacramento altaris duplicia poſſunt attendi accidentia. D
Totũ corpus chriſti cũ oĩbus ſibi inherẽtibus in celo/eſt in to-
to ſacramento et qualibet eius parte. E
Quantitas qua chriſtus quãtus eſt in celo/eſt in ſacramento:
ſed non quãtificat in ſacramento. E
Nulla ſit actio vel paſſio in ſacramento per quam poſſet ſumi

In diſtinctiones eius. XXII.

experientia preſentie corporis chriſti. F

Omnis ſpiritualis operatio poteſt chriſto ineſſe in ſacramento ad quam non requiritur organum ſenſus. F

An in chriſto et in ſacramento ſint operatiões ſenſitiue: duplex reſponſio. G. Et ſuo modo dicendũ de qualibet operatiõe corporali. ibidem.

Corpus chriſti nõ ſolũ eſt in diuerſis locis diffinitiue: ſed ipſum ⁊ quodlibet corpus poteſt eſſe in diuerſis locis circũſcriptiue. H

Corpus chriſti quod incipit habere nouũ locũ in euchariſtia: non deſerit locum ſuũ in celo: vnde ⁊ mutatur localiter: ſed nõ mouetur localiter. H

Ad motũ hoſtie localem/localiter mouetur corpus chriſti: non a ſacerdote: ſed a deo vel ſua anima immediate. I. L.

Non eedem ꝓprietates logicales cõueniũt corpori chriſti vt in celo: et vt in ſacramento. L.

Utrum videns hoſtiam conſecratam videat chriſtum. L

Multa dubia remittunt̃ ad canonem.

Utrũ replicatus ad diuerſa loca poſſit in vno peccare ⁊ in alio mereri. N

Sacerdos mouens hoſtiã etiã mouet corpus chriſti contra concluſionem ſeptimam. O

In verbis cõſecrationis non eſt virtus inſiſtens: ſed virtus diuina aſſiſtens. O

Diſtinctio. xj. Queſtio. j.

Utrum ſubſtãtia panis ⁊ vini in corpus ⁊ ſanguinẽ chriſti ꝯuerſa/maneat cum eiſdem ſub ſacramenti forma.

Conuerſio quid eſt. A Succeſſio quid eſt. A

Duplex eſt conuerſio: ſubſtãtialis et accidẽtalis. B

Et conuerſio ſubſtantialis duplex. ibidem.

Diffinitio tranſubſtãtiatiõis. C Et ꝙ trãſubſtantiatio dupliciter accipitur. D

Tale corpus chriſti eſt ſub ſpeciebus quale eſt in ſua naturali cõſiſtentia. D

Corpus tripliciter accipitur. E

Subſtantia panis tranſubſtãtiatur in corpus chriſti et partes eius large capiẽdo tranſubſtãtiationẽ: in ſolum vero corpus capiendo ſtricte. F. G

Subſtantia panis cõuertitur in accidentia corporis chriſti: ſed non tranſubſtantiatur. F

Subſtantia panis ⁊ vini nõ manet cũ corpore chriſti. G

De modo exprimendi conuerſionẽ illã: ⁊ que ꝓpoſitiones ſunt vere ⁊ que falſe. H

Quomodo debet intelligi hec conuerſio. H

Quomodo illa conuerſio dicitur trãſubſtãtiatio: cũ magis ſit ad preſentiam corporis chriſti: ꝙ̃ eius ſubſtãtiam. Et ibi replicatur ꝙ panis conuertatur in deitatem et ſoluitur. I. L.

Utrũ trãſubſtãtiatio ſiat inſtãtanee vel ſucceſſiue. L

Cõparãtur adinuicẽ virtus trãſubſtãtiandi et creandi ⁊ concipiendi corpus in virgine maria. M

Utrũ in conuerſione panis in corpus chriſti panis annihilet̃. N

Queſtio. ij.

Utrum materia euchariſtie neceſſaria neceſſitate ſacramenti ſit panis triticeus ⁊ naturalis liquor vini.

Aliud eſt dicere de materia euchariſtie que nulla eſt: et de materia conſecrationis: eo ꝙ hic ſit ſermo de neceſſitate ſacramẽti: et que ſit illa. A

Recitãt̃ opiniões doctoꝝ de materia ꝯſecratiõis euchariſtie. A

Panis eſt materia ꝯſecratiõis: ⁊ nõ ſufficiẽter probatur ꝙ ſit et eſſe debeat triticeus. B

Non excuſatur a peccato qui ſcienter celebrat in pane non triticeo. B

Materia conſecrationis ſanguinis eſt vinum vitis expreſſum non artificiale. C.

Aqua vino mixta eſt de neceſſitate miniſtri: non ſacramenti. C

Quid ſi admiſceretur aqua roſacea. C

Utrũ certa quãtitas materie ſit determinata: vltra quam maior conſecrari non poſſit. D

Tam in azymis/ꝙ̃ in fermẽtato cõfici poteſt euchariſtia. E

Utrũ aqua vino admixta cõuertat̃ in ſanguinẽ. E

Nulla ſubſtãtia addita euchariſtie cõuertitur in corpus aut ſanguinem. F Et quid ſit de hmõi additis poſt vel ante conſecrationem. F

Quid de aqua artificiali addita: ꝙꝫ nõ ſufficit cõmixtio aque in dolio. G

Diſtinctio. xij. Queſtio. j.

Utrũ accidentia que ſine ſubiecto ſubſiſtũt in euchariſtia: agũt et patiũtur tanꝙ̃ ſubiecto inherentia.

Que ſint accidentia euchariſtie: ꝙꝫ ſolũ duo predicamẽta ponunt in numerũ: et ois res eſt ſubſtantia vel qualitas. A

Tranſeunte ſubſtantia panis/nõ manet eius quantitas: ſed manet quantitas accidẽtium. A

Accidentia panis eadem numero manẽt poſt ꝯſecrationem. B

Cõmemorant̃ opiniones de quantitate: ⁊ eligit̃ ea que tenet ꝙ quantitas nõ eſt accidens inherens rei quante. B

Tranſmutatio naturalis fieri nõ poteſt niſi in ſubiecto p̃ſuppoſito. C

Accidentia panis per ſe ſubſiſtunt in euchariſtia. D

Et ꝙ accidentia ſic manentia habent eandem virtutem actiuã reſpectu paſſi extrinſeci: ſecus reſpectu intrinſeci. ibidem. D

Nam tranſmutatio paſſiua ſpecierũ acq̃ſitiua fieri poteſt in ſpeciebꝰ panis in euchariſtia a cauſa naturali p̃ter motũ localẽ. E

Oẽs effectus in trãſmutatione ſpecierũ apparẽtes immediate cauſant̃ a deo: q̃ ſolus agit nullo ſubiecto preſuppoſito. E

Species ſacramentales in ſe non agunt. F

Per quam ſpecierũ tranſmutationẽ deſinit p̃ſentia corporis. G

Quare manet corpus chriſti ſub ſpeciebꝰ de nouo introductis et nõ ſub ſubſtantia poſt cõſecrationem addita. G

Utrũ ſpecies ſacramẽtales nutriant ſumentẽ: ⁊ vnde generatur ſubſtantia nutriens: aut vermis ſub illis ſpeciebus. H

In ſacramẽto ſit vera fractio nõ corporis chriſti: ſed ſpecierũ. I

Queſtio. ij.

Utrũ ad conſequendũ euchariſtie fructũ ſit frequẽter cõicãdũ.

Varijs modis colligunt̃ fructus euchariſtie. A

Euchariſtia fructificat vt ſacrificiũ et vt cibus. A. B

Omnia vt ſacrificia figurabãt ſacrificiũ chriſti in cruce: ⁊ illius memoria eſt ſacrificiũ ſalutaris hoſtie. A

Sacramentũ euchariſtie/vt ſacramẽtũ ꝓdeſt nõ tantũ celebranti et ſumenti: ſed etiã his pro quibus ſumitur. C

Oẽs figuraliũ ſacrificioꝝ fructus preſtat euchariſtia. Et cũ hoc quicqud ſaluator meruit in cruce. C

Euchariſtia vt cibus viuificat/nutrit et reſtaurat. D.

Utrumꝗ et frequẽtatio euchariſtie/et abſtinentia ab eodem in caſu eſt cõmendabilis. D

Melius eſt accedere ꝙ̃ abſtinere ceteris paribus. E

Imprudenter agunt qui diſpoſiti a ſacramentali communione abſtinent. E

Utrum liceat laicis ſub vtraꝗ ſpecie cõicare. Mõꝗ multa licẽt que nõ expediunt. Mõꝗ aliud eſt querere/an ſit de neceſſitate ſalutis: et aliud an liceat. F

Quando tenentur cõicare tam ſacerdotes/ꝙ̃ ceteri fideles de neceſſitate ſalutis. G

Utrum liceat eodem die pluries communicare. G

Diſtinctio. xiij. Queſtio. j.

Utrum ſolus/⁊ quilibet ſacerdos rite ordinatꝰ poteſtatẽ habeat cõficiendi euchariſtiã/etiam ſi fuerit hereticus.

Que req̃runt̃ ad idoneitatẽ miniſtri euchariſtie/tam de neceſſitate ſacramenti/ꝙ̃ etiam de cõgruitate. A

Tripliciter dicitur aliquid ab alio confici: vel poteſtate naturali: vel meritoria operatione: vel aſſiſtenti virtute. B

Soli ſacerdotes habent poteſtatẽ conſecrandi euchariſtiam. C

Omnes ſacerdotes habent hanc poteſtatem. C

Mõꝗ hec poteſtas auferri non poteſt. D

Quomodo ſacerdotes ſunt apoſtoloꝝ ſucceſſores. E. F

Quomodo nobiliſſimus actus ſoli principi conuenit. F

Quomodo hereticus poteſt habere intentionẽ cõſecrandi. G

Offerre non eſt de eſſentia conſecrationis: vnde p̃ciſus poteſt conſecrare et non offerre: ⁊ ꝙ oblatio ſit in ꝑſona eccleſie: ſed conſecratio in perſona chriſti. G. H

Utrum tantum valet miſſa mali ſacerdotis/quantum boni. I

Utrum liceat miſſam audire et ſacramenta recipere a for-

nicatore notorio. L. Et datur duplex reſponſio.
A ſuſpēſo nō licet audire miſſam. Et qui ſint ſuſpenſi quoad de um: vel quoad proximum. L.
Fornicator notorius eſt ipſo iure ſuſpenſus. L.
Differentia inter fornicatorē notorium/publicū et occultum. L
Aliquis eſt ſuſpenſus quoad deū tantū; aliquis quoad proximū tantū: aliquis quoad vtrūqꝫ. L
Alia reſpōſio Petri came. ad hoc: vtrū notorius fornicarius ſit ante denūciationem vitandus. M. N
Utrū ſacerdos curatus teneat ſubdito miniſtrare euchariſtiam quotiens petierit. O. P. Q. R. S.
Paſtor tenet oues ſibi cōmiſſas paſcere ex officio triplici paſtura/ doctrina/ſacramētis ⁊ ſubſidio tēporali. P. Et hoc ex charitate dei/dilectione proximi ⁊ ex officio, ibidem. P.
Curatus tenet plus eſſe ſolicitus pro ſubdito/q̄ ſubditus. R
Plura dubia de hac materia remittūt ad expoſitionē canonis.
Utrū plures poſſint eandē hoſtiam conſecrare.
Utrū ſacerdos poſſit miſſam cui voluerit applicare.
Utrū proſit vna miſſa pluribus q̄bus ſe ſingillatim obligauit.
Item de defectibus miſſe. T
Solus ſacerdos poteſt euchariſtiā diſpēſare ex officio: ſed diaconus qn̄qꝫ poteſt diſpēſare in caſu: nunq̄ tamē poteſt cōſecrare. Laicus poteſt leuare de loco inhoneſto: ſed nō diſpēſare. V

Queſtio. ij.

Utrum heretici ab hereſi condēnata nominati ſint in eccleſia catholica tolerandi.
Diffinitio hereſis cum ſuis declarationibus. A
Dogma falſum genus eſt ad hereſim. A
Non quilibet error eſt hereſis. A
Error ideo non eſt hereſis: quia ab eccleſia cōdemnat⁹: ſed q: ſit dei contrarius. A
Plures ſunt hereſes nō condēnate nos latētes. A
Nulla hereſis eſt noua hereſis. A
Dupliciter intelligit hereſim eſſe nouam. B
Dupliciter capit hereſis: et error pro habitu ⁊ actu vel pro obiecto et ex hoc oſtēdit quō poteſt cōcedi hereſim eſſe nouam. C
Quid operat cōdēnatio eccleſie de nouo cōdēnātis hereſim. C
Diffinitio catholice veritatis cum ſua declaratione. D
Que veritates inter catholicas ſunt numerande. D
Diffinitio heretici proprie accipiendo. E
Dubitans pertinaciter in fide eſt hereticus. E
Hereticus nō eſt tolerandus ab eccleſia. Et ſi ſe ad primā correctionem correxerit: recipit ad penitentiā ⁊ vite corporalis cōſeruationē: ſed ſi relabit recipitur ad penitentiam: ſed vltimo ſupplicio punitur. F
Infideles ad fidē ſunt trahendi nō cōpellendi. F
Utrū ſimonia ſit ſpecies hereſis. Ibi de multiplici acceptione hereſis. G. Item hereticus quis eſt. G
Utrū ſimoniaca hereſis ſit grauiſſimū peccatū: diuerſis cōparationibus vnum peccatū eſt grauius alio. H
De differentia ſciſmatis ⁊ hereſis. I
Quis error dicitur ſapiens hereſim: et que veritas dicitur ſapere fidem. G
Pertinacia eſt de ratiōe hereſis: ⁊ q̄s eſt pertinax: quapropter non ois fouens hereſim eſt hereticus. G
Unum peccatū eſt grauius alio diuerſis comparationibus. H

Diſtinctio. xiiij. Queſtio. j.

Utrū ſine penitētia poſſit deleri pctm̄ poſt baptiſmū cōmiſſum.
De multiplici acceptione nominis penitētia. A. B
Diffinitiones ſeptē penitētie: ⁊ octaua collectoris cum clauſularum explanatione. C. D
Unde peccator tranſeūte actu pcti dicit formaliter peccator. F.
Tranſeūte actu peccati/nihil manet in peccatore a quo dicatur peccator: nec res abſoluta: nec relatiua. E
Denominatio termini cōnotatiui non ſemper attribuit rei ab aliq̊ illi rei realiter inexiſtenti. F
Quomodo peccatū dicit deleri. G
Quid ſit reatus/macula/offenſa. H
Deus non ſolum figuratiue: ſed realiter dicitur iratus. H
Actus penitētie quādoqꝫ ſunt formati; quādoqꝫ informes: ⁊ hi et illi differūt ſpecie propter diuerſos fines. I
Culpa non dimittitur ſine gratia ſm̄ potentiam ordinatam: ſecus ſm̄ potentiam abſolutam. L.
Remiſſio peccatorum et gratie infuſio ſunt mutationes diſtincte: licet inſeparabiles ſm̄ ordinē inſtitutum. Et quomodo remiſſio eſt deperditiua: ⁊ infuſio gratie acquiſitiua: cū poſſit pctm̄ remitti ſine alicuius corruptione. L.
Penitentia non eſt ſimpliciter neceſſaria ad remiſſionē pcti. L
Nec etiam ſm̄ potentiam ordinatam. L
Sine pena peccatū non dimittitur: quapropter pena eſt ordinatiua culpe: ſed non ſemper remittit. M
Meli⁹ eſt peccatorē nō correctū eſſe ſub pena/q̄ ſine pena. M
Culpa manēs ordinat per penā inuolūtariā; ſed culpa dimiſſa ordinatur per penā voluntariā. M
Nec actus penitētie oēs: nec ſinguli/ſufficiunt ad remiſſionem peccati: niſi ſint debite circūſtantionate. N
Solus actus deteſtationis peccati debite circūſtantionat⁹ ſufficit ad peccati remiſſionem: alij nō ſine eo. O
Utrū deteſtatio peccati ſit diſpoſitio ſufficiēs preuia vel concomitans: vt formata vel informis. P
Et declarantur termini/diſpoſitio preuia/ cōcomitans/formata/informis, ibidem. P. V
Utrum in mutationibus inter contraria prior ſit expulſio vni⁹ an introductio alterius. Et determinatur hec queſtio de oppoſitis gn̄aliter/tam ex natura/q̄ ex ordinatiōe dei; ⁊ ſm̄ vtrāqꝫ potentiā dei et abſolutam et ordinatam. Q
Que ſit prioritas nature. Q
Gratia non eſt prior remiſſione culpe cauſalitate: quapropter non poſſunt ſignari ſigna prioritatis nature vel cauſalitatis. Q. R
Item in primo diſt. ix. q. iij.
Ordo actuū intellectus et voluntatis ad remiſſionem peccati requiſitus. S
Qui act⁹ habent ſe immediate et eſſentialiter ad peccati remiſſionem. S
Nulli ſufficiēter diſpoſito dn̄s ſubtrahit gratiā ſuā: quapropter illā conſeq̄tur penitēs in primo inſtāti diſpoſitiōis cōtra Scotū. T. V
Penitētia etiā gratia informata nō eſt meritum de condigno infuſionis gratie per quā formatur. V
Quomodo penitentia eſt diſpoſitio ad gratiā: an vt preuia/vel concomitans/formata vel informis. V. P
Pena quomodo poteſt eſſe voluntaria. X
Et q̄ quadrupliciter poteſt dici voluntaria, ibidem.
Triſticia quomodo cauſatur a voluntate. Et q̄ ſecum compatitur gaudium. X
De ordine actuū penitētie quis eorū ſit alio prior. Y
Utrū penitētia ſit virt⁹: et an moralis/an theologica. Y. AA
Diuerſi act⁹ penitētie ad diuerſas virtutes pertinent. Y
Penitētia ſm̄ certā acceptionē eſt virtus ſpecialis. Y
Penitētia quedam poteſt ſimul eſſe moralis ⁊ theologica: quedam tantum moralis. AA
Actus idem reſpectu finis et medij magis ſortitur nomē virtutis ratione medij q̄ finis. AA
Eadem eſt gratia penitētie ac ceterorum ſacramentorum ac virtutum. BB
De ſubiecto penitētie: ⁊ cui ſubiecto inhereat penitentia. BB
Quib⁹ cōueniat penitētia an angelis/demonib⁹/vel beatis: an tantum viatoribus. CC
De penitentie origine vnde concipitur. DD

Queſtio. ij.

Utrū per penitētie ſacramentū deleatur mortale peccatum.
Diffinitio ſacramēti penitētie ſm̄ Sco. ⁊ Ockā. A. cum ſingularum clauſularum explanatione. Item. C
Quomodo ſacramentum eſt abſolutio: cum non ſemper confitens abſoluitur. A
Miniſter huius ſacramenti eſt tantū ſacerdos: nō quilibet. A
Confeſſio eſt de neceſſitate huius ſacramenti. B
Que ſit materia huius ſacramenti: et q̄ aliter ſumitur materia in iſto ſacramento/q̄ alijs. B
Uerba abſolutionis ſunt forma huius ſacramenti; que nō ſunt preciſa. C

In diſtinctiones eius. XXII.

Opinio magiſtri quomodo ꝑ ſacramentū penitētie ſoluit peccatū: que eſt ꝙ ſemꝑ in digne ſuſcipiente ſacramentū p̄cedit remiſſio peccati/ vigore contritionis preuie. D
Opinio Scoti de peccati remiſſione tenētis/ ꝙ ꝑ ſacramētū nulla preuia attritione ſoluunt peccata. D
Et ſoluuntur rationes ⁊ autoritates contrarie ibidem. D. E
Opinio Scoti de modo remiſſiōis pcti per ſacramentū penitētie: ex vna parte viā regni facilitat: ex alia arctat. E
Arguit cōtra Sco. ꝙ videat ſibi in verbis contrarius de mō remiſſionis peccati ꝑ penitētie ſacramētum. E. F
Reſpondet ad motiua Scoti. F
Ad iuſtificationē impij requirit motus libe. arbi. E
Non poteſt peccatū dimitti ſine actu amoris preuio in peccatore conuerſo. E
Quomodo ꝑ ſacramentū penitentie delet peccatū. F
Licet per cōtritionē preuiā prima gratia datur: tamē ꝑ ſacramētum penitētie additur nouus gratie gradus: ⁊ per hoc differt a ſacramētis veteris legis. F
Quō ⁊ cuius ſignū efficax eſt ſacramentū penitētie. F
Quantū ad peccatoꝝ remiſſionē ſimile eſt de ſacramentis ⁊ de baptiſmo adultorum. F
Non eſt penitentia niſi in adultis. F
Tangit opinio tertia quaſi media de modo remiſſionis pcti ꝑ ſacrametū penitētie: q̄ cū vtraq; priori quantū ad aliq̄d cōuenit: et quantū ad aliq̄d differt. Nam ponit duplicem diſpoſitionem: quia quādoq; preuenit diſpoſitio ſufficiēs quā dicūt contritionē: quādoq; informis quā dicunt attritionē. G
Quō ſm illā opinionē mediā/ penitētia ꝯfert p̄mam gratiā. G
Nunq̄ per ſacramētū penitētie datur p̄ma gratia p̄ciſe: niſi forte cōcomitanter. H
Attritio excludens cōtritionē nō eſt diſpoſitio ad gratiam: ſed ſepe impedimentū gratie. H
Actus qui nō fit ꝓpter deū: nō eſt diſpoſitio ad gratiam. H
Diſplicentia peccati debite circūſtantionata circūſtantia finis/ eſt diſpoſitio ſufficiens ad remiſſionē peccati quantūcunq; remiſſa ⁊ momentanea. H
Quid eſt diligere deum vt vltimum finem. H
Quomodo deteſtatio peccati remiſſa/ dicit maxima. L.
Que diſplicētia pcti eſt ſufficiēs diſpoſitio ad remiſſionē pcti: et q̄ non: et ꝙ oīs ſufficiēs eſt cōtritio. L. L
De duplici acceptione ſacramēti penitētie. M
Tripliciter dicit peccatū remitti ꝑ aliquid. M
Quibus modis pcm̄ remittit per ſacrametū penitētie: declaratur per ſex concluſiones. N
Confeſſio et abſolutio ſunt vnum ſacramētum vnitate ſignifitionis ⁊ ordinis ad vnum effectum. O
Item licet non ſint ſimul: ſed vnum ſuccedat alteri: dicuntur tamen vnū ſacramentū. et quanta ſimultas ſufficit. ibidem.
Cur penitētia dicit ſecūda tabula poſt naufragium. P
Cur penitentia dicit fundamentū: et de multiplici diſtinctione fundamenti. Q
De origine penitētie/ ⁊ ordine actuū ad penitentiā concurrentium. R. S
Omnis actio noſtra a timore ⁊ amore incipit. R
Amor radix eſt timoris. R
In diuerſimode habituatis diuerſus eſt ꝓceſſus in actibus penitentie. ꝙq; nō ſtatim ad mutationē actuum mutant habitꝰ acquiſiti: vnde in cōuerſis manēt habitus vitioꝝ ⁊ econtra. R
Quō penitētia incipit ab amore ⁊ timore: ſed diuerſimode ī diuerſimode habituatis: quia quādoq; a timore ſeruili: q̄nq; a timore initiali: quādoq; filiali. R
Vtrūq; timorē p̄cedit actus intellectus fidei: ſcilicet apprehenſio peccati: ⁊ hoc ſub diuerſis rationibus peccati. R
Ordo actuum penitētie: primus eſt amor ſui vel dei. Secūdus apprehenſio peccati. Tertius alius actus intellectus quo credit ſe meruiſſe per peccata multa mala: ⁊ hunc ſequitur paſſio timoris. Quartus actꝰ eſt odium peccati: ⁊ quādo illa diſpoſitio ſufficiens vel nō. Quintus eſt actus ſpei. Sextus eſt dilectio dei ꝓpter ſe. Septimus actus odiū peccati ꝓpter deum finaliter: et ille eſt diſpoſitio ſufficiens. Octauus eſt ꝓpoſitum emendationis ortum ex timore filiali. R. S
Iſte ꝓceſſus non ſeruat in habituato in dilectione dei. S.

Queſtio. iij.

Vtrū penitēs poſt verā penitētiā poſſit recidiuando cadere: et quotiēs ceciderit ꝑ veram penitētiā a peccatis reſurgere.
Queſtio intelligit tam de penitētia ſacramento/ q̄ de penitentia virtute: et nō ſolū de habitu: ſed magis de actu. A
Recitat opinio negantiū penitētiā poſſe iterari: ⁊ pctā relapſo dimitti cū ſuis motiuis. A
Veritas rei dupliciter accipit: ſcꝫ quoad exiſtētiā: ⁊ quoad efficaciā: ⁊ hoc quantū ad effectū ꝓpinquū vel remotū. et ſm hoc multipliciter intelligi poteſt penitētia eſſe vera. B
Poſt veram penitētiā quantū ad exiſtentiā/ poteſt penitens in peccatum cadere. C
Poſt verā penitētiā virtute efficacie reſpectu effectꝰ remoti/ nō cōtingit penitentē finaliter cadere. C
Secus reſpectu effectus propinqui. ibidem.
Quotiēſcūq; penitēs iteꝝ lapſus fuerit: totiēs pōt reſurgere. D
Quod late ꝓbatur ex parte dei reſuſcitātis: ⁊ ex parte anime reſuſcitande. ibidem.
Et exponunt autoritates ad oppoſitū ſonantes. E
Penitētia quō debet nō finiri: ⁊ quomodo debet eē infinita. E
Quomodo cōcedēdū eſt ꝙ ꝑ penitētiā penitēs fit filiꝰ regni. E
Soluitur replica de exemplo chriſti: qui non eundē pluries ſanaſſe legitur. F
Exponit multipliciter autoritas apoſtoli: Impoſſibile eſt rurſus lapſum renouari ad penitētiam. F. G
Cur penitētia iteratur ⁊ non baptiſmus. H
Quomodo facilitas venie non p̄bet incitamentū peccādi: ſed magis diligendi. H
In iteratione baptiſmi cōtumelia infert ſacramēto: nō ſic de penitentia. H
De duratione penitētie quomodo durare debet ꝑ totū tempus vie quantū ad habitum infuſum. I. non acquiſitum.
Semꝑ tenet homo viator ad actū penitētie: ſed non ꝓ ſemꝑ. Et quādo tenet habere diſplicentiā de cōmiſſo peccato: ſcꝫ quandocunq; occurrerit in memoria/ in ratione offenſe. I
Et cōſimiliter poſſet argui ꝙ quilibet tenetur ad actū dilectionis dei/ quando occurrit in memoria. I. L.
Ad quantā gratiā reſurgat peccator. L
Reſurgere ad ſtatum eundē dignitatis/ gratie/ glorie. ꝙq; non reſurgit peccator ad eundē ſtatū dignitatis: ideo nemo in ſpe correctionis peccare debet. L. M. N
Reſurgēs nunq̄ cōmodū reportat ex lapſu etiā ſi ad maiorem reſurgat gratiam. L
Quid eſt reſurgere ad equalem gratiam ⁊ gloriam. M
Tractatur opinio ſcoti late/ ꝙ peccator ſolum reſurgit ad gratiam diſpoſitioni in penitēdo reſpōdentē: et nō ad prius habitā. M. N. Et ſm illā opinionē pctōr reſurgit ad plura merita. Et ꝑ hoc ad maiorē gloriā ibidem. M. Hec opinio impugnatur. N. Et ſoluuntur rationes Scoti. ibidem.
Per quodlibet opus meritorium auget gratia ⁊ gloria. Et contra illud qō dicit/ ꝙ augmētū gr̄e differt vſq; ad inſtans mortis. N
Recitatur opinio Alexan. ⁊ ſancti Bonauen. et impugnatur.
Hec opinio tenet ꝙ nō redit prior gr̄a: ſed infundit ſm intēſionē actꝰ penitentie: ⁊ ſm huiuſmodi quantitatē ſi perſeuerat in finē: infundunt cetere virtutes: ⁊ p̄miant priora bona opa. O
Soluuntur quoq; rationes ibidem.
Tepiditas ad bonū poſt conuerſionē nō eſt ex imꝑfectione gr̄e ſed habitus vitioſi in cōuerſo derelicti. O
Precedentia merita non merent cōuerſionē: nec priorū bonorum reſtitutionē: ſed hec ꝯſequunt ꝑfectā pcti remiſſionē. O
Quomodo homo iudicatur ſm ſtatum finalem. O
Tertia opinio ſm quā reſpōdet ad dubiū/ aliquot ꝓpoſitionibus ſm ſanctū Thomā ⁊ Ockā. P
Gratia q̄ preciſe reſpondet actui penitētie: quādoq; eſt equalis gratie amiſſe: quādoq; maior: quandoq; minor. P
Penitenti reſtituitur tota gratia quā perdidit. P
Per penitentiā viuificantur omnia opera mortificata. Q

Inuentarium libꝛi quarti

Omnis vere penitens ad maioꝛem gratiaꝫ reſurgit ꝙ̄ perdide/rat ꝑ peccatū; ſic ⁊ melioꝛ ꝙ̄ fuit: tam quoad gratiā ꝙ̄ quoad merita. Q
Utrū per penitentiam omnes virtutes moꝛales reſtituūtur. R
Triplicia ſunt opera bona de genere: moꝛaliter meritoꝛia. S
Differentia eſt inter opera moꝛtua ⁊ moꝛtificata. S
Opera moꝛtua qualia ſunt bona de genere tm̄; non reuiuiſcūt per penitentiam. S
De ſolenni penitentia que ſit: ⁊ quis eius ritus. T
Differentia eſt inter penitentiā publicā ⁊ ſolennē ⁊ ſecretam. T
Quomodo peccatū confitentis non publicatur per penitentiā publicam aut ſolennem. A

Diſtinctio. xv. Queſtio. j.

Utrū exiſtēs in pluribus peccatis moꝛtalibꝰ/ de aliquibꝰ penitere poſſit: ⁊ non de omnibus: reſponſio negatiua. B. C
Queſtio querit de penitētia/ qua remittitur peccatum: quia de actu deteſtationis peccati non habet dubium quin poſſit. A
Sine gratia non remittitur peccatum. ꝙꝫ gratia ⁊ moꝛtalis culpa ſunt immediate oppoſita. A
Chꝛiſtus nunꝙ̄ ſanauit aliquem in coꝛpoꝛe quin eundem etiam ſanauerit in anima: licet quidam recidiuauerunt. B
Qualis penitentia requiritur de oblitis peccatis. C

Queſtio. ij.

Utrū reſtitutio qua alienum iniuſte occupatū ſuo domino red/ditur: ſit aliquid penitentie/ per quam peccatum remittitur.
Lege nature omnia ſunt communia: ⁊ dominia indiſtincta. A
Pꝛeceptū legis nature de cōmunitate rerum reuocatum eſt pꝛo ſtatu nature lapſe: ⁊ quare. A
Diſtinctio dominioꝛum facta eſt lege poſitiua/ paterna vel politica: ⁊ vnde autoꝛitas ſtatuendi legem vtramꝙꝫ. A
Unde tranſlatio dominioꝛum eſt iuſta. A
Duplex eſt tranſlatio: dominij ⁊ vſus tm̄. Et hec duplex: vel liberalis ſimpliciter: vel ſm̄ quid que dicitur contractus. Et vnde iuſticia in vtraꝙꝫ. B
Ad iuſtam donationē liberalem requirit̄ ꝙ ſit volūtaria ex parte donātis ⁊ recipiētis: ⁊ ꝙ nulla ſit lege ſupioꝛū ꝓhibita. D
Non eſt iuſta donatio dum interuenit coactio vel deceptio. B
Non poteſt viſitatoꝛ recipere munuſcula a viſitatis. B
Contractus tres ſunt ſpecies/ commutatio/ venditio mutuū. B
Et vnde iuſticia in his contractibus generatur. ibidem
Juſticia in tranſlatione vſus pꝛopoꝛtionatur iuſticie tranſlatio/nis dominij. B
Reſtitutio quid ſit diffinitiue, C cum declaratione ſingularum clauſularum.
Triplicia ſunt bona: anime coꝛpoꝛis: exterioꝛa. C
Reſtitutio eſt de neceſſitate ſalutis. Et ꝙ eſt pꝛecepta pꝛecepto negatiuo. D
Reſtitutio regulariter ſtatim ſine moꝛa facienda eſt. E
Tres caſus in quibus poteſt fieri moꝛa in reſtitutione exterioꝛi: dum tm̄ intus ſit voluntas reſtituendi. E
Dominus rei quandoꝙꝫ dicitur inuitus actu elicito: quandoꝙꝫ actu debito. ꝙꝫ res aliena teneri nō debet domino rei inuito actu debito: ſecus actu inuito elicito. E
Dum reſtitutio vergit in damnum ſpirituale vel coꝛpoꝛale cre/ditoꝛis: reſtitutio debet differri. F
Sic ſi vergit in damnum communitatis. Ibidem
Quid de perſona neceſſaria reipublice: an teneatur ſtatim reſtituere aliena ſi per hoc impeditur in obſequio. F
Si per reſtitutionem manifeſtatur fur vel iniuſte detinens: an ſit facienda: ⁊ quomodo. F
Quid de adultera que genuit ab adultero: ⁊ tm̄ partus putatur mariti: quomodo reſtituet legitimis hereditateꝫ quam recipit ſpurius. G. Ibidem de adultero in conſimili caſu. Et quid de ſpurio. ibidem.
Quid ſi pꝛopter diſtantiā eius cui debet fieri reſtitutio: plures ſumptꝰ fieri opoꝛteret in mittēdo/ ꝙ̄ res reſtituēda valeret. H
Quid ſi reſtituere debens fuerit in extrema neceſſitate. H
An quis tenetur vendere inſtrumēta artis ſue de qua victitat: vt reſtituat creditoꝛi. J
Reſtitutio non ē pars ſatiſfactiōis nec penitētie; ſꝫ ꝑcedit eā. R
Quid ſit reſtituendum: nō ſolū ablata: ſed et fructus: ſi res fue/rit fructifera ⁊ damna conſequentia. L. M
Utrum eadem numero/ ſpecie vel valoꝛe debeant reſtitui. L
Quid ſit inuitus ſimpliciter vel ex conditione. L
Lucrū ex re iniuſte ablata non fructifera per induſtriā vſurpantis/ non eſt reſtituendum. M
Que expenſe ſint deducende in facienda reſtitutione. M
Quid ſi res rapta perijt: aut melioꝛata ſit. N
Quis tenetur reſtituere: iniuriatoꝛ/ iubens/ cōſulens ⁊c̄. cauſa mouens/ exequens/ conſentiens. O
Quid ſi iubens vel conſulēs poſt receptionem iubeat reſtitutionem: vtrum ſe ſic liberet. P
Quid ſi fur cum furto confugiat ad domum alicuius: vtrum in hoc caſu ille recipiēs teneatur ad reſtitutionem: ⁊ an pꝛodēdus ſit fur vel raptoꝛ. P
De duplici defenſoꝛe: ante factum ⁊ poſt. P
Unde ſcitur ꝙ auferens alienum aufert pꝛopter conſilium ⁊c̄. alias non ablaturus. P
Cui facienda eſt reſtitutio rei aliene iniuſte ablate. Q
Per quem fieri debet reſtitutio; ⁊ cuius autoꝛitate dum faciēda eſt pauperibus. R
In vagis reſtitutionibus non requiritur autoꝛitas epiſcopi. S
Quid ſi facta reſtitutione paupeꝛibꝰ appareret dominꝰ rei. S
Quattuoꝛ caſus in quibus epiſcopus habet ſe intromittere de reſtitutione vaga. R
Epiſcopus non poteſt ſibi reſeruare reſtitutiones incertas: nec eos excōmunicare qui fideliter eas faciūt ſine autoꝛitate eiꝰ. S
Qui inter pauperes ſunt eligendi. S
Utrū ꝯfeſſoꝛ poſſit dare dilationē i reſtitutiōe certa vel vaga. T
Cui pꝛius facienda eſt reſtitutio dum debitoꝛ multis tenetur; et non poteſt omnibus ſoluere. V
Utrum in incertis pauperes ſint eccleſie pꝛeferendi. V

Queſtio. iij.

Utrū omnes fures et raptoꝛes eoꝛumꝙꝫ participes teneātur ad reſtitutionem reruꝫ ſingularum a ſuis dominis alienatarum.
Diffinitio furti ſm̄ beatum Tho. alia diffinitio completioꝛ ſm̄ Ray. A. cum declaratione clauſularum.
Neꝙꝫ in re pꝛopꝛia; neꝙꝫ in coꝛpoꝛea: nec ſine fraudulētia: nec nō inuito domino: nec ſine ſpe lucri ſit furtum. A
Unus caſus quo in re pꝛopꝛia ſit furtum. ibidem
De ſpeciebus furti manifeſti ⁊ non manifeſti. B
De ſacrilegio/ peculiatu/ abigeatu ⁊ plagiatu; q̄ ſūt ſpēs furti. B
De multiplici acceptione rapine. C
Deſcriptio rapine ⁊ diſtinctio a furto. E
Uarie ſpecies rapine diſtincte ſm̄ modos inuoluntarij. D
Omne furtum ⁊ rapina ſunt peccatum. E
Coactionem in humana ſocietate nemo habet/ niſi poteſtas publica: qua ſi abutatur: rapinam committit. E
Rapina eſt grauius peccatum furto. E
Cur raptoꝛ magis verecundatur de furto/ ꝙ̄ de rapina. E
Raptoꝛibus niſi reſtituant vel cautionem faciant de reſtituēdo: penitentia negat̄ et ſepultura: tm̄ ſub multiplici diſtinctione. E
Participantes cum furibus ⁊ raptoꝛibus ſunt duplices. E
Fur ⁊ raptoꝛ tenent̄ reſtituere: ſic ſimiliter et participās in actu vel re ablata. F
Non eſt furandum ex pietate vt ſiat elemoſyna. G
Quō furtū eſt ꝯ charitatē pꝛoximi: ⁊ quid eſt diligere ꝓximū. G
Utrū vxoꝛ pōt aliqua reſeruare vel diſpēſare viro ignoꝛāte. H. J
Triplicia ſunt bona coniugum: quedam viri: quedam vxoꝛis: quedam communia. H
Quid ſit dos: ⁊ quid donatio pꝛopter nuptias. H
Item que bona parafernalia. H
Quid vxoꝛ teneatur quantum ad laboꝛes domus: et cui lucrat̄ ſi nouit artificium. H
Uxoꝛ de rebus mariti nihil poteſt diſpenſare: nec in pios vſus viro non conſentiente. J
Sed de ſuis parafernalibus laboꝛibus ⁊ lucris. poteſt etiaꝫ de bonis communibus dum viri negocia vtiliter agit: ⁊ ibi ſatis particulariter vide quid poſſit vxoꝛ et quid non. J
Maritus diſtrahens dotem vel donatum pꝛopter nuptias te/

netur reſtituere. J
Cui reſtituenda eſt dos. J
De filiofamilias/ꝙ nihil poteſt auferre de paternis bonis. K
Quid ſi filius habet peculium.ibidem.
Quid peculium/ꝛ de quattuoꝛ eius membꝛis:ſcʒ ꝓfecticio/ad uenticio/caſtrēſi vel quaſi caſtrenſi: et quid poteſt de quolibet diſpenſare. K
Famuli aut famule quomodo ad reſtitutionem tenentur abla toꝛum a ſuis dominis. L
Vxoꝛ non poteſt dare de bonis viri vel communibus. L
Si mulier fecit furtum:aut cum viro communicat in furto: ꝛ vir cum ea:debet reſtituere etiam pꝛohibente viro. L
Utrum auferens ſuum vel quod ſibi debetur:teneatur reſtitue re: vbi nota reſponſionem. M
In quattuoꝛ caſibus quis auferendo peccat: et tamen reſtitue re non tenetur. M
Quid ſi pꝛelatus pꝛeciperet reſtitui ablatum. M
Nō cōmittit furtū:qui chꝛiſtianū ab infidelib⁹ captū furatᷣ. M
De participantib⁹ in actu furandi/dū multi ſimul concurrūt. N
De participantibus in re ſpoliata: ꝛ non in actu ſpoliandi:quo modo tenentur ad reſtitutionem. O
Quilibet recipiēs rē ſciēter iniuſte acquiſitā/tenetᷣ ad reſtitutio nē. O. ꝛ nota illā pꝛopoſitionē extēſam et generalem. ibidem.
Quid de recipiētibus aliena bona fide:et que ſit bona fides.an ꝛ quomodo tenetur ad reſtitutionem. P
Quantum confert bona fides. P
Emens rem alienam a domino rei:cui reſtituere tenetur:nil pōt petere:ſed bene a vēditoꝛe in foꝛo cōſcientie:ſec⁹ in exterioꝛi. P
Recipiens rem alienam in pꝛobabili dubio:tenetur ad reſtitu tionem:ſecus ſi non ſit pꝛobabile. P
Quid de ſcienter comedentibus de male queſitis/vt vxoꝛe pue ris et familia raptoꝛis. Q
Caſus quattuoꝛ in quibus vxoꝛ pōt vti raptis:et de eis viuere: quoꝝ tres etiam reſpiciunt liberos ꝛ familiam:nō quartus. Q
Rapientes de naufragio. Item rapientes et bona naufragoꝝ confiſcantes/quomodo tenentur ad reſtitutionem. R
De rapiētibus ex incēdio:et de deſtruētibus domū ne incendiū ad alias edes ꝓgrediatᷣ:an teneantᷣ ꝛ q̄liter ad reſtitutionē. R
De rebus inuentis quando et cui ſint reſtituende. S
De inſula de nouo nata cuius ſit. V
De lignis per alluuionē in agrum alterius deductis/cuius ſint; et an reſtituenda. X

Queſtio.iiij.

Utrum in bello acquiſita ſint ſuis dominis reſtituenda.
Quid bellum:ꝙꝙ duplex eſt/iuſtum et iniuſtum. A
De quattuoꝛ que requiruntur ad iuſtum bellum:autoꝛitas/cau ſa/intentio recta/moderamen. A.B
Autoꝛitas legitima duplex: iuris diuini/ naturalis vel humani et iudicis:et de autoꝛitate iuris triplicis. B
Quomodo vim vi repellere concedit ius naturale in continen ti:et cum inculpata tutela. B
Que ſit autoꝛitas iudicis; et quid nomine pꝛincipis intelligen dum. B.C
Habens iuriſditionem poteſt autoꝛitate pꝛopꝛia contra ſubdi tos mouere arma: non autem contra nō ſubditos/ ſi iuſticiam conſequi poteſt coꝛam eodem ſuperioꝛe. C
Eccleſiaſtici tempoꝛalem iuriſditionem habentes/poſſunt bel lum indicere: et generaliter quomodo/et ad quid eccleſiaſtici poſſunt bellis intereſſe. C
De cauſa pꝛopter quam moueri poteſt bellum. D
Que debet eſſe intentio iuſte pugnantium. E
Pax finis eſſe debet bellantium. E
Quale moderamen ſeruandū eſt in bello:ne innocēs ledatᷣ:aut ſubditi aduerſarioꝝ nō pꝛeſtantes eis adiutoꝛium. F
Fides ſeruanda eſt hoſti:licet autem inſidijs vti. F
Aduerſarij non plus iuſto ledantur:et quātum ledi poſſunt. F
Cauenda occiſio iniuſte bellantium quātum fieri poteſt: ꝛ miſe ricoꝛdia victis impendi debet:et ibi de duplici bello. F
De multiplici differentia venientium ad bellum. G
Qualis reſtitutio fieri debeat de acquiſitis in bello per plures concluſiones. H
Damnificatus ab alio.ſ.in bello etiam iniuſto recuperās dam num illatum:non tenetur ad reſtitutionem. H
Incidens penam non tenetur illam ſoluere; niſi ad penam fue rit condemnatus. H
Bellatoꝛ in bello iniuſto ad quid tenetur. I
Quid de ſubditis neſcientibus bellum eſſe iniuſtum : et domi nos ſuos ad bellum ſequuntur. Similiter de vaſallis. K
Quid de extraneis ad bellum vltro ſe offerentibus: an hi et illi in dubio a reſtitutione excuſentur. K
Ignoꝛantia affectata de belli iuſticia/non excuſat ſubditos. K
Quale dubium excuſet ſubditos vel extraneos. K.L
Pugnantes mala fide tenentur ad reſtitutionem:et que ſit bo na fides in bellantibus. L
Cum minima leſione hoſtis reduci debet. L
Cauende ſunt in bellis hominum cedes quantū fieri poteſt. L et quando poſſunt homines licite occidi.ibidem.
Dominus in bello iniuſto tenetur ſuis eum bona fide ſequenti bus de damnis. M
Dn̄s bellans iuſte tenetur mādatarijs de damnis : ſecus de ſua ſponte venientibus cū quadā moderatione. Nō aūt tenetᷣ con ductis:nec tenetᷣ de caſualibus:que pꝛeuideri nō poterāt. M
Nō vocatis veniētibus vt negociū bellātis vtiliter gerāt tenetᷣ bellās:ſecus ſi veniūt cauſa ſpoliādi/aut acquirēdi gloꝛiā. M
Nō tenetᷣ bellās veniēti ꝓhibito:licʒ vtiliter negociū gerat. M nec illi qui cauſa parentele aut pietatis veniunt.ibidem.
Medicus tenetur mederi moꝛienti inuito. M
Subditi bona fide bellantes in bello iniuſto/tenentur ad reſti tutionem eoꝝ que cōſumpta nō ſunt/ceſſante bona fide. N
Non ſubditi venientes ad iniuſtum bellum ad reſtitutionem te nentur omnium damnoꝛum. N
Damnificantes innocentes ſiue in iuſto/ſiue in iniuſto bello/te nentur ad reſtitutionem omnium damnoꝛum. N
Utrum bellum in dubio ſit pꝛeſumendum eſſe iniuſtum. O
De repꝛeſalijs/quando licite conceduntur. P
Utrum concedentibus equos/arma ꝛc.tenetur bellās reſtitue re ſi perdantur. Q
Utrum clericus rapiens in bello aut recipiens a bellatoꝛibus/ teneatur ad eoꝛundem reſtitutionem. R
Quid de incēdētibus eccleſias ꝛ rapiētibus ibi recondita. S
Utrū oēs ad bellum iniuſtū cōcurrētes/teneantur in ſolidū. T
Utrum domini bellantes poſſint componere ſubditis non con ſentientibus. V

Queſtio.v.

Utrum habentes tempoꝛale dominium in ſubditos: omnia te neantur reſtituere in quibus inueniuntur ſubditos/ tam ſuos ꝙ extraneos aggrauaſſe.
De duplici cōſenſu in alienatione rei/voluntario ſimpliciter: et volūtario ex conditione. in cōtinuatione ante titulū q̄ſtionis.
Poteſtas dominandi licet ſit a deo:non tamen eſt naturalis ge neri humano:ꝙꝙ neceſſaria eſt nature lapſe et ex electione po puli oꝛiginem habet. A
In ſtatu innocentie fuit pꝛelatio: ſed non ea que opponitur ſer uituti. A
Varijs modis acquiritur autoꝛitas dominandi:oꝛiginaliter ta men conſenſu et electione populi. A
Nō ꝓpter dn̄m populus:ſed ecōuerſo: et quotiēs dn̄s abutitur poteſtate in damnum ſubditoꝛum / totiens excedit terminos ſue poteſtatis. A
Dominus ſubditis tenetur fidelitatem/amoꝛem/defenſionem; populus dn̄o obedientiā/tributum/reuerentiam. B
Quot modis dicitᷣ ſeruus: ꝛ quibus modis inducitᷣ ſeruitus: ꝛ quid eſt ſeruitus. Item qui ſint aſcripticij vel oꝛiginarij. C
Varia nomina pꝛeſtationum que a ſubditis exiguntur: cum de ſcriptione eoꝛundem. D
Superioꝛes non habentes legitimum dominium in ſubditos/ tenentur cedere et omnia reſtituere. E
Dn̄s legitimus tenetur ad reſtitutionē exactoꝝ:dū non eſt cau ſa legitima imponendi collectam. F
Quattuoꝛ cauſe ad impoſitionem collecte requiſite.ſ.autoꝛitas

bonum commune: moderamen quãtum ad perſonas et ad finem: et res aut perſona de qua exigitur. F. G

Res et perſone eccleſiaſtice non debent talliari. G. H

Que ſunt perſone eccleſiaſtice. H

Que res poſſit tallijs ſubijci. J

Nota moderationem predictorum ſm antoninum. J

Si plus exigitur ꝙ̃ cauſa exactionis requirit: fieri debet reſtitutio. K

Qñ dñs poteſt collectam imponere populo ſuo: ⁊ colliguntur octo caſus in quibus licet. L. ſcilꝫ pro terre et populi defenſione: pro exercitus neceſſarij inſtructione: pro domini capti in iuſto bello redemptione: pro pontium et viarum refectione: pro paupertatis ſubleuatione: pro filie maritatione: pro terminorum vtili: et neceſſaria dilatatione. L

Dominus grauans ſubditos inſuetis ſeruitijs / canibus expenſis ⁊c. tenetur ad reſtitutionem grauaminis. M

Dominus impediens ſubditos in vſu ſuarum rerum licito: aut prohibens naturalẽ defenſionẽ tenetur ad reſtitutionem. M

Item de piſcantibus / venantibus / de feris et de prohibẽtibus in vſuario nemorum ⁊c. N

Item de condentibus leges iniquas in grauamen populi. N

Quomodo ſerui proprie ſe habent ad dominos ſuos: et quam poteſtatem habent in eos domini. O

De aſcripticijs et originarijs ad q̃d obligant̃ ſuis dominis. O

Fraudantes pedagia legitime inſtituta / tenentur ad reſtitutionem: ſecus ſi non fuerint legitime inſtituta. P

Serui exigentes pedagia noua debent eſſe certi de legitima inſtitutione: nec in dubio excuſant̃ niſi ſint ſubditi: et ex obedientia ſeruiant. P

Officiales iniuſta exigẽtes: aut iniuſta inequaliter ſubditis imponentes / ad reſtitutionem tenentur: et nota cui. Q

Pedagia recipientes et permittentes roborari / tenentur ad reſtitutionem ſpolij / non pedagij. R

Subditi non tenentur obedire domino / vſurpãti dominium ſibi iniuſte. S. Nec etiam habentibus iuſtum dominium in his que ſunt contra deum. ibidem.

Utrũ dñs poſſit alicui concedere immunitatem talliarum. T

Utrum dominus poſſit recipere a recedentibus a ſuo dominio quantum vult. V

Utrum dominus teneatur ex facto familie / et ſuoꝝ officialium: et an poſſit officia temporalia vendere. X

¶ Queſtio. vj.

Utrum miniſtri iuſticie exacta a partibus / ꝓpter actus iudiciales vel ad iudicium requiſitos: tenentur reſtituere: ⁊ iuſticiam partibus gratis miniſtrare.

De multiplicibus perſonis ad iudicium concurrẽtibus / iudex / accuſator / reus / teſtis / aſſeſſor / aduocatus / procurator / tabellio / executor. A. Et ꝙ ille nunc dicte ꝑſone multipliciter deuiare poſſunt a iuſticia. B

Quam perſonam habere debet iudex. B

Iudex gerit vicem dei: ideo deo debet conformari in poteſtate / veritate / bonitate. C

Que perſone repelluntur ab officio iudicandi. C

Qui a proximo rem quam nõ debet extorquet: tenetur ad reſtitutionem. D

De crimine concuſſionis. D

Omnes perſone iudicij deficientes a iuſticia: ac proximos ſciẽter damnificantes / tenentur ad reſtitutionem. E

Iudex damnificans per negligentiam ſiue per ignorantiam / tenetur ad damni reſtitutionem. E

Iudex recipiens munera quomodo tenet̃ ad reſtitutionem. F

Ibi de iudice ordinario et delegato eccleſiaſtico. F. G

Iudex ſecularis quid recipere poſſit: tam ordinarius / ꝙ̃ delegatus. F. G

Ibi de ſportulis quas recipit iudex ſecularis. F. G

Actor iniuſte damnificans reum / tenetur ad reſtitutionem: ⁊ de triplici iniuſticia actoris: ſcilicet calumnia / preuaricatione et tergiuerſatione. H

Quid ſi actor habet cauſam iuſtã: ſed vincit per iniuſta media: aut cauſam iniuſtam / et vincit per iniquam ſententiam. Item ſi credit habere iuſtam cum ſit iniuſta. H

Reus calumnioſe ſe defendens et inferens damnum actori vel iudici / tenetur ad reſtitutionem. J

Nunꝗ̃ licet negare veritatẽ: ſed licet qñq̃ tacere eam. J

Quomodo ſe habebit accuſatus de crimine: reſpondẽdo parti ⁊ iudici: ⁊ quõ licite ſe poſſit defendere. J. K. ꝙq̃ põt ſine violẽtia fugere penã: ſed nõ cũ leſione alterius innocentis. K

Teſtis tenetur ad reſtitutionem damni quod proximus incurrit ex falſo teſtimonio: aut negato teſtimonio. Similiter etiã pecunia: ſi quam recepit pro ferendo teſtimonio. L

Teſtis tenetur perhibere teſtimoniũ cũ certa diſtinctione quando / qualiter ⁊c. req̃ſitus: et qñq̃ etiã nõ requiſitus: nec ei licet vendere teſtimoniũ: poteſt tamen recipere expenſas vie. L

Aſſeſſor / aduocatus / ꝓcurator / tabellio / executor / recipere pñt moderatum laboris precium ceteris paribus. M

Aduocat⁹ / ꝓcurator nõ pñt paciſci cũ cliẽtulo ꝓ quãtitate certa pacte litis / ſcꝫ quarta vel decima. Neq̃ ꝓ determinata poſt inceptam litẽ: ſed bene pro determinata ſumma ante litem. M

Si autẽ fouent cauſam iniuſtam vel iuſtam iniuſte: aut exactionant partem immoderate: tenentur ad reſtitutionem. N

Similiter ſi negligunt partem ſuam aut defendere ignorãt. Et quid agendum ſi non in principio: ſed in cauſe proceſſu intelligit partem ſuam pro ſe non habere iuſticiam. N

Cui debet fieri reſtitutio accepte pecunie a iudicib⁹ iniuſte. O

Quid ſi iudex non condemnat partem in expenſis. O

Condentes leges iniquas / tenentur ad reſtitutionem omnium damnorum earum occaſione contingentium. Similiter iudicantes ſm eas et ſcribentes. P

De legibus contra eccleſiaſticas libertates: ⁊ excommunicatione ſextuplum perſonarum in his culpabilium. P

Utrum aduocati teneantur gratis pauperibus aduocare et patrocinari. Q. Et ſimiliter an iudex teneatur eis de aduocato prouidere. ibidem.

Extorquentes pecuniam pro ſigillis / peccant et ad reſtitutionẽ tenentur. probatur tribus rationibus: quia crimen concuſſionis committunt: teſtimonium vẽdunt: et nullo titulo iuſto recipiunt. Nõq̃ conſuetudo non excuſat. R. S. T

Dominium rei tradi non poteſt: ſiue iure vendi. S

¶ Queſtio. vij.

Utrum preficiens ad officia dignitates vel beneficia perſonas minus idoneas: teneatur recõpenſare damna et negligentias per huiuſmodi perſonas commiſſas.

Diffinitur acceptio perſonarum: ⁊ particule diffinitionis declarantur. A

Acceptio perſonarũ in ſua rõne includit deformitatẽ. A

Qui nullius eſt debitor: non poteſt eſſe acceptor perſonarũ. A

Deus non eſt acceptor perſonarum. A

In his que mere liberaliter donantur: nõ eſt acceptio perſonarum. Et ꝙ acceptio perſonarum in tribus ſolet cõtingere. B

De ratione nõis acceptio perſonarũ / penes quid attenditur. C

Acceptio perſonarum eſt peccatum et culpabilis: et cõtrariatur iuſticie diſtributiue. D

Dãnificãs per acceptionẽ perſonarũ / tenet̃ ad reſtitutionẽ. E

Utrũ peccet qui minus idoneũ preficit pretermiſſo meliore. F

Recitantur de hoc opiniones diuerſe. G

Reſpondet̃ ad dubiũ. H. J. K. L. Soluũtur rationes. M

Dupliciter aliquis dicitur melior alio: ſimpliciter per comparationem ad officium. F

Mali qui ſcilicet ſunt in mortali ad officia eccleſiaſtica non debent promoueri. H

Peccant accipiendo perſonam: qui pretermiſſo meliore ſciẽter promouent ad curam animarum minus bonum: quod probatur autoritate et ratione. J. Secus in minoribus animarũ curam non habentibus: in quibus ſufficit inſtituere bonum. K

Non melior ſimpliciter: ſed melior per comparationem ad officium debet promoueri. K

Qua occaſiõe nobilis min⁹ doct⁹: ignobili doctiori preferri poteſt. K. Et quid de conſanguineis minus et eque idoneis. L

Soluuntur rationes probare nitentes ꝙ nõ oportet meliores: ſed ſufficit bonum preficere. M

In diſtinctiones eius.XXII.

Pauper in iudicio non eſt preferendus diuiti in veritate ſententie ſiue perſonarum acceptione. N
Domini/prelati/potentes mali/honorandi ſunt. O
Diuites qua occaſione poſſunt honorari. O

¶ Queſtio. viij.

Utrum beneficiati in eccleſia negligẽtes onera eis impoſita perficere: teneantur ſubleuata reſtituere.
Multiplex acceptio huius termini beneficium/⁊ diſtinctio. A
Beneficia quãdoq; poſſident iuſto titulo: quãdoq; iniuſto. B
Ad hoc vt titulus iuſtus ſit: quinq; requirunt: canonica inſtitutio/idoneitas perſone/tempus legitimũ ꝓuiſionis/etas prouiſi/abſolutio ab alia cura. B
Non habentes iuſtum titulum/tenentur beneficium reſignare et ſubleuata reſtituere. C
Abſentes/recipientes quotidianas diſtributiones tenent reſtituere: niſi fuerint infirmi vel rationabiliter excuſati. D
Beneficiatus nihil ſui officij implens/nec per ſe vel alium: tenetur ad reſtitutionem ſubleuatorum. D
Beneficiat⁹ habẽs certa bona ĩ pios vſus deputata ſpecialiter: ſi ad alios vſus conuertit: ad reſtitutionem tenetur. E
Diſtinctio triplicium bonorum que poſſidẽt beneficiati: ſcʒ patrimonialia/eccleſiaſtica: ⁊ horum quedam ad diſtinctos vſus deputata: quedam indiſtincta ſm ſanctum Tho. E
Licet grauiter peccent bona indiſtincta eccleſiaſtica dilapidantes: tamen certum non eſt vtrum ad reſtitutionem teneãtur. F. ⁊ recitantur opiniones due contrarie diffuſe. F. G. H. I
Duplices ſunt adminiſtratores bonorum: ⁊ quales ſunt beneficiati reſpectu fructuum collectorum. H
Accipiens beneficium ⁊ nõ habens animum reſidendi: ſed poſt tempus dimittẽdi/tenetur ad reſtitutionem fructuum. K
Et idẽ videt dicendũ de illo qui recipit beneficium: nõ vt ibi ſeruiat: ſed donec pingui⁹ acquirat. Et ꝙ talis tenetur cedere vel voluntatem mutare. K
De beneficiorum pluralitate. L
Beneficium datur propter officium. L
Omne beneficiũ tam curatũ: ꝙ ſimplex requirit reſidentiã. L
Caſus in quibus abſens tenetur pro reſidente. L
Contra abuſionem qua quis eximitur a reſidentia intuitu ſeruitij epiſcopi: qui tamẽ nec epiſcopo cõmoratur: nec ſeruit. L
Infirmus eſtimatur reſidens cum certo moderamine. L
Excuſat abſentem cauſa rationabilis et licentia prelati. L
Cur curata bñficia dicunt reqrere reſidẽtiã: et nõ ſimplicia. M
Quare duo curata dicunt icõpatibilia: et nõ duo ſimplicia. M
Recipiens ſecundum curatum beneficium ipſo facto primũ vacat: ſimiliter et ſecundum: niſi primum reſignet. M
Beneficia annexa: vel vbi vnum dependet ab alio: reputantur vnum. H
De multiplici differẽtia humanarũ actionũ in malicia. N
Pluralitas beneficiorum non eſt de illis que mox noiata conuoluta ſunt malicia: lʒ multas habeat annexas deformitates. N. O
Caſus in quibus permittitur pluralitas beneficiorum. O. et ꝙ in quibuſdã ius diſpẽſat: in aliquibus iudex. ibidẽ. Et ꝙ cõditiones tres neceſſario cõcurrũt vt diſpẽſatio ſufficiat. He ſunt autoritas neceſſitas pia vtilitas/nõ perſone ſed eccleſie. P. Q
Diſpenſatus ad plura beneficia: ſi vnum ſufficit: tenet redditus alterius in pios vſus conuertere. P
Diſpenſatio legitima non fit ſine rationabili cauſa. Q
In diſpenſando attenditur perſone nobilitas aut ſcientia: non propter perſonam: ſed propter bonum publicum. Q
Peccat mortaliter qui plura tenet beneficia ſine diſpẽſatione iuris aut iudicis. R. S
Quõ peccat tenẽs opinionem minus certam ⁊ periculoſam. S
Tenẽs plura beneficia/agit cõtra charitatẽ dei/ſui ⁊ ꝓximi. S
Extra caſus cõceſſos nulla diſpẽſatio nec cõſuetudo excuſat. T
Conferens beneficium ei qui prius habet ſufficiens ad ſui ſuſtẽtationem ſcienter/peccat mortaliter. T
Habẽs plura beneficia quorum alterum ſufficit ad cõgruam ſuſtentationẽ: fructus ceterorum tenetur exponere in pios vſus vel pauperibus erogare; quos ſi aliter exponit; tenetur ad reſtitutionem. V
Suſpẽſus a beneficio aut officio vel excõmunicatus/tenetur reſtituere que tempore ſuſpenſionis ſubleuauit. X
Utrũ clericus teneat reſtituere fruct⁹ in mortali receptos. Y
Cui debentur fructus beneficij vacantis. AA
Recipientes a clericis que dare prohibentur/ad reſtitutionem tenentur: vt ſcorta/conſanguinei. BB. Et cui reſtituẽdum eſt quod ſic a clericis recipitur. ibidem.
Clericus de bonis eccleſie non poteſt reſtituere. CC
Utrum clericus habens patrimonium ſufficiens/poſſit tenere beneficium. DD
Utrum clericus de bonis eccleſie poſſit teſtari. EE. et que dicãtur bona eccleſie. ibidem
Monaſterium non obligatur ex facto monachi: neq; ex contractu: neq; ex delicto/niſi in duobus caſibus. FF
Monaſterium non tenetur ſoluere debita prius ab ingredientibus monaſteria contracta: niſi in caſu. GG

¶ Queſtio. ix.

Utrum falſarius acquirens aliquid per dolum falſitatis: teneãtur ad reſtitutionem taliter acquiſiti damnificatis.
Quis ſit falſarius et vnde dicatur. A
Falſitas non eſt in re: ſed in intellectus apprehenſione: licet res quandoq; denominatione extrinſeca falſa dicatur. A
Falſitas cõmittitur in mente/in voce/in ſcripto/et in opere. A
Numiniſma quare inuentum: et de eius conditionibus. B
Indigentia humana menſurat precium rei. B
Moneta põt tripliciter falſari: in materia/pondere et forma. C
Unde attenditur iuſticia in pondere. C
Forma monete eſt teſtificatio veritatis et iuſticie. C
De multiplici variatione monete. D
In rebus multipliciter contingit falſitas: ſcʒ in ſubſtãtia rei/in numero/in pondere/in menſura/in ſimulatione. D
Falſificãs monetam in damnum reipublice/peccat mortaliter: et ꝙ tenetur damnum illatum reſtituendo compenſare. E
Tres cauſe ꝓpter quas expedit mutare monetam. Et additur quarta. F. M
Expendens ſcienter monetam falſam pro vera/tenetur ad reſtitutionem. Similiter qui expẽdit extraneã minus valẽtem pro bona et currente ſcienter: tenetur ad reſtitutionem. G
Transferens monetam de loco vbi minus valet: ad locum vbi plus valet: non peccat. H
Omnis acquirens aliquid per fraudem peccat: ⁊ tenetur ad reſtitutionem: niſi in caſu. H
Recipiens aliquid per ſimulationem alias non recepturus: tenetur ad reſtitutionem. H. ibidem
De ſimulante: ſe alium: de hypocrita: de mendicis abũdãtibus et validis: etiam nullam ſimulationẽ pretendentibus. H. I
Qui validi corpore poſſint mendicare. I. K
Queſtores falſa predicantes/tenẽtur ad reſtitutionem ſic extortorum. K
Ad quem ſpectat fabricare monetam: ꝙq; moneta non eſt principis ſed communitatis. L
Utrum in aliquo caſu princeps poſſit mutare monetam ꝓpter lucrum ſuum. M. Et an hoc facere poſſit ſine conſenſu ſubditorum. ibidem.
De venditione frumentorũ beati Joſeph/quo excuſatur ab iniuſto lucro. N
De ſimulatione Jacob/qua ſimulabat ſe eſſe Eſau vt bñdictionem primogeniti acciperet. N
Utrum eligens ad partẽ denarios meliores ac conflari faciens propter lucrum: tenetur ad reſtitutionem. N

¶ Queſtio. x.

Utrum fraudans proximum in negocio/mercãtijs/vel labore/teneatur fraudato damna reſtituere.
Exponitur terminus mercatio/emptio/venditio. A
Ad mercationem quinq; requiruntur: due perſone/merx/precium/donatio conditionalis vtriuſq; perſone. A
Mercatio non eſt mala ex genere: ſed bona reipublice et neceſſaria. B
Mercatoribus debetur iuſta retributio. B
Mercatio eſt periculoſa et difficile ſine peccato agitur. C

Inuentarium libri quarti

De ſeptem periculoſis officijs:tamen ſm ſe non malis. C
De circūſtantijs ex quibus mercatio redditur licita vel illicita: quibus ſupponitur obiectum ſcꝫ merx. D
Clericis prohibita eſt negociatio. D
Non quelibet emptio aut venditio dicitur negociatio. D
Due cauſe excuſantes negociatorem laicū a peccato: neceſſitas et pietas. D
Mercari propter lucrum finaliter eſt malum. D
Ex modo redditur mercatio mala;ſi cum dolo et mēdacijs fiat: aut periurijs/aut falſitate. D
Ex tempore et loco qualificatur mercatio. D
Non licet charius vendere forenſi ꝙ incole. D
Non licet mercari in damnum reipublice: et contra eos q̄ emūt rem vt eam ſtatim integram vendant. D
Exceſſus precij culpat mercationem. D
Iuſticia precij/eiuſqꝫ qualitas nō ex valore naturali rei vendite accipitur:ſed ex lege cōſuetudine ⁊ rōnabili diſcretione. Circa quod ponuntur regule quattuor notande diligenter. E. F. G
Que ſint attendenda in conſtitutione precij. F
Quāti mercator eſtimare debet ſuos labores/ pericula/ curas/ induſtriam/expenſas. F
Poteſt vendens in cōſtitutione precij attēdere damnum ſuum: non autem commodum ementis. F
Equalitas precij nō cōſiſtit in indiuiſibili; et vnde ſumitur eius latitudo. G
Locus/tempus/perſona vendentis mutant precium:non autē conditio ementis. G
Frequēter vēditionē ⁊ emptionē comitaꝛ libera donatio: ⁊ quō verū eſt:res tātum valet quantū vendi poteſt. H. I
Que attēdēda ſunt in ꝑcio artificū ⁊ officialiū ac ſtipēdioꝝ. L
Proximum fraudat qui equalitatem precij non ſeruat. L
Fraudans ſcienter proximum in negocio vltra dimidium iuſti precij/tenetur ad reſtitutionem etiam in foro exteriori. M. ſed ignoranter fraudans nō peccat: nec tenetur ad reſtitutionem/ ſtante ignorantia qua cedente tenetur reſtituere. ibidem.
Fraudans tenetur ad hanc alternatiuam:aut precium iuſtū dare:aut contractū reſcindere:et datur electio fraudanti. M
Fraudans proximum citra dimidium iuſti precij/excedens latitudinem precij iuſti/tenetur ad reſtitutionem. N
Quō iura deceptiones citra dimidiū iuſti precij permittunt. N
De precio laborum artificum. N
Utrum vendēs rem teneatur defectum occultū manifeſtare. O
De emētibus rē vt in eodē loco immutatā vendāt charius. P
Mercator ſciens alios ſuperuenturos; non tenetur res ſuas remiſſius vendere. Q
Utrum habens cōmiſſionem vendendi rem pro certo precio: ⁊ vendens charius/poſſit ſibi retinere exceſſum precij. R
Cuius eſt res empta de aliena pecunia. S
Predia empta de pecunia eccleſie ſunt eccleſie. S
De ſoluentibus labores ſuoꝝ per res: ⁊ nō per pecuniam. T
Utrum clericus poſſit negociari. V
De locatione et conductione et eius iuſticia. X
De depoſiti reſtitutione: ꝙqꝫ depoſitarius non poteſt habere vſum depoſiti:niſi deponens conſentiat:et alia plura hāc materiam concernentia. y. vſqꝫ ad finem.
Quā diligētiā teneꝛ facere depoſitarius in cuſtodia depoſiti. y
Quid faciet depoſitariꝰ in caſu periculi imminētis: in q̄ vtrūqꝫ ſeruare nō pōt:res ſcꝫ ſuas ⁊ depoſitū:quid cui preferat. y
Caſus fortuitus regulariter imputatur dn̄o rei:et non cōmodatario nec depoſitario:niſi in tribus caſibus. y
Quattuor caſus in quibus depoſitarius non tenetur ad redditionem depoſiti ſtatim dum petitur. y
Cōpēſatio nō habet locū in depoſito: ⁊ vbi habet locum. y
Quid intelligitur per culpam latiſſimam/latiorem/latā/leuem et leuiſſimam. AA

¶ Queſtio. xi.

Utrum poſſidēs aliqua per vſurariam acquiſitionem/teneatur de neceſſitate ſalutis ad eorum reſtitutionem.
Deſcriptio vſure/lucrum ex mutuo principaliter intentum. A
Quid dicatur lucrum; quid ſors. A
Nomine pecunie accipitur quicquid pecunia menſuratur. A
In ſolo mutuo committitur vſura: licet etiam in alijs commutationibus iniuſticia committatur. A
Eſt mutuum palliatum et apertum. B
In quibus rebus conſiſtit mutuum. B
Duo contractus de ſui natura ſunt gratuiti: mutuatio et cōmodatio. B
Differentia mutuationis ab alijs contractibus. B
Differentia inter mutuo et mutuor. B
Ad vſuram requiritur/ꝙ lucrum intendatur a mutuāte; nā vbi non eſt pactum:ſed ſpes lucri eſt vſura. C
Dupliciter intenditur lucrum ex mutuo:principaliter et ſecūdario:et que intentio facit vſurarium. C
Spes facit vſurarium et quare. C. et que ſpes. ibidem.
Utrum liceat ſperare reciprocam mutuationem: ⁊ an liceat illā deducere in pactum. C
Uſura eſt contra legem nature/diuinam et humanam. D. oſtenditur etiam per pbm.
In quibuſdam rebus vſus eſt earū conſumptio:in alijs non. D
Pecunia habet etiam vſum quēdam preter eius diſtractionem que diſtinguitur a dominio:et pro illo licet accipere. D
Caſus in quibus licet aliquid recipere vltra ſortem. E. F. G
Licet recipere aliq̄d vltra ſortē ratione pene cōuentionalis. E
Item licet recipere vltra ſortem ratione intereſſe. i. damni paſſi vel patiendi veriſimilis. F
Uolens negociari/et impeditus propter mutuū datum/poteſt recipere pro ſuo intereſſe/ quātum lucratus fuiſſet additis certis moderationibus. F
Compulſus dare pro alio vſuram: poteſt eam petere ab eo pro quo dedit. F
Licet recipere vltra ſortē rōne dubij:ꝙqꝫ venditiones pn̄t reſolui in mutuū: ⁊ ſic cognoſciꝛ ſi fiant in fraudem vſurarum. G
Nota duas regulas ſeruandas in vēditione ad terminum ⁊ emptione/vbi precium datur anteq̄ merx habeatur. H
Quid ſi quis mutuat res vt recipiat in termino in quo plus valent ſoluendas. H. I
Propter periculum rei in ſe ſuſceptum aliquid recipi poteſt vltra ſortem. L
Quid de ementibus blada in herba nondum matura: ⁊ vinum in vite. L
Quid ſi creditor aliquid gratuito offert;et ſic recipitur. L
Uſura proprie accepta nunq̄ eſt licita:nec diſpenſabilis. L
Quomodo ab inimicis et his quoꝝ bona confiſcari poſſunt; liceat vſuram capere. L
Quomodo vſura eſt cōtra legē diuinā et humanā. L
Replice cum earum ſolutionibus/ ꝙ vſura non ſit cōtra legem nature. M
Dn̄s inferior pōt re ſua vti nō quomodocūqꝫ voluerit: ſꝫ honeſte ⁊ nō cōtra volūtatē dn̄i ſuperioris:et quō dicitur ſua. M
Quomodo homicidiū eſt diſpenſabile:et non vſura. M
Cur preceptum de vitanda vſura ponitur inter conſilia. M
Replice ꝙ vſura non ſit cōtraria legi diuine; nec humane cum ſuis ſolutionibus. N
Quomodo intelligiꝛ illud Deuꝛ. xxiij. Fenerabis alienis. N
Quomodo promittitur in premio obſeruantibus legem. N
Utrum in vſura transferatur dominium in vſurarium: tractantur opiniones contrarie. O
Omnis vſurarius tam manifeſtus q̄ occultus tenetur ad reſtitutionem omnium vltra ſortem acceptorum. Declaratur cōcluſio et probatur. ibidem. P
Non ſolum vſurarij:ſed etiam eorum heredes/ad reſtitutionem tenentur:et quid ſi vnus heredum efficitur non ſoluendo. Q
Cooperatores ad ſolutionē vſure ⁊ impediētes reſtitutionē:nō aūt cooperātes ad mutuū ſub vſura teneꝛ ad reſtitutionē. R
Iudex/aduocatus/ꝓcurator/ſtatutarius: quoꝝ patrocinio vſure extorqueꝛ:tenētur ad reſtitutionē. R
Utrū vſurarij tolerari poſſint ⁊ permitti a cōmunitatibus. S
De triplici permiſſione et tolerantia alicuius. S
Uſura quomodo poteſt permitti: nō propter cauere malū temporale:cum ipſa ſit peior omni temporali malo. S

In diſtinctiones eius. XXII.

Quomodo intelligendum ꝙ minus malum eſt eligendum. G
Malum culpe nunꝙ eſt eligendum. G
Publicis vſurarijs domus locande non ſunt. G
Uſurarius nedū vſuras tenet̄ reſtituere: ſed ⁊ fructus pignoris deductis tamen expenſis neceſſarijs. T
Tres caſus in quibus licet recipere fructus pignoris. T. qui caſus hic explicantur.
Primus: ſi pignus fuerit eius cui impignoratur.
Secundus ſi fuerit feudum impignoratum domino feudi.
Tertius: ſi in termino ſolutionis nō ſoluitur pignus emptum.
Quartus dū poſſeſſio datur in pignus dotis numerate. T. V
Non tenetur vſurariꝰ reſtituere quod de pecunia vſuraria iuſta negociatione acquirit. X
Si poſſeſſio fructificans per vſuram acquiritur: tenetur vſurarius reſtituere poſſeſſionem cum fructibus perceptis. X
Ex iniuſte acquiſitis poteſt homo iuſte acquirere quo reſtituat: ⁊ deinceps viuat. Y
Utrum liceat alicui ruſtico mutuare vt ſuam poſſeſſionem colat iuſto precio. A A
Utrum negociator mutuare poſſit vt attrahat ſibi ementes: doctor vt attrahat ſcholares. A A
Utrum quis poteſt mutuare pecuniam / vt reddat vltra ſortem tantū / quantum tanta pecunia lucrat̄ in negocio poſita. B B
De vendentibus ad terminum pro maiori precio et reementibꝰ ab eiſdem ad ſtatim pro minori precio ſtatim dato. C C
Utrum liceat emere debitum pecuniarium certis futuris terminis ſoluendum: pro minori pecunia in prompto ſoluta. D D
De ementibꝰ nō exiſtentia: et ea ficte locātibꝰ ꝓ annuo cēſu. E E
Utrū liceat mutuare pecuniam / vt reddatur equiualens in alia moneta de nouo inſtituenda. F F
Utrum ciuis compulſus mutuare communitati: poſſit recipere vltra ſortem annue aliquid a communitate. G G
Utrum quis poteſt alteri mutuare vt ſibi committatur officium lucri vel honoris gratia. H H
De vendentibus charius ad terminum / ꝙ pro parata pecunia: quando committant vſuram ⁊ quando non. I I
Quemadmodum in ſocietatibus committitur vſura. L L
Quomodo in ſoccidis. i. in ſocietatibus animaliū caueatur aut committatur vſura. L L
De vſura in cambijs commiſſa. M M. ⁊ varijs modis cambiorum: quorum aliqui ſunt liciti alij non. ibidem.
De depoſito quomodo iure poteſt committi vſura. N N
Utrum liceat accipere pecuniam ſub vſuris: ſiue vtrū liceat dare vſuram. O O
Inducere ad vſuram in omni caſu eſt mortale: etiam propter vitare maius malum. O O
Aliud eſt permittere: aliud inducere. O O
Dari poteſt vſura ſine peccato / quando ⁊ quando non. P P
Ad quid tenetur iurans dare vſuram. Q Q
Utrū liceat ab vſurarijs emere / recipere dona / precia / labores: ⁊ an liceat ab eis emere. R R S S
Nō abſoluitur a reſtitutione facienda / cui remittit / is qui vſurā ſoluit deſperans aliquid obtinere poſſe. Et quomodo fieri debet petitio remiſſionis / vt ſufficiat. T T
De vſurarijs mentalibꝰ qui ſine pacto recipiūt vltra ſortē. V V
Quis dicatur vſurarius manifeſtus: ⁊ que pene eorum. V V

¶ Queſtio. xij.

Utrum habentes cēſus vel redditus annuos tēporales vel perpetuos / teneant̄ ad reſtitutionē hmōi vēdentibꝰ ſeu donātibꝰ.
Nomine redditus vel cenſus intelligitur ius accipiendi aliquid de fructu alicuius rei vel perſone: et quid ſit illud ius ex parte rei. A. ⁊ ꝙ tale ius diſtinguitur a re ad quam habetur.
Non tm̄ res corporales: ſed etiam incorporales vendi poſſunt ⁊ emi: ⁊ generaliter que res vendi poſſit. B
Refert redditum eſſe licitum / ⁊ licite habere redditum. B
In omnibus rebus habētibus vſum ſeparatum a dominio: poteſt conſtitui redditus / etiam in perſona hominis. C. D
In communitatibus / collegijs / monaſterijs / vniuerſitatibus / poſſunt conſtitui redditus. C
Deſtructo eo in quo conſtituitur redditus: perit et redditus. E
Nihil refert an redditꝰ cōſtituat̄ in pecunia / vel rebꝰ pecunie cōparabilibꝰ: ī bonis īmobilibꝰ vel mobilibꝰ certis vel icertis. C
Unicuiꝗ fas eſt vti re ſua prout ſua. D
Habēs dn̄iū rei / pōt ipm in aliū transferre gratis: vel per cōmutationē totā vel partē: ſimpliciter vel ſub cōditione. D
Redditus legitime cōſtituti / poſſunt emi ⁊ vendi pecunia. E
In emptione redditūum / nihil refert an veteres ſint: vel de nouo conſtituti. E
Tā tēporales redditus ꝙ perpetui pn̄t emi ⁊ vēdi: tēporales vt ad vitā hominis vel certū tēpus / ſeu perpetuo. F. G. H
Cēſus in certa pecunia ad certos annos cōſtitutus: puta decem poteſt emi minori pecunia / ꝙ ſit ſumma cenſuum annorum determinatorum / propter periculum fundi. F
Cenſus eiuſdem quantitatis pecuniarius poteſt minori precio emi in vno fundo ꝙ in alio. F
Cenſus poteſt vendi ad tempus certum vel incertum. G
Opinio Heinri. de haſ. concordās predictis de redditibus ad vitam. G
Cenſus perpetui poſſunt conſtitui / vendi et emi. H
Unde attēditur equalitas precij quo emit̄ cēſus perpetuus. H
Preciū cenſuū equaliū in diuerſis regionibꝰ variatur ⁊ iuſte. H
Cōditio reemptionis appoſita nō vitiat cōtractum. I. L. L
Res vendi poteſt ad tempus certum. I
Cauendum eſt ꝙ nihil fiat in fraudem vſurarum: et vnde deprehenditur aliquid factum in fraudem vſurarum. L
An propter conditionem facultatis reemendi adiectā poſſet minui precium rei vendite / duplex opinio. L. M
Res vendita cum certa obligatione emptoris / minus valet emptori ꝙ ſine obligatione. M
Quantum poſſit minui precium propter cōditionem reemptionis: et que opinio ſit verior. M
Tutius eſt propter conditionem dictam non minuere preciū: licet ſi minuatur moderate / non vitiet contractum. M
Habentes redditus legitime conſtitutos titulo emptionis aut donationis ⁊c. non tenentur ad reſtitutionem: ſecus ſi fuerint conſtitute aut acquiſite in fraudem vſurarum. N
Emere redditus non eſt emere pecuniam: ſed ius recipiendi pecuniam. O. P
Pecunia eſt terminus cōmutationis: ꝙꝗ pōt emi ⁊ vendi. P
Quomodo pecunia eſt medium commutationis rei pro re. P
In emptione redditus / dominium iuris recipiendi redditum transfertur in ementem. Q
In venditione redditus eſt equa ꝓportio precij ⁊ iuris recipiendi cenſum quantum ad valorem. Q
Non eſt de ratione venditionis ꝙ ſit equa certitudo mercis et precij. Q
Fundus in quo conſtituitur cenſus: non eſt pignus emētis cenſum: et quid ſit de ratione pignoris. Q
Quid de fideiuſſoribus qui ſuperadduntur fundo in quo conſtituitur cenſus. Q
Argumenta contra redditus ad vitam que ſoluuntur. R. S
Que ſit differentia inter mutuū in certis terminis ſucceſſiue ſoluendum: et inter venditionem et emptionem redditūum temporalium: ꝙꝗ non ſolum nomine differunt ſed re. S
Quid nomine ſortis intelligitur: et an recipiens plus in redditibus ꝙ ꝓciū quo emit / recipiat vltra ſortē. S. ꝙꝗ ſperare lucrū ex emptione nō facit vſurariū: ſecus ſi ſperat ex mutuo. ibidē.
Sperare lucrum ex emptione vitalicij: ſimiliter ex vēditione accidit contractui: neꝗ recipiens vltra precium datum: aut recipere cupiens / cupit ditari de alieno. S
Que differētia inter ludum et emptionem vitaliciorum: et ꝙ in emptione vitaliciorū contrahētes non committunt ſe fortune: ſed dant et accipiunt equale pro equali. S
Quō poſſit ſeruari iuſticia in vitalicijs emptis a iuuene ⁊ ſene: et quomodo poſſit eſſe preciū iuſtū in tali emptione per cōparationem ad redditus perpetuos. T. V
Cōtractus redditūū pn̄t fieri ex intētione bona et mala: hoc aūt accidit contractui: ꝙꝗ quandoꝗ proficiunt reipublice: quandoꝗ non officiunt: ſed hec accidunt contractui. V
Arguitur contra contractus cum conditione reemptionis. X. et

450

ſoluuntur rationes. ibidem. AA
Quō contractus ille cum pacto reemptionis differt a mutuo re ipſa/non tm̄ nomine. X
In vera emptione vnꝰ cōtrahētiū ligari pōt abſqꝫ alio: nec opꝫ ꝙ tātū dn̄iū habeat emptor i merce: quātū vēditor i p̄cio. AA
Utrum vendens poſſit ſe obligare ad reemendū ad vota ementis: ſicut econuerſo. AA. BB
Equum foret et ſecurū: ꝙ reemptionis merx eſtimaretur ſm valorem eius tempore reemptionis: et non ſm valorē prime emptionis: poteſt tamen propter dubium excuſari. BB
Quibus liceat emere ⁊ poſſidere redditus: an indifferenter omnibus. CC. DD

¶ Queſtio. xiij.

Utrum acquiſitum per turpe lucrū ſit de neceſſitate ſalutis reſtituendum.
Turpe lucrū eſt quod acquiritur cum turpitudine peccati. A
Lucrum turpe contra legem acquiritur prohibentem quādoqꝫ actum tantum quo acquiritur: quandoqꝫ actum et lucrum. B
Differentia eſt inter turpe lucrum et iniquum lucrum. B
Turpe lucrum a varijs perſonis et modis acquiritur. C
De multiplici ludorum diſtinctione. C
Ludus alearum prohibitus eſt vtroqꝫ iure. C
Recitātur opi. vtrū acquiſitū per ludū alearū ſit de neceſſitate ſalutis reſtituendum: aut pauperibus erogandum. D. E. F
Leges approbate ſunt per canones. E
Incidens penam iuris/non tenetur illā ſoluere priuſꝙ a iudice declaretur et exigatur et compellatur. E. F
Lucrum turpe reſtituendum eſt. G
Semper lucrum ſeu ludus alearum diſſuadendum eſt etiā ſi reſtitutio non foret facienda. H. K
Reſtitutio lucri alearū ſuadēda eſt ꝑ modū certioris cōſilij/ propter multas cauſas: etiā ſi nō fuerit de neceſſitate iponēda. H
Ludens alea ex cupiditate peccat grauiter: quia contra legem diuinam. I
Securius eſt lucrum huiuſmodi reſtituere vel pauperibus erogare: licet opinio tenens hoc eſſe de neceſſitate ſalutis non ſit ſecurior. K
Non omnis damnificans tenetur ad reſtitutionem damni. L
De ludo ſcacorum: vtrum liceat clericis. M
De inſpectoribus ludentium: de miniſtrantibus ludēdi inſtrumēta/taxillos/chartas/menſas/lumina/domos ⁊c. Itē de artificibus talia faciētibus aut vendentibus/ ludentibus: vtrum peccent ⁊c an teneantur ad lucri reſtitutionem. N. O. P
Utrum et quando compenſatio in ludo locum habet. R
De pena tenentium ludum prohibitum. S
Mutuans luſori in ludo/nō poteſt repetere mutuatum: nec valet tranſactio: nec ibi vendens tenetur de euictione. Q
Quid de ludo vadiantium et altercantium: ſiue de lucrātibus ex vadio. T
Quid de columbarijs emittētibus columbas ad agros. V

¶ Queſtio. xiiij.

Utrum titulo preſcriptionis acquiſita reſtitutioni in foro cōſciētie ſint obnoxia.
Duplex acceptio p̄ſcriptionis: ⁊ differētia eiꝰ ab vſucapione. A
Diffinitio preſcriptionis et eius declaratio. A
Ad preſcriptionem non neceſſario requiritur titulus. A
In preſcriptione tempus legitimū nō debet interrumpi. A
Neceſſe eſt rem poſſideri tēpore preſcriptionis ſuo proprio/non alieno nomine. B
Que ſint preſcriptionis tempora. B
Ad preſcriptionē requirit bona fides: ⁊ q̄ dicat bona fides. C
Bona fides requiritur pro qualibet parte temporis. C
Quid ſi quis completo tempore preſcriptionis/incipit habere malam fidem/credens rem fuiſſe alterius. C
Conſcientia dubia non ſufficit ad bonam fidem: niſi fuerit irrationabilis et leuis. D
Annumerantur quindecim res non preſcriptibiles. E
Legitime preſcribens acquirit verum dominium rei preſcripte. F. nec tenetur preſcripta reſtituere. G
Quid de eo qui poſt completam preſcriptionem / incipit habere malam fidem. H
Quale remediū ei q̄ ſine ſui culpa negligit tp̄s p̄ſcriptionis. H
Quomodo teneantur ad reſtitutionem dānificantes preter intentionem cauſaliter per ſe vel ſua animalia. I. K
Utrum tenetur reſtituere rem pereuntem; qui fuit in mora reſtituendi: et quis dicitur moroſus. L
Quid de eo qui facit fugere debitorem ex pietate. M

¶ Queſtio. xv.

Utrū damnificans proximū in bonis corporis: teneatur ad reſtitutionem de neceſſitate ſalutis.
De multiplici leſione corporis ⁊ membrorum. A
Reſtitutio facta ſm legem ſtatutam certior eſt. A
Bene prouiſum eſt communitati/vbi pro homicidio ſtatuta eſt pena talionis. B
Pene ve. le. nō obligant chriſtianos/niſi fuerint de nouo per rectores reipublice chriſtiane ſtatute. B
Securius ſatiſfacit homicida qui ſe ſubdit patienter pene talionis vbi hec ſtatuta eſt. C
Nullus homicida ſibiipſi inferre debet penam talionis. D
Quomodo reſtituet homicida cui pena talionis non infligit. E
Preter ſatiſfactionem exhibitam perſone occiſe/neceſſe eſt reſtituere damna perſonis coniunctis illata. F
Quomodo reſtituet ledens in corpore citra homicidium. G
Quis iuſte poteſt occidi: et an fur pro furto poſſit iuſte occidi: ⁊ recitantur opiniones. H. I. K
Quid reſtituatur pro homicidio caſuali inuoluntario. L. Item q. xiiij. K
Quid ſi animal alicuiꝰ occidit hominem. L. Item. q. xiiij. I. K
Contra nutrientes animalia ſeua/leones/vrſos/ ⁊c. L
Ad quā reſtitutionem tenent medici infirmos negligētes. M
Ad quam reſtitutionem tenetur qui ꝓcurat aliquem iniuſte redigi in ſeruitutem. N

¶ Queſtio. xvj.

Utrum damnificans alium in fama: teneatur reſtituere damna hac occaſione illata.
De duplici acceptione fame. A
Fama eſt magnū bonū hois excedēs omnia bona exteriora. B
Leditur fama proximi tripliciter. C
Iniuſte ledens famam proximi/tenetur eam reſtituere. D
Detrahens proximo falſum imponēdo: tenetur dicta ſua expreſſe ⁊ clare retractare ⁊ reſtituere omnibus ex hoc damnificatis: ⁊ ꝙ difficulter poteſt fieri ſufficiens reſtitutio. E
Diffamans proximum verum occultum publicando: tenet reſtituere famam abſqꝫ mendacio: ⁊ quomodo hoc fieri poſſit. F
Mendaciter diffamans tenetur famam proximi preponere fame ſue: ⁊ cum ſui diffamia famam leſi reſtituere. G
Referens crimen publicum non diffamat: ſed publice crimē cōmittens ſeipſum diffamat. H
Negans crimen occultum ſibi in publico propoſitū: quomodo reſtituet famam accuſatori. G
Quomodo reſtituet mala de proximo referēs/ non aſſerendo tanꝙ certa: ſed audita referendo. I
Utrum negans crimen verum occultum in publico propoſitū/ peccet mortaliter. K. L. Ibidem: quomodo ſe habere debet in reſpondēdo accuſanti vt nō mentiat: nec crimen cōfiteat. M

¶ Queſtio. xvij.

Utrum damnificans proximum in bonis ſpiritualibus: teneat ad reſtitutionē eorumdē dānificatis: reſponſio affirmatiua. C
Bona ſpiritualia ſunt bona anime ſm ſe: non vt coniuncta corpori: ⁊ hec duplicia/eſſentialia ⁊ accidentalia. A
Quomodo anima damnificatur in bonis ſpiritualibus. A
Ab alio nullus poteſt damnificari in bonis ſpiritualibꝰ directe: ſed tantum indirecte ⁊ inclinatiue. B
Qualr hec reſtitutio fieri hꝫ vt ſit ꝯformis mō dānificatiōis. D
Quomodo reſtituet qui alium nō inducit ad peccatum: ſed impedit a profectu ſpirituali: ⁊ ab ingreſſu religionis. E
Quomodo reſtituet qui aliuꝫ impedit in aſſecutione beneficij: ⁊ quando tenetur ad reſtitutionem. E
Quomodo reſtituet qui impedit aliquē ab ingreſſu religionis: tam religioni ꝙ perſone. E

Quomodo reſtituet qui in ſolo ſuo ꝑcidit venas/ ꝑ quas aqua fluit in puteum vicini. E
Utrum dānificans alium conſilio malo qđ credit bonū: teneat ad reſtitutionem. F
De reſtitutione inſidiantis pudicitie mulieris honeſte. G
Non tenet actione iniuriarum qui tentat procedentem in habitu meretriceo. G
Ad quid tenetur ſeducens virginem. H

Diſtinctio. xvi. Queſtio. i.

Utrum partiū penitentie: que ſunt cōtritio cordis: cōfeſſio oris et operis ſatiſfactio: principalior ſit interna contritio.
De duplici acceptione penitentie pro virtute et ſacramento. A
De duplici acceptione partis et eius diſtinctione. A
Contritio eſt peccati deteſtatio. B
Dolor quādoq; dicit actū afflictionis illatiuū: quādoq; afflictiuū: p̄mo modo accipit cū cōtritio dicit dolor. B
De differētia cōtritionis et attritionis; quoq; cōtritio ſemꝑ eſt formata: attritio nunq̄. E
Contritio/cōfeſſio/ſatiſfactio nō ſunt partes penitētie accepte pro qualitate ſimplici: ſed accepte aggregatiue. D. Sed neq; ſunt partes penitentie accepte ꝓ ſacramento. E. Sunt tamen partes penitentie tam virtutis/q̄ ſacramenti improprie. F
Contritio/cōfeſſio/ſatiſfactio ſunt partes penitētie ſubiectiue/ ſi penitētia capit vt totū vniuerſale ad omnia hec que ad penitentie perfectionem requiruntur. G
Inter partes penitentie cōtritio eſt principalior. H
Utrū attritio ſit pars contritionis: et an poſſit fieri cōtritio: Recitant opiniones: et determinat pars negatiua. I. K. L. M
Neq; eſt idem actus cōtritio et attritio: neq; idem habitus: neq; differūt ſicut ꝑfectū et imperfectū in eadē ſpecie: ſed ſpecie differunt: nec poſſunt ſimul ſtare: licet nō ſint contraria. L. M
Attritio et contritio ſunt actus eliciti: et ideo intrinſece virtuoſi aut vitioſi: et per hoc immutabiles. M
Multe queſtiūcule de cōtritione et eius obiecto mouentur: q̄ ad vnā reducunt: et vna breui ſolutione abſoluuntur. N
Remiſſio multarū queſtionū de cōtritione ad prius determinata. ſ. de eius quātitate intenſiōis et durationis: de eius qualitate vtrum ſit virtus et qualis: de eius ſubiecto et origine. N
Tres partes penitētie requirunt ad remiſſionē cuiuſlibet peccati: licet approprient tribus generibus pctōꝝ ſingillatim. O
Satiſfactio generaliter accepta includit alias duas; et quomodo ab eis diſtinguitur. P

Queſtio. ii.

Utrum ſatiſfactio penaliū operū requiritur ad perfectā remiſſionem peccatorum.
Duplex acceptio ſatiſfactionis: ac deſcriptio ſatiſfactionis generaliter accepte. A. Et q̄ illo modo accepta ſatiſfactio cōgruit pctōri: et q̄ regulariter cōſiſtit in actibus penalibus. ibidē. A
Regulariter peccato ſatiſfit per opera penalia: licet quandoq; per opa charitatis nō penalia. B. et illo modo ſatiſfactio non diſtinguit cōtra alias penitētie partes: ſed eas includit. ibidē.
Acceptio ſatiſfactionis qua diſtinguitur cōtra alias penitentie partes. C
Satiſfactio ſtricte conſiſtit in ieiunio/oratione et elemoſyna. D
Et ad hec tria cetera opa ſatiſfactoria reducuntur: et de eorum ſufficientia. ibidem. Et de triplici acceptione cuiuſlibet eorum cōmuniſſima/cōmuni/et ꝓpria. ibidem.
De multiplici equiualentia rerū; et vnde attendit equiualētia pene ad culpam. E
Scđm ſtrictum rigorem diuine iuſticie/ nullus ſatiſfacere ꝓ peccato poteſt. E. F. G.
Omne peccatum iuſte poſſet a deo puniri pena eterna. F. G
Remiſſio cuiuſcūq; offenſe eſt ex pura liberalitate dei. F. G.
In ſatiſfactiōe equalētia attēditur ſm acceptationem dei. F. G
Cōcordant doctores diuerſimode de ſatiſfactione loquētes. G
Modo etiā in virtute paſſionis chriſti/ nō poteſt fieri ſatiſfactio pro peccato ſm diſtrictam dei iuſticiam. G
Sine merito paſſionis chriſti/ nullus poteſt ſatiſfacere etiā ſm acceptationem diuinam. G
Ex ſua miſericordia deus non obligauit hominem ad reddendum deo quicquid poteſt: ſed ad certa: in reliq̄s libertati ſue dimiſit et de his poteſt ſatiſfacere. G
Perfecta remiſſio pctōꝝ eſt qua tollit et culpa et pena. H
Dupliciter dicit opus penale: formaliter et virtualiter. H
De potentia dei abſoluta poteſt fieri remiſſio peccati ſine ſatiſfactione penali. I. Secus de potētia ordinata. de hoc ſupra in primo diſt. xvii.
Sine merito paſſionis chriſti non ſit ſatiſfactio pro peccato. I
Peccatū poteſt remitti ſine ſatiſfactione pctōris formaliter penali. K. Sed non ſine penali virtualiter: ibidem. Nec ſicut formaliter penali regulariter. L
Quodlibet genus ſatiſfactiōis ꝓ quolibet pctō imponi poteſt: etiā plura ꝓ vno pctō habita diſcretione ꝑſonarū et circūſtantiarū: licet regulariter cōgruentius pro pctō carnis iniūgit ieiunium: pro peccato auaricie elemoſyna: pro peccato ſuperbie oratio. M
Nō eſt iniungenda ſatiſfactio quā penitēs inuitus aſſumit. M
Nolens aſſumere aliquā ſatiſfactionē tēporalem: tamen dolens de cōmiſſo/ habēs ꝓpoſitū cauendi futura: abſoluēdus eſt. M
Utrū ſatiſfactio fieri poſſit extra charitatē quantū ad pene ſolutionē: duplex opinio vtraq; probabilis. N. O. P
Pro peccato mortali hic dimiſſo nondū ſatiſfacto punit recidiuans tēporaliter in inferno/ ſicut et de veniali. N. ſm opinionē Sco. ſecus ſm opinionē oppoſitā.
Utrū et quādo ſatiſfactio facta in mortali ſit iteranda ſm diuerſas opiniones. N. O. P
Diſtinctio ſatiſfactionis reconciliātis et non reconciliantis ac ſatiſfactionis. O. P
Utrum pro vno peccato poſſit fieri ſatiſfactio ſine alio. Q
Opa moraliter bona extra charitatē facta/ nihil merent de cōdigno: multa aūt merent de cōgruo: merent eni bona tpalia gratiā iuſtificatiōis: etiā aliq̄d btitudinis mediate nō imediate. R
Item merent diminutionē pene peccatis quoad culpam remiſſis debite. ibidem. R
Utrum opera bona extra charitatē facta/ redeūte gratia reuiuiſcant. R
Cōfitens nō tenet acceptare ſatiſfactionē ſibi iniunctā; ſi tamē acceptat tenet eā implere. S
Opus ſatiſfactoriū nō minus meret in gloria/ q̄ ſi nō eſſet ſatiſfactorium. T. V
Cuilibet operi meritorio correſpōdet duplex premiū: eſſentiale et accidentale. Et q̄d de illis qui nō indigent ſatiſfactione. T. V
Utrū flagella a deo illata vel ꝑmiſſa ſint ſatiſfactoria. X
Utrum viuens ſatiſfacere poſſit pro viuente. Y

Queſtio. iii.

Utrū ieiuniū eccleſie tranſgrediētes obligat ad mortale.
Triplex eſt ieiuniū: nature/virtutis et eccleſie. A
Quid ſit ieiuniū eccleſie: et quis ſoluat illud. A
Quid ieiuniū addit virtuti abſtinentie. A
Ieiunioꝝ eccleſie quedā ſunt de precepto; que etiam ibi particulariter nominantur. B
Conſuetudo ieiunandi inducit preceptū. B
Que ieiunia ſint de conſilio. ſ. rogationes/aduentus quarta et ſexta feria. B
Aliter obligāt precepta iuris naturalis et diuini: aliter eccleſie. precepta eccleſie multas recipiunt exceptiones in quibus nō obligant. C
Tres cauſe generales que excuſant a ieiunio: infirmitas multiplex. ſ. languoris/complexionis/etatis et conditiōis: labor neceſſarius/perſone/communitatis/temporis et paupertas. D
In qua etate homines obligat ieiunij preceptū. ibidem.
Pregnantes et nutrientes non debent ieiunare. D
Qui pauperes excuſantur a ieiunio. E
Non potens hora debita habere refectionem/ ſicut ambulātes ad menſam legentes: menſis miniſtrantes: et refectionem continuare non potentes: poſſunt aliquid prelibare abſq; ſolutione ieiunij. E
Quis labor: que peregrinatio: qđ iter excuſat. F
Quomodo opus cōſilij tollit preceptū ieiunij. F
Tres regule ſeruāde ab his q̄ ꝑtēdūt ſe excuſatos a ieiunio. G

Doctor legens aut predicans ſi ab illo ope impeditur ieiunio: poteſt ſoluere ieiuniū. F. Et ita de ſimilibus.

Quibus neceſſarium eſt querere diſpenſationē: et quis poſſit diſpenſare. G

Precepta poſitiua legis humane iuſte obligant ſibi ſubiectos ad mortale in foro conſciētie. H. Ex quo ſequit̃ ꝙ irrationabilis eſt opinio Cardinalis tenētis/ꝙ ſolum obligant ad non contemnendum. J

Exponit̃ dictū Gerſ. quo dicit nullā legem humanā: inquātū talis eſt: obligare ad mortale. J

Que ſit lex iuſta/ſiue ex fine: ſiue ex autore: ſiue ex forma: ⁊ per oppoſitum que ſit lex iniuſta. L:

Lex tantū obligat ſubiectos. L:. et tantū obligat ſm mentem legiſlatoris. L

Non peccat ex rationabili cauſa verba legis non ſeruans. L

Et que eſt cauſa rationabilis. ibidem.

Tranſgrediens legem ex ſurreptione aut ignorantia/nō peccat mortaliter. L

Non omnis lex ſeu ſtatutum habet vim precepti: ⁊ vnde cognoſci poteſt quando habet vim precepti. M

Ieiunium ab eccleſia preceptum obligat tranſgredientem ſine rationabili cauſa/dum fuerit legi ſubiectus ad mortale. Et declarantur ſingule cauſe. N

Quibus/ſeu quot modis ſoluit̃ ieiuniū eccleſie: ⁊ preſertim de comedēdo pluribus vicibus: vbi recitatur triplex opinio. O

Licet omni tpe medicinā accipe: ꝙꝫ triplex eſt medicina: curatiua/cōſeruatiua et preſeruatiua. O

Quid ſumi poſſit in collatione. O. P

Lectoribus/miniſtris menſe/licet aliquid preguſtare. P

Quid conſuetudo faciat circa ieiuniū ab eccleſia indictū. P

Potus vini vel ceruiſie ante vel poſt ſumptus non ſoluit ieiunium: niſi ſumeret̃ in fraudē. P

Quomodo frangitur ieiunium ciborum qualitate. Q. Et ꝙ in quadrageſima cauenda ſunt lacticinia et oua: in alijs ieiunijs ſeruanda eſt conſuetudo loci. Q

Per comeſtionem carnium ſoluitur ieiunium generaliter. Q

De hora comeſtionis ſeu tempore quo non obſeruato frangit̃ ieiunium quadrageſimale. Q

Quid ſit aliquid ſumere in fraudem ieiunij. Q

De duplici cauſa inſtitutionis ieiunij: propter afflictionem corporis ad ſatiſfaciendum pro commiſſis: ⁊ ad reprimēdam cōcupiſcentiam ad cauendum a futuris. Q

Utrum ieiunia ab eccleſia indicta poſſint transferri redimi vel commutari ⁊ per quem. R

Uxores non excuſantur a ieiunio ꝑpter virorū ꝓhibitionē. R

Soluens ieiuniū nō tenet̃ vigore precepti alio die ieiunare: ſed ad dictamen confeſſoris ſatiſfacere. S

Utrū ſoluēs ieiuniū ſine cauſa legitima totiens peccat mortaliter quotiens ea die vltra ſemel comedit. T

Cuiuſlibet diei quadrageſime ieiunium frangens peccat nouo peccato mortali. T

Utrū miniſtrātes cibos frangentibus ieiuniū peccent mortaliter. arguitur ad vtrāqꝫ partē: et ꝓbabiliter ſine pertinacia concluditur ꝙ ſic. Et hec queſtio late diſputatur cū annotatione quorūdam doctoꝝ. V. X. vſqꝫ in finem.

Aperitur intellectus queſtionis. AA

Probat̃ reſpōſio ad dubiū affirmatiua triplici via: ex charitate ꝓximi: ex ſtatus obligatione: ex ſcādali vitatione: primū/BB ſcdm/CC. tertiū/GG

Replicatur dubium an ſoluens ieiuniū/obliget̃ precepto: excuſat miniſtrantes cibos a pctō cū rationibus ſuis. DD. ſolutiones rationum. EE

Triplex eſt certitudo: ſupnaturalis: naturalis/moralis. EE

Moralis certitudo ſufficit ad vitandū peccatū et ad incidendum. Vnd' in ſubueniēdo ꝓximo nō expectandus eſt lapſus vel dānū: ſed preueniendū eſt periculum. EE. FF

Probatur principalis reſponſio ad dubiū ex neceſſitate vitandi ſcandalū: vbi notatur ꝙ ſoluens in publico ieiuniū: etiam ſi habet cauſam excuſantē occultā: peccat mortaliter ſcandalizando proximū; qui vero non habet cauſam: dupliciter peccat ſoluendo ieiuniū et ſcandalizando. Et multa ibi de ſcandalo. GG. HH

Habens cauſam legitimā manducandi in precepto ieiunio: ſed occultam manducando corā infirmo manifeſte cauſam hanc ignorante propter ſcandalum fratri preſtitum peccat mortaliter. II

Soluunt̃ rationes ad oppoſitū: ꝙꝫ cōſuetudo multoꝝ deuiantium ac carnaliū/nō tollit legem poſitiuā: ꝙꝫ nō eſt ſequēda turba ad faciendum mala. II

Exponūtur quedā exēpla ad oppoſitū reſpōſionis inducta de oſſibus excōicatoꝝ non eijciēdis. et de zizania nō eradicanda Et ꝙ dubiū an quis obligetur nō excuſat. L: L:

Multū refert permittere malum ⁊ cooperari malo: primū aliquando: ſecundum nunqꝫ conceditur. L: L:

Paterfamilias nō tenet̃ dare cibū familie: nec pciū in blaſphemiam creatoris: in damnū reipublice/et familie. LL

Scandalū phariſeoꝝ acceptū eſt cōtemnendū. LL

Queſtio. iiij.

Utrū elemoſyna/que eſt pars ſatiſfactionis: ſit de cōſilio aut de neceſſitate ſalutis.

Elemoſyna vnde dicitur: quomodo hic accipitur: et quomodo diffinitur. A

Elemoſyna non eſt virtus: ſed virtutis actus: non elicitus ſed imperatus: nec vnius virtutis tātum: ſed plurium. B. immo aliquando ſimul virtutis et vitij. ibidem.

Datio rei inutilis nō eſt elemoſyna: nec inducentis ad pctm̄. B

Largitio facta non indigentibus non eſt elemoſyna. B

Acceptū ratione officij aut obligationis ad laborem rependendum/non eſt elemoſyna ſed ſtipendium. B

Prelati ac curati et beneficiati: ratione cuius tenētur ad aliqua officia: non ſunt elemoſynarij. B

Elemoſyna aliqñ accipit̃ pro re data propter deum. B

De numero ⁊ ſufficientia elemoſynarum corporalium et miſericordie operum. C

Multiplex eſt diſtinctio bonoꝝ: quedā ſunt neceſſaria vel ꝑſone vel ſtatui: quedā ſuperflua. Itē quedā bene acquiſita: quedam male: quedā que exigunt reſtitutionem: quedam non. D

Dare elemoſynā de neceſſarijs perſone dantis aut ſibi cōmiſſorum/eſt contrarium ordini charitatis. E

Non eſt danda elemoſyna extra caſum extreme neceſſitatis de bonis decētie ſtatus neceſſarijs. F

Extra caſum neceſſitatis non eſt danda elemoſyna de male q̄ſitis: ad quorum reſtitutionem tenet̃ dans elemoſynā. G

De rebus male queſitis vt turpi lucro: ad quorū reſtitutionem tenens non tenetur: poteſt fieri elemoſyna. G

Non ſolum in extrema neceſſitate: ſed ſignis quibus deprehendi poteſt in ꝓximo ventura: danda eſt elemoſyna. H

Dare elemoſynā de ſupfluo extra caſum neceſſitatis eſt ꝯſilij. I Et recitat̃ opinio contraria ibidem.

De tribus gradibus iuſticie. ſ. neceſſitatis iuſticie/equitatis et diſpenſationis. I

Sicut non de omnibus bonis: ſic nec omnibus indiſcrete danda eſt elemoſyna. L:

Ibidem que diſcretio habenda eſt quantū ad recipientes.

Elemoſyna danda eſt peccatori intuitu nature: non peccati. L:

Non habētes iuſtū dominium nō poſſunt dare elemoſynā. L

Numerantur plures non potentes dare elemoſynam. L

In extrema neceſſitate etiam de alienis dāda eſt elemoſyna. L

De ordine dandi elemoſynam: ⁊ que ſint in eo attendenda. M

De validis mendicantibus/an ſit eis danda elemoſyna. N. R

Omnia relinquere propter deū eſt bonum et meritorium. O

Relinquens omnia/cogitur victum et veſtitum acquirere aut mendicitate aut labore. O

Non omnes validi tenentur ad labores manuum. O

Dum ad eūdem finem preceptum ſunt diuerſa media: quorum quodlibet ſufficit: tunc neutrum mediorum eſt in ꝑcepto: niſi ſub diſiunctione ad alia. P

De multiplici diſtinctione mēdicitatis. O

Iudicium vniuſcuiuſqꝫ rei ſumitur a fine. P

Labor manuum ordinatur ad ocium vitandum; ad corpus

domandum: ad victum querendum. P

Multiplex diſtinctio paupertatis. Q

Omnibus danda eſt elemoſyna validis et infirmis: dūmodo ꝑ hoc non fouetur mendicantium inertia/ laſciuia aut alia facinora. R

Sanctius eſt de labore manuum viuere ceteris paribus/ ꝙ de mendicitate. R. preſertim dum labor nō impedit a melioribꝰ. ibidem.

Non ſolum publica miniſteria: vt predicationes/ ſacramentoꝝ adminiſtrationes/ proſunt eccleſie: ſed etiā priuate deuotorū orationes et ſpiritualia exercitia. R

Adducunt̄ pro validis mendicantibus exempla patrum. R

Exponitur lex de validis mendicantibus. S

Exponitur illud: In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. S

Labor manuū conuenit homini de lege nature. Et de duplici precepto legis nature: quoddā datur toti cōitati: quoddā ſingulari perſone: et quomodo vtrūq; obligat: Et qui obligant̄ ad laborem manualē. S. Et ſoluitur autoritas Hiero. ad oppoſitum ſonans. ibidem.

Non oportet pie dantē elemoſynam nimis inquirere conditionem pauperis. T

Diſtinctio venatoꝝ et hiſtrionū: et q̄bus dandū eſt. V

Utrū elemoſyna ſit magis ſatiſfactoria/ ꝙ ieiuniū et oratio. Et ꝙ ſatiſfactio ad multa ordinatur: principaliter tamen ad placandum deū. X

Dans elemoſynā non debet obligare recipientē ad rependēdū ſpiritualia: ne cōmittat ſimoniā: tamen obligatur recipiēs nō legali: ſed gratuita obligatione. X

Ceteris paribus elemoſyna ſpiritualis eſt preſtātior corꝑali. Y

Queſtio. v.

Utrū venialiū peccatoꝝ penitentia ſit ad ſalutem neceſſaria.

De differētia peccatoꝝ venialiū ⁊ mortaliū. A

Ueniale peccatū nec mortem inducit: nec gratiā tollit neq; eam minuit: nec auertit a deo viatorem: ſed greſſum eius obliquat oppoſitum facit mortale. A

Mortale tantū in hac vita deletur. B

Due opiniones quomodo et ꝑ quid deletur peccatū veniale. C

Peccato veniali nō debet̄ pena eterna: neq; in inferno: et quo in inferno nulla eſt redēptio. C

Eſſentialis pena dānatoꝝ eſt pena dāni: que etiā comitat̄ omnem penā etiam minimā. C

Peccata venialia et mortalia ſunt improportionabilia in ratiōe malicie et offenſe dei/ ita ⁊ correſpondentes pene. C

Alia opinio ꝙ peccatū veniale nō ſoluitur ꝑ ſolutionem pene: ſed alicuius actus et eius remiſſionē ordinati a venialiter peccante vel a deo acceptante. D

Penitētia dupliciter accipitur: pro ſacramēto/ et ꝓ virtute aut actu eius. E

Penitentia pro virtute multipliciter accipitur: ꝓprie ⁊ multū large. E

Peccatū veniale nō dimittit̄ ꝙdiu placet in volūtate. F

Ad remiſſionē peccati venialis nō requirit̄ penitētia ꝓprie accepta: ſed capiendo generaliter ſic requiritur. F

Per omnē actū meritoriū ordinatū ad remiſſionem peccati venialis/ remittit̄ veniale: licet nō quantū ad totā penā. G

Penitētia ſimpliciter nō requirit̄: neq; ſacramentū: neq; virtꝰ ad peccatū veniale. G

Utrū vnū veniale poteſt remitti ſine alio veniali. H

Duplex opinio vtrū veniale remittitur manente mortali. J

Quid per feruorē charitatis intelligit̄. J

Non omne veniale tollit feruorē charitatis. J

Quomodo aliquando inimico remittit̄ offenſa abſq; ſui reconciliatione: ⁊ ꝙ aliquando opus eſt acceptū vbi operans non eſt acceptus. J

Quare quedam opera ſpecialiter aſſignantur ad remiſſionem venialis peccati: cū tamen ꝑ omne opus meritoriū deletur veniale. L

Ueniale elicitū non poteſt fieri mortale: nec ecōuerſo: ſecus de actu imperato. L

Frequentia et cōſuetudo venialis nō reddit ipſum mortale. M

Triplex eſt veniale. ex ſurreptione/ ac ſine cōſenſu/ et cū conſenſu: prima duo fiunt mortalia ꝑ acceſſum cōſenſus ꝑfecti: tertiū per acceſſum cōtemptus. N

Diſtinctio. xvij. Queſtio. j.

Utrum confiteri peccata ſacerdoti ſit neceſſariū ad ſalutē mortaliter peccanti.

Multiplex diſtinctio confeſſionis: laudis. ſ. ⁊ fraudis/ publice et ſecrete/ generalis et priuate. A

Diffinitio confeſſionis ſacramentalis. A

Confeſſio in voto et in actu eſt neceſſaria ad ſalutē: et qua lege precepta late inquiritur. B. C. vſq;. H

Quomodo confeſſio in voto includitur in contritione. B

Confeſſio ſacramentalis an ſit de lege naturali. C

Confeſſio non eſt de lege poſitiua eccleſie/ neq; ab eccleſia inſtituta. D

Dubium eſt vtrū greci cōfiteant̄ ſacramentaliter. D

Per conſtitutionem capituli/ Omnis. eccleſia non inſtituit cōfeſſionem: ſed inſtituit tempus et modum determinat. D

Confeſſio eſt de lege poſitiua diuina. E. H

Inquiritur per multarū opi. recitationē/ vbi et quādo a deo ſit inſtituta confeſſio. E. F. G

Solus qui mortaliter peccauit: tenet̄ ad confeſſionē: et nō is q̄ tantum venialiter. H. J. L

Impugnatur opinio dicentium habentē venialia et nō mortalia/ oportere confiteri propter ſtatutum eccleſie. J. L

Quomodo paſtor poteſt cognoſcere vultum ſui pecoris quantum ad eos qui nō tenētur cōfiteri. L

Quomodo cognoſcunt̄ anni diſcretiōis et etas adulta: in qua neceſſaria eſt confeſſio. L

Quid de his q̄ poſt annos diſcretiōis priuātur vſu ratiōis: aut habent impedimentū cōfitendi. L

Ad omnium mortaliū cōfeſſionem tenet̄ peccator quoꝝ memoriam habere poteſt. Et quanta diligētia tenet̄ ſe recolligere: ac peccata ſua ad memoriam reducere. M

Confeſſio non eſt diuidenda. M

Que impedimenta excuſent a confeſſione. M

Per nutus ac ſigna et per ſcriptum poteſt fieri confeſſio ꝓſente confitente: non autē per interpretē/ nunciū aut ſcriptū ad confeſſorem abſentem miſſum. M

Circunſtantiarū quedā neceſſario confitende ſunt: quedā non. Et de quadruplicibus circūſtantijs. quedam mutant peccati ſpeciē: quedā grauant in eadē ſpecie: quedā alleuiāt: quedā ſunt impertinentes. N. O

Complices peccatorū manifeſtari non debent: niſi in duobus caſibus/ ſcilicet quādo aliter peccatū ſufficiēter ſpecificari nō poteſt: aut quando confeſſor prodeſſe poteſt et non obeſſe. P

Quando peccator tenetur confiteri: et ponuntur quattuor caſus/ ſcilicet dum imminet mortis periculum: aut actus cui debetur ſpecialis reuerentia: tempore paſchali: et dum occurrit opportunitas confeſſoris alias veriſimiliter nō occurrētis. Q

Adduntur duo alij caſus/ ſcilicet error conſcientie: ⁊ ordinis ſtatutum. ibidem.

Quattuor caſus in quibus iteranda eſt confeſſio eorūdem peccatorum: quando. ſ. non conſequitur abſolutionem ꝓpter impedimentum vel ex parte confeſſoris vel ex parte confitentis ⁊c. R. S. T. V. X

Quomodo remiſſus ab inferiori ad ſuperiorem/ poteſt abſolui a certis peccatis ab vno/ ⁊ ab alijs ab alio: cum tamen vnū peccatū ſine altero remitti non poteſt. R. S.

Utrum neceſſarium ſit confiteri ſacerdoti ſcienti ſoluere ⁊ ligare: et an confeſſio facta ſacerdoti ignaro ſit iteranda. S

Tenetur iterare confeſſionem qui eam diuidit ex hypocriſi vel verecundia. T.

Utrum excōmunicatus poteſt abſolui a peccatis: et deinde remitti ad excommunicatorem pro abſolutione ab excommunicatione. T

Ficte accedens ad cōfeſſionē tenetur iterare cōfeſſionē: nec ſufficit tantū de fictione confiteri: contra ſanctū Thomā. V

Impenitentes recipiendi ſunt ad confeſſionem: ſed non ad abſolutionem. V

Oblitus iniuncte penitentie non tenetur iterare confeſſionem de neceſſitate ſalutis. X. Sed neꝫ negligens penitentiam cuius recordatur. ibidem.
Non tenetur reiterare cōfeſſionem legitime factam: ex eo ꝙ penitentiam poſt recidiuam impleuit. X
De peccatis oblitis bona diſtinctio quando/et ſi ſint confitenda. Item ꝙd ſi quis oblitus eſt excōicatiōis vel caſus reſeruati cū cōfitet̄ vigore cōfeſſionaliū habēti plenā facultatē ⁊c̄. X
Ibidem de eo qui peccatum non cōfitet̄: q: putat ipſum non eē mortale: ꝙuis ſit mortale. X
De effectibus confeſſionis. Y
An expediat idem peccatum ſepe confiteri. Uide de hoc etiam infra diſt. xviij. q. j.
Utrum papa poſſit diſpenſare cum aliquo vt non teneatur confiteri. AA.
Utrum papa teneatur confiteri. AA
Utrum confitens non penitens nec contritus: ſed fictus ſatiſfaciat precepto eccleſie. BB

Queſtio. ij.

Utrum quilibet obnoxius peccato mortali teneat̄ confiteri ꝓprio ſacerdoti.
De multiplici intellectu tituli queſtionis.
Triplex eſt poteſtas ligandi et ſoluendi. Ordinis: ⁊ hec eſt omnium ſacerdotum equalis. Secunda executionis. Tertia iuriſditionis. B
Poteſtas iuriſditiōis eſt duplex: ordinaria ⁊ delegata. C. D
Tripliciter accipitur proprius ſacerdos. ſ. cōmuniſſime/cōmuniter et proprie. Et in decretali/Omnis. accipitur ſecundo modo. E. F.
Expoſitio decretalis Omnis. ⁊ eius particule. F
Secundū ſtatutū omnis/quilibet pctōr mortaliter tenetur cōfiteri ei qui eum poteſt abſoluere. G
Abſolutus ab alieno non tenet̄ eadē pctā a quibus abſolutꝰ eſt confiteri ſacerdoti proprio. H
Licentia proprij ſacerdotis ſemꝑ neceſſaria eſt quotiēs voluerit confiteri alieno. H
Sufficit vnica licentia ad cōfitendum alieno/ſiue illa detur cōfeſſori/ſiue cōfitenti. J
Per licentiā ꝓprij ſacerdotis/nulla poteſtas datur alieno: ſed materia ei ſubijcitur. J
Quomodo ſacerdos parochianus tenet̄ agnoſcere vultū pecoris ſui: multipliciter exponitur. L
Qui ſint proprij ſacerdotes ſingulorū deſcendendo a papa vſꝫ ad ſimplicem clericum: et ab imperatore vſꝫ ad ſimplicē laicum. L
Ratihabitio ſequens abſolutionem nihil operatur neꝫ licentia preſumpta. L
In quibus caſibus cōmiſſarij habent abſoluere et ibi de mēdicantibus. M
In quibus caſibus poteſt relinqui ſacerdos proprius ſine licentia petita ab eodem. N
Utrum habentes licentiā generalē eligendi confeſſorem/poſſunt ad ſuū beneplacitū eligere curatum vel non curatum. O
Item infra di. xix. concluſione. v.
Utrum confeſſio poſſit fieri laico. O
Utrum ſacerdotes ſimplices ſe mutuo poſſunt abſoluere ſine ſpeciali licentia. P

Diſtinctio. xviij. Queſtio. j.

Utrū poteſtas clauium data eccleſie extēdat ſe ad remiſſionem reatus ⁊ culpe. Reſpōſio ſm Sco. ꝑ duas cōcluſiōes affirmatiuas. E. Reſponſio ſm aliā opi. G. Et eſt arti. ij. premittit̄ aūt intellectꝰ tituli queſtionis ſm hanc opi. F
Claues eccleſie ſunt ſpirituales: non corporales. A
Diffinitio clauis cum ſua declaratione.
Triplex eſt poteſtas ſoluēdi et ligandi: principalis/excellētie ⁊ miniſterialis. ꝑma dei: ſcḋa chriſti: tertia miniſtrorꝫ eccleſie. B
Licet poteſtas ligandi ⁊ ſoluendi eſt clauis principalis: habet tamen annexam clauem ſcientie. C
Clauis ſcie nō eſt ſcia: ſed ptās diſcernendi cōtra magiſtrum. D
Iuſticia punitiua habet aliquam latitudinem infra quā manēs clauis non errat: ſed quod deficit a punctuali medio: remittit ſm Sco. E
Uſus clauium eſt in abſolutione peccatoris. F
Poteſtas clauium extendit ſe ad remiſſionem culpe et pene inquantū includit̄ in voto cōterētis: nō autē in actu: neꝫ vt cauſa principalis: neꝫ vt cauſa inſtrumentalis. G. H
Sacramentū penitētie ſemꝑ eſt cauſa partialis ſine qua nō/gr̄e vel penitētie/dū cōterit̄ cōfitens in vltimo inſtanti abſolutiōis vel gradus gratie prime ſuꝑaddite dum contritus accedit. H
Poteſtas clauium extendit ſe ad remiſſionem culpe: nō coram deo: ſed in facie eccleſie. J
Sacerdos euangelicus ligat ⁊ ſoluit/dum pctōrē ſuo iudicio ligatū aut ſolutū oſtēdit. L. Itē ibidē ligat ⁊ ſoluit dum ſatiſfactionem imponit: et aliquid pene tēporalis remittit. L
Poteſtas clauiū licet nō extēdat ſe ad peccati remiſſionē: tamē extendit ſe ad gratie infuſe augmentationem. L
Utrum penitēs teneatur implere penitentiam ſibi iniunctā. L
Penitens nō tenet̄ acceptare penitētiā a ſacerdote iniunctā. L
Penitens acceptans ſatiſfactionē iniunctā tenet̄ eam implere: quod dum negligit ſine legitimo impedimēto/mortaliter peccat. M
De multiplici errore clauis/et approbatione iudicij ſacerdotis a deo. N. O
Utrū abſolutionis iteratio ſuꝑ eiſdē pctīs aliq̄d ꝯferat ex vi clauis: recitant̄ due opi. cōtrarie. P. Q. et ſoluit̄ autoritas Aug. et ratio contra ſcḋam opi. Q

Queſtio. ij.

Utrū virtute clauiū eccleſie poeſt homo hominē excōicare.
Interpretatio nominis excommunicatio. A
Triplex eſt cōio: q̄dā interior ⁊ mere ſpūalis. ſ. in charitate: ⁊ illa nō tollit̄ ꝑ excōicationē: alia in ſacris: tertia in humanis: ad has duas extendit ſe excōicatio. A
Duplex excōicatio: maior ⁊ minor: ⁊ vtriuſꝫ diffinitio. A. B
Duplex eſt forus in eccleſia: penitētie ſecretus: et exterior publicus: primus habet claues: ſecundus gladium: ⁊ poſſunt ab inuicem ſeparari. C
Excōmunicatio de ſe non eſt nociua: ſed vtilis excōicato: ꝙuis ſit grauiſſima pena eccleſie: eſt eñ medicinalis ad correctionē adhibita excōicati: ꝙꝫ eſt duplex correctio et duplex medicina. D
Pro mortalibus grauioribus (quibus eſt annexa cōtumacia) eſt fulmināda excōmunicatio. E
Per excōicationē nō anferunt̄ bona ſpiritualia: ſed oſtendunt̄ ablata nec dānificat̄ q̇s: ſed dānificatus oſtenditur. F
Quō excōicatio dicit̄ eterne mortis dānatio: et quō ꝑ eam homo tradit̄ ſathane: et quomodo fit excōicatio ſm p̄ſentis eccleſie ſtatum: quomodo fiebat in ꝑmitiua eccleſia. ibidem. F
Pro ſola cōtumacia infligit̄ excōicatio a iudice. F
Maledictio quādoꝫ fit in malū: quādoꝫ in bonū. F
In eccleſia eſt poteſtas excōicādi: ꝓbat̄ autoritate et ratiōe. G
Et hec poteſtas magis ꝓprie dicit̄ gladius/ꝙ̄ clauis. H
Oīs eccleſiaſticus habens iuriſditionem coerciuā poteſt excōmunicare. H
Duplex poteſtas ſoluendi et ligandi ſm duplicem forū penitentie/interiorē et exteriorem: et ꝙ poſſunt ſeparari. H
Neꝫ excōicatus: neꝫ ſuſpenſus a iuriſditiōe poteſt excommunicare. H
Triplex eſt ſuſpēſio: ab officio/a iuriſditiōe/ab vtroꝫ. H
Non habēs iuriſditionē coerciuā excōicare nō poteſt. H
Excōicatio incurrit̄ qn̄ꝫ a iure: qn̄ꝫ a iudice: et de caſibꝰ in q̄bus ipſo facto incurrit̄ in genere. J
Nullus poteſt excōicare niſi habeat iuriſditionē: ⁊ ꝙ illa multis modis datur. J
Nullus a ſeipſo/a pari/aut ab inferiori excōicari poteſt. L
Cōmunitas aut totū collegiū excōicari nō poteſt: ſed bene ſingule perſone. L
Iuriſditio multipliciter acquiritur. J
Sentētia excōicatiōis lata in vniuerſitatē eſt nulla. L
Unus et idem poteſt pluribus excōicationibus excōicari. L
Ad iuſtam excōicationem requirunt̄ multa: ex parte excōmuni

cantis/excōicati/ex cauſa et proceſſus ordine.M.N.O
Mortuus poteſt excommunicari.L
Nullus pro crimine alterius poteſt excommunicari.L
Excōmunicatio nō poteſt ferri in non ſubditum: nec in ſubditum extra locum ſubditum.L
Excōicatio iniuſta que nō eſt nulla:timenda eſt.N
Quid intereſt inter ſententiam excōmunicationis iniuſtam et nullam.N
Contra fidem:⁊ contra elemoſynā:et contra diſciplinam nō admittitur appellatio.N
Error intolerabilis quis ſit.N
Que ſententia excōicationis eſt nulla:et ꝙ non eſt timenda/niſi aliquādo propter ſcandalū donec ſedetur.O
Sententia iure lata ſemꝑ eſt iuſta.O
De effectibus excōicationis maioris.P.Q
Quotiens ſit mentio excōicationis:intelligenda eſt excōicatio maior.P
Non leuiter ferenda eſt excōicationis ſententia.Q

Queſtio.iij.

Utrum oīs participans excōicato maiori excōicatione in diuinis et humanis ſit excōmunicatus:et peccet mortaliter in caſibus non exceptis.
Repetit differentia inter excōicationē maiorē et minorē poſita ſupra.q.ij.A
Omnis mortaliter peccans eſt excōicatus excōicatione minori ſed non econuerſo.B
Quintuplices ꝑſone cōicantes excōmunicato excuſantur a peccato ⁊ excōmunicatione minori.ſ. cōmunicans ob vtilitatem ſpiritualem vel etiam tēporalē ſuā excōicati / vel cōiuncti lege matrimonij/familiares et ſubditi ignorantes et neceſſitatē habentes.C.D.E.F.G.H
Utrum vaſalli teneantur ſuis dn̄is excōicatis.F
Utrum debitor teneatur ſoluere debitum creditori excommunicato.F
Mercenariū poſt cōductionē excōicatū non tenetur vitare is q̄ conduxit.F
Ignorantia facti aliquādo iuris excuſat: ⁊ que noticia requirit ad vitandum excōicatum.G
Excōicatus nō denūciatus nō eſt vitandus ſ̄m decretum concilij conſtañ.quod ibi inſeritur.G
Omnis nō denūciatus fere in omni caſu poteſt rationabiliter preſumi nō excōicatus.G
Que neceſſitas excuſat cōicantes excōicato: ꝙ excōicato poteſt dari elemoſyna.H
Obligatus ad cōionē iure diuino vel naturali nō poteſt nec debet arceri ad vitandum excōicatum.H
Quadruplex eſt participatio cū excōicatis in crimine pro quo lata eſt excōmunicatio in alio crimine mortali in diuinis et in humanis.A.I
Opinio ꝙ cōicans excōicato in humanis peccet mortaliter cū ſuis motiuis:et reſponſio ad rationes alterius opinionis.L
Septem caſus in quibus cōmunicātes excōicatis in humanis peccant mortaliter.L
Potius ſuſtinēda eſt mors/ꝙ̄ peccandū mortaliter.L
Cōmunicans excōicato maiori in caſibus nō exceptis/ eſt excōicatus ipſo iure.M
Cōmunicans denūciato poſt canonicā admonitionem/incidit excōmunicationē maiorem.N
Cōmunicans in crimine pro quo lata eſt ſententia:eſt excōicatꝰ maiori excōicatione.O
Extra caſus hos cōmunicans excōicato incidit excōicationem minorem.O
Cōmunicans quando incidit peccatum mortale.P
Et ponuntur ſex caſus ibidem.
Sola frequentia peccati venialis/nō reddit ipſum mortale.Q
Credens ſua cōione alios induci ad contēptū clauiū peccat ſic cōicando mortaliter.Q
Cōicans in humanis regulariter non peccat mortaliter.Q
Cōicans cum excōicato minore excommunicatione/non peccat nec incidit.Q
Qui ſunt effectus excōicationis minoris.R
In quibus excōicatus maiori excōmunicatione vitādus eſt.S
Quomodo ſententia iudicis ligat non ſubditos ſuos ad vitādum excōmunicatum per eum.T
Utrum timor mortis excuſet cōmunicantē cum excommunicato maiori excomunicatione in diuinis a mortali: opiniones due.V.X
Eccleſia non poteſt regulariter obligare fideles generaliter ad ea ad que nec lege diuina/nec naturali tenentur.V
Utrum participatio cum excommunicato in diuinis ſit contra legem diuinam aut tantum humanam:opiniones due.V.X.
Excommunicatus maiori excommunicatione peccat communicando alijs.Y
Quis habeat abſoluere excōmunicatū.Z.A
Excōmunicatus a iudice poteſt abſolui inuitus: ſecus ſi fuerit excōmunicatus a iure.B.B

Diſtinctio.xix.Queſtio vnica.

Utrum cuilibet et ſoli euangelico ſacerdoti conferantur claues in ſuſceptione ſacerdotij.duplex clauis/iuriſditionis et ordinis.A
Duplex eſt ſacerdos/legalis et euangelicus.A.ibi de eorū differentia.
Aliud eſt habere claues:aliud eſt habere vſum clauium.B
Claues ordinis et regni non conferebantur legalibus ſacerdotibus.C
Cuilibet ſacerdoti euangelico conferuntur claues in ſuſceptione ordinis inſeparabiliter ab ordine.D
Claues ſcientie et poteſtatis dantur ſolis ſacerdotibus.E
Clauis ſciētie/et clauis poteſtatis/ſunt diſtincte: et poſſunt ab inuicem ſeparari:et vna ſine alia conferri.F
Cuilibet ſacerdoti tradit poteſtas clauis reſpectu cuiuſlibet ꝑſone peccati:ſed non eius executio.G
Non habens executionem clauis reſpectu certe perſone vel peccati et tētans abſoluere:non tantum peccat: ſed nihil facit:late tractatur cum opinione contraria falſa.Et ꝙ hoc eſt ſingulare in ſacramento penitentie.Et de duplici modo non habendi executionem alicuius poteſtatis manente tamen ipſa poteſtate.G.H.I.L
Ad vſum ſiue executionem poteſtatis clauis/requiritur duplex ſubiectio confitentis voluntaria/ſua/et eccleſie.I.L
Materia ſiue ſubiectum in quod huius poteſtatis et ſacramenti eſt peccator confitens/ſubditus duplici ſubiectiōe. Et quis miniſter idoneus.L
Uſum et executionem alicuius poteſtatis negari alicui/intelligitur dupliciter.G
Differentia huius poteſtatis a poteſtate miniſtrandi alia ſacramenta.L
Poteſtas clauis non eſt poteſtas ſoluendi et ligādi propinqua ſed remota.L
Mali ſacerdotes recipientes poteſtatem clauium /recipiunt ſpiritumſanctum in dono gratie gratis date.I
Dupliciter accipitur ſpirituſſanctus/in ſeipſo et in dono.L
Oſtiarij nō habent claues regni: ſed materialis templi.M
Utrum chriſtus habeat claues.M
Quomodo inferior poteſt vti claue in ſuperiorem: cum obiectum eius ſit peccator ſubditus duplici ſubiectione.N

Diſtinctio.xx.Queſtio vnica.

Utrum penitentia peccatori ad vitam neceſſaria / protendatur vſq; ad terminum vie in hac vita.
Ad conſequendā vitam eternam/neceſſaria eſt penitentia poſt mortale peccatum.A
Quid intelligitur per tempus penitentie : et quid per terminū vie.A
Terminus ſalutaris penitētie durat vſq; ad finem preſentis vite.B
Penitentia vera non ſemper haberi poteſt in articulo mortis: vt quando vſus rationis deficit ante mortis articulum.C
Periculoſum eſt penitentiam differre vſq; ad articulum mortis.D
Ponuntur ad hoc quattuor rationes.ibidem.

Inuentarium libri quarti

Perſuadendum eſt ſano vt ſanus peniteat. D
Item infirmo vt ad eam conetur etiam in mortis articulo: licet preueniendus ſit mortis articulus. ibidem.
Peccat mortaliter qui actu elicito penitentiam differt in finem vite. E
Confeſſor magnam diligentiã habere debet in iniungendis penitentijs ne remedium vertatur in occaſionem peccati. F. G
Propter duo penitentia iniungitur: vt ſcilicet ſoluatur pena et caueatur recidiua: ſecundũ principalius attendat confeſſor. F
Utrum impleta penitentia a ſacerdote iniuncta: qualiſcũq; fuerit: homo ab omni alia ſit immunis. F. G. H
Errante claue/deus non approbat iudicium confeſſoris. H

Diſtinctio. xxj. Queſtio vnica.

Utrum confeſſor teneatur celare peccatum ſibi quodcũq; in cõfeſſione detectum.
Celare ſecretum ſibi cõmendatũ eſt de lege nature: pbat quatuor rationibus. A
Sub ſigillo confeſſionis cadunt peccata cũ omnibus quib9 confitens/aut perſona ab eo detecta prodi poſſent: aut popul9 retrahi a confeſſione aut ſcandalizari. B
Peccata confeſſa in genere aut in ſpecie non relata ad perſonã non claudunt ſigillo confeſſionis. B
Clauſa ſigillo cõfeſſionis in nullo caſu ſunt reuelanda. E. G. H
Audiens cõfeſſa aut reuelata caſu vel doloſe/tenet non reuelare huiuſmodi. D
Non ſolum peccata commiſſa: ſed etiam cõmittenda ſunt reticenda. E
Confitens tenetur celare dicta & acta confeſſoris. F
Hereſis confeſſa: ſimiliter ppoſitũ dãnificãdi rempublicã quãtumcũq; grauiter/non eſt reuelandum. G. H
Item neq; in bonũ pſone cõfitentis: nec per occaſionis ſubtractionem reuelaret actio peccati. I
Quid de cõfeſſore producto in teſtẽ ſup aliquo facto ſibi tantũ in confeſſione noto/an ſit reuelandũ. K. L
Nullum periculum: nec vita preſens conſeruanda confeſſoris poteſt excuſare confeſſorem a reuelatione confeſſionis. M
Si confeſſor non poſſet confiteri peccatum mortale quod incidit: niſi reuelaret confeſſionem: nõ tenetur illud peccatum cõfiteri. N. cum certa limitatione.
Quãdo perſona tertia cum qua peccatũ eſt cõmiſſum: exprimi poteſt cõfeſſori: et quando non. O
Quid agendũ confeſſori dum idem noſcit per confeſſionem et extra. P
Utrum confitens poſſit dare licentiam confeſſori reuelandi cõfeſſa. Q
Utrum reuelans quod extra confeſſionem ſibi notificatur: ſub ſigillo confeſſionis: ſit fractor ſigilli confeſſionis. R
Quis ſit effectus confeſſionis generalis. S

Diſtinctio. xxij. Queſtio vnica.

Utrum peccata dimiſſa in recidiuante/redeant eadem genere/ſpecie vel numero. Et intelligit queſtio de reditu peccati ad penam. A. B
Quid intelligitur per recidiuam. A
Reatus manens poſt actum peccati tranſeuntem/multa dicit. A
Peccatum redire poteſt intelligi vel quoad actum reatum vel penam: et hoc idem numero/ſpecie vel genere. A
Non redit peccatum remiſſum idem numero nec quoad actũ: nec quoad penam. A
Remiſſio peccati quoad penam eternam ſemp cõcomitat culpam: et de duplici pena dãni et ſenſus. B
Peccata remiſſa nõ redeunt quoad penam eternã: nec quantũ ad temporalem penam ſolutam: ſecus ſoluendam. C. D
Peccata redeunt quoad penam per modum circunſtantie aggrauantis. E.
Modi ingratitudinis ſm Senecam. E
Unde ingratitudo in recidiuante prouenit. E
Magis peccat cadẽs ab innocẽtia/q̃ cadens a penitẽtia. F
Quare nõ redeũt peccata ſeu reuiuiſcũt ad penam: ſicut merita mortificata reuiuiſcunt ad gloriam. G
Quantũ grauat ingratitudo peccatum recidiue. H
Non tenetur recidiuans iterum confiteri in ſpecie/ que dimiſſa ſunt propter circunſtantiam ingratitudinis; ſufficit ea tãgere in genere. I

Finitur inuentarium huius quarti: Sed hic attẽdat pius lector (q̃nquidẽ et bonus q̃nq; dormitat homerus) q̃ licet multa in hoc volumine reparauerimus: tamẽ in hui9 quarti diſt. vj. q. j. in ſcdo artic. in pbatione tertie partis. iiij. cõcl. abundat ly. ſicut: cũ dicit. Quia ſicut deus vult &c. Item in tertio articulo eiuſdẽ. q. in ſcdo dub. omiſſum eſt ly ſufficit; cum dicit. Et hoc ſufficit ſaluti baptizati adulti &c.

Impreſſit hoc opus probus vir Johannes cleyn alemãnus chalcographus & bibliopola in famatiſſimo Lugdunẽſi. emporio: Anno dñice incarnationis. M. ccccc. et. xiij. Extrema manus appoſita fuit in Auguſto. Unde regi ſeculoꝝ immortali ſit laus et honor.

.M.N.O
icari.L
m: nec in ſubdi/
.N
nis iniuſtam et
ſciplinam nõ ad
eſt timenda/ni
da eſt excõicatio
.O
catione in diui/
mortaliter in caſi
t minorẽ poſita
ſicatione minori
xcuſantur a pec
s ob vtilitatem
el cõiuncti lege
et neceſſitatẽ ha
F
tori excommu/
etur vitare is q̃
noticia requirit
decretum conci
rationabiliter
excõicato po/
õ poteſt nec de
imine pro quo
n diuinis et in
mortaliter cũ
opinionis. L
is in humanis
ter. L
eptis/ eſt excõi
ionem/incidit
a:eſt excõicat⁹
excõicationem
.P
m mortale. O
uiũ peccat ſic
taliter. O
ne/non peccat

Qui ſunt effectus excõicationis minoris. R
In quibus excõicatus maiori excõmunicatione vitãdus eſt. S
Quomodo ſententia iudicis ligat non ſubditos ſuos ad vitã dum excõmunicatum per eum. T
Utrum timor mortis excuſet cõmunicantẽ cum excommunicato maiori excomunicatione in diuinis a mortali: opiniones due. V.X
Eccleſia non poteſt regulariter obligare fideles generaliter ad ea ad que nec lege diuina/nec naturali tenentur. V
Utrum participatio cum excommunicato in diuinis ſit contra legem diuinam aut tantum humanam: opiniones due. V.X.
Excommunicatus maiori excommunicatione peccat communicando aliis. Y
Quis habeat abſoluere excõmunicatũ. A.A
Excõmunicatus a iudice poteſt abſolui inuitus: ſecus ſi fuerit excõmunicatus a iure. BB

¶ Diſtinctio.xix. Queſtio vnica.

Utrum cuilibet et ſoli euangelico ſacerdoti conferantur claues in ſuſceptione ſacerdotii. duplex clauis/iuriſditionis et ordinis. A
Duplex eſt ſacerdos/legalis et euangelicus. A. ibi de eorũ differentia.
Aliud eſt habere claues: aliud eſt habere vſum clauium. B
Claues ordinis et regni non conferebantur legalibus ſacerdotibus. C
Cuilibet ſacerdoti euangelico conferuntur claues in ſuſceptione ordinis inſeparabiliter ab ordine. D
Claues ſcientie et poteſtatis dantur ſolis ſacerdotibus. E
Clauis ſciẽtie/et clauis poteſtatis/ſunt diſtincte: et poſſunt ab inuicem ſeparari: et vna ſine alia conferri. F
Cuilibet ſacerdoti tradit poteſtas clauis reſpectu cuiuſlibet perſone peccati: ſed non eius executio. G
Non habens executionem clauis reſpectu certe perſone vel peccati et tẽtans abſoluere: non tantum peccat: ſed nihil facit: late tractatur cum opinione contraria falſa. Et quod hoc eſt ſingulare in ſacramento penitentie. Et de duplici modo non habendi executionem alicuius poteſtatis manente tamen ipſa poteſtate. G.H.I.L.
Ad vſum ſiue executionem poteſtatis clauis/requiritur duplex ſubiectio confitentis voluntaria/ſua/et eccleſie. I.L.
Materia ſiue ſubiectum in quod huius poteſtatis et ſacramenti eſt peccator confitens/ſubditus duplici ſubiectiõe. Et quis miniſter idoneus. L.
Uſum et executionem alicuius poteſtatis negari alicui/intelligitur dupliciter. G
Differentia huius poteſtatis a poteſtate miniſtrandi alia ſacramenta. L.
Poteſtas clauis non eſt poteſtas ſoluendi et ligãdi propinqua ſed remota. L.
Mali ſacerdotes recipientes poteſtatem clauium/recipiunt ſpiritumſanctum in dono gratie gratis date. I
Dupliciter accipitur ſpiritusſanctus/in ſeipſo et in dono. L
Oſtiarii nõ habent claues regni: ſed materialis templi. M
Utrum chriſtus habeat claues. M
Quomodo inferior poteſt vti claue in ſuperiorem: cum obiectum eius ſit peccator ſubditus duplici ſubiectione. N

¶ Diſtinctio.xx. Queſtio vnica.

Utrum penitentia peccatori ad vitam neceſſaria/protendatur vſque ad terminum vie in hac vita.
Ad conſequendã vitam eternam/neceſſaria eſt penitentia poſt mortale peccatum. A
Quid intelligitur per tempus penitentie: et quid per terminũ vie. A
Terminus ſalutaris penitẽtie durat vſque ad finem preſentis vite. B
Penitentia vera non ſemper haberi poteſt in articulo mortis: vt quando vſus rationis deficit ante mortis articulum. C
Periculoſum eſt penitentiam differre vſque ad articulum mortis. D
Ponuntur ad hoc quattuor rationes, ibidem,